ပြည်ထောင်စု မြန်မာနိုင်ငံတော်

သာသနာရေးဝန်ကြီးဌာန သာသနာရေးဦးစီးဌာန

တိပိဋကပါဠိ-မြန်မာအဘိဓာန်

အတွဲ - ၄ ၊ အပိုင်း - ၃

(ဦ - ဩဋ္ဌမိုက)

(အဘိဓာန်ပုဒ်ပေါင်း - ၅၁၆၃ - ပုဒ်ပါဝင်သည်)

(အတွဲ - ၁၅၊ ၁၆။ အတွဲ - ၄ - အပိုင်း - ၂ တို့.၌ ဖြည့်စွက်အပ်သောပုဒ်များ ပါဝင်သည်)

မန္တလေးမြို့.

မစိုးရိမ်စာချုပ်ဃကအဖွဲ့.က ရေးသားပြုစုသည်။

ပြည်ထောင်စု မြန်မာနိုင်ငံတော်

သာသနာရေးဝန်ကြီးဌာန သာသနာရေးဦးစီးဌာန ပုံနှိပ်တိုက်၌ ရိုက်နှိပ်သည်။

သာသနာ ၂၅၅၃ ကောဇာ ၁၃၇၂ ၂၀၁၀

တိပိဋကပါဠိ-မြန်မာအဘိဓာန်

ပြည်ထောင်စု မြန်မာနိုင်ငံတော်
သာသနာရေးဝန်ကြီးဌာန သာသနာရေးဦးစီးဌာန

တိပိဋကပါဠိ-မြန်မာအဘိဓာန်

အတွဲ - ၄၊ အပိုင်း - ၃

(ဥ - ဩဋ္ဌမိုက)

(အဘိဓာန်ပုဒ်ပေါင်း - ၅၁၆၃ - ပုဒ် ပါဝင်သည်)

(အတွဲ - ၁၅၊ ၁၆။ အတွဲ - ၄ - အပိုင်း - ၂ တို့၌ ဖြည့်စွက်အပ်သောပုဒ်များ ပါဝင်သည်)

မန္တလေးမြို့.
မစိုးရိမ်စာချုပ်ဆရာတော်အဖွဲ့က ရေးသားပြုစုသည်။

ပြည်ထောင်စု မြန်မာနိုင်ငံတော်
သာသနာရေးဝန်ကြီးဌာန သာသနာရေးဦးစီးဌာန ပုံနှိပ်တိုက်၌ ရိုက်နှိပ်သည်။

သာသနာ ၂၅၅၃ ကောဇာ ၁၃၇၂ ၂၀၁၀

တိပိဋက ပါဠိ - မြန်မာ အဘိဓာန်

အတွဲ (၄) အပိုင်း (၃)

အကြိမ်	အုပ်ရေ	ခုနှစ်
ပထမအကြိမ်	၁၀၀၀	၂၀၁၀

ရန်ကုန်မြို့၊ ကမ္ဘာအေး၊ သာသနာရေးဝန်ကြီးဌာန
သာသနာရေးဦးစီးဌာန
ညွှန်ကြားရေးမှူး ဦးဝင်းနိုင်
(မှတ်ပုံတင်အမှတ် - ၀၃၈၄၃ / ၀၂၄၀၅)
ပုံနှိပ်ထုတ်ဝေသည်။

ကျမ်းစာအုပ် ဓမ္မဒါနအလှူရှင်

တိပိဋကပါဠိမြန်မာအဘိဓာန်ကျမ်းကြီးများကို အဆက်မပြတ်
လည်ပတ်ပုံနှိပ်ထုတ်ဝေနိုင်ရန် ရည်မှန်း၍ ငွေပဒေသာပင်စိုက်ထူကာ
ပညာသံဝတ္တာနိကကုသိုလ်ပြုကြသော ဓမ္မဒါနဒါယကာများ

ဦးကျော်ညွန့် + ဒေါ်သန်းမြင့်

သားသမီးမြေးတစ်စု

ငွေကြာယံရိပ်သာ၊ ပါရမီလမ်း
တောင်ဥက္ကလာပမြို့နယ်၊ ရန်ကုန်မြို့။

နတ်လူသာဓုခေါ်စေသောငှ်။ ။

တိပိဋက ပါဠိ – မြန်မာ အဘိဓာန်ကျမ်းကြီး

စဉ်	အဘိဓာန်ကျမ်းစာအုပ်တွဲ	ပါဝင်သည့် အကွရာပုဒ်	ပြုစုသည့်အဖွဲ့	မှတ်ချက်
၁	အတွဲ (၁)	အ-မှ အနီဋက ထိ	ဇမ္ဗုဒီပအဖွဲ့	ပုံနှိပ်ပြီး
၂	အတွဲ (၂)	အနု-မှ အဗ္ဘောက္ကဏ-ထိ	ဇမ္ဗုဒီပအဖွဲ့	ပုံနှိပ်ပြီး
၃	အတွဲ (၃)	အဗျဂ္ဂ-မှ အဋာရပ-ထိ	ဇမ္ဗုဒီပအဖွဲ့	ပုံနှိပ်ပြီး
၄	အတွဲ (၄) အပိုင်း(၁)	အာ-မှ ဥတ္တရာသေယျုံ-ထိ	ဇမ္ဗုဒီပအဖွဲ့	ပုံနှိပ်ပြီး
၅	အတွဲ (၄) အပိုင်း(၂)	ဥဒ(၁) မှ ဥဋရာသ-ထိ	မစိုးရိမ်အဖွဲ့	ပုံနှိပ်ပြီး
၆	အတွဲ (၄) အပိုင်း(၃)	ဦ - ဩဋုမ္ပိက	မစိုးရိမ်အဖွဲ့	ပုံနှိပ်ပြီး
၇	အတွဲ (၅)	က-မှ ကိလေဒေတွာ-ထိ	မစိုးရိမ်အဖွဲ့	ပုံနှိပ်ပြီး
၈	အတွဲ (၆)	ကိလေသ-မှ ဝကာရ-ထိ	မစိုးရိမ်အဖွဲ့	ပုံနှိပ်ပြီး
၉	အတွဲ (၇)	စ-မှ ဆိဇ္ဇေယျုံ-ထိ	ဝိသုဒ္ဓါရုံအဖွဲ့	ပုံနှိပ်ပြီး
၁၀	အတွဲ (၈)	ဆန္ဒိ-မှ ဏျပစ္စယတ္ထ-ထိ	ဝိသုဒ္ဓါရုံအဖွဲ့	ပုံနှိပ်ပြီး
၁၁	အတွဲ (၉)	တ-မှ ထောမေဿာမိ-ထိ	ပခုက္ကူအဖွဲ့	ပုံနှိပ်ပြီး
၁၂	အတွဲ (၁၀)	ဒ-မှ ဒွေဋကပုစ္ဆာ-ထိ	ပခုက္ကူအဖွဲ့	ပုံနှိပ်ပြီး
၁၃	အတွဲ (၁၁)	ဓ-မှ နိက္ခာမေသုံ-ထိ	ပခုက္ကူအဖွဲ့	ပုံနှိပ်ပြီး
၁၄	အတွဲ (၁၂)	နိက္ခတ္တ-မှ နှာရုသုတ္တနိဗန္ဓန-ထိ	ပခုက္ကူအဖွဲ့	ပုံနှိပ်ပြီး
၁၅	အတွဲ (၁၃)	ပ-မှ ပဋိဗြူဟန-ထိ	ဝိသုဒ္ဓါရုံအဖွဲ့	ပုံနှိပ်ပြီး
၁၆	အတွဲ (၁၄) အပိုင်း (၁)	ပဋိဘံသု-မှ ပမဇ္ဇေယျ-ထိ	ဝိသုဒ္ဓါရုံအဖွဲ့	ပုံနှိပ်ပြီး
၁၇	အတွဲ (၁၄) အပိုင်း (၂)		ဝိသုဒ္ဓါရုံအဖွဲ့	ပြုစုဆဲ
၁၈	အတွဲ (၁၄) အပိုင်း (၃)	.	ဝိသုဒ္ဓါရုံအဖွဲ့	ပြုစုဆဲ
၁၉	အတွဲ (၁၅)	ဖ-မှ ဘောဝါဒီ - ထိ	မစိုးရိမ်အဖွဲ့	ပုံနှိပ်ပြီး
၂၀	အတွဲ (၁၆)	မ-မှ မှီတပုဗ္ဗ-ထိ	မစိုးရိမ်အဖွဲ့	ပုံနှိပ်ပြီး
၂၁	အတွဲ (၁၇)	ယ-မှ ရောဟိသ-ထိ	ဘုရားကြီးအဖွဲ့	ပုံနှိပ်ပြီး
၂၂	အတွဲ (၁၈)	လ-မှ ဝဋဂါရထ-ထိ	ဘုရားကြီးအဖွဲ့	ပုံနှိပ်ပြီး
၂၃	အတွဲ (၁၉)	ဝါ - ဝိဝေကာဓိမုတ္တိ	ဘုရားကြီးအဖွဲ့	ပုံနှိပ်ပြီး
၂၄	အတွဲ (၂၀)		ဘုရားကြီးအဖွဲ့	ပြုစုဆဲ

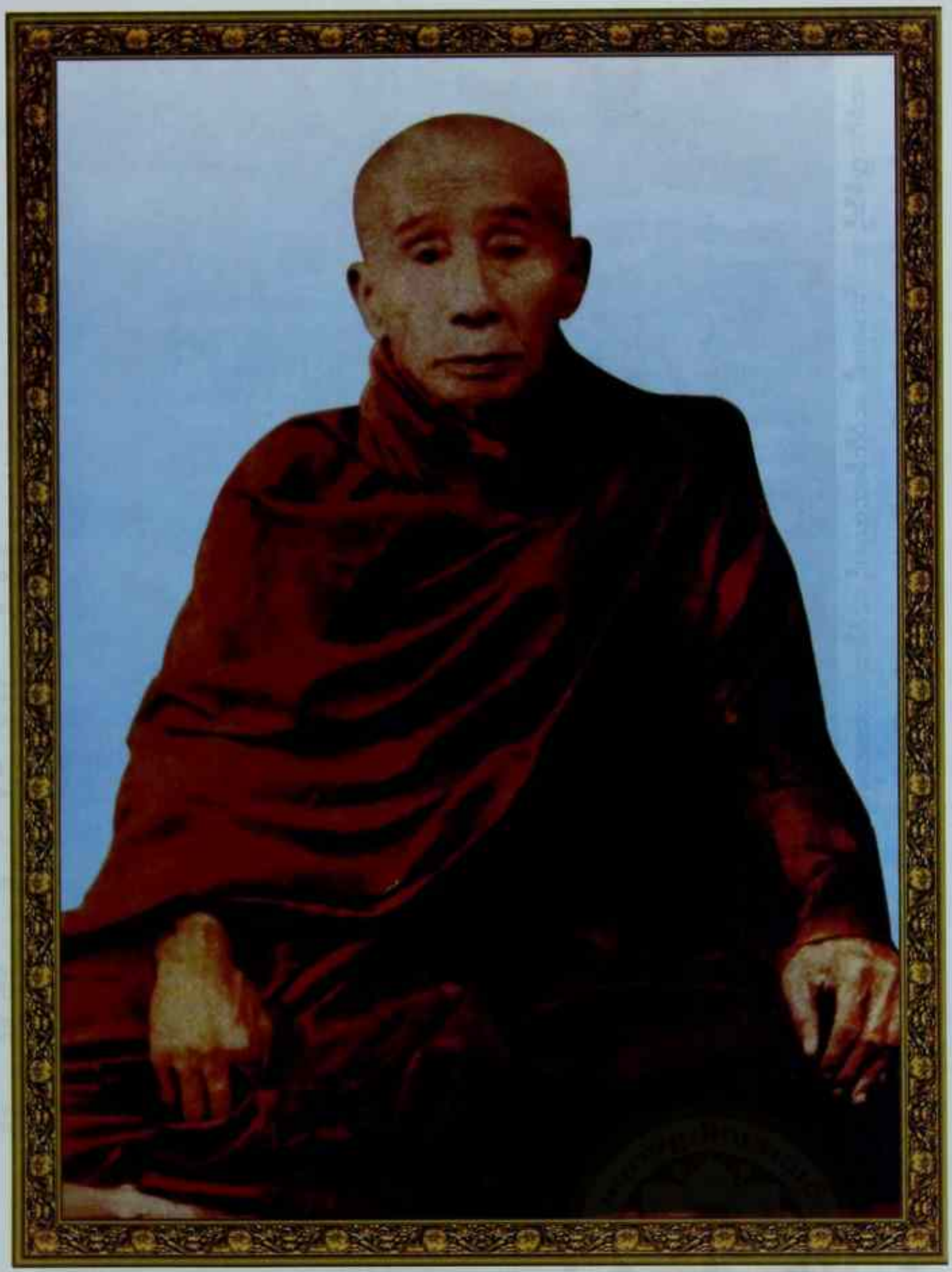

အဂ္ဂါဘိဓဇ မစိုးရိမ်ဆရာတော် ဘဒ္ဒန္တ သူရိယာဘိဝံသ

ဆိပ်ဖြူ-ဖြဲလင်းမြို့နယ် ပြည်ကြီးဝန်ကြီးဌာန ဝန်ထမ်းများအသင်းမှ ဆရာတော်ကြီးအား ဆွမ်းလောင်းကပ်လှူဒါန်းခြင်း

ဆရာတော်ကြီးအား ဆွမ်းလောင်းကပ်လှူဒါန်းခြင်း ကုသိုလ်ပြုခြင်း (၁၈-၈-၂၀၂၁) နှစ်ဆန်းကျော်ခုနှစ် ဝါဆိုလဆန်း (၁၀) ရက်နေ့ ဆိပ်ဖြူ-ဖြဲလင်းမြို့နယ် ပြည်ကြီးဝန်ကြီးဌာန ဝန်ထမ်းများအသင်းမှ

"ဓမ္မစေတိယဆရာတော်ကြီးများ ကျင်းပသော ဓမ္မစေတိယ ဆရာတော်ကြီးများ ဂုဏ်ပြုပွဲ"

ဓမ္မစေတိယဆရာတော်ကြီးများ ကျင်းပသော ဓမ္မစေတိယ ဆရာတော်ကြီးများ ဂုဏ်ပြုပွဲသို့ တက်ရောက်လာကြသော ဆရာတော်ကြီးများမှာ -

- ဒီဂဝုတ်ဆရာတော်ဘုရားကြီး၊

တိပိဋက ပါဋိ-မြန်မာအဘိဓာန်

အတွဲ-၄၊ အပိုင်း-၃။

(ဦ - ဧ - ဩ - သရ)

မစိုးရိမ်နိဒါန်း

နမော တဿ ဘဂဝတော အရဟတော သမ္မာသမ္ဗုဒ္ဓဿ

"ပါဋိ"ပုဒ်နှင့်ပတ်သက်၍ သိမှတ်ဖွယ်တို့ကို တိပိဋကပါဋိမြန်မာအဘိဓာန် အတွဲ-၁၊ နိဒါန်း၌ အကျယ်တဝင့်ဖော်ပြထားသည်ကို ကြည့်ရှုနိုင်ပါသည်၊ ဤနိဒါန်း၌မူ အနည်းငယ်အမြွက်မျှသာ ဖော်ပြပါမည်၊ "ပါဋိ"ဟုလည်းကောင်း၊ "ပါဋိဘာသာ"ဟုလည်းကောင်းပြောဆိုရေးသားပါက "ဗုဒ္ဓ ဘုရားရှင်၏တရားတော်"ဟု သိမှတ်လက်ခံထားကြပါသည်၊ သို့ရာတွင် "အစေလကပါဋိ" ဟူသော စကားလုံးကိုထောက်သော် "ပါဋိ" ဟူသောစကားလုံး၌ "ဘာသာရေးစာပေ၊ အကျင့်တရားကို ဖော်ပြသောစာပေ" ဟူသောအနက်အဓိပ္ပါယ် သက်ဝင်နေပါသည်၊ မှန်ပါသည်-

ဧတ္ထ မယံ အနဿာမ သာစရိယကာ၊ နမယံ ဣတော ဘိယျော ဥတ္တရိတရံ ပဇာနာမ။ ဒီ၊၃။၄၃။

ဧတ္ထ မယံ အနဿာမာတိ ဧတ္ထ အစေလကပါဋိအာဒီသု၊ ဣဒံ ဝုတ္တံ ဟောတိ "အမှာကံ အစေလကပါဋိမတ္တမ္ပိ နတ္ထိ ၊ ကုတော ပရိသုဒ္ဓပါဋိ။ အမှာကံ ပရိသုဒ္ဓပါဋိမတ္တမ္ပိ နတ္ထိ၊ ကုတော စာတုယာမသံဝရာဒီနိ။ စာတုယာမသံဝရောပိ နတ္ထိ၊ ကုတော အရညဝါသာဒီနိ။ ဒီ၊၄၊၃။၂၅။

အစေလကပါဋိမတ္တမ္ပိတိ အစေလကပါဋိအာဂတတ္ထမတ္တမ္ပိ နတ္ထိ၊ ... **ကုတော ပရိသုဒ္ဓပါဋိ**တိ ကုတော ဧဝ အမှေသု ပရိသုဒ္ဓပါဋိအာဂတပဋိပတ္တိ။ ဒီ၊ဋီ၊၃။၂၁။

မုသာဝါဒါ ပဋိဝိရတော ဟောတိ၊ အညတရံ ဝါ ပန တပေါဂုဏံ သမာဒါယ ဝတ္တတိ။ မ၊၂။၂၂၇။

အညတရံ ဝါ ပန တပေါဂုဏန္တိ အစေလကပါဋိံ သန္ဓာယာဟ၊ သုရာပါနဝိရတီတိ အ-တ္ထော။ မ၊၄၊၃။၁၈၉။

အစေလကပါဋိန္တိ "အစေလကော ဟောတိ မုတ္တာစာရော"တိအာဒိနယပ္ပဝတ္တံ အစေလက-ပဋိပတ္တိဒီပကဂန္ထံ၊ ဂန္ထသီသေနေဝ တေန ပကာသိတဝါဒါနိ ဝဒတိ။ မ၊ဋီ၊၂။၁၃၂။

အထက်ဖော်ပြပါအဋ္ဌကထာ ဋီကာတို့ကို ထောက်လျှင် "ပါဋိ"ဟူသောစကားလုံးကို ဗုဒ္ဓ၏ တရားတော်များ၌သာမကဘဲ အခြားသောအယူရှိသူတို့၏ တရားတော် (ဝါ) စာပေကျမ်းဂန် (ဝါ) "ဘာသာရေး စာပေ၊ အကျင့်တရားကို ဖော်ပြသောစာပေ"တို့၌လည်း သုံးစွဲကြောင်း တွေ့နိုင်ပါသည်။

သို့သော်သက်သက်သော"ပါဠိ"ဟူသောစကားလုံးသည်မူကား "ဗုဒ္ဓ၏တရားတော်"၌သာသုံးနှုန်းသော စကားလုံးဖြစ်ပါသည်။

ထိုပါဠိပုဒ်တို့ကို ထုတ်နုတ်၍ မြန်မာဘာသာသို့ပြန်ဆိုရေးသားအပ်သော ဤတိပိဋကပါဠိ မြန်မာအဘိဓာန်ကျမ်းကို ဗုဒ္ဓ၏တရားတော်တို့နှင့် ယင်းတို့၏အဖွင့်ကျမ်းများ ဖြစ်ကြသော အဋ္ဌကထာ၊ ဋီကာ၊ အနုဋီကာ၊ မဓု၊ ယောဇနာအစရှိသောကျမ်းတို့၌လာသော ပါဠိတည်ပုဒ်တို့နှင့် တွဲပုဒ်တို့ကို ထုတ်နုတ်၍ရေးသားရန်သတ်မှတ်ထားပါသည်၊ သို့ဖြစ်၍သတ်မှတ် ထားသည့်ကျမ်းတို့၌ ယခုရေး သားပြီးသော ပါဠိပုဒ်များသာ ပါဝင်သည်၊ အကြွင်းအကျန်မရှိတော့ဟု ယူဆ၍မရပါ၊ ဆိုခဲ့ပြီးသော ကျမ်းစာတို့ကို ကြည့်ရှုသောအခါ တိပိဋကပါဠိမြန်မာအဘိဓာန်တို့၌ မပါဝင်သေးသော များစွာသော တည်ပုဒ်နှင့် တွဲပုဒ်တို့ကိုတွေ့ရှိရသောကြောင့် ဖြစ်ပါသည်၊ သို့ဖြစ်၍ မစိုးရိမ်အဘိဓာန်အဖွဲ့မှ ရေးသားပြုစုခဲ့သောအဘိဓာန်တို့၌ မပါရှိသေးသောပုဒ်အသစ်များကို ဤအဘိဓာန်ကျမ်း၌ ထပ်မံဖြည့် စွက်ထားပါသည်၊ ဤသို့ဖြည့်စွက်ရုံမျှဖြင့် အဘိဓာန်ကျမ်းကြီး၌ ပုဒ်အားလုံးပြည့်စုံပြီ ဟူ၍မဆိုနိုင်ပါ၊ မှန်ပါသည်– အဘိဓာန်လုပ်ငန်းဟူသည် ကျယ်ဝန်းလှသောလုပ်ငန်း၊ အဆုံးအပိုင်း အခြားသတ်မှတ် မရကောင်းသောလုပ်ငန်း ဖြစ်ပါသည်၊ သို့ဖြစ်ပါ၍ ဤတိပိဋက ပါဠိမြန်မာအဘိဓာန်ကျမ်းတို့၌ ပုဒ်အားလုံးပြည့်စုံပြီဟုလည်းကောင်း၊ ထိုထိုပုဒ်တို့၏ အနက်အဓိပ္ပါယ်အားလုံးသည်လည်း ပြည့်စုံပြီ ဟုလည်းကောင်း မဆိုနိုင်ပါ၊ ကြွင်းကျန်သောပုဒ်, ကြွင်းကျန်နေသေးသောအနက်အဓိပ္ပါယ်တို့ကို ဖြည့်စွက်ရေးသားနေရဦးမည်သာ ဖြစ်ပါသည်။

မစိုးရိမ်တိပိဋကပါဠိမြန်မာအဘိဓာန်ကျမ်းကို ရေးသားပြုစုရန် အကြောင်းဖြစ်ပေါ်လာပုံနှင့် ရေးသားပြုစုတော်မူကြသော ကျမ်းပြုအဖွဲ့ဝင်ဆရာတော်များကို ဖော်ပြပါဦးမည်၊ ၁၃၂၇-ခုနှစ် သီတင်းကျွတ်လဆန်း ၁၄-ရက် (၁၃၆၅-ခုနှစ် အောက်တိုဘာလ(၉) ရက်နေ့တွင် အဘိဓဇမဟာရဋ္ဌဂုရု မစိုးရိမ်ဆရာတော် (ဘဒ္ဒန္တသူရိယာဘိဝံသ)က မစိုးရိမ်နှစ်တိုက် နာယကအဖွဲ့ဝင်ဆရာတော်များအား ဗုဒ္ဓသာသနာအဖွဲ့ စုံစမ်းစစ်ဆေးရေးကော်မီတီအတွင်းရေးမှူးဆရာဦးလှမောင်၏ လျှောက်ထားချက်ကို ပြန်လည်မိန့်ကြားတော်မူကာ တိပိဋကပါဠိမြန်မာအဘိဓာန်ကျမ်းကို ရေးသားပြုစုကြရန် အထူးဩဝါဒ ပေးလျက် တိုက်တွန်းတော်မူခဲ့သောကြောင့် မစိုးရိမ်နှစ်တိုက် နာယကအဖွဲ့သည် လက်ခံတော်မူပြီးလျှင် ၁၃၂၇-ခုနှစ် သီတင်းကျွတ်လပြည့်နေ့ (၁၀-၁၀-၆၅) တွင်ဆရာဦးလှမောင်ထံသို့ "တိပိဋကပါဠိမြန်မာ အဘိဓာန်ကျမ်းကို စေတနာဖြင့်ကူညီရေးသားမည်ဖြစ်ကြောင်း အကြောင်းပြန်ခဲ့ပါသည်။

ထို့နောင် မစိုးရိမ်နှစ်တိုက်နာယကအဖွဲ့သည် ရန်ကုန်မြို့သို့ ကြွရောက်တော်မူ၍ ၁၃၂၇-ခုနှစ်၊ နတ်တော်လဆန်း (၁)ရက်နေ့မှ နတ်တော်လဆန်း (၁၀)ရက်နေ့ (၂၄-၁၁-၆၅- မှ ၃-၁၂-၆၅)အထိ အဘိဓာန်ပြုစုရေး လုပ်ငန်းစဉ်အတွက် ဆွေးနွေးကြပြီးလျှင် မန္တလေးမစိုးရိမ်တိုက်သို့ ပြန်ရောက်ကြသောအခါ အောက်ပါ ဆရာတော်များပါဝင်သော "အဘိဓာနသဟကာရီနိကာယ"ခေါ် အဘိဓာန်စုပေါင်းပြုစုရေးအဖွဲ့ကို ဖွဲ့စည်းကြပါသည်။

မစိုးရိမ်အဘိဓာန်ကျမ်းပြုအဖွဲ့ဝင် ဆရာတော်များ

အဘိဓဇမဟာရဋ္ဌဂုရု မစိုးရိမ်ဆရာတော်ဘုရားကြီး(ဘဒ္ဒန္တသူရိယာဘိဝံသ)ကို အကြီးအမှူးဦးစီးနာယကပြု၍

၁။ ဦးကောသလ္လ၊ မဟာနာယကဆရာတော်, အဂ္ဂမဟာပဏ္ဍိတ၊ ဂန္ထဓုရနယူပဒေသကျောင်း။
၂။ ဦးဉာဏဝံသ၊ သကျသီဟမူလဓမ္မာစရိယ၊ ဝိနယနယူပဒေသကျောင်း။
၃။ ဦးစန္ဒာဘာသ၊ ပရိယတ္တိသာသနဟိတ သကျသီဟဓမ္မာစရိယ၊ ပရိယတ္တိနယူပဒေသကျောင်း။
၄။ ဦးဝိစိတ္တ၊ ပရိယတ္တိသာသနဟိတ သကျသီဟ နှင့် အစိုးရဓမ္မာစရိယ၊ အာဂမနယူပဒေသကျောင်း။
၅။ ဦးနာရဒ၊ ပရိယတ္တိသာသနဟိတသကျသီဟ နှင့် အစိုးရဓမ္မာစရိယ အဂ္ဂမဟာအက္ခော်၊ မာဂဓနယူပဒေသကျောင်း။
၆။ ဦးကုသလ၊ ပရိယတ္တိသာသနဟိတသကျသီဟနှင့် အစိုးရဓမ္မာစရိယ၊ သဒ္ဒမ္မနယူပဒေသကျောင်း။
၇။ ဦးတေဇောသာရ၊ ပရိယတ္တိသာသနဟိတသကျသီဟဓမ္မာစရိယ၊ သုတ္တန္တနယူပဒေသကျောင်း။
၈။ ဦးသုမန၊ ပရိယတ္တိသာသနဟိတသကျသီဟ နှင့် အစိုးရဓမ္မာစရိယ၊ မာဂဓနယူပဒေသကျောင်း။
၉။ ဦးကောဝိဒ၊ ပရိယတ္တိသာသနဟိတသကျသီဟ နှင့် အစိုးရဓမ္မာစရိယ၊ စေတိယင်္ဂဏဓမ္မာစရိယ၊ ပိဋကနယူပဒေသကျောင်း။
၁၀။ ဦးသာဂရ၊ ပရိယတ္တိသာသနဟိတသကျသီဟ မူလဓမ္မာစရိယ နှင့် အစိုးရဓမ္မာစရိယ၊ အဘိဓမ္မနယူပဒေသကျောင်း။
၁၁။ ဦးပညာဝံသ၊ ပရိယတ္တိသာသနဟိတသကျသီဟ နှင့် အစိုးရဓမ္မာစရိယ၊ စေတိယင်္ဂဏဓမ္မာစရိယ၊ ပိဋကနယူပဒေသကျောင်း။
၁၂။ ဦးဇယဒိသ၊ ပရိယတ္တိသာသနဟိတ သကျသီဟ နှင့် အစိုးရဓမ္မာစရိယ၊ ပါဠိပါရဂူ၊ စေတိယင်္ဂဏဓမ္မာစရိယ၊ သာသနနယူပဒေသကျောင်း။။
၁၃။ ဦးသိရိန္ဒ၊ ပရိယတ္တိသာသနဟိတသကျသီဟနှင့် အစိုးရဓမ္မာစရိယ၊ စေတိယင်္ဂဏဓမ္မာစရိယ၊ ဓမ္မဝိနယဓံသီကျောင်း၊ မစိုးရိမ်တိုက်သစ်။
၁၄။ ဦးနာယက၊ ပရိယတ္တိသာသနဟိတသကျသီဟနှင့် အစိုးရဓမ္မာစရိယ၊ ဓမ္မဒီပကျောင်း၊ မစိုးရိမ်တိုက်သစ်။
၁၅။ ဦးရာဇဓမ္မ၊ ပရိယတ္တိသာသနဟိတသကျသီဟနှင့် အစိုးရဓမ္မာစရိယ၊ ဓမ္မဒါယာဒကျောင်း၊ မစိုးရိမ်တိုက်သစ်။

အထက်ဖော်ပြပါ ဆရာတော်(၁၅)ပါးတို့သည် မစိုးရိမ်(၂)တိုက်မှ ပေါ်ပေါက်လာသော ပရိယတ္တိသာသနဟိတ(သကျသီဟ)ဓမ္မာစရိယဘွဲ့ရ နာယကများကိုလည်း အဘိဓာန်ကျမ်းပြုအဖွဲ့၌ ထည့်သွင်းတော်မူပြီးလျှင် ဥပုသ်နေ့မှအပ နေ့စဉ် နေ့လယ် ၁-နာရီမှ ၃-နာရီအထိ အစုအစုဖွဲ့လျက် တာဝန်အသီးသီးယူ၍ အဘိဓာန်ကိုရေးသားပြုစုတော်မူခဲ့ကြရာ-

၁။ ၁၉၆၉-ခုနှစ် မတ်လတွင် က-မှ ကိလေဒေတွာအထိ အဘိဓာန်ပုဒ်ပေါင်း ၎၅၅၃-ပါဝင်သော တိပိဋကပါဠိမြန်မာအဘိဓာန် အတွဲ (၅)ကိုလည်းကောင်း၊

၂။ ၁၉၇၂-ခုနှစ် ဩဂုတ်လတွင် ကိလေသ မှ ကောရ အထိ အဘိဓာန်ပုဒ်ပေါင်း ၁၁၀၅၃-ပါဝင်သော တိပိဋကပါဠိမြန်မာအဘိဓာန် အတွဲ (၆)ကိုလည်းကောင်း၊

၃။ ၁၉၈၂-ခုနှစ် ဇူလိုင်လတွင် ဖ-မှ ဘောဝါဒီ အထိ အဘိဓာန်ပုဒ်ပေါင်း ၉၅၈၁-ပါဝင်သော တိပိဋကပါဠိမြန်မာအဘိဓာန် အတွဲ (၁၅)ကိုလည်းကောင်း၊

၄။ ၁၉၈၉-ခုနှစ် ဖေဖော်ဝါရီလတွင် အဘိဓာန်ဝင်ပုဒ်ပေါင်း ၁၀၂၃၅ ပါဝင်သော တိပိဋကပါဠိမြန်မာအဘိဓာန် အတွဲ (၁၆)ကိုလည်းကောင်း၊

၅။ ၂၀၀၃-ခုနှစ် နိုဝင်ဘာလတွင် အဘိဓာန်ဝင်ပုဒ်ပေါင်း ၆၃၈၈-ပါဝင်သော တိပိဋကပါဠိမြန်မာအဘိဓာန် အတွဲ (၄) အပိုင်း(၂)ကိုလည်းကောင်း ပုံနှိပ်ထုတ်ဝေနိုင်ခဲ့ပါသည်။

၆။ ၂၀၀၉-ခုနှစ် နိုဝင်ဘာလ၌ ပုဒ်ပေါင်း (၅၁၆၃) ပါဝင်သော တိပိဋကပါဠိမြန်မာအဘိဓာန် အတွဲ (၄) အပိုင်း (၃) သည်လည်း အောင်မြင်စွာ ပြီးစီးခဲ့ပါပြီ။

၁၉၆၅-ခုနှစ် ဒီဇင်ဘာလ မှ ၂၀၀၉-ခုနှစ် နိုဝင်ဘာလ အထိ ၄၅-နှစ်ခန့်တာ ကာလတိုင်အောင် အဘိဓာန်ကိုရေးသားပြုစုတော်မူကြရာတွင် မူလစတင်ဖွဲ့စည်းခဲ့သောအကြီးအမှူးဦးစီးနာယကဆရာတော်နှင့် အဘိဓာန်အဖွဲ့ဝင် ဆရာတော် ၁၅-ပါးတို့တွင် အောက်ဖော်ပြပါဆရာတော် (၃)ပါးသာလျှင် အဘိဓာန်ပြုစုရေးတာဝန်ကို ဆောင်ရွက်တော်မူဆဲဖြစ်ပါသည်။

၁။ ဘဒ္ဒန္တတေဇောသာရာဘိဝံသ၊ အဂ္ဂမဟာပဏ္ဍိတ၊ (နိုင်ငံတော်သံဃမဟာနာယကအဖွဲ့ ဒုတိယဥက္ကဋ္ဌ) နိကာယနယူပဒေသကျော်း (ယခင်သုတ္တန္တနယူပဒေသကျော်း၌ သီတင်းသုံး) မစိုးရိမ်ကျော်းတိုက်။

၂။ ဘဒ္ဒန္တသာဂရာဘိဝံသ၊ အဂ္ဂမဟာပဏ္ဍိတ၊ (နိုင်ငံတော်ဩဝါဒါစရိယ) အဘိဓမ္မနယူပဒေသကျော်း၊ မစိုးရိမ်ကျော်းတိုက်။

၃။ ဘဒ္ဒန္တရာဇဓမ္မာဘိဝံသ၊ အဂ္ဂမဟာပဏ္ဍိတ၊ အဂ္ဂမဟာသဒ္ဓမ္မဇောတိကဓဇ၊ နာယကချုပ်ဆရာတော်၊ မစိုးရိမ်တိုက်သစ်။

တိပိဋကပါဠိမြန်မာအဘိဓာန်ကိုရေးသားပြုစုတော်မူနေစဉ်မှာပင် ပျံလွန်တော်မူသော ဆရာတော်များကို ခုနှစ်နှင့်တကွ ဖော်ပြပါမည်။

၁။ ဘဒ္ဒန္တကောသလ္လာဘိဝံသ (မဟာနာယက) (အဂ္ဂမဟာပဏ္ဍိတ) ဂန္ဆဓုရနယူပဒေသကျော်း၊ သက်တော် (၈၀)၊ ၁၃၃၅-ခုနှစ်။

၂။ ဘဒ္ဒန္တဉာဏဝံသာဘိဝံသ (မဟာနာယက) ဝိနယနယူပဒေသကျော်း၊ သက်တော် (၇၇)၊ ၁၃၃၆-ခုနှစ်။

၃။ မစိုးရိမ်ဆရာတော် ဘဒ္ဒန္တသူရိယာဘိဝံသ (အဘိဓဇမဟာရဋ္ဌဂုရု) သက်တော်(၉၆)၊ ၁၃၃၇-ခုနှစ်။

၄။ ဘဒ္ဒန္တဝိစိတ္တာဘိဝံသ၊ အာဂမနယူပဒေသကျောင်း၊ သက်တော် (၇၂)၊ ၁၃၃၇-ခုနှစ်။

၅။ ဘဒ္ဒန္တပညာဝံသာဘိဝံသ၊ အာဂမနယူပဒေသကျောင်း၊ သက်တော် (၄၄)၊ ၁၃၄၂-ခုနှစ်။ (ယခင် ပိဋကနယူပဒေသ၊ ဓမ္မနယူပဒေသကျောင်းတို့၌ သီတင်းသုံးသည်။)

၆။ ဘဒ္ဒန္တဝိသုဒ္ဓါဘိဝံသ (မဟာနာယက) (အဘိဓဇမဟာရဋ္ဌဂုရု) ပါဠိနယူပဒေသကျောင်း၊ သက်တော် (၈၄)၊ ၁၃၄၄-ခုနှစ်။

၇။ ဘဒ္ဒန္တစန္ဒောဘာသာဘိဝံသ (မဟာနာယက) (အဂ္ဂမဟာပဏ္ဍိတ) ပရိယတ္တိနယူပဒေသကျောင်း၊ သက်တော် (၈၀)၊ ၁၃၄၅-ခုနှစ်။

၈။ ဘဒ္ဒန္တကုသလာဘိဝံသ (မဟာနာယက) သဒ္ဓမ္မနယူပဒေသကျောင်း၊ သက်တော်(၇၀)၊ ၁၃၄၅-ခုနှစ်။

၉။ ဘဒ္ဒန္တကောဝိဒါဘိဝံသ၊ ပရိယတ္တိနယူပဒေသကျောင်း၊ သက်တော်(၃၆)၊ ၁၃၄၈-ခုနှစ်။

၁၀။ ဘဒ္ဒန္တနာရဒါဘိဝံသ (မဟာနာယက) (အဂ္ဂမဟာပဏ္ဍိတ) မာဂဓနယူပဒေသကျောင်း၊ သက်တော် (၇၆)၊ ၁၃၅၁-ခုနှစ်။

၁၁။ ဘဒ္ဒန္တနာယကာဘိဝံသ (အဂ္ဂမဟာပဏ္ဍိတ) မဟာနာယက၊ ဓမ္မဒီပကျောင်း၊ မစိုးရိမ်တိုက်သစ်၊ သက်တော် (၇၄)၊ ၁၃၆၂-ခုနှစ်။

၁၂။ ဘဒ္ဒန္တဇယဒိဿာဘိဝံသ (အဂ္ဂမဟာဂန္ထဝါစကပဏ္ဍိတ) သာသနနယူပဒေသကျောင်း၊ သက်တော် (၆၃)၊ ၁၃၆၂-ခုနှစ်။

၁၃။ ဘဒ္ဒန္တသိရိန္ဒာဘိဝံသ (နာယကချုပ်) (အဘိဓဇမဟာရဋ္ဌဂုရု) မစိုးရိမ်တိုက်သစ်၊ သက်တော် (၈၀)၊ ၁၃၆၅-ခုနှစ်။

၁၄။ ဘဒ္ဒန္တသုမနာဘိဝံသ (မဟာနာယက) (အဂ္ဂမဟာပဏ္ဍိတ) ဂန္ထဓုရနယူပဒေသကျောင်း၊ သက်တော် (၇၉)၊ ၁၃၆၇-ခုနှစ်။ (ယခင် မာဂဓနယူပဒေသကျောင်း၌သီတင်းသုံးသည်။)

၁၅။ ဘဒ္ဒန္တကောဝိဒါဘိဝံသ (မဟာနာယက) (အဂ္ဂမဟာပဏ္ဍိတ) ပိဋကနယူပဒေသကျောင်း၊ သက်တော် (၈၁)၊ ၁၃၇၀-ခုနှစ်။

မစိုးရိမ်အဘိဓာန်အဖွဲ့၌ပါဝင်၍ အဘိဓာန်ကျမ်းကို ရေးသားပြုစုတော်မူလျက် အရပ်ဒေသတပါးသို့ ပြောင်းရွှေ့သွားသောဆရာတော်များမှာ ဦးဝိန္ဒကာဘိဝံသ၊ ဦးပဏ္ဍိတာဘိဝံသ၊ ဦးဉာဏဝရာဘိဝံသ၊ (မစိုးရိမ်ကျောင်းတိုက်)။ ဦးဝိလာသာဘိဝံ၊ ဦးဝိမလာဘိဝံသ၊ ဦးပညာဒီပါဘိဝံသ၊ ဦးသုစိတ္တာဘိဝံသ (က)၊ ဦးသုစိတ္တာဘိဝံသ(ခ)၊ (မစိုးရိမ်တိုက်သစ်)တို့ ဖြစ်ကြပါသည်။

ယခုအခါ၌ တိပိဋကပါဠိမြန်မာအဘိဓာန်ကျမ်းကို မစိုးရိမ်ကျောင်းတိုက် နာယကဆရာတော် (၁၃)ပါး၊ မစိုးရိမ်တိုက်သစ် နာယကဆရာတော်(၁၆)ပါးတို့ ပါဝင်သောမစိုးရိမ်အဘိဓာန်အဖွဲ့ကရေးသားပြုစုတော်မူကြပါသည်။

မန္ဆလေးမြို့ မစိုးရိမ်အဘိဓာန်အဖွဲ့ ဆရာတော် (၃၀) ပါး

မစိုးရိမ်ကျောင်းတိုက် ဆရာတော် (၁၃)ပါး

၁။ ဘဒ္ဒန္တပညာသာမိဘိဝံသ၊ မဟာနာယကဆရာတော်၊ (အဂ္ဂမဟာပဏ္ဍိတ၊ အဘိဓဇမဟာရဋ္ဌဂုရု) ပရိယတ္တိသာသနဟိတ (သက္ကသီဟ)မူလဓမ္မာစရိယ၊ အစိုးရဓမ္မာစရိယ။ ဝိနယနယူပဒေသကျောင်း။

၂။ ဘဒ္ဒန္တတေဇောသာရာဘိဝံသ၊ မဟာနာယကဆရာတော်၊ (အဂ္ဂမဟာပဏ္ဍိတ) ပရိယတ္တိသာသနဟိတ(သက္ကသီဟ)ဓမ္မာစရိယ။ နိကာယနယူပဒေသကျောင်း။

၃။ ဘဒ္ဒန္တသာဂရာဘိဝံသ၊မဟာနာယကဆရာတော်၊ (မဟာဓမ္မကထိက၊ အဂ္ဂမဟာပဏ္ဍိတ) ပရိယတ္တိသာသနဟိတ(သက္ကသီဟ)မူလဓမ္မာစရိယ၊ အစိုးရဓမ္မာစရိယ။ အဘိဓမ္မနယူပဒေသကျောင်း။

၄။ ဘဒ္ဒန္တပဒုမာဘိဝံသ၊(အဂ္ဂမဟာဂန္ထဝါစကပဏ္ဍိတ၊အဂ္ဂမဟာပဏ္ဍိတ)ပရိယတ္တိသာသနဟိတ (သက္ကသီဟ)ဓမ္မာစရိယ၊ စေတိယင်္ဂဏဓမ္မာစရိယ ဝင့်သကာ၊အစိုးရပထမကျော်၊ အစိုးရဓမ္မာစရိယ။ သဒ္ဓမ္မနယူပဒေသကျောင်း။

၅။ ဘဒ္ဒန္တကဝိန္ဒာဘိဝံသ၊(အဂ္ဂမဟာဂန္ထဝါစကပဏ္ဍိတ) ပရိယတ္တိသာသနဟိတ(သက္ကသီဟ)ဓမ္မာစရိယ၊ စေတိယင်္ဂဏဓမ္မာစရိယ၊ အစိုးရဓမ္မာစရိယ။ ပရိယတ္တိနယူပဒေသကျောင်း။

၆။ ဘဒ္ဒန္တဝိစိတ္တာဘိဝံသ၊(အဂ္ဂမဟာဂန္ထဝါစကပဏ္ဍိတ)ပရိယတ္တိသာသနဟိတ(သက္ကသီဟ)ဓမ္မာစရိယ၊ စေတိယင်္ဂဏဓမ္မာစရိယ၊ အစိုးရဓမ္မာစရိယ၊ ဝိနယပါဠိပါရဂူ၊ မဇ္ဈိမနိကာယပါဠိပါရဂူ၊ ဒီဃဘာဏက။ ပါဠိနယူပဒေသကျောင်း။

၇။ ဘဒ္ဒန္တဥေယျာဘိဝံသ၊(အဂ္ဂမဟာဂန္ထဝါစကပဏ္ဍိတ၊အဂ္ဂမဟာပဏ္ဍိတ)ပရိယတ္တိသာသနဟိတ (သက္ကသီဟ)ဓမ္မာစရိယ၊ အစိုးရဓမ္မာစရိယ။ အာဂမနယူပဒေသကျောင်း။

၈။ ဘဒ္ဒန္တသာသနာဘိဝံသ၊ ပရိယတ္တိသာသနဟိတ(သက္ကသီဟ)ဓမ္မာစရိယ၊ စေတိယင်္ဂဏဓမ္မာစရိယ၊ အစိုးရဓမ္မာစရိယ၊ မာဂဓနယူပဒေသကျောင်း။

၉။ ဘဒ္ဒန္တပညာသာမိဘိဝံသ၊ပရိယတ္တိသာသနဟိတ(သက္ကသီဟ)ဓမ္မာစရိယ၊ အစိုးရဓမ္မာစရိယ။ ဂန္ဆဓုရနယူပဒေသကျောင်း။

၁၀။ ဘဒ္ဒန္တဉာဏာဘိဝံသ၊ ပရိယတ္တိသာသနဟိတ(သက္ကသီဟ)ဓမ္မာစရိယ၊ စေတိယင်္ဂဏဓမ္မာစရိယ၊ အစိုးရဓမ္မာစရိယ။ ပိဋကနယူပဒေသကျောင်း။

၁၁။ ဘဒ္ဒန္တက္ကန္ဒာစက္ကာဘိဝံသ၊ပရိယတ္တိသာသနဟိတ(သက္ကသီဟ)ဓမ္မာစရိယ၊ စေတိယင်္ဂဏဓမ္မာစရိယ၊ အစိုးရဓမ္မာစရိယ။ နိရုတ္တိနယူပဒေသကျောင်း။

၁၂။ ဘဒ္ဒန္တဓမ္မသာမိဘိဝံသ၊ ပရိယတ္တိသာသနဟိတ(သက္ကသီဟ)ဓမ္မာစရိယ၊ စေတိယင်္ဂဏဓမ္မာစရိယ၊ အစိုးရဓမ္မာစရိယ။ ဓမ္မနယူပဒေသကျောင်း။

၁၃။ ဘဒ္ဒန္တသီလာနန္ဒာဘိဝံသ၊ပရိယတ္တိသာသနဟိတ(သက္ကသီဟ)ဓမ္မာစရိယ၊ စေတိယင်္ဂဏဓမ္မာစရိယ၊ အစိုးရဓမ္မာစရိယ။ သာသနနယူပဒေသကျောင်း။

မစိုးရိမ်တိုက်သစ် ဆရာတော်(၁၇)ပါး

၁။ ဘဒ္ဒန္တရာဇဓမ္မာဘိဝံသ၊ နာယကချုပ်ဆရာတော်(အဂ္ဂမဟာပဏ္ဍိတ၊အဂ္ဂမဟာသဒ္ဓမ္မဇောတိကဓဇ) ပရိယတ္တိသာသနဟိတ(သက္ကသီဟ)ဓမ္မာစရိယ၊ အစိုးရဓမ္မာစရိယ။

၂။ ဘဒ္ဒန္တကေသရာဘိဝံသ၊ (အဂ္ဂမဟာဂန္ထဝါစကပဏ္ဍိတ) ပရိယတ္တိသာသနဟိတ (သက္ကသီဟ) ဓမ္မာစရိယ၊ စေတိယင်္ဂဏဓမ္မာစရိယ၊ အစိုးရဓမ္မာစရိယ။ B.A ဓမ္မဘာဏကကျော်။

၃။ ဘဒ္ဒန္တဝါသေဋ္ဌာဘိဝံသ (အဂ္ဂမဟာဂန္ထဝါစကပဏ္ဍိတ) ပရိယတ္တိသာသနဟိတ(သက္ကသီဟ) ဓမ္မာစရိယ၊ စေတိယင်္ဂဏဓမ္မာစရိယ၊ အစိုးရဓမ္မာစရိယ။ ဓမ္မသမိဒ္ဓိကျော်။

၄။ ဘဒ္ဒန္တဣန္ဒကာလင်္ကာရာဘိဝံသ၊ ပရိယတ္တိသာသနဟိတ(သက္ကသီဟ)ဓမ္မာစရိယ၊ စေတိယင်္ဂဏ ဓမ္မာစရိယ၊ အစိုးရဓမ္မာစရိယ။ ဝိနယပါဠိပါရဂူ။ သာမဏေကျော်။ ဓမ္မာဓိပတိကျော်။

၅။ ဘဒ္ဒန္တတိကွဲန္ဒြိယာဘိဝံသ၊ ပရိယတ္တိသာသနဟိတ(သက္ကသီဟ)ဓမ္မာစရိယ၊ စေတိယင်္ဂဏ ဓမ္မာစရိယ၊ အစိုးရဓမ္မာစရိယ။ ဓမ္မဂါရဝကျော်။

၆။ ဘဒ္ဒန္တသူရိယာဘိဝံသ၊ ပရိယတ္တိသာသနဟိတ(သက္ကသီဟ)ဓမ္မာစရိယ၊ စေတိယင်္ဂဏဓမ္မာစရိယ၊ သဒ္ဓမ္မပါလဓမ္မာစရိယ၊ အစိုးရဓမ္မာစရိယ။ ဓမ္မကာမကျော်။

၇။ ဘဒ္ဒန္တဓမ္မသီလိတာဘိဝံသ၊ ပရိယတ္တိသာသနဟိတ(သက္ကသီဟ)ဓမ္မာစရိယ၊ စေတိယင်္ဂဏ ဓမ္မာစရိယ၊ အစိုးရဓမ္မာစရိယ။ Dipin English (London Business School) B.A, M.A. (Buddhist Studies) သီရိလင်္ကာ၊ ဓမ္မပါလကျော်။

၈။ ဘဒ္ဒန္တပညိန္ဒာဘိဝံသ၊ ပရိယတ္တိသာသနဟိတ(သက္ကသီဟ)ဓမ္မာစရိယ၊ စေတိယင်္ဂဏဓမ္မာစရိယ၊ အစိုးရဓမ္မာစရိယ။ ဝိနယပါဠိပါရဂူ၊ ဒွိပိဋကဓရ၊ဓမ္မဝိနယဓံသီကျော်။

၉။ ဦးဝိစိတ္တာဘိဝံသ၊ ပရိယတ္တိသာသနဟိတ(သက္ကသီဟ)ဓမ္မာစရိယ၊ ဓမ္မသဟာယကျော်။

၁၀။ ဘဒ္ဒန္တနန္ဒာဘိဝံသ၊ ပရိယတ္တိသာသနဟိတ(သက္ကသီဟ)ဓမ္မာစရိယ၊ စေတိယင်္ဂဏဓမ္မာစရိယ၊ အစိုးရဓမ္မာစရိယ။ ဓမ္မပါကဋကျော်။

၁၁။ ဘဒ္ဒန္တကုသလာဘိဝံသ၊ ပရိယတ္တိသာသနဟိတ(သက္ကသီဟ)ဓမ္မာစရိယ၊ စေတိယင်္ဂဏဓမ္မာစရိယ၊ ဓမ္မဝိမုတ္တိရသကျော်။

၁၂။ ဘဒ္ဒန္တကဝိန္ဒာဘိဝံသ၊ ပရိယတ္တိသာသနဟိတ(သက္ကသီဟ)ဓမ္မာစရိယ၊ စေတိယင်္ဂဏဓမ္မာစရိယ၊ အစိုးရဓမ္မာစရိယ။ ဓမ္မဋ္ဌာနကျော်။

၁၃။ ဘဒ္ဒန္တကောဏ္ဍညာလင်္ကာရာဘိဝံသ၊ပရိယတ္တိသာသနဟိတ(သက္ကသီဟ)ဓမ္မာစရိယ၊ စေတိယင်္ဂဏ ဓမ္မာစရိယ၊ သဒ္ဓမ္မပါလဓမ္မာစရိယ၊ သာမဏေကျော်၊ အစိုးရဓမ္မာစရိယ။ ဓမ္မသီတဂူကျော်။

၁၄။ ဘဒ္ဒန္တဇာနေယျာဘိဝံသ၊ ပရိယတ္တိသာသနဟိတ(သက္ကသီဟ)ဓမ္မာစရိယ၊ အစိုးရဓမ္မာစရိယ။ ဓမ္မသီတလကျော်။

၁၅။ ဘဒ္ဒန္တပညာဇောတာဘိဝံသ၊ ပရိယတ္တိသာသနဟိတ(သက္ခသီဟ)ဓမ္မာစရိယ၊အစိုးရဓမ္မာစရိယ။ ဓမ္မာနန္တသုခကျောင်း။

၁၆။ ဘဒ္ဒန္တကောဏ္ဍညာဘိဝံသ၊ ပရိယတ္တိသာသနဟိတ(သက္ခသီဟ)ဓမ္မာစရိယ၊ ဓမ္မဒီပကျောင်း။

၁၇။ ဘဒ္ဒန္တတိကွိန္ဒြိယာဘိဝံသ၊ ပရိယတ္တိသာသနဟိတ(သက္ခသီဟ)ဓမ္မာစရိယ၊ စေတိယဂိရိ ဓမ္မာစရိယ၊ အစိုးရဓမ္မာစရိယ။ မစိုးရိမ်တိုက်သစ် (ပြည်ကြီးတံခွန်မြို့နယ်)။

တိပိဋကက ပါဠိမြန်မာအဘိဓာန်၌ အသုံးပြုသော ပါဠိ , အဋ္ဌကထာ , ဋီကာ ကျမ်းစဉ်ပုံနှင့် ကျမ်းအမည် သင်္ကေတများ

ဤတိပိဋကက ပါဠိမြန်မာအဘိဓာန်၌ အသုံးပြုသော ပါ - ဋ္ဌ -ဋီ ကျမ်းစဉ်ပုံနှင့် သင်္ကေတပြုပုံတို့ကို သိရှိရန် ဖော်ပြပါအံ့။

ကျမ်းစဉ်ပုံ။ ။ ဤအဘိဓာန်တွင် ပုဒ်တစ်ခုအတွက် ပါ-ဋ္ဌ-ဋီ ကျမ်းများကို အကိုးအကားပြုရာ၌ မူရင်းပဓာနကျသော ကျမ်းစာအုပ်အလိုက် ကိုးကားထားသည်၊ တနည်းအားဖြင့် ကျမ်းစာ အနုအရင့် အဆင့်အတန်း သုံးမျိုးခွဲ၍ ကိုးကားထားသည်။

ဥပမာ- ပါဠိတော်ပြီးမှ အဋ္ဌကထာကိုလည်းကောင်း၊ ထို့နောက်မှ ဋီကာကျမ်းများကိုလည်းကောင်း အကိုးအကားပြုသည်။

ယင်းပါဠိတော်တို့တွင်လည်း နိကာယ် ၅-ရပ် ပိဋကသုံးပုံတွင် ခုဒ္ဒကနိကာယ်ဝင် ဝိနည်း ၅-ကျမ်းကို ဦးစွာကိုးကား၍ ပြီးမှ ဒီဃနိကာယ်၊ မဇ္ဈိမနိကာယ်၊ သံယုတ္တနိကာယ်၊ အင်္ဂုတ္တရနိကာယ်နှင့် ကျန် ခုဒ္ဒကနိကာယ်ကျမ်းများကို အစဉ်အလိုက် ကိုးကားသည်။

ကျန် ခုဒ္ဒကနိကာယ်ဝင် ကျမ်းများတွင်လည်း (ပူးတွဲပါ ကျမ်းစဉ်ပုံ ဇယားအရ) အဘိဓမ္မာ ၇-ကျမ်းကို ဦးစွာကိုးကား၍ ပဋိသမ္ဘိဒါမဂ် စသော ပါဠိတော်များကို ကိုးကားသည်။

သို့ရာတွင် အဘိဓာန်ဝင်ပုဒ်သည် ဝိနယဝေါဟာရပုဒ်ဖြစ်ပါမူ ဝိနည်းများကို ဦးစားပေး၍လည်းကောင်း၊ အခြား အဘိဓမ္မာဝေါဟာရ , သုတ္တန္တဝေါဟာရပုဒ်ဖြစ်ပါမူ အဘိဓမ္မာကျမ်း သုတ္တန်ကျမ်းများကို ဦးစားပေး၍လည်းကောင်း ကိုးကားသည်လည်း ရှိသည်။

ကျမ်းအမည် သင်္ကေတ။ ။ ပါဠိ ,အဋ္ဌကထာ , ဋီကာ ကျမ်းစာအမည်များကို ဖော်ပြရာ၌ အပြည့်အစုံ မဖော်ပြဘဲ အတိုကောက် သင်္ကေတနည်းဖြင့်သာ ပြဆို၍ နိကာယ်ကျမ်းစာအရေအတွက်အလိုက် ၁-၂-၃-၄ ဂဏန်းများဖြင့်လည်း ပူးတွဲပြဆိုထားပါသည်။

ဥပမာ- ဝိနည်းပါဠိတော် ၅-ကျမ်းတွင် နံပါတ် ၁-ဖြစ်သော ပါရာဇိကဏ် ပါဠိတော်ကျမ်းကို "ဝိ၁"ဟု သင်္ကေတပြု၍ သုံးစွဲထားသည်။

ဤနည်းဖြင့် ပူးတွဲပါကျမ်းစဉ်နှင့် သင်္ကေတဇယာများကို အသုံးပြု၍ ကိုးကားပါသည်။ အဘိဓာန်ဝင်တည်ပုဒ်များကို အက္ခရာစဉ်ရာ၌လည်း ပူးတွဲပါ ဇယားကို မူထား၍ အက္ခရာစဉ်ထားပါသည်။ (ဇယားကို ကြည့်။)

ကျမ်းစဉ်ပုံ နှင့် ကျမ်းအမည်သင်္ကေတ
ပါဠိတော်များ

ဦးရေ	ကျမ်းအမည်	သင်္ကေတ
	ဝိနယပိဋက	
၁	ပါရာဇိကပါဠိ	ဝိ၊၁။
၂	ပါစိတ္တိယပါဠိ	ဝိ၊၂။
၃	မဟာဝဂ္ဂပါဠိ	ဝိ၊၃။
၄	စူဠဝဂ္ဂပါဠိ	ဝိ၊၄။
	ဒီဃနိကာယ	
၆	သီလက္ခန္ဓဝဂ္ဂပါဠိ	ဒီ၊၁။
၇	မဟာဝဂ္ဂပါဠိ	ဒီ၊၂။
၈	ပါထိကဝဂ္ဂပါဠိ	ဒီ၊၃။
	မဇ္ဈိမနိကာယ	
၉	မူလပဏ္ဏာသပါဠိ	မ၊၁။
၁၀	မဇ္ဈိမပဏ္ဏာသပါဠိ	မ၊၂။
၁၁	ဥပရိပဏ္ဏာသပါဠိ	မ၊၃။
	သံယုတ္တနိကာယ	
၁၂	သဂါထာဝဂ္ဂနှင့် နိဒါနဝဂ္ဂ သံယုတ္တပါဠိ	သံ၊၁။
၁၃	ခန္ဓဝဂ္ဂနှင့် သဠာယတန-ဝဂ္ဂသံယုတ္တပါဠိ	သံ၊၂။
၁၄	မဟာဝဂ္ဂသံယုတ္တပါဠိ	သံ၊၃။
	အင်္ဂုတ္တရနိကာယ	
၁၅	အင်္ဂုတ္တရပါဠိ (ပ)	အံ၊၁။
၁၆	အင်္ဂုတ္တရပါဠိ (ဒု)	အံ၊၂။
၁၇	အင်္ဂုတ္တရပါဠိ (တ)	အံ၊၃။

ဦးရေ	ကျမ်းအမည်	သင်္ကေတ
	အဘိဓမ္မပိဋက	
၁၈	ဓမ္မသင်္ဂဏီပါဠိ	အဘိ၊၁။
၁၉	ဝိဘင်္ဂပါဠိ	အဘိ၊၂။
၂၀	(က) ဓာတုကထာပါဠိ	အဘိ၊က။
	(ခ) ပုဂ္ဂလပညတ်ပါဠိ	အဘိ၊ပု။
၂၁	ကထာဝတ္ထုပါဠိ	အဘိ၊က။
၂၂	ယမကပါဠိ (ပ)	ယမက၊၁။
၂၃	ယမကပါဠိ (ဒု)	ယမက၊၂။
၂၄	ယမကပါဠိ (တ)	ယမက၊၃။
၂၅	ပဋ္ဌာနပါဠိ (ပ)	ပဋ္ဌာန၊၁။
၂၆	ပဋ္ဌာနပါဠိ (ဒု)	ပဋ္ဌာန၊၂။
၂၇	ပဋ္ဌာနပါဠိ (တ)	ပဋ္ဌာန၊၃။
၂၈	ပဋ္ဌာနပါဠိ (စ)	ပဋ္ဌာန၊၄။
၂၉	ပဋ္ဌာနပါဠိ (မ)	ပဋ္ဌာန၊၅။
	ကျန် ခုဒ္ဒကနိကာယ	
၃၀	ပဋိသမ္ဘိဒါမဂ္ဂပါဠိ	ပဋိသံ။
၃၁	(က) ခုဒ္ဒကပါဋပါဠိ	ခုဒ္ဒက။
	(ခ) ဓမ္မပဒပါဠိ	ဓမ္မ။
	(ဂ) ဥဒါနပါဠိ	ဥဒါန။
	(ဃ) လွတိဝုတ္တကပါဠိ	လွတိဝုတ်၊
	(င) သုတ္တနိပါတပါဠိ	သုတ္တနိ။
၃၂	(က) ဝိမာနဝတ္ထုပါဠိ	ဝိမာန။
	(ခ) ပေတဝတ္ထုပါဠိ	ပေတ။
	(ဂ) ထေရဂါထာပါဠိ	ထေရ။
	(ဃ) ထေရီဂါထာပါဠိ	ထေရီ။

ကျမ်းစဉ်ပုံ နှင့် ကျမ်းအမည်သင်္ကေတ

ပါဠိတော်များ

ဦးရေ	ကျမ်းအမည်	သင်္ကေတ	ဦးရေ	ကျမ်းအမည်	သင်္ကေတ
	ကျန်ခုဒ္ဒကနိကာယ(အဆက်)		၃၇	ဇာတကပါဠိ (ပ)	ဇာ၊၁။
၃၃	အပဒါနပါဠိ (ပ)	အပ၊၁။	၃၈	ဇာတကပါဠိ (ဒု)	ဇာ၊၂။
၃၄	(က) အပဒါနပါဠိ (ဒု)	အပ၊၂။	၃၉	(က) နေတ္တိပါဠိ	နေတ္တိ။
	(ခ) ဗုဒ္ဓဝံသပါဠိ	ဗုဒ္ဓဝံ။		(ခ) ပေဋကောပဒေသ	
	(ဂ) စရိယာပိဋကပါဠိ	စရိယာ။		ပါဠိ	ပေဋကော။
၃၅	မဟာနိဒ္ဒေသပါဠိ	မဟာနိ။	၄၀	မိလိန္ဒပညာပါဠိ	မိလိန္ဒ။
၃၆	စူဠနိဒ္ဒေသပါဠိ	စူဠနိ။			

ကျမ်းစဉ်ပုံ နှင့် ကျမ်းအမည်သင်္ကေတ

အဋ္ဌကထာများ

ဦးရေ	ကျမ်းအမည်	သင်္ကေတ
	ဝိနယအဋ္ဌကထာ	
၁	ပါရာဇိကကဏ္ဍအဋ္ဌကထာ (ပ)	ဝိဋ္ဌ၁။
၂	ပါရာဇိကကဏ္ဍအဋ္ဌကထာ (ဒု)	ဝိဋ္ဌ၂။
၃	ပါစိတ္တိဒီအဋ္ဌကထာ	ဝိဋ္ဌဒု။
၄	စူဠဝဂ္ဂါဒီအဋ္ဌကထာ	ဝိဋ္ဌဒ္ဂ။
၅	ဝိနယသင်္ဂဟအဋ္ဌကထာ	ဝိသင်္ဂဟ။
၆	ကင်္ခါဝိတရဏီအဋ္ဌကထာ	ကင်္ခါ။
	ဒီဃနိကာယအဋ္ဌကထာ	
၇	သီလက္ခန္ဓဝဂ္ဂ အဋ္ဌကထာ	ဒီဋ္ဌ၁။
၈	မဟာဝဂ္ဂ အဋ္ဌကထာ	ဒီဋ္ဌ၂။
၉	ပါထိကဝဂ္ဂ အဋ္ဌကထာ	ဒီဋ္ဌဒု။
	မဇ္ဈိမနိကာယအဋ္ဌကထာ	
၁၀	မူလပဏ္ဏာသအဋ္ဌကထာ (ပ)	မဇ္ဈ၁။
၁၁	မူလပဏ္ဏာသအဋ္ဌကထာ (ဒု)	မဇ္ဈ၂။
၁၂	မဇ္ဈိမပဏ္ဏာသအဋ္ဌကထာ	မဇ္ဈဒု။
၁၃	ဥပရိပဏ္ဏာသအဋ္ဌကထာ	မဇ္ဈဒ္ဂ။
	သံယုတ္တနိကာယ အဋ္ဌကထာ	
၁၄	သံယုတ္တအဋ္ဌကထာ (ပ)	သံဋ္ဌ၁။
၁၅	သံယုတ္တအဋ္ဌကထာ (ဒု)	သံဋ္ဌ၂။
၁၆	သံယုတ္တအဋ္ဌကထာ (တ)	သံဋ္ဌဒု။
	အင်္ဂုတ္တရနိကာယအဋ္ဌကထာ	
၁၇	အင်္ဂုတ္တရအဋ္ဌကထာ (ပ)	အံဋ္ဌ၁။
၁၈	အင်္ဂုတ္တရအဋ္ဌကထာ (ဒု)	အံဋ္ဌ၂။
၁၉	အင်္ဂုတ္တရအဋ္ဌကထာ (တ)	အံဋ္ဌဒု။

ဦးရေ	ကျမ်းအမည်	သင်္ကေတ
	အဘိဓမ္မပိဋကအဋ္ဌကထာ	
၂၀	အဋ္ဌသာလိနီအဋ္ဌကထာ	အဘိဋ္ဌ။
၂၁	သမ္မောဟဝိနောဒနီအဋ္ဌကထာ	အဘိဋ္ဌ၂။
၂၂	ပဉ္စပကရဏအဋ္ဌကထာ	အဘိဋ္ဌဒု။
၂၃	ပဋိသမ္ဘိဒါမဂ္ဂအဋ္ဌကထာ (ပ)	ပဋိသံဋ္ဌ၁။
၂၄	ပဋိသမ္ဘိဒါမဂ္ဂအဋ္ဌကထာ (ဒု)	ပဋိသံဋ္ဌ၂။
	ကျန်ခုဒ္ဒကနိကာယ အဋ္ဌကထာ	
၂၅	ခုဒ္ဒကပါဌအဋ္ဌကထာ	ခုဒ္ဒကဋ္ဌ။
၂၆	ဓမ္မပဒအဋ္ဌကထာ (ပ)	ဓမ္မဋ္ဌ၁။
၂၇	ဓမ္မပဒအဋ္ဌကထာ (ဒု)	ဓမ္မဋ္ဌ၂။
၂၈	ဥဒါနအဋ္ဌကထာ	ဥဒါနဋ္ဌ၁။
၂၉	ဣတိဝုတ် အဋ္ဌကထာ	ဣတိဝုတ်ဋ္ဌ။
၃၀	သုတ္တနိပါတအဋ္ဌကထာ (ပ)	သုတ္တနိဋ္ဌ၁။
၃၁	သုတ္တနိပါတအဋ္ဌကထာ (ဒု)	သုတ္တနိဋ္ဌ၂။
၃၂	ဝိမာနဝတ္ထု အဋ္ဌကထာ	ဝိမာနဋ္ဌ။
၃၃	ပေတဝတ္ထု အဋ္ဌကထာ	ပေတဋ္ဌ။
၃၄	ထေရဂါထာအဋ္ဌကထာ(ပ)	ထေရဋ္ဌ၁။
၃၅	။ (ဒု)	ထေရဋ္ဌ၂။
၃၆	ထေရီဂါထာအဋ္ဌကထာ	ထေရီဋ္ဌ။
၃၇	အပဒါနအဋ္ဌကထာ (ပ)	ထေရဋ္ဌ၁။
၃၈	အပဒါနအဋ္ဌကထာ (ဒု)	ထေရဋ္ဌ၂။
၃၉	ဗုဒ္ဓဝံသ အဋ္ဌကထာ	ဗုဒ္ဓဝံဋ္ဌ။
၄၀	စရိယာပိဋက အဋ္ဌကထာ	စရိယာဋ္ဌ။
၄၁	မဟာနိဒ္ဒေသအဋ္ဌကထာ	မဟာနိဋ္ဌ။
၄၂	စူဠနိဒ္ဒေသအဋ္ဌကထာ	စူဠနိဋ္ဌ။

ကျမ်းစဉ်ပုံ နှင့် ကျမ်းအမည်သင်္ကေတ

အဋ္ဌကထာများ

ဦးရေ	ကျမ်းအမည်		သင်္ကေတ
	ကျန် ခုဒ္ဒကနိကာယ အဋ္ဌကထာများ		
၄၃	ဇာတကအဋ္ဌကထာ	(ပ)	ဇာဋ္ဌ၁။
၄၄	။	(ဒု)	ဇာဋ္ဌ၁။
၄၅	။	(တ)	ဇာဋ္ဌ၁။
၄၆	။	(စ)	ဇာဋ္ဌ၁။
၄၇	။	(မ)	ဇာဋ္ဌ၁။

ဦးရေ	ကျမ်းအမည်		သင်္ကေတ
	ကျန် ခုဒ္ဒကနိကာယ အဋ္ဌကထာများ		
၄၈	ဇာတကအဋ္ဌကထာ	(ဆ)	ဇာဋ္ဌ၁။
၄၉	။	(သ)	ဇာဋ္ဌ၁။
၅၀	နေတ္တိအဋ္ဌကထာ		နေတ္တိဋ္ဌ။
၅၁	ပိသုဒ္ဓိမဂ္ဂအဋ္ဌကထာ	(ပ)	ပိသုဒ္ဓိ၁။
၅၂	။	(ဒု)	ပိသုဒ္ဓိ၂။

ကျမ်းစဉ်ပုံ နှင့် ကျမ်းအမည်သင်္ကေတ

ဋီကာများ

ဦးရေ	ကျမ်းအမည်		သင်္ကေတ
	ဝိနယဋီကာ		
၁	ဝဇိရဗုဒ္ဓိဋီကာ		ဝဇိရ။
၂	သာရတ္ထဒီပနီ	(ပ)	သာရတ္ထ၊၁။
၃	″	(ဒု)	သာရတ္ထ၊၂။
၄	″	(တ)	သာရတ္ထ၊၃။
၅	ဝိမတိဝိနောဒနီဋီကာ	(ပ)	ဝိမတိ၊၁။
၆	″	(ဒု)	ဝိမတိ၊၂။
၇	(က)ကင်္ခါဝိတရဏီပုရာဏဋီကာ		ကင်္ခါ၊ဋီ။
	(ခ) ကင်္ခါဝိတရဏီအဘိနဝဋီကာ		ကင်္ခါ၊ဋီ၊သစ်။
	ဒီဃနိကာယဋီကာ		
၈	သီလက္ခန္ဓဝဂ္ဂဋီကာ		ဒီ၊ဋီ၊၁။
၉	သီလက္ခန္ဓဝဂ္ဂအဘိနဝဋီကာ	(ပ)	သီ၊ဋီ၊သစ်၊၁။
၁၀	″	(ဒု)	သီ၊ဋီ၊သစ်၊၂။
၁၁	မဟာဝဂ္ဂဋီကာ		ဒီ၊ဋီ၊၂။
၁၂	ပါထိကဝဂ္ဂဋီကာ		ဒီ၊ဋီ၊၃။
	မဇ္ဈိမနိကာယဋီကာ		
၁၃	မူလပဏ္ဏာသဋီကာ	(ပ)	မ၊ဋီ၊၁။
၁၄	″	(ဒု)	မ၊ဋီ၊၂။
၁၅	မဇ္ဈိမ-ဥပရိ-ပဏ္ဏာသဋီကာ		မ၊ဋီ၊၃။

ဦးရေ	ကျမ်းအမည်		သင်္ကေတ
	သံယုတ္တနိကာယဋီကာ		
၁၆	သံယုတ္တဋီကာ	(ပ)	သံ၊ဋီ၊၁။
၁၇	″	(ဒု)	သံ၊ဋီ၊၂။
	အင်္ဂုတ္တရနိကာယဋီကာ		
၁၈	အင်္ဂုတ္တရဋီကာ	(ပ)	အံ၊ဋီ၊၁။
၁၉	″	(ဒု)	အံ၊ဋီ၊၂။
၂၀	″	(တ)	အံ၊ဋီ၊၃။
	အဘိဓမ္မပိဋကဋီကာ		
၂၁	(က) မူလဋီကာ	(ပ)	မူလဋီ၊၁။
	(ခ) အနုဋီကာ	(ပ)	အနုဋီ၊၁။
၂၂	(က) မူလဋီကာ	(ဒု)	မူလဋီ၊၂။
	(ခ) အနုဋီကာ	(ဒု)	အနုဋီ၊၂။
၂၃	(က) မူလဋီကာ	(တ)	မူလဋီ၊၃။
	(ခ) အနုဋီကာ	(တ)	အနုဋီ၊၃။
	ကျန်သောဋီကာ		
၂၄	ဝိသုဒ္ဓိမဂ္ဂဋီကာ	(ပ)	ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋီ၊၁။
၂၅	″	(ဒု)	ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋီ၊၂။
၂၆	(က)နေတ္တိဋီကာ		နေတ္တိ၊ဋီ။
	(ခ) နေတ္တိဝိဘာဝိနီ		နေတ္တိ၊ဝိဘာ၊
	ခုဒ္ဒသိက္ခာဋီကာ		ခုဒ္ဒသိက္ခာ၊ဋီ။
	မူလသိက္ခာဋီကာ		မူလသိက္ခာ၊ဋီ၊
	အလင်္ကာဋီကာ		အလင်္ကာ၊ဋီ။

"ကျမ်းညွှန်းသင်္ကေတများ"

အံ။ဘ။၂။၃။	အဂုံတွာရပါဠိ (ပ၊ဒု၊တ)
အံ၊ဋီ။ဘ။၂။၃။	အဂုံတွာရဋီကာ (ပ၊ဒု၊တ)
အံ၊ဋ္ဌ။ဘ။၂။၃။	အဂုံတွာရအဋ္ဌကထာ (ပ၊ဒု၊တ)
အဋ္ဌသာ၊ယော။	အဋ္ဌသာလိနီယောဇနာ။
အနုဋီ၊ဘ။	ဓမ္မသင်္ဂဏီ အနုဋီကာ။
အနုဋီ၊၂။	ဝိဘင်္ဂ အနုဋီကာ။
အနုဋီ၊၃။	ပဋ္ဌပကရဏ အနုဋီကာ။
အပ။ဘ။၂။	အပဒါနပါဠိ (ပ၊ဒု)
အပ၊ဋ္ဌ။ဘ။၂။	အပဒါနအဋ္ဌကထာ (ပ၊ဒု)
အဘိ၊က။	အဘိဓမ္မပိဋကာ၊ ကထာဝတ္ထုပါဠိ။
အဘိ၊ဋ္ဌ၊ဘ။၂။၃။	အဘိဓမ္မပိဋက အဋ္ဌကထာ (ဘ) အဋ္ဌသာလိနီ။ (၂) သမ္မောဟဝိနောဒနီ။ (၃) ပဋ္ဌပကရဏ။
အဘိ၊ဓ။	အဘိဓမ္မပိဋက၊ ဓမ္မသင်္ဂဏီပါဠိ။
အဘိ၊ဓာ။	အဘိဓမ္မပိဋက၊ ဓာတုကထာပါဠိ။
အဘိ၊ပု။	အဘိဓမ္မပိဋက၊ ပုဂ္ဂလပညတ္တိပါဠိ။
အဘိ၊ဝိ။	အဘိဓမ္မပိဋက၊ ဝိဘင်္ဂပါဠိ။
အမရ၊ဘာသာဋီကာ။	အမရကောသနိဿ။ အဘယာရာမဆရာတော် လက်ရေး စာကူးစက် မူ။
ဣတိဝုတ်။	ဣတိဝုတ္တကပါဠိ။
ဣတိဝုတ်၊ဋ္ဌ။	ဣတိဝုတ္တက အဋ္ဌကထာ။
ဥဒါန	ဥဒါနပါဠိ။
ဥဒါန၊ဋ္ဌ။	ဥဒါနအဋ္ဌကထာ။
ကင်္ခါ။	ကင်္ခါဝိတရဏီအဋ္ဌကထာ။
ကင်္ခါ၊ဋီ။	ကင်္ခါဝိတရဏီ ပုရာဏဋီကာ။
ကင်္ခါ၊ဋီ၊သစ်။	ကင်္ခါဝိတရဏီ အဘိနဝဋီကာ။
ကင်္ခါ၊ယော။	ကင်္ခါယောဇနာမဟာဋီကာ။
ကစ္စည်း။	ကစ္စည်းသဒ္ဒါကြီးပါဠ်။
ခုဒ္ဒက။	ခုဒ္ဒကပါဋပါဠိ။
ခုဒ္ဒက၊ဋ္ဌ။	ခုဒ္ဒကပါဋအဋ္ဌကထာ။

"ကျမ်းညွှန်သင်္ကေတများ"

အလင်္ကာဒို။	အလင်္ကာ (ဋီကာ)
ခုဒ္ဒသိက္ခာဒို။ သစ်။	ခုဒ္ဒသိက္ခာ (ဋီကာ။ ဋီကာသစ်)
စရိယာ။	စရိယာပိဋကပါဠိ၊
စရိယာဒ္ဌ။	စရိယာပိဋကအဋ္ဌကထာ။
စူဠနိ။	စူဠနိဒ္ဒေသပါဠိ။
စူဠနိဒ္ဌ။	စူဠနိဒ္ဒေသ အဋ္ဌကထာ။
ဇာ၊ ၁။ ၂။	ဇာတကပါဠိ (ပ၊ဒု)
ဇာ၊ ဋ္ဌ။ ၁-၇။	ဇာတကအဋ္ဌကထာ (ပဌမ-သတ္တမ)။
ဏွာဒိ။	မောဂ္ဂလ္လာနဏွာဒိဝုတ္တိ။
တောင်ပေါက်၊ မာန်။ သျ။	တောင်ပေါက်ဆရာတော်ပြုစုသော အဘိဓာန်နိသျသစ်။
ထေရ။	ထေရဂါထာ ပါဠိ။
ထေရဒ္ဌ။	ထေရဂါထာ အဋ္ဌကထာ။
ထေရီ။	ထေရီဂါထာ ပါဠိ။
ထေရီဒ္ဌ။	ထေရီဂါထာ အဋ္ဌကထာ။
ဒီ။ ၁။ ၂။ ၃။	ဒီဃနိကာယပါဠိ (၁) သီလက္ခန္ဓဝဂ္ဂပါဠိ။ (၂) မဟာဝဂ္ဂပါဠိ။ (၃) ပါထိကဝဂ္ဂပါဠိ။
ဒီဋီ။ ၁။ ၂။ ၃။	ဒီဃနိကာယအဋ္ဌကထာ၏ အဖွင့်ဋီကာ (၁) သီလက္ခန္ဓဝဂ္ဂဋီကာ။ (၂) မဟာဝဂ္ဂဋီကာ။ (၃) ပါထိကဝဂ္ဂဋီကာ။
ဒီဋ္ဌ။ ၁။ ၂။ ၃။	ဒီဃနိကာယအဋ္ဌကထာ။ (၁)သီလက္ခန္ဓဝဂ္ဂအဋ္ဌကထာ။ (၂) မဟာဝဂ္ဂအဋ္ဌကထာ။ (၃) ပါထိကဝဂ္ဂအဋ္ဌကထာ။
ဓမ္မ။	ဓမ္မပဒပါဠိ။
ဓမ္မဋ္ဌ။ ၁။ ၂။	ဓမ္မပဒအဋ္ဌကထာ (ပ။ဒု)
ဓာန်။	အဘိဓာန် (အဘိဓာနပ္ပဒီပိကာ) ဂါထာနံပါတ်။
ဓာန်ဒို။	အဘိဓာန်ဋီကာ။ ဂါထာနံပါတ်။
ဓာန်၊သျ။သစ်။	အဘိဓာန်နိသျသစ် (အဘယာရာမဆရာတော်ပြုစုသည်။)
နီတိ၊ဓာ။	သဒ္ဒနီတိဓာတုမာလာ။
နီတိ၊ဓာ၊သျ။	သဒ္ဒနီတိဓာတုမာလာနိသျ။

"ကျမ်းညွှန်သင်္ကေတများ"

နိတိ၊ပဒ။	သဒ္ဒနီတိပဒမာလာ။
နိတိ၊ပဒ၊သျှ။	သဒ္ဒနီတိပဒမာလာနိသျှ။
နိတိ၊သုတ္တ။	သဒ္ဒနီတိသုတ္တမာလာ။
နိတိ၊သုတ္တ၊သျှ။	သဒ္ဒနီတိသုတ္တမာလာနိသျှ။
နေတ္တိ။	နေတ္တိပါဠိ။
နေတ္တိ၊ဋီ။	နေတ္တိဋီကာ။
နေတ္တိ၊ဋ္ဌ။	နေတ္တိအဋ္ဌကထာ။
နေတ္တိ၊ဝိ။	နေတ္တိဝိဘာဝိနီ။
ပဋိသံ။	ပဋိသမ္ဘိဒါမဂ္ဂပါဠိ။
ပဋိသံ၊ဋ္ဌ။ဘ။၂။	ပဋိသမ္ဘိဒါမဂ္ဂအဋ္ဌကထာ (ပ။ဒု)
ပဋိသံ၊ဂံ။	ပဋိသမ္ဘိဒါမဂ္ဂဂဏ္ဌိ။
ပဋ္ဌာန။	ပဋ္ဌာနပါဠိ။
ပါစိတ်၊ယော။	ပါစိတ္တိယောဇနာ။
ပေဋကော။	ပေဋကောပဒေသပါဠိ။
ပေတ။	ပေတဝတ္ထုပါဠိ။
ပေတ၊ဋ္ဌ။	ပေတဝတ္ထုအဋ္ဌကထာ။
ဗုဒ္ဓဝံ။	ဗုဒ္ဓဝံသပါဠိ၊
ဗုဒ္ဓဝံ၊ဋ္ဌ။	ဗုဒ္ဓဝံသအဋ္ဌကထာ။
မဟာ။၂။၃။ခု။	မဇ္ဈိမပဏ္ဏာသပါဠိ။
မဇ္ဈိ။ဘ။၂။၃။ခု။	မဇ္ဈိမပဏ္ဏာသဋီကာ (ပ။ဒု။တ)
မဋ္ဌ။ဘ။၂။၃။ခု။ဂ္ဂ။	မဇ္ဈိမပဏ္ဏာသအဋ္ဌကထာ (ပ။ဒု။တ။စ)
မဏိမဉ္ဇူ။ဘ။၂။	မဏိသာရမဉ္ဇူသာဋီကာ (ပ။ဒု)
မဟာနိ။	မဟာနိဒ္ဒေသပါဠိ။
မဟာနိ၊ဋ္ဌ။	မဟာနိဒ္ဒေသအဋ္ဌကထာ။
မိလိန္ဒ။	မိလိန္ဒပဉ္ဉပါဠိ။
မူလသိက္ခာ၊ဋီ။	မူလသိက္ခာဋီကာ။
မောဂ်။	မောဂ္ဂလ္လာနဗျာကရဏ။
မောဂ်၊ပဋိကာ။	မောဂ္ဂလ္လာနဗျာကရဏအဖွင့် ဝုတ္တိဝိဝရဏပဋိကာ။
ယမက။ဘ။၂။ခု။	ယမကပါဠိ (ပ။ဒု။တ)
ရူ။	ပဒရူပသိဒ္ဓိ။
ရူ၊ဋီ။	ပဒရူပသိဒ္ဓိဋီကာ။
ဝဇိရ။	ဝဇိရဗုဒ္ဓိဋီကာ။

"ကျမ်းညွှန်းသင်္ကေတများ"

ဝဇိရ၊သျှ။	ဝဇိရဗုဒ္ဓိဋီကာနိဿျ။
ဝိ။၁-၅။	ဝိနယပိဋကပါဠိ (၁) ပါရာဇိကကဏ္ဍ။ (၂) ပါစိတ္တိယ။ (၃) မဟာဝဂ္ဂ။ (၄) စူဠဝဂ္ဂ။ (၅) ပရိဝါရပါဠိ။
ဝိ၊ဋ္ဌ။၁-၄။	ဝိနယပိဋကအဋ္ဌကထာ။ (၁) ပါရာဇိကကဏ္ဍအဋ္ဌကထာ ပထမအုပ်။ (၂) ၎င်း ဒုတိယအုပ်။ (၃) ပါစိတ္တိယအဋ္ဌကထာ။ (၄) စူဠဝဂ္ဂါဒိအဋ္ဌကထာ။
ဝိနယာလင်္ကာရ။၁။၂။	ဝိနယာလင်္ကာရဋီကာ (ပ။ဒု)
ဝိ၊ဝိနိစ္ဆယ။	ဝိနယဝိနိစ္ဆယ၊ ဂါထာနံပါတ်။
ဝိ၊ဝိနိစ္ဆယ၊ဋီ။၁။၂။	ဝိနယဝိနိစ္ဆယဋီကာ (ပ။ဒု)
ဝိ၊ပိ၊ဓာန်။	ဝိသုဒ္ဓါဓုံပိဋကအဘိဓာန်။
ဝိမတိ။၁။၂။	ဝိမတိဝိနောဒနီဋီကာ (ပ။ဒု)
ဝိမာန။	ဝိမာနဝတ္ထုပါဠိ။
ဝိမာန၊ဋ္ဌ။	ဝိမာနဝတ္ထုအဋ္ဌကထာ။
ဝိ၊သင်္ဂဟ။	ဝိနယသင်္ဂဟအဋ္ဌကထာ။
ဝိသုဒ္ဓိ။၁။၂။	ဝိသုဒ္ဓိမဂ္ဂအဋ္ဌကထာ (ပ။ဒု)
ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋီ။၁။၂။	ဝိသုဒ္ဓိမဂ္ဂမဟာဋီကာ (ပ။ဒု)
ဝီလျမ်။	ဆာမိုနီယာဝီလျမ်၏ သင်္ကတအင်္ဂလိပ်အဘိဓာန်။
သံ။၁။၂။၃။	သံယုတ္တပါဠိ။
သံ၊ဋီ။၁။၂။၃။	သံယုတ္တဋီကာ (ပ။ဒု။တ)
သံ၊ဋ္ဌ။၁။၂။၃။	သံယုတ္တအဋ္ဌကထာ (ပ။ဒု။တ)
သင်္ဂဟ။	အဘိဓမ္မတ္ထသင်္ဂဟအဋ္ဌကထာ။ (အဘိဓမ္မတ္ထသင်္ဂြဟ်)
သာရတ္ထ။၁။၂။၃။	သာရတ္ထဒီပနီဋီကာ (ပ။ဒု။တ)
သီ၊ဋီ၊သစ်။၁။၂။	သီလက္ခဝဂ္ဂအဘိနဝဋီကာ (ပ။ဒု)
သုတ္တနိ။	သုတ္တနိပါတပါဠိ။
သုတ္တနိ၊ဋ္ဌ။၁။၂။	သုတ္တနိပါတအဋ္ဌကထာ။ (ပ။ဒု)
သူစိ။	အဘိဓာနပ္ပဒီပိကာသူစိ။
C.P.D	A Critical Pali Dictionary.
D.P.P.N	Dictionary of Pali Proper Names.
P.T.S	The Pali Text Society's Pali-English Dictionary.

တိပိဋက

ပါဠိ-မြန်မာအဘိဓာန်

အတွဲ-၄၊ အပိုင်း-၃။

နမော တဿ ဘဂဝတော အရဟတော သမ္မာသမ္မုဒ္ဓဿ

ဦ[၁] = ဦအက္ခရာ၊ ဦသရ ။ လေးဆယ့်တစ်လုံးသောအက္ခရာ, ရှစ်လုံးသောသရတို့တွင် ခြောက်လုံးမြောက်-နှုတ်ခမ်းအရပ်၌ ဖြစ်သော(ဩဋ္ဌဇ)-ရှည်သောအားဖြင့်ရွတ်ဆိုအပ်သော(ဒီဃ)-နိဂ္ဂဟိတ်မှတပါး သုံးဆယ့်နှစ်လုံးသောဗျည်းတို့၏ မှီရာဖြစ်သော (နိဿယ) အက္ခရာ-သရ။ ကစ္စည်း။၃-၅။

ဦ[၂] = (က) ဦဝိဘတ်။ (ခ) ဦအာဂုံ။ (ဂ) ဦပစ္စည်း။ (ဃ) အခြားအက္ခရာတို့မှ ပြောင်းလာသော "ဦ" (အာဒေသ ဦ)။

(က) ဦ ဝိဘတ်။ ဓာတ်တို့၌စိရင်အပ်သော ဦ ဝိဘတ်=ဟိယျတ္တနီဝိဘတ် ပရဿပုဒ် ပဌမပုရိသ် နာမယောဂ ဗဟုဝုစ် ဖြစ်သော အာချာတ် "ဦ"ဝိဘတ်။ အဇ္ဇတ္တနီဝိဘတ် အတ္တနောပုဒ် ပဌမပုရိသ် နာမယောဂ ဗဟုဝုစ်ဖြစ်သော အာချာတ် "ဦ" ဝိဘတ်။ ကစ္စည်း။ ၄၂၇-၈။ ရူ၊သုတ္တ။၄၄၅၊ ၄၆၈။ နီတိ၊သုတ္တ။ ၉၀၀-၁။ မောဂ်၊၆။၄၊၅။

(ခ) ဦ အာဂုံ= လာသော ဦ။ ကစ္စည်း။ ၆၁၆။ ရူ။၅၈၇။ နီတိ၊သုတ္တ။၁၂၂၂။ လောကဝိဒူ။ **(ဂ)** ဦ ပစ္စည်း။ ပဉ္စဟိ ကာမဂုဏေဟိ အတ္တနိ သတ္တေ ဗန္ဓတီတိ ဝဓူ။ မောဂ်၊၇။၃။

(ဃ) အခြားအက္ခရာတို့မှ ပြောင်းလာသော "ဦ"၊ အာဒေသ ဦ။ **(ခ)** အ-မှ ပြောင်းလာသော ဦ။ ဦမိ။ ဓာန်၊ဋီ။၆၆၂။

ဦရု။ ဓာန်၊ဋီ။ ၂၇၆။ မောဂ်၊ရ။ ၆။ (၂) ဥ မှ ပြောင်းလာသော ဦ။ ကဏ္ဍ-ဘေဒနေ၊ ဥ။ ဒီဃေ ကဏ္ဍူ။ ဓာန်၊ဋီ။၃၂၆။ ကွစိဓာ-တူတိအာဒိနာ ဒီဃော။ မုဟ-ဝေစိတ္တေ။ အမုယှိတိ မူဋ္ဌော။ ရူ။၆၂၁။ (၃) ဩ မှ ပြောင်းလာသော "ဦ"။ ဦဟတ၂ ကြည့်။

ဦ၃ =(ဗျ) (၁) မေးမြန်းခြင်း။(၂) အမျက်ဒေါသဖြင့် ဆိုအပ်သောစကား။ (၁)(၂) ဦ-ပုစ္ဆာယံ, ဒုဿောဒိတေ။ ဧကက္ခရကောသ။၁၉။

(ဝိ၊ပိ၊ဓာန်-၌ [ဝေ+ကွိ] ဟု ဓာတ်ပစ္စည်းခွဲ၍ (ဗျ)(၁) အာလုပ်၊ ခေါ်ဝေါ်ခြင်း= သမ္မောဓန။ (၂) စကားစခြင်း=ဝါကျာရမ္ဘ။ (၃) သနားခြင်း။ (၄) စောင့်ခြင်း-အနက်တို့ကိုလည်းကောင်း၊ [အဝ+ဦ] ဟု ဓာတ်ပစ္စည်းခွဲ၍ (ပု)(၄) မဟာဒေဝ။ (တိ)(၅) စောင့်ရှောက်တတ်သော၊သူ-ဟူသောအနက်တို့ကိုလည်းကောင်း ပြဆိုထားသည်။)

ဦကာ၁ (ထီ) [ဦဟ+က+အာ(ဣတ္ထီပစ္စည်း)။ ဦဟီယတိ ဝိစိနီယတီတိ ဦကာ။ ဩကော-ဒနီ။ မောဂ်၊ရ။၁၅။ ဥစ+ဏ+အာ။ နီတိ၊ ဓာ။၂၂၃။ ယူကာ (သံ)။] ဦးခေါင်း၌ဖြစ်သောပိုး၊ သန်း။ ဦကာဟိ ဝါ မကုံလာဒီဟိ ပါဏကေဟိ ဒဋ္ဌော။ အံ၊ဋ္ဌ၊၂။၉၉။

ဦကာ၂ (ထီ) [ဦကာ+အ+အာ (ဣတ္ထီပစ္စည်း)။ ဦကာတိ ဝုစ္စတိ သိရောဝတ္တကိမိ။ တပ္ပမာ-ဏတ္တာ ဦကာ။ ဓာန်၊ဋီ။၁၉၅။] သန်းပမာဏ ရှိသောမြူ။ သတ္တ လိက္ခာ ဧကော ဦကာ၊ သတ္တ ဦကာ ဧကော ဓညမာသော။ အဘိ၊ ဋ္ဌ၊၂။၃၂၈။ ယဝဿ အဋ္ဌမော ဘာဂေါ ဦကာ၊ ဦကာယ အဋ္ဌမော ဘာဂေါ လိက္ခာ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋီ၊၁။၄၄၇။

ဦကာဂန္ဓ (ပု) [ဦကာ+ဂန္ဓ] သန်း၏အနံ့၊ သန်းနံ့။ အဇ္ဇာပိ တေ သီသမူလေ ဦကာဂန္ဓော ဝါယတိယေဝ။ သံ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၂၀။

ဦကာပလိဗောဓ (ပု) [ဦကာ+ပလိဗောဓ] သန်း-သန်းကိုပယ်ရခြင်း-၌ ကြောင့်ကြခြင်း။ ကပ္ပကပလိဗောဓေ ဝိဇဋနပလိဗောဓေ ဦကာပလိဗောဓေ။ မိလိန္ဒ။၁၁။

ဦကာသိရ (ပု) [ဦကာ+သိရ] သန်းဦးခေါင်း။ ပမာဏတော ဦကာသိရမတ္တ(အဘိ၊ဋ္ဌ၊၁။ ၃၄၅။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၂။၇၆။ မဟာနိ၊ဋ္ဌ။၁၃၆)နွဲ ဦ-ကာသိရမတ္တေ ပဒေသေ ပဝတ္တနတော ဝု-တ္တံ။ မူလဋီ၊၁။၁၄၅။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋီ၊၂။၉၄။

ဦကာသိရသမူပမ (တိ) [ဦကာသိရသမာ + ဥပမာ] သန်းဦးခေါင်းနှင့်တူသော ဥပမာရှိသော။ ပရိတ္တံ သုခုမံ ဧတံ (စေတံ)၊ ဦကာ-သိရသမူပမံ။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၄၅။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၂။၇၆။ နာမရူပပရိစ္ဆေဒ၊ဂါထာ။၅၀၄။

ဦန (တိ) [ဦန+အ။ ဦန ပရိဟာနိယံ။ နီတိ၊ ဓာ။၃၂၁။ ဦဟ+န။ ဦဟ ဝိတက္ကေ၊ ဟ-လောပေါ။ ဦဟနံ ဦနော၊ အပုဏ္ဏော။ မောဂ်၊ ရ။၁၀၇။ ဦန(သံ)] (၁) ယုတ်လျော့-မပြည့်-သော။ (၂) အယုတ်။ (၃) ဦန မည်သော။

(၁) ဦနော လောကော အတိတ္တော တဏ္ဍာဒါသော။ ပဋိသံ။၁၂။ သံ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၆၀။ (သံ၊ဋ္ဌ၊၂။ သျာ-မူ၌ "ဩနော"ဟု ရှိသည်။) ဦနော ပါရိပူရိရဟိတော။ ပဋိသံ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၅။

တတော ဦန် ဝါ အတိရေက် ဝါ နတ္ထိ။ ဝိ၊ဒ္ဌ၊၁။ ၂၅၈။ (-ဓမ္မ၊ဒ္ဌ၊၂။ ၂၅၀။) ဦန် ဩနန္တိ စ ဒွေ ပါဌာ။ ပါရာ၊ယော။၁၅၄။ **(၂)** ဦနဂ္ဃဏ-ကြည့်။ (၃) ဦနနာမ-ကြည့်။

ဦနအဒ္ဌရတန (တိ) [ဦန+အဒ္ဌရတန] (တောင်ဝက်=တစ်ထွာဖြင့်) ယုတ်လျော့သော-မပြည့်သော-ရှစ်တောင်ရှိသော၊ ခုနစ်တောင်တစ်ထွာရှိသော၊သူ(ဆင်)။ အမုဋ္ဌရတန် ဝါတိ အနုရတနေန ဦနအဋ္ဌရတန်။ ပုရိမ-ပါဒတော ပဋ္ဌာယ ယာဝ ကုမ္ဘာ ဝိဒတ္ထာ-ဓိကသတ္တဟတ္ထုဗ္ဗေဓန္တိ အတ္ထော။ သံ၊ဋ္ဌ၊၂။ ၁၆၄။

ဦနအာယုကာလ (ပု) [ဦန+အာယုကာလ] ယုတ်လျော့သော အသက်ရှည်ရာ အခါ၊ အသက်တန်းတိုသောအခါကာလ။ ဝဿ-သတတော ဦနအာယုကာလောပိ ကာ-လော (နာမ) နှ ဟောတိ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၂။ မ၊ဋ္ဌ၊၄။ ၁၂၂။ အပ၊ဋ္ဌ၊၁။၅၉။ ဗုဒ္ဓဝံ၊ဋ္ဌ။၃၁၈။

ဦနဥဒရ (တိ) [ဦန+ဥဒရ] ယုတ်လျော့-ပါး-လျှပ်-သော ဝမ်းရှိသော၊သူ။ ဦနူဒရော မိတာဟာရော။ သုတ္တနိ။၃၈၉။ ဦနဥဒရော အဿ၊ နှ ဝါတဘရိတဘဿဝိယ ဥဒ္ဓု-မာတုဒရော။ သုတ္တနိ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၁၂။

ဦနဦနသန္ဆတိ (ထိ) [ဦနဦန+သန္ဆတိ] ယုတ်လျော့ယုတ်လျော့သော (ရုပ်ကလာပ်) အစဉ်။ သေသာနံ တတော ဦနဦနသန္ဆ-တိဝသေန ဥပ္ပဇ္ဇန္တုပ္ပဇ္ဇန္တရံ ဇာတာ သြဇာ အတ္ထိ။ သံ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၇။ (-သံ၊ဋီ၊၂။၃၁။)

ဦနက (တိ) [ဦန+က] (၁) ယုတ်လျော့သော။ (၂) ယုတ်ညံ့သော။ **(၁)** တဿ ပမာဏံ ဥက္ကဋ္ဌပရိစ္ဆေဒေန သုဂတစီဝရတော ဦနကံ ဝဋ္ဋတိ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၂၆။ (-ဓမ္မ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၅၀။) **(၂)** သြရကောတိ ဦနကော လာမကော။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၂။၄၈။ သာရတ္ထ၊၃။၁၉၈။

ဦနကထာ (ထီ) [ဦနာ+ကထာ] ယုတ်လျော့သည်၏အစွမ်းဖြင့်ဖြစ်သောစကား။ (ဆီမျှားစွာ, မုံ့မျှားစွာ စသည်တို့ကို မြင်ရ, တွေ့ရ, ရရှိကြပါသော်လည်း "နည်းနည်းလေးပါ"ဟု ပြောဆိုသောစကား။) ဗဟု-ကာယ ပူရဏဿ အတ္ထဿ ဦနဝသေန ပဝတ္တာ ကထာ ဦနကထာ။ ပါစိတ်၊ယော။၄။

ဦနကာလ (ပု) [ဦန+ကာလ] ယုတ်လျော့သောအခါ။ ဂင်္ဂါဒီနံ နဒီနံ ပုဏ္ဏကာလောပိ ဦနကာလောပိ သုက္ခကာလောပိ ပညာ-ယတိ။ ဓမ္မ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၃၁။

ဦနကစတုက္ကံသ (တိ) [ဦနက+စတုက္ကံသ] လေးကံသအောက် ယုတ်လျော့သောတန်ဖိုး ရှိသော(ခြံထည်)။ ဦနကစတုက္ကံသေ ဒွိက-ဒုက္ကဋံ။ ကခ်၊၃၁၂။

ဦနကစတုမာသောဝဋ္ဌပထဝီ (ထီ) [ဦနက စတုမာသ+သြဝဋ္ဌပထဝီ] ယုတ်လျော့သော-မပြည့်သော-လေးလပတ်လုံး မိုးရေစွတ်သောမြေ၊ လေးလပတ်လုံး မိုးရေစွတ်စိုခြင်း မရှိသောမြေ။ တေန ဦနကစတုမာသော-ဝဋ္ဌပထဝီ သင်္ဂဟိတာ။ ကခ်၊ဋီ၊သစ်။၃၅၆။

ဦနကစတုဟတ္ထ (တိ) [ဦနက+စတုဟတ္ထ]

ယုတ်လျော့သော-မပြည့်သော-လေးတောင်ရှိသော၊ လေးတောင် မပြည့်သော။ ယာပန ဒီဃတော သဋ္ဌိဟတ္ထာပိ ဟောတိ တိရိယံ တိဟတ္ထာ ဝါ ဦနကစတုဟတ္ထာ ဝါ။ ဝိ၊၄၊၂။၁၅၄။ ကခါ။၁၃၄။ (-ဝိမတိ၊ ၁။၂၇၅။)

ဦနကဆက္ခတ္တုံ (ဗျ) [ဦနက+ဆက္ခတ္တုံ] ယုတ်လျော့သော-မပြည့်သော-ခြောက်ကြိမ်၊ ခြောက်ကြိမ်မပြည့်သော၊ ခြောက်ကြိမ်အောက်အယုတ်။ ဦနကတိက္ခတ္တုံ စောဒနာယ ဦနကဆက္ခတ္တုံ ဌာနေန အတိရေကသညီ။ ဝိ၊၁။၃၂၈။ (-ကခါ၊ဋီ၊သစ်။ ၃၁၅။)

ဦနကတရ (တိ) [ဦနက+တရ] အလွန် ယုတ်လျော့သော။ ဦနကတရေသု ကပ္ပိယသုတ္တမယေသု စ ဒုက္ကဋုံ။ ဝိ၊၄၊၂။၃၀၄။ (-ကခါ။၈၆၊၈၉။ ဝဇိရ။၂၅၁။ သာရတ္ထ၊၂။ ၄၁၄။)

ဦနကတိက္ခတ္တုံ (ဗျ) [ဦနက+တိက္ခတ္တုံ] ယုတ်လျော့သော-မပြည့်သော-သုံးကြိမ်၊ သုံးကြိမ် မပြည့်သော၊ သုံးကြိမ်အောက် အယုတ်။ ဦနကဆက္ခတ္တုံ-ကြည့်။

ဦနကတိရတ္တ (နဲ) [ဦနက+တိရတ္တ] ယုတ်လျော့သော-မပြည့်သော-သုံးညဉ့်၊ သုံးညဉ့်အောက် အယုတ်။ ဦနကတိရတ္တေ အတိရေကသညိနော ဝေမတိကဿ ဝါ ဒုက္ကဋုံ။ ကခါ။၂၃၇။

ဦနကတိယောဇန (နဲ) [ဦနက+တိယောဇန] ယုတ်လျော့သော-မပြည့်သော-သုံးယူဇနာ၊ သုံးယူဇနာအောက် အယုတ်။ ဦနကတိယောဇနေ အတိရေကသညီ။ ဝိ၊၁။၃၄၁။

ဦနကဆဗ္ဗဿ (နဲ) [ဦနက+ဆဗ္ဗဿ] ယုတ်လျော့သော-မပြည့်သော-ခြောက်နှစ်၊ ခြောက်နှစ်အောက် အယုတ်။ ဣဒံ မေ ဘန္တေ သန္ဆတံ ဦနကဆဗ္ဗဿာနိ ကာရာပိတံ။ ဝိ၊ ၁။၃၃၅။ (-ဝိ၊၄၊၂။၂၆၄။ ဝိမတိ၊၁။၃၃၄။)

ဦနကဆာရတ္တ (နဲ) [ဦနက+ဆာရတ္တ] ယုတ်လျော့သော-မပြည့်သော-ခြောက်ညဉ့်၊ ခြောက်ညဉ့်အောက် အယုတ်။ ဦနကဆာရတ္တေ အတိရေကသညီ။ ဝိ၊၁။၃၇၈။

ဦနကဒိရတ္တတိရတ္တ (နဲ) [ဦနက+ဒိရတ္တတိရတ္တ] ယုတ်လျော့သော-မပြည့်သော-နှစ်ညဉ့်သုံးညဉ့်။ ဦနကဒိရတ္တတိရတ္တံ ဝသန္တဿ။ ကခါ။၁၉၃။

ဦနကဒ္ဓမာသ (ပု) [ဦနက+အဒ္ဓမာသ] (၁) ယုတ်လျော့သော-မပြည့်သော-လခွဲ (လဝက်=၁၅-ရက်)။ (တိ)(၂) ယုတ်လျော့သော-မပြည့်သော-လခွဲရှိသော၊ လဝက် (=၁၅-ရက်)-မပြည့်သော-မကျန်ရှိသော။ **(၁)** ဦနကမာသဒ္ဓမာသ-ကြည့်။ **(တိ)(၂)** ဦနကဒ္ဓမာသေ သေသေ ဂိမှာနေ အတိရေကသညီ။ ဝိ၊၁။၃၆၆။ (-ကခါ။၂၄၁။ သာရတ္ထ၊၃။၈၁။)

ဦနကဒ္ဓဂုံလပဗ္ဗ (နဲ) [ဦနက + ဒ္ဓဂုံလပဗ္ဗ] ယုတ်လျော့သော-မပြည့်သော-လက်နှစ်ဆစ်၊ လက်နှစ်ဆစ်အောက်အယုတ်။ (လက်

နှစ်ဆစ်အောက်ယုတ်လျော့သောသွင်းခြင်း)။ ဥနကဒွဂုံလပဗွေ အတိရေကသညာ၊ အာပတ္တိ ဒုက္ကဋသ။ ဝိ၊၂။၃၄၄။ (-ကခ်ီ။၃၁၄။)

ဥနကဒွဂုံလပဗွပရမ (တိ) [ဥနကဒွဂုံလပဗွ+ပရမ] ယုတ်လျော့သော-မပြည့်သော-လက်နှစ်ဆစ်ပမာဏရှိသော၊ လက်နှစ်ဆစ်အတိုင်းအရှည်ရှိသောအရပ်အောက် ယုတ်လျော့သော (အရပ်)။ ဥနကဒွဂုံလပဗွပရမံ အာဒိယတိ။ ဝိ၊၂။၃၄၄။

ဥနကဒွတ္တိက္ခတ္တုံ (ဗျ) [ဥနက+ဒွတ္တိက္ခတ္တုံ] ယုတ်လျော့သော-မပြည့်သော-နှစ်ကြိမ်သုံးကြိမ်၊ နှစ်ကြိမ်သုံးကြိမ်အောက် အယုတ်။ ဥနကဒွတ္တိက္ခတ္တုံ ဝါ ဝိတ္ထာရေန သုတံ။ ကခ်ီ။၂၅၃။

ဥနကဒွတ္တိပတ္တပူရ (တိ) [ဥနက+ဒွတ္တိပတ္တပူရ] နှစ်သပိတ် သုံးသပိတ် ပြည့်သည် အောက် ယုတ်လျော့သော၊ နှစ်သပိတ် သုံးသပိတ် မပြည့်သော (မုန့်)။ ဥနကဒွတ္တိပတ္တပူရေ အတိရေကသညိဿ ဝေမတိကဿ ဝါ ဒုက္ကဋံ။ ကခ်ီ။၂၁၉။

ဥနကဒွတ္တိပရိယာယ (ပု) [ဥနက+ဒွတ္တိပရိယာယ] ယုတ်လျော့သော-မပြည့်သော-နှစ်စဉ် သုံးစဉ် (=နှစ်လွှာသုံးလွှာ) လည်၍ မိုးခြင်း၊ ပတ်ပတ်လည်-နှစ်စဉ်သုံးစဉ်-နှစ်ထပ် သုံးထပ်-အောက်လျော့သော မိုးခြင်း။ ဥနကဒွတ္တိပရိယာယေ အတိရေကသညီ။ ဝိ၊၂။၆၉။

(ဤ၌ ပရိယာယော ဝုစ္စတိ ပရိက္ခေပေါ၊ ပရိက္ခေပဒွယံ ဝါ ပရိက္ခေပတ္တယံ ဝါ အဓိဋ္ဌာတဗ္ဗန္တိ အတ္ထော။ ဝိ၊၃၊၃၀။ ကခ်ီ။ ၂၀၇။ ပရိက္ခေပေါတိ ဒွတ္တိက္ကမေန ဒွတ္တိဂုဏံ ဝါ အာဝဋ္ဋိတ္တာ ဆဒနံ၊... ပရိက္ခေပဒွယန္တိ ဒွိက္ကမေန ဒွိဂုဏံ ဝါ အာဝဋ္ဋိတ္တာ ဆဒနံ။ ကခ်ီယောဇနာမဟာဋီကာ၊၃။၃၉၄-အဖွင့်တို့ကို ထောက်၍ မြန်မာပြန်ဆိုသည်။)

ဥနကဒ္ဒိတိ (တိ) [ဥနက+ဒ္ဒိတိ] ယုတ်လျော့သော-မပြည့်သော-နှစ်ခု သုံးခုကုန်သော။ နှစ်ခုသုံးခု (နှစ်ညဉ့်သုံးညဉ့်) တို့အောက် ယုတ်လျော့ကုန်သော။ ဥနကဒ္ဒေတိသော ရတ္တိယော ဝသတိ။ ဝိ၊၂။၂၈။

ဥနကနိက္ခ (တိ) [ဥနက+နိက္ခ] ယုတ်လျော့သော-မပြည့်သော-တစ်နိက္ခရှိသော၊ တစ်နိက္ခအောက်ယုတ်လျော့သော(ဂ္ဃ)။ ဥနကနိက္ခေန ကတံ ပသာဓနံ ဟိ ဃဋ္ဋနမဇ္ဇနကမ္မံ န ဟောတိ။ မ၊၃၊၄။၁၀၄။ (-သာရတ္ထ၊၃။၂၁၄။)

ဥနကပက္ခပဋိစ္ဆန္န (တိ) [ဥနကပက္ခ+ပဋိစ္ဆန္န] ယုတ်လျော့သော-မပြည့်သော-တစ်ပက္ခ (၁၅-ရက်) ဖုံးလွှမ်းထားအပ်သော၊ တစ်ပက္ခ (၁၅-ရက်)အောက်အယုတ် ဖုံးလွှမ်းထားအပ်သော။ အန္ဓရာပတ္တိ ဥနကပက္ခပဋိစ္ဆန္နာ။ ဝိ၊၃၊၄။၂၇။ ဥနကပက္ခပဋိစ္ဆန္နာတိ ပက္ခတော ဥနကေန ပဋိစ္ဆန္နာ။ ပါစိတ်၊ ယော။၄၃၂။

ဥနကပါဒ (န) [ဥနက+ပါဒ] ယုတ်လျော့သော-မပြည့်သော-တစ်မတ်၊ တစ်မတ်အောက်အယုတ်။ ဥနကပါဒံ ဂဏှာတိ။ ဝိ၊၃၊၄။၁၇၀။

ဦနကပွမာဏ (တိ) [ဦနက+ပမာဏ] ယုတ်လျော့သော-မပြည့်သော-ပမာဏရှိသော။ စတုရဂုံလောမကောတိ စတူဟိ အဂုံလေဟိ ဦနကပွမာဏော။ ဝိ၊ဌ၊၃။၁၅၆။ ဦနကပွမာဏောတိ ဘဂဝတော လာမကပမာဏော။ ပါစိတ်၊ယော။၁၂၇။

ဦနကမာသ (ပု) [ဦနက+မာသ] ယုတ်လျော့သော-မပြည့်သော-တစ်လ။ အောက်ပုဒ်ကြည့်။

ဦနကမာသဒ္ဓမာသ (ပု) [ဦနက+မာသဒ္ဓမာသ] ယုတ်လျော့သော-မပြည့်သော-တစ်လ, လခွဲ၊ တစ်လ, လခွဲတို့အောက် အယုတ်။ ဦနကမာသဒ္ဓမာသေသူတိ ဦနကမာသေ စေဝ ဦနကဒ္ဓမာသေ စ။ ကခါ၊ဋီ၊သစ်။၃၃၅။

ဦနကဝိတ္ထာရ (တိ) [ဦနက+ဝိတ္ထာရ] ယုတ်လျော့သော-အနံ-အကျယ်-ရှိသော။ ခုဒ္ဒကံ ဃရံ နာမ ပဉ္စဟတ္ထတော ဦနဝိတ္ထာရံ အဓိပ္ပေတံ။ ဝိမတိ၊၂။၃၉။

ဦနကဝီသတိဝဿ (တိ) [ဦနက+ဝီသတိဝဿ] ယုတ်လျော့သော-အနှစ်-အသက်-နှစ်ဆယ်-ရှိသော၊သူ။ ဦနကဝီသတိဝဿော ဘိက္ခဝေ ပုဂ္ဂလော အက္ခမော ဟောတိ သီတဿ ဥဏ္ဍဿ။ ဝိ၊၂။၁၇၀။

ဦနကသညာ (ထီ) [ဦနကာ+သညာ] (၁) ယုတ်လျော့၏ဟူသောအမှတ်။ (တိ)(၂) ယုတ်လျော့၏ဟု အမှတ်သညာရှိသော၊သူ။ **(၁)** တသ္မိံ ပန ဦနကသညာယ ... စေတာပေန္တိယာ။ ကခါ။၃၁၂။ **(တိ)(၂)** အတိရေကဒွဂုံလပဗ္ဗေ ဦနကသညာ အာဒိယတိ။ ဝိ၊၂။၃၄၄။

ဦနကသညီ (တိ) [ဦနကသညာ+ဤ] ယုတ်လျော့၏ဟု အမှတ်သညာရှိသော၊သူ။ ဦနကသညီ အဘိနိပ္ပါဒေတိ။ ဝိ၊၁။၃၂၇။

ဦနကသတ (နှ) [ဦနက+သတ] ယုတ်လျော့သော-မပြည့် သော-တစ်ရာ၊ တစ်ရာအောက် အယုတ်။ ပူရေန္တီ ဦနကသတံ၊ ဇာတာ ဒါသိကုလေ ယတော။ အပ၊၂။၂၉၄။ ထေရီ၊ဌ။၂၀၈။

ဦနကသတပတ္တ (တိ) [ဦနက+သတပတ္တ] ယုတ်လျော့သော-မပြည့်သော-ပွင့်ချပ် တစ်ရာရှိသော၊ ပွင့်ချပ်တစ်ရာအောက် ယုတ်လျော့သော။ ဦနကသတပတ္တံ ပုဏ္ဏရီကံ။ အံ၊ဌ၊၃။၁၀။

ဦနကသတသကုံဝိဟတ (တိ) [ဦနကသတသကုံ+ဝိဟတ] တစ်ရာအောက်-ယုတ်လျော့သော-တစ်ရာမပြည့်သော-ငုတ်တို့ဖြင့်-ထိုးစိုက်အပ်-ဖြန့်ကြက်အပ်-သော။ ဦနကသတသကုံဝိဟတံ ဟိ နိဗ္ဗလိကံ နှ ဟောတိ။ မ၊ဌ၊၄။၁၀၉။

ဦနကသတ္တဝဿိက(တိ) [ဦနကသတ္တဝဿ+ဣက] ယုတ်လျော့သော-မပြည့်သော-ခုနှစ်နှစ်ရှိသော၊ ခုနှစ်နှစ်မပြည့်သော၊ ခုနှစ်နှစ်အောက် ငယ်သော၊သူ။ ယောပိ မနုဿဒဟရကော ဦနကသတ္တဝဿိကော။ မိလိန္ဒ။၂၉၈၊(-၂၉၉၊၃၀၀။)

ဦနကဟာပဏဂ္ဆနက (တိ) [ဦနကဟာပဏ

+အဂ္ဆနက] တစ်ကျပ်တန်အောက် ယုတ်လျော့သော၊ တစ်ကျပ်မတန်သော(ဆွမ်း)။ တတော ပဌာယ ထေရဿ ဦနကဟာ-ပဏ္ဍနကော ပိဏ္ဍပါတော နာမ န ဥပ္ပန္ဒ-ပုဗ္ဗော။ အဘိ၊ဌ၊၁။၄၂၇။

ဦနကာလ (ပု) [ဦန+ကာလ] ယုတ်လျော့သော အခါကာလ။ ဂဂ်ါဒီနံ နဒီနံ ပုဏ္ဏကာလောပိ ဦနကာလောပိ သုက္ခကာလောပိ ပညာ-ယတိ။ ဓမ္မ၊ဌ၊၂။၂၃၁။

ဦနဂ္ဂဟဏ (န) [ဦန+ဂဟဏ] (ထင်ရှားရှိသော ဂုဏ်ကို ဖျက်ဆီး၍) အယုတ်-ကို-အားဖြင့်-ယူခြင်း။ အဒေါသေန အနူနံ ဒုဋ္ဌဿ ဦနဂ္ဂဟဏတော။ အဘိ၊ဌ၊၁။၁၇၁။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋီ၊၁။၁၃၄။ ဝိဇ္ဇမာနမ္ပိ ဂုဏံ ဝိဒ္ဓံသေတ္ဝာ ဂဟဏံ ဦနဂ္ဂဟဏံ။ မူလဋီ၊၁။၉၁။

ဦနဂုံလိ (ထီ) [ဦနာ+အဂုံလိ] (တစ်ရာအောက်) ယုတ်လျော့သော လက်ချောင်း။ မာတရမ္ပိ မာရေတ္ဝာ အဇ္ဇ ဦနဂုံလီ ပူရေ-ဿာမိ။ ထေရ၊ဌ၊၂။၃၂၆။

ဦနစတုဝဂ္ဂ (တိ) [ဦန+စတုဝဂ္ဂ] ယုတ်လျော့သော လေးပါးအပေါင်းရှိသော။ ဂဏ-ဿာတိ အာဘိဓမ္မိကာဒိဂဏဿ, ဦနစတု-ဝဂ္ဂဿ စ။ ဝဇိရ။၃၆၅။

ဦနစာတုမာသ (တိ) [ဦန+စာတုမာသ] လေးလအောက် ယုတ်လျော့သော။ ဩမက-စာတုမာသန္တိ ဦနစာတုမာသံ။ သာရတ္ထ၊၃။၁၅။ (-ပါစိတ်၊ယော။၁၅။)

ဦနစောဒနာ (ထီ) [ဦနာ+စောဒနာ] အယုတ်အလျော့ကို-အနည်းကို-စောဒနာခြင်း၊ ဦနစောဒနာ။ ("၁၂-ခုအောက် အယုတ်တို့ကို အဘယ့်ကြောင့် ဟောတော်မမူသနည်း" စသည်ဖြင့် အယုတ်အလျော့ကိုမေးခြင်း။) သလက္ခဏဓာရဏံ ပန သဗ္ဗေသံ သာမည-လက္ခဏန္တိ ဦနစောဒနာ သမ္ဘဝတိ။ မူလဋီ၊၂။၃၅။ ဦနစောဒနာတိ ဒ္ဓါဒသတော ဦနာနိ ကသ္မာ န ဝုတ္တာနီတိ စောဒနာ။ အနုဋီ၊၂။၄၀။

ဦနဌာန (န) [ဦန+ဌာန] ယုတ်လျော့-နိမ့်-ချိုင့်-ခွက်-သော နေရာ။ ဦနဌာနံ ပူရေ-နွှော မဏ္ဍေတိ နာမ။ ဒီ၊ဌ၊၁။၇၆။ မ၊ဌ၊၂။၁၁၃။ အံ၊ဌ၊၂။၁၉၉။ အဘိ၊ဌ၊၃။၈၉။ (-အဘိ၊ဌ၊၂။၄၅၉။ ဇာ၊ဌ၊၇။၃၈၂။)

ဦနဌာနပူရဏ (န) [ဦနဌာန+ပူရဏ] ယုတ်လျော့-နိမ့်-ချိုင့်-ခွက်-သောနေရာကို ပြည့်စေခြင်း။ ဦနဌာနပူရဏံ မဏ္ဍနံ။ သာရတ္ထ၊၃။၂၅၃။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋီ။၁။၄၈။ (-ဝိမတိ၊၂။၁၁၅။ သီ၊ဋီ၊သစ်၊၁။၂၃၃။ မူလဋီ၊၂။၂၁၈။)

ဦနတမ (တိ) [ဦန+တမ] အထူးသဖြင့် အလွန် ယုတ်လျော့သော။ ယေသု ဦနာ ဦနတရာ ဦနတမာ စ လဗ္ဘန္တိ။ အနုဋီ၊၃။၃၀၀။

ဦနတရ (တိ) [ဦန+တရ] အထူးသဖြင့် ယုတ်လျော့သော။ ပမာဏတော ဦနတရမ္ပိ စတုဟတ္ထံ ပဉ္စဟတ္ထမ္ပိ ကရောန္တေန။ ဝိ၊ဌ၊၂။၁၅၄။

ဦနတရဂဏန (တိ) [ဦနတရာ+ဂဏနာ] အထူးသဖြင့် ယုတ်လျော့သော-ဂဏန်းသခ်ျာ-

အရေအတွက်-ရှိသော (ပစ္စည်း)။ တေသံ ဦနတရဂဏနေဟိ စ သမာနဂဏနေဟိ စ သဒ္ဒီ သံသန္ဒနေ ယာ ဂဏနာ လဗ္ဘတိ။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၃။၄၁၉၊ (-၄၇၉။ မူလဋီ၊၃။၂၁၁၊ ၂၃၆။ အနုဋီ၊၃။၂၈၄။)

ဦနတရပဋိစ္ဆန္ဒ (တိ) [ဦနတရ+ပဋိစ္ဆန္ဒ] အထူးသဖြင့် ယုတ်လျော့သော ရက်တို့ပတ်လုံးဖုံးလွှမ်းထားအပ်သော (အာပတ်)။ အဝ-သေသာနံ ဦနတရပဋိစ္ဆန္ဒာနံ အာပတ္တိနံ ပရိဝါသော ဒိယျတိ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၄။၂၇။

ဦနတရသံသန္ဒန (ထိ၊န) [ဦနတရ+သံသန္ဒန] အထူးသဖြင့် ယုတ်လျော့သော ဝိသဇ္ဇနာ အရေအတွက်ရှိသော ပစ္စည်းကို ရောနှောခြင်း။ ဦနတရသံသန္ဒနေ သေသာ ဆပိ ပရိစ္ဆေဒါ လဗ္ဘန္တိ။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၃။၄၂၉။

ဦနတီသ (န) [ဦန+တီသ] ယုတ်လျော့သော-မပြည့်သော-သုံးဆယ်၊ သုံးဆယ်အောက်အယုတ်။ ဦနတီသေ ကပ္ပသတေ၊ သမ-လက်တနာမကော။ အပ၊၁။၂၀၁။ ထေရ၊ ဋ္ဌ၊၁။၂၆၆။ (-ဇာ၊၁။၁၁၅။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၂၇။)

ဦနတိသတဘေဒန (တိ) [ဦနတိသတ+ဘေဒန] ယုတ်လျော့သော သုံးရာ အပြားရှိသော၊ သုံးရာမပြည့်သော အပြားရှိသော၊ အပြားသုံးရာမပြည့်သော။ သင်္ဂဟေတွာ ကထာ သဗ္ဗာ၊ ဦနတိသတဘေဒနာ။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၃။၂၈၆။

ဦနတ္ထ (ပု) [ဦန+အတ္ထ] (၁) ယုတ်လျော့သောအကျိုးစီးပွား။ (၂) ယုတ်လျော့သော သင်္ကန်း၏ အကျိုး။ (၁) သတ္တဝဏ္ဏေန ရတနေန၊ ဦနတ္ထံ ပူရယာမဟံ။ အပ၊ ၁။၄၂၁။ (၂) မဟန္တာနိ စ ဦနတ္ထာယ ဒိန္နာနိ ဟောန္တိ။ ဝဇိရ။၄၉၁။

ဦနဒသဝဂ္ဂ (တိ) [ဦန+ဒသဝဂ္ဂ] ယုတ်လျော့သော ဆယ်ပါးအစုရှိသော၊ ရဟန်းဆယ်ပါးအောက်ယုတ်လျော့သော။ န ဘိက္ခဝေ ဦနဒသဝဂ္ဂေန ဂဏေန ဥပသမ္ပါဒေ-တဗ္ဗော။ ဝိ၊၃။၄၇။

ဦနဒသဝဿ (တိ) [ဦန+ဒသဝဿ] ယုတ်လျော့သော ဆယ်ဝါရှိသော၊ ဆယ်ဝါမပြည့်သော၊သူ။ န ဘိက္ခဝေ ဦနဒသ-ဝဿေန ဥပသမ္ပာဒေတဗ္ဗော။ ဝိ၊၃။၇၅။

ဦနဒသဝဿပဒ (န) [ဦနဒသဝဿ+ပဒ] "ဦနဒသဝဿ" ပုဒ်။ ဆဏ္ဏေသု ဦနဒသ-ဝဿပဒံ ဝိသေသော။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၃။၂၇၂။

ဦနဒသဝဿပရိယောသာနပဉ္စက (တိ) [ဦနဒသဝဿပရိယောသာန+ပဉ္စက] ဦနဒသဝဿ-ပုဒ်လျှင်အဆုံးရှိသော ပဉ္စက။ ဦန-ဒသဝဿပရိယောသာနပဉ္စကေပိ ဧသေဝ နယော။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၃။၂၇၂။

ဦနဒသဝဿိက (တိ) [ဦနဒသဝဿ+ဣက] ယုတ်လျော့သော ဆယ်ဝါရှိ-ဆယ်ဝါမပြည့်-သော၊သူ။ ဦနဒသဝဿိကဿ တဿ တထာ သိက္ခာပဒပညတ္တိယာ အဘာဝ-တော။ ဝဇိရ။၅၈။

ဦနဒိယမုသတယောဇန (တိ) [ဦနဒိယမုသတ+ယောဇန] ယုတ်လျော့သော အခွဲနှင့်တက္ခ

ယူဇနာနှစ်ရာရှိသော၊ ယူဇနာ (၁၅၀) ရှိသော။ ပရိမဏ္ဍလတော တိဟိ ယောဇနေဟိ ဦနဒိယနုသတယောဇနော။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊ ၃။၅၁။ သာရတ္ထ၊၁။၂၆၀။

ဦနဒွဂုံလကေသ (တိ) [ဦနဒွဂုံလ+ကေသ] လက်နှစ်သစ်အောက်ယုတ်လျော့သော ဆံပင်ရှိသော၊သူ။ ယော ပန ... ဒွဂုံလကေသော ဝါ ဦနဒွဂုံလကေသော ဝါ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊ ၃။၂၈၄-၅။

ဦနဒွတ္တိပရိယာယ (တိ) [ဦန+ဒွတ္တိပရိယာယ] ယုတ်လျော့သော-မပြည့်သော-နှစ်စဉ် သုံးစဉ် (နှစ်လွှာ သုံးလွှာ) လည်၍ မိုးခြင်း။ ပတ်ပတ်လည်-နှစ်စဉ်သုံးစဉ်-နှစ်လွှာ သုံးလွှာ-အောက် လျော့သော မိုးခြင်း။ ဦနဒွတ္တိပရိယာယေ အတိရေကသညိနော ဝေမတိကဿ ဝါ ဒုက္ကဋံ။ ကခ်ိ။၂၀၈။ ဦနကဒွတ္တိပရိယာယ-လည်းကြည့်။

ဦနဒွါဒသဝဿ (တိ) [ဦန+ဒွါဒသဝဿ] ယုတ်လျော့သော ၁၂-ဝါရှိသော၊ ၁၂-ဝါ မပြည့်သေးသော၊သူ။ ယာ ပန ဘိက္ခုနီ ဦနဒွါဒသဝဿာ ဝုဋ္ဌာပေယျ။ ... ဦနဒွါဒသဝဿာ နာမ အပဂတဒွါဒသဝဿာ။ ဝိ၊၂။ ၄၃၉။ ဦနဒွါဒသဝဿာတိ ဥပသမ္ပဒါဝေသန အပရိပုဏ္ဏဒွါဒသဝဿာ။ ကခ်ိ။၃၄၅။

ဦနဒွါဒသသမ္မုတ (တိ) [ဦနဒွါဒသ+အသမ္မုတ] ဦနဒွါဒသဝဿဝုဋ္ဌာပနသိက္ခာပုဒ်, အသမ္မုတာ ဟူသောပုဒ်ဖြင့်မှတ်အပ်သော ပရိပုဏ္ဏဒွါဒသဝဿဝုဋ္ဌာပနသိက္ခာပုဒ်။ ဦနဒွါဒသသမ္မုတာ(ဝိ၊၅။၁၅၉)တိ ဦနဒွါဒသဝဿာ ဝုဋ္ဌာပေယျ, ပရိပုဏ္ဏဒွါဒသဝဿာ သံယေန အသမ္မုတာ ဝုဋ္ဌာပေယျာတိ ဝုတ္တသိက္ခာပဒဒွယံ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၄။၁၄၄။

ဦနနာမ (တိ) [ဦန+နာမ] "ဦန"အမည်ရှိသော၊ "မောင်လျော့"အမည်ရှိသော၊သူ။ အနူနနာမောတိ န ဦနနာမော။ ဣမိနာ အတ္ထေန ပုဏ္ဏကနာမမေဝ ပဋိစ္ဆန္နံ ကတ္တာ ကထေတိ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၇။၁၅၂။

ဦနပက္ခိပန (နှ) [ဦန+ပက္ခိပန] ယုတ်လျော့သည်ကို-ထည့်ခြင်း-ဖြည့်ခြင်း-ပြည့်စေခြင်း။ သမာနကရဏ္ဍေ ဦနပက္ခိပနေန အဓိကာပနယနေန ဝါ ဟောတိ။ ဣဓ ဦနပက္ခိပနေနာတိ ဒသေတုံ "ပူရေန္တီ"တိ ဝုတ္တံ။ အနုဋီ၁။၁၈။

ဦနပဉ္စပဿတ (တိ) [ဦန+ပဉ္စပဿတ] ယုတ်လျော့သော-ငါးလက်ဖက်-ငါးလက်ခုပ်-ငါးလက်ဆွမ်း-ရှိသော။ မဂဓနာဠိ စ နာမေသာ ဦနပဉ္စပဿတာ ဝေဒိတဗ္ဗာ။ ခုဒ္ဒသိက္ခာ၊ဋီ၊သစ်။၃၉၂။

ဦနပဉ္စဗန္ဓန (တိ) [ဦန+ပဉ္စ+ဗန္ဓန။ ဦနာနိ အပရိပုဏ္ဏာနိ ပဉ္စ ဗန္ဓနာနိ ဧတဿာတိ ဦနပဉ္စဗန္ဓနော။ ရူ၊ဋီ။၁၀၂။] ယုတ်လျော့သော-မပြည့်သော-ငါးဖွဲ့ရှိသော၊ အစပ်အဖာ ငါးခု မပြည့်သော(သပိတ်)။ ဦနပဉ္စဗန္ဓနေန ပတ္တေန။ ဝိ၊၁။၃၅၆။ ဦနပဉ္စဗန္ဓနေနာတိ ဧတ္ထ ဦနာနိ ပဉ္စ ဗန္ဓနာနိ အဿာတိ ဦနပဉ္စဗန္ဓနော။ နာဿ ပဉ္စ ဗန္ဓနာနိ ပူရေန္တီတိ အတ္ထော။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၈၆။ ကခ်ိ။၁၈၉။ (-ခုဒ္ဒသိက္ခာ၊ဋီ၊သစ်။၄၁၃။)

ဦနပဋ္ဌဗန္ဓနပတ္တ (ပု) [ဦနပဋ္ဌဗန္ဓန+ပတ္တ] (၁) ယုတ်လျော့သော-မပြည့်သော-ငါးဖွဲ့ ရှိသောသပိတ်၊ အစပ်အဖာငါးခုမပြည့်သောသပိတ်။ (တိ)(၂) အစပ်အဖာငါးခု မပြည့်သောသပိတ်ရှိသော၊သူ။ **(၁)** ပတ္တောတိ ဦနပဋ္ဌဗန္ဓနပတ္တော။ သာရတ္ထ၊၃။၄၈၅။ **(တိ)(၂)** ဦနပဋ္ဌဗန္ဓနေန ပတ္တေနာ(ဝိ၊၁။၃၅၆)တိ ဧတ္ထ ဟိ ဦနပဋ္ဌဗန္ဓနပတ္တော ဟုတ္ဟာတိ အတ္ထံ ဝဒန္တိ။ သီ၊ဋီ၊သစ်၊၁။၃၉။

ဦနပဋ္ဌဗန္ဓနပတ္တသိက္ခာပဒ (န) [ဦနပဋ္ဌဗန္ဓနပတ္တ+သိက္ခာပဒ] ဦနပဋ္ဌဗန္ဓနပတ္တ သိက္ခာပုဒ်။ ဦနဗန္ဓနဝဿိကာတိ ဦနပဋ္ဌဗန္ဓနပတ္တ-သိက္ခာပဒဋ္ဌ ဝဿိကသာဋိကသိက္ခာပဒဋ္ဌ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၄။၁၄၅။ (-ကခ်၊ဋီ။၁၃။)

ဦနပဋ္ဌဗန္ဓနသိက္ခာပဒ (န) [ဦနပဋ္ဌဗန္ဓန+သိက္ခာပဒ] ဦနပဋ္ဌဗန္ဓနသိက္ခာပုဒ်။ တေနသမယေနာတိ ဦနပဋ္ဌဗန္ဓနသိက္ခာပဒံ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၈၆။

ဦနပဋ္ဌမာသက (တိ) [ဦန+ပဋ္ဌမာသက] ငါးပဲအောက်ယုတ်လျော့သော၊ ငါးပဲမပြည့်သော။ အတိရေကမာသကံ ဝါ ဦနပဋ္ဌပ-မာသကံ ဝါ အဂ္ဃနကံ ဥဒကံ နိက္ခာမေတိ။ ဝိ၊၁။၆၃။

ဦနပဋ္ဌဝဿ (တိ) [ဦန+ပဋ္ဌဝဿ] ယုတ်လျော့သော-ငါးနှစ်-ငါးဝါ-ရှိသော၊ ငါးဝါမရသေးသော၊သူ၊ ဦနပဋ္ဌဝဿော ဟောတိ။ ဝိ၊၃။၁၁၃၊၁၁၄။ (-မ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၀၆။)

ဦနပဋ္ဌဝဿကာလ (ပု) [ဦနပဋ္ဌဝဿ+ကာလ] ယုတ်လျော့သော ငါးဝါရှိသော-ငါးဝါမရသေးသော-အခါ။ သော ပဗ္ဗဇ္ဇာမတ္တေနေဝ အသန္တုဋ္ဌော ဦနပဋ္ဌဝဿကာလေ နိဿယံ ဂဟေတ္ဟာ။ သံ၊ဋ္ဌ၊၂။၅၁-၂၊(-၃၀၂။ အံ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၈၈။)

ဦနပန္နရသဝဿ (တိ) [ဦန+ပန္နရသဝဿ] ယုတ်လျော့သောအသက် ၁၅-နှစ်ရှိသော၊ အသက် ၁၅-နှစ် မပြည့်သော၊သူ။ နဘိက္ခဝေ ဦနပန္နရသဝဿော ဒါရကော ပဗ္ဗာဇေတဗ္ဗော။ ဝိ၊၃။၁၁၀။

ဦနပရိက္ခိတ္တ (တိ) [ဦန+ပရိက္ခိတ္တ] ယုတ်လျော့သော အကာအရံရှိသော။ ဥပနုပရိက္ခိ-တ္တောပီတိ ဣမိနာ တတော ဦနပရိက္ခိ-တ္တော ယေဘုယျေန အပရိက္ခိတ္တော နာမ၊ တသ္မာ အပရိက္ခိတ္တသဒ်္ဒမေဝ ဂစ္ဆတီတိ ဒဿေတိ။ ဝိမတိ၊၂။၁၈၉။

ဦနပရိစ္ဆေဒ (ပု) [ဦန+ပရိစ္ဆေဒ] ယုတ်လျော့သော အပိုင်းအခြား။ ယဒိ တတော ဦန-ပရိစ္ဆေဒါ ဟောန္တိ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၂။၃၀၃။

ဦနပရိဘောဂ (ပု) [ဦန+ပရိဘောဂ] ယုတ်လျော့သောသုံးဆောင်ခြင်း။ တီသုပိ ဝိက-ပ္ပေသု အာဟာရဿ ဦနပရိဘောဂဝသေ-နေဝ ဟိ ဖာသုဝိဟာရော ဝုတ္တော။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋီ၊၁။၆၁။

ဦနပရိသာ (ထီ) [ဦနာ+ပရိသာ] ယုတ်လျော့သောပရိသတ်။ တထာ နဝတော ဦန-ပရိသာယံ။ မ၊ဋ္ဌ၊၄။၇၇။

ဦနပါဒ (န) [ဦန+ပါဒ] ယုတ်လျော့သော

တစ်မတ်၊ တစ်မတ်အောက်အယုတ်။ ဥန-ပါဒ် အာဒိယန္တော လဟုကာပတ္တိ အာ-ပဇ္ဇတိ။ ဝိ၊ဝိနိစ္ဆယ၊ဋီ၊၂။၄၈၁။

ဥနပါဒဥနက (တိ) [ဥနပါဒ+အဥနက] တစ်မတ်အောက်ယုတ်လျော့သော တန်ဖိုးရှိသော။ ထေယျစိတ္တေန မာရေတ္တာ ဂဏ္ဍ-တော ဥနပါဒဥနကေ ဒုက္ကဋံ။ ဝဇီရ။၁၃၀။

ဥနပွမာဏ (တိ) [ဥန+ပမာဏ] ယုတ်လျော့သော အတိုင်းအရှည်ရှိသော။ ဥနပွမာဏေ ဝါ ဂါဝုတတော အတိရေကပွမာဏေ ဝါ န လဘတိ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၂။၃၀၉။ ကင်္ခါ။၁၈၈။ (-ကင်္ခါ၊ဋီ၊သစ်။၃၄၂။)

ဥနမန (ပုံ၊န) [ဥန+မန] ယုတ်လျော့သော-(လိုအင်ဆန္ဒ) မပြည့်ဝသော-စိတ်။ ဥန-မနံ ပူရယိတုံ၊ ဒေမိ ဒါနံ ဝနိဗ္ဗကေ။ စရိယာ။၃၈၈။ ဥနမနန္တိ ပဝတ္တံ ဥနံ မနံ။ စရိယာ၊ဋ္ဌ။၄၅။

ဥနမနုဿသဟဿ(န)[ဥန+မနုဿသဟဿ] ယုတ်လျော့သော လူတစ်ထောင်၊ လူတစ်ထောင်အောက် အယုတ်။ ဧကေန ဥနမနု-ဿသဟဿံ ဃာတေန္တဿ ဧကဒိဝသမ္ပိ ကာရုညံ နာဟောသိ။ မ၊ဋ္ဌ၊၃။၂၃၃။

ဥနမာသ (တိ) [ဥန+မာသ] ယုတ်လျော့သော-မပြည့်သော-တစ်လရှိသော၊ တစ်လအောက် ယုတ်လျော့သော၊ တစ်လမပြည့်သော။ ဒွ-ယေန ဥနမာသံ ဟုတ္ဝာ။ ဝဇီရ။၂၃၃။ န ဥနမာသံ ဟုတ္ဝာ။ ကင်္ခါ၊ဋီ။၈၃။

ဥနမာသက (ပု) [ဥန+မာသက] (၁) ယုတ်လျော့သော-မပြည့်သော-တစ်ပဲ၊ တစ်ပဲအောက် အယုတ်။ (တိ)(၂) ယုတ်လျော့သော-မပြည့်သော-တစ်ပဲတန်ဖိုးရှိသော၊ တစ်ပဲမတန်သော။ **(၁)** မာသက် ဝါ ဥန-မာသက် ဝါ အဥနက် ဥဒက် နိက္ခာမေတိ။ ဝိ၊၁။၆၃။ **(တိ)(၂)** လဟုကော စ ဟောတိ ပရိက္ခာရော မာသကော ဝါ ဥနမာသကော ဝါ။ ဝိ၊၁။၆၈။

ဥနဘာဏဝါရဒ္ဓယ (တိ) [ဥန+ဘာဏဝါရဒ္ဓယ] ယုတ်လျော့သော-မပြည့်သော-နှစ်ဘာဏ ဝါရရှိသော၊ နှစ်ဘာဏဝါရအောက် လျော့နည်းသော။ ဣတိ ဥနဘာဏဝါရဒ္ဓယာယံ တန္တိယာ မယာ ဧတေ၊ ကုရုနာ ပတ္တံ ပုညံ။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၃။၂၃။

ဥနဘာဝဒီပန (ထီ၊န) [ဥနဘာဝ+ဒီပန] ယုတ်လျော့သည်အဖြစ်-ယုတ်လျော့ခြင်း-ကို ပြခြင်း။ မတ္တာသဒ္ဒေါ ကတိပယေဟိ ဥန-ဘာဝဒီပနတ္ထံ ဝုစ္စတိ။ အနုဋီ၊၂။၁၅၅။

ဥနလာဘ (ပု) [ဥန+လာဘ] အယုတ်အလျော့ကိုရခြင်း။ တထာ ဥနလာဘာဒီသူတိ အယံ ကမော ဝေဒိတဗ္ဗော။ မူလဋီ၊၃။၂၂၄။

ဥနဝိတ္ထာရ (တိ) [ဥန+ဝိတ္ထာရ] ယုတ်လျော့သော အကျယ်အဝန်းရှိသော။ တတော ဥနဝိတ္ထာရာယ ဟိ နဒိယာ မဇ္ဈေနာပိ ဂမနေ။ ဝိမတိ၊၂။၂၅။

ဥနဝီသ (တိ) [ဥန+ဝီသ] ယုတ်လျော့သော ၂၀-ရှိသော။ ဥနဝီသေ ကပ္ပသတေ၊ သောဠသာသု သုနိမ္မိတာ။ အပ၊၁။၁၉၂။

ထေရ၊၌၊၁။ ၂၅၅။ (မြန်မာပြန်၌ "ဥနဝိသေကပ္ပသတေ=ကမ္ဘာ တစ်ထောင့်ကိုးရာထက်၌" ဟု ပြန်ဆိုသည်။)

ဥနဝိသတိမာသက (တိ) [ဥန+ဝိသတိ+မာသက] နှစ်ဆယ်အောက်ယုတ်သော ပဲရှိသော၊ ပဲနှစ်ဆယ်မပြည့်သော။ ကဟာပဏော ကိုဠိ ကာလေ ဥနဝိသတိမာသကော ဟောတိ။ ဝဇိရ။၁၂၄။

ဥနဝိသတိဝဿ (တိ) [ဥန+ဝိသတိ+ဝဿ] ယုတ်လျော့သော-မပြည့်သော-(၂၀)နှစ်ရှိသော၊ အသက်(၂၀) မပြည့်သော၊သူ။ ဥနာနိ အပရိပုဏ္ဏာနိ ဝိသတိ ဝဿာနိ အဿာတိ ဥနဝိသတိဝဿော။ ကခ်၊ဋီ၊သစ်။၁၆ရ။

ဥနဝိသတိဝဿကာလ (ပု) [ဥနဝိသတိဝဿ+ကာလ] အသက်(၂၀)မပြည့်သောအခါ။ ဥနဝိသတိဝဿကာလေ ဥပသမ္ပန္နဿ။ ဝိမတိ၊၂။၁၆၁။

ဥနဝိသတိဝဿပုဂ္ဂလ (ပု) [ဥနဝိသတိဝဿ+ပုဂ္ဂလ] အသက်၂၀-မပြည့်သောပုဂ္ဂိုလ်။ ကတံ ပန ကမ္မံ သုကတမေဝ ဟောတိ ဌပေတွာ ဥနဝိသတိဝဿပုဂ္ဂလံ။ ဝိမတိ၊၂။၁၃၅။

ဥနဝိသတိသညီ (တိ) [ဥနဝိသတိသညာ+ဣ] အသက်နှစ်ဆယ်မပြည့်ဟု-အမှတ်ရှိ-သိ-သော၊သူ။ ဥနဝိသတိသညီဿ၊ ပရိပုဏ္ဏပိ ပုဂ္ဂလေ။ ဝိ၊ဝိနိစ္ဆယ၊ဂါထာ။၁၅၆။

ဥနဝိသတိသိက္ခာပဒ (န) [ဥနဝိသတိ+သိက္ခာပဒ] ဥနဝိသတိ(ဝဿ) သိက္ခာပုဒ်။ တံ ဥပရိ သပ္ပါဏကဝဂ္ဂေ ဥနဝိသတိသိက္ခာပဒေ ဝက္ခာယိဿာမ။ ကခ်၊ဋီ၊သစ်။၁၆ရ။

ဥနသတပတ္တ (တိ) [ဥန+သတ+ပတ္တ] ယုတ်လျော့သော-မပြည့်သော-ပွင့်ချပ်တစ်ရာ ရှိသော။ ပွင့်ချပ်တစ်ရာ မပြည့်သော။ ပုက္ကရိကံ နာမ ဥနသတပတ္တံ သရောရုဟံ။ အံ၊ဋ္ဌ၊၂။၃၂၂။ (-သာရတ္ထ၊၂။၁၄၀။)

ဥနာတိရိတ္တ (တိ) [ဥန+အတိရိတ္တ] အယုတ်အလွန်၊ ယုတ်လျော့သော ပိုလွန်သော။ တတော ဥနာတိရိတ္တော ဝိနာပိ သမ္မုတိယာ သဗ္ဗသံ ဝဋ္ဋတိ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၄။၅၃။

ဥနာတိရိတ္တဝဇ္ဇိတဘာဝ (ပု) [ဥနာတိရိတ္တ ဝဇ္ဇိတ+ဘာဝ] အယုတ်အလွန်ကို ကြဉ်အပ်သည်၏ အဖြစ်၊ ကြဉ်အပ်သော အယုတ်အလွန်ရှိသည်၏အဖြစ်။ စိတ္တပ္ပဿဒ္ဓတာတိ စိတ္တဿ ဥနာတိရိတ္တဝဇ္ဇိတဘာဝေါ။ စူဠနိ၊ဋ္ဌ။၄၅။။။

ဥနာတိရိတ္တသိက္ခာပဒ (န) [ဥနာတိရိတ္တ+သိက္ခာပဒ] ဥနာတိရိတ္တသိက္ခာပုဒ်။ ကိဉ္စာပိယော ဥနာတိရိတ္တသိက္ခာပဒေသု အာစရိယကုလေသု ဝိဝါဒေါ အညမညံ နာကာတမ္ဘော။ ဝဇိရ။၈၃။

ဥနာဓိက (တိ) [ဥန+အဓိက] (၁) အယုတ်, အလွန်၊ ယုတ်လျော့သော ပိုလွန်သော။ (၂) အယုတ် အလွန်ရှိသော။ **(၁)** ဥနာဓိကာနီ(သံ၊ဋ္ဌ၊၂။၃၀၀)တိ ဥနာနိပိ အဓိကာနိပိ ကိဉ္စာပိ ဟောန္တိ။ သံ၊ဋီ၊၂။၂၅၄။ (-သာ

ရတ္ထ၊၂။၁၅။ ဝိမတိ၊၂။၅၉။ မူလဋီ၊၁။၉၃။ အနုဋီ၊၁။၁၀၀။ အနုဋီ၊၂။၁၇၃။) (၂) အောက်ပုဒ်ကြည့်။

ဦနာဓိကဘာဝ (ပု) [ဦနာဓိက+ဘာဝ] အယုတ်, အလွန်ရှိသည်၏အဖြစ်။ စတ္တာရောတိ ဂ-ဏနပရိစ္ဆေဒေါ၊ တေန တေသံ ဦနာဓိက-ဘာဝံ နိဝါရေတိ။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၃၆။

ဦနာဓိကဒေါသသောဓနဋ္ဌ (ပု) [ဦနာဓိက ဒေါသသောဓန+အတ္ထ] ယုတ်လျော့ခြင်း အပြစ်, ပိုလွန်ခြင်းအပြစ်တို့ကိုသုတ်သင်ခြင်း အနက်။ ဥဒ္ဓရိတ္တာ ဥဒ္ဓရိတ္တာ ဦနာဓိက-ဒေါသသောဓနဋ္ဌေန ဥဒ္ဓါနာ စ။ ဝဇိရ။ ၁၁၁။

ဦနာဓိကနိသေဓန (န) [ဦနာဓိက+နိသေဓန] အယုတ်, အလွန်ကိုတားမြစ်ခြင်း။ တံ ပန-တ္ထတော ဦနာဓိကနိသေဓနံ။ သီ၊ဋီ၊သစ်၊ ၂။၇၃။

ဦနာဓိကဘာဂဝန္တု (တိ) [ဦနာဓိကဘာဂ+ဝန္တု] ယုတ်သောအဖို့, ပိုလွန်သောအဖို့ရှိသော။ ဦနာဓိကဘာဂဝန္တောဝ ဒဋ္ဌဗ္ဗာ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋီ၊ ၂။၆၅။

ဦနာဓိကာဘာဝ (ပု) [ဦနာဓိက+အဘာဝ] အ ယုတ်, အလွန်၏ မရှိခြင်း။ ဦနာဓိကာ-ဘာဝေန ဂဏနဿ ပရိစ္ဆေဒနိဒ္ဒေသော ဧကန္တိ အယံ သဒ္ဒေါ။ သီ၊ဋီ၊သစ်၊၁။၁၆၅။

ဦနူဒရ (တိ) [ဦန+ဥဒရ] ယုတ်လျော့-မပြည့် -သော ဝမ်းဗိုက်ရှိသော၊ ဝမ်းဗိုက်သေးငယ် သော၊ အစားမကြီးသော၊သူ။ ဦနူဒရော မိတာဟာရော၊ သတော ဘိက္ခု ပရိဗ္ဗဇေ။ ထေရ။၃၄၃။ (-သုတ္တနိ။၃၈၉။ ဇာ၊၁။၂၀၃။)

ဦနောဒနဂါဟီ (တိ) [(ဦန+ဩဒန=) ဦနောဒန +ဂဟ+ဏီ] ယုတ်လျော့သော-ဆွမ်းကိုယူ တတ်-ဆွမ်းဆံ့-သော။ အဋ္ဌကုဍ္ဍုဝတော ဦနောဒနဂါဟိနာ ပတ္တေန။ ဝိမတိ၊၁။၃၄၈။

ဦနောဒရ (တိ) [ဦန+ဥဒရ] ယုတ်လျော့-မပြည့်-သော ဝမ်းဗိုက်ရှိသော၊ အစာမဝ-သေးသော ဝမ်းဗိုက်ရှိသော၊သူ။ ဒီဃရတ္တံ ဦနောဒရောသိ၊ ယာဝဒတ္ထံ ဘုဉ္ဇာဟိ။ ဓမ္မ၊ ဋ္ဌ၊၁။၁၀၈။

ဦမိ (ထီ၊ပု) [ဦဟ+မိ။ အရ+မိ။ ဦမိ ဝီစိ ပုမိတ္ထိယံ။ ဓာန်။၆၆၂။ ဦဟ ဝိတက္ကေ၊ မိ၊ ဟလောပေါ။ ဦမိ။ အရ ဂမနေ ဝါ၊ မိ၊ အဿူ၊ ရလောပေါ။ ဓာန်၊ဋီ။၆၆၂။ ဦဟ ဝိတက္ကေ၊ ဟလောပေါ၊ ဦဟန္တိ ဝိတက္ကေန္တိ ဧတေနာတိ ဦမိ၊ တရဂေါ်။ မောဂ်၊ရ။၁၃၉။ ဦမိ (သံ)] (၁) လှိုင်း၊ လှိုင်းတံပိုး။ (၂) လှိုင်း တံပိုးနှင့်တူသော တရား။ (ကောဓ, ဥပါ ယာသ-စသည်။)

(၁) ဦမိ (ဗုဒ္ဓဝံ။၃၂၈)တိ ဝီစိယော တရဂေါ်။ ဗုဒ္ဓဝံ၊ဋ္ဌ။၁၈၃။ ဦမိတိ ဝီစိယော။ သံ၊ဋီ၊၂။၃၂၁။ (၂) ဦမိယာ ပဋိကုဇ္ဇိတော (ထေရ။၃၁၇)တိ ... ကောဓုပါယာသဦမိ-ယာ ပဋိကုဇ္ဇိတော ဩတ္ထဋော။ ထေရ၊ဋ္ဌ၊ ၂။၂၅၇။ (-သံ၊၂။၃၆၇။ သံ၊ဋ္ဌ၊၃။၄၉။ နေတ္တိ၊ဋ္ဌ။၂၄၅။) ဦမိဘယ-လည်းကြည့်။

(ဦမိသဒ္ဒါသည် ရဘသ-အလို "ပကာသ = ထင်ရှားခြင်း။ ဝေဂ=အဟုန်။ ဘင်္ဂ=

ပျက်စီးခြင်း။ တရင်္ဂ=လှိုင်းတံပိုး" ဟူသော အနက်တို့၌ဖြစ်၏။ နာနတ္ထသင်္ဂဟအလို "ဝေဂ=အဟုန်။ ဘင်္ဂ=ပျက်စီးခြင်း။ ပကာသ =ထင်ရှားပြခြင်း။ ဗိလ=တွင်း၊ ဗိလာမည် သော ပိုးသေး ပိုးမွား။ ဝီစိ= လှိုင်းတံပိုး" အနက်တို့၌ဖြစ်၏-ဟု ဓာန်၊ဋီ။၆၇၄-၌ လာ၏။ ကုမ္ပ-လည်းကြည့်။)

ဦမိအန္တရဝါသီ (တိ) [ဦမိအန္တရ+ဝသ+ဏီ] လှိုင်းကြား၌ နေလေ့ရှိသော၊သူ။ နာဂါတိ ဣမေပိ မဟာသမုဒ္ဒပိဋ္ဌေ ဦမိအန္တရ-ဝါသိနောဝ။ သံ၊၄၊၃။၁၇၆။

ဦမိဃာတ (ပု) [ဦမိ+ဃာတ] လှိုင်း-ရိုက်ခတ်-ထ-ခြင်း၊ လှိုင်းပွက်ခြင်း။ ယထာ ခေါ ဣမဿ မစ္ဆဿ ဥမ္မဂ္ဂေါ ယထာ စ ဦမိဃာတော။ အံ၊၁။၅၁၀-၅၁၁။

ဦမိဇာတ (တိ) [ဦမိ+ဇာတ] ဖြစ်သော-လှိုင်းရှိ-လှိုင်းထ-သော။ သေယျထာပိ ဗြာဟ္မဏ ဥဒပတ္တော ဝါတေရိတော စလိတော ဘန္တော ဦမိဇာတော။ သံ၊၃။၁၀၇၊၁၁၀။ အံ၊ ၂။၂၀၄။

ဦမိပိဋ္ဌ (နာ) [ဦမိ+ပိဋ္ဌ] လှိုင်းအပြင်၊ လှိုင်းပေါ်။ ယေ ပန မဟာသမုဒ္ဒေ ဦမိပိဋ္ဌေ ဝသန္တိ။ သံ၊၄၊၂။၃၂၁။ (-သံ၊၄၊၃။၇၄။)

ဦမိပိဋ္ဌိဝါသီ (တိ) [ဦမိပိဋ္ဌိ+ဝသ+ဏီ] လှိုင်း ပေါ်၌နေလေ့ရှိသော၊သူ။ နာဂါတိ ဦမိပိဋ္ဌိ-ဝါသိနောပိ ဝိမာနဋ္ဌကနာဂါပိ။ ဥဒါန၊ ၄။၂၇၄။ သာရတ္ထ၊၃။၄၂၉။

ဦမိဘယ (နာ) [ဦမိ+ဘယ] (၁) လှိုင်းတံပိုး ဘေး။ (၂) လှိုင်းတံပိုးဘေးနှင့် တူသော တရား (ကောဓ ဥပါယာသ-စသည်)။ (၁) စတ္တာရိမာနိ ဘိက္ခဝေ ဘယာနိ ဥဒကော-ရောဟန္တဿ ပါဋိုကခီတဗ္ဗာနိ။ ကတမာနိ စတ္တာရိ၊ ဦမိဘယံ ကုမ္ဘီလဘယံ။ အံ၊ ၁။၄၃၈။

(၂) "ဦမိဘယ"နှိ ခေါ ဘိက္ခဝေ ကောဓူပါယာသဿေတံ အဓိဝစနံ။ အံ၊ ၁။၄၃၉။ ဣတိဝုတ်။၂၇၁။ ဘာယတိ ဧတ-သ္မာတိ ဘယံ၊ ဦမိ ဧဝ ဘယံ ဦမိဘယံ။ ဣတိဝုတ်၊၄။၃၃၀။ (-မ၊၄၊၁။၃၂၅။ ခုဒ္ဒက၊ ၄။၁၃၃။ သုတ္တနိ၊၄၊၁။၂၆၃။ သာရတ္ထ၊ ၂။၁၇၀။)

ဦမိဘယသုတ္တ (နာ) [ဦမိဘယ+သုတ္တ] ဦမိဘယ သုတ်— မြစ် သမုဒ္ဒရာ အင်း အိုင် ရေသို့ ဆင်းသက်သောသူအား လှိုင်းတံပိုး ဘေး မိကျောင်းဘေး, ဝဲဘေး, လင်းပိုင် (လပိုင်) ဘေး ဟူသော ဘေးလေးမျိုး မချတ်တွေ့ ကြုံရသကဲ့သို့ ဤဓမ္မဝိနယ သာသနာတော် သို့ သက်ဝင်၍ရဟန်းပြုသော အမျိုးကောင်း သားအား လှိုင်းတံပိုးဘေး, မိကျောင်းဘေး, ဝဲဘေး, လင်းပိုင်(လပိုင်)ဘေး ဟူသော ဘေးလေးမျိုး မချတ်တွေ့ကြုံရမည်။ "ပဋိ သန္ဓေနေခြင်းစသော ဒုက္ခတို့၏ အဆုံးကို ပြုတန်နိုင်ရာ၏" ဟူသော သဒ္ဓါတရားဖြင့် ရဟန်းဘောင်သို့ ရောက်လာသော အမျိုး ကောင်းသားကို သီတင်းသုံးဘော်တို့က "ဤသို့ရှေ့သို့ တက်လှမ်းရမည်၊ ... ဤသို့ သပိတ်သင်္ကန်း ကိုင်ဆောင်ရမည်" စသည် ဖြင့် ဆုံးမသောအခါ "ငါသည် ရှေးလူဖြစ်

စဉ်က သူတပါးတို့ကို ဆုံးမသွန်သင်ခဲ့ရ၏။ ငါသား ငါမြေးလောက်ရှိသော ဤရဟန်းတို့က ငါ့ကို ဆုံးမသွန်သင်ထိုက်၏ ဟု မှတ်ထင်ကုန်ဘိ၏"ဟု အမျက်ထွက်လျက် သိက္ခာချ၍ လူထွက်လေ၏။ လှိုင်းတံပိုးဘေးဟူသောအမည်သည် အမျက်ထွက်ခြင်းကောဓ, ပြင်းစွာပင်ပန်းခြင်း ဥပါယာသ၏ အမည်တည်း။

ထို့အတူ ထိုရဟန်းကို သီတင်းသုံးဘော်တို့က "ဤသို့ သုံး ဆောင်ရမည်" စသည်ဖြင့် ဆုံးမသောအခါ "ဤရဟန်းတို့သည် ငါခံတွင်းကို ပိတ်ဆို့ကုန်ယောင်တကား"ဟု အမျက်ထွက်လျက် သိက္ခာချ၍ လူထွက်လေ၏။ မိကျောင်းဘေးဟူသော အမည်သည် "ဝမ်းစာရှာမှီးခြင်း"၏ အမည်တည်း။

ထို့အတူ ထိုရဟန်းသည် မစောင့်စည်းသော ကိုယ်နှုတ်, မထင်သော သတိ, မပိတ်ဆို့သော ဣန္ဒြေတို့ဖြင့် ဆွမ်းခံကြွသောအခါ ရွာနိဂုံးတို့၌ ကာမဂုဏ်ငါးပါးဖြင့် ပြည့်စုံစွာ မွေ့လျော်ကုန်သော သူကြွယ်စသည်ကို မြင်ရ၍ "ငါသည် ရှေးလူဖြစ်စဉ်အခါက ကာမဂုဏ်ငါးပါးဖြင့် ပြည့်စုံစွာ မွေ့လျော်ရ၏။ ငါ့အိမ်၌ စည်းစိမ်ဥစ္စာရှိ၏။ စည်းစိမ်ခံစားရန် , ကောင်းမှုပြုရန် ငါစွမ်းနိုင်၏။ သိက္ခာချ လူထွက်လျက် စည်းစိမ်ကို လည်းခံစား, ကောင်းမှုကိုလည်း ပြုရလျှင် ကောင်းပေလိမ့်မည်"ဟု ကြံလျက် သိက္ခာချ လူထွက်လေ၏။ ဝဲဘေး ဟူသောအမည်သည် ကာမဂုဏ်ငါးပါး၏ အမည်တည်း။

ထို့အတူ ထိုရဟန်းသည် မစောင့်စည်းသောကိုယ်နှုတ်, မထင်သော သတိ, မပိတ်ဆို့သော ဣန္ဒြေတို့ဖြင့် ဆွမ်းခံကြွသောအခါ ရွာနိဂုံးတို့၌ မလုံမခြုံ ဝတ်ဆင်ထားသော မာတုဂါမကို မြင်ရ၍ တပ်မက်မှုရာဂ ဖြစ်ပေါ် နှိပ်စက်အပ်သောကြောင့် သိက္ခာချ လူထွက်လေ၏၊ လင်းပိုင်(လပိုင်)ဘေးဟူသောအမည်သည် မာတုဂါမ၏ အမည်တည်း။ အကျယ်ကို အံ၊ဝ။၄၃၈-၄၄၁-ကြည်။

ဥမိဘိဇ္ဇနဌာန (န) [ဥမိဘိဇ္ဇန+ဌာန] လှိုင်းတံပိုးပြိုကွဲရာအရပ်။ သေတကာတိ ဥမိဘိဇ္ဇန-ဌာနေသု သေတဝဏ္ဏာ။ အံ၊ဋ္ဌ၊၃၊၅။

ဥမိမယ (တိ) [ဥမိ+မယ] လှိုင်းတံပိုးဖြင့်ပြီးသော၊ လှိုင်းတံပိုးကြောင့်ဖြစ်သော။ သမုဒ္ဒဿ အပ္ပမာဏော ဥမိမယော ဝေဂေါ ဝိယ။ နေတ္တိ၊ဋ္ဌ။၂၄၄။

ဥမိဝေဂ (ပု) [ဥမိ+ဝေဂ] လှိုင်းတံပိုးအဟုန်။ သဧေ ဥမိဝေဂေါ ဗာဓတိ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၃၊၃၃၆။ (-အဘိ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၂။ ဥဒါန၊ဋ္ဌ။ရ၀။ ဇာဋ္ဌ၊၅။၂ရ၁။)

ဥမိဝေဂဇ္ဈာဟတ (တိ) [ဥမိဝေဂ+အဇ္ဈာဟတ] လှိုင်းတံပိုးအဟုန်သည်ပုတ်ခတ်အပ်သော။ ယတ္ထာတိ ဥမိဝေဂဇ္ဈာဟတော ဝိစရန္တော ယမှိ ပဒေသေ ပတိဋ္ဌံ လဘတိ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၆။ ၂၈၈။ (-အဘိ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၆၂။)

ဥမိဝေဂါဘိဇာတမရိယာဒဝဏ္ဏီ (ထီ) [ဥမိဝေဂါဘိဇာတ+မရိယာဒဝဏ္ဏီ] လှိုင်းတံပိုးအဟုန်ကြောင့်ဖြစ်သော အပိုင်းအခြားဟုဆိုအပ်သော-လုံးသော အနားရေး-အနားရေး

ကွင်း-အနားရစ်ကွင်း။ သမုဒ္ဒတော သယ-မေဝ တိရံ အာရုဟိတွာ ဝေလန္တေ ဦမိဝေဂါ-ဘိဇာတမရိယာဒဝဋ္ဌိ ဝိယ။ သာရတ္ထ၊၁။၁၆၁။

ဦမိသဟဿ (နာ) [ဦမိ+သဟဿ] လှိုင်းတံပိုး အထောင်။ ဥဋ္ဌာရဝေဂေါပိ ဟုတွာ ဦမိ-သဟဿံ ဥက္ခိပိတွာပိ ဝေလံ အတိက္ကမိတုံ နာ သက္ကောတိ။ ဇာ၊၄၊၆။၁၉၉။

ဦရု (ထီ၊ပု) [အရ+ဥ။ ဓာန်၊ဋီ။၂၇၆။ အရ+ကု။ အရန္တုနေနာတိ ဦရု။ မောဂ်၊၇။၆။ ဦရု (သံ)] ပေါင်။ သော ဧကဒိဝသံ ပါနီယံ ပရိဿာဝေတွာ ဃဋံ ဦရုမှိ ဌပေတွာ။ သံ၊၄၊၂။၂၅၃။ မမ ဦရုယာ ကုဋ္ဌံ အတ္ထိ။ ဇာ၄၊၆။၂၂၇။ (-ဥဒါန၊၄။၁၁၂။)

ဦရုအန္တရ (နာ) [ဦရု+အန္တရ] ပေါင်ကြား။ အတ္တနော ဦရုအန္တရေ တဿာ သီသံ ဌပေတွာ။ ဇာ၊၄၊၅။၃၁၆။

ဦရုက (ပု) [ဦရု+က] ပေါင်ကြား။ ဦရုကာဒီသူ (ဝိ၊ဝိနိစ္ဆယ၊ပုဒ်။၁၈)တိ ဦရုဝေမဇ္ဈာဒီသု။ ဝိ၊ဝိနိစ္ဆယ၊ဋီ၊၁။၃၅။

ဦရုကွ(ခ)မ္ဘ (ပု) [ဦရု+ခမ္ဘ] ပေါင်၏-တောင့်တင်း-ခိုင်မာ-တန်း-ခြင်း။ ဦရုကွမ္ဘော (မ၊၁။၃၀၀)တိ ခမ္ဘကတဦရုဘာဝေါ၊ ဦရု-ထဒ္ဓတာတိ အတ္ထော။ မ၊၄၊၂။၁၈၅။ (-စရိယာ။၄၀၆။ စရိယာ၊၄။၁၆၄။) ပိသာ-စာဒိဘာယိတဗ္ဗံ ဒိသွာ ဦရုခမ္ဘော။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ဋီ၊၂။၁၄၀။

ဦရုဃဋ္ဌာပနဝတ္ထု (နာ) [ဦရုဃဋ္ဌာပန+ဝတ္ထု] ပေါင်ကိုထိခိုက်စေခြင်းကြောင့်ဖြစ်သော-ဝတ္ထု-အကြောင်းအရာ၊ ပေါင်ကို ထိခိုက်စေခြင်းဝတ္ထု။ ဦရုဃဋ္ဌာပနဝတ္ထုသု ယေသံ အာပတ္တိ ဝုတ္တာ။ ဝိ၊၄၊၂။၁၁၈။

ဦရုဇ (တိ) [ဦရု+ဇန+ကွိ] အသည်၊ သူကြွယ်။ ဓာန်၊ဋီ။၄၄၅။

ဦရုဇဃနထနဒဿန (နာ) [ဦရုဇဃနထန+ဒဿန] ပေါင်, တင်ပါး, သားမြတ်တို့ကို ပြခြင်း။ ဦရုဇဃနထနဒဿနာဒိကံ ဂုယှ-ဋ္ဌေဝ။ ထေရီ၊၄။၈၀။

ဦရုဇာဏုသန္ဓိ (ပု) [ဦရုဇာဏု+သန္ဓိ] ပေါင်ဒူး တို့၏ အစပ်။ ဒွိန္နံ ဦရုဇာဏုသန္ဓိနံ, ဦရု-မူလကဋိသန္ဓိဿ စ ဝသေန တယော သန္ဓယော။ သီ၊ဋီ၊သစ်၊၁။၂၄၁။

ဦရုဋ္ဌိ (နာ) [ဦရု+အဋ္ဌိ] ပေါင်ရိုး။ ဒွေ ဦရုဋ္ဌိနိ ဘိန္ဒိတွာ။ ဒီ၊၄၊၂။၃၃၉။ မ၊၄၊၁။၂၃၈။

ဦရုဋ္ဌိက (နာ) [ဦရုဋ္ဌိ+က] ပေါင်ရိုး။ တဿ ပရိဗ္ဗာဇကဿ ဦရုဋ္ဌိကံ ဘဂ္ဂံ။ ဇာ၊၄၊၃။၇၇။

ဦရုဋ္ဌိဘေဒဇနိတ (တိ) [ဦရုဋ္ဌိဘေဒ+ဇနိတ] ပေါင်ရိုးကျိုးခြင်း-သည် ဖြစ်စေအပ်-ကြောင့် ဖြစ်-သော။ ဦရုဋ္ဌိဘေဒဇနိတံ ဒုက္ခဝေဒနံ ဝိက္ခမ္ဘေသိ။ ဒီ၊ဋီ၊၂။၂၈၃။ မ၊ဋီ၊၁။၃၃၃။

ဦရုဋ္ဌိဘေဒပစ္စယ (တိ) [ဦရုဋ္ဌိဘေဒ+ပစ္စယ] ပေါင်ရိုးကျိုးခြင်းလျှင် အကြောင်းရှိသော၊ ပေါင်ရိုးကျိုးခြင်းကြောင့် ဖြစ်သော။ ဝေဒနံ ဝိက္ခမ္ဘေတွာတိ ဦရုဋ္ဌိဘေဒပစ္စယံ ဒုက္ခဝေဒနံ အမနသိကာရေန ဝိနောဒေတွာ။ ဒီ၊ဋီ၊၂။၂၈၃။

ဦရုတ္တစ (ပု) [ဦရု+တစ] ပေါင်၏အရေ၊ ပေါင်ရေ။ ဦရုတ္တစော တက္ကုလဘရိတဒီဃ-တ္ထဝိကသက္ကာနော။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၂၄။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။၂၄၄။ ခုဒ္ဒက၊ဋ္ဌ။၃၅။

ဦရုတ္ထမ္ဘ (ပု၊န) [ဦရု+ထမ္ဘ] ပေါင်၏-တောင့်တင်း-ခိုင်မာ-ခြင်း။ ရာဇာ ယက္ခံ ဒိသွာ ဘီတော ဦရုတ္ထမ္ဘံ ပတ္တာ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၅။၂၄။

ဦရုတ္ထမ္ဘကသရီရ (န) [ဦရုတ္ထမ္ဘက+သရီရ] တောင့်တင်း ခိုင်မာသော ပေါင်ရှိသောကိုယ်။ ဆမ္ဘိတတ္တန္ဒီ ဦရုတ္ထမ္ဘကသရီရဿ ဆမ္ဘိတဘာဝံ။ ဥဒါန၊ဋ္ဌ။၆၀။

ဦရုထဒ္ဓ (တိ) [ဦရု+ထဒ္ဓ] ပေါင် တောင့်တင်း ခိုင်မာသည်၊ တောင့်တင်းခိုင်မာသောပေါင်။ ဦရုကဒ္ဓမ္ဘ-ကြည့်။

ဦရုထနူပဟန္နု (တိ) [ဦရုထန+ဥပဟန္နု] ပေါင်, သားမြတ်-နှင့်ပြည့်စုံ-ပြည့်ဖြိုး-သော၊ ပြည့်စုံ-ပြည့်ဖြိုး-သော ပေါင်, သားမြတ် ရှိသော၊ သူ။ တာ ကမ္မုကောယူရဓရော သုဝါသသာ၊ သုမဇ္ဈိမာ ဦရုထနူပဟန္နာ။ ဝိမာန။၉၂။ ဦရုထနူပဟန္နာတိ သမ္ပန္နဦရုထနာ။ ဝိမာန၊ဋ္ဌ။၂၆၀။

ဦရုန္ဆရိကာ (ထီ) [ဦရု+အန္ဆရိကာ] ပေါင်ကြား။ ဧဟိ ဘန္တေ ဦရုန္ဆရိကာယ ဃဋ္ဋေဟိ။ ဝိ၊ ၁။၄၉။

ဦရုပဗ္ဗ (န) [ဦရု+ပဗ္ဗ] ပေါင်ဆစ်၊ ဒူးဆစ်။ ဦရုပဗ္ဗံ တု ဇာဏု ဇဏ္ဏု စ။ မာန်။၂၇၆။ ဦရုနော ပဗ္ဗံ ဂဏ္ဌိ ဦရုပဗ္ဗံ။ မာန်၊ဋီ။၂၇၆။

ဦရုပရိယာယ (ပု) [ဦရု+ပရိယာယ] ဦရု-သဒ္ဒါ၏ ပရိယာယ်။ ဦရုပရိယာယော ဇ္ဇဓ သတ္ထိသဒ္ဒေါတိ အာဟ "န ဦရုံ ဥန္နာ-မေတိ"တိ။ မ၊ဋီ၊၃။၁၇၃။

ဦရုပွဒေသ (ပု) [ဦရု+ပဒေသ] ပေါင်အရပ်။ ဂန္ဓမာလာဒီဟိ ယာဝ ဦရုပွဒေသာ သဉ္ဆန္ဒ-သရီရံ။ အပ၊ဋ္ဌ၊၁။ရ၃။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၁။ရ၅။ (-သာရတ္ထ၊၂။၃၁၆။)

ဦရုပွမာဏ (တိ) [ဦရု+ပမာဏ] ပေါင်ပမာဏ-ပေါင်အတိုင်းအရှည်-ရှိသော။ ဦရုပွမာဏံ ဥဒကံ ပဝိသိတ္တာ။ မ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၆၂။ (-အဘိ၊ဋ္ဌ၊၂။၄၅၉။ စရိယာ၊ဋ္ဌ။၁၂၆။ ဇာဋ္ဌ၊၄။၄၅၉။)

ဦရုပွမာဏ (တိ) [ဦရု+ပမာဏ] ပေါင်ပမာဏ-ပေါင်အတိုင်းအရှည်-ရှိသော။ ဦရုပွမာဏံ ဥဒကံ ပဝိသိတ္တာ။ မ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၆၂။ (-အဘိ၊ဋ္ဌ၊၂။၄၅၉။ စရိယာ၊ဋ္ဌ။၁၂၆။ ဇာဋ္ဌ၊၄။၄၅၉။)

ဦရုပွမာဏ (တိ) [ဦရု+ပမာဏ] ပေါင်ပမာဏ-ပေါင်အတိုင်းအရှည်-ရှိသော။ ဦရုပွမာဏံ ဥဒကံ ပဝိသိတ္တာ။ မ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၆၂။ (-အဘိ၊ဋ္ဌ၊၂။၄၅၉။ စရိယာ၊ဋ္ဌ။၁၂၆။ ဇာဋ္ဌ၊၄။၄၅၉။)

ဦရုပွမာဏ (တိ) [ဦရု+ပမာဏ] ပေါင်ပမာဏ-ပေါင်အတိုင်းအရှည်-ရှိသော။ ဦရုပွမာဏံ ဥဒကံ ပဝိသိတ္တာ။ မ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၆၂။ (-အဘိ၊ဋ္ဌ၊၂။၄၅၉။ စရိယာ၊ဋ္ဌ။၁၂၆။ ဇာဋ္ဌ၊၄။၄၅၉။)

ဦရုပွမာဏ (တိ) [ဦရု+ပမာဏ] ပေါင်ပမာဏ-ပေါင်အတိုင်းအရှည်-ရှိသော။ ဦရုပွမာဏံ ဥဒကံ ပဝိသိတ္တာ။ မ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၆၂။ (-အဘိ၊ဋ္ဌ၊၂။၄၅၉။ စရိယာ၊ဋ္ဌ။၁၂၆။ ဇာဋ္ဌ၊၄။၄၅၉။)

ဦရုဗန္ဓ (ပု၊န) [ဦရု+ဗန္ဓ] ပေါင်တို့ကို ဖွဲ့ရာအရပ်၊ ပေါင်အဖွဲ့။ ဥဘော ဇဃ်ာယော သတ္ထိယော ဦရုဗန္ဓတော ဘိဇ္ဇိတ္တာ။ ထေရ၊ဋ္ဌ၊၂။၃၄။

ဥရုဗလ (န) [ဥရု+ဗလ] ပေါင်၏အားအစွမ်း၊ ပေါင်အား။ ပရဟတ္ထဂတံ ရဇ္ဇံ အာဟရိတုံ ဥရုဗလံ အတ္ထိ။ မ၊၁၃၊၂။၂၁၁။ (-မ၊၁၊၄။၁၆၅။ ပဋိသံ၊၁၊၂။၃၀၆။ မ၊ဋီ၊၃။၁၄၅။)

ဥရုဗလသမ္ပန္န (တိ) [ဥရုဗလ+သမ္ပန္န] ပေါင်၏အားအစွမ်း-ပေါင်အား-နှင့်ပြည့်စုံသော၊သူ။ အောက်ပုဒ်ကြည့်။

ဥရုဗလီ (တိ) [ဥရုဗလ+ဣ] လွန်ကဲသော-ပေါင်၏အားအစွမ်း-ပေါင်အား-ရှိသော၊သူ။ တံ ကီ မညသိ မဟာရာဇ တွံ ... ကတာဝီ ဥရုဗလီ။ မ၊၂။၂၅၅။ ဥရုဗလီတိ ဥရုဗလသမ္ပန္နော။ မ၊၁၃၊၂။ ၂၁၁။ (-အံ၊၁၊၂။၁၁၉။) သာတိသယံ ဥရုဗလံ တေဿ အတ္ထိတိ ဥရုဗလီတိ အာဟ "ဥရုဗလ-သမ္ပန္နော"တိ။ မ၊ဋီ၊၃။၁၄၅။ ဥရူနံ ဗလံ တေဿ အတ္ထိတိ ဥရုဗလီ။ အံ၊ဋီ၊၂။၁၁၅။

ဥရုဗာဟုဗလ (တိ) [ဥရုဗာဟု+ဗလ] ပေါင်အား, လက်မောင်း(လက်ရုံး)အားရှိသော၊သူ။ သဗ္ဗေဝ ဥရုဗာဟုဗလာတိ ဒဿေတိ။ သုတ္တနိ၊၁၊၁။၃၄။

ဥရုဘေဒ (ပု) [ဥရု+ဘေဒ] ပေါင်ကျိုးခြင်း။ မာဏဝေါ ဥရုဘေဒံ ပတ္တဘိက္ခု အဟောသိ။ ဇာ၊၁၊၁။၂၂၅။

ဥရုမံသ (န) [ဥရု+မံသ] ပေါင်သား။ ပေါတ္ထ-နိကံ ဂဟေတွာ ဥရုမံသံ ဥက္ကန္တိတွာ ဒါသိယာ အဒါသိ။ ဝိ၊၃။၃၁၁။

ဥရုမဒ္ဒါပန (န) [ဥရု+မဒ္ဒါပန] ပေါင်ကို နှိပ်စေ-နင်းနယ်စေ-ခြင်း။ နိမိတ္တေ ဥပက္ကမန္တ-ဿာတိ ဣမိနာ ပန ဥရုမဒ္ဒါပနာဒီနိ ပဋိ-ကွိပတိ။ ကခ်ိ၊ဋီ၊သစ်။၂၂၆။

ဥရုမူလကဋိသန္ဓိ (ပု) [ဥရုမူလကဋိ+သန္ဓိ] ပေါင်ရင်း, ခါးတို့၏ အစပ်။ ဥရုဇာဏုသန္ဓိ-ကြည့်။

ဥရုမူလာသန္န (တိ) [ဥရုမူလ+အာသန္န] ပေါင်ရင်း၏ အနီး။ အနုပလ္လက်န္တိ ကေပါဒံ အာဘုဇိတ္တာ ကတပလ္လင်္ကံ၊ သော ဇော်ပကို့ ဥရုမူလာသန္နံ ကတ္တာ ဣတရံ ဒူရေ ကတ္တာ အာဘုဇိတပလ္လင်္ကော နာမ။ ဝိ၊ဝိနိစ္ဆယ၊ဋီ၊၂။၃၃၄။

ဥရုလက္ခဏ (န) [ဥရု+လက္ခဏ] ပေါင်၏လက္ခဏာ။ ဝေရူပံ ဥရုလက္ခဏံ။ ဇာ၊၁၊၂။ ၂၅၁။ (-ဇာ၊၁၊၅။၅။)

ဥရုဝေမဇ္ဈ (န) [ဥရု+ဝေမဇ္ဈ] ပေါင်ကြား။ ဥရုက-ကြည့်။

ဥရုသန္ဓိ (ပု) [ဥရု+သန္ဓိ] ပေါင်အစပ်။ ကဋိယံ ဒွိန္နံ ဥရုသန္ဓီနံ ဒွိန္နဉ္စ ဇာဏုသန္ဓီနံ ဝသေန စတုသန္ဓိကပလ္လင်္ကံ။ မ၊ဋီ၊၃။၃၉၆။

ဥရုသဏ္ဌာန (န) [ဥရု+သဏ္ဌာန] ပေါင်၏အသွင်သဏ္ဌာန်။ ဣဒံ ဥရုသဏ္ဌာနံ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။၁၇၉။

ဥလူက (ပု) [ဥဒ္ဓံ+ကက္ခ။ ဥစ+ကုက။ ဥလ+ကုက] ရှူး၊ ရှူးပို့၊ ခင်ပုတ်ကြီး။ ဥလူ-ကာ(ဝိ၊ဝိနိစ္ဆယ၊ပုဒ်။၂၆၅၅)တိ ပက္ခိဇိဋ္ဌာရာ။ ဝိ၊ဝိနိစ္ဆယ၊ဋီ၊၂။၂၁၉။ ဥလူက(ဓာန်၊ဋီ။၆၃၈။ မောဂ်၊ဂ။၂၆) လည်းကြည့်။

ဥိသ (ပုံ၊န) [ဥိသ+အ။ ဥိသ ရုဇာယ်။ ဓာန်၊ ဋီ။၁၈၂။ ဉသ+အ။ ဉသတိ ရုဇတိ ဇတေ-နာတိ ဥိသော၊ ဉသ-ရုဇာယ်။ သာလိနီ၊ ယော။၁၄၆။ ဥိဈ (သံ)] (၁) မိုးသောက်ယံ။ (၂) ငန်သောမြေ၊ မြေငန်၊ ဆား-ဆပ်ပြာ-မြေ၊ မြေပေါက် ဆပ်ပြာ။ (တိ)(၃) ငန်သော။

(၁) အဟောမုခံ ဥိသောတိပိ ပစ္ဆူ-သဿ နာမာနိ။ ဓာန်၊ဋီ။၆၈။ **(၂)** တမေနံ ရုဇကော ဥိသေ ဝါ ခါရေ ဝါ ဂေါမယေ ဝါ သမ္မဒ္ဒိတွာ။ သံ၊၂။၁၀၈။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၁။ ၂၈၆-ရ။ ဥိသံ ဥပ္ပဇ္ဇတိ။ မ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၅၉။ **(တိ)(၃)** ဥိသောဒက-ကြည့်။

(သံ၊ဋ္ဌ၊၂။ ၂၉၀-၌ ဥိသေတိ ဆာရိ-ကာခါရေ၊ ခါရေတိ ဥိသခါရေ-ဟု ရှိ၏။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၁။ ၂၈၆-၌ "ရုဇကော ဥိသခါရံ ဆာရိကာခါရံ ဂေါမယခါရန္တိ တယော ခါရေ ဒတွာ"ဟု ဆပ်ပြာသုံးမျိုးပြထားသည်ကို လည်းကောင်း၊ မူလဋီ၊၁။၁၁၉-၌ "ခါရေ ဝါတိ ကဋ္ဌာဒီနံ ခါရစ္ဆာရိကာယံ"ဟု ဖွင့်သည်ကိုလည်းကောင်း၊ "ဥိသေတိ လဝဏ-မတ္တိကာယံ၊ ခါရေတိ ဆာရိကာယံ"ဟု အဋ္ဌသာလိနီယောဇနာ။၁၃၃-၄-၌ဖွင့်သည်ကိုလည်းကောင်း၊ "ခါရာ တု မတ္တိကာ ဥိသော" ဟူသော အဘိဓာန်။၁၈၂-ကို လည်းကောင်း ထောက်၍ သံ၊ဋ္ဌ၊၂။ ၂၉၀-၌ "ဥိသေတိ ဥိသခါရေ။ ခါရေတိ ဆာ-ရိကာခါရေ"ဟု ရှိသင့်သည်။)

ဥိသခဏ္ဍ (တိ) [ဥိသ+ခဏ္ဍ] ဆပ်ပြာမြေကြောင့် ပျက်စီးသော(လယ်)။ ယထာ ဟိ ခေတ္တံ ဗီဇခဏ္ဍံ ဝပ္ပခဏ္ဍံ ဥဒကခဏ္ဍံ ဥိသခဏ္ဍန္တိ စတုဒေါသသမန္နာဂတံ အပရိပူရံ ဟောတိ။ မ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၅၉။

ဥိသခါရ (ထီ၊ပု) [ဥိသ+ခါရ။ ဥိသခါရန္တိ လဝဏမတ္တိကံ၊...ခါရတိတိ ခါရော၊ ဥိသော ဧဝ ခါရော။ အဋ္ဌသာ၊ယော။၁၄၆။] မြေပေါက်ဆပ်ပြာ။ မဏ္ဍခေတ္တေတိ ဥိသခါ-ရာဒိဒေါသေဟိ အဝိဒ္ဓဿေ သာရခေတ္တေ။ အံ၊ဋီ၊၃။၁၃၅။ ဥိသ(၁) လည်းကြည့်။

ဥိသဂန္ဓ (ပု) [ဥိသ+ဂန္ဓ] မြေပေါက်ဆပ်ပြာနံ့။ ယောပိဿ ဟောတိ အနုသဟဂတော ဥိသဂန္ဓော ဝါ ခါရဂန္ဓော ဝါ ဂေါမယဂန္ဓော ဝါ အဿမူဟတော။ သံ၊၂။၁၀၈။ (-သံ၊ဋ္ဌ၊ ၂။ ၂၉၀။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၁။ ၂၈၆။)

ဥိသဂေါမယဆာရိကခါရ(ခါရက) (တိ) [ဥိသ ဂေါမယဆာရိကာ+ခါရ (ခါရက)] မြေပေါက် ဆပ်ပြာ, နွားချေးဆပ်ပြာ, ပြာဆပ်ပြာ။ ဥဒကေန တေမေတွာ တေမေတွာ ဥိသဂေါမယဆာရိကခါရေဟိ (ခါရကေဟိ) ကာဠကေ (ကာဠကပဒေသေ) သမ္မဒ္ဒိတွာ။ အံ၊ဋီ၊၃။ ၂၂၅။ သာရတ္ထ၊၃။၁၉၅။

ဥိသဂေါမယဆာရိကဘရ-ဒိ၊ဋီ၊၂။ရ၁။ မ၊ဋီ၊ ၃။ ၃၉-လာ ယင်းပါဠိသည် ဥိသဂေါမယ-ဆာရိကခါရ-မှ ပျက်ယွင်းသောပါဠို ဖြစ်သည်။ အထက်ပုဒ်ကြည့်။

ဥိသဇာတ (တိ) [ဥိသ+ဇာတ] အလိုလို-ဖြစ်-ပေါက်-သော ငန်သောမြေ၊ ဆား-ဆပ်ပြာ

ရှိ-ဆား:ဆပ်ပြာပေါက်-သောမြေ။ ဦသရ (၂) ကြည့်။

ဦသပံသုမယ (တိ) [ဦသပံသု+မယ] ငန်သောမြေမှဖြစ်သော(ဆား)။ (မြေပေါက်ဆား၊ တွင်းထွက်ဆား။) ဥဿိဒ် နာမ ဦသပံသုမယံ။ ဝဇီရ။၄၈၁။

ဦသရ (တိ) [ဦသ+ရ။ ဓာန်၊ဦ။၁၈၂။ ဦသောအသွိ အတ္ထိ ဦသရော။ မောဂ်၊၄။၈၂။ ပခ္စိကာ။ ဦမရ (သံ)] (၁) ဆား။ (ဆပ်ပြာ။ ဘေသဇ္ဇမဉ္ဇူသာ။၄၂၅။) (၂) ဆား:ဆပ်ပြာရှိ-ဆား:ဆပ်ပြာပေါက်-သောမြေ၊ ဆပ်ပြာကျင်း၊ ဆား:ကျင်း။

(၁) လောဏုပဟတန္တိ ဇာတသဘာဝေန လောဏေန ဦသရေန ဥပဟတံ။ သံ၊ဦ၊၂။၅၃၄။ **(၂)** အဒုံ ခေတ္တံ ဟိနံ ဇင်္ဃံ ဦသရံ ပါပဘူမိ။ သံ၊၂။၅၀၀။ ဦသရန္တိ သဇ္ဇာတံ လောဏံ။ သံ၊ဌ၊၃၄၂။ ဦသရ (အံ၊၃။၆၉)နှင့် ဥဿိန္နလောဏံ။ အံ၊ဌ၊၃။၂၂၉။ ဦသရန္တိ ဦသဇာတံ။ သံ၊ဦ၊၂။ ၃၈၁။

ဦသရပံသုမယ (တိ) [ဦသရပံသု+မယ] ဆား:ဆပ်ပြာပေါက်သောမြေမှ ဖြစ်သောဆား၊ မြေပေါက်ဆား၊ တွင်းထွက်ဆား။ ဥဿိဒ (၁) ကြည့်။

ဦသရဘူမိ (ထီ) [ဦသရ+ဘူမိ] ဆား:ဆပ်ပြာပေါက်သောမြေ။ ဒုဿူမန္တိ ဦသရဘူမိ လောဏုပဟတံ။ သံ၊ဌ၊၃၃၈။

ဦသဝန္တု (တိ) [ဦသ+ဝန္တု] ဆား:ဆပ်ပြာရှိ-ဆား:ဆပ်ပြာပေါက်-သောမြေ၊ ဆပ်ပြာကျင်း၊ ဆား:ကျင်း။ ဦသဝါ တူသရော တိသု။ ဓာန်။၁၈၂။

ဦသောဒက (န) [ဦသ+ဥဒက] ငန်သောရေ၊ ရေငန်၊ ဆပ်ပြာရေ။ ယထာ ဦသောဒကံ ပဋိစ္စ သံကိလိဋ္ဌံ ဝတ္ထံ ပရိယောဒါပယတိ (ပရိယောဒါယတိ)။ ခုဒ္ဒက၊ဌ။၂၀၂။ သုတ္တနိ၊ ဌ၊၁။၁၆၉။

ဦဟ (ပု) [ဦဟ+အ] (၁) အကြံ၊ ဝိတက်။ (၂) ယုတ်သည်ကို ဖြည့်စွက်ခြင်း။ **(၁)** တက္ကော ဝိတက္ကော သင်္ကပ္ပေါ-ပွနောဟာယုတု ဇီဝိတံ။ ဓာန်။၁၅၅။ ဦဟ ဝိတက္ကေ၊ ဦဟန္တွနေနာတိ ဦဟော။ ဓာန်၊ဦ။၁၅၅။ (ဓာန်သ္မ၊သစ်-၌ ဦဟာ ဟု ဣတ္ထိလိင်ဖြင့် ရှိသည်။ ဦဟာ-လည်းကြည့်။) **(၂)** တက္က-ဦဟေ၊ ဦဟော ဦနပူရဏံ။ ဓာန်၊ဦ။၂၀၁။

ဦ(ဥ)ဟစ္စ (ကြိ၊ဝိ) [ဥ+ဟန+တွာ] (၁) နုတ်-ထုတ်-ဖြတ်-ပယ်ရှား-၍။ (၂) ထား၍၊ ချက်၍၊ (သ္မ။) မှီ၍။ (ဦ။) **(၁)** ဣန္ဒခီလံ ဦဟစ္စ မနေဇာ။ ဒီ၊၂။၂၀၃။ သံ၊၁။၂၅။ ဦဟစ္စ မနေဇာတိ ဧတေ တဏှာဇောဃ အဘာဝေန အနေဇာ ဘိက္ခူ ဣန္ဒခီလံ ဦဟစ္စ သမူဟနိတွာ။ ဒီ၊ဌ၊၂။၂၆၄။ သံ၊ဌ၊ ၁။ရ၂။ (သံ၊ဌ-၌ အဘာဝေန-ပုဒ်ကျန်နေသည်။) အတ္တာနုဒိဋ္ဌိ ဦဟစ္စာ(သုတ္တနိ။၄၄၈။ မဟာနိ။၃၄၆။ စူဠနိ။၁၉၊၁၈၀။ အပ၊၂။၁၄၁)တိ သဏ္ဌာယဒိဋ္ဌိ ဥဒ္ဓရိတွာ။ သုတ္တနိ၊ဌ၊၂။ ၃၁၈။ မဟာနိ၊ဌ။၃၈၅။ စူဠနိ၊ ဌ။၆၅။ (-သံ၊ဦ၊၁။၁၁၃။) အတ္တာနုဒိဋ္ဌိ

ဦဟစ္စာ(နေတ္တိ။ရ)တိ ဝိသတိဝတ္ထုကံ သက္ကာ-ယဒဿနံ ဥဒ္ဓရိတ္ဘာ သမုစ္ဆိန္ဒိတ္ဘာ။ နေတ္တိ၊ ၎။ ၄၅-၆။ (-ဝိသုဒ္ဓိ၊၂။၂၉၃။ အံ၊ဋီ၊၁။၁၉၂။ နေတ္တိ၊ဋီ။၂၇။ နေတ္တိ၊ဝိ။၆၃။)

(၂) သေလံဝ သိရသူဟစ္စ၊ ပါတာလေ ဂါဓမေသထာ(သံ၊၁။၁၂၈)တိ မဟန္တံ ကူ-ဋာဂါရပ္ပမာဏံ သိလံ သီသေ ဌပေတ္ဘာ ပါတာလေ ပတိဋ္ဌဂဝေသနံ ဝိယ။ သံ၊ဋ္ဌ၊ ၁။၁၇၃။ ဦဟစ္စာတိ ဗုဒ္ဓံ နိဿာယ။ သံ၊ ဋီ၊၁။၂၂၂။

ဦ(ဥ)ဟညတေ (ကြိ) [ဥ+ဟန+ယ+တေ] (၁) ထ၏။ (၂) ညှဉ်းဆဲအပ်-ထိခိုက်အပ်-ပျံ့လွင့်-၏။ **(၁)** ဦဟညတေ ရဇဂ္ဂံ။ ဇာ၊ ၂။၂၉။ ဦဟညတေတိ ဥဋ္ဌဟတိ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊ ၅။၁၉၈။ **(၂) ဦ(ဩ)ဟညေယျ**—ကာယေ ကိလန္တေ စိတ္တံ ဦဟညေယျ။ မ၊၁။၁၆၃။ ဩဟညေယျာတိ ဥဂ္ဃါတီယေယျ၊ ဥဒ္ဓစ္စာယ သံဝတ္တေယျာတိ အတ္ထော။ မ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၈၆-ရ။ (မ၊ဋ္ဌ၊၁-၌ ဩဟညေယျ-ဟု တည်ပုဒ် ရှိသည်။) **ဦဟညိ**—မ၊၁။၁၆၄။ မ၊ဋ္ဌ၊ ၁။၃၈၇။ သာရတ္ထ၊၁။၃၇၇။ **ဥဟညိ**—မာ ဝိဟာရော ရဇေန ဥဟညိ။ ဝိ၊၃။၆၀။ (-ဝိ၊၄။၃၇၅။)

ဦ(ဥ)ဟညိ (ကြိ) [ဥ+ဟန+ယ+အာ။ "အာ"ကို "ဤ"ပြန်၊ ရဿပြု။] ညှဉ်းဆဲအပ်-ထိ ခိုက်အပ်-ပျံ့လွင့်-ပြီ။ အထက်ပုဒ်ကြည့်။

ဦဟညေယျ (ကြိ) [ဥ+ဟန+ယ+ဆေ။ "ဆေ" ကို "ဇယျ" ပြန်။] ညှဉ်းဆဲအပ်-ထိ ခိုက်အပ်-ပျံ့လွင့်-ရာ၏။ (မ၊၁။သျ-၌ ထိ ခိုက်ရာ၏-ဟု အနက်ပေးသည်။) ဦဟ-ညတေ-ကြည့်။

ဦ(ဥ)ဟတ[၁] (တိ) [ဥ+ဟဒ+တ] ကျင်ကြီး-လိမ်းကျံအပ်-လူးအပ်-ပေကျံနေ-သော။ သစေ ဝစ္စကုဋ္ဌိ ဥဟတာ ဟောတိ။ ဝိ၊၄။ ၃၉၂။ ဦဟတာတိ ဦဟဒိတာ၊ ဗဟိ ဝစ္စ-မက္ခိတာတိ အတ္ထော။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၄။၁၂၂။ ဦဟဒိ-တာတိ ဧတ္ထ ဟဒ-ဓာတုဿ ဝစ္စဝိဿဇ္ဇန-တ္ထတာယာဟ "ဗဟိ ဝစ္စမက္ခိတာ"တိ။ ဝိမ တိ၊၂။၂၆၀။ ဥဟတာတိ ဧတ္ထ ဥပုဗ္ဗော ဟဒ-ဓာတူတိ ဒဿေန္တော အာဟ "ဥဟ-ဒိတာ"တိ။ ပါစိတ်၊ယော။၅၂၉။

ဦ(ဥ)ဟတ[၂] (တိ) [ဥ+ဟန+တ။ အဝ+ဟန+တ။ ဦဟတော ရဇော။... ဦဟတောတိ ဧတ္ထ ဩကာရဿ ဦကာရာဒေသော။ နီတိ၊ သုတ္တ။၂၆၅။ ဥဒ္ဓဇတ (သံ)] (၁) တက်-အထက်သို့တက်-သော။ (၂) ညှဉ်းဆဲ-ဖြတ်-ပစ်လွှင့်-ဖျက်ဆီး-နုတ်-ပယ်-သတ်-အပ်သော။

(၁) ဇိဃညရတ္တိံ အရုဏသို့မူဟတေ။ ဇာ၊၂။၁၀၇။ ဦဟတေတိ အရုဏေ ဥဂ္ဂ-တေ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၅။၄၃၀။ ဂိမှာနံ ပစ္ဆိမေ မာသေ ဥဟတံ ရဇောဇလ္လံ။ ဝိ၊၁။၈၈။ ဦဟတံ ရဇောဇလ္လန္တိ ...ဥဒ္ဓံ ဟတံ ဦဟတံ၊ အာကာသေ သမုဋ္ဌိတံ ရဇဥ္စ ရေဏုံ စ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၀။

(၂) ဦဟတော ဩကစရော။ မ၊၁။ ၁၆၇။ သမူဟတာ(သုတ္တနိ။၃၃၂)တိ သုဋ္ဌု ဦဟတာ ပညာသတ္ထေန သမုစ္ဆိန္နာ။ သုတ္တနိ၊

ဋ္ဌ၊၂။၉၄။ သမူဟတာ သံ သုဋ္ဌု ဦဟတာ ခေပိတာ ဝိဒ္ဓံသိတာ။ အပ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၃၃။ ဦ-ဟတော ဩကစရော နန္ဒီရာဂေါ ဒွေဓာ ဆေတ္ဓာ ပါတိတော၊ နာသိတာ ဩက-စာရိကာ။ မ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၉၀။ ဦဟတောတိ သမူဟတော နီဟတောတိ အာဟ ဒွေဓာ ဆေတ္ဓာ ပါတိတောတိ။ မ၊ဋီ၊၂။၇၂။

ဦဟတိ (ကြို) [ဦဟ+အ+တိ။ ဩဟတေ (သံ)] ကြံ-ကြံစည်-၏။ ဝိတက္ကေတိ ဦဟတိ အာရမ္မဏံ စိတ္တံ အဘိနိရောပေတီတိ ဝိတက္ကော။ ဥဒါန၊ဋ္ဌ။၁၉၈။ (-မ၊ဋီ၊၂။၉၁။)

ဦဟဒ (တိ) [ဥ+ဟဒ+အ] ကျင်ကြီးစွန့်အပ်သော။ ဥဟန္ဒ-ကြည့်။

ဦဟဒန (တိ) [ဥ+ဟဒ+ယု] ကျင်ကြီး စွန့်အပ်ရာဖြစ်သော။ ကာကဦဟဒနံ ဝါတိ ကာ-ကေန ဦဟဒနံ ဝါ။ ဝဇိရ။၅၇၈။

ဦ(ဥ)ဟဒတိ (ကြို) [ဥ+ဟဒ+အ+တိ။ ဟဒ=ကရီသောသဂ္ဂေ။ သာရတ္ထ၊၂။၄၁၄။ အဝ-ဟဒတေ (သံ)] ကျင်ကြီးစွန့်၏။ ယေသံ နော ဒါရကာ ဥဟဒန္တိပိ ဥမ္မိဟန္တိပိ။ ဝိ၊၁။၃၃၃။ **ဦဟဒန္တိပိ** ဥမ္မိဟန္တိပိတိ သန္ဆတာနံ ဥပရိ ဝစ္စမ္မိ ပဿာဝမ္မိ ကရောန္တိတိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၆၄။ (-ဝိ၊၂။၅၈။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၃။၃၈။ ဓမ္မ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၉၂။) ယံ ဘဒန္တေ ဟဒ-န္တညေ(ပေတ။၂၁၃)တိ ဘဒန္တေ ... ယံ အညေ ဥဟဒန္တိ ဝစ္စံ ဩဿဇန္တိ။ ပေတ၊ဋ္ဌ။၂၅၁။ (-သာရတ္ထ၊၂။၄၁၄။) **ဦဟဒါမ**—ဇာ၊ဋ္ဌ၊၂။၃၂၁။ (ဝိ၊၁-၌ ဥဟဒန္တိ-ဟုရှိ၍ ဝိ၊ဋ္ဌ-၌ ဦဟဒန္တိ-ဟုရှိသည်။)

ဦ(ဥ)ဟဒန္တိ (ကြို) [ဥ+ဟဒ+အ+အန္တိ] ကျင်ကြီးစွန့်ကုန်၏။ အထက်ပုဒ်ကြည့်။

ဦဟဒယတေ (ကမ္မ၊ကြို) [ဥ+ဟဒ+ယ+တေ] စွန့်အပ်-ကျင်ကြီးစွန့်အပ်-၏။ ဝစ္စယတေ ဦဟဒယတေတိ ဝစ္စံ။ ဝိနယာလင်္ကာရ၊ဋီ၊၂။၂၁။

ဦဟဒါမ (ကြို) [ဥ+ဟဒ+အ+မ] ကျင်ကြီးစွန့်ကုန်၏။ ဦဟဒတိ-ကြည့်။

ဦဟဒိတ (တိ) [ဥ+ဟဒ+တ] ကျင်ကြီး-လိမ်းကျံအပ်-လူးအပ်-ပေကျံနေ-သော။ ဦဟ-တ^{၁} -ကြည့်။

ဦဟန (နဲ) [ဦဟ+ယု။ ဦဟ-ဝိတက္ကေ။ နီတိ၊ ဓာတု။၁၉၇။] (၁) ကြံစည်ခြင်း၊ ရှေ့ရှု-တင်-တက်ရောက်စေ-ခြင်း။ (၂) (ဒုက္ခ) အစုကို ပြုခြင်း၊ (ဒုက္ခ)ကို ဖြစ်စေခြင်း။ (၃) နှလုံးသွင်းဆင်ခြင်ခြင်း၊ (စုရုံးခြင်း။ မြန်မာပြန်။)

(၁) ဝိတက္ကနံ ဝိတက္ကော၊ "ဦဟန"နွှိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၁၄။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၅၇။ ပဋိသံ၊ဋ္ဌ၊၁။၄၇၊၉၂။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။၁၃၈။ ဝိတက္ကနံ နာမ အာရမ္မဏပရိကပ္ပနန္တိ အာဟ "ဦဟန"နွှိ။ ဝိမတိ၊၁။၇၂။ (-မဟာနိ၊ဋ္ဌ။၃၃၈။ သာရတ္ထ၊၁။၃၅၈။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋီ၊၁။၁၆၆။) "ဦဟန"နွှိ အာရမ္မဏဿ ပရိ-ကပ္ပနံ၊ အာရမ္မဏေ ဝါ အဘိနိရောပနန္တိ အတ္ထော။ အဋ္ဌသာလိနီ၊ယော။၁၀၅။ "ဦ-ဟန"နွှိ စိတ္တဿ အာရမ္မဏေ ပတနဝသေန အာကမုနတာ။ ပဋိသံ၊ဂံ။၆၈။

(၂) တတြ တတြာဘိနန္ဒနဝသေန ဗျာပေတွာ ဦဟနံ ရာသိကရဏံ ဒုက္ခနိဗ္ဗ-တ္တနံ အာယူဟနံ။ မူလဋီ၊၂။၅၀။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ဋီ၊၂။၁၉၀။ အနေကတ္ထတ္တာ ဓာတူနံ "ဦ-ဟနံ ရာသိကရဏ"နွဲ့ ဝတ္ထာ ပုန တဒတ္ထံ ဝိဝရတိ "ဒုက္ခနိဗ္ဗတ္တန"နွဲ့။ အနုဋီ၊၂။၆၀။ သမုဒယတော အာဂစ္ဆတီတိ ဝါ အာယံ၊ ဒုက္ခံ။ တဿ ဦဟနံ ပဝတ္တနံ အာယူဟနံ။ မူလဋီ၊၂။၅၀။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋီ၊၂။၁၉၀။ ဦဟန-သဒ္ဒေါ နိဗ္ဗတ္တနတ္ထဝါစကော။ သမ္မော၊ယော။ ၄၆။ (၃) ဦဟနလက္ခဏ-ကြည့်။

ဦဟနတိ (ကြိ) [ဥ(အဝ)+ဟန+အ+တိ] (၁) ထိခိုက်-တိုးဝှေ့-၏။ (၂) ထုတ်ဆောင်-ပယ်နုတ်-ပယ်ရှား-သတ်-၏။ (၁) မုခတော စ နာသတော စ ကဏ္ဏတော စ အဿာ-သပဿာသေသု ဥပရုဒ္ဓေသု အဓိမတ္တာ ဝါတာ မုဒ္ဓနိ ဦဟနနွဲ့။ မ၊၁။၃၁၀။ မ၊၂။ ၂၈၆၊ (-၄၀၄။ မ၊၃။၃၀၂။ သံ၊၂။၂၈၁။ အံ၊၂။၃၃၄။)

(၂) **ဦဟနိဿာမိ**—သမူဟနိဿာမီတိ သမ္မာ ဟေတုနာ နယေန ကာရဏေန ဦဟနိဿာမိ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၆၅။ ဦဟနိဿာမီတိ ဥဒ္ဓရိဿာမိ၊ အပနေဿာမီတိ အတ္ထော။ ဒီ၊ဋီ၊၁။၃၂၄။ သီ၊ဋီ၊သစ်၊၂။၃၀၄။ **ဦဟနေယျ**—မ၊၁။၁၆၆။

ဦဟနတ္ထ (ပု) [ဦဟန+အတ္ထ] ကြံစည်ခြင်း အနက်။ အဘိနိရောပေတီတိ ဣမိနာ တက္ကဓာတုဿ ဦဟနတ္ထံ နိဝတ္တေတိ။ မဏိမဉ္ဇူ၊၁။၂၃၇။ (ယင်းအလို ကြံစည်ခြင်း အနက် နှင့် တင်ခြင်း အနက်တို့ မတူဟု ယူရမည်။ ဒီ၊ဋီ နှင့် သီ၊ဋီ၊သစ်တို့အလိုမူ အတူတူပင်ဖြစ်သည်။ ဦဟယတိ-ကြည့်။)

ဦဟနန္ဆိ (ကြိ) [ဥ(အဝ)+ဟန+အ+အန္ဆိ] ထိခိုက်-တိုးဝှေ့-ကုန်၏။ ဦဟနတိ-ကြည်။

ဦဟနလက္ခဏ (တိ) [ဦဟန+လက္ခဏ] နှလုံး သွင်းဆင်ခြင်ခြင်းလက္ခဏာရှိသော။ (ရုံး စုခြင်းလက္ခဏာရှိ၏။ မြန်မာပြန်။)။ ဦဟန-လက္ခဏော ဝါ မဟာရာဇ မနသိကာရော။ မိလိန္ဒ။၃၁၊၃၂။

ဦဟနိဿာမိ (ကြိ) [ဥ(အဝ)+ဟန+ဿာမိ] ထုတ် ဆောင်-ပယ်နုတ်-သတ်-အံ့။ ဦဟန တိ (၂) ကြည့်။

ဦဟနေယျ (ကြိ) [ဥ(အဝ)+ဟန+ဧယျ] ထုတ် ဆောင်-ပယ်နုတ်-သတ်-ရာ၏။ ဦဟနတိ (၂) ကြည့်။

ဦဟယတိ (ကြိ) [ဦဟ+ဏယ+တိ] ကြံစည်၏။ ရှေ့ရှုတင်-တက်ရောက်စေ-၏။ တက္ကယ-တီတိ ဦဟယတိ... အာရမ္ပဏေ စိတ္တံ အဘိနိရောပေတီတိ အတ္ထော။ ဒီ၊ဋီ၊၁။ ၁၄၅။ သီ၊ဋီ၊သစ်၊၁။၃၉၉။

ဦဟသတိ (ကြိ) [အဝ+ဟသ+အ+တိ] ပြက် ရယ်ပြု၏။ ဣဓ ဘိက္ခဝေ ဘိက္ခုံ ... မာတု-ဂါမော ဥပသင်္ကမိတ္ဂာ ဦဟသတိ။ အံ၊၂။ ၈၀။ အဘိ၊ပု။၁၇၇။ ဦဟသတီတိ အဝဟ-သတိ။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၃။၉၉။ အံ၊ဋ္ဌ၊၃။၃၄။

ဦဟသန (နဲ) [ဥ+ဟသ+ယု] ရယ်ရွှင်-ပြုံး-

ခြင်း။ ဦဟသနမ္ပိ သန္နိပါတော။ မိလိန္ဒ။ ၁၃၀။

ဦဟသိယမာန (တိ) [အဝ+ဟသ+ယ+မာန] ပြက်ရယ်ပြုအပ်သော၊သူ။ သော မာတုဂါ-မေန ဦဟသိယမာနော။ အံ၊၂။၈၀။ အဘိ၊ ပု။၁၇၇။

ဦဟာ (ထီ) [ယာဒိစ္ဆကနာမ်] ဦဟာမည်သော မြစ်။ ကီ ပန မဟာရာဇ ဟိမဝတိ ဦဟာ နဒီ တယာ ဒိဋ္ဌာ။ မိလိန္ဒ။၇၃။ ဦဟ-လည်းကြည့်။

ဦဟိတဗ္ဗ (တိ) [ဦဟ+တဗ္ဗ] ကြံစည်အပ်သော။ အဝယဝမေဝ သမ္ပိဏ္ဍေတွာ ဦဟိတဗ္ဗော ဝိတက္ကေတဗ္ဗော ... သမူဟော။ သီ၊ဋီ၊သစ်၊ ၁။၂၂။

ဦဟိတုံ (ဗျ) [ဦဟ+တုံ] ကြံစည်ခြင်းငှါ။ ဗုဒ္ဓိမန္တေဟိ သက္ကာ ဦဟိတုံ။ အလက်၊ဋီ။ ၉၈။

ဦဟိတွာ (ကြိ၊ဝိ) [ဦဟ+တွာ] ကြံစည်၍။ အာဒါယ ဦဟိတွာ ဒိန္နမေဝ ပညာ ပဋိဝိ-ဇ္ဈတိ။ မူလဋီ၊၂။၅၉။ အာဒါယ ဦဟိတွာတိ ဂဟေတွာ ဝိယ တက္ကေတွာ ဝိတက္ကေတွာ။ အနုဋီ၊၂။၆၈။

ဦဟိယတိ (ကမ္မ၊ကြိ) [ဦဟ+ယ+တေ] ရွေး-ရွေးကောက်-အပ်၏။ ဦကာ ကြည့်။

ဦဟေတိ (ကြိ) [ဦဟ+ဏေ+တိ] ကြံစည်-ကြံ-၏။ ဝိတက္ကေတိ ဦဟေတိ ... ဝိတ-က္ကော။ မောဟဝိစ္ဆေဒနီ။၁၆။

၉၁= "၉" အကွရာ၊ "၉" သရ။ လေးဆယ့်တစ်လုံး(လေးဆယ့်သုံးလုံး)သော အကွရာ, ရှစ်လုံး(ဆယ်လုံး)သော သရတို့တွင် ခုနစ်လုံးမြောက်၊ လည်ချောင်း, အာစောက် အရပ်၌ဖြစ်သော (ကဏ္ဌတာလုဇ)၊ ရှည်သော အသံဖြင့်ရွတ်ဆိုအပ်သော(ဒီဃ)၊ နိဂ္ဂဟိတ်မှ တပါးသောဗျည်းတို့၏ မှီရာဖြစ်သော (နိဿယ) -အကွရာ-သရ။ ကစ္စည်း။ ၂၊၄၊၅။ ရူ။၂၊၃၊၅။ နီတိ၊သုတ္တ။၂၊၃၊၅။ မောဂ်၊၁။၅။ (မောဂ်၊၁။၄-၌"ဧတ်"ဟူသော ရဿသရကိုလည်း ပြဆိုထားသည်။)

၉၂= (က) "၉" ဓာတ်။ (ခ) "၉" ဝိဘတ်။ (ဂ) "၉" ပစ္စည်း။ (ဃ) အခြားအကွရာမှ ပြောင်းလာသော "၉" (အာဒေသ-၉)။

(က) "၉" ဓာတ်= ၉-ဂတျံ။ ဧတိ အယတိ။ ဓာတွတ္ထ။၃၄။

(ခ) "၉" ဝိဘတ်=(၁) ဝတ္တမာန်ဝိဘတ် အတ္တနောပုဒ် ဥတ္တမပုရိသ် အမှယောဂ ဧကဝုစ်"၉"ဝိဘတ်။ (၂) ပဉ္စမီဝိဘတ် အတ္တနောပုဒ် ဥတ္တမပုရိသ် အမှယောဂ ဧကဝုစ် "၉" ဝိဘတ်။ (၃) ပရောက္ခာဝိဘတ် ပရဿပုဒ် မဇ္ဈိမပုရိသ် တုမှယောဂ ဧကဝုစ် "၉"ဝိဘတ်။ ကစ္စည်း။ ၄၂၃၊ ၄၂၄၊ ၄၂၆။ ရူ။၄၂၆၊ ၄၅၀၊ ၄၅၉။

(ဂ) "၉" ပစ္စည်း။ (၁) ဏေပစ္စည်း=ဏ် အနုဗန်ရှိသော "၉" ပစ္စည်း။ ကစ္စည်း။၄၅၂၊ ၄၈၃။ ဘာဝေတိ။ ရူ။၅၄၀၊၅၂၅။ သာဝေတိ။ နီတိ၊သုတ္တ။၉၁၅။ (၂) "၉"ပစ္စည်း။ ရုန္ဓေတိ။ ကစ္စည်း။၄၄၆။ ရူ။၅၀၉။ နီတိ၊သုတ္တ။၉၂၇။

(ဃ) အခြားအကွရာမှ ပြောင်းလာသော "၉" (အာဒေသ"၉")။ (၁) အမှ ပြောင်းလာသော "၉"= နဝဆန္ဒကေ ဒါနိ ဒိယျတိ။ ဇာ၊၁။၁၄၇။ အဇ္ဇ ပန နဝဆန္ဒကံ နဝါကာရံ ဒါနံ ဒိယျတိ။ ဇာ၊၄၊၃။၂၇၁။ "နဝဆန္ဒကေ ဒါနိ ဒိယျတီ"တိ ဧတ္ထ အကာရဿ ဧကာရာပဇ္ဇနတာ ဝိယ (ဧကာရာပဇ္ဇနံ ဝိယ) အညကွရဿ အညကွရာပဇ္ဇနတာ (အညကွရာပဇ္ဇနံ) ဝဏ္ဏဝိကာရော နာမ။ မဟာနိ၊၄။၂၂၉။ သီ၊ဋီ၊သစ်၊၂။၂၂၃။ (မဟာနိ၊၄-၌ နဝေ ဆန္ဒကေ ဒါနိ-ဟုရှိ၍၊ သီ၊ဋီ၊သစ်၊၂-၌ နဝဆန္ဒကေ ဒါနိ-ဟု ရှိသည်။ နဝဆန္ဒကံ-၌ နိဂ္ဂဟိတ်ကို ချေ၊ အ ကို ဧ ပြု၍ "နဝဆန္ဒကေ" ဟုရုပ်ပြီးသည်။ ဇာ၊၁။၁၄၇-၌ နဝဆန္ဒကေ ဒါနိ-ဟုပင်ရှိသည်။ ဇာ၊သျ၊၂။၂၄၇-၉-၌ နဝဆန္ဒကေဒေါဏိ-ဟုရှိသည်။ နဝဆန္ဒကဒေါဏိ-ဟု ပုဒ်ဖြတ်။ အ ကို ဧပြု။ ဒေါဏိ-၌ နိဂ္ဂဟိတ်ကျေသည်-စသည်ဖြင့်ဆိုသည်။) ဣစ္ဆိတဌာနံ ဝဇန္တိ ပါပုဏန္တိ ဧတေနာတိ ဝေဂေါ။ ... အကာရဿ ၉။ ဓာန်၊ဋီ။၄၀။ **(၂)** အ ပစ္စည်းမှ ပြောင်းလာသော "၉"= အပစ္စယဿ ဧကာရော၊ သရလောပါဒိ။ ဝဇ္ဇေတိ၊ ဝဒေတိ။ ရူ။၄၈၇။ **(၃)** ဣဝဏ်မှ ပြောင်းလာသော "၉"= ဗန္ဓုဿေဝ၊ ဇိနေရိတံ။ ရူ။၁၆။ **(၄)** ဣ ဓာတ် မှ ပြောင်းလာသော "၉"=ဣ-ဂတိမှိ။ ဥပေတီတိ ဥပေတော။ ရူ။၆၀၈။ အဝေစ္စ၊ ဥပေစ္စ။ ရူ။၆၄၃။ **(၅)** ဣ အာဂုံမှ ပြောင်းလာသော "၉"= အဂ္ဂဟေသိ၊ အဂ္ဂဟေသုံ။ ရူ။၅၁၈။ နီတိ၊သုတ္တ။၁၀၇၆။ **(၆)** ဥ-မှ ပြောင်းလာ

၂။၃၃၉။ ကပ္ပံ တိဋ္ဌ မဟာမုနေ။ အပ၊ ၂။၂၁၂။ နိတိ၊သုတ္တ၊၂၈ရ။ ဘဒ္ဒန္တေ ဥဋ္ဌေဟိ ကတ္တေ။ ဇာ၊၂။၃၁၅။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊ရ။၂၅၆။ နန္ဒမာတေ။ အံ၊၂။၄၄၆။ နိတိ၊သုတ္တ။၂၈၉။ **(၁၄)** ပထမာ ယော ဝိဘတ်မှ ပြောင်းလာသော "ဧ"= သဗ္ဗေ၊ ယေ၊ တေ။ ကစ္စည်း။ ၁၆၄။ ရူ။၂၀၀။ ဗာလေ စ ပဏ္ဍိတေ စ သန္ဒာဝိတ္တာ သံသရိတ္တာ ဒုက္ခဿန္တံ ကရိ-ဿန္တိ။ ဒီ၊၁။၅၀။ နိတိ၊သုတ္တ။၂၈၃။ **(၁၅)** ဒုတိယာ အံ ဝိဘတ်မှ ပြောင်းလာသော "ဧ"= အဇ္ဇတဂ္ဂေ(ဒီ၊၁။၈၀)တိ အဇ္ဇတံ အာဒီ ကတ္တာ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၁၀။ အဂ္ဂေတိ ဇ္ဈာ ဥပယောဂဝစနဿ ဧ-ကာရာဒေသော။ သီ၊ဋီ၊သစ်၊၂။ ၁၉၁။ **(၁၆)** ဒုတိယာ ယော ဝိဘတ်မှ ပြောင်းလာသော "ဧ"= ပုရိသေ ပဿ။ ကစ္စည်း။၁၀၇။ ရူ။၆၉။ **(၁၇)** သတ္တမီ သ္မိံ ဝိဘတ်မှ ပြောင်းလာသော "ဧ"= ပုရိသေ ပတိဋ္ဌိတံ။ ကစ္စည်း။၁၀၈။ ရူ။၉၀။ သဒ္ဒ။ ကစ္စည်း။ ၁၀၂။ ရူ။၁၃၅။ **(၁၈)** အာချာတ် တိ-ဝိဘတ်မှ ပြောင်းလာသော "ဧ"= အပဿံ တီရမာယုဟေ(ဇာ၊ ၂။၁၅၉)တိ တီရံ အပဿန္တော၀ အာယူ-ဟတိ ဝီရိယံ ကရောတိ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၆။၄၄။ ပုတ္တော ဝါ ပိတရံ ယာစေ။ ဇာ၊၁။၂၃၆။ ပုတ္တော စ ပိတရံ ယာစတိ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၄။၁၂၃။ ယော မတ္တုမိစ္ဆေ၊ ပိတုနော ပမောက္ခာ။ ဇာ၊၁။၃၆၉။ မတ္တုမိစ္ဆေ မရိတုံ ဣစ္ဆတိ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၅။၃၂။ **(၁၉)** အာချာတ် သိ-ဝိဘတ်မှ ပြောင်းလာသော "ဧ" = နပုဇ္ဇဟေ ဝဏ္ဏဗလံ ပုရာဏ(ဇာ၊၁။၉၄)နွဲ့ ... ပေါရာ-

သော"ဧ"။ ကေကရော (ကု+ကရ+ဏ)။ ဓာန်၊ ဋီ။၃၂၀။ ဇနေသဘော၊ ရထေသဘော။ ဧရု-ကြည့်။ (ဘာသကရ-ကျမ်းကို ကိုးကား၍ ဇာတ်ဝိသောဓန။၁၂၅-၌ ဇန+ဥသဘ-ဟုခွဲလျက် ဥ ကို ဧ-ပြုဟု ဆိုသည်။) ဂေဏ္ဍုကော။ ဂုဦ-မှ ဥ-ကို ဧပြု။ ဓာန်၊ ဋီ။၃၁၆။ **(ရ)** ဦ-မှ ပြောင်း လာသော "ဧ"။ ဟေတိ။ ဟောတိသရေဟောဟေ ဘဝိဿန္တိမှိ ဿသ စ။ ကစ္စည်း။၄၈၀။ ရူ။၄၉၀။ **(ဈ)** ဩ-မှ ပြောင်းလာသော "ဧ"။ အဟေသုံ။ "ကွစိဓာတူ"တိအာဒိနာ ဩကာရဿကာရော။ ရူ၊နှာ။ ၂၉၅။ **(ဉ)** ဝ မှ ပြောင်းလာသော "ဧ"။ ဇနေသဘော။ ဒီ၊၂။၂၀ရ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၈၁။ (တိ၊ပိ၊ဓာန်။အတွဲ-၈-ကြည့်။) **(ဋ)** နိဂ္ဂဟိတ်မှ ပြောင်း လာသော "ဧ"= ဩရေဂင်္ဂံ။ မောဂ်၊၃။ဓ-သုတ်။ နိရုတ္တိ၊နှာ။၂၂။ **(ဌ)** တေ၊ ဣမ၊ ဣဒံ သဒ္ဒါတို့မှ ပြောင်းလာသော "ဧ"= ဧတ္တော၊ ဧတ္ထ။ ကစ္စည်း။၂၃၃။ ရူ။၂၆၄။ ဧဟိ၊ ဧဘိ၊ ဧသံ၊ ဧသာနံ၊ ဧသု။ ကစ္စည်း။ ၁၇၁။ ရူ။၂၂၀။ နိတိ၊သုတ္တ။၃၅၆။

(ဍ) နာမ် ပထမာဧကဝုစ် သိ ဝိဘတ်မှ ပြောင်းလာသော "ဧ"= ဝနပ္ပဂုမ္ဗေ ယထ ဖုဿိတဂ္ဂေ။ ခုဒ္ဒက။ရ။ သုတ္တနိ။၃၁၄။ နိတိ၊သုတ္တ။၂၈၅။ မောဂ်၊၂။၁၁၂။ **(ဎ)** အာလုပ် သိ ဝိဘတ်မှ ပြောင်းလာသော "ဧ"= ဘောတိ ကညေ။ ကစ္စည်း။၁၁၄။ ရူ။၁၈၈။ ဟေ သဒ္ဒ။ ကစ္စည်း။၁၁၃။ ရူ။ ၁၃၂။ ဟေ ဗြဟ္မေ။ ကစ္စည်း။၁၉၃။ ရူ။ ၁၂၅။ သေ သေလော မဟာဗြဟ္မေ။ ဇာ၊

ကကဝက္ကဋ္ဌ ဗလဋ္ဌ နပ္ပဇဟသီတိ ပုစ္ဆတိ။ ဇာ၊၌၊၃။၁၃။ သာလီနံ ဩဒနံ ဘုဉ္ဇေ။ ဇာ၊၁။၁၁၆။ တတ္ထ "ဘုဉ္ဇေ"တိ ဘုဉ္ဇသိ။ ဇာ၊၌၊၃။၁၃၃။ (၂၀) ထ-ဝိဘတ်မှ ပြောင်းလာသော"ဧ"=ကီ အက္ကဝေ ကာနိ ဖလာနိ ဘုဉ္ဇေ။ ဇာ၊၁။၁၉၄။ "ဘုဉ္ဇေ"တိ ဘုဉ္ဇထ။ ဇာ၊၌၊၃။၄၉၅။ (၂၁) မိ-ဝိဘတ်မှ ပြောင်းလာသော "ဧ"= အဟံ ဂါမဝရံ ဣစ္ဆေ။ ဇာ၊၁။၈၇။ တတ္ထ "ဣစ္ဆေ"တိ ဣစ္ဆာမိ။ ဇာ၊၌၊၂။၃၈၆။ တသ္မာ ကောဓံ န ရောစယေ။ ဇာ၊၁။၂၀၂။ တသ္မာ ကောဓံ န ရောစေမိ။ ဇာ၊၌၊၄။၁၂။ န တေ သမသမံ ပဿေ။ ဇာ၊၂။၁၄။ န တေ သမသမန္တိ ... တယာ သမာနံ န ပဿာမိ။ ဇာ၊၌၊၅။၁၆၇။ (၂၂) တု-ဝိဘတ်မှ ပြောင်းလာသော "ဧ"= န မယီ ဝသေ(ဇာ၊၁။၂၆၆)တိ မယိ မာ ဝသတု မာ ဥပ္ပဇ္ဇတု။ ဇာ၊၌၊၄။ ၂၄၀။ (၂၃) ယျေ-ဝိဘတ်မှ ပြောင်းလာသော "ဧ"= န တံ ယာစေ(ဇာ၊၁။၇၂)တိ တံ ဘဏ္ဍံ န ယာစေယျ။ ဇာ၊၌၊၂။၂၆၀။ "ကွစိ ဓာတုဝိဘတ္တီ"တိအာဒိနာ ယျေ ယျောသိယျောမိယျေံဣစ္ဆေတေသံ ဝိကပ္ပေန ဧ - ကာရာဒေသော။ ... သော ဩဒနံ ပစေ၊ တွံ ပစေ၊ အဟံ ပစေ။ ရူ။၄၅၄။ (-နီတိ၊ သုတ္တ။၁၀၈၈။ မောဂ်၊၆။၇၅။) (၂၄) ဧ ယျာသိ-ဝိဘတ်မှ ပြောင်းလာသော "ဧ"=န စ ရူပေ မနံ ကရေ(ဇာ၊၁။၂၆၃)တိ ...ဣတ္ထိရူပေ မနံ မာ ကရေယျာသိ။ ဇာ၊၌၊၄။၂၂၄။ (၂၅) ယျောမိ-ဝိဘတ်မှ ပြောင်းလာသော"ဧ" = အဟံ သုခီ ဘဝေ။ ရူ။၄၅၄။ (၂၆) ယျေံ-ဝိဘတ်မှ ပြောင်းလာသော "ဧ"= ဇဟေ အဟံ ဝက္ကဗလံ ပုရာဏံ။ ဇာ၊၁။၉၄။ ဇဟေတိ ကေန ကာရဏေန အဟံ ဇဟေယျံ။ ဇာ၊၌၊၃။၁၃။

၉၃ (ပု) [သေ+ကွိ။ သေ+ကွိ] ဆိတ်၊ သိုး။ ကောရော တု အဇေ ဘဝေ။ ကေကွရ-ကောသ။၁၉။ အရေမာခွဂ္ဂိမေသီနံ သော-တုကမေဃိတ္ထိယောတိအာဒီသု အဇေ ဧဋ္ဌကေ ဘဝတိ။ တတ္ထ အရီ ဧ အာခု အဂ္ဂိ မာ ဣသီနံ သာ ဩတု ကံ မေဃ ဣတ္ထိယောတိ ဆေဒေါ။ သုနခ ဗိဋ္ဌာရ ဥဒက အဗ္ဘ ဣတ္ထိယော အဇ မူသိက အဂ္ဂိ စန္ဒ ဣသီန မရိနော ဟောန္တီတိ အတ္ထော။ ... အာယတေန သရေန ရဝန္တော သေတိ မာတာပိတာဒယော ဂဝေသတိ ဝနုတိ ဝါ ဂစ္ဆတိ ဝါတိ "ဧ"ဣတိ အတ္ထော။ သေ-ဓာတု ဂဝေသနေ ဝုနိုယံ ဝါ။ သေ-ဓာတု ဂတိယံ၊ ကွိပစ္စယော။ ကေကွရ ကောသ၊ဋီ။နှာ-၄၃၄။

(ဝိ၊ပိ၊ဓာန် ၌ [ဣ+ဣ] ဟု ဓာတ်ပစ္စည်း ခွဲ၍ (ဗျ) (၁) သနားခြင်း။ (၂) အမှတ်ရခြင်း၊ အောက်မေ့ခြင်း။ (၃) ခေါ်ခြင်း။ (၄) ငြူစူခြင်း။ (၅) ခေါ်ဝေါ်ခြင်း။ (ပု)(၆) ဗိဿဏိုး- အနက်တို့ကို ပြဆိုထားသည်။)

ကေ်သ (ပု) [ကေ+အံသ။ ကောဇ (သံ)] (၁) တစ်ခုသော-အဖို့-အစု။ (၂) တစ်ခု-တစ်ဖက်-သော ပခုံး စွန်း၊ လက်ဝဲပခုံးစွန်း။ (၃) စင်စစ်-မချွတ်မယွင်း-ကေန်-အမှန်မုချ။ (တိ)(၄) လက်ဝဲတစ်ဖက်ပုခုံးထက်၌ ရှိသော။ (၅) တစ်ခုသောလက်ဝဲပခုံးစွန်း

၌-ပြုအပ်-တင်အပ်-သောအပေါ်ရုံ စုလျား ရှိသော၊သူ။

(၁) တစ်ခုသော-အဖို့-အစု။ ကေ်သ-ဘာဝိတော(ဒီ၊၁။၁၄၅)တိ ကေ်သာယ ကေ-ကောဋ္ဌာသာယ ဘာဝိတော။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၇၈။ ကေ်သော တဝ ဇီဝိတံ။ သုတ္တနိ။၃၄၂။ (-ပဋိသံ။၂၁၇။) ကော အံသောတိ ကေ်သော။ သုတ္တနိ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၁၅။ ကော အံသော ဘာဂေါ, နဒုတိယောတိ ကေ်သော။ ပဋိသံ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၄၁။ ကေ်သာယာတိ တဒတ္ထေ စတုတ္ထီ-ဝစနံ၊ ကေ်သတ္ထန္တိ အတ္ထော။ သီ၊ဋီ၊သစ်၊၂။၃၃၃။ (-ဒီ၊ဋီ၊၁။ ၃၃၉။ ပဋိသံ၊ဂံ။၂၉၅။)

(၂) တစ်ခု-တစ်ဖက်-သော ပခုံးစွန်း၊ လက်ဝဲပခုံးစွန်း။ကေ်သံ စီဝရံ ကတွာ။ ဝိ၊၅။၂၅၅။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၁။ ကေ်သံ စီဝရံ ကတွာတိ ကေသွီ အံသကူဋေ စီဝရံ ကတွာ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၄။၁၈၇။ ကေ်သန္တိ ကေသွီ အံသေ၊ ဝါမံ-သေတိ အတ္ထော။ သီ၊ဋီ၊သစ်၊၁။၇၇။ (-ဝိ၊ဋ္ဌ၊၄။၁၇၄။ ပါစိတ်၊ယော။၅၇၇၊ ၅၈၈။)

(၃) စင်စစ်-မချတ်မယွင်း-ကေန်-အမှန်မုချ။ ဘဂဝတာ စဿ ဘန္တေ သော ဝါစာ ကေ်သေန ဩဓာရိတာ (ဩဝါဒိတာ =က-မူကွဲ။) ဒီ၊၃။၁၀။ (-အံ၊၁။၅၉။ အံ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၅၄။) ကေ်သေနာတိ နိပ္ပရိယာယေန။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၃။၉။ ကေ်သေနာတိ ကေန္တေန။ အံ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၄။ ကေ်သေနာတိ ကေန္တေန။ ကေ-န္တိကံ ပန ဝစနပရိယာယဝိနိမုတ္တံ ဟောတီ-တိ အာဟ "နိပ္ပရိယာယေနာ"တိ။ ဒီ၊ဋီ၊၃။၈။ ကေန္တေနာတိ ကေ်သေန၊ အဝဿန္တိ အတ္ထော။ အံ၊ဋီ၊၁။၂၂၂။ ကေ်သေ နိစ္ဆယေ။ ဓာန်၊ဋီ။၉၉၅။ (-အံ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၅၄၊၂၂၀။ ဣတိဝုတ်၊ဋ္ဌ။၁၆၇၊၂၆၆။ စရိယာ၊ဋ္ဌ။၅၀။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၂၈၊၃၉၇။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၅။၃၂၆။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၇။၇၊၂၂၀။)

(တိ)(၄) လက်ဝဲတစ်ဖက်ပုခုံးထက်၌ ရှိသော။ ကေ်သံ စီဝရံ ကတွာ။ သုတ္တနိ။၃၃။ ခုဒ္ဒသိက္ခာ၊ဂါထာ။၂၃၁။ ကေ်သံ စီဝရံ ကတွာတိ ... ကေ်သန္တိ စ ဝါမံသံ ပါရုပိတွာ ဌိတသေတံ အဓိဝစနံ။ သုတ္တနိ၊ဋ္ဌ၊၂။၈၀။ ကေ်သန္တိ ကော အံသော အဿ စီဝရဿာတိ ဝိဂ္ဂဟော။ ကိရိယာဝိသေသနံ ဝါ၊ ဘုမ္မတ္ထေ ဝါ ဥပယောဂဝစနံ၊ ကေသွီ အံသေတိ အတ္ထော။ ခုဒ္ဒသိက္ခာ၊ဋီ၊သစ်။၃၅၉။ (ဤ သုတ္တနိ၊ဋ္ဌ။ ခုဒ္ဒသိက္ခာ၊ဋီကာတို့ အလို "စီဝရံ=သင်္ကန်းကို၊ ကေ်သံ=လက်ဝဲတစ်ဖက်ပုခုံးထက်၌-ရှိသည်ကို-ရှိအောင်၊ ကတွာ= ပြု၍"ဟု အနက်ပေးရမည်။)

(၅) တစ်ခုသောလက်ဝဲပခုံးစွန်း၌-ပြုအပ်-တင်အပ်-သောအပေါ်ရုံစုလျား ရှိသော၊သူ။ ဟတ္ထိက္ခန္ဓတော ဩရုယှ၊ ကေ်-သော ပဋ္ဌလီကတော။ ဇာ၊၂။၃၇၂။ ကေ်-သော ကေ်သကတဥတ္တရာသင်္ဂေါ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၇။၃၇၄။ ကေ်သောတိ ဥတ္တရသာဋကံ ကေ်သေ ကတွာ။ ဇာ၊ဋီ။

ကေ်သကတဥတ္တရာသင်္ဂ (တိ) [ကေ်သကတ +ဥတ္တရာသင်္ဂ] တစ်ခုသော လက်ဝဲပခုံးစွန်း၌-ပြုအပ်-တင်အပ်-သောအပေါ်ရုံ စုလျား ရှိသော၊သူ။ အထက်ပုဒ်(တိ)(၅)ကြည့်။

ကော်သကတပါဝါရဒီဗွဝတ္ထ (တိ) [ကော်သကတ+ပါဝါရဒီဗွဝတ္ထ] တစ်ခုသော လက်ဝဲပခုံးစွန်း၌-ပြုအပ်-တင်အပ်-သော အပေါ်ရုံနှတ်အဝတ် ရှိသော၊သူ။ ပါဝါရမေကံသကတော(ဇာ၊ ၂။ ၂၁၁)တိ ကော်သကတပါဝါရဒီဗွဝတ္ထော။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၅။၄၃၇။

ကော်သကာရဏ (နာ) [ကော်သ+ကာရဏ] စင်စစ်ကော်-အမှုန်မှုခြ-ဖြစ်သော အကြောင်း။ ဝေဠု သတိ သော တဿ အသေက္ခဘူမိသမာပဇ္ဇနဿ ကော်သကာရဏံ နာ သိယာ။ သီ၊ဋီ၊သစ်၊၁။ရ၅။

ကော်သဂတ (တိ) [ကော်သ+ဂတ] တစ်ခုသော လက်ဝဲ-ပခုံးစွန်းသို့ရောက်-ပခုံးစွန်း၌ဖြစ်-ပခုံးစွန်း၌တည်-သော။ အဇိနစမ္မံ ကော်သဂတံ ကတ္တာ။ မ၊ဋ္ဌ၊၃။၄၈။

ကော်သဂါဟဝန္ဓု (တိ) [ကော်သဂါဟ+ဝန္ဓု။ ထိ-၌ ကော်သဂါဟဝတိ] တစ်ခုသောအဖို့ကို ယူခြင်းရှိသော၊သူ။ ကော်သိက(၂) ကြည့်။

ကော်သဂါဟိက (တိ) [ကော်သဂါဟ+ကဏ] တစ်မုသောအဖို့ကိုယူခြင်းရှိသော၊သူ။ အပဏ္ဏကောတိ အဝိရဒ္ဓေါ အဒ္ဒေဇ္ဈဂါဟိ ကော်သဂါဟိကော။ မ၊ဋ္ဌ၊၃။၈၂။ (-မင်္ဂီ၊၃။၅၂။)

ကော်သဂ္ဂါဟ (ပု) [ကော်သ+ဂါဟ] (၁) တစ်ခုသောအဖို့ကို ယူခြင်း။ (တိ)(၂) တစ်ခုသောအဖို့ကိုယူသော။ **(၁)** ကော်သံ ဂဟေတုံ အသမတ္ထတာယ နာ ကော်သဂ္ဂါဟောတိ အနေကံသဂ္ဂါဟော။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၀၁။ မဟာနိ၊ဋ္ဌ။၃၇၉။ **(တိ)(၂)** ယထာ မိစ္ဆာဒိဋ္ဌိသမ္မာဒိဋ္ဌိယော "နိစ္စံ အနိစ္စ"န္တိအာဒိနာ ကော်သဂ္ဂါဟဘာဝေန ပဝတ္တန္တိ။ နေတ္တိ၊ဋ္ဌ။ ၆၄။

ကော်သတ္ထ (ပု) [ကော်သ+အတ္ထ] စစ်စစ်-ကေန်အမှန်မှုခြ-ဟူသောအနက်။ တဋ္ဌါတိ ကော်သတ္ထေ နိပါတော။ မ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၄၂။ အံ၊ဋ္ဌ၊၂။ ၁၄၀။ သာရတ္ထ၊၃။၃၅၆။ ဝိမတိ၊၂။၂၀၉။ ကော်သတ္ထေ အဝိတထတ္ထေ။ ဓာန်၊ဋီ။၁၁၉၆။ (-မ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၅၈။ အံ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၆၉။ ပဋိသံ၊ဋ္ဌ၊၂။ ၃၅။ ဣတိဝုတ်၊ဋ္ဌ။၃၅၁။ စူဠနိ၊ဋ္ဌ။၆၂။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၃။၄၅။)

ကော်သပဋိပဒါ (ထီ) [ကော်သာ+ပဋိပဒါ] တစ်ခုသောအဖို့ရှိသော-စင်စစ်ကေန်မှန်သော-မခွတ်ယွင်း-သော-အကျင့်။ အပဏ္ဏကပဋိပဒန္တိ အဝိရဒ္ဓပဋိပဒံ ကော်သပဋိပဒံ။ အံ၊ဋ္ဌ၊၂။၈၀။ (-အံ၊ဋီ၊၂။၈၄။)

ကော်သပါရုပန (နာ) [ကော်သ + ပါရုပန] တစ်ခုသောပုခုံးစွန်း-လက်ဝဲပခုံးစွန်း-ကို ခြုံခြင်း၊ လက်ဝဲတစ်ဘက် ပုခုံးထက်ဝယ် တင်လျက်ရုံခြင်း။ ပါဠိကာရကော ဘိက္ခု ကော်သပါရုပနေန ပါရုတံ ဝါမဟတ် ဝိဝရိတွာ စီဝရံ အံသကူဋံ အာရောပေတိ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၄။ ၅၅။ ကင်္ခါ။၂၀၈။ (-ဝိမတိ၊၂။၆၁။ သီ၊ဋီ၊ သစ်၊၁။၁၉၄။)

ကော်သဗျာကရဏ (နာ) [ကော်သ+ဗျာကရဏ] (၁) တစ်ခုသောအဖို့အား-ဖြင့်-စင်စစ်-မခွတ်မယွင်း-ဖြေဆိုခြင်း-ပြောကြားခြင်း။ (တိ)(၂) တစ်ခုသောအဖို့ အား-ဖြင့်-စင်စစ်-မခွတ်မယွင်း-ဖြေဆို-ပြောကြား-သော၊သူ။

(၁) ကေန္တေနေဝ ဝိဝဋ္ဋစ္ဆဒေါ ဗုဒ္ဓေါ ဘဝိဿတီတိ ကေမေဝ အဂုံလီ ဥက္ခိပိတ္တာ ကဲ့သဗျာကရဏံ ဗျာကာသိ။ ဗုဒ္ဓဝံ၊ဋ္ဌ။၃၂၄။ ကေန္တတော ဝိဿဇ္ဇနံ ကဲ့သဗျာကရဏံ။ နေတ္တိ၊ဋီ။၂၈။ **(တိ)(၂)** ပဋ္ဌ ပြာဟ္မဏာ ... ကဲ့သဗျာကရဏာဝ အဟေသုံ။ ဝဇီရ။ ၃၉၉။

ကဲ့သဗျာကရဏီယ (တိ) [ကဲ့သ+ဗျာကရဏီယ။ ကဲ့သဗျာကရဏ+ဏျယ] တစ်ခုသောအဖို့အားဖြင့် ဖြေဆို-အပ်-သင့်-ထိုက်-သော၊ တစ်ခုသောအဖို့အားဖြင့် ဖြေဆိုခြင်း၏ ဥစ္စာဖြစ်သော။ တတ္ထ "စက္ခုံ အနိစ္စ"န္တိ ပုဋ္ဌေန "အာမ အနိစ္စ"န္တိ ကဲ့သေနေဝ ဗျာကာတဗ္ဗံ၊ ...အယံ ကဲ့သဗျာကရဏီယော ပညော။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၅၃-၈။ ပုစ္ဆာ စ နာမေသာ အဒိဋ္ဌဇောတနာ ပုစ္ဆာ ... ကဲ့သဗျာကရဏီယာ။ နေတ္တိ၊ဋ္ဌ။၆၂။ ဧ-ကဲ့သေနေဝ ဗျာကာတဗ္ဗော ဝိဿဇ္ဇေ-တဗ္ဗောတိ ကဲ့သဗျာကရဏီယော။ ဒီ၊ဋီ၊ ၂။၁၆၈။ ကဲ့သဗျာကရဏဿ အယန္တိ ကဲ့သဗျာကရဏီယာ၊ ကဲ့သေန ဝါ ဗျာကာတဗ္ဗတ္တာ ကဲ့သဗျာကရဏီယာ။ ကဲ့သဗျာကရဏယောဂ္ဂါတိ အတ္ထော။ နေတ္တိ၊ဋီ။၄၉။

ကဲ့သဘာဂိယ (တိ) [ကဲ့သဘာဂ+ဏျယ] တစ်ခုသောအဖို့ရှိသော၊သူ။ တဿ သန္တကဿ ဝိမုတ္တိသုခဿ အရိယဓမ္မရတနဿ စ ကဲ့သဘာဂိယတာယ ဩရသာ။ ဏျတိ ဝုတ်၊ဋ္ဌ။၃၀၅။

ကဲ့သဘာဝိတ (တိ) [ကဲ့သ+ဘာဝိတ] တစ်ခုသောအဖို့အကျိုးငှါ ပွားများအပ်သော၊ စင်စစ်ပွားများအပ်သော (သမာဓိ)။ ပုရတ္ထိမာယ ဒိသာယ ကဲ့သဘာဝိတော သမာဓိ ဟောတိ။ ဒီ၊၁။၁၄၅။ ကဲ့သဘာဝိတောတိ ကဲ့သာယ ကေကောဋ္ဌာသာယ ဘာဝိတော။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၇၈။ ကဲ့သာယာတိ တဒတ္ထေ-ယေဝ စတုတ္ထီ၊ တသ္မာ ကဲ့သတ္ထန္တိ အ-တ္ထော။ ဒီ၊ဋီ၊၁။၃၃၉။ သီ၊ဋီ၊သစ်၊၂။၃၃၃။

ကဲ့သဝစန (န) [ကဲ့သ+ဝစန] (၁) မချွတ်ကန်အမှန်အားဖြင့်-တစ်ခုသောအဖို့အား-ဖြင့်-ဆိုခြင်း။ (၂) မချွတ်ကန်အမှန် ဟူသော အနက်ကို ဟောသော သဒ္ဒါ။ (တိ) (၃) မချွတ်ကန်အမှန်အားဖြင့်-တစ်ခုသော အဖို့အားဖြင့်-ဆိုအပ်သောစကားရှိသော၊ တစ်ခွန်းတည်းသော စကားရှိသော၊သူ။

(၁) ကဲ့သဝစနံ ကော်။ ဝိဘင်္ဂဝစနာ-ပရံ။ အံ၊ဋ၊၃၃၅။ ဝဇီရ။၃။ (-မ၊ဋ္ဌ၊ဋ။၁၁၇။ မ၊ဋ္ဌ၊၂။၃၀၃။ မ၊ဋ္ဌ၊၄။၄၉။ အံ၊ဋ္ဌ၊၃။၆၀။ ဏျတိ ဝုတ်၊ဋ္ဌ။ရ၃။ သုတ္တနိ၊ဋ္ဌ၊၂။၈၁။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၅။၆ရ။)

(၂) အဒ္ဓါတိ ကဲ့သဝစနမေတံ။ ပဋိသံ။၂၁ရ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၅၃။ ကော အံသော ဘာဂေါ, နု ဒုတိယောတိ ကဲ့သော၊ ကဲ့-သဿ အတ္ထဿ ဝစနံ ကဲ့သဝစနံ။ ပဋိသံ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၄၁။ **(တိ)(၃)** အဒ္ဓေဗ္ဗဝစနာတိ ဒွေဓာ အပ္ပဝတ္တိဝစနာ၊ ကဲ့သဝစနာတိ အတ္ထော။ ဗုဒ္ဓဝံ၊ဋ္ဌ။၁၂၈။

ကဲ့သဝရဂတ (တိ) [ကဲ့သဝရ+ဂတ] မြတ်သော လက်ဝဲတစ်ဖက်ပခုံးထက်-သို့ရောက်

-၌ဖြစ်-သော။ မေဃဝဏ္ဏံ ပဲသုကူလံ ကဲ့-သဝရဂတံ ကတ္တာ။ ဒီ၊၌၊၁။၃၀၁။ ကဲ့သ-ဝရဂတန္ဒီ ဝါမံသဝရုပဝတ္တွဲ။ သီ၊ဋီ၊သစ်၊၂။ ၃၆၉။

ကဲ့သဝါစီ (တိ) [ကဲ့သ+ဝစ+ကီ] စင်စစ်ကေန် အမှန်ဟူသောအနက်ကို ဟောသော။ အထ ဝါ ကဲ့သဝါစီ ဇ္ဈေ နုကာရော။ ဇာ၊ ၌၊၂။၁၁၃။

ကဲ့သဝါဒ (တိ) [ကဲ့သ+ဝါဒ] တစ်ခုသော အဖို့-အား-ဖြင့်-ကို-ပြောဆိုတတ်သော၊သူ။ တစ်ဖက်သတ် ပြောဆိုတတ်သော။ (သျှ။) နာဟမေတ္ထ ကဲ့သဝါဒေါ။ မ၊၂။၄၁၃။ (-အဲ၊၃။၄၁၀။)

ကဲ့သာဓိဝစန (နာ) [ကဲ့သ+အဓိဝစန] စင်စစ်ကေန်အမှန်ဟူသောအနက်ကို ဟော သော သဒ္ဒါ။ ဇာတူတိ ကဲ့သာဓိဝစနံ။ ဇာ၊၌၊၁။၃၁၂။

ကဲ့သိက (တိ) [ကဲ့သ+ကွက] (၁) တစ်ခု သော အဖို့အစုရှိသော။ (၌။) စင်စစ်ကေန် အမှန်အား-ဖြင့်-ဖြစ်သော။(ဋီကာ။) (၂) တစ် ခုသောအဖို့ကို ယူခြင်းရှိသော၊သူ။ (ရတနာ သုံးပါး၌ ယုံမှားခြင်းကင်းသော၊သူ။) (၃) တစ်ခုသော(လက်ဝဲ)ပုခုံး၌-ပြုအပ်-တင်အပ် သော (ကိုယ်ဝတ်ကေသိသင်္ကန်း)။ (၄) မ ချွတ်မယွင်း မှန်သော။

(၁) ကဲ့သိကာပိ ဟိ ခေါ ပေါ်၌ပါဒ မယာ ဓမ္မာ ဒေသိတာ။ ဒီ၊၁။၁၆၆။ ကဲ့-သိကာတိ ကကောဋ္ဌာသာ၊ ဒီ၊၌၊၁။၃၁၃။ ကကောဋ္ဌာသာတိ ကန္ဆိကာ၊ နိဗ္ဗာနာ-ဝဟဘာဝေန နိစ္ဆိတာတိ အဓိပ္ပါယော။ ဒီ၊ ဋီ၊၁။၃၆၆။ အဋ္ဌကထာတော အပရော နယော ကဲ့သိကာတိ ကန္ဆိကာ၊ နိဗ္ဗာန-ဝဟဘာဝေန နိစ္ဆိတာတိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။ သီ၊ဋီ၊သစ်၊၂။၃၉၁။

(၂) လဒ္ဓါနဟံ အမတဝရံ ဝိသေသနံ၊ ကဲ့သိကာ အဘိသမယေ ဝိသေသိယ။ ဝိမာန။၁၉။ ကဲ့သိကာတိ သမ္မာသမ္ဗုဒ္ဓါ ဘဂဝါ၊ သွာက္ခာတော ဓမ္မော၊ သုပ္ပဋိပန္နော သံဃောတိ ကဲ့သဂါဟဝတီ ရတနတ္တယေ နိဗ္ဗိစိကိစ္ဆာ။ ဝိမာန၊၌။ရရ။

(၃) မုဋ္ဌတ္တိကဋ္ဌ တိရိယံ၊ တထာ ကဲ့သိကဿပိ။ ခုဒ္ဒသိက္ခာ၊ဂါထာ။၃၈။ ဥ-တ္တရာသင်္ဂါပိ တတ္တကောယေဝါတိ ဒသ္သေ-တုံ "တထာ ကဲ့သိကဿပိ"တိ အာဟ၊ ကောအဲ့သော ကဲ့သော။ တတ္ထ ကာ-တဗ္ဗန္ဒီ တဒ္ဓိတေ ကဲ့သိက်။ ခုဒ္ဒသိက္ခာ၊ဋီ၊ သစ်။၂၇၄။ **(၄)** အောက်ပုဒ်ထောင့်ကွင်း ကြည့်။

ကဲ့သိကကာရက (နာ) [ကဲ့သိက+ကာရက] မချွတ်မယွင်း မှန်သောအကြောင်းတရား။ ဣတိ "အပဏ္ဏက် ဌာန"န္ဒီ ပဒဒွယေနာပိ "ယံ ကန္ဆသုခါဝဟတ္တာ ပဏ္ဍိတေဟိ ပဋိ-ပန္နံ ကဲ့သိကကာရက် အဝိရဒ္ဓကာရက် နိယျာနိကကာရက်၊ တံ ဣဒ"န္ဒီ ဒီပေတိ။ ဇာ၊၌၊၁။၁၁၉။

ကဲ့သိကဂ္ဂါဟ (ပု) [ကဲ့သိက+ဂါဟ] စင်စစ် မချွတ်မယွင်း အမှန်အား-ဖြင့် ယူခြင်း။

အပဏ္ဏကဂ္ဂါဟံ ပန ကဲ့သိကဂ္ဂါဟံ အဝိရဒ္ဓဂ္ဂါဟံ ဂဟိတမနုဿာ တသ္မိံယေဝ ကန္တာရေ သောတ္ထိဘာဝံ ပတ္တာ။ ဇာ၊၆၊၁။၁၁၄။

ကဲ့သိကဝါဒ (ပု) [ကဲ့သိက+ဝါဒ] တစ်ခုသော အဖို့ရှိသော အယူဝါဒ။ (သခါရတို့၌ "အပြစ်"ဟူရှုသူ၊ နိဗ္ဗာန်ကို "အကျိုး" ဟူရှုသူသည် သံယောဇဉ်ကိုပယ်သည်။ အန္ဓကဂိုဏ်းသားတို့ကမူ ထိုနှစ်ခုတို့တွင် -နိဗ္ဗာန်ကို "အကျိုး"ဟူရှုသူ-တစ်ခုတည်းကိုသာ ယူကြသည်။ ထို့ကြောင့် ထိုအန္ဓကဂိုဏ်းသားတို့၏ အယူဝါဒကို "ကဲ့သိကဝါဒ" ဟုခေါ်သည်။)

ယေသံ ပန တေသု ဒ္ဝီသုပိ ကဲ့သိကဝါဒံ ဂဟေတ္ဝာ အာနိသံသဒဿာဝိနောဝ သံယောဇနပ္ပဟာနံ ဟောတီတိ လဒ္ဓိ။ အ ဘိ၊၆၊၃၃။၂၁၃။

ကဲ့သိကဝိသယ (တိ) [ကဲ့သိက+ဝိသယ] တစ်ခုသောအဖို့ရှိသောအာရုံရှိသော။ ဂေါတမောတိ ပဝတ္တမာနံ အဘိဓာနံ ဗုဒ္ဓိဉ္စ ကဲ့သိကဝိသယတာယ တာယတိ ရက္ခတီတိ ဂေါတ္တံ။ သာရတ္ထ၊၁။၂၁၃။ သာရတ္ထ၊ ၂။၂၁၃။ ဒီ၊ဋီ၊၁။၂၉၀။ မ၊ဋီ၊၂။၂၄၄။

ကော[၁] (ဘိ) [ကွ+ကွ။ ကွ+က။ ကွ ဂတိယံ၊ ကွ၊ ကွသေ, အလောပေါ စ။ ကော။ သဒိသရဟိတတာယ ဝါ ကေဘာဝေ တိဋ္ဌတီတိ ကော၊ ကော။ ဓာန်၊ဋီ။၆၉၆။ တေ ပဝတ္တတီတိ ကော၊ အသဟာယော။ မောဂ်၊ရ။၁၄။] (၁) အခြားတပါး၊ အချို့။ (၂) မြတ်သော၊ အမြတ်၊ ပဓာန။ (၃) အဖော်မပါ၊ တယောက်ထီး တည်း။ (၄) တစ်၊ တစ်ခု၊ တစ်ယောက်။ (၅) တူသော၊ အတူ။ (၆) အတူ-တကွ-ဖြစ်ခြင်း။ (၇) ရောနှော-ရောယှက်-သော၊ တစ်ပေါင်းတည်းဖြစ်သော။ (၈) သက်သက်သော။ (၉) အတုမရှိသော။ (၁၀) နှစ်ခုမြောက် မရှိသော-မြတ်သော-နိဗ္ဗာန်။ (၁၁) စင်စစ်။ (၁၂) အသီးအခြားတစ်ခု၊ သီးသန့်တစ်ခု။ (၁၃) တစ်ခုသောအခါ၊ တရံရောအခါ။

(ကေ-သဒ္ဒါသည် "ကေစ္စ= အချို့" အနက်ကို ဟောမူ "ကေ။ ကေ။ ကေဟိ" စသည်ဖြင့် ဗဟုဝုစ်သာရှိသည်၊ သဗ္ဗနာမ်ပုဒ်ဖြစ်သည်။ နပုံလိင်၌ "ကောနိ" စသည်ဖြင့်လည်းကောင်း။ ဣတ္ထိလိင်၌ "ကော၊ ကောဟိ။ ကောသံ" စသည်ဖြင့်လည်းကောင်း ရှိသည်။ "မိဿီဘူတ= ရောနှော-ရောယှက်-သော၊ တစ်ပေါင်းတည်းဖြစ်သော" အနက်ကိုဟောမူ "ကော၊ ကေ" စသည်ဖြင့်ဗဟုဝုစ်သာ ရှိသည်၊ ပုရိသပုဒ်ကဲ့သို့ ပဒမာလာစဉ်ရသည်။ သဗ္ဗနာမ်ပုဒ်၌ မပါဝင်ချေ။ နီတိ၊ပဒ။၃၇၊၃၇၈။)

(၁) အခြားတပါး၊ အချို့။ ဣတ္ထေ-ကေ(ဒီ၊၁။၃၁)တိ ဣတ္ထံ ကေ။ ဧ-မေကေတိ အတ္ထော။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၁၁။ ကေ-သဒ္ဒါ အတ္ထေဝ အညတ္ထေ "သဿတော အတ္တာ စ ... ဣတ္ထေကေ အဘိဝဒန္တီ"-တိအာဒီသု။ ဣတိဝုတ်၊ဋ္ဌ။၃၄။ ပုလ္လိင်-ဝိသယေ "ကေ"တိ ဝုတ္တေ သဗ္ဗတ္ထ "ကေ-စ္စေ"တိ အတ္ထော ဝေဒိတဗ္ဗော။ သီ၊ဋီ၊သစ်၊

ဘ။ရရ။ နီတိ။ပဒ။ခုရရ။ ကေတိ ကေစေ၊ အညေ ဝါ။ သီဠိ။သစ်။ဘ။၄၄၈။ ကေ (ပေတ။ဘ၆ရ)တိ ကေစေ့ ပေတေ။ ပေတ။ ဋ္ဌ။ဘ၆ဝ။ ကောနိ နိလာနိ၊ ကောနိ သေတာနိ။ ဇာ။ဋ္ဌ။ရ။ခ၁ဝ။ (-ဒီ။ဘ။ဘ၂။ ဇာ။ ဘ။ဘ၆၂။ ဒီ။ဋ္ဌ။ဘ။၉၅။ အဘိ။ဋ္ဌ။ခ့။၂၈၃။ ဇာ။ ဋ္ဌ။ဘ။ဘ၂ဝ။ ဇာ။ဋ္ဌ။၂။ဘ၉ရ။ ဇာ။ဋ္ဌ။၄။ခ၃၈။ မူလဋီ။ခ့။ဘဘ၅။ အနုဋီ။ခ့။ဘ၅၅။)

(၂) မြတ်သော၊ အမြတ်၊ ပဓာန။ (စေ-တသော ကောဒိဘာဝံ။ ဝိ၊ဘ။၅။ ဒီ၊ဘ။ရဝ။) သေဋ္ဌောပိ ဟိ လောကေ ကောတိ ဝု-စ္စတိ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊ဘ။ဘဘ၈။ ကေဿ အယနော ကောယနော၊ ကေဿာတိ သေဋ္ဌဿ။ မ၊ ဋ္ဌ၊ဘ။၂၃၄။

(၃) အဖေါ်မရှိ၊ အဖော်မပါ၊ တစ် ယောက်ထီးတည်း။ ကော(ဥဒါန။၉၉)တိ အသဟာယော။ ဥဒါန၊ဋ္ဌ။ဘ၄၅။ ကော(အံ၊ ၂။၅ဝရ)တိ အဒုတိယော။ အံ၊ဋ္ဌ၊ခ့။ဘ၉ဝ။ (-ဝိ၄။၄၈၉။ ဒီ၊ဘ။ဘ၆၆။ ဇာ၊ဘ။၂၂။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊ ဘ။ဘဘ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၂။၄။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊ဘ။ ၄ဘ၄။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊ ခ့။ဘရ၁။)

(၄) တစ်၊ တစ်ခု၊ တစ်ယောက်။ ကောဝ ခေါ ဘိက္ခဝေ ခဏော စ သ-မယော စ ပြဟ္မစရိယဝါသာယ။ အံ၊ခ့။ ဖ၁။ ကေသဒ္ဒေါ ... အတ္ထိ သခါယံ "ကောဝ ခေါ ဘိက္ခဝေ ခဏော စ သမယော စ ပြဟ္မစရိယဝါသာယာ"တိအာဒိသု။ ဤတိ ဝုတ်၊ဋ္ဌ။ခ၄။

(၅) တူသော၊ အတူ။ အတ္ထတော ပ-နေတံ ဥဘယမ်ပိ ကေမေဝ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၂။၄၂။ (-ဝိ၊ဋ္ဌ၊၂။ဘ၈ဖ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊ခ့။ဘဝဝ။ သံ၊ဋ္ဌ၊ဘ။၂၃။ သံ၊ဋ္ဌ၊၂။ဖ၈။ အံ၊ဋ္ဌ၊၂။ဘဝ၂။) **(၆)** အတူ-တကွ-ဖြစ်ခြင်း။ ကော အဓိပ္ပါယော(အဘိ၊ ဋ္ဌ၊ခ့။၂၈၃)တိ တ္ထေ ကေတောဘာဝေ က-သဒ္ဒေါ ဒဋ္ဌဗ္ဗော။ မူလဋီ၊ခ့။ဘဘ၅။ ကေ-တောဘာဝေတိ သဟဘာဝေ။ အနုဋီ၊ခ့။ ဘ၅၅။

(၇) ရောနော-ရောယ့က်-သော၊ တစ် ပေါင်းတည်းဖြစ်သော။ ဥဘော ကော ဘ-ဝန္တု တေ(ဇာ၊၂။၂ဝ၄)တိ ဂဂ်ါဒက် ဝိယ ယမုနောဒကေန သဒ္ဓိ သံသန္ဒန္တာ ကေသ-ဒိသာဝ ဟောန္တု။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊ဖ။၂၅ရ။ ကောတိ မိဿကာ။ နီရုတ္တိ၊နော။ခ့ဖ။ ကော ဘဝ-န္တူတိ ကေါဘဝန္တု၊ မိဿီဘဝန္တု။ နီတိ၊ပဒ။ ခ့ရရ။

(၈) သက်သက်သော။ အဟမေကော နိရန္တရံ။ အလင်္ကာ၊ဂါထာ။ဖ၁။ ကော ကေဝလော အဟမေဝ နိရန္တရံ။ အလင်္ကာ၊ ဋီ။၉၂။ **(၉)** အတုမရှိသော။ ကောမိ သမွာသမ္ဘုဒ္ဓါ။ မ၊ဘ။၂၂ရ။ "ကောမိ သမွာသမ္ဘုဒ္ဓါ"တိအာဒိသု အတုလျတ္ထော ကေသဒ္ဒေါ။ ရူ၊ဋီ၊နော။ဖရ။

(၁၀) နှစ်ခုမြောက်မရှိသော-မြတ်သော-နိဗ္ဗာန်။ ကေဂါမီ-ကြည့်။ **(၁၁)** စင်စစ်။ ကေသဒိသ-ကြည့်။ **(၁၂)** အသီးအခြား တစ်ခု၊ သီးသန့်တစ်ခု။ ကေစာရိကဘတ္တ (၁) ကြည့်။ **(၁၃)** ကေဇ (၂) ကြည့်။

ကော် (တိ) [အာမေဋိတ် (ဝိစ္ဆာ)၊ က-တစ်

ခုကျေ။] တစ်ခုတစ်ခုသော။ နဟိ ကေသို့ အန္ဓေ ဒဋ္ဌုံ အသက္ကောန္တေ။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၁။ ၁၀၂။ ကေသို့နှိ အန္ဓသတေ ကေကသို့ အန္ဓေတိ အဓိပ္ပါယော။ မူလဋီ၊၁။၆၁။ ကေကသို့နှိ အဋ္ဌကထာယံ အာမေဋိုတ-ဝစနဿ လုတ္တနိဒ္ဒိဋ္ဌတံ ဒဿေတိ။ အနုဋီ၊ ၁။၆၈။

ကေအံသု (ပု) [ကေ+အံသု] တစ်ခုသော အမွေးအမျှင်။ တဿာ ကေအံသုနော ပသန္နတိလတေလေ ပက္ခိပိတွာ ဥဒ္ဓဋ္ဌဿ ပဂ္ဂရိတွာ အဂ္ဂေ ဌိတဗိန္ဒုမတ္တံ။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊ ၂။၂၀။ သာရတ္ထ၊၂။၂၅၂။

ကေအဂ္ဂနက (တိ) [ကေ+အဂ္ဂနက] တစ်-အသပြာ-ကျပ်-အဖိုးထိုက်တန်သော။ တံ အညေန ကေအဂ္ဂနကေန စ ဒ္ဓိအဂ္ဂန-ကေန စ သဒ္ဓိ ဗန္ဓိတွာ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၃။၄၀၅။ ဝိ၊ သင်္ဂဟ။၂၄၇။

ကေအဥ္ဇလိက (ပု) [ယာဒိစ္ဆကနာမ်] ကေ အဥ္ဇလိက မည်သော၊သူ (စကြဝတေးမင်း။) ကေအဥ္ဇလိကော နာမ၊ စက္ကဝတ္တီ မဟဗ္ဗ-လော။ အပ၊၁။၂၆၇။ ကေဥ္ဇလိက-လည်း ကြည့်။

ကေအဋ္ဌကထာ (ထီ) [ကော+အဋ္ဌကထာ] တစ်ခုသောအဋ္ဌကထာကျမ်း။ တံ ကေ-အဋ္ဌကထာယမ္ပိ နတ္ထိ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၃။၂၅၁။

ကေအနာဂါမိကတ္ထေရဝတ္ထု (နဲ) သာဝတ္ထိ ပြည်၌ ဆရာဖြစ်သော မထေရ်ကို အတူ နေတပည့်တို့က "အရှင်ဘုရား, ရအပ်ပြီး သော တရားထူးများ ရှိပါရဲ့လား"ဟု လျှောက်သောအခါ အနာဂါမ်ဖြစ်သော ထိုဆရာမထေရ်သည် "အနာဂါမိဖိုလ်သို့ လူ တို့ပင်ရောက်ကြကုန်သေး၏၊ အရဟတ္တ ဖိုလ်သို့ရောက်မှ ပြောကြားမည်" ဟု ကြံ လျက် ရှက်သဖြင့် မည်သို့မျှ မပြောကြားဘဲ ကွယ်လွန်သောအခါ သုဒ္ဓါဝါသဘုံ၌ ဖြစ် လေသည်၊ အတူနေတပည့်တို့က ငိုယိုလျက် ဘုရားရှင်ထံချဉ်းကပ်သော အခါမှ ဘုရား ရှင်က အဖြစ်မှန်ကို ဟောကြားသော ဝတ္ထု ဖြစ်သည်။ ဓမ္မ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၈၈-၉။

ကေအသခေ်ျယျ (နဲ) [ကေ+အသခေ်ျယျ] တစ်ခုသော အသခေ်ျယျ(ကပ်)။ ဣတော အမှာကံ ဥပ္ပန္နကပ္ပတော အန္တရကပ္ပါဒီဟိ အပရိမေယျေ ကေအသခေ်ျယျဿ ဥပရိ သတသဟဿကပ္ပမတ္ထကေတိ အတ္ထော။ အပ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၈၁။

ကေအသခေ်ျယျမတ္ထက (ပု၊နဲ) [ကေအသခေ်ျယျ+မတ္ထက] တစ်ခုသော အသခေ်ျယျကပ် ၏ အထက်။ ကေအသခေ်ျယျမတ္ထကေ အာယသ္မာ သာရိပုတ္တော ဗြာဟ္မဏမဟာ-သာလကုလေ နိဗ္ဗတ္တိတွာ။ အပ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၂၉။

ကေအဿ (ပု) [ကေ+အဿ] မြင်းတစ် ကောင်။ ကေအဿဿာပိ ခုရပိဋ္ဌမတ္တံ နတေမိ။ သံ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၂၅။ (-ဇာ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၆၂။)

ကေဣရိယာပထ (ပု) [ကေ+ဣရိယာပထ] တစ်ခုသောဣရိယာပုထ်။ ကေဣရိယာပ-ထေပိ ပါဒဿ ဥဒ္ဓရဏေ ပဝတ္တံ အတိ-ဟရဏံ။ သံ၊ဋ္ဌ၊၂။၉၁။ (-အံ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၈။)

ကေဥတုသမုဋ္ဌာန (တိ) [ကေ+ဥတုသမုဋ္ဌာန] တစ်ခုသော-တူသော-ဥတုကြောင့် ဖြစ်သော။ သန္တတိဝသေန သဘာဂါ ကေ-ဥတုသမုဋ္ဌာနာ ကောဟာရသမုဋ္ဌာနာ စ ပုဗ္ဗပရိယာယဝသေန ဝတ္တမာနာပိ ပစ္စုပ္ပန္နာ။ ဣတိဝုတ်၊ဋ္ဌ။၂၀၀။

ကေဥဒက (နဲ) [ကေ+ဥဒက] တစ်ခုသော-တစ်ကြိမ်သော-ရေ၊ တစ်ကြိမ်သွင်းသော ရေ။ အမှာကံ ပန သဿံ ကေဥဒကေနေဝ နိပ္ပဇ္ဇိဿတိ။ ဓမ္မ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၆၅။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၅။၄၄၁။

ကေဥပစာရသီမာ (ထီ) [ကော+ဥပစာရသီမာ] တစ်ခုသောဥပစာရသိမ်။ ကေသီမာယာတိ ကေဥပစာရသီမာယာတိ အတ္ထော။ ဝဇိရ။ ၄၉၀။

ကေဥပသဂ္ဂ (ပု) [ကေ+ဥပသဂ္ဂ] တစ်ခုသော ဥပသာရပုဒ်။ ပတိ သဒ္ဒဿ ကေဥပသဂ္ဂ-တ္တာ ပတိ ပဓာနော ဟုတ္တာ... ပါပုဏ-နတော။ အပ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၂၆။

ကေဥမဂ် (ပု) [ကေ+ဥမဂ်] တစ်ခုသော ဥမင်လိုဏ်ခေါင်း။ ကေဥမဂ်နေဝ ဒွေ ဂေဟာနိ ပဝိသနတ္ထာယ။ ဓမ္မ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၆၀။

ကေဥသဘဂါမီ (တိ) [ကေဥသဘ+ဂမု+ဏီ] တစ်ဥသဘ-သို့-တိုင်အောင်-ရောက်သော၊ တစ်ဥသဘ အကွာအဝေးသို့ ရောက်သော (မြား)။ ဝေံ ကတံ ဟိ ကေဥဘသဂါမီ ဒွေ ဥသဘာနိ ဂစ္ဆတိ။ မ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၅၇။ အံ၊ဋ္ဌ၊၃။ ၂၈၁။

ကေသြဋ္ဌ (ပု) [ကေ+သြဋ္ဌ] တစ်ခုသော နှုတ်ခမ်း။ ကေသြဋ္ဌောပိ ဇိဝှါယ နဲ နိလ္လေဟိ-တဗ္ဗော။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၆၇။ ကခါ။၂၈၄။

ကေက (တိ) [ကေ-နောင် က-လာ။ ကစ္စည်း။၁၇၈။ ရူ။၂၂၄။ နီတိ၊ပဒ။၃၇၆။ ကေ+က။ မောဂ်၊၄။၅၅။ ထီ၌ ကေိကာ။] (၁) အဖော်မပါ တစ်ယောက်ထီးတည်း။ (၂) အခြားတပါး။ (၃) တစ်ခုတစ်ခုသော အတိုင်းအရှည်ရှိသော။

(၁) နဂ္ဂေါ ကေပထေကကော။ ပေတ။ ၁၆၉။ ကေကောတိ ကေိကော အဒုတိ-ယော။ ပေတ၊ဋ္ဌ။၁၆၇။ ကေကဿ နိသိ-နှဿ၊ ပဝိဝိတ္တဿ စျာယိနော။ ထေရ။ ၃၂၁။ ကေကဿာတိ အသဟာယဿ။ ထေရ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၇၄။ ကေကော(ဝိ၊ဋ္ဌ၊၃။၃၇၆)-တိ တ္ထေ ကေတော အသဟာယတ္ထေ က-ပစ္စယော။ ပါစိတ်၊ယော။၃၄၉။ အထေ-ကာကီ စ ကေစ္စော၊ ကေော စ ကေကော သမာ။ ဓာန်။၇၁၈။ စတုက္ကံ အသဟာယေ။ ဓာန်၊ဋ္ဌီ။၇၁၉။ (-ထေရ။၂၅၇။ သုတ္တနိ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၁၅။ ထေရ၊ဋ္ဌ၊၁။၄၀၂။) သာ ကေိကာဝ အန္တရဝီထိယာ ပါယာသိ။ အံ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၇၀။

(၂) အညတ္ထေပိ ကေကော။ ဓာန်၊ဋ္ဌီ။၇၁၈။ (၃) ကေကဝသေနာ(ဒီ၊ဋ္ဌ၊၃။ ၁၅၉)တိ ကေံ ကေံ ပရိမာဏံ တေဿာတိ ကေကော၊ ပဥ္ဇော။ ဒီ၊ဋ္ဌီ၊၃။၁၇၀။ ("တစ်ခု၊ တစ်ယောက်၊ အဖော်မပါ" အနက်တို့ကို ဟောရာတွင် ဗဟုဝုစ်အရာ၌ "ကေ" နောင် "က" လာ၍ "ကေကာ၊ ကေကေ" စသည် ဖြင့် ပုရိသပုဒ်နှင့်တူစွာ ပဒမာလာ စဉ်ရ

သည်ဟု "စတ္တာရော ကေကာ သိယုံ" ပါဠိ ကိုကိုးကား၍လည်းကောင်း၊ "အယမ္မိ ဂဟ-ပတိ ကောဝ အာဂတော၊ အယမ္မိ ဂဟ-ပတိ ကောဝ အာဂတော"ဟု ဆိုသင့်ရာ၌ "ဣမေ ဂဟပတယော ကေကာ အာဂတာ" ဟု ဆိုရမည်ကိုလည်းကောင်း နီတိပဒ။ နှာ။၃၇၆-၌မိန့်မှာသည်။)

ကေကဋ္ဌစ္ဆဘိက္ခာ (ထိ) [ကေကဋ္ဌစ္ဆ+ဘိက္ခာ] တစ်ဇွန်း-တစ်ယောက်ချို-ရှိသောဆွမ်း။ အဂ္ဂဘိက္ခာမတ္တန္တိ ကေကဋ္ဌစ္ဆဘိက္ခာမတ္တံ။ ဝိမတိ၊ ၂။ ၂၅၁။

ကေကဏ္ဌိကာ (ထိ) [ကော+ကဏ္ဌိကာ] တစ်ခုသော-အထွတ်-အချက်။ ကူဋာဂါရန္တိ ဧ-ကကဏ္ဌိကံ ဂါဟာပေတွာ ကတံ အဂါရံ။ သံဋ္ဌ၊ ၂။၁၀၆။

ကေကဏ္ဌိကာဗဒ္ဓ (တိ) [ကေကဏ္ဌိကာ+အာဗဒ္ဓ] တစ်ခုသော အထွတ်အချက်ဖြင့် ဖွဲ့အပ်သော။ လ္ဟဌကာဒီဟိ ကတံ စတုရ-ဿကူဋာဂါရသဏ္ဌာနံ ကေကဏ္ဌိကာဗဒ္ဓံ။ ဝိမတိ၁။ ၂၇၈။

ကေကနိပါတ (ပု) [ကေက+နိပါတ] ကေကနိပါတ်-ကေနိပါတ်-ပါဠိတော်။ ကေနိပါတ-လည်းကြည့်။ တတ္ထ အဂုံတ္တရာဂမော နာမ ကေကနိပါတော...ကောဒသကနိပါတောတိ ကောဒသနိပါတာ ဟောန္တိ။ အံ၊ဋ္ဌ၁။၃။ (-ခုဒ္ဒကဋ္ဌ။၁၅။ လ္ဟတိဝုတ်၊ဋ္ဌ။၉၁။ ဓမ္မပဒ၊ ၂။၄၃၁။)

ကေကနိပါတပါဠိ (ထိ) [ကေကနိပါတ+ပါဠိ] ကေကနိပါတ်ပါဠိတော်။ လာဗူနီတိအာဒီနိ စတ္တာရိ ပဒါနိ ကေ ဂါထံ ကတ္တာ ကေ-ကနိပါတပါဠိံ အာရောပေသုံ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၁။၃၆၆။

ကေကနိပါတဝဏ္ဏနာ (ထိ) [ကေကနိပါတ+ဝဏ္ဏနာ] ကေကနိပါတ်၏-အဖွင့်-အဋ္ဌကထာ။ ကာယေ ကာယာနုပဿီတိအာဒီနိ ဟေဋ္ဌာ ကေကနိပါတဝဏ္ဏနာယံ ဝုတ္တန-ယေနေဝ ဝေဒိတဗ္ဗာနိ။ အံ၊ဋ္ဌ၊ ၂။ ၂၄၇။

ကေကပ (ပု) [ကေ+ကပ] (၁) တစ်ခုသော-ကပ်-ကမ္ဘာ။ (၂) တစ်ခုတစ်ခုသောကပ်။ (၁) ဒီပင်္ကရော စ သမ္မုဒ္ဓေါ၊ ကေကပမှိ တေ ဇိနာ။ ဗုဒ္ဓဝံ။၃၈၁။ (-ထေရီ။၄၃၃။ ထေရီဋ္ဌ။၂၉၄။) (၂) ကေကပေပီ(ဝိဘာဝိ နီ။၁၆၇)တိ...တီသု သံဝဋ္ဋကပ္ပေသု ဧကေ-ကသ္မိံ သံဝဋ္ဋကပ္ပေပိ။ မဏိမဉ္ဇု၊ ၂။၁၉။

ကေကဗဋ္ဌ(လ) (ပု) [ကေ+ကဗဋ္ဌ(လ)] တစ်ခုသော အလုပ်အလွေ့၊ (ထမင်း)တစ်လုပ်။ ကိံ တ္ထ ဘုဉ္ဇိတဗ္ဗံ အတ္ထိတိ သင်္ကိုတ္တာ ကေကဗဋ္ဌမေဝ ကရောတိ။ ဒီဋ္ဌ၊ ၂။၁၅ ၂။ မ၊ဋ္ဌ၁။ ၁၇၈။ အံ၊ဋ္ဌ၁။ ၂၄၄။ အဘိဋ္ဌ၊၁။ ၂၃၃။ (အံ၊ဋ္ဌ၊၁။၄၀၆-အလားတူပါဠိဋ္ဌ ကေကဗလမေဝ-ဟုရှိသည်။)

ကေကမွလ (ပု၊နာ) [ကေ+ကမွလ+ဒါန။ ဒါန-ပုဒ်ကြေ။] တစ်ခုသောကမွလာ-ကမွလာတစ်ထည်-အလှူ။ ဧဝံ သာမဏေရော ကေကမွလဿ နိဿန္ဒေန သတ္တဝဿိ-ကော၀ ကမွလသဟဿံ လဘိ။ ဓမ္မပဒ၊ ၁။၃၃၇။

ကေကမ္မ (နဲ) [ကေ+ကမ္မ] (၁) တပေါင်းတည်း ပြုအပ်သော-ကံ-သံဃကံ။ (တစ်သိမ်တည်း ၌တည်နေသော ပကတတ်ရဟန်းတို့ ပြုအပ်သော သံဃကံလေးပါး။) (၂) တစ်ခုသော သံဃကံ။ (၃) တစ်ခုသော-ကံ-စေတနာ။ **(၁)** သံဝါသော နာမ ကေကမ္မံ ကေုဒ္ဒေသော သမသိက္ခတာ၊ ဧသော သံဝါသော နာမ။ ဝိ၊၁။၃၄။ စတုဗ္ဗိဓမ္မိ သံဃကမ္မံ သီမာပရိစ္ဆိန္နေဟိ ပကတတ္တေဟိ ဘိက္ခူဟိ ကေတော ကတ္တဗ္ဗတ္တာ ကေကမ္မံ နာမ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၂၅။ ကခါ၊ဋီ၊သစ်။၁၈၄။ **(၂)** ကေကမ္မပသိဒ္ဓိ-ကြည့်။ **(၃)** ကေကမ္မ-နိဗ္ဗတ္တ-ကြည့်။

ကေကမ္မဋ္ဌာန (နဲ) [ကေ+ကမ္မဋ္ဌာန] တစ်ခုသော ကမ္မဋ္ဌာန်း၊ ကမ္မဋ္ဌာန်းတစ်ခု။ ကာမဝိတက္ကာဒီနံ ပန တိဏ္ဏံ ပါဋိယံ ဝိဘတ္တေသု အဋ္ဌတီသာရမ္မဏေသု ကေကမ္မဋ္ဌာနမ္မိ အပစ္စနီကံ နာမ နတ္ထိ။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၁၁။ ပဋိသံ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၅၄။

ကေကမ္မနိဗ္ဗတ္တ (တိ) [ကေကမ္မ+နိဗ္ဗတ္တ] တစ်ခုသော-ကံ-စေတနာ-ကြောင့်ဖြစ်သော။ သော ဟိ ကေကမ္မနိဗ္ဗတ္တော ... ခန္ဓပ္ပဗန္ဓော ဣဓ ဇာတီတိ အဓိပ္ပေတော။ သာရတ္ထ၊၁။၃၉၀။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋီ၊၂။၄၉။ (-သာရတ္ထ၊၂။၂၆၈။ သာရတ္ထ၊၃။၂၆၀။ မူလဋီ၊၃။၄၅။)

ကေကမ္မနိဗ္ဗတ္တိတ (တိ) [ကေကမ္မ+နိဗ္ဗတ္တိတ] တစ်ခုသောကံ-စေတနာ-သည် ဖြစ်စေအပ်သော။ လိင်္ဂေ ပရိဝတ္တေ စ သော ဝေ ကေကမ္မနိဗ္ဗတ္တိတော ဘဝင်္ဂပ္ပဗန္ဓော ဇီဝိတိန္ဒြိယပ္ပဗန္ဓော စ နာညော။ မူလဋီ၊၂။၂၀၇။

ကေကမ္မပသိဒ္ဓိ (ထီ) [ကေကမ္မ+ပသိဒ္ဓိ] တစ်ခုသောသံဃကံ၏ပြီးခြင်း။ ဣမိနာ နယေန ဒ္ဓိသု နဒီသု, ဇာတဿရေသု စ ကေကမ္မ-ပသိဒ္ဓိ ဝေဒိတဗ္ဗာ။ ဝဇိရ။၄၆၀။

ကေကမ္မဝါစာ (ထီ) [ကော+ကမ္မဝါစာ] တစ်ခုသော-တစ်ကြိမ်သော-ကမ္မဝါစာ။ ကေကမ္မဝါစာယ သဗ္ဗေပိ ကေတော သမ္မန္နိတုံ ဝဋ္ဌတိ။ ဝိမတိ၊၂။၂၄၂။

ကေကရီသ (ပုနဲ) [ကေ+ကရီသ] တစ်ခုသော ပယ်၊ တစ်ပယ်။ သော အတ္တနော အပ္ပမတ္တကာရဏာ ကေကရီသတော စတ္တာရိပိ အဋ္ဌပိ သကဋာနိ လဘတိ။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၃။၃၅။

ကေကရီသခေတ္တ (နဲ) [ကေကရီသ+ခေတ္တ] တစ်ပယ်အတိုင်းအရှည်ရှိသောလယ်။ ကေကရီသခေတ္တတော ပညာသမ္မိ သဋ္ဌိပိ သကဋာနိ ဥပ္ပဇ္ဇန္တိ။ အံ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၉၂။

ကေကရီသပ္ပမာဏ (တိ) [ကေကရီသ+ပမာဏ] တစ်ပယ်အတိုင်းအရှည်ရှိသော။ ကေကရီသပ္ပမာဏေ ဘူမိဘာဂေ စတသောဝ ပါတိယော ဌပယီသု။ အံ၊ဋ္ဌ၊၃။၂၇၀။

ကေကရီသမတ္တ (တိ) [ကေကရီသ+မတ္တ] တစ်ပယ်အတိုင်းအရှည်ရှိသော၊ တစ်ပယ်မျှရှိသော။ မေဏ္ဍကဿ ကေကရီသမတ္တေ ပဒေသေ သတ္တရတနမယာနံ မေဏ္ဍကာနံ ပါတုဘာဝေါ ပုညဝတော ဣဒ္ဓိ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၂။၁၁။

ကေကလလ (နဲ) [ကေ+ကလလ] တစ်ခဲနက်သော ရွှံ့ညွန်ပျောင်း၊ တစ်ပေါင်းတည်းသော ညွန်။ (ဇာတ်ဝတ္ထု။) အတ္တနာ အာဘတံ ဥဒကံ ဆဋ္ဌေတွာ ခလမဏ္ဍလမတ္တံ ဌာနံ မဒ္ဒိတွာ ကေကလလံ အကာသိ။ ဇာ၊၆၊ ၅။၃၂၆။

ကေကလာပ (ပု) [ကေ+ကလာပ] တစ်ခုသော-ကလာပ်-ရုပ်ကလာပ်။ ရုပ်ကလာပ်-ရုပ်အစည်း-တစ်ခု။ ယထာ အဝိသေသေပိ ကေကလာပေ ဘူတာနံ ရူပရသာဒယော အညမညဝိသဒိသာ ဟောန္တိ။ အဘိ၊၆၊၁။ ၃၅၀။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၂။၇၅။ (-မူလဋီ၊၁။၁၄၈။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋီ၊၂။၉၂။)

ကေကလာပရိယာပန္ဒ (တိ) [ကေကလာပ+ပရိယာပန္ဒ] တစ်ခုသောရုပ်ကလာပ်၌-အကျုံး-အတွင်း-ဝင်သော။ ယသ္မာ ပန ကေကလာပရိယာပန္ဒာနမ္ပိ ဓမ္မာနံ ကေဇ္ဈံ ဂဟဏေ နဲ သမုဒါယော ဂယ္ဟတိ။ အနုဋီ၊ ၃။၂၄၆။

ကေကလာပပဝတ္တိ (တိ) [ကေကလာပ+ပဝတ္တိ] တစ်ခုသောရုပ်ကလာပ်၌ ဖြစ်ခြင်း ရှိသော။ ကေုပ္ပါဒေကနိရောဓေဟိ အဝိနိဗ္ဘောဂေ အဓိပ္ပေတေ သော ရူပသ စ ကေကလာပပဝတ္တိနော ရူပေန လဗ္ဘတီတိ။ ဒီ၊ဋီ၊၂။၈၆။

ကေကလာပဝုတ္တိ (တိ) [ကေကလာပ+ဝုတ္တိ] တစ်ခုသော ရုပ်ကလာပ်၌ဖြစ်ခြင်း ရှိသော။ ကေုပ္ပါဒေကနိရောဓေ ဟိ အဝိနိဗ္ဘောဂေ အဓိပ္ပေတေ သော ရူပသ စ ကေကလာပဝုတ္တိနော လဗ္ဘတိ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋီ၊၂။ ၃၄၆။

ကေကဝိဟာရ (ပု) [ကေက+ဝိဟာရ] တစ်ယောက်ထီးတည်းနေခြင်း။ သော အရညေ ဝိဟရန္တော ကေကဝိဟာရေ နိဗ္ဗိန္ဒော ဥက္ကဏ္ဌိတော ဟုတွာ။ အပ၊၆၊၂။၂၈-၂၉။ (-စရိယာ၊၆။၁၁၅၊၁၄၈။)

ကေကသိဏပရိကမ္မ (နဲ) [ကေ+ကသိဏပရိကမ္မ] တစ်ခုသော ကသိုဏ်းပရိကမ်။ သမာပတ္တီ ဧဝံ နိဗ္ဗတ္တေတီတိ အပ္ပနာဥပစာရံ ပါပေတွာ ကေကသိဏပရိကမ္မံ ကထေသိ။ မ၊၆၊၄။၁၄၀။

ကေကဟာပဏ (ပု၊နဲ) [ကေ+ကဟာပဏ] တစ်ခုသော-အသပြာ-ကျပ်။ နဂရေ ကမ္မံ နာမ နဲ ကေကဟာပဏေန နိပ္ပဇ္ဇတိ။ ဒီ၊၆၊၃။၁၃၃။ (-အံ၊၆၊၁။၁၉၁။ အဘိ၊၆၊၁။၃၃။ ဓမ္မ၊၆၊၁။၁၁၁။ အပ၊၆၊၂။၂၄၆။)

ကေကာမ (ပု) [ကေ+ကာမ] တစ်ခုသော-ကာမ-ကာမဂုဏ်။ ဧဝံ ပဉ္စသု ကာမဂုဏေသု ကေကာမမ္ပိ နာပေက္ခတေ စိတ္တံ။ သုတ္တနိ၊၆၊၂။၁၁၇။

ကေကာရဏ (နဲ) [ကေ+ကာရဏ] တစ်ခုသော အကြောင်းတရား။ ဘိက္ခဝေ... အညံ ကေကာရဏမ္ပိ နဲ သမနုပဿာမိ။ ဣတိဝုတ်၊ ၆။၅၉။

ကေကာရဏနိဒ္ဒေသ (ပု) [ကေကာရဏ+နိဒ္ဒေသ] တစ်ခုသော အကြောင်းကို ညွှန်ပြခြင်း။ ယဒိ တာဝ ကောဝ။ ကေကာရဏ-

ဝါဒေါ် အာပဇ္ဇတိ။ အထ အညေပိ သန္တိ၊ အဝိဇ္ဇာပစ္စယာ သင်္ခါရာတိ ကေကာရဏ-နိဒ္ဒေသော နုပပဇ္ဇတိတိ။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၃၉။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၂။၁၈၃။ မဟာနိ၊ဋ္ဌ။၁၉၄။

ကေကာရဏဝါဒ (ပု) [ကေကာရဏ+ဝါဒ] "တစ်ခုသော 'ပကတိ' (ဝါ) 'ဖန်ဆင်းရှင်' ဟူသော အကြောင်းရှိ၏" ဟု ပြောဆို ကြောင်း အယူဝါဒ။ ("လောကသည် 'ပကတိ' ဟူသော အကြောင်းတစ်ခုကြောင့် (ဝါ) 'ဗြဟ္မာ' ဟူသော အကြောင်းတစ်ခု ကြောင့် (ဝါ) "ပဇာပတိ"ဟူသော အ ကြောင်းတစ်ခုကြောင့် ဖြစ်ပေါ်လာသည်" စသည်ဖြင့် ပြောဆိုသူတို့၏ အယူဝါဒ။)

ကေကာရဏဝါဒေါ (အဘိ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၀၂)-တိ ပကတိကာရဏဝါဒေါ, ဣဿရကာရ-ဏဝါဒေါ ဝါ။ မူလဋီ၊၁။၆၁။ ပကတိသရ-ဝါဒဂ္ဂဟဏံ နိဒဿနမတ္တံ ဒဋ္ဌဗ္ဗံ။ ပဇာပတိ-ပုရိသကာလဝါဒါဒယောပိ "ကေကာရဏ-ဝါဒေါ"တိ။ ဝါ-သဒ္ဒေန ဝါ တေသမိဿ သ-ဂံဟော ဒဋ္ဌဗ္ဗော။ အနုဋီ၊၁။၆၈။ (-အဘိ၊ ဋ္ဌ၊၂။၁၃၉။ မူလဋီ၊၂။၉၉။ အနုဋီ၊၂။၁၀၈။) ကေကာရဏဝါဒေါ ကေကာရဏံ ဣတိ ဝါဒေါ။ အဋ္ဌသာ၊ယော။၈၀။ ကေံ ကာရဏံ ကေကာရဏံ၊ ကေကာရဏံ ဣတိ ဝါဒေါ ကေကာရဏဝါဒေါ။ သမ္မော၊ယော။၉၂။ ေ-ကေန ပကတိသင်္ခါတေန ကာရဏေန ပဝတ္တော နာ အနေကေဟိ ကာရဏေဟီတိ ပကတိကာရဏဝါဒေါ ကေကာရဏဝါဒေါ နာမ။ နီ၊ပြည်၊သျ၊၁။၃၇၅။ (ထိုဝါဒအကျယ်ကို မာန်၊သျ၊သစ်၊နှာ။၃၇၅။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋီ၊၂၊သျ၊ ၄။၂၁၁-တို့ကြည့်။)

ကေကာလ (ပု) [ကေ+ကာလ] (၁) တစ်ခု သောအချိန်အခါ ကာလ၊ တစ်ပြိုင်နက် သော ကာလ။ (၂) တူသောအချိန်ကာလ။ **(၁)** ဝေံ တေသံ စတုန္နံ အရိယသစ္စာနံ ကေကာလေ ကေကွဏေ ကေစိတ္တေ အပုဗ္ဗံ အစရိမံ အဘိသမယော ဘဝတိ။ ပေဋကော။၂၅၅။ (-အံ၊ဋီ၊၃။၁၅၅။) **(၂)** ကေကာလိက-ထောင့်ကွင်းကြည့်။

ကေကာလသန္ဌာန (တိ) [ကေ+ကာလသန္ဌာန] တူသောကာလ တူသောသန္ဌာန် ရှိသော။ သမာနကာလသန္ဌာနေဟိတိ ကေကာလ-သန္ဌာနေဟိ။ အနုဋီ၊၃။၂၄။

ကေကာလသမဝဓာန (န) [ကေကာလ+သမ ဝဓာန] တစ်ခုသောကာလ၌-တစ်ချိန်တည်း၌-ဖြစ်တည်ခြင်း။ ယထာ ဝါ ပန ဃဋေ ဒုဒ္ဓံ ပက္ခိတ္တံ ဒဓိ ဘဝတိ။ နာ စတ္ထိ ကေ-ကာလသမဝဓာနံ ဒုဒ္ဓဿ စ ဒဓိဿ စ။ နေတ္တိ။၆၆။ (-နေတ္တိ၊ဋ္ဌ။၁၃၆။)

ကေကာလိက (တိ) [ကေကာလ+ဣက] တူသော ကာလရှိသော။ ယုဂနဒ္ဓါတိ ပဟာ-တဗ္ဗပဟာယကယုဂေ နဒ္ဓါ ဝိယ ဝတ္တနကာ ကေကာလိကတ္တာ။ အံ၊ဋီ၊၁။၁၄၃။

ကေကာသာဝပဇ္ဇောတ (တိ) [ကေကာသာဝ+ ပဇ္ဇောတ] တစ်ခဲနက်သင်္ကန်းရောင်ဖြင့်-သင်္ကန်းရောင်တစ်ရောင်တည်းဖြင့်-ထွန်း လင်းတောက်ပသော။ တတော ပဋ္ဌာယ သကလနဂရံ ကေကာသာဝပဇ္ဇောတံ ဣ-

သိဝါတပဋိဝါတံ အဟောသိ။ အံ၊ဌ၊၁။၁၆၄။ (-ဗုဒ္ဓဝံ၊ဌ။၁၆၉။)

ကေကိစ္စ (နာ) [ကေ+ကိစ္စ] (၁) တစ်ခုသော အမှု ကိစ္စ။ (တိ)(၂) တူသောကိစ္စရှိသော။ (၁) ဝတ္တသီသေန ဟိ သော ကေကိစ္စမ္ပိ နာ ကရောတိ။ ဝိ၊ဌ၊၂။၁၁၉။ (-ဓမ္မ၊ဌ၊၁။ ၃၂၉။) (တိ)(၂) ကေရသာ ဟောန္တိတိ သကိစ္စသာဓနပဋိပက္ခပဟာနေန ကေကိစ္စာ ဟောန္တိ။ ပဋိသံ၊ဌ၊၁။၂၇၆။ (-ပဋိသံ၊ဌ၊၂။၁၉၀။)

ကေကိစ္စဋ္ဌ (ပု) [ကေကိစ္စ+အတ္ထ] တစ်ခုတည်းသော-ကိစ္စ-အရသာ-ရှိသည်၏ အဖြစ်ဟူသော အနက်သဘော။ ကေရသဋ္ဌကြည့်။

ကေကိရိယ (တိ) [ကေ+ကိရိယ] အတူတက္ခတစ်ပေါင်းတည်း-ပြုခြင်းရှိသော၊သူ။ အပိစ ကိစ္စကရဏီယေသု တေဟိ သဒ္ဒီ အာဒိတောဝ ကေကိရိယဘာဝံ ဥပဂစ္ဆန္တော သံသန္ဒတိ။ အဘိ၊ဌ၊၃။၆၆။

ကေကိယ (တိ) [ကေက+ဣယ] တစ်ယောက်ထီးတည်း။ ကေကိယာ အဒုတိယာ၊ တာဒိသာ သမဏာ မမ။ အံ၊ဌ၊၂။၂၇၁။ (သီမူ၌ "ကောကိယာ"၊ သျာမူ၌ "ကောနိယာ" ဟု ရှိသည်။) ကေကိယာတိ ကေကာ၊ စတူသု ဣရိယာပထေသု ကေကာ ဟုတ္ထာ ဝိဟရန္တီတိ အဓိပ္ပါယော၊ တေနေဝါဟ "အဒုတိယာ"တိ။ အံ၊ဋီ၊၂။၂၅၃။

ကေကုစ္ဆိ (ထီ၊ပု) [ကော+ကုစ္ဆိ။ ကေ+ကုစ္ဆိ] တစ်ခုသော (အမိ)ဝမ်းဗိုက်၊ တစ်ဝမ်းတည်း။ လုဒ္ဒေါပိ အာဂန္တာ တေ တယော ဇနေ ကေတော ဌိတေ ဒိသွာ မေတ္တစိတ္တံ ဥပ္ပါဒေတွာ ကေကုစ္ဆိယံ နိဗ္ဗတ္တဘာတရောဝိယ။ ဇာ၊ဌ၊၄။၄၁၈။

ကေကုဋ္ဌ (ပု၊နာ) [ကေ+ကုဋ္ဌ] တစ်လုံးသော အိုး၊ အိုးတစ်လုံး။ ဥဒကေ ဟတ္ထံ ဩတာရေတွာ ဥဏ္ဍဘာဝံ ဥတ္ထာ ကေကုဋ္ဌံ အာဟရိတွာ ဥဒကံ ဂဏ္ဍန္တိ။ အံ၊ဌ၊၁။၂၈၂။

ကေကုဋိက (တိ) [ကော+ကုဋိ+က] တစ်ခုတစ်လုံး-သော အိမ်ရှိသော၊ အိမ်တစ်လုံးရှိသော။ ဂါမော နာမ ကေကုဋိကောပိ ဂါမော။ ဝိ၊၁။၅၆။ (-ဝိ၊ဌ၊၁။၂၅၉။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၁။၆၉။)

ကေကုဋ္ဌက (တိ) [ကေ+ကုဋ္ဌ+က] တစ်ခုသော နံရံရှိသော၊ နံရံတစ်ဖက်ရှိသော။ သစေ ကေကုဋ္ဌကေ ဂေဟေ ဒ္ဓိသု ပသေသု ဒ္ဓါရာနိ ကတ္ထာ ဝဋ္ဌဥ္ဆန္တိ။ ဝိ၊ဌ၊၁။ ၂၄၅။

ကေကုဏ္ဍလ (တိ) [ကေ+ကုဏ္ဍလ] တစ်ခုသောနားတောင်းရှိသော၊ နားတောင်း တစ်ဖက်ရှိသော၊သူ(မိဖုရား)။ ပုန ပေသိတေ စ ပန ကေကုဏ္ဍလာဝ အာဂမာသိ။ ဇာ၊ဌ၊၅။၄၇၃။

ကေကုမ္ဘကာရသာလာ (ထီ) [ကော+ကုမ္ဘကာရသာလာ] တစ်ခုသော အိုးထိန်းသည်တို့၏ဇရပ်၊ အိုးထိန်းသည်တို့၏ ဇရပ်တစ်ခု။ တထာ ဟိ နံ ကေကုမ္ဘကာရသာလာယ နိသိန္နမ္ပိ နာ ဇာနာတိ။ မ၊ဌ၊၄။၂၀၆။

ကေကုမ္ဘီ (ထီ) [ကော+ကုမ္ဘီ] တစ်ခုသော ထမင်းအိုး။ ကေသ ရညော ရဇွေ ဝုတ္တ-သဿာ တိပ္ပကာရာ ဘဝိဿန္တိ ကေ-ကုမ္ဘိယာ ဩဒနော ဝိယ။ ဇာ၊၄၂၊၁။၃၆၀။ သာရတ္ထ၊၂။၃၀၉-၃၁၀။ အံ၊ဋီ၊၃။၆၇။

ကေကုလ (နဲ) [ကေ+ကုလ] (၁) တစ်ခုသော အမျိုးအနွယ်။ (မင်း၊ ရွာစား၊ လူ-စသည်)။ (၂) တစ်ခုသောအိမ်။ **(၁)** နဲ ဂါမဓမ္မော နော နိဂမဿ ဓမ္မော၊ နဲ စာပိယံ ကေ-ကုလဿ ဓမ္မော။ အပ၊၂။၂၄၆။ အံ၊၄၂၊၁။ ၂၉၂။ ကေကုလဿ ဂါမော(ဝိ၊၁။၂၉၉)တိ ကေသ ရညော ဝါ ဘောဇကဿ ဝါ ဂါမော။ ဝိ၊၄၂၊၂။၂၃၃။ ကေကုလံ တေ-ဒဝေါစုန္တိ တ္ထေ ကုလံ နာမ တသ္မီ မနုဿာ။ ဝဇိရ။၃၇၈။ (ဤဝဇိရဗုဒ္ဓိဋီကာ၏ အဖွင့်ခံ သံဝဏ္ဏေတဗ္ဗပါဋိကို ပါဋိအဋ္ဌကထာ တို့၌ မတွေ့ရ။) **(၂)** ယတ္ထ ကေကုလေပိ ဘိက္ခံ အလဘိတ္ဘာ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။၁၀၄။ (-ကခါ၊ဋီ၊ သစ်။၂၈၉။)

ကေကုလဂါမ (ပု) [ကေကုလ+ဂါမ] တစ်ဦး သော-တစ်ယောက်သော-အမျိုး၏ရွာ၊ တစ် ဦးတစ်ယောက် ပိုင်ဆိုင်သောရွာ။ တ္တော-ဝတာ ကေကုလဂါမဿ ကျေပစာရတာ ဒဿိတာ။ ဝိ၊၄၂၊၂။၂၃၄။

ကေကူဋသင်္ဂဟိတ (တိ) [ကေကူဋ+သင်္ဂဟိ တ] တစ်ခုသောအထွတ်ဖြင့်-သိမ်းယူ-ပိုင်း ဖြတ်-အပ်သော။ မာဋ္ဌောတိ ကေကူဋ-သင်္ဂဟိတော စတုရဿပါသာဒေါ။ ဝိ၊၄၂၊ ၂။၂၃၅။ ကခါ၊ဋီ၊သစ်။၂၈၉။ (-အဘိ၊၄၂၊ ၂။၃၅၀။ ဒီ၊ဋီ၊၁။၂၅၆။ ဒီ၊ဋီ၊၃။၂၃၀။ သီ၊ ဋီ၊သစ်၊၂။၁၂၀။) ကေကူဋသင်္ဂဟိတောတိ ကေကူဋေန ပရိစ္ဆိန္နော။ ပါရာ၊ယော။၂၇၈။ သမ္မော၊ယော။၂၀၉။

ကေကူဋာဂါရ (နဲ) [ကေကူဋ+အာဂါရ] တစ်ခု သော အထွတ်ရှိသော အိမ်။ အထ နေသံ မဟာသက္ကာရံ ကတ္ဘာ ဥဘောပိ ကေ-ကူဋာဂါရမေဝ အာရောပေတ္ဘာ နီဟရီသု။ ဓမ္မ၊၄၂၊၂။၂၀၅။

ကေကေသ (ပု) [ကေ+ကေသ] တစ်ခုသော ဆံပင်၊ ဆံပင်တစ်ချောင်း။ ကေကေသမ္ပိ လုဉ္စာပေတိ။ ဝိ၊၄၂၊၃။၃၀၃။ (-ဝိမတိ၊၂။ ၁၁၂။)

ကေကောဋိ (ထီ) [ကော+ကောဋိ] (၁) တစ်ခု သောအစွန်း။ (တိ)(၂) တစ်ခုသော အဖို့ အစုရှိသော (ဆိတ်သုဉ်းခြင်း)။ **(၁)** ကေ-ကောဋိ နီဟရိတ္ဘာ ဌပိတေ ဝံသေ ဌိတ-ဿ အာကာသကရဏံ သန္ဓာယာတိ ကေစိ ဝဒန္တိ။ ဝဇိရ။၁၂၉။ **(တိ)(၂)** ယထာဒဿိ-တေ စတုကောဋိကေ ပစ္ဆိမာ ကေကောဋိ လဗ္ဘတိ။ ဒီ၊ဋီ၊၂။၈၂။

ကေကောဋိက (တိ) [ကော+ကောဋိ+က] တစ် ခုသောအစွန်းရှိသော(သွား)။ တေသံ ဥ-ဘောသု ပဿေသု ကေကော ကေမူ-လကော ကေကောဋိကော မလ္လိကမကုဋ္ဌ-သဏ္ဌာနော။ အဘိ၊၄၂၊၂။၂၂၃။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။ ၂၄၃။ (-ခုဒ္ဒက၊၄၂။၃၄။) ကော ကောဋိ အဿာတိ ကေကောဋိကော။ သမ္မော၊ ယော။၁၅၆။

ကကောင်္ဘာသ (ပု) [က+ကောင်္ဘာသ] (၁) တစ်ခုသောအဖို့အစု။ (တိ)(၂) တစ်ခုသောအဖို့အစုရှိသော။ (၃) တူသောအဖို့အစုရှိသော။ **(၁)** ကဝိဓနာတိ ကကောင်္ဘာသေန။ အဘိ၊၌၊၂။၃၃။ **(တိ)(၂)** ကဲ့သိက(၁) ကြည့်။ **(၃)** ဝတ္ထုဝသေန သမာနဘာဂါ၊ ကကောင်္ဘာသာတိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။ ကခ်ီ၊ဋီ၊သစ်။၁၄၉။

ကကောင်္ဘာသပွမာဏ (တိ) [ကကောင်္ဘာသ+ပမာဏ] တစ်ခုသောအဖို့အစုပမာဏ ရှိသော။ လ္ဟမသ္မိ ဇနပဒေ မနုဿာနံ ကသေ အဋ္ဌစ ဟလိတေ တတော ဧ-ကကောင်္ဘာသပွမာဏော ဥတ္တရကုရူနံ ကေ-သော။ အဘိ၊၌၊၂။၂၀။ သာရတ္ထ၊၂။၂၅၂။

ကကောင်္ဘာသပွဝတ္တိသမဂီ (တိ) [ကကောင်္ဘာသ ပွဝတ္တိ+သမဂီ] တစ်ခုသော(ဒုက္ခ) အဖို့အစု၏ ဖြစ်ခြင်းနှင့်ပြည့်စုံသော။ ဒုက္ခ-သမုဒယေသု ကကောင်္ဘာသပွဝတ္တိသမ-ဂီနော ဒဿီယန္တိ။ မူလဋီ၊၃။၁၃၅။ က-ကောင်္ဘာသုပွတ္တိသမဂီနောတိ ဒုက္ခကောင်္ဘာ-သုပွတ္တိသမဂီနော။ အနုဋီ၊၃။၁၈၆။ (ဋီကာ နှစ်စောင်ပါဠိမတူ။)

ကကောင်္ဘာသုပွတ္တိသမဂီ (တိ) [ကကောင်္ဘာသုပွတ္တိ+သမဂီ] တစ်ခုသောအဖို့အစု၏ ဖြစ်ခြင်းနှင့်ပြည့်စုံသော။ အထက်ပုဒ်ကြည့်။

ကကောဏ (ပု) [က+ကောဏ] တစ်ခုသော ထောင့်-အထောင့်-ထောင့်စွန်း။ က-ကောဏေပိ ဝဋ္ဋတိ။ ကခ်ီ၊ဋီ။၉၈။

ကကောလာဟလ (ပု၊န) [က+ကောလာဟလ] တစ်ခဲနက်ဖြစ်သော-တစ်ပြိုင်နက်ဖြစ်သော-အုတ်အုတ်ကျက်ကျက်အသံ-ဆူညံကြွေးကြော်သံ-ကျယ်လောင်သောအသံ။ ပထဝီတလတော ယာဝ ဗြဟ္မလောကာ, တာဝ ကကောလာဟလံ ... အဟောသိ။ ဝိ၊၌၊၁၊၇၁။ ကကောလာဟလန္တိ က-တော ပဝတ္တကောလာဟလံ။ သာရတ္ထ၊၁။ ၁၇၉-၈၀။ (-ဒီ၊၌၊၁။၂၁၅။ မ၊၌၊၂။၅၆။) ကနိန္နာဒ-လည်းကြည့်။

ကကွက (ပု) [က+ခက] (၁) တစ်ပြိုင်နက်သောခဏ။ (တိ)(၂)တစ်ခုတည်းသောခဏရှိသော။ **(၁)** န အပုဗ္ဗံ အစရိမံ ဥပ္ပဇ္ဇန္တိတိ န ကကွက ဥပ္ပဇ္ဇန္တိ။ အဘိ၊ ဝိ။၃၃၂။ (-ပဋိသံ။၂၆၀။ ဒီ၊၌၊၁။၅၇။ သီ၊ ဋီ၊သစ်၊၂။၁၇၉။) **(တိ)(၂)** ကကွကတာယ သမောဓာနဌေနာတိ ကေဏ္ဍံ သမောသရ-ဏဌေန။ ပဋိသံ၊၌၊၂။၁၆၇။ (-အဘိ၊၌၊၂။ ၁၀၇။ သီ၊ဋီ၊သစ်၊၂။၃၃၇။)

ကကွကပရိယာယ (ပု) [ကကွက+ပရိယာယ] တစ်ခုတည်းသော ခဏ၌ဖြစ်ခြင်း၏ အ-ကြောင်း။ ပုန ဝိမောက္ခာနံ နာနာကွကာနံ ကကွကပရိယာယံ ဒဿေတုကာမော "ကတိဟာကာရေဟီ" တိအာဒိမာဟ။ ပဋိ သံ၊၌၊၂။၁၆၇။

ကကွကိက (တိ) [ကကွက+လ္ဟက] တစ်ခု သော-တစ်ပြိုင်နက်သော-ခဏရှိသော။ ယုဂနဒ္ဓာတိ ကကွကိကယုဂနဒ္ဓာ။ ဧတေ ဟိ အညသ္မိ ခဏေ သမာပတ္တိ, အညသ္မိ

ဝိပဿနာတိ ဧဝံ နာနာခကိကာပိ ဟောန္တိ၊ အရိယမဂ္ဂေ ပန ကေကွကိကာ။ မ၊၁၊၄။ ၂၄၈။

ကေကွကိကယုဂနွ (တိ) [ကေကွကိက+ယုဂနွ] တစ်ပြိုင်နက်သောခကရှိသော အစုံဖွဲ့အပ်သော (သမထ, ဝိပဿနာ)။ အထက်ပုဒ်ကြည့်။

ကေကွတ္တုံ (ဗျ) [ကေ+ကွတ္တုံ။ ရူ။၄၁၉။ မောဂ်၊ ၄။၁၁၄။ ကေ+သကီ။ သကီ ကို ခတ္တုံပြု။ ကစ္စည်း။၆၄၆။ ကေဿ သကီ ကေကွတ္တုံ။ နီတိ၊သုတ္တ။၁၂၈၄။ ကေက တွသ် (သံ)] တစ်ကြိမ်။ ကေကွတ္တု(ဝိဘာဝိနီ။၁၂၅)နှင့် ကေသွီ ဝါရေ။ မကိမဏ္ဍု။၁။၃၉၅။ ကေဂုဏ (၁) လည်းကြည့်။

ကေကွနွ (ပု) [ကေ+ခနွ] (၁) တစ်ခုသောခနွာ၊ ခနွာတစ်ပါး။ (တိ)(၂) တစ်ခုတည်းသော ပင်စည်ရှိသော (ဝါးပင်)။ **(၁)** နတ္ထိ ကုဟိဉ္စိ လောကေတိ လောကသွီ ကတ္ထစိ ကေကွနွေပိ ... ကောရမွကေပိ နတ္ထိ။ အံ၊၁၊၂။၃၀၃-၄။ **(တိ)(၂)** ကေကွနွော ပဝနိုတ္တာ၊ တတော သာခါ ပဘိဇ္ဇတိ။ ဗုဒ္ဓဝံ။၃၅၀။ ကေကွနွောတိ အဝနိုဂုဟော ကေော အဒုတိယော စာတိ အတ္ထော။ ဗုဒ္ဓဝံ၊၁။၂၄၅။

ကေကွနွဂကန (ထိ၊နု) [ကေကွနွ+ဂကန] တစ်ခုသောခနွာ-ခနွာတစ်ပါး-ဖြင့် ရေတွက်ခြင်း။ စက္ခာယတနာဒီနံ ကေကွနွဂကနေန ဂကေတဗ္ဗတာယ ကေဝိဓတ္တ ဒဿေတိ။ မူလဋီ၊၃။၁၁။

ကေကွနွဖလ (တိ) [ကေကွနွ+ဖလ] တစ်ခုသောခနွာ-ခနွာတစ်ပါး-ဟူသောအကျိုး ရှိသော။ ကေကွနွဖလတ္တာ အသညာဘဝူပဂံ ကမ္မံ "အပွဝေဒနီယ"နွှ် ဝုတ္တံ။ အံ၊ဋီ၊၃။ ၂၈၆။

ကေကွရ (ပု၊နာ) [ကေ+အကွရ။ ကောကွရ (သံ)] (၁) အကွရာတစ်လုံး။ (တိ)(၂) အကွရာ တစ်လုံးရှိသော။ **(၁)** သဧေ ဟိ ကေပဒမွိ ကေကွရမွိ ဥပွဋိပါဋိယာ ဒေတိ။ ဝိ၊၁၊၃။ ၂၅၀။ (-ဒီ၊၁၊၂။ ၂၈၈။ အံ၊၁၊၁။ရာ။ ဝိမတိ၊၁။ရ။) **(တိ)(၂)**အောက်ပုဒ်ကြည့်။

ကေကွရပဒ (နာ) [ကေကွရ+ပဒ] အကွရာတစ်လုံးရှိသောပုဒ်။ ကေကွရပဒမကွရန္တိ ကေ။ ဝဇီရ။၄၃။ မာ ဧဝံ မညသီတိအာဒီသု ဝါ ကေကွရပဒါ မာကာရာဒိ အကွရံ နာမ။ နေတ္တိ၊ဝိ။၄၆။

ကေကွိ (နာ) [ကေ+အကွိ] (၁) တစ်ခုသော မျက်စိ၊ မျက်စိတစ်ဖက်။ (တိ)(၂) မျက်စိတစ်ဖက်ရှိသော၊သူ။ **(၁)** အောက်ပုဒ်ကြည့်။ **(တိ)(၂)** တာတ ကေကွိနော အကွိ ဝိယ စ ဟဒယံ ဝိယ စ အတိဝိယ ပိယော မေ အဟောသိတိ။ ဓမ္မ၊၁၊၁။ရ။

ကေကွိဥဘယကွိကာက (တိ) [ကေကွိဥဘယကွိ+ကာက] မျက်စိတစ်ဖက်ကန်းသော, မျက်စိနှစ်ဖက်ကန်းသော၊သူ။ ကာကနွှ် ကေကွိဥဘယကွိကာကံ။ မဟာနိ၊၁။၁၈၈။

ကေကွိကာက (တိ) [ကေကွိ+ကာက] မျက်စိတစ်ဖက်ကန်းသော၊သူ။ ကာကောတိ ကေကွိကာကော ဥဘယကွိကာကော ဝါ။ မ၊

ဌ၊၄။၁၅၁။ သံ၊ဌ၊၁။၁၄၉။ အံ၊ဌ၊၂။၇၆။ အဘိ၊ဌ၊၃။၇၈။ သာရတ္ထ၊၃။၃၇၇။

ကေကွိဟတ (တိ) [ကေကွိ+ဟတ] မျက်စိ တစ်ဖက်-ပျက်စီး-ကန်း-သော၊သူ။ ဂေါကာ-ဏာတိ ကေကွိဟတာ ကာဏဂါဝီ။ ဒီ၊ဌ၊၃။၁၈။

ကေခတ္တိယ (ပု) [ကေ+ခတ္တိယ] တစ်ယောက်သောမင်း၊ မင်းတစ်ပါး။ တတ္ထ စ ကေခတ္တိ-ယောပိ ဘိက္ခာစာရော (ဘိက္ခာစရကော) နာမ နတ္ထိ။ ဝိ၊ဌ၊၃။၂၈၉။ အပ၊ဌ၊၁။၁၀၅။

ကေခါဏုက (ပု၊နဲ) [ကေ+ခါဏုက] တစ်ခုသောငုတ်။ တတ္ထ ကေခါဏုကေ ဗဒ္ဓကုမ္ဘိယာပဌမံ ခါဏုကံ ဝါ ဥဒ္ဓရတိ။ ဝိ၊ဌ၊၁။၂၇၄။

ကေခါရီ (ထီ) [ကော+ခါရီ] တစ်တို့ (=လေးတင်း)။ စတသော မာနိကာ ကေခါရီ။ သာရတ္ထ၊၁။၁၂၄။

ကေခီရဗိန္ဒုဒုဟနကာလ (ပု) [ကေခီရဗိန္ဒုဒုဟန+ကာလ] နို့ရည်တစ်ပေါက်ညှစ်ရာအခါ။ အထ ခေါ ဂါဝီ ထနေ ဂဟေတွာ ကေခီရဗိန္ဒုဒုဟနကာလမတ္တံ ဂဟေတဗ္ဗံ။ အံ၊ဋီ၊၁။၁၈၄။ (-အံ၊ဋီ၊၃။၂၈၈။)

ကေခုရ (တိ) [ကေ+ခုရ] ခွါတစ်ခုရှိသော၊သူ (သတ္တဝါ)။ ဂါဝီ ကေခုရံ ကတ္ဘာ(ဒီ၊၃။၁၆၂)တိ ဂါဝီ ဂဟေတွာ ကေခုရံ ဝါဟနမေဝ ကတ္ဘာ။ ဒီ၊ဌ၊၃။၁၄၇။ ကေခုရံ ကတ္ဘာတိ အနေကသဖမ္ပိ ကေသဖံ ဝိယ ကတ္ဘာ၊ အဿံ ဝိယ ကတ္ဘာတိ အတ္ထော။ ဒီ၊ဋီ၊၃။၁၅၈။

ကေဂစ္ဆ (ပု) [ကေ+ဂစ္ဆ] တစ်ခုသော-ချုံပင်-ဝတ်ပန်းပင်။ တစ်ခုသောဆူးပန်းပင်။ (သျ)။ ကုသုမ္ဘရာတိ ကေဂစ္ဆာ။ ဇာ၊ဌ၊၇။၃၁၂။

ကေဂဏန (ထီ၊နဲ) [ကေ+ဂဏန] တစ်ခုဖြင့်-တစ်ပေါင်းတည်း-ရေတွက်ခြင်း၊ တစ်ခုဟူသော အရေအတွက်။ ကေဂဏနံ ဂတာ-နီတိ အတ္ထော။ ပဋိသံ၊ဌ၊၂။၁၉၇။ (ကေသ-ဂ်ဟိတ-လည်းကြည့်။)

ကေဂဏပရိယာပန္ဒ (တိ) [ကေဂဏ+ပရိ ယာပန္ဒ] တစ်ခုသော-အပေါင်း-ဂိုဏ်း-အသင်းအပင်း-၌ အကျုံးဝင်သော။ ကေဂဏ-ပရိယာပန္ဒေဟိ စ ရက္ခိတာ။ ဝိ၊ဌ၊၂။ ၁၄၁။ ကေဂဏပရိယာပန္ဒေဟီတိ မာလာကာရာ-ဒိကေဂဏပရိယာပန္ဒေဟိ။ ဝိမတိ၊၁။၂၆၉။

ကေဂဏ္ဍုသဂဟဏ (နဲ) [ကေဂဏ္ဍုသ+ဂဟဏ] ရေတစ်ငုံကို-ယူ-ငုံ-ခြင်း။ တ္တော-ဝတာတိ ကေဂဏ္ဍုသဂဟဏမတ္တေန။ သာရတ္ထ၊၃။၃၈၇။

ကေဂတ (တိ) [ကေ+ဂတ] မြတ်သည်၏ အဖြစ်သို့ ရောက်သော၊သူ။ ယာဝ နဲ ပရေ ကေဂတေ ကရောမီတိအာဒီသု သေဌ-ဝစနောပိ ကေသဒ္ဒေါ လောကေ ဒိဿတိ။ သာရတ္ထ၊၁။၃၆၆။ (ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋီ၊၁။၁၈၂-အလားတူပါဋ္ဌိ၌ "ကောဟံ တေ" ဟုရှိသည်။)

ကေဂတိ (ထီ၊ပု) [ကေ+ဂတိ] (ထီ)(၁)တူသော-ဂတိ-လားရာ-ဘုံဘဝ။ (ပု)(၂) အဖော်မရှိ-ရည်တူမရှိ-ပြိုင်ဘက်မရှိ-တစ်ပါးတည်းသော-ဆည်းကပ်ကိုးကွယ် လည်းလျောင်း

ရာဖြစ်သော၊သူ (မြတ်စွာဘုရား)။ **(ထီ)(၁)** အောက်ပုဒ်ထောင့်ကွင်းကြည့်။ **(ပု)(၂)** တိ လောကေကဂတိ နာထော၊ ပါတု လောက-မပါယတော။ အလင်္ကာ၊ဂါထာ။၃၃၄။ တိ-လောကဿ လောကတ္တယဝတ္တိနော ဇန-ဿ ကေဂတိ အသဟာယဂတိ ပဋိသရ-ဏဘူတော နာထော။ အလင်္ကာ၊ဋီ။၃၁၃။ ကောယေဝ ဂတိ ပဋိသရဏန္တိ စ တိ-လောကဿ ကေဂတိတိ စ ဝါကျံ။ အ လင်္ကာ၊ဋီ၊သစ်။၃၁၃။

ကေဂတိက (တိ) [ကော+ဂတိ+က] (၁) တူ သော-ဂတိ-လား-ရာ-ဘုံဘဝ-ရှိသော၊သူ။ (၂) တူသော-ဖြစ်ခြင်း-အလား-ရှိသော၊ တူသောပါဠိသွား-ရှိသော၊ အလား-တူသော။ **(၁)** သမသမဂတိယောတိ ဒုတိယတ္တ-ဘာဝေ သဗ္ဗာကာရေန သမဂတိကော ကေဂတိကော။ အဒ၊ဋ္ဌ၊၃၈၀-၁။ **(၂)** သ-ဟဇာတဝါရော ဣမိနာဝ ကေဂတိကော။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၄၈၆။

ကေဂန္ဓ (ပု) [ကေ+ဂန္ဓ] (၁) တစ်ခုသောအနံ့။ (တိ)(၂) တစ်ခုသော-တစ်ခဲနက်သော-အနံ့ ရှိသော။ **(၁)** နာဟံ ဘိက္ခဝေ အညံ ကေ-ဂန္ဓမ်ပိ သမနုပဿာမိ။ အံ၊၁။၁။ (-အံ၊၂။၆၀။) **(တိ)(၂)** ဒဿသဟဿီ လောကဓာတု ကေဂန္ဓာ ကေမာလာ ကေသာဓုကာရာ အဟောသိ။ အပ၊ဋ္ဌ၊၁။၈၄။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၁။၈၂။ (-အပ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၇၀။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၃။၈၀။)

ကေဂန္ဓကုဋီ (ထီ)[ကော+ဂန္ဓကုဋီ] တစ်ခုသော-နံ့သာဖြင့်ထုံအပ်သော ကျောင်း-ဂန္ဓကုဋီ-ဘုရား၌ သီတင်းသုံးတော်မူရာ ကျောင်းဆောင်၊ ဂန္ဓကုဋီတစ်ဆောင်တည်း။ ကေဂန္ဓကုဋိယံ ဝသိတုံ နာ ဒဿတိ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊ ၂။၁၃။ အံ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၂၉။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၄။၉၆။

ကေဂန္ဓသမောဒက (တိ) [ကေ+ဂန္ဓသမော ဒက] အနံ့တကြိုင်ကြိုင်လှိုင်သော။ (သျှ။) တစ်ခန်းလုံး အမွှေးအကြိုင်ဖြင့်လှိုင်သော။ (ဇာတ်ဝတ္ထု၊။) ကုမာရံ ဂန္ဓောဒကေန နှာပေတွာ ... ဂန္ဓဒါမ ပုပ္ဖဒါမ ဓူမ ဝါသ-စုဏ္ဏာဒီဟိ အန္တောဂဗ္ဘံ ကေဂန္ဓသမောဒကံ ကတွာ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၆။၁၀။ (စရိယာ၊ဋ္ဌ-အလား တူပါဠိဋ္ဌ "ကောမောဒပမောဒံ" ဟုရှိသည်။ ယင်းပုဒ်လည်းကြည့်။)

ကေဂဗ္ဘ (ပု) [ကေ+ဂဗ္ဘ] (၁) တစ်ခုသော-တိုက်ခန်း-အခန်း။ ကေဂဗ္ဘေပိ အနုပသ-မ္ပန္နေ နိပန္နေ သဗ္ဗဂဗ္ဘေသု နိပန္နာနံ အာ-ပတ္တိ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၃၊ (-၁၈၆။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၃။၈၆။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၄။၁၀၄။ ကင်္ခါ၊ဋီ၊သစ်။၄၅၉။)

ကေဂမန (ထီ၊န) [ကေ+ဂမန] တစ်ယောက်တည်း သွားလောက်ရာဖြစ်သောလမ်း၊ ခြေလျင်လမ်း။ ကောယန-ကြည့်။

ကေဂဟဏ (န) [ကေ+ဂဟဏ] (၁) တစ်ခု သောယူခြင်း၊ တစ်ကြိမ်-တစ်ခါ-တည်း ယူခြင်း။ (၂) ကေ-သဒ္ဒါ။ **(၁)** ဘိက္ခုပိ သာမဏေရောပိ အာဂန္တွာ ကေဂဟဏေနေဝ ကေမေကံ ကောဋ္ဌာသံ ကရောန္တိ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊ ၃။၁၁၈။ ကေဂ္ဂဟဏ(၃)လည်းကြည့်။ **(၂)** သဘာဂဥတုနော အနေကန္တသဘာဝတော ကေဂဟဏံ ကတံ။ မူလဋီ၊၂။၇။

ကေဂါထာ (ထီ) [ကော+ဂါထာ] တစ်ခုသော ဂါထာ။ ကေဂါထာပိ သမန္တဘဒြ(ဒ္ဒ)ကတ္တာ ဓမ္မဿ ပဌမပါဒေန အာဒိကလျာဏာ။ ဝိ၊ ဋ္ဌ၊၁။၉၈။ ဣတိဝုတ်၊ဋ္ဌ။၂၅၁။ သုတ္တနိ၊ဋ္ဌ၊၂။ ၁၆၆။ (-သီ၊ဋီ၊သစ်၊၁။၈၁။)

ကေဂါထာပဒ (နဲ) [ကေ+ဂါထာပဒ] တစ်ခု သောဂါထာပုဒ်။ တတောယေဝ ဘဂဝ-တော ဝစနံ ကေဂါထာပဒမ္ပိ ... အတ္ထမာ-ဝဟတိ။ သီ၊ဋီ၊သစ်၊၁။၃၄၄။

ကေဂါထာဝတ္ထု (နဲ) [ကေဂါထာ+ဝတ္ထု] ဂါထာ-တစ်ပုဒ်၏-တစ်ခုတည်း၏-ဝတ္ထု။ ဣဒံ ဝတ္ထုန္တိ ကေဝစနနိဒ္ဒေသော ကေ-ဂါထာဝတ္ထုဘာဝေန ကတော။ မူလဋီ၊၁။၁၃၁။

(အဘိ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၁၂-၌ ဝတ္ထုကြောင်း သုံး မျိုးကို ပြဆိုထားသော်လည်း ထိုဝတ္ထု ကြောင်းသုံးခုလုံးကိုပေါင်း၍ ဂါထာတစ်ခု တည်းဖြင့်ဖွဲ့စီလျက်ပြသောကြောင့် သုံးဝတ္ထု လုံးသည် ဂါထာတစ်ခုတည်း၏ ဝတ္ထုဖြစ် သည်၊ ထို့ကြောင့် "ဣဒံ ဝတ္ထုံ"ဟု ကေဝုစ် ဖြင့် မိန့်သည်ဟု ဆိုလိုသည်။)

ကေဂါမ (ပု) [ကေ+ဂါမ] တစ်ခုသောရွာ။ ကေဂါမေ ပိဏ္ဍာယ ဝါ စရန္တံ ဥပဇ္ဈာယံ ပဿတိ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၃။၂၇၀။ (-ဒီ၊ဋ္ဌ၊၃။၃၉။ သံ၊ ဋ္ဌ၊၂။၃၁၉။ အံ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၄၁။ သုတ္တနိ၊ဋ္ဌ၊၂။ ၂၁၈။ ဝဇိရ။၃၆၁။)

ကေဂါမခေတ္တ (နဲ) [ကေ+ဂါမခေတ္တ။ ကေ ဂါမ+ခေတ္တ] တစ်ခုသော-ရွာ၏ အပိုင်း အခြား-ဂါမခေတ်-ရွာနယ်မြေ။ ကေဂါမ-ခေတ္တေ ဇေဋ္ဌော ဥသဘော၊ ဒ္ဓိသု ဇေဋ္ဌော ဝသဘော။ သုတ္တနိ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၆။ (-ဝိမတိ၊၁။ ၁၅၅။)

ကေဂါမဘောဇက (ပု) [ကေဂါမ+ဘောဇက] တစ်ယောက်သော ရွာစား၊ (တစ်ရွာတည်း ကိုစားရသူ)။ ကေဂါမဘောဇကမတ္တဿပိ ဘာဂျံ အဒိသ္ဓာ ဓနလာဘဿ ဩလော-ကေန္တော။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၅။၅၂၄။

ကေဂါမဝါသီ (တိ) [ကေဂါမ+ဝသ+ဏီ] တစ် ခုတည်းသောရွာ၌နေသော၊သူ။ တစ်ရွာ တည်းသား။ သဂါမေယျောတိ ကေဂါမ-ဝါသီ။ သံ၊ဋ္ဌ၊၁။၈၆။

ကေဂါမသီမာနိဿိတ (တိ) [ကေဂါမသီမာ+ နိဿိတ] တစ်ခုသော-ရွာနယ်နိမိတ်အပိုင်း အခြား-ဂါမသိမ်-၌ မှီသော၊သူ။ ကိဉ္စာပိ ဟိ ဘဂဝါ နိဒါနဝသေန ကေဂါမသီမာ-နိဿိတာနံ...သီမန္တရိကာ အနုညာတာ။ ဝိမ တိ၊၂။၁၆၂။

ကေဂါမီ (တိ) [ကေ+ဂမု+ဏီ] တစ်ခုတည်း သော-မြတ်သော-နိဗ္ဗာန်သို့ သွားရောက် ကြောင်းဖြစ်သော။ ကောယနန္တိ ကေဂါမိနံ၊ နိဗ္ဗာနဂါမိနန္တိ အတ္ထော၊ နိဗ္ဗာနဥို အဒုတိယ-ဘာဝတော သေဋ္ဌဘာဝတော စ "ကေ"နွှိ ဝုစ္စတိ။ ဒီ၊ဋီ၊၂။၂၈၀။ (-မ၊ဋီ၊၁။၃၃၁။)

ကေဂါဝုတ (နဲ) [ကေ+ဂါဝုတ] တစ်ဂါဝုတ်။ အနန္တပ္ပဘာ ပန ဒူရမ္ပိ ဂစ္ဆတိ အာသန္နမ္ပိ၊ ကေဂါဝုတံ ဒ္ဓိဂါဝုတံ ယောဇနံ အနေက-ယောဇနံ စက္ကဝါဋပရိယန္တမ္ပိ။ သုတ္တနိ၊ဋ္ဌ၊၂။ ၁၃၄။

ကေဂုဋ္ဌ (ပု) [ကေ+ဂုဋ္ဌ] တစ်ချင်ရွေး။ ကာကဏိကမတ္တံ နာမ "ကေဂုဋ္ဌမတ္တ"နွှိ ဝဒနွှိ။ သီ၊ဋီ၊သစ်၊၂။၁၂၈။

ကေဂုဏ (ပု) [ကေ+ဂုဏ] (၁) တစ်ကြိမ်၊ တစ်ခါ။ (၂) တစ်ခုသောဂုဏ်တော်၊ ဂုဏ်တော်တစ်ပါး။ (၃) တစ်ထပ်၊ တစ်လွှာ။ (၄) တူသောဂုဏ်။ **(၁)** နယိဒံ ကေဂုဏံ မုတ(အဘိ၊က။ရရ။ သုတ္တနိ။၃၉၀)နွှိ တဋ္ဌ ဣဒံ ပါရံ ကေဝါရံယေဝ (ကေကွတ္တုံယေဝ) ဖုသနာရဟံ (ဖုသနာရဟမ္ပိ) နဟောတိ။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၄၄။ သုတ္တနိ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၁၅။

(၂) ဘဂဝတော ကေဂုဏောပိ ဦနော နတ္ထိ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၃။၈၀။ **(၃)** ရဇ္ဇုကကာယဗန္ဓနံ ကေမေဝ ဝဋ္ဌတီတိ ရဇ္ဇုကံ ဗန္ဓန္တေန ကေဂုဏမေဝ ဗန္ဓိတုံ ကတ္တာ ဝဋ္ဌတိ။ သာရတ္ထ၊၂။၁၂၀။ **(၄)** အောက်ပုဒ်ထောင့် ကွင်းကြည့်။

ကေဂုဏဝဏ္ဏနာမ (နာ) [ကေဂုဏဝဏ္ဏ+နာမ] (၁) တူသောဂုဏ်တော်တို့ဖြင့် ချီးမွမ်းအပ်သောအမည်။ (တိ)(၂) တူသော ဂုဏ်တော်တို့ဖြင့် ချီးမွမ်းအပ်သော အမည် ရှိသော၊သူ (မြတ်စွာဘုရား)။ **(၁)** သဒိသဝှယောတိ ကေဂုဏဝဏ္ဏနာမေန အဝှာယနော။ စူဋနိ၊ဋ္ဌ။၈၁။ **(တိ)(၂)** သဒိသနာမောတိ တေသံ သဒိသနာမော ကေဂုဏဝဏ္ဏနာမော။ စူဋနိ၊ဋ္ဌ။၈၁။

ကေဂေဟ (ပု၊နာ) [ကေ+ဂေဟ] (၁) အိမ်တစ်လုံး။ (၂) တစ်ခုသော (လမ်း၏ နံပါးတစ်ဖက်ခြမ်း၌တည်သော) အိမ်စဉ်တန်း။ **(၁)** အဟံ ဝေရူပါယ ကာဋကဏ္ဏိယာ သဒ္ဓိံ ကေဂေဟေ ဝသိတုံ နသက္ကောမိ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၃။၄၀၂။ (-ဒီ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၅၃။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၄။၄၄။)

(၂) ဝိထိဝသေန ဝါ ဝိထိယံ ကေဂေဟဝသေန ဝါ ကုလဝသေန ဝါ ဂါဟေတဗ္ဗာ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၄။၉၉။ ကေဂေဟဝသေနာတိ ကောယ ဃရပါဋိယာ ဝသေန။ သာရတ္ထ၊၃။၄၀၇။ ကေဂေဟဝသေနာတိ ဝိထိယမ္ပိ ကေပသေ ဃရပါဋိယာ ဝသေန။ ဝိမတိ၊၂။၂၅၀။ **ကေဗာဟဝသေနာတိ ကောယ ဃရပါဋိသခါတာယ ဗာဟာယ ဝသေန ဝါ။ ပါစိတ်၊ယော။၅၀၉။** (စူဋဝါ၊ ဘာဋီ။၃၄၃-၌လည်း "ကေဗာဟဝသေန" ဟု ပါဋိရှိသင့်ကြောင်း ဆိုသည်။)

ကေဂေါစရ (ပု) [ကေ+ဂေါစရ] တစ်ခုတည်း သော-တူသော-ကျက်စားရာအရပ်၊ စားကျက်တစ်ခု။ သော တေန သဒ္ဓိံ ဂေါစရဘူမိယံ ကေဂေါစရံ စရန္တော ဝိယ ဩသက္ကိတွာ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၂။၃၂၇။

ကေဂေါတ္တ (တိ) [ကေ+ဂေါတ္တ] တူသော အမျိုးအနွယ်ရှိသော၊သူ။ ကေဂေါတ္တော(ဝိ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၃၀။ မ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၂၉)တိ တုသိတဂေါတ္တေန ကေဂေါတ္တော။ သာရတ္ထ၊၁။၃၉၂။ ဝိမတိ၊၁။၈၀။ မ၊ဋီ၊၁။၂၂၄။ ဝေံဂေါတ္တ (ခ) လည်းကြည့်။

ကေဂ္ဂ° (တိ) [ကေ+အဂ္ဂ။ ကေ+အဇ+ဂ။ ကေံ အဂ္ဂံ အာရမ္မဏမေတဿာတိ ကေဂ္ဂံ။ စိတ္တံ။ "အဂ္ဂသဒ္ဒေါ စေတ္ထ အာလမ္မဏဝါစကော"-တိ ဟိ သဒ္ဒမ္မဋီကာယံ ဝုတ္တံ။ ကေံ ဝါ

အာရမ္မဏ် အဇတိ ဂစ္ဆတီတိ ကေဂ္ဂံ။ ဓာန်၊ ဋီ။၁၅၅။ သူစိ။ ကီဘာဝံ အဇတိ ဂစ္ဆ-တီတိ ကေဂ္ဂံ။ အဋ္ဌသာ၊ယော။၁၈၆။ သမာဓိ-ကိုဟောမူပုံလိင်။ ဓာန်။၁၀၃၅။ကောဂြ(သံ)]

(၁) တစ်ခုတည်းသောအာရုံရှိသော၊ တစ်ခုတည်းသော အာရုံဟူသော အမြတ်ရှိ သော၊ တစ်ခုသောအာရုံ၌-ကောင်းစွာထား အပ်သောစိတ်ရှိ-တည်ကြည်-သော၊ မပျံ့ လွင့်-မတုန်လှုပ်-တည်ကြည်-သော၊ (သူ၊ စိတ်၊ သမာဓိ၊ တရားအပေါင်း၊ သမာပတ်၊ ဈာန်။) (၂) တစ်ဦးတည်းအမြတ်ဆုံးဖြစ် သော၊သူ။ (၃) တစ်ခုတည်းသောအာရုံ၌ ကောင်းစွာထားအပ်သော၊သူ။ (၄) နှောင့် ယှက်ခြင်းကင်းသော။

(၁) တစ်ခုတည်းသောအာရုံရှိသော၊ တစ်ခုတည်းသော အာရုံဟူသော အမြတ် ရှိသော၊ တစ်ခုသောအာရုံ၌-ကောင်းစွာ ထားအပ်သောစိတ်ရှိ-တည်ကြည်-သော၊ မပျံ့လွင့်-မတုန်လှုပ်-တည်ကြည်-သော၊ (သူ၊ စိတ်၊ သမာဓိ၊ တရားအပေါင်း၊ သမာပတ်၊ ဈာန်။) သမာဟိတံ စိတ္တံ ကေဂ္ဂံ။ ဝိ၊၁။၄။ မ၊၁။ ၂၆၊၁၆၄။ သံ၊၂။၃၄၀။ အံ၊ ၁။၁၄၇။ အံ၊၃။၂၁။ ပဋိသံ။၁၇၁။ ဣတိဝုတ်။ ၂၇၅။ သမာဟိတတ္တာ ဝေ စ (တံ) ကေဂ္ဂံ အစလံ နိပ္ပန္ဒနံ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၁၂။ မ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၂၈။ အံ၊ဋ္ဌ၊၃။၂၀၆။ ဣတိဝုတ်၊ဋ္ဌ။၃၄၃။ ကေဂ္ဂ-တာတိ နာနာရမ္မဏဝိကွေပါဘာဝတော ကေံ အာရမ္မဏံ အဂ္ဂံ ဥတ္တမံ အဿာတိ ကေဂ္ဂေါ။ ပဋိသံ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၁၃။ (-အံ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၃၀။ ပဋိသံ၊ဋ္ဌ၊၂။၈၃။) ကေဂ္ဂေါတိ စိတ္တံ၊ တေန သဟ သမာဓိဝဇ္ဇာဝသေသော ဝါ ဓမ္မသမူ-ဟော။ တံသဟိတော ယောဂီပိ ပရိယာ-ယတော ယုဇ္ဇတိ။ ပဋိသံ၊ဂံ။၁၆၃။ ကောဒိ ဟောတီတိ ကေဂ္ဂံ ဟောတိ။ ပဋိသံ၊ဋ္ဌ၊ ၂။၁၈၇။ ကောရမ္မဏေ ပဝတ္တဓမ္မာနံ အဂ္ဂံ ကေဂ္ဂံ၊ ကေမေဝ အာရမ္မဏံ အဂ္ဂံ ပဏီတံ၊ နဒုတိယံ တဿာတိ ဝါ ကေဂ္ဂံ။ ပဋိသံ၊ ဂံ။၃၂၀။ (ဤပဋိသံ၊ဂံ-အလို "တစ်ခုတည်း သောအာရုံ၌ဖြစ်သောတရားတို့တွင် အမြတ် ဆုံးဖြစ်သော"ဟုလည်း ပေးနိုင်သည်။) ကေံ အဂ္ဂံ အာရမ္မဏံ ဣမဿာတိ ကေဂ္ဂံ။ အ ဋ္ဌသာ၊ယော။၁၀၇။ ဂဏနာဝသေနေဝ စိတ္တံ ကေဂ္ဂံ ဟောတိ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၄။ ကေံ အဂ္ဂံ ဣမဿာတိ ကေဂ္ဂံ။ ပါရာ၊ယော။၂၀၁။ (-သာရတ္ထ၊၁။၃၅၄။ မ၊ဋီ၊၁။၂၂၂။ အံ၊ဋီ၊၂။ ၁၂၀။) ကာမတော နိဿဋဂုဏေ ဌိတေန ပုဂ္ဂလေန ကေဂ္ဂံ နာမ ဇာနိတဗ္ဗံ။ မ၊ဋ္ဌ၊၃။ ၁၄၀။

(၂) တစ်ဦးတည်းအမြတ်ဆုံးဖြစ်သော၊ သူ။ ကေဂ္ဂေါ သတ္ထုသာသနေ(အပ၊၁။ ၄၇)တိ ဗုဒ္ဓသာသနေ အဟမေဝ ကော ဝိနယဓရာနံ အဂ္ဂေါ သေဋ္ဌော ဥတ္တမောတိ အတ္ထော။ အပ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၁၉။

(၃) တစ်ခုတည်းသောအာရုံ၌ ကောင်း စွာထားအပ်သော၊သူ။ ကေဂ္ဂေါ တံ ဒမေ-မဟ(အပ၊၁။၇၄)နှိ အဟံ ကေသ္မီ ကမ္မဋ္ဌာ-နာရမ္မဏေ အဂ္ဂေါ သမာဟိတော တံ ရာဂစိတ္တံ ဒမေမိ။ အပ၊ဋ္ဌ၊၂။၃၇။

(၄) နှောင့်ယှက်ခြင်းကင်းသော။ သ-

မာဓိမှိ ပုမေကဂ္ဂေါ၊ နာကုလေ ဝစ္ဆ-လိဂီကော။ ဓာန်။၁၀၃၅။

ကေဂ၂ (တိ) [ကေဂ+စိတ္တ] တည်ကြည်သော စိတ်ရှိသော၊သူ။ ကေဂ္ဂေါ(အပ၊၁။၁၁၂)တိ ကေဂ္ဂစိတ္တော။ အပ၊၂၊၂။၇၄။

ကေဂ္ဂစိတ္တ (န) [ကေဂ+စိတ္တ] (၁) တစ်ခုတည်း သောအာရုံရှိသော-မပျံ့လွင့်သော-တည်ကြည်သော-စိတ်။ (တိ)(၂) တည်ကြည်သော စိတ်ရှိသော၊သူ။ **(၁)** သာမ-ဏေရော ကေဂ္ဂစိတ္တေန ဝိပဿနံ ဝဠေတ္တာ တိကိ မဂ္ဂဖလာနိ ပါပုဏိ။ ဓမ္မ၊၂၊၂။၆၁။ **(တိ)(၂)** ကေဂ္ဂစိတ္တာ(ထေရီ။၄၁၁)တိ သ-မာဟိတစိတ္တာ။ ထေရီ၊၂။၂၂၇။ (-ဝိ၊၂၊ ၁။၁၂၆။ သံ၊၂၊၁။၁၅၀။ အံ၊၂၊၃။၂၂၆။ အပ၊ ၂၊၁။၂၄၃။ ကေဂ္ဂစိတ္တော(ဒီ၊၂၊၂။၂၃၈)-တိ...ကေဂ္ဂတံ အဝိက္ခေပံ ပတ္တစိတ္တော။ ဒီ၊ ဋီ၊၂။၂၁၅။

ကေဂ္ဂဋ္ဌ (ပု) [ကေဂ္ဂ+အတ္ထ] တစ်ခုတည်းသော အာရုံရှိသော-တည်ကြည်သော-သဘော။ တေသံယေဝ သမာဓိဝသေန ကောရမ္မဏ-ပရိဂ္ဂဟမပေက္ခိတ္တာ ကေဂ္ဂဋ္ဌော။ ပဋိသံ၊၂၊ ၁။၈၈။

ကေဂ္ဂတ (တိ) [ကေဂ္ဂ+တ။ ကေ+ဂတ] (၁) တစ်ခုတည်းသော အာရုံရှိသော။ (၂) တစ်ခုတည်း၏အဖြစ်သို့-တည်ကြည်ခြင်းသို့-ရောက်သော။ **(၁)(၂)** ကေဂ္ဂတန္တိပိ အတ္ထိ၊ ကေဂ္ဂံ ဧဝ ကေဂ္ဂတံ။ အထ ဝါ ကေ-ဘာဝဂတံ၊ ဂ-ကာရဿ ဒ္ဝိဘာဝေါ။ ပါရာ၊ ယော။၂၀၁။ ကေဂ္ဂ[3] (၁) လည်းကြည့်။

ကေဂ္ဂတာ (ထီ) [ကေဂ္ဂ+တာ] တစ်ခုတည်း သော အာရုံရှိသော-တစ်ခုတည်းသော အာ-ရုံဟူသောအမြတ်ရှိသော-မပျံ့လွင့်သော-မတုန်လှုပ်သော-တည်ကြည်သော-စိတ်၏ အဖြစ်၊ တစ်ခုတည်းသောသဘောရှိသော အာရုံဟူသော-အထွတ်အထိပ်-အဖို့အစု-ရှိသော စိတ်၏အဖြစ်။ (ပရမတ္ထဒီပနီ။) (က) ကေဂ္ဂတာစေတသိက်။ (၁) သမာပတ်၊ ဈာန်။

(က) ကတမာ တသ္မိံ သမယေ စိတ္တ-ဿေကဂ္ဂတာ ဟောတိ။ အဘိ၊၈။၁၉။ စိ-တ္တဿေကဂ္ဂတာတိ စိတ္တဿ ကေဂ္ဂဘာဝေါ၊ သမာဓိဿေတံ နာမံ။ အဘိ၊၂၊၁။၁၆၁။ စိတ္တဿ ကေဂ္ဂတာ(ပဋိသံ။၄၇)တိ နာနာ-ရမ္မဏဝိက္ခေပါဘာဝတော ကေ၊ အာရမ္မဏံ အဂ္ဂံ ဥတ္တမံ အဿာတိ ကေဂ္ဂေါ၊ ကေဂ္ဂဿ ဘာဝေါ ကေဂ္ဂတာ။ ပဋိသံ၊၂၊၁။၂၁၃။ ကေ၊ အဂ္ဂံ အာရမ္မဏံ ဂ္ဂမဿာတိ ကေဂ္ဂံ။ ကေဂ္ဂဿ ဘာဝေါ ကေဂ္ဂတာ။ အဋ္ဌသာ၊ ယော။၁၀၇။ ကေတ္တာရမ္မဏသခိတော အ-ဂ္ဂေါ ကောဋ္ဌာသော ကောဋိ ဝါ တေဿာ-တိ ကေဂ္ဂံ၊ စိတ္တံ။ တဿ ဘာဝေါ ကေဂ္ဂ-တာ။ ပရမတ္ထဒီပနီ။၉၂။

ထိုကေဂ္ဂတာကို အဘိဓမ္မာပါဠိ အဋ္ဌ ကထာတို့၌ "စိတ္တဿေကဂ္ဂတာ"ဟု ဟော တော်မူသည်။ ထို ကေဂ္ဂတာကိုပင် "စိတ်ကို အာရုံ၌ ကောင်းစွာအညီအမျှ ထားတတ်-တည်စေတတ်-သော တရား=သမာဓိ"ဟု လည်းခေါ်သည်။ ထိုကေဂ္ဂတာသည် အကြီး အမှူးဖြစ်ခြင်းသဘော "ပါမောက္ခလက္ခဏာ"

ရှိ၏။ ဥပမာ- စုလစ်မွန်းချွန် အထွတ်တပ်သောအိမ်၌ အခြင်စသည်တို့သည် အထွတ်သို့သာလျှင် ဆိုက်ရောက် ပေါင်းစုကုန်သောကြောင့် အထွတ်ကို ထိုအခြင်စသည်တို့၏ "အကြီးအမှူး"ဟုခေါ်ဆိုရသကဲ့သို့ ကုသိုလ်တရား အားလုံးတို့သည်လည်း သမာဓိသို့သာလျှင် ဆိုက်ရောက် ပေါင်းစုကုန်သောကြောင့် သမာဓိကို ကုသိုလ်တရားတို့၏ "အကြီးအမှူး"ဟု ခေါ်ဆိုရသည်။ သမ္မယုတ်တရားတို့ကို ထိုထိုအာရုံ၌ မပျံ့လွင့်စေတတ်သောသဘော "အဝိက္ခေပလက္ခဏာ" ရှိ၏။ သမ္မယုတ်တရားတို့ကို ထိုထိုအာရုံသို့ မရွေ့ရှားစေတတ်သောသဘော "အဝိသာရလက္ခဏာ"လည်းရှိ၏။ ဥပမာသော်ကား - စစ်ပွဲ ဆင်နွှဲရာ၌ ဘုရင်မင်းသည် ဆုတ်နစ်သော စစ်တပ်ရှိရာသို့ သွားလတ်သော် စစ်သည်တော်တို့သည် တဖန် ပြည့်မြဲ ပြည့်ပြန်သည်ဖြစ်၍ စစ်သည်တော်တို့၏ ဖရိုဖရဲ ပြိုကွဲခြင်းကို မဖြစ်စေသကဲ့သို့- ရန်သူစစ်သည်တို့ ပြိုကွဲ၍ ၎င်းတို့၏ ဘုရင်မင်းသို့သာ အစဉ်လိုက်သကဲ့သို့-ကေဂ္ဓတာသည်လည်း သမ္မယုတ်တရားတို့ကို ထိုထိုအာရုံ၌ ပျံ့လွင့်ခွင့် မပေးသောကြောင့် "ထိုထိုအာရုံ၌ မပျံ့လွင့်စေသော သဘောလက္ခဏာရှိ၏။ ထိုထိုအာရုံသို့ မရွေ့ရှားစေသော သဘောလက္ခဏာ ရှိ၏"ဟု ခေါ်ဆိုရသည်။ ထိုကေဂ္ဓတာကြောင့် စိတ်သည် အာရုံများစွာတို့၌ မပျံ့လွင့်ခြင်း, မရွေ့ရှားခြင်း ဖြစ်သည်။ တကွဖြစ်ဖက် သဟဇာတ်တရားတို့ကို ပေါင်းစုပေးခြင်း "သမ္မိက္ခနရသ" ရှိ၏။ ဌိမ်သက်သော အခြင်းအရာအားဖြင့် ယောဂီဉာဏ်တွင် ရှေးရှုထင်လာခြင်း "ဥပသမပစ္စုပဋ္ဌာန်"ရှိ၏။ ယောဂီတို့၏ ဉာဏ်အမြင်၌ ထိုသမာဓိကို "ငြိမ်သက်သောတရား"ဟုထင်မြင်လာသည်။ ဉာဏ်ဟူသော အကျိုး "ဉာဏပစ္စုပဋ္ဌာန်" ရှိ၏။ သမာဓိကြောင့် မှန်ကန်စွာ သိမြင်သောဉာဏ် ဖြစ်ပေါ်သည်။ ထိုကြောင့်ပင်လျှင် "တည်ကြည်သော သမာဓိရှိသူသည် မဖေါက် မပြန် ဟုတ်တိုင်းမှန်စွာ သိမြင်၏" ဟု ဟောတော်မူသည်။ အထူးအားဖြင့်လည်းကောင်း, များသောအားဖြင့်လည်းကောင်း ချမ်းသာခြင်းလျှင် နီးစွာသောအကြောင်း "သုခပဒဋ္ဌာန်"ရှိ၏။ ဘာဝနာကုသိုလ်အရာ၌ ကိုယ်စိတ်ချမ်းသာမှသာလျှင် သမာဓိမည်သော ကေဂ္ဓတာ ဖြစ်နိုင်သည်။ လေငြိမ်သက်သော နေရာ၌ ဆီမီးတောက်သည် မတုန်မလှုပ်တည်သကဲ့သို့ စိတ်ကို မတုန်မလှုပ်တည်စေသောတရားဖြစ်သည်။ (မိလိန္ဒ။ ၃၈။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၆၁-၂။)

ကေဂ္ဓတာသည် အာရုံ၌ မတုန်မလှုပ်တည်နေတတ်သောကြောင့်"ဌိတိ"မည်၏၊ သမ္မယုတ်တရားတို့ကို အာရုံ၌ ပေါင်းစု၍ထားတတ်သောကြောင့်"သင်္ဂဟိတိ" မည်၏၊ အာရုံသို့ သက်ဝင်၍ တည်နေတတ်သောကြောင့် "အဝဋ္ဌိတိ"မည်၏၊ အာရုံသို့ သက်ဝင်တည်နေတတ်သော တရားများကား ကုသိုလ်အဖို့၌ "သဒ္ဓါ၊ သတိ၊ သမာဓိ၊ ပညာ" ဟု လေးပါးရှိ၏၊ အကုသိုလ်အဖို့၌ "တဏှာ၊ ဒိဋ္ဌိ၊ အဝိဇ္ဇာ"ဟု သုံးပါးရှိ၏၊ ကေဂ္ဓတာ-မပါဝင်ချေ၊ အားနည်းသော

ကြောင့်တည်း။ ကုသိုလ်အဖို့၌မူ ကေဂ္ဂတာသည် အားကြီးသောကြောင့် အာရုံသို့ သက်ဝင်တည်နေတတ်သောတရားတို့တွင် ပါဝင်သည်။ ပူပန်တုန်လှုပ်မှု=ဥဒ္ဓစ္စ၊ ယုံမှားမှု ဝိစိကိစ္ဆာ ဖြစ်လတ်သော် ထိုထိုအာရုံ၌ ရွေ့ရှားမှု ပုံ့လွင့်မှု ဖရိုဖရဲကျဲမှု ဖြစ်၏။ သမာဓိသည် ထိုရွေ့ရှားမှု ပုံ့လွင့်မှု ဖရိုဖရဲကျဲမှုတို့၏ ဆန့်ကျင်ဘက် ဖြစ်သောကြောင့် "အဝိသာဟာရ၊ အဝိက္ခေပ၊ အဝိသာဟဋမာနသတာ" မည်၏၊ စိတ္တသမထ၊ အဓိကရဏသမထ၊ သဗ္ဗသင်္ခါရသမထ-ဟူသော သမထသုံးပါးတို့တွင် ကေဂ္ဂတာမည်သော သမာဓိသည် စိတ်တုန်လှုပ်ခြင်းကို ငြိမ်းအေးစေသောကြောင့် "စိတ္တသမထ" မည်၏။ (အကျယ်ကို အဘိ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၈၈။ မူလ၊ဋီ၊၁။၉၆-တို့ကြည့်။) အကုသိုလ်အရာ၌လည်း ကေဂ္ဂတာမည်သော မိစ္ဆာသမာဓိ ဖြစ်နိုင်သည်။ (အကျယ်ကို အဘိ၊ဋ္ဌ၊၁။ ၂၉၀-ကြည့်။)

စိတ်၏ အာရုံတစ်မျိုးတည်းသာ ရှိခြင်းသည် သမာဓိမည်၏။ သတိပဋ္ဌာန် လေးပါးတို့ကား သမာဓိ၏ အကြောင်းနိမိတ်တို့ ဖြစ်သည်၊ သမ္မပ္ပဓာန်လုံ့လ လေးပါးတို့ကား သမာဓိ၏ အခြံအရံတို့ဖြစ်သည်၊ ထိုတရားတို့ကို မှီဝဲခြင်း ပွားများခြင်း ကြိမ်ဖန်များစွာ ပြုခြင်းတို့သည် သမာဓိကို ပွားများခြင်း ဖြစ်သည်။ (မ၊၁။၃၇၅။)

သဒ္ဓါနှင့် ပညာတို့ ညီမျှခြင်းကိုလည်းကောင်း၊ ဝီရိယနှင့် သမာဓိတို့ ညီမျှခြင်းကိုလည်းကောင်း ပညာရှိတို့ ချီးမွမ်းကြ၏၊ သဒ္ဓါအားကြီး၍ ပညာအားနည်းလျှင် ကြည်ညိုဖွယ်မဟုတ်သောအရာ, အကျိုးမရှိသောအရာတို့၌ ကြည်ညိုတတ်၏၊ ပညာအားကြီး၍ သဒ္ဓါအားနည်းမူ ကောက်ကျစ်စဉ်းလဲသူ ဖြစ်တတ်၏။ ဆေးမှားသောရောဂါကို ကုသရန် ခက်ခဲသကဲ့သို့ "စိတ်ဖြစ်ကာမျှဖြင့်ပင် ကုသိုလ်ဖြစ်၏" ဟု ယူဆ၍ ဒါနစသည်ကို ပယ်မြစ်ကာ မပြုသူသည် ငရဲ၌ဖြစ်ရလေသည်။ သမာဓိအားကောင်း၍ ဝီရိယအားနည်းသူသည် ပျင်းရိတတ်၏၊ ဝီရိယအားကောင်း၍ သမာဓိအားနည်းသူသည် တုန်လှုပ်ပုံ့လွင့်တတ်၏၊ ထို ဝီရိယနှင့် သမာဓိတို့ ညီမျှပါမူ ပျင်းရိခြင်း၊ တုန်လှုပ်ပုံ့လွင့်ခြင်းတို့ မဖြစ်မူ၍ အပွနာစျာန်ဟူသော အကျိုးကို ရနိုင်လေသည်။ (အကျယ်ကို- ဒီ၊ဋ္ဌ၊၂။၃၇၈။ မ၊ဋ္ဌ၊၁။ ၂၉၆။ အံ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၉၂။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၆၅။ ဝိ သုဒ္ဓိ၊၁၊၁၂၆။ သာရတ္ထ၊ ၂။၂၂၃-၌ ကြည့်။)

(၅၅)ပါးသော သမာဓိအပြားတို့ကို တစ်ပါးမှ ဆယ်ပါးအထိ ရေတွက်ထားပုံတို့ကိုလည်းကောင်း၊ သမာဓိ၏သဘော(၂၅)ပါးတို့ကိုလည်းကောင်း ပဋိသံ။၄၇-၈-၌ ကြည့်။

အာရုံဟူသည် တစ်ခုတည်းသာ ဖြစ်သော်လည်း အထူးထူးသော သဘောရှိ၏။ ထို့ကြောင့် တစ်ခုသောအာရုံ၏လည်း အထူးထူးသောသဘောတို့၌ ပုံ့လွင့်ခြင်းသို့ မရောက်ဘဲ တစ်ခုသောသဘော၌ ခဏမျှလည်းဖြစ်သောစိတ်၏ မတုန်လှုပ်သော အခြင်းအရာသည် ကေဂ္ဂတာမည်၏။ ပရမတ္ထဒီပနီ။၉၂။

(၁) ဣမ ဘိက္ခု အပ္ပမတ္တော အာတာပီ ပဟိတတ္တော ဝိဟရန္တော ဖုသေယျ စိတ္တဿ ကေဂ္ဂတံ။ မ၁။၁၆၉။ ကေဂ္ဂတန္တိ ဧဝံပဋိပန္နော သမာပတ္တိ နာမ လဘတိ၊ စျာနံ နာမ လဘတိ။ မ၊ဋ္ဌ။၁၄၀။

ကေဂ္ဂတာကရဏ (န) [ကေဂ္ဂတာ+ကရဏ] တစ်ခုတည်းသောအာရုံရှိသည်၏အဖြစ်-တည်ကြည်သည်၏အဖြစ်-တည်ကြည်မှု-ကို ပြုခြင်း။ သမ္မယုတ္တဓမ္မာနံ သမ္မာ သမာဒဟနံ ကေဂ္ဂတာကရဏံ သဘာဝေါ တေသာတိ သမ္မာသမာဓာနလက္ခဏော သမ္မာသမာဓိ။ သံဋီ၁။၁၈၉။

ကေဂ္ဂတာနိဒ္ဒေသ (ပု) [ကေဂ္ဂတာ+နိဒ္ဒေသ] ကေဂ္ဂတာကို အကျယ်-ပြရာ-ပြကြောင်း-စကား။ ကေဂ္ဂတာနိဒ္ဒေသေ အစလဘာဝေန အာရမ္မဏော တိဋ္ဌတီတိ ဌိတိ။ အဘိ၊ ဋ္ဌ၁။၁၈၈။

ကေဂ္ဂဘာဝူပဂမန (န) [ကေဂ္ဂဘာဝ+ဥပဂမန] တစ်ခုတည်းသောအာရုံရှိသည်၏အဖြစ်-တည်ကြည်သည်၏အဖြစ်-တည်ကြည်ခြင်း-သို့ ကပ်ရောက်ခြင်း။ တတြမဇ္ဈတ္တတာယ ဘာဝတော အဝိသေသံ ကေဂ္ဂဘာဝူပဂမနေန ကေန္တတော ဥပဋ္ဌာတိ။ သံဋီ၂။ ၅၂၄။

ကေဂ္ဂမန (တိ) [ကေဂ္ဂ+မန] တစ်ခုတည်းသောအာရုံရှိသော-တည်ကြည်သော-စိတ်ရှိသော၊သူ။ ကေမနာတိ ကေဂ္ဂမနာ၊ အယမေဝ ဝါ ပါဌော။ ထေရီ၊ဋ္ဌ။၂၇၅။

ကေဂ္ဂမာနသ (တိ) [ကေဂ္ဂ+မာနသ] တစ်ခုတည်းသောအာရုံရှိသော-တည်ကြည်သော-စိတ်ရှိသော၊သူ။ အာရဒ္ဓါ စ အယံ ပဥ္ဉာ၊ တုဋ္ဌော ကေဂ္ဂမာနသော။ အပ၊၁။၁၁၂။

ကေဂ္ဂလက္ခဏ (တိ) [ကေဂ္ဂ+လက္ခဏ] တစ်ခုတည်းသောအာရုံရှိသည်၏အဖြစ်ဟူသော-တည်ကြည်ခြင်းဟူသော-မှတ်ကြောင်း လက္ခဏာရှိသော။ ကေဂ္ဂလက္ခဏော သမာဓိ။ နေတ္တိ။၂၅။ ပေဋ္ဌကော။၂၅၄။

ကေဂ္ဂသုခသမပ္ပိတကာလ (ပု) [ကေဂ္ဂသုခသမပ္ပိတ+ကာလ] တည်ကြည်သောစိတ် ရှိလျက်ချမ်းသာသုခနှင့် ကောင်းစွာပြည့်စုံသောကာလ။ တသ္မိံ နိသိန္နဿ ကေဂ္ဂသုခသမပ္ပိတကာလော ဝိယ ယောဂိနော ... နိသိန္နကာလော။ သံဋ္ဌ၊၂။ရရ။ (သံဋ္ဌ၊၂။ရဖ-၌ "မဟာဝိထိယံ ဝိရောစမာနော နိသိဒ ကေဂ္ဂေါ သုခသမပ္ပိတော ဟုတ္ဝာ"ဟု ဝါကျ ရှိသည်။)

ကေဂ္ဂဟဏ (န) [ကေ+ဂဟဏ] (၁) ကေသဒ္ဓါ။ (၂) တစ်ပေါင်းတည်း ယူခြင်း။ (၃) တစ်ခုသော ယူခြင်း၊ တစ်ကြိမ်-တစ်ခါ-တည်းယူခြင်း။ (ယူအပ်ပြီးသည်ကို-မစွန့်သော အစွမ်းဖြင့်-မစွန့်တော့ဘဲ-တစ်ခါတည်း ယူခြင်း။)

(၁) တံ ကေဂ္ဂော ဥတူတိ ဝုစ္စတိတိ သဘာဂဥတုနော အနေကတ္တာ ကေဂ္ဂဟဏံ ကတံ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၂။၁၅၅။ (-မ၊ဋီ၊၁။၂၈၂။ မ၊ဋီ၊၂။၁၉၀။)

(၂) ဝိသုံ ဝိသုံ ဝေဒနာယ ဒိဋ္ဌိဂဟဏေ အသတိပိ ဝေဒနာတိ ကေဂ္ဂဟဏေန ဂဟိတေ သဗ္ဗာသံ ဝေဒနာနံ အန္တောဂ-ဓတ္တာ ဝိသုံ ဝိသုံ ဂဟိတာ ဧဝ ဟောန္တိ။ ပဋိသံ၊ဋ္ဌ၊၂။၅၆။ ကေဂ္ဂဟဏေနာတိ သုခါ-ဒိနာ ဘိန္နာနမ္ပိ အတ္ထဝသေန, ဝေဒယိတ-ဋ္ဌေန စ ကေတော ဂဟဏေန။ ပဋိသံ၊ဂံ။ ၂၅၁။

(၃) ကေဂ္ဂဟဏေနေဝါတိ သာမဏေ-ရာနံ ဂဟိတဿ ပုန အစ္ဆဋ္ဌနဝသေန ဂဟဏေန။ ဝိမတိ၊၂။၃၈။ (သံဝဏ္ဏေတဗ္ဗ ဖြစ်သော ဝိ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၁၈-၌ "ကေဂဟဏေ-နေဝ"ဟုရှိသည်။ ကေဂဟဏ-လည်းကြည်။)

ကေဂ္ဂိဇာလဘူတ (တိ) [ကေဂ္ဂိဇာလ+ဘူတ] တစ်ခဲနက်သော မီးတောက်မီးလျှံရှိသည် ဖြစ်၍ဖြစ်သော။ သဇောတိဘူတန္တိ သမန္တ-တော ဇောတိဘူတံ။ ကေဂ္ဂိဇာလဘူတန္တိ အတ္ထော။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၃၆။ မ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၇၉။

ကေဌန (တိ) [ကေ+ဃန] တစ် ခုတည်းသော အစိုင်အခဲရှိသော၊ တစ်ခဲနက်သော၊ တစ်ခဲ နက် ထူထပ်သိပ်သည်းသော၊ တပေါင်း တည်းကဲ့သို့ မကျဲသော၊ အခေါင်းအပေါက် မရှိသော။ ကေဌန(မ၊ဋ္ဌ၊၂။၆၆)နွှိ ကေဇ္ဈံ ဝိယ အဝိရဋ္ဌံ။ မ၊ဋ္ဌီ၊၂။၁၂၂။ တဿ ပရိ-နိဗ္ဗုတဿ သရီရံ သုဝဏ္ဏကွန္ဓော ဝိယ ကေဌနံ အဟောသိ။ အံ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၀၈။ (-ဝိ၊ ၃။၂၇၁။ အံ၊၂။၃၃၂။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၃။၂၄၄။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊ ၂။၆၁၊၁၀၁။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၃။၈၃။)

ကေဌနပဗွတ (ပု) [ကေဌန+ပဗွတ] တစ်ခဲ နက် ထူထပ်သိပ်သည်းသော-တောင်-ကျောက်တောင်။ အနေဇတ္တာယေဝ သဗ္ဗ-ကိလေသေဟိ ပရဝါဒဝါတေဟိ စ အ-ကမ္ပနီယတ္တာ ဋ္ဌိတော ကေဌနပဗွတသဒိ-သော။ ဥဒါန၊ဋ္ဌ။၁၆၉။

ကေဌနပဗွတမုဒ္ဓ (ပု) [ကေဌနပဗွတ+မုဒ္ဓ] တစ်ခဲနက်ထူထပ်သိပ်သည်းသောတောင်၏ ထိပ်။ သေလေ ယထာ ပဗွတမုဒ္ဓနိဋ္ဌိ-တောတိ သေလေ သိလာမယေ ကေဌန-ပဗွတမုဒ္ဓနိ ယထာ ဋ္ဌိတော။ ဣတိဝုတ်၊ ဋ္ဌ။၁၄၅။

ကေဌနပဗွတသိလာတလ (နဲ) [ကေဌန ပဗွတ+သိလာတလ] တစ်ခဲနက်ထူထပ် သိပ်သည်းသောကျောက်တောင်၏ ကျောက် ဖျာအပြင်။ သိလာတလေတိ ကေဌန-ပဗွတသိလာတလေတိ အတ္ထော။ အပ၊ဋ္ဌ၊ ၂။၂၀၁။

ကေဌန(ကေဃန)ပါသာဏတ္ထမ္ဘ (ပု) [ကေ ဌန(ကေဃန)+ပါသာဏတ္ထမ္ဘ] တစ်ခဲနက် ထူထပ် သိပ်သည်းသော ကျောက်တိုင်။ တံ ကိရ ခုရဓာရံ စက္ကာဝုဓံ အညဒါ ကုဒ္ဓေန ဝိဿဋ္ဌံ ကေဌန (ကေဃန)-ပါသာဏတ္ထမ္ဘေ ဝံသကဋ္ဌိရေ ဝိယ ဆိန္ဒန္တံ ဂစ္ဆတိ။ အပ၊ဋ္ဌ၊၁။၈၈။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၁။၈၆။

ကေဌနသိလာပဗွတ (ပု) [ကေဌန+သိလာ ပဗွတ] တစ်ခဲနက်ထူထပ်သိပ်သည်းသော ကျောက်တောင်။ ယထာပိ ပဗွတော သေ-လောတိ ယထာ သိလာမယော ကေဌန-သိလာပဗွတော။ ဥဒါန၊ဋ္ဌ။၁၇၀။

ကေဌနသိလာမယပဗ္ဗတူပမ (တိ) [ကေဌန သိလာမယပဗ္ဗတ+ဥပမာ] တစ်ခဲနက်သော -ကျောက်ဖြင့်ပြီးသောတောင်-ကျောက်တောင်-လျှင်ဥပမာရှိသော။ ယသ ခီဏာ-သဝသ စိတ္တံ ကေဌနသိလာမယပဗ္ဗတူ-ပမံ သဗ္ဗေသံ ဣဋ္ဌနာနံ အဘာဝတော ... န ပဝေဓတိ။ ဥဒါန၊၄။၂၂၄။

ကေဌနသုဝဏ္ဏဣဋ္ဌကာ (ထီ) [ကေဌန + သုဝဏ္ဏဣဋ္ဌကာ] တစ်ခဲနက်သောရွှေအုတ်။ ဗဟိမုခေ ပန ကေဌနသုဝဏ္ဏဣဋ္ဌကာဝ အဟေသုံ။ ဓမ္မ၊၄၊၂။၁၉။

ကေဌနသုဝဏ္ဏကွန္ဓ (ပု) [ကေဌန+သုဝဏ္ဏကွန္ဓ] တစ်ခဲနက်သော-ရွှေအစု-ရွှေတုံးရွှေခဲ။ ဝိပ-ဿိမှိ ကိရ သမ္မာသမ္မုဒ္ဓေ ပရိနိဗ္ဗုတေ ကေဌနသုဝဏ္ဏကွန္ဓသဒိသသ ဓာတုသရီ-ရသ ကေမေဝ စေတိယံ အကံသု။ ဒီ၊၄၊၂။၁၇၁။

ကေဌန(ကေဃန)သေလ (ပု) [ကေဌန (ကေဃန)+သေလ] တစ်ခဲနက်သော ကျောက်တောင်။ သစေ ဟိ သောတာ-ပတ္တိမဂ္ဂသမင်္ဂိသ မတ္ထကူပရိ ယောဇနိကံ ကေဌနသေလံ တိဝဋ္ဌာယ ရဇ္ဇုယာ ဗန္ဓိတ္တာ ဩလမ္ဗေယျ။ အဘိ၊၄၊၃။၃၉။ (-ဇာ၊၄၊၃။ ၄၃၉။) ယထာ ဟိ သိလာမယော ကေ-ဃနသေလော ပဗ္ဗတော။ ထေရ၊၄၊၂။၂၄၂။

ကေဌနီဘူတ (တိ) [ကေဌန+ဘူတ] တစ်ခု သောအစိုင်အခဲ-တခဲနက်-ကဲ့သို့ ဖြစ်၍ ဖြစ်သော။ ဘေရိသဒ္ဒါဒိဝသေန ဝါ ကေဌ-နီဘူတာ ... နာနတ္တသဒ္ဒါ။ ပဋိသံ၊၄၊၁။၄၈။

ကေဃဋ (ထီ၊ပု) [ကေ+ဃဋ] တစ်လုံးသော ရေအိုး၊ ရေအိုးတစ်လုံး။ တာနိ ပဋိဂ္ဂဟေ-တ္ဘာတိ သစေပိ သဗ္ဗာနိပိ ပဋိဂ္ဂဟေတ္ဘာ ကေဃဋေ အဝိနိဗ္ဘောဂါနိ ကတ္ဘာ နိက္ခိပတိ။ ဝိ၊၄၊၂။၂၉၅။

ကေဃဏ္ဍိနိဂ္ဌေါသ (တိ) [ကေ+ဃဏ္ဍိနိဂ္ဌေါသ] တစ်ပေါင်းတည်း-တစ်ပြိုင်နက်-တီးခတ်အပ်သော ခေါင်းလောင်းသံ ရှိသော။ အယမ္ပိ ဒီပေါ တိဏ္ဍံ ရာဇူနံ ကာလေ ကေဃဏ္ဍိ-နိဂ္ဌေါသော ကေပဓာနဘူမိ အဟောသိ။ သံ၊၄၊၂။၂၁၂။ ပဓာနာနုယုဥ္ဇနဝေလာယ နိ-ဝေဒနဝသေန တတ္ထ တတ္ထ ကေဇ္ဈံ ပဟတဃဏ္ဍိနိဂ္ဌေါသေနေဝ ကေဃဏ္ဍိ-နိဂ္ဌေါသော။ သံ၊ဋီ၊၂။၁၉၂။

ကေဃန (တိ) [ကေ+ဃန] တစ်ခဲနက်သော၊ တစ်ခဲနက်ထူထပ်သိပ်သည်းသော၊ တပေါင်း တည်းကဲ့သို့ မကျဲသော၊ အခေါင်းအပေါက် မရှိသော။ သေလော ယထာ ကေဃနော။ ဓမ္မ။၂၅။ ထေရ။၃၁၃။ ထေရ၊၄၊၁။၁၄။ ယထာ ဟိ ကေဃနော အသုသိရော သေလော။ ဓမ္မ၊၄၊၁။၃၇၂။ (-ထေရ၊၄၊ ၂။၂၃၈။)ကေဌန-လည်းကြည့်။

ကေဃနပိဏ္ဍ (ပု) [ကေဃန+ပိဏ္ဍ] တစ်ခဲနက် သော-အပေါင်း-အစု-အစည်း။ အနေ-ကေသံ ကလာပါနံ ကေတော ဟုတ္ဘာ ကေ-ဃနပိဏ္ဍဘာဝေန ပဝတ္တနတော ကလာ-ပန္တရဘူတာနံ ကလာပန္တရဘူတေဟိ သမ္မု-ဋ္ဌဘာဝေါ ဝုတ္တော။ အနုဋီ၊၁။၁၆၅။

ကေဃနသိလာမယပဋိမာ (ထိ) [ကေဃန သိလာမယာ+ပဋိမာ] တစ်ခဲနက် ကျောက် ဖြင့် ပြီးသော-ရုပ်တု-ဆင်းတု။ ကေ-ပိက္ကိတ-ကြည့်။

ကေဃရ (န) [ကေ+ဃရ] တစ်ခုသော အိမ်။ ဧဝံ ကေဃရေပိ ပဝေသနံ အလဘ-မာနော။ သံဒ္ဓ၊၁။ ၂၃၉။ ဓမ္မ၊၅၊၂။၃၁၁။

ကေဂံ (န) [ကေ+အင်္ဂ။ ကောင် (သံ)] (၁) တစ်ခုသော-အင်္ဂါ-အဖို့အစု-အစိတ်အပိုင်း။ (တိ)(၂) တစ်ခုသော-အင်္ဂါ-အဖို့အစု-အ စိတ်အပိုင်း-ရှိသော။ **(၁)** ကေဂံမေတံ ထေယျာန(သံ၊၁။၂၀၆)န္တိ ထေနိတဗ္ဗာနံ ရူပါဂမ္မကာဒီနံ ပဗ္ဗကောဋ္ဌာသာနံ ဣဒံ ကေဂီ၊ ကေကောဋ္ဌာသောတိ အတ္ထော။ သံဒ္ဓ၊၁။၂၇၂။ (-ဇာ၊၁။၁၅၂၊၂၆၃။ အံ၊၁။ ၁၆။ ဇာ၊၅၊၃။၂၈၉။) **(တိ)(၂)** ကေဂီ ဟိ ပဋိစ္စသမုပ္ပါဒေါ ဒေသိတော။ ဒီဋ္ဌ၊၂။ ၈၅။ (-ဝိသုဒ္ဓိ၊၂။၂၄၆။)

ကေဂံဂါဟီ (တိ) [ကေဂံ+ဂဟ+ကီ] တစ်ခု သော-အင်္ဂါကို-အဖို့အစုကို-အစိတ်အပိုင်း ကို-လက္ခဏာကို-ယူလေ့-မြင်လေ့-ရှိသော၊ သူ။ ဟတ္ထိဒဿနကအန္ဓော ဝိယ ကေဂံ-ဂါဟီ ဒုမ္မေဓော။ ထေရ၊၅၊၁။၂၇၁။

ကေဂံက (န) [ကေ+အင်္ဂက] (၁) တစ်ခုသော အပြင်၊ တစ်ပြင်တည်း၊ ဟင်းလင်းပြင်။ (တိ)(၂)(က) တစ်ခုသောအပြင်ရှိသော၊ (၁) တစ်ခုသော-အပြင်-ရင်ပြင်-နှင့်တူသော။ **(၁)** ကပ္ပသဏ္ဌာနကာလသ္မိဉ္စိ ကေမသ-ချဲယျံ့ ကေဂံကံ ဟုတ္ဝာ ဌိတော။ ဒီဋ္ဌ၊၂။ ၅။ ကေဂံကံ ဟုတ္ဝာ ဌိတေတိ ... ဝိဝဋံ့ အင်္ဂံကံ ဟုတ္ဝာ ဌိတော။ ဒီဋ္ဌ၊၂။၆။

(တိ)(၂)(က) သဟ နယဒါနေန ပန ထေရဿ တီရေ ဌိတပုရိသဿ ဝိဝဋော ကေဂံကော မဟာသမုဒ္ဒေါ ဝိယ နယသ-တေန နယသဟဿေန ပဋ္ဌာကရဏံ ဥပဋ္ဌာသိ။ သံဒ္ဓ၊၂။၅။

(၁) အနေကာနိ စက္ကဝါဠသဟဿာနိ ကေဂံကာနိ အဟေသုံ။ ဒီဋ္ဌ၊၂။၃၁။ ကေ-ဂံကာနီတိ ဝိဝဋဘာဝေန ဝိဟာရင်္ဂဏပရိ-ဝေဏင်္ဂဏာနိ ဝိယ ကေဂံကဿဒိသာနိ အ-ဟေသုံ။ ဒီဋ္ဌ၊၂။၃၀။ (-ဝိ၊၅၊၄။၄။ သံဒ္ဓ၊ ၂။၆၉။ သံဋ္ဌ၊၂။၈၈။)

ကေဂံဒဿီ (တိ) [ကေဂံ+ဒိသ+ကီ] တစ်ခု သော-အင်္ဂါ-အစိတ်အပိုင်း(=သဒ္ဒပဝတ္ထိ နိမိတ်၊ လက္ခဏာ)-ကို သိမြင်(=ထိတွေ့) သော၊သူ။ ဝိဂ္ဂယှ နံ ဝိဝဒန္တီ၊ ဇနာ ကေဂံ-ဒဿိနော။ ဥဒါန။၁၆၁။ ဇနာ ကေဂံဒ-ဿိနော ယထေဝ ဇစ္စန္ဓနော ဟတ္ထိဿ ကေကေဂံဒဿိနော "ယံ ယံ အင်္ဂဇာ ဖုသိတ္ထာ ဉာတံ၊ တံ တဒေဝ ဟတ္ထီ"တိ ဂဟေတ္ထာ။ ဥဒါန၊၅။၃၁၂။ ကေဂံဒဿီ ဒုမ္မေဓော၊ သတဒဿီ စ ပက္ကိတော။ ထေရ။၂၄၂။ ကေဂံဒဿီ ဒုမ္မေဓေတိ ဧဝံ အနေကလိင်္ဂေ အနေကလက္ခဏေ အတ္ထေ ယော တတ္ထ ကေဂံဒဿီ ... ဒိသ္ဝာ။ ထေရ၊ ၅၊၁။၂၇၀။ သတဒဿီ-လည်းကြည့်။

ကေဂံပဋိစ္စသမုပ္ပါဒ (ပု) [ကေဂံ+ပဋိစ္စသမု ပ္ပါဒ] အင်္ဂါတစ်ပါးရှိသော ပဋိစ္စသမုပ္ပါဒ်။

တေနေတံ ဝိညာယတိ "ကေဂံပဋိစ္စသမုပ္ပါဒေါ"တိ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋီ၊၂။၂၄၆။

ကေဂံဝိကလ (တိ) [ကေဂံ+ဝိကလ] အဂါတစ်ပါးဖြင့် ချို့ယွင်းသော။ ယထာ မဂ္ဂသမ္ပယုတ္တမေ့မာဒယော ကေဂံဝိကလာ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋီ၊၂။၂၂၀။

ကေဂံဝိပ္ပဟီန (တိ) [ကေဂံ+ဝိပ္ပဟီန] ပယ်အပ်ပြီးသော (ပီတိဟူသော) စျာန်အင်္ဂါတစ်ပါးရှိသော၊ (စျာန်)အင်္ဂါတစ်ခုမှ ကင်းသော။ ဧဝမနေန ကေဂံဝိပ္ပဟီနံ ဒုဝင်္ဂသမန္နာဂတံ ... အဓိဂတံ ဟောတိ ပထဝီကသိဏံ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။၁၅၄။ ပဋ္ဌင်္ဂဝိပ္ပဟီန (ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋီ၊၁။၁၆၀။) လည်းကြည့်။

ကေဂံသမ္ပတ္တိ (ထီ) [ကေဂံ+သမ္ပတ္တိ] အင်္ဂါတစ်ပါးနှင့်ပြည့်စုံခြင်း။ အန္ဓေ ဧကေန ကေဂံသမ္ပတ္တိယာ ဒုက္ကဋံ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၄၄။

ကေဂံဟီန (တိ) [ကေဂံ+ဟီန] အင်္ဂါတစ်ပါးတစ်ခုသောဂုဏ်အင်္ဂါ–ဖြင့်ယုတ်လျော့သော၊ သူ။ ဣတိ ဧဝါ အာနန္ဒ ဣမေ ပဉ္စလာဥဘော ကေဂံဟီနာ။ အံ၊၂။၃၀၉။ ကေဂံဟီနာတိ ဧကေကေန ဂုဏင်္ဂေန ဟီနာ။ အံ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၁၅။

ကေဂုံတ္တရဋ္ဌကထာ (ထီ) [ကေဂုံတ္တရ+အဋ္ဌကထာ] ကေဂုံတ္တရ ပါဠိတော်၏ –အဖွင့်–အဋ္ဌကထာ။ ယသ္မာ ပန ကေဂုံတ္တရဋ္ဌကထာယံ ... ဝုတ္တံ။ သီ၊ဋီ၊သစ်၊၂။၆၄။

ကေဂုံတ္တရဝဏ္ဏနာ (ထီ) [ကေဂုံတ္တရ+ဝဏ္ဏနာ] ကေဂုံတ္တရ ပါဠိတော်၏–အဖွင့်–အဋ္ဌကထာ။ ကေဂုံတ္တရဝဏ္ဏနာယံ ဝုတ္တံ။ သီ၊ဋီ၊သစ်၊၂။ ၆၃။

ကေဂုံလ (ပုံ၊န) [ကေ+အင်္ဂုံလ] (၁) တစ်ခုသော–လက်သစ်–လက်ဆစ်၊ လက်–တစ်သစ်–တစ်ဆစ်၊ တစ်လက်သစ်။ (၂) တစ်ခုသော လက်ချောင်း။ **(၁)** တတော ကေဂုံလမတ္တမ္မိ ဥဒကံ နေဝ ဟေဋ္ဌာ ဩသီဒတိ။ အံ၊ဋ္ဌ၊၃။ ၂၂၀။ (–ဝိသုဒ္ဓိ၊၂။၃၈။ ဓမ္မ၊ဋ္ဌ၊၂။၈၀။ ဥဒါန၊ဋ္ဌ။၂၈၄။ ဝဇီရ။၄၅၄။ သာရတ္ထ၊၃။ ၂၇၁၊၄၂၉။ ဝိမတိ၊၂။၁၈၉။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋီ၊၂။၃၉။) **(၂)** ကေဂုံလပဝေသန–ကြည့်။

ကေဂုံလန္ဆရ (တိ) [ကေဂုံလ+အန္ဆရ] လက်တစ်သစ်–အကြားရှိ–ခြား–သော။ ကတ္တရယဋ္ဌိယာ ဝါ ဒက္ကကေန ဝါ ကေဂုံလန္ဆရံ ကတ္တာ ဥပနာမေတဗ္ဗံ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။၁၈၅။

ကေဂုံလန္ဆရကရဏ (န) [ကေဂုံလအန္ဆရ+ကရဏ] လက်တစ်သစ်–အကြားရှိ–ခြား–သည်ကို ပြုခြင်း။ ဝိစ္ဆိဒ္ဒကဘာဝပညာယနတ္ထံ ကေဂုံလန္ဆရကရဏံ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋီ၊၁။၂၁၃။

ကေဂုံလပဝေသန (န) [ကေဂုံလ+ပဝေသန] တစ်ခုသောလက်ချောင်း–လက်တစ်ချောင်း–သွင်း–ခြင်း–ရာ။ ကေဂုံလပဝေသနေ ဒ္ဝိန္နံ ပဒ္မာနံ ဥပရိ န ဝဋ္ဋတိ။ ဝဇီရ။၃၆၈–၉။

ကေဂုံလဗဟုလ (တိ) [ကေဂုံလ+ဗဟုလ] လက်တစ်သစ်–အထု–ဒု–ရှိသော၊ လက်တစ်သစ်ထူသော။ ကေဂုံလဗဟုလံ အယပဋ္ဋံ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၅။၁၃၈။

ကေဂုံလီ (ထီ) [ကော+အင်္ဂုံလိ] တစ်ခုသော

လက်ချောင်း။ ဗြဟ္မာ (နာမ) မဟာနု-ဘာဝေါ ကေဂုံလိယာ ကေသွီ စက္ကဝါဠ-သဟဿေ အာလောကံ ဖရတိ။ ဝိ၊ဌ၊၁။ ၉၈။ ဒီ၊ဌ၊၁။ ၁၅၇။ မ၊ဌ၊၂။၁၀၆။ သံ၊ဌ၊ ၁။၁၈၆။ အံ၊ဌ၊၂။၂၆၄။ ပဋိသံ၊ဌ၊၂။၃၈။ (-ဝိ၊ဌ၊၃။၁၆ရ။ က၁။၂၈၄။)

ကေဂုံလိပမ္မ (နာ) [ကေ+အဂုံလိပမ္မ။ ကေဂုံလိ+ပမ္မ] တစ်ခုသော-လက်ချောင်း၏ အဆစ်-လက်ဆစ်၊ လက်ဆစ် တစ်ခု။ ရာဟုအသုရိန္ဒော ... တဿ ကေဂုံလိပမ္မံ ပညာသယောဇနံ။ သံ၊ဌ၊၂။၈၂။

ကေဂုံလိပဝေဿန (နာ) [ကေဂုံလိ+ပဝေဿန] တစ်ခုသောလက်ချောင်း-လက်တစ်ချောင်း-ကို သွင်း-ခြင်း-ရာ။ ကေဂုံလိပဝေဿနေ ဒွိန္နံ ပဗ္ဘာနံ ဥပရိ နှ ဝဋ္ဋတိ။ သာရတ္ထ၊၃။ ၁၂၃။

ကေစက္ခဝါဠ (နာ) [ကေ+စက္ခဝါဠ] တစ်ခုသော စကြဝဠာ။ ဒသသဟဿီလောကဓာတုမှိ ဒေဝတာ ကေစက္ခဝါဠေ သန္နိပတိသု။ ဒီ၊ဌ၊၂။၃၂၂(-၁၆ရ၊၂၅၂၊၂၎၀။ မ၊ဌ၊၄။၈၅။ သံ၊ဌ၊၁။၁၁၄။)

ကေစက္ခဝါဠကဋ္ဌ (ပု) [ကေ+စက္ခဝါဠကဋ္ဌ] တစ်ခုသော စကြဝဠာတိုက်။ ကေစက္ခဝါဠကဋ္ဌံ ဝက်ဂေါပါနသီကံ ဝိယ ဗောဓိယရံ အ-ဟောသိ ကောလောကံ။ သီ၊ဋ္ဌီ၊သစ်၊၁။ ၂၃၅။ (-ဓမ္မ၊ဌ၊၂။၁၃၉။)

ကေစက္ခဝါဠပဗ္ဗတပရိက္ခေပဋ္ဌာန်ရ (နာ) [ကေစက္ခဝါဠပဗ္ဗတပရိက္ခေပ+အဋ္ဌာန်ရ] တစ်ခုသော စကြဝဠာတောင်အဝန်း၏ အတွင်း။ ကေစက္ခဝါဠပဗ္ဗတပရိက္ခေပဋ္ဌာန်ရံ စက္ခ-ဝါဠသီမာ။ က၁။၁၆၀။ (-က၁၊ဋီ၊သစ်။ ၂၉၄။)

ကေစက္ခဝါဠသဟဿ (နာ) [ကေ+စက္ခဝါဠ သဟဿ] တစ်ခုသော စကြဝဠာအထောင်၊ စကြဝဠာတစ်ထောင်။ ဗြဟ္မာ မဟာနု-ဘာဝေါ ကေဂုံလိယာ ကေစက္ခဝါဠသဟ-ဿေ အာလောကံ ကရောတိ။ သုတ္တနိ၊ဌ၊ ၁။၂၂၂။

ကေစက္ခု (နာ) [ကေ+စက္ခု။ ကေစက္ခ (သံ)] (၁) တစ်ခုသောမျက်စိ။ (တိ)(၂) တစ်ခုသော-ဉာဏ်မျက်စိ-ဉာဏ်အမြင်-ရှိသော၊ ဉာဏ်အမြင်တစ်ဖက်ရှိသော၊ တစ်ဖက်ကို သာသိမြင်သော၊သူ။ **(၁)** အောက်ပုဒ်ထောင့် ကွင်းကြည့်။ **(တိ)(၂)** တယော မေ ဘိက္ခဝေ ပုဂ္ဂလာ သန္တော သံဝိဇ္ဇမာနာ လောကသ္မိံ၊ ကတမေ တယော? အန္ဓော ကေစက္ခု ဒ္ဝိစက္ခု။ အံ၊၁။၁၂၆။ (-အဘိ၊ပု။၁၃၄။ သံ၊ဌ၊၁။၃၀၁။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၃။၆၃။) လောကိယတ္ထ-မေဝ ဇာနန္တော ကေစက္ခု။ သံ၊ဋ္ဌီ၊၁။၃၂၃။

(မရရှိသေးသော စည်းစိမ်ဥစ္စာတို့ကို ရရှိစေရန်, ရရှိပြီးသော စည်းစိမ်ဥစ္စာတို့ကို တိုး ပွားစေရန် သိသောဉာဏ်အမြင်သာရှိ၍ ကုသိုလ် အကုသိုလ်, အပြစ်ရှိသော တရား အပြစ်မရှိသော တရား, အယုတ်တရား အ-မြတ်တရား, မည်းညစ်သောတရား ဖြူစင်-သောတရားတို့ကို သိသော ဉာဏ်အမြင် မရှိသူကိုလည်းကောင်း၊ မျက်မှောက်ဘဝ၌

စည်းစိမ်ဥစ္စာကို ဆောင်နိုင်သောဉာဏ်အမြင်သာ ရှိ၍ တမလွန်ဘဝ၌ အစီးအပွားကို သုတ်သင်နိုင်သော ဉာဏ်အမြင်မရှိသူကို လည်းကောင်း၊ လောကုတ္တရာအကျိုးစီးပွားကိုမသိမူ၍ လောကီအကျိုးစီးပွားမျှကိုသာ သိမြင်သူ၊ သူတစ်ပါး၏ အကျိုးစီးပွားကို မသိမူ၍ မိမိအကျိုးစီးပွားကိုသာ သိသူကို လည်းကောင်း "မျက်စိအမြင်တစ်ဖက် သာရှိသူ"ဟု ခေါ်ဆိုသည်။ အံ၊ဝ။၁၂၆-၁၂၇။ အဘိ၊ပု။၁၃၄။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၃၃။ လောကီအကျိုးကိုသာ သိမြင်သူကို "မျက်စိအမြင်တစ်ဖက်သာရှိသူ"ဟု ခေါ်ဆိုသည်။ သံ၊ဋီ၊၁။၃၂၃။)

ကေစက္ခုက (တိ) [ကေ+စက္ခု+က] တစ်ခုသော မျက်စိရှိသော၊ မျက်စိတစ်လုံးရှိသော၊ သူ။ သတ္ထာ စ နာမ ... ကေစက္ခုကော ပုရိသော စက္ခဲ့ ဝိယ အတ္တနော သာဝကေ ရက္ခတိ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၁။၅၂၇။ (-ဇာ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၀၊ ၃၅၄။)

ကေစင်္မ (ပုဂ္ဂ) [ကေ+စင်္မ] တစ်ခုသော စင်္ကြံ၊ စင်္ကြံလမ်းတစ်ခုတည်း။ နု ကေစင်္မေ စင်္မီတဗ္ဗံ။ ဝိ၊၄။၈၆။ အနုဋီ၊၂။ ၁၆၂။ ကေစင်္မေတိ သဟာယေန ဝိယ သဒ္ဒီ စင်္မန္တော ကေသ္မီ စင်္မေ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊ ၄။၁၃။

ကေစတုက္ကာဒိကဆတ္တိက (နု) [ကေစတုက္ကာဒိ+ဆတ္တိက] (ဝတ္ထုကာမ) တစ်ခု, လေးခုအပေါင်း-အစရှိ-အနီးရှိ-သော ခြောက်ပါးသော သုံးခုအပေါင်း။ (ဝတ္ထုကာမတို့ကို "တစ်ခု၊ လေးခုအပေါင်းတစ်ခု၊ သုံးခုအပေါင်းခြောက်ခု"ဟု ပြဆိုခြင်းဖြစ်သည်။) အဝသေသံ ကေစတုက္ကာဒိကဆတ္တိကန္တိ ဝေဒိတဗ္ဗံ။ မဟာနိ၊ဋ္ဌ။၁၄။

ကေစတ္တာလီသ (ထိ) [ကေ+စတ္တာလီသ] လေးဆယ့်တစ်။ အောက်ပုဒ်ထောင့်ကွင်းကြည်။

ကေစတ္တာလီသဂါထာပရိမာဏ (တိ) [ကေစတ္တာလီသဂါထာ+ပရိမာဏ] လေးဆယ့်တစ်ဂါထာ-အတိုင်းအရှည်-ပမာဏရှိသော။ ဝေမေတံ ကေစတ္တာလီသဂါထာပရိမာဏံ ခဂ္ဂဝိသာဏသုတ္တံ။ သုတ္တနိ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၁၉။

ကေစတ္တာလီသုတ္တရ (တိ) [ကေစတ္တာလီသ+ဥတ္တရ] လေးဆယ့်တစ်ယောက် အပိုအလွန်ရှိသော။ ဧဝံ ဥပသမ္မန္နာနိ စ သဟဿုပရိ ကေစတ္တာလီသုတ္တရာနိ တီဏိ ဘိက္ခုသ-တာနိ အဟေသုံ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၀၆။

ကေစမွက (နု) [ကေ+စမွက] စကားပန်းတစ်ပွင့်။ ကေစမွကမာဒါယ၊ ဥပဂစ္ဆိ နရုတ္တမံ။ အပ၊၁။၃၃၃။ ထေရ၊ဋ္ဌ၊၁။၄၃၀။

ကေစမွကပုပ္ဖိုယ (တိ) [ကေစမွကပုပ္ဖ+ဣယ] စကားပန်းတစ်ပွင့် လှူဒါန်းပူဇော်ခဲ့ဘူးသော၊ သူ။ ဣတ္ထံ သုဒံ အာယသ္မာ ကေစမွက-ပုပ္ဖိယော ထေရော ဣမာ ဂါထာယော အဘာသိတ္ထ။ အပ၊၁။၃၃၃။

(ဤကမ္ဘာမှ ပြန်၍ရေသော် (၆၅)ကမ္ဘာထက်၌ ပဒေ့ကဗုဒ္ဓါတစ်ဆူကို ဝမ်းမြောက်စွာ စကားပန်းတစ်ပွင့် လှူဒါန်းပူဇော်ခဲ့ဘူးသော ကုသိုလ်ကြောင့် ဒုဂ္ဂတိဘဝသို့

မလား၊ရောက်မူ၍ "ကေစမွကပုပ္ပိယ" အမည်ဖြင့် အာသဝေါကုန်ခန်း၊ရဟန္တာ အဖြစ်သို့ ရောက်သောမထေရ် ဖြစ်သည်။)

ကေစရ (တိ) [ကေ+စရ] တစ်ယောက်တည်း-နေ-နေလေ့ရှိ-သော၊သူ။ (က) တစ်ကိုယ်တည်း-တစ်ကောင်တည်း-ကျင်လည်နေထိုင်သော၊သူ။ (ခ) (တဏှာအဖော်မပါ) တစ်ယောက်တည်းနေသော၊သူ။ (ဂ) အတူမရှိ တစ်ပါးတည်း-နေ-ဖြစ်-သော၊သူ။

(က) ကေစရာ(သံ၊ဋ္ဌ၊၂။၄)တိ ဝိဂေ-ကာဘိရတိယာ ကေဝိဟာရိနော၊။ သံ၊ဋီ၊ ၂။ ၉။ ကေစရသီဟ-လည်းကြည့်။ **(ခ)(ဂ)** သီဟံဝေကစရံ နာဂံ၊ ကာမေသု အနပေ-က္ခိနံ်။ သုတ္တနိ။၃၀၄။ တဿာ (တဏှာယ) အဘာဝေန ကေစရံ၊ ကိဿာ လောက-ဓာတုယာ ဒ္ဝိန္နံ ဗုဒ္ဓါနံ် အနုပ္ပတ္တိတောပိ ကေစရံ၊။ သုတ္တနိ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၀၅။ (-မ၊၂။၃၅၀။ သံ၊၁။၁၅။ အပ၊၂။၁၁၃။ ဥဒါန။၁၁၄။ မ၊ဋ္ဌ၊၂။၃၁၂။ မ၊ဋ္ဌ၊၃။၅၂၄။ သံ၊ဋ္ဌ၊၁။၅၂။)

ကေစရသဒ္ဓ (ပု) [ကေစရ+သဒ္ဓ] ကေစရ-သဒ္ဓါ။ သီဟံ ဝါတိ ဇ္ဈာ ကေစရသဒ္ဓေါ ဝိယ ဣဝသဒ္ဓေါ အဇ္ဈာတော "နာဂ"န္တိ ဇ္ဈာပိ အာနေတွာ သမ္မန္နိတဗ္ဗော။ သံ၊ဋီ၊ ၁။၉၈-၉။

ကေစရသီဟ (ပု) [ကေစရ+သီဟ] တစ်ကောင်တည်း-နေ-လှည့်လည်ကျက်စား သွား-လာ-နေထိုင်-သော ခြင်္သေ့။ ဣတိ အပွမာဒ-ဝိဟာရံ ဒဿေန္တော ကေစရသီဟေန သြပမ္မံ ကရောတိ။ မ၊ဋ္ဌ၊၃။၂၆၄။

ကေစရိယ (ထိ၊နဿ) [ကေ+စရိယ] တစ်ယောက်တည်းကျင့်သုံး-နေထိုင်-ခြင်း၊ ကေစာကျင့်ခြင်း။ ကေစရိယံ ဒဠှံ ကယိရာ(ဓမ္မ။၂၂)တိ ကေဘာဝမေဝ ထိရံ် ကတွာ သဗ္ဗဣရိယာ-ပထေသု ကေကောဝ ဝိဟရေယျ။ ဓမ္မ၊ဋ္ဌ၊ ၁။၂၉၆။

ကေစရိယင်္ဂ (ပု) [ကေစရိယ+အင်္ဂ] တစ်ယောက်တည်း ကျင့်သုံး-နေထိုင်-ခြင်းဟူသော အနက်။ ဧဝမေတေပိ တေဇုဿဒဘာယ ဝိဝေကာဘိရတိယာ စ ကေစာရိနောတိ ကေစရိယင်္ဂေနပိ သိဟာ ဝိယာတိ သိဟာ။ ထေရ၊ဋ္ဌ၊၁။၆။

ကေစရိယနိဝါသ (ပု) [ကေစရိယ+နိဝါသ] တစ်ယောက်တည်းကျင့်သုံး-လျက်နေ-ခြင်း၊ ကေစာကျင့်လျက်နေ-ခြင်း၊ ကိုယ်ထိ-းကျင့်ခြင်း၊ ကိုယ်ထိ-းနေ-ခြင်း။ (သျှ။) ကေစရိယ-နိဝါသေနာ(ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။၂၂၆)တိ ကေစရိယ-နိဝါသမတ္တေန။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋီ၊၁။၂၉၁။

ကေစရိယဝတ္တ (နဿ) [ကေစရိယ+ဝတ္တ] တစ်ယောက်တည်းကျင့်သုံး-နေထိုင်-ခြင်းဟူသော-ဝတ်-ကျင့်ဝတ်။ ပေါရာဏကမဟာထေရာပိ သဗ္ဗပလိဗောဓေ ဆိန္ဒိတ္တာ အန္တောဝဿေ ကေစရိယဝတ္တံ် ပူရယီသု။ သာရတ္ထ၊၂။၁၁၆။

ကေစရိယသုခ (နဿ) [ကေစရိယ+သုခ] တစ်ယောက်တည်းကျင့်သုံး-နေထိုင်-ခြင်း-ချမ်းသာ။ ယထာ စေသ ယူထာနိ ဝိဝဇ္ဇေတွာ ကေ-စရိယသုခေန ယထာဘိရန္တံ် ဝိဟရံ် အရ-ညေ ဧကော စရေ ခဂ္ဂဝိသာဏကပ္ပေါ။ သုတ္တနိ၊ဋ္ဌ၊၁။၉၂။ စူဠနိ၊ဋ္ဌ။၁၂၃။

ကေစာဦ (ထိ) [ကော+စာဦ] တစ်လုံးသော-အိုးစရည်း-အိုးကြီး၊ အိုးစရည်း-အိုးကြီး-တစ်လုံး။ ဣမာနိ ပဉ္စ တေလာနိ ကေစာဦယံ ပက္ခိပိတ္ထာ။ မ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၄၄။ သံ၊ဋ္ဌ၊၂။ ၂၇၁။

ကေစာရ (ပု) [ကေ+စရ+ဏ] (၁) တစ်ယောက်တည်းကျင့်သုံးနေထိုင်ခြင်း၊ ကေစာကျင့်ခြင်း။ (တိ)(၂) တစ်ယောက်တည်းကျင့်သုံးနေထိုင်သော၊သူ။ **(၁)** တဒါ ကေစာရံ စရိတုံ ဘဂဝတော အဇ္ဈာသယော။ ဥဒါန၊ ဋ္ဌ။၂၂၆။ **(တိ)(၂)** သော ပနာယသ္မာ ပဒို-သလ္လာနာရာမော သီဟော ဝိယ ကေ-စာရော။ ဓမ္မ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၀၉။

ကေစာရဝါသ (ပု) [ကေစာရ+ဝါသ] တစ်ယောက်တည်းကျင့်သုံးလျက်နေခြင်း၊ ကေစာကျင့်လျက် နေခြင်း။ ကိံ မယှံ ဣမေဟိ၊ ကေစာရဝါသံ ဝသိဿာမိ။ သံ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၇၉။ (-ဥဒါန၊ဋ္ဌ။၂၂၆။)

ကေစာရိက (တိ) [(၁) ကေစာရ+ကိက။ (၂) ကေ+စာရိက] (၁) တစ်ယောက်တည်းကျင့်သုံးနေထိုင်ခြင်းဟူသောအကျင့်-ကေစာအကျင့်-ရှိသော၊ တစ်ပါးတည်းသွားလာနေထိုင်ကျင့်သုံးသော၊သူ။ (၂) အသီးအခြား တစ်ခုပြု၍-သီးသန့်တစ်ခုပြု၍-သုံးဆောင်အပ်သော၊ သီးခြားထေရ်စဉ်ဝါစဉ်ဖြင့်-ရောက်စေအပ်-ယူအပ်-သော။

(၁) အာဂန္တုကော ဟောတိ ကေစာရိ-ကော ဘိက္ခု။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၃။၄၁၄။ ပကိဏ္ဏကရိတိဂဏ် ပကိရိတ္ထာ ပဋိက္ခိပိတ္ထာ ပဟာယ ဧ-ကစာရိကော၊ ကေဘာဝံ ဂတေတိ အတ္ထော။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၆။၁၂၇။ **(၂)** အောက်ပုဒ်ကြည့်။

ကေစာရိကဘတ္တာ (နှ) [ကေစာရိက+ဘတ္တာ] **(၁)** အသီးအခြား တစ်ခုပြု၍-သီးသန့် တစ်ခုပြု၍-သုံးဆောင်အပ်သောဆွမ်း၊ သီးခြားထေရ်စဉ်ဝါစဉ်ဖြင့်-ရောက်စေအပ်သော-ယူအပ်သော-ဆွမ်း၊ ထေရ်စဉ်ဝါစဉ် သုံးဆောင်အပ်သော ဆွမ်း၊ သူများနှင့် မရောဘဲ တစ်မျိုးတည်း (သီးခြား) လှည့်လည်ခြင်းရှိသော ဘတ်။ (ဘာသာဋီကာ။) (သီးသန့် စီမံထားသော အလွန်ကောင်းသောဆွမ်းဖြစ်သောကြောင့် ရဟန်းအားလုံး ရရှိနိုင်ရန် အလို့ငှါ ထေရ်စဉ်ဝါစဉ်အတိုင်း အလှူခံ၍ သုံးဆောင်အပ်သော ဆွမ်းကို "ကေစာရိကဘတ္တာ"ဟုခေါ်သည်။) **(တိ)(၂)** အသီးအခြားတစ်ခုပြု၍-သီးသန့်တစ်ခု ပြု၍-သုံးဆောင်အပ်သောဆွမ်းရှိသော၊ ထေရ်စဉ်ဝါစဉ် သုံးဆောင်အပ်သောဆွမ်းရှိသော၊ သူ။

(၁) ယမ္မိ ကေစာရိကဘတ္တံ ဟောတိ၊ တမ္မိ ဧတေသံ ပတ္တဒိဝသေ လာမကံ ဝါ ဟောတိ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၆၅။ (-ဝိ၊ဋ္ဌ၊၄။၁၀၀။) ကေစာရိကဘတ္တန္တိ အတိမနာပတ္တာ ဝိသုံ ဌိတိကာယ ပါပေတဗ္ဗံ ဘတ္တံ။ သာရတ္ထ၊ ၂။၃၄၅။ ကေစာရိကဘတ္တန္တိ အတိမနာ-ပတ္တာ သဗ္ဗသမ္မိ ပဋိလာဘတ္ထာယ ဝိသုံ ဌိတိကာယ ပါပေတဗ္ဗဘတ္တံ။ ဝိမတိ၊ဋ။၂၈၁။ တာနိ ကေစာရိကဘတ္တာနိ ကတ္တာ ဘိက္ခု ဝိသုံ ဌိတိကာယ ပရိဘုဉ္ဇန္တိ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၄။၉၂။ ဝိ၊သင်္ခ။၂၆၅။ အညေဟိ ဥဒ္ဒေသဘတ္တာ-

ဒီဟိ အမိသေတ္တာ ဝိသုံယေဝ ဠီတိကာယ ဂဟေတဗ္ဗတ္တာ ကေစာရိကဘတ္တာနီတိ ဝုတ္တံ။ ဝိနယာလင်္ကာရဋီ၊ ၂။၃၃။ ကေစာရိကဘ-တ္တာနီတိ ပတိ ကေ၊ ကတ္တာ စရိတဗ္ဗာနိ ဘက္ခိတဗ္ဗာနီတိ ကေစာရိကာနိ။ အညေဟိ ဥဒ္ဒေသဘတ္တေဟိ အမိသေတ္တာ ပတိ ကေ၊ ကတ္တာ ဘက္ခိတဗ္ဗာနီတိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။ တာနိယေဝ ဘတ္တာနိ ကေစာရိကဘတ္တာနိ။ ပါစိတ်ယော။၅၀၄-၅။ စရ၊ စာ စရော၊ စာရော ဧတေသံ အတ္ထီတိ စာရိကာနိ၊ ကေ စာ-ရိကာနိ ဘတ္တာနိ ကေစာရိကဘတ္တာနိ။ စူ ဠဝါ၊ဘာသာဋီ။၃၁၉။

(တီ)(၂) အတိရေကဥတ္တရိဘင်္ဃ ကေစာရိကဘတ္တသ ဝိသုံ ဠီတိကံ ကတ္တာ သလာကာ ဒါတဗ္ဗာ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၄။၁၀၀။

ကေစာရိကဘိက္ခု (ပု) [ကေစာရိက+ဘိက္ခု] တစ်ပါးတည်းကျင့်သုံးသွားလာနေထိုင်သော ရဟန်း၊ ကေစာကျင့်သောရဟန်း။ သစေ ကေစာရိကဘိက္ခု ဟောတိ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၂။၅၆။ မဟာနိ၊ဋ္ဌ။၃၃၄။ သာရတ္ထ၊၁။၄၀၄။

ကေစာရိကဝတ္တ (န) [ကေစာရိက+ဝတ္တ] တစ်ပါးတည်း ကျင့်သုံးသွားလာနေထိုင်သော သူ၏ကျင့်ဝတ် (ဘဝနာ အမှု)။ အန္တေ-ဝသေ ကေစာရိကဝတ္တံ ပူရယီသု။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊ ၄။၇၂။ ကေစာရိကဝတ္တန္တိ ဘာဝနာကမ္မံ။ တဉ္ဒိ ဂဏသင်္ကိတ် ပဟာယ ကေစာရိ-ကေနေဝ ဝတ္တိတဗ္ဗတ္တာ ဧဝံ ဝုတ္တံ။ ဝိမတိ၊ ၂။၂၄၂။ (-ဓမ္မ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၆။)

ကေစာရိကဝါရဏ (ပု) [ကေစာရိက+ဝါရဏ] တစ်ကောင်တည်းကျင်လည်ကျက်စားသွား လာသောဆင်။ ယဒါ ကေစာရိကဝါရဏော အန္တော ဟုတ္တာ ပါနီယံ ပရိယေသတိ။ ဇာ၊ ဋ္ဌ၊၃။၁၆၃။

ကေစာရိကဝါသ (ပု) [ကေစာရိက+ဝါသ] တစ်ပါးတည်းကျင့်သုံးသူ၏ နေခြင်း၊ ကေစာ ကျင့်နေခြင်း။ ယန္နူနာဟံ ကေစာရိကဝါသံ ဝသေယျံ။ ဥဒါန၊ဋ္ဌ။၂၂၅။

ကေစာရိကသီဟ (ပု) [ကေစာရိက+သီဟ] တစ်ကောင်တည်း ကျင်လည်ကျက်စားသွားလာ သော ခြင်္သေ့။ ဗုဒ္ဓါနံ ဟိ အဓိပ္ပါယကော-ပနံ နာမ ကေစာရိကသီဟသဿ ဂဟဏတ္ထံ ဟတ္ထပ္ပသာရဏံ ဝိယ ... ဘာရိယံ ဟောတိ။ မ၊ဋ္ဌ၊၂။၎၃။

ကေစာရိကဟတ္ထိ (ပု) [ကေစာရိက+ဟတ္ထိ] တစ်ကောင်တည်း ကျင်လည်ကျက်စား သွားလာ သောဆင်။ တဒါ ကေစာရိကဟတ္ထိ ဒေဝ-ဒတ္တော ဟောတိ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၆၄။

ကေစာရီနီ (ထီ) [ကေ+စရ+ကီ+ဣနီ (ဣတ္ထိ ပစ္စည်း)] တစ်ယောက်တည်းနေထိုင်သော၊ သူ(ပရိဗိုဇ်မ)။ ကေစာရီ-ကြည့်။

ကေစာရိယ (ပု) [ကေစာရ+ဣယ] ကေစာရိယ မည်သော(ထေရ်)။ ဣတ္ထံ သုဒံ အာယသ္မာ ကေစာရိယော ထေရော ဣမာ ဂါထာယော အဘာသိတ္ထ။ အပ၊၁။၂၁၈။

(ဤကမ္ဘာမှ ပြန်၍ရေသော် ကမ္ဘာတစ်သိန်းအထက်၌ ပရိနိဗ္ဗာန်စံဝင်တော်မူသော ပဒုမုတ္တရမြတ်စွာဘုရားအား မန္ဒာရဝ နတ်

ပန်း လျှုဒါန်းပူဇော်သော ကုသိုလ်ကြောင့် ကမ္ဘာတစ်သိန်းကာလပတ်လုံး အပါယ်ဘုံ သို့ မလားရောက်မူ၍ ဤကမ္ဘာမှပြန်၍ ရေသော် ကမ္ဘာခြောက်သောင်းအထက်၌ "မဟာ မလ္လဇန"မည်သောစကြဝတေးမင်း(၁၆)ကြိမ် ဖြစ်၍ ဂေါတမဘုရားရှင်ပွင့်တော်မူသော ကာလ၌"ကေစာရိယ"အမည်ဖြင့် ရဟန္တာ အဖြစ်သို့ရောက်သောမထေရ် ဖြစ်သည်။)

ကေစာရီ (တိ) [ကေ+စရ+ဏီ။ ထီ-၌ ကေစာရိနီ။ ကေစာရိန် (သံ)] တစ်ယောက်တည်း-တစ်ခုတည်း-သွားလာနေထိုင်သော-ကျင်လည်သော၊ (ပုဂ္ဂိုလ်, စိတ်။) ကထဉ္စ ဘိက္ခဝေ မဟာစောရော ကေစာရီ ဟောတိ။ အံ၊၂။၁၁၃။ ပရိဗ္ဗာဇကိနီ အာသီ၊ တဒါဟံ ကေစာရိနီ။ အပ၊၂။၂၅၁။ အရူပ ဒုရင်္ဂမ ကေစာရိ၊ နတေ ကရိဿံ ဝစနံ ဣဒါနိဟံ။ ထေရ။၃၅၈။ ကောယေဝ ဟုတ္တာ စရဏဝသေန ပဝတ္တနတော ကေစာရီ။ ထေရ၊ဋ္ဌ၊၂။၄၇၂။

ကေစိတ (တိ) [ကေ+စိတ] တစ်ခုသော-ထင်းပုံ-ထင်းကုလားပုံ-သူသေကောင် ဖုတ်ကြည်း မီးသင်္ဂြိုဟ်ရာထင်းပုံ။ မာတာ ပိတာ စ ဘာတာ စ၊ ကေစိတမှိ ဥယှရေ။ အပ၊၂။၂၃၈။ ဓမ္မ၊ဋ္ဌ၊၁။၄၄၀။ ထေရီ၊ဋ္ဌ။၁၁၃။ (-ထေရ၊ဋ္ဌ၊၂။၄၄။)

ကေစိတက (တိ) [ကေ+စိတ+က] တစ်ခုသော-ထင်းပုံ-ထင်းကုလားပုံ-သူသေကောင်ဖုတ်ကြည်းမီးသင်္ဂြိုဟ်ရာ ထင်းပုံ။ တယောပိ ဇနေ အဝတ္ထရမာနံ ဂေဟံ ပတိ၊ တေ ကေစိတကသ္မိ (ကေစိတကာယံ) စျာယန္တိ။ ဓမ္မ၊ဋ္ဌ၊၁။၄၄၀။ ထေရီ၊ဋ္ဌ။၁၁၃၊(-၁၈၃။ အံ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၇၆။)

ကေစိတ္တ (နာ) [ကေ+စိတ္တ] (၁) တစ်ခုသော စိတ်။ (၂) တစ်ခုခုသောစိတ်။ (တိ)(၃) တူညီသောစိတ်ရှိသော၊သူ။ **(၁)** ကထံ ဣမေ တယော ဓမ္မာ ကေစိတ္တဿ အာရမ္မဏာ နဟောန္တိ။ ပဋိသံ။၁၆၉။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၅။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။၂၇၃။ **(၂)** ကေစိတ္တသမာယုတ္တ-ကြည့်။ **(တိ)(၃)** သဗ္ဗာပိ ကေစိတ္တာ အဟေသုန္တိပိ သမစိတ္တာ။ အံ၊ဋ္ဌ၊၂။၃၉။

ကေစိတ္တကောဋ္ဌာသ (ပု) [ကေစိတ္တ+ကောဋ္ဌာသ] တစ်ခုသော စိတ်အစု။ ဦနမာသကမာသ-ပါဒါဒီသု "အဝဟရဏစိတ္တေသု ကေစိတ္တ-ကောဋ္ဌာသောတိ အာစရိယာ ဝဒန္တိ"တိ ဝုတ္တံ။ ဝဇိရ။၁၂၆။

ကေစိတ္တက္ခဏ[၁] (ပု) [ကေ+စိတ္တက္ခဏ] တစ်ခုသော စိတ်၏ခဏ။ (စိတ်၏-အသီးသီးသော-တစ်ခုခုသော-ဥပါဒ်ခဏ, ဌီခဏ, ဘင်ခဏ။) ကေစိတ္တက္ခဏာတီတ၊ ကေစိ-တ္တက္ခဏိက-တို့ကြည့်။

ကေစိတ္တက္ခဏ[၂] (တိ) [ကေစိတ္တက္ခဏ+အ] (၁) တစ်ခုသောစိတ်၏ ခဏကဲ့သို့သော (ခဏ)။ တစ်ခုသောစိတ္တက္ခဏ။ (=ဥပါဒ် ဌီ ဘင် ခဏသုံးခုအပေါင်း)။ (၂) တစ်ခုသော စိတ္တက္ခဏရှိသော။ **(၁)** တေ ကေစိတ္တက္ခဏေန နိပ္ပပဉ္စာ ဟောန္တိ။ မိလိန္ဒ။၂၅၅။ (-အဘိ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၉၁။) ကေစိတ္တက္ခဏာတီတ၊ ကေစိတ္တက္ခဏိက-တို့လည်းကြည့်။ **(၂)** ကေစိတ္တ-

ကွဏတ္တာ(ဝတ္ထာရဂါထာ။၆၃)တိ ကေစိတ္တ-ကွဏေယေဝ ပဝတ္တနတော။ ဝတ္ထာရဒီ၊ ၁။၂၈၀။

ကေစိတ္တကွဏဌိတိက (တိ) [ကေစိတ္တကွဏ+ဌိတိ+က] တစ်ခုသော စိတ္တကွဏမျှသာ တည်ခြင်းရှိသော။ တဒဝသာနေ တသ္မိညေဝ ကေစိတ္တကွဏဌိတိကေ အာရမ္မဏေ ပဋိ-သန္ဓိစိတ္တံ ဥပ္ပဇ္ဇတိ။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၅၁။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၂။၁၈၃။ အနုဋီ၊၁။၂၁၃။ ကေစိတ္တကွဏ် ဌိတိ ယဿာတိ ကေစိတ္တကွဏဌိတိက်။ သ မ္မော၊ယော။၉၉-၁၀၀။

ကေစိတ္တကွဏပရိယာပန္န (တိ) [ကေစိတ္တကွဏ +ပရိယာပန္န] တစ်ခုသော စိတ္တကွဏ၌ အ ကျုံးဝင်သော။ ယသ္မာ စ ကေစိတ္တကွဏ-ပရိယာပန္နော ကောဝေတ္တ ဖဿော။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၉၁။

ကေစိတ္တကွဏာတီတ (တိ) [ကေစိတ္တကွဏ+ အတီတ] တစ်ခုသောစိတ်၏ ခဏကဲ့သို့ သော ခဏလျှင်လွန်ခြင်းရှိသော၊ စိတ္တကွဏ တစ်ချက်ကာလကိုလွန်သော။ ကေစိတ္တကွ-ဏာတီတာနိ ဝါ ဗဟုစိတ္တကွဏာတီတာနိ ဝါ ဌိတိပတ္တာနေဝ ပဌာရမ္မဏာနိ ပဋ္ဌဒ္ဓါရေ အာပါထမာဂစ္ဆန္တိ။ သင်္ဂဟ။၂၃။ ကေစိ-တ္တသ ခဏ် ဝိယ ခဏ် ကေစိတ္တကွဏ်၊ တံ် အတီတံ် ဧတေသံ်, တောနိ ဝါ တံ် အတီတာနိတိ ကေစိတ္တကွဏာတီတာနိ။ ဝိဘာဝိနီ။၁၄၁။ ကေစိတ္တသ ခဏ် ကေ-စိတ္တကွဏ်၊ ဝိသုံ ဝိသုံ ခဏ်။ တံ် ဝိယ ကေစိတ္တကွဏ်၊ သမူဟဘူတံ် ခဏတ္တယံ်။ မဏိမဉ္ဇူ၊၁။၄၄၄။

ကေစိတ္တကွဏာယုက (တိ) [ကေစိတ္တကွဏ+ အာယု+က] တစ်ခုသောစိတ္တကွဏ-အသက် -အသက်ကြွင်း-ရှိသော။ ယသ္မာ ပန ကေ-စိတ္တကွဏာယုကံ ဧဝနာရမ္မဏံ ဟောတိ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋီ၊၂။ ၂၉၇။ (-အဘိ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၅၀။)

ကေစိတ္တကွကိက (တိ) [ကေစိတ္တကွဏ+ဣက] တစ်ခုသော စိတ္တကွဏ-ရှိ-၌ဖြစ်-နှင့်ယှဉ်သော။ (က) စိတ္တကွဏတစ်ချက်ရှိသော။ (ခ) စိတ္တကွဏ-တစ်ချက်-တစ်ကြိမ်-သာ ဖြစ်တတ်သော။ **(က)** ကေစိတ္တကွကိကာ သဗ္ဗေ ဓမ္မာတိ? အာမန္တာ။ အဘိ၊က။၄၄၈။ ကေစိတ္တကွကိကံ် သတ္တာနံ် ဇီဝိတံ်။ သံ်၊ဋ္ဌ၊ ၁။၂၁။ ကေစိတ္တကွကိကန္တိ ကေစိတ္တကွ-ဏမတ္တဝန္တံ်။ သံ်၊ဋီ၊၁။၆၄။ (-သံ်၊ဋ္ဌ၊၃။၃၀၅။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၃။ ၂၈၂။ သံ်၊ဋီ၊၂။၅၂၂။) ကေစိတ္တ-ကွကိက(အဘိ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၈၉)န္တိ ကေစိတ္တကွဏေ ပဝတ္တံ်။ သမ္မော၊ယော။၁၃၆။ **(ခ)** စတ္တာရော ပန မဂ္ဂပ္ပါဒါ ကေစိတ္တကွကိကာ။ သင်္ဂဟ။ ၂၃။ ကေစိတ္တကွကိကံ် အပွနာစာနံ် ဘာ-ဝေတိ။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၅၉။ ကေစိတ္တကွ-ကိကန္တိ ကေမဂ္ဂသ ဒွေ ဝါရေ အနုပ္ပတ္တိ သန္ဓာယာဟ။ မူလဋီ၊၁။၁၁၁။ စိတ္တသ ခဏ် စိတ္တကွဏ်၊ ဥပ္ပါဒေါ ဝါ ဌိတိ ဝါ ဘင်္ဂေါ ဝါ။ စိတ္တကွဏ် ဝိယ စိတ္တကွဏ်၊ ဥပ္ပါ-ဒါဒိကွဏတ္တယံ်။ ကေဉ္စု တံ် စိတ္တကွဏဉ္စု၊ တသ္မိ နိယုတ္တော, သွသတ္တိတိ ဝါ ကေ-စိတ္တကွကိကော မင်္ဂေါ။ မဏိမဉ္ဇူ၊၁။၂၈၃။

ကေစိတ္တကွကိကအပွနာ (ထိ) [ကေစိတ္တကွကိ

ကာ+အပ္ပနာ] တစ်ခုသော စိတ္တကွင်္ကာ ရှိသော-တစ်ကြိမ်သာဖြစ်သော-အပ္ပနာ။ ဧ-ကစိတ္တကွကိကအပ္ပနာတိ ဝါ သန္နိဋ္ဌာနိက-စေတနာတိ ဝါ ... သဗ္ဗမေတံ ဣဒ္ဓိဝိဓ-ဉာဏသ္သေဝ နာမံ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၂၄။

ကေစိတ္တကွကိကမဂ္ဂ (ပု) [ကေစိတ္တကွကိက+မဂ္ဂ] တစ်ခုသောစိတ္တကွင်္ကာရှိသော-တစ်ကြိမ်သာဖြစ်သော-မဂ်။ သော တံ မဂ္ဂန္တိ ကေစိတ္တကွကိကမဂ္ဂဿ အာသေဝနာဒီနိ နာမ နတ္ထိ။ အံ၊ဋ္ဌ၊၂။၃၄၆။

ကေစိတ္တန္တရ (တိ) [ကေစိတ္တ+အန္တရ] တစ်ခုသော(စုတိ)စိတ်လျှင်အကြားရှိသော၊ စိတ်တစ်ခု ခြားသော။ မစ္စုနာ ပိဟိတောတိ အနန္တရေ အတ္တဘာဝေ ကတံ ကမ္မံ နံ ဒူရံ ကေစိတ္တန္တရံ။ သံ၊ဋ္ဌ၊၁။၉၀။ နံ ဒူရန္တိ အန-န္တရဘာဝကတတ္တာ။ စုတိစိတ္တအန္တရိတတ္တာ ကေစိတ္တန္တရဘာဝဿ ကမ္မဿ အဗုဇ္ဈနံ။ သံ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၃၄။

ကေစိတ္တန္တရဘာဝ (တိ) [ကေစိတ္တန္တရ+ဘာဝ] တစ်ခုသော(စုတိ)စိတ်အကြားရှိသော ဘာဝ-ရှိ-၌ပြုအပ်-သော၊ စုတိစိတ်တစ်ခု ခြားသောဘဝ၌ပြုအပ်သော။ အထက်ပုဒ်ကြည်။

ကေစိတ္တပ္ပဝတ္တိ (ထီ) [ကေစိတ္တ+ပဝတ္တိ] တစ်ခုသောစိတ်၏-ဖြစ်ခြင်း-ဖြစ်ရာခဏ။ ပရမတ္ထတော ဟိ အတိပရိတ္တော သတ္တာနံ ဇီဝိတက္ခဏော ကေစိတ္တပ္ပဝတ္တိမတ္တောယေဝ။ သံ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၀-၂၁။ ဇီဝိတိန္ဒြိယဝသေန ဇီဝိတ-က္ခယံ နိယမေန္တော ကေစိတ္တပဝတ္တိမတ္တော-ယေဝါတိ အာဟ။ ကေဿ စိတ္တုပ္ပါဒဿ ပဝတ္တိက္ခဏမတ္တော ဧဝါတိ အတ္ထော။ သံ၊ဋ္ဌ၊၁။၆၃။

ကေစိတ္တဝီထိ (ထီ) [ကေစ+စိတ္တဝီထိ] တစ်ခုသော-စိတ်အစဉ်-စိတ်ဝီထိ။ ကေစိတ္တဝီ-ထိယာပိ သဗ္ဗံ ဇာနိတုံ န သက္ကာတိ ဒသေ-တိ။ မ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၆၃။

ကေစိတ္တသန္ဆာန (ပု) [ကေ+စိတ္တသန္ဆာန] တစ်ခုသော စိတ်အစဉ်။ ကေစိတ္တသန္ဆာနေ စေတိယာဒိမှိ ဝါ ဝတ္ထုမှိ သုဋ္ဌု ကရကေန သုနိဟိတော ဟောတိ။ ခုဒ္ဒက၊ဋ္ဌ။၁၈၈။

ကေစိတ္တသမာယုတ္တ (တိ) [ကေစိတ္တ+သမာယုတ္တ] တစ်ခုခုသောစိတ်နှင့်ယှဉ်သော။ ကေစိတ္တသမာယုတ္တာ(မဟာနိ။၃၂၊၉၀။ မ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၂၈။ မဟာနိ၊ဋ္ဌ။၁၂၉ သံ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၁။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။၂၃၀)တိ ကေကေန စိတ္တေန သဟိတာ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋီ၊၁။၂၉၅။ (သံ၊ဋီ၊၁။၆၄-"ကေကေန"၊ မ၊ဋီ၊၂။၁၆၈-၌ "ကေန"ဟု ရှိသည်။)

ကေစိတ္တသမ္ပယုတ္တ (တိ) [ကေစိတ္တ+သမ္ပယုတ္တ] တစ်ခုသောစိတ်နှင့်ယှဉ်သော။ တဿ တဿ ကိလေသဿ ဝိပက္ခဘူတာ သတ္တ ဓမ္မာ ကေစိတ္တသမ္ပယုတ္တာ ဧဝ။ ပဋိသံ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၅၉။

ကေစိတ္တုပ္ပါဒ (ပု) [ကေ+စိတ္တုပ္ပါဒ။ ကေစိတ္တ+ဥပ္ပါဒ] (၁) တစ်ခုသော-စိတ်၏ဖြစ်ခြင်း-စိတ္တုပ္ပါဒ်။ (တိ)(၂) တစ်ခုသော စိတ္တုပ္ပါဒ်ရှိသော။ **(၁)** ဉာဏသမောဓာနန္တိ ဉာဏဿ ဗဟုဘာဝေါ။ ကေစိတ္တုပ္ပါဒေ အနေကဉာဏ-

တာတိ အတ္ထော။ သာရတ္ထ၊ ၂။ ၂၈၉။ (-မ၊ ဋီ၊ ၁။ရ၅။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ဋီ၊ ၂။၁၅၁။) **(၂)** မိစ္ဆတ္တ-နိယတာ ဓမ္မာ ကေစိတ္တုပ္ပါဒတ္တာ အသာ-ဓာရဏာ။ နေတ္တိ၊ ဝိ။၁၇၅။ စိတ္တုပ္ပါဒ-လည်း ကြည့်။

ကေစိတ္တုပ္ပါဒဂတ (တိ) [ကေစိတ္တုပ္ပါဒ+ဂတ] တစ်ခုသောစိတ္တုပ္ပါဒ်၌ဖြစ်သော။ ယထာ ဟိ သမာနကာလသန္တာနေဟိ ကေစိတ္တုပ္ပါဒဂ-တေဟိ ဝေဒနာသညာဝိညာဏက္ခန္ဓေဟိ သမုဒယသစ္စဿ သမ္ဘယုတ္တတာ။ အနုဋီ၊ ၃။၂၅။

ကေစိတ္တုပ္ပါဒသမင်္ဂီ (တိ) [ကေစိတ္တုပ္ပါဒ + သမင်္ဂီ] တစ်ခုသောစိတ္တုပ္ပါဒ်နှင့် ပြည့်စုံသော။ နိယတမိစ္ဆာဒိဋ္ဌိ ကေစိတ္တုပ္ပါဒ-သမင်္ဂီဘာဝတော အသာဓာရဏာ။ နေတ္တိ၊ ဝိ။၁၇၅။

ကေစိန္တိက (တိ) [ကေစိန္တာ+ဣက] ကေစိန္တိက မည်သော (ထေရ်)။ ဣတ္ထံ သုဒံ အာယသ္မာ ကေစိန္တိကော ထေရော ဣမာ ဂါထာယော အဘာသိတ္ထ။ အပ၊ ၁။ ၂၁၇။

(နတ်တစ်ဦးဦး စုတေခါနီးကာလ၌ နတ်အပေါင်းတို့ လာရောက်၍ "အမောင် နတ်သား လူ့ရွာသုဂတိသို့ သွားပါ၊ လူ့ပြည်၌ အတုမရှိသော သဒ္ဓါတရားကိုရအောင် ကြိုးစားပါ၊ ထိုသဒ္ဓါတရား၌ အသက်ထက်ဆုံး ခိုင်မြဲစွာတည်၍ ကိုယ် နှုတ် စိတ်တို့ဖြင့် နတ်ပြည်ရောက်ကြောင်းကုသိုလ်ကို ပွားများပါ"ဟု ဝမ်းမြောက်စွာ မြွက်ဆို ပြောကြားလေ့ရှိကုန်၏။ နတ်သားတစ်ယောက် စုတေခါနီးသောအခါ ထိုသို့ ပြောကြားကြသဖြင့် "ငါအဘယ်အမျိုးသို့ သွားရောက်ရအံ့နည်း" ဟု ထိတ်လန့်သံဝေဂဖြစ်စဉ် ပဒုမုတ္တရ ဘုရားရှင်၏သာဝကဖြစ်သော သုမနထေရ် ကြွလာတော်မူ၍ အကျိုးအကြောင်းကို ဆုံးမလျက်သံဝေဂရစေသောကြောင့် ဘုရားရှင်၌ ကြည်ညိုစိတ်ဖြင့် ရိုသေစွာ ရှိခိုး၍ စုတေလတ်သော် ထိုနတ်ပြည်၌ပင် တစ်ဖန်ဖြစ်ရလေသည်၊ ထိုကုသိုလ်ကြောင့် ကမ္ဘာတစ်သိန်းကာလပတ်လုံး အပါယ်မလားမူ၍ ဂေါတမဘုရားရှင် ပွင့်တော်မူသောကာလ၌ "ကေစိန္တိက" အမည်ဖြင့် ရဟန္တာဖြစ်လေသည်။)

ကေစိန္တိတ (တိ) [ကေ+စိန္တိတ] တစ်ယောက်တည်း ကြံစည်အပ်သော။ ကေစိန္တိတော ယမတ္ထော(ဇာ၊၁။၆၄)တိ အမှ ယံ တံ့ အတ္ထံ စိန္တေတွာ ဣမိနာ ခုဇ္ဇေန သဒ္ဒိ ပလာတာ၊ အယံ တယာ ကေကာယ ဧဝ စိန္တိတော ဘဝိဿတိ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊ ၂။ ၂၀၆။

ကေစိန္တိ (တိ) [ကေ+စိန္တိ] တစ်ယောက်တည်း ကြံစည်ခြင်းရှိသော။ ကေစိန္တိ ကေစိန္တိ-တာယ မန္တိတံ အတ္ထံ ဗျာပါဒေတိ။ မိလိန္ဒ။ ၉၉။

ကေစိဝရ (ပုံ၊နှ) [ကေ+စိဝရ] (၁) သင်္ကန်းတစ်ထည်။ (တိ)(၂) သင်္ကန်းတစ်ထည်ရှိသော၊ သူ။ **(၁)** အောက်ပုဒ်ကြည့်။ **(တိ)(၂)** တေန ခေါ ပန သမယေန ဘဂဝါ သီတာသု ဟေမန္တိကာသု ... ကေစိဝရော နိသီဒိ။ ဝိ၃။၄၀၁။ (-မ၊၁။၂၁၆။ သံ၊၁။၈။ အံ၊၂။

၃၀၃။ အပ၊၁။၁၆၂။ မ၊၌၊၂။ရ၂။ သံ၊၌၊၁။ ၃၈။ ထေရ၊၌၊၁။၁၃၉။ အပ၊၌၊၂။၂၈။)

ကေစိဝရတ္ထ (ပု) [ကေစိဝရ+အတ္ထ] သင်္ကန်းတစ်ထည်အကျိုး။ ဗဟူနိ ကထိနဒုဿာနိ ပံသုကူလာနိ ခုဒ္ဒကခုဒ္ဒကာနိ ကေစိဝရတ္ထာယ, မဟန္တာနိ စ ဥိနတ္ထာယ ဒိန္နာနိ ဟောန္တိ။ ဝဇီရ။၄၉၁။

ကေစိဝရမာသ (ပု) [ကေ+စိဝရမာသ] သင်္ကန်းကာလတစ်လ။ (သီတင်းကျွတ်လပြည့်ကျော် (၁) ရက်မှစ၍ တန်ဆောင်မုန်းလပြည့်နေ့အထိ တစ်လသည် "စီဝရမာသ" မည်၏။ ထိုကာလ၌ သင်္ကန်းကို အဓိဋ္ဌာန်လည်း မတင်, ဝိကပ္ပနာလည်းမပြုဘဲ ထားခွင့်ရှိ၏။) အနတ္ထတကထိနာနံ ကေစိဝရမာသေ ဥပ္ပန္နံ။ ဝဇီရ။၄၉၃။

ကေစိဝရဝိသယ (တိ) [ကေစိဝရ+ဝိသယ] သင်္ကန်းတစ်ထည်လျှင် အရာရှိသော။ "စီဝရံ ဂဏှာ"တိ အာဏတ္တိယာ ကေစိဝရဝိသယတ္တာ ကေမေဝ ပါစိတ္တိယံ။ သာရတ္ထ၊၂။၄၄၁။

ကေစေဋ္ဌက (ပု) [ကေ+စေဋ္ဌက] တစ်ယောက်သော-ကျေးကျွန်-အစေအပါး။ ကုလပုတ္တော ... ကေစေဋ္ဌကမိဿ အဂ္ဂဟေတ္တာ ပက္ကာမိ။ မ၊၌၊၄။၂၀၂။

ကေစေတနာ (ထီ) [ကော+စေတနာ] တစ်ခုသော စေတနာ။ ကေစေတနာယ ဗဟုပါဏကာ မရန္တိ။ ကင်၊ဋီ။၉၉။

ကေစေဒနာဝုဓိ (ထီ) [ကေစေဒနာ+ဝုဓိ] တစ်ခုသော-တစ်ကြိမ်-တောင်းဆိုခြင်း၏ တိုးပွားခြင်း။ ယသ္မာ စ တတ္ထ ကေစေဒနာဝုဓိယာ ဒ္ဝိန္နံ ဌာနာနံ ဟာနိ ဝုတ္တာ။ ဝိ၊ ဋ္ဌ၊၂။၂၅၄။ ကေစေဒနာဝုဓိယာတိ ကောယ စေဒနာယ ဝုဓနေန။ ပါရာ၊ယော။၂၈၅။

ကေစောရက (ပု) [ကေ+စောရက] တစ်ယောက်သော ခိုးသား၊ သူခိုးတစ်ယောက်။ ကီ ကေစောရကော၊ ဥဒါဟု ရဇ္ဇုသကော စောရော။ မ၊၌၊၃။၂၂၅။

ကေစ္စံအတ္ထိတိကထာ (ထီ) [ကေစ္စံအတ္ထိတိ+ကထာ] အချို့ရှိ၏ဟု ဖြစ်သော-စကား-အယူဝါဒ။ ကေစ္စမတ္ထိတိကထာ-ကြည့်။

ကေစ္စ (တိ) [ကေ+စ္စ။ ကေ+အစ္စ။ နီတိ၊ပဒ။ ၃၇၉၊၃၈၀။ အသဟာယတ္ထော ကေတော အာကီ, စ္စော, ကော စ။ ဓာန်၊ဋီ။၆၁၈။ ပါစိတ်၊ယော။၃၁၈။] (၁) အဖော်မပါ တစ်ယောက်တည်း၊ တစ်ကိုယ်တည်း၊ တစ်ခုတည်း။ (၂) အချို့။ (က) အချို့သော တစ်ဦးတစ်ယောက်။ (၁) အချို့သော တစ်စိတ်တစ်ဒေသ။ (၃) တစ်ထပ်၊ တစ်လှာ။

(၁) အထေကာကီ စ ကေစ္စော၊ ကော စ ကေကော သမာ။ ဓာန်။၆၁၈။ **(၂)** ယသ္မိ အာနန္ဒ သမယေ တထာဂတော သဗ္ဗနိမိတ္တာနံ အမနသိကာရာ ကေစ္စာနံ ဝေဒနာနံ နိရောဓာ ... ဝိဟရတိ။ ဒီ၊၂။ ၈၅။ (-ဒီဋ္ဌ၊၁၊၉၅။ ဒီဋ္ဌ၊၂။၁၃၈။ မ၊၌၊၃။ ၁၂၆။) **(က)** ခတ္တိယေပိ တေ ဣဓေကစ္စေ သန္ဒိဿန္တိ။ ဒီ၊၃။၆၆။ ကေစ္စေတိ ကေသ္မိ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၃။၄၆။ (-သံ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၄၂။ သံ၊ဋီ၊၁။၁၈၆။) **(၁)** ပညာယ စဿ ဒိသ္မာ ကေစ္စေ

အာသဝါ ပရိက္ခီဏာ ဟောန္တိ။ မ၊၂။၁၄၄။ ကေစွေ အာသဝါတိ ပဌမမဂ္ဂါဒီဟိ ပဟာတဗ္ဗာ ကေဒေသအာသဝါ။ မ၊ဋ္ဌ၊၃၃။ **(၃)** ကေစ်ီ-ကြည့်။

ကေစွအန္ဆရဘေဒ (ပု) [ကေစွ+အန္ဆရဘေဒ] အချို့သော အထူးအပြား။ တတ္ထ စာတုမဟာရာဇိကာနံ ကေစွအန္ဆရဘေဒေါ မဟာသမယသုတ္တေန ဒီပေတဗ္ဗော။ သီ၊ဋ္ဌ၊သစ်၊ ၂။၄၄။

ကေစွအဗျာကတ (တိ) [ကေစွ+အဗျာကတ] အချို့သော အဗျာကတတရား။ ပဋိပက္ခဘာဝေ အဂယှမာနေ သမ္ဘယောဂါဘာဝေါ ဧဝေတ္ထ ပမာဏံ ကေစွအဗျာကတာနံ ဝိယ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၂။၃၁၃။ (-ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋ္ဌ၊၂။၄၂။)

ကေစွအသဿတိက (တိ) [ကေစွအသဿတ+ကွက] အချို့သော သတ္တဝါသင်္ခါရတို့ မမြဲဟုအယူရှိသော၊သူ။ ကေစွသဿတိကကြည့်။

ကေစွကမ္မကိရိယ (ထိ၊နာ) [ကေစွကမ္မ+ကိရိယ] အချို့သောက် ကိုပြုခြင်း။ အယံ ဟိ ဒေသနာ ကေစွကမ္မကိရိယဝသေန အာဂတာ။ မ၊ဋ္ဌ၊၃။ရ၂။ ကေစွကမ္မကိရိယဝသေနာတိ ကေစွဿ အကုသလကမ္မဿ ကုသလကမ္မဿ ကရဏပွသင်္ကေန။ မ၊ဋ္ဌ၊၃။၄၄။

ကေစွဒိဏ္ဏသဝ (ပု) [ကေစွ+ဒိဏ္ဏသဝ] အချို့သော ရဟန္တာ။ ကေစွဒိဏ္ဏာသဝတော ဗဟုဿုတော၀ ကမ္မဋ္ဌာနဒါနေ သေယ္ယော။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋီ၊၁။၁၂၀။

ကေစွဂွဟဏ (ပု) [ကေစွ+ဂဟဏ] ကေစွသဒ္ဒါ။ ကေစွဒဂ္ဂတိပဋိသန္ဓိတိ ထေ္ထ ကေစွဂွဟဏဿ ပယောဇနံ မဂ္ဂိတဗ္ဗံ။ မူလဋီ၊၂။၁၀၉။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋီ၊၂။၃၁၀။

ကေစွစိတ္တ (န) [ကေစွ+စိတ္တ] အချို့သောဆန်းကြယ်မှု။ အောက်ပုဒ်ကြည့်။

ကေစွစိတ္တကရဏ (န) [ကေစွစိတ္တ+ကရဏ] အချို့သောဆန်းကြယ်မှုကို ပြုခြင်း။ အလဒ္ဓါကာသဿ ပန စိတ္တဿ, ယံ ဝါ ပန အဝသေသပစ္စယဝိကလံ တဿ၊ ကေစွစိတ္တကရဏာဘာဝတော ... စိတ္တမေဝ စိတ္တံ တံ၊ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၀၈။ ကေစွစိတ္တန္တိ စိတ္တေန ကတ္တဗ္ဗံ စိတြေန ကေစွဘူတံ တေန ကတ္တဗ္ဗံ စိတြမာဟ။ မူလဋီ၊၁။၆ရ။ (-အနုဋီ၊၁။ ရ၂။)

ကေစွဧနပဒဝါသီ (တိ) [ကေစွဧနပဒ+ဝသ+ကီ] အချို့သောဧနပုဒ်၌ နေလေ့ရှိသော၊သူ။ ဒေသဓမ္မော ကေစွဧနပဒဝါသိနံ အဟိသနာဒိ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋီ၊၁။၃၃ရ။

ကေစွဉာဏကိစ္စ (နာ) [ကေစွဉာဏ+ကိစ္စ] အချို့သောဉာဏ်၏ အမှုကိစ္စ။ သမုဒယပွဟာနာဒိကေစွဉာဏကိစ္စမို့ အကရောန္တံ သဗ္ဗညုတဉာဏံ ကထမပွနာဒိကံ စျာနာဒိကိစ္စံ ကရေယျ။ အနုဋီ၊၂။၂၁၄။

ကေစွတိရစ္ဆာန (ပု) [ကေစွ+တိရစ္ဆာန] အချို့သောတိရစ္ဆာန်။ ကေစွာနံ ပေတာနံ ကေစွတိရစ္ဆာနာနံ ဝိယ တထာ ဒိဿာယုကတာပိ သိယာ။ ဒီ၊ဋီ၊၂။၃၂၉။ အဘိ၊ဋီ၊၁။၂၅ရ။

ကေစွဒဿနသမဂီ (တိ) [ကေစွဒဿန + သမဂီ] (သစ္စာလေးပါးတို့တွင်) အချို့သော သစ္စာတရားကို-သိမြင်ခြင်း-သိသောဉာဏ်-နှင့်ပြည့်စုံခြင်းရှိသော၊သူ။ ကေသစွဒဿန-သမဂီ-ကြည့်။

ကေစွဒိဋ္ဌိဝိပတ္တိ (ထီ) [ကေစွဒိဋ္ဌိ+ဝိပတ္တိ] အချို့သောအယူ၏ ပျက်စီးခြင်း။ ပါစိတ္တိယ-ဝိတိက္ကမနဂ္ဂဟဏေန ဟိ ကေစွဒိဋ္ဌိဝိပ-တ္တိယာပိ သင်္ဂဟော ဟောတိ။ မ၊ဋီ၊၁။၂၄၇။

ကေစွဒုဂ္ဂတိဂ္ဂဟဏ (နဲ) [ကေစွဒုဂ္ဂတိ+ ဂဟဏ] ကေစွဒုဂ္ဂတိ-သဒ္ဒါ။ တေသံ ပဋိသန္ဓိ ဝိနိ-ပါတိကဘာဝေန "ဒုဂ္ဂတိပဋိသန္ဓိ"တိ ဂဟေ-တွာ သဗ္ဗသုဂတိစုတိယာ စ သာ ပဋိသန္ဓိ ဟောတိ၊ နဲ ကေစွသုဂတိစုတိယာ ဝေါတိ တန္ဒိဝတ္တနတ္ထံ ကေစွဒုဂ္ဂတိဂ္ဂဟဏံ ကတံ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋီ၊၂။၃၁၀။ (-မူလဋီ၊၂။၁၁၀။)

ကေစွဒုဂ္ဂတိပဋိသန္ဓိ (ထီ) [ကေစွ+ဒုဂ္ဂတိပဋိသန္ဓိ] အချို့သောဒုဂ္ဂတိပဋိသန္ဓေ။ ကေစွ-သုဂတိစုတိယာ ကေစွဒုဂ္ဂတိပဋိသန္ဓိ။ အဘိ၊ ဋ္ဌ၊၂။၁၅၄။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋီ၊၂။၃၁၀။ (-မူလဋီ၊၂။၁၀၉။)

ကေစွပဝတ္တိအာကာရ (ပု) [ကေစွ+ပဝတ္တိအာကာရ] အချို့သောဖြစ်ပုံအခြင်းအရာ။ တတ္ထ အာရမ္မဏတော, ကေစွပဝတ္တိအာ-ကာရတော စ ဝိသဒိတတံ ဒဿေတုံ "ယထာ ပနာ"တိအာဒိ ဝုတ္တံ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋီ၊၂။၁၂၇။

ကေစွပဝိဝေက (ပု) [ကေစွ+ပဝိဝေက] အချို့သော-ကင်းဆိတ်ခြင်း-ပဝိဝေက-တရား။ ပညာ ပန သုတေန, ကေစွပဝိဝေကေန ဝါ ဝိနာပိ ဣဓာဓိပ္ပေတအာဝုဓတ္တသာဓနီ။ ဒီ၊ဋီ၊၃။၂၁၁။

ကေစွပေတ (ပု) [ကေစွ+ပေတ] အချို့သော ပြိတ္တာ။ ဧတေနေဝ ကေစွပေတာနမ္ပေတ္ထ အသင်္ဂဟော ဒဋ္ဌဗ္ဗော။ မ၊ဋီ၊၁။၈၁။

ကေစွဗလ (နဲ) [ကေစွ+ဗလ] အချို့သောဗိုလ်တရား။ ဗလသဒိသတန္တိ ကေစွဗလသဒိ-သတံ။ အနုဋီ၊၂။၂၁၄။

ကေစွဗလကိစ္စ (နဲ) [ကေစွဗလ+ကိစ္စ] အချို့သောဗိုလ်တရား၏ ကိစ္စ။ တတော ဥတ္တရိဉ္စ ဇာနန္တမ္ပိ ယသ္မာ ကေစွဗလကိစ္စံ နဲ က-ရောတိ။ အနုဋီ၊၂။၂၁၄။

ကေစွဘာဝနာမယ (တိ) [ကေစွဘာဝနာ+ မယ] အချို့သော ဘာဝနာဖြင့်ပြီးသော။ သုတမယာယ, စိန္တာမယာယ, ကေစွဘာဝ-နာမယာယ စ အဘိဝိသိဋ္ဌာယ ပညာယ ဉာတာ အဘိညာတာ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋီ၊၂။၅၀၇။

ကေစွဘူတဒဿန (ထီ၊နဲ) [ကေစွဘူတ+ ဒဿန] အချို့သောဘုတ်ပြိတ္တာကို-သိမြင်-ကြည့်ရှု-ခြင်း။ တိရောကုဋ္ဌေန ရတနသုတ္တေ ဝုတ္တဘူတေသု ကေစွဘူတဒဿနံ။ ခုဒ္ဒက၊ ဋ္ဌ။၁၉၈။

ကေစွဘေဒ (ပု) [ကေစွ+ဘေဒ] အချို့သော အထူးအပြား။ စာတုမဟာရာဇိကာနံ ကေ-စွဘေဒေါ မဟာသမယသုတ္တဝသေန ဒီပေ-တဗ္ဗော။ ဒီ၊ဋီ၊၁။၂၂၅။

ကေစွမတဒဿန (နာ) [ကေစွမတ+ဒဿန] အချို့သောဆရာတို့၏ အယူကို-ပြခြင်း-ပြကြောင်းစကား။ အဋ္ဌကထာယံ ပနာတိ ကေစွမတဒဿနံ။ အနုဋီ၊၂။၁၃။

ကေစွမတ္ထီ (ကေစ္ဆံအတ္ထီ)တီကထာ (ထီ) [(ကေစ္ဆံ+အတ္ထိ+ဣတိ=) ကေစွမတ္ထီတိ+ကထာ] အချို့ရှိ၏ဟု ဖြစ်သော-စကား-အယူဝါဒ။ ("အတိတ်တရား ရှိပါ၏လော" စသည်ဖြင့် သကဝါဒီ က မေးသောအခါ "အချို့ ရှိ၏။ အချို့ မရှိ" စသည်ဖြင့် ဖြေဆိုသော ပရဝါဒီတို့၏ အယူဝါဒ။) ဣဒါနိ ကေစ္ဆံအတ္ထီတိကထာ ဟောတိ။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၃၅။ အတီတေသု ဝိပါက-ဓမ္မဓမ္မေသု ကေစ္ဆံ အဝိပက္ကဝိပါကမေဝ အတ္ထိ, န ဣတရန္တိ ပဝတ္တာ ကေစွမတ္ထီတိ-ကထာ။ မောဟဝိစ္ဆေဒနီ။၃၅၃။

ကေစွရူပ (နာ) [ကေစွ+ရူပ] အချို့သောရုပ်။ ဝေမေဝ ပန နံ ဟေတုပစ္စယာဒီသုပိ ကေ-စွရူပဿ ပစ္စယုပ္ပန္နတာ ဒဋ္ဌဗ္ဗာ။ မူလဋီ၊၃။ ၂၁၃။ (-အနုဋီ၊၃။၂၈၅။)

ကေစွရူပဂ္ဂဟဏ (နာ) [ကေစွရူပ+ဂဟဏ] ကေစွရူပ-သဒ္ဒါ။ ကေစွဿ ရူပဿာတိ အဟေတုကစိတ္တသမုဋ္ဌာနဿ။ ဣတော ပရေသုပိ ကေစွရူပဂ္ဂဟဏေ သေဝ နယော။ အနုဋီ၊၃။၂၉၀။

ကေစွဝသန (တိ) [ကေစွ+ဝသန] အချို့သော အဝတ်ရှိသော၊ အဝတ်တစ်ထည်ကိုသာဝတ်သော၊သူ။ ကေစွဝသနာ နာဂီ၊ မိဂီ ဘန္တာ-ဝုဒိက္ခတိ။ ဇာ၊၂။၄၀။ ကေစွဝသနာတိ ကေစိကဝသနာ၊ ကေဝတ္ထနိဝတ္ထာတိ အတ္ထော။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၅။ ၂၂၃။

ကေစွဝါဒ (ပုဂ္ဂ) [ကေစွ+ဝါဒ] အချို့သောဆရာတို့၏ အယူဝါဒ၊ ကေစွေဝါဒ။ သော ပေါရာဏေဟိ အနနုဿုတောတိ ကေစွ-ဝါဒေါ နာမ ကတော။ သီဒီ၊သစ်၊၂။၁၃။

ကေစွသံကိလေသသုဒ္ဓိ (ထီ) [ကေစွသံကိလေသ+သုဒ္ဓိ] အချို့သောကိလေသာတို့-မှ-၏-စင်ကြယ်ခြင်း။ ကေစွသံကိလေသ-သုဒ္ဓိယာ ပန အစွန္တဝိသုဒ္ဓိယာ အာရမ္မဏ-ကရဏတော စ ဝေါဒါနန္တိ ဝုစ္စတိ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ဋီ၊၂။၄၈၈။

ကေစွသမာဓိသမ္ပဒါ (ထီ) [ကေစွသမာဓိ+သမ္ပဒါ] အချို့သောသမာဓိ-နှင့်-၏-ပြည့်စုံခြင်း။ တံ ဟေဋ္ဌာဒဿိတံ မေတ္တာဒိဘာဝနံ ဗြာဟ္မ-ဏဿ သဒ္ဓေပေန ဥပဒိသန္တေနဿ ကေ-စွသမာဓိသမ္ပဒါ ... ဒဿိတာ။ မ၊ဋီ၊ ၁။၂၈၂။

ကေစွသဿတ (ပုဂ္ဂ) [ကေစွ+သဿတ] အချို့သော သတ္တဝါသင်္ခါရတို့-မြဲခြင်းရှိ၏-မြဲ၏-ဟူသောအယူ၊ ကေစွသဿတအယူ။ အညထာတိပိ မေ နောတိ သဿတတော အညထာ ဝုတ္တဲ့ ကေစွသဿတံ ပဋိက္ခိပတိ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၀၆။ (-မ၊ဋ္ဌ၊၃။၈၁၃၃။ ပဋိသံ၊ ဋ္ဌ၊၂။၅၉။ သာရတ္ထ၊၁။၁၄၃။ ဝိမတိ၊၁။၃၁။)
ကေစွသဿတိက-လည်းကြည့်။

ကေစွသဿတဒိဋ္ဌိ (ထီ) [ကေစွသဿတ+ဒိဋ္ဌိ] အချို့သောသတ္တဝါသင်္ခါရတို့ မြဲ၏-ဟူသော

အယူ-ဟုယူခြင်း၊ ကေစွသဿတ အယူ။ ဟောတိ စ နု စ ဟောတိတိ ဂဏှတော တတိယာ ကေစွသဿတဒိဋ္ဌိ။ ပဋိသံ၊ဋ္ဌ၊ ၂။ဖ။ မဟာနိ၊ဋ္ဌ။၂၁၂။

ကေစွသဿတဒိဋ္ဌဘယ (ပု၊န) [ကေစွသဿတဒိဋ္ဌိ+ဘယ] ကေစွသဿတအယူဟူသော ဘေး။ သော စ အညော စာတိ ပုဋ္ဌော ကေစွသဿတဒိဋ္ဌိဘယေန (ပဋိ-ကိ်ဳပတိ)။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၂၆။

ကေစွသဿတဝါဒ (ပု) [ကေစွသဿတ+ဝါဒ] (၁) ကေစွသဿတအယူ။ (တိ)(၂) ကေစွသဿတအယူရှိသော၊သူ။ **(၁)** တတိယ-ဝါဒေန စတ္တာရော ကေစွသဿတဝါဒါ ဝုတ္တာ။ မ၊ဋ္ဌ၊၄။၁၅။ (-ပဋိသံ၊ဋ္ဌ၊၂။၃၅။)

(တိ)(၂) စတ္တာရော ဧနာ သဿတဝါဒါ နာမ၊ စတ္တာရော ကေစွသဿတဝါဒါ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၁။၉၅။ (-မ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၃၆။ ဥဒါန၊ဋ္ဌ။၃၀၉၊ ၃၁၃။ ဝိမတိ၊၁။ဖ၀။ သာရတ္ထ၊၁။၃၀၉။ ဒီ၊ဋ္ဌီ၊၂။၂၂။) ကေစွသဿတိက-လည်းကြည့်။

ကေစွသဿတဝါဒီ (တိ) [ကေစွသဿတဝါဒ+ဣ] ကေစွသဿတအယူရှိသော၊သူ။ တ-မေဝ ဂဟေတွာ "သဿတဝါဒီ အဟ"န္တိ ကေစွသဿတဝါဒိနာ သဒ္ဒီ နု ဝိဝဒတိ။ မ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၄၅။ (-သာရတ္ထ၊၁။၁၄၃။)

ကေစွသဿတိက (တိ) [ကေစွသဿတ+ဣက] အချို့သော သတ္တဝါသင်္ခါရတို့-မြဲခြင်းရှိ၏-မြဲ၏-ဟူသော အယူဝါဒရှိသော၊ ကေစွသဿတ အယူရှိသော၊သူ။ သန္တိ ဘိက္ခဝေ ဧကေ သမဏဗြာဟ္မဏာ ကေစွ-သဿတိကာ ကေစွအသဿတိကာ။ ဒီ၊ ၁။၁၆။ (-ပဋိသံ။၁၅၄။) ကေစွသဿတိ-ကာတိ ကေစွသဿတဝါဒါ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၀၁။ ကေစ္စံ သဿတန္တိ ဝါဒေါ ကေစွသ-သဿတော၊ သော ဧတေသံ အတ္ထီတိ ကေစွသဿတိကာ။ ပဋိသံ၊ဋ္ဌ၊၂။၅၉။ သ-တ္တော်သူ, သင်္ခါရေသု စ ကေစ္စံ သဿတ-မေတသ်ာတိ ကေစွသဿတော၊ ဝါဒေါ၊ သော ဧတေသန္တိ ကေစွသဿတိကာ တဒ္ဓိတဝသေန။ သမာသဝသေန ပန ကေစွသဿတော ဝါဒေါ ဧတေသန္တိ ကေစွသဿတဝါဒါ။ သေ နယော ကေစွ-အသဿတပဒေပိ။ သီ၊ဋ္ဌီ၊သစ်၊၁။၄၁၁။ သတ္တော်သူ သင်္ခါရေသု ဝါ ကေစ္စံ သဿတံ တေသ်ာတိ ကေစွသဿတော၊ ကေစွသ-သဿတဝါဒေါ။ သော ဧတေသမတ္ထီတိ ကေစွသဿတိကာ၊ ကေစွသဿတဝါဒိ-နော။ သာရတ္ထ၊၁။၁၄၃။ (-ဝိ၊ဋ္ဌ၊၁။၄၅။ ဒီ၊ ဋ္ဌ၊၁။ ၁၁၄။ မ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၁၁။ မ၊ဋ္ဌ၊၄။၁၆။ အဲ၊ ဋ္ဌ၊၂။၃၉၂။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၁၀။ ပဋိသံ၊ဋ္ဌ၊၂။၅၈။ ဝဇီရ။၂၇။ သာရတ္ထ၊၁။၁၄၃။ ဒီ၊ဋ္ဌီ၊၁။၁၅၂။)

ကေစွသဿတိကပက္ခ (ပု) [ကေစွသဿတိက+ပက္ခ] ကေစွသဿတအယူရှိသူတို့၏ အသင်းအပင်း။ အညတ ဝိသေသလာဘီ သဿတဝါဒီ ကေစွသဿတိကပက္ခံ အဓိ-စွသမုပ္ပန္နိကပက္ခံ ဝါ ဘဇေယျ။ ဒီ၊ဋ္ဌီ၊ ၁။၁၄၆။ သီ၊ဋ္ဌီ၊သစ်၊၁။၄၀၁။

ကေစွသဿတိကမတဒဿန (န) [ကေစွသဿတိကမတ+ဒဿန] ကေစွသဿတ

အယူ ရှိသူတို့၏အယူကိုပြခြင်း။ ဣဒံ ပန ယာထာဝသဘာဝဒဿနဝသေန ဝုတ္တံ၊ နပန ကေစ္စသဿတိကမတဒဿနဝသေန။ သီ၊ဋီ၊သစ်၊၁။၄၁၁။

ကေစ္စသာဝကဟောဓိသတ္တ (ပု) [ကေစ္စ+သာဝကဟောဓိသတ္တ] အချို့သောသာဝက အလောင်းအလျာအဖြစ်ဖြင့် သစ္စာလေးပါးသိလတ္တံ့သော ပုဂ္ဂိုလ်။ အာဒိသဒ္ဒေန ပူရိတပါရမိကာ ပစ္စေကဟောဓိသတ္တာ ကေစ္စသာဝကဟောဓိသတ္တာ စ သင်္ဂယှန္တိ။ အံ၊ဋီ၊၁။၂၂၇။

ကေစ္စသုဂတိ (ထီ) [ကေစ္စာ+သုဂတိ] အချို့သောသုဂတိဘုံ။ အောက်ပုဒ်ကြည့်။

ကေစ္စသုဂတိစုတိ (ထီ) [ကေစ္စသုဂတိ+စုတိ] အချို့သော-သုဂတိဘုံမှ ရွှေ့လျောခြင်း-သုဂတိ စုတိ။ ကေစ္စသုဂတိစုတိယာ ကေစ္စဒုဂ္ဂတိပဋိသန္ဓိ။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၅၄။ (-မူလဋီ၊၂။၁၀၉၊၁၁၀။) ကေစ္စသုဂတီတိ မဟဂ္ဂတဝဇ္ဇသုဂတိ အဓိပ္ပေတာတိ အာဟ "ရူပါရူပါဝစရာန"န္တိ အာဒိ။ အနုဋီ၊၂။၁၂၄။ (-ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋီ၊၂။၃၁၀။)

ကေစ္စာပတ္တိဝုဋ္ဌာန (န) [ကေစ္စာပတ္တိ+ဝုဋ္ဌာန] အချို့သောအာပတ်မှ-ထ-လွတ်မြောက်ခြင်း။ ကေစ္စာပတ္တိဝုဋ္ဌာနံ ဟိ ကမ္မတောပိ ဟောတိ အကမ္မတောပိ။ ကခါ၊ဋီ။၅၈။

ကေစ္စာဘိညာ (ထီ) [ကေစ္စာ+အဘိညာ] အချို့သော အဘိညာဉ်။ နနု စာယံ သုနက္ခတ္တော လောကယဇ္ဇာနာနိ, ကေစ္စာဘိညဥ္စ ဥပ္ပါဒေသိ။ ဒီ၊ဋီ၊၃။၂။

ကေစ္စာသဝပရိက္ခယ (ပု) [ကေစ္စာသဝ+ပရိက္ခယ] အချို့သောအာသဝတရားတို့၏ ကုန်ခမ်းခြင်း။ မာ မညီတိ မညနာနံ ဝိပ္ပကတပ္ပဟာနတာဂဟဏေန ကေစ္စာသဝပရိက္ခယော ဒီပိတော ဟောတိ။ မ၊ဋီ၊၁။၁၂၉။

ကေစ္စာသဝပရိက္ခယဝစန (န) [ကေစ္စာသဝပရိက္ခယ+ဝစန] "အချို့သော အာသဝတရားတို့၏ကုန်ခမ်းခြင်း"ကို ဟောတော်မူခြင်း။ ကေစ္စာသဝပရိက္ခယဝစနတော သဒ္ဓါဓိမုတ္တဿ သေက္ခဘာဝေါ ဝိညာယတိ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋီ၊၂။၄၆၅။

ကေစ္စာသာဓာရဏ (တိ) [ကေစ္စ+အသာဓာရဏ] အချို့သောအကြောင်းနှင့် မဆက်ဆံသော။ တသ္မိဉ္ဍိ ဟေတုသမူဟေ ကေစ္စာသာဓာရဏဥ္စေတံ ဖလံ, ကေစ္စေဟေဝ စ နိဗ္ဗတ္တေတဗ္ဗံ သိယာ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋီ၊၂။၂၃၄။

ကေစ္စိက (တိ) [ကေစ္စ+ဣက] (၁) တစ်ခုတစ်လွှာ-နှင့်ယှဉ်သော၊ တစ်ထပ်-တစ်လွှာရှိသော(သင်္ကန်း)။ (၂) အချို့သော၊ တစ်ခုတစ်ထည်-သော။ **(၁)** အမှာကံ ပန တိစီဝရံ အနုဇာနာတီတိ ဝစနဿ ဩကာသံ ဥပစ္ဆိန္ဒိတုံ ဒိဂုဏံ သံဃာဋိ အနုဇာနာတိ၊ ကေစ္စိကေ ဣတရေ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၃။၄၀၉။ တသ္မာ ကေစ္စိကာပိ သံဃာဋိ ဝဋ္ဋတိ။ ဝဇိရ။၂၃၂။ ကခါ၊ဋီ။၇၂။ ကေစ္စိယ (၂) လည်းကြည့်။ **(၂)** အောက်ပုဒ်ကြည့်။

ကေစ္စိကဝသန (တိ) [ကေစ္စိက+ဝသန] အချို့

သောအဝတ်ရှိသော၊ အဝတ်တစ်ထည် ကို သာဝတ်သော၊သူ။ ကေစ္စဝသန-ကြည့်။

ကေစ္စိယ (တိ) [ကေစ္စ+ဣယ] (၁) အချို့သော၊ သူ။ (၂) အချို့-တစ်ခု-တစ်ထပ်-တစ်လွှာ-နှင့်ယှဉ်သော၊ တစ်ထပ်-တစ်လွှာ - ရှိသော (သင်္ကန်း၊ ကိုယ်ဝတ်ကေသီသင်္ကန်း၊ ခါးဝတ် သင်းပိုင်။)

(၁) သစ္စံ ကိရေဝမာဟံသု၊ နရာ ကေစ္စိယာ ဣဓ။ ဇာ၊၁။၁၇။ ဣတ္ထီပိ ဟိ ကေစ္စိယာ သေယျာ။ သံ၊၁။၈၆၊(-၂၀၁။ ဇာ၊၁။၂၇၁။ ဇာ၊၂။၃၅၄။) နရာ ကေစ္စိယာ ဣဓာတိ ဣဓေကစ္စေ ပဏ္ဍိတပုရိသာ။ ဇာ၊ ၌၊၁။၃၄၄။ သေယျာတိ ဒန္ဓပညသ္မာ လေ-မူဂပုတ္တတော ကေစ္စာ ဣတ္ထိယေဝ သေယျာ။ သံ၊၌၊၁။၁၄၂။ (-သုတ္တနိ၊၌၊၁။၂၈၃။ ဇာ၊ ၌၊၄။၂၆၀။ ဇာ၊၌၊၇။၃၃၃။) ကေစ္စိယောတိ ကေစ္စော မိတ္တဒုဗ္ဘီ။ စရိယာ၊၌။၁၄၆။ ကေ-စ္စမေဝ ကေစ္စိယာ။ ပြည်၊ဇာတ်၊သျ၊၁။ ၆၂။

(၂) အနုဇာနာမိ ဘိက္ခဝေ တိစီဝရံ ဒိဂုဏံ သဃ်ာဋိ ကေစ္စိယံ ဥတ္တရာသင်္ဂ ကေစ္စိယံ အန္တရဝါသကံ။ ဝိ၊၃။၄၀၂။ ကေ-စ္စိယန္တိ ကေပဋ္ဌံ။ ဝိ၊၌၊၃။၄၀၉။(-ဝိ၊သင်္ဂ ဟ။၄၅၇။) ကေစ္စိယန္တိ တ္ထေ ကေစ္စသဒ္ဒေါ ကေပရိယာယောတိ အာဟ "ကေံ ပဋ္ဌ"နွိ။ ဣမိနာ ကောေယေဝ ကေစ္စောတိ ကတ္ဌာ သကတ္ထေ အစ္စပစ္စယောတိ ဒသေတိ။ "ပဋ္ဌ"နွိ ဣမိနာ ကေစ္စေန နိယုတ္တံ ကေ-စ္စိယန္တိ ဝစနတ္ထံ ကတ္ဌာ နိယုတ္တတ္ထေ ပဝ-တ္တသ ဣယပစ္စယသ သရူပံ ဒသေတိ။ ပါစိတ်၊ယော။၃၈၁။ ကေစ္စီ-လည်းကြည့်။ (ဝိ၊ပိ၊ဓာန်-၌ "ကေံ ပဋလံ စီယတေ ယတ္ထ"ဟု ဝစနတ္ထပြု၍ "ကေစီသဃ်န်း"ဟု ပြန်သည်။)

ကေစ္စိယသတ္တ (ပု) [ကေစ္စိယ+သတ္တ] အချို့ သော သတ္တဝါ။ သမ္ဘဝေါ ကာမဓာတုယံ ကေစ္စိယသတ္တာနံ ဣန္ဒြိယပရိပါကပစ္စယော အာပေါဓာတုယာ ပဝတ္တိအာကာရဝိသေ-သော။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋီ၊၂။၁၀၆။

ကေစ္စီ[၁] (တိ) [ကေစ္စ+ဤ] တစ်ထပ်-တစ်လွှာ-ရှိသော(သင်္ကန်း)။ အဟတာဟတကပ္ပါနံ၊ သဃ်ာဋိ ဒိဂုဏာ သိယာ။ ကေစ္စိယော-တ္တရာသင်္ဂေါ၊ တထာ အန္တရဝါသကော။ ခုဒ္ဒသိက္ခာ၊ဂါထာ။၄၄။ ကေစ္စံ ကေပဋ္ဌံ အသ အတ္ထီတိ ကေစ္စီ၊ ကေပဋ္ဌေါတိ အတ္ထော။ နိပါတော ဝါ ကေစ္စီ။ ခုဒ္ဒသိက္ခာ၊ ဋီ၊သစ်။၂၇၆။ ("ကေစ္စိယော" ဟူသော ပုဒ် ကို "ကေစ္စီ"ဟူသော ပရိယာယ်ပုဒ်တစ်ပါး ဖြင့် ဖွင့်ပြသည်။) ကေစ္စိယ-လည်းကြည်။

ကေစ္စီ[၂] (ဗျ) [နိပါတ်] တစ်ထပ်-တစ်လွှာ-ရှိ သော(သင်္ကန်း)။ အထက်ပုဒ်ကြည့်။

ကေစ္စေယျ (တိ) [ကေစ္စ+ဏေယျ] အချို့သော။ ဟတ္ထီဟိ အသေဟိ ရထေဟိ ပတ္တိဘိ၊ ပရိဝါရိတာ မုစ္စရေ ကေစ္စေယျာ။ ဇာ၊၁။ ၃၅၄။ မုစ္စရေ ကေစ္စေယျာတိ ဧတေဟိ ဟတ္ထိအာဒီဟိ ပရိဝါရိတာ ကေစ္စေ ပစ္စာ-မိတ္တာနံ ဟတ္ထတော မုစ္စန္တိ။ ဇာ၊၌၊၄။၅၀၂။

ကေစ္ဆဒန (တိ) [ကေ+ဆဒန] တစ်ခုသော

အမိုးရှိသော။ ပရိမဏ္ဍလံ ဝါ စတုရဿံ ဝါ ကေစ္ဆဒနာယ ဂဗ္ဘမာလာယ သတဂဗ္ဘံ စေပိ သေနာသနံ ဟောတိ။ ဝိ၊ဌ၊၃။၁၃။ (-သာရတ္ထ၊၃။၈။)

ကေစ္ဆန္ဒ (တိ) [ကေ+ဆန္ဒ] တူသောအလိုဆန္ဒ ရှိသော၊သူ။ ယေ တေ ဗြာဟ္မဏေန သဒ္ဓိံ ကေစ္ဆန္ဒာ(စူဋ္ဌနိ။၄၀)တိ ယေ ဧတေ အဇိ-တမာဏဝေန ကလျာဏဆန္ဒေန ကေဇ္ဆာ-သယာ။ စူဋ္ဌနိ၊ဌ။၈။ (-ဝိ၊ဌ၊၁။၂၉၇။ ဒီ၊ဌ၊၂။၃၀၃။)

ကေစ္ဆန္ဒရုစိသမာစာရ (တိ) [ကေ+ဆန္ဒရုစိ သမာစာရ] တူသော ဆန္ဒ, နှစ်သက်ခြင်း (=အကြိုက်), အကျင့်ရှိသော၊သူ။ တိတ္ထိ-ယ တိတ္ထိယသာဝကေဟိ သဒ္ဓိံ ကေစ္ဆန္ဒရုစိ-သမာစာရတာ။ မဟာနိ၊ဌ။၄၀၀။

ကေစ္ဆန္ဒ (တိ) [ကေ+ဆန္ဒ] တစ်ခုသော အမိုး ရှိသော၊ တစ်ဖက်မှမိုးအပ်သော (ကျောင်း)။ သဟ ဝါ သေယျံ ကပ္ပေယျာတိ ကေစ္ဆန္ဒေ ဥက္ခိတ္တကေ နိပန္ဒေ ဘိက္ခု နိပဇ္ဇတိ။ ဝိ၊၂။ ၁၈၀။ (-ဝိ၊၃။၄၈၄။ ဝိ၊ဌ၊၄။၁၂။) နာနူ-ပစာရေ ကေစ္ဆန္ဒေ နိပဇ္ဇေယျ။ ကခါ။၂၅၀။ ကေတော ဆန္ဒံ ကေစ္ဆန္ဒံ၊ ကိန္တံ၊ သေနာ-သနံ။ ကခါ၊မဟာဋီ၊၄။၁၉၈။

ကေစ္ဆရာ (ထီ) [ကော+အစ္ဆရာ] (၁) လက် တစ်တို့၊ လက်တစ်ကော်။ (၂) လက်ဖျစ် တစ်တွက်။ **(၁)** လဒ္ဓါ တေ ကေစ္ဆရမတ္တာ သိဒ္ဓတ္ထကာ။ ဓမ္မ၊ဌ၊၁။၄၄၅။ ဓမ္မ၊ဌ၊၂။၂၇၀။ **(၂)** အောက်ပုဒ်ကြည့်။

ကေစ္ဆရာ(ရ)ကွဏ (ပု) [ကေစ္ဆရာ+ခဏ] လက်ဖျစ်တစ်တွက်ခဏ။ ကေစ္ဆရာကွဏေ ပဝတ္တစိတ္တသ။ မိလိန္ဒ။၁၀၉။ ဝေံ ဝေဒနာပိ ... ကေစ္ဆရကွဏေ ကောဋိသတသဟသ-သခါ ဥပ္ပဇ္ဇိတ္တာ နိရုဇ္ဈတိ။ သံ၊ဌ၊၂။၂၉၅။ (-အဘိ၊ဌ၊၂။၃၁။ သံ၊ဋီ၊၂။၂၅၁။)

ကေစ္ဆိကာဏ (တိ) [ကေစ္ဆိ+ကာဏ] မျက်စိ တစ်ဘက် ကန်းသော၊သူ။ ကာဏောတိ ကေစ္ဆိကာဏော ဥဘယစ္ဆိကာဏော ဝါ။ အံ၊ဌ၊၂။၃၂၁။

ကေစ္ဆိဂ္ဂလ(ဋ္ဌ) (တိ) [ကေ+ဆိဂ္ဂလ(ဋ္ဌ)] တစ် ပေါက်တည်းရှိသော။ သေယျထာပိ ဘိက္ခဝေ ပုရိသော ကေစ္ဆိဂ္ဂလံ ယုဂံ မဟာသမုဒ္ဒေ ပက္ခိပေယျ။ မ၊၃။၂၀၇။ သံ၊၃။၃၉၇။ (ထေရီ၊ဌ။၂၉၅-၌ ကေစ္ဆိဂ္ဂဋ္ဌံ-ဟုရှိသည်။)

ကေစ္ဆိဒ္ဒ (နဲ) [ကေ+ဆိဒ္ဒ] (၁) တစ်ခုသော အပေါက်။ (တိ)(၂) တစ်ခုသောအပေါက် ရှိသော၊ တိုးလျှိုပေါက်သော။ **(၁)** ပုရ-တ္ထိမသမုဒ္ဒေ ... ဝါတဝေဂေန ပရိဗ္ဘမန္ဆသ ယုဂသ ကေစ္ဆိဒ္ဒံ။ ထေရီ၊ဌ။၂၉၅။ ယုဂ-ဆိဒ္ဒ-လည်းကြည့်။ **(တိ)(၂)** ကေနဋ္ဌံ အာ-ဟရာပေတ္တာ ကောဋိယံ ဂဟေတ္တာ ဓမိ၊ သဗ္ဗော ကေစ္ဆိဒ္ဒေါ အဟောသိ။ မ၊ဌ၊၃။ ၁၂၅။ အံ၊ဋီ၊၃။၃၃၄။ (-ဇာ၊ဌ၊၁။၁၈၇။ မ၊ ဋီ၊၃။၈၁။)

ကေဆဏ (ပု) [ကေ+ဆဏ] တစ်ခဲနက်-တစ်ပြိုင်နက်-သော ပွဲသဘင်။ ဝေံ သက-လစက္ကဝါဋ္ဌဂဗ္ဘေ ကောလက်ာရေ ကေ-ဿဝေ ကေဆဏေယေဝ စ ဇာတေ

သတ္ထာ နာဂါနမနုဂ္ဂဟံ ကရောန္တော ကေ၊ ရတနနာဝံ အဘိရုဟိ။ ဓမ္မ၊၄၊၂။ ၂၇၇။

ကေဆတ္တိယ (တိ) [ကေဆတ္တ+ဣယ] ထီးတစ်လက် လှူဘူးသော(ထေရ်)၊ ကေဆတ္တိယ(ထေရ်)။ ဣတ္ထံ သုဒံ အာယသ္မာ ကေ-ဆတ္တိယော ထေရော ဣမာ ဂါထာယော အဘာသိတ္ထ။ အပ၊၂။၃၆။

ကေဆတ္တိယထေရ်(၂)ပါး ရှိသည်။ သစ်ပင်ပန်းမာလ်မျိုးစုံ၊ ကျေးငှက် သားရဲ တိရစ္ဆာန်မျိုးစုံ၊ ရေသတ္တဝါ မျိုးစုံတို့ဖြင့် သာယာလှစွာသော စန္ဒဘာဂါ မြစ်ကမ်း၌ တပည့်များစွာ ခြံရံလျက် နေ့ညမပြတ် စာန်သမာပတ် ဝင်စားနေသော ရသေ့မြတ်သည် အတ္ထဒဿီဘုရားရှင်ထံ သွားရောက်၍ တရားတော်ကို နာယူကာ တစ်ရက် ပတ်လုံး ဘုရားရှင်အား ထီးမိုးလျက် ပူဇော်ခဲ့လေသည်၊ ဘုရားရှင်က "ထီးအလှူကြောင့် (၇၇)ကမ္ဘာတိုင်တိုင် နတ်ပြည်၌ ဖြစ်လျက် လူပြည်၌ စကြဝတေးမင်းအဖြစ် အကြိမ် (၁၀၀၀)၊ နတ်မင်းအဖြစ် (၇၇) ကြိမ်၊ ပဒေသရာဇ်မင်း အဖြစ် မရေမတွက်နိုင်အောင်ဖြစ်၍ (၁၁၈)ကမ္ဘာအထက် ပွင့်တော်မူလတ္တံ့သော ဂေါတမဘုရားရှင်၏ သာသနာတော်၌ ရဟန္တာဖြစ်လိမ့်မည်" ဟု ဗျာဒိတ်ကြားတော်မူသည့်အတိုင်း "ကေဆတ္တိယ" အမည်ဖြင့် ရဟန္တာ အဖြစ်သို့ရောက်တော် မူသော မထေရ်ဖြစ်သည်။ (အပ၊၁။၄၃၁-၄၃၅။)

နောက်တစ်ပါးမှာ-မီးခဲသမျှ ပူလောင်သော လွင်တီးခေါင်မြေအပြင်၌ ကြွတော်မူသော ပဒုမုတ္တရဘုရားရှင်အား ထီးဖြူကို လှူဒါန်းခဲ့သော ကောင်းမှုကြောင့် နတ်မင်းအဖြစ် ကမ္ဘာ(၃၀)၊ စကြဝတေးမင်းအဖြစ် အကြိမ် (၅၀၀)၊ ပဒေသရာဇ်မင်းအဖြစ် မရေမတွက်နိုင်အောင် ဖြစ်ပြီးလျှင် ဤဘုရားရှင် လက်ထက်၌ ရဟန္တာအဖြစ်သို့ ရောက်တော်မူသော မထေရ်ဖြစ်သည်။ အပ၊၂။၃၅-၆။

ကေဆဒနက (တိ) [ကေ+ဆဒန+က] တစ်ခုသောအမိုးရှိသော၊ တစ်ဖက်မိုးသော။ ကေ-ပဿဆဒနကဂေဟ-ကြည့်။

ကေဇ (တိ) [ကေ+ဇန+ကို] (၁) တစ်ခုသော အကြောင်း-အကြောင်းတစ်ခု-ကြောင့်သာ ဖြစ်သော။ (၂) တစ်ခါ၌သာ-တစ်ကြိမ်-မွေးဖွားသော၊သူ(လူ, ခွေး, မြင်း, ဆင် စသည်)။ **(၁)** တတ္ထ ကမ္မဇမေဝ စိတ္တဇမေဝ စ ကေဇံ နာမ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၂။၈၂။ ကေတော ဧဝ ဇာတံ ကေဇံ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋီ၊၂။၁၁၀။ **(၂)** ကေဇံ ဒ္ဝိဇံ ဝါ ပိ၊ ယောဓ ပါဏံ ဝိဟိံသတိ။ သုတ္တနိ။၂၉၈။ ကေဇောတိ ဌပေတွာ အ-ဏ္ဍဇံ အဝသေသယောနိဇော၊ သော ဟိ ကေဒါ ဧဝ ဇာယတိ။ သုတ္တနိ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၆၀။

ကေဇနပဒ (ပု) [ကေ+ဇနပဒ] တစ်ခုသော ဇနပုဒ်။ ဣမေ ဧဝရူပါ ပဏ္ဍိတာ ... ကေ-ယရေ ဝါ ကေဇနပဒေ ဝါ ကေရဋ္ဌေ ဝါ ဝသန္တိ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၆။၃၁၁။

ကေဇလဗိန္ဒု (ပု၊န) [ကေ+ဇလဗိန္ဒု] တစ်ခုသော ရေပေါက်၊ ရေတစ်ပေါက်။ တံ သဗ္ဗမ္ပိ ဒုက္ခံ ကေဇလဗိန္ဒုမ္ပိ သကလ-

သမုဒ္ဒဇလရသံ ဝိယ ... ဘဂဝါ အဝေါစ။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၀၃။ ပဋိသံ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၃၉။ သာရတ္ထ၊၃။၁၇၅။

ကေဇဝနဝါရ (ပု) [ကေ+ဇဝနဝါရ] တစ်ခုသော ဇောရှိသောဝါရ။ တ္ထေ စ သညာသင်္ကပ္ပဆန္ဒာ ကေဇဝနဝါရေပိ နာနာဇဝနဝါရေပိ လဗ္ဘန္တိ။ သံ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၂၂။ (-သံ၊ဋီ၊၂။၃၂၃။)

ကေဇဝနဝါရပရိယာပန္ဒ (တိ) [ကေဇဝနဝါရ+ပရိယာပန္ဒ] တစ်ခုသော ဇောရှိသောဝါရ၌ အကျုံးဝင်သော။ ကေဇဝနဝါရပရိယာပန္ဒာနိ စိတ္တာနိ ကေမက္ခရံ နိဗ္ဗတ္တေန္တိ။ အနုဋီ၊၁။၈၂။

ကေဇဝနဝါရာဝသေသ (တိ) [ကေဇဝနဝါရ+အဝသေသ] တစ်ခုသောဇောဝါရ အကြွင်းရှိသော။ သစေ ဟိ တဿ သံဝဏ္ဏနံ သုတ္ဝာ ကေဇဝနဝါရာဝသေသေပိ အာယုသ္မီ အန္တရာ ကာလံ ကရောတိ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၂။၆၁။

ကေဇဝနဝီထိ (ထီ) [ကော+ဇဝနဝီထိ] တစ်ခုသော ဇောဝီထိ။ တတ္ထ (တေသု) ကေဇဝနဝီထိယံ သတ္တသု စိတ္တေသု ... ဒိဋ္ဌဓမ္မဝေဒနီယကမ္မံ နာမ။ အံ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၀၄။ ပဋိသံ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၇၆။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၂။၂၃၅။

ကေဇာတိ (ထီ) [ကော+ဇာတိ] (၁) တစ်ခုသော ဘဝ။ (၂) တူသောသဘော။ **(၁)** ကေမေဝ တထေဝေကဝိသယဥ္စေကဇာတိယံ။ သင်္ဂဟ။၃၃။ ကေဇာတိယန္တိ ကေသ္မီ ဘဝေ။ ဝိဘာဝိနီ။၁၆၈။ **(၂)** အောက်ပုဒ် (၁) ကြည့်။

ကေဇာတိက (တိ) [ကေဇာတိ+က။ ကော+ဇာတိ+က] (၁) တူသောသဘောရှိသော။ (၂) တူသောဇာတ်ရှိသော၊သူ။ **(၁)** ဣဋ္ဌံ ဝါ အနိဋ္ဌံ ဝါ ကေဇာတိကမေဝ မနသိကရိဿာမိ။ မ၊ဋ္ဌ၊၄။၁၄၈။ (-ဇာ၊ဋ္ဌ၊၄။၁၂။ ဝဇိရ။၅၂။ မူလဋီ၊၂။၉၄။) **(၂)** ကေဇာတိကာ အာဂစ္ဆန္တူ။ ပဋိသံ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၅၆။ (-ဝိ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၅၆။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၄၃။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၃။၃။ ဝဇိရ။၂၀၃။) ကေဇာတိကာတိ သမာနဇာတိကာ။ ပဋိသံ၊ဂံ။၆၃။

ကေဇာတိကရူပ (နဝ) [ကေဇာတိက+ရူပ] တူသော-တစ်ခုသော-သဘောရှိသောအဆင်း။ မယှံ ကေဇာတိကရူပံ မနသိကရောန္တဿ အဘိဇပ္ပါ ဥပ္ပန္နာ။ ဝဇိရ။၅၂။

ကေဇာတိမန္တ (ပုန) [ကေဇာတိ+မန္တ] တူသော-ဇာတ်-သဘော-ရှိသောမန္တန်၊ ဇာတ်-သဘော-တူသောမန္တန်။ ကောစရိယကုလေ ဝါ ကေဇာတိမန္တံ ဝါ ဥဂ္ဂဟိတမန္တော မန္တဗန္ဓု။ မဟာနိ၊ဋ္ဌ။၄၆။

ကေဇာတိယ (တိ) [ကေဇာတိ+ဣယ] တူသော သဘောရှိသော။ ကေဇာတိယံ ပုန အာရမ္မဏံ ဂဟေတ္ဝာဝ ဥပ္ပဇ္ဇတိ။ သံ၊ဋ္ဌ၊၂။၉၃။ ကေဇာတိယန္တိ ရူပါဒိနီလာဒိကေသဘာဝံ။ သံ၊ဋီ၊၂။၁၀၇။ (-မ၊ဋီ၊၃။၁၄၅။)

ကေဇာတိသမညာ (ထီ) [ကေဇာတိ+သမညာ] တစ်ခုသောဘဝဟု-သမုတ်-ခေါ်ဝေါ်-ခြင်း၊ ဘဝတစ်ခုဟူသောအမည်။ တဉ္ဇိ ဥပါဒါယ ကေဇာတိသမညာ။ အနုဋီ၊၂။၂၀၈။ (-သာရတ္ထ၊၂။၂၆၈။)

ကေဇာလသမာဟိတ (တိ) [ကေဇာလာ+သမာဟိတ] တစ်ခဲနက်သော အလျှံနှင့် တကွဖြစ်သော။ အဂ္ဂိ ဥဇ္ဇာလယိတွာန၊ ကေဇာလသမာဟိတံ။ ဇာ၊၂။၃၁၇။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊ ၇။၂၆၁။

ကေဇာလာ (ထိ) [ကော+ဇာလာ] (၁) တစ်ခဲနက်သော-တစ်ခုတည်းသော-အရောင်-အလျှံ-မီးလျှံ။ (တိ)(၂) တစ်ခဲနက်-တစ်ပြိုင်နက်-အရောင်ရှိ-လင်း-သော။ တစ်ခဲနက်သော အရောင်အလျှံ-ရှိသော။ **(၁)** သာသပမတ္တာယပိ (သာသပမတ္တိယာပိ) ဓာတုယာ သတိ ကေဇာလာဝ ဘဝိဿတိ။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၂။၄၁၄။ သာရတ္ထ၊၁။၁၇၄။ **(တိ)(၂)** သကလံ ပဗ္ဗတံ ကေဇာလမကာသိ။ ဗုဒ္ဓဝံ၊ ဋ္ဌ။၂၄၇။ သောပိ ခေါ အဂ္ဂိ ကေဓူမော ကေဇာလော ဟုတွာ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၂၈။ (-ဝိသုဒ္ဓိ၊၂။၄၆။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၅။၂၉၁။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၇။၂၆၁။ သာရတ္ထ၊၁။၂၈၁။ ဒီ၊ဋ္ဌီ၊၂။၂၁၉။ အံ၊ဋ္ဌီ၊၃။ ၁၉၃။)

ကေဇာလီ (တိ) [ကေဇာလာ+ဤ] တစ်ခဲနက်-တစ်ခုတည်း-သော-အလျှံ-မီးတောက်မီးလျှံ-ရှိသော။ တတ္ထ တေဇောဓာတုယာ ဥဋ္ဌာနံ, ကေဇာလိ(လီ)ဘာဝေါ စာတိ သဗ္ဗံ သတ္ထု အဓိဋ္ဌာနဝသေနေဝါတိ ဝေဒိတဗ္ဗံ။ ဒီ၊ဋ္ဌီ၊ ၃။၈၄။ မ၊ဋ္ဌီ၊၃။၂၉၉။

ကေဇာလီဘူတ (တိ) [ကေဇာလာ+ဘူတ။ ဤ-လာ] တစ်ခဲနက်သောမီးတောက်မီးလျှံ သဖွယ်ဖြစ်၍ဖြစ်သော။ သဇောတိဘူတာ-ယာတိ ကေဇာလီဘူတာယ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋ္ဌီ၊၁။၆၆။ (-ထေရီ၊ဋ္ဌ။၁၇၆။ သာရတ္ထ၊၃။၂၁၀။ သံ၊ ဋ္ဌီ၊၂၊၂၈၈။)

ကေဇီဝိက (တိ) [ကော+ဇီဝိကာ] တူသော-အသက်မွေးခြင်းရှိသော၊သူ။ ဘိက္ခူ သဟ ဇီဝန္တိ ကေဇီဝိကာ သဘာဂဇီဝိကာ သဘာ-ဂဝုတ္တိနော ဟောန္တိ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၁၀။

ကေဇေဋ္ဌကသူကရ (ပု) [ကေ+ဇေဋ္ဌကသူကရ] တစ်ကောင်သောအကြီးအမှုးဖြစ်သောဝက်။ သူကရမဒ္ဒဝန္တိ နာတိတရုဏဿ နာတိဇိ-ဏ္ဏဿ ကေဇေဋ္ဌကသူကရဿ ပဝတ္တမံသံ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၅၈။

ကေဇောတိ (တိ) [ကော+ဇောတိ] တစ်ခဲနက်အလင်းရောင်ရှိသော။ သကလနဂရဿ ကေဇောတိဘူတတ္တာ "ဇောတိကော"တိ နာမံ ကရိသု။ ပဋိသံ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၉၂။ (ဓမ္မ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၃၆-၌ "ကေပဇ္ဇောတဘူတတ္တာ"ဟုရှိသည်။)

ကေဇ္ဇံ၊ ကေဇ္ဇ (ဗျ) [(၁) ကေ+ဇ္ဇံ။ မောဂ်၊ ၄။၁၁၁။ ကေ+ဇ္ဇ။ ရူ၊သုတ္တ။၄၂၀။ ကေဓာ ကရောတီတိ ကေဇ္ဇံ။ ကေတော ကရော-တီတိ အတ္ထော။ နီတိ၊သုတ္တ။၈၃၇။ (၂) ကေဇ္ဇံ (နိပါတ်)။ ရူ၊နှာ။၁၃၃။ ကေဇ္ဇန္တိ ကေတြ။ ရူ၊ဋ္ဌီ။၈၂။ အဲကဓျမ်။ အဲကဓျ (သံ)] (၁) တစ်ခုတည်း၊ တပေါင်းတည်း၊ တစ်စုတည်း၊ တစ်ပြိုင်နက်၊ တကွနက်။ (၂) တစ်နေရာတည်း၌။

(၁) သဗ္ဗေဟေဝ ကေဇ္ဇံ သန္နိပတိ-တဗ္ဗံ။ ဝိ၊၄။၂၀၈။ (-မ၊၁။၃၉၁။ ဥဒါန။၁၅၉။) သဗ္ဗေဟေဝ ကေဇ္ဇန္တိ ကဿစိ ဆန္ဒံ အ-

နာဟရိတ္တာ ဂိလာနေပိ တတ္ထေဝ အာ-နေတ္တာ ကေတော သန္နိပတိတဗ္ဗံ။ ဝိ၊ဌ၊၄။ ၃၈။ သဗ္ဗေပိ တေ အပရန္တိကေ ကေဇ္ဇံ နိယျာတေတ္တာ။ ဒီ၊ဌ၊၁။၁၁၂။ (-မ၊ဌ၊၂။ ၂၇၅။ ဥဒါန၊ဌ။၃၁၁။ ပဋိသံ၊ဌ၊၂။၂၇၇။ ပဋိသံ၊ဂံ။၃၇၂။) ကေဇ္ဇန္တိ ရာသိကရဏတ္ထေ နိပါတော၊ ကေဓာ ကရောတီတိ ကေဇ္ဇန္တိ နေရုတ္တိကာ၊ ဘာဝနပုံသကဥ္ဆေတံ။ သီ၊ဋီ၊ သစ်၊၁။၄၅၃။ ကေတောတိ ဣမိနာ ကေ-ဇ္ဇန္တိပဒဿ ကေတောတိပဒေန သမာနတံ ဒဿေတိ၊ ကေသဒ္ဒတော ဇ္ဇပစ္စယော စ တောပစ္စယော စ ဝိသေသော။ ပါစိတ်၊ ယော။ ၄၄၁။ (၂) ကေဇ္ဇံ သန္နိပါတီသူ(ဇာ၊ ၂။၃၇၆) တိ ကေသ္မိ ဌာနေ သန္နိပတီသု။ ဇာ၊ဌ၊၇။၃၈၄။ ဒွေဇ္ဇ-လည်းကြည့်။

ကေဇ္ဇာနိက (တိ) [ကေဇ္ဇာန+ဣက] တစ်ခုသော ဈာန်ရှိသော၊ ဈာန်တစ်ခုနှင့်ယှဉ်သော၊ ဈာန်တစ်ခု၏အာရုံဖြစ်သော (ကမ္မဋ္ဌာန်း)။ တ္တေကာနိ ကေဇ္ဇာနိကာနိ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ဋီ၊၁။၁၃၀။

ကေဇ္ဇာသယ (ပု) [ကေ+အဇ္ဇာသယ] (၁) တူသော အလိုဆန္ဒ။ (တိ)(၂) တူသောအလိုဆန္ဒရှိသော၊သူ။ (၁) တတော အယံ (ဒေသနာ) ဒွိန္နမ္ပိ အမှာကံ ကေမတိယာ ကေဇ္ဇာသယေန စ ဌပိတာ အတိဂရုကာ ဘဝိဿတိ။ မ၊ဌ၊၂။၂၃၇။ (တိ)(၂) အထ-ဿ အတ္တနာ ကေဇ္ဇာသယတံ ဥတ္တာ။ ဓမ္မ၊ ဌ၊၁။၅၇။ ဝေံ ဒွိန္နမ္ပိ အမှာကံ ကေဇ္ဇာ-သယာယ မတိယာ ဒေသိတာ အယံ ဒေသနာ အဂ္ဂါ စ ဂရုကာ စ ဘဝိဿတိ။ မ၊ဌ၊၁။၁၀၃။ သံ၊ဌ၊၂။၆၁။ ကေဇ္ဇာသယာ-ယာတိ သမာနာဓိပ္ပါယာယ။ မ၊ဋီ၊၁။၁၈၈။ သံ၊ဋီ၊၂။၇၆။

ကေဉာဏ (နဲ) [ကေ+ဉာဏ] တစ်ခုသော ဉာဏ်။ တတော ကေဉာဏဿ ဝိတထ-ဘာဝပ္ပတ္တိဒေါသော။ ဝဇိရ။၃၉၉။

ကေဉာဏကွဏ (နဲ) [ကေဉာဏ+ခဏ] တစ်ခုသောဉာဏ်-၏ ခဏ-ဖြစ်ရာခဏ။ သာ-ဓိတာ ဟိ မယာ ကေဉာဏကွဏေ သဗ္ဗံ ဉာဏံ, တဒညေသဉ္စ တဒညာဏာနုပ္ပတ္တိ။ ဝဇိရ။၃၉၉။

ကေဉာတက (ပု) [ကေ+ဉာတက] တစ်ယောက်သော ဆွေမျိုး။ တေသု ကေ-ဉာတကမ္ပိ နဲ ဩလောကေသိ။ အပ၊ဌ၊ ၁။၁၀၆။ (-ဇာ၊ဌ၊၁။၁၀၆။)

ကေဥ္ဇလိ (ပု) [ကေ+အဥ္ဇလိ] တစ်ခုသော လက်အုပ်။ (လက်အုပ်တစ်ကြိမ် ချီမိုး ရှိခိုး ခြင်း။) ကေဥ္ဇလိမကာသဟံ။ အပ၊၁။၈၉၊ ၃၂၄။

ကေဥ္ဇလိက (တိ) [ကေဥ္ဇလိ+ဣက] လက်အုပ် တစ်ကြိမ်-ပြု-ချီမိုး ရှိခိုး-သော၊သူ။ ဣတ္ထံ သုဒံ အာယသ္မာ ကေဥ္ဇလိကော ထေရော ဣမာ ဂါထာယော အဘိသိတ္ထ။ အပ၊၁။၈၉၊၂၆၇။

"ကေဥ္ဇလိက"မည်သော မထေရ် နှစ်ပါး ရှိသည်။ ဤကမ္ဘာမှ ပြန်၍ ရေသော် (၉၁) ကမ္ဘာထက်၌ပွင့်တော်မူသော ဝိပဿီ မြတ်စွာဘုရားအား ကြည်ညို ဝမ်းမြောက်

စ္ဆာ လက်အုပ်တစ်ကြိမ်ချီမိုးရှိခိုးသော ကုသိုလ်ကံကြောင့် ဒုဂ္ဂတိသို့ မလားရောက်မူ၍ ဂေါတမဘုရားပွင့်တော်မူသောအခါ "ကေဋ္ဌလိက"အမည်ဖြင့် အာသဝေါကုန်ခန်း ရဟန္တာအဖြစ်သို့ရောက်သော မထေရ်နှင့် (၉၂)ကမ္ဘာထက်၌ ပွင့်တော်မူသော တိဿ မြတ်စွာဘုရားအား ထို့အတူ ရှိခိုးခဲ့ဘူးသောကုသိုလ်ကံကြောင့် ရဟန္တာအဖြစ်သို့ ရောက်သော "ကေဋ္ဌလိက" အမည်ရသော မထေရ်တို့ ဖြစ်ကြသည်။ အပ၊၁။၈၉၊၃၂၄။

ကေဋ္ဌလိကတ္ထေရ (ပု) [ကေဋ္ဌလိက+ထေရ] လက်အုပ် တစ်ကြိမ်-ပြု-ချီမိုး ရှိခိုး-သော ထေရ်၊ ကေဋ္ဌလိကထေရ်။ ပုဗ္ဗေ ကတပုညဝသေန ကေဋ္ဌလိကတ္ထေရောတိ ပါကဋော။ အပ၊ဋ္ဌ၊၂။၄၅။

ကေဋ္ဌလိယ (တိ) [ကေဋ္ဌလိ+ဣယ] လက်အုပ် တစ်ကြိမ်-ပြု-ချီမိုး ရှိခိုး-သော၊သူ။ ဣတ္ထံ သုဒံ အာယသ္မာ ကေဋ္ဌလိယော ထေရော ဣမာ ဂါထာယော အဘိသိတ္ထ။ အပ၊၁။၃၂၄။

(ဤကမ္ဘာမှ ပြန်၍ရေသော် ကိုးဆယ့်လေး(=၉၄) ကမ္ဘာထက်၌ ပွင့်တော်မူသော ရောမသ ပစ္စေကဗုဒ္ဓါအား ကြည်ညို ဝမ်းမြောက်စွာ လက်အုပ်တစ်ကြိမ် ချီမိုး ရှိခိုးသော ကုသိုလ်ကံကြောင့် ဒုဂ္ဂတိသို့ မလားရောက်မူ၍ ဂေါတမဘုရားပွင့်တော် မူသော အခါ "ကေဋ္ဌလိယ" အမည်ဖြင့် အာသဝေါကုန်ခန်း ရဟန္တာအဖြစ်သို့ ရောက်သော မထေရ် ဖြစ်သည်။ အပ၊၁။၃၂၄။)

ကေဋ္ဌ° (နာ) [ကေ+ဌာ+အ။ ကေဿ (သံ)] (၁) တူသောဌာန။ (ယမိုက်အရကောက်၊သျ။) (တိ)(၂) တစ်ခု၌ တည်သော။ (က) တစ်ခုသောစိတ်၌ တည်သော။ (ခ) တစ်ယောက်သောပုဂ္ဂိုလ်၌တည်သော။ (၃) တစ်ခုတည်း-တစ်ပင်တည်း-သာလျှင်တည်သော။ (၁) တဒေကဋ္ဌံ ပဇဟတိ။ ယမက၊၂။၁၄၈။ တေန ကေဋ္ဌံ ယဿာတိ တဒေကဋ္ဌော။ ယမိုက်အရကောက်။၄၂၁။

(၂) (က)(ခ) တတ္ထ ကေသ္မိ စိတ္တေ, ပုဂ္ဂလေ ဝါ ဌိတန္တိ ကေဋ္ဌံ။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၈၀။ (-အဘိ၊ဋ္ဌ၊၂။၄၄၂။ ပဋိသံ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၂၄၊၂၅၅။) (၂) ဝါတော ဝဟတိ ကေဋ္ဌ(ဇာ၊၁။၁၇)နွဲ့ ပုရတ္ထိမာဒိဘေဒေါ ဝါတော ဝါယန္တော အင်္ဂဏဋ္ဌာနေ ဌိတံ ကေဋ္ဌံ ကေကမေဝ ဌိတံ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၄၇။

ကေဋ္ဌ၂ (တိ) [ကေ+အတ္ထ] (၁) တူသော-တစ်ခုတည်းသော-သဘော ရှိသော၊သူ။ (၂) တူသောအနက်ရှိသော။ (၁) လာဘာလာဘေန ကေဋ္ဌာ၊ တာဒိသာ သမဏာ မမ။ ဓမ္မ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၉၂။ (မိလိန္ဒ။၃၇၀-အလားတူ ဂါထာ၌ "ကေတ္ထာ"ဟု ရှိသည်။ ကေတ္ထ (၄) လည်းကြည့်။) (၂) ပရမတ္ထတော ပနသြဝါဒေါတိ ဝါ အနုသာသနီတိ ဝါ ဧသေ ဧကေ ကေဋ္ဌေ သမေ သမဘာဂေ။ အံ၊ဋ္ဌ၊၁။၅၄။ (-သံ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၃၅။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၈၇) ဧသေ ဧကေ ကေဋ္ဌေတိအာဒီသု ဧသော ဧကော ကေတ္ထောတိအာဒိနာ အတ္ထော

ဝေဒိတဗ္ဗော။ အံ၊ဋီ၊၁။၁၀၇။ (-ပဋိသံ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၆၆။)

ကေဋ္ဌကထာ (ထီ) [ကော+အဋ္ဌကထာ] တစ်ခု-တစ်ကျမ်း-တည်းသော အဋ္ဌကထာ။ ကေဋ္ဌကထာယ ကုသလသ ဝါ ... ပဋိ-ကွေပံ နိဝါရေတိ။ ဝဇိရ။၁၈။

ကေဋ္ဌာန (နဲ) [ကေ+ဌာန] တစ်ဌာန။ (က) တစ်ခုသော-တည်ရာအရပ်-ဌာန-ဒေသ။ (ခ) တစ်ဟူသော ဌာန။ **(က)** ကေဋ္ဌာနေ (ဝိ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၇၄)တိ စ သင်္ခလိကဗဒ္ဓဘာဝေန ကေသို့ ပတိဋ္ဌိတောကာသဋ္ဌာနေတိ အတ္ထော။ ဝိမတိ၊၁။၁၇၆။ **(ခ)** အစ္ဆိဒ္ဒဂဏနာ နာမ ကေဋ္ဌာနဒသဋ္ဌာနာဒီသု သာရိယော ဌပေ-တွာ အနုက္ကမေန ဂဏနာ။ ဝိမတိ၊၂။၂။ မ၊ဋီ၊၂။၄၇။ အောက်ပုဒ်လည်းကြည့်။

ကေဋ္ဌာနဂမန (နဲ) [ကေဋ္ဌာန+ဂမန] တစ်ခုသော အရပ်ဒေသသို့ သွားခြင်း။ ဗုဒ္ဓါနံ နိဗဒ္ဓံ ကေဋ္ဌာနဂမနံ နာမ နတ္ထိ မဟာရာဇ။ ဓမ္မ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၄၁။

ကေဋ္ဌာနိက (တိ) [ကေဋ္ဌာန+ဣက] တစ်ခုသော ဌာနရှိသော။ တ္ထေ စ ပဌမပစ္ဆိမာနိ ပဌမမဂ္ဂစတုတ္ထဖလဝသေန ကေဋ္ဌာနိကာနိ။ ဣတိဝုတ်၊ဋ္ဌ။၁၉၈။

ကေဋ္ဌိ (နဲ) [ကေ+အဋ္ဌိ] (၁) တစ်ခုသောအရိုး။ (တိ)(၂) တစ်ခုသောအစေ့-အစေ့တစ်ခု-ရှိသော(ထန်းသီး)။ **(၁)** ဝိဂတမံသာယ ဟိ အဋ္ဌိသင်္ခလိကာယ ကေဋ္ဌိမှိ ဝါ ကင်္ကလ-သဒ္ဒေါ နိရုဋ္ဌော။ သာရတ္ထ၊၃။၈၇။ **(တိ)(၂)** ကေဋ္ဌိတာလဖလဗီဇသဏ္ဍာန-ကြည့်။

ကေဋ္ဌိက (နဲ) [ကေ+အဋ္ဌိက] (၁) တစ်ခုသော အရိုး။ (၂) တစ်ခုသော-စက်ဆုပ်အပ်သော-စက်ဆုပ်ဖွယ်-အရိုး။ **(၁)(၂)** အဋ္ဌိယေဝ အဋ္ဌိကံ။ ပဋိက္ကူလတ္တာ ဝါ ကုစ္ဆိတံ အဋ္ဌိတိ အဋ္ဌိကံ။ အဋ္ဌိသင်္ခလိကာယပိ ကေဋ္ဌိကသ-ပေတမဓိဝစနံ။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၄၃။ ပဋိသံ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၁၉။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။၁၇၄။

ကေဋ္ဌိတာလပက္ကပမာဏ (တိ) [ကေဋ္ဌိတာလပက္က+ပမာဏ] ထန်းသီးမှည့်စေ့တစ်ခု ပမာဏရှိသော၊ အစေ့တစ်ခုပါသော ထန်းသီးမှည့် ပမာဏရှိသော။ ကေဋ္ဌိတာလပက္က-ပမာဏေ ကျေနပညာသပိဏ္ဍေ ကတွာ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၁။၈၁။ အောက်ပုဒ်လည်းကြည့်။

ကေဋ္ဌိတာလဖလဗီဇသဏ္ဍာန (တိ) [ကေဋ္ဌိတာလဖလဗီဇ+သဏ္ဍာန] အစေ့တစ်ခုရှိသော ထန်းသီး၏ အစေ့-သဏ္ဍာန်ရှိ-နှင့်သဏ္ဍာန်တူ-သော (ဖနောင့်ရိုး)။ ပဏ္ဍိကဋ္ဌိ ကေဋ္ဌိတာလဖလဗီဇသဏ္ဍာနံ။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၂၆။ ကေံ အဋ္ဌိ တေသ တာလဖလ-သာတိ ကေဋ္ဌိ၊ ကေဋ္ဌိ စ တံ တာလ-ဖလဉ္စာတိ ကေဋ္ဌိတာလဖလံ၊ တသ ဗီဇံ၊ တေန သဏ္ဍာနံ။ သမ္မော၊ယော။၁၅၈။

ကေဋ္ဌုပ္ပတ္တိက (တိ) [ကော+အဋ္ဌုပ္ပတ္တိ+က] တစ်ခုသော အတ္ထုပ္ပတ်ရှိသော။ ကေဋ္ဌုပ္ပတ္တိကံ ဒေသနံ နိဋ္ဌာပေသိ။ သုတ္တနိ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၄၇။

ကေတဏ္ဍုလ (ပု၊နဲ) [ကေ+တဏ္ဍုလ] ဆန်တစ်လုံး၊ ဆန်တစ်စေ့။ တေနေဝ မဟာ-

ပဓာနံ ပဒဟန္တဿ ကေတက္ကုလာဒီဟိပိ ကဋ္ဌာယယူသပသတမတ္တေနာပိ ကာယဿ ယာပနံ အဟောသိ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၂။၄၁။ မ၊ဋ္ဌ၊၃၇။ ၂၆၁။

ကေတက္ကုလနာဠီ (ထိ) [ကော+တက္ကုလနာဠီ] ဆန်တစ်ကွမ်းစား၊ ဆန်တစ်စလယ်။ တေသံ ယာဝဇီဝံ တာယ ကေတက္ကုလနာဠိယာ ဘတ္တံ ပဟောသိ။ ပဋိသံ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၉၃။

ကေတန္တု (ပု) [ကေ+တန္တု] တစ်ခုသော ချည်မျှင်၊ ချည်မျှင်တစ်ချောင်း။ ဆိဒ္ဓဿ ဟိ အတ္ထန္တရေ ကေတန္တု စေပိ အစ္ဆိန္နော ဟောတိ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၂၈။ (–ကခ်။၁၅၅။)

ကေတလ (ထိ၊န) [ကေ+တလ] (၁) တစ်ခုသော–အပြင်–ဘုံအပြင်၊ တစ်ပြင်တည်း။ (၂) တစ်ထပ်၊ တစ်လွှာ။ (တိ)(၃)(က) တစ်ခုသောအပြင်ရှိသော၊ တစ်ပြင်တည်းရှိ–တစ်ပြင်တည်း၌တည်–သော၊သူ။ (ခ) မျက်နှာပြင်တစ်ဖက်ရှိသော။

(၁) ဣမေ တယော ဇနာ ပဌမဇ္ဈာန–ဘူမိယံ ကေတလေ ဝသန္တိ။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၂။ ၅၀၃။ **(၂)** ကေတလိက–ကြည့်။

(တိ)(၃)(က) အသညသတ္တာ ဒေဝါ ဝေ–ဟပ္ဖလေဟိ သဒ္ဓိံ ကေတလာယေဝ ကေ–သ္မိံ ဩကာသေ ယေန ဣရိယာပထေန နိဗ္ဗတ္တာ။ မ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၃။ အာဂန္တုကပတ္တံ မော–ယသုတ္တေန သိဗ္ဗိတ္တာ ဌပေန္တိ၊ တတ္ထ အနု–ဝါတေ ယထာ ကေတလံ ဟောတိ၊ တထာ ဟတ္ထေဟိ ဃဋ္ဋေဟိ။ ဝိဇ၊၃၁၂။

(၁) အာတတံ နာမ စမ္မပရိယောန–ဒ္ဓေသု ဘေရီအာဒီသု ကေတလံ တူရိယံ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၀၈။ (–ဒီ၊ဋီ၊၂။၁၉၃။)

ကေတလတူရိယ (န) [ကေတလ+တူရိယ] မျက်နှာပြင် တစ်ဖက်ရှိသော တူရိယာ။ (တစ်ဖက်ပိတ်စည်၊ အိုးစည်–စသည်။) အာ–တတံ နာမ စမ္မပရိယောနဒ္ဓေသု ဘေရိ–အာဒီသု ကေတလတူရိယံ။ မ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၀၀။ အဲ၊ဋ္ဌ၊၃။၂၃၃။ ဗုဒ္ဓဝံ၊ဋ္ဌ။၁၂၅။ ကေတလ–တူရိယံ ကုမ္ဘထုနဒဒ္ဒရာဒိ။ အဲ၊ဋီ၊၃။၂၄၀။

ကေတလဝါသိက (တိ) [ကေတလ+ဝါသိက] တစ်ခုသောဘုံအပြင်–တစ်ပြင်တည်း–၌ နေ သော၊သူ။ ကေတလဝါသိကာနဉ္စိ သေသ–ဗြဟ္မာနံ စက္ခုသဒ္ဒာဝတော တဿာရမ္မ–ကတ္တာ တတ္ထ ရူပါယတနံ ဥဒ္ဓဋံ။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊ ၃။၆။

ကေတလဝါသီ (တိ) [ကေတလ+ဝသ+ကီ] တစ်ခုသောဘုံအပြင်–တစ်ပြင်တည်း–၌ နေ သော၊သူ။ ကေတလဝါသိနော ဇဝ စေတေ သဗ္ဗေပိ ပရိတ္တာဘာ အပ္ပမာဏာဘာ အာ–ဘဿရာတိ ဝေဒိတဗ္ဗာ။ မ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၃။ (–ဗုဒ္ဓဝံ၊ဋ္ဌ။၅၅။ မ၊ဋီ၊၁။၈၄။)

ကေတလိက (တိ) [ကေတလ+ကွက] တစ်ထပ်–တစ်လွှာ–ရှိသော (ဘိနပ်)။ တသေ–ကတလိကာ ဒွေ စ၊ ကွစ်ဆိတဗ္ဗာ ဥပါဟနာ။ ဝတ္တာရ၊ဂါထာ။၈၆၄။ တာဝ ဗဟုတလိကာ သဒ္ဒမိဗ္ဗိ ဇနေယျုံ၊ သဒ္ဒေါ စ ဈာနကဏ္ဏကော၊ တသ္မာ ဝုတ္တံ "ကေတလိကာ"တိ။ ဝတ္တာရ၊ ဋီ၊၂။၂၃၄။ (ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။၁၂၂–အလားတူ အဓိ

ပွါယ်ရှိသောပါဋိဌ် "ကေပဋလိကုပါဟနာ" ဟု ရှိသည်။)

ကေတဋ္ဌာက (ပု၊နာ) [ကေ+တဋ္ဌာက] တစ်ခုသော-ကန်-တစ်ဖက်ဆည်ကန်။ ကေတဋ္ဌာကေပိ ကေဿရေပိ ကေပွဟာရေနေဝ နဝဿိဿတိ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၆၀။

ကေတဋ္ဌာကဿရ (ပု၊နာ) [ကေ+တဋ္ဌာကဿရ (=တဋ္ဌာက+သရ)] တစ်ခုသော တစ်ဖက်ဆည်ကန်ဟူသော အိုင်။ ဝေံ ဇနပဒေပိ ဂါမေပိ ကေတဋ္ဌာကဿရေပိ ကေပွဟာရေနေဝ နဝဿိဿတိ။ သာရတ္ထ၊၂။၃၀၉။

ကေတာလ (ပု) [ကေ+တာလ] (၁) ထန်းတစ်ပင်။ (တိ)(၂) ထန်းတစ်ပင်-ထန်းတစ်ဆင့်-ထန်းတစ်ပြန်-ပမာဏရှိသော။ **(၁)** ကေတာလပွမာဏ-ထောင့်ကွင်းကြည့်။ **(တိ)** **(၂)** ကေတာလံ ဒွိတာလံ တိတာလန္တိ ယာဝ သတ္တတာလပွမာဏံ သတ္တက္ခတ္တုံ ဝေဟာသံ အဗ္ဘုဂ္ဂန္ဓာ။ အပ၊ဋ္ဌ၊၁။၉၈။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၇။၁၀၅။

ကေတာလဋ္ဌိပွမာဏ (တိ) [ကေတာလဋ္ဌိ+ပမာဏ] တစ်ခုသောထန်းစေ့ ပမာဏ ရှိသော။ တစ်စေ့သောထန်းသီးလုံး ပမာဏ ရှိသော။(သျှ။) အစေ့တစ်ခုပါသော ထန်းသီး ပမာဏရှိသော။ နေရဥရာယ တီရေ သုပွတိဋ္ဌိတေ နာမ တိတ္ထေ ကေတာလဋ္ဌိပွမာဏေ ကျေနပညာသပိဏ္ဍေ ကရောန္တော ပရိဘုဉ္ဇိ။ သီ၊ဋီ၊သစ်၊၁။၂၃၉။ (ဇာ၊ဋ္ဌ၊၁။၈၁-၌ "ကေဋ္ဌိတာလပဏ္ဍပမာဏေ"ဟုရှိသည်။)

ကေတာလပွမာဏ (တိ) [ကေတာလ+ပမာဏ] ထန်းတစ်ပင်ပမာဏရှိသော၊ ထန်းတစ်ဖျားအမြင့်။ ကေတာလပွမာဏံ ဥဂ္ဂမ္မ။ ဓမ္မ၊ဋ္ဌ၊၂။၅၁။

ကေတာလီသ (တိ) [ကေတာလီသ+အ] လေးဆယ့်တစ်ခုမြောက်။ ကေတာလီသိတော ကပွေ၊ ဗုဒ္ဓေါ နာမာသိ ခတ္တိယော။ အပ၊၁။၁၇၃။ ထေရ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၀၁။

ကေတီသ[၁] (ထီ) [ကေ+တီသ။ ကော+တီသ (ဝိ၊ပိ၊ဓာန်။)] သုံးဆယ့်တစ်ခု။ ကေတ္တီသ[၁]-ကြည့်။

ကေတီသ[၂] (တိ) [ကေတီသ+အ] (၁) သုံးဆယ့်တစ်ခုအတိုင်းအရှည်ရှိသော။ (၂) သုံးဆယ့် တစ်ခုတို့၏ ပြည့်ကြောင်း၊ သုံးဆယ့်တစ်ခုမြောက်။ **(၁)** ကေတီသာ ယေ ဂရုကာ(ဝိ၊၅။၂၅၇)တိ ဥဘတော အဋ္ဌ ပါရာဇိကာ, ဘိက္ခူနံ တေရသ, ဘိက္ခုနီနံ ဒသ စ သံဃာဒိသေသာ။ ဝဇိရ။၅၆၇။ (-ခုဒ္ဒက၊ဋ္ဌ။၃၂။) **(၂)** ကေတ္တီသ[၂]-ကြည့်။

ကေတီသကပွ (ပု) [ကေတီသ+ကပွ] သုံးဆယ့်တစ်ခုမြောက်ဖြစ်သောကမ္ဘာ၊ သုံးဆယ့်တစ်ကမ္ဘာထက်။ ကေတ္တီ(တီ)သကပွ-ကြည့်။

ကေတီသကပွဗ္ဘန္ဓရ (နာ) [ကေတီသကပွ+အဗ္ဘန္ဓရ] သုံးဆယ့်တစ် ကမ္ဘာအတွင်း။ ကေတီသကပွဗ္ဘန္ဓရေ ဥဘယသုခံ အနုဘဝိတွာ။ အပ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၆၄။

ကေတီသကပွမတ္ထက (ပု၊နာ) [ကေတီသကပွ+မတ္ထက] သုံးဆယ့်တစ်ခုမြောက်ကမ္ဘာ၏ အထက်။ ဣမသ္မာ ဟိ ကပွါ ကေတီသကပွမတ္ထကေ။ အံ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၀၆၊(-၂၀၈။)

ချိန်ခွင်။ ကေတုလာယာ(ဒီ၊ဋ္ဌ၊၁။၆၅)တိ ကေမာနေန။ သီ၊ဋီ၊သစ်၊၁။၃၁၅။

ကေတေလ (တိ) [ကေ+တေလ] တစ်ခဲနက်သော ဆီရှိသော။ ဂါမော ကေတေလော အဟောသိ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၃။၃။ ကခ်ိ၊ဋီ၊သစ်။၃၄၅။ (-သာရတ္ထ၊၃။၂။)

ကေတော (ဗျ) [ကေ+တော။ ရူ။၂၆၅။ နီတိ၊ သုတ္တ။၄၉၃။] (၁)(က) အတူတကွ၊ တစ်ပေါင်းတည်း၊ တစ်စုတည်း၊ တစ်ခုသော (ခဏ၊ကာလ၊ အသင်းအပင်း-စသည်) ၌။ (ခ) တစ်ပြိုင်နက်၊ တစ်ပြိုင်နက်သောခဏ၌။ (၂) တစ်ခုသော(နံပါး၊ ဘက်-စသည်)မှ။ (၃) တစ်ဦး၏။

(၁)(က) ကေတော(ဝိ၊ဋ္ဌ၊၃။ရ)တိ အ-နုပသမ္ပန္နေန သဒ္ဓိ။ သာရတ္ထ၊၃။၅။ အပုရေ အပစ္ဆာ ကေတော နုပ္ပဇ္ဇန္တိ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၃။၈၁။ မ၊ဋ္ဌ၊၄။၈၀။ ကေတောတိ သဟ၊ ကေသွိ ကာလေတိ အတ္ထော။ ဒီ၊ဋီ၊၃။၈၂။ (-ဝိမာန။၉၃။ ဝိမာန၊ဋ္ဌ။၂၆၁။) ကေတော ဥပါလိ ကော(ဝိ၊၄။၃၆ရ)တိ ဓမ္မဝါဒိပက္ခေ ကော။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၄။၁၁၂။ ကေတော၊ ပုရတော ... ဣစ္စာဒိနိ သတ္တမိယတ္ထေ။ နီတိ၊သုတ္တ။ ၄၉၃။ ကေတော(ပဋိသံ၊ဋ္ဌ၊၁။ရရ)တိ က-ပဿေ။ ပဋိသံ၊ဂံ။၉၄။ ကေတော သဒ္ဒ-ပိတ္တာ(ပဋိသံ၊ဋ္ဌ၊၂။၃၁ရ)တိ...ပညာယ ရာသိ ကတ္တာ။ ပဋိသံ၊ဂံ။၃၉၃။

(က)(ခ) တွေ့ စ ဗဟူပိ သမာနဝဿာ ကေတော ပဝါရေတုံ လဘန္တိ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၃။

ကေတိက (န) [ကေ+တိက] မြက်တစ်ပင်။ မေ ဇောသု ကေတိကံ လဂ္ဂံ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၉၉။

ကေတိတ္ထ (န) [ကေ+တိတ္ထ] တစ်ခုသောရေ ဆိပ်။ ကေတိတ္ထေ နဟာယန္တိ။ ဝိ၊၃။၄၀ရ။

ကေတိယ (တိ) [ကေ+တျ။ "တျ" ကို "တယ" ပြု၊ "ဣ" လာ။ ဝိ၊ပိ၊ဓာန်။] အချို့သော။ နု ဝဿသေ ကေတိယေသု ဧဝံ၊ အဂါရိသု ပဗ္ဗဇိတေသု စာပိ။ ထေရ။၃၄၅။ ကေတိ-ယေသူတိ ကေစ္စေသု အနဝဋ္ဌိတသဘာ-ဝေသု ပုထုဇ္ဇနေသု။ ထေရ၊ဋ္ဌ၊၂။၄၀၄။

ကေတိလ (ပုဒ်၊န) [ကေ+တိလ] နှမ်းတစ်စေ့။ တိလဝါဟပက္ခိတ္တံ့ ကေတိလမိဗွိ "အယံ သော"တိ ဥဒ္ဒရိတ္တာ ဒါတုံ သက္ကောတိ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၂။၄၅။

ကေတိလတဏ္ဍုလ (ပုဒ်၊န) [ကေ+တိလတဏ္ဍုလ] တစ်ခုသော နှမ်း, ဆံ၊ နှမ်းတစ်စေ့, ဆန်တစ်လုံး။ ယဒါ ပန ဗောဓိသတ္တော ကေတိလတဏ္ဍုလာဒိဟိ ဝိတိနာမေန္တော်ပိ။ အံ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၁၃။ (-အပ၊ဋ္ဌ၊၁။၈၀။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၁။ရရ။)

ကေတိလဗီဇ (န) [ကေ+တိလဗီဇ] တစ်ခုသော နှမ်းစေ့၊ နှမ်းတစ်စေ့။ အတ္တနော အင်္ဂဇာတံ် သဗ္ဗန္တိမေန ပမာဏေန ကေ-တိလဗီဇမတ္တမ်ပိ ...ပဝေသေတိ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၂၂၊ ကခ်ိ။၁၀၉။

ကေတုမ္ဗ (ပုဒ်) [ကေ+တုမ္ဗ] တစ်ခုသော စလယ် တောင်း။ ကေနာဠိ-ကြည့်။

ကေတုလာ (ထီ) [ကော+တုလာ] တစ်ခုသော

၃၆၀။ ကေတောတိ ကေသို့ ခဏေ၊ ကေ-ပဟာရေန ဝါ။ ပါစိတ်၊ယော။ ၃၂၅ရ။ **(၂)** ဥက္ခိတ္တကာယာတိ ဥက္ခေပေန၊ ဣတ္ထမ္ဘူ-တလက္ခဏေ ကရဏဝစနံ၊ ကေတော ဝါ ဥဘတော ဝါ ဥက္ခိတ္တစီဝရော ဟုတ္ဝာတိ အတ္ထော။ ဝိ၊၄၃။၁၆၃။ ပပါတန္တိ ကေတော ဆိန္နတဋ်။ မ၊၄၁။၈၃။ သော ကေတော သောဝဏ္ဏမယံ ကေတော ရဇတမယံ သောပါနံ မာပေတွာ မဇ္ဈေ မဏိမယံ မာပေတိ။ အံ၊၄၁။၉၈။ (-မ၊၄၁၄။၂၂၄။ အံ၊၄၊၂။၁၉၁။) **(၃)** ကေတောအဝဿုတ-ကြည့်။

ကေတောအဓိဋ္ဌာန (န) [ကေတော+အဓိဋ္ဌာန] တစ်ပေါင်းတည်း-ပေါင်း၍-အဓိဋ္ဌာန်ပြုခြင်း။ နာနာပရိကမ္မံ နာနာဓိဋ္ဌာနံ ကေတော-ပရိကမ္မံ ကေတောအဓိဋ္ဌာနန္တိ စတုက္ကမေတ္ထ သမ္ဘဝတိ။ သံ၊ဋီ၊၂။၃၇၂။

ကေတောအနုဿာဝန (တိ) [ကေတော+အနုဿာဝန] တစ်ပြိုင်နက်သောခဏ၌ အတူတကွ-ကမ္မဝါစာရှိ-ကမ္မဝါစာရွတ် ဖတ်အပ်-သော၊သူ(ရဟန်းလောင်း)။ ဒွေ ကော-နုဿာဝနေတိ ဒွေ ကေတော အနုဿာ-ဝနေ၊ ဧကေန ကေဿ, အညေန ဣ-တရဿာတိ ဧဝံ ဒ္ဝိဟိ ဝါ အာစရိယေဟိ ဧကေန ဝါ ကေကွေ ကမ္မဝါစံ အနု-ဿာဝန္တေဟိ ဥပသမ္မာဒေတုံ အနုဇာနာမီတိ အတ္ထော။ ဝိ၊၄၃။၃၁၅။ ကောနုဿာဝနေတိ ဒွေ ကေတောအနုဿာဝနေ။ တေနေဝါဟ "ဒွေ ကေတောအနုဿာဝနေ"တိ။ တတ္ထ ကေတောတိ ကေကွေတိ အတ္ထော၊ ဝိဘတ္တိအလောပေန စာယံ နိဒ္ဒေသော။ သာရတ္ထ၊၃။၂၆ရ။ (-ဝိမတိ၊၂။၁၃၁။) ဧ-ကာနုဿဝန-လည်းကြည့်။

ကေတောအဝဿုတ (ပု) [ကေတော+အဝဿုတ+ဘာဝ] (ရဟန်းဖြစ်စေ, မာတုဂါမဖြစ်စေ) တစ်ဦး၏ (ကာယသံသဂ္ဂရာဂဖြင့်) - စိုစွတ်သည်၏အဖြစ်-စိုစွတ်ခြင်း။ ကေတောအဝဿုတေ "ခါဒိဿာမိ ဘုဉ်-ဿာမိ"တိ ပဋိဂ္ဂဏှာတိ။ ဝိ၊၂။၃၀၀။ ကေ-တောအဝဿုတေတိ ဇတ္ထု ဘိက္ခုနိယာ အဝဿုတဘာဝေါ ဒဋ္ဌဗ္ဗောတိ မဟာပစ္စရိယံ ဝုတ္တံ။ မဟာအဋ္ဌကထာယံ ပနေတံ န ဝုတ္တံ၊ တံ ပါဠိယာ သမေတိ။ ဝိ၊၄၃၊၃၈၅။

ကေတောဥပသမ္ပန္န (တိ) [ကေတော+ဥပသမ္ပန္န] **(က)** (ဘိက္ခုသံဃာ) တစ်ဘက်၌ ရဟန်းမိန်းမအဖြစ်သို့ ရောက်သော၊သူ။ (ဤရဟန်းမိန်းမများမှာ- မဟာပဇာပတိ ဂေါတမီအမှူးရှိသော သာကီဝင်မင်းသွီး (၅၀၀)နှင့် ရဟန်းယောကျ်ားအဖြစ်မှ လိင်ပြန်သော ရဟန်းမတို့သာ ရှိသည်။ ဝဇီရ။ ၃၀၄။ သာရတ္ထ၊၂။၃၃၉။ သာရတ္ထ၊၃။၄၃၊ ၄၉၁။ ဝိမတိ၊၂။၂၁။ ဤပုဂ္ဂိုလ်တို့ကိုသာ "ဘိက္ခုနီ" ဟုခေါ်ဆိုနိုင်သည်။) **(ခ)** (ဘိက္ခုနီသံဃာ) တစ်ဘက်၌သာ ရဟန်းမိန်းမ အဖြစ်သို့ရောက်သော၊သူ။ (ဤ"ကေတောဥပသမ္ပန္န"ရဟန်းမသည် အကယ်၍ လိင်ပြန်ခဲ့သော် သာမဏေ အရာ၌သာ တည်သည်၊ ရဟန်းယောကျ်ား အဖြစ်၌ မတည်ချေ။ ဝဇီရ။၉၅။ ဤပုဂ္ဂိုလ်များကို ရဟန်းခံ ကံဆောင်ခြင်းအမှု မပြီးစီးမပြည့်

စုံသေးသဖြင့် "ဘိက္ခုနီ" ဟု မခေါ်ဆိုနိုင်။ ဝိ၊၄။၃၇၃။ ဝိ၊၌၊၄။၂၃၈-တို့၌ ထို"ကေတောဥပသမ္ပန္ဒ" (၂)မျိုးလုံးကိုပင် "ဘိက္ခုနီ" ဟု သုံးနှုံးထားသည်။)

(က) ဣတိ တာ သဗ္ဗာပိ ကေတောဥပသမ္ပန္ဒာ အဟေသုံ။ ဝိ၊၌၊၄။၁၂၈။ (-ထေရီ၊၌။၄။) ဘိက္ခုနံ သန္တိကေ ကေတောဥပသမ္ပန္ဒာ နာမ မဟာပဇာပတိပမုခါ ပဉ္စသတသာကိနိယော ဘိက္ခုနိယော။ မဟာပဇာပတိပိ ဟိ အာနန္ဒတ္ထေရေန ဒိန္နသြဝါဒဿ ပဋိဂ္ဂဟိတတ္တာ ဘိက္ခုနံ သန္တိကေ ဥပသမ္ပန္ဒာ နာမ။ သာရတ္ထ၊၃။ ၄၉၁။

(က)(ခ) ကေတောဥပသမ္ပန္ဒံ သြဝဒတိ၊ အာပတ္တိ ဒုက္ကဋဿ။ ဝိ၊၂။၇၄။ (အဋ္ဌကထာ၌"ကေတောဥပသမ္ပန္ဒာယ" ဟုရှိသည်။) ကေတောဥပသမ္ပန္ဒာယာတိ တ္ထေ ဘိက္ခုနီနံ သန္တိကေ ကေတောဥပသမ္ပန္ဒာယ ယော ဂရုဓမ္မေန သြဝဒတိ၊ တဿ ဒုက္ကဋုံ။ ဘိက္ခုနံ သန္တိကေ ဥပသမ္ပန္ဒာယ ပန ယထာဝတ္ထုကမေဝ။ ဝိ၊၌၊၃။၅၇။ ဘိက္ခုနံ သန္တိကေ ဥပသမ္ပန္ဒာ နာမ ပရိဝတ္တလိဂ်၊ ပဉ္စသတာ သာကိယာနိယော ဝါ။ ဝဇိရ။ ၃၀၄။ ကေတော ဥပသမ္ပန္ဒာယာတိ ဥပယောဂတ္ထေ ဘုမ္မဝစနံ။ သာရတ္ထ၊၃။၄၃။ ဝိမတိ၊၂။၂၁။ (-ကခ်၊ဋီ၊သစ်။၃၇၄။) ဣတ္ထန္ဒာမာ အယျာ ဣတ္ထန္ဒာမာယ အယျာယ ဥပသမ္ပဒါပေက္ခာ ကေတောဥပသမ္ပန္ဒာ ဘိက္ခုနိသံဃေ ဝိသုဒ္ဓါ။ ဝိ၊၄။၄၇၁။ ဘိက္ခုနီ နာမ ဥဘတောသံဃေ ဥပသမ္ပန္ဒာ။ ဝိ၊၂။ ၈၀။ အသံဝါသော ဘိက္ခုဟိ ဘိက္ခုနီဟိ စ။ ဝိ၊၅။၃၇၃။ အယံ ပဉ္ဇာ ကေတောဥပသမ္ပန္ဒာ ဒွေ ဘိက္ခုနိယော သန္ဓာယ ဝုတ္တာ။ တာသု ဟိ ဘိက္ခုနံ သန္တိကေ ကေတောဥပသမ္ပန္ဒာယ ဟတ္ထတော ဂဏ္ဍန္တဿ ပါစိတ္တိယံ၊ ဘိက္ခုနီနံ သန္တိကေ ကေတောဥပသမ္ပန္ဒာယ ဟတ္ထတော ဂဏ္ဍန္တဿ ဒုက္ကဋုံ။ ဝိ၊၌၊၄။၂၃၈။ (-ဝဇိရ။၉၅၊၂၃၈။)

ကေတောကရဏ (တိ) [ကေတော+ကရဏ] တစ်ပေါင်းတည်းပြုခြင်း။ ယထာ ဝါ ဘေသဇ္ဇာနံ ဝါ တေလာနံ ဝါ ဥဏ္ဍောဒကသီတောဒကာနံ ဝါ ကေတောကရဏံ "မောဒနာ"တိ ဝုစ္စတိ။ အဘိ၊၌၊၁။၁၈၇။ ပဋိသံ၊၌၊၁။၁၁၆။

ကေတောကာဇ (ပု) [ကေတော+ကာဇ] တစ်ဘက်-နောက်ဘက်-အစွန်း၌သာ ဝန်ရှိသော ထမ်းပိုး၊ နောက်ဘက်၌သာ ချိတ်ဆွဲ၍ ဆောင်အပ်သောဝန်ရှိသော ထမ်းပိုး။ အနုဇာနာမိ ဘိက္ခဝေ ကေတောကာဇံ။ ဝိ၊၄။၂၇၈။ ကေတောကာဇ(ဝိ၊သင်္ဂဟ။၄၄၆)နွှိ ကေတော ပစ္ဆတောယေဝ လဂ္ဂေတွာ ဝဟိတဗ္ဗဘာရံ။ ဝိနယာလင်္ကာရ၊ဋီ၊၂။၃၅၈။ ဥဘတောကာဇ-လည်းကြည့်။

ကေတောဒသ (တိ) [ကေတော+ဒသာ] တစ်ဘက်၌အမြိတ်အဆာရှိသော။ ကေန္တလောမီတိ ကေတောဒသံ ဥဏ္ဏာမယတ္ထရဏံ။ ဒီ၊၌၊၁။၈၃။ အံ၊၌၊၂။၁၇၁။ သာရတ္ထ၊၃။၂၉၅။

ကေတောဓာရ (တိ) [ကေတော+ဓာရာ] တစ်ဘက်၌အသွားရှိသော။ ကေတောဓာရာ ဥဘတောဓာရာ အသိသတ္တိခုရပ္ပါဒယော ...

အဟေသုံ။ အံ၊ဋီ၊၁။၂၀၄။ (-ဒီ၊ဋ္ဌ၊၂။၃၆။ မ၊ဋ္ဌ၊၃။၄၅။)

ကေတောပကွိက (တိ) [ကေတောပကွ+ဣက] တစ်ဘက်သောအဖို့၌-ဖြစ်-ပါဝင်-သော၊ သူ။ ဣတရေ ပန သမ္မာဒိဋ္ဌိဝသေန ကေတောပကွိကာ။ သီ၊ဋီ၊သစ်၊၂။၂၉၄။ (-ဝဇိရ။၅၁၇။)

ကေတောပညတ္တ (တိ) [ကေတော+ပညတ္တ] (ဘိက္ခုဖြစ်စေ, ဘိက္ခုနီဖြစ်စေ) တစ်ဘက်အား ပညတ်အပ်သော။ (ဘိက္ခု, ဘိက္ခုနီ နှစ်ဦးတို့အားပညတ်အပ်သည်မဟုတ်၊ ဘိက္ခုအားဖြစ်စေ, ဘိက္ခုနီအားဖြစ်စေ ပညတ်အပ်သောသိက္ခာပုဒ်။) ဘိက္ခုနီနံ ဒွါဒသသိက္ခာပဒါနိ ကေတောပညတ္တာနိ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၉၄၊(-၇၇။)

ကေတောပညတ္တိဒုက (တိ) [ကေတောပညတ္တိ+ဒုက] ကေတောပညတ္တိဒုက်။ (ကေတောပညတ်, ဥဘတောပညတ် နှစ်ခုအပေါင်း။) အနုပ္ပန္နပညတ္တိဉ္စ သဗ္ဗတ္ထပညတ္တိဒုကဉ္စ ကေတောပညတ္တိဒုကဉ္စ ဌပေတွာ။ ကခါ်။၁၁၀။ (-ကခါ်၊ဋီ၊သစ်။၁၈၇။)

ကေတောပရိကမ္မ (နာ) [ကေတော+ပရိကမ္မ] တစ်ပေါင်းတည်း-ပြုအပ်သောပရိကမ်-ပရိကမ်ပြုခြင်း၊ ပေါင်း၍ပရိကမ်ပြုခြင်း။ "သဝါတော ဒေဝေါ ဝဿတူ"တိ ကေတောပရိကမ္မံ။ သံ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၃၁။

ကေတောဗဒ္ဓ (တိ) [ကေတော+ဗဒ္ဓ] တစ်ပေါင်းတည်း-ဖွဲ့စပ်-ချည်နှောင်-အပ်သော။ ကေတောဗဒ္ဓံ ဖလကသတမ္ပိ မဟီသစမ္မသတမ္ပိ...ဝိနိဝိဇ္ဇိတုံ သမတ္ထော။ အံ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၄၂။

ကေတောဘာဂ (ပု) [ကေတော+ဘာဂ] (၁) တစ်ဘက်သောအဖို့။ (၂) တစ်ဘက်၌အဖို့။ (၁) ကေတောဘာဂေန အတိက္ကန္တမ္ပိ ဟိ ပမာဏံ အတိက္ကန္တမေဝ ဟောတိ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၅၄။ ကေတောဘာဂေန ဒီဃပီဌမေဝ ဟိ အဋ္ဌဂုံလတော ဥစ္စပါဒကံ နာ ဝဋ္ဌတိ။ ဝိ၊သင်္ဂဟ။၄၅၁။ (-ဝိ၊ဋ္ဌ၊၄။၅၉။ ဝဇိရ။၁၉၂။) (၂) အောက်ပုဒ်ထောင့်ကွင်းကြည့်။

ကေတောဘာဂိယ (တိ) [ကေတောဘာဂ+ဣယ] တစ်ဘက်၌ အဖို့ရှိသော၊ တစ်ဘက်သို့-စောင်း-ညွတ်-သော။ ယတော ဝံသော နမတိ၊ တတော အနာမေန္တော တံ အာကမ္ပေန္တော ဝိယ ကေတောဘာဂိယံ ကတ္ဘာ ဝါတူပထမ္ဘံ ဂါဟာပေတွာ။ သံ၊ဋ္ဌ၊၃။၂၅၈။ ကေတောဘာဂိယံ ကတ္ဘာတိ ယထာဝုတ္တံ သတီ သူပဋ္ဌိတံ ကတ္ဘာ ဩနတံ ဝိယ ကတ္ဘာ။ သံ၊ဋီ၊၂။၄၈၀။ အောက်ပုဒ်နှင့်ယှဉ်ကြည့်။

ကေတောဘာရိယ (တိ) [ကေတောဘာရ+ဣယ] တစ်ဘက်၌ဝန်ရှိသော၊ တစ်ဘက်သို့-စောင်း-ညွတ်-သော။ တာဒိသာနိ ဌာနာနိ ယော ခိဉ္ဇာဒိပသုတော ကာယံ အနပကဿ ကေတောဘာရိယံ အကတ္ဘာဝ။ သံ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၅၆။ ကေတောဘာရိယန္တိ ပိဋ္ဌိပဿတော ဩနတံ။ သံ၊ဋီ၊၂။၁၅၈။

ကေတောဘာဝ (ပု) [ကေတော+ဘာဝ] အတူတကွ၏အဖြစ်၊ အတူတကွဖြစ်ခြင်း။ ကောဓိပ္ပါယကထာ-ကြည့်။

ကေတောဘုဥ္ဇန (နာ) [ကေတော+ဘုဥ္ဇန] တစ်ခွက်တည်း၌ တပြိုင်နက် အတူစားခြင်း။ ကေဘာဇနာဒိကထာယံ ကေတောဘုဥ္ဇနံ နာမ ကေသွီ ဘာဇနေ ကေကွဏေယေဝ သဟ ဘုဥ္ဇနံ။ ဝိနယာလင်္ကာရ၊ဋီ၊၂။၃၅၀။

ကေတောဝစန (နာ) [ကေတော+ဝစန] တစ်ပေါင်းတည်း ဆိုခြင်း။ ဣတ္ထီနံ ပုရိသာနဥ္ဥ ကေတောဝစနေ ပုရိသလိင်္ဂသဗ္ဗာဝတော။ ဝဇိရ။၁၈၄။

ကေတောဝမုန (နာ) [ကေတော+ဝမုန] တစ်ဘက်မှ-တိုးပွားစေခြင်း-ခဲ့ခြင်း။ ကေတောဝမုနံ ဥဘတောဝမုန(မ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၅၈)နွဲ ဣဒံ ခန္ဓာဒိဒေသနာယံ လဗ္ဘတိ။ မ၊ဋီ၊၂။၁၉၁။ ဥဘတောဝမုန-လည်းကြည့်။

ကေတောဝဏိုက(ဝဏိုကာ) (ထီ) [ကေတောဝဏ္ဍ+ဣက+အာ(ဣတ္ထီပစ္စည်း)။ ကေတောဝဏ္ဍ+က+အာ(ဣတ္ထီပစ္စည်း)] တစ်ဘက်၌ တစ်ပေါင်းတည်း ဖြစ်သော အညှာရှိသော၊ တစ်ဘက်၌သာ ပွင့်ညှာရှိသော၊ တစ်ဘက်ပွင့်ညှာဆိုင်သော (ပန်း)။ အောက်ပုဒ်ကြည်။

ကေတောဝဏိုကမာလာ (ထီ) [ကေတောဝဏိုကာ+မာလာ] တစ်ဘက်ပွင့်ညှာဆိုင်သောပန်း (ပန်းကုံး)။ ကေတောဝဏိုကမာလံ ကရောနွဲပိ ကာရာပေနွဲပိ။ ဝိ၊၁။၂၇၄။ ဝိ၊၄။၂၂၊၂၇။ ကေတောဝဏိုကနွဲ ပုပ္ပါနံ ဝဏ္ဍေ ကေတော ကတွာ ကတမာလံ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၀၁။ (-သံ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၀၃။ အံ၊ဋီ၊၃။၁၁၁။) ကေတော ပဝတ္တံ ဝဏ္ဍံ ကေတောဝဏ္ဍံ၊ ကေတောဝဏ္ဍံ တေိသာ မာလာယ အတ္ထီတိ ကေတောဝဏိုကာ။ စလင်းဂဏ္ဍိ၊၁။၅၁၇။ ကေတော ဝဏ္ဍာနိ ယသာတိ ဝိဂ္ဂဟော၊ ... အပွတ္ထေ ဝါ သကတ္ထေ ဝါ က-ကာရော ဒဋ္ဌဗ္ဗော၊ ဣတ္ထိလိင်္ဂဝိသယေ ကကာရတော ပုဗ္ဗာကာရသာ ဣကာရာဒေသော။ ဝိ၊ဝိနိစ္ဆယ၊ဋီ၊၁။၂၃၁။ ဥဘတောဝဏိုက မာလာ-လည်း ကြည့်။

ကေတောဝါသ (ပု) [ကေတော+ဝါသ] အတူတကွနေခြင်း။ သံဝါသေနာတိ ကေတောဝါသေန။ အံ၊ဋ္ဌ၊၃။၅၀။

ကေတောဝုဋ္ဌာန (ပု) [ကေတော+ဝုဋ္ဌာန] (သခါရနိမိတ်ဟူသော) တစ်ပါးမှ-တစ်ဘက်မှ-ထခြင်းရှိသော။ ဂေါတြဘု တာဝ နိမိတ္တတော ဝုဋ္ဌာတိ၊ ပဝတ္တံ ဆေတ္တုံ နသက္ကောတိ၊ ကေတောဝုဋ္ဌာနော ဟေသ။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၇၅။ ဥဘတောဝုဋ္ဌာန-လည်းကြည့်။

ကေတောသုဒ္ဓိ (ထီ) [ကေတော+သုဒ္ဓိ] (၁) တစ်ဘက်မှစင်ကြယ်ခြင်း။ (တိ)(၂) တစ်ဘက်မှ စင်ကြယ်ခြင်းရှိသော။ **(၁)** "သောစ အပဗ္ဗဇ္ဇိတော"တိဝစနာဘာဝတော မူဂသာ ပဗ္ဗဇ္ဇသိဒ္ဓိပ္ပသင်္ဂတော ပဗ္ဗဇ္ဇာပိ ကေတောသုဒ္ဓိယာ ဟောတိ။ ဝဇိရ။၄၃၇။ (-ဝိ၊ဋ္ဌ၊၃။၂၅၀။ ပါစိတ်၊ယော။၂၀၈။) ဥဘတောသုဒ္ဓိ-လည်းကြည့်။

(တိ)(၂) ဘိက္ခုဒတ္တိယသာ ကေတောသုဒ္ဓိဥဘတောသုဒ္ဓိအနုက္ကဋ္ဌတာ ဟောနွဲတိ ဣမမတ္ထံ ဒသေတုံ "ယံ ဒါယကေဟီ"-တိအာဒိ ဝုတ္တံ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋီ၊၁။၉၂။

ကေတောသုဒ္ဓိက (တိ) [ကေတော+သုဒ္ဓိ+က]

တစ်ဘက်မှ စင်ကြယ်ခြင်း ရှိသော။ တေန ပန ဘိက္ခုနာ ပံသုကူလိကဿ ဟတ္ထေ ဌပေတွာ ဒိန္နံ၊ တံ ကေတောသုဒ္ဓိကံ နာမ။ ဝိသုဒ္ဓိ၁။၆၁။

ကတ္တ၁ (န) [ကေ+တ္တ။ ကေတ္တ (သံ)] (၁) တူသည်၏အဖြစ်။ (၂) တစ်ခုတည်း၏ အဖြစ်။ (က) တစ်ခုတည်းသောအာရုံ၌ တစ်ခုသော အခြင်းအရာအားဖြင့် ဖြစ်သော စျာန်။ (ခ) သန္ဓာန်အစဉ် မပြတ်ဖြစ်ခြင်း။ (ဂ) ကေဝုစ်။ (ဃ) အာရုံတစ်ခုတည်း၏ အဖြစ်၊ တစ်ခုတည်းသောအာရုံ။ (င) တစ်ယောက်တည်း၏အဖြစ်။ (၃) တူသော။

(၁) တူသည်၏အဖြစ်။ သဒိ သဒိတန္တိ အတ္ထတော ကတ္တာ သဒိတေနာတိ ဝစနဿ ကောဌာသေနာတိ အတ္ထော။ ပဋိသံ၁။၂။၈၅။ သာရတ္ထ၁။၂၉၆။ (-ဝဇီရ။ ၁၂၈။)

(၂) တစ်ခုတည်း၏အဖြစ်။ **(က)** တစ်ခုတည်းသော အာရုံ၌တစ်ခုသော အခြင်းအရာအားဖြင့်ဖြစ်သောစျာန်။ ကတ္တံ ကေတ္တတော သဉ္ဇာနာတိ။ မ၁။၄။ ဣဒါနိ တမေဝ သမာပန္နကဝါရေန စ အသမာပန္နကဝါရေန စ ဒ္ဝိဓာ ဒဿေန္တော ကတ္တံ နာနတ္တန္တိအာဒိမာဟ။ ကတ္တန္တိ ဣမိနာ ဟိ သမာပန္နကဝါရံ ဒဿေတိ၊... ကေဘာဝေါ ကတ္တံ။ မ၂၁။၃၉။ သမာပန္နကဝါရေနာတိ သမာပန္နကပဝတ္တိယာ၊ ရူပါဝစရာရူပါဝစရစျာနပ္ပဝတ္တိယာတိ အတ္ထော။ သာ ဟိ ကေသ္မီယေဝ အာရမ္မဏေ ကောကာရေန ပဝတ္တတိတိ ကတ္တာ "ကေတ္တ"န္တိ ဝုစ္စတိ။ မ၊ဋီ၊၁။ရဂ။

(၁) သန္ဓာန်အစဉ် မပြတ်ဖြစ်ခြင်း။ သန္ဓာနာနုပစ္ဆေဒေါ ကေတ္တံ။ မူလဋီ၊၂။၁၃၁။ **(ဂ)** ကေဝုစ်။ ကေတ္တေ ဝိသတာဒယော။ ဓာန်။၄၇၃။

(ဃ) အာရုံတစ်ခုတည်း၏အဖြစ်၊ တစ်ခုတည်းသောအာရုံ။ ကေတ္တေ အနဝဇ္ဇနဋ္ဌော အဘိညေယျော။ ပဋိသံ။၁၈။ ကေတ္တေတိ အာရမ္မဏေကတ္တေ၊ ကောရမ္မဏေတိ အတ္ထော။ ပဋိသံ၊၆၁။၉၃။ **(င)** တစ်ယောက်တည်း၏ အဖြစ်။ ကေတ္တအညတ္တပဋိက္ခေပ-ကြည့်။

(၃) တူသော။ စိတ္တဿ အဘိနီဟာရော ကတ္တံ ဟောတိ(ပဋိသံ။၆၀)တိ ကော ဟောတိ၊ သကတ္တေ ဘာဝဝစနန္တိ ဝေဒိတဗ္ဗံ။ ... ကောဝ ကတ္တံ။ ပဋိသံ၊ ၆၁။၂၅၀။

ကတ္တ၂ (ပု) [ကေ+အတ္တ] (၁) တူသော-တစ်ခုသော-သဘော။ (တိ)(၂)(က) တူသော-တစ်ခုသော-သဘောရှိသော၊ (သညာ၊ အာရုံ၊ စျာနုပေက္ခာ၊ တည်ကြည်ခြင်း= သမာဓိ= ကေဂ္ဂတာ၊ နိဗ္ဗာန်၊ သတိပဋ္ဌာန်-စသည်။) (ခ) တစ်ဦးသောသတ္တဝါ။ (ဂ) တစ်ခုသောအရပ်။ (ဃ) ရောနှောသော။

(၁) တူသော-တစ်ခုသော-သဘော။ သနိဿယဘူတေန ကတ္တေန သဟ ဒဿိတတ္တာ အာဟ "သုခေန ဒဿိယတီ"တိ။

ပဋိသံ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၉၃။ အနဝဋ္ဌိတတ္တာ ကေတ္တေတိ ဝစနာသေသော။ ပဋိသံ၊ဂံ။၂၀၃။

(တိ)(၂)(က) တူသော-တစ်ခုသော-သဘောရှိသော၊ (သညာ၊ အာရုံ၊ ဈာနုပေက္ခာ၊ တည်ကြည်ခြင်း=သမာဓိ=ကေဂ္ဂတာ၊ နိဗ္ဗာန်၊ သတိပဋ္ဌာန်၊ ကံ-စသည်။) ယာယံ ဥပေက္ခာ ကေတ္တာ ကေတ္တသိတာ။ မ၊၂။၂၇။ ကေတ္တာ ကေတ္တသိတာ စတုတ္ထဇ္ဈာနုပေက္ခာ၊ သာ ဟိ ဒိဝသမ္ပိ ကေသ္မိ အာရမ္မဏေ ဥပ္ပဇ္ဇနတော ကေသဘာဝါ။ မ၊ဋ္ဌ၊၃။၃၁။ ကေတ္တာတိ ကော။ မ၊ဋ္ဌ၊၄။၁၈၈။ ကေတ္တုပဋ္ဌာနသ အဇ္ဈုပေက္ခနဝသေန ပဝတ္တိယာ ကေတ္တာ။ တေနာဟ "စတုတ္ထဇ္ဈာနုပေက္ခာ"တိ။ မ၊ဋ္ဌီ၊၃။၂၃။ ကေတ္တာ ကေသဘာဝါ ဇာတိဘူမိအာဒိဝိဘာဂါဘာဝတော။ မ၊ဋ္ဌီ၊၃။၃၈၆။ အရညသည်ယေဝ မနသိကရိသတိ ကေတ္တံ။ အံ၊၂။၃၀၁။ ကေတ္တန္တိ ကေသဘာဝံ၊ ကေဂ္ဂတာဘူတံ အရညသည်ယေဝ စိတ္တေကရိသတီတိ အတ္ထော။ အံ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၀၉။ ဗျာပါဒေါ နာနတ္တံ၊ အဗျာပါဒေါ ကေတ္တံ။ ပဋိသံ။၉၉။ အထ မဂ္ဂေါတိ ကသ္မာ ကေဝစနံ ? မဂ္ဂဋ္ဌေန ကေတ္တာ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၂။၃၄၄။ ကီ နု ခေါ ဘော ဂေါတမ သဗ္ဗမေကတ္တံ။ သံ၊၁။၃၀၅။ ကေတ္တန္တိ ကေသဘာဝံ နိစ္စသဘာဝမေဝါတိ ပုစ္ဆတိ။ သံ၊ဋ္ဌ၊၂။၇၀။ ကေသဘာဝန္တိ ကေံ သဘာဝံ၊ အဝိပရိဏာမဓမ္မတာယာတိ အာဟ "နိစ္စသဘာဝမေဝါတိ ပုစ္ဆတီ"တိ။ သံ၊ဋ္ဌီ၊၂။၈၉။ ကုသလံ ကမ္မံ ကေတ္တံ၊ ... ရူပါဝစရာ-ရူပါဝစရကမ္မံ ကေတ္တံ။ ပဋိသံ၊ဋ္ဌ၊၁။၄၉။ (-ပဋိသံ။၁၀၂။ ပဋိသံ၊ဋ္ဌ၊၁။၄၈၊၂၉၃၊၂၉၇။) ကေတ္တသညီ၊ ကေတ္တနိရတ၊ ကေတ္တသမောသရဏ-တို့လည်းကြည့်။ **(ခ)** တစ်ဦးသော သတ္တဝါ။ **(ဂ)** တစ်ခုသောအရပ်။ **(ဃ)** ရောနှောသော။ ကေတ္တရူပ(၁)(၃)(၄)ကြည့်။

ကေတ္တ၃ (နဲ) [ကေတ္တ+နယ]ကေတ္တနည်း။ ကေစိ ပန ကေတ္တန္တိ ကေတ္တနယံ ဝဒန္တိ။ မ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၉။

ကေတ္တ၄ (တိ) [ကေတ္တ+ကာယ] တူသော သဘောရှိသောကိုယ်ခန္ဓာရှိသော၊သူ။ (ဒုတိယဈာန်ဗြဟ္မာ, တတိယဈာန်ဗြဟ္မာ။) ကေတ္တရူပ (၂) ကြည့်။

ကေတ္တအညတ္တပဋိက္ခေပ (ပု) [ကေတ္တအညတ္တ+ပဋိက္ခေပ] တစ်ယောက်တည်း၏အဖြစ်, အခြားတစ်ယောက်၏အဖြစ်ကို ပယ်ခြင်း။ နေဝ သော ကရောတီတိ ကာရကဝေဒကာနံ ကေတ္တအညတ္တပဋိက္ခေပဝသေန ဝုတ္တံ။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၃၅။

ကေတ္တအညတ္တပုစ္ဆာ (ထီ) [ကေတ္တအညတ္တ+ပုစ္ဆာ] တစ်ယောက်တည်း၏အဖြစ်, အခြား တစ်ယောက်၏အဖြစ်ကို မေးခြင်း။ သော စ အညော စာတိ ကာရကဝေဒကာနံ ကေတ္တအညတ္တပုစ္ဆာဝသေန ဝုတ္တံ။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၃၅။

ကေတ္တအနုပဋ္ဌာန (နဲ) [ကေတ္တ+အနုပဋ္ဌာန] တစ်ခုတည်းသောအာရုံ၌ (မတုန်လှုပ်သည်၏ အဖြစ်ဖြင့်) မထင်ခြင်း။ သဒ္ဓိန္ဒြိယသ

ဝသေန ကတ္တအနုပဋ္ဌာနံ သဒ္ဒိန္ဒြိယသ
ဝသေန အတ္ထဂံမော ဟောတိ။ ပဋိသံ။
၂၀၃။ ကတ္တအနုပဋ္ဌာနန္တိ ကတ္တေ အနု-
ပဋ္ဌာနံ။ ပဋိသံ၊၁၊၂။၁၃၄။

ကတ္တက (တိ) [ကတ္တ+က] တစ်ယောက်
တည်း-တစ်ကိုယ်တည်း-ဖြစ်သော၊သူ။
အဟမ့ိ ကတ္တကော။ ဝိ၊၃။၃၁၄။ ကတ္တ-
ကောတိ ကကော၊ နတ္ထိ မေ ဒုတိယောတိ
အတ္ထော။ ဝိ၊၁၊၃။၃၇၆။

ကတ္တကာယ (တိ) [ကတ္တ+ကာယ] ကိုယ်၌
တူသည်၏အဖြစ်ရှိသော၊ တူသောသဘော
ရှိသော-ရူပကာယ-ကိုယ်ခန္ဓာ-ရှိသော၊
အလုံးအရပ်အစွမ်းဖြင့် တူသောကိုယ်ရှိ
သော၊သူ။ သန္တာဝုသော သတ္တာ ကတ္တ-
ကာယာ နာနတ္တသညိနော။ ဒီ၊၃။၂၀၉။ (-
ဒီ၊၂။၅၉။ အံ၊၃။၂၀၁။ စူဠနိ။၁၆၈။ ဒီ၊၁၊
၂။၁၀၁။ အံ၊၁၊၃။၁၆၄။ ပဋိသံ၊၁၊၁။၁၀၅။
စူဠနိ၊၁။၅၄။ ဒီ၊ဋီ၊၂။၁၁၅။ အံ၊ဋီ၊၃။၁၆၈။
မူလဋီ၊၁။၁၀၄။) ကတ္တကာယော နာမ အာ-
ရောဟပရိဏာဟဝသေန သမာနကာယာ။
မဓု၊၁။၁၉၂။ နာနတ္တကာယ-လည်းကြည့်။

ကတ္တကာယကတ္တသညီ (တိ) [ကတ္တ
ကာယ+ကတ္တသညီ] တူသော သဘော
ရှိသော ကိုယ်ခန္ဓာရှိ၍ ပဋိသန္ဓေသည်
တူသော၊သူ (တတိယစျာန်ဗြဟ္မာ)။ တတိ-
ယဈာနတလဝါသိနော ပန တယော ဒေဝါ
ရူပကာယဝသေန သမာနတ္တာ, ပဋ္ဌကနယေ
စတုတ္ထဈာနဝိပါကသညာဝသေန ပဋိ-
သန္ဓိသညာယ စ ကတ္တာ ကတ္တကာယ-
ကတ္တသညိနော နာမ။ ဝတာရ၊ဋီ၊သစ်။၈၉။
အောက်ပုဒ်လည်းကြည့်။

ကတ္တကာယနာနတ္တသညီ (တိ) [ကတ္တကာယ
+နာနတ္တသညီ] တူသောသဘောရှိသော
ကိုယ်ခန္ဓာရှိ၍ တူသော (ပဋိသန္ဓေ) သညာ
ရှိသော၊သူ (ဒုတိယစျာန် ဗြဟ္မာ)။ ကေ-
တ္တကာယနာနတ္တသညီ ဒုတိယဘူမိကာ။
ကတ္တကာယကတ္တသညီ ဥပရိရူပိနော။
နာမရူပပရိစ္ဆေဒ၊၀ါထာ။၄၄၀။ ဒုတိယ-
ဈာနဘူမိ ကတ္တကာယနာနတ္တသညီ နာမ။
ဝတာရ၊ဋီ။၉၄။ (-ဝတာရ၊ဋီ၊သစ်။ ၈၉။)

ကတ္တကာရီ (တိ) [ကတ္တ+ကရ+ဏီ] တစ်ခု
တည်း-တပေါင်းတည်း-၏အဖြစ်ဖြင့် (ဆိုင်
ရာကိစ္စကို) ပြုလေ့ရှိသော။ ဧဝံ ဥပက္က-
ရကတာ စ တေသံ ဗဟူနံ သဟစ္စ ကေ-
တ္တကာရိတာယ နိဒဿေတဗ္ဗာ။ အနုဋီ၊၃။
၂၃၅။

ကတ္တဂတ (တိ) [ကတ္တ+ဂတ] (၁) တစ်ခု
တည်းသော-အာရုံသို့ရောက်-အာရုံ၌ဖြစ်-
သော။ (၂) တစ်ခုတည်း၏အဖြစ်သို့ရောက်
သော။ **(၁)** ပရိသုဒ္ဓံ စိတ္တံ ပရိယောဒါတံ
ကတ္တဂတံ ဟောတိ။ ပဋိသံ။၁၆၆။ ကေ-
တ္တဂတံ ဟောတိတိ တံ တံ ဝိသေသံ ပတ္တ-
ဿ တံ တံ ကတ္တံ ဂတံ ဟောတိ။ ပဋိ
သံ၊၁၊၁။၈၅။ ကတ္တဂတံ စိတ္တံ နာနတ္တ-
ကိလေသေဟိ န ဣဉ္ဇတိတိ အာနေဉ္ဇံ။ ပဋိ
သံ။၃၈၅။ ကတ္တဂတန္တိ ကောရမ္မကဂတံ။
ပဋိသံ၊၁၊၂။၂၆၈၊ (-၈၅။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။၁၄၄။
ဥဒါန၊၁။၁၆၈။ သာရတ္ထ၊၂။၁၈၆။) ကတ္တ-

ဂတံ စိတ္တ(ဝိသုဒ္ဓိ၊၂။၁၄)နွဲ ဣန္ဒြိယာနံ ကေ-ရသဘာဝေန, ကေဂ္ဂတာယ စ သိခါပတ္တိ-ယာ တဒနုဂုဏံ ကေတ္တံ ဂတန္တိ ကေတ္တ-ဂတံ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋီ၊၁။၁၇၂။ ကောရမ္ပဏဂတန္တိ ကေသို့ အာရမ္ပဏေ ပဝတ္တံ။ ပဋိသံ၊ဂံ။၃၆၈။ (၂) အောက်ပုဒ်ကြည့်။

ကေတ္တဂတဘာဝကရဏ (န) [ကေတ္တဂတ ဘာဝ +ကရဏ] တစ်ခုတည်း၏အဖြစ်သို့ ရောက်သည်၏အဖြစ်ကိုပြုခြင်း၊ တစ်ခု တည်း၏ အဖြစ်သို့ရောက်စေခြင်း။ ယထာ ဟိ သဟေတုကေသု ဝိတက္ကာဒီနံ သဟ-ဇာတေ သက်ခိုတ္ဆာ ကေတ္တဂတဘာဝ-ကရဏံ ဥပနိဇ္ဈာယနဗျာပါရော ဗလဝါ။ မူလဋီ၊၃။၁၇၄။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋီ၊၂။၂၈၄။ ကေ-တ္တဘာဝကရဏန္တိ ကေဘာဝါပါဒါနံ။ အနုဋီ၊ ၃။၂၃၇။

ကေတ္တဂမန (န) [ကေတ္တ+ဂမန] တစ်ခု တည်း၏ အဖြစ်သို့ရောက်ခြင်း။ သာ ပန သံသဋ္ဌတာ ယသ္မာ သဘာဝတော အနေ-ကေသမ္ပိ သတံ ကေတ္တဂမနံ ဝိယ ဟောတိ။ အနုဋီ၊၃။၂၃၇။

ကေတ္တဂ္ဂ(ဂ)ဟဏ (န) [ကေတ္တ+ဂဟဏ] တစ်ခုတည်း၏အဖြစ်-မကွဲပြားသည်၏အဖြစ်-ကိုယူခြင်း၊ တစ်ခုတည်းဟု-တစ်ခုတည်း၏ အဖြစ်ဖြင့်-ယူခြင်း။ မိစ္ဆာ ပဿန္တော ဟေ-တုဖလသမ္ပန္ဓေန ပဝတ္တမာနဿ သန္တာနာ-နုပစ္ဆေဒဿ ကေတ္တဂ္ဂ(ဂ)ဟဏတော သ-ဿတဒိဋ္ဌိ ဥပါဒိယတိ။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၈၈။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၂။၂၂၀။ ကေတ္တဂ္ဂဟဏတောတိ ဟေတုဖလာနံ ဘေဒံ အနုပဓာရေတ္ဝာ ဟေတုံ ဖလဉ္စ အဘိန္နံ ကတ္ဝာ ဥဘိန္နံ ကေ-ဘာဝဿ အဘေဒဿ ဂဟဏေန။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ဋီ၊၂။၃၄၇။ ကေတ္တဂ္ဂဟဏတောတိ ကေ-တ္တန္တိ ဂဟဏတော၊ ကေတ္တေန ဂဟဏ-တော ဝါ။ သမ္မော၊ယော။၁၃၄။ (-ဒီ၊ဋီ၊ ၁။၁၄၀။ သီ၊ဋီ၊သစ်၊၁။၃၀၉။)

ကေတ္တဂဟဏနိဗန္ဓန (တိ) [ကေတ္တဂဟဏ+ နိဗန္ဓန] တစ်ခုတည်းဟု ယူခြင်းဖြင့် ဖွဲ့ခြင်း ရှိသော။ သန္တာနဝသေန ဟိ ဝတ္တမာနေသု ခန္ဓေသု ဃနဝိနိဗ္ဘောဂါဘာဝေန ကေတ္တ-ဂဟဏနိဗန္ဓနော သတ္တဂ္ဂါဟော။ သံ၊ဋီ၊၂။၄၂။

ကေတ္တစရိယ (ထီ၊န) [ကေတ္တ+စရိယ] တစ်ယောက်တည်း၏အဖြစ်ဖြင့်-တစ်ယောက်တည်း-ကျင့်ခြင်း။ သောရစ္စံ ကေတ္တစရိယာ ကေတ္တာဘိရတိ ပဋိသလ္လာနံ ဟိရိသြတ္တပ္ပံ။ မိလိန္ဒ။၁၆၃။

ကေတ္တတာ (ထီ) [ကေတ္တ+တာ] တူသည်၏ အဖြစ်။ ကေတ္တတာယ ဓမ္မာ၊ ယေ ပိ စ ဝေမတ္တတာယ နိဒ္ဒိဋ္ဌာ။ နေတ္တိ။၆၁။ နေတ္တိ၊ ဝိ။၃၉။ ယေ ဒုက္ခသစ္စာဒယော ဓမ္မာ ကေ-တ္တတာယ သာမညေနပိ စ ဝေမတ္တတာယ ဝိသေသေနပိ နိဒ္ဒိဋ္ဌာ။ ... တတ္ထ ကေတ္တတာ-ယာတိ ကေဿ သမာနဿ ဘာဝေါ ကေ-တ္တံ၊ ကေတ္တမေဝ ကေတ္တတာ၊ တာယ။ ကေသဒ္ဒေါ စေတ္ထ သမာနဝါစကော၊ န သဒ္ဒါဝါစကော။ နေတ္တိ၊ဝိ။၃၉။ (-နေတ္တိ။ ၆၆။ နေတ္တိ၊ဋ္ဌ။၁၃၅။ နေတ္တိ၊ဝိ။၂၀၆။) ကီဘာဝ-လည်းကြည့်။

ကတ္တနယ (ပု) [ကတ္တ+နယ] ကတ္တနည်း၊ တစ်ခုတည်း၏အဖြစ်ဟူသော(သိအပ်သော)နည်း၊ တစ်ခုတည်း၏အဖြစ်ဖြင့်-သိအပ်သော-သိကြောင်းဖြစ်သော-နည်း၊ အကြောင်းအကျိုး ဆက်စပ်နေသဖြင့်-သန္ဓာန်မပြတ်ခြင်းသည်-မပြတ်ဖြစ်သောတရားအပေါင်းသည်-သန္ဓာန်မပြတ်ခြင်းကြောင့်ဖြစ်သောနည်းသည်-ကတ္တနည်း မည်၏။

(သန္ဓာန်အစဉ်မပြတ် တစ်စပ်တည်း တစ်ဆက်တည်း ဟု သိရသောနည်းသည် ကတ္တနည်းမည်၏။ ထိုကတ္တနည်းကို ယူခဲ့သော် ယိုခြင်းသဘောရှိသော နို့ရည်မှ ခဲခြင်းသဘောရှိသော နို့ခဲမ်းဟူသည် တခါတရံမှ မဖြစ်နိုင်တော့ပါ။ ဝတ္ထာရ၊ဋ္ဌ၊သျှ။ ၃၂၂။ မျိုးစေ့မှ အညွှန့် ဖြစ်လာ၏၊ အညွှန့်မှ အရွက်ဖြစ်လာ၏၊ ထိုမျိုးစေ့မှပင်ပင်စည်, အခက်, ရွက်နု, ရွက်ကြမ်း ဖြစ်လာ၏- စသည်ဖြင့် အဆက်မပြတ် ဖြစ်သောကြောင့် သစ်ပင်အဖြစ်သို့ ရောက်လာသကဲ့သို့, အဝိဇ္ဇာကြောင့် သင်္ခါရဖြစ်၏၊ သင်္ခါရကြောင့် ဝိညာဏ်ဖြစ်၏ စသည်ဖြင့် ရုပ်နာမ် အစဉ်အဆက် မပြတ်ဖြစ်နေသည်ဟု သိရသောနည်း၊ အကြောင်းအကျိုးအားဖြင့် တစ်စဉ်တည်း, တစ်သန္ဓန်တည်း အဆက်မပြတ်ရကား "တစ်ခုတည်းဖြစ်နေသည်" ဟု သိရသောနည်းသည် ကတ္တနည်းမည်၏။ ထိုကတ္တနည်းကို မှန်စွာ သိမြင်သူသည် အကြောင်းအကျိုးဆက်စပ်လျက် ဖြစ်နေသော ခန္ဓာအစဉ်၏ မပြတ်စဲခြင်းကို ထိုးထွင်း သိမြင်သောကြောင့် "ဥစ္ဆေဒဒိဋ္ဌိ"ကို ပယ်စွန့်နိုင်၏။ ထိုကတ္တနည်းကို မှန်စွာမသိမြင်သူသည် အကြောင်းအကျိုးဆက်စပ်လျက် ဖြစ်နေသော ခန္ဓာအစဉ်၏ မပြတ်စဲခြင်းကို အမှန်အတိုင်း မသိမြင်ဘဲ "တစ်ခုတည်း"ဟု ယူမှားခြင်းကြောင့် "သဿတဒိဋ္ဌိ" အယူကိုယူလေသည်။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၈၈။ မူလဋီ၊၂။၁၃၁။ အနုဋီ၊၂။၁၄၀။

ရုပ်နာမ်တို့၏ ဖြစ်မှုပျက်မှုကို အကြောင်းပစ္စယအစွမ်းဖြင့် ဝိပဿနာ ဥာဏ်သောအခါ အကြောင်းပစ္စယအားဖြင့် "ဖြစ်မှု"ကို မြင်ရလျှင် "အကြောင်း အကျိုး ဆက်စပ်နေသည့်အတွက် သန္ဓာန်အစဉ်မပြတ်ဖြစ်နေသည်"ဟု သိမြင်ရသောကြောင့် ကတ္တနည်း ထင်ရှားလာ၏။ ထိုအခါ ဥစ္ဆေဒဒိဋ္ဌိကို ကောင်းစွာပယ်လေပြီ။ ပဋိသံ၊ဋ္ဌ၊၁။ ၂၃၇။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၂။ ၂၆၈။

အထူးအားဖြင့် သန္ဓတိဃန မပြိုကွဲသောကြောင့် ကတ္တနည်းကို မှားယွင်းစွာယူခြင်းသည် အတိတ်ဘဝတို့ကို အောက်မေ့ခြင်းနှင့် တကွဖြစ်သော သဿတဒိဋ္ဌိ၏ ပဒဋ္ဌာန်=အကြောင်းရင်းဖြစ်သည်။ ဒီ၊ဋီ၊ ၁။၁၉၈-၉။ သီ၊ဋီ၊သစ်၊၁။၄၉၀။

တတ္ထ အဝိဇ္ဇာပစ္စယာ သင်္ခါရာ၊ သင်္ခါရပစ္စယာ ဝိညာဏန္တိ ဧဝံ ဗီဇဿ အင်္ကုရာဒိဘာဝေန ရုက္ခဘာဝါပတ္တိ ဝိယ သန္ဓာနာနုပစ္ဆေဒေါ ကတ္တနယော နာမ။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၈၈။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၂။၂၂၀။ သန္ဓာနာနုပစ္ဆေဒေါ ကတ္တံ။ မူလဋီ၊၂။၁၃၁။ ပေ-

တုဖလဓမ္မာနံ ကေသန္တိပတိတာဒိသဒိ်တော ကေတ္တာဒိဘာဝေါ။ အနုဋီ၊၂။၁၄၀။ (–သံဒိ်၊၂။၄၂။ ဝိသုဒ္ဓိဒိ်၊၂။၃၄၇။) ဟေတုဖလသမ္ဗန္ဓေန၊ သန္တာနာနုပစ္ဆေဒတော။ ပဝတ္တော ကေတ္တနယော။ ဇာလိနီ၊၀ါထာ။ ၄၉။ ဟေတုဖလသမ္ဗန္ဓေန သန္တာနဿ အနုပစ္ဆေဒေါ ကေတ္တနယော နာမ။ သံပျင်၊ ဋီ။၂၉။ ကာရဏဖလသမ္ဗန္ဓေန ... သန္တတိယာ အနုပစ္ဆိန္နဝသေန ပဝတ္တော ဓမ္မသမူဟော ကေတ္တနယော နာမ။ ... သဗ္ဗေပိ ဟေတုဖလအသမ္ဗန္ဓာ နာမ နာ သန္တိ။ ဇာလိနီ၊ဋီ။၁၃၁။

ကေတ္တနယာဓိဂမ (ပု) [ကေတ္တနယ+အဓိဂမ] ကေတ္တနည်းကို ရခြင်း။ ပုရိမပုရိမာနံ နိရောဓေ ဥတ္တရုတ္တရာနံ ဥပ္ပါဒါနုဗန္ဓောတိ အယမတ္ထော ပစ္စယတော ဥဒယဒဿနေန သိဒ္ဓမနော ကေတ္တနယာဓိဂမာယ ဟောတိ။ ယတော "အညော ကရောတိ၊ အညော ပဋိသံဝေဒယတီ"တိအာဒိဝေါဟာရသိဒ္ဓိယာ ဥစ္ဆေဒဒိဋ္ဌိယာ အနောကာသတာ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋီ၊၂။၄၂၄–၅။

ကေတ္တနာနတ္တပဥ္ဉ (တိ) [ကေတ္တနာနတ္တ+ပဥ္ဉ] တစ်ခုတည်း၏အဖြစ်, အသီးသီး၏အဖြစ်ကို မေးကြောင်းပုစ္ဆာ။ သမ္မုတိပရမတ္ထာနံ ကေတ္တနာနတ္တပဥ္ဉဿ ဌပနီယတ္တာ ပဋိက္ခေပေါ သကဝါဒိဿ။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၂၁။ (–မူလဋီ၊၃။၅၆။)

ကေတ္တနာနတ္တဘေဒ (ပု) [ကေတ္တနာနတ္တ+ဘေဒ] တစ်ခုတည်း၏အဖြစ်, အသီးသီး၏အဖြစ်ဟူသောအပြား။ လ္ဟဒါနိ ဒွိန္နံ တိဏ္ဏံ ပဂ္ဂလာနံ ဝသေန သခါရုပေက္ခာယ ကေတ္တနာနတ္တဘေဒံ ဒဿေတုကာမော "ကထံ ပုထုဇ္ဇနဿ သေက္ခဿ စာ"တိအာဒိမာဟ။ ပဋိသံ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၄၉။

ကေတ္တနာနတ္တသညီ (တိ) [ကေတ္တနာနတ္တ+သညီ] တစ်ခုတည်းသောသဘောရှိသော သညာရှိသော, မတူ ထူးခြား ကွဲပြားသော သဘောရှိသော သညာရှိသော။ ကေတ္တသညီ အတ္တာ ဟောတိတိအာဒိသု စ အတ္တနော ကေတ္တနာနတ္တသညိတာ ဝုတ္တာ။ မ၊ဋီ၊၁။၈၈။

ကေတ္တနိဒ္ဒေသ (ပု) [ကေတ္တ+နိဒ္ဒေသ] တူသည်၏အဖြစ်ဖြင့် ညွှန်ပြခြင်း။ သဂ္ဂူပပတ္တိမနုဿလောကေ သောဘဂ္ဂိယဋ္ဌ သုက္ကဝိပါကော၊... ကေတ္တနိဒ္ဒေသေန ပန "သဂ္ဂေ နိဗ္ဗတ္တနတော"တိ ဝုတ္တံ။ မ၊ဋီ၊၃။၄၅။

ကေတ္တနိမိတ္တ (တိ) [ကေတ္တ+နိမိတ္တ] တစ်ခုတည်းသောသဘောရှိသော အာရုံနိမိတ်။ သမာပန္နဿ ဝေဒနာ ကေတ္တနိမိတ္တေယေဝ စရတိ သုခုမာ။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၄။ ကေတ္တနိမိတ္တေယေဝါတိ ပထဝီကသိဏာဒိကေ ကေသဉ္စိဝေ ဝေ နိမိတ္တေ။ မူလဋီ၊၂။၁၃။ (–သမ္မော၊ယော။၁၂။)

ကေတ္တနိရတ (တိ) [ကေတ္တ+နိရတ] (၁) တစ်ယောက်တည်း၏အဖြစ်၌ မွေ့လျော်သော။ (၂) တည်ကြည်ခြင်း (=ကေဂ္ဂတာ) ၌မွေ့လျော်သော။ (၃) တစ်ခုတည်းသောသဘောရှိသော နိဗ္ဗာန်၌ မွေ့လျော်သော။

(၁)(၂)(၃) နမေ တံ ဖန္ဒတိ စိတ္တံ၊ ကေတ္တနိရတံ ဟိ မေ။ ထေရ။၂၃၀။ ယသ္မာ မမ စိတ္တံ ဂဏသင်္ဂဏိကံ ပဟာယ ကေတ္တေ ကီဘာဝေ, ဗဟိဒ္ဓါ ဝါ ဝိက္ခေပံ ပဟာယ ကေတ္တေ ကေဂ္ဂတာယ, ကေတ္တေ ကေ-သဘာဝေ ဝါ နိဗ္ဗာနေ နိရတံ အဘိရတံ။ ထေရ၊၄၊၁။၁၅၂။

ကေတ္တပညတ္တိ (ထီ) [ကေတ္တ+ပညတ္တိ] တူသည်၏ အဖြစ်ဖြင့် ပညတ်ခြင်း။ ပရိဋ္ဌာဟောတိ ယေ သတ္တာ လောကာ ကေတ္တပညတ္တိယာ ပညတ္တာ၊ တေ အကတသတ္တာ လောကာ မဇ္ဈေန ဝေမတ္တတာယ ပညတ္တာ။ ပေဋ္ဌ ကော။၃၁၇။

ကေတ္တပဋိဝေဓ (ပု) [ကေတ္တ+ပဋိဝေဓ] တစ်ခုတည်း၏အဖြစ်ကို သိမြင်ခြင်း။ သဗ္ဗဓမ္မာနံ ကေသင်္ဂဟတာနာနတ္တေကတ္တပဋိဝေဓေ ပညာ ဒဿနဝိသုဒ္ဓိယာ ဉာဏံ။ ပဋိသံ။၃။

ကေတ္တရူပ (နာ) [ကေတ္တ+ရူပ] (၁) တစ်ဦးသောသတ္တဝါ၏ အဆင်း။ (၂) တူသောသဘောရှိသောကိုယ်ခန္ဓာရှိသူ၌-ဒုတိယစျာန်ဗြဟ္မာ တတိယစျာန်ဗြဟ္မာ၌-ပဋိသန္ဓေ နေသူ၏ အဆင်း။ (၃) တစ်ခုသောအရပ်၌ အဆင်း။ (၄) တစ်ခုတည်း၏အဖြစ်ဖြင့် ဖြစ်သော-ရောနှောသော-အဆင်း။

(၁)(၂)(၃)(၄) ဩဘာသဝသေန နာနတ္တေကတ္တရူပနိမိတ္တာနံ ဒဿနဋ္ဌေန ပညာ ဒိဗ္ဗစက္ခုဉာဏံ။ ပဋိသံ။၄။ ကေ-သတ္တဿ ရူပါနိ, ကေတ္တကာယံ ဥပပန္နဿ ဝါ ရူပါနိ, ကေဒိသာယ ဝါ ရူပါနိ, နာနာ-ဒိသာဒီနံ သမ္မိဿီဘူတာနိ ဝါ ရူပါနိ ကေ-တ္တရူပါနိ။ ပဋိသံ၊၄၊၁။၄၉။

ကေတ္တဝါသ (ပု) [ကေတ္တ+ဝါသ] တူသည်၏အဖြစ်ဖြင့်-အတူတက္ခတစ်ပေါင်းတည်း-နေခြင်း။ အဘိနန္ဒန္တိ သဗြဟ္မစာရီ ကေတ္တ-ဝါသေန။ အံ၊၂။၃၀၆။ ကေတ္တဝါသေနာတိ တေန သဒ္ဓိ ကေတောဝါသေန သဗြဟ္မစာရီ အဘိနန္ဒန္တိ တုဿန္တိ။ အံ၊၄၊၃။၁၁၄။

ကေတ္တဝိနိဗ္ဘောဂကရဏ (နာ) [ကေတ္တ+ဝိနိဗ္ဘောဂကရဏ] တစ်ခုတည်း၏အဖြစ်ကို-တစ်ခုတည်းဖြစ်၏ဟု ယူမှားအပ်သော တရားတို့ကို-အသီးအသီးကွဲပြားအောင်ပြုခြင်း။ ဓမ္မာတိ သာမညမတ္တဝစနေန သ-မူဟာဒိဃနဝသေန ကေတ္တဂ္ဂဟဏံ ဟော-တီတိ ကေတ္တဝိနိဗ္ဘောဂကရဏံ ဃနဝိနိ-ဗ္ဘောဂညာဏံ အာဝဟတိ ပဘေဒဒေသနာ။ မူလဋီ၊၁။၅၉။

ကေတ္တဝိမောက္ခ (ပု) [ကေတ္တ+ဝိမောက္ခ] တစ်ခုသောသဘောရှိသော-လွတ်မြောက်တတ်သောတရား-မင်္ဂတရား။ ကေတ္တဝိမောက္ခော နာနတ္တဝိမောက္ခော။ ပဋိသံ။၂၃၁။ ကေတ္တ-ဝိမောက္ခောတိ ကိလေသေဟိ အနဇ္ဈာရု-ဋ္ဌတ္တာ ကေသဘာဝေါ ဝိမောက္ခော။ ပဋိသံ၊၄၊၂။၁၅၀။ ကတမော ကေတ္တဝိမောက္ခော။ စတ္တာရော စ အရိယမဂ္ဂါ စတ္တာရိ စ သာ-မညဖလာနိ နိဗ္ဗာနဉ္စ။ ပဋိသံ။၂၃၈။ မဂ္ဂဖ-လာနိ ကောရမ္မဏတ္တာ ကေနိဋ္ဌတ္တာ စ ကေတ္တဝိမောက္ခော၊ နိဗ္ဗာနံ အဒုတိယတ္တာ ကေတ္တဝိမောက္ခော။ ပဋိသံ၊၄၊၂။၁၅၇။ ကော-

ရမ္ပဏတ္တာတိ ကေဘူတသေဋ္ဌမ္ပာ-ရမ္ပဏ-တ္တာတိ နိဗ္ဗာနာရမ္ပဏံ ဝုတ္တံ။ ကေနိဋ္ဌာတိ စ နိဗ္ဗာနံ၊ အရဟတ္တံ ဝါ။ ပဋိသံ၊ဂံ။၃၀၂။

ကေတ္တဝေမတ္တတာ (ထီ) [ကေတ္တဝေမတ္တ+တာ] တူသည်၏အဖြစ်, ထူးသည်၏အဖြစ်၊ သာမည၏အဖြစ်, ဝိသေသ၏အဖြစ်။ တထာ ဓာရယိတဗ္ဗာတိ ကေတ္တဝေမတ္တတာသခါ-တ သာမညဝိသေသမတ္တတော ဓာရယိ-တဗ္ဗာ။ နေတ္တိ၊ဋ္ဌ။၁၂၉၊ (-၁၃၅။ နေတ္တိ၊ဝိဘာ။၂၀၆။)

ကေတ္တဝေါဟာရ (ပု) [ကေတ္တ+ဝေါဟာရ] တစ်ခုတည်း၏အဖြစ်ဖြင့်-တပေါင်းတည်း-ခေါ်ဝေါ်ခြင်း။ ယတ္ထ ပန ပထဝိခဏနာဒီသု ကုသလမ္ပိ အာပတ္တိယာ ကာရဏံ ဟောတိ၊ တတ္ထာပိ အာပတ္တိယာ တဒုပစာရေန ကု-သလတ္တဝေါဟာရော အယုတ္တော သာဝဇ္ဇာ-နဝဇ္ဇာနံ ကေတ္တဝေါဟာရသ ဝိရုဒ္ဓတ္တာ။ ဝိမတိ၊၂။၂၂၅။

ကေတ္တသညီတ (တိ) [ကေတ္တ+သညီတ] တစ်ခုတည်း၏အဖြစ်ဖြင့်-တစ်ခုတည်းဖြစ်၏ ဟု-သိမှတ်အပ်သော။ တံ ကေတ္တသညီတံ သန္ဓတိဃနံ, သမူဟဃနဉ္စ ဝိနိဘုဇ္ဇ ယာ-ထာဝတော ဇာနနံ ဃနဝိနိဗ္ဘောဂေါ။ သီ၊ဋီ၊သစ်၊၂။၃၈၈။ (-ဒီ၊ဋီ၊၁။၃၇၄။)

ကေတ္တသညီ (တိ) [ကေတ္တသညာ+ဤ] တစ်ခုတည်းသောသဘောရှိသော သညာရှိသော။ ကေတ္တသညီ အတ္တာ ဟောတိ။ ဒီ၊၁။၂၉။ မ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၉။ မ၊ဋီ၊၁။၈၈။ တတိယစတုက္ကေ သမာပန္နကဝသေန ကေတ္တသညီ။ သီ၊ဋီ၊သစ်၊၁။၄၄၃။ (-ဒီ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၁၀။ ဒီ၊ဋီ၊၁။၁၇၂။)

ကေတ္တသဒ္ဒ (ပု) [ကေတ္တ+သဒ္ဒ] (၁) ကေတ္တသဒ္ဒါ။ (၂) တူသောသဘောရှိသော အသံ။ (၃) တစ်ခုသောအရပ်မျက်နှာ၌ ဖြစ်သော အသံ။ (၄) တစ်ယောက်သောသတ္တဝါ၏ အသံ။ (၅) (စည်သံစသည်၏အစွမ်းဖြင့် ဖြစ်သော) တစ်ခုတစ်ခုသော အသံ။

(၁) နာနတ္တေကတ္တန္ဆိ တ္ထေ ဥဒ္ဒေသေ ကေတ္တသဒ္ဒသ အဘာဝေပိ ...ဥဒ္ဒေသော ကတော။ ပဋိသံ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၉၃။ (၂)(၃)(၄)(၅) အောက်ပုဒ်ကြည့်။

ကေတ္တသဒ္ဒနိမိတ္တ (န) [ကေတ္တ+သဒ္ဒနိမိတ္တ] တူသောသဘောရှိသောအသံ-တစ်ခုသော အရပ်မျက်နှာ၌ဖြစ်သောအသံ-တစ်ယောက်သောသတ္တဝါ၏ အသံ-တစ်ခုတစ်ခုသော အသံ-ဟူသောနိမိတ်အာရုံ။

ဝိတက္ကဝိပ္ပါရဝသေန နာနတ္တေကတ္တ-သဒ္ဒနိမိတ္တာနံ ပရိယောဂါဟဏေ ပညာ သောတဓာတုဝိသုဒ္ဓိဉာဏံ။ ပဋိသံ။၃။ နာ-နာသဘာဝါနံ ကေသဘာဝါနဉ္စ သဒ္ဒနိမိ-တ္တာနံ။ ... ကေဒိသာယ သဒ္ဒါ, ကေသတ္တ-ဿ ဝါ သဒ္ဒါ, ဘေရိသဒ္ဒါဒိဝသေန ကေ-ကသဒ္ဒါ ဝါ ကေတ္တသဒ္ဒါ။ ပဋိသံ၊ဋ္ဌ၊၁။၄၈။

ကေတ္တသဘာဝ (တိ) [ကေတ္တ+သဘာဝ] တူသည်၏အဖြစ်ဟူသော-တူသော-သဘောရှိသော။ သညာယ ကေတ္တာတိ တိဟေ-တုကဘာဝေန သညာယ ကေတ္တသဘာ-ဝတ္တာ။ ဒီ၊ဋီ၊၂။၁၁၅-၆။

ကေတ္တသမ္မန္ဒ (ပု) [ကေတ္တ+သမ္မန္ဒ] ဇကေတ္တ သဒ္ဒါနှင့် စပ်ခြင်း။ ကေတ္တာဒီနိ ဒ္ဝါစတ္တာ-လီသဝိဿဇ္ဇနာနိ ကေတ္တသမ္မန္ဒေန နိဒ္ဒိ-ဋ္ဌာနိ။ ပဋိသံ၊ဋ္ဌ၊၁။၉၃။

ကေတ္တသမောသရဏ (န) [ကေတ္တ+သမော သရဏ] တစ်ခုတည်းသောသဘော ရှိသောနိဗ္ဗာန်-၌ သက်ဝင်ပေါင်းဆုံခြင်း-ကို အာရုံပြုခြင်း။ (၂) တစ်ခုတည်းသော သတိ ပဋ္ဌာန်သဘော၌ သက်ဝင် ပေါင်းဆုံခြင်း။

(၁)(၂) အဋ္ဌကထာယံ ပန သရဏ-ဝသေနစေဝ ကေတ္တသမောသရဏဝသေန စ ကေမေဝ သတိပဋ္ဌာနံ အာရမ္မဏဝ-သေန စတ္တာရောတိ တေဒေဝ ဝုတ္တံ။ ဒီ၊ ဋ္ဌ၊၂။၃၄၅။ မ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၄၄။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၀၅။ (ဥဒါန၊ဋ္ဌ။၁၈၁-၌ အလားတူပါဠိ၌ "ကေ-တ္ထသမောသရဏဝသေန" ဟု ရှိသည်။) သရန္တိ ဂစ္ဆန္တိ နိဗ္ဗာနံ တောယာတိ သတိတိ ဣမသ္မိံ အတ္ထေ ကေတ္တေ ကေသဘာဝေ နိဗ္ဗာနေ သမောသရဏံ သမဂမော ကေ-တ္တသမောသရဏံ။ ... ကေနိဗ္ဗာနပဝေသန-ဟေတုဘူတော ဝါ သမာနတာယ ကေော သတိပဋ္ဌာနသဘာဝေါ ကေတ္တံ၊ တတ္ထ သမောသရဏံ ကေတ္တသမောသရဏံ။ ဒီ၊ ဋ္ဌီ၊၂။၂၉၀။ ကေော အတ္တာ သဘာဝေါ အဿ နိဗ္ဗာနဿာတိ ကေတ္တံ၊ သံ ဩ-သရတေ သမောသရဏံ၊ တံ သစ္ဆိကရဏန္တိ အတ္ထော၊ ကေတ္တေ သမောသရဏံ ကေ-တ္တသမောသရဏံ။ အထ ဝါ ကေော အတ္တာ သတိပဋ္ဌာနသဘာဝေါ ကေတ္တံ၊ ကေတ္တေ သမောသရဏံ ကေတ္တသမောသရဏံ။ သ မ္မော၊ယော။၁၄၆။ (-မူလဋီ၊၂။၁၄၃။ မ၊ဋီ၊ ၁။၃၄၀-၌ "ကေော သတိပဋ္ဌာနဿ ဘာ-ဝေါ ကေတ္တံ" ဟု ပါဋ္ဌမှက်နေသည်။ အနုဋီ၊ ၂။၁၅၁-၌ "ကေော သတိပဋ္ဌာနဿဘာဝေါ ကေတ္တံ"ဟု ရှိသည်။)

ကေတ္တသိတ (တိ) [ကေတ္တ+သိတ] တစ်ခုသော သဘောရှိသော-တစ်ခုတည်းသော-အာရုံ၌ မှီသော။ ယာယံ ဥပေက္ခာ ကေတ္တာ ကေ-တ္တသိတာ။ မ၊၂။၂၅။ (-မ၊၃။၂၆၃။) ကေ-တ္တာ ကေတ္တသိတာတိ စတုတ္ထဇ္ဈာနုပေက္ခာ၊ သာ ဟိ ဒိဝသမွိ ကေသွိ အာရမ္မဏေ ဥပ္ပဇ္ဇနတော ကေသဘာဝါ၊ တဒေဝ ကေံ အာရမ္မဏံ နိဿိတတ္တာ ကေတ္တသိတာ နာမ။ မ၊ဋ္ဌ၊၃။၃၁။ ကေတ္တသိတာတိ ကောရမ္မ-ဏနိဿိတာ။ မ၊ဋ္ဌ၊၄။၁၈၈။ ကောရမ္မ-ဏနိဿိတာတိ ကေပွကာရေနေဝ အာရ-မ္မဏေ ပဝတ္တာ။ မ၊ဋီ၊၃။၃၈၆။ ကေတ္တသိ-တာ(မ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၁)တိ ကေံယေဝ အာရမ္မဏံ နိဿိတာ။ မ၊ဋီ၊၂။၉၆။ (-ဝိသုဒ္ဓိ၊၂။ ၃၁၀။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋီ၊၂။၄၈၁။)

ကေတ္တသုည (န) [ကေတ္တ+သုည] တစ်ခု တည်း၏အဖြစ်ဟူသော-တစ်ခုတည်းသော သဘောရှိသည်ဖြစ်၍- (နာနတ္တ မှ) ဆိတ်သုဉ်းခြင်း။ ပဋိဝေဓသုညံ ကေတ္တသုညံ နာနတ္တသုညံ ခန္ဓိသုညံ။ ပဋိသံ။၃၅၉၊ (-၃၆၄။) ကောရမ္မဏေ ပတိဋ္ဌိတတ္တာ နာနာ-ရမ္မဏဝိက္ခေပါဘာဝတော ကေတ္တသ္မွာ တံ နာနတ္တေန သုညတ္တာတိ ကေတ္တသုညံ။ ပဋိ သံ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၃၉၊ (-၂၄၅။)

ကေတ္တသေဝီ (တိ) [ကေတ္တ+သေဝ+ဏီ] တစ်ယောက်တည်း၏အဖြစ်ဖြင့်-တစ်ယောက်တည်း -မှိုဝဲလေ့-နေလေ့-ကိန်းအောင်းလေ့-ရှိသော၊သူ။ ပဋိသလ္လာနန္တိ ... တေဟိ တေဟိ သတ္တသခ်ါရေဟိ ပဋိနိဝတ္တိတ္တာ သလ္လီနံ ကေတ္တသေဝိတာ ဧကီဘာဝေါ၊ ကာယဝိဝေကောတိ အတ္ထော။ သုတ္တနိ၊ဋ္ဌ၊ ၁။၁၁၁။ စူဋ္ဌနိ၊ဋ္ဌ။၁၃၄။

ကေတ္တဟာနိ (ထိ) [ကေတ္တ+ဟာနိ] တစ်ခုတည်း၏အဖြစ်ဟူသော-တစ်ခုဟူသော-ခေါ်ဝေါ်ခြင်းမှ ယုတ်ခြင်း။ အယံ တတ္ထ သမာနသံဝါသော ကူပေါသထောတိအာဒိနာ သာသနေ စ ကေဝေါဟာရော ဒိဿတိ။ နဟိ ပရမတ္ထတော ကေဿ အနေကဓမ္မေသု ဗျာပနမတ္ထိ။ ကသိဏေ-ကဒေသာဒိဝိကပ္ပါသမာနတာယ ကေ-တ္တဟာနိတောတိ အယံ နော မတိ။ ဝိမတိ၊ ၂။၁၄၇။ (သျ-၌ ကေတ္ထဟာနိ ဟောတိ-ဟု ရှိသည်။)

ကေတ္တာပတ္တိ (ထိ) [ကေတ္တ+အာပတ္တိ] တူသည်၏အဖြစ်သို့ ရောက်ခြင်း။ ပုနရုတ္တိတိ-အာဒိနာ နနု " ကုသလာဒီနမ္ပိ ကေတ္တံ အာပဇ္ဇတီ"တိ ဝုတ္တတ္တာ ကေတ္တာပတ္တိ ဝတ္တဗ္ဗာတ်။ အနုဋ္ဌီ၊၁။၃၃။

ကေတ္တာပန္နု (တိ) [ကေတ္တ+အာပန္နု] တစ်ခုတည်း၏-တူသည်၏-အဖြစ်သို့ ရောက်သော။ ပုန သကဝါဒီ ပဋိညာယ ကေတ္တာ-ပန္နံ အပ္ပဋိက္ခိပိတဗ္ဗံ ပဋိက္ခိပတီတိ ကတ္တာ နိဂ္ဂဟံ အာရောပေန္တော အာဟ "အာဇာ-နာဟိ နိဂ္ဂဟ"နွိ။ မူလ၊ဋ္ဌီ၊၁။၁၅။

ကေတ္တာဘိနိဝေသ (ပု) [ကေတ္တ+အဘိနိဝေသ] တစ်ခုတည်း၏ အဖြစ်ဖြင့်-တစ်ယောက်တည်း၏အဖြစ်ဖြင့်-တစ်ခုတည်းဟု-တစ်ယောက်တည်းဟု-နှလုံးသွင်းခြင်း။ ယာ ဟေသာ အညမညူပတ္ထမ္ဘေသု (အည-မညူပတ္ထဒ္ဓေသု) သမုဒိတေသု ရူပါရူပ-ဓမ္မေသု ကေတ္တာဘိနိဝေသဝသေန အပ-ရိမဒ္ဒိတသခ်ါရေဟိ မမာယမာနာ (ဂယှ-မာနာ) သမူဟယနတာ။ အံ၊ဋ္ဌီ၊၁။၂၇၅။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋ္ဌီ၊၂။၄၃၇။

ကေတ္တာဘိရတိသုခ (နာ) [ကေတ္တာဘိရတိ+သုခ] တစ်ယောက်တည်းမွေ့လျော်ခြင်း ချမ်းသာ။ ကုဒါသု နာမာဟမ္ပိ ဝေံ ဂဏံ ဝိဝ-ဇ္ဇယိတ္တာ ကေတ္တာဘိရတိသုခေန စျာနသု-ခေန ယထာဘိရန္တံ အရညေ ... ဣစ္ဆာမိ။ စူဋ္ဌနိ၊ဋ္ဌ။၁၂၃။

ကေတ္တာရမ္မဏ (နာ) [ကေတ္တ+အာရမ္မဏ] (၁) တစ်ခုတည်းသောသဘောရှိသောအာရုံ။ တစ်ခုသော အာရုံ။ (၂) တစ်ခုတည်းသော စိတ်၏အဖြစ်-တည်ကြည်ခြင်း-သမာဓိ-ကို ဆောင်သောအာရုံ။ (၁)(၂) ကေဂ္ဂတာ ကေတ္တာရမ္မဏေ သမံ သမ္မာ စ အာဓိယတိ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။၁၄၂။ (-ဝိဘာဝိနီ။၉၂-၃။) ကေ-တ္တာရမ္မဏေတိ ပထဝီကသိဏာဒိဝသေန ကေသဘာဝေ, ကေဂ္ဂတာသခ်ါတေ ကေ-တ္တာဝဟေ ဝါ အာရမ္မဏေ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋ္ဌီ၊၁။ ၁၇၀။ ကေတ္တာရမ္မဏေ(အဘိ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၀၉)တိ ကောရမ္မဏေ။ သမ္မော၊ယော။၇၄။ ကေ-

တ္တာရမ္မဏေတိ ပထဝီကသိဏာဒိဘေဒေ ကေသဘာဝါရမ္မဏေ၊ ကော အတ္တာ သဘာဝေါ ယဿ တံ ကေတ္တံ။ တမေဝါရမ္မဏံ၊ တသ္မီ။ မဏိမဉ္ဇူ၊၁။၂၄၈။

ကေတ္တာရမ္မဏဗလ (နာ) [ကေတ္တာရမ္မဏ+ဗလ] တစ်ခုတည်းသော သဘောရှိသောအာရုံ၏ အစွမ်း။ ပဋိကူလေပိ စ တေသ္မီ အာရမ္မဏေ အာနိသံသဒဿာဝိတာယ သောမနဿံ ဥပ္ပဇ္ဇတိ၊ ကေတ္တာရမ္မဏဗလေန ဝါ တံ ဥပ္ပဇ္ဇတိ။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၃၇။ ကေတ္တာရမ္မဏဗလေန ဝါတိ ဝိက္ခမ္ဘိတနီဝရဏေန ... ကေသဘာဝဿ အာရမ္မဏဿ ဝသေန။ မူလဋီ၊၂။၁၅၃။ ကော အတ္တာ သဘာဝေါ အဿာတိ ကေတ္တံ၊ ကေတ္တဉ္စ တံ အာရမ္မဏဉ္စာတိ ကေတ္တာရမ္မဏံ၊ ကေတ္တာရမ္မဏဿ ဗလံ။ သမ္မော၊ယော။၁၆၉။

ကေတ္တာဝဟ (တိ) [ကေတ္တ+အာဝဟ] တည်ကြည်ခြင်း-သမာဓိ-ကိုဆောင်သော။ ကေတ္တာရမ္မဏ-ကြည့်။

ကေတ္တီ(တီ)သ[၁] (ထီ) [ကေ+တီသ] သုံးဆယ့်တစ်ခု။ ကေတ္တီသကောဋ္ဌာသ-ထောင့်ကွင်းကြည့်။

ကေတ္တီ(တီ)သ[၂] (တိ) [ကေတ္တီ(တီ)သ+အ] သုံးဆယ့်တစ်ခုတို့၏ပြည့်ကြောင်း-သုံးဆယ့်တစ်ခုမြောက်-ဖြစ်သော။ ကေတ္တီသေ ဣတော ကပ္ပေ၊ သိခီ ဝိယ သိခီ ဇိနော။ အပ၊၂။၂၈၈။ ထေရီ၊ဋ္ဌ။၆၀။ ကေတီသေ ဣတော ကပ္ပေ၊ ယံ သညမလဘီ တဒါ။ ထေရ။၂၆၁။ (-အပ၊၂။၂၀၊၂၅၊၃၉၊၅၁၊၂၈၄။ ဗုဒ္ဓဝံ။၃၆၇။) ကေတီသ[၂]-လည်းကြည့်။

ကေတ္တီ(တီ)သကပ္ပ (ပု) [ကေတ္တီ(တီ)သ+ကပ္ပ] သုံးဆယ့်တစ်ခုမြောက်ဖြစ်သော ကမ္ဘာ၊ သုံးဆယ့်တစ် ကမ္ဘာထက်။ တဿ အပရဘာဂေ ဣတော ကေတ္တီသကပ္ပေ သိခီ စ ဝေဿဘူ စာတိ ဒ္ဒေ ဗုဒ္ဓါ အဟေသုံ။ အပ၊ဋ္ဌ၊၁။၅၂။ (-ဗုဒ္ဓဝံ၊ဋ္ဌ။၂၈၅။) ဣတော ကေတီသကပ္ပေ သိခီ ဝေဿဘူ စာတိ ဒ္ဒေ ဗုဒ္ဓါ အဟေသုံ။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၁။၆၉။

ကေတ္တီသကောဋ္ဌာသ (ပု) [ကေတ္တီသ+ကောဋ္ဌာသ] သုံးဆယ့်တစ်ခုသော အဖို့အစု။ ကေသာ နာ လောမာ၊ လောမာ နာ ကေသာတိ ဧဝံ အဝသေသေဟိ ကေတ္တီသကောဋ္ဌာသေဟိ အမိဿီကတာ။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၂၂။

ကေတ္တီသကောဋ္ဌာသရာသိ (ပု) [ကေတ္တီသကောဋ္ဌာသ+ရာသိ] သုံးဆယ့်တစ်ခုသော အဖို့အစုအပုံ။ ဣမေ စ ကေသာ နာမ ဂူထရာသိမှိ ဥဋ္ဌိတကဏ္ဏိကံ ဝိယ ကေတ္တီသကောဋ္ဌာသရာသိမှိ ဇာတာ။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၂၂-၃။

ကေတ္တု(တ္တူ)ပဂတစိတ္တုပ္ပါဒ (တိ) [ကေတ္တု(တ္တူ)ပဂတ+စိတ္တုပ္ပါဒ] တစ်ခုတည်း၏ အဖြစ်-သမာဓိ-သို့ ကပ်ရောက်သော စိတ်ရှိသော၊သူ။ ကစ္စိ ဧဝံ သာမဂ္ဂိဝသေန ကေတ္တု(တ္တု)ပဂတစိတ္တုပ္ပါဒါ ဝိဟရထ။ မ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၄၂။ သာရတ္ထ၊၃။၃၅၆။ ယထာ ခီရဉ္စ ဥဒကဉ္စ အညမည် သံသန္ဒတိ၊ ကေတ္တံ ဝိယ

ဥပေတိ၊ ဝေံ သာမဂ္ဂိဝသေန ကေတ္တူ-ပဂတစိတ္တုပ္ပါဒါတိ အတ္ထော။ အံ၊ဋီ၊၂။၁၉၄။

ကေတ္တု(တ္တူ)ပဋ္ဌာန (န) [ကေတ္တ+ဥပဋ္ဌာန] သမာဓိ-လွန်စွာတည်-ထင်-ကပ်ရောက်-ခြင်း။ ကေတ္တုပဋ္ဌာနံ အဇ္ဈုပေက္ခတိ။ ပဋိ သံ။၁၆၇။ သမထပဋိပန္ဒဘာဝတော ဝေ စဿ ကိလေသသံသဂ္ဂံ ပဟာယ ကေ-တ္တေန ဥပဋ္ဌိတဿ ပုန ကေတ္တုပဋ္ဌာနေ ဗျာပါရံ အကရောန္တော ကေတ္တုပဋ္ဌာနံ အဇ္ဈုပေက္ခတိ နာမ။ ပဋိသံ၊ဋ္ဌ၊၂။၇၆။ ဝိသု ဒ္ဓိ၊၁။၁၄၄။ သာရတ္ထ၊၂။၁၇၇။ (-ဝဇိရ။ ၁၄၆။) သဒ္ဓိန္ဒြိယဿ ဝသေန ကေတ္တု-ပဋ္ဌာနံ သဒ္ဓိန္ဒြိယဿ သမုဒယော ဟောတိ။ ပဋိသံ။၂၀၂။ ကေတ္တုပဋ္ဌာနန္တိ ကောရမ္ပဏေ အစလဘာဝေန ဘုသံ ဌာနံ ဥပရူပရိ သဒ္ဓိန္ဒြိယဿ ပစ္စယော ဟောတိ။ ပဋိသံ၊ ဋ္ဌ၊၂။၁၃၄။ ကေတ္တုပဋ္ဌာနကုသလ-လည်း ကြည့်။

ကေတ္တူပဂတ (တိ) [ကေတ္တ+ဥပဂတ] တည် ကြည်ခြင်း-သမာဓိ-သို့ကပ်ရောက်သော၊ သူ။ သော ဝေံ ကေတ္တုပဂတော အတ္တ-ဘာဝေ ခယဝယံ သမုဋ္ဌာပေတွာ။ ဓမ္မ၊ဋ္ဌ၊ ၁။၂၁၀။ (-ဒီ၊ဋီ၊၂။၂၈၈။)

ကေတ္တူပဂမန (န) [ကေတ္တ+ဥပဂမန] တစ် ခုတည်း-တူသည်-၏အဖြစ်သို့ ကပ်ရောက် ခြင်း။ ယဒိ ဓမ္မာနံ ကုသလတ္တေ ကေတ္တု-ပဂမနံ။ မူလဋီ၊၁။၁၈၉။

ကေတ္တုပဋ္ဌာနကုသလ (တိ) [ကေတ္တုပဋ္ဌာန+ ကုသလ] သမာဓိထင်ခြင်း၌ လိမ္မာသော၊ သူ။ ကေတ္တုပဋ္ဌာနကုသလော(ပဋိသံ။၂၂၃) တိ သက္ကာယဒိဋ္ဌိနံ ပဟီနတ္တာ နေက္ခမ္မာ-ဒိနော ကေတ္တဿ ဥပဋ္ဌာနေ ကုသလော။ ပဋိသံ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၄၅။

ကေတ္ထ[၁] (ဗျ) [ကေ+ထ] တစ်ခု၌၊ တစ်ခု သော-အရပ်ဌာန-ဒေသ-ကာလ-(စသည်) ၌။ ကေတ္ထ သုဒံ ဘိက္ခဝေ ဥပ္ပလံ ဝပ္ပတိ။ အံ၊၁။၁၄၃။ ကေတ္ထာတိ ကိဿာ ပေါက္ခ-ရဏိယာ။ အံ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၂၄။ (-ဝိ၊ဋ္ဌ၊၃။၃၁၉၊ ၃၃၈။ သာရတ္ထ၊၃။၂၇၆။)

ကေတ္ထ[၂] (ပု) [ကေ+အတ္ထ] (၁) တစ်ခုသော အကြောင်းအရာ။ (၂) တူသော-တစ်ခု သော-အနက်။ (တိ)(၃) တူသော-တစ် ခုတည်းသော-အနက်ရှိသော (သဒ္ဒါ၊ တရား၊ အပြစ်=ကေတ္ထဒေါသ။) (၄) တူသော-တစ် ခုတည်းသော-သဘောရှိသော၊သူ။

(၁) တစ်ခုသော အကြောင်းအရာ။ ကေတ္ထာဘိနိဝေသ-ကြည့်။ (၂) တူသော -တစ်ခုသော-အနက်။ ခဏသမယာနံ အတ္ထော ကေတ္ထော ယုဇ္ဇတိ။ ဝဇိရ။၃၄။

(တိ)(၃) တူသော-တစ်ခုတည်းသော-အနက်ရှိသော (သဒ္ဒါ၊ တရား၊ အပြစ်= ကေတ္ထဒေါသ။) ယံ ပရိယာယံ အာဂမ္မ ဣမေ ဓမ္မာ ကေတ္ထာ ဗျဥ္ဇနမေဝ နာနံ။ မ၊၁။၃၇၁၊၃၇၃။ သံ၊၂။၄၈၅။ (-မ၊၃။၁၈၅။ သံ၊၁။ ၂၉၂။ ပဋိသံ။၂၅၈။) ဟေတုဓမ္မသဒ္ဒါ ကေတ္ထာ ဥဏပဋိသမ္ဘိဒါသဒ္ဒါ စ။ မူလဋီ၊ ၁။၂၁။ ကော သမာနော အတ္ထော ယေ-

သန္တေ ကေတ္ထာ။မဓု၁။၆၁။ ဒေါသာ ပဒါန-ဝါကျာန၊ မေကတ္ထံ ဘဂ္ဂရီတိကံ။ အလင်္ကာ၊ ဂါထာ။၁၉။ ဝုတ္တတ္ထသော၀ ပုန ၀စနတော ကေတ္ထံ နာမ။ ... ကော အတ္ထော ယသ တံ။ အလင်္ကာ၊ဌီ၊သစ်။၄၂၄၃။ (-ဇာလိနီ၊ဂါထာ။၂၆၁။)

(ဆိုအပ်ပြီးသောအနက်ကိုပင် တဖန် ထပ်၍ဆိုခြင်းကြောင့်လည်းကောင်း၊ ဝါကျ တစ်ခုတည်း၌ အနက်အဓိပ္ပါယ်တူသော သဒ္ဒါနှစ်ခုတို့ (ဝါ) သဒ္ဒါများစွာတို့ ပါရှိနေသောကြောင့်လည်းကောင်း "ကေတ္ထဒေါသ" သင့်သည်။)

(၄) လာဘာလာဘေန ကေတ္ထာ၊ တာဒိသာ သမဏာ မမ။ မိလိန္ဒ။၃၇၀။ (ဓမ္မ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၉၂-အလားတူဂါထာ၌ "ကေဋ္ဌာ" ဟုရှိသည်။ ကေဋ္ဌ၂ (၁) လည်းကြည့်။)

ကေတ္ထဇာတိက (တိ) [ကော+အတ္ထဇာတိ+က] တူသောအနက်သဘောရှိသော။ "အညေန ကတံ ။ပ။ သာဓက"နှင့် ဝစနတော သမာနဇာတိကံ, ကေတ္ထဇာတိကဉ္စ တတိယကထိန် ပဌမသမာနမေ၀ါတိ သိဒ္ဓံ ဟောတိ။ ၀ဇီရ။၂၂၁။

ကေတ္ထတာကတ (တိ) [ကေတ္ထတာ+ကတ] တစ်ခုတည်းသောအနက်ရှိသည်၏ အဖြစ်သည် ပြုအပ်သော၊ ကေတ္ထဒေါသသည် ပြုအပ်သော။ နှ တတ္ထကတ္ထတာကတော။ အလင်္ကာ၊ဂါထာ။၈၆။ ကေတ္ထတာယ ကေတ္ထဘာ၀ေန ကတော ဒေါသော။ အလင်္ကာ၊ဌီ။၁၁၈။ ကော အတ္ထော ယေသံ ပဒါဒီနံ တေ ကေတ္ထာ၊ တေသံ ဘာ၀ေါ ကေတ္ထတာ၊ တာယ ကတောတိ ဝိဂ္ဂဟော။ အလင်္ကာ၊ဌီ၊သစ်။၁၁၈။

ကေတ္ထပဒနိဒ္ဒေသ (ပု) [ကေတ္ထပဒ+နိဒ္ဒေသ] တူသောအနက်ရှိသောပုဒ်တို့ကို-ညွှန်ပြရာ-ညွှန်ပြကြောင်း-နိဒ္ဒေသ။ နှ ဂဟိတာတိ ကေတ္ထပဒနိဒ္ဒေသေ ပါဋိယံ ကဿ နှ ဂဟိတာ။ မ၊ဌီ၊၂။၂၇၇။

ကေတ္ထ(ထ)မ္ဟ (ပု) [ကေ+ထမ္ဟ] (၁) တိုင်တစ်လုံး။ (တိ)(၂) တိုင်တစ်လုံးရှိသော။ **(၁)** ကေတ္ထမ္ဟံ အလဘန္တာ၊ ဝိစိနန္တီ မြဟာ၀နေ။ အပ၁။၆၁။ (-အပ၁၊၂။၄။) ဟေဋ္ဌာပါသာဒေ ကေထမ္ဟံ ဟတ္ထေန ဂဟေတွာ။ ထေရီဋ္ဌ။၉၈။ **(တိ)(၂)** ပါသာဒံ ကာရယိဿာမိ၊ ကေတ္ထမ္ဟံ မနောရမံ။ ဇာ၁။၂၄၃။ ကေထမ္ဟံ ပါသာဒံ ဒိသွာ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၄။၈၀။

ကေတ္ထ(ထ)မ္ဟက (တိ) [ကေ+ထမ္ဟ+က] တိုင်တစ်လုံးရှိသော။ တာတာ မမ ကေတ္ထမ္ဟကဿ မဂ်လပါသာဒဿ ထမ္ဘော စလိတော။ ဇာ၊ဋ္ဌ၁။၄၆၇။ ယန္နူနာဟံ ကေထမ္ဟကံ ပါသာဒံ ကရေယျံ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၄။၁၅၅။

ကေတ္ထမ္ဘဒါယကတ္ထေရ (ပု) [ကေတ္ထမ္ဘဒါယက + ထေရ] တိုင်တစ်လုံးလှူဘူးသောထေရ်။ သိဒ္ဓတ္ထဿ ဘဂ၀တောတိအာဒိကံ အာယသ္မတော ကေတ္ထမ္ဘဒါယကတ္ထေရဿ အပဒါနံ။ အပ၊ဋ္ဌ၊၂။၃။

သိဒ္ဓတ္ထဘုရား၌ ပွင့်တော်မူရာအခါ၌ ဘုရား၌အား ဆည်းကပ်ရာကျောင်းတော်

(ဇရပ်တော်)ကို ဆောက်လုပ်ရန် တောသို့ဝင်၍ သစ်ရှာမှီးသူတို့အား သစ်လုပ်ငန်းလုပ်သူ တစ်ဦးက အနှစ်အတိပြီးသောသစ်ကို ပေးလှူခဲ့သောကောင်းမှုကြောင့် လူ,နတ်,စကြာမင်းစည်းစိမ်တို့ကို ခံစားရ၍ ဤဘုရားရှင်လက်ထက်၌ "ကေတ္ထမ္ဘကဒါယကထေရ်" ဟူသောအမည်ဖြင့် ရဟန္တာအဖြစ်သို့ ရောက်တော်မူသည်။ (အပ၊၁-၌ "ကေတ္ထမ္ဘိကထေရ်" ဟုသုံးနှုန်းထားသည်။ အောက်ပုဒ်ကြည့်။)

ကေတ္ထမ္ဘိက (တိ) [ကေတ္ထမ္ဘ+ဣက] တိုင်တစ်လုံးလှူဘူးသော၊သူ။ ကေတ္ထမ္ဘိကထေရ်။ ဣတ္ထံသုဒံ အာယသ္မာ ကေတ္ထမ္ဘိကော ထေရော ဣမာ ဂါထာယော အဘာသိတ္ထ။ အပ၊၁။၆၂။ အထက်ပုဒ်လည်းကြည့်။

ကေတ္ထရဏ (တိ) [ကေ + အတ္ထရဏ] တစ်ထည်သော အခင်းရှိသော၊ အခင်းတစ်ထည်တည်း၌ အတူတက္ခ အိပ်ကြသော၊သူ။ ကေတ္ထရဏာပိ တုဝဋ္ဌေန္တိ။ ဝိ၊၁။၂၇၄။ ဝိ၊၄။၂၃။

ကေတ္ထရဏပါဝုရဏ (နဲ) [ကေ+အတ္ထရဏ+ပါဝုရဏ] (၁) တစ်ထည်တည်းသော အခင်း, ခြုံထည်။ (ခင်းလည်းခင်း, ခြုံလည်းခြုံသောအထည်။) (တိ)(၂) တစ်ထည်တည်းသော အခင်း, ခြုံထည်ရှိ သော၊သူ။ (စုလျား, အခင်း စသည် တို့တွင် တစ်ပိုင်းကိုခင်း၍ တစ်ပိုင်းကို အတူခြုံလျက် အိပ်သောသူများ။)

(၁) အောက်ပုဒ်ကြည့်။ **(တိ)(၂)** ကေတ္ထရဏပါဝုရဏာပိ တုဝဋ္ဌေန္တိ။ ဝိ၊၁။၂၇၄။ ကေံ အတ္ထရဏဥေဝ ပါဝုရဏဥ တောသန္တိ ကေတ္ထရဏပါဝုရဏာ။ သံဟာရိမာနံ ပါဝါရတ္ထရဏကဋသာရဏာဒီနံ ကေံ အန္တံ အတ္ထရိတ္ဝာ ကေံ ပါရုပိတ္ဝာ တုဝဋ္ဌေန္တီနမေတံ အဓိဝစနံ။ ဝိ၊၄၊၃။၂၀၉။ (-ကခါ။ ၃၂၇။ ဝိ၊သင်္ဂဟ။၄၄၄။) ကေတ္ထရဏပါဝုရဏေဟီတိ တ္ထေ ပန အယံ ကေတ္ထရဏပါဝုရဏသဒ္ဒေါ နဲ စတ္ထသမာသော ဟောတိ၊ ... တိပဒတုလျာဓိကရဏ-ဗဟုဗ္ဗီဟိသမာသောယံ။ ဝိနယာ လင်္ကာရ၊ ဋီ၊၂။၃၅၀။

ကေတ္ထရဏပါဝုရဏသည (တိ) [ကေတ္ထရဏပါဝုရဏ+သညာ] တစ်ထည်တည်းသော အခင်း, ခြုံထည်ရှိ၏ဟု အမှတ်ရှိသော၊သူ။ ကေတ္ထရဏပါဝုရဏေ ကေတ္ထရဏပါဝုရဏသညာ တုဝဋ္ဌေန္တိ။ ဝိ၊၂။၃၈၀။

ကေတ္ထဝတ္တု (ပု) [ကေတ္ထ+ဝတ္တု] တစ်ခုသော အနက်ကို ဟောသော(ပါဠ်)။ ကေတ္ထဝတ္တာ ဗျဥနဘာသိတော (နာမ) "မနောပုဗ္ဗင်္ဂမာ ဓမ္မာ"တိဝေမာဒိ။ မဟာနိ၊၄။၅။ ဝဇိရ။၂။

ကေတ္ထသံဝဏ္ဏနာ (ထီ) [ကော+အတ္ထသံဝဏ္ဏနာ] တပေါင်းတည်း အနက်ကို ဖွင့်ခြင်း၊ တပေါင်းတည်းသော-အနက်အဖွင့်-အတ္ထသံဝဏ္ဏနာ။ သတိပိ ပစ္စေကံ ပါဌက္ကမေ အညာသု အဘိဓမ္မဋ္ဌကထာဒီသု သံဝဏ္ဏနာက္ကမေန တိဏ္ဏမို ပဒါနံ ကေတ္ထသံဝဏ္ဏနံ ကာတုံ "ယာယ ဝါစာယာ" တိအာဒိမာဟ။ သီ၊ဋီ၊သစ်၊၁။၃၃၈။

ကေတ္ထသမ္ဘဝ (ပု) [ကေတ္ထ + သမ္ဘဝ] တစ်ခုသော-တူသော-အနက်၏ ဖြစ်သင့်ခြင်း။

သန္ဓိဋ္ဌနာဒိတ္တယမတ္တာပေက္ခတ္တာ, ... ကေ-တ္ထသမ္ဘဝတော စ သာဓိတမေတံ။ ဝဇိရ။ ၃၇၃။

ကေတ္ထာဘိနိဝေသ (တိ) [ကေတ္ထ+အဘိနိဝေသ] တစ်ခုသော-အနက်-အကြောင်းအရာ-ကို နှလုံးသွင်းသော၊သူ။ ဥသူယတိ ရာဇ-ကိစ္စပသုတတာဓိနတာယ ကေတ္ထာဘိနိ-ဝေသဘာဝတော။ မ၊ဋီ၊၃။ ၂၆၁-၂။

ကေတ္ထိ(တ္ထိ)ဘာဝ (ပု) [ကေတ္ထ+ဘာဝ။ စိ-သက်။ ဝိ၊ပိ၊ဓာန်။ ရူ၊ဋီ၊နှာ။၁၃၁။] တစ်ခု သော-တူသော-အနက်ရှိသည်၏အဖြစ်။

("ရညော ပုရိသော" စသောဝါကျတွင် ရှေ့ပုဒ်နောက်ပုဒ်နှစ်ခုတို့၌ ဝိဘတ် အသီး-သီးရှိကြ၏၊ မိမိတို့၏ အနက်(သကတ္ထ) အ-သီးသီးလည်းရှိကြ၏၊ ဤသို့ရှေ့ပုဒ် နောက်-ပုဒ်တို့သည် ကွဲပြားသော အနက်ရှိကြ-သည်၊ ထိုရှေ့ပုဒ်နောက်ပုဒ်တို့ကို ဝိသေသန-ဝိသေသျ စသော အဖြစ်ဖြင့် ပေါင်းသော-အခါ "မင်းယောက်ျား" စသောအနက်သစ်-ဖြစ်ပေါ်လာသည်၊ ဤသို့ ပုဒ်တို့ကို ပေါင်း-ခြင်းစသည်၏အစွမ်းဖြင့် တစ်ခုသော အ-နက်၌ဖြစ်ခြင်းကို "ကေတ္ထိဘာဝ=ကေတ္ထိ-ဘော"ဟု ခေါ်သည်။ ကေတ္ထိဘောသည် သမာသ်၏ လက္ခဏာဖြစ်သည်။ အကျယ်ကို မောဂ်၊သျ၊၁။၃၆ ၂-ကြည့်။)

သင်္ဂီတတ္ထေန ယုတ္တတ္ထဝစနေန ဘိန္န-တ္ထာနံ ကေတ္ထိဘာဝေါ သမာသလက္ခဏန္တိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။ ရူ။၃၃၁။ သော စ ဘိန္န-တ္ထာနမေကတ္ထိဘာဝေါ သမာသောတိ ဝုစ္စ-တေ။ မောဂ်၊၃။၁။ ကေစိ ပန ဘိန္နတ္ထာနံ ကေတ္ထိဘာဝေါ သမာသလက္ခဏန္တိ ဝဒန္တိ။ နိတိ၊သုတ္တ။၆၉၃။ ဘိန္နတ္ထာနံ ပုဗ္ဗပ္ပရာနံ ပဒါနံ ဝိသေသနဝိသေသိတဗ္ဗာဒိဝသေန သင်္ဂီတတ္ထသခ်ါတော ကေတ္ထိဘာဝေါ ကေ-တ္ထတော ပဒသင်္ခါတတ္ထာဒိဝသေန ကေသ္ဝီ အတ္ထေ ဝုတ္တိ "ရာဇပုရိသော"တိအာဒိက-ဿ သမာသဿ ပဒသခ်ပဿ လက္ခဏံ။ ရူ၊ဋီ၊နှာ။၁၃၁။

ကေတ္ထိဘာဝလက္ခဏ (တိ) [ကေတ္ထိဘာဝ+လက္ခဏ] တစ်ခုသောအနက်ရှိသည်၏ အ-ဖြစ်ဟူသော လက္ခဏာရှိသော။ ကေတ္ထိ-ဘာဝလက္ခဏော ဟိ သမာသောတိ။ သီ၊ ဋီ၊သစ်၊ ၂။၃၃၅။

ကေတ္ထေရ (ပု) [ဧက+ထေရ] တစ်ယောက်-သောထေရ်၊ မထေရ်တစ်ပါး။ ကေတ္ထေရဿ သမ္မုခါ မယာ အာဘတံ။ နေတ္တိ၊ဝိ။၁၁၈။

ကေတ္ထေရာပဒေသ (ပု) [ကေတ္ထေရ + အပ-ဒေသ] မထေရ်တစ်ပါးဟူသော ရည်ညွှန်း-ချက်ရှိသော အကြောင်း။ (မထေရ် တစ်ပါး-၏ အဆိုအမိန့်ကို အကိုးအကားပြု၍ ဆို-အပ်သောအကြောင်း။) စတ္တာရော မဟာ-ပဒေသာ ဗုဒ္ဓါပဒေသော ... ကေတ္ထေရာ-ပဒေသော။ နေတ္တိ။၂၀။ (-နေတ္တိ၊ဋ္ဌ။၈၀။ ဒီဋီ၊၂။၁၆၅။) ဗုဒ္ဓါပဒေသ-လည်းကြည့်။

ကေတြ (ဗျ) [ဧက+တြ] တစ်ခု၌။ (တစ်ခု-သော အရပ်ဒေသ, ပုဂ္ဂိုလ် စသည်၌။) ကေတြာပိ ပုန နံ ပဋိဇာနာတိ။ ဝဇိရ။၄၄၆။ (-အနုဋီ၊၂။၉၈။)

ကေထမ္ဘ (ပု) [ကေ+ထမ္ဘ] (၁) တိုင်တစ်လုံး။ (တိ)(၂) တိုင်တစ်လုံးရှိသော။ (၁)(၂) ကေတ္ထ(ထ)မ္ဘ-ကြည့်။

ကေထမ္ဘက (တိ) [ကေ+ထမ္ဘ+က] တိုင်တစ်လုံးရှိသော။ ကေတ္ထ(ထ)မ္ဘက-ကြည့်။

ကေထမ္ဘ(ထမ္ဘက)ပါသာဒါရဟ (တိ) [ကေထမ္ဘ(ထမ္ဘက)ပါသာဒ+အရဟ] တိုင်တစ်လုံးရှိသော ပြာသာဒ်အား ထိုက်သောသူ။ တွဲ-ညေဝ ပန အာရောဟပရိဏာဟေန ... ကေထမ္ဘပါသာဒါရဟော။ ဇာ၊၄၊၄။၁၅၈။ အရည် ပဝိသိတွာ ဥဋ္ဌေ မဟန္တေ ကေထမ္ဘကပါသာဒါရဟေ ဗဟူ ရူကွေ ဒိသွာ။ ဇာ၊၄၊၄။၁၅၆။

ကေထမ္ဘပါသာဒ (ပု) [ကေထမ္ဘ+ပါသာဒ] တိုင်တစ်လုံးရှိသော ပြာသာဒ်။ ကေထမ္ဘ-ပါသာဒဿ ပန ဥပရိမတလေ ဗဒ္ဓါ သိမာ သဗေ ထမ္ဘမတ္ထကေ ကေဝိသတိယာ ဘိက္ခူနံ ဩကာသော ဟောတိ။ ဟေဋ္ဌာ ဩတရတိ။ ဝိ၊၄၊၃။ ၃၂၅။

ကေထာလက (န) [ကေ+ထာလက] တစ်ခုသောသောက်ရေခွက်။ ကေထာလကေပိ ပိဝန္တိ။ ဝိ၊၁။၂၇၄။ ဝိ၊၄။၂၃။

ကေထာလိပါက (ပု) [ကေထာလိ+ပါက] တစ်လုံးသောအိုးဦ ချက်အပ်သောထမင်း။ ကေထာလိပါကော ဟိ ဒဿနံ ဇနာနံ ပဟောတိ။ ဒီ၊၄၊၂။၂၂၇။ သံ၊၄၊၂။၂၉၈။

ကေထူဏက (တိ) [ကေ+ထူဏ+က] တိုင်တစ်လုံးရှိသော။ တေ ကေထူဏကံ ပါသာဒံ ကာရေတွာ တံ တတ္ထ ဝဿာပေသုံ။ ဇာ၊၄၊၄။၈၀။ ကေထူဏကန္တိ ကေထမ္ဘဝန်း။ ဇာ၊ဋ္ဌ။

ကေထူပ (တိ) [ကေ+ထူပ] တစ်ခုသောအစုရှိသော။ (ကြီ၊ဝိ) တစ်ပေါင်းတည်း၊ တစ်စုတည်း။ ယံ ဝေ ပိတွာ ကေထူပါ သယန္တိ။ ဇာ၊၁။၃၆၄။ ကေထူပါတိ သူကရ-ပေါတကာ ဝိယ ဟိနဇေစ္ဆေဟိပိ သဒ္ဒိ ကေရာသိ ဟုတွာ။ ဇာ၊၄၊၅။၂၀။ ကေရာသိ ဟုတွာတိ ရာဇာဒယောပိ ကေတော ဟုတွာ။ ဇာ၊ဋ္ဌ။ ကေထူပါတိ ဇတ္ထ အညမညံ သံဃဋ္ဋယိတွာ ရာသိကရဏမေဝ ထူပ-သဒိသတ္တာ ထူပါ နာမ ဟောန္တီတိ အာဟ ကေထူပါတိ ။ပ။ သဒ္ဒိ ကေရာသိ ဟုတွာတိ။ ... ပါဠိယံ ကေထူပါတိ ကေထူပါ ဟုတွာ သယန္တီတိ ပါဌသေသေန သဒ္ဒိ ယောဇနာ ဒဋ္ဌဗ္ဗာ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊သစ်။

ကေဒဏ္ဍကမယ (တိ) [ကေဒဏ္ဍက+မယ] တစ်ခုသောသစ်တုံးဖြင့်-ပြီး-ပြုအပ်-ခင်းအပ်-သော(တံတား)။ ဒဏ္ဍကသေတုန်ဆို ကေ-ဒဏ္ဍကမယံ သေတုံ။ မ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၅၅။

ကေဒဿီ (တိ) [ကေ+ဒိသ+ကီ] တစ်ခုကိုသာမြင်သော၊သူ။ (က) တစ်ခုသော သစ္စာ-သစ္စာတစ်ပါး-ကို မြင်လေ့ရှိသော၊သူ။ (ခ) တစ်ခုသောဘဝ-မျက်မှောက် ဘဝတစ်ခု-ကိုသာ မြင်လေ့ရှိသော၊သူ။ **(က)** ကေ-ဒဿီနော အညတ္တယဒဿီတာ ဝိစ-ရဏာယ တဿာ သာဓနတ္ထံ ဂဝံပတိ-တ္ထဝေန ဣမဿ သုတ္တဿ အာဟရိ-

တတ္တာ။ မူလဋီ၊၂။၅၅။ ကေဒသိနောတိ ကေသစ္စဒသိနော။ အနုဋီ၊၂။၆၄။ **(ခ)** ကေဒသီတိ ကေဘဝဒသီ၊ ဣဓလောက-မတ္တဒသီ ဒိဋ္ဌဓမ္မိကသုခမတ္တာပေက္ခီ။ သံ၊ ဋီ၊၁။၁၆၅။

ကေဒါ (ဗျ) [ကေ+ဒါ] တစ်ခုသောအခါ၌။ (က) တစ်ခုသော-တစ်ခုခုသော-အချိန်အခါ၌။ (ခ) တစ်ရံတစ်ခါ၌။ **(က)** ယေန မေ ကေဒါ လောဘဓမ္မာပိ(မ၊၁။၁၂၆)တိ ယေန မယှံ ကေကသ္မိံ ကာလေ လော-ဘဓမ္မာပိ စိတ္တံ ပရိယာဒါယ တိဋ္ဌန္တီတိ ပုစ္ဆတိ။ မ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၆၆။ **(ခ)** အထ ဝါ ဇန-ပဒေါ နာမ န သဗ္ဗကာလံ ဒုဗ္ဘိက္ခော ဟောတိ၊ ကေဒါ ဒုဗ္ဘိက္ခော ဟောတိ၊ ကေဒါ သုဘိက္ခော ဟောတိ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၄၉။

ကေဒါရု (န) [ကေ+ဒါရု] တစ်ခုသော သစ်သား၊ သစ်သားတစ်ချောင်း။ ဒါရုအာဓာ-ရကဒဏ္ဍာဓာရကေသူတိ ကေဒါရုနာ က-တအာဓာရကေ ဗဟူဟိ ဒဏ္ဍကေဟိ က-တအာဓာရကေ ဝါတိ အတ္ထော။ သာရတ္ထ၊ ၃။၃၈၇။ (-ဝိမတိ၊၂။၂၃၁။)

ကေဒါသိကာ (ထိ) [ကော+ဒါသိကာ] ကျွန်မ တစ်ယောက်။ ကထံ ဟိ နာမ ကေ-ဒါသိကာယ "ဒိဝါ ဥဋ္ဌာသီ"တိ ကုပိတာ အနတ္တမနာ... သီသေ ပဟာရံ ဒဿတိ။ မ၊၁။၁၇၇။

ကေဒိဋ္ဌိ (ထိ) [ကော+ဒိဋ္ဌိ] တစ်ခုသော အယူ။ တေ ပန ကေဒိဋ္ဌိယမ္မိ ပတိဋ္ဌာတုံ နာ-သက္ခိသု။ မ၊ဋ္ဌ၊၃။၈၁။

ကေဒိဋ္ဌိက (တိ) [ကော+ဒိဋ္ဌိ+က] တစ်ခုသော အယူရှိသော၊သူ။ ကော လဒ္ဓိ ဂဟဏံ အဿာတိ ကေလဒ္ဓိကော။ ကေဒိဋ္ဌိကောတိ အတ္ထော။ ကခါ၊ဋီ၊သစ်။၂၅၁။

ကေဒိဝသ (ပု) [ကေ+ဒိဝသ] တစ်နေ့၊ တစ်ရက်။ ကေဒိဝသေနာ(သံ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၆၈)တိ ကေန ဒီဝသေန ဥပ္ပဗ္ဗာဇေသုံ တေသံ သဒ္ဓါပဗ္ဗဇိတာဘာဝဟော။ သံ၊ဋီ၊၂။၁၅၃။ (-မိလိန္ဒ။၈။ သံ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၀၇။ အံ၊ဋ္ဌ၊၃။၅၀။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၃။၄၅၀။)

ကေဒိဝသန္တရ (တိ) [ကေဒိဝသ+အန္တရ] တစ်ရက်ဖြင့် အကြားရှိသော၊ အကြား၌ တစ်ရက်ရှိသော၊ တစ်ရက်ခြား-ရှိ-ဖြစ်-သော။ (ကြိ၊ဝိ) တစ်ရက်ခြား။ ယေ ဒူရာ၊ တေ ယထာက္ကမံ ဒ္ဓိက္ခတ္တုံ သကိံ ကေဒိဝသန္တရံ၊ ဝေံ ယာဝ သံဝစ္ဆရန္တရံ နှာယန္တိ။ မ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၈၂။

ကေဒိဝသန္တရိက (တိ) [ကေဒိဝသန္တရ+ဣက] တစ်ရက်ဖြင့် အကြားရှိသော၊ အကြား၌ တစ်ရက်ရှိသော၊ တစ်ရက်ခြား-ရှိ-ဖြစ်-သော။ ကောဟိကန္တိ ကေဒိဝသန္တရိကံ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၉၃။ မ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၅၀။ အံ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၄၆။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၃။၈၂။ (-ဒီ၊ဋီ၊၁။၃၅၃။ သီ၊ဋီ၊သစ်၊၂။၃၅၆။) ကောဟိက-လည်းကြည့်။

ကေဒိဝသဗ္ဘန္တရ (န) [ကေဒိဝသ+အဗ္ဘန္တရ] တစ်ရက်အတွင်း။ ကေဒိဝသဗ္ဘန္တရေ စ ပတ္တဗ္ဗမဂ္ဂဖလတော ပရိဟီနတ္တာ မဟတီ ဇာနိ အဿာတိ မဟာဇာနိ။ ဝဇိရ။၃၉၉။

ကေဒိဝသလယ်က (တိ) [ကေဒိဝသ+လယ်က] တစ်ရက်ကို-ခုန်ကျော်-ကျော်လွန်-သော။

သော ပန အတ္ထတော ကေဒိဝသလယ်-ကောတိ အာဟ "ကေဒိဝသန္တရိက" နှင့်။ ဒီ၊ဋီ၊၁။၃၅၃။ သီ၊ဋီ၊သစ်။၂။၃၅၆။ ကော-ဟိက-လည်းကြည့်။

ကေဒိဝဆာဝလောကန -ကေပယောဂေါ နာမ ကေဒိဝသာဝလောကနံ။ ဝဇိရ။၃၇၁။ (ဤ၌၌ "ကေဒိသာဝလောကန"ဟု ရှိသင့်သည်။ ကေဒိသာဝလောကနပယောဂ-ကြည့်။)

ကေဒိဝဆာဝသေသ (တိ) [ကေဒိဝသ+အဝသေသ] တစ်ရက်-အကြွင်း-အကျန်-ရှိသော။ အတ္ထတကထိနော သံယော အတ္ထ-တဒိဝသတော ပဋ္ဌာယ ယာဝ ဥဗ္ဘာရာ ကေဒိဝသာဝသေသေပိ ကထိနုဗ္ဘာရေ အာနိသံသံ လဘတိ။ ဝဇိရ။၂၁၆။

ကေဒိဝသိက (တိ) [ကေဒိဝသ+ဣက] (၁) တစ်နေ့၊ တစ်ရက်။ (ဘာသာ၊ဋီကာ၌ "တစ်နေ့၌စားထိုက်သော-တစ်နေ့စာဖြစ်သော ဆွမ်း"ဟု ပြန်ဆိုသည်။) (တိ)(၂) တစ်ရက်ရှိသော၊သူ။

(၁) (ကေကော အာဝသထပိဏ္ဍော ဘုဉ္ဇိတဗ္ဗော။ ကခ်ိ။၁၆။) ကေကောတိ ကေ-ဒိဝသိကော။ ကခ်ိ။၂၁၅။ ကေသဒ္ဒဿ သခ်္ခသဗ္ဘနာမတ္တာ တဿ စ သာမညတ္ထ-ဝါစကတ္တာ ကေဒိဝသိကောတိ ဝုတ္တံ။ ဒိသ-တ္ထဝါစကောတိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။ အထ ဝါ-ကေကော ဒိဝသော ကေဒိဝသောတိ ဝတ္တဗ္ဗေ ဥတ္တရပဒလောပေန ကေကောတိ ဝုတ္တန္တိ အာဟ "ကေဒိဝသိကော" တိ။ ... ကေကော ဒိဝသော ကေဒိဝသော၊ သောယေဝ ကေ-ဒိဝသိကော။ ကခ်ိ။ယော၊မဟာဋီ၊၄။၃၁။

(တိ)(၂) နကေဝလဉ္စ ကေဝဿော၀၊ ဒသမာသိကောပိ ။ပ။ ကေမာသိကောပိ။ ကေဒိဝသိကောပိ။ ကေမုဟုတ္တောပိ နဟောတိ ဧဝ။ ဒီ၊၆၊၃။၂၂၂။

ကေဒိသပရိယာပန္နသတ္တဖရဏ (နာ) [ကေဒိသပရိယာပန္နသတ္တ+ဖရဏ] တစ်ခုသောအရပ်မျက်နှာ၌ အကျူးဝင်သောသတ္တဝါတို့-၌-ကို-ပျံနှံ့စေခြင်း-ဖြန့်ခြင်း။ ပဌမပရိဂ္ဂဟိတံ သတ္တံ ဥပါဒါယ ကေဒိသပရိယာပန္န-သတ္တဖရဏဝသေန ဝုတ္တံ။ အဘိ၊၆၊၂။၃၆၁။

ကေဒိသာ (ထီ) [ကော+ဒိသာ] တစ်ခုသော အရပ်မျက်နှာ။ တံ ကေဒိသာယ ကိတ္တေ-တွာ အညာသု ဒိသာသု တံ ဗဟိဒ္ဓါ ကတ္တာ အန္တော အညာနိ နိမိတ္တာနိ ကိတ္တေတဗ္ဗာနိ။ ဝိ၊၆၊၃။၃၁၉။ ကခ်ိ၊ဋီ၊သစ်။၁၃၉။

ကေဒိသာဓာဝန (နာ) [ကေဒိသာ+ဓာဝန] တစ်ခုသော အရပ်မျက်နှာသို့ ပြေးသွားခြင်း။ သာရိတာနံ ဟတ္ထိဒမ္မာဒီနံ ကေဒိသာဓာဝနမ္မိ အနိဝတ္တနဝသေနေဝ ယုတ္တန္တိ အာဟ "အ-နိဝတ္တိတ္တာ ဓာဝန္တော ကေဝယေဝ ဒိသံ ဓာဝတီ"တိ။ မ၊ဋီ၊၃။၃၈၈။

ကေဒိသာဖရဏ (နာ) [ကေဒိသာ+ဖရဏ] တစ်ခုသောအရပ်မျက်နှာ-၌-ကို-ပျံနှံ့စေခြင်း-ဖြန့်ခြင်း။ ကေဒိသာဖရဏဝသေန ဒိသာ-ဖရဏတာ မေတ္တာယ ဥဂ္ဂဟဏေ ဝေဒိတ-ဗ္ဗာ။ မူလဋီ၊၂။၁၅၉။

ကေဒီသာဘိမုခ (တိ) [ကေဒီသာ+အဘိမုခ] တစ်ခုတည်းသောအရပ်မျက်နှာသို့ ရှေးရှု။ (ကြိ၀ိ။) ယသ္မာ ကေဒီသာဘိမုခံ သန္ဓာန-ဝသေန သဏ္ဌိတေ ရူပပ္ပဗန္ဓေ ဒီဃသမညာ။ ဒီ၊ဋီ၊၁။၃၉၂။ (-သီ၊ဋီ၊သစ်၊၂။၄၁၁ရ။)

ကေဒီသာဝလောကနပယောဂ (ပု) [ကေဒီသာဝလောကန+ပယောဂ] တစ်ခုသောအရပ်မျက်နှာကို ကြည့်ရှုကြောင်း လုံ့လပယောဂ။ ကေပယောဂေနာတိ ကေဒီသာဝလောကနပယောဂေန။ သာရတ္ထ၊၃။ ၁၂၄။

ကေဒီပ[၁] (ပု) [ဧက+ဒီပ] (၁) တစ်ခုသောကျွန်း။ (၂) တစ်ခုသောဆီမီး။ (၃) တစ်ခဲနက်-တစ်ပြိုင်နက်-လင်းထိန်နေသော ဆီမီး။ **(၁)** ပဒေသရာဇာတိ ကေဒီပဿ ပဒေသိဿရော ဗိမ္ဗိသာရပသေနဒိအာ-ဒယော ဝိယ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၆၈။ (-ဇာ၊ဋ္ဌ၊၆။၃။) **(၂)** ပဿန္နစိတ္တော သုမနော။ ကေဒီပံ အဒါသဟံ။ အပ၊၁။၂၁၀။ **(၃)** ကေဒီပီ (ထောင့်ကွင်း) ကြည့်။

ကေဒီပ[၂] (ပု) [ကေဒီပ+ဒါန။ ဒါန-ပုဒ်ကျေ။] တစ်ခုသောဆီမီးအလှူ။ စတုရာသီတိမဏိ-သဟဿာနိ ကေဒီပဿ နိဿန္ဒေန နိဗ္ဗ-တ္တာနိ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၂၇။

ကေဒီပိယ (တိ) [ကေဒီပ+ဏ္ဍယ] တစ်ခုသောဆီမီး-ဆီမီး တစ်တိုင်-လှူဘူးသော၊သူ။ ဏ္ဍတ္ထံ သုဒံ အာယသ္မာ ကေဒီပိယော ထေရော ဏ္ဍမာ ဂါထာယော အဘာသိတ္ထ။ အပ၊၁။၂၁၀။

ကေဒီပိယတ္ထေရ (ပု) [ကေဒီပိယ+ထေရ] ဆီမီးတစ်တိုင်လှူဘူးသောထေရ်။ ကေဒီပိယ ထေရ်။ ပဒုမုတ္တရဿ မုနိနော တိ-အာဒိကံ အာယသ္မတော ကေဒီပိယတ္ထေ-ရဿ အပဒါနံ။ အပ၊၁။၂။၁၈၂။

ဤအမည်ဖြင့် မထေရ်(၂)ပါး တွေ့ရသည်။ တစ်ပါးမှာ-ပဒုမုတ္တရဘုရား၌ လက်ထက်တော်၌ ရှေးကုသိုလ်သမ္ဘာရ ပါရှိပြီးသော အမျိုးကောင်းသားသည် ဘုရား၌၏ ဗောဓိပင်ဖြစ်သော ထင်းရှူးပင်ကို ဆီမီးတစ်တိုင်ထွန်းညှိပူဇော်ခဲ့၍ ထာဝရ ဆီမီးအလှူဖြစ်စေရန် ဆီမီးစာကိုလည်း လှူဒါန်းခဲ့သည်၊ ထိုကောင်းမှုကြောင့် အပါယ်မလားဘဲ လူနတ်သုဂတိဘဝတို့၌သာ ကျင်လည်ပြီးလျှင် ဤဘုရား၌လက်ထက်တော်ဝယ် သူဌေးမျိုး၌ ဖြစ်၍ ရဟန်းပြုပြီးလျှင် "ကေဒီပိယ" အမည်ဖြင့် ရဟန္တာအဖြစ်သို့ ရောက်တော်မူသည်။ (အပ၊၁။ ၂၁၀။ အပ၊၁။၂။၁၈၂။)

နောက်တစ်ပါးမှာ- ပရိနိဗ္ဗာန်စံတော်မူသော သိဒ္ဓတ္ထဘုရား၌ ထင်းမီးဖြင့် ပူဇော်ကြသောအခါ မနီးမဝေးအရပ်၌ တစ်ညပတ်လုံး ဆီမီးထွန်း၍ ပူဇော်ခဲ့သော ကောင်းမှုကြောင့် တာဝတိံသာနတ်ပြည်ဝယ် ဆီးမီးတစ်ထောင်ဖြင့် လင်းထိန်နေသော "ကေဒီပိ"ဗိမာန်၌ နေရောင်ကဲ့သို့ အရောင်အဝါ တောက်ပလျက် ယူဇနာ(၁၀၀)တိုင်အောင် အပိတ်အပင်မရှိ မြင်နိုင်သော မျက်စိရှိသော နတ်သား ဖြစ်ရလေသည်၊ ထို့ပြင် နတ်ပြည်၌ (၇၇)ကြိမ်၊ နတ်မင်း

အတူတူပင်ဖြစ်သည်။ ကမ္ဘာတစ်သိန်း အထက်၌ ဟံသာဝတီပြည်နေ မြက်ထမ်းသမားသည် ပဒုမုတ္တရဘုရားရှင်အား မိမိပိုင်တစ်ထည်းတည်းသော အဝတ်ပုဆိုးကို လှူဒါန်းခဲ့သော ကောင်းမှုကြောင့် လူနတ် ဘဝတို့၌သာ စကြာဝဠာတောတောင်အားလုံးကို ဖုံးလွှမ်းနိုင်လောက်အောင်ပင် အဝတ် ပုဆိုးပြည့်စုံသူဖြစ်လျက် ဤဘုရားရှင် လက်ထက်တော်၌ "ကေဒုဿဒါယက" အမည်ဖြင့် ရဟန္တာအဖြစ်သို့ ရောက်တော်မူသည်။ အပ၊ာ။၃၀၆-၈။ အပ၊၂။၂-၄။)

ဤတွင် သုဒံ အာယသ္မာ ကေဒုဿဒါယကော ထေရော ဤမာ ဂါထာယော အဘာသိတ္ထ။ အပ၊၂။၄။

ကေဒေဝတာ (ထိ) [ကော+ဒေဝတာ] နတ်သား တစ်ယောက်။ ကေဒေဝတာပိ သာဓုကာရံ နာဒါသိ။ ဓမ္မ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၄၃။ (-အပ၊ဋ္ဌ၊၁။၈၆။)

ကေဒေဝလောက (ပု) [ကေ+ဒေဝလောက] တစ်ခုသောနတ်ပြည်။ ကေဒေဝလောကေပိ ဟိ ဒေဝါနံ ပရမ္မရာ စက္ကဝါဠပဗ္ဗတံ အပ္ပတ္တာ နာမ နတ္ထိ။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၂။၅၀၂။ ပဋိသံ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၁၈။ မဟာနိ၊ဋ္ဌ။၁၃၃။

ကေဒေသ (ပု) [ကေ+ဒေသ] (၁) တစ်စိတ်တစ်ဒေသ။ (က) တစ်စိတ်တစ်ပိုင်း၊ အစိတ်အပိုင်း၊ အခြို့အဝက်။ (ခ) တစ်ခုသောဓာတ်။ (၂) တစ်ခုသောအရပ်ဒေသ။ (တိ) (၃) တစ်ခုသော ဖြစ်ရာအရပ်ရှိသော။ **(၁) (က)** အထ ခေါ သော ဘိက္ခု တဲ့ ပိဏ္ဍ-

အဖြစ် (၃၁)ကြိမ်၊ စကြဝဠတေးမင်းအဖြစ် (၂၈) ကြိမ်၊ ပဒေသရာဇ်မင်းအဖြစ် မရေမတွက်နိုင်အောင် ဖြစ်လျက် ဤဂေါတမဘုရားရှင်လက်ထက်တော်ဝယ် (၄)နှစ်သားအရွယ်တွင် ရှင်သာမဏေဝတ်၍ လဝက် (၁၅-ရက်) အရွယ် ရဟန္တာအဖြစ်သို့ရောက်တော်မူသည်။ (အပ၊ာ။၄၃၉-၄၄၀။)

ကေဒီပီ (တိ) [ကေဒီပ+ဤ] တစ်ခဲနက်-တစ်ပြိုင်နက်-လင်းထိန်နေသောဆီးမီးရှိသော (ဗိမာန်)။ တတ္ထ မေ သုကတံ ဗျမှံ၊ "ကေဒီပီ"တိ ဉာယတိ။ ဒီပသတသဟဿာနိ၊ ဗျမှေ ပဇ္ဇလရေ မမ။ အပ၊ာ။၄၃၉။

ကေဒုကမ္ဘသုခ (တိ) [ကေ+ဒုကမ္ဘသုခ] အတူတကွ ဆင်းရဲချမ်းသာရှိသော၊သူ။ စရိယာတံ အနုဗန္ဓိတ္ထော၊ ကေဒုကမ္ဘသုခေါ တဝ။ ဇာ၊ာ။၃၈၆။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၆။၃၂၈။

ကေဒုဿ[၁] (န) [ကေ+ဒုဿ] တစ်ထည်သော-ပုဆိုး-အဝတ်။ ဤမိနာ ကေဒုဿေန၊ စေတနာပဏိမိဟိ စ။ ကပ္ပသတသဟဿာနိ၊ ဝိနိပါတံ နု ဂစ္ဆသိ။ အပ၊၂။၃။

ကေဒုဿ[၂] (န) [ကေဒုဿ+ဒါန] တစ်ထည်သော-ပုဆိုး-အဝတ်-အလှူ။ ဘောဂေ မေ ဥနတာ နတ္ထိ၊ ကေဒုဿဿိဒံ ဖလံ။ အပ၊ာ။၃၀၈။

ကေဒုဿဒါယက (တိ) [ကေဒုဿ+ဒါယက] ပုဆိုး-အဝတ်-တစ်ထည် လှူဘူးသော၊သူ။

(ဤအမည်ဖြင့် မထေရ်(၂)ပါး တွေ့ရသည်၊ ထိုနှစ်ပါးလုံး၏ အကြောင်းအရာမှာ

ပါတံ ကေဒေသံ ဘုဉ္ဇိတွာ ကေဒေသံ တဿာ မက္ကဋိယာ အဒါသိ။ ဝိ၊၁။၂၅။ ကေဒေသန(မူလဋီ၊၃။၁၁၂)နွဲ့ တဒဝယဝါနံ။ အနုဋီ၊၃။၁၅၂။ တေ ပန ကေဒေသေန ဒဿေတုံ "ဟတ္ထိသဒ္ဒ"န္တိအာဒိ ဝုတ္တံ။ မူလဋီ၊ ၁။၂၄။ ကေဒေသေနာတိ ဧတေန ဥပလက္ခဏနယံ ဒဿေတိ။ မဓု၊၁။ဖ၈။

(ခ) ဗျန္တီဘူတန္တိ ဝိဂတန္တီဘူတံ၊ ကေဒေသနာပိ အနလ္လိနံ ဝိပ္ပမုတ္တံ ဝိသံသဋ္ဌံ။ ပဋိသံ၊၃။၂။၂၃၀။ ကေဒေသေနာပီတိ ကေကဏေပိ၊ သကကဏတ္တယေနာပီတိ အဓိပ္ပါယော။ ပဋိသံ၊ဂံ။၃၄၅။

(၂) သန္ဆရန္တေန ပန ပါဠိယံ ဝုတ္တနယေနေဝ ကေဒေသေ ဝါ သန္ဆရိတဗ္ဗံ။ ဝိ၊ ၃။၂။၂၆၆။ ကေဒေသေတိ ဣဒါနိ ကတ္တဗ္ဗဿ သန္ဆတဿ ကေသ္မိ ပဒေသေ။ ပါရာ၊ယော။၂၉၁။ **(တိ)(၃)** ရူပရသာဒီနံ ဝိယ ကေဒေသတ္တာ။ ဝတ္ထာရ။၁၁၆။ ကေဝေ ပဝတ္တိပဒေသော ဣမေသန္တိ ကေဒေသာ။ ဝတ္ထာရ၊ဋီ၊၂။၂၀၃။

ကေဒေသအာသဝ (ပု) [ကေဒေသ+အာသဝ] အချို့-တစ်စိတ်တစ်ဒေသဖြစ်-သော-အာသဝတရား။ ကေစ္စေ အာသဝါတိ ပဌမမဂ္ဂါဒိဟိ ပဟာတဗ္ဗာ ကေဒေသအာသဝါ။ မ၊၃။၃၃၃။

ကေဒေသက (ပု၊နာ) [ကေ+ဒေသ+က] တစ်စိတ် တစ်ဒေသ။ ကပ္ပကောဋိမိ့ ကိတ္တေန္တော၊ ကိတ္တယေ ကေဒေသကံ။ အပ၊၁။ဓ၆။

ကေဒေသကထန (နာ) [ကေဒေသ+ကထန] (၁) တစ်စိတ်တစ်ဒေသကို ဟောကြောင်းစကား။ (၂) တစ်စိတ်တစ်ဒေသကို ဟောခြင်း။ **(၁)** သုဟတန္တိ အဘိဝဓိတံ။ ဣဒမ့ိ ကေဒေသကထနမေဝ။ နေတ္တိ၊၃။၁၅၃။ **(၂)** ကေဒေသကထနမေဝ ဟိ အညတ္ထကတံ။ မူလဋီ၊၃။၁။

ကေဒေသကမ္မန (နာ) [ကေဒေသ+ကမ္မန] တစ်စိတ်တစ်ဒေသ တုန်လှုပ်ခြင်း။ သဟ တေန ဥဒကေန, တံ ဝါ ဥဒက် အာဟာရိတံ ဝုတ္တံ ဟောတိ။ တေန ကေဒေသကမ္မနံ နိဝါရေတိ။ သီ၊ဋီ၊သစ်၊၁။၁၃၃။

ကေဒေသဂုဏ (ပု) [ကေဒေသ+ဂုဏ] တစ်စိတ် တစ်ဒေသဖြစ်သော ဂုဏ်တော်။ ကေဒေသဂုဏာပိ ပူဇာရဟာ နမဿနာရဟာ။ နေတ္တိ၊ဝိ။၁၃။

ကေဒေသဂ္ဂဟဏ (ပု) [ကေဒေသ+ဂဟဏ] တစ်စိတ်တစ်ဒေသကို ယူခြင်း။ အသုဘာဘာဝနာဒယော ဝိယ ဟိ အာရမ္မဏေ ကေဒေသဂ္ဂဟဏံ အကတ္ထာ။ ဣတိဝုတ်၊ ၃။၈၈။ အံ၊ဋီ၊၃။၂၀၃။

ကေဒေသညသမုဒါယ (ပု) [ကေဒေသ+အညသမုဒါယ] တစ်စိတ်ဖြစ်၍ အခြားသော အစိတ်တို့၏ အပေါင်းဖြစ်သော။ နာ စ တဒညသမုဒါယေဟိ အညေ ဝိပွယုတ္တာ ဟောန္တိ သမုဒါယေကဒေသာနံ ကေဒေသညသမုဒါယာနဉ္စ ဝိပွယောဂါဘာဝတော။ မူလဋီ၊၃။၂၂။ တထာ ယေ ကေဒေသာ

ဟုတ္တာ အညေသံ အဝယဝါနံ သမုဒါယ-ဘူတာ၊ တေသဉ္စ သမုဒါယေန ဝိပွယော-ဂါဘာဝတော။ အနုဋီ၊၃။၂၈။

ကေဒေသဒဿန (နာ) [ကေဒေသ+ဒဿန] တစ်စိတ်တစ်ပိုင်းကို ပြခြင်း။ ဒုက္ခသစ္စံ ပါကဋံ ဟောတိ ကေဒေသဒဿနေန ပဗ္ဗ-တသမုဒ္ဒါဒိဒဿနကာနံ ဝိယ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋီ၊ ၂။၄၂-၄။ (-နေတ္တိ၊ဋ္ဌ။၂၇၄။)

ကေဒေသဓောဝန (နာ) [ကေဒေသ+ဓောဝန] တစ်စိတ်တစ်ဒေသ-တစ်စိတ်တစ်ပိုင်း-ဆေး-ကြောခြင်း။ ကေဒေသဓောဝနံ ဓောဝနံ။ မူလဋီ၊၂။၆၂။

ကေဒေသနယ (ပု) [ကေဒေသ+နယ] တစ်စိတ်တစ်ဒေသဖြင့် ခေါ်ဝေါ်အပ်သော နည်း။ အသင်္ဂဟနယနိဒ္ဒေသေတိ ဣဒံ "သင်္ဂဟော အသင်္ဂဟော"တိ ဧတဿေဝ နယဿ ကေဒေသနယဘာဝေန ဝုတ္တံ။ မူလဋီ၊၃။၈။

ကေဒေသနာ (ထီ) [ကော+ဒေသနာ] တစ်ခု-သော တရားဒေသနာ။ သကလပရိပုဏ္ဏ-မေဝ ဒေသေတိ၊ ကေဒေသနာပိ အပ-ရိပုဏ္ဏာ နတ္ထိ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၆၀။ မ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၀၈။

ကေဒေသနိဒဿန (နာ) [ကေဒေသ+နိဒ-ဿန] တစ်စိတ်-အစိတ်-ကို ညွှန်ပြခြင်း။ "ဒိဋ္ဌာ မယာ"တိအာဒိနာ ကေဒေသနိဒ-ဿနေန အဋ္ဌ အက္ခဏေ ဝိဘာဝေတိ။ နေတ္တိ၊ဋ္ဌ။၂၆၁။

ကေဒေသန္ဆရ (တိ) [ကေဒေသ+အန္ဆရ] တစ်စိတ်တစ်ဒေသ ထူးသော။ သမာနကာလ-သန္ဆာနေဟိ စ ကေဒေသန္ဆရေဟိ ဝိဘတ္တာ ဧဝ ဂဟိတာ။ မူလဋီ၊၃။၂၀။ (-အနုဋီ၊၃။ ၂၄။)

ကေဒေသပစ္စယ (ပု) [ကေဒေသ+ပစ္စယ] တစ်စိတ်တစ်ဒေသ၏ အကြောင်း။ ကေဒေသ-ပစ္စယဘာဝေန ဟိ သမုဒါယော ဝုတ္တော။ မူလဋီ၊၂။၁၁၄။ ကေဒေသပစ္စယဘာဝေ-နာတိ ကေဒေသဿ ဝိသတိစေတနာ-ဘေဒဿ ကာမာဝစရစိတ္တသဓါရဿ ပစ္စ-ယဘာဝေန။ အနုဋီ၊၂။၁၂၇။

ကေဒေသပရိဂ္ဂဟ (ပု) [ကေဒေသ+ပရိဂ္ဂဟ] တစ်စိတ်တစ်ဒေသကို သိမ်းယူခြင်း။ အညေ ကေစ္စသဿတာတိ သဓါရာနံ အနဝသေ-သပရိယာဒါနံ ကေဒေသပရိဂ္ဂဟော စ ဝါဒဒွယဿ ပရိဗ္ဘတ္တောယေဝ။ သာရတ္ထ၊ ၁။၁၄၄။ သီ၊ဋီ၊သစ်၊၁။၄၁၃။

ကေဒေသပရိဒီပန (ထီ၊နာ) [ကေဒေသ+ပရိဒီ-ပန] တစ်စိတ်-အစိတ်-ကို ပြခြင်း။ သာဓု ဘန္တေ နာဂသေန၊ ယထာဟံ လဘာမိ နိဗ္ဗာနဿ ဂုဏတောပိ ကေဒေသပရိဒီပန-မတ္တံ၊ တထာ သိယံ ဗြူဟိ။ မိလိန္ဒ။၃၀၄။

ကေဒေသပရိဟာနိဒဿန (နာ) [ကေဒေသ-ပရိဟာနိ+ဒဿန] တစ်စိတ်တစ်ဒေသယုတ်-လျော့သည်ကို ပြခြင်း။ ကေဒေသပရိဟာနိ-ဒဿနေနေဝ ဟိ သမုဒါယပရိဟာနိ ဒ-ဿိတာ ဟောတိ။ အနုဋီ၊၃။၃၁၄။

ကေဒေသပွမာဏ (တိ) [ကေဒေသ+ပမာဏ]

တစ်စိတ်တစ်ဒေသအတိုင်းအရှည်ရှိသော။ အညေသံ မဟာနဂရာနံ ကေဒေသပွမာ-ဏတာယ သာခါသဒိသေ။ ဒီ၊ဋီ၊၂။၁၈၁။

ကေဒေသပွဝတ္တ (တိ) [ကေဒေသ+ပဝတ္တ] တစ်စိတ်တစ်ဒေသ ဖြစ်သော။ ဌာနပွတ္တံ ကေဒေသပွဝတ္တံ ဇီဝိတိန္ဒြိယံ အာရမ္မဏံ ကတွာ။ သာရတ္ထ၊၂။၂၆၆။

ကေဒေသဖရဏ (နဲ) [ကေဒေသ+ဖရဏ] တစ်စိတ်တစ်ဒေသပျံ့နှံ့ခြင်း။ အနဝသေသံ ဖရိတုံ သမတ္ထဿ ဩဘာသဿ ကေနစိ ကာရဏေန ကေဒေသဖရဏမ္ပိ သိယာ။ ဒီ၊ဋီ၊၃။၁၄၉။ မ၊ဋီ၊၂။၁၀၃။ သံ၊ဋီ၊၁။၄၃။

ကေဒေသဗဒ္ဓသီမာ (ထီ) [ကေဒေသဗဒ္ဓါ+သီမာ] တစ်စိတ်တစ်ဒေသ-ဖွဲ့အပ်-သမုတ်အပ်-သောသိမ်။ သော ပန ဝမုန္တော သီမာ-သင်္ကရံ ကရောတီတိ ဗဒ္ဓသီမဌာနပွဝေ-သနဝသေန "ကေဒေသဗဒ္ဓသီမာ"တိ ဝတ္တ-ဗ္ဗတော သင်္ကရဒေါသော ဟောတိ။ ဝဇိရ။ ၄၆၁။

ကေဒေသဗျဉ္ဇန (နဲ) [ကေဒေသ+ဗျဉ္ဇန] တစ်စိတ်တစ်ဒေသဖြစ်သောသဒ္ဒါ။ သဗ္ဗာပေသာ ကေဒေသဗျဉ္ဇနဝသေနေဝ ပဝတ္တိယာ အပရိပုဏ္ဏဗျဉ္ဇနာတိ ကတွာ "အဗျဉ္ဇနာ"တိ ဝုတ္တာ။ မ၊ဋီ၊၂။၁၅၁။

ကေဒေသဘုဉ္ဇန (နဲ) [ကေဒေသ+ဘုဉ္ဇန] တစ်စိတ်တစ်ဒေသကို စားခြင်း။ ဣတရ-ထာတိ ယဒိ ကေံယေဝ ဘတ္တံ ဒ္ဓိဓာ ကတွာ တတော ကေဿ ဘာဂဿ ဘုဉ္ဇနံ ကေ-ဒေသဘုဉ္ဇနံ အဓိပ္ပေတံ။ မ၊ဋီ၊၃။၇၁။

ကေဒေသဝစန (နဲ) [ကေဒေသ+ဝစန] တစ်စိတ်တစ်ဒေသကို ဟောခြင်း။ တာသံ တ္ထေ ကေဒေသဝစနံ သန္ဓာယ ဝုတ္တံ။ သီ၊ဋီ၊သစ်၊၁။၁၁၇။

ကေဒေသဝဿိမေဃ (ပု) [ကေဒေသဝဿီ+မေဃ] တစ်စိတ်တစ်ဒေသ ရွာသောမိုး။ ပဒေသဝဿီတိ ကေဒေသဝဿိမေဃ-သမော။ ဣတိဝုတ်၊၄။၂၂၆။

ကေဒေသဝိဂမ (ပု) [ကေဒေသ+ဝိဂမ] တစ်စိတ်တစ်ဒေသကင်းခြင်း။ ပဉ္စသု ဩရမ္ဘာ-ဂိယကိလေသသံယောဇနေသု ကေဒေသ-ဝိဂမေနေဝ ဗဟိဒ္ဓါသံယောဇနော ဝိယ ဇာတော။ သံ၊ဋီ၊၂။၅၀၀။

ကေဒေသဝိနာမိတ (တိ) [ကေဒေသ+ဝိနာမိတ] တစ်စိတ်တစ်ဒေသကို ညွတ်စေအပ်သော။ နဲ စ ကေဒေသဝိနာမိတဘာဝေန ဝိနာ သန္တာနဿ ဝိနာမိတတာ အတ္ထိ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋီ၊၂။၂၉၉။

ကေဒေသဝိနိစ္ဆယ (ပု) [ကေဒေသ+ဝိနိစ္ဆယ] တစ်စိတ်တစ်ဒေသ ဆုံးဖြတ်ခြင်း။ ကထိနံ ယဿ စတ္တာရော၊ သဟဇာ သမယဒ္ဓယံ။ ဆန္ဒံ သိက္ခာပဒါနဉ္စ၊ ကေဒေသဝိနိစ္ဆယော။ ကခါ၊ဋီ။၆၄။

ကေဒေသဝိဝတ္တိ (ထီ) [ကေဒေသ+ဝိဝတ္တိ] အစိတ်-တစ်စိတ်တစ်ဒေသ-၌ ဖြစ်သော (ရူပကအလင်္ကာ)။ အသေသဝတ္ထုဝိသယံ၊ ကေဒေသဝိဝတ္တိ စ။ အလင်္ကာ၊ဂါထာ။၂၁၃။

ကေဒေသေ အဝယဝေ ဝိဝတ္တတီတိ ကေဒေသဝိဝတ္တိ။ အလက်ာ၊ဋီ။၂၁၈။

(အလုံးစုံကို ရူပကအလက်ာမပြုဘဲ တစ်စိတ်တစ်ဒေသကိုသာ ရူပကအလက်ာပြုမူ ကေဒေသဝိဝတ္တိ (ကေဒေသဝိဝုတ္တိ။ မူကွဲ) အလက်ာဟုခေါ်သည်။ "အပြုံးပန်း, နှုတ်ခမ်းတော်ရွက်လိပ် ရှိတော်မူသော မျက်နှာတော်" ဟူသော အဖွဲ့အနွဲ့၌ အပြုံးကိုပန်းဖြင့်, နှုတ်ခမ်းတော်ကို ရွက်လိပ်ဖြင့် ရူပကအလက်ာပြု၍၊ မျက်နှာတော်ကိုကား ရူပကအလက်ာမပြုဘဲ ချန်ထားသည်၊ ဤသို့ တစ်စိတ်တစ်ဒေသကိုသာ တင်စားထားသော ရူပကအလက်ာကို "ကေဒေသဝိဝတ္တိ အလက်ာ"ဟုခေါ်သည်။)

ကေဒေသဝိသဘာဂ (ပု) [ကေဒေသ+ဝိသဘာဂ] တစ်စိတ်တစ်ဒေသ တရားနှင့် သဘောမတူသောတရား။ (သမ္ဗယောဂနည်း သင်္ဂဟနည်းတို့နှင့် မသင့်တင့်သောလက္ခဏာ။) နာပိ ကေဒေသဝိသဘာဂံ သမုဒါယဝိသဘာဂန္တိ။ မူလဋီ၊၃။၁၁။

ကေဒေသဝိသယ (တိ) [ကေဒေသ+ဝိသယ] တစ်စိတ်တစ်ဒေသလျှင် အာရုံရှိသော။ ဌိတလက္ခဏာရမ္မဏတာယ စ အတီတာနာဂတသမ္မုတိဓမ္မာနံ တဒဘာဝတော ကေဒေသဝိသယမေဝ ဘဂဝတော ဉာဏံ သိယာ။ ဋီကဝုတ်၊၌။၁၃၅-၆။ သာရတ္ထ၊ ၁။၂၃၄။ (-မ၊ဋီ၊၁။၁၁၀။)

ကေဒေသဝေါဟာရ (ပု) [ကေဒေသ+ဝေါဟာရ] တစ်စိတ်တစ်ပိုင်း၏ အမည်၊ တစ်စိတ်၏ အမည်ဖြင့် တင်စား၍ခေါ်ဝေါ်ခြင်း။ သန္ထတာယာတိ သမုဒါယေ ကေဒေသဝေါဟာရော။ ဝိမတိ၊၁။၁၄၆။

ကေဒေသသဘာဂ (ပု) [ကေဒေသ+သဘာဂ] တစ်စိတ်တစ်ဒေသသော တရားနှင့် သဘောတူသောတရား။ (သမ္ဗယောဂနည်း သင်္ဂဟနည်းတို့နှင့် သင့်တင့်သောလက္ခဏာ။) နာဟိ ကေဒေသသဘာဂံ သမုဒါယသဘာဂံ။ မူလဋီ၊၃။၁၁။ (-အနုဋီ၊၃။၁၈။)

ကေဒေသသမ္ဘဝ (ပု) [ကေဒေသ+သမ္ဘဝ] တစ်စိတ်တစ်ပိုင်းသောတရား (=အနုပဿနာ)၏ ဖြစ်သင့်ခြင်း။ သဗ္ဗပွကာရဂ္ဂဟဏဋ္ဌာဟိရေသုပိ ကေဒေသသမ္ဘဝတော ကတန္တိ ဒဋ္ဌဗ္ဗံ။ မူလဋီ၊၂။၁၅၀။ (-အနုဋီ၊၂။၁၅၃။)

ကေဒေသသမ္မိဿ (တိ) [ကေဒေသ+သမ္မိဿ] တစ်စိတ်တစ်ဒေသ ရောနှောသော။ ကေဒေသသမ္မိဿာ(မူလဋီ၊၃။၁၉)တိ စိတ္တိဒ္ဓိပါဒါဒိနာ အတ္တနော ကေဒေသေနေဝ ဒန္ဓန္တရာဒီဟိ သမ္မိဿာ ဣဒ္ဓိပါဒါဒယော။ အနုဋီ၊ ၃။၂၄။

ကေဒေသသရူပ (တိ) [ကေဒေသ+သရူပ] တစ်စိတ်တစ်ဒေသ သုတိတူသော။ တသ္မာ အတ္ထတော ကေဒေသသရူပါနဉ္စ ကေသေသေန ဘဝိတဗ္ဗံ။ မူလဋီ၊၂။၁၁၅။ ဝိသုဒ္ဓိဋီ၊၂။၃၂၁။

ကေဒေသသရူပေကသေသ (ပု) [ကေဒေသ+သရူပ+ကေသေသ။ ကေဒေသ+သရူပေ

ကသေသ] သဒ္ဒသုတိတူသော ပုဒ်ဗျည်း တို့တွင် တစ်စိတ်ဖြစ်သော ပုဒ်ဗျည်း၏ တစ်ခုကြွင်း။ (ပဋိသံဂံ။) တစ်စိတ် တူသော သုတိရှိသော-တစ်စိတ်သဒ္ဒသုတိ တူသော-ပုဒ်,ဗျည်းဟူသော တစ်ခုကြွင်း။(မဏိမဉ္ဇူ။) ကေဒေသသရူပေကသိသ်။

"သမသုသမာ"ဟုဆိုလိုလျက် "သမ" ဟူသော တစ်စိတ်ကိုချေ၍ "သမ"ဟူသော တစ်စိတ်ကို အကြွင်းပြုကာ "သုသမာ" ဟု ခေါ်ဝေါ်ခြင်း။ "နာမနာမရူပံ"ဟု ဆိုလိုလျက် "နာမ"ဟူသော တစ်စိတ်ကိုချေ၍ "နာမ"ဟူသော တစ်စိတ်ကို အကြွင်းပြုကာ "နာမရူပံ"ဟုခေါ်ဝေါ်ခြင်း။ "နိရောဓ နိရောဓုပါယ"ဟု ဆိုလိုလျက် "နိရောဓ" တစ်ခုကိုချေ၍ "နိရောဓ"တစ်ခုကို အကြွင်းပြုကာ "နိရောဓုပါယ"ဟု ခေါ်ဝေါ်ခြင်း-စသည်တို့ကို "ကေဒေသသရူပေကသိသ်= သုတိတူတစ်စိတ်၏ တစ်ခုကြွင်း=သုတိတူ တစ်စိတ်ကို တစ်ခုကြွင်း ပြုသည်" ဟု ခေါ်ဆိုသည်။

"သမာ စ သုသမာ စ သမသုသမာ"-တိ ဝတ္တမ္မေ ကေဒေသသရူပေကသေသံ ကတ္တာ "သုသမာ"ဣစ္စေဝ ဝုတ္တာ။ ယထာ နာမဉ္စ ရူပဉ္စ နာမရူပဉ္စ နာမရူပန္တိ။ ပဋိသံ၊ ဋ္ဌ၊၂။၈၃။ ကေဒေသသရူပေကသေသံ ကတ္တာတိ သရူပေသု သဒိသသုတိပဒေသု ကေဒေသဘူတဿ ကေသေသံ ကတ္တာ။ ပဋိသံဂံ။၂၆၄။ အထ ဝါ ဆဒ္ဒါရိကာနိ စ ဆဒ္ဒါရိကဝိမုတ္တာနိ စာတိ ဆဒ္ဒါရိကဝိမုတ္တာနီတိ ကေဒေသသရူပေကသေသော ဒဋ္ဌဗ္ဗော။ ဝိဘာဝိနီ။၁၂၉။ သမာနံ ရူပံ သုတိ ယဿာတိ သရူပေါ၊ ကေဒေသေနေဝ သရူပေါ, နဿ သကလေနာတိ ကေဒေသသရူပေါ၊ ကောယေဝ ဆဒ္ဒါရိကသဒ္ဒါ သေသော အဝသိဋ္ဌော၊ အညော ပန ဆဒ္ဒါရိကသဒ္ဒါ လုတ္တောတိ ကေသေသော၊ ကေဒေသသရူပေါ စ သော ကေသေသော စာတိ တထာ။ မဏိမဉ္ဇူ၊ ၁။၃၉၇။ (-အဘိ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၆၈။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၂။၁၉၉။ ပဋိသံ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၁၁။ ဥဒါန၊ဋ္ဌ။၂၂၉။ ဒီ၊ဋီ၊၂။ ၁၈။ ဒီ၊ဋီ၊၃။၂၆။ သီ၊ဋီ၊သစ်၊၁။၂၁။ အံ၊ဋီ၊ ၃။၃၁၈။ မူလဋီ၊၂။၁၁၇။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋီ၊၂။၃၂၁။ နေတ္တိ၊ဋီ။၄၆။ ဝိနယာလင်္ကာရ၊ဋီ၊၁။၉။ ဝိ၊ ဝိနိစ္ဆယ၊ဋီ၊၁။၁၀၃။) အောက်ပုဒ်လည်း ကြည့်။

ကေဒေသသရူပေကသေသနယ (ပု) [ကေဒေသသရူပေကသေသ + နယ] သုတိတူ တစ်စိတ်-၏-ကို-တစ်ခုကြွင်းပြုသောနည်း၊ ကေဒေသသရူပေကသိသ်နည်း။

နိရောဓော စ နိရောဓုပါယော စ ဧ-ကဒေသသရူပေကသေသနယေန "နိရော-ဓော"တိ ဝုတ္တော။ သာရတ္ထ၊၃။၂၂၆။ တံ သဗ္ဗံ နာမဉ္စ ရူပဉ္စ နာမရူပဉ္စ နာမရူပန္တိ ဧဝံ ကေဒေသသရူပေကသေသနယေန သင်္ဂဟေတ္တာ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၂။၁၉၄။ နာမဉ္စ ရူပဉ္စ နာမရူပဉ္စာတိ ဧတ္ထ နာမရူပသဒ္ဒါ အတ္တ-နော ကေဒေသေန နာမသဒ္ဒေန နာမ-သဒ္ဒဿ သရူပေါ, ရူပသဒ္ဒေန စ ရူပ-သဒ္ဒဿ၊ တဿ သရူပါနံ ကေဒေသောတိ ကေဒေသသရူပေကသေသော၊ နာမရူပ-

သဒ္ဒသ ဌာနံ ဂ္ဂတရေသဋ္ဌ နာမရူပသဒ္ဒါနံ အဒေသနန္တိ အတ္ထော။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋီ၊၂။၃၁၉။ (-အဘိ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၆၃။) ကေဒေသေန သရူပါ ကေဒေသသရူပါ၊ ကော သေသော ကေသေသော၊ ကေဒေသသရူပါနံ ကေသေသော ကေဒေသ။ပ။သေသော။ ကေဒေသသရူပေကသေသဿ နယော ကေဒေသ။ပ။နယော၊ အထ ဝါ ကေဒေသသရူပေကသေသော ဧဝ နယော ကေဒေသ။ပ။နယော။ သမ္မော၊ယော။၁၁၄။ (-သာရတ္ထ၊ ၁။၁၃။ ဝိမတိ၊၁။၄။ ဒီ၊ဋီ၊၂။၄၇၆။ မ၊ဋီ၊၂။ ၈၄။ အဲ၊ဋီ၊၃။၁၄၉။ ဝိ၊ဝိနိစ္ဆယ၊ဋီ၊၁။၂၈၁။) အထက်ပုဒ်လည်းကြည့်။

ကေဒေသသာမည (န) [ကေဒေသ+သာမည] တစ်စိတ်တစ်ဒေသတူသည်၏အဖြစ်။ ကေဒေသသာမညေန ဟိ ယထာဓိပ္ပေတေန ဥပမာ ဟောတိ။ မူလဋီ၊၁။၁၁၉။ (-အနု၊ ဋီ၊၁။၁၃၃။)

ကေဒေသသာရူပ (တိ) [ကေဒေသ+သာရူပ] တစ်စိတ်တစ်ဒေသသုတိတူခြင်း။ လေသဝစနန္တိ ကေဒေသသာရူပေန သမာနာရမ္မဏဘာဝေန ကေဒေသဿ ဝစနံ။ အနုဋီ၊ ၁။၂၁၆။

ကေဒေသသောတာပတ္တိမဂ္ဂဋ္ဌ (တိ) [ကေဒေသသောတာပတ္တိမဂ္ဂ+ဌာ+ကို] တစ်စိတ်တစ်ဒေသအားဖြင့်-တစ်စိတ်တစ်ဒေသဖြစ်သော-သောတာပတ္တိမဂ်ဋ္ဌ တည်သော၊ (သောတာပတ္တိမဂ်တစ်စိတ်ကိုရသော)သူ။ နာနာဘိသမယေ ပဌမမဂ္ဂါဒီဟိ ပဟာတဗ္ဗာနံ သညောဇနတ္တယာဒီနံ ကေဒေသကဒေသပ္ပဟာနံ သိယာတိ ကေဒေသသောတာပတ္တိမဂ္ဂဋ္ဌာဒိတာ, တတော ဧဝ ကေဒေသသောတာပန္နာဒိတာ စ အာပဇ္ဇတိ။ မ၊ဋီ၊၁။၁၆၂။ (-အနုဋီ၊၃။၈၈။)

ကေဒေသသောတာပန္န (ပု) [ကေဒေသ+သောတာပန္န] တစ်စိတ်တစ်ဒေသအားဖြင့် သောတာပန်ဖြစ်သောပုဂ္ဂိုလ်။ အထက်ပုဒ်ကြည့်။

ကေဒေသာဂတ (တိ) [ကေဒေသ+အာဂတ] တစ်စိတ်တစ်ဒေသအားဖြင့် လာသော။ သုတ္တေ အာဂတာနံ သဗ္ဗေသံ အဿာဒါဒီနံ ကေဒေသာဂတာနမ်ပိ နိဟရိတ္ဘာ သဗ္ဗေသံ ဝိဘဇနသံဝဏ္ဏနာဝိသေသော ဒေသနာဟာရော။ နေတ္တိ၊ဝိ။၂၉။

ကေဒေသာဓိက (တိ) [ကေဒေသ+အဓိက] တစ်စိတ်တစ်ဒေသပိုလွန်သော။ အနုဝတ္တမာနဿ ကေဒေသာဓိကဘာဝဿ နိဝါရဏဝသေန ဝုတ္တတ္တာ။ မူလဋီ၊၁။၁၄၇။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋီ၊၂။၉၁။ (-အနုဋီ၊၁။၁၅၉။)

ကေဒေသာနုဘဝန (န) [ကေဒေသ + အနုဘဝန] တစ်စိတ်တစ်ဒေသ ခံစားခြင်း။ တတ္ထ ဟိ သုဒဿ ဘတ္တဝိမံသနမတ္တမိဝ အဝသေသမမ္ဘာနံ အာရမ္မဏရသဿ ကေဒေသာနုဘဝနံ။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၅၃။ (-မူလဋီ၊ ၁။၈၆။ ဒီ၊ဋီ၊၂။၂၆၀။)

ကေဒေသာဘာဝ (ပု) [ကေဒေသ + အဘာဝ] တစ်စိတ်တစ်ဒေသ၏ မရှိခြင်း။ တတော

ပရဝါဒီ ကဋ္ဌာဒီနံ ဝိယ စိတ္တဿ ကေ-ဒေသာဘာဝါ ပဌမပဥ္ဇေ ပဋိကွိပိတွာ။ အဘိ၊ဌ၊၃။၁၇၀။ (-ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋီ၊၂။၂၀၆။)

ကေဒေသာဝဇ္ဇန (နာ) [ကေဒေသ+အာဝဇ္ဇန] တစ်စိတ်တစ်ဒေသဆင်ခြင်ခြင်း။ နာ ဟိ ရာသိအာဝဇ္ဇနံ ကေဒေသာဝဇ္ဇနံ ဟောတိ။ မူလဋီ၊၁။၁၉၄။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋီ၊၂။၆၇။

ကေဒေသုပလက္ခဏ (နာ) [ကေဒေသ+ဥပလ က္ခဏ] တစ်စိတ်တစ်ဒေသ မှတ်သားခြင်း။ ကေဒေသုပလက္ခဏဝသေန, ဝဏ္ဏဂန္ဓရာဂိ-သပ္ပါယဝသေန ဝါ ပါဋိယံ "ဝိနီလကဝိ-ပုဗ္ဗဂ္ဂဟဏလက္ခဏာ အသုဘသညာ"တိ ဝတွာ။ နေတ္တိ၊ဋီ။၆၁။

ကေဒေသေကဒေသပွဟာန (နာ) [ကေဒေသ +ကေဒေသ+ပဟာန] တစ်စိတ် တစ်စိတ် သော သံယောဇဉ်တို့ကို ပယ်ခြင်း။ ကေ-ဒေသသောတာပတ္တိမဂ္ဂဋ္ဌ-ကြည့်။

ကေဒေါဏိကနာဝပ(ပ္ပ)မာဏ(နာဝါပ္ပမာဏ) (တိ) [ကေဒေါဏိကနာဝါ+ပမာဏ] တစ်ခုသော-လှေ-ထွင်းလှေ-ပမာဏရှိသော။ သခ်ပါလဇာတကေ ကေဒေါဏိကနာဝ-ပ(ပ္ပ)မာဏံ။ ဇာ၊ဌ၊၄။၄၅၉။ စရိယာ၊ဌ။၁၂၆။ တေ ဟတ္ထိဂီဝပ္ပမာဏာ ကေဒေါဏိကနာဝါ-ပ္ပမာဏာ ဝါ ဟောန္တိ။ မ၊ဌ၊၄။၁၆၈။ (-မ၊ ဋီ၊၃။၃၆၅။) ကေဒေါဏိကနာဝပ္ပမာဏ(ဇာ၊ ဌ၊၃။၃၄၁)နွှိ ကေကဋ္ဌံ ဒေါဏိကသဏ္ဌာနေန နာဝံ ကရောတိ၊ တာယ နာဝါယ ပမာဏံ။ ဇာ၊ဋီ၊သစ်။

ကေဒ္ဓဇမာလာ (တိ) [ကော+ဓဇမာလာ] (အ ဆက်မပြတ်) တစ်စပ်တည်းသော-တံခွန် ပန်း-တံခွန်အစဉ်-ရှိသော။ ဒသသဟဿိ-လောကဓာတု ကေဒ္ဓဇမာလာ အဟောသိ။ ဒီ၊ဌ၊၂။၃၂။ မ၊ဌ၊၄။၁၃၃။ ကေဒ္ဓဇမာလာ အဟောသိ နိရန္တရံ ဓဇမာလာသမော-ဓာနဂတာယ။ ဒီ၊ဋီ၊၂။၃၁။ (-မ၊ဋီ၊၃။၃၄၁။)

ကေဒ္ဓ(ဓ)ဇမာလီ (တိ) [ကေဒ္ဓ(ဓ)ဇမာလာ +ဤ] တစ်စပ်တည်းသော-တံခွန်ပန်း-တံ ခွန်အစဉ်-ရှိသော။ ဒသသဟဿိလောက-ဓာတုယာ ကေဒ္ဓ(ဓ)ဇမာလိတာ အရိယဒ္ဓ-(ဓ)ဇမာလိတာယ ပုဗ္ဗနိမိတ္တံ။ ဒီ၊ဌ၊၂။၃၃။ ဗုဒ္ဓဝံ၊ဌ။၁၀၅။

ကေဒ္ဓါနဂမန (နာ) [ကေဒ္ဓါန+ဂမန] တစ်ခု သော ခရီးရှည်ကို သွားခြင်း။ ဘိက္ခုနိယာ သဒ္ဓီ သံဝိဓာယ ကေဒ္ဓါနဂမနေ။ ဝိမတိ၊ ၁။၁၅၅။

ကေဒ္ဓါနမဂ္ဂ (နာ) [ကေ+အဒ္ဓါနမဂ္ဂ] (၁) တစ်ခုသော ခရီးရှည်။ (၂) တစ်ပေါင်းတည်း-အတူတကွ-သွားအပ်သော ခရီးရှည်။ **(၁) (၂)** ယော ပန ဘိက္ခု ဘိက္ခုနိယာ သဒ္ဓီ သံဝိဓာယ ကေဒ္ဓါနမဂ္ဂံ ပဋိပဇ္ဇေယျ။ ဝိ၊ ၂။၈၇။ ကေဒ္ဓါနမဂ္ဂန္တိ ကေံ အဒ္ဓါနသခ်ါတံ မဂ္ဂံ၊ ကေတော ဝါ အဒ္ဓါနမဂ္ဂံ။ ကခ်ါ။၂၁၃။ သာရတ္ထ၊၃။၅၀။ (-ဝိ၊၅။၂၇။ ဝိ၊ဌ၊၄။၁၄၉။ ဝိမတိ၊၂။၂၄။) ကေဒ္ဓါနမဂ္ဂန္တိ ကေံ အဒ္ဓါန-သခ်ါတံ မဂ္ဂံ။ ကေတော ဝါ အဒ္ဓါနမဂ္ဂံ၊ အဒ္ဓါနမေဝ မဂ္ဂေါ အဒ္ဓါနမဂ္ဂေါ၊ အဒ္ဓါန-သဒ္ဒေန ဝိသေသိတတ္တာ အမှယောဇန-

မင်္ဂါတိ အဓိပ္ပေတော၊ ကော အဒွါန-မင်္ဂေါ ကေဒွါနမင်္ဂေါ၊ ဘိက္ခုနီယာ ကေတော ဂန္တ္ဗော အဒွါနမင်္ဂေါ ကေဒွါနမင်္ဂေါ။ ကခ်ိ၊ မဟာဋီ၊၄။ ၂၁။

ကေဒွါနမဂ္ဂဂမန (န) [ကေဒွါနမဂ္ဂ+ဂမန] တစ်ခုသော-တစ်ပေါင်းတည်းသွားအပ်သော-အတူတကွသွားအပ်သော-ခရီးရှည်သို့ သွားခြင်း။ ထေယျသတ္ထံ ဥပဿုတိတိ ထေယျ-သတ္ထေန သဒ္ဓိ သံဝိဓာယ ကေဒွါနမဂ္ဂ-ဂမနဋ္ဌေ ဥပဿုတိတိဋ္ဌနဋ္ဌေ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၄။၁၄၉။

ကေဒွါနမဂ္ဂပဋိပဒေနဝတ္ထု (န) [ကေဒွါနမဂ္ဂ ပဋိပဒေန+ဝတ္ထု] တစ်ခုသော-တစ်ပေါင်း-တည်းသွားအပ်သော-အတူတကွသွားအပ်သော-ခရီးရှည်သို့ သွားသောဝတ္ထု။ သာဝ-တ္ထိယံ ဆဗ္ဗဂ္ဂိယေ ဘိက္ခူ အာရဗ္ဘ ကေဒွါန-မဂ္ဂပဋိပဒေနဝတ္ထုသ္မိံ ပညတ္တံ။ ကခ်ိ။၂၁၃။

ကေဒွါရ (န) [ကေ+ဒွါရ] (၁) တစ်ခုသော (စက္ခုစသော) ဒွါရ။ (၂) တစ်ခုသော-တံခါး-အပေါက် (တံခါးပေါက်၊ ခံတွင်း-ပေါက်-စသည်)။ (တိ)(၃) တံခါးတစ်ပေါက် တည်းရှိသော။

(၁) ဧဝမေဝ ကေဒွါရေ သသမ္ပယုတ္တေသု အာဝဇ္ဇနာဒီသု ... အသမ္ပယုတ-သမ္ပဇည် ဝေဒိတဗ္ဗံ။ ဒီဋ္ဌ၊၁။၁၇၅။ မဋ္ဌ၊၁။၂၆၇။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၂။၃၄၁။

(၂) ယမ္မိ နာနာကုလဿ နိဝေသနံ မဇ္ဈေ ဘိတ္တိ အကတ္တာ ကေဒွါရေနေဝ ဝဋ္ဋန္တိ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၄။၉၀။ အန္ဓံ ပါနံ ခါဒနီယံ၊ ဘောဇနဉ္စ မဟာရဟံ။ ကေဒွါရေန ပဝိ-သိတ္တာ၊ နဝဒွါရေဟိ သန္ဒတိ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။၃၄၁။ သီ၊ဋီ၊သစ်၊၂။၁၀၅။

(တိ)(၃) သေယျထာပိ ဘန္တေ ရညော ပစ္စန္တိမံ နဂရံ ဒဠ္ဠဒွါပံ ဒဠ္ဠပါကာရ-တောရဏံ ကေဒွါရံ။ ဒီ၊၃။၈၃။ အံ၊၃။၄၁၄။ (-မိလိန္ဒ။၅၉။)

ကေဒွါရကောဋ္ဌက (တိ) [ကေ+ဒွါရကောဋ္ဌက] တစ်ခုသော တံခါးမုခ်ရှိသော။ ကေဒွါရ-ကောဋ္ဌကဿ ပန ဃရဿ မဇ္ဈဋ္ဌာနေ မဂ််လတ္ထမ္ဘံ နိဿာယ မဇ္ဈိမဒွါရသာလာ။ မ၊ဋ္ဌ၊၃။၆၆။

ကေဒွါရဇာဟာ (ထီ) [ကော+ဒွါရဇာဟာ] တစ်ခုသော တံခါးပေါင်။ တေသု ဟိ ကော ပစ္စေကပြဟ္မာ ဂန္ဓကုဋိယာ ကေဒွါရဇာဟံ နိဿာယ ဌိတော။ သံ၊ဋီ၊၁။၂၄၅။

ကေဒွါရိက (တိ) [ကေဒွါရ+ကွက] တစ်ဒွါရ၌ဖြစ်သော။ အောက်ပုဒ်ကြည့်။

ကေဒွါရိကကမ္မ (န) [ကေဒွါရိက+ကမ္မ] တစ်ဒွါရ၌ ဖြစ်သော ကံ။ နံ ဧဝံ ကာယဒွါရာ-ဒီသု ကေဒွါရိကကမ္မံ အညသ္မိံ ဒွါရေ နုပ္ပဇ္ဇတိ။ မူလဋီ၊၁။၆၁။

ကေဒွါရိကစိတ္တ (န) [ကေဒွါရိက+စိတ္တ] တစ်ဒွါရ၌ ဖြစ်သောစိတ်။ ကေဒွါရိကစိတ္တာနိ ပဋ္ဌဆဒွါရိကာနိ စ။ သင်္ဂဟ။၄၈။

ကေဒွိ(ဒွေ)သန္ဆတိဝါရ (ပု) [ကေဒွိ (ဒွေ) သန္ဆတိ+ဝါရ] တစ်ခုနှစ်ခုသော သန္ဆတိဝါရ။

(ကေဒွိသန္တတိဝါရ- အရ—"ရုပ်ဖြစ်အံ့-သတ္တရသကာလ တစ်ချက်နှစ်ချက်၊ နာမ်ဖြစ်အံ့- တစ်ဝီထိ နှစ်ဝီထိကို ယူရကြောင်း" ပြည်၊သျ၊၃။၅၅၉-၌ လာသည်။) အာ-လောကဌာနေ ဝိစရိတ္တာ ဩဝရက် ပဝိ-ဌသာပိ နတာဝ သဟသာ ရူပံ ပါကဋံ ဟောတိ၊ ယာဝ တံ ပါကဋံ ဟောတိ၊ တ္ထေ-နွရေ ကေဒွိ(ဒွေ)သန္တတိဝါရာ ဝေဒိတဗ္ဗာ။ အဘိ၊ဌ၊၁။၄၄၅။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၂။၆၂။

ကေဒွိတိပဋ္ဌလ (တိ) [ကေဒွိတိ+ပဋ္ဌလ] တစ်လွှာ, နှစ်လွှာ, သုံးလွှာရှိသော။ စတုပ္ပဋ္ဌလ-တော ပဌာယ ကတာ ဥပါဟနာ၊ နကေဒွိတိပဋ္ဌလာ။ ကခါ၊ဋီ၊သစ်။၁၈၇။

ကေဒွိတိမိဉ္ဇက (တိ) [ကေဒွိတိ+မိဉ္ဇက] တစ်မြှောင်း, နှစ်မြှောင်း, သုံးမြှောင်း ရှိသော။ မဂဓရဋ္ဌေ ဇာတလသုဏမေဝ ဟိ ဣဓ လသုဏန္တိ အဓိပ္ပေတံ၊ တမ္ပိ ဘဏ္ဍိကလသု-ဏမေဝ, နကေဒွိတိမိဉ္ဇကံ။ ဝိ၊ဌ၊၃။၁၉၅။ (-ပါစိတ်၊ယော။၁၆၀။)

ကေဒွီဟိက (တိ) [ကေဒွီဟ+ဏိက] တစ်ရက်နှစ်ရက်-ဟု ဖြစ်သော-ဟူသော။ အောက်ပုဒ်ကြည့်။

ကေဒွီဟိကာ[၁] (ထီ) [(ကေ+ဒွိ+အဟ+ဣက+အာ=)ကေဒွီဟိကာ+ဂဏနာ] တစ်ရက်နှစ်ရက်-ဟုဖြစ်သော-ဟူသော-ရေတွက်ခြင်း။ အထ ခေါ ဘဂ္ဂဝ သုနက္ခတ္တော လိစ္ဆဝိပုတ္တော ကေဒွီဟိကာယ သတ္တရ-တ္တိန္ဒိဝါနိ ဂဏေသိ။ ဒီ၊၃။၆။ ကေဒွီဟိ-ကာယာတိ ကေံ ဒွေတိ ဝတ္တာ ဂဏေသိ။ ဒီ၊ဌ၊၃။၆။ ကေဒွီဟိကာယ ဂဏနာယ။ ဒီ၊ဋီ၊၃။၅။ (ဒီ၊ဌ၊၃။ ဗားကရားနိသျ၊၁။၄၀-၌ "ကေံ အဟံ ကောဟံ။ ဒွေ အဟာနိ ဒွီဟံ။ ကောဟဉ္စ ဒွီဟဉ္စ ကောဟဒွီဟံ။ ကော-ဟဒွီဟန္တိ ပဝတ္တာ ကေဒွီဟိကာ။ ကေ နောင် အဟ-သဒ္ဒါတစ်ခုကျေ"ဟုပြဆိုသည်။)

ကေဒွီဟိကာ[၂] (ထီ) [ကေ+ဒွိ+ဤဟိကာ] တစ်ပါးချင်း တစ်ပါးချင်း, နှစ်ပါးတွဲ နှစ်ပါးတွဲ, ချဉ်းကပ်ခြင်း။ ယထာ တေ ဘိက္ခူ ကေ-ဒွီဟိကာယ သာရဇ္ဇမာနရူပါ ယေနာဟံ တေနုပသင်္ကမိ။ သံ၊၂။၇၆။ ကေဒွီဟိကာ-ယာတိ ဧကေကော စေဝ ဒွေ ဒွေ စ ဟုတ္တာ။ သံ၊ဌ၊၂။၂၇၆။ ကေဒွီဟိကာယာတိ ဧကေကဿ စေဝ ဒွိနှံ ဒွိနှဉ္စ ဤဟိကာ ဂတိ ဥပသင်္ကမနာ ကေဒွီဟိကာ။ သံ၊ဋီ၊၂။၂၄၀။

ကေဒွေဒိဝသိက (တိ) [ကေဒွေဒိဝသ+ဏိက] တစ်ရက်နှစ်ရက်-ဖြစ်-ရှိ-ကြာ-သော။ ယ-ထာ ဃရေ ကေဒွေဒိဝသိကော ရဇော ရဇော ဝေ။ သုတ္တနိ၊ဌ၊၂။၇၂။

ကေဒွေသန္တတိဝါရ (ပုန) [ကေဒွေသန္တတိ+ဝါရ] (၁) တစ်ခုနှစ်ခုသော ဇောစိတ်အစဉ် အလှည့်အကြိမ်။ (တိ)(၂) တစ်ခုနှစ်ခုသော ဇောစိတ်အစဉ် အလှည့်အကြိမ်ရှိသော။ **(၁)** အောက်ပုဒ်ထောင့်ကွင်းကြည့်။ **(တိ)** **(၂)** တ္ထေနွရေ ပဝတ္တာ ရူပသန္တတိ အရူပ-သန္တတိ ဝါ ကေဒွေသန္တတိဝါရာ နာမ။ သာရတ္ထ၊၂။၂၅၅။

ကေဒွေသန္တတိဝါရပရိယာပန္န (တိ) [ကေဒွေ

သန္တတိဝါရ+ပရိယာပန္န] တစ်ခုနှစ်ခုသော ဇောစိတ်အစဉ် အလှည့်အကြိမ်၌ -အကျုံးဝင်-အတွင်းဝင်-သော။ ကေဒွေသန္တတိ-ဝါရပရိယာပန္နံ သန္တတိ ပစ္စုပ္ပန္နံ။ သာရတ္ထ၊ ၂။၂၅၅။

ကေဝမ္မ (ပု) [ကေ+ဝမ္မ] (၁) တစ်ခုသော-သဘော-တရား။ (၂) တူညီသော အကျင့်တရား။ **(၁)** ဘဂဝတာ ဇာနတာ ပဿတာ အရဟတာ သမ္မာသမ္ဗုဒ္ဓေန ကေဝမ္မော အက္ခာတော။ မ၊ ၂။၁၃။ ကေဝမ်ံ ဘိက္ခဝေ ပဇာဃ။ ဣတိဝုတ်။၁၉၅။ ကေဝမ္မန္တိ ကေ သံကိလေသသဘာဝန္တိ အဓိပ္ပါယော။ ဧ-ကော စ သော ဝမ္မော စာတိ ကေဝမ္မော။ ဣတိဝုတ်၊ဋ္ဌ။၃၅။ (-သံ၊၁။၃၈။) ကေဝမ္မမ်ံ (အံ၊၁။၂)တိ ထွေ ... နိဿတ္တာထွေန ဝမ္မော ဝေဒိတဗ္ဗော။ တသ္မာ ကေဝမ္မမ်ံတိ နိဿတ္တံ့ ကေသဘာဝမ်ံတိ အယမေတ္ထ အတ္ထော။ အံ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၂၊ (-၃၆၅။ အံ၊ဒု၊၁။ရ၂၊၂၂၂။) ("ကေဝမ္မ"တရားတို့ကို အံ၊၁။၂-၆။ အံ၊၁။၃၂-၃၄။ သံ၊၁။၃၈-တို့ကြည့်။) **(၂)** ကေဝမ္မစာရီ-ကြည့်။

ကေဝမ္မကန္ဒ (ပု) [ကေ+ဝမ္မကန္ဒ] တစ်ခုသော-ဝမ္မကန္ဒာ-တရားအစု။ စတုရာသီတိဝမ္မ-ကန္ဒသဟဿေသု ကေဝမ္မကန္ဒဿပိ နာမံ ဝမ္မဝေဝစနမေဝ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၁၆။ (-သာရတ္ထ၊ ၂။ရ၃။)

ကေဝမ္မစာရီ (တိ) [ကေဝမ္မ+စရ+ကိ] တူညီသောအကျင့်တရားကို ကျင့်လေ့ရှိသော၊သူ။ တသ္မာ တေ အစ္စန္တံ ကေဝမ္မစာရိတာယ သဟဝမ်ိဳကာ။ မ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၁၅။ ကေဝမ္မ-စာရိတာယာတိ သမာနဝမ္မစာရိတာယ။ မ၊ ဋီ၊၂။ရ။

ကေဝမ္မပါဋိ (ထိ) [ကေဝမ္မ+ပါဋိ] တစ်ခုသော တရားကို (ဟောအပ်ရာဖြစ်သော-ပြတော်မူသော) ပါဋိတော်၊ ကေဝမ္မပါဋိတော်။ အံ၊ ၁။၃၄-၄၀။ ကေဝမ္မပါဋိယံ ကေဝမ္မောတိ ကေသဘာဝေါ။ အံ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၆၅။

ကေဝမ္မပါဋိဝဏ္ဏနာ (ထိ) [ကေဝမ္မပါဋိ + ဝဏ္ဏနာ] ကေဝမ္မပါဋိတော်အဖွင့်။ ကေ-ဝမ္မပါဋိဝဏ္ဏနာယံ ဣဓ ဝမ္မသဒ္ဒေါ သဘာဝ-တ္ထော "ကုသလာ ဓမ္မာ"တိအာဒီသု ဝိယာ-တိ အာဟ "ကေသဘာဝေါ"တိ။ အံ၊ဋီ၊ ၁။၂၂၂။

ကေဝမ္မပူရဏ (တိ) [ကေဝမ္မ+ပူရဏ] တစ်ခုသောတရားကို-ပြည့်စေ-ဖြည့်ကျင့်-သော၊ သူ။ ဣတိ ဘဂဝါ ဝေနေယျဒမနကု-သလော ဝေနေယျဇ္ဈာသယာနုကူလံ တ-တိယမဂ္ဂါဓိဂမံ လဟုနာ ဥပါယေန ကေ-ဝမ္မပူရဏတာမတ္တေန ထိရံ ကတ္တာ ဒ-ဿေတိ။ ဣတိဝုတ်၊ဋ္ဌ။၃၃။

ကေဝမ္မပူလိက (တိ) [(ကေဝမ္မ+ပူလ=) ကေ ဝမ္မပူလ+ဣက] တစ်ခုသောတရားလျှင် -ပူလ- အကြောင်းရင်း-ရှိသော။ ကတ္ထစိ ဘဂဝါ ကေဝမ္မပူလိကံ ဒေသနံ ဒေသေတိ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၂။၁၅။ ကေဝမ္မပူလိကံ ဒေသနန္တိ အဝိဇ္ဇာတဏှာသု ကောယေဝ ဓမ္မော ပူလံ တေသာတိ ကေဝမ္မပူလိကာ။ တတ္ထ ကေ ဧဝ ဓမ်ံ ပူလံ ကတ္တာ ပဋိစ္စသမုပ္ပါဒဒေသနံ

ဒေသေတီတိ အတ္ထော။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋီ၊၂။၂၅၀။ (-အဘိ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၂၆။)

ကေဓမ္မဿဝနီ(သဝနီ)ယ (တိ) [ကေ+ဓမ္မဿ(သ)ဝန=) ကေဓမ္မဿ(သ)ဝန+ဏ္ဍယ] တစ်ကြိမ် တရားတော်ကို နာဘူးသော၊ တစ်ခုသော တရားနာခြင်း-တစ်ကြိမ် တရားနာခြင်း-ဖြင့် ပြီးစီးသော (ရဟန်း)ကိစ္စ ရှိသော၊ ကေဓမ္မဿ(သ)ဝနီယမည်သော၊သူ။

ပဒုမုတ္တရဘုရားရှင်လက်ထက်တော်၌ ကောင်းကင်ခရီးဖြင့်ကြွသွားသော ရသေ့တစ်ပါးသည် ဘုရားရှင်၏အထက်တော်၌ ကျောက်တောင်သို့ဆိုက်ရောက်သောငှက်ကဲ့သို့ ဆက်လက်မသွားနိုင်သောကြောင့် မြေပြင်သို့ သက်ဆင်း၍ ဘုရားရှင်၏ အနိစ္စဒေသနာတရားတော်ကို နာယူရသဖြင့် အနိစ္စသညာကို နှလုံးသွင်းတော်မူသည်။ ထိုရသေ့သည် ဤဘုရားရှင်လက်ထက်ဝယ် အမျိုးကောင်းသားဖြစ်၍ မိဘအိမ်၌နေစဉ် (ဂ)နှစ်အရွယ် ရောက်သောအခါ ရဟန်းတစ်ပါး၏ "အနိစ္စာ ဝတ သင်္ခါရာ" အစသော ဂါထာကို နာယူရသဖြင့် အရဟတ္တဖိုလ်သို့ရောက်၍ "ကေဓမ္မဿဝနီယထေရ်" ဟု အမည်တွင်လေသည်။ အပ၊၂။၈-၁၀။

ထေရ၊ဋ္ဌ-၌ "ကေဓမ္မသဝနီယ"အမည်ရှိသော အခြားမထေရ်တစ်ပါးကိုလည်း တွေ့ရသည်။ ပဒုမုတ္တရဘုရားရှင် လက်ထက် သစ်ပင်စောင့် နတ်သားသည် မျက်စိလည် လမ်းမှားသော ရဟန်းတော်တို့ကို ဘေဇဉ် ဆက်ကပ်၍ လမ်းမှန်ကို ညွှန်ခဲ့သောကောင်းမှုကြောင့် ကဿပဘုရားရှင်လက်ထက်တော်၌ ကိကိမင်းကြီး၏မြစ် "ကိကိဖြဟ္မဒတ်"မည်သောမင်းဖြစ်လေသည်၊ ဘုရားသာသနာကွယ်ပသောကြောင့် တရားနာခွင့်မရသဖြင့် "ဓမ္မသညာမကွယ်ပျောက်မီ ရသေ့ရဟန်းပြုအံ့" ဟု ကြံ၍ ဟိမဝန္တာသို့ထွက်ခွါသောအခါ သီကြားမင်းဟောကြားအပ်သော "အနိစ္စာ ဝတ သင်္ခါရာ" အစရှိသောတရားတော်ကို ကြားနာ ရသဖြင့် နန်းတော်သို့ ပြန်လာလေသည်။ ဤဘုရားရှင်လက်ထက်တော်၌ (ဂ)နှစ် အရွယ်ကပင် ရှင်ရဟန်းပြု၍ ဘုရားရှင်၏ "အနိစ္စာ ဝတ သင်္ခါရာ" အစရှိသော တရားတော်ကို နာရသောကြောင့် ရဟန္တာအဖြစ်သို့ ရောက်တော်မူ၍ "ကေဓမ္မသဝနီယထေရ်" ဟု အမည်တွင်လေသည်။ ထေရ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၉၀-၁။ ယင်းမထေရ်ကို အပဒါန်ပါဠိတော်၌ "မဂ္ဂသညကထေရ်" ဟူသောအမည်ဖြင့် ဖော်ပြထားသည်။ အပ၊၁။၁၆ရ-ကြည့်။

ဏ္ဍတ္ထဲ သုဒံ အာယသ္မာ ကေဓမ္မသဝနီယော ထေရော ဏ္ဍမာ ဂါထာယော အဘာသိတ္ထ။ အပ၊၂။၁၀။ တဿ ကေနေဝ ဓမ္မဿဝနေန နိပ္ပန္နကိစ္စတ္တာ ကေဓမ္မသဝနီယောတ္တေဝ သမညာ အဟောသိ။ ထေရ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၉၁။

ကေဓမ္မသဝနီယတ္ထေရ (ပု) [ကေဓမ္မသဝနီယ+ထေရ] ကေဓမ္မသဝနီယမည်သောထေရ်။ ကိလေသာ စျာပိတာ မယှန္တိ အာယသ္မတော ကေဓမ္မသဝနီယတ္ထေရဿ ဂါထာ။ ထေရ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၉၀။

ကေဓမ္မာဓာရ (တိ) [ကေဓမ္မ+အာဓာရ] တစ်ခုသောတရားသာလျှင် တည်ရာရှိသော၊ တရားတစ်ခုဉ် တည်သော။ ကေဓမ္မာဓာရ-ဘာဝေပိ ဥပ္ပါဒဘင်္ဂါနံ အညော ဥပ္ပါဒ-ကွဏော၊ အညော ဘင်္ဂကွဏော။ ဝိဘာဝိနီ။ ၁၃၉။ ဓမ္မော ဝေ အာဓာရော ဓမ္မာဓာရော။ ဧကော ဓမ္မာဓာရော ဧတေသန္တိ ကေ-ဓမ္မာဓာရာ၊ ဥပ္ပါဒဘင်္ဂါ။ မဏိမဉ္ဇူ၊၁။၄၃၆။

ကေဓမ္မာရမ္မဏ (တိ) [ကေဓမ္မ+အာရမ္မဏ] တစ်ခုသောတရားလျှင်အာရုံရှိသော။ တသ္မာ သကလဓမ္မာရမ္မဏမ္ပိ တံ ကေဓမ္မာရမ္မဏံ ဝိယ သုဝဝတ္ထာပိတေယေဝ တေ ဓမ္မေ ကတ္ဝာ ပဝတ္တတိ။ ဣတိဝုတ်၊၄။၁၃၆-ရ။ သာရတ္ထ၊၁။၂၃၅။ သီ၊ဋီ၊သစ်၊၁။၂၀၂။ မ၊ဋီ၊၁။၁၁၁။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋီ၊၁။၂၃၂။

ကေဓာ (ဗျ) [ကေ+ဓာ။ ရူ၊နှာ။၁၃၃၊၂၅၄။ နီတိ၊သုတ္တ၊နှာ။၂၅ရ၊၃၈၀။] တစ်ခုသော အပြားအားဖြင့်။ ဝေံ သဗ္ဗံ သက္ကာယံ ဒ္ဓိဓာ ဒဿေတ္ဝာ ဣဒါနိ တမေဝ ကေဓာ သမ္ပိ-ဏ္ဍေတ္ဝာ ဒဿေန္တော "သဗ္ဗံ သဗ္ဗတော"-တိအာဒိမာဟ။ မ၊၄၊၁။၄၀။

ကေဓာတု (ထီ) [ကော+ဓာတု] တစ်ခုသော ဓာတ်။ လောကသ္မိံ ကတ္ထစိ ကေကွန္ဓေပိ ကောယတနေပိ ကေဓာတုယာပိ ကော-ရမ္မဏေပိ နတ္ထိ။ အံ၊၄၊၂။၃၀၄။

ကေဓိကာရ(ဓိက္ကာရ) (ပု) [ကေ + ဓိကာရ (ဓိက္ကာရ)] တစ်ခဲနက်သော-"ဓီ(=ထ္ဓီ)" ဟူသောအကွရာ-"ဓီ"ဟူသောအသံ-"ဓီ" ဟု-ပြုခြင်း။ ဣမိနာ ဥပါယေန ယာဝ အကနိဋ္ဌဘဝနာ ကေဓိကာရော (ကေဓိ-က္ကာရော) ဥဒပါဒိ။ သံ၊၄၊၁။၂၀၀။ အံ၊၄၊၃။၃၂၈။ သုတ္တနိ၊၄၊၂။၁၉၆။

ကေဓိက္ကာရပရိပုဏ္ဏ (တိ) [ကေဓိက္ကာရ+ပရိပုဏ္ဏ] တစ်ခဲနက်သော-"ဓီ(=ထ္ဓီ)" ဟူသော အကွရာ-"ဓီ"ဟူသောအသံ-"ဓီ"ဟု-ပြုခြင်း-နှင့်ပြည့်သော။ ဝေံ ဘူမိတော ပဘုတိ သော သဒ္ဒေါ မုဟုတ္တေန ယာဝ ဗြဟ္မ-လောကာ အဂမာသိ၊ ကေဓိက္ကာရပရိ-ပုဏ္ဏော လောကော အဟောသိ။ သုတ္တနိ၊ ၄၊၂။၅၈။

ကေဓိတိကာ (ထီ) [ကော+ဓိတိကာ။ ကေ ဓိတု+ဏိက+အာ (ဣတ္ထီပစ္စည်း)] တစ်ဦးတည်းသော သမီး။ အယဉ္စ မေ ကေ-ဓိတိကာ။ ဝိ၊၁။၁၉၈။ (-အံ၊၄၊၁။၃၃၂။)

ကေဓိတု (ထီ) [ကော+ဓိတု] တစ်ဦးတည်းသော သမီး။ သာ စ တဿ ကုလဿ ကေ-ဓိတာ။ အံ၊၄၊၁။၂၈၅။ (-ထေရီ၊၄။၁၀၃။)

ကေဓုရ (ပုန) [ကေ+ဓုရ] တစ်ခုသော ထမ်းပိုး။ ဒုဗ္ဗလာ သဒ္ဓါ ဗလဝတိယာ ပညာယ သဟ ဝတ္တမာနာ အတ္ထသိဒ္ဓိံ န ကရောတိ ဟတ္ထိနာ သဟ ကေဓုရေ ယုတ္တဂေါဏော ဝိယ။ သုတ္တနိ၊၄၊၁။၁၂၉။ (-သံ၊၄၊၁။၂၂၉။)

ကေဓူမ (တိ) [ကေ+ဓူမ] တစ်ခဲနက်သော အခိုး ရှိသော။ သကလပါသာဒေါ ကေဓူမော အဟောသိ။ ဓမ္မ၊၄၊၁။၂၃၄။ ဇာ၊၄၊၁။၃၆၈၊ (-၂၂၈။)

ကေဓေနု (ထီ) [ကော+ဓေနု] တစ်ကောင်သော

နို့တိုက်နွားမ။ ဂေါပါလကော တဿ ကေဓေနုယာ ခီရံ ဒါပေသိ။ ဓမ္မ၊ဌ၊၁။၁၀၉။

ကေနဂရ (ထီ၊နဝ) [ကေ+နဂရ] တစ်ခုတည်းသောမြို့၊ တစ်မြို့တည်း။ တသ္မာ သော ကေနဂရေ ဝသန္တောပိ သဗ္ဗပစ္ဆာ အာဂတော။ သုတ္တနိ၊ဌ၊၂။၁၀၂။

ကေနဂရိယ (တိ) [ကေနဂရ+ဣက(ဣယ)] တစ်ခုတည်းသောမြို့၌နေသော၊သူ။ (ပါရာ၊ဂံ၊၂။၂၅၅။) ကေနဂရိယာ ဝိယ အဿ ဇာတိက္ခဏေ ဝိကာရာပဇ္ဇနတော ဇာတိ-ကွေတ္တဝေါဟာရော။ ဝိမတိ၊၁။၈၀။

ကေနယန (နဝ) [ကေ+နယန] (၁) တစ်ခုသောမျက်စိ။ (တိ)(၂) တစ်ခုသောမျက်စိရှိသော၊သူ။ **(၁) (တိ)(၂)** ကေနယနော ပုရိသော တံ ကေနယနံ ရက္ခတိ။ သုတ္တနိ၊ဌ၊၁။၁၇၉။ (-ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋီ၊၁။၆၅။)

ကေနဝုတ (တိ) [ကေနဝုတိ+အ။ ရူ၊ဋီ၊နှာ။၁၇၄။ ကေနဝုတိ+ဍ။မောဂ်၊၄။၅၁။ ကေ+နဝုတိ။ နီတိ၊ပဒ။၄၀၆။ ယင်းအလို "ထီ"လိင်။] ကိုးဆယ့်တစ်ခုမြောက်ဖြစ်သော။ (ရူ၊ဋီ။ မောဂ်။) ကိုးဆယ့်တစ်ခု။ (နီတိ၊ပဒ။) ဣတော ဟိ ကေနဝုတေ ကပ္ပေ ဝိပဿီ နာမ သတ္ထာ လောကေ ဥဒပါဒိ။ စရိယာ၊ဌ။၇၆။ ကေနဝုတေ ကပ္ပေတိ ကေနဝုတိယာ ကပ္ပါနံ မတ္ထကေတိ ဘုမ္မဝစနဿ သာမိဘုမ္မဝစနဝသေန အတ္ထော ဂဟေတဗ္ဗော။ နီတိ၊ပဒ။၄၀၆။

ကေနဝုတိ (ထီ) [(၁) ကေ+နဝုတိ။ (၂) ကေနဝုတိ+အ(ဍ)] (၁) ကိုးဆယ့်တစ်ခု။ (တိ)(၂) ကိုးဆယ့်တစ်ခုမြောက်ဖြစ်သော။ **(၁)** ကေနဝုတိဇန-ကြည့်။ **(တိ)(၂)** ကေနဝုတိတော ကပ္ပေ၊ ယံ ကမ္မမကရိံ တဒါ။ အပ၊၂။၁၇။ အထက်ပုဒ်လည်းကြည့်။

ကေနဝုတိကပ္ပ (ပု) [ကေနဝုတိ+ကပ္ပ] ကိုးဆယ့်တစ်ခုမြောက်သော ကမ္ဘာ။ ဣတော သော ဂါမဏိ ကေနဝုတိကပ္ပေ ယမဟံ အနုဿရာမိ။ သံ၊၂။၅၀၈။

ကေနဝုတိကပ္ပမတ္ထက (ပု၊နဝ) [ကေနဝုတိကပ္ပ+မတ္ထက] ကိုးဆယ့်တစ်ခုမြောက်သော-ကမ္ဘာ၏အထက်-ကမ္ဘာထက်။ ဝေံ ကေ-နဝုတိကပ္ပမတ္ထကေ ဝိပဿနာပညာယ အနဓိဂတတ္တာ။ မ၊ဌ၊၁။၃၅၅-၆။

ကေနဝုတိကပ္ပါဝသာန (နဝ) [ကေနဝုတိကပ္ပ+အဝသာန] ကိုးဆယ့်တစ်ခုမြောက်သော-ကမ္ဘာ၏ အဆုံး။ ကေနဝုတိကပ္ပါဝသာနေ အမှာကံ ဗုဒ္ဓုပ္ပါဒကာလေ ဗုဒ္ဓမာတာ မဟာမာယာဒေဝီ နာမ အဟောသိ။ ဇာ၊ဌ၊၇။၂၄၃။

ကေနဝုတိဇန (ပု) [ကေနဝုတိ+ဇန] ကိုးဆယ့်တစ်ယောက်သောလူ။ အသီတိ ဒသ ကောစာတိ ကေနဝုတိဇနာ။ ဒီ၊ဌ၊၃။၁၄၅။

ကေနဟုတ (နဝ) [ကေ+နဟုတ] (၁) တစ်သောင်း။ (၂) တစ်ခုသော နဟုတသင်္ချာ။ **(၁)** ကေနဟုတံ ဥပါသကတ္တံ ပဋိဝေ-ဒေသိ။ အံ၊ဌ၊၁။၂၃၃။ အပ၊ဌ၊၁။၉၈။ (-ဓမ္မ၊ဌ၊၁။၅၆။) **(၂)** ကောဋိပကောဋိသတ-

သဟဿာနံ သတံ ကေနဟုတန္တိ ဝေဒိတဗ္ဗံ။ သာရတ္ထ၊၃။၂၂၆။

ကေနဥ္ဆ (ပု) [ကေ+နဥ္ဆ] တစ်ခုသော ကျွဲရိုး။ ကေနဥ္ဆံ အာဟရာပေတွာ ကောဋိယံ ဂ-ဟေတွာ ဓမိ။ မ၊ဋ္ဌ၊၃၊၁၂၅။

ကေနာဒ (တိ) [ကေ+နာဒ] တစ်ခဲနက်သော ပဲ့တင်သံရှိသော။ အဘိနာဒေတိ ဒဒ္ဒရန္တိ ဒဒ္ဒရံ ရဇတပဗ္ဗတံ ကေနာဒံ ကရောတိ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၂။၆၁။ ကေနိန္နာဒ-လည်းကြည့်။

ကေနာနာကုလဂ္ဂဟဏ (နှ) [ကေနာနာကုလ+ဂဟဏ] ကေကုလသဒ္ဒါ, နာနာကုလသဒ္ဒါ။ တသ္မာ ကေနာနာကုလဂ္ဂဟဏံ, ဧ-ကနာနူပစာရဂ္ဂဟဏဉ္စ သာတ္ထကန္တိ ဝေဒိ-တဗ္ဗံ။ ဝဇိရ။၂၃၁။

ကေနာနာဇာတိက (တိ) [ကေနာနာ+ဇာတိ+က] တစ်ခုတစ်ခုသော သဘောရှိ, များသော သဘောရှိသော။ စက္ခုဠ္ဆ ပဋိစ္စ ရူပေစာတိအာဒိနာ ဒွါရာရမ္မဏေသု ကေ-ဝစနဗဟုဝစနနိဒ္ဒေသာ ကေနာနာသန္တာန-ဂတာနံ ကေသန္တာနဂတဝိညာဏပစ္စယ-ဘာဝတော ကေနာနာဇာတိကတ္တာ စ။ မူလဋီ၊၂။၄၈။ ကေနာနာသန္တာနဂတာနန္တိ ကေသန္တာနဂတာနံ အဘိန္နသန္တာနဂတာနံ ဒွါရာနံ, နာနာသန္တာနဂတာနံ ဘိန္နသန္တာ-နဂတာနံ အာရမ္မဏာနန္တိ ယောဇနာ။ ကေနာနာဇာတိကတ္တာတိ စက္ခာဒိကေက-ဇာတိကတ္တာ ဒွါရာနံ, နီလာဒိအနေက-ဇာတိကတ္တာ အာရမ္မဏာနံ။ အနုဋီ၊၂။၅၆။

ကေနာနာသန္တာနဂတ (တိ) [ကေနာနာသန္တာန+ဂတ] မကွဲမပြား-တူ-သောသန္တာန်၌ ဖြစ်သော, ထူးသောသန္တာန်၌ ဖြစ်သော။ အ-ထက်ပုဒ်ကြည့်။

ကေနာနူပစာရဂ္ဂဟဏ (နှ) [ကေနာနူပစာရ+ဂဟဏ] ကေူပစာရသဒ္ဒါ, နာနူပစာရသဒ္ဒါ။ ကေနာနာကုလဂ္ဂဟဏ-ကြည့်။

ကေနာမ (တိ) [ကေ+နာမ] တစ်ခုတည်းသော-တူသော-အမည်ရှိသော၊ အမည်တူသော၊ သူ။ ပုတ္တာပိ တဿ ဗဟဝေါ၊ ကေနာမာတိ မေ သုတံ။ ဒီ၊၃။၁၆၀။ ကေနာမာတိ ဣန္ဒ-နာမေန ကေနာမာ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၄၅။ (-ဝိ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၅၆။ ဒီ၊ဋီ၊၃။၁၅၄။)

ကေနာမက (တိ) [ကေ+နာမ+က။ ထီ-၌ ကေနာမိကာ] (၁) တစ်ခုတည်းသော-တူသော-အမည်ရှိသော၊ အမည်တူသော၊သူ။ (၂) တစ်ခုတစ်ခုသော-အသီးသီးသော-အမည်ရှိသော၊ အမည်မတူသော၊သူ။ **(၁)** ယသောဓရသနာမာ တော၊ သဗ္ဗေပိ ကေ-နာမကာ။ အပ၊၁။၁၀၄။ ဧတေသံ ကေ-နာမကာယေဝါ(မ၊ဋ္ဌ၊၄။၉၁)တိ ဧတေသံ အာဂတာနံ ပစ္စေကဗုဒ္ဓါနံ ပါဋိယံ အနာ-ဂတာ အညေ ပစ္စေကဗုဒ္ဓါ သမာနနာမကာ ဧ၀။ မ၊ဋီ၊၃။၃၀၅။ "တိဿာ"တိ ကေ-နာမိကာယ ဧ၀ မာတု ကုစ္ဆိယံ နိဗ္ဗတ္တ-ကာလေ ပိတံ ထည့် စတူသု မဟာသမု-ဒ္ဒေသု ဥဒကတော ဗဟုတရံ။ သံ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၄၆။ **(၂)** အညေ စတ္တာရော ဓမ္မာ ကေနာ-မကာ အတ္ထိ။ မ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၅၂။ ကေနာမ-ကာတိ ကေကနာမကာ၊ ယေ နာနာဗျဉ္ဇ-နာတိ အဓိပ္ပေတာ။ မ၊ဋီ၊၂။၂၆၆။

ကေနာမိက (တိ) [ကေနာမ+ကွက] တူသော အမည်ရှိသော။ အပွင်္ကီဟိတော ဝိမော-က္ခော ပဌမံ ဥဒ္ဒိဋ္ဌေန ကေနာမိကတ္တာ နဂဏေတမ္ဗော။ ပဋိသံ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၄၉။

ကေနာမိကာ (ထီ) ကေနာမက (၁) ကြည့်။

ကေနာဝါ (ထီ) [ကော+နာဝါ] တစ်ခုသော လှေ။ နာဝါသဟဿဘဏ္ဍံ ကေနာဝံ အာ-ရောပနကာလော ဝိယ။ မ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၆။

ကေနာဋ္ဌာ(လာ) (ထီ) [ယာဒိစ္ဆကနာမ်] ကေ နာဋ္ဌာ(လာ) မည်သောပုဏ္ဏားရွာ၊ ကေနာဋ္ဌာ (လာ)ရွာ။ ကေ သမယံ ဘဂဝါ မဂဓေသု ဝိဟရတိ ဒက္ခိဏာဂိရိသ္မိံ ကေနာဋ္ဌာယံ ဗြာဟ္မဏဂါမေ။ သံ၊၁။၁၆၄။ သုတ္တနိ။၂၉၁။ ကေနာဋ္ဌာယံ ဗြာဟ္မဏဂါမေတိ ကေ-နာဋ္ဌာတိ တဿ ဂါမဿ နာမံ။ သံ၊ဋ္ဌ၊၁။ ၂၂၂။ သုတ္တနိ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၂၃။ (သုတ္တနိ၊ဋ္ဌ၊၁။ ၁၁၉-၌ ကေနာလာယံ-ဟု ရှိသည်။)

ကေနာင်္ဍိ (ထီ၊န) [ကော+နာင်္ဍိ] (၁) တစ် ခုသော ပြည်တောင်း။ (၂) တစ်ခုသော-စလယ်-ကွမ်းစား-တောင်း။ **(၁)(၂)** သမ္ဗံ တံ ... ကေနာင်္ဍိယာ မိတံ ဝိယ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၁။ ၆၅။ ကေနာင်္ဍိယာတိ ကောဋ္ဌကေန၊ ကေတုမ္မေန ဝါ။ သီ၊ဋ္ဌ၊သစ်၊၁။၃၁၅။

(နာင်္ဍိသဒ္ဒါသည် (၁) ပြည်။ (၂) စလယ်။ (၃) ခွက်- ဟူသော အနက်တို့ကို ဟောနိုင်သည်။ (၁) ကော တဏ္ဍုလနာင်္ဍိ (ဒီ၊ဋ္ဌ၊၁။၈၁)တိ ဝုတ္တတ္တာ ပန တဿာ စတုဘာဂေါ ကေပတ္ထောတိ ဝဒန္တိ။ ဝုတ္တဉ္စ-

"ကုဋုံဝေါ ပသတော ကေကာ၊ ပတ္ထော တေ စတုရော သိယုံ။ အာဠှကော စတု-ရော ပတ္ထာ၊ ဒေါဏံ ဝါ စတုရာဠှက" (ဓာန်။၄၈၂)နှိ။ သီ၊ဋ္ဌ၊သစ်၊၁။၃၅၈။ အထက် အဖွင့်လည်းကြည့်။ (၂) ပတ္ထော တု နာင်္ဍိ နာရိယံ။ ဓာန်။၄၈၄။ အမှာဠှကမတ္တံ ဝိဟီ လဘိတ္တာ ကောဋ္ဌေတ္တာ ကေ တဏ္ဍုလနာင်္ဍိ ဂဟေတ္တာ။ ဓမ္မ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၃၄။ ပကတိယာ စတုမုဋ္ဌိကံ ကုဋုံဝံ၊ စတုကုဋုံဝံ နာင်္ဍိကံ။ သာရတ္ထ၊၂။၄၂၃။ ဤအဖွင့်တို့အလို "နာင်္ဍိ =ကွမ်းစား၊ စလယ်" ဟုသိရသည်။ ဒေါ-ဏောတိ သောဋ္ဌသနာင်္ဍိ။ ခါရိတိ ဒေါဏ-ဋ္ဌကဒွယံ။ အာဠှကမိတိ စတုနာင်္ဍိ။ ရှု၊ဒီ၊ နှာ။ ၉၁-၌လည်း "နာင်္ဍိ" သဒ္ဒါ "စလယ်" အနက်ကိုဟောသည်။ (၃) ပတ္ထဒွယံ မဂ-ဓနာင်္ဍိ။ သာရတ္ထ၊၂။၄၂၈-အလိုမူ "ပတ္ထ" နှင့် "နာင်္ဍိ" တို့ ပမာဏ မတူပေ။ "ပတ္ထ= စလယ်၊ ကွမ်းစား။ နာင်္ဍိ=ခွက်" ဟုသိရ သည်။ ပတ္ထော နာဠှေ စ နာင်္ဍိတ္ထိ-၌ စ သဒ္ဒါဖြင့် နှစ်စလယ် (=ခွက်)ကို ဆည်း သည် ဟု တောင်ပေါက်၊ဓာန်၊သျှ-၌လည်း မှာထားသည်။ ထိုထိုအရပ်ဒေသအား လျော် စွာ သုံးစွဲကြသော "နာင်္ဍိ"၏ ပမာဏအမျိုး မျိုးတို့ကို သာရတ္ထ၊၂။၄၂၇-၈-ကြည့်။ ဧ-ကပတ္ထ-လည်းကြည့်။)

ကေနာင်္ဍိကာ[1] (ထီ) [ကော+နာင်္ဍိကာ] တစ်ခု သောပြည်တောင်း။ ကေနာင်္ဍိကာယ မိတံ ဝိယ။ အံ၊ဋ္ဌ၊၁။၈၅။ ပဋိသံ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၉၅။ အ ထက်ပုဒ်လည်းကြည့်။

ကေနာင်္ဍိကာ[2] (ထီ) [ကေ+နာဠှ+က+အာ။

(ဣ-လာ။) ကော+နာဋ္ဌိ+က+အာ။ ကော+နာဋ္ဌိကာ။] တစ်ခုတစ်ခုသောပုဒ်လျှင် အရင်းခံရှိသောအဖွင့်၊ တစ်ခုတစ်ခုသောပုဒ်၏ အနက်ကို-ဆို-ဖွင့်ဆို-ခြင်း၊ တစ်ခု တစ်ခုသောပုဒ်၏ အနက်အဖွင့်။ တတ္ထ ပါဋ္ဌီ ဝတ္ထာ ကေကပဒဿ (ကေကဿ ပဒဿ) အတ္ထကထနံ ကေနာဋ္ဌိကာ နာမ။ မ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၅၉။ အံ၊ဋ္ဌ၊၃။၃၄၈။ ကေကံ ပဒံ နာဋ္ဌံ မူလံ တိဿာတိ ဝေံသညိတာ ကေနာဋ္ဌိကာ၊ ကေကံ ဝါ ပဒံ နာဋ္ဌံ အတ္ထနိဂ္ဂမနမဂ္ဂေါ တိဿာတိ ကေနာဋ္ဌိကာ။ မ၊ဋ္ဌီ၊၂။၁၉၂။ အံ၊ဋ္ဌီ၊၃။၃၆၃။ တတ္ထ ပါဋ္ဌီ ဝတ္ထာ ကေကပဒဿ အတ္ထကထနံ ကောယ နာဋ္ဌိယာ မိနိတသဒိသတ္တာ, ကေကံ ဝါ ပဒံ နာဋ္ဌံ မူလံ, ကေမေကံ ပဒံ ဝါ နာဋ္ဌိကာ အတ္ထနိဂ္ဂမနမဂ္ဂေါ တိဿာတိ ကတ္ထာ ကေနာဋ္ဌိကာ နာမ။ သီ၊ဋ္ဌီ၊သစ်၊၁။၁၄၀။

ကေနာဋ္ဌိကာကထာ (ထီ) [ကေနာဋ္ဌိကာ+ကထာ] တစ်ခုတစ်ခုသောပုဒ်၏ အနက်အဖွင့်စကား။ ပါဋ္ဌီ ဝတ္ထာ ကေကပဒဿ အတ္ထကထနသခ်ါတာ သံဝဏ္ဏနာ ကေနာဋ္ဌိကာကထာ နာမ။ နေတ္တိ၊ဝိ။၅၁။

ကေနိကာယ[၁] (ပု) [ကေ+နိကာယ] (၁) တစ်ခုသောအပေါင်း၊ (သုတ်ပါဋ္ဌိတော်အပေါင်း၊ ရဟန်းအပေါင်း- စသည်။) (၂) တူသော-နိကာယ်-သုတ်ပါဋ္ဌိတော်-အပေါင်း။ (၁) နာဟံ ဘိက္ခဝေ အညံ ကေနိကာယမ္ပိ သမနုပဿာမိ။ သံ၊၂။၁၂၃။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၁။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၃။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၆။ ကေနိကာယမ္ပိတိ ကေသမူဟမ္ပိ။ သာရတ္ထ၊၁။၉၂။ ဝိမတိ၊၁။၂၃။ ဒီ၊ဋ္ဌီ၊၁။၃၁။ သီ၊ဋ္ဌီ၊သစ်၊၁။၁၂၂။ မူလဋ္ဌီ၊၁။၂၂။ (၂) ကေနိကာယိက- ထောင့်ကွင်းကြည့်။

ကေနိကာယ[၂] (ပု) [ကေနိကာယ+က] တစ်ခုသောနိကာယ်၌ ရအပ်သောနည်း။ (ယောဇနာ)။ ကေနိကာယေန ဟိ သေသနိကာယေသုပိ ပဉ္ဇံ ကထေတုံ သက္ခိဿတိ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၃။၅၅။ (-ဒီ၊ဋ္ဌ၊၂။၉၅။) ကေနိကာယေနာတိ ကေသ္မီ နိကာယေ လဒ္ဓနယေန။ ပါစိတ်၊ယော။၄၂-၃။

ကေနိကာယိက (တိ) [ကေနိကာယ+ဣက] တူသောနိကာယ် (သုတ်ပါဋ္ဌိတော်အပေါင်း) ကို ဆောင်သော၊ နိကာယ် တတ်ခြင်း, သင်ခြင်း တူသော၊သူ။ အတ္တနော သန္ဒိဋ္ဌာနံ ဝါ သမ္ဘတ္တာနံ ဝါ ကေနိကာယိကာနံ ဝါ ဒဿာမိတိ အညတ္ထ ဂန္တုံ နလဗ္ဘတိ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၃။၈၇။ (-ဝဇိရ။၃၁၆။ သာရတ္ထ၊၂။ ၁၂၂။)

ကေနိဋ္ဌ (တိ) [ကေ+နိဋ္ဌ] တစ်ခုတည်းသော-အပြီးအဆုံး-ပြီးဆုံးမှု-ရှိသော (နိဗ္ဗာန်, အရဟတ္တဖိုလ်)။ မဂ္ဂဖလာနိ ကောရမ္မဏတ္တာ ကေနိဋ္ဌတ္တာ စ ကေတ္တဝိမောက္ခော။ ပဋိသံ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၅၇။ ကေနိဋ္ဌာတိ စ နိဗ္ဗာနံ, အရဟတ္တံ ဝါ။ ပဋိသံ၊ဂံ။၃၀၂။

ကေနိန္ဒာဒ (ပု၊နဝ) [ကေ+နိန္ဒာဒ] (၁) တစ်ပြိုင်နက်-သော-ဖြစ်သော-ပဲ့တင်ထပ်သံ။ (မအူ၊သူ။ ဂဏ္ဌိ၊သစ်။) (ဘာသာဋီကာ၌-"တစ်

ပြိုင်နက်ပဲ့တင်သံရှိသည်"ဟု အနက် ပေးသည်။) (တိ)(၂) တစ်ပြိုင်နက်ဖြစ်သော ပဲ့တင်သံ ရှိသော။

(၁) ပထဝီတလတော ယာဝ ဗြဟ္ဓလောကာ, တာဝ ကေကောလာဟလံ ကေနိန္ဒာဒံ အဟောသိ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၁။၇၁။ ကေနိန္ဒာဒန္တိ ကေတော ပဝတ္တနိဂ္ဂေါသံ။ သာရတ္ထ၊၁။၁၈၀။ ယထာ မဟာမေဃော ပဌမံ မန္ဒနိဂ္ဂေါသေန ထနယိတ္ဝာ ပုန သကလနဒီကန္ဒရာနိ ကေနိန္ဒာဒံ ကရောန္တော။ ဣ တိဝုတ်၊ဋ္ဌ။၂၂၈။ **(တိ)(၂)** သကလဟိမဝန္တော ကေနိန္ဒာဒေါ အဟောသိ။ သံ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၅၉။ (-သံ၊ဋီ၊၁။၂၉၄။)

ကေနိန္ဒာဒသဒ္ဒ (ပု) [ကေနိန္ဒာဒ+သဒ္ဒ] တစ်ပြိုင်နက်ဖြစ်သော ပဲ့တင်ထပ်သော အသံ။ သကုဏသဃ်ဿ စ နိကူဇိတံ ကေနိန္ဒာဒသဒ္ဒံ ကီ တွံ န အဿောသီတိ ပုစ္ဆတိ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၇။၃၄၆။

ကေနိပါတ (ပု) [ကေ+နိပါတ] (၁) တစ်ပေါင်းတည်း-တစ်စုတစ်ဝေးတည်း-ကျရောက်ရာ (အရပ်ဌာန၊ ဆိပ်)။ (၂) တစ်ခုတစ်ခုသော ဂါထာ-ကျရောက်ရာ-ပါဝင်ရာ ပါဋိတော်၊ ဂါထာ တစ်ခု တစ်ခု ပါဝင်သော ပါဋိတော်။ (ကေနိပါတ်ဇာတ်။ ကေနိပါတ် ထေရဂါထာ-စသည်။ ဇာ၊၁။၁-၃၅။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၁၁-၅၃၈။) (ဇာတကပါဋိအဋ္ဌကထာ ခေါင်းစည်းတို့၌ "ကေကနိပါတ" ဟု သုံးနှုန်းသည်။ ဇာ၊၁။၃၅- ဝဂ္ဂုဒ္ဒါနဂါထာ၌ "ကေနိပါတမှိ လက်တံ" ဟု တွေ့ရသည်။)

(၁) ယံ ယံ မနုဿာနံ အာယာစနဥပဟာရကရဏာရဟံ ယက္ခဋ္ဌာနံ ပုပ္ပ ဓူပမံသ ရုဟိရ ဝသာ မေဒ ပိဟက ပပ္ပါသ သုရာမေရယာဒီဟိ ဩကိဏ္ဏကိလိန္နဓရဏိတလံ ကေနိပါတံ ဝိယ ယက္ခရက္ခသပိသာစာနံ။ မ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၂၃။

(၂) နိပါတနံ နိက္ခိပနန္တိ နိပါတော၊ ကော ကေကော ဂါထာနံ နိပါတော နိက္ခေပေါ တ္ထောတိ ကေနိပါတော။ ထေရ၊ဋ္ဌ၊၁။၃။ တထာ ဟိ ကေနိပါတေ ပညာသသတံ။ သီ၊ဋီ၊သစ်၊၁။၁၃၂။

ကေနိပါတတိတ္ထ (န) [ကေနိပါတ+တိတ္ထ] တစ်ပေါင်းတည်း-တစ်စုတစ်ဝေးတည်း-ကျရောက်ရာ ရေသောက်ဆိပ်။ တစ်ခုတည်းသော (ငှက်တို့) ကျရောက်ရာ ရေဆိပ်၊ ငှက်အပေါင်းတို့ သက်ဆင်းကျရောက်ရာ တစ်ခုတည်းသော ရေဆိပ်။ ကေနိပါတတိတ္ထမိဝ စ ဒေဝမနုဿနယနဝိဟဂ်ါန(ဝိ၊ဋ္ဌ၊၁။၉။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၀)နွှိ ကေသ္မီ ပါနီယတိတ္ထေ သန္နိပတန္တာ ပက္ခိနော ဝိယ သဗ္ဗေသံ ဇနာနံ စက္ခူနိ မဏ္ဍပေယေဝ နိပတန္တီတိ ဒေဝမနုဿာနံ နယနသခ်ါတဝိဟဂ်ါနံ ကေနိပါတတိတ္ထမိဝ စ။ သာရတ္ထ၊၁။၅၇။ (-ဝိမတိ၊၁။၁၅။ သီ၊ဋီ၊သစ်၊၁။၇၃။) (ဝဇိရ။၂၂-၌ ကေတော တ္ထေ နိပတန္တီတိ ကေနိပါတနံ-ဟု ရှိသည်။)

ကေနိပါတန (န) [ကေ+နိ+ပတ+ယု] တစ်ပေါင်းတည်း-တစ်စုတစ်ဝေးတည်း-ကျရောက်ရာ။ အထက်ပုဒ်ကြည့်။

ကေနိဗ္ဗာနဂမနမဂ္ဂ (ပု) [ကေနိဗ္ဗာန+ဂမနမဂ္ဂ] တစ်ခုသောနိဗ္ဗာန်သို့သာ သွားရာလမ်း။ ကေံ နိဗ္ဗာနမေဝ ဂစ္ဆတီတိ ဝုတ္တံ ဟောတိ၊ တသ္မာ ကောယနမဂ္ဂေါတိ ကေနိဗ္ဗာနဂမန-မဂ္ဂေါ။ ပဋိသံ၊ဌ၊၂။၈၅။ မဟာနိ၊ဌ။၃၉၁။

ကေနိဗ္ဗာနပဝေသနဟေတု (ပု) [ကေနိဗ္ဗာနပဝေသန+ဟေတု] တစ်ခုသောနိဗ္ဗာန်သို့-ဝင်ခြင်း၏အကြောင်း-ဝင်ကြောင်း (တရား)။ ကေနိဗ္ဗာနပဝေသနဟေတုဘာဝံ ပန ဒ-ဿေတုံ "ယထာ"တိအာဒိမာဟ။ ဒီ၊ဋီ၊၂။၂၉၀။ မ၊ဋီ၊၁။၃၄၁။

ကေနိမန္တန (န) [ကေ+နိမန္တန] အတူပင့်ဖိတ်ရာ။ ကေနိမန္တနံ ဂစ္ဆတိ။ သာရတ္ထ၊၁။၄၃၀။ (ဒီ၊ဌ၊၂။၁၃။ အံ၊ဌ၊၁။၂၂၉-တို့၌ "ကေတော နိမန္တနံ ဂစ္ဆတိ"ဟု ရှိသည်။ ထိုသို့ရှိသည်က ပို၍ သင့်လျော်သည်။ "ကေတော = အတူတကွ တစ်ပေါင်းတည်း၊ နိမန္တနံ= ပင့်ဖိတ်ရာသို့၊ ဂစ္ဆတိ= သွား၏" ဟု အနက်ပြန်ဆိုရမည်။)

ကေနိမုဇ္ဇန (န) [ကေ+နိမုဇ္ဇန] တစ်ခုသော-တစ်ကြိမ်-(ရေ၌) ငုပ်ခြင်း။ ယေပိ "ကေ-နိမုဇ္ဇနေနေဝ ပါပသုဒ္ဓိ ဟောတီ"တိ ဝေံ-ဒိဋ္ဌိကာ။ ဥဒါန၊ဌ။၆၇။ သာရတ္ထ၊၃။၂၀၇။

ကေနိရောဓ (တိ) [ကေ+နိရောဓ] အတူတကွ ချုပ်ခြင်းရှိသော။ ကတိ ကထိနုဒ္ဓါရာ ဧ-ကုပ္ပါဒါ ကေနိရောဓာ။ ဝိ၊၅။၃၁၂။ ကုပ္ပါဒါ ကေနိရောဓာတိ ဥပ္ပဇ္ဇမာနာပိ ကေတော ဥပ္ပဇ္ဇန္တိ၊ နိရုဇ္ဇမာနာပိ ကေတော နိရုဇ္ဇန္တိ။ ဝိ၊ဌ၊၄။၂၁၄။ ကေနိရောဓာတိ အတ္ထာရေန သဟ နိရောဓာ။ ကခ်၊ဋီ။၆၄။ (-အဘိ၊က။၂၅၂။ မဟာနိ။၂။ မဟာနိ၊ဌ။၂၁။ မ၊ဋီ၊၂။၂၆၂။)

ကေနိသဇ္ဇာ (ထီ) [ကော+နိသဇ္ဇာ] တစ်ခုသော ထိုင်ခြင်း၊ တစ်ထိုင်တည်း။ ကေနိသဇ္ဇာယ ဝေ အဘုဉ္ဇိတွာ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋီ၊၁။၉၅။

ကေနီလ (တိ) [ကေ+နီလ] တစ်ခဲနက် ညို သော။ အပညာယမာနဝိဝရာနိ အသမ္ဘိန္ဒ-ဝဏ္ဏာနိ ကေနီလာနေဝ ဟုတွာ ဒိဿန္တိ။ ဒီ၊ဌ၊၂။၁၅၂။ မ၊ဌ၊၃။၁၇၈။ အံ၊ဌ၊၁။၄၀၇။ အံ၊ဌ၊၃။၂၄၄။ အဘိ၊ဌ၊၁။၂၃၄။

ကေနီဝရ (ပု) [ကေ+နီဝရ] လက်ကောက်တစ်ကွင်း။ ဣမသ္မိ မေ သမဏ ဟတ္ထေ၊ ပဋိမုဏ္ဍော ကေနီဝရော။ ဇာ၊၂။၁၇၃။ ဇာ၊ဌ၊၆။၇၉။

ကေနီဝရဏ (ပု) [ကေ+နီဝရဏ] တစ်ခုသော နီဝရဏတရား။ ကေနီဝရဏ(ဣတိဝုတ်။၂၀၀)မ္ပိတိ ကေနီဝရဏဓမ္မမ္ပိ။ ဣတိဝုတ်၊ဌ။၅၃။

ကေနီဝရဏဓမ္မ (ပု) [ကေ+နီဝရဏဓမ္မ] တစ်ခုသော နီဝရဏတရား။ အထက်ပုဒ်ကြည့်။

ကေနီဟာရ (ပု) [ကေ+နီဟာရ] တစ်ခုသော-နည်း-အခြင်းအရာ။ ယန္ဒူနာဟံ ဒွေပိ ဇနေ န ကေနီဟာရေန ဥဂ္ဂဏ္ဍာပေယျံ။ ဒီ၊ဌ၊၃။၉၀။ နာနာနီဟာရ-လည်းကြည့်။

ကေနေတ္တ (တိ) [ကေ+နေတ္တ] တစ်ခုတစ်ခုသော မျက်စိရှိသော၊ မျက်စိတစ်လုံးစီ ရှိသော၊သူ။ ကေနေတ္တာ ဘဝိဿာမ၊ စက္ခုံ

မေ ဒေဟိ ယာစိတော။ ဇာ၊၁။၃၁၆။ ကေ-နေတ္တာတိ ကေံ နေတ္တံ မယ့ံ ဒေဟိ၊ ဝေံ ဒ္ဒေပိ ကေကနေတ္တာ ဘဝိဿာမ။ ဇာ၊၄၊ ၄။၄၀၄။

ကေန္ဆ (တိ) [ကေ+အန္ဆ။ သာရတ္ထ၊၂။၄၂၃။ ကေ+တရ+ကွိ။ တေိ ဂစ္ဆတီတိ ကေော၊ သော ဝေ ကေန္ဆံ။ ကေံ တရတိ အတိက္ကမတီတိ ဝါ ကေန္ဆံ။ ဓာန်၊ဋီ။၄၁။ ကေော အန္ဆော ယဿ။ ဝိ၊ပိ၊ဓာန်။ ကောန္ဆ (သံ)] (၁) အလွန်အကဲ၊ အပြင်းအထန်။ (၂) စင်စစ်၊ ကေန်၊ အမှန်၊ ကေန်မှန်သော၊ မုချ၊ အမြဲ၊ မြဲသော၊ သံသယမရှိ စင်စစ်ကေန်မချတ်ဖြစ်လတ္တံ့သော၊ အရာခပ်သိမ်း တူသောအဖို့ဖြစ်သော။ (၃) တစ်ခုသော-အဖို့-အစွန်း၊ တစ်ဘက်။ (၄) အများ၊ များသော။ (၅) တူသော။ (၆) တစ်ခုသော-အဖို့-အစွန်း-ရှိသော။ (၇) တစ်ယောက်ထီးတည်း။

(၁) အလွန်အကဲ၊ အပြင်းအထန်။ ဘုသမတိသယော စ ဒဋ္ဌံ၊ တိဗ္ဗေကန္ဆာတိ-မတ္တဗာဋ္ဌာနိ။ ဓာန်။၄၁။

(၂) စင်စစ်၊ ကေန်၊ အမှန်၊ ကေန်မှန်သော၊ မုချ၊ အမြဲ၊ မြဲသော၊ သံသယမရှိ စင်စစ်ကေန်မချတ်ဖြစ်လတ္တံ့သော၊အရာခပ်သိမ်း တူသောအဖို့ဖြစ်သော။ ကေန္ဆံ အနိဋ္ဌံ ကေန္ဆံ အကန္ဆံ ကေန္ဆံ အမနာပံ။ မ၊၃။၂၀၃။ ကေန္ဆံ သုခသမပ္ပိတေ (စရိယာ။ ၄၀၀)တိ ကေန္ဆံ အစ္စန္ဆမေဝ သုခေန သမ-ဂီဘူတေ။ စရိယာ၊၄။၁၁၇။ ကေန္ဆေ ဝိပါ-ကေ သန္နိဿယတ္တာ။ မူလဋီ၊၁။၄၆။ ကေ-န္ဆေတိ အဝဿမ္ဘာဝိနိ။ အနုဋီ၊၁။၄၈။ နိဿံ-သယန္တိ အသန္ဒေဟေန၊ ကေန္ဆေနာတိ အ-တ္ထော။ ဥဒါန၊၄။၁၄၄။ ဒုဿီလာ လိဂ်ဂ္ဂဟ-ဏတော ပဌာယ ယထာဝိဟိတပဋိပတ္တိယာ အဘာဝတော ကေန္ဆာ လဇ္ဇိနောဝ၊ မဟာ-သံဃိကာဒိနိကာယန္တရိကာ ဝိယ။ ဝိမတိ၊ ၁။၁၂၈။ သဗ္ဗတ္ထ ယံ တထာ၊ သော ကေ-န္ဆော။ နီတိ၊သုတ္တ၊နှာ။၄၁၇။ ကေန္ဆတော (ဝတာရ၊ဂါထာ။၁၁၄၇)တိ နိယမတော။ ဝတာရ၊ဋီ၊၂။၂၉၁။ ကေန္ဆေနာ(အံ၊၄၊၁။ ၃၆၅)တိ ကေံသေန အဝဿန္တိ အတ္ထော။ အံ၊ဋီ၊၂။၂၂၂။ ကေံသ(၃)လည်းကြည့်။

(၃) တစ်ခုသော-အဖို့-အစွန်း၊ တစ်ဘက်။ တသ္မာ ပါဋိယံ ကေန္ဆေန ရူပိယ-ပက္ခေ ကောယေဝ တိကော ဝုတ္တော။ ဝိ၊၄၊၂။၂၇၆။ ကေန္ဆေန ရူပိယပက္ခေတိ ကေန အန္ဆေန ရူပိယပက္ခေ။ သာရတ္ထ၊ ၂။၄၂၃။ ကေန္ဆလောမီ-လည်းကြည့်။ (၄) အများ၊ များသော။ တံ ကေန္ဆတော အကု-သလမေဝ။ ဝိ၊၄၊၄။၄၀။ ကေန္ဆတောတိ ယေဘုယျေနာတိ အတ္ထော။ ဣတရထာ ဝိရုဇ္ဈတိ။ ဝဇိရ။၅၁၉။ (၅) တူသော။ ကေန္ဆစ္ဆန္ဒ-ကြည့်။ (၆) တစ်ခုသော-အဖို့-အစွန်း-ရှိသော။ ကေန္ဆဝါဒ-ကြည့်။ (၇) တစ်ယောက်ထီးတည်း။ ကေန္ဆသူရ-ကြည့်။

ကေန္ဆအကပ္ပိယ (တိ) [ကေန္ဆ+အကပ္ပိယ] စင်စစ် မအပ်စပ်သော။ နိမိတ္တကမ္မာဒိဝသေန လဒ္ဓါ ပန ကေန္ဆအကပ္ပိယော သီလဝိနာ-သနေန အနတ္ထာဝဟတ္တာ။ သီ၊ဋီ၊သစ်၊၂။ ၁၀၁။

ကေန္ဆအကုသလ (တိ) [ကေန္ဆ+အကုသလ] စင်စစ်အကုသိုလ်။ ယာယ စေတနာယ ပိဝတိ၊ သာ ကေန္ဆအကုသလာ ဝေ ဟောတိ။ ဝိမတိ၊၁။၁၁၁။ (-သာရတ္ထ၊၂။၃၅၃။)

ကေန္ဆအကုသလစိတ္တ (နာ) [ကေန္ဆ+အကုသလစိတ္တ] စင်စစ်အကုသိုလ်စိတ်။ ဥပသမွဒါဒိနံ ကေန္ဆအကုသလစိတ္တေနေဝ အကတ္တုမ္ပတ္တာ ပဏ္ဍတ္တိဝဇ္ဇာနိ။ သာရတ္ထ၊၃။၁၂၈။

ကေန္ဆအဇ္ဈောသာန (တိ) [ကေန္ဆ+အဇ္ဈောသာန] တူသော-အဆုံး-ပြီးဆုံးခြင်း-ရှိသော။ သဗ္ဗေဝ နု ခေါ မာရိသ သမဏ-ဗြာဟ္မဏာ ကေန္ဆဝါဒါ ကေန္ဆသီလာ ကေန္ဆဆန္ဒာ ကေန္ဆအဇ္ဈောသာနာ။ ဒီ၊၂။၂၂၅။ ကေန္ဆအဇ္ဈောသာနာတိ ကေန္ဆပရိယောသာနာ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၂။၃၂၉။ ကေပရိယောသာနာတိ သမာနနိဋ္ဌာနာ။ ဒီ၊ဋီ၊၂။၂၆၃။ (အဋ္ဌကထာဋ္ဌ "ကေန္ဆပရိယောသာနာ" ဟုရှိ၍ ဋီကာဋ္ဌ "ကေပရိယောသာနာ" ဟုရှိသည်။ ကေန္ဆသီလ-လည်းကြည့်။)

ကေန္ဆအနဝဇ္ဇသဘာဝ (တိ) [ကေန္ဆ+အနဝဇ္ဇသဘာဝ] စင်စစ်အပြစ်ကင်းသော သဘောရှိသော။ အလောဘာဒီနမွိ ကေန္ဆအနဝဇ္ဇ-သဘာဝါနံ ကာရဏာဿ တဗ္ဘိဓုရတာယ နတ္ထေဝ အကုသလဝိပါကဘာဝေါ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ဋီ၊၂။၁၂၆။

ကေန္ဆအမနာပ (တိ) [ကေန္ဆ+အမနာပ] စင်စစ်-စိတ်နှလုံးကို မပွားစေတတ်-မြတ်နိုးဖွယ် မရှိ-မမြတ်နိုးအပ်-သော၊သူ။ ပဋ္ဌဟိ အ-ဂေါဟိ သမန္နာဂတော မာတုဂါမော ကေ-န္ဆအမနာပေါ ဟောတိ ပုရိသဿ။ သံ၊၂။ ၄၃၆။

ကေန္ဆအလာဘီ (တိ) [ကေန္ဆ+အလာဘီ] စင်စစ် ချာန်မရသော၊သူ။ ယထာ အမရာ-ဝိက္ခေပိကဝါဒါ ကေန္ဆအလာဘိဝသေနေဝ ဒဿိတာ။ ဒီ၊ဋီ၊၁။၁၆၄။ (-သီ၊ဋီ၊သစ်၊၁။ ၄၄၇။)

ကေန္ဆအသပ္ပါယ (တိ) [ကေန္ဆ+အသပ္ပါယ] စင်စစ် မလျောက်ပတ်သော။ နိမိတ္တကမ္မာဒိ-ဝသေန လဒ္ဓါ ပန ယာ္ဝဿ သေဝမာန-ဿ အကုသလာ ဓမ္မာ အဘိဝဍ္ဎန္တိ၊ ကုသ-လာ ဓမ္မာ ပရိဟာယန္တိ၊ အယံ ကေန္ဆ-အသပ္ပါယော၀။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၆၈။ မ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၆၀။

ကေန္ဆအသုဘ (တိ) [ကေန္ဆ+အသုဘ] စင်စစ် မတင့်တယ်သော။ ဧဝံ နိစ္စသုခတ္တဘာဝ-သုညေ ကေန္ဆအသုဘေ စာပိ ... ဝဋ္ဋံ ဒဿေတွာ။ သုတ္တနိ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၄၁။

ကေန္ဆဏ္ဍဋ္ဌ (တိ) [ကေန္ဆ+ဏ္ဍဋ္ဌ] စင်စစ်အလို ရှိအပ်သော။ နိဗ္ဗာနံ ပန ကေန္ဆဏ္ဍဋ္ဌမေဝ။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၂။၉။

ကေန္ဆဥပါဒိန္န (တိ) [ကေန္ဆ+ဥပါဒိန္န] စင်စစ်-ကေန်-ကမ္မဇရုပ်ဖြစ်သော။ စက္ခာယတ-နာဒီနိ ကေန္ဆဥပါဒိန္နတ္တာ ဝုတ္တာနိ။ အဘိ၊ ဋ္ဌ၊၁။၃၇၂။ (-အနုဋီ၊၃။၁၂၄။)

ကေန္ဆဥပါယ (ပုံ) [ကေန္ဆ+ဥပါယ] စင်စစ်-မုချ-ဖြစ်သော အကြောင်း။ အရိယဓမ္မာ-ဓိဂမဿ ကေန္ဆဥပါယဘူတံ ဝိပဿနာမဂ္ဂံ သောတုကာမံ ဇနံ။ မ၊ဋီ၊၂။၂၃၃။

ကေန္ဆကေတာပဋိသေဓ (ပု) [ကေန္ဆကေတာ+ပဋိသေဓ] စင်စစ်-တစ်ခုတည်း-တူသည်-၏အဖြစ်ကိုတားမြစ်ခြင်း။ ထို့ စ ကေန္ဆ-ကေတာပဋိသေဓေန "သယံ ကတံ သုခံ ဒုက္ခ"န္တိ ဣမံ ဒိဋ္ဌိ နိဝါရေတိ၊ ကေန္ဆနာန-တာပဋိသေဓေန "ပရံ ကတံ သုခံ ဒုက္ခ"န္တိ။ မူလဋီ၊ ၂။၁၁၂။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋီ၊ ၂။၃၁၄။ (-အနုဋီ၊ ၂။၁၂၅-၆။)

ကေန္ဆကေတ္ထ (တိ) [ကေန္ဆ+ကေတ္ထ] စင်စစ် တူသောအနက်ရှိသော။ ကုသလကုသလ-သဒ္ဒါနံ ဝိယ ကေန္ဆကေတ္ထတံ, ကုသလဗျပ-စက္ခုမသဒ္ဒါနံ ဝိယ ကေန္ဆနာနတ္ထတံ ဝိက-ပ္ပေတ္တာ။ မူလဋီ၊၁။၃၅။

ကေန္ဆဩဇာရိက (တိ) [ကေန္ဆ+ဩဇာရိက] စင်စစ်ရုန့်ရင်းသော။ အာသဝစာရော နာမ ကေန္ဆဩဇာရိကော။ အဘိ၊ဋီ၊ ၂။၁၄။

ကေန္ဆကဋုက (တိ) [ကေန္ဆ+ကဋုက] စင်စစ်-ခါး-စပ်-ကြမ်း-တမ်း-ဆင်း-ရဲ-သော။ ကေ-န္ဆကဋုကံ ယောရံ၊ နိရယံ ပပတိ်ဿဟံ။ ပေတ။၁၃၄။ ကေန္ဆကဋုကန္တိ ကေန္ဆေနေဝ အနိဋ္ဌဆဖဿာယတနိကဘာဝတော ကေ-န္ဆဒုက္ခန္တိ အတ္ထော။ ပေတ၊ဋီ။၄၈။

ကေန္ဆကပ္ပိယ (တိ) [ကေန္ဆ+ကပ္ပိယ] စင်စစ် အပ်စပ်သော။ နဠမယာဒယော ကေန္ဆ-ကပ္ပိယာယေဝ။ ဝိ၊ဋီ၊၃။၃၇၃။

ကေန္ဆကမ္မဇ (တိ) [ကေန္ဆ+ကမ္မဇ] စင်စစ် ကံကြောင့်ဖြစ်သော။ ဇီဝိတိန္ဒြိယဿ ကေ-န္ဆကမ္မဇတ္တာ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋီ၊ ၂။၉၆။

ကေန္ဆကမ္မသမုဋ္ဌာန (တိ) [ကေန္ဆ+ကမ္မသမုဋ္ဌာန] စင်စစ်-ကံကြောင့်ဖြစ်-ကမ္မဇရုပ်ဖြစ်-သော။ ဇီဝိတံ ဘာဝေါ ကာယပသာဒေါ စက္ခုပသာဒေါတိ စတ္တာရိ ကေန္ဆကမ္မသ-မုဋ္ဌာနာနေဝ။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၄၅။

ကေန္ဆကရဏီယ (တိ) [ကေန္ဆ+ကရဏီယ] စင်စစ် ပြု-သင့်-ထိုက်-အပ်-သော။ သဂိဟ-ကေန ဆိန္နိတဗ္ဗံ ဆိန္နိတ္တာ ကေန္ဆကရဏီယံ ကရောတု။ ဒီ၊ဋီ၊၁။၂၃။

ကေန္ဆကလျာဏ (တိ) [ကေန္ဆ+ကလျာဏ] စင်စစ်ကောင်းမြတ်သော။ လောကုတ္တရာ ဧဝ ဟိ သီလာဒိဓမ္မာ ကေန္ဆကလျာဏာ နာမ အကုပ္ပသဘာဝတ္တာ။ ဣတိဝုတ်၊ဋ္ဌ။၂၈၉။

ကေန္ဆကာရဏ (နာ) [ကေန္ဆ+ကာရဏ] စင်စစ်-မှု၍-ဖြစ်သော အကြောင်း။ ဒုက္ခကွယ်သ စ ကေန္ဆကာရဏံ ဒီပေတိ။ ဣတိဝုတ်၊ ဋ္ဌ။၅၁။ (-ဥဒါန၊ဋ္ဌ။၁၂၉။ သာရတ္ထ၊၁။၂၃၆။)

ကေန္ဆကာဋ္ဌက (တိ) [ကေန္ဆ+ကာဋ္ဌက] စင်စစ် မည်းညစ်သော။ ကေန္ဆကာဋ္ဌကေဟိ အကု-သလေဟိ ဓမ္မေဟိ။ အံ၊၂။၄၀၃။ (-အဘိ၊ ပု။၁၈၁။ အံ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၄၈။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၀၁။ အံ၊ဋီ၊၃။၁၅၄။)

ကေန္ဆကုသလ (တိ) [ကေန္ဆ+ကုသလ] စင်စစ် ကုသိုလ်ဖြစ်သော။ ဣမေ ခေါ တေ အာနန္ဒ ဓမ္မာ ကေန္ဆကုသလာ ကုသလာယာတိကာ၊ မ၊၃။၁၅၆။

ကေန္ဆဂတ (တိ) [ကေန္ဆ+ဂတ] (၁) တစ်ခုသော အဖို့ရှိသည်၏အဖြစ်သို့ရောက်သော၊ စင်စစ်

ကြည်ညိုခြင်းသို့ ရောက်သော၊ မတုန်လှုပ်ခြင်းသို့ ရောက်သော။ (၂) တစ်ခုသော-အစွန်းသို့ ရောက်-အစွန်း၌ဖြစ်-သော။

(၁) နိဝိဋ္ဌသဒ္ဒါ နိဝိဋ္ဌပေမော ကေန္ဒ-ဂတော အဘိပွသန္နော။ အံ၊၂။၂၈၇။ ကေန္ဒဂတောတိ ကေန္ဒံ ဂတော၊ အစလ-ပွတ္တောတိ အတ္ထော။ အံ၊ဋ္ဌ၊၃၀။ (-ပ ဋိသံ၊ဋ္ဌ၊၁။၆၅။) ကေန္ဒဂတောတိ ကံသ-မွတ္တော။ ပဋိသံ၊ဂံ။၉၂။

(၂) ဒ္ဝိန္နံ အန္တာနံ ကေန္ဒဂတတ္တာပိ ဒိဋ္ဌဂတံ။ ပဋိသံ၊ဋ္ဌ၊၂။၄၅။ မဟာနိ၊ဋ္ဌ။၂၁၁။ ကေန္ဒဂတတ္တာတိ တေသု ပစ္ဆိမန္တဝေသန ပဝတ္တတ္တာ။ ပဋိသံ၊ဂံ။၂၄၆။

ကေန္ဆဂမ္ဘီရ (တိ) [ကေန္ဆ+ဂမ္ဘီရ] စင်စစ် နက်နဲသော။ နနု သေ ပဋိစ္စသမုပ္ပါဒေါ ကေန္ဆ-ဂမ္ဘီရော၀။ ဒီ၊ဋ္ဌီ၊၂။၈၂။ သံ၊ဋ္ဌီ၊၂။၉၉။

ကေန္ဆဂရုက (တိ) [ကေန္ဆ+ဂရုက] စင်စစ် လေးသော။ ကေန္ဆဂရုကေဟိ နိ၀ရကေဟိ။ ၀ိသုဒ္ဓိ၊ဋ္ဌီ၊၂။၃၂။

ကေန္ဆဂရုတရသာ၀ဇ္ဇ (တိ) [ကေန္ဆ+ဂရုတရ သာ၀ဇ္ဇ] စင်စစ်အလွန်ကြီးလေးသော အပြစ်ရှိသော။ ဒိဋ္ဌ နာမ သဂ္ဂံ ဥပနေတုံ သမတ္ထာ နာမ နတ္ထိတိ ၀ုတ္တံ၊ ကသ္မာ? ကေန္ဆဂရုတရသာ၀ဇ္ဇဘာ၀တော။ အံ၊ဋ္ဌီ၊၁။ ၂၂၅။

ကေန္ဆစိတ္တသမုဋ္ဌာန (တိ) [ကေန္ဆ+စိတ္တသမုဋ္ဌာန] စင်စစ်-စိတ်လျှင်ဖြစ်ကြောင်း-ရှိ-စိတ်ကြောင့် ဖြစ်-သော။ စိတ္တဿ ဘင်္ဂက္ခဏေတိ ဣဒံ ကာယသင်္ခါရဿ ကေန္ဆစိတ္တသမုဋ္ဌာနတ္တာ ၀ုတ္တံ။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၃။၃၁၆။

ကေန္ဆဆန္န (တိ) [ကေန္ဆ+ဆန္န] တူသော-အလို-အယူရှိသော၊သူ။ ကေန္ဆဆန္နာ(ဒီ၊၂။၂၂၅)တိ ကေလဒ္ဓိကာ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၂။၃၂၉။ ကေလဒ္ဓိ-ကာတိ သမာနလဒ္ဓိကာ။ ဒီ၊ဋ္ဌီ၊၂။၂၆၃။ ကေန္ဆအဇ္ဈာသာန-လည်းကြည့်။

ကေန္ဆတိဒိဏ (တိ) [ကေန္ဆ+တိဒိဏ] စင်စစ်-ထက်-ကြမ်းတမ်း-ခြင်း။ နေကန္ဆမုဒုနာ သက္ကာ၊ ကေန္ဆတိဒိဏေန ၀၊။ ဇာ၊၁။၂၅၄။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၄။၁၉၃။

ကေန္ဆတိမ္ဗ (တိ) [ကေန္ဆ+တိမ္ဗ] စင်စစ်-ထူထဲ-ကြမ်းတမ်း-သောဆင်းရဲရှိသော။ ကေန္ဆတိမ္ဗံ နိရယံ ပတာယံ။ ပေတ။၁၈၂။ ကေန္ဆတိမ္ဗန္တိ ကေန္ဆေနေ၀ တိဒိဏဒုက္ခံ၊ နိယတမဟာ-ဒုက္ခန္တိ အတ္ထော။ ပေတ၊ဋ္ဌ။၂၀၅။

ကေန္ဆတိရောက္ခ(က) (တိ) [ကေန္ဆ+တိရောက္ခ (က)] စင်စစ် မျက်ကွယ်ဖြစ်သော။ ကေန္ဆ-တိရောက္ခဿ (ကေန္ဆတိရောက္ခကဿ) မ-နောကမ္မဿ သမ္မုခတာ နာမ ဝိညတ္တိ-သမုဋ္ဌာပနေ၀သေနေ၀ ဟောတိ။ သာရတ္ထ၊ ၃။၄၅၈။ မ၊ဋ္ဌီ၊၂။၃၀၆။ (အံ၊ဋ္ဌီ၊၃။၉၀-အလား တူပါဋိဋ္ဌ် "ကေန္ဆပရမ္မုခဿ"ဟု ရှိသည်။)

ကေန္ဆတိဟေတုက (တိ) [ကေန္ဆ+တိဟေတုက] စင်စစ်တိဟိတ်ဖြစ်သော။ ဂူပါဂူပါ၀စရာ ပနေတ္ထ ကေန္ဆတိဟေတုကတ္တာ နံ ဂဟိ-တာ။ ပဋိသံ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၆၄။

ကေန္ဆဒန္ဆ (တိ) [ကေန္ဆ+ဒန္ဆ] စင်စစ်-ဆုံးမအပ်

ပြီး-ယဉ်ကျေး-သော၊သူ။ အရဟတ္တပ္ပတ္တာပန ကေန္ဆဒန္ဆာ နာမ ဟောန္တိ။ ဓမ္မ၊ဌ၊၁။ ၃ရ၁။ (-ထေရ၊ဌ၊၁။၉၀။)

ကေန္ဆဒီဃ (တိ) [ကေန္ဆ+ဒီဃ] စင်စစ် ရှည်လျားစွာသော။ ဝဋ္ဋပတိတဿ ပန ဗာလ-ပုထုဇ္ဇနဿ အနုမတဂ္ဂသံသာရဝဋ္ဋံ ကေန္ဆ-ဒီဃမေဝ။ သံ၊ဌ၊၁။၁၃၃။

ကေန္ဆဒုက္ခ (တိ) [ကေန္ဆ+ဒုက္ခ] စင်စစ် ဆင်းရဲသော၊ အမြဲမပြတ်-ဆင်းရဲခြင်းရှိ-ဆင်းရဲ-သော။ ကေန္ဆဒုက္ခာ တိဗ္ဗာ ကဋုကာ ဝေဒနာ။ မ၊၁။၁၀၆။ ကေန္ဆဒုက္ခာတိ နိစ္စ-ဒုက္ခာ နိရန္တရဒုက္ခာ။ မ၊ဌ၊၁။၃၄၂။ ကေန္ဆ-ဒုက္ခာတိ ကေန္ဆေန ဒုက္ခာ အစ္ဆန္တဒုက္ခာ။ မ၊ဋီ၊၂။၃၁။ (-မ၊၂။၅၂။ သံ၊၁။၃၈၃။ သံ၊၂။၅ရ။ အံ၊၁။ ၅၅၄။ မ၊ဌ၊၃။ရ၃။ သံ၊ဌ၊၂။၁၄၄၊၂၅၆။ အံ၊ဌ၊၂။၃၉၁။)

ကေန္ဆဒုက္ခဝေဒနီယ (တိ) [ကေန္ဆဒုက္ခ+ဝေဒနီယ] စင်စစ်-အမြဲမပြတ်-ဆင်းရဲကို ခံစားရသော။ နနု ဘန္တေ နာဂသေန နိရယော ကေန္ဆဒုက္ခဝေဒနီယော။ မိလိန္ဒ။၁၅၀။

ကေန္ဆဒုက္ခသမင်္ဂီ (တိ) [ကေန္ဆဒုက္ခ+သမင်္ဂီ] စင်စစ်ကေန်-အမြဲမပြတ်-ဆင်းရဲနှင့် ပြည့်စုံသော၊သူ။ ကေန္ဆသုခသမင်္ဂီ-ကြည့်။

ကေန္ဆဒုက္ခိတာ (ထီ) [ကေန္ဆဒုက္ခီ+တာ] စင်စစ် အမြဲမပြတ်-ဆင်းရဲခြင်းရှိသည်၏အဖြစ်။ ဒေဝတာနဉ္စိ ကေန္ဆသုခိတာယ သတိ ထိရာန ဟောတိ၊ နေရယိကာနံ ကေန္ဆဒုက္ခိတာ-ယ။ အံ၊ဌ၊၃။၂ရ၃။

ကေန္ဆဒုက္ခီ (တိ) [ကေန္ဆဒုက္ခ+ဣ] စင်စစ်-အမြဲမပြတ်-ဆင်းရဲရှိသော။ ကေန္ဆဒုက္ခီ အတ္တာ ဟောတိ။ ဒီ၊၁။၂၉။ သံ၊၂။၁၈၀။ (-ဒီဌ၊၁။၁၁၀။ သံ၊ဌ၊၂။၃၁ရ။ မ၊ဌ၊၄။၁၅။)

ကေန္ဆဒုက္ခူပါဒန (တိ) [ကေန္ဆဒုက္ခ+ဥပါဒန] စင်စစ်-အမြဲမပြတ်-ဆင်းရဲကို ဖြစ်စေတတ်သော။ ဧဝံ ဘဝစက္ကမ္ပိ ကေန္ဆဒုက္ခူပါဒ-နတော၀ "နိစ္စနိမ္မထန"န္တိ ဝုတ္တံ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋီ၊ ၂။၃၄၈။

ကေန္ဆဒုဿီလ (တိ) [ကေန္ဆ+ဒုဿီလ] စင်စစ်--သီလမရှိ-ဒုဿီလဖြစ်-သော၊သူ။ အစ္ဆန္ဒ-ဒုဿီလျန္တိ ကေန္ဆဒုဿီလဘာ၀ေါ။ ဓမ္မ၊ဌ၊ ၂။၉ရ။ နေတ္တိ၊ဌ။၂၆၁။

ကေန္ဆဓမ္မကထိက (တိ) [ကေန္ဆ+ဓမ္မကထိက] စင်စစ်-တရား၊ဟောတတ်သော-ဓမ္မကထိက ဖြစ်သော၊သူ။ တသ္မာ အာဘိဓမ္မိကော ဘိက္ခု ... ပဋ္ဌံ ကထေဿတီတိ အယမေ၀ ကေန္ဆဓမ္မကထိကော နာမ ဟောတိ။ အဘိ၊ ဌ၊၁။၃၀။ ယော ဟိ ဝိပဿနံ် မဂ္ဂံ အနု-ပါဒါဝိမုတ္တိ ပါပေတ္တာ ကထေတုံ သက္ကော-တိ၊ သော ကေန္ဆဓမ္မကထိကော။ သံ၊ဋီ၊၂။ ၃၉။

ကေန္ဆဓမ္မကထိကဘာ၀ (ပု) [ကေန္ဆဓမ္မကထိက+ဘာ၀] စင်စစ်-တရား၊ဟောတတ်သူ-ဓမ္မကထိက-၏အဖြစ်။ ထေရဿ ဣမသ္မိံ ဌာနေ ကေန္ဆဓမ္မကထိကဘာ၀ေါ ပါကဋော အဟောသိ။ မ၊ဌ၊၂။၆၅။

ကေန္ဆဓမ္မဝိသယ (တိ) [ကေန္ဆ+ဓမ္မဝိသယ]

စင်စစ်ဓမ္မလျှင် အရာရှိသော။ နိပ္ပရိယာယာ တတ္ထ ဓမ္မပဋိသမ္ဘိဒါ ကေန္ဆဓမ္မဝိသယတ္တာ။ မူလဋီ၊၂။၁၉၆။

ကေန္ဆနဝတ္တဗ္ဗာရမ္မဏ (တိ) [ကေန္ဆ+နဝတ္တဗ္ဗာရမ္မဏ] စင်စစ် အတိတ်အနာဂတ်ပစ္စုပ္ပန်ဟု မဆိုအပ်သော ပညတ်တရားလျှင် အာရုံရှိသော။ ရူပါဝစရတိကစတုက္ကဈာနာဒီနိ အတိတာနာဂတပစ္စုပ္ပန္နေသု ကေဓမ္မမ္ပိ အာရဗ္ဘ အပ္ပဝတ္တိတော ကေန္ဆနဝတ္တဗ္ဗာရမ္မဏာနေဝါတိ ဝေဒိတဗ္ဗာနိ။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၁။ ၄၄၇။

ကေန္ဆနာနတာ (ထီ) [ကေန္ဆ+နာနတာ] စင်စစ်ထူးသည်၏အဖြစ်။ အထာပိ ကေန္ဆနာနတာ ဘဝေယျ၊ န ခီရဿာဓီနော ဒဓိ သိယာ။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၅၅။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၂။၁၈၇။

ကေန္ဆနာနတာပဋိသေဓ (ပု) [ကေန္ဆနာနတာ+ပဋိသေဓ] စင်စစ်ထူးသည်၏အဖြစ်ကိုတားမြစ်ခြင်း။ ကေန္ဆကေတာပဋိသေဓ-ကြည့်။

ကေန္ဆနာနတ္တ (န) [ကေန္ဆ+နာနတ္တ] စင်စစ်ထူးသည်၏အဖြစ်။ ဣဓာပိ ဟိ ဟေတု-ဟေတုသမုပ္ပန္နဝိညာဏာနံ ကေန္ဆမေကတ္တေ သတိ န မနုဿဂတိကော ဒေဝဂတိ-ဘူတော (ဒေဝဂတိသမ္ဘူတော) သိယာ၊ ကေန္ဆနာနတ္တေ န ကမ္ပဝတော ဖလံ သိ-ယာ။ မူလဋီ၊၂။၁၁၂။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋီ၊၂။၃၁၄။

ကေန္ဆနာနတ္ထ (တိ) [ကေန္ဆ+နာနတ္ထ] စင်စစ်ထူးသောအနက်ရှိသော။ ကေန္ဆကေတ္ထ-ကြည့်။

ကေန္ဆနိက္ကိလေသ (တိ) [ကေန္ဆ+နိက္ကိလေသ] စင်စစ် ရာဂစသော-ကိလေသာ-အညစ် အကြေး-ကင်းသော၊သူ။ ကေန္ဆနိက္ကိလေ-သောတိ ဗုဒ္ဓေါ။ ပဋိသံ။၁၇၂။ ခုဒ္ဒက၊ဋ္ဌ။၅။ ဣတိဝုတ်၊ဋ္ဌ။၂၁၂။ (-ပဋိသံ၊ဋ္ဌ၊၂။၈၅။ မဟာနိ၊ဋ္ဌ။၃၉၀။ သာရတ္ထ၊၁။၂၉၆။)

ကေန္ဆနိစ္စ (တိ) [ကေန္ဆ+နိစ္စ] စင်စစ်မြဲသော။ ကေန္ဆနိစ္စဿ သတော နိဗ္ဗာနဿ ကုတော နိပ္ပရိယာယေန သဘာဂဿ သမ္ဘဝေါ။ မ၊ဋီ၊၂။၂၉၀။

ကေန္ဆနိဋ္ဌ (န) [ကေန္ဆ+နိဋ္ဌ] (၁) စင်စစ်-အမြဲ (အလုံးစုံသောသခါရတရားတို့၏ မဖြစ်ရာ၏အဖြစ်ကြောင့်) ပြီးဆုံးရာဖြစ်သော (နိဗ္ဗာန်)။ (တိ)(၂) စင်စစ်-အမြဲ-ပြီးဆုံးရာ နိဗ္ဗာန်ရှိသော။

(၁) အစ္စန္တဋ္ဌ တံ သဗ္ဗသခါရာနံ အပ္ပ-ဝတ္တိဋ္ဌာနတ္တာ နိဋ္ဌဋ္ဌာတိ အစ္စန္တနိဋ္ဌံ၊ ကေန္ဆနိဋ္ဌံ သတတနိဋ္ဌန္တိ အတ္ထော။ မဟာနိ၊ဋ္ဌ။၉၂။ **(တိ)(၂)** အစ္စန္တာ နိဋ္ဌာ အဿာတိ အစ္စန္တနိဋ္ဌော၊ ကေန္ဆနိဋ္ဌော သတတနိဋ္ဌောတိ အတ္ထော။ မ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၉၈။ အံ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၇၅။ အစ္စန္တနိဋ္ဌ၊ နိဋ္ဌ-တို့လည်းကြည်။

ကေန္ဆနိဋ္ဌရ (တိ) [ကေန္ဆ+နိဋ္ဌရ] စင်စစ်ကြမ်း တမ်းသော။ တ္ထေ ပန ပရေသံ မမ္မစ္ဆေဒ-နဝသေန ပဝတ္တိယာ ကေန္ဆနိဋ္ဌရတာယ သဘာဝေန ကာရဏဝေါဟာရေန စ ဝါ-စာယ ဖရုသသဒ္ဒပ္ပဝတ္တိ ဒဋ္ဌဗ္ဗာ။ သာရတ္ထ၊၁။၃၄၅။ ဒီ၊ဋီ၊၁။၁၁၉-၁၂၀။ (-သီ၊ဋီ၊သစ်၊၁။၃၃၈။)

ကေန္ဆနိန္ဒိတ (တိ) [ကေန္ဆ+နိန္ဒိတ] စင်စစ်ကဲ့ရဲ့အပ်သော။ မိစ္ဆာစာရောတိ ကေန္ဆနိန္ဒိတော လာမကာစာရော။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၃။၂၃၁။ မ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၀၂။ သံ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၃၄။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၄၁။

ကေန္ဆနိန္ဒ (တိ) [ကေန္ဆ+နိန္ဒ] စင်စစ်ညွတ်သော၊သူ။ တတော ပဌာယ မဟာဗောဓိယံ ကေန္ဆနိန္ဒတ္တာ ဗောဓိမှိ သတ္တော ဗောဓိသတ္တော။ ဒီ၊ဋီ၊၂။၁၉။

ကေန္ဆနိန္ဒဏ္ဍာသယ (တိ) [ကေန္ဆ+နိန္ဒဏ္ဍာသယ] စင်စစ် ညွတ်သော အလိုဆန္ဒရှိသော၊သူ။ အဏ္ဍတ္တိကဗလံ ယာ သမ္မာသမ္ဗောဓိယံ အတ္တသန္ဒိဿယာ ဓမ္မဂါရဝေန အဘိရုစိ ကေန္ဆနိန္ဒဏ္ဍာသယတာ။ စရိယာ၊ဋ္ဌ။၂၈၀။ သီ၊ဋီ၊သစ်၊၁။၂၅၇။

ကေန္ဆနိဗ္ဗိဒ (ပု) [ကေန္ဆ+နိဗ္ဗိဒ] စင်စစ်ငြီးငွေ့ခြင်း။ ဣဒံ ခေါ ပန မေ ပဥ္စသိခ ဗြဟ္မစရိယံ ကေန္ဆနိဗ္ဗိဒါယ ဝိရာဂါယ ... သံဝတ္တတိ။ ဒီ၊၂။၂၀၁။ (-အံ၊၁။၃၂။ ပဋိသံ။၄၆။ ဥဒါန။၁၁၉။) ကေန္ဆနိဗ္ဗိဒါယာတိ ကေန္ဆမေဝ ဝဋ္ဌေ နိဗ္ဗိန္ဒနတ္ထာယ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၆၄၊ (-၃၃၁။ အံ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၆၅။ ပဋိသံ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၀၁။ ဥဒါန၊ဋ္ဌ။၂၀၅။ မ၊ဋီ၊၁။၁၈၇။)

ကေန္ဆနိယတပရိစ္ဆေဒ (တိ) [ကေန္ဆ+နိယတပရိစ္ဆေဒ] စင်စစ်မြဲသောအပိုင်းအခြား ရှိသော။ ဥတ္တရကုရုကာနံ ပန ကေန္ဆနိယတပရိစ္ဆေဒမေဝ။ ဒီ၊ဋီ၊၁။၁၅၆။ အံ၊ဋီ၊၃။၂၅၂။

ကေန္ဆနိယျာန (န) [ကေန္ဆ+နိယျာန] (၁) စင်စစ် ထွက်မြောက်ခြင်း။ (တိ)(၂) စင်စစ်ထွက်မြောက်-တတ်-ကြောင်းဖြစ်သော။ (၁) နိယျာနိကော နိယျာတီတိ စ ကေန္ဆနိယျာနံ ဝုတ္တံ။ သီ၊ဋီ၊သစ်၊၂။၄၂၆။ (တိ)(၂) အောက်ပုဒ်ထောင့်ကွင်း နှင့် ကေန္ဆနိယျာနတာ-ကြည့်။

ကေန္ဆနိယျာနဂုဏ (တိ) [ကေန္ဆနိယျာန+ဂုဏ] စင်စစ် ထွက်မြောက်ကြောင်း ဂုဏ်ရှိသော။ တေဟိ စ ပဋိဝိဒ္ဓေါ ကေန္ဆနိယျာနဂုဏော ဓမ္မော အတ္ထိ။ စရိယာ၊ဋ္ဌ။၂၂၇။

ကေန္ဆနိယျာနဋ္ဌ (ပု) [ကေန္ဆနိယျာန+အတ္ထ] စင်စစ် ထွက်မြောက်ခြင်းအနက်။ အဝိပရိတဋ္ဌော ကေန္ဆနိယျာနဋ္ဌေန ဝေဒိတဗ္ဗော။ အနုဋီ၊၂။၁၇၆။ (-နေတ္တိ၊ဝိ။၈။)

ကေန္ဆနိယျာနတာ (ထီ) [ကေန္ဆနိယျာန+တာ] စင်စစ် ထွက်မြောက်-တတ်-ကြောင်းဖြစ်သောတရား၏အဖြစ်။ ဣဒါနိ တဿ မဂ္ဂဿ ကောယနဘာဝံ, တီသုပိ ကာလေသု ကေန္ဆနိယျာနတဥ္စ ဝိဘာဝေတုံ "ဧတေန ... ဩယ"နွဲ အာဟ။ နေတ္တိ၊ဋ္ဌ။ ၂၆၈။

ကေန္ဆနိယျာနိက (တိ) [ကေန္ဆ+နိယျာနိက] စင်စစ် (ဝဋ်ဆင်းရဲမှ) ထွက်မြောက်ကြောင်းဖြစ်သော။ အဝိရုဒ္ဓံ အဒ္ဓဏ္ဍဂါမီ ကေန္ဆနိယျာနိကံ သာမညမေဝ ... ဥပဓာရေတွာ ပဗ္ဗဇိတောသို့ မဟာရာဇ။ မ၊ဋ္ဌ၊၃။၂၁၃။

ကေန္ဆနိယျာနိကဝိဘာဝန (န) [ကေန္ဆနိယျာနိက+ဝိဘာဝန] စင်စစ် ထွက်မြောက်-တတ်-ကြောင်း-၏အဖြစ်ကို ထင်စွာပြခြင်း။ သာသနဿ ကေန္ဆနိယျာနိကဝိဘာဝနေန။ ထေရ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၉။

ကေန္ဆနိုဏော၀ (ပု) [ကေန္ဆ+နိုဏော၀] စင်စစ် ချုပ်ခြင်း။ ဤမေသံ အာယုသင်္ခါရဝေဒနာနံ ကေန္ဆနိုဏော၀ံ သမာပန္နဿ မရဏေန ဘဝိတဗ္ဗံ ဝေဒနာယ နိရုဒ္ဓတ္တာ။ မ၊ဋီ၊၂။ ၂၇၃။

ကေန္ဆနိဿရဏဘာ၀ (ပု) [ကေန္ဆ+နိဿရဏဘာ၀] စင်စစ် ထွက်မြောက်-တတ်သည်-ကြောင်း-၏အဖြစ်။ သစ္စဓမ္မောတိ ဝဋ္ဋတော ကေန္ဆနိဿရဏဘာဝေန အဝိတထော သဟ ပရိယတ္တိယာ နဝဝိဓောပိ လောကုတ္တရဓမ္မော။ နေတ္တိ၊ဋ္ဌ။၂၆၇။ (-နေတ္တိ၊ဋီ။၁၄၅။)

ကေန္ဆနိဿိတ (တိ) [ကေန္ဆ+နိဿိတ] စင်စစ် မှီသော။ ယော ဒေါ ဘန္တေ နာဂသေန ပဥ္ဟော ဒွယန္တော ကေန္ဆနိဿိတော ဘဝိဿတိ။ မိလိန္ဒ။၁၄၆။ (-မူလဋီ၊၁။၁၄၁။)

ကေန္ဆနိဟိန (တိ) [ကေန္ဆ+နိဟိန] စင်စစ် ယုတ်ညံ့သော။ တဿ တံ ကိစ္စံ ကာမရတိသန္နိဿိတံ အနတ္ထုပသံဟိတံ ကေန္ဆနိဟိနံ။ ထေရ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၇၉။ (-ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋီ၊၂။ ၁၂၇။)

ကေန္ဆပစ္ဆုပ္ပန္န (တိ) [ကေန္ဆ+ပစ္ဆုပ္ပန္န] စင်စစ် ပစ္ဆုပ္ပန်ဖြစ်သော။ ကေန္ဆပစ္ဆုပ္ပန္နမေ၀ သင်္ဂဟကတ္တာ။ အနုဋီ၊၂။၁၉၅။

ကေန္ဆပဋိပက္ခ (တိ) [ကေန္ဆ+ပဋိပက္ခ] စင်စစ် ဆန့်ကျင်ဘက်ဖြစ်သော။ အသုဘာနုပဿနာ ၀ေ ကာမရာဂတဒေကဋ္ဌကိလေသာနံ ကေန္ဆပဋိပက္ခာ။ နေတ္တိ၊ဋ္ဌ။၁၃၉။

ကေန္ဆပဋိဘာန (တိ) [ကေန္ဆ+ပဋိဘာန] စင်စစ် (ဉာဏ်၌) ရှေးရှုထင်လာသော။ ကေန္ဆပဋိဘာနာ တထာဂတံ ဓမ္မဒေသနာ ဟောတိ(အံ၊၃။၁၅၂)တိ တထာဂတဿ ကေန္ဆပဋိဘာနာ ဓမ္မဒေသနာ ဟောတိ။ ကေန္ဆေနေ၀ ပဋိဘာတိ ဥပဋ္ဌာတီတိ အတ္ထော။ အံ၊ဋ္ဌ၊၃။၂၅၃။

ကေန္ဆပက္ကိတ (ပု) [ကေန္ဆ+ပက္ကိတ] စင်စစ် ပညာရှိသော၊သူ။ ကေန္ဆပက္ကိတာ ပန ကထံ သုတ္တာ သုကထိတံ ပသံသန္တိ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၄၄။ မ၊ဋ္ဌ၊၃။၃၀၃။

ကေန္ဆပတိဋ္ဌိတ (တိ) [ကေန္ဆ+ပတိဋ္ဌိတ] စင်စစ် တည်နေသော၊သူ။ ဒီဃာသ၀ေါ ကေန္ဆပတိဋ္ဌိတော နာမ။ အံ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၄၉။

ကေန္ဆပတ္တိယာယနသဘာ၀ (တိ) [ကေန္ဆပတ္တိယာယန+သဘာ၀] စင်စစ် ယုံကြည်တတ်သောသဘောရှိသော။ အပါပသတ္တူပနိဿဝိနိတိ အနဝဇ္ဇသဒ္ဓါယ စ ကေန္ဆပတ္တိယာယနသဘာ၀ါယ ပရေသုပိ ပတ္တိယာယနဝိဒဟနသမတ္ထာယ ဒေ၀တာယေတံ နာမံ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၅။၄၂၉။

ကေန္ဆပတ္ထဒ္ဒ (တိ) [ကေန္ဆ+ပတ္ထဒ္ဒ] စင်စစ် ခက်မာ ကြမ်းထမ်းသော။ ပထဝီဓာတုပ္ပကောပေန ပန မန္တာဂဒရဟိတော သောကာယော ကဋ္ဌမုခ(မုခ)ဂတော ဝိယ ဟောတိ ကေန္ဆပတ္ထဒ္ဒေါ။ မူလဋီ၊၁။၁၄၁။ သံဋီ၊၂။၃၂၇။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋီ၊၁။၄၅၁။ ကေန္ဆပတ္ထဒ္ဒေါတိ ကေန္ဆထဒ္ဒေါ။ မခု။၂၃၁။

ကေန္ဆပရမ္မုခ (တိ) [ကေန္ဆ+ပရမ္မုခ] စင်စစ် မျက်ကွယ်ဖြစ်သော။ ကေန္ဆပရမ္မုခဿ

မနောကမ္မသ သမ္မုခတာ နာမ ဝိညတ္တိ-သမုဋ္ဌာပနဝသေန ဟောတိ။ အံဌီ၊၃။၉၀။

ကေန္ဆပရိညေယျ (တိ) [ကေန္ဆ+ပရိညေယျ] စင်စစ် ပိုင်းခြားသိအပ်သော။ ဒုက္ခသစ္စ-ပရိယာပန္နဟိ ကေန္ဆပရိညေယျဟိ လောကိယအဗျာကတေဟိ မိဿကတ္တာ။ မူလဋီ၊၃။၁၆၂။

ကေန္ဆပရိတ္တာရမ္မဏ (တိ) [ကေန္ဆ+ပရိတ္တာရမ္မဏ] စင်စစ် ကာမတရားလျှင် အာရုံရှိသော။ ကေန္ဆပရိတ္တာရမ္မဏာနိ ဟိ ကာမာဝစရ-ဝိပါကာနိ။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၀၆။

ကေန္ဆပရိပုဏ္ဏ (တိ) [ကေန္ဆ+ပရိပုဏ္ဏ] စင်စစ် ပြည့်စုံသော။ စင်စစ်ပြည့်စုံစွာ။ (ကြိ၊ဝိ။) နယိဒံ သုကရံ အဂါရံ အဇ္ဈာဝသတာ ကေန္ဆပရိပုဏ္ဏံ ကေန္ဆပရိသုဒ္ဓံ သင်္ခလိခိတံ ပြဟ့စရိယံ စရိတုံ။ ဝိ၊၁။၁၃။ ဒီ၊၁။၅၉။ အံ၊၁။၅၂၉။ ကိဉ္စိပိ ကေဒေသံ အသေ-သေတွာ ကေန္ဆေနေဝ ပရိပူရေတဗ္ဗတာယ ကေန္ဆပရိပုဏ္ဏံ။ သာရတ္ထ၊၂။၃။ (-ဝိ၊ဋ္ဌ၊၁။ ၁၇၀။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၆၃။ အံ၊ဋ္ဌ၊၂။၃၇၅။ သာရတ္ထ၊ ၃။၂၉၇။)

ကေန္ဆပရိပုဏ္ဏသေခ (ပု) [ကေန္ဆပရိပုဏ္ဏ + သေခ] စင်စစ် ပြည့်စုံသော သေက္ခပုဂ္ဂိုလ်။ အနာဂါမိပုဂ္ဂလော ဟိ ကေန္ဆပရိပုဏ္ဏ-သေခေါ။ မ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၄၀။

ကေန္ဆပရိယောသာန (တိ) [ကေန္ဆ+ပရိယော သာန] တူသောအဆုံးရှိသော။ ကေန္ဆအ-ဇ္ဈာသာန-ကြည့်။

ကေန္ဆပရိသုဒ္ဓ (တိ) [ကေန္ဆ+ပရိသုဒ္ဓ] စင်စစ် စင်ကြယ်သော။ အထက်ပုဒ်ကြည့်။

ကေန္ဆပရိသုဒ္ဓါဇီဝ (တိ) [ကေန္ဆပရိသုဒ္ဓ+အာဇီဝ] စင်စစ် စင်ကြယ်သော အသက်မွေးဝမ်း-ကြောင်းရှိသော၊သူ။ ဧဝမေဝ ခေါ မဟာ-ရာဇ ယောဂိနာ ယောဂါဝစရေန ကေန္ဆ-ပရိသုဒ္ဓါဇီဝေန ဘဝိတဗ္ဗံ။ မိလိန္ဒ။၃၉၇။

ကေန္ဆပရိဟရဏီယ (တိ) [ကေန္ဆ+ပရိဟရ ဏီယ] စင်စစ်-စောင့်ရှောက်-ထိန်းသိမ်း-အပ်သော။ ပဋ္ဌသီလာနီတိ ဂဟဋ္ဌဝသေ-နေတံ ဝုတ္တံ တေဟိ ကေန္ဆပရိဟရဏီ-ယတော။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၄၃။

ကေန္ဆပဝိဝေကသုခါဘိရတ (တိ) [ကေန္ဆပဝိဝေ ကသုခ+အဘိရတ] စင်စစ် ပဝိဝေက ချမ်း-သာ၌ မွေ့လျော်သော၊သူ။ ဧဝမေဝ ခေါ မဟာရာဇ ယောဂိနာ ယောဂါဝစရေန ကေန္ဆပဝိဝေကသုခါဘိရတေန ဘဝိတဗ္ဗံ။ မိလိန္ဒ။၃၇၄။

ကေန္ဆပသဋ္ဌ (တိ) [ကေန္ဆ+ပသဋ္ဌ] စင်စစ် ချီးမွမ်းအပ်သော။ ထာဝရပက္ခမေဝ ဘဇန္တီ သဗ္ဗသေဋ္ဌပက္ခံ ကေန္ဆပသဋ္ဌံ ဘဇမာနဘာဝံ ဥပါဒါယ။ သံ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၄၁။

ကေန္ဆပဟာတဗ္ဗ (တိ) [ကေန္ဆ+ပဟာတဗ္ဗ] စင်စစ်ပယ်အပ်သော။ ကေန္ဆပဟာတဗ္ဗေ တ-ဏှာသင်္ခါတေ သမုဒယေ ပဝတ္တတိ။ မူလဋီ၊ ၂။၇၅။

ကေန္ဆပါပက (တိ) [ကေန္ဆ+ပါပက] စင်စစ်-မကောင်း-ယုတ်ညံ့-သော။ နော ဂဇ္ဈိတ္ထာ

နော ဝဿနကဘာဝေါ ကေန္ဆပါပကောဝ။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၃။၇၅။

ကေန္ဆပိယ (တိ) [ကေန္ဆ+ပိယ] စင်စစ် ချစ်အပ်သော၊သူ။ ဒဋ္ဌမိတ္တော ... ကေန္ဆပိယော။ စရိယာ၊ဋ္ဌ။၃၀၂။ ဒီ၊ဋီ၊၁။၈၈။ သီ၊ဋီ၊သစ်၊၁။၂၇၉။

ကေန္ဆပုဗ္ဗဘာဂိယ (တိ) [ကေန္ဆ+ပုဗ္ဗဘာဂိယ] စင်စစ် ရှေ့အဘို့၌ ဖြစ်သော။ နစတံ ပဋိပဒါ ဝိယ ကေန္ဆပုဗ္ဗဘာဂိယံ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋီ၊၂။၄၉၃။

ကေန္ဆဖရုသ (တိ) [ကေန္ဆ+ဖရုသ] စင်စစ် ကြမ်းတမ်းသော။ ပရဿ မမ္မစ္ဆေဒကကာယဝစီပယောဂသမုဋ္ဌာပိကာ ကေန္ဆဖရုသာ စေတနာ ဖရုသာ ဝါစာ။ မ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၀၄။ သာရတ္ထ၊၁။၃၄၅။ (-မ၊ဋီ၊၁။၃၀၂။)

ကေန္ဆဖရုသစေတနာ (ထီ) [ကေန္ဆဖရုသာ+စေတနာ] စင်စစ် ကြမ်းတမ်းသော စေတနာ။ ပရဿ မမ္မစ္ဆေဒကကာယဝစီပယောဂသမုဋ္ဌာပိကာ ကေန္ဆဖရုသစေတနာ ဖရုသာ ဝါစာ (ဖရုသဝါစာ)။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၁။၇၃။ သံ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၃၆။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၄၃။ ပဋိသံ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၀၅။ မဟာနိ၊ဋ္ဌ။၁၀၁။ ကေန္ဆေန ဖရုသစေတနာ။ ဒီ၊ဋီ၊၁။၁၂၀။ (-သီ၊ဋီ၊သစ်၊၁။၃၄၀။)

ကေန္ဆဖလဒါယကတ္တာဘာဝ (ပု) [ကေန္ဆ ဖလဒါယကတ္တ+အဘာဝ] စင်စစ်အကျိုးပေးတတ်သည်၏အဖြစ် မရှိခြင်း။။ အနန္တရေ ကေန္ဆဖလဒါယကတ္တာဘာဝါ။ အံ၊ဋီ၊၁။၂၁၅။

ကေန္ဆဗဟိဒ္ဓါရမ္မဏ (တိ) [ကေန္ဆ+ဗဟိဒ္ဓါရမ္မဏ] စင်စစ်ဗဟိဒ္ဓတရားလျှင်အာရုံရှိသော၊ စင်စစ်ဗဟိဒ္ဓတရားကို အာရုံပြုသော။ တတ္ထာပိယေ အနုတ္တရာဒယော ကေန္ဆဗဟိဒ္ဓါရမ္မဏာ ဝိညာဏဉ္စာယတနာဒယော ကေန္ဆအဇ္ဈတ္တာရမ္မဏာ။ ဝဇိရ။၁၄၀။

ကေန္ဆဗာလ (တိ) [ကေန္ဆ+ဗာလ] စင်စစ်မိုက်ကန်းသော၊သူ။ ကေန္ဆဗာလဘာဝမေဝ ပါပုဏာတိ။ ဓမ္မ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၀၀။

ကေန္ဆဗုဒ္ဓဘာဝ (ပု) [ကေန္ဆဗုဒ္ဓ+ဘာဝ] စင်စစ်ဘုရား၏အဖြစ်။ ဣမေဟိ လက္ခဏေဟိ သမန္နာဂတဿ ဗောဓိသတ္တဿ ကေန္ဆဗုဒ္ဓဘာဝသခါတံ ကေမေဝ ဂတီ အဒ္ဒသ။ အပ၊ဋ္ဌ၊၁။၆၈။

ကေန္ဆဗျဝသိတ (တိ) [ကေန္ဆ+ဗျဝသိတ] စင်စစ် ဆုံးဖြတ်တတ်သော၊သူ။ မာ ဝိမတီ အကာသိ ကေန္ဆဗျဝသိတော ဟုတ္ဝာဝ ဟေ ပဿာမ ဂေါတမံ။ သုတ္တနိ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၉၈။ အံ၊ဋီ၊၁။၁၆၅။ တသ္မာဟံ ကေန္ဆဗျဝသိတောဝ ဟုတ္ဝာ ဧဝံ ဒုက္ကရံ ဒုရဘိသမ္ဘဝမ္မိ သမာနံ တုယ္ဟံ တံ မောနေယျံ ပဝက္ခာမိ။ သုတ္တနိ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၁၀။

ကေန္ဆဗျာပတ္တိ (ထီ) [ကေန္ဆ+ဗျာပတ္တိ] စင်စစ်-ဖောက်ပြန်-ပျက်စီး-ခြင်း။ သတ္တဝိသယတ္တာ ပန သတိ စိတ္တဿ ကေန္ဆဗျာပတ္တိယံ ကမ္မပထဘေဒေါ ဟောတိယေဝ။ အနုဋီ၊၁။၁၈၂။

ကေန္ဆဗျာဝဋ္ဌသဘာဝ (တိ) [ကေန္ဆဗျာဝဋ္ဌ+သဘာဝ] စင်စစ် ကြောင့်ကြစိုက်သော သဘောရှိသော။ တပ္ပရဘာဝတော ဟေ-

တုသခ်ိတသ သမယသ ပရာယတ္တဝုတ္တိ-ဒိပနေ ကေန္ဆဗျာဝဋသဘာဝတောတိ အ-ဋ္ဌော။ အနုဋီ၊၁။၆၉။

ကေန္ဆဘာဝနာယပဟာတမ္ဗ (တိ) [ဧကေန္ဆ+ဘာဝနာယပဟာတမ္ဗ] စင်စစ် အထက်မင်္ဂသုံးခုသည် ပယ်အပ်သော။ ကထံ တသ ကေန္ဆဘာဝနာယပဟာတမ္ဗတာ ဝုတ္တာ။ အနုဋီ၊၂။၁၀၄။ (-ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋီ၊၂။၂၆၂။)

ကေန္ဆဘာဝိ (တိ) [ဧကေန္ဆ+ဘာဝိ] စင်စစ်ဖြစ်လတ္တံ့သော။ ကေန္ဆဘာဝိနော ဖလသ နိပ္ပါဒိတတ္တာ။ သံ၊ဋီ၊၂။၁၁၄။ (-အံ၊ဋီ၊၂။၂၈၂။)

ကေန္ဆဘာဝိဗုဒ္ဓ (ပု) [ကေန္ဆဘာဝိ+ဗုဒ္ဓ] စင်စစ် ပွင့်တော်မူလတ္တံ့သောဘုရား။ ကတာဘိနိ-ဟာရသ လောကနာထသ ဗောဓိယာ နိယတဘာဝပ္ပတ္တိယာ ကေန္ဆဘာဝိဗုဒ္ဓဘာ-ဝေါတိ ကတ္တာ ... ဒသိတာ။ သံ၊ဋီ၊၂။၂၃၃။

ကေန္ဆဘာဝိမရဏ (တိ) [ဧကေန္ဆဘာဝိ+မရဏ] စင်စစ်ဖြစ်လတ္တံ့သောသေခြင်းရှိသော၊သူ။ မရဿတီတိ မာရိသော၊ ကေန္ဆဘာဝိ-မရဏောဟ။ သံ၊ဋီ၊၂။၅၃၈။

ကေန္ဆဘေဒနဝိကိရဏဝိဒ္ဓံသနဓမ္မ (တိ) [ဧကေန္ဆဘေဒနဝိကိရဏဝိဒ္ဓံသန+ဓမ္မ] စင်စစ် ကွဲခြင်း, ဖရိဖဲကြဲခြင်း, ပျက်စီးခြင်းသဘောရှိသော။ ကော ဝါ တ္ထော ဝိသေသော အ-ဇ္ဈတ္တိကဇာဟိရေသု မဟာဘူတေသု ကေ-န္ဆဘေဒနဝိကိရဏဝိဒ္ဓံသနဓမ္မေသု။ စရိယာ၊ ဋ္ဌ။၂၈၅။

ကေန္ဆဘေဒီ (တိ) [ဧကေန္ဆ+ဘိဒိ+ဏီ။ ကေန္ဆဘေဒ+ဣ] စင်စစ်ပျက်စီးလေ့ရှိသော၊ စင်စစ်ပျက်စီးခြင်းရှိသော။ ကေန္ဆဘေဒီတာယ ဇီဝိတသ အယာစိတေနာပိ မယာ ဒါတဗ္ဗံ၊ ပဂေဝ ယာစိတေန။ စရိယာ၊ဋ္ဌ။၂၈၄။ ဒီ၊ဋီ၊၁။၇၄။ သီ၊ဋီ၊သစ်၊၁။၂၆၁။ (-မ၊ဋီ၊၁။၉၀။)

ကေန္ဆမဓုရ (တိ) [ဧကေန္ဆ+မဓုရ] စင်စစ်-ချို-မြိန်-ချိုဆိမ့်-သော။ သပ္ပိ ပန စိရနိက္ခိတ္တံ ဝဏ္ဏဂန္ဓေ ဇဟန္တမ္ပိ ရသံ န ဇဟတီတိ တဒေဝ ကေန္ဆမဓုရံ။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၅၇။ မဟာနိ၊ဋ္ဌ။၃၀၀။

ကေန္ဆမနာပ (တိ) [ဧကေန္ဆ+မနာပ] စင်စစ်-စိတ်နှလုံးကို ပွားစေတတ်-မြတ်နိုးဖွယ်ကောင်း-သော၊သူ။ ပဋ္ဌဟိ ဘိက္ခဝေ အ-ဂ်ံဟိ သမန္နာဂတော ပုရိသော ကေန္ဆ-မနာပေါ ဟောတိ။ သံ၊၂။၄၃၆။

ကေန္ဆမရဏဓမ္မ (တိ) [ဧကေန္ဆ+မရဏဓမ္မ] စင်စစ်သေခြင်းသဘောရှိသော၊သူ။ အာတု-ရာတိ ကေန္ဆမရဏဓမ္မတာယ အာတုရာ အာသန္နမရဏာ ပဏ္ဍိတမနုဿာ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊ ၃။၁၈၈။

ကေန္ဆမဟာသာဝဇ္ဇ (တိ) [ဧကေန္ဆ+မဟာသာဝဇ္ဇ] စင်စစ် ကြီးသောအပြစ်ရှိသော။ မိစ္ဆာစရော ... ဒိဏ္ဏသဝါယ ပန ဘိက္ခု-နိယာ ကေန္ဆမဟာသာဝဇ္ဇောဝ။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊ ၂။၃၆၇။ (-ဒီ၊ဋီ၊၁။၅၀။)

ကေန္ဆမုဒု (တိ) [ဧကေန္ဆ+မုဒု] စင်စစ် နူးညံ့သော။ ကေန္ဆတိဝိဏ-ကြည့်။

ကေန္ဆမေကတ္တ (နာ) [ကေန္ဆ+ကေတ္တ] စင်စစ် တူသည်၏အဖြစ်။ ကေန္ဆနာနတ္တ-ကြည့်။

ကေန္ဆယောဂီ (တိ) [ကေန္ဆ+ယောဂီ] စင်စစ် ယှဉ်လေ့ရှိသော။ ကေန္ဆယောဂိနံ အတ္ထိ-သဒ္ဒမေဝ ဟိ အပေက္ခမာနာနံ ဥဘိန္နံ ပဟာတဗ္ဗဟေတုသဒ္ဒါနံ သမာသော ယု-တ္တော။ မူလဋီ၊၁။၄၂။

ကေန္ဆရ (တိ) [ကေ+အန္ဆရ] တစ်ခုဖြင့်-အကြားရှိ-အခြားရှိ-ခြား-သော၊ တစ်ခုခြား သော။ ကေန္ဆရံ ဘိန္နံ ကမ္မာသံ။ သံ၊ဋ္ဌ၊၃။ ၃၀၈။ ကေန္ဆရံ ဘိန္နန္တိ အဘိန္နေန ကေန္ဆရံ ဟုတ္ဟာ ဘိန္နံ။ သံ၊ဋီ၊၂။၅၂၇။

ကေန္ဆရဇ္ဇနဒုဿန (နာ) [ကေန္ဆ+ရဇ္ဇနဒုဿန] စင်စစ် တပ်မက်ခြင်း, ပြစ်မှားခြင်း။ မနော-ဒ္ဒါရေ ဧဝ ကေန္ဆရဇ္ဇနဒုဿနာဒိ ဟောတိ။ သီ၊ဋီ၊သစ်၊၂။၉၅။

ကေန္ဆရိက (တိ) [ကေ+အန္ဆရိက(=အန္ဆရ+ ဣက)] (၁) တစ်ခု (=တစ်နှစ်, တစ် ယောက်, တစ်ရက် စသည်)ဖြင့် အကြား ရှိသော၊ တစ်ခု (=တစ်နှစ်, တစ်ယောက်, တစ်ရက်-စသည်) ခြားသော။ (၂) တစ် ပေါင်းတည်း (အဂ်၊အာရုံ) အခြားတစ်ပါး ရှိသော၊ တစ်ပေါင်းတည်း အခြားတပါး သော အဂ်၊အာရုံရှိသော (ဈာန်ဝင်စားခြင်း)၊ အဂ်၊တို့၏လည်းကောင်း, အာရုံ၏လည်း ကောင်း တပေါင်းတည်း အခြားတပါးသော အခြင်းအရာအားဖြင့်ဖြစ်သော ဈာန်ဝင် စားခြင်း။

(၁) အနာပတ္တိ ကေန္ဆရိကံ ဝုဋ္ဌာပေတိ။ ဝိ၊၂။၄၅၀။ ကေန္ဆရိကံ ဝုဋ္ဌာပေန္တိယာ။ ကခ်၊၃၄၉။ ကေန္ဆရိကန္တိ ကေန ဝဿေန အန္ဆရိကံ ကတ္ဟာ။ ကခ်၊ဋီ၊သစ်။၄၈၃။ အထ ကေန္ဆရိကေန ဝါ သုတ္တေန... ဝိတံ ဟောတိ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၂။၃၀၃။ ကခ်၊၁၈၅။ သတ္ထာ ကေန္ဆရိကံ ဗျဉ္ဇနံ ဂဏ္ဟာတိ။ မ၊ဋ္ဌ၊၃။၂၆၈။ ဒေဝါပိ ကေန္ဆရိကာ ဟုတ္ဟာ ပရိဝိသီသု။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၁။၆၁။ အပ၊ဋ္ဌ၊၁။၄၂။ ဗုဒ္ဓဝံ၊ဋ္ဌ။၁၈၁။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၁။၄၁။ ကေန္ဆရိကာတိ ကေဒိဝသေန အန္ဆရိကာ။ အထ ဝါ ကေန ဇနေန အန္ဆရိကာ။ အဋ္ဌသာ၊ယော။၅၃။ (-အဘိ၊ ဋ္ဌ၊၁။၁၄၉။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၁၆၊၂၄၃။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၁။၂၆၃။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၂။၃။ သုတ္တနိ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၅၀။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၂။၃၂၉။ ဝိမတိ၊၁။၂၁၅။ ဝိမတိ၊၂။၅။ မ၊ဋီ၊၂။၁၉၁။ မူလဋီ၊၃။၂၂၀။ အနုဋီ၊၃။ ၂၉၅။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋီ၊၁။၃၀၁။)

(၂) ဧဝံ ကေန္ဆရိကဝသေန အဂ်၊နဉ္စ အာရမ္မဏာနဉ္စ သက်မနံ အဂ်၊ရမ္မဏသက်နွံ နာမ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၂။၃။ ကေန္ဆရိကဝသေနာတိ အညတ္ထော အန္ဆရသဒ္ဒေါ။ အန္ဆရမေဝ အ-န္ဆရိကံ၊ ကေဇ္ဇံ အန္ဆရိကံ တေသို့နွိ ကေ-န္ဆရိကံ၊ ဈာနသမာပဇ္ဇနံ၊ တဿ ဝသေန။ ယထာ အဂ်၊နံ အာရမ္မဏဿ စ ကေဇ္ဇံ အညထာ ဝိသေသော ဟောတိ၊ တထာ သမာပဇ္ဇနဝသေနာတိ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋီ၊၂။၄။

ကေန္ဆရိကဂါထာ (ထီ) [ကေန္ဆရိကာ+ဂါထာ] တစ်ခု-အခြား-အကြား-ရှိသော ဂါထာ။ တတော ဥဘိန္နမ္ပိ တိဿော ကေန္ဆရိက-ဂါထာယော ဟောန္တိ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၄။၄၁၆။

ကေန္ဆရိကဇောဒိဇောဂ (ပု) [ကေန္ဆရိကဇောဒိ+ဇောဂ] တစ်ရက်ခြားဖျားခြင်းအစရှိသော ဇောဂါ။ ယထာ ကေန္ဆရိကဇောဒိဇောဂေန အာဗာဓိကော ယာဝ တမှာ ဇောဂါ နမုစ္စတိ။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၃၃။၃၂၂။

ကေန္ဆရိကပဋ္ဌ (တိ) [ကေန္ဆရိက+ပဋ္ဌ] တစ်ခုအကြားရှိသောပြဿနာ၊ တစ်ခုခြားပြဿနာ။ (သကဝါဒီ၏ ပြဿနာအကြား၌ ပရဝါဒီ၏ ပြဿနာ ခြားနေသည်ကိုလည်းကောင်း၊ ပရဝါဒီ၏ ပြဿနာအကြား၌ သကဝါဒီ၏ ပြဿနာ ခြားနေသည်ကိုလည်းကောင်း "ကေန္ဆရိကပဉ္ဉာ"ဟုခေါ်ဆိုသည်။) ဤမိနာနယေန သဗ္ဗေ ကေန္ဆရိကပဉ္ဉာ ဝေဒိတဗ္ဗာ။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၃၃။၁၄၆။ ကေန္ဆရိကပဉ္ဉာတိ ပရဝါဒိသကဝါဒိနံ အညမညံ ပဋိန္ဆရိကာ ပဉ္ဉာ။ မူလဋီ၊၃၊။၆၆။

ကေန္ဆရိကဝုဋ္ဌာပန (နာ) [ကေန္ဆရိက+ဝုဋ္ဌာပန] ကေန္ဆရိကဝုဋ္ဌာပန သိက္ခာပုဒ်။ (ရဟန်းမိန်းမလောင်းနှစ်ပါးကို) တစ်နှစ်ခြား ရဟန်းခံပေး ခြင်းကြောင့် ဘိက္ခုနီမတို့အား ပညတ်အပ်သော သိက္ခာပုဒ်။ စောရိဝုဋ္ဌာပနံ ... ကေန္ဆရိကဝုဋ္ဌာပနန္တိ ဤမာနိ ကေုန-ဝိသတိ သိက္ခာပဒါနိ သစိတ္တကာနိ ပဏ္ဏ-တ္တိဝဇ္ဇာနိ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၃၊။၂၃၀။ ကင်္ခါ။၃၅၄။

ကေန္ဆရိကာ (ထီ) [ကော+အန္ဆရိကာ။ အန္ဆ-ရိကာ-ကြည့်။] တစ်ခုခြား။ ဒွတ္တိသပဒံ နိဿကိ ကေန္ဆရိကာယ အာရောဟန္တော။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၁၆။ (-ဒီ၊ဋ္ဌ၊၂။၆၈။)

ကေန္ဆရူပ (နာ) [ကေန္ဆ+ရူပ] စင်စစ်-ရုပ်-ကိုယ်ကောင်။ ရူပန္တိ သရီရံ။... ဝိရိယံ ပန နကေန္ဆရူပန္တိ ဝိယသဒ္ဒဂ္ဂဟဏံ ကတံ။ သီ၊ဋီ၊သစ်၊၂။၂၄၀။

ကေန္ဆရူပနိဿိတ (တိ) [ကေန္ဆ+ရူပနိဿိတ] စင်စစ်ရုပ်ကိုမှီသော။ နာနတ္တသညာသု ပန ယာ တသ္မိံ ဘဝေ ဥပ္ပဇ္ဇန္တိ ကေန္ဆရူပ-နိဿိတာ၊ တာ အနောကာသတာယ နဥပ္ပဇ္ဇန္တိ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋီ၊၁။၃၉၈။

ကေန္ဆလက္ခဏ (နာ) [ကေန္ဆ+လက္ခဏ] (က) စင်စစ်ကေန် မှန်သော သဘောလက္ခဏာ။ (ခ) စင်စစ်-မှတ်အပ်သော-မှတ်ကြောင်း ဖြစ်သော-လက္ခဏာ။ **(က)** အောက်ပုဒ်ကြည့်။ **(ခ)** ပဌမံ သမာပဇ္ဇိတဗ္ဗန္တိပိ ပဌမံ။ ဤဒံ ပန နကေန္ဆလက္ခဏံ။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၁။ ၂၁၁။ (-သာရတ္ထ၊၁။၃၆၃။ အနုဋီ၊၁။၁၅၂။)

ကေန္ဆလက္ခဏနိယမ (ပု) [ကေန္ဆလက္ခဏ+နိယမ] စင်စစ်ကေန် မှန်သော သဘောလက္ခဏာကို သတ်မှတ်ခြင်း။ အထ ခေါ ပစ္စုပ္ပန္နန္တိ သဗ္ဗရူပဿ ကေန္ဆလက္ခဏ-နိယမော ဒဿိတော နသိယာ။ မူလဋီ၊ ၁။၁၄၄။ ကေန္ဆလက္ခဏံ ဟိ ဆဟိ ဝိညာ-ဏေဟိ ဝိညေယျသဘာဝေါ ယေဝ။ အနုဋီ၊ ၁။၁၅၂။ ကေန္ဆလက္ခဏနိယမောတိ ဆဝိ-ညာဏဝိညေယျသဘာဝဿ ကေန္ဆလက္ခ-ဏဿ နိယမောတိ အတ္ထော။ မဓု၊၁။၂၃၃။

ကေန္ဆလောကိယ (တိ) [ကေန္ဆ+လောကိယ] စင်စစ်-လောက၌အကျုံးဝင်သော-လောကီဖြစ်သော။ ကေန္ဆလောကိယေသု ဝိသယ-

ဝိသယီသု ဝိသယသ္မေဝ လောကုတ္တရ-ဘာဝေါ။ မူလဋီ၊၃။ရ၃။

ကေန္ဆလောကုတ္တရိန္ဒြိယ (န) [ကေန္ဆလောကုတ္တရ+ဣန္ဒြိယ] စင်စစ်လောကုတ္တရာဖြစ်သောဣန္ဒြေ။ တိကိ ကေန္ဆလောကုတ္တရိန္ဒြိယာနိ န ယောဇိတာနိ။ ပဋိသံ၊၁၄၂။

ကေန္ဆလောမီ (တိ) [ကေန္ဆ+လောမီ။ (ကေ+အန္ဆ+လောမ=) ကေန္ဆလောမ+ဣ။ ကေ-သို့ ပရိယန္တေယေဝ ဒဿ ယဿ ကေ-န္ဆလောမီ။ ကေသို့ အန္တေ ပရိယန္တေ လောမံ ဒဿ ယဿာတ္ထိတိ ကေန္ဆလောမီ။ ဓာန်၊ ဋီ။၃၁၃။] နှစ်ဖက်တို့၌ ပေါ်ထွက်သော အမွေးရှိသော-နှစ်ဘက်အမွေးရှိသော-သား-မွေးအခင်း။ (ဝိ၊၁၅။) တစ်ခုသောအစွန်း၌-တစ်ဖက်၌-အမွေး အဆာ ရှိသော သားမွေး-အခင်း။ (ဒီ၊၁၅။) နှစ်ဖက်သော-အစွန်း-အဘို့-၌ တူသော သားမွေးပန်းပျောက်ရှိသော သားမွေးအခင်း၊ နှစ်ဖက်ပန်းပြောက် ချယ်သောသားမွေးအခင်း။ (ကေစီ။) (တစ်ခုသောအစွန်း၌သာလျှင် အမြိတ်အဆာရှိသောအခင်း၊ တစ်ခုသောအစွန်း၌ အမွေး အဆာ ရှိသောအခင်း။ အဘိဓာန်ဋီကာ။)

ကေန္ဆလောမီ(ဝိ၊၃။၂၈၀)တိ ဉာဘတော ဉဂ္ဂတလောမံ ဉဏ္ဏာမယတ္ထရဏံ။ ဝိ၊၁၄။ ၃၆၉။ ကေန္ဆလောမီ(ဒီ၊၁။ရ)တိ ကေ-တောဒသံ ဉဏ္ဏာမယတ္ထရဏံ၊ ကေစိ ဉာဘတော ဉဂ္ဂတပုဗ္ဗန္တိ ဝဒန္တိ။ ဒီ၊၁၁။၈၃။ (-အံ၊၁။၁၈၂။ အံ၊၁၂။၁၇၁။ သာရတ္ထ၊၃။ ၂၉၅။ ဒီ၊ဋီ၊၁။၁၂၈။) ကေသို့ အန္တေ လောမံ ဒဿ ယဿာတိ ကေန္ဆလောမီ။ ... ဉာဘတော အန္တတော ကေံ သဒိသံ လောမမယံ ပုပ္ဖံ ယဿာတိ ကေန္ဆ-လောမီတိ ဝစနတ္ထော။ သီ၊ဋီ၊သစ်၊၁။၃၆၃။

ကေန္ဆဝစန (န) [ကေန္ဆ+ဝစန] ကေန္ဆဟူသော သဒ္ဒါ၊ ကေန္ဆ-သဒ္ဒါ။ သဝါသနာနံ သဗ္ဗ-ကိလေသာနံ ပဟီနတ္တာ ကေန္ဆဝစနေန ဝိသေသေတ္တာ "ကေန္ဆဝိတရာဂေါ"တိအာဒိ ဝုတ္တံ။ ပဋိသံ၊၁၄၂။ ၈၅။ သာရတ္ထ၊၁။ ၂၉၆။

ကေန္ဆဝနိတ (တိ) [ကေန္ဆ+ဝနိတ] စင်စစ် -တိုးပွားစေအပ်ပြီး-တိုးပွားပြီး-သော။ ခီဏာ-သဝဿ ပန သိလံ ကေန္ဆဝနိတမေဝ။ အံ၊၁၄၊ ၂။၁၄၈။

ကေန္ဆဝလ္လဘ (တိ) [ကေန္ဆ+ဝလ္လဘ] စင်စစ် အားဖြင့်-စင်စစ်-အကျွမ်းဝင်သော၊သူ။ ဣ-မသ္မိံ ဌာနေ ကေန္ဆဝလ္လဘော သေ ထေ-ရော။ သံ၊၁၄၊ ၂။၈၆။ အံ၊၁၁။၂၂၇။ ကေန္ဆ-ဝလ္လဘောတိ ဉပဋ္ဌာကဋ္ဌာနေ ကေန္ဆေန ဝလ္လဘော။ အံ၊ဋီ၊၁။၁၈၃။

ကေန္ဆဝဿီမေဃဝုဋ္ဌာန (န) [ကေန္ဆဝဿီမေဃ+ဝုဋ္ဌာန] စင်စစ် ရွာလတ္တံ့သောမိုး-ထ-တက်လာ-ခြင်း။ သဒ္ဓါဘိနိဝေသဿ ဖလဘူတံ အဝိဇ္ဇာသဝံ ဒဿေတိ ကေန္ဆ-ဝဿီမေဃဝုဋ္ဌာနေန ဝိယ မဟောဃပဝတ္တိ။ နေတ္တိ၊ဋီ။၁၁၂။

ကေန္ဆဝဿီ (တိ) [ကေန္ဆ+ဝဿီ] စင်စစ်မိုးရွာလတ္တံ့သော၊ စင်စစ်မိုးရွာသော။ ဒုတိယံ ကာရကေန ဖလဿ သိဒ္ဓိဒဿနံ (ဒဋ္ဌဗ္ဗံ)

ကန္ဆဝသီနာ ဝိယ မေယျဝုဋ္ဌာနေန ဝုဋ္ဌိ-ပ္ပဝတ္တိယာ။ သီဇီ၊သစ်၊၁၁၉။ မဇီ၊၁။၃၂၂။ သံဇီ၊၁။၂၈။ အံဇီ၊၁။၃၁။ (ဒီဇီ၊၁။၄၂-အလား:တူပါဠ်၌"ကေန္ဆေန ဝသီနာ"ဟု ရှိသည်။)

ကန္ဆဝါဒ (တိ) [ကန္ဆ+ဝါဒ] တစ်ခုသော အဖို့ရှိသော ဝါဒရှိသော၊ တစ်ခုသော အယူကိုသာ ပြောဆိုသော၊ မကွဲပြားသော အယူရှိသော၊သူ။ သဗ္ဗေဝ နု ခေါ မာရိသ သမဏပြာဟ္မဏာ ကေန္ဆဝါဒါ ကေန္ဆသီလာ။ ဒီ၊၂။၂၂၅။ ကေန္ဆဝါဒါတိ ကောယေဝ အန္တော ဝါဒဿ ဇေတသံ, နု ခွေမာ ဂတ-ဝါဒါတိ ကေန္ဆဝါဒါ၊ ကံယေဝ ဝဒန္ဆီတိ ပုစ္ဆတိ။ ဒီ၊၁၂။၃၂၉။ ကောအန္တော တေဿာတိ ကေန္တော၊ ကေန္တော ဝါဒေါ ဇေတသန္ဆီ ကေန္ဆဝါဒါ၊ တေနာဟ "ကံ-ယေဝ ဝဒန္ဆီ" တိ၊ အဘိန္နဝါဒါတိ အတ္ထော။ ဒီ၊၃။၂၆၃။

ကန္ဆဝါသ (ပု) [ကန္ဆ+ဝါသ] စင်စစ်အား-ဖြင့် -အမြဲ-နေခြင်း။ ကေန္ဆဝါသေနာတိပိ ပါ-ဌော၊ သတတဝါသေနာတိ အတ္ထော။ အံ၊၁၊၁၁၄။

ကန္ဆဝိဂတကိလေသ (တိ) [ကန္ဆ+ဝိဂတ-ကိလေသ] စင်စစ် ကင်းသောကိလေသာ ရှိသော၊သူ။ ကေန္ဆဝိဂတကိလေသောတိ ကောဏ္ဍ။ သုတ္တနိ၊၁၁။၅၂။ အပ၊၁၁။၁၆၈။ စူဠနိ၊၁၁။၈၈။

ကန္ဆဝိပွသန္ဒ (တိ) [ကန္ဆ+ဝိပွသန္ဒ] စင်စစ်ကြည်လင်သော၊သူ။ အရဟတ္တပတ္တတ္တာပန ကေန္ဆဝိပွသန္ဒာဝ ဟောန္တိ။ ဓမ္မ၊၁၁။၃၃၅။

ကန္ဆဝိပါကဇနက (တိ) [ကန္ဆ+ဝိပါကဇနက] စင်စစ် အကျိုးကိုဖြစ်စေတတ်သော။ ကေ-န္ဆဝိပါကဇနကတာယ နိယတတာ နာ သဏ္ဌာ ဝတ္တုံ။ ဒီ၊၃၂။၁၉၅။

ကန္ဆဝိပါကဇနကသဘာဝ (တိ) [ကန္ဆဝိပါ-ကဇနက+သဘာဝ] စင်စစ်အကျိုးကို ဖြစ်-စေတတ်သောသဘောရှိသော။ တသ္မာ တေသံယေဝ အနန္တရေ ကေန္ဆဝိပါကဇန-ကသဘာဝါ ပဝတ္တိ။ မ၊၃။၂။၂၉၆။ အံ၊၃။၂၁၅။

ကန္ဆဝိဘဇနသီလ (တိ) [ကန္ဆဝိဘဇန+သီလ] စင်စစ် ဝေဘန်ခြင်းအလေ့ရှိသော၊သူ။ ဝိဘဇိတ္ဝာ ဝါဒေါ တေဿာတိ ဝိဘဇ္ဇဝါဒိ၊ဘဂဝါ။ ... ဧဝံ ကေန္ဆဝိဘဇန-သီလောတိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။ ဝိမတိ၊၁။၃၂။

ကန္ဆဝိဝေကဇ္ဈာသယ (တိ) [ကန္ဆ+ဝိဝေက-ဇ္ဈာသယ] စင်စစ် ကင်းဆိတ်ခြင်း၌ အလို-ဆန္ဒရှိတော်မူသော၊သူ (မြတ်စွာဘုရား)။ မဟာကရုဏာဝသေန ပရိဝုတာယ ပရိ-သာယ မဇ္ဈေ နိသိန္နောပိ ကေန္ဆဝိဝေက-ဇ္ဈာသယတ္တာ ကေကောဝ။ မ၊၃၊၃။၃၂၆။

ကန္ဆဝိသုဒ္ဓ (တိ) [ကန္ဆ+ဝိသုဒ္ဓ] စင်စစ် စင်ကြယ်သော။ တံ ဟိ ကေန္ဆဝိသုဒ္ဓတ္တာ ပရမဝိသုဒ္ဓံ။ သုတ္တနိ၊၁၁၊၂။၂၀၈။

ကန္ဆဝိတဒေါသ (တိ) [ကန္ဆ+ဝိတဒေါသ]

စင်စစ်ကင်းသောဒေါသရှိသော၊သူ။ ကေန္ဆ-ဝီတရာဂ-ကြည့်။

ကေန္ဆဝီတမောဟ (တိ) [ကေန္ဆ+ဝီတမောဟ] စင်စစ်ကင်းသောမောဟရှိသော၊သူ။ အောက်ပုဒ်ကြည့်။

ကေန္ဆဝီတရာဂ (တိ) [ကေန္ဆ+ဝီတရာဂ] စင်စစ်ကင်းသောရာဂရှိသော၊သူ။ ကေန္ဆဝီတ-ရာဂေါ ဗုဒ္ဓေါ။ ကေန္ဆဝီတဒေါသော ဗုဒ္ဓေါ။ ကေန္ဆဝီတမောဟော ဗုဒ္ဓေါ။ ပဋိသံ။၁၇၂။ စူဋ္ဌနိ။ ၁၉၇။ ခုဒ္ဒက၊၄။၅။ ဣတိဝုတ်၊၄။၂၁၂။ သာရတ္ထ၊၁။၂၉၅။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋီ၊၁။၂၄၉။ (-ပဋိသံ၊၄၊၂။၈၅။ အပ၊၄၊၁။၁၄၅။)

ကေန္ဆဝေါဒါတ (တိ) [ကေန္ဆ+ဝေါဒါတ] စင်စစ် ဖြူစင်သော။ ကေန္ဆဝေါဒါတာ အာ-ကာသေ ပါဏိပ္ပသာရဏကပ္ပါ သေနာ ပရိယေသနာ ဇီဝိတဝုတ္တိ ဗုဒ္ဓါနံ။ သုတ္တနိ၊ ၄၊၁။၁၃၇။

ကေန္ဆသံဝတ္တန (နဲ) [ကေန္ဆ+သံဝတ္တန] စင်စစ်-ဖြစ်စေတတ်သော။ ကာမံ ဒုဂ္ဂတိဒုက္ခာနံ ကေန္ဆသံဝတ္တနေန နတ္ထိကဒိဋ္ဌိအာဒီနံ အပ-ဏ္ဏကတာ ပါကဋာ ဝေ၊ နိပ္ပရိယာယေန ပန အနဝဇ္ဇဿ အတ္ထဿ ကေန္ဆသာဓကံ အပဏ္ဏကန္တိ ကတ္ဘာ စောဒနာ။ မ၊ဋီ၊၃။၅၈။

ကေန္ဆသစိတ္တကသမုဋ္ဌာန (တိ) [ကေန္ဆ+သစိတ္တကသမုဋ္ဌာန] စင်စစ် သစိတ္တကသမုဋ္ဌာန်ရှိသော။ ပါရာဇိကာပတ္တိယာ ကေန္ဆသစိ-တ္တကသမုဋ္ဌာနတ္တာ "န ဟိတိ ဝတ္တဗ္ဗ"န္တိ ဝုတ္တံ။ ဝိမတိ၊၂။၂၇၅။

ကေန္ဆသစ္စ (နဲ) [ကေန္ဆ+သစ္စ] (၁) စင်စစ်မှန်သော (ပရမတ္ထ) သစ္စာတရား။ (တိ)(၂) စင်စစ်မှန်ကန်သော။ (၁) သစ္စဝိသေသ-နာနံ ဒုက္ခာဒီနံ ကေန္ဆသစ္စတ္တာ "ဒုက္ခံ သစ္စံ ။ပ။ မဂ္ဂေါ သစ္စန္တိ ? အာမန္တာ"တိ ဝုတ္တံ။ မူလဋီ၊၃။၁၃၄။

(တိ)(၂) ယံ ပန ပုဗ္ဗနိမိတ္တတော ပဿတိ၊ တံ ကေန္ဆသစ္စမေဝ ဟောတိ။ ဝိ၊၄၊၂။၁၀၈။ အဘိ၊၄၊၂။၃၉၀။ မဟာနိ၊၄။ ၃၆၅။ ဝဇိရ။၁၇၇။ ကေန္ဆသစ္စမေဝ ဟော-တိတိ ဖလဿ သစ္စဘာဝတော ဝုတ္တံ။ သာရတ္ထ၊၂။၃၁၂။ (-ဝိမတိ၊၁။၂၅၄။)

ကေန္ဆသန္ဆ (တိ) [ကေန္ဆ+သန္ဆ] စင်စစ်ငြိမ်းအေးသော၊ စင်စစ်ငြိမ်းအေးသော နှလုံးသွင်းခြင်းရှိသော၊သူ။ အညေသဉ္ဇိ အဿာ-သော ဝါ ပါကဋော ဟောတိ ပဿာသော ဝါ။ ဘဂဝတော ဥဘယမ္ပေတံ ပါကဋမေဝ နိစ္စံ ဥပဋ္ဌိတသတိတာယာတိ ကေန္ဆသန္ဆတ္တာ န ဝုတ္တော။ သံ၊၄၊၃။၃၀၅။ ကေန္ဆသန္ဆတ္တာတိ ကေန္ဆေန သန္ဆမနသိကာရဘာဝတော။ သံ၊ ဋီ၊၂။၅၂၅။

ကေန္ဆသန္ဆုသိတ (တိ) [ကေန္ဆ+သန္ဆုသိတ] စင်စစ် ကောင်းစွာနှစ်သက်သော၊သူ။ ပုထု-ဇ္ဇနကလျာဏကံ ဟိ အာဒီ ကတ္ဘာ သဗ္ဗေပိ သေခါ အတ္တနော အဓိဂမေန သန္ဆုဿန္တိတိ သန္ဆုသိတာ၊ အရဟာ ပန ကေန္ဆသန္ဆု-သိတောဝ။ ဓမ္မ၊၄၊၂။၃၆၂။

ကေန္ဆသမဋ္ဌပန (ထီ၊နဲ) [ကေန္ဆ+သမဋ္ဌပန]

စင်စစ်ထပ်တူထပ်မျှ ထားခြင်း။ ကေန္ဆ-သမဋ္ဌပန် ဝါ သန္နာယ "သမသမဋ္ဌပနေ-နာ"တိ ဝုတ္တံ။ သီဋီ၊သစ်၊၁။၄၉။

ကေန္ဆသမာဟိတ (တိ) [ကေန္ဆ+သမာဟိတ] စင်စစ်တည်ကြည်သော။ အရိယမဂ္ဂေါ ဟိ ကေန္ဆသမာဟိတော အသမာဓာနဟေတူနံ ကိလေသာနံ သမုစ္ဆေဒနတော။ မဇ္ဈိ၊၁။ ၂၀၄။

ကေန္ဆသမ္ပယုတ္တ(တိ) [ကေန္ဆ+သမ္ပယုတ္တ] စင်စစ်ယှဉ်သော။ မနောဓာတုယာ ကေန္ဆသမ္ပ-ယုတ္တာ ဒွေ ဝိတက္ကဝိစာရာ။ မူလဋီ၊၃။၂၃။

ကေန္ဆသမ္ပါဒန (န) [ကေန္ဆ+သမ္ပါဒန] စင်စစ်ပြည့်စုံစေခြင်း။ တဥ္စေတံ ကေန္ဆသမ္ပါဒနေန ဂစ္ဆတီတိ နိဗ္ဗာနောဂဓဂါမီ။ အံဋီ၊၂။၂၆၀။

ကေန္ဆသမ္ဘဒ္ဒ (တိ) [ကေန္ဆ+သမ္ဘဒ္ဒ] (၁) စင်စစ်ဖွဲ့စပ်-တော်စပ်-ခြင်းရှိသော။ (၂) စင်စစ်-စပ်-ယှဉ်စပ်-ခြင်းရှိသော။

(၁) ကမ္ပံ ပန ကေန္ဆသမ္ဘဒ္ဓမေဝါတိ အာဟ "ကမ္ပံ ဇေတသံ ဗန္ဓု"တိ။ မဇ္ဈိ၃။၃၇၂။ (-အံဋီ၊၃။၂၄။) (၂) ယ-တ-သဒ္ဒါနံ (ယံ တံ-သဒ္ဒါနံ) ကေန္ဆသမ္ဘဒ္ဓဘာဝတော။ ဣ တိဝုတ်၊ဋ္ဌ။၂၆၃။ ဒီဋီ၊၁။၆၆။ သီဋီ၊သစ်၊ ၁။၂၄၆။ အံဋီ၊၁။၁၂၅။ အံဋီ၊၃။၁၈၆။

ကေန္ဆသမ္ဘန္ဓီ (တိ) [ကေန္ဆသမ္ဘန္ဓ+ဣ] စင်စစ်-စပ်-ယှဉ်စပ်-ခြင်းရှိသော။ ယံတံ-သဒ္ဒါနံ ကေန္ဆသမ္ဘန္ဓီဘာဝတော။ ဒီဋီ၊၁။၆၀။ ဝိ သုဒ္ဓိ၊ဋီ၊၁။၉၂။

ကေန္ဆသမ္ဘုတိသဘာဝ (တိ) [ကေန္ဆ+သမ္ဘုတိ သဘာဝ] စင်စစ်သမ္ဘုတိ(ပညတ်) သဘော ရှိသော။ ကေန္ဆသမ္ဘုတိသဘာဝါ ဧဝ သာ (=အာပတ္တိ) ဟောတိ။ ဝိမတိ၊၂။၂၂၄။

ကေန္ဆဆဝန (န) [ကေန္ဆ+သဝန] စင်စစ် ကြားနာခြင်း။ န ယိဒံ ဘာသိတမတ္တေန၊ ကေန္ဆ-သဝနေန ဝါ။ သံ၊၁။၂၂။ တံ ပဋိပဒံ ဘာ-သိတမတ္တေန ဝါ သဝနမတ္တေန ဝါ ဩ-ကွာမိတုံ ပဋိပဇ္ဇိတုံ နံ သက္ကာ။ သံ၊ဋ္ဌ၊၁၆၂။

ကေန္ဆသဿတ (တိ) [ကေန္ဆ+သဿတ] စင်စစ်မြဲသော၊ မဖောက်မပြန်သော။ ဓုဝသ-ဿတန္တိ ကေန္ဆသဿတံ။ အဝိပရိတ-မေဝါတိ အတ္ထော။ မူလဋီ၊၁။၂၅။ ကေန္ဆ-သဿတန္တိ ဧတေန ဓုဝသဿတန္တိ ဧတဿ ပရိယာယသဒ္ဒတ္တံ နိဝတ္တေတိ။ မဓု။၆၉။

ကေန္ဆသာဓက (တိ) [ကေန္ဆ+သာဓက] စင်စစ်ပြီးစေတတ်သော။ ကေန္ဆသံဝတ္တနေ-ကြည်။

ကေန္ဆသာရမ္ဘ (တိ) [ကေန္ဆ+သာရမ္ဘ] စင်စစ်-အာရုံရှိသော-အာရုံပြုတတ်သော။ ကေန္ဆသာရမ္ဘတာ စ စိတ္တဿ ဝုတ္တာ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋီ၊၂။၁၂၃၊(-၂၅၃၊၂၆၁။)

ကေန္ဆသာဝဇ္ဇ (တိ) [ကေန္ဆ+သာဝဇ္ဇ] စင်စစ်အပြစ်ရှိသော။ စိတ္တုတ္တာသော ဟိ ကေန္ဆ-သာဝဇ္ဇော။ မဇ္ဈိ၁။၂၁၁။ (-မဇ္ဈိ၊၂။၈၃။)

ကေန္ဆသာသဝ (တိ) [ကေန္ဆ+သာသဝ] စင်စစ်-အာသဝရှိ-အာသဝတရားတို့၏အာရုံဖြစ်-သော။ ကေန္ဆသာသဝတ္တာ တဿ သဒ္ဒါယ-တနဿ။ အနုဋီ၊၃။၁၀၆။

ကေန္ဆသီဒ္ဓိ (ထီ) [ကေန္ဆ+သိဒ္ဓိ] စင်စစ် ပြီး

စီးခြင်း။ တဒတ္ထသ ကေန္ဆသီဒ္ဓိယာ အ-ဝိသံဝါဒနတော အဝိပရီတတ္ထဝုတ္တိယာ တထာ အဝိတထာ အနညထာ။ ဥဒါန၊ ဋ္ဌ။၁၃၁။ ဣတိဝုတ်၊ဋ္ဌ။၁၂၇။

ကေန္ဆသီလ (တိ) [ကေန္ဆ+သီလ] တူသော အကျင့် သီလရှိသော၊သူ။ သဗ္ဗေဝ နု ခေါ မာရိသ သမဏာပြာဟွကာ ကေန္ဆဝါဒါ ကေန္ဆသီလာ ကေန္ဆဆန္ဒာ ကေန္ဆအ-ဇ္ဈောသာနာ။ ဒီ၊၂။၂၂၅။ ကေန္ဆသီလာတိ ကောစရာ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၂။၃၂၉။ (-မူလဋီ၊၂။ ၁၆၂။) ကောစရာတိ သမာနာစရာ။ ဒီ၊ဋီ၊၂။၂၇၃။

ကေန္ဆသုက္က (တိ) [ကေန္ဆ+သုက္က] စင်စစ် ဖြူစင်သော။ သမန္နာဂတောယံ ပုဂ္ဂလော ကေန္ဆသုက္ကေဟိ အနဝဇ္ဇေဟိ ဓမ္မေဟိ။ အံ၊ ၂။၃၅၃။ (-ထေရီဋ္ဌ။၂၂၆။)

ကေန္ဆသုခ (န) [ကေန္ဆ+သုခ] (၁) စင်စစ်ကေန် အမှန်ဖြစ်သော-မရောမယှက် သက်သက် သော-အကြွားအလပ်မရှိသော-ချမ်းသာ။ (တိ)(၂) စင်စစ် ချမ်းသာခြင်းရှိသော။ **(၁)** သတ္တ ရတ္တိန္ဒိဝါနိ ကေန္ဆသုခံ ပဋိသံဝေဒိ ဝိဟရိတုံ။ မ၊၁။၁၃၂။ (ယင်းပါဠိကိုပင် ဖော်ပြသော အဘိ၊ဋ္ဌ၊၃၂၈-၌ ကေန္ဆသုခ-ပဋိသံဝေဒိ-ဟု ရှိသည်။) ကေန္ဆသုခံ ပဋိ-သံဝေဒိတိ နိရန္တရသုခံ ပဋိသံဝေဒိ။ မ၊ဋ္ဌ၊ ၁။၃၆၉။ အညာဟိ ဝေဒနာဟိ အဝေါမိဿံ ကေန္ဆံ သုခံ ကေန္ဆသုခံ၊ တဿ ပဋိသံဝေဒိ၊ တေနာဟ "နိရန္တရသုခံ ပဋိသံဝေဒိ"တိ။ မဋီ၊၂။၄၉။ (-မ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၄၅။ ဥဒါန၊ဋ္ဌ။၁၄၂။)

(တိ)(၂) အပိ ပန တုမှေ အာယသ္မန္တော ကေန္ဆသုခံ လောကံ ဇာနံ ပဿံ ဝိဟရထ။ ဒီ၊၁။၁၆၈။ မယံ သတ္တာနံ ကေန္ဆသုခံ ဝဒါမ။ မ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၈၉။ ကေန္ဆံ အစ္ဆန္တမေဝ သုခံ အဿာတိ ကေန္ဆသုခံ။ မဋီ၊၃။၁၃၂။ (-ဒီ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၁၃။ ဣတိဝုတ်၊ ဋ္ဌ။၆၅။ အပ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၈၅။ ဒီ၊ဋီ၊၁။၃၆၈။ သီ၊ ဋီ၊သစ်၊၂။၃၉၃။)

ကေန္ဆသုခပဋိသံဝေဒီ (တိ) [ကေန္ဆသုခ+ပဋိသံ ဝေဒီ] စင်စစ်ကေန် အမှန်ဖြစ်သော ချမ်း သာကို (ဉာဏ်ဖြင့်) ခံစားသော၊သူ။ ကေ-န္ဆသုခပဋိသံဝေဒီ ဝိဟရေယျာ(အံ၊၃။ ၃၂၂)တိ ကေန္ဆမေဝ ကာယိကစေတသိ-ကသုခံ ဉာဏေန ပဋိသံဝေဒေန္တော ဝိဟ-ရေယျ။ အံ၊ဋ္ဌ၊၃။၃၁၂။

ကေန္ဆသုခသမဂီ (တိ) [ကေန္ဆသုခ+သမဂီ] စင်စစ်ကေန်အမှန်ဖြစ်သောချမ်းသာနှင့် ပြည့်စုံသော၊သူ။ သတ္တသန္တာနဿ ကေန္ဆ-ဒုက္ခသမဂီတာ ဒုက္ခဗဟုလတာ, ကေန္ဆ-သုခသမဂီတာ စ ပုညကိရိယာယ နိ ဝိသေသပစ္စယော ဟောတိ။ ဝိမာန၊ဋ္ဌ။၁၆-၈။ (-ဒီ၊ဋီ၊၃။၁၀၁။)

ကေန္ဆသုခသမပ္ပိတ (တိ) [ကေန္ဆသုခ+သမ ပ္ပိတ] စင်စစ်ကေန် အမှန်ဖြစ်သော သုခနှင့် ကောင်းစွာကုံလုံ ပြည့်စုံသော၊သူ။ ကာမ-ဝေါကေန္ဆသုခသမပ္ပိတာနံ ဒေဝါနံ ဒုက္ခ-ဇရာရောဂါ နု သမ္ဘဝန္တိ။ ဥဒါန၊ဋ္ဌ။၁၀၆။ (-မိလိန္ဒ။၃၆၄။)

ကေန္ဆသုခါဘိနိဝေသ (ပု) [ကေန္ဆသုခ+အဘိနိ

ဝေသ] စင်စစ်ကေန် အမှန်ဖြစ်သော ချမ်းသာဟု နှလုံးသွင်းခြင်း။ တဒုဘယသံယုတ္တောသု တေသု စ တံ အသလ္လကို့တွာ ကေန္ဆသုခါဘိနိဝေသော ဝိပရိတသညာယ။ မ၊ဋီ၊၃။၁၀၆။

ကေန္ဆသုခါဝဟ (တိ) [ကေန္ဆသုခ+အာဝဟ] စင်စစ်ချမ်းသာကို ဆောင်သော။ ကေန္ဆသုခါဝဟံ နိဗ္ဗာနံ အသင်္ခတဓာတုံ "အတ္တာ နော"တိ ဝုတ္တံ။ ဥဒါန၊ဋ္ဌ။၁၆၂။

ကေန္ဆသုခီတာ (ထီ) [ကေန္ဆသုခီ+တာ] စင်စစ်ချမ်းသာခြင်းရှိသည်၏အဖြစ်။ ဒေဝတာနဉ္စိ ကေန္ဆသုခီတာယ သတိ ထိရာ နု ဟောတိ။ အံ၊ဋ္ဌ၊၃။၂၆၃။

ကေန္ဆသုခီ (တိ) [ကေန္ဆ+သုခီ] စင်စစ် ကေန်အမှန်အားဖြင့် ချမ်းသာခြင်းရှိသော။ (ဒုက္ခနှင့် မရောမယှက် အမြဲမပြတ် ချမ်းသာခြင်းရှိသော။) ကေန္ဆသုခီ အတ္တာ ဟောတိ။ ဒီ၊၁။၂၉၈။ သံ၊၂။၁၈၀။ ကေန္ဆသုခီ အတ္တာ စ လောကော စ။ မ၊၃။၂၂။ ကေန္ဆသုခီတိ နိရန္တရသုခီ။ မ၊ဋ္ဌ၊၄။၁၅။ ကေန္ဆသုခီတိ ကေန္ဆေနေဝ သုခီ။ တံ ပနဿ သုခံ ဒုက္ခေန အဝေါမိဿံ ဟောတီတိ အာဟ "နိရန္တရသုခီ"တိ။ မ၊ဋီ၊၃။၂၃၅။

ကေန္ဆသုခုမ (တိ) [ကေန္ဆ+သုခုမ] စင်စစ် သိမ်မွေ့သော။ လောကုတ္တရေပိ သြဋ္ဌာရိကသုခုမတ္တာ နု ဥဒ္ဓရိတဗ္ဗာ။ တဉ္စိ ကေန္ဆသုခုမံ။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၅။ (-ဝိသုဒ္ဓိဇိ၊၂။၁၆၁။)

ကေန္ဆသူရ (တိ) [ကေန္ဆ+သူရ] တစ်ယောက်တည်း ရဲရင့်သော၊သူ (တစ်ကိုယ်တော် လူစွမ်းကောင်း)။ သူရာတိ ကေန္ဆသူရာ၊ ယေ သဇာလိကာပိ သစမ္မိကာပိ သမုဒ္ဒံ တရိတုံ သက္ကောန္တိ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၄၃။ ကေန္ဆသူရာတိ ကောကိသူရာ၊ အတ္တာနော သူရဘာဝေန ကောကိနော ဟုတ္တာ ယုဇ္ဈနကာ။ ဒီ၊ဋီ၊၁။ ၂၁၉။ ကေန္ဆသူရာတိ ကေစရသူရာ အန္ဆသဒ္ဒသ တဒ္ဓာဝဝုတ္တိတော၊ သူရဘာဝေန ကောကိနော ဟုတ္တာ ယုဇ္ဈနကာတိ အတ္ထော။ သီ၊ဋီ၊သစ်၊၂။၃၃။ ကေသူရ-လည်းကြည့်။

ကေန္ဆသောကပရာယဏ (တိ) [ကေန္ဆ+သောကပရာယဏ] စင်စစ် သောကလျှင် လည်းလျောင်းရာရှိသော၊သူ။ နိရယေ ပန နေရယိကာ ... ကေန္ဆသောကပရာယဏာ ... စဝမာနာ မစ္စုနော ဘာယန္တိတိ။ မိလိန္ဒ။၁၅၀။

ကေန္ဆသောတမ္ဗ (တိ) [ကေန္ဆ+သောတမ္ဗ] စင်စစ်နာယူအပ်သော။ ဣဒံ တာဝ အမှေဟိ ဝုစ္စမာနဝစနံ ကေန္ဆသောတမ္ဗံ။ မ၊ဋီ၊၂။၆၉။

ကေန္ဆဟရ (တိ) [ကေန္ဆ+ဟရ] စင်စစ် ဆောင်ယူတတ်သော၊သူ။ အောက်ပုဒ်ကြည့်။

ကေန္ဆဟာရ (တိ) [ကေန္ဆ+ဟာရ။ ထီ-ဠီ ကေန္ဆဟာရီ။] စင်စစ် ဆောင်ယူတတ်သော၊သူ။ ရက္ခသီ ဝိယ ဒုတ္တောသာ၊ ယမော'ဝေ'ကန္ဆဟာရိယော။ ဇာ၊၂။၁၁၉။ ယမော ဝါတိ ယထာ ယမော ကေန္ဆဟရော နု ကိဉ္စိ ပရိဟရတိ၊ ဝေမေတာပိ ဇာတိသမ္ပန္နာဒိသု နု ကိဉ္စိ ပရိဟရန္တိ၊ သဗ္ဗံ ကိလေသဝသေန သိလာဒိဝိနာသံ ပါပေတွာ

ဒုတိယစိတ္တဝါရေ နိရယံ ဥပနေန္တိ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊ ၅။၄၆၅။

ကေန္ဆဟိတ (တိ) [ကေန္ဆ+ဟိတ။ ကေန္ဆဟိတ+အ။] (၁) စင်စစ်လျောက်ပတ်သော။ (အဋ္ဌသာ၊ယော။) စင်စစ်အစီးအပွားကို ပြုတတ်သော၊သူ။ (ကင်္ခါ၊ယော။) ကေန်အစီးအပွား ဖြစ်သော။(ဘာသာ၊ဋီ။) (၂) စင်စစ် အစီးအပွား-ရှိ-များ-သော၊သူ။

(၁) မာတာပိတရော (စ) နာမ ကေန္ဆဟိတာ။ အံ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၆၆။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၃၀။ ဣဒါနိ ရာဂစရိတသတ္တာနံ ကေန္ဆဟိတံ ... ရူပါဝစရကုသလံ ဒဿေတုံ။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၁။ ၂၄၂။ ကေန္ဆဟိတံ ဝါ နိဿရဏံ အဇာနန္တာ ... ဣမံ ပဇ္ဇောတံ ပတန္တိ။ ဥဒါန၊ဋ္ဌ။ ၃၂၄။ ကေန္ဆဟိတန္တိ ကေန္ဆေနာနုရူပံ။ အဋ္ဌသာ၊ယော။၁၃၂။ (-ဝိမာန၊ဋ္ဌ။၁၉၇။ မ၊ဋီ၊၁။၂၉၄။) (ဇီဝိတလောကဿ ဟိတံ ကရောတီတိ လောကဟိတော။ ကင်္ခါ၊ယော။ ၉၆-၉၇-နှင့် ယှဉ်ကြည့်။)

(၂) တေ (ပဏ္ဍိတေ) ဝါ သမ္မာ သေဝန္တာ ကေန္ဆဟိတဘာဝတော မဂ္ဂဉ္ဈာဒီဟေဝ အရဏီယတော အတ္ထံ။ ထေရ၊ဋ္ဌ၊ ၁။၄၇။

ကေန္ဆဟိတကာမ (တိ) [ကေန္ဆဟိတ+ကမု+ဏ] စင်စစ်အစီးအပွားကို အလိုရှိသော၊သူ။ ကေစိ (ဟိ) ကေန္ဆဟိတကာမတာယ မိတ္တာဝ ဟောန္တိ။ နှ သုဟဇ္ဇာ။ သုတ္တနိ၊ဋ္ဌ၊ ၁။၆၄။ အပ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၇၅။

ကေန္ဆဟိတဇ္ဈာသယ (တိ) [ကေန္ဆဟိတ+အဇ္ဈာသယ] စင်စစ်အစီး အပွား၌ အလိုဆန္ဒရှိသော၊သူ။ တသ္မာ ဒါယကော သတ္တေသု ကေန္ဆဟိတဇ္ဈာသယော ပုရိသပုဂ္ဂလော။ သာရတ္ထ၊၃။၁၉၃။ (-ဒီဃ၊ဋီ၊၂။၆၈။)

ကေန္ဆဟိတပဋိလာဘသံဝတ္တနိက (တိ) [ကေန္ဆဟိတပဋိလာဘ+သံဝတ္တနိက] စင်စစ်အစီးအပွား ရခြင်းကို ဖြစ်စေတတ်သော။ ဝေနေယျာနံ ကေန္ဆဟိတပဋိလာဘသံဝတ္တနိကာ သုတ္တန္တဒေသနာ။ သာရတ္ထ၊၁။ရ၀။ သီ၊ဋီ၊သစ်၊၁။၉၂။

ကေန္ဆဟိတပဗ္ဗဋိလာဘဟေတု (ပု) [ကေန္ဆဟိတပဗ္ဗဋိလာဘ+ဟေတု] စင်စစ် အစီးအပွား ရခြင်း၏ အကြောင်း။ သဗ္ဗသတ္တာနံ ကေန္ဆဟိတပဗ္ဗဋိလာဘဟေတုဘူတာ... ဗုဒ္ဓဂုဏာ လ္ဟာမာယ ဂါထာယ ပကာသိတာ။ နေတ္တိ၊ဋ္ဌ။၉။

ကေန္ဆဟိတသမ္မာဒန (တိ) [ကေန္ဆဟိတ+သမ္မာဒန] စင်စစ်အစီးအပွားကို-ပြီးစေတတ်-ပြည့်စုံစေတတ်-သော။ သဘာဝသိဒ္ဓေ သန္တီကာဝစရေပိ ဗန္ဓုဇနေ မိတ္တဇနေ စ အတိသေတိ ကေန္ဆဟိတသမ္မာဒနတော ပရလောကာနုဂမနတော စ။ စရိယာ၊ဋ္ဌ။ ၂၈၅။ ဒီ၊ဋီ၊၁။၇၃။ (-သီ၊ဋီ၊သစ်၊၁။၂၆၄။)

ကေန္ဆဟိတသုခသမ္မာဒန (ထီ၊န) [ကေန္ဆဟိတသုခ+သမ္မာဒန] စင်စစ်စီးပွားချမ်းသာကို-ပြီးစေ-ပြည့်စုံစေ-ခြင်း။ သီလသမာဓိပညာဝိမုတ္တိအာဒယော ဟိ ဝေါဒါနဓမ္မာ ကေန္ဆဟိတသုခသမ္မာဒနေန ပုရိသဿ အတ္တနော ဓမ္မာ နာမ။ ဥဒါန၊ဋ္ဌ။၆၂။

ကန္ဆတိတသုခါဝဟ (တိ) [ကန္ဆတိတသုခ+အာဝဟ] စင်စစ်စီးပွားချမ်းသာကိုဆောင်တတ်သော။ "ဒါနံ ဒဿာမိ"တိ ဟိ စိတ္တုပ္ပါဒေါ သယမ္ပိ ကန္ဆတိတသုခါဝဟော အနုဝိဓိယနာနမ္ပိ ဟောတု။ မ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၉၅။ (-ခုဒ္ဒက၊ဋ္ဌ။၁၀၄။)

ကန္ဆတိတသုခါဝဟန (တိ) [ကန္ဆတိတသုခ+အာဝဟန] စင်စစ်စီးပွားချမ်းသာကိုဆောင်တတ်သော။ သဗ္ဗေသမေဝ အမှာကံ ကန္ဆတိတသုခါဝဟနတော ဥတ္တမံ မင်္ဂလံ။ သုတ္တနိ၊ဋ္ဌ၊၂။၉။

ကန္ဆတိတာဝဟ (တိ) [ကန္ဆတိတ+အာဝဟ] စင်စစ်အစီးအပွားကိုဆောင်တတ်သော။ အနာထဿ ပုဂ္ဂလဿ ကန္ဆတိတာဝဟံ အညံ မိတ္တံ နာမ နတ္ထိ။ ထေရ၊ဋ္ဌ၊၂။၄၂၆။ (-ဥဒါန၊ဋ္ဌ။၉၄။)

ကန္ဆတိတေသီ (တိ) [ကန္ဆ+ဟိတေသီ] စင်စစ် အစီးအပွားကို-ရှာမှီး-တောင့်တ-သော၊သူ။ ကေပုတ္တကေ ပိယေ မနာပေ မာတာပိတာ ကုသလီ ကန္ဆတိတေသီ ဘဝေယျ။ ထေရ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၁၉။ အပ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၆။

ကန္ဆဟိန (တိ) [ကန္ဆ+ဟိန] စင်စစ်ယုတ်ညံ့သော။ ကန္ဆဟိနာ နာမ အကုသလဓမ္မာ သမ္ပတိ အာယတိဉ္စ ဒုက္ခမူလတ္တာ။ မ၊ဋီ၊၁။၂၇၉။ (-အဘိ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၀၂။)

ကန္ဆဟေတု (ပု) [ကန္ဆ+ဟေတု] စင်စစ်အကြောင်းတရား။ တဿ အဟိတာနံ ကန္ဆဟေတုဘာဝံ ပကာသေတုံ "သံယေဓေါ ပန ဘိက္ခဝေ ဘိန္နေ"တိ အာဒိမာဟ။ ဣတိဝုတ်၊ဋ္ဌ။၆၆။

ကန္ဆာကမ္မဇ (တိ) [ကန္ဆ+အကမ္မဇ] စင်စစ်အားဖြင့် ကံကြောင့်ဖြစ်သည်မဟုတ်သော။ တသ္မာ ကန္ဆာကမ္မဇာဒိသ္မေဝ ဂဟေတဗ္ဗာ တာ အနေကန္ဆေသု န ဂဟိတာ။ မူလဋီ၊၁။၁၅၅။ ကန္ဆာကမ္မဇာဒိသ္မိံ အာဒိသဒ္ဒေန ကန္ဆာစိတ္တဇံ ဂယှတိ။ ... ကန္ဆတော အကမ္မဇေသု သဒ္ဒါယတနာဒိသု အစိတ္တဇေသု စ စက္ခာယတနာဒိသု ဂဟေတ္တာ။ အနုဋီ၊၁။၁၆၉။

ကန္ဆာကုသလ (တိ) [ကန္ဆ+အကုသလ] စင်စစ် အကုသိုလ်ဖြစ်သော။ သော... ကန္ဆာကုသလော အတိတောပိ ဟောတိ။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၃။၃၁၉။ မဟာနိ၊ဋ္ဌ။၂၀၆။ (-ဝဇီရ။၎၆။)

ကန္ဆာကုသလစိတ္တ (န) [ကန္ဆ+အကုသလစိတ္တ] စင်စစ် အကုသိုလ်စိတ်။ ဥပသမ္ပဒါဒီနံ ကန္ဆာကုသလစိတ္တေနေဝ အကတ္တဗ္ဗတ္တာ ပဏ္ဏတ္တိဝဇ္ဇာနိ။ ကင်၊ဋီ၊သစ်။ ၄၈၅။

ကန္ဆာစိတ္တက (တိ) [ကန္ဆ+အစိတ္တက] စင်စစ် အစိတ္တကဖြစ်သော။ ကန္ဆာစိတ္တကံ ပဏ္ဏတ္တိဇာနနစိတ္တာဘာဝေန။ ဝဇီရ။၅၅၆။

ကန္ဆာစိတ္တဇ (တိ) [ကန္ဆ+အစိတ္တဇ] စင်စစ် အားဖြင့် စိတ်ကြောင့်ဖြစ်သည် မဟုတ်သော။ ကန္ဆာကမ္မဇ-ကြည့်။

ကန္ဆာနတ္ထ (တိ) [ကန္ဆ+အနတ္ထ] စင်စစ် အကျိုးမရှိသော။ နရကံ ဟိ သတ္တာနံ ကန္ဆာနတ္ထတာယ ပရဘူတော ပဋိသတ္တုဘူတော လောကော။ ဝိမာန၊ဋ္ဌ။၃၁၅။

ကေန္ဆာနတ္ထသညိတ (တိ) [ကေန္ဆာနတ္ထ+သညိတ] စင်စစ် အကျိုးမရှိဟု-သိအပ်-သမုတ်အပ်-သော။ အဝိဇ္ဇာဘိဘူတာ ဟိ သတ္တာ သတိပိ တက္ကာပရိတသိတေ ကေန္ဆာနတ္ထသညိတံ အတ္တကိလမထာနုယောဂဒုက္ခမနုယုဉ္ဇန္တိ။ အနုဋီ၊ ၂။၉၄။

ကေန္ဆာနဝဇ္ဇ (တိ) [ကေန္ဆ+အနဝဇ္ဇ] စင်စစ် အပြစ်မရှိသော။ ပညာယ နာမ ဒုဋ္ဌဘာဝေါ နတ္ထိ ကေန္ဆာနဝဇ္ဇတာယ။ မဇ္ဈိ၊ ၂။၁၉၉။ (-မဇ္ဈိ၊၃။ ၂၄၅။)

ကေန္ဆာနာရမ္မဏ (တိ) [ကေန္ဆ+အနာရမ္မဏ] စင်စစ်-အနာရမ္မဏဖြစ်-အာရုံပြုခြင်းမရှိ-အာရုံ မပြုတတ်-သော။ လ္ဟဓ အနာဘဋ္ဌန္တိ ကေန္ဆာနာရမ္မဏတ္တေန ဘာသိတံ။ မူလဋီ၊ ၂။၈၁။ လ္ဟဓ လ္ဟမသ္မိ "သတ္တိန္ဒြိယာ အနာရမ္မဏာ"တိ ဧဝံ ကေန္ဆာနာရမ္မဏတ္တေ ဝုစ္စမာနေ နု အာဘဋ္ဌ ဇီဝိတိန္ဒြိယံ နု ဘာသိတံ။ အနုဋီ၊ ၂။၈၆။

ကေန္ဆာနိဋ္ဌဖလ (တိ) [ကေန္ဆ+အနိဋ္ဌဖလ] စင်စစ်အလိုမရှိအပ်သောအကျိုး-ရှိ-ပေးတတ်-သော။ ကေန္ဆာနိဋ္ဌဖလာယ သာဝဇ္ဇာယ အဝိဇ္ဇာယ ကထံ ပုညာနေဇ္ဇာဘိသင်္ခါရပစ္စယတ္တံ ယုဇ္ဇတိ။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊ ၂။၁၄၁။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၂။၁၆၄။

ကေန္ဆာနိဋ္ဌဖလသဘာဝ (တိ) [ကေန္ဆာနိဋ္ဌဖလ+သဘာဝ] စင်စစ်အလိုမရှိအပ်သောအကျိုးဟူသော သဘောရှိသော။ အယံ အဝိဇ္ဇာ ကေန္ဆာနိဋ္ဌဖလသဘာဝဝသေန စ သာဝဇ္ဇာပိ သမာနာ။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊ ၂။၁၄၁။ ကေန္ဆေန အနိဋ္ဌံ ကေန္ဆာနိဋ္ဌံ၊ ကေန္ဆာနိဋ္ဌဖလံ တံ ဖလဘူတံ ကေန္ဆာနိဋ္ဌဖလံ၊ ကေန္ဆာနိဋ္ဌဖလံ သဘာဝေါ တေသံသာတိ ကေန္ဆာနိဋ္ဌဖလသဘာဝါ။ သမ္မော၊ယော။၉၃-၄။

ကေန္ဆာဗျာကတ (တိ) [ကေန္ဆ+အဗျာကတ] စင်စစ် အဗျာကတဖြစ်သော။ ကေန္ဆာဗျာကတံ သဗ္ဗရိတ္တံ။ ဝဇီရ။၅၅၆။

ကေန္ဆာသပ္ပါယ (တိ) [ကေန္ဆ+အသပ္ပါယ] စင်စစ် မလျောက်ပတ်သော။ ယဗ္ဘဿ သေဝမာနဿ အကုသလာ ဓမ္မာ အဘိဝမုန္တိ၊ ... အယံ ကေန္ဆာသပ္ပါယော ဝ။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊ ၂။၃၄၄။

ကေန္ဒီက (တိ) [ကေန္ဒ+လ္ဂက] တစ်ခုသောအဖို့အစုရှိသော၊ စင်စစ်ကေန်အမှန်ဖြစ်သော။ ပုထုဇ္ဇနိကာ သဒ္ဓါ အနိစ္စာ ကေန္ဒီကာ နု ဟောတိ။ ထေရ၊ဋ္ဌ၊၁။၄၆၂။ လ္ဟမေသံ သတ္တာနံ မရဏံ နာမ ကေန္ဒီကံ။ ထေရ၊ဋ္ဌ၊ ၂။၃၃၀။ အပ၊ဋ္ဌ၊၁။ ၂၂၉။ ကေကောဋ္ဌာသာတိ ကေန္ဒီကာ။ ဒီဃ၊ဋီ၊၁။၃၃၆။ ကောဓာဘိဘူတဿ ကေန္ဒီကမိဒံ ဖလံ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋီ၊၁။၃၅၆။ (-ထေရီဂါ၊ဋ္ဌ။ ၂၆၀။ မဇ္ဈိ၊၁။၁၆၈။ မူလဋီ၊၃။၁၄၀။ အနုဋီ၊၃။ ၂၈၆။)

ကေန္ဒီကကာရဏ (နှ) [ကေန္ဒီက+ကာရဏ] စင်စစ်ကေန်အမှန်ဖြစ်သော အကြောင်း။ ယောနိသောမနသိကာရော စ အာသဝက္ခယဿ ကေန္ဒီကကာရဏံ။ မဇ္ဈိ၊၁။၁၄၈။ (-သံဋီ၊ ၂။၆၄။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋီ၊၁။ ၂၀။)

ကေန္ဒီကဟေတု (ပု) [ကေန္ဒီက+ဟေတု] စင်စစ်

ကေန်အမှန်ဖြစ်သော အကြောင်း။ တသ္မာသာ ဗောဇ္ဈဂ်ါဒိဝိသေသနိယမနေ ကေန္ဓိကဟေတူတိ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋီ၊၂။၄၇၄။

ကေန္ဓကာရ (ပု) [ကေ+အန္ဓကာရ] (၁) တစ်ခဲနက်သော အမိုက်မှောင်။ (တိ)(၂) တစ်ခဲနက်သော အမိုက်မှောင်ရှိသော။

(၁) ယံ ပန အဗ္ဘေယေဝ အတိအဗ္ဘံ၊ သတ္တသတ္တာဟမ္ပိ စန္ဒသူရိယော ဆာဒေတ္တာ ကေန္ဓကာရံ ကရောတိ။ သံ၊ဋ္ဌ၊၂။၃၂၂။ **(တိ)(၂)** နဝုတိဝဿသဟဿာနိ ဌတ္တာ ပရိနိဗ္ဗုတေ ပန တသ္မိံ ကေပ္ပဟာရေနေဝ ဒသစက္ကဝါဠသဟဿာနိ ကေန္ဓကာရာနိ အဟေသုံ။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၁။၆၂။ အပ၊ဋ္ဌ၊၁။၄၃။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၁။၄၁။ (-သုတ္တနိ၊ဋ္ဌ၊၂။၈၁။)

ကေပံသုထုပကနဒီသခံ (န) [ကေပံသုထုပကနဒီ+သခံ] တစ်ခဲနက်သဲစုရှိသော မြစ်ချောင်း၌ ပေါက်သော-မှော်-သခံမှော်။ ကေပံသုထုပကနဒီသခဲ ဒီဃမူလကပဏ္ဏသေဝါလံ သေဝါလံ ဒဏ္ဍိသိပိပ္ပိရီ ပဏကံ ပေသိဋ္ဌီ နိဿာရေတိ။ ဝဇိရ။၂၀၇။ (နိသျ၌ "ကေပံသုထုပကနဒီသခဲ ဒီဃမူလကပဏ္ဏသေဝါလံ=တစ်ခုသော မြေမှုံ့အစု ညွန်တစိတ်ရောက်သော အရွက်နှင့်ပြည့်စုံသော ရှည်သောအမြစ်ရှိသောမှော်" ဟု အနက်ပေးသည်။ သခံသေဝါလပဏကန္တိ တ္ထေ သခေါ်တိ ဒီဃမူလကော ပဏ္ဏသေဝါလော ဝုစ္စတိ၊ သေဝါလောတိ နီလသေဝါလော။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၉၇-၏အဖွင့်ဖြစ်သည်။)

ကေပက္ခမတ္တ (တိ) [ကေပက္ခ+မတ္တ] တစ်ခုသောအဖို့-တစ်ဘက်-တစ်ခြမ်း-ပမာဏရှိသော။ ကုဋ္ဌာရီဟီတိ မဟတီဟိ ဂေဟစ္ဆဒနဿ ကေပက္ခမတ္တာဟိ ကုဋ္ဌာရီဟိ တစ္ဆေန္တိ။ မဟာနိ၊ဋ္ဌ။၃၇၄။

ကေပက္ခဆဒန(စ္ဆဒန)မတ္တ (တိ) [ကေပက္ခစ္ဆ(ဆ)ဒန+မတ္တ] တစ်ဘက်သော အမိုး-အမိုးတစ်ဘက်-အမိုးတစ်ခြမ်း-ပမာဏ ရှိသော။ ကုဋ္ဌာရီဟီတိ မဟတီဟိ ဂေဟဿ ကေပက္ခဆဒနမတ္တာဟိ (ကေပက္ခစ္ဆဒနမတ္တာဟိ) ကုဋ္ဌာရီဟိ တစ္ဆန္တိ။ မ၊ဋ္ဌ၊၄။၁၅၀။ အံ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၂၁။

ကေပက္ခလ (ပု) [ကေ+ပက္ခလ] တစ်ခုသော ချွတ်ချော်-ချော်လဲ-ခြင်း။ ("ဆင်းရဲခြင်းတစ်မျိုး"ဟု ဆိုလိုသည်။) တထာ ဟေတေ ဥံသိတ္တာ ကာဏမ္ပိ ကရောန္တိ ခုဇ္ဇမ္ပိ ပီဌသပ္ပိမ္ပိ ကေပက္ခလမ္ပိတိ ဝေံ အပရိမာဏံ ဝိပ္ပကာရံ ဒဿေန္တိ။ သံ၊ဋ္ဌ၊၃။၆၁။ ကေပက္ခလန္တိ ကေဒုက္ခံ။ သံ၊ဋီ၊၂။၃၂၇။ (ကာဏော ဝါ ကုဏီ ဝါ ခဉ္ဇော ဝါ ပက္ခဟတော ဝါ (သံ၊၁။၉၄-စသည်)ကို ထောက်မူ "ကေပက္ခဟတမ္ပိ" ဟု မူလပါဋ္ဌရင်း ရှိဟန်တူသည်။ "ကိုယ်တစ်ခြမ်းသေသည်ကိုလည်း" ဟု အနက်ပေးရမည်။)

ကေပက္ခိက (တိ) [ကေပက္ခ+ဣက] တစ်ခုသော အဖို့ရှိသော။ တတ္ထ ကေပက္ခိကော အယံ ဒေါသော။ အနုဋီ၊၁။၁၉၂။

ကေပစ္စတ္ထိက (ပု) [ကေ+ပစ္စတ္ထိက] တစ်ယောက်သော ရန်သူ။ ယဒိဒံ ပစ္စတ္ထိ-

ကတောတိ ယံ ကုတောစိ ကေပစ္စတ္ထိက-တောပိ ဘယံ ဘဝေယျ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၆၄။

ကေပစ္စယ (ပု) [ကေ+ပစ္စယ] (၁) တစ်ခုသောပစ္စည်း။ (တိ)(၂) တစ်ခုတည်းသော-တူသော-အကြောင်းရှိသော။ **(၁)** ကေ-ပစ္စယသ အနေကပစ္စယဘာဝတောတိ ဟေတုပစ္စယာဒီသု ကသစိ ကေသ ပစ္စ-ယသ ... အတ္ထော။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၃။၃၈၉။ (-မူလဋ္ဌီ၊၃။၁၉၅။)

(တိ)(၂) ဝေဒနာပစ္စယေန ကေပစ္စ-ယာတိ အတ္ထော။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၂။၉၀။ ဒွေပိ ဟိ တဏ္ဍာ ဝေဒနာပစ္စယာ ဝေါတိ၊ တေနာဟ "ဝေဒနာပစ္စယေန ကေပစ္စယာ"တိ။ ဒီ၊ဋ္ဌီ၊ ၂။၁၀၀။

ကေပစ္ဆာဘတ္တ (န) [ကေ+ပစ္ဆာဘတ္တ] တစ်ခုသော ဆွမ်း၏နောက်ကာလ၊ ဆွမ်းစားပြီး နောက်တစ်ခုသောကာလ၊ နေမွန်းလွဲ (၆-နာရီခန့်) အချိန်ကာလ။ (မဟာဗုဒ္ဓဝင်၊ ၄။၅၈၈။) သုခုမာလော အဟံ ပရမသုခု-မာလော ကေပစ္ဆာဘတ္တေန ပဉ္စစတ္တာလီ-သယောနောနိ အာဂတော။ မ၊ဋ္ဌ၊၄။၂၀၅။

ကေပစ္ဆိပူရ (တိ) [ကေပစ္ဆိ+ပူရ] တစ်ခုသော တောင်းပြည့်သော၊ တောင်းတစ်လုံးပြည့်သော။ ဟတ္ထိကုစ္ဆိယံ ကိရ ကေပစ္ဆိပူရံ အာဟရာပေတွာ ဒေါဏိယံ ဓောဝိတွာ ပထဝိယာ ယေဘုယျေန သက္ခရဘာဝံ ဥတွာ သယံ ဘိက္ခူ ပေါက္ခရဏီ ခဏီသု။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၃။၂၁။ ကေပစ္ဆိပူရံ ပထဝိန္တိ သမ္ဗန္ဓော။ ပါစိတ်၊ယော။၁၅။

ကေပဇ္ဇောတ (ပု) [ကေ+ပဇ္ဇောတ] (၁) တစ်ပြိုင်နက်-တစ်ကွနက်-သော ဆီမီး။ (တိ)(၂) တစ်ခုသော-တစ်ပြိုင်နက်-အရောင်အလင်းရှိသော။ **(၁)** ဘဝန္တု ကေပဇ္ဇောတာ၊ ဒသ-သဟသိ ပရမ္ပရာ။ အပ၊၁။၅။ ကေပဇ္ဇော-တာ ကေပဒီပါ ဝိယ ဘဝန္တု ဥဇ္ဇောတန္တု။ အပ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၂၂။

(တိ)(၂) သကလကုမ္ဘကာရနိဝေသနံ ကေပဇ္ဇောတံ အဟောသိ။ မ၊ဋ္ဌ၊၄။၂၁၅။ (-ဝိ၊ဋ္ဌ၊၂။၈။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၄၀။ သံ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၂။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၉၂။ ဓမ္မ၊ဋ္ဌ၊၂။ ၄၃၆။)

ကေပညာသ (တိ) [ကေပညာသာ+အ(ဍ)] ငါးဆယ့်တစ်ခုမြောက်ဖြစ်သော။ ကေ-ပညာသိတော ကပ္ပေ၊ ဝရကော ဒေဝသ-ဝှယော။ အပ၊၁။၁၁၀၊(-၂၃၀။ ထေရ၊ဋ္ဌ၊ ၁။၁၄၇။) ကေနဝုတ-လည်းကြည့်။

ကေပညာသကွတ္တုံ (ဗျ) [ကေပညာသာ+ကွတ္တုံ] ငါးဆယ့်တစ်ကြိမ်။ ကေပညာသကွတ္တုံ စ၊ စက္ကဝတ္တီ အဟောသဟံ။ အပ၊၂။၈၊၇၈။

ကေပညာသဝဂ္ဂ (တိ) [ကေပညာသာ+ဝဂ္ဂ] ငါးဆယ့်တစ်ခုသော-ဝဂ်-အစု-ရှိသော။ ဝ-ဂ္ဂတော ကေပညာသဝဂ္ဂါ။ အပ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၁၃။

ကေပညာသဝတ္ထုပဋိမဏ္ဍိတ (န) [ကေ ပညာသဝတ္ထု+ပဋိမဏ္ဍိတ] ငါးဆယ့်တစ်ခုသော ဝတ္ထုတို့ဖြင့်တန်ဆာဆင်အပ်သော။ တံ ပနေတံ ဝတ္ထု ... ဝတ္ထုတော ကေ-ပညာသဝတ္ထုပဋိမဏ္ဍိတံ။ ပေတ၊ဋ္ဌ။၂-၃။

ကေပညာသာ (ထီ) [ကေ+ပညာသာ] ငါး

ဆယ်တစ်ခုသော။ သေသာနံ ကေပညာသာယ သုတ္တာနံ ပရဇ္ဈာသယော နိက္ခေပေါ။ ဥဒါန၊၄၅။ ၂၉။ (-အပ၊၁။ ၂၃၀။)

ကေပဥ္ဇ၁ (တိ) [ကော+ပညာ] တစ်ခုသော အမေးပုစ္ဆာ။ ကေပဉ်ံ ကထေန္တော၀၊ ဗောဓေသိ တိသတေ မုနိ။ အပ၊၁။၃၇၇။ ထေရ၊၄။၃၁၉။ (-၀ိသုဒ္ဓိ၊၁။၉၂။)

ကေပဥ္ဇ၂ (တိ) [ကေပညာ+ပုစ္ဆန] တစ်ခုသော အမေးပုစ္ဆာကိုမေးခြင်း။ ကေပဥ္ဇေနေ၀ နံ သံသာဒေယျာမ။ ဒီ၊၃။၃၁။ သံသာဒေယျာမာတိ ကေပဥ္ဇပုစ္ဆနေနေ၀ သံသာဒနံ ၀ိသာဒမာပန်ံ ကရေယျာမ။ ဒီ၊၄။၃၈။

ကေပဥ္ဇပုစ္ဆန (တိ) [ကေပညာ+ပုစ္ဆန] တစ်ခုသော အမေးပုစ္ဆာကို မေးခြင်း။ အထက်ပုဒ်ကြည့်။

ကေပဋ္ဌလ (တိ) [ကေ+ပဋ္ဌလ] တစ်ထပ်-တစ်လွှာ-ရှိသော။ ကေပဋ္ဌလာယေ၀ ဥပါဟနာ ၀ဋ္ဋတိ။ ၀ိ၊သင်္ဃ၊၄၅၆။

ကေပဋ္ဌလဥပါဟနာ (ထီ) [ကေပဋ္ဌလာ+ ဥပါဟနာ] တစ်ထပ်-တစ်လွှာ-ရှိသော ဘိနပ်။ သိပါဋိကန္တိ ကေပဋ္ဌလဥပါဟနံ။ ထေရီ၊၄။၁၇၁။

ကေပဋ္ဌလိက (တိ) [ကေပဋ္ဌလ+ကွက] တစ်ထပ်-တစ်လွှာ-ရှိသော။ တေ ကိရ ဂေါကဏ္ဏကေ ကေပဋ္ဌလိကာ ဥပါဟနာ ရက္ခိတုံ နံ သက္ကောန္တိ။ ၀ိ၊၄။၃၀၂။ (-မ၊၄။၂၀၂။ ဇာ၊၄။၁။၅၂။)

ကေပဋ္ဌလိကဥပါဟနာ(ထီ) [ကေပဋ္ဌလိကာ+ဥပါဟနာ] တစ်ထပ်-တစ်လွှာ-ရှိသော ဘိနပ်။ ပုတ္တံ ပက္ကောသာပေတွာ ကေပဋ္ဌလိကဥပါဟနာ စ ပဏ္ဏစ္ဆတ္တဉ္စ ကဟာပဏသဟဿဉ္စ ဒတ္တွာ။ ဇာ၊၄။၂။၂၅၃။

ကေပဋ္ဌလိကုပါဟနာ (ထီ) [ကေပဋ္ဌလိကာ+ဥပါဟနာ] တစ်ထပ်-တစ်လွှာ-ရှိသော ဘိနပ်။ ကေပဋ္ဌလိကုပါဟနာ စ ကတ္တရဒဏ္ဍော စ ဣစ္ဆိတဗ္ဗော။ ၀ိသုဒ္ဓိ၊၁။၁၂၂။

ကေပဋိပါဋိ (ထီ) [ကော+ပဋိပါဋိ] တစ်ခုသောအစဉ်၊ တစ်ဆက်တည်း၊ အဆက်မပြတ်။ အဓိ၀ါသေတု မေ ဘန္တေ ဘဂ၀ါ သတ္တာဟံ ကေပဋိပါဋိယာ ဘတ္တံ။ ၀ိသုဒ္ဓိ၊၂။၃၀။ ထေရ၊၄။၂။၅၀၄။ အပ၊၄။၁၈၀။ ကေပဋိပါဋိယာတိ ကောယ ပဋိပါဋိယာ၊ နိရန္တရန္တိ အတ္ထော။ ၀ိသုဒ္ဓိ၊ဋီ၊၂။၃၀။

ကေပဋိဝိသ (ပု) [ကေ+ပဋိဝိသ] တစ်ယောက်၏ အဖို့အစု၊ တစ်ယောက်စာ။ ကေပဋိဝိသမတ္တောဝ အယံ ပါယသော။ ဓမ္မ၊၄။၁။၃၃၃။

ကေပဋိဝေဓ (ပု) [ကေ+ပဋိဝေဓ] (၁) တစ်ခုသောဉာဏ်ဖြင့်-တစ်ခုသော အခြင်းအရာဖြင့်-တစ်ပေါင်းတည်း-ထိုးထွင်းသိခြင်း။ [ပဋိသံ၊ဂံ-အလို (က) တစ်ခုသော-ထိုးထွင်းသိသောဉာဏ်-ပဋိဝေဓဉာဏ်။ (၁) တပေါင်းတည်းထိုးထွင်းသိခြင်း-ဟု ပြန်ဆိုရမည်။] (တိ)(၂)(က) တစ်ခုသော မဂ်ဉာဏ်ဖြင့်ထိုးထွင်းသိခြင်းရှိသော။ (၁) တပေါင်းတည်းထိုးထွင်းသိခြင်းရှိသော။ (ဂ) တပေါင်းတည်းထိုးထွင်းသိအပ်သောအခြင်းအရာရှိသော။

(၁) တသွဲ့ ခဏေ စတ္တာရိ သစ္စာနိ ကေပ(ပ္ပ)ဋိဝေဓေနေဝ ပဋိဝိဇ္ဈတိ။ မ၊ဋ္ဌ၊ ၁။ရဖ။ ဣတိဝုတ်၊ဋ္ဌ။ဖဝ။ (-မိလိန္ဒ။၂၉၈။) ဣမသွဲ့ ဟိ သုတ္တေ ကေပဋိဝေဓော၀ ကထိတော။ သံ၊ဋ္ဌ၊၃။၃၃၀။ ကေပ္ပဋိဝေဓော-တိ ဇကေနေဝ ဉာဏေန စတုန္နံ အရိယ-သစ္စာနံ ကေဇ္ဈံ ပဋိဝေဓော။ သံ၊ဋီ၊၂။၅၄၃။ စတ္တာရိ သစ္စာနိ ကေပဋိဝေဓေန ပဋိ-ဝိဇ္ဈတိ၊ ကောဘိသမယေန အဘိသမေတိ။ သံ၊ဋ္ဌ၊၃။ခဖဝ။ (-ပဋိသံ၊ဋ္ဌ၊ခ။ခ၅၂။) ဇ-ကေနေဝါကာရေန သစ္စာနိ ပဋိဝေဓ-နိမိတ္တတာ။ သံ၊ဋီ၊၂။၃၉၉။ ကေပဋိဝေဓေ-နေဝါတိ ကေဉာဏေနေဝ ပဋိဝိဇ္ဈနေန။ မ၊ဋီ၊၁။ခဖ၁။ ကေပဋိဝေဓေနာတိ ဇကေန ပဋိဝေဓဉာဏေန, ကေတော ဝါ ပဋိဝေ-ဓေန။ ပဋိသံ၊ဂံ။၁၃၃။

(တိ)(၂)(က)(၁) ကတိဟာကာရေဟိ စတ္တာရိ သစ္စာနိ ကေပ္ပဋိဝေဓာနိ။ ပဋိသံ။ ၂၉၄။ ကေပ္ပဋိဝေဓာနိတိ ဇကေန မဂ္ဂ-ဉာဏေန ပဋိဝေဓော, ကေတော ဝါ ပဋိဝေဓော ဇတေသန္တိ ကေပ္ပဋိဝေဓာနိ။ ပဋိသံ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၉၆။

(၈) သောဋ္ဌသဟိ အာကာရေဟိ တထဋ္ဌေန စတ္တာရိ သစ္စာနိ ကေပဋိဝေ-ဓာနိ။ ပဋိသံ။ ၂၉၆။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၂။၃၃၂။ ကေ-ပဋိဝေဓာနိတိ ကေဇ္ဈံ ပဋိဝိဇ္ဈိတဗ္ဗာကာ-ရာနိ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋီ၊၂။၅၀၅။

ကေပဋိဝေဓ္ဌ (ပု) [ကေပဋိဝေဓ+အတ္ထ] တစ်ခုသောဉာဏ်ဖြင့် ထိုးထွင်းသိခြင်းဟူသော အနက်။ ပဋိဝေဓဇ္ဈေနာတိ ...မဂ္ဂကွဇေ ကေပဋိဝေဓဇ္ဈေန။ ပဋိသံ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၀၂။ (-ဓမ္မ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၅၄။)

ကေပဋိဝေဓဒဿန (န) [ကေပဋိဝေဓ+ဒဿန] (၁) တစ်ပေါင်းတည်း-တစ်ပြိုင်နက်-ထိုးထွင်း သိမြင်ခြင်း။ (တိ)(၂) တစ်ပေါင်းတည်း ထိုးထွင်းသိခြင်းကိုပြု ကြောင်းဖြစ်သော(စကား)။ **(၁)** သစ္စာဘိသမယ-ထွာ စတုန္နံ သစ္စာနံ ကေပဋိဝေဓဒဿန-ဝသေန။ ပဋိသံ၊ဋ္ဌ၊၂။၈၄။ **(တိ)(၂)** ယံ ကေသင်္ဂဟိတန္တိအာဒိ ဉာဏဿ ကေပဋိ-ဝေဓဒဿနံ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋီ၊၂။၅၀၅။

ကေပဋိသရဏ (ပု) [ကေ+ပဋိသရဏ] တစ်ပါးတည်းသော-အတုမရှိသော-ကိုးကွယ်ရာ။ ဘဂဝါ အပရိမာဏသု လောကဓာတူသု အပရိမာဏာနံ သတ္တာနံ ကေပဋိသရဏော ပတိဋ္ဌာ။ သာရတ္ထ၊ဋ၁။၈။

ကေပဋ္ဌ (တိ) [ကေ+ပဋ္ဌ] တစ်လွှာ-တစ်ထပ်-ရှိသော(သင်္ကန်း)။ အဟံ အလဘန္တော ကေပဋ္ဌံ ပါရုပါမိ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၃။၃၈၉။ ဥတ္တရာ-သင်္ဂါ အန္တရဝါသကော စ ကေပဋ္ဌော ကာတဗ္ဗော။ ဝိ၊သင်္ဂဟ။၄၅၆။ (-ဝိ၊ဋ္ဌ၊၃။ ၄၀၉။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၀၆၊၁၉၄။ အံ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၈၉။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။၁၀၅။ ဒီ၊ဋီ၊၃။၂၂၆။)

ကေပဋ္ဌစီဝရ (တိ) [ကေပဋ္ဌ+စီဝရ] တစ်လွှာ-တစ်ထပ်-ရှိသောသင်္ကန်း။ တတ္ထ ကေပဋ္ဌ-စီဝရံ ဇဝံ နိဝတ္ထမိဖွ နိဝတ္ထဋ္ဌာနေ န တိဋ္ဌတိ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၃။ခဖ၁၊(-၃၈၉။ ကင်္ခါ၊ဋီ၊သစ်။၂၈၆။)

ကေပဏ္ဍ (န) [ကေ+ပဏ္ဍ] (၁) တစ်ခုသော သစ်ရွက်။ (တိ)(၂) သစ်ရွက်တစ်ရွက်ရှိသော။ (၃) (ဝဲ, ယာ တစ်ဖက်တစ်ချက်၌) သစ်ရွက်-တစ်ခုတစ်ခု-တစ်ခုစီ-ရှိသော။ **(၁)** တာလပဏ္ဍာဒီသု ယံကိဉ္စိ ကေပဏ္ဍမိဿဿ ဒိန္နံ ဝါ...ဂရုဘက္ကံ။ ကခ်ိ။ ၂၆၃။ (-အဘိ၊ဋ္ဌ၊၂။၃၂၂။ မဟာနိ၊ဋ္ဌ။၃၅၁။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၆၅။)

(တိ)(၂) ကေပဏ္ဍဒုပဏ္ဍာ ခါကုကာ အဝသိဿီသု။ သံ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၁၉။ တိလခေတ္တ-သို့ ပါပကာ၊ ကေပဏ္ဍာ ဒုပဏ္ဍာ စ။ သံ၊၁။၁၈၂။ **(၃)** ကေပဏ္ဍော အယံ ရုက္ခော။ ဇာ၊၁။၃၄။ ကေပဏ္ဍောတိ ဥဘောသု ပဿေသု ကေကပဏ္ဍော။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၁။၅၃၃။

ကေပဏ္ဍစ္ဆတ္တ (န) [ကေပဏ္ဍ+ကတ+ဆတ္တ] သစ်ရွက်တစ်ရွက်ဖြင့် ပြုအပ်သော ထီး။ (ထန်းရွက်ထီး-စသည်။) ကေပဏ္ဍစ္ဆတ္တံ ပန သဗ္ဗတ္ထော ဝဋ္ဋတိ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၄။၅၂။ "ကေပဏ္ဍ-စ္ဆတ္တံ နာမ တာလပတ္တ"န္တိ ဂဏ္ဌိပဒေသု ဝုတ္တံ။ သာရတ္ထ၊၃။၃၉၀။ ကေပဏ္ဍစ္ဆတ္တန္တိ တာလပဏ္ဍာဒိနာ ကေနစိ ပတ္တေန ကတ-ဆတ္တံ။ ဝိမတိ၊၂။၂၃၅။ (-ပါစိတ်၊ယော။၄၆၀။)

ကေပဏ္ဍာသယောဇနိက (တိ) [ကေပဏ္ဍာသ ယောဇန+ဣက] ငါးဆယ့်တစ်ယူဇနာရှိသော။ ကေပဏ္ဍာသယောဇနိကံ မဂ္ဂံ ပဒ-သာဝ ပဋိပဇ္ဇိသု။ အံ၊ဋ္ဌ၊၃။၂၃၆။

ကေပတ္တ (ပု) [ကေ+ပတ္တ] (၁) သပိတ်တစ်လုံး။ (၂) သစ်ရွက်တစ်ရွက်။ (တိ)(၂) တစ်လွှာရှိသော(သင်္ကန်း)။ **(၁)** ကေပတ္တံ ဒဒိတွာန၊ ပတ္တောမှိ အစလံ ပဒံ။ အပ၊၂။ရ။ (-ဝိ၊ဋ္ဌ၊၃။ဂ၄။) **(၂)** "ဒွေ တီဏိ ပတ္တာနီ"တိ ဝုတ္တတ္တာ ကေပတ္တော သဏ္ဌာယန္တောပိ အ-ဂ္ဂဗီဇသင်္ဃဟံ ဂစ္ဆတီတိ အတ္ထော။ ပါစိတ်၊ ယော။၂၂။ **(တိ)(၃)** "အမုတေယျဟတ္ထ"န္တိ သုခုမံ, ကေပတ္တံ ဝါ သန္ဓာယ ဝုတ္တံ။ ဝဇီရ။ ၃၄၅။

ကေပတ္တကတသညီ (တိ) [ကေပတ္တကတသညာ +ဣ] တစ်လုံးသောသပိတ်၌-ရောက်-တည်-၏ဟုအမှတ်သညာရှိသော၊သူ။ ဝိသုံ ဝိသုံ ဘာဇနေသု ဋ္ဌိတာနိ ဗျဉ္ဇနာနိ ဂဏှတော ... ဝိက္ခိတ္တဘောဇိတာ၊ နံ တထာ လ္ဟမဿ ကေပတ္တကတသညိနော။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ဋီ၊၁။၉၆။

ကေပတ္တဒါယက (တိ) [ကေပတ္တ+ဒါယက] သပိတ်တစ်လုံး လှူဘူးသော၊သူ။ လ္ဟတ္ထံ သုဒံ အာယသ္မာ ကေပတ္တဒါယကော ထေရော လ္ဟမာ ဂါထာယော အဘာသိတ္ထ။အပ၊၂။ရ။

(လွန်ခဲ့သော (၉၁)ကမ္ဘာထက် ဝိပဿီဘုရားပွင့်တော်မူသောအခါ ဟံသဝတီပြည်နေ အိုးထိန်းသည်တစ်ဦးသည် ကောင်းမွန်စွာပြုလုပ်ထားသော မြေသပိတ်ကို ဘုရားရှင်အားလှူခဲ့သော ကောင်းမှုကြောင့် ဤဘုရားရှင်လက်ထက်၌ "ကေပတ္တဒါယက" အမည်ဖြင့် ရဟန္တာအဖြစ်သို့ ရောက်တော်မူသည်။ အပ၊၂။ရ-ရ။

ကေပတ္တပူရ (တိ) [ကေပတ္တ+ပူရ] တစ်သပိတ်ပြည့်သော။ တထာ ဟိ ကေပတ္တပူရမိ ယာဂုံ ပိဝတော (ပိတော)။ မ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၁၂။

ပတ္ထဒ္ဒယဲ မာဂဓနာဠိ။ သာရတ္ထ၊၂။၄၂၈။ (ဤ သာရတ္ထဋီကာအလို "ပတ္ထ"နှင့် နာဠိ" တို့သည်ပမာဏမတူကြပေ။ "ပတ္ထ=စလယ်၊ ကွမ်းစား။ နာဠိ=ခွက်" ဟုသိရသည်။ ထိုထို အရပ်ဒေသအားလျော်စွာ "ကွမ်းစား"၏ ပမာဏ အမျိုးမျိုးရှိသည်။ "ပတ္ထေန နာဠိ-ယာ အာဠ္ဍကေနာ"တိအာဒိနာ ပရိမာ-ဏဝသေန ဝါ။ ကင်္ခါဋီ၊သစ်။၄၀၀-အလိုမူ "ပတ္ထ။ နာဠိ။ အာဠ္ဍက"တို့ကား ပမာဏ မတူကြပေ။) ဧကနာဠိ-လည်းကြည့်။

တေပိဋကဝိနိစ္ဆယကျမ်း၌ —
၄-ဆုပ်=၁-ကုဉ်၊ ၁-လမြက်(ကုဉ၀)။
၄-လမြက်=၁-ကွမ်းစား(ပတ္ထ)။
၄-ကွမ်းစား=၁-ပြည်(အာဠ္ဍက)။
၄-ပြည်=၁-စိတ် (ဒေါဏ)။
၁၆-စိတ်=၁-တို့(ခါရီ)။
၁-တို့ဟူသည် အလျား အနံ ထု (၂၄) လက်မစီရှိသောတောင်းအချိန်ဖြစ်သည်— ဟုပြဆိုထားသည်။ အကျယ်ကို တေပိဋက ဝိနိစ္ဆယ၊၁။၅၄၀-၅၄၉-ကြည့်။

ကေပတ္ထပူရမတ္တ (တိ) [ကေပတ္ထပူရ+မတ္တ] တစ်ကွမ်းစားအပြည့် အတိုင်းအရှည်ရှိသော။ သန္နိစိတလောဟိတံ ယကနဋ္ဌာနဿ ဟေ-ဋ္ဌာဘာဂံ ပူရေတွာ ကေပတ္ထပူရမတ္တံ ... ဌိတံ။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၃၃။ ကေပတ္တပူရဏ-လည်းကြည့်။

ကေပတ္ထပူရဏပွမာဏ (တိ) [ကေပတ္ထပူရဏ+ပမာဏ] တစ်ကွမ်းစားအပြည့်ပမာဏ ရှိသော။ သန္နိစိတလောဟိတံ ယကန-

သံ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၃။ (-ဝိသုဒ္ဓိ၊၂။၃၃။ မ၊ဋီ၊၃။၄၃။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋီ၊၂။၃၁။)

ကေပတ္ထပူရဏမတ္တ (တိ) [ကေပတ္ထပူရဏ+မတ္တ] တစ်သပိတ်အပြည့်အတိုင်းအရှည်ရှိသော။ သန္နိစိတလောဟိတံ ယကနဿ ဟေဋ္ဌာဘာဂံ ပူရေတွာ ကေပတ္ထပူရဏ-မတ္တံ ... ဌိတံ။ ခုဒ္ဒက၊ဋ္ဌ။၅၀။ (အဘိ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၃၃-၌ "ကေပတ္ထပူရ" ဟုရှိသည်။)

ကေပတ္ထပူရပွမာဏ (တိ) [ကေပတ္ထပူရ+ပမာဏ] တစ်သပိတ်အပြည့်ပမာဏရှိသော။ တတော ပရံ သရီရဗ္ဘန္တရေ ကေပတ္ထ-ပူရပွမာဏံ သေမှံ။ ခုဒ္ဒက၊ဋ္ဌ။၄၈။ ကေပတ္ထ-ပူရဏပွမာဏ-လည်းကြည့်။

ကေပတ္ထ (ပု) [ကေ+ပတ္ထ] တစ်ကွမ်းစား။ တစ်စလယ်။ တစ်ခွက် (မဂဓတိုင်းသုံး)။ (အရပ်ဒေသအားလျော်စွာ "ပတ္ထ" သဒ္ဒါသည် "ကွမ်းစား။ စလယ်။ ခွက်"အနက်ကို ဟောသည်။) မာဂဓကေန ပတ္ထေန စတ္တာရော ပတ္ထာ ကောသလရဋ္ဌေ ကေ-ပတ္ထော ဟောတိ။ သံ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၀၀။ ကော တက္ကုလနာဠီ(ဒီ၊ဋ္ဌ၊၁။၈၁)တိ ဝုတ္တတ္တာ ပန တဿာ စတုဘာဂေါ ကေပတ္ထောတိ ဝဒန္တိ။ ဝုတ္တဉ္စ- "ကုဉ္ဇဝေါ ပသတော ဧကော၊ ပတ္ထော တေ စတုရော သိယုံ။ အာဠ္ဍကော စတုရော ပတ္ထာ၊ ဒေါဏံ ဝါ စတုရာ-ဠ္ဍက" (ဓာန်။၄၈၂)နှိုင်။ သီ၊ဋီ၊သစ်၊၁။၃၅၈။

ပတ္ထော တု နာဠိ နာရိယံ။ ဓာန်။၄၈၄။ (ဤအဘိဓာန်အလို "ပတ္ထ"နှင့် "နာဠိ" သည်ပရိယာယ်ဖြစ်သည်၊ ပမာဏတူသည်။)

ဌာနဿ ဟေဌာဘာဂံ ပူရေတွာ ကေ-ပတ္ထပူရဏပ္ပမာဏံ ဝက္ကဟဒယယကနပပ္ပါ-သာနိ တေမေန္တံ ဌိတံ။ အဘိ၊ဌ၊၂။၆၂။ ကေပတ္ထပူရပ္ပမာဏ-လည်းကြည့်။

ကေပတ္ထပူရပ္ပမာဏ (တိ) [ကေပတ္ထပူရ+ပမာဏ] တစ်ကွမ်းစားအပြည့် ပမာဏရှိသော။ သေမှံ ကေပတ္ထပူရပ္ပမာဏံ ဥဒရ-ပဋလေ ဌိတံ။ အဘိ၊ဌ၊၂။၆၁၊(-၂၃၂။ ပဋိသံ၊ဌ၊၁။ရရ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။၂၅၂။) ကေပတ္ထပူရ-ပ္ပမာဏ-လည်းကြည့်။

ကေပထ (ပု) [ကေ+ပထ] (၁) တစ်ခုသော-တစ်ကြောင်းတည်းသော-လမ်း။ (၂) တစ်ခုသောခြေ-ခြေတစ်ဖဝါး-သွားလောက်သောလမ်း၊ တစ်ယောက်သွားလောက်ရုံရှိသောလမ်း။ (၁) ကောယနော ကေပထော၊ သရာ သောဗ္ဘာ စ ပဿတော။ ဇာ၊၂။၃၅၇။ ကောယနောတိ ကေသေဝ အယနော ကေပဒိကမဂ္ဂေါ၊ ကေပထောတိ သော စ ကောဝ၊ ဒုတိယော နတ္ထိ။ ဇာ၊ဌ၊၇။၃၄၀။ ဥဘောပိ စ အတ္တနော အတ္တနော ဝိဟာရံ ဂစ္ဆန္တာ ဂါဝုတမတ္တံ ကေပထေနေဝ အဂ-မံသု။ မ၊ဌ၊၁။၈၂၊(-၃၄၃။ မ၊ဋီ၊၂။၃၂။) (၂) တဿ ဘာတာ ဝိတရိတွာ၊ နဂ္ဂေါ ကေပထေကကော။ ပေတ။၁၆၉။ ကေပ-ထေတိ ကေပဒိကမဂ္ဂေ။ ပေတ၊ဌ။၁၆၇။

ကေပဒ (နဲ) [ကေ+ပဒ] (၁) တစ်ပုဒ်။ (က) တစ်ခုသော ဝိဘတျန္တပုဒ်။ (ခ) တစ်ခုသော ဝါကျပုဒ်၊ စကားတစ်ခွန်း။ (၂) တစ်ပိုဒ်၊ တစ်ပဒ၊ တစ်ပါဒ။ (၃) တစ်ခုသော-ခြေ-ခြေလှမ်း၊ ခြေတစ်လှမ်း။ (၄) တစ်ခုသော အကြောင်း။ (တိ)(၅) တစ်-ပဒ-ပါဒ-ဝါကျ-ရှိသော။

(၁) တစ်ပုဒ်။ (က) တစ်ခုသော ဝိဘတျန္တပုဒ်။ တသ္မာ ကေပဒေနေဝ "ဝိဝေက-ဇံပီတိသုခ"နွဲပိ ဝတ္တုံ ယုဇ္ဇတိ။ ဝိ၊ဌ၊၁။၁၁၆။ (-မ၊ဌ၊၂၊၁၅၅၊၁၉၅။ မ၊ဌ၊၄။၁၀၇။ အဘိ၊ဌ၊၁။၁၉၂။ သာရတ္ထ၊၂။၁၈၅။ ဒီ၊ဋီ၊၂။၂၉၉။)

(က) တစ်ခုသောဝိဘတျန္တပုဒ်။ (ခ) တစ်ခုသောဝါကျပုဒ်၊ စကားတစ်ခွန်း။ သစေ ဟိ ကေပဒမ္ပိ ကေကွရမ္ပိ ဥပ္ပဋိပါဋိယာ ဒေတိ၊ ...အဒိန္နာနိ ဟောန္တိ သရဏာနိ။ ဝိ၊ဌ၊၃။၂၅၀။ ကေပဒံပီတိ တီသု ဝါကျေသု ကေံ ဝါကျပဒံပိ။ နဝသု ဝါ ဝိဘတျန္တ-ပဒေသု ကေပဒံပိ။ ပါစိတ်၊ယော။၂၀၈။ ကေပဒေနေဝါ(မ၊ဌ၊၂။၆၅)တိ ကေဝစနေ-နေဝ။ မ၊ဋီ၊၂။၁၄၂။ (-ဝိ၊သင်္ဂဟ။၃၃၆။ ဝိမတိ၊၂။၉၀။)

(၂) တစ်ပိုဒ်၊ တစ်ပဒ၊ တစ်ပါဒ။ အဌ-ကွရာ ကေပဒံ၊ ကေဂါထာ စတုပ္ပဒံ။ သီ၊ဋီ၊သစ်၊၁။၈၁။ (၃) တစ်ခုသော-ခြေ-ခြေလှမ်း၊ ခြေတစ်လှမ်း။ ဣမမှာ အာဝါသာ ကေပဒမ္ပိ မာ ပက္ကာမိ။ ဝိ၊ဌ၊၄။၉။ (-အံ၊ဌ၊၃။၁၆၉။ မဟာနိ၊ဌ။၂၅၁။) ကေပဒ-နိကွေပ-လည်းကြည့်။

(၄) တစ်ခုသော အကြောင်း။ ယဿ ဟိ ရာဂပဒါဒီသု ကေပဒမ္ပိ အတ္ထိ။ ဓမ္မ၊ဌ၊၂။၁၂၉။ ဣယံ ကေပဒံ တာတ၊ အနေက-တ္ထပဒဿိတံ။ ဇာ၊၁။၆၆။ ကေပဒန္တိ ကေံ

ကာရဏပဒံ၊ ကော် ကာရဏူပသဉ္ဇိတံ ဝါ ဗျဥ္ဇနပဒံ။ ဇာ၊၁၄၊၂။၂၁ရ။ တာတ မယ့် ကေပဒံ အနေကတ္ထနိဿိတံ ကော် ကာရဏံ ကထေထ။ ဇာ၊၁၄၊၂။၂၁ဖ။

(တီ)(၅) တစ်-ပဒ-ပါဒ-ဝါကျ-ရှိသော။ ကော ကေပဒံ ဒွိပဒံ ဇာနာတိ ဣမဿ ဒုက္ခဿ နိရောဓာယ။ အံ၊၂။၃၆၄။ ကေပဒံ ဒွိပဒန္တိ ကေပဒမန္တံ ဝါ ဒွိပဒမန္တံ ဝါ၊ ကော မန္တံ ဇာနာတီတိ အတ္ထော။ အံ၊၁၄၊၃။၁၃၆။ ကေပဒန္တိ ကေပဒစိတံ မန္တံ။ တေနာဟ "ကေပဒမန္တံ ဝါ"တိအာဒိ။ အံ၊၃၊၃။၁၄၀။

ကေပဒစိတ (တိ) [ကေပဒ+စိတ] တစ်ခုသော -ပုဒ်-ပဒ-ဖြင့် ဖွဲ့စီအပ်သော။ အထက် ပုဒ်ကြည့်။

ကေပဒတ္ထ (ပု) [ကေပဒ+အတ္ထ] တစ်ခုသော ပုဒ်အနက်။ ကေပဒတ္ထဿေဝ ပညာပေ-တဗ္ဗာကာရဝိဘာဝနာလက္ခဏော သံဝဏ္ဏ-နာဝိသေသော ပညတ္တိဟာရော နာမ။ နေတ္တိ၊ဝိ။၃၆။

ကေပဒဒွယသင်္ကိတ (တိ) [ကေပဒဒွယ+ သင်္ကိတ] တစ်ခုသော-ပုဒ်နှစ်ခုအပေါင်း-ပုဒ်အစုံ-ဖြင့်ရေတွက်အပ်သော။ ယေန ကာရဏေနာတိ ယေန ကေပဒဒွယသင်္-ကိတာန် ခန္ဓာန် ဥပ္ပါဒဿ နိရောဓဿ လာဘသခ်ါတေန ကာရဏေန။ အနုဋီ၊၃။ ၁၈၅။

ကေပဒနိက္ခေပ (ပု) [ကေပဒ+နိက္ခေပ] တစ်ခု သောခြေချခြင်း၊ ခြေတစ်ဖဝါးချခြင်း။ ကေ-ပဒိက (၁) ကြည့်။

ကေပဒမဂ္ဂ (ပု) [ကေပဒ+မဂ္ဂ] တစ်ခုသော ခြေရှိသော-ခြေတစ်ဖဝါး သွားလောက်ရုံ ရှိ သော-တစ်ယောက်သွားလောက်ရုံရှိ သော-လမ်း။ ကေပဒီ-ကြည့်။

ကေပဒမန္တ (ပု) [ကေပဒ+မန္တ] တစ်-ပဒ-ပါဒ-ဝါကျ-ရှိသော မန္တန်။ ကေပဒ (တီ)(၅) ကြည့်။

ကေပဒမူလက (တီ) [ကေပဒ+မူလ+က] တစ်ခုသောပုဒ်လျှင်-မူလ-အရင်းမူလ- ရှိ သော။ ကေပဒမူလကဒုကတိကာဝသာ-နုပဥ္ဇဝိဿဇ္ဇနေဟိတိ ကေပဒမူလကေဟိ ဒုကာဝသာနေဟိ တိကာဝသာနေဟိ စ ပဥ္စဝိဿဇ္ဇနေဟိ။ အနုဋီ၊၃။၃၁ရ။

ကေပဒယောဇနာ (ထီ) [ကေပဒ+ယောဇနာ] (၁) တစ်ခုသောအစုကိုယှဉ်ခြင်း။ (မအူ၊ သျှ။) တစ်ခုသောအစုကို ယှဉ်စေခြင်း။ (ဘာသာဋီ။) (၂) တစ်ခုသောပုဒ်နှင့် ယှဉ် ခြင်း။ **(၁)** တတြာယံ ကေပဒယောဇနာ။ ဝိ၊၁၄၊၁။၈၈။ ပဋိသံ၊၁၄၊၁။၁၉၉။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၁။၁၉၆။ **(၂)** အယံ စတုန္နမ္ပိ အဓိကရဏာနံ ဝိဿဇ္ဇနပက္ခေ ကေပဒယောဇနာ။ ဝိ၊၁၄၊ ၄။၁၉ရ။ ကေပဒယောဇနာတိ ဧကေန "နိဒါန"န္တိပဒေန ယောဇနာ။ ပါစိတ်၊ယော။ ၅၉၈။

ကေပဒဝါရ (ပု၊နှ) [ကေပဒ+ဝါရ] တစ်ခုသော ခြေလှမ်းအကြိမ်၊ ခြေတစ်လှမ်း လှမ်းသော အကြိမ်၊ ခြေလှမ်းတစ်ကြိမ်။ သာပိ ဧတေန နိယာမေန အာဂစ္ဆန္တီ ဂစ္ဆန္တီ ကေပဒဝါရေ ဆပညာသ ကုသလဓမ္မေ ပဋိလဘတိ။

ဓမ္မ၊ဌ၊၁၀။ (-ဒီ၊ဌ၊၃။၈။ အဘိ၊ဌ၊၂။၂၅။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၂။၂၅၆။)

ကေပဒဝါရကရဏ (ပု) [ကေပဒဝါရ+ကရဏ] တစ်ခုသော ခြေလှမ်းအကြိမ်ကိုပြုခြင်း၊ ခြေလှမ်း တစ်ကြိမ် ပြုခြင်း။ ဒွိန္နံ ပုရိသာနံ လကုဏ္ဍကပါဒပုရိသဿ သောဋ္ဌသပဒဝါရေ ဣတရဿ အတ္တနော ပါဒံ အဋ္ဌိတ္တာ အာကနိတ္တာ ကေပဒဝါရကရဏံ ဝိယ။ အဘိ၊ဌ၊၂။၂၅။

ကေပဒဝိတိဟာရ (ပု) [ကေ+ပဒဝိတိဟာရ] ခြေတလှမ်း လှမ်းခြင်း၊ တစ်ကြိမ် ခြေလှမ်း ကြောင်းကုသိုလ် (၏အကျိုး)။ ပဒဝိတိဟာရဿာတိ "ဗုဒ္ဓံ ဝန္ဒိဿာမီ"တိ ရတနတ္တယံ ဥဒ္ဒိဿ ဂစ္ဆတော ကေပဒဝိတိဟာရဿ၊ တပ္ပစ္စယကုသလဖလဿာတိ အတ္ထော။ ဝိမတိ၊၂။၂၄၀။ ပဒံ ဝါ ဝိတိဟရတိ ဧတေနာတိ ပဒဝိတိဟာရော။ သာရတ္ထ၊၃။၃၉၈။

ကေပဒီ —အောက်ပုဒ်နှင့် ကေပဒီ-တိုကြည့်။

ကေပဒီက (တိ) [ကေ+ပဒ+ဣ+က။ ရဿပြု၊ ဂစ္ဆတံ ကော အသဟာယော ပါဒေါ ယဿံ, နှ နိသိန္နဿေဝ ယမကောတိ ကေပဒီ၊ သမာသန္တေ နိစ္စမိပစ္စယော၊ ကပစ္စယေ ကေပဒီကော၊ ဣဿ ရဿတ္တံ။ ဓာန်၊ဋီ။၁၉၂။] (၁) တစ်ခုသောခြေ-ခြေတစ်ဖဝါး-ဖြင့် သွားအပ်သော၊ ခြေတစ်ဖဝါး ချလောက်ရုံရှိသောလမ်း၊ ခြေလျင်လမ်း။ (၂) (စုဏ္ဏိယဌ်ဟောအပ်ပြီးသောပုဒ်နှင့်တူသော) တစ်ခုတစ်ခုသောပုဒ်ကို ယူခြင်း၌ သော။(သျှ။) (၃) တစ်ပုဒ်တစ်ပုဒ်၌ယှဉ်သော။

(၁) ကေပဒိကံ ဒဏ္ဍကသေတုံ အာရုဏ္ဌော ဝိယ ဂစ္ဆတိ။ မ၊ဌ၊၂။၂၃၆။ (-အဘိ၊ဌ၊၂။၂၁၃၊၂၄၅။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။၂၃၆။ ဇာ၊ဌ၊၆။ ၉၀။) ကေပဒိကန္တိ ကေပဒနိက္ခေပမတ္တံ။ မဇ္ဈိ၊၂။၂၅၅။ ကေပဒေန ပဋိပဇ္ဇိတဗ္ဗံ ဒဏ္ဍသဒိတံ သေတုံ။ သမ္မော၊ယော။၁၉၂။ (ကေပဒိကသေတု-လည်းကြည့်။)

(၂) အပရဘာဂေ ထေရော "ကေပဒိကော အတ္ထဒ္ဓါရော"တိ အာဟံသု။ ဒီ၊ဌ၊၃။၁၀၅။ ကေပဒိကောတိ "ဒဋ္ဌသမာဒါနော အဟောသိ"တိအာဒိပါဌေ ကေကပဒဂါဟီ။ ဒီ၊ဋီ၊၃။၁၀၆။

(၃) အယံ တာဝ စတုန္နံ သမ္မပ္ပဓာနာနံ ဥဒ္ဒေသဝါရဝသေန ကေပဒိကော အဝိဇ္ဇာယ အတ္ထဒ္ဓါရော။ အဘိ၊ဌ၊၂။၂၅၆။ ကေပဒိကောတိ ကေပဒေ နိယုတ္တော။ သမ္မော၊ယော။၁၈၅။ မောဟော အကုသလမူလန္တိ အယံ ကေပဒိကော အတ္ထဒ္ဓါရော။ နေတ္တိ၊ဌ။၁၃၂။

ကေပဒိကဒဏ္ဍကသေတု (ပု) [ကေပဒိက+ဒဏ္ဍကသေတု] တစ်ခုသောခြေ-ခြေတစ်ဖဝါး-သွားလောက်သော-သစ်သား-ဒုတ်-တံတား၊ ခြေတစ်ဖဝါး ချလောက်ရုံ ရှိသော သစ်သား-တံတား။ ကေပဒိကဒဏ္ဍကသေတု ဝိယ ဣမဿ ဘိက္ခုနော သဇ္ဈာယနဝိထိ။ အဘိ၊ဌ၊၂။၂၄၅။

ကေပဒိကမဂ္ဂ (ပု) [ကေပဒိက+မဂ္ဂ] တစ်ခု

သောခြေ-ခြေတစ်ဖဝါး-သွားလောက်သော လမ်း၊ ခြေတစ်ဖဝါး ချလောက်ရုံရှိသော လမ်း၊ ခြေလျင်လမ်း။ ပုရိသဿ တံ ကေ-ပဒိကမဂ္ဂံ အနုဂစ္ဆတော အပရဘာဂေ မ-ဟာမဂ္ဂဒဿနံ ဝိယ။ သံဒ္ဒ၊၂။၁၀၈။ (-သုတ္တန်၊၌၊၁၁၅။ စရိယာ၊၌။၉၀။ ဇာ၊၌၊ရှ။ ၂၉၁၊၃၀ရှ။)

ကေပဒီကမဂ္ဂဂါမီ (တိ) [ကေပဒီကမဂ္ဂ+ဂမု+ ကိ] တစ်ခုသောခြေ-ခြေတစ်ဖဝါး-သွား လောက်ရုံသာရှိသောလမ်းကိုသွားသော၊ သူ။ ကေပဒီကမဂ္ဂဂါမီ ပုရိသော စေတ္ထ နိဒဿေတဗ္ဗော။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋီ၊၁။၄၃၄။

ကေပဒီကသင်္ကမ (ပု) [ကေပဒီက+သင်္ကမ] တစ်ခုသောခြေ-ခြေတစ်ဖဝါး-သွားလောက် သောတံတား။ ခြေတစ်ဖဝါး ချလောက်ရုံ ရှိသောတံတား၊ တံတားငယ်။ သင်္ကမ-ဝတ္ထုသ္မိံ ကေပဒီကသင်္ကမော ဝါ ဟောတု သကဋမဂ္ဂသင်္ကမော ဝါ။ ဝိ၊၌၊၂။၁၃၂။ ကေပဒီကသင်္ကမောတိ ခုဒ္ဒကသေတု။ သာ ရတ္ထ၊၂။၃၂၂။ ကေပဒီကသင်္ကမောတိ တနု-ကသေတု။ ဝိမတိ၊၁။၂၆၄။

ကေပဒီကသေတု (ပု) [ကေပဒီက+သေတု] တစ်ခုသောခြေ-ခြေတစ်ဖဝါး-သွားလောက် သော တံတား၊ ခြေတစ်ဖဝါး ချလောက်ရုံ ရှိသော တံတား၊ တံတားငယ်။ တခ်ဏညေဝ ရုက္ခဲ ဆိန္နိတ္တာ မနုဿာနံ သဗ္ဗရဏယောဂ္ဂါ ကေပဒီကသေတုပိ ဓုဝသေတုတ္တေဝ သဒ္ဓိံ ဂစ္ဆတိ။ ဝိ၊၌၊၃။၃၂၈။ ကေပဒီကသေတူတိ ကေန ပဒေန ဂမနယောဂ္ဂါ ကေပဒီ-ကော၊ သောယေဝ သေတူတိ ကေပဒီက-သေတု။ ပါစိတ်၊ယော။၂၉၁။

ကေပဒီ (ထီ၊ပု) [(၁) ကေ+ပဒ+ ဏ္ဍိ (ဣတ္ထိ ပစ္စည်း။ (၂) ကေပဒ+ဏ္ဍိ] တစ်ခုသောခြေ-ခြေတစ်ဖဝါး-သွားလောက်သောလမ်း၊ ခြေတစ်ဖဝါးချလောက်ရုံရှိသောလမ်း၊ ခြေ လျင်လမ်း။ အပိ နာမ တောယ ကေ-ပဒိယာ အနုပတမာနာ ပုတ္တကေ တေ လဟုံ ပဿေယျာသိ။ ဇာ၊၌၊ရှ။၃၃၆။ အယံ ကေ-ပဒီ ရာဇ၊ ယော'ယံ ဥဿီသကေ မမ။ ဇာ၊၂။၁၈၅ရှ။ ကေပဒီတိ ကေပဒမဂ္ဂေါ။ ဇာ၊ ၌၊၆။၁၀၀။ အယံ ကေပဒီ ရာဇ။ ဇာ၊၂။ ၆၆။ တဿတ္ထော—မဟာရာဇ အယံ ကေ-ပဒီကော ဇယံမဂ္ဂေါ။ ဇာ၊၌၊၅။၃၄၀။ (-ဇာ၊၂။၃၄၁။ ဇာ၊၌၊ရှ။၃၀ရှ။) ကော ပါဒေါ ကေပဒေါ၊ တေန ဂန္ဓဇော ကေပဒီတိ တဒ္ဓိတဝိဂ္ဂဟော ဒဋ္ဌဗ္ဗော။ အညေ ပန ကော အသဟာယော ပါဒေါ အဿာတိ နှ ဒွန္ဒသော ယမကောတိ ကေပဒီ။ ဇာ၊ ဋီ၊သစ်။ ကေပဒေ့ကပဒီကော။ ဓာန်။၁၉၂။ (အဘိဓာန်၊သ့၊သစ်-နှင့် တောင်ပေါက်၊ဓာန်၊ သ့-တို့၌ **"ကေပဒီ"**ဟူသောပုဒ်ကို အနက် ပေးထားသည်။ ကေပဒီက-လည်းကြည့်။)

ကေပဒီပ (ပု) [ကေ+ပဒီပ] တစ်ခုသော ဆီမီး တိုင်၊ ဆီမီးတစ်တိုင်။ ဘဂဝတော သလလ-မဟာဇောဓိမှိ ကေပဒီပံ ပူဇေသိ။ အပ၊၌၊ ၂။၁၈၂။

ကေပဒုစ္စာရဏကွဏ (ပု) [ကေပဒုစ္စာရဏ+ ဃဏ] တစ်ခုသောပုဒ်-တစ်ပုဒ်-ကို-ရွတ်ဆို

ရာခဏ-ရွတ်ဆိုချိန်။ ဣမိနာ နယေန လောကိယဇနသ ကေပဒုစ္စာရဏကွဏေ ဘဂဝါ အဋ္ဌဝီသသတံ ပဒါနိ ကထေတိ။ သာရတ္ထ၊၂။၃၁။ (-မ၊ဋီ၊၂။၃၉။)

ကေပဒုဒ္ဓါရ (ပု) [ကေပဒ+ဥဒ္ဓါရ။ ကေ+ ပဒဥဒ္ဓါရ] (၁) တစ်ခုသော ခြေကြွချီခြင်း-ခြေကြွချီရာခဏ၊ ခြေတစ်ကြွ၊ ခြေတစ်ကြွ-ခဏ-ကာလ။ (၂) ခြေတစ်ကြွကြွချီရာ အရပ်။ **(၁)** ကေပဒုဒ္ဓါရေပိ ကမ္မဋ္ဌာန-ဝိယောဂံ န ပဿာမိ။ မ၊ဋ္ဌ၊၁။၈၂။ အံ၊ဋီ၊ ၃။၁၃၀။ အာနန္ဒတ္ထေရော ပန မဟာ-ပညတာယ ကေပဒုဒ္ဓါရေ ဌတ္ဝာ သကီ-ယေဝ သုတ္ဝာ ပုန အပုစ္ဆန္တော သဋ္ဌိပဒ-သဟဿာနိ ပန္နရသဂါထာသဟဿာနိ ... ဂဏ္ဍာတိ။ မ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၃၇။ ကေပဒုဒ္ဓါရေတိ ကေသ္မီ ပဒုဒ္ဓါရဏကွဏေ။ မ၊ဋီ၊၂။၂၅၅။ **(၂)** ယတ္ထ ယတ္ထ ဒွေ ပါဒါ သက္ကာ ဟောန္တိ သမံ ပတိဋ္ဌာပေတုံ၊ တတ္ထ တတ္ထ ကေပဒု-ဒ္ဓါရေ တီသ တီသ ဘိက္ခုသဟဿာနိ အရဟတ္တံ ပါပုဏီသု။ သံ၊ဋ္ဌ၊၃။၂၁၈။ ကေ-ပဒုဒ္ဓါရေတိ ပဒုဒ္ဓါရပတိဋ္ဌာနပရိဝတ္တံ အကတ္ဝာ ကေသ္မီ ယေဝ အဝဋ္ဌာနေ။ သံ၊ ဋီ၊၂။၄၅၈။

ကေပဒုမ (န) [ကေပဒုမ+ဒါန။ ဒါန ပုဒ်ကျေ။] ပဒုမ္မာ ကြာတစ်ပွင့် ပေးလှူခြင်း။ ဒုဂ္ဂတီ နာဘိဇာနာမိ၊ ကေပဒုမဿိဒံ ဖလံ။ အပ၊ ၁။၃၁၇။

ကေပဒုမိယ (တိ) [ကေပဒုမ+ဣယ] ပဒုမ္မာ ကြာပန်းတစ်ပွင့်လှူဘူးသော-ကေပဒုမိယ မည်သော၊သူ(ထေရ်)။ ဣတ္ထံ သုဒံ အာယ-သ္မာ ကေပဒုမိယော ထေရော ဣမာ ဂါထာ-ယော အဘာသိတ္ထ။ အပ၊၁။၃၁၈။

(ဤကမ္ဘာမှပြန်၍ရေသော် ကမ္ဘာတစ်သိန်းအထက် ပဒုမုတ္တရမြတ်စွာဘုရား ပွင့်တော်မူသောကာလ၌ ဇာတဿရ ရေကန်ဝယ်ကစားနေသောဟင်္သာမင်းသည် ကောင်းကင်ခရီးဖြင့် ကြွတော်မူလာသော ဘုရားရှင်၌ ကြည်ညိုသဖြင့် ပွင့်ချပ် တစ်ရာရှိသော ပဒုမ္မာကြာပန်းကို နှုတ်သီးဖြင့်ကိုက်ချီလျက် ဘုရားရှင်အား လှူဒါန်း ပူဇော်သော ကုသိုလ်ကြောင့် ကမ္ဘာတစ်သိန်းကာလပတ်လုံး အပါယ်ဘုံသို့မလားရောက်မူ၍ ဂေါတမဘုရားရှင် ပွင့်တော်မူသောကာလ၌ "ကေပဒုမိယ"အမည်ဖြင့် ရဟန္တာအဖြစ်သို့ ရောက်တော်မူသည်။)

ကေပဒေသ (ပု) [ကေ+ပဒေသ] (၁) တစ်ခုသော အရပ်ဒေသ။ (၂) တစ်စိတ်တစ်ဒေသ။ **(၁)** ဝေမေတံ ဘိက္ခဝေ, အာကာ-သာဒီသုပိ ကေပဒေသောပိ နတ္ထိ။ ဓမ္မ၊ဋ္ဌ၊ ၂။၂၈။ သုသာနံ ဂန္တာ ရထံ သုသာနဒ္ဓါရေ ကေပဒေသေ ဌပေတ္ဝာ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၁။၄၈၂။ **(၂)** ကေစ္စာနံ ဒေဝတာနန္တိ ယာ အဓိဂ-တမဂ္ဂါ သစ္ဆိကတနိရောဓာ ကေပဒေ-သေန ဗုဒ္ဓဂုဏေ ဇာနန္တိ။ သာရတ္ထ၊၃။၁၄၃။

ကေပဓာနဘူတ (တိ) [ကေပဓာန+ဘူတ] တစ်ခုသောကမ္မဋ္ဌာန်းအားထုတ်ရာ ဖြစ်၍ ဖြစ်သော။ အောက်ပုဒ်ကြည့်။

ကေပဓာနဘူမိ (ထိ) [ကေပဓာန+ဘူမိ] တစ်

ခုသော ကမ္မဋ္ဌာန်းအားထုတ်ရာဖြစ်သောမြေ။ အယမ္ပိ ဒီပေါ တိဏ္ဏံ ရာဇူနံ ကာလေ ဧ-ကဃဏ္ဍိနိဂ္ဂေါသော ကေပဓာနဘူမိ အ-ဟောသိ။ သံ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၁၂။ တတ္ထ တတ္ထ ပဏ္ဏ-သာလာဒီသု ဝသန္တာနံ ဘိက္ခူနံ ဝသေန ကေပဓာနဘူတော။ သံ၊ဋီ၊၂။၁၉၂။

ကေပန္တီ (ထီ) [ကော+ပန္တီ] တစ်ခုသောအစဉ်။ ဗြာဟ္မဏီပိ ... ဘတ္တဂ္ဂေ ဗြာဟ္မဏေ ပရိဝိ-သမာနာ တေဟိ သဒ္ဓိ ကေပန္တိယံ နိသိ-နှသ တသ ဗြာဟ္မဏသ ဘတ္တံ ဥပသံ-ဟရန္တီ။ သံ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၀၈။

ကေပဗ္ဗဇိတ (ထီ၊ပု) [ကေ+ပဗ္ဗဇိတ] တစ်ယောက်သော ရသေ့ရဟန်း။ သကလ-ကာသိရဋ္ဌေ ကေပဗ္ဗဇိတောပိ နာဟောသိ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၄။၄၈၀။ အောက်ပုဒ်လည်းကြည့်။

ကေပဗ္ဗဇ္ဇာ (ထီ) [ကော+ပဗ္ဗဇ္ဇာ] တစ်ခုသော ရသေ့ရဟန်းအဖြစ်။ မဟာရာဇ ကိဉ္စိ နဟောတိ၊ ကေဝလံ ကေပဗ္ဗဇ္ဇာယ ပဗ္ဗ-ဇိတာ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၄။၂၃။ (-စရိယာ၊ဋ္ဌ။၁၃၃။)

ကေပ(ပ္ပ)ယောဂ (ပု) [ကေ+ပယောဂ] (၁) တစ်ခုသော-တစ်ကြိမ်တည်းသော-လုံ့လ-ပယောဂ။ (၂) တူသော လုံ့လပယောဂ ရှိသော၊သူ။

(၁) ယတ္ထ ဌိတာ ပဿတိ ဝါ သု-ဏာတိ ဝါတိ ကေပယောဂေန ဩလော-ကေန္တီ ပဿတိ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၃။၂၀၁။ ကေပ-ယောဂေါ နာမ ကေဒိဝသာဝလောကနံ။ ဝဇိရ။၃၇၁။ (ကေဒိသာဝလောကနံ?) ဗဟုကမ္ပိ တိဏပဏ္ဏသာခါဒီ ကေပ္ပ-ယောဂေန ဥဒကေ ပက္ခိပန္တသ ကောဝ အာပတ္တိ။ ကခါ်။၂၀၉။ (-သာရတ္ထ၊၃။၁၂၄။) ကထံ ပန ကေပယောဂေနေဝ ကောဒသန္ဒံ နိမိနံ အဓိဂမော ဟောတိ။ မ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၀။ တတ္ထ ဟိ ကေပယောဂတ္တာ ကေမေဝ ဒုက္ကဋံ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၂၈။

(၂) ယေ တေ ဗြာဟ္မဏေန သဒ္ဓိ ကေစ္ဆန္ဒာ ကေပယောဂါ ကောဓိပ္ပါယာ ကေဝါသနဝါသိတာ။ စူဋ္ဌနိ။၄၀၊၁၉၄။ ကေပ္ပယောဂါတိ ကာယဝစီမနောပ-ယောဂေဟိ ကေပ္ပယောဂါ။ စူဋ္ဌနိ၊ဋ္ဌ။၈။

ကေပရိက္ခာရ (ပု) [ကေ+ပရိက္ခာရ] တစ်ခုသော ပရိက္ခရာ။ မမာပိ ကွစနိ အန္တော ဝါ ဗဟိဒ္ဓါ ဝါ ကတ္ထစိ ကေပရိက္ခာရေပိ ကိဉ္စနတာ နတ္ထိ။ အံ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၉၄။

ကေပရိစ္ဆေဒ (ပု) [ကေ+ပရိစ္ဆေဒ] (၁) တစ်ခုသော အပိုင်းအခြား။ (တိ)(၂) တူသော-အပိုင်းအခြားရှိသော။ (၁) ဖဿော ကော အန္တောတိ ဖဿော ကေပရိစ္ဆေ-ဒေါ။ မဟာနိ၊ဋ္ဌ။၁၄၁၊(-၂၂။) (တိ)(၂) ဒု-ဋ္ဌုလ္လဝါစာ အတ္တကာမ ဒုဋ္ဌဒေါသ ဘူတာ-ရောစနသိက္ခာပဒါနီတိ သဗ္ဗာနေဝ ဟိ ဣ-မာနိ ကေပရိစ္ဆေဒါနိ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၇၃။ (-ဝိ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၁၅။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၃။၇၆၊၁၄၉။ ဝဇိရ။၃၃၈။ သာရတ္ထ၊၂။၄၂၂။ သာရတ္ထ၊၃။၉၅။ ဝိမတိ၊၁။၃၄၃။ ဝိမတိ၊၂။၅၃။ ကခါ်၊ဋီ၊သစ်။၁၈၂။)

ကေပရိညာ (ထီ) [ကော+ပရိညာ] တစ်ခုကို-တစ်ခုသောတဏ္ဍာရာဂကို-ပိုင်းခြား သိ

ခြင်း။ ထွေ ပန တိသော ပရိညာ ကေ-ပရိညာ သဗ္ဗပရိညာ မူလပရိညာတိ။ ... ဇိဝှါဒွါရေ ရသတဏှာယ ပရိညာတာယ ပဉ္စကာမဂုဏိကော ရာဂေါ ပရိညာတောဝ ဟောတီတိ အယံ ကေပရိညာ နာမ။ သံ၊ ၌၊၂။၁၀၁-၂။ ကိသာ တဏှာယ ပရိညာ ကေပရိညာ။ သံ၊ဋီ၊၂။၁၁၂။

(လမ်းမငါးသွယ်၌ လုယက်သတ်ဖြတ်နေသော ခိုးသားကို တစ်ခုသောလမ်းမ၌ ဖမ်မိ၍ ဦးခေါင်းဖြတ်လိုက်သော် လမ်းမငါးသွယ်လုံး၌ ဘေးကင်းသကဲ့သို့ ဇိဝှါဒွါရ၌ဖြစ်သော ရသတဏှာကို ပိုင်းခြား သိလတ်သော် ကာမဂုဏ်ငါးပါး၌ဖြစ်သော ရာဂကို ပိုင်းခြားသိအပ်သည်သာဖြစ်၏၊ ဤသို့ တစ်ခုသော တဏှာရာဂကို ပိုင်းခြား သိခြင်းကို "ကေပရိညာ"ဟုခေါ်သည်။)

ကေပရိဒေဝသဒ္ဒ (တိ) [ကေ+ပရိဒေဝသဒ္ဒ] တစ်ခဲနက်သောငိုကြွေးသံရှိသော။ မဟာ-သတ္တေ သမ္ပတ္တေ သကလနာဂဘဝနံ ကေ-ပရိဒေဝသဒ္ဒံ အဟောသိ။ ဇာ၊၌၊၇။၄၃။

ကေပရိဘောဂ (ပု) [ကေ+ပရိဘောဂ] (၁) တစ်ခုသော-တူသော-သုံးဆောင်ခြင်း။ (တိ) (၂) တူသော သုံးဆောင်ခြင်းရှိသော။ **(၁)** န ဟိ သက္ကာ တေန သဒ္ဓိ ကေပရိဘော-ဂေါ ကာတုံ။ ဒီ၊၌၊၃။၁၁၀။ (-ဒီ၊ဋီ၊၃။၁၁၀။) **(တိ)(၂)** ပဉ္စသတာပိ ကေဝဋ္ဌပုတ္တာ... သ-တ္ထာရာ သဒ္ဓိ အာနေဉ္ဇဝိဟာရသမာပတ္တိ-ဓမ္မပရိဘောဂေန ကေပရိဘောဂါ အဟေ-သုံ။ ဓမ္မ၊၌၊၂။၃၃၁။ (-သုတ္တနိ၊၌၊၂။၄၈။)

ကေပရိယာကတ (တိ) [ကေ+ပရိယာကတ] တစ်ခု-တစ်ကြိမ်-တစ်ပတ်-ရစ်ပတ်၍ ပြုအပ်သော၊ (ခါး၌) တစ်ပတ်ရစ်ပတ်အပ်သော (ခါးပန်းကြိုး)။ အနုဇာနာမိ ဘိက္ခဝေ ဘိက္ခုနိယာ ကေပရိယာကတံ ကာယဗန္ဓနံ။ ဝိ၊၄။၄၅၇။ ကေပရိယာကတန္တိ ကေဝါရံ ပရိက္ခိပနကံ။ ဝိ၊၌၊၄။၁၂၉။ ကေပရိယကန္တိ ထွေ ကေဝါရံ ကဋိယံ ပရိက္ခိပိတွာ ကတံ ကာယဗန္ဓနံ ကေပရိယကန္တိ ဒသေန္တော အာဟ "ကေဝါရံ ပရိက္ခိပနက"နွိ။ ပါစိတ်၊ ယော။၅၃၈။ (ပါစိတ်၊ယော-၌ ကေပရိ-ယကံ-ဟု ရှိနေသည်။ ရှေးမြန်မာမူတို့၌ "ကေပရိယာယကတံ"ဟု ရှိသည်၊ "တစ်ကြိမ်ရစ်ပတ်ခြင်းဖြင့်ပြုအပ်သော" ဟု မြန်မာပြန်ရမည်။ စလင်း၊ ဂံ၊သစ်၊၃။၃၁၅။)

ကေပရိယောသာန (တိ) [ကေ+ပရိယော သာန] တူသောပြီးဆုံးခြင်းရှိသော။ ကေန္တ-အဇ္ဈောသာန-ကြည့်။

ကေပရိဝေဏ (ပု) [ကေ+ပရိဝေဏ] တစ်ခု တည်းသောပရိဝုဏ်။ ဝေရူပေန ဟိ ဝိသ-ဘာဂပုဂ္ဂလေန ကေဝိဟာရေ ဝါ ကေပရိ-ဝေဏေ ဝါ ဝသန္တေန အတ္ထော နတ္ထိ။ ဝိ၊ ၌၊၃။၄၆။ ကေပရိဝေဏေတိ တဿ ဝိဟာ-ရဿ ပရိက္ခေပဗ္ဗန္တရေ။ သာရတ္ထ၊၃။၃၁။

ကေပရိသာ (ထီ) [ကော+ပရိသာ] တစ်ခဲနက်သော ပရိသတ်။ တ္ထေန္တရေ ကေပရိသာ၊ အဟောသိ ဓမ္မဒေသနေ။ ဗုဒ္ဓဝံ။၃၃၄။ ဗုဒ္ဓဝံ၊၌။၂၀၀။

ကေပလ (န) [ကေ+ပလ] တစ်ပိုလ်။ ကေ-

ပလံ နာမ ဒသကလဉ္ဇန္တိ ဝဒန္တိ။ ကခါ၊ဋီ၊ သစ်။၁၃၉။ (ဇာတ်ဝိသောဓန။၄၈-၌ တစ်ပိုလ်ကို ကျပ်လေးဆယ်-ဟုဆိုသည်။)

ကေပလာပတုမ္ဗ (ပု) [ကေ+ပလာပတုမ္ဗ] ဖွဲ တစ်ဗူး။ အဟံ သဟာယေန ဒိန္နံ ကေ-ပလာပတုမ္ဗံ ဟရာမိ။ ဇာ၊ဌ၊၁။၄၉၂။ ((ရှစ်ကွမ်းစားကို တစ်ဗူးဟု ခေါ်သည်။ ယင်းဇာ၊ဌ၊၁-ကြည့်။)

ကေပလာသိက (တိ) [ကေပလာသ+ဣက] တစ်ထပ်-တစ်လွှာ-ရှိသော။ အနုဇာနာမိ ဘိက္ခဝေ ကေပလာသိကံ ဥပါဟနံ။ ဝိ၊၃။၂၇၂။ ကေပလာသိကန္တိ ကေပဋုလံ။ ဝိ၊ဌ၊၃။၃၆၆-ရ။ ကေပလာသိကန္တိ တ္ထေ ပလာသသဒ္ဒေါ ပဏ္ဏဝါစကော၊ ပဋုလံ နာမ ပဏ္ဏံ ဝိယ ဟောတိ၊ တသ္မာ ကေပဋုလန္တိ ဝုတ္တံ။ ပါစိတ်၊ယော။၃၃၅။

ကေပလိဗောဓ (ပု) [ကေ+ပလိဗောဓ] တစ်ခုသော-ကြောင့်ကြစိုက်ဖွယ်-အတားအဆီး-အနှောင့်အယှက်။ တေသု ကေပလိဗော-ဓေပိ သတိ ယသ္မာ အနာမန္တစာရာဒိကံ အာနိသံသံ လဘတိ။ ကခါ၊ဋီ၊သစ်။ ၂၇၃။

ကေပလ္လက် (ပု) [ကေ+ပလ္လက်] (၁) တစ်ခုသော-ထက်ဝယ်ဖွဲ့ခွေထိုင်နေခြင်း-တင်ပလ္လင်ခွေနေခြင်း။ (၂) တစ်ခုသော-ညောင်စောင်း-သလွန်-ပလ္လင်။ **(၁)** အထ ခေါ ဘဂဝါ ဗောဓိရုက္ခမူလေ သတ္တာဟံ ကေပ-လ္လကေ်န နိသီဒိ။ ဝိ၊၃။၁။ ကေပလ္လကေ်-နာတိ သကိမ္ပိ အနုဋ္ဌဟိတ္တာ ယထာအာ-ဘုဇိတေန ဧကေနေဝ ပလ္လကေ်န။ ဝိ၊ဌ၊၃။၂၃၄။ (-ဥဒါန။၇၇။ ဝိ၊ဌ၊၁။၉၃။ ဥဒါန၊ဌ။၂၉။ ဝဇိရ။၃၉၃။ သာရတ္ထ၊၁။၂၉၂။ သာရတ္ထ၊၃။၁၃၃။ ပါစိတ်၊ယော။၁၈၅။) **(၂)** ကောသနေ နိသဇ္ဇံ, ကေပလ္လကေ် သယနံ, ကေတော ဘောဇနန္တိ ဧဝံ သမာနသုခ-ဒုက္ခတံ ပစ္စာသီသတိ။ ဒီ၊ဌ၊၃။၁၁၀။ အံ၊ဌ၊၂။၂၉၀။

ကေပလ္လက်ဝရဂတ (တိ) [ကေပလ္လက်ဝရ+ဂတ] မြတ်သော တစ်ခုတည်းသော-ထက်ဝယ်ဖွဲ့ ခွေနေခြင်းသို့-တင်ပလ္လင်သို့-ကပ်ရောက်သော၊သူ။ တထာရူပံ ဥတုသပ္ပါယံ ...လဘိတ္တာ ကောသနေ ကေပလ္လက်ဝရ-ဂတော တီဏိ လက္ခဏာနိ အာရောပေ-တ္တာ။ အဘိ၊ဌ၊၂။၂၄၂။

ကေပသာဒနိယ (တိ) [ကေပသာဒန+ဣယ] ကေပသာဒနိယ မည်သော၊သူ(ထေရ်)။ ဣတ္ထံ သုဒံ အာယသ္မာ ကေပသာဒနိယော ထေရော ဣမာ ဂါထာယော အဘာသိတ္ထ။ အပ၊၁။၁၈၄။

(ဤကမ္ဘာမှ ပြန်၍ရေသော် ကမ္ဘာ (၁၈၀၀)အထက် အတ္ထဒသီ မြတ်စွာဘုရား ပွင့်တော်မူသောကာလ၌ နာရဒ မည်သော ရသေ့ဖြစ်၍ ကုသိုလ် အကုသိုလ်ကို ရှာမှီး လျက် ဘုရားရှင်ထံသို့ သွားရောက်သော အခါ ဘုရားရှင်၏တရားတော်ကို ကြားနာရ သောကြောင့် ကြည်ညိုစိတ်ဖြင့် ဘုရားရှင် အား ရှိခိုးသောကုသိုလ်ကြောင့် ကမ္ဘာ (၁၇၀၀) အထက်၌ "အမိတ္တာပန" မည်သော စကြဝတေးမင်းဖြစ်၍ ဂေါတမဘုရား

ရှင်ပွင့်တော်မူသောကာလ၌ "ကေပသာဒနိယ"အမည်ဖြင့် ရဟန္တာအဖြစ်သို့ ရောက်ရှိလေသည်။ အပ၊၁။၁၈၄-၅။ (ထေရ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၃၃-၌"ပဝိဋ္ဌထေရ်"ဟူသော အမည်ဖြင့် ပါရှိသည်။)

ကေပသာဒနိယတ္ထေရ (ပု) [ကေပသာဒနိယ+ထေရ] ကေပသာဒနိယထေရ်။ နာရဒေါ ဣတိ မေ နာမန္တိအာဒိကံ အာယသ္မတော ကေပသာဒနိယတ္ထေရဿ အပဒါနံ။ အပ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၅၁။ အထက်ပုဒ်လည်းကြည့်။

ကေပဿ (ပု၊နာ) [ကေ+ပဿ] (က) တစ်ခုသောနံပါးအရပ်။ (ခ) တစ်ခုသော-နံပါး-နံတောင်း၊ နံပါးတစ်ဖက်။ **(က)** ဝနသဏ္ဍဿ ကေပဿံ ဆိန္ဒိသု။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၂။၃၂၃။ ကေမန္တန္တိ ဘာဝနပုံသကနိဒ္ဒေသော ကောကာသံ ကေပဿန္တိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။ ခုဒ္ဒက၊ဋ္ဌ။၉၈။ သုတ္တနိ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၂၇။ တမေဝ ဝိဟာရံ ပစ္စာဂန္ဓာ တဿ ကေပဿေ ဝါ ဥပစာရသီမံ အနတိက္ကမိတ္ဝာ ဝသန္တော။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၀၈။ (-၁၄၄၊၂၅၁။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၄။၉။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၅၆။ မ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၅၅။) ကေပဿေ ဝါတိ ... ကေသ္မိ ပဿေ ဝါ။ သာရတ္ထ၊၃။၂၃၅။ (-ဒီ၊ဋ္ဌီ၊၃။၂၃၀။ ပါစိတ်၊ယော။၄၁၉။) ဥဘောသု ပဿေသု ကေပဿံ စေပိ ဖုသန္တော ပဝေသတိ ပါရာဇိကံ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၃၂။ ဘာရိယဥိဒံ တွမ္ပိ ကေပဿံ ဂဏ္ဍ။ ဝဇိရ။၁၃၉။ သာရတ္ထ၊၂။၁၆၀။ **(ခ)** နိဒ္ဒါဘိဘူတတာယ ကေပဿေန နိပဇ္ဇတိ။ သာရတ္ထ၊၂။၁၁၀။

ကေပဿဆဒနကဂေဟ (ပု၊နာ) [ကေပဿဆဒနက+ဂေဟ] တစ်ခုသောနံပါးဖြင့်-အမိုးရှိ-မိုးအပ်-သောအိမ်၊ တစ်ဖက်-အမိုးရှိ-မိုး-သောအိမ်။ အမုယောဂေါတိ ကေပဿဆဒနကဂေဟံ။ သီ၊ဋ္ဌီ၊သစ်၊၂။၁၂၀။ အောက်ပုဒ်လည်းကြည့်။

ကေပဿစ္ဆ(ဆ)ဒနက (တိ) [ကေပဿ+ဆဒန+က] တစ်ခုသောနံပါးဖြင့်-အမိုးရှိ-မိုးအပ်-သော၊ တစ်ဖက်-အမိုးရှိ-မိုး-သော။ အမုယောဂေါ ကေပဿစ္ဆ(ဆ)ဒနကသေနာသနံ၊ တဿ ကိရ ကေပဿေ ဘိတ္တိ ဥစ္စတရာ ဟောတိ၊ ဣတရပဿေ နီစာ၊ တေန တံ ကေပဿစ္ဆဒနကံ ဟောတိ။ သာရတ္ထ၊၃။၂၃၅။ ဒီ၊ဋ္ဌီ၊၃။၂၃၀။ အမုယောဂေါ ကေပဿဆဒနကသေနာသနံ ... ကေပဿဆဒနကံ ဟောတိ။ ဒီ၊ဋ္ဌီ၊၁။၂၅၆။ အမုယောဂေါ ကေပဿေန ဆဒနကသေနာသနံ ... ကေပဿဆဒနကံ ဟောတိ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋ္ဌီ၊၁။၅၃။

ကေပဿစ္ဆ(ဆ)ဒနကသေနာသန (တိ) [ကေပဿဆဒနက+သေနာသန] တစ်ခုသောနံပါးဖြင့်-အမိုးရှိ-မိုးအပ်-သောကျောင်း၊ တစ်ဖက်-အမိုးရှိ-မိုး-သောကျောင်း၊ တစ်ဖက်မိုးကျောင်း။ အထက်ပုဒ်ကြည့်။

ကေပဿယိက (တိ) [ကေပဿ+ဏိက။ ယလာ။] တစ်ခုသော-နံပါး-နံတောင်း-ဖြင့်သာ အိပ်လေ့ရှိသော၊ နံပါးတစ်ဘက်စောင်း၍သာ အိပ်လေ့ရှိသော၊သူ။ ကေပဿယိကော ဟောတိ။ ဒီ၊၁။၁၅၈။ မဟာနိ။၃၂၈။ ကေပဿယိကောတိ ကေပ-

သေနေဝ သယတိ။ ဒီဃ၁။ ၂၉၄။ မဟာနိ၊ ဋ္ဌ။၃၀၁။

ကေပဟာရ (ပု) [ကေ+ပဟာရ] တစ်ခုသော ပဟိုရ်၊ တစ်ချိန်တည်း၊ တစ်ပြိုင်တည်း။ ဒွေပိ ကေပဟာရေနေဝ နု သက္ကာ ဒဿေတုံ၊ ပုစ္ဆာမိ နံ။ ဇာဋ္ဌ၊၆။၁၃၀။ "အဟံ စူဠပန္ထကော၊ အဟံ စူဠပန္ထကော"တိ ကေပဟာရေနေဝ ဘိက္ခူသဟဿမ္ပိ ကထေတိ။ ဓမ္မပဒ၊ ၂။၁၉၂။

ကေပါက (ပု) [ကေ+ပါက] တစ်ခုသော-တစ်ကြိမ်-ဖုတ်ခြင်း။ သစေ ကေပါကေနေဝ သာဂုပ္ပေါ့။ ဝဋ္ဋတိတိ ပါကပရိမာဏံ နု ဝုတ္တံ။ ကခ်ီ၊ဋီ။၈၆။

ကေပါဏ (ပု) [ကေ+ပါဏ] တစ်ယောက်သော သတ္တဝါ။ ကေပါဏမ္ပိ ဟိံသိတ(စရိယာ။ ၄၁၆။ ဇာ၁။၂၄၀)နှိ ထွေနှုရေ သဠ်စွဲကေ် ကုန်ကိပိလ္လိကပါဏမ္ပိ ဟိံသိတံ နာဘိဇာနာမိ။ ဇာဋ္ဌ၊၄။၁၄၅။

ကေပါကိ (ပု) [ကေ+ပါကိ] တစ်ခုသောလက်၊ လက်တစ်ဖက်။ စတုသာဂရတောယာနိ၊ ဓာရယိ ကေပါကိနာ။ အပ၊၂။၂၁၃။ ထေရီ၊ ဋ္ဌ။၁၅၄။ (-ဇာ၊၂။၁၈၂။)

ကေပါတိ (ထိ) [ကော+ပါတိ] တစ်ခုသောခွက်။ သာ "ပိတရာ သဒ္ဓိ ဘုဉ္ဇိဿာမိ"တိ ကေပါတိယံ ဟတ္ထံ ဩတာရေသိ။ ဇာဋ္ဌ၊၄။ ၁၄၈။ ဘတ္တဿ ကေပါတိ(အံ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၈၀)တိ ကေပါတိပူရံ ဘတ္တံ။ အံ၊ဋီ၊၁။၂၃၂။

ကေပါတိပူရ (တိ) [ကေပါတိ+ပူရ] ခွက်တစ်ခု အပြည့်ဖြစ်သော။ အထက်ပုဒ်ကြည့်။

ကေပါတိပူရကမတ္တ (တိ) [ကေပါတိပူရက+မတ္တ] ခွက်တစ်ခုပြည့်ရုံမျှရှိသော။ သဗ္ဗော ပါယာသော ကေပါတိပူရကမတ္တောဝ အဟောသိ။ အပ၊ဋ္ဌ၊၁။၈၃။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၁။၈၁။

ကေပါဒ (ပု) [ကေ+ပါဒ] တစ်ခုသောခြေ၊ ခြေ-တစ်ဖက်-တစ်ချောင်း-တစ်လှမ်း။ ကေပါဒေန တိဋ္ဌန္တော၊ ဓမ္မမေဝါနုသာသတိ။ ဇာ၁။၁၄၄။ ဇာဋ္ဌ၊၃။၂၅၃။ (-ဒီဃ၂၊၂။၂၅၀။ ထေရဂါ၊၂။၁၄။) အတ္တနာ ဂုစိတမဂ္ဂံ ကေပါဒံ အတိက္ကာမေတိ။ ကခ်ီ၊ဋီ၊သစ်။၁၉၉။

ကေပါဒက (ပု) [ကေ+ပါဒက] တစ်ခုသောခြေ၊ ခြေ-တစ်ဖက်-တစ်ချောင်း။ ဣမသ္မိံ ဒေဝလောကေ ကေပါဒကေန ဝိယ တိဋ္ဌသိ။ မ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၀၄။

ကေပါဒကပိဋ္ဌ (နာ) [ကေပါဒက+ပိဋ္ဌ] တစ်ခုသောခြေပွတ်အင်းဟုဉ်။ ပိဋ္ဌကာ ကေပါဒပိဋ္ဌံ ... ဂဂျဘက္ခံ ဟောတိ။ ဝိ၊သင်္ခ၊၃၀၈။

ကေပါဒခဏ္ဍ (တိ) [ကေပါဒ+ခဏ္ဍ] ခြေတစ်ဖက်ခွင်သော၊သူ။ ခဏ္ဍောတိ ကေပါဒခဏ္ဍော ဝါ ဥဘယပါဒခဏ္ဍော ဝါ။ သံ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၄၉။ အံ၊ဋ္ဌ၊၂။ရဖ၊၃၂၁။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၃။ရ၈။ သာရတ္ထ၊ ၃။၃၇၇။

ကေပါလီဖုလ္လ (တိ) [ကေ+ပါလိဖုလ္လ] တစ်ခဲနက်ထက်ဝန်းကျင် (ပန်း)ပွင့်သော၊ တစ်ခဲနက် ပင်လုံးကျွတ်ပွင့်သော။ တသ္မိံ သမယေ မူလတော ပဋ္ဌာယ ယာဝ အဂ္ဂသာခါ သဗ္ဗံ ကေပါလိဖုလ္လံ အဟောသိ။ အပ၊ဋ္ဌ၊

၁။၆၃။ ဇာ၊ဌ၊၁။၆၂။ သဗ္ဗပါလိဖုလ္လ—သီ၊ ဋီ၊သစ်၊၁။၁၉၃-လည်းကြည့်။

ကေပါဝုရက (နာ) [ကေ+ပါဝုရက] (၁) တစ်ခုသော ခြုံထည်။ (တိ)(၂) တစ်ခုတည်းသော ခြုံထည်-စောင်-ရှိသော၊သူ။ **(၁)** နာနတ္ထရကေ ကေပါဝုရကေ။ ဝိ၊၂။၃၈၀။ **(တိ)(၂)** ကေပါဝုရကာပိ တုဝဋ္ဌေန္တိ။ ဝိ၊၁။၂၇၄။ ဝိ၊၄။၂၃၊၂၆၁၊၂၈၄။

ကေပါသ (ပု) [ကေ+ပါသ] တစ်ခုသော-ကျော့ကွင်း-ကွင်း။ ကေပါသကဂဏ္ဍိ-ကြည့်။

ကေပါသက (ပု) [ကေ+ပါသ+က] တစ်ခုသော-ကျော့ကွင်း-ကွင်း-ရှိသော။ ကေပါသကဂဏ္ဍိ-ကြည့်။

ကေပါသဂ္ဂဟက (နာ) [ကေပါသ+ဂဟက] ကေပါသ-သဒ္ဒါ။ အောက်ပုဒ်ကြည့်။

ကေပါသကဂဏ္ဍိ (ထီ) [ကေပါသက+ဂဏ္ဍိ] တစ်ခုသော-ကျော့ကွင်း-ကွင်း-ရှိသော အထုံး။ ကေပါသကဂဏ္ဍီ မောစေန္တီ ဝိယ ... ပဉ္ဇံ ဝိဿဇ္ဇမာနာ။ မ၊ဌ၊၂။၂၅၈။ ကောဝေ ပါသော တေိဿာတိ ကေပါသကာ၊ ဂဏ္ဍိ။ ... ကေပါသဂ္ဂဟဏံ ဝိဿဇ္ဇနဿ သုကရဘာဝဒဿနတ္ထံ။ မ၊ဋီ၊၂။၂၇၈။

ကေပါသာဒ (ပု) [ကေ+ပါသာဒ] တစ်ခုတည်းသောပြာသာဒ်။ အမှာကံ ပေါရာဏဘိက္ခူ ကေပါသာဒေ ဂဗ္ဘံ ထကေတွာ အနုပသမ္ပန္နေန သယိတံ ဝဋ္ဌတီတိ တထာ ကတွာ အာဂတာ။ ဝဇိရ။၈၉။ (-ဒီ၊ဋီ၊၃။၃၆။)

ကေပိဋက[၁] (နာ) [ကေ+ပိဋက] ပိဋက တစ်ပုံ။ အောက်ပုဒ်ထောင့်ကွင်းကြည့်။

ကေပိဋက[၂] (တိ) [ကေပိဋက+က] ပိဋက တစ်ပုံကို (နှုတ်တက်အာဂုံ) ဆောင်သော၊သူ။ တသ္မီ အသတိ ခီဏာသဝဿ။ ... ကေပိဋကဿ။ ကေသဏီတိကဿ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။၅၉။

ကေပိဋကဓရ (တိ) [ကေပိဋက+ဓရ] ပိဋက တစ်ပုံကို (နှုတ်တက် အာဂုံ) ဆောင်သော၊သူ။ ယေ စ ဗဟုဿုတာ တိပိဋကဓရာ ဒွိပိဋကဓရာ ကေပိဋကဓရာ။ ဒီ၊ဌ၊၂။၉၅။ (-ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။၉၅။)

ကေပိဏ္ဍ (ပု) [ကေ+ပိဏ္ဍ] တစ်ခုသော အစိုင်အခဲ။ (က) တစ်ခုသော-ဆွမ်းခဲ-ဆွမ်းလုပ်၊ ဆွမ်း-တစ်လုပ်-တစ်ဆုပ်။ (ခ) တစ်ခုသော-မြေညက်ခဲ-အင်္ဂတေမြေစိုင်ခဲ။ (ဂ) တစ်ခုသော-အပေါင်းအစု-အစုအစည်း၊ တစ်ပေါင်းတစ်စည်း၊ တစ်စုတည်း။ **(က)** သော တီဏိ သံဝစ္ဆရာနိ ဘတီ ကတွာ လဒ္ဓဘတ္တပါတိတော ကေပိဏ္ဍမ္ပိ မုခေ အဌပေတွာ။ ဓမ္မ၊ဌ၊၂။၅၈။ (-ဇာ၊ဌ၊၄။၁၄၈။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋီ၊၁။၉၇။) **(ခ)** ကေပိဏ္ဍာဝသေသ-ကြည့်။ **(ဂ)** ကေပိဏ္ဍိတ-ထောင့်ကွင်းကြည့်။

ကေပိဏ္ဍပါတ (ပု) [ကေ+ပိဏ္ဍပါတ] တစ်ရက်မျှတလောက်သောဆွမ်း၊ တစ်ခုသော ဆွမ်း၊ ဆွမ်းတစ်နပ်။ အဟော ဝတာဟံ တဒန္တရံ ဇီဝေယျံ၊ ယဒန္တရံ ကေပိဏ္ဍပါတံ ဘုဉ္ဇာမိ။ အံ၊၂။၂၆၉။ အံ၊၃။၂၇၀။ ကေပိဏ္ဍပါတန္တိ ကေံ ဒိဝသံ ယာပနပ္ပဟောနကံ ပိဏ္ဍပါတံ။ အံ၊ဋီ၊၃။၉၈။ (-ဓမ္မ၊ဌ၊၂။၃၈၃။)

ကပိတ္ထပါတဒါန (န) [ကပိတ္ထပါတ+ဒါန] ဆွမ်းတစ်နပ်အလှူ။ ကပိတ္ထပါတဒါနသို့ဥ် ကောဝ စေတနာ ဒွေ ပဋိသန္ဓိယော နဒေတိ။ သံဒ္ဒ၊၁။၁၄၈။ (-အံဒ္ဒ၊၁။၁၄၆။)

ကပိတ္ထပါတဒါယက (တိ) [ကပိတ္ထပါတ+ဒါယက။ ထီ-ဍ် ကပိတ္ထပါတဒါယိကာ။] ဆွမ်း-တစ်နပ်-တစ်ထပ်-လှူခဲ့သော၊ က-ပိတ္ထပါတဒါယိကာမည်သော၊သူ။ ဣတ္ထံ သုဒံ ကပိတ္ထပါတဒါယိကာ ဘိက္ခုနီ ဣမာ ဂါထာယော အဘာသိတ္ထ။ အပ၊၂။၁၉၂။

(ဤဘိက္ခုနီမ သည် (၉၁)ကမ္ပာထက်ဍ် ဗန္ဓုမာမင်း၏မိဖုရားဖြစ်၍ " ငါပြုအပ်ဘူး သောကုသိုလ်မရှိ၊ အပါယ်ဝဲသို့လား၊ရတော့မည်"ဟု ကြံစည်မိသောကြောင့် ရဟန်း တစ်ပါးအား ဆွမ်းတစ်သပိတ်ကို အဝတ် သက််နှံးတစ်စုံဖြင့် ဖုံးအုပ်လျက် လှူဒါန်းခဲ့ လေသည်၊ ထိုကုသိုလ်ကြောင့် အပါယ်သို့ မလားရောက်မူ၍ တာဝတိံသာနတ်ပြည်ဍ် နတ်မိဖုရားဖြစ်ခြင်း၊ စကြဝတေးမင်း၏ မိဖုရားဖြစ်ခြင်း စသောအကျိုးတို့ကိုခံစားရ လျက် ဤဘုရားရှင်ပွင့်တော်မူသော အခါဍ် "ကပိတ္ထပါတိကဒါယိကာ" အမည်ဖြင့် ရဟန္တာအဖြစ်သို့ ရောက်ရှိလေသည်။ အပ၊ ၂။ ၁၉၁-၂။)

ကပိတ္ထပါတဒါယိကာ (ထီ) အထက်ပုဒ်ကြည်။

ကပိတ္ထာဝသေသ (တိ) [ကပိတ္ထ+အဝသေသ] တစ်ခုသောအင်္ဂါတေမြစိုင်ခဲလျှင် (လိမ်းကျံရန်) အကြွင်းအကျန်ရှိသော။ ကော ကပိတ္ထာဝသေသံ ကတွာ ဌ-ပေတိ၊ အညော တံ ဒိသွာ "ဒုက္ကဋံ ဣဒ"န္တိ ဝတ္တာသိသေန လိမ္ပတိ။ ဝိဒ္ဓ၊၂။၁၅ရ။

ကပိတ္ထိတ (တိ) [ကော+ပိတ္ထိတ။ ကပိတ္ထ+ဣတ] တစ်ခု-တစ်စု-တည်း ပေါင်းစုအပ်သော၊ တစ်လုံးတစ်စည်း-တစ်ပေါင်းတစ်စည်း-တည်းဖြစ်သော။ တစ်ပေါင်းတစ်စု တည်း၏ အဖြစ်သို့ ရောက်သော။ ဓာတု အာဝေဏိကာ နတ္ထိ၊ သရီရံ ကပိတ္ထိတံ။ အပ၊၁။ရရ။ အပ၊၂။၁၇၉။ အဓိဋ္ဌာနဗလေန သကလသရီရဓာတု ကေဃနသိလာမယ-ပဋိမာ ဝိယ ကေမေဝ အဟောသိ။ အပ၊ ဌ၊၂။၂၉၉။

ကပိတိက (တိ) [ကပိတု+ဣက] တစ်ဦး တည်းသော-တူသော-ဖခင်ရှိသော၊ အဖေ တူ (အမေကွဲ) ဖြစ်သော၊သူ။ တေ ကိရ ရေဏုဿ ကပိတိကာ ကနိဋ္ဌဘာတာ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၅၄။ ကပိတိကာ ဝေမာတုကာ ကနိဋ္ဌဘာတရော။ ဒီ၊ဋီ၊၂။၂၂၆။ (-ဒီ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၀။ ဒီ၊ဋီ၊၂၊၁၁။)

ကပိတိကဘာတု (ပု) [ကပိတိက+ဘာတု] အဖေတူ(အမေကွဲ) ဖြစ်သော ညီ။ ကာသိ-ရာဇာတိ ကာသိနံ ရာဇာ၊ ပသေနဒိဿ ကပိတိကဘာတာ သော။ ဝိဒ္ဓ၊၃။၄၀၁။ ကောသလရညော ကပိတုကဘာတုနံ ဘဒ္ဒဝဂ္ဂိယထေရာနံ တေ အဓိဝစနံ။ ဝိ၊ဌ၊ ၃။၃၈ရ။ ကော ပိတု ဧတေသန္တိ က-ပိတုကာ၊ တေ စ တေ ဘာတရော စေတိ ကပိတုကဘာတရော။ ပါစိတ်၊ယော။၃၆၀။

ကပိတု (ပု) [က+ပိတု] တစ်ဦးတည်းသော

ဖခင်။ နိယကောတိ အဇ္ဈတ္တိကော ကေပိ-
တရာ ဇာတော၊ ကေမာတုကောတိ ကေ-
မာတရာ ဇာတော။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၆။၂၉၅။ (နီတိ၊
ပဒမာလာ။၁၈၆-လာ ယင်းပါဠိ၌ "ကေပိ-
တရော ကေမာတုယာ ဇာတော"ဟု ရှိသည်။
"တစ်ဦးတည်းသောဖခင်ရှိသူ၊ ဖခင်တူသူ"ဟု
ပြန်ဆိုရမည်။)

ကေပိတုက (တိ) [ကေ+ပိတု+က] တစ်ဦး
တည်းသော-တူသော-ဖခင်ရှိသော၊ အဖေ
တူ(အမေကွဲ) ဖြစ်သော။ အောက်ပုဒ်ကြည်။

ကေပိတုကဘာတု (ပု) [ကေပိတုက+ဘာတု]
အဖေတူ(အမေကွဲ) ဖြစ်သော ညီ။ ကော-
သလရညော ကေပိတုကဘာတူနံ ဘဒ္ဒ-
ဝဂ္ဂိယထေရာနံ တေံ အဓိဝစနံ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၃။
၃၈၇။ ကော ပိတု တေသန္တိ ကေ-
ပိတုကာ၊ တေ စ တေ ဘာတရော စေတိ
ကေပိတုကဘာတရော။ ပါစိတ်၊ယော။၃၆၀။

ကေပိတုပုတ္တ (ပု) [ကေပိတု+ပုတ္တ] တစ်ဦး
တည်းသောဖခင်၏သား၊ အဖေတူ (အမေ
ကွဲ) သား။ အတီတေ ကိရ ဗောဓိသတ္တော
ကနိဋ္ဌဘာတာ စ ကေပိတုပုတ္တာ အဟေသုံ။
အပ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၃၅။ (-ဥဒါန၊ဋ္ဌ။၁၅၀။)

ကေပီဋ္ဌ (နာ) [ကေ+ပီဋ္ဌ] တစ်ခုသော အင်းပျဉ်။
မနောဒွါရိကသညာ ပန ကေမဉ္ဇေ ဝါ
ကေပီဋ္ဌေ ဝါ နိသီဒိတ္တာပိ အညံ စိန္တေန္တံ
...ဇာနိတဗ္ဗတော သုခုမာ။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၉။

ကေပီဋ္ဌကဋ္ဌာန (နာ) [ကေပီဋ္ဌက+ဋ္ဌာန] တစ်ခု
သောအင်းပျဉ်၏တည်ရာဋ္ဌာန၊ အင်းပျဉ်
တစ်နေရာစာ။ မဉ္ဇဋ္ဌာနေ အပ္ပဟောန္တေ
ကေပီဋ္ဌကဋ္ဌာနဝသေန ဒါတဗ္ဗံ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၄။၆၇။

ကေပုဂ္ဂလ (ပု) [ကေ+ပုဂ္ဂလ] (၁) တစ်ယေက်
သော ပုဂ္ဂိုလ်၊ (ရဟန်းပုဂ္ဂိုလ်၊ သတ္တဝါ-
စသည်)။ (၂) တစ်ပါးတည်းဖြစ်သော-အတု
မရှိသော-အမြတ်ဆုံးသော-ထူးမြတ်သော
ဂုဏ်တော်ရှိတော်မူသော-အတုမရှိသော
ဘုရားတို့နှင့်သာ တူတော်မူသော-ပုဂ္ဂိုလ်
(မြတ်စွာဘုရား)။ (၃) ကေပုဂ္ဂလဝဂ်။

(၁) ကေပုဂ္ဂလဿ ဘိက္ခဝေ ကပ္ပံ
သန္ဓာဝတော သံသရတော သိယာ ဝေံ
မဟာအဋ္ဌိကင်္ကလော။ သံ၊၁။ ၃၉၂။ ဣတိ
ဝုတ်။၂၀၆။ ကေပုဂ္ဂလောတိ ကေသတ္တဿ။
ဣတိဝုတ်၊ဋ္ဌ။၈၀။ ဒီဃဘာဏကာဒိဘေ-
ဒဿ ပန ဂဏဿ, ကေပုဂ္ဂလဿ ဝါ
သန္တကံ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၉၆။ (-သာရတ္ထ၊၁။၂၀၈။)

(၂) ကေပုဂ္ဂလော ဘိက္ခဝေ လောကေ
ဥပ္ပဇ္ဇမာနော ဥပ္ပဇ္ဇတိ ဗဟုဇနဟိတာယ ...။
ကတမော ကေပုဂ္ဂလော? တထာဂတော
အရဟံ သမ္မာသမ္မုဒ္ဓေါ။ အံ၊၁။၂၁။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊
၁။၂၁။ မ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၄။ ပဋိသံ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၂၉။ ကေ-
ပုဂ္ဂလောတိ ကော ပုဂ္ဂလော၊ ကောတိ
ဒုတိယာဒိပဋိကွေပတ္ထေ ဂဏနပရိစ္ဆေဒေါ၊
... ဣတိ ကော စ သော ပုဂ္ဂလော
စာတိ ကေပုဂ္ဂလော။ ကေနဋ္ဌေန ကေ-
ပုဂ္ဂလော? အသဒိသဋ္ဌေန ဂုဏဝိသိဋ္ဌဋ္ဌေန
အသမသမဋ္ဌေနာတိ။ အံ၊ဋ္ဌ၊၁။၇၄-၇၅။
ကေပုဂ္ဂလောတိ အဂ္ဂပုဂ္ဂလော။ ပဋိသံ၊
ဂံ။၂၈၈။ (-အံ၊ဋီ၊၁။၁၂၂။)

(၃) ကေပုဂ္ဂလဿာတိ ကေပုဂ္ဂလ-ဝဂ္ဂဿ။ အံ၊ဋီ၊၁။၁၂၀။ (ယင်း ဋီကာ၏ သံဝဏ္ဏေတဗ္ဗဖြစ်သော အံ၊ဋ္ဌ၊၁။၇၁-၌ "ကေပုဂ္ဂလဝဂ္ဂဿ" ဟု ရှိသည်။)

ကေပုဂ္ဂလပဋိဝိသ (ပု) [ကေပုဂ္ဂလ+ပဋိဝိသ] တစ်ယောက်သောပုဂ္ဂိုလ်၏-အဖို့အစု-ဝေစု။ ဘိက္ခူနဉ္စ ဘိက္ခုနီနဉ္စ တုယ္ဟဉ္စ စေတိယ-ဿာစာတိ ဝေံ ဝုတ္တေပိ စေတိယဿ ကေ-ပုဂ္ဂလပဋိဝိသော လဗ္ဘတိ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၃။၄၂၃။ (-ကခါ၊ဋီ၊သစ်။၂၉၈။)

ကေပုဂ္ဂလဝိသယ (တိ) [ကေပုဂ္ဂလ+ဝိသယ] တစ်ယောက်သောပုဂ္ဂိုလ်လျှင်အရာရှိသော။ စတုက္ကံ နိဟရိတွာ ဌပေသီတိ တ္ထေ ကေ-ပုဂ္ဂလဝိသယတာယ ဧကောပိ အနာပတ္တိ-ဝါရော ... "စတုက္ကဏ်"နှိ ဝုတ္တော။ ဝိမတိ၊ ၁။၁၄၃။

ကေပုဂ္ဂလာဓိဋ္ဌာန (တိ) [ကေပုဂ္ဂလ + အဓိ ဋ္ဌာန] တစ်ယောက်သောပုဂ္ဂိုလ်လျှင် တည်ရာ ရှိသော။ တေန ဘဂဝါ တေ ဘိက္ခူ သ-နွာယ ကေပုဂ္ဂလာဓိဋ္ဌာနာယ ဒေသနာယ "ကရဏီယမတ္ထကုသလေနာ"တိ အာဟ။ ခုဒ္ဒက၊ဋ္ဌ။၂၀၃။ (-ဥဒါန၊ဋ္ဌ။၁၆၉။ ဣတိဝုတ်၊ ဋ္ဌ။၃၃၆။ မဟာနိ၊ဋ္ဌ။၂၀၅။)

ကေပုစ္ဆာ (ထီ) [ကော+ပုစ္ဆာ] တစ်ခုသော အမေး ပုစ္ဆာ။ ဝိဝါဒေါ ဝိဝါဒါဓိကရဏနှိ ... ကေပုစ္ဆာ။ ဝဇိရ။၅၂၀။

ကေပုဉ္ဇ (ပု) [ကေ+ပုဉ္ဇ] တစ်ခုသော (တရား) အစု။ သဟ-သဒ္ဒေါ ပန ကေပုဉ္ဇေ ဥပ္ပါ-ဒတော ယာဝ ဘဂ်ါ သဟေတုကာနံ ဟေတူဟိ သမာနဒေသဂဟဏာနံ ဟေတု-အာဒိသဗ္ဘာဝံ ဒီပေတိ။ မူလဋီ၊၁။၄၉။

ကေပုဋ (ပု၊နှ) [ကေ+ပုဋ] (နှာခေါင်း၏) တစ်ခုသော အဖု၊ နှာခေါင်း တစ်ဖက်။ နာသစ္ဆိနှောတိ ယဿ အဇပဒကေ ဝါ အဂ္ဂေ ဝါ ကေပုဋေ ဝါ ယတ္ထ ကတ္ထစိ နာသာ ဆိန္နာ ဟောတိ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၃။၃၀၈။

ကေပုဏ္ဍရီက (တိ) [ကေ+ပုဏ္ဍရီက] ကေ ပုဏ္ဍရီကမည်သော။ (က) ကေပုဏ္ဍရီက မည်သောအရံ။ (သရက်ဖြူပင်တစ်ခုသာ ရှိသောအရံ။) (ခ) ကေပုဏ္ဍရီကမည်သော (ဥယျဉ်)။ (ဂ) ကေပုဏ္ဍရီက မည်သော ဆင်။ (နံရိုးတို့၏အထက်၌ ထန်းလက် ပမာဏ အဖြူရောင်ရှိသော ဆင်။) (ဃ) ကေပုဏ္ဍရီကမည်သော၊သူ (ထေရ်)။

(က) တေန ခေါ ပန သမယေန ဝစ္ဆဂေါတ္တော ပရိဗ္ဗာဇကော ကေပုဏ္ဍရီကေ ပရိဗ္ဗာဇကာရာမေ ပဋိဝသတိ။ မ၊၂။၁၄၈။ ကေပုဏ္ဍရီကေတိ ပုဏ္ဍရီကော ဝုစ္စတိ သေတမ္ဗရုက္ခော၊ သော တသ္မိ အာရာမေ ဧကော ပုဏ္ဍရီကော အတ္ထီတိ ကေပုဏ္ဍ-ရီကော။ မ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၃၆။

(ခ) တေန ခေါ ပန သမယေန သက္ကော ဒေဝါနမိန္ဒော ကေပုဏ္ဍရီကေ ဥယျာနေ ... ပရိစာရေတိ။ မ၊၁။၃၁၉။ (ဂ) တေန ခေါ ပန သမယေန ရာဇာ ပသေနဒိ ကောသလော ကေပုဏ္ဍရီကံ နာဂံ အဘိရုဟိတွာ။ မ၊၂။၃၁၄။ ကေပုဏ္ဍ-

ရီကံ နာဂန္တီ ဝေံနာမကံ ဟတ္ထီ၊ တဿ ကိရ ဖာသုကာနံ ဥပရိ တာလဖလမတ္တံ ပဏ္ဍရဌာနံ အတ္ထိ၊ တေနဿ ကေပုဏ္ဍရီ-ကောတိ နာမံ အကံသု။ မ၊ဋ္ဌ၊၃။၂၃၈-၉။

(ဃ) ဣတ္ထံ သုဒံ အာယသ္မာ ကေ-ပုဏ္ဍရီကော ထေရော ဣမာ ဂါထာယော အဘာသိတ္ထ။ အပ၊၁။၂၆၉။ (လွန်လေပြီး သော(၉၄)ကမ္ဘာထက်၌ "ရောမသ" ဘုရား ရှင်အား ပုဏ္ဍရိက်ကြာ (ကြာတံဆိပ်၊ ကြာ ဖြူ) ပန်းကို လျှုဒါန်းခဲ့သော ကောင်းမှု ကြောင့် "ကေပုဏ္ဍရီက"အမည်ဖြင့် ရဟန္တာ အဖြစ်သို့ရောက်သော မထေရ် ဖြစ်သည်။)

ကေပုဏ္ဍရီကသညီတ (တိ) [ကေပုဏ္ဍရီက+ သညီတ] ကေပုဏ္ဍရီကဟု-မှတ်သား-သိ-သမုတ်-အပ်သော။ တတ္ထာတိ ကေပုဏ္ဍ-ရီကသညီတေ ပရိဗ္ဗာဇကာရာမေ။ မ၊ဋ္ဌီ၊ ၃။၉၁။

ကေပုတ္တ (ပု) [ကေ+ပုတ္တ] (၁) တစ်ယောက် တည်းသောသား။ (တိ)(၂) သားတစ်ယောက် ရှိသော၊သူ။ **(၁)** ယထာပိ ကေပုတ္တသို့၊ ပိယသို့ ကုသလီ သိယာ။ ထေရ။၂၂၇။ ဧ-ကပုတ္တသို့နှိ ပုနာတီတိ စ ကုလဝံသံ တာ-ယတီတိ စာတိ ပုတ္တော၊ အတြဇာဒိ-ဘေဒေါ ပုတ္တော။ ဧကော ပုတ္တော ကေ-ပုတ္တော။ ထေရ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၁၇။ (-မ၊၂။၃၀၉။ သံ၊၁။၁၇၂။ သုတ္တနိ၊ဋ္ဌ၊၁။၈၅။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၇။ ၁၂၇။) **(၂)** နဟိ နူနိမဿ သမဏဿ၊ ဝိဓဝါ သတ္တဓီတရော၊ ကေပုတ္တာ ဒုပုတ္တာ စ။ သံ၊၁။၁၇၂။

ကေပုတ္တက (ပု) [ကေပုတ္တ+က] (၁) တစ် ယောက်တည်းသော သား-လေး-ငယ်။ (တိ)(၂) တစ်ယောက်တည်းသော သားရှိ သော၊သူ။ **(၁)** တွံ ခေါသိ တာတ သုဒိန္ဒ အမှာကံ ကေပုတ္တကော ပိယော မနာပေါ။ ဝိ၊၁။၁၄။ (-မ၊၂။၂၄၆။ သံ၊၁။၉၃။ ဥဒါန။ ၉၂။) ကေပုတ္တကောတိ ဧကောဝ ပုတ္တ-ကော၊ ... တ္ထေ စ "ကေပုတ္တော"တိ ဝတ္တဗ္ဗေ အနုကမ္မာဝသေန "ကေပုတ္တကော"တိ ဝုတ္တံ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၇၁။ မ၊ဋ္ဌ၊၃။၂၀၁။ (-သံ၊ဋ္ဌ၊၂။၉၆။ ဥဒါန၊ဋ္ဌ။၁၀၅။) **(တိ)(၂)** အောက်ပုဒ် ကြည့်။

ကေပုတ္တကဗြဟ္မဒတ္တ (ပု) [ကေပုတ္တက+ဗြဟ္မ ဒတ္တ] တစ်ယောက်တည်းသောသားရှိသော ဗြဟ္မဒတ်၊ ကေပုတ္တကဗြဟ္မဒတ်(မင်း)။ ဗာ-ရာဏသိယံ (ကိရ) ကေပုတ္တကဗြဟ္မဒတ္တော နာမ ရာဇာ အဟောသိ။ သုတ္တနိ၊ဋ္ဌ၊၁။၇၅။ အပ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၈၅။

ကေပုတ္တကသုတ္တ - သာဝတ္ထိပြည် ဇေတဝန် ကျောင်းတော်၌ ဘုရားရှင် သီတင်းသုံး နေ တော်မူစဉ် ဥပါသကာတစ်ဦး၏ တစ် ယောက်တည်းသောသား ကွယ်လွန်သဖြင့် သချိုင်းသို့ လိုက်ပါပို့ဆောင်ကြသော ဥပါသကာတို့သည် သချိုင်းမှအပြန်တွင် ဝတ်ဆင်ထားသော အဝတ်နှင့်တကွ ရေချိုး လျက် အဝတ်စိုဖြင့်ပင် နေ့တောတော၌ ဘုရာရှင်ထံ ချဉ်းကပ်ကြကုန်၏၊ ဘုရား ရှင်က မေးတော်မူသဖြင့် အကြောင်းစုံကို လျှောက်ထားသောအခါ ဘုရားရှင်က "ချစ် ခင်နှစ်သက်အပ်သော ခန္ဓာစသည်တို့၌

တပ်မက်သူ နှတ်လူအပေါင်းတို့သည် ဆင်းရဲကုန် ဆုတ်ယုတ်ကုန်လျက် သေမင်း အလိုသို့ လိုက်ကြရကုန်၏" စသည်ဖြင့် ဥဒါန်းကျူးတော်မူသည်ကို ပြဆိုသော သုတ်ဖြစ်သည်။ ဥဒါန။၉၃-၄၊ ဥဒါန၊ဋ္ဌ။၁၀၅-ရ။

ကေပုတ္တာပသူတာ (ထိ) [ကေပုတ္တာ+ပသူတာ] တစ်ယောက်သောသား-သားတစ်ယောက်-ဖွားပြီးသောမိန်းမ။ ကေပုတ္တာပသူတာဟံ၊ ဒုတိယော ကုစ္ဆိယာ မမ။ အပ၊၂။၂၃၈။ ထေရီ၊ဋ္ဌ။၁၁ရ။

ကေပုတ္တိကာ (ထိ) [ကေပုတ္တာ+ဣက+အာ (ဣတ္ထိပစ္စည်း)] တစ်ယောက်တည်းသောသား-သားတစ်ဦးတည်း-သာရှိသောမိန်းမ။ ကေပုတ္တိကာ နာရီ (ပိယံ) ကေပုတ္တကံ ... ရက္ခတိ။ ခုဒ္ဒက၊ဋ္ဌ။၂၀၂-၃။ သုတ္တနိ၊ဋ္ဌ၊၁။ ၁၆၉။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၁။၅၂ရ။

ကေပုပ္ပ (န) [ကေ+ပုပ္ပ] ပန်းတစ်ပွင့်။ ကေပုပ္ပံ စဇိတ္ဘာန၊ အသီတိဝဿကောဋိယော။ ထေရ။ ၂၄၀။ (-အပ၊၁။၂၆၁။ ခုဒ္ဒက၊ဋ္ဌ။၁၈၉။ နေတ္တိ၊ဋ္ဌ။၂၃၂။ အနုဋီ၊၁။၁၃၅။ နေတ္တိ၊ ဝိ။၂၉၁။) ကေပုပ္ပန္တိ ကံ့ ကုသုမံ။ ထေရ၊ ဋ္ဌ၊၁။၂၅၂။

ကေပုပ္ပိယ (တိ) [ကေပုပ္ပ+ဣယ] ပန်းတစ်ပွင့်လှူခဲ့ဘူးသော၊ ကေပုပ္ပိယမည်သော၊သူ။ ဣတ္ထံ သုဒံ အာယသ္မာ ကေပုပ္ပိယော ထေရော ဣမာ ဂါထာယော အဘာသိတ္ထ။ အပ၊၁။၂၆၂။

(ဤကမ္ဘာမှ (၉၁)ကမ္ဘာထက်၌ မြေဘုတ်ဘီလူးဖြစ်စဉ် ဘုရားရှင်အား ပန်းတစ်ပွင့် လှူဘူးသော ကုသိုလ်ကြောင့် အပါယ်မလားဘဲ ဤဘုရားရှင်လက်ထက်၌ "ကေပုပ္ပိယ"အမည်ဖြင့် ရဟန္တာအဖြစ်သို့ ရောက်သောမထေရ် ဖြစ်သည်။)

ကေပုရိသ (ပု) [ကေ+ပုရိသ] (က) ယောကျ်ားတစ်ယောက်။ (ခ) လင်ယောကျ်ား တစ်ယောက်။ **(က)** သန္ဓိကေ စ မေ အာဝုဓဟတ္ထာ ကေပုရိသောပိ နတ္ထိ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၁။ ၁၃၇။ **(ခ)** အောက်ပုဒ်ထောင့်ကွင်းကြည်။

ကေပုရိသနိဿိတ (တိ) [ကေပုရိသ+နိဿိတ] လင်ယောကျ်ားတစ်ဦးတည်း-၌-ကို-သာ လျှင် မှီသော၊သူ။ ပုဗ္ဗေ ဒါနဝရက္ခသာ ဂိလိတ္ဘာ ကုစ္ဆိနာ ပရိဟရန္တာပိ မာတုဂါမံ ရက္ခိတုံ ကေပုရိသနိဿိတံ ကာတုံ နာသက္ခိသု။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၃။၅၀၁။

ကေပုရိသသန္ဓာရဏီ (ထိ) [ကေပုရိသ+သန္ဓာရဏ+ဣ (ဣတ္ထိပစ္စည်း)] ယောကျ်ားတစ်ယောက်ကိုသာတင်ဆောင်နိုင်သော (လေ့)၊ တစ်ယောက်စီးလေ့။ ယထာ မဟာရာဇ နာဝါ ကေပုရိသသန္ဓာရဏီ ဘဝေယျ။ မိလိန္ဒ။ ၂၁၃။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၃။၈၅။ မ၊ဋ္ဌ၊၄။၈၃။ အံ၊ ဋ္ဌ၊၁။၃၆၁။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၂။၄၁၅။

ကေပုရိသာရုဋ္ဌကဟတ္ထိ (ပု) [ကေပုရိသာရုဋ္ဌက+ဟတ္ထိ] ယောကျ်ားတစ်ယောက်စီးသော ဆင်။ ကေမေကန္ဓိ ... အန္ဓမသော ကေပုရိသာရုဋ္ဌကဟတ္ထိမို့ ကေမို့ သရဟတ္ထံ ပုရိသံ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၂၅။ (-ကဒ်။ငို။၉၆။ ကဒ်။ ငို၊သစ်။၄၀၁။)

ကေပုရိသိကာ (ထီ) [ကေပုရိသ+ဣက+အာ (ဣတ္ထီပစ္စည်း)] လင်ယောကျ်ားတစ်ဦးတည်း သာရှိသော- လင်ယောကျ်ားတစ်ဦးတည်း ကသာပိုင်ဆိုင်သော-မိန်းမ။ ဂဗ္ဘတော ပဋ္ဌာယေကံ မာတုဂါမံ ရက္ခိတ္ထာ တံ ဝယ-ပတ္တံ ဝယေ ဌပေတ္ထာ ကေပုရိသိကံ ကတ္ထာ ဂါဠှံ အာရက္ခံ သံဝိဒဟိတ္ထာ။ ဇာ၊ ဋ္ဌ၊၁။၃၀၈။

ကေပူဝ (ပု) [ကေ+ပူဝ] မုံ့တစ်ခု။ ဒုတိယ-ဒိဝသတော ပဋ္ဌာယ ကေပူဝမ်ိ နံ အဒါသိ။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၂။၄၅၅။

ကေပေါက္ခရ (ပု) [ကေ+ပေါက္ခရ] တစ်ခု သောမျက်နှာဝရှိသောစည်၊ မျက်နှာတစ်ဖက် သား‌ရေကြက်သောစည်၊ တစ်ဖက်ပိတ်စည်။ (မင်္ဂလာစည်တော်။ ဇာ၊ဋီ။) ဝါဒန္တူ ကေပေါက္ခရာ။ ဇာ၊၂။၁၅၄၊(-၃၇၁။) ကေ-ပေါက္ခရာတိ ကေမုခဘေရိယော။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊ ၆။၂၆။ ကေပေါက္ခရာတိ ကေက္ခိဘေရိယော။ ဇာ၊ဋီ။ ကေပေါက္ခရာတိ...မင်္ဂလဘေရိ-ယော။ ဇာ၊ဋီ။

ကေပေါက္ခရကီ (ထီ) [ကော+ပေါက္ခရကီ] တစ်ခုသော-ရောဂန်-လေးထောင့်ကန်။ စတုရာသိတိပေါက္ခရကီသဟဿာနိ ကေ-ပေါက္ခရကီယာ နိဿန္ဒေန နိဗ္ဗတ္တာနိ။ ဒီ၊ ဋ္ဌ၊၂။၂၂၅။ (-စရိယာ၊ဋ္ဌ။၄၂။)

ကေပေါရိသ (တိ) [ကေ+ပေါရိသ] ယောကျ်ား တစ်ယောက်ပမာဏ-တစ်သူအတိုင်း အ-ရှည်-ရှိသော။ ဆာယာ မေတဗ္ဗာတိ ကေ-ပေါရိသာ ဝါ ဒ္ဝိပေါရိသာ ဝါတိ ဆာယာ မေတဗ္ဗာ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၃။၃၁၆။ ကေပေါရိသာ ဝါတိအာဒိ သတ္ထာနံ သရီရစ္ဆာယံ ပါဒေဟိ မိနိတ္ဝာ ဇာနနပ္ပကာရဒဿနံ။ ဝိမတိ၊၂။ ၁၃၈၊ ကေပေါရိသာတိ ဇေဋ္ဌ ပေါရိသ-သဒ္ဒေါ ဥပရိ ဝိတ္ထတေ ဘုဇပမာဏော စ ပေါသပမာဏော စ ဝတ္တတိ။ ပုရိသဿ ပ-မာဏာ ပေါရိသာ။ ပမာဏတ္ထေ ဏပစ္စယော။ ပါစိတ်၊ယော။၂၇၇။

ကေပွကာရ (ပု) [ကေ+ပကာရ] (၁) တစ်ခု သော အပြား။ (တိ)(၂) တစ်ခုတည်းသော အပြား‌ရှိသော၊ တစ်မျိုးတည်းဖြစ်သော။ **(၁)** ကေဝိဓေနာတိ ကေပွကာရေန ကေ-ကောဋ္ဌာသေန ဝါ။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၂။၃၇၉။ **(တိ)(၂)** တဿ ကေပွကာရဿ ပါကဋဿ ပရိစ္ဆေဒကာ တံသဟိတဒ္ဒါရာလမ္ဗဏ-ပဝတ္တာ ... သန္ဓတိ ဘဝိတုံ အရဟတိ၊ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋီ၊၂။၁၅၉။ (-ဒီ၊ဋီ၊၁။၂၃၈။ သီ၊ဋီ၊ သစ်၊၂။၇၂။)

ကေပွဒိုဝေဓ -ကေပ(ပွ)ဒိုဝေဓ-ကြည့်။

ကေပွဒေဿ (ပု) [ကေ+ပဒေဿ] တစ်ခုသော အစိတ်၊ တစ်စိတ်တစ်ဒေသ။ သစေ မဟ-တော ပိဋ္ဌပါသာဏဿ ကေပွဒေသံ အန္တော သိမာယ ကတ္တုကာမာ ဟောန္တိ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၃။၃၁၉။ (-ကင်္ခာ၊ဋီ၊သစ်။၃၁၉။) ကေ ဒေသ-လည်းကြည့်။

ကေပွဘာနိရောဓ (ပု) [ကေပွဘာ+နိရောဓ] တစ်ခုသောအရောင်အလင်း၏ ချုပ်ခြင်း။ အညမညံ သံသဋ္ဌပွဘာနံ ဒီပါနံ ကေ-ပွဘာနိရောဓေပိ ဣတရိဿာ ဌာနံ ဝိယ။ ဝဇိရ။၁၁၅။

ကေပွဘာသမုဒယ (ပု) [ကေ+ပဘာသမုဒယ] တစ်ခဲနက်သော အရောင်အပေါင်း။ သဇောတိဘူတန္တိ သမန္တတော ဥဋ္ဌိတာဟိ ဇာလာဟိ ကေပွဘာသမုဒယဘူတံ။ အံ၊ ဋီ၊၃။၁၉၆။

ကေပွမာဏ (တိ) [ကေ+ပမာဏ] တူသော-ပမာဏ-အတိုင်းအရှည်-ရှိသော။ မဟာပုရိသဿ ပန စတသော ဟတ္ထဂုံလိယော ပဗ္ဗပိ ပါဒဂုံလိယော ကေပွမာဏာ ဟောန္တိ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၂။၃၃၇-၈။ ကေပွမာဏာတိ ဒီဃတော သမာနပွမာဏာ။ ဒီဋီ၊၂။၁၆။ (-မဇ္ဈိ၊၃။၁၆၃။)

ကေပွမာဏာယုက (တိ) [ကေပွမာဏ+အာယု+က] တူသောပမာဏရှိသော အသက်ရှိသော၊ သက်တန်းတူသော၊သူ။ သက္ကော ဒေဝရာဇာ အနာထပိဏ္ဍိကော ဂဟပတိ ဝိသာခါ မဟာဥပါသိကာတိ တယောပိ ဣမေ ကေပွမာဏာယုကာ ဧဝ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၂။၃၃၂။

ကေပွယောဂ -ကေပ(ပွ)ယောဂ-ကြည့်။

ကေပွယောဇန (တိ) [ကေ+ပယောဇန] တူသော-ပယောဇဉ်-အကျိုး-ရှိသော။ တာသံ ကေပွယောဇနာဝ ဒဋ္ဌဗ္ဗာ။ အံ၊ဋီ၊၁။၂၂၃။

ကေပွဟာရ (ပု) [ကေ+ပဟာရ] (၁) တစ်ပြိုင်နက်၊ တစ်ပြိုင်နက်သောခဏ၊ တစ်ချိန်တည်း၊ တစ်ခါတည်း။ (၂) တစ်ကြိမ်တည်း သော-ပုတ်ခတ်-ပေါက်-လုံ့လပြု-တိုက်ခိုက်-ခြင်း။ (၃) တစ်ခုသောအခြင်းအရာ။ (၄) တစ်ခုသော-ပဟိုရ်-အဘို့။

(၁) ဒေဝဒတ္တောန ကေပွဟာရံ ပဒ္ဓဘိက္ခုသတာနိ ဘိန္နာနိ။ မိလိန္ဒ။၁၆၁။ တသ ပန သုဝဏ္ဏပါဒုကတလံ ဝိယ ကေပွဟာရေန သကလံ ပါဒတလံ ဘူမိ ဖုသတိ။ မ၊ဋ္ဌ၊၃။၂၅၇။ ကေပွဟာရေနေဝါတိ ကေကွဏေယေဝ။ မ၊ဋီ၊၃။၁၇၁။ ကေပွဟာရေနေဝါ(သံ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၆၉)တိ ကေဝလာယမေဝ။ သံ၊ဋီ၊၁။၂၁၇။

(၂) ယတ္ထ ကေပွဟာရေန၊ ဥတ္တမင်္ဂံ ဝိဘဇိတံ။ ဇာ၊၁။၅၆။ မ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၈၁။ ယတ္ထ ကေပွဟာရေနာတိ ယသ္မိ ဂုက္ခေ ကေနေဝ ပဟာရေန။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၄၉။ မဟန္တံ ဘောဂက္ခန္ဓန္တိ ကေပွဟာရေနေဝ ဒွေ ဝါတိကိ ဝါ သတသဟဿာနိ။ မ၊ဋ္ဌ၊၄။၁၆၃။ ကေပွဟာရေနေဝါတိ ကေပွယောဂေနေဝ သတသဟဿာနိ အဓိဂစ္ဆယျာတိ ယောဇနာ။ မ၊ဋီ၊၃။၃၅၉။ ကေသံဃာတမ်ပိတိ ကေပွဟာရမ်ပိ။ သာရတ္ထ၊၃။၃၅၀။

(၁)(၂) ကေပွဟာရေနေဝ တီဏိ ဒိဝေသူ အာလောကံ ကရောန္တိ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၃။၅၂။ ကေပွဟာရေနာတိ ကေဝေလာယ၊ ဧကေနေဝ ဝါ အတ္တနော ကေပွဟာရေန။ ဒီ၊ဋီ၊၃။၄၅။

(၃) ပစ္ဆာသီတိ ကေပွဟာရေန ပုစ္ဆိတေ အဋ္ဌ ပဥ္ဉေ ဗျာကရောန္တော ပတိဘာသိ။ မ၊ဋ္ဌ၊၃။၂၅၁။ ကေနိဟာရေနေဝ အဋ္ဌ ပဥ္ဉေ ဗျာကရောန္တော။ မ၊ဋီ၊၃။၁၈၀။

(၄) သမ္မာသမ္ဗုဒ္ဓဿ အဘိဓမ္မဒေသနာပရိယောသာနဋ္ဌ တေသံ ဘိက္ခူနံ သတ္တပွကရဏဥဂ္ဂဟဏဋ္ဌ ကေပွဟာရေနေဝ အဟောသိ။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၃-၈။ ကေပွ-

ဟာရေနာတိ ထွေ ပဟာရောတိ ဒီဝသဿ တတိယော ဘာဂေါ ဝုစ္စတိ။ မူလဋီ၊၁။၁၈။ ပဟရတိ ကမ္မာဒိကိစ္စံ ကရောတိ ထွောတိ ပဟာရော။ ... တတိယော ဘာဂေါတိ ကေဒိဝသဿ တယော ဘာဂေ ကတွာ တတိယော ဘာဂေါတိ အတ္ထော။မဓု။၅၇။

(၃)(၄) အဋ္ဌ ဒိသာ ဓာဝတိတိ ကေပလ္လကေ်န နိသိန္နော ကာယေန အနိဝတ္တိတွာဝ ဝိမောက္ခဝသေန ကေပွဟာရေနေဝ အဋ္ဌ ဒိသာ ဓာဝတိ။ မ၊ဋ္ဌ၊၄၊၁၉၀။ ကေပွဟာရေနေဝါတိ ကေနိဟာရေနေဝ၊ ကသို်ယေဝ ဝါ ဒိဝသေ ကေဘာဂေန၊ ပဟာရောတိ ဟိ ဒိဝသဿ တတိယော ဘာဂေါ ဝုစ္စတိ။ မ၊ဋီ၊၃။၃၈၈။ ကေပဟာရ-လည်းကြည့်။

ကေပွဟာရဝဝနန (န) [ကေပွဟာရ+ဝဝနန] တစ်ကြိမ်လုံ့လပြုခြင်း-ကေပွဟာရ-ဟူသော စကား။ ယထာ ကေပွဟာရဝဝနေ၊ ဧဝံ ဒ္ဒိဟိ ပကာရေဟိတိအာဒိဝဝနေသုပိ ပါရာဇိကံ ဝေဒိတဗ္ဗံ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၂။၇၂။

ကေပွ(ဖ)က (တိ) [ကေ+ဖက] တစ်ခုသော ပါးပျဉ်းရှိသော၊သူ(မြွေ)။ ကေပွကော, ဒ္ဒိ-ဖကော, ... မဏ္ဍူဋ္ဌိကော ဟောဟိ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊ ၇။၃၀-၁။ ဝိဖကော, ကေဖကော, ဒ္ဒိ-ဖကော, ... မဏ္ဍူဋ္ဌော ဟောဟိ။ စရိယာ၊ ဋ္ဌ။၁၂၁။

ကေဖလ (န) [ကေ+ဖလ] (၁) သစ်သီးတစ်လုံး။ (၂) တစ်ခုသော အကျိုး။ **(၁)** ဥဒ-ကမတ္ထကေ သာခါယ ကေဖလမ်ပိ အနဝ-သေသေတွာ ... ခါဒါပေတိ စေဝ ပါတာ-ပေတိ စ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၃။၃၅၀။ **(၂)** ကေ-ကဟေတုဖလဒီပန- ကြည့်။

ကေဖလက (န) [ကေ+ဖလက] တစ်ခုတည်း သော-ပျဉ်ချပ်-ပျဉ်အခင်း။ ဗြဟ္မဒတ္တ-ကုမာရောပိ ဂန္ဓာ တေန သဒ္ဒိ် ကေ-ဖလကေ နိသီဒိ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၅။၄၉၆။

ကေဖဿ (ပု) [ကေ+ဖဿ] တစ်ခုသော ဖဿ။ ပရိဟာရံ ပန အနေကာယတနေဟိ ကေဖဿဿ သမ္ဘဝတောတိ ဒဿေန္တော "တတြိဒံ ဝိဿဇ္ဇန"န္တိအာဒိမာဟ။ မူလဋီ၊ ၂။၁၁၉။ (-အနုဋီ၊၂။၁၃၁။)

ကေဖဿသမ္ဘဝ (ပု) [ကေဖဿ+သမ္ဘဝ] တစ်ခုသော ဖဿ၏-ဖြစ်-ဖြစ်သင့်-ခြင်း။ ကေ-ဖဿသမ္ဘဝဿ လဇ္ဇမာနတ္တာ "သဋ္ဌာယ-တနပစ္စယာ ဖဿော"တိ ဘဂဝတာ ဝုတ္တံ။ အနုဋီ၊၂။၁၃၁။

ကေဖုသိတ (န) [ကေ+ဖုသိတ] (၁) တစ်ခုသော-ရေပေါက်ရေစက်-နို့ရေပွက်။ (တိ) (၂) ကေဖုသိတ-မည်သော၊သူ။ **(၁)** တသ္မိံ ပါယာသေ ပစ္စမာနေ မဟန္တမဟန္တာ ပုပ္ဖုဋ္ဌာ (ပုဗ္ဗုဋ္ဌာ) ဥဋ္ဌဟိတွာ ဒက္ခိဏာဝဋ္ဋာ (ဒက္ခိဏာဝတ္တာ) ဟုတွာ သဉ္စရန္တိ။ ကေဖုသိတမိံ ဗဟိ န ဂစ္ဆတိ (ဥပ္ပတတိ)။ မ၊ဋ္ဌ၊၂။၈၅။ အံ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၀၉။ အပ၊ဋ္ဌ၊၁။၈၂။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၁။၈၀။ **(တိ)(၂)** အောက်ပုဒ်ကြည့်။

ကေဖုသိတနာမ (န) [ကေဖုသိတ+နာမ] က

ဖုသိတ-ဟူသောအမည်။ ကေဖုသိတ-နာမေန၊ စက္ကဝတ္တီ မဟမ္ဗလော။ အပ၊၁။၂၃၄။

ကေဖောဋ္ဌမ္ဗ (ပု) [ကေ+ဖောဋ္ဌမ္ဗ] တစ်ခုသော-အတွေ့အထိ-ဖောဋ္ဌမ္ဗာရုံ။ နာဟံ ဘိက္ခဝေ အည် ကေဖောဋ္ဌမ္ဗမ္ပိ သမနုပဿာမိ။ အံ၊၁။၂။ အံ၊၂။၆၀။

ကေဗဒ္ဓ (တိ) [ကေ+ဗဒ္ဓ] တစ်ခုသော-အဖွဲ့-အဆက်အစပ်-ရှိသော၊ တစ်ဆက်-တစ်စပ်-တည်းရှိသော။ သစေပိ ယောဇနံ ဖရိတ္တာ ပရိသာ ဌိတာ ဟောတိ၊ ကေဗဒ္ဓါ စေ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၃။၄၂၂။ ကောဗဒ္ဓ-လည်းကြည်။

ကေဗန္ဓန (နဲ) [ကေ+ဗန္ဓန] (၁) တစ်ခုသော အနှောင်အဖွဲ့။ (၂) တစ်ခုသော-ဖွဲ့စပ်ရာ-ဖွဲ့စပ်ရန် ကွဲအက်သောနေရာ။ (တိ)(၃) တစ်ခုသော-အဖွဲ့-အစပ်အဖာ-ရှိသော။ (၄) တစ်ခုသော အညှာ ရှိသော။

(၁) နာဟံ ဘိက္ခဝေ အည် ကေဗန္ဓနမ္ပိ သမနုပဿာမိ ဝေံ ဒါရုဏံ။ အံ၊၂။၃၁၀။ (၂) အောက်ပုဒ်ထောင့်ကွင်းကြည့်။ (တိ) (၃) ဦနပဉ္စဗန္ဓနော နာမ ပတ္တော အဗန္ဓနော ဝါ ကေဗန္ဓနော ဝါ။ ဝိ၊၁။၃၅၇။ ကခါ်။၁၇၉။ (၄) ဝက္ကန္တိ ကေဗန္ဓနာ ဒွေ မံသပိဏ္ဍိကာ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။၂၄၇။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၂၈။ ကေံ ဗန္ဓနံ ဧတေသန္တိ ကေဗန္ဓနာ။ သမ္မော၊ယော။၁၆၁။

ကေဗန္ဓနောကာသ (တိ) [ကေဗန္ဓန + ဩကာသ] တစ်ခုသော-ဖွဲ့စပ်ရာ -ဖွဲ့စပ်ရန် ကွဲအက်သောနေရာ- ရှိသော။ အဗန္ဓနေန ပတ္တေန အဗန္ဓနောကာသံ ပတ္တံ စေတာ-ပေတိ... ကေဗန္ဓနောကာသံ ပတ္တံ။ ဝိ၊၁။၁၅၈။

ကေဗလ (ပု) [ကေ+ဗလ] (၁) တစ်ခုသော-အား-ခွန်အား-အင်အား။ (တိ)(၂) တူသော ခွန်အားရှိသော၊သူ။ (၁) နာဟံ ဘိက္ခဝေ အည် ကေဗလမ္ပိ သမနုပဿာမိ။ ဒီ၊၃။၆၅။ (-ဒီ၊ဋ္ဌ၊၃။၄၂။) (တိ)(၂) တဒါ သမ္ဗေဝ ကေဗလာ ဟုတ္တာ ဓုရဉ္စ သန္ဓာရေန္တိ။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၂၅။

ကေဗဟုဘာဝ (ပု) [ကေဗဟု+ဘာဝ] တစ်ထည်၏အဖြစ်, များသည်၏အဖြစ်။ စီဝရာနံ ကေဗဟုဘာဝံ, သန္နိဟိတာသန္နိဟိတာ-ဘာဝဉ္စ ဥတ္တာ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၃၀။ ကခါ်။၂၄၂။

ကေဗာဟာ (ထီ) [ကော+ဗာဟာ] (၁) တစ်ခုသော လက်မောင်း၊ လက်မောင်းတစ်ဖက်။ (၂) တစ်ခုသော(လမ်း၏နံပါးတစ်ဖက်ခြမ်း၌ တည်သော) အိမ်စဉ်တန်း။ (၁) တဿာ ကေဗာဟာယံ ကေံ သုဝဏ္ဏဝလယံ။ သုတ္တနိ၊ဋ္ဌ၊၁။၈၅။ အပ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၉၄။ (၂) ကေဂေဟ (၂) ကြည့်။

ကေဗိန္ဒု (ပု၊နဲ) [ကေ+ဗိန္ဒု] တစ်ခုသော-အပေါက်-ရေပေါက်-အစက်အပျောက်။ တဒါ ဒေဝေါ ကေဗိန္ဒုမ္ပိ နဝဿတိ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၃။၅၁။ ကေကောဏေပိ ဝဋ္ဋတိ၊ ဝေံ ယတ္ထ ကတ္ထစိ ကေဗိန္ဒုမ္ပိ ဝဋ္ဋတိ။ ကခါ်၊ဋီ။၉၈။ (-ဝိ၊ဋ္ဌ၊၃။၂၈၈။ ကခါ်။၂၂၈။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၀၃။ အံ၊ဋီ၊၃။၁၈၉။)

ကေဗီဇ (နဲ) [ကေ+ဗီဇ] တစ်ခုသော-ဘဝမျိုးစေ့-ပဋိသန္ဓေစိတ်။ ကေဗီဇီ-ကြည့်။

ကေဗီဇက (တိ) [ကေ+ဗီဇ+က] တစ်ခုသော-ဘဝမျိုးစေ့-ပဋိသန္ဓေစိတ်-ရှိသော၊သူ။ ကေဗီဇကသောတာပန်။ ကေဗီဇကော ဘဝတိ၊ အယံ ပဌမော သောတာပန္နော။ ပေဋကော။၂၈၅။

ကေဗီဇိကထာ (ထိ) [ကေဗီဇီ+ကထာ] ကေဗီဇီသောတာပန်နှင့် စပ်သော စကား။ (ကေဗီဇီ သောတာပန်နှင့်ပတ်သက်၍ ပရဝါဒီ၏ အယူအဆကို ဖြေရှင်းသောစကားရပ်။ အဘိ၊က။၃၄၂။) ကောလံကောလ ကေ-ဗီဇီကထာယောပိ ဣမိနာ ဥပါယေန ဝေ-ဒိတဗ္ဗာ။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၃။၃၄၂။

ကေဗီဇိတာနိယတ (ပု) [ကေဗီဇိတာ+နိယတ] ကေဗီဇီသောတာပန်အဖြစ်၌ မြဲသော၊သူ။ နဝတ္တဗ္ဗံ "ကေဗီဇီ ပုဂ္ဂလော ကေဗီဇိတာ-နိယတော"တိ။ အဘိ၊က။၃၄၂။

ကေဗီဇိနိဒ္ဒေသ (ပု) [ကေဗီဇီ+နိဒ္ဒေသ] ကေဗီဇီသောတာပန်ကို-အကျယ်ပြခြင်း-အကျယ်ပြရာ စကားရပ်။ ကေဗီဇိနိဒ္ဒေသေ ခန္ဓဗီဇံ နာမ ကထိတံ။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၃။၄၆။

ကေဗီဇီ (တိ) [ကေဗီဇ+ဤ] တစ်ခုသော-ဘဝမျိုးစေ့-ပဋိသန္ဓေစိတ်-ကံ ကိလေသာမျိုးစေ့-ရှိသော၊သူ၊ ကေဗီဇီသောတာပန်။ ဣမေကစ္စော ပုဂ္ဂလော တိဏ္ဏံ သံယော-ဇနာနံ ပရိက္ခယာ သောတာပန္နော ဟော-တိ ... သော ကေံယေဝ မာနုသကံ ဘဝံ နိဗ္ဗတ္တေတွာ ဒုက္ခဿန္တံ ကရောတိ။ အယံ ဝုစ္စတိ ပုဂ္ဂလော ကေဗီဇီ။ အဘိ၊ပု။၁၁၉။ (-သံ၊၁။၁၈၀။ အံ၊၁။၂၃၅။ အံ၊၃။၁၈၆။ အဘိ၊က။၃၄၂။ ပဋိသံ။၁၆၀။ နေတ္တိ။၁၆၄။) ယဿ ဟိ သောတာပန္နဿ ကေံယေဝ ခန္ဓဗီဇံ အတ္ထိ၊ ကေံ အတ္တဘာဝဂ္ဂဟဏံ၊ သော ကေဗီဇီ နာမ။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၃။၄၆။ (-သံ၊ဋ္ဌ၊၃။၂၇၀။ အံ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၁၇။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၂။၄၁၁။ ပဋိသံ၊ဋ္ဌ၊၂။၆၇။ နေတ္တိ၊ဋ္ဌ။၂၇၀။) ကေံ ဝေ ဘဝဗီဇံ ပဋိသန္ဓိဝိညာဏံ ကေဗီဇံ၊ တံ အဿ အတ္ထီတိ ကေဗီဇီ။ နေတ္တိ၊ဋီ။၁၄၆။ (-သံ၊ဋီ၊၂။၄၉၄။ အံ၊ဋီ၊၂။၁၈၈။) ကမ္မပဋိသန္ဓိယာ ကေံ ကမ္မံ ကိလေသဗီဇံ အဿာတိ ကေဗီဇီ၊ သော ဟိ ကေသို-ညေဝ ဘဝေ ခီဏာသဝေါ ဟောတိ။ မော ဟဝိစ္ဆေဒနီ။၃၄၈။

(လူ,နတ်တို့၌ (ရ)ကြိမ် ပဋိသန္ဓေနေ၍ သတ္တမဘဝ၌ ရဟန္တာဖြစ်လတ္တံ့သော သောတာပန်သည် သတ္တက္ခတ္တုပရမ သောတာပန်မည်၏။ ထိုသူသည် ဝိပဿနာ၌ မေ့လျော့သူ ဖြစ်၏။ လူ,နတ်တို့၌ နှစ်ကြိမ်သာ ပဋိသန္ဓေနေ၍ ရဟန္တာဖြစ်လတ္တံ့သော သောတာပန်သည် ကောလံကောလ သောတာပန်မည်၏။ ဝိပဿနာ၌ အနည်းငယ် မမေ့လျော့သူ ဖြစ်၏။ တစ်ဘဝတည်း၌ပင် ရဟန္တာဖြစ်လတ္တံ့သော သောတာပန်သည် ကေဗီဇီ သောတာပန်မည်၏။ ဝိပဿနာ၌ အလွန်မမေ့လျော့သူဖြစ်၏။ ဝိပဿနာ၌ အလွန်မေ့လျော့ကုန်သော အနာထပိဏ်, ဝိသာခါ, သိကြားမင်း စသော ပုဂ္ဂိုလ်များသည် နတ်

ပြည်(၆)ထပ် စည်းစိမ်ကို အစဉ်အတိုင်း ခံစား၍ ဗြဟ္မာဘုံ၌လည်း အစဉ်အတိုင်း ဖြစ်ပြီး အကနိဋ္ဌဘုံ၌ ပရိနိဗ္ဗာန်စံကုန်လိမ့်မည်၊ ထိုသူများကို ဤ၌ မယူအပ်။ မောဟဝိစ္ဆေဒနီ။၃၄၈။

ကေဗီဇီသောတာပန်သည် (၁) သဒ္ဓါကို အဦးပြုလျက် ဝိပဿနာကိုပွားသဖြင့် သောတာပန်အဖြစ်သို့ ရောက်သူ။ (၂) ပညာကို အဦးပြုလျက် ဝိပဿနာကို ပွားသဖြင့် သောတာပန်အဖြစ်သို့ ရောက်သူ–ဟု နှစ်ပါး ရှိသည်။ တစ်ပါးတစ်ပါးကို ပဋိပဒါလေးပါးဖြင့်မြှောက်ပွားသော် ကေဗီဇီ သောတာပန် (၈)ပါးဖြစ်သည်။ အထက်မဂ်သုံးပါး၏ (အထက်မဂ်သုံးပါးသို့တက်လှမ်းရန်) ဝိပဿနာအားကြီးမှု ကေဗီဇီမည်၏၊ ဝိပဿနာအားနုံ့မှုကောလံကောလမည်၏၊ ဝိပဿနာအလွန်အားနုံ့မှု သတ္တက္ခတ္တုပရမ မည်၏။ ကေဗီဇီ, ကောလံကောလ စသော အမည်သည် ဘုရားရှင်ကပေးသော အမည်ဖြစ်သည်၊ မိဘတို့က သားသို့တို့အား ပေးသော အမည်နှင့် တူသည်။ အံ၀ဋ္ဌ၂။၂၁၈။ အံ၀ဋ္ဌီ၂။၁၈၉၊၁၉၈။

ကေဗီဇီသောတာပန်နှင့် "ဣဓ ပတ္တာ တတ္ထ နိဗ္ဗတ္တိတ္တာ ဣဓ ပရိနိဗ္ဗာယိ" (ဤလူ့ဘုံ၌ သကဒါဂါမိမဂ်ရ၍ နတ်ဘုံ၌ ဖြစ်ပြီး လူ့ပြည်၌ ပဋိသန္ဓေ နေလတ္တံ့သော) သကဒါဂါမ်တို့၏ အထူးမှာ— ကေဗီဇီသောတာပန်အား ပဋိသန္ဓေ တစ်ခုသာ ဖြစ်လတ္တံ့၊ ထိုသကဒါဂါမ်အား ပဋိသန္ဓေ နှစ်ခု ဖြစ်လတ္တံ့၊ ဤကား အထူးတည်း။ အဘိ၊ ဋ္ဌ၂။၄၈။ မ၊ဋီ၊၁။၂၆၆။)

ကေဗုဒ္ဓ (ပု) [ကေ+ဗုဒ္ဓ] တစ်ဆူသောဘုရား။ တတော ကေဗုဒ္ဓဿပိ ဥပ္ပဇ္ဇိပါဇိယာ ဂမနံ အဒိသ္ဝာ ... သပဒါနံ ပိဏ္ဍာယ စရတိ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၃။ ၂၈၈။ (–ဒီ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၇၆။)

ကေဗုဒ္ဓဓာရဏီ (တိ) [ကေဗုဒ္ဓ+ဓရ+ဏ+ဤ (ဣတ္ထိပစ္စည်း)] တစ်ဆူသာဖြစ်သောဘုရားကို ဆောင်နိုင်သော။ အယံ မဟာရာဇ ဒဿဟဿီ လောကဓာတု ကေဗုဒ္ဓဓာ–ရဏီ။ မိလိန္ဒ။၂၃၁။ ဒီ၊ဋ္ဌ။၈၅။ မ၊ဋ္ဌ၊၄။၈၃။ အံ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၆၀။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၂။၄၁၅။ ကော် ဝေဗုဒ္ဓံ ဓာရေတိတိ ကေဗုဒ္ဓဓာရဏီ။ ဒီ၊ဋီ၊၃။ ၈၄။ အံ၊ဋီ၊၁။၂၁၇။

ကေဗုဒ္ဓန္တရ (န) [ကေ+ဗုဒ္ဓန္တရ] တစ်ခုသောဘုရားနှစ်ဆူတို့၏ အကြား။ ဘုရားနှစ်ဆူတို့၏ အကြားကာလတစ်ခု။ သံဃသဒိသောဟိ ပါဟုနကော နတ္ထိ။ တထာဟေသ ကေဗုဒ္ဓန္တရေ စ (ကေဗုဒ္ဓန္တရေ ဝိတိဝတ္တေ–ယေဝ) ဒိဿတိ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။၂၁၃။ သာရတ္ထ၊ ၂။၇၈။ ကေဗုဒ္ဓန္တရေ စ ဒိဿတိတိ ကေသို့ ဗုဒ္ဓန္တရေ ဝိတိဝတ္တေ ဒိဿတိ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋီ၊၁။၂၀၀။

ကေဗုဒ္ဓန္တရိက (တိ) [ကေဗုဒ္ဓန္တရ+ဣက] ဘုရားနှစ်ဆူတို့၏ တစ်ခုသောအကြားရှိသော၊သူ။ ကေဗုဒ္ဓန္တရိကတ္တာ သုဒ္ဓိရကာလိကတာယ "စိရဿ"န္တိ ဝုတ္တံ။ သံ၊ဋီ၊၁။၅၃။

ကေဗောဓိပက္ခိယ (တိ) [ကေ+ဗောဓိပက္ခိယ]

တစ်ခုသော မင်္ဂလာ၏အဘို့၌ ဖြစ်သော (တရား)။ တစ်ခုသောဗောဓိပက္ခိယ(တရား)။ ကေဗောဓိပက္ခိယေ ဓမ္မေ ဝုတ္တေ သဗ္ဗေ ဗောဓိဂမနီယာ ဓမ္မာ ဝုတ္တာ ဘဝန္တိ။ ပေဋ ကော။ ၂၉၂။

ကေတ္ထန္ဆရ (တိ) [ကေ+အတ္ထန္ဆရ] တစ်ခုသော အတ္ထန္ဆရရှိသော(အရပ်)။ တသ္မာ သတ္ထာသ ပုရတော စ ပစ္ဆတော စ သတ္တိတ္ထန္ဆရာ, ပဿတော စ ကေတ္ထန္ဆရန္တိ အယမေကူ-ပစာရော။ ဝဇိရ။၂၃၁။

ကေဗျဥ္ဇန (န) [ကေ+ဗျဥ္ဇန] တစ်ခုသော ဗျည်း။ န ဟိ တထာဂတာ ကေဗျဥ္ဇနမ္ပိ နိရတ္ထကံ ဝဒန္တိ။ ဒီဋ္ဌ၁။၁၂။ သာရတ္ထ၁။၆၀။ ဒီဃ၁။၂၃။ သီဃ၁သစ်၁၂။ရ၁။ အောက်ပုဒ်လည်းကြည့်။

ကေဗျဥ္ဇနာဒိယုတ္တ (တိ) [ကေဗျဥ္ဇနာဒိ+ယုတ္တ] တစ်ခုသော(သိထိလစသော) ဗျည်း အစရှိသည်နှင့် ယှဉ်သော၊ (သိထိလဗျည်း စသော(၁၀)ပါးတို့တွင်) တစ်ခုသော ဗျည်း စသည်နှင့်ယှဉ်သော။ ယဿ ပန ဒေသနာ ကေဗျဥ္ဇနာဒိယုတ္တာ ဝါ သဗ္ဗနိရောဋ္ဌဗျဥ္ဇနာ ဝါ။ ဒီဋ္ဌ၁။၁၅၉။ (-သာရတ္ထ၁။၃၂၇။) ကေဗျဥ္ဇနာဒိယုတ္တာတိ သိထိလဓနိတာဒိ-ဘေဒေသု ဒသသု ဗျဥ္ဇနေသု ကေပွကာ-ရေနေဝ, ဒွိပွကာရေနေဝ ဝါ ဗျဥ္ဇနေန ယုတ္တာ ဒမိဋ္ဌာဘာသာ ဝိယ။ သီဃ၁သစ်၁၂။ ရ၁-၂။

ကေဗျာဓိဝူပသမတ္ထ (ပု) [ကေဗျာဓိဝူပသမ+အတ္ထ] တစ်ခုသောအနာ ငြိမ်းခြင်းအကျိုး။ ကေဗျာဓိဝူပသမတ္ထဥ္စသ ပူတိဟရိတကိ-စတုမဓုရေသု ဥပ္ပန္နေသု...ပတိဂ္ဂပံ ဟောတိ။ ဝိသုဒ္ဓိ၁။၃၈။

ကေဗျာမယောတ္တ (န) [ကေဗျာမ+ယောတ္တ] တစ်လံ-အတိုင်းအတာရှိ-ရှည်-သော ကြိုး။ ဧဝမေဝ ကေဗျာမယောတ္တတော ပဋ္ဌာယ နဝဗျာမယောတ္တေန ဉာတဥဒက် ဝိယ လောကိယမဟာဇနေန ဒိဋ္ဌဗုဒ္ဓဂုဏာ ဝေဒိ-တဗ္ဗာ။ ဒီဋ္ဌ၁။၆၁။

ကေဗျောဟာရိ (ပု) [?] (၁) ကေဗျောဟာရိကဝါဒ၊ ကေဗျောဟာရိကဆရာ။ (၂) ကေဗျောဟာရိကဂိုဏ်း။ **(၁)(၂)** ဂေါကုလိကာ ကေဗျောဟာရိ၊ ဒွိမာ ဘိဇ္ဇိတ္ထ ဘိက္ခဝေါ။ အဘိ၁ဋ္ဌ၁။၁၀၆။ သာရတ္ထ၁။ ၁၁၆။

ကေဗျောဟာရိက (ပု) [?] (၁) ကေဗျောဟာရိကဝါဒ၊ ကေဗျောဟာရိကဆရာ။ (၂) ကေဗျောဟာရိကဂိုဏ်း။ **(၁)(၂)** တတော ဘိဇ္ဇိတ္ထာ အပရာနိ ဒွေ အာစရိယကုလာနိ ဇာတာနိ ဂေါကုလိကာ စ ကေဗျောဟာ-ရိကာ စ။ အဘိ၁ဋ္ဌ၁။၁၀၆။ သာရတ္ထ၁။ ၁၁၆။ ဂေါကုလိက၊ ကဿပိက-တို့လည်း ကြည့်။

ကေမြာဟွက (ပု) [ကေ+မြာဟွက] တစ်ယောက်သော-ပုဏ္ဏား-မြာဟွက။ ကီ ပန ဝါသေဋ္ဌ အတ္ထိ ကောစိ တေဝိဇ္ဇာနံ မြာ-ဟွကာနံ ကေမြာဟွကောပိ၊ ယေန မြဟွာ သက္ခိဒဋ္ဌောတိ။ ဒီဃ၁။၂၂၄။ (-ဒီဋ္ဌ၁။၃၃၂။)

ကေမြာဟွဏဝတ္ထု—ဘုရားရှင် ဇေတဝန်ကျောင်းတော်၌ သီတင်းသုံးတော်မူနေစဉ် မြာဟွဏတစ်ယောက်သည် "ရဟန်းဂေါတမသည် မိမိ၏တပည့်သာဝကတို့ကို မြာဟွဏဟု ခေါ်ဆို၏။ ငါသည်လည်း မြာဟွဏမျိုး၌ ဖြစ်သူတည်း၊ ငါ့ကိုလည်း မြာဟွဏ ဟု ခေါ်သင့်၏"ဟုကြံ၍ ဘုရားရှင်ထံသို့ သွားရောက်လျှောက်ထားသောအခါ ဘုရားရှင်က "မြာဟွဏမျိုး၌ ဖြစ်ကာမျှဖြင့် မြာဟွဏဟူ၍ ငါဘုရား မခေါ်ဆို၊ ဥပါဒါန်လေးပါးဖြင့် မစွဲလမ်းသူကိုသာ မြာဟွဏဟု ခေါ်ဆိုသည်"စသည်ဖြင့် ဟောကြားတော်မူသည်။ ဓမ္မ၊၌၊၂။၄၀၅-၆။

ကေဘင်္ဂ (ပု) [ကေ+ဘင်္ဂ] တစ်ဖက်သောနံပါးကို ချိုးခြင်း၊ တစ်ဖက်စောင်း၊ နံတောင်းတစ်ဖက်။ ကေဘင်္ဂေန နိပန္နကောယေဝ မုစ္စတိ။ ဝိ၊၌၊၂။၂၄၆။ ကေဘင်္ဂေနာတိ ကေဿ ပဿဿ ဘဉ္ဇနေန။ သာရတ္ထ၊၂။၁၁၁။ (-ဝိမတိ၊၁။၁၆၂။)

ကေဘဏ္ဍ (နာ) [ကေ+ဘဏ္ဍ] (၁) တစ်ခုသောအမျိုး-တစ်ဦးတစ်ယောက်-၏ ဥစ္စာဘဏ္ဍာ။ (တိ)(၂) တစ်ခုသော(သက်ရှိဖြစ်သော) ဥစ္စာဘဏ္ဍာရှိသော (ခိုးခြင်းငါးပါး အပေါင်း)။

(၁) တတ္ထ ကေဘဏ္ဍံ ကေဌာနန္တိ ကေကုလဿ အာပဏကဖလကေ ပဉ္စမာသကံ ဘဏ္ဍံ ဒုဋ္ဌပိတံ ဒိသွာ... အာဏာပေန္တိ။ ဝိ၊၌၊၁။၃၂၂။ **(တိ)(၂)** အောက်ပုဒ်ကြည့်။

ကေဘဏ္ဍပဉ္စက (တိ) [ကေဘဏ္ဍ+ပဉ္စက] တစ်ခုသော(သက်ရှိဖြစ်သော) ဥစ္စာဘဏ္ဍာရှိသောခိုးခြင်းငါးပါး အပေါင်း၊ သက်ရှိဖြစ်သော ဘဏ္ဍာကို ခိုးယူခြင်းငါးမျိုး အပေါင်း။ ပဉ္စ ပဉ္စကာနိ နာမ နာနာဘဏ္ဍပဉ္စကံ ကေဘဏ္ဍပဉ္စကံ... ထေယျာဝဟာရပဉ္စကန္တိ။ ဝိ၊၌၊၁။၂၆၄။ ကခါ။၁၁၆။ သဝိညာဏကဝသေန ကော ဘဏ္ဍော တေဿာတိ ကေဘဏ္ဍံ။ ကခါ၊ဋီ၊သစ်။၁၉၇။ နာနာဘဏ္ဍပဉ္စက-လည်းကြည့်။

ကေဘဏ္ဍပဉ္စက-ခိုးခြင်းငါးပါးမှာ-(၁) ပိုင်ရှင်ရှိသော သက်ရှိဖြစ်သော ကျွန်, ကျွဲ, နွား စသောတိရစ္ဆာန်ကို မိမိပိုင်ဟူ၍ လိမ်ညာလျက် တရားဆင်၍ ခိုးခြင်း။ **(၂)** ခရီးသွားသောအခါ အခြားသူတို့က အဖိုး အခဖြင့် ဖြစ်စေ, ရင်းနှီးသဖြင့် ဖြစ်စေ ပါးလိုက်သော သက်ရှိ လူသူ တိရစ္ဆာန်ကို ခိုးခြင်း။ **(၃)** အခြားသူတို့က မိမိထံအပ်နှံထားသော လူသူတိရစ္ဆာန်ကို ပြန်တောင်းသောအခါ မပေးဘဲ ခိုးယူခြင်း။ **(၄)** သက်ရှိလူသူတိရစ္ဆာန်ကိုသယ်ဆောင်လာသူကို လိုရာအရပ်သို့သွားခွင့်မပေးဘဲ မိမိအလိုရှိရာအရပ်သို့ သွားစေသောအားဖြင့်ခိုးခြင်း။ **(၅)** မြေ၌မြှုပ်နှံဖုံးလွှမ်း၍ဖြစ်စေ မဖုံးလွှမ်းဘဲ ဖြစ်စေ ထားအပ်သောလူသူတိရစ္ဆာန်ကို တည်ရာဌာနမှပြောင်းရွှေ့သောအားဖြင့် ခိုးခြင်း-တို့ဖြစ်သည်။ အကျယ်ကို ကခါ။၁၁၆။ ကခါ၊ဋီ၊သစ်။၁၉၇-နှင့် နာနာဘဏ္ဍပဉ္စက-တို့ကြည့်။

ကေဘတ္တ (ပု) [ကေ+ဘတ္တ] (၁) တစ်ခု-တစ်ထပ်-သော-ဆွမ်း-ထမင်း။ (တိ)(၂)

တစ်ထပ်သော-ထမင်းရှိ-ထမင်းစား-သော၊ ထမင်း တစ်ထပ်တည်းကိုသာစားသော၊သူ။ (၃) တစ်ထပ်သောဆွမ်းရှိသော၊ နံနက်ပိုင်း အချိန်၌သာ-ဆွမ်းရှိ-ဆွမ်းစား-သော၊သူ။ (နံနက်ပိုင်း၌ ဆွမ်းအကြိမ်များစွာ စားသော်လည်း "တစ်ထပ်သောဆွမ်းရှိသောသူ၊ ဆွမ်းတစ်ထပ်စားသူ"ဟုပင် ခေါ်ဆိုရသည်။)

(၁) တေန မေ ယာစိယမာနော ကေဘတ္တမို့ နပဋိဂ္ဂဏ္ဍာတိ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၆၆။ **(တိ)(၂)** ကေဘတ္တာ ပုရေ အာသီ၊ နိစ္စံ ထဏ္ဍိလသာယိနီ။ ဇာ၊၂။၃၇၅။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၇။ ၃၈၁။ ယာဝဇီဝံ ကေဘတ္တံ ကေသေယျံ ဗြဟ္မစရိယံ။ ဥဒါန။၁၄၅။ (-အံ၊ဋီ၊၂။၆၈။)

(၃) ဒုက္ကရံ ခေါ သောဏ ယာဝဇီဝံ ကေသေယျံ ကေဘတ္တံ ဗြဟ္မစရိယံ စရိတုံ။ ဝိ၊၃။၂၈၄။ ဥဒါန။၁၄၅။ (-မ၊ဋ္ဌ၊၃။၂၀၃။ ဓမ္မ၊ဋ္ဌ၊၂။၃၇၀။) ကေဘတ္တန္တိ "ကေဘတ္တိကော ဟောတိ ရတ္တူပရတော ဝိရတော ဝိကာလဘောဇနာ"တိ ဝေံ ဝုတ္တံ ဝိကာလဘောဇနာ ဝိရတီ သန္ဓာယ ဝဒတိ။ ဥဒါန၊ဋ္ဌ။၂၈၁။ သာရတ္ထ၊၃။၂၉၈။ ကေဘတ္တိက[၁]-လည်းကြည့်။

ကေဘတ္တဂ္ဂ (န) [ကေ+ဘတ္တဂ္ဂ] တစ်ခုသော ဆွမ်းစား-ဇရပ်-ဆောင်။ အယံ တေသံ သဗ္ဗကနိဋ္ဌော တသ္မီ ဒိဝသေ ဗြာဟ္မဏေဟိ သဒ္ဓိ ကေဘတ္တဂ္ဂေ နိသိန္နော။ မ၊ဋ္ဌ၊၃။၃၀၈။

ကေဘတ္တတ္ထ (ပု) [ကေဘတ္တ+အတ္ထ] တစ်ခု-တစ်ထပ်-သော ဆွမ်းအကျိုး။ ကေဒိဝသေန ဂမနီယမဂ္ဂေ ကေဘတ္တတ္ထာယ ပရိယေသိတဗ္ဗံ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၃။၃၈၂။

ကေဘတ္တိက[၁] (တိ) [ကေဘတ္တ+ဣက။ ထီ-၌ ကေဘတ္တိကာ၊ ကေဘတ္တိကိနီ] တစ်ထပ်သောဆွမ်းရှိသော၊ နံနက်ပိုင်း အချိန်၌သာ-ဆွမ်းရှိ-ဆွမ်းစား-သော၊သူ။ (နံနက်ပိုင်း၌ ဆွမ်းအကြိမ်များစွာ စားသော်လည်း "တစ်ထပ်သောဆွမ်းရှိသောသူ"ဟုပင်ခေါ်ဆိုရသည်။)

ကေဘတ္တိကော သမဏော ဂေါတမော ရတ္တူပရတော ဝိရတော ဝိကာလဘောဇနာ။ ဒီ၊၁။၅။ မ၊၁။၂၃၇။ (-အံ၊၁။၂၁၂၊၅၃၀။ အဘိ၊ပု။၁၆၇။) ကေဘတ္တိကောတိ ...၊ တသ္မာ အန္တောမဇ္ဈန္ဟိကေ ဒသက္ခတ္တုံ ဘုဉ္ဇမာနောပိ ကေဘတ္တိကောဝ ဟောတိ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၁။၇၅။ မ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၁၂-၁၁၃။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၃။ ၈၈-၈၉။ (-အံ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၉၈၊၃၇၇။) ကေံ ဘတ္တံ ကေဘတ္တံ၊ တမဿအတ္ထိ ကေသ္မီ ဒိဝသေ ကေဝါရမေဝ ဘုဉ္ဇနတောတိ ကေဘတ္တိကော။... ကေသဒ္ဒေါ စေတ္ထ မဇ္ဈန္ဟိကကာလပရိစ္ဆေဒဘာဝေန ပယုတ္တော၊ နစ တဒန္တောဂဓဝါရဘာဝေနာတိ ဒဿေတိ တသ္မာတိအာဒိနာ။ သီ၊ဋီ၊သစ်၊၁။၃၄၆။ (-ဒီ၊ဋီ၊၁။ ၁၂၃။ မ၊ဋီ၊၂။၁၅၇။) ကေဘတ္တိကဘာဝ၊ ကေဘတ္တိကိနီ-တို့လည်းကြည့်။

ကေဘတ္တိက[၂] (တိ) [ကေဘတ္တိက+ဘာဝ] တစ်ထပ်သောဆွမ်းရှိသည်၏အဖြစ်။ မဂ္ဂေနေဝ တေသံ ဗြဟ္မစရိယဉ္စ ကေဘတ္တိကဉ္စ အာဂတံ။ ဓမ္မ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၄၀။

ကေဘတ္တိကဘာဝ (ပု) [ကေဘတ္တိက+ဘာဝ]

တစ်ထပ်သောဆွမ်းရှိသည်၏အဖြစ်။ တုမှာကံ ကေဘတ္တိကဘာဝံ သုတ္တာ ကေဘတ္တိကာဝ ဇာတာ။ အပ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၀၆။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၀၆။

ကေဘတ္တိကိနီ (ထီ) [ကေဘတ္တိက+ဣနီ (ဣတ္ထီပစ္စည်း] တစ်ခုသောထမင်းရှိသော (မယား)။ (သယောက်လင်မထားဘဲ လင်တစ်ဦးတည်း၏ လုပ်စာကိုသာ စားသော မယား။) (နှစ်ထပ်သောထမင်းကိုမစား, တစ်ထပ်သောထမင်းကိုသာစားသောသူ။ ဇာတ်၊သျ။) ကေဘတ္တိကိနီ သာမာ၊ တမေဝ အဘိကခံတိ။ ဇာ၊၁။၁၀၂။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၃။၅၈။ (သီ၊သျာ-မူတို့၌ "ကေဘတ္တာ ကိရ"ဟုရှိသည်။ "ကေဘတ္တာ=တစ်ယောက်သောလင်ရှိသည်" ဟု ပြန်ဆိုရမည်။)

ကေဘဝဒဿီ (တိ) [ကေဘဝ+ဒိသ+ဏီ] တစ်ခုသောဘဝ-မျက်မှောက်ဘဝတစ်ခု-ကိုသာ မြင်လေ့ရှိသော၊သူ။ ကေဒဿီ(ခ)ကြည့်။

ကေဘဝနိဗ္ဗတ္တက (တိ) [ကေဘဝ+နိဗ္ဗတ္တက] တစ်ခုသောဘဝကို ဖြစ်စေသော။ ကမ္မဿ ပန ကေဘဝနိဗ္ဗတ္တကဿ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋီ၊၂။၁၅၅။

ကေဘဝပရိစ္ဆိန္ဒ (တိ) [ကေဘဝ+ပရိစ္ဆိန္ဒ] တစ်ခုသောဘဝ၌ အကျုံးဝင်သော။ ကေဘဝပရိစ္ဆိန္ဒံ ပန အဒ္ဓါပစ္စုပ္ပန္ဒံ နာမ။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၁။၄၄၅။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၂။၆၂။ (-ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋီ၊၂။၆၅၊၂၀၃။)

ကေဘဝပရိယာပန္ဒ (တိ) [ကေဘဝ+ပရိယာပန္ဒ] တစ်ခုသောဘဝ၌ အကျုံးဝင်သော။ ကေမ္ပိ ဇာတိန္တိ ကေမ္ပိ ပဋိသန္ဓိမူလံ စုတိပရိယောသာနံ ကေဘဝပရိယာပန္ဒံ ခန္ဓသန္တာနံ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၂၈။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၂။၄၃။ နေတ္တိ၊ဋ္ဌ။၁၇၀။ အံ၊ဋီ၊၃။၈၄။

ကေဘဝပရိယာပန္ဒခန္ဓ (ပု) [ကေဘဝပရိယာပန္ဒ+ခန္ဓ] တစ်ခုသောဘဝ၌ အကျုံးဝင်သော ခန္ဓာ။ ဇရာတိ ဇိရဏံ၊... ကေဘဝပရိယာပန္ဒခန္ဓာနံ ပုရာဏဘာဝေါ စ။ ပဋိသံ၊ဋ္ဌ၊၁။၈၇။ (-သာရတ္ထ၊၃။၁၇၃။)

ကေဘဝူပဂ (တိ) [ကေဘဝ+ဥပ+ဂမု+ကွိ] တူသော ဘုံဘဝသို့ ကပ်ရောက်သော၊သူ။ သဟ ဗျေတိ ပဝတ္တတီတိ သဟဗျော၊ သဟာယော၊ ဣမ ပန ကေဘဝူပဂေါ အမိပ္ပေတော။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋီ၊၁။၄၆၀။

ကေဘာဂ (ပု) [ကေ+ဘာဂ] တစ်ခုသောအဘို့။ ကေဘာဂေန စာလေတုံ န သက္ကုဏေယျံ။ အံ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၂၅။ ဥဒါန၊ဋ္ဌ။၉၆။ သာရတ္ထ၊၃။၂၉၃။

ကေဘာဂကရဏ (န) [ကေဘာဂ+ကရဏ] တစ်ခု-တူ-သော-အဘို့ရှိသည်ကို ပြခြင်း။ ဝိတက္ကော အကုသလပက္ခိကောယေဝါတိ ဣမိနာ ဝိတက္ကဘာဝသာမညေန တတ္ထာပိ အကုသလဘာဝသာမညေန ကေဘာဂကရဏံ၊ န ကေစိတ္တုပ္ပါဒပရိယာပန္ဒတာဒိဝသေနာတိ ဒဿေတိ။ မ၊ဋီ၊၂။ ၆၇-၈။

ကေဘာဂဂ္ဂဟဏ (န) [ကေဘာဂ+ဂဟဏ] တစ်ခုသောအဘို့ကို ယူခြင်း။ နိပ္ပန္ဒသဿတော နဝဘာဂေ ကဿကဿ ဒတ္ဓာ

ရည် ကေဘာဂဂ္ဂဟဏံ ဒသမဘာဂ-ဂ္ဂဟဏံ။ သံဇီဝ၁။၁၆၉။ အံဇီဝ၃။၂၀၄။

ကေဘာဇနေ (နာ) [ဇေက+ဘာဇနေ] တစ်ခုသောခွက်။ တေ ... ကုလဒါသီဟိပိ သဒ္ဓိံ ကေ-ဘာဇနေပိ ဘုဉ္ဇန္တိ။ ဝိဝ။၂၆၄၊၂၆၆။

ကေဘိက္ခာ (ထီ) [ကော+ဘိက္ခာ] ဆွမ်းတစ်ထပ် (မုချ)။ ဆွမ်းတစ်ထပ်အလှူ (ဥပစာ)။ ဒုဂ္ဂတိံ နာဘိဇာနာမိ၊ ကေဘိက္ခာယိဒံ ဖလံ။ အပ၊၁။၁၃၄။

ကေဘိက္ခာဒါနကမ္မ (နာ) [ကေဘိက္ခာဒါန+ကမ္မ] ဆွမ်းတစ်ထပ်လှူသောကံ။ ကမ္မ-ဿာတိ တဿ ကေဘိက္ခာဒါနကမ္မဿ။ ဇာ၊၁၃၊၃၉၃။

ကေဘိက္ခု (ပု) [ကေ+ဘိက္ခု] ရဟန်းတစ်ပါး။ (အခြို့နေရာ၌ "ပစ္စေကဗုဒ္ဓါတစ်ဆူ"ကို ဆိုလိုသည်။) အတ္ထိ ပန ဘောတော ဂေါ-တမဿ ကေဘိက္ခုပိ သာဝကော။ မ၊၂။ ၁၅၆။ ဃမ္မေ ပထေ ပြာဟွဏ ကေဘိက္ခု။ ဇာ၊၁။၂၀၆။ ကေဘိက္ခုန်္တ ကေ ပစ္စေကဗုဒ္ဓံ သန္တာယာဟ။ စရိယာ၊၁။၃၃။ ဇာ၊၁၄၊၂၀။

ကေဘိက္ခုက (တိ) [ကေ+ဘိက္ခု+က] ရဟန်းတစ်ပါးရှိသော။ ကေဘိက္ခုကေ ဝိဟာရေ သံဃဿ စီဝရေသု ဥပ္ပန္နေသု... ဂဏ္ဌာတိ။ ဝိ၊၁၃၊၄၂၁။

ကေဘိက္ခုနီ (ထီ) [ကော+ဘိက္ခုနီ] ရဟန်းမိန်းမတစ်ပါး။ နိဿဋ္ဌိတမ္ပံ သံဃဿ ဝါ ဂဏဿ ဝါ ကေဘိက္ခုနိယာ ဝါ။ ဝိ၊၂။ ၃၂၁။

ကေဘုတဿန္နိဿယ (တိ) [ကေဘူတ+သန္နိဿယ] မဟာဘုတ်တစ်ခု-လျှင်မှီရာရှိ-ကို မှီ-သော။ န ဟိ ဥပါဒါယရူပံ ကေဘူတ-သန္နိဿယံ အတ္ထိ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋီ၊၂။၉၈။

ကေဘုတသေဋ္ဌာရမ္မဏ (တိ) [ကေဘူတသေဋ္ဌ+အာရမ္မဏ] တစ်ခုတည်းဖြစ်၍ဖြစ်သော မြတ်သောနိဗ္ဗာန်လျှင် အာရုံရှိသော။ ကေတ္တဝိမောက္ခ-ကြည့်။

ကေဘူမက (တိ) [(ကော+ဘူမိ+က] တစ်ခုသော-ဘုံ-အဆင့်-အထပ်-ရှိသော။ သေ-နာသနံ ခုဒ္ဒကံ ဝါ ဟောတု ... ကေ-ဘူမကံ ဝါ။ ဝိ၊၄၊၃၊၁၅။

ကေဘူမိ (ထီ) [ကော+ဘူမိ] တစ်ခုသောဘုံ။ သုဒ္ဓါဝါသဘူမိသု ကေဘူမိယမ္ပိ ဒုတိယာ ဥပပတ္တိ နတ္ထိ။ မူလဋီ၊၃။၁၂၅။

ကေဘူမိက (တိ) [(ကော+ဘူမိ+က] တစ်ခုသော-ဘုံ-အဆင့်-အထပ်-ရှိသော။ ရညော ကေဘူမိကံ ဝါ ။ပ။ သတ္တဘူမိကံ ဝါ ပါသာဒံ ယောဇေတွာ ဒေန္တိ။ သုတ္တနိ၊၁၊ ၂။၂၉၁။ (-သံ၊၁၊၃။၁၅၆။)

ကေဘေသဇ္ဇ (နာ) [ကေ+ဘေသဇ္ဇ] တစ်ခု-တစ်ကြိမ်-သော ဆေး။ ကေဘေသဇ္ဇေနေဝ အက္ခီနိ ပါကတိကာနိ အဟေသုံ။ ဓမ္မ၊၁၊ ၁။၁၃။

ကေမံသ (နာ) [ကေ+မံသ] တစ်ခုသောအသား။ ကေမံသေ ထုလ္လစ္စယ(ဝိ၅။၃၆၄)တိ မနု-ဿမံသေ။ ဝိ၊၁၊၄။၂၂၆။

ကေမံသခလ (ပုဒ်နာ) [ကေ+မံသခလ] တစ်ခု

သော အသား-အစု-စု။ ခုရပရိယန္တေနာပိ စက္ကေန ယော ဣမိဿာ ပထဝိယာ ပါကေ ကေမံသခလံ ကေမံသပုဋ္ဌံ ကရေယျ။ သံ၊ ၂။ ၁ရာ။ (ဒီ၊၁။၄၉။ မ၊၂။၆၆-တို့၌ "ကေံမံသခလံ ကေံ မံသပုဋ္ဌံ"ဟု ရှိသည်။) ကေမံသခလန္တိ ကေမံသရာသီ။ သံ၊၄၊၂။၃၁ ၂။

ကေမံသခလကရကနိဒါန (တိ) [ကေမံသခလကရက+နိဒါန] တစ်ခုသောအသားစုကို-တစ်ခုသောအသားစုဖြစ်အောင်-ပြုခြင်းလျှင် အကြောင်းရှိသော၊ တစ်ခုတည်းသော အသားစုဖြစ်အောင်ပြုခြင်းကြောင့်ဖြစ်သော။ တတောနိဒါနန္တိ ကေမံသခလကရကနိဒါနံ။ ဒီ၊၄၊၁။၁၄၅။ မ၊၄၊၃။ သံ၊၄၊၂။၃၁ ၂။

ကေမံသရာသိ (ပု) [ကေ+မံသရာသိ] တစ်ခုသော အသား-အစု-စု။ ကေမံသခလ-ကြည့်။

ကေမဂ္ဂ (ပု) [ကေ+မဂ္ဂ] (၁) တစ်ခုသောလမ်း ခရီး။ (၂) တစ်ခုသော-မက်-အရိယာမက်။ (၃) တစ်ခုသောမက် (ပဿာဝမက် စသည်)။ (၄) တစ်ကြောင်း-တစ်ခု-တည်းသောကျင့်စဉ်လမ်း။ (၅) တစ်ခုသော-လမ်း-အကြောင်း၊ တနည်းတည်း၊ တစ်ခွန်းတည်း၊ တစ်မျိုးတည်း။ (တိ)(၆) တစ်ခုသော အစဉ်ရှိသော (အမိုး)။

(၁) တစ်ခုသောလမ်းခရီး။ တေ ရာဇာနော အညမညံ ဘိန္ဒိတ္တာ ယထာ ဒ္ဝေ ကေမဂ္ဂေန နဂရန္တိ၊ တထာ ကတ္တာ။ ဒီ၊ ၂။၁၁၃။ (-ဓမ္မ၊၄၊၂။ ၂၆၀။)

(၂) တစ်ခု သော-မက်-အရိယာမက်။ ကေမဂ္ဂေန ဒ္ဝိက္ခတ္တုံ နိဗ္ဗာနံ နဂရန္တိ။ အဘိ၊၄၊၃။၁၄၄။ သုတ္တနိ၊၄၊၂။၁၁၅။ (-မူလဋီ၊ ၁။၁၁၁။ အနုဋီ၊၃။၁၀၅။)

(၃) တစ်ခုသောမက် (ပဿာဝမက် စသည်)။ ကေမဂ္ဂဝိသယ-ကြည့်။ (၄) တစ်ကြောင်းတည်း-တစ်ခုတည်း-သော ကျင့်စဉ်လမ်း။ ကောယန-ကြည့်။

(၅) တစ်ခုသော-လမ်း-အကြောင်း၊ တနည်းတည်း၊ တစ်မျိုးတည်း၊ တစ်ခွန်းတည်း။ သဗ္ဗေ ပဌမံ အညံ ဝတ္တာ ပစ္ဆာ အညံ ဝဒတိ၊ နာ ကေမဂ္ဂေန ကထေတိ။ ဝိ၊၄၊၂။၁၁၄။

(တိ)(၆) တစ်ခုသော အစဉ်ရှိသော (အမိုး)။ သဗ္ဗသ္မိံ ဝိဟာရေ ကဝါဠံ ဆာဒိတေ တံ ဆဒနံ ကေမဂ္ဂံ။ သာရတ္ထ၊၃။ ၃၃။ (-ဝိမတိ၊၂။၁၈။)

ကေမဂ္ဂကထာ (ထီ) [ကေမဂ္ဂ+ကထာ] (မြတ်စွာဘုရားတို့သည်) တစ်ခုသောအရိယာမက်ဖြင့် ဖိုလ်လေးပါးကို မျက်မှောက်ပြု၏ဟု ဖြစ်သော-စကား-အယူဝါဒ။ ဣဒါနိ ကေမဂ္ဂကထာ နာမ ဟောတိ။ ဧကေနေဝ ပန အရိယမဂ္ဂေန စတ္တာရိ ဖလာနိ သစ္ဆာကာသီတိ လဒ္ဓိ။ အဘိ၊၄၊၃။၂၆၂။ ဗုဒ္ဓေါ ကေနာ မဂ္ဂေန စတ္တာရိ သာမည-ဖလာနိ သစ္ဆိကရောန္တီတိ ပဝတ္တာ ကထာ ကေမဂ္ဂကထာ။ မောဟဝိစ္ဆေဒနီ။၃၈၁။

ကေမဂ္ဂဘာဝ (ပု) [ကေမဂ္ဂ+ဘာဝ] တစ်ခုသော

အရိယာမင်္ဂ၏အဖြစ်။ စတုန္နံ ဥာဏာနံ ကေမဂ္ဂဘာဝတော နဲ ကေမဂ္ဂဿ ဗဟုဘာဝါပတ္တိ။ မူလဋီ၊၃။၇၂။ ကေမဂ္ဂဘာဝတောတိ သောတာပတ္တိအာဒိကေမဂ္ဂဘာဝတော။ အနုဋီ၊၃။၁၀၅။ (-နေတ္တိ၊ဋီ။ ၁၄၅။)

ကေမဂ္ဂဝိသယ (တိ) [ကေမဂ္ဂ+ဝိသယ] တစ်ခုသောမင် (ပဿာဝမင် စသည်)လျှင် အရာရှိသော။ ပဉ္စန္နံ ဝါရာနံ ဝုတ္တနယေန "ပဉ္စစတုက္ကာ"တိ ဝတ္တဗ္ဗေပိ ကေမဂ္ဂဝိသယတာယ တေသံ ကေတ္တံ အာရောပေတွာ ပဌမစတုက္ကတာ ဝုတ္တာ။ ဝိမတိ၊၁။၁၄၃။

ကေမင်္ဂလိက (တိ) [ကေမင်္ဂလ+ဣက] တစ်ပြိုင်နက်သော မင်္ဂလာရှိသော။ ဘယေ ပနဂူပသန္တေ ယောဇနသတိကော တမ္ဗဒီပေါ ဒါရကာနံ ဇာတမင်္ဂလေဟိ ကေမင်္ဂလိကော အဟောသိ။ သံ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၀၂။

ကေမဉ္စ (ပု) [ကေ+မဉ္စ] တစ်ခုသော-ခုတင်-ညောင်စောင်း။ ကေမဉ္စေပိ တုဝဋ္ဌေန္တိ။ ဝိ၊၁။၂၇၄။ ဝိ၊၄။၂၃၊၂၆၁၊၂၈၄။ (-အပ၊၂။ ၁၀၂။ မ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၈၃။)

ကေမဉ္စဋ္ဌာန (နဲ) [ကေမဉ္စ+ဌာန] တစ်ခုသော ညောင်စောင်းနေရာ။ ဝဿူပနာယိကဒိဝသေ ကာလံ ယောသေတွာ ကေမဉ္စဋ္ဌာနံ ကေဿ ဘိက္ခုနော ဂါဟေတုံ အနုဇာနာမိ။ ဝိ၊၄။၆၅။

ကေမဏ္ဍလ (နဲ) [ကေ+မဏ္ဍလ] တစ်ခုသော အဝန်းအဝိုင်း။ ကေံ စက္ကန္တိ ကေမဏ္ဍလံ။ ဒီ၊ဋီ၊၂။၁၇၁။

ကေမဏ္ဍလိက (ပု) [ကေ+မဏ္ဍလိက] တစ်ယောက်သော တစ်ဝန်းတစ်လျားကိုအစိုးရသော မင်း၊ တစ်ယောက်သော-စော်ဘွားနယ်စား။ ဒုဗ္ဗလပကွန္တိ နဲ ကာဋ္ဌာသောကံ ဝိယ ဗလဝန္တံ၊ အထ ခေါ ကေမဏ္ဍလိကန္တိ ဝဒန္တိ။ မူလဋီ၊၃။၄၇။

ကေမတိ (ထီ) [ကော+မတိ] တူသော အလိုဆန္ဒ။ တတော အယံ ဒွိန္နမ္ပိ အမှာကံ ကေမတိယာ ကေဇ္ဇာသယေန စ ဌပိတာ အတိဂရုကာ ဘဝိဿတိ ပါသာဏစ္ဆတ္တသဒိသာ။ မ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၃၇။

ကေမန (တိ) [ကေ+မန] (၁) တစ်ခုတည်းသော-တည်ကြည်သော-စိတ်ရှိသော၊သူ။ (၂) တူသောစိတ်ရှိသော၊သူ။ **(၁)** တံ တဝ အာစိက္ခိဿံ၊ တံ ကေမနာ နိသာမေဟိ။ ထေရီ။၄၂၇။ ကေမနာတိ ကေဂ္ဂမနာ၊ အယမေဝ ဝါ ပါဌော။ ထေရီ၊ဋ္ဌ။၂၇၅။

(၂) ကာလဉ္စ ဥတ္ဘာန တထာဝိဓိဿ၊ မေဓာဝိနံ ကေမနံ ဝိဒိတွာ။ ဇာ၊၁။၂၆၃။ (-စရိယာ။၄၁၃။) တထာဝိဓိဿာတိ ပဏ္ဍိတပုရိသံ အတ္တနာ သဒ္ဓိ ကေမနံ ဝိဒိတွာ တထာဝိဓိဿ အာစိက္ခေယျ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၄။၂၂၄။

ကေမန္တံ။ ကေမန္တ (ဗျ။(ရူ)။ ပု၊နှ။(နီတိ)။ [သတ္တမျန္တနိပါတ်။ ရူ၊နှာ။၁၃၃-၄။ ကေမန္တန္တိ ကေသ္မိ အနုရူပေ ဌာနေ။ ရူ၊ဋီ။၈၂။ ကေ+အန္တ+အံ(ဝိဘတ်)။ ဘာဝနပုံသကေ ဒုတိယေကဝစနံ။ ... ကေမန္တန္တိ ကောကာသံ၊

ကေပဿန္တိ အတ္ထော၊ ဘုမ္မတ္ထေ ဝါ ဥပ-ယောဂဝစနံ။ နီတိ၊သုတ္တ၊နှာ။၁၄၉။ နိရုတ္တိ၊ နှာ။၁၇၂။ ပါစိတ်၊ယော။ (ဤပုဒ်ကို - ကေ-မန္တံ (ဝိ၊၁။၁။) ကေမန္တေန (သာရတ္ထ၊ ၃။ ၂၇၅။) ကေမန္တေ (ဒီ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၄၈။) ကေမန္တမှိ (အပ၊၂။၂၆၅။) ဟု တွေ့ရသည်။)

(၁) သင့်တင့်လျောက်ပတ်စွာ။ တစ်ခုသော-အနီးအရပ်-အစွန်အဖျားနံပါးအရပ်-၌၊ သင့်တင့်လျောက်ပတ်သော အရပ်၌။ (ပါ၊ဂံ၊သစ်၊၂။၉၅-၌ "ကေမန္တံ = တစ်ခုသောအရပ်အစုကို၊ ကတ္တာ=ပြု၍။ ဝါ-တစ်ခုသောအရပ်အစု၌။ (သဒ္ဒတ္ထ။) ဝါ-သင့်တင့်လျောက်ပတ်စွာ။ ဝါ-သင့်တင့်လျောက်ပတ်သောအရပ်၌။ (အဓိပ္ပါယတ္ထ။) ဟုပြန်ဆို၍၊ ဝိ၊ပိ၊ဓာန်-၌ "ကေ+မန္တ" ဟု ပုဒ်ခွဲလျက် "မြတ်သော ဥက်ရှိသည် ဖြစ်၍ သင့်လျော်လျောက်ပတ်စွာ" ဟုပြန်ဆိုသည်။) (၂) တစ်ခုသော-အစွန်း-အစွန်အဖျား။

(၁) ကေမန္တ(ဝိ၊၁။၁။ ဒီ၊၂။၄၇။ မ၊၁။၂၀။ သံ၊၁။၁။ အံ၊၁။၅၇)နှိ ဘာဝနပုံ-သကနိဒ္ဒေသော၊ ... ယထာ နိသိန္နော ကေမန္တံ နိသိန္နော ဟောတိ၊ တထာ နိသိ-ဒီတိ အတ္ထော ဒဋ္ဌဗ္ဗော။ ဘုမ္မတ္ထေ ဝါ တေံ ဥပယောဂဝစနံ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၀၁။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၂။၇၄။ မ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၁၄။ သံ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၅။ အံ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၃။ ကေမန္တံ အဋ္ဌာသီ(ဒီ၊၁။၄၇)တိ ... အနုစ္ဆဝိကေ ကေသ္မီ ပဒေသေ ဘဂဝန္တံ အဘိဝါဒေတ္ဝာ ကေကောဝ အဋ္ဌာသိ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၃၉။ ကေမန္တ(ခုဒ္ဒက။၃)နှိ ဘာဝန-ပုံသကနိဒ္ဒေသော၊ ကောကာသံ ကေပ-ဿန္တိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။ ဘုမ္မတ္ထေ ဝါ ဥပ-ယောဂဝစနံ။ ခုဒ္ဒက၊ဋ္ဌ။၉၈။ ကေမန္တ(ဥဒါန။ ၈၀)နှိ ဘာဝနပုံသကနိဒ္ဒေသော၊ ကေသ္မီ ဌာနေ ... ကေသ္မီ ပဒေသေတိ အတ္ထော။ ဥဒါန၊ဋ္ဌ။၄၉။ (-ဝိ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၉၂။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၁၊ ၁၅၁။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၃။၂၅၄၊၂၆၀၊၂၇၄။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၄၈၊ ၂၇၆။ မ၊ဋ္ဌ၊၂။၆၆၊၉၅၊၁၈၄။ မ၊ဋ္ဌ၊၃။၁။) ကေမန္တေ ကေသ္မီ အန္တေ ယုတ္တပ္ပဒေသေတိ အတ္ထော။ ဝိမတိ၊၁။၆၇။ ကေမန္တန္တိ တ္ထေ အန္တသဒ္ဒေါ သမီပဒေသတ္ထော၊ ကောဋ္ဌိဒေ-သတ္ထော ဝါ၊ ဥပယောဂဝစနဉ္စ ဘုမ္မတ္ထေ ဟောတီတိ ဒဿေန္တော အာဟ "ကေသ္မီ ပဒေသေ"တိ။ ပါစိတ်၊ယော။၂၁၃-၄၊(-၂၂၁၊၂၅၃။)

(၂) တဿ (ပိလောတိကခဏ္ဍဿ) ကေမန္တံ ပရိမဇ္ဇိ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၃။၆၈။ သော ဝေံ အာစိက္ခိတ္ဝာ တုဋ္ဌမာနသော ကေမန္တေ ဝိစရိ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၄။၂၁၀။ (က-မူ၌ "ကေ-ပန္တေန"ဟု ရှိသည်။)

ကေမန္တသေဝိတာ (ထီ) [ကေမန္တသေဝိ+တာ] တစ်ခုသောသင့်တင့်လျောက်ပတ်သော အရပ်-၌-ကို မှီဝဲလေ့ရှိသောသူ၏အဖြစ်။ တေဟိ တေဟိ သတ္တသခါရေဟိ ပဋိနိဝ-တ္တိတ္ဝာ သလ္လာနံ ပဋိသလ္လာနံ၊ ကေဝိဟာ-ရော၊ ကေမန္တသေဝိတာ၊ ကာယဝိဝေ-ကောတိ အတ္ထော။ ဣတိဝုတ်၊ဋ္ဌ။၁၆၀။ (-အပ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၁၇။)

ကေမန္ဆသေဝီ (တိ) [ကေမန္ဆ+သေဝ+ကီ] တစ်ခုသောသင့်တင့်လျောက်ပတ်သော အရပ်-၌-ကို မှီဝဲလေ့ရှိသော၊သူ။ အထက်ပုဒ် ထောင့်ကွင်းကြည့်။

ကေမဟာဝဿ (နှ) [ကေ+မဟာဝဿ] တစ်ခဲနက်-တစ်ပြိုင်နက်-ရွာသွန်းသောမိုးကြိုး။ အာဒိတောဝ ကပ္ပဝိနာသကမဟာမေဃော ဥဋ္ဌဟိတ္တာ ကောဋိသတသဟဿစက္ကဝါဠေ ကေမဟာဝဿံ ဝဿတိ။ အံ၊ဋီ၊၃။၁၈၉။

ကေမာတိက (တိ) [ကော+မာတု+က] တစ်ယောက်တည်းသာဖြစ်သော-တူသော-အမိရှိသော၊ အမေတူဖြစ်သော၊သူ။ တေ သဗ္ဗေ အသောကော အတ္တနာ သဒ္ဓိံ ကေမာတိကံ တိဿကုမာရံ ဌပေတ္တာ ယာတေသိ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၂၂(-၄၁။) ကောဝ မာတာ အဿာတိ ကေမာတိကံ၊ အတ္တနာ သဟောဒရန္တိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။ သာရတ္ထ၊၁။၁၂၃။

ကေမာတု (ထိ) [ကော+မာတု] တစ်ယောက်တည်းဖြစ်သော-တူသော-မိခင်။ အောက်ပုဒ်ကြည့်။

ကေမာတုက (တိ) [ကေမာတု+က] တစ်ယောက်တည်းဖြစ်သော-တူသော-အမိ ရှိသော၊ အမေတူဖြစ်သော၊သူ။ ယထာပိ နိယကော ဘာတာ၊ သဥဒရိယော ကေမာတုကော။ ဇာ၊၂။၂၁၃။ ကေမာတုကော-တိ ကေမာတရာ ဇာတော။ ဇာဋ္ဌ၊၆။၂၉၅။

ကေမာတုကုစ္ဆိ (ထိ) [ကေမာတု+ကုစ္ဆိ] တစ်ယောက်တည်းဖြစ်သော-တူသော-မိခင်၏ဝမ်း။ အတ္တနာ သဒ္ဓိံ ကေမာတုကုစ္ဆိယာ သယိတဒါရကံ ဝိယ မညတိ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၀၈။ (-မ၊ဋ္ဌ၊၃။၂၀၈။ ဓမ္မ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၅၉။)

ကေမာန (နှ) [ကေ+မာန] တစ်ခုသော ချိန်။ ကေတုလာယာတိ ကေမာနေန။ သီ၊ဋီ၊သစ်၊ ၁။၃၁၅။

ကေမာနသ (တိ) [ကေ+မာနသ] တူသောစိတ်-အလိုဆန္ဒ-ရှိသော၊သူ။ မာတာပိတူဟိ ပဟိတာ၊ သဟာယာ ကေမာနသာ။ စရိယာ။၄၁၁။ ကေမာနသာတိ သမာနဇ္ဈာ-သယာ ပုဗ္ဗေ မယာ ကေစ္ဆန္နာ။ စရိယာ၊ ဋ္ဌ။၁၉၄။

ကေမာနိကာ (ထိ) [ကော+မာနိကာ] တစ်တင်း။ စတ္တာရော ဒေါကာ ကေမာနိကာ။ သာရတ္ထ၊၁။၁၂၄။

ကေမာလာ (ထိ) [ကော+မာလာ] (၁) တစ်ခဲနက်သောပန်း။ (တိ)(၂) တစ်ခဲနက်သော ပန်း ပွင့်ရှိသော။ **(၁)** အောက်ပုဒ်ထောင့်ကွင်း ကြည့်။ **(တိ)(၂)** ကေဂန္ဓ-ကြည့်။

ကေမာလာမာလိနီ (ထိ) [ကေမာလာ+မာလာ+ဏီနီ (ဏ္ဍတ္ထိပစ္စည်း)] တစ်ခဲနက်သော-ပန်းအစဉ်-ပန်းကုံးပန်းဆိုင်း-ရှိသော၊ ပန်းနှင့်ပန်းချင်း ထပ်မျှရှိသော။ (မဟာဗုဒ္ဓဝံ။)

သကလဒသသဟဿီလောကမာတု ... အလင်္ကတပွဇိယတ္တံ မာလာသနံ ဝိယ စ ကေမာလာမာလိနီ ...အဟောသိ။ ဥဒါန၊ ဋ္ဌ။၁၃၃။ ဏတိဝုတ်၊ဋ္ဌ။၁၂၉။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၁။၆၁။

လိနလောလာလိမာလိနီ (အလင်္ကာ၊ဋီ။ ၁၅၅-၆-လည်းကြည့်။)

ကေမာသ (ပု) [ကေ+မာသ] တစ်လ။ အထာပရဲ့ ကေမာသံ တတ္ထော ဝါသံ ကပ္ပေသိ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၁။၅၃။ (-ဝိမတိ၊၁။၃၅၅။)

ကေမာသက (ပု) [ကေ+မာသက] တစ်ပဲ။ ကေမာသက် ဒတ္တာ ဥဋ္ဌာပေထ။ မ၊ဋ္ဌ၊၃။ ၅၀။

ကေမာသဒ္ဓေမာသဝါရ (ပု) [ကေမာသဒ္ဓေမာသ+ဝါရ] တစ်လတစ်ကြိမ် နှစ်လတစ်ကြိမ်။ ဗာရာဏသိသေဋ္ဌိနော မိတာ ဒိဋ္ဌမင်္ဂလိကာ နာမ ကေမာသဒ္ဓေမာသဝါရေန မဟာပရိဝါရာ ဥယျာနံ ကီဠိတုံ ဂစ္ဆတိ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၄။၃၇၅။

ကေမာသန (န) [ကေ+အာသန] တစ်ခုတည်း သောညောင်စောင်းကုတင်စသည်၌ နှစ်ဦးအတူ ထိုင်ခြင်း။ တိဝဿန္တရာနုညာတံ၊ ဘိက္ခူနမေကမာသနံ။ ခုဒ္ဒသိက္ခာ၊ဂါထာ။ ၁၉၅။ ကေသို့ အာသနေ မဏ္ဍာဒိကေ ဒွိန္နံ အာသနံ နိသီဒနံ ကေမာသနံ၊ မကာရော သန္ဒိဇော။ ခုဒ္ဒသိက္ခာ၊ဋီ၊သစ်။၃၄၆။

ကေမာသာဘိသိတ္တ (တိ) [ကေမာသ+အဘိသိတ္တ] အဘိသိက်သွန်းပြီး၍ တစ်လရှိသော၊ သူ။ သွာယံ ရာဇာ တံဒိဝသံ အသောကရညာ ပေသိတေန အဘိသေကေန ကေမာသာဘိသိတ္တော ဟောတိ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၁။၅၅။ ကော မာသော အဘိသိတ္တဿ အဿာတိ ကေမာသာဘိသိတ္တော။ သာရတ္ထ၊၁။ ၁၆၄။ နီတိ၊သုတ္တ၊နှာ။၂၀၈။

ကေမာသိက (တိ) [ကေမာသ+ဣက] တစ်လရှိသော၊သူ။ ခီဏာသဝေါ ဟိ ဒသဝဿကာလေ ပရိနိဗ္ဗုတော ပုန ဒသဝဿော နာ ဟောတိ။... ကေဝဿောပိ။ ... ကေမာသိကောပိ။ ကေဒိဝသိကောပိ။ ကေမုဟုတ္တောပိ (ကေမုဟုတ္တိကောပိ) နာ ဟောတိ ဧဝ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၃။၂၂၂။ အံ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၅၀။ ပဋိသံ၊ဋ္ဌ၊၁။၆၈။ (-စရိယာ၊ဋ္ဌ။၂၁၀။)

ကေမိဂ (ပု) [ကေ+မိဂ] တစ်ကောင်သောသမင်-သား-ကောင်။ တံဒိဝသံ ပါသေဗဒ္ဓါ ကေမိဂေါပိ နာဟောသိ။ ဓမ္မ၊ဋ္ဌ၊ ၂။၁၇။

ကေမိသက (တိ) [ကေ+မိသက] တစ်ခုတည်း-တစ်ပေါင်းတည်း-ရောနှောသော။ ဘတ္တံ အာကိရန္တိ၊ သူပဗျဉ္ဇနံ အာကိရန္တိ၊ ကေမိသကံ ဟောတိ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၃။၈၄။

ကေမုခ (န) [ကေ+မုခ] (၁) တစ်ဦးတည်း ပြဋ္ဌာန်း-ခြင်း။ (တိ)(၂) တစ်ခုသောမုခ်ရှိသော။ (၃) တစ်ခုသော-မျက်နှာ-မျက်နှာဝ-ရှိသော။ **(၁)** စတူသု မဟာဒီပေသု ကေမုခေန အာဏာ ပဝတ္တိဿတိ။ မိလိန္ဒ။ ၂၇၆။ **(တိ)(၂)** ဘဂဝတော ကူဋာဂါရံ စတုမုခံ အဟောသိ၊ ... သေသာနိ ကေမုခါနိ။ မ၊ဋ္ဌ၊၄။၂၃၈။ **(၃)** အောက်ပုဒ်ကြည့်။

ကေမုခဘေရီ (ထီ) [ကေမုခ+ဘေရီ] တစ်ခုသောမျက်နှာဝရှိသောစည်၊ တစ်ဖက်ပိတ်စည်။ ကေပေါက္ခရ-ကြည့်။

ကေမုဒ္ဒိကာ (ထီ) [ကော+မုဒ္ဒိကာ] တစ်ခုသော-မင်းအမှတ်တံဆိပ်-တံဆိပ်တုံး။ သဗ္ဗံ တံ ကေမုဒ္ဒိကာယ လဉ္ဆိတံ ဝိယ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၁။၆၅။ မ၊ဋ္ဌ၊၁။၅၂။ အံ၊ဋ္ဌ၊၁။ ၈၅။ ပဋိသံ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၉၅။ ဣတိဝုတ်၊ဋ္ဌ။၃၅၀။ မဟာနိ၊ဋ္ဌ။၁၅၈။ စူဋ္ဌနိ၊ဋ္ဌ။၆၂။ ကေမုဒ္ဒိကာယာတိ ကေရာဇလဉ္ဆ-နေန။ သီ၊ဋီ၊သစ်၊၁။၃၁၅။

ကေမုဟုတ္တ (ပု) [ကေ+မုဟုတ္တ] တစ်မုဟုတ်။ ကေဒိဝသမ္ပိ ကေမုဟုတ္တမ္ပိ ဇီဝိတံ သေ-ယျော။ ဓမ္မ၊ဋ္ဌ၊၁။၄၃၂။

ကေမုဟုတ္တိက (တိ) [ကေမုဟုတ္တ+ဣက] တစ်မုဟုတ်ရှိသော၊သူ။ ကေမာသိက-ကြည့်။

ကေမူလ (နဲ) [ကေ+မူလ] (၁) တစ်ခုသော-သစ်မြစ်-အမြစ်။ (၂) တစ်ခုသောအရင်းအနှီး။ (တိ)(၃) တစ်ခုသော-မူလ-အမြစ်နှင့်တူသောတရား-ရှိသော။ (၄) တူသော-မူလ-အမြစ်နှင့်တူသောတရား-ရှိသော။

(၁) သစေ ဆိန္နေသု မူလေသု ကေ-မူလမတ္တေန ကုမ္ဘီ တိဋ္ဌတိ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၁။ ၂၇၅။ ဝက္ကံ ဂလဝါဋ္ဌကာ နိက္ခန္တေန ကေမူလေန ထောကံ ဂန္တာ ... ဟဒယမံသံ ပရိက္ခိပိတ္ဝာ ဋ္ဌိတာ ဒွေ မံသပိဏ္ဍာ။ ပဋိသံ၊ဋ္ဌ၊၁။၇၆။ (-အဘိ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၂၈။ ခုဒ္ဒက၊ဋ္ဌ။၄၁။)

(၂) ဝေံ စတုသတသဟဿသခ်ီ ဓနံ ကေမူလေန ယထာ စူဋ္ဌန္တေဝါသီ ဝိန္ဒိ။ သံ၊ဋီ၊၁။၃၂၇။ **(တိ)(၃)** ကေမူလံ ဒ္ဓိရာဝဋ္ဌံ၊ ... ပါတာလံ အတရီ ဣသိ။ သံ၊၁။၃၀။ ကေမူလန္တိ အဝိဇ္ဇာ တဏ္ဍာယ မူလံ၊ တဏ္ဍာ အဝိဇ္ဇာယ။ သံ၊ဋ္ဌ၊၁။၇၉။ ပတိဋ္ဌဋ္ဌေန အဝိ-ဇ္ဇာသခ်ါတံ ကေံ မူလံ တေိသာတိ ကေ-မူလာ။ သံ၊ဋီ၊၁။၁၂၀။ (-ဒီ၊ဋ္ဌ၊၃။၂၃၃။ မ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၀၆။ သံ၊ဋ္ဌ၊၁။၇၉။)

(၄) ယေ ကေစိ ကုသလာ ဓမ္မာ၊ သဗ္ဗေ တေ ကုသလမူလေန ကေမူလာ။ ယမက၊၁။၁။ ကေမူလန္တိ အလောဘာဒိနာ ကုသလမူလေန သမာနမူလံ။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၃။၂၉၀။ ကေံ သမာနံ မူလံ ဟေသန္တိ ကေမူလာ။ မောဟဝိစ္ဆေဒနီ။ ၃၈၆။ (-မူလဋီ၊၃။၁၁၉။ အနုဋီ၊၃။၁၆၃။)

ကေမူလက (တိ) [ကေ+မူလ+က] (၁) တစ်ခုသော-ပုဒ်-ပစ္စည်း-ခန္ဓာ-လျှင်-အရင်းမူလရှိသော(နည်း)။ (၂) တူသော-မူလ-အမြစ်နှင့်တူသောတရား-ရှိသော။ (၃) တစ်ခုသော အမြစ်ရှိသော။ **(၁)** ယထာ ကေမူလကံ ဝိတ္ထာရိတံ၊ ဝေမေဝ ဒုကမူလာဒိပိ ဝိတ္ထာ-ရေတဗ္ဗံ။ ဝိ၊၁။၁၃၁။ နယမှိ ကေမူလကေ။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၃။၃၉၇။ ဣမသ္မိံ ပန ခန္ဓနိဒ္ဒေသေ ... တာဝ ကေမူလကေ သင်္ဂ-ဟနယေ သရူပေနေဝ ဒဿိတာ ပဋ္ဌ ပုစ္ဆာ။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၃။၄။ **(၂)** ယေ ကေစိ ကုသလာ ဓမ္မာ၊ သဗ္ဗေ တေ ကုသလမူလေန ကေမူလကာ။ ယမက၊၁။၂။ ဂဏနဋ္ဌေန ကေမူလကံ အ-ဂ္ဂဟေတ္ဝာ သမာနဋ္ဌေန ဂဟေတဗ္ဗာ။ အ ဘိ၊ဋ္ဌ၊၃။၂၉၀။

(၃) တေသံ ဥဘောသု ပဿေသု ကေကော ကေမူလကော ကေကော-ဋိကော။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၂။ ၂၂၃။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။၂၄၃။

ကေမ္ဘလကနယ (ပု) [ကေမ္ဘလက+နယ] တစ်ခုသောပုဒ်လျှင် အရင်းမူလရှိသောနည်း။ အညာနိပိ ကေ့နတိသဗ္ဗစက္ကာနိ ဝတ္တာ ကေမ္ဘလကနယော နိဋ္ဌာပိတော။ ဝိ၊၃၊၂။ ၈၈။

ကေမ္ဘလကာဝသာန -ကေမ္ဘလေကာဝသာန ကြည့်။

ကေမ္ဘလဂ္ဂဟဏ (နာ) [ကေမ္ဘလ+ဂဟဏ] ကေမ္ဘလသဒ္ဒါ။ တေန အညမညမူလာနံ သမာနမူလကတာမတ္တဝစနိစ္ဆာယ ကေမ္ဘလဂ္ဂဟဏံ။ အနုဋီ၊၃။၁၆၅။

ကေမ္ဘလပယောဂ (တိ) [ကေမ္ဘလ+ပယောဂ] တစ်ခုသော-အကြောင်း-အရင်းမူလ-ဟူသော ပယောဂရှိသော။ ဣဒံ ကေမ္ဘလပယောဂံ။ ဝိ၊၃၊၂၁ရ။

ကေမ္ဘလဗျဥ္ဇန (နာ) [ကေမ္ဘလ+ဗျဥ္ဇန] ကေမ္ဘလ သဒ္ဒါ။ ဣတရထာတိ ကုသလမူလေန ကေမ္ဘလဗျဥ္ဇနေန ပုစ္ဆာယ ကတာယ။ အနုဋီ၊၃။၁၆၄။

ကေမ္ဘလဗျဥ္ဇနတ္ထ (ပု) [ကေမ္ဘလဗျဥ္ဇန+အတ္ထ] ကေမ္ဘလသဒ္ဒါ၏အနက်။ န ဟိ ကုသလဗျဥ္ဇနတ္ထော ဧဝ ကုသလမူလေန ကေမ္ဘလဗျဥ္ဇနတ္ထော။ မူလဋီ၊၃။၁၁၈။ (-အနုဋီ၊၃။၁၆၃။)

ကေမ္ဘလမ္ဘလ (တိ) [ကေ+မ္ဘလမ္ဘလ] တူသော မူလဟူဆိုအပ်သောမူလရှိသော။ သဗ္ဗေ တေ ကုသလမူလေန ကေမ္ဘလမ္ဘလာ။ ယမက၊၁။၁၊ရ။ ကေမ္ဘလမ္ဘလာတိ သမာနဋ္ဌေန ကေမေဝ မူလမူလံ ဧတေသန္တိ ကေမ္ဘလမ္ဘလာ။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၃။၂၉၁။ ကေမ္ဘလမ္ဘလာတိ သမာနဋ္ဌေန ကေမေဝ မူလမူလံ ဧတေသန္တိ ကေမ္ဘလမ္ဘလာ။ မောဟဝိစ္ဆေဒနီ။၃၈ရ။

ကေမ္ဘလမ္ဘလက (တိ) [ကေ+မ္ဘလမ္ဘလ+က] တူသော မူလဟူဆိုအပ်သောမူလရှိသော။ သဗ္ဗေ တေ ကုသလမူလေန ကေမ္ဘလမ္ဘလကာ။ ယမက၊၁။၂။

ကေမ္ဘလယမက (နာ) [ကေမ္ဘလ+ယမက] ကေမ္ဘလယမိုက်။ တေသံ ကေကသ္မိံ နယေ မူလယမကံ ကေမ္ဘလယမကံ အညမညမူလယမကန္တိ တီဏိ တီဏိ ယမကာနိ။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၃။၂၈၈။

ကေမ္ဘလဝစန (နာ) [ကေမ္ဘလ+ဝစန] ကေမ္ဘလသဒ္ဒါ။ အညမညမူလာနဉ္စိ သမာနမူလတာဧဝ ကေမ္ဘလဝစနေန ပုစ္ဆီယတိ။ မူလဋီ၊၃။၁၁၉။ (-အနုဋီ၊၃။၁၆၄။)

ကေမ္ဘလိက (တိ) [ကေမ္ဘလ+ဣက] တစ်ခုသော အမြစ်ရှိသော။ စတ္တာရော ဒန္တာ ဒ္ဝိကောဋိကာ ကေမ္ဘလိကာ ယာနကူပတ္ထမ္ဘိနီ သဏ္ဌာနာ။ ခုဒ္ဒက၊ဋ္ဌ။၃၄။

ကေမ္ဘလေကာဝသာန (တိ) [ကေမ္ဘလ+ကောဝသာန] တစ်ခုသောပုဒ်လျှင် မူလရှိ၍ တစ်ခုသောပုဒ်လျှင် အဆုံးရှိသော။ တတ္ထ ကေမ္ဘလေကာဝသာနာ နဝ။ ကေမ္ဘလဒုကမ္ဘလာဝသာနာ နဝ၊ ကေမ္ဘလတိကာဝသာနာ တိသော။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၃။၃၉၈။

(ဆဋ္ဌမူ အဋ္ဌကထာပါဋ္ဌိ၌ "ကေမူလကာ-ဝသာနေ" ဟုပါဌ်ပျက်နေသည်။ ကေမူ-လဒုကမူလာဝသာနာ-စသည်ကို ထောက်၍ "ကေမူလေကာဝသာနာ"ဟုရှိသင့်သည်။)

ကေမူသိကာ (ထီ) [ကော+မူသိကာ] တစ်ကောင်သောကြွက်။ ဝိန္ဒတေ ဓနန္တိ ကေ-မူသိကာယ န စိရသေဝ စတုသတသဟ-ဿသခ်ီ စူဋ္ဌန္တေဝါသီ ဝိယ လောကိယဓနဉ္စ ... လဘတိ။ သံ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၀၄။ (-သုတ္တနိ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၂၈။) ကေမူသိကာယာတိ ကောယ မတမူသိကာယ။ သံ၊ဋီ၊၁။၃၂၇။

ကေမေက (တိ) [ဝိစ္ဆာ။ ကေံ-စသော ဝိဘ-တျန္တပုဒ်ကို ဒွေးဘော်ပြု၊ ရှေ့ပုဒ်၌ ဝိဘတ်ကိုချေ၍ "မ"လာသော် "ကေမေကံ" စသည်ပြီး၍ မလာသော် "ကေကံ"စသည်ပြီး၏၊ ရူ၊နှာ။၁၉။ မောဂ်၊၁။၅၅။]

တစ်ခုတစ်ခုသော။ (တစ်ခုသော။ ဝိမတိ။) ကေမေကဉ္စ ဘိက္ခုံ ကေမေကေန ဒုဿယုဂေန အစ္ဆာဒေသိ။ ဝိ၊၁။၁၂။ ကေ-ဂ္ဂစိတ္တာဝ ကေမေကာ၊ ရဟသိဂတာ အတ္ထံ နိစိန္တယိတ္ဂာ။ ဇာ၊၁။၂၅၂။ ကေမေကံ ဟ-တ္ထေနေဝ ဆိန္ဒိတ္ဂာ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၉၆။ (-ပဋိသံ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၃၉။) ကေမေကန္တိ ကေမေကံ ဝိဟိ-သီသံ။ သာရတ္ထ၊၂။၁၄၄။ ကေမေကန္တိ ကေံ ဝိဟိသီသံ။ ဝိမတိ၊၁။ ၁၈၃။ ကေမေကော စေတ္ထ မဟာဒီပေါ ပဉ္စသတပဉ္စသတပရိ-တ္တဒီပပရိဝါရော။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၁။၉၂။ ကေမေ-ကောတိ ကေကော၊ မကာရာဂမော။ ပါရာ၊ယော။၆၂။ (-ပဋိသံ၊ဂံ။၁၂၆။)

ကေမေဃ (ပု) [ကေ+မေဃ] (၁) တစ်ခဲနက်သောမိုး။ (တိ)(၂) တစ်ခဲနက်သောမိုးရှိသော။ **(၁)** သမန္တတိယောဇနဋ္ဌာနံ (သမန္တာတိယောဇနဋ္ဌာနံ) ကေမေဃံ အဟောသိ။ သံ၊ဋ္ဌ၊၂။၃၂၂။ အံ၊ဋီ၊၃။၇၂။ မ၊ဋီ၊၂။၃၀။ **(တိ)(၂)** သကလံ ကောသလရဋ္ဌံ ကေမေဃံ ကတ္ဂာ ဝဿာပေဟိ။ စရိယာ၊ဋ္ဌ။၂၃၁။

ကေယမကဝိဿဇ္ဇန (ထီ၊န) [ကေယမက+ဝိဿဇ္ဇန] တစ်ခုသောယမိုက်ကို ဖြေခြင်း။ ပစ္စုပ္ပန္နကာလေ ပုဂ္ဂလဝါရေ အနုလော-မနယေ ကေယမကဝိဿဇ္ဇနေနေဝ ဒသ-ယမကာနိ ဝိဿဇ္ဇိတာနိ နာမ ဟောန္တိ။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၃။၂၉၇။

ကေယာဂုပါနကာလ (ပု) [ကေယာဂု+ပါနကာလ] ယာဂုတစ်ကျိုက်သောက်ချိန်။ အာမိသပူဇာ စ နာမေသာ သာသနံ ကေ-ဒိဝသမ္ပိ ကေယာဂုပါနကာလမတ္တမ္ပိ သန္ဓာ-ရေတုံ န သက္ကောတိ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၆၉။

ကေယာဂုပါနမတ္တ (တိ) [ကေယာဂု+ပါနမတ္တ] ယာဂုတစ်ကျိုက်သောက်-အတိုင်းအရှည်ရှိ-မျှဖြစ်-သော။ အယံ ပန ဩဘာသော ကေယာဂုပါနမတ္တမ္ပိ န တိဋ္ဌတိ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၆။ ကေယာဂုပါနမတ္တမ္ပိတိ ပတ္တာဒိဂတံ ယာဂုံ ဂဋ္ဌောစိအာဒိဥဒ္ဓရဏိယာ ဂဟေတ္ဂာ ပိဝန-မတ္တမ္ပိ ကာလံ။ ဒီ၊ဋီ၊၂။၂၆။

ကေယာစိတ (တိ) [ကေ+ယာစိတ] တစ်ခု-တစ်ခါ-တစ်ကြိမ်-တောင်းအပ်သော။ ဣတ္ထိယော ပန ပရိတ္တပညာ၊ ကေယာစိတ-

မတ္တေန ပဗ္ဗဇ္ဇာယ အနုညာတာယ။ အံ၊ဌ၊ ၃။၂၃၆။

ကေယာန (နာ) [ကေ+ယာန] တစ်ခုသောယာဉ်၊ ယာဉ်တစ်စီးတည်း။ သစေ ပန ဒွေပိ ကေ-ယာနေ နိသိန္နာ ဟောန္တိ။ ဝိ၊ဌ၊၃။၁၆၉။ ကခါ။၂၈၆။

ကေယုဂ (ပုန) [ကေ+ယုဂ] တစ်စုံ (အဝတ်သင်္ကန်းတစ်စုံ-စသည်။) တဿ တုဝံ ကေယုဂံ ဒုဝေ ဝါ၊ မမုဒ္ဒိသိတ္ထာန သစေ ဒဒေထ။ ပေတ။၁၈၆။ ကေယုဂန္တိ ကေံ ဝတ္ထယုဂံ။ ပေတ၊ဌ။၂၁၄။

ကေယုတ္တယာန (နာ) [ကေယုတ္တ+ယာန] တစ်ကောင်သောမြင်း-ယှဉ်-က-သော ယာဉ်။ ကေယုတ္တယာနံ ပဿန္တိ။ မဟာနိ။၆၇။ ကေယုတ္တယာနန္တိ ကေန ဝါဟနေန သံ-ယုတ္တံ ယာနံ။ မဟာနိ၊ဌ။၁၈၈။

ကေယုဒ္ဓ (တိ) [ကေ+ယုဒ္ဓ] တစ်ခုသော-စစ်ထိုးခြင်း-စစ်ပွဲ။ အဟံ ကေယုဒ္ဓမ္ပိ နသ-ဟာမိ။ သုတ္တနိ၊ဌ၊၁။၁၀၉။ အပ၊ဌ၊၁။၂၁၆။ (-ဝိမတိ၊၂။၂၀၈။)

ကေယောဂ (ပု) [ကေ+ယောဂ] (၁) တပေါင်းတည်း ယှဉ်ခြင်း။ (တိ)(၂) တစ်ကြိမ်တည်း-ယှဉ်အပ်-ယှဉ်ခြင်းရှိ-သော၊ တပေါင်းတည်း ယှဉ်အပ်သော (သျ)။ **(၁)** အောက်ပုဒ်ကြည့်။ **(တိ)(၂)** ဘေသဇ္ဇံ တဿ ကေ-ယောဂံ ဒတ္ဓာ အက္ခိနိ ကာဏာနိ က-ရောဟိ။ ဇာ၊ဌ၊၆။၉၂။

ကေယောဂဉာယ (နာ) [ကေယောဂ+ဉာယ] တက္ခ-တပေါင်းတည်း-ယှဉ်သဖြင့် သိအပ်သောနည်း။ (တစ်သုတ်တည်း၌ အတူ ဆိုသဖြင့် သိအပ်သောနည်း။) "ခါဒနီယံ ဝါ ဘောဇနီယံ ဝါ"တိ သဟ ဒေသိတတ္တာ ကေ-ယောဂဉာယေန ခါဒနီယံ ဝါတိ စ ဂဟေ-တဗ္ဗံ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋီ၊၁။၄၆၄။ (တစ်သုတ်တည်း၌ ညွှန်းဆိုအပ်သောသဒ္ဒါတို့၏ တစ်စိတ်သည် အစဉ်လိုက်၏၊ တစ်ခုသောဝိဘတ်နှင့်ယှဉ်သောသဒ္ဒါတို့၏ တစ်စိတ်သည် အစဉ်မလိုက်-ဟုသိအပ်သောနည်းသည် "ကေယောဂဉာယ"မည်၏။ အကျယ်ကို မောဂ်၊ သျ၊၁။၃၂၁။ မောဂ်၊သျ၊၁၃၄-တို့ကြည့်။)

ကေယောဂနိဒ္ဒိဋ္ဌ (တိ) [ကေယောဂ+နိဒ္ဒိဋ္ဌ] တက္ခ-တပေါင်းတည်း-ယှဉ်ခြင်းဖြင့်ညွှန်းပြအပ်သော။ ကေယောဂနိဒ္ဒိဋ္ဌဿာပိ ကေ-ဒေသော သမ္ဘန္နံ လဘတိ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋီ၊၂။၃၀၈။ အညဝါဒကဝိဟေသကာနံ ကေ-ယောဂနိဒ္ဒိဋ္ဌတ္တာ။ ဝိ၊ဝိနိစ္ဆယ၊ဋီ၊၂။၄၁၇။ ကေယောဂနိဒ္ဒိဋ္ဌာနံ သဟ ဝါ ပဝတ္တိ, သဟ ဝါ နိဝတ္တိ။ ခုဒ္ဒသိက္ခာ၊ဋီ၊သစ်။၃၄၄။ အထက်ပုဒ်လည်းကြည့်။

ကေယောဇန (နာ) [ကေ+ယောဇန] (၁) တစ်ယူဇနာ။ (တိ)(၂) တစ်ယူဇနာရှိသော။ **(၁)** ကေယောဇနံ ဒွေ တီဏိ ယောဇနာနိ ဝိယမညေ။ ဓမ္မ၊ဌ၊၁။၂၈၉။ (-ဓမ္မ၊ဌ၊၂။၁၄၅။) **(တိ)(၂)** အောက်ပုဒ်ကြည့်။

ကေယောဇနဌာန (နာ) [ကေယောဇန+ဌာန] တစ်ယူဇနာရှိသောအရပ်။ ကေယောဇန-ဌာနေ ဂဂါယ ဥဒကံ ပဉ္စဝဏ္ဏေဟိ ပဒုမေဟိ သဉ္ဆန္နံ။ ဓမ္မ၊ဌ၊၂။၂၇၉။

ကယောဇနသတိက (တိ) [ကယောဇန သတ+က္လက] ယူဇနာတစ်ရာရှိသော (အရပ် ဒေသ)။ ပိတု ကယောဇနသတိကမေဝ ရဇ္ဇံ အဟောသိ။ ဇာ၁၊၆။၁၂။

ကယောဇနာဝဋ္ဋ (တိ) [ကယောဇန+အာဝ ဋ္ဋ] တစ်ယူဇနာလုံးပတ်ရှိသော။ စေတိယံ ကယောဇနာဝဋ္ဋံ ယောဇနုဗ္ဗေဓံ ဘဝိ-ဿတိ။ ထေရ၁၊၂။၁၂၆။

ကယောနိသမ္မန္ဒ (တိ) [ကယောနိ+သမ္မန္ဒ] တစ်ခုသောယောနိနှင့် စပ်ခြင်းရှိသော၊သူ။ ဉာတိသာလောဟိတေတိ သမာနလော-ဟိတေ ကယောနိသမ္မန္ဒေ ပုတ္တမိတာ-ဒယော။ သုတ္တနိ၊၁၊၂။၁၆၈။

ကရဏ္ဍဝါသီ (တိ) [ကရဏ္ဍ+ဝသ+ကီ] တစ်လမ်းတည်း၌ နေသော၊သူ။ တေန ဟိ ကရဏ္ဍဝါသီနံ ပဟောနကော ပစိဿာမိ။ ဓမ္မ၁၊၁။၂၃၃။

ကရဇ (နာ) [ကေ+ရဇ္ဇ] တစ်ယောက်တည်း သောမင်းအဖြစ်။ (က) ကရာဇ်မင်းအဖြစ်။ (ခ) စကြဝတေးမင်းအဖြစ်။ **(က)** သကလ ဇမ္ဗုဒီပေ ကရဇံ့ ကတွာ ကေသတရာဇ-ပရိဝုတော မဟန္တေန ယသေန အဇ္ဇ ဇယ-ပါနံ ပိဝန္တော။ ဇာ၁၊၆။၂၈၃။ (-သာရတ္ထ၊ ၁။၁၂၆။) **(ခ)** ပထဗျာ ကရဇေနာ(ဓမ္မ။ ၄၀)တိ စက္ကဝတ္တိရဇ္ဇေန။ ဓမ္မ၁၊၂။၁၂၄။

ကရဇ္ဇာဘိသေက(ပု) [ကရဇ္ဇ+အဘိသေက] ကရာဇ်မင်းအဖြစ်အဘိသိက်သွန်းခြင်း။ သကလဇမ္ဗုဒီပေ ကရဇ္ဇာဘိသေကံ ပါ-ပုဏိ။ ဝိ၁၊၁။၃၂။ ကရဇ္ဇာဘိသေကန္တိ သကလဇမ္ဗုဒီပေ ကောဓိပစ္စဝသေန ကရိ-ယမာနံ အဘိသေကံ။ သာရတ္ထ၁။၁။၁၂၃။ ဝိမတိ၁။ ၂၈။

ကရဇ္ဇုက (တိ) [ကေ+ရဇ္ဇု+က] တစ်ချောင်း သောကြိုးလုံးရှိသော၊ တစ်ချောင်းသော ကြိုးဖြင့် ကွင်းထိုးချုပြုအပ်သော၊ (ခါးပန်း ကြိုး)။ ကရဇ္ဇုကံ ပန မုဒ္ဒိကကာယဗန္ဓနဋ္ဌ သူကရန္တကံ အနုလောမေတိ။ ဝိ၁၊၄။၅၄။ (-သာရတ္ထ၊၂။၁၂၀။ ဝိမတိ၁။၁၆၈။) ကေ-ရဇ္ဇုကာ နာမ ကေဝဋ္ဋာ။ ဝိ၁ဝိနိစ္ဆယဋီ၊ ၂။၃၅၅။ အောက်ပုဒ်လည်းကြည့်။

ကရဇ္ဇုမယ (တိ) [ကရဇ္ဇု+မယ] တစ်ချောင်း သောကြိုးလုံးဖြင့်-ပြီး-ပြုအပ်-သော၊ တ ပေါင်းတည်းလုံးချုပြုအပ်သောကြိုးဖြင့် ပြီးသော(ခါးပန်းကြိုး)။ ကရဇ္ဇုမယံ ဝုတ္တံ၊ မုနိနာ ကာယဗန္ဓနံ။ သာရတ္ထ၊၂။၁၂၀။ ဝိ၊ ဝိနိစ္ဆယ၊ဂါထာ။၃၀၅၈။ ကရဇ္ဇုမယန္တိ နာနာဝဋ္ဋေ ကေတော ဝဋ္ဋေတွာ ကတ-ရဇ္ဇုမယံ ကာယဗန္ဓနံ။ ဝိ၁ဝိနိစ္ဆယဋီ၊၂။၃၅၅။

ကရဋ္ဌ (နာ) [ကေ+ရဋ္ဌ] တစ်ခုသော တိုင်း ပြည်။ တာဒိသေန ပကတိတေန သဒ္ဓိယေဝ ကေရဋ္ဌေ ဝါ ကေနုပဒေ ဝါ ကေနဂရေ ဝါ ကေယရေ ဝါ ဝသိတုံ လဘန္တိ။ ဇာ၁၊ ၆။ ၃၁၁။ (-ဝဇိရ။၃၆၁။)

ကရတန (နာ) [ကေ+ရတန] (၁) တစ်ခုသော ရတနာ။ (၂) တစ်တောင်။ **(၁)** တတ္ထ ကေရတနမ္ပိ ဗုဒ္ဓရတနေန သမံ နတ္ထိ။ ခုဒ္ဒက၁၊၁၄၆။ သုတ္တနိ၊၁၊၁။၂၇၅။ **(၂)** အောက်ပုဒ်ထောင့်ကွင်းကြည့်။

ကေရတနပွမာဏ (တိ) [ကေရတန+ပမာဏ] တစ်တောင်-အတိုင်းအရှည်-ပမာဏ-ရှိသော။ သီမန္တရိကာ ပစ္ဆိမကောဋိယာ ကေရတနပွမာဏာ ဝဋ္ဋတိ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၃၊၃၂၄။ ကေရတနပွမာဏာတိ သုဝိညေယျန္တရာ ဟောတိတိ ကတွာ ဝုတ္တံ၊ ကေဂုံလမတ္တမိဿ ဝဋ္ဋတေဝ။ ဝဇိရ။၄၅၄။ (-သာရတ္ထ၊၃။၂၆၁။)

ကေရတနာယာမ (တိ) [ကေရတန+အာယာမ] တစ်တောင်-အလျား-အရှည်-ရှိသော။ ဝိပသိဿ ပန ဘဂဝတော ကေရတနာယာမာ ဝိဒတ္ထိဝိတ္ထာရာ အဋ္ဌင်္ဂုလုဗ္ဗေဓသုဝဏ္ဏိဋ္ဌကာ ကာရေတ္ဗာ။ ဒီဋ္ဌ၊၂။၁၆။

ကေရတ္တ (ပုံ၊န) [ကော+ရတ္တိ+အ။ ရူ၊နှာ။၁၉၂။ မောဂ်၊၃။၄၅။ ကော+ရတ္တိ။ ဣ ကို အ ပြု၊ နိတိ၊သုတ္တ၊နှာ။၂၁၉။ ကေ+ရတ္တ။ ရတ္တ၃-ကြည့်။] တစ်ညဉ့်၊ တစ်ည၊ တစ်နေ့၊ တစ်ရက်။ နိဋ္ဌိတစီဝရသ္မိံ ဘိက္ခုနာ ဥဇ္ဇုတသ္မိံ ကထိနေ ကေရတ္တမိဿ စေ ဘိက္ခု တိစီဝရေန ဝိပ္ပဝသေယျ။ ဝိ၊၁။၂၉၅။ ကော ဇော ရတ္တိ ကေရတ္တံ၊ ဣသ အ။ ပါရာ၊ယော။၂၅၅။ ကေရတ္တံ ဒွိရတ္တံ ဝါ၊ ဒုက္ခံ ဝသတိ ဝေရီသူ-(ဇာ၊၁။၂၄)တိ၊ ဝေရီနဉ္စိ အန္တရေ ဝသန္တော ကောဟမိဿ ဒွိဟမိဿ ဒုက္ခမေဝ ဝသတိတိ အတ္ထော။ ဇာဋ္ဌ၊၁။ ၄၃၅။ (-ဇာဋ္ဌ၊၄။၄၄၄။ အပ၊ဋ္ဌ၊၁။ရဂ၊။) ကော ရတ္တိ ကေရတ္တော။ ဘဒ္ဒေါ ကေရတ္တော အဿာတိ ဘဒ္ဒေကရတ္တော။ မ၊ဋ္ဌ၊၄။၁၆၁။ နေတ္တိ၊ဋ္ဌ။၂၄၀။ ဘဒ္ဒေါ ကေရတ္တော အဿာတိ ဘဒ္ဒေကရတ္တိ။ မ၊ဒီ၊၃။၃၆၆။

ကေရတ္တာတိက္ကန္တ (တိ) [ကေရတ္တ (ကေရတ္တိ)+အတိက္ကန္တ] တစ်ည-တစ်ရက်-လွန်သော။ အာဘိဒေါသိကန္တိ ပါရိဝါသိကံ ကေရတ္တာတိက္ကန္တံ ပူတိဘူတံ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၆၄။ မ၊ဋ္ဌ၊၃။၂၀၄။ အံ၊ဋ္ဌိ၊၁။၁၆၄။

ကေရတ္တာတိက္ကမ (ပုံ) [[ကေရတ္တ (ကေရတ္တိ)+အတိက္ကမ] တစ်ည-တစ်ရက်-လွန်ခြင်း။ တေသု သံဃတ္ထေရော ကေရတ္တာတိက္ကမေနေဝ အရဟတ္တံ ပါပုဏိ။ ဓမ္မ၊ဋ္ဌ၊၁။၄၀၉။ ဥဒါန၊ဋ္ဌ။ရ၃။ အပ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၃၃။

ကေရတ္တိ (ထိ) [ကော+ရတ္တိ] တစ်ညဉ့်၊ တစ်ည။ ယတ္ထဇ္ဇ မယံ ကေရတ္တိံ ဝိဟရေယျာမ။ အံ၊၁။၂၈၀။ (-ဇာ၊၁။၂၃၁။ ဒီဋ္ဌ၊၃။၁၅၄။ ပေတ၊ဋ္ဌ။၁၀၈။ ထေရ၊ဋ္ဌ၊၁။၃ရ၀။ ဇာဋ္ဌ၊၄။၁၀ရ။) ကေရတ္တိံ အပက္ကာမုံ။ သံ၊ဋ္ဌ၊၁။ ၅၄။ ကေရတ္တိန္တိ ကေရတ္တေနေဝ။ သံ၊ဋ္ဌိ၊၁။၁၀၀။

ကေရတ္တိန္ဒိဝ (ပုံ) [ကေ+ရတ္တိန္ဒိဝ] တစ်ညဉ့်တစ်နေ့။ ကေရတ္တိန္ဒိဝံ ဆ ကောဋ္ဌာသေ ကတွာ ပုဗ္ဗဏှာဒိဝသေန စ ပရိစ္ဆိန္နေ ရူပေ တိလက္ခဏာရောပနံ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၂။၂၅၈။

ကေရတ္တိပရိစယ (ပုံ) [ကေရတ္တိ+ပရိစယ] တစ်ညဉ့်လေ့လာကျင့်သုံးခြင်း။ ယတ္ထ ကေရတ္တိပရိစယေနာပိ ဝဋ္ဋဒုက္ခတော မုဉ္စိတုံ သက္ကာ။ ထေရ၊ဋ္ဌ၊၁။၄၄၄။

ကေရတ္တိပရိဝါသ (ပုံ) [ကေရတ္တိ+ပရိဝါသ] (၁) တစ်ညဉ့်သိုမှီးသိမ်းဆည်းခြင်း။ (၂) တစ်ညဉ့်နေခြင်း။ **(၁)** ကေရတ္တိပရိဝါသာ၊

သဗ္ဗံ ဘဝတိ ပူတိကံ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။၃၄၁။ (၂) သဗ္ဗတ္ထ ကေရတ္တိပရိဝါသေနာ(ဥဒါန။၈၄) တိ သဗ္ဗသ္မိ မဂ္ဂေ ကေရတ္တိဝါသေနေဝ အဂမာသိ။ ဥဒါန၊၄။၇၇။

ကေရတ္တိဝါသ (ပု) [ကေရတ္တိ+ဝါသ] (၁) တစ်ညဉ့်သိုမှီးသိမ်းဆည်းခြင်း။ (၂) တစ်ညဉ့်နေခြင်း။ (တိ)(၃) တစ်ညဉ့်-နေ-သီတင်းသုံး-ခြင်းရှိသော၊သူ။ (၁) ဒုတိယဒိဝသေ ကေရတ္တိဝါသေန ဝိရတ္တော အဋ္ဌိယမာနော ဟရာယမာနော ဇိဂုစ္ဆမာနော နိဟရတိ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။၃၄၁။ (၂) အထ ခေါ ဘဂဝါ အမ္ဗလဋ္ဌိကာယံ ရာဇာဂါရကေ ကေရတ္တိ-ဝါသံ ဥပဂစ္ဆိ။ ဒီ၊၁။၁။

(တိ)(၃) အနုတီရေ မဟိယေက-ရတ္တိဝါသော။ သုတ္တနိ။၂၈၂။ ကေရတ္တိ ဝါသော အဿာတိ ကေရတ္တိဝါသော။ သုတ္တနိ၊၄၊၁။၂၈။ နိတိ၊သုတ္တ၊နှာ။၂၀၈။

ကေရတ္တုပေါသထ (ပု) [ကေရတ္တ (ကေရတ္တိ) +ဥပေါသထ] တစ်ညဉ့်-တစ်နေ့-ဥပုသ်စောင့်ထိမ်း-ဥပုသ်သုံး-ခြင်း။ ကေရတ္တု-ပေါသထဿ သောဋ္ဌသိယာ ကလာယ ယံ ဝိပါကဖလံ၊ တံယေဝ တတော ဗဟုတရံ ဟောတိ။ အံ၊၄၊၂။၁၉၉။

ကေရထ (ပု) [ကေ+ရထ] တစ်ခုသော ရထား၊ ရထားတစ်စီး။ တျာဿု ကေရထေ ယန္တာ၊ ပဝိသန္တာ ကုသဝတီ။ ဇာ၊၂။၇၄။ ဇာ၊၄၊၅။၃၃၀။

ကေရဝ (ပု) [ကေ+ရဝ] တစ်ခဲနက်သော အသံ။ သကလနိဝေသနေ ကေရဝံ ကတ္ဝာ ဓမ္မံ ဒေသေန္တော ဣမံ ဂါထမာဟ။ ဇာ၊၄၊၁။၅၁၂။

ကေရသ (ပု) [ကေ+ရသ] (၁) တစ်ခုသော အရည်။ (၂) တစ်ခုသော အရသာ။ (၃) တစ်ခုတည်းသော-ရသာရုံ-အရသာ-ရှိသော။ (၄) တစ်ခုတည်းသောကိစ္စ ရှိသော။ (၅) တူသောကိစ္စရှိသော။ (၁) တစ်ခုသော အရည်။ သမ္ဘိန္နေ ပန ကေရသေ ပါဋိ-ဒေသနီယမေဝ။ ကခ်၊ဋီ၊သစ်။၄၃၃။ (၂) တစ်ခုသောအရသာ။ နာဟံ ဘိက္ခဝေ အညံ ကေရသမ္ပိ သမနုပဿာမိ။ အံ၊၁။၁။

(၃) တစ်ခုတည်းသော-ရသာရုံ-အရသာ-ရှိသော။ (၄) တစ်ခု-တည်းသော ကိစ္စ ရှိသော။ သေယျထာပိ ပဟာရာဒ မဟာ-သမုဒ္ဒေါ ကေရသော လောဏရသော၊ ဝေမေဝံ ခေါ ပဟာရာဒ အယံ ဓမ္မဝိနယော ကေရသော ဝိမုတ္တိရသော။ အံ၊၃။၄၂။ ကေရသောတိ အသမ္ဘိန္နရသော။ အံ၊၄၊၃။၂၂၀။ ကေရသာ ဟောန္တီ(ပဋိသံ။၃၃)တိ ဝိမုတ္တိရသေန ကိစ္စရသေန ဝါ ကေရသာ ဟောန္တီ။ ပဋိသံ၊၄၊၁။၁၂၅။ သဗ္ဗံ တံ ကေရသံ ဝိမုတ္တိရသမေဝ ဟောတိ။ ဝိ၊၄၊၁။၁၃။ ကေော ရသော ကိစ္စံ တေဿာတိ ကေရသံ။ ပါရာ၊ယော။၂၂။ (-ပဋိသံ။၂၈၉။ ဝိ၊၄၊၃။၈၄။ ဝိ၊၄၊၄။၄၂၀။ ဒီ၊၄၊၁။၁၆၊၆၄။ အဘိ၊၄၊၁။ ၂၉၀။ အပ၊၄၊၂။၂၆။ သာရတ္ထ၊၃။၄၂၉။ ဝိမတိ၊၁။၁၆၀။ ဒီ၊ဋီ၊၁။၂၀၇။ သီ၊ဋီ၊သစ်၊၁။၃၁၁။)

(၅) တူသောကိစ္စရှိသော။ ကေရသာ ဟောန္တီ(ပဋိ။၂၈)တိ ... သမာနကိစ္စာ ဟောန္တီ။ ပဋိသံ၊ဋ္ဌ၊၁၂၂။ (-ပဋိသံ။၂၂၁။ မိလိန္ဒ။၁၂၈။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။၁၄၅။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋီ၊ ၁။၁၈၅။)

ကေရသဋ္ဌ (တိ) [ကေရသ+အတ္ထ] တစ်ခု တည်းသော-ကိစ္စ-အရသာ-ရှိသည်၏ အ ဖြစ်ဟူသော အနက်သဘော။ သောဠသဟိ အာကာရေဟိ သမထဝိပဿနံ ယုဂနဒ္ဓံ ဘာဝေတိ၊ ... သုညတဋ္ဌေန ကေရသဋ္ဌေန။ ပဋိသံ။၂၈၈။ ကေရသဋ္ဌေနာတိ ကေ-ကိစ္စဋ္ဌေန။ ပဋိသံ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၈၉။ (-ပဋိသံ။၁၆။ ပဋိသံ၊ဋ္ဌ၊၁။၈၈။) ကေရသဘာဝနာ-လည်း ကြည့်။

ကေရသတဏှာ (ထီ) [ကေ+ရသတဏှာ] တစ် ခုသော-အရသာ၌တပ်မက်သော တဏှာ-ရသတဏှာ။ ယော ဘိက္ခု ဇိဝှါဒ္ဓါရေ ကေ-ရသတဏှံ ပရိဇာနာတိ။ သံ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၀၁။

ကေရသဘာဝ (ပု) [ကေရသ+ဘာဝ] တစ်ခု သော(ကိလေသာငြိမ်းခြင်း) အရသာရှိသည် ၏အဖြစ်။ နိဗ္ဗာနရသေန ကေရသဘာ-ဝဿ ပုဗ္ဗနိမိတ္တံ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၂။၃၃။ မ၊ဋ္ဌ၊၄။၁၃၄။ နိဗ္ဗာနရသေနာတိ ကိလေသာနံ နိဗ္ဗာယန-ရသေန။ ဒီ၊ဋီ၊၂။၃၂။

ကေရသဘာဝနာ (ထီ) [ကေရသ+ဘာဝနာ] တစ်ခုသော(ဝိမုတ္တိ)-ကိစ္စ-အရသာ-ရှိ သည်၏ အဖြစ်ဖြင့် ပွားခြင်း။ တစ်ခုသော (ဝိမုတ္တိ) အရသာရှိသော ဘာဝနာ။ ကတမာ ကေရသဘာဝနာ။ ... ဣန္ဒြိယာနံ ကေ-ရသဋ္ဌေန ဘာဝနာ။ ပဋိသံ။၂၈။ ကေရ-သဘာဝနာတိ ဝိမုတ္တိရသေန ကေရသာတိ ကတ္တာ ဝုတ္တာ။ ... ကေရသာတိ လိင်္ဂဝိပ-လ္လာသော ကတော။ ...ဣန္ဒြိယာနံ ကေရ-သဋ္ဌေနာတိ တတ္ထဝ သဒ္ဓါဒီနံ ဣန္ဒြိယာနံ နာနာကိလေသေဟိ ဝိမုတ္တတ္တာ ဝိမု-တ္တိရသေန ကေရသဘာဝေန။ ပဋိသံ၊ဋ္ဌ၊ ၁။၁၂၂-၁၂၃။ ဘာဝနာဝသေနာတိ ကေ-ရသဘာဝနာဝသေန။ ပဋိသံ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၄၃။ (ပဋိသံပါဠိတော်၌ "ကေရသဘာဝနာ" ဟု ရှိ၍၊ ပဋိသံ၊ဋ္ဌ၊၁-၌ "ကေရသာဘာဝနာ" ဟု ရှိသည်။ "ကေရသာ ဘာဝနာ" ဟု ဖြစ်စေ၊ "ကေရသဘာဝနာ" ဟုဖြစ်စေ ရှိရမည်။)

ကေရသလက္ခဏ (န) [ကေရသ+လက္ခဏ] တစ်ခုသော ကိစ္စရှိခြင်း လက္ခဏာ။ သမ-ထဝိပဿနာနံ ကေရသလက္ခဏံ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊ ၁။၆၄။ ပဋိသံ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၉၃။ မဟာနိ၊ဋ္ဌ။၁၅၆။

ကေရာဇ (ပု) [ကေ+ရာဇ] (၁) ကေရာဇ် (မည်သော)မင်း။ (၂) မြတ်သောမင်း။ (၃) တစ်ဦးတည်းသော-အတူမရှိသော-မင်း။ (၄) တစ်ခုတည်းသော-ထူးမြတ်သော-နေမင်း။

(၁) ကေရာဇာ(ဇာ၊၁။၉၄)တိ ဗောဓိ-သတ္တံ နာမေနာလပတိ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၃။ သဗ္ဗ-ရတနဿ ရညော ဥပကွဒ္ဓော၊ ကေရာဇ တဝ ပဋိယတ္တော။ ဇာ၊၂။၂၄၇။ (-စရိယာ။ ၃၈၉၊၄၁၈။ စရိယာ၊ဋ္ဌ။၅၉။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၇။၇၃။)

(၂) ကေရာဇာ(ဇာ၊၁။၂၈၆။ စရိယာ၊ ဋ္ဌ။၁၉၈)တိ အဂ္ဂရာဇာ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၄။၃၁၀။ စရိ

ယာ၊ဌ။၂၀၀။ (၃) ပထဗျာ ကေရာဇာသိ။ ဇာ၊၁။၃၈၆။ ဇာ၊ဌ၊၆။၃၃၀။ ကေရာဇာတိ အညဿ အတ္တနာ သဒိသဿ ရညော အဘာဝတော ဧကောဝ ရာဇာ။ ဇာ၊ဌ၊၆။၃၃၀။ (-ဇာ၊ဌ၊၃။၁၄၈၊၄၉၀။)

(၄) ဥဒေတယံ စက္ခုမာ ကေရာဇာ။ ဇာ၊၁။၃၈။ အံ၊ဌ၊၁။၁၈။ ဇာ၊ဌ၊၄။၃၃၄။ ကေရာဇာတိ သကလစက္ကဝါဠေ အာ-လောကကရာနံ အန္တရေ သေဋ္ဌဝိသိဋ္ဌဋ္ဌေန (သေဋ္ဌဋ္ဌေန ရဥ္ဇနဋ္ဌေန စ) ကေရာဇာ။ ဇာ၊ဌ၊၂။၃၀။ အံ၊ဋီ၊၁။၆၉။ (-ပရိတ္တ ဋီကာ။ ၆၃။)

ကေရာဇစရိယ (ထီ၊န) [ကေရာဇ+စရိယ] ကေရာဇမင်း၏ အကျင့်တရား။ မြတ်သော သီလကို အဓိဋ္ဌာန်ဆောက်တည်လျက် သင်္ဂဟလေးပါးနှင့်အညီ တိုင်းပြည်ကို ချီးမြှောက်နေသော ကေရာဇမင်းကို ဒဗ္ဗ သေနမင်းကလာ ရောက်တိုက်ခိုက် သိမ်း ပိုက်၍ တွင်း၌မြှုပ်ထားသော်လည်း ကေ ရာဇမင်းသည် ထိုဒဗ္ဗသေနမင်းကို မိမိသား ကဲ့သို မေတ္တာထားတော်မူခဲ့သည်။ စရိယာ။ ၄၁၈-၉။ ယင်းအကြောင်းအရာကို ဇာ၊ဌ၊ ၃။၁၂-၌ အနည်းငယ်ကွဲလွဲ၍တွေ့ရသည်။ အောက်ပုဒ်ကြည့်။

ကေရာဇဇာတက (ပု) [ကေရာဇ+ဇာတက] ကေရာဇ ဇာတ်။ ကေရာဇဇာတကေ— န မံ ကောစိ ဥတ္တသတိ၊ ... မေတ္တာပါ-ရမိတာ ပရမတ္ထပါရမီ နာမ ဇာတာ။ အဘိ၊ ဌ၊၁။၇၄။

(ဤဂါထာသည် စရိယာ။၄၁၈-သုဝဏ္ဏ သာမစရိယ-၌လာသောဂါထာဖြစ်သည်။ ထိုကျမ်း၌ "သုဝဏ္ဏသာမ"ကိုပင် "ကေရာဇ" ဟုသုံးနှုန်းသည်။ ဇာ၊၁။၃၄။ ဇာ၊ဌ၊၃။၁၂-၁၄-၌ "ကေရာဇဇာတ်"ဟုလည်းလာသည်၊ ယင်းဇာတ်၌- ဒုဗ္ဘိသေနမင်းသည် အမတ် တို့၏ အလယ်၌နေသော ဗာရာဏသီမင်း ကို နှောင်ဖွဲ့၍ ဆိုင်း၌ထည့်ကာ တံခါးခုံ၌ ဦးစောက်ခေါင်းပြန် (ဇောက်ထိုး) ဆွဲစေ သည်၊ ဗာရာဏသီမင်းသည် ထိုခိုးသူမင်း အပေါ်၌ မေတ္တာပွားကာ စျာန်ကိုဖြစ်စေ သောခဏ၌ အနှောင်အဖွဲ့ပြတ်၍ ကောင်းကင် ပြင်ဝယ် ထက်ဝယ်ဖွဲ့ခွေ နေတော်မူသည်၊ ထိုအခါ ခိုးသူမင်းသည် တစ်ကိုယ်လုံး ပူလောင်ကာ လူးလှိမ့်နေရသဖြင့် အကြောင်း စုံကို စုံစမ်းစေ၍ သိသောကာလ၌ ဗာရာ ဏသီမင်းကို လွှတ်စေကာ" မင်းစည်းစိမ်ကို ခံစားနေရသောမင်းသည် ယခုလို ချိတ်ဆွဲ ခံရသော်လည်း ကြည်လင်သောအဆင်းနှင့် ခွန်အားကို အဘယ့်ကြောင့်မစွန့်သနည်း"ဟု မေးသောအခါ "ငါသည် ရှေးအခါကပင် ခန္တီတရားနှင့် ခြိုးခြံသောအကျင့်ကို တောင့် တခဲ့ရာ ယခု ရပြီဖြစ်၍ ကြည်လင်သော အဆင်းနှင့် ခွန်အားကို မစွန့်ခြင်းဖြစ်သည်" စသည်ဖြင့် ဟောပြလေသည်။ အကျယ်ကို ဇာ၊၁။၉၄။ ဇာ၊ဌ၊၃။၁၂-၁၄-ကြည့်။)

ကေရာဇဘာဝ (ပု) [ကေရာဇ+ဘာဝ] ကေ ရာဇ်မင်း၏အဖြစ်။ ဣမိနာ တဿ ကေရာ-ဇဘာဝံ ဒီပေတိ။ သီ၊ဋီ၊သစ်၊၂။၃၀၁။

ကေရာဇလဉ္ဇန (န) [ကေ+ရာဇလဉ္ဇန] တစ်

ခုသော-မင်း၏အမှတ်တံဆိပ်-မင်းတံဆိပ်။ ကေမုဒ္ဒိကာ-ကြည့်။

ကေရာသဋ္ဌ — ဣန္ဒြိယာနံ ကေရာသဋ္ဌေန သမ္ပဟံသနာ-ဟု မဟာနိ၊ဋ္ဌ။၁၁၄-၌ရှိသည်။ ကေရသဋ္ဌေန-ဟု ရှိသင့်သည်။ ကေရသဋ္ဌ-ကြည့်။

ကေရာသီ (တိ) [ကေရာသ+ဤ] တစ်ခုသော အစုရှိသော။ တံ သဗ္ဗံ ကေရာသီ ကတ္ဘာ မိဿေတ္ဘာ နဂဏ္ဂိတဗ္ဗံ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၃။၄၀၄။ ကေထူပ-လည်းကြည့်။

ကေရုက္ခ (ပု) [ကေ+ရုက္ခ] တစ်ခုသော သစ်ပင်။ ကေရုက္ခသ္မိံ သံဝနာ။ ဇာ၊၁။၃၂၉၊ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၄။၄၃၆။

ကေရုက္ခဒေါဏိကနာဝပ္ပမာဏ (တိ) [ကေရုက္ခဒေါဏိကနာဝါ+ပမာဏ] တစ်ခုသော သစ်ပင် ဖြင့်ပြုအပ်သော-စားကျင်း-ထွင်း-လှေ-ပမာဏရှိသော။ တတော စဝိတ္ဘာ ကေရုက္ခဒေါဏိကနာဝပ္ပမာဏော နာဂရာဇာ ဟုတ္ဘာ နိဗ္ဗတ္တိ။ ဓမ္မ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၄၉။

ကေရုက္ခမူလ (နဲ) [ကေရုက္ခ+မူလ] တစ်ခုသော သစ်ပင်ရင်း။ ကေရုက္ခမူလေ ဒ္ဒေ ဒိဝသာနိ နဲ နိသီဒိ။ သုတ္တနိ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၁၈။ သာရတ္ထ၊၂။၁၁၄။

ကေရုက္ခမူလပမာဏဋ္ဌာန (နဲ) [ကေရုက္ခမူလ ပမာဏ+ဌာန] တစ်ခုသော သစ်ပင်ရင်း ပမာဏရှိသော အရပ်။ ကေရုက္ခမူလ-ပမာဏဋ္ဌာနံ ကသိဏနိမိတ္တေန ဩတ္ထရိတ္ဘာ။ မ၊ဋ္ဌ၊၄။၁၄၃။

ကေရုက္ခိက (တိ) [ကေရုက္ခ+ဏိက] တစ်ခုသောသစ်ပင်ကို ထွင်းရှ်ပြုအပ်သော (လှေ၊ ထွင်းလှေ)။ သေယျထာပိ မဟတီ ကေ-ရုက္ခိကာ နာဝါ။ သံ၊၁။၁၀၇။

ကေရုစိက (တိ) [ကော+ရုစိ+က] တူသော-အလိုဆန္ဒ-နှစ်သက်ခြင်း-အကြိုက်-ရှိသော၊ သူ။ ကောဓိပ္ပါယာတိ ကော အဓိပ္ပါယော ရုစိ တေသန္တိ ကောဓိပ္ပါယာ၊ ကေရုစိ-ကာတိ အတ္ထော။ စူဋ္ဌနိ၊ဋ္ဌ။၈။

ကေရူပ (နဲ) [ကေ+ရူပ] (၁) တစ်ခုသော အဆင်း။ (၂) တစ်ခုသော ရုပ်။ (၃) တစ်ခုသောသဘော။ (တိ)(၄) တူသောသဘော ရှိသော။ (၁) နာဟံ ဘိက္ခဝေ အညံ ကေ-ရူပမ္ပိ သမနုပဿာမိ။ အံ၊၁။၁။ ကေရူပမ္ပိတိ ကေမ္ပိ ရူပံ။ အံ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၅။ (၂) ဣဒဉ္စ ကေရူပဿာပိ မနောဝိညာဏဓာတုယာ အဇာနိတဗ္ဗဿ အဘာဝေန နယံ ကာတုံ ယုတ္တဋ္ဌာနံ နာမ။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၇၄။ (၃) သဗ္ဗံ ကေရူပေန အဝတ္ဘာ ယထာဓမ္မံ ဝိဘဇိတ္ဘာ နိဇ္ဇဋ္ဌံ နိဂုမ္ဗံ ကတ္ဘာ။ ဝိမတိ၊ ၁။၃၂။ (-သီ၊ဋ္ဌီ၊သစ်၊၁။၄၄၃။)

(၄) အတ္တာဒီသု သဗ္ဗတ္ထ ကေရူပါယ မေတ္တာဘာဝနာယ။ အနုဋ္ဌီ၊၂။၁၅၉။ ကေီ-ဘာဝန္တိ သမ္မောဒနကိရိယာယ သမာနတံ ကေရူပတံ။ သာရတ္ထ၊၁။၃၃၆။ သီ၊ဋ္ဌီ၊သစ်၊ ၂။၂၄၇။ မ၊ဋ္ဌီ၊၁။၂၀၆။ သံ၊ဋ္ဌီ၊၁။၁၆၉။ (-သာရတ္ထ၊၁။၂၄၅။ ဝိမတိ၊၁။၆၇။ ဒီ၊ဋ္ဌီ၊၂။ ၁၁၆။ မ၊ဋ္ဌီ၊၃။၉။ အနုဋ္ဌီ၊၃။၆။) ကေ-သခါတ-လည်းကြည့်။

ကေရူပိယပက္ခ (ပု) [ကေ+ရူပိယပက္ခ] တစ်ဘက်-မှ-အားဖြင့်-ရွှေငွေဖြစ်သောအဘို့။ "ကေရူပိယပက္ခေ"တိပိ ဝဒန္တိ၊ တတ္ထာပိ ကေတော ရူပိယပက္ခေတိ အယမေဝတ္ထော ဂဟေတဗ္ဗော။ သာရတ္ထ၊ ၂။၄၂၃။

ကေလက္ခဏ (န) [ကေ+လက္ခဏ] (၁) တစ်ခုသော မှတ်ကြောင်းသဘောလက္ခဏာ။ (တိ) (၂) တစ်ခုတည်းသော-သဘော-လက္ခဏာ-ရှိသော။ (၃) တူသော-သဘော-လက္ခဏာ-ရှိသော။ **(၁)** ဧဝံ အနေကလိင်္ဂ် အနေကလက္ခဏေ အတ္ထေ ယော တတ္ထ ကေဂ်-ဒဿီ အပုထုပညတာယ ကေလိဂ်မတ္တံ ကေလက္ခဏမတ္တံ စ ဒီသွာ။ ထေရဂ္ဂ၊၁။ ၂၇၁။

(တိ)(၂) ယောနိသောမနသိကာရော သဗ္ဗတ္ထ ကေလက္ခဏောဝ။ ဒီဃ၊၂။၃၆၉။ မဂ္ဂ၊၁။၂၈၆။ ဣတိဝုတ်၊၄။၃၃၉။ **(၃)** ဝုတ္တမိံ ကေဓမ္မေ၊ ယေ ဓမ္မာ ကေလက္ခဏာ ကေစိ (တေန)။ နေတ္တိ။၃။ မဂ္ဂ၊၁။၃၂၂။ ပဋိသံ၊၄။ ၂။၁၁၁။ ယေ ဓမ္မာ ကေလက္ခဏာ ကေစိ-တိ ... သမာနလက္ခဏာ။ နေတ္တိ၊၄။၂၅။ ကေလက္ခဏတ္တာ(ပဋိသံ၊၄။၂။၁၂၂)တိ ကေ-သဘာဝတ္တာ။ ပဋိသံ၊ဂံ။၂၈၁။ (-ဝိ၊၄။၁။ ၂၇၉။ ပဋိသံ၊၄။၁။၂၈။ ဝဇိရ။၃၇။ သာရတ္ထ၊ ၂။၁၃၈။ ဝိမတိ၊၁။၁၇၈။ ပဋိသံ၊ဂံ။၅၃။ နေတ္တိ၊ဋီ။၃၀။ နေတ္တိ၊ဝိဘာ။၁၃၄။)

ကေလဒ္ဓိက (တိ) [ကော+လဒ္ဓိ+က] တူသော အယူရှိသော၊သူ။ ကေလဒ္ဓိကေ(ဝိ၊၄။၁။၄၅)တိ သမာနလဒ္ဓိကေ။ သာရတ္ထ၊၁။၁၄၂။ (-ကဒ်။၁၄၀။) ကော (ကေ) လဒ္ဓိ ဂဟဏံ အဿာတိ ကေလဒ္ဓိကော။ ကဒ်။ဋီ၊သစ်။ ၂၅၁။ ပါရာ၊ယော။၂၅၅။ ကေန္တဆန္ဒ-လည်းကြည့်။

ကေလာဘ (တိ) [ကေ+လာဘ] တူသော လာဘ်ရှိသော (ကျောင်းတိုက်)။ တံ ဝိဟာရံ ဣမိနာ ဝိဟာရေန သဒ္ဓိ ကေလာဘံ ကာတုံ သံဃဿ ဂုစ္ဆတိတိ တိက္ခတ္တုံ သာဝေတဗ္ဗံ။ ဝိ၊၄၊၃။၄၁၉။ ကဒ်။၁၆၁။ ဝိ၊သဂ်ဟ။၂၅၁။ ကော သဒိသော လာဘော ယဿာတိ ကေလာဘော။ ကဒ်။ယော၊မဟာဋီ၊၃။၇၈။ (ယင်းဋီကာ၌ပင် "ကော လာဘော ကေ-လာဘောတိပိ ဝဒန္တိ"ဟု လာသေးသည်။)

ကေလာဘက (တိ) [ကေ+လာဘ+က] တူသောလာဘ်ရှိသော(ကျောင်းတိုက်)။ ကေ-လာဘကာ(ဝိ၊ဝိနိ၌ယ၊ဂါထာ။၂၇၂၉)တိ သမာနလာဘကာ။ ဝိ၊ဝိနိ၌ယ၊ဋီ၊၂။၂၄၆။

ကေလိဂ် (န) [ကေ+လိဂ်] တစ်ခုသောဖြစ်ကြောင်း-အခြင်းအရာထူး-အခိုက်အတန့်ထူး။ ကေလက္ခဏ (၁) ကြည့်။

ကေလေဿုပါတ (ပု) [ကေ+လေဿုပါတ] တစ်ခုသောခဲ-ခဲတစ်ပစ်-ကျရာ(အရပ်)၊ ခဲတစ်ကျ(အရပ်)။ ပရတီရေ ပန ကေလေဿု-ပါတသဒ်ါတေ ဂါမူပစာရေယေဝ ပဒံ ဌပေတိ။ ဝဇိရ။၅၇၇။

ကေလောကဓာတုပရိယာပန္န (တိ) [ကေလောကဓာတု+ပရိယာပန္န] တစ်ခုသော လောကဓာတ်၌ အကျုံးဝင်သော။ စတုဗ္ဗိ-

ဓေဟိ ဒီပေဟိ ဝိဘူသိတာ ကေလောက-ဓာတုပရိယာပန္နာ။ သီ၊ဋီ၊သစ်၊၂။၂၃၄။

ကေလောမ (ပု) [ကေ+လောမ] တစ်ခုသော အမွေး၊ မွေးညှင်းတစ်ပင်။ ဒသဗလသ သရီရေ ကေလောမမှိ ကမ္ပေတုံ နာသက္ခိ။ ဗုဒ္ဓဝံ၊ဋ္ဌ။၂၂၁။

ကေလောဟိတ (တိ) [ကေ+လောဟိတ] တစ်ခဲနက်သွေးရှိသော၊ သွေးချင်းချင်းနီရဲသော။ စက်မော ကေလောဟိတောဝ အဟောသိ။ အံ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၈၅။ (-ဇာ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၁။)

ကေလောဟိတဗဒ္ဓ(သမ္ဗဒ္ဓ) (တိ) [ကေ+လောဟိတ+သမ္ဗဒ္ဓ] တူသော သွေးစပ်ခြင်းဖြင့် တော်စပ်သော၊သူ (သွေးရင်းသားချင်း)။ သာလောဟိတာတိ ကေလောဟိတဗဒ္ဓါ (ကေလောဟိတသမ္ဗဒ္ဓါ) ပိတိပိတာမဟာ-ဒယော။ အံ၊ဋ္ဌ၊၃။၃၂၂။ မ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၆၄။ ကေ-လောဟိတဗဒ္ဓါတိ ကေန သမာနေန လောဟိတသမ္ဗန္ဓေန သမ္ဗဒ္ဓါ။ အံ၊ဋီ၊၃။၃၄၄။ မ၊ဋီ၊၂။၂၆၂။

ကေလောဟိတသမ္ဗန္ဓ (တိ) [ကေ+လောဟိတ+သမ္ဗန္ဓ] တူသောသွေးစပ်ခြင်းဖြင့် တော်စပ်သော၊သူ(ဆွေမျိုးသားချင်း)။ ဗန္ဓဝါတိ ကေလောဟိတသမ္ဗန္ဓာ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၅။၃၆၆။

ကေဝံသဇ (တိ) [ကေဝံသ+ဇန+ကွိ] တူသော အနွယ်၌ ဖြစ်သော၊သူ။ ဂေါတ္တန္တိ ဟိ ကေ-ဝံသဇာနံ သမာနာ သမညာ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋီ၊၂။ ၄၈၄။

ကေဝံသဇာတ (တိ) [ကေဝံသ+ဇာတ] တူသော အနွယ်၌ ဖြစ်သော၊သူ။ သဂေါ-တ္တေဟိတိ သမာနဂေါတ္တေဟိ၊ ကေဝံသ-ဇာတေဟိတိ အတ္ထော။ သာရတ္ထ၊၂။၃၂၇။

ကေဝဂ္ဂ (ပု) [ကေ+ဝဂ္ဂ] တစ်ခုသောအပေါင်း အစု၊ တစ်ဝဂ်။ (ကြို၊ဝိ) တစ်ပေါင်းတစ်စည်း တည်း။ အပ္ပမှိ စေတိ ကေဝဂ္ဂဒ္ဓိဝဂ္ဂမတ္တမှိ။ ဓမ္မ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၀၂။ ဒသ ဒသ စီဝရပဋိဝီသေ ကေဝဂ္ဂံ ဗန္ဓိတ္တာ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၃။၄၀၅။

ကေဝစန (နဲ) [ကေ+ဝစန] (၁) တစ်ခုသော စကား၊ စကားတစ်ခွန်း။ (၂) ကေဝုစ် ဝိဘတ်။ (၃) တစ်ခုကိုဆိုခြင်း။ (တိ)(၄) ကေဝုစ် ဝိဘတ်ရှိသော။ (၅) တူသောစကားရှိသော၊သူ။ (၁) တစ်ခုသောစကား၊ စကားတစ်ခွန်း။ ထေရောပိ ကေဝစနေနေဝ ဥဒကံ ဩတရိ။ ဓမ္မ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၆၃။

(၂) ကေဝုစ်ဝိဘတ်။ ပါဒါနံ ဓောတံ ဥဒကနိဿေကန္တိ ... ဗဟုဝစနသ ကေဝစနံ ဝေဒိတဗ္ဗံ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၄။၃၄၇။ ဥဗ္ဗာ-ဟနတ္ထေပိ ကေဝစနမိစ္ဆန္တိ။ သီ၊ဋီ၊သစ်၊၁။ ၂၃၃။ (-ပဋိသံ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၅။ ပါစိတ်၊ယော။ ၂၁၃-၄။) ကေဿတ္ထသ ဝစနံ ကေဝစနံ။ နိတိ၊ပဒ။၂၂။ ကေသ္မိ အတ္ထေ ပဝတ္တံ ဝစနံ ကေဝစနံ။ နိရုတ္တိ။၅၆။

(၃) တစ်ခုကို ဆိုခြင်း။ ကေဝစနိစ္ဆာ-ထောင့်ကွင်းကြည့်။ (တိ)(၄) ကေဝုစ် ဝိဘတ်ရှိသော။ ဥဒါနဂါထန္တိ ဇာတိယာ ကေဝစနံ။ သီ၊ဋီ၊သစ်၊၁။၈၆။ (၅) တူသော စကားရှိသော၊သူ။ သမဂ္ဂါတိ ကာယေန စ ဝါစာယ စ ကေသန္နိပါတာ ကေဝစနာ

သမဂ္ဂါ ဟောထ။ ဒီ၊ဌ၊၂။၂၀၀။ (-ဒီ၊ဌ၊၃။ ၁၆၅။) ဝါစာယ ကေဝစနာ အဘိန္နဝစနာ။ ဒီ၊ဋီ၊၂။၁၉၁။ ကေဝစနေဟီတိ ဝိရောဓာ-ဘာဝေန သမာနဝစနေဟိ။ ဒီ၊ဋီ၊၃။၁၆၆။

ကေဝစနကရဏ (နဲ) [ကေဝစန+ကရဏ] ကေဝုစ်ဝိဘတ်ရှိသည်ကိုပြုခြင်း။ပရိဝါရေ ကေဝစနကရဏတော။ ဝဇိရ။၄၈၈။

ကေဝစနနိဒ္ဒေသ (ပု) [ကေဝစန+နိဒ္ဒေသ] ကေဝုစ်ဝိဘတ်ဖြင့်ညွှန်ပြခြင်း။ ယံ ယံ ဝါ ပန အာရဗ္ဘာတိ ကေဝစနနိဒ္ဒေသံ ကတ္ဝာ။ မူလဋီ၊၃။၁၈၀။ (-အဘိ၊ဌ၊၂။၁၆၉။)

ကေဝစနန္တ (တိ) [ကေဝစန+အန္တ] ကေဝုစ်ဝိဘတ် အဆုံးရှိသော။ သဟဿသဒ္ဒဿ ကေဝစနန္တတာယ "ဘိက္ခုသဟဿာ"တိ ဝတ္ဝာ။ ဝိမတိ၊၁။၉၄။

ကေဝစနပွယောဂ (ပု) [ကေဝစန+ပယောဂ] ကေဝုစ်ဝိဘတ်နှင့်ယှဉ်ခြင်း။ တဿ အတ္ထဿ ကေတ္တံ သန္ဓာယ "တဿ မေ"တိ ကေစနပွယောဂေါ ကတော။ ထေရ၊ဌ၊၁။ ၁၈၀။

ကေဝစနဘုမ္မ (တိ) [ကေဝစန+ဘုမ္မ] ကေဝုစ်သတ္တမီဝိဘတ်ရှိသော။ ဥပပတ္တေသိယေတိ စတူသုပိ ပဒေသု ဗဟုဝစနဘုမ္မတ္ထေ ကေ-ဝစနဘုမ္မံ။ အဘိ၊ဌ၊၃။၂၁၉။

ကေဝစနသောတ (ပု) [ကေဝစန+သောတ] ကေဝုစ်ဝိဘတ်-ရှိ-ဖြင့်ဆိုအပ်-သောအယဉ်၊ ကေဝုစ်အယဉ်။ ကေဝစနသောတေ ပတိ-တတ္တာ ပန ပေါတ္ထကေသု ကေဝစနေန လိခိတံ။ ပဋိသံ၊ဌ၊၂။၃၇။

ကေဝစနာဒေသ (ပု) [ကေဝစန+အာဒေသ] ကေဝုစ်ဝိဘတ်အပြု၊ ဗဟုဝစနဿ ဟေသ ကေဝစနာဒေသော။ အဘိ၊ဌ၊၃။၄၃၆။

ကေဝစနိစ္ဆာ (ထီ) [ကေဝစန+ဣစ္ဆာ] တစ်ခုကို ဆိုခြင်း၌ အလိုဆန္ဒ၊ တစ်ခုကို ဆိုလိုခြင်း။ အထ ဝါ အတ္တဘရဿာတိ ကေ-ဝစနိစ္ဆာယ အတ္တဘာဝသခ်ါတံ ကေံယေဝ ဣမံ အတ္တာနံ ဘရတိ၊ နဣတော ပရံ အည်။ ဥဒါန၊ဌ။၁၈၁။

ကေဝဇ္ဇိကဗြဟ္မဒတ္တ (ပု) [ကေဝဇ္ဇိက+ဗြဟ္မဒတ္တ] ကေဝဇ္ဇိကဗြဟ္မဒတ်(မင်း)။ အတီတေ ကိရ ကေဝဇ္ဇိကဗြဟ္မဒတ္တော နာမ ရာဇာ အ-ဟောသိ။ သုတ္တနိ၊ဌ၊၁။၇၄။

ကေဝဋ္ဋ (တိ) [ကေ+ဝဋ္ဋ] (၁) တစ်လွန်းရှိသောကြိုး၊ တစ်လွန်းတင်ကြိုး။ (၂) တစ်ချောင်းသောကြိုးလုံးရှိသော၊ တစ်ချောင်းသော ကြိုးဖြင့် ကွင်းထိုး၍ပြုအပ်သော၊ (ခါးပန်းကြိုး)။ **(၁)** ဝါကေ စ နာဋ္ဌိကေရ-ဟီရေ စ ဝဋ္ဋေတွာ ကတာ ကေဝဋ္ဋာ ဝါ။ ဒွိဝဋ္ဋါ ဝါ သံဃဿ သန္တကာ ဂရုဘဏ္ဍံ။ ကခ်။၂၆၂။ **(၂)** ကေရဇူက-ကြည့်။

ကေဝဏမုခ (နဲ) [ကေဝဏ+မုခ] တစ်ခုသော-အမာ-အနာ-ဝ။ တဿ ကေဝဏမုခေပိ ဥပွန္နဿ ဒုက္ခဿ ပမာဏံ နတ္ထိ။ မ၊ဌ၊ ၁။၂၁၇။

ကေဝဏ္ဍ (တိ) [ကေ+ဝဏ္ဍ] တစ်ခုတည်း-တစ်မျိုးတည်း-တူ-သော အဆင်းရှိသော။

သဗ္ဗာ ဆာယာ ကေဝဏ္ဏာဝ ဟောန္တိ။ ဇာ၊ ဋ္ဌ၊၄၊၃၀၃။ (-ဝိ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၅၁။ ဝိမတိ၊၁။၁၆၎။)

ကေဝဏ္ဍသုတ္တ (နာ) [ကေဝဏ္ဍ+သုတ္တ] တူ-သော အဆင်းရှိသောချည်။ ကေဝဏ္ဍ-သုတ္တေန ပနေတ္ထ ယေနကေနစိ သိဗ္ဗိတုံ ဝဋ္ဋတိ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၅၃။

ကေဝတ္ထ (နာ) [ကေ+ဝတ္ထ] (၁) တစ်ခုသော အဝတ်၊ အဝတ်တစ်ထည်။ (တိ)(၂) အဝတ်တစ်ထည်-ရှိ-ဝတ်-သော၊ ခါးဝတ်-ထမီ-သင်းပိုင်-တစ်ထည်ကိုသာဝတ်သော၊သူ။ **(၁)** အောက်ပုဒ်ထောင့်ကွင်းကြည့်။ **(တိ)** **(၂)** တာ ကေဝတ္ထာ ဒိသွာ ရာဇာ ပုစ္ဆိ "ကုဟိ ဝေါ ဥတ္တရာသဂ်ါ"တိ။ ဓမ္မ၊ဋ္ဌ၊၁။ ၁၄၀။ ကေဝတ္ထောတိပိ ကေစိ၊ ဥတ္တရာ-သဂ်ီ အပနေတ္ထာ ဋ္ဌိတောတိ ကိရတ္ထော။ ဝဇိရ။၅၇၅။ (-ဒီ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၉၁။)

ကေဝတ္ထနိဝတ္ထ (တိ) [ကေဝတ္ထ+နိဝတ္ထ] တစ်ခုသောအဝတ်ကို ဝတ်သော၊သူ။ ကေစ္စဝ-သန-ကြည့်။

ကေဝတ္ထု (နာ) [ကေ+ဝတ္ထု] (၁) တစ်ခုသော-အကြောင်းအရာ-ဝတ္ထု။ (၂) တစ်ခုသော-တည်ရာ-အရကောက်အနက်။ **(၁)** သမ္မ-ဟုလာ ကေ ကေဝတ္ထုနာ စောဒေန္တိ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၆၂။ **(၂)** ယဿ ပုဂ္ဂလဿ ကိဉ္စိ ရူပါဒိသု ကေဝတ္ထုမ္ဖိ "မမေတ"န္တိ တဏှာယ ပရိဂ္ဂဟိတဘာဝေန နာ ဟောတိ။ ဥဒါန၊ ဋ္ဌ။ ၁၀၂။ (-အဘိ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၄၀။) ကေဝတ္ထု ပရိဂ္ဂဟ- ထောင့်ကွင်းလည်းကြည့်။

ကေဝတ္ထုအဓိဋ္ဌာန (တိ) [ကေဝတ္ထု+အဓိဋ္ဌာန] တစ်ခုသောဝတ္ထုလျှင်တည်ရာရှိသော။ ဧ-ကာဓရ-ကြည့်။

ကေဝတ္ထုက (တိ) [ကေ+ဝတ္ထု+က] (၁) တစ်ခုသော-တစ်ခုတစ်ခုသော- (စကျွစသော) မှီရာဝတ္ထုရှိသော။ (၂) တစ်ခုသော-တစ်ခုတည်းသာဖြစ်သော-မှီရာဝတ္ထုရှိသော။ (၃) တစ်ခုတည်းသော-တူသော-အကြောင်းဝတ္ထုရှိသော။

(၁)(၂) နနု အတ္ထိ ကေစိ ဓမ္မာ ကေဟိစိ ဓမ္မေဟိ သဟဂတာ သဟဇာတာ သံသဋ္ဌာ ကေ့ပ္ပါဒါ ကေဝတ္ထုကာ ကော-ရမ္ဗဏာ။ အဘိ၊က။၂၅၂။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၁။၈၄။ ဧကံ မဟာဘူတံ သေသမဟာဘူတော၀ါဒ-ရူပါနံ နိဿယပစ္စယော ဟောတိတိ တေန တာနိ ကေဝတ္ထုကာနီတိ, စက္ခာဒိနိဿယ-ဘူတာနိ ဝါ ဘူတာနိ ကေ့ ဝတ္ထု တေသု သန္နိဿိတန္တိ ကေဝတ္ထုကာနိ။ မူလဋီ၊၁။၃၃။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋီ၊၂။၂၈၄။ တတ္ထ ပုရိမဝိကပ္ပေ ကေ့ ဝတ္ထု နိဿယော တေသန္တိ ယောဇနာ။ န ကေ့ယေဝ ဝတ္ထူတိ။ ... ဒုတိယဝိကပ္ပေ ပန ကေ့ယေဝ ဝတ္ထု တေသု နိဿိတန္တိ ယောဇနာ။ အနုဋီ၊၁။၄၀။ ကေကံ ဝတ္ထု နိဿယော တေသန္တိ တထာ။...ကေ့ ဝတ္ထု တေသူတိ ကေဝတ္ထုကာနိ။ မဓု။၉၀။ တေ နိယမတော ကေဝတ္ထုကာယေ၀ါတိ ဒဿ-နတ္ထံ ကေဝတ္ထုကဂ္ဂဟဏံ။ ဝိဘာဝိနီ။၁၀၄။

(၃) ကတိနဥ္စေ၀ အနာပတ္တိ၊ သဗ္ဗေသံ ကေဝတ္ထုကာ။ ဝိ၊၅။၃၆၈။ (-ကင်။၃၀၅။)

ကေဝတ္ထုကဂ္ဂဟဏ (နာ) [ကေဝတ္ထုက + ဂဟဏ] ကေဝတ္ထုက-သဒ္ဒါ။ အဂက် ပုဒ်ကြည့်။

ကေဝတ္ထုကတာ (ထီ) [ကေဝတ္ထုက+တာ] တစ်ခုတည်း-သာဖြစ်သော-တူသော-မှီရာရှိသည်၏ အဖြစ်၊ တစ်ခုသောဝတ္ထုကို မှီ၍ဖြစ်ခြင်း။ ကေံယေဝ ဝတ္ထုံ နိဿာယ ပဝတ္တိ ကေဝတ္ထုကတာ။ မဋီ၊ ၂။ ၂၆၂။

ကေဝတ္ထုဒီပန (ထီ၊နာ) [ကေဝတ္ထု+ဒီပန] တစ်ခုသော-အကြောင်းအရာ-ဝတ္ထုကိုအကျယ်ပြခြင်း။ တတြာယံ ကေဝတ္ထုဒီပနာ။ ဝိ၊ ဋ္ဌ၊ ၂။ ၆၈။

ကေဝတ္ထုပရိဒီပန (ထီ၊နာ) [ကေဝတ္ထု+ပရိဒီပန] တစ်ခုသော-အကြောင်းအရာ-ဝတ္ထုကို အကျယ်ပြခြင်း။ တတြိဒံ ကေဝတ္ထုပရိဒီပနံ။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊ ၂။ ၄၇၀။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၁။ ၂၈၄။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၂။ ၂၇၀။ သာရတ္ထ၊ ၂။ ၂၄၈။

ကေဝတ္ထုပရိဂ္ဂဟ (ပု) [ကေဝတ္ထု+ပရိဂ္ဂဟ] တစ်ခုသောတည်ရာအရကောက်အနက်ကို ယူခြင်း။ ဣမာနိ စတ္တာရိ ပဒါနိ ပုစ္ဆိတာနိ၊ သော ကော ပညော။ ကသ္မာ၊ ကေဝတ္ထုပရိဂ္ဂဟာ။ နေတ္တိ။၁၁။ ကေဝတ္ထုပရိဂ္ဂဟာတိ ကေဿ အဘိမေယျတ္ထဿ ဂဟဏတော။ နေတ္တိ၊ဋီ။၄၉။

ကေဝနသက္ထ (ပု) [ကေ+ဝနသက္ထ] တစ်ခုသောတောအုပ်။ သော ... ကေဝနသက္ထေ ဒွေ ဒိဝသာနိ န ဝသိ။ သုတ္တနိ၊ဋ္ဌ၊ ၂။ ၂၁၈။

ကေဝန္ဒနိယ (တိ) [ကေဝန္ဒနာ+ဣက] တစ်ကြိမ်ရှိခိုးခြင်းရှိသော၊ ကေဝန္ဒနိယ မည်သော၊သူ။ ဣတ္ထံ သုဒံ အာယသ္မာ ကေဝန္ဒနိယော ထေရော ဣမာ ဂါထာယော အဘာသိတ္ထ။ အပ၊၁။ ၂၄၄။

ဤမထေရ်သည် (၃၁)ကမ္ဘာထက်၌ ဝိပဿီဘုရား၌ရှင်အား ရွှင်လန်းဝမ်းမြောက်စွာ တစ်ကြိမ်ရှိခိုးခဲ့သော ကောင်းမှုကြောင့် ဒုဂ္ဂတိသို့မလားရောက်ဘဲ (၂၄)ကမ္ဘာ ထက်၌ နန္ဒမည်သောစကြဝတေး မင်းဖြစ်၍ ဤဘုရား၌ လက်ထက်၌ "ကေဝန္ဒနိယ" အမည်ဖြင့် ရဟန္တာအဖြစ်သို့ ရောက်တော်မူသည်။

ကေဝလယ (ပု) [ကေ+ဝလယ] တစ်ခုသော လက်ကောက်။ မယာပိ ကေဝလယသဒိသေန ဟုတ္တာ ပရံ အဝိစာရေတ္တာ အတ္တာနမေဝ ဝိစရန္တေန ဝသိတုံ ဝဋ္ဋတိ။ ဇာ၊ ဋ္ဌ၊၃၅၈။

ကေဝယ (ပု) [ကေ+ဝယ] (၁) တစ်ခုသော အရွယ်။ (တိ)(၂) တူသောအရွယ်ရှိသော၊သူ။ **(၁)** ဧဝံ အသင်္ကေန္တေန ကေဝယေပိ ရက္ခိတဗ္ဗောယေဝ။ ဓမ္မ၊ဋ္ဌ၊ ၂။ဧရ။ **(တိ)(၂)** မယ့် ခေါ ပန ပုတ္တော ဥဒါယီ ဒဿဗလေန သဒ္ဓိံ ကေဝယော သဟပံသုကီဠိကော။ အံ၊ ဋ္ဌ၊၁။ ၂၃၅။

ကေဝရက (တိ) [ကေ+ဝရက] တစ်ယောက်သော အကျမ်းဝင်သော၊သူ။ တမေကဝရကမ္ပိတိ ကေဝလ္လဘမ္ပိ။ ထေရီ။၄၂၅။ တမေကဝရကမ္ပိတိ ကေဝလ္လဘမ္ပိ။ ထေရီ၊ဋ္ဌ။ ၂၇၂။

ကေဝလဥ (တိ) [ကေ+ဝလဥ] တစ်ခုသော တံခါးပေါက်ဖြင့်-သုံးဆောင်-ဝင်ထွက်-အပ်သော၊ တံခါးတစ်ပေါက်ဖြင့် အတူတကွ-သုံးဆောင်-ဝင်ထွက်-နိုင်သော (အိမ်)။ တတ္ထယံ ကေကုလဿ ဃရံ ကေဝလဥ် ဟောတိ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၄။၉၀။ ကေဝလဥန္တိ ကေနဒ္ဓါရေန ဝလဥ်တဗ္ဗံ။ သာရတ္ထ၊၃။၄၀၆။ ကေဝလဥန္တိ ကေဒ္ဓါရေန သမာနပရိဘောဂံ။ ပါစိတ်၊ယော။၅၀၃။

ကေဝလ္လဘ (တိ) [ကေ+ဝလ္လဘ] တစ်ယေက်သော အကျွမ်းဝင်သော၊သူ။ ကေဝရက-ကြည့်။

ကေဝဝတ္ထာနာ (ထီ) [ကော+ဝဝတ္ထာနာ] (၁) တစ်ခုသောသဘောဖြင့်ပိုင်းခြားမှတ်သားခြင်း။ (၂) တစ်ပေါင်းတည်း-ရောနှော၍-ပိုင်းခြားမှတ်သားခြင်း။ **(၁)** အာရမ္ပဏအနွယေန၊ ဥဘော ကေဝဝတ္ထာနာ(ပဋိသံ။၅၆) တိ ... ဥဘိန္နံ ကေသဘာဝေနေဝ ဝဝတ္ထာပနံ။ ပဋိသံ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၂၄။ (ပါဋိတော်၌ ဆန်းဂိုဏ်းစောင့်ရန် "တ္ထ"ဟု ရဿဖြင့်ရှိသည်။) **(၂)** အောက်ပုဒ်ကြည့်။

ကေဝဝတ္ထာနတာ (ထီ) [ကေဝဝတ္ထာနာ+တာ] တစ်ခုတည်း၏အဖြစ်ဖြင့် ပိုင်းခြားမှတ်သားတတ်သည်၏အဖြစ်။(သျ)။ တစ်ခုတည်းပိုင်းခြားခြင်း။(ပြန်။) တစ်ပေါင်းတည်း-ရောနှော၍-ပိုင်းခြား မှတ်သားခြင်း။ ကာယမ္ပိစိတ္တမ္ပိ ကေဝဝတ္ထာနတာ။ ပဋိသံ။၃၊၁၀၇။ ကေဝဝတ္ထာနတာတိ ပုရိကမ္မစိတ္တေန ကေတော ဌပနတာယ စ ဒိဿမာနကာယေန အဒိဿမာနကာယေန ဝါ ဂန္တုကာမကာလေ ယထာယောဂံ ကာယဿပိ စိတ္တဿပိ မိဿီကရဏတာယ စာတိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။ ပဋိသံ၊ဋ္ဌ၊၁။၄၇။

ကေဝဿ (ပု၊နာ) [ကေ+ဝဿ] (၁) တစ်နှစ်၊ တစ်ဝါ။ (တိ)(၂) တစ်ဝါ-ရှိ-ရ-သော၊သူ။ **(၁)** တေန ဟိ ဒေဝ ကေဝဿံ ရဇ္ဇံ ဒေထ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၆။၁၂။ အောက်ပုဒ်ထောင့်ကွင်းလည်းကြည့်။ **(တိ)(၂)** ကေဝဿောဟံ ဘဂဝါ။ ဝိ၊၃။၂၈၆။ သော အဝဿီကဿ ဆဗ္ဗဿော အာစရိယမတ္တော၊ ဝေံ ကေဝဿဿ သတ္တဝဿော။ ဝိ၊သင်္ဂဟ။ ၄၅၃။

ကေဝဿီက (တိ) [ကေဝဿ+ဣက] (က) (အသက်) တစ်နှစ်ရှိသော၊သူ။ (တစ်နှစ်သား။) (ခ) တစ်ဝါ-ရှိ-ရ-သော၊သူ။ **(က)** ကေဝဿီကဒါရက-ကြည့်။ **(ခ)** ဥပသမ္ပဒါယ ကေဝဿီကော ဟုတ္တာ။ အံ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၁၁။ (-ဇာ၊ဋ္ဌ၊၇။၂၄၅။) ကေံ ဝဿံ ဧတိဿာတိ ကေဝဿီကာ။ ဇာ၊ဋ္ဌိ၊သစ်။

ကေဝဿီကကာလ (ပု) [ကေဝဿီက+ကာလ] တစ်ဝါ-ရှိ-ရ-သောအခါ။ သော ပဝါရေတ္တာ သဒ္ဓိဝိဟာရိကဿ ကေဝဿီကကာလေ ... ဒသဗလံ ပဿိတုံ အာဂတော။ အံ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၁၁။

ကေဝဿီကဒါရက (ပု) [ကေဝဿီက+ဒါရက] (အသက်)တစ်နှစ်ရှိသောကလေး။ ကေဝဿီကဒါရကာ နာမ ပူဝခဇ္ဇကံ ပိယာယန္တိ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၆။၆။

ကေဝသိကဗျဂ္ဃ (ပု) [ကေဝသိက+ဗျဂ္ဃ] (အသက်) တစ်နှစ်ရှိသော ကျား။ ပဗ္ဗတ-သာနုမှိ သုဇာတာ ကေဝသိကဗျဂ္ဃ-ပေါတိကာ ဝိယ ဝိလာသကုတ္တိယုတ္တာ။ ဇာ၊ ၌၊၆။၃၈၀။

ကေဝသိကဝေဋ္ဌဝဏ္ဏ (တိ) [ကေဝသိက ဝေဋ္ဌ+ဝဏ္ဏ] (အသက်) တစ်နှစ်ရှိသော ဝါးပင်၏ အဆင်း။ ကေဝသိကဝေဋ္ဌဝဏ္ဏ (အံ၊ဌ၊၂။၂၀၀)နွှိ ဇာတိတော ကေဝသာ-တိက္ကန္တဝေဋ္ဌဝဏ္ဏံ။ အံ၊ဋီ၊၂။၁၈၀။

ကေဝါကျ (နှ) [ကေ+ဝါကျ] တစ်ခုသော ဝါကျ၊ စကားတစ်ခွန်း။ ယာဝတာ အဓိပ္ပေတတ္ထ-ပရိယောသာနံ၊ တာဝတာ ကေဝါကျနွှိပိ ပဌနွှိ။ နေတ္တိ၊ဋီ။၃၅။ (-သီ၊ဋီ၊သစ်၊၂။၇၂။) သုဏန္တု ဘောန္တော မမ ကေဝါကျံ။ ပေတ။ ၁၉၀။

ကေဝါကျတာဓိပ္ပါယ (ပု) [ကေဝါကျတာ+အဓိ ပ္ပါယ] တစ်ခုသောဝါကျရှိသည်၏အဖြစ်၌ အလိုဆန္ဒ။ ကေစိ ပန ကေဝါကျတာဓိပ္ပါ-ယေန ... ပဌနွှိ။ ဥဒါန၊ဌ။၁၄၉။

ကေဝါစာ (ထီ) [ကော+ဝါစာ] စကားတစ် ခွန်း။ သုဏန္တု ဘောန္တော မမ ကေဝါစံ။ ဒီ၊၂။၁၃၇။ ကေဝါစမှိ ဒွိဝါစံ၊ ဘဏေယျ အနုကမ္ပကော။ ဇာ၊၂။၅၆။ သုတ္တနိ၊ဌ၊၂။၄၂။ ကေဝါစာပိ ဟိ အတ္ထနိဿိတာ သေယျာဝ။ ဓမ္မ၊ဌ၊၁။၄၀၈။ ကော ဂါထာပါဒေါ ကေ-ဝါစာ။ ဝိ၊ဌ၊၃။၁၈။

ကေဝါစိက (တိ) [ကော+ဝါစာ+ဣက] (၁) တစ်ခုသော စကား၊ စကား တစ်ခွန်း။ (၂) (ကုပဇ္ဇာယ နာနာစရိယအားဖြင့်) တပြိုင် နက်-အတူတကွ-တစ်ပေါင်းတည်း-ကမ္မ ဝါစာရွတ်ခြင်း။ (၃) စကားတစ်ခွန်းရှိသော၊ စကားတစ်ခွန်းဖြင့်ပြုအပ်သော (ဖိတ်မန် ခြင်း၊ ပဝါရဏာကံ)။ တစ်ကြိမ်ဖိတ်မန်ခြင်း -တစ်ကြိမ်ရွတ်ဆိုဖိတ်မန်ခြင်း-ရှိသော ပဝါ-ရဏာကံ။

(၁) နှ ကေဝါစိကမှိ ဘဏိတဗ္ဗံ မည-တိ(အံ၊၁။၅၆၂)တိ ... ကေဝစနမှိ ဝတ္တဗ္ဗံ နှ မညတိ။ အံ၊ဌ၊၂။၃၉၃။ (-ဇာ၊၁။၇၉။ ဇာ၊ဌ၊၂။၃၁၈။)

(၂) တိဏ္ဏံ ကေဝါစိကာ(ဝိ၊၅။၃၆၅)တိ အနုဇာနာမိ ဘိက္ခဝေ ဒွေ တယော ကော-နုဿာဝနေ ကာတုန္တိ ဝစနတော တိဏ္ဏံ ဇနာနံ ကုပဇ္ဇာယေန နာနာစရိယေန ကောနုဿာဝနာ ဝဋ္ဌတိ။ ဝိ၊ဌ၊၄။၂၂၉။ ကောနုဿာဝနာတိ ကေတောအနုဿာ-ဝနာ။ ပါစိတ်၊ယော။၆၂၆။ **(၃)** အနုဇာနာမိ ဘိက္ခဝေ ကေဝါစိကံ ပဝါရေတုံ။ ဝိ၊၃။၂၅၀။

ကေဝါဒ (ပု) [ကေ+ဝါဒ] (၁) တစ်ခုသော ဆိုခြင်း၊ စကားတစ်ခွန်း။ (၂) တစ်ခုသော အယူ။ (တိ)(၃) တူသောအယူရှိသော၊သူ။ **(၁)** ပုဗ္ဗေပါဟံ ဧတေ ကေဝါဒေနေဝ သ-မဂ္ဂေ အကာသိံ။ ဇာ၊ဌ၊၃။၂၀။ **(၂)** တေန ပန ကေဝါဒေ ပဝတ္တမာနေန စက္ခာဒီနံ အသဿတဘာဝါဝဗောဓော ဝိဒူသိတေ။ သီ၊ဋီ၊သစ်၊၁။၄၁၂။ **(တိ)(၃)** သဗ္ဗေ ကေ-ဝါဒါ အဟေသုံ။ အံ၊ဌ၊၂။၁၇၃။ (-အဘိ၊ ဌ၊၃။၁၀၈။ သာရတ္ထ၊၁။၁၁၈။)

ကေဝါဒီ (တိ) [ကေ+ဝဒ+ကီ] တစ်ပေါင်းတည်း-တစ်ပြိုင်နက်-ဆိုသောဝါသူ။ ပရိနာယကသမ္မန္နာ၊ သဟိတာ ကေဝါဒိနော။ ဇာဝ၁။၂၉၇။ ဇာဋ္ဌ၊၄။၃၄၆။

ကေဝါယာမ (ပု) [ကေ+ဝါယာမ] တစ်ခုတစ်ကြိမ်-သော လုံ့လ။ တသ္မိ ခဏေ ပါတုဘူတာ ကလလသခိါတာ ရူပသန္တတိ ပရိတ္တာ ဟောတိ ခုဒ္ဒကမက္ခိကာယ ကေဝါယာမေန ပါတဗ္ဗမတ္တာ။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၀။

ကေဝါရ (ပုဒ်းန) [ကေ+ဝါရ] တစ်-လှည့်-ကြိမ်။ ကေဝါရံ ယေ ဇာနန္တိ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၄။၉၈။ ကေဝါရန္တိ ကေသ္မိ ဒိဝသေ၊ အာဂမန-ဒိဝသေတိ အတ္ထော။ ပါစိတ်၊ယော။၅၀၈။ ပထဝီကသိဏသမာပတ္တိ ကေဝါရံ သမာပဇ္ဇန္တော။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၀၉။ ကေဝါရန္တိ သကိ်။ သီ၊ဋီ၊သစ်၊၂။၃၈၃။

ကေဝါရုပ္ပတ္တိ (ထိ) [ကေဝါရ+ဥပ္ပတ္တိ] တစ်-လှည့်-ကြိမ်-ဖြစ်ခြင်း။ တတော ကေဝါရုပ္ပတ္တိတော ဥပရိ ဥဒ္ဒံ ဝမိတုံ နာ အဒါသိ။ စရိယာ၊ဋ္ဌ။၁၃၄။

ကေဝါရမောတ (တိ) [ကေဝါရ+မောတ] တစ်ကြိမ်ဖွပ်လျှော်အပ်သော။ အဟတကပွါနန္တိ ကေဝါရမောတာနံ။ ဝိနယာလင်္ကာရဋီ၊ ၂။၃၇၅။

ကေဝါသ (ပု) [ကေ+ဝါသ] တစ်ယောက်ထီး-နေခြင်း။ ဂဏဝါသေ သံယဋ္ဌနာ၊ ကေဝါသေ အသံယဋ္ဌနာ။ သုတ္တနိ၊ဋ္ဌ၁။၈၅။ အပ၊ဋ္ဌ၁။၁၉၄။ (-စူဠဋီ၊ဋ္ဌ။၁၁၉။)

ကေဝါသနဝါသိတ (တိ) [ကေဝါသန+ဝါသိတ] အတူတကွလေ့လာပွားများအပ်သော အထုံဘာဝနာ ရှိသောဝါသူ။ ကေဝါသနဝါသိတာ (စူဠဋီ။၄၀)တိ အတိတဗုဒ္ဓသာသနေ တေန သဒ္ဒိ ဘာဝိတဘာဝနာ။ စူဠဋီ၊ဋ္ဌ။၈၊

ကေဝိ၀ (ထိ၊ပု) [ကေ+ဝိ၀] (၁) တစ်ခုသောအဘို့ အစု။ (တိ)(၂) တစ်ခုသောအပြားရှိသော။ **(၁)** ကေဝိ၀ေန ဝေဒနာက္ခန္ဓော ——ဖဿသမ္ဖယုတ္တော။ အဘိ၊ဝိ။၁၅။ ကေဝိ၀ေနာတိ ကေကောဋ္ဌာသေန။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၂။၃၃။ **(တိ)(၂)** တဲ့ ဟိ သီလဋ္ဌေန ကေဝိ၀မ်ိဳ။ သံ၊ဋီ၊၂။၄၈၃။

ကေဝိ၀သမုဿယ (ပု) [ကေဝိ၀+သမုဿယ] တစ်ခုသောအပြားရှိသောအပေါင်း။ အနေကဝိ၀သမုဿယေ, ကေဝိ၀သမုဿယေ စ ခန္ဓပဗန္ဓေန အဘိနိဝေသဘာဝတော။ သီ၊ဋီ၊သစ်၊၁။၄၁၃။

ကေဝိပန္နေ (တိ) [ကေ+ဝိပန္နေ] တစ်ခုသော (ပမာဏိက, ဒေသိတာပတ္တိက) အဂါ ချို့-ယွင်းသော။ သစေ ကေဝိပန္နာ သာ၊ ဂရုကံ ကေကံ သိယာ။ ဝိ၊ဝိနိစ္ဆယ၊ဂါထာ။၃၈၂။ ကေ၊ အဂံ ပကမာဏိကတ္တံ ဝါ ဒေသိတာ-ဝတ္ထုကတ္တံ ဝါ ဝိပန္နံ တေသာတိ ကေ-ဝိပန္နာ။ ဝိ၊ဝိနိစ္ဆယ၊ဋီ၊၁။၁၉၉။

ကေဝိပ္ပါရ (တိ) [ကေ+ဝိပ္ပါရ] တခဲနက်(အရောင်ဖြင့်) ပြန့်-ပြော-ရောပြွမ်း-သော၊ တူသောအဆင်းအစရှိသည်ဖြင့် ရောပြွမ်း-သော။ သဗ္ဗေသဉ္စိ တေသံ ကာယော ကေဝိပ္ပါရော၀ ဟောတိ။ အံ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၆၄။

ကေဝိပ္ပါရော(ပဋိသံ၊ဌ၊၁။၁၀၅)တိ ဝဏ္ဏာ-ဒိနာ သမာနဝဏ္ဏာဒိနာ ဝေါကိဏ္ဏော။ ပဋိသံ၊ဂံ။ ၂၁-၂၂။

ကေဝိဘတ္တိယုတ္တ (တိ) [ကေဝိဘတ္တိ+ယုတ္တ] တူသောဝိဘတ်နှင့်ယှဉ်သော။ ဒွိန္နံ ပဒါနံ ကေဝိဘတ္တိယုတ္တာနံ သမာနာဓိကရဏဘာ-ဝတော။ မူလဋီ၊၁။၅။

ကေဝိမာနဗ္ဘန္တရဂတ (တိ) [ကေဝိမာနဗ္ဘန္တရ+ဂတ] တစ်ခုသော ဗိမာန်အတွင်း-သို့ ရောက်-၌တည်နေ-သော၊သူ။ ကေဝိမာန-ဗ္ဘရဂတာ ဒွေ မဟာဗြဟ္မာနော ဝိယ။ ဥဒါန၊ဌ။၂၂၂။

ကေဝိသယ (တိ) [ကေ+ဝိသယ] တူသော အာရုံရှိသော။ ကေဇာတိ (၁) ကြည့်။

ကေဝိဟာရ (ပု) [ကေ+ဝိဟာရ] (၁) တစ်ခု တည်းသော ကျောင်း။ (၂) တစ်ခုသော-တိုက်ခန်း-အခန်း။ (၃) တစ်ယောက် တည်းနေခြင်း။

(၁) ဣစ္ဆတိ ဘဂဝါ တေန ဘိက္ခုနာ သဒ္ဓီ ကေဝိဟာရေ ဝတ္ထုံ။ ဝိ၊၃။၂၈၆။ ဥဒါန။၁၄၈။ (-ဝိ၊ဌ၊၃။၄၆။) ကေဝိဟာ-ရေတိ ကေဂန္ဓကုဋိယံ။ ဥဒါန၊ဌ။၂၈၃။ ကေဝိဟာရေတိ ကေသ္မီ သေနာသနေ။ သာရတ္ထ၊၃။၃၁။ (-ဝိ၊ဌ၊၄။၂၂၀။ ပါစိတ်၊ ယော။၆၁၉။)

(၂) ကေဝိဟာရေ(သံ၊၁။၂၅၀)တိ ကေသ္မီ ဂဗ္ဘေ။ သံ၊ဌ၊၂။၁၅။ **(၃)** ဣဓ ဘန္တေ အညတရော ဘိက္ခု ထေရနာမ-ကော ကေဝိဟာရီ ကေဝိဟာရဿ စ ဝဏ္ဏဝါဒီ။ သံ၊၁။၄၇၀။

ကေဝိဟာရက (တိ) [ကေဝိဟာရ+က] တစ်ခုသော ကျောင်းငယ်။ ကေဝိဟာရကေ(ခုဒ္ဒ သိက္ခာ၊ဂါထာ။၁၆၃)တိ သဝနူပစာရေ ခုဒ္ဒ-ကဝိဟာရေ၊ နမဟာဝိဟာရေ။ ကုစ္ဆိတ-တ္ထေ ဟိ ကပစ္စယော။ ခုဒ္ဒသိက္ခာ၊ဋီ၊သစ်။ ၃၃၅။

ကေဝိဟာရသုခ (နဲ) [ကေဝိဟာရ+သုခ] တစ်ယောက်တည်းနေခြင်းကြောင့် ရအပ်သော ချမ်းသာ၊ ဈာန်ချမ်းသာ။ ဂဏံ ဝိဝဇ္ဇေတ္ဒာ ကေဝိဟာရသုခေန ဈာနသုခေန ယထာ-ဘိရန္တံ ဝိဟရံ အရညေ။ သုတ္တနိ၊ဌ၊၁။၉၂။

ကေဝိဟာရိက (တိ) [ကေဝိဟာရ+ဣက] (က) တစ်ယောက်တည်းနေခြင်းရှိသော၊သူ။ (ခ) ကေဝိဟာရိက မည်သော၊သူ(ထေရ်)။ **(က)** တတော ပဌာယ မဟာဇနော ကေ-ဝိဟာရိကမေဝ ပတ္ထေသိ။ ဓမ္မ၊ဌ၊၂။၂၉၅။

(ခ) ဣတ္ထံ သုဒံ အာယသ္မာ ကေဝိ-ဟာရိကော ထေရော ဣမာ ဂါထာယော အဘာသိတ္ထ။ အပ၊၂။၁၇။

ကဿပဘုရားရှင်လက်ထက်တော် အခါက ရဟန်းဝတ်၍ တော၌တစ်ပါးတည်း သီတင်းသုံးခဲ့သော ရဟန်းသည် ဤဘုရား ရှင်လက်ထက်တော်၌လည်း တစ်ပါးတည်း နေလျက် "ကေဝိဟာရိက" အမည်ဖြင့် ရဟန္တာအဖြစ်သို့ ရောက်တော်မူသည်။ အ ပ၊၂။၁၆-၇။

ကဝိဟာရီတွေ့ရ (ပု) [ကဝိဟာရီ+ထေရ] တစ်ယောက်တည်း နေလေ့ရှိသောထေရ်၊ ကဝိဟာရီ ထေရ်။ ကောသနန္တိ ဣမံ ဓမ္မဒေသနံ သတ္ထာ ဇေတဝနေ ဝိဟရန္တော ကဝိဟာရိတွေ့ရံ နာမ အာရဗ္ဘ ကထေသိ။ ဓမ္မ၊၄၊၂။ ၂၉၄။

ထိုမထေရ်သည် ရဟန်းများစွာ အလယ်၌ နေကြားသော်လည်း မူလကမ္မဋ္ဌာန်းကို မစွန့်ဘဲ နှလုံးသွင်းလျက် အိပ်ခြင်း, နေခြင်း, သွားခြင်း, ထိုင်ခြင်းဟူသော တစ်ပါးတည်းအိပ်ခြင်းဖြင့်အိပ်၏။ တစ်ပါးတည်း ထိုင်ခြင်းဖြင့်ထိုင်၏၊ တစ်ပါးတည်း စင်္ကြံသွားခြင်းဖြင့်သွား၏။ တစ်ပါးတည်း ရပ်ခြင်းဖြင့် ရပ်တည်၏၊ ထို့ကြောင့် "တစ်ပါးတည်းအိပ်၏" စသည်ဖြင့် ပရိသတ် လေးပါး၌ထင်ရှားသည်၊ ဘုရားရှင်အား လျှောက်ထားသောအခါ ဘုရားရှင်သည် သာဓုခေါ်တော်မူ၍ "ကောသနံ ကသေယျံ" အစရှိသော ဒေသနာကို ဟောတော်မူသည်၊ ဒေသနာ၏အဆုံး၌ များစွာသောလူတို့ သောတာပတ္တိဖိုလ် အစရှိသည်သို့ ရောက်ကြသည်။ ဓမ္မ၊၄၊၂။ ၂၉၄-၅။ အထက်ပုဒ်လည်းကြည့်။

ကဝိဟာရီယတွေ့ရ (ပု) [ကဝိဟာရီယ+ထေရ] တစ်ယောက်တည်း နေလေ့ရှိသောထေရ်၊ ကဝိဟာရီယ ထေရ်။ ပုရတော ပစ္ဆတော ဝါတိအာဒိကာ အာယသ္မတော ကဝိဟာရီယတွေ့ရသဿ ဂါထာ။ ထေရ၊ ၄၊၂။ ၁၇၄။

ရှေးဘုရားတို့၌ ကောင်းမှုပြုခဲ့သော အမျိုးကောင်းသားတစ်ယောက်သည် ကဿပဘုရားရှင် ပွင့်တော်မူချိန်၌ ရဟန်းပြုကာ ဆိတ်ငြိမ်ရာတောအရပ်၌ သီတင်းသုံးတော်မူသည်၊ ဤဂေါတမဘုရားရှင်၏ သာသနာတော်၌မမွာသောကမင်း၏ညီငယ် "တိဿ" မည်သောမင်းသား ဖြစ်၍ မမွာသောကမင်း၏တစ်ခုသောဥပါယ်တမည်ကြောင့် သာသနာတော်၌ ကြည်ဖြူကာ ယောနကမဟာဓမ္မရက္ခိတ မထေရ်ထံ ရဟန်းပြုခဲ့လေသည်၊ မမွာသောကမင်း၏တူ, သဃ်မိတ္တာ၏ ခင်ပွန်းဖြစ်သော အဂ္ဂိဗြဟ္မ မင်းသားသည်လည်း တိဿမင်းသားကို အတုလိုက်၍ ရဟန်းပြုခဲ့လေသည်၊ တိဿမထေရ်သည် တောအရပ်သို့ ခိုဝင်၍ ရဟန်းတရားပွားများလျက် ဥပဇ္ဈာယ်ဆရာနှင့်အတူ ကလိင်္ဂတိုင်းသို့ ကြွရောဝယ် ခြေ၌ အရေပြားနာဖြစ်ရာတွင် ထိုရောဂါကိုပင် မကုသဘဲ ရဟန်းတရားကိုသာ ပွားများတော်မူခဲ့လေသည်၊ ရဟန္တာအဖြစ်သို့ ရောက်သောအခါ မမွာသောကမင်းက ထိုအရပ်၌ ဘောဇကဂိရိကျောင်းကို ဆောက်လုပ်လှူဒါန်း၍ မထေရ်အား သီတင်းသုံးစေသည်၊ ထိုကျောင်း၌ပင် ပရိနိဗ္ဗန် ဝင်စံတော်မူသည်။ (အကျယ်ကို အပ၊ ၄၊၂။ ၁၇၄-၈-ကြည့်။)

ကဝိဟာရီ (တိ) [ကေ+ဝိဟာရီ] တစ်ယောက်တည်း နေလေ့ရှိသော၊သူ (ထေရ်)။ ကိ-တ္တာဝတာ နု ခေါ ဘန္တေ ကဝိဟာရီ ဟောတိ။ သံ၊၂။ ၂၆၃။ (-ထေရ။ ၃၀၁။ ထေရ၊၄၊၂။ ၁၇၄။)

ကဝိထိ (ထိ) [ကော+ဝိထိ] (၁) တစ်ခုသော လမ်း။ (၂) တစ်ခုသောလမ်းနှင့်တူသော ဝိထိ၊ တစ်ဝိထိ။ (အာရုံတစ်ခုတည်း၌ အာဝဇ္ဇန်းစိတ်တစ်ခုပါဝင်သော စိတ်အစဉ်။) (၁) အောက်ပုဒ်ထောင့်ကွင်း ကြည့်။ (၂) ကဝိထိယဉ္စ ပဉ္စဝိညာဏသမင္ဂိစ္ဆနာနံ ... သမ္မယုတ္တာတာ အာပဇ္ဇေယျ။ မူလဋီ၊၁။၃၇။ ကဝိထိ နာမ ကောရမ္မဏကောဝဇ္ဇနေ ပဝတ္တာ စိတ္တာသန္တတိ၊ သာ စ ဝိထိသဒိသ-တ္တာ ဝိထိ နာမ ဇာတိ။ မဓု၊၁။၈၉။

ကဝိထိဝါသီ (တိ) [ကဝိထိ+ဝသ+ကီ] တစ်ခုသောလမ်း-တစ်လမ်းတည်း-၌ နေသော၊ သူ။ တေန ဟိ ကဝိထိဝါသိနံ ပဟော-နကံ ကတ္တာ ပစာမိ။ ဇာ၊၄၅၊၅၁၀။

ကဝိရ (တိ) [ကေ+ဝိရ] အတုမရှိသော လုံ့လရှိသော၊သူ(မြတ်စွာဘုရား)။ ကေ-ဝိရော အသဒိသော၊ မေတ္တာကရုဏာသ-ဆ္ဆယော။ အပ၊၁။၃၇၉။

ကဝိသံ (ထီ) [ကေ+ဝိသံ] နှစ်ဆယ့်တစ်ခု။ နဝ စ ကောဋိသတာနိ ကဝိသဆ္ဆ ကော-ဋိယော သဋ္ဌိ စ ဝဿသတသဟဿာနိ။ အဘိ၊၀။၄၃၉။ (-ပဋ္ဌာန၊၅။၃၃၁။)

ကဝိသ (တိ) [(ကေ+ဝိသတိ=) ကဝိသတိ +အ(၃)။ တိ-ချေ။ မောဂ်၊၄။၅၁။ ကဝိသ +ဋ္ဌ။ ကဒ်၊မဟာဋီ။] (၁) နှစ်ဆယ့် တစ်ခုမြောက်ဖြစ်သော။ (၂) နှစ်ဆယ့် တစ်ခုအပိုအလွန်ရှိသော။ (၁) ကဝိသေ ဥပ္ပန္နေ မူလစီဝရေ ပစ္စာသာစီဝရံ ဥပ္ပဇ္ဇတိ၊ နဝါဟာ ကာရေတဗ္ဗံ။ ဝိ၊၁။၃၀၅။ ကေ-

(အလိုရှိအပ် နှစ်သက်အပ်သော ရူပါရုံ စသည်ကို အလွန်နှစ်သက်သော အလွန် ပြောဆိုသော ရဟန်းအား အလွန်နှစ်သက်မှု ဖြစ်လတ်သော် ပြင်းစွာစွဲလမ်းမှုဖြစ်၏ ပြင်း စွာစွဲလမ်းမှုရှိလတ်သော် စပ်ယှဉ် နှောင်ဖွဲ့မှု ဖြစ်၏၊ နှစ်သက်မှုသံယောဇဉ် နှောင်ကြိုး အချည်ခံရသော ရဟန်းကို "အဖော်နှင့် နေသူ"ဟု ဆိုအပ်၏။ လူသံ လူနှံ့မရှိသော လူသူကင်းဆိတ်၍ အလွန်ဝေးသော တော အရပ်၌ နေပြားသော်လည်း "အဖော်နှင့် နေသူ"ဟုပင် ဆိုအပ်၏။ အကြောင်းကား-တဏှာသည် ထိုရဟန်း၏ အဖော်မည်၏။ ထိုရဟန်းသည် အဖော်မည်သော တဏှာကို မပယ်အပ်သေးသောကြောင့်တည်း။ အလို ရှိအပ် နှစ်သက်အပ်သော ရူပါရုံ စသည်ကို မနှစ်သက်သော မပြောဆိုသော ရဟန်း အား နှစ်သက်မှု ချုပ်ငြိမ်း၏၊ နှစ်သက်မှု မရှိသော် ပြင်းစွာစွဲလမ်းမှုမရှိ၊ ပြင်းစွာစွဲ လမ်းမှုမရှိသော် စပ်ယှဉ် နှောင်ဖွဲ့မှု မဖြစ်။ နှစ်သက်မှုသံယောဇဉ် နှောင်ကြိုး အချည် မခံရသော ရဟန်းကို "ကဝိဟာရီ=တစ် ယောက်တည်းနေသူ"ဟု ဆိုအပ်၏။ ဤ ရဟန်းသည် ရဟန်း, ရဟန်းမိန်းမ, ဥပါ သကာ, ဥပါသိကာ, မင်း, မင်းအမတ်, တိတ္ထိ စသည်တို့နှင့်ရောနှောလျက် ရွာနီး ကျောင်း၌ နေစေကာမူ "တစ်ယောက် တည်းနေသူ"ဟု ပင် ဆိုအပ်၏။ အကြောင်း ကား-ထိုရဟန်းသည် အဖော်မည်သော တဏှာကို ပယ်အပ်သော ကြောင့်တည်း။ အကျယ်ကို- သံ၊၂။၂၆၃-၄-ကြည့်။)

ဝီသဒ္ဓါဝီသေသု (ကခါ။၂၈၀)တိ ကေဝီသနှုံ ပူရဏံ ကေဝီသံ၊ တထာ ဒ္ဓါဝီသံ။ ကတရ-ပစ္စယောတိ စေ။ ဋပစ္စယော။ ကခါ၊မဟာဋီ၊ ၄။၂၂၅။ အောက်ပုဒ်ထောင့်ကွင်းလည်း ကြည့်။ (၂) ကေဝီသသတ-မူကွဲကြည့်။

ကေဝီသ (တိ) [ကေဝီသ+အဟ] နှစ်ဆယ့်တစ်ခုမြောက်ဖြစ်သောနေ့၊ နှစ်ဆယ့်တစ်ရက်နေ့။ ကောဒသ[၃] ကြည့်။

ကေဝီသတိ (ထီ) [ကေ+ဝီသတိ] နှစ်ဆယ့်တစ်-ခု-ပါး။ ကတမာနိ ကေဝီသတိ ဝိမုတ္တိသုခေ ဉာဏာနိ။ ပဋိသံ။၁၉၇။ ကုရုနှိယံ ပန ယတ္ထ ကေဝီသတိ ဘိက္ခူ နိသီဒိတုံ န သက္ကောန္တီတိ ဝုတ္တံ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၄။၂၄၈။ (-ပဋ္ဌာန၊၅။၃၀၀။)

ကေဝီသတိကွတ္တုံ (ဗျ) [ကေဝီသတိ+ကွတ္တုံ] နှစ်ဆယ့်တစ်ကြိမ်။ ကေဝီသတိကွတ္တုံ၊ခူ၊ စက္ကတ္တီ ဘဝိဿတိ။ အပ၊၁။၆၈။

ကေဝီသတိနြှိယ (နှ) [ကေဝီသတိ+ဣနြှိယ] နှစ်ဆယ့်တစ်ပါးသော ဣနြှေ။ ကေဝီသ-တိနြှိယာ နော စိတ္တာ။ အဘိ၊ဝိ။၁၃၈။

ကေဝီသတိယူပ (ပု) [ကေဝီသတိ+ယူပ] နှစ်ဆယ့်တစ်ခုသော ယဇ်။ ဒွီဟိ ပရိယညေဟိ ယဇိတဗ္ဗဿ ကေဝီသတိယူပဿ ... ယညဿေတံ အဓိဝစနံ။ အံ၊ဋ္ဌ၊၂။၃၀၁။

ကေဝီသတိဝဿ (တိ) [ကေဝီသတိ+ဝဿ] နှစ်ဆယ့်တစ်နှစ်ရှိသော၊သူ။ သော ကေ-ဝီသတိဝဿော ဟောတိ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၃၆။ (-သာရတ္ထ၊၃။၈၅။)

ကေဝီသတိဝိဓ (တိ) [ကေဝီသတိ+ဝိဓ] နှစ်ဆယ့်တစ်ပါး အပြားရှိသော။ ကေဝီသတိ-ဝိဓာယ အနေသနာယ ဌတ္ဘာ သုခံ ဇီဝတိ။ ဓမ္မ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၂၄။

ကေဝီသသတ (နှ) [ကေဝီသ+သတ] တစ်ရာနှစ်ဆယ့်တစ်။ ကေဝီသသတံ ဝါထ။ သင်္ဂ ဟ။၁၅။ ကေဝီသသတံ ကုတ္တရဝီသာဓိကံ သတံ။ ဝိဘာဝိနီ။၁၀၁။ (မောဂ်၊သျ၊၂၊နှာ။ ၉၁-၌ "ကေဝီသံ သတံ" ဟု ရှိသည်။ "ကေဝီသံ" ကို "ကေဝီသ+ဋ"ဟု ခွဲ၍ "နှစ်ဆယ့်တစ်ခုအလွန်ရှိသော"ဟု အနက်ပေးရမည်။)

ကေဝီသုတ္တရသတပွဘေဒ (တိ) [ကေဝီသုတ္တရသတ+ပဘေဒ] နှစ်ဆယ့်တစ်ပါးအလွန်ရှိသောတစ်ရာ-တစ်ရာနှစ်ဆယ့်တစ်ပါး-အပြားရှိသော။ ကေနဝုတိပွဘေဒ-ကြည့်။

ကေဝေဂ (ပု) [ကေ+ဝေဂ] တစ်ခုသော အဟုန်၊ တစ်ဟုန်တည်း။ ကေဝေဂေနေဝ ပိတုသန္တိကံ အာဂမိံသု။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၇။၃၃၄။

ကေဝေလာ (ထီ) [ကော+ဝေလာ] (က) တစ်ခုသောအချိန်အခါ၊ တစ်ချိန်တည်း။ (ခ) တစ်ခုသောအချိန်၊ တစ်ချိန်တစ်ခါ။ (က) ကေပွဟာရ (၂) ကြည့်။ (ခ) ပေါရာဏက-ဗြာဟ္မဏာ အသီတိကောဋိဓနာပိ ကေ-ဝေလံ ဘိက္ခံ ဂဏ္ဍန္တိ။ မ၊ဋ္ဌ၊၃။၂၉၂။

ကေဝေါကာရဘဝ (ပု) [ကေဝေါကာရ+ဘဝ] တစ်ခုသောခန္ဓာဖြင့်-ရောပြွမ်းသော-ရောပြွမ်းခြင်းရှိသော-ဘဝ၊ တစ်ခုသော ခန္ဓာရှိ

သော ဘဝ၊ အသညသတ်-ဘုံ-ဘဝ။ ကေ-ဝေါကာရဘဝေါ အဘိညေယျာ။ ပဋိသံ။၃။ ကေန ရူပက္ခန္ဓေန ဝေါကိဏ္ဏော ဘဝေါ ကေဝေါကာရဘဝေါ၊ ကော ဝါ ဝေါကာရော အဿ ဘဝဿာတိ ကေ-ဝေါကာရဘဝေါ။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၂။ဝရ၅။ (-မ ဟာနီ၊ဋ္ဌ။ ၂၃ရ။) ကေန ရူပက္ခန္ဓေန ဝေါ-ကိဏ္ဏော ဘဝေါ, ကေန ဝါ ဝေါကာရော အဿ ဘဝဿာတိ ကေဝေါကာရဘဝေါ။ ... တသ္မာ ကော ဝေါကာရော အဿ ဘဝဿာတိ ကေဝေါကာရဘဝေါ။ သာရတ္ထ၊ဝ။၂၃၂။ ဝေါကာရော ဝါ ကေဝေါ-ကာရဘဝေါတိအာဒီသု နိပါတော ဒဋ္ဌဗ္ဗော။ မဏိဒီပ။၂၄၃။

ကေသံဃ (ပု) [ကေ+သံဃ] တစ်ခုသော အပေါင်း။ နာဟံ စုန္ဒ အညံ ကေသံဃမ္ပိ သမနုပဿာမိ ဧဝံလာဘဂ္ဂယသဂ္ဂပတ္တံ ယထရိဝ စုန္ဒ ဘိက္ခုသံဃော။ ဒီ၊၃။၁၀၄။

ကေသံဃာတ (ပု) [ကေ+သံဃာတ] တစ်ခုသော စစ်ထိုးခြင်း၊ စစ်ပွဲတစ်ခု။ နာဟံ ပဋိဗလော ဗြဟ္မဒတ္တေန ကာသိရညာ ကေသံဃာတမ္ပိ သဟိတုံ။ ဝိ၃။၄၈၇။ ကေ-သံဃာတမ္ပိတိ ကေပွဟာရမ္ပိ။ သာရတ္ထ၊၃။ ၃၅၀။ ကေသံဃာတမ္ပိတိ ကေယုဒ္ဓမ္ပိ၊ ဝိမတိ၊ ၂။၂၀၈။

ကေသံဝဏ္ဏ (ပုဒ်န) [ကေ+သံဝဏ္ဏ] တစ်နှစ်။ ကေသံဝဏ္ဏေ ဒွတ္တိက္ခတ္တုံ ...အသနိအဂ္ဂိ ဝါ ပတိတ္တာ ဥဟတိ။ ဓမ္မ၊ဋ္ဌ၊၂။၄၅။

ကေသံဝဏ္ဏရိကသူကရမံသ (နာ) [ကေသံဝဏ္ဏ ရိကသူကရ+မံသ] တစ်နှစ်ရှိသော-တစ်နှစ်သား-ဝက်၏ အသား။ သူကရမံသန္တိ ... ကေသံဝဏ္ဏရိကသူကရမံသံ။ အံ၊ဋ္ဌ၊၃။၂၃။

ကေသံဝရ (ပု) [ကေ+သံဝရ] တစ်ခုသော စောင့်စည်းခြင်း။ တံ ကုတောစိ ကေသံ-ဝရတောပိ နာ သမနုပဿတိ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၆၄။ (ပိဋကဝိသောဓနီ။ရ-၌"ကောသံဝရတော-ပိ"ဟု ရှိသင့်ကြောင်း ပြဆိုထား၏။)

ကေသံသဋ္ဌ (တိ) [ကေ+သံသဋ္ဌ] တစ်ခုတည်း၌ ရောနှောအပ်သော။ ကေသံသဋ္ဌာနိ ဝါ ဒွေ တီဏိ နိမန္တနာနိ ကေတော ကတ္တာ ဘုဉ္ဇတိ။ ကင်္ခါ၊၂၁၈။ ကေသံသဋ္ဌာနီတိ ကေသွိ မိဿီတာနိ။ ကင်္ခါ၊ဋီ၊သစ်၊၃၈၂။

ကေသကဋ္ဌ (ပုဒ်န) [ကေ+သကဋ္ဌ] လှည်းတစ်စီး။ သကဋ္ဌသဟဿဘဏ္ဍံ ကေသကဋ္ဌံ အာရောပနကာလော ဝိယ။ မ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၆၊။

ကေသခ်ိတ (တိ) [ကေ+သခ်ိတ] တူသော သဘောရှိသော။ (တစ်ခုတည်း၏အဖြစ်ဖြင့် ရေတွက်အပ် ပေါင်းအပ်သော။ ဘာဒို။) ဆ ဧတေ ကာမာဝစရာ၊ သဗ္ဗကာမသမိဒ္ဓိ-နော။ သဗ္ဗေသံ ကေသခ်ိတော (ကေ-သခ်ိတံ)၊ အာယု ဘဝတိ ကိတ္တကော (ကိတ္တကံ)။ အဘိ၊ဝိ။၄၃၉။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၃။၂၀၈။ ကေသခ်ိတန္တိ ကေသူပံ သမာနသူပံ။ ဒီ၊ဋီ၊ ၃။၂၀၈။

ကေသခ်ိရ (ပု) [ကေ+သခ်ိရ] တစ်ခုသော သခ်ိရတရား။ ကေသခ်ိရောပိ နိစ္စော နာမ နတ္ထိ။ ဓမ္မ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၈၀။

ကေသခီယ (တိ) [ကေ+သခီယ] ကေသခီယ မည်သော၊သူ(ထေရ်)။ ဣတ္ထံ သုဒံ အာ-ယသ္မာ ကေသခီယော ထေရော ဣမာ ဂါထာယော အဘာသိတ္ထ။ အပ၊၂။၁၈။

(ဝိပဿီဘုရားရှင် ပွင့်တော်မူရာ မဟာ ဗောဓိပင်ကို တစ်နေ့ပတ်လုံး ခရုသင်း မှုတ်၍ ပူဇော်ခဲ့သော အမျိုးကောင်းသားသည်လူ့ ပြည်နတ်ပြည်တို့၌သာ ဖြစ်ရ၍ ဤဘုရားရှင်လက်ထက်၌ "ကေသခီယ" အမည်ဖြင့် ရဟန္တာအဖြစ်သို့ ရောက်တော်မူသည်။ အပ၊၂။၁၇။)

ကေသင်္ဂဟ (တိ) [ကေ+သင်္ဂဟ] တစ်ခုဖြင့်-တစ်ခုသောပုဒ်ဖြင့်-တစ်ခုဟု-သင်္ဂြိုဟ် ရေတွက်ခြင်းရှိသော၊ တစ်ပေါင်းတည်း ရေတွက်ခြင်းရှိသော။ စတ္တာရော ဣဒ္ဓိ-ပါဒါတိ ဣဇ္ဈနဋ္ဌေန ကေသင်္ဂဟာ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊ ၃။၆၇။ ကေသင်္ဂဟတာ(ပဋိသံ။၃)တိ ... ကေန သင်္ဂဟော ဂဏနပရိစ္ဆေဒေါ ဧ-တေသန္တိ ကေသင်္ဂဟာ။ ပဋိသံ၊ဋ္ဌ၊၁။၄၂-၃။ ကောဗဒ္ဓ-လည်းကြည့်။

ကေသင်္ဂဟဇာတ (တိ) [ကေသင်္ဂဟ+ဇာတ] ဖြစ်သော-တစ်ခုသောပုဒ်ဖြင့်-တစ်ခုဟု-သင်္ဂြိုဟ် ရေတွက်ခြင်း ရှိသော၊ တပေါင်းတည်း ရေတွက်အပ်သည် ဖြစ်၍ဖြစ်သော။ သဗ္ဗသင်္ဂါဟပဒဂတန္တိပိ ပါဋ္ဌော၊ န သဗ္ဗ-သင်္ဂါဟပဒေသု ဂတံ၊ န ကေသင်္ဂဟဇာတန္တိ အတ္ထော။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၃။၉၃။

ကေသင်္ဂဟိတ (တိ) [ကေ+သင်္ဂဟိတ] (၁) တပေါင်းတည်း ရေတွက်အပ်သော။ (၂) တစ်ခုသော-တစ်ခုတစ်ခုသော-အနက် သဘောဖြင့် ရေတွက်အပ်သော။ (၁) သဗ္ဗဓ-မ္မာနံ ကေသင်္ဂဟိတာယ နာနတ္တေကတ္တပ-ဋိုဝေဓပညာယ မဂ္ဂဖလညာဏေဟိ သိဒ္ဓိ-တော အန္တေ မဂ္ဂဖလညာဏာနိ ဝုတ္တာနိ။ ပဋိသံ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၉၈။ ကေသင်္ဂဟိတာတိ ပါဋ္ဌေ နာနတ္တေကတ္တာနံ ကေသင်္ဂဟိတာယ ပဋိ-ဝေဓောတိ အတ္ထော။ ပဋိသံ၊ဂံ။၂၀၅။ ဧ-ကာဗဒ္ဓ-လည်းကြည့်။

(၂) ဣမေဟိ စတူဟာကာရေဟိ တထဋ္ဌေန စတ္တာရိ သစ္စာနိ ကေသင်္ဂ-ဟိတာနိ။ ယံ ကေသင်္ဂဟိတံ တံ ကေတ္တံ။ ပဋိသံ။၂၉၄။ ကေသင်္ဂဟိတာနီတိ တထ-ဋ္ဌာဒိနာ ကေကေနေဝ အတ္ထေန သင်္ဂဟိ-တာနိ၊ ကေဂဏနံ ဂတာနီတိ အတ္ထော။ ယံ ကေသင်္ဂဟိတံ၊ တံ ကေတ္တန္တိ ယသ္မာ ကေန သင်္ဂဟိတံ၊ တသ္မာ ကေတ္တန္တိ အတ္ထော။ ပဋိသံ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၉၇။

ကေသဂီတိက (တိ) [ကေ+သင်္ဂီတိက] တစ်ခုသော သင်္ဂါယနာတင်-ခြင်းရှိ-အပ်-သော နိကာယ်ကိုဆောင်သော၊ နိကာယ်တစ်ပုံကို ဆောင်သော၊သူ။ ကေသင်္ဂီတိကဿာ(ဝိ သုဒ္ဓိ၊၁။၉၀)တိ ပဉ္စသု ဒီဃနိကာယာဒီသု နိကာယေသု ကေနိကာယိကဿ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ဋီ၊၁။၁၇၅။

ကေသစ္စ (န) [ကေ+သစ္စ] တစ်ခုသော သစ္စာ။ ယံ ဒုက္ခသစ္စံ အကုသလံ၊ သမုဒယသစ္စံ အကုသလံ၊ ဝေံ အကုသလဋ္ဌေန ဒွေ သစ္စာနိ ကေသစ္စေန သင်္ဂဟိတာနိ။ ပဋိ သံ။၂၉၇။

ကေသစွဒဿနသမဂီ (တိ) [ကေသစွဒဿန+သမဂီ] တစ်ခုသောသစ္စာကို-သိမြင်ခြင်း-သိသောဉာဏ်-နှင့် ပြည့်စုံခြင်းရှိသော၊ (သစ္စာလေးပါးတို့တွင် သစ္စာတစ်ခုကို သိမြင်သော)သူ။။ "ယော နု ခေါ အာဝုသော ဒုက္ခံ ပဿတိ၊ ဒုက္ခသမုဒယမ္ပိ သော ပဿတိ၊ ဒုက္ခနိရောဓမ္ပိ ။ပ။ ဒုက္ခနိရောဓဂါမိနိပဋိပဒမ္ပိ သော ပဿတိ"တိ ကေသစွဒဿနသမဂီနော အညသစွဒဿနသမဂီဘာဝဝိစာရဏာယံ တဒတ္ထသာဓနတ္ထံ အာယသ္မတာ ဂဝံပတိတ္ထေရေန အာဘတတ္တာ။ အနုဋီ၊၃။၈၈။ (မ၊ဋီ၊၁။၁၆၃-အလားတူပါဠိဋ္ဌ "ကေစွဒဿနသမဂီနော" ဟု ရှိသည်။ ယင်းပုဒ်ကြည့်။)

ကေသစွဒဿီ (တိ) [ကေသစွ+ဒိသ+ကီ] တစ်ခုသောသစ္စာကို-မြင်-မြင်လေ့ရှိ-သော၊သူ။ ကေဒဿီ-ကြည့်။

ကေသဉ္ဇန္ဒ (တိ) [ကေ+သဉ္ဇန္ဒ] တပေါင်းတည်း-တစ်ခဲနက်-ဖုံးလွှမ်းအပ်သော။ တံ-ဒိဝသဉ္စ သာ ပါဠလိ ကဏ္ဍိကာဗဒ္ဓေဟိ ဝိယ ပုပ္ပေဟိ မူလတော ပဋ္ဌာယ ကေသဉ္ဇန္ဒာ အဟောသိ။ ဒီဋ္ဌ၊၂။၉။ ကေသဉ္ဇန္ဒာတိ ပုပ္ဖါနံ နိရန္တရတာယ ကေဠာ သဉ္ဇန္ဒာ။ ဒီဋီ၊၂။၁၁။

ကေသညကေ (တိ) [ကော+သညာ+က] တစ်ခုသောသညာ ရှိသော၊ ကေသညက မည်သော၊သူ။ ဤတွင် သုဒ် အာယသ္မာ ကေသညကော ထေရော ဤမာ ဂါထာယော အဘာသိတ္ထ။ အပ၊၁။၁၃၄၊၂၃၅။

ကေသညကတ္ထေရ (ပု) [ကေသညက+ထေရ] ကေသညကမည်သော ထေရ်။ ကေသညကတ္ထေရောတိ ပါကဋော။ အပ၊၆၊ ၂။၁၀၀။

ထိုအမည်ရှိသော မထေရ်(၂)ပါး တွေ့ရသည်။ တစ်ပါးမှာ-ရှေးဘုရားရှင်တို့ထံ၌ ကောင်းမှုပြုခဲ့ဘူးသော အမျိုးကောင်းသားသည် ဝိပဿီဘုရားပွင့်တော်မူသောအခါ၌ အဂ္ဂသာဝကဖြစ်သော ခဏ္ဍမထေရ်အား ဆွမ်းလှူခဲ့သောကောင်းမှုကြောင့် ဤကမ္ဘာမှ ကမ္ဘာလေးဆယ်အထက်၌ ဝရုဏ မည်သော စကြဝတေးမင်းဖြစ်၍ ဂေါတမဘုရားရှင်ပွင့်တော်မူသောကာလ၌"ကေသညက" အမည်ဖြင့်ရဟန္တာအဖြစ်သို့ ရောက်တော်မူသော မထေရ်ဖြစ်သည်။ (အပ၊၁။၁၃၄။)

နောက်တစ်ပါးမှာ-အမျိုးကောင်းသား တစ်ယောက်သည် (၃၁)ကမ္ဘာထက်ဝယ် ဘုရားရှင်၏ပံသုကူသက်နှံကို လမ်း၌ ငြိနေသည်ကို တွေ့မြင်ရ၍ ရှိခိုးခဲ့သော ကောင်းမှုကြောင့် ဤကမ္ဘာမှ (၂၅) ကမ္ဘာထက်၌ အမိတာဘော မည်သော စကြဝတေးမင်းဖြစ်၍ ဤဘုရားရှင်ပွင့်တော်မူသောအခါ "ကေသညက"အမည်ဖြင့် ရဟန္တာအဖြစ်သို့ ရောက်သော မထေရ်ဖြစ်သည်။ (အပ၊၁။ ၂၃၄။)

ကေသဠီ[1] (ထီ) [ကေ+သဠီ] တစ်ခုဖြင့် ပိုလွန်သော ခြောက်ဆယ်-ခြောက်ဆယ့်တစ်ပါး-သော။ တေန ခေါ ပန သမယေန ကေသဠီ လောကေ အရဟန္တော ဟောန္တိ။

ဝိ၊၃။၂၇။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၄။၂၄၇။ ကေသဋ္ဌိတိ ဧကော စ သဋ္ဌိ စ, ဧကေန အဓိကာ သဋ္ဌိ ကောသဋ္ဌိ။ ပါစိတ်၊ယော။၂၀၄။

ကေသဋ္ဌိ၂ (တိ) [ကေသဋ္ဌိ+အ(၃)။ ကေသတ၂-ကြည့်။] ခြောက်ဆယ့်တစ်ခုမြောက်ဖြစ်သော။ ကေသဋ္ဌိမှိတော ကပ္ပေ၊ ဧကောဝ ဝိမလော အဟု။ အပ၊၁။၂၃၀။

ကေသတ၁ (နာ) [ဧက+သတ] တစ်ရာ။ ကေသတ၂-ကြည့်။

ကေသတ၂ (နာ) [ဧကေက+သတ] တစ်ခုကို တစ်ရာ၊ တစ်ယောက်တစ်ယောက်ကို တစ်ရာ။ (တစ်ယောက်တစ်ယောက်ကို ကိုယ်ခွဲ တစ်ရာတစ်ရာ ရအောင် ဖန်ဆင်းမည်ဟု ဆိုလိုသည်။) ယန္နူန မယံ ကေသတံ ကေသတံ အဝိဇာတဝဏ္ဏသတံ အဘိနိမ္မိနေယျာမ။ သံ၊၁။၁၂၅-၆။ ကေသတံ ကေသတန္တိ ဧကေကံ သတံ သတံ ကတ္ဘာ။ သံ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၇၁။ ကေသတံ ကေသတန္တိ ကေသတံ ကေသတံ ပစ္စေကံ သတံ သတန္တိ အတ္ထော။ တေနာဟ "ဧကေကံ သတံ သတံ ကတ္ဘာ"တိ။ သံ၊ဋ္ဌီ၊၁။၂၂၀။

ကေသတ၃ (နာ) [ဧက+အဓိက+သတ။ အဓိက-အလယ်ပုဒ်ကျေ။] တစ်ခုဖြင့်လွန်သော တစ်ရာ၊ တစ်ရာတစ်။ အထေတ္ထေကသတံ ခတျာ၊ အနုယန္တာ ယသသိနော။ ဇာ၊၂။၂၀၄။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၆။၂၄၁။ ဧကော အဓိကော ယသ္မိ သတေ တယိဒံ ကေသတံ။ နိရုတ္တိ၊ နှာ။၃၂၄။ သမာဂတေ ကေသတံ သမဂ္ဂေ။ ဇာ၊၂။၂၈၀။ ကေသတန္တိ ကေသတရာဇာနော အဆမ္ဘိတော ဟုတ္ဘာ "ကော နိဓ"တိ-အာဒိနိ ဝဒန္တော ဇူတေန အဝှေတ္ထ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၇။၃၃၄။

ကေသတခတ္တိယ (ပု) [ကေသတ+ခတ္တိယ] တစ်ရာတစ်ပါးသောမင်း။ သကလဇမ္မုဒီပေ ကေသတခတ္တိယာနံ ဂလလောဟိတေန ဗလိကမ္မံ ကရိဿာမိ။ စရိယာ၊ဋ္ဌ။၂၄၁။(-ဇာ၊ဋ္ဌ၊၅။၄၆၉။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၆။၂၃၁။)

ကေသတပုတ္တ (ပု) [ကေသတ+ပုတ္တ] တစ်ရာတစ်ယောက်သော သား။ ဗိန္ဒုသာရဿ ရညော ကေသတပုတ္တာ အဟေသုံ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၂။ ကေသတန္တိ ကေဥ္စ သတဥ္စ ကေသတံ၊ ဧကေနာဓိကံ သတန္တိ အတ္ထော။ သာရတ္ထ၊၁။၁၂၃။

ကေသတပုတ္တက (ပု) [ကေသတ+ပုတ္တ+က] တစ်ရာတစ်ယောက်သော သား။ ဗိန္ဒုသာရော နာမ ရာဇကုမာရော ပိတု အစ္စယေန ရာဇာ ဟုတ္ဘာ ကေသတပုတ္တကာနံ ဇနကော အဟောသိ။ သာရတ္ထ၊၁။၁၂၃။

ကေသတရာဇ (ပု) [ကေသတ+ရာဇ] တစ်ရာတစ်ယောက်သော မင်း။ တွံ ကေသတရာဇာနော သဒ္ဓိ အဂ္ဂမဟေသီဟိ အာနေတ္ဘာ။ ဓမ္မ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၉၀-၁။

ကေသတရာဇနာယိကာ (ထီ) [ကေသတရာဇ+နာယိကာ] တစ်ရာတစ်ယောက်သော မင်းလျှင် အကြီး အမှူးရှိသော (စစ်သည်)။ သဗ္ဗာယ ကေသတရာဇနာယိကာယ အဋ္ဌာရသအကွောဘဏိသခါတာယ သေနာယ

သဒ္ဒီ အာဂတော ကိရ တာတ။ ဇာ၊၆၊ ၆။ ၂၄၂။

ကေသတဝေါဟာရ (ပု) [ကေသတ+ဝေါဟာရ] တစ်ရာတစ်ခုသော-ဝေါဟာရ-ဘာသာစကား။ ပုဗ္ဗကာလေ ကေသတရာဇူနံ ဒေသဘာသာ ကေသတဝေါဟာရာ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ဋီ၊ ၂။၈၄။

ကေသတဝေါဟာရကုသလ (တိ) [ကေသတဝေါဟာရ+ကုသလ] တစ်ရာတစ်ခုသော-ဝေါဟာရ-ဘာသာစကား-၌ လိမ္မာသော၊ သူ။ ဒေသဘာသာ နာမ ကေသတ-ဝေါဟာရကုသလတာ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၂။၎၂။

ကေသတ္တ (ပု) [ကေ+သတ္တ] တစ်ယောက်သောသတ္တဝါ။ ကေသတ္တဿာပီ(ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။ ၃၁၅)တိ ကေဿာပိ သတ္တဿ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋီ၊ ၁။၃၈၅။

ကေသတ္တတိကွတ္တုံ (ဗျ) [ကေသတ္တတိ+ကွတ္တုံ] ခုနစ်ဆယ့်တစ်ကြိမ်။ ကေသတ္တတိကွတ္တုံဆူ၊ စက္ကဝတ္တိ အဟောသဟံ။ အပ၊၁။၃၁၅။

ကေသတ္တတိမ (တိ) [ကေသတ္တတိ+မ] ခုနစ်ဆယ့်တစ်ခုမြောက် ဖြစ်သော။ ကေသတ္တ-တိမေ ကပ္ပေ၊ ရာဇာ အာသိ သုဒဿနော။ အပ၊၂။၁၆။

ကေသတ္ထု (ပု) [ကေ+သတ္ထု] တစ်ယောက်သော ဆရာ။ နာဟံ စုန္ဒ အညံ ကေ-သတ္ထာရမ္မိ သမနုပဿာမိ ဧဝံလာဘဂ္ဂ-ယသဂ္ဂပတ္တံ ယထရိဝါဟံ။ ဒီ၊၃။၁၀၄။

ကေသဒီဃ (တိ) [ကေ+သဒီဃ] တစ်ချက်တည်း-တစ်ထပ်တည်း-တူသော၊ အလွန်တူသော၊ (ပါရာ၊ဂံ၊သစ်။) စင်စစ်အားဖြင့်တူသော၊ ထပ်တူထပ်မျှတူသော၊သူ။ သီ-ဟော မိဂရာဇာ ... ကေသဒီဃေနေဝ ဝေဂေန ဓာဝတိ။ ဝိ၊၃၊၁။၅၃။ မနုဿာနံ ဝဏ္ဏသဏ္ဌာနာဒီဝသေန ဒ္ဝေပိ ကေသဒီဃာ နတ္ထိ။ အံ၊၃၊၃။၁၆၃။ စတုန္နမ္ပိ ကေသဒီဃော ပုညဝိပါကော အဟောသိ။ ဝိ၊၃၊၃။၂၄၂။ (-သံ၊၃၊၂။၁၃၁။) ကေသဒီဃောတိ ကေ-သေန သဒီဃော။ ပါစိတ်၊ယော။၁၉၎။ ကေသဒီဃာတိ သမသမာ နိဗ္ဗိသေသာ။ သံ၊ဋီ၊၂။၁၄၀။ ကေသဒီဃ(ဝိသုဒ္ဓိ၁။၁၈၀)နွဲ့ သမာနသဒိသံ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋီ၁။၂၀၈။ သာ-ဒိသီတိ ရူပဝဏ္ဏာဒိကုလပဒေသေန မယာ သာဒိသီ ကေသဒီဃာ ဒ္ဝေ မဟာ-ယသာ ဘရိယာ စ မေ ဒေဟီ။ ဇာ၊၃၊၄။ ၁၀၀။ (-သီ၊ဋီ၊သစ်၊၂။၁၈၂။ အံ၊ဋီ၊၁။၁၅၉။)

ကေသဒီဃရာဂ (တိ) [ကေသဒီဃ+ရာဂ] ထပ်တူထပ်မျှ တူသောရာဂရှိသော၊သူ။ သမဿာရာဂေါတိ ကာယသံသဂ္ဂရာဂေန ကေသဒီဃရာဂေါ။ သာရတ္ထ၊၂။၃၁၅။

ကေသဒီဃသီလ (တိ) [ကေသဒီဃ+သီလ] ထပ်တူထပ်မျှ-စင်စစ်-တူသော သီလရှိသော၊သူ။ သီလသာမညတောတိ သမာန-သီလတံ ဂတော၊ ကေသဒီဃသီလော ဟုတ္ဝာတိ အတ္ထော။ အံ၊၃၊၃။၄၄။

ကေသဒ္ဒ (ပု) [ကေ+သဒ္ဒ] (၁) တစ်ခုသောအသံ။ (၂) တစ်ခဲနက်-တစ်ပြိုင်နက်-သောအသံ။ (တိ)(၃) တစ်ခုတည်းသောအသံရှိ

သော။ **(ခ)** နာဟံ ဘိက္ခဝေ အညံ ကေသဒ္ဒမ္မိ သမနုပဿာမိ။ အံ၊၁။၁။ **(၂)** ဧဝံ ဘူရိဒတ္တမာတရိ ဝိလပမာနာယ ဘူရိဒတ္တနိဝေသနံ အဏ္ဏဝကုစ္ဆိ ဝိယ ကေသဒ္ဒံ အဟောသိ။ ဇာ၊၆၊၇။၃၄။ **(တိ)(၃)** သာဓုကာရသဒ္ဒေန သဗ္ဗံ ကေသဒ္ဒမေဝ ဟောတိ။ အံ၊၆၊၂။၁၈၅။

ကေသန္ဆတိပရိဏာမနယ (ပု) [ကေသန္ဆတိပရိဏာမ+နယ] တစ်ခုသောအစဉ်-၌-ဖြင့်-ရင့်ခြင်းသို့ကပ်ရောက်သော-ရင့်သောနည်း။ ကေသန္ဆတိပရိဏာမနယေနာ(ပဋိသံ၊၆၊၂။ရဖ)တိ ကေသန္ဆတိယံ, ကေသန္ဆတိယာ ဝါ ပရိပါကဥပဂမနေန။ ပဋိသံ၊ဂံ။၂၆၁။

ကေသန္ဆာနဂတိတ (တိ) [ကေသန္ဆာန+ပတိတ] တစ်ခုသောသန္ဆာန်၌ကျရောက်သော။ မိစ္ဆာပဿန္တော ကေသန္ဆာနပတိတဿ ဘိန္နသန္ဆာနဿေဝ နာနတ္တဂုဟဏတော ဥစ္ဆေဒဒိဋ္ဌိ ဥပါဒိယတိ။ အဘိ၊၆၊၂။၁၈၈။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၂။ ၂၂၀။

ကေသန္ဆာနပရိယာပန္န (တိ) [ကေသန္ဆာန+ပရိယာပန္န] တစ်ခုသောသန္ဆာန်၌အကျုံးဝင်သော။ ယထာ ဟေတုဖလဘာဝေန ပဝတ္တမာနာနံ သတိပိ ကေသန္ဆာနပရိယာပန္နာနံ ဘိန္နသန္ဆာနပတိတေဟိ ဝိသေသေ ဟေတုဖလာနံ ပရမတ္ထတော ဘိန္နသဘာဝတ္တာ။ ဒီ၊ဋီ၊၁။၁၈၃။ (-သီ၊ဋီ၊သစ်၊၁။၄၄၅။ သံ၊ဋီ၊၂။၄၂။)

ကေသန္ဒိပါတ (တိ) [ကေ+သန္ဒိပါတ] တစ်ပေါင်းတည်း အညီအညွတ်စုဝေးပေါင်းဆုံသော။ သမဂ္ဂါတိ ကာယေန ဝါစာယ ကေသန္ဒိပါတာ ကေဝစနာ သမဂ္ဂါ ဟောထ။ ဒီ၊၁၊၂။၂၀၀။ ကာယေန ကေသန္ဒိပါတာ ဝါစာယ ကေဝစနာ အဘိန္နဝစနာ ဧဝံ သမဂ္ဂါ ဟောထ။ ဒီ၊ဋီ၊၂။၁၉၁။

ကေသဖ (တိ) [ကေ+သဖ] တစ်ခုသောခွါရှိသော၊သူ (သတ္တဝါ)။ ကေခုရ-ကြည့်။

ကေသဘာဝ (ပု) [ကေ+သဘာဝ] (၁) တစ်ခုသော သဘောတရား။ (တိ)(၂) တစ်ခုတစ်ခုသောသဘောရှိသော။ **(၁)** တံ ပန ကေသဘာဝံ(မူလဋီ၊၃။၆၇)နွဲ့ သံယောဂရဟိတံ နာမ အတ္ထတော ကေသဘာဝံ၊ ကေဓမ္မောတိ အတ္ထော။ အနုဋီ၊၃။၉၀။

(တိ)(၂) ကေသ ဓမ္မသ ကေသဘာဝတာ(ပဋိသံ၊၆၊၂။ရဖ)တိ သဗ္ဗေသု ရူပါရူပဓမ္မေသု ကေကဓမ္မသ ကေကသဘာဝတာ။ ပဋိသံ၊ဂံ။၃၅၃။

ကေသမာပတ္တိလာဘီ (တိ) [ကေသမာပတ္တိလာဘ+ဣ]။ ထိ ၌ ကေသမာပတ္တိလာဘိနီ] တစ်ခုသော သမာတ်ကို ရခြင်းရှိသော၊သူ။ သဗ္ဗာပိ တာ ကေသမာပတ္တိလာဘိနီယော ဝါ အဟေသုံ ကောရမ္ဘကလာဘိနီယော ဝါ။ အံ၊၆၊၂။၄၀။

ကေသမုဋ္ဌာန (တိ) [ကေ+သမုဋ္ဌာန] တစ်ခုသော-ဖြစ်ကြောင်း-သမုဋ္ဌာန်-ရှိသော၊ တစ်ခုသောအကြောင်းကြောင့် ဖြစ်ခြင်းရှိသော။ ဣဒံ သိက္ခာပဒံ သမုဋ္ဌာနတော ကေသ-

မုဋ္ဌာန်။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၁။ ၂၃၆။ (-ကခ်ိ။၁၁၀။) ကေ သမုဋ္ဌာန် ဥပ္ပတ္တိကာရက် တေိသာတိ ကေသမုဋ္ဌာနာ။ ကေန ဝါ သမုဋ္ဌာန် တေိသာတိ ကေသမုဋ္ဌာနာ။ ကခ်ိ၊ဋီ၊သစ်။ ၁၈၈။ (-သာရတ္ထ၊၁။၉၅)

ကေသမ္ဟ (ပု) [ကေ+သမ္ဟ] စင်စစ်-တစ်စုတည်းသော-အပေါင်း။ ကေသမ္ဟ-ဟဝသေန ကေိဘူတာနမိဝ ပဝတ္တိ သမ္ဟ-ဟဃနတာ။ သံ၊ဋီ၊၁။ ၂၇၁။ အနုဋီ၊၁။ ၆၇။ (-မူလဋီ၊၁။ ၆၀။)

ကေသမောဓာန (ပု) [ကေ+သမောဓာန] တစ်ခုသော-စုဝေးပေါင်းဆုံရာ-အစည်းအဝေး။ ဓမ္မံ ကထေန္တော ကေသမောဓာနေ ပဿ ဘိက္ခုနိသတာနိ အရဟတ္တံ ပါပေသိ။ အံ၊ဋ္ဌ၊၁။ ၂၄၂၂၊ ကေသမောဓာနေတိ ကေသို့ သမောဓာန်း၊ ကေသို့ သန္နိပါတေတိ အတ္ထော။ အံ၊ဋီ၊၁။ ၁၈၆။

ကေသမောသရက (တိ) [ကေ+သမောသရက] တစ်ခုတည်းသော-တူသော (အညီအမျှ-သက်ဝင်ကြောင်း-ဖြစ်ကြောင်း-ဖြစ်ရာ) အကြောင်းတရား ရှိသော။ လ္ဟတိ ခေါ် အာနန္ဒ လ္ဟမေ ဒွေ ဓမ္မာ ဒွယေန ဝေဒနာယ ကေသမောသရက္ခာ ဘဝန္တိ။ ဒီ၊၂။၅၂။ ဒွယေနာတိ တက္ကာလက္ခကသ-ဘာဝေန ကေဘာဝံ ဂတာပိ ဝဋ္ဋမူလ-သမုဒါစာရဝသေန ဒွိဟိ ကောဋ္ဌာသေဟိ ဝေဒနာယ ကေသမောသရက္ခာ ဘဝန္တိ၊ ဝေဒနာပစ္စယေန ကေပစ္စယာတိ အတ္ထော။ တိဝိဓဉ္စိ သမောသရက် သြသရက္ခသမော-သရက်, သဟဇာတသမောသရက်, ပစ္စယ-သမောသရက္ခဉ္စ။ တတ္ထ "အထ ခေါ သဗ္ဗာနိ တာနိ ကာမသမောသရက္ခာနိ ဘဝန္တိ"တိ လ္ဟဒံ သြသရက္ခသမောသရက်-နာမ။ ဆန္ဒမူလကာ အာဝုသော တေ ဓမ္မာ၊ ဖဿသမုဒယာ၊ ဝေဒနာသမောသ-ရက္ခာ"တိ လ္ဟဒံ သဟဇာတသမောသရက်-နာမ။ ဒွယေန ဝေဒနာယ ကေသမော-သရက္ခာတိ လ္ဟဒံ ပန ပစ္စယသမောသ-ရက္ခန္တိ ဝေဒိတဗ္ဗံ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၂။၉၀။ ဒွိဟိ အ-ဝယဝေဟိ သမောသရန္တိ နိဗ္ဗတ္တနဝသေန သမံ ဝတ္တန္တိ လ္ဟတောတိ သမောသရက်၊ ပစ္စယော။ ကေ သမောသရက် တောသန္တိ ကေသမောသရက္ခာ။ ကေန ပန ကေ-သမောသရက္ခာတိ အာဟ "ဝေဒနာယာ"-တိ။ ဒွေပိ ဟိ တက္ကာ ဝေဒနာပစ္စယာ ဝေါတိ။ တေနာဟ "ဝေဒနာပစ္စယေန ကေပစ္စယာ"တိ၊ တတော တတော သြ-သရိတ္တာ အာဂန္တွာ သမဝသနဋ္ဌာနံ သြ-သရက္ခသမောသရက်။ ဝေဒနာယ သမံ သဟ ကေသို့ အာရမ္မဏေ သြသရ-ကပဝတ္တနကာ ဝေဒနာသမောသရက္ခာတိ အာဟ "လ္ဟဒံ သဟဇာတသမောသရက်-နာမာ"တိ။ ဒီ၊ဋီ၊၂။၁၀၀။ (-အံ၊ဋ္ဌ၊၃။၂၅၉။)

ကေသမ္ဗဒ္ဓ (ပု) [ကေ+သမ္ဗဒ္ဓ] တစ်ပေါင်း-တည်း-စပ်-ဆက်စပ်-ခြင်း။ တစ်ဆက်တည်း-ဆက်စပ်နေခြင်း။ ဗဒ္ဓသီမာယံ ဇာတံ ယံ-ကိဉ္စိ ယတ္ထ ကတ္ထစိ ကေသမ္ဗဒ္ဓေန ဂတံ သီမာသင်္ခမေဝ ဂစ္ဆတိ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၃။၃၂၅။ (ပါစိတ်၊ယော။ ၂၉၀-၌ ကေသမ္ဗန္ဓေနာတိ ဗဒ္ဓ-သီမာယ ကေသမ္ဗန္ဓေန-ဟု ဖွင့်သည်။)

ကေသမွန္ဒ (တိ) [ကေ+သမွန္ဒ] တစ်ပေါင်းတည်း ဆက်စပ်သော။ ဣမာနိ စ ပန ဒဒမာနေန "ဗုဒ္ဓံ သရဏံ ဂစ္ဆာမိ"တိ ဧဝံ ကေသမွန္ဒာနိ အနုနာသိကန္တာနိ ဝါ ကတ္တာ ဒါတဗ္ဗာနိ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၃၊၂၅၁။ ကေသမွန္ဒာနိတိ ကေတော သမွန္ဒာနိ။ ပါစိတ်၊ယော။၂၀၉။

ကေသမ္ဘောဂ (တိ) [ကေ+သမ္ဘောဂ] အတူတကွ-တစ်ပေါင်းတည်း-အာမိသကို သုံးဆောင်ခြင်းရှိသော၊သူ။ သစေ ခုဒ္ဒကော ဝိဟာရော ဟောတိ၊ သဗ္ဗေ ဘိက္ခူ ကေသမ္ဘောဂါ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၄။၁၀။ ကေသမ္ဘောဂါတိ ကေတော သမ္ဘောဂါ။ ပါစိတ်၊ယော။၅၁၀။

ကေသမ္ဘောဂပရိဘောဂ (တိ) [ကေ+သမ္ဘောဂပရိဘောဂ] တူသော-အတူတကွ-တစ်ခုတည်းသော-ပစ္စည်းလေးပါးကို သုံးဆောင်ခြင်း, တရားကိုသုံးဆောင်ခြင်းရှိသော၊သူ။ ယော ဝါ ကေသမ္ဘောဂပရိဘောဂေါ၊ တဿ သန္တိကေ နိဿယော ဂဟေတဗ္ဗော။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၃။၂၆၅။ ကေသမ္ဘောဂပရိဘောဂေါတိ အတ္တနာ ဝါ ဥပဇ္ဈာယေန ဝါ ကေနော ပစ္စယသမ္ဘောဂေါ စ ဓမ္မပရိဘောဂေါစ။ ပါစိတ်၊ယော။၂၂၈။ ဓမ္မပရိဘောဂ-လည်းကြည့်။

ကေသရ (ပုဂ္ဂ) [ကေ+သရ] တစ်ခုသော ရေအိုင်။ ဧဝံ...ကေသရေပိ ကေပွဟာရေနေဝ နဿ ဝဏ္ဏသဏ္ဌာနံ ဟောတိ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၆၀။

ကေသလာက (နာ) [ကေ+သလာက] တစ်ခုသော စာရေးတန်ဆာမ်း။ ကော တသ္မိံ ကုလေ ဒါရိကာ ကေသလာကတော ဥဒ္ဓံ ဒါတုံ နာသက္ခိ။ အံ၊ဋီ၊၂။၂၉၃။

ကေသလ္လ (ပုဂ္ဂ) [ကေ+သလ္လ] တစ်ခုသော ငြောင့်။ ဧဝံ ဟိ သော ဘိက္ခဝေ ပုရိသော ကေသလ္လေန ဝေဒနံ ဝေဒယတိ။ သံ၊၂။ ၄၁၁။

ကေသဿ (နာ) [ကေ+သဿ] တစ်ခုသော ကောက်၊ (တစ်ခုသော ကောက်စပါးစိုက်ပျိုးဖြစ်ထွန်းခြင်း။) ကေသဿေ နဝဝါရေ အဂ္ဃဒါနံ နာမ အဒါသိ။ ထေရဂါ၊၂။၂၅၀။

ကေသာကီယ (ပုဂ္ဂ) [ကေ+သာကီယ] တစ်ယောက်သောသာကီဝင်။ ရညော ပန ဝန္ဒိတေ အဝန္ဒိတ္ထာ ဌာတုံ သမတ္ထာ နာမ ကေသာကိယောပိ နာဟောသိ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၈။ ၂၄၂။

ကေသာဋ (တိ) [ကေ+သာဋ။ ထိ ၌ ကေသာဋီ။] တစ်ခုသော-နံပိုင်း-အဝတ်-ဖြင့်ကိုယ်၏ရှေ့ပိုင်းကို ဖုံးလွှမ်းသော၊သူ။ လူနကေသိ ပက်ဓရီ၊ ကေသာဋိ ပုရေ စရီ။ ထေရီ။၃၉၁။ ကေသာဋိတိ နိဂဏ္ဌစရိတ္တဝေသေန ကေသာဋိကာ။ ထေရီ၊ဋ္ဌ။၁၁၀။ အောက်ပုဒ်လည်းကြည့်။

ကေသာဋက (တိ) [ကေ+သာဋက။ ထိ ၌ ကေသာဋိကာ။] တစ်ထည်သောအဝတ်-ရှိ-ဝတ်-သော၊သူ။ (က) တစ်ခုသော-နံပိုင်း-အဝတ်-ဖြင့် ကိုယ်၏ ရှေ့ပိုင်းကို ဖုံးလွှမ်းသော၊သူ(တက္ကတွန်း)။ (ခ) အပေါ်ရုံအဝတ် တစ်ထည်သာရှိသော၊သူ (ကေသာဋက မည်သူ)။ **(က)** နိဂဏ္ဌာ ကေသာဋကာ။ အံ၊၂။၃၃၇။ ဒီဋ္ဌ၊၁။၁၄၇။ (-ဥဒါန။၁၅၆။) ကေသာဋကာတိ ကေနေဝ

ပိလောတိကခဏ္ဍေန ပုရတော ပဋိစ္ဆာ-ဒနကာ။ အံ၊ဌ၊၃။ ၁၂၆။ ကေသာဌကာတိ ကေသာဌကနိဂဏ္ဌာ ဝိယ ကေ ပိလောတိ-ကခဏ္ဍံ ဟတ္ထေ ဗန္ဓိတ္တာ တေနာပိ သရီရ-ဿ ပုရိမဘာဂံ ပဋိစ္ဆာဒေတ္တာ ဝိစရဏကာ။ ဥဒါန၊ဌ။၃၀၀။ ကေမေဝ သာဌကံ ပရိဒ-ဟန္တာ ကေသာဌကာ။ သီ၊ဋီ၊သစ်၊၂။၄၃။ အထက်ပုဒ်လည်းကြည့်။ **(၁)** "ဘန္တေ ကေန ပူဇာ ကတာ"တိ ပုစ္ဆိတ္တာ "ကေ-သာဌကေနာ"တိ ဝုတ္တေ။ ဓမ္မ၊ဌ၊၂။၃။

ကေသာဌကနိဂဏ္ဌ (ပု) [ကေသာဌက+နိဂဏ္ဌ] တစ်ခုသော-နံပိုင်း-အဝတ်-ဖြင့်ကိုယ်၏ ရှေ့ပိုင်းကိုဖုံးလွှမ်းသောတကွတွန်း။ အထက်ပုဒ် (က) ကြည့်။

ကေသာဌကပါရုတ (တိ) [ကေသာဌက+ပါရုတ] ဝတ်အပ်သော အဝတ်တစ်ထည်ရှိသူတို့၏-အဝတ်တစ်ထည်ကိုသာ ဝတ်ဆင်သူတို့၏-ဝတ်ရုံခြင်း။ တတ္ထ ယံကိဉ္စိ သေတပဋပါရုတံ ပရိဗ္ဗာဇကပါရုတံ ကေ-သာဌကပါရုတံ။ ယထာ စ ကေသာဌကာ မနုဿာ နိဝတ္ထသာဌကဿ ဧကေန အန္တေန ပိဋ္ဌိ ပါရုပိတ္တာ ဥဘောကဏ္ဏေ ဥဘောသု အံသကူဋေသု ဌပေန္တိ။ ကင်၊။ ၂၇၈။ ကောယေဝ သာဌကော နိဝတ္ထော ဇေတဟိတိ ကေသာဌကာ၊ တေသံ ပါရုတံ ကေသာဌကပါရုတံ။ ကင်၊မဟာဋီ၊၄။၃၂၂။

ကေသာဌကမြှောဟ္မဏ (ပု) [ကေသာဌက+မြှောဟ္မဏ] ကေသာဌကပုဏ္ဏား။ သကလ-နဂရေ ကေသာဌကမြှောဟ္မဏောတိ ပညာ-ယိ။ ထေရ၊ဌ၊၂။၄၃၁။

ကေသာဌကမြှောဟ္မဏဝတ္ထု (နာ) [ကေသာဌကမြှောဟ္မဏ+ဝတ္ထု] ကေသာဌကပုဏ္ဏား၏-အကြောင်းအရာ-ဝတ္ထု။ ကေသာဌက-မြှောဟ္မဏဝတ္ထု အနုယဝသေန, အကုံရဝတ္ထု ဗျတိရေကဝသေန ဝိတ္ထာရေတဗ္ဗံ။ သံ၊ဋီ၊ ၁။၁၀၄။

ကေသာဌကယုဂ (နာ) [ကေ+သာဌကယုဂ] အဝတ်တစ်စုံ။ ကဟာပဏသဟဿေန သဒ္ဓိံ ကေသာဌကယုဂံ တမ္မူလပသိဗ္ဗကေ ဌ-ပေတ္တာ အာဂတော၊ ဇာ၊ဌ၊၆။၂၀၇။

ကေသာဋိကာ (ထီ) ကေသာဌက-ကြည့်။

ကေသာဋီ (ထီ) ကေသာဌ-ကြည့်။

ကေသာဒုကာရ (တိ) [ကေ+သာဒုကာရ] တစ်ခဲနက်သော-ကောင်းခြီးပြည့်-ကောင်းခြီးပေး သံ-သာဓုခေါ်သံ-ရှိသော။ ဧကဒန္ဓ-ကြည့်။

ကေသာမန္တ (တိ) [ကေ+သာမန္တ] တစ်ခုသော-တစ်ပေါင်းတည်း-အနီး-အပါး-အရပ်ရှိသော၊ တစ်ပေါင်းတည်း-အနီး-၌နေထိုင်သော၊သူ။ မက္ကဋော စ သိဂ်ါလော စ၊ သုတ္တပါတော စဟံ တဒါ။ ဝဿမ ကေသာမန္တာ။ စရိယာ။ ၃၉၆။ သာမန္တ-လည်းကြည့်။

ကေသာရီရိက (တိ) [ကေသရီရ+ကိက] တစ်ခုသော-ကိုယ်-အတွက်ဘော-၌ဖြစ်သော၊ တစ်ဦး၏ အကျိုးအတွက်ဖြစ်သော်။ ဧဝမ-ဿာယံ ကေသာရီရိကံ ပုညပွဒိုပဒံ ပဋိ-ပန္နော ဟောတိ။ အံ၊၁။၁၆၈။ (-အံ၊ဌ၊၁။ ၁၅၀။) အနေကသာရီရိက-လည်းကြည့်။

ကေသာလက (တိ) [ကော+သာလာ+က] တစ်ခုသော-အဆောင်-ကျောင်းဆောင်-ဇရပ်-ရှိသော။ တိန္ဒုကာစီရေ ကေသာလကေ။ ဒီ၊၁။၁၆၇။ မ၊၂။၂၁၄။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၁။၈၀။ ကော သာလာ တ္ထောတိ ကေသာလကော။ သာ ရတ္ထ၊၁။ ၁၉၇။ သီ၊ဋီ၊သစ်၊၁။၁၆၇။ သီ၊ဋီ၊ သစ်၊၂။၃၆၉။ (-ဒီ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၀၀။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၂။၃၂။ မ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၈၃။)

ကေသာလသန္ဒိဝေသ (ပု) [ကေသာလာ+သန္ဒိဝေသ] တစ်ခုတည်း-တစ်တန်းတည်း-တစ်ဖြောင့်တည်း-တည်နေသော ရှည်သော ပြာသာဒ်ဆောင်။ ယေပိ ကေသာလ ဒွိ-သာလ တိသာလ စတုသာလသန္ဒိဝေသာ မဟာပါသာဒါ ... သက္ကာ ဟောန္တိ သဗ္ဗတ္ထ အနုပရိဂန္တုံ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၃။ ကေသာလာဒီသု ဥဇုကမေဝ ဒီဃံ ကတ္ဂာ သန္ဒိဝေသိတော ပါသာဒေါ ကေသာလသန္ဒိဝေသော။ သာ ရတ္ထ၊၃။၉။ ကေဒိသာယ ဥဇုကမေဝ ဒီဃံ ကတ္ဂာ သန္ဒိဝေသိတော ပါသာဒေါ ကေ-သာလသန္ဒိဝေသော။ ဝိမတိ၊၂။၇။

ကေသာလာ (ထီ) [ကော+သာလာ] (၁) ကေသာလာမည်သောရွာ (ပုဏ္ဏားရွာ)။ (၂) တစ်ခုသော-အဆောင်-ဇရပ်-အိမ်။ **(၁)** ကောသလေသု ဝိဟရတိ ကေသာလာယံ ဗြာဟ္မဏဂါမေ။ သံ၊၁။၁၁၂။ **(၂)** သော တတ္ထ ပပတန္တော နဋ္ဌကာရာနံ ကမ္မကရဏ-ဋ္ဌာနေ ကေသာလာယ ပတိတော။ အံ၊ဋ္ဌ၊ ၁။၃၂၅။

ကေသာလိသီသ (ပု) [ကေ+သာလိသီသ] တစ်ခုသော-စပါးနှံ-ကောက်နှံ။ ကရီသ-သဟဿေ ခေတ္တေ ကေသာလိသီသံ ဝိယ ဟောတိ။ မ၊ဋ္ဌ၊၃။၂၂၇။ (-မ၊ဋီ၊၃။၁၄၄။)

ကေသာသန (တိ) [ကေ+သာသန။ ထီ-၌ ကေသာသနီ] တူသော သာသနာ ရှိသော၊ သူ။ န မယှံ ဘရိယာ သော၊ သဟဓမ္မာ ကေသာသနီ။ စရိယာ။၄၀၁။ ပရိဗ္ဗာဇက-သာသနေန ကေသာသနီ။ စရိယာ၊ဋ္ဌ။၁၃၃။

ကေသာသနီ - အထက်ပုဒ်ကြည့်။

ကေသိက္ခာပဒ (န) [ကေ+သိက္ခာပဒ] တစ်ခု သော သိက္ခာပုဒ်။ မနောဒ္ဓါရေ ပညတ္တံ ကေသိက္ခာပဒမ္မိ နတ္ထိ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၄။၂၂၇-၈။ (-ပါစိတ်၊ယော။၆၂၆။)

ကေသိခါ (ထီ) [ကော+သိခါ] (၁) တစ်ခုသော -ဆံဦးစွန်း-ဦးစွန်း။ (တိ)(၂) တစ်ခုသော ဦးစွန်းရှိသော၊သူ(တက္ကတွန်း)။ **(၁)** အောက် ပုဒ်ကြည့်။ **(တိ)(၂)** ပရိဗ္ဗာဇာ ကေသိခါ၊ ဂေါတမာ ဗုဒ္ဓသာဝကာ။ အပ၊၁။၄၀။

ကေသိခါမတ္တဓရ (တိ) [ကေသိခါမတ္တ+ဓရ] တစ်ခုသောဦးစွန်းမျှကိုသာ ဆောင်သော၊ ဦးစွန်းတစ်ခုသာရှိသော၊သူ။ အန္တမသော ကေသိခါမတ္တဓရောပိ၊ သော ဘဏ္ဍုကမ္မံ အာပုစ္ဆိတ္ဂာဝ ပဗ္ဗာဇေတဗ္ဗော။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၃။၂၈၅။ ကေသိခါမတ္တဓရောတိ တ္ထေ ကေန ကေသေန သိခါ ကေသိခါတိ ဝဒန္တိ။ အပ္ပကေသာဝ သိခါ ဝေံ ဝုတ္တာတိ ဂဟေ-တဗ္ဗာ။ ကေကေသမ္မိ ပန အနာပုစ္ဆာ ဆိန္ဒိတုံ န ဝဋ္ဌတိယေဝ။ ဝိမတိ၊၂။၁၁၂။

ကေသိတ္ထ (နာ) [ကေ+သိတ္ထ] ထမင်းတစ်လုံး။ ပဌမနိမန္တနံ အဝိကပ္ပေတွာ ပစ္ဆာနိမန္တိတကုလေ လဒ္ဓဘိက္ခတော ကေသိတ္ထမ္ပိ အဇ္ဈောဟရတိ။ ကခါ။၂၁၇။

ကေသိမကတ (တိ) [ကေသိမာ+ကတ] တစ်ခုသောအပိုင်းအခြား၌ ပြုအပ်သော။ အလဇ္ဇိတာယ ကေသိမကတာ ဘိန္နမရိယာဒါ။ သံ၊ဋီ၊၂။၁၄၀။

ကေသိမဂတ (တိ) [ကေသိမာ+ဂတ] တစ်ခုသော-သိမ်-အပိုင်းအခြား-၌ တည်သော၊ သူ။ ကောဝါသဂတ-ကြည့်။

ကေသိမဋ္ဌ (တိ) [ကေသိမာ+ဌာ+ကွိ] တစ်ခုသောသိမ်၌တည်နေသော၊သူ။ သစေ ကေသိမဋ္ဌာ ကေသ္မိ ဌာနေ သမာနသံဝါသကာ။ ကခါ၊ဋီ၊သစ်။၁၇၆။

ကေသိမာ (ထီ) [ကော+သိမာ] (၁)(က) တစ်ခုသောသိမ်။ (ခ) တစ်ခုသောဥပစာရ သိမ်၊ တစ်ခုသောကျောင်းတိုက်အပိုင်း အခြား။ (တိ)(၂) တစ်ခုသောအပိုင်းအခြားရှိသော။

(၁)(က) တေ စ ခေါ ဟတ္ထပါသံ အဝိဇဟိတွာ ကေသိမာယံ ဌိတာ။ ကခါ။ ၈၇။ **(ခ)** သစေ ပန ကေသိမာယ ဗဟူ ဝိဟာရာ ဟောန္တိ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၃။၃၉၁။ ကေသိမာယာတိ ကောယ ဥပစာရသိမာယ။ ပါစိတ်၊ ယော။၃၆၄။ **(တိ)(၂)** သမ္မုတိပရိယောသာနေ ဌပေတွာ နဒီ နိမိတ္တာနံ အန္တော တိရဒ္ဓယဉ္စ ဒီပကော စ ကေသိမာ ဟောတိ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၃။၃၂၉။ ကော သိမာ ဣမသာတိ ကေသိမော၊ ဒီပကော။ ... ဝစ္စမနပေက္ခိတွာ "ကေသိမာ"တိပိ နိစ္စဣတ္ထိလိင်ဝသေန ပါဌော အတ္ထိ။ ပါစိတ်၊ယော။၂၉၂။ ဣဒံ ကိ ကေသိမသ္မိ, ဥဒါဟု နာနာသိမသ္မိ။ ဝဇိရ။၄၈၈။

ကေသိမာ(မ)ဝိဟာရ (ပု) [ကေသိမာ+ဝိဟာရ] တစ်ခုသော-ဥပစာရသိမ်-ကျောင်းတိုက် အတွင်း-၌ တည်သော ကျောင်း(များ)။ ဣဒဉ္စ နာနာလာဘေဟိ နာနူပစာရေဟိ ကေသိမာဝိဟာရေဟိ ကထိတံ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၃။ ၄၁၃။ ကေသိမဝိဟာရေဟိတိ ကူပစာရသိမာယံ ဒ္ဓိဟိ ဝိဟာရေဟိ။ သာရတ္ထ၊၃။ ၃၄၃။ (-ဝိမတိ၊၂။၂၀၀။) ကေသိမာဝိဟာရေဟိတိ ကိသံ ဥပစာရသိမာယံ ဌိတေဟိ ဝိဟာရေဟိ။ ပါစိတ်၊ယော။၃၈၅။

ကေသိတာ (ထီ) [ကော+သိတာ] တစ်ခုသော-ထွန်ရေး-ထယ်ရေး။ ကေသိတာမတ္တေတိ တ္ထေ သိတာ နာမ ကသနဝသေန နင်္ဂလဿ ဂတမဂ္ဂေါ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋီ၊၂။၁၅။ (ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၂။၁၂-၌ ဤပါဋိ မတ္ဇေ့ရ။)

ကေသိလ (နာ) [ကေ+သိလ] တစ်ခုသော-သိလ-ကိုယ်ကျင့်သိလ။ သတ္ထာ တေသံ ကထံ သုတွာ ကေသိလမ္ပိ ကနိဋ္ဌကံ အကတွာ။ ဓမ္မ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၂၆။

ကေသိသ (တိ) [ကေ+သိသ] တစ်ခုသော-ဦးခေါင်း-ထိပ်ဖျား-အထွတ်အဖျား-ရှိသော။ ပန်းသိတံ တစ်ခုတည်းရှိသော။ (မြန်မာ ပြန်။) သဗ္ဗပုဟ္ဟာ ကေသိသာ၊ ဥဒ္ဓံဝဏ္ဏာ အဓောမုခါ။ အပ၊၁။၂၉၅။

ကသူရ (တိ) [က+သူရ] တစ်ယောက်ထီးတည်း ရဲရင့်သော၊ တစ်ယောက်တည်း ရဲရင့်စွာ စစ်ထိုးနှိုင်သော၊သူ၊ တစ်ကိုယ်တော်-သူရဲကောင်း-လူစွမ်းကောင်း။ သူရာတိ ကသူရာ။ အံ၊ဌ၊၃။၁၈၂။ ကသူရာတိ ကောကိသူရာ၊ အတ္တနော သူရဘာဝေနေဝ ကောကိနော ဟုတ္တာ ယုဇ္ဈနကာ။ အံ၊ဋီ၊ ၃။၁၉၀။ (ဒီ၊ဌ၊၁။၁၄၃-၌ ကန္တသူရာ-ဟု ဖွင့်သည်။ ယင်းပုဒ်လည်းကြည့်။)

ကသေယျာ (ထီ) [က+သေယျာ] (၁) အဖေါ်မပါ တစ်ယောက်တည်း အိပ်ခြင်း။ (တိ) (၂) အဖေါ်မပါတစ်ယောက်တည်းအိပ်ခြင်းရှိသော၊ တစ်ယောက်တည်းအိပ်ရသော၊ မြတ်သောအိပ်ခြင်းရှိသော၊သူ။ **(၁)** တာယ မေ ကသေယျာယ၊ ရာဇ ဝင္ကော ပသီ-ဒတိ။ ဇာ၊၂။၁၅၆။ **(တိ)(၂)** ဒုက္ကရံ ခေါ သောဏ ယာဝဇီဝံ ကသေယျံ ကောဘတ္တံ ဗြဟ္မစရိယံ စရိတုံ။ ဝိ၊၃။၂၈၄။ ကသေ-ယျန္တိ အဒုတိယသေယျံ။ သာရတ္ထ၊၃။၂၉၈။ **(၁)(တိ)(၂)** ကောသနံ ကသေယျ(ဓမ္မ။ ၅၆)န္တိ ... သတိ ဥပဋ္ဌပေတ္တာ ဒက္ခိဏေန ပသေန မူလကမ္မဋ္ဌာနမနသိကာရေန နိပန္နဿ ဘိက္ခုနော သေယျာ ကသေ-ယျာ နာမ။ ဓမ္မ၊ဌ၊၂။၂၉၄။

ကသေသ (ပု) [က+သေသ] တစ်ခုသောအကြွင်း၊ တစ်ခု၏ ကြွင်းကျန်ခြင်း၊ တစ်ခုကြွင်း၊ ကသိသ်။ ဧကော စ သော သေသော စာတိ ကသေသော။ ရူ၊ဋီ။၃၆။

ကသိသ်သည် (၁) ပုဗ္ဗသေသကသိသ် (ပုတ္တော စ ဓီတာ စ ပုတ္တာ။) (၂) ပရ-သေသကသိသ် (မာတာ စ ပိတရော စ မာတာပိတရော)ဟုနှစ်ပါးရှိသည်။ (တနည်း) (၁) သရူပေကသိသ် (ပုရိသော စ ပုရိသော စ ပုရိသာ။) (၂) ဝိရူပေကသိသ် (မာတာ စ ပိတာ စ ပိတရော) ဟု နှစ်ပါးရှိသည်။

သရူပေကသိသ်သည် (၁) သဒ္ဒသရူပေကသိသ် (မာသော စ မာသော စ မာသာ=ပဲကြီး ပဲနက်(=ပဲနောက်)တို့။) (၂) အတ္ထ-သရူပေကသိသ် (ဝင်္ကော စ ကုဋိလော စ ကုဋိလာ=ထွန်ရေးကောက် လရေးကောက်တို့။) (၃) သဒ္ဒတ္ထသရူပေကသိသ် (ပုရိသော စ ပုရိသော စ ပုရိသာ) ဟု သုံးပါးရှိသည်။

ကဝုစ်ဝိဘတ်အဆုံးရှိသော ကသိသ် ပုဒ်များလည်း ရှိသည်။ (နာမဋ္ဌ ရူပဋ္ဌ နာမရူပဋ္ဌာတိ နာမရူပံ။) ဇာလိနီ၊ဂါထာ။ ၃၁-၃၄။ ဇာလိနီ၊ဋီ။၁၂၅-၆။ ကဒေသ သရူပေကသေသ-လည်းကြည့်။

ကသေသနယ (ပု) [ကသေသ+နယ] တစ်ခုကြွင်း-ကသိသ်-ပြုသော နည်း။ မရဏ-မွတ္ထ သင်္ဂဟိတံ လက္ခဏာဟာရေန ကသေသနယေန ဝါ။ သီ၊ဋီ၊သစ်၊၂။၃၅၅။ (-သံ၊ဋီ၊၂။၃၉၈၊၅၄၇၊၅၄၈။) အထက်ပုဒ်လည်းကြည့်။

ကသေသပွကပွန (န) [ကသေသ+ ပကပွန] ကသိသ်ကို ကြဲစည်ခြင်း။ ကသေ-သပွကပွနေန ပုထုဝစနဿဝိဂ္ဂဟေန ဝါ နရာ။ သီ၊ဋီ၊သစ်၊၁။၁၀။

ကဟတ္ထ (ထီ၊ပု) [က+ဟတ္ထ] တစ်ခုသော

လက်။ ကေဟတ္ထေနာဒါယ အာကာသေ စက်မိသတိ။ ဓမ္မ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၃၈။

ကေဟတ္ထကုကီ (တိ) [ကေဟတ္ထ+ကုကီ] တစ်ခုသောလက် ကောက်သော၊သူ။ ကုကီတိ ကေဟတ္ထကုကီ ဝါ ဥဘယဟတ္ထကုကီ ဝါ။ အံ၊ဋ္ဌ၊၂။ရဖ၊၃၂၁။

ကေဟေတုဖလဒီပန (ထီ၊န) [ကေဟေတုဖလ+ဒီပန] တစ်ခုတစ်ခုသော အကြောင်း, တစ်ခုတစ်ခုသောအကျိုးကို ပြခြင်း။ ကေဟေတုဖလဒီပနေ(ပဋိသံ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၁၈)တိ ကေကဟေတုနော, ကေကဖလဿ စ ပဒီပနေ။ ပဋိသံ၊ဂံ။၂၁ဖ။ (-အဘိ၊ဋ္ဌ၊၂။ ၁၄၀။ မူလဋီ၊၂။၉၉။ အနုဋီ၊၂။၁၀၈။)

ကောကိယ (တိ) [ကောကီ+ကိက။ ဝိ၊ပိ၊ဓာန်] အဖော်မပါ တစ်ယောက်ထီးတည်း။ ကောကိယော အဒုတိယော၊ ရမကိယေ မဟာဝနေ။ ထေရ။၃၀၁။ ကောကိယောတိ ကောကီ အသဟာယော။ ထေရ၊ဋ္ဌ၊၂။ ၁၆ဖ။ (-ထေရ။၃၅၄။ အပ၊၁။ရ၄။ စရိယာ။၃၉၃။ ထေရ၊ဋ္ဌ၊၂။၄၄ဖ။ အပ၊ဋ္ဌ၊၂။၃ဖ။ စရိယာ၊ဋ္ဌ။၈၈။)

ကောကိန် (ထီ) [ကောကီ+ဣန် (ဣတ္ထိပစ္စည်း)] တစ်ယောက်ထီးတည်း။ အောက်ပုဒ်ကြည့်။

ကောကီ (ပု) [က+အာကီ။ ဓာန်၊ဋီ။ရ၁၈။ ထီ-၌ ကောကိန်။ ကောကိန် (သံ)] တစ်ယောက်ထီးတည်း။ အထေကာကီ စ ကေစ္စော။ ဓာန်။ရ၁၈။ ကောကီဟိ ခုဒ္ဒကေဟိ ဇိတံ။ သာရတ္ထ၊၁။ ၃ဖ၆။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ဋီ၊၁။၁၈၂။ အဟမ္ပိ ကောကိနီ ဝိစိန္တေမိ။ ထေရီ။၄၂၃။ ကောကိနီတိ ကေကာဝ။ ထေရီ၊ဋ္ဌ။၂၃၄။ (-အပ၊၂။ ၂၅၄။)

ကောဂါရ (န) [က+အဂါရ] တစ်အိမ်။ အောက်ပုဒ်ကြည့်။

ကောဂါရိက (တိ) [ကောဂါရ+ကိက] (၁) တစ်အိမ်ကို လုယက်ဖျက်ဆီးခြင်း။ (၂) ခိုးသူ။ (၃) တစ်အိမ်၌သာ ဆွမ်းခံသော၊သူ။ **(၁)** ကောဂါရိကံ ကရောတော။ ဒီ၁။၄၉။ မ၊၂။၆၆။ (-အံ၁။၁၅၂) ကောဂါရိကန္တိ ကေမေဝ ဃရံ ပရိဝါရေတ္တာ ဝိလုမ္ပနံ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၁။၁၄၅။ မ၊ဋ္ဌ၊၃။၈၃။ အံ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၉၃။ (-မဟာနိ၊ဋ္ဌ။၂၃၄။ စူဠနိ၊ဋ္ဌ။၁၂၂။) ကောဂါရေ နိယုတ္တော ဝိလောပေါ ကောဂါရိကော။ ဒီဋီ၁။၂၂၁။ သီဋီ၊သစ်၊၂။၃ဖ။ မ၊ဋီ၊၃။၅၃။ သံ၊ဋီ၊၂။၂၆ရ။

(၂) ထေနေကာဂါရိကော သမာ။ ဓာန်။၅၂၂။ ကေ၊ အသဟာယံ အဂါရံ ဂေဟံ ကောဂါရံ၊ တံ ပယောဇနံ ယဿ ကောဂါရိကော။ ဓာန်၊ဋီ။၅၂၂။

(၃) သော ကောဂါရိကော ဝါ ဟောတိ။ ဒီ၁။၁၅ရ။ အံ၁။၃၀၀။ ကောဂါရိကောတိ ယော ကေသ္မိယေဝ ဂေဟေ ဘိက္ခံ လဘိတ္တာ နိဝတ္တတိ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၁။၂၉၃။ အံ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၂၀။ (-မဟာနိ၊ဋ္ဌ။၃၈၀။) ကောဂါရမေဝ ဘိက္ခာစရိယာယ ဥပဂစ္ဆတီတိ ကောဂါရိကော။ သီဋီ၊သစ်၊၂။၃၅၅။ ကောဂါရမေဝ ဥဇ္ဇုတီတိ ကောဂါရိကော။ ဒီ၊ဋီ၁။၃၅၃။ အံ၊ဋီ၊၂။၂၂၀။

ကောစရိယ (ပု) [ကေ+အာစရိယ] (က) တစ်ဆူတည်းသောဆရာ (မြတ်စွာဘုရား)။ (ခ) တစ်ယောက်သော ဆရာ။ **(က)** တေနာပိ ဓမ္မရာဇေန၊ လောကေကာစရိယေန ယော။ ကခါ၊ဋီ၊သစ်။၁၁၉။ (ခ) အောက်ပုဒ်ထောင့်ကွင်းကြည့်။

ကောစရိယကုလ (နဲ) [ကောစရိယ+ကုလ] တစ်ယောက်သော-ဆရာအမျိုးအနွယ်-ဆရာအိမ်။ သော ... ကောစရိယကုလေ ကေတော ဥဂ္ဂဟိတသိပ္ပေါ။ ဇာ၊၄၊၄။၈၀။ (-ဇာ၊၄၊၅။၆၀။)

ကောစာရ (တိ) [ကေ+အာစာရ] တူသော အကျင့်သီလရှိသော၊ သူ။ ကေန္တသီလ-ကြည့်။

ကောဏတ္တိ (ထီ) [ကော+အာဏတ္တိ] တစ်ခုသော-စေခိုင်း-တိုက်တွန်း-ခြင်း။ ကော-ဏတ္တိယာ ဗဟုကမ္ပိ သိဉ္စတု။ ကခါ၊၂၀၉။

ကောဒသ[၁] (တိ) [ကေ+ဒသ] တစ်ဆယ့်တစ်ခု။ ကောဒသီ-ထောင့်ကွင်းကြည့်။

ကောဒသ[၂] (တိ) [(ကေ+ဒသ=) ကောဒသ+အ(၃)။ ကေနဝုတ-ကြည့်။] တစ်ဆယ့်တစ်ခုမြောက်ဖြစ်သော။ အောက်ပုဒ်ထောင့်ကွင်းကြည့်။

ကောဒသ[၃] (တိ) [ကောဒသ[၂]+အဟ] တစ်ဆယ့်တစ်ခုမြောက်ဖြစ်သောနေ့၊ တစ်ဆယ့်တစ်ရက်နေ့။ ကောဒသေ ဥပ္ပန္နေ ။ပ။ ကူနဝီသေ ဥပ္ပန္နေ ။ပ။ ကေဝီသေ ဥပ္ပန္နေ မူလစီဝရေ ပစ္စာသာစီဝရံ ဥပ္ပဇ္ဇတိ။ ဝိ၊၁။ ၃၀၅။ ကောဒသေ ဥပ္ပန္နေတိအာဒီသု ကော-ဒသာဟေ ဥပ္ပန္နေတိအာဒိနာ အတ္ထော၊ အ-ယမေဝ ဝါ ပါဌော ဂဟေတဗ္ဗော။ ဝိမတိ၊ ၁။၃၂၂။

ကောဒသကနိပါတ (ပု) [ကောဒသက+နိပါတ] ကောဒသက နိပါတ်။ (အင်္ဂုတ္တိုရ် ကောဒသကနိပါတ်။ အံ၊၃။၅၁၅-၅၅၈။) ကောဒသကနိပါတသ ပဌမာဒီနိ ဟေဌာ ဝုတ္တနယာနေဝ၊ ကေဝလဥေ့တ္ထ အာဒိတော ပဉ္စသု နိဗ္ဗိဒါဝိရာဂံ ဒ္ဒိဓာ ဘိန္ဒိတ္တာ ကော-ဒသဂ်ါနိ ကတာနိ။ အံ၊၄၊၃။၃၄၃။

ကောဒသဂ္ဂိဝူပသမ (တိ) [ကောဒသဂ္ဂိ+ဝူပသမ] တစ်ဆယ့်တစ်ပါးသောမီးတို့၏ ငြိမ်းရာဖြစ်သော။ သံသာရဝဋ္ဌေ ကောဒ-သဂ္ဂိသန္တာပသန္တတ္တော ယောဂါဝစရော ကောဒသဂ္ဂိဝူပသမံ နိဗ္ဗာနံ ပတ္ထေတိ။ ဝိသု ဒ္ဓိ၊၂။၃၀၄။

ကောဒသဂ် (နဲ) [ကောဒသ+အဂ်] တစ်ဆယ့်တစ်ပါးသောအဂ်ါ။ ကောဒသကနိပါတ-ကြည့်။

ကောဒသနိပါတ (ပု) [ကောဒသ+နိပါတ] ကောဒသ နိပါတ် (ဇာတ်ပါဋ္ဌိ)။ ကောဒသ-နိပါတေ နဝ။ သီ၊ဋီ၊သစ်၊၁။၁၃၂။ ကေ နိပါတ-လည်းကြည့်။

ကောဒသမသတ္တာဟ (နဲ) [ကောဒသမ+သတ္တာဟ] တစ်ဆယ့်တစ်ခုမြောက် ဖြစ်သော-သတ္တာဟ-ခုနစ်ရက်။ (ရက်သတ္တ(၁၁)ပတ်။) နနု ဂဗ္ဘသေယျကသ ပစ္ဆိမ-

ဘဝိကဿ ဥပပဇ္ဇန္တဿ ကောဒသမသ-
တ္တာဟာ ဩရတော ဌိတဿ ရူပါယတနံ
နုပ္ပဇ္ဇိဿတိ။ မူလဋီ၊၃။၁၃၀။

ကောဒသဝဿိကကာလ (ပု) [ကောဒသ
ဝဿိက+ကာလ] (အသက်) တစ်ဆယ့်
တစ်နှစ်ရှိသော ကာလ။ တတော ပရမ္ပိ
ကောဒသဝဿိကကာလေ ကေသံဝစ္ဆရံ
တထေဝ ဘေရိသဒ္ဒေန ဝိမံသန္တာပိဿ
နေဝ အန္တရံ ပဿီသု။ ဇာ၊၂၊၆။၉။

ကောဒသဝိဓ (တိ) [ကောဒသ+ဝိဓ] တစ်
ဆယ့်တစ်ပါးအပြားရှိသော။ ကောဒသ-
ဝိဓမ္ပိ(သင်္ဂဟ။၄၀)တိ သဘာဂသင်္ဂဟဝ-
သေန ကောဒသပကာရမ္ပိ ဝိဘာဝိနီ။၂၀၃။

ကောဒသဟတ္ထ (တိ) [ကောဒသ+ဟတ္ထ] တစ်
ဆယ့်တစ်တောင်ရှိသော။ ဟတ္ထပါဒါ ကော-
ဒသဟတ္ထာ။ သံ၊၂၊၂။၈၃။ (-အံ၊၂၊၂။၁၀၆။
အံ၊ဋီ၊၁။၁၈၃။)

ကောဒသာဟ (နှ) [ကောဒသ+အဟ] တစ်
ဆယ့်တစ်ရက်မြောက်နေ့။ ကောဒသ[၃]-
ကြည့်။

ကောဒသီ (ထီ) [ကေဒသ+ဤ။ ကေော စ
ဒသ စ ကောဒသ၊ ကောဒသန္နံ ပူရဏီ
ကောဒသီ။ ကစ္စည်း။၃၇၅။ နီတိ၊သုတ္တ။
၈၀၅။ ကောဒသ+ဝီ။ မောဂ်၊သျ၊၂။၉၂။]
တစ်ဆယ့် တစ်ခုမြောက် ဖြစ်သော။ ဒ-
သေ,တ္ထ ပဏ္ဍိတာ အဟု၊ ဘူရိပညာ ရ-
ဟောဂမာ။ မာတာ ကောဒသီ ရညော။
ဇာ၊၂။၂၀၄။ ကောဒသီတိ တေဟိ ကိရ
ပဏ္ဍိတေဟိ အတိရေကတရပညာ ပဉ္စာ-
လရညော မာတာ။ သာ တေသံ ကောဒသီ
ဟုတ္တာ။ ဇာ၊၂၊၆။၂၄၂-၃။

ကောဓာရ (တိ) [ကေ+အဓာရ] (က) တစ်ခု
သော တည်ရာရှိသော။ (ခ) တစ်ခုသော
ဝတ္ထုလျှင်တည်ရာရှိသော။ **(က)** ကော-
ဓာရေ ပုစ္ဆာဝိဿဇ္ဇနေ ဝိစယော အာစ-
ရိယေဟိ ဝိဘတ္တော။ နေတ္တိ၊ဝိ။၉၂။ **(ခ)**
ကောဓာရ(နေတ္တိ၊၂၊၆၆)နွှိ ကေဝတ္ထု-
အဓိဋ္ဌာနံ။ နေတ္တိ၊ဋီ။၅၀။

ကောဓိက (တိ) [ကေ+အဓိက] တစ်ပုဒ်အပို
အလွန်ရှိသော၊ တစ်ပုဒ်ဖြင့်ပိုလွန်သော။ ဧ-
ကာဓိကာနီ(ပဋိသံ၊၂၊၁။၈၆)တိ ဒုက္ခပဒ-
ပရိဟီနတ္တာ ကေပဒါဓိကာနိ။ ပဋိသံ၊ဂံ။၉၉။

ကောဓိကရဏ (တိ) [ကေ+အဓိကရဏ] တူ
သော တည်ရာရှိသော။ သဒ္ဓါစျာနာနံ "သ-
မ္ပသာဒန"နွှိ ကောဓိကရဏတာဝစနေနေဝ။
အနုဋီ၊၁။၁၀၉။

ကောဓိဋ္ဌာန (တိ) [ကေ+အဓိဋ္ဌာန] တစ်ခု-
တစ်ခုသောတရား-လျှင် တည်ရာရှိသော။
ကောဓိဋ္ဌာနာ ပုစ္ဆာ အနေကာဓိဋ္ဌာနာ
ပုစ္ဆာ။ သီ၊ဋီ၊သစ်၊၁။၃၂၁။

ကောဓိပစ္စ (နှ) [ကေ+အဓိပစ္စ] တစ်ယောက်
တည်းအစိုးရသည်၏အဖြစ်၊ တစ်ယောက်
တည်း အစိုးရခြင်း။ ကေရဇ္ဇာဘိသေက-
ကြည့်။

ကောဓိပ္ပါယ (ပု) [ကေ+အဓိပ္ပါယ] (၁) တစ်
ယောက်သော ပုဂ္ဂိုလ်၏-အဘို့-ဝေစု။ (တိ)

(၂) တူသောအလိုရှိသော၊သူ။ (၃)(က) (ရာဂါဓိပ္ပါယမှ တပါးသော သနားခြင်းဟူသောအလိုအားဖြင့်) အခြားတပါးသော အလိုရှိသော (မေထုန်အကျင့်)။ (ခ) (သံသရာ၌ အတူတကွ-ဖြစ်လို-နေလို-ခြင်း, သားရလိုခြင်း အစရှိသောအားဖြင့်) အတူတကွဖြစ်ခြင်းဟူသောအလို-တူသောအလို-အတူတကွ ဖြစ်လိုခြင်း-ရှိသော (မေထုန်အကျင့်)။

(၁) ဒေထ ဘိက္ခဝေ မောဃပုရိသဿ ကောဓိပ္ပါယံ။ ဝိ၊၃။၄၁၆။ ကောဓိပ္ပါယန္ဓိ ကံ အဓိပ္ပါယံ၊ ကံ ပုဂ္ဂလပဋိဝိသမေဝ ဒေထာတိ အတ္ထော။ ဝိ၊၄၊၃။၄၁၃။ ကေဿ ပုဂ္ဂလဿ အတ္ထာယ အဓိပ္ပိယတေ ဣစ္ဆိယတေတိ ကောဓိပ္ပါယော၊ ကေပုဂ္ဂလပဋိဝိသော။ ပါစိတ်၊ယော။၃၈၄။ **(တိ)(၂) (၃)(က)(ခ)** အောက်ပုဒ်ကြည့်။

ကောဓိပ္ပါယကထာ (ထိ) [ကောဓိပ္ပါယာ+ကထာ] (က) (ရာဂါဓိပ္ပါယမှတပါးသော သနားခြင်းဟူသောအလိုအားဖြင့်) အခြားတပါးသောအလိုရှိသောမေထုန်ကိုစွဲ၍ ဖြစ်သော-စကား-အယူဝါဒ။ (ခ) သံသရာ၌ အတူတကွ-ဖြစ်လို-နေလို-ခြင်း, သားရလိုခြင်း အစရှိသောအားဖြင့်) အတူတကွ ဖြစ်ခြင်းဟူသောအလို-တူသောအလို-အတူတကွ ဖြစ်လိုခြင်း-ရှိသောမေထုန်အကျင့်ကို စွဲ၍ဖြစ်သော-စကား-အယူဝါဒ။

(တပ်မက်ခြင်းမှတပါးသော သနားခြင်း စသောအလိုအားဖြင့် ဖြစ်စေ၊ အမျိုးသွီးနှင့် အတူတကွ ဘုရားပူဇော်မှုစသည်ကိုပြုလျက် သံသရာ၌ အတူတကွ ပေါင်းသင်းလိုခြင်း သားသမီးရလိုခြင်း စသောအလိုအားဖြင့် ဖြစ်စေ မေထုန်မှီဝဲကောင်း၏ ဟူသော အယူဝါဒ။)

(က)(ခ) ဣဒါနိ ကောဓိပ္ပါယကထာ နာမ ဟောတိ၊ တတ္ထ ကာရုညေန ဝါ ကေန အဓိပ္ပါယေန ကောဓိပ္ပါယော၊ သံသာရေ ဝါ ကေတော ဘဝိဿာမိတိ ဣတ္ထိယာ သဒ္ဓိ ဗုဒ္ဓပူဇာဒီနိ ကတ္တာ ပဏိဓိဝသေန ကော အဓိပ္ပါယော အဿာတိ ကောဓိပ္ပါယော၊ ဝေရူပေါ ဒ္ဓိနှမ္မိ ဇနာနံ ကောဓိပ္ပါယော မေထုနော ဓမ္မော ပဋိသေဝိတဗ္ဗော။ အဘိ၊၄၊၃။၂၈၃။ ကရုဏာဓိပ္ပါယေန ကောဓိပ္ပါယောတိ ရာဂါဓိပ္ပါယတော အညာဓိပ္ပါယော ဝါတိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။ ကော အဓိပ္ပါယောတိ တ္ထေ ကေတောဘာဝေ ကေသဒ္ဒေါ ဒဋ္ဌဗ္ဗော၊ သမာနတ္ထေ ဟိ သတိ ရာဂါဓိပ္ပါယေပိ ကောဓိပ္ပါယေနာတိ ကောဓိပ္ပါယတာ အတ္ထိ။ မူလဋီ၊၃။၁၁၅။ ကေသဒ္ဒေါ အညတ္ထောပိ ဟောတိ၊ ... အညတ္ထဉ္ဇေတ္ထ ရာဂါဓိပ္ပါယတော ဝေဒိတဗ္ဗံ၊ ... ကော ပန သော အညာဓိပ္ပါယော?။ ကရုဏာဓိပ္ပါယော။ ... ကေတောဘာဝေတိ သဟဘာဝေ။ အနုဋီ၊ ၃။၁၅၅။ ဣတ္ထိယာ သဒ္ဓိ ကေတော သမ္ပတ္တိ အနုဘဝိဿာမာတိ ပူဇာဒီ ကတ္တာ ကောဓိပ္ပါယပ္ပတ္တဿ ဘိက္ခုနော မေထုနော ဓမ္မော ပဋိသေဝိတဗ္ဗောတိ ပဝတ္တာ ကထာ ကောဓိပ္ပါယကထာ။ မောဟဝိစ္ဆေဒနီ။၃၈၃။

ကောဓိပ္ပါယဒါန (န) [ကောဓိပ္ပါယ+ဒါန] တစ်ယောက်သောပုဂ္ဂိုလ်၏ ဝေစုကိုပေးခြင်း။ ဣဒန္ဆီ ကောဓိပ္ပါယဒါန်။ သာရတ္ထ၊၃။၃၄၃။

ကောဓိပ္ပါယပတ္တ (တိ) [ကောဓိပ္ပါယ+ပတ္တ] အတူတကွ (ဖြစ်လိုခြင်းဟူသော) အလိုသို့ ရောက်သော၊သူ။ ကောဓိပ္ပါယကထာ-ကြည့်။

ကောနုသန္ဓိက (တိ) [ကော+အနုသန္ဓိ+က] တစ်ခုသော အနုသန္ဓေရှိသော။ ကောနု-သန္ဓိက် သုတ္တံ နိဒါနေန အာဒိကလျာဏ်။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၁။၉၈။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။၂၀၇။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋီ၊၁။ ၂၆၈။

ကောနုပဿနာ (ထီ) [ကော+အနုပဿနာ] တစ်ခုသောအနုပဿနာ။ ဣဒံ ဒုက္ခံ၊ အယံ ဒုက္ခသမုဒယောတိ အယမေကာနုပဿနာ။ သုတ္တနိ။၃၉၁။ (-သုတ္တနိ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၂၀။)

ကောနုဿာဝန (ထီ၊န) [ကော+အနုဿာဝန] (၁) (ကုပဇ္ဈာယ, နာနာစရိယအား-ဖြင့်) တစ်ပြိုင်နက်-အတူတကွ-တစ်ပေါင်းတည်း-ကမ္မဝါစာရွတ်ခြင်း။ (တိ)(၂) တစ်ပြိုင်နက်သောခဏ၌ အတူတကွ -ကမ္မဝါစာရှိ-ကမ္မဝါစာရွတ်ဖတ်၍ရဟန်းခံပေးအပ်-သော၊သူ။

(ကမ္မဝါစာဆရာတစ်ဦးတည်းက ကမ္မဝါစာရွတ်ဖတ်၍ ရဟန်းခံပေးအပ်သော ရဟန်းလောင်း နှစ်ပါး သုံးပါး။ ကမ္မဝါစာဆရာနှစ်ပါး သုံးပါးက တစ်ပြိုင်နက်သောခဏ၌ အတူတကွ ရဟန်းလောင်း တစ်ပါးစီကိုငဲ့လျက် ကမ္မဝါစာရွတ်ဖတ်၍ ရဟန်းခံပေးအပ်သော ရဟန်းလောင်း နှစ်ပါး သုံးပါး။) ရဟန်းလောင်း နှစ်ပါး သုံးပါးကို ဥပဇ္ဈာယ်ဆရာတစ်ဦးတည်းပြုလျက် ကမ္မဝါစာ ဆရာတစ်ဦးကဖြစ်စေ, နှစ်ဦး သုံးဦးကဖြစ်စေရွတ်ဖတ်၍ ရဟန်းခံပေးနိုင်သည်။

(၁) ကေဝါစိက(၂)ကြည့်။ **(တိ)(၂)** အနုဇာနာမိ ဘိက္ခဝေ ဒွေ ကောနုဿာဝနေ ကာတုံ။ ဝိ၊၃။၁၂၉။ ဒွေ ကောနုဿာဝ-နေတိ ဒွေ ကေတော အနုဿာဝနေ၊ ကေန ကေဿ, အညေန ဣတရဿာတိ ဧဝံ ဒ္ဋိဟိ ဝါ အာစရိယေဟိ ကေန ဝါ ကေက္ခဏေ ကမ္မဝါစံ အနုဿာဝန္တေဟိ ဥပသမ္မာဒေတုံ အနုဇာနာမီတိ အတ္ထော။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၃။၃၁၅။ ကောနုဿာဝနေတိ ဧတ္ထ ကေတော အနုဿာဝနံ ဧတေသန္တိ ကော-နုဿာဝနာတိ အသမာနာဓိကရဏဝိသယော ဗာဟိရတ္ထသမာသောတိ ဒဋ္ဌဗ္ဗံ။ ... ကေ-တောတိ ကေက္ခဏေတိ အတ္ထော၊ ဝိဘတ္တိ-အလောပေန စာယံ နိဒ္ဒေသော။ သာရတ္ထ၊ ၃။၂၆၅။ ကေတော သဟေဝ ကေသ္မိ ခဏေ အနုဿာဝနံ ဧတေသန္တိ ကောနုဿာဝနာ၊ ဥပသမ္မဒါပေက္ခာ။ ဝိမတိ၊၂။၁၃၁။ ဧကေန အနုဿာဝနေ ကောနုဿာဝနေတိ ဝိဂ္ဂ-ဟဿ ပါကဋ္ဌတ္တာ လိနမေဝ ဒဿေတုံ ကေတော အနုဿာဝနေတိ ဝိဂ္ဂဟော ဝုတ္တော။ ဝဇိရ။၄၄၃။ (-ဝိနယာလင်္ကာရ၊ ဋီ၊၁။၂၆၈။)

ကောနေကဝါရ (ပု) [ကောနေက+ဝါရ] တစ်ကြိမ်, များစွာသောအကြိမ် (အကြိမ်များ-စွာ)။ ဩဝါဒါနုသာသနီနံ ကောနေက-

ဝါရာဒိဝိဿဋ္ဌောယေဝ ဘေဒေါ၊ နဲ ပန ပရမတ္ထတော။ အံ၊ဋီ၊၁။၁၀၇။

ကောပတ္တိ (ထိ) [ကော+အာပတ္တိ] တစ်ခုသော အာပတ်။ တတြိဒံ ကောပတ္တိဝသေန မုခ-မတ္တဒဿနံ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၄။၂၉။

ကောပတ္တိဘာဝပွသင်္ဂ (ပု) [ကောပတ္တိဘာဝ+ပသင်္ဂ] တစ်ခုသောအာပတ်၏အဖြစ်၌-ကပ်ငြိ-လျှဉ်းပါး-ခြင်း။ ဝေံ သံယိကမဟာ-ဇနိကပုဂ္ဂလိကာနိ မိဿိတ္ဆာ စေတာပနေ ကောပတ္တိဘာဝပွသင်္ဂတော စ။ ဝဇိရ။၃၆၅။

ကောပတ္တိမူလက (တိ) [ကောပတ္တိ+မူလက] တစ်ခုသော အာပတ်လျှင် မူလရှိသော (နည်း)။ တတော ကောပတ္တိမူလကဉ္စ အာပတ္တိဝခုနကဉ္စာတိ ဒွေ နယေ ဒဿေ-တွာ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၄။၃၃။ (-သာရတ္ထ၊၃။၂၇၄။)

ကောပရာဓ (ပု) [ကေ+အပရာဓ] တစ်ခုသော အပြစ်။ ကောပရာဓံ ခမ ဘူရိပည။ ဇာ၊၁။၃၁၁။ ကောပရာဓန္တိ ဣမံ မယှံ ကေံ အပရာဓံ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၃။၃၇၂။

ကောပဿိတနာမ (တိ) [ကောပဿိတ+နာမ။ ကောပဿိတ=ကေ+အပဿိတ(=အပ+သိ+တ)] ကောပဿိတမည်သော၊သူ။ (တစ်ခုသော အမှိတံကဲကို လှူဘူးသောကြောင့် "ကောပဿိတ" အမည်ရသောသူ။) ကောပဿိတနာမာ တေ။ စက္ကဝတ္တိ မဟ-ဗ္ဗလာ။ အပ၊၁။၂၃၉။

ကောဗဒ္ဓ (တိ) [ကေ+အာဗဒ္ဓ] (၁) တစ်ခုတည်းသာလျှင်ဖြစ်သော အစပ်၊ တစပ်တည်း။ (မအူ၊သျ။၃။၃၇၈။) တစ်ခုတည်း ဖွဲ့အပ်သော။ (ပါရာ၊ဘာဋီ၊၂။၅၇၈။) တပေါင်းတည်းသောအစပ်၊ တစ်ဆက်တည်း။ (၂) တစ်ခုတည်း ဖွဲ့အပ်သော။ (၃) တစ်စပ်တည်း-တစ်ဆက်တည်း-ဖွဲ့အပ်-ဆက်စပ်အပ်-သော။ (၄) တစ်ခုတည်း၌ (တစ်ခုတည်းသော ကြိုး, အာရုံစသည်၌) ဖွဲ့စပ်အပ်သော။

(၁) တစ်ခုတည်းသာလျှင်ဖြစ်သော အစပ်၊ တစပ်တည်း၊ တစ်ခုတည်းဖွဲ့အပ်သော၊ တပေါင်းတည်းသောအစပ်၊ တစ်ဆက်တည်း။ ဖန္ဒာပေတီတိ ဇွေ ယာဝ ကောဗဒ္ဓံ ကတ္ဆာ အတ္တနော ဘာဇနံ ပဝေ-သေတိ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၇၅။ (ကေမေဝ အာဗဒ္ဓံ ကောဗဒ္ဓံ။ မအူ၊သျ။။) ဘိက္ခူနံ ပန တာ-ဒိသေ ကောဗဒ္ဓေ အသတိ ဗဟိဥပစာရ-သီမာယ ယသ္မိံ ဌာနေ သရတိ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၄။၈၉။ ကောဗဒ္ဓကရဏ-လည်းကြည့်။

(၂) တစ်ခုတည်း ဖွဲ့အပ်သော။ (ပါရာ၊ဘာဋီ၊၃။၆၆။) ဒွေ ပုဋကေ ကောဗဒ္ဓေ ကတ္ဆာ သုက်ဌာနာဒီသု သီမန္တရေ ဌပေတိ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၁၅။

(၃) တပေါင်းတည်း-တစ်စပ်တည်း-တစ်ဆက်တည်း-ဖွဲ့အပ်-ဆက်စပ်အပ်-သော။ ကောဗဒ္ဓံ ဟောတိ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၃။၃၃။ ဗုဒ္ဓါနံ ပန သခ်လိကာနိ ဝိယ ကောဗဒ္ဓါနိ ဟုတ္ဆာ ဌိတာနိ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၅၅။ ကောဗဒ္ဓန္တိ ကဋာဟေန ကေတော အာဗဒ္ဓံ။ ပါစိတ်၊ ယော။၂၃။ ကောဗဒ္ဓါနိတိ အညမညံ ကေ-တော အာဗဒ္ဓါနိ။ ဒီ၊ဋီ၊၂။၁၆၄။ တသ္မာ

ပဗ္ဗတနိမိတ္တံ ကရောန္တေန ပုစ္ဆိတဗ္ဗံ "ကော-ဗဒ္ဓေါ, နဲ ကောဗဒ္ဓေါ"တိ။ ကခါ၊ဋီ၊သစ်။ ၁၃၂။ ရညော အာဏာပဝတ္တိဋ္ဌာနေန သဟ ကောဗဒ္ဓတာယ တဿ အာဏံ အကာသိ။ သာရတ္ထ၊၁။၁၂၅။

(၄) တစ်ခုတည်း၌ (တစ်ခုတည်းသော ကြိုး, အာရုံ-စသည်၌) ဖွဲ့စပ်အပ်သော။ ယထာ ဟိ ရထဿ ဝါကာဒိမယံ ယောတ္တံ ဂေါဏေ ကောဗဒ္ဓေ ကရောတိ ကေသ-ဂ်ဟိတေ၊ ... အတိဂရကသဋ္ဌိ ကုသလဓမ္မေ ကောဗဒ္ဓေ ကေသဂ်ဟေ ကရောတိ။ သံ၊ ဋ္ဌ၊၃။၁၅၈။ ကောဗဒ္ဓေတိ ကေသ္မီယေဝ အာရမ္မဏေ အာဗဒ္ဓေ။ ကေသဂ်ဟေတိ တထေဝ ဝိပဿနာကိစ္စဝသေန ကေသ-ဂ်ဟေ ကရောတိ။ သံ၊ဋီ၊၂။၃၉၇။

ကောဗဒ္ဓကရဏ (နဲ) [ကောဗဒ္ဓ+ကရဏ] တပေါင်းတည်း-တစ် စပ်တည်း-ဖွဲ့စပ်ခြင်းကို ပြုခြင်း။ ကောဗန္ဓန-ကြည့်။

ကောဗဒ္ဓကာလ (ပု) [ကောဗဒ္ဓ+ကာလ] တစ် စပ်တည်း-တစ်ဆက်တည်း-စပ်သော အခါ။ ဥဒကဿ ကောဗဒ္ဓကာလေယေဝ တမှာ သရာ နိက္ခမိတ္ဘာ နဒီ အဂမီသု။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊ ၂။၇၂။

ကောဗဒ္ဓတာ (ထီ) [ကောဗဒ္ဓ+တာ] တစ် စပ်တည်းစပ်သည်၏အဖြစ်။ တဒါ တေသံ အစ္ဆတာယ ကောဗဒ္ဓတာ နတ္ထိ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၁။ ၂၇၇။

ကောဗဒ္ဓတာလပန္ဆိ (ထီ) [ကောဗဒ္ဓါ+တာလ ပန္ဆိ] တစ်ဆက်တည်းစပ်နေသောထန်းပင် အစဉ်။ အယံ ပန ကောဗဒ္ဓတာလပန္ဆိ ဝိယ ကတန္ဆိ ပရိယန္တကတံ။ မဟာနိ၊ဋ္ဌ။ ၁၃၈။

ကောဗဒ္ဓနယ (ပု) [ကောဗဒ္ဓ+နယ] တစ်ဆက် တည်းစပ်ခြင်းဟူသောနည်း။ ဒွါဒသဟတ္ထန္တရံ အဝိဇဟိတ္ဘာ ကောဗဒ္ဓနယေန ဒူရေ ဋ္ဌိ-တာပိ သမ္ပတ္တာယေဝ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၄။၈၉။

ကောဗဒ္ဓနိမိတ္တ (နဲ) [ကောဗဒ္ဓ+နိမိတ္တ] တစ် စပ်တည်းဖွဲ့စပ်သော နိမိတ်။ ကောဗဒ္ဓ-နိမိတ္တံ ဟေတံ ဟောတိ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၃။၃၂၀။ ကခါ၊ဋီ၊သစ်။၁၄၀။

ကောဗဒ္ဓပရိသာ (ထီ) [ကောဗဒ္ဓါ+ပရိသာ] တစ်စပ်တည်းစပ်သော-တစ်ဆက်တည်းစပ် နေသော-ပရိသတ် (တရားနာပရိသတ်)။ ယထာပရိသန္တိ စက္ကဝါဋ္ဌပရိယန္တမ္ပိ ကော-ဗဒ္ဓပရိသံ ဝိညာပေတိ။ မ၊ဋ္ဌ၊၃။၂၇၀။ (-ကခါ။၁၆၁။ ကခါ၊ဋီ၊သစ်။၂၉၇။)

ကောဗဒ္ဓဘမုကလောမ (တိ) [ကောဗဒ္ဓ+ဘမု ကလောမ] တစ်ဆက်တည်း စပ်နေသော မျက်ခုံးမွေးရှိသော၊သူ။ သီသလောမေဟိ သဒ္ဓီ ကောဗဒ္ဓဘမုကလောမော။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၃။ ၃၁၀။

ကောဗဒ္ဓဘိတ္တိက (တိ) [ကောဗဒ္ဓါ+ဘိတ္တိ+က] တစ်ဆက်တည်းစပ်နေသော နံရံရှိသော။ ဥပရိမတလေန သဒ္ဓီ ကောဗဒ္ဓဘိတ္တိကော ဝါ ဟောတု မာ ဝါ၊ သဗ္ဗောပိ ပါသာဒေါ သီမဋ္ဌောဝ ဟောတိ။ သာရတ္ထ၊၃။၂၇၂။

ကောဗန္ဓန (နာ) [ကေ+အာဗန္ဓန] တစ်ဆက်တည်း-တပေါင်းတည်း-ဖွဲ့စပ်ခြင်း။ သာရ-ထိနာ သဟ ဗလိဗဒ္ဓါနံ ကောဗန္ဓနံ။ သံ၊ ဋ္ဌ၊၁။ ၂၃၂။ ကောဗန္ဓနန္တိ ကောဗဒ္ဓကရဏံ။ သံ၊ဋီ၊၁။ ၂၆၁။

ကောဘိရတ (တိ) [ကေ+အဘိရတ] တစ်ယောက်ထီးတည်း မွေ့လျော်သော၊သူ။ ကေကော ကောဘိရတော။ မ၊ဋ္ဌ၊၄။၁၉၄။

ကောဘိသမယ (ပု) [ကေ+အဘိသမယ] တစ်ခုတည်းသော ထိုးထွင်းသိသောဉာဏ်။ (ဒီ၊ဋ္ဌ။ဘာသာဋီ။) တပေါင်းတည်း-တစ်ပြိုင်နက်-တစ်ခုတည်း သောခဏ၌-သိခြင်း၊ (ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋီ။သျှ။) တစ်ခုသောအခြင်းအရာအား-ဖြင့် ရှေးရှုမျှော်မှော်ပြု၍ သိခြင်း။ ကောဘိသမယေန အဘိသမေတိ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊ ၂။၃၉၁။ မ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၃၉။ တသ္မာ ကောဘိ-သမယတော ယထာဝုတ္တော အသမ္မောဟ-ပဋိဝေဓော ယုတ္တော။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋီ၊၂။၅၀၇။ စတ္တာရိ သစ္စာနိ ... ကောဘိသမယေန အဘိသမေတိ။ သံ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၆၀။ သော ဧဝံ အဘိမုခဘာဝတော တေသံ သမာဂမောတိ ကောဘိသမယော။ သံ၊ဋီ၊၂။၃၉၉။ ယသ္မာ ပန မဂ္ဂေါ စတူသု သစ္စေသု နာနာဘိသ-မယဝသေန ကိစ္စကရော၊ န ကောဘိသ-မယဝသေနာတိ ပရဝါဒိနော လဒ္ဓိ။ အနုဋီ၊ ၃။၈၈။ (-မ၊ဋီ၊၁။၁၆၂။) ကေပဋိဝေဓ-လည်းကြည့်။

ကောမောဒပမောဒ (တိ) [ကေ+အာမောဒ ပမောဒ] မြတ်သည်ဖြစ်၍-တစ်ခုသော-အလွန်နှစ်သက် ဝမ်းမြောက်ဖွယ်ရှိသော။ ကုမာရံ ဂန္ဓောဒကေန နှာပေတွာ ... ဒေဝဝိမာနကပ္ပံ ပဗ္ဗဂန္ဓဒါမာဒီဟိ ကော-မောဒပမောဒံ ပါသာဒံ အာရောပေတွာ။ စရိယာ၊ဋ္ဌ။၂၁၃။ (ဇာ၊ဋ္ဌ၊၆။၁၀-အလာ: တူပါဠိ၌ "ကေဂန္ဓသမောဒကံ"ဟုရှိသည်။)

ကောယတန (နာ) [ကေ+အာယတန] တစ်ခုသော အာယတန။ ကောယတနမိဗွိ ။ပ။ နတ္ထိ(မ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၇၉)တိ စက္ခာယတနာဒိ ကေမိဗွိ အာယတနံ။ မ၊ဋီ၊၂။၆၀။

ကောယဗ္ဟာဝုတ္တိ (တိ) [ကောယဗ္ဟာ+ဝုတ္တိ] တစ်ယောက်သောသူနှင့်-စပ်သော-စပ်၍-အသက်မွေးခြင်း-ဖြစ်ခြင်း-ရှိသော၊သူ။ ယော ဟိ ကေသ္မိယေဝ ပစ္စယဒါယကေ ပဋိဗဒ္ဓပစ္စယဒါယကော၊ သော အနညပေါ-သီ နာမ န ဟောတိ ကောယဗ္ဟာဝုတ္တိ-တော။ ဥဒါန၊ဋ္ဌ။၅၇။

ကောယန (ပု၊နာ) [ကေ+အယန] (၁) တစ်ယောက်တည်းသာ သွားလောက်သော ခရီး။ (၂) တစ်ခု-တစ်ကြောင်း-တည်းသောခရီး။ (၃) အဖော်မမှီး တစ်ကိုယ်တည်း-သွား-ထိုက်-သွားအပ်-သောခရီး။ (၄) တစ်ခု-တည်းသော-ခရီး-သံသရာမှ နိဗ္ဗာန်သို့ သွားကြောင်း ခရီး၊ သံသရာမှ နိဗ္ဗာန်သို့ သွားရောက်ကြောင်းဖြစ်သော တစ်ခုတည်း-သောခရီး။ (၅) အမြတ်ဆုံးဖြစ်သော ဘုရား-ရှင်-၏သွားကြောင်း ဖြစ်သော-သွားသော-ခရီး။ (၆) တစ်ခုတည်းသော ဘုရားရှင် သာသနာတော်၌သာ-ဘုရားရှင်၏ သာသ

ဋ္ဌဿ။ သဗ္ဗသတ္တသေဋ္ဌော စ ဘဂဝါ၊ တသ္မာ ဘဂဝတောတိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။ အယတီတိ ဝါ အယနော၊ ဂစ္ဆတိ ပဝတ္တတီတိ အတ္ထော၊ ကေသ္မိ အယနောတိ ကောယနော၊ လ္ဟမသ္မိံယေဝ ဓမ္မဝိနယေ ပဝတ္တတိ၊ နာ အညတ္ထာတိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။ အပိ စ ကေ အယတီတိ ကောယနော၊ ပုဗ္ဗဘာဂေ နာနာမုခဘာဝနာနယပွဝတ္တောပိ အပရဘာဂေ ကေ နိဗ္ဗာနမေဝ ဂစ္ဆတီတိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။ ကေစိ ပန "နာ ပါရံ ဒိဂုဏံ ယန္တီ"တိ ဂါထာနယေန ယသ္မာ ကေဝါရံ နိဗ္ဗာနံ ဂစ္ဆတိ၊ တသ္မာ "ကောယနော"တိ ဝဒန္တိ၊ တံ နာ ယုဇ္ဇတိ။ ယဒိ ပန ကေ အယနမဿာ ကော ဂတိ ပဝတ္တိတိ ဧဝံ အတ္ထံ ယောဇေတွာ ဝုစ္စေယျ၊ ဗျဥ္ဇနံ ယုဇ္ဇေယျ၊ အတ္ထော ပန ဥဘယထာပိ နာ ယုဇ္ဇတိ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၂။၃၃၅-၆။ မ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၃၄-၅။ ကောယန(နေတ္တိ။၁၆၃)န္တိ ကေမဂ္ဂံ၊ နာ ဒွေဓာပထဘူတန္တိ အတ္ထော။ အထဝါ ကေန အယိတမ္ဘန္တိ ကောယနံ၊ ... အယန္တိ ဝါ ဧတေနာတိ အယနော၊ သံသာရတော နိဗ္ဗာနံ ဂစ္ဆန္တိတိ အတ္ထော။ ကေဿ ဝါ သဗ္ဗသတ္တသေဋ္ဌဿ ဘဂဝတော အယနောတိ ကောယနော။ ... အယတီတိ ဝါ အယနော၊ ဂစ္ဆတိ ပဝတ္တတီတိ အတ္ထော၊ ကေသ္မိ လ္ဟမသ္မိံယေဝ ဓမ္မဝိနယေ အယနော၊ နာ အညတ္ထာတိ ကောယနော။ ... အပိ စ ပုဗ္ဗဘာဂေ နာနာမုခဘာဝနာယ ပဝတ္တောပိ အပရဘာဂေ ကေ နိဗ္ဗာနမေဝ အယတိ ဂစ္ဆတီတိ ကောယနော။ နေတ္တိ၊ ဋ္ဌ။၂၆၈။

နာတော်တစ်ခုတည်း၌သာ-ဖြစ်သော ခရီး။ (၇) တစ်ခုတည်းသော နိဗ္ဗာန်သို့သာ-နိဗ္ဗာန်တစ်ခုတည်းသို့သာ-သွားရောက်ကြောင်း ဖြစ်သော-ပေါက်ရောက်သော-ခရီး။ (၈) နိဗ္ဗာန်သို့ တစ်ကြိမ်-သွားသော-ပေါက်ရောက်သော-ခရီး။ (ကေစိ။) (တိ)(၈) တစ်ခုသော ဖြစ်ခြင်းရှိသောခရီး။ (ဤ အနက်သည် သဒ္ဒါအနက်အား ဖြင့်မသင့်။) (ဤ နံပါတ် (၂) မှ (တိ)(၈) အထိ အနက်တို့အရ "အရိယမဂ်"ကို ယူရမည်။)

(၁) တစ်ယောက်တည်းသာ သွားလောက်သော လမ်း။ သူကရေဟိ သမဂ္ဂေဟိ၊ ဗျဂ္ဂေါ ကောယနေ ဟတောဿ၊ ဇာ၊ ၁။၂၉၈။ ကောယနေ ဟတောတိ ကေဂမနသ္မိံယေဝ ဟတော။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၄။၃၄၉။ ကေဂမနသ္မိံယေဝါတိ ကေနေဝ ဂန္တဗ္ဗမဂ္ဂေယေဝ။ ဇာ၊ဋ္ဌိ၊သစ်။ ကောယနေ တံ ပထေ အဒ္ဒသံသု။ ဇာ၊၂။၂၃။ ကောယနေတိ ကေဂမနေ ဇယံပဒိကမဂ္ဂေ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၅။၁၈၆။ ကောယနော ကေပထော၊... အည် မဂ္ဂံ နာ ပဿာမိ။ ဇာ၊၂။၃၅။ ကောယနောတိ ကေသော အယနော ကေပဒိကမဂ္ဂေါ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊ရ။၃၄၀။

(၂) ... (တိ)(၈) ကောယနော အယံ ဘိက္ခဝေ မဂ္ဂေါ။ ဒီ၊၂။၂၃၁။ ကောယနောတိ ကေမဂ္ဂေါ။ အထ ဝါ ကေန အယိတမ္ဘောတိ ကောယနော၊ အယန္တိ ဝါ ဧတေနာတိ အယနော၊ သံသာရတော နိဗ္ဗာနံ ဂစ္ဆန္တိတိ အတ္ထော၊ ကေဿ အယနော ကောယနော၊ ကေဿာတိ သေ-

(ဤ"ကောယန"ပုဒ်ကို နီတိ၊သုတ္တ၊နှာ။ ၄၁၂-၌ "စတုရာဓိပ္ပါယိက" ပုဒ်ဟု ပြဆို၍) (၁) ကော အယနော ကောယနော။ တစ်ကြောင်းတည်းသော ခရီး။ (၂) ကေန အယိတဗ္ဗော ကောယနော။ တစ်ယောက်တည်း သွားအပ်သော ခရီး။ (၃) ကေသ အယနော ကောယနော။ တစ်ဆူသော ဘုရား၌၏ ခရီး။ (၄) ကေသို အယနော ကောယနော။ မြတ်သော သာသနာတော်၌ ခရီး-ဟု ဖွင့်ပြထားသည်။) အောက်ပုဒ်နှင့် ကောယနမဂ္ဂ-တို့လည်းကြည့်။

ကောယနပဒ (န) [ကောယန+ပဒ] ကောယနပုဒ်။ ကောယနပဒဿ ဝစနတ္ထော အဋ္ဌကထာယံ ဗဟုဓာ ဝုတ္တော။ နေတ္တိ၊ဝိ။၃၄၆။

ကောယနဘာဝ (ပု) [ကောယန+ဘာဝ] တစ်ခု-တစ်ကြောင်း-တည်းသော လမ်း၏ အဖြစ်။ ဣဒါနိ တဿ မဂ္ဂဿ ကောယနဘာဝံ ... ဝိဘာဝေတုံ။ နေတ္တိ၊ဋ္ဌ။၂၆၈။ ကောယနဘာဝန္တီ ကေမဂ္ဂဘာဝံ၊ အညမဂ္ဂဘာဝန္တီ (အညမဂ္ဂါဘာဝန္တီ ?) အတ္ထော။ နေတ္တိ၊ဋီ။၁၄၅။ ကောယန-လည်းကြည့်။

ကောယနမဂ္ဂ (ပု) [ကောယန+မဂ္ဂ] (၁) တစ်ကြောင်းတည်းဖြစ်၍ဖြစ်သော လမ်း ခရီး။ (၂) အဖော်မမှီး တစ်ကိုယ်တည်း သွားအပ်သောလမ်းခရီး။ (၃) တစ်ခုတည်းသော-ခရီး-သံသရာမှ နိဗ္ဗာန်သို့ သွားကြောင်းခရီး၊ သံသရာမှ နိဗ္ဗာန်သို့ သွားရောက်ကြောင်း ဖြစ်သော တစ်ခုတည်းသောခရီး။ (၄) မြတ်ကုန်သော ဘုရားရှင်တို့-၏ သွားကြောင်း-သွားသော-ခရီး။ (၅) တစ်ခုတည်းသော ဘုရားရှင်သာသနာတော်၌သာ-ဘုရားရှင်၏ သာသနာတော်တစ်ခုတည်း၌သာ-ဖြစ်သော ခရီး။ (၆) တစ်ခုတည်းသော နိဗ္ဗာန်သို့သာ-နိဗ္ဗာန်တစ်ခုတည်းသို့သာ-သွားရောက်ကြောင်း ဖြစ်သော-ပေါက်ရောက်သော-ခရီး။ (ဤအနက်အားလုံး၌ပင် "ကောယနမဂ္ဂ" အရ "အရိယမဂ်"ကိုသာယူရသည်။)

(၁) ... (၆) ကောယနမဂ္ဂေါ(ပဋိသံ။ ၁၇၂။ မဟာနိ။၃၆၃)တိ စေတ္ထ ... ကေမဂ္ဂဘူတော မဂ္ဂေါ၊ နဒ္ဒေဓာပထဘူတောတိ အတ္ထော။ အထ ဝါ ကေန အယိတဗ္ဗော မဂ္ဂေါတိ ကောယနမဂ္ဂေါ။ အယန္တိ ဝါ ဧတေနာတိ အယနော၊ သံသာရတော နိဗ္ဗာနံ ဂစ္ဆန္တီတိ အတ္ထော။ ကေသံ အယနော ကောယနော။ ကေသန္တိ သေဋ္ဌာနံ၊ သဗ္ဗသတ္တသေဋ္ဌာ စ သမ္မာသမ္ဗုဒ္ဓါ၊ တသ္မာ ကောယနမဂ္ဂေါတိ သမ္မာသမ္ဗုဒ္ဓါနံ အယနဘူတော မဂ္ဂေါတိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။ အယတီတိ ဝါ အယနော၊ ဂစ္ဆတီ ပဝတ္တတီတိ အတ္ထော၊ ကေသို အယနော မဂ္ဂေါတိ ကောယနမဂ္ဂေါ၊ ကေသို်ယေဝ ဗုဒ္ဓသာသနေ ပဝတ္တမာနော မဂ္ဂေါ၊ နအညတ္ထာတိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။ အပိ စ ကေ အယတီတိ ကောယနော၊ ပုဗ္ဗဘာဂေ နာနာမုခဘာဝနာနယပ္ပဝတ္တောပိ အပရဘာဂေ ကေ နိဗ္ဗာနမေဝ ဂစ္ဆတီတိ ဝုတ္တံ ဟောတိ၊ တသ္မာ ကောယနမဂ္ဂေါတိ ကေနိဗ္ဗာနဂမနမဂ္ဂေါတိ အတ္ထော။ ပဋိသံ၊ဋ္ဌ၊ ၂။၈၅။ မဟာနိ၊ဋ္ဌ။၃၉၀-၁။ ကောယန-

မင္ဂါ(မဟာနိ။၈)တိ ကေမင္ဂါ။ မဟာနိ၊ ဋ္ဌ။၄၄။

ကောယာစိတ (တိ) [ကေ+အာယာစိတ] တစ်ကြိမ်တောင်းပန်အပ်သော။ "ဣတ္ထိယော နာမ ပရိတ္တပညာ၊ ကောယာစိတမတ္တေန ပဗ္ဗဇ္ဇာယ အနုညာတာယ နု မမ သာသနံ ဂရုံ ကတ္တာ ဂဏှိဿန္တီ"တိ တိက္ခတ္တုံ ပဋိက္ခိပိတ္တာ။ အံ၊ဋ္ဌ၊၃၃၆။ သာရတ္ထ၊၃။ ၄၃၈။

ကော်ရ[၁] (ပု) [ဂ+ကာရ] "ဂ"အက္ခရာ။ သန္ဓိ-ဝသေနေတ္ထ ကောရော နဒ္ဒော။ သုတ္တနိ၊ ဋ္ဌ၊၁။ဖရ။ အတ္တကာရေတိ ပစ္စတ္တဝစနဿ ကောရဝသေန ပဒသိဒ္ဓိ ယထာ "ဝနပ္ပဂုမ္ဗေ ယထာ ဖုသိတဂ္ဂေ"တိ။ သီ၊ဋီ၊သစ်၊၂။၃၉။ (-ဝဇီရ။၂၉၁။ သာရတ္ထ၊၃။၅။ ဝိမတိ၊၁။ ၁၀၁။)

ကော်ရ[၂] (တိ) [ကေ+အရ] တစ်ခုသော (သတိဟုဆိုအပ်သော) အကန့်ရှိသော။ ကောရော ဝတ္တတီ ရထော။ ဥဒါန။၁၇၃။ ကော သတိသခ်ါတော အရော တေဿာတိ ကောရော။ ဥဒါန၊ဋ္ဌ။၃၃၅။

ကောရက္ခ (တိ) [ကော+အာရက္ခာ] တစ်ခုသော-မြတ်သော-သတိဟူသော အစောင့်အရှောက်ရှိသော။ ကောရက္ခော(ဒီ၊၃။၂၂၄၊ ၂၅၇။ အံ၊၃။၂၇၉)တိ ကော သတိသခ်ါတာ အာရက္ခာ တေဿာတိ ကောရက္ခော။ သာရတ္ထ၊၃။၂၁၇။ ကောရက္ခော(မဟာနိ။၁၆)တိ သတိအာရက္ခေန ကော ဥတ္တမော အာရက္ခာ အဿာတိ ကောရက္ခော။ မဟာနိ၊ ဋ္ဌ။၇၅။ (-ဝဇီရ။၄၁၅။ ဝိမတိ၊၂။၉၉။ သမ္မော၊ယော။၂၄၄။)

ကောရဇ္ဈ (တိ) [ကောရ+အဇ္ဈ] "ဂ"အက္ခရာအဆုံးရှိသော။ ပစ္စတ္တဝစနဧတ္ထေတံ ကောရဇ္ဈံ "သုဂတေ ပဋိကမ္မေ သုခေ ဒုက္ခေ ဇီဂေ"တိအာဒိသု ဝိယ။ ထေရဂါ၊၂။၁၉၆။ အပါဋ္ဌ၊၂။၅၈။

ကောရမ္မက (နာ) [ကေ+အာရမ္မက] (၁) တစ်ခုတည်းသော အာရုံ။ (၂) တစ်ကြိမ်သာလျှင်အာရုံပြုအပ်သော အာရုံ။ (တိ)(၃) တစ်ခုတည်းသော အာရုံရှိသော။ (၄) တူသော အာရုံရှိသော။

(၁) တစ်ခုတည်းသော အာရုံ။ ဣမေသံ အဂ္ဂဟိနံ ဓမ္မာနံ ကောရမ္မကေ ပဝတ္တမာနာနံ ဝဝတ္ထာနံ အက္ခာသိ။ မ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၄၅။

(၂) တစ်ကြိမ်သာလျှင် အာရုံပြုအပ်သော အာရုံ။ ကောရမ္မကေ ပန အလဒ္ဓါသေဝနတာယ ဝေဓမာနော ... ပတိဋ္ဌာတိ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၂။၃၁၃။ ကောရမ္မကေတိ ကေဝါရံယေဝ အာလမ္ဗိတမ္ဗေ အာရမ္မကေ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ဋီ၊၂။၄၈၉။

(တိ)(၃) တစ်ခုတည်းသော အာရုံရှိသော။ အပိ စေသာ သမ္မာဒိဋ္ဌိ နာမ ... မဂ္ဂက္ခဏေ ကေကွဏာ ကောရမ္မဏာ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၈၀။ အံ၊ဋ္ဌ၊၁။၄၀၃။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၀၈။ ပဋိသံ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၅၀။ **(၄)** တူသောအာရုံရှိသော။ နနု အတ္ထိ ကေစိ ဓမ္မာ ကေဟိစိ

ဓမ္မေဟိ သဟဂတာ ... ကေဝတ္ထုကာ ဧ-ကာရမွကာ။ အဘိ၊က။၂၅၂။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၁။၈၄။ (-မူလဋီ၊၁။၃၇။)

ကောရမွကဂတ (တိ) [ကောရမွက+ဂတ] တစ်ခုတည်းသောအာရုံ၌ ဖြစ်သော။ ကေ-တ္တဂတ-ကြည့်။

ကောရမွကနိဿိတ (တိ) [ကေ+အာရမွက+နိဿိတ] တစ်ခုသော အပြားအားဖြင့် အာရုံ၌-မှီ-ဖြစ်-သော။ ကောရမွကနိ-ဿိတာ(မ၊ဋ္ဌ၊၄။၁၁၈)တိ ကေပွကာရေနေဝ အာရမွကေ ပဝတ္တာ။ မ၊ဋီ၊၃။၃၈၆။

ကောရမွကပရိဂ္ဂဟ (ပု) [ကောရမွက+ပရိဂ္ဂဟ] တစ်ခုတည်းသောအာရုံ၌ သိမ်းဆည်း-ခြင်း။ တေသံယေဝ သမာဓိဝသေန ကော-ရမွကပရိဂ္ဂဟမပေက္ခိတွာ ကေဂ္ဂဌော။ ပဋိသံ၊ဋ္ဌ၊၁။၈၈။

ကောရမွကလာဘိနီ (ထီ) [ကောရမွက+လာဘီ+ဣနီ (ဣတ္ထိပစ္စည်း)] တစ်ခုတည်း-သောအာရုံကို ရခြင်း ရှိသော။ သဗ္ဗာပိ ဟိ တာ ကေသမာပတ္တိလာဘိနိယော ဝါ အဟေသုံ ကောရမွကလာဘိနိယော ဝါတိ ဧဝမိ့ သမစိတ္တာ။ အံ၊ဋ္ဌ၊၂။၄၀။

ကောရာဒေသ (ပု) [ကောရ+အာဒေသ] "ဧ" အက္ခရာအပြု "ဧ"အပြု၊ အဂွေတိ ထွေ ဥပယောဂဝစနဿ ကောရာဒေသော။ သီ၊ဋီ၊သစ်၊၂။၁၉၁။

ကောရာပဇ္ဇန (နာ) [ကောရ+အာပဇ္ဇန] "ဧ" အက္ခရာအဖြစ်သို့ ရောက်ခြင်း။ "နဝေ ဆန္နကေ ဒါနိ ဒိယျတိ"တိ ထွေ အ-ကာရဿ ကောရာပဇ္ဇနတာ ဝိယ။ မဟာနိ၊ ဋ္ဌ။၂၂၉။

ကောရာမ (တိ) [ကေ+အာရာမ] တစ်ယောက်တည်း မွေ့လျော်သောခြင်းရှိသော၊ တစ်ပါး-တည်း မွေ့လျော်သော၊သူ။ အပနုဒ္ဒေဝ ကောရာမတံ အနုယုတ္တော ဝိဟရတိ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၄၆။ (-မ၊ဋ္ဌ၊၄။၁၁၃။)

ကောလကာရ (တိ) [ကေ+အလကာရ] တစ်ပြိုင်နက် တန်ဆာဆင်ခြင်းရှိသော၊ တစ်ခဲ-နက်သော အဆင်တန်ဆာရှိသော။ သက-လစက္ကဝါဠဂဗ္ဘေ ကောလကာရေ ကေ-သဝေ ကေဆကေယေဝ စ ဇာတော။ ဓမ္မ၊ ဋ္ဌ၊၂။၂၇၇။ သကလစက္ကဝါဠံ ကောလကာရံ ကေသဝံ ဝိယ ဇာတံ။ ဓမ္မ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၇၈။ (နိသျဋ္ဌ "တစ်ပြိုင်နက်တန်ဆာဆင်ခြင်း"ဟု အနက်ပေးသည်။)

ကောလမွကဝတ္ထုက (တိ) [ကေ+အာလမွက ဝတ္ထု+က] တူသောအာရုံ၊ တူသောမှီရာဝတ္ထု ရှိသော။ ကေပွါဒနိဒေရာဓာ စ၊ ကော-လမွကဝတ္ထုကာ။ သင်္ဂဟ။၁၉။ ကေ အာ-လမွကဿ ဝတ္ထု စ ယေသံ တေ ကောလ-မွကဝတ္ထုကာ။ ဝိဘာဝိနီ။၁၀၄။ ကောနိ သမာနာနိ အာလမွကဝတ္ထူနိ နေသန္တိ ကောလမွကဝတ္ထုကာ။ မဏိမ၌။၁။၃၀၆။ (-သီ၊ဋီ၊သစ်၊၂။၃၈၆။)

ကောလောက (တိ) [ကေ+အာလောက] တစ်ခုတည်း-တစ်ပြိုင်နက်-သော အရောင် အ-လင်းရှိသော။ ဒသသဟဿီလောကဓာတု

ကောလောကာ ဟောတိ။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၆၆။ (-သီ၊ဋီ၊သစ်၊၁။၂၃၇။)

ကောလောပ (ပု) [ကေ+အာလောပ] တစ်ခုသောဆွမ်းလုတ်၊ ဆွမ်းတစ်လုတ်။ အောက်ပုဒ်ကြည့်။

ကောလောပိက (တိ) [ကောလောပ+ဣက] ဆွမ်းတစ်လုတ်ဖြင့်ဖြစ်သော၊ ဆွမ်းတစ်လုတ် ဖြင့်မျှတသော၊သူ။ ကောဂါရိကော ဝါ ဟောတိ ကောလောပိကော။ ဒီ၊၁။၁၅၇။ မ၊၁။၁၁၁။ အံ၊၁။၃၀၀။ ကောလောပိကောတိ ယော ကေနေဝ အာလောပေန ယာပေတိ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၉၃။ မ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၅၀။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၃။၈၂။ (-အံ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၄၆။) ကောလောပေနေဝ ဝတ္တတီတိ ကောလောပိကော။ ဒီ၊ဋီ၊၁။၃၅၃။ သီ၊ဋီ၊သစ်၊၂။၃၅၅။ အံ၊ဋီ၊၂။၂၀၀။

ကောဝဇ္ဇန (နဲ) [ကေ+အာဝဇ္ဇန] (၁)(က) တစ်ကြိမ်-နှလုံးသွင်း-ဆင်ခြင်-ခြင်း။ (ခ) တစ်ခုသောအာဝဇ္ဇန်း(စိတ်)။ (တိ)(၂) တစ်ခုသော အာဝဇ္ဇန်းရှိသော (ဇော၊ဝီထိ၊ အဓိဋ္ဌာန်-စသည်)။ **(၁)(က)** သစေ နာနာဒိသာယံ ပတိတမ္ပိ ကောဝဇ္ဇနေန အာပါထမာဂစ္ဆတိ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။၁၈၅။ ကောဝဇ္ဇနေနာတိ ကေသမန္နာဟာရေန။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋီ၊၁။၂၁၃။ **(ခ)** တတြာယံ ကောဝဇ္ဇနေန ကေဝီထိယံ ပဝတ္တမာနာနမ္ပိ အနုလောမဂေါတြဘူနံ နာနာရမ္မဏေ ပဝတ္တနာကာရဒီပိကာ ဥပမာ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၂။၃၁၃။ **(တိ)(၂)** ကောဝဇ္ဇနေသု ဝါ ဆသု ဇဝနေသု စေတနာ အာယူဟနာ သခ်ါရာ နာမ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၂။၂၁၄။ ကေံ အာဝဇ္ဇနံ တေသန္တိ ကောဝဇ္ဇနာ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋီ၊၂။၃၃၈။ ကောဝဇ္ဇနေနာ(မ၊ဋ္ဌ၊၃။၂၄၆)တိ ကေဝီထိဇဝနေန။ မ၊ဋီ၊၃။၁၆၃။ ကောဝဇ္ဇနေနာ(ပဋိသံ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၄)တိ ကောဝဇ္ဇနာဓိဋ္ဌာနေန။ ပဋိသံ၊ဂံ။၂၃၅။

ကောဝဇ္ဇနဇဝန (နဲ) [ကောဝဇ္ဇန+ဇဝန] တစ်ခုသောအာဝဇ္ဇန်း-ရှိသော-အဦးရှိသော-ဇော။ ကောဝဇ္ဇနဇဝနေသု ဝါ ပုရိမာ စေတနာ အာယူဟနာ သခ်ါရာ။ မ၊ဋီ၊၁။၁၁၃။

ကောဝဇ္ဇနဝီထိ (ထီ) [ကောဝဇ္ဇနာ+ဝီထိ] တစ်ခုသော အာဝဇ္ဇန်း-ရှိသော-အဦးရှိသော- ဝီထိ။ ကောဝဇ္ဇနဝီထိယံ သတ္တသု ဇဝနေသု။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၂၄။ (-ဝိသုဒ္ဓိ၊၂။၃၁၅။ သံ၊ဋီ၊၂။၃၇၂။)

ကောဝဇ္ဇနာဓိဋ္ဌာန (နဲ) [ကောဝဇ္ဇန+အဓိဋ္ဌာန] တစ်ခုသောအာဝဇ္ဇန်းရှိသော အဓိဋ္ဌာန်။ ကောဝဇ္ဇန (တိ)(၂) ကြည့်။

ကောဝဇ္ဇနူပစာရ (ပု) [ကောဝဇ္ဇန+ဥပစာရ] တစ်ခုသောအာဝဇ္ဇန်းရှိသောဈာန်၏ ဥပစာ။ ကောဝဇ္ဇနူပစာရံ ဝါ သန္ဓာယ ဝေံ ဝုတ္တံ။ သာရတ္ထ၊၂။၁၉၅။ (-ဝိမတိ၊၁။၇၆။)

ကောဝဋ္ဌမဏိ (ထီ၊ပု) [ကော+ဝဋ္ဌမဏိ] တစ်ခုသော ရွဲလုံး။ မဏိက(ဝိ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၅၃)နွှိ ကောဝဋ္ဌမဏိ။ သာရတ္ထ၊၂။၁၂၁။

ကောဝတ္တ(ဋ္ဌ) (တိ) [ကေ+အာဝတ္တ(ဋ္ဌ)] (က) တစ်ဖက်သော ရန်သူ(=ကောဓ=ဒေါသာ

ဂတိ)အဖို့၌-လည်-တည်-ဝင်-သော၊သူ။ (ဆန့်ကျင်ဘက်ဖြစ်သောသူ၊ ရန်သူ။) (ခ) အမျက်ဒေါသနှင့်တကွဖြစ်သော၊သူ။ (က) (င) ကောဝတ္တော အဝန္ဒိယော။ ဝိ၊၅။၃၅၇။ ကောဝတ္တောတိ ကေတော အာဝတ္တော သပတ္တပကွေ ဌိတော ဝေရီ ဝိသဘာဂ-ပုဂ္ဂလော ဝုစ္စတိ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၄။၂၂၄။ ဝိနယာ လင်္ကာရ၊ဋီ၊၂။၃၆၅။ ကေတော အာဝ-ဋ္ဌောတိ ကေသွီ ဒေါသဂတိပကွေ ပရိ-ဝတ္တော ပဝိဋ္ဌောတိ အတ္ထော။ ဝိမတိ၊၂။ ၃၀၈။ ကောဝတ္တောတိပိ ပဌန္တိ၊ တသ ကုဒ္ဓေါ ကောဓာဘိဘူတောတိ ကိရတ္ထော။ ဝဇိရ။၅၇၅။ ကေတောတိ ကောပေန သဒ္ဓိ၊ ဝေရီ ဝိသဘာဂပုဂ္ဂလော ကေတော အာ-ကောဓေန ဝတ္တနဋ္ဌေန ကောဝတ္တောတိ ဝုစ္စတိ။ ပါစိတ်၊ယော။၆၂၄။

ကောဝတ္ထသုမာနသ (တိ) [(ကေ+ဝတ္ထ=) ကော ဝတ္ထ+သုမာနသ] အဝတ်တစ်ထည်လည်းရှိ, ကောင်းသောစိတ်လည်းရှိသော၊သူ။ ပတိတံ ပါဒမူလေ မေ၊ ကောဝတ္ထသုမာနသံ။ အပ၊ ၂။၁၂၅။ ထေရ၊ဋ္ဌ၊၁။၄၁၄။

ကောဝလိ (တိ) [ကော+အာဝလိ] တစ်သွယ် သာရှိသော(ပုလဲကုံး)။ တံ ကောဝလိဝသေန ဝုတ္တံ သိယာ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋီ၊၁။၃၆၉။ (-အံ၊ဋီ၊ ၃။၃၅၉။)

ကောဝသာန (တိ) [ကေ+အဝသာန] ကေ-အဆုံးရှိသော။ တေသု ကောဒိကေ ကော-ဝသာနေ ဝိဿဇ္ဇနေ ကုသလာဒီသု ကေ-ပစ္စယတော ကော ပစ္စယုပ္ပန္နော။ အဘိ၊ ဋ္ဌ၊၃။၄၂၇။

ကောဝါသ (ပု) [ကေ+အာဝါသ] တစ်ခုသော -ကျောင်း-ကျောင်းတိုက်။ (အချို့နေရာ၌ ဥပစာရသိမ်=ကျောင်းတိုက်တစ်ခုလုံးကို ယူ ရ၍ အချို့နေရာ၌ ကျောင်းတစ်ဆောင်ကို ယူရသည်။) တ္တောဝတာ သာမဂ္ဂီ၊ ယာဝတာ ကောဝါသောတိ။ ကိတ္တာဝတာ နု ခေါ ကောဝါသော ဟောတီတိ။ ဘဂဝတော တေမတ္ထံ အာရောစေသုံ။ အနုဇာနာမိ ဘိက္ခဝေ သီမံ သမ္မန္နိတုံ။ ဝိ၊၃။၁၄၄။ သာ စ ဥပစာရသီမာ ပရိက္ခိတ္တသ ဝိဟာရသ ပရိကွေပေန အပရိက္ခိတ္တသ ပရိကွေ-ပါရဟဋ္ဌာနေန ပရိစ္ဆိန္နော ကောဝါသော။ ဝဇိရ။၄၂၀။ အာဝုသော သတ္ထာ တယာ သဒ္ဓိ ကောဝါသေ ဝသိတုကာမော။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊ ၃။၃၇၁၊(-၁၂။)

ကောဝါသဂတ (တိ) [ကောဝါသ+ဂတ] တစ်ခု သောကျောင်းတိုက်၌တည်သော၊သူ။ ကော-ဝါသဂတာနံ ဝသေန သာမဂ္ဂီ ပဋိက္ခိပိ-တွာ ကေသီမဂတာနံ ဝသေန အနုဇာ-နိတုကာမော ဘဂဝါ "အနုဇာနာမိ ဘိက္ခ-ဝေ သီမံ သမ္မန္နိတု"န္တိ အာဟ။ ဝဇိရ။၄၅၁။

ကောဝါသပရိစ္ဆေဒ (ပု) [ကောဝါသ+ပရိစ္ဆေဒ] တစ်ခုသော-ကျောင်းတိုက်-ဥပစာရသိမ်-အပိုင်းအခြား။ တသ္မာ နဲ ဣဓ အနု-ညာတဗဒ္ဓသီမာဝသေန ကောဝါသပရိ-စ္ဆေဒေါ ဟောတိ၊ ဥပစာရသီမာဝသေနေဝ ဟောတီတိ ဝေဒိတဗ္ဗံ။ ဝဇိရ။၄၅၁။

ကောဝါသဝိမတိ (ထီ) [ကောဝါသ+ဝိမတိ] "ကောဝါသ" အရာ၌ယုံမှားမြင်း။ ဥပေါသ-

ထက္ခန္ဓကေ ကောဝါသဝိမတိယံ သီမာယ အနုညာတတ္တာတိ စေ။ ဝဇီရ။၄၂၀။

ကောဝါသသဘာဂ (တိ) [ကောဝါသ+သဘာဂ] တစ်ခုသော-ကျောင်းတိုက်-ဥပစာရသိမ်-၌ တည်သော သဘောတူသော၊သူ။ သာမဂ္ဂီ နာမေသာ သဘာဂါနံ သန္နိပါတော။ ... ကောဝါသသဘာဂါနန္တိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။ ဝဇီရ။၄၅၁။

ကောဝိဒတ္ထိ (ထီ) [ကော+ဝိဒတ္ထိ] တစ်ထွာ။ သုဂတသ စ ကောဝိဒတ္ထိ မတ္ထိမဿ ပုရိသဿ တိဿော ဝိဒတ္ထိယော ဟောန္တိ။ ဝဇီရ။၃၄၂။

ကောသန[1] (န) [ကေ+အသန] (၁) တစ်ခုသော (နံနက်အခါ၌သာ) စားခြင်း။ (နံနက်အခါ၌ စားခြင်းဟူသမျှကို တစ်ကြိမ်ပင် မကသော်လည်း "ကောသန"ဟုခေါ်သည်။) (၂) တစ်ခုသော နံနက်စာ။ (နံနက်ပိုင်း၌ စားအပ်သော နံနက်စာမှန်သမျှကို တစ်ခါမက စားသော်လည်း "ကောသန" ဟု ခေါ်သည်။)

(၁) ကောသနံ ဘောဇနဿ ကောသနဘောဇနံ။ မဇ္ဈိ၂။၇၉။ **(၂)** ကောသန-ဘောဇန-ဒေါင့်ကွင်းကြည့်။

ကောသန၂ (န) [ကေ+အာသန] (၁) တစ်ခုသောနေရာ။ (၂) တူသောဝါရှိသူတို့၏ နေရာ။ (၃) တစ်ခုသောထိုင်ခြင်း၊ တစ်ထိုင်တည်း။ (၄) အဖော်မပါ (ကမ္မဋ္ဌာန်း နှလုံးသွင်းလျက်) တစ်ယောက်ထီးတည်း နေခြင်း။ ဆိတ်ငြိမ်ရာ၌နေခြင်း။ (၅) တစ်ခုသော နေရာ(ခင်းခြင်း)။ (တိ)(၆) တစ်ယောက်တည်း နေခြင်းရှိသော။

(၁) တစ်ခုသောနေရာ။ ရာဇာ ရထာ ဩတရိတ္တာ ဒေဝသဘံ ပဝိသိတ္တာ သက္ကေန သဒ္ဓိံ ကောသနေ နိသီဒိတ္တာ။ စရိယာ၊ဋ္ဌ။ ၅၈။ **(၂)** တူသောဝါရှိသူတို့၏နေရာ။ နပကတတ္တေန ဘိက္ခုနာ သဒ္ဓိံ ကောသနေ နိသီဒိတဗ္ဗံ။ ဝိ၊၄။၈၆။ ကောသနေတိ သမာနဝဿိကာသနေ မဉ္စေ ဝါ ပီဌေ ဝါ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၄။၁၂။ ကောသနေတိ ဇေဋ္ဌ ကေသဒ္ဒါ သမာနပရိယာယောတိ အာဟ "သမာနဝဿိကာသနေ"တိ၊ သမာနဝဿိကာနံ အာသနေတိ အတ္ထော။ ပါစိတ်၊ယော။၄၂၂။

(၃) တစ်ခုသောထိုင်ခြင်း၊ တစ်ထိုင်တည်း။ အောက်ပုဒ် (၁) ကြည့်။ **(၄)** အဖော်မပါ (ကမ္မဋ္ဌာန်း နှလုံးသွင်းလျက်) တစ်ယောက်ထီးတည်းနေခြင်း၊ ဆိတ်ငြိမ်ရာ၌နေခြင်း။ ကောသနံ ကေသေယျ(ဓမ္မ။၅၆)-နန္တိ ဘိက္ခုသဟဿမဇ္ဈေပိ မူလကမ္မဋ္ဌာနံ အဝိဇဟိတ္တာ တေနေဝ မနသိကာရေန နိသိန္နဿ အာသနံ ကောသနံ နာမ။ ဓမ္မ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၉၄။ ကောသနဿ သိက္ခေထ။ သုတ္တနိ။၃၉၀။ ကောသနဿာတိ ဝိဝိတ္တာသနဿ။ အာသနမုခေန စေတ္ထ သဗ္ဗာ့ရိယာပထာ ဝုတ္တာ။ ယတော သဗ္ဗာ့ရိယာပထေသု ကေဘာဝဿ သိက္ခေယျာတိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။ သုတ္တနိ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၁၆။ ကောသနဿ စ ရဟော၊ စိတ္တဝူပသမဿ စ(ထေရ။၂၆၅)တိ ကေဿ အသဟာ-

ယဿ ... အာသန် နိသဇ္ဇံ သိက္ခေယျ။ ထေရ၊၁၊၁၀။၄၅၄။

(၅) တစ်ခုသောနေရာ(ခင်းခြင်း)။ အင်္ကန် အင်္ဂီ ဂစ္ဆာမိ၊ ကောသနသဏ္ဌိတံ ဖလံ။ အပ၊၂။၂၀၃။ ထေရီ၊၁။၅၈။ **(တိ)(၆)** တစ်ယောက်တည်း နေခြင်း ရှိသော။ မြဟ္မစရိယန္တိ မြဟ္မံ သေဋ္ဌံ ဥတ္တမံ စရိယံ ကောသနံ ကေသေယျ မေထုနဝိရတီ။ ဥဒါန၊ ၁။၁၅။ ကေသေယျ-လည်းကြည့်။

ကောသန၃ (န) [ကောသန+ဘောဇန] (ဣရိယာပုထ်တစ်ခုမခြားဘဲ) တစ်ခုသော ထိုင်ခြင်း ဖြင့် -တစ်နေရာတည်း၌နေလျက်-စားခြင်း၊ တစ်ထိုင်တည်း-ဣရိယာပုထ်တစ်ခုတည်း-စားခြင်း။ ကောသနေ ဘောဇနံ ကောသနံ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။၅၈။ (-ဒီ၊၁၊၃။၁၉၈။) ကောသနေတိ ဣရိယာပထန္တရေန အနန္တရိတာယ ကောယယောဝ နိသဇ္ဇာယ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၌၊၁။၈၉။

ကောသန၄ (န) [ကောသန+ဒါန] တစ်ခုသော -နေရာ-အခင်း-အလှူ။ လဘာမိ သဗ္ဗ-မေဝေတံ၊ ကောသနသဏ္ဌိတံ ဖလံ။ အပ၊၂။၅။

ကောသနဒါယက (တိ) [ကောသန+ဒါယက။ ထိ-၌ ကောသနဒါယိကာ။] (၁) တစ်ခုသော ခဲဖွယ်ကိုဘောဇဉ်ကို ပေးလှူဘူးသော၊သူ(ကောသနဒါယကထေရ်)။ (၂) တစ်ခုသော နေရာ(ခင်းခြင်း)အလှူကို ပေးလှူဘူးသော၊သူ(ကောသနဒါယကထေရ်)။ **(၁)(၂)** ဣတ္ထိ သုဒံ အာယသ္မာ ကောသနဒါယကော ထေရော ဣမာ ဂါထာယော အဘာသိတ္ထ။ အပ၊၁။၂၅၅။ အပ၊၂။၆။ အောက်ပုဒ်လည်းကြည့်။

(၁) ဒေဝရမည်သောသိကြားမင်းသည် မိဖုရားနှင့်အတူ ကောင်းမှုပြုရန် လူ့အသွင်ဖန်ဆင်းလျက် ပဒုမုတ္တရဘုရားရှင်၏ တပည့်သာဝကဖြစ်သော ဒေဝလ ရဟန်းအား ဆွမ်းလှူခဲ့သောကောင်းမှုကြောင့် ဣန္ဒိဘုရားရှင်လက်ထက်၌ "ကောသနဒါယက" အမည်ဖြင့် ရဟန္တာအဖြစ်သို့ ရောက်တော်မူသည်။ အပ၊၁။၂၅၅။

(၂) ဟိမဝန္တာအနီး ဂေါသိတတောင်၌ သီတင်းသုံးသော နာရဒရသေ့သည် တောသို့ကြွတော်မူလာသော ပဒုမုတ္တရဘုရားရှင်အား ညောင်စောင်းအင်းပျဉ်ပေါ်၌ သစ်နက်ရေခင်းလျက် နေရာလှူဒါန်းခဲ့သည်၊ ဣန္ဒိကောင်းမှုကြောင့် နတ်မင်း စကြဝတေးမင်း ပဒေသရာဇ်မင်း အကြိမ်များစွာဖြစ်လျက် လူ့ပြည်နတ်ပြည်တို့၌ ကျင်လည်ပြီးလျှင် ဣန္ဒိဘုရားရှင်လက်ထက် "ကောသနဒါယကထေရ်"အမည်ဖြင့် ရဟန္တာ ဖြစ်တော်မူသည်။ အပ၊၂။၄-ရ။

ကောသနဒါယိကာ (ထီ) [ကောသန+ဒါယိကာ] ကောသနဒါယိကာမည်သော၊သူ။ ဣတ္ထိ သုဒံ ကောသနဒါယိကာ ဘိက္ခုနီ ဣမာ ဂါထာယော အဘာသိတ္ထ။ အပ၊၂။၂၀၃။

ကမ္ဘာတစ်သိန်းအထက်ဝယ် ဟံသာဝတီ ပြည်၌ ဗာလိကာမည်သော အမျိုးသို့သည် နေမွန်းတည့်ခါနီး ဆွမ်းခံကြွလာသော ရဟန်းအား နေရာခင်းလျက် ဆွမ်း

လှူခဲ့သောကောင်းမှုကြောင့် ပြည့်စုံကြွယ်ဝသောလူ့နတ်ဘဝတို့၌သာ ဖြစ်ရ၍ ဤဘုရားရှင်လက်ထက်တော်၌ "ကောသနဒါယိကာ"အမည်ဖြင့်ရဟန္တာအဖြစ်သို့ရောက်တော်မူသည်။ အပ၊၂။၂၀၂-၃။ ဥဗ္ဗိရီ-လည်းကြည့်။

ကောသနပဋိလာဘ (ပု) [ကောသန+ပဋိလာဘ] တစ်ယောက်ထီးတည်း ဆိတ်ငြိမ်ရာ၌ နေခြင်းကို ရခြင်း။ မဇ္ဈိမဘာဏကာ ဈာနလာဘိဿ သမာပဇ္ဇနကာလေ, ကောသနပဋိလာဘေ စ ဥပရူပရိစိတ္တပွဝတ္တိယာ သန္တဘာဝတော ပဌမတော ဒုတိယဿုပစာရေ သုခုမတံ ဝဒန္တိ။ ဝဇိရ။၁၅၁။

ကောသနဘောဇန[၁] (န) [ကောသန+ဘောဇန] တစ်ခုသော (နံနက်အခါ၌သာစားအပ်သော) ဘောဇဉ်ကို စားခြင်း၊ တစ်ခုသော နံနက်စာကိုစားခြင်း။ အဟံ ခေါ ဘိက္ခဝေ ကောသနဘောဇနံ ဘုဉ္ဇာမိ။ မ၊၁။၁၇၄။ ကောသနဘောဇနန္တိ ကံ ပုရေဘတ္တဘောဇနံ။ မ၊၄၊၂။၃။ ကောသနံ ဘောဇနဿ ကောသနဘောဇနံ။ ကေဝေလာယမေဝ ဘောဇနံ၊ တဉ္စ ခေါ ပုဗ္ဗဏှေ ဝေါတိ အာဟ "ကံ ပုရေဘတ္တဘောဇန" နွိအာဒိ၊ သတ္တက္ခတ္တုံ ဘုတ္တဘောဇနမ္ပိ ဣမသ္မိ သုတ္တေ ကောသနဘောဇနန္တေဝ အဓိပ္ပေတံ၊ န ကောသနိကတာယ ကောယ ဝေ နိသဇ္ဇာယ ဘောဇနံ။ မ၊ဋီ၊၂။၇၉။

ကောသနဘောဇန[၂] (န) [ကေ+အသနဘောဇန] တစ်ခုသော (နံနက်အခါ၌သာ) စားအပ်သော ဘောဇဉ်ကိုစားခြင်း။ (သဒ္ဒတ္ထ။) တစ်ခုသော နံနက်အခါ၌စားအပ်သော ဘောဇဉ်။ (အဘိဓေယျတ္ထ။) အဟံ ခေါ ဘိက္ခဝေ ကောသနဘောဇနံ ဘုဉ္ဇာမိ။ မ၊၂။၁၀၀။ ကောသနဘောဇနန္တိ ကေသ္မိ ပုရေဘတ္တေ အသနဘောဇနံ၊ ဘုဉ္ဇိတဗ္ဗဘတ္တန္တိ အတ္ထော။ မ၊၄၊၃။၁၀၄။ အသိယတေ အသနံ၊ ဘုဉ္ဇနံ ဘောဇနံ၊ အသနဿ ဘောဇနံ အသနဘောဇနံ၊ အာဟာရပရိဘောဂေါ၊ ကေသ္မိ ကာလေ အသနဘောဇနံ ကောသနဘောဇနံ၊ သော ပန ကာလော ... ပုဗ္ဗဏှေ ဝေ ဣဓာဓိပ္ပေတော။ မ၊ဋီ၊၃။၇၀။

ကောသနဘောဇီ (တိ) [ကောသန+ဘုဇ+ဏီ] တစ်ခုသော (နံနက်အခါ၌သာ စားအပ်သော) ဘောဇဉ်ကို စားလေ့ရှိသော (နံနက်အခါ၌သာစားလေ့ရှိသော၊ နေလွဲညစာမစားသော)၊ သူ။ ကောသနဘောဇီတာယ ပရိမိတဘောဇီတာယ စ အပ္ပါဟာရာ။ သုတ္တနိ၊၄၊၁။၂၀၄။

ကောသနိက (တိ) [ကောသန+ဣက။ ကောသနေ ဘောဇနသီလော ကောသနိကော။ ရူ၊နှာ။၂၂၅။] တစ်နေရာတည်း၌-စားခြင်း အလေ့-စားလေ့-ရှိသော၊သူ။ နာနာသနဘောဇနံ ပဋိက္ခိပိတ္တာ ကောသနိကဂ်သမာဒါနေန ကောသနိကော။ ထေရ၊၄၊၂။၃၂၄။ အောက်ပုဒ်နှင့် ကောသန[၃]-လည်းကြည့်။

ကောသနိကဂ် (န) [ကောသနိက+အဂ်] (ဣရိ

ယာပုထ်တစ်ပါးသို့မပြောင်းလဲမှု၍ ဣရိယာပုထ် တစ်ခုတည်းဖြင့်) တစ်နေရာတည်း၌ (တစ်ထပ်သောဘောဇဉ်ကိုသာ) စားလေ့ရှိသူ၏အကြောင်းအဂါ (သမာဒါနစေတနာ)၊ ကောသနိကဂ်ဓုတင်။ ကောသနေ ဘောဇနံ ကောသနံ၊ တံ သီလမဿာတိ ကောသနိ-ကော၊ တဿ အဂီ ကောသနိကင်။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၁။၅၈။

ကောသနိကဂ်သမာဒါန (န) [ကောသနိကဂ်+သမာဒါန] ကောသနိကဂ်ဓုတင်ကို ဆောက်တည်ခြင်း။ နာနာသနဘောဇနံ ပဋိက္ခိပိတ္ဝာ ကောသနိကဂ်သမာဒါနေန ကောသနိ-ကော။ ထေရ၊၁၌၂။၃၃၃။

ကောသနိကဂ်ဓုတင် ဆောက်တည်သူသည် (၁) ဣရိယာပုထ်တစ်ခုဖြင့် ဘောဇဉ်ကို သုံးဆောင်နေစဉ် ထိုဣရိယာပုထ်ကို မဖျက်ဘဲ အခြားဘောဇဉ်ကိုလည်း ခံယူသုံးဆောင်သူသည် မုဒု ပုဂ္ဂိုလ်မည်၏။ (၂) ဣရိယာပုထ်ကို မဖျက်ဘဲ မိမိသပိတ်၌ ရှိသော ဘောဇဉ်မကုန်သေးသမျှကာလပတ်လုံး အခြားဘောဇဉ်ကို ခံယူ သုံးဆောင်သူသည် မဇ္ဈိမပုဂ္ဂိုလ်မည်၏။ (၃) တစ်ခုသော ဣရိယာပုထ်ဖြင့် မိမိသပိတ်၌ရှိသော ဘောဇဉ်ကိုသာ သုံးဆောင်၍ အခြားသော ဘောဇဉ်ကို မခံယူသူသည် ဥက္ကဋ္ဌပုဂ္ဂိုလ် မည်၏။ အကျယ်ကို ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။၆၇-ကြည့်။

ကောသနိယ (တိ) [ဧကောသန+ဣယ] ကောသနိယမည်သော၊သူ။ ဣတ္ထံ သုဒံ အာ-ယသ္မာ ကောသနိယော ထေရော ဣမာ ဂါထာယော အဘာသိတ္ထ။ အပ၊၁။၁၆၄။

ဝရုက္ခနတ်မင်းသည် သက်တော် ထင်ရှား ရှိတော်မူသော အတ္ထဒဿီဘုရား၌ အားပူဇော်လုပ်ကျွေး၍ ဘုရား၌ ပရိနိဗ္ဗာန်စံတော်မူသောအခါ ထိုဘုရား၌၏ ဗောဓိပင်ကို တူရိယာဖြင့် ပူဇော်ခဲ့သော ကောင်းမှုတို့ကြောင့် ဤဂေါတမဘုရား၌ လက်ထက်တော်၌ "ကောသနိယ" အမည်ဖြင့် ရဟန္တာအဖြစ်သို့ ရောက်တော်မူသည်။ (အကျယ်ကို- အပ၊၌၊၂။၁၃၁-ကြည့်။)

ကောသနိယတ္ထေရ (ပု) [ကောသနိယ+ထေရ] ကောသနိယထေရ်။ ဝရုက္ခော နာမ နာ-မေနာတိအာဒိကံ အာယသ္မတော ကော-သနိယတ္ထေရဿ အပဒါနံ။ အပ၊၌၊၂။၁၃၁။ အထက်ပုဒ်လည်းကြည့်။

ကောသနီ (တိ) [ကောသန+ဣ] တစ်နေရာတည်း၌-တစ်ထိုင်တည်း-တစ်ယောက်တည်း-စားခြင်းရှိသော၊သူ။ ကောသနီ သာတ-တိကော။ ထေရ။၃၃၂။ ထေရ၊၌၊၂။၃၂၂။ (ကောသန၇၊ ကောသီ-တို့လည်းကြည့်။)

ကောသမ္မုတိ (ထီ) [ဧကော+သမ္မုတိ] တစ်ခုသော သမ္မုတိ။ ဥပသမ္ပဒကမ္မံ ဝိယ ယာ-ဝဇီဝံ ကောသမ္မုတိ ဝဋ္ဋတီတိ စ။ ဝဇီရ။ ၂၃၀။

ကောသယ (တိ) [ကေ+အာသယ] တူသော အလိုဆန္ဒရှိသော၊သူ။ အသုကံ နာမ ဘဏ္ဍံ အဝဟရိဿာမိတိ သဗ္ဗေသံ ကောသယ-တ္တာ "ကေနာပိ"တိ ဝုတ္တံ။ ကခ်၊ဋီ။၄၁။

ကောသီ (တိ) [ကေ+အသ+ကီ] တစ်ယောက်ထီးတည်း စားလေ့ရှိသော၊သူ။ အရိယမဂ္ဂံ သမာရုဟ၊ နေကာသီ လဘတေ သုခံ။ ဇာ၂။၁၀၀။ နဟိ ကောသီ ဧကော ဘုဉ္ဇမာနော သုခံ နာမ လဘတိ။ ဇာဋ္ဌ၊ ၅။၄၁၃။

ကောသီတိ (ထီ) [ကေ+အသီတိ] ရှစ်ဆယ်တစ်။ ဣတ္ထိဝါရေ ကောသီတိ စတုက္ကာနိ။ ဝိဒ္ဓ၊၁။၂၂၈။

ကောသီတိအနုသန္ဓိသင်္ဃ (တိ) [ကောသီတိအနုသန္ဓိ+သင်္ဃ] ရှစ်ဆယ်တစ်ခုသော အနုသန္ဓေတို့ဖြင့် ရေတွက်အပ်သော။ ဧဝံ သမ္ဗဏာပိ ကောသီတိအနုသန္ဓိသင်္ဃံ။ ဥဒါန၊ဋ္ဌ။၄။

ကောသီတိပဘေဒ (တိ) [ကောသီတိ+ပဘေဒ] ရှစ်ဆယ်တစ်ပါး အပြားရှိသော။ မနာယတနံ...ကောသီတိပဘေဒံ။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၂။၄၄။

ကောသီတိပွမာဏ (တိ) [ကောသီတိ+ပမာဏ] ရှစ်ဆယ်တစ်ခု အတိုင်းအရှည်ရှိသော။ သော ကောသီတိပွမာဏာယ၊ ပါဠိယာ ဘာဏဝါရေဟိ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၃။၂၅၀။

ကောသီတိဝိဓ (တိ) [ကောသီတိ+ဝိဓ] ရှစ်ဆယ်တစ်ပါး အပြားရှိသော။ ကောသီတိဝိဓံ လောကိယစိတ္တံ အာရဗ္ဘ ပဝတ္တညာဏံ မနာရမ္မဏေ ဉာဏံ။ ဒီ၊ဋီ၊၃။၂၁၅။

ကောသု (န) [ကေ+အသု] တစ်ယောက်ထီးတည်း စားခြင်း။ (သဒ္ဒ။) တစ်ယောက်စာ။ (ဋီကာ။) နံ စာပိ ကောသုမရီယပူဇိတ(ဇာ၊ ၂။၁၀၄)နွဲ့ ကေကဿ အသနံ နံ အရိ-ယေဟိ ဗုဒ္ဓါဒီဟိ ပူဇိတံ။ ဇာဋ္ဌ၊၅။၄၂၃။ ကောသုန္ဒီ ကောသနသဒ်ါတံ ဘောဇနံ။ ဇာဋီ၊သစ်။

ကောဟ (ပုံ၊နံ) [ကေ+အဟ။ ကောဟိက-ကြည့်။] တစ်ရက်။ ကောဟံ ဇီဝိတံ သေ-ယျော။ ဓမ္မ။၃၀။ အံဋ္ဌ၊၁။ ၂၉၂။ ကေဒိဝ-သမိဳ့ ကေမုဟုတ္တမိဳ့ ဇီဝိတံ သေယျော။ ဓမ္မ၊ ဋ္ဌ၊၁။၄၃၂၊ (-အံ၊ဋီ၊၁။၁၉၈။)

ကောဟစ္ဆယ (ပုံ) [ကောဟ+အစ္ဆယ] တစ်ရက်လွန်ခြင်း။ ဣဒါနိ ... ကောဟစ္ဆယေန မယံ့ သာမိကော မဟာဗြဟ္မာ စန္ဒမဏ္ဍလံ ဘိ-နိဒ္ဒိတ္တာ မမ သန္တိကံ အာဂမိဿတိ။ မ၊ဋ္ဌ၊ ၃။၅၃။

ကောဟပဋိစ္ဆန္န (တိ) [ကောဟ+ပဋိစ္ဆန္န] တစ်ရက်ဖုံးလွှမ်းအပ်သော။ ကဿစိ ဟိ ကော-ဟပွဋိစ္ဆန္နာ အာပတ္တိ ဟောတိ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၄။၁၈။ ကင်္ခါ။၁၄၅။ ကောဟံ ပဋိစ္ဆန္နာ ကော-ဟပွဋိစ္ဆန္နာ။ ကင်္ခါ၊ဋီ၊သစ်။ ၂၅၉။

ကောဟပရိဝါသ (ပုံ) [ကောဟ+ပရိဝါသ] တစ်ရက်-နေသော-ကျင့်ရသော-ပရိဝါသ်။ တစ်ရက်ဆောက်တည်အပ်သော ပရိဝါသ် (ပရိဝါသ်မည်သောကျင့်ဝတ်)။ သဠေတနိ-ကာယ သုက္ကဝိဿဋ္ဌိယာ ကောဟပွဋိစ္ဆ-န္နာယ ကောဟပရိဝါသံ ဒေတု။ ဝိ၄။၁၀၈။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၄။၁၈။

ကောဟမတ (တိ) [ကောဟ+မတ] သေ၍တစ်ရက်ရှိသော၊ သေပြီးနောက်တစ်ရက်

လွန်သော။ ပသေယျ သရီရံ သိဝထိ-ကာယ ကောဟမတံ။ ဒီ၊ ၂။ ၂၃၅။ မ၊၁။ရ၃။ အံ၊ ၂။ ၂၈၅။ ကောဟံ မတသာ အသာတိ ကောဟမတံ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊ ၂။ခ၆၁။ မ၊ဋ္ဌ၊၁။ ၂ရရ။ အံ၊ဋ္ဌ၊ ၂။၁၁၉။ အံ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၀၃။ မရိတ္တာ ဧ-ကာဟာတိက္ကန္တံ ကောဟမတံ။ ဒီ၊ဦ၊ ၂။၃၀၉။

ကောဟဝါရ (ပုံ၊န) [ဧကာဟ+ဝါရ] တစ်ရက်အကြားရှိသော-တစ်ရက်ခြားသော-အကြိမ်၊ တစ်ရက်ခြား တစ်ကြိမ်။ ကောဟဝါရေန ဝါ ဒွိဟဝါရေန ဝါ သတ္တာဟဝါရေန ဝါ အနုမာသဝါရေန ဝါတိ ဧဝံ ဒိဝသဝါရေန အာဘတဘတ္တဘောဇနံ (အာဘတံ ဘတ္တ-ဘောဇနံ)။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၁။ ၂၉၃။ မ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၅၀။ အံ၊ဋ္ဌ၊ ၂။ ၂၄၆။ (-အဘိ၊ဋ္ဌ၊၃။ရ ၂။ မဟာနိ၊ဋ္ဌ။ ၃ရ၁။) ကောဟံ အဘုဥ္ဇိတ္တာ ကောဟံ ဘုဥ္ဇနံ ကောဟဝါရော၊ တံ ကောဟိကမေဝ အတ္ထတော။ ဒီ၊ဦ၊၁။၃၅၃။ အံ၊ဦ၊ ၂။ ၂ ၂၀။ ကောဟဝါရေနာတိ ကောဟိကဝါရေန။ သီ၊ဦ၊သစ်၊ ၂။၃၅၆။ မ၊ဦ၊ ၂။၃၅၅။

ကောဟာတိက္ကန္တ (တိ) [ဧကာဟ+အတိက္ကန္တ] တစ်ရက်လွန်သော။ ကောဟမတ-ကြည့်။

ကောဟာတိက္ကမ (ပု) [ဧကာဟ+အတိက္ကမ] တစ်ရက်လွန်ခြင်း။ တတြ ဟိ ဒသာဟာ-တိက္ကမေ အာပတ္တိ၊ ဣဓ ကောဟာတိ-က္ကမေ။ ကင်။၃၀၈။ (-ဝဇီရ။ ၂၁၆။)

ကောဟာနာဂတ (တိ) [ဧကာဟ+အနာဂတ] တစ်ရက်ဖြင့် မရောက်လာသေးသော။ သာ ပုဏ္ဏမာ စီဝရသမယံ ကောဟာနာဂတာ ဝေါပဇ္ဇတိ။ ဝဇီရ။ ၂၈၁။

ကောဟာရ (ပု) [ဧက+အာဟာရ] (၁) တစ်ခု-တစ်ကြိမ်-တစ်ထပ်-သော အစာအာဟာရ။ (တိ)(၂) တစ်ထပ်သောဆွမ်းရှိသော၊ နံနက်ပိုင်း အချိန်၌သာ-ဆွမ်းရှိ-ဆွမ်းစား-သော၊ သူ။ **(၁)** ကရဇကာယဿ သုခုမတ္တာ, ကမ္မဇဿ ဗလဝတ္တာ ကောဟာရမ္ပိ အတိ-က္ကမိတ္တာ နု တိဋ္ဌန္တိ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊ ၂။၃၁၃။ ကော-ဟာရမ္ပိတိ ကောဟာရဝါရမ္ပိ။ ဒီ၊ဦ၊ ၂။ ၂၅၉။ **(တိ)(၂)** အပ္ပါဟာရတိ ကောဟာရ ဧက-ဘတ္တိကာတိ အတ္ထော။ အပ၊ဋ္ဌ၊၁။ ၂၄၃။

ကောဟာရဝါရ (ပုံ၊န) [ဧက+အာဟာရ+ဝါရ] တစ်ခု-တစ်ကြိမ်-တစ်ထပ်-သော အစာ အာဟာရ၊ အစာအာဟာရ တစ်ကြိမ်။ အ ထက်ပုဒ်ကြည့်။

ကောဟာရသမုဋ္ဌာန (တိ) [ဧကာဟာရ+သမုဋ္ဌာန] တစ်ခု-တစ်ကြိမ်-တစ်ထပ်-သော အစာအာဟာရလျှင်ဖြစ်ကြောင်းရှိ သော။ သန္ဓတိဝသေန သဘာဂကေဥတု-သမုဋ္ဌာနံ ကောဟာရသမုဋ္ဌာနဥ္စ ပုဗ္ဗာ-ပရိယဝသေန ဝတ္တမာနမ္မိ ပစ္စုပ္ပန္နံ။ အဘိ၊ ဋ္ဌ၊ ၂။ရ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၂။၁၀၃။ ပဋိသံ၊ဋ္ဌ၊၁။ ၂ ၂၈။ ဣတိဝုတ်၊ဋ္ဌ။ ၂၀၀။

ကောဟာရာတိက္ကမ (ပု) [ဧကာဟာရ+အတိ-က္ကမ] တစ်ခု-တစ်ကြိမ်-တစ်ထပ်-သော အစာအာဟာရကို လွန်ရာသော(အခါ)။ အထ ကောဟာရာတိက္ကမတော ပဋ္ဌာယ နိရန္တရံ ခါဒန္တာပိ ပိဝန္တာပိ စဝန္တိယေဝ။ အံ၊ဦ၊ ၂။၃၄၆။ အောက်ပုဒ်လည်းကြည့်။

ကောဟာရာတိက္ကမန (နဲ) [ကောဟာရ+အတိက္ကမန] တစ်ခု-တစ်ကြိမ်-တစ်ထပ်-သော အစာအာဟာရကို လွန်-ရာ-သော(အခါ)။ အထ ကောဟာရာတိက္ကမနတော ပဋ္ဌာယ နိရန္တရံ ခါဒန္တာပိ ပိဝန္တာပိ စဝန္တိယေဝ။ ဒီ၊ ၎၊၁။၁၀၄။ သာရတ္ထ၊၃။၂၁၂။ အထက်ပုဒ်လည်းကြည့်။

ကောဟိက (တိ) [ကေ+အဟ+ဣက။ ကောဟ+ဣက] တစ်ရက်-တစ်ရက်ခြား-ရှိသော။ (က) (မစားသည်၏အစွမ်းဖြင့်) တစ်ရက်-တစ်ရက်ခြား-ရှိသော၊ တစ်ရက်ခြားစားအပ်သော (အစာအဟာရ)။ (ခ) တစ်ရက်ခြား-ရှိ-ဖြစ်-သော (အဖျားရောဂါ)။ **(က)** ကောဟိကမ္ပိ အာဟာရံ အာဟာရေတိ (အာဟာရေမိ)။ ဒီ၊၁။၁၅၇။ မ၊၁။၁၁၁။ အံ၊၁။၃၀၀။ အဘိ၊ပု။၁၆၃။ မဟာနိ။ ၃၂၇။ ကောဟိကန္တိ ကေဒိဝသန္တရိကံ။ ဒီ၊၎၊၁။၂၉၃။ မ၊၎၊၁။၃၅၀။ အံ၊၎၊၂။၂၄၆။ အဘိ၊၎၊၃။၈၂။ မဟာနိ၊၎။၃၈၁။ အဘုဉ္ဇနဝသေန ကော အဟော တေဿာတိ (တေဿ အတ္ထီတိ) ကောဟိကော၊ အာဟာရော။... သော ပန အတ္ထတော ကေဒိဝသလယ်-ကောတိ ဝုတ္တံ (အာဟ) ကေဒိဝသန္တရိ-ကန္တိ။ အပိ စ ကောဟံ အဘုဉ္ဇိတွာ ကောဟံ ဘုဉ္ဇနံ, ကောဟဝါရော ဝါ ကောဟိကံ။ သီ၊ဋီ၊သစ်၊၂။၃၅၅-၆။ (-ဒီ၊ဋီ၊၁။၃၅၃။ အံ၊ဋီ၊၂။၂၀၀။) ကောဟံ အန္တရ-ဘူတံ တေဿ အတ္ထီတိ ကောဟိကံ။ မ၊ဋီ၊၂။၃၅။ **(ခ)** အောက်ပုဒ်ကြည့်။

ကောဟိကဇရ (ထီ၊ပု) [ကောဟိက+ဇရ] တစ်ရက်ခြားဖျားခြင်း၊ တစ်ရက်၌ဖြစ်သော အဖျားရောဂါ။ (သမ္မော၊ယော။) တသ္မီ ကုပ္ပိတေ အယံ ကာယော သန္တပ္ပတိ၊ ကောဟိက-ဇရာဒိဘာဝေန ဥသုမဇာတော ဟောတိ။ မ၊၎၊၂။၁၃၁။ (-အဘိ၊၎၊၂။၆၅။ နေတ္တိ၊၎။၁၃၀။ မ၊ဋီ၊၂။၁၇၃။) ကောဟိကဇရာဒိ-ဘာဝေနာတိ ကောဟေ ပဝတ္တနဇရာဒိနော ဘာဝေန။ သမ္မော၊ယော။၃၈။

ကောဋ္ဌက (ပု) [ကေ+အာဋ္ဌက] တစ်ပြည်။ ကေနာဋ္ဌိ-ကြည့်။

ကိက (တိ) [ကေ+ဣက] တစ်ယောက်ထီးတည်း။ အဟော ဝတ သဗြဟ္မစာရီ ကိ-ကာ နိသီဒိတွာ ... လောကုတ္တရံ ဓမ္မံ သစ္ဆိကရေယျုံ။ မ၊၎၊၂။၁၅၇။ ကေကော (ပေတ။၁၆၉)တိ ကိကော အဒုတိယော။ ပေတ၊၎။၁၆၇။

ကိကဘာဝ (ပု) [ကိက+ဘာဝ] အဖော်မပါ တစ်ယောက်တည်း၏အဖြစ်။ ကီဘာဝ[၁] (၂)(ခ) ကြည့်။

ကိကာ (ထီ) [ကေ+က+အာ (ဣတ္ထီပစ္စည်း)] တစ်ယောက်ထီးတည်း။ ကေက(၁)။ ကောကီ-တို့ကြည့်။

ကိတ္ထီ (ထီ) [ကော+ဣတ္ထီ] တစ်ယောက်သော မိန်းမ။ ကိတ္ထိမနုသောစေယျ၊ နယိဒံ ပညဝတာမိဝ။ ဇာ၊၂။၉၂။ ကေတ္ထိန္တိ ယံ ဝေ-ရူပေါ ဘဝံ ကေံ ဣတ္ထီ အနုသောစေယျ။ ဇာ၊၎၊၅။၃၉၀။ ကေတ္ထိယာပိ နေကတာ၊ အာပတ္တိနံ ပယောဂတော။ ဝဇိရ။၂၄၅။

ကိန္ဒြိယ (တိ) [ကေ+ဣန္ဒြိယ] တစ်ခုသော ဣန္ဒြေရှိသော။ ကိန္ဒြိယံ သမဏာ သကျ-ပုတ္တိယာ ဇီဝံ ဝိဟေဋ္ဌေန္တိ။ ဝိ၊၁။၂၃၇။ (-ဝိ၊၂။၄၉၊၃၉၀။) ကိန္ဒြိယန္တိ ကာယိန္ဒြိယံ သန္ဓာယ ဝဒန္တိ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၆၀။ (-သာရတ္ထ၊ ၃။၁၄။ ဝဇိရ။၃၇၉။)

ကိရိယာပထ (ပု) [ကေ+ဣရိယာပထ] တစ်ခုသော ဣရိယာပုထ်။ အနဘိရတော ကိ-ရိယာပထေပိ စိတ္တဿာဒံ အလဘန္တော။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၅။၂၂၀-၁။

ကီ (တိ) [ကေ+ဤ] (၁) တစ်ခုတည်းသော အာရုံရှိသော။ (၂) တစ်ခုတည်း-တစ်ပေါင်းတည်း-ကဲ့သို့သော။ **(၁)** ကီဘာဝ[၂]-ထောင့်ကွင်းကြည့်။ **(၂)** အောက်ပုဒ်(၂) ကြည့်။

ကီဘဝတိ (ကြို) [ကေ+ဘူ+အ+တိ] (၁) အတူတကွ ဖြစ်၏။ (၂) တစ်ခု-တစ်ပေါင်း-တည်း ဖြစ်၏၊ တစ်ခု-တစ်ပေါင်း-တည်းကဲ့သို့ ဖြစ်၏။ **(၁)** ဗဇ္ဈတိတိ တေဟိ တေဟိ အာရမ္မဏေဟိ သဒ္ဓိ ဗဇ္ဈတိ ကီဘဝတိ။ မဟာနိ၊ဋ္ဌ။၃၆၉။ **ကီဘဝတု**—သာရတ္ထ၊ ၂။ ၃၆၂။ ကခါ၊ဋီ၊သစ်။၂၅၁။ **(၂)** ကီ-ဘဝတီ(နေတ္တိ၊၆၆)တိ ဇာတိအာဒိဝိသေသ-ဘေဒေန အနေကောပိ "ဒုက္ခသမုဒယော"-တိအာဒိနာ ကေသဒ္ဒါဘိဓေယျတာယ ကီ-ဘဝတိ။ နေတ္တိ၊ဝိဘာ။၂၀၆။ (-နေတ္တိ၊ဋ္ဌ။ ၁၃၅။) **ကီဘဝန္တိ**—ဝိ၊ဋ္ဌ၊၂။၃၂၀။ ကခါ၊ ဋီ၊သစ်။၁၄၀။

(နေတ္တိပါဋိနှင့် အဋ္ဌကထာတို့၌ "ကီ ဘဝတိ" ဟု ဝါကျ ရှိသည်။ "ကီ=တစ်ခုတည်း-တစ်ပေါင်းတည်း-ကဲ့သို့"ဟု အနက်ပေးရမည်။)

ကီဘဝိတုံ (ဗျ) [ကေ+ဘူ+တုံ] အဖော်မပါ တစ်ယောက်ထီးတည်း ဖြစ်ခြင်းငှါ။ လော-ကနာယကော လောကဿ နိဗ္ဗာနပါပန-ကော ဝိဝေကံ အနုယုတ္တော ပဋိသလ္လိတုံ ကီဘဝိတုံ ဂစ္ဆတေ။ အပ၊ဋ္ဌ၊၂။၆၇။

ကီဘာဝ[၃] (ပု) [ကေ+ဘူ+ဏ။ ကေ+ဘာဝ။ ကေ-နောင် ဤပစ္စည်း၊ ဝါ-စီပစ္စည်း၊ ဝါ-ဤ လာ။] (၁) တူသည်၏-တစ်သဘော တည်းရှိသည်၏-အဖြစ်။ (၂) တစ်ခုတည်း-တပေါင်းတည်း-၏အဖြစ်။ (က) တစ်ခုတည်း၏-အဆက်မပြတ်သည်၏-တစ်ဆက်တစ်စပ်တည်း၏-အဖြစ်။ (ခ) တစ်ယောက်တည်း၏အဖြစ်၊ တစ်ယောက်ထီးတည်း ကိုယ်စိတ်တို့ဖြင့်ကင်းဆိတ်နေခြင်း၊ (သာရတ္ထ)။ တစ်ယောက် တည်းကဲ့သို့ ဖြစ်သော။ (သီလက္ခန် ဋီကာသစ်။ ယင်းအလို(တိ) လိင်ဖြစ်သည်။) (ဂ) တစ်ခုတည်းဖြစ်၍ ဖြစ်ခြင်း။

(၁) တူသည်၏-တစ်သဘောတည်း ရှိသည်၏-အဖြစ်။ အယမ္ပိ ဓမ္မော ... အဝိ-ဝါဒါယ သာမဂ္ဂိယာ ကီဘာဝါယ သံဝ-တ္တတိ။ မ၊၁။၃၉၆။ ကီဘာဝါယာတိ ကီ-ဘာဝတ္ထာယ နိန္နာနာကရဏာယ။ မ၊ဋ္ဌ၊၂။ ၂၉၂။ ကီဘာဝ(ဝိ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၀၀။ မ၊ဋ္ဌ၊၁။ ၁၁၄)နွဲ သမ္မောဒနကိရိယာယ သမာနတံ ကေရူပတံ။ သာရတ္ထ၊၁။၃၃၆။ မ၊ဋီ၊၁။၂၀၆။

(-အံ၊၂။၂၅၆။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၉၆။ အံ၊ဋ္ဌ၊၃။၉၅။ သာရတ္ထ၊၂။၃၆၂။ ဝိမတိ၊၁။၆၇။)

(၂) တစ်ခုတည်း-တပေါင်းတည်း-၏အဖြစ်။ ရူပံ သဗ္ဗံ သမ္ပိဏ္ဍေတ္ဝာ ကေန္တလက္ခဏဒဿနဝသေန ကီဘာဝေန ဂဟေတ္ဝာ။ မူလဋ္ဌီ၊၁။၁၄၃-၄။ ကီဘာဝေန ဂဟေတ္ဝာတိ ဣဒံ "သမ္ပိဏ္ဍေတ္ဝာ"တိ တေဿ အတ္ထဝစနံ။ အနုဋ္ဌီ၊၁။၁၅၂။ တေ ပန ယသ္မာ သံကိလေသသမ္ပယုတ္တာ ကုပ္ပါဒါဒီဟိ နိန္နာနတ္တာ ကီဘာဝမိဝ ဂတာ ... ဝိဟာဓိတာ ဥပတာပိတာ စ နာမ ဟောန္တိ။ မူလဋ္ဌီ၊၁။၃၉-၄၀။ (-သီ၊ဋ္ဌီ၊သစ်၊၂။၁၉၄။) ကောေ သမာနော ဥပ္ပါဒေါ ကုပ္ပါဒေါ။ ကေဿ ဘာဝေါ ကီဘာဝေါ၊ ဘာဝယောဂေ ဤပစ္စယော စီပစ္စယော ဝါ။ မဓု၊ ၁။၉၆။

(က) တစ်ခုတည်း၏-အဆက်မပြတ်သည်၏-တစ်ဆက်တစ်စပ်တည်း၏-အဖြစ်။ အဘိသမယောဝ အတ္ထော အဘိသမယဋ္ဌော၊ ပီဋ္ဌနာဒီနိ။ တာနိ ဟိ အဘိသမေတဗ္ဗဘာဝေန ကီဘာဝံ ဥပနေတ္ဝာ "အဘိသမယဋ္ဌော"တိ ဝုတ္တာနိ။ သာရတ္ထ၊ ၁။၁၉၈။ အယမ္ပိ ဓမ္မော သာမညာယ ကီဘာဝါယ သံဝတ္တတိ။ အံ၊၃။၄။ ကီဘာဝါယာတိ နိရန္တရဘာဝတ္ထာယ။ အံ၊ဋ္ဌ၊ ၃။၁၉၅။

(ခ) တစ်ယောက်တည်း၏အဖြစ်၊ တစ်ယောက်ထီးတည်း ကိုယ်စိတ်တို့ဖြင့်ကင်း ဆိတ်နေခြင်း၊ (သာရတ္ထ။) တစ်ယောက်တည်းကဲ့သို့ဖြစ်သော။ (သီ၊ဋ္ဌီ၊သစ်။) ပဋိသလ္လီနဿာတိ သလ္လီနဿ ကီဘာဝံ ဂတဿ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၅၂။ တတော ကီဘာဝတော ဝုဋ္ဌိတော ဇာနန္တောပိ ... အာမန္တေသိ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၂။၈။ တေနာဟ ကီဘာဝတောတိ၊ ပဝိဝေကတောတိ အတ္ထော။ ကီဘာဝေါတိ ဟိ ကာယစိတ္တဝိဝေကော ဝုတ္တော။ သာရတ္ထ၊၂။၁၈၀-၁။ (-ဝိမတိ၊ ၁။၂၀၉။) ကီဘာဝံ ဥပဂမ္မ ကေတ္တာရမ္မဏေ ဈာနရတီ အနုဘဝတီတိ အတ္ထော။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၇၆။ သပရိဝါရတ္တာ အနေကောပိ တဒါ ကောေ ဝိယ ဘဝတီတိ ကီဘာဝေါ၊ တံ ကီဘာဝံ။ သီ၊ဋ္ဌီ၊သစ်၊၂။၃၃၀။ ကေတ္တေတိ ကီဘာဝေ။ မ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၁၆။ ကီဘာဝေတိ ကိကဘာဝေ။ မ၊ဋ္ဌီ၊၁။၂၀၉။

(ဂ) တစ်ခုတည်း ဖြစ်၍ဖြစ်ခြင်း။ ကီဘာဝူပဂတာ-ကြည့်။

ကီဘာဝ၂ (ပု) [ကီ+ဘာဝ] တစ်ခုတည်းသော အာရုံရှိသည်၏အဖြစ်၊ တည်ကြည်ခြင်း၊ သမာဓိ။ စေတောသမထနိယုတ္တောတိ စိတ္တဿ ကီဘာဝမနုယုတ္တော စ ပုဂ္ဂလော။ အပ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၆၄။

ကီဘာဝကရဏ (နဲ) [ကီဘာဝ+ကရဏ] တစ်ခုတည်း-တစ်ဆက်တစ်စပ်တည်း-၏အဖြစ်ကိုပြုခြင်း။ အနုသံသန္ဒနာတိ ပဋမုပ္ပန္နေန ကောဓေန သဒ္ဓိ အန္တရံ အဒဿေတ္ဝာ ကီဘာဝကရဏာ။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၂။ ၄၇၃။

ကီဘာဝဂတ (တိ) [ကီဘာဝ+ဂတ] တစ်ခု

တည်း၏အဖြစ်သို့ရောက်သော။ ဝေံ သန္တေ ကီဘာဝဂတာပိ သာ စီဝရသမယံ အနာ-ဂတာ ဝေ ဇာတာ။ ဝဇိရ။၂၈၁။

ကီဘာဝဂမန (နာ) [ကီဘာဝ+ဂမန] တပေါင်းတစည်းတည်း-အတူတကွ-၏အဖြစ်သို့ရောက်ခြင်း။ တဿာ သဟ ပရိသာယ ကီဘာဝဂမနေန မဓုရဿရော ဆဝိ-အာဒီနိ ဆိန္ဒိတွာ အဋ္ဌိမိဉ္ဇံ အဟစ္စ အဌာသိ။ သံ၊ဌ၊၁။၂၈၄။

ကီဘာဝရတိ (ထိ) [ကီဘာဝ+ရတိ] တစ်ယောက်ထီးတည်း၏အဖြစ်၌-တစ်ယောက်ထီးတည်းကိုယ်စိတ်တို့ဖြင့်ကင်းဆိတ်နေခြင်း၌-မွေ့လျော်ခြင်း။ တဿ စိတ္တေန သမေတီတိ ကတွာ ကီဘာဝရတိယာ ကေသဒိသံ ဟောတိ။ ဝိ၊ဌ၊၃။၄၃၅။ ဥဒါန၊ဌ။၂၂၈။ သာရတ္ထ၊၃။၃၆၂။

ကီဘာဝသုခ (နာ) [ကီဘာဝ+သုခ] တစ်ယောက်တည်း-၏အဖြစ်လျှင်-နေခြင်းလျှင်-အကြောင်းရှိသော ချမ်းသာ။ ဥတုပရိသ-ယဝိနောဒနပဋိသလ္လာနာရာမတ္ထန္တိ ...တဿ ဝိနောဒနတ္ထံ ကီဘာဝသုခတ္ထဉ္စာတိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။၃၂-၃။ မဟာနိ၊ဌ။၄၁၀။ ကီဘာဝသုခတ္ထန္တိ ကီဘာဝဟေတုကံ သုခံ ကီဘာဝသုခံ၊ တဒတ္ထံ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋီ၊၁။၆၃။ (-ဓမ္မ၊ဌ၊၂။၁၇၄။)

ကီဘာဝဟေတုက (တိ) [ကီဘာဝ+ဟေတု+က] တစ်ယောက်တည်း-၏အဖြစ်လျှင်-နေခြင်းလျှင်-အကြောင်းရှိသော။ အထက်ပုဒ်ကြည့်။

ကီဘာဝါဘိရတ (တိ) [ကီဘာဝ+အဘိရတ] တစ်ယောက်တည်း၏အဖြစ်၌မွေ့လျော်သော၊ သူ။ တေ သဗ္ဗေပိ အန္တောဝသေ ဂဏံ ဝိနောဒေတွာ ကီဘာဝါဘိရတာ အရဟ-တ္တံ ပါပုဏိသု။ မ၊ဌ၊၄။၁၁၂၊(-၁၁၃။ ဓမ္မ၊ဌ၊၂။၃၂၃။)

ကီဘာဝါဘိရတိ (ထိ) [ကီဘာဝ+အဘိရတိ] တစ်ယောက်တည်း၏အဖြစ်၌ မွေ့လျော်ခြင်း။ ဣမဿ သိပ္ပဿ ကီဘာဝါ-ဘိရတိ နိပ္ပတ္တိ။ အပ၊ဌ၊၁။၁၉၁။ သုတ္တနိ၊ဌ၊၁။၈၂။

ကီဘာဝူပဂတ (တိ) [ကီဘာဝ+ဥပဂတ] တစ်ခုတည်းဖြစ်၍ ဖြစ်ခြင်းသို့ ကပ်ရောက်သော။ သမာ ကီဘာဝူပဂတာ ဝိယ ယုတ္တာ (သမ္ပယုတ္တာ)။ မူလဋီ၊၁။၃၇။ ဘဝနံ ဘာဝေါ၊ ကော ဟုတ္ဝာ ဘာဝေါ ကီ-ဘာဝေါ၊ အနေကေပိ ကေဘာဝူပဂတာ ဝိယ ယုတ္တာတိ အတ္ထော။ မဓု။၈၉။

ကီဘာဝူပဂမန (နာ) [ကီဘာဝ+ဥပဂမန] တစ်ခုတည်းဖြစ်၍ ဖြစ်ခြင်းသို့ ကပ်ရောက်ခြင်း။ သမ္ပယုတ္တသဒ္ဒေါ ကုပ္ပါဒါဒိဝသေန သဟ ဟေတူဟိ ကီဘာဝူပဂမနံ (ဒီပေ-တိ)။ မူလဋီ၊၁။၄၉။ (-ဝဇိရ။၂၇၈။)

ကီဘာဝေါပဂမ (ပု) [ကီဘာဝ+ဥပဂမ] တစ်ခုတည်းဖြစ်၍ ဖြစ်ခြင်းသို့ ကပ်ရောက်ခြင်း။ သမံ ပကာရေဟိ ယုတ္တတာယ ကီ-ဘာဝေါပဂမေန ဝိယ ဥပကာရကတာ သမ္ပယုတ္တပစ္စယတာ။ မူလဋီ၊၃။၁၇၄။ (-အနုဋီ၊၃။၂၃၇။)

ကိုဘူတ (တိ) [ကို+ဘူတ] (၁) တစ်ခုတည်း-တစ်ဆက်တစ်စပ်တည်း-တစ်ခုတည်းကဲ့သို့-ဖြစ်သော။ (၂) တပေါင်းတစည်းတည်းဖြစ်သော။ (၃) တစ်ယောက်ထီးတည်းဖြစ်သော။ **(၁)** ကောဒိဘူ-တောတိ ကိုဘူတော။ ဒီ၊၁၊၂၂၅။ (-စရိယာ၊၁။၅၀။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၂၈။) ပုရိမပစ္ဆိမာနံ နိရန္တရတာယ ကိုဘူတာနမိဝ ပဝတ္တိ သန္တတိယနတာ။ မူလဋီ၊၁။၆၀၊(-၄၈။) အနေကောပိ ကော ဝိယ ဟုတ္တာ ဘဝ-နွိတိ ကိုဘူတာ။ မဓု၊၁။၁၂၉။

(၂) ဝဂ္ဂဗန္ဓနေနာတိ ဂဏဗန္ဓနေန၊ ကိုဘူတာတိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။ သာရတ္ထ၊ ၃။၁၉၉။ "သုဏာတု မေ ဘန္တေ"တိ ဟိ ဣမိနာ စိတ္တသာမဂ္ဂိ ဒီပေတိ သဝနေ သဗ္ဗေဟိ ကိုဘူတဘာဝတော။ ကခ်ာ၊ဋီ။၉။ (-ကခ်ာ၊ဋီ၊သစ်။၂၅၀။) **(၃)** ပဋိသလ္လိ-နသာတိ နိလီနသာ ကိုဘူတသာ။ သံ၊ ဋ္ဌ၊၁။၁၂၈။

ကုစ္ဆင် (ပု) [ကေ+ဥစ္ဆင်] တစ်ခုသော ခါးပိုက်။ မယာ ကုစ္ဆင်ေန အာနီတဖလေသု သေ-သကာနိ ကုလသန္တကေ ဂါမေ ခုဒ္ဒကမဟ-လ္လကာနံ အဟေသုံ။ မ၊ဋ္ဌ၊၃။၆၈။

ကုတ္တရ (တိ) [ကေ+ဥတ္တရ] တစ်ခုပိုလွန်သော။ သဒ္ဒဖဿဂ္ဂဟရသဂန္ဓတမ္ဗတ္ထာနိ အညမည-ဝိသိဋ္ဌာနံ ပထဝီအာဒီနံ ကုတ္တရတာ-ဒဿနတော ကုတ္တရာနိ တမ္ဗတ္ထာနိ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ဋီ၊၂။၃၅၉။ တတ္ထ ထေရဂါထာ တာဝ နိပါတတော ကေနိပါတော ကုတ္တရ-ဝသေန ယာဝစုဒ္ဒသနိပါတာတိ စုဒ္ဒသ-နိပါတော။ ထေရဂါ၊၁။၃။ ကုတ္တရံ နယ (ဥတ္တရဝိနိစ္ဆယ၊ဂါထာ။၄၂၄)နွိ ကေ-ကအဂ်ိတိရေကတာယ ကုတ္တရသဒ်ိတံ ကေကဒုကာဒိနယံ။ ဥတ္တရဝိနိစ္ဆယ၊ဋီ။၄၆၆။ ကုတ္တရဝိဿဇ္ဇန-လည်းကြည့်။

ကုတ္တရနိကာယ (ပု) [ကုတ္တရ+နိကာယ] တစ်ခုတစ်ခုသော တရားတို့ကို-ပိုလွန်၍ -တိုး၍တိုး၍-ပြဆိုရာ နိကာယ်၊ ကေဂုံတ္တရ နိကာယ်၊ အဂုံတ္တရနိကာယ်။ ကုတ္တရ-နိကာယေပိ ဣမိနာ သဒ္ဒိ ကထိတံ အတ္ထိ-ယေဝ။ မ။၃။၁၃၉။ ကုတ္တရိ-လည်းကြည့်။

ကုတ္တရဝိဿဇ္ဇန (ထီ၊န) [ကုတ္တရ+ဝိဿဇ္ဇန] တစ်ခုတစ်ခု အပိုအလွန်ရှိသော အဖြေ။ သစ္ဆိကာတဗ္ဗနိဒ္ဒေသေ ဒသ ကုတ္တရ-ဝိဿဇ္ဇနာနိ ပဋိလာဘသစ္ဆိကိရိယာဝသေန နွ ဝုတ္တာနိ။ ပဋိသံ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၂၅။ ဥတ္တရိ ကေကမဓိကံ ဝတ္ထာတိ ဝါ ကုတ္တရ-ဝိဿဇ္ဇနာနိ။ ပဋိသံ၊ဂံ၊၁၁၉။

ကုတ္တရသတ (န) [ကေဥတ္တရ+သတ] တစ်ခု ပိုလွန်သောတစ်ရာ၊ တစ်ရာတစ်။ ကေဿ သကဒါဂါမိဿ ဝသေန ကုတ္တရသတံ သောတာပန္နေ ကတ္တာ သောတာပန္နဂဏနာ ဝေဒိတဗ္ဗာ။ အံ၊ဋ္ဌ၊၃။၂၇၁။

ကုတ္တရိ (ထီ) [ကုတ္တရ+ကိ] (ကေက, ဒုက-စသည်ဖြင့်) တစ်ခုတစ်ခုသောတရားကို-ပိုလွန်၍-တိုး၍တိုး၍-ပြဆိုရာပါဠိတော်၊ အဂုံတ္တရနိကာယ်။ ကုတ္တရိယံ ပန ကေ-နိပါတ ဒုကနိပါတ သဂီတိ ဒသုတ္တရသုတ္တ-

နွေဟိ သမောဓာနေတွာ။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၁။(၉)။ ကေန အဂ်ေန အဓိကံ ကုတ္တရံ၊ တေသွိ နိကာယေ အတ္ထိတိ ကုတ္တရိ၊ အဂ်ံတ္တရနိ-ကာယော၊ တိဿံ ကုတ္တရိယံ။ အဋ္ဌသာ၊ ယော။၁၇။

ကုတ္တရိက (တိ) [ကုတ္တရ+ဣက] တစ်ခု တစ်ခုသောတရား ပိုလွန်ခြင်းရှိသော။ အောက် ပုဒ်ကြည့်။

ကုတ္တရိကနယ (ပု) [ကုတ္တရိက+နယ] တစ်ခု တစ်ခုသောတရား ပိုလွန်ခြင်းရှိသော နည်း၊ ကုတ္တရိကနည်း။ (တစ်ခုသော တရား၊ နှစ်ခုသောတရား၊ သုံးခုသောတရား စသည်ဖြင့် တရားတို့ကို တစ်ခုတစ်ခုတို့ ၍ ပြသောနည်း။)

ဣဒါနိ ကုတ္တရိကနယော။ ပဋိသံ၊ဋ္ဌ၊ ၂။၂၁။ ကေကာဒိတော ဥတ္တရုတ္တရိ ကေ-ကော ဓမ္မော ဥတ္တရော အတိတော ထေရာ-တိ ကုတ္တရိကော၊ သွေဝ နယော ကု-တ္တရိကနယော၊ ပဋိသံ၊ဂံ။၂၃၇။ (-ဝိ၊ဋ္ဌ၊ ၄။၁၅၇။) ကုတ္တရ-လည်းကြည့်။

ကုဒါနတ္ထေရ (ပု) [(က+ဥဒါန=) ကုဒါန+ ထေရ] ကုဒါန ထေရ်။ နှ တာဝတာတိ ဣမံ ဓမ္မဒေသနံ သတ္ထာ ဇေတဝနေ ဝိဟ-ရန္တော ကုဒါနတ္ထေရံ နာမ ဒီဏာသဝံ အာရဗ္ဘ ကထေသိ။ ဓမ္မ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၄၃။ ကု ဒါနိယတ္ထေရ-လည်းကြည့်။

ကုဒါနိယ (တိ) [ကုဒါန+ဣယ] ကုဒါနိယ ထေရ်။ တေနာသ "ကုဒါနိယော"တိ သမညာ ဥဒပါဒိ။ ထေရ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၉၂။ အောက် ပုဒ်လည်းကြည့်။

ကုဒါနိယတ္ထေရ (ပု) [ကုဒါနိယ+ထေရ] ကုဒါနိယ ထေရ်။ ကုဒါနိယတ္ထေရဿ ပန အယံ ဥဒါနဂါထာတိ တတ္ထ ဝုတ္တံ။ သာရတ္ထ၊၃။၄၇။ ဝိမတိ၊၂။၂၂။

(ရှေးဘုရားတို့၌ ကောင်းမှုပြုခဲ့သော အမျိုးကောင်းသားတစ်ယောက်သည် အတ္ထ ဒဿီဘုရားရှင်ပွင့်တော်မူသောကာလ၌ ဘီလူးစစ်သူကြီးဖြစ်၍ ဘုရားရှင်ပရိနိဗ္ဗာန် စံတော်မူသောအခါ၌ သာဂရမထေရ်၏ တိုက်တွန်းမှုအရ ဘုရားရှင်၏ ဓာတုစေတီ ကို ငါးနှစ်ပတ်လုံး ပူဇော်ခဲ့လေသည်။ ကဿပမြတ်စွာဘုရားပွင့်တော်မူသော အ ခါ၌ ဘုရားရှင်က သာဝကတို့အား အမြဲဆုံး မတော်မူသော "အဓိစေတသော" အစရှိ သော ဂါထာကို ကြားနာရသောကြောင့် ရဟန်းပြုခဲ့လေသည်။ ဤဘုရားရှင်ပွင့်တော် မူသောအခါ သာဝတ္ထိပြည်၌ စည်းစိမ်ကြွယ် ဝသော ပုဏ္ဏားမျိုး၌ဖြစ်၍ ဇေတဝန်ကျောင်း လှူပွဲ၌ ရဟန်းပြုတော်မူသည်။ ဘုရားရှင်က အရှင်သာရိပုတ္တရာမထေရ်ကို မြင်ရ၍ ကျူး ရင့်သော "အဓိစေတသော" အစရှိသော ဂါထာကို ကြားနာရသဖြင့် တစ်ခုသော တောအုပ်၌ ကာလရှည်စွာ နေသောအခါ ထိုဂါထာကိုပင် ဥဒါန်းကျူးလေသည်၊ ထို့ ကြောင့် "ကုဒါနထေရ်" ဟုလည်း ကောင်း၊ "ကုဒါနိယထေရ်" ဟု လည်း ကောင်း အမည်တွင်လျက် ရဟန္တာ အဖြစ်

သို့ ရောက်တော်မူသည်။ ထိုသို့ တောအုပ်၌ နေတော်မူလျက် "အဓိစေတသော" အစရှိသောဥဒါန်းဂါထာကို ရွတ်ဆိုသောကာလ၌ တောစောနတ်အပေါင်းတို့က ကောင်းချီးပေးကြလေသည်။ ရဟန်းငါးရာစီ ခြံရံလျက် တိပိဋကဓရမထေရ်နှစ်ပါး ကြွလာ၍ တရားဟောသောအခါ ထိုနတ်တို့က ကောင်းချီးမပေးဘဲ ထိုကဲ့ဒါနိယထေရ်က "အဓိစေတသော" အစရှိသော ဂါထာတစ်ခုကိုသာ ဟောသောအခါ နတ်တို့က ကောင်းချီးပေးကြသဖြင့် ထိုအကြောင်းကို ရဟန်းတော်တို့က ဘုရား ရှင်အား လျှောက်ထားကြသောအခါ "မျှားစွာသင်ယူရွတ်ဆိုသော်လည်း "ဓမ္မဓရ" မမည်ကြောင်း၊ တရားတစ်ဂါထာမျှကို သင်ယူ၍ သစ္စာတရားကို ထိုးထွင်းသိမြင်သူသည်သာ "ဓမ္မဓရ" မည်ကြောင်း မိန့်ကြားတော်မူသည်။ အပဒါန်ပါဠိတော်၌ ယင်းမထေရ်ကို "ပစ္စုပဋ္ဌာနသညကထေရ်" ဟု ပြဆိုထားသည်။ အကျယ်ကို အပ၊၁။၁၆ရ-၁၆၈။ ဓမ္မ၊၄။၂။ ၂၄၃-၂၄၄။ ထေရ၊၄။၂။ ၁၉၂-၁၉၄-တို့ကြည့်။)

ကုဒ္ဒေသ၁ (ပု) [ကေ+ဥဒ္ဒေသ] (၁) တပေါင်းတည်း-တူသော-(ပါတိမောက်) ရွတ်ပြခြင်း၊ (၂) တပေါင်းတည်း ရွတ်ပြ-အပ်-ထိုက်-သော (ပါတိမောက်)။ (၃) တစ်ခုတည်းသော ပါဠိတော်ဒေသနာ။ (တိ)(၄) တပေါင်းတည်း ရွတ်ပြအပ်သောပါတိမောက်ရှိသော၊ တူသောပါတိမောက်ရွတ်ပြခြင်းရှိသော (သံဃာ)။

(၁) သမဂ္ဂါတိ ကေကမ္မံ ကုဒ္ဒေသော သမ-သိက္ခာတာတိ ဧတေသံ ကရဏေန သမ-ဂ္ဂတာယ သဟိတာ။ အံ၊၄၊၂။၄၆။

(၂) အသံဝါသောတိ သံဝါသော နာမ ကေကမ္မံ ကုဒ္ဒေသော သမသိက္ခ-တာ။ ဝိ၊၁။၃၄။ ပဋ္ဌဝိဓောပိ ပါတိမောက္ခု-ဒ္ဒေသော ကေတော ဥဒ္ဒိသိတဗ္ဗတ္တာ ကု-ဒ္ဒေသော နာမ။ ဝိ၊၄၊၁။၂၂၅။ ခုဒ္ဒသိက္ခာ၊ ဋီ၊သစ်။၂၅ရ။

(၃) ကုဒ္ဒေသောတိ ဧကော ကေ-ဝိဓော အဘိန္နော ဥဒ္ဒေသော။ ဒီ၊ဋီ၊၃။၈၄။ (ယင်း၏ သံဝဏ္ဏနာဗဟုဖြစ်သော မိလိန္ဒ။ ၂၃၁။ ဒီ၊၄၊၃။၈၅-တို့၌ "ကော ဒေသနာ" ဟု ရှိသည်။)

(တိ)(၄) သမဂ္ဂေါ ဟိ သံဃော သ-မ္မောဒမာနော အဝိဝဒမာနော ကုဒ္ဒေသော ဟသု ဝိဟရတိ။ ဝိ၊၁။၂၆၅။ ကော ဥဒ္ဒေ-သော အဿာတိ ကုဒ္ဒေသော၊ ကေတော ပဝတ္တပါတိမောက္ခုဒ္ဒေသောတိ အတ္ထော။ ကင်၊၁၄၁။ (-ကင်၊ဋီ၊သစ်။၂၅၂။)

ကုဒ္ဒေသတာ (ထီ) [ကုဒ္ဒေသ+တာ] တစ်ပေါင်းတည်း ရွတ်ပြအပ်သော ပါတိမောက်ရှိသည်-တူသော ပါတိမောက်ရွတ်ပြခြင်းရှိသည်-၏အဖြစ်။ သံဃသာမဂ္ဂီတိ သံဃသ သမဂ္ဂဘာဝေါ ဘေဒါဘာဝေါ ကေကမ္မတာ ကုဒ္ဒေသတာ စ။ ဣတိဝုတ်၊၄။၆ရ။

ကုဒ္ဒါရ (ပု) [ကေ+ဥဒ္ဒါရ] တစ်ခုသော-တစ်ကြိမ်-ထုတ်ဆောင်ခြင်း။ သိပ္ပိကာယပိ

ကေပယောဂေနေဝ ပါဒဂ္ဃနကံ ဂဟေတုံ သက္ကာ ဟောတိ၊ ကုဒ္ဓါရေယေဝ ပါရာ-ဇိကံ။ ဝိ၊ဌ၊၁။၂၇၇။

ကုပဇ္ဇာယ (ပု) [ကေ+ဥပဇ္ဇာယ] တစ်ဦး တည်းသော ဥပဇ္ဇာယ်ဆရာ။ အနုဇာနာမိ ဘိက္ခဝေ ဒွေ တယော ကောနုဿာဝနေ ကာတုန္တိ ဝစနတော တိဏ္ဏံ ဇနာနံ ကု-ပဇ္ဇာယေန နာနာစရိယေန ကောနုဿာ-ဝနာ ဝဋ္ဋတိ။ ဝိ၊ဌ၊၄။၂၂၉။

ကုပါဒါန (ပု၊န) [ကေ+ဥပါဒါန] တစ်ခုသော ဥပါဒါန်တရား။ ဒုက္ခာနုပဿနာဉာဏံ ဣဒံ ကုပါဒါနာ မုစ္စတိ။ ပဋိသံ။၂၄၃။ ဣဒံ ကုပါဒါနာတိ ဣတော ကေတော ဥပါ-ဒါနာ။ ပဋိသံ၊ဌ၊၂။၁၅၉။

ကုပေါသထ (တိ) [ကေ+ဥပေါသထ] တူ သောဥပုသ်ကံ ရှိသော၊ အတူတက္ခ ဥပုသ် ကံဆောင်ရာဖြစ်သော(သိမ်)။ ကူပေါ သထ (တိ)(၃) ကြည့်။

ကုပ္ပါဒ (ပု) [ကေ+ဥပ္ပါဒ] (၁) တူသော-အတူတက္ခ-တပေါင်းတည်း-မကွေမကွာ-ဖြစ်ခြင်း။ (တိ)(၂) အတူတက္ခ-တပေါင်း တည်း-မကွေမကွာ-ဖြစ်သော-ဖြစ်ခြင်း ရှိသော။ (၃) တစ်ခုသော(ဇာတိဟူသော) ဖြစ်ခြင်းရှိသော။

(၁) နာမရူပဿ ကုပ္ပါဒဝိနိဗ္ဘောဂါ-ဝိနိဗ္ဘောဂနမနရုပ္ပနဌော။ ဒီ၊ဌ၊၂။၈၃။ နာမ-ရူပဿ ပဋိသန္ဓိက္ခဏေ ကေတောဝ ဥပ္ပါဒေါ ကုပ္ပဒေါ။ ဒီ၊ဋီ၊၂။၈၆။ တ္ထေ ကုပ္ပါဒသဟ-ဇာတာနံ ကိံ နာနတ္တံ? ဥပ္ပါဒေ အန္တရ-ဝိရဟိတော ကုပ္ပါဒေါ။ မဟာနိ၊ဌ။၂၂။ ကီဘာဝ (၃) လည်းကြည့်။

(တိ)(၂) ကတိ ကထိနုဒ္ဓါရာ ကုပ္ပါဒါ ကေနိရောဓာ။ ဝိ၊၅။၃၁၂။ ကုပ္ပါဒါ ကေ-နိရောဓာတိ ဥပ္ပဇ္ဇမာနာပိ ကေတော ဥပ္ပဇ္ဇန္တိ။ ဝိ၊ဌ၊၄။၂၁၄။ ကေတော ဥပ္ပဇ္ဇန္တိတိ ကထိနုဒ္ဓါရေန သဟ ဥပ္ပဇ္ဇမာနာရဟာ ဟောန္တိတိ အတ္ထော။ ဝိမတိ၊၂။၃၀၄။ ကု-ပ္ပါဒါ(အဘိ၊ဌ၊၁။၈၄)တိ ကေ္ကော သမာနော ဥပ္ပါဒေါ ဧတေသန္တိ ကုပ္ပါဒါ။ သမာန-ပစ္စယေဟိ သဟုပ္ပတ္တိကာတိ အတ္ထော။ မူလဋီ၊၁။၃၇။ ဥပ္ပဇ္ဇနံ ဥပ္ပါဒေါ၊ ဥပ္ပဇ္ဇတိ တေသ္မာတိ ဥပ္ပါဒေါတိ ဒုဝိဓောပိ ဥပ္ပါဒေါ ကုပ္ပါဒါတိ တ္ထေ ကေသေသနယေန သင်္ဂဟိတောတိ ဣမိနာ အဓိပ္ပါယေန "သမာ။ပ။ အတ္ထော"တိ ဝုတ္တံ သိယာ။ အနုဋီ၊၁။၄၀။ ကုပ္ပါဒေါတိ ကေတော ဥပ္ပန္နော၊ န ဝိနာတိ အတ္ထော။ မဟာနိ၊ ဌ။၂၁။

(၃) ကုပ္ပါဒါ ကေနိရောဓာ ကေနိ-ဿယာ သဟဝုတ္တိနော။ သင်္ဂဟ။၁၀၅။ ကေ္ကော ဝေ ဇာတိသခ်ါတော ဥပ္ပါဒေါ ဧတေသန္တိ ကုပ္ပါဒါ။ ... ကေသဒ္ဒေါ စေတ္ထ သခ်ါနေ ပဝတ္တော။ ပရမတ္ထဒီပနီ။၃၁၇။ အောက်ပုဒ်လည်းကြည့်။

ကုပ္ပါဒနိရောဓ (တိ) [ကေတော+ဥပ္ပါဒ နိရောဓ။ တော-ကျေ။] အတူတက္ခ ဖြစ် ခြင်း ချုပ်ခြင်း ရှိသော။ ကုပ္ပါဒနိရောဓာ

စ၊ ကောလမ္ဗဏဝတ္ထုကာ။ သင်္ဂဟ။၁၉။ စိ-တ္တေန သဟ ကေတော ဥပ္ပါဒေါ စ နိရောဓော စ ယေသံ တေ ကုပ္ပါဒနိရောဓာ။ ဝိဘာဝိနီ။၁၀၄။ ပဌမပဒေ သဟသဒ္ဒတ္ထော ကေတောနိပါတော အဓိပ္ပေတော တွက္ခရော စ လုတ္တော၊... စိတ္တေန ။ပ။ နိ-ရောဓောတိ ဧတေန ဥပ္ပဏ္ဍနံ ဥပ္ပါဒေါ၊ နိရုဇ္ဈနံ နိရောဓော။ ဥပ္ပါဒေါ စ နိရောဓော စ ဥပ္ပါဒနိရောဓာ။ ကေတော ဥပ္ပါဒ-နိရောဓာ ယေသံ တေ ကုပ္ပါဒနိရောဓာ။ မဏိမဉ္ဇူ၊၁။၃၀၅-၆။

(ပရမတ္ထဒီပနီ။၈၇-၌ "ဧကော ဥပ္ပါဒေါ ဧတေသန္တိ ကုပ္ပါဒါ။ ဧကော နိရောဓော ဧတေသန္တိ ကေနိရောဓာ။ ကုပ္ပါဒါ စ တေ ကေနိရောဓာ စာတိ ကုပ္ပါဒနိ-ရောဓာ။ ဥတ္တရပဒေ ကေသဒ္ဒဿ လောပေါ" ဟု ဖွင့်သည်။ "တစ်ခုသော ဇာတိဟူသော ဖြစ်ခြင်းလည်း ရှိသော, တစ်ခုသော အနိစ္စတာဟူသော ချုပ်ခြင်းလည်းရှိသော" ဟု အနက်ပြန်ရမည်။ အထက်ပုဒ်လည်း ကြည့်။)

ကုမ္ပဏ္ဍန (န) [ကေ+ဥမ္ပဏ္ဍန] တစ်ကြိမ် ငုပ်ခြင်း။ ကေစိ "ကုမ္ပဏ္ဍနေနေဝ ပါပသုဒ္ဓိ ဟောတီ"တိ ဝေဒိဋ္ဌိကာ။ ဥဒါန၊၄။၆၇။ သာရတ္ထ၊၃။၂၀၇။

ကု(ကူ)သဘပ္ပမာဏ (တိ) [(ကေ+ဥသဘ =) ကု(ကူ)သဘ+ပမာဏ] တစ်ဥသဘပမာဏ ရှိသော။ မဟာသတ္တော ဝါလိကသကဋ္ဌမ္ပိ ပလာသသကဋ္ဌမ္ပိ ဝိနိဝိဇ္ဈိတွာ ဥဒကေ ကုသဘပ္ပမာဏံ (ကူသဘပ္ပမာဏံ) ကဏ္ဍံ ပေသေသိ။ အံ၊၄၊၂။၁၂၈။ ဗုဒ္ဓဝံ၊၄။၃၂၆။

ကုဿဝ (တိ) [ကေ+ဥဿဝ] တစ်ပြိုင်နက်-တစ်ခဲနက်-သော ပွဲသဘင်ရှိသော။ ကော-လင်္ကာရ-ကြည့်။

ကူဒက (န) [ကေ+ဥဒက] တစ်ခုတည်း-တစ်စပ်တည်း-တစ်ပြင်တည်း-သော ရေ။ တသ္မာ ပထဝီသန္ဓာရကဥဒကေန (ပထဝီ-သန္ဓာရုဒကေန) သဒ္ဓီ ကူဒကမေဝ တံ ဟောတီတိ ကေစိ။ သာရတ္ထ၊၁။၂၈၅။ ဝိ သုဒ္ဓိ၊ဋ္ဌိ၊၂။၅၄။

ကူန (တိ) [ကေ+ဦန] တစ်ခုဖြင့်ယုတ်လျော့သော။ သတ္ထာ ကူနေဟိ ပဉ္စဟိ ဘိက္ခု-သတေဟိ သဒ္ဓီ ဂန္ဓာ။ အံ၊၄၊၁။၁၆၉။ အပ၊ ၄၊၂။၉။

ကူနအတ္တဘာဝသတ (န) [ကူန + အတ္တ ဘာဝ သတ] တစ်ခုဖြင့် ယုတ်လျော့သော အတ္တဘော တစ်ရာ၊ အတ္တဘောကိုးဆယ့် ကိုးခု၊ ကိုးဆယ့်ကိုးဘဝ။ ကူနအတ္တဘာဝ-သတံ အနုဿရိ။ ဓမ္မ၊၄၊၁။၁၈၈။

ကူနစတ္တာလီသ (တိ) [ကူနစတ္တာလီသ+ အ(ဏ)] တစ်ခုဖြင့်ယုတ်လျော့သော လေး ဆယ်-သုံးဆယ့်ကိုးခု-ပမာဏရှိသော။ ကူနစတ္တာလီသာယ၊ ပါဋိယာ ဘာဏဝါ-ရတော။ ကူနတီ(တီ)သ၂-လည်းကြည့်။

ကူနစတ္တာလီသဓမ္မ (ပု) [ကူနစတ္တာလီသ + ဓမ္မ] တစ်ခုဖြင့် ယုတ်လျော့သော လေး ဆယ်-သုံးဆယ့်ကိုးခု-ပမာဏရှိသောတရား။

တသွာ တေသံ ဝိတ္ထာရေန ရူပရူပတော ကျူနစတ္တာလီသဓမ္မာ, တယော စ အရူပိနော ခန္ဓာတိ။ အဘိ၊၄၊၂။၁၆၁။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၂။၁၉၂။

ကျူနစတ္တာလီသမဝဂ္ဂ (ပု) [ကျူနစတ္တာလီသမ+ဝဂ္ဂ] တစ်ခုဖြင့်ယုတ်လျော့သော လေးဆယ်-သုံးဆယ့်ကိုးခု-မြောက် ဖြစ်သော ဝဂ်။ ကျူနစတ္တာလီသမဝဂ္ဂေပိ ပဌမာပဒါနာဒီနိ အဋ္ဌမာပဒါနန္တာနိ ဥတ္တာနာနေဝ။ အပ၊၄၊၂။၁၉၉။

ကျူနစတ္တာလီသာဓိက (တိ) [ကျူနစတ္တာလီသ+အဓိက] တစ်ခုဖြင့်ယုတ်လျော့သော လေးဆယ်-သုံးဆယ့်ကိုးခု-အပိုအလွန် ရှိသော။ သဗ္ဗေသုပိ တေဝီသတိယာ ပစ္စယေသု ကျူနစတ္တာလီသာဓိကံ ဝါရသတံ ဟောတိ။ အဘိ၊၄၊၃။၄၁၇။

ကျူနတီသ[၁] (ထိ) [ကျူနာ+တီသ] တစ်ခုဖြင့် ယုတ်လျော့သောသုံးဆယ်၊ နှစ်ဆယ့်ကိုးခု။ ကျူနတီသာယ အာကာရေဟိ မမ ဝဏ္ဏံ ဘာသိတ္ထာ။ ဒီ၊၁၊၁။၂၄၉။ မနောဒွါရေ ပန ဧကေကသ္မိမ္ပိ ဝိကပ္ပေ ကျူနတီသ ကတ္တာ။ အံ၊၁၊၂။၃၄၈။ ကျူနတီသ ပဒါနိ ဟောန္တိ။ အဘိ၊၁၊၁။၂၉၉။

ကျူနတီ(တိ)သ[၂] (တိ) [ကျူနတီ(တိ)သ+အ(က)]။ နိရုတ္တိ၊နှာ။၃၁၉။ ကျူနတီသတိ+ဋ္ဌ။ ဋ္ဌ ပစ္စည်းကြောင့် ဝိသတိ, တိသတိ တို့၌ "တိ"ကိုချေ။ ဝိသတိယာ ပူရဏော ဝိသော။ ကျူနဝိသော။ ဧဝံ တိသော။ ကျူနတိသော။ နိရုတ္တိ၊နှာ။၃၄၁။ ကေနဝုတ္တလည်းကြည့်။] တစ်ခုဖြင့် ယုတ်လျော့သော သုံးဆယ်-နှစ်ဆယ့်ကိုးခု-တို့၏ပြည့်ကြောင်းဖြစ်သော၊ နှစ်ဆယ့်ကိုးခုမြောက်ဖြစ်သော။ ကျူနတီသော ဝယသာ သုဘဒ္ဒ။ ဒီ၊၂။ ၁၂၅။ မ၊၄၊၁။၃၁၁။ အံ၊၄၊၂။၃၉၃။ ကျူနတီသော ဝယသာတိ ဝယေန ကျူနတီသဝဿော ဟုတ္တာ။ ဒီ၊၄၊၂။၁၈၁။ ကျူနတီသော ဝယသာတိ ဏ္ဍ ကျူနတီသဝဿာနိ အာယုပရိမာဏံ အဿာတိ ကျူနတီသော။ နိရုတ္တိ၊နှာ။၃၁၉။ တထာဂတဿ ကျူနတီသေ သံဝစ္ဆရေ ဝိဝဋ္ဋေန ဒွါရေန ကဏ္ဏံ အာရုယှ ဆန္နသဟာယဿ နိက္ခမိတ္ထာ။ သံ၊၄၊၂။၂၆၃။

ကျူနတီသကပ္ပ (ပု) [ကျူနတီသ+ကပ္ပ] နှစ်ဆယ့်ကိုးခုမြောက်ဖြစ်သောကမ္ပာ။ ကျူနတီသကပ္ပမ္ပိ၊ ဣတော သောဠသရာဇာနော။ အပ၊၁။၁၆၆။

ကျူနတီသစေတနာ (ထိ) [ကျူနတီသ+စေတနာ] နှစ်ဆယ့်ကိုးခုသော စေတနာ။ ကျူနတီသစေတနာပိ သညာ စ ဝေဒနာ စာတိ ဣမေ ဒွေ ဓမ္မာပိ စိတ္တသဓိ-ရောတ္တေဝ ဝုစ္စန္တိ။ မ၊၄၊၂။၂၆၃။

ကျူနတီသတိ (ထိ) [ကျူနာ+တီသတိ] နှစ်ဆယ့်ကိုးခု။ ဇာတိရူပေန သဒ္ဓိ ကျူနတီသတိ၊ ရောဂရူပေန သဒ္ဓိ သမတီသတိ ရူပါနိတိ ဝဒန္တိ။ အဘိ၊၄၊၁။၃၇၅။

ကျူနတီသဒိဝသ (ပု) [ကျူနတီသ+ဒိဝသ]

နှစ်ဆယ်ကိုးရက်။ တသွာ ဂိမှာနတော ကျေနတီသဒိဝသေ ပရိဟာရံ လဘတိ။ သာရတ္ထ၊ ၂။၄၃၉။

ကျေနတီသတိမ (တိ) [ကျေနတီသတိ+မ] နှစ်ဆယ်ကိုးခုမြောက်ဖြစ်သော။ တတော ယာဝ ကျေနတီသတိမော ဒိဝသော။ ဝိ၊ ဋ၊၄။၂၁။

ကျေနတီသပဝါရဏာ (ထီ) [ကျေနတီသ+ပဝါရဏာ] နှစ်ဆယ်ကိုးခုသော ပဝါရဏာ။ ကျေနတီသပဝါရဏာသု အဿုမာရာ ပဝတ္တန္တိ။ ဒီ၊ဋ၊၂။၃၂၁။

ကျေနတီသရတ္တိဒိဝ (တိ) [ကျေနတီသ+ရတ္တိဒိဝ] နှစ်ဆယ်ကိုးခုသောညဉ့်နေ့တို့ရှိသော (လ)။ ကတ္တိကမာသော နာမ ပုဗ္ဗကတ္တိကမာသဿ ကာဠပက္ခပါဋိပဒတော ပဋ္ဌာယ ယာဝ အပရကတ္တိကပုဏ္ဏမာ၊ တာဝ ကျေနတီသရတ္တိဒိဝေါ။ ကခ်၊ဋီ၊သစ်။၁၃၅။

ကျေနတီသဝယ (တိ) [ကျေနတီသ+ဝယ] နှစ်ဆယ်ကိုးနှစ်အရွယ်ရှိသော။။။ ပဌမဝယေနာတိ ကျေနတီသဝယတ္တာ။ ဇာတိယာ ဟိ ယာဝ တေတ္တိသဝယာ ပဌမဝယော။ မ၊ဋီ၊၂။၁၂၈။

ကျေနတီသဝဿ (နာ) [ကျေနတီသ+ဝဿ] (၁) နှစ်ဆယ်ကိုးနှစ်။ (တိ)(၂) နှစ်ဆယ်ကိုးနှစ်အသက်ပမာဏရှိသော၊ အသက်နှစ်ဆယ်ကိုးနှစ်ရှိသော၊သူ။ **(၁)** ကျေနတီသဝဿာနိ ယရေ ဝသိတ္ထာ။ ဒီ၊ဋ၊၂။၁၆၇။ **(တိ)(၂)** ကျေနတီ(တိ)သ၂ - ကြည့်။

ကျေနတီသဝဿကာလ (တိ) [ကျေနတီသဝဿ+ကာလ] နှစ်ဆယ်ကိုးနှစ်အသက်ပမာဏ-အသက်နှစ်ဆယ်ကိုးနှစ်ရှိသောအခါ။ မဟာသတ္တော ကျေနတီသဝဿကာလေ ဟတ္ထဂတံ စက္ကဝတ္တိရဇ္ဇံ ခေဠပိဏ္ဍံ ဝိယ အနပေက္ခော ဆဍ္ဍေတ္ထာ။ ဗုဒ္ဓဝံ၊ ဋ။၃၃၁။ (-သီ၊ဋီ၊သစ်၊၁။၂၃၈။)

ကျေနတီသဝိဓ (တိ) [ကျေနတီသ+ဝိဓ] နှစ်ဆယ်ကိုးပါးအပြားရှိသော။ တေဘူမက-ကုသလာကုသလော ကျေနတီသဝိဓော မနော မနောကမ္မဒ္ဓါရံ နာမ။ အဘိ၊ဋ၊၁။ ၁၃၀။

ကျေနဒါသသတ (နာ) [ကျေန+ဒါသသတ] တစ်ယောက်ဖြင့် ယုတ်လျော့သော ကျွန်တစ်ရာ၊ ကျွန်ကိုးဆယ်ကိုးယောက်။ ကျေနဒါသသတံ ပူရယမာနော(ဒီ၊ဋ၊၁။၁၃၀)တိ ကေနူနဒါသသတံ အတ္တနာ သဒ္ဓိ အနူနဒါသသတံ ကတ္တာ ပူရယမာနော။ သီ၊ဋီ၊သစ်၊၂။၁၅။

ကျေနနဝုတိ (ထီ) [ကျေနာ+နဝုတိ] တစ်ခုဖြင့် ယုတ်လျော့သောကိုးဆယ်၊ တစ်ခုယုတ်ကိုးဆယ်၊ ရှစ်ဆယ့်ကိုးခု။ ကျေနနဝုတိယာ စိတ္တေဟိ သမ္မယုတ္တတ္တာ ကျေနနဝုတီတိ မတာ။ အဘိ၊ဋ၊၂။၁၆၉။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၂။၂၀၁။

ကျေနနဝုတိစတ္တ (နာ) [ကျေနနဝုတိ+စိတ္တ] တစ်ခုယုတ်ကိုးဆယ်-ရှစ်ဆယ့်ကိုးခု-သောစိတ်။ ကျေနနဝုတိစိတ္တေဟိ သဟဇာတာ ဝေဒနာ ဝေဒနာက္ခန္ဓော။ အဘိ၊ဋ၊၂။၃။

ကျေနနဝုတိပွဘေဒ (တိ) [ကျေနနဝုတိ+ပဘေဒ] တစ်ခုဖြင့် ယုတ်လျော့သော ကိုးဆယ်-ရှစ်ဆယ့်ကိုးခု-အပြားရှိသော။ မနာယတနံ ... ကျေနနဝုတိပွဘေဒံ ကေဝိသုတ္တရသတပွဘေဒဿ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၂။၁၁၄။

ကျေနနဝုတိသတ (နာ) [ကျေနနဝုတိ+သတ] တစ်ခုဖြင့်ယုတ်လျော့သော ကိုးဆယ် ပိုလွန်သော တစ်ရာ၊ တစ်ရာရှစ်ဆယ့်ကိုးခု။ ဧဝံ ပုရိမပုရိမတော နဝ နဝ အပနေတွာ စတုမူလကေ ကျေနနဝုတိသတံ (ပုစ္ဆာ ဟောန္တိ)။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၃။၄၀၄။

ကျေနပဥ္စဘိက္ခုသတ (နာ) [ကျေန+ပဥ္စဘိက္ခုသတ] တစ်ခုဖြင့် ယုတ်လျော့သော ရဟန်းငါးရာ၊ ရဟန်းလေးရာကိုးဆယ်ကိုးပါး။ ဒွေ အဂ္ဂသာဝကေ အာဒိံ ကတွာ ကျေနပဥ္စဘိက္ခုသတာနိပိ ကုဋာဂါရံ ဂန္ဓာ နိသိန္နာ အဟေသုံ။ မ၊ဋ္ဌ၊၄။၂၃၈။

ကျေနပဥ္စသတ (နာ) [ကျေန+ပဥ္စသတ] တစ်ခုဖြင့် ယုတ်လျော့သော ငါးရာ၊ လေးရာကိုးဆယ်ကိုးပါး။ တံ ကျေနပဥ္စသတာနံ ဘိက္ခူနံ သလာကံ ဒေတိ။ သံ၊ဋ္ဌ၊၃။၂၄။ သစ္ဆဇ္ဇေန ပဥ္စသတာနိ ပရိပူရေတုံ "ကျေနပဥ္စသတာန"န္တိ ဝုတ္တံ။ သံ၊ဋီ၊၂။၂၉၈။

ကျေနပညာသံ၊ ကျေနပညာသ၊ ကျေနပညာသာ (ထိ) [ကျေနာ+ပညာသံ (ပညာသ၊ ပညာသာ)] တစ်ခုဖြင့်ယုတ်လျော့သော ငါးရာသော၊ လေးရာကိုး ဆယ်ကိုးခုသော။ ကျေနပညာသ အာဇီဝကသတေ(ဒီ၊၁။၅၀။ သံ၊၂။၁၇၃)တိ ကျေနပညာသ အာဇီဝဝုတ္တိသတာနိ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၄၈။ သံ၊ဋ္ဌ၊၂။၃၃၅။ သစေ ဣမာ ဟေတုပစ္စယာဒိဝသေန ကျေနပညာသံ ပုစ္ဆာ သဗ္ဗသော ဝိဿဇ္ဇနံ နာ လဘန္တိ။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၃။၄၁၁။ နာ ဟိ တတ္ထ ကျေနပညာသ ပုစ္ဆာ ဝိဿဇ္ဇနံ လဘန္တီ (မူလဋီ၊၃။၂၀၅)တိ တတ္ထ တသ္မိံ ဓမ္မာနုလောမပစ္စနီယေ ပိတိတ္တိကေ ကျေနပညာသ ပုစ္ဆာ ဝိဿဇ္ဇနံ နာ ဟိ လဘန္တီ၊ အဋ္ဌဝိသေ ပန လဘန္တီတိ အတ္ထော။ အနုဋီ၊၃။၂၅၄။ ဓနဉ္ဇဟော ကျေနပညာသ ဇနေ ကျေနပညာသ ကဏ္ဍေဟိ ဝိဇ္ဈိတ္တာ ပါတေသိ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၃။၂၀၆။ ကျေနပဏ္ဍာသာလည်းကြည့်၊

ကျေနပညာသဋ္ဌာနဝိသေသ (ပု) [ကျေနပညာသ+ဋ္ဌာနဝိသေသ] လေးဆယ့်ကိုးခုသော တီးခတ်ခြင်းအထူး။ ကျေနပညာသဋ္ဌာနဝိသေသော တိဿော ဒုဝေ...သုတိဘေဒါ စ ဣစ္ဆိတာ။ အံ၊ဋီ၊၃။၁၂၁။ ဧဝံ သဇ္ဇနာဟိ မုစ္ဆနဋ္ဌာနာနိ ကျေနပညာသာတျတ္ထော။ အဘိဓာန်၊ဋီ။၁၃၁။

(ဒီ၊ဋီ၊၂။၂၄၇-၌ "တေ ကျေနပညာသတာနဝိသေသာ"ဟု ဝါကျ ရှိသည်၊ "အသံအမိုးမိုးကို ပြောင်းလဲခဲ့ထွင် တီးမှုတ်ခြင်းအထူး-တီးမှုတ်ပုံအထူး-လေးဆယ့်ကိုးခု၊ လေးဆယ့်ကိုးခုသော တီးမှုတ်ဟန်သံစဉ်အထူး" ဟု မြန်မာပြန်ရမည်။ အကျယ်ကို ဓာန်၊သျှ၊သစ်။၁၃၁-ကြည့်။)

ကျေနပညာသတိမ (တိ) [(ကျေနပညာသနောင် "တိ"လာ=) ကျေနပညာသတိ+မ]

လေးဆယ်ကိုးခုမြောက်ဖြစ်သော။ အထသ တသို့ သတ္တသတ္တာဟမတ္ထကေ ကျေနပ-ညာသတိမေ ဒိဝသေ ... စိတ္တံ ဥဒပါဒိ။ အပ၊ ဋ္ဌ၊၁။၉၄။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၁။၉၂။ (-ဗုဒ္ဓဝံ၊ဋ္ဌ။၃၄၂။)

ကျေနပညာသ(ပဏ္ဍာသ)ပိတ္က (ပု) [ကျေနပညာသာ(ပဏ္ဍာသာ)+ပိတ္က] လေးဆယ်ကိုးခုသော ဆွမ်းလုတ်။ အထ ခေါ ဗောဓိသ-တ္တော်ပိ သုဝဏ္ဏပါတီ ဂဟေတွာ ... ကျေန-ပညာသပိတ္ကေ ကရောန္တော။ ဗုဒ္ဓဝံ၊ဋ္ဌ။၉။ ကျေနပဏ္ဍာသပိတ္ကေ ကရောန္တော။ မ၊ဋ္ဌ၊ ၂။၈၈။ အံ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၁၀။

ကျေနပညာသမဝဂ္ဂ (ပု) [ကျေနပညာသမ+ဝဂ္ဂ] လေးဆယ်ကိုးခုမြောက်ဖြစ်သော ဝဂ်။ ကျေနပညာသမဝဂ္ဂေ ပဌမာပဒါနံ သုဝိ-ညေယျမေဝ။ အပ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၁၀။

ကျေနပညာသ(ပဏ္ဍာသ)ယောဇန (တိ) [ကျေနပညာသာ(ပဏ္ဍာသာ)+ယောဇန] လေးဆယ်ကိုးယူဇနာရှိသော။ စန္ဒမဏ္ဍလံ ကျေန-ပညာသယောဇနံ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၁။၉၂။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။ ၂၀၀။ သုတ္တနိ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၆၅။ စူဠနိ၊ဋ္ဌ။၃၉။ သာရတ္ထ၊၁။၂၆၀။ ကျေနပဏ္ဍာသယောဇနံ စန္ဒမဏ္ဍလံ အဒ္ဒသ။ မ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၅၀။

ကျေနပဏ္ဍာသ(ပဏ္ဍာသာ) (ထီ) [ကျေနာ + ပဏ္ဍာသ (ပဏ္ဍာသာ)] လေးဆယ်ကိုးခုသော။ ကျေနပဏ္ဍာသ ပိတ္ကေ ကရောန္တော။ အံ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၁၀။ သုဇာတာယ ဒိန္နပါယာသဿ ကျေနပဏ္ဍာသာယ ပိတ္ကေဟိ ပရိဘုတ္တ-ကာလော ဝေဒိတဗ္ဗော။ သံ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၆၄။ အံ၊ ဋ္ဌ၊၂။၂၉၄။

ကျေနပဏ္ဍာသဒိဝသ (ပု၊န) [ကျေနပဏ္ဍာသ+ဒိဝသ] လေးဆယ်ကိုးရက်။ သောယေဝ ... ဗောဓိမဏ္ဍေ ဝသန္တဿ ကျေနပဏ္ဍာသ-ဒိဝသာနိ အာဟာရော အဟောသိ။ အပ၊ ဋ္ဌ၊၁။၈၃-၄။

ကျေနဝိသ (တိ) [ကျေနဝိသ+အဟ] တစ်ဆယ်ကိုးခုမြောက်ဖြစ်သောနေ့၊ တစ်ဆယ်ကိုးရက်နေ့။ ကောဒသ² -ကြည့်။

ကျေနဝိသတိ (ထီ) [ကျေနာ+ဝိသတိ။ ကေန ဥနာ ဝိသတိတိ တဗ္ဗုရိသော။ ရူ။၄၁၂။] တစ်ခုယုတ် နှစ်ဆယ်သော၊ တစ်ဆယ်ကိုးခုသော။ ကျေနဝိသတိယာ ပဋိသန္ဓိစိတ္တေသု။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၃။ မ၊ဋ္ဌ၊၄။၁၂၄။

ကျေနဝိသတိတိက (ပု) [ကျေနဝိသတိ+တိက] တစ်ဆယ်ကိုးတိက်။ သေသေ လဗ္ဘမာနကေ ကျေနဝိသတိတိကေ ယောဇေတွာ။ အဘိ၊ ဋ္ဌ၊၂။၃၅။

ကျေနဝိသတိဘေဒ (တိ) [ကျေနဝိသတိ+ဘေဒ] တစ်ဆယ်ကိုးပါး အပြားရှိသော။ ကျေနဝိသတိဘေဒဿ ပစ္စဝေက္ခဏာ-ဏဿ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၂။၃၂။ ပဋိသံ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၀၂။ ဝိ သုဒ္ဓိ၊၁။၂၇၉။

ကျေနဝိသတိမ (တိ) [ကျေနဝိသတိ+မ] တစ်ဆယ်ကိုးခုမြောက် ဖြစ်သော။ ယာဝ ကျေနဝိသတိမေ ဝဿေ မဟာပဝါရဏာ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၃၆။

ကျေနဝိသတိမဝဂ္ဂ (ပု) [ကျေနဝိသတိမ+ဝဂ္ဂ] တစ်ဆယ်ကိုးခုမြောက်ဖြစ်သောဝဂ်။ ဣတော

ပရံ ကျေနဝီသတိမဝဂ္ဂေ အာဂတာနံ ... ဒသန္နံ ထေရာနံ အပုဗ္ဗံ နတ္ထိ။ အပ၊ဋ္ဌ၊၂။ ၁၈၅။

ကျေနဝီသတိဝဂ္ဂ (ပု) [ကျေနဝီသတိ+ဝဂ္ဂ] (ရဟန်း) တစ်ခုယုတ် နှစ်ဆယ်တို့၏ အပေါင်းအစု၊ တစ်ခုယုတ်နှစ်ဆယ် အတိုင်းအရှည်ရှိသော အပေါင်းအစု။ ဒသဝဂ္ဂေန ကာတဗ္ဗံ ကောဒသ ဒ္ဓါဒသ ။ပ။ ကျေနဝီသတိဝဂ္ဂေန ကာတဗ္ဗန္တိ စ ဒီပိတံ။ ကခါ၊ဋ္ဌီ။ ၄။ စတုဝဂ္ဂ(ကခါ၊ဋ္ဌီ၊သစ်။၁၃၂)လည်းကြည်။

ကျေနဝီသတိဝဿ (နဲ) [ကျေနဝီသတိ+ဝဿ] (၁) တစ်ဆယ့်ကိုးနှစ်။ (တိ)(၂) တစ်ဆယ့်ကိုးနှစ် အသက်ပမာဏရှိသော၊ အသက်တစ်ဆယ့်ကိုးနှစ်ရှိသော၊သူ။ (၁) သောကိရ ကျေနဝီသတိဝဿာနိ ဂတပစ္စာဂတိကဝတ္တံ ပူရေန္တော ဝေ ဝိဟာသိ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၁။ ၁၇၀။ မ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၆၂။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၂။၃၃၆။ သုတ္တနိ၊ဋ္ဌ၊၁။၅၀။ အပ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၆၁။

(တိ)(၂) ပေါရာဏကတ္ထေရာ ပန ကျေနဝီသတိဝဿံ သာမဏေရံ နိက္ခမနီယပုဏ္ဏမာသီ အတိက္ကမ္မ ပါဋိပဒဒိဝသေ ဥပသမ္ပာဒေန္တိ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၃၆။ (-ဝဇိရ။၃၃၃။ သာရတ္ထ၊၃။၈၅။) ကျေနတီ(တီ)သ၂-လည်းကြည့်။

ကျေနဝီသတိဝါရ (ပု၊နဲ) [ကျေနဝီသတိ+ဝါရ] တစ်ဆယ့်ကိုးဝါရ။ ဒုတိယဒုကပဋမတိကဝါရာဒယော ကျေနဝီသတိဝါရာ ဝုတ္တာ။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၂။၃၅။ (-မ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၅၃။)

ကျေနဝီသတိဝိဓ (တိ) [ကျေနဝီသတိ+ဝိဓ] တစ်ဆယ့်ကိုးပါးအပြားရှိသော။ ဝိမုတ္တိဉာဏဒဿနန္တိ ကျေနဝီသတိဝိဓံ ပစ္စဝေက္ခဏာဏံ။ မ၊ဋ္ဌ၊၂။၅၃။ ဥဒါန၊ဋ္ဌ။၂၁၁။ သာရတ္ထ၊၂။၅၃။ (-သုတ္တနိ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၅၂။)

ကျေနသဋ္ဌိ (ထီ) [ကျေနာ+သဋ္ဌိ] တစ်ခုယုတ်ခြောက်ဆယ်-ငါးဆယ့်ကိုးခု-သော။ ပါပါဟေတုကမုတ္တာနိ၊ သောဘနာနိတိ ဝုစ္စရေ။ ကျေနသဋ္ဌိ စိတ္တာနိ၊ အထေကနဝုတီပိ ဝါ။ သင်္ဂဟ။၆။ စတုဝီသတိကာမာဝစရပဋ္ဌတီသမဟဂ္ဂတလောကုတ္တရဝသေန ကျေနသဋ္ဌိပရိမာဏာနိ။ ဝိဘာဝိနီ။၈၇။ ကျေနသဋ္ဌိတိ ဝုတ္တေ သချေ်ယျဿ အပါကဋ္ဌတ္တာ, သချာယ ဝေ ပါကဋ္ဌတ္တာ တံ သချေ်ယျံ ပါကဋံ ကာတုံ "ကျေနသဋ္ဌိပရိမာဏာနီ"တိ ဝုတ္တံ။ အထ ဝါ ကျေနသဋ္ဌိသဒ္ဒဿ သချာသချေ်ယျဝါစကတ္တာ ဣဓ သချေ်ယျဝါစကတ္တံ ဒဿေတုံ "ကျေနသဋ္ဌိပရိမာဏာနီ"တိ ဝုတ္တံ။ မဏိမဉ္ဇူ၊၁။၂၀၈။

ကျေနသဋ္ဌိဌာန (နဲ) [ကျေနသဋ္ဌိ+ဌာန] တစ်ခုယုတ်ခြောက်ဆယ်-ငါးဆယ့်ကိုးခု-သော ဌာန။ တေ ဟိ ကေတော ပဋ္ဌာယ မဟာဗလက္ခပရိယောသာနာနိ ကျေနသဋ္ဌိဌာနာနိ ဝဇ္ဇေတ္ဓာ။ စရိယာ၊ဋ္ဌ။၁၂။

ကျေနသဋ္ဌိပရိမာဏ (တိ) [ကျေနသဋ္ဌိ+ပရိမာဏ] တစ်ခုယုတ်ခြောက်ဆယ်-ငါးဆယ့်ကိုးခု-အတိုင်းအရှည်ရှိသော။ ကျေနသဋ္ဌိကြည့်။

ကျေနသဋ္ဌိမတ္တ (တိ) [ကျေနသဋ္ဌိ+မတ္တ] တစ်

ခုယုတ် ခြောက်ဆယ်-ငါးဆယ့်ကိုးခု-အ တိုင်းအရှည်ရှိသော။ ကျေနသဋ္ဌိမတ္တော ဝိသုဒ္ဓိမဂ္ဂေါ။ အံ၊ဌ၊၃။၃၅၆။

ကျေနသဋ္ဌိဝဿ (တိ) [ကျေနသဋ္ဌိ+ဝဿ] တစ်ခုယုတ်ခြောက်ဆယ်-ငါးဆယ့်ကိုး-နှစ် အသက်ပမာဏရှိသော၊ အသက်ငါးဆယ့်ကိုးနှစ်ရှိသော၊သူ။ တေသု ဧကော သဋ္ဌိဝ-ဿော၊ ဧကော ကျေနသဋ္ဌိဝဿော။ ဓမ္မ၊ ဌ၊၂။၂၅၉။ ကျေနတီ(တီ)သ၂-လည်းကြည့်။

ကျေနသတ (နဲ) [ကျေန+သတ] တစ်ခုယုတ်တစ်ရာ-ကိုးဆယ့်ကိုး-ယောက်သော။ တွံပိတု သန္တကံ ဓနံ သတကောဌာသေ ကာ-ရေတွာ ကျေနသတံ ဘာတိကာနံ ပေသေ-တွာ။ ဇာ၊ဌ၊၄။၁၃၆။ (ကျေနသတ မှ စ၍ လက္ခ-တိုင်အောင်သော သင်္ချာပုဒ်တို့သည် နပုံလိင်ကေဝုစ် ဖြစ်ကြသည်။ ဇာလိနီ၊ ဂါထာ။၂၁၃။)

ကျေနသတကုမာရ (ပု) [ကျေနသတ+ကုမာရ] တစ်ခုယုတ်တစ်ရာ-ကိုးဆယ့်ကိုးယောက်-သောမင်းသား။ ဣတရေ ကျေနသတ-ကုမာရာ ... ကေတော အာဂန္တာ။ ဇာ၊ဌ၊ ၄။၁၃၅။

ကျေနသတဘာတု (ပု) [ကျေနသတ+ဘာတု] တစ်ခုယုတ်တစ်ရာ-ကိုးဆယ့်ကိုးယောက်-သောညီနောင်။ သဉ္ဇာတေ အဘိတိဌသီတိ သမာနဇာတိကေ ကျေနသတဘာတရော အဘိဘဝိတွာ တိဌသိ။ ဇာ၊ဌ၊၄။၁၃၇။

ကျေနသတသဟဿ (နဲ) [ကျေန+သတ သဟဿ] တစ်ခုယုတ်တစ်သိန်းသော။ အောက်ပုဒ်ကြည့်။

ကျေနသတသဟဿကပ္ပ (ပု) [ကျေနသတ သဟဿ+ကပ္ပ] တစ်ခုယုတ်တစ်သိန်းသော ကမ္ဘာ။ ကျေနသတသဟဿံ၊ ကပ္ပံ နဝိနိပါတိကော(အပ၊၁။၁၉၇)တိ တိဏသူလ-ပုပ္ပပူဇာကရဏဖလေန နိရန္တရံ ကျေနသတ-သဟဿကပ္ပါနံ အဝိနိပါတကော။ အပ၊ ဌ၊၂။၁၆၇။

ကျေနသတ္တတိစေတနာ (ထီ) [ကျေနသတ္တတိ +စေတနာ] တစ်ခုယုတ်ခုနစ်ဆယ်သော စေတနာ။ တီသု ဒ္ဓါရေသု ကျေနသတ္တတိ-စေတနာ ဟောန္တိ။ သံ၊ဌ၊၂။၅၄။

ကျေနာသီတိ (ထီ) [ကျေနာ+အသီတိ] တစ်ခုယုတ် ရှစ်ဆယ်-ခုနစ်ဆယ့်ကိုးခု-သော။ ဣမေသု ဘာဝဒ္ဓယေ ဧကံ ဌပေတွာ အဇ္ဈ-တ္တိကာ ကျေနာသီတိ, ဗာဟိရာ ကျေနာ-သီတီတိ သဗ္ဗေပိ အဌပညာသာဓိကံ သတံ ဟောန္တိ။ အနုဋ္ဌီ၊၁။၁၉။

ကျေပစာရ (တိ) [ကေ+ဥပစာရ] တစ်ခုသော ဥပစာရှိသော။ ဂါမော ကျေပစာရော။ ဝိ၊ ၁။၂၉၉။ ဧကံ ဃရံ ကျေပစာရံ။ ဝိ၊ဌ၊၄။ ၉၀။ ဧကံ ဃရံ ဧကော ဥပစာရော တ္ထောတိ ကျေပစာရံ၊ ဃရံ။ ပါစိတ်၊ယော။ ၅၀၃။

ကျေပစာရဌာန (နဲ) [ကျေပစာရ+ဌာန] တစ်ခုသော-တူသော-ဥပစာရှိသောအရပ်။ သ-စေပိ ဂေါဓာဗိဋ္ဌာလမဂ်ုသာဒီသု ကောစိ

ပဝိသိတ္တာ ဘိက္ခုနော ဝသနသေနာသနေ ကျေပစာရဌာနေ သယတိ။ ဝိ၊၄၊၃။၁၂။

ကျေပစာရသခ်ျာ (ထီ) [ကျေပစာရ+သခ်ျာ] တစ်ခုသောဥပစာရှိ၏-ဟူသော အရေအတွက်-ဟုခေါ်ဝေါ်ခြင်း။ အပရိကွိတ္တာ နာနာဝါသာ ကျေပစာရသခ်ျီ ဂစ္ဆန္တိ။ ဝဇိရ။ ၄၂၁။

ကျေပစာရသီမာ (ထီ) [ကျေပစာရ+သီမာ] တစ်ခုသော ဥပစာရှိသော-သိမ်-အပိုင်းအခြား-ကျောင်းတိုက်။ ကေသီမာဝိဟာ-ရေဟီတိ ကျေပစာရသီမာယံ ဒွီဟိ ဝိဟာ-ရေဟိ။ သာရတ္ထ၊၃။၃၄၃။

ကျေပေါသထ[၁] (ပု) [ကေ+ဥပေါသထ] (၁) တူသောဥပုသ်ကံ ဆောင်ခြင်း၊ အတူတကွ ဥပုသ်ကံပြုခြင်း။ (တိ)(၂) တူသောဥပုသ်ကံရှိသော၊ အတူတကွဥပုသ်ကံ ဆောင်ရာဖြစ်သော (သိမ်)။ **(၁)** သမာနသံဝါသောတိ သမာနော ကျေပေါသထာဒိဘေဒေါ သံ-ဝါသော အဿာတိ သမာနသံဝါသော၊ ကခ်၊ဋီ၊သစ်။ ၂၅၀။

(တိ)(၂) အယံ တတ္ထ သမာနသံဝါသာ ကျေပေါသထာ။ ဝိ၊၃။၁၅၀၊(-၁၄၈။) အယံ တတ္ထ သမာနသံဝါသာ ကျေပေါသထာတိ အယံ တေသု နဒိအာဒီသု ဥဒကုကွေပ-ပရိစ္ဆိန္နာ သီမာ သမာနသံဝါသာ စေဝ ကျေပေါသထာ စ။ ကခ်။၉၁။ ကော ဥပေါသထော တ္ထောတိ ကျေပေါသထာ။ ကခ်၊ဋီ၊သစ်။၁၄၅။

ကျေပေါသထ[၂] (ပု) [ကေ+ဥပေါသထဝါသ] တစ်ခုသော-တစ်ကြိမ်သော-တစ်ရက်ပတ်လုံး-ဥပုသ်စောင့်သုံးခြင်း။ ကျေပေါသထံ ဥပဝသိဿံ။ ဝိမာန။၄၃။ ကျေပေါသထန္တိ ကေဒိဝသံ ဥပေါသထဝါသံ။ ဝိမာန၊၄။ ၁၃၃။

ကျေပေါသထိကာ (ထီ) [ကျေပေါသထ+ဏိက+အာ(ဣတ္ထီပစ္စည်း)] တစ်ရက်ပတ်လုံး ဥပုသ်စောင့်သုံးခဲ့သော၊သူ (ရဟန်းမိန်းမ)။ ဣတ္ထံ သုဒံ ကျေပေါသထိကာ ဘိက္ခုနီ ဣမာ ဂါထာယော အဘာသိတ္ထ။ အပ၊၂။၂၀၀။

လွန်ခဲ့သော(၉၁)ကမ္ဘာထက်၌ ဗန္ဓုမတီမြို့ဝယ် ဗန္ဓုမာမင်းသည် လပြည့်နေ့၌ ဥပုသ်စောင့်သုံးလေ့ရှိ၏။ ထိုသို့ ဥပုသ်စောင့်သုံးသည်ကို သိရှိသောအိုးထိန်းသည် အမျိုးသျီးတစ်ဦးသည် "မင်းဖြစ်ပါလျက်လည်း မင်းစည်းစိမ်ကို စွန့်လျက် ဥပုသ်စောင့်သုံးသောကြောင့် ထိုဥပုသ်စောင့်သုံးခြင်းသည် အကျိုးရှိသော လုပ်ငန်းဖြစ်သည်" ဟု ဆင်ခြင်ကာ ဥပုသ်စောင့်သုံးခဲ့သည်။ ထိုကောင်းမှုကြောင့် နတ်မင်း၏ မိဖုရား၊ စကြဝတေးမင်း၏ မိဖုရား အကြိမ်များစွာဖြစ်၍ ဤဘုရားရှင် ပွင့်တော်မူသော အခါ (ရ)နှစ်အရွယ်ကပင် ရှင်ပြုခဲ့၍ လဝက်ခန့်အကြာတွင် ရဟန္တာ အဖြစ်သို့ ရောက်ရှိလေသည်။ အပ၊၂။ ၁၉၉-၂၀၀။

ကျေသဘပွမာဏ (တိ) [ကျေသဘ+ပမာဏ] တစ်ဥသဘ ပမာဏရှိသော။ ကေ(ကူ)သ-ဘပွမာဏ-ကြည့်။

ကျေဆု (ထီးပု) [ကေ+ဥသု] မြား တစ်-စင်း -ချောင်း။ တယော ကျေသုနှာ ဟတာ။ ဇာ၊၂။၁၎၎။ ဣမေ တယော ဇနှာ ကေ-ဥသုနှာ ဟတာ။ ဇာ၊၌၊၆။၁၀၃။

ကေ (ပု) [ကေ+ယောဝိဘတ်။ အနုကရဏဇ နာမ်ပုဒ်။] ကေ-အချို့သော-ဆရာတို့။ **ကေဝါဒ** -ထောင့်ကွင်းကြည့်။

ကေက[3] (တိ) [ကေ။ ဝိစ္ဆာပုဒ်။ မောဂ်၊ ၂။၅၅။ ကဲက (သံ)] တစ်ခုတစ်ခုသော။ အယံ ဟံသော အမှာကံ ကေကံ် ပတ္တံ ဒေတိ။ ဝိ၊၂။၃၄၀။ တတ္ထ အန္တေဝါသိကေသု ကေမေကဿ ကေကော မာသကော သာဟတ္ထိကော ဟောတိ။ ဝိ၊၌၊၁။၃၂၁-၂။ (မအူ၊သျ၊၁-၌ ကေဉ္စ ကေဉ္စ ကေကံ်-ဟု ဝိဂ္ဂဟပြုသည်။ **ကေကအဂိတိရေက-**ကြည့်။ ဘေဒစိန္တာ။၂၈၉-၌ "ဝိစ္ဆာပုဒ်၌ သမာသ်မဖြစ်"ဟု ဆိုသည်။)

ကေက[4] (တိ) [ကေ+ကေ] (၁) တစ်ယောက် -သည်-နှင့်-တစ်ယောက်၊ တစ်ယောက်ချင်း ချင်း။ (၂) တစ်ခုတစ်ခု၊ တစ်ယောက် တစ်ယောက်။ **(၁)** ဣတ္ထိယဒ္ဓါနဂမနေ၊ ကေကာယ နိသီဒနေ။ ခုဒ္ဒသိက္ခာ၊ဂါထာ။ ၁၂၃။ ကေကာယ နိသီဒနေတိ တတ္ထ ကေကာ ကာယ ဣတ္ထိယာ နိသီဒနေတိ အတ္ထော။ ခုဒ္ဒသိက္ခာ၊ဋီ။၁၃၁။ ကေန ကော ကေကာ၊ တဿာ နိသဇ္ဇာယာတိ အတ္ထော။ ခုဒ္ဒသိက္ခာ၊ဋီ၊သစ်။၃၁၈။ **(၂)** **ကေကအင်္ဂုလ-**ကြည့်။

ကေကအင်္ဂ (နှ) [ကေက+အင်္ဂ] တစ်ခု တစ်ခုသော-အင်္ဂါ-အစိတ်အပိုင်း။ တောနိ ပန ကေကအင်္ဂဝသေန နှ လဇ္ဇန္တိ။ ဝိ၊၌၊ ၄။၃၆။ **ကေကအင်္ဂဝသေနှာ**(ပဋိသံ၊၌၊ ၁။၂၃၄)တိ **ကေကပစ္စယင်္ဂဝသေန**။ ပဋိသံ၊ဂံ။၁၆၂။

ကေကအင်္ဂါတိရေက (ပု) [ကေကအင်္ဂ+ အတိရေက] တစ်ခုတစ်ခုသော-အင်္ဂါ-တရားအစု-ပိုလွန်ခြင်း။ ကတမော အင်္ဂု-တ္တရနိကာယော။ **ကေကအင်္ဂါတိရေက-**ဝသေန ဌိတာနိ (ကထိတာနိ) ... သုတ္တာနိ။ ဝိ၊၌၊၁။၂၂။ ဒီ၊၌၊၁။၂၄။ အဘိ၊၌၊၁။၂၆။ ကေကေဟိ အင်္ဂေဟိ ဥပရူပရိ ဥတ္တရော အဓိကော ထောတိ အင်္ဂုတ္တရောတိ အာဟ "**ကေကအင်္ဂါတိရေကဝသေနှာ**"တိအာဒိ။ ... အင်္ဂန်္တိ စ ဓမ္မကောဋ္ဌာသော။ သီ၊ဋီ၊ သစ်၊၁။၁၂၃။ (ကေဉ္စ ကေဉ္စ ကေကံ်၊ ကေကံ် အင်္ဂံ ကေကအင်္ဂံ၊ ကေ-ကအင်္ဂေန အတိရေကာနိ ကေကအင်္ဂါ-တိရေကာနိ။ မအူ၊သျ၊၁။၂၀၉။)

ကေကအင်္ဂုလ (နှ) [ကေက + အင်္ဂုလ] တစ်ခုတစ်ခုသောလက်ချောင်း။ ဒွိန္နံ အင်္ဂု-လာနံ် သဟ ပဝေသနေ ကေကအင်္ဂုလ-ဿ ကေကံ် ပဗ္ဗံ ကတ္တာ ဒွေ ပဗ္ဗာ။ ဝဇီ၊၃၆၈။

ကေကအနုပဿနှာ (ထီ) [ကေကာ+အနု ပဿနှာ] တစ်ခုတစ်ခုသော-အနုပဿနှာ-ဝိပဿနှာ။ ကေကအနုပဿနှာဝသေန ဟေတ္ထ ကေကဿ ဝိပဿနုပက္ကိလေ-သုပ္ပတ္တိ ဝေဒိတဗ္ဗာ။ ပဋိသံ၊၌၊၂။၁၉၄။

ကေကအယန (နာ) [ကေက+အယန] တစ်ခု တစ်ခုသော-အယဉ်-လက္ခကာယဉ်။ ဒွိသတ် ကောင်္ဘာသေ ကတ္တာ ကေက-အယနဝသေနာတိပိ ဝေဒိတဗ္ဗံ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၂။၄၀၈။

ကေကဏ္ဍိပါဒ (ပု) [ကေက+ဏ္ဍိပါဒ] တစ်ခုတစ်ခုသောဏ္ဍိပါဒ်။ စတူသု ဏ္ဍိ-ပါဒေသု ကေကဏ္ဍိပါဒဝသေန ဒသ ဒသ ကတ္တာ။ ပဋိသံ၊၁၊၁။၉၅။

ကေကဏ္ဍိယာပထိက (တိ) [ကေကဏ္ဍိ ယာပထ+ဏ္ဍက] တစ်ခုတစ်ခုသောဏ္ဍိယာ ပုထ် ရှိသော၊သူ။ ဗဟုဝစနေန ဟိ ဝုတ္တေ သဗ္ဗေပိ နိမ္မိတာ သင်္ကိ ကေကဏ္ဍိယာ-ပထိကာ ဝိယ ဟောန္တိ။ ပဋိသံ၊၁၊၂။၁၄။

ကေကဥတု (ထီ၊ပု) [ကေက+ဥတု] တစ်ခု တစ်ခုသော ဥတု။ ဝဿာနဟေမန္တဂိမှေသု တီသု ဥတူသု ကေကဥတုဝသေန ... တိလက္ခဏံ အာရောပေတိ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၂။၂၅၆၊ (-၂၅၈။)

ကေကကရီသခေတ္တ (နာ) [ကေကကရီသ +ခေတ္တ] တစ်ပယ်တစ်ပယ် ပမာဏရှိသော လယ်။ ကေကကရီသခေတ္တတော ပဏ္ဏာ-သမို့ သဒ္ဒိပိ သကဋပမာဏာနိ ဥပ္ပဇ္ဇန္တိ။ အပ၊၁၊၂။၂၄၇။

ကေကကလာပ (ပု) [ကေက+ကလာပ] တစ်ခုတစ်ခုသော-အစု-အစည်း-ကလာပ် စည်း။ ပဌသု ခန္ဓေသု အတီတာဒိကော-ဋ္ဌာသံ ကေကကလာပတော ဂဟေတွာ အနိစ္စာဒိဝသေန သမ္မသနံ ကလာပသမ္မ-သနံ။ ဝိမတိ၊၁။၂၂၁။

ကေကကသိဏာရမ္မဏ (တိ) [ကေက ကသိဏ+အာရမ္မဏ] တစ်ခုတစ်ခုသော ကသိုဏ်းလျှင် အာရုံရှိသော။ ကေက-ကသိဏာရမ္မဏဿပိ စျာနဿ ဝသိတာနံ ဝုတ္တတ္တာ။ ပဋိသံ၊၁၊၁။၂၈၅။

ကေကကဟာပဏဋ္ဌနက (တိ) [ကေက ကဟာပဏ + အဋ္ဌနက] တစ် ကဟာပဏ တစ် ကဟာပဏ-တစ်ကျပ် တစ်ကျပ်-ထိုက်တန်သော။ သေဋ္ဌိဓီတာ ကေကံ ပိဏ္ဍပါတံ ကေကကဟာပဏဋ္ဌနကံ ကတ္တာ။ အံ၊၁၊၁။၁၆၃။ (-အဘိ၊၁၊၂။၄၂၉။)

ကေကကာယာနုပဿီ (တိ) [ကေက ကာယ+အနုပဿီ] တစ်ပါး-တစ်ပါး-သော ထွက်လေဝင်လေအပေါင်း-စသောကာယ၌ အဖန်ဖန် ရှုလေ့ရှိသော၊သူ။ အဿာသပ-ဿာသကာယာဒိကေ ဗဟုဓာ ဝုတ္တကာယေ ကေကကာယာနုပဿီ။ ပဋိသံ၊၁၊၁။၁၆၂။

ကေကကာလ (ပု) [ကေက+ကာလ] တစ်ခု တစ်ခုသော အခါ၊ တစ်ခါ တစ်ရံ၊ တစ်-ခါတလေ။ ဣဒံ ဝလယံ ကေကကာလေ-နာ ယဒ္ဓေသိ။ ဇာ၊၁၊၃၊။၂၅၆။

ကေကကိစ္စ (တိ) [ကေက+ကိစ္စ] တစ်ခု တစ်ခုသောကိစ္စရှိသော။ "အဋ္ဌာရသ ဓမ္မာ ကေကကိစ္စာ"တိ ဥတ္တာ။ အဘိ၊၁၊၁။၁၇၉။

ကေကကုဋီ (ထီ) [ကေကာ+ကုဋီ] တစ်-ခု တစ်ခုသော-ကုဋီ-ကျောင်းငယ်။ ဒဗ္ဗသ-

မ္ဘာရေ သမောဓာနေတွာ သတံ သတံ ဟုတွာ ကေကကုဋ္ဌီ ကေကစက်မနာ-ဒိပရိဝါရံ ကတွာ။ မ၊ဋ္ဌ၊၄။၂၄၁။

ကေကကုမ္ဘ (ပု) [ကေက+ကုမ္ဘ] တစ်ခု တစ်ခုသောအိုး။ ယသ္မိ ဝိဟာရေ ဒသ ဘိက္ခူ ဒသေဝ စ သပ္ပိကုမ္ဘာ ဒိယျန္တိ၊ ကေကကုမ္ဘဝသေနေဝ ဘာဇေတဗ္ဗံ။ ဝိ၊ ဋ္ဌ၊၄။၁၀၇။

ကေကကုလ (နဲ) [ကေက+ကုလ] တစ်ခု တစ်ခုသော-အမျိုး-အိမ်။ တုမှေ ကေက-ကုလတော ကေကံ ဒါရကံ ဒေထ။ အံ၊ ဋ္ဌ၊၁။၁၄၉။ အပ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၀၃။

ကေကကုသလ (နဲ) [ကေက+ကုသလ] တစ်ခုတစ်ခုသော ကုသိုလ်။ ယထာ ဟေဋ္ဌာ ကေကကုသလေ စတုန္နံ စတုက္ကာနံ ဝ-သေန နဝ သောဋ္ဌသကာ လဒ္ဓါ။ အဘိ၊ ဋ္ဌ၊၂။၂၀၂။

ကေကကောဋ္ဌာသ (ပု) [ကေက+ကောဋ္ဌာသ] တစ်ခုတစ်ခုသော အဖို့အစု။ ကေသာဒီသု ကေကကောဋ္ဌာသေသု အရဟတ္တံ ပတ္တာနံ ဘိက္ခူနမ္ပိ ဘိက္ခူနီနမ္ပိ ဥပါသကာနမ္ပိ ပရိစ္ဆေဒေါ နတ္ထိ။ ဓမ္မ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၃၅။

ကေကကောဋ္ဌာသနိဒ္ဓါရဏ (နဲ) [ကေက ကောဋ္ဌာသ+နိဒ္ဓါရဏ] တစ်ခုတစ်ခုသောအဖို့ အစုကို ထုတ်ဆောင်ခြင်း။ ကေကပဒ ဒ္ဓါရဏ-ကြည့်။

ကေကကောဋ္ဌာသဝေဒနာ (ထီ) [ကေက ကောဋ္ဌာသ+ဝေဒနာ] တစ်ခုတစ်ခုသောအဖို့ အစုဉ် ဖြစ်သော ဝေဒနာ။ ကေကကော-ဋ္ဌာသဝေဒနာ တံ တံ ကောဋ္ဌာသဝေဒ-နာယ ဝေ သန္တိကေ၊ ဣတရာ ဣတရာယ ဒူရေတိ ဝေဒိတဗ္ဗာ။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၈။

ကေကက္ခရ (နဲ) [ကေက+အက္ခရ] တစ်လုံး တစ်လုံးသော အက္ခရာ။ သတ္တ သတ္တ သဒ္ဒါ ကေတော ဟုတွာ ကေကက္ခရဘာဝံ ဂန္ဓာ။ ဝဇိရ။၁၅၇။ ကခ်၊ဋ္ဌီ။၄၃။

ကေကခန္ဓ (ပု) [ကေက+ခန္ဓ] တစ်ခု တစ်ခု သော ခန္ဓာ။ ပဉ္စက္ခန္ဓေတိ သမူဟတော ဝုတ္တေပိ ကေကက္ခန္ဓဝသေန အတ္ထဝဏ္ဏနာ ကလာပသမ္မသနနိဒ္ဒေသေ ဝိသုံ ဝိသုံ အာဂတတ္တာ။ ပဋိသံ၊ဋ္ဌ၊၂။၃၁၇။

ကေကခန္ဓမူလက (တိ) [ကေကခန္ဓ+ မူလက] တစ်ခုတစ်ခုသောခန္ဓာလျှင် မူလ ရှိသော။ ရူပံ ခန္ဓော၊ ခန္ဓာ ဝေဒနာတိ အာဒိနာ နယေန ကေကခန္ဓမူလကာနိ စတ္တာရိ စတ္တာရိ စက္ကာနိ ဗန္ဓိတွာ ဂတော။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၃။၂၉၃။

ကေကဂဗ္ဘ (ပု) [ကေက+ဂဗ္ဘ] တစ်ခု တစ်ခု သောတိုက်ခန်း။ ကေကဂဗ္ဘဿ ဒ္ဓီသု ပ-ဿေသု ကုဋ္ဌံ နီဟရိတွာ ကတံ ပရိစ္ဆိန္ဒ-ဂဗ္ဘူပစာရံ နာမ။ သာရတ္ထ၊၃။၈။ (-ဝိမတိ၊ ၂။၆။)

ကေကဂါထာ (ထီ) [ကေကာ+ဂါထာ] တစ်ခု တစ်ခုသော ဂါထာ။ တံ ဗြူမိ ဥပသန္တောတိ တံ ဝေရူပံ ကေကဂါထာယ ဝုတ္တံ ဥပသန္တောတိ ကထေမိ။ သုတ္တနိ၊ဋ္ဌ၊ ၂။၂၆၅။ (-မ၊ဋ္ဌ၊၃။၆၈။)

ကေကဂါမ (ပု) [ကေက+ဂါမ] တစ်ခု တစ်ခုသော ရွာ။ မနုဿာ တဿ ဗလိ-ကမ္မတ္ထံ ကေကဂါမတော ကေကံ ပုရိသံ အာဟရီသု။ ဗုဒ္ဓဝံ၊ဋ္ဌ။၁၅၂။

ကေကဂါဝုတန္တရ (တိ) [ကေကဂါဝုတ+အန္တရ] တစ်ဂါဝုတ် တစ်ဂါဝုတ် အကြားရှိသော၊ တစ်ဂါဝုတ် တစ်ဂါဝုတ်ခြားသော။ တဿ ကေကဂါဝုတန္တရာနိ စတ္တာရိ ဒွါရာနိ အဟေသုံ။ သုတ္တနိ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၉၃။

ကေကဂုမ္ဗ (ပု) [ကေက+ဂုမ္ဗ] တစ်ခု တစ်ခုသော အစုအပေါင်း။ ပဉ္စသတာ ကဿ-ကာ သဗ္ဗေ ... ဒသ ဒသ နဂ်လာ ကေ-ကဂုမ္ဗာ ဟုတ္ဘာ ဂစ္ဆန္တိ။ သံ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၂၃။ သုတ္တနိ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၂၄။

ကေကဂ်ဒဿီ (တိ) [ကေကဂ်+ဒိသ+ဏီ] တစ်ခုသော-အဂါ-အစိတ်အပိုင်း-ကို သိမြင် (ထိတွေ့)သော၊သူ။ ကေဂ်ဒဿီ-ကြည့်။

ကေကစက္ကပထ (ပု) [ကေက+စက္ကပထ] တစ်ခု တစ်ခု-တစ်ဖက် တစ်ဖက်-သော လှည်းဘီးလမ်း။ သစေ ဒွေပိ သကဋ္ဌပထေ (သကဋ္ဌမဂ္ဂသ္မိ) ကေကစက္ကပထေန ဝါ ဥပ္ပထေန ဝါ သမဓုရံ ဂစ္ဆန္တိ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၇၁။ ကခ်ါ။၂၈၇။ ကေကစက္ကပထေနာတိ ကေကဿ စက္ကဿ မဂ္ဂေန။ ကခ်ါ၊ မဟာဋီ၊၄။၃၆၆။

ကေကစက္ကဝါဋ္ဌ (နာ) [ကေက+စက္ကဝါဋ္ဌ] တစ်ခု တစ်ခုသော စကြဝဋ္ဌာ။ တဒါ ပန သဗ္ဗာပိ တာ (ဒေဝတာ) ကေကစက္ကဝါဋ္ဌေ ... ဗောဓိသတ္တဿ သန္တိကံ ဂန္တာ။ အပ၊ဋ္ဌ၊၁။၅၉။ ဗုဒ္ဓဝံ၊ဋ္ဌ။၃၁၇။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၁။၅၇။

ကေကစက်မန (နာ) [ကေက+စက်မန] တစ်ခု တစ်ခုသော စကြီလမ်း။ ကေကကုဋ္ဌိ-ကြည့်။

ကေကစတုက္က (ပု၊နာ) [ကေက+စတုက္က] တစ်ခုတစ်ခုသော-လေးခုအပေါင်း-စတုက္က။ လေးခုတစ်စုံ တစ်စုံ။ ကေကစတုက္က-ဝသေနာ(ပဋိသံ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၇၀)တိ တေရသသု စတုက္ကေသု ကေကေန စတုက္ကဝသေန စတဿော စတဿော ဘူမိယော ဝေဒိ-တဗ္ဗော။ ပဋိသံ၊ဂံ။၁၉၃။ (-ပဋိသံ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၁၁။ ပဋိသံ၊ဂံ။၂၇၆။)

ကေကစိတ္တက္ခဏ (ပု) [ကေက+စိတ္တက္ခဏ] တစ်ခုတစ်ခုသော စိတ္တက္ခဏ။ ပုဗ္ဗေ ကေ-ကစိတ္တက္ခဏေ တိက္ခတ္တုံ ဥပ္ပဇ္ဇမာနံ ဝုတ္တံ ကမ္မသမုဋ္ဌာနဉ္စ သတ္တဝိဓံ။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၆၂။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၂။၁၉၃-၄။ (-မူလဋီ၊၂။၁၁၅။)

ကေကစိတ္တာနုပဿနာ (ထိ) [ကေကစိတ္ထ+အနုပဿနာ] တစ်ခုတစ်ခုသော-စိတ်ကို အဖန်ဖန်ရှုခြင်း-စိတ္တာနုပဿနာ။ သရာဂါ-ဒိကေ သောဋ္ဌသပ္ပဘေဒေ စိတ္တေ ဝိသုံ ဝိသုံ အနိစ္စာဒိတော ကေကစိတ္တာနုပ-ဿနာ။ မဟာနိ၊ဋ္ဌ။၄၁။

ကေကစိတ္တာနုပဿီ (တိ) [ကေကစိတ္ထ+အနုပဿီ] တစ်ခုတစ်ခုသောစိတ်ကို အ ဖန်ဖန်ရှုသော၊သူ။ သရာဂါဒိကေ သောဋ္ဌ-သပ္ပဘေဒေ ဝိသုံ ဝိသုံ အနိစ္စာဒိတော ကေကစိတ္တာနုပဿီ။ ပဋိသံ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၆၄။

ကေကဇ္ဇာနဟေတု (ပု၊နာ) [ကေကဇ္ဇာန + ဟေတု] တစ်ခုတစ်ခုသော စျာန်၏ အကြောင်းဖြစ်သော။ ဣတိ အသုဘာနိ သုဘဂုဏော၊ ဒသသတလောစနေန ထုတကိတ္တိ။ ယာနိ အဝေါစ ဒသဗလော၊ ကေကဇ္ဇာနဟေတူနိ။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၄၃။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။၁၈၇။

ကေကဌာန (နာ) [ကေက+ဌာန] တစ်ခုတစ်ခုသော အရပ်ဌာန။ ဥပါသိကာ ကေကဌာနတော ကေကမေဝ အာဂစ္ဆန္တံ ဒိသွာ။ ဓမ္မ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၈၅။

ကေကတိလုဒ္ဓါရ (ပု) [ကေကတိလ+ဥဒ္ဓါရ] တစ်လုံးတစ်လုံးသော နှမ်းစေ့ကို ထုတ်ခြင်း။ ကေသ္မီ ကောသလကေ တိလဝါဟေ ဝဿသတေ ဝဿသတေ ကေကတိလုဒ္ဓါရေ ကယိရမာနေ။ သံ၊ဋီ၊၁။၂၄၃။

ကေကတ္ထဒီပိကာ (ထီ) [ကေကတ္ထ+ဒီပိကာ] တစ်ခုတစ်ခုသော အနက်အဓိပ္ပါယ်ကို ပြသော။ ဝါစာယ ဝါစာယာတိ ကေကတ္ထဒီပိကာယ ဝါစာယ ဝါစာယ။ သာရတ္ထ၊၂။၁၃၂။ ဝိမတိ၊၁။၁၇၅။

ကေကဒဏ္ဍ (ပု) [ကေက+ဒဏ္ဍ] တစ်ခုတစ်ခုသော တုတ်ချောင်း။ ကေကဒဏ္ဍေန ဝါ ကေကလေဋ္ဌုနာ ဝါ မံ ဇီဝိတာ ဝေါရောပေဿန္တိ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၅။၅၄၇။

ကေကဒိဝသ (ပု၊နာ) [ကေက+ဒိဝသ] တစ်ခုတစ်ခုသော-နေ့-ရက်။ ဒုတိယဒိဝသေပိ နေသံ ဒါနံ ဒတ္ဓာ ပုန ဃရပဋိပါဋိယာ ကေကဒိဝသံ ဒါနမဒံသု။ သုတ္တနိ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၉၇။ (-သံ၊ဋ္ဌ၊၂။၉၈။)

ကေကဒိသာ (ထီ) [ကေကာ+ဒိသာ] တစ်ခုတစ်ခုသော အရပ်မျက်နှာ။ သစေ ပန မဇ္ဈေ ဌတ္ဓာ ကေကဒိသတော တိယောဇနံ ကရောန္တိ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၃။၃၂၇။ (-ဝိမတိ၊၂။၆။)

ကေကဓံသန (နာ) [ကေက+ဓံသန] တစ်ယောက် တစ်ယောက်-တစ်ယောက်ယောက်-ကို ဖျက်ဆီးခြင်း၊ တစ်ယောက်ယောက်၏-ပျက်စီး-သေခြင်း။ ကောဝေကေကဓံသနေ(ဝိနိစ္ဆယ၊ဂါထာ။၂၈၇)တိ မာတု ဝါ ဒါရကဿ ဝါ မရဏေ ကော ပါဏာတိပါတော။ ဝိ၊ဝိနိစ္ဆယ၊ဋီ၊၁။၁၄၅။

ကေကဓမ္မ (ပု) [ကေက+ဓမ္မ] တစ်ခုတစ်ခုသော တရား။ ဣဒါနိ တမေဝတ္ထံ ကေကဓမ္မေ ပဋိလာဘဝသေန ယောဇေတွာ။ ပဋိသံ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၀၈။ (-ဝိ၊ဋ္ဌ၊၂။၈၅။)

ကေကဓမ္မာနုပဿနာ (ထီ) [ကေကဓမ္မ+အနုပဿနာ] တစ်ခုတစ်ခုသော-တရားကို အဖန်ဖန်ရှုခြင်း-ဓမ္မာနုပဿနာ။ သေသတေဘူမကဓမ္မေသု ဝိသုံ ဝိသုံ အနိစ္စာဒိတော ကေကဓမ္မာနုပဿနာ သတိပဋ္ဌာနသုတ္တန္တေ ဝုတ္တနယေန နိဝရဏာဒိဓမ္မာနုပဿနာတိ။ မဟာနိ၊ဋ္ဌ။၄၁။

ကေကဓမ္မာနုပဿီ (တိ) [ကေကဓမ္မ + အနုပဿီ] တစ်ခုတစ်ခုသောတရားကို အဖန်ဖန် ရှုသော၊သူ။ သေသတေဘူမကဓမ္မေသု ... ဝိသုံ ဝိသုံ အနိစ္စာဒိတော ကေကဓမ္မာနုပဿီတိ။ ပဋိသံ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၆၄။

ကေကဓာတု (ထိ) [ကေကာ+ဓာတု] တစ်ခု တစ်ခုသော ဓာတ်။ ဝိတ္ထာရဝသေနာတိ ကေကဓာတုဝသေန။ သဲ၊ဋီ၊၂။၁၄၇။

ကေကဓာတုပ္ပဒေသ (ပု) [ကေကဓာတု +ပဒေသ] တစ်ခုတစ်ခုသောဓာတ်တော် အစိတ်အပိုင်း။ ကေကဓာတုပ္ပဒေသတော တေဇောဒကနိက္ခမနာဒိဝသေန ယမကံ ယမကံ ဟုတ္တာ ပဝတ္တံ ပါဠိဟာရိယံ ယမကပါဋိဟာရိယံ။ သာရတ္ထ၊၁။၁၆၄-၅။

ကေကနဂရဝါသီ (တိ) [ကေကနဂရ+ဝသ+ ကိ] တစ်ခုတစ်ခုသောမြို့၌ နေသော၊သူ။ ကေကနဂရဝါသိနော ဒွေ ဒွေ နာဠိယော လဘိသု။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၀၁။

ကေကနာမက (တိ) [ကေက+နာမ+က] တစ်ခုတစ်ခုသောအမည်ရှိသော၊ အမည် အသီးသီးရှိသော၊ အမည်မတူသော၊သူ။ ကေနာမက(၂) ကြည့်။

ကေကနိစ္ဆိတ (တိ) [ကေက+နိစ်တ။ ဆန်း ကြောင့် ဒွေဘော်ပြု။] တစ်ယောက် တစ် ယောက်စီ-တစ်ယောက်ချင်း တစ်ယောက် ချင်း-ငွေးကောက်ယူအပ်သော။ တီသမေ-ပုရိသနာဝုတော့၊ သဗ္ဗေဝေကေကနိစ္ဆိတာ။ ဇာ၊၂။၂၁၅။ သဗ္ဗေဝေကေကနိစ္ဆိတာတိ ေ-တ္တကာ မယ့် ပရေသံ ဟတ္ထတော အာဝုဓံ ဂဟေတ္တာ ပစ္စာမိတ္တာနံ သီသပါတနသမတ္ထာ ကေကံ ဝိစိနိတ္တာ ဂဟိတာ အနိဝတ္တိနော ယောဓာတိ ဒဿေတိ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၆။၂၉၉။

ကေကနေတ္တ (တိ) [ကေက+နေတ္တ] တစ် လုံး တစ်လုံးသော မျက်စိရှိသော၊ မျက်စိ တစ်လုံးစီ ရှိသော၊သူ။ ကေနေတ္တ-ကြည့်။

ကေကပံသုမုဋ္ဌိ (ထီ၊ပု) [ကေက+ပံသုမုဋ္ဌိ] တစ်ခုတစ်ခုသော မြေဆုပ်၊ မြေ တစ်ဆုပ် တစ်ဆုပ်။ သာ ပန တာဝ မဟတီ သေနာ သစေ ကေကပံသုမုဋ္ဌိ ဝါ ကေကလေဠု ဝါ ဂဟေတ္တာ နဂရာဘိမုခါ ခိပေယျ။ ဇာ၊ ဋ္ဌ၊၆။၂၅၁။

ကေကပစ္ဆယ (ပု) [ကေက+ပစ္ဆယ] တစ်ခု တစ်ခုသောပစ္စည်း။ ကေကပစ္ဆယေ ယထာ၊ ဘဝန္တိ ကေ့နုပညာသ။ မူလဋီ၊၃။၂၄၅။

ကေကပဏ္ဏ (တိ) [ကေက+ပဏ္ဏ] (ဝဲ,ယာ တစ်ဖက်တစ်ချက်၌) သစ်ရွက်-တစ်ခုတစ်ခု-တစ်ခုစီ-ရှိသော။ ကေပဏ္ဏ (တိ)(၂) ကြည့်။

ကေကပဒ (န) [ကေက+ပဒ] (၁) တစ်ခု တစ်ခုသော ပုဒ်။ (၂) တစ်ခုတစ်ခုသော တရားအစု။ **(၁)** ဧဝံ သုခါဒီနံ နဝန္နံ ပဒါနံ အတ္ထာယ ကေကပဒေ ဒသ ဒသ ကတ္တာ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၁၂။ **(၂)** ကေကပဒုဒ္ဒါရ-ထောင့် ကွင်းကြည့်။

ကေကပဒဂါဟီ (တိ) [ကေကပဒဂါဟ+ကိ] (စုဏ္ဏိယဉ်ဟောအပ်ပြီးသော ပုဒ်နှင့်တူ သော) တစ်ခုတစ်ခုသောပုဒ်ကို ယူခြင်း ရှိသော။ (နိသျဉ် ကေပဒဂါဟီ-ဟုရှိသည်။) ကေပဒိက (၂) ကြည့်။

ကေကပဒမူလိက (တိ) [ကေကပဒမူလ+ ကက] တစ်ခုတစ်ခုသောပုဒ်လျှင် မူလ ရှိသော။ အပိ စေတ္ထ ယံ သံဃသုဋ္ဌု၊ တံ

သံဃဖာသု၊ ... တံ ဒုမွက္ခံနံ ပုဂ္ဂလာနံ နိဂ္ဂဟာယာတိ ဧဝဉ္စ ကေကပဒမူလိကံ ဒသက္ခတ္တုံ ယောဇနံ ကတ္တာ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၉၁။ (–သာရတ္ထ၊၂။၃၇။ ဝိမတိ၊၁။၁၀၆။)

ကေကပဒုဒ္ဓါရ (ပု) [ကေကပဒ+ဥဒ္ဓါရ] တစ်ခုတစ်ခုသော–တရားအစုကို–တရားအစု၏အစွမ်းဖြင့်–အသီး အသီးထုတ်ခြင်း။ ကေကပဒုဒ္ဓါရေနာ(ဝိ၊ဋ္ဌ၊၁။ရဂ္ဂ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။၁၉၆)တိ ... ကေကကောဋ္ဌာသနိဒ္ဒါရ–ဏေန။ သာရတ္ထ၊၁။၂၃၁။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋီ၊၁။၂၂၉–၃၀။ (–ပဋိသံ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၉၉။) ကေကပဒုဒ္ဓါ–ရေနာတိ ကေကဓမ္မကောဋ္ဌာသဝဝေသန ပစ္စုဒ္ဓါရဝဝေသန။ ပဋိသံ၊ဂံ၊၁၅၉။

ကေကပဒုဒ္ဓါရဏ (နာ) [ကေကပဒ + ဥဒ္ဓါရဏ] တစ်ခုတစ်ခုသော ပုဒ်ကို ထုတ်ခြင်း။ ဘဂဝါ အတ္တနော ဒေသနာဝိလာ–သပတ္တိယာ ကေကပဒုဒ္ဓါရဏေန တယော အတ္ထဝသေ ဒဿေတိ။ ကင်၊ဋီ။၃၈။

ကေကပဿ (ပုံနာ) [ကေက+ပဿ] (၁) တစ်ခုတစ်ခုသော–နံပါး–နံဘေး။ နံပါး–နံဘေး–တဖက်တစ်ချက်။ (၂) တစ်ခု တစ်ခုသော ကမ်းပါး။ **(၁)** ဘိက္ခုနီသံဃောပိ ရာဇပရိသာပိ ဥပါသကပရိသာပိ ဥပါ–သိကာပရိသာပိ ကေကပဿေ အဋ္ဌံသု။ ဓမ္မ၊ဋ္ဌ၊၂။ဖ၈။ ဝိမာန၊ဋ္ဌ။ဖ၉။ **(၂)** တဿာ သဂါမကတိရပဿေန ။ပ။ အဒ္ဓယောဇန–ဂဏာယာတိ ကေကပဿေနေဝ ဂမနံ သန္ဓာယ ဝုတ္တတ္တာ။ သာရတ္ထ၊၃။၅၁။

ကေကပါဒရက္ခက (တိ) [ကေကပါဒ+ရက္ခ က] တစ်ခုတစ်ခုသောခြေကို စောင့်သော၊ သူ။ ဒွါဒသပုရိသော ဟတ္ထိတိ စတ္တာရော အာရောဟကာ, ကေကပါဒရက္ခကာ ဒွေ ဒွေတိ ဧဝံ ဒွါဒသပုရိသော ဟောတိ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၂၅။

ကေကပါဒုဒ္ဓ(ဒ္ဓါ)ရဏ (နာ) [ကေကပါဒ+ဥဒ္ဓ(ဒ္ဓါ)ရဏ] တစ်ခုတစ်ခုသော ခြေကို ကြွခြင်း။ တဿေဝံ အဘိက္ကမတော ကေ–ကပါဒုဒ္ဓရဏေ ပထဝီဓာတု အာပေါဓာတူတိ ဒွေဓာတုယော ဩမဇ္ဇာ ဟောန္တိ မန္ဒာ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၈၅။ မ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၆၅။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၂။၃၃၉။ (–ဒီ၊ဋီ၊၁။၂၄၇။) တဿေဝံ အဘိက္ကမ–တော ကေကပါဒုဒ္ဓါရဏော။ သုတ္တနိ၊ဋ္ဌ၊၁။ ၄၉။

ကေကပိက္ခ (ပု) [ကေက+ပိက္ခ] တစ်ခုတစ်ခုသော–ဆွမ်းခံ–ဆွမ်းလုတ်။ အာ–လောပသင်္ခေပေနာတိ ကေကပိက္ခ–ဝဝေသန။ သာရတ္ထ၊၃။၄၀၅။ ဝိမတိ၊၂။၂၅၀။

ကေကပုစ္ဆာ (ထီ) [ကေကာ+ပုစ္ဆာ] တစ်ခုတစ်ခုသော ပုစ္ဆာ။ ကေကပုစ္ဆာယ သန္နိဋ္ဌာနသံသယဝဝေသန ဒွေ ဒွေ အတ္ထေ ကတ္တာ။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၃။၂၉၄။

ကေကပုရိသ (ပု) [ကေက+ပုရိသ] တစ်ယောက်တစ်ယောက်သော ယောကျ်ား။ ဒေဝသိက် တေ ကေကပုရိသေန သဒ္ဓိံ စာဋိဘတ္တံ ပေသေဿာမိ။ အံ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၉၉။

ကေကဖလ (နာ) [ကေက+ဖလ] တစ်ပါး တစ်ပါးသော ဖိုလ်။ ဖလသစ္ဆိကိရိယာယပိ

ကေကဖလဝသေန ပါရာဇိကံ ဝေဒိတဗ္ဗံ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၂။၈၅။ (-ဝဇိရ။၁ရ၂။)

ကေကဗီဇ (န) [ကေက+ဗီဇ] တစ်ခုတစ်ခုသော မျိုးစေ့။ ကေကဗီဇတော သလာကသတမွိ သလာကသဟဿမွိ နိဂစ္ဆတိ။ အံ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၉၂။ ထေရဂါ၊၁။၁ရ၁။ အပ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၄ရ။

ကေကဗီသကဋ္ဌ (ပု) [ကေက+ဗီဇသကဋ္ဌ] တစ်ခုတစ်ခုသော မျိုးစေ့လှည်း၊ မျိုးစေ့လှည်းတစ်စီးတစ်စီး။ ကေကဂုမွေ ကေကဗီဇသကဋ်ံ ကေကော ကသတိ။ သံ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၂၃။

ကေကဗောဇ္ဈင်္ဂ (ပု) [ကေက+ဗောဇ္ဈင်္ဂ] တစ်ခုတစ်ခုသော ဗောဇ္ဈင်္ဂတရား။ ဝိဿဇ္ဇနေ ကေကဗောဇ္ဈင်္ဂဝသေန စတ္တာရိ စတ္တာရိ။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၂။၃၀၃။

ကေကဘက္ခဋ္ဌ (ပု) [ကေကဘက္ခ+အဋ္ဌ] တစ်ခုတစ်ခုသောဘက္ခာ၏ တန်ဖိုး။ ကေကဘက္ခဋ္ဌဝသေန ထုလ္လစ္စယာဒိမေဝ ဟောတိ။ ဝိမတိ၊၁။၁၉၈။

ကေကဘာဂ (ပု) [ကေက+ဘာဂ] တစ်ခုတစ်ခုသောအဖို့အစု။ ကေကဘာဂဝသေန နိယျာနံ ဒဿိတံ။ ပဋိသံ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၁၁။

ကေကဘိက္ခုသဟဿပရိဝါရ (တိ) [ကေကဘိက္ခုသဟဿ+ပရိဝါရ] ရဟန်းတစ်ထောင် ရဟန်းတစ်ထောင် အခြံအရံရှိသော။ ရာဇာ တဒဟေဝ စတ္တာရော ဓမ္မကထိကေ ကေကဘိက္ခုသဟဿပရိဝါရေ ... ပေသေသိ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၁။၄၂။ (သာရတ္ထ၊ ၁။၁၄၀-၌ "ကေကံ ဘိက္ခုသဟဿပရိဝါရံ" ဟု ရှိသည်။)

ကေကဘူတ (ပုဂ္ဂ) [ကေက+ဘူတ] (၁) တစ်ခုတစ်ခုသောမဟာဘုတ်။ (တိ)(၂) တစ်ခုတစ်ခုစီ ဖြစ်၍ ဖြစ်သော။ **(၁)** ကေကဘူတသ ဘူတတ္တယနိဿိတတ္တာ။ အနုဋ္ဌီ၊ ၁။၄၀။ **(တိ)(၂)** အဂ္ဂဟိနံ ပန နိဗ္ဗတ္တိအာဒိဘူတာနိ ဂူပကလာပဇာတိအာဒိနိ ဝိယ ... ကေကဘူတာနိ ဝေဒိယနသညာနနဝိဇာနနေဟိ ကေန္ဒ်ပရမတ္ထကိစ္စေဟိ အဂယှမာနာနိ... ဂယှန္တိ။ မူလဋီ၊၃။၉။ (-အနုဋ္ဌီ၊ ၃။၁၁။)

ကေကမဂ္ဂ (ပု) [ကေက+မဂ္ဂ] တစ်ခုတစ်ခုသော မဂ်တရား။ "ကေကမဂ္ဂေါ သောဋ္ဌသကၠကိကော"တိ ဝဒန္တိ။ ပဋိသံ၊ဋ္ဌ၊၂။ ၃၁၁။ (-အဘိ၊ဋ္ဌ၊၂။၃၀၃။)

ကေကမနုဿ (ပု) [ကေက+မနုဿ] တစ်ယောက်တစ်ယောက်သော လူ။ ကေကမနုဿေန သဒ္ဓိံ စာဋိဘတ္တံ ပေသေသိ။ အံ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၉၉။

ကေကမာသက (ပု) [ကေက+မာသက] တစ်ခုတစ်ခုသော ပဲ။ ပဗ္ဗသု အာပဏကဖလေသု ကေကမာသကံ ဒုဋ္ဌပိတံ ဒိသွာ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၂၂။

ကေကမုခ (တိ) [ကေက+မုခ] တစ်ပါးတစ်ပါး(သော မဂ္ဂင်)လျှင် အဦးရှိသော။ ကေကမုခါယာ(မူလဋီ၊၂။၁ရ၅)တိ သမ္မာဒိဋ္ဌိအာဒိမုခါယ။ အနုဋ္ဌီ၊၂။၁ရ၄။

ကေကမုဋ္ဌိပဟာရ (ပု) [ကေက+မုဋ္ဌိပဟာရ] တစ်ခုတစ်ခုသော လက်ဖြင့်-ပုတ်ခတ်-ထိုး-ခြင်း၊ တစ်ယောက်တစ်ချက်-လက်ဖြင့်ပုတ်ခတ်-လက်သီးထိုး-ခြင်း။ ကေကမုဋ္ဌိပဟာရံ ဒတ္တာ သဘာယ နီဟရီသု။ အပ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၃၂-၃။

ကေကမူလ (တိ) [ကေက + မူလ] တစ်ခုတစ်ခုလျှင် မူလရှိသော။ တိဏ္ဏံ ဝီသတိကာနံ ကေကမူလာ ဝါရာတိ ဝေဒိတဗ္ဗာ။ ဝဇီ၊၁၈၅။

ကေကမူလက (တိ) [ကေက+မူလ+က] တစ်ခုတစ်ခုလျှင် မူလရှိသော။ စတူသု ဣရိယာပထေသု ကေကမူလကာ သတ္တုပက္ခေ စတ္တာရော, နိမ္မိတပက္ခေ စတ္တာရောတိ သဗ္ဗေ အဋ္ဌ ဝါရာ ဝိတ္ထာရေတ္တာ ဝတ္တဗ္ဗာ။ သီ၊ဋီ၊သစ်၊၁။၂၃၈။

ကေကယောဇန (န) [ကေက+ယောဇန] တစ်ခုတစ်ခုသော ယူဇနာ၊ တစ်ယူဇနာ တစ်ယူဇနာ။ ကေကယောဇနေ ဝိဟာရေ ကာရေတ္တာ။ ဓမ္မ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၉၉။

ကေကရာဇာနီ (ထီ) [ကေကာ+ရာဇာနီ] တစ်ခုတစ်ခုသော မင်းနေပြည်။ သော ကေကရာဇာနိတော နာနုပ္ပကာရံ ခဇ္ဇဘောဇနံ အာဟရာပေတ္တာ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၅။၃၃၅။

ကေကလေဋ္ဌု (ပု) [ကေက+လေဋ္ဌု] တစ်ခုတစ်ခုသော-ခဲ-ကျောက်ခဲ-မြေစိုင်ခဲ။ ကေကဒဏ္ဍ၊ ကေကပံသုမုဋ္ဌိ-ကြည့်။

ကေကလေဋ္ဌုက (ပု) [(ကေကလေဋ္ဌု+က=) ကေကလေဋ္ဌုက+ပဟာရ] တစ်ခုတစ်ခုသော ခဲဖြင့်-ပုတ်ခတ်-ပစ်ပေါက်-ခြင်း၊ တစ်ယောက်တစ်ချက်စီ-ခဲဖြင့်ပုတ်ခတ်-ခဲကိုပစ်-ခြင်း။ (တစ်ယောက်တစ်ချက်စီသော အုတ်ကျောက်ပစ်ခြင်း။ သျှ။) သဗ္ဗေ ကေကလေဋ္ဌုကမဒံသု။ ဇာ၊၂။၂၅၆။ ကေကလေဋ္ဌုကမဒံသူတိ ဘိက္ခဝေ ယတ္တကာ တသ္မိံ ယညာဝါဋေ သမာဂတာ၊ သဗ္ဗေ ... ခဏ္ဍဟာလဿ ကေကလေဋ္ဌုပဟာရံ အဒံသု။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၇။၁၀၂။

ကေကလေဋ္ဌုပဟာရ (ပု) [ကေကလေဋ္ဌု+ပဟာရ] တစ်ခုတစ်ခုသောခဲဖြင့်-ပုတ်ခတ်-ပစ်ပေါက်-ခြင်း၊ တစ်ယောက် တစ်ချက်စီ-ခဲဖြင့်ပုတ်ခတ်-ခဲကိုပစ်-ခြင်း။ အထက်ပုဒ်ကြည့်။

ကေကလောမ (ပု၊န) [ကေက+လောမ] (၁) တစ်ခုတစ်ခုသော-အမွေး-မွေးညှင်း။ (တိ)(၂) (တစ်ခုတစ်ခုသော မွေးညှင်းတွင်း၌) တစ်ခုတစ်ခုသော-အမွေး-မွေးညှင်း-ရှိသော၊သူ(ဘုရား)။ **(၁)** ကေကလောမတော အဂ္ဂိက္ခန္ဓော ပဝတ္တတိ။ ပဋိသံ။ ၁၂၀။ ပဋိသံ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၂။ ဓမ္မ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၃၉။ ဗုဒ္ဓဝံ၊ဋ္ဌ။၄၇။ ဒီ၊ဋီ၊၁။၆၄။ သီ၊ဋီ၊သစ်၊၁။၂၃၆။ **(တိ)(၂)** ကေကလောမော စ ဟောတိ။ ဒီ၊၃။၁၃၈။

ကေကလောမတာလက္ခဏ (န) [ကေကလောမတာ+လက္ခဏ] (တစ်ခုတစ်ခုသော မွေးညှင်းတွင်း၌) တစ်ခုတစ်ခုသော မွေးညှင်းရှိသူ၏အဖြစ်ဟူသောလက္ခဏာ။ အောက်ပုဒ်ကြည့်။

ကေကလောမလက္ခဏ (နဲ) [ကေကလောမတာ+လက္ခဏ] (တစ်ခုတစ်ခုသော မွေးညှင်းတွင်း၌) တစ်ခုတစ်ခုသော မွေးညှင်းရှိသူ၏ အဖြစ်ဟူသော လက္ခဏာ။ ကေကလောမလက္ခဏ(ဒီ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၂၀)နွဲ ကေကသို့ လောမကူပေ ကေကလောမတာလက္ခဏံ။ ဒီ၊ဋ္ဌီ၊၃။၁၂၂။

ကေကလောမူပစိတအင်္ဂဝန္တု (တိ) [ကေကလောမူပစိတအင်္ဂ+ဝန္တု] (တစ်ခုတစ်ခုသော မွေးညှင်းတွင်း၌) တစ်ခုတစ်ခုသော မွေးညှင်း-တို့ဖြင့်စီအပ်သော-စီရရီပေါက်သော-ကိုယ်အင်္ဂါရှိသော၊သူ (မြတ်စွာဘုရား)။ နဲ လောမကူပေသု ဒုဝေ အဇာယိသုံ၊ ကေကလောမူပစိတင်္ဂဝါ အဟု။ ဒီ၊၃။၁၃၉။ ကေကလောမူပစိတင်္ဂဝါတိ ကေကေဟိ လောမေဟိ ဥပစိတသရီရော။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၂၀။

ကေကဝဂ္ဂ (ပု) [ကေက+ဝဂ္ဂ] တစ်ခုတစ်ခုသော-ဝင်-အပေါင်းအစု။ သဟဿေ ဝါတိ ကေကဝဂ္ဂဝသေန သဟဿံ သဟဿံ ဟုတ္တာ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၃၀။ (-ဥဒါန၊ဋ္ဌ။၃၇၉။ ဒီ၊ဋ္ဌီ၊၂။၁၃၈။)

ကေကဝဏ္ဏကာလ (ပု) [ကေကဝဏ္ဏ+ကာလ] (အဖြူ အမည်း, အတို အရှည် စ သည်တို့တွင်) တစ်ခုတစ်ခုသော အဆင်းသဏ္ဌာန်ရှိသောကာလ။ ဂုန္ဒနွဲအာဒီသု သေတကာဋ္ဌာဒိဝဏ္ဏေသု ကေကဝဏ္ဏကာလောဝ ဂဟေတဗ္ဗော။ သံ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၄၈။ ကေကဝဏ္ဏကာလောဝ ဂဟေတဗ္ဗောတိ ကေတန မဟိသာဒီနံ ရဿဒီဃပိင်္ဂလာဒီသု ကေကာနေဝ ဂဟေတ္တာ ဒဿေတိ။ သံ၊ဋ္ဌီ၊၂။၁၅၃။

ကေကဝဿ (နဲ) [ကေက+ဝဿ] တစ်ခုတစ်ခုသော နှစ်။ သတံ ကောဋ္ဌာသေ ကတ္တာ ကေကဝဿေန။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၂။၂၅၅။

ကေကဝိဇ္ဇာ (ထီ) [ကေကာ+ဝိဇ္ဇာ] တစ်ပါးတစ်ပါးသော ဝိဇ္ဇာဉာဏ်။ ဣမိဿာ ဝိဇ္ဇာယာတိ ဒိဗ္ဗစက္ခုဝိဇ္ဇာယာတိအာဒိနာ ကေကဝိဇ္ဇံ သန္ဓာယ ဝဒန္တိ။ ဝိမတိ၊၁။၂၄၄။

ကေကဝိဓ (တိ) [ကေက+ဝိဓ] တစ်ခုတစ်ခုသော အဘို့အစု ရှိသော။ ဣတ္ထမ္ပိ တေ မနောတိ သောမနဿိတာဒိတော ကေကဝိဓေပိ စိတ္တေ နာနပ္ပကာရပရိဒီပနံ။ ပဋိ သံ၊ဋ္ဌ၊၂။၃၀၉။

ကေကဝိသယ (တိ) [ကေက+ဝိသယ] တစ်ခုတစ်ခုလျှင် အရာရှိသော။ ကထံ ပန ပုရိမဝါဒီဒွယဿ ပစ္စေကံ အန္တာနန္တိကဘာဝေါ ယုတ္တော သိယာ? ကေကဝိသယတ္တာ တေသံ ဝါဒဿ။ သီ၊ဋ္ဌီ၊သစ်၊၁။၄၂၈-၉။ ဥဘယဝိသယ(သာရတ္ထ၊၁။၁၄၈) လည်းကြည့်။

ကေကဝိဟာရ (ပု) [ကေက+ဝိဟာရ] တစ်ခုတစ်ခုသော ကျောင်း။ ကေကံ ဓမ္မက္ခန္ဓံ ကေကဝိဟာရေန ပူဇေဿာမိ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၇။ သာရတ္ထ၊၁။၂၂၅။

ကေကဝေဒနာနုပဿနာ (ထီ) [ကေက

ဝေဒနာ+အနုပဿနာ] တစ်ခုတစ်ခုသော ဝေဒနာကို အဖန်ဖန်ရှုခြင်း။ သုခါဒီသု အနေကပွဘေဒါသု ဝေဒနာသု ဝိသုံ ဝိသုံ အနိစ္စာဒိတော ကေကဝေဒနာနုပဿနာ။ မဟာနိ၊၆၊၄၁။

ကေကဝေဒနာနုပဿီ (တိ) [ကေကဝေဒနာ+အနုပဿီ] တစ်ခုတစ်ခုသော ဝေဒနာကို အဖန်ဖန်ရှုလေ့ရှိသော၊သူ။ သုခါဒီသု အနေကပွဘေဒါသု ဝေဒနာသု ဝိသုံ ဝိသုံ အနိစ္စာဒိတော ကေကဝေဒနာနုပဿီ။ ပဋိသံ၊၆၊၁၆၄။

ကေကသဒ်ါရမ္မဏက (တိ) [ကေကသဒ်ါရ+မ္မဏ+က] တစ်ခုတစ်ခုသော သဒ်ါရလျှင်-မ္မဏ-မ္မ-ရှိသော။ ကာယသဒ်ါရော ဝစီ-သဒ်ါရော။ ဝစီသဒ်ါရော ကာယသဒ်ါရော-တိ ကေကသဒ်ါရမ္မဏကာနိ ဒွေ ဒွေ ကတွာ ဆ ယမကာနိ ယုဇ္ဇန္တိ။ အဘိ၊၆၊၃၊ ၃၁၄။

ကေကသဒ်ေပ (ပု) [ကေက+သဒ်ေပ] တစ်ခုတစ်ခုသော-အလွှာ-အဖို့.အစု။ တေ ကေကသဒ်ေပေ ပဏ္ဍု ပဏ္ဍု ကတွာ ဝိသတိ အာကာရာ တေဿာတိ ဝိသတာကာရော။ မ၊ဋီ၊၁။၁၁၂။ သဒ်ေပ (မ၊ဋီ၊၁။၁၁၂) လည်းကြည့်။

ကေကသစ္စာရမ္မဏ (တိ) [ကေကသစ္စ+အာရမ္မဏ] တစ်ခုတစ်ခုသော သစ္စာတရား လျှင် အာရုံရှိသော။ ကေကသစ္စာရမ္မဏ-ဝသေနာပိ သစ္စညာဏံ ဝုတ္တံ၊ ဝိသုဒ္ဓိ၊၂။၃၃၃။

ကေကသတသဟဿ (နာ) [ကေက+သတသဟဿ] တစ်ခုတစ်ခု-လျှင်-၌-တစ်သိန်း။ ယထေဝ ဟိ သတံ ကညာသဟ-ဿာနိ၊ သတံ သဟဿာနိ ဟတ္ထီ, သတံ သဟဿာနိ အဿာ, သတံ သဟဿာနိ ရထာတိ အယမေတ္ထ အတ္ထော။ ဣတိ ကေကသတသဟဿမေဝ ဒီပိတံ။ သံ၊ ၁၊၁။ ၂၈၅။

ကေကသဒ္ဒ (ပု) [ကေက+သဒ္ဒ] တစ်ခုတစ်ခုသောအသံ။ ကေကသဒ္ဒါ ဝါ ကေတ္တာ။ ပဋိသံ၊၁၊၁။၄၈။

ကေကသဟဿပရိစ္ဆိန္န (တိ) [ကေကသဟဿ+ပရိစ္ဆိန္န] တစ်ထောင်တစ်ထောင်ဖြင့်-ပိုင်း-ဖြတ်-ခြား-အပ်သော၊ တစ်ထောင် တစ်ထောင်သော-အပိုင်းအခြား-အရေအတွက်-ရှိသော။ ကေကံ ဘိက္ခု-သဟဿပရိဝါရန္တိ ကေကဿ ကေက-သဟဿပရိစ္ဆန္နံ ဘိက္ခုပရိဝါရဉ္စ။ သာရတ္ထ၊ ၁။၁၄၀။

ကေကသီကဿပဒ (နာ) [ကေက+သီကဿပဒ] တစ်ခုတစ်ခုသော သီကဿပုဒ်။ ဘေသဇ္ဇ-ပဏီတဘောဇနသီကဿပဒါနိ ကေကသီ-ကဿပဒဝသေန ပညတ္တာနိပိ။ ဝိမတိ၊၂။၃၁၀။

ကေကသီပွဇာနနက (တိ) [ကေကသီပွ+ဇာနနက] တစ်ခုတစ်ခုသောအတတ်ကို တတ်သိသော၊သူ။ ကေကသီပွဇာနနကေ ပက္ကောသထ။ အဘိ၊၆၊၁။၁၈၀။

ကေကသီမာ (ထီ) [ကေကာ+သီမာ] တစ်ခု

တစ်ခုသော သိမ်။ ဥတ္တိအနုဿာဝနာနံ ဇ-ကေကသိမာယံ ပဝတ္တတ္တာ။ ဝဇီရ။၄၅၉။

ကေကဟေတုဖလဒီပန (ထီ၊န) [ကေကဟေတုဖလ+ဒီပန] တစ်ခုတစ်ခုသော အကြောင်း, တစ်ခုတစ်ခုသော အကျိုးကို ပြခြင်း။ ကေကဟေတုဖလဒီပန(အဘိ၊ဋ္ဌ၊၂။ ၁၄၀။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၂၊၁၈၄)နှင့် "အဝိဇ္ဇာပစ္စယာ သင်္ခါရာ"တိ ကေဟေတုဒီပနံ, "သင်္ခါရ-ပစ္စယာ ဝိညာဏ"နှင့် ကေဖလဒီပနန္တိ ဧဝံ တတ္ထ တတ္ထ ကေကဟေတုဖလဒီပနံ ကတံ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋီ၊၂။၂၉၀။ (-သာရတ္ထ၊၃။၁၃၄။)

ကေကာယတနမူလက (တိ) [ကေကာယတန+မူလ+က] တစ်ခု တစ်ခုသော အာယတနလျှင် မူလရှိသော။ အနုလော-မဝါရေ ကေကာယတနမူလကာနိ ကော-ဒသ ကောဒသ ကတ္တာ။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၃။၃၀၆။

ကေကာရမ္မဏ (န) [ကေက+အာရမ္မဏ] (၁) တစ်ခုတစ်ခုသော အာရုံ။ (တိ)(၂) တစ်ခုတစ်ခုသော အာရုံရှိသော။ **(၁)** နပဋိဃရုကဇာတကဝသေန ကေကာ-ရမ္မဏေ ဂရုကသော၀ နာဓိပ္ပေတတ္တာ။ အဲ၊ဋီ၊၁။ရ၁။ **(တိ)(၂)** ကေကာရမ္မဏံ ဧဝနံ ဒွီသု ဒွီသု ဒွါရေသု ဥပပဇ္ဇတိ။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၁။ ၁၁၆။

ကေကာရမ္မဏကရုက (တိ) [ကေကာရမ္မဏ+ဂရုက] တစ်ခုတစ်ခုသောအာရုံကို-အလေး-အမြတ်ပြုခြင်းရှိ-အလေးအမြတ် အာရုံပြု-သော။ ကေကာရမ္မဏပုဂ္ဂလာနံ ဟိ ပဋိနှံ ပုဂ္ဂလာနံ တတ္ထ အာဂတာ။ အဲ၊ဋီ၊၁။ရ၁။

ကေကိန္နိယမူလက (တိ) [ကေကိန္နိယ+မူလ+က] တစ်ခုတစ်ခုသောလျှင်မူလရှိသော။ ကေကိန္နိယမူလကေဟိ ပဋိဟိ စတုက္ကေဟိ ... ဒသေတိ။ ပဋိသံ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၄၇။

ကေကုတ္တရမူလ (န) [ကေကုတ္တရ+မူလ] (၁) တစ်ခုတစ်ခု ပိုလွန်သော မူလ။ (တိ) (၂) တစ်ခုတစ်ခုပိုလွန်သော မူလရှိသော။ **(၁)** အောက်ပုဒ်ထောင့်ကွင်းကြည့်။ **(တိ)** (၂) ပုန သတ္တာနုပဿနာမူလကာ ကေ-ကုတ္တရမူလကာ စ တိသော ပညာ ပုစ္ဆံ အကတ္တာဝ နိဒ္ဒိဋ္ဌာ။ ပဋိသံ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၄၇။ အဋ္ဌ-မူလိကနဝမူလိကဝသေန ကေကုတ္တရ-မူလိကာ စာတိ ဝုတ္တံ။ ပဋိသံ၊ဂံ။၃၅၅။

ကေကုတ္တရမူလိက (န) [ကေကုတ္တရမူလ+ဣက] တစ်ခုတစ်ခုပိုလွန်သော မူလရှိသော။ အထက်ပုဒ်ကြည့်။

ကေဝါဒ (ပု) [ကေ+ဝါဒ။ အနုကရဏေ နာမ်ပုဒ်။] ကေဆရာတို့၏ အယူ။ သန္တ-ရုတ္တရပရမာဘာဝေနာတိ ကေ။ အယံ ကေဝါဒေါ ယုတ္တော။ ဝဇီရ။၂၄၂။

ကောကောယ (ဗျ) [ရုဋ္ဌိ] တစ်ယောက် ချင်း-ချင်း။ ကောကောယာတိ ဣဒံ အဗျယ-သဒ္ဒသဒိသံ ရုဋ္ဌိပဒန္တိ ဂဟေတဗ္ဗံ၊ အည-မညန္တိ သဒ္ဒဿ ဝိယ စ ကေပဒတ္တာ။-ပဂမနဋ္ဌဿ ဝေဒိတဗ္ဗံ။ နီတိ၊ပဒ။၃၅၀။

(အာယသ္မာ ဥဒါယီ ... တသ္မာ ကုမာ-ရိကာယ သဒ္ဓိံ ကော ကောယ ရဟော

ပဋိစ္ဆန္နေ အာသနေ အလံကမ္မနိယေ နိသဇ္ဇံ ကပ္ပေသိ။ ဝိ၊၁။၂၈၅။ ကော ကောယာတိ ကော ဘိက္ခု မာတုဂါမသခ်ါတာယ ကောယ ဣတ္ထိယာ သဒ္ဒီ။ ကခ်၊ဋီ၊သစ်။၁၅၀။ ဤအဖွင့်တို့အလို "ကော ကောယ" ကား တစ်ပုဒ်တည်းမဟုတ်၊ နှစ်ပုဒ်ဖြစ်သည်။)

ကောကာသ (ပု) [ကေ+ဩကာသ] တစ်ခုသော နေရာ။ ယဒိ ဗုဒ္ဓဿ သောဓေထ၊ ကောကာသံ ဒဒါထ မေ။ အဟမ္ပိ သောဓယိဿာမိ။ အပ၊၂။၃၀၉။ အပ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၆။

ကောဃ (ပု) [ကေ+ဩဃ] တစ်ခဲနက်သော ရေအယဉ်။ ဥဒကေန ထလံ နိန္နဉ္စ အဘိသန္ဒန္တော ပူရေတိ ကောဃံ ကရောတိ။ ဣတိဝုတ်၊ဋ္ဌ။၂၂၈။

ကောဃပုဏ္ဏ (တိ) [ကောဃ+ပုဏ္ဏ] တစ်ခဲနက်သော ရေအယဉ်ဖြင့်ပြည့်သော။ အဟံ ဟိ ဝေလာမကာလေ သကလဇမ္ဗုဒီပံ ဥန္နဂ်လံ ကတ္ဒာ သတ္တ ရတနာနိ ဒဒမာနော ပဉ္စ မဟာနဒိယော ကောဃပုဏ္ဏံ ကတ္ဒာ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၄၅။

ကောဒက (တိ) [ကေ+ဥဒက] တစ်ခဲနက်-တစ်ပြင်တည်း-တစ်စပ်တည်း-သောရေရှိသော၊ ရေတစ်ကြမ်းတည်းရှိသော။ တတော ပဋာယ သကလအရည် ကောဒကံ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၁၆။ (-သံ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၂။) အောက်ပုဒ်လည်းကြည့်။

ကောဒကီဘူတ (တိ) [ကောဒက+ဘူတ။ ဤ-လာ။ နီတိ၊သုတ္တ၊နှာ။၃၅၄။] တစ်ခဲနက်-တစ်ပြင်တည်း-တစ်စပ်တည်း-သော ရေရှိသော။ (ရေတစ်ကြမ်းတည်းဖြစ်သော။ နီတိ၊သုတ္တ။သျ။) ကောဒကီဘူတံ ခေါ ပနဝါသေဋ္ဌ တေန သမယေန ဟောတိ အန္ဓကာရော။ ဒီ၊၃။၇၀။ ကောဒကီဘူတန္တိ သဗ္ဗံ စက္ကဝါဋ္ဌံ ကောဒကမေဝ ဘူတံ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၃။၄၉။ ယော သကလစက္ကဝါဋ္ဌဂဗ္ဘံ ကောဒကီဘူတံ အတ္တနော ဗာဟုဗလေန ဥတ္တရိတ္ဝာ ပါရံ ဂန္တုံ သမတ္ထော ဟောတိ။ အပ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၉။ ဗုဒ္ဓဝံ၊ဋ္ဌ။၁၁၆။ စရိယာ၊ဋ္ဌ။၂၇၅။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၈။ ဥဒကသင်္ဂဟ-လည်းကြည့်။

ကောဒဋ္ဌ (ပု) [ကောဒီ+အတ္ထ] တည်ကြည်ခြင်းအနက်သဘော။ ကေတ္တေ ကောဒဋ္ဌော အဘိညေယျော။ ပဋိသံ။၁၈။ သမာဓိဿ ကောဒဋ္ဌော။ ဒုတိယဇ္ဈာနသ္မိဟိ သမာဓိ ကော ဥဒေတီတိ ကောဒီတိ ဝုစ္စတိ။ ပဋိသံ၊ဋ္ဌ၊၁။၉၂။

ကောဒီ (ပု) [ကေ+ဥ+ဣ+ဏိ(ကွိ)။ ကေ+ဥဒီ] (၁) မြတ်သည်ဖြစ်၍-အဖော်မရှိတစ်ပါးတည်း ဖြစ်၍-ဖြစ်သော၊ မြတ်သည်ဖြစ်၍ သမ္ပယုတ်တရားတို့ကို ထစေ, ကြွစေ, ထောင်စေ, ဖြစ်စေတတ်သောတရား၊ (ပါရာ၊ဂံ၊သစ်၊၂။၁၈၈။) (က) သမာဓိ။ (ခ) ဝီရိယ။ (ဂ) ဈာန်။ (၂) တစ်ယောက်ထီးတည်း ဖြစ်သော၊သူ။ (၃) တည်ကြည်သော စိတ်ရှိသူ။

(၁)(က) ကောဒီနိပက- ကြည့်။ (ခ) ကောဒီဘာဝ (၄) ကြည့်။ (ဂ) ကော-

ဒိဘာဝ (၂) ကြည့်။ (၂) ကောဒိဘာဝါဓိဂတ (၃) ကြည့်။ (၃) ကံ သော သိက္ခံ သမာဒါယ၊ ကောဒိ နိပကော သတော။ သုတ္တနိ။၄၂၆။ ကောဒိ နိပကောတိ ကေဂ္ဂစိတ္တော ပဏ္ဍိတော။ သုတ္တနိ၊ ဋ္ဌ၊၂။၂၈၈။

ကောဒိနာမက (တိ) [ကောဒိ+နာမက] ကောဒိအမည်ရှိသော။ နနု စာယံ သဒ္ဒါ ပဌမဇ္ဈာနေပိ အတ္ထိ၊ အယဉ္စ ကောဒိနာမကော သမာဓိ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၁၈။ အဘိ၊ ဋ္ဌ၊၁။၂၁၄။ ပဋိသံ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၈၁။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။၁၅၂။

ကောဒိနိပက (တိ) [ကောဒိ+နိပက] တည်ကြည်သောစိတ်ရှိ ပညာရှိသော၊သူ။ စျာနာနိ ဥပသမဇ္ဈေ၊ ကောဒိနိပကာ သတာ။ သံ၊ ၁။၅၀။ ကောဒိနိပကာတိ ကေဂ္ဂစိတ္တာ စေဝ ပညာနေပက္ကေန စ သမန္နာဂတာ၊ ... ယေ စျာနာနိ လဘိတ္တာ ကောဒိနိပကာ သတာ ဝိဟရန္တိ။ သံ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၀၁-၂။ ပဋိပက္ခဒူရီဘာဝေန သေဒ္ဓဋ္ဌေန စ ကော ဥဒေတီတိ ကောဒိ၊ ကေဂ္ဂတာ။ တသ္မိ ယောဂတော ကေဂ္ဂစိတ္တာ ဣဓ ကောဒိ။ သံ၊ဋီ၊၁။၁၅၀။

ကောဒိဘာဝ (တိ) [ကောဒိ+ဘာဝ] (၁) သမာဓိကို ပွားစေတတ်သော။ (၂) တစ်ခု တည်းသောအာရုံ၌ တည်ကြည်သော စျာန်စိတ်၏အဖြစ်၊ သမာဓိ။

(၁) စေတသော ကောဒိဘာဝံ ... ဒုတိယံ စျာနံ ဥပသမဇ္ဈ ဝိဟာသိ (ဝိဟရတိ)။ ဝိ၊၁။၅၅။ ဒီ၊၁။၇၀။ ဒီ၊၃။၂၂၀။ သံ၊၁။၄၁၂။ အံ၊၃။၂၁၀။ ကော ဥဒေတီတိ ကောဒိ။ ...အဂ္ဂေါ သေဒ္ဌော ဟုတ္တာ ဥဒေတီတိ အတ္ထော။ ... ကော အသဟာယော ဟုတ္တာတိပိ ဝတ္တုံ ဝဋ္ဋတိ။ အထ ဝါ သမ္မယုတ္တဓမ္မေ ဥဒါယတီတိ ဥဒိ၊ ဥဋ္ဌာပေတီတိ အတ္ထော။ သေဒ္ဓဋ္ဌေန ကော စ သော ဥဒိ စာတိ ကောဒိ၊ သမာဓိဿေတံ အဓိဝစနံ။ ဣတိ ဣမံ ကောဒိဘာဝေတိ ဝနေတီတိ (ဝနုယတီတိ) ဣဒံ ဒုတိယဇ္ဈာနံ ကောဒိဘာဝံ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၁၈။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၁၃-၄။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။၁၅၁။ ပဋိသံ၊ ဋ္ဌ၊၁။၉၂၊၁၈၁။ မဟာနိ၊ဋ္ဌ။ ၁၁၆။

(၂) အယဉ္ဧ နေသံ အဓိပ္ပါယော— ... ကော ဥဒေတီတိ ကောဒိတိ တထာဝိဓသမာဓိယုတ္တံ စျာနစိတ္တမေဝ ဂဟေတွာ ကောဒိဿ ဘာဝေါ ကောဒိဘာဝေါတိ သမာဓိဿ ဂဟဏံ သက္ကာ ဝတ္တုန္တိ။ သာ ရတ္ထာ၊၁။၃၆၇။ ကော ဥဒေတီတိ ကောဒိ၊ ...အဂ္ဂံ သေဋ္ဌံ ဟုတ္တာ ဥဒေတီတိ အတ္ထော။ ကသ္မိံ အာရမ္မဏေ သမာဓာနဝသေန ပဝတ္တစိတ္တသ္သေတံ အဓိဝစနံ။ ကောဒိဿ ဘာဝေါ ကောဒိဘာဝေါ၊ ကေဂ္ဂတာယေတံ အဓိဝစနံ။ အံ၊ဋီ၊၂။၁၉၉။ ကောဒိဘာဝါဓိဂတ၊ ကောဒိဘာဝိတ-တို့ လည်းကြည့်။

ကောဒိဘာဝဂတ (တိ) [ကောဒိဘာဝ+ဂတ] တည်ကြည်သည်၏ အဖြစ်သို့ရောက်သော။ ကောဒိဘာဝိတ-ကြည့်။

ကောဒိဘာဝသဒ္ဒ (ပု) [ကောဒိဘာဝ+သဒ္ဒ]

ကောဒီဘာဝ-သဒ္ဒါ။ တသ္မာ ကောဒီ-ဘာဝသဒ္ဒေါ ဧဝ သမာဓိမှိ ပဝတ္တော။ သာရတ္ထ၊၁။၃၆၇။ (-ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။၁၈၂။)

ကောဒီဘာဝါဓိဂတ (တိ) [ကောဒီဘာဝ+အဓိဂတ] (၁) သမာဓိ-ဖြင့်-ကြောင့်-ရ အပ်သော။ (၂) တည်ကြည်ခြင်းသို့ ရောက်သော။ (၃) တစ်ယောက်တည်းနေသည်၏ အဖြစ်-သို့ ရောက်-ကို ရ-သော၊သူ။

(၁)(၂) အယံ သမာဓိ သန္တော ပဏီ-တော ပဋိပ္ပဿဒ္ဓလဒ္ဓေါ ကောဒီဘာဝါဓိ-ဂတော။ ဒီ၊၃။၂၃၄။ အံ၊၁။၂၅၆။ အံ၊၂။၂၀။ (-နေတ္တိ။၎၄။) ကောဒီဘာဝေန အဓိဂ-တတ္တာ, ကောဒီဘာဝမေဝ ဝါ အဓိဂတ-တ္တာ ကောဒီဘာဝါဓိဂတော။ ဒီ၊၁၃၊။၂၄၅။ အံ၊၁၃၊။၉။ နေတ္တိ၊၁။၁၅၁။ (-ဇာ၊၂။၅၅။ အံ၊၁၊၂။၂၂၈။ ဇာ၊၁။၅။၂၎၀။ နေတ္တိ၊ဝိဘာ။ ၂၃၃။) ကောဒီဘာဝေနာတိ မဂ္ဂသမာဓိ-သဒ္ဓါတေန ကောဒီဘာဝေန။ ကောဒီ-ဘာဝန္တိ သမာဓာနံ။ နေတ္တိ၊ဋီ။၉၁။

(၂) န ကောဒီဘာဝါဓိဂတော(အံ၊ ၁။၂၅၆)တိ န ကေဂ္ဂဘာဝပ္ပတ္တော။ အံ၊၁၊ ၂။၂၂၎။ ကေဂ္ဂဘာဝံ ဂတတ္တာ ကောဒီ-ဘာဝါဓိဂတော။ အံ၊၁၊၂။၂၂၈။ န ကေဂ္ဂ-ဘာဝပ္ပတ္တော န ကေဂ္ဂတံ ပတ္တော။ အံ၊ဋီ၊ ၂။၁၉၉။

(၃) ယေ စ ကာမေ ပဟန္တွာန၊ နိက္ခန္တာ အကုတောဘယာ။ ကောဒီဘာဝါဓိဂတာ။ ဇာ၊၂။၅၅။ ကောဒီဘာဝါဓိဂတာတိ ကောဒီဘာဝံ ကေဝိဟာရိကတံ အဓိဂတာ။ ဇာ၊၁၊၅။၂၎၀။ (ဇာတ်ဋီကာ-၌ "ကောဒီ-ဘာဝဿာတိ ကောဒီဘာဝသင်္ခါတဿ သမာဓိနော အဓိဂတာ သမ္ပတ္တာ"ဟုရှိသည်။)

ကောဒီဘာဝိတ (တိ) [ကောဒီဘာဝ+ဣတ] တည်ကြည်သည်၏အဖြစ်သို့ ရောက်သော။ ပဋိဂီကော သမာဓိမှိ၊ သန္တေ ကောဒီဘာ-ဝိတေ။ ထေရ။၃၃၈။ ကောဒီဘာဝိတေတိ ကောဒီဘာဝဂတေ။ သုစိဏ္ဏေ ဝသီဘာ-ဝပ္ပတ္တေတိ အတ္ထော။ ထေရ၊၁။၂။၃၄၎။

ကောဒီဘာဝူပဂမန (န) [ကောဒီဘာဝ+ဥပဂမန] တည်ကြည်သည်၏အဖြစ်သို့ ရောက်ခြင်း။ သမထဝသေန ဝိပဿနာ-ဝသေန ဝါ ကေဂ္ဂတာယ သတိ စိတ္တဿ အာရမ္မဏေ ကောဒီဘာဝူပဂမနေန ဌိတံ နာမ ဟောတိ။ ဥဒါန၊၁။၂၉၁။

ကောဒီဘူတ (တိ) [ကောဒီ+ဘူတ] (၁) တစ်ယောက်ထီးတည်း ဖြစ်သော၊သူ။ (၂) သမာဓိသို့ရောက်သော၊ ဥပစာရအပ္ပနာ သမာဓိတို့ဖြင့်တည်ကြည်သော၊သူ။ (၃) ဖြစ်သော သမာဓိရှိသော၊သူ။ (၄) ဖြစ်သော ဝိရိယရှိသော၊သူ။

(၁) ကောဒီဘူတော ကရုဏေမိမု-တ္တော။ ဒီ၊၂။၁၉၄။ စရိယာ၊၁။၄၉။ ကော-ဒီဘူတောတိ ကေဝိဘူတော၊ ကော တိဋ္ဌ-န္တော ကော နိသိဒန္တောတိ။ ဝစနတ္ထော ပနေတ္ထ ကော ဥဒေတိ ပဝတ္တတိတိ ဧ-ကောဒိ၊ တာဒိသော ဘူတောတိ ကောဒိ-ဘူတော။ ဒီ၊၁၊၂။၂၅၈။

(၁)(၂) ကောဒိဘူတောတိ ကော ဥဒေတိ ပဝတ္တတီတိ ကောဒိဘူတော၊ ကီဘူတော၊ တေန ကာယဝိဝေကံ ဒ-ဿေတိ။ အထ ဝါ ကော ဥဒေတီတိ ကောဒိ၊ သမာဓိ၊ တံ ဘူတော ပတ္တောတိ ကောဒိဘူတော၊ ဥပစာရပ္ပနာသမာဓိဟိ သမာဟိတောတိ အတ္ထော၊ စရိယာ၊၄။၅၀။ (-သုတ္တနိ၊၄၊၂။၂၉၀။ ဒီ၊ဋီ၊၂။၂၂၈။)

(၂)(၃)(၄) ထေ တုမှေ အာဝုသော ... သမ္ပဇာနာ ကောဒိဘူတာ ဝိပ္ပသန္ဒ-စိတ္တာ သမာဟိတာ ကေဂ္ဂစိတ္တာ။ သံ၊၃။ ၁၂၅-၆။ ကောဒိဘူတာတိ ခဏိက-သမာဓိနာ ကေဂ္ဂဘူတာ။ သမာဟိတာ ကေဂ္ဂစိတ္တာတိ ဥပစာရပ္ပနာဝသေန သမ္မာ ဌပိတစိတ္တာ စ ကေဂ္ဂစိတ္တာ စ။ သံ၊၄၊၃။ ၂၃၄။ ပဋိပက္ခဓမ္မေဟိ အနဘိဘူတတာယ ကော ဥဒေတီတိ ကောဒီတိ လဒ္ဓ-နာမော သမာဓိ ဘူတော ဇာတော တေ-သန္တိ ကောဒိဘူတာ၊ တ္ထေ စ ကော-ဒိဘူတာတိ တေန ဥပစာရဇ္ဈာနာဝဟော ပုဗ္ဗဘာဂိကော သမာဓိ ဝုတ္တော၊ သမာ-ဟိတာတိ တေန ဥပစာရပ္ပနာသမာဓိ၊ ကေဂ္ဂစိတ္တာတိ တေန သုဘာဝိတော ဝသီဘာဝပ္ပတ္တော အပ္ပနာသမာဓိ ဝုတ္တော။ သံ၊ဋီ၊၂။၄၆၉။ ကောဒိဘူတော(ဣတိ ဝုတ်။၂၂၃)တိ ကော သေဋ္ဌော ဟုတ္ဝာ ဥဒေတီတိ ကောဒိ၊ သမာဓိ။ သော ကောဒိ ဘူတော ဇာတော ဥပ္ပန္ဒော တေဿာတိ ကောဒိဘူတော၊ အဂ္ဂိအာ-ဟိတာဒိသဒ္ဒါနံ ဝိယ တ္ထေ ဘူတသဒ္ဒဿ ပရဝစနံ ဒဋ္ဌဗ္ဗံ၊ ကောဒီ ဝါ ဘူတော ပတ္တောတိ ကောဒိဘူတော။ တ္ထေ စ ကောဒီတိ မဂ္ဂသမာဓိ အဓိပ္ပေတော၊ ... အထ ဝါ... ကောဒိဘူတောတိ ကော သေဋ္ဌော အသဟာယော ဟုတ္ဝာ ဥဒေ-တီတိ ကောဒိ၊ စတုကိစ္စသာဓကော သမ္မ-ပ္ပဓာနော။ သော ကောဒိ ဘူတော ဇာတောတိ သဗ္ဗံ ပုရိမသဒိသမေဝ။ ဣတိ ဝုတ်၊၄။၁၆၇။

ကောဒိဝမုန (နဲ) [ကောဒိ+ဝမုန] သမာဓိ ကိုဟွားစေတတ်သော။ ကောဒိဘာဝန္တိ စ ပဒံ ဥဒ္ဓရိတ္ဝာ ကောဒိမှိ ဒဿိတေ ကောဒိဘာဝံ စျာနန္တိ သမာနာဓိကရဏ-နိဒ္ဒေသေနေဝ စျာနဿ ကောဒိဝမုနတာ ဝုတ္တာဝ ဟောတိ။ သာရတ္ထ၊၁။၃၆၇။ (-ဝိ သုဒ္ဓိ၊ဋီ၊၁။၁၈၂။

ကောဒီ (တိ) [ကောဒိ+ဤ] တည်ကြည်ခြင်း သမာဓိ ရှိသော၊သူ။ ကောဒိနိပက-ကြည့်။

ကောပါဟန (ထီ၊ပု) [ကေ+ဥပါဟန] တစ်ခု-တစ်ရံ-တစ်စုံ-သော ဘိနပ်။ ကော-ပါဟနော မယာ ဒိန္ဒော(အပ၊၁။၂၅၇)တိ ကေံ ဥပါဟနယုဂံ မယာ ဒိန္ဒံ။ အပ၊၄၊၂။ ၁၉၀။

ကောဘာသ (ပု) [ကေ+ဩဘာသ] (၁) တစ်ခုသော-တစ်ခဲနက်သော-ဥက်အလင်း။ (တိ)(၂) တစ်ခဲနက်-တစ်ပြိုင်နက်-သော အရောင်အလင်းရှိသော။ (၁) တထာ-ဂတဿ တံ သုတ္ဝာဝ ကောဘာသော

အဟောသိ။ ဓမ္မ၊ဌ၊၁။၂၈၆။ **(တိ)(၂)** သ-
ကလလောကဓာတု ကောဘာသော အ-
ဟောသိ။ မ၊ဌ၊၂။၃၂၀။ အထဿ ဝတ္ထော-
ဘာသေန သကလသရီရံ တရုဏသူရိယော
ဝိယ ကောဘာသံ အဟောသိ။ ဇာ၊ဌ၊
၅။၂၂၃။ (-ဒီ၊ဌ၊၂။၂၄၀။ ဒီ၊ဌ၊၃။၁၄၄။ အံ၊
ဌ၊၂။၁၄၂။ ဒီ၊ဋီ၊၃။၁၄၈။)

ကောဘာသဇာတ (တိ) [ကောဘာသ + ဇာတ] ဖြစ်သော-တစ်ခုတည်း-တခဲနက်-သော အလင်းရှိသော။ သောပိ... ကော-ဘာသဇာတော ဝိယ ဗုဒ္ဓမန္တေ သမ္ပဿ-မာနော။ ဒီ၊ဌ၊၁။၂၂၄။ မ၊ဌ၊၃။၂၅၂။

ကောဘာသဘူတ (တိ) [ကောဘာသ+ ဘူတ] တစ်ခုတည်း-တခဲနက်-သော အလင်း ရှိသည် ဖြစ်၍ ဖြစ်သော။ ဝေံ ဗုဒ္ဓါလော-ကေနေဝ ကောဘာသဘူတေ ဘဂ-ဝတော နိသိန္နောကာသေ ပဒီပကရဏေ ကိစ္စံ နတ္ထိ။ ဥဒါန၊ဌ။၃၂၂။

ကောဝရက (ပု) [ကေ+ဩဝရက] တစ်ခုသော တိုက်ခန်း။ အာဝါသော နာမ သကလာ-ရာမောပိ ပရိဝေဏမ္ပိ ကောဝရကောပိ။ အဘိ၊ဌ၊၁။၄၀၅။ မဟာနိ၊ဌ။၉၅။

ကောဝါဒ (ပု) [ကေ+ဩဝါဒ] တစ်ခုသော -အဆုံးအမ-ဩဝါဒ၊ တစ်ကြိမ်ဆုံးမခြင်း။ ကောဝါဒေနေဝ သမဏသဟဿံ အရ-ဟတ္တေ ပတိဋ္ဌာပေသိ။ အပ၊ဌ၊၂။၂၂၆။

ကွေ (တိ) [ကေ+က။ ကေ+ယ] တစ်ခု-တစ်ပါး-သော။ အာရမ္မဏေန ပစ္စေက-ဗောဓိ ပဋိကွေံ ဗောဓိ သမ္မာသမ္မုဒ္ဓါနန္တရံ ဗောဓိ။ အပ၊ဌ၊၁။၁၄၃။ ကတ္ထစိ ဒုခန္တိ စ ကတ္ထစိ ဒုက္ခန္တိ စ ဝုစ္စတိ၊ ဝေံ ကတ္ထစိ ကေန္တိ, ကတ္ထစိ ကွေန္တိ ဝုစ္စတိ။ ခုဒ္ဒက၊ဌ။ ၆၅။ ပစ္စေကဗုဒ္ဓ-လည်းကြည့်။

ဇေတိ (ကြိ) [ဇေ+အ+တိ] တုန်လှုပ်၏။ အောက်ပုဒ်ကြည့်။

ဇော (ထီ) [ဣဇ+အ+အာ (ဣတ္ထီ ပစ္စည်း။) ဣဇနံ ဇော။ နီတိ၊သုတ္တ။၁၂၄၇။ လာဘာဒိ ပဋိစ္စ ဇေတိ ကမ္ပတီတိ ဇော၊ ဗလဝ-တဏ္ဍာ။ နီတိ၊ဓာ။၄၃။] တုန်လှုပ်တတ်သော တရား။ (တဏ္ဍာ၊ ကိလေသာဘေးရန်)။ ဇော ဘိက္ခဝေ ရောဂေါ။ သံ၊၂။၂၈၉။ (-ဒီ၊၂။၂၂၆။ မဟာနိ။၇၀။) ဇောတိ တဏ္ဍာ။ သာ ဟိ စလနဋ္ဌေန "ဇော"တိ ဝုစ္စတိ။ သံ၊ဌ၊၃။၂၆။ ဇေတိ ဆဋ္ဌာရမ္မဏနိမိတ္တံ ကမ္ပတီတိ ဇော။ တေနာဟ "စလန-ဋ္ဌေနာ"တိ။ သံ၊ဋီ၊၂။ ၂၉၉။ (-ဒီ၊ဌ၊၂။၃၃၀။ ဥဒါန၊ဌ။၁၆၉။ မဟာနိ၊ဌ။၁၉၀။)

ဇောနုဂ (တိ) [ဇော+အနု+ဂမု+ကွိ။ ဇော+အနုဂ] တဏ္ဍာသို့ အစဉ်လိုက်သော။ ဇောနုဂေါ အနေဇဿ၊ နိဗ္ဗုတဿ အနိဗ္ဗုတော။ ဣ တိဝုတ်။၂၅၆။ ဇောနုဂေါတိ ဇောသခါ-တာယ တဏ္ဍာယ ဒါသော ဝိယ ဟုတ္ဓာ တံ အနုဂစ္ဆန္တော။ ဣတိဝုတ်၊ဌ။၂၈၀။ (-သုတ္တနိ။၄၀၂။ မဟာနိ။၇၀။ မဟာနိ၊ဌ။ ၁၉၀။)

ဇောနုဂတ (တိ) [ဇော+အနုဂတ] တဏ္ဍာသို့ အစဉ်လိုက်သော၊ တဏ္ဍာသည် လွှမ်းမိုးနှိပ်

စက်အပ်သော။ ဇောနုဂတာ(မဟာနိ။ရဝ)-တိ ဇောယ အနုဂတာ၊ ဇောသဒ်ါတာယ တဏှာယ အနုဂတာ အဘိဘူတာ။ မဟာနိ၊ဋ္ဌ။၁၉၀။

ဇောနုသဒ္ဒ (တိ) [ဇော+အနုသဒ္ဒ] တဏှာသည်-ဖုံးအုပ်-ဖြန့်လွှမ်း-အပ်သော၊ တဏှာနှင့် တကွ ပြေးသွားတတ်သော။ ဇောနုသဒ္ဒာ (မဟာနိ။ရဝ)တိ တဏှာယ အနုသဒ္ဒာ ပကွန္နာ ဝါ။ မဟာနိ၊ဋ္ဌ။၁၉၀။

ဇောဟေတု (ပု) [ဇော+ဟေတု] တုန်လှုပ်တတ်သော ကိလေသာဘေးရန် ဟူသော အကြောင်း။ (တုန်လှုပ်တတ်သော ကိလေသာဘေးရန်၏ အကြောင်းဖြစ်သော ကြွင်းသောကိလေသာ။) ဇော ဝုစ္စတိ စလ-နကိလေသပရိပန္ထော၊ ဇောဟေတူနံ အဝ-သေသကိလေသာနံ အဘာဝေန အနေ-ဇော။ ဥဒါန၊ဋ္ဌ။၁၁၆၉။ အနေဇ(ခ) လည်းကြည့်။

ဇော (ထိ) [လ္ဂဇ်+ဏျ+အာ(လ္ဂတ္ထိပစ္စည်း)] တုန်လှုပ်ခြင်း။ လ္ဂဇ္ဇနံ ဇောာ။ ကစ္စည်း၊ သုတ္တ။၆၃၈။

ဇွေမ္မ (တိ) [(လ္ဂသ)သေ+တမ္မ] ရှာမှီးအပ်သော။ သဗ္ဗေသံ သုခမေဋ္ဌဗ္ဗံ ခတ္တိယေန ပဇာနတာ။ ဇာ၊ဋ္ဌ။၁၆၆။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၃၅၂။

ဇ္ဈ (ထိ) [လ္ဂသု+တိ။ လ္ဂပို (သံ)] (၁) အလိုရှိခြင်း။ (၂) ရှာမှီးခြင်း။ **(၁)** ယာ ဝေဠုပါ အာမိသဿ ဇ္ဈေ ဂဝေဋ္ဌိ ပရိယေဋ္ဌိ သေနာ ဂဝေသနာ ပရိယေသနာ။ အဘိ၊ ဝိ။၃၆၆။ ဇ္ဈေတိ လ္ဂစ္ဆနာ။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၂။၄၆၆။ **(၂)** အောက်ပုဒ်ကြည့်။

ဇ္ဈေသုဒ္ဓိ (ထိ) [ဇ္ဈေ+သုဒ္ဓိ] (တရားသဖြင့်-တရားနှင့်အညီ-ပစ္စည်းလေးပါးတို့ကို) ရှာမှီးခြင်း၏ စင်ကြယ်ခြင်း။ ဒေသနာ သံဝရော ဇ္ဈေပစ္စဝေက္ခဏာဘေဒတော။ ခုဒ္ဒသိက္ခာ၊ဂါထာ။၄၅၅။ ဓမ္မေန သမေန ပစ္စယာနံ ဇ္ဈေ-ယာ သုဒ္ဓိ ဇ္ဈေသုဒ္ဓိ။ ခုဒ္ဒသိက္ခာ၊ဋီ၊သစ်။၄၃၁။

ဏေ (ပု) [လ္ဂ+ယု။ ဓာန်၊ဋီ။၆၁၈။ ဏေ (သံ)] ကေမည်သော သားကောင်၊ တောင်ဆိတ်၊ တောဆိတ်နက်၊ သမင်(မောဂ်၊သျ၊၁။၄၅၃။ မောဂ်၊သျ၊၂။၁၀၈)။ ဏေ-ပုဒ်ထောင့်ကွင်းကြည့်။ (အမရကောသဘာသာဋီကာ-၌ "ဏေ= မျက်လုံးလှသောသမင်မ" ဟု လာသည်။)

ဏေ(ဏီ)ကုလ (န) [ဏေ+ကုလ] ဏေမြစ်ကမ်း၊ ဏေသားကောင်ပေါသော ဂဂါမြစ်ကမ်း။ ယံ ဏေကုလသ္မိ ဇနံ ဂတိယံ။ သံ၊၁။၁၄၅။ ဇာ၁။၁၆၄။ မ၊ဋ္ဌ၊၂။၃၀၈။ ဏေကုလသ္မိန္တိ ဂဂါတီရေ။ သံ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၉၃။ မ၊ဋ္ဌ၊၂။၃၀၈။ ဏေကုလသ္မိန္တိ ဏေယာ နာမ နဒိယာ ကုလေ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၃။၃၄၁။ ဏေ-ကုလသ္မိန္တိ ဝတ္ထု "ပနိဟတာယ နိစ္စဂဂါယ နာမ"န္တိ ကေစိ။ ဏေမိဂဗဟုလတာယ သော ဂဂါယ တီရပ္ပဒေသော ဏေကုလန္တိ ဝုတ္တ"န္တိ အပရေ။ သံ၊ဋီ၊၁။၂၄၃။ ဏေ-ကုလသ္မိန္တိ ဏေမိဂဗဟုလ္လေန "ဏေကု-လ"န္တိ သဒ် ဂတေ ဂဂါယ တီရပ္ပဒေသေ။ မ၊ဋီ၊၂။၃၁၆။

ကိဇယ် (တိ) [ကေ+ ဇယ်+ဇယ်။ ကိသ ဝိယ အသ ဇယ်တိ ကိဇယ်။ ရူ၊ နှာ။၂၀၆။ နီတိ၊သုတ္တ၊နှာ။၂၀၅။] ကေသား ကောင်၏ သလုံးမြင်းခေါင်းနှင့် တူသော သလုံးမြင်းခေါင်းရှိသော၊သူ။ (ကေသား ကောင်၏ သလုံးမြင်းခေါင်းသည် အရိုး မထင် ဝန်းကျင်ပတ်လုံး သားရံဖုံး၍ လုံး၏ သို့ လုံးဝန်းသောမြင်းခေါင်းရှိတော်မူသော မြတ်စွာဘုရား။ နီတိ။သျ။)

အယဉ္ဇိ ဒေဝ ကုမာရော ကိဇယ်။ ဒီ၊၂။၁၅။ (-မ၊၂။၃၃၇။ သံ၊၁။၁၅။ သုတ္တနိ၊ ၎၊၁။၂၀၄။) ကိဇယ်တိ ကိမိဂသဒိသ-ဇယ် မံသုဿဒေန ပရိပုဏ္ဏဇယ်။ ဒီ၊ ၎၊၂။၃၈။ မ၊၎၊၃။၂၅၉။ ကိဇယ်နွှိ ကိ-မိဂသ ဝိယ သုဝဋ္ဌိတဇယီ။ သံ၊၎၊၁။၅၂။ ကိမိဂသေဝ ဇယ် အသာတိ ကိဇ-ယ်။ သုတ္တနိ၊၎၊၁။၂၀၄။ (-ဒီ၊ဋီ၊၂။၃၈။)

ကိဇယ်လက္ခဏ (နှ) [ကိဇယ်+ဇယ်+ လက္ခဏ] ကေသားကောင်၏ သလုံးမြင်း ခေါင်းနှင့်တူသော သလုံးမြင်းခေါင်း ဟူ သောအမှတ်လက္ခဏာ၊ ကိဇယ်လက္ခဏာ။ ကိဇယ်လက္ခဏ(ဒီ၊၎၊၃။၁၁၃)နွှိ သဏ္ဌာန-မတ္တေန ကိမိဂဇယ်သဒိသဇယ်လက္ခဏံ။ ဒီ၊ဋီ၊၃။၁၁၂။

ကိဇယ်လက္ခဏကထန (နှ) [ကိဇယ် လက္ခဏ+ကထန] ကိဇယ်လက္ခဏာကို ဆိုကြောင်းစကားရပ်။ ဣမ ကိဇယ်-လက္ခဏကထနေ။ ဒီ၊ဋီ၊၃။၁၁၃။

ကိဇယ် (ထိ) [ကေ+ဇယ်] ကေသားကောင် ၏-သလုံး မြင်းခေါင်း-ခြေသလုံး။ ကိဇယ်-လက္ခဏ-ပုဒ်ထောင့်ကွင်းကြည့်။

ကေ(ကီ)မိဂ (ပု) [ကေ+မိဂ။ ကေယာ ဣတ္ထိ-ယာ ပုတ္တော မိဂေါ ကေမိဂေါ။ ဓာန်၊ဋီ။ ၆၁၈။] ကေမည်သောသားကောင်၊ တောင် ဆိတ်၊ တောဆိတ်နက်။ မိဂစမ္မေ ကေ-မိဂေါ ဝါတမိဂေါ ... ရောဟိတမိဂေါတိ ဇေတသံယေဝ စမ္မာနိ။ ဝိ၊၎၊၃။၃၇၁။ ကေ-မိဂါ တိယောဇနဝေဂါ ဇဝ ဟောန္တိ။ အံ၊ ဋီ၊၁။၂၀၃။

ကေမိဂဗဟုလ (တိ) [ကေမိဂ+ဗဟုလ] ကေ သားကောင်များစွာရှိသော။ ကေ(ကီ)ကုလ-ကြည့်။

ကေမိဂဗာဟုလ္လ (နှ) [ကေမိဂ+ဗာဟုလ္လ] ကေ သားကောင်များစွာရှိသည်၏အဖြစ်။ ကေ-(ကီ)ကုလ-ကြည့်။

ကေ(ကီ)မိဂသဒိသကမ္မကာရဏ (ထီ၊နှ) [ကေ (ကီ)မိဂသဒိသ+ကမ္မကာရဏ] ကေ သား ကောင်နှင့်တူစွာ ညှဉ်းဆဲခြင်း။ ကေယျက (၃) ကြည့်။

ကေ(ကီ)မိဂဇယ်သဒိသဇယ် (တိ) [ကေ (ကီ)မိဂဇယ်သဒိသာ+ဇယ်] ကေ သား ကောင်၏ သလုံးမြင်းခေါင်းနှင့် တူသော သလုံးမြင်းခေါင်း ရှိသော၊သူ။ ကိဇယ်-ကြည့်။

ကေ (ထီ၊ပု) [ဣ+ယု+ဤ (ဣတ္ထီ ပစ္စည်း)။ ဣ ဂတိယံ၊ ယု၊ နဒါဒိ။ အနဒါဒိတ္တေ ကေ။ ဓာန်၊ဋီ။၆၁၈။ ဣ+က+ဤ။ ဝိ၊ပိ၊

ဓာန်။ ဧ+ကီ။ ကေယျ-ကြည့်။ ကေ (သံ)။ ဣက+ကီ၊ ဇာဠိသစ်၊ ကေယျက(၂)ကြည့်။ ရူ၊နှာ။၂၀၆။ နီတိ၊သုတ္တ၊နှာ။၂၀၅-တို့၌ ပုံလိုင်ရှိ၍ အဋ္ဌကထာတို့၌ ဣတ္ထိလိင် ရှိသည်။] (၁) ကေမြစ်။ (၂) ကေမည်သော သားကောင်၊ တောင်ဆိတ်၊ တောဆိတ်နက်၊ တောဆိတ်နက်မ။ **(၁)** ကေ(ကီ)-ကူလ-ကြည့်။ **(၂)** ကေဇယ်၊ ကေ(ကီ)-မိဂ၊ ကေယျ-တို့ကြည့်။

ကေဖဿာ (ထိ) [ယာဒိစ္ဆကနှာမ်] ကေဖဿာ မည်သောနတ်သို့။ ကေဖဿာ သုဖဿာ စ၊ သုဘဒ္ဒါ မုခဝါဒိနီ။ ဝိမာန။၂၂။ ဝိမာန၊ ဋ္ဌ။၈၄။

ကေယျ (တိ) [ဧ+ကေယျ။ ဇာဠိသစ်။ ကေ (ဧကီ)+ကေယျ။ ကေယာ မိဂိယာ, ကေ-ဿ ဝါ အပစ္စံ ကေယျော။ ... ကေဿ, ကေယာ ဝါ စမ္မာဒိကော ကေယျော။ ဓာန်၊ဋီ။၆၁၈။ ကေဿ ဝိကာရော အဝ-ယဝေါ ဝါ ကေယျံ၊ မံသံ။ မောဂ်၊သျ။၂။ ၁၀၈။ ကေဿ အဝယဝေါ ကေယျံ။ နိရုတ္တိ၊နှာ။၃၃၁။ အဲကေယ (သံ)] (၁) ကေသားကောင်၊ တောင်ဆိတ်၊ တောဆိတ်နက်။ (၂) ကေသားကောင်၏ အစိတ်အပိုင်းဖြစ်သော (လည်ပင်း-စသည်)။ (၃) **ကေသားကောင်နှင့်တူစွာ** ညှဉ်းဆဲခြင်း။

(၁) ကေယျာ စ ဝရာဟာ စ၊ ဂကိနော နိကသူကရာ။ ဇာ၊၂။၁၀၉၊၂၈၃။ ဇာဋ္ဌ၊၅။၄၃၃။ ဇာဋ္ဌ၊ရ။၁၆၆။ (-ဇာ၊၂။၂၃၀၊ ၃၄၆။ ဇာဋ္ဌ၊ရ။၄၅၊၃၁၅။) ကေယျာတိ ဝေနာမကာ မိဂဝိသေသာ၊ နွေ့ ဂစ္ဆန္တီတိ ကေယျာ။ ဇာဠိသစ်။ **(တိ)(၂)** အောက်ပုဒ်ကြည့်။ **(၃)** ကေယျကမွကာရက-ထောင့်ကွင်းကြည့်။

ကေယျက (တိ) [ကေ(ကေ)+ကေယျ+က။ အဲ ကေယ (သံ)] (၁) ကေသားကောင်၏ လည်ပင်း။ (၂) ကေသားကောင်ရုပ်။ (၃) ကေသားကောင်နှင့်တူစွာ ညှဉ်းဆဲခြင်း။ (တံတောင်ဆစ်နှစ်ဖက် ဒူး ဆစ်နှစ်ဖက်တို့၌ သံကွင်းတပ်လျက် မြေပေါ်၌ သံစို့လေး ချက် ရိုက်နှက်ပြီး ကေသားကောင်ပမာ မီးရှို့၍ ညှဉ်းဆဲ နှိပ်စက်ခြင်း။ အကျယ်ကို မ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၆၃-၄-ကြည့်။)

(၁) ကေယျကာ လဿံမယေတ္ထ ပက္ခိနော။ **(၂)** ဂိဝါ ကေယျကာ ယထာ။ ဇာ၊၂။၁၄။ ကေယျကာ ယထာတိ ကေ-မိဂဿ ဟိ ဒိယာ စ ဝဋ္ဌာ စ ဂိဝါ သောဘတိ ယထာ၊ ဧဝံ တဝ ဂိဝါ ထော-က် ဒိယာ။ ဇာဋ္ဌ၊၅။၁၆၇။ ဣကတိ ဧဝေန ဂစ္ဆတီတိ ကေါ၊ သောယေဝ မိဂေါ ကေ-မိဂေါ။ ဇာဠိသစ်။ **(၃)** ကေယျကမွိ ကရောန္တိ။ မ၊၁။၁၂၂။ မဟာနိ။၁၂၀။ (-အဲ၊၁။၄၉။) ကေယျကန္တိ ကေယျက-ကမွကာရက် (ကေယျကမွကာရက်)။ မ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၆၃။ အဲ၊ဋ္ဌ၊၂။၂။ သာရတ္ထ၊၂။၂၆၃။ မဟာနိ၊ဋ္ဌ။၂၄၁။ ကေယျကကမွကာရကန္တိ ကေမိဂဿဒိသကမွကာရက်။ မ၊ဒီ၊၂။၄၄။ အဲ၊ဒီ၊၂။၂။

ကေယျကကမွကာရက (ထိ၊နှ) [ကေယျက

+ကမ္မကာရက] ဧကီသားကောင်နှင့်တူစွာ ညှဉ်းဆဲခြင်း။ အထက်ပုဒ် (၃) ကြည့်။

ဧကေယျဇယ် (တိ) [ဧကေယျဇယ်+ဇယ်] ဧကီသားကောင်၏ သလုံးမြင်းခေါင်းနှင့် တူသော သလုံးမြင်းခေါင်းရှိသော၊သူ။ ဧကေ-ယျဇယ်တိ တမာဟု ပုဂ္ဂလံ။ ဒီ၊၃။၁၂၈။

ဧကေယျပသဒါကိဏ္ဏ (တိ) [ဧကေယျပသဒ+အာကိဏ္ဏ] ဧကီသားကောင်, ချေ (သမင်ပြောက်) ဘို့ဖြင့်-ရောပြမ်း-ပြည့်-သော။ ဧကေယျပသဒါကိဏ္ဏ(ဇာ၊၂။၃၄၈)တိ ဧ-ကေယျမိဂေဟိ စ ပသဒမိဂေဟိ စ အာ-ကိဏ္ဏံ။ ဇာ၊၄၊၇။၃၁၈။

ဧကေယျမိဂ (ပု) [ဧကေယျ+မိဂ] ဧကီမည်သော သားကောင်။ အထက်ပုဒ်ကြည့်။

တံဂေါစရ (တိ) [တေ+ဂေါစရ] ဤ(အာဇီဝဋ္ဌမကသီလ) သည်ပင် ကျက်စားရာ အာရုံရှိသော၊သူ။ ("မိမိ၏ ဤအာဇီဝဋ္ဌမကသီလ သည်ပင်လျှင်-မိမိအပေါ်၌ သူတပါး၏ ကျက်စားရာအာရုံ-မိမိအကြောင်းကို သိရှိရန် အာရုံဖြစ်သည်"ဟု ဆိုလိုသည်။) အောက်ပုဒ်ကြည့်။

တံပထ (တိ) [တေ+ပထ] ဤ(အာဇီဝဋ္ဌမကသီလ)သည်ပင် သိကြောင်းလမ်းရှိသော၊သူ။ (မိမိ၏ ဤအာဇီဝဋ္ဌမကသီလသည်ပင်လျှင် မိမိကို သူတပါးတို့က သိဖို့ရန် လမ်းကြောင်း ဖြစ်သည်"ဟု ဆိုလိုသည်။) ယေဝေါဒါတာ စက္ခုသောတဝိညေယျာ ဓမ္မာ၊ သံဝိဇ္ဇန္တိ တေ တထာဂတဿ၊ တံပ-ထောဟမသို့ တံဂေါစရော။ မ၊၁။၃၉၄။ တံပထောဟမသို့ တံဂေါစရောတိ သေ မယှံ ပထော သေ ဂေါစရောတိ အတ္ထော။ တောပါထောတိပိ ပါဌော၊ တဿတ္ထော— မယှံ အာဇီဝဋ္ဌမကသီလံ ပရိသုဒ္ဓံ၊ သွာဟံ တဿ ပရိသုဒ္ဓဘာဝေန ဝိမံသကဿ ဘိက္ခုနော ဉာဏမုခေ တောပါထော၊ ဝေံ အာပါထံ ဂစ္ဆာမီတိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။ မ၊၄၊၂။၂၈၅-၆။ သေ မယှံ ပထောတိ ယွာယံ အာဇီဝဋ္ဌမကသီလသခါတော မယှံ ဩရ-မတ္တကော ဂုဏော၊ သေ အပရစိတ္တဝိဒုနော ဝိမံသကဿ ဘိက္ခုနော မမ ဇာနနပထော ဇာနနမဂ္ဂေါ။ သေ ဂေါစရောတိ သော တ္တေကော ဝေ တဿ မယိ ဂေါစရော၊ န ဣတော ပရံ။ ... တောပါထောတိ တ္တေကာပါထော။ မ၊ဋီ၊၂။၃၀၃။

တံပရမ (နဲ) [တေ+ပရမ] (၁) (ကြိ၊ဝိ) ဤ... မျှ လောက်။ ဤအကျင့်မျှလောက်။ (တိ)(၂) ဤသည်ပင် အမြတ်ဆုံးရှိသော၊ ဤမျှ အတိုင်းအရှည်ရှိသော၊ အလွန်ဆုံး-ဤမျှလောက်-ဤပမာဏ-ရှိသော။ **(၁) (တိ)(၂)** တေပရမ-ကြည့်။

တံပရိယောသာန (တိ) [တေ+ပရိယောသာန] ဤအကျိုးသည်ပင်လျှင် အဆုံးရှိသော။ အထက်ပုဒ်ကြည့်။

တံသာရ (တိ) [တေ+သာရ] ဤအကျိုးသည်ပင်လျှင်အနှစ်ရှိသော။ တေဒတ္ထမိဒံ ဗြာ-ဟ္မဏ ဗြဟ္မစရိယံ၊ တံသာရံ တံပရိ-ယောသာနံ။ ဒီ၊၄၊၁။၁၅၉။ (မူရင်း ဖြစ်သော

မ၊၁။၂၆၅-၌ "တေံ သာရံ တေံ ပရိယော-သာနံ" ဟုဝါကျရှိသည်။) တေဒေဝ ဖလံ သာရံ ယသာတိ တေံသာရံ နိဂ္ဂဟီတာ-ဂမေန။ တထာ တေံပရိယောသာနံ။ သီ၊ ဋီ၊သစ်၊၂။ရ၁။ (ဤဋီကာအလို "တေံသာရံ။ တေံပရိယောသာနံ" တို့ကား သမာသ်ပုဒ် ဖြစ်သည်။)

တေ၁ (တိ) [သဗ္ဗနာမ်ပုဒ်။ တေဒ် (သံ)] (၁) ဤ၊ ဒီ၊ အဲဒီ။ (ဤယောက်ျား၊ ဤမိန်းမ၊ ဤစိတ်၊ ဤအမျိုး၊ ဤအရာဝတ္ထု-စသည်။) ဤ "တေ"သဒ္ဒါသည် အနီး၌ တည်ရှိသော အနက်ဒြပ်ကို ဟောသောပုဒ်ဖြစ်သည်။ (၂) ဤ၊ ထို။ (၃) ထို။

(၁) ဤ၊ ဒီ၊ အဲဒီ။ (ဤယောက်ျား၊ ဤမိန်းမ၊ ဤစိတ်၊ ဤအမျိုး၊ ဤအရာဝတ္ထု-စသည်။) တ တေ ဣမ အမု ကီ ဣစ္စေတေ ပရမ္မုခ သမီပ အစ္စန္တ သမီပ ဒူရ ပုစ္ဆနတ္ထဝစနာ။ ရူ၊နှာ။၁၀၂။ တေသဒ္ဒေါ သမီပဝစနော။ နီတိ၊ပဒ။၃၅၃။ (၂) ဤ၊ ထို။ တေသဒ္ဒေါ ပရမ္မုခေ သမီပဝစနော၊ သမ္မုခေ ဒူရဝစနော။ နိရုတ္တိ၊နှာ။၁၂၁။ (၃) ထို။ အဋ္ဌကထာယံ ပန ဧတေတိ စက္ခုပထံ အတိက္ကမိတ္တာ ဒူရဂတေ သန္ဓာယာဟာ(ဇာ၊ ဋ္ဌ၊၄။၄၁၅)တိ ဝုတ္တံ။ နိရတ္တိ၊နှာ။၁၂၁။

(ဝိနည်းအလိုမူ- ၂-တောင့်ထွာ အပြင်ဘက်ကို "တေ" ဖြင့်လည်းကောင်း၊ ၂-တောင့်ထွာအတွင်းဘက်ကို "ဣမ"ဖြင့်လည်းကောင်း ညွှန်ပြပြောဆိုရသည်။ ဝိ၊ ဋ္ဌ၊၂။၂၂၆။ ကခါ။၁၅၄။)

တေ၂ (တိ) [ဣမ မှ ပြောင်းလာသောပုဒ်] တေရဟိ-ကြည့်။

တေဒဂ္ဂံ (တိ) [တေံ အဂ္ဂံ] (က) ဤသူ (ဤရဟန်း, ဤရဟန်းမိန်းမ, ဤဥပါသကာ, ဤဥပါသိကမ၊ ဤဒါန-စသည်) သည်-အမြတ်ဆုံး-အသာလွန်ဆုံး။ (ဤကား ရှင်တော်မြတ်ဘုရားက မိန့်ကြားတော်မူအပ်သော "ဘွဲ့၊ အရာ၊ ဂုဏ်ပုဒ်"ဖြစ်သည်။) (ခ) ဤအရာသည်-အမြတ်ဆုံး-အသာလွန်ဆုံး။ (ဤကား ပုဂ္ဂိုလ်တစ်ဦးဦးက မိမိထင်မြင်ရာကို ပြောသောစကား ဖြစ်သည်။)

(က) တေဒဂ္ဂံ ဘိက္ခဝေ မမ သာဝ-ကာနံ ဘိက္ခူနံ ဝိနယဓရာနံ ယဒိဒံ ဥပါလိ။ အံ၊၁။၂၅။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၁။ တေဒဂ္ဂံ ဘိက္ခဝေ မမ သာဝိကာနံ ဘိက္ခုနီနံ ယဒိဒံ မဟာပဇာပတိဂေါတမီ။ အံ၊၁။၂၆။ တေ-ဒဂ္ဂဌာန-လည်းကြည့်။ တေဒဂ္ဂံ ဘိက္ခဝေ ဣမေသံ ဒွိန္နံ ဒါနာနံ။ ယဒိဒံ ဓမ္မဒါနံ။ အံ၊၁။၉၀။ ဣတိဝုတ်။၂၆၀။ (ခ) တေဒဂ္ဂံ ဘဂိနိ ပါရိစရိယာနံ ယာမာဒိသံ သီလဝန္တံ ကလျာဏဓမ္မံ ဗြဟ္မစာရီ ဧတေန ဓမ္မေန ပရိစရေယျ။ ဝိ၊၁။၁၉၄။

(ဤ"တေဒဂ္ဂံ" ပုဒ်သည် တစ်ခုတည်းသော သမာသ်ပုဒ် မဟုတ်။ "တေံ အဂ္ဂံ" ဟူသော ဝိဘတျန္တနှစ်ပုဒ် ဖြစ်သည်။ မူရင်းပုဒ်မှာ "တေ အဂ္ဂ" နှစ်ပုဒ်ဖြစ်သည်။ "တေ"ကား သဗ္ဗနာမ်ပုဒ်ဖြစ်၍။ "အဂ္ဂ"ကား ဂုဏနာမ်ပုဒ် ဖြစ်သည်၊ လိင်(၃)ပါး

ရှိသည်။ နပုံလိင် အရာ၌ "တေဒဂံ့" ဟု ပင်မှတ်ရမည်။ "သော အဂ္ဂါ" ဟု ဣတ္ထိလိင်ဖြစ်သင့်ရာ, "သော အဂ္ဂေါ" ဟု ပုံလိင် ဖြစ်သင့်ရာတို့၌ "တေဒဂံ့" သည် လိင်္ဂဝိပလ္လာသ ဖြစ်သည်။ "တံ သော ဘိက္ခူ= ဤရဟန်းကို။ အဂံ့ အဂ္ဂေါတိ= အမြတ်ဆုံးဟူ၍" စသည်ဖြင့် လိင်အား လျော်စွာ ပြောင်းလဲ၍ အနက်ပေးရမည်။ (သီ၊ဋီ၊သစ်၊၁။၅၆။) တနည်းအားဖြင့် "တေဒဂံ့" ကား နပုံလိင် ဖြစ်သည်။ တေ-ဖြင့် ခန္ဓာငါးပါး အပေါင်းကို စွဲယူရသည်။

တေဒဂ္ဂ(အဲ၊၁။၂၅)နှိ့ သော အဂ္ဂေါ၊ လိင်္ဂဝိပလ္လာသေန ဟိ အယံ နိဒ္ဒေသော။ ယဒိဒံ ခန္ဓပဉ္စကန္တိ ဝါ ယောဇေတဗ္ဗံ။ သာရတ္ထ၊၁။၆၀။ ဒီ၊ဋီ၊၁။၂၃။ တေဒဂ္ဂန္တိ သော အဂ္ဂေါ၊ လိင်္ဂဝိပလ္လာသေန ဟိ အယံ နိဒ္ဒေသော။ ယဒိဒန္တိ စ ယော အယံ၊ ယဒိဒံ ခန္ဓပဉ္စကန္တိ ဝါ ယောဇေတဗ္ဗံ။ ဝေဠိသတိ တေဒဂ္ဂန္တိ ယထာရုတလိင်္ဂမေဝ။ သီ၊ဋီ၊သစ်၊၁။ရ၉။ တေဒဂ္ဂ(ဝိ၊၁။၁၉၄။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၃၈)နှိ့ သော အဂ္ဂါ။ သာရတ္ထ၊၂။၃၂၅။ ဝိမတိ၊၁။၂၆ရ။ တေဒဂ္ဂန္တိ ပဒဿ တံ အဂ္ဂန္တိ ပဒစ္ဆေဒေါ၊ သော ပါရိစရိယာ အဂ္ဂါ ဥတ္တမာတိ အတ္ထော၊ ပါရိစရိယသဒ္ဒေန ဟိ တုလျာဓိကရဏတ္တာ တေဒဂ္ဂသဒ္ဒဿ လိင်္ဂ-ဝိပလ္လာသဘာဝေါ ဉာတဗ္ဗော။ ပါတိမောက္ခအနုပဒတ္ထဝဏ္ဏနာ။ တေဒဂ္ဂ(ဣတိဝုတ်။ ၂၆၀)နှိ့ တံ အဂံ့။ ယဒိဒန္တိ ယံ ဣဒံ ဓမ္မဒါနံ ဝုတ္တံ၊ တံ ဣမေသု ဒ္ဝီသု ဒါနေသု အဂံ့ သေဋ္ဌံ ဥတ္တမံ။ ဣတိဝုတ်၊ဋ္ဌ။၂၉၅။

တေဒဂ္ဂန္တိ စ ယဒိဒန္တိ စ လိင်္ဂဝိပလ္လာသ-ဘေဒဝသေန ဝုတ္တံ။ သဲ့ပျင်၊ဋီ။၄၀။

တေဒဂ္ဂ၁ (န) [အနုကရဏဇ နာမ်ပုဒ်။ "တေဒဂံ့ ဘိက္ခဝေ"ဟု ဘုရားရှင်မိန့်ကြား အပ်သော စကားတော်ကို စွဲ၍ဖြစ်သော ကြောင့် "အနုကရဏဇ" နာမ်မည်သည်။]

(၁) တေဒဂ်အရာ၊ တေဒဂ်ရာထူး၊ တေဒဂ်ဘွဲ့။ "တေဒဂ္ဂ"သဒ္ဒါဖြင့်ထား အပ်သော-ဘွဲ့-ရာထူး။ (ဘုရားရှင်က ပေးတော်မူသော ဘွဲ့။) (၂) တေဒဂ္ဂ သုတ်။ (၃) တေဒဂ္ဂ ဝဂ်။ (၄) တေဒဂ် ဖြစ်သော တရား၊ တေဒဂ်။

(၁) ယေဘုယျေန ဘဂဝတာ တေဒဂ္ဂံ အာရောပိတော။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၁။၆။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၁။၅။ တသ္မာ နံ ဣမသ္မိံ ယေဝ ဝတ္ထုသ္မိံ တေဒဂ္ဂေ ဋ္ဌ-ပေသိ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၀၂။ တေဒဂ္ဂန္တိ ပဒံ ဝု-တ္တတ္ထမေဝ။ ... ယဒိဒန္တိ နိပါတော၊ တဿ ထေရံ အဝေက္ခိတ္တာ ယော သောတိ, အဂ္ဂသဒ္ဒံ အဝေက္ခိတ္တာ ယံ တေန္တိ အတ္ထော။ အဲ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၀၆။ တေဒဂံ့ ဘိက္ခဝေတိ ဘဂ-ဝတာ ဝုတ္တဝစနမုပါဒါယ ပဝတ္တတ္တာ "တေ-ဒဂ္ဂ"နှိ့ပဒံ အနုကရဏဇနာမံ နာမ၊ ယထာ "ယေဝါပနက"နှိ့၊ တဗ္ဗသေန ဝုတ္တဋ္ဌာနန္တ-ရမိဓ တေဒဂံ့။ တမာရောပိတေတိ အတ္ထော။ သီ၊ဋီ၊သစ်၊၁။၅၆။ တေဒဂ္ဂဋ္ဌာန၊ တေဒဂ္ဂ-သန္နိက္ကေပ-တို့လည်း ကြည့်။

(၂) သဗ္ဗေသုပိ တေဒဂ္ဂေသူ(အဲ၊ဋ္ဌ၊ ၁။၁၀၆)တိ သဗ္ဗေသုပိ တေဒဂ္ဂသုတ္တေသု, သဗ္ဗေသု ဝါ တေဒဂ္ဂဋ္ဌပနေသု။ အဲ၊ဋီ၊၁။

၁၄၈။ **(၃)** တေဒဂ္ဂေသု ပဌမဝဂ္ဂဿ။ အံ၊ ဋီ၊၁။၁၄၂။ **(၄)** တသ္မာ ထ္ထေ တေဒဂ္ဂံ နာဂတံ။ အံဋ္ဌ၊ ၂။၉။ တေဒဂ္ဂဘာဝ-လည်းကြည့်။

တေဒဂ္ဂ၂ (နာ) [တေဒဂ္ဂ+သုတ္တ] တေဒဂ္ဂ-သုတ်။ အထက်ပုဒ် (၂) ကြည့်။

တေဒဂ္ဂ၃ (နာ) [တေဒဂ္ဂ+ဌပန] တေဒဂ် အရာ၌ ထားခြင်း။ တေဒဂ္ဂ၁ (၂) ကြည့်။

တေဒဂ္ဂဌပန (နာ) [တေဒဂ္ဂ+ဌပန] တေဒဂ် အရာ၌ထားခြင်း။ တေဒဂ္ဂ၁ (၂) ကြည့်။

တေဒဂ္ဂဌပိတ (တိ) [တေဒဂ္ဂ+ဌပိတ] တေဒဂ် အရာ၌ထားအပ်သော၊သူ။ တသ္မိံ တသ္မိံ ဌာနန္တရေ တေဒဂ္ဂဌပိတာနံ ထေရာနံ။ သီ၊ ဋီ၊သစ်၊ ၂။၈၉။

တေဒဂ္ဂဌာန (နာ) [တေဒဂ္ဂ+ဌာန] တေဒဂ် အရာ၊ တေဒဂ်ရာထူး။ ကောစိ ထေရော ကေနစိ ကာရဏေန တေဒဂ္ဂဌာနံ လဘတိ။ အံဋ္ဌ၊၁။၉၃၊ (-၁၀၅။)

တေဒဂ်ဘွဲ့ရ ရဟန္တာမထေရ် (၄၁)ပါး

၁။ အရှင်ကောဏ္ဍည၊
ဝါရင့်ခြင်း၊ ဝါတော်အကြီးဆုံးဖြစ်ခြင်း။

၂။ အရှင်သာရိပုတ္တရာ၊
ပညာကြီးခြင်း။

၃။ အရှင်မဟာမောဂ္ဂလာန်၊
တန်ခိုးဣဒ္ဓိပါဒ်ကြီးခြင်း။

၄။ အရှင်မဟာကဿပ၊
ဓုတင်ဆောင်ခြင်း။

၅။ အရှင်အနုရုဒ္ဓ၊
ဒိဗ္ဗစက္ခုအဘိညာဉ်ရခြင်း။

၆။ အရှင်ဘဒ္ဒိယ၊
အမျိုးမြတ်ခြင်း။

၇။ အရှင်လကုဏ္ဍကဘဒ္ဒိယ၊
အသံသာယာခြင်း။

၈။ အရှင်ပိဏ္ဍောလဘာရဒ္ဝါဇ၊
ရဲတင်းသောစကားကိုဆိုခြင်း။

၉။ အရှင်ပုဏ္ဏ၊
တရားဟောကြားခြင်း=ဓမ္မကထိကအရာ။

၁၀။ အရှင်ကစ္စာန၊
အကျဉ်းကို အကျယ်ဟောခြင်း။

၁၁။ အရှင်စူဠပန္ထက၊
မနောမယအဘိညာဉ်ဖန်ဆင်းခြင်း။

၁၂။ အရှင်မဟာပန္ထက၊
အရူပစျာန်မှထ၍ ရဟန္တာဖြစ်ခြင်း။

၁၃။ အရှင်သုဘူတိ၊
အပြစ်မရှိသောနေခြင်း။
အလှူခံထိုက်ခြင်း။ (၂-ဌာန။)

၁၄။ အရှင်ခဒိရဝနိယရေဝတ၊
တောရဆောက်တည်ခြင်း။

၁၅။ အရှင်ကင်္ခါရေဝတ၊
စျာန်ဝင်စားခြင်း။

၁၆။ အရှင်သောဏကောဋိဝိသ၊
လုံလဝီရိယကြီးခြင်း။

၁၇။ အရှင်သောဏကုဋိကဏ္ဏ၊
အဟောအပြောကောင်းခြင်း။

၁၈။ အရှင်သီဝလိ၊
လာဘ်ပေါခြင်း။

၁၉။ အရှင်ဝင်္ကလိ၊
သဒ္ဓါတရားလွန်ကဲခြင်း။

၂၀။ အရှင်ရာဟုလာ၊
သိက္ခာသုံးပါးကို ကျင့်ဆောင်ခြင်း။

၂၁။ အရှင်ရဋ္ဌပါလ၊
သဒ္ဓါ၍ ရဟန်းပြုခြင်း။

၂၂။ အရှင်ကုဏ္ဍာန၊
စာရေးတံမဲ ပဌမယူခြင်း။
(အကောင်းဆုံးပဌမဆုမဲရခြင်း။)

၂၃။ အရှင်ဝင်္ဂီသ၊
ဖွဲ့ဆိုသီကုံးမှု၌ ဉာဏ်ပဋိဘာန်ရှိခြင်း။

၂၄။ အရှင်ဥပသေန၊
ကြည်ညိုဖွယ်ရာဖြစ်ခြင်း။

၂၅။ အရှင်ဒဗ္ဗ၊
သံဃာတော်များအတွက် နေရာချထားခြင်း။

၂၆။ အရှင်ပိလိန္ဒဝစ္ဆ၊
နတ်တို့ချစ်မြတ်နိုးခြင်း။

၂၇။ အရှင်ဒါဂျစီရိယ၊
လျင်မြန်စွာ ထိုးထွင်းသိခြင်း။

၂၈။ အရှင်ကုမာရကဿပ၊
ဆန်းကြယ်စွာ တရားဟောခြင်း။

၂၉။ အရှင်မဟာကောဋ္ဌိတ၊
ပဋိသမ္ဘိဒါ လေးပါး ရခြင်း။

၃၀။ အရှင်အာနန္ဒာ၊
အကြားအမြင်များခြင်း။ သတိကောင်းခြင်း။
ဉာဏ်ကောင်းခြင်း။ လုံ့လကြီးခြင်း။
အလုပ်အကျွေး အပြုအစု။ (၅-ဌာန။)

၃၁။ အရှင်ဥရုဝေလကဿပ၊
အခြံအရံများခြင်း။

၃၂။ အရှင်ကာဠုဒါယီ၊
ဆွေတော်မျိုးတော်တို့ကိုကြည်ညိုစေခြင်း။

၃၃။ အရှင်ဗာကုလ၊
အနာရောဂါကင်းခြင်း။

၃၄။ အရှင်သောဘိတ၊
ပုဗ္ဗေနိဝါသအဘိညာဉ်အရာ။

၃၅။ အရှင်ဥပါလိ၊
ဝိနည်းဆောင်ခြင်း။

၃၆။ ရှင်နန္ဒက၊
ဘိက္ခုနီတို့အား ဆုံးမခြင်း။

၃၇။ အရှင်နန္ဒ၊
ဣန္ဒြေစောင့်စည်းခြင်း။

၃၈။ အရှင်မဟာကပ္ပိန၊
ရဟန်းများအား ဆုံးမခြင်း။

၃၉။ အရှင်သာဂတ၊
တေဇောဓာတ်သမာပတ်ဝင်စားခြင်း။

၄၀။ အရှင်ရာဓ၊
ဒေသကဘုရားရှင်အား ဒေသနာဉာဏ်
အဆင့်ဆင့် ပွင့်စေခြင်း။

၄၁။ အရှင်မောဃရာဇ၊
ခေါင်းပါးသောသင်္ကန်းကို ဆောင်ခြင်း။

တေဒဂ်ဘွဲ့ရ
ရဟန္တာထေရီ (၁၃)ပါး

၁။ မဟာပဇာပတိဂေါတမီ ထေရီ
ဝါရင့်ခြင်း၊ ဝါတော်အကြီးဆုံးဖြစ်ခြင်း။

၂။ ခေမာ ထေရီ၊
ပညာကြီးခြင်း။

၃။ ဥပ္ပလဝဏ် ထေရီ၊
တန်ခိုးဣဒ္ဓိပါဒ်ကြီးခြင်း။

၄။ ပဋာစာရာ ထေရီ၊
ဝိနည်းဆောင်ခြင်း။

၅။ ဓမ္မဒိန္နာ ထေရီ
တရားဟောကြားခြင်း။

၆။ နန္ဒာ ထေရီ၊
ဈာန်ဝင်စားခြင်း။

၇။ သောဏာ ထေရီ၊
လုံ့လဝီရိယကြီးမားခြင်း။

၈။ ဗကုလာ ထေရီ၊
ဒိဗ္ဗစက္ခုအဘိညာဉ်အရာ။

၉။ ဘဒ္ဒါ ကုဏ္ဍလကေသာ ထေရီ၊
လျင်စွာထိုးထွင်းသိမြင်ခြင်း။

၁၀။ ဘဒ္ဒါ ကာပိလာနီ ထေရီ၊
ပုဗ္ဗေနိဝါသအဘိညာဉ်အရာ။

၁၁။ ဘဒ္ဒါ ကစ္စာနာ၊
ကြီးမြတ်သောအဘိညာဉ်အရာ။

၁၂။ ကိသာဂေါတမီ ထေရီ၊
ခေါင်းပါးသောသင်္ကန်းကို ဆောင်ခြင်း။

၁၃။ သိဂ်ါလကမာတာ ထေရီ၊
သဒ္ဓါ၍ ရဟန်းမိန်းမပြုခြင်း။

တေဒဂ်ဘွဲ့ရ
ဥပါသကာ ဒါယကာ (၁၀)ဦး

၁။ တပုဿ ဘလ္လိက ကုန်သည်ညီနောင်၊
ရှေးဦးစွာ သရဏဂုံ တည်ခြင်း။

၂။ သုဒတ္တ အနာထပိဏ္ဍိက သူကြွယ်၊
အလှူအတန်း၌ မွေ့လျော်ခြင်း

၃။ မစ္ဆိကာသဏ္ဍ ၌နေသော စိတ္တ သူကြွယ်၊
တရားဟောခြင်း။

၄။ ဟတ္ထက အာဠာဝက၊
သင်္ဂဟဝတ္ထုလေးပါးဖြင့် ပရိသတ်ကို
ချီးမြှောက်ခြင်း။

၅။ မဟာနာမ သာကီဝင်မင်း၊
မွန်မွန်မြတ်မြတ် လှူခြင်း။

၆။ ဝေသာလီပြည်သား ဥဂ္ဂ သူကြွယ်၊
နှစ်သက်ဖွယ်ကို လှူခြင်း။

၇။ ဟတ္ထိရွာသား ဥဂ္ဂတ သူကြွယ်၊
သံဃာကို လုပ်ကျွေးခြင်း။

၈။ သူရမ္ဗဋ္ဌ၊
မတုန်မလှုပ် သက်ဝင်ကြည်ညိုခြင်း။

၉။ ဇီဝက ကောမာရဘစ္စ၊
ဘုရားရှင်၌ ပုဂ္ဂိုလ်စွဲ ကြည်ညိုခြင်း။

၁၀။ နကုလပိတု သူကြွယ်၊
ဘုရားရှင်နှင့် အကျွမ်းဝင်ခြင်း။

တေဒဂ်ဘွဲ့ရ
ဥပါသိကာ ဒါယိကာမ (၁၀) ဦး

၁။ သုဇာတာသူဌေးကတော်၊
ရွှေဦးစွာ သရဏဂုံတည်ခြင်း။

၂။ ဝိသာခါ-ကျောင်းအမ၊
အလှူအတန်း၌ မွေ့လျော်ခြင်း။

၃။ ခုဇ္ဇုတ္တရာ ကျွန်မ၊
အကြားအမြင်များခြင်း။

၄။ သာမာဝတီ မိဖုရား၊
မေတ္တာစျာန်ဖြင့် နေလေ့ရှိခြင်း။

၅။ နန္ဒလုလင်၏မယ်တော် ဥတ္တရာ သူဌေးသမီး၊
စျာန်ဝင်စားခြင်း။

၆။ ကောလိယမင်း၏သမီး သုပ္ပဝါသာ၊
မွန်မွန်မြတ်မြတ် လှူခြင်း။

၇။ သုပ္ပိယာ ဥပါသိကာ၊
ဂိလာနကို ပြုစုလုပ်ကျွေးခြင်း။

၈။ ကာတိယာနီ ဥပါသိကာ၊
မတုန်မလှုပ် သက်ဝင်ကြည်ညိုခြင်း။

၉။ နကုလမာတု သူကြွယ်မ၊
ဘုရားရှင်နှင့်အကျွမ်းဝင်ခြင်း။

၁၀။ ကုရရဃရမြို့သူ ကာဠီ ဥပါသိကာ၊
တစ်ဆင့်ကြားဖြင့် ကြည်ညိုခြင်း။

(အကျယ်ကို-အံ၊၁။ ၂၃-၂၈။ အံ၊၆၊၁။ ၉၆-၃၅၂။ မဟာဗုဒ္ဓဝင်၊ ဆဋ္ဌမတွဲ၊ ပထမပိုင်း၊ ဒုတိယပိုင်း-တို့ကြည့်။)

တေဒဂ္ဂဗာနန္တရ (န) [တေဒဂ္ဂ+ဗာနန္တရ] တေဒဂ်ရာထူး၊ တေဒဂ်ဘွဲ့။ သော တေဒဂ္ဂဗာနန္တရသဒ်ါတော အတ္ထော မေ မယာ အနုပ္ပတ္တော။ အပ၊၆၊၁။၃၁၃။

တေဒဂ္ဂပုတ္တ (တိ) [တေဒဂ္ဂ+ပုတ္တ] တေဒဂ်ရာထူးသို့-တေဒဂ်အရာသို့-ရောက်ပြီး-ရပြီး-သော၊သူ။ ဓမ္မကထိကဘာဝေ တေဒဂ္ဂပုတ္တံ သာဝကံ အာမန္တေသိ။ အံ၊၆၊၁။ ၁၅၈။ သရဏဂမနဋ္ဌာနေ တေဒဂ္ဂပုတ္တာယ သုဇာတာယ နာမ သေဋ္ဌိဘရိယာယ။ သီ၊ ဋီ၊သစ်၊၁။၂၃၉။

တေဒဂ္ဂပဒ (န) [တေဒဂ္ဂ+ပဒ] တေဒဂ္ဂ ပုဒ်။ တေဒဂ္ဂပဒဿတ္ထော ဝုတ္တောဝ။ သီ၊ဋီ၊သစ်၊ ၁။၁၄၇။

တေဒဂ္ဂပါဋိ (ထီ) [တေဒဂ္ဂ+ပါဋိ] တေဒဂ္ဂပါဋိတော်။ (တေဒဂ္ဂံ ဘိက္ခဝေ-စသည်ဖြင့် ဟောကြားအပ်သောပါဋိတော်များ။ အံ၊၁။ ၂၃-၂၈။ ၉၀-၉၁။) "တေဒဂ္ဂံ ဘိက္ခဝေ မမ သာဝကာနံ ဘိက္ခူနံ ဓမ္မကထိကာနံ ယဒိဒံ ပုဏ္ဏော မန္တာဏိပုတ္တော"တိ တေဒဂ္ဂပါဋိယံ အာရောပိတော။ ဗုဒ္ဓဝံ၊၆။ရဝ။

တေဒဂ္ဂပါဋိဝဏ္ဏနာ (ထီ) [တေဒဂ္ဂပါဋိ+ဝဏ္ဏနာ] တေဒဂ္ဂပါဋိတော်အဖွင့်။ သဗ္ဗာပိ တေဒဂ္ဂပါဋိဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။ အံ၊၆၊၁။၃၅၂။

တေဒဂ္ဂဘာဝ (ပု) [တေဒဂ္ဂ+ဘာဝ] တေဒဂ်၏ အဖြစ်။ ဣမေသု ဒ္ဝီသု ဗလေသု တေဒဂ္ဂဘာဝေါ ဝုတ္တနယေနေဝ ဝေဒိတဗ္ဗော။ အံ၊၆၊၂။၁၀၊(-၁၁။)

တေဒဂ္ဂဝဂ္ဂဝဏ္ဏနာ (ထီ) [တေဒဂ္ဂဝဂ္ဂ+ဝဏ္ဏနာ] တေဒဂ္ဂဝဂ်၏ အဖွင့်။ တေဒဂ္ဂဝဂ္ဂဝဏ္ဏနာယ အနုတ္တာနုတ္ထဒီပနာ။ အံ၊ဋီ၊၁။၂၁၀။

တေဒဂ္ဂသန္နိက္ကေပ (ပု) [တေဒဂ္ဂ+သန္နိက္ကေပ] တေဒဂ်အရာ၌ ထားခြင်း။ တေဒဂ္ဂသန္နိ-က္ကေပေါ(အံ၊ဋ္ဌ၊၁။၉၇)တိ တေဒဂ္ဂေ ဌပနံ။ အံ၊ဋီ၊၁။၁၄၂။

(တေဒဂ်အရာကို (၁) အဋ္ဌပ္ပတ္တိ၊ (၂) တေဒဂ်အရာကို ရရန် အတိတ်အကြောင်း (အာဂမန) ရှိခြင်း၊ (၃) အဖန်ဖန်မှီဝဲလေ့ကျက်အပ်သော-ဝသီဘော်-အစွမ်းသတ္တိ ရှိခြင်း၊ (၄) ဂုဏ်လွန်ကဲခြင်း-ဟူသော အကြောင်း လေးပါးတို့တွင် အကြောင်းတစ်ပါးကြောင့်ဖြစ်စေ၊ နှစ်ပါး, သုံးပါး, လေးပါးလုံးကြောင့်ဖြစ်စေရရှိသည်။ အရှင် သာရိပုတ္တရာ, အရှင်မဟာမောဂ္ဂလာန်, အရှင်မဟာကဿပတို့သည်ထိုအကြောင်း လေးပါးတို့ကြောင့် တေဒဂ်အရာကိုရရှိကြသည်။

ထိုအကြောင်းလေးပါးတို့ကြောင့် အရှင်သာရိပုတ္တရာ တေဒဂ်ရာထူး ရရှိခြင်းကို ဖော်ပြပါမည်။ တာဝတိံသာနတ်ပြည်၌ ဝါတွင်းသုံးလပတ်လုံး အဘိဓမ္မာ ဒေသနာကို ဟောတော်မူ၍ ဝါကျွတ်သောကာလ ထိုနတ်ပြည်မှ ဆင်းသက်လာသော မြတ်စွာဘုရားသည် အရှင်သာရိပုတ္တရာ၏ ပညာအစွမ်း ထင်ရှားစေခြင်းငှါ ပုထုဇဉ်တို့ ဖြေနိုင်စွမ်းရှိသော ပုစ္ဆာမှစ၍ အဆင့်ဆင့် မေးမြန်းတော်မူသောအားဖြင့် အရှင်သာရိပုတ္တရာ၏ ပညာအစွမ်းကို ထင်ရှား ပေါ်လွင်စေသည်၊ ဘုရားရှင်၏ ကျော်စောသံ ပျံ့နှံ့သော အရပ်ဌာနတိုင်အောင် အရှင်သာရိပုတ္တရာ၏ ကျော်စောသံလည်း ပျံ့နှံ့တော်မူသည်၊ ဤအဋ္ဌပ္ပတ္တိကြောင့် အရှင်သာရိပုတ္တရာသည် မဟာပညာအရာ၌ တေဒဂ် ရာထူးကို ရတော်မူသည်။

အရှင်သာရိပုတ္တရာသည် ရှေးအတိတ်ကာလ၌လည်း ဘဝငါးရာပတ်လုံး ရသေ့ရဟန်းဝတ်၍ ပညာကြီးသူ ဖြစ်တော်မူသည်၊ ဤသို့သော ကြီးမြတ်သောပညာရှိတော်မူသော အကြောင်းကြောင့်လည်း မဟာပညာအရာ၌ တေဒဂ် ရတော်မူသည်။

အရှင်သာရိပုတ္တရာသည် ပရိသတ်လေးပါးအလယ်၌ တရားဟောတော်မူသည်ရှိသော် သစ္စာလေးပါးကို မလွတ်မူ၍သာလျှင် ဟောတော်မူသည်၊ ဤသို့ အဖန်ဖန် မှီဝဲလေ့ကျက်အပ်သော ဝသီဘော် ရှိတော်မူသောကြောင့်လည်း မဟာပညာအရာ၌ တေဒဂ် ရတော်မူသည်။

ဘုရားရှင်၏ တပည့်သာဝကတို့တွင် အရှင်သာရိပုတ္တရာနှင့်တူသော ကြီးမြတ်သောပညာရှိသူ မရှိပါ၊ ဤသို့ လွန်ကဲသော ဂုဏ်တော်ကြောင့်လည်း မဟာပညာ အရာ၌ တေဒဂ် ရတော်မူသည်။ အကျယ်ကို အံ၊ဋ္ဌ၊၁။၉၇-၁၀၅-ကြည့်။

တေဒဂ္ဂသုတ္တ (န) [တေဒဂ္ဂ+သုတ္တ] တေဒဂ္ဂသုတ်။ တေဒဂ္ဂ[၁] (၂) ကြည့်။

တေဒဂ္ဂသုတ္တပဒ (န) [တေဒဂ္ဂသုတ္တ+ပဒ]

တေဒဂ္ဂသုတ်-ပုဒ်-ပါဋ္ဌိတော်။ ဝိသေသ-တော ပန အဂ်ုတ္တရာဂမေ တေဒဂ္ဂသုတ္တ-ပဒါနိ။ သီ၊ဋ္ဌီ၊သစ်၊၂။၈၉။

တေဒတ္ထ (ပု) [တေ+အတ္ထ။ နီတိ၊ပဒ။၃၆၇။] (၁) ဤအနက်၊ ဤအဓိပ္ပါယ်၊ ထိုအနက်၊ ထိုအဓိပ္ပါယ်။ (တိ)(၂)(က) ဤ(ထို) ... အကျိုး၊ ဤ(ထို)...၏အကျိုး၊ ဤ(ထို)...အား-အကျိုးဖြစ်-အကျိုးကိုပြုတတ်-သော။ (ခ) ဤ (ထို) ...အကျိုးရှိသော၊ ဤ(ထို) (အနုပါဒိသေသပရိနိဗ္ဗာန်, အရဟတ္တဖိုလ်)-ဟူသော-သည်ပင်လျှင်-အကျိုးရှိသော။

(၁) တေဒတ္ထပရိဒီပကမေဝါ(ဒီ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၂၆)တိ ယော "ပါဏာတိပါတော ခေါ"-တိအာဒိနာ ဝုတ္တော၊ တေသ အတ္ထသ ပရိဒီပကမေဝ။ ဒီ၊ဋ္ဌီ၊၃။၁၂၉။

(တိ)(၂)(က) သရာဂါယ စေတေ-ဿသီတိ သဟ ရာဂေန ဝတ္တမာနာယ မေထုနဓမ္မာယ စေတေဿသိ ပကပ္ပေ-ဿသိ၊ တေဒတ္ထံ ဝါယမိဿသီတိ အတ္ထော။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၈၃။ တေဒတ္ထဉ္ဍိ ဘဂဝါ မယ္ဟံ တိဏိ ဂါဝုတာနိ ပစ္စုဂမနံ အကာသိ။ သီ၊ဋ္ဌီ၊သစ်၊၁။၄၂။ ဘဂဝတာ ဟိ ... တေဒတ္ထာယ ဓမ္မော ဒေသိတော။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၈၃။ တေ-ဒတ္ထာယာတိ တေသ ဝိရဇ္ဇနသ အ-တ္ထာယ။ ပါရာ၊ယော။၁၂၀။ န တေဒတ္ထာယ ပဋိဝိဒ္ဓါ။ သံ၊ဋ္ဌ၊၁၊၁၇။

(ခ) တေဒတ္ထာ ကထာ၊ တေဒတ္ထာ မန္တနာ၊ တေဒတ္ထာ ဥပနိသာ၊ တေဒတ္ထံ သောတာဝဓာနံ၊ ယဒိဒံ အနုပါဒါ စိတ္တသ ဝိမောက္ခော။ ဝိ၊၅။၂၈၉။ အံ၊၁။၁၉၉။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၁။၇၈။ တေဒတ္ထာ ဘိက္ခဝေ ကထာတိ ဘိက္ခဝေ ယာ သော ကထာသမ္ပယောဂေန ကထာ ဒသိတာ၊ သာ တေဒတ္ထာ၊ အယံ တဿာ ကထာယ ဘူမိ ပတိဋ္ဌာ၊ ဣဒံ ဝတ္ထု ယဒိဒံ အနုပါဒါစိတ္တသ ဝိမော-က္ခောတိ ဝေံ သဗ္ဗပဒေသု ယောဇနာ ဝေ-ဒိတဗ္ဗာ၊ ... တေဒတ္ထံ သောတာဝဓာနန္တိ တဿာ ဥပနိသာယ သောတာဝဓာနံ၊ တမ္ပိ တေဒတ္ထမေဝ။ အံ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၈၇။ တေဒတ္ထာ ကထာတိ အယံ ဝိနယကထာ နာမ ဧ-တဒတ္ထာ၊ ...သောပိ တေဒတ္ထာယ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၄။၂၀၈။ တေဒတ္ထာယ တေသ ဝိဂမ-ဿတ္ထာယ ဝေ။ ဝိမတိ၊၂။၃၀၁။ တေဒတ္ထာ ကထာတိ အယံ ဝိနယကထာ နာမ တေဒတ္ထာယ၊ အနုပါဒါပရိနိဗ္ဗာနတ္ထာယာတိ အတ္ထော။ သာရတ္ထ၊၁။၁၉၃။ (-ဝိမတိ၊၁။၃၈။) တေံ အနုပါဒါပရိနိဗ္ဗာနံ အတ္ထော ပယောဇနံ တိဿာတိ တေဒတ္ထာ။ ပါရာ၊ယော။၅၄။ (-ပါစိတ်၊ယော။၆၀၉။) တေ-ဒတ္ထမိဒံ ဘိက္ခဝေ ဗြဟ္ဟစရိယံ။ မ၊၁။၂၅၇။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၅၉။ အယမတ္ထော တေဿာတိ တေဒတ္ထံ၊ အရဟတ္တဖလတ္ထံ ဣဒံ ဗြဟ္ဟ-စရိယံ၊ အယံ တေသ အတ္ထောတိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။ မ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၃၅။ တေဒေဝ ဖလံ အတ္ထော ယဿာတိ တေဒတ္ထံ။ သီ၊ဋ္ဌီ၊သစ်၊၂။၇၁။ အယမတ္ထော ပယောဇနံ တေ-ဿာတိ တေဒတ္ထံ၊ သာသနဗြဟ္ဟစရိယံ။ မ၊ဋ္ဌီ၊၂။၁၇၈။

ဤပုဒ်ကို နိတိ၊သုတ္တ။၁၄၄-၌ "တေဿ သဒ္ဒဿ ပဒဿ ဝါ အတ္ထော တေဒတ္ထော၊ ... တေံ အတ္ထောတိ ဆေဒေါ"ဟု ပြဆိုသည်။ "ဤ-ပုဒ်-သဒ္ဒါ-ဂါထာ-၏ အနက်" ဟု ပြန်ဆိုရမည်။ နိဂုတ္တိ၊နှာ။၂၄၈-၌ "ဒေသော အတ္ထော ယဿ ဝိနယဿာတိ တေဒတ္ထော၊ ဝိနယော။ တေဒတ္ထာ၊ ဝိနယ-ကထာ၊ တေဒတ္ထံ၊ သောတာဝဓာနံ" စသည်ဖြင့်ဆိုသည်။ "ဤသို့ရှုအပ်သော-အကျိုး-အနက်-ရှိသော" ဟု ပြန်ဆိုရမည်။ ရူ၊နှာ။၁၉၅-စတုတ္ထီတပ္ပုရိသ်သမာသ်ကို ပြသောနေရာ ၌ "ဘိက္ခုသံဃဿတ္ထာယ ဝိဟာရော ဘိက္ခုသံဃတ္ထော၊ ဝိဟာရော။ ဘိက္ခုသံဃတ္ထာ ယာဂု။ ဘိက္ခုသံဃတ္ထံ စီဝရံ။ ... တေဒတ္ထော ဝါယာမော၊ တေ-ဒတ္ထာ ကထာ၊ တေဒတ္ထံ သောတာဝဓာနံ" စသည်ဖြင့်ဆိုသည်။ ယင်းအလို "တေဒတ္ထ = ထို ... အား အကျိုးစီးပွားကို ပြုခြင်းငှါဖြစ်သော၊ ထို ... အား-အကျိုးပြုခြင်းငှါဖြစ်သော-အကျိုးပြုတတ်သော၊ ထို ... အလိုငှါအကျိုး-ဖြစ်-များ-သော"ဟု ပြန်ဆိုရမည်။ ရူ၊ဋီ၊နှာ။၁၄၉-၌ "အတ္ထ သဒ္ဒါနှင့် နိစ္စသမာသ်ဖြစ်သောကြောင့် အတ္ထာယ-ဟူသော ပုဒ်တပါးနှင့် ဝိဂ္ဂဟပြုရသည်" ဟုဆိုသည်။ ဘာသာဋီကာ၌ "တေဿ ဣဒံ တေဒတ္ထံ"စသည်ဖြင့်ဝိဂ္ဂဟပြုသည်။ မောဂ်၊ ၃။၁၀-၌ တေဒတ္ထ-စသည်ကို ဗဟုဗ္ဗီဟိ သမာသ်ပုဒ်ဟု ဆိုသည်။ နိတိ၊သုတ္တ။ ၂၆၄-လာ ပုံစံကို "ကထာ=ဝိနည်း၊စကား၊သည်၊ တေဒတ္ထာ=ထိုအနုပါဒါပရိနိဗ္ဗာန်အကျိုး၊ရှိ၏"ဟုအုပ်ကျောင်းဆရာတော်ဦးဗုဒ္ဓ အနက်ပေးသည်။

တေဒတ္ထပရိဒီပက (ပုံန) [တေဒတ္ထ+ပရိဒီပက] ဤအနက်-ဤအဓိပ္ပါယ်-ကို ပြတတ်သော။ တေဒတ္ထ (၂) ကြည့်။

တေဒန္တ (တိ) [တေ+အန္တ] ဤ(ဝိပဿနာ၏ ဘေးရန်ကို ခွါခြင်း)လျှင် အဆုံးရှိသော။ တေဒန္တတ္တာ ပဋိပဒါယ။ မူလဋီ၊၁။၁၁၂။ (-အနုဋီ၊၁။၁၁၉။ သံ၊ဋီ၊၁။၂၂၄။) တေဒန္တ-တ္တာတိ ဝိပဿနောပက္ကိလေသဝိက္ခမ္ဘန-အန္တတ္တာ။ မဓု၊၁။၂၀၃။

တေဒန္တိက (တိ) [တေ+အန္တ+ဣက] ဤ(အရဟတ္တဖိုလ်)လျှင် အဆုံးရှိသော။ (ဤအရဟတ္တဖိုလ်ရရှိလျှင်ကုန်ဆုံးသွားသော။) သဗ္ဗေ သောကာ သမုစ္ဆိန္နာ၊ ပဟီနာ တေ-ဒန္တိကာ။ ထေရီ။၃၈၅။ တေဒန္တိကာတိ တေံ ဣဒါနိ မယာ အဓိဂတံ အရဟတ္တံ အန္တော ပရိယောသာနံ ဧတေသန္တိ တေဒန္တိကာ၊ သောကာ။ နာ ဒါနိ တေသံ သမ္ဘဝေါ အတ္ထီတိ အတ္ထော။ ထေရီ၊ဋ္ဌ။၁၃၀။ (-သံ၊ ၁။၁၃၁။သံ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၈၅-ဖ။)

တေံပရမ၊ တေပရမ၊ တေပွရမ (နာ) [တေ+ပရမ] (၁) (ကြိ၊ဝိ) ဤ... မျှလောက်၊ ဤအကျင့်မျှလောက်။ (တိ)(၂) ဤသည်ပင် အမြတ်ဆုံးရှိသော၊ ဤမျှလောက် လွန်သော အတိုင်းအဂျည်ရှိသော၊ အလွန်ဆုံး-ဤမျှလောက်-ဤပမာဏ-ရှိသော။ (ဤမျှ အတိုင်းအဂျည်ရှိသော ပမာဏဖြစ်သော။ သမ္မော၊ယော။)

(၁) တေပိ ဘဂဝန္တော တေံပရမံယေဝ သမ္မာ ဘိက္ခုသံဃံ ပဋိပါဒေသုံ။ မ၊၂။၁။ တေပရမံယေဝါတိ ဝေံ သမ္မာ ပဋိပါဒိတော ဧသော ဘိက္ခုသံဃော တဿာပိ ဘိက္ခုသံဃဿ ပရမောတိ တေပရမော၊ တံ တေပရမံ။ မ၊ဋ္ဌ၊၃။၂။ သော ပဋိပဒါ ပရမာတိ တေပရမံ၊ ဘာဝနပုံသကနိဒ္ဒေသောယံ ယထာ "ဝိသမံ စန္ဒိမသူရိယာ ပရိဝတ္တန္တီ"တိ။ မ၊ဋီ၊၃။၂။

(တိ)(၂) တေံပရမံ သန္တံ သုခံ သောမနဿံ ပဋိသံဝေဒေန္တိ။ သံ၊၂။၄၂၄။ တ္တေကန္တိ တေံပရမံ၊ န ဣတော ဘိယျောတိ အတ္ထော။ ကခ်၊ဋီ၊သစ်။၄၄၉။ ပဋ္ဌေဝါတိ ဝေကာရေန ကမ္မဒေါသာနံ တေံပရမတံ ဒဿေတိ။ ဝိ၊ဝိနိစ္ဆယ၊ဋီ၊၂။၃၄၃။ တေသမ္ပိ ဘဂဝန္တာနံ တေံပရမာယေဝ ဒေဝတာ သန္ဒိပတိတာ အဟေသုံ။ ဒီ၊၂။၂၀၄။ တတ္ထ တေပရမာတိ တေံ ပရမံ ပမာဏံ ဧတေသန္တိ တေပရမာ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၇၄။ တဒါပိ တေပရမောယေဝ ကာလော အဟောသိ။ မ၊၁။၁၁၃။ တေပရမောတိ တေံ ပမာဏံ ပရမံ အဿာတိ တေပရမော၊ ... ယံ တေရဟိ ကာလဿ ပမာဏံ၊ တ္တေကောဝ ဟောတီတိ အတ္ထော။ မ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၅၄။ (-အဘိ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၉၊၈၁။) သဗ္ဗသခ်တသဘာဂေကသင်္ဂဟတော အတ္တတ္တနိယဂ္ဂါဟဝတ္ထုဿ တေပ္ပရမတော အညေသဉ္စ တဒဝရောဓတော။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၉၊ (-၈၁။ ပဋိသံ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၈၃။ သုတ္တနိ၊ဋ္ဌ၊၂။၉၂။ အံ၊ဋီ၊၁။၁၅၉။ မူလဋီ၊၂။၂၅။) တေပ္ပရမတောတိ တ္တေကပ္ပမာဏဘူတတော၊ တ္တေကော ပရမော ပမာဏော တေပ္ပရမော။ သမ္မော၊ယော။၂၀။ ပရိညာဒီနိ တေပ္ပရမာယေဝါ (မူလဋီ၊၂။၅၄)တိ ဣတော ပရံ နေယျံ နတ္ထီတိ ဒဿေတိ။ အနုဋီ၊၂။၆၃။

တေပရိမာဏ (နာ) [တေ+ပရိမာဏ] (၁) ဤမျှ အတိုင်းအရှည်၊ ဤမျှလောက်သော အတိုင်းအရှည်။ (တိ)(၂) ဤမျှအတိုင်း အရှည်-ဤမျှလောက်အတိုင်းအရှည်-ရှိသော။ (၁) အောက်ပုဒ်ထောင့်ကွင်းကြည့်။ (တိ)(၂) ဘဂဝါ သီလက္ခန္ဓေ သီလက္ခန္ဓဟေတု တ္တေကော တေပရိမာဏော။ နေတ္တိ၊ဝိ။ ၃၃၁။ (-နေတ္တိ၊ဋ္ဌ။၂၅၈။)

တေပရိမာဏဝန္တု (တိ) [တေပရိမာဏ+ဝန္တု] ဤမျှအတိုင်းအရှည်ရှိသော။ တေပရိမာဏဝတာ သဒ္ဒတ္ထက္ကမေနာတိ အတ္ထော။ သီ၊ဋီ၊သစ်၊၁။၁၀၉။ တေပရိမာဏဝန္တေန ဝါ ဝစနက္ကမေန။ သီ၊ဋီ၊သစ်၊၂။၁၆၃။ တ္တောဝတာ-လည်းကြည့်။

တေပ္ပမာဏ (တိ) [တေ+ပမာဏ] ဤမျှ အတိုင်းအရှည်ရှိသော။ အဟမ္ပိ ညဏေန ဝါ ဣဒ္ဓိယာ ဝါ တေပ္ပမာဏော ဟောမိ။ အံ၊ဋ္ဌ၊၂။၅၈။ (-သံ၊ဋီ၊၂။၁၂၇။)

တေပ္ပရမ (တိ) [တေ+ပရမ] ဤမျှလောက် လွန်သောအတိုင်း အရှည်ရှိသော၊ အလွန်ဆုံးဤမျှလောက်ရှိသော။ တေပရမ-ကြည့်။

တေဗ္ဗ (တိ) [ဣ+တဗ္ဗ] ရောက်အပ်-သိအပ်သော။ အဘိမုခဘာဝေန သမ္မာ တေဗ္ဗော

အဘိသမေတတ္ထော အဓိဂန္ဆတ္ထောတိ ... အ-ဘိသမယော။ အနုဋီ၊၁။ဖရ။

တရုတိ (ဗျ) [လ္ဟမ+ရဟိ။ လ္ဟမသ္မိ ကာလေ တရုဟိ။ ရူ။၂၈၀။ တေဟိ (သံ)] ဤယခု အခါ၌။ တရုဟိပီ(မ၊၃။၁၄၇)တိ လ္ဟဒါနိပိ။ မ၊၌၄။၁၉၇။ တရုဟိ(ဥဒါန။၉၉)တိ လ္ဟဒါနိ ပဗ္ဗဇိတကာလတော ပဋ္ဌာယ။ ဥဒါန၊ ၌။၁၄၅။

တဝေ (ဗျ) [လ္ဟ+တဝေ] ရောက်ခြင်းငှါ။ နာ-သက္ခိ ပါရမေတဝေ(ထေရီ။၄၁၂)တိ တ-ဿေဝ ပလိပဿ ပါရဘူတံ နိဗ္ဗာနံ တေံ ဂန္ဆံ နာ အသက္ခိ နာ အဘိသမ္ဘုနိ။ ထေရီ၊ ၌။၂၃၃။

တောဒိသ (တိ) [တေ+ဒုသ+ကို။ ကစ္စည်း၊ နာသ။ဖ၄၂။ နိတိ၊သုတ္တ။၁၂၉။ တေ+ဒိသ +ကို။ ရူ။၅၈၈။ တေ+ဒိသ+က။ မောဂ်၊၅။ ၄၃။ ထိ-၌ တောဒိသိ။ (တောဒဒ၈ (သံ)] ဤကဲ့သို့ရှိအပ်သော၊ ဤသို့သဘောရှိသော၊ သူ။ တောဒိသော အယံ ရာဇာ(ဇာ၊၁။ ၃၆)တိ ... ဝေရူပေါ။ ဇာ၊၌၊၂။၄။ တော-ဒိသော (ဝိမာန။၁)တိ ဒေဒိသော၊ တရုဟိ ယထာဒိဿမာနောတိ အတ္ထော။ ဝိမာန၊ ၌။၁၄။ (-ခုဒ္ဒက။၄။ သုတ္တနိ။၃၁၉။ ပေတ။ ၁၃၃၊၁၀၄။ ထေရ။၂၅၉။ ထေရီ။၄၁၈။ ဇာ၊ ၁။၁၉၈။ ခုဒ္ဒက၊၌။၁၃၀။ သုတ္တနိ၊၌၊၂။၃၅။ ပေတ၊၌။၄၂၊၁၈၃။ ထေရ၊၌၊၁။၄၁၆။ ထေ ရီ၊၌။၂၅၁။ ဇာ၊၌၊၃။၅၀၇-၈။ ပညာယ ဝါ လ္ဟဒ္ဓိယာ ဝါ တောဒိသီ ဟောမိ။ အံ၊၌၊၂။ ၅၈။ (-သံ၊၌၊၂။၂၉၆။ နေတ္တိ၊၌။၉။)

တောဒိသိကာ (ထိ) [တောဒိသ+လ္ဟက+အာ (လ္ဟတ္ထိပစ္စည်း)] ဤကဲ့သို့ရှိအပ်သော၊ ဤသို့သဘောရှိသော။ တောဒိသိကာယ ရတ္တိယာ။ သံ၊၁။၂၀၃။ ဓမ္မ၊၌၊၂။၂၈၇။ ထေ ရ၊၌၊၁။၁၄၈။

တောဒိသိယ (တိ) [တောဒိသ+လ္ဟယ] ဤကဲ့သို့ရှိအပ်သော၊ ဤသို့သဘောရှိသော။ တောဒိသိယာသု ဟိ အာပဒါသု။ ဇာ၊၂။ ၃၀၅။ တောဒိသိယာသူတိ ဝေရူပါသု အာပဒါသု။ ဇာ၊၌၊၇။၂၂၇။

တောဒိသီ (ထိ) [တေ+ဒုသ+ကို+ဤ (လ္ဟတ္ထိ ပစ္စည်း။) တ+ဒိသ+ကို+ဤ (လ္ဟတ္ထိပစ္စည်း။) တေ+ဒိသ+က+ဤ (လ္ဟတ္ထိပစ္စည်း။)] ဤကဲ့သို့ ရှိအပ်သော၊ ဤသို့သဘောရှိသော၊ သူ။ တောဒိသ-ကြည့်။

တောပရမတာ (ထိ) [(တေ+ပရမ=) တော ပရမ+တာ] ဤ(တရား)သည် သာလျှင် အလွန်အမြတ်(လွန်သောအပိုင်းအခြား)ရှိ သည်၏အဖြစ်။ ဧဝံ တ္ထောဝတာ တော-ပရမတာ ဒဋ္ဌဗ္ဗာ။ နေတ္တိ၊ဝိ။၅၁။ (-နေတ္တိ၊ ၌။၃၇။)

တောပါထ (တိ) [တေ+အာပါထ] (ဤ (အာဇီဝဋ္ဌမကသီလ)သည်ပင်-ထင်ခြင်း-ထင်လာသောအာရုံ-ရှိသော၊ ဤ၌ ဤမျှ သည်ပင်-ဤမျှလောက်-ထင်လာသော အာရုံရှိသော၊သူ။ တေံပထ-ကြည့်။

တောဝပရမ (တိ) [တေ+ဝေ+ပရမ။ ဝေသော ဝေ ပရမော တေဿာတိ တောဝပရမော။

နီတိ၊သုတ္တ။နှာ။၂၁၁။ နီတိ၊ပဒ။နှာ။၃၆။] ဤ(သူ-တရား)သည်သာလျှင် အလွန်အမြတ်(လွန်သောအပိုင်းအခြား)-ဖြစ်-ရှိ-သော၊သူ။ (ဤထက် သာလွန်သောတရား, လွန်မြတ်သောသူ မရှိ-ဟု ဆိုလိုသည်။) ယောပိ ပါရင်္ဂတော ဘိက္ခု၊ တောဝပရမော သိယာ။ သံ၊၁။၃၁။ မ၊၃။၃၀၆။ နေတ္တိ။၁၂၈။ မ၊ဋီ၊၃။၄၁၉။ ယော ကောစိ နိဗ္ဗာနံ ပတ္တော ဘိက္ခု၊ သော တောဝပရမော သိယာ၊ နထေရေန ဥတ္တရိတရော နာမ အတ္ထီတိ ဝဒတိ။ မ၊ဋ္ဌ၊၄။၂၃၂။ (-နေတ္တိ၊ဋ္ဌ။၂၃၉။ နေတ္တိ၊ဝိ။၃၀၃။) ကဋ္ဌုကာ ဝေဒနာ ဝေဒယီသု၊ တောဝပရမံ နယိတော ဘိယျော။ မ၊၁။၃၁၃။ တောဝပရမန္တိ တာသမ္ပိ ဝေဒနာနံ တံယေဝ ပရမံ ဥတ္တမံ ပမာဏံ။ မ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၉၁။ တောဝပရမန္တိ တ္တေကံ ပရမံ၊ နဂ္ဂတော ပရံ ဩပက္ကမိကဒုက္ခဝေဒနာ ဝေဒိယနံ အတ္ထီတိ အတ္ထော။ မ၊ဋီ၊၂။၂၁၄။

တေ (ကြို) [ဂ္ဂ+အ+တိ။ အာ+ဂ္ဂ+အ+တိ။ နီတိ၊ ဓာ။၃။ တေိသဒ္ဒေါ ယတ္ထ စေ ဂ္ဂရိယာ-ပထဝါစကော၊ တတ္ထ အာဂမနံယေဝ ဇော-တေတိ, နဂမနံ။ နီတိ၊ဓာ။၇။ အာ ဂ္ဂတိ။ နီတိ၊သုတ္တ။နှာ။၂၃။ ဂ္ဂရိယာပုထ်နှင့် စပ်သော"လာခြင်း"အနက်ကို ဟောရာ၌ "ဂ္ဂ" ဓာတ်ကို အမြဲ "ဇ"ပြုသည်။] (၁) ရောက်၏။ (၂) ဖြစ်၏ ဖြစ်တည်၏။ (၃) သိ၏။ (၄) လာ၏၊ ကြွလာ၏။ (၅) ကြီးပွား၏။ (၆) ဝင်၏၊ ကပ်ရောက်၏၊ ဆည်းကပ်၏။ (၇) အစဉ်လိုက်၏။

(၁) ရောက်၏။ ဥတ္တရိမနုဿဓမ္မာ-ရောစနံ ပန ဟတ္ထမုဒ္ဒါယပိ သီသံ နတေိ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၁၄။ သီသံ နတေိတိ ... မတ္ထကံ နပါပုဏာတိ။ သာရတ္ထ၊၂။၃၂၂။ **ဇန္ဆိ**— ဝိ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၁၅။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၃၅။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၆၃။ **ယျေ**— နစ အပတ္ဂာ ဒုက္ခန္တံ၊ ဝိဿာသံ ယျေ ပဏ္ဍိတော။ ထေရ။၃၀၅။ နယျေ နဂစ္ဆေယျ။ ... နဘဝေယျာတိ အတ္ထော။ ထေရ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၀၇။ **သေတိ**—ဇာ၊၂။၂၀၉၊ ၃၆၆။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၇။၃၆၀။ **သေန္ဆိ**— ဓမ္မ။၂၅။ ဓမ္မ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၈၀။ သင်္ဂဟ။၃၉။ ဝိဘာဝိနီ။၁၉၃။ **သောမိ**—ဒီ၊၂။၂၂၈။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၂။၃၃၁။ **သေတု** —ဇာ၊ဋ္ဌ၊၇။၁၈၂။ **ဟေသိ**—ဓမ္မ။၆၆။ ဓမ္မ၊ဋ္ဌ၊၂။၃၇၄။

(၂) ဖြစ်၏။ ယသ္မာ တံ ပဋိစ္စ တေိ ပဝတ္တတိ၊ တသ္မာ ပစ္စယောတိ ဝုစ္စတိ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၅၃။ တံ ပဋိစ္စ တေိ ပဝတ္တတီတိ တံ ကာရဏံ ပဋိစ္စ တဿ ဖလံ တေိ ပဝတ္တတိ နိဗ္ဗတ္တတီတိ အတ္ထော။ သာရတ္ထ၊ ၁။၄၄၀။ ပဋိစ္စ တေသ္မာ တေိတိ ပစ္စယော။ ... ယော ဟိ ဓမ္မော ယံ ဓမ္မံ အပ္ပစ္စက္ခာယ တိဋ္ဌတိ ဝါ ဥပ္ပဇ္ဇတိ ဝါ။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၃။၃၄၄။ တေိတိ တေဿ အတ္ထော ဝတ္တတီတိ၊ တဋ္ဌ ဥပ္ပတ္တိဋ္ဌိတိနံ သာဓာရဏဝစနံ။ တေနေဝါဟ "တိဋ္ဌတိ ဝါ ဥပ္ပဇ္ဇတိ ဝါ"တိ။ မူလဋီ၊ ၃။၁၆၈။ ပဋိစ္စ နေံ ဖလမေတိ ပဝတ္တတိ တိဋ္ဌတိ ဥပ္ပဇ္ဇတိ ဝါတိ ပစ္စယော။ ဝတာရ၊ ဋီ၊၂။၃၆၃။ (-ဒီ၊ဋ္ဌ၊၂။၈၈။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၂၇။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၂။၁၅၈။)

(၃) သိ၏။ အဘိမုခဘာဝေန သမ္မာ တေိ ဂစ္ဆတိ ဗုဇ္ဈတီတိ အဘိသမယော။

ဥဒါန၊ဌ။၁၉။ သာရတ္ထ၊၁။၁၉၈။ ဒီ၊ဋီ၊၁။၄၅။ သီ၊ဋီ၊သစ်၊၁။၁၆၈။ မ၊ဋီ၊၁။၃၅။ သံ၊ဋီ၊၁။၃၁။ အံ၊ဋီ၊၁။၃၄။ အနုဋီ၊၁။၆၇။

(၄) လာ၏၊ ကြွလာ၏။ အယံ သော သာရထိ တေ။ ဇာ၊၂။၁၅၃။ အမနုဿာ ထေရံ ဒိသွာ "အယျော ပုဏ္ဏတ္ထေရော တေ"တိ ပဏ္ဏမီသု။ မ၊ဌ၊၄။၂၃၆။ **နွေ**— သံ၊၁။၁၃၄။ ဇာ၊၂။၃၃၀။ သံ၊ဌ၊၁။၁၇၇။ ဇာ၊ဌ၊၆။၂၀၅။ ဇာ၊ဌ၊ရ။၂၈၃။ **သေ**— ဒီ၊ဌ၊၂။၃၀၃။ ဇာ၊ဌ၊၅။၄၁၁။ ဇာ၊ဌ၊၆။၂၀၅။ **တေ**—ဒီ၊၁။၁၆၈။ ဒီ၊၃။၁၊၄၆။ မ၊၁။၂၇၃။ ဇာ၊၂။၃၆၉။ ဒီ၊ဌ၊၂။၁၁၂။ ဒီ၊ဌ၊၃။၂၊၂၆။ မ၊ဌ၊၂။၁၅၁။ မ၊ဌ၊၃။၁၂၂။ **ဟေ** —ဝိ၊၂။ ၁၂၅။ ဝိ၊၃။၁၇။ ဇာ၊၂။၂၀၈။ ဒီ၊ဌ၊၁။၃၃၄။ ဒီ၊ဌ၊၂။၂၂၂။ မ၊ဌ၊၂။၂၃၁။ ဇာ၊ဌ၊ရ။၁၆၃။ သာရတ္ထ၊၃။၁၈၂။ **ထေ**— ဝိ၊၃။၃၁၊၄၂။ အံ၊၁။၆၆။ ဇာ၊ဌ၊၅။၄၁၁။ ဇာ၊ဌ၊ရ။၁၉၅။ **မေ** —ဇာ၊ဌ၊၆။၂၃၀။ **ယျောသိ**—ဝိ၊၁။၅၃။ ပေတ။ ၁၅၃။ ဇာ၊၁။၁၉၈။ ဇာ၊၂။၂၀၈၊၂၂၃။ ဝိ၊ဌ၊၁။၂၅၆။ ပေတ၊ဌ။၁၀၂။ ဇာ၊ဌ၊၆။၂၇၄။ ဇာ၊ဌ၊ရ။၂၀။ **မှေ**—ဣဓာဂတာ ပုစ္ဆိတာယေမှ ပဥ္ဇေ။ ဇာ၊၂။၅။ ပုစ္ဆိတာယေမှ ပဥ္ဇေတိ သရဘ-ဂ်သတ္ထာရံ ပဥ္ဇေ ပုစ္ဆိတုံ မှေ၊ အာဂတမှာတိ အတ္ထော။ ဇာ၊ဌ၊၅။၁၄၄။ **ဿတိ**— ပိတာ တံ ဒဋ္ဌုမေဿတိ။ ဇာ၊၂။၃၆၆။ ဒဋ္ဌုမေဿတီတိ ... တံ ပဿိတုကာမော ဟုတွာ ဣဓာဂမိဿတိ။ ဇာ၊ဌ၊ရ။၃၆၀။ (-ဇာ၊ဌ၊၆။၂၀၅။) **ဟေတိ**—ဂေဟမေဟိတိ (ပေတ။၁၄၃)တိ အာဂမိဿတိ။ ပေတ၊ဌ။၈၂။ (-ဇာ၊၁။၉။) တတြ အလဇ္ဇီ နယံ လဘိတွာ အဇ္ဇောတ္ထရန္တော ဟေတိ။ ဝိ၊ဌ၊၂။၁၇၆။ ဟေတိတိ ဟိ-ကာရော တ္ထေ အာဂမော ဒဋ္ဌဗ္ဗော၊ အာဂမိဿတိတိ အ-တ္ထော။ ဝိမတိ၊၂။၂၈၇။ (-ဇာ၊၂။၃၇၀။ ဇာ၊ဌ၊ရ။၃၆၉။ သာရတ္ထ၊၂။၃၅၁။) **ဟေန္တိ** — ဇာ၊၁။၉။ ဇာ၊ဌ၊၁။ ၂၂၅။ **ဿသိ**— ဇာ၊ဌ၊၆။၂၀၅။ **ဟေသိ**—အဘိဒေါသ-ဂတော ဒါနိ ဟေသိ။ ဇာ၊၁။၃၄၈။ တာတ တွံ ဟိယျော ဂန္တာ ဣဒါနိ အာဂစ္ဆတီတိ ဝတွာ ဣမံ ဂါထမာဟ၊ အဘိဒေါသဂတော ဒါနိ ဟေသိ။ ... ပဌမယာမေ ဂတော၊ ဣဒါနိ အာဂတော။ ဇာ၊ဌ၊၆။၂၃၀။ (သီ၊ သျာ၊ ဣ-မူ တို့၌ "သေ" ဟု ရှိသည်။ ဇာ၊ဌ၊သျ-၌ "ဟေ=လာလတ်သည်၊ အသိ=ဖြစ်၏"ဟုအနက်ပေးသည်။) **ဿာမိ**—ဇာ၊ဌ၊၆။၂၀၅။ **ဿံ** —ဇာ၊၁။ ၁၉၈။ ဇာ၊ဌ၊၃။၅၀၉။

(၅) ကြီးဟွား၏။ သော ဟိ ယသွာ **တေ** ဝုဒ္ဓီ ဂစ္ဆတိ၊ တသွာ ဣဏန္တိ ဝုစ္စတိ။ ပါစိတ်၊ယော။၂၄၂။

(၆) ဝင်၏၊ ကပ်ရောက်၏၊ ဆည်း ကပ်၏။ တေ(ဝိ၊ဝိနိစ္ဆယ၊ဂါထာ။ ၁၉၅၃)တိ ပဝိသတိ။ ဝိ၊ဝိနိစ္ဆယ၊ဋီ၊၂။၂၆။ (-ဥဒါန။ ၁၂၅။ ဥဒါန၊ဌ။၂၂၄။ ဇာ၊၂။၂၀၅။ နေတ္တိ။ ၁၂၉။ ဇာ၊ဌ၊၆။၂၀၅၊၂၆၂။ နေတ္တိ၊ဌ။၂၄၁။) **ဟေ**— ဟေ မနသာ "တာဏံ လေဏ"န္တိ ပဝိသ ဥပဂစ္ဆ။ ဝိမတိ၊၁။၁၂၈။ **ဿတိ**— မဟန္တံ ဘယမေဿတီ(ဇာ၊၂။၂၀၅)တိ မဟန္တံ မရဏဘယံ ဿတိ ဥပဂမိဿတိ။

ဇာ၊ဋ္ဌ၊၆။၃၆၃။(-ထေရ။၂၅၇။ ထေရ၊ဋ္ဌ၊ ၁။၄၀၄။)

(ရ) အစဉ်လိုက်၏။ **ဿတိ**— ကုတော နံ ဒုက္ခမေဿတီ(နေတ္တိ။၁၂၉)တိ ... ဒုက္ခံ နာနုဂမိဿတိ။ နေတ္တိ၊ဋ္ဌ။၂၄၁။

တုံ (ဗျ) [ဣ+တုံ] ရောက်ခြင်းငှါ။ တေဝေ-ကြည့်။

တု (ကြို) [ဣ+အ+တု။ အာ+ဣ+အ+တု။] လာလော့၊ လာစေသတည်း၊ ကြွလာတော်မူပါ။ တေ (၄) ကြည့်။

တ္တေ (တိ) [တေ+တ္တက။ က-ချေ။] ဤရွေ့ ဤမျှ အတိုင်းအရှည်ရှိသော။ ဣမေတ္တမပိ ကေနစိ(ဓမ္မ။၄၂)တိ "ဣမံ တ္တေကံ၊ ဣမံ တ္တေက"နှိ ကေနစိ။ ဓမ္မ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၆၄။

တ္တေက (တိ) [တေ+တ္တက။ ထီ-၌ တ္တေကာ၊ တ္တေကာ။ မောဂ်၊၄။၄၂။ ရူ၊နှာ။၂၃၄။ ဣယ-တ္တက (သံ)] (၁) ဤမျှလောက်။ (နီတိ၊ ပဒ။) ဤရွေ့ဤမျှ-ဤပမာဏ-အတိုင်း အရှည်-ရှိသော။ (ဝိမတိ။) (၂) ဤအမည်ရှိသော။ **(၁)** တ္တေကံ ဗဟလတ္တေန၊ သခါ-တာယံ ဝသုန္ဓရာ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၁။၉၁။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၁။ ၃၃၆။ တ္တေကံ တ္တေကပွမာဏံ ဗလဟတ္တေန အယံ ဝသုန္ဓရာ သခါတာတိ ယောဇနာ။ တတ္ထ တ္တေကနှိ ကြိယာဝိသေသနံ ဒဋ္ဌဗ္ဗံ။ ဝိမတိ၊၁။၅၅။ တ္တေကံ ဗဟလတ္တေန၊ ဇလံ ဝါတေ ပတိဋ္ဌိတံ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၁။၉၁။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၁။ ၃၃၆။ သန္ဓာရကံ ဇလံ တ္တေကံ တ္တေက-ပွမာဏံ ဟုတ္တာ ပတိဋ္ဌိတနှိ ယောဇနာ။ ဝိမတိ၊၁။၅၅။ (ဤအဖွင့်အလို "ဤရွေ့ ဤမျှ-ဤပမာဏ-အတိုင်းအရှည်-ရှိသော"ဟု ပြန်ဆိုရမည်။) "တ္တေက"နှိ ပမာဏဝစနံ။... အယံ ဝသုန္ဓရာ ... တ္တေကံ သခါတာ။ ... တ္တေကနှိ ဟိ ဘာဝနပုံသကံ၊ ... တဿ တ္တေကေန ပမာဏေန ဣစ္စေဝတ္ထော။ နီတိ၊ ပဒ။၄၀၈။ (ဤအဖွင့်အလို "ဤမျှလောက်" ဟု ပြန်ဆိုရမည်။)

(၁)(၂) တ္တေကေဟိ ဘေသဇ္ဇေဟိ ပဝါရေမိ(ဝိ၊၂။၁၃၈)တိ နာမဝသေန သပ္ပိ-တေလာဒီသု ဒွီဟိ ဝါ တီဟိ ဝါ, ပရိ-မာဏဝသေန ပတ္ထေန နာဋ္ဌိယာ အာဋ္ဌ-ကေန ဝါ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၂၄။ တ္တေကေဟိတိ ပဒဿ နာမဝသေန ဝါ ပရိမာဏဝသေန ဝါ ဒုဝိဓဿ အတ္ထဿ အဓိပ္ပေတတ္တာ ဝုတ္တံ "နာမဝသေန ပရိမာဏဝသေနာ"တိ၊ တေ-သု နာမံ သန္ဓာယ တေံ နာမံ တေသံ ဘေသဇ္ဇာနနှိ တ္တေကာနီတိ ဝစနတ္ထော ကာတဗ္ဗော၊ ပရိမာဏံ သန္ဓာယ တေံ ပရိမာဏံ တေသနှိ တ္တေကာနီတိ ဝစန-တ္ထော ကာတဗ္ဗော။ ပါစိတ်၊ယော။၉၉။ (-နေတ္တိ။၁၅၂။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၃။၄၇၊၆၈၊၁၃၉၊၁၆၃၊၂၄၇၊ ၄၀၆။ မ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၆၀။ အံ၊ဋ္ဌ၊၂။၈၆။ အံ၊ဋ္ဌ၊ ၃။၃၉၄။ ဓမ္မ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၇၆။ နေတ္တိ၊ဋ္ဌ။၃၊၂၅၈။ ကခါ၊ဋ္ဌီ၊သစ်။၃၉၁။ နေတ္တိ၊ဝိ။၃၃၁။ ပါစိတ်၊ ယော။ ၃၄၊၅၁၊၁၅၈၊၂၀၇၊၃၇၈။) တ္တေကာ ပန ဝေဒနာ သေဝိတဗ္ဗာ။ မ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၃၀၊(-၁၉၀။) ဥဘယံ သင်္ကလယိတ္တာ၊ တေတ္တိသ တ္တေကာ နေတ္တိ။ နေတ္တိ။၅။ (-မ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၆၀။)

တ္တေကဥက္ကံသကောဋိက (တိ) [တ္တေက+ဥက္ကံသ

ကောဋိ+က] ဤမျှသာလျှင်-အလွန်ဆုံးသော အဆုံးအပိုင်းအခြား-အဆုံးစွန် အပိုင်း အခြား-ရှိသော၊ သူ။ တွေကပရမ-ကြည့်။

တွေကဂုဏ (တိ) [တွေက+ဂုဏ] ဤရွေ့ဤမျှလောက်-ဤမျှအတိုင်းအရှည်-ရှိသော ဂုဏ်ရှိသော။ တွေကော ဂုဏော ဝါ ဣမိနာ သမော ဝါ သပ္ပဋိဘာဂေါ ဝါ။ သုတ္တနိ၊ဋ္ဌ၊ ၁။၂၇၅။

တွေကဇန (ပု) [တွေက+ဇန] ဤရွေ့ဤမျှလောက်-ဤမျှအတိုင်းအရှည်-ရှိသော လူ။ တွေကဇနံ ဝိသပါနကံ ပါယေတွာ မာရေသာမိ။ ဓမ္မ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၉၀။

တွေကပညာ (တိ) [တွေကာ+ပညာ] ဤရွေ့ဤမျှလောက်-ဤမျှအတိုင်းအရှည်-ရှိသော ပညာရှိသော။ တွေကသီလော အယံ တွေကသမာဓိ တွေကပညော။ နေတ္တိ၊ဋ္ဌ။ ၂၂၆။

တွေကပဒေသ (ပု) [တွေက+ပဒေသ] ဤရွေ့ဤမျှလောက်-ဤမျှအတိုင်းအရှည်-ရှိသော အရပ်ဒေသ။ တွေကပဒေသံ မုဉ္စိတွာ နိသိန္နာ မယံ။ ဝိမတိ၊ ၂။၂၀၈။

တွေကပရမ (တိ) [တွေက+ပရမ] ဤရွေ့ဤမျှပင်-ဤမျှလောက်သာ-အတိုင်း အရှည်ရှိသော၊ ဤမျှသာလျှင်-အလွန်ဆုံးသော အဆုံးအပိုင်းအခြား-အဆုံးစွန်အပိုင်း အခြား-ရှိသော၊သူ။ တွေကပရမာဝ မယံ ဘော ဂေါတမ တေသွိ အတ္ထော။ ဒီ၊ ၁။၁၁၇။ တတ္ထ တွေကပရမာတိ တွေက် သီလပညာဏန္တိ ဝစနမေဝ ပရမံ အမှာကံ၊ တေ မယံ တွေကပရမာ၊ ဣတော ပရံ တေသေ ဘာသိတသေ အတ္ထံ နဇာနာမ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၁။ ၂၆၁။ သီလပညာဏန္တိ ဝစနမေဝ အမှာကံ ပရမံ၊ တဒတ္ထဘူတာနိ ပဋွသီ-လာနိ, ဝေဒတ္တယဝိဘာဝနံ ပညာ့ လက္ခ-ဏာဒိတော နိဒ္ဒါရေတွာ ဇာနနံ နတ္ထိ၊ ကေဝလံ တတ္ထ ဝစီပရမာဝ မယန္တိ။ အယံ ပန အဋ္ဌကထာမုတ္တကော နယော— တွေကပရမာတိ တွေကဥက်ဲသကောဋိကာ၊ ပဌမံ ပဉ္ဉာဝိဿဇ္ဇနာဝ အမှာကံ ဥက်ဲ-သကောဋိတိ အတ္ထော။ သီ၊ဋီ၊သစ်၊၂။၂၉၇။

တွေကပမာဏ (တိ) [တွေက+ပမာဏ] ဤရွေ့ဤမျှလောက်-ဤမျှအတိုင်းအရှည်-ရှိသော။ တွေက (၁) ကြည့်။

တွေကမတ္တ (တိ) [တွေက+မတ္တ] ဤရွေ့ဤမျှလောက်- ဤမျှအတိုင်းအရှည်- ရှိသော ပမာဏရှိသော။ တွေကမတ္တ(ဒီ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၉၄)နှိ နဂ္ဂစရိယာဒိမတ္တံ။ သီ၊ဋီ၊သစ်၊၂။၃၅၈။

တွေကဝဿ (တိ) [တွေက+ဝဿ] ဤရွေ့ဤမျှလောက် - ဤမျှအတိုင်းအရှည်-ရှိသော သိက္ခာဝါ ရှိသော၊သူ။ တွေကဝဿေန ဘိ-က္ခုနာ ဂဟေတဗ္ဗံ တေံ။ သုတ္တနိ၊ဋ္ဌ၊၁။ ၁၄၇။ (-ဝိ၊ဋ္ဌ၊၄။၉၃။)

တွေကသမာဓိ (တိ) [တွေက+သမာဓိ] ဤရွေ့ဤမျှလောက်-ဤမျှအတိုင်းအရှည်-ရှိသော သမာဓိရှိသော၊သူ။ တွေကပည-ကြည့်။

တွေကသိလ (တိ) [တွေက+သိလ] ဤရွေ့ ဤမျှလောက်-ဤမျှအတိုင်းအရှည်-ရှိသော သိလရှိသော၊သူ။ တွေကပည-ကြည့်။

တွေကာပါထ (ပု) [တွေက+အာပါထ] ဤရွေ့ ဤမျှ-သည်ပင်-ဤမျှလောက်-ထင်လာသော အာရုံရှိသော၊သူ။ တေံပထ-ကြည့်။

တွောဝတာ (ဗျ) [နိပါတ်ပုဒ်။ ရူ၊နှာ။၁၃၄။ နီတိ၊ သုတ္တ၊နှာ။၃၈၃။ ဓာန်။၁၁၄၁။] ဤမျှ-လောက်သော-တည်းသော- အပိုင်းအခြားဖြင့်၊ ဤမျှဖြင့်၊ ဤမျှလောက်သော (သဒ္ဒါ) အစဉ်ဖြင့်။ တွောဝတာ မမံ။ မဟာနိ။၃၇။ တွောဝတာတိ ပရိစ္ဆေဒတ္ထေပိ နိပါတနိယမနံ "တွောဝတာ ဧဝါ မဟာနာမာ"တိ ဝိယ။ မဟာနိ၊ဋ္ဌ။၁၃၈။ တွောဝတာ(ဒီ၊ဋ္ဌ၊ ၁။၂၁)တိ ပရိစ္ဆေဒတ္ထေ နိပါတော။ တွေကေန ဝစနက္ကမေနာတိ အတ္ထော။ သီ၊ဋီ၊ သစ်၊၁။၁၀၉။

တွောဝန္တု (တိ) [တေ+တာဝန္တု။ ရူ။၃၈၄။ တေ+အာဝန္တု။ မောဂ်၊၄။၄၃၁။ တေ+ဌာဝန္တု။ နီရုတ္တိ။ ၄၈၉။] ဤမျှအတိုင်းအရှည်ရှိသော။ တေံ ဝါ ပရိမာဏံ ယဿာတိ တွောဝံ၊ တေန။ တေပရိဏာဏဝတာ သဒ္ဒတ္ထက္ကမေနာတိ အတ္ထော။ သီ၊ဋီ၊သစ်၊၁။၁၀၉။ တွောဝတာ(ဝိ၊ဋ္ဌ၊၃၈)တိ တွေကပမာဏေန ပဂုဏေန။ ပါစိတ်၊ယော။၄၃၁။ (-ဝိ၊ဋ္ဌ၊၃၅၊၁၅၀။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၄။၄၉၊။ ပါစိတ်၊ယော။ ၄၃၊၁၂၊၄၅၆။) ဗုဒ္ဓပိယာစရိယေန ပန "တေံ ပရိမာဏံ ယဿ တံ တွောဝ"န္တိ ပရိမာဏတ္ထေ ယဒနုပသန္နာ နိပါတနာ သိဒ္ဓန္တိတိ သုတ္တေန တာဝန္တုပစ္စယော။ မကိ မဏ္ဍု၊၁။၉၀။

တွေကာ (ထိ) [တေ+တွက+အာ (ဣတ္ထိ ပစ္စည်း)] ဤရွေ့.ဤမျှ-ပမာဏ-အတိုင်းအရှည်-ရှိသော။ တွေက-ကြည့်။

ဒတွော (ဗျ) [ဒေ+တော။ ကစ္စည်း။၂၃၃။ ရူ။ ၂၆၄။ မောဂ်၊၄။၉၆။] (၁) ဤ(အရပ်ဌာန၊ ဘုံဘဝ-စသည်)မှ။ (၂) ထို(အရပ်ဌာန၊ ဘုံဘဝ-စသည်) မှ။ **(၁)** အပေဟိ ဒတွော ကိမိဓ ဋ္ဌိတောသိ။ ဇာ၊၁။၃၀၉။ မ၊ဋ္ဌ၊၃။၅၆။ အပေဟိ ဒတွောတိ ဣမမှာ ဌာနာ အပဂစ္ဆ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၄။၃၈၁။ သော ဒတွော ဂစ္ဆမာနာ ပုထုဇ္ဇနကာလကိရိယံ ကတွာ အနိယတဂတိကာ ဘဝိဿတိ။ ဓမ္မ၊ဋ္ဌ၊၂။ ၁၁၃။ (-ဝိ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၄၊၂၄၉။ ဓမ္မ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၉၅။ ပါစိတ်၊ယော။၉၁၊၂၀၅။)

(၂) အလဒ္ဓါ တတ္ထ အဿာဒံ၊ ဝါယဒေတွော အပက္ကမိ။ သံ၊၁။၁၂၅။ သုတ္တနိ။ ၃၄၃။ ဝါယသော ဒတွော အပက္ကမေယျ၊ တတော ပါသာဏာ အပဂစ္ဆေယျ။ သံ၊ဋ္ဌ၊ ၁။၁၅၁။ ဒတွော နိဗ္ဗတ္တတေ ဖလ(ပေတ။ ၂၅)နွဲ့ တေသွာ ဒါယကပဋိဂ္ဂါကဒေယျ-ဓမ္မပရိစ္စာဂတော ဒါနပ္ပလံ နိဗ္ဗတ္တတိ စေဝ ဥပပဇ္ဇတိ စ။ ပေတ၊ဋ္ဌ။၅၊ ဒတွော ဝါတိ အတော ဧဝ။ မ၊ဋီ၊၃။၁၅၅။ (-သုတ္တနိ။၃၄၃၊ ၄၁၅။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၄၄။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၃။ ၂၄၉။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၄။ ၁၀၃။ မ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၀၈။ မ၊ဋ္ဌ၊၃။ ၅၆။ မ၊ဋ္ဌ၊၄။ ၅၁။ သံ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၅၁။ အံ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၆၈။ ဓမ္မ၊ဋ္ဌ၊

၁။၁၀၇။ ဥဒါန၊၄။၂၆၈။ သုတ္တနိ၊၄၊၂။၂၆၉။ ဝိမတိ၊၁။၂၇၀။ ပါစိတ်၊ယော။၅၁၁။)

တ္ထေ[၁] [ဣ+ထ] ရောက်ပြီ။ ဓေတိ[၁] (၃) ကြည့်။

တ္ထေ[၂] (ဗျ) [တေ+ထ။ ကစ္စည်း။၂၃၃။ ရူ။၂၆၄။ အတြ (သံ)] (၁) ဤ(တရား၊ အရာ၊ ဌာန-စသည်)၌။ ဤ(တရား၊ အရာ၊ ဌာန-စသည်) တို့၌။ (၂) ထို(ဝါဒ-စသည်)၌။ (၃) ထို(ဆုံးဖြတ်ခြင်း-စသည်) ကို။ (၄) ဤ(စကား-စသည်) သည်။

(၁) တ္ထေ ဌိတော(ဒီ၊၂။၁၉၄) ဧတေသု ဓမ္မေသု ဌိတော။ ဒီ၊၄၊၂။၂၅၈။ စရိယာ၊၄။၅၀။ တ္ထော(ဒီ၊၄၊၂။၂၁)တိ တေိသာ ဂါထာယ။ သီ၊ဋီ၊သစ်၊၁။၁၀၉။ တ္ထော(ဝိ၊၄၊၃။၃၉၄)တိ ဣမသ္မိ ကထိနုဗ္ဗာရေ။ ပါစိတ်၊ယော။၃၆၇။ (-ဝိ၊၄၊၁။၁၅။ ဝိ၊၄၊၃။၂၈။ မ၊၄၊၂။၁၀၅။ သံ၊၄၊၁။၄၉။ အံ၊၄၊၁။၂၆၂။ အဘိ၊၄၊၁။၁၃၀။ ဥဒါန၊၄။၂၅။ ဇာ၊၄၊၃။၃၇၄။ သာရတ္ထ၊၁။ ၄၁၀။ ပါစိတ်၊ယော။၂၀၊၆၂၃။)

(၂)(၃) သမာပဇ္ဇန္တိတိ နိဋ္ဌမေတ္ထ ဂန္တဗ္ဗံ။ ပဋိသံ၊၄၊၁။၂၄၇။ ဣတိ နိဋ္ဌမေတ္ထ ဂန္တဗ္ဗန္တိ ဝေံ ဣမိနာဝ ကာရဏေန တသ္မိ ဝါဒေ နိစ္ဆယံ ဗောဒ္ဓဗ္ဗံ။ ... တ္ထောတိ ဝါ ဥပ-ယောဂတ္ထေ ဘုမ္မဝစနံ၊ ဝေံ သဗ္ဗာရိယာနမ္ပိ သကသကဖလသမာပဇ္ဇနံ ဂန္တဗ္ဗန္တိ အတ္ထော။ ပဋိသံ၊ဂံ။၁၇၉။

(၁)(၄) "မေ"တိ တ္ထေ သာမိဝစန-မေဝ ဟောတိ။ ပဋိသံ၊၄၊၂။၁၃၃။ တ္ထောတိ တေသ္မိ ပါဌေ "မေ"တိ ဝစနံ။ ပစ္စတ္ထေ ဝါ တံ ဘုမ္မဝစနံ၊ တေန္တိ အတ္ထော။ ပဋိသံ၊ဂံ။၂၉၁။

တ္ထေဂေဓ (တိ) [တ္ထေ+ပဝတ္တ+ဂေဓ] ဤ(ဆင်တော)၌ ဖြစ်သော တပ်မက်ခြင်းရှိသော၊သူ။ တ္ထေဂေဓာ ဟိ အဂ္ဂိဝေဿန အာရညကာ နာဂါ ယဒိဒံ နာဂဝနံ။ မ၊၃။၁၇၂။ တ္ထေဂေဓာတိ တေသ္မိ ပဝတ္တဂေဓာ။ မ၊၄၊၄။၁၄၁။ တ္ထေဂေဓာတိ တေသ္မိ အရ-ညေ နာဂဝနေ ပဝတ္တဂေဓာ။ မ၊ဋီ၊၃။၃၄၅။

တ္ထေန္တရ (န) [တ္ထေ+အန္တရ] ဤ-အကြား-အတွင်း။ သာမဂ္ဂီပဝါရဏံ ကရောန္တေဟိပိ ပဌမပဝါရဏံ ဌပေတွာ ပါဋိပဒတော ပ-ဌာယ ယာဝ ကတ္တိကစာတုမာသိနီ ပုဏ္ဏမာ တ္ထေန္တရေ ကာတဗ္ဗာ။ ဝိ၊၄၊၃။၃၅၉၊ (-၃၆၀၊၄၀၁။ ဝိ၊၄၊၁၂။၃၈။ ဒီ၊၄၊၁။၆၅။ စူဋနိ၊၄။၆၂။) တ္ထေန္တရေတိ တေသ္မိ ဒွိန္နံ ပုဏ္ဏ-မီနမန္တရေ အဌဝီသတိပမာဏေ ဒိဝသေ ကာတဗ္ဗာ။ ပါစိတ်၊ယော။၃၂၇၊(-၃၂၈၊၃၇၃။ သာရတ္ထ၊၂။၂၅၃။ သီ၊ဋီ၊သစ်၊၁။၃၁၅။)

တ္ထောဝစရ (တိ) [တ္ထေ+အဝ+စရ+ဏ] ဤ(အရပ်-ဘုံဌာန) ၌ ကျင်လည်သော။ ယံ တေသ္မိ အန္တရေ တ္ထောဝစရာ။ အဘိ၊ဝိ။၈၈။ ပဋိသံ၊၄၊၁။၆၂။ တ္ထောဝစရာတိ တေသ္မိ ဩကာသေ အဝစရန္တာ။ ပဋိသံ၊ဂံ။၉၁။

ထေ (ကြိ) [ဣ+အ+ထ။ အာ+ဣ+အ+ထ။] လာကုန်လော့၊ ကြွလာတော်မူကြပါ။ တေိ (၄) ကြည့်။

ဒီကွ (တိ) [ဧတ+ဒိသ(ဒုသ)+ကို] ဤကဲ့သို့ ရှုအပ်သော။ တေမိဝ နံ ပဿတိတိ ရေိသော၊ ... ဒီကွော။ ...ဒီ။ ကစ္စည်း၊ သုတ္တ။၄၆၂။ အောက်ပုဒ်လည်းကြည့်။

ဒီသ (တိ) [ဧတ+ဒိသ(ဒုသ) +ကို။ ကစ္စည်း။ ၄၆၂။ တေမိဝ နံ ပဿတိ, ဧသော ဝိယ ဒိဿတိတိ ဝါ ဒီသော။ ဂူ။၅၈။ နိတိ၊ သုတ္တ။၁၂၆၉။ ထီ-၌ ဒီသီ။ ဤဒုဒ(သံ)] ဤကဲ့သို့ ရှုအပ်သော၊(သူ၊တရား-စသည်)။ ဤကဲ့သို့-ထင်-ထင်ရ-သော၊(သူ၊တရား-စသည်)။ ဤသို့သဘောရှိသော၊(သူ၊တရား-စသည်)။ ဒီသော ဓမ္မော(ဝိမာန။၁၅၉)တိ ဓမ္မော အဝိပရိတဓမ္မော ဒီသော ဝေရှ-ပေါ။ ဝိမာ၊ဋ္ဌ။၃၀၉။ ဣဒါနိပိ တွံ ဒီ-သာ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၃။၂၀၄။ ဒီသာတိ ဝိရူပါ-ဒီဇာတိကာ။ ပါစိတ်၊ယော။၁၆၆။ (-ဇာ၊ဋ္ဌ၊ ရူ။၃၂၈၅။ ခုဒ္ဒသိက္ခာ၊ဋီ၊သစ်။၃၆၈။) တ-သာယံ ဒီသီ ပညာ၊ ကိမေဝ ဣတရာ ပဇာ။ ဇာ၊၁။ရ၈။ (-ဇာ၊၂။၂၁၆။)

ဒီသက (တိ) [ဧဒိသ+က] ဤသို့သဘောရှိသော၊သူ။ ယတ္ထ ဒီသကံ် ပဿတိ။ သုတ္တနိ။၃၂၅။ သုတ္တနိ၊ဋ္ဌ၊၂။၅၉။ (-ထေရီ။ ၄၀၄။ ထေရီ၊ဋ္ဌ။၂၀၆။)

ဒီသိက (တိ) [ဧဒိသ+ဣက] ဤသို့သဘောရှိသော။ အထ နေ ဘဏတိ သုမေဓာ၊ မာ ဧဒိသိကာနိ ဘဝဂတမသာရံ်။ ထေရီ။ ၄၃၀။ မာ ဧဒိသိကာနိတိ ဝေရူပါနိ ရဇ္ဇေ အာဏာဒီနိ မာ ဘဝန္တု။ ထေရီ၊ဋ္ဌ။၂၈၈။

ဒီ (တိ) [ဧတ+ဒိသ(ဒုသ)+ကို] ဤကဲ့သို့ ရှုအပ်သော။ ဒီကွ-ကြည့်။

ဒေ (ပု) [ဒေ+အ။ ဒေ ဝုဒ္ဓိယံ၊အ။ ဒေတိ ဝဏ္ဏတိ ဧတေန ပါဝကောတိ ဧဓော။ ဣန္ဒနံ်။ နိတိ၊ ဓာ။၁၀၈။] မီးစာ၊ လောင်စာ။ (အဘိဓာန်၊ ဋီကာ။၃၆-၌ " ဓေယတိတိ ဣဓော"ဟု ရှိသည်။)

ဒေတိ[၁] (ကြိ) [ဒေ+အ+တိ] (၁) ရ၏။ (၂) ခံစား၏။ (၃) ရောက်၏။ (၄) တိုးပွား၏။ **(၁)** အစ္စန္တ-သုခမေဓတိ(ဇာ၊၁။၅၆)တိ နိစိရံ် သုခံ် လဘတိ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၃။၃၀၄။ **ဒေန္တိ** — ဇာ၊၁။၁၁၈။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၃၉။

(၂) ဝေါယံ် သုခမေဓတိ(ထေရ။၂၆၅)တိ ... နိဗ္ဗာနသုခံ် ဖလသမာပတ္တိသုခဉ္စ ဓေတိ၊ အနုဘဝတိတိ အတ္ထော။ ထေရ၊ ဋ္ဌ၊၁။၄၅၂။ **ဒေန္တ** — ဝိသုဒ္ဓိ၊၂။၃၅၅။

(၃) ဓေတ္ထ— သုခမေဓိတ္ထ ယံ် ပဇာ။ သုတ္တနိ။ ၃၂၄။ နာနုပ္ပကာရံ် သုခံ် ဓေတ္ထ ပါပုဏိ။ သုခံ် ဝါ ဓေတ္ထ သုခံ် ဝုဿိ အဂ-မာသိ။ သုတ္တနိ၊ဋ္ဌ၊၂။၅၄။ (ဇာတ်၊ဝိသောဓန။ ၂၆-၌ "သုခမေတ္ထ အယံ် ပဇာ"ဟု ပါဠိရှိသည်။ ဣ-ဓာတ်၊ တ္ထ-ဝိဘတ်ဟု ဆိုသည်။ ထိုကျမ်းအလို "တ္ထော=ရောက်ပြီ" ဟု အနက်ပြန်ဆိုရမည်။) **(၄)** အောက်ပုဒ်နှင့် ယှဉ်ကြည့်။

ဒေတိ[၂] (ကာ၊ကြိ) [ဒေ+ဏော+အ+တိ။ ကာရိုတ် ပစ္စည်း ကျေသည်။] တိုးပွား၏။ သဗ္ဗေန သဗ္ဗံ ပုဒ္ဓဿ၊ သော နရော သုခမေဓတိ။ ထေရ။၃၂၃။ သော နရော ဥတ္တမပုရိသော

နိဗ္ဗာနသုခဉ္စ ဓေတိ ပြူဟေတိ ဝမ္ဗေတီတိ။ ထေရ၊၄၊၂။၂၈၀။

ဓေန္ဆိ (ကြိ) [ဓေ+အ+အန္တိ] ရကုန်၏။ ဓေတိ² (၁) ကြည့်။

ဓေန္ဆု (ကြိ) [ဓေ+အ+အန္တု] ခံစားစေကုန်သတည်း။ ဓေတိ² (၂) ကြည့်။

ဓေိတ (တိ) [ဓေ+ဏေ+တ။ ကာရိုတ်ကျေ။] ကြီးပွားစေအပ်သော၊သူ။ သုခေဓိတော(ဝိ၊၁။၁၄။ မ၊၂။၂၄၆)တိ သုခေန ဓေိတော၊ သုခသံဝမိုတောတိ အတ္ထော။ ဝိ၊၄၊၁။၁၇၁။ မ၊၄၊၂။၂၀၂။

ဓေိတ္ထ (ကြိ) [ဓေ+တ္ထ] ရောက်ပြီ။ ဓေတိ²-(၃) ကြည့်။

ဓေိယျ (ဗျ) [ဓေ+ဏယ+တ္ထာ] ပွားစေ၍။ (သျ။) ပုပ္ပိကေ ဓေိယျ သုဒ္ဓေ၊ ပဿံ နရဉ္စ ဣတ္ထိတံ။ ဝဇိရ။၇၂။

နေံ² [ဣမ (တေ) + အံ-ဝိဘတ်။ အံ ဝိဘတ် ကြောင့် ဣမ (တေ) ကို နေ ပြု။ နိရုတ္တိ၊ သုတ္တ။၂၂၆။ အောက်ပုဒ်လည်းကြည့်] (၁) ထို(သူ,တရား-စသည်)ကို။ (၂) ပဒါလ-ဏ်ရ။ (အနက်မရှိ။)

(၁) မဒ္ဒန္တေနံ ပရိဿယာတိ နေံ ကာမဂိဒ္ဓံ ... သီဟာဒယော စ ပါကဋ-ပရိဿယာ ကာယဒုစ္စရိတာဒယော စ အပါကဋပရိဿယာ မဒ္ဒန္တိ။ နေတ္တိ၊၄။၄၄။ နေံ နရံ။ နေတ္တိ၊ဝိ။၆၀။ (နေတ္တိ။၆-၌ "အဗလာ နံ ဗလီယန္တိ၊ မဒ္ဒန္တေ နံ ပရိ-ဿယာ"ဟုရှိသည်။)

(၁)(၂) ယတ္ထာဓိကရဏမေနံ။ ဒီ၊၁။၆၆။ တမေနံ ဘိက္ခဝေ ယမော ရာဇာ ဝေမာဟ။ အံ၊၁။၁၃၇။ (၂) တမေနံ အညတရာ ဒေဝတာ။ ဒီ၊၄၊၁။၈။ တမေနန္တိ တံ အာယသ္မန္တံ အာနန္ဒံ။ တေသဒ္ဒေါ ဟိ ပဒါလဏ်ရမတ္တံ၊ အယဉ္ဇိ သဒ္ဒပကတိ၊ ယဒိဒံ ဒ္ဒိသု သဗ္ဗနာမေသု ပုဗ္ဗပဒဿေဝ အတ္ထပဒတာ။ သီ၊ဋီ၊သစ်၊၁။၆၉။

နေံ³ (ဗျ) [နိပါတ်ပုဒ်] အနက်မရှိ၊ ပဒပူရဏသာ ဖြစ်သည်။ ဝေ နံ နေံ သေယျထိဒံ ဣစ္စေဝမာဒီနိ ပဒပူရဏာနိ။ ရူ၊နှာ။၁၃၂။ (-နီတိ၊သုတ္တ။ နှာ။၃၇၅၊၃၇၆။) ယတ္ထာ-ဓိကရဏမေနံ။ ဒီ၊၁။၆၆။ အထက်ပုဒ် (၁) လည်းကြည့်။

နေ² (တိ) [ဣ+ယု] လာသော၊သူ။ ဥဘယ-ဝသေန စ တဿ တထာ သီတဥဏ္ဍဥတု-တော နေနော အာဂတောတိ တကာရဿ ဒကာရံ ကတ္ဝာ ဥဒေနောတိ နာမံ အ-ကာသိ။ မ၊ဋီ၊၃။၁၅၃။

နေ³ [တတိယာကေဝုစ် နာဝိဘတ်၏ ကာရိယ-နေ] အောက်ပုဒ်တိုကြည့်။

နေယောဂ (ပု) [နေ+ယောဂ] နေ-သဒ္ဒါ နှင့် ယှဉ်ခြင်း။ ဒိသာဝါစကဿာပိ နေယော-ဂဿ ဒဿနတော။ သီ၊ဋီ၊သစ်၊၁။၂၄၀။

နေ သဒ္ဒ (ပု) [နေ+သဒ္ဒ] နေ-သဒ္ဒါ။ ဥတ္တရေ-နာတိ တ္ထေ နေသဒ္ဒေါ ဒိသာဝါစီသဒ္ဒတော ပဉ္စမီအန္တတော အဒူရတ္ထော ဣစ္ဆိတော၊ တသ္မာ ဥတ္တရေန သဒ္ဒေန အဒူရတ္ထဇောတနံ

ဒသေန္တော "အဒူရေ ဥတ္တရပသေ"တိ အာဟ၊ အက္ခရစိန္တိကာ ပန နေ-သဒ္ဒယောဂေ အဝဓိဝါစိနိ ပဒေ ဥပယောဂဝစနံ ဣစ္ဆတိ။ အတ္ထော ပန သာမိဝသေနေဝ ဣစ္ဆိတော။ ဒီ၊ဋီ၊၁။၃၉၉။ (-သီ၊ဋီ၊သစ်၊၂။၄၂၃။ ဒီ၊ဋီ၊၂။ ၃၅၀။)

နေ သဒ္ဒယောဂ (ပု) [နေသဒ္ဒ+ယောဂ] နေ သဒ္ဒါ-အယှဉ်-ယှဉ်ရာ။ အထက်ပုဒ်ကြည့်။

နေ သဒ္ဒသမ္ဗန္ဓ (ပု) [နေသဒ္ဒ+သမ္ဗန္ဓ] နေ သဒ္ဒါနှင့် ယှဉ်စပ်ခြင်း။ ပုရတ္ထိမေနာတိ နေ-သဒ္ဒသမ္ဗန္ဓေန ဝေသာလိန္တိ ဥပယောဂဝစနံ။ ဒီ၊ဋီ၊၂။၃၅၀။

နေ္တ (တိ) [ဣ+အန္တ။ အာ+ဣ+အန္တ] (၁) ရောက်လေသော။ (၂) လာသော။ **(၁)** အတ္ထမေန္တမှိ သူရိယေ၊ ဝါဋ္ဌာ ပန္ထေ ဥပဋ္ဌဟုံ၊ ဇာ၊၂။၃၅၆။ (နေ္တမှိ-ပုဒ်ကို "ဣ"ဓာတ်-ဂမနအနက်ဟု နီတိ၊ဓာ။၄။ ဇာတ်ဝိသောဓန။ ၁၃၅၊၁၅၈-တို့၌ ဆိုသည်။) **(၂)** ဥဒကေ နေ္တေ နေ ဿေတိ။ ဇာ၊၄၊၆။၂၀၅။

နေ္တိ (ကြိ) [ဣ+အန္တိ။ အာ+ဣ+အန္တိ] (၁) ရောက်ကုန်၏။ တိ (၁) ကြည့်။ (၂) လာ-လာရောက်-ကုန်၏။ တိ (၄) ကြည့်။

မေ (ကြိ) [ဣ+မ။ အာ+ဣ+မ] လာ-လာ ရောက်-ကုန်၏။ တိ (၄) ကြည့်။

မှေ (ကြိ) [ဣ+မှ။ အာ+ဣ+မှ] လာ-လာ ရောက်-ခဲ့ပါကုန်၏။ တိ (၄) ကြည့်။

ယျေ[၁] (ကြိ) [ဣ+ယျေ] ရောက်ရာ၏။ (သဒ္ဒတ္ထ။) ဖြစ်ရာ၏။ (အဓိပ္ပါယတ္ထ။) တိ (၁) ကြည့်။

ယျေ[၂] [သတ္တမီ ပရဿပုဒ် နာမယောဂ ကေဝုစ် ဝိဘတ်] ယျေ (ဝိဘတ်)။ အောက်ပုဒ်ကြည့်။

ယျေသဒ္ဒ (ပု) [ယျေ+သဒ္ဒ] ယျေ-သဒ္ဒါ။ နသမ္ပာယေယျန္တိ တ္ထေ ... ယျေသဒ္ဒဿ စ သာမတ္ထိယတံ ဒသေတုံ နသမ္ပာယေ-ယျန္တိအာဒိ ဝုတ္တံ။ သီ၊ဋီ၊သစ်၊၁။၄၃၃။

ယျောသိ (ကြိ) [ဣ+ယျောသိ။ အာ+ဣ+ ယျောသိ] လာရာ၏။ လာပါလော၊ လိုက်ခဲ့ ပါလော့။ တိ (၄) ကြည့်။

ရေ (ထီ၊ပု) [ဣရ+ဏ] (ထီ)(၁) ရေ။ (ပု)(၂) မိမိ၊ မိမိကိုယ်။ **(ထီ)(၁)** ရောပထ-ကြည့်။ **(ပု)(၂)** (သေရီတိ သာယတ္တိကော။ မူလဋီ၊ ၁။၂၅။) သာယတ္တိကောတိ တေန သေရီ-သဒ္ဒဿ ဣရယတီတိ ရော၊ အတ္တာ။ သဿ ရော သေရော။ သော တေဿ အတ္ထီတိ သေရီ။ မဓု၊၁။၆၈။ (အဋ္ဌသာ၊ဘာသာဋီ၊၁။ ၁၅၅-၌ "ဤရော သီလံ ယဿာတိ ရေီ= ဖြစ်ခြင်းအလေ့ရှိသူ" ဟုဆိုသည်။)

ရေက[၁] (ပု၊နာ) [ဣ+ရကဏ်။ (ထီ) ဝိ၊ပိ၊ဓာန်။ ရေက(သံ)] (၁) ပြိန်း-ပိန်း-မြက်။ (၂) ကောင်း စွာ-ယူဆောင်-သယ်ဆောင်-၍ တိုက်ခတ် လာသောလေ။ **(၁)** သာ နဒိယာ ဝုယှမာနံ မုခဒ္ဒါရေ ကေပသေ လဂ္ဂိ၊ တတော ရေကံ နိဗ္ဗတ္တိ။ ဇာ၊၄၊၄။၈၈။ ကဒလိယော စ ရေ-ကော စ အက္ကော စ။ ခုဒ္ဒသိက္ခာ၊ဋီ၊သစ်။ ၂၈၃။ **(၂)** ရေကဝါတယုတ္တ-ကြည့်။

ရေက[၂] (ပု) [ယာဒိစ္ဆကနာမ်] ရေကမည်သူ။

(မထေရ်၊ နဂါး-စသည်။) ဒုက္ခာ ကာမာ ရေကာ။ ထေရ။၂၄၀။ ရေကာတိ ပဌမံ တာဝ ဘဂဝါ တံ အာလပတိ။ ထေရဂ္ဂ၊ ၁။၂၄၃။

ရေကဂုမ္မ (ပု) [ရေက+ဂုမ္မ] ပြိန်း-ပိန်း-မြက်ခြုံ၊ ပြိန်းမြက်တော။ သော ... ဂင်္ဂါယ နာဝံ အဘိရုယှ ဂစ္ဆန္တော ကေသို ရေကဂုမ္မေ ရေကပတ္တံ ဂဟေတွာ နာဝါယ ဝေဂသာ ဂစ္ဆမာနာယပိ နံ မုဉ္စိ။ ဓမ္မဂ္ဂ၊၂။၁၄၉။

ရေကစ္ဆ (န) [ယာဒိစ္ဆကနာမ်] ရေကစ္ဆမြို့။ နဂရံ အတ္ထိ ပဏ္ဏာနံ၊ ရေကစ္ဆန္တိ ဝိဿုတံ။ ပေတ။၁၅၁။ ရေကစ္ဆန္တိ တဿ နဂရဿ နာမံ။ ပေတဂ္ဂ။၉၆။ နဂရမ်ိ ရေကစ္ဆ (ထေရီ။၃၂၂၇)တိ ဧဝံနာမကေ နဂရေ။ ထေရီဂ္ဂ။၂၇၅။

ရေကစ္ဆနဂရ (ထိ၊န) [ရေကစ္ဆ+နဂရ] ရေကစ္ဆမြို့။ အနုပုဗ္ဗေန ကိရ ဗုဒ္ဓေ ပဏ္ဏရဋ္ဌေ ရေကစ္ဆနဂရေ ဓနပါလကော နာမ သေဋ္ဌိ အဟောသိ။ ပေတဂ္ဂ။၉၄။

ရေကတီက (န) [ရေက+တီက] ပြိန်း-ပိန်း-မြက်။ ရေဂူ-ကြည့်။

ရေကတီကတူလ (တိ) [ရေကတီက+တူလ] ပြိန်း-ပိန်း-မြက် လဲ၊ ပြိန်းမြက်မို့။ ပေါဋ္ဌ-ကီတူလန္တိ ရေကတီကတူလံ။ သာရတ္ထ၊ ၃။၃၉၅။ ဝိနယာလင်္ကာရဋီ၊၂။၁၅၀။

ရေကတူလ (တိ) [ရေက+တူလ] ပြိန်း-ပိန်း-မြက်လဲ၊ ပြိန်းမြက်မို့။ ပေါဋ္ဌကီတူလန္တိ ရေကတူလာဒိ ယံကိဉ္စိ တိဏဇာတိနံ တူလံ။ သာရတ္ထ၊၃။၁၀၁။

ရေကတ္ထရ (ပု) [ရေက+ထေရ] ရေကမည်သော ထေရ်။ ဒုက္ခာ ကာမာ ရေကာတိ အာယသ္မတော ရေကတ္ထရဿ ဂါထာ။ ထေရဂ္ဂ၊၁။၂၄၃။

ရှေးရှေးဘုရားရှင်တို့၌ ကောင်းမှုပြုခဲ့ဘူးသော အမျိုးကောင်းသားတစ်ဦးသည် (၉၄)ကမ္ဘာထက် သိဒ္ဓတ္ထဘုရားရှင်ပွင့်တော်မူသောအခါ၌ မြစ်ကိုကူး၍ တောအရပ်သို့ကြွတော်မူသော ဘုရားရှင်အား "ကာယသာရပုည" ကိုယ်ကာယ၏ အနှစ်သာရဖြစ်သော ကောင်းမှုပြုအံ့ဟု ကြံ၍ ဘုရားရှင်ကြွရာ လမ်းခရီးကို သုတ်သင်လျက် ညီညာအောင် ဆောင်ရွက်ခဲ့သည်၊ ထိုလမ်းမှ ကြွတော်မူသော ဘုရားရှင်ကိုလည်း ဂုဏ်တော်ပွားကာ ဖူးမြင်ခဲ့လေသည်။ (၅၃)ကမ္ဘာထက်၌ ပွင့်တော်မူသော သုပုဗ္ဗဒ္ဓမြတ်စွာဘုရားထံ၌လည်း ကောင်းမှုပြုခဲ့သည်။ ထိုကောင်းမှုတို့ကြောင့် ဤဂေါတမမြတ်စွာဘုရားပွင့်တော်မူသောအခါ၌ သာဝတ္ထိပြည် သူကြွယ်မျိုး၌ ဖြစ်၍ အိမ်ထောင်ပြုပြီးနောက် သံဝေဂရသဖြင့် ဘုရားရှင်ထံ ရဟန်းပြုခဲ့သည်၊ မြတ်စွာဘုရား ဟောကြားအပ်သော "ကာမတို့သည် ဒုက္ခ သာတည်း၊ ဒုက္ခကို ဖြစ်စေ၏။ ကာမကိုတပ်မက်သူသည် ဒုက္ခကို တပ်မက်သူတည်း" အစရှိသော တရားတော်ကို နာယူရ၍ မိစ္ဆာဝိတက်တို့ကို ပယ်ကာ ဝိပဿနာပွားများသဖြင့် ရဟန္တာအဖြစ်သို့ရောက်ရှိတော်မူသည်။ အကျယ်ကို ထေရဂ္ဂ၊၁။၂၄၃-၂၄၅- ကြည့်။

ရေကဒုဿ (န) [ရေက+ဒုဿ] ပြိန်း-ပိန်း-မြက်လျော်မြှင်တို့ဖြင့်ပြုအပ်သော-အဝတ်-သင်္ကန်း။ ပြိန်းမြက်သင်္ကန်း။ ရေကဒုဿံ ကဒလိဒုဿံ ဝေဠုဒုဿန္တိဝေမာဒိနိ ပန အကပ္ပိယစီဝရာနိ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၃။ (-ဝိ၊ဋ္ဌ၊၃၄၆။ အံ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၇၇။ စူဠနိ၊ဋ္ဌ။၁၁၀။) ရေကဝါကေဟိ ကတံ ရေကဒုဿံ။ ဒီ၊ဋ္ဌီ၊၃။၂၂၄။ အံ၊ဋ္ဌီ၊၂။၂၆၇။ ရေကဒုဿေတိ ရေကမယဝတ္ထေ။ ဝိ၊ဝိနိစ္ဆယ၊ဋ္ဌီ၊၂။၂၈၅။

ရေကပတ္တ[1] (န) [ရေက+ပတ္တ] ပြိန်း-ပိန်း-ရွက်။ ရေကဂုမ္ဗ-ကြည့်။

ရေကပတ္တ[2] (တိ) [ယာဒိစ္ဆကနာမ်] ရေကပတ္တမည်သော၊သူ (နဂါးမင်း)။ သတ္ထာ ဗာရာဏသိယံ ... ရေကပတ္တံ နာမ နာဂရာဇံ အာရဗ္ဘ ကထေသိ။ ဓမ္မ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၄၉။

ကဿပမြတ်စွာဘုရားသာသနာတော်၌ ရဟန်းငယ်တစ်ပါးသည် ဂင်္ဂါမြစ်၌ လှေစီး၍ ခရီးသွားစဉ် ပြိန်းမြက်ခြုံတစ်ခုက ပြိန်းရွက်တစ်ရွက်ကို ဆွဲကိုင်မိလေ၏၊ လှေသည် အဟုန်ဖြင့်သွားသော်လည်း မလွှတ်ခဲ့သောကြောင့် ပြိန်းရွက် ပြတ်သွားလေသည်၊ "အနည်းငယ်မျှသာဖြစ်သောအာပတ်" ဟု သဘောထား၍ ဒေသနာမကြားဘဲ တောင်၌ အနှစ်နှစ်သောင်း ကာလပတ်လုံး ရဟန်းတရားကို ကျင့်သုံး နေထိုင်ပါသော်လည်း ပြိန်းရွက်က လည်ပင်းကို ရစ်ပတ်သကဲ့သို့ အောက်မေ့နေရလေသည်၊ ထို့ကြောင့် ဒေသနာကြားလိုသော်လည်း အခြားရဟန်းကို မတွေ့မြင်ရသဖြင့် ဒေသနာကြားမှု မပြုရမူ၍ "ငါ၏သီလမစင်ကြယ်" ဟု နှလုံးမသာဖြစ်လျက်ကွယ်လွန်သောအခါ "ရေကပတ္တ"ဟု အမည်တွင်သော နဂါးမင်း ဖြစ်လေသည်။ "ဤမျှတာ ကာလကြာအောင် ရဟန်းတရားကို ကျင့်သုံးပါလျက် ဖားကိုစားသော အဟိတ်တိရစ္ဆာန်မျိုးဌာ ဖြစ်ရလေခြင်း"ဟု နှလုံးမသာဖြစ်၍ ဘုရားပွင့်လျှင် သိဖို့ရန် ရည်ရွယ်ချက်ဖြင့် -ငါ၏ သီချင်းကို "တုံ့ပြန်သီချင်း " သီဆိုနိုင်သူအား နဂါးမင်းစည်းစိမ်နှင့်တကွ သို့းကိုပေးမည်"ဟု ပြောလျက် ဂင်္ဂါမြစ်လယ်တွင် ပါးပျဉ်းပေါ်၌ သို့းကို "ကိသု အဓိပ္ပတိ ရာဇာ"စသော ဂါထာနှစ်ပုဒ်ကို သီချင်းအဖြစ် သီဆို ကခုန်စေသည်။ ဤသို့ဖြင့်ဘုရားနှစ်ဆူတို့၏ အကြားကာလကုန်လွန်ခဲ့လေသည်။ ဂေါတမဘုရားရှင်ပွင့်တော်မူသောအခါ ဘုရားရှင်က ဥတ္တရလုလင်အား "ဆဒ္ဒါရာဓိပ္ပတိ ရာဇာ" အစရှိသော ဂါထာနှစ်ပုဒ်ကို သင်ပေး၍ နဂါးမလေးက "ကိသု အဓိပ္ပတိ ရာဇာ" အစရှိသော ဂါထာကို ရွတ်ဆိုသောအခါ၌ "ဆဒ္ဒါ-ရာဓိပ္ပတိ ရာဇာ"အစရှိသော ဂါထာကို ရွတ်ဆိုစေလေသည်၊ ထိုသို့ဥတ္တရလုလင်ရွတ်ဆိုသောအခါ နဂါးမင်းသည် ဘုရားရှင်ပွင့်တော်မူပြီဟု သိရသဖြင့် မြတ်စွာဘုရားထံသွားရောက်၍ ဘုရားရှင်ဟောကြားအပ်သော "ကိစ္စော မနုဿပဋိလာဘော" အစရှိသော ဂါထာကို နာယူရသဖြင့် ပဋိသန္ဓေ ယူသောအခါ, အရေလဲသောအခါ, လွတ်လွတ်ကျွတ်ကျွတ်အိပ်စက်သောအခါ, မေထုန်မှီဝဲသောအခါ, စုတေသောအခါတို့၌ ပင်ကိုယ်နဂါးအသွင်သို့ မပြောင်းလဲမူ၍ လုလင် အသွင်

ဖြင့်သာ ကျင်လည်နေထိုင်ရခြင်း ဟူသော အကျိုးကိုရရှိလေသည်၊ တရားတော်ကို ကြားနာ ကြရသဖြင့် သတ္တဝါရှစ်သောင်းလေးထောင် တို့ အံကျွတ်တရားရကြလေသည်။ အ ကျယ်ကို ဓမ္မ၊ဌ၊၂။၁၄၉-၁၅၃-ကြည့်။

ရေကပတ္တဆိန္ဒန (န) [ရေကပတ္တ+ဆိန္ဒန] ပြိန်း-ပိန်း-ရွက်ကို ဖြတ်ခြင်း။ အပွမတ္တက် ရေကပတ္တဆိန္ဒနမတ္တံ နိဿာယ အဟေ-တုကပဋိသန္ဓိ ဂဟေတွာ ဥရေန ပရိသ-က္ကနဌာနေ နိဗ္ဗတ္တောသို့။ ဓမ္မ၊ဌ၊၂။၁၅၂။

ရေကမူလ (န) [ရေက+မူလ] ပြိန်း-ပိန်း-မြစ်၊ ပြိတ်စွယ်။ မုဋ္ဌာရခါဒနီယေ ပန ... ရေကမူလံ ကန္ဒုလမူလံ။ ဝိ၊ဌ၊၃။၁၀၀။

ရေကဝတ္တ (န) [ရေက+ဝတ္တ] ပြိန်း-ပိန်း-ရွက်နှင့်တူသော အရေ-လုံး-စု။ ရေက-ဝတ္တိက-ကြည့်။ စမ္မဝဋ္ဌ-လည်းကြည့်။

ရေကဝတ္တကမ္မကာရဏ (ထီ၊န) [ရေကဝတ္တ+ကမ္မကာရဏ] ပိန်းရွက်ကဲ့သို့ ကိုယ်အရေ-လုံး-စု-ကို ခွါချခြင်းဟူသော ညှဉ်းပန်းနှိပ်စက်မှု၊ မြစ်ခြေပင်မ၌ အရိုးအရွက်တို့ဖြင့် ရစ်ပတ်နေသော ပိန်းပင်ကဲ့သို့ တစ်ကိုယ်လုံးမှအရေစုကို ဖမျက်အထိ ခွါချ-ခြင်း ဟူသော-၍-ညှဉ်းပမ်းနှိပ်စက်မှု။ အောက်ပုဒ်ကြည့်။

ရေကဝတ္တိက (တိ) [ရေကဝတ္တ+ဣက] ပိန်း ရွက်ကဲ့သို့ ကိုယ်အရေ-လုံး-စု-ကို ခွါချခြင်း ဟူသော ညှဉ်းပန်းနှိပ်စက်မှု။ ရေကဝတ္တိက-(မ၊၁။၁၂၂။ အံ၊၁။၄၉။ မဟာနိ။၁၂)နှိ ရေ-ကဝတ္တကမ္မကာရဏံ။ မ၊ဌ၊၁။၃၆၃။ အံ၊ဌ၊၂။၂။ မဟာနိ၊ဌ။၂၄၁။ ရေကဝတ္တကမ္မကာရ-ဏန္တိ ရေကဝတ္တသဒိသော သရီရတော ဗဒ္ဓေ (စမ္မဝတ္တေ) ဥပ္ပါဋ္ဌနကမ္မကာရဏံ။ မ၊ဋီ၊၂။၄၃။ အံ၊ဋီ၊၂။၁။ (-သာရတ္ထ၊၂။၂၆၂။) (တိပိ ဋက၊ဓာန်၊ အတွဲ-ရ-၌ "စမ္မဝဋ္ဌေ"ဟုရှိသည်။) (ဝိ၊ပိ၊ဓာန်-၌ "ရေကာဝဋ္ဌိကာ-ထီ။ ရေကာယ ဝဋ္ဌံ၊ တမေတိဿမတ္ထိ။ မြက်ကြိုးဖြင့်ဆွဲ၍ လှည်းသော "ကမ္မကာရဏာ" ဟုလာသည်။)

ရေကဝန (န) [ရေက+ဝန] ပြိန်း-ပိန်း-မြက်တော။ အထေကော အည် မုဂ္ဂရံ အလ-ဘန္တော ရေကဝနတော ဧကံ ရေကပတ္တံ ဂဏှိ။ ဇာ၊ဌ၊၄။၈၈။

ရေကဝါက (ပု၊န) [ရေက+ဝါက] ပြိန်း-ပိန်း-မြက်လျှော်။ ရေကဒုဿ-ကြည့်။

ရေကဝါတယုတ္တ (တိ) [ရေကဝါတ+ယုတ္တ] ကောင်းစွာ-ယူဆောင်-သယ်ဆောင်-၍ တိုက်ခတ်လာသော-လေနှင့်ယှဉ်သော။ (ပိန်းမြက်ရွက်ကို တိုက်ခတ်သော လေနှင့် ယှဉ်သော။) သာ ဟောတု နာဝါ ဖလကူ-ပပန္နာ၊ အနဝဿုတာ ရေကဝါတယုတ္တာ။ ဇာ၊၁။၂၀၇။ စရိယာ၊ဌ။၃၄။ ရေကေန သမ္မာ ဂဟေတွာ ဂစ္ဆန္တေန ဝါတေန ယုတ္တာ။ ဇာ၊ဌ၊၄။၂၁။ သမ္မာ ဂဟေတွာ ဂမနက-ဝါတေန ရေကဝါတယုတ္တာ။ စရိယာ၊ဌ။၃၄။

ရေဂူ (ပု) [ရေ+ဂမု+ရူ] ပြိန်း-ပိန်း-မြက်။ သေယျထာပိ ဘန္တေ မဇ္ဇိမေသု ဇနပဒေသု ရေဂူ မောရဂူ မဇ္ဇာရူ ဇန္တူ။ ဝိ၊၃။၂၈၅။ ရေဂူတိ ရေကတိဏံ။ ဝိ၊ဌ၊၃။၃၇၁။

ရေက (နာ) [ကြရ+ယု] ချိမ-မြောက်တင်-ခြင်း။ အောက်ပုဒ်ကြည့်။

ရေကကွမ (ပု) [ရေက+ခမ] ချိမ-မြောက်တင်-ခြင်းငှါ-ခဲ့-သင့်လျော်-သော။ ဒါတုကာမာ-ဘိဟာရော စ၊ ဟတ္ထပါသေရကကွမံ။ ခုဒ္ဒ သိက္ခာ၊ဂါထာ။၁၀၆။ ရေကကွမန္တိ ထာမ-မဇ္ဈိမေန ပုရိသေန ဥက္ခိပနကွမံ။ ခုဒ္ဒသိ က္ခာ၊ဋီ။၁၂၂။ ရေကကွမန္တိ ထာမမဇ္ဈိမေန ပုရိသေန ရေကဿ ဥက္ခိပနဿ ခမံ ယောဂ်ံ။ ခုဒ္ဒသိက္ခာ၊ဋီ၊သစ်။၃၀၈။

ရေက္ခ၊ လေက္ခ၊ ဥဋ္ဌေက္ခ (ပုဒ်း) [ဧရဝိ+က။ ရေဝို ဟိသာယံ၊ ဝါတံ ရေက္ခတိတိ ရေ-က္ခော။ ဓာန်၊ဋီ။၅၆၆။ ရေက္ခတိ ရောဝံ ဟိသတီတိ ရေက္ခော။ ကစ္စည်း၊နှာ။၃၀၉။ ဣရ+ခု။ ဣရတိ ကမ္မတီတိ ရေက္ခော။ မောဂ်၊ရူ။၅၉။ ရေက္ခ (သံ)] ကြက်ဆူပင်။

မိဂါနံ သိဂါလော အန္တော၊ ပက္ခီနံ ပန ဝါယသော။ ရေက္ခော အန္တော ရုက္ခာနံ။ ဇာ၁။၉၀၊ (-၂၅၈။ သံ၁၊၂။၂၉၂။ ဇာ၁၊ ၂။၃၉၈။ ဇာဋ္ဌ၊၄။၂၀၅။ သံဋီ၊၂။၂၄၀။) တံ စဿ ဥဋ္ဌေက္ခဟိ သဉ္ဇနံ။ မ၁။၁၆၆။ လေက္ခေဟိတိ လေက္ခာ ကိရ သာလဒ္ဒ-သနာ ဟောန္တိ။ မ၁၊၂။၄။ လေက္ခော ရေ-က္ခောတိ စ ဒွေ ပရိယာယာ။ ဒေါ ဓဿ စာတိ ဝုတ္တ စသဒ္ဒေန ရဿ လော။ ပါရာ၊ ယော။၃၀၂။ (ဇာဋီ၊သစ်၌ "ကြရေန ခီရ-ဇလေန ဥတိ ဝိမှဋ္ဌံ ဂစ္ဆတီတိ ရေက္ခော" ဟုလည်း ပြထားသည်။) တိလာ စ ဝသာ စ ရေက္ခာနိ စ။ ခုဒ္ဒသိက္ခာ၊ဋီ၊သစ်။၃၀၀။

ရေက္ခက (ပု) [ရေက္ခ+က။ ဓာန်၊ဋီ။၅၆၆။] ကြက်ဆူပင်။ အောက်ပုဒ်ထောင့်ကွင်းကြည့်။

ရေက္ခကဋ္ဌိ (နာ) [ရေက္ခက+အဋ္ဌိ] ကြက်ဆူစေ့။ တေလကရကထ္ထာယ သာသပမဒုရ-ရေက္ခကဋ္ဌိနိ ပဋိဂ္ဂဟေတ္ဝာ။ ဝိ၁၊၂။၂၉၂။

ရေက္ခကတေလ (နာ) [ရေက္ခက+တေလ] ကြက်ဆူဆီ။ တိလတေလံ ... ရေက္ခက-တေလံ ဝသာတေလန္တိ ဣမာနိ ပဉ္စ တေ-လာနိ ကေစဒိုယံ ပက္ခိပိတ္ဝာ။ မ၁၊၂။၂၄၄။ သံ၁၊၂။၂၅၁။

ရေက္ခဒက္ခက (ပု) [ရေက္ခ+ဒက္ခက] ကြက်ဆူပင် ရိုး။ ပါသာကော အဿသ ပါဒေ ပဟရိတ္ဝာ ရေက္ခဒက္ခကံ ဝိယ ဘိန္နံ။ ဇာ၁၊၂။၂၅၄။

ရေက္ခရုက္ခ (ပု) [ရေက္ခ+ရုက္ခ] ကြက်ဆူပင်။ ဗောဓိသတ္တော ကေသို ဌာနေ ရေက္ခရုက္ခေ ရုက္ခဒေဝတာ ဟုတ္ဝာ နိဗ္ဗတ္တိ။ ဇာ၁၊၁။၄၄၅။

ရေက္ခရုက္ခဒေဝတာ (ထီ) [ရေက္ခရုက္ခ+ဒေဝတာ] ကြက်ဆူပင်စောင့်နတ်။ ရေက္ခ-ရုက္ခဒေဝတာ ပန အဟမေဝ အဟောသိံ။ ဇာ၁၊၁။၄၄၈။ (-ဇာ၁၊၂။၃၉၅။)

ရေက္ခဝန (ပု) [ရေက္ခ+ဝန] ကြက်ဆူတော။ ကေသို ဂါမကေ မတံ ဇရဂ္ဂဝံ နိက္ကနိတ္ဝာ ဂါမဒ္ဒါရေ ရေက္ခဝနေ ဆဍ္ဍေသုံ။ ဇာ၁၊ ၂။၃၉၅။ (-မ၁၊၁။၃၁၃။)

ရေက္ခဝနမဇ္ဈ (နာ) [ရေက္ခဝန+မဇ္ဈ] ကြက်ဆူတောအလယ်။ မဟာသကဋေ ကဒလိဝန-

မဇ္ဈေ ဝါ ရေဏ္ဍဝနမဇ္ဈေ ဝါ ဂစ္ဆန္တေ။ သံ၊ ဋ္ဌ၊၁။၃၁၅။

ရေယတိ (ကြိ) [ဤရ+ဏယ+တိ] (၁) ဆို-ဟောတော်မူ-၏။ (၂) ထိပါး-ကြိမ်းမောင်း-ပြောဆို၏။ **(၁)** ဝါစာ သော ရေယတိ ကဏ္ဍသုခါ။ ဒီ၊၃။၁၄၂။ (-ဒီ၊ဋ္ဌ၊ ၃။၁၂၂။) **ရေယ** — ခိပ္ပံ ဂိရံ ရေယ ဝဂ္ဂု ဝဂ္ဂုံ။ သုတ္တနိ။၃၃၁။ ထေရ။၃၇၄။ ခိပ္ပံ ဂိရံ ရေယ လဟုံ အစိရာယမာနော ဝစနံ ဘာသ ဝဂ္ဂုံ မနောရမံ။ သုတ္တနိ၊ဋ္ဌ၊ ၂။၈၂။ ထေရ၊ဋ္ဌ၊၂။ ၅၃၅။

(၂) ရေယေ—ပါရဂတံ န ရေယေ။ ထေရ။၂၆၀။ ပါရဂတံ ... တေဝိဇ္ဇံ ဆဋ္ဌာဘိညံ ဝါ န ရေယေ နယဋ္ဌယေ န အာသာဒေယျ။ ထေရ၊ဋ္ဌ၊၁။၄၂၅။

ရေယ (ကြိ) [ဤရ+ဏယ+ဟိ] ဆို-ဟောတော်မူ-ပါလော့။ အထက်ပုဒ်(၁)ကြည့်။

ရေယန္တ (တိ) [ဤရ+ဏယ+အန္တ] ပြောဆို-ဟောပြော-သော၊သူ။ အတ္ထဓမ္မသဟိတံ ပုရေ ဂိရံ၊ ရေယံ ဗဟုဇနံ နိဒံသယိ။ ဒီ၊ ၃။၁၂၆။ ရေယန္တိ ဘဏန္တော။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၁၂။

ရေယိတ (တိ) [ဤရ+ယ+တ] ဟောတော်မူအပ်သော။ ဓမ္မိဿ ကထံ ရေယိတံ ခဏ-ညူ။ သုတ္တနိ။၃၂၇။ ရေယိတန္တိ ဝုတ္တံ။ သုတ္တနိ၊ဋ္ဌ၊၂။၆၆။

ရေယေ (ကြိ) [ဤရ+ဏယ+ယျေ] ထိပါး-ကြိမ်းမောင်း-ပြောဆိုရာ၏။ ရေယတိ(၂) ကြည့်။

ရောပထ (ပု) [ရောပထ+ဏ။ အဲရာဝတ (သံ)] ရောပထနဂါးမင်း။ ဝိရူပကွေဟိ မေ မေတ္တံ၊ မေတ္တံ ရောပထေဟိ မေ။ ဝိ၊၄။၂၄၅။ ဇာ၊ ၁။၅၃။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၃၃။ ရော ဝုစ္စတိ ဇလံ၊ သာ ယေဝ ပထော ရောပထော၊ တသ္မိဿ ဝသန္တိတိ ရောပထာ။ နာဂါ။ ဇာ၊ဋ္ဌီ၊သစ်။

ရောပထနာဂရာဇကုလ (န) [ရောပထနာဂရာဇ+ကုလ] ရောပထနဂါးမင်းမျိုး။ တောနိပိ ဟိ ရောပထနာဂရာဇကုလံ ဆဗျာပုတ္တနာဂရာဇကုလံ ကဏ္ဍာဂေါတမ-ကနာဂရာဇကုလန္တိ နာဂရာဇကုလာနေဝ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၃၃။

ရောဝက (ပု) [ဣရာဝက+ဏ။ ဣရာဝကော သမုဒ္ဒေါ၊ တတြ ဇာတော ရောဝကော။ ဓာန်၊ဋ္ဌီ။၂၂။ အဲရာဝက (သံ)] သမုဒြာ၌ ဖြစ်သောဆင်၊ သိကြားမင်း၏ စီးတော်ဆင်၊ ရောဝက်ဆင်၊ ရောဝက်နတ်သား။ (ဆင်အသွင် ဖန်ဆင်းထားသော ရောဝက်နတ်သားကိုပင် ရောဝက်ဆင် ဟုခေါ်သည်။)

ရောဝကော ဂဇော ဗလီ ဒန္တီ။ ဇာ၊ ၂။၂၅၀။ ရောဝကော မဟာနာဂေါ(ဒီ၊ ၂။၂၀၇)တိ ရောဝကော စ ဒေဝပုတ္တော ဇာတိယာ နာဂေါ န ဟောတိ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊ ၂။၂၈၁။ (-ဇာ၊၁။၂၈၄။ အဘိ၊က။၄၃၂။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၂။၇၂။ မ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၃၀။ မ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၉၈။ ဓမ္မ၊ ဋ္ဌ၊၁။၁၇၃။ သုတ္တနိ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၀၀။ ဝိမာန၊ဋ္ဌ။၁၃၊ ၁၆၆။ သာရတ္ထ၊၁။ ၂၆၇။) ရောဝကောတိ တဿ ဟတ္ထိနော နာမံ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၇။၉၂၊၁၇၈။ ရော ဝုစ္စန္တိ ကာမဂဏာ၊ ရေဟိ ဝနိတဗ္ဗော

ယာစိတဗ္ဗောတိ ရောဝကော၊ ဒေဝဟတ္ထိ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊သစ်။

ရောဝဏ္ဍနဝရဂတ (တိ) [ရောဝဏ္ဍန+ဝရ+ဂတ] ရောဝက်ဆင်မြွတ်၏- ကျောက်ကုံးပေါ်သို့ရောက်-ကျောထက်၌ စီး-သော၊သူ။ တာပသော ... သက္ကံ ဒေဝရာဇာနံ ဒေဝဂဏပရိဝုတံ ရောဝဏ္ဍနဝရဂတံ ဩတရန္တံ ဒိသွာ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၅။၁၄၄။

ရောဝနာမက (တိ) [ရောဝ+နာမ+က] ရောဝက်အမည်ရှိသော၊သူ(နတ်သား)။ တဿတိ ရောဝနာမကဿ ဒေဝပုတ္တဿ။ အနုဋ္ဌီ၊၃။၁၅၁။

ရောဝဝါရက (ပု) [ရောဝ+ဝါရက] ရောဝက်ဆင်။ အရိဝါရကဝါရကံ ရောဝဝါရကမိဝ အရိဇနဝါရံ မုနိဝါရကံ မာရကတ္ထာယ ပေသေသိ။ ဗုဒ္ဓဝံ၊ဋ္ဌ။၂၄၈၊(-၂၈၈။)

ရောဝတ[1] (ပု) [ယာဒိစ္ဆကနာမ်] ရောဝတဆင်၊ အရှေ့အရပ်ကို စောင့်သော ရောဝတဆင်။ ရောဝတော ပုက္ကရိကော။ ဓာန်။ ၃၀။ (-ဓာန်၊ဋ္ဌီ။၃၀။)

ရောဝတ[2] (ပု) [လ္ဟရာဝတီ+က။ အဲရာဝတ(သဲ)] (အနီရောင်အသီးရှိသော) ခရမ်းပိမ့်။ (တောင်ပေါက်၊ ဓာန်၊ဋ္ဌီ၊သျှ။) လိမ္မော်။ (ဓာန်၊သျှ၊သစ်။) လိမ္မော်ပင်အငယ်မျိုး။ (ဦးဟုတ်စိန်။) လ္ဟရာဝတီ နဒီ၊ ပဌမကာလေ တဿာ တီရေ ဇာတော ရောဝတော။ ဓာန်၊ဋ္ဌီ။၅၆၀။

ရောဝတီ (ထီ) [ယာဒိစ္ဆကနာမ်။ အဲရာဝတီ(သဲ)] ရောဝတီ မည်သူ(မိဖုရား)။ ဝိဇယမိုမယ့် မဟေသီ၊ ရောဝတီ ကေသနီ သုန-နွဲ့။ ဇာ၊၂။၂၄၂။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊ဂု။ဂုဂု။ (ဘေသဇ္ဇမဉ္ဇူသာ။၃၈၆-၌ "ရေဝတီ= ဆူးရစ်" ဟုလာသည်။)

ရိုတ (န) [ဤရ+တ] (၁) တုန်လှုပ်ခြင်း။ (တိ) (၂) လွင့်တက်စေအပ်-တုန်လှုပ်စေအပ်-တုန်လှုပ်တတ်-သော၊သူ။ (၃) တုန်လှုပ်-မဆုံးဖြတ်နိုင်-သော။ (၄) ထုံအပ်သော။

(၁) အောက်ပုဒ်ကြည့်။ **(တိ)(၂)** တေပိရိတာ(မဟာနိ။၃၂၂)တိ တေပိ သခါရာရိတာ။ မဟာနိ၊ဋ္ဌ။၃၀၈။ တေ ဟံသာ ပက္ကမန္တိ၊ ဝက္ကဂိ ဘယမေရိတာ။ ဇာ၊၂။၉၀။ ဘယမေရိတာတိ ဘယေန ရိတာ ဘယ-ဋ္ဌိတာ ဘယစလိတာ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၅။၃၀၂။ ကုပ္ပန္တိ ဝါတဿပိ ရိတဿ။ ဇာ၊၁။၃၀၂။ (နီတိ၊ ဓာ၊သျှ-၌ "လာသော"ဟု အနက်ပြန်ဆိုသည်။) ရိတဿာတိ ဝါတပဟရိတဿယဲ့ သဒ္ဒါနုဗန္ဓံ ရိတံ စလနံ ကမ္မနံ၊ တဿပိ ကုပ္ပန္တိ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၅။၄၄။ (-ထေရ။၂၆၅။ ထေရ၊ဋ္ဌ၊၁။၄၅၁။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။၁၆၈။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋီ၊၁။၁၉၆။) **(၃)** သဗ္ဗာကုသလာဘိသခါရေဟိ စိတ္တံ အာဝိလံ ဟောတိ လုဋိတံ ရိတံ။ မဟာနိ။၃၉၀။ ရိတန္တိ အသန္နိဋ္ဌာနံ။ မဟာနိ၊ဋ္ဌ။ ၄၀၅။ **(၄)** နာနာဂန္ဓသမေရိတန္တိ နာနာ-ဝိမေဟိ ဂန္ဓေဟိ သမန္တတော ရိတံ ဥပဝါသိတံ။ ပေတ၊ဋ္ဌ။၁၅၁။

ရေိတသန္တိ (ထီ) [ရေိတ+သန္တိ] တုန်လှုပ်ခြင်း၏ ငြိမ်းအေးခြင်း။ (တုန်လှုပ်သော မိစ္ဆာအယူ။) တံ နိဿိတော ကုပ္ပပဋိစ္စ-သန္တိန္တိ ကုပ္ပသန္တိ ပကုပ္ပသန္တိ ရေိတသန္တိ။ မဟာနိ။၅၇။ ရေိတသန္တိန္တိ ကမ္ပနသန္တိ။ မဟာနိ၊ဋ္ဌ။၁၇၇။ ကုပ္ပနသန္တိ-လည်းကြည့်။

ရေိသ (တိ) [တေ+ဒိသ(ဒုသ)+ကွိ] ဤကဲ့သို့ ရှုအပ်သော။ ဒေိက္ခ-ကြည့်။

ရေိ (တိ) [ဤရ+ဏီ] ဖြစ်ခြင်း အလေ့ရှိသော၊ သူ။ ရေ-ကြည့်။

ရေ - အသံ။ စိတြဂ္ဂဋ္ဌေရုယုသိတေ-ပုဒ်ကို စိတြ+အဂ္ဂဋ္ဌ+ရေ+ယုသိတ-ဟု ပုဒ်ခွဲသော် "ရေ" သဒ္ဒါ အသံ အနက်ဟော ဖြစ်သည်။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၇။၂၄၆။ တိပိ၊ဓာန်၊၇။၄၄၀-ကြည့်။ ဇာတ်ဝိသောဓန။၁၂၄-၌မူ "စိတြ+အဂ္ဂဋ္ဌ+ဥရုယုသိတေ-ဟုခွဲ။ ဥ-ကို ဧ-ရေး။ နဋ္ဌော ရာဇာ ဇနေသဘော(ဒီ၊၂။၂၀၇)။ ရထေ-သဘော (ဇာ၊၁။၁၀၄) တို့နှင့်အတူတူဟု ဘာသကရိ ဆို၏" စသည်ဖြင့် လာသည်။

ရေေတိ (ကာ၊ကြိ) [ဤရ+ဏေ+တိ။ နီတိ၊ ဓာ။၁၅၄။] (က) တုန်လှုပ်စေ၏။ (ခ) ရွေ့စေ၏။ **(က)** သစေ နေရေသိ အတ္တာနံ။ ဓမ္မ။၃၃။ အံ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၀၆။ ထေရ၊ဋ္ဌ၊၁။၇၉။ သစေ နေရေသိတိ သစေ အတ္တာနံ နိစ္စလံ ကာတုံ သက္ခိဿတိ။ ဓမ္မ၊ဋ္ဌ၊၂။၃၇။ အံ၊ဋ္ဌီ၊၁။၁၇၆။

(ခ) ဝါတော ဝါ ပဏ္ဏကသဋ္ဌံ ရေေ-တိ(မ၊၁။၂၅)တိ ဝါတော ဝါ ပဏ္ဏကစဝရံ ယဋ္ဌေတိ။ မ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၂၄။ ရေေတိ စေ နဇာ၊ ၁။၃၅၁)နွိ ... စာလေတိ ယဋ္ဌေတိ။ ဇာ၊ ဋ္ဌ၊၄။၄၈၃။

ရေေသိ (ကာ၊ကြိ) [ဤရ+ဏေ+ဤ] တုန်လှုပ်စေပြီ။ အထက်ပုဒ်ကြည့်။

လေ၊ ဋ္ဌေ (တိ) [ဣလ+ဏ။ ဣလ+အ။ ဓာန်၊ ဋ္ဌီ။၂၈၁၊၅၉၁။ ဣလန္တိ ဇိဂုစ္ဆိတဗ္ဗဘာဝေန ကမ္ပေန္တိ ဟဒယစလနံ ပါပုဏန္တိတိ ဇနာ ထ္ထောတိ လော။ ခေဋ္ဌော။ နီတိ၊ဓာ။ ၁၆၈၊ ၁၆၉။ ဣ+လ။ တေ ဂစ္ဆတီတိ လော။ သုခုမေလာ။ မောဂ်၊၇။၁၈၈။ လော(သံ)] (ထီ)(၁) တံတွေး။ (၂) အရည်၊ သွားရည်။ (၃) ဖာလာ၊ ဖာလာသီး။ (ဓာန်။) ဖာလာငယ်။ (မောဂ်၊သျ။) (နဲ)(၄) အပြစ်။ (၅) ရေ။ (ပု)(၆) လေ ရွှေအိုး၊ လေမည်သော ရွှေအိုး။ (ရ) နားပင်းသူ။

(ထီ)(၁) တံတွေး။ လာလာ ခေဋ္ဌော လော ဘဝေ။ ဓာန်။၂၈၁။ လာလာ စ လောတိ ဝုစ္စတိ။ မ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၂၂။ (-မ၊ဋ္ဌ၊၃။ ၂၈၆။ အံ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၇၉။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၃။၃၂၆။ သာရတ္ထ၊၃။၄၂။ ဝိမတိ၊၂။၂၁။) ဣလန္တိ ဇိဂုစ္ဆိတဗ္ဗဘာဝေန ကမ္ပေန္တိ ဟဒယစလနံ ပါပုဏန္တိ ဇနာ ထ္ထောတိ လော။ နီတိ၊ ဓာ။၁၆၉။

(ထီ)(၁) တံတွေး။ **(၂)** အရည်၊ သွားရည်။ ဋ္ဌောသဒ္ဒေါ လာလာယ, ခေဋ္ဌေ စ ပဝတ္တတိ။ သီ၊ဋ္ဌီ၊သစ်၊၂။၂၈၇။

(၃) ဖာလာ၊ ဖာလာသီး။ (ဓာန်။) ဖာလာငယ်။ (မောဂ်၊သျ။) ဇာတိဖလံ က-

ဋ္ဌကဖလံ ဋ္ဌော တက္ကောလန္တိ ဝေံ နာမ-ဝသေန နသက္ကာ ပရိယန္တံ ဒဿေတုံ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၀၂။ လော တု ဗဟုလာ ဘဝေ။ ဓာန်။ ၅၉၁။

(နဲ)(၄) အပြစ်။ လေံ ဝုစ္စတိ ဒေါသော။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၁။ ၇၄။ မ၊ဋ္ဌ၊၂။ ၁၁၁။ အံ၊ဋ္ဌ၊၂။၃၇၆။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၁။၄၂၅။ ဥဒါန၊ဋ္ဌ။၃၃၅။ မဟာနိ၊ဋ္ဌ။၃၉၇။ (ဥဒါန၊ဋ္ဌ၊၂၈၄-၌ လော ဝုစ္စတိ ဒေါသော-ဟု ရှိသည်။) လေံ ဝုစ္စတိ ဒေါသော၊ ဣလတိ စိတ္တံ ပုဂ္ဂလော ဝါ ကမ္ပတိ ဧတေနာတိ ကတ္တာ။ သီ၊ဋီ၊သစ်၊၁။၃၄၁။ (-သီ၊ဋီ၊သစ်၊၂။၂၈၇။ မ၊ဋီ၊၂။၁၆။)

(ထီ)(၁) (၂) (နဲ)(၄) ဗဟုလာယဥ္စ ခေဋ္ဌမှိ၊ ဋ္ဌော ဒေါသေဋ္ဌမီရိတံ။ ဓာန်။ ၁၀၁၀။ **(၅)** ရေ။ လေံ ဝုစ္စတိ ဥဒကံ။ မဟာနိ။၁၅၆။

(ပု)(၆) လေ ရွှေအိုး၊ လေ မည်သော ရွှေအိုး။ တထာဂတဿ ပန ဇာတ-ဒိဝသေယေဝ သခေါ် လော ဥပ္ပလော ပုဏ္ဍရိကောတိ စတ္တာရော နိဓယော ဥဂ္ဂတာ (ဥပဂတာ)။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၅၃။ မ၊ဋ္ဌ၊၃။၂၈၇။

(ရ) နားပင်းသူ။ သုတိကဏ္ဏော ဟီနော ဝိကလော ယဿာတိ သုတိဟီနော။ ဧ-ဋ္ဌောပျတြ။ ဓာန်၊ဋီ။၃၂၂။ ဋ္ဌေမူဂ-လည်း ကြည့်။

လေကေဋ္ဌ (ပု၊နဲ) [ယာဒိစ္ဆကနာမ်] မြစ်တွေး ငှက်၊ (ဇာ၊ဋီ၊သစ်။) ဌက်မေည်း၊ (ဇာတ်ဝတ္ထု။) ငှက်ဘီလူး။ (ဇာတ်၊သျ။) မန္ဒာ-လကာ စေလကေဋ္ဌုတိ မန္ဒာလကာ စေဝ လေကေဋ္ဌ စ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊ရ။၃၁၆။

လေဂလ၊ လေဂဋ္ဌ၊ ဋ္ဌေဂလ၊ ဋ္ဌေဂဋ္ဌ၊ ဋ္ဌော-ဂဋ္ဌ (ပု) [လော(ဋ္ဌော)+ဂလ(ဂဋ္ဌ)။ လော+ဂလ+အ] (၁) သွားရည်-တံတွေးရည်-ယိုထွက်လျှောကျခြင်း၊ ယိုထွက် လျှောကျသော သွားရည်-တံတွေးရည်။ (၂) တံတွေးပေါက်-ယိုထွက်-စင်-ခြင်း၊ ယိုထွက်-စင်-သော တံတွေးပေါက်။ (တိ)(၃) (စကား ပြောနေစဉ်) သွားရည်-တံတွေးရည်-ယိုထွက်လျှောကျခြင်းရှိသော၊ ယိုထွက် လျှောကျသော သွားရည်-တံတွေးရည်-ရှိသော (စကား)။ (သွားရည်ယိုကျအောင် ပြောဆိုသူ၏စကား။) (၄) (စကားပြောနေစဉ်) တံတွေးပေါက်-ယိုထွက်-စင်-ခြင်းရှိသော၊ ယိုထွက်-စင်-သောတံတွေးပေါက်ရှိသော (စကား)။ (တံတွေးပေါက်စင်အောင် ပြောဆိုသူ၏စကား။) (၅) အပြစ်ကိုယိုထွက်စေသူ၏ စကား၊ အပြစ်ယိုထွက်သော စကား။ (မ၊ဋီ။) (မပြည့်စုံသောစကား၊ မပီပြင်သောစကား- စသည်။)

(ပခုက္ကူ၊ဒီ၊ဋ္ဌ၊သျ၊၂။၄၃၇-၌ "အ ရည်ကို ယိုထွက်စေတတ်သော စကား၊ တံတွေးကို ယိုထွက်စေတတ်သောစကား၊ အပြစ်ကိုယိုထွက်စေတတ်သောစကား၊ ယိုထွက်သော အရည်ရှိသောစကား"ဟု ပြန်ဆိုသည်။ သီ၊ ဘာသာဋီ၊၃။ ၄၇၉-၌ "ဂလန္တိတိ ဂလာ၊ ဋ္ဌော စ တာ ဂလာ စာတိ ဋ္ဌေဂလာ၊ နတ္ထိ ဋ္ဌေဂလာ ယဿာတိ အနေဋ္ဌဂလာ၊ ဝါစာ"ဟု ဆိုသည်။)

ပု(၁) (၂) (တိ)(၃) (၄) (၅) အနေဋ္ဌ-ဂဋ္ဌာယာတိ ဌေဂဋ္ဌေန ဝိရဟိတာယ။ ယသ ကသစိ ဟိ ကထေန္တသ ဌော ဂဋ္ဌန္တိ, လာလာ ဝါ ပဂ္ဌရန္တိ, ခေဋ္ဌဖုသိတာနိ ဝါ နိက္ခမန္တိ၊ တသ ဝါစာ ဌေဂဋ္ဌံ နာမ ဟောတိ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၅၂။ အနေလဂလာ-ယာတိ လေဂလေန ဝိရဟိတာယ။ ကေ-စွသ ဟိ ကထေန္တသ လေံ ဂလတိ, လာလာ ပဂ္ဌရတိ, ခေဋ္ဌဖုသိတာနိ ဝါ နိက္ခမန္တိ၊ တသ ဝါစာ လေဂလာ နာမ ဟောတိ။ မ၊ဋ္ဌ၊၃။၂၈၆။ ဌောဂဋ္ဌေနာတိ ဌောပဂ္ဌရဏေန။ "ဌော ဂဋ္ဌန္တိ"တိ ဝုတ္တ-သေဝ ဒွိဓာ အတ္ထံ ဒသေတုံ "လာလာ ဝါ ပဂ္ဌရန္တိ" တိအာဒိ ဝုတ္တံ။ ... ဌောသဒ္ဒေါ လာလာယ, ခေဋ္ဌေ စ ပဝတ္တတိ။ ... တတြာယမဋ္ဌကထာမုတ္တကနယော— လေန္တိ ဒေါသော ဝုစ္စတိ၊ ... ဒုပ္ပညာ စ သဒေါသမေဝ ကထံ ကထေန္တာ လေံ ပဂ္ဌရာပေန္တိ၊ တသ္မာ တေသံ ဝါစာ လေဂဋ္ဌာ နာမ ဟောတိ။ သီ၊ဋ္ဌီ၊သစ်၊၂။၂၈၆-ရ။ အနေလဂဋ္ဌာယာတိ လေဂဋ္ဌဝိရဟိတာယ၊ ကသစိ ဟိ ကထေန္တသ လေံ ဂဋ္ဌတိ၊ လာလာ ပဂ္ဌရတိ၊ ခေဋ္ဌဖုသိတာနိ ဝါ နိက္ခမန္တိ၊ တသ ဝါစာ လေဂဋ္ဌာ နာမ ဟောတိ။ လော ဝုစ္စတိ ဒေါသော။ ဥဒါန၊ဋ္ဌ။၂၈၄။ လေံ ဝုစ္စတိ ဒေါသော၊ လေံ ဂဋ္ဌတီတိ လေဂဋ္ဌာ။ န လေဂဋ္ဌာ အနေလဂဋ္ဌာ၊ နိဒ္ဒေါသာ၊ န ရုဇ္ဇတီတိ အတ္ထော။ မ၊ဋ္ဌီ၊၂။၁၆။ (-သံ၊ဋ္ဌီ၊၂။ ၁၉ရ၊၃ရ၂။) လေံ ဝုစ္စတိ ဒုရုတ္တဒေါသော။ ပါစိတ်၊ယော။၆၅၂။ အနေလဂလာ(သာရတ္ထ၊ ၃။၃၀၁။ သံ၊ဋ္ဌီ၊၂။၁၉ရ။ အံ၊ဋ္ဌီ၊၂။၃၀၄) လည်း ကြည့်။

ဌေဂလဝါစ (တိ) [ဌေဂလာ+ဝါစာ] (စကား ပြောနေစဉ်) (၁) သွားရည်-တံတွေးရည်-ယိုထွက်လျောကျခြင်း ရှိသော-ယိုထွက် လျောကျသော-သွားရည်-တံတွေးရည်-ရှိသော-စကားရှိသော၊သူ။ (သွားရည်ယိုကျ အောင်စကားပြောသောသူ။) (၂) (စကား ပြောနေစဉ်) တံတွေးပေါက် စင်ခြင်းရှိသော-စင်သောတံတွေးပေါက်ရှိသော- စကား ရှိသော၊သူ။ (တံတွေးပေါက်စင်အောင် စ ကားပြောသောသူ။) (၁)(၂) ဣဓေကစ္စော ဒုဗ္ဗစော ဟောတိ မမ္မနော ဌေဂလဝါစော။ ဝိ၊၄။၂၁၅။ လေဂလ(၃)(၄)လည်းကြည့်။

လေဂဋ္ဌဝိရဟိတ (တိ) [လေဂဋ္ဌ+ဝိရဟိတ] (၁) သွားရည်-တံတွေးရည်-ယိုထွက်လျော ကျ ခြင်းမှကင်းသော၊ တံတွေးရည်ယိုထွက် လျောကျခြင်းမရှိသော။ (၂) တံတွေးပေါက် -ယိုထွက်-စင်-ခြင်းမှကင်းသော၊ ယိုထွက်-စင်-သော တံတွေးပေါက်မရှိသော။ (သွား ရည်ယိုစေခြင်း, တံတွေးပေါက် စင်စေခြင်း မရှိသောစကား၊ သွားရည်ယိုမကျအောင်, တံတွေးပေါက်မစင်အောင် ပြောဆိုသူ၏ စကား။)

(၁)(၂) အနေလဂဋ္ဌာယာတိ လေဂဋ္ဌ-ဝိရဟိတာယ။ ကသစိ ဟိ ကထေန္တသ လေံ ဂဋ္ဌတိ, လာလာ ပဂ္ဌရတိ, ခေဋ္ဌ-ဖုသိတာနိ ဝါ နိက္ခမန္တိ၊ တသ ဝါစာ လေဂဋ္ဌာ နာမ ဟောတိ။ သာရတ္ထ၊၃။၄၂။ လေဂလ(၁)(၂) လည်းကြည့်။

လေက္ခ — ကြက်ဆူပင်။ ရေက္ခ-ကြည့်။

လေ(ဠ)ဏ္ဍိယ (တိ) [လေ(ဠ)ဏ္ဍ+ဣယ] ကြက်ဆူဖြင့်ပြီးသော။ လဿာ လေဏ္ဍိယာယ လင်္ဒိယာ ဓညပုဏ္ဏော်ပိ သုဝဏ္ဏပုဏ္ဏော်ပိ အာစိက္ခိတုံ။ အဘိ၊က။၁၇၁။ ဠေဏ္ဍိယာယာတိ ဠေဏ္ဍမယာယ။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၃၃။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၃၃။၁၆၆။

လေတိ (ကြိ) [ဣလ+အ+တိ] တုန်လှုပ်၏။ ဒ္ဝိဓာ လေတိ ကမ္ပတိ စိတ္တမေတေနာတိ ဟိ ဒ္ဝေဠ္ဍကံ။ သီ၊ဋီ၊သစ်၊၁။၃၂၂၀။

လေပတိ (ထိ) [လေ+ပတ+ဣ] (၁) သွားရည်-တံတွေးရည်-လျောကျခြင်းမှ ကင်းသော၊ တံတွေးရည်လျောကျခြင်းမရှိသော။ (၂) တံတွေးပေါက် -ယိုထွက်-စင်-ခြင်းမှ ကင်းသော၊ ယိုထွက်-စင်-သော တံတွေးပေါက်မရှိသော။ **(၁)(၂)** နေလပတိန္တိ နလေပတိ၊ လေပါတဝိရဟိတံ ဝိသဋ္ဌံ မခု-ရဝါစံ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၇။၃၄၁။ လေဂလ(၁)(၂) လည်းကြည့်။

လေပါတဝိရဟိတ (တိ) [လေပါတ+ဝိရဟိတ] (၁) လျှာရည်-တံတွေးရည်-လျောကျ ခြင်းမှကင်းသော၊ တံတွေးရည် လျောကျခြင်းမရှိသော။ (၂) တံတွေးပေါက် -ယိုထွက်-စင်-ခြင်းမှကင်းသော၊ ယိုထွက်-စင်-သော တံတွေးပေါက်မရှိသော။ အထက်ပုဒ်ကြည့်။

လေမုက - အောက်ပုဒ်ကြည့်။

လေမုက၊ လေမုခ၊ လေမုဂ၊ လေမ္ဟုက၊ ဠေမုခ၊ ဠေမ္ဟုဂ (တိ) [လေ (ဠေ) +မုခ။ ဠေနောင် မုခ ကို မ္ဟုဂ ပြု မ္ဟုက ပြု။ နီတိ၊သုတ္တ။၁၀၃။ ဠေမ္ဟုဂ, ဠေမုခ ကား မတ္တာဘေဒ ဝဏ္ဏဘေဒ ကွဲပြားသောသဒ္ဒါ ဖြစ်သည်။ နီတိ၊သုတ္တ၊နှာ။၄၁၈-၄၂၃။ ဠေ+မ္ဟုဂ] (၁) (ယိုစီးသော) အရည်-သွားရည်-ရှိသော ခံတွင်းရှိသော၊ စကားပြောသောအခါ ခံတွင်းမှ အမြဲ သွားရည်ယိုစီးသော၊သူ။ (၂) အပြစ်ရှိသော ခံတွင်း (= စကား) ရှိသော၊ အပြစ်ရှိသော-မပြည့်စုံသော-စကားကို ပြောဆိုသော၊သူ။ (၃) တံတွေး-အရည်-ထွက်သော ခံတွင်း ရှိသော၊သူ(မြွေ)။ (၄) နားလည်းပင်း , အ လည်း အ သော၊သူ။ (ဤအနက်၌ "ဠေမ္ဟုဂ"ဟု ရှိသင့်။) (၅) အပြစ်ကြောင့် အအ-အဆုံ-နှင့်တူသော၊သူ။ (ဗောဇ္ဈင်ခုနစ်ပါးကို မဟုတ်မှားသောသူ။) (ဤအနက်၌ "...မ္ဟုဂ"ဟု ရှိသင့်။) (၆) စဉ်းလဲသောသူ။ (၇) ကန်းမိုက်-မိုက်ကန်း-သူ။

(၁) (ယိုစီးသော) အရည်-သွားရည်-ရှိသော ခံတွင်းရှိသော၊ စကားပြောသော အခါ ခံတွင်းမှအမြဲ သွားရည်ယိုစီးသော၊သူ။ **(၂)** အပြစ်ရှိသော ခံတွင်း (= စကား) ရှိသော၊ အပြစ်ရှိသော-မပြည့်စုံသော-စကားကို ပြောဆိုသော၊သူ။ ယေ ခေါ ကေစိ သမဏာ ဝါ ဗြာဟ္မဏာ ဝါ ဒုပ္ပညာ ဠေမ္ဟုဂါ ... ပဋိသေဝန္တိ။ မ၊၁။ ၂၄။ ဠေမ္ဟုဂါတိ လေမုခါ၊ ခကာရဿ ဂကာရော ကတော၊ လာလမုခါတိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။ ... လေမုခါတိပိ ပါဠော၊ လေမုဂါတိ ကေစိ ပဌန္တိ၊ အပရေ လေမုကာတိပိ၊ သဗ္ဗတ္ထ

လေမုခါတိ အတ္ထော။ မ၊ဌ၊၁။၁၂၁-၂။ လေန္တိ ဝါ ဒေါသော ဝုစ္စတိ၊... တသ္မာ လေသဗ္ဘာဝတော လေံ မုခံ ဧတေသန္တိ လေမူဂါတိ ဝုတ္တာတိ ဝေမ္ပိ တ္ထေ အတ္ထော ဒဋ္ဌဗ္ဗော။ မ၊ဋီ၊၁။၂၁၇။ ဋ္ဌေမုခေါ(ဝိ၊ဌ၊ ၃။၃၁၁)တိ နိစ္စပဂ္ဂရဏကလာလမုခေါ။ သာရတ္ထ၊၃။၂၆၄။ (-ဝိမတိ၊၂။၁၂၈။) ဋ္ဌေ-မုခေါတိ ဋ္ဌောယ နိစ္စပဂ္ဂရိတံ မုခမေတ-ဿာတိ ဋ္ဌေမုခေါ။ ပါစိတ်၊ယော။၂၇၂။ မုခတော ဂလတီတိ မုခါ၊ ဋ္ဌော မုခါ ယေသန္တိ ဋ္ဌေမူဂါ။ အံ၊သျ၊၁။၈၉။ (-ဝိ၊ ဝိနိစ္ဆယ၊ဋီ၊၂။၁၅၇။) ပညာရဟိတေ ဝါ ဧဋ္ဌေ ဋ္ဌေမူဂေ ကုတော သီလံ။ ဒီ၊ဌ၊၁။ ၂၅၉။ ဋ္ဌော မုခေ ဂဋ္ဌတိ ယဿာတိ ဋ္ဌေမူဂေါ၊ ခ-ကာရဿ က-ကာရံ ကတ္ဝာ၊ လေမုခေါ, လေမူကော ဝါ၊ ဣတိ ဗဟုဓာ ပါဌောတိ ဘယဘေရဝသုတ္တဋ္ဌကထာယံ ဝုတ္တော။ သီ၊ ဋီ၊သစ်၊၂။၂၉၆။

(၃) တံတွေး-အရည်-ထွက်သော ခံ တွင်းရှိသော၊သူ (မြွေ)။ ပဿေ'ဋ္ဌမူဂ(ဇာ၊ ၁။ ၁၆၁)တိ ဋ္ဌေံ ပဂ္ဂရန္တေန မုခေန ဋ္ဌေမူဂံ ... ဥရဂံ ပဿ။ ဇာ၊ဌ၊၃။၃၂၆။ ပဿေ'ဋ္ဌမူဂံ ဥရဂံ ဒုဇိဝှန္တိအာဒီသု ဝိယ ဟိ ဋ္ဌောသဒ္ဒေါ လာလာယ, ခေဋ္ဌေ စ ပဝတ္တတိ။ သီ၊ဋီ၊ သစ်၊၂။၂၈၆-၇။

(၄) နားလည်းပင်း အလည်းအသော သူ။ (၅) အပြစ်ကြောင့် အအ-အဆွံ့-နှင့် တူသော၊သူ။ ကိတ္တာဝတာ နု ခေါ ဘန္တေ ဋ္ဌေမူဂေါတိ ဝုစ္စတိ။ သံ၊၃။၈၈။ (-သံ၊၂။၃။) ဋ္ဌေမူဂေါတိ မုခေန ဝါစံ နိစ္ဆာရေတုံ သက္ကောန္တောပိ ဒေါသေဟိ မူဂေါ အသမ္ပန္နဝစနော။ သံ၊ဌ၊၃။၁၉၂။ ဋ္ဌေံ ဝုစ္စတိ ဒေါသော၊ ဋ္ဌေန မူဂေါ ဝိယာတိ ဋ္ဌေမူဂေါ။ သံ၊ဋီ၊၂။၄၃၀။

(၆) စဉ်းလဲသော၊သူ။ ဋ္ဌေမူဂေါ တု ဝတ္တုဉ္စ၊ သောတုဉ္စာကုသလော ဘဝေ။ ဓာန်။၇၃၄။ ဝစနေ စ သဝနေ စ အကု-သလော ဋ္ဌေမူဂေါ နာမ၊ ဋ္ဌော ဗဓိရော မူဂေါ အဝစနော၊ ကမ္မဓာရယော။ သဌေပိ ဋ္ဌေမူဂေါ။ ဓာန်၊ဋီ။၇၃၄။

(၇) ကန်းမိုက်-မိုက်ကန်း-သူ။ ဋ္ဌေ(လ) မူဂကထာ-ကြည့်။

လေမုဂ - အထက်ပုဒ်ကြည့်။

လေမူဂကထာ (ထီ) [လေမူဂ+ကထာ] ကန်းမိုက်-မိုက်ကန်း-သူ၏စကား။ ဋ္ဌေ(လ)-မူဂကထာ-ကြည့်။

လေမ္ဗုရက (ပုန) [ယာဒိစ္ဆကနာမ်] သစ်ခွပန်း တံနွယ်ပင်။ အောက်ပုဒ်ကြည့်။

လေမ္ဗုရကသဉ္ဇန္ဒ (တိ) [ဋ္ဌေမ္ဗုရက+သဉ္ဇန္ဒ] သစ်ခွပန်းတံနွယ်တို့ဖြင့် ဖုံးလွှမ်းအပ်သော။ (သျ။) လေမ္ဗုရကသဉ္ဇန္ဒာ၊ ရုက္ခာ တိဋ္ဌန္တိ ဗြာဟ္မဏ။ ဇာ၊၂။၃၄၅။ (လေမ္ဗရကသဉ္ဇန္ဒာ။ သီ၊ ဣ။ လေမ္ဗကေဟိ သဉ္ဇန္ဒာ။ သျာ။) လေမ္ဗုရကသဉ္ဇန္ဒာတိ ဝေံနာမိကာယ ဝလ္လိ-ယာ သဉ္ဇန္ဒာ။ ဇာ၊ဌ၊၇။၃၁၃။ (လေမ္ဗက-ရုက္ခသဉ္ဇန္ဒာ။ သျာ။ ဇာ၊ဌ၊သျ-၌"ရေမ္ဗုကာ စ သဉ္ဇန္ဒာ"ဟု ရှိသည်။)

လေမွုဇ (နာ) [လေ+အမွုဇ] ရေ၌ဖြစ်သော ပဒုမ္မာကြာ။ လေမွုဇံ ကဏ္ဏကဝါရိဇံ ယထာ။ မဟာနိ။၁၅၅။ (သုတ္တနိ။၄၁၁။ သုတ္တနိ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၆၁–တို.ဋ္ဌ "လေမွုဇံ" ဟု ရှိသည်။) လေ၌ ဝုစ္စတိ ဥဒက်။ အမွုဇံ ဝုစ္စတိ ပဒုမံ။ မဟာနိ။၁၅၆။ လေမွုဇန္တိ လေ–သည်တေ အမွုမှိ ဇာတံ ကဏ္ဏကနာဠံ ဝါရိဇံ၊ ပဒုမန္တိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။ မဟာနိ၊ဋ္ဌ။၂၆၁။

လေယတိ (ကာ၊ကြိ) [လ္ဟလ+ဏယ+တိ] တုန်လှုပ်စေ၏။ ဒွိဓာ လေယတိ ကမ္မေတီတိ ဒွေဇ္ဈကံ။ ပဋိသံ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၄၁။

လေသညိတ (တိ) [ဧလေ+သညိတ] လေ–ရေ–ဟုသမုတ်အပ်သော။ လေမွုဇ–ကြည့်။

လေသဇ္ဈာဝ (တိ) [ဧလေ+သဇ္ဈာဝ] အပြစ်၏ –ထင်ရှားရှိသည်၏အဖြစ်–ထင်ရှားရှိခြင်း။ လေမုက ... (၁)(၂) ကြည့်။

လော (ထိ) (၁) တံတွေး။ (၂) အရည်၊ သွားရည်။ (၃) ဖာလာငယ်။ (၁)(၂)(၃) လေ၊ ဠွေ–ကြည့်။

လော(ဠော)လုက (နာ) [လ္ဟရ+လာ+ဥ+က။ လ္ဟရံ ဝါရိ လာတိ တဗ္ဘာဟုလျတောတိ ဠော–လုကံ။ ... ထိယံ၊ ဥ၊ သကတ္ထေ ကော။ ဓာန်၊ဋီ။၅၉ရ။ ဠောလု (ထိ)။ ဠောလုက (နာ)။ ဇေါရုက (သံ)] သခွါးသီး၊ ရေသွန်းသခွါး။ ဠောလုကာနိ ဂဏှထ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၂။၃၀၉။ (–ကခ်ိ။၂၃၁။ မ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၂၃။ ဓမ္မ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၀၃။ ဝိမာန၊ဋ္ဌ။၁၂၉။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၁၁။ မ၊ဋီ၊၃။၁၈၅။)

လေ (ထိ) [လ္ဟလ+တိ] ဖနောင့်။ ဓာန်၊ဋီ။၂၅၅။

ဝဝံ [ဗျ။ ဝဝမ် (သံ)] (၁) ဤအတူ။ (=ဥပမာ = ခိုင်းနှိုင်း–နှိုင်းရှည့်–ခြင်းအနက်။) (၂) ဤသို့၊ သည်ပုံသည်နည်း၊ ဒီလို။ ဤသို့ ဆိုအပ်ခဲ့သောနည်းဖြင့်၊ ဤသို့ဆိုအပ်လတ္တံ့ သောနည်းဖြင့် ။ (=ဥပဒေသ= နည်းလမ်း ညွှန်ပြခြင်းအနက်။) (၃) ဤသို့–ဤအတိုင်း–မှန်ပါပေ၏၊ ဤဟောတော်မူအပ်သော အခြင်းအရာအား ဖြင့် မှန်ပါပေ၏။ (=သမ္မဟံသန= ရွှင်လန်းဝမ်းမြောက်ခြင်းအနက်။) (၄) သို့ချည်းတစေ၊ (နိတိ၊သုတ္တ။ သျ။) ဤ...အား ဖြင့်။ (=ဂရဟဏ=ကဲ့ရဲ့ခြင်းအနက်။) (၅) ကောင်းပါပြီ။ (=ဝစန သမ္ပဋိဂ္ဂဟ=စကားကို လက်ခံခြင်းအနက်။) (၆) ဤအခြင်းအရာအား ဖြင့်။ (=အာကာရ = အခြင်းအရာအနက်။) (၇) ဤသို့၊ ဤ... ဖြင့်။ (=နိဒဿန= ညွှန်ပြခြင်းအနက်၊ ဆိုအပ်ခဲ့ပြီးသည်ကို ညွှန်ပြခြင်း၊ မည်သို့ ပြောဆိုရမည် စသည်ကို ညွှန်ပြခြင်း။) (၈) ဤသို့သောအခြင်းအရာအား ဖြင့်သာလျှင်၊ ဤသို့သာလျှင်။ (=အဝဓာရဏ= ပိုင်းခြားသတ်မှတ် ဆုံးဖြတ်ခြင်းအနက်။) (၉) ဤ၊ (=ဣဒံ အနက်။) (၁၀) ဤအတူ ... လော။ (=ပုစ္ဆာ= မေးခြင်း အနက်။) (၁၁) ဤသို့၊ ဤအတိုင်း အရှည်အား ဖြင့်။ (=ပရိမာဏ= နှိုင်းယှဉ်ခြင်း အနက်။) (၁၂) ထို့အတူ ပါတည်း၊ ထိုအတိုင်း မှန်ပါ၏။ (=ပဋိညာ =ဝန်ခံခြင်းအနက်။)

(၁)... (၁၁) အတ္ထတော ပန ဧဝံ–သဒ္ဒါ တာဝ ဥပမူပဒေသသမ္မဟံသန–ဂရဟဏဝစနသမ္ပဋိဂ္ဂဟာကာရ နိဒဿ–

တော ဥပဒေသောယေဝ။ သီဇီ၊သစ်၊၁။ ၁၄၂။ ဇဝံ ဒိန္နာယာ(ဝိ၊ဋ္ဌ၊၃၃၈)တိ ဇဝံ ပါဠိယံ ဝုတ္တနယေနေဝ ဒိန္နာယ။ ပါစိတ်၊ ယော။၃၂၅။ ဇဝံ အာရောစေတဗ္ဗ(ဝိ၊ဋ္ဌ၊ ၃၃)န္တိ ဇဝံ ဝက္ခမာနနယေန အာရောစေ-တဗ္ဗန္တိ ယောဇနာ။ ပါစိတ်၊ယော။၄၂၉။ (-ဝိ၊ဋ္ဌ၊၃၀၆၊၁၀၈။ ပါစိတ်၊ယော။၅၁၃၊၅၁၅။)

(၃) ဤသို့-ဤအတိုင်း-မှန်ပါပေ၏။ ဤဟောတော်မူအပ်သော အခြင်းအရာ အား ဖြင့် မှန်ပါပေ၏။ (=သမ္မဟ်သန= ရွှင်လန်း ဝမ်းမြောက်ခြင်း အနက်။) ဇဝမေတံ ဘဂဝါ၊ ဇဝမေတံ သုဂတ။ အံ၊၁။၁၉၃။

(၄) သို့ချည်းတစေ၊ ဤ...အား ဖြင့်။ (=ဂရဟဏ=ကဲ့ရဲ့ခြင်းအနက်။) ဇဝမေဝံ ပနာယံ ဝသလီ ယသ္မိ ဝါ တသ္မိ ဝါ တဿ မုဏ္ဍကဿ သမဏဿ ဝဏ္ဏံ ဘာ-သတိ။ သံ၊၁။၁၆၂။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၇။ ဇဝမေဝ ပါနာယန္တိ ဇတ္ထ စ ဒေါသဝိဘာဝနေန ဂါရယ္ဟဝစနံ ဂရဟဏံ၊ တဒါကာရောပိ အ-တ္ထတော ဂရဟဏံ နာမ၊ ... သော စေတ္ထ ဂရဟဏာကာရော "ဝသလီ"တိအာဒိခုံ-သနသဒ္ဒသန္နိဓာနတော ဇဝံသဒ္ဒေန ပကာ-သိတော။ ... ဇဝမေဝါတိ စ အဓုနာ ဘာ-သိတာကာရေနေဝ။ သီဇီ၊သစ်၊၁။၁၄၂-၃။

(၅) ကောင်းပါပြီ။ (=ဝစနသမ္ပဋိဂ္ဂဟ= စကားကိုလက်ခံခြင်းအနက်။) "ဇဝံ ဘန္တေ" တိ ခေါ တေ ဘိက္ခူ ဘဂဝတော ပစ္စ-သောသုံ။ မ၊၁။၁။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၇။ ဇဝံ ဘ-န္တေတိ သာဓု ဘန္တေ၊ သုဋ္ဌု ဘန္တေတိ ဝုတ္တံ

နာဝဓာရဏာဒိ အနေကတ္ထပ္ပဘေဒေါ ။ ဒီ၊ ဋ္ဌ၊၁။၂၇။ မ၊ဋ္ဌ၊၁။၄။ သံ၊ဋ္ဌ၊၁။၃။ အံ၊ဋ္ဌ၊၁။၃။ ခုဒ္ဒကဋ္ဌ။၈၅။ ဥဒါန၊ဋ္ဌ။၆။ (-သုတ္တနိ၊ဋ္ဌ၊ ၁။၁၂၂။) အာဒိသဒ္ဒေန စေတ္ထ ဣဒ-မတ္ထပုစ္ဆာပရိမာဏာဒိအတ္ထာနံ သင်္ဂဟော ဒဋ္ဌဗ္ဗော။ သီဇီ၊သစ်၊၁။၁၄၂။ (-ပဋိသံ၊ဋ္ဌ၊ ၂။၁၂၄။ ဓာန်။ ၁၁၈၆။)

(၁) ဤအတူ။ (=ဥပမာ=ခိုင်းနှိုင်း-နှိုင်းရှည့်-ခြင်းအနက်။) ဇဝံ ဇာတေန မစ္စေန၊ ကတ္တဗ္ဗံ ကုသလံ ဗဟု(ဓမ္မ။၂၁)နှိ့ ဇဝမာဒိသု ဥပမာယံ အာဂတော။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊ ၁။၂၇။ (-ဓမ္မ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၆၄။) ဇဝံ ဒဒန္တိ ဥ-တိနံ။ ခုဒ္ဒက။၈။ ဇဝန္တိ ဥပမာဝစနံ။ ခုဒ္ဒက၊ ဋ္ဌ။၁၇၄။ ဥပမာသင်္ခါတအာကာရဝိသေ-သဝါစကော ပန ဥပမာတ္ထောယေဝါတိ ဝုတ္တံ "ဥပမာယံ အာဂတော"တိ။ သီဇီ၊ သစ်၊၁။၁၄၂။ ဇဝ(ဝိ၊ဋ္ဌ၊၂၃၈)နှိ့ ဥပမေ-ယျဇောတကော။ ပါစိတ်၊ယော။၁၉၁။ (-ဝိ၊ဋ္ဌ၊၃၁၉။ ပဋိသံ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၄၂။ ပါစိတ်၊ ယော။၃၉၀။ ပဋိသံ၊ဂံ။၁၇၆။)

(၂) ဤသို့၊ သည်ပုံသည်နည်း၊ ဒီလို။ ဤသို့ဆိုအပ်ခဲ့သောနည်းဖြင့်၊ ဤသို့ဆိုအပ်လတ္တံ့သောနည်းဖြင့်။ (=ဥပဒေသ = နည်း-လမ်းညွှန်ပြခြင်းအနက်။) ဇဝံ တေ အ-ဘိက္ကမိတဗ္ဗံ၊ ဇဝံ တေ ပဋိက္ကမိတဗ္ဗံ။ အံ၊ ၁။၄၃၉။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၇။ "ဇဝံ ဤမိနာ အာ-ကာရေန အဘိက္ကမိတဗ္ဗ"နှိ့အာဒိနာ ဥပဒိ-သိယမာနာယ သမဏသာဂ္ဂပ္ပါယ အာက-ပ္ပသမ္ပတ္တိယာ ဥပဒိသနာကာရောပိ အတ္ထ-

ဟောတိ။ သီ၊ဋီ၊သစ်၊၁။၁၄၃။ ဝေန္တိ ဝစန-သမ္ပဋိဂ္ဂဟေ၊ သာဓူတိ အတ္ထေ။ သာ ရတ္ထ၊ ၃။၄၁၁။

(၆) ဤအခြင်းအရာအားဖြင့်။ (=အာကာရ=အခြင်းအရာအနက်။) ဝေံဗျာခေါ အဟံ ဘန္တေ ဘဂဝတာ ဓမ္မံ ဒေသိတံ အာဇာနာမိ။ ဝိ၊၂။၁၇၆။ မ၊၁။၃၂၅။ ဝေံ ဗျာခေါတိအာဒီသု ဟိ အာကာရမတ္တဝါစ-ကောယေဝ အာကာရတ္ထော အဓိပ္ပေတော။ သီ၊ဋီ၊သစ်၊၁။၄၂။

(၇) ဤသို့၊ ဤ...ဖြင့်။ (=နိဒဿန=ညွှန်ပြခြင်း အနက်။ ဆိုအပ်ခဲ့ပြီးသည်ကို ညွှန်ပြခြင်း၊ မည်သို့ပြောဆိုရမည် စသည်ကို ညွှန်ပြခြင်း။) ဝေံ မဟိတ္ထိကာ သော။ ခုဒ္ဒက။၁၀။ ဝေန္တိ အတီတတ္ထနိဒဿနံ။ ခုဒ္ဒက၊ဋ္ဌ။၁၉၆။ ဝေဋ္ဌ ဝဒေဟိ "သာဓု ကိရ ဘဝံ အာနန္ဒော ... အနုကမ္ပံ ဥပါဒါယ"။ ဒီ၊၁။၁၈၈။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၇။ ဝေဋ္ဌ ဝဒေဟီတိ ယထာဟံ ဝဒါမိ၊ ဝေမ္ပိ သမဏံ အာနန္ဒံ ဝဒေဟိ၊ ... သော စ ဝဒနာကာရော ဣဓ ဝေံသဒ္ဒေန နိဒဿီယတိ။ သီ၊ဋီ၊သစ်၊ ၁။၁၄၃။ ဝေမေတံ သဗ္ဗမ္ပိ ဗုဒ္ဓဝစနံ ရသ-ဝသေန ကေဝိဓံ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၆။ ဝေန္တိ ဣမိနာ တေသဒ္ဒေန ပရာမသိတဗ္ဗံ ယထာဝုတ္တ-သင်္ဂီတိပ္ပကာရံ နိဒဿေတိ။ သီ၊ဋီ၊သစ်၊၁။ ၈၄။ ဝေံ အဓိဝစနာဒိပဒါနံ သဗ္ဗဝစနေသု ပဝတ္တိ ဝေဒိတဗ္ဗာ။ မူလဋီ၊၁။၅၆။ ဝေန္တိ ဣမေဟိ ကာရဏေဟိ။ မဓု၊၁။၁၂၄။

(၈) ဤသို့သော အခြင်းအရာအားဖြင့် သာလျှင်၊ ဤသို့သာလျှင်။ (= အဝဓာရဏ= ပိုင်းခြားသတ်မှတ် ဆုံးဖြတ်ခြင်း အနက်။) တံ ကိဿ မညထ ကာလာမာ၊ ... သမတ္တာ သမာဒိန္နာ အဟိတာယ ဒုက္ခာယ သံဝတ္တန္တိ နော ဝါ၊ ကထံ ဝေါ တ္ထေ ဟောတီတိ။ သမတ္တာ ဘန္တေ သမာဒိန္နာ အဟိတာယ ဒုက္ခာယ သံဝတ္တန္တိ၊ ဝေံ နော တ္ထေ ဟောတိ။ အံ၊၁။၁၉၀-၁။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၇။ ဝေံ နောတိ ဝေမေဝ အမှာကံ မတိ တ္ထေ ဟောတိ၊ အမှာကမေတ္ထ မတိ ဟောတိ-ယေဝါတိ အတ္ထော။ သီ၊ဋီ၊သစ်၊၁။၁၄၃။ ဝေမေတ(ပဋိသံ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၇၂)နွှိ တေံ တဝ ဝစနံ ဝေမေဝ။ ပဋိသံ၊ဂံ။၁၄၂။

(၆)(၇)(၈) (ဝေံ မေ သုတံ=) သွာ-ယမိဓ အာကာရနိဒဿနာဝဓာရဏေသု ဒဋ္ဌဗ္ဗော။ ... ဝေံ မေ သုတံ မယာပိ ဧကေနာကာရေန သုတံ။ ... မယာပိ ဝေံ သုတန္တိ ဣဒါနိ ဝတ္တဗ္ဗံ သကလံ သုတ္တံ နိဒဿေတိ။ ... ဝေံ မေ သုတံ၊ တဋ္ဌ ခေါ အတ္ထတော ဝါ ဗျဋ္ဌတော ဝါ အနူ-နမနဓိကံ၊ ဝေမေဝ န အညထာ ဒဋ္ဌဗ္ဗံ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၈။

(၉) ဤ။ (=ဣဒံ အနက်။) တဿ ဝေံ ဟောတိ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၃။၃၉၄။ ဝေံ ဟောတီတိ ဧသော ပရိဝိတက္ကော ဟောတိ။ ပါစိတ်၊ ယော။၃၆၆။ ဝေံဂတာနိ ပုထုသိပ္ပါယ-တနာနိ။ ဒီ၊၁။၅၆။ ဝေံဂတာနိ ပုထု-သိပ္ပါယတနာနိ၊ ဝေံဝိဓော၊ ဝေမာဟာရော-တိအာဒီသု ဣဒံသဒ္ဒဿ အတ္ထေ။ ဥဒါန၊ ဋ္ဌ။၇။ တဒေဝံ တိဝိဓာဝတ္ထာသင်္ဂဟိတ-

ထောမနာပုဗ္ဗင်္ဂမံ ဗုဒ္ဓရတနံ ဝန္ဒိတ္တာ။ ဝိဘာဝိနီ။၇၂။ ဝေန္တိ ဣဒမတ္ထေ နိပါတော။ ... ဝံ ဣမိနာ "သမ္မာသမ္ဗုဒ္ဓမတုလ"န္တိ ပဒဒွယေနာတိ အတ္ထော။ တဥ္စ "ဝန္ဒိတ္တာ"တိ ဣတ္ထ ကရဏနိဒ္ဒေသဝစနံ။ ဇူ၊၁။၁၀၄။ (-ဒီ၊ဋီ၊၁။၃၄၊ သီ၊ဋီ၊သစ်၊၁။၁၄၄။ ဝိဘာဝိနီ။ ၉၉၊၁၀၄၊၁၂၃။ ဇူ၊၁။၂၈၁၃၀၃၊၃၀၆။) ဝံ-နာမ-လည်းကြည့်

(၁၀) ဣတိအတ္ထေ၊ ...လော။ (=ပုစ္ဆာ=မေးခြင်း အနက်။) ဝံ သု တေ သုနာတာ သုဝိလိတ္တာ...ပရိစာရေန္တိ။ ဒီ၊၁။၉၈။ ဝံ သု တေ သုနာတာ သုလိတ္တာ ကပ္ပိတ-ကေသမဿု အာမုက္ကမဏိကုဏ္ဍလာဘ-ရဏာတိအာဒီသု ပုစ္ဆာယံ။ ဒီ၊ဋီ၊၁။၃၄။ သီ၊ဋီ၊သစ်၊၁။၁၄၄။ (-ဥဒါန၊၁၌။၆-ရ။)

("ဝံ-ဣတိအတ္ထေ၊ ...ပရိစာရေန္တိ-ခံစားကုန်သလော" ဟုအနက်ပေးရမည်။ နေရင်းနိသျှဥ် "ဝံ ဝစနံ- ကို၊ သုတေ သုတံ-ကြားဘူးသလော" ဟုလည်းကောင်း၊ ဘာသာဋီကာဥ် "ဝံ-ဣတိအတ္ထေ၊ ... သုတံ-ကြားအပ်ဘူးသလော" ဟုလည်းကောင်း၊ ပခုက္ကနိသျှဥ် " ဝံ-ဣတိအတ္ထေ၊ ... ပရိစာရေန္တိ- ခံစားကုန်သလော" ဟု လည်းကောင်း အနက်ပေးကြသည်။)

(၁၁) ဣတိသို့၊ ဣတိအတိုင်းအရှည်အားဖြင့်။ (=ပရိမာဏ=နှိုင်းယှဉ်ခြင်းအနက်။) ဝံလဟုပရိဝတ္တံ ဝေမာယုပရိယန္တော။ ဝိ၊၁။၅။ သီ၊ဋီ၊သစ်၊၁။၁၄၄။ ဝံလဟုပရိဝတ္တံ ဝေမာယုပရိယန္တောတိအာဒီသု ပရိမာဏေ။ ဥဒါန၊၁၌။ဂ။ ဒီ၊ဋီ၊၁။၃၅။ (-သီ၊ဋီ၊သစ်၊၁။ ၁၄၄။)

(၁၀)(၁၁) တ္ထောပိ "သုနာတာ သုဝိ-လိတ္တာ"တိအာဒိဝစနံ ပုစ္ဆာ၊ လဟုပရိ-ဝတ္တနံ, အာယူနံ ပမာဏဥ္စ ပရိမာဏံ၊ တဒါကာရောပိ အတ္ထတော ပုစ္ဆာ စ ပရိဏာမဥ္စ၊ တသ္မာ ဇေတသု ပုစ္ဆတ္ထော ပုရိဏာမတ္ထော စ ဝံသဒ္ဒေါ ဝေဒိတဗ္ဗော။ သီ၊ဋီ၊သစ်၊၁။၁၄၄။

(၁၂) ထို့အတူပါတည်း၊ ထိုအတိုင်း မှန်ပါ၏။ (=ပဋိညာ=ဝန်ခံခြင်းအနက်။) ဝံ ဘန္တေတိ ခေါ သော ဘိက္ခု ဘဂဝတော ပဋိဿုတ္တာ။ ဝိ၊၄။၃၄၀။ ဝံ ဘန္တေတိ တ္ထော ပန ဝံ သဒ္ဒေါ ပဋိညာယံ၊ ... တံ ဝံ တထေဝါတိ အတ္တနော ဥဒါနံ ပဋိဇာ-နာတိ။ သာရတ္ထ၊၃။၄၁၁။

ဝံအဇ္ဈာသယ (တိ) [ဝံ+အဇ္ဈာသယ] ဣ သို့သောအလိုဆန္ဒရှိသော၊သူ။ ဝံဓာတုက-ကြည့်။

ဝံအဓိပ္ပါယ (တိ) [ဝံ+အဓိပ္ပါယ] ဣ - ဣသို့သော-အယူရှိသော၊သူ။ ယေဘုယျေန ဘိက္ခဝေ သတ္တာ ဝံကာမာ ဝံဆန္ဒာ ဝံအဓိပ္ပါယာ။ မ၊၁။၃၀၄။ ဝံ အဓိပ္ပါ-ယာတိ ဝံလဒ္ဓိကာ။ မ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၇၃။ အဘိမုခံ, အဘိနိဝိဿ ဝါ ပကာရေဟိ တေ ဥပ-ဂစ္ဆတီတိ အဓိပ္ပါယော၊ လဒ္ဓိ။ ... ဝံ ဝုစ္စမာနာကာရော အဓိပ္ပါယော ဇေတသန္တိ ဝံအဓိပ္ပါယာ။ မ၊ဋီ၊၂။၂၉၄။

ဝံအဓိမုတ္တိက (တိ) [ဝံ+အဓိမုတ္တိက] ဤသို့နှလုံးသွင်းခြင်းရှိသော၊သူ။ ဝံဓာတုက-ကြည့်။

ဝံအနတီတ (တိ) [ဝံ+အနတီတ] ဤသို့သော (ဥဒ္ဓုမာတကစသော) အဖြစ်ကို မလွန်သော။ အယမ္ပိ ခေါ ကာယော ဝံ-ဓမ္မော ဝံဘာဝီ ဝံအနတီတော။ ဒီ၊၂။၂၃၅။ ဣဒံ ဝုတ္တံ ဟောတိ —အယမ္ပိ ခေါ ကာယော ဝံဓမ္မော ဝံပူတိကသဘာ-ဝေါယေဝ၊ ဝံဘာဝီ ဝံ ဥဒ္ဓုမာတကာ-ဒိဘေဒေါ ဘဝိဿတိ၊ ဝံအနတီတော ဝံ ဥဒ္ဓုမာတကာဒိဘာဝံ အနတိက္ကန္တောတိ။ ဒီ၊ ၄၊၂။၃၆၂။

ဝံအဘိသမ္ပရာယ (တိ) [ဝံ+အဘိသမ္ပရာယ] ဤသို့-လားရာ-ရှေးရှုရောက်အပ်သော တမလွန်လောက-ရှိသော၊သူ။ ဣမေ ဒိဋ္ဌိ-ဋ္ဌာနာ ဝံဂဟိတာ ဝံပရာမဋ္ဌာ ဝံ-ဂတိကာ ဘဝန္တိ ဝံအဘိသမ္ပရာယာ။ ဒီ၊ ၁။၁၆။ ဝံအဘိသမ္ပရာယာတိ ဣဒံ ပုရိ-မပဒဿေဝ ဝေဝစနံ၊ ဝံဝိဓပရလော-ကာတိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။ ဒီ၊၄၊၁။၁၀၀။

ဝံအဝိရဇ္ဈနကနိပ္ပတ္တိက (တိ) [ဝံ+အဝိ ရဇ္ဈနကနိပ္ပတ္တိ+က] ဤသို့မချတ် မယွင်း ပြီးစီးခြင်းရှိသော။ ဝံသမ္ပဒ-ကြည့်။

ဝံအာစာရ (တိ) [ဝံ+အာစာရ] ဤသို့ သောအကျင့်ရှိသော၊သူ။ ဝေါစာရ-ကြည့်။

ဝံဣစ္ဆ (တိ) [ဝံ+ဣစ္ဆာ] ဤ-ဤသို့သော-အလိုဆန္ဒရှိသော၊သူ။ ဝံကာမ-ကြည့်။

ဝံကရ (တိ) [ဝံ+ကရ+အ] ဤသို့ ပြု ကျင့်သော၊သူ။ ဝံကရော ပညဝါ ဟောတိ မစ္စော။ ဇာ၊၂။၁၀။ ဝံကရောတိ ယော ပုဂ္ဂလော ဝံ ဝုတ္တပ္ပကာရေ ပုဂ္ဂလေ သေဝတိ ဘဇတိ ပယိရုပါသတိ၊ ... အယံ ဝံကရော မစ္စော ပညဝါ ဟောတိ။ ဇာ၊ ၄၊၅။၁၅၈။ (-ဇာ၊၁။၃၉၀။ ဇာ၊၄၊၄။၈၇။)

ဝံကမနီယ (တိ) [ဝံ+ကမနီယ] ဤသို့-နှစ်သက်အပ်-နှစ်သက်ဖွယ်ရှိ-သော။ ဧ-သော သဒ္ဒေါ ဝံရဇနီယော ဝံကမနီ-ယော ဝံမဒနီယော ဝံဗန္ဓနီယော ဝံမု-စ္ဆနီယော။ ဒီ၊၂။၂၆၈။

ဝံကာမ (တိ) [ဝံ+ကာမ] ဤ-ဤသို့ သော-အလိုဆန္ဒရှိသော၊သူ။ ဝံကာမာ(မ၊၁။ ၃၈၄)တိ ဝံဣစ္ဆာ။ မ၊၄၊၂။၂၇၃။ ဝံ ဣဒါနိ ဝုစ္စမာနာကာရော ကာမော ကာမနံ ဣစ္ဆာ ဧတေသန္တိ ဝံကာမာ။ မ၊ဋီ၊၂။၂၉၄။

ဝံဂတ (တိ) [ဝံ+ဂတ] (၁) ဤသို့ဖြစ် ခြင်းရှိသော။(ဒီ၊၄။) ဤအခြင်းအရာရှိ သော။ (ဥဒါန၊၄။) (၂) ဤသို့သဘောရှိ သော၊ ဤအလားတူဖြစ်သော။

(၁) ဝံဂတာနိ ပုထုသိပ္ပါယတနာနိ။ ဒီ၊၁။၅၆။ ဝံဂတာနီတိ ဝံ ပဝတ္တာနိ။ ဒီ၊၄၊၁။၁၄၃။ ဝံဂတာနိ ပုထုသိပ္ပါယတ-နာနိ၊ ဝံဝိဓော, ဝေမာကာရောတိအာဒိသု ဣဒံ-သဒ္ဒဿ အတ္ထေ။ ဂတသဒ္ဒေါ ဟိ အာကာရပရိယာယော၊ တထာ ဝိဓာကာ-ရသဒ္ဒါ။ ဥဒါန၊၄။၇။ (-ဒီ၊ဋီ၊၁။၃၄။ သီ၊ဋီ၊ သစ်၊၁။၁၄၄။)

(၂) ယဿ တေ'ဝံဂတံ ဖလ(ဇာ၊ ၂။၃၁)နွဲ ယဿ တဝ ရုက္ခဿ ဝေံဂတိကံ မနောရမံ ဖလံ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၅။၂၀၆။ ဩယ၂ (၁) လည်းကြည့်။

ဝေံဂတိက (တိ) [ဝေံ+ဂတိ+က] (၁) ဤသို့ သဘောရှိသော၊ ဤအလားတူဖြစ်သော။ (၂) ဤသို့ လားရောက်ရာဂတိ ရှိသော၊ ဤဂတိရှိသော၊သူ။ (၃) ဤသို့-ပြီးဆုံးခြင်း-အဆုံး-ရှိသော၊ ဤသည်ပင် အပြီးအဆုံး နိဂုံးရှိသော။ **(၁)** အထက်ပုဒ်(၂) ကြည့်။ **(၂)(၃)** ဣမေ ဒိဋ္ဌိဋ္ဌာနာ ဝေံဂဟိတာ ဝေံ-ပရာမဋ္ဌာ ဝေံဂတိကာ ဘဝန္တိ။ ဒီ၊၁။၁၆။ ဝေံဂတိကာတိ ဝေံ နိရယတိရစ္ဆာနပေတ္တိ-ဝိသယဂတိကာနံ အညတရဂတိကာ။ ဒီ၊ ဋ္ဌ၊၁။၁၀၀။ ဝေံဂတိကာတိ ဝေံဂမနာ ဝေံ-နိဋ္ဌာ၊ ဝေမနုယုဥ္ဇနေန ဘိဇ္ဇနနဿန-ပရိယောသာနာတိ အတ္ထော။ ဂတိသဒ္ဒေါ စေတ္ထ ... နိဋ္ဌာနတ္ထော။ သီ၊ဋီ၊သစ်၊၁။၄၀၅။ (-ဒီ၊ဋီ၊၁။၁၄၉။)

ဝေံဂမန (တိ) [ဝေံ+ဂမန] ဤသို့-ပြီးဆုံးခြင်း-အဆုံး-ရှိသော။ အထက်ပုဒ်(၃)ကြည့်။

ဝေံဂဟိတ (တိ) [ဝေံ+ဂဟိတ] (၁) ဤသို့-ယူအပ်-ဖြစ်စေအပ်-သော။ ဝေံဂဟိတာ(ဒီ၊ ၁။၁၆)တိ ဒိဋ္ဌိသခ်ါတာ တာဝ ဒိဋ္ဌိဋ္ဌာနာ "သဿတော အတ္တာ ၈ လောကော စာ" တိ ဝေံ ဂဟိတာ အ[illegible]၊ ပဝတ္တိတာတိ အတ္ထော။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၁။၉၉-၁၀၀။ (-နေတ္တိ။၁၅၁။ နေတ္တိ၊ဋ္ဌ။၂၅၈။)

ဝေံဂေါတ္တ (တိ) [ဝေံ+ဂေါတ္တ] (က) ဤအမျိုး အနွယ်ရှိသော၊သူ။ (ခ) ဤသို့တူသော အနွယ်ရှိသော၊သူ။ **(က)** အမုတြာသီ ဝေံ-နာမော ဝေံဂေါတ္တော။ ဝိ၊၁။၅။ ဒီ၊၁။၇၇။ ဒီ၊၂။၇။ အံ၊၁။၁၆၄၊ အံ၊၃။၂၂။ စူဋ္ဌနိ။၁၆၄။ နေတ္တိ။ ၈၄။ ဝေံဂေါတ္တောတိ ဘဂ္ဂဝေါ ဝါ ဂေါတမော ဝါ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၂၉။ နေတ္တိ၊ဋ္ဌ။ ၁၇၁။ **(ခ)** ဝေံဂေါတ္တော(ဝိ၊၁။၅)တိ တာဟိ ဒေဝတာဟိ သဒ္ဓိံ ကေဂေါတ္တော။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၁။ ၁၃၀။ (-စူဋ္ဌနိ၊ဋ္ဌ။၄၆။)

ဝေံဆဒန (နဲ) [ဝေံ+ဆဒန] ဤသို့မိုးခြင်း၊ ဤသို့သော အမိုး။ ဝေံဆဒနံ ပန တိဏ-ပဏ္ဏေဟိ လဗ္ဘတိ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၃။၅၁။

ဝေံဆန္ဒ (တိ) [ဝေံ+ဆန္ဒ] ဤ-ဤသို့သော-အလိုဆန္ဒနှစ်သက်ခြင်း ရှိသော၊သူ။ ဝေံ-ဆန္ဒာ(မ၊၁။၃၈၄)တိ ဝေံအဇ္ဇာသယာ။ မ၊ ဋ္ဌ၊၂။၂၇၃။ ဝေံ ဆန္ဒော ဆန္ဒနံ ရောစနံ အဇ္ဇာသယော ဇေတသန္တိ ဝေံဆန္ဒာ။ မ၊ ဋီ၊၂။၂၉၄။

ဝေံဇစ္စ (တိ) [(ဝေံ+ဇာတိ=) ဝေံဇာတိ+ကျ] ဤသို့သော-ဇာတ်-အမျိုး-ရှိသော၊သူ။ ဝေံဇစ္စာ တေ ဘဂဝန္တော အဟေသုံ။ ဒီ၊ ၂။၇။

ဝေံဇာတိက (တိ) [ဝေံ+ဇာတိ+က] ဤသို့ သဘောရှိသော။ ဝေရူပန္တိ ဝေံဇာတိကံ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၉၉။ (- ဒီ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၄။ အံ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၂၈။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၂။၄၅။ ဥဒါန၊ဋ္ဌ။၂၁။)

ဝေံဒိဋ္ဌိ (တိ) [ဝေံ+ဒိဋ္ဌိ] ဤအယူ-ဤသို့မှား သောအယူ-ရှိသော၊သူ။ ဝေံဒိဋ္ဌိ ပုရေ

အာသိ(ပေတ။၂၀၄)နွှိ ယထာဝုတ္တနတ္ထိ-ကဒိဋ္ဌိကော ပုဗ္ဗေဝ အဟံ အဟောသိ။ ပေတ၊ဋ္ဌ။၂၃၈။ (-ထေရ၊ဋ္ဌ၊၂။၅၆။)

ဝေံဒိဋ္ဌိက (တိ) [ဝေံ+ဒိဋ္ဌိ+က] ဤအယူ-ဤသို့သောအယူ-ရှိသော၊သူ။ သာ ဝေံဒိဋ္ဌိကာ ဟောတိ။ ဝိ၊၁။၄၉။ ယသ္မာ သော "နတ္ထိ မေ ပဋမံ စျာန"နွှိ ဝေံဒိဋ္ဌိကော ဟောတိ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၂။၈၉။ ဝေံ ဒိဋ္ဌိ အဿာတိ ဝေံဒိ-ဋ္ဌိကော။ ပါရာ၊ယော။၁၂၂။ ယေပိ "ဧကနိ-မုဇ္ဇနေနေဝ ပါပသုဒ္ဓိ ဟောတီ"တိ ဝေံဒိဋ္ဌိ-ကာ။ သာရတ္ထ၊၃။၂၀၇။

ဝေံဒိဋ္ဌီ (တိ) [(ဝေံ+ဒိဋ္ဌိ=) ဝေံဒိဋ္ဌိ+ဤ] ဤ-အယူရှိသော၊သူ။ သနွှိ ဘိက္ခဝေ ဧကေ သမဏဗြာဟ္မဏာ ဝေံဝါဒိနော ဝေံဒိဋ္ဌိနော။ အံ၊၁။၁၇၄။ (-ဥဒါန။၁၅၈။ နေတ္တိ။၉၁။ နေတ္တိ၊ဋ္ဌ။၁၉၄။) ဝေံ ဣဒါနိ ဝတ္တဗ္ဗာ-ကာရေန ပဝတ္တာ ဒိဋ္ဌိ ဧတေသနွှိ ဝေံ-ဒိဋ္ဌိနော။ ဥဒါန၊ဋ္ဌ။၃၀၈။

ဝေံဒိနှ (တိ) [ဝေံ+ဒိနှ] ဤသို့ လှူအပ်သော အလှူ။ ဝေံဒိနှာနိ ဟိ န သဒ္ဓါဒေယျာနိ နာမ ဟောနွှိ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၁။၇၉။

ဝေံဒုဗ္ဘိက္ခ (တိ) [ဝေံ+ဒုဗ္ဘိက္ခ] ဤသို့သော-ခဲယဉ်းသဖြင့်ရအပ်သောထမင်းရှိ-ရခဲသော ထမင်းရှိ-ငတ်မွတ်-သော (အခါ၊ အရပ် ဒေသ)။ ဝေံဒုဗ္ဘိက္ခေ(ဝိ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၄၉)တိ ဝေံ ဒုက္ခေန လဘိတဗ္ဗာ ဘိက္ခာ ဧတ္ထာတိ ဝေံ-ဒုဗ္ဘိက္ခေ၊ ကာလေ, ဒေသေ ဝါ။ သာရတ္ထ၊ ၁။၄၃၂။

ဝေံဒုလ္လဘ (တိ) [ဝေံ+ဒုလ္လလ] ဤသို့ ရခဲ သော၊သူ။ ဒက္ခိဏေယျာ နာမ ဝေံဒုလ္လဘာ။ ဓမ္မ၊ဋ္ဌ၊၂။၈။

ဝေံဓမ္မ (တိ) [ဝေံ+ဓမ္မ] (၁) ဤ-ဤသို့သော-သဘောရှိသော၊သူ။ (၂) ဤ-ဤသို့သော-(သမာဓိ)တရားရှိသော၊သူ။ (၁) အဟမ္မိ တာတ ဇာနာမိ၊ ဝေံဓမ္မာ ဟိ ပါဏိနော။ ဇာ၊၂။၂၂၇။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၇။၃၅။ (-ထေရီ၊ဋ္ဌ။၁၂၆။ ပေတ၊ဋ္ဌ။၂၁၄။) အောက်ပုဒ်နှင့် ဝေံအန တီတော-လည်းကြည့်။

(၂) ဝေံဓမ္မာ တေ ဘဂဝန္တော အ-ဟေသုံ။ ဒီ၊၂။၇။ မ၊၃။၁၆၀။ သံ၊၃။၁၃၈။ ဝေံဓမ္မာတိ ဧတ္ထ သမာဓိပက္ခာ ဓမ္မာ အဓိ-ပ္ပေတာ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၉။ ဝေံဓမ္မာ တေ ဘဂ-ဝန္တော အဟေသုနွှိအာဒီသု ဝိယ ဓမ္မဿ သမာဓိပရိယာယော။ မ၊ဋ္ဌီ၊၁။၂၇၇။ ဝေံ-ပည-လည်းကြည့်။

ဝေံဓမ္မတာနယ (ပု) [ဝေံဓမ္မတာ+နယ] ဤ သို့ အကျိုးကိုဖြစ်စေတတ်သောသဘော ရှိသောအကြောင်းတရားတို့၏ အဖြစ်ဟူ သောနည်း၊ ဤသို့-အကျိုးကိုဖြစ်စေတတ် -အကျိုးပေးတတ်-သောသဘောဟူသော နည်း၊ ဝေံဓမ္မတာနည်း။

(ထိုထိုအကြောင်း အားလျော်စွာ ထိုထို အကျိုးတို့ ဖြစ်ခြင်းသည် ဓမ္မတာနည်း= ဝေံဓမ္မတာနည်းမည်၏။ ဂန္ထာဘရဏ၊ဂါ ထာ။၅၂။ ရုပ်နာမ်ဓမ္မတို့ကို ဝိပဿနာရှုရာ တွင် အကြောင်းပစ္စယအားဖြင့် အဖြစ်ကို မြင်ရသည်ရှိသော် အကြောင်းအားလျော်

စွာ အကျိုးတရားတို့၏ ဖြစ်ခြင်းသည် ထင်ရှားလာသောကြောင့် ဝံ့ဓမ္မတာနည်း ထင်ရှားလာ၏။ ထို့ကြောင့် အကိရိယဒိဋ္ဌိကို ပယ်နိုင်သည်။ ပဋိသံ၊၁၁၊၂၃၇။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၂။၂၆၈။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋီ၊၂။၄၂၄-၅။)

အဝိဇ္ဇာဒီဟိ ပန ကာရဏေဟိ သင်္ခါရာဒီနံယေဝ သမ္ဘဝေါ ဒီဂါဒီဟိ ဒဓိအာဒီနိ ဝိယ၊ န အညေသန္တိ အယံ ဝံ့ဓမ္မတာနယော နာမ။ အဘိ၊၁၊၁၈၈။ ဝံ့ ဓမ္မော သဘာဝေါ ဇေတသံ အဝိဇ္ဇာဒီနန္တိ ဝံ့ဓမ္မော၊ ဝံ့ဓမ္မောနံ ဘာဝေါ ဝံ့ဓမ္မတာ၊ ဝံ့ဓမ္မတာ ဝေ နယော ဝံ့ဓမ္မတာနယော။ သမ္မော၊ ယော။၁၃၄။ ဝေဠိ ဝံ့ဓမ္မတာနယေန သဘာဝသရသတော ပရိဂ္ဂဟ္ယမာနေ သဝိပ္ပါရော အဓိမောက္ခော နာ ဟောတိ။ ဒီ၊ဋီ၊၂။၃၂၆။

ဝံ့ဓာတုက (တိ) [ဝံ့+ဓာတု+က] ဤသို့သော-အလို-နှလုံးသွင်းခြင်း-စိတ်ထား-ရှိသော၊သူ။ ဝံ့ဓာတုကော(နေတ္တိ။၈၄)တိ ဟီနာဒိဝသေန ဝံ့အဇ္ဈာသယော ဝံ့-အဓိမုတ္တိကော။ နေတ္တိ၊ဋ္ဌ။၁၆၉။

ဝံ့ဓိရ (တိ) [ဝံ့+ဓိရ] ဤသို့ပညာရှိသော၊သူ။ ဝေမို့ တေဝိဇ္ဇကာ ဗြာဟ္မဏာတိ တေဝိဇ္ဇကဗြာဟ္မဏာ ဝံ့ပဏ္ဍိတာ ဝံ့ဓိရာ ဝံ့ဗျတ္တာ ဝံ့ဗဟုဿုတာ ဝံ့ဝါဒိနော၊ ဝံ့သမ္မတာတိ အတ္ထော။ အံ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၄၄။ သမ္မတာတိ ဗဟုနော ဇနဿ သာဓုသမ္မတာတိ အတ္ထော။ အံ၊ဋီ၊၂။၁၃၀။

ဝံ့နာမ (တိ) [ဝံ့+နာမ။ ဝံ့ နာမံ တေ-ဿာတိ ဝံ့နာမော။ နိတိ၊သုတ္တ၊နှာ။၂၀၉။] ဤအမည်ရှိသော၊သူ။ အမုတြာသိ ဝံ့-နာမော ဝံ့ဂေါတ္တော ဝံ့ဝဏ္ဏော။ ဝိ၊၁။၅။ ဝံ့နာမောတိ ဝေဿန္တရော ဝါ ဇောတိပါ-လော ဝါ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၂၉။ ဣဒံ နာမံ အ-ဿာတိ ဝံ့နာမော။ ပါရာ၊ဂံ၊သစ်၊၂။၂၅၉။

ဝံ့နာမက (တိ) [ဝံ့+နာမ+က။ ထိ-ဌ် ဝံ့နာမိကာ။] ဤအမည်ရှိသော၊သူ။ ဝေ-သာလိယန္တိ ဝံ့နာမကေ ဣတ္ထိလိင်္ဂဝေန ပဝတ္တဝေါဟာရေ နဂရေ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၂။၁။ (-ဒီ၊ဋ္ဌ၊၃။ မ၊ဋ္ဌ၊၃။ အံ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၃၆။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊ ၇။၃၁၂။) သိပ္ပိနိကာတိ ဝံ့နာမိကာယ နဒိယာ တီရံ။ အံ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၈၆။

ဝံ့နာမိကာ - အထက်ပုဒ်ကြည့်။

ဝံ့နိဋ္ဌိတ (တိ) [ဝံ့+နိဋ္ဌိတ] ဤသို့-ပြီး-ဆုံး-ပြီး-စီး-သော။ ဝံ့နိဋ္ဌိတေ အာဝါဋေ ပစ္စု-သကာလေယေဝ ပဋိသိသက် ပဋိမုဋ္ဌိတ္တာ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၅၊၄၉။

ဝံ့နိဋ္ဌ (တိ) [ဝံ့+နိဋ္ဌာ] ဤသို့ပြီး-ဆုံး-ခြင်း-ရှိသော။ ဝံ့ဂတိက (၃) ကြည့်။

ဝံ့နိပ္ပတ္တိက (တိ) [ဝံ့+နိပ္ပတ္တိ+က] ဤသို့ပြီး-စီး-ခြင်း-ရှိသော။ တဿပိ တေမနုသောစနံ ဝံ့နိပ္ပတ္တိကမေဝ ဟောတိ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၅၅။

ဝံ့နုဝေါ (ဗျ) [ဝံ့+နု+ဝေါ။ နိပါတသမုဒါယ] ဤသို့လေလော။ ဝံ့ နု ဝေါ(ပဋိသံ၊ဋ္ဌ၊ ၁။၅၆)တိ ဂဟိတာကာရေ သံသယော။ ပဋိသံ၊ဂံ။၈၆။

ဝံ့ပကာရ (တိ) [ဝံ့+ပကာရ] (၁) ဤသို့

အပြားရှိသော။ (၂) ဤသို့ (အဟောသိ ကံအဖြစ်ဖြင့်) တူကုန်သော။ (၁) ဣတ္ထ-တ္တာယာတိ ဣတ္ထဘာဝတော ဣမသ္မာ ဝေံ-ပကာရာ ဣဒါနိ ဝတ္တမာနက္ခန္ဓသန္တာနာ အပရံ ခန္ဓသန္တာနံ နတ္ထိ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၀၂။ မ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၈၅။ အံ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၄၈။ (-သာရတ္ထ၊၁။၄၁၀။ သီ၊ဋီ၊သစ်၊၂။၁၆၀။)

(၂)ဝေံပကာရာနံ ကုသလာကုသ-လာနံ။ မူလဋီ၊၁။၃၂။ ပကာရသဒ္ဒေန သဒိသတ္ထေန။ မဓု၊၁။၈၀။

ဝေံပကာသိတနာမ (တိ) [ဝေံပကာသိတ+နာမ] ဤသို့-ပြအပ်သော-ထင်ရှား သော-အမည်ရှိသော။ ကောလိယော ဣတိ ဝိဿုတောတိ ကောလိယောတိ ဝေံပ-ကာသိတနာမော။ ပေတ၊ဋ္ဌ။၁၅၇။

ဝေံပညာ (တိ) [ဝေံ+ပညာ] ဤသို့သော ပညာ ရှိသော၊သူ။ ဝေံသီလာ ဝေံဓမ္မာ ဝေံပညာ။ ဒီ၊၂။၇။ ဝေံပညာတိ မဂ္ဂပညာဒိဝသေန ဝေံပညာ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၉။ (-ပေတ၊ဋ္ဌ။၂၁၄။)

ဝေံပဏ္ဍိတ (တိ) [ဝေံ+ပဏ္ဍိတ] ဤသို့ပညာ ရှိသော၊သူ။ ဝေံဓီရ-ကြည့်။

ဝေံပဘာဝ (တိ) [ဝေံ+ပဘာဝ] ဤသို့ အစွမ်း အာနုဘော် ရှိသော။ တ္တေကာ ဗုဒ္ဓဂုဏာ၊ တေ စ ပစ္စေကံ ဝေံပဘာဝါ။ နေတ္တိ၊ဋ္ဌ။၂၅၈။

ဝေံပဝတ္တ (တိ) [ဝေံ+ပဝတ္တ] ဤသို့ ဖြစ်သော။ ဘဿရန္တိ ဝေံပဝတ္တော သဒ္ဒေါ၊ အနုရဝ-ဒဿနံ ဟေတံ။ မ၊ဋီ၊၂။၈၁။

ဝေံပသန္နု (တိ) [ဝေံ+ပသန္နု] ဤသို့-ယုံကြည်-ကြည်ညို-ခြင်းရှိသော၊ ဤသို့ယုံကြည်သော၊သူ။ ဝေံပသန္နော အဟံ ဘန္တေ ဘဂဝတိ။ ဒီ၊၃။၈၂။ ဝေံပသန္နောတိ ဝေံ ဥပ္ပန္နသဒ္ဓေါ၊ ဝေံ သဒ္ဒဟာမီတိ အတ္ထော။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၃။၆၂။

ဝေံပူတိကသဘာဝ (တိ) [ဝေံ+ပူတိက သဘာဝ] ဤသို့ပုပ်သောသဘောရှိသော။ ဣမေသံ ပန ဝိဂမာ အယမ္မိ ဝေံဓမ္မော ဝေံပူတိကသဘာဝေါယေဝ။ မ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၇၇။ ဝေံပူတိကသဘာဝေါတိ ဝေံ အတိဝိယ ပူတိကသဘာဝေါ။ မ၊ဋီ၊၁။၃၆၇။

ဝေံဗန္ဓနီယ (တိ) [ဝေံ+ဗန္ဓနီယ] ဤသို့နှောင်ဖွဲ့တတ်သော။ ဝေံကမနီယ-ကြည့်။

ဝေံဗလဝန္တု (တိ) [ဝေံ+ဗလဝန္တု။ ထီ-၌ ဝေံဗလဝတီ။] ဤသို့အား-ရှိ-ကြီး-သော။ ဝေံဗလဝတီ ဟိ တေသံ မန္ဒပုညတာ၊ ယံ သတိဝေပုလ္လပတ္တာနမ္ပိ အသမန္နာဟာရော ဟောတိ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၆၅-၆။

ဝေံဗလဝတီ — အထက်ပုဒ်ကြည့်။

ဝေံဗဟုဿုတ (တိ) [ဝေံ+ဗဟုဿုတ] ဤသို့များသောအကြားအမြင်ရှိသော၊သူ။ ဝေံ-ဓီရ-ကြည့်။

ဝေံဗျတ္တ (တိ) [ဝေံ+ဗျတ္တ] ဤသို့-ကျွမ်း ကျင်လိမ္မာ-ပညာရှိ-သော၊သူ။ ဝေံဓီရ-ကြည့်။

ဝေံဗျာခေါ (ဗျ) [ဝေံ+ဝိယ+ခေါ] ဤသို့သာ

လျှင်၊ ဤအကြောင်းခြင်းရာကြောင့် အပြစ်မရှိ၏သို့။ (နီတိ၊သုတ္တ။သျှ။) ဝံဗျာဒေါ အဟံ ဘန္တေ ဘဂဝတာ ဓမ္မံ ဒေသိတံ အာဇာနာမိ။ ဝိ၊၂။၁၆၆။ မ၊၁။၃၂၅။ ဝံဗျာဒေါတိ ဝံ ဝိယ ဒေါ။ ဝိ၊၆၊။၁၃၉။

ဝံဘဒ္ဓက (တိ) [ဝံ+ဘဒ္ဒ+က] ဤသို့ကောင်းခြင်းရှိသော။ သော စ ဝံဘဒ္ဒကော အာကာရော။ ဒီ၊၆၊။၃၁။ သမာသပဒံ ဝါ တေံ ဝံ ဤဒိသော ဘဒ္ဒါ ယဿာတိ ကတ္တာ။ သီ၊ဋီ၊သစ်၊၁။၁၅၉။

ဝံဘာဝ (တိ) [ဝံ+ဘာဝ] ဤသို့ ဖြစ်သော။ ဝံဟောန္တ-ကြည့်။

ဝံဘာဝီ (တိ) [ဝံ+ဘူ+ကီ] ဤသို့ရှိအပ်သည် ဖြစ်လတ္တံ့သော။ အယမ္ပိ ဒေါ ကာယော ဝံဓမ္မော ဝံဘာဝီ ဝံအနတီတော။ ဒီ၊၂။၂၃၅။ မ၊၁။၇၃။ ဝံဘာဝီ ဝံ ဥဒ္ဓုမာတကာဒိဘေဒေါ ဘဝိဿတိ။ ဒီ၊၆၊။၂။၃၆၂။ မ၊၆၊။၂၇၇။ ဒေသော ဘဝိဿတီတိ ဝံဘာဝီ။ ဒီ၊ဋီ၊၂။၃၁၀။ မ၊ဋီ၊၁။၃၆၇။

ဝံဘူတ (တိ) [ဝံ+ဘူတ] (က) ဤသို့ ဖြစ်သော၊သူ။ (ခ) ဤအဖြစ်သို့ ရောက်သော၊သူ။ **(က)** စရမိုဖ် ဘိက္ခဝေ ဘိက္ခူ ဝံဘူတော အနာဂာမီ။ ဤတိဝုတ်။၂၇၂။ ဝံဘူတောတိ ဝံ ကာမဝိတက္ကာဒိ ပါပဝိတက္ကေဟိ သမဂီဘူတော။ ဤတိဝုတ်၊၆၊။ ၃၃၃။ (-ဝိ၊၆၊။၄၅။ ဒီ၊၆၊။၅၅။ အံ၊၆၊။ ၁၇၂။ ဤတိဝုတ်၊၆၊။၃၄၄။ ဗုဒ္ဓဝံ၊၆၊။၉၀။ သာရတ္ထ၊၂။၁၅။ ကင်္ခါ၊ဋီ၊သစ်။၁၈၀။) **(ခ)** ဝံဘူတ(ဝိ၊၆၊။၁၈၂)နှင့် ကိသလူခါဒိ-ဘာဝပွတ္တိ။ သာရတ္ထ၊၂။၁၅။

ဝံမဒနီယ (တိ) [ဝံ+မဒနီယ] ဤသို့-ယစ်မူးစေတတ်သော။ ဝံကမနီယ-ကြည့်။

ဝံမဟာနုဘာဝ (တိ) [ဝံ+မဟာနုဘာဝ] ဤသို့ကြီးသော အာနုဘော်ရှိသော၊သူ။ အဟံ ဟိမေ ဝဇ္ဇီ ဝံမဟိဒ္ဓိကေ ဝံမဟာနုဘာဝေ ဥစ္ဆေစ္ဆာမိ။ ဒီ၊၂။၆၁။ ဝံမဟာနုဘာဝေတိ ဝံ မဟန္တေန အာနုဘာဝေန သမန္နာဂတေ။ ဒီ၊၆၊။၁၀၆။ (-ဒီ၊၂။၁၀။ သံ၊၁။၄၁၄။ အံ၊၁။၂၂၉။ ဤတိဝုတ်။ ၂၀၅။ မ၊၆၊။၂။၂၀၅။ အံ၊၆၊။၁၇၀။ အံ၊၆၊။၂။၂၁၂။ ဤတိဝုတ်၊၆၊။၇၄။ သာရတ္ထ၊၁။၃၈။)

ဝံမဟိဒ္ဓိက (တိ) [ဝံ+မဟိဒ္ဓိက] ဤသို့ကြီးသော တန်ခိုးရှိသော၊သူ။ ဝံမဟိဒ္ဓိကေ (ဒီ၊၂။၆၁)တိ ဝံ မဟတိယာ ရာဇိဒ္ဓိယာ သမန္နာဂတေ။ ဒီ၊၆၊။၁၀၆။ (-ဒီ၊၂။၁၀။ သံ၊၁။၄၁၄။ အံ၊၁။၂၂၉။ ဤတိဝုတ်။ ၂၀၅။ မ၊၆၊။၂။၂၀၅။ အံ၊၆၊။၁၇၀။ အံ၊၆၊။၂။၂၁၂။ ဤတိဝုတ်၊၆၊။၇၄။ သာရတ္ထ၊၁။၃၈။)

ဝံမုစ္ဆနီယ (တိ) [ဝံ+မုစ္ဆနီယ] ဤသို့ တွေဝေစေတတ်သော။ ဝံကမနီယ-ကြည့်။

ဝံရဇနီယ (တိ) [ဝံ+ရဇနီယ] ဤသို့ တပ်စွန်း-တပ်မက်-စေတတ်သော။ ဝံကမနီယ-ကြည့်။

ဝံရူပ (တိ) [ဝံ+ရူပ] ဤ-ဤသို့သဘောရှိသော-အဆင်းသဏ္ဌာန်ရှိသော၊သူ။ ဝံရူပေါ သိယံ အနာဂတမဒ္ဓါနံ။ ... ဝံ-

ဝေဒနော သိယ်...။ ဝေ်သညော သိယ်...။ ဝေ်သခါ်ရော သိယ်...။ ဝေ်ဝိညာဏော သိယ်...။ သံ၊၂။၁၀။ (-သံ၊၄၊၂။၂၄၀။ မဟာနိ။၂၅။) ဝေ်ရူပေါတိ ဤဒိသရူပေါ၊ ဝဏ္ဏသဒ္ဒေါ ဝိယ ရူပသဒ္ဒေါ ရူပါယတနဿ ဝိယ သဏ္ဌာနဿပိ ဝါစကော။ သံ၊ဋီ၊၂။၂၀၀။ ဝေ်ရူပေါ အဟောသိန္တိ ဒီဃရဿအဏု-ကထူလာဒိဝသေန ဝေ်ဇာတိကော ဝေရူပေါ အဘဝီ၊ တတ္ထ နန္ဒီ သမန္နာနေတိတိ တသ္မိ ရူပါရမ္မဏေ တဏ္ဍံ သမ္မာ အာနယတိ။ မဟာနိ၊၄။၉၂။

ဝေ်လဒွနာမ (တိ) [ဝေ်လဒွ+နာမ] ဤသို့ရအပ်သောအမည်ရှိသော၊သူ။ ဟတ္ထကော အာဋာဝကောတိ ဟတ္ထတော ဟတ္ထံ ဂတ-တ္တာ ဝေ်လဒွနာမော အာဋာဝကော ရာဇ-ပုတ္တော။ အံ၊၄၊၂။၁၁၅။ (-သာရတ္ထ၊၁။၁၄၁။)

ဝေ်လဒွိက (တိ) [ဝေ်+လဒွိ+က] ဤအယူ-ဤသို့သောအယူ-ရှိသော၊သူ။ တွံ ပန နဏ္ဍဒါနေဝ ဝေ်လဒွိကော၊ ပုဗ္ဗေပိ ဝေ်လဒွိ-ကောယေဝ။ ဇာ၊၄၊၁။၃၉၅။ (-မ၊၄၊၃။၁၀၂။ အံ၊၄၊၂။၃၅၁။ ဝဇိရ။၁၄။ သီ၊ဋီ၊သစ်၊၁။၃။)

ဝေ်ဝဏ္ဍ (တိ) [ဝေ်+ဝဏ္ဍ] ဤ-ဤသို့သော-အဆင်းရှိသော၊သူ။ ဝေ်နာမော ဝေ်ဂေါတ္တော ဝေ်ဝဏ္ဍော ဝေမာဟာရော။ ဝိ၊၁။၅။ ဒီ၊၁။၁၄၊၇၇။ သံ၊၁။၄၁၂။ အံ၊၁။၁၆၄။ အံ၊၃။၂၂။ စူဋနိ။၁၆၄။ နေတ္တိ။၈၄။ ဝေ်ဝဏ္ဍောတိ ဩဒါတော ဝါ သာမော ဝါ။ ဝိ၊၄၊၁။၁၂၉။ စူဋနိ၊၄။၄၇။ နေတ္တိ၊၄။၁၇၁။

ဝေ်ဝဏ္ဍပွဋိဘာဂ (တိ) [ဝေ်+ဝဏ္ဍပွဋိဘာဂ] (၁) ဤ-ဤဆိုအပ်ပြီးသော-ပမာဏ သဏ္ဌာန်ရှိသော။ (၂) ဤသို့သောအဆင်း သဏ္ဌာန်ရှိသော။ (၃) ဤသို့သော အဆင်း သဏ္ဌာန်အားဖြင့် တူသည်၏ အဖြစ်သို့ ရောက်ခြင်းရှိ-ဤသို့သော အဆင်းသဏ္ဌာန် နှင့်တူ-သော။

(၁)(၂)(၃) ဝေ်ဝဏ္ဍပွဋိဘာဂံ၊ ကလ-လန္တိ ပဝုစ္စတိ။ ဝိ၊၄၊၂။၃၆။ သံ၊၄၊၁။၂၇၄။ အဘိ၊၄၊၂။၂၁။ ဝေ်ဝဏ္ဍပွဋိဘာဂန္တိ ဝုတ္တပွ-မာဏ-သဏ္ဌာနပရိစ္ဆိန္နံ။ အထ ဝါ ဝေ်-ဝဏ္ဍပွဋိဘာဂန္တိ ဝေ်ဝဏ္ဍံ ဝေ်သဏ္ဌာနဉ္စ။ ပဋိဘဇနံ ဝါ ပဋိဘာဂေါ၊ သဒိသတာဘဇနံ သဒိသတာပတ္တိတိ အတ္ထော၊ ဝေ်ဝိမော ဝဏ္ဍပွဋိဘာဂေါ ရူပတော သဏ္ဌာနတော စ သဒိသတာပတ္တိ တေဿာတိ ဝေ်ဝ-ဏ္ဍပွဋိဘာဂံ။ သာရတ္ထ၊၂။၂၅၂-၃။ (-သံ၊၄၊၁။၂၇၄။ အဘိ၊၄၊၂။၂၁။ သံ၊ဋီ၊၁။၃၀၆။ မူလဋီ၊၂။၁၇။ အနုဋီ၊၂။၂၃။ သမ္မော၊ယော။၁၆။)

ဝေ်ဝဒနသဘာဝ (တိ) [ဝေ်ဝဒန+သဘာဝ] ဤသို့ပြောဆိုခြင်းသဘောရှိသော၊သူ။ နတာဒိသောတိ နဝေ်ဝဒနသဘာဝေါ။ သီ၊ဋီ၊သစ်၊၁။၃၃၇။

ဝေ်ဝါဒီ (တိ) [ဝေ်ဝါဒ+ဤ။ ဝေ်+ဝဒ+ဏီ။] (က) ဤအယူ-ဤသို့သောအယူဝါဒ-ရှိသော၊သူ။ (ခ) ဤသို့ဆိုလေ့ရှိသော၊သူ။ **(က)(ခ)** ဝေ်ဝါဒီနော ဘိက္ခဝေ အညတိ-တ္ထိယာ ပရိဗ္ဗာဇကာ။ မ၊၁။၉၃။ (-မ၊၃။၁။

အံ၊၁။၁၇၄။ ဥဒါန၊၁၅၈။ ဝိဒ္ဓ၊၂။၂၀၆။ မ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၁၅။ မ၊ဋ္ဌ၄။၁။ အံ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၄၄။) ဝေဝါဒိနောတိ ဝေ ဣဒါနိ ဝတ္တမ္ဘကာရေန ဝဒန္တီတိ ဝေဝါဒိနော။ ဥဒါန၊ဋ္ဌ။၃၀၈။ တေ-သန္တိ ဝေဝါဒိနံ။ ဝိဘာဝိနီ။၁၈၄။ ဝေဝါဒိနန္တိ ... ဝေဝါဒသမ္မဂိနံ, ဝေဝဒနသီလာနံ ဝါ။ ဇု၊၂။၇၃။

ဝေဝိညာဏ (တိ) [ဝေ+ဝိညာဏ] ဤသို့သဘောရှိသောစိတ်ဝိညာဏ်ရှိသော၊သူ။ ဝေဝုပ-ကြည့်။

ဝေဝိဓ (တိ) [ဝေ+ဝိဓ] (က) ဤသို့သဘောရှိသော။ (ခ) ဤသို့အပြားရှိသော။ **(က)** ဝေဝုပေတိ ဝေဝိဓေ ဝေဇာတိကေ။ ဝိဒ္ဓ၊၁။၁၇၃။ (-မ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၇၉။) **(ခ)** ဝေဝိဓာ ပညာ ဝသီဘာဝတာယ ပညာတိ ဝါ ဒဋ္ဌဗ္ဗာ။ ပဋိသံ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၈။ (-ဝိဒ္ဓ၊၁။၁၇၃။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၀၀။ ဥဒါန၊ဋ္ဌ။၇။ ထေရ၊ဋ္ဌ၊၁။၇၃။ ဒီ၊ဋ္ဌီ၊၁။၃၄။ သီ၊ဋ္ဌီ၊သစ်၊၁။၁၄၄။) ဝေဝ-သီဘာဝတာ ဒဋ္ဌဗ္ဗာတိ ဝတ္တမ္ပေ ဝေဝိဓာတိ ဝုတ္တံ။ ပဋိသံ၊ဂ်၊၆၀။ အောက်ပုဒ်လည်း ကြည့်။

ဝေဝိဓဂုဏ (ပု) [ဝေဝိဓ+ဂုဏ] ဤသို့ အပြားရှိသော ဂုဏ်တော်။ အရိယသံယော ဝေ-ဝိဓဂုဏေဟိ ယုတ္တော။ နေတ္တိ၊ဋ္ဌ။၂၅၈။

ဝေဝိဓပရလောက (တိ) [ဝေဝိဓ+ပရလောက] ဤသို့အပြားရှိသောတမလွန်လောကရှိသော။ ဝေအဘိသမ္မရာယ-ကြည့်။

ဝေဝိပါက (တိ) [ဝေ+ဝိပါက] ဤသို့သော အကျိုးရှိသော။ ဝေဝိပါကော စန္ဒဂ္ဂါဟော ဘဝိဿတိ။ ဒီ၊၁။၁၀။ ဝေဝိပါကောတိ လောကဿ ဝေဝိဓသုခဒုက္ခာဝဟော။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၁။၉၀။ (-မ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၇၉။ ဗုဒ္ဓဝံ၊ဋ္ဌ။၁၇၄။)

ဝေဝိမုတ္တ (တိ) [ဝေ+ဝိမုတ္တ] ဤသို့လွတ်မြောက်ခြင်းရှိသော၊သူ။ ဝေဝိမုတ္တာ တေ ဘဂဝန္တော အဟေသုံ။ ဒီ၊၂။၇။ (-ဒီ၊ဋ္ဌ၊၂။ ၁၉။)

ဝေဝိဓသုခဒုက္ခာဝဟ (တိ) [ဝေဝိဓသုခဒုက္ခ+အာဝဟ] ဤ အထူးထူးအပြားပြားရှိသော ချမ်းသာဆင်းရဲကို ဆောင်သော။ ဝေဝိပါက-ကြည့်။

ဝေဝိသေသ (တိ) [ဝေ+ဝိသေသ] ဤ အထူးရှိသော။ ဝေဝိသေသာ ဣမေ ဓမ္မာ။ ဝိဘာဝိနီ။၁၀၆။ ဝေ အယံ ပကာရော ကက္ခဋဇာဒိဖုသနာဒိသဘာဝေါ ဝိသေ-သော ဧတေသန္တိ ဝေဝိသေသာ။ ဇု၊၁။၃၂၀။

ဝေဝိဟာရီ (တိ) [ဝေ+ဝိ+ဟရ+ကီ] ဤသို့နေလေ့ရှိသော၊သူ။ ဝေဝိဟာရီ ဘိက္ခု သပရိဂ္ဂဟော ဝါ အပရိဂ္ဂဟော ဝါ။ ဒီ၊၁။ ၂၃၅။ ဝေဝိဟာရီတိ မေတ္တာဒိဝိဟာရီ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၃၈။ (-ဒီ၊၂။၇။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၉။)

ဝေဝုတ္ထ (တိ) [ဝေ+ဝုတ္ထ] ဤအစွမ်းဖြင့်-ဤသဒ္ဒါကေဂ္ဂတာတို့၏ ဖြစ်သောအခြင်း အရာထူးကို ပြသည်၏အစွမ်းဖြင့်- ဟော အပ်သော။ ဝေဝုတ္ထေန ပနေတေန သဒ္ဒီ အယံ အတ္ထဝဏ္ဏနာ ယထာ နု ဝိဂူဠ္ဟတိ အညဒတ္ထု သံသန္ဒတိ ဧဝဝ သမေတိ စ၊

ဝေံ ဝေဒိတဗ္ဗာ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၁၈။ ဣမာသံ သဒ္ဓါကေဂ္ဂတာနံ ပဝတ္တိအာကာရဝိသေသ-ဝိဘာဝနဝသေန ဝုတ္တံ ဝေံဝုတ္တံ။ ပါရာ၊ဂံ၊ သစ်၊၂။၁၉၁။

ဝေံဝေဒန (တိ) [ဝေံ+ဝေဒနာ] ဤ-ဤသို့သဘောရှိသော-ခံစားခြင်းရှိသော၊သူ။ ဝေံရူပ-ကြည့်။

ဝေံသခ်ါရ (တိ) [ဝေံ+သခ်ါရ] ဤ-ဤသို့သဘော ရှိသော-သခ်ါရ (သခ်ါရကွန္ဓာ) ရှိသော၊သူ။ ဝေံရူပ-ကြည့်။

ဝေံသညာ (ထီ) [ဝေံ+သညာ] (၁) ဤ-ဤသို့သော-အမှတ်သညာ။ (တိ)(၂) ဤ-ဤသို့သဘောရှိသော-အမှတ်သညာရှိသော၊သူ။ **(၁)** ဝေံသညီ-ထောင့်ကွင်းကြည့်။ **(တိ)(၂)** ဝေံရူပ-ကြည့်။

ဝေံသညိတ (တိ) [ဝေံ+သညိတ] ဤသို့-သိ-မှတ်-အပ်သော။ အနုပဋိပါဋိယာ သ-မာပဇ္ဇိတဗ္ဗဘာဝတော ဝေံသညိတာ နိ-ရောဓသမာပတ္တိယာ သဟ အဋ္ဌသမာ-ပတ္တိယော။ သာရတ္ထ၊၁။၄၁။ ဝိမတိ၊၁။၁၂။

ဝေံသညီ (တိ) [ဝေံသညာ+ဤ] ဤ-ဤသို့သော-အမှတ်သညာရှိသော၊သူ။ တေ ဝေံ-သညီ ဝေံဒိဋ္ဌီ။ နေတ္တိ။၉၁။ အဘိနိဝေ-သဿ နာတိဒဋ္ဌတာယ ဝေံသညီ။ နေတ္တိ၊ ဋ္ဌ။၁၉၄။ ပဋိကူလသညီတိ ပဋိကူလန္တိ ဝေံသညီ။ အံ၊ဋ္ဌ၊၃။၅၂။ (-ဒီ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၇၇။ မ၊ ဋ္ဌ၊၁။၁၂၅။)

ဝေံသဏ္ဌာန (တိ) [ဝေံ+သဏ္ဌာန] ဤသို့သော သဏ္ဌာန်ရှိသော။ ဝေံဝဏ္ဏပ္ပဋိဘာဂ-ကြည့်။

ဝေံသဒ္ဒ (ပု) [ဝေံ+သဒ္ဒ] (၁) ဝေံ-သဒ္ဒါ။ (တိ)(၂) ဤသို့ကျော်စောသံရှိသော၊သူ။ **(၁)** ဝေန္တိ နိဒဿိတဗ္ဗပ္ပကာသနံ နိဒဿနတ္ထော ဝေံသဒ္ဒေါတိ ကတ္ဝာ။ ဥဒါန၊ဋ္ဌ။၁၃။ (-ဒီ၊ ဋ္ဌီ၊၁။၃၅၊၃၉။) **(၂)** သန္တိ သံဃေ အညာပိ ဘိက္ခုနိယော ဝေါစာရာ ဝေံသဒ္ဒါ ဝေံသိ-လောကာ။ ဝိ၊၂။၃၁၃။

ဝေံသဘာဝ (တိ) [ဝေံ + သဘာဝ] ဤသို့သ ဘောရှိသော၊သူ။ ပညာမယေ အကွိမှိ အပ္ပံ ရာဂဒေါသမောဟရဇံ ဇေတသံ, ဝေံသ-ဘာဝါတိ အပ္ပရဇက္ခဇာတိကာ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၃။ ၂၄၃။ (-ဝိ၊ဋ္ဌ၊၂။၈၉။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၉၇။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊ ၂။၅၈။ မ၊ဋ္ဌ၊၂။၃၅။ ဗုဒ္ဓဝံ၊ဋ္ဌ။၁၅။ ဒီ၊ဋ္ဌီ၊၂။ ၂၆၀။ မူလဋ္ဌီ၊၃။၁၂၈။) ဝေံ သဘာဝေါ တေဿ စိတ္တဿာတိ ဝေံသဘာဝံ။ ပါရာ၊ ယော။၁၂၂။

ဝေံသမ္ပဒ (တိ) [ဝေံ+သမ္ပဒါ] ဤသို့သဘော ရှိသော၊ ဤသို့မချတ်မယွင်း ပြီးစီးခြင်း ရှိ သော၊ ဤ-ပြည့်စုံခြင်း-ဥပမာ-ရှိသော။ ဝေံသမ္ပဒမိဒံ ပါပကံ လောဘဓမ္မံ ဝဒါမိ။ ဒီ၊၁။၂၁၉။ ဝေံသမ္ပဒမိဒန္တိ ... ဣမံ လော-ဘဓမ္မံ ဝေံသမ္ပဒမေဝ ဤဒိသမေဝ ဝဒါမိ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၂၉။ ဝေံသမ္ပဒမိဒံ သာရိပုတ္တံ ဝဒါမိ။ မ၊၁။၁၀၃။ ဝေံသမ္ပဒမိဒံ သာရိပုတ္တံ ဝဒါမိ ဣမမ္ပိ ကာရဏံ ဝေရူပမေဝ။ မ၊ဋ္ဌ၊ ၁။၃၃၈။ သမ္ပဇ္ဇနံ သမ္ပဒါ၊ နိပ္ပတ္တိတိ အ-တ္ထော၊ တသ္မာ ဝေံသမ္ပဒမိဒန္တိ ဝေံအဝိ-ရဇ္ဈနကနိပ္ပတ္တိကန္တိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။ မ၊ဋ္ဌီ၊

၂။၂၆။ ဝေ်သမ္မဒမေဝေတ(ပေတ။၁၃၇) နွှိ ယော ပေတံ မတံ အနုသောစတိ၊ တ-ဿေတံ အနုသောစနံ ဝေ်သမ္မဒံ ဝေရူပံ။ ပေတ၊ဋ္ဌ။၆၀။ (-ဝိ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၃၅။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၁။ ၁၅၅၊၁၆၁။ သာရတ္ထ၊၁။၄၀၅။) ဝေ်သမ္မဒ-မိဒ(ပဋိသံ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၃၈)နွှိ ဣဒံ ကမ္မံ စုတိ-အနန္တရမေဝ နိရယာဝဟဋ္ဌေန ဝေုပမံ။ ပဋိသံ၊ဂံ။၂၂၆။ အပိ စ "သာတိသာရော ဟောတီ"တိ ဝုတ္တံ၊ ဝေ်သမ္မဒမိဒံ ဒဋ္ဌဗ္ဗံ။ ဝဇိရ။၂၄၉။

(ဝေ်သမ္မဒမိဒံ ဒဋ္ဌဗ္ဗံ။ ဝိဘာဝိနီ။၂၀၀။ ဝေ် ဝုတ္တပ္ပကာရေန ဣဒံ သမ္မဒနွှိ အယံ ဥပမာသမ္မဒါ။ မဏိမဉ္ဇူ၊၂။၁၄၃။ ယင်းအလို "ဝေ် သမ္မဒမိဒံ"သည် ဝါကျ ဖြစ်သည်။ ဣဒံ သမ္မဒံ=အယံ သမ္မဒါ-ဟု ပြင်၍ အ နက်ပေးရမည်။ သံပျင်၊ဋီ။၅၄-၌လည်း ဝေ်-သမ္မဒမိဒနွှိ ဣဒံ သမ္မဒံ အယံ ဥပမာသမ္မတ္တိ ဝေ် ဒဋ္ဌဗ္ဗံ-ဟု လည်းကောင်း၊ ယင်း ဋီကာ။ ၇၂-၌ ဝေ်သမ္မဒမိဒနွှိ ဣဒံ ... သင်္ဂဏ္ဍနံ ဝေ်သမ္မဒံ ဝေ်ရူပနွှိ အတ္ထော-ဟုလည်း ကောင်း ဖွင့်သည်။ ပါရာ၊ဂံ၊သစ်၊၂။၂၉၆-၌ "ဝေ်=ဤအတူ၊ ဣဒံ သမ္မဒံ= ဤမချွတ် မယွင်းဖြစ်ခြင်းကို" ဟု အနက်ပေး၍၊ သမ္မ-ဇွနံ သမ္မဒံ။ အဝဿမ္ဘာဝ ၌ "အ" ပစ္စည်း-ဟု ဆိုသည်။)

ဝေ်သမ္မတ (တိ) [ဝေ်+သမ္မတ] ဤသို့(ပညာ ရှိသူတော်ကောင်း...ဟု) -သမုတ်အပ်-သိအပ်-သော၊သူ။ ဝေ်ဓီရ-ကြည့်။

ဝေ်သီလောက (တိ) [ဝေ်+သီလောက] ဤ သို့ကျော်စောခြင်း ရှိသော၊သူ။ ဝေ်သဒ္ဒ-ကြည့်။

ဝေ်သီလ (တိ) [ဝေ်+သီလ] ဤသို့-အလေ့-အကျင့်-ပင်ကိုယ်သဘော-ရှိသော၊သူ။ နာယံ သာရိပုတ္တ ဘိက္ခု ဣဒါနေဝ ဝေ်-သီလော၊ ပုဗ္ဗေပေသ...ပဋိသတ္တု ဟောတိ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၄၁။ (-ပေတ၊ဋ္ဌ။၂၁၄။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၁။ ၃၇၆။)

ဝေ်သုခဒုက္ခပွဋိသံဝေဒီ (တိ) [ဝေ်+သုခ ဒုက္ခ+ပဋိသံဝေဒီ] ဤ-ဤသို့သော-ချမ်း သာ ဆင်းရဲကို ခံစားလေ့ရှိသော၊သူ။ ဝေ်-သုခဒုက္ခပွဋိသံဝေဒီ(ဝိ၊၁။၅)တိ အနေကပ္ပ-ကာရေန ကာယိကစေတသိကာနံ, သာမိ-သနိရာမိသာဒိပ္ပဘေဒါနံ ဝါ သုခဒုက္ခာနံ ပဋိသံဝေဒီ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၂၉။ (-ဒီ၊၁။၇၇။ ဒီ၊ ၂။၇။ အံ၊၁။၁၆၄။ အံ၊၃။၂၂။ စူဋ္ဌနိ။၁၆၄။ နေတ္တိ။၈၄။ (-စူဋ္ဌနိ၊ဋ္ဌ။၄၇။ နေတ္တိ၊ဋ္ဌ။၁၇၁။ သာရတ္ထ၊၁။၃၉။)

ဝေ်ဟောန္တ (တိ) [ဝေ်+ဟောန္တ] ဤသို့ ဖြစ် သော။ ဣတိတိ ဝေ်ဟောန္တေသု၊ ဝေ်-ဘာဝတော ဝါ။ သီ၊ဋီ၊သစ်၊၁။၃၇၅။

ဝေ (ဗျ) [နိပါတ်ပုဒ်] (၁) သာလျှင် (=နိယမ အနက်) (၂) သာလျှင် (=အဝဓာရဏ= နိဝတ္တာပနာဝဓာရဏအနက်)။ (၃) ပင်လျှင် (=သန္နိဋ္ဌာနာဝဓာရဏအနက်)။ (၄) ပဒပူရ ဏ အနက်။ (အနက်ပေးဖွယ်မလို)။ (၅) လည်း (=သမုစ္စည်းအနက်)။

(၁) သာလျှင်(=နိယမအနက်) ဆတ္တီ-သေဝါ ဝိပါကာနိ။ ဂန္ဆာဘရဏ၊ဂါထာ။၄၃။

နိယမတ္ထော ဝေသဒ္ဒေါ ဝုတ္တတ္ထံ နိယမေတ္ဂာ အညမ္ပိ အတ္ထံ ဒီပေတိ။ ဂန္ဆာဘရဏ။ဋီကာ။ (အချို့နေရာတို့၌ "အဝဓာရဏ" နှင့် "နိယမ" တို့သည် အနက်တူ ပရိယာယ်ပုဒ်များ ဖြစ်ကြသည်။) သော ခေါ အဟံ ဗြာဟ္မဏ ဝိဝိစ္စေဝ ကာမေဟိ ... ဝိဟာသီ။ ဝိ၊၁။၅။ (-အဘိ၊ဓ။၄၄။ မဟာနိ။၃၀။) ယော ပနာယမေတ္ထ ဝေ-ကာရော၊ သော နိယ-မတ္ထောတိ ဝေဒိတဗ္ဗော။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၁၂။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၀၈။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။၁၃၅။ မဟာနိ၊ ဋ္ဌ။၁၀၇။ ဝိဝိစ္စာတိ ဣမိနာ ဝိဝေစနံ စျာနက္ခဏေ ကာမာနံ အဘာဝမတ္တံ ဝုတ္တံ။ ဝိဝိစ္စေဝါတိ ပန ဣမိနာ ဧကံသတော ကာမာနံ ဝိဝေစေတဗ္ဗတာဒီပနေန တပ္ပ-ဋိပက္ခတာ စျာနဿ ကာမဝိဝေကပ္ပ-ဟာနဿ စ စျာနာဓိဂမူပါယတာ ဒဿိတာ ဟောတိ။ သာရတ္ထ၊၁။၃၅၅။ (-ဝိမတိ၊၁။ ၇၁။) ဣမာနေဝ ဒ္ဝေ အပ္ပနာကမ္မဋ္ဌာနာနိ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၂။၃၆၃။ မ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၇၉။ ဣမာနေဝ ဒ္ဝေတိ အဝဓာရဏေန အပ္ပနာကမ္မဋ္ဌာနံ တတ္ထ နိယမေတိ အညပဗ္ဗေသု တဒ-ဘာဝတော၊ ယတော ဟိ ဝေ-ကာရော၊ တတော အညတ္ထ နိယမေတိ။ ဒီ၊ဋီ၊၂။၃၁၀။ မ၊ဋီ၊၂။၃၆၇။

("ဝိဝိစ္စေဝ ကာမေဟိ" ၌ "ဝိဝိစ္စ" ဖြင့် စျာန်ခဏ၌ ကာမတို့၏ မရှိခြင်းကိုသာ ပြသည်။ "ဝိဝိစ္စေဝ"ဖြင့်ကား ကာမတို့သည် စျန်၏ဆန့်ကျင်ဘက်ဖြစ်ကြသည် ကိုလည်း ကောင်း၊ ကာမတို့မှ ကင်းဆိတ်ခြင်းသည် စျာန်ရခြင်း၏ အကြောင်းဖြစ်သည်ကို လည်းကောင်း ပြသည်။)

သန္တော စေဝ ပဏီတော စာ(ဝိ၊ ၁။၈၈)တိ သန္တော စေဝ ပဏီတော စေဝ၊ ဥဘယတ္ထ ဝေ-သဒ္ဒေန နိယမော ဝေဒိ-တဗ္ဗော။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၀။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။၂၅၉။ ဣတိ "ဟေတူ ဓမ္မာ န ဟေတူ ဓမ္မာ"တိ မာတိကာယ အာဂတံ ဟေတုဘာဝံ ရူပဿ နိယမေတ္ဂာ ပဋိက္ခိပန္တော "န ဟေတု-မေဝါ"တိ အာဟ။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၄၂။ "သဗ္ဗံ ရူပံ န ဟေတုမေဝါ"တိအာဒိနာ ဝိဘာ-ဂါဘာဝါဝဓာရဏေန ဝေသဒ္ဒေန နိဒ္ဒေသံ ကရောတိ။ မူလဋီ၊၁။၁၄၃။ ဥပ္ပန္နံ ဆဟိ ဝိညာဏေဟိ ဝိညေယျမေဝ။ အဘိ၊ဓ။၁၅၆။ ဥပ္ပန္နံ ဆဟိ ဝိညာဏေဟီတိ ပစ္စုပ္ပန္နရူပ-မေဝ စက္ခုဝိညာဏာဒီဟိ ဆဟိ ဝေဒိတဗ္ဗံ၊ နိယာမော (နိယမော?) ပန စက္ခုဝိညာ-ဏာဒီနိ သန္ဓာယ ဂဟိတော။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၁။ ၃၄၃။ တေန ရူပံ ဥပ္ပန္နံ ဆဟိ ဝိညာဏေဟိ ဝိညေယျံ၊ န အရူပန္တိ အရူပတော နိ-ဝတ္တေတ္ဂာ ရူပေ ဝေ ဧတံ သဘာဝံ နိ-ယမေတိ၊ န ရူပံ ဧတသ္မီ သဘာဝေ။ မူ လဋီ၊၁။၁၄၃။ (-အနုဋီ၊၁။၁၅၂။) ဧတမေဝ စ နိယမံ ပုန ဝေသဒ္ဒေန နိယမေတိ။ မူလဋီ၊၁။၁၄၃။ ဧတမေဝါတိအာဒိနာ ဥ-ဒ္ဒေသေန နိဒ္ဒေသံ သံသန္ဒေတိ။ ဧတ္ထ ဧတမေဝ ရူပေ ယထာဝုတ္တသဘာဝံ နိ-ယမေတဗ္ဗံ နိဒ္ဒေသေ ဝေ-သဒ္ဒေန နိယ-မေတိ အဝဓာရေတီတိ အတ္ထော။ အနုဋီ၊ ၁။၁၅၂။ အယမေဝ အရိယော အဋ္ဌဂီကော မဂ္ဂေါ။ သံ၊၃။၆။ အယမေဝါတိ ဝေသဒ္ဒေါ

နိယမတ္ထော၊ တေန အည် မဂ္ဂံ ပဋိကွိပတိ။ သံ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၅၉။ နိယမတ္ထော အဝဓာရဏ-တ္ထော။ သံ၊ဋီ၊၂။၃၉၈။ အာမန္တေသိ ဧဝါတိ အာမန္တနေ နိယမော ဒဿိတော ဟောတိ။ သံ၊ဋီ၊၂။၂။ အဇာတံ ဈာပေတိ ... တံသမ-ဂီပုဂ္ဂလော အဇာတမေဝ တံတံကိလေသံ ဈာပေတိ။ ပဋိသံ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၅၇-၈။ ဧဝသဒ္ဒေါ တမဇာတမ္ပိ အဝဿမေဝ ဈာပနံ နိယ-မေတိ။ ပဋိသံ၊ဂံ။၁၈၅။ ဝိဟာရဋ္ဌေ ဉာ-ဏာဒီနိ တီဏိ ဉာဏာနံ အရိယာနံယေဝ သမ္ဘဝတော။ ပဋိသံ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၃။ အရိယာနံ-ယေဝါတိ နိယမေန ပုထုဇ္ဇနာနံ ဝိပ-ဿနာယ ဝိဟာရဋ္ဌော ပဋိသိဒ္ဓေါ။ ပဋိသံ၊ ဂံ။၅၇။ (-ပဋိသံ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၆၁။ ပဋိသံ၊ဋ္ဌ၊၂။ ၁၇၉။ ပဋိသံ၊ဂံ။၁၈၇၊၃၁၅။)

(၂) သာလျှင် (= အဝဓာရဏ= နိဝ-တ္တာပနာဝဓာရဏအနက်)။ ဧဝါဝဓာရဏေ ဥေယျံ။ ဓာန်။၁၁၅၂။ မနော ဧဝ ဓာတု မနောဓာတူတိ ဧဝသဒ္ဒေါ မတ္တသဒ္ဒတ္ထော ဒဋ္ဌဗ္ဗော။ ဝိသေသနိဝတ္တနတ္ထော ဟိ သော ဝိညာဏဿ။ မူလဋီ၊၁။၁၂၆။ ဧဝံ အာ-ဂမနတောဝ သခ်ါရဘေဒေါ။ ဝိဘာ ဝိနီ။၁၈၄။ ဧဝသဒ္ဒေန ပစ္စယံ နိဝတ္တေတိ။ ဇူ၊၂။၇၂။

(၃) ပင်လျှင် (=သန္နိဋ္ဌာနာဝဓာရဏ အနက်)။ ပုဗ္ဗေဝ မေ ဘိက္ခဝေ သမ္ဗောဓာ အနဘိသမ္ဗုဒ္ဓဿ ဗောဓိသတ္တဿေဝ သ-တော တေဒဟောသိ။ အံ၊၁။၂၆၁။ နီတိ၊ သုတ္တ၊နှာ။၃၈၂။ ကဋ္ဌတ္တမတ္တတောယေဝါ (ဝိဘာဝိနီ။၁၇၀)တိ ကတဘာဝမတ္တတော ဧဝ၊ မတ္တသဒ္ဒေါ စေတ္ထ ဝိသေသနိဝတ္တိ-အတ္ထော၊ ဧဝသဒ္ဒေါ ပန မတ္တသဒ္ဒတ္ထ-ဝိဝရဏတ္ထံ ဝုတ္တော၊ တေန ဝါ နိဝ-တ္တိတနိဝတ္တနတ္ထဿ ဒဋ္ဌီကရဏတ္ထံ။ ဇူ၊ ၂။၂၆-၇။ (-၈၈။ ဂန္ဆာဘရဏ၊ဂါထာ။၄၄။)

(၄) ပဒပူရဏအနက်။ (အနက်ပေး ဖွယ်မလို)။ ယထေဝ။ ဂန္ဆာဘရဏ၊ဂါထာ။ ၄၄။

(၅) လည်း (=သမုစ္စည်းအနက်)။ ကီဒိသေနေဝ ဒါနေန၊ သုဗ္ဗတေန ယသ-ဿိနီ။ ဝိမာန။၄၈။ ကီဒိသေနေဝါတိ ဧဝသဒ္ဒေါ သမုစ္စယတ္ထော၊ ကီဒိသေန စာတိ အတ္ထော။ ဝိမာန၊ဋ္ဌ။၁၃၇။

ရူ၊ဋီ၊နှာ။၈၃-၌"ဧဝသဒ္ဒါသည် အဝဓာ ရဏ=သန္နိဋ္ဌာနအနက်ရှိ၏။ ယင်းသည် (၁) အယောဂနိဝတ္တန၊ (၂) အညယောဂ နိဝတ္တန၊ (၃) ပဋိယောဂနိဝတ္တန-ဟု (၃) ပါးရှိ၏။ (၁) သေ မဂ္ဂေါ ဝိသုဒ္ဓိယာ။ (၂) ဧသေဝ မဂ္ဂေါ နတ္ထညော။ (၃) သေ မဂ္ဂေါဝ သုဒ္ဓိယာ" ဟု ပြဆိုထားသည်။

(နီတိ၊သုတ္တ၊သျ၊၂။၃၂၄-၌ ဝိသောဓက ဆရာတော်များက ထို ရူ၊ဋီကာပါဋ္ဌကို "အ-ဝဓာရဏံ သန္နိဋ္ဌာနံ အယောဂ အည-ယောဂ အတိယောဂ နိဝတ္တနဝသေန ယထာ သေ မဂ္ဂေါဝ ဝိသုဒ္ဓိယာ၊ ဧသေဝ မဂ္ဂေါ၊ နတ္ထညော မဂ္ဂေါ၊ ယော မဂ္ဂေါ ဟေတိ ဧဝ"ဟု ပြင်ဆင်ထားကြသည်။)

နီတိ၊သုတ္တ၊နှာ။၃၉၁-၌ "(၁) အယောဂ ဗျဝစ္ဆေဒက။ (၂) အညယောဂဗျဝစ္ဆေဒက။

(၃) အစွန္တယောဂဗျဝစ္ဆေဒက-ဟု (၃) ခုရှိ၏။ (၁) တမောနုဒေါ ၈၀ အကျော။ (၂) ဗုဒ္ဓေါ ၈၀ တမောနုဒေါ။ (၃) နီလံ သရောဇံ အတ္ထေဝ" ဟု ပြဆိုထားသည်။

ဇာလိနီ-၌ ၈၀-သဒ္ဒါ၏ ဝတ္ထုဒြပ်ကို အထူးပြုပုံသုံးပါးကို ပြဆိုထားသည်။ "(၁) အယောဂ=အခြားသောအမှုဖြင့်မယှဉ်ခြင်း။ တိသော ဓနုဓရော ၈၀။ တိဿသည် လေးအတတ်ကိုသာ တတ်၏၊ အခြားသော အမှုအတတ်ပညာ မတတ်မြောက်။ (၂) အညယောဂ= အခြားသောအမှုနှင့် ယှဉ်ခြင်း။ ကာလော ၈၀ ဓနုဓရော။ ထိုအရပ်၌ ကာလမည်သူသည်သာလျှင် လေးအတတ် တတ်မြောက်၏၊ (ထိုကာလသည်ကား အခြားသောအမှု အတတ်ပညာကိုလည်း တတ်မြောက်၏။) (၃) အစွန္တယောဂ=စင်စစ်သက်သက် ယှဉ်ခြင်း။ အတ္ထေဝ ကာကော သေတောပီ။ ဖြူသော ကျီးကန်း ရှိသည်သာတည်း၊ မရှိမဟုတ်" ပြဆိုထားသည်။

ထို့ပြင် "အဝဓာရဏသည် နှစ်ပါးရှိ၏။ (၁) သန္နိဋ္ဌာနာဝဓာရဏ။ ပုံစံ-ယုတ္တံ ၈၀။ (၂) နိဝတ္တာပနာဝဓာရဏ။ ပုံစံ-ပုရိသော ၈၀၊ နဏ္ဍတ္ထီ"ဟုလည်း ပြဆိုထားသည်။ ဇာလိနီ၊ဂါထာ။၁၇-၁၉။ ဇာလိနီ၊ဋီ။၁၂၁။

ရွှေရေးဆောင်နိယံ နံပါတ်(၃၀၉) စသည်တို့၌ ပြဆိုထားပုံမှာ-

(၃၀၉) စောဒကလှိုင်၊ ဝေထိုင်၊ မြဲခိုင် သန္နိဋ္ဌာန်။

(၃၁၀) ယင်းသို့ လှိုင်သော်၊ ငုပ်အာဘော်၊ ထုတ်ဘော်ရုစိလှန်။

(သန္တေသုပိ စ အညေသု၊ ပဋ္ဌေဝ စျာနသညိတာ။ သမ္ပယုတ်တရား(၃၁)ပါးသည် စျာန်မမည်၊ (၅)ပါးသည်သာ စျာန် မည်၏-ဟု မြဲခိုင်စေသည်၊ သန္နိဋ္ဌာန်ပြုသည်။)

(၃၁၁) မိမိအတ္ထေ၊ မြဲစေပြလျက်၊ တနက်သိစေ၊ ၈၀ နေ၊ မှတ်လေနိယမန်။

(ဆတ္တီသေဝ ဝိပါကာနိ။ ဝေဖြင့်နစ်စေအပ်သောအနက်မရှိ၊ ဝိပါက်စိတ်တို့သည် အကျယ်အားဖြင့် (၅၂)ပါးလည်း ဖြစ်သေး၏-ဟူသောအနက်တပါးကိုမှတ်သားသည်။)

(၃၅၆) မတ္တမေဝ၊ ဤနှစ်ဝတွင်၊ မတ္တကန့်ပြ၊ ၈၀ သန္နိဋ္ဌာန်။

(စိန္တနမတ္တံ စိတ္တံ၊ ယထာပစ္စယံ ဟိ ပဝတ္တိမတ္တမေဝ ယဒိဒံ သဘာဝဓမ္မော နာမ။ ဝိဘာဝိနီ။၇၄။ မတ္တသဒ္ဒေန စေတ္ထ အဝဓာရဏတ္ထေန ကတ္တုကရဏာနိ နိဝတ္တေတိ၊ ၈၀-သဒ္ဒေန မတ္တသဒ္ဒဿ တဒေဝတ္ထံ ဝိဘာဝေတိ။ အထ ဝါ မတ္တသဒ္ဒေန ကတ္တုကရဏနိဝတ္တနမေဝ ဒဋ္ဌံ ကရောတိ။ မဏိမဉ္ဇူ၊၁။၁၂၆။ မတ္တ-သဒ္ဒါဖြင့် ကတ္တုသာဓန ကရဏသာဓနတို့ကိုနစ်စေသည်။ ဝေသဒ္ဒါသည် ထိုနစ်စေသည့်အနက်ကိုပင် ထင်ရှားစေသည်၊ မြဲမြံ ခိုင်ခံ့အောင် ပြုသည်။)

(၃၅၇) တနည်းမှတ်ကြ၊ မတ္တအထူး၊ ဝေကြူးပြန်၊ ယှဉ်ဘက်လှန်။

(သော ပနာယံ ဝိသုဒ္ဓိမဂ္ဂေါ် ကတ္ထစိ ဝိပဿနာမတ္တဝသေနေဝ ဒဿိတော။ ဝိသုဒ္ဓိ၁။၂။) ဝိပဿနာမတ္တဝသေနေဝါတိ အဝ-ဓာရဏေန သမထံ နိဝတ္တေတိ၊ သော ဟိ တဿာ ပဋိယောဂီ၊ န သီလာဒိ။ မတ္တသ-ဒ္ဒေန စ ဝိသေသနိဝတ္တိအတ္ထေန သဝိ-သေသံ သမာဓိ နိဝတ္တေတိ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋီ။၁။ ၁၁။ မတ္တသဒ္ဒါပြုင့် အထူးရှိသောသမာဓိကို နှစ်စေသည်။ ဧဝ-သဒ္ဒါဖြင့် ဝိပဿနာ၏ ယှဉ်ဘက်ဖြစ်သောသမထကိုနှစ်စေသည်။)

ဝေကာရ (ပု) [ဧဝ+ကာရ။ ကရီယတိ ဥစ္စာ-ရီယတီတိ ကာရော၊ သဒ္ဒေါ်။ ဧဝ စ သော ကာရော စာတိ ဝေကာရော။ ရူ၊နှာ။၄၂၁။] "ဧဝ" သဒ္ဒါ်။ ယော ပနာယမေတ္ထ ဧဝ-ကာရော၊ သော နိယမတ္ထောတိ ဝေဒိတ-ဗ္ဗော။ ဝိ၊ဋ္ဌ၁။၁၁၂။ ဝိသုဒ္ဓိ၁။၁၃၅၅။

ဝေကာရတ္ထ (ပု) [ဝေကာရ+အတ္ထ] ဧဝ-သဒ္ဒါ်၏ အနက်။ ဣတိ ကိရာတိ ဧဝမေဝ၊ တ္ထေ ဝေကာရတ္ထေ ကိရသဒ္ဒေါ် ဒဋ္ဌဗ္ဗော။ ပဋိသံ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၁၄။

ဝေကာရတ္ထသဟိတ (တိ) [ဝေကာရတ္ထ+သဟိတ] ဧဝသဒ္ဒါ်၏ အနက်နှင့် တကွဖြစ်သော။ သဗ္ဗာနိပိ (ဟိ) ဝါကျာနိ ဝေကာ-ရတ္ထသဟိတာနိယေဝ အဝဓာရဏဖလတ္တာ တေသံ။ ဥဒါန၊ဋ္ဌ။၁၂။ ဣတိဝုတ်၊ဋ္ဌ။၂၁။ (–ကင်္ခါ၊ဋီ၊သစ်။၁၃၂။)

ဝေစ (ဗျ) [နိပါတသမုဒါယ] သာလျှင် (= အဝဓာရဏအနက်)။ ဧကော ဧဝ စ သမ-ယော။ မူလဋီ၊၁။၆၀။ ဧဝစသဒ္ဒေါ် နိပါတ-သမုဒါယော အဝဓာရဏတ္ထော။ မမု၊၁။၁၂၉။

ဝေဠုကတ္တာ (ဗျ) [ဧဝံ+စ+ကတ္တာ] ဤ အ ကြောင်းကြောင့်၊ ထို့ကြောင့်။ ဝေဠု ကတ္တာ (ဝိဘာဝိနီ။၇၄)တိ နိပါတသမုဒါယော။ ဧ-ကော ဝါ နိပါတော၊ ဣမိနာ ကာရဏေ-နာတိ အတ္ထော ပဝတ္တတိ။ မဏိမ၌၊၁။၁၂၇။ (–ဝိဘာဝိနီ။၇၉။ မဏိမ၌၊၁။၁၆၇။)

ဝေမဓိပ္ပါယ (ပု) [ဧဝံ+အဓိပ္ပါယ] ဤသို့သော အလိုဆန္ဒ။ အထာစရိယဓမ္မပါလတ္ထေရဿ ဧဝမဓိပ္ပါယော သိယာ။ သီ၊ဋီ၊သစ်၊၁။၈၈။

ဝေမန္တ (တိ) [ဧဝံ+အန္တ] ဤ-ဤသို့သော-အဆုံးရှိသော။ ဧကန္တိ ဝတ္တဗ္ဗဿ ဗဟုဘာ-ဝတော တဿာ ပုစ္ဆာယ အတ္ထော ဧဝ-မန္တော ဧဝမဝသာနကောဋိတိ န ပဿီသု။ မ၊ဋီ၊၂။၂၀၁။

ဝေမဝသာနကောဋိ (တိ) [ဧဝံ+အဝသာန ကောဋိ] ဤ-ဤသို့သော-အဆုံးဖြစ်သော အစွန်းရှိသော။ အထက်ပုဒ်ကြည့်။

ဝေမာကာရ (တိ) [ဧဝံ+အာကာရ] ဤ-ဤသို့သော-အခြင်းအရာရှိသော။ ယော အညောပိ ဝေမာကာရော ဧဝံဇာတိကော ပမာဒေါ်။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၂။၄၅၁။

ဝေမာကာရဝိသေသဝါစီ (တိ) [ဧဝံ+အာ ကာရဝိသေသဝါစီ] ဤသို့သော အခြင်းအ ရာထူးကို ဟောတတ်သော။ ဝေမာကာရ-ဝိသေသဝါစီနပ္ပိ ဧတေသံ ဧဝံသဒ္ဒါနံ။ ဥဒါန၊ ဋ္ဌ။၈။

ဝေမာကုလ (တိ) [ဧဝံ+အာကုလ] ဤသို့

နှောင့်ယှက်ရှုပ်ထွေးခြင်းရှိသော။ ဝေမာ-ကုလံ ဒုဗ္ဗိညေယျသဘာဝဉ္စ ကတွာ ဂဏ္ဍိ-ပဒေသု သမ္မန္ဓော ဒဿိတော၊ သာရတ္ထ၊ ၁။၂၂။

ဝေမာဒိက (တိ) [ဝေံ+အာဒိ+က] ဤသို့ အစရှိသော။ "ဣမံ တေမာသံ... ဒါတဗ္ဗော" တိ ဝေမာဒိကံ ပန န ကာတဗ္ဗမေဝ။ ဝိ၊ ၌၊၂။၉၆၊ (-၁၉၂။ ဒီ၊၌၊၁။၁၃။ မ၊၌၊၂။၂၉၂။ ဥဒါန၊၌။၂၇၈။)

ဝေမာဒိကရဏ (န) [ဝေမာဒိ+ကရဏ] ဤသို့အစရှိသည်ကို ပြုခြင်း။ "ဣဓ အာဝါသံ ကရိဿာမာ"တိ ဝေမာဒိကရဏံ ပန နိမိတ္တကမ္မံ နာမ။ ဝိ၊၌၊၂။၁၅၁။ (-မ၊၌၊ ၂။၁၄၂။ သာရတ္ထ၊၃။၃၅၇။)

ဝေမာဒိဂုဏယုတ္တ (တိ) [ဝေမာဒိဂုဏ+ယုတ္တ] ဤသို့အစရှိသောဂုဏ်နှင့်ယှဉ်သော (မြတ်စွာဘုရား)။ ဝေမာဒိဂုဏယုတ္တော ... မဟာ-ကာရုဏိကော ဘဂဝါ။ အပ၊၌၊၁။၁၄၁။

ဝေမာဒိပွဘေဒ (တိ) [ဝေမာဒိ+ပဘေဒ] ဤသို့ အစရှိသည် အပြားရှိသော။ ဝေမာဒိပွ-ဘေဒါ ပန ပရမတ္ထတော အဝိဇ္ဇမာနာပိ။ သင်္ဂဟ။၅၇။ ဝေမာဒိပွဘေဒါတိ ကသိဏု-ဂ္ဂါဋိမာကာသနိရောဓကသိဏာဒိဘေဒါ စ။ ဝိဘာဝိနီ။၂၅၄။

ဝေမာနုဘာဝ (တိ) [ဝေံ+အာနုဘာဝ] ဤသို့သော အာနုဘော်ရှိသော။ တထာ မဂ္ဂ-ဖလနိဗ္ဗာနာနိ ဝေမာနုဘာဝါနိ။ နေတ္တိ၊ ၌။၂၅၈။

ဝေမာယုပရိယန္တ (တိ) [ဝေံ+အာယုပရိယန္တ] ဤ-ဤသို့သော-အသက်အပိုင်းအခြားရှိ သော၊သူ။ ဝေမာဟာရော ဝေံသုခဒုက္ခ-ပွဋိသံဝေဒီ ဝေမာယုပရိယန္တော။ ဝိ၊၁။၅။ ဒီ၊၁။၇၇။ ဒီ၊၂။၇။ အံ၊၁။၁၆၄။ အံ၊၃။၂၂။ နေတ္တိ။၈၄။ (-ဝိ၊၌၊၁။၁၂၉။ စူဋနိ၊၌။၄၇။ နေတ္တိ၊၌။၁၇၁။ သာရတ္ထ၊၁။၃၉။)

ဝေမာဟာရ (တိ) [ဝေံ+အာဟာရ] ဤအာဟာရ-ဤသို့သောအာဟာရ-ရှိသော၊သူ။ အထက် ပုဒ်ကြည့်။

ဝေမေတံ (ဗျ) [နိပါတသမုဒါယ] (၁) ဤ အတိုင်းမှန်ပါပေ၏။ (အနုမောဒနာအနက်။) (၂) ဤဆိုအပ်သည့်အတိုင်းပါတည်း။ (သမ္ပဋိစ္ဆနအနက်။) (၁) ဝေမေတံ မဟာ-ရာဇ၊ ဝေမေတံ မဟာရာဇ၊ သဗ္ဗေ သတ္တာ မရဏဓမ္မာ မရဏပရိယောသာနာ။ သံ၊ ၁။၉၈။ ဝေမေတံ ဣတိ အနုမောဒနတ္ထေ။ နီတိ၊သုတ္တ။၃၈၅။

(၂) ဝေမေတံ သိဒ္ဓေါဝါယမတ္ထော။ ဝိ၊၌၊၁။၁၁၉။ အဘိ၊၌၊၁။၂၁၄။ ပဋိသံ၊၌၊ ၁။၁၇၁။ စောဒကေန ဝုတ္တမတ္ထံ သမ္ပဋိစ္ဆိတ္ဝာ ပရိဟရိတုံ ဝေမေတံ သိဒ္ဓေါဝါယမတ္ထော" တိ ဝတ္ဝာ။ သာရတ္ထ၊၁။၃၆၈။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋီ၊၁။ ၁၈၃။ ဝေမေတန္တိ တေံ တဝ ဝစနံ ဝေ-မေဝ။ ပဋိသံ၊ဂံ။ ဝေမေတန္တိ နိပါတသ-မုဒါယော၊ ဝေမေဝါတိ အတ္ထော။ နီ၊ ယော။၁၂၂။

ဝေမေဝံ (ဗျ) [ဝေံ+ဝေံ။ ရူ၊နှာ။၁၃၄။ နီတိ၊

သုတ္တ၊နှာ။၃၈၄။] ဤအတူသာလျှင်။ ဝေ-မေဝံ ဘောတာ ဂေါတမေန အနေကပရိ-ယာယေန ဓမ္မော ပကာသိတော။ ဝိ၊ဘ။၇။ ဝေမေဝ-လည်းကြည့်။

ဝေမေဝ (ဗျ) [ဝေံ+ဝေ။ ဝေံ ဝေမေဝ ဝေမေဝံ ဝေမ္ပိ ... ဣစ္စေတေ ပဋိဘာဂတ္ထေ။ နီတိ၊ သုတ္တ၊နှာ။၃၈၄။ ရူ၊နှာ။၁၃၄။] ဤအတူ သာလျှင်။ ဝေမေဝ ခေါ ဘိက္ခဝေ။ မ၊ဘ။ ၃၂၆။ မ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၂၄။ ဝေမေဝ ဇာတိ ဝိဇ္ဇန္တေ။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊ဘ။၃၄။ ဝေမေဝါတိ ဝေမေဝံ။ မူလဋီ၊ဘ။၂၅။ ဝေမေဝါတိ သဒ္ဒေါ ဩပမ္ပ-တ္ထော နိပါတသမုဒါယော ဟောတိ န သာဝဓာရဏတ္ထော။ မဓု၊ဘ။၆၈။

ဝေမ္ပကာရ (တိ) [ဝေံ+ပကာရ] ဤသို့-ဤ-အပြားရှိသော။ ဝေမ္ပကာရာ စောဒနာ အနဝကာသာ ဟောတိ။ သီ၊ဋီ၊သစ်၊ဘ။၄၁၃။

ဝေမ္ပိ (ဗျ) [ဝေံ+ပိ။ ရူ၊နှာ။၁၃၄။ နီတိ၊သုတ္တ၊ နှာ။၃၈၄။] ဤအတူ၊ ဤသို့လည်း၊ ဤသို့လျှင်။ ဝေမ္ပိ ယော ဝေဒဂူ ဘာဝိ-တတ္တော။ သုတ္တနိ။၃၂၆။ ဝေမေဝ-လည်း ကြည့်။

ဝေရူပ (တိ) [ဝေံ+ရူပ။ ထီ-၌ ဝေရူပီ။] ဤသို့သဘောရှိသော။ ဝေရူပေ(ဝိ၊ဘ။၁၇)တိ ဝေံဝိဓေ ဝေံဇာတိကေ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊ဘ။၁၇၃။ (-ဝိ၊ဘ။၂၇၄။ ဒီ၊ဘ။၁၀၀။ ဒီ၊၂။၂၂၁။ အံ၊ဘ။ ၁၄၄။ ဥဒါန။၉၃၊၉၇။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၉၉။ အံ၊ဋ္ဌ၊ ၂။၁၂၈။ ဥဒါန၊ဋ္ဌ။၂၁၂။ ဝိမတိ၊ဘ။၁၀၁။) ဝေရူပါနိ(ဝိ၊ဋ္ဌ၊၂။၇၂)တိ ကဗန္ဓဝတ္ထု-သဒိသာနိ။ ဝိမတိ၊ဘ။၂၄၀။ (-ဝိဘာဝိနီ။ ၁၃၃၊၁၅၅။ မဏိမဉ္ဇူ၊ဘ။၄၁၁၊၄၉၆။) ဝေံ ရူပံ သဘာဝေါ ယဿာတိ ဝေရူပေါ နိဂ္ဂဟိတလောပဝသေန။ သီ၊ဋီ၊သစ်၊၂။၉၇။ သရသိ တွံ မဟာရာဇ ဝေရူပီ ဝါစာ ဘာသိတာ။ ဝိ၊ဘ။၅၄။ ဝေရူပီ(မ၊၂။၁၄၆)တိ ဝေံဇာတိကာ။ မ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၃၄။ (-ဝိ၊ဋ္ဌ၊ဘ။၂၅၆။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၄။၃၇။ မ၊ဋ္ဌ၊ဘ။၂၅။ သီ၊ဋီ၊သစ်၊ဘ။၃၄၂။)

ဝေရူပဂုဏ (တိ) [ဝေရူပ+ဂုဏ] ဤသို့ သ ဘောရှိသော ဂုဏ်ရှိသော၊သူ။ သတီမ-တန္တိ ဝေရူပဂုဏာနံ တေသံ သတိယာ သမန္နာဂတာနံ သမ္မာသမ္မုဒ္ဓါနံ။ ဓမ္မ၊ဋ္ဌ၊၂။ ၁၄၇။ (-ကခါ၊ဋီ။၂။)

ဝေရူပဂုဏသမဂီ (တိ) [ဝေရူပဂုဏ+သမဂီ] ဤသို့သဘောရှိသော ဂုဏ်နှင့် ပြည့်စုံသော။ ဝေံ ပုညကိရိယာယ သဥဿာဟတော ဝေရူပဂုဏသမဂီတာ စ နိယတော ဒိဋ္ဌ-ဓမ္မိကာဒိအတ္ထသမ္ပါဒနံ။ သာရတ္ထ၊ဘ။၄၅၈။

ဝေရူပပရိက္ခာရ (တိ) [ဝေရူပ+ပရိက္ခာရ] ဤ သို့သဘောရှိသော ပရိက္ခရာရှိသော၊သူ။ ဥ-ဒ္ဒေသော နာမ ယေန တေ ဝေရူပပရိ-က္ခာရာတိ ဥဒ္ဒိသန္တိ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၃၇။

ဝေရူပီ (ထီ) ဝေရူပ-ကြည့်။

ဝေသဒ္ဒ (ပု) [ဝေ+သဒ္ဒ] ဝေ-သဒ္ဒါ။ ဥဘယတ္ထ ဝေသဒ္ဒေန နိယမော ဝေဒိတဗ္ဗော။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊ ၂။၁၀။ (-ဝိမာန၊ဋ္ဌ။၁၃၇။ သာရတ္ထ၊၂။၁၈၃။ သီ၊ဋီ၊သစ်၊၂။၄၀၇။)

ဝေါစာရ (တိ) [ဝေံ+အာစာရ] ဤသို့-ဤ သို့ရှအပ်သော-ဤသို့သဘောရှိသော-

အကျင့်ရှိသော၊သူ။ ဝေါစာရာ(ဝိ၊၂။၃၁၃)တိ ဝေံအာစာရာ၊ ယာဒိသော တုမှာကံ အာ-စာရော၊ တာဒိသာ အာစာရာတိ အတ္ထော။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၈၉။ ကခါ။၃၀၄။

ဝေါဒိသတ္တိ (ထီ) [ဝေါဒိ+သတ္တိ] ဝေအစရှိသော သဒ္ဒါ၏ အစွမ်းသတ္တိ။ ဝေါဒိသတ္တိယာ စေဝ၊ အညတ္ထာပေါဟနေန စ။ ဒွိဓာ သဒ္ဒေါ အ-တ္ထန္တရံ၊ နိဝတ္တေတိ ယထာရဟံ။ သီ၊ဋီ၊သစ်၊ ၁။၁၅၀။

ဝေါနန္တရ (တိ) [ဝေ+အနန္တရ] ဝေ-သဒ္ဒါ အ ခြားမရှိသော။ တတော ဝေ ဟီတိအာ-ဒိနာ ဝုတ္တသောတပတိတံ ဝေါနန္တရေန ဝစနေန သမတ္ထယတိ။ အနုဋီ၊၁။၁၃၃။

ဝေုပမ (တိ) [ဝေံ+ဥပမာ] ဤဥပမာရှိသော။ ဝေံသမ္ပဒ-ကြည့်။

သေံ (တိ) [ဣမ(ဣဒံ)+နံ-ဝိဘတ်။ ဣမ(ဣဒံ) ကို ပြု။ နံ-ဝိဘတ်ကို သံ ပြု] ဤ...တို့ အား။ ဤ...တို့၏။ သဗ္ဗသိမသေ ဝါ။ ကစ္စည်း။၁၇၁။ ရူ။၂၂၀။ ဣဒသေ သဗ္ဗသ။ ဣဒံသဒ္ဒသ သဗ္ဗသေဝ ကောရော ဟော-တိ ဝါ သုနံဟိဣစ္စေတေသု။ ... သေ ဣမေသု၊ သေံ ဣမေသံ၊ ဟေ ဣမေဟိ။ နီတိ၊သုတ္တ။၃၅၆။

သေ[၁] (ပု) [တေ+သိ-ဝိဘတ်။ တ-ကို သ ပြု သိ-ကို သြပြု သြ-ကိုချေ၍ အ-လာ။(ထီ-၌သော) ဖေ (သံ)] ဤ...သည်၊ ထို...သည်။ သေဝ ဟေတု တေံ နိဒါနံ သေ သ-မုဒယော သေ ပစ္စယော တဏ္ဍာယ၊ ယဒိဒံ ဝေဒနာ။ ဒီ၊၂။၅(-၄၉။မ၊၂။၁၀၉။) ပကတိ ခေါ သော။ ဒီ၊၁။၁၆၀။

သေ[၂] (တိ) [ဣသ+ဏ။ သေ+အ။ ဖေ (သံ)] ရှာမှီးသော၊သူ။ သဒ္ဓါပကတမေသာနံ၊ ဒါ-တဝေ တဒမညီသု။ သုတ္တနိ။၃၂၃။ သော-နန္တိ သေန္တိတိ သော၊ တေသံ သောနံ၊ သေမာနာနံ ပရိယေသမာနာနန္တိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။ သုတ္တနိ၊ဋ္ဌ၊၂။၅၀။

သေက (တိ) [(ဣသ)သေ+ဏ္ဍု] ရှာမှီးတတ် -ပြည့်စုံစေတတ်-သော၊သူ။ သီလက္ခန္ဓာ-ဒိနံ သေကေဟိ ဗုဒ္ဓါဒီဟိ ဣသီဟိ ပဝေ-ဒိတံ။ ဓမ္မ၊ဋ္ဌ၊၂၊၂၆၂။ နေတ္တိ၊ဋ္ဌ။၂၆၁။ ဧ-သကေဟီတိ ဂဝေသကေဟိ သပရသ-န္တာနေ သမ္ပါဒကေဟီတိ အတ္ထော။ နေတ္တိ၊ ဋီ။၁၄၄။

သေတိ[၁] (ကြိ) [ဣသ (ဣသိ၊သေ၊သေ) + အ+တိ။ နီတိ၊ဓာ။၁၇၃၊၁၈၁၊၁၈၈၊၁၈၉၊ ၁၉၀။ ဓာတွတ္ထ။၂၃၊၃၅။ ဖေတိ (သံ)] (၁) ရှာမှီး၏။ (၂) အစဉ်လိုက်၏။ (၃) သွား-ကူးသွား-၏။ (၄) ရှာဖွေ-စူးစမ်းဆင်ခြင်-၏။ (၅) စူးစမ်းဆင်ခြင်-သိမြင်-၏။

(၁) ရှာမှီး၏။ သမံ သေတီတိ သမာဓိ (ပဋိသံ။၄၈)တိအာဒီသု သမန္တိ အပ္ပနံ၊ ... တံ သမံ သေတိ အဇ္ဈာသယဝသေန ဂ-ဝေသတိ။ ပဋိသံ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၂၀။ သေတီ(ထေ ရ။၃၃၆)တိ ပရိယေသတိ။ ထေရ၊ဋ္ဌ၊၂။ ၃၄၂။ (-ဒီ၊ဋ္ဌ၊၂။၈၉။ အံ၊ဋ္ဌ၊၃။၂၇၃။ အဘိ၊ ဋ္ဌ၊၂။၃၁၄။ အပ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၄၃။ အပ၊ဋ္ဌ၊၂။၉၁။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၃။၂၁၆။) **သေန္တိ**— မ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၁၁။

သံ၊ဌ၊၂။၂၀၊၂၂။ ပဋိသံ၊ဌ၊၁။ ၁၂၂။ ပဋိသံ၊ဌ၊၂။၂၀၂။ **သောမိ**— အပ၊၁။၂၈။ အပ၊ဌ၊၁။၂၅၈။ **သေတု**— မ၊ဌ၊၂။၂၇၈။ **သေ**—မ၊၃။၃။ ကခါ၊ဋီ။၂။ မူလဋီ၊၂။၂။ သေတိ ဣသဓာတု အဇ္ဈတ္တနိ ဤဝိဘတ္တိ ရဿံ ကတ္တာ ရူပံ။ မဓု၊၁။၁၆။ **သေသာမိ**—အံ၊ဌ၊၂။၃၀၀။ စရိယာ၊ဌ။၅၆။ **သေသံ**—ဇာ၊၁။၂၄၇။ ဇာ၊ဌ၊၄။၁၇၈။

(၂) အစဉ်လိုက်၏။ န ဂဝေသတီတိ န ဂန္ဆုံ သေတိ န ဣစ္ဆတိ နာနုဂစ္ဆတီတိ ဝါ။ မူလဋီ၊၁။၂၅။

(၃) သွား-ကူးသွား-၏။ ပါရေသီ နာမ ပရတီရံ သေတိ၊ ပရတီရံ ဂန္ဆုကာမော ဟောတိ။ ဇာ၊ဌ၊၃။၂၁၆။

(၄) ရှာဖွေ-စူးစမ်း ဆင်ခြင်-၏။ **ဧသေယျ**—သလ္လကတ္တော သေနိယာ သလ္လံ ဧသေယျ။ မ၊၃။၃။ ဧသေယျာတိ ဂမ္ဘီရံ ဝါ ဥတ္တာနံ ဝါ ဝီမံသေယျ။ မ၊ဌ၊၄။၂။

(၅) စူးစမ်းဆင်ခြင်-သိမြင်-၏။ **သေ**— အဒ္ဒသန္တိ ပဿီ၊ အဒ္ဒကွိန္တိ ဩလောကေသီ၊ အပဿိန္တိ သေ။ စူဋနိ၊ဌ။၈၅။

သေတိ[၂] (ကြိ) [ဣသ (ဣသု)+အ+တိ။ နီတိ၊ ဓာ။၁၉၀။ ဓာတ္ဓတ္ထ။၂၃၊၂၄။ ဖေတိ (သံ)] အလိုရှိ၏၊ တောင့်တ၏။ ယေပိ တဏ္ဍာဝသေန ရူပေ သေန္တိ။ မဟာနိ။၂၇။ သေန္တိတိ ပစ္စာသိသန္တိ။ မဟာနိ၊ဌ။၉၃။ သေတိ[၃] (၂) လည်းကြည့်။

သေတု (ကြိ) [ဣသ(ဣသိ၊သေ၊သေု) + အ+တု] ရှာမှီးလော့။ သေတိ[၃] (၁) ကြည့်။

သေန (တိ) [ဣသ(ဣသိ၊သေ၊သေု)+ယု] (၁) ရှာမှီးသော၊သူ။ (၂) ရှာမှီးအပ်သော။ (၁) ပရိနိဋ္ဌိတမေသနာ၊ တေန ယာပေန္တိ သုဗ္ဗတာ။ သံ၊၁။၂၃၈။ ပရိနိဋ္ဌိတမေသနာတိ ပရေသံ နိဋ္ဌိတံ ပရဃရေ ပက္ကံ ဘိက္ခာစာရဝတ္တေန သေမာနာ ဂဝေသမာနာ။ သံ၊ဌ၊၁။၃၂၃။ မဟန္တေ သီလာဒိခန္ဓေ သေနတော မဟာဣသိ။ အပ၊ဌ၊၂။၁၉၃။ (-စရိယာ၊ဌ။၂၆၂။) (၂) နေက္ခမ္မာဒီနိယေဝ တဒတ္ထိကေဟိ ဝိညူဟိ သေယန္တိတိ ဧသနာ။ ပဋိသံ၊ဌ၊၂။၂၄၄။ သေနာ-လည်းကြည့်။

သေနဋ္ဌ (ပု) [(သေန) သေနာ+အတ္ထ] ရှာမှီးတတ်သည်၏အဖြစ်ဟူသောအနက်၊ ရှာမှီးခြင်းအနက်။ ဧရာမရဏံ ကိနိဒါနံ၊ ကိသမုဒယော၊ ကိဇာတိကံ၊ ကိပဘဝန္တိ ဧဝံ သေနဋ္ဌေန သစ္စံ။ ပဋိသံ။၂၉၉။ (-ပဋိသံ၊ဌ၊၂။၂၀၂။ ဝိမာန၊ဌ။၇၅။ ပေတ၊ဌ။၉၂၊၂၄၈။ ထေရ၊ဌ၊၂။၂၇၁။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋီ၊၁။၂၉၁။)

သေနတဏ္ဍာ (ထီ) [သေနာ+တဏ္ဍာ] ရှာမှီးကြောင်း-ရှာမှီးခြင်း၏အစွမ်းဖြင့်ဖြစ်သောတဏ္ဍာ။ ယာယ တဏ္ဍာယ အဇပထသကုံပထာဒီနိ ပဋိပဇ္ဇိတ္ဓာ ဘောဂေ သေတိ ဂဝေသတိ၊ အယံ သေနတဏ္ဍာ နာမ။ ဒီ၊ဌ၊၂။၈၉။ အံ၊ဌ၊၃။၂၇၃။ သေနတဏ္ဍာတိ ဘောဂါနံ ပရိယေသနဝသေန ပဝတ္တတဏ္ဍာ (ပဝတ္တာ တဏ္ဍာ)။ ဒီ၊ဋီ၊၂။၉၈။ အံ၊ဋီ၊၃။၂၉၁။ (-သာရတ္ထ၊၃။၄၇၉။)

သေနဗဟုလ (တိ) [ဧသနာ+ဗဟုလ] ရှာမှီးခြင်းများသောဩသူ။ သမောက္ကာယနဗဟုလောတိ သေနဗဟုလော။ မဟာနိ၊ ဋ္ဌ။၄၀၆။

သေနဘာဝရသ (တိ) [(သေန+ဘာဝ=) သေနဘာဝ+ရသ] ရှာမှီးတတ်သည်၏အဖြစ်ဟူသော ကိစ္စရှိသော။ တေနာကာရေန သေနဘာဝရသာ။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၁၉၁။

သေနသီလ (တိ) [သေနာ+သီလ] ရှာမှီးခြင်းအလေ့-ရှာမှီးလေ့-ရှိသောဩသူ။ ဃရမေသိနောတိ ဃရံ သေိနော၊ ဂေဟေ ဌတ္ဘာ ဃရာဝါသံ ဝသန္တာ ဘောဂူပကရဏာနိ စေဝ ဂဟဋ္ဌသီလာနိ စ သေနသီလာတိ အတ္ထော။ ဣတိဝုတ်၊ဋ္ဌ။၃၂၄။ (-ဥဒါန၊ ဋ္ဌ။၁၆၄။)

သေနာ (ထီ) [(၁) ဣသ(ဣသိ၊သေ၊သေ့) +ယု+အာ(ဣတ္ထိပစ္စည်း။) (၂) ဣသ (ဣသု) +ယု+အာ။ ဗေဏာ (သံ)] (၁)(က) ရှာမှီးခြင်း။ (ကာမကိုရှာမှီးခြင်း၊ ဆွမ်း စသော ပစ္စည်းလေးပါးကိုရှာမှီးခြင်း-စသည်။) (၁) စူးစမ်းဆင်ခြင်ခြင်း။ (ဂ) အသက်မွေးခြင်း။ (၂) ရှာမှီးကြောင်း(တရား)။ (၃) ရှာမှီးအပ်သော (တရား)။ (၄) လိုချင်တောင့်တခြင်း။

(၁)(က) ရှာမှီးခြင်း။ (ကာမကို ရှာမှီးခြင်း၊ ဆွမ်းစသော ပစ္စည်းလေးပါးကို ရှာမှီးခြင်း-စသည်။) တိဿော ဧသနာ၊ ကာမေသနာ ဘဝေသနာ ဗြဟ္မစရိယေသနာ။ ဒီ၃။၁၈၁။ (-အဘိ၀ိ။၃၆၆။ အပ၊၂။၁၇၈။ ဒီဋ္ဌ၃။၁၇၂၊၂၃၅။ အံဋ္ဌ၁။၁၉။ အံဋ္ဌ၊၂။၆၁၊ ၃၀၀။ အံဋ္ဌ၁၃။၂၉၂။ အဘိဋ္ဌ၁။၂၉၅။ အဘိဋ္ဌ၊၂။၄၆ရ။ ဝိသုဒ္ဓိ၁။၂၃။ မဟာနိ၊ ဋ္ဌ။ရ၆။) ဣတိ ဒိသွာ စရာမိ ဧသနံ။ ထေရ။ ၂၄ရ။ စရာမိ ဧသနံ ဘိက္ခာစရိယံ ကရောမိတိ အတ္ထော။ ထေရ၁ဋ္ဌ၁။၃၁၂။ ဧသနာယ ဒုရာသဒါ။ အပ၁။၂၀။ ဧသနာယ ဂဝေသနာယ ပစ္စယပရိယေသနာယ ဂစ္ဆန္တီတိ သမ္မန္နော။ အပ၁ဋ္ဌ၁။၂၄၅။ (-ဇာ၁။၃၈၊၉၈။ ဇာဋ္ဌ၊၂။၃၀။ ဇာဋ္ဌ၃။၃၁။)

ဧသနာသည် အာမိသေသနာ၊ ဓမ္မေသနာ-ဟု (၂)ပါးရှိသည်။ ပစ္စည်းလေးပါးကို ရှာမှီးခြင်းသည် "အာမိသေသနာ" မည်၏၊ တရားကို ရှာမှီးခြင်းသည် "ဓမ္မေသနာ" မည်၏။ အံ၁။၉၂။ အံဋ္ဌ၊၂။၆၁။ ထို့အပြင် ပါဠိတော်တို့၌ "ကာမေသနာ၊ ဘဝေသနာ၊ ဗြဟ္မစရိယေသနာ" ဟု ဧသနာ(၃)ပါးလည်းလာသည်။ ကာမကို တောင့်တခြင်း, ရှာမှီးခြင်း, သုံးဆောင်ခြင်း၏အစွမ်းဖြင့် ဖြစ်သောရာဂသည် "ကာမေသနာ"မည်၏။ ရူပဘဝ အရူပဘဝတို့ကို တောင့်တခြင်း, ရှာမှီးခြင်း, ထိုဘဝ၌ မွေ့လျော်ခြင်း၏ အစွမ်းဖြင့် ဖြစ်သောရာဂသည် "ဘဝေသနာ" မည်၏၊ မိစ္ဆာဒိဋ္ဌိသည် "ဗြဟ္မစရိယေသနာ" မည်၏။ တရားကိုယ်မှာ ရာဂ, ဒိဋ္ဌိ-တို့ ဖြစ်သည်။ ၎င်းတို့နှင့် ယှဉ်သော "ကံ" သည်လည်း "ဧသနာ" မည်သည်။ သမာပတ်မှထသော အခါ စကြိုးကြွလျက် စွာန်အင်္ဂါကို သာယာသော ဗြဟ္မာတို့အား ဖြစ်သော အကုသိုလ်ကာယကံသည်လည်းကောင်း၊ "ခြော်-ချမ်းသာစွ၊ ချမ်းသာစွ"ဟု နှုတ်မြွက်လျက်

သာယာသောဗြဟ္မာတို့အားဖြစ်သော အကုသိုလ်ဝစီကံသည်လည်းကောင်း၊ စိတ်သက်သက်ဖြင့် သာယာသော ဗြဟ္မာတို့အား ဖြစ်သော အကုသိုလ် မနောကံသည်လည်းကောင်း "ဘဝေသနာ"မည်သည်။ ဒီ၊၃။ ၁၈၁။ အဘိ၊၀ိ။၃၈၁။ ဣတိဝုတ်။၂၂၈။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၆၂။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၂။၄၆၆။ ဣတိဝုတ်၊ဋ္ဌ။၁၈၆။ ဒီ၊ဋီ၊၃။၁၉၀။ မူလဋီ၊၂။၂၂၃။ မိစ္ဆာဒိဋ္ဌိ-ဟူသော ဗြဟ္မစရိယေသနာကို သောတာပတ္တိမဂ်ဖြင့် ငြိမ်းစေသည်။ "မဂ္ဂ ဗြဟ္မစရိယကိုရှာမှီးအံ့" ဟုဖြစ်သော အလိုဆန္ဒသည်လည်း "ဗြဟ္မစရိယေသနာ" မည်သည်၊ ယင်းကို အရဟတ္တမဂ်ဖြင့် ငြိမ်းစေသည်။ အဲ၊ဋ္ဌ၊၂၃၀၀-၁။

(၁) စူးစမ်းဆင်ခြင်ခြင်း။ သမန္နေသနာတိ သေနာ ပရိယေသနာ ဥပပရိက္ခာ။ မ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၈၈။ **(၈)** အသက်မွေးခြင်း။ ကေန္တဝေါဒါတ-ကြည့်။

(၂) ရှာမှီးကြောင်း (တရား)။ သေနာဘာဝနာ-ကြည့်။ **(၃)** ရှာမှီးအပ်သော (တရား)။ သေနာသုည-ကြည့်။

(၄) လိုချင်တောင့်တခြင်း။ ဧဋ္ဌိတိ ဣစ္ဆနာ။ ... သေနာတိအာဒီနိ ဧဋ္ဌိတိအာဒီနံ ဝေဝစနာနိ။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၂။၄၆၆။ (-ဣတိဝုတ်။၂၂၈။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။၂၃။ ဣတိဝုတ်၊ဋ္ဌ။ ၁၈၆။) ကာမေသနာတိ ကာမာနံ သေနာ ဂဝေသနာ မဂ္ဂနာ ပတ္ထနာ။ သံ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၈၄။

သေနာကာလ (ပု) [သေနာ+ကာလ] ရှာဖွေစူးစမ်းရာအခါ။ သလ္လသေ သေနာကာလေ အဗ္ဘုဟနာကာလေ။ မ၊ဋီ၊၃။၂၁၂။

သေနာနိဒ္ဒေသ (ပု) [သေနာ+နိဒ္ဒေသ] ရှာမှီးခြင်း-သေနာ-တို့ကို အကျယ်-ညွှန်ပြ-ပြဆို-ရာ အပိုင်း။ သေနာနိဒ္ဒေသေ သခ်ဳ-ပတော တတ္ထ ကတမာ ကာမေသနာတိ-အာဒိနာ နယေန ဝုတ္တော။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၂။၄၆၆၊

သေနာပသုတ (တိ) [သေနာ+ပသုတ] ရှာမှီးခြင်းငှါ အားထုတ်သော၊သူ။ နဂ္ဂါ စ-ဂိုမာသိနော၊ သေနာပသုတော မုနိ။ မ၊၁။၁၁၃။ သေနာပသုတောတိ သုဒ္ဓိသေန-ထ္ထာယ ပသုတော ပယုတ္တော။ မ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၅၃။ (-ဇာ၊၁။၂၂။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၁။၄၁၄။)

သေနာဘာဝနာ (ထီ) [သေနာ+ဘာဝနာ] ရှာမှီးကြောင်းဘာဝနာ။ (အပ္ပနာကို ရှာမှီးကြောင်းဖြစ်သော ဘာဝနာ။) စတသ္သော ဘာဝနာ သေနာဘာဝနာ ပဋိလာဘဘာ-ဝနာ။ ပဋိသံ။၂၈။ သေနာဘာဝနာတိ အ-ပ္ပနာပုဗ္ဗဘာဂေ ဘာဝနာ၊ သာ ဟိ အပ္ပနံ သေန္တီ တောယာတိ သေနာတိ ဝုတ္တာ။ ပဋိသံ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၂၂။

သေနာဝဂ္ဂ (ပု) [သေနာ+ဝဂ္ဂ] သေနာဝဂ်၊ သေနာသုတ် စသော သုတ်(၁၁)ခုတို့၏ အပေါင်း။ (သံ၊၃။၅၀-၅၄။) သေနာဝဂ္ဂေ ကာမေသနာတိ ကာမာနံ သေနာ ဂဝေ-သနာ မဂ္ဂနာ ပတ္ထနာ။ သံ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၈၄။

သေနာသုည (ထီ၊နှ) [သေနာ+သုည] (၁) ရှာမှီးအပ်သောနေကွမွစသည်ပင်လျှင် (ကာ

မစ္ဆန္ဒ-စသည်မှ)-ဆိတ်သုဉ်းခြင်း-ဆိတ်သုဉ်းသောတရား။ (၂) (နေကွမွစသည်ကို) ရှာမှီးခြင်းသည်ပင်လျှင် (ကာမစ္ဆန္ဒ စသည်မှ)-ဆိတ်သုဉ်းခြင်း-ဆိတ်သုဉ်းသောတရား။

(၁)(၂) တတ္ထ ကတမံ သေနာသုညံ — နေကွမွေသနာ ကာမစ္ဆန္ဒေန သုညာ။ ပဋိသံ။၃၆၃။ နေကွမွာဒိသေနာ ကာမစ္ဆန္ဒာဒိနာ သုညာတိ သေနာသုညံ။ ပဋိသံ၊ ဋ္ဌ၊၂။၂၃၉။ နေကွမွေသနာဒိသု နေကွမွာဒိနိယေဝ တဒတ္ထိကေဟိ ဝိညူဟိ သေိယန္ဒိတိ သေနာ။ အထ ဝါ — ပုဗ္ဗဘာဂေ နေကွမွာဒိနံ သေနာပိ ကာမစ္ဆန္ဒာဒိဟိ သုညာ။ ပဋိသံ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၄၄။

သေနာဟေတု (ပု) [သေနာ+ဟေတု] ရှာမှီးခြင်းဟူသော အကြောင်း။ သော သေနိယာပိ သလ္လဿ သေနာဟေတု ဒုက္ခာတိမ္ဟာ ကဋ္ဌကာ ဝေဒနာ ဝေဒိယေယျ။ မ၊၃။၃။

သေနိသလာကာ (ထီ) [သေနိ+သလာကာ] ငြောင့်ရှာတန်၊ ငြောင့်ရှာမွေတန်၊ ဆူးငြောင့်ထွင်တန်။ အောက်ပုဒ်ကြည့်။

သေနိ (ထီ) [ကြသ(ကြသိ၊သေ၊သေ့) +ယု+ဣ (ကြထွိ ပစ္စည်း။] ငြောင့်ရှာတန်၊ ငြောင့်ရှာမွေတန်၊ ဆူးထွင်တန်။ သော ဘိသက္ကော သလ္လကတ္တော သေနိယာ သလ္လံ သေယျ။ မ၊၃။၃။ သေနိယာတိ သေနိသလာကာယ အန္တမသော နန္တကဝဋ္ဍိယာပိ။ မ၊ဋ္ဌ၊၂။ (ဝိ၊ပိ၊ဓာန်-၌ (ထီ) [ဣသာန+ဏ] "အရှေ့မြောက်အရပ်" ဟုလည်းပါရှိသည်။)

သေနိယ (တိ) [(၁) ကြသ(ကြသိ၊သေ၊သေ့) +အနိယ။ (၂) ကြသ(ကြသု)+အနိယ] (၁) ရှာမှီးအပ်သော။ (၂) တောင့်တအပ်သော။ **(၁)(၂)** ကိလေသကာမောပိ ဟိ ကာမိတန္တိ ပရိကပ္ပိတဝသေန ဝိဓိနာ စ အဓိက-ရာဂေဟိ သေနိယော။ သံ၊ဋ္ဌ၊၂။၄၁၂။ သေနာ (၁)(၂) လည်းကြည့်။

သေန္တ (တိ) [(၁) ကြသ(ကြသိ၊သေ၊သေ့) +အန္တ။ (၂) ကြသ(ကြသု)+အန္တ] (၁) ရှာမှီးသော၊သူ။ (၂) လိုချင်တောင့်တသော၊သူ။ **(၁)** ဝိမုတ္တိပုပ္ပံ သေန္တော၊ ဘဝသံသာရမောစနံ။ အပ၊၁။၂၉။ ထေရဂါ၊၂။၃၈၈။ သေန္တော ဂဝေသန္တော။ အပ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၅၈။ (-ဝိ၊ဋ္ဌ၊၁။ ၁၅၈။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၄။ ၂၀၁။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၉၅။ မ၊ဋ္ဌ၊၁။ ၁၉၉။ သံ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၀၄။ သံ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၂။ သံ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၄၅။ အံ၊ဋ္ဌ၊၃။၃၃။ ပဋိသံ၊ဋ္ဌ၊၂။ ၂၀၂။ သုတ္တနိ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၂၉။ အပ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၁၄။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၅။၂၉၀။ မ၊ဋ္ဌိ၊၁။၂၉၆။ သံ၊ဋ္ဌိ၊၂။၃၇။ အံ၊ဋ္ဌိ၊၃။၂၈။) **(၂)** သောန-ကြည့်။

သေန္ဆိ[၁] (ကြိ) [ကြသ (ကြသိ၊သေ၊သေ့) + အ +အန္ဆိ] ရှာမှီးကုန်၏။ သေတိ[၁] (၁) ကြည့်။

သေန္ဆိ[၂] (ကြိ) [ကြသ(ကြသု)+အ+အန္ဆိ] အလိုရှိကုန်၏။ တောင့်တကုန်၏။ သေတိ[၂]ကြည့်။

သေမတ္ထ (ပု) [တေ+အတ္ထ] ဤအနက်။ ပတ္တမက္ခနတေလပ္ပဘုတိဟိ စ ဥပမာဟိ သေမတ္ထော ဝိဘာဝေတဗ္ဗော။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၁။ ၂၅၂။

သေမာန (တိ) [ကြသ(ကြသိ၊သေ၊သေ) + အ+မာန] ရှာမှီး၊သော၊သူ။ ပရိနိဋ္ဌိတ-မေသာနာ(သံ၊ဝ။၂၃၈)တိ ပရေသံ နိဋ္ဌိတံ ပရဃရေ ပက္ကံ ဘိက္ခာစာရဝတ္တေန သေ-မာနာ ဂဝေသမာနာ။ သံ၊ဋ္ဌ၊ဝ။၃၂၃။ (-ဇာ၊ဝ။၂၈၉။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၄။၃၁၂။ သုတ္တနိ၊ဋ္ဌ၊၂။ ၅၀။) သေမာနာ ပရိယေသန္တာ။ သံ၊ဋီ၊ဝ။ ၃၄၂။

သော (တိ) [ကြသ(ကြသိ၊သေ၊သေ)+အ+မာန။ မာန ကို အာန ပြု။ ရူ၊နှာ။၃၉၉။ မောဂ်၊ ၅။ဝ၆၂။] ရှာမှီး၊တတ်သော၊သူ။ မနုဿ-ဗလိမေသာနော(ဇာ၊ဝ။၃၈၄)တိ မနုဿဗလီ ဂဝေသန္တော။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၆။၃၂၁။ အတ္တနော သုခမေသာနော၊ ပေစ္စ သော နော လဘတေ သုခ(ဥဒါန။၈၉)န္တိ သော ပုဂ္ဂလော အ-တ္တနော သုခံ သေန္တော ဂဝေသန္တော ပ-တ္ထေန္တော... သုခံ နော လဘတိ။ ဥဒါန၊ဋ္ဌ။ ၉၈။ အတ္တနော သုခံ သောနော သေ-မာနော။ နေတ္တိ၊ဝိ။၂၈၅။ (-သံ၊ဝ။၂၃၈။ သံ၊ဋ္ဌ၊ဝ။၃၂၃။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၃။ဝ၈၆။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၆။ဝ၉၉။)

သောမိ (ကြိ) [ကြသ(ကြသိ၊သေ၊သေ)+အ+မိ] ရှာမှီး-အံ့-၏။ သေတိ[3] (၁) ကြည့်။

သော် (ကြိ) [ကြသ(ကြသိ၊သေ၊သေ)+ကံ့] စူး၊စမ်း၊ဆင်ခြင်-သိမြင်-ပြီ။ သေတိ (၅) ကြည့်။

သော်[3] (ကြိ) [ကြ+အ+သိ။ အာ+ကြ+အ+သိ။] လာ၏။ တေ (၅) ကြည့်။

သော်[4] (ကြိ) [ကြသ(ကြသိ၊သေ၊သေ)+ဤ] ရှာမှီး၊ပြီ။ သေတိ[3] (၁) ကြည့်။

သော်ကထွမ္ဘ — သေကာထမ္ဘ-ကြည့်။

သော်ကဋ္ဌာယိဋ္ဌိတ (တိ) [သေကဋ္ဌာယိ+ဋ္ဌိတ] မတုန်မလှုပ်-အမြဲ-တည်သော တံခါး၊တိုင်ကဲ့သို့ (မတုန်မလှုပ်) တည်သော။ သဿတော အတ္တာ စ လောကော စ ဝဉ္ဈော ကူဋဋ္ဌော သော်ကဋ္ဌာယိဋ္ဌိတော။ ဒီ၊ဝ။၁၃။ (-သံ၊၂။ ၁၆၃။) သော်ကဋ္ဌာယိဋ္ဌိတောတိ သော်က-ဋ္ဌာယီ ဝိယ ဟုတ္ဝာ ဋ္ဌိတော သော်ကဋ္ဌာယိ-ဋ္ဌိတော၊ ယထာ သုနိခါတော သော်က-တ္ထမ္ဘော နိစ္စလော တိဋ္ဌတိ၊ ဧဝံ ဋ္ဌိတောတိ အတ္ထော။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊ဝ။၉၆။ (-မ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၅၉။ သံ၊ဋ္ဌ၊၂။၃၁၃။ ဒီ၊ဋီ၊ဝ။၁၄၃။ သီ၊ဋီ၊သစ်၊၂။၅၁။ သံ၊ဋီ၊၂။ ၂၆၉။) ဋ္ဌိတောတိ နိစ္စလံ ပတိဋ္ဌိ-တော။ ... တိဋ္ဌတီတိ ဌာယီ၊ သော်ကာ စ သာ ဌာယိစာတိ သော်ကဋ္ဌာယီ၊ ဝိသေသန-ပရနိပါတော စေသ။ သီ၊ဋီ၊သစ်၊ဝ။၃၉၅။

သော်ကဋ္ဌာယီ (တိ) [သော်ကာ+ဋ္ဌာယီ] မတုန်မလှုပ်-အမြဲ-တည်သော တံခါး၊တိုင်။ အ-ထက်ပုဒ်ကြည့်။

သော်ကာ (ထီ၊န) [သေ+ကြက။ ကြသု+ကြက။ ဓာန်၊ဋီ။၂၀၄။ ဧဗီက (သံ)] (၁) တံခါး၊တိုင်။ (၂) တံခါး၊တိုင်နှင့်တူသော (တက္ကာ၊ သဒ္ဒါ)။ (၃) သော်ကာ-မည်သောနိုင်ငံ။

(၁) ကော သော်ကာ သောဝဏ္ဏမယာ။ ဒီ၊၂။ဝ၄၀။ သော်ကာ သော်ကတ္ထမ္ဘော။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၀၈။ ဩမဒ္ဒ ခိပ္ပံ ပလိဃံ၊ သော်ကာနံ စ အဗ္ဘဟ။ ဇာ၊ဝ။၄၇။ (-အပ၊ဝ။၄၇။ ဇာ၊

၂။၂၈၂။ အပ၊ဌ၊၁။၁၁၈၊၃၂၀။ ဇာ၊ဌ၊ရ။ ၁ရ၅။ သာရတ္ထ၊၂။၃၂၄။ ဝိမတိ၊၁။၂၆၆။)

(၂) အဗ္ဗုဋ္ဌေသိကော သီကာတိ ဝဋ္ဌမူလိကာ တဏ္ဟာ၊ အယံ ဟိ ဂမ္ဘီရာနုဂ-တဋ္ဌေန "သီကာ"တိ ဝုစ္စတိ။ မဟာနိ၊ ဌ။ရ၂။ (-မ၊ဌ၊၂။၂၂။ အံ၊ဋီ၊၃။၂၈။) သီ-ကာထမ္ဘ (၂) လည်းကြည့်။

(၃) သီကာနံ ဥဏ္ဏတသို့ နဂရဝရေ ပဏ္ဏကတေ ရမ္မေ။ ဝိမာန။၆၃။ သီကာ-နန္တိ သီကာရဋ္ဌဿ။ ဝိမာန၊ဌ။၁၈၁။

သီကတ္ထမ္ဘ၊ သီကာထမ္ဘ (ပု) [သီကာ+ထမ္ဘ] (၁) တံခါးတိုင်။ (၂) တံခါးတိုင်နှင့် တူသော (သဒ္ဓါ စသည်။)

(၁) သောဘန္တိ သီကာထမ္ဘာ၊ သုဘာ ကဉ္စနတောရဏာ။ အပ၊၁။၃။ သီကာ-ထမ္ဘာ နာမ နဂရဒ္ဓါရေ သောဘနတ္ထာယ နိခါတာ ထမ္ဘာ။ အပ၊ဌ၊၁။၁၁၈-၉။ တံ ပနေတံ သီကာထမ္ဘံ ဣဋ္ဌကာဟိ ဝါ ကရောန္တိ သိလာဟိ ဝါ ခဒိရာဒီဟိ ဝါ သာရရုက္ခေဟိ။ အံ၊ဌ၊၃။၁၈၁။ ဥမ္မာရေ သီကာထမ္ဘေ၊ ဣန္ဒခီလော မတောထ စ။ ဓာန်။၁၀၀၇။ (-အံ၊ဌ၊၃။၃၁၊၁၈၃။ သီ၊ဋီ၊ သစ်၊၁။၃၃၇။ အံ၊ဋီ၊၃။၂၈။) နဲ ဣဋ္ဌန္တိတိ သီကတ္ထမ္ဘော ဝိယ ဌိတတ္တာ နဲ စလန္တိ။ ဒီ၊ဌ၊၁။၁၅၁၊ (-၉ရ။ ဒီ၊ဌ၊၂။၂၀၈။ မ၊ဌ၊ ၂။၂၂။ မ၊ဌ၊၃။၁၅၉။ သံ၊ဌ၊၂။၃၁၀။ မဟာနိ၊ ဌ။ရ၃။ ဇာ၊ဌ၊၂။၈၆။ ဇာ၊ဌ၊ရ။၁ရ၅။ သံ၊ ဋီ၊၂။၂၆၄။) သီကတ္ထမ္ဘော ဣန္ဒခီလော နဂရသောဘနော အလင်္ကာရတ္ထမ္ဘော။ ဒီ၊ ဋီ၊၂။၁၉၃။

(တံခါးတိုင်ကို ကျောက်, အုတ်, ရှားသား စသော အနှစ်ရှိသောသစ်သားတို့ဖြင့်တည် ဆောက်ကြသည်။ မြို့ကို လုံခြုံစေရန် အတွက်ဖြစ်မူ မြို့ပြင်ပ၌ တည်ဆောက်ကြ၍၊ အဆင်တန်ဆာအတွက်ဖြစ်မူ မြို့တွင်း၌ တည်ဆောက်ကြသည်။ (၈) တောင်, (၁၆)တောင်, အတောင်(၂၀) ရှိသောတိုင်တို့ ကို မြေဝင်တစ်ဝက်မြှုပ်နှံ၍ ရှစ်မြောင့်တိုင် အဖြစ် တည်ဆောက်ကြသည်။ ဆင်တို့က အစွယ်ဖြင့် ထိုးသော်လည်း မတုန်မလှုပ် နိုင်အောင် အင်္ဂတေများ လိမ်းကျံကြသည်။ အကျယ်ကို-အံ၊ဌ၊၃။၁၈၁-ကြည့်။)

(၂) သဒ္ဓေသိကောတိ သဒ္ဓံ သီကာ-ထမ္ဘံ ကတွာ အရိယသာဝကော။ မ၊ဌ၊၃။ ၁၈၃။ (-အံ၊ဌ၊၂။၁၈၃။)

သီကာနာမက (တိ) [သီကာ+နာမ+က] သီကာအမည်ရှိသော။ တာ ကိရ ကဿ-ပဿ ဘဂဝတော ကာလေ သီကာနာ-မကေ ရဋ္ဌေ ပဏ္ဏကတေ နာမ နဂရေ ကုလဂေဟေ နိဗ္ဗတ္တာ။ ဝိမာန၊ဌ။၁၇၉။

သီကာရဋ္ဌ (နဲ) [သီကာ+ရဋ္ဌ] သီကာ မည်သော-တိုင်း-နိုင်ငံ။ သီကာ(၃)ကြည့်။

သီတ (တိ) [ဣသ(ဣသိ၊သေ၊သေု)+တ] (၁) ရှာမှီးသော၊သူ။ (၂)(က) ရှာမှီးအပ်သော။ (ခ) ရှာမှီးအပ်ပြီး-ရအပ်ပြီး-သော။ (၁) မဟန္တာနံ သီလက္ခန္ဓာဒီနံ သီတတ္တာ မ-

ဟေသီ။ ဓမ္မ၊ဌ၊၂။၄၅၃။ (၂)(က) မဟ-နွေဟိ သေတောတိ ဝါ ... မဟေသိ၊ သမ္မာသမ္မုဒ္ဓေါ။ ကခါ၊ဋီ၊သစ်။၁၂၂။ (ခ) နေက္ခမ္မာဒီနိယေဝ ပုဗ္ဗဘာဂေ သေတာနိ အပရဘာဂေ ပရိဂ္ဂယှန္တိတိ ပရိဂ္ဂဟော။ ပဋိသံ၊ဌ၊၂။၂၄၄။ သေတတဏ္ဟာ-လည်း ကြည့်။

သေတဂုဏ (တိ) [သေတ+ဂုဏ] ရှာမှီးအပ်ပြီး သော ဂုဏ်ရှိသော၊သူ။ သေတဂုဏတ္တာ ဣသိနော။ ဇာ၊ဌ၊၂။၃၂၀။ (-ဇာ၊ဌ၊၄။၇၉။ ဇာ၊ဌ၊၇။၁၀၉။) သေတဂုဏတ္တာ သေယ-မာနဂုဏတ္တာ စ ဣသိ (ဣသီ)။ မ၊ဋီ၊၃။ ၄၁၈။ သံ၊ဋီ၊၁။၁၂၄။

သေတတဏ္ဟာ (တိ) [သေတာ+တဏ္ဟာ] ရှာမှီး အပ်ပြီး-ရအပ်သော-ဥစ္စာတို့၌ ဖြစ်သော တဏ္ဟာ။ ယာ တေသု သေတေသု ဂဝေ-သိတေသု ပဋိလဒ္ဓေသု တဏ္ဟာ၊ အယံ သေတတဏ္ဟာ နာမ။ ဒီ၊ဌ၊၂။၈၉။ အံ၊ဌ၊ ၃။၂၇၃။ သာရတ္ထ၊၃။၄၇၉-၄၈၀။ သေတ-တဏ္ဟာတိ ပရိယိဋ္ဌေသု ဘောဂေသု ဥပ္ပဇ္ဇ-မာနတဏ္ဟာ။ ဒီ၊ဋီ၊၂။၉၈။ အံ၊ဋီ၊၃။၂၉၁။

သေတဗ္ဗ[၁] (တိ) [ဣသ(ဣသိ၊သေ၊သေ)+တဗ္ဗ] စေလွှတ်-စေ ခိုင်း-အပ်သော။ အပရာဓိန-တာယ အတ္တနော ဘုဇော ဝိယ သကိစ္စေ သေတဗ္ဗော ပေသိတဗ္ဗောတိ ဘုဇိသော။ သီ၊ဋီ၊သစ်၊၂။၁၂၉။ အပရာဓိနတာယ ဘုဇော ဝိယ အတ္တနော ကိစ္စေ သေတဗ္ဗောတိ ဘုဇိသော။ ဒီ၊ဋီ၊၁။၂၅၉။

သေတဗ္ဗ[၂] (တိ) [ဣသ(ဣသု)+တဗ္ဗ] အလိုရှိ အပ်သော။ ဣဋ္ဌာတိအာဒီသု သေတဗ္ဗတော အနိဋ္ဌပဋိပက္ခတော စ ဣဋ္ဌသ။ ဣတိဝုတ်၊ ဌ။၇၁။

သေတု (ထီ၊ပု) [ဣသ(ဣသိ၊သေ၊သေ)+တု] ရှာမှီးတတ် သော၊သူ။ မဟေသိန္တိ မဟန္တာနံ သီလက္ခန္ဓာဒီနံ သေတာရံ ပရိယေသိတာရံ။ သံ၊ဌ၊၁။၈၀။

သေတ္ဘာ (ကြို၊ဝိ) [ဣသ(ဣသိ၊သေ၊သေ)+တ္ဘာ] ရှာမှီး၍။ မဟေသိနန္တိ မဟန္တေ သီလက္ခ-နွာဒယော ဂုဏေ သေတ္ဘာ ဋိတာနံ။ ဇာ၊ ဌ၊၆။၅၆။

သေယ (တိ) [ဣသ(ဣသု)+ဏျ] အလိုရှိအပ် သော။ ဥပပတ္တိဘဝဘာဝေန သေယာ ဣစ္ဆိတဗ္ဗာတိ ဥပပတ္တေသိယာ။ အနုဋီ၊၃။ ၁၂၉။

သေယမာန (တိ) [ဣသ(ဣသိ၊သေ၊သေ) + ယ+မာန] ရှာမှီးအပ်ဆဲသော။ အောက်ပုဒ် ကြည့်။

သေယမာနဂုဏ (တိ) [သေယမာန+ဂုဏ] ရှာမှီးအပ်ဆဲသော ဂုဏ်ရှိသော၊သူ။ သေတ-ဂုဏ (ခ) ကြည့်။

သေဿံ (ကြို) [ဣသ(ဣသိ၊သေ၊သေ) +ဿံ] ရှာမှီး-အံ့-လတ္တံ့။ သေတိ[၁] (၁) ကြည့်။

သေဿာမိ (ကြို) [ဣသ(ဣသိ၊သေ၊သေ) +ဿာမိ] ရှာမှီး-အံ့-လတ္တံ့။ သေတိ[၁] (၁) ကြည့်။

သီ^{၁} (တိ) [ဣသ(ဣသိ၊သေ၊သေု)+ဏီ] (၁) ရှာမှီးရှိသော၊သူ။ (၂) သွား-ကူးသွား-သော၊သူ။ (ကူးလိုမူးမူးရှိသူ။ ဇာတ်၊သျ။) (၃) နေသော၊သူ။ **(၁)** နိကွမနေသိနော-(ဇာ၊၂။၉၀)တိ နိရယာ နိကွမနံ သေန္တာပိ ဂဝေသန္တာပိ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၅။၂၉၀။ မဟန္တေ သီ-လကွန္ဓာဒိကေ ပဉ္စ ဓမ္မကွန္ဓေ သီ ဂဝေ-သီတိ မဟေသိ။ ကခ်၊ဋ္ဌီ၊သစ်။၁၂၂။ (-သုတ္တနိ။၃၀၇။ သုတ္တနိ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၂၉။)

(၂) အညော ဟောတိ ပါရေသိနော။ ဇာ၊၁။၁၃၇။ ယော ပနေသ ပါရေသီ နာမ ပရတီရံ သေတိ၊ ပရတီရံ ဂန္တုကာမော ဟောတိ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၃။၂၁၆။

(၃) ဒုက္ကဋ္ဌံ ဝတ ဘော ရညာ၊ သဒ္ဓေန ဃရမေသိနာ။ ဇာ၊၂။၃၆၇။ သဒ္ဓါယ သမ္ပ-နွေနပိ သတာ ဃရံ အာဝသန္တေန ရညာ ဣဒံ ဒုက္ကဋ္ဌံ ဝတ, အယုတ္တံ ဝတ ကတံ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၇။၃၆၃။ ဃရမေသိနာတိ ဃရေ ဝသန္တေန။ ဇာ၊ဋ္ဌီ။

သီ^{၂} (တိ) [ဣသ(ဣသု)+ဏီ] အလိုရှိသော၊သူ။ ဒုကွမေသိနော(ဇာ၊၁။၂၀၇)တိ ဒုကွံ ဣစ္ဆန္တာ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၆။၂၆။ (-စရိယာ၊ဋ္ဌ။၁၃၇။)

သီယန္တိ (ကမ္ပ၊ကြိ) [ဣသ(ဣသိ၊သေ၊သေု)+ယ+အန္တေ] ရှာမှီးအပ်ကုန်၏။ နေကွမ္ပာ-ဒီနိယေဝ တဒတ္ထိကေဟိ ဝိညူဟိ သီ-ယန္တိတိ သေနာ။ ပဋိသံ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၄၄။

သေ (ပု) [ဧတ+သိ(ဝိဘတ်)] ဤ-ထို-... သည်။ သေ စေ ဒုနှိဂ္ဂဟိတေ(အဘိ၊က)တိ သေ စေ တဝ ဝါဒေါ မယာ ဒုနှိဂ္ဂ-ဟိတော။ မောဟဝိစ္ဆေဒနီ။၃၆၅။

သေု (တိ) [ဣမ (ဣဒံ) +သု-ဝိဘတ်။ ဣမ (ဣဒံ) ကို ပြေု။] ဤ...တို့၌။။ သေံ-ကြည့်။

သေုကာရီ (ပု) [ယာဒိစ္ဆကနာမ်] သေုကာရီ မည်သူ။ (၁) သေုကာရီမင်း။ (၂) သေုကာရီ ပုဏ္ဏား။ **(၁)** သေုကာရီ(ဇာ၊၁။၃၅၁)တိ ရာဇာနံ အာလပတိ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၄။၄၈၆။ **(၂)** အထ ခေါ သေုကာရီ ဗြာဟ္မဏော ယေန ဘဂဝါ တေနုပသင်္ကမိ။ မ၊၂။၃၈၈။

သေုကာရီရာဇ (ပု) [သေုကာရီ+ရာဇ] သေုကာရီ မင်း။ သေုကာရီရညော အဂ္ဂမဟေ-သိယာ ကုစ္ဆိမှိ နိဗ္ဗတ္တထ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၄။၄၇၉။

သေုကာရီသုတ္တ (နာ) [သေုကာရီ+သုတ္တ] သေုကာရီ သုတ်။ ဝေံ မေ သုတန္တီ သေု-ကာရီသုတ္တံ။ မ၊ဋ္ဌ၊၃။၂၉၂။

သာဝတ္ထိပြည် ဇေတဝန်ကျောင်းတော်၌ သီတင်းသုံးတော်မူသော ဘုရာရှင်အား သေုကာရီ ပုဏ္ဏားက "(၁) ပုဏ္ဏားတို့အား ပုဏ္ဏား, မင်း, ကုန်သည်, သူဆင်းရဲတို့က လုပ်ကျွေးရမည်။ (၂) မင်းတို့အား မင်း, ကုန်သည်, သူဆင်းရဲ တို့ကလုပ်ကျွေးရမည်။ (၃) ကုန်သည်တို့အား ကုန်သည်, သူဆင်းရဲ တို့က လုပ်ကျွေးရမည်။ (၄) သူဆင်းရဲတို့အား သူဆင်းရဲတို့က လုပ်ကျွေးရမည်-ဟု လုပ်ကျွေးခြင်းလေးမျိုးကို ပညတ်ထား ပါကြောင်း" လျှောက်ထား၍ ဘုရားရှင်၏ သဘောထားကို မေးမြန်းလျှောက်ထား

ကြောင်း၊ ထင်းကိုစွဲ၍ တောက်ပသောမီးကို "ထင်းမီး"၊ ဝါးကိုစွဲ၍ တောက်ပသောမီးကို "ဝါးမီး" စသည်ဖြင့်ခေါ်ဝေါ်သကဲ့သို့ ပုဏ္ဏားမျိုးဌ မွေးဖွားလာသူကို "ပုဏ္ဏား"၊ မင်းမျိုးဌ မွေးဖွားလာသူကို "မင်း" စသည်ဖြင့် ခေါ်ဆိုကြောင်း၊ ထိုထိုအမျိုးမှ ထွက်ခွါ၍ ရဟန်းဘောင်သို့ဝင်ကာ ရဟန်းသီလနှင့် ပြည့်စုံပါမူ ကုသိုလ်တရားကို ပြည့်စုံစေသူဖြစ်ကြောင်း၊ ပုဏ္ဏား မင်း ကုန်သည် သူဆင်းရဲအားလုံးတို့သည် မေတ္တာပွားခြင်းငှါ စွမ်းနိုင်သူများသာ ဖြစ်ကြကြောင်း၊ ထိုအမျိုးအားလုံးတို့သည် ဆပ်ပြာကိုယူလျက် မြစ်ဆိပ်သို့သွားကာ အညစ်အကြေးတို့ကို မျှောနိုင်သူများသာ ဖြစ်ကြကြောင်း၊ မင်း ပုဏ္ဏားမြို့စားတို့က မီးပွတ်ခုံဌ ကျွန်းသား စန္ဒကူးသား စသည်တို့ဖြင့် မီးပွတ်၍ ရလာသောမီး၊ ဒွန်းစက္ကား မုဆိုး တံငါ စသောသူတို့က မီးပွတ်ခုံဌ ဝက်စားကျင်း, ကြက်ဆူသား စသည်တို့ဖြင့် မီးပွတ်၍ ရလာသောမီး ဟူသမျှတို့သည် အရောင် တောက်ပလျက် မီးနှင့်ဆိုင်ရာ ကိစ္စ အရပ်ရပ်ကို ပြုခြင်းငှါ စွမ်းနိုင်ကြောင်း၊ ထို့အတူ ထိုထိုအမျိုးမှ ထွက်ခွါ၍ ရဟန်းဘောင် သို့ဝင်ကာ ရဟန်းသီလနှင့် ပြည့်စုံပါမူ ကုသိုလ်တရားကိုပြည့်စုံစေသူဖြစ်ကြောင်း- စသည်ဖြင့် ဟောကြားတော်မူသည်။ အကျယ်ကို မ၊ ၂။၃၈၈-၃၉၅။ မ၊၆၊၃။ ၂၉၂-တို့ ကြည့်။

သေယျ (ကြို) [လ္ဟသ(လ္ဟသိ၊သေ၊သေ့) + ယျ] ရှာဖွေစူးစမ်းရာ၏။ သေတိ[3] (၄) ကြည့်။

သောအခါ ဘုရားရှင်က "လူအပေါင်းတို့က ထိုသို့ပညတ်မှုကို ခွင့်ပြုပါသလော" ဟု မေးတော်မူရာတွင် "ခွင့်မပြုကြောင်း" ဖြေကြားလျှောက်ထားလေသည်။ ထိုအခါ ဘုရားရှင်က "သူဆင်းရဲကို ထိုသူဆင်းရဲက အလိုမရှိပါဘဲလျက် အသားကိုလည်း စားရမည်၊ အဖိုးအခကိုလည်းပေးရမည်-ဟုပြော၍ အဖိုးအခကို ဆွဲယူစေသကဲ့သို့ ရဟန်းပုဏ္ဏား စသည်တို့က ဝန်မခံပါဘဲလျက် လုပ်ကျွေးခြင်းလေးပါးကို ပညတ်ထားသည်၊ ငါဘုရားကမူ ထိုသို့မဟောကြား၊ အကြင်သူ့ကို လုပ်ကျွေးခြင်းကြောင့် လုပ်ကျွေးသူအား သဒ္ဓါ သီလ သုတ စာဂ ပညာ တိုးပွားလာပါမူ ထိုသူ့ကို လုပ်ကျွေးသင့်၏၊ သဒ္ဓါ သီလ သုတ စာဂ ပညာ မတိုးပွားမူ ထိုသူ့ကိုမလုပ်ကျွေးသင့်" စသည်ဖြင့် ဟောတော်မူသည်။ တဖန် သေကာရီပုဏ္ဏားက "ဆွမ်းခံခြင်းသည် ပုဏ္ဏားတို့၏ ကိုယ်ပိုင်ဥစ္စာ ဖြစ်၏၊ လေး, တောင့် (လေး,မြား, မြားတောင့်)သည် မင်းတို့၏ ကိုယ်ပိုင်ဥစ္စာဖြစ်၏၊ လယ်ထွန်ခြင်း, နွားကျောင်းခြင်းသည် ကုန်သည်တို့၏ ကိုယ်ပိုင်ဥစ္စာဖြစ်၏၊ မျက်ရိတ်တံစဉ်, ထမ်းပိုးသည် သူဆင်းရဲတို့၏ ကိုယ်ပိုင်ဥစ္စာ ဖြစ်၏-ဟု ကိုယ်ပိုင်ဥစ္စာလေးမျိုးတို့ကို ပညတ်ထားပါကြောင်း၊ ထိုကိုယ်ပိုင်ဥစ္စာတို့၌ မထေမဲ့မြင်ပြုသူသည် ကိုယ့်ကိစ္စမဟုတ်သည်ကို ပြုသည်မည်ကြောင်း" လျှောက်ထား၍ ဘုရားရှင်၏ သဘောထားကို မေးမြန်း လျှောက်ထားရာတွင် ဘုရားရှင်က "လောကုတ္တရာတရားကို ယောက်ျားတို့၏ ကိုယ်ပိုင်ဥစ္စာ ဟု ပညတ်

ဧသေသေ (ပု) [(က) "ဧသေ ဧသေ"ဟု ပုဒ်ဖြတ်မူ "တေ+သိ။ တေ+သိ" တို့ဖြင့် ပြီးသော နာမ်ဝိဘတ်ဆုံးသော ပုဒ်(၂)ခု ဖြစ်သည်။ (ခ) "ဧသေ သေ" ဟု ပုဒ် ဖြတ်မူ "တေ+သိ။ တ+သိ" တို့ဖြင့်ပြီးသော နာမ်ဝိဘတ် ဆုံးသော ပုဒ်နှစ်ခုဖြစ်သည်။] (က) ဧသေ=ဧသော၊ ဤ...သည်၊ ဧသေ=ဧသော၊ ဤသည်ပင်တည်း။ (ခ) ဧသေ=ဧသော၊ ဤ...သည်၊ သေ=သော၊ ထိုသည်ပင်တည်း။

(က)(ခ) ဧသေသေ ကေဋ္ဌေ (ဧကေကေဋ္ဌေ) သမေ သမဘာဂေ တဇ္ဈာတေ။ အဘိ၊က။၂၇။ ပဋိသံ၊ဋ္ဌ၊၂။၅၄။ ဧသေသေတိ ဧသော သောယေဝ။ ဧသေ ဧသေတိပိ ပါဌော၊ ဧသော ဧသောယေဝါတိ အတ္ထော။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၂၆။ ဧသေသေတိ ဧသော သော၊ ဧဝံ အတ္ထတော အနညောတိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။ ဧသေသေတိ လ္ဟမဿ ဟိ ဧသော သော ကေကေဋ္ဌောတိ အတ္ထော။ နိတိ၊ဓာ။၂၇၂။

(နိရု၊ဇာ၊နှာ။၁၃၁-၌ "ဧသေ သေ ဧကေ ကေဋ္ဌေ"တိ ဋ္ဌေ ဧသော သော ဧကော ကေဋ္ဌောတိ ဝတ္တဗ္ဗံ။ တတ္ထ ပုဗ္ဗံ ပုဗ္ဗံ အတ္ထပဒံ၊ ပရံ ပရံ ဗျဉ္ဇနမတ္တံ- ဟု ပြဆိုသည်။ ရူ၊ဒီ၊နှာ။၆၇-၌မူ "ကေကေ ကေဋ္ဌေ" စသည် ဖြင့်ရှိသည်။ အံ၊ဋ္ဌ၊၁။၅၄-၌ " ဧသေ ကေ ကေဋ္ဌေ သမေ သမ-ဘာဂေ တဇ္ဈာတေ တညောဝါတိ"ဟု ရှိ၍၊ အံ၊ဒီ၊၁။၁၀၇-၌ "ဧသေ ကေ ကေဋ္ဌေ-တိအာဒီသု ဧသော ကေကော ကေတ္ထော-တိအာဒီနာ အတ္ထော ဂဟေတဗ္ဗော"ဟု ဖွင့်ပြသည်။)

ဿံ (ကြိ) [လ္ဟ+ဿံ။ အာ+လ္ဟ+ဿံ] လာလတ္တဲ့၊ လာအုံ့။ တိ(၄) ကြည့်။

ဿတိ (ကြိ) [လ္ဟ+ဿတိ။ အာ+လ္ဟ+ ဿတိ။] (၁) ရောက်လတ္တဲ့။ တိ (၁) ကြည့်။ (၂) လာလတ္တဲ့။ တိ(၄) ကြည့်။ (၃) ကပ်ရောက်လတ္တဲ့။ တိ(၆)ကြည့်။ (၄) အစဉ်လိုက်လတ္တဲ့။ တိ(၇) ကြည့်။

ဿန္တိ (ကြိ) [လ္ဟ+ဿန္တိ] ရောက်ကုန်လတ္တဲ့။ တိ (၁) ကြည့်။

ဿသိ (ကြိ) [လ္ဟ+ဿသိ။ အာ+လ္ဟ+ဿသိ] လာလတ္တဲ့။ တိ(၄) ကြည့်။

ဿာမိ (ကြိ) [လ္ဟ+ဿာမိ။ အာ+လ္ဟ+ဿာမိ] လာလတ္တဲ့၊ လာအုံ့။ တိ(၄) ကြည့်။

ဟိ[1] (ကြိ) [လ္ဟ+အ+ဟိ။ အာ+လ္ဟ+အ+ဟိ] (၁) လာပါလော၊ ကြွတော်မူပါလော့။ တိ(၄) ကြည့်။ (၂) ဝင်လော့၊ ကပ်ရောက်လော့၊ ဆည်းကပ်လော့။ တိ(၆)ကြည့်။

ဟိ[2] (တိ) [လ္ဟမ (လ္ဟဒံ)+ဟိ-ဝိဘတ်။ လ္ဟမ (လ္ဟဒံ)ကို ပြု။] ဤ...တို့ဖြင့်။ ဤ...တို့မှ။ သေ-ကြည့်။

ဟိတိ (ကြိ) [လ္ဟ+ဿတိ။ အာ+လ္ဟ+ဿတိ။ ဝိမတိ၊၂။၂၈၅-၌ ဟိ လာသည်။ မောဂ်၊ ၆။၆၆-၌ ဿ-ကို ဟိ ပြုသည်။] လာလတ္တဲ့။ တိ(၄) ကြည့်။

ဟေိန္ဆိ (ကြိ) [ဣ+ဿန္ဆိ။ အာ+ဣ+ဿန္ဆိ] လာကုန်လတ္တံ့။ တေိ(၄) ကြည့်။

ဟေိပဿဝိဓိ (ပု) [ဟေိပဿ+ဝိဓိ] လာလှည့်ရှုလည့် ဟူသော-အစီအရင်-စကား။။ အောက်ပုဒ်ကြည့်။

ဟေိပဿိက (တိ) [ဟေိပဿ+ဏိက။ ရူ၊ဋီ၊နှာ။၁၆၅။ ဟေိပဿဝိဓိ+ဏိက။ ဝိ၊ပိ၊ဓာန်။ "ဟေိ ပဿာ"တိ ဣမံ ဝိဓိံ အရဟတီတိ ဟေိပဿိကော။ ရူ၊နှာ။၂၂၅။ ဟေိပဿဝိဓိံ အရဟတီတိ ဟေိပဿိကော။ မောဂ်၊၄။၂၈။ ဟေိ ပဿ ဣမံ ဓမ္မန္တိ ဝေံ ပဝတ္တံ ဟေိပဿဝိဓိံ အရဟတီတိ အတ္ထော။ နီတိ၊သုတ္တ၊နှာ။၂၃၇။ ဟေိ စ ပဿ စ ဟေိ-ပဿ၊ ဟေိပဿ ဣတိ ဝိဓာနံ အရဟ-တီတိ ဟေိပဿိကော။ နိရုတ္တိ၊နှာ။၂၈၀။ "ဟေိ ပဿ ဣတိ ဝေံ ပဝတ္တော ဝိဓိ ဟေိပဿဝိဓိ" ဟုဆိုလိုလျက် "ဝိဓိ" ကိုချေ၍ "ဟေိပဿံ အရဟတီတိ ဟေိပဿိ-ကော" ဟု ဆိုသည်။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ပြည်၊သျ။]

(က) လာလှည့်ရှုလည့် ဟူသော အစီအရင်ကို ထိုက်သော (တရားတော်)။ (ခ) လာလှည့် ရှုလည့်ဟု-ပြခြင်းငှါယှဉ်-ညွှန်ပြထိုက်-သော (အကျင့်)။

(က) အကာလိကော ဟေိပဿိကော။ သံ၊၁။၉။ အံ၊၁။၁၅၆။ စူဋ္ဌနီ။၂၁၄။ (-အံ၊၁။၂၂၂။) "ဟေိ ပဿ ဣမံ ဓမ္မ"နွဲ ဝေံ ပဝတ္တံ ဟေိပဿဝိဓိံ အရဟတီတိ ဟေိ-ပဿိကော။ သံ၊ဋ္ဌ၊၁။၄၂။ စူဋ္ဌနီ၊ဋ္ဌ။၈၄။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။၂၀၉။ သာရတ္ထ၊၂။၇၆။ (-ဒီ၊ဋီ၊၁။၁၁။ သီ၊ဋီ၊သစ်၊၁။၁၉။ မ၊ဋီ၊၁။၁၁။) တသ္မာ ဝိဇ္ဇမာနတ္တာ, ပရိသုဒ္ဓတ္တာ စ ဟေိ-ပဿဝိဓိံ အရဟတီတိ ဟေိပဿိကော။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။၂၁၀။ အကာလိကော ဟေိပ-ဿိကတ္တာ၊ ယော စ ဟေိပဿိကော သော ဩပနေယျိကော ဟောတိ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။၂၁၁။ ဟေိပဿဝိဓိန္တိ "ဟေိ ပဿာ"တိ ဝေံ ပဝတ္တဝိဓိဝစနံ။ သံ၊ဋီ၊၁။၈၅။ (-ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋီ၊၁။၂၆၈၊၂၇၇။)

(ခ) ဟေိပဿိကောတိ "ဟေိ ပဿာ" တိ ဝေံ ဒဿေတုံ သက္ကာတိ အာဂမနီယ-ပဋိပဒံ ပုစ္ဆတိ။ အံ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၄၁၊(-၂၀၃။)

ဟေိဘဒ္ဒန္ဆ (ပု) [(ဟေိ+ဘဒ္ဒန္ဆ=) ဟေိဘဒ္ဒန္ဆ+ဏ။ ရုဋ္ဌီ။ အောက်ပုဒ်ကြည့်။] အရှင်ကောင်း ကြွပါလော့ဟု ဆိုအပ်သော်-ချဉ်းကပ်ခြင်း ဟူသော အစီအရင်-ချဉ်းကပ်မှု။ အောက်ပုဒ်ကြည့်။

ဟေိဘဒ္ဒန္ဆိက (တိ) [ဟေိဘဒ္ဒန္ဆ+ဏိက] အရှင်ကောင်း ကြွပါလော့ ဟု ဆိုအပ်သော်-ချဉ်းကပ်မှုကိုကျင့်-ချဉ်းကပ်-သော၊သူ။ "ဟေိ ဘဒန္ဆော"တိ ဝုတ္တေ ဥပဂမနသခါ-တော ဝိဓိ ဟေိဘဒ္ဒန္ဆော၊ တံ စရတီတိ ဟေိဘဒ္ဒန္ဆိကော။ ရုဋ္ဌိသဒ္ဒေန စေတ္ထ တဒ္ဓိ-တသိဒ္ဓိ သိယာ ယထာ "ဟေိပဿိကော" တိ။ သီ၊ဋီ၊သစ်၊၂။၃၅၄။ (-ဒီ၊ဋီ၊၁။၃၅၃။)

ဟေိဘိက္ခု (ပု) [ဟေိ+ဘိက္ခု။ ထိ-၌ ဟေိ ဘိက္ခုနီ။] ဟေိဘိက္ခု ရဟန်း။ (ဘိက္ခု= သံသရာဘေးကို ရှုသောပုဂ္ဂိုလ်။ ဟေိ= ထို ဘေးကိုပယ်ဖျောက်ရန် သရဏဂုံသို့

(ဝါ-သာသနာသို့) "သံသရာဘေးမှ စောင့်ရှောက်တတ်သောတရားဖြစ်သည်၊ သံသရာဘေးမှ ကြောက်သူတို့ ပုန်းအောင်းရာ ဖြစ်သည်"ဟု နှလုံးသွင်းလျက် စိတ်ဖြင့် လာပါလော့ ဆည်းကပ်ပါလော့။ ဝိမတိ၊၁။၁၂၈။ ဟေ=လာပါလော့ တောင်းပန်အပ်သော ရဟန်းအဖြစ်ကို ခံယူပါလော့။ သာရတ္ထ၊၃။၁၈၂။)

(ဟိဘိက္ခုရဟန်းမည်သည် ဘုရားရှင်၏ "ဟေ ဘိက္ခု"အစရှိသည်ဖြင့် ခေါ်ဝေါ်အပ်သော စကားတော်မျှဖြင့် ရဟန်း အဖြစ်သို့ ရောက်သောပုဂ္ဂိုလ်ဖြစ်သည်။ ပရိက္ခရာရှစ်ပါးကိုဖြစ်စေ သပိတ်သင်္ကန်းကိုဖြစ်စေ အရိယာပုဂ္ဂိုလ်အားလည်းကောင်း သီလဝန္တရဟန်းအားလည်းကောင်း လှူဒါန်း၍" ဤပရိက္ခရာအလှူသည် နောင်အခါ၌ ဟေ ဘိက္ခု ရဟန်းအဖြစ်ငှါ အကြောင်းတရားဖြစ်ပါစေ" ဟု ဆုတောင်းခဲ့သော ကောင်းမှုထူး ရှိခဲ့ဘူးသူတို့ကို မြတ်စွာဘုရားက ကိုယ်တော်၏ မျက်မှောက်၌ပင် "ဟေ ဘိက္ခု စရ ဗြဟ္မစရိယံ သမ္မာ ဒုက္ခသ အန္တကိရိယာယ"ဟုမိန့်တော်မူသောခဏ၌ပင် ဆံမုတ်ဆိတ်စသည်နှင့်တကွသော လူ့အသွင် ကွယ်ပျောက်၍ ဆံပင်ရိတ်ပြီး, သင်္ကန်းသုံးထည် ဝတ်ရုံတင်ဆောင်ပြီး, လက်ဝဲပုခုံးထက်၌ သပိတ်ကို လွယ်ထားပြီးသော ဝါတော်(၆၀)ရ မထေရ်ကြီးကဲ့သို့သောအသွင်ဖြစ်ပေါ်လာသည်။ ထို သပိတ်သင်္ကန်းတို့သည် (မိမိ၏ ရှေးကောင်းမှု အဟုန်ကြောင့်) တန်ခိုးဖြင့်ပြီးသော သပိတ်သင်္ကန်းများ ဖြစ်ကြသည်။ ဟိဘိက္ခုရဟန်းတော်၏ ဥပဇ္ဈာယ်ဆရာမှာ မြတ်စွာဘုရားပင် ဖြစ်သည်။ ဘုရားရှင်တို့သည် ပဌမဗောဓိကာလ၌ ရှေးဦးအစ အချိန်အခါ၌ ဟိဘိက္ခုရဟန်းအဖြစ်ဖြင့်သာ ရဟန်းဘောင်သို့ တက်ရောက်စေခဲ့သည်။ ဝိ၊၄၊၁။၂၀၅-၆။ သာရတ္ထ၊၂။ ၅၁။ ဝိမတိ၊၁။၁၂၈။

ဟိဘိက္ခု ရဟန်းပေါင်းမှာ — ပဉ္စဝဂ္ဂီ (၅)ပါး။ ယသ ရဟန်း(၁)ပါး။ ၎င်း၏သူငယ်ချင်း (၅၄) ပါး။ ဘဒ္ဒဝဂ္ဂီနောင်ညီ (၃၀)။ ဥဋ္ဌဝေလကဿပ အမှူးရှိသော ရသေ့ (၁၀၀၀)။ အဂ္ဂသာဝကတို့နှင့်တကွ အခြံအရံ (၂၅၀)။ အဂ်ုလိမာလ(၁)ပါး အားဖြင့် (၁၃၄၁)ပါး ရှိသည်။

ထေရအဋ္ဌကထာ၌—ယသ ရဟန်း(၁) ပါး။ ၎င်း၏သူငယ်ချင်း ဝိမလ၊ သုဗာဟု၊ ပုဏ္ဏဇီ၊ ဂဝမ္ပတိ(၄)ပါး။ ယသ၏သူငယ်ချင်းများပင်ဖြစ်ကြသော အခြားရဟန်း (၅၅) ပါး-ဟုပြဆို၍ အားလုံးပေါင်းသော် (၁၃၅၀) ရှိသည်ဟုလာသည်။ ယင်းအလို ဥဋ္ဌဝေလကဿပ စသော ရသေ့ညီနောင် (၃) ပါး၊ အဂ္ဂသာဝက(၂)ပါးတို့ကိုသီးခြား ဖြည့်စွက်ရေတွက်ရမည်။

ထို့ပြင် အခြံအရံ(၃၀၀)ရှိသော သေလပုဏ္ဏား။ အခြံအရံ(၁၀၀၀)ရှိသော မဟာကပ္ပိနမင်း။ သုဒ္ဒေါဓနမင်းက စေလွှတ်အပ်သော ကပိလဝတ်ပြည်သား (၁၀၀၀၀)။ အခြံအရံ (၁၆၀၀၀) ရှိသော ပါရာယနိက

(ဗာဝရီ)ပုက္ကား။ ပေါင်း (၂၈၃၀၀) ကျော် အစရှိသည်တို့သည်လည်း ဟိဘိကွ္ခ်ရဟန်း များ ဖြစ်ကြသည်။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၀၆။ ထေရ၊ ဋ္ဌ၊၂။၅၃၉။ ထို့ပြင် သုနီတထေရ် (ထေရ။ ၃၀၉။) ဥဂ္ဂသေနထေရ် (ဓမ္မ၊ဋ္ဌ၊၂။၃၄၃။) အာမဂန္ဓပုက္ကားနှင့်တပည့်ငါးရာ (သုတ္တနိ၊ ဋ္ဌ၊၁။၃၀၈။) မဟာကပ္ပိနမင်းနှင့် အမတ် (၁၀၀၀) (သံ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၄၅။) မဟာကစ္စာ ယနထေရ် (ထေရ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၄၆။) အစရှိသည် တို့သည်လည်း ဟိဘိကွ္ခ်ရဟန်းများပင် ဖြစ်ကြသည်။

ဟိ ဘိက္ခ်ုတိ ဘိက္ခ်။ ဝိ၊၁။၂၈။ ဟိ ဘိက္ခ်ုတိ ဟိဘိကွ္ခ် နာမ ဘဂ-ဝတော "ဟိ ဘိက္ခ်ု"တိ ဝစနမတ္တေန ဘိက္ခ်ုဘာဝံ ဟိဘိက္ခ်ုပသမ္ပဒံ ပတ္တော။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၀၅။ သမ္ဗေပိ ဟိဘိက္ခ်ု။ အံ၊ဋ္ဌ၊ ၁။၂၃၂။ သမ္ဗေဝ ဣဒ္ဓိမယပတ္တစီဝရာ ဟိ-ဘိက္ခဝေါ အဟေသုံ။ သုတ္တနိ၊ဋ္ဌ၊၂။ ၃၁၉။ ဟိဘိကွ္ခ်နီဘာဝေန ဥပသမ္ပန္နာ ပန ဘိ-ကွ္ခ်နိယော နု သန္တိ။ တာသံ တထာ ဥပ-သမ္ပဒါယ အဘာဝတော။ သာရတ္ထ၊၃။ ၁၁၁-၂။ ဟိဘိကွ္ခ်နီ-လည်းကြည့်။

ဟိဘိကွ္ခ်ိက (ပု) [ဟိဘိကွ္ခ်+က] ဟိ ဘိကွ္ခ်ရဟန်း။ သမ္ဗေ တေ ဟိဘိကွ္ခ်ိကာ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၀၆။ (-အပ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၄၂။)

ဟိဘိကွ္ခ်ိစီဝရ (ပု၊န) [ဟိဘိကွ္ခ်+စီဝရ] ဟိဘိကွ္ခ်ရဟန်းတို့၏ (တန်ခိုးဖြင့်ပြီးသော) သင်္ကန်း။ ဣဒ္ဓိမယန္တိ ဟိဘိကွ္ခ်ိစီဝရံ။ ဒီ၊ ဋ္ဌ၊၃။၁၉၂။ အံ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၈၅။ ဝိသုဒ္ဓိ၁။၆၀။

ဟိဘိကွ္ခ်ိဒုက (တိ) [ဟိဘိကွ္ခ်+ဒုက] ဟိ ဘိကွ္ခ်ရဟန်း။ ဇဟိဘိကွ္ခ်မဟုတ်သောရဟန်း ဟူသော-နှစ်ခု-နှစ်မျိုး-အပေါင်း။ ဟိ ဘိကွ္ခ်ဒုက်။ ထေရ၊ဋ္ဌ၊၂။၅၃၈။-ကြည့်။ ဟိ-ဘိကွ္ခ်ဒုကော ဝိယ ဟိဘိကွ္ခ်နီဒုကော ဣမ န လဗ္ဘတိ။ ထေရီ၊ဋ္ဌ။၃၀၁။

ဟိဘိကွ္ခ်ိနီဒုက (တိ) [ဟိဘိကွ္ခ်နီ+ဒုက] ဟိဘိကွ္ခ်နီဒုက်။ အထက်ပုဒ်ကြည့်။

ဟိဘိကွ္ခ်ိနီဘာဝ (ပု) [ဟိဘိကွ္ခ်နီ+ဘာဝ] ဟိဘိကွ္ခ်နီအဖြစ်။ နု ယိဒံ ဟိ-ဘိကွ္ခ်နီဘာဝေန ဥပသမ္ပဒံ ဝုတ္တံ။ ထေရီ၊ ဋ္ဌ။၃၀၂။

ဟိဘိကွ္ခ်ိနီ (ထီ) [ဟိဘိကွ္ခ်+ဣနီ(ဣတ္ထိ ပစ္စည်း] ဟိဘိကွ္ခ်နီမည်သောရဟန်းမ။

ပဋိညာယ ဘိက္ခ်နိ။ ဟိ ဘိက္ခ်နိတိ ဘိက္ခ်နိ။ တီဟိ သရဏဂမနေဟိ ဥပသ-မ္ပန္နာတိ ဘိက္ခ်နိ။ ဝိ၊၂။၂၇၆။ ပါဠိယံ "ဟိ ဘိက္ခ်နိ"တိ ဘိက္ခ်နိ၊ တီဟိ သရဏဂ-မနေဟိ ဥပသမ္ပန္နာတိ ဣဒံ ဘိက္ခဝိဘင်္ဂေ ပါဠိယံ သမဒဿနတ္ထံ အဋ္ဌဂရုဓမ္မပ္ပဋိ-ဂ္ဂဟဏေန လဒ္ဓုပသမ္ပဒံ မဟာပဇာပတိ-ဂေါတမိဥ္စေဝ တာယ သဟ နိက္ခန္တာ ဘဂဝတော အာဏာယ ဘိက္ခုနုညော သန္တိကေ ကေတောဥပသမ္ပန္နာ ပဉ္စသတ-သာကိယာနိယော စ သန္ဓာယ ဝုတ္တံ။ တာ ဟိ ဘဂဝတာ အာနန္ဒတ္ထေရဿ ယာစ-နာယ ပဗ္ဗဇ္ဇံ အနုဇာနန္တေန "ထေ ဘိက္ခု-နိယော၊ မမ သာသနေ တုမှေပိ ပဝိသ-

ထာ"တိ ဝုတ္တာ ဝိယ ဇာတာ။ ဝိမတိ၊၂။ ၆၇။ ဟေဘိကျွ-လည်းကြည့်။

(ဟေဘိကျွနီမည်သောရဟန်းမ ဟူ၍ မရှိ၊ ဝိ၊၂။၂၇၆-၌" ဘိကျွနီတိ ဘိက္ခိကာ ဘိကျွနီ၊ ... ဟေဘိကျွနီတိ ဘိကျွနီ" အစရှိသည်ဖြင့် "ဟေဘိကျွနီ" ကို ဟောတော်မူခြင်းကား ဘိကျွဝိဘင်း၌ ဟောတော်မူအပ်သော ဒေသနာတော်အယဉ် အတိုင်း ဟောတော်မူခြင်းသာ ဖြစ်သည်။ ဘုရားရှင်က "ဟေဘိကျွနီ" ဖြစ်နိုင်ကောင်းသော အမျိုးသွီးကို "ဟေ ဘိကျွနီ" စသည်ဖြင့် ခေါ်ဝေါ်ခဲ့ပါမူ ဟေဘိကျွနီ ရဟန်းမ ရှိနိုင်သည်၊ အမျိုးသွီးတို့၌ ဘုရားရှင်က "ဟေ ဘိကျွနီ"စသည်ဖြင့် ခေါ်ဝေါ်လောက်သော ကောင်းမှုကုသိုလ်မျိုး မရှိသောကြောင့် ဟေဘိကျွနီ ဟူ၍မရှိခြင်း ဖြစ်သည်။ ဓမ္မပဒအဋ္ဌကထာ ဝိသာခါဝတ္ထု၌ "မိန်းမတို့၏ သင်္ကန်းအလှူသည် မဟာလတာတန်ဆာဖြင့် အထွတ် အထိပ်သို့ ရောက်၏၊ ယောက်ျားတို့၏ သင်္ကန်းအလှူသည် တန်ခိုးဖြင့်ပြီးသော သပိတ်သင်္ကန်းဖြင့် အထွတ်အထိပ် ရောက်၏"ဟု လာရှိသည်။ (ဓမ္မ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၄၉။) အချို့ကား "ရဟန်းမိန်းမတို့သည် ဘုရားရှင်၏ အနီးအပါး၌ မနေကြရ၊ ရဟန်းယောက်ျားတို့သည်သာလျှင် ဘုရားရှင်၏ အနီးအပါး၌ နေထိုင်ကြရသောကြောင့် ရဟန်းယောက်ျားတို့သာ ဟေဘိကျွ ဖြစ်ကြသည်" စသည်ဖြင့် ဆိုကြ၏၊ ထိုသူတို့၏ အယူအဆမျှသာဖြစ်သည်။ အကျယ်ကို-ထေရီ၊ဋ္ဌ။၃၀၂။ ဝဇိရ။၃၅၁။ သာရတ္ထ၊၃။၁၁၁-၂-ကြည့်။

မဟာပဇာပတိဂေါတမီထေရီကို လည်းကောင်း၊ ထိုမဟာပဇာပတိဂေါတမီ နှင့် အတူ နန်းတော်မှ ထွက်ခဲ့ကြ၍ ရဟန်းယောက်ျားတို့ထံ၌သာ ရဟန်းမအဖြစ်သို့ ရောက်ကြသော (ဧကတောဥပသမ္ပနှုဖြစ်သော) သာကီဝင်မင်းသမီးငါးရာတို့ကို လည်းကောင်း ရည်ရွယ်၍ "ဟေဘိကျွနီ" ဟု ဟောတော်မူသည်။ ဝိမတိ၊၂။၆၇။)

ဟေဘိကျွနူပသမ္ပဒါ (ထီ) [ဟေဘိကျွနီ+ဥပသမ္ပဒါ] ဟေဘိကျွနီ ရဟန်းမအဖြစ်။ အကတာဓိကာရတာယ ပန ဘိကျွနီနံ ဟေဘိကျွနူပသမ္ပဒါယ အယောဂျတာ ဝေဒိတဗ္ဗာ။ ... တသ္မာ ဘိကျွနီနံ ဟေဘိကျွနူပသမ္ပဒါ နတ္ထိယေဝါတိ နိဋ္ဌမေတ္ထ ဂန္တဗ္ဗံ။ သာရတ္ထ၊၃။၁၁၃။

ဟေဘိကျွပဗ္ဗဇ္ဇာ (ထီ) [ဟေဘိကျွ+ပဗ္ဗဇ္ဇာ] ဟေဘိကျွရဟန်းအဖြစ်။ တေ ပန သာဝကသန္နိပါတေ သန္နိပတိတာ ဘိကျွုယေဝ သဗ္ဗေ ဟေဘိကျွပဗ္ဗဇ္ဇာယ ပဗ္ဗဇိတာ ခီဏာသဝါ။ မ၊ဋ္ဌ၊၃။၂၇၃။ (-အံ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၄၉။ ဓမ္မ၊ဋ္ဌ၊၁။၅၅။ အပ၊ဋ္ဌ၊၁။၉၇။ ဗုဒ္ဓဝံ၊ဋ္ဌ။၂၂။)

ဟေဘိကျွဘာဝ (ပု) [ဟေဘိကျွ+ဘာဝ] ဟေဘိကျွရဟန်းအဖြစ်။ ဘဂဝါ ဟိ ဟေဘိကျွဘာဝါယ ဥပနိဿယသမ္ပန္နံ ဒိသွာ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၀၅။

ဟေဘိကျွဘာဝပွတ္တိ (ထီ) [ဟေဘိကျွဘာဝ+ပတ္တိ] ဟေဘိကျွရဟန်းအဖြစ်သို့ ရောက်

ခြင်း။ သော အတ္တနော ပဋိပတ္တိ ပစ္စ-ဝေက္ခိတ္တာ ဥဒါနေန္တော ဟေဘိကျူဘာဝ-ပ္ပတ္တိတော ပုရိမာဝတ္ထဝသေန ... ဂါထံ အဘာသိ။ ထေရ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၉၈။

ဟေဘိကျူပသမ္ပဒါ (ထီ) [ဟေဘိကျူ+ဥပသမ္ပဒါ။ "ဟေ ဘိကျူ"ဣတိ ဘဂဝတော ဝစနေန ဥပသမ္ပဒါ ဟေဘိကျူပသမ္ပဒါ။ ပါ၊ဂံ၊သစ်။၄၈၅။] "ဟေ ဘိကျူ"ဟူသော ဘုရားရှင်၏စကားတော်ဖြင့် ဖြစ်သော ရဟန်း အဖြစ်၊ ဟေဘိကျူရဟန်းအဖြစ်။ "ဟေ ဘိကျူ"တိ ဘဂဝတော ဝစနမတ္တေန ဘိကျူဘာဝေါ ဟေဘိကျူပသမ္ပဒါ။ ကခါ၊ ဋီ၊သစ်။၁၆၆။ (-ဝိ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၀၆။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၂။၉၆။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၃။၂၄၆၊၂၈၆။ ကခါ။၁၀၄။ သံ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၉၉။ အံ၊ဋ္ဌ၊၂။၆၆။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၂။၃၁၆။ ဥဒါန၊ဋ္ဌ။၈၅။ ထေရ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၃။ သာရတ္ထ၊၂။၅၇။ ဝိမတိ၊၁။ ၁၂၉။) "ဟေ ဘိကျူ"တိ ဣမိနာ ဘဂဝတော ဝစနေန နိပ္ပန္နတ္တာ ကာရဏူပစာရေန ဟေဘိကျူပသမ္ပဒါ ဝုတ္တာ။ ဝဇိရ။၄၀၅။ ဟေဘိကျူပသမ္ပဒါတိ ယသကုလပုတ္တာဒီနံ "ဟေ ဘိကျူ"တိ-ဝစနေန ဘဂဝတာ ဒိန္နဥပသမ္ပဒါ။ ဥတ္တရ ဝိနိစ္ဆယ၊ဋီ။၄၈၇။

ဟေသိ (ကြိ) [ဣ+ဿသိ။ အာ+ဣ+ဿသိ။] (၁) ရောက်လတ္တံ့။ တေ (၁) ကြည့်။ (၂) လာ၏၊ လာလတ္တံ့။ တေ(၄) ကြည့်။

ဟေသ္ဓာဂတဝါဒီ (တိ) [ဟေသ္ဓာဂတ+ဝဒ+ဏီ] "လာပါ, သင်၏ လာခြင်းသည် ကောင်းသော လာခြင်းပါတည်း" ဟု ပြော လေ့ရှိသော၊သူ။ မိဟိတပုဗ္ဗင်္ဂမာ ဟေ-သ္ဓာဂတဝါဒိနော။ ဝိ၊၁။၂၇၅။ ဟေ-သ္ဓာဂတဝါဒိနောတိ ဥပါသကံ ဒိသ္ဓာ ဟေ သ္ဓာဂတံ တဝါတိ ဝေံဝါဒိနော။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၀၆။ (-ဒီ၊၁။၁၀၉။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၅၆။)

ဋ္ဌ[၁] (တိ) [ဣလ+ဏ။ ဣလ+အ။ ဣ+လ။ လေ-ကြည့်။ (နေသ်=မိုက်သော။ ဋေ=နားထိုင်းသော။ (သံ)] (ထီ)(၁) တံတွေး။ (၂) အရည်၊ သွားရည်။ (၃) ဖာလာ၊ ဖာလာသီး။ (ဓာန်။) ဖာလာငယ်။ (မောဂ်၊ သျ။) (နဲ)(၄) အပြစ်။ (၅) ရေ။ (ပု)(၇) နားပင်းသူ။ လေ-ကြည့်။

ဋ္ဌ[၂] [ဣလ+ဏ] သိုး၊ ဆိတ်ကုလား။ (ဆိတ်၊ သိုး၊ ဆိတ်မျိုးနွယ်ဝင်သတ္တဝါအထူး။) ဋ္ဌေ စမ္မ-ထောင့်ကွင်းကြည့်။

ဋ္ဌက (ပု) [ဣလ + ဏ္ဍု။ ဓာန်၊ဋီ။၅၀၁။ ဓာန်။ ၁၁၂၃။ ထီ-၌ ဋ္ဌိကာ။ ဋ္ဌကီ။ ဣလတိ ကမ္ပတီတိ ဋ္ဌကော။ ဇာ၊ဋီ၊သစ်။ ဋေက (သံ)] (၁) သိုး၊ ဆိတ်ကုလား။ (ဆိတ်၊ သိုး၊ ဆိတ်မျိုးနွယ်ဝင် သတ္တဝါအထူး။) (၂) တံခါးခုံ။

(၁) တဿ ဩရဗ္ဘိကဿ ဋ္ဌကေ ဝဓိတ္ဓာ နိစ္စမေ္ပ ကတ္ဓာ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၂။၉၈။ ဋ္ဌ-ကေတိ အဇေ။ သာရတ္ထ၊၂။၂၉၄။ သံ၊ဋီ၊ ၂။၁၈၃။ ဋ္ဌကောတိ မေဏ္ဍကော။ ခုဒ္ဒ သိက္ခာ၊ဋီ၊သစ်။၃၃၇။ ဩရဗ္ဘိကာဒီသု ဥရဗ္ဘာ ဝုစ္စန္တိ ဋ္ဌကာ။ မ၊ဋ္ဌ၊၃။၈။ အံ၊ဋ္ဌ၊ ၂။၃၇၃။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၃။၈၃။ အံ၊ဋီ၊၃။၉၈။ အဝီတိ ရတ္တာ ဋ္ဌကာ ဝုစ္စန္တိ။ မူလဋီ၊၂။

၁၀၀။ (-အနုဋီ၊၂။၁၁၀။) သုခုမဇာတိယ-လောမာ ဝေ ကိရ ကေစိ ဌေကာ ဟိ-မဝန္တေ ဝိဇ္ဇန္တိ။ အနုဋီ၊၂။၂၃။ ကေစိ ပန အဇပါကတိကာဌကာဒီဟိ သက်ရရဟိ-တာနံ တေသံ ဌေကဝိသေသာနံ နိဗ္ဗတ္တေ-ဌကသ လောမံ ဇာတိဥဏ္ဏာ။ အနုဋီ၊၂။၂၃။ နဂ်ုဋ္ဌံ မေ အဝက္ကမ၊ ဟေဌယိတ္ဘာန ဌေ-ကေ။ ဇာ၊၁။၁၈၅။ (-ဓမ္မ၊ဌ၊၁။၁၉၂။ ဇာ၊ဌ၊၃။၄၅၅။ ဇာ၊ဌ၊၅။၄၆၁။) ဌေကိယာ (ထေရီ။၄၂၈)တိ အဇိယာ။ ထေရီ၊ဌ။၂၇၆။ (-ဇာ၊၁။၁၈၅။ ဇာ၊ဌ၊၃။၄၅၇။) ဌေကာ နာမ ခိပ္ပံ ဝိဇာယိ။ ဓမ္မ၊ဌ၊၁။၁၉၂။

(၂) န ဌေကမန္တရ(ဒီ၊၁။၁၅၇)နွဲ ဥမ္မာရံ အန္တရံ ကတ္ဘာ ဒိယျမာနံ န ဂဏ္ဒတိ။ ဒီ၊ဌ၊၁။၂၉၂။ (-မ၊၁။၁၁၁၊၂၁၇။ မ၊ဌ၊၁။၃၄၉။ မဟာနိ၊ဌ။၃၈၀။)

ဌေကအဂ္ဆနကမူလ (န) [ဌေကအဂ္ဆနက+မူလ] ဆိတ်-သိုး-(တစ်ကောင်)တန်ဘိုး။ ဥရဗ္ဘဓနန္တိ ဌေကအဂ္ဆနကမူလံ။ အံ၊ဌ၊၂။၂၂၆။

ဌေကအဌိ (န) [ဌေက+အဌိ] ဆိတ်-သိုး-၏ အရိုး။ မယာ အာဂစ္ဆန္တေန တုမ္ဘာကံ ဝိမံသနတ္ထာယ ဣမာနိ ဌေကအဌိနိ အာ-ဘတာနိ။ ဇာ၊ဌ၊၄။၅၅။

ဌေကစတုက္ထ (ပု၊န) [ဌေက+စတုက္က] ဆိတ်-သိုး-ဖြင့် မှတ်အပ်သော လေးခုတို့၏ အ ပေါင်း။ ကမ္မာပတ္တိဗျတ္တိဘာဝတ္ထဥ္ဆေတ္ထ ဌေ-ကစတုက္ကမ္မိ ဝေဒိတဗ္ဗံ။ ဝိ၊ဌ၊၂။၄၃။ (-မ၊ဌ၊၄။၇၆။ အံ၊ဌ၊၁။၃၅၅။ အဘိ၊ဌ၊၂။၄၀၇။ သာရတ္ထ၊၂။၂၅၀။ သာရတ္ထ၊၃။၂၆၀။ ကခါ၊ဌိ၊သစ်။၁၇၂။)

ဌေကစမ္မ (န) [ဌေက+စမ္မ] ဆိတ်-သိုး-၏ အရေ၊ ဆိတ်-သိုး-ရေ။ အဝန္တိဒက္ခိဏာ-ပထေ ဘန္တေ စမ္မာနိ အတ္ထရဏာနိ ဌေ-ကစမ္မံ အဇစမ္မံ မိဂစမ္မံ။ ဝိ၊၃။၂၈၅။ (-ဝိ၊ဌ၊၃၊၃၇၁။ ဇာ၊ဌ၊၃။၃၅၁။) ဌေကစမ္မံ ပန ပစ္စတ္ထရဏဂတိကံ ဟောတိ။ ဝိ၊ဌ၊၄။၈၃။ ပစ္စတ္ထရဏဂတိကန္တိ ဣမိနာ မဉ္စာဒီသု အတ္ထရိတဗ္ဗံ မဟာစမ္မံ "ဌေကစမ္မံ နာမာ"တိ ဒဿေတိ။ ဝိမတိ၊၂။၂၄၇။

ဌေကစောရ (ပု) [ဌေက+စောရ] ဆိတ်-သိုး-ကိုခိုးသူ၊ ဆိတ်-သိုး-သူခိုး။ အပရေပိ ဗာရာဏသိဝါသိနော ဌေကစောရာ ရတ္တိ ကေံ အဇံ ထေနေတ္ဘာ။ ဇာ၊ဌ၊၄။၂၅၁။

ဌေကဇာတိ (ထီ) [ဌေက+ဇာတိ] ဆိတ်-သိုး-ဇာတ်၊ ဆိတ်မျိုးနွယ်ဝင် သတ္တဝါ။ ပသုဂ္ဂဟဏေန ဌေကဇာတိ ဂဟိတာ။ ဒီ၊ဌိ၊၁။၂၂၅။ သီ၊ဌိ၊သစ်၊၂။၄၄။

ဌေကဌာန (န) [ဌေက+ဌာန] ဆိတ်-သိုး-၏နေရာ၊ ဆိတ်-သိုး-တည်ရှိရာဌာန။ ဌေကံ မာရေဿာမီတိ အဘိသန္ဓိနာပိ ဟိ ဌေက-ဌာနေ ဌိတံ မနုဿော မနုဿဘူတံ မာ-တရံ ဝါ ပိတရံ ဝါ မာရေန္တော အာနန္တရိယံ ဖုသတိ။ မ၊ဌ၊၄။၇၆။ အံ၊ဌ၊၁။၃၅၅။ အ ဘိ၊ဌ၊၂။၄၀၇။ သာရတ္ထ၊၃။၂၆၀။ ကခါ၊ဌိ၊ သစ်။၁၇၂။

ဌေကဌိ (န) [ဌေက+အဌိ] ဆိတ်-သိုး-၏

အရိုး။ "ဣဒမဿ အဋ္ဌိ"တိ ဌေကဋ္ဌိ အာ-ဟရိတ္ဘာ ဒဿေသုံ။ မ၊ဌ၊၂။၁၉၀။ ဇာ၊ဌ၊ ၆။၃၂၃။

ဌေကပါဒက (တိ) [ဌေက+ပါဒ+က] ဆိတ်-သိုး-၏ ခြေထောက်ကဲ့သို့ ကောက်သော အခြေရှိသော (အင်းပျဉ်ထိုင်ခုံ)။ အနုဇာနာမိ ဘိက္ခဝေ ဌေကပါဒကံ ပီဌံ။ ဝိ၊၄။၂၉၄။ ဌေကပါဒပီဌ-လည်းကြည့်။

ဌေကပါဒကပီဌ (နာ) [ဌေကပါဒက+ပီဌ] ဆိတ်-သိုး-၏ခြေထောက်ကဲ့သို့ ကောက်သော ခြေထောက်ရှိသော အင်းပျဉ်ထိုင်ခုံ။ ဘဒ္ဒပီဌံ ပိဋ္ဌိကာ ဌေကပါဒကပီဌံ။ ဝိ၊ဌ၊ ၄။၈၂။

ဌေကပါဒပီဌ (နာ) [ဌေကပါဒ+ပီဌ] ဆိတ်-သိုး-၏ ခြေထောက်ကဲ့သို့ ကောက်သော ခြေထောက်ရှိသော အင်းပျဉ်ထိုင်ခုံ။ ဌေ-ကပါဒပီဌံ နာမ ဒါရုပဋ္ဌိကာယ ဥပရိပါဒေ ဌပေတွာ ဘောဇနဖလက် ဝိယ ကတပီဌံ ဝုစ္စတိ။ ဝိ၊ဌ၊၄။၅၉။ ဝိ၊သင်္ခ၊၄။၅၁၁။ ဌေ-ကဿ ပစ္ဆိမပါဒဒ္ဒယံ ဝိယ ဝင်္ကာကာ-ရေန ဌိတတ္တာ ပနေတံ "ဌေကပါဒပီဌ"န္တိ ဝုတ္တံ။ ဝိမတိ၊၂။၂၃၇။ ဌေကဿ ပါဒေါ ဝိယ ပါဒေါ တတ္ထာတိ ဌေကပါဒံ၊ တမေဝ ပီဌံ ဌေကပါဒပီဌံ။ ပါစိတ်၊ယော။၄၆၉။

ဌေကပါလ(က) (တိ) [ဌေက+ပါလ(က)] ဆိတ်-သိုး-ကို စောင့်ရှောက်သော၊သူ။ (သိုးထိန်း သမား။ ဆိတ်ကျောင်းသား။ ဇာတ်၊ဝတ္ထု။) ဌေကပါလော "ဣမဿိ ပရိဂ္ဂယှမာနေ သဗ္ဗာ ဌေ်ကာ မရိဿန္တိ၊ ကိံ နော ဣမိနာ"တိ တံ ကေသ္မိ မတ္တိကာဘာဇနေ နိပ္ပဇ္ဇာပေ-တွာ ... နဒီယံ ဝိဿဇ္ဇေသိ။ ဇာ၊ဌ၊၅။၄၆၁။ တဒါ ဌေကပါလကာ ... ကိဋ္ဌန္တာ ဝိဟရန္တိ။ ဇာ၊ဌ၊၃။၄၅၅။ (-ဇာ၊ဌ၊၅။၄၆၁။)

ဌေကမံသ (နာ) [ဌေက+မံသ] ဆိတ်-သိုး-သား။ ဌေကမံသေန ဗလီ ကတ္တာ ဒွါရံ ပတိဋ္ဌာပေသိ။ ဇာ၊ဌ၊၄။၂၅၅။

ဌေကမဿု (နာ) [ဌေက+မဿု] ဆိတ်-သိုး-၏ မုတ်ဆိတ်နှင့်တူသော မုတ်ဆိတ်။ ဂေါ-လောမိကန္တိ ဟနုကမှိ ဒီဃံ ကတ္တာ ဌပိတံ ဌေကမဿုတိ ဝုစ္စတိ။ ဝိ၊ဌ၊၄။၅၃။ ဌေ-ကဿ ဝိယ မဿုတိ ဌေကမဿု။ ပါစိတ်၊ ယော။၄၆၁။

ဌေကရူပ (နာ) [ဌေက+ရူပ] ဆိတ်-သိုး-၏ အသွင်။ တဒါ သင်္ကော ဒေဝရာဇာ ... ဌေကရူပေန အာဂန္တွာ တဿ အဝိဒူရေ ဌတ္တာ။ ဇာ၊ဌ၊၂။၄၀၆။

ဌေကဝိသေသ (ပု) [ဌေက+ဝိသေသ] ဆိတ်-သိုး-သတ္တဝါအထူး၊ ဆိတ်-သိုး-မျိုးနွယ်ဖြစ်သောသတ္တဝါ။ ဌေက (၁) ကြည့်။

ဌေကလောမ[၁] (နာ) [ဌေက+လောမ] သိုးမွေး။ ယော ပန ဘိက္ခု သုဒ္ဓကာဌကာနံ ဌေက-လောမာနံ နဝံ သန္ထတံ ကာရာပေယျ။ ဝိ၊ ၁။၃၃၀။ (-ဝိ၊ဌ၊၂။၂၆၃။ ဝိ၊ဌ၊၄။၅၁။ ကင်္ခ။ ၁၆၄။ မ၊ဌ၊၁။၁၆၁။ မ၊ဌ၊၃။၁၅၃။ အံ၊ဌ၊ ၃။ ၁၉၊၉၆။ ဝဇီရ။၈၀။ သာရတ္ထ၊၂။၁၅၃၊ ၄၁၅။ သာရတ္ထ၊၃။၃၆၉။ ကင်္ခ၊ဋီ။၈၃။ ကင်္ခ၊ ဋီ၊သစ်။၃၁၆။)

ဌေကလောမ၂ (န) [(၁) ဌေကလောမ+သိက္ခာပဒ။ (၂) ဌေကလောမ+ဓောဝါပန။ နောက်ပုဒ်တို့ကျေသည်။] (၁) ဌေကလောမသိက္ခာပုဒ်။ (၂) သိုးမွေးတို့ကို လျော်ဖွတ်စေခြင်း။ **(၁)** ဌေကလောမာ ဒွေ သေယျာ(ဝိ၅။၁၆၁)တိ ဌေကလောမသိက္ခာပဒဥ္စေဝ ဒွေ စ သဟသေယျသိက္ခာပဒါနိ စ။ ဝိဋ္ဌ၄။၁၄၈၊ (-၁၄၂။) **(၂)** ဌေကလောမဓောဝါပန (၂)ကြည့်။

ဌေကလောမဂန္ဓ (ပု) [ဌေကလောမ+ဂန္ဓ] သိုးမွေးနံ့နှင့်တူသောအနံ့။ သလောမဂန္ဓိကန္တိ မေဏ္ဍကလောမေဟိ သမာနဂန္ဓံ၊ "ဌေကလောမဂန္ဓ"န္တိပိ ဝဒန္တိ။ ထေရီဋ္ဌ၂၁၈။

ဌေကလောမဓောဝါပန (န) [ဌေကလောမ+ဓောဝါပန] (၁) သိုးမွေးတို့ကို လျော်ဖွတ်စေခြင်း။ (၂) ဌေကလောမဓောဝါပနသိက္ခာပုဒ်။ **(၁)** ဣမဿ ပန သိက္ခာပဒဿ ဥပ္ပန္နကာလတော ပဋ္ဌာယ ဌေကလောမဓောဝါပနာဒီနာ အာပတ္တိတိ ဧကေ။ ဝဇိရ။ ၂၅၈။ **(၂)** ဌေကလောမာနီ(ဝိ၅။၂၅၇)တိ ဌေကလောမဓောဝါပနံ။ သာရတ္ထ၃။၄၈၅။ ဝိမတိ၂။၂၉၃။ (-ဝဇိရ။၅၆၆။)

ဌေကလောမဓောဝါပနဝတ္ထု (န) [ဌေကလောမဓောဝါပန+ဝတ္ထု] သိုးမွေးတို့ကို လျော်ဖွတ်စေခြင်းဟူသော-အကြောင်း အရာ-ဝတ္ထု။ သတ္တမေ သင်္ကေသု ဆဗ္ဗဂ္ဂိယေ အာရဗ္ဘ ဌေကလောမဓောဝါပနဝတ္ထုသ္မိံ ပညတ္တံ။ ကင်။၁၈၅။

ဌေကလောမဓောဝါပနသိက္ခာပဒ (န) [ဌေကလောမဓောဝါပန+သိက္ခာပဒ] သိုးမွေးတို့ကို လျော်ဖွတ်စေခြင်းဟူသောအကြောင်းကြောင့် ပညတ်အပ်သောသိက္ခာပုဒ်၊ ဌေကလောမဓောဝါပနသိက္ခာပုဒ်။ တေန သမယေနာတိ ဌေကလောမဓောဝါပနသိက္ခာပဒံ။ ဝိဋ္ဌ၂။ ၂၆၈။ (-သာရတ္ထ၂။၄၁၁။)

ဌေကလောမဘက္ကိက (တိ) [ဌေကလောမဘက္ခ+ကက] သိုးမွေးဘက္ခာရှိသော(အထုပ်)၊ သိုးမွေးထုပ်။ ဘူမိယံ ပတိတ္တာ ဌတ္တာ ဌတ္တာ ဝဋ္ဋမာနာ ဌေကလောမဘက္ကိကာ ပုန အန္တော ပဝိသတိ။ ဝိဋ္ဌ၂။ ၂၆၈။

ဌေကလောမဝဂ္ဂ (ပု) [ဌေကလောမ+ဝဂ္ဂ] ဌေကလောမသိက္ခာပုဒ်ဖြင့် မှတ်အပ်သော-အစုအပေါင်း-ဝဂ်၊ ဌေကလောမဝဂ်။ ပုန ဌေကလောမဝဂ္ဂဿ အာဒိတော သတ္တ သိက္ခာပဒါနိ အပနေတ္တာ။ ဝိဋ္ဌ၃။၁၉၄။ (-ကင်။၁၆၂။)

ဌေကလောမသဒိသ (တိ) [ဌေကလောမ+သဒိသ] ဌေကလောမသိက္ခာပုဒ်၏ သမုဒ္ဌာန်စသည်နှင့်တူသော။ သမုဒ္ဌာနာဒီနိ ဌေကလောမသဒိသာနေဝ။ ကင်။၁၉၃။ (-ကင်။ဋီ။၉၆။)

ဌေကလောမသမုဒ္ဌာန (တိ) [ဌေကလောမ+သမုဒ္ဌာန] ဌေကလောမသမုဒ္ဌာန်ရှိသော၊ ဌေကလောမသိက္ခာပုဒ်ကဲ့သို့ ကာယသမုဒ္ဌာန်, ကာယစိတ္တသမုဒ္ဌာန်ရှိသော။ သမုဒ္ဌာနာဒီသု ဣဒံ ဌေကလောမသမုဒ္ဌာနံ နာမ ကာယတော စ ကာယစိတ္တတော စ သမုဒ္ဌာတိ။ ဝိဋ္ဌ၂။ ၂၆၈။ (-ဝိဋ္ဌ၁။ ၂၃၅။ ဝိ၊

ဌ။၃၂။၂၂၉။ ကခ်ိ။၁၁၁။ ဝဇီရ။၃၃၁။ ဝိမတိ၊ ၁။၁၄၈။ သာရတ္ထ၊၂။၉၅။ ကခ်ိ။ဦ။၁၁၄။)

ဌေကလောမသိက္ခာပဒ (န) [ဌေကလောမ +သိက္ခာပဒ] ဌေကလောမသိက္ခာပုဒ်။ တေန သမယေနာတိ ဌေကလောမသိက္ခာပဒံ။ ဝိ၊ ဌ၊၂။၂၆၆။ (-ဝိ၊ဌ၊၁။၃၁၅။ ဝိ၊ဌ၊၄။၁၄၈။ ဝဇီရ။၈၀။ သာရတ္ထ၊၂။၁၅၃။ ဝိမတိ၊၂။ ၁၉၃။)

ဌေကလောမသုတ္တ (န) [ဌေကလောမ + သုတ္တ] သိုးမွေးချည်။ ကမ္မလန္တိ ဌေက-လောမသုတ္တံ။ ဝိ၊ဌ၊၂။၃၀၂။

ဌေကလောမိက (တိ) [ဌေကလောမ +ကွက] ဌေကလောမသိက္ခာပုဒ်ကဲ့သို့သမုဋ္ဌာန်ရှိသော။ ဒွိသမုဋ္ဌာနိကာ သဗ္ဗေ၊ သမာ ဌေ-ကလောမိကာ။ ဝိ၅။၁၆၁။ (-ဝိ၊ဌ၊၄။၁၄၉။)

ဌေကသညာ (ထီ) [ဌေက+သညာ] ဆိတ်-သိုး-ဟူသော အမှတ်သညာ။ တေနေဝ ဌေကစတုက္ကေ ဌေကသညာယ မနုဿပါဏံ ဝဓန္တဿ ပါရာဇိကာပတ္တိ ဒဿိတာ။ သာ ရတ္ထ၊၂။၂၅၀။

ဌေကသမာန (တိ) [ဌေက+သမာန] ဆိတ်-သိုး-နှင့်တူသော။ ဂါဝေါ ဌေကသမာနာ၊ သောရတာ ကုမ္ဘဒူဟနာ။ သုတ္တနိ။၃၂၅။

ဦဌေကသရီရ (န) [ဌေက+သရီရ] ဆိတ်-သိုး-၏ ခန္ဓာကိုယ်။ နိစ္စမ်ဳ ဌေကသရီရံ နိမိ-တ္တမဟောသိ။ ဝိ၊ဌ၊၂။၈။ သံ၊ဌ၊၂။၂၀၁။

ဦဌေကာဘိသန္ဒိ (ပု) [ဌေက+အဘိသန္ဒိ] ဆိတ်-သိုး-ဟူသော-အမှတ်-အလိုအဓိပ္ပါယ်။ ဆိတ်-သိုး-ကို သတ်အံ့ဟူသော အလို။ ဌေကာဘိသန္ဒိနာ ပန မာတာပိတိအဘိ-သန္ဒိနာ ဝါ ဌေကံ မာရေန္တော အာနန္တရိယံ န ဖုသတိ။ မ၊ဌ၊၄။၎၆။ အံ၊ဌ၊၁။၃၅၅။ အဘိ၊ဌ၊၂။၄၀၎။ သာရတ္ထ၊၃။၂၆၀။ ကခ်ိ၊ ဦ၊သစ်။၁၎၂။ ဌေကာဘိသန္ဒိနာတိ ဌေကံ မာရေဿာမိတိ အဓိပ္ပါယေန။ သမ္မော၊ ယော။၂၃၁။

ဌေကာဌဂုမ္ဗ (ပု) [ဌေကာဌ+ဂုမ္ဗ] မည်းနက်သော ချုံမကွယ်၊ ဒန့်ကျဲပင်ကို စင်တင်ထား သောမကွယ်။ ဌေကာဌဂုမ္ဗေတိ ကာဌတိက-ဂစ္ဆမကွေတိပိ ဝဒန္တိ။ သံ၊ဦ၊၂။၂၀၈။ (သံ၊ ဌ၊၂။၂၃၅-၌ ဌေဂလာဂုမ္ဗ-ဟုရှိသည်။ ယင်းပုဒ်လည်းကြည့်)

ဌေကီ (ထီ) ဆိတ်-သိုး-မ။ ဌေက-ကြည့်။

ဌေဂ (ပု) [ဌေ+ဂမု+ကို] ယားနာ၊ ပွေးနာ၊ ဝဲနာ။ အောက်ပုဒ်ထောင့်ကွင်းကြည့်။

ဌေဂလ (ထီ၊ပု) [ဌေဂ+လူ+အ။ ဌေဂံ ဒဒ္ဒုံ လုနာတိတိ ဌေဂလော။ ဓာန်၊ဦ။၅၉၄။ ဧဂေ (သံ)] ဒန့်ကျဲပင်၊ တန့်ကျဲပင်။ အောက်ပုဒ် ထောင့်ကွင်းကြည့်။

ဌေဂလာဂုမ္ဗ (ပု) [ဌေဂလာ+ဂုမ္ဗ] (က) ဒန့်ကျဲ ချုံ။ (ခ) ဒန့်ကျဲပင်ကို စင်တင်ထားသော မကွယ်။ **(က)** ကာ'ယံ ဌေဂလာဂုမ္ဗော၊ က-ရောတိ အဟုဟာသိယံ။ ဇာ၁။၁၃၅။ ဓမ္မ၊ ဌ၊၂။၃၄၆။ ဌေဂလာဂုမ္ဗေတိ ကမ္ဗောဇဂု-မ္ဗေ။ ဇာ၊ဌ၊၃။၂၀၈။ (ဌေဂဇာဂုမ္ဗေတိ ဒဗ္ဗဂု-

မ္မေ။ က-မူ။ ဌေဂဏိဂုမ္မေတိ ဂုမ္မောပဂုမ္မေ။ သျာ-မူ။ ပြည်၊သျ-၌ "ဌေဂဏဂုမ္မေ = သမန်းမြက်ချုံ၌" ဟု အနက်ပေးသည်။)

(၁) အာယသ္မာ သာရိပုတ္တော ဘဂ-ဝတော အဝိဒူရေ အညတရသ္မိံ ဌေဂလာ-ဂုမ္မေ နိသိန္နော ဟောတိ။ သံ၊၂။၅။ ဌေ-ဂလာဂုမ္မေတိ ဂစ္ဆမဏ္ဍပကေ။ သော ကိရ ဌေဂလာဂုမ္မော ဓုဝသလိလဌာနေ ဇာ-တော။ အထေတ္ထ စတူဟိ ပါဒေဟိ မဏ္ဍပံ ကတ္ဝာ တဿ ဥပရိ တံ ဂုမ္မံ အာရော-ပေသုံ။ သံ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၃၇။

ဌေစမ္မ (နာ) [ဌေ+စမ္မ] ဆိတ်-သိုး-၏ အရေ၊ ဆိတ်-သိုး-ရေ။ ဌေစမ္မံ ဂရုံ ဝုတ္တံ။ ဝိ၊ဝိနိစ္ဆယ၊ ဂါထာ။၂၈၈၈။ (-ခုဒ္ဒသိက္ခာ၊ဋီ။၁၈၀။)

ဌေဗန္ဓန [ယာဒိစ္ဆကနာမ်] ဌေဗန္ဓန တိုင်း။ ဌေဗန္ဓနံ ဂစ္ဆတိ၊ ... သုဝဏ္ဏဘူမိံ ဂစ္ဆတိ။ မဟာနိ။၃၂၆။ (-မဟာနိ၊ဋ္ဌ။၂၄၂။)

ဌေမုခ (တိ) [ဌေ+မုခ] (၁) (ယိုစီးသော) အရည်-သွားရည်-ရှိသော ခံတွင်းရှိသော၊ စကားပြောသောအခါ ခံတွင်းမှ အမြဲ သွား ရည်ယိုစီးသော၊သူ။ (၂) အပြစ်ရှိသော ခံတွင်း(=စကား) ရှိသော၊ အပြစ်ရှိသော-မပြည့်စုံသော-စကားကို ပြောဆိုသော၊သူ။ (၁)(၂) လေမုခ၊ ... ကြည့်။

ဌေမူက - လေမုခ...ကြည့်။

ဌေမူဂ - လေမုခ...ကြည့်။

ဌေမူဂကထာ (ထီ) [ဌေမူဂ+ကထာ] ကန်း မိုက်-မိုက်ကန်း-သူ၏စကား။ ဣမေသံ ကထာ ဌေမူဂကထာ ဝိယ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၀၅။ လေမူဂကထာ ဝိယာတိ ဣမေသံ ပဏ္ဍိ-တမာနီနံ ကထာ အန္ဓဗာလကထာသဒိသီ။ ဒီ၊ဋီ၊၁။၃၆၅။ သီ၊ဋီ၊သစ်၊၂။၃၇၅။

ဌေမူဂပုတ္တ (ပု) [ဌေမူဂ+ပုတ္တ] မိုက်ကန်းသော သား။ ဒန္ဓပညသ္မာ ဌေမူဂပုတ္တတော ကေစ္စာ ဣတ္ထိယေဝ သေယျာ။ သံ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၄၂။

ဌေယတိ (ကာ၊ကြိ) [ဣလ+ဏယ+တိ] ဖြစ်စေ၏။ ကမ္မနဌေန ဒွိဓာ ဌေယတီတိ ဒွေ-ဋ္ဌကံ။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၀၁။ မဟာနိ၊ဋ္ဌ။၃၇၉။ ဒွိဓာ ဌေယတိ ပဝတ္တေတီတိ ဒွေဋ္ဌကံ။ မဏိမဉ္ဇူ၊၁။၃၇၀။

ဌော (ထီ) (၁) တံတွေး။ (၂) အရည်၊ သွား ရည်။ (၃) ဖလာငယ်။ လေ၊ ဌေ-ကြည့်။

ဌောဂဋ -လေ(ဋ)ဂလ(ဋ)၊ ဌောဂဋ-ကြည့်။

ဌောပဂ္ဆရဏ (နာ) [ဌော+ပဂ္ဆရဏ] တံတွေး-သွားရည်-ယိုခြင်း။ အထက်ပုဒ်ကြည့်။

ဌောလုက် (နာ) [ဣရ+လာ+ဥ+က။ ဣရံ ဝါရိံ လာတိ တဗ္ဗဟုလတောတိ ဌောလုကံ။ ထိယံ ဥ၊ သကတ္ထေ ကော။ ဓာန်၊ဋီ။၅၉၇။] သခွါးသီး။ သက္ကော ... "ဌောလုကာနိ ဂဏ္ဍထာ"တိ ဥက္ကုဋ္ဌိမကာသိ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၂။၃၀၉။ ဌောလုက(ဝိ၊ဝိနိစ္ဆယ၊ဂါထာ။၂၁၄၄)နွဲ ကက္ကာရိဖလံ ဝါ။ ဝိ၊ဝိနိစ္ဆယ၊ဋီ၊၂။၆၄။ (-ကခါ်။၂၃၁။ မ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၂၃။ ဓမ္မ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၇၆။ ဓမ္မ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၀၃။ ဝိမာန၊ဋ္ဌ။၁၂၉။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၂၁။) လော(ဌာ)လုက-လည်းကြည့်။

ဋ္ဌောလုက၂ (တိ) [ဋ္ဌောလုက+ဏ] သခွါးသီးရောင်း၍ အသက်မွေးသော၊သူ။ သခွါးသီးသည်။ မနုဿာ "ကော စာယံ ဋ္ဌောလုကော"တိ ပက္ကမိသု။ ဇာ၊၄၊၁။၂၂၁။

ဋ္ဌောလုကမဟလ္လက (တိ) [ဋ္ဌောလုက+ မဟလ္လက] သခွါးသီးသည်အဖိုးအို။ "ထေ ရေ ကောသိ အယံ ဋ္ဌောလုကမဟလ္လကော"-တိ သဗ္ဗေ နိဝတ္တိသု။ ဒီ၊၄၊၂။၃၀၉။

ဋ္ဌောလုကဝဏ္ဏ (ပု) [ဋ္ဌောလုက+ဝဏ္ဏ] သခွါးသီးအသွင်။ ဋ္ဌောလုကဝဏ္ဏေန ပညာယမာနေဟိ သတ္တဟိ ရတနေဟိ ယာနကံ ပူရေတွာ။ ဓမ္မ၊၄၊၁။၁၇၆။

ဋ္ဌောသဒ္ဒ (ပု) [ဋ္ဌော+သဒ္ဒ] ဋ္ဌော သဒ္ဒါ။ ပသေဋ္ဌမူဂံ ဥရဂံ ဒုဇိဝှန္တိအာဒီသု ဝိယ ဟိ ဋ္ဌောသဒ္ဒေါ လာလာယ, ခေဋ္ဌေ စ ပဝတ္တတိ။ သီ၊ဋီ၊သစ်၊၂။၂၈၇။

ဋ္ဌိက (တိ) [ဋ္ဌိကာ+ဏ] ဋ္ဌိကမည်သော၊သူ။ အောက်ပုဒ်ထောင့်ကွင်းကြည့်။

ဋ္ဌိကကုမာရ (ပု) [ဋ္ဌိက+ကုမာရ] ဋ္ဌိကသတို့သား။ ကုရုန္ဒဒေဝီ နာမ လောမသုဒ္ဒရီ ဋ္ဌိကကုမာရံ ကာမယမာနာ ဆဋ္ဌင်္ဂကုမာရ-ဓနန္တေဝါသိနာ ပါပမကာသိ။ ဇာ၊၂။၁၁၈။ တဿ ပန ဋ္ဌိကာနံ မာရိတတ္တာ "ဋ္ဌိက-ကုမာရော"တိ နာမံ အကံသု။ ဇာ၊၄၊၅။ ၄၆၂။ (သီ-မူ၌ "ဋ္ဌေကမာရက"ဟုရှိသည်။)

(ဆိတ်ခြံဝ၌ စွန့်ပစ်ထားသော ကလေးငယ်အား ဆိတ်မကစောင့်ရှောက်လျက် နို့တိုက်နေသည်ကို ဆိတ်ကျောင်းသားက တွေ့ရ၍ ကောက်ယူမွေးစားပြီး ဆိတ်နို့တိုက်ရာတွင် နေ့စဉ်ဆိတ်မ ၂-ကောင် ၃-ကောင် သေကုန်သောကြောင့် "ဋ္ဌိကကုမာရ"ဟု အမည်တွင်လေသည်။)

ဋ္ဌိကကုမာရက (ပု) [ဋ္ဌိက+ကုမာရက] ဋ္ဌိကသတို့သား။ ဋ္ဌိကကုမာရကံ ပတ္ထယမာနာပိ ... ဓနန္တေဝါသိနာ စ သဒ္ဓိ ပါပမကာသိ။ ဇာ၊၄၊၅။၄၆၂။

ဋ္ဌိကခီရ (နဲ) [ဋ္ဌိကာ+ခီရ] ဆိတ်နို့ရည်၊ သိုးနို့ရည်။ သာ ပန အပုတ္တိကာ၊ တေနဿ ထည် နတ္ထိ၊ အထ နံ ဋ္ဌိကခီရမေဝ ပါယေသိ။ ဇာ၊၄၊၅။၄၆၁။

ဋ္ဌိကာ (ထီ) ဆိတ်မ၊ သိုးမ။ ဋ္ဌေက-ကြည့်။

ဋ္ဌေယျ (ပု) [ယာဒိစ္ဆကနာမ်] ဋ္ဌေယျမည်သော(မင်း)။ ဗာလော အယံ ရာဇာ ဋ္ဌေယျော သမဏေ ရာမပုတ္တေ အဘိပ္ပသန္နော။ အံ၊၁။၄၉၉။

ဋ္ဌေယျရာဇ (ပု) [ဋ္ဌေယျ+ရာဇ] ဋ္ဌေယျမင်း။ ဗြာဟ္မဏော အတ္တနော သပ္ပုရိသတာယ တံ ဋ္ဌေယျရာဇာနမ္ပိ တဿ ပရိဝါရိကေပိ ဥဒကမ္ပိ ရာမပုတ္တံ ပသံသိ။ အံ၊၄၊၂။၃၆၁။

ဩ၁= "ဩ" အက္ခရာ၊ "ဩ" သရ။ လေးဆယ့်တစ်လုံး (လေးဆယ့်သုံးလုံး) သော အက္ခရာ, ရှစ်လုံး (ဆယ်လုံး)သော သရတို့တွင် ရှစ်လုံးမြောက်၊ လည်ချောင်း, နှုတ်ခမ်းအရပ်၌ ဖြစ်သော (ကဏ္ဌဩဋ္ဌဇ)၊ ရှည်သောအသံ ဖြင့်ရွတ်ဆိုအပ်သော(ဒီဃ)၊ နိဂ္ဂဟိတ်မှတပါးသော ဗျည်းတို့၏ မှီရာဖြစ်သော(နိဿယ)-အက္ခရာ-သရ။ ကစ္စည်း။ ၂၊ ၄၊၅။ ရူ။ ၂၊၃၊၅။ နီတိ၊သုတ္တ။ ၂၊၃၊၅။ မောဂ်။ ၁။၅။ (မောဂ်၊၁။၄-၌ ရဿမည်သော "ဩတ်"သရ ကို ဆိုထားသည်။)

ဩ၂= (က) "ဩ" ဝိဘတ်။ (ခ) "ဩ" ပစ္စည်း။ (ဂ) လာသော "ဩ" (အာဂမ-ဩ)။ (ဃ) အခြားအက္ခရာမှ ပြောင်းလာသော "ဩ" (အာဒေသ-ဩ)။

(က) "ဩ" ဝိဘတ်= **(၁)** ဟိယျတ္တနီဝိဘတ် ပရဿပုဒ် မဇ္ဈိမပုရိသ် ဧကဝုစ် "ဩ" ဝိဘတ်။ ကစ္စည်း။၄၂၇။ ရူ။၄၅၅။ မောဂ်၊၆။၄။ နီတိ၊သုတ္တ။၉၀၀။ **(၂)** အဇ္ဇတ္တနီဝိဘတ် ပရဿပုဒ် မဇ္ဈိမပုရိသ် ဧကဝုစ် "ဩ" ဝိဘတ်။ ကစ္စည်း။၄၂၈။ ရူ။၄၆၈။ မောဂ်၊၆။၅။ နီတိ၊သုတ္တ။၉၀၁။

(ခ) "ဩ" ပစ္စည်း။ = တနာဒိတော ဩယိရာ။ ကစ္စည်း။၄၅၁။ ရူ။၅၂၀။ မောဂ်၊ ၅။၂၆။ နီတိ၊သုတ္တ။၉၃၂။

(ဂ) လာသော "ဩ" (အာဂမ-ဩ)။ ကွစိ ဩ ဗျဥ္ဇနေ။ ကစ္စည်း။၃၆။ ရူ။၄၇။ နီတိ၊သုတ္တ။၁၃၀။ ဒွါရေ နိယုတ္တော ဒေါဝါရိကော။ တွေ "မာယူနမာဂမော ဌာနေ"တိ ဝ-ကာရတော ပုဗ္ဗေ ဩကာရာဂမော။ ရူ။၃၇၅။ အတိပွဂေါ ခေါ။ ဒီ၊၃။၁။ သရဒေါသတံ။ ဇာ၊၅၊၇။၁၃၀။ တိဝဂ္ဂေါ-သင်္ဂဟော အကာရဿ ဩကာရာဒေသံ, ဩကာရာဂမံ ဝါ ကတွာ။ သီ၊ဋီ၊သစ်၊၁။ ၁၂၁။

(ဃ) အခြားအက္ခရာမှ ပြောင်းလာသော "ဩ" (အာဒေသ-ဩ)။ **(၁)** သိ-ဝိဘတ်မှ ပြောင်းလာသော "ဩ"။ သော=တဿ အကာရတော သိဝစနဿ ဩကာရာဒေသော ဟောတိ။ ကစ္စည်း။ ၁၀၄။ ရူ။၆၆။ မောဂ်၊၂။၁၀၉။ နီတိ၊သုတ္တ။ ၂၇၂။ ဗုဒ္ဓေါ လောကေ ဥပ္ပဇ္ဇတိ။ **(၂)** အံ-ဝိဘတ်မှ ပြောင်းလာသော "ဩ"။ အံဝစနဿော= မနောဂဏာဒိတော အံ-ဝစနဿ ဩကာရာဒေသော ဟောတိ ဝါ။ နီတိ၊သုတ္တ။၃၇၇။ (-မောဂ်၊၂။၁၄၄။) အဒါနေ ကုရုတေ မနော။ ဇာ၊၁။၃၁၇။ **(၃)** သ-ဝိဘတ်မှ ပြောင်းလာသော "ဩ"။ သဿ စော= တဿ မနောဂဏာဒိတော သဿ စ ဩကာရော ဟောတိ။ ကစ္စည်း။ ၁၈၂။ (ရူ။၉၇။ မောဂ်၊၂။၁၄၄။ နီတိ၊သုတ္တ။ ၃၇၄။) **(၄)** သွိ-ဝိဘတ်မှ ပြောင်းလာသော "ဩ"။ အာဒိတော ဩ စ။ ကစ္စည်း။၆၉။ ရူ။၁၈၆။ (မောဂ်၊၂။၅၅။ နီတိ၊သုတ္တ။၂၁၈။) **(၅)** ယော-ဝိဘတ်မှ ပြောင်းလာသော "ဩ"။ တတော ယောနမော တု။ ကစ္စည်း။ ၂၀၅။ ရူ။၁၆၀။ မောဂ်၊၂။၁၇၀၊၁၇၁၊၁၇၂။ နီတိ၊သုတ္တ။၄၂၁။ **(၆)** အဝ-ဥပသာရပုဒ်မှ ပြောင်းလာသော "ဩ"။ ဩကာသော။

ဩနဒ္ဓေါ။ (၇) အပ-ဥပသာရပုဒ်မှ ပြောင်းလာသော "ဩ"။ ဩလောကေတွာပီတိ အပလောကေတွာပိ၊ အပလောကနကမ္မ-ဝသေနာပီတိ အတ္ထော၊ အပ-သဒ္ဒဿာပိ ဩအာဒေသော ကတောတိ ဒဋ္ဌဗ္ဗော။ ဝိမတိ၊၁။၂၇၆။ (၈) အ-သရမှ ပြောင်းလာသော "ဩ"။ မနောမယံ၊ အယောမယံ။ ကစ္စည်း။၁၈၃။ ရူ။၄၈။ နီတိ၊သုတ္တ။၃၇၅။ အဝေါစိ၊ အဝေါစုံ။ ကစ္စည်း။၄၆၇။ ရူ။၄၇၉။ မောဂ်၊၆။၂၁။ နီတိ၊သုတ္တ။၁၀၄၃။ တိဝဂ္ဂေါ-သင်္ဂဟော အကာရဿ ဩကာရာဒေသံ, ဩကာရာဂမံ ဝါ ကတ္ဘာ။ သီ၊ဋီ၊သစ်၊၁။၁၂၁။ ပရောပရာနိ။ စူဋ္ဌနိ၊ဋ္ဌ။၄၈။ ပုဋ္ဌ ဗန္ဓနေ၊ ပရိဟရိတ္ဘာ အသိတဗ္ဗန္တိ ပုဋ္ဌောသံ အကာရဿ ဩကာရံ ကတ္ဘာ။ အံ၊ဋီ၊၂။၃၆၁။ (၉) အာသရမှ ပြောင်းလာသော "ဩ"။ ပရောပရာ။ ပဋိသံ၊ဋ္ဌ၊၁။၅၃။ ပဋိသံ၊ဂံ။၈၁။ (ဩပရ-ကြည့်။) (၁၀) ဥ-သရမှ ပြောင်းလာသော "ဩ"။ ဇာတော။ (ဇာတု-နိပါတ်၌ ဥ ကို ဩပြုသည်။) မူလဋီ၊၂။၂၂၇။ နောပေတိ။ ယထောဒကေ။ ကစ္စည်း။၁၄။ ရူ။၁၆။ မောဂ်၊၁။၂၉။ နီတိ၊သုတ္တ။၃၄။ ဩပဂဝေါ။ ကစ္စည်း။၃၄၈။ ရူ။၃၇၁။ မောဂ်၊၄။၁။ နီတိ၊သုတ္တ။၇၅၇။ ဩက-လည်းကြည့်။ (၁၁) ဦ-သရမှ ပြောင်းလာသော "ဩ"။ ဝါမောရူ။ မောဂ်၊၁။၂၉။ အနုဘောတိ။ ရူ။၄၉၀။ (၁၂) ဧ-သရမှပြောင်းလာသော"ဩ"။ ဥဘောဟိ။ ဥဘောဘိ။ ရူ။၁၀၉။ (၁၃) ဝ-မှ ပြောင်းလာသော "ဩ"။ ဩဋ္ဌော။ ဓာန်၊ဋီ။၅၀၂။

ဩ[၃]= ဥပသာရ "ဩ"။ [အဝ (သံ)] မောဂ်၊၅။၁၃၁-၌ "ဩ"ဥပသာရပုဒ်ကို ပြဆိုထား၏။ နိရုတ္တိ၊နှာ။၁၅၈-၌ "ဩ" ဥပသာရပုဒ်၏ အနက်တို့ကို ဤသို့ပြ ဆိုထားသည်။ (၁) အန္တောဘာဝ=အတွင်း၏အဖြစ်။ ဩစရကော။ ဩရောဓော။ (၂) အဓောကမ္မ=အောက်ကြိယာ။ ဩကွိတ္တော။ (၃) နိဂ္ဂဟ=နှိပ်ကွပ်ခြင်း။ ဩဝါဒေါ။ (၄) အန္တရ, ဒေသ= အားလပ်သောအကြား , အရပ်ဒေသ။ ဩကာသ။ (၅) ပါတုဘာဝ=ထင်စွာဖြစ်ခြင်း။ ဩပပါတိကော။ ထို့ပြင် "အဝ-၏ အနက် များသည်လည်း "ဩ"၏ အနက်များပင်ဖြစ်သည်"ဟုပြဆိုထားသည်။ (၆) အဘာဝ=မရှိခြင်းအနက်။ ဩပဏ-ဝိယာ၊ ဩပတ္တ-တို့ကြည့်။

ဩ[၄]= (၁) ထက်စည်။ (၂) ခွင့်ပြုခြင်း။ (၃) ဗြဟ္မာ။ (၄) ဗိသဏိုး။ (၅) သိဝနတ်။ (၁)(၂)(၃)(၄)(၅) ဩကာရော ယထာက္ကမံ ပဏဝ အနုမတျတ္ထ ဗိသဏု မဟေသရေသု ပဝတ္တော။ အယံ ဟေတ္ထတ္ထော—ဩ ပဏဝံ ဂဇ္ဇရေ အာမန္တနာ ဇနာနံ ဩ အနုညာတော၊ သဟံပတိနာမော ဩ ဗြဟ္မာ စ၊ ဥမ္မာယ ပတိဘူတော ဩ ဗိသဏု စ၊ သတ္တသုခကရော ဩ မဟေသရော စာတိ ဣမေ တယော ဒေဝရာဇာနော ဗာဟိ-ရဇနေဟိ အစ္စိယန္တေတိ။ ဧကက္ခရ၊ဂါထာ။ ၁၉။ ဧကက္ခရ၊ဋီ။၄၃၄။

ဩအာဒေသ (ပု) [ဩ+အာဒေသ] . ဩ-အပြု။ အပသဒ္ဒဿာပိ ဩအာဒေသော ကတောတိ ဒဋ္ဌဗ္ဗော။ ဝိမတိ၊၁။၂၇၆။

ဩက (ပု၊နဝ) [ဥစ+ဏ။ ကစ္စည်း။၅၂၈။ နီတိ၊ ဓာ။၂၂၃။ ရူ။နှာ။၃၅၇။ ဓာန်၊ဋီ။၂၀၇။ ပါစိတ်၊ယော။၃၆၁။ အဝ+ဏ္ဍု။ ဥ+ဂမု+ကွိ။ သံ၊ဋီ၊၂။၂၀၉။ ဩက (သံ)] (၁) ရေ။ (၂) (က) ကျက်စားရာ။ (ခ) သာသနာ။ (၃) အိမ်။ (၄) ဖြစ်ရာ၊ တည်ရာ။ (က) အကြောင်းတရား။ (ခ) ခန္ဓာငါးပါး။ (ဂ) စက္ခု၊ ရူပါရုံ-စသည်။ (ဃ) ဝင့်တရား။ (င) တဏ္ဍာ၊ တပ်မက်တွယ်တာခြင်း။

(၁) ရေ။ ဩကပုဏ္ဏ-ကြည့်။ **(၂)(က)** ကျက်စားရာ။ အောက်ပုဒ်ကြည့်။ **(ခ)** သာသနာ။ ဧဝံ ဩကဿ ဒိဋ္ဌဓမ္မိက သမ္မရာယိက ပရမတ္ထဟိတသာဓကဿ သာသနဿ စိရဋ္ဌိတီ ပတ္ထေတွာ။ ဝိ၊ဝိနိစ္ဆယ၊ဋီ၊၂။၃၉၇။

(၃) အိမ်။ **(၄)** ဖြစ်ရာ၊ တည်ရာ။ **(က)** အကြောင်း တရား။ **(ခ)** ခန္ဓာငါးပါး။ **(ဂ)** စက္ခု၊ ရူပါရုံ-စသည်။ ဩကံ ပဟာယ အနိကေတသာရီ။ ... ရူပဓာတု ခေါ ဂဟပတိ ဝိညာဏဿ ဩကော။ သံ၊၂။၈-၉။ မဟာနိ။၁၅၂။ ဩကောတိ ဟိ အတ္ထတော ပစ္စယော ဝုစ္စတိ။ ... ကသ္မာ ပနေတ္ထ ပဉ္စက္ခန္ဓာ ဩကာတိ ဝုတ္တာ။ ... ဩကောတိ နိစ္စနိဝါသနဋ္ဌာနဂေဟမေဝ (နိပ္ပရိယာယေန သုဒ္ဓံ ဂေဟမေဝ) ဝုစ္စတိ။ သံ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၃၉။ မဟာနိ၊ဋ္ဌ။ ၂၆၈-၉။ အဝတိ ဧတ္ထ ဂစ္ဆတိ ပဝတ္တတီတိ ဩကံ။ ပဝတ္တိဋ္ဌာနံ။ ... ဥဂစ္ဆတိ ဝါ ဧတ္ထ ဝေဒနာဒီဟိ သဒ္ဓိ သမဝေတီတိ ဩကော။ စက္ခုရူပါဒိ။ သံ၊ဋီ၊၂။၂၀၉။ ဩကသခ်ါတေသု ဆသုပိ အာယတနေသု။ ဥဒါန၊ဋ္ဌ။၁၈၆။ ဩကံ ပဟာယာ (သုတ္တနိ။ ၄၁၁)တိ ရူပဝတ္ထာဒိ ဝိညာဏဿ ဩကာသံ တတြ ဆန္ဒရာဂပ္ပဟာနေန ဆဋ္ဌေတွာ။ သုတ္တနိ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၆၁။

(ဃ) ဝင့်တရား။ ဩကာ အနောက (သံ၊၃။၁၉)နွှိ ဝင္ရုတော နိဗ္ဗာနံ။ သံ၊ဋ္ဌ၊၃။ ၁၆၈။ ကိလေသမာရအဘိသခ်ါရမာရမစ္စုမာရာနံ ပဝတ္တိဋ္ဌာနတာယ ဩကံ ဝုစ္စတိ ဝင္ရုံ။ သံ၊ဋီ၊၂။၄၀၈။ **(င)** တဏ္ဍာ၊ တပ်မက်တွယ်တာခြင်း။ ဩကဥ္ဇဟ-ကြည့်။

ဩကစရ (တိ) [ဩက+စရ+အ] ကျက်စားရာ အရပ်၌ လှည့်လည်တတ်သော၊သူ၊ တယ်သမင်။ (တိန်ညင်ဖြစ်သော။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊သျ။) ဩဒဟေယျ ဩကစရံ၊ ဌပေယျ ဩကစာရိကံ။ မ၊၁။၁၆၆။ ဩဒဟေယျ ဩကစရန္တိ တေသံ ဩကေ စရမာနံ ဝိယ ဧကံ ဒီပကမိဂံ ဧကသ္မိ ဌာနေ ဌပေယျ။ မ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၈၉။ ဩကေ မိဂလုဒ္ဒကဿ ဂေါစရေ စရတီတိ ဩကစရော၊ ဒီပကမိဂေါ။ မ၊ဋီ၊၂။၇၁။ ဩကစရေနာ(ဇာ၊၂။၂၀၅)တိ ဩကစာရိကာယ မိဂိယာ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၆။၂၆၂။ ဩကစရေနာတိ ဩကစရမိဂိယာ။ ဇာ၊ဋီ။ ဩကစရေနာတိ ဧတ္ထ လိဂ်ံဝိပလ္လာသော ဒဋ္ဌဗ္ဗောတိ အာဟ "ဩကစရေနာတိ ဩကစာရိကာယ မိဂိယာ"တိ။ ဇာ၊ဋီ၊သစ်။

ဩကစာရက (တိ) [ဩက+စရ+ဏ္ဍု။ ထီ-၌ ဩကစာရိကာ။] ကျက်စားရာအရပ်၌လှည့်လည်တတ်သော၊သူ၊ တယ်သမင်။ အောက်ပုဒ်ကြည့်။

ဩကစာရကမိဂ (ပု) [ဩကစာရက+မိဂ] ကျက်စားရာအရပ်၌ လှည့်လည်တတ်သော သမင်၊ တယ်သမင်။ မိဂေနာတိ ဩကစာရကမိဂေန။ ဇာ၊၄၊၅၅။

ဩကစာရီကာ (ထီ) [ဩက+စရ+ဏ္ဍု+အာ-ဣတ္ထိပစ္စည်း] ကျက်စားရာအရပ်၌ လှည့်လည်တတ်သော၊သူ၊ တိန်ညင်ဖြစ်သော သမင်မ၊ တယ်သမင်မ။ ဩကစရ-ကြည့်။

ဩကဋ္ဌ (တိ) [ဩက+ဇဟ] တဏှာ-ဆန္ဒရာဂ-ကို ပယ်စွန့်ပြီးသော၊သူ။ ဩကဋ္ဌဟံ တဏှာစ္ဆိဒ္ဒံ အနေဇန္တိ ဩကဋ္ဌဟန္တိ ဂူပမာတုယာ ယော ဆန္နော ယော ရာဂေါ ယာ နန္ဒီ ယာ တဏှာ ယေ ဥပယုပါဒါနာ စေတသော အဓိဋ္ဌာနာဘိနိဝေသာနုသယာ၊ တေ ဗုဒ္ဓဿ ဘဂဝတော ပဟီနာ။ ... တသ္မာ ဗုဒ္ဓေါ ဩကဋ္ဌဟော။ စူဠနိ။၁၄၈။ (-သုတ္တနိ။၄၄၅။) ဩကဋ္ဌဟန္တိ အာလယံ ဇဟံ။ သုတ္တနိ၊ဋ္ဌ၊၂။၃၁၄။ စူဠနိ၊ဋ္ဌ။၄၂။ ဇဟ[3]-လည်းကြည့်။

ဩကမုတိ (ကြိ) [အဝ+ကမု+အ+တိ] ဆွဲငင်-ယူဆောင်-၏။ ဩကမုတိ ဝိလပန္တီ။ ထေရီ။ ၄၂၈။ ဩကမုတိတိ အဝကမုတိ။ ထေရီ၊ ဋ္ဌ။၂၇၆။

ဩကန္ဓတိ (ကြိ) [အဝ+ကတိ+အ+တိ] ဖြတ်-လှီးဖြတ်-၏။ ကကစေန စောရာ ဩစရ-ကာ အင်္ဂမင်္ဂါနိ ဩကန္ဓေယျုံ။ မ၊၁။၁၈၁၊ ၂၄၃၊၂၄၇။

ဩကန္ဓန (န) [အဝ+ကတိ+ယု] ဖြတ်-လှီးဖြတ်-ခြင်း။ တံ ကကစေန ဩကန္ဓနံ နာဓိဝါသေယျ။ မ၊ဋ္ဌ၊၂။၈၊

ဩကန္ဓေယျံ၂ (ကြိ) [အဝ+ကတိ+ယျံ၂] ဖြတ်-လှီးဖြတ်-ကုန်ရာ၏။ ဩကန္ဓတိ-ကြည့်။ ဩကန္ဓေယျုံ-လည်းကြည့်။

ဩကန္ဒတိ (ကြိ) [အဝ+ကန္ဒ+အ+တိ] နှိမ့်ချ ရိုသေစွာ-သိစေ-အသိပေး-ပါ၏၊ ပန်ကြား ပါ၏။ ဩကန္ဒာမသေ ဘူတာနိ။ ဇာ၊၂။ ၃၅၅။ ဩကန္ဒာမသေတိ အဝကန္ဒာမ၊ အပစိတိ နီစဝုတ္တိ ဒဿန္တာ ဇာနာပေမ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၃၃၆။

(ဇာ၊ဋီ၊ နှင့် ဇာတ် နိဿျတို့၌ "ဩကန္တာမသေတိ အဝကန္တာမ" ဟု ရှိသည်။ ဇာတ်ဝိသောဓန၊နှာ။၁၅၃-၌ "ဂါထာ ဆန်း အားဖြင့် ဩကန္တာမသိ- ဟုရှိလေသည်-စသည်ဖြင့်ဆို၏။ ဩကန္တာမသိ-ကြည့်။)

ဩကန္ဒာမသေ (ကြိ) [အဝ+ကန္ဒ+အ+မ။ သေ-လာ။] နှိမ့်ချရိုသေစွာ-သိစေ-အသိပေး-ပါကုန်၏၊ ပန်ကြားပါကုန်၏။ အထက် ပုဒ်ကြည့်။

ဩကပုဏ္ဏ (တိ) [ဩက+ပုဏ္ဏ] ရေဖြင့်ပြည့်သော။ ဩကပုဏ္ဏေဟိ စီဝရေဟိ။ ဝိ၊၃။ ၃၅၁။ ဩကပုဏ္ဏေဟိတိ ဥဒကပုဏ္ဏေဟိ၊ ... ဩဃပုဏ္ဏေဟိတိပိ ပါဌော။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၃။ ၃၈၅။ ဩကပုဏ္ဏေဟိတိ ဇွေ ဩကသဒ္ဒေါ ဥဒကဝေါစနောတိ အာဟ "ဥဒကပုဏ္ဏေဟိ"တိ၊ ဥဒကံ ဟိ ဥစ္စယတိ သမဝါယဘာဝေန ပဝတ္တတိတိ "ဩက"န္တိ ဝုစ္စတိ။ ပါစိတ်၊ယော။၃၆၀-၁။

ဩကပွတိ (ကြိ) [အဝ+ကပွ+အ+တိ] သက်ဝင်-ယုံကြည်-နှလုံးသွင်းဆုံးဖြတ်-၏။ ဝိညူ သဗြဟွစာရီ ပါပကေသု ဌာနေသု ဩက-ပွေယျုံ။ မ၊၁။၈၄။ ဩကပွေယျုန္တိ သဒ္ဒ-ဟေယျုံ၊ အဓိမုစ္စေယျုံ။ မ၊၄၊၁။၈၄။ **ဩကပွန္တိ**—ထေရီ၊၄။၃၀၀။ **ဩကပွေယျုံ**—ပဋိသံ။၂၁၇။ **ဩကပွေယျုံ**— မိလိန္ဒ။ ၁၅၂။ **ဩကပွယီ**— တသို့ဉ္စ ဩကပွယိ ဓမ္မမုတ္တမ(နေတ္တိ။၁၂၀)နွဲ့ တသို့ ပစ္စေကဗုဒ္ဓေ ဥတ္တမဓမ္မံ ပစ္စေကဗောဓီ "ဥတ္တမဓမ္မေန နာမ ဣမသို့ ဘဝိတဗ္ဗ"နွဲ့ သဒ္ဒဟီ။ နေတ္တိ၊ ၄။၂၃၁-၂။ ဩကပွယီ "သော ဥတ္တမော ဓမ္မော အတ္ထီ"တိ သဒ္ဒဟီ။ နေတ္တိ၊ဝိဘာ။ ၂၉၅။ (ပါဋိတော်၌ ဆန်းကြောင့် နိဂ္ဂဟိတ် ကျေသည်။)

ဩကပွန (ထီ၊န) [အဝ+ကပွ+ယု] (၁) (က) (အာရုံသို့) သက်ဝင်-ပြေးဝင်-ယုံကြည်-ဆုံးဖြတ်-ခြင်း၊ (အာရုံသို့) သက်ဝင်-ပြေး ဝင်-ယုံကြည်-ဆုံးဖြတ်-တတ်သော တရား (သဒ္ဓါတရား)။ (ခ) အလွန်ကြည်ညိုခြင်း။ (၂) ကြံဆခြင်း။

(၁)(က) သဒ္ဒဟနာ ဩကပွနာ။ အ ဘိ၊ဓ။၁၉။ ဗုဒ္ဓါဒီနံ ဂုဏေ ဩဂါဟတိ, ဘိန္ဒိတ္ဘာ ဝိယ အနုပဝိသတီတိ ဩ-ကပွနာ။ အဘိ၊၄၊၁။ ၁၈၉။ သဒ္ဓါ နိဝိဋ္ဌာတိ ဩကပွနာ ပတိဋ္ဌိတာ။ မ၊၄၊၂။၂၈၆။ "ဧဝ-မေတ"နွဲ့ ဩက္ကန္တိတ္ဘာ ပက္ခန္ဒိတ္ဘာ သဒ္ဒဟ-နဝသေန ကပွနံ ဩကပွနံ။ ဒီ၊ဋီ၊၂။၁၂၈။ သော ပသာဒေါ ဒုဝိဓော အဇ္ဈတ္တဉ္စ ဗျာ-ပါဒဝိက္ခမ္ဘနတော, ဗဟိဒ္ဓါ စ ဩကပွ-နတော။ နေတ္တိ၊၄။၁၈၅။ ဩကပွနတောတိ အာရမ္မဏံ အနုပဝိသိတ္ဘာ အနုပက္ခန္ဒိတ္ဘာ သဒ္ဒဟနတော။ နေတ္တိ၊ဋီ။၁၀၄။

(ခ) ဇိနသုတ္တံ ဒဿေနွော ဩကပွနံ ဇနေသိ။ ဒီ၊၄၊၃။၂၄၁။ ဩကပွနံ ဇနေသီတိ ဇိနဝစနဘာဝေန အဘိပွသာဒံ ဥပ္ပါဒေသိ။ ဒီ၊ဋီ၊၃။၂၈၀။ **(၂)** ဩကပွနဝစန-ကြည့်။

ဩကပွနပသာဒ (ပု) [ဩကပွန+ပသာဒ] သက်ဝင်-ယုံကြည်-ဆုံးဖြတ်-တတ်သော သဒ္ဓါတရားဖြင့် ကြည်ညိုခြင်း။ ဧတ္ထ စ အဝေစ္စပွသာဒေန ဝါ ဩကပွနပသာဒေန ဝါ ရတနတ္တယသရဏဂမနေန ဝါ ရတန-တ္တယံ ဥပါသတီတိ ဥပါသိကာတိ ဝုစ္စတိ။ ပဋိသံ၊၄၊၂။၂၉၁။

ဩကပွနလက္ခဏ (တိ) [ဩကပွန+လက္ခဏ] သက်ဝင်-ယုံကြည်-ဆုံးဖြတ်-ခြင်း လက္ခ ဏာရှိသော။ (ဤဝတ္ထုသည် ဤသို့သဘော ရှိ၏ဟု သဒ္ဓေယျဝတ္ထုသို့သက်ဝင်၍ ကြံစည် ယုံကြည်ခြင်း လက္ခဏာရှိ၏။ အဋ္ဌသာ၊သျ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊သျ။)

ဩကပွနလက္ခဏာ သဒ္ဓါ အဓိမုတ္တိ-ပစ္စုပဋ္ဌာနာ စ။ နေတ္တိ။၂၅။ ဩကပွန-လက္ခဏာတိအာဒိနာ သဒ္ဓါပသာဒါနံ ဝိသေသံ ဒဿေတိ၊ သော ပန သဒ္ဓါယ-ယေဝ အဝတ္ထာဝိသေသော ဒဋ္ဌဗ္ဗော။ တတ္ထ ဩကပွနံ သဒ္ဒဟနဝသေန အာရမ္မဏဿ ဩဂါဟဏံ နိစ္ဆယော။ နေတ္တိ၊၄။၉၂။ ဩကပွနံ လက္ခဏံ ယဿာ သဒ္ဓါယာတိ ဩကပွနလက္ခဏာ သဒ္ဓါ။ နေတ္တိ၊ဝိ။၁၃၁။

တတ္ထ သမ္ပသာဒနလက္ခဏာ သဒ္ဓါ၊ ဩက-ပွနလက္ခဏာ ဝါ။ သံ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၂၉။ သုတ္တနိ၊ ဋ္ဌ၊၁။၁၃၀။ သဒ္ဒဟနလက္ခဏာ သဒ္ဓါ, ဩကပွနလက္ခဏာ ဝါ။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၆၃။ (-ဝိသုဒ္ဓိ၊၂။၉၄။ မဟာနိ၊ဋ္ဌ။၄၇။) ဩက-ပွနလက္ခဏာတိ အနုပဝိသိတ္တာ ဧဝမေတန္တိ ကပွနလက္ခဏာ။ မူလဋီ၊၁။၈၉။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋီ၊ ၂။၁၄၂။

ဩကပွနဝစန (နဲ) [ဩကပွန+ဝစန] ကြံဆ ခြင်းကို ပြဆိုသောစကား။ ဝတာတိ ဩက-ပွနဝစနံ။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၁၄။

ဩကပွနသဒ္ဓါ (ထီ) [ဩကပွနာ+သဒ္ဓါ] သက်ဝင်၍-ပိုင်းခြား၍-ဆုံးဖြတ်၍-ယုံကြည်သော သဒ္ဓါတရား၊ ဩကပွနသဒ္ဓါ။ ဩကပွေတ္တာ ပကပွေတ္တာ ပန သဒ္ဒဟနံ ဩကပွနသဒ္ဓါ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၁၉။ ဩကပွန-လည်းကြည့်။

ဒီ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၁၉-၌ (၁) အာဂမနီယသဒ္ဓါ= ဘုရားအလောင်းတို့အား ဖြစ်သော သဒ္ဓါ။ (၂) အဓိဂမသဒ္ဓါ= အရိယာပုဂ္ဂိုလ်တို့အား ဖြစ်သောသဒ္ဓါ။ (သုရဗန္ဓ=သူရမ္ဗဋ္ဌ စသော ပုဂ္ဂိုလ်တို့အား ဖြစ်သောသဒ္ဓါ။ အံ၊ဋ္ဌ၊၁။ ၃၀၅။) (၃) ပသာဒသဒ္ဓါ= ဘုရား တရား သံဃာ ဟု ကြားသည်ရှိသော် ဖြစ်ပေါ်လာ သော ယုံကြည်မှု သဒ္ဓါတရား။ (မဟာ ကပ္ပိနမင်း စသော ပုဂ္ဂိုလ်တို့အားဖြစ်သော သဒ္ဓါ။ ဒီ၊ဋီ၊၂။၁၂၈။) (၄) ဩကပွနသဒ္ဓါ =သက်ဝင်ပိုင်းခြား၍ယုံကြည်မှုသဒ္ဓါ-ဟု သဒ္ဓါ လေးမျိုးလာသည်။ အံ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၈၃-၌ ပစ္စက္ခသဒ္ဓါ-ဟု လာသေးသည်။ ပစ္စက္ခ သဒ္ဓါဟူသည် ပသာဒသဒ္ဓါပင်တည်း -ဟု လည်း မှာထားသည်။

ဘုရားတရားသံဃာဟု ကြားသည်ရှိ သော် မတုန်မလှုပ်သက်ဝင်ယုံကြည်မှုသည် "ဩကပွနသဒ္ဓါ" မည်၏။ မ၊ဋ္ဌ၊၃။၂၂၅။ ဒါနသီလ စသည်တို့၏ အကျိုးကို ယုံကြည် ၍ ဒါန သီလ စသောကောင်းမှုပြုရာ၌ ယုံကြည်မှုသဒ္ဓါတရားသည်"ဩကပွနသဒ္ဓါ" မည်၏။ အံ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၈၃။

ဩကပွနသိဒ္ဓ (တိ) [ဩကပွန+သိဒ္ဓ] ကြံစည်-ကြံဆ-ခြင်းဖြင့်ပြီးသော၊ ယုံကြည်သော သဒ္ဓါတရားဖြင့် ပြီးသော။ ကောစိ ဩက-ပွနသိဒ္ဓေါ, ယော ပစုရဇနဿ အစ္စန္တ-မဒိဋ္ဌော သဒ္ဓါဝိသယော သဂ္ဂနိဗ္ဗာနာဒိ။ အနုဋီ၊၁။၆၀။ မ၊ဋီ၊၂။၃၀၃။

ကုသိုလ်စသောတရားတို့၏ သဘော လက္ခဏာကို မိမိတို့ကိုယ်တိုင် ဉာဏ်ပညာ ဖြင့်သိရခြင်းသည် ပစ္စက္ခသိဒ္ဓ= ပစ္စက္ခသိဒ္ဓိ မည်၏။ အိုးပုဆိုးစသည်တို့၏ အနိစ္စ အခြင်းအရာကို ဉာဏ်ပညာဖြင့် စဉ်းစားနှိုင်း ချိန်၍သိရခြင်းသည် အနုမာနသိဒ္ဓ= အနု မာနသိဒ္ဓိမည်၏။ "နတ်ပြည်, နိဗ္ဗာန်" စသည်တို့သည် ကိုယ်တိုင်ဉာဏ်ဖြင့် မျက် မှောက်သိရှိ မြင်တွေ့ ရသော ပစ္စက္ခတရား များလည်း မဟုတ်၊ အကြောင်းကို သိမြင်ရ သောကြောင့် အကျိုးကို မှန်းဆသိမြင်ရ ခြင်း-စသည်ဖြင့် မှန်းဆသိရသော အနုမာန တရားများလည်း မဟုတ်၊ မြတ်စွာဘုရား က ဟောတော်မူအပ်သောကြောင့် ဘုရား

ရှင်၌ ယုံကြည်သောသဒ္ဒါတရားဖြင့်-ပြီးစီးစေရသော-လက်ခံရသော-တရားများဖြစ်သည်၊ ထို့ကြောင့် နတ်ပြည်, နိဗ္ဗာန် အစရှိသည်တို့သည် ဩကပွနသိဒ္ဓ= ဩကပွနသိဒ္ဓိ မည်၏။ "သံယောဇန, ယောဂ, ဂန္ထ တရားတို့သည် အထူးရှိကြသောကြောင့် ဘုရားရှင်က ထို တရားတို့ကို ဟောတော်မူထားသည်"ဟု ဘုရားရှင်၌ ယုံကြည်သော သဒ္ဒါတရားဖြင့် သိရသော ထို သံယောဇန ယောဂ ဂန္ထ တရားတို့သည် ဩကပွနသိဒ္ဓ မည်၏။ "ထို သံယောဇန စသောတရားတို့သည် အထူးရှိကြသောကြောင့် သာဘုရားရှင်ဟောတော်မူ၏" ဟု ယုံကြည်ခြင်းသည် သဒ္ဓေယျတ္ထသိဒ္ဓ=သဒ္ဓေယျတ္ထသိဒ္ဓိ မည်၏။ အကျယ်ကို ဇာလိနီ၊ဂါထာ။၂၇၃-၂၇၅။ မူလဋီကာဂဏ္ဌိ နိဿယ။၃၃၇-တို့ကြည့်။

ဩကပွနသိဒ္ဓိ (ထီ) [ဩကပွန+သိဒ္ဓိ] ကြံစည်-ကြံဆ-ခြင်းဖြင့်ပြီးခြင်း၊ ယုံကြည်သော သဒ္ဒါတရားဖြင့် ပြီးခြင်း။ သဂ္ဂ-နိဗ္ဗာနာဒိဓမ္မာ၊ ဩကပွနသိဒ္ဓိဝ့ဃာ(ဇာလိနီ၊ ဂါထာ။၂၇၅) သဒ္ဒါယ သိဒ္ဓံ နာမာတိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။ ဇာလိနီ၊ဋီ။၁၇၀။ အထက်ပုဒ် လည်းကြည့်။

ဩကပွနဟေတုဘူတ (တိ) [ဩကပွနဟေတု+ဘူတ] သက်ဝင်-ယုံကြည်-ဆုံးဖြတ်-ခြင်း၏ အကြောင်းဖြစ်၍ဖြစ်သော။ သဒ္ဓေယျဝတ္ထုသို့ ဩကပွနဟေတုဘူတော ဥပါယမနသိကာရော။ ဣတိဝုတ်၊ဋ္ဌ။၂၄၆။

ဩကပွနိယ (တိ) [ဩကပွန+ဏ္ယ] ယုံကြည်ခြင်းငှါ ထိုက်သော၊ ယုံကြည်ထိုက်သော။ ဩကပွနိယမေတံ ဘောတော ဂေါတမဿ ယထာ တံ အရဟတော သမ္မာသမ္ဗုဒ္ဓဿ။ မ၊၁။၃၁၆။ ဩကပွနိယမေတန္တိ သဒ္ဒဟနိယမေတံ။ မ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၉၃။

ဩကပွနိယ (တိ) [အဝ+ကပွ+အနီယ] (၁) သက်ဝင်ယုံကြည်သော။ (၂) ယုံကြည်-အပ်-ထိုက်-သော။ **(၁)** ဩကပွနိယသဒ္ဒါ-ထောင့်ကွင်းကြည့်။ **(၂)** အစိရပဗ္ဗဇိတဿ ဟိ ကထာ ဩကပွနိယာ နု ဟောတိ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၃၁။ (-ခုဒ္ဒက၊ဋ္ဌ။၉၇။ ဗုဒ္ဓဝံ၊ဋ္ဌ။၈၆။) ဩကပွနိယာတိ သဒ္ဒဟနိယာ။ သီ၊ဋီ၊သစ်၊ ၂။၁၆။

ဩကပွနိ(နိ)ယပဒ (န) [ဩကပွနိ(နိ)ယ+ပဒ] ဩကပွနိ(နိ)ယပုဒ်။ ဩကပွနိယပဒေ လဇ္ဇမာနံ ကပွနိယသဒ္ဒမတ္တံ နိဒဿေတိ။ ဒီ၊ဋီ၊၃။၁၄၉။ (-သံ၊ဋီ၊၁။၄၃။) ဩကပွနိယပဒေ လဇ္ဇမာနံ ဩကပွသဒ္ဒမတ္တံ နိဒဿေတိ။ မ၊ဋီ၊၂။၁၀၂။

ဩကပွနိ(နိ)ယသဒ္ဒါ (ထီ) [ဩကပွနိ(နိ)ယာ+သဒ္ဒါ] သက်ဝင်ယုံကြည်သောသဒ္ဒါ၊ ဩကပွနိ(နိ)ယသဒ္ဒါ။ (သက်ဝင်ယုံကြည်အပ်သောရတနာသုံးပါး, ကံ, ကံအကျိုး တရားတို့၌ မမှိတ်မသုန် ဆုံးဖြတ်ချက်ချလျက် သက်ဝင်ယုံကြည်သောတရား။)

ဩကပွနိယသဒ္ဒါသဒ်ါတအဓိမောက္ခ-ဗဟုလဿာ(မ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၉၀)တိ သဒ္ဓေယျဝတ္ထုနော အနုပဝိသနသဒ္ဒါသဒ်ါတအဓိ-

မောက္ခေန အဓိမုစ္စနဗဟုလဿ။ မ၊ဋ္ဌ၊၁။ ၃၇၆-၇။ ဘဝူပပတ္တိဟေတုဘူတာ ဩကပွနီယသဒ္ဓါ စတုပါရိသုဒ္ဓိသီလံ။ မ၊ဋ္ဌ၊၃။၃၁၇။ သဒ္ဓံ နိဝေသေတီတိ ဩကပွနီယသဒ္ဓံ နိဝေသေတိ။ မ၊ဋ္ဌ၊၃။၂၉၁။

ဩကပွန္ဆီ (ကြိ) [အဝ+ကပွ+အန္တိ] သက်ဝင်-ယုံကြည်-နှလုံးသွင်းဆုံးဖြတ်-ကုန်၏။ ဩကပွတိ-ကြည့်။

ဩကပွယီ (ကြိ) [အဝ+ကပွ+ဣံ] သက်ဝင်-ယုံကြည်-နှလုံးသွင်းဆုံးဖြတ်-ပြီ။ ဩကပွတိ-ကြည့်။

ဩကပွသဒ္ဓ (ပု) [ဩကပွ+သဒ္ဓ] ဩကပွသဒ္ဓါ။ ဩကပွနီ(နိ)ယပဒ-ကြည့်။

ဩကပွေတဗ္ဗ (တိ) [အဝ+ကပွ+ဏေ+တဗ္ဗ] သက်ဝင်ယုံကြည်အပ်သော။ စရိတံ ဒိသွာ သုပရိသုဒ္ဓံ ဩကပွေတဗ္ဗံ။ မိလိန္ဒ။၂၉၈။

ဩကပွေတိ (ကြိ) [အဝ+ကပွ+ဏေ+တိ] သက်ဝင်-ယုံကြည်-နှလုံးသွင်းဆုံးဖြတ်-၏။ (သဒ္ဒတ္ထ။) များစွာမြတ်နိုးခြင်းကို ဖြစ်စေ၏။ (အဓိပ္ပါယတ္ထ။) အတ္တာနံ ယဒိ ဧဝံ ဩကပွေတိ။ ပေဋကော။၂၈၀။ (-ဒီ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၁၅။) **ဩကပွေဟိ**—သဒ္ဓံ မုဉ္စဿု ... ဩကပွေဟိ။ စူဋ္ဌနိ။၂၂၃။ ဩကပွေဟိတိ ဗဟုမာနံ ဥပ္ပါဒေဟိ။ စူဋ္ဌနိ၊ဋ္ဌ။၈၆။ **ဩကပွေမိ**—စူဋ္ဌနိ။၂၂၃။ **ဩကပွေဿတိ**—မိလိန္ဒ။၂၂၈။

ဩကပွေတွာ (ကြိ၊ဝိ) [အဝ+ကပွ+ဏေ+တွာ] သက်ဝင်-ယုံကြည်-ဆုံးဖြတ်-၍။ ဘဂဝတိ သဒ္ဓါယ "ဧဝံ ဝိသေသာ ဣမေ ဓမ္မာ"တိ ဩကပွေတွာ။ ဝိဘာဝိနီ။၁၀၆။ (-ဒီ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၁၉။ သံ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၁၈၊၁၄၂။) ဣတိ ဩကပွေတွာတိ ဧဝံ သဒ္ဒဟိတွာ။ မဏိမဉ္ဇူ၊၁။ ၃၂၀။

ဩကပွေန္ဆ (တိ) [အဝ+ကပွ+ဏေ+အန္တ] (အာရုံသို့) သက်ဝင်-ယုံကြည်-နှလုံးသွင်းဆုံးဖြတ်-သော၊သူ။ ဧဝံ သဒ္ဒဟန္တော ဩကပွေန္တော အပွနံ ပါပုဏိဿတိ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၂။၃၇၈။ မ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၉၆။ သံ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၉၄။ ဩကပွေန္တောတိ အာရမ္မဏံ အနုပဝိသိတွာ ဝိယ အဓိမုစ္စနဝသေန အဝကပွေန္တော ပက္ခန္ဒန္တော။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၂။၃၂၈။ မ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၈၅။ သံ၊ဋ္ဌ၊၂။၄၃၅။

ဩကပွေမိ (ကြိ) [အဝ+ကပွ+ဏေ+မိ] သက်ဝင်-ယုံကြည်-နှလုံးသွင်းဆုံးဖြတ်-၏။ ဩကပွေတိ-ကြည့်။

ဩကပွေယျံ (ကြိ) [အဝ+ကပွ+ဏေ+ဃျေံ] သက်ဝင်-ယုံကြည်-နှလုံးသွင်းဆုံးဖြတ်-ရာ၏။ ဩကပွတိ-ကြည့်။

ဩကပွေယျုံ (ကြိ) [အဝ+ကပွ+ဏေ+ဃျေုံ] သက်ဝင်-ယုံကြည်-နှလုံးသွင်းဆုံးဖြတ်-ကုန်ရာ၏။ ဩကပွတိ-ကြည့်။

ဩကပွေဟိ (ကြိ) [အဝ+ကပွ+ဏေ+ဟိ] သက်ဝင်-ယုံကြည်-နှလုံးသွင်းဆုံးဖြတ်-လော။ (သဒ္ဒတ္ထ။) များစွာမြတ်နိုးခြင်းကိုဖြစ်စေလော။ (အဓိပ္ပါယတ္ထ။) ဩကပွေတိ-ကြည့်။

ဩကပွေဿတိ (ကြိ) [အဝ+ကပွ+ဏေ+

ဿတိ] သက်ဝင်-ယုံကြည်-နှလုံးသွင်း ဆုံးဖြတ်-လတ္တံ့။ ဩကပေ့တိ-ကြည့်။

ဩကမောက (ပုန) [ဩက+ဩက။ မ-ကား အာဂုံ။] (၁) ရေဟုဆိုအပ်သော နေရာ အိမ်။ (၂) အလုံးစုံသော-တွယ်တာတပ်မက်မှု-တဏှာ။

(၁) ဝါရိဇောဝ ထလေ ခိတ္တော၊ ဩကမောကတဥ္ဘတော။ ဓမ္မ။၁၈။ ဩကမောကတဥ္ဘတောတိ "ဩကပုဏ္ဏေဟိ စီဝရေဟီ"တိ ဇွေ ဥဒကံ ဩကံ၊ "ဩကံ ပဟာယ အနိကေတသာရီ"တိ ဇွေ အာလယော၊ ဇွေ ဥဘယမ္ပိ လဗ္ဘတိ။ ဩကမောကတဥ္ဘတောတိ ဟိ ဇွေ ဩကမောကတောတိ ဥဒကသခ်ါတာ အာလယာတိ အယမတ္ထော။ ဓမ္မ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၈၃။

(၂) ဩကမောကံ ဇဟန္တိ တေ။ ဓမ္မ။၂၆။ ဩကမောကန္တိ အာလယာလယံ၊ သဗ္ဗာလယေ ပရိစ္စဇန္တီတိ အတ္ထော။ ဓမ္မ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၈၅။

ဩကမ္ပေတွာ (ကြိ၊ဝိ) [အဝ+ကမ္ပ+ဏေ+တွာ] လှုပ်စေ၍၊ အောက်သို့-ညွတ်-ငြိမ့်-၍။ သီသံ ဩကမ္ပေတွာ။ ဝိ၊၃။၁၂။ မ၊၁။၁၅၅။ မ၊၂။ ၂၉၅။ သံ၊၁။၁၁၉။ သီသံ ဩကမ္ပေတွာတိ သီသံ စာလေတွာ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၃။၂၄၆။ ဩကမ္ပေတွာတိ ဟနုကေန ဥရံ ပဟရန္တော အဓောနတံ ကတွာ။ သံ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၆၇။

ဩကလ္လက (ပု) [အဝ+ကလ+ဏ္ဍ။ ဩကလ္လ+က။ နိဟီနဘာဝေန ကလိတဗ္ဗော သဒ္ဓ်-တဗ္ဗောတိ ဩကလ္လကော။ ... အထ ဝါ-အဝကလ္လနံ အဝလမ္ဗနံ ဩကလ္လံ၊ ဩကလ္လံ တေဿ အတ္ထီတိ ဩကလ္လကော။ ဇာ၊ဋ္ဌီ၊ သစ်။ အဝ+ကလ္လ+က (သမာသန္တ)။ ကလ္လ-တော ယုတ္တတော အဝဂတောတိ ဩက-လ္လကော။ စလင်းဂံ၊၁။၂၅၄။ အဝ(ဩ) + ကပ္ပ+အက။] အထီးကျံမွဲ သူဆင်းရဲ။ (အောက်ပိုင်းကျိုက်သော၊သူ။ ရှေ့ဥမင်သျ၊ ၂။၂၅၄။ အောက်ပိုးကျိုက်သော၊သူ။)

အာဂါရိကောတိ မံ ဓာရေဟိ။ ... ဂေါရက္ခော။ ဩကလ္လကော။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၁။ ၂၁၈။ ဩကလ္လကောတိ ခုပ္ပိပါသာဒိဒုက္ခပရေ-တာနံ ခီဏသုခါနံ နဟာနာဒိပဋိဇဂ္ဂန-ရဟိတာနံ ကပဏမနုဿာနမေတံ အဓိဝ-စနံ။ သာရတ္ထ၊၂။၇၉။ (ဩတလ္လက (သီ-မူ)။ ဩဂလ္လက (သျ-မူ)။ (-ဝဇိရ။၉၉။ ဝိမတိ၊၁။၁၃၅။) (ဇာ၊ဋ္ဌ၊၄။၃၈၀-၌လာသော ဩတလ္လက-ပုဒ်ကို ဇာ၊ဋ္ဌီ၊သစ်-၌ ဩက-လ္လက-ဟုယူ၍ ဖွင့်သည်။) ဩတလ္လက-လည်းကြည့်။

ဩကသာရီ (တိ) [ဩက+သရ+ဏီ] (ရူပဓာတ်စသော) အိမ်၌ ဖြစ်သော။ (ရူပကွန္ဓာဟု ဆိုအပ်သော အမြဲနေအိမ်၌ တဏှာဒိဋ္ဌိ အစွမ်းဖြင့်ကပ်တတ် ဖြစ်တတ်သောတရား။ သံ၊ဋ္ဌ၊သျ။) ရူပဓာတု ခေါ ဂဟပတိ ဝိညာ-ဏဿ ဩကော။ ရူပဓာတုရာဂဝိနိဗန္ဓဥ္စ ပန ဝိညာဏံ "ဩကသာရီ"တိ ဝုစ္စတိ။ ဝေဒနာဓာတု ခေါ ဂဟပတိ ဝိညာဏဿ ဩကော။ သံ၊၂။၉။ မဟာနိ။၁၅၂။ ဩက-သာရီတိ ဂေဟသာရီ အာလယသာရီ။ သံ၊

ဋ္ဌ၊၂။၂၃၈။ မဟာနိ၊ဋ္ဌ။၂၆၈။ ဩကသာရီတိ ဝုစ္စတိ "တသ္မိ ရူပဓာတုသညိတေ ဩကေ သရတိ ပဝတ္တတီ"တိ ကတ္ဘာ။ သံ၊ဋီ၊၂။ ၂၀၉။

ဩကဿ (ကြိ၊ဝိ) [အဝ+ကဿ(ကသ)+တ္ဘာ။ နီတိ၊ဓာ။၁၇၄၊၁၈၃။ ဓာတ္ဘတ္ထ။ ၅၂၊၅၃။] ဆွဲငင်၍၊ အနိုင်အထက်ဆွဲငင်၍၊ ညှဉ်း ဆဲနှိပ်စက်၍၊ အနိုင်ကျင့်၍။ တာ နဩကဿ ပသယှ ဝါသေဿန္တိ။ အံ၊၂။ ၄၀၈။ (-မိလိန္ဒ။၂၃၄။) ဩကဿာတိ ဝါ ပသယှာတိ ဝါ ပသယှာကာရဿေဝေတံ နာမံ။ ဩကာသာတိပိ ပဋ္ဌန္တိ။ တတ္ထ ဩကဿာတိ အဝကသိတ္ဘာ အာကမိုတ္ဘာ။ အံ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၅၃။

ဩကဿယာမိ (ကြိ) [အဝ+ကဿ+ဏယ+မိ။ နီတိ၊ဓာ။၁၈၃။] ဆွဲငင်၏။ ဝဋ္ဌိ ဩကဿ-ယာမဟံ။ ထေရီ။၃၉၂။ ဝဋ္ဌိ ဩကဿ-ယာမိတိ ဒီပံ ဝိဇ္ဇာပေတုံ တေလာဘိမုခံ ဒီပဝဋ္ဌိ အာကမေုမိ။ ထေရီ၊ဋ္ဌ။၁၂၀။

ဩကာရ[၁] (ပု) [ဩ+ကာရ] ဩ-အက္ခရာ။ ယဒန္တဂူတိ ယော အန္တဂူ၊ ဩကာရဿ အကာရော။ သုတ္တနိ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၃၁။ ပုဋ္ဌဗဒ္ဓံ ပရိဟရိတ္ဘာ အသိတံ ပုဋ္ဌောသံ အ-ကာ-ရဿ ဩကာရံ ကတ္ဘာ။ မ၊ဋီ၊၃။၃၁၁။ အံ၊ဋီ၊၂။၃၆၁။ နသော ဇာတောတိ ဇတ္ထ ဇာတူတိ အယံ နိပါတော ဥကာရဿ ဩ-ကာရံ ကတ္ဘာ ဇာတောတိ ဝုတ္တော။ မူလဋီ၊ ၂။၂၂၇။ (-သာရတ္ထ၊၁။၂၂၇။ ဒီ၊ဋီ၊၂။၃၆။ မူလဋီ၊၂။၅၇။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋီ၊၂။၂၂၁။)

ဩကာရ[၂] (ပု) [အဝ+ကရ+ဏ] ယုတ်ညှံသည် ၏အဖြစ်၊ အယုတ်၊ ယုတ်ညှံခြင်း။ ကာမာနံ အာဒီနဝံ ဩကာရံ။ ဒီ၊၁။၁၀၂။ မ၊၂။၄၃။ အံ၊၃။၃၀။ (-မ၊၁။၁၆၃။ နေတ္တိ။၃၆။) ဩကာရန္တိ အဝကာရံ လာမကဘာဝံ။ ဒီ၊ ဋ္ဌ၊၁။၂၄၈။ (-ဝိ၊ဋ္ဌ၊၃။၃၇၉။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၂။၆၄။ မ၊ ဋ္ဌ၊၁။၃၈၆။ မ၊ဋ္ဌ၊၃။၆၅။ အံ၊ဋ္ဌ၊၃။၂၁၄။ ဥဒါန၊ ဋ္ဌ။၂၅၆။ နေတ္တိ၊ဋ္ဌ။၁၀၆။ ဒီ၊ဋီ၊၁။၃၁၁။ မ၊ ဋီ၊၃။၃၆။)

ဩကာရနိဒ္ဓါရဏ (ထီ၊န) [ဩကာရ+နိဒ္ဓါရဏ] သဗ္ဗေသဉ္စ လောကိယဓမ္မာနံ ... အာဒီနဝ-ဝုတ္တိယာ ဩကာသနိဒ္ဓါရဏေန အာဒီနဝ ဝိစယော။ နေတ္တိ၊ဋ္ဌ။၂၃။ (-နေတ္တိ၊ဋီ။၃၀။)

ဩကာရန္တ (တိ) [ဩကာရ+အန္တ] ဩ-အက္ခရာ အဆုံးရှိသော။ သဒ္ဒဝိဒူ ပန "မော သိဝေါ စန္ဒိမာစေဝါ"တိ ဝုတ္တံ သက္ကတဘာသာနယံ ဂဟေတ္ဘာ ဩကာရန္တမ္ပိ စန္ဒိမာဝါစက မ-သဒ္ဒမိစ္ဆန္တိ။ သီ၊ဋီ၊သစ်၊၁။၃၈။ (-သီ၊ဋီ၊သစ်၊ ၂။၂၄၃။)

ဩကာရာဂမ (ပု) [ဩကာရ+အာဂမ] ဩ-အက္ခရာလာခြင်း။ အောက်ပုဒ်ကြည့်။

ဩကာရာဒေသ (ပု) [ဩကာရ+အာဒေသ] ဩ-အက္ခရာအပြု။ တယော ဝဂ္ဂါ အဿ သင်္ဂဟဿာတိ ဟိ တိဝဂ္ဂေါသင်္ဂဟော အ-ကာရဿ ဩကာရာဒေသံ, ဩကာရာဂမံ ဝါ ကတ္ဘာ။ သီ၊ဋီ၊သစ်၊၁။၁၂၁။

ဩကာသ[၁] (ပု၊န) [အဝ+ကာသ+ဏ။ သပြေ ကန်၊သျ၊၁။၅၈၄။ အဝ+ကသ+ဏ။ သမ္မော၊

ယော။ အဝကသန္တိ ပတိဋ္ဌဟန္တိ ကတ္တုကမ္မာနိ ဇ္ဆောတိ ဩကာသော။ ပုဒ်စစ်။ ၄၇။ ဩကာဇ (သံ)] (၁) အကြောင်း။ (၂) ဘုံ၊ အရပ်ဒေသ၊ ဌာန။ (၃) ဖြစ်-တည်-ရာ၊ ကတ္တားကံတို့၏-ဖြစ်-တည်-ရာ၊ ဩကာသကာရက။ (၄) အခွင်၊ အခွင့်အရေး၊ အခွင့်အလမ်း။ (၅) အချိန်အခါ၊ ကာလ၊ အတိတ် စသော ကာလ။ (၆) စျာန်။ (၇) အပြစ်။ (ကဲ့ရဲ့ ခြင်း၏တည်ရာ။)

(၁) အကြောင်း။ ကိဉ္စိဒေဝ ဒေသန္တိ ကဉ္စိ ဩကာသံ ကိဉ္စိ ကာရဏံ။ မ၊ဋ္ဌ၊၂။ ၁၇၅။ တဒေဝ တဿ ပဝတ္တိဋ္ဌာနတာယ ဩကာသောတိ အာဟ "ကိဉ္စိဒေဝ ဒေသန္တိ ကဉ္စိ ဩကာသံ ကိဉ္စိ ကာရဏ"နွိ။ ဩကာသော ဌာနန္တိ စ ကာရဏံ ဝုစ္စတိ "အဋ္ဌာနမေတံ အနဝကာသော"တိအာဒီသု။ မ၊ဋီ၊၂။၂၀၄။ ဒွီသု ဘိက္ခဝေ မိစ္ဆာပဋိပဇ္ဇမာနော။ အံ၊၁။၈၉။ ဒွီသူတိ ဒွီသု ဩကာသေသု ဒွီသု ကာရဏေသု။ အံ၊ဋ္ဌ၊၂။၅၉။ ဩကာသော ကာရဏေ ဒေသေ။ ဓာန်။၁၁၀၁။ (-ဝိ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၉၅။)

(၂) ဘုံ၊ အရပ်ဒေသ၊ ဌာန။ ယမှောကာသေ အဟံ ဌတ္ဝာ။ စရိယာ။၄၁၄။ (-ပဋိသံ။၁၅၀။) ယမှောကာသေတိ ယသ္မိံ နဒီမဇ္ဈေ ဌိတပိဋ္ဌိပါသာဏသခါတေ ပဒေသေ ဌတ္ဝာ။ စရိယာ၊ဋ္ဌ။၂၂၁။ ပရိတ္တံ ဩကာသန္တိ သုပ္ပမတ္တံ ဝါ သရာဝမတ္တံ ဝါ ခုဒ္ဒကံ ဌာနံ။ ပဋိသံ၊ဋ္ဌ၊၂။၅၇။ ဝတ္ထုံ ကာလဉ္စ ဩကာသံ၊... ဩကာသောတိ ဂါမော ဝါ ဝနံ ဝါ ... သိယ်ာဋ္ဌကံ ဝါတိ ဝေမာဒိ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၂။၄၅။ ဩကာသဒီပကလည်းကြည့်။

(၃) တည်ရာ၊ ကတ္တားကံတို့၏ တည်ရာ၊ ဩကာသကာရက။ ဒိသတော စ ဩကာသတော စ ပရိစ္ဆေဒတော စ။ မိလိန္ဒ။၃၉၀။ ဣဒါနိ ဧကေကသ္မိံ ဩကာသေ ပက္ခိတ္တံ ရူပံ။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၂။၆။ အဝကသတိ ဝိဘဇနကြိယာ ပဝတ္တတိ တေသု အတီတာဒီသူတိ ဩကာသော။ သမ္မော၊ယော။၅။ ဩကာသတော ဥဘောသု ပဿေသု ကဏ္ဏစူဋ္ဌိကာဟိ။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၂၁။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။၂၄၁။ ယောဓာရော တမောကာသံ။ ကစ္စည်း။၂၇၈။ ဩကာသောတိ အဓိကရဏံ၊ ကတ္တုကမ္မာနံ အာဓာရောတိ အတ္ထော။ ရူ၊ဋီ၊နှာ။၉၃။

(၄) အခွင့်၊ အခွင့်အရေး၊ အခွင့်အလမ်း၊ ရပိုင်ခွင့်။ ဣမံ ဘန္တေ ဩကာသံ ယော ဣမေသံ ဒွိန္နံ ဒါရကာနံ သဒ္ဓေါ ဟောတိ ပသန္နော၊ တဿ အာစိက္ခေယျာသီတိ။ ဝိ၊၁။၈၄။ သစေ ဩကာသော ဟောတိ သယံ ပဗ္ဗာဇေတဗ္ဗော။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၃။၂၄၈။ ဩကာသောတိ ပဗ္ဗဇ္ဇာယ ခဏော။ ပါစိတ်၊ယော။၂၀၆။ ဩကာသံ သလ္လက္ခေတ္ဝာ(အံ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၆၀)တိ သာကစ္ဆာယ အဝသရံ သလ္လက္ခေတ္ဝာ။ အံ၊ဋီ၊၁။၂၅၈။

(၅) အချိန်အခါ၊ ကာလ၊ အတိတ် စသော ကာလ။ သစေ နော ဘဂဝါ ဩကာသံ ကရောတိ ပဥ္ဇဿ ဝေယျာ-

ကရဏာယ။ သံ၊၁။၂၅၉။ ဩကာသန္တိ ပဥ-ဗျာက့ရဏသ ခဏံ ကာလံ။ သံ၊၄၊၂။၃၃။ ဩကာသပဥ္စက-လည်းကြည့်။

(၆) ဈာန်။ သမ္မာဓေ ဝတ ဩကာသံ။ သံ၊၁။၄၆။ အံ၊၃။၂၄၂။ ဩကာသန္တိ ဈာနသေတံ နာမံ။ သံ၊၄၊၁။၉၉။

(ရ) အပြစ်။ (ကဲ့ရဲ့ခြင်း၏ တည်ရာ။) ဧတံ ဒေါသကန္တိ ဧတံ ဩကာသံ ဧတံ အပရာဓံ။ မ၊၄၊၃။၁၀၅။ ဂရဟာယ ပဝ-တ္တိဋ္ဌာနတော ဩကာသော။ မ၊ဋီ၊၃။၇၁။

ဩကာသ၂ (ကြိ၊ဝိ) [အဝ+ကသ+တွာ] အနိုင်အထက် ဆွဲငင်၍၊ အနိုင်အထက်ပြုလျက် ဆွဲငင်၍။ ဩကသ-ကြည့်။

ဩကာသအဒါန (နဲ) [ဩကာသ+အဒါန] အခွင့်-ဖြစ်ခွင့်-မပေးခြင်း။ သကဝါဒမေဝ ဖရိတွာတိ အတ္တနော နတ္ထိကဝါဒမေဝ "ဣဒမေဝ သစ္စံ မောဃမည"နွှိ အဝဓာ-ရေန္တော အညဿ ဩကာသအဒါနဝသေန ဖရိတွာ။ မ၊ဋီ၊၃။၅၂။

ဩကာသကတ (တိ) [ဩကာသ+ကတ] (၁) ပြုအပ်သောအခွင့်ရှိသော၊ အခွင့်ပြုသော၊ သူ။ (၂) ပြုအပ်ပြီးသောအခွင့်ရှိသော။ (က) အခွင့်(အကျိုးပေးခွင့်)ကို ပြုပြီးသော (ကံ)။ (ခ) ပြုအပ်ပြီးသောအခွင့်ရှိသော- အကျိုးပေးခွင့်ရလာသော-ဝိပါက်။

(၁) (အဘိဓမ္မေ အနောကာသကတံ ဘိက္ခုံ။ မူလဋီ၊၁။၂၃။) ဩကာသော ကတော ယေနာတိ။ မဓု။၆၅။ (၂)(က) ဩကာသကတံ ဟိ ကမ္မံ နဲ သက္ကာ ပဋိ-ဗာဟိတုံ။ သံ၊၄၊၁။၁၉၉။ အံ၊၄၊၃။၃၂၇။ (-သုတ္တနိ၊၄၊၂။၁၉၆။ ဝိမတိ၊၁။၈၉။)

(၂) (က)(ခ) အောက်ပုဒ်ကြည့်။ (ပဋိ သံ၊၄၊၂။၅၇-၌လာသော "ဩကာသကတော ဖရတိ"ပါဋိသည် ပဋိသံ။၁၅၁-၌ လာသော "ဩဘာသကတော ဖရတိ"မှ ပျက်ယွင်း လာသောပါဋိဖြစ်သည်။)

ဩကာသကတုပ္ပန္ဒ (ပုန) [ဩကာသကတ+ဥပ္ပန္ဒ] (က) အခွင့်(အကျိုးပေးခွင့်)ကို ပြုအပ်ပြီးသောကံ ဟူသောဥပ္ပန္ဒ၊ မိမိ၏ဝိပါက်၏ အခွင့်ကို ပြုအပ်ပြီးသော ဥပ္ပန္ဒ။ (ကေန် အကျိုးပေးလတ္တံ့သော အတိတ်ကံ ရ၏။) (ခ) ပြုအပ်ပြီးသောအခွင့်ရှိသော-အကျိုးပေးခွင့်ရလာသော-ဝိပါက်ဟူသော ဥပ္ပန္ဒ၊ ကံသည် ပြုအပ်ပြီးသော အခွင့်ရှိသောဥပ္ပန္ဒ။ (ကေန်ဖြစ်လတ္တံ့သောအနာဂတ်ဝိပါက်ရ၏။) (အဘိ၊၄၊၂-အလိုမူ "ဩကာသကတုပ္ပန္ဒ" အရ အနာဂတ်ဝိပါက်စိတ်ကိုသာယူရမည်။)

(က)(ခ) "ယာနိဿ တာနိ ပုဗ္ဗေ ကတာနိ ကမ္မာနီ"တိဝေမာဒိနာ နယေန ဝုတ္တံ ကမ္မံ အတီတမ္ပိ သမာနံ အညံ ဝိပါကံ ပဋိဗာဟိတွာ အတ္တနော ဝိပါကသော-ကာသံ ကတွာ ဋိတတ္တာ, တထာ ကတော-ကာသဥ္စ ဝိပါကံ အနုပ္ပန္ဒမ္ပိ သမာနံ ဝေံ ကတေ ဩကာသေ ကေန္တေန ဥပ္ပဇ္ဇ-နတော ဩကာသကတုပ္ပန္ဒံ နာမ။ အဘိ၊ ၄၊၁။၁၀၉။ ပဋိသံ၊၄၊၁။၁၅၈။ သုတ္တနိ၊၄၊ ၁။၅။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၂။၃၂၈။ (-မ၊၄၊၃။၁၇၃၊၁၇၄။

အံ၊ဌ၊၁။၃၉၊၃၈၅။ အဘိ၊ဌ၊၂။ ၂၈၅၊၂၈၆။ မ၊ဋီ၊၃။၁၁၈။) ဝိပစ္စိတုံ သြကာသကရဏ-ဝသေန ဥပ္ပတ္တိတံ အတီတံ ကမ္မဉ္စ တတော ဥပ္ပဇ္ဇိတုံ အာရဒ္ဓါ ဝိပါကော စ အနာဂ-တော သြကာသကတုပ္ပန္နောတိ ဝုတ္တော သြကာသော ကတော ဇတေန, သြကာ-သော ကတော တေသာတိ စ အတ္ထ-ဒွယဝသေန။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋီ၊၂။၅၀၀။ ဝိဘင်္ဂ-ကထာယံ ပန ကမ္မဿ ဘဝိတ္တာ ဝိဂတ-တာယ ဝုတ္တတ္တာ ဝိပါကမေဝ "သြကာ-သကတုပ္ပန္န"န္တိ ဝုတ္တံ။ ပဋိသံ၊ဂံ။၁၃၅။

သြကာသကမ္မ (န) [သြကာသ+ကမ္မ] အခွင့်ပြုခြင်း၊ ခွင့်ပြုမှု၊ အခွင့်။ (က) ခွင့်တောင်းမှု။ (ခ) ခွင့်ပေးမှု။

(က)(ခ) တီဟင်္ဂေါဟိ သမန္နာဂတဿ ဘိက္ခုနော သြကာသကမ္မံ ကာရာပေန္တဿ နာလံ သြကာသကမ္မံ ကာတုံ။ ဝိ၅။၂၂၁။ (-ဝိ၊ဋီ၊၂။၁၈၂။) သြကာသကမ္မံ ကာရေန္တ-ဿာတိ ကရောတု အာယသ္မာ သြကာသံ၊ အဟံ တံ ဝတ္တုကာမောတိ ဧဝံ သြကာသံ ကာရေန္တဿ။ နာလံ သြကာသကမ္မံ ကာ-တုန္တိ ကိ တံ့ ကရိဿသီတိ သြကာသော နု ကာတဗ္ဗော။ ဝိ၊ဋီ၊၄။၁၆၆။ သြကာ-သကမ္မန္တိ သြကာသကရဏံ။ သြကာသေန ကမ္မံ သြကာသကမ္မန္တိ လိခိတံ။ ဝဇီရ။၂၀၀။ သြကာသကမ္မံ ကာရေန္တဿာတိ ဇေဋ္ဌ သြကာသန္တိ စ သြကာသကမ္မန္တိ စ သ-ဒိသန္တိ အာဟ "သြကာသံ ကာရေန္တဿာ"-တိ။ ပါစိတ်၊ယော။၅၇၂။

သြကာသကရဏ (န) [သြကာသ+ကရဏ] ခွင့်-အခွင့်-ပြုခြင်း။ (ခွင့်တောင်းမှုပြုခြင်း၊ ခွင့်ပေးမှုပြုခြင်း အားလုံးပါဝင်သည်။) အာ-ယသ္မတော အာနန္ဒတ္ထေရဿ သြကာသ-ကရဏတ္ထံ။ ဝိ၊ဋ၊၁။၆။ ဒီ၊ဋ၊၁။၅။ ခုဒ္ဒက၊ ဋ။၇၈။ သြကာသကရဏတ္ထန္တိ သြကာသ-ကရဏနိမိတ္တံ သြကာသကရဏဟေတု။ သီ၊ ဋီ၊သစ်၊၁။၅၇။ အထက်ပုဒ်လည်းကြည့်။

သြကာသကရဏနိမိတ္တ (န) [သြကာသ ကရဏ+နိမိတ္တ] ခွင့်ပြုခြင်းဟူသော အ ကြောင်း နိမိတ်။ အထက်ပုဒ်ကြည့်။

သြကာသကရဏဟေတု (ပု) [သြကာသ ကရဏ+ဟေတု] ခွင့်ပြုခြင်းဟူသော အ ကြောင်း။ သြကာသကရဏ-ကြည့်။

သြကာသကာလ (ပု) [သြကာသ+ကာလ] အခွင့်-နားနေခွင့်-၏ အချိန်ကာလ၊ အခွင့် -နားခွင့်-ရသောအချိန်၊ နားနေချိန်။ ဘန္တေ နနု မုခံ ဓောဝိတ္တာ သေနာသနံ ပဝိသိတ္တာ တယော စတ္တာရော ပလ္လင်္ကေ ဥသုမံ ဂါဟာပေတ္တာ ယောနိသောမနသိကာရေ ကမ္မံ ကရောန္တာနံ သြကာသကာလေန ဘဝိတဗ္ဗံ သိယာ။ ဒီ၊ဋ၊၂။၃၂၀။

သြကာသကာရဏာဓိပ္ပါယ (တိ) [သြကာသ ကာရဏ+အဓိပ္ပါယ] ခွင့်ပြုခြင်း၏ အ ကြောင်းကို အလိုရှိသော။ တထာပိ တံ ထေရဿ ဝိနယပညတ္တိယာစနာယ သြ-ကာသကာရဏာဓိပ္ပါယတော။ ဝဇီရ။၅၈။

သြကာသကိစ္စ (န) [သြကာသ+ကိစ္စ] အခွင့်

ပြုမှု၊ ခွင့်တောင်းမှု။ အခွင့်ကို ပြုစေခြင်း။ (မအူ၊သျ။) ခွင့်တောင်းမှုကို ပြုဘွယ်ကိစ္စ။ (ဘာသာ၊ဋီ။) တံ ပဋိကရောဟီတိ ဝဒန္တဿ ဩကာသကိစ္စံ နတ္ထီတိ ဝုတ္တံ။ သဗ္ဗတ္ထေဝ ပန ဥပေါသထပဝါရဏံ ဌပေန္တဿ ဩ-ကာသကမ္မံ နတ္ထီတိ ဝုတ္တံ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၈၂။

ဩကာသဂဝေသက (တိ) [ဩကာသ+ဂဝေသက] အခွင့်ကို ရှာသော၊သူ။ ဧဝံ ဩကာ-သဂဝေသကာနံ ပါပပုဂ္ဂလာနံ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၂။၉၀။

ဩကာသဂ္ဂဟဏ (နဲ) [ဩကာသ+ဂဟဏ] (၁) ဩကာသ-သဒ္ဒါကို ယူခြင်း။ (တိ)(၂) အခွင့်ကို-ယူ-ယူတတ်-သော။ (အခွင့်ကို ယူတတ်သည်၏အဖြစ်။ (ဘာဝပွဓာန။) ရ အပ်သောအခွင့်ရှိသော။ (အဓိပ္ပါယတ္ထ။) **(၁)** ခဏဝသေန ဩကာသဂ္ဂဟဏေ သတိ။ အ နုဋီ၊၃။၁၈၇။ **(တိ)(၂)** တသ္မာတိ ဩကာ-သဂ္ဂဟဏတော။ လဒ္ဓါကာသတာယာတိ အတ္ထော။ ဒီ၊ဋီ၊၂။၂၁၂။

ဩကာသဋ္ဌ (ပု) [ဩကာသ+အတ္ထ] အခွင့် ဟူသောအနက်။ ယာနိ ဝါ ပနေတာနိ ... စတ္တာရိ စတုက္ကာနိ ဝုတ္တာနိ။ ဧတာနိ ဝါ ဧကဇ္ဈံ ကတ္ဝာ ဩကာသဋ္ဌေန "ခဏော"တိ ဝေဒိတဗ္ဗာနိ။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၀၀-၁။ သာရတ္ထ၊ ၁။၂၀၀။

ဩကာသဋ္ဌာန (နဲ) [ဩကာသ+ဌာန] နေရာ-နေလောက်ရာ-အရပ်။ ဧကဝီသတိယာ ဘိက္ခူနံ ဩကာသဋ္ဌာနံ အန္တော ကရိတ္ဝာ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၃။၃၂၅။

ဩကာသတ္တိက (တိ) [ဩကာသ+တိက] အရပ်ဌာန-ဘုံ-ကို ပြရာတိက်။ ဩကာသ တိက်။ (အတီတတိတ်၊ အဇ္ဈတ္တိကတိက်၊ ဟီနတိက်၊ ဩကာသတိက်၊ သံယောဂတိက်၊ ကာမာဝစရတိက်- ဤ၆-ပါး၌ အပါအဝင် ဖြစ်သည်။) ဩကာသတ္တိကေ အာပါယိကာ ကာမာတိ အဝနိုသခ်ါတေသု အပဂတ-အယေသု စတူသု အပါယေသု နိဗ္ဗတ္ထ-ကာမာ အာပါယိကာ။ မဟာနိ၊ဋ္ဌ။၁၃။

ဩကာသဒါန (နဲ) [ဩကာသ+ဒါန] အခွင့် ကိုပေးခြင်း။ (အခွင့်ပြုခြင်း။) အထဿာဟံ ဝိဿဇ္ဇေဿာမီတိ ပုစ္ဆာယ ဩကာသဒါန-တ္ထံ ဒေသနံ နိဋ္ဌာပေသိ။ သံ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၈။ (-မ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၉၂။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၃။၃၈၆။ သာရတ္ထ၊ ၁။၇၆။ ဒီ၊ဋီ၊၂။၃၁၁။ အံ၊ဋီ၊၁။၈၃။)

ဩကာသဒီပက (တိ) [ဩကာသ+ဒီပက] ဘုံ-အရပ်ဒေသ-ကို ပြတတ်သော။ နဟိ "နိရောဓသမာပန္နာန"န္တိ ဝစနံ အသညသ-တ္တာနန္တိ ဝစနံ ဝိယ ဩကာသဒီပကံ။ မူလ ဋီ၊၃။၁၆၀။

ဩကာသဒ္ဓယ (နဲ) [ဩကာသ+ဒ္ဓယ] တည် ရာ-ဩကာသ- (စျာနောကာသ, ဘုမ္မော ကာသ) နှစ်ခုအပေါင်း။ တံ ဒ္ဓယုပ္ပတ္တိတိ တဿ ကာယဝစီသခ်ါရဒ္ဓယဿ ဥပ္ပတ္တိ၊ ဩကာသဒ္ဓယဿ အသင်္ကရတော ဂဟဏေ အယဉ္စ ဂုဏော လဒ္ဓေါ။ အနုဋီ၊၃။၁၉၄။

ဩကာသဒ္ဓါန (နဲ) [ဩကာသ+အဒ္ဓါန] တည် ရာ-အရပ်ဒေသ-ဟူသော အဓွန့်။ ယထာ ဟိ ဩကာသဒ္ဓါနံ ဖရိတ္ဝာ ဌိတံ ဥဒကံ

ဝါ ဝါလိကာ ဝါ။ ဝိ၊၄၊၂။၁၄။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။၂၆၃။ ဩကာသဒ္ဓါနန္တိ ဩကာသဘူတံ အဒ္ဓါနံ။ သာရတ္ထ၊၂။၁၈၉။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋီ၊၁။၃၁၈။

ဩကာသနိမိတ္တ (နာ) [ဩကာသ+နိမိတ္တ] ဖြစ်ရာအရပ် ဟူသော အမှတ်အသား။ (မှတ်သားကြောင်း ဖြစ်ရာအရပ်။ ဘာသာ၊ ဋီ၊၂။၃၄၈။) ကေသဿ ဝဏ္ဏနိမိတ္တံ သဏ္ဌာနနိမိတ္တံ ဒိသာနိမိတ္တံ ဩကာသနိမိတ္တံ။ အဘိ၊၄၊၂။၂၄၈။ ခုဒ္ဒက၊၄။၆၀။

ဩကာသနိယမ (ပု) [ဩကာသ+နိယမ] အရပ် ဒေသကို သတ်မှတ်ခြင်း။ ဩကာသဿ နိယမိတတ္တာတိ ဧတ္ထ ဩကာသနိယမံ ကတ္ဘာ။ ဝဇိရ။၁၅၉။ (-ဝိမတိ၊၁။၂၂၈။ ကခါ၊ဋီ။၆၀။)

ဩကာသနိယမန (နာ) [ဩကာသ+နိယမန] အရပ်ဒေသကို သတ်မှတ်ခြင်း။ ဧတံ ဂါမေ ဌိတန္တိ ဂါမော ပုဂ္ဂလနိယမနတ္ထံ ဝုတ္တော၊ နာ ဩကာသနိယမနတ္ထံ။ ဝိမတိ၊၁။၂၂၇။

ဩကာသနိသေဓန (နာ) [ဩကာသ+နိသေဓန] အခွင့်ကို တားမြစ်ခြင်း။ ဧဝံ ဩကာသဂဝေသကာနံ ပါပပုဂ္ဂလာနံ ဩကာသနိသေဓနတ္ထံ ဝုတ္တော။ ဝိ၊၄၊၂။၉၀။

ဩကာသပဥ္ဥက (တိ) [ဩကာသ+ပဥ္ဥက] (အတိတ်စသော) ဩကာသငါးပါးအပေါင်း။ ဝိညာဏက္ခန္ဓော ပန ဧကာဒသောကာသေသု ပုရိမေ ဩကာသပဥ္ဥကေ။ မူလဋီ၊၂။၄။ (-အနုဋီ၊၂။၈။)

ဩကာသပညတ္တိ (ထီ) [ဩကာသ+ပညတ္တိ] အရပ်ဒေသ-ဌာန-ကို အပြားအားဖြင့် သိစေတတ်သောပညတ်၊ ဩကာသပညတ်။ ဩကာသပညတ္တိ အနုပ္ပါဒေ ဉာဏဿ။ နေတ္တိ။၅၁။ ဩကာသပညတ္တီတိ ဌာနဿ ပညာပနာ။ နေတ္တိ၊၄။၁၂၂။ အနုပ္ပါဒေ ဉာဏဿ ဩကာသဿ စ ပညာပနတော ဩကာသပညတ္တိ နာမ။ နေတ္တိ၊ဝိဘာ။၁၉၀။

ဩကာသပဋိဗာဟန (နာ) [ဩကာသ+ပဋိဗာဟန] အခွင့်ကို တားမြစ်ခြင်း။ အနာဂတေ စ ပါပပုဂ္ဂလာနံ ဩကာသပဋိဗာဟနတ္ထံ။ ဝိ၊၄၊၂။၄၃။

ဩကာသပတ္တ (တိ) [ဩကာသ+ပတ္တ] (ဆင်ခြင်သုံးသပ်ခြင်း၏) အခွင့်အခါသို့ ရောက်သော။ ဩကာသပတ္တေယေဝ သမ္မသန္တိ။ မ၊၄၊၄။၁၃၅။ ဩကာသပတ္တေတိ ဌာနဂမနာဒိကာလေ ဥပ္ပန္နေ၊ တေ ဟိ သမ္မသနဿ ယောဂျကာလေ ဥပ္ပတ္တိယာ ဩကာသပတ္တာတိ အဓိပ္ပါယော။ မ၊ဋီ၊၃။၃၄၃။

ဩကာသပရိကပ္ပ (ပု) [ဩကာသ+ပရိကပ္ပ] အရပ်ဒေသကို ကြံဆခြင်း။ ဩကာသပရိကပ္ပေါ ပန ဧဝံ ဝေဒိတဗ္ဗော။ ဝိ၊၄၊၁။၃၃၁။ ကခါ။၁၁၈။ (-ဝိမတိ၊၁။၁၉၉။ ကခါ၊ဋီ။၄၁။)

ဩကာသပရိကပ္ပန (နာ) [ဩကာသ+ပရိကပ္ပန] အရပ်ဒေသကို ကြံဆခြင်း။ ပရိကပ္ပိတဌာနန္တိ ဩကာသပရိကပ္ပနဝသေန ပရိကပ္ပိတပ္ပဒေသံ။ သာရတ္ထ၊၂။၁၂၇။

ဩကာသပရိကပ္ပါဝဟာရ (ပု) [ဩကာသပရိ

ကပ္ပ+အဝဟာရ] အရပ်ဒေသကို ကြဲဆ၍ ခိုးခြင်း။ ယဒိ ဧဝံ ကသ္မာ ဩကာသပရိ-ကပ္ပါဝဟာရော ဘဏ္ဍံ ဒိသ္မာ အဝဟရန္တသ္သ ပရိကပ္ပါဝဟာရော သိယာ။ ဝိမတိ၁။ ၂၀၀။ (ယဒိ ဧဝံ ကသ္မာ ဩကာသပရိကပ္ပါ ဟာရော-ဟု ဝိမတိဋ္ဌ ပါဠိပျက်နေသည်။)

ဩကာသပရိကပ္ပိတ (တိ) [ဩကာသ+ပရိ ကပ္ပိတ] အရပ်ဒေသကို ကြဲဆအပ်သော။ ဩကာသပရိကပ္ပေ ဌာနာစာဝနာယ ဂဟိ-တမ္ပိ ဩကာသပရိကပ္ပိတတ္တာ ရက္ခတိ။ ကခ်ိ၊ဋီ။၄၁။

ဩကာသပရိဂ္ဂဟ (ပု) [ဩကာသ+ပရိဂ္ဂဟ] ဖြစ်ရာအရပ်ကို-ပိုင်းခြား၍ယူ-သိမ်းဆည်း-ခြင်း။ ဘဝပဒေ ကိမ့်စီတိ ဣမိနာ ဩကာ-သပရိဂ္ဂဟော ကတော။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၂။၈၈။ ဩ-ကာသပရိဂ္ဂဟောတိ ပဝတ္တိဋ္ဌာနပရိဂ္ဂဟော။ ဒီ၊ဋီ၊၂။၉၆။

ဩကာသပရိစ္ဆေဒ (ပု) [ဩကာသ+ပရိစ္ဆေဒ] အရပ်ဒေသကို ပိုင်းခြားခြင်း။ ဧဝံ ဩကာ-သပရိစ္ဆေဒေန ဝါ။ အံ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၈။

ဩကာသပရိဒီပန (ထီ၊န) [ဩကာသ+ပရိဒီ ပန] အရပ်ဒေသကို ညွှန်ပြခြင်း။ ယတ္ထိစ္ဆ-ကန္တီ ဩကာသပရိဒီပနံ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၀၄။ (-သာရတ္ထ၊၃။၂၈၂။)

ဩကာသပုစ္ဆာ (ထီ) [ဩကာသ+ပုစ္ဆာ] အရပ်ဒေသကို မေးမြန်းခြင်း။ ကတ္ထ တေ အဓိ-ဂတန္တီ ဩကာသပုစ္ဆာ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၂။၈၂။ မ၊ဋ္ဌ၊ ၄။၆၅။ (-ပဋိသံ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၇၉။)

ဩကာသဖရဏ (တိ) [ဩကာသ+ဖရဏ] အရပ်ဒေသ-နေရာဌာန-ကို-ဖြန့်တတ်-ယူတတ်-သော၊ နေရာကျယ်ကျယ် ယူ တတ်သော၊သူ (ဆင်)။ ရညော နာဂေါ ဘဏ္ဍာဒကော စ ဟောတိ ဩကာသ-ဖရဏော စ။ အံ၊၂။၁၃၈။ ဩကာသ-ဖရဏောတိ ဩကာသံ ဖရိတ္တာ အညေသံ သမ္ဘာဓံ ကတ္တာ ဌာနေန ဩကာသဖရ-ဏော။ အံ၊ဋ္ဌ၊၃။၄၉။

ဩကာသဘဝ- (ပု) [ဩကာသ+ဘဝ] ဖြစ်ရာ အရပ်ဟူသော ဘုံ။ ဧတ္ထ စ "ကာမဘဝေ ရူပဘဝေ အရူပဘဝေ"တိ ဩကာသဘဝံ သန္ဓာယ ဝုတ္တံ။ မဟာနိ၊ဋ္ဌ။၁၃၈။

ဩကာသဘူတ (တိ) [ဩကာသ+ဘူတ] အ ခွင့်ဖြစ်၍ဖြစ်-အခွင့်ပေးသကဲ့သို့ဖြစ်-သော။ တာနိ (စတ္တာရိ စက္ကာနိ) ကုသလုပ္ပတ္တိယာ ဩကာသဘူတာနိ။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၀၁။ ဩ-ကာသဘူတာနီတိ ... အနုမတိဒါနံ ဝိယ ဘူတာနိ။ မူလဋီ၊၁။၆၁။

ဩကာသဘေဒ (ပု) [ဩကာသ+ဘေဒ] အ ရပ်ဒေသ-နေရာဌာန-ကွဲပြားခြင်း။ ဩ-ကာသဘေဒတောတိ အလံကမ္မနီယနာ-လံကမ္မနီယဘေဒတော။ ကခ်ိ၊ဋီ။၆၀။

ဩကာသမတ္တဒီပန (တိ) [ဩကာသမတ္တ + ဒီပန] အရပ်ဒေသ-နေရာဌာန-မျှကို ပြ ခြင်း။ အယံ အနုပညတ္တိ ပညတ္တိယမိဿ အတ္ထိတိ ဧစ? အတ္ထိ၊ တံ ပန ဩကာသ-မတ္တဒီပနံ။ ဝဇိရ။၃၀၀။

ဩကာသရဟိတ (တိ) [ဩကာသ+ရဟိတ]

(ကုသိုလ်ပြုခြင်း၏) အခွင့်-မှကင်း-မရှိ-သော။ သမ္မာဓောတိ ပုတ္တဒါရာဒိသမ္ပိဋ္ဌနေန ကိလေသသမ္ပိဋ္ဌနေန စ ကုသလကိရိယာယ ဩကာသရဟိတော။ သုတ္တနိ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၁၀။

ဩကာသလာဘ (ပု) [ဩကာသ+လာဘ] (၁) အရပ်ဒေသ-နေရာဌာန-ကို ရခြင်း။ (၂) အခွင့်ရခြင်း။ **(၁)** ယံ ဝါ တံ ဘာဝ-နာသမ္ပဒံ ပတ္တံ သဗ္ဗတ္ထ ဩကာသလာဘ-ဝသေန အသမ္မာဓံ ... အသပတ္တံ ဟောတိ။ သုတ္တနိ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၈၉။ (ခုဒ္ဒက၊ဋ္ဌ။၂၁၃-အလား တူပါဋ္ဌိ၌ "ဩကာသလောကဝသေန" ဟုရှိ သည်။)

(၂) တံ ဝိပါကဿ ဩကာသလာဘေ သတိ သဟာယကာရဏဝိကလတာဝ နတ္ထိ။ အနုဋီ၊၁။၇၂။ (-ဝဇိရ။၃၄။)

ဩကာသလောက (ပု) [ဩကာသ+လောက] ဩကာသလောက။ (က) အနိန္ဒြိယဗဒ္ဓရုပ် အစရှိသည်တို့၏အပေါင်း။ (ခ) အနိန္ဒြိယ ဗဒ္ဓရုပ် အစရှိသည်တို့၏အစဉ်။ **(က)(ခ)** အပိ စ တယော လောကာ သခါရ-လောကော သတ္တလောကော ဩကာသ-လောကောတိ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၁။၉၀။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။၁၉၈။ အနိန္ဒြိယဗဒ္ဓါနံ ရုပါဒီနံ သမူဟော, သန္ဆာနော စ ဩကာသလောကော လော-ကိယန္တိ ဧတ္ထ တသာ, ထာဝရာ စ၊ တေသဉ္စ ဩကာသဘူတောတိ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋီ၊ ၁။၂၃၇။ (-ဒီ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၅၆။ မ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၀၄။ သံ၊ ဋ္ဌ၊၂။၂၉၃။ အံ၊ဋ္ဌ၊၁။၇၅။ အံ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၆၇။ ပဋိသံ၊ဋ္ဌ၊၂။၃၇။ ခုဒ္ဒက၊ဋ္ဌ။၁၈၅။ ဣတိဝုတ်၊ ဋ္ဌ။၂၄၈။ သုတ္တနိ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၀၀။ သုတ္တနိ၊ဋ္ဌ၊၂။ ၁၆၅။ သာရတ္ထ၊၁။၈၊၂၃၉။) လောကဓာတု-လည်းကြည့်။

ဩကာသလောကပရိဗ္ဗမန (န) [ဩကာသ လောက+ပရိဗ္ဗမန] ဩကာသလောက၌ -လှည့်လည်-ရှာဖွေ-ခြင်း။ ကိန္တေ ပဒသာ ဩကာသလောကပရိဗ္ဗမနေန၊ ပရိမိတ-ဋ္ဌာနေ ဧဝ တံ ဉာဏဂမနေန ဂစ္ဆန္တာနံ ဒဿေမိ။ ဝိမတိ၊၁။၅၁။

ဩကာသဝါရ (ပု) [ဩကာသ+ဝါရ] ဘုံဌာန အစွမ်းဖြင့် ခန္ဓာစသည်၏ ဖြစ်ပုံကို ပြသော ဝါရ၊ ဩကာသဝါရ။ တတ္ထ ပုဂ္ဂလတော ဩကာသတော ပုဂ္ဂလောကာသတောတိ တယော ဝါရာ ဟောန္တိ၊ ... ယတ္ထာတိ ဩကာသဝသေန ခန္ဓာနံ ဥပ္ပတ္တိဒီပနော ဩကာသဝါရော။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၃။၂၉၇။

ဩကာသဝိဓိ (ပု) [ဩကာသ+ဝိဓိ] အရာဌာန ၌-အရာဌာနအားလျော်စွာ-စီရင်ခြင်း၊ အရာ ဟုတ်သည်၌ စီရင်ခြင်း။ ဣတရော ပန ဩကာသဝိဓိတော အနောကာသော ဝိဓိ ဗလဝါတိ ဉာယံ ဂါထာဝိရဟိတံယေဝ ဝေယျာကရဏန္တိ, ဣဓာဓိပ္ပေတန္တိ စ ဒ-ဿေန္တော "နာပဇ္ဇတီတိ"တိအာဒိနာ ပရိ-ဟရတိ။ နေတ္တိ၊ဋီ။၂၃။

ဩကာသဝိဿဇ္ဇန (ထီ၊န) [ဩကာသ+ ဝိဿဇ္ဇန] အရပ်ဌာန-ကာလ-ဩကာသ-ကို ဖြေဆိုခြင်း။ ဘုမ္မဝစနေန ဩကာသပုစ္ဆံ ကတွာ "သောတာပတ္တိမဂ္ဂေနာ"တိအာဒိနာ အာသဝက္ခယကရေန မဂ္ဂေန အာသဝက္ခယံ

ဒဿေတွာ "ဧတ္ထာ"တိ ဩကာသဝိဿဇ္ဇနံ ကတံ၊ မဂ္ဂကွဏေတိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။ ပဋိသံ၊ ဋ္ဌ၊၁။၂၇၉။

ဩကာသသဏ္ဌာန (တိ) [ဩကာသ+သဏ္ဌာန] တည်ရာဌာန-နှင့်တူသော-လျှင်-သဏ္ဌာန်ရှိသော။ (ကိလောမကံ) သဏ္ဌာနတော အတ္တနော ဩကာသသဏ္ဌာနံ။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၂၉။ ခုဒ္ဒက၊ဋ္ဌ။၄၃။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။၂၄၈။

ဩကာသသဗ္ဘာဝ (ပု) [ဩကာသ+သဗ္ဘာဝ] (၁) အခွင့်၏-ထင်ရှားရှိ-ရှိ-ခြင်း။ (၂) နေရာဌာန ရှိခြင်း။

(၁) အဗ္ဘောကာသော ပဗ္ဗဇ္ဇာ ကုသလကိရိယာယ ယထာသုခံ ဩကာသသဗ္ဘာဝတော။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၆၂။ မ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၀၉။ အံ၊ဋ္ဌ၊၂။၃၇၄။

(၂) ဟေဋ္ဌာ ဩရောဟတီတိ သမန္တာ ဩကာသသဗ္ဘာဝတော စာလိယမာနံ ဟေဋ္ဌာ ဘဿတိ။ သာရတ္ထ၊၃။၁၀၆။ ကခါ၊ ဋီ၊သစ်။၄၄၀။ အောက်ပုဒ်လည်းကြည့်။

ဩကာသသမ္ဘဝ (ပု) [ဩကာသ+သမ္ဘဝ] နေရာဌာန၏-ဖြစ်သင့်-ရှိ-ခြင်း။ ဟေဋ္ဌာ ဩရောဟတီတိ သမန္တာ ဩကာသသမ္ဘဝတော ဟတ္ထေန သမံ ကရိယမာနံ ဟေဋ္ဌာ ဘဿတိ။ ဝိမတိ၊၂။၆၃။ အထက်ပုဒ်လည်းကြည့်။

ဩကာသသေနာသန (နဲ) [ဩကာသ+သေနာသန] နေရာသာလျှင် ဖြစ်သောကျောင်း။ (သစ်ပင်ရင်း-စသည်။)

(ထို သစ်ပင်ရင်း စသည်တို့သည် အိပ်ခြင်း ထိုင်ခြင်း သက်သက်မျှကိုသာပြုရာ-အိပ်ယာထိုင်ရာသက်သက်မျှသာ-ဖြစ်သောကြောင့် "ဩကာသသေနာသန" အမည်ရကြသည်။)

"ယတ္ထ ဝါ ပန ဘိက္ခူ ပဋိက္ကမန္တီ"တိ ဣဒံ ဩကာသသေနာသနံ နာမ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၈၇။ မ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၁၉။ အံ၊ဋ္ဌ၊၂။၃၈၃။ မဟာနိ၊ ဋ္ဌ။၈၃။ သာရတ္ထ၊၃။၃၉၂။ "ယတ္ထ ဝါ ပန ဘိက္ခူ ပဋိက္ကမန္တီ" တိ ဌပေတွာ ဝါ ဧတာနိ မဉ္စာဒီနိ ယတ္ထ ဘိက္ခူ သန္ဒိပတန္တိ၊ "သဗ္ဗမေတံ သေနာသနံ နာမာ"တိ ဧဝံ ဝုတ္တံ အဝသေသံ ရုက္ခမူလာဒိပဋိက္ကမိတဗ္ဗဋ္ဌာနံ အဘိသခံရဏာဘာဝတော ကေဝလံ သယနဿ, နိဿဇ္ဇာယ စ ဩကာသဘူတတ္တာ ဩကာသသေနာသနံ။ သီ၊ဋီ၊သစ်၊၂။၁၂၁။ အဘိသခံရဏာဘာဝတော သယနဿ နိသဇ္ဇာယ စ ကေဝလံ ဩကာသဘူတံ သေနာသနံ။ ဒီ၊ဋီ၊၁။၂၅၆။ ရုက္ခမူလာဒိပဋိက္ကမိတဗ္ဗဋ္ဌာနံ စက်မနာဒီနံ ဩကာသဘာဝတော ဩကာသသေနာသနံ။ မ၊ဋီ၊ ၂။၁၆၁။

ဩကာသာကာရာပနာပတ္တိ (ထီ) [(ဩကာသ+အကာရာပန=) ဩကာသာကာရာပန+အာပတ္တိ] အခွင့်ကို မပြုစေခြင်းကြောင့် သင့်သော အာပတ်။ အာပတ္တီ ဒေသေတွာတိ ဩကာသာကာရာပနာပတ္တီ ဒေသေတွာ။ ဝိမတိ၊၁။၂၉၃။

ဩကာသာတိက္ကမ (ပု) [ဩကာသ+အတိက္ကမ]

(ကြံစည်-ကြံဆ-အပ်သော) အရပ်ဌာနကို လွန်သွားခြင်း။ ဩကာသာတိက္ကမောဝ ပမာဏံ ပုဗ္ဗေ အသုဒ္ဓစိတ္တေန ဂဟိတတ္တာ။ ကခါ၊ဋီ။၄၁။

ဩကာ(သ)သာဒါန (နဲ) [ဩကာသ+အဒါန] အခွင့်မပေးခြင်း၊ (ကုသိုလ်) ဖြစ်ခွင့်ကို မပေးခြင်း။ ဒွါရပိဒဟနံ ဩကာသာဒါနတော။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋီ၊၁။၁၀၂။ ဩကာသဒါနဝသေန ကိလေသာနံ စိတ္တေ ကုသလပ္ပဝတ္တီ ပရိယာဒိယိတွာ ဥဋ္ဌာနံ ပရိယုဋ္ဌာနံ။ သာရတ္ထ၊၁။၇၆။ သီ၊ဋီ၊သစ်၊၁။၁၀၁။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋီ၊၁။၂၁။ (သာရတ္ထ-၌ ဩကာသဒါန-ဟု ရဿဖြင့်ရှိ၍၊ ကြွင်းသောကျမ်းတို့၌ ဩကာသာဒါန-ဟု ဒီဃဖြင့်ရှိသည်။)

ဩကာသာဒိသင်္ဂဟ (ပု) [ဩကာသာဒိ+သင်္ဂဟ] ဩကာသအစရှိသည်ကို -သိမ်းယူ-သင်္ဂြိုဟ်-ခြင်း။ တဒေကဒေသာနုဿရဏမ္ပိ ပုဗ္ဗေနိဝါသာနုဿတိ ဧဝါတိ ဒဿနတ္ထံ, ဘုမ္မဝစနံ ကတံ ဩကာသာဒိသင်္ဂဟတ္ထဉ္စ။ ဝဇိရ။၅၀။

ဩကာသာဓိဂမ (ပု) [(၁) ဩကာသ+အဓိ+ဂမု+ဏ။ (၂) ဩကာသ+အဓိဂမ] (၁) အခွင့်ကို ရကြောင်းဖြစ်သောတရား။ (၂) အခွင့်ကို ရခြင်း။ (ဈာန်, မဂ်, ဖိုလ် ချမ်းသာ၏ အခွင့်ကိုရခြင်း။) (၃) (လောကုတ္တရာတရားကို ရခြင်းငှါ) ရအပ်သော အခွင့်။

(၁)(၂)(၃) ပဌမော ဩကာသာဓိဂမော(ဒီ၊၂။၁၇၃)တိ ပဌမဇ္ဈာနံ ပဋ္ဌနီဝရဏာနိ ဝိက္ခမ္ဘေတွာ အတ္တနော ဩကာသံ ဂဟေတွာ တိဋ္ဌတိ၊ တသ္မာ "ပဌမော ဩကာသာဓိဂမော"တိ ဝုတ္တံ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၃၆။ သမ္မာဓေ ဩကာသာဓိဂမော အနုဗုဒ္ဓေါ။ အံ၊၃။၂၂၄။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။၂၂၀။ ဩကာသာဓိဂမောတိ ဩကာသဿ အဓိဂမော။ အံ၊ဋ္ဌ၊၃။၂၇၉။ မဂ္ဂဖလသုခါဓိဂမာယ ဩကာသဘာဝတော ဝါ ဩကာသော၊ အဿ အဓိဂမော ဩကာသာဓိဂမော၊ ပုရိမပက္ခေ ပန ဩကာသံ အဝသရံ အဓိဂစ္ဆတိ ဧတေနာတိ ဩကာသာဓိဂမော။ ဒီ၊ဋီ၊၂။၂၁၂။ ဩကာသံ အဝသရံ အဓိဂစ္ဆတိ ဧတေနာတိ ဩကာသာဓိဂမော၊ မဂ္ဂဖလသုခါဓိဂမာယ ဩကာသဘာဝတော ဝါ ဩကာသော၊ တဿ အဓိဂမော ဩကာသာဓိဂမော။ ဧတ္ထ စ ဒီဃနိကာယေနေဝ ပန သုတ္တန္တဒေသနာယံ ပဌမဇ္ဈာနံ, စတုတ္ထဇ္ဈာနံ, အရဟတ္တမဂ္ဂေါတိ တယော ဩကာသာဓိဂမာ အာဂတာ။ ... ဣဓ ပန ဝက္ခမာနာနိ တီဏိ အရူပဇ္ဈာနာနိ သန္ဓာယ "ဩကာသာဓိဂမော"တိ ဝုတ္တံ။ အံ၊ဋီ၊၃။၂၉၉။ ဩကာသာဓိဂမော လောကုတ္တရဓမ္မဿ အဓိဂမာယ အဓိဂန္တဗ္ဗဩကာသော။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋီ၊၁။၂၈၆။

ဩကာသာဓိဂမနယ (ပု) [ဩကာသာဓိဂမ+နယ] (နဝမခဏဟုဆိုအပ်သော) အခွင့်ကို ရကြောင်းဖြစ်သော နည်း။ (ရခဲလှစွာသော ဗုဒ္ဓုပ္ပါဒနဝမခဏကို ရနေခိုက်၌ မဂ်ဖိုလ်နိဗ္ဗာန်ကို အမြန်ရအောင် အားထုတ်မည်ဟု ကြံလျက် အပ္ပနာဈာန်ကို ရသည်တိုင်အောင် မဆိုင်းမငံ့တော့ဘဲ ဥပစာရ

သမာဓိမျှ၌ တည်၍ ဝိပဿနာရှုသည်ဟု ဆိုလိုသည်။ ဥပစာရသမာဓိဘာဝနာကို ရလျှင်ပင် ဝိပဿနာရှု၍ သံသရာမှ လျင်စွာ လွတ်မြောက်နိုင်ပြီ။)

သေက္ခပုထုဇ္ဇနာနံ သမာပတ္တိတော ဝုဋ္ဌာယ သမာဟိတေန စိတ္တေန ဝိပဿိဿာမာတိ ဘာဝယတံ ... အပ္ပနာသမာဓိဘာဝနာပိ သမ္ဘာဓေ ဩကာသာဓိဂမ နယေန ဥပစာရသမာဓိဘာဝနာပိ ဝိပဿနာနိသံသာ ဟောတိ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။၃၆၈။ ဩကာသာဓိဂမနယေနာတိ အတ္ထပဋိလာဘယောဂ္ဂဿ နဝမခဏသခါတဿ ဩကာသဿ အဓိဂမနယေန။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋီ၊၁။၄၅၉။

ဩကာသာနုရူပ (တိ) [ဩကာသ+အနုရူပ] အခွင့်လျော်သော။ တံ ဒိသံ အနပလောကေန္တေနာပိ ဩကာသာနုရူပေ ဌာနေ စက်မိတဗ္ဗဥ္စေဝ နိသီဒိတဗ္ဗဥ္စ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။၁၈၁။

ဩကာသာဘာဝ (ပု) [ဩကာသ+အဘာဝ] အခွင့်၏မရှိသည်၏အဖြစ်၊ အခွင့်မရှိခြင်း။ အထ ဘဂဝါ သယံ ပရိယေသိတ္ဝာ ကသ္မာန ဥပသမ္ပာဒေသီတိ၊ ဩကာသာဘာဝတော။ မ၊ဋ္ဌ၊၄။၂၁၅။ အပိ စ သမ္ဘာဓေ ဃရာဝါသော ကုသလကိရိယာယ ဩကာသာဘာဝတော။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၆၂။ မ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၀၉။ ဩကာသာဘာဝတော(ဒီ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၈၁)...တိ အဝသရာဘာဝတော။ ဒီ၊ဋီ၊၂။၁၈၃။

ဩကာသာရဟ (တိ) [ဩကာသ+အရဟ] တည်နေရာ၏အဖြစ်ငှါ-တည်နေရာကို-ထိုက်သော၊ တည်နေရာဖြစ်ထိုက်သော။ (တည်နေခြင်းကိုထိုက်သော။ ဘာ၊ဋီ။) ပဗ္ဗတမတ္ထကေ တလံ ဟောတိ ဧကဝီသတိယာ ဘိက္ခူနံ ဩကာသာရဟံ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၃။၃၂၆။

ဩကာသေတိ (ကာ၊ကြိ) [အဝ+ကာသု+ဏေ+တိ] ပြန့်ကြစေ၏၊ ဖြန့်ကြ၏။ တေန ဟိ တွံ ဂဟပတိ အာဋ္ဌိန္ဒေ ဥတ္တရာသဂ်ီ ပည(ညာ)ပေတ္ဝာ တိဏကလာပံ **ဩကာသေဟိ။** သံ၊၂။၄၈၁။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၂။၂၂။ ဩကာသေဟိတိ ပကိရ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋီ၊၂။၂၅။ **ဩကာသေသိ** — ဩကာသေသိ(သံ၊၂။၄၈၁)တိ ဝိပ္ပကိရိ။ သံ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၃၁။

ဩကာသေသိ (ကာ၊ကြိ) [အဝ+ကာသု+ဏေ+ဤ] ပြန့်ကြစေပြီ၊ ဖြန့်ကြပြီ။ အထက်ပုဒ်ကြည့်။

ဩကာသေဟိ (ကာ၊ကြိ) [အဝ+ကာသု+ဏေ+ဟိ] ပြန့်ကြစေလော၊ ဖြန့်ကြလော။ ဩကာသေတိ-ကြည့်။

ဩကိဏ္ဏ (တိ) [အဝ+ကိရ+တ။ အဝကိဏ်(သံ)] (၁) ရောပြွမ်း သော၊ လိမ်းကျံ-ပေကျံ-သော၊သူ။ (၂) ကြဖြန့်အပ်သော။ (၃) ကြဖြန့်သော။

(၁) ဩကိဏ္ဏာ ရဇရေဏူဟိ၊ ယာစကာ ဝိစရန္တိ တေ။ ဇာ၊၁။၃၀၄။ (-ဇာ၊၂။၉၄၊ ၃၄၀၊၃၅၈။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၈၉။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၄။၃၆၆။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၅။၂၀၁၊၃၉၅။) သရဇေန ဝါတေန ဩကိဏ္ဏဿ။ ကခါ။၂၄၁။ ဩကိဏ္ဏဿာတိ

ဩကိတ္ထရဇဿ။ ကခ်ိ။မဟာဋီ၊၄။၁၆၀။ တပ္ပါဒရဇေဟိ တေသံ ဂုဏ္ဍနံ ပါဒဓူလီဟိ ဩကိတ္ထာ ဩနဒ္ဓါ ဂဝစ္ဆိတာ။ အလင်္ကာ၊ ဋီ။၁၄။ **(၂)** ဝါလုကာ ဩကိတ္ထာ။ ဓမ္မ၊ဋ္ဌ၊ ၂။၂၇၉။ သုတ္တနိ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၉၆။ **(၃)** သယမေဝ ပဟ္ပါ မုဋ္ဌိတ္ထာ ဝိဂဋိတ္ထာ ဂန္ဓာ ဘဝန် ဩကိရုံ၊ ဩကိတ္ထာ ပါသာဒဿ ဥပရိ ကရောန္တူတိ အတ္ထော။ အပ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၂၂။

ဩကိတ္ထကိလိန္နဓရကိတလ (တိ) [ဩကိတ္ထ+ကိလိန္န+ဓရကိတလ] ရောပြွမ်း ညစ်နွမ်း ပေကျံသော မြေအပြင်ရှိသော။ ယံ ယံ မနုဿာနံ အာယာစနဥပဟာရကရဏာရဟံ ယက္ခဋ္ဌာနံ ပုပ္ဖဓူပမံသရုဟိရဝသာမေဒ-ပိဟကပပ္ပါသသုရာမေရယာဒီဟိ ဩကိတ္ထ-ကိလိန္နဓရကိတလံ ဇေနိပါတံ ဝိယ ယက္ခ-ရက္ခသပိသာစာနံ။ မ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၂၃။

ဩကိတ္ထဂတ္တ (တိ) [ဩကိတ္ထ+ဂတ္တ] ရောပြွမ်း-လိမ်းကျံအပ်-သော ကိုယ်ရှိသော၊သူ (စီးတော်ဆင်)။ ပဒုမပတ္တကိဉ္ဇက္ခကေသ-ရေဟိ သမန္တတော ဩကိတ္ထဂတ္တော။ ဝိမာန၊ဋ္ဌ။၃၃။

ဩကိတ္ထဂံဇ (တိ) [ဩကိတ္ထ+အဂံဇ] ရော ပြွမ်းသော ယင်ပြင်ရှိသော။ ရုစကုပကိတ္ထန္တိ သုဝဏ္ဏဝါလိကာဟိ ဩကိတ္ထဂံဇံ။ ဝိမာန၊ဋ္ဌ။၁၄၆။

ဩကိတ္ထန္တရပရိခ (တိ) [ဩကိတ္ထ+အန္တရ+ပရိခါ] အကြားအကြား၌ ရောပြွမ်းသော ကျံးရှိသော။ ဩကိတ္ထန္တရပရိခံ၊ ... ဒုပ္ပဝေ-သမိဒံ ပုရံ။ ဇာ၁။၂၃၁။ ဩကိတ္ထန္တရပရိခန္တိ ဣဒံ ဒွါဒသယောဇနိကံ သုဂုန္ဓနပုရံ ... ဩကိတ္ထန္တရပရိခံ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၄။၁၀၇။ (-ဇာ၊ ၂။၉၅။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၅။၃၉၇။)

ဩကိတ္ထပရိခ (တိ) [ဩကိတ္ထ+ပရိခါ] ရော ပြွမ်းသောကျံးရှိသော။ ဩကိတ္ထပရိခံ ဒုဂ္ဂံ၊ ဒဠ္ဆမဋ္ဌာလကောဋ္ဌကံ။ ယတ္ထ ပဝိဋ္ဌော သု-မုခ၊ ဘာယိတဗ္ဗံ နု ဘာယသိ။ ဇာ၊၂။၉၅။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၅။၃၉၇။

ဩကိတ္ထမနောသိလာစုဏ္ဏ (န) [ဩကိတ္ထ+မနောသိလာစုဏ္ဏ] ရောပြွမ်းသောဆေး-ဒန်းမြင်းသိလာမှုန့်။ နဝယဥပ္ပမာဏာ ရေဏု ဥဋ္ဌာယ အဋ္ဌပညာသဟတ္ထံ ပဒေသံ ဥဂ္ဂန္ဆာ ဩကိတ္ထမနောသိလာစုဏ္ဏံ ဝိယ ပစ္ဆော-ကိဏ္ဏံ။ သံ၊ဋ္ဌ၊၂။၈၃။

ဩကိတ္ထရဇ (တိ) [ဩကိတ္ထ+ရဇ] ရော ပြွမ်း-လိမ်းကျံ-ပေကျံ-သောမြူရှိသော၊သူ။ ဩကိတ္ထ (၁) ကြည့်။

ဩကိတ္ထရတန (န) [ဩကိတ္ထ+ရတန] ဖြန့်ကြ အပ်သော ရတနာ။ သကီ ဩကိတ္ထရတ-နေသု ခီဏေသု ယာဝတတိယံ ဇဏ္ဏု-မတ္တေန ဩဓိနာ ဩကိရာပေသိယေဝ။ ဓမ္မ၊ဋ္ဌ၊၂။၄၃၅။

ဩကိရ (ကြိ) [အဝ+ကိရ+အ+ဟိ] ကြဖြန့်. လော့၊ ကြဖြန့်.ပူဇော်လော့။ ဩကိရတိ (၁) ကြည့်။

ဩကိရက (တိ) [အဝ+ကိရ+ယု။ အဝကိရက (သံ)] ဖြန့်.ကြ-ကြဖြန့်.-အပ်သော။ အောက်ပုဒ်ထောင့်ကွင်းကြည့်။

ဩကီရဏပုပ္ပ (နာ) [ဩကီရဏ+ပုပ္ပ] ဖြန့်ကြ-ကြဖြန့်-အပ်သောပန်း။ ဩလောပိယ-ကြည့်။

ဩကီရတီ (ကြို) [အဝ+ကီရ+အ+တီ] (က) လောင်း-သွန်းလောင်း-လောင်းထည့်-၏။ (ခ) ကြဖြန့်၏၊ ကြဖြန့်ပူဇော်၏။ **(က)** ဧညမာပကော ဟိ နာဠိ ပူရေတွာ "ကေ"နွံ့ဝတွာ ဩကီရတိ။ ဝိ၊ဌ၊၂။ ၂၃။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။ ၂၎၀။ **ဩကီရိ**—ပဋိသံဒ်၊ဌ၊၂။ ၂၈၎။ ပေတ၊ဌ။ရ၎။ အပ၊ဌ၊၁။ ၂ ၂ ၎။ အပ၊ဌ၊၂။၁ ၂ ၎။ **ဩကီရီ**—ပဒ္မကေသရမောကီရီ။ အပ၊၁။၂၈၂။ ဗုဒ္ဓပစ္စေကဗုဒ္ဓေသု ပဒ္မကေသရံ ပဒုမရေဏုံ ဩကီရီ အဝသိဉ္စိန္တိ သမ္မန္နော။ အပ၊ဌ၊၂။၁၉၆။

(ခ) သွာယံ ဣဒံ ကရောန္တော ပဋိ-ဝါတေ ဌတွာ ပရံ ရဇေန ဩကီရိတု-ကာမော ပုရိသော ဝိယ အတ္တာနံ ယေဝ **ဩကီရတီ**။ ဝိသုဒ္ဓိ၁။ ၂၉၄။ (-ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋီ၊ ၁။၃၅၈။) **ဩကီရန္ဆီ**—တေ တထာဂ-တဿ သရီရံ ဩကီရန္ဆီ(ဒီ၊၂။၁၁၄)တိ တေ ... တထာဂတဿ သရီရံ အဝကီရန္ဆီ၊ သရီရဿ ဥပရိ ပုပ္ပါနိ ဝိကီရန္ဆီတိ အတ္ထော။ ဒီဌ၊၂။၁၆၆။ စက်မနေ ဩကီရန္ဆီ (ဗုဒ္ဓဝံ။ ၃၀၁၊ ၃၁၀)တိ တသ္မိ ရတနစင်္ကမေ အဝ-ကီရန္ဆီ။ ဗုဒ္ဓဝံ၊ဌ။၅၃၊၁၁၃။ (-မ၊၁။၁၁၃။ ဒီဌ၊၁။၄၆။ မ၊ဌ၊၁။၃၅၄။ မ၊ဌ၊၃။၉၄။ သံ၊ဌ၊၁။ ၂ ၂၄။ အံ၊ဌ၊၁။၄၈။ အဘိ၊ဌ၊၁။၄၃၊ ၂၉၎။ သုတ္တနိ၊ဌ၊၁။၁ ၂၀။ သုတ္တနိ၊ဌ၊ ၂။ ၂၃၆။ ဝိမာန၊ဌ။၁၆၁။ ထေရီ၊ဌ။၁၁၄။ ဒီဌီ၊ ၂။ ၁၎၆။) **ဩကီရတု**— ဓမ္မ၊ဌ၊ ၂။၁၅၎။ **ဩကီရ**—အံ၊ဋီ၊၁။ ၂၀ ၂။ **ဩကီရေယျ** — သံ၊၃။၉၉။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။၁ ၂၎။ သာရတ္ထ၊ ၂။ ၂ ၂၆။ ဒီဌီ၊ ၂။၃၃၃။ မ၊ဋီ၊၁။၃၉၀။ အံ၊ ဋီ၊၁။ ၂၆၀။ **ဩကီရိ**—ဝိ၊၁။၁၃၉၊၁၄၎။ သံ၊ ၁။၄၅၁။ ဝိ၊ဌ၊ ၂။၁၀၀။ သံ၊ဌ၊ ၂။ ၂၀၄။ အံ၊ ဌ၊၁။၁၀၆။ ပဋိသံ၊ဌ၊ ၂။ ၂၈၎။ ဓမ္မ၊ဌ၊ ၂။၁၃၅၊ ၁၉၃၊ ၂၁၎။ ပေတ၊ဌ။ရ၎။ အပ၊ဌ၊၁။ ၂ ၂ ၎။ စရိယာ၊ဌ။၄၁။ ဇာ၊ဌ၊၄။ ၂၃၀။ **ဩကီရီဆု**—ဝိ၄။၃၈၎၄၁၃။ မ၊ဌ၊၃။၅၃။ ခုဒ္ဒက၊ ဌ။၁၆၎။ ဓမ္မ၊ဌ၊ ၂။ ၂၎၉။ သုတ္တနိ၊ဌ၊၁။ ၂၉၆။ **ဩကီရံ** — အပ၊၁။၄။ အပ၊ဌ၊၁။၁ ၂ ၂။ **ဩကီရီ** —ဇလဇင်္ဂေဟိ ဩကီရိ(အပ၊ ၁။ ၂၈၉)နွံ့ဇလဇေဟိ ဥတ္တမေဟိ ဥပ္ပလ-ပဒုမာဒီဟိ ပုပ္ပေဟိ ဩကီရိ ပူဇေသိန္တိ အတ္ထော။ အပ၊ဌ၊ ၂။၁၉၎။ **(-**ဝိမာန။၅၆။ ပေတ။၁၄ ၂။ အပ၊၁။ ၂၈၉။ အပ၊ ၂။၆၊၅၃။)

ဩကီရတု (ကြို) [အဝ+ကီရ+အ+တု] ကြဖြန့်.လော့၊ ကြဖြန့်.ပူဇော်လော့။ ဩကီရတိ (ခ) ကြည့်။

ဩကီရန္ဆ (တိ) [အဝ+ကီရ+အ+အန္ဆ] ကြဖြန့်.သော၊သူ။ မနုဿာ တံ ဒိသွာ ... ပံသုဂဟေတွာ မတ္ထကေ ဩကီရန္တာ လေဋ္ဌုဟိ ပဟရန္တိ။ ဓမ္မ၊ဌ၊၁။၄၄၀။ (-ဒီဌ၊ ၂။၃၀ ၂။ ဓမ္မ၊ဌ၊ ၂။ ၂၄ ၂။ ထေရ၊ဌ၊ ၂။၅၀ ၂။ အပ၊ဌ၊ ၁။ ၂၃၈။ ဇာ၊ဌ၊၅။ ၂၃၃။ ဇာ၊ဌ၊၈။၃၃၀။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၂။ ၂၈။)

ဩကီရန္ဆီ (ကြို) [အဝ+ကီရ+အ+အန္ဆီ] ကြဖြန့်.ကုန်၏၊ ကြဖြန့်.ပူဇော်ကုန်၏။ ဩကီရ-တိ (ခ) ကြည့်။

ဩကိရမာန (တိ) [အဝ+ကိရ+အ+မာန] ကြဖြန့်သော၊သူ။ ဘဂဝါ ... တေသံ သီသေ ပါဒပံသုံ ဩကိရမာနော ဝိယ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၃။၂၈၇။ အပ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၀၄။ စရိယာ၊ဋ္ဌ။၅။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၇။၂၄၁။ (-အံ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၀၆။ ဗုဒ္ဓဝံ၊ဋ္ဌ။၄၆။)

ဩကိရာပန (ထိ၊န) [အဝ+ကိရ+ဏာပေ+ယု] ကြဖြန့်စေခြင်း။ အလင်္ကာရာပေတွာတိ ဝါလုကာဒီနံ ဩကိရာပနာဒိဝသေန သဇ္ဇေတွာ။ သာရတ္ထ၊၁။၁၈၅။

ဩကိရာပေတိ (ကာ၊ကြိ) [အဝ+ကိရ+ဏာပေ+တိ] ကြဖြန့်စေ၏။ ဝါလိကံ ဂါဟာပေတွာ ဂန္ဓကုဋိုပရိဝေဏေ ဩကိရာပေတိ။ မ၊ဋ္ဌ၊၄။၂၃၀။ **ဩကိရာပေသိ**—ဓမ္မ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၆၆၊ ဓမ္မ၊ဋ္ဌ၊၂။၄၃၅။

ဩကိရာပေတွာ (ကြိ၊ဝိ) [အဝ+ကိရ+ဏာပေ+တွာ] ကြဖြန့်စေ၍။ ပိလောတိကံ နိဝါသာပေတွာ ဆာရိကာယ ဩကိရာပေတွာ နီဟရာပေဿာမိ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၉၃။ (-အံ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၂၁။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။၇၁။ ခုဒ္ဒက၊ဋ္ဌ။၁၃၇။ ဓမ္မ၊ဋ္ဌ၊၁။၇၁။ ဓမ္မ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၇၄။ သုတ္တနိ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၆၆။ စရိယာ၊ဋ္ဌ။၁၀၂။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၆။၂၁၂၊၂၅၂။ သာရတ္ထ၊၁။၃၁။ သီ၊ဋီ၊သစ်၊၁။၄၂။)

ဩကိရာပေသိ (ကာ၊ကြိ) [အဝ+ကိရ+ဏာပေ+ဤ] ကြဖြန့်စေပြီ။ ဩကိရာပေတိ-ကြည့်။

ဩကိရီ (ကြိ) [အဝ+ကိရ+ဣံ] (က) လောင်း-သွန်းလောင်း-လောင်းထည့်-ပြီ။ (ခ) ကြဖြန့်ပြီ၊ ကြဖြန့်ပူဇော်ပြီ။ ဩကိရတိ-(က)(ခ) ကြည့်။

ဩကိရီသု (ကြိ) [အဝ+ကိရ+ဥုံ] ကြဖြန့်ကုန်ပြီ၊ ကြဖြန့်ပူဇော်ကုန်ပြီ။ ဩကိရတိ (ခ) ကြည့်။

ဩကိရိ (ကြိ) [အဝ+ကိရ+ဤ] (က) လောင်း-သွန်းလောင်း-လောင်းထည့်-ပြီ။ (ခ) ကြဖြန့်ပြီ၊ ကြဖြန့်ပူဇော်ပြီ။ ဩကိရတိ-(က)(ခ) ကြည့်။

ဩကိရိတ (တိ) [အဝ+ကိရ+တ] လောင်းအပ်သော။ ဝီမံသိတုကာမတာယ ပတ္တေ ခီရံ အာသိဉ္စန္တိယာ ဟတ္ထဝိကာရေ ကတေပိ ဩကိရိတေ "အလံ ဘဂိနီ"တိ ဝါစံ နိစ္ဆရိ။ ထေရ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၁၅-၆။

ဩကိရိတုံ (ဗျ) [အဝ+ကိရ+တုံ] ကြဖြန့်ခြင်းငှါ။ ဣဓ ဝါလုကာ ဩကိရိတုံ ဝဋ္ဌတိ။ ဓမ္မ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၁၇။

ဩကိရိတုကာမ (တိ) [ဩကိရိတုံ+ကမု+ဏ] ကြဖြန့်ခြင်းငှါ အလိုရှိသော၊သူ။ ဩကိရတိ (ခ) ကြည့်။

ဩကိရိတွာ (ကြိ၊ဝိ) [အဝ+ကိရ+တွာ] (၁) ကြဖြန့်-ကြဖြန့်ပူဇော်-၍။ (၂) သွန်းလောင်း၍၊ လောင်းထည့်၍။ **(၁)** တေ တတ္ထ ကန္ဒိတွာ ရောဒိတွာန နာဂါ၊ သီသေ သကေ ပံသုကံ ဩကိရိတွာ။ ဇာ၊၁။၃၇၅။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၅။၅၅။ မုတ္တာဒလသဒိသပဏ္ဍရပုလိနံ ဩကိရိတွာ မာဋ္ဌကံ အလင်္ကရိ၊ ... ကတပုညနာမသဒိသေန နာမေန ပုလိနပူဇကတ္ထေရောတိ ပါကဋော။ အပ၊ဋ္ဌ၊၂။၄၃။ (-ဝိ၊ဋ္ဌ၊၁။၇၅။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၃၉။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၀၄။ မ၊

ဋ္ဌ၊၁။၃၂၆။ မ၊ဋ္ဌ၊၂။၉၉။ သံ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၃၇။ ခုဒ္ဒ ကဋ္ဌ။၁၃၄။ ဝိမာန၊ဋ္ဌ။၂၇။ သာရတ္ထ၊၂။ ၁၇၁။) (၂) တဿ ဓာတုယော ဂဟေတွာ ပတ္တမှိ ဩကိရိတွာ။ အပ၊ဋ္ဌ၊၂။၇၇။

ဩကိရိတွာန (ကြိ၊ဝိ) [အဝ+ကိရ+တွာန] သွန်းလောင်း၍၊ လောင်းထည့်၍။ တဒါ ဥဒကမာဟိတွာ၊ ဩကိရိတွာန ကုမ္ဘိယာ။ အပ၊၂။၂၅၈။ ထေရီ၊ဋ္ဌ။၁၀၀။

ဩကိရိနီ (ထီ) [အဝ+ကိရ+ဤ+ဣနီ (ဣတ္ထီ ပစ္စည်း)] မီးကျီးတို့ဖြင့် ရောပြွမ်းခြင်း ရှိသော၊ မီးကျီးတို့ဖြင့် လွန်စွာ ထက်ဝန်းကျင်မှ ရောပြွမ်းသော၊သူ (ပြိတ္တာမ)။ ဣဓာဟံ အာဝုသော ဂိဇ္ဈကူဋာ ပဗ္ဗတာ ဩရောဟန္တော အဒ္ဒသံ ဣတ္ထီ ဥပ္ပဏ္ဏံ ဩကိလိနီ ဩကိရိနီ ဝေဟာသံ ဂစ္ဆန္တီ။ ဝိ၊၁။၁၄၇။ သံ၊၁။၄၅၁။ ဩကိလိနိ(နီ)ဝတ္ထုသို့ ဥပ္ပဏ္ဏံ ဩကိလိနီ ဩကိရိနိန္တိ သာ ကိရ အဂ်ါရစိတကေ နိပန္နာ ဝိပ္ပန္ဒမာနာ ဝိပရိဝတ္တမာနာ ပစ္စတိ၊ ... ဩကိလိနီ စ ကိလိန္နသရီရာ၊ ဗိန္ဒုဗိန္ဒုနိ ဟိဿာ သရီရတော ပဂ္ဃရန္တိ။ ဩကိရိနီ စ အဂ်ါရသမ္ပရိကိဏ္ဏာ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၂။ ၁၀၀။ (-သံ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၀၄။) ဟေဋ္ဌတော ပဂ္ဃရဏဝသေန ကိလိန္နသရီရတာယ ဩကိလိနီ။ ဣတောစိတော စ အဂ်ါရသမ္ပရိကိဏ္ဏတာယ ဩကိရိနီ။ သာရတ္ထ၊၂။၂၉၅။ သံ၊ဋ္ဌီ၊၂။၁၈၅။

ဩကိရိယန္တိ[၁] (ကမ္မ၊ကြိ) [အဝ+ကိရ+ယ+အန္တေ] ရောပြွမ်းအပ်ကုန်၏၊ (သဒ္ဒတ္ထ။) လျှောကျ-ရောနှော-ကုန်၏။ (အဓိပ္ပါယတ္ထ။) ဩကိရိယျတိ-လည်းကြည့်။ တေန ခေါ ပန သမယေန ဘိက္ခူ ပိဋ္ဌာနိ အဥ္ဇနာနိ စရုကေသုပိ သရာဝကေသုပိ နိက္ခိပန္တိ။ တိဏစုဏ္ဏေဟိပိ ပံသုကေဟိပိ ဩကိရိယန္တိ။ ဝိ၊၃။၂၉၄။

ဩကိရိယန္တိ[၂] (ကာ၊ကမ္မ၊ကြိ) [အဝ+ကိရ+ဏေ+ယ+အန္တေ။ ကာရတ်ပစ္စည်းကျေ။] လျှောကျစေအပ်ကုန်၏။ (သဒ္ဒတ္ထ။) လျှောကျကုန်၏။ (အဓိပ္ပါယတ္ထ။) အနုဇာနာမိ ဘိက္ခဝေ ဝိကဏ္ဏံ ဥဒ္ဓရိတုန္တိ။ သုတ္တာ ဩကိရိယန္တိ။ ဝိ၊၃။၄၁၂။ ဩကိရိယန္တိတိ ဆိန္နကောဏတော ဂဋ္ဌန္တိ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၃။၄၁၀။ (စလင်းဂဏ္ဌိ၊၂။၆၅၃-လည်းကြည့်။)

ဩကိရိယမာန (တိ) [အဝ+ကိရ+ယ+မာန] ကြဲဖြန့်အပ်သော။ တာနိ ဝိစိတြပုဟ္ပာနိ အဘိဝဿန္တာနိပိ ပဒိဿန္တိ၊ ဒေဝဗြဟ္ပဂဏေဟိ ဩကိရိယမာနာနိတိ အဓိပ္ပါယော။ ဗုဒ္ဓဝံ၊ဋ္ဌ။၁၂၆။

ဩကိရိယျတိ (ကမ္မ၊ကြိ) [အဝ+ကိရ+ယ+တေ] ရောပြွမ်းအပ်၏၊ (ဘာသာ၊ဋီ။) ကြ၏၊ (နိသျ။) ကြဲဖြန့်အပ်၏၊ ရောနှော၏။ ဥဒပါနော အပါရုတော ဟောတိ၊ တိဏစုဏ္ဏေဟိပိ ပံသုကေဟိပိ ဩကိရိယျတိ ။ပ။ အနုဇာနာမိ ဘိက္ခဝေ အပိဓာနံ။ ဝိ၊၄။၂၆၀။

ဩကိရိယတိ (ကမ္မ၊ကြိ) [အဝ+ကိရ+ယ+တေ] ရောပြွမ်းအပ်၏၊ ကြဲဖြန့်အပ်၏။ ရဇဿ အာဂမနဋ္ဌာနေ ဝုဋ္ဌနုဋ္ဌာနေ ဝါ ဟေဋ္ဌာမဥ္စေ ဝါ ထုသကောဋ္ဌကေ ဝါ ဘာဇနန္တရေ ဝါ၊ ယတ္ထ ရဇေန ဩကိရိယတိ။ မ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၄၅။ (-မ၊ဋီ၊၁။၂၄၇။) အထက်ပုဒ်လည်းကြည့်။

ဩကိရုံ (ကြို) [အဝ+ကိရ+ဥုံ] ကြဖြန့်ကုန်ပြီ၊ ကြဖြန့်ပူဇော်ကုန်ပြီ။ ဩကိရတိ (၂)ကြည်။

ဩကိရေယျ (ကြို) [အဝ+ကိရ+ဧယျ] ကြဖြန့်ရာ၏၊ ကြဖြန့်ပူဇော်ရာ၏။ ဩကိရတိ (၂) ကြည့်။

ဩကိလိနီ (ထီ) [ဩကိလိန+ဤ။ (ဣတ္ထီပစ္စည်း)။ ဟေဌာ ကိလိနံ ယဿာတိ ဩကိလိနီ။ ဘာသာ၊ဋီ။] မီးဟွား မီးပေါက် တဖြောက်ဖြောက်ကျသော၊သူ (ပြိတ္တာမ)။ (သျ။) အောက်၌စိုသော ကိုယ်ရှိသော၊သူ။ (ဘာသာ၊ဋီ။) ဩကိရိနီ-ကြည့်။

ဩကိလိနီ(နီ)ဝတ္ထု (နဲ) [ဩကိလိနီ+ဝတ္ထု] မီးဟွားမီးပေါက် တဖြောက်ဖြောက်ကျသော-အောက်၌စိုသောကိုယ်ရှိသော-ပြိတ္တာမ၏ အကြောင်းအရာဝတ္ထု။ ဩကိရိနီ-ကြည့်။

(ထို ပြိတ္တာမသည် ရှေးအတိတ်ကာလ ကာလိဂ်မင်း၏ မိဖုရားခေါင်ကြီး ဖြစ်သော ဘဝ၌ ကချေသည်မတစ်ဦးကို မီးအိုးကင်းဘေး၌ ရပ်လျက် ကာလိဂ်မင်းနှင့် ရယ်မောပြောဆိုနေသည်ကိုမြင်ရသဖြင့် မနာလိုဝန်တိုဣသာဟွားလျက် ကာလိဂ်မင်း ထွက်သွားသောအခါ ထိုကချေသည်မ၏ဦးခေါင်းပေါ်သို့ မီးကျီးခဲများ လောင်းချခဲ့လေသည်။ ထိုအကုသိုလ်ကံကြောင့် ပြိတ္တာဘုံသို့ရောက်သောအခါ အောက်အထက် နံပါးနှစ်ဘက်တို့မှ ပေါ်ထွက်ကျရောက်လာသော ပေါက်ပန်းပွင့်အဆင်းရှိသော မီးကျီးတို့ဖြင့် လောင်မြိုက်ခံရသည်၊ ထိုမီကျီးတို့အပေါ်၌ တပြောင်းပြန်ပြန် လူးလှိမ့်ခံစားရသည်၊ ခန္ဓာကိုယ်မှ ချွေးသီးချွေးပေါက်တို့ ယိုစီးလာသည်။ အကျယ်ကို-ဝိ၊ဌ၊၂။၁၀၀။ သံ၊ဌ၊၂။ ၂၀၄။ သာရတ္ထ၊၂။၂၉၅။ သံ၊ဋီ၊၂။၁၈၅-ကြည့်။)

ဩကူဇန္တ (တိ) [အဝ+ကူဇ+အန္တ] ညည်းသံကို ဖြစ်စေသော၊ (ဘာသာ၊ဋီ။) ညည်းသံကို ဖြစ်စေလျက်ကျူးရင့်သော၊ လေချန်သော၊သူ။ ဂီတမှိ ယံကိဉ္စိ နဋဂီတံ ဝါ သာဓုဂီတံ ဝါ, အန္တမသော ဒန္တဂီတမှိ (ယံ) ဂါယိဿာမာတိ ပုဗ္ဗဘာဂေ ဩကူဇန္တာ ကရောန္တိ။ ဝိ၊ဌ၊၄။၄၅။ ကခ်၊ဋီ၊သစ်။၄၇၁။ ငအောက်ပုဒ်လည်းကြည့်။

ဩကူဇိတ (တိ) [အဝ+ကူဇ+တ] ညည်းသံကို ဖြစ်စေသောကျူးရင့်ခြင်း၊ (သျ။) လေချန်ခြင်း၊ ကျူးရင့်အပ်သောအသံ၊ လေချန်သံ။ ယံ ဂါယိဿာမာတိ ပုဗ္ဗဘာဂေ ဩကူဇိတံ ကရောန္တိ၊ သဗ္ဗမေတံ ဂီတံ နာမ။ သီ၊ဋီ၊သစ်၊၁။၃၄၈။ အထက်ပုဒ်လည်းကြည့်။

ဩကောဋိမက (တိ) [(အဝ+ကောဋိ+မ=) ဩကောဋိမ+က။ အဝ ကောဋိ ယဿာတိ ဩကောဋိမော။ ဩကောဋိမော ဧဝ ဩကောဋိမကော။ အဘိ၊ပု၊ဘာသာဋီ။] အောက်ပိုင်း၌တွန့်လိပ်ခြင်းရှိသော၊ ပုကွဗိုက်ကားသော၊ အရပ်အမောင်းတိုသော၊သူ။ သောစ ဟောတိ ဒုဗ္ဗဏ္ဏော ဒုဒ္ဒသိကော ဩကောဋိမကော။ မ၊၃။၂၀၇-၈။ အံ၊၁။၁၀၆၊၃၉၇။ အဘိ၊ပု။၁၅၉။ (-ဝိ၊၄။၂၁၅။ သံ၊၁။၉၄၊၂၃၉၊၄၆၇။ ဥဒါန။၁၇၂။) ဩကောဋိမကောတိ လကုဏ္ဍကော ပဝိဋ္ဌဂီဝေါ

မဟောဒရော။ မ၊ဌ၊၄။၁၅၁။ ဩကောဋိမ-ကောတိ အာရောဟာဘာဝေန ဟေဋ္ဌိမ-ကောဋိကော၊ ရဿကာယောတိ အတ္ထော။ သံ၊ဋီ၊၁။၁၉၅။ (-သံ၊ဌ၊၁။ ၁၄၉၊၃၂၃။ သံ၊ဌ၊၂။၂၁၇။ အံ၊ဌ၊၂။၇၆၊၃၂၁။ အဘိ၊ဌ။၃။၇၈။ ဥဒါန၊ဌ။၃၃၄။ သာရတ္ထ၊၃။၃၇၇။ သံ၊ဋီ၊၁။၃၄၃။ အံ၊ဋီ၊၂။၇၉၊၃၁၇။)

ဩကောဋိမကတရ (တိ) [ဩကောဋိမက+တရ] အလွန်-ပုက္ခဗိုက်ကား-အရပ်အမောင်းတို-သော၊သူ။ တထာ တထာ သောယကွော ဒုဗ္ဗဏ္ဏတရောစေဝ အဟောသိ ဩကောဋိမကတရော စ။ သံ၊၁။၂၄၀။

ဩကောဒနီ (ထီ) [ဩက+အဒ+ယု+ဤ (ဣတ္ထိပစ္စည်း] သန်း။ ဩကံ အာသယံ အဒတိ ဘက္ခတီတိ ဩကောဒနီ။ မောဂ်၊ သျ၊၂၊နှာ။၃၈၃။

ဩက္ကာ (တိ) [ဩက္ကာ(ဥက္ကာ)+ဏ] ဩက္ကာ-ဩက္ကာက-ဥက္ကာက-အနွယ်၌ဖြစ်သော၊သူ။ နာဟံ ဩက္ကာ ဝရဓရာ။ သံ၊ဌ၊၁။၂၀၈။ ဩက္ကာဝရဓရာ-လည်းကြည့်။

ဩက္ကဋ္ဌာ (ထီ) [ဩက္ကာ+ဓရ+ကွိ။ ဩက္ကာ+ဌာ+က။ ဥက္ကဋ္ဌာ+ဏ] ဩက္ကဋ္ဌာမြို့။ (မီးရှူးတို့ ထွန်းလင်းတောက်ပကုန်စဉ် တည်ထေင်အပ်သောကြောင့် "ဥက္ကဋ္ဌာ=ဩက္ကဋ္ဌာ မြို့" ဟုခေါ်သည်။ တသွာ တံ ဥက္ကဋ္ဌန္တိ ဝုစ္စတိ၊ ဩက္ကဋ္ဌန္တိပိ ပါဌော၊ သောယေဝတ္ထော။ ဒီ၊ဌ၊၁။၂၁၈။ ဥက္ကဋ္ဌာ-လည်းကြည့်။

ဩက္ကန္တ (နဝ) [အဝ+ကမု+တ။ အဝကြာန္တ (သံ)] (၁) သက်ရောက်-သက်ဝင်-ခြင်း။ (၂) (ခြေသံမကြားအောင်) ချင်းနင်းဝင်ရောက်ခြင်း။ (တိ) (၃) (က) သက်ရောက်-သက်ဝင်-ဝင်ရောက်-အစဉ်ရောက်-သော၊သူ။ (ခ) သက်ရောက်-သက်ဝင်-ဝင်ရောက်-ပြီးသော၊သူ။ (၄) ဖြစ်သော။ (၅) သက်ရောက်-သက်ဝင်-ဝင်ရောက်-အပ်သော။ (၆) ကျော်လွန်-နင်းနယ်-အပ်သော။

(၁) သက်ရောက်-သက်ဝင်-ခြင်း။ ဩက္ကန္တိကဓမ္မဒေသနာ-ကြည့်။ **(၂)** (ခြေသံမကြားအောင်) ချင်းနင်း ဝင်ရောက်ခြင်း။ ဩက္ကန္တကရဏ-ကြည့်။

(တိ)(၃)(က) သက်ရောက်-သက်ဝင်-ဝင်ရောက်-အစဉ်ရောက်-သော၊သူ။ အယံ ဝုစ္စတိ သဒ္ဓါနုသာရီ ဩက္ကန္တော သမ္မတ္တ-နိယာမံ။ သံ၊၂။၁၈၆။ ဩက္ကန္တော သမ္မတ္တ-နိယာမန္တိ ပဝိဋ္ဌော အရိယမဂ္ဂံ။ သံ၊ဌ၊၂။၃၁၇။ ဣဒါနေဝ အမှာကံ သာရဇ္ဇံ ဩက္ကန္တံ။ အံ၊၂။၁၇၁။ သာရဇ္ဇံ ဩက္ကန္တန္တိ ဒေါမနဿံ အနုပဝိဋ္ဌံ။ အံ၊ဌ၊၃။၅၉။ တံ ဩက္ကန္တဿာ (ဝိသုဒ္ဓိ၊၂။၃၃)တိ တံ သုခလဟုသည် အနုပ္ပတ္တဿ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋီ၊၂။၃၂။

(ခ) သက်ရောက်-သက်ဝင်-ဝင်ရောက်-ပြီးသော၊သူ။ သီမံ ဩက္ကန္တာတိ ဝါ ဩက္ကမန္တီတိ ဝါတိ နဇာနီသု။ ဝိ၊ဌ၊၃။၃၄၆။ ပဗ္ဗတေ ဝါ ထလေ ဝါ ဌိတာ သီမံ ဩ-က္ကန္တေ ဝါ ဩက္ကမန္တေ ဝါ ပဿန္တီ။ ဝိ၊ဌ၊၃။၃၄၆။ (-ဒီ၊ဌ၊၂။၂၅။) ယဒါဟံ ဖုဿ-တိယာ ကုစ္ဆိံ၊ ဩက္ကန္တော ပိယမာတုယာ။

စရိယာ။၃၉၂။ စရိယာ၊၌။၎၈။ မာတုကုစ္ဆိ သြက္ကမတိတိ ထြေ မာတုကုစ္ဆိ သြက္ကန္တော ဟောတိတိ အထြော၊ သြက္ကန္တေ ဟိ တသ္မိ ဧဝံ ဟောတိ နု သြက္ကမမာနေ။ မ၊၌၊၄။ ၁၂၆။

(၄) ဖြစ်သော။ ဧသော အဓမ္မော ဒဏ္ဍာနံ၊ သြက္ကန္တော ပုရာဏော အဟု။ သုတ္တနိ။၃၂၅။ အဓမ္မော သြက္ကန္တော အဟု ပဝတ္တော အာသိ။ သုတ္တနိ၊၌၊၂။၅၈။

(၅) သက်ရောက်-သက်ဝင်-ဝင်ရောက်-အပ်သော။ ဒုက္ခေန သြက္ကန္တာ(သံ၊၌၊ ၂။၁၄၄)တိ ဗဟိဒ္ဓါ ဝိယ အန္တောပိ ဒုက္ခေန အဝက္ကန္တာ အနုပဝိဋ္ဌာ။ သံ၊ဋီ၊၂။၁၄၈။ သော ဘဂဝါ ... မဟာနုဘာဝေါ၊ တေန သြက္ကန္တမတ္တေ သဗ္ဗဘယာနိ ဝူပသမေယ်။။ သုတ္တနိ၊၌၊၁။၂၆၅-၆။**(၅)** ကျော်လွန်-နင်းနယ်-အပ်သော။ သြက္ကန္တသုက္က-ကြည်။

သြက္ကန္တ၂ (နာ) [၌+ကမု+တ] (၁) ခုန်ကျော်-ခုန်ပေါက်-ခြင်း။ (၂) ဖဲသွား‌ခြင်း။ (တိ)(၃) ဖဲသွား‌သော၊သူ။ (၄) ကင်းသော။

(၁) သြက္ကန္တိက၂-ထောင့်ကွင်းကြည်။ **(၂)** သဟ ပထတော သြက္ကန္တေ၊ ... ဝိဝရံ အဒါသိ ပထဝီ။ စရိယာ။၄၀၅။ သဟ ပထတော သြက္ကန္တေတိ ... မဂ္ဂတော သဟ သြက္ကမနေန။ စရိယာ၊၌။၁၆၂။ (တိ)(၃) မဂ္ဂပဋိပန္နေ ယာနေ ယာနသာမိကော ကေနစိဒေဝ ကရဏီယေန သြရောဟိတွာ မဂ္ဂါ သြက္ကန္တော ဟောတိ။ ဝိ၊၌၊၁။၂၉၂။ (-သံ၊၌၊၂။၁၈၄။ စရိယာ၊၌။၁၅၉။) ဧဝံ ဝိပဿနာဝိထိ၊ သြက္ကန္တာ နာမ ဟောတိ သာ။ ဝတ္ထာရ၊၌။၁၆၅။ (ဝတ္ထာရ၊ဋီ၊၂။၃၃၅-၌ "ဥက္ကန္တာ"ဟု ရှိသည်။ ဝတ္ထာရ၊သ္မ။၅၉၈-၌ "သြက္ကန္တာ"ဟုပင်ရှိသည်။) **(၄)** သြက္က-န္တသန္တ-ထောင့်ကွင်းကြည်။

သြက္ကန္တကရဏ (န) [သြက္ကန္တ+ကရဏ] (ခြေသံ-ခွါသံ-မကြားရအောင်) ချင်းနင်း ဝင်ရောက်မှုကို ပြုခြင်း။ ရတ္တိ သြက္ကန္တ-ကရဏသ္မိဉ္ဉိ ယထာ ပဒသဒ္ဒါ နု သုယျတိ၊ တဒတ္ထံ ကေသ္မိ ဌာနေ သည် ဒတ္တာ အဂ္ဂဂ္ဂဒုရေဟိယေဝ ဂမနံ သိက္ခာပေန္တိ။ မ၊ ၌၊၃။၁၁၁။ သြက္ကန္တကရဏသ္မိန္တိ သြက္က-နေ့တွာ ပရသေနာသမ္မဒ္ဒနသြက္ကန္တကရ-ဏော။ မ၊ဋီ၊၃။ရ၃။

သြက္ကန္တကာယ (တိ) [သြက္ကန္တ+ကာယ] သက်ဝင်-အစဉ်ရောက်-ထိတွေ့-သော ကိုယ်ရှိသော၊သူ။ တာယ သညာယ သြက္ကန္တ-ကာယသ ပနသ ကရဏကာယော‌ပိ တူလပိစု ဝိယ လဟုကော ဟောတိ။ ပဋိသံ၊၌၊၁။၃၀၇။

(အလား‌တူ အနက်အဓိပ္ပါယ်ရှိသော ဝိသုဒ္ဓိ၊၂။၃၃-၌ တံ သြက္ကန္တသ ပနသ ကရဏကာယော‌ပိ တူလပိစု ဝိယ သလ္လဟု-ကော ဟောတိ- ဟုလည်းကောင်း၊ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ဋီ၊၂။၃၂-၌ သြက္ကန္တသာတိ တံ သုခလဟု-သည် အနုပ္ပတ္တသ-ဟုလည်းကောင်း ရှိသည်။) သြက္ကမတိ-လည်းကြည်။

သြက္ကန္တကာလ (ပု) [သြက္ကန္တ+ကာလ] သက်ဝင်-သက်ရောက်-သော အခါ။ ဂစ္ဆ တံ

သုနခံ ... သယနံ အာရောပေတွာ ဤသ-
ကံ နိဒ္ဒံ ဩက္ကန္တကာလေ ပုစ္ဆ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၁၈။
မ၊ဋ္ဌ၊၄။၁၇၆။

ဩက္ကန္တတိ (ကြိ) [အဝ+ကတိ+အ+တိ] ဖြတ်-လှီးဖြတ်-၏။ သတ္ထံ ဂဟေတွာန၊ ဩက္ကန္တန္တိ ပုနပ္ပုန(ပေတ။၁၈၀)နွိ ... နိသိတဓာရံ သတ္ထံ ဂဟေတွာ ပုနပ္ပုနံ တံ ဝဏမုခံ အဝကန္တန္တိ။ ပေတ၊ဋ္ဌ။၁၉၈။

ဩက္ကန္တနိဒ္ဒ (တိ) [ဩက္ကန္တာ+နိဒ္ဒါ] သက်ရောက်သော အိပ်ခြင်းရှိသော၊ အိပ်ခြင်းသို့သက်ရောက်သော၊သူ။ (ဘဝင်သို့ သက်သော အိပ်ပျော်ခြင်းရှိသော။ မအူ၊သျ။) သစေ ဩက္ကန္တနိဒ္ဒေါ အဇာနန္တောပိ ပါဒေ မဉ္စကံ အာရောပေတိ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၄၅။ ဝဇိရ။၁၁၈။

ဩက္ကန္တနိယာမ (တိ) [ဩက္ကန္တ+နိယာမ] (၁) သက်ဝင်-သက်ရောက်-အပ်သော အရိယမဂ်ဟူသော မြဲခြင်းရှိသော၊သူ။ (၂) သက်ဝင်-သက်ရောက်-အပ်သော (စုတိ၏ အခြားမဲ့၌ အကျိုးပေးသည်၏အစွမ်းဖြင့်) မြဲခြင်းရှိသော၊သူ။

(၁) တဿ သေက္ခဿ တံ မညနာဝတ္တု ဩက္ကန္တနိယာမတ္တာ သမ္မောဓိပရာယဏတ္တာ စ တီဟိ ပရိညာဟိ ပရိညေယျံ။ မ၊ဋ္ဌ၊၁။၄၃။ ဩက္ကန္တနိယာမတ္တာတိ အနုပဝိဋ္ဌသမ္မတ္တနိယာမတ္တာ၊ ဩတိဏ္ဏမဂ္ဂသောတတ္တာတိ အတ္ထော။ မ၊ဋီ၊၁။၉၄။ ဗောဓိသတ္တော ကဿပဘဂဝတော ပါဝစနေ ဩက္ကန္တနိယာမော စရိတဗြဟ္မစရိယော။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၈၂။ တေ ဣမေသု တီသုပိ ဒဿနေသု ဩက္ကန္တနိယာမာ အဟေသုံ။ မ၊ဋ္ဌ၊၄။၉၆။ (၂) နတ္ထိကဝါဒါတိ နတ္ထိ ဒိန္နန္တိအာဒိဝါဒိနော။ တေ ဣမေသု တီသုပိ ဒဿနေသု ဩက္ကန္တနိယာမာ အဟေသုံ။ မ၊ဋ္ဌ၊၄။၉၆။ ဩက္ကန္တနိယာမာတိ ဩဂါဋ္ဌမိစ္ဆတ္တနိယာမာ။ မ၊ဋီ၊၃။၃၁၀။

ဩက္ကန္တန္တ (ကြိ) [အဝ+ကတိ+အ+အန္တ] ဖြတ်-လှီးဖြတ်-သော။ ပဒုမနာဋ္ဌသုတ္တံ ကကစေန ဩက္ကန္တန္တော ဝိယ အတိသလ္လေခတိ အတိဝါယမံ ကရောတိ။ မ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၁၆။

ဩက္ကန္တန္တိ (ကြိ) [အဝ+ကတိ+အ+အန္တိ] ဖြတ်-လှီးဖြတ်-ကုန်၏။ ဩက္ကန္တတိ-ကြည့်။

ဩက္ကန္တဘိက္ခုနီ (ထီ) [ဩက္ကန္တ+ဘိက္ခုနီ] သက်ဝင်-သက်ရောက်-ဝင်ရောက်-သော ရဟန်းမ။ သံဃာဒိသေသာ စတုရောတိ အယံ ပဉ္ဘာ အရဏုဂ္ဂေ ဂါမန္တရပရိယာပန္နံ နဒီပါရံ ဩက္ကန္တဘိက္ခုနီ သန္ဓာယ ဝုတ္တာ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၄။၂၃၈။ (-ဝဇိရ။၅၇၇။ သာရတ္ထ၊ ၃။၄၉၁။ ကခါ၊ဋီ၊သစ်။၄၅၉။)

ဩက္ကန္တဝိနိစ္ဆယပဝတ္တ (တိ) [ဩက္ကန္တဝိနိစ္ဆယ+ပဝတ္တ] (ပါဋိတော်သို့) သက်ဝင်သော အဆုံးအဖြတ်အားဖြင့်ဖြစ်သော။ (ဘာသာ၊ ဋီကာ။) ဉာဏ်ဖြင့်သက်ဝင်၍ အကြား အကြား၌ ဆုံးဖြတ်သောအားဖြင့် ဖြစ်-ထိုထိုလျဉ်းပါးဘွယ်၌သွင်း၍သွင်း၍ ဆုံးဖြတ်သောအားဖြင့်ဖြစ်-သော။ (ပါရာ၊ဂံ၊သစ်။)

အာစရိယဝါဒေါ နာမ ဓမ္မသင်္ဂါဟကေဟိ ပဉ္စဟိ အရဟန္တသတေဟိ ဌပိတာ

ပါဠိဝိနိမုတ္တာ သြက္ကန္တဝိနိစ္ဆယပဝတ္တာ အဋ္ဌ-ကထာတန္တိ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၉၅။

သြက္ကန္တသံယုတ္တ (န) [သြက္ကန္တ+သံယုတ္တ] သြက္ကန္တသံယုတ်ပါဠိတော်။ (စက္ခုသုတ် စသော သုတ်(၁၀)ခု ပါဝင်သည်။ သံ၊၂။၁၈၆-၁၈၉။) သြက္ကန္တသံယုတ္တေ အဓိမုစ္စတိတိ သဒ္ဒါဓိမောက္ခံ ပဋိလဘတိ။ သံ၊ဋ္ဌ၊၂။၃၁၇။

သြက္ကန္တသတ္တ (တိ) [သြက္ကန္တ+သတ္တ] ကင်းသော အသက်ရှိသော၊သူ။ မညေ သြက္ကန္တ-သတ္တံ မ(ဇာ၊၂။၂၀၇)နှိ့ ဧဝံ သန္တေ အဟံ မံ အပဂတဇီဝိတံ သလ္လက္ခေမိ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၆။ ၂၇၂။ (ဇာဋ္ဌ-၌ "သြက္ကန္တသန္တံ မန္တိ အပ-ဂတဇီဝိတံ မံ" ဟု လည်းကောင်း၊ ဇာဋ္ဌ၊ သစ်-၌ "သြက္ကန္တသဒ္ဒါ အပဂမနတ္ထော၊ ... သန္တသဒ္ဒါ ပန ဇီဝိတပရိယာယော၊ သြက္ကန္တော သန္တော ယဿ မမာတိ သြက္က-န္တသန္တော"ဟုဖွင့်သည်။) ဂတသတ္တ (ပေတ၊ ဋ္ဌ။၃၇၊ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၄၅)နှင့် အောက်ပုဒ်တို့ လည်းကြည့်။

သြက္ကန္တသန္တ (တိ) [သြက္ကန္တ+သန္တ)] ကင်းသော အသက်ရှိသော၊သူ။ သြက္ကန္တသန္တံ မ (ဇာ၊ ၂။၃၅၉)နှိ့ အပဂတဇီဝိတံ မံ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၇။၃၄၅။ အထက်ပုဒ်လည်းကြည့်။

သြက္ကန္တသမ္မတ္တနိယာမ (တိ) [သြက္ကန္တ+သမ္မတ္တနိယာမ] သက်ရောက်သော-သမ္မတ္တ နိယာမ-မဖောက်ပြန်သောသဘောရှိသည် ဖြစ်၍ မိမိ၏အ ခြားမဲ့၌ အကျိုးပေးသည်၏ အစွမ်းဖြင့် မြဲသောအရိယမဂ်-ရှိသော၊သူ။ သြက္ကန္တသမ္မတ္တနိယာမတ္တာ "သေက္ခာ နိယတာယာ"တိ ဝုတ္တံ။ မ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၉၇။

သြက္ကန္တသုက္က (တိ) [သြက္ကန္တ+သုက္က] ကျော်လွန်အပ်-နှင်းနယ်အပ်-သော ဖြူစင်သော တရား(=ကုသိုလ်) ရှိသော၊ ကုသိုလ် တရား အပိုင်းအခြားကို ကျော်လွန်၍ အကုသိုလ် တရား၌တည်သော၊ နှင်းနယ်အပ်သော ကုသိုလ်ရှိသော၊သူ။ သြက္ကန္တသုက္ကဿ ဟိ ကာ တိကိစ္ဆာ(ဇာ၊၁။၆၂)တိ သြက္ကန္တသု-က္ကဿ အဝက္ကန္တဿ ကုသလဓမ္မမရိယာဒံ အတိက္ကန္တဿ အကုသလဓမ္မေ ပတိဋ္ဌတ-ဿ ပုဂ္ဂလဿ မန္တောသဓာဒိဟိ ကာ နာမ တိကိစ္ဆာ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၉၅။ သြက္ကန္တသုက္က-ဿာတိ အတိက္ကမိတပုညဿ၊ မဒ္ဒိတကုသ-လဿာတိ အတ္ထော။ ဇာဋ္ဌ၊သစ်။

သြက္ကန္တာမသိ [အဝ+ကတိ+အ+မ။ သေ-လာ။ (အဝ+ကမု+အ=) သြက္ကန္တ+အ+မ။ သေ-လာ။] နှိမ့်ချ ရှိသေစွာ-သိစေ-အသိပေး-ပါကုန်၏၊ ရှိသေနှိမ့်ချ ပြ၍သိစေပါကုန်၏။ နှစ်သက်သောထွေ ရှိသေတုပ်ဝပ်ပါကုန်၏။ နီတိ၊ဓာ၊သျှ၊၂။၁၁၅။ ပန်ကြားပါကုန်၏။ သြကန္ဒတိ-ကြည့်။

(ဇာဋ္ဌ- နှင့် ဇာတ်၊ နိသျတို့၌ "သြက-န္တာမသေတိ အဝကန္တာမ" ဟု ရှိသည်။ ဇာတ်ဝိသောဓန၊နှာ။၁၅၃-၌ "ဂါထာ ဆန်း အား-ဖြင့် သြက္ကန္တာမသိ- ဟုရှိလေသည်၊ သြက္ကန္တာမသေ-ဖွင့်"ဟု ဆို၍၊ နှာ၊၁၀၀-၌ "သြက္ကန္တာမသိ ဘူတာနိ-၌ကား သေ-တွင် "ဧ" ကို "လ" ပြဘူး၏"ဟု ဆိုသည်။ နီတိ၊သုတ္တ။၁၃၄-၌လည်း ထို့အတူဆို၍

"ရိုသေနှိမ့်ချ ပြု၍ သိစေပါကုန်၏"ဟု နိဿဋ္ဌ အနက်ပေးသည်။ နီတိ၊ဓာ၊သျှ၊၂။၁၁၇-၌"နှစ်သက်သောထွေ ရိုသေတုပ်ဝပ်ပါကုန်၏"ဟု အနက်ပေးသည်။ ထို နီတိ၊ဓာ။သျှ-အလို "ကမုံ"ဓာတ်ဟု မှတ်ယူရလိမ့်မည်။)

သြက္ဆန္ဆီ (ထီ) [အဝ+ကမုံ+တိ] (က) သက်ရောက်-သက်ဝင်-ဝင်ရောက်-ခြင်း၊ ထင်ရှားဖြစ်ပေါ်လာခြင်း၊ အမိဝမ်း-သို့ သက်ရောက်-၌ဖြစ်ခြင်း၊ ပဋိသန္ဓေနေခြင်း၊ လာရောက်၍ဝင်သကဲ့သို့ သောတရား။ (ခ) ပဋိသန္ဓေ။

(က) ယာ တေသံ တေသံ သတ္တာနံ ... ဇာတိ သဉ္ဇာတိ သြက္ကန္တိ အဘိနိဗ္ဗတ္တိ ခန္ဓာနံ ပါတုဘာဝေါ။ ဒီ၊၂။၂၄၃။ မ၊၁။၆၁။ မ၊၃။၂၉၂။ သံ၊၁။၂၄၄။ အဘိ၊ဝိ။၁၀၄၊၁၄၄။ ပဋိသံ။၃၆။ သာ ဧဝ အနုပဝိဋ္ဌာကာရေန သြက္ကမနဋ္ဌေန သြက္ကန္တိ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၂။၃၈၆။ (-မ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၂၂။) ဣဓ ပဋိသန္ဓိ ဝိညာဏံ၊ သြက္ကန္တိ နာမရူပံ၊ ပသာဒေါ အာယတနံ။ ပဋိသံ။၅၀။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၈၃။ သြက္ကန္တိ နာမရူပန္တိ ယာ ဂဗ္ဘေ ရူပါရူပဓမ္မာနံ သြက္ကန္တိ အာဂန္ဟာ ပဝိသနံ (ပဝိသန္တီ) ဝိယ၊ ဣဒံ နာမရူပံ။ ပဋိသံ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၂၄။ မ၊ဋီ၊၁။ ၁၁၃။ (-သမ္မော၊ယော။၁၂၉။) သြက္ကန္တိကာလ၊ သြက္ကန္တိကွဏ-တို့လည်းကြည့်။

(ခ) သြက္ကန္တိတိ ပဋ္ဌဝေါကာရပဋိသန္ဓိ-ယာဝေတံ နာမံ။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၃။၄၁၄။ (-မ၊ဋ္ဌ၊၁။၅၆။ သံ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၃။ အံ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၆၂။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၀။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၂။၈၉၊၁၈၃။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၃။၃၊၁၃။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၂။၂၁၅။ စူဠနိ၊ဋ္ဌ။၁၅။ ဒီ၊ဋီ၊၂။၃၃၆။) သြက္ကန္တိကွဏ-လည်းကြည့်။

သြက္ဆန္တိက[၁] (တိ) [သြက္ကန္တ[၁]+ကက] ဥက္ကန္တ+ကိက။ ပါရာ၊ယော။ သြက္ကန္တိကဓမ္မဒေသနာ-ကြည့်။] သက်ဝင်-သက်ရောက်-ခြင်းနှင့်ယှဉ်သော၊ သက်ဝင်-သက်ရောက်-သော၊ သမုဒ္ဒရာလှိုင်းတံပိုးကဲ့သို့ သက်၍သက်၍ ဖြစ်သော။ သြက္ကန္တိကာ ပီတိ သမုဒ္ဒတီရံ ဝိစိ ဝိယ ကာယံ သြက္ကမိတ္တာ သြက္ကမိတ္တာ ဘိဇ္ဇတိ။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၅၉။ ပဋိသံ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၆၉။ ဝိသုဒ္ဓိ၁။၁၃၉။ မဟာနိ၊ဋ္ဌ။၁၁၁။ (-ပဋိသံ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၉၂။ သာရတ္ထ၊၂။ ၂၃၇။)

သြက္ဆန္တိက[၂] (တိ) [သြက္ကန္တ[၂]+ကက] ခုန်ကျော်-ခုန်ပေါက်-ခြင်းရှိသော (ကစားခြင်း)။ သမင်ကဲ့သို့ ခုန်လွှား၍ ကစားခြင်း။ ပြည်၊ သျှ။ သြက္ကန္တိကံ ကီဠသိ အဿမမှိ။ ဇာ၊၁။၉၁။ သြက္ကန္တိကန္တိ မိဂေါ ဝိယ သြက္ကန္တိတ္တာ ကီဠသိ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၂။၄၀၅။

သြက္ဆန္တိကဓမ္မဒေသနာ (ထီ) [သြက္ကန္တိကဓမ္မ+ဒေသနာ။ ဥက္ကန္တနံ သြတရဏံ ဥက္ကန္တိ၊ တဿာ နိယုတ္တော သြက္ကန္တိကော၊ သြက္က-န္တိကော စ သော ဓမ္မော စာတိ၊ တဿ ဒေသနာ သြက္ကန္တိကဓမ္မဒေသနာ။ မဇ္ဈ၊သျှ။] ဉာဏ်တော်ဖြင့်သက်ဝင်၍ အကြောင်း၌ ဟောတော်မူအပ်သော-ထိုထို လျှဉ်းပါးဖွယ်ကြောင့် သွင်း၍ သွင်း၍ အထူးထူးသော နည်းတို့ဖြင့် ဟောတော်မူအပ်သော-ဓမ္မဒေသနာ။ (ပါရာ၊ဂံ။သစ်။)

ပါဋိဝိနိမုတ္တံ ဩက္ကန္တိကဓမ္မဒေသနံ ကတ္တာတိ အတ္ထော။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၈၇။ ဩက္ကန္တိကဓမ္မဒေသနာ နာမ ဉာဏေန အနုပဝိသိတ္တာ အန္တရာ ကထိယမာနာ ဓမ္မဒေသနာ။ သာရတ္ထ၊၂။၃၁။ ဩက္ကန္တိကဓမ္မဒေသနာ နာမ တသ္မိ တသ္မိ ပသင်္ဂေ ဩတာရေတ္တာ ဩတာရေတ္တာ နာနာနယေဟိ ကထိယမာနာ ဓမ္မဒေသနာ။ ဝိမတိ၊၁။၁၀၄။ ဥက္ကန္တနံ ဩတရဏံ ဥက္ကန္တံ၊ ဥက္ကန္တေ နိယုတ္တာ ဩက္ကန္တိကာ၊ ဒေသေတဗ္ဗာတိ ဒေသနာ၊ ဓမ္မော ဧဝ ဒေသနာ ဓမ္မဒေသနာ၊ ဩက္ကန္တိကာ စ သာ ဓမ္မဒေသနာ စာတိ ဩက္ကန္တိကဓမ္မဒေသနာ။ ပါရာ၊ယော။၁၁၈။

ဩက္ကန္တိကဘာဝပုတ္တ (တိ) [ဩက္ကန္တိကဘာဝ+ပတ္တ] သက်ဝင်သည်၏အဖြစ်သို့ ရောက်သော။ တုဋ္ဌဿာတိ ဩက္ကန္တိကဘာဝပုတ္တာယ ပီတိယာ ဝသေန တုဋ္ဌဿ။ ဒီ၊ဋီ၊၁။၂၆၁။ သီ၊ဋီ၊သစ်၊၂။၁၃၃။

ဩက္ကန္တိကဝိနိစ္ဆယ (ပု) [ဩက္ကန္တိက+ဝိနိစ္ဆယ။ ဩက္ကမတီတိ ဩက္ကန္တိ၊ ဩက္ကန္တိယေဝ ဩက္ကန္တိကော၊ ဩက္ကန္တိကော စ သော ဝိနိစ္ဆယောစာတိ ဩက္ကန္တိကဝိနိစ္ဆယော။ ဘာသာ၊ဋီ။] (ပါဋိတော်သို့) သက်ဝင်သော အဆုံးအဖြတ်၊ ဉာဏ်ဖြင့်သက်ဝင်၍ အကြားအကြား၌ဖြစ်သောအဆုံးအဖြတ်၊ ထိုထိုလျဉ်းပါးဖွယ်အားလျော်စွာ သက်ရောက်သော အဆုံးအဖြတ်။ ဩက္ကန္တိကဝိနိစ္ဆယော (ဝိ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၃၈)တိ ပသင်္ဂါနုဂုဏံ (ပသင်္ဂါနုရူပံ ?) ဩတရဏကဝိနိစ္ဆယော။ ဝိမတိ၊၁။၁၅၅။ ဩက္ကန္တဝိနိစ္ဆယပဝတ္တ-လည်းကြည်။

ဩက္ကန္တိကာပီတိ (ထီ) [ဩက္ကန္တိကာ+ပီတိ] သမုဒ္ဒရာလှိုင်းတံပိုးကဲ့သို့ သက်၍ သက်၍ ပြက်သော နှစ်သက်ခြင်း။ (ဝတာရ၊ဋ္ဌ၊သျ။) ကိုယ်သို့သက်၍သက်၍ ပြက်သောပီတိ၊ (ပြည်၊သျ။) လှိုင်းတံပိုးကဲ့သို့ ကိုယ်သို့ သက်ရောက်၍ သက်ရောက်၍ ဖြစ်သော ပီတိ။ ဩက္ကန္တိကာပီတိ ဥဗ္ဗေဂါပီတိ ဖရဏာပီတိတိ ပဥ္စဝိဓာ ဟောတိ။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၅၈။ ပဋိသံ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၆၉။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။၁၃၉။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၂။၂၇၂။ မဟာနိ၊ဋ္ဌ။၁၁၁။ ဩက္ကန္တိကာပီတိ သမုဒ္ဒတီရံ ဝီစိ ဝိယ ကာယံ ဩက္ကမိတ္တာ ဩက္ကမိတ္တာ ဘိဇ္ဇတိ။ နိတိ၊ ဓာ။၂၅၃။

ဩက္ကန္တိကာလ (ပု) [ဩက္ကန္တိ+ကာလ] အမိဝမ်းသို့သက်ရောက်-အမိဝမ်း၌ဖြစ်-ရာ အခါ။ ဩက္ကန္တိကာလာဒီနံ ပါကဋတ္တာ ကာလော စ။ မူလဋီ၊၁။၂၃။ ဩက္ကမနံ ဩက္ကန္တိ၊ မာတုကုစ္ဆိယံ နိဗ္ဗတ္တိတိ အတ္ထော။ တဿ ကာလော တထာ။ မဓု။၆၆။

ဩက္ကန္တိကွဏ (ပု) [ဩက္ကန္တိ+ခဏ] ပဋိသန္ဓေခဏ၊ ပဋိသန္ဓေနေ-သော-ဆဲ-ခဏ။ ဩက္ကန္တိကွဏေ(ပဋ္ဌာန၊၁။၅။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၂။၁၆၆။ သင်္ဂဟ။၃၁)တိ ပဋိသန္ဓိကွဏေ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋီ၊၂။၂၇၄။ ဝိဘာဝိနီ။၁၆၅။ ဩက္ကန္တိသဒ္ဒေါ ပဋိသန္ဓိပရိယာယောတိ အာဟ "ဩက္ကန္တိကွဏေတိ ပဋိသန္ဓိကွဏေ"တိ။ ပဋိသန္ဓိဟိ ဩက္ကမတိ ပရလောကတော အာဂန္တာ ဣဓ လောကေ ပဝိသန္တီ ဝိယ ဟောတီတိ

"ဩက္ကန္တိ"တိ ဝုစ္စတိ။ မဏိမဉ္ဇူ၊၂။၁၂။ ဩက္ကန္တိကွဏေတိ ပဋိသန္ဓိကွဏေ၊ ပဋိသန္ဓိ ဟိ ဘဝန္တရေ ဩက္ကမနံ အနုပဝိသနန္တိ အတ္ထေန ဩက္ကန္တိတိ ဝုစ္စတိ။ ပရမတ္ထဒီပနီ။ ၂၀၁။

ဩက္ကန္တိတွာ၁ (ကြိ၊ဝိ) [ဩက္ကန္တ+ဣ+တွာ] (၁) သက်ဝင်-သက်ရောက်-ဝင်ရောက်-၍၊ သက်ဝင်မှုကို ပြု၍။ (ဘာသာ၊ဋီ။) (၂) ခုန်ကျော်-ခုန်ပေါက်-၍။

(၁) ပတိဋ္ဌာတီတိ ပဋ္ဌာနံ၊ ဥပဋ္ဌာတိ ဩက္ကန္တိတွာ ပကွန္ဒိတွာ ဝတ္တတီတိ အတ္ထော။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၀၄။ (-မ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၄၃။) "ဧဝ-မေတ"နွဲ ဩက္ကန္တိတွာ ပကွန္ဒိတွာ သဒ္ဒဟ-နဝသေန ကပွနံ ဩကပွနံ။ ဒီ၊ဋီ၊၂။၁၂၈။ (-သာရတ္ထ၊၂။၂၃၈။ မူလဋီ၊၂။၁၄၅။) သော ယံ ယံ ဌာနံ အာဝဇ္ဇတိ ...၊ တံ တံ ဌာန-မဿ ဩက္ကန္တိတွာ ပကွန္ဒိတွာ ဒိဗ္ဗစက္ခုနော ပရလောကော ဝိယ သတိယာ ဥပဋ္ဌာတိ။ ပဋိသံ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၉၂။

(ဝိသုဒ္ဓိ၊၂။၂၇၂-အလားတူပါဋိဉ်၌ "ဩ-ကွန္ဒိတွာ"ဟု ရှိသည်။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋီ၊၂။၄၃၁-၌ "ဩကွန္ဒိတွာတိ အနုပဝိသိတွာ။ ပကွ-နွိတွာတိ တဿေဝ ဝေဝစနံ"ဟု ဖွင့်သည်။ သမ္မော၊ဘာဋီ၊၂။ ၂၇၅-၌ "ပကွန္ဒန အနက် ဟောရာ၌ ကတိ ဓာတ် မရှိ၊ ကမု-ဓာတ် သာ ရှိသည်၊ ဩက္ကန္တိတွာ ၏ နေရာ၌ ဩက္ကမိတွာ-ဟုရှိလျှင် ကောင်းမည်၊ ဩက္က-နွိတွာ- ပါဠ်မှန်ဟု ဆိုလျှင် အဝ+ကမု+ တ=ဩက္ကန္တ-ဟု ပြီးစေပြီးနောက် ကရ ဓာတ်၏အနက်၌ ဣ ပစ္စည်းသက်၍ နာမ ဓာတ်ကြံရမည်၊ သက်ဝင်မှုကို ပြု၍-ဟူ၍ အနက်ပေးပါ "ဟု မှာထားသည်။) ဩကွ နွိတွာ-လည်းကြည့်။ (၂) ဩက္ကန္တိက၂ ကြည့်။

ဩက္ကန္တိတွာ၂ (ကြိ၊ဝိ) [အဝ+ကတိ+တွာ] ဖြတ်-လှီးဖြတ်-၍။ ကူဋဝိနိစ္ဆယိကတာယ ပန ပေသုဏိကတာယ စ အတ္တနော ပိဋ္ဌိမံသာနိ သယမေဝ ဩက္ကန္တိတွာ ခါဒတိ။ ပေတ၊ဋ္ဌ။၁၉၅။

ဩက္ကန္တိနာမက (တိ) [ဩက္ကန္တိ+နာမ+က] ဩက္ကန္တိ-ပဋိသန္ဓေ-အမည်ရှိသော။ ဂဗ္ဘ-သေယျကပဋိသန္ဓိယာ ပဉ္စကွန္ဓသဗ္ဘာဝေန တာယ သမာနလကွဏာ သဗ္ဗာပိ ပဉ္စဝေါ-ကာရပဋိသန္ဓိ ဩက္ကန္တိနာမကာတိ သာ-ဓေတိ။ မူလဋီ၊၂။၂၀၆။

ဩက္ကန္တိယမာန (တိ) [အဝ+ကတိ+ယ+မာန] ဖြတ်-လှီးဖြတ်-အပ်သော။ ကကစေန အ-ဂင်္ဂသု ဩက္ကန္တိယမာနေသုပိ နာမ ပရေသံ နိန္ဒာရောသံ အကရဏသာသနေ ပဗ္ဗဇိတွာ။ မ၊ဋ္ဌ၊၃။၂၉။

ဩက္ကန္တိဝိညာဏာဘာဝ (ပု) [ဩက္ကန္တိဝိညာဏ +အဘာဝ] ပဋိသန္ဓေဝိညာဏ်၏ မရှိခြင်း။ န ဟိ ဩက္ကန္တိဝိညာဏာဘာဝေ နာမရူပဿ အတ္တသမ္ဘဝေါ။ မ၊ဋီ၊၁။၃၁၀။

ဩက္ကန္တိသဒ္ဒါဘိဓေယျ (တိ) [ဩက္ကန္တိသဒ္ဒ +အဘိဓေယျ] ဩက္ကန္တိ သဒ္ဒါသည် ဟော အပ်သောအနက်ရှိသော။ အဝိသေသေန

ပဋိသန္ဓိ ဩက္ကန္တိသဒ္ဒါဘိဓေယျာ။ အနုဋီ၊ ၃။၂၅၀။

ဩက္ကန္တေတွာ (ကြိ၊ဝိ) [အဝ+ကတိ+ဏေ+တွာ] ဖြတ်-ဖြတ်တောက်-၍။ ဩက္ကန္တကရဏ-ကြည့်။

ဩက္ကန္တေယျုံ (ကြိ) [အဝ+ကတိ+ဧယျုံ] ဖြတ်-လှီးဖြတ်-ကုန်ရာ၏။ ဥဘတော ဒ-ဏ္ဍကေန စေပိ ဘိက္ခဝေ ကကစေန စော-ရာ ဩစရကာ အင်္ဂမင်္ဂါနိ ဩက္ကန္တေယျုံ။ သုတ္တနိ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၀။ ဒီ၊ဋီ၊၁။၁၉၅။ (မ၊၁။၁၈၁-၌ ဩကန္တေယျုံ-ဟုရှိသည်။) ဩကန္တေယျုံ-လည်းကြည့်။

ဩက္ကန္ဒိတွာ (ကြိ၊ဝိ) [အဝ+ခဒိ+တွာ။ အဝ+ကမု+တွာ။ (ပက္ခန္ဒိကာ။ ဓာန်၊ဋီ။ ၃၂၅-ကြည့်။)] ပြေးဝင်-သက်ဝင်-၍။ ပတိဋ္ဌာ-တီတိ ပဋ္ဌာနံ၊ ဥပဋ္ဌာတိ ဩက္ကန္ဒိတွာ ပက္ခ-န္ဒိတွာ ပဝတ္တတီတိ အတ္ထော။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၂။၃၄၄။ ပဋိသံ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၇၀။ ပဋိသံ၊ဋ္ဌ၊၂။၃၁၃၊ ဩက-ပ္ပနသဒ္ဓါ သဒ္ဓေယျဝတ္ထုံ ဩက္ကန္ဒိတွာ ပက္ခ-န္ဒိတွာ သဒ္ဒဟနသဒ္ဓါ။ ဒီ၊ဋီ၊၃။၁၂၀။ (-အံ၊ဋီ၊၃။၃။) ပသဒ္ဒေန စ ဥပသဒ္ဒတ္ထ-သိဒ္ဓိတော ဘုသံ ပက္ခန္ဒနံ သန္ဓာယာဟ "ဩက္ခန္ဒိတွာ"တိအာဒိ။ ပဋိသံ၊ဂံ။၁၀၁။ ဤ ပဋိသံ၊ဂံ-၌ ဩက္ခန္ဒိတွာ-ဟုရှိသည်။ ဩ-က္ခန္ဒိတွာ-လည်းကြည့်။

ဩက္ကမတီ[2] (ကြိ) [အဝ+ကမု+အ+တိ။ အဝ ကြာမတိ (သံ)] (က) သက်ရောက်-သက်ဝင်-တည်-လာရောက်-ကြွရောက်-၏။ (ခ) ဖြစ်၏။ **(က)** မာတုကုစ္ဆိ ဩက္ကမတီ(ဒီ၊ ၃။၈၅)တိ ပဋိသန္ဓိဝသေန ပဝိသတိ။ ဒီ၊ ဋ္ဌ၊၃။၆၉။ မာတုကုစ္ဆိ ဩက္ကမတီ(မ၊၃။ ၁၆၁။ အံ၊၁။၄၄၆)တိ ဧတ္ထ မာတုကုစ္ဆိ ဩက္ကန္တော ဟောတီတိ အတ္ထော။ မ၊ဋ္ဌ၊၄။ ၁၂၆။ အံ၊ဋ္ဌ၊၂။၃၃၃။ ကာယေ ဒုဗ္ဗဏ္ဏိယံ ဩက္ကမတီ(ဣတိဝုတ်။၂၄၇)တိ ... ကာယေ ဝိရူပဘာဝေါ အနုပဝိသတိ သဏ္ဌာတိ။ ဣတိဝုတ်၊ဋ္ဌ။၂၄၃။ သုခသညဉ္စ လဟုသ-ညဉ္စ ဩက္ကမတီတိ... လဟုသညဉ္စ ဩက္က-မတိ ပဝိသတိ ဖဿေတိ သမ္ပာပုဏာတိ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၂။ ၃၃။ ဩက္ကမတီ(ပဋိသံ။၁၂၁)တိ ဩတရတိ ပဝိသတိ။ ပဋိသံ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၄။ **ဩ-က္ကမန္ဓိ**—ဝိ၊၁။၁၅၃။ ဝိ၊၃။၁၈၄၊၄၀၉။ အ ဘိ၊က။၁၃၃။ အံ၊ဋ္ဌ၊၃။၃၇။ ပဋိသံ၊ဋ္ဌ၊၁။ ၁၃၉။ **ဩက္ကမတု**—ဇာ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၂၇။ ဇာ၊ ဋ္ဌ၊၃။၄။ **ဩက္ကမေယျ**—တဿ စ မေ ဝိဇိတံ သမ္ပာသမ္ဗုဒ္ဓေါ ဩက္ကမေယျ။ ဝိ၊၃။ ၄၇။ (-အံ၊၂။၄၈။ အဘိ၊က။၃၄၇။ အံ၊ဋ္ဌ၊ ၁။၂၃၀။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၃။၂၄၁။ မဟာနိ၊ဋ္ဌ။၃၅၈။ သာရတ္ထ၊၃။၅၁။ ဒီ၊ဋီ၊၂။၁၃။) **ဩက္ကမေ-ယျာထ**—သုတ္တနိ၊ဋ္ဌ၊၂။ ၁၁၄။ **ဩက္ကမိ**—နိဒ္ဒံ ဩက္ကမိ။ ဝိ၊၃။၁၂၁။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၆။၄၀။ (-ဝိ၊၄။၃၆၃။ မ၊၃။၁၆၁။ ဗုဒ္ဓဝံ။၃၀၅။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊ ၃။၃၀၄။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၈။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၃။၅၀။ မ၊ဋ္ဌ၊၄။ ၂၃၃။ သံ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၈၄။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၁။၇၆။ ဓမ္မ၊ ဋ္ဌ၊၁။၃၉၃၊၄၀၈။ ဓမ္မ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၈၅။ ဥဒါန၊ဋ္ဌ။ ၂၃၇။ အပ၊ဋ္ဌ၊၁။၇၄။ အပ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၃၃။) **ဩက္ကမိသု**—ဝိ၊၃။၃၉၄။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၃။၄၀၂။ ဓမ္မ၊ ဋ္ဌ၊၁။၈၈။ ကိဿ တုမှေ န **ဩက္ကမိတ္ထ**—ဝိ၊၃။၃၉၄။ **ဩက္ကမိ**—ထေရီ။၄၂၇။ **ဩက္ကမိဿတိ**—မ၊၁။၁၀၄။ အံ၊၂။၃၈၄။

ပဋိသံ။ ၄၀၉။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၈၅။ ပဋိသံ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၃။ ပဋိသံ၊ဋ္ဌ၊၂။ ၃၁၅။ **ဩက္ကမိဿထ**—ဒီ၊၂။၅၃။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၂။၉၂။ ဒီ၊ဋီ၊၂။၁၀၃။ **ဩက္ကမိဿာမိ**—ဒီ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၂၈။

(ခ) တဏ္ဍာ စဿ **ဩက္ကမီ** (ဒီ၊၃။ ၇၀)တိ တတ္ထ စဿ တဏ္ဍာ ဥပ္ပဇ္ဇိ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၃။၅၀။ နိဒ္ဒါ ဩက္ကမိ။ ဝိ၊၃။၂၁။ အံ၊ဋ္ဌ၊၁။ ၃၄၃။

ဩက္ကမတိ၂ (ကြီ) [ဥ(အဝ၊အပ)+ကမု+အ+တိ။ ဩ၂(ဃ)(ရ)။ ဩက္ကမ္မ-တို့ကြည့်။] (၁) ဖဲ၏။ (၂) ပြောင်းလဲ၏၊ မတူညီ။ **(၁)** မဟေသက္ခာပိ ယက္ခာ တံ ဒိသွာ မဂ္ဂါ **ဩက္ကမန္တိ။** ဓမ္မ၊ဋ္ဌ၊၂။၃၁၇။ **ဩက္ကမိ**—သံ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၈၄။ **(၂)** ဝေါက္ကမတိ အယမာယသ္မာ ပုရိမဝေါဟာရာ ပစ္ဆိမဝေါဟာရံ။ အံ၊၁။၅၀၈။ ဝေါက္ကမတီတိ ဩက္ကမတိ၊ ... နသမေတီတိ အတ္ထော။ အံ၊ဋ္ဌ၊၂။၃၆၅။

ဩက္ကမန၃ (နဝ) [အဝ+ကမု+ယု] (၁) အောက်သို့-သွားကြောင်း-သက်ရောက်ကြောင်း (တရား)။ (၂) သက်ရောက်-သက်ဝင်-ခြင်း။ (တိ)(၃) သက်ရောက်တတ်သော၊သူ။ (၄) သက်ရောက်ထိုက်-ရယူထိုက်-သွားရောက်ထိုက်-သွားသင့်-သော။

(နဝ)(၁) ဩက္ကမနေ ပုဗ္ဗင်္ဂမာ(မ၊၁။၁၇။ အံ၊၁။၇၁၊၄၆၅)တိ ဧတ္ထ ဩက္ကမနံ ဝုစ္စန္တိ (ဝုစ္စတိ) အဝဂမနဋ္ဌေန ပဉ္စနီဝရဏာနိ။ မ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၀၅။ အံ၊ဋ္ဌ၊၂။၄၆။ (-အံ၊၁။၂၄၅။ အံ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၂၂၊၃၄၂။) **(၂)** ဧဝမေဝံ တေ ပံသုကူလစီဝရံ ခါယိဿတိ သန္တုဋ္ဌဿ ဝိဟရတော ... ဩက္ကမနာယ နိဗ္ဗာနဿ။ အံ၊၃။၆၄။ ဩက္ကမနာယ နိဗ္ဗာနဿာတိ အမတံ နိဗ္ဗာနံ ဩတရဏတ္ထာယ။ အံ၊ဋ္ဌ၊၃။၂၂၇။ ဩက္ကမနဝသေန ဩက္ကန္တိ။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၂။၈၉။ ဩက္ကမနဝသေနာတိ ပဝိသနဝသေန။ သမ္မော၊ယော။၅၈။

(တိ)(၃) အရိယသခ်ီ အရိယဂေါတ္တံ အရိယမဏ္ဍလံ အရိယပညတ္တီ ဩက္ကမနတော ဂေါတြဘူပုဂ္ဂလော နာမ ဝုစ္စတိ။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၃။၃၅။ **(၄)** ဩက္ကမနဝိဿဇ္ဇနကြည့်။

ဩက္ကမန၂ (နဝ) [ဥ(အဝ၊အပ)+ကမု+ယု] ဖဲခြင်း။ မဂ္ဂါ ဩက္ကမနေ ပဒဝါရေန ကာရေတဗ္ဗော။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၀၇။ မဂ္ဂတော ဩက္ကမနံ ပဋမတရံ တံဒိဝသံယေဝ အဟောသိ။ သံ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၈၄။

ဩက္ကမန၃ (နဝ) [ဥ(အဝ၊အပ)+ကမု+ယု] ဖဲစေခြင်း။ ဩက္ကမနတ္ထ-ကြည့်။

ဩက္ကမနက္ကမ (ပု) [ဩက္ကမန၃+ကမ] သက်ရောက်ခြင်း၏ အစဉ်၊ သက်ရောက်ကြောင်း-ဖြစ်ကြောင်း-အစဉ်။ ဩက္ကမီတိ ဣမိနာ စဿ ဩက္ကန္တဘာဝေါ ပါဋိယံ ဒဿိတော၊ နဩက္ကမနက္ကမော။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၀။

ဩက္ကမနကာလ (ပု) [ဩက္ကမန၃+ကာလ] သက်ရောက်ရာ-ပဋိသန္ဓေနေရာ-ပဋိသန္ဓေနေသော-အခါ။ တေနေဝ နေသံ မာတုကုစ္ဆိသ္မိံ ဩက္ကမနကာလေ စ နိက္ခမနကာလေ စ ဒသသဟဿိလောကဓာတု

ကမ္ပတိ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၃။၆၉-၇၀။ (-အံ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၅၈။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၂။၄၁၁။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၆။၂၂၉။)

ဩက္ကမနဋ္ဌ (ပု) [ဩက္ကမန²+အတ္ထ] သက်ဝင်တတ်သည်၏အဖြစ်ဟူသော-သက်ရောက်ခြင်း-သက်ဝင်ခြင်း-အနက်။ သာ ဧဝ အနုပဝိဋ္ဌာကာရေန ဩက္ကမနဋ္ဌေန ဩက္ကန္တိ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၂။၃၈၆။ (-မ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၂၂။ သံ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၃။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၂။၈၉။) အနုပဝိဋ္ဌာကာရေနာတိ အဏ္ဍကောသံ, ဝတ္ထိကောသဉ္စ ဩဂါဟနာကာရေန။ ဒီ၊ဋီ၊၂။၃၃၆။

ဩက္ကမနတ္ထ (ပု) [ဩက္ကမန²+အတ္ထ] ဖဲစေခြင်းအကျိုး။ မဂ္ဂါ ဩက္ကမနတ္ထာယ၊ မဟာယုဒ္ဓေါ ဥပဋ္ဌိတော။ စရိယာ။၄၀၅။ စရိယာ၊ဋ္ဌ။၁၅၉။

ဩက္ကမနန္ဆ (တိ) [အဝ+ကမု +အန္ဆ။ "န"လာ။) (အဝ+ကမု +ယု=) ဩက္ကမန + အန္ဆ။ ထိ-၌ ဩက္ကမနန္တိ] သက်ရောက်သော၊သူ။ နဒီပါရံ ဩက္ကမနန္တိယာ ပန စတသောပိ အာပတ္တိယော ဧကက္ခဏေယေဝ ဟောန္တိ။ ကခါ။၃၀၁။ (ကခါ၊ ဘာသာ၊ ဋီ၊၂။ ၃၁၅-၌ "ဩက္ကမန္တိယာ" ဟု ရှိသည်။ ဩက္ကမန္ဆ²-လည်းကြည့်။)

ဩက္ကမနဘယ (ပု) [ဩက္ကမန²+ဘယ] သက်ရောက်ခြင်းဟူသောဘေး။ ပရိသာသာရဇ္ဇဘယန္တိ ပရိသံ ပတ္တာ သာရဇ္ဇံ ဩက္ကမနဘယံ။ အံ၊ဋ္ဌ၊၃။၂၆၁။

ဩက္ကမနဝိဿဇ္ဇန (တိ) [ဩက္ကမန²+ဝိဿဇ္ဇန] သက်ရောက်ထိုက်-ရယူထိုက်, စွန့်လွှတ်ထိုက်-ရှောင်ကြဉ်ထိုက်-သော၊ သွားသင့်, မသွားသင့်သော (လမ်း)။ ယထာ နာမ တိယောဇနမဂ္ဂံ ပဋိပဇ္ဇိတွာ ဩက္ကမနဝိဿဇ္ဇနံ အသလ္လကွေတွာ သီဃေန ဇဝေန သတ္တက္ခတ္တုံ (သတက္ခတ္တုံ) ဂမနာဂမနံ ကရောတော။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၁၆။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။၂၃၆။ ဩက္ကမနဝိဿဇ္ဇနန္တိ ပဋိပဇ္ဇိတဗ္ဗဝဇ္ဇေတဗ္ဗေ မဂ္ဂေ။ မူလဋီ၊၂။၁၅၁။ (-သမ္မော၊ယော။၁၅၃။) (ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋီ၊၁။၃၀၁-အလားတူ အဖွင့်၌ "ပဋိပဇ္ဇိတဗ္ဗဝိဿဇ္ဇေတဗ္ဗေ" ဟုရှိသည်။)

ဩက္ကမနာရဟ (တိ) [ဩက္ကမန²+အရဟ] သက်ရောက်ခြင်းငှါထိုက်သော။ စတုပ္ပဒိကဂါထာဝသာနေ အရိယဘူမိံ ဩက္ကမနာရဟာ ... ဓမ္မဿ အညာတာရော ဘဝိဿန္တိတိ ဒဿေတိ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၂။၅၈။ မ၊ဋ္ဌ၊၂။၈၃။ သံ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၈၂။ သာရတ္ထ၊၃။၁၅၅။

ဩက္ကမနီ(နိ)ယ (တိ) [အဝ+ကမု+အနီယ။ ဩက္ကမန²+ဣယ] အောက်အဖို့သို့ လားရောက်ကြောင်းဖြစ်သော၊ အပါယ်ဆင်းရဲ သံသရာဆင်းရဲကို ဖြစ်စေတတ်သော။ ပဉ္စ ခေါ မေ ကဿပ ဩက္ကမနီယာ ဓမ္မာ သဒ္ဓမ္မဿ သမ္မောသာယ အန္တရဓာနာယ သံဝတ္တန္တိ။ သံ၊၁။၄၂၃။ ဩက္ကမနီယာတိ အဝက္ကမနီယာ၊ ဟေဋ္ဌာဂမနီယာတိ အတ္ထော။ သံ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၈၉။

ဩက္ကမန္ဆ² (တိ) [အဝ+ကမု+အန္ဆ။ ထိ-၌ ဩက္ကမန္တိ။] (က) သက်ရောက်-ဝင်ရောက်သော၊သူ။ (ခ) သက်ရောက်ဆဲ-ဝင်ရောက်ဆဲ-ဖြစ်သော၊သူ။ **(က)** တေသံ မုဋ္ဌဿ-

တိုနံ အသမွဇာနာနံ နိဒ္ဒံ ဩက္ကမန္တာန (ဝိ၊ ၁။၁၅၃)နွဲ့ သတိသမွဇည် ပဟာယ နိဒ္ဒံ ဩတရန္တာနံ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၀၅။ (-ဝိ၊ဋ္ဌ၊၃။ရ၂။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၂။၆။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၃။၆၉။ မ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၂၂။ သံ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၃။ အံ၊ဋ္ဌ၊၃။၂၅၁။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၁၁။ ပဋိသံ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၃၉။ ဓမ္မ၊ဋ္ဌ၊၁။၆၁။ ပေတ၊ဋ္ဌ။ ၄၄။) အပရိက္ခိတ္တဿ အာရာမဿ ဥပစာရံ ဩက္ကမန္တီယာ အာပတ္တိ ပါစိတ္တိယဿ။ ဝိ၊၂။၄၀၄။ **(ခ)** သီမံ ဩက္ကန္တေ ဝါ ဩက္ကမန္တေ ဝါ ပဿန္တီ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၃။၃၄၆။

ဩက္ကမန္တ၂ (တိ) [ဥ(အဝ၊အပ)+ကမု+အန္တ] ဖဲ့ခါသော၊သူ။ မဂ္ဂါ ဩက္ကမတောပိ ပဋိနိဝတ္တိတွာ တမေဝ ဝိဟာရံ အာဂန္တွာ ဝိဟာရသီမံ အတိက္ကမတောပိ ဝုတ္တနယေနေဝ ပါရာဇိကံ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၀၈။ (-ဝိ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၁၁။)

ဩက္ကမန္တိ[၁] (ကြိ) [အဝ+ကမု+အ+အန္တိ] သက်ရောက်-သက်ဝင်-တည်-လာရောက် -ကြွရောက်-ကုန်၏။ ဩက္ကမတိ[၁] (က) ကြည့်။

ဩက္ကမန္တိ[၂] (ကြိ) [ဥ(အဝ၊အပ)+ကမု+အ+အန္တိ] ဖဲကုန်၏။ ဩက္ကမတိ[၂]-ကြည့်။

ဩက္ကမန္တီ (ထီ) [အဝ+ကမု+အန္တ+ဏ္ဍီ (ဣတ္ထီပစ္စည်း)] သက်ရောက်-ဝင်ရောက်-သော၊သူ။ ဩက္ကမန္တ[၁](က)ကြည့်။

ဩက္ကမမာန (တိ) [အဝ+ကမု+အ+မာန] (က) သက်ရောက်-ဝင်ရောက်-သော၊သူ။ (ခ) သက်ရောက်ဆဲ-ဝင်ရောက်ဆဲ-ဖြစ်သော၊သူ။ **(က)** ကဏ္ဍမဲ့ ဩက္ကမမာနာ။ အံ၊၂။၉၄။ အံ၊ဋ္ဌ၊၃။၃၅။ နိဒ္ဒံ ဩက္ကမမာနာ။ မ၊ဋ္ဌ၊၄။ ၁၂၄။ (-ဒီ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၅။ ပဋိသံ၊ဋ္ဌ၊၁။ ၂၅။ အပ၊ဋ္ဌ၊၁။၆၁။) **(ခ)** ဘဂဝတော ဓမ္မဒေသနာနုဘာဝေန အရိယဘူမိ ဩက္ကမမာနာ ဩက္ကန္တာ စ အရိယသာဝကာ။ ဣတိဝုတ်၊ဋ္ဌ။၃၀၅။ မ၊ဋ္ဌီ၊၁။၁၂။ ဩက္ကန္တေ ဟိ တသ္မိံ ဧဝံ ဟောတိ၊ နာ ဩက္ကမမာနေ။ အံ၊ဋ္ဌ၊၂။၃၃၃။

ဩက္ကမယန္တ (တိ) [အဝ+ကမု+ဏယ+အန္တ] သက်ရောက်-ဝင်ရောက်-သော၊သူ။ ပဋိမေ ဘိက္ခဝေ အာဒိနဝါ မုဋ္ဌဿတိဿ အသမွဇာနဿ နိဒ္ဒံ ဩက္ကမယတော။ အံ၊၂။ ၂၁၉။

ဩက္ကမာပေတွာ (ကြိ၀ိ) [ဥ(အဝ၊အပ)+ကမု+ဏာပေ+တွာ] ဖဲ့ခါ-ရှောင်ဖဲ-စေ၍။ တဝ ရထံ ဩက္ကမာပေတွာ မယှံ မဂ္ဂံ ဒေဟိ။ စရိယာ၊ဋ္ဌ။၁၅၈။

ဩက္ကမိ (ကြိ) [အဝ+ကမု+တ္ထဲ] သက်ရောက်-သက်ဝင်-တည်-လာရောက်-ကြွ ရောက်-ပြီ။ ဩက္ကမတိ[၁] (က) ကြည့်။

ဩက္ကမိသု (ကြိ) [အဝ+ကမု+ဥံ] သက်ရောက် -သက်ဝင်-တည်-လာရောက်-ကြွရောက်-ကုန်ပြီ။ ဩက္ကမတိ[၁](က)ကြည့်။

ဩက္ကမိ[၁] (ကြိ) [အဝ+ကမု+ဏ္ဍီ] (က) သက်ရောက်-သက်ဝင်-တည်-လာရောက်-ကြွရောက်-ပြီ။ (ခ) ဖြစ်ပြီ။ ဩက္ကမတိ[၁] (က)(ခ) ကြည့်။

ဩက္ကမိ[၂] (ကြိ) [ဥ(အဝ၊အပ)+ကမု+ဏ္ဍီ] ဖဲပြီ။ ဩက္ကမတိ[၂]-ကြည့်။

ဩက္ကမိတဗ္ဗ (တိ) [အဝ+ကမု+တဗ္ဗ] သက်ရောက်-သက်ဝင်-အပ်သော။ စိတ္တရုစိယံ ကမ္မဋ္ဌာနံ ဂဟေတွာဝ နိဒ္ဒါ ဩက္ကမိတဗ္ဗာ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၀၆။ (-မိလိန္ဒ။၃၅၆။)

ဩက္ကမိတုံ (ဗျ) [အဝ+ကမု+တုံ] သက်ရောက်-သက်ဝင်-ဝင်ရောက်-ရ-ခြင်းငှါ။ သဒ္ဓမ္မံ အဘဗ္ဗော နိယာမံ ဩက္ကမိတုံ။ အံ၊၂။၃၇၉။ ဩက္ကမိတု(အဘိ၊ပု။၁၁၆)နွှိ ဧတံ ကုသ-လေသု ဓမ္မေသု သမ္မတ္တသခါတံ နိယာမံ ဩက္ကမိတုံ ပဝိသိတုံ၊ တတ္ထ ပတိဋ္ဌာတုံ အဘဗ္ဗာ။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၃။၃၆။ သမတ္ထော ဩ-က္ကမိတုံ အပိ စက္ကဝတ္တိကုလေပိ။ မိလိန္ဒ။ ၁၂၉။ ဩက္ကမိတု(ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။၁၇၂)နွှိ အဓိဂန္တုံ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋီ၊၁။၂၀၀။ (-အဘိ၊ဝိ။ ၃၅၅။ အဘိ၊က။၈၀။ ပဋိသံ။၁၁၉။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၂၈။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၂။၆၀။ မ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၆၂။ မ၊ဋ္ဌ၊၂။၈၆။ သံ၊ဋ္ဌ၊၁။၆၂၊၁၈၅။ အံ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၈။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၂။၄၄၃။ ပဋိသံ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၁။ သုတ္တနိ၊ဋ္ဌ၊၁။၅၀။)

ဩက္ကမိတု (ထီ၊ပု) [အဝ+ကမု+တု] သက်ရောက်သော၊သူ။ သတော သမ္ပဇာနော နိဒ္ဒံ ဩက္ကမိတာ။ မ၊၁။၃၁၆။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၁၈။ သံ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၄။ အံ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၆၁။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၁။၄၀၉။ ဣတိဝုတ်၊ဋ္ဌ။၂၃၅။ အံ၊ဋီ၊၃။၃၆။

ဩက္ကမိတ္ထ (ကြိ) [အဝ+ကမု+တ္ထ] သက်ရောက်-သက်ဝင်-တည်-လာရောက်-ကြွရောက်-ကုန်ပြီ။ ဩက္ကမတိ[2](က) ကြည့်။

ဩက္ကမိတ္ထာ[2] (ကြိ၊ဝိ) [အဝ+ကမု+တ္ထာ] သက်ရောက်-သက်ဝင်-ဝင်ရောက်-၍။ ဆာရတ္တံ ဝိပ္ပဝသိတွာ ပုန ဂါမသီမံ ဩက္ကမိတ္ထာ ဝသိတွာ ပက္ကမတိ။ ဝိ၊၁။၃၇၉။ သုခသညဉ္စ လဟုသညဉ္စ ကာယေ ဩက္ကမိတ္ထာ ဝိဟ-ရတိ(ပဋိသံ။၁၀၇)တိ...ကရဇကာယေ ဩ-က္ကမိတ္ထာ ပဝေသေတွာ ဝိဟရတိ။ ပဋိသံ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၀၇။ သုခသညဉ္စ လဟုသညဉ္စ ဩ-က္ကမိတ္ထာ(ပဋိသံ။၃၈၇)တိ ... ဩက္ကမိတ္ထာ ပဝိသိတွာ ဖုသိတွာ ပါပုဏိတွာ။ ပဋိသံ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၇၃။ (-ဝိ၊၃။၃၀၃။ ဝိ၊၄။၃၃၈။ သံ၊၃။၂၄၇။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၁၆။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၂။၃၀၉။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၃။၃၄၉။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၄။၁၁၊၂၅၂။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၈၁။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၂။၉၂။ အံ၊ဋ္ဌ၊၂။၃၄၆။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၅၉။ ဓမ္မ၊ဋ္ဌ၊၂။၃၁၁။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။၁၃၉။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၂။၁၃၊၃၁။)

ဩက္ကမိတ္ထာ[1] (ကြိ၊ဝိ) [ဥ(အဝ၊အပ)+ကမု+တ္ထာ] ဖဲ၍။ ယော ပန ဇယ်မဂ္ဂေါ သကဋမဂ္ဂတော ဩက္ကမိတ္ထာ ပုန သကဋမဂ္ဂမေဝ ဩတ-ရတိ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၃။၃၂၀။ ကခါ၊ဋီ၊သစ်။၁၄၀။ လေခ္ဍုပါတေ အတိက္ကမ္မ၊ ဩက္ကမိတ္ထာ စ မဂ္ဂတော။ ဝိ၊ဝိနိစ္ဆယ၊ဂါထာ။၅၁၇။ မဂ္ဂတော ဩက္ကမိတ္ထာတိ မဂ္ဂတော အပသက္ကိတ္ထာ။ ဝိ၊ဝိနိစ္ဆယ၊ဋီ၊၁။၂၅၁။ (-ဒီ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၆၆။ မ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၅၉။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၂။၃၃၃။ စရိယာ၊ဋ္ဌ။၁၅၈။)

ဩက္ကမိဿတိ (ကြိ) [အဝ+ကမု+ဿတိ] သက်ရောက်-သက်ဝင်-တည်-လာရောက်-ကြွရောက်-လတ္တံ့။ ဩက္ကမတိ[2](က) ကြည့်။

ဩက္ကမိဿထ (ကြိ) [အဝ+ကမု+ဿထ] သက်ရောက်-သက်ဝင်-တည်-လာရောက်-ကြွရောက်-ကုန်လတ္တံ့။ ဩက္ကမတိ[2](က) ကြည့်။

ဩက္ကမိဿာမိ (ကြိ) [အဝ+ကမု+ဿာမိ] သက်ရောက်-သက်ဝင်-တည်-လာရောက်-ကြွရောက်-အံ့။ ဩက္ကမတိ(က)ကြည့်။

ဩက္ကမေန္တ (တိ) [ဥ(အဝ၊အပ)+ကမု+ဏေ+အန္တ] ဖဲစေ-ပယ်ရှား-သော၊သူ။ (သက်စေ-ဖဲစေ-သော၊သူ။ ကူ၊သျ။) ပိဋ္ဌိယံ ပဟရိတ္တာ ကေသေသု ဝါ ဂဟေတ္တာ ဝိရဝန္တံ ဝိရဝန္တံ မဂ္ဂတော ဩက္ကမေန္တော ဝိယ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၂။၈၉။

ဩက္ကမေယျ (ကြိ) [အဝ+ကမု+ဧယျ] သက်ရောက်-သက်ဝင်-တည်-လာရောက်-ကြွရောက်-ရာ၏။ ဩက္ကမတိ(က) ကြည့်။

ဩက္ကမေယျာထ (ကြိ) [အဝ+ကမု+ဧယျာထ] သက်ရောက်-သက်ဝင်-တည်-လာရောက်-ကြွရောက်-ကုန်ရာ၏။ ဩက္ကမတိ(က) ကြည့်။

ဩက္ကမ္မ (ကြိ၊ဝိ) [ဥ(အဝ၊အပ)+ကမု+တ္ဝာ။ အဝကြမျ (သံ)] (၁) ဖဲ၍။ (၂) ခုန်ကျော်-ကျော်လွန်-၍။ (၁) အထ ခေါ ဘဂဝါ မဂ္ဂါ ဩက္ကမ္မ ယေန အညတရော ဝန-သဏ္ဍော တေနုပသင်္ကမိ။ ဝိ၊၃။၃၀။ မဂ္ဂါ ဩက္ကမ္မာ(ဥဒါန။၁၂၂)တိ မဂ္ဂတော အပ-က္ကမိတ္ဝာ။ ဥဒါန၊ဋ္ဌ။၂၁၈။ (-ဝိ၊၄။၄၈၀။ မ၊၂။၂၃၆။ နေတ္တိ။၁၁၄။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၇၁။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၁၈။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၅၃။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၃၃။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၂။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၃။၃၀။ မ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၆၅။ သံ၊ဋ္ဌ၊၁။၈။ သာရတ္ထ၊၁။၃၄။) (၂) သာ ဓမ္မမုက္က-မ္မာတိ သာ သော ဓမ္မံ ဩက္ကမိတ္ဝာ အ-တိက္ကမိတ္ဝာ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၃။၅၀၅။

ဩက္ကလ[၁] (ပု) [ယာဒိစ္ဆကနာမ်] ဩက္ကလ ဇနပုဒ်။ အောက်ပုဒ်ထောင့်ကွင်းကြည့်။ ဥက္ကလ-ပုဒ်မှ ဥကို ဩဝုဒ္ဓိပြု၍ ပြီးလာ သောပုဒ်ဖြစ်သည်။ ဥက္ကလ-လည်းကြည်။

ဩက္ကလ[၂] (တိ) [ဩက္ကလ+ဏ] ဩက္ကလ ဇနပုဒ်၌ နေသော၊သူ။ ယေပိ တေ ဘိက္ခဝေ အဟေသုံ ဩက္ကလာ ဝဿ-ဘညာ အဟေတုကဝါဒါ။ မ၊၃။၁၂၁။ ဩ-က္ကလာတိ ဩက္ကလဇနပဒဝါသိနော။ မ၊ ဋ္ဌ၊၄။၉၆။

ဩက္ကလဇနပဒဝါသီ (တိ) [ဩက္ကလဇနပဒ+ဝသ+ဏီ] ဩက္ကလဇနပုဒ်၌နေသော၊သူ။ အထက်ပုဒ်ကြည့်။

ဩက္ကဿ (ကြိ၊ဝိ) [အဝ+ကသ(ကဿ)+တ္ဝာ။ အဝကဒမျ (သံ)] အနိုင်အထက်ဆွဲငင်၍၊ အနိုင်အထက် ပြုလျက် ဆွဲငင်၍။ တာ နဩက္ကဿ နပသယှ ဝါသေန္တိ။ ဒီ၊၂။၆၃။ (-အံ၊၂။၄၀၈။) ဩက္ကဿ ပသယှာတိ ဧတ္ထ "ဩက္ကဿာ" တိ ဝါ "ပသယှာ"တိ ဝါ ပ-သယှာကာရသေဝေတံ နာမံ။ "ဥက္ကဿာ" တိပိ ပဋန္တိ။ တတ္ထ ဩက္ကဿာတိ အဝ-ကဿိတ္ဝာ အာကမိုတ္ဝာ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၁၀။ (အံ၊ ဋ္ဌ၊၃။၁၅၃-အလားတူပါဋ္ဌိ၌ "ဩကာသာ"တိပိ ပဋန္တိ-ဟုရှိသည်။)

ဩက္ကာ (ထိ) [(ဥသ+က။ ဥစ+က=) ဥက္ကာ+ဏ] (၁) မီးရှူး။ (၂) အရောင်။ (၁) တမောက္ကမိဝ အာယန္တီ၊ ဇာလန္တီ ဝိဇ္ဇုတံ ယထာ။ ဇာ၊၂။၁၆။ ဩက္ကမိဝါတိ ဒီပက် ဝိယ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၅။၁၇၂။ (ဓာန်။၇၉၅-၌ "ဥက္ကာ"ဟုရှိသည်။ ဥက္ကာ-လည်းကြည့်။)

(၂) သဟဿရံသိ ဝိဇ္ဇုရိဝ၊ ဆြက္ကာ နိက္ခမိ အာနနာ။ နေတ္တိ။၁၁၃။ ဆြက္ကာတိ ပဘာ။ နေတ္တိ၊ဋ္ဌ။၂၃၁။ (-နေတ္တိ၊ဝိ။၂၉၂။)

ဆြက္ဆာက (ပု) [ဆြက္ကာ+ကမု+ကွိ။ ဥက္ကာ ဝိယာတိ ဆြက္ကာ၊ ဆြက္ကာ ကမတိ နိက္ခမတိ ယတောတိ ဆြက္ကာကော။ သီ၊ဘာဋီ၊၃။ ၃၇၈။ ဣက္ခာကု (သံ)] ဆြက္ကာကမင်း။ (စကားပြောသောအခါ ခံတွင်းမှ သွားရောင် တို့သည် မီးရှူး မီးပန်းကဲ့သို့ တလက်လက် ထွက်သောကြောင့် "ဆြက္ကာက" မည်သည်။) သက္ကာ ဒေါ ပန အမ္ဗဋ္ဌ ရာဇာနံ ဆြက္ကာကံ ပိတာမဟံ ဒဟန္တိ။ ဒီ၊၁။၈၇။ တဿ ကိရ ရညော ကထနကာလေ ဥက္ကာ ဝိယ မုခတော ပဘာ နိစ္ဆရတိ၊ တသ္မာ တံ "ဆြက္ကာကော"တိ သဉ္ဇာနိံသု။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊ ၁။၂၃၀။ (မောဂ်၊၄။၉-သုတ်။ နိရုတ္တိ၊နှာ။ ၂၉၄-တို့အလိုမူ ဆြက္ကာက+ဏ-ဟု ခွဲ၍ ဆြက္ကာ (ဆြက္ကာက) တိုင်းကို အစိုးရသော၊ သူ-ဟု ပြန်ဆိုရမည်။ ပယောဂသိဒ္ဓိ၊သျ-၌ "ဆြက္ကာက+ဏ"ဟုခွဲ၍ ဆြက္ကာကမင်းတို့၏သား။ ဆြက္ကာကတိုင်းတို့၏ ဘုရင်မင်း-ဟု ပြန်ဆိုသည်။)

(ကမ္ဘာဦးလူတို့၏ မင်းဖြစ်သော မဟာသမ္မတမင်း၏ သားစဉ်မြေးဆက်တို့မှာ-ရောဇမင်း၊ ဝရရောဇမင်း၊ ကလျာဏမင်း၊ ဝရကလျာဏမင်း၊ မန္ဓာတုမင်း၊ ဝရမန္ဓာတုမင်း၊ ဥပေါသထမင်း၊ ဝရမင်း၊ ဥပဝရမင်း၊ မဃဒေဝမင်း၊ ထိုမဃဒေဝမင်း၏ သားစဉ်မြေးဆက် မင်းအဆက်ဆက်(၈၄၀၀၀) ရှိသည်၊ နောက်ဆုံးမင်းမှာ ဆြက္ကာကမင်းဖြစ်သည်။ ထို့မင်း၏ သားစဉ်မြေးဆက်မင်းဆက် ထောင်ပေါင်းများစွာ ရှိရာတွင် နောက်ဆုံးမင်းမှာလည်း ဒုတိယ ဆြက္ကာကမင်းဖြစ်သည်။ ထိုမင်း၏ သားစဉ်မြေးဆက်မင်းဆက် ထောင်ပေါင်းများစွာ ရှိရာတွင် နောက်ဆုံးမင်းမှာလည်း တတိယဆြက္ကာကမင်းဖြစ်သည်။ ထိုတတိယမြောက်ဆြက္ကာကမင်း၌ ဟတ္ထာ၊ စိတ္တာ၊ ဇန္ဆု၊ ဇာလိနီ၊ ဝိသာခါ- ဟူသော မိဖုရားငါးဦး ရှိသည်၊ အကြီးဆုံးဖြစ်သော ဟတ္ထာမိဖုရား၌ ဆြက္ကာမုခ၊ ကရကဏ္ဍု၊ ဟတ္ထိနီက၊ သိနိသူရ (ကာသိနီပုရ) ဟူသော သား(၄)ယောက်၊ ပိယာ၊ သုပ္ပိယာ၊ အာနန္ဒာ၊ ဝိဇိတာ၊ ဝိဇိတသေနာ-ဟူသော သမီး(၅)ယောက် ထွန်းကားခဲ့သည်၊ ထိုမိဖုရားကြီး နတ်ရွာစံသောအခါ အခြားမင်းသမီးပျိုတစ်ဦးအား မိဖုရားကြီးအရာ ပေးခဲ့သည်၊ ထို မိဖုရားကြီး၌ ဇန္ဆုမည်သော သားတစ်ဦး ထွန်းကားခဲ့သည်၊ ဖွားမြင်ပြီး၍ ငါးရက်ရှိသောအခါ အဆင်တန်ဆာ ဆင်လျက် မင်းအား ပြရာတွင် ချစ်ခင်သဖြင့် ဆုပေးသောအခါ မိဖုရားကြီးက မိမိသားအား မင်းအဖြစ်ကို ပေးရန် တောင်းခဲ့သောကြောင့် ဆြက္ကာကမင်းသည် သားကြီးလေးယောက်ကို ခေါ်ကာ မိမိနတ်ရွာစံသောအခါမှ မင်း အဖြစ်ကို ရယူရန်မှာကြားလျက် တိုင်းပြည်မှ ထွက်ခွါစေသည်။ သမီးတော်ငါးဦးတို့ သည်လည်း မောင်တော် မင်းသားလေးဦးတို့နှင့်အတူ လိုက်ပါသွားကြသည်၊ ထိုမင်းသားတို့နောက်သို့ လိုက်ပါကြသော လူသူဗိုလ်ပါအပေါင်းမှာ ငါးယူဇနာမျှ ရှိသည်၊ မင်းသားတို့သည်

ဟိမဝန္တာသို့ ထွက်ခွါ၍ မြို့သစ် ပြည်သစ် တည်ရန် နေရာရှာကြသည်၊ မြေကြန် အတတ်ကိုတတ်မြောက်သောဘုရားအလောင်းတော် ကပိလရသေ့သည် ကျွန်းတောဌ သီတင်းသုံးသည်၊ ထိုကပိလရသေ့ ကမိမိ၏နေရာဌ တိုင်းပြည် တည်ရန် ညွှန်ပြလျက် ပေးသနားသောကြောင့် ကပိလဝတ္ထုပြည်ကို တည်ထောင်ပြီးလျှင် အမျိုးဇာတ်ပျက်မည်ကို ရှောင်လွဲလိုသဖြင့် အကြီးဆုံးသောမင်းသမီးကို မယ်တော်အရာဌ ထားကာ မောင်တော် မင်းသားလေးဦးတို့သည် နှမတော် မင်းသမီးလေးဦးတို့နှင့် စုံဖက်ကြသည်၊ ထို့ကြောင့် "သက္ယ=သာကီယ" မည်သောအနွယ်ဖြစ်ပေါ်လာသည်။ ထိုသာကီယအနွယ်၏ ရှေးဦး ပုဂ္ဂိုလ်မှာ ဩက္ကာကမင်းဖြစ်သည်။ အက္ကယ်ကို- အပ၊၁။၁၀၅။ ဒီ၊ဌ၊၁။၂၃၀-၂၃၄။ သုတ္တနိ၊ဌ၊၂။၈၅-၉၀။ သီ၊ဋီ၊သစ်၊၂။ ၂၅၅-၂၆၀-တို့ကြည့်။

ဩက္ကာကကုလသမ္ဘဝ (တိ) [ဩက္ကာကကုလ+သမ္ဘဝ] ဩက္ကာကအမျိုးအနွယ်ဌဖြစ်သော၊သူ။ ဩက္ကာကကုလသမ္ဘဝေါ(အပ၊၁။၃၅)တိ ဩက္ကာကရညော ပရမ္မုခာဂတရာဇကုလေ ဥပ္ပန္နော သကလဇမ္ဗုဒီပေ ပါကဋရာဇကုလေ ဥပ္ပန္နော ဝါ။ အပ၊ဌ၊၁။၂၆၈။ (-ဝိမာန။၈၃။ အပ၊၂။၅၂၂၆၀။ ဝိမာန၊ဌ။၂၄၇။ ထေရီ၊ဌ။၁၈၊၇၁။)

ဩက္ကာကကုလပွသုတ (တိ) [ဩက္ကာကကုလ+ပသုတ] ဩက္ကာကအမျိုးအနွယ်ဌ-ဖြစ်-မွေးဖွား-သော၊သူ။ ဩက္ကာကကုလပွသုတောတိ တံ သဗ္ဗံ ပါဠိယာ ဝုတ္တာနုသာရေန ဝေဒိတဗ္ဗံ။ အပ၊ဌ၊၂။၆၇။ (အပ၊၁။၁၀၅-ဌ "ဩက္ကာကကုလသမ္ဘဝေါ" ဟု ရှိသည်။)

ဩက္ကာကပုတ္တ (ပု) [ဩက္ကာက + ပုတ္တ] ဩက္ကာကမင်း၏သား။ ဩက္ကာကပုတ္တောဘဒန္တေ၊ တွံ နု ဒါသောတိ မညသိ။ ဇာ၊၂။၇၁။ (-ဇာ၊ဌ၊၅။၃၂၅။)

ဩက္ကာကပွဝေကီ (ထီ) [ဩက္ကာက+ပဝေကီ] ဩက္ကာကမင်း၏-အစဉ်အဆက်-အမျိုးအနွယ်။ ခတ္တိယောတိ ဩက္ကာကပဝေကီယံ ဇာတော အသမ္ဘိန္နခတ္တိယော။ ဇာ၊ဌ၊၅။ ၃၁၈။

ဩက္ကာကမဟာရာဇ (ပု) [ဩက္ကာက+ မဟာရာဇ] ဩက္ကာကမင်း-မြတ်-ကြီး။ ဩက္ကာကမဟာရာဇဿ ဓီတာ သာမိ။ ဒီ၊ဌ၊၁။၂၃၃။

ဩက္ကာကရာဇ (ပု) [ဩက္ကာက + ရာဇ] ဩက္ကာကမင်း။ အပစ္စော ဩက္ကာကရာဇဿ၊ သက္ယပုတ္တော ပဘင်္ကရော။ သုတ္တနိ။၄၃၀။ စူဠနိ။၂။ (-အပ၊ဌ၊၁။၂၆၈။ ဇာ၊ဌ၊၅။၂၉၈၃၀၁။ သုတ္တနိ၊ဌ၊၂။၅၈။ ဒီ၊ဋီ၊၁။၃၀၀။ သီ၊ဋီ၊သစ်၊၂။ ၂၅၅။)

ဩက္ကာကရာဇကာလ (ပု) [ဩက္ကာကရာဇ+ကာလ] ဩက္ကာကမင်း-၏အခါ-လက်ထက်။ အပရဘာဂေ ပန ဩက္ကာကရာဇကာလေ မြာဟွဏာ ဣမာနိ စတ္တာရိ သင်္ဂဟဝတ္ထူနိ ... ပဋ္ဌ ယညေ နာမ အကံသု။ သံ၊ဌ၊၁။၁၃၄။ အံ၊ဌ၊၃။၁၉၄။ ဣတိဝုတ်၊ဌ။၉၀။ အံ၊ဋီ၊၂။ ၂၉၅။ (-သာရတ္ထ၊၃။၃၃၀။ ဒီ၊ဋီ၊၁။၃၀၈။ အံ၊ဋီ၊၃။၅၅။)

သြက္ဆာကရာဇဝံသ (ပု) [သြက္ဆာကရာဇ+ဝံသ] သြက္ဆာကမင်း၏အမျိုးအနွယ်။ ဘဂဝါပိ မဟာသမ္မတပဝေဏိယံ သြက္ဆာကရာဇဝံသေ ဇာတော။ မ၊ဋ္ဌ၊၃၊၉၂။ (-အဘိ၊ဋ္ဌ၊ ၂။၂၆၈။)

သြက္ဆာကဝံသ (ပု) [သြက္ဆာက+ဝံသ] သြက္ဆာကမင်း၏အမျိုးအနွယ်။ သြက္ဆာကဝံသဿယသော၊ ဥဿိတော မာရမဒ္ဒနော။ အပ၊ ၂။၂၀၉။ ထေရီ၊ဋ္ဌ။၁၅၀။ (-ဒီ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၃၀။ မ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၃၄။ သံ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၂၁။ သုတ္တနိ၊ဋ္ဌ၊၂။ ၈၅။ သီ၊ဋီ၊သစ်၊၂။၂၅၇။)

သြက္ဆာစိတ (တိ) [အဝ+ကစ+ကေ+တ။ နီတိ၊ ဓာ။၂၉၃။] မေးသောအားဖြင့် ဉာဏ်ထွန်းပအောင် မပြုအပ်သော။ မမေးမြန်းဘဲ ဟောအပ်သော။ အောက်ပုဒ်ကြည့်။ ဥက္ကာစိတလည်းကြည့်။

သြက္ဆာစိတဝိနိတ (တိ) [သြက္ဆာစိတ+ဝိနိတ] မေးသောအားဖြင့် ဉာဏ်ထွန်းပအောင် မပြုအပ်သည်ဖြစ်၍ ဆုံးမအပ်သော၊ မမေးမြန်းအပ်သည်ဖြစ်၍ (တရားဟောကြားမှု သက်သက်ဖြင့်သာလျှင်) ဆုံးမအပ်သော၊ ခဲယဉ်းသဖြင့်ဆုံးမအပ်သော၊သူ။ ဒွေမာ ဘိက္ခဝေ ပရိသာ၊ ကတမေ ဒွေ?။ သြက္ဆာစိတဝိနိတာ ပရိသာ နော ပဋိပုစ္ဆာဝိနိတာ။ အံ၊၁။၇၂။ သြက္ဆာစိတဝိနိတာတိ ဒုဗ္ဘိနိတာ။ အံ၊ဋ္ဌ၊၂။၄၇။ တံ ကိံ မညထ ဘိက္ခဝေ ရူပံ နိစ္စံ ဝါ အနိစ္စံ ဝါတိအာဒိနာ အပ္ပဋိပုစ္ဆိတ္တာ ကေဝလံ ဓမ္မဒေသနာဝသေနေဝ ဝိနိတာ ပရိသာ။ အံ၊ဋီ၊၂။၂၁၆။ ဥက္ကာစိတဝိနိတ-အံ၊၁။၂၈၉။ အံ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၄၂-တို့လည်းကြည့်။

သြက္ဆာပဘာ (ထီ) [သြက္ဆာ+ပဘာ] မီးရှူးရောင်။ မဟာသာဝကာနံ သြက္ဆာပဘာသဒိသော။ မ၊ဋီ၊၃၊၂၅၆။

သြက္ဆာမုခ (ပု) [သြက္ဆာ+မုခ] သြက္ဆာမုခမင်းသား။ သဗ္ဗဇေဋ္ဌာယ စတ္တာရော ပုတ္တာ သြက္ဆာမုခေါ ကရကဏ္ဍု ဟတ္ထိနီကောသိနိသူရော (ကာသိနိပုရော)တိ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၁။ ၂၃၀။ သုတ္တနိ၊ဋ္ဌ၊၂။၈၅။

သြက္ဆာမေတ္တာ (ကြိ၊ဝိ) [ဥ(အဝ၊အပ)+ကမု+ကေ+တ္တာ] ဖဲ့စေ၍။ တဝ ရထံ သြက္ဆာမေတ္တာ မယံ့ မဂ္ဂံ ဒေတိ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၄။၁၀၂။

သြက္ဆာမေန္ဒီ (ကာ၊ကြိ) [အဝ+ကမု+ကေ+အန္ဒီ] သက်ရောက်စေ-သက်ဝင်စေ-သွင်းစေ-ယူစေ-ကုန်၏။ သဂ္ဂံ နာမ သြက္ဆာမေန္ဒီ(သံ၊ ၂။၄၉၈)တိ ပရိဝါရေတ္ထာ ဋီတာ "ဂစ္ဆ ဘောဗြဟ္မလောကံ, ဂစ္ဆ ဘော ဗြဟ္မလောက"န္တိ ဝဒန္တာ သဂ္ဂံ ပဝေသေန္တိ။ သံ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၄၁။ နေတ္တိ၊ဋ္ဌ။၁၀၉။ တေနာဟ "သဂ္ဂံ နာမ သြက္ဆာမေန္ဒီ"တိ၊ အဝက္ဆာမေန္ဒီ သြဂါဟာပေန္တီတိ အတ္ထော။ သံ၊ဋီ၊၂။၃၃၁။

သြက္ဆာဝရဓရ (တိ) [သြက္ဆာဝရ+ဓရ+အ] မြတ်သော-ဥက္ကာက-သြက္ကာက-အနွယ်ကိုဆောင်သော၊သူ။ သြက္ဆာဝရဓရာတိ ပုဗ္ဗပုရိသသခီတဥက္ကာကဝံသဝရဓာရိကာ။ သံ၊ဋီ၊၁။ ၂၅၄။ (သံဝဏ္ဏေတဗ္ဗဖြစ်သော သံ၊ဋ္ဌ၊၁။ ၂၀၈-၌ "သြက္ဆာ ဝရဓရာ"ဟုဝါကျရှိသည်။ သြက္ဆာ-လည်းကြည့်။)

ဩက္ကိတ (တိ) [အဝ+ကိရ+တ] ရောပြွမ်း-ခြံရံအပ်-သော။ ဩက္ကိတာ ပူတိဂန္ဓေန။ ဇာ၊၁။၃၈၄။ ဩက္ကိတာတိ ပူတိဂန္ဓေန ဩကိဏ္ဏာ ပရိကိ္ဏတ္တာ ပရိဝါရိတာ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊ ၅။၇၇။ ဩက္ကိတာတိ ပရိဝါရိတာ။ ဇာ၊ဋီ။

ဩက္ခက (တိ) [ဥက္ခ+ကဏ်။ ဩော်ကွက (သံ)] ဒုတိယအရွယ်၌ တည်သောနွား(=နွားလား) တို့၏အပေါင်း။ ဥက္ခာနံ သမူဟော ဩ-က္ခကံ။ မောဂ်၊၄။၆၈။

ဩက္ခန္ဒိတ္ဘာ (ကြိ၊ဝိ) [အဝ+ခဒိ+တ္ဘာ] ဝင်-ပြေးဝင်-သက်ဝင်-၍။ တံ တံ ဌာနမဿ ဩက္ခန္ဒိတ္ဘာ ပက္ခန္ဒိတ္ဘာ ဒိဗ္ဗစက္ခုနော ပရ-လောကော ဝိယ သတိယာ ဥပဋ္ဌာတိ။ ဝိ သုဒ္ဓိ၊၂။၂၇၂။ ဩက္ခန္ဒိတ္ဘာတိ အနုပဝိ-သိတ္ဘာ၊ ပက္ခန္ဒိတ္ဘာတိ တဿေဝ ဝေဝစနံ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋီ၊၂။၄၃၁၊၄၉၀။ ဩကပ္ပနန္တိ ဩ-က္ခန္ဒိတ္ဘာ အဓိမုစ္စနံ။ အံ၊ဋီ၊၃။၂၃။ (-ပဋိသံ၊ ဋ္ဌ၊၁။၉၁။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၂။၃၁၉။) (ဓာန်၊ဋီ။၃၂၅။ တိ၊ပိ၊ဓာန်၊အတွဲ-၁၃-၌ "ပက္ခန္ဒိကာ" ပုဒ်ကို [ပ+ကမု+တိ+က+အာ] ဟု ခွဲပြသဖြင့် ဤ၌ လည်း [အဝ+ကမု+တ္ဘာ] ဟု ခွဲနိုင်ပါသည်။)

ဩက္ခာမိ (ကြိ) [အဝ+ခါ+အ+မိ] နှိမ့်ချ၍-အောက်ကျို့၍-ရိုသေလေးစားစွာ-ပြောပါ၏။ တဒါဟံ မာတာပိတရော၊ ဩက္ခာမိတိ သုနိစ္ဆိတာ။ အပ၊၂။၂၃၈။ ထေရီ၊ဋ္ဌ။၁၁၇။ ဩက္ခာမိတိ နိဝါတဘာဝေန ကထေဿာမိ။ ထေရီအပဒါနဒီပနီ။၂၀၆။

ဩက္ခာ (ထီ) [ဥခ+အ+အာ (ဣတ္ထိပစ္စည်း)။ ဓာန်၊ဋီ။၄၅၆။] ကျယ်သောမျက်နှာဝရှိသော-မျက်နှာဝကျယ်သော-အဝကျယ်သော-ထမင်းအိုးကြီး။ ဩက္ခာသတ-ကြည့်။

ဩက္ခာယတိ (ကြိ) [အဝ(ဥ)+ခါ(ခေ)+အ+တိ] ထင်-ထင်ရှား-လာ၏။ သမာဟိတဿ ဘိ-က္ခဝေ ဘိက္ခုနော ယထာဘူတံ ဩက္ခာ-ယတိ။ သံ၊၂။၃၅၆။ ဩက္ခာယတီတိ ပစ္စ-က္ခာယတိ ပညာယတိ ပါကဋံ ဟောတိ။ သံ၊ဋ္ဌ၊၃။၄၈။ (သံ၊ဋီ၊၂။၃၁၉။)

ဩက္ခာယန (နဝ) [အဝ(ဥ)+ခါ(ခေ)+ယု] ပညာဖြင့်သက်ဝင်၍ ထိုထိုတရားတို့ ဟုတ်တိုင်း မှန်စွာ ထင်လာခြင်း။ အောက်ပုဒ်ကြည့်။

ဩက္ခာယနဗဟုလ (တိ) [ဩက္ခာယန+ဗဟုလ] ပညာဖြင့်သက်ဝင်၍ ထိုထို တရား တို့ ဟုတ်မှန်သောအတိုင်း-ထင်လာခြင်း များစွာ-များစွာထင်ရှားလာခြင်း- ရှိသော၊ သူ။ ပဝိစယဗဟုလော ဩက္ခာယနဗဟု-လော သမောက္ခာယနဗဟုလော။ ပဋိသံ။ ၃၇၇။ အံ၊ဋ္ဌ၊၁။၄၁၄။ (-စူဋ္ဌနီ။၂၁၃။) ပ-ညာယ ဩဂါဟေတ္ဘာ တဿ တဿ ဓမ္မ-ဿ ခါယနံ ပါကဋကရဏံ ဩက္ခာယနံ၊ ဩက္ခာယနံ ဗဟုလမဿာတိ ဩက္ခာယန-ဗဟုလော။ ပဋိသံ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၆၁။ ဩက္ခာယနံ ယာထာဝတော ဓမ္မာနံ ဥပဋ္ဌာနံ ဗဟုလံ ဧတဿာတိ ဩက္ခာယနဗဟုလော။ အံ၊ ဋီ၊၁။၂၈၄။

ဩက္ခာယမာန (တိ) [အဝ(ဥ)+ခါ(ခေ)+အ+မာန] ထင်-ပေါ်လွင် ထင်ရှား-သော။ ဝိပဿနံ ဝမေုန္တဿ ဩက္ခာယမာနေ ပက္ခာယမာနေ ကမ္မဋ္ဌာနေ။ သံ၊ဋ္ဌ၊၂။၃၀၃။

အံ၊ဌ၊၃။၁၈၈။ ဩကွာယမာနေ ပက္ခာ-ယမာနေတိ ဝိဝိဓပဋိပတ္တိယာ ဥက္ခာယမာ-နေ ပဋိသခါနုပဿနာယ ပက္ခာယမာနေ။ သံ၊ဋီ၊၂။၂၅၅။ (-အံ၊ဋီ၊၃။၁၉၅။)

ဩကွာယိက (တိ) [အဝ+ခါ(ဒေ)+ကွ၊] အောက်သို့နိမ့်ဝင်သော၊ နိမ့်ဝင်-ချိုင့်ဝင်-သည်ဟု ထင်ရသော။ သေယျထာပိ နာမ ဂင်္ဂါရေ ဥဒပါနေ ဥဒကတာရကာ ဂင်္ဂါရ-ဂတာ ဩကွာယိကာ ဒိဿန္တိ။ မ၊၁။၁၁၄။ ဩကွာယိကာတိ ဟေဋ္ဌာ အနုပဝိဋ္ဌာ။ မ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၅၅။ ဩကွာယိကာတိ အဝကွာ-ယိကာ၊ ဟေဋ္ဌာ ဟုတ္ဝာ နိန္နဘာဝေန ပ-ညာယမာနာ။ မ၊ဋီ၊၂။၃၆။

ဩကွာသတ (န) [ဩကွာ+သတ] ကျယ်သော မျက်နှာဝ ရှိသော-မျက်နှာဝ ကျယ်သော-အဝကျယ်သော-ထမင်းအိုးကြီး တစ်ရာ။ ယော ဘိက္ခဝေ ပုဗ္ဗကသမယံ ဩကွာသတံ ဒါနံ ဒဒေယျ။ သံ၊၁။၄၅၅။ ဩကွာသတန္တိ မဟာမုခဥက္ခလိနံ သတံ။ သံ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၀၆။

ဩကွာသုတ္တ- ဩကွာသုတ်-တစ်နေ့သုံးကြိမ် မွန်မြတ်သောဘောဇဉ်တို့ဖြင့် ပြည့်သော ထမင်းအိုးကြီးတစ်ရာတို့ဖြင့် အလှူဒါန ပြုရခြင်းထက် တစ်နေ့သုံးကြိမ်၊ သို့တည်း မဟုတ်- နွားနို့တစ်ညှစ်ခန့်ကာလမျှ အပူနာ စွာန်နှင့်ယှဉ်သော မေတ္တာစိတ်ကို ပွားများ ခြင်းသည် အထူးသဖြင့် အကျိုးကြီးမား၏-ဟု ဟောတော်မူသော သုတ်ဖြစ်သည်။ သံ၊၁။၄၅၅။ သံ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၀၆။

ဩကွိတ္တ (တိ) [အဝ (ဩ)+ခိပ+တ။ အဝကွိပ္ပ (သံ)] အောက်၌ချထား-အောက်သို့ချ-အပ်သော။ အောက်ပုဒ်ကြည့်။

ဩကွိတ္တစက္ခု (တိ) [ဩကွိတ္တ+စက္ခု] အောက်၌ချထားအပ်-အောက်သို့ချအပ်-သော မျက်စိရှိသော၊ အောက်သို့မျက်စိမျက်လွှာချထား-သော၊သူ။ ဩကွိတ္တစက္ခု ဣရိယာပထသ-မွန္နော။ ဝိ၊၁။၂၅၅။ ဝိ၊၃။၅၀။သုတ္တနိ။၂၈၉။ ဩကွိတ္တစက္ခုတိ ဟေဋ္ဌာ ခိတ္တစက္ခု။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၀၅။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၆၃။ သုတ္တနိ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၀၄။ (-ကခါ။၂၅၉။) ဩကွိတ္တစက္ခုတိ ဇတ္ထ ဩ-သဒ္ဒါ ဟေဋ္ဌာပရိယာယောတိ အာဟ "ဟေဋ္ဌာ ခိတ္တစက္ခု"တိ။ ပါစိတ်၊ယော။၁၃၃။ ဩကွိတ္တံ စက္ခု အနေနာတိ ဩကွိတ္တစက္ခု။ ဩ-ကာရော စေတ္ထ အဝသဒ္ဒဿ ဝိပရိ-တော၊ သော စ အဓောဝါစကောတိ အာဟ "ဟေဋ္ဌာခိတ္တစက္ခု"တိ။ ကခါ၊ယော။၃၄၀။ (-ဝိ၄။၂၄၊၂၉၀။ ပေတ။၂၀၅။ စူဠနိ။၂၈၄။ မိလိန္ဒ။၉၈။ ကခါ။၂၉၊၂၅၉။ သံ၊ဋ္ဌ၊၂။၃၃။ အံ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၅၁။ ဓမ္မ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၉၂။ ဥဒါန၊ဋ္ဌ။၂၀၄၊ ၃၃၄။ ဝိမာန၊ဋ္ဌ။၅။ ပေတ၊ဋ္ဌ။၂၃၂။ အပ၊ ဋ္ဌ၊၁။၁၅၃၊၂၁၁။ အပ၊ဋ္ဌ၊၂။ ရာ။ မဟာနိ၊ ဋ္ဌ။၂၉၅။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။၆၆။ သာရတ္ထ၊၁။၁၈၉။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋီ၊၁။၄၅။)

ဩကွိတ္တပလိဿ (တိ) [ဩကွိတ္တ+ပလိဿ] အောက်-၌-သို့-ချအပ်သော မင်းတုတ် ရှိသော၊ မင်းတုတ်ချထားသော။ ဧဝံ သု တေ ဥက္ကိဏ္ဏပရိခါသု ဩကွိတ္တပလိဿာသု နဂ-ရူပကာရိကာသု ဒီဃသိဝုဓေဟိ ပုရိသေဟိ ရက္ခာပေန္တိ။ ဒီ၊၁။၉၈။ ဩကွိတ္တပလိဿာ-သူတိ ဌပိတပလိဿာသု။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၄၅။

ဩကွိတ္တလောစန (တိ) [ဩကွိတ္တ+လောစန] အောက်-၌-သို့-ချအပ်သော-မျက်စိ-မျက်လွှာ-ရှိသော၊ အောက်သို့ မျက်စိမျက်လွှာချထားသော၊သူ။ နာနာဘာဇနဝိကွေပ်၊ ဟိတ္တာ ဩကွိတ္တလောစနော။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။၆၈။ ဩကွိတ္တလောစနောတိ ပတ္တသညိတာယ ဟေဋ္ဌာခိတ္တစက္ခု။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋီ၊၁။၉၆။

ဩကွိပတိ (ကြိ) [အဝ (ဩ) +ခိပ+အ+တိ] (၁) (လူ၌နွေး)အောက်သို့ချ၏၊ လူ၌နွေးချထား၏၊ မျက်လွှာချ၏။ (၂) ရွတ်ချ-နှိမ့်ချ-၏။ အယုတ်အားဖြင့် ကြည့်စေ၏။

(၁) အထ ခေါ အာယသ္မာ အနုရုဒ္ဓေါ လူနွှိယာနိ ဩကွိပိ။ အံ၊၃။၉၁။ လူနွှိယာနိ ဩကွိပိတိ "အသာရုပ္ပံ လူမာ ဒေဝတာ ကရောန္တီ"တိ လူနွှိယာနိ ဟေဋ္ဌာ ခိပိ၊ နအက္ခိနိ ဥမ္မိလေတ္တာ ဩလောကေသိ။ အံ၊ဋ္ဌ၊၃။၂၃၄။

(၂) နဉကွိပေ နော စ ပရိကွိပေ ပရေ၊ နဩကွိပေ ပါရဂတံ နဇရယေ။ ထေရ။၂၆၀။ ပရေ ဩဋ္ဌာပနဝသေန နဩကွိပေ ဟေဋ္ဌတော ကတ္တာ ပရေ နဩလောကာပေယျ၊ နဩဋ္ဌာပေယျာတိ အတ္ထော။ ထေရ၊ဋ္ဌ၊၁။၄၂၅။

ဩကွိပိ (ကြိ) [အဝ(ဩ)+ခိပ+ဏျိ] (လူ၌နွေး) အောက်သို့ချပြီ၊ လူ၌နွေးချထားပြီ။ အထက် ပုဒ် (၁) ကြည့်။

ဩကွိပိတ္တာ (ကြိ၊ဝိ) [အဝ(ဩ)+ခိပ+တ္တာ] အောက်သို့ချ၍၊ မျက်လွှာချ၍။ အထ ခေါ အာယသ္မာ အနုရုဒ္ဓေါ လူနွှိယာနိ ဩကွိပိတ္တာ တံ လူတ္ထိ နေဝ ဩလောကေသိ။ ဝိ၊၂။၂၉။ ဩကွိပိတ္တာတိ အဓောခိပိတ္တာ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၆။ လူနွှိယာနိ ဩကွိပိတ္တာ အဓောမုခေါ အဋ္ဌာသိ။ သံ၊ဋ္ဌ၊၁။၈၁။

ဩကွိပေ (ကြိ) [အဝ(ဩ)+ခိပ+ယျ] ရွှတ်ချ-နှိမ့်ချ-ရာ၏၊ အယုတ်အားဖြင့် ကြည့်စေရာ၏။ ဩကွိပတိ (၂) ကြည့်။

ဩဂစ္ဆတိ (ကြိ) [အဝ+ဂမု+အ+တိ] (၁)(က) အောက်သို့-လျှောသက်-နိမ့်ဆင်း-၏။ (ခ) ချုပ်ခြင်းသို့ ရောက်၏၊ (နေ) ဝင်၏။ (၂) ကုန်ခန်းပျက်စီးခြင်းသို့ ရောက်၏။

(၁)(က) ဒလိဒ္ဒမနုဿာနံ နိစယရက် ပဝိသန္တေပိ ဟိ တထာဂတေ ဆဒနံ ဥဂ္ဂစ္ဆတိ၊ ပထဝီ ဝါ ဩဂစ္ဆတိ။ မ၊ဋ္ဌ၊၃။ ၂၆၆။ (-ဓမ္မ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၆၅။) **(ခ)** ယတော စ စန္ဒိမသူရိယာ ဥဂ္ဂစ္ဆန္တိ၊ ယတ္ထ စ ဩဂစ္ဆန္တိ။ ဒီ၊၁။၂၂၆။ ယတ္ထ စ ဩဂစ္ဆန္တိတိ ယသ္မိ ကာလေ အတ္ထမေန္တိ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၃၄။

(၂) ယံ မဟာသမုဒ္ဒေ ယောဇနသတိကာနိပိ ဥဒကာနိ ဩဂစ္ဆန္တိ။ မ၊၁။၂၄၄။ (-အံ၊၂။၄၈၅။) ဩဂစ္ဆန္တိတိ ဟေဋ္ဌာ ဂစ္ဆန္တိ၊ ဥဒ္ဓနေ အာရောပိတဥဒကံ ဝိယ ခယံ ဝိနာသံ ပါပုဏန္တိ။ မ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၃၀။ ဩဂစ္ဆန္တိတိ ဇတ္ထ ဩဂမနန္တိ ပရိယာဒါနံ အဓိပ္ပေတံ၊ နအဓောဂမနမတ္တန္တိ အာဟ "ဥဒ္ဓနေ ။ပ။ ပါပုဏန္တီ"တိ။ မ၊ဋီ၊၂။၁၈၃။

ဩဂစ္ဆန (ထိ၊န) [အဝ+ဂမု+ယု] အောက်သို့

လျောသက်-နိမ့်ဆင်း-နစ်ဝင်-ခြင်း။ သမုဒ္ဒ-သလိလဿ ဩဂစ္ဆန် ရတနာဒါနန္တိ သဗ္ဗံ ပုရိမနယေနေဝ ဝေဒိတဗ္ဗံ။ မ၊ဋ္ဌ၊၄။၁၅၈။ (ဒီ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၁၅-အလားတူပါဠိဋ္ဌ "ဩဂစ္ဆ-မာနံ" ဟုရှိသည်။) တေဠု ကမ္မနံ ယာဝ-ဇ္ဇကာလာပိ ဟောတိယေဝ၊ ဗဟလဘာ-ဝေန (ဗဟုဘာဝေန) ပန ဩဂစ္ဆနုဂ္ဂစ္ဆနံ န ပညာယတိ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၄၈။ အံ၊ဋ္ဌ၊၃။၂၅၁။

ဩဂစ္ဆန္ဆ (ပုဒ်၊နာ) [အဝ+ဂမု+အန္ဆ] (က) အောက်သို့-လျောသက်-နိမ့်ဆင်း-နစ်ဝင်-သောဟူ။ (ခ) (နေ) ဝင်သော။ **(က)** တသ္မိံ ကိရ လောဟကုမ္ဘိနိရယေ နိဗ္ဗတ္တသတ္တော အစေ ဩဂစ္ဆန္တော တိဿာယ ဝဿ-သဟဿေဟိ ဟေဋ္ဌိမတလံ ပါပုဏာတိ။ ပေတ၊ဋ္ဌ။၂၆၄။ **(ခ)** သာယန္ဟသမယံ သူရိ-ယေ ဩဂစ္ဆန္တေ ဇာနေယျာသိ။ အံ၊၂။၃၅၆။ (-ဒီ၊ဋ္ဌ၊၃။၄၅။)

ဩဂစ္ဆန္တီ (ကြိ) [အဝ+ဂမု+အ+အန္တီ] (ဝ) ချုပ်ခြင်းသို့ ရောက်ကုန်၏။ (နေ)ဝင်ကုန်၏။ ဩဂစ္ဆတိ(ခ)ကြည့်။ (၂) ကုန်ခန်းပျက်စီး-ခြင်းသို့ရောက်ကုန်၏။ ဩဂစ္ဆတိ(၂) ကြည့်။

ဩဂစ္ဆမာန (တိ) [အဝ+ဂမု+အ+မာန] အောက်သို့-လျောသက်-နိမ့်ဆင်း-နစ်ဝင်-သော။ သံခိတ္တဥမိဝိပ္ပါရံ ဟုတ္တာ ဩဂစ္ဆမာနံ မဟာသမုဒ္ဒသလိလံ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၁၄။ မ၊ဋ္ဌ၊၄။၁၅၈။ ဗုဒ္ဓဝံ၊ဋ္ဌ။၁၆၈။ ဩဂစ္ဆမာနန္တိ ဩသီဒန္တံ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၉၆။ မ၊ဋ္ဌ၊၃။၃၅၈။

ဩဂဏ (တိ) [အဝ+ဂဏ။ အဝဂဏ (သံ)] (ဝ) ယုတ်လျော့သော-ဂိုဏ်း-အရေအတွက်-ရှိသော၊ နည်းသော-ဂိုဏ်း-အရေအတွက်-ရှိသော၊ အခြံ အရံအရေအတွက်-ယုတ်လျော့-နည်း-သော၊သူ။ (၂) ဂိုဏ်း-အသင်း အဖွဲ့-မှ ယုတ်လျော့သော၊ ခြွေရံသင်း-ပင်း မှ-ကင်း-ကွဲကွာ-သော၊သူ။

(ဝ) အထ ခေါ ဘဂဝါ ဩဂဏေန ဘိက္ခုသံဃေန ဒက္ခိဏာဂိရိ စာရိကံ ပက္ကာမိ။ ဝိ၊ဋ္ဌ။၁၁၁။ ဩဂဏေနာတိ ပရိ-ဟီနဂဏေန၊ အပ္ပမတ္တကေန ဘိက္ခုသံ-ဃေနာတိ အတ္ထော။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၃။၂၈၅။ **(၂)** နိက္ခန္တော သဟ သေနာယ၊ ဩဂဏော ဝနမာဂမာ။ ဇာ၊၁။၃၂၂။ ဩဂဏောတိ ဂဏာ ဩဟီနော ပရိဟီနော ဟုတ္တာ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၄။၄၃၄။ ဂဏာ ဩဟီနောတိ ဂဏတော ပရိဟီနော။ ဇာ၊ဋ္ဌီ။ (-ဇာ၊ဋ္ဌီ၊သစ်။)

ဩဂတ[၁] (တိ) [အဝ+ဂတ] (က) အောက်သို့သက်ဆင်း၍သွားသော၊ အောက်သို့လျောကျသော။ (ခ) အောက်သို့-တွဲလဲ-တွဲလောင်း-ကျသော။

(က) ဥဒကေ ဩဂတေ ထလံ ဥဿာရိတာပိ ... ဓုဝနာဝါဝ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၃။၃၂၈။ ဩဂတေတိ ဩတရိတ္တာ ဂတေ။ ပါစိတ်၊ ယော။၂၉၁။ (-ဒီ၊ဋ္ဌ၊၃။၃၂၂။) **(ခ)** ဩဂတာ-ကာသပဒုမာ၊ မဟိယာ ပုပ္ဖမုဂ္ဂတံ။ အပ၊ ၂။၂၁၉။ ထေရီ၊ဋ္ဌ။၁၆၀။

ဩဂတ[၂] (တိ) [ဥ+ဂတ] အထက်သို့-တက်-ထွက်ပေါ်-လာသော၊ ပွင့်သော။ ကေသရံ ဩဂတံ ဒိသွာ၊ ပတပတ္တံ သမုဋ္ဌိတံ။ အပ၊ ၁။၂၅၀။ ကေသရံ ဩဂတံ ဒိသွာတိ သု-

ပုပ္ပိတံ ခုဒ္ဒကသရံ ဒိသွာ။ အပ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၈၈။ ဥဂ္ဂတပုပ္ပ-လည်းကြည့်။ (တိ၊ပိ၊ဓာန်။၆-၌ "ခုဒ္ဒကေသရံ" ဟုပြင်ထားသည်။)

ဩဂတဘဋ္ဌ (တိ) [ဩဂတ+ဘဋ္ဌ] အောက်သို့-ရွှေဆင်း-သက်ဆင်း-လျှောကျသော။ အဝသက္ကိတန္တိ ဩဂတဘဋ္ဌံ။ ဒီ၊ဋီ၊၃။၂၇။

ဩဂဓ[၁] (ကြိ) [အဝ+ဂါဓ+ဟိ] ရပ်တည်လော။ မာ ဩဂဓာတိ ဝစနံ ဧတ္ထ အတ္ထီတိ မာဂဓော။ ရဋ္ဌော။ မဓု။၄၂။

ဩဂဓ[၂] (တိ) [အဝ+ဂါဓ+အ။ ဂါဓ ပတိဋ္ဌာယံ။ ဩဂါဓတီတိ ဩဂဓံ။ ဓာန်၊ဋီ။၇၄၂။ အဝ ဂါဗ (သံ)] (၁) ထောက်တည်ရာဖြစ်သော (နိဗ္ဗာန်)။ (၂) ထောက်တည်ကြောင်း ဖြစ်သော (အရိယာမဂ်)။ (၃) အတွင်း၊ အတွင်းဝင်-သက်ဝင်-အကျုံးဝင်-သော၊ အတွင်းဖြစ်သော၊ သက်ဝင်၍တည်သော။

(၁) အနုတ္တရံ ဗြဟ္ဟစရိယောဂဓ(အံ၊ ၁။၁၆၉)နွှိ အရဟတ္တမဂ္ဂသခါတဿ ဗြဟ္ဟစရိယဿ အနုတ္တရံ ဩဂဓံ ဥတ္တမပတိဋ္ဌာဘူတံ နိဗ္ဗာနံ။ အံ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၅၀။ မဂ္ဂဗြဟ္ဟစရိယဿ ဩဂဓံ မူလံ ပတိဋ္ဌာဘူတံ ဗြဟ္ဟစရိယောဂဓံ။ အံ၊ဋီ၊၂။ ၁၃၈၊ (-၂၆၀။)

(၁)(၂) အန္တရာဝ ဝိသီဒန္တိ၊ အပတ္ဘာ တမောဂဓံ။ ဥဒါန။၁၆၃။ အန္တရာဝ ဝေမဇ္ဈေ ဧဝ ယံ တေသံ ပါရဘာဝေန ပတိဋ္ဌဋ္ဌေန ဝါ ဩဂဓသခါတံ နိဗ္ဗာနံ တဒဓိဂမူပါယော ဝါ အရိယမဂ္ဂေါ တံ အပ္ပတ္ဘာဝ အနဓိဂန္တာဝ ဝိသီဒန္တိ သံသီဒန္တိ။ ဩဂါဓန္တိ ပတိဋ္ဌဟန္တိ ဧတေန, ဧတ္ထ ဝါတိ ဩဂါဓော၊ အရိယမဂ္ဂေါ နိဗ္ဗာနခ္ဓ၊ ဩဂါဓမေဝေတ္ထ ရဿတ္တံ ကတ္ဘာ ဩဂဓန္တိ ဝုတ္တံ။ ဥဒါန၊ဋ္ဌ။၃၁၄။ နိဗ္ဗာနသခါတံ ဩဂဓံ ပတိဋ္ဌံ ပါရံ ဂစ္ဆတီတိ နိဗ္ဗာနောဂဓဂါမီ။ ဣတိဝုတ်၊ ဋ္ဌ။၁၀၆။ အမတောဂဓံ နိဗ္ဗာန(ပဋိသံ။၂၂)နွှိ ... သစ္ဆိကိရိယာယ သတ္တာနံ ပတိဋ္ဌာဘူတန္တိ ဩဂဓံ။ ပဋိသံ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၀၁။

(၃) ပဋမံ ပါရာဇိကံ ကတ္ထ ပညတ္တန္တိ ဝေသာလိယံ ပညတ္တံ။ ... နိဒါနောဂဓံ။ ဝိ၊၅။၁-၂။ နိဒါနောဂဓန္တိ ... နိဒါနေ အနုပဝိဋ္ဌန္တိ အတ္ထော။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၄။၁၃၈။ (-သုတ္တနိ၊ဋ္ဌ၊၁။၁။) အမတောဂဓ(မ၊၂။ ၄၁၁)နွှိ အမတဗ္ဘန္တရံ။ မ၊ဋ္ဌ၊၃။၂၉၉။ အမတောဂဓမနုပ္ပတ္တ(ဓမ္မ။၇၂။ သုတ္တနိ။၃၇၇)နွှိ အမတံ နိဗ္ဗာနံ ဩဂါဟေတ္ဘာ အနုပ္ပတ္တံ။ ဓမ္မ၊ ဋ္ဌ၊၂။၄၂၂။ သုတ္တနိ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၉၀။ တေ ပန သမိဒ္ဓိ ကီ ဩဂဓာတိ...။ အမတောဂဓာ ဘန္တေ။ အံ၊၃။၁၉၁။ အာရမ္မဏဝသေန အမတံ နိဗ္ဗာနံ ဩဂါဟိတ္ဘာ တတ္ထ ပတိဋ္ဌိတာတိ အမတောဂဓာ။ အံ၊ဋ္ဌ၊၃။၂၆၅-၆။ အမတောဂဓ(ဝိသုဒ္ဓိ၊၂။၃၃၈)နွှိ အမတပရိယာပန္နံ၊ အမတသခါတန္တိ အတ္ထော။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋီ၊၂။၅၁၁။ နိဗ္ဗာနောဂဓဂါမိန(အံ၊ ၁။၃၃၄)နွှိ နိဗ္ဗာနဿ အန္တောဂါမိနံ။ အံ၊ ဋ္ဌ၊၂။၂၇၅။ နိဗ္ဗာနောဂဓန္တိ နိဗ္ဗာနဗ္ဘန္တရံ နိဗ္ဗာနံ အနုပဝိဋ္ဌံ။ မ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၆၉။ သံ၊ဋ္ဌ၊၃။၂၇၈။ နိဗ္ဗာနောဂဓန္တိ နိဗ္ဗာနံ ဩဂါဟိတ္ဘာ ဋ္ဌိတံ။ မ၊ဋီ၊၂။၂၉၀။ (-အံ၊ဋီ၊၁။၁၉၆။)

(၁)(၂)(၃) နိဗ္ဗာနသခါတံ ဩဂဓံ ပတိဋ္ဌံ ပါရံ ဂစ္ဆတီတိ နိဗ္ဗာနောဂဓဂါမီ။

... အထ ဝါ နိဗ္ဗာနောဂဓဂါမိနန္တိ နိဗ္ဗာနဿ အန္တောဂါမိနံ။ ဣတိဝုတ်၊ဌ။၁၀၆။ အံ၊ဋ္ဌိ၊ ၂။၂၆၀။

ဩဂန္ဓာ (ကြိ၊ဝိ) [အဝ+ဂန္ဓာ။ အဝ+ဂမု+တွာ] အောက်သို့-သက်ဆင်း-နိမ့်ဆင်း-လျှောကျ-၍။ မဟာသမုဒ္ဒသလိလံ ယောဇနမတ္တံ ဩဂန္ဓာ အန္တောသမုဒ္ဒေ ဝေဋ္ဌရိယဘိတ္တိဝိယ တိဋ္ဌတိ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၁၄။ မ၊ဋ္ဌ၊၄။၁၅၇။

ဩဂမန (နဲ) [အဝ+ဂမု+ယု] (၁) ချုပ်ခြင်း၊ ဝင်ခြင်း။ (၂) ချုပ်-ဝင်-ရာ(ကာလ)။ (၃) ကုန်ခန်းပျက်စီးခြင်း။

(၁) စန္ဒိမသူရိယနက္ခတ္တာနံ ဥဂ္ဂမနံ ဩဂမနံ သံကိလေသံ ဝေါဒါနံ ဘဝိဿတိ။ ဒီ၊၁။၁၀။ (ဒီ၊ဋ္ဌ၊၁။၉၀-၌ "ဩက္ကမနန္တိ အတ္ထင်္ဂမံ"ဟု ရှိသည်။) (-ဝိမာန၊ဋ္ဌ။၃၀၆-၇။) **(၂)** ဩဂမနတော ပဘုတိ ပန ပထဝိတော မူလံ မူလတော ခန္ဓံ။ သုတ္တနိ၊ ဋ္ဌ၊၂။၁၈၀။ **(၃)** ဩဂစ္ဆတိ (၂) ကြည့်။

ဩဂ(ဂ္ဂ)ယှ (ကြိ၊ဝိ) [အဝ+ဂဟ+တွာ] (က) သက်ဆင်း-ဆင်းသက်-၍၊ (ခ) သက်ဝင်-ဝင်ရောက်-အတွင်းသို့ဝင်-၍။ (ဂ) ရ၍။ **(က)** သိပ္ပိနိကာယ နဒိယာ တီရေ ... နာဂါနံ ဩဂယှ ဥတ္တရန္တာနံ ... သဒ္ဒံ အဿောသီ။ ဝိ၊၁။၁၄၉။ ဩဂယှ ဥတ္တရန္တာနန္တိ ဩဂယှ ဩဂါဟေတွာ ပုန ဥတ္တရန္တာနံ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၀၁။ ဩဂ္ဂယှ ယံ ပေါက္ခရဏိ(အပ၊၂။၁၇၇)နွိ ... ဇလာသယံ ဩဂယှ ဩဂဟေတွာ ပဝိသိတွာ။ အပ၊ ဋ္ဌ၊၂။၂၉၆။

(ခ) ဩဂယှ အဥ္ဇနံ ဝနံ၊ တိဿော ဝိဇ္ဇာ အနုပ္ပတ္တော။ ထေရ။၂၃၂။ ဩဂ္ဂယှာတိ ဩဂါဟေတွာ အနုပဝိသိတွာ။ ထေရ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၆၁။ မဟာသမုဒ္ဒံ ဩဂ္ဂယှ၊ ဘဝနံ မေ သုနိမ္မိတံ။ အပ၊၂။၁၆၉။ ဩဂ္ဂယှာတိ အဇ္ဈောဂါဟေတွာ အဗ္ဘန္တရံ ပဝိသိတွာ တဿ မဟာသမုဒ္ဒဿ အန္တော ပဝိသိတွာ။ အပ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၇၄။ (-ထေရ။၂၃၂၊ ၂၇၈။ အပ၊၂။၂၇၊၅၇၊၁၇၇။ ဇာ၊၁။၂၅၉။ ဇာ၊၂။၉၄။ သုတ္တနိ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၅။ ထေရ၊ဋ္ဌ၊၁။ ၁၆၁။ ထေရ၊ဋ္ဌ၊၂။၅၇။ ထေရီ၊ဋ္ဌ။၅၅။ အပ၊ ဋ္ဌ၊၂။၁၀၀။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၄။၂၀၉။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၅။၃၉၈။)

(ဂ) သောယံ ကဝိတ္တဝိကလောပိ၊ ကဝီသု သခ်္ဂမောဂယှ ဝိန္ဒတိ။ အလင်္ကာ၊ ဂါထာ။၁၆၃။ ဩဂယှ ပဋိလဘိတွာ။ အလင်္ကာ၊ဋ္ဌီ။နှာ။၁၈၁။

ဩဂယှန္တိ (ကမ္မ၊ကြိ) [[အဝ+ဂဟ+ယ+အန္တေ] သက်ဝင်အပ်-ဝင်ရောက်အပ်-ကုန်၏။ ဒုက္ခေန ဩဂယှန္တိတိ ဒုက္ခောဂါဟာ။ သာ ရတ္ထ၊၁။၇၈။ ဝိမတိ၊၁။၂၁။

ဩဂလိတ (တိ) [အဝ+ဂလ+တ] အောက်သို့-လျှောကျ-စီးဆင်း-သော။ ကန္ဒရပဒ-ရ သာခပသာခကုသောဗ္ဘမဟာသောဗ္ဘေဟိ ဩဂလိတေန ဥဒကေန ဝါရိဝဟာ မဟာ-နဇ္ဇော ပူရာ ဟုတွာ သာဂရံ ပရိပူရေန္တိ။ ပေတ၊ဋ္ဌ။၂၈။

ဩဂလိ(ဋ္ဌိ)တွာ (ကြိ၊ဝိ) [အဝ+ဂလ(ဂဋ္ဌ)+တွာ] (က) အောက်သို့-လျှောကျ-စီးဆင်း-၍။ (ခ) နိမ့်ဆင်း၍။ **(က)** အထဿ

သရီရတော ဥဒက် နာဘိပဒေသေန ဩဂလိတ္တာ တေန ဆိဒ္ဓေန လုဒ္ဒဿ သရီရေ ပတိ။ ဇာဒ္ဌ၊၅။၅၀။ ဥပရူပရိ ဘူမိဘာဂေ ပတိတံ ဝဿောဒကံ ဩဂဠိတ္တာ ဟေဋ္ဌာ-ဘူမိဘာဂံ ပူရေတ္တာ တိဋ္ဌတိ။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၂။ ၂၃၁။ ခုဒ္ဒကာဋ္ဌ။၄၇။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။၂၅၁။ **(ခ)** နာဂရာဇဿ ဖဏေ အက္ကန္တမတ္တေ ဩဂ-လိတ္တာ ဒဗ္ဗိမတ္တာ ဖဏပုဋ္ဌကာ အဟေသုံ။ ဓမ္မ၊ဋ္ဌ၊၂။၃၈၉။

ဩဂဟ (ကြိ) [အဝ+ဂဟ+အ+ဟိ] သက်ဆင်း-ဆင်းသက်-လော့။ ဩဂဟတိ(က)ကြည့်။

ဩဂဟဏ (နာ) [အဝ+ဂဟ+ယု] (၁) ရေချိုးဆိပ်။ (၂) မှားသောအယူ။ **(၁)** ယော ဩဂဟဏေ ထမ္ဘော်ရိဝါဘိဇာယတိ။ သုတ္တနိ။၃၁၀။ ယထာ နာမ ဩဂဟဏေ မနုဿာနံ နှာနတိတ္ထေ။ သုတ္တနိ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၅၂။ **(၂)** ဩသရဏာနီတိ ဩဂဟဏာနိ၊ တိ-တ္ထာနိ ဒိဋ္ဌိယောတိ အတ္ထော။ သုတ္တနိ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၅၈။ ဩသရဏ(တိ)(၃)(ခ)လည်းကြည့်။

ဩဂဟတိ (ကြိ) [အဝ+ဂဟ+အ+တိ။ နိတိ၊ ဓာ။၁၉၃၊၂၅၃။] (က) သက်ဆင်း-ဆင်းသက်-၏။ (ခ) သက်ရောက်-ဝင်ရောက်-၏။ **(က)** ဩဂဟ ရဟဒံ အဂဒ္ဒမံ။ ဇာ၊ ၁။ ၁၄၈။ ဩဂဟာတိ ဩဂါဟ။ အယမေဝ ဝါ ပါဌော။ ဇာဋ္ဌ၊၃။၂၅၁။

(ခ) ဩဂဟိဿသိ—ယဒိ ကော ဝနမောဂဟိဿသိ(ထေရီ။၄၂၀)တိ သစေ တွံ ကေကာ ဝနမောဂါဟိဿသိ။ ထေရီ၊ ဋ္ဌ။၂၆၀။ ဩဂါဟတိ-လည်းကြည့်။

ဩဂဟန (နာ) [အဝ+ဂဟ+ယု၊ အဝဂဟန(သံ)] အတွင်းဝင်ခြင်း။ ဩဂါဟ[၁](၃)ကြည့်။

ဩဂဟိဿသိ (ကြိ) [အဝ+ဂဟ+ဿသိ] သက်ရောက်-ဝင်ရောက်-လတ္တံ့။ ဩဂဟတိ (ခ) ကြည့်။

ဩဂဟေတ္တာ (ကြိ၊ဝိ) [အဝ+ဂဟ+တ္တာ] သက်ဝင်၍။ အမတောဂဓမနုပ္ပတ္တန္ဒီ အမတံ နိဗ္ဗာနံ ဩဂဟေတ္တာ အနုပ္ပတ္တိ။ သုတ္တနိ၊ ဋ္ဌ၊၂။၁၉၀။ (ဓမ္မ၊ဋ္ဌ၊၂။၄၂၂-အလားတူပါဠိဋ္ဌ "ဩဂါဟေတ္တာ" ဟုရှိသည်။ ဩဂါဟေတ္တာ-လည်းကြည့်။)

ဩဂဠတိ (ကြိ) [အဝ+ဂဠ+အ+တိ] အောက်သို့-လျောကျ-ယိုစီး-၏။ နံ ပဋ္ဌရတိတိ နံ ဩဂဠတိ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋီ၊၁။၄၄၈။

ဩဂဠိတ္တာ (ကြိ၊ဝိ) [အဝ+ဂဠ+တ္တာ] အောက်သို့-လျောကျ-စီးဆင်း-၍။ ဩဂလိ(ဠို)တ္တာ (က) ကြည့်။

ဩဂါဓ (တိ) [အဝ+ဂါဓ+အ(ဏ)။ အဝဂါဟ (သံ)] (၁) သက်ဝင်ခြင်း။ (၂) အတွင်း၊ အတွင်းဝင်၍တည်ခြင်း၊ တည်ရာမှီရာ ဖြစ်ခြင်း၊ ရင်းနှီးကျွမ်းဝင်ခြင်း။ (၃) ထောက်တည်ရာဖြစ်သော (နိဗ္ဗာန်)။ (၄) ထောက်တည်ကြောင်းဖြစ်သော (အရိယာမဂ်)။ **(၁)(၂)** ဩဂါဓပတ္တ-ကြည့်။ **(၃)(၄)** ဩဂဓ[၂](၁)(၂)ကြည့်။

ဩဂါဓန္ဒီ (ကြိ) [အဝ+ဂါဓ+အန္ဒီ] တည်ကုန်၏။ ဩဂဓ[၂](၁)(၂)ကြည့်။

ဩဂါဓပတ္တ (တိ) [ဩဂါဓ+ပတ္တ] (၁) သက်

ဝင်ခြင်းသို့ ရောက်သော၊သူ။ (၂) အတွင်း-အတွင်းဝင်၍တည်ခြင်း-(အချင်းချင်း၌ တည်သော ရင်းနှီး ကျွမ်းဝင်ခြင်းဖြင့်) တည်မှီရာဖြစ်ခြင်း-ရင်းနှီးခြင်း-သို့ ရောက်သော၊ သူ။

(၁) ဣမသို့ ဓမ္မဝိနယေ ဩဂါဓပ္ပတ္တာ ပတိဂါဓပ္ပတ္တာ အဿာသပ္ပတ္တာ။ အံ၊၂။၂၆၃။ ဩဂါဓပ္ပတ္တာတိ ဩဂါဓံ အနုပ္ပဝေသံ ပတ္တာ။ အံ၊ဋ္ဌ၊၃။၉၇။ (၂) ဥဘောပေတေ ဩဂါဓ-ပ္ပတ္တာ ပဋိဂါဓပ္ပတ္တာ ကဒါစိ ဧသ ဣမံ ကုလံ ဒူသေယျ။ သံ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၆၉။ ပဋိဂါဓ-ပတ္တာတိ ပဋိဂါဓံ ပတ္တာ အညမညသို့ ပတိဋ္ဌိတဝိဿာသေန။ သံ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၀၂။ ဩ-ဂါဟပတ္တ-လည်းကြည့်။

ဩဂါဟ၁ (နဝ) [အဝ+ဂဟ (ဂါဟ။ ဂါဟု။ ဂါဟူ) +ဏ။ ဩဂါဋ္ဌ-ကြည့်။] (၁) ရေချိုးဆိပ်။ (၂) သက်ဆင်းခြင်း၊ ဆင်းသက်ခြင်း။ (၃) အတွင်းဝင်ခြင်း။ (၄) ရင်းနှီးသည်၏ အစွမ်းဖြင့်ဝင်ခြင်း၊ အကျွမ်းဝင်ခြင်း။

(၁) ဩဂါဟာ စ မေ ဩတိဏ္ဏဿ (ဥတ္တိဏ္ဏဿ) ဟတ္ထိနိယော ကာယံ ဥပ-နိယံသန္တိယော ဂစ္ဆန္တိ။ ဝိ၊၃။၅၀၀။ ဥဒါန။ ၁၂၅။ ဩဂါဟာတိ တိတ္ထတော။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၃။ ၄၃၄။ "ဩဂါဟာ"တိ ဧတ္ထ "ဩဂါဟ" နွဲပိ ပါဋ္ဌိ။ သာရတ္ထ၊၃။ ၃၆၀။ "ဩဂါဟိ"နွဲပိ ပါဋ္ဌော၊ နဟာနပေါက္ခရဏိနွဲ အတ္ထော။ ဝိမတိ၊၂။၂၀၉။ ဩဂါဟံ ဩတိဏ္ဏဿာ(အံ၊ ၃။၂၃၁)တိ ဩဂါဟိတဗ္ဗတ္တာ ဩဂါဟနွဲ လဒ္ဓနာမံ ဥဒကတိတ္ထံ။ အံ၊ဋ္ဌ၊၃။၂၈၂။ (-ဓမ္မ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၇။ ဓမ္မ၊ဋ္ဌ၊၂။၃၂၃။ သုတ္တနိ၊ဋ္ဌ၊၁။ ၉၁။ အပ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၉၉။)

(၂) နာဂံ ဩဂါဟမုတ္တိဏ္ဏံ၊ နဒီတီရမှိ အဒ္ဒသံ။ ထေရီ။၃၉၅။ နာဂံ ဩဂါဟ-မုတ္တိဏ္ဏနွဲ ဟတ္ထိနာဂံ နဒိယံ ဩဂါဟံ ကတ္ဝာ ဩဂယှ တတော ဥတ္တိဏ္ဏံ။ ထေရီ၊ဋ္ဌ။၅၅။

(၃) ဒုက္ခော ဝါ ဩဂါဟော ဩဂဟနံ အန္တောပဝိသနမေတေသူတိ ဒုက္ခောဂါဟာ။ ဝိမတိ၊၁။၂၁။ (-သီ၊ဋ္ဌ၊သစ်၊၁။၁၀၅။) (၄) ဩဂါဟပတ္တ-ကြည့်။

ဩဂါဟ၂ (ကြိ) [အဝ+ဂဟ(ဂါဟ။ ဂါဟု။ ဂါဟူ) +အ+ဟိ] သက်ဆင်းလော။ ဩဂဟတိ-ကြည့်။

ဩဂါဟဏ (နဝ) [အဝ+ဂဟ(ဂါဟ။ ဂါဟု။ ဂါဟူ) +ယု] မှားသောအယူဟူသော ဆိပ်။ ဩတရဏ (၃) ကြည့်။

ဩဂါဟတီ (ကြိ) [အဝ+ဂဟ(ဂါဟ။ ဂါဟု။ ဂါဟူ)+အ+တိ။ ဩဂါဋ္ဌ-ကြည့်။] (က) သက်ဆင်း-ဆင်းသက်-၏။ (ခ) သက်ဝင်-ဝင်ရောက်-၏။ သက်ဝင်၍ ယူ၏။

(က) ကုမ္မော ဥဒကေ ဥပ္ပိလဝန္တော သီသံ ဥက္ခိပိတ္ဝာ ယဒိ ကောစိ ပဿတိ၊ တတ္ထေဝ နိမုဇ္ဇတိ ဂါဋ္ဌမောဂါဟတိ "မာ မံ တေ ပုန ပဿေယျူ"နွဲ။ မိလိန္ဒ။၃၅၃။ နဝေါက္ခရဏီ ဩဂါဟတိ နာပိ ပဒုမံ ဆိန္ဒတိ။ ဝိမာန၊ဋ္ဌ။၄၃။ **ဩဂါဟသိ**— ပေါက္ခရဏိ(ဝိမာန။၆)နွဲ ... ဒိဗ္ဗသရံ ဧလ-ဝိဟာရရတိယာ အနုပဝိသသိ။ ဝိမာန၊ဋ္ဌ။

၃၇။ **ဩဂါဟ**—(ဟိ-ဝိဘတ်။) ဇာ၊ဌ၊ ၃။၂၇၁။ **ဩဂါဟေ**—(ယျောမိ-ကို "ဧ" ပြု။) ဒီ၊၂။၂၁၃။ ဒီ၊ဌ၊၂။၂၉၄။ **ဩဂါဟိ**—ဥဒါန။၁၈၂။ **ဩဂါဟီ**—ထေရ၊ဌ၊၂။၅၆။ **ဩဂါဟိဿတိ**—မ၊ဌ၊၃။၆၈။ မ၊ဋီ၊၃။၄၁။

(ခ) ဗုဒ္ဓါဒီနံ ဂုဏေ ဩဂါဟတိ ဘိန္ဒိတ္တာ ဝိယ အနုပဝိသတီတိ ဩကပ္ပနာ။ အဘိ၊ဌ၊၁။၁၈၉။ (-နေတ္တိ၊ဌ။၂၇။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၂။၃၁၆။) **ဩဂါဟန္တိ**—အဘိ၊ဌ၊၁။၁၈၈။ ပဋိသံ၊ဌ၊၂။၁၁၈။ **ဩဂါဟသိ**— ဩဂါ-ဟသိ သာလဝနံ။ ဝိမာန။၅၆။ ဩဂါဟ-သီတိ ပဝိသသိ။ ဝိမာန၊ဌ။၁၆၂။ **ဩဂါ ဟယိ**—ဒိဝါဝိဟာရာယ မုနိ၊ ဩဂါဟယိ မဟာဝနံ။ အပ၊၁။၂၀၃။ **ဩဂါဟိဿသိ**—ထေရီ။၄၂၀။ ထေရီ၊ဌ။၂၆၀။ ဩဂဟိ-ဿသိ-လည်းကြည့်။

ဩဂါဟန (နဲ) [အဝ+ဂဟ(ဂါဟ။ ဂါဟု။ ဂါဟူ) +ယု။ ဩဂါဋ္ဌ-ကြည့်။] (က) သက်ဆင်း-ဆင်းသက်-ရာအခါ။ (ခ) သက်ဝင်-သက်ရောက်-ဝင်ရောက်-ခြင်း။ **(က)** တတောတိ ပေါက္ခရဏီ ဩဂါဟနတော ပစ္ဆာ။ ပေတ၊ ဌ။၁၄၆။ **(ခ)** နိဗ္ဗာနောဂဓောတိ ဝါ အရိ-ယမဂ္ဂေါ ဝုစ္စတိ၊ တေန ဝိနာ နိဗ္ဗာနော-ဂါဟနဿ အသမ္ဘဝတော။ ဣတိဝုတ်၊ဌ။ ၁၀၆။ (-အံ၊ဋီ၊၂။၂၆၀။)

ဩဂါဟနက္ခမ (တိ) [ဩဂါဟန+ခမ] သက်ဆင်း-ဆင်းသက်-ခြင်းငှါ-ခန့်သော၊ သက်ဆင်းခြင်းငှါသင့်လျော်သော။ စတုမဟာ-ပထေ ခတပေါက္ခရဏီ ဝိယ ယထာသုခံ ဩဂါဟနက္ခမာနိ။ အဘိ၊ဌ၊၂။၃၂၇။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ဋီ၊၁။၄၃။

ဩဂါဟနဌ (ပု) [ဩဂါဟန+အတ္ထ] သက်ဝင်ခြင်းဟူသောအနက်။ အနုပဝိသန-သခါတေန ဩဂါဟနဌေန အပိလာပန-ဘာဝေါ အပိလာပနတာ။ အဘိ၊ဌ၊၁။၁၉၁။ မဟာနိ၊ဌ။၄၄။ (-နေတ္တိ၊ဌ။၆၉။ နေတ္တိ၊ ဝိဘာ။ ၉၉။ သာရတ္ထ၊၁။၃၅၄။ မ၊ဋီ၊၁။၂၂၂။ အံ၊ဋီ၊၃။၂၁၇။)

ဩဂါဟနာကာရ (ပု) [ဩဂါဟန+အာကာရ] သက်ဝင်ခြင်းဟူသော အခြင်းအရာ။ အနု-ပဝိဋ္ဌာကာရေနာတိ အဏ္ဍကောသံ ဝတ္ထိ-ကောသဉ္စ ဩဂါဟနာကာရေန။ ဒီ၊ဋီ၊၂။ ၃၃၆။

ဩဂါဟန္တ (တိ) [အဝ+ဂဟ(ဂါဟ။ ဂါဟု။ ဂါဟူ) +အန္တ။ ဩဂါဋ္ဌ-ကြည့်။ ထီ-၌ ဩဂါဟန္တီ။] (က) သက်ဝင်-ဝင်ရောက်-သော၊သူ။ (ခ) သက်ဆင်း-ဆင်းသက်-သော။ (ဂ) စီးဝင်-စီးဆင်း-သော။

(က) မိဂေ ဂဝေသမာနောဟံ၊ ဩဂါဟန္တော ဗြဟာဝနံ။ ဝိမာန။၈၇။ ဣမံ ပန ဓမ္မဒေသနံ ဩဂါဟန္တော ပသာဒံ ဥပ္ပါ-ဒေတ္တာ။ မ၊ဌ၊၃။၃၆။ အယံ ကိရ ပစ္စေက-ဗုဒ္ဓေါ ပစ္စေကဗောဓိသတ္တဘူမိံ ဩဂါ-ဟန္တော။ သုတ္တနိ၊ဌ၊၁။၄၇။ အပ၊ဌ၊၁။၁၅၉။ ဩနန္ဓန္တီတိ ဩဂါဟန္တာ ဝိယ ဆာဒေန္တိ။ ဒီ၊ဋီ၊၁။၄၀၃။ သီ၊ဋီ၊သစ်၊၂။၄၃၁။ (-ဝိမာန၊ ဌ။၂၄၃။ သာရတ္ထ၊၁။၇၈။ သီ၊ဋီ၊သစ်၊ ၁။၁၀၅။ မ၊ဋီ၊၃။၄၀။ ဒီ၊ဋီ၊၂။၇၁။)

(ခ) ရဟဒေါတိ ယော စတုရင်္ဂိနိယာသေနာယ ဩဂါဟန်ဓိယာ နု ခုဘတိ။ ဓမ္မ၊ ဌ၊၁၊၃၇၅။ **(ဂ)** ဩဂါဟန်နီနံ နဒီနံ အာဓာရဘာ-ဝတော ... သာဂရော "မုခ"န္တိ ဝုတ္တော။ သာရတ္ထ၊၃။၃၃၁။ (-မ၊ဋီ၊၃။၁၈၅။)

ဩဂါဟန်နီ (ကြိ) [အဝ+ဂဟ(ဂါဟ။ ဂါဟု။ ဂါဟူ)+အ+အန်နီ] သက်ဝင်-ဝင်ရောက်-ကုန်၏။ သက်ဝင်၍ ယူကုန်၏။ ဩဂါဟတိ (ခ) ကြည့်။

ဩဂါဟပွတ္တ (တိ) [ဩဂါဟ+ပတ္တ] ရင်းနှီးသည်၏အစွမ်းဖြင့်ဝင်ခြင်း-အကျွမ်းဝင်ခြင်း-သို့ ရောက်သော၊သူ။ အဇ္ဈောဂါဠှ-ပတ္တောတိ ဩဂါဟပွတ္တော။ သံ၊ဋ္ဌ၊၁၁။ ၂၆၉။ ဩဂဟပွတ္တောတိ ဝိဿာသဝသေန အနုပ္ပဝေသံ ပတ္တော။ သံ၊ဋီ၊၁။၃၀၂။ ဩဂါဓပတ္တ (၂) လည်းကြည့်။

ဩဂါဟယန်နီ (ကြိ) [အဝ+ဂဟ+ဏယ+အန်နီ] သက်ဝင်၍ယူကုန်၏။ အနုပ္ပဝိသန်တိ အပါယမဂ္ဂံ ဗြဟ္မလောကမဂ္ဂသညာယ ဩဂါဟယန်နီ။ ဒီ၊ဋီ၊၁။၄၀၃။ (သီဋီ၊သစ်၊၂။၄၃၁-အလားတူပါဠိဋ္ဌ "ဩဂါဟန်နီ"ဟု ရှိသည်။)

ဩဂါဟသီ (ကြိ) [အဝ+ဂဟ(ဂါဟ။ ဂါဟု။ ဂါဟူ)+သီ] (က) သက်ဆင်း-ဆင်းသက်-၏။ (ခ) သက်ဝင်-ဝင်ရောက်-၏၊ သက်ဝင်၍ ယူ၏။ ဩဂါဟတိ (က)(ခ) ကြည့်။

ဩဂါဟယိ (ကြိ) [အဝ+ဂဟ(ဂါဟ။ ဂါဟု။ ဂါဟူ)+ဏျိ] သက်ဝင်-ဝင်ရောက်-ပြီ၊ သက်ဝင်၍ ယူပြီ။ ဩဂါဟတိ (ခ) ကြည့်။

ဩဂါဟာပေန်နီ (ကာ၊ကြိ) [အဝ+ဂဟ (ဂါဟ။ ဂါဟု။ ဂါဟူ) +ဏာပေ+အန်နီ] ယူစေကုန်၏။ ဩဂ္ဂဏှာမေန်နီ-ကြည့်။

ဩဂါဟိ (ကြိ) [အဝ+ဂဟ(ဂါဟ။ ဂါဟု။ ဂါဟူ) +တ္ထုံ] သက်ဆင်း-ဆင်းသက်-ပြီ။ ဩဂါဟတိ (က) ကြည့်။

ဩဂါဟီ (ကြိ) [အဝ+ဂဟ(ဂါဟ။ ဂါဟု။ ဂါဟူ) +ဏျိ] သက်ဆင်း-ဆင်းသက်-ပြီ။ ဩဂါဟတိ (က) ကြည့်။

ဩဂါဟီတ (တိ) [အဝ+ဂဟ(ဂါဟ။ ဂါဟု။ ဂါဟူ)+တ။ ဩဂါဠ-ကြည့်။] သက်ဝင်-ပူးဝင်-အပ်သော၊သူ။ ဩတိဏ္ဏော သာတ-ရူပေနာတိ မဓုရသဘာဝေန ရာဂေန ဩတိဏ္ဏော ဩဂါဟိတော။ စူဠနိ၊ဋ္ဌ။၁၂၃။

ဩဂါဟီတဗ္ဗ (တိ) [အဝ+ဂဟ(ဂါဟ။ ဂါဟု။ ဂါဟူ)+တဗ္ဗ] (က) သက်ဆင်း-ဆင်းသက်-အပ်သော။ (ခ) သက်ဝင်-သက်ရောက်-သက်ဝင်၍ယူ-အပ်သော၊သူ။ **(က)** ဩဂါဟ[၁] (ခ) ကြည့်။

(ခ) အတက္ကာဝစရောတိ တက္ကေန အဝစရိတဗ္ဗော ဩဂါဟိတဗ္ဗော နု ဟောတိ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၂။၅၅။ မ၊ဋ္ဌ၊၂။၈၀။ သံ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၇၉။ (-ဥဒါန၊ဋ္ဌ။၁၆၉။ သုတ္တနိ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၄၇။ စူဠနိ၊ဋ္ဌ။၇၇။ နေတ္တိ၊ဋ္ဌ။၇။ ဝဇိရ။၃၉၇။)

ဩဂါဟီတုံ (ဗျ) [အဝ+ဂဟ(ဂါဟ။ ဂါဟု။ ဂါဟူ)+တုံ။ ဩဂါဠ-ကြည့်။] (က) သက်ဝင်-ဝင်ရောက်-ခြင်း၌။ (ခ) ဉာဏ်ဖြင့် ထိုးထွင်းသိခြင်း၌။ **(က)** တဒါ ဟိ သုပ္ပ-

ဗုဒ္ဓကုဋ္ဌိ ပရိသပရိယန္တေ ... ပရိသမဇ္ဈေ ဩဂါဟိတုံ အဝိသဟန္တော။ ဓမ္မ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၀၂။ ဥဒါန၊ဋ္ဌ။၂၅၈။ (-အဘိ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၀၁။ သာရတ္ထ၊ ၃။ ၁၅၁။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၃၃။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၂။၅၈။) **(ခ)** ယာထာဝတော ဩဂါဟိတုံ အသက္ကုဏေ-ယျတ္တာ ဂမ္ဘီရာ။ မူလဋ္ဌ၊၂။၅၉။ ဩဂါဟိတုန္တိ ဉာဏေန ပဋိဝိဇ္ဈိတုံ။ အနုဋ္ဌ၊၂။၆၈။

ဩဂါဟိတွာ (ကြိ၊ဝိ) [အဝ+ဂဟ(ဂါဟ။ ဂါဟု။ ဂါဟူ)+တွာ] (က) သက်ဆင်း-ဆင်းသက်-၍။ (ခ) သက်ဝင်-သက်ရောက်-ဝင်ရောက်-၍။ **(က)** နာဝံ အဘိရုဟိတွာ မဇ္ဈေ ဂင်္ဂါယ နဒိယာ သောတံ ဩဂါဟိတွာ။ မ၊၃။၂၁၃။ ဒီ၊၂။၁၄၄။ အဇ္ဈောဂါဋ္ဌောတိ ဩဂါဟိတွာ အနုပဝိသိတွာ ဌိတော။ သာ ရတ္ထ၊၁။၂၅၂။ ပုရိသော ... ဂမ္ဘီရံ ဥဒက-ရဟဒံ ဩဂါဟိတွာ ဘိန္ဒေယျ။ သံ၊၃။၃၂၂။ သော နာဂေါ ပေါက္ခရဏီ ဩဂါဟိတွာ ပိဝိတွာ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၉၄။

(ခ) အာရမ္မဏဝသေန အမတံ နိဗ္ဗာနံ ဩဂါဟိတွာ တတ္ထ ပတိဋ္ဌိတာတိ အမ-တောဂဓာ။ အံ၊ဋ္ဌ၊၃။၂၆၅-၆။ ဗုဒ္ဓမုနီ မဟာ-ဝနံ ဩဂါဟိတွာ ပဝိသိတွာတိ အတ္ထော။ အပ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၇၃။ (-ဒီ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၉။ အံ၊ဋ္ဌ၊၃။၂၈၂။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၂။ ၁၃၂။ ဥဒါန၊ဋ္ဌ။၃၉၃။ စရိယာ၊ ဋ္ဌ။၂။ သာ ရတ္ထ၊၂။၃၁၀။ သာရတ္ထ၊၃။၃၉။)

ဩဂါဟိဿတိ (ကြိ) [အဝ+ဂဟ(ဂါဟ။ ဂါဟု။ ဂါဟူ)+ဿတိ] သက်ဆင်း-ဆင်းသက်-လတ္တံ့။ ဩဂါဟတိ (က) ကြည့်။

ဩဂါဟီ (ထီ) [အဝ+ဂဟ(ဂါဟ။ ဂါဟု။ ဂါဟူ) +ဏ+ဤ (ဣတ္ထီ ပစ္စည်း)] ရေချိုးရာရေကန်။ ဩဂါဟ°-ကြည့်။

ဩဂါဟေ (ကြိ)[အဝ+ဂဟ(ဂါဟ။ ဂါဟု။ ဂါဟူ) + ဃျောမိ] သက်ဆင်း-ဆင်းသက်-ရာ၏။ ဩဂါဟတိ (က) ကြည့်။

ဩဂါဟေတဗ္ဗ (တိ) [အဝ+ဂဟ(ဂါဟ။ ဂါဟု။ ဂါဟူ)+တဗ္ဗ] သက်ဝင်အပ်သော။ တဿ (တဿာ) ဂမ္ဘီရဉာဏေဟိ၊ ဩဂါဟေတဗ္ဗ-ဘာဝတော။ ဥဒါန၊ဋ္ဌ။၁။ ဣတိဝုတ်၊ဋ္ဌ။၁။ ထေရ၊ဋ္ဌ၊၁။၂။ နေတ္တိ၊ဋ္ဌ။၂။ အောက်ပုဒ် လည်းကြည့်။

ဩဂါဟေတဗ္ဗဋ္ဌ (ပု) [ဩဂါဟေတဗ္ဗ+အတ္ထ] သက်ဝင်အပ်သည်၏အဖြစ်ဟူသော- သက်ဝင်အပ်-သောအနက်။ ဩဂါဟေတဗ္ဗဋ္ဌေန ဂမ္ဘီရံ။ ခုဒ္ဒက၊ဋ္ဌ။၁၈၄။

ဩဂါဟေတွာ (ကြိ၊ဝိ) [အဝ+ဂဟ(ဂါဟ။ ဂါဟု။ ဂါဟူ) +တွာ] (၁) မြဲမြံစွာကိုင်ယူ၍၊ နှစ်၍။ (၂)(က) သက်ဆင်း-ဆင်းသက်-၍။ (ခ) သက်ဝင်-သက်ရောက်-၍။

(၁) ဆဗ္ဗဂ္ဂိယာ ဘိက္ခူ ... ဝစ္ဆတရိမ္ပိ ဩဂါဟေတွာ မာရေန္တိ။ ဝိ၊၃။၂၇၉။ ဩဂါ-ဟေတွာ မာရေန္တိတိ အန္တောဥဒကေ ဒဋ္ဌံ ဂဟေတွာ မာရေန္တိ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၃။၃၆၈။ (-သံ၊ ၂။၄၉၉။)

(၂)(က) အထ ခေါ သော နာဂေါ မန္ဒာကိနီ ပေါက္ခရဏီ ဩဂါဟေတွာ သောဏ္ဍာယ ဘိသဥ္စ မုဋ္ဌာလိကဥ္စ အဗ္ဗာ-ဟိတွာ။ ဝိ၊၃။၃၀၈။ (-ဝိ၊၄။၃၆၄။ မ၊၁။၁၁၀။

မ၊၂။၃၈။ သံ၊၁။၂၀၆။ အံ၊၂။၁၆၅။ အံ၊၃။ ၄၂၀။ အပ၊၂။၁၃၆။ နေတ္တိ။၄၀။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၂။ ၁၀၁။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၄။၁၁၂။ အံ၊ဋ္ဌ၊၃။၃၅၀။ ခုဒ္ဒက၊ ဋ္ဌ။၁၃၈။)

(ခ) အာရမ္မက် ဆြဂါဟေတွာ အနုပဝိသိတွာ တိဋ္ဌတီတိ အဝဋ္ဌိတိ။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၈၈။ (–အပ၊၂။၁၃၆။ မ၊ဋ္ဌ၊၂။၆၄။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၉၄။ ဓမ္မ၊ဋ္ဌ၊၂။၄၂၂။ ဥဒါန၊ဋ္ဌ။၁၅၄။ စရိယာ၊ဋ္ဌ။၃၀၈။ ပေတ၊ဋ္ဌ။၂၆၉။ ဒီ၊ဋ္ဌီ၊၁။ ၉၀။) အမတောဂဓမနုပ္ပတ္တန္ဒီ အမတံ နိဗ္ဗာန် ဆြဂါဟေတွာ အနုပ္ပတ္တိ။ ဓမ္မ၊ဋ္ဌ၊၂။ ၄၂၂။ သုတ္တနိ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၉၀။

ဆြဂါဟေတွာန (ကြိ၊ဝိ) [အဝ+ဂဟ(ဂါဟ။ ဂါဟု။ ဂါဟူ)+တွာန] သက်ဝင်၍။ တသွာတံ အဝလမ်ဒိတွာ၊ ဆြဂါဟေတွာန ပဗ္ဗပိ၊ နိကာယေ ဥပနိဿာယ။ ဥဒါန၊ဋ္ဌ။၂။ ဣတိ ဝုတ်၊ဋ္ဌ။၂။ နေတ္တိ၊ဋ္ဌ။၂။

ဆြဂါဠ (တိ) [အဝ+ဂဟ+တ။ (ဆြဂါဟေတွာ–ကြည့်။) အဝ+ဂါဟု (ဂါဟူ) +တ။ ရှု။ဖ၂၁။ ဓာတွတ္ထသင်္ဂဟ။၉၆။ အဝ+ဂါဟ+တ။ မောဂ်၊ ၅။၁၄၈(သျှ)။ မောဂ်၊ဂ။၂၂၃။ အဝဂါဟ (သံ)] (ခ)(က) သက်ဝင်–သက်ရောက်–အပ်သော။ (ခ) စူးဝင်အပ်သော။ (၂) နစ်မြုပ်သော။ (၃) အတွင်းဝင်–အကျုံးဝင်–သော။ (၄)(က) ဝင်–သက်ဝင်ကျရောက်–သက်ဝင်တည်နေ–သော။ (ခ) သက်ဝင်ဆင်ခြင်သော။

(ခ)(က) သက်ဝင်–သက်ရောက်–အပ်သော။ တဿ ဂမ္ဘီရညာဏေဟိ၊ ဆြဂါဠဿ အဘိဂ္ဂသော။ နာနာနယဝိစိတ္တဿ၊ အဘိ–ဓမ္မဿ အာဒိတော။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၁။၂။ အဝ–ဂါဟိယတေတိ ဆြဂါဠော။ အဋ္ဌသာ၊ယော။ ဂ။ (–သီ၊ဠီ၊သစ်၊၁။၂၆။ ဒီ၊ဠီ၊၁။၁၆။ ဒီ၊ဋ္ဌီ၊၃။၃၅။ မ၊ဠီ၊၁။၁၆။ အံ၊ဠီ၊၁။၁၉။) ဆြဂါ–ဠမိစ္ဆတ္တနိယာမ–လည်းကြည့်။

(ခ) စူးဝင်အပ်သော။ တဏှာသင်္ခါ–တေန သလ္လေန ဆြတိဏ္ဏော ဟဒယဗ္ဘန္တရေ ဆြဂါဠော။ ထေရ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၁၈။

(၂) နစ်မြုပ်သော။ မောဟနသ္မိံ ပဂါ–ဠော ဆြဂါဠော အဇ္ဈောဂါဠော။ မဟာနိ။ ၂၀။ ဆြဂါဠောတိ ဟေဋ္ဌာဘာဂံ ပဝိဋ္ဌော။ မဟာနိ၊ဋ္ဌ။၈၂။ ပဂါဠ–လည်းကြည့်။

(၃) အတွင်းဝင်–အကျုံးဝင်–သော။ ဝတ္ထွာဝစရာတိ ... ယေ တေသွိံ အန္တရေ ဆြဂါဠာ ဟုတ္တာ စရန္တိ။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၁။၄၁၇။ ပဋိသံ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၆၉။ (–ဒီ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၃၅။ ဥဒါန၊ဋ္ဌ။၂၂၅။ နေတ္တိ၊ဋ္ဌ။၂၀၁။)

(၄)(က) ဝင်–သက်ဝင်ကျရောက်–သက်ဝင်တည်နေ–သော။ ယံ ပုရံ ဓတရဋ္ဌဿ၊ ဆြဂါဠံ ယမုနံ နဒီ။ ဇာ၊၂။၂၃၁။ ဆြဂါဠန္ဒီ အနုပဝိဋ္ဌံ။ ဇာဋ္ဌ၊ဂ။၄၆။ **(ခ)** သက်ဝင်ဆင်ခြင်သော။ ဆြဂါဠဉာဏ–ကြည့်။

ဆြဂါဠစိတ္တ (တိ) [ဆြဂါဠ+စိတ္တ] သက်ဝင်သော စိတ်ရှိသော၊သူ။ ဝိသယဗျတ္တေ နိဗ္ဗာ–နေ စ ဆြဂါဠစိတ္တတာယ အဗဟိဂ္ဂတ–မာနသော။ ဝိမာန၊ဋ္ဌ။၁၉၇။ (–အံ၊ဠီ၊၁။ ၁၆၀။)

ဩဂါဋ္ဌဉာဏ (နဲ) [ဩဂါဋ္ဌ+ဉာဏ] သက်ဝင်ဆင်ခြင်သော ဉာဏ်။ တာပသော ဩဂါဋ္ဌ-ဉာဏဝသေန ရညော မတဘာဝံ ဥတ္တာ။ မ၊ဋီ၊၃။၁၅၃။

ဩဂါဋ္ဌမိစ္ဆတ္တနိယာမ (တိ) [ဩဂါဋ္ဌ+ မိစ္ဆတ္တ နိယာမ] သက်ဝင်-သက်ရောက်-အပ်သော ဖောက်ပြန်မှားယွင်းသောသဘောရှိသည်ဖြစ်၍ (စုတိ၏အခြားမဲ့၌အကျိုးပေးသည်၏ အစွမ်းဖြင့်) မြဲခြင်းရှိသော၊သူ။ ဩက္ကန္တ နိယာမ-ကြည့်။

ဩဂိလတိ (ကြိ) [အဝ+ဂိလ+အ+တိ] မျိုဏ်။ ဧဝမေဝါယံ ပုစ္ဆာ နဂဟေတဗ္ဗာ။ အယ-မေတ္ထ ဒေါသောတိ တံ အပုစ္ဆံ ကရောန္တော ဩဂိလတိ နာမ။ တထာ ပန အသ-ဏ္ဍောန္တော နဩဂိလတိ နာမ။ မ၊ဋီ၊၃။၄၈။

ဩဂိလိကာ (ထီ) [အဝ+ဂိလ+ဏ္ဍု+အာ (ဣတ္ထီ ပစ္စည်း)] မျိုအပ်သော(အမေးပုစ္ဆာ)။ (ပုစ္ဆာ၌ အပြစ်ကို မြင်သော်လည်း ပယ်ခြင်းငှါ မတတ်ကောင်းသဖြင့်-ပယ်၍မရ-မျိုချအပ်-သော အမေးပုစ္ဆာ)။ နဋ္ဌာ နိဂဏ္ဍာ ဩဂိလိကာဒိသမ္မတဿ ပဥ္ဇဿ ဧကဝစ-နေန ဝိဒ္ဓံသိတတ္တာ။ မ၊ဋီ၊၃။၄၈။

ဩဂိလိတုံ[၁] (ဗျ) [အဝ+ဂိလ+တုံ] မျိုခြင်းငှါ။ ဧဝံ ဝုတ္တေ ပူရဏော ကဿပေါ နေဝ သက္ခိ ဩဂိလိတုံ၊ နော သက္ခိ ဥဂ္ဂိလိတုံ။ မိလိန္ဒ။၅။ (-မ၊ဋီ၊၃။၄၈။) (မိလိန္ဒ။ သျ-၌ "ထွေးအန်ခြင်းငှါ" ဟုပြန်ဆိုသည်။) နေဝ သက္ခိတိ ဥဂ္ဂိလိတုံ၊ နဲ သက္ခိတိ ဩဂိလိတုံ။ မ၊၂။၅၅။ (-သံ၊၂။၅၀၈။) ဩဂိလိတုန္တိ ပုစ္ဆာယ ဒေါသံ ဒတ္ဝာ တံ ဟာရေတုံ အသဏ္ဍောန္တော ဩဂိလိတုံ အန္တော ပဝေ-သေတုံ နဲ သက္ခိတိ။ မ၊၄၊၃။၇၆။ (-သံ၊၄၊၃။၁၄၄။)

ဩဂိလိတုံ[၂] (ဗျ) [ဥ+ဂိလ+တုံ] ထွေးအန်ခြင်းငှါ။ အောက်ပုဒ်ထောင့်ကွင်းကြည့်။

ဩဂိလိတုကာမ (တိ) [ဩဂိလိတုံ+ကမု+က] ထွေးအန်ခြင်းငှါ အလိုရှိသော၊သူ။ ပုန ဝိပ္ပရိသာရီ ဟုတ္ဝာ ဩဂိလိတုကာမဿပိ သဟသာ စေ ပဝိသတိ။ ဝဇိရ။၃၄၇။ (သာ ရတ္ထ၊၃။၁၀၇-၌ "မုခေ ပက္ခိပိတ္ဝာ ပုန ဝိပ္ပဋိသာရီ ဟုတ္ဝာ ဆဋ္ဌေန္တဿ အရုစိယာ ပဝိသန္တေ" ဟု ရှိသည်။)

ဩဂုဏ္ဍန (နဲ) [အဝ+ဂုဋ္ဌိ+ယု။ ဓာတွတ္ထ။၉၈။] ဦးခေါင်းနှင့်တက္ခ ထက်ဝန်းကျင် ရစ်ပတ်ခြင်း၊ ဦးခေါင်းနှင့်တက္ခ-ရုံ-ခြုံ-ခြင်း။ ဩ-ဂုဏ္ဍနံ နဲ ကာတဗ္ဗံ။ ဝိ၊ဝိနိစ္ဆယ၊ဂါထာ။ ၂၉၁၇။ ဩဂုဏ္ဍနန္တိ သသီသပါရုပနံ။ ဝိ၊ဝိနိစ္ဆယ၊ဋီ၊၂။၃၂၀။

ဩဂုဏ္ဍိ (ထီ) [အဝ+ဂုဋ္ဌိ+ဣ] ဦးခေါင်းနှင့်တက္ခထက်ဝန်းကျင်ရစ်ပတ်ခြင်း၊ ဦးခေါင်းနှင့်တက္ခ-ရုံ-ခြုံ-ခြင်း။ သဥပါဟနာ ဆတ္တာစ၊ ဩဂုဏ္ဍိ သီသံ ပါနီယံ။ ဝိ၊၄။၄၁၀။

ဩဂုဏ္ဍိက (တိ) [ဩဂုဏ္ဍိ+က။ ဩဂုဏ္ဍ+ဣက] ထက်ဝန်းကျင်ရစ်ပတ်အပ်သော ဦးခေါင်းရှိသော၊သူ။ (ကြိ၊ဝိ။) ဦးခေါင်းနှင့်တက္ခ-ထက်ဝန်းကျင်ရစ်ပတ်လျက်-ရုံလျက်-ခြုံ

လျက်။ ကေကောဝ ဩဂုဏ်ကိ ကတ္တာ အ-ညာတကဝေသေန။ ဇာ၊၄၅။၄၁၀။ ယထာ စ အန္တေပုရိကာယော အက္ခိတာရကမတ္တံ ဒဿေတ္တာ ဩဂုဏ်ကိ ပါရုပန္တိ။ ဝိ၊၄၄။၅၅။ (ကခါ-၌ ဩဂုဏ်တိ-ဟုရှိသည်။ အောက်ပုဒ်ကြည့်။)

ဩဂုဏ်တိ (န) [အဝ+ဂုဍ်+တ] (၁) ဦးခေါင်းနှင့်တကွ ထက်ဝန်းကျင် ရစ်ပတ်ခြင်း၊ ဦးခေါင်းနှင့်တကွ-ရုံ-ခြုံ-ခြင်း။ (တိ)(၂) ဦးခေါင်းနှင့်တကွ ထက်ဝန်းကျင် ရစ်ပတ်အပ်သော။ (ပါစိတ်၊ယော။) ဦးခေါင်းနှင့်တကွရစ်ပတ်သော။ (ကခါ၊မဟာဋီ။) ဦးခေါင်းနှင့်တကွ-ရုံ-ခြုံ-သော၊သူ။ (ကြိ၊ဝိ) ဦးခေါင်းနှင့်တကွ-ရုံ-ခြုံ-လျက်။ (၃) ထက်ဝန်းကျင် ရစ်ပတ်အပ်သော၊ ရုံ-ခြုံ-အပ်သော။ (၄) လိမ်းကျံအပ်သော၊ ရောပြွမ်းလိမ်းကျံ-ပေကျံ-သော။

(၁) ယထာ စ အန္တေပုရိကာယော အက္ခိတာရကမတ္တံ ဒဿေတ္တာ ဩဂုဏ်တိ ပါရုပန္တိ။ ကခါ။၂၇၈။ အထက်ပုဒ်လည်းကြည့်။

(တိ)(၂) နှ ဩဂုဏ်တော အန္တရဿရေ ဂမိဿာမီတိ။ ဝိ၊၂။၂၄၇။ ဩဂုဏ်တောတိ သသီသံ ပါရုတော။ ကခါ။၂၈၀။ ဝိ၊၄၁။ ၁၆၄။ (-ဝိ၊သဂ်ဟ။၂၃၄။ ခုဒ္ဒသိက္ခာ၊ဋီ၊သစ်။ ၃၅၃။ ဝိနယာလင်္ကာရဋီ၊၂။၁၅။) သသီသံ အဝဂုဏ္ဌယတိ ပရိဝေဌတီတိ ဩဂုဏ်-တောတိ အာဟ "သသီသံ ပါရုတော"တိ။ ပါစိတ်၊ယော။၁၃၄။ သသီသံ အဝဂုဏ္ဌတိ သံဝရတိ ပါရုပတီတိ ဩဂုဏ်တော။ ... သသီသံ အဝဂုဏ္ဌတိ ပရိဝေဌတီတိ ဩဂုဏ်တော။ ကခါ၊မဟာဋီ၊၄။၃၃၆။ နှ ဩဂုဏ်တေန အန္တရဿရေ ဂန္တဗ္ဗံ။ ဝိ၊၂။၂၄၈။ (-ဝိ၊သဂ်ဟ။၂၃၄။) ဩဂုဏ်တေနာတိ သသီသံ ပါရုတေန။ ဝိနယာလင်္ကာရဋီ၊၂။ ၁၅။ (-ဝိ၊၄။၃၅၃၊၃၁၁၊၃၈၆။ ဝိ၅။၄၅၊၈၅။)

(၃) အောက်ပုဒ်ထောင့်ကွင်းကြည့်။

(၄) ကေနာသိ ပံသုကူဋ္ဌိတာတိ ကေန ကမ္မေန သင်္ကာရပံသူဟိ ဩဂုဏ်တာ၊ သဗ္ဗသော ဩကိဏ္ဏသရီရာ အဟူတိ အ-ဌ္ဌော။ ပေတ၊၄။၈၀။ ပံသုမက္ခိတ(သံ၊၄၊ ၁။၂၆၃) လည်းကြည့်။

ဩဂုဏ်တိသီသ (တိ) [ဩဂုဏ်တိ+သီသ] ထက်ဝန်းကျင်-ရစ်ပတ်အပ်-ရုံအပ်-ခြုံအပ်-သော ဦးခေါင်းရှိသော၊ ဦးခေါင်းနှင့်တကွ ထက်ဝန်းကျင်ရစ်ပတ်သော၊ ဦးခေါင်းနှင့်တကွ-ရုံ-ခြုံ-သော၊သူ။ နှ ဩဂုဏ်တိ-သီသဿ အဂိလာနဿ ဓမ္မံ ဒေသေဿာ-မီတိ ...၊ ဩဂုဏ်တိသီသော နာမ သသီသံ ပါရုတော ဝုစ္စတိ။ ဝိ၊၂။၂၆၆။ (-ဝိ၅။၅၃၊ ၇၈။ ဝိ၊၄၊၃။၁၆၉။ ကခါ။၃၄၊၂၈၆။) ဩဂုဏ်တိတ် ပါရုပိတ် သီသံ အနေနာတိ ဩဂုဏ်တိသီသော။ ကခါ၊မဟာဋီ၊၄။၃၆၄။

ဩဂုဏ်တွာ (ကြိ၊ဝိ) [အဝ+ဂုဍ်+တွာ] ထက်ဝန်းကျင်ရစ်ပတ်၍၊ ရုံ၍၊ ခြုံ၍။ အထ ခေါ ဝေရဟစ္စာနိဂေါတ္တာ ဗြာဟ္မဏီ ... ဥစ္စေ အာ-သနေ နိသီဒိတ္တာ သီသံ ဩဂုဏ်တွာ အာ-ယသ္မန္တံ ဥဒါယိံ တေဒဝေါစ။ သံ၊၂။၃၃၈။

ဆြဂုမ္မိယတိ (ကမ္မ၊ကြို) [အဝ +ဂုဖိ+ယ+တေ။ ဓာတ္ဝတ္ထ။၁၀၁။] ထက်ဝန်းကျင်မှ ရစ်ပတ်အပ်၏။ ရစ်ပတ်ဖွဲ့ချည်၏။ (ကျောင်းနံရံကို ပတ်၍ ချည်၏။ သျှ။) တေန ခေါ် ပန သမယေန ဝိဟာရာ စမ္မဒ္ဒေဟိ ဆြဂုမ္မိယန္တိ။ ဝိ၃၊ ၂၈၃။ ဆြဂုမ္မိယန္တိတိ ဘိတ္တိဒဏ္ဍကာဒီသု ဝေဌေတွာ ဗန္ဓန္တိ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၃၊၃၇၀။

(ဘာသာ၊ဋီ-၌ "အဝ+ဂုဖိ-ဓာတ်၊ ဗန္ဓန အနက်"ဟု မိန့်ဆိုသည်။ စလင်း၊ဂံ၊ ၂။၅၃၄-၅-၌" အဝ ရှေးရှိသော ဂုပ ဓာတ်၊ ဗ ပစ္စည်း၊ ဣအာဂုံ၊ ယပစ္စည်း" ဟုမိန့်ဆို၍၊ ဆြဂုမ္မိယန္တိ=နံရံ အတံ အစရှိသည်တို့၌ ရစ်ပတ်၍ ဖွဲ့ချည်သောအားဖြင့် စောက်ရောက်အပ်ကုန်၏။ (သဒ္ဒတ္ထ။) နံရံ အတံ အစရှိသည်တို့၌ ရစ်ပတ်၍ ဖွဲ့ချည်အပ်ကုန်၏။ (အဓိပ္ပါယတ္ထ။) ဟု မိန့်ဆိုသည်။) အောက်ပုဒ်လည်းကြည့်။

ဆြဂုမ္မေတွာ (ကြို၊ဝိ) [အဝ+ဂုဖိ+တွာ] ခါ၍။ (ဋ္ဌ။) ဖျက်ဆီး၍။ (ဋီ။) ကထိနသာလာယ တိကစုဏ္ဏံ ပရိပတတိ ။ပ။ အနုဇာနာမိ ဘိက္ခဝေ ဆြဂုမ္မေတွာ ဥလ္လိတ္တာဝလိတ္တံ ကာတုံ။ ဝိ၄။၂၅၄။ (-ဝိ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၅၉။) ဆြဂုမ္မေတွာ ဥလ္လိတ္တာဝလိတ္တံ ကာတုန္တိ ဆဒနံ ဆြဓုနိတွာ ဃနဒဏ္ဍကံ ကတွာ အန္တော စေဝ ဗဟိ စ မတ္တိကာယ လိမ်ိတုန္တိ အတ္ထော။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၄။၅၀။ ဆြဂုမ္မေတွာတိ တိကာဒီ ဝိဒ္ဓံသေတွာ။ သာရတ္ထ၊၂။၃၃၆။

(ဝိ၊၄-တွင် သီ၊သျှာ-မူတို့၌ "ဆြဂုမ္မေတွာ"ဟုရှိသည်။ ဂုမ္မေတွာ=ပေါင်းစု၍- ဟု ပဠိသံ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၀၅။ တိ၊ပိ၊ဓာန်၊၆။၈၈၅-၌ လာသည်။ "ဆြဂုမ္မေတွာ=အဝ+ဂုပ+ဗ+ဏော+တွာ"ဟု ဓာတ်ပစ္စည်းခွဲ၍ "ဖျက်ဆီး၍" ဟု အနက်ပေးရမည်။)

ဆြဂုဟ (ပု) [ယာဒိစ္ဆကနာမ်] ဆြဂုဟ မည်သော မြွေ။ ဆြဂုဟာ အဇဂရာ စ၊ ဝသန္တိ တဋ္ဌာကေ တဒါ။ အပ၊၁။၁၈။ အပ၊ဋ္ဌ၊၁။ ၂၃၉။ ထေရ၊ဋ္ဌ၊၂။၃၇၆။

ဆြဂွစ္ဆတိ (ကြို) [အဝ+ဂမု+အ+တိ] အောက်သို့သက်ဆင်း၏။ နိမ့်ဆင်း-နိမ့်ကျ-ဝင်-၏။ သကလာ ဟိ မဟာပထဝီ တဒါ ဆြဂွစ္ဆတိ, ဥဂ္ဂစ္ဆတိ စ။ ဒီ၊ဋီ၊၂။၁၅၅။ (-ဒီ၊ဋီ၊၃။၁၄၃။)

ဆြဂွတ (တိ) [အဝ+ဂမု+တ] (၁) အောက်သို့သက်ဆင်း-လျော်ကျ-သော။(၂) ကင်းသော။ **(၁)** ဆြဂွတေ သူရိယေ ဧကော အဒုတိယော ပတ္တစီဝရမာဒါယ ... တဿ ယက္ခဿ ဘဝနံ ပါဝိသိ။ သံ၊ဋ္ဌ၊၁။ ၂၉၂။ သုတ္တနိ၊ဋ္ဌ၊၁။ ၂၁၅။ (-အပ၊ဋ္ဌ၊၁။ ၂၀၃။) **(၂)** အောက်ပုဒ်ထောင့်ကွင်းကြည့်။

ဆြဂွတတ္တ (တိ) [ဆြဂွတ+အတ္တ] ကင်းသော-စိတ်-ဝိညာဏ်-ရှိသော၊ သေသော၊သူ။ နဆြဂွတတ္တဿ ဘဝန္တိ မိတ္တာ(ပေတ။၁၈၁) တိ အပဂတဝိညာဏဿ မတဿ မိတ္တာနာမ နဟောန္တိ။ ပေတ၊ဋ္ဌ။၂၀၄။

ဆြဂွန္ဆာ (ကြို၊ဝိ) [အဝ+ဂမု+တွာ] အောက်သို့-သက်-ကျ-ဆင်း၍။ တံ စက္ကရတနံ ... မဟာသမုဒ္ဒသလိလံ ယောဇနမတ္တံ ဆြဂွန္ဆာ အန္တောသမုဒ္ဒံ ဥဘောသု ပဿေသု ဝေဋ္ဌ-

ရိယမဏိဘိတ္တိ ဝိယ ပရမဒဿနီယံ ဟုတ္တာ တိဋ္ဌတိ။ ဗုဒ္ဓဝံ၊ဋ္ဌ။၁၆ရ။

ဩဂ္ဂယှ (ကြိ၊ဝိ) [အဝ+ဂဟ+တ္တာ] သက်ဆင်း၍၊ အတွင်းသို့ဝင်၍။ ဩဂ(ဂ္ဂ)ယှ (ခ) ကြည်။

ဩဃ (ပု) [အဝ+ဟန+ရ။ အဝယဝံ ကတ္တာ ဗျပိယတိ ဂစ္ဆတီတိ ဩယော။ ဓာန်၊ဋီ။ ၆၂၉။ အဝ+ဟန+ကွိ။ ဩဟညတိ ဧတေ-နာတိ ဩယော။ မောဂ်၊၅။၁၀၀။ အဝ+ဟန+ရ။ ကစ္စည်း၊သုတ္တ။၅၃၈။ ဥစ+ဃဉ်။ ဥ-စျတေ ဩယော။ စိန္တာမဏိ၊ဋီ။၁၅၊၃၉။ ဥစ+ဏ။ ဝိ၊ပိ၊ဓာန်။ အဝ+ဟရ+ရ။ ဝိဘာဝိနီ။ ဩဃ (သံ)]

(၁) ရေအလျဉ်။ (က) ရေစီးကြောင်း။ (ခ) ကန်ဘောင်ကို လျှံတက် စီးဆင်းသွား သော ရေအလျဉ်။ (၂) များပြားသော (တရား)။ (၃) အပေါင်း။ (၄) ဝင့်ဆင်းရဲ၌ သတ္တဝါတို့ကို-နစ်မြုပ်စေတတ်-နှစ်မြှုပ်တတ်-သောတရား၊ ဩဃတရား။ (၅) ကူး-ကူးမြောက်-ခြင်းငှါ မတတ်ကောင်း သောတရား။ (၆) သံသရာဟူသောသမုဒ္ဒရာ၊ သံသရာဝဲဩဃ။ (ရ) အစုအပုံ။

(၁) ရေအလျဉ်။ **(က)** ရေစီးကြောင်း။ ယတြ ဟိ နာမ ဧဏ္ဍုကမတ္တေသုပိ ဩ-ယေသု ပဝတ္တမာနေသု၊ ဝိ၊၃။၄၀၅။ (-ဝိ၊ဋ္ဌ၊၃။၃၂၆၊၃၃၅၊၃၃၈။ မ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၈၃။ အံ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၉၆။ အံ၊ဋ္ဌ၊၃။၃၄၁။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၂၆။ သီ၊ဋီ၊သစ်၊၂၊၁၃။) အောက်ပုဒ်(၂)(က) လည်းကြည့်။

(ခ) ကန်ဘောင်ကိုလျှံတက်စီးဆင်းသွား သော ရေအလျဉ်။ ယဉ္စ ဧလံ တဋ္ဌာကံ ဂဟေတုံ နသက္ကောတိ၊ အဇ္ဈောတ္ထရိတ္တာ ဂစ္ဆတိ၊ တံ "ဩယော"တိ ဝုစ္စတိ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၂၉။ မ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၀၃။ သံ၊ဋ္ဌ၊၁။၅၈။ အံ၊ဋ္ဌ၊၂။၄၃။ အံ၊ဋ္ဌ၊၃။၇၀။ ဥဒါန၊ဋ္ဌ။၂။ နီတိ၊ ဓာ။၉၃။

(၂) များပြားသော (တရား)။ ဩဃ-မတရိ။ သံ၊၁။၁။ သဗ္ဗောပိ စေသ အဝ-ဟနနဋ္ဌေန ရာသဋ္ဌေန စ ဩယောတိ ဝေဒိတဗ္ဗော။ ရာသဋ္ဌေနာတိ မဟန္တဋ္ဌေန။ သံ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၆။

(၃) အပေါင်း။ ကာမောဃာဒေါ သမူ-ဟသို့၊ ဩယော ဝေဂေ ဧလဿ စ။ ဓာန်။၉၄ရ၊(-၆၂၉။) ဩဃဝန။ ဧနောဃ (ဒီ၊၃။၁၆၂)တို့လည်းကြည့်။

(၄) ဝင့်ဆင်းရဲ၌ သတ္တဝါတို့ကို-နစ်မြုပ်စေတတ်-နှစ်မြှုပ်တတ်-သောတရား၊ ဩဃတရား။ စတ္တာရော ဩဃာ ကာမော-ဃော ဘဝေါဃော ဒိဋ္ဌောဃော အဝိဇ္ဇော-ဃော၊ ဒီ၊၃။၂၃၁။ (-သံ၊၁။၁၉၄၊ သံ၊၂။ ၃၈၃၊၄၅၂။ သံ၊၃။၅၄၊၁၂၀။ အံ၊၁။၅၂၀၊ ပဋိသံ။၂၆။ ဓမ္မ။၁၇။ သုတ္တနိ။၂၈၂။ ထေရ။ ၂၃၉၊၃၇၁။ ဗုဒ္ဓဝံ။၃၇၄။ စူဋ္ဌနိ။၇၇။ နေတ္တိ။ ၆။) ဩဃာတိ ဝဋ္ဌသို့ သတ္တေ ဩဟနန္တိ ဩသီဒါပေန္တီတိ ဩဃာ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၃။၂၀၆။ ဩဃာနန္တိ ဧတ္ထ ဒုရုတ္တရဏဋ္ဌော ဩဃ-ဋ္ဌော။ သံ၊ဋ္ဌ၊၃။၆၄။ (-အဘိ၊ဋ္ဌ၊၁။၉၁၊၁၈၈။ ပဋိသံ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၁၀။ ပဋိသံ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၁။ ဓမ္မ၊ဋ္ဌ၊

၁။၁၆၂။ သုတ္တနိ၊၄၁။၃၂။ သုတ္တနိ၊၄၁၂။၂၈၃။ ထေရ၊၄၁။၂၃၈။ ထေရ၊၄၁၂။၅၃၀။ ဗုဒ္ဓဝံ၊ ၄၁။၃၀၄။ စူဋ္ဌနိ၊၄၁။၂၂-၂၃။ သံ၊ဋ္ဌိ၊၁။၅၃။ နေတ္တိ၊ဝိ။၆၀။) ယသ သံဝိဇ္ဇန္တိ၊ တံ ဝဋ္ဌ-သ္မိံယေဝ ဩဟနန္တိ ဩသီဒါပေန္တိတိ ဩ-ဃာ။ အဘိ၊၄၁။၉၁။ ယသ္မာ ပန အာသဝါ ဧဝ ပရိဗုဒ္ဓါ ဝဋ္ဌသ္မိံ ဩဟနန္တိ ဩသာ-ဒေန္တိတိ ဩဃာတိ ဝုစ္စန္တိ။ နေတ္တိ၊၄၁။၂၀၁။

ကာမောဃ၊ ဘဝေါဃ၊ ဒိဋ္ဌောဃ၊ အဝိ ဇ္ဇောဃ ဟု "ဩဃ"လေးပါးရှိသည်။ ကာမ ဂုဏ်ငါးပါး၌တပ်မက်သောရာဂသည် ကာမော ဃမည်၏၊ ရူပဘဝ, အရူပဘဝတို့၌ တပ် မက်သောရာဂသည်လည်းကောင်း၊ စျာန်၌ နှစ်သက်တပ်မက်သော စျာနနိကန္တိကသည် လည်းကောင်း ဘဝေါဃမည်၏၊ (၆၂) ပါး သော ဒိဋ္ဌိသည် ဒိဋ္ဌောဃမည်၏၊ သစ္စာ လေးပါးကို မသိခြင်းမောဟသည် အဝိဇ္ဇော ဃ မည်၏၊ ဖြစ်ရာဌာန တရားကိုယ်အား ဖြင့် လောဘမူစိတ်(၈)ခု၌ ရှိသော လောဘ သည် ကာမောဃမည်၏၊ ဒိဋ္ဌိဂတဝိပ္ပယုတ် စိတ်လေးပါး၌ရှိသော လောဘသည် ဘဝေါ ဃ မည်၏၊ ဒိဋ္ဌိဂတသမ္မယုတ်စိတ်လေးခု ရှိသော ဒိဋ္ဌိသည် ဒိဋ္ဌောဃ မည်၏၊ အကု သိုလ်စိတ် (၁၂)ပါး၌ ရှိသော မောဟသည် အဝိဇ္ဇောဃ မည်၏၊ ထိုတရားအားလုံး သည် အောက်သို့ နစ်စေတတ်, နှစ်မြှုပ် တတ်သောအနက်ကြောင့်လည်းကောင်း၊ များပြားကြီးမားသော အထု အစုဟူသော အနက်ကြောင့်လည်းကောင်း၊ ညှဉ်းဆဲ တတ်သောကြောင့်လည်းကောင်း ဩဃ မည်သည်။ ထိုတရားများသည် မိမိအလို သို့ လိုက်ပါလာသော သတ္တဝါတို့ကို ငရဲ စသော အောက်ဒုဂ္ဂတိဘဝသို့ ရောက်စေ သည်။ တနည်းအားဖြင့် အထက်နိဗ္ဗာန် သို့ သွားခွင့်မပေးဘဲ အောက် ကာမ, ရူပ, အရူပဘုံ၌သာ ဖြစ်စေသည် ရောက်စေ သည်၊ ဤသို့ အောက်သို့ နစ်စေတတ်, နှစ်မြှုပ်တတ်, ရောက်စေတတ်သော အ နက်ကြောင့် ဩဃမည်သည်။ ဩဃ မည် သော များပြားသော ကိလေသာထု, ကိလေသာအစုသည် အဝီစိမှစ၍ အထက် ဘဝဂ်တိုင်အောင် ပျံ့နှံ့နေသည်၊ ဤသို့ များ ပြားသောအထု အစုဟူသောအနက်ကြောင့် လည်း ဩဃမည်သည်။ သံ၊၄၁။၁၆-၇။ အားကြီးလာသော"အာသဝ"တရားတို့ ပြန့် ပြော တိုးပွားလာလျှင် "ဩဃ"ဟုခေါ်ရ သည်။ နေတ္တိ။၉၆။ နေတ္တိ၊၄၁။၂၀၁။ အောက် ပုဒ်လည်းကြည့်။

(၅) ကူး-ကူးမြောက်-ခြင်းငှါ မတတ် ကောင်းသော(တရား)။ ဩဃဋ္ဌ-ကြည့်။

(၆) သံသရာ ဟူသော သမုဒ္ဒရာ၊ သံသရာဝဲဩဃ။ ဧဝံ ဝိမုတ္တော ဥဒတာရိ ဩဃံ။ အတိဏ္ဏပုဗ္ဗံ အပုနဗ္ဘဝါယာ(ဥဒါန။ ၁၇၀)တိ ဧဝံ ... ဣမံ စတုဗ္ဗိဓံ ဩဃံ သံသာရမဟောဃမေဝ ဝါ အပုနဗ္ဘဝါယ အနုပါဒိသေသာယ နိဗ္ဗာနာယ ဥဒတာရိ။ ဥဒါန၊၄၁။၃၂၉၊ (-၃၃၂။ မ၊၃။၅၂။ သံ၊၁။၅၁၊ ၂၁၆။) တာရေဟိ ဩဃာ မဟတာ သု-ဒုတ္တရာ။ ထေရ။၃၅၉။ သုဒုတ္တရတော မဟန္တတော သံသာရမဟောဃတော မံ

တာရေဟိ။ ထေရ၊ဋ္ဌ၊၂။၄၇၅။ (-မ၊ဋ္ဌ၊၄။၄၄။ သံ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၀၂။ အံ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၅၁။ သံ၊ဋီ၊၁။၁၅၂။) **(ရ)** အစုအပုံ။ ဩဃသဒ္ဒ-ကြည့်။

ဩဃ၂ (ပု) [ဩဃ+က] (၁) ရေအလျဉ်ရှိသော၊ နက်ရှိုင်းကျယ်ပြန့်သော ရေအလျဉ်ရှိသော (မြစ်၊သမုဒ္ဒရာ)။ (၂) ရေအလျဉ်နှင့်တူသော တရား။ (က) ဩဃလေးပါး။ (ခ) ကိလေသာ။

(၁) ယော တွံ ဧဝံ ဂတေ ဩဃေ၊ အပွမေယျေ မဟဏ္ဏဝေ။ ဇာ၊၂။၁၆၀။ ဧဝံ ဂတေတိ ဧဝရူပေ ဂမ္ဘီရေ ဝိတ္ထတေ မဟာသမုဒ္ဒေ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၆။၄၆။ ဒီပံဝေါဃေ မဟဏ္ဏဝေ။ ဇာ၊၂။၂၇၃။ ဒီပံဝေါဃေတိ ဒီပံဝ ဩဃေ။ ... ဘိန္နနာဝါနံ ဩဃေ အဏ္ဏဝေ ပတိဋ္ဌံ အလဘမာနာနံ ဒီပံ ဝိယ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊ရ။၁၄၄။ ဩဃနဒီ-လည်းကြည့်။

(၂)(က) ဩတ္ထရိတ္ဒာ ဟရဏတော, ဩဟနနတော ဝါ ဟေဋ္ဌာ ကတ္ဒာ ဟန-နတော ဩသီဒါပနတော "ဩဃော"တိ ဝုစ္စတိ၊ ဇလပ္ပဝါဟော။ ဧတေ စ သတ္တေ ဩတ္ထရိတ္ဒာ ဟနန္တာ ဝဋ္ဌသို့ သတ္တေ ဩ-သီဒါပေန္တာ ဝိယ ဟောန္တီတိ ဩဃသဒိသ-တာယ ဩဃာ။ ဝိဘာဝိနီ။၂၁၈-၉။ သတ္တ-သခ်ါရေ ဩတ္ထရိတ္ဒာ အဇ္ဈောတ္ထရိတ္ဒာ အဘိဘဝိတ္ဒာ ဟေဋ္ဌာ ဟရတီတိ ဩ-ဃော။ ... အတ္တနိ ပတိတေ သတ္တသခ်ါရေ ဟေဋ္ဌာ ကတ္ဒာ ဟနတိ ဩသီဒါပေတီတိ ဩဃော။ ... ဇလပ္ပဝါဟော ဥဒကသော-တော ဩဃော နာမာတိ ဝုစ္စတိ။ ... ဩဃသဒိသတာယာတိ ဧတေန ဩဃာ ဝိယ ဩဃာတိ ဥပမာနတ္ထံ ဒသေတိ။ မဏိမဉ္ဇူ၊၂။၂၃၂-၃။ သံသာရမဟာသာဂ-ရပတ္တိဟနနတော ဩဃာ ဝိယ ဩဃာ။ ဝတာရ၊ဋီ၊၂။၃၅၂။ **(ခ)** တေ ဒုတ္တရံ ဩ-ဃမိမံ တရန္တိ။ သံ၊၁။၂၁၀။ ဣဒံ ဒုတ္တရံ ကိလေသောဃံ တရန္တိ။ သံ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၇၉။ (-သံ၊ဋီ၊၁။၃၁၀၊)

ဩဃဂေါစ္ဆက (ပု) [ဩဃ+ဂေါစ္ဆက] ဩဃတရားတို့၏ (သဒ္ဒါအနက်အားဖြင့်) ပန်းခိုင်ကဲ့သို့ ဆက်စပ်တည်နေသော ဒုက်အပေါင်း၊ ဩဃဂေါစ္ဆက။ ဩဃဂေါစ္ဆကေ ယဿ သံဝိဇ္ဇန္တိ၊ တံ ဝဋ္ဌသို့ယေဝ ဩဟနန္တိ ဩသီဒါပေန္တီတိ ဩဃာ။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၁။၉၁။

ဩဃဂ္ဂဟဏ (နဲ) [ဩဃ+ဂဟဏ] ဩဃသဒ္ဒါ။ ဩဃဂ္ဂဟဏေန စ သမုဒယသစ္စံ ဂဟိတံ။ သံ၊ဋီ၊၁။၅၇။

ဩဃဋ္ဌ (ပု) [ဩဃ+အတ္ထ] ခဲယဉ်းသဖြင့် ကူးမြောက်အပ်သည်၏အဖြစ်ဟူသော-ကူးမြောက်ခြင်းငှါ မတတ်ကောင်းသည်၏ အဖြစ်ဟူသော-အနက်သဘော၊ ဩဃ၏ အနက်သဘော။ ဩဃာနန္တိ ဧတ္ထ ဒုရုတ္တရဏ-ဋ္ဌော ဩဃဋ္ဌော။ သံ၊ဋ္ဌ၊၃။၆၄။ ဒုရုတ္တရ-ဏဋ္ဌောတိ ဥတ္တရိတုံ အသက္ကုဏေယျဘာ-ဝေါ ဩဃဋ္ဌော။ သံ၊ဋီ၊၂။၃၂၉။

ဩဃတမ (ပု) [ဩဃ+တမ] ဩဃလေးပါး ဟူသောအမိုက်အမှောင်။ အောက်ပုဒ်ကြည့်။

ဩဃတမဂ (တိ) [ဩဃတမ+အဂ] ဩဃ

လေးပါးဟူသော အမိုက်အမှောင်ကို လွန်သော၊သူ။ ဆြသရကာနိ ဝိနေယျ ဆြဿတမ' ဂါ။ သုတ္တနိ။၃၆၂။ ပဋိသံ၊ဌ၊၂။၄၄။ တာနိ စ ဘဂဝါ ဝိနေယျ ဝိနယိတ္တာ ဆြဿတမ' ဂါ ဆြဿတမံ ဆြဿန္ဒကာရံ အဂါ အတိက္ကန္တော။ " ဆြဿန္တမဂါ"တိပိ ပါဌော။ ဆြဿာနံ အန္တံ အဂါ။ သုတ္တနိ၊ဌ၊ ၂။၁၅၈။ ဆြဿတမဂါတိ ဆြဿန္ဒကာရ-မတိက္ကန္တော။ ဆြဿန္တမဂါတိ ဝါ ပါဌော၊ ဆြဿာနံ အန္တမဂါတိ အတ္ထော။ ပဋိသံ၊ဂံ။ ၂၄၅။ ဆြဿာတိဂ-လည်းကြည့်။

ဆြဿတရ (တိ) [ဆြဿ+တရ] ဆြဿလေးပါးမှ လွန်မြောက်-ဆြဿလေးပါးကို ကူးမြောက်-ပြီးသော၊သူ။ ဒက္ခေမောဃတရံ နာဂံ။ ဒီ၊၂။၂၀၉။ တေသံယေဝ ဆြဿာနံ တိက္ခတ္တာ ဆြဿတရံ အာဂုံ အကရက-တော နာဂံ။ ဒီ၊ဌ၊၂။၂၈၅။

ဆြဿတရက (နှ) [ဆြဿ+တရက] (၁) ဆြဿတရကသုတ်။ (၂) ဆြဿလေးပါး-မှ-ကို-လွန်မြောက်ကြောင်း-ကူးမြောက်ကြောင်း-အကျင့်။ (၃) ဆြဿလေးပါး-မှ-ကို-လွန်မြောက်-ကူးမြောက်-ခြင်း။

(၁) ဓမ္မံ ပစ္စက္ခာမိတိ ... သံယုတ္တ-နိကာယံ၊ ဆြဿတရက်၊ အဂုံတ္တရနိကာယံ။ ဝိ၊ဌ၊၁။၂၁၆။ တဒနန္တရံ သံယုတ္တနိကာယော စက္ကပေယျာလတော ပဋ္ဌာယ ယာဝ ဆြ-တရကာ အန္တရဓာယတိ။ ဒီ၊ဌ၊၃၊၈၂။ မ၊ ဌ၊၄။ ၈၁။ **(၂)** အဿဒ္ဓါ ဆြဿတရက် အသဒ္ဒဟန္တော နု ပက္ခန္ဒတိ။ သံ၊ဌ၊၁။၃၀၂။ သုတ္တနိ၊ဌ၊၁။၂၂၇။ ဆြဿတရကန္တိ ဆြဿ-တရကပဋိပတ္တိ။ သံ၊ဋီ၊၁။၃၂၃။ (-သုတ္တနိ၊ ဌ၊၂။၄၁။)

(၃) ဆြဿဿ နိတ္ထရကာ အက္ခာ-တာတိ ဆြဿတရက် ကထိတံ၊ တတိယ-ဇ္ဈာနံ ပါဒကံ ကတ္တာ ဌိတဘိက္ခုနော ဆြ-ဿနိတ္ထရကာ ကထိတာ။ မ၊ဌ၊၄။၄၄။ (-မ၊ဋီ၊၃။၂၅၈။)

ဆြဿတရကပဋိပတ္တိ (ထီ) [ဆြဿတရက+ပဋိပတ္တိ] ဆြဿလေးပါး-မှ-ကို-လွန်မြောက်ကြောင်း-ကူးမြောက်ကြောင်း-အကျင့်။ အထက်ပုဒ်ကြည့်။

ဆြဿတရကမုခ (နှ) [ဆြဿတရက+မုခ] ဆြဿလေးပါး-မှ-ကို-လွန်မြောက်-ကူးမြောက်-ခြင်းကို အဦးအစပြုခြင်း။ အထဿ ဘဂဝါ အတ္တာဓိနမေဝ ကထံကထာပ-မောက္ခံ ဆြဿတရကမုခေန ဒဿေန္တော "နာဟ"န္တိ ဂါထမာဟ။ သုတ္တနိ၊ဌ၊၂။၃၀၈။ စူဠနိ၊ဌ။ ၂၆။

ဆြဿတရကသုတ္တ (နှ) [ဆြဿတရက+သုတ္တ] ဆြဿတရကသုတ်။ (သံ၊၁။၁-၂။ သံ၊ဌ၊ ၁။၁-၁၉။) တဿ ဝဂ္ဂသု သဂါထာဝဂ္ဂေါ အာဒိ၊ သုတ္တေသု ဆြဿတရကသုတ္တံ။ သံ၊ ဌ၊၁။၃။ (-သံ၊ဋီ၊၁။၂၈။)

မြတ်စွာဘုရား၌ ဇေတဝန်ကျောင်း၌ သီတင်းသုံးတော်မူစဉ် မာနဝက်ထန်၍ မိမိကိုယ်ကို ပညာရှိဟု မှတ်ထင်နေသော နတ်သားတစ်ယောက်သည် "ငါသည် ဆြဿကို

လည်းသိ၏။ ဩဃကို ဘုရားရှင် ကူးမြောက်ပြီးသည်ကိုလည်း သိ၏။ အဘယ်သို့သော အကြောင်းတရားဖြင့် ကူးမြောက်သည်ကိုမူ မသိ၊ ငါသိသည်ကားများ၍ မသိသည်ကား နည်း၏” စသည်ဖြင့် ကြံလျက် မြတ်စွာဘုရားရှင်ထံသို့ ချဉ်းကပ်၍ “အရှင်ဘုရား အဘယ်သို့သော အကြောင်းဖြင့် ဩဃကို ကူးမြောက်ပါသနည်း”ဟု မေးမြန်း လျှောက်ထားသည်။ ဘုရားရှင်က “ညစ်နွမ်းသော အဝတ်သည် ဆိုးရေနှင့်မထိုက်တန်သကဲ့သို့ ဤနတ်သားသည် မာနကို မပယ်ပါက ဒေသနာကို ခံယူခြင်းငှါ မထိုက်တန်၊ မာနကို နှိပ်ကွပ်လျက် နှိမ့်ချသော စိတ်ဖြင့် မေးမြန်းမှသာလျှင် ထင်စွာဟောကြားတော်မူမည်” အောက်မေ့တော်မူ၍ “နတ်သား- မရပ်တည်ဘဲ အားမထုတ်ဘဲ ဩဃကို ကူးမြောက်တော်မူ၏” ဟု ဖြေတော်မူသည်။ ထိုအခါ နတ်သားအား “ပြင်ပ ပကတိ ရေအလျဉ်ကို ကူးသောသူသည် ရပ်သင့်သောနေရာ၌ ရပ်, အားထုတ်သင့်သော နေရာ၌ အားထုတ်လျက် ကူးရ၏။ အောက်အဝီစိမှ အထက်ဘဝဂ်တိုင်အောင် ပျံ့နှံ့တည်နေသော ကိလေသာ ရေအလျဉ် ရေထုကြီးကို မရပ်တည်ဘဲ အားမထုတ်ဘဲ ကူးမြောက်၏-ဟု ဘုရားရှင် အဘယ် အကြောင်းကြောင့် ဟောပါသနည်း” ဟု အကြံဖြစ်၍ ထိုတရားတော်၏ အနက်သဘောကို မသိသဖြင့် မာနကို ချုံးနှိမ်ကာ “အရှင်ဘုရား အဘယ်သို့လျှင် မရပ်တည်ဘဲ အားမထုတ်ဘဲ ဩဃကို ကူးမြောက်လွန်မြောက်ပါသနည်း၊ တပည့်တော် သိရှိနားဝင်အောင် ဟောကြားတော်မူပါ”ဟု တောင်းပန်သည်။ ဘုရားရှင်က “ငါသည် ရပ်တည်နေသောအခါ နစ်၏၊ အားထုတ်သောအခါ မျောပါ၏။ သို့ဖြစ်၍ မရပ်တည်ဘဲ အားမထုတ်ဘဲ ဩဃကို ကူးမြောက်သည်”စသည်ဖြင့် ဟောတော်မူသည်။ ဆိုလိုသည်မှာ —ကိလေသာအစွမ်းဖြင့် ရပ်တည်နေသောအခါ သံသရာရေအလျဉ်၌ နစ်မြုပ်၏၊ အဘိသင်္ခါရက် အစွမ်းဖြင့် အားထုတ်သောအခါ သံသရာရေအလျဉ်၌မျောပါ၏၊ ထို့ကြောင့် ရပ်တည်နေခြင်း, အားထုတ်ခြင်း၌ အပြစ်မြင်၍ မရပ်တည်ဘဲအားမထုတ်ဘဲ ဩဃကို ကူးမြောက်သည်-ဟု ဆိုလိုသည်။ ဒေသနာ၏ အဆုံး၌ထိုနတ်သားသည် သောတာပတ္တိဖိုလ်ကို မျက်မှောက်ပြုရသည်။ (အကျယ်ကို- သံ၊၁။၁-၂။ သံ၊၄၊၁။၁-၁၉-ကြည့်။)

ဩဃတရဏာကာရ (ပု) [ဩဃတရဏ+အာကာရ] ဩဃလေးပါး-တို့မှ-တို့ကို-လွန်မြောက်-ကူးမြောက်-ပုံ အခြင်းအရာ။ နိဒါနမဿာ ဒေဝတာယ ဩဃတရဏာကာရဿ ယာထာဝတော အနဝဗောဓေ။ သံ၊ဋီ၊၁။၅၅။

ဩဃတရဏူပါယ (ပု) [ဩဃတရဏ+ဥပါယ] ဩဃလေးပါး-တို့မှ-တို့ကို-လွန်မြောက်-ကူးမြောက်-ကြောင်း အကျင့်နည်းလမ်း။ အညေပိ ယေ ဤမံ ဒေသနံ နိဿာယ ဩဃတရဏူပါယံ ပဋိပဇ္ဇန္တိ။ သံ၊ဋီ၊၁။၅၅။

ဩဃတိဏ္ဍ (တိ) [ဩဃ+တိဏ္ဍ] ဩဃလေး

ပါး-တို့မှ-တို့ကို-လွန်မြောက်-ကူးမြောက်-ပြီးသော၊သူ။ ပဋ္ဌသဂါတိဂေါ ဘိက္ခူ၊ ဩဃ-တိက္ကောတိ ဝုစ္စတိ။ သံ၊၁။၃။ ဓမ္မ။၆၆။ ထေရ။၂၂၃၊၃၁၂၂။ (-ဒီ၊၂။၂၀၉။ သံ၊၁။ ၁၄၄။ သုတ္တနိ။၄၀၈။) စတ္တာရောယေ တရိ-တ္တာ ဌိတတ္တာ ဩဃတိက္ကံ။ ဒီ၊၆၊၂။၂၈၅။ (-သံ၊၆၊၁။၂၃၊၁၉၀။ ဓမ္မ၊၆၊၂။၃၇၅။ သုတ္တ နိ၊၆၊၂။၂၅၂။ ထေရ၊၆၊၁။၈၃။ ထေရ၊၆၊၂။ ၂၃၄။ အပ၊၆၊၂။၈၆။)

ဩဃတိက္ကမုခ (န) [ဩဃတိက္က+မုခ] ဩဃ လေးပါး-တို့မှ-တို့ကို-လွန်မြောက်-ကူး မြောက်-ခြင်းကို အဦးအစပြုခြင်း။ အထ-ဿ ဘဂဝါ ဩဃတိက္ကမုခေန ဇာတိဇရာ-တိက္ကေ ဒဿေန္တော တတိယံ ဂါထမာဟ။ သုတ္တနိ၊၆၊၂။၃၁၀။

ဩဃန (န) [(၁) အဝ+ဟန+ယု။ (၂) အဝ+ ဃန] (၁) ဝဋ်ဆင်းရဲ၌ သတ္တဝါတို့ကို-နှစ်မြှုပ်-နှစ်မြှုပ်စေ-ခြင်း။ (၂) အောက်၌-တွဲလဲကျခြင်း၏အကြောင်းဖြစ်သော-တဝဲ နက်၏အဖြစ်-တဝဲနက်ဖြစ်ခြင်း-စုပုံနေခြင်း။ အောက်သို့ တန်းလန်းလျှောကျလျက် ပုံနေ သော အစုအပုံ။

(၁) ဩဃနိ(နီ)ယ-ကြည့်။ **(၂)** သာ တံ သာလံ အနုပရိဟရိတ္တာ ဥပရိ ဝိဋဘိ ကရေယျ၊ ဥပရိ ဝိဋဘိ ကရိတ္တာ ဩဃနံ ဇနေယျ။ မ၊၁။၃၀၁။ ဩဃနံ ဇနေယျာတိ ဟေဋ္ဌာ ဃနံ ဇနေယျ၊ ဥပရိ အာရုယှ သကလံ ရုက္ခံ ပလိဝေဋိတ္တာ ပုန ဟေဋ္ဌာ ဘဿမာနာ ဘူမိ ဂဏှေယျာတိ အတ္ထော။ မ၊၆၊၂။၂၇၁။ ဩဃနန္တိ ဟေဋ္ဌတော ဩလ-မ္ဗနဟေတုဘူတံ ဃနဘာဝံ။ မ၊၎၊၂။၂၉၁။

ဩဃနဒီ (ထီ) [ဩဃ+နဒီ] ရေအလျှဉ်ရှိ သော-ရေစီးနေသော-မြစ်။ သန္ဒမာနံ နာမ ဩဃနဒီ ဥဒကဝါဟကမာတိကာသု ဥဒကံ။ ကင်၊၎၊သစ်၊၁၄၁။

ဩဃနိတ္ထရဏ (ထီ၊နာ) [ဩဃ+နိတ္ထရဏ] ဩဃလေးပါး-မှ-ထွက်မြောက်-ထုတ်ဆယ်-ကယ်တင်-ခြင်း၊ ဥယျာမော စေသော ဩ-ဃနိတ္ထရဏာယ။ အဘိ၊၆၊၁။၁၉၀။ တပ္ပရိ-ယာပန္နံ နာမ နိဿာယ ဩဃနိတ္ထရဏာ ဘဂဝတာ အက္ခာတာ။ မ၊၎၊၃၊၂၅၈။

ဩဃနိတ္ထရဏတ္ထ (ပု) [ဩဃနိတ္ထရဏ + အတ္ထ] ဩဃလေးပါးမှထွက်မြောက်ခြင်း အကျိုး။ တရဏာယာတိ မဟာဇနဿ ဩဃနိတ္ထရဏတ္ထာယ။ ဒီ၊၆၊၃၊၂၆။ ဩဃ-နိတ္ထရဏတ္ထာယာတိ စတုရောဃနိတ္ထရဏ-တ္ထာယ ဓမ္မံ ဒေသေတိ၊ ဒီ၊၎၊၃၊၂၂။

ဩဃနိ(နီ)ယ (တိ) [ဩဃန+ဏိက (ဣယ)။ အဝဟနနံ ဩဃနံ၊ ဩဃနေန နိယုတ္တာ ဩဃနိယာ။ ဘာသာ၊ဋီ။ ဩဃ+အနီယ။ မဓု။] (၁) ဩဃလေးပါးတို့သည် (အာရုံပြု၍) လွန်မြောက်အပ်-ကျူးလွန်ကျော်နင်း အပ်-သော၊ ဩဃလေးပါးတို့၏ အာရုံ ဖြစ်သော။ (၂) နှစ်တတ်-နစ်မြှုပ်စေတတ်-ညှဉ်းဆဲတတ်-သော။ **(၁)** ဩဃနိယာ ဓမ္မာ။ အဘိ၊ဓ။၇၊ သဗ္ဗံ ဂူပံ နု ဟေတု၊ ... ဩဃနိယံ။ အဘိ၊ဓ။၁၄၅။ ဩယေဟိ အတိက္ကမိတမ္ဘာ ဩဃနိယာ၊ ဩဃာနံ

အာရမ္မဏမ္မော ဧဝ ဝေဒိတဗ္ဗာ။ အဘိ၊၄၂၊ ၁။၉၁။ တေနာတိက္ကမတီတိ ဧတံ ဓာတွတ္ထံ ဂဟေတွာ ဩဃနိယာတိ ပဒသိဒ္ဓိ ကတာ။ မူလဋီ၊၁။၅၄။ (-ဝိသုဒ္ဓိ၊၂။၁၀၅။ အနုဋီ၊ ၁။၆၀။) ဩဃနိယတောတိ ဩဃေဟိ အာရမ္မဏံ ကတွာ အတိက္ကမိတဗ္ဗတော။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋီ၊၂။၁၆၀။ သင်္ဂဟကာရမတေ ဂန္ထ-ဓာတုတော ကိတန္တော အနိယပစ္စယော၊ ဋီကာကာရမတေ ဂန္ထနတော တဒ္ဓိတန္တော ဏိကပစ္စယော၊ တေသု ဒ္ဓိသု အတ္ထေသု ကိတန္တော ယုတ္တတရော၊ "ဂန္ထနာ ဓမ္မာ၊ ဂန္ထနိယာ ဓမ္မာ"တိ အဝုတ္တတ္တာ။ ဩဃနိ-ယာတိ ဧတေသ ဩဃေဟိ အတိက္က-မိတဗ္ဗာတိ ဣမိနာ အတ္ထေန ကထံ ပဒသိဒ္ဓိ ကတာတိ အာဟ "တေနာတိက္ကမတီ"-တိအာဒိ။ ... အတိက္ကမတီတိ ဧတ္ထ တိပစ္စ-ယော ဓာတုပ္ပကာသကော၊ ယထာ "က-ရောတိသ ကရဓာတုသာ"တိ၊ ... "သရ-ဘေဟိ မိဂေဟိ အတိက္ကမိတဗ္ဗာ ပဗ္ဗတရာဇိ သရဘနိယာ" တိ ဝိယ။ နာမဓာတု ဝိယ ဟေတံ ကိတန္တံ မဟာပဒေသသုတ္တေန သာဓေတဗ္ဗံ၊ ကေစိ ပန တဒ္ဓိတန္တန္တိ ဝဒန္တိ၊ တံ ဝိစာရေတဗ္ဗံ။ မဓု။၁၂၀-၁။

(ဤ မဓုဋီကာအလို-ဩဃသဒ္ဒါသည် "ဩဃလေးပါးတို့သည် ကျူးလွန်ကျော်နင်း ခြင်း" အနက်ရှိသောနာမဓာတ်ကဲ့သို့သော သဒ္ဒါဖြစ်သည်၊ ယင်းနောင်သုတ်ကြီးဖြင့် အနိယပစ္စည်းသက်၍ "ဩဃနိယာ"ဟု ရုပ်ပြီးသည်။ အဌသာလိနီ၊ပြည်၊သျ၊၁။၃၂၁-၌ ဩဃနောင် ဏျပစ္စည်းသက်ပြီးမှ အနိယ ပစ္စည်းသက်-ဟုလာသည်။) (၂) အောက်ပုဒ်ထောင့်ကွင်းကြည့်။

ဩဃနိယဩဃ (ပု) [ဩဃနိယ+ဩဃ] နစ်မြုပ်စေတတ်သော-နှစ်တတ်သော-ညှဉ်းဆဲတတ်သော-ရေအလျဉ် ဝဲဩဃ-ဩဃတရား။ တတ္ထေဝါတိ ဩဃနိယဩဃေသု။ သံ၊ဋီ၊၁။၄၇။

ဩဃန္တ (ပု၊န) [ဩဃ+အန္တ] ဩဃလေး ပါးတို့၏ အဆုံး။ ဩဂတမဂ-ကြည့်။

ဩဃန္ဓကာရ (ပု) [ဩဃ+အန္ဓကာရ] ဩဃလေးပါးဟူသော အမိုက်အမှောင်။ ဩဃတမဂ-ကြည့်။

ဩဃပဥ္ဇသုတ္တ- ဇမ္ဗုခါဒကပရိဗိုဇ်သည် အရှင်သာရိပုတ္တရာအား ဩဃတရားကိုလည်းကောင်း, ထိုဩဃကို စွန့်ပယ်နိုင်ကြောင်း အကျင့်လမ်းကိုလည်းကောင်း မေးလျှောက်သောကြောင့် ဩဃလေးပါးကိုလည်းကောင်း၊ ထိုဩဃကို စွန့်ပယ်ကြောင်းဖြစ်သော မဂ္ဂင်ရှစ်ပါးတရားကိုလည်းကောင်း ဟောကြားသောသုတ်ဖြစ်သည်။ အကျယ်ကို သံ၊ ၂။၄၅၂-ကြည့်။

ဩဃပထ (ပု) [ဩဃ+ပထ] ရေအလျဉ်ဖုံးလွှမ်းသောလမ်း။ တေသဉ္စ အတ္ထံ အဝိနိ-စ္ဆိနိတွာ၊ န ဗုဇ္ဈတိ ဩဃပထံဝ ဆန္နံ။ ဇာ၊၂။၂၄၀။ အတ္ထံ အဝိနိစ္ဆိနိတွာ အာဏာ-ဝသေနေဝ ဥဂ္ဂဏှန္တော တံ အတ္ထံ ဥဒ-ကောဃေန ဆန္နမဂ္ဂံ ဝိယ န ဗုဇ္ဈတိ။ ဇာ၊၄၊၇။၆၆။

ဩဃပါသ (ပု) [ဩဃ+ပါသ] (၁) ကိလေသာ ရေအလျဉ်, ကိလေသာ ကျော့ကွင်း။ (၂) ဩဃလေးပါး, ရာဂကျော့ကွင်း။ **(၁)** ဩဃပါသော သမူဟတော။ အဘိ၊က။၇၇။ (-ထေရ။၃၁၇။) ဩဃပါသောတိ ကိလေသောဃော စေဝ ကိလေသပါသော စ။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၄၄။ **(၂)** ဩဃပါသော (ထေရ။၃၁၇)တိ ... စတ္တာရော ဩဃာ, ... ဧဝံဝုတ္တော ရာဂပါသော စ။ ထေရ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၅၆။

ဩဃပုဏ္ဏ (တိ) [ဩဃ+ပုဏ္ဏ] ရေအလျဉ်ဖြင့် ပြည့်သော။ ယထာ မဟာရာဇ မဟာဂဂ်ါယ ဩဃပုဏ္ဏာယ သူစိပါသံ သမျုခံ ကရေယျ။ မ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၉၆။ (-ဇာ၊ဋ္ဌ၊၃။၂၃၇။)

ဩဃဝန (န) [ဩဃ+ဝန] (သစ်ပင်) အပေါင်းဖြင့် ပြည့်စုံသော တော။ နာဂရုက္ခတိရိဋ္ဌ ဘုဇပတ္တ လောဒ္ဒ စန္ဒနောဃဝနေ ကာဋ္ဌာဂရု။ ဇာ၊၂။၁၁၅။ ဩဃဝနေတိ ဧတေသံ ဩဃေန ဃဋ္ဌာယ သမန္နာဂတဝနေ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၅။၄၅၂။

ဩဃဝိပ္ပယုတ္တ (တိ) [ဩဃ+ဝိပ္ပယုတ္တ] ဩဃလေးပါးနှင့် မယှဉ်သော။ ဩဃဝိပ္ပယုတ္တာ ဓမ္မာ။ အဘိ၊ဓ။၇။

ဩဃဝေပုလ္လ (န) [ဩဃ+ဝေပုလ္လ] ဩဃလေးပါး၏ ပြန့်ပြော တိုးပွားခြင်း။ တဿ ဣမေ စတ္တာရော အာသဝါ ဝေပုလ္လတော ဩဃာ ဘဝန္တိ၊ ဣတိ အာသဝဝေပုလ္လာ ဩဃဝေပုလ္လံ။ နေတ္တိ။၉၆။

ဩဃသံသီဒန (တိ) [ဩဃ+သံသီဒန] ဩဃလေးပါး၌ နစ်မြုပ်တတ်သော။ ဩဃသံသီဒနော ကာယော အနုသယဇာလမောတ္ထတော၊ ထေရ။၃၀၄။ ဩဃသံသီဒနောတိ ဩဃနိယဘာဝေန ကာမောဃာဒီသု စတူသု ဩဃေသု သံသီဒနကော၊ ... တေသံ ဇာလေန ဩတ္ထတော အဘိဘူတော။ ထေရ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၀၀။

ဩဃသဒ္ဒ (ပု) [ဩဃ+သဒ္ဒ] ဩဃ-သဒ္ဒါ။ မဟာဥဒကောဃောတိအာဒီသု ရာသဋ္ဌော ဩဃ-သဒ္ဒေါ။ သံ၊ဋီ၊၁။၄၆။

ဩဃသမ္ပယုတ္တ (တိ) [ဩဃ+သမ္ပယုတ္တ] ဩဃလေးပါးနှင့် ယှဉ်သော။ ဩဃသမ္ပယုတ္တာ ဓမ္မာ။ အဘိ၊ဓ။၇။

ဩဃာတက (ပု) [ယာဒိစ္ဆကနာမ်] ဩဃာတက မည်သူ။ ဣမသ္မိံ ဗုဒ္ဓုပ္ပါဒေ ကောသလဇနပဒေ ဩဃာတကဿ နာမ ဒလိဒ္ဒဗြာဟ္မဏဿ ဓီတာ ဟုတ္တာ။ ထေရီ၊ဋ္ဌ။၁၄။

ဩဃာတိဂ (တိ) [ဩဃ+အတိဂ။ ဩဃ+အတိ+ဂမု+ကွိ] ဩဃလေးပါးကို-လွန်မြောက်-ကျူးလွန်ကျော်နင်း-သော၊သူ။ ဩဃာတိဂံ ပုဋ္ဌုမကာမမာဂမံ။ သုတ္တနိ။၄၄၄။ စူဋ္ဌနိ။၁၆။ ဩဃာတိဂန္တိ ဩဃာတိဂံ ဩဃံ အတိက္ကန္တံ သမတိက္ကန္တံ ဝီတိဝတ္တန္တိ ဩဃာတိဂံ။ စူဋ္ဌနိ။၁၄၂။

ဩဃုတ္တရဏ(န) (တိ) [ဩဃ+ဥတ္တရဏ(န)] (၁) (မိကျောင်း မကရ်းစသည်တို့ဖြင့် ပြွမ်း

သော) ရေအလျဉ်ကို မကြောက်မရွံ့ မဆုတ်မနှစ် ကူးခပ်ဝံ့သော၊သူ။ (ပြည်၊သျှ။) (၂) ဩဃလေးပါး-ကို-လွန်မြောက်-ကူးမြောက်-ကြောင်းဖြစ်သော။ **(၁)** သဒ္ဒဟနလက္ခဏာသဒ္ဓါ၊ ... ပက္ခန္ဒနရသာ ဝါ ဩဃုတ္တရဏော ဝိယ။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၁၆၃။ မဟာနိ၊ဋ္ဌ၊၄၇။ ဝိသုဒ္ဓိ၂၊၉၄။ **(၂)** အောက်ပုဒ်ထောင့်ကွင်းကြည့်။

ဩဃုတ္တရနုပါယ (ပု) [ဩဃုတ္တရန+ဥပါယ] ဩဃလေးပါး-မှ-ကို-လွန်မြောက်-ကူးမြောက်-ကြောင်းဖြစ်သော နည်းလမ်း။ အယံ အရိယမဂ္ဂေါ မယ္ပံ ဩဃုတ္တရနုပါယော။ သံ၊ဋီ၊၂။၃၂၉။

ဩဃုဋ္ဌ (ပု) [ယာဒိစ္ဆကနာမ်] ဩဃုဋ္ဌလူမျိုး။ (မြန်မာပြန်။) ဩဃုဋ္ဌာ မေဃလာ ဗဟူ။ ... အာဂစ္ဆန္တိ မမ ဃရံ။ အပ၊၁။၄၂၁။

ဩစရက (တိ) [အဝ+စရ+ကွ] (၁) (အိမ်) အတွင်းသို့ ဝင်တတ်သော၊ အိမ်အတွင်းသို့ ဝင်ရောက်စုံစမ်း၍ (ခိုးယူရန်)-ပြောကြားတတ်-လက်ထောက်ချတတ်-သော၊သူ။ (၂) (သူတပါး-ကို သတ်ဖြတ်ခြင်းစသော) ယုတ်ညံ့သောအမှုကိုပြုတတ်သော၊သူ။ (၃) စုံစမ်းထောက်လှမ်းသော၊သူ၊ သူလျို၊ စုံထောက်။

(၁) ဩစရကော နာမ ဘက္ခံ ဩစရိတ္တာ အာစိက္ခတိ "ဣတ္ထန္နာမံ ဘက္ခံ အဝဟရာ"တိ။ ဝိ၊၁။၆၅။ ဩစရတီတိ ဩစရကော၊ တတ္ထ တတ္ထ အန္တော အနုပဝိသတီတိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။ ဩစရိတ္တာတိ သလ္လက္ခေတ္တာ၊ ဥပဓာရေတ္တာတိ အတ္ထော။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၂၀။

(၂) ဥဘတောဒဏ္ဍကေန စေပိ ဘိက္ခဝေ ကကစေန စောရာ ဩစရကာ အင်္ဂမဂ်ါနိ ဩကန္တေယျုံ (ဩက္ကန္တေယျုံ)။ မ၊၁။၁၈၁၂၄၃၊၂၄၅။ ဣတိဝုတ်၊ဋ္ဌ။၄၃။ သုတ္တနိ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၀။ ထေရ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၁၅။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။၂၉၀။ ဒီ၊ဋီ၊၁။၁၉၅။ သီ၊ဋီ၊သစ်၊၁။၄၈၆။ ဩစရကာတိ အဝစရကာ၊ ဟေဋ္ဌာစရကာ၊ နီစကမ္မကာရကာတိ အတ္ထော။ မ၊ဋ္ဌ၊၂။၈။ ဩစရကာတိ ပရူပဃာတဝသေန ဟီနကမ္မကာရိနော။ မ၊ဋီ၊၂။၈၂။ ဩစရကာ လာမကာစာရာ ပါပပုရိသာ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋီ၊၁။၃၅၅။

(၂)(၃) တေ ဘန္တေ မမ ပုရိသာ စရာ ဩစရကာ ဇနပဒံ ဩစရိတ္တာ အာဂစ္ဆန္တိ (ဂစ္ဆန္တိ)။ သံ၊၁။၆၉။ ဥဒါန။၁၅၆။ ဩစရကာတိ ဟေဋ္ဌာစရကာ၊ ... ဩစရိတ္တာတိ အဝစရိတ္တာ ဝိမံသိတ္တာ၊ တံ တံ ပဝတ္တိံ ဥတ္တာတိ အတ္ထော။ သံ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၃၈။ ဟေဋ္ဌာစရကာတိ အဝစရကာ။ ယေ အနုပဝိသိတ္တာ ပရေသံ ရဟာဿဝိမံသနဝသေန ပဝတ္တာ၊ တေသု ဩစရကဝေါဟာရော တိဝုတ္တံ "စရာ ဟိ"တိ အာဒိ။ သံ၊ဋီ၊၁။၁၈၂။ ဩစရကာတိ ဟေဋ္ဌာစရကာ၊ စောရာ ဟိ ပဗ္ဗတမတ္ထကေန စရန္တာပိ ဟေဋ္ဌာစရကာဝ နိဟီနကမ္မတ္တာ။ အထ ဝါ ဩစရကာတိ စရပုရိသာ။ ဩစရိတ္တာတိ အဝစရိတ္တာ ဝိမံသိတ္တာ၊ တသ္မိံ တသ္မိံ ဒေသေ တံ တံ ပဝတ္တိံ ဥတ္တာတိ အတ္ထော။ ဥဒါန၊ဋ္ဌ။၃၀၃။

ဩစရကကထာ (ထီ) [ဩစရက+ကထာ] အိမ်အတွင်း၌ဝင်တတ်သော-အိမ်အတွင်းသို့ဝင်ရောက်စုံစမ်း၍ ခိုးယူစေတတ်သော-

သူကို အစွဲပြု၍ ဖြစ်သော စကား။ ဩစရ-ကကထာယံ ... သန္ဓာယ ဝုတ္တံ။ ဝိမတိ၊ ၁။၁၉၄။

ဩစရကကမွ (န) [ဩစရက+ကမွ] (၁) အိမ်အတွင်း၌ဝင်တတ်သော-အိမ်အတွင်း သို့ဝင်ရောက်စုံစမ်း၍ (ခိုးယူရန်)-ပြောကြား တတ်-လက်ထောက်ချတတ်-သောသူတို့၏ အမှု။ (၂) ယုတ်ညံ့သောအမှုကိုပြုသူတို့၏ အမှု။ (၃) သူလျှိုတို့၏အမှု။ **(၁)(၂)(၃)** ဒုတေယျ ဩစရကကမွာဒိကေ သဗ္ဗသို့ ပါပဓမ္မေ ... နဝါယမေယျ။ ဥဒါန၊ဋ္ဌ။၃၀၃။ ဩစရက-လည်းကြည့်။

ဩစရကဝေါဟာရ (ပု) [ဩစရက+ဝေါဟာရ] ဩစရက-ဟူသော-အမည်-အခေါ် အဝေါ်။ ဩစရက(၂)(၃)ကြည့်။

ဩစရဏ (န) [အဝ+စရ+ယု] ယုတ်ညံ့သော အမှု။ အနုတ္တာဝဟတော "ဩစရဏ"နှိပ် လဒ္ဓ-နာမကတ္တာ အညံ့ အကုသလကမ္မံ နိ-ဿာယ နဇီဝေယျ။ ဥဒါန၊ဋ္ဌ။၃၀၃။

ဩစရတိ (ကြိ) [အဝ+စရ+အ+တိ] (၁) လာ၏။ (၂) အတွင်းသို့ ဝင်တတ်၏။ **(၁)** ဧဝံ ဟိ နော သုတ္တေ ဩစရတိ(မ၊၂။ ၁၃၀)တိ ယသ္မာ အမှာကံ သုတ္တေ ဧဝံ အာဂစ္ဆတိ။ မ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၄၈။ **(၂)** ဩစရက(၁) ကြည့်။

ဩစရီတ္ဝာ (ကြိ၀ိ) [အဝ+စရ+တ္ဝာ] စူးစမ်း၍။ ဩစရက (၃) ကြည့်။

ဩစရီယမာန (တိ) [အဝ+စရ+ယ+မာန] သက်ဝင်စေအပ်-သက်ဝင်-သော (တရား-စကား)။ တေသံ သုတ္တန္တီကေသု ဩစရီ-ယမာနံ (ဩဝဒိယမာနံ။က။) နံ သမေ-တိတိ လိခိတံ။ ဝဇီရ။၁၅၃။

ဩစိတ[၁] (တိ) [အဝ+စိ+တ] ဆွတ်ခူး-ဆွတ်ချူ-ဆွတ်ခြွေ-အပ်သော။ အညတရော ဘိက္ခု ပုပ္ပါရာမံ ဂန္ဓာ ဩစိတံ ပုပ္ပံ ပဋိမာ-သကဋ္ဌနကံ ထေယျစိတ္တော အဝဟရိ။ ဝိ၊ ၁။၎၃။ (-အဘိ၊ဋ္ဌ၊၂။၃၂၃။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၄။၄၄၄။)

ဩစိတ[၂] (တိ) [ဥ+စိ+တ] (၁) ပွားစီးစေ အပ်-တိုးပွားစေအပ်-ဆည်းပူးအပ်-သော၊ သူ။ (၂) ပြည့်-ပြည့်စုံ-သော၊သူ။ **(၁)** တံ တံ ဉာတိပရိဗ္ဗဇ္ဇံ၊ နာနာရတနမောစိတံ။ ဇာ၊၁။၂၃၈။ နာနာရတနမောစိတန္တိ နာနာ-ရတနေဟိ ဩစိတံ သဗ္ဗိတံ ဗဟုရတန-သဉ္ဇယံ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၄။၁၃၉။ ပရေသံ အသုခေါ-စိတ(ဇာ၊၁။၂၄၃)နွိပ် ဧဝံ သန္တေ ... အသုခံ ဒုက္ခံ ဩစိတံ ဝဠိတံ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၄။၁၅၉။

(၂) အဏ္ဏာဝသံ ဝိဇိနိတ္တာ၊ အနန္တရတ-နောစိတံ။ ဇာ၊၂။၁၂၃။ အနန္တရတနောစိ-တန္တိ နာနာရတနေဟိ ဩစိတံ ပရိပုဏ္ဏံ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၅။၄၈၈။ ကူဋာဂါရဝဝရောစိတ(ဇာ၊၂။ ၁၉၆)နွိပ် ဝရကူဋာဂါရေဟိ ဩစိတံ သမော-စိတံ၊ ဝဠိတန္တိ အတ္ထော။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၆။၁၄၉။ (-ဇာ၊၁။၃၈၅။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၆။၃၂၆၊၃၂၃။)

ဩစိတတ္တ (န) [ဩစိတ+တ္တ] ဆည်းပူးအပ်-တိုးပွားစေအပ်-သည်၏အဖြစ်။ ဩစိတတ္တာ ဟုတ္တာန၊ သံသရာမိ ဘဝေသွဟံ။ အပ၊ ၂။၁၉၂၊၂၀၆။ ထေရီ၊ဋ္ဌ။၃၈၊၅၄။

ဩဓိတတ္ထ (တိ) [ဩဓိတ+အတ္ထ] ဆည်းပူးအပ်-တိုးပွားစေအပ်-ပြည့်စုံ-သော အကျိုးစီးပွားရှိသော၊သူ။ (ပွားစည်းတိုးတက်သော စည်းစိမ်ဥစ္စာနှင့်ပြည့်စုံသော၊သူ။ ဇာ၊သျ။) လဒ္ဓာ ပိယာ ဩဓိတတ္ထေန ပစ္ဆာ။ ဇာ၊၁။ ၁၄၇။ ဇာ၊၂။၁၄၄။ ပိယာ နာမ ဝိသယဝသေန စေဝ ပုညေန စ ဩဓိတတ္ထေန ဝမိုတတ္ထေန ဒိဋ္ဌဓမ္မေ စေဝ ပရတ္ထ စ ဒေဝမနုဿသမ္ပတ္တိ ပတ္ထာ သက္ကာ လဒ္ဓုံ။ ဇာ၊၅၊၅။၅၄၀။ လဒ္ဓာ ပိယာ ဩဓိတတ္ထေန ပစ္ဆာတိ ဩဓိတတ္ထေန ဝမိုတတ္ထေန ယသသမ္ပန္နေန ပုရိသေန ပစ္ဆာ ပိယာ နာမ သက္ကာ လဒ္ဓုံ။ ဇာ၊၅၊၃။၂၆၄။

ဩဓိတျ (နာ) [ဥစိတ+ကျ။ သြော်စိတျ (သံ)] သင့်လျော်ခြင်း၊ အသင့်ယုတ္တိ၊ အသင့်ယုတ္တိရှိခြင်း။ (အပြောနှင့်အလုပ် ညီညွတ်ခြင်း, ရှေးအကြောင်းပြ စကားနှင့် နောက်အကျိုးတရားတို့ ညီညွတ် ဆီလျော်ခြင်း, ရှေ့နောက်-မဆန့်ကျင်ခြင်း-ညီညွတ်ခြင်း, မိမိဂုဏ်ကို အလွန်အကျူး မပြောဆိုခြင်း, မပလွား မဝါကြွားခြင်း-စသည်တို့ဖြစ်သည်။ ထို ဩဓိတျကို လောကဝေါဟာရအားဖြင့် သိရသည်။)

ဩဓိတျံ နာမ ဝိညေယျံ၊ လောကေ ဝိချာတမာဒရာ။ အလင်္ကာ၊ဂါထာ။၁၀၄။ ဩဓိတျံ ဥစိတဘာဝေါ။ အလင်္ကာ၊ဋီ။၁၃၁။ ဩဓိတျာ(ဂန္ဆာဘရဏ၊ဂါထာ။၁၆)တိ ယုတ္တိယာ၊ ဥပပတ္တိတောတိ အတ္ထော။ ဂန္ဆာဘရဏ၊ဋီ၊သစ်။ ၅၃၂။ (ဇာလိနီ၊ဂါထာ။၉၇-လည်းကြည့်။)

ဩဓိတျဟိန (န) [ဩဓိတျ+ဟိန] အသင့်ယုတ္တိ-အသင့်ယုတ္တိရှိခြင်း-မှ ယုတ်လျော့ခြင်း၊ အသင့်ယုတ္တိမရှိခြင်း။ အပက္ကမောစိတျဟိနံ။ အလင်္ကာ၊ဂါထာ။၂၀။ ဥစိတဘာဝဿ ပရိဟီနတ္တာ ဩဓိတျဟိနံ နာမ။ အလင်္ကာ၊ဋီ၊သစ်။၄၂။ ဧဝံ အတ္တာပွသံသနတော ဥစိတတာယ ပရိဟာနိတိ ဩဓိတျဟိနံ နာမ။။ အလင်္ကာ၊ဋီ၊သစ်။၉၃၊ (-၄၂၊၉၂၊၁၃၂။)

ဩဓိတျဟိနတာပတ္တိ (ထီ) [ဩဓိတျဟိနတာ+အာပတ္တိ] ဩဓိတျဟိန-အပြစ်-ဒေါသသို့ ရောက်ခြင်း၊ ဩဓိတျဟိနဒေါသသင့်ခြင်း။ (စာပေအဖွဲ့အနွဲ့တို့၌- အပြောနှင့် အလုပ် မညီညွတ်ဘဲ အပြောတစ်မျိုး, အလုပ်တစ်မျိုး ဖြစ်နေခြင်း၊ ရှေးအကြောင်းပြစကားနှင့် နောက်အကျိုးပြစကားတို့ ဆီလျော်မှုမရှိခြင်း၊ မိမိဂုဏ်ကို အလွန် အကျူး ပြောဆို ပလွား ဝါကြွားခြင်း-စသည်တို့ပါဝင်နေမူ ဩဓိတျဟိနဒေါသ သင့်သော စာပေဖြစ်သည်။ သို့သော်လည်း ဆိုရေးရှိသဖြင့် အမှန်အတိုင်း ပြောဆိုရေးသားရာတို့၌ "ဩဓိတျဟိနဒေါသ" မသင့်ပါ။)

သဂုဏာနာဝိကရဏေ၊ ကာရဏေ သတိ တာဒိသေ။ ဩဓိတျဟိနတာပတ္တိ၊ နတ္ထိ ဘူတတ္ထသံသိနော။ အလင်္ကာ၊ဂါထာ။၁၀၃။ ဩဓိတျဟိနတာယ အာပတ္တိ ပါပုဏနံ သမ္ဘဝေါ နတ္ထိ။ အလင်္ကာ၊ဋီ၊ဟောင်း။၁၃၁။ ဩဓိတျဟိနတာပတ္တိ ဩဓိတျဟိနသဒ်ိတဿ ဒေါသဿာပတ္တိ နတ္ထိ။ အလင်္ကာ၊ဋီ၊သစ်။၁၃၁၊ (-၄၂၊၉၂၊၉၃၊၁၃၂။)

ဩစိတျဟီနဒေါသ (ပု) [ဩစိတျဟီန+ဒေါသ] အသင့်ယုတ္တိ-အသင့်ယုတ္တိရှိခြင်း-မှ ယုတ်လျော့ခြင်းဟူသော အပြစ်၊ အသင့်ယုတ္တိမရှိခြင်းအပြစ်။ ဧဝံ အစွန္တဥစိတပယောဂေန ဩစိတျဟီနဒေါသော နိရာကတော။ အလင်္ကာ၊ဋီ။၁၃၃။

ဩစိတျသမုလ္လာသဝေဒီ (တိ) [ဩစိတျသမုလ္လာသ+ဝိဒ+ဏီ] အသင့်ယုတ္တိဖြင့် ဆိုလိုသောအနက်၏ ထွန်းလင်းတောက်ပသည်ကို သိသော၊ အသင့်ယုတ္တိရှိစွာ ထွန်းပြတတ်သည်ကို သိသော၊သူ။ တတောစိတျသမုလ္လာသဝေဒိနာ ကဝိနာ ပရံ။ အလင်္ကာ၊ဂါထာ။၃၃၈။ ဩစိတျသမုလ္လာသဝေဒိနာ ဥစိတဘာဝေန ဝတ္တုမိစ္ဆိတတ္ထဿ ဥဒ္ဒီပနေသေဝ အနုရူပပွကာရေန ဣဋ္ဌတ္ထဿ သမုလ္လာသနံ ဒိတ္တီ ဇာနန္တေန ကဝိနာ ... ဩစိတျေန သမုလ္လာသောတိ စ, တံ ဝိဇာနာတိ သီလေနာတိ စ ဝိဂ္ဂဟော။ အလင်္ကာ၊ဋီ၊သစ်။၃၂၀။

ဩစိနက (တိ) [အဝ(ဥ)+စိ+နာ+ဏွု] ဆွတ်ခူး-ဆွတ်ချေ-တတ်သော။ အောက်ပုဒ်ကြည့်။

ဩစိနကဝါတ (ပု) [ဩစိနက+ဝါတ] ဆွတ်ခူး-ဆွတ်ချေ-တတ်သော လေ။ ဩစိနကဝါတော ပုပ္ပါနိ ဩစိနိတွာ ပါတေတိ။ သုတ္တနိ၊ဋ္ဌ၊၁။၅၉။ အပ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၇၀။ သာရတ္ထ၊၁။၂၅၅။

ဩစိနတိ — ဩစိနာ(နဲ)တိ-ကြည့်။

ဩစိနန (နဲ) [အဝ+စိ+နာ+ယု] ဆွတ်ခူး-ဆွတ်ချေ-ခြင်း။ ကုလဒူသနတ္ထာယ ဩစိနနေ ပုပ္ပဂဏနာယ ဒုက္ကဋုပါစိတ္တိယာနိ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၀၂။ (-သာရတ္ထ၊၂။၃၇၀။)

ဩစိနန္ဆ (တိ) [အဝ+စိ+နာ+အန္ဆ။ ထီ-၌ ဩစိနန္ဆီ။] ဆွတ်ခူး-ဆွတ်ချေ-လုယက်တတ်သော၊သူ။ ဗဟူနိ ပန ပုပ္ပါနိ ဧကပယောဂေနေဝ ဩစိနန္ဆော ပယောဂဝသေန ကာရေတဗ္ဗော။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၀၂။ (-မ၊ဋ္ဌ၊၂။၃၁၆။ ဓမ္မ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၃၂။ သာရတ္ထ၊၁။၄၅၄။) တဿာ တဝ ဧဝံ ပစနန္ဆိယာ ဩစိနန္ဆိယာ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၃။၂၁။ (-ဒီ၊ဋ္ဌ၊၂။၃၄၁။ မ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၄၀။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၄။၄၄၄။) ပုပ္ပာနိ ဩစိနန္ဆေသူ(ဝိ၊ဝိနိစ္ဆယ၊ဂါထာ။၁၀၂၆)တိ ကုသုမာနိ လုနန္ဆေသု။ ဝိ၊ဝိနိစ္ဆယ၊ဋီ၊၁။၄၀၉။

ဩစိနန္ဆိ (ကြိ) [အဝ+စိ+နာ+အန္ဆိ] ဆွတ်ခူး-ဆွတ်ချူ-ဆွတ်ချေ-ကုန်၏။ အောက်ပုဒ်ကြည့်။

ဩစိနာ(နဲ)တိ (ကြိ) [အဝ+စိ+နာ+တိ] ဆွတ်ခူး-ဆွတ်ချူ-ဆွတ်ချေ-၏။ မာလာဝစ္ဆံ ရောပေတိပိ၊ ... ဩစိနာတိပိ ဩစိနာပေတိပိ။ ဝိ၊၁။၂၈၁။ (-ဇာ၊ဋ္ဌ၊၃။၂၁။) ဩစိနာပနေ ကုလဒူသနတ္ထာယ သကီ အာဏတ္တော ဗဟုမ္ပိ ဩစိနတိ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၀၂။ **ဩစိနန္ဆိ**—ဝိ၊၁။၂၇၄။ ဝိ၊၄။၂၂။ ဝဇိရ။၆၂။ **ဩစိနာသိ**—ဇာ၊ဋ္ဌ၊၃။၂၁။ **ဩစိနာမိ**—ဇာ၊၁။၃၃၂။ အပ၊၁။၃၁၆။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၄။၄၄၄။ **ဩစိနိ**—ဇာ၊ဋ္ဌ၊၆။၂၀၈။ **ဩစိနိတ္ထ**—အဘိ၊ဋ္ဌ၊၂။၃၂၃။ မဟာနိ၊ဋ္ဌ။၃၅၂။ **ဩစိနိဿ**

နွှိ—ဝိ၊၁။၂၇၇။ **ဩစိနိဿာမိ**—အံ၊ဌ၊၂။၁၁၆။

ဩစိနာပန (ထီ၊န) [အဝ+စိ+နာ+ဏာပေ+ယု] ဆွတ်ခူး-ဆွတ်ချွေ-စေခြင်း။ ဩစိနာ-(န)တိ-ကြည့်။

ဩစိနာပေတဗ္ဗ (တိ) [အဝ+စိ+နာ+ဏာပေ + တဗ္ဗ] ဆွတ်ခူး-ဆွတ်ချွေ-စေအပ်သော။ ပါနီယဝါသတ္ထိကေန သာမဏေရံ ဥက္ခိပိတ္တာ ဩစိနာပေတဗ္ဗာနိ။ ဝိ၊ဌ၊၃။၃၁။

ဩစိနာပေတိ (ကာ၊ကြိ) [အဝ+စိ+နာ+ဏာပေ+တိ] ဆွတ်ခူး-ဆွတ်ချွေ-စေ၏။ မာလာဝစ္ဆံ ရောပေတိပိ၊ ... ဩစိနာပေ-တိပိ။ ဝိ၊၁။၂၈၁။ **ဩစိနာပေဿနွှိ**—ဝိ၊၁။၂၇၇။

ဩစိနာပေနွှ (တိ) [အဝ+စိ+နာ+ဏာပေ+အနွှ] ဆွတ်ခူး-ဆွတ်ချွေ-စေသော၊သူ။ အာဇီဝတ္ထာယ ပဏ္ဏနိဝါပအာဒီနိ ဂါဟာ-ပေနွှေ ဖလာနိ ဩစိနနွှေ ဝါ ဩစိနာ-ပေနွှေ ဝါ ဝတ္တဗ္ဗမေဝ နတ္ထိ။ အံ၊ဌ၊၃။၃၇။

ဩစိနာပေဿနွှိ (ကာ၊ကြိ) [အဝ+စိ+နာ+ဏာပေ+ဿနွှိ] ဆွတ်ခူး-ဆွတ်ချွေ-စေကုန်လတ္တံ့။ ဩစိနာပေတိ-ကြည့်။

ဩစိနာမိ (ကြိ) [အဝ+စိ+နာ+မိ] ဆွတ်ခူး-ဆွတ်ချူ-ဆွတ်ချွေ-၏။ ဩစိနာ(န)တိ-ကြည့်။

ဩစိနာယတိ (ကြိ) [အဝ+စိနေ (စိန)+အ+တိ။ နီတိ၊ဓာ။၁၁၇။ ဓာတွတ္ထ။၁၁၉။] မထေမဲ့မြင် မှတ်ထင်၏၊ အထင်အမြင်သေး၏။ (စွန့်ပစ်၏။ ဇာ၊ဋီ။) သဗ္ဗော တံ ဇနော ဩစိနာယတု။ ဇာ၊၂။ ၁၄၉။ စရိယာ။၄၁၂။ ဩစိနာယတူတိ "နီဟရထေတံ ကာဋ္ဌ-ကဏ္ဏိ"နွှိ အဝမညတု၊ အဝဇာနာတူတိ အတ္ထော။ ဇာ၊ဌ၊၆။၅။ (-စရိယာ၊ဌ။၂၁၁။ ဇာ၊ဋီ၊သစ်။) ဩစိနာယတူတိ ဆဋ္ဌေတု။ ဇာ၊ဋီ။

ဩစိနာယတု (ကြိ) [အဝ+စိနေ (စိန)+အ+တု] မထေမဲ့မြင် မှတ်ထင်ပါစေ၊ အထင်အမြင်သေးပါစေ။ (စွန့်ပစ်ပါစေ။ ဇာ၊ဋီ။) အထက်ပုဒ်ကြည့်။

ဩစိနာသိ (ကြိ) [အဝ+စိ+နာ+သိ] ဆွတ်ခူး-ဆွတ်ချူ-ဆွတ်ချွေ-၏။ ဩစိနာ(န)တိ-ကြည့်။

ဩစိနိ (ကြိ) [အဝ+စိ+နာ+ဤ] ဆွတ် ခူး-ဆွတ်ချူ-ဆွတ်ချွေ-ပြီ။ ဩစိနာ(န)တိ-ကြည့်။

ဩစိနိတ (တိ) [အဝ(ဥ)+စိ+နာ+တ] ဆွတ်ခူး-ဆွတ်ချွေ-အပ်သော။ တံ ဩစိနိတ္တာ ဝါ ဩစိနိတံ ဝါ ဂဏ္ဍနွှဿ ဥပ္ပလပဒုမေသု ဝုတ္တနယေန ပါရာဇိကံ။ ဝိ၊ဌ၊၁။၂၉၄။

ဩစိနိတဖလသာခါ (ထီ) [ဩစိနိတဖလာ+သာခါ] ဆွတ်ခူး-ဆွတ်ချွေ-အပ်သော သစ်သီးရှိသော သစ်ခက်။ ဧကံ ကာရရုက္ခံ အဘိရုဟိတ္တာ ဖလာနိ ဩစိနနွှော ဩစိနိ-တဖလသာခံ မုဉ္စိ။ ဇာ၊ဌ၊၅။၁၅၃။

ဩစိနိတုံ (ဗျ) [အဝ+စိ+နာ+တုံ] ဆွတ်ခူး-

ဆွတ်ချွေ-ခြင်းငှါ။ လဒ္ဓာ ပထဝီ ကေတုံ ဝိကွေတုံ အာဌပေတုံ ဩစိနိတုံ ဝိစိနိတုံ။ အဘိ၊က။၂၆၃။ သာမဏေရာနံ ပုပ္ပါနိ ဩ-စိနိတုံ မာ ဒေထ။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၂။၃၂၂။

ဩစိနိတ္ထ (ကြိ) [အဝ+စိ+နာ+အာ] ဆွတ်ခူး-ဆွတ်ချူ-ဆွတ်ချွေ-ပြီ။ ဩစိနာ(န)တိ-ကြည့်။

ဩစိနိတ္ဝာ (ကြိ၊ဝိ) [အဝ(ဥ)+စိ+နာ+တ္ဝာ] ဆွတ်ခူး-ဆွတ်ချွေ-၍။ အညတရော ဘိက္ခု ပုပ္ပါရာမံ ဂန္တ္ဝာ ပုပ္ပံ ဩစိနိတ္ဝာ။ ဝိ၁။ရရ။ (-ဝိ၊ဋ္ဌ၁။၂၉၄။ မ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၆၁။ အံ၊ဋ္ဌ၁။၂၉၆။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၂။၈၅။ ဓမ္မ၊ဋ္ဌ၁။၃၃၂။ အပ၊ဋ္ဌ၊ ၁။၁၈၀။ ဝိမတိ၁။၃၆၂။)

ဩစိနိတ္ဝာန (ကြိ၊ဂိ) [အဝ(ဥ)+စိ+နာ+တ္ဝာန] ဆွတ်ခူး-ဆွတ်ချွေ-၍။ တိကိ ကိကကိ-ပုပ္ပါနိ၊ ဩစိနိတ္ဝာနဟံ တဒါ။ အပ၊၂။ရ၄။ ထေရ၊ဋ္ဌ၁။၉၈။

ဩစိနိဿတိ (ကြိ) [အဝ+စိ+နာ+သတိ] ဆွတ်ခူး-ဆွတ်ချူ-ဆွတ်ချွေ-လတ္တံ့။ ဩစိ-နာ(န)တိ-ကြည့်။

ဩစိနိဿာမိ (ကြိ) [အဝ+စိ+နာ+သာမိ] ဆွတ်ခူး-ဆွတ်ချူ-ဆွတ်ချွေ-အံ့။ ဩစိနာ (နာ)တိ-ကြည့်။

ဩစိရကဇာတကာလ (ပု) [ဩစိ(စိ)ရက ဇာတ+ကာလ] အောက်၌အစဉ်အတန်း ဖြစ်သောအခါ၊ အောက်သို့အစီအရီ-တွဲ လောင်း-တန်းလန်း-ကျသော(သစ်သီး) အ စဉ်အတန်းဖြစ်သောအခါ။ ယထာ စ လော-ဟိတကာလေ ဩစိရကဇာတကာလေ ဗဟလပတ္တပလာသကာလေ ကီသုက-ဒဿဝိနောပိ တံ ဒဿနံ ဘူတံ တစ္ဆံ။ သံ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၀၂။ အောက်ပုဒ်လည်းကြည့်။

ဩစိ(စိ)ရက (ပု၊န) [အဝ+စိရ+က] အောက်၌ အစဉ်အတန်း၊ အောက်သို့ အစီအရီ-တွဲ လောင်း-တန်းလန်း-ကျသော(သစ်သီး) အ စဉ်အတန်း။ အောက်ပုဒ်ထောင့်ကွင်းကြည့်။

ဩစိ(စိ)ရကဇာတ (တိ) [ဩစိ(စိ)ရက+ ဇာတ] ဖြစ်သော အောက်သို့အစီအရီ-တွဲလောင်း-တန်းလန်း-ကျသော (သစ်သီး) အစဉ်အတန်း ရှိသော၊ အောက်၌ သစ်သီး အစဉ်အတန်းအစီအရီ တွဲလောင်းဖြစ်နေ သော။ ဩစိရကဇာတော ခေါ အမ္ဘော ပုရိသ ကီသုကော အာဒိန္နသိပါဋိကော။ သံ၊၂။၃၉၈။ ဩစိရကဇာတော အာဒိန္န-သိပါဋိကော။ သံ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၀၀၊(-၁၀၁။)

ဩစေတုံ (ဗျ) [ဥ+စိ+ဧ+တုံ] ပွားစေ ခြင်းငှါ။ ကတပဒံ စျာနာနိ ဩစေတုံ (ထေရ။၂၅၈) လောကိယလောကုတ္တရ-ဈာနာနိ ဥပစေတုံ ဘာဝေတုံ ကတပဒံ ကတမဂ္ဂဝိဟိတဘာဝနာမဂ္ဂံ လဒ္ဓံ မမ သာသနံ။ ထေရ၊ဋ္ဌ၁။၄၁၁။

ဩစေယျ (ကြိ၊ဝိ) [အဝ+စိ+တ္ဝာ] ဆွတ်ခူး-ဆွတ်ချွေ-၍။ ဩစေယျ ပုပ္ပါနိ ကရောမိ မာလံ။ ဇာ၁။၃၃၂။ ဩစေယျာတိ ဩ-စိနိတ္ဝာ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၁။၄၄၄။

ဩစ္ဆိဋ္ဌတိ (ကြိ) [အဝ+ဆိဒ(ဆိဒိ)+ယ+တိ]

ပြတ်၏။ ဧဝံ ဒွိကွတ္တုံ ဥပ္ပဇ္ဇိတွာဝ ဩစ္ဆိဇ္ဇတိ။ ဝိဘာဝိနီ။၄၁။

ဩစ္ဆိဇ္ဇန (ထီ၊ပု) [အဝ+ဆိဒ(ဆိဒိ)+ယု] ပြတ်သော။ အောက်ပုဒ်ထောင့်ကွင်းကြည့်။

ဩစ္ဆိဇ္ဇနာကာရ (ပု) [ဩစ္ဆိဇ္ဇန+အာကာရ] ပြတ်သောအခြင်းအရာ။ ဒုတိယံ တဿ ဩစ္ဆိဇ္ဇနာကာရေန ဥပ္ပဇ္ဇနတော ဘဝဂ်ုပစ္ဆေဒေါ။ ဝိဘာဝိနီ။၄၁။

ဩစ္ဆိဇ္ဇမာန (တိ) [အဝ+ဆိဒ(ဆိဒိ)+ယ+မာန] ပြတ်သော။ ဝေဂေန ဇဝမာနာ ဘဝဂ်သန္တတိ အန္တရာ ဩစ္ဆိဇ္ဇမာနာပိ။ ဝတာရ၊ဋီ၊၂။၃၈။

ဩစ္ဆိန္ဒတိ (ကြိ) [အဝ+ဆိဒိ+အ+တိ] ဖြတ်-ကန့်လန်းဖြတ်-တားဆီး-၏။ အယံ ကာဋ္ဌကဏ္ဍီ သိဂ်ါလီ မယ့ံ မဂ္ဂံ ဩစ္ဆိန္ဒတိ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၂။၃၄၈။

ဩစ္ဆိန္ဒမာန (တိ) [အဝ+ဆိဒိ+အ+မာန] ဖြတ်-ကန့်လန့်ဖြတ်-တားဆီး-သော၊သူ။ သာ သိဂ်ါလီ ပုတ္တေ အဋဝိမုခံ သမ္ပတ္တေ ... မဂ္ဂံ ဩစ္ဆိန္ဒမာနာ နိဝါရေတိ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၂။၃၄၈။

ဩစ္ဆိန္ဒိတ္ဝာ (ကြိ၊ဝိ) [အဝ+ဆိဒိ+တ္ဝာ] ဖြတ်-ကန့်လန့်ဖြတ်-တားဆီး-၍။ တဝ မရဏဘယဘီတာ မဂ္ဂံ တေ ဩစ္ဆိန္ဒိတ္ဝာ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၂။၃၄၉။

ဩဇ (ထီ၊ပု) [ဥ+ဇန+ကွိ။ ဝတာရ၊ဋီ၊၂။၁၄၁။ အတ္တနော ဥဒယာနန္တရံ ရူပံ ဇနေတီတိ ဩဇာ၊ ဥပုဗ္ဗ ဇန-ဇနနေ။ အဋ္ဌသာ၊ယော။ ၁၉၀။ ဩဇ+အ။ ဓာတွတ္ထ။၃၆။ ဩဇေတိ တံ သမဂ်ိနေ သတ္တေ သခါရေ စ သမုပတ္ထမ္ဘတိ သမုတ္တေဇေတီတိ ဝါ ဩဇာ။ နိရုတ္တိ။၅၅၆။ ဩဇော။ နိရုတ္တိ။၇၉။ ဥဇု+ဏ။ နီတိ၊ဓာ။၄၇။ ဥဒ+ဏ။ အဝဓာတ်+ဇန ဓာတ်+ကွိ။ အဝ+ဇန+ကွိ။ ဥဒယတိ ပသဝတီတိ ဩဇာ။ အဝသဒ္ဒေါ ဝါ ရက္ခဏေ၊ ... အဝတိ ဇနေတိ စာတိ ဩဇာ။ ပရမတ္ထဒီပနီ။၂၈၀။ အဝဇနေတီတိ ဩဇာ။ အနုဒီပနီ။၂၀၁။ ဩဇသ် (သံ)]

(ထီ၊ပု) (၁) ဩဇာ။ (က) (ကိုယ်ခန္ဓာ) မျှတခြင်းကို ပြုတတ်သော-မျှတကြောင်းဖြစ်သော-(ကဗဋ္ဌီကာရာဟာရ၏) အရသာ အဆီအနှစ်၊ ဩဇာရုပ်။ (ခ) (သစ်ပင်၏ အမြစ်မှ အထက်သို့ ပို့ဆောင်အပ်သော) ပထဝီရသ, အာပေါရသ ဟူသော ဩဇာ။ (ဂ) (သစ်ပင်ကို ရှင်သန်စေသော) မြေဆီမြေဩဇာ။ (ပု)(၂) ထွန်းပခြင်း။ (၃) အားအစွမ်းသတ္တိ၊ စွမ်းရည်။ (၄) ဩဇဂုဏ်။ (၅) အသုံး အဆောင်၊ အခွန် ဘဏ္ဍာ။ (၆) အရောင်အလင်း။ (၇) တန်ခိုးအရှိန်အစော်။

(ထီ၊ပု) (၁) ဩဇာ။ **(က)** (ကိုယ်ခန္ဓာ) မျှတခြင်းကို ပြုတတ်သော-မျှတကြောင်းဖြစ်သော-(ကဗဋ္ဌီကာရာဟာရ၏) အရသာ အဆီအနှစ်၊ ဩဇာရုပ်။ တဿ တေ မယံ ဒိဗ္ဗံ ဩဇံ လောမကူပေဟိ အဇ္ဈောဟာရေဿာမ။ မ၊၁။၃၁၂။ မ၊၂။၈၈၊၄၃၄။ ယာယ

ဤသို့အားဖြင့် ဆာလောင်ခြင်း ဟူသော ဘေးရန်ကို ပယ်ဖျောက်သည်၊ ခန္ဓာကိုယ်ကိုကား မစောင့်ရှောက်နိုင်၊ ဩဇာသည်ကား ဆာလောင်ခြင်းဟူသောဘေးရန်ကို မပယ်ဖျောက်နိုင်ပါ၊ ခန္ဓာကိုယ်ကိုကား စောင့်ရှောက်နိုင်သည်၊ ဤသို့ တည်ရာ အစာအာဟာရ နှင့် ဩဇာတို့သည် အတူတကွ ပူးပေါင်း၍ ဘေးရန်ကို ပယ်ဖျောက်ခြင်း, ခန္ဓာကိုယ်ကို စောင့်ရှောက်ခြင်းကိစ္စတို့ကိုဆောင်ရွက်ကြသည်။

ရုန့်ရင်း ကြမ်းတမ်းသော ခဲဖွယ်စားဖွယ် သောက်ဖွယ် အစာအာဟာရတို့၌ ဩဇာပါဝင်မှုအားနည်းသည်၊ သိမ်မွေ့နူးညံ့သော ခဲဖွယ် စားဖွယ် သောက်ဖွယ် အာဟာရတို့၌ ဩဇာပါဝင်မှု အားကြီးသည်။ ယာဂု သပိတ်တစ်လုံး သောက်သော်လည်း တစ်မုဟုတ်ဖြင့်ပင် ဆာလောင်လာသည်၊ ထောပတ်တစ်လက်ဆွမ်းမျှ စားရသော်လည်း တစ်နေ့လုံး အစာမစားလိုတော့ပါ၊ မိကျောင်းတို့၏ အစာအာဟာရထက် ဥဒေါင်းတို့၏ အာဟာရ က ပို၍နူးညံ့သည်၊ မိကျောင်းတို့ စားမျိုလိုက်သော ကျောက်ခဲသည် ဝမ်းတွင်းသို့ ရောက်သောအခါ ကြေမွသွားသည်၊ ဥဒေါင်းတို့သည် မြွေ, ကင်း စသည်တို့ကို စားကြသည်၊ ဥဒေါင်း၏ အာဟာရထက် အောင်းသတ္တဝါတို့၏ အာဟာရ က နူးညံ့သည်၊ အောင်းတို့သည် သုံးနှစ်ကြာအောင် စွန့်ပစ်ထားအပ်သော ဥးချို အရိုး စသည်တို့ကို စားကြသည်၊ ထိုဥးချို အရိုး စသည်တို့သည် အောင်းတို့၏ တံတွေးဖြင့် စိုစွတ်

ဩဇာယ သတ္တာ ယာပေန္တိ။ အဘိ၊ဓ။၁၆၉၊ ၁၇၉၊၁၉၁။ ဒေဝတာ ဒိဗ္ဗေန ဩဇေန တေမယိတ္တာ။ မိလိန္ဒ။၂၂၆။ သော စ ရူပါ-ဟရဏသဘာဝေါ ဥပတ္ထမ္ဘနဗလကရော အဂ်မဂ်ါနုသာရိရသာဟရဏဘူတော ဘူတ-နိဿိတော ဧကော ဝိသေသော။ ဝတ္ထာရ၊ ဋီ၊၂။၁၄၁။ ဇူ၊၂။၂၆ရ။ ယာယ ဩဇာယာ (ဝတ္ထာရ၊ဂါထာ။၆ရ၅)တိ အတ္တနော ဥဒ-ယာနန္တရံ ရူပဇနနတော ဩဇာသဒိါတာယ ဩဇဒနကုမ္မာသာဒိဝတ္ထုဂတာယ ယာယ ဖရဏဩဇာယ။ ဝတ္ထာရ၊ဋီ၊၂။၁၄၁။ နိရောဇ (သံ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၃၁။ သံ၊ဋီ၊၂။၁၄၀)လည်းကြည့်။

ဩဇာသည် ထမင်း မုယော ထောပတ် တင်လဲ သစ်ရွက် သစ်ဥ စသော စားအပ်မျိုအပ် သောက်သုံးအပ်သော အစာအာဟာရတို့၌ ပျံနှံ့တည်နေသည်၊ ထို စားမျိုအပ်သော အစာအာဟာရတို့၏ အဆီအစေးသည်သာ "ဩဇာ"မည်သည်။ ထို ဩဇာဖြင့် သတ္တဝါတို့သည် မျှတလျက် အသက်ရှင် တည်နေကြရသည်။ ထမင်း စသော စားဖွယ် သောက်ဖွယ်တို့ကား ဩဇာ၏တည်ရာ အာဟာရ ဖြစ်သည်။ ထို တည်ရာ အဟာရသည် ပါစက တေဇောခေါ် ဝမ်းမီးကြောင့်ဖြစ်သော ဆာလောင်ခြင်းကို ပယ်ဖျောက် နိုင်သည်၊ ဝမ်းတွင်း၌ အစာအာဟာရ မရှိသောအခါ ဝမ်းမီးသည် အစာအိမ် ဝမ်းရေ ကို ယူသည်၊ ဝမ်းကို ပူလောင်စေသည်၊ အစာအာဟာရ စားလိုက်သောအခါ ဝမ်းမီးသည် အစာအိမ် ဝမ်းရေကို မယူတော့ဘဲ အစာအာဟာရကို ယူသည်၊

"ကဗဋီကာရအာဟာရ" အရ အပဋ္ဌတည်သော ဗဟိဒ္ဓ ဩဇာကို မယူရ၊ စတုသန္ဓတိသမုဋ္ဌာနရူပ်၌ ရှိသော အဇ္ဈတ္တိကဩဇာကို ယူရသည်၊ ဩဇာသက်သက်ကို မစား၍ကောင်း၊ စား၍၌မရ၊ သို့ဖြစ်၍ ထိုဩဇာသည် အလုပ်အလေ့ပြု၍စား၍သောက်သုံးအပ်သော အာဟာရတို့နှင့်တကွ စား၍အပ်သော်သာလျှင် အာဟာရကိစ္စကို ပြီးစီးစေသည်၊ ထို့ကြောင့် "အာဟာရော" ဟု ဟောတော်မူတဲ့ "ကဗဋီကာရော အာဟာရော"ဟု ဟောတော်မူသည်။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၃၊ ၃ရရ။ မူလဋီ၊၃။၁၉၀။ အနုဋီ၊၃။၂၅၈။

ဗဟိဒ္ဓသန္တာန်၌ဖြစ်သော ဥတုဇ ဩဇာသည် အာဟာရဇရူပ်ကို ဖြစ်စေတတ်သည်၏ အစွမ်းဖြင့် အာဟာရပစ္စယသတ္တိဖြင့် ကျေးဇူးပြုသည်၊ ကြွင်းသောကမ္မဇ စိတ္တဇ ဥတုဇရူပ်တို့ကို အထောက်အပံ့ပြုသည်၏ အစွမ်းဖြင့် အာဟာရပစ္စယသတ္တိဖြင့် ကျေးဇူးပြုသည်။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၃၊ ၄၄၉။

ဗဟိဒ္ဓအာဟာရ (စား၍သောက်သုံးအပ်သော အာဟာရ) အထောက်အပံ့ရမှသာလျှင်အဇ္ဈတ္တိကဩဇာသည် အာဟာရဇရူပ်ကို ဖြစ်စေသည်။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋီ၊၂။၁၀၄။ ဝတ္ထာရ၊ဋီ၊၂။၁၄၁။

ပရမတ္ထဒီပနီ၌—အဇ္ဈတ္တိကဩဇာသည် ကမ္မသမုဋ္ဌာန ဩဇာ၊ စိတ္တသမုဋ္ဌာနဩဇာ၊ ဥတုသမုဋ္ဌာနဩဇာ၊ အာဟာရသမုဋ္ဌာနဩဇာဟု လေးပါးရှိသည်၊ ဗဟိဒ္ဓဩဇာသည် စားအပ်သောဩဇာ၊ သောက်အပ်သွားသောအခါ ကြာစွယ်ကြာရင်းကဲ့သို့ နူးညံ့သွားသည်၊ အောင်းတို့၏အစာအာဟာရထက် ဆင်တို့၏ အစာအာဟာရက နူးညံ့သည်၊ ထို့ထက် နွားနောက် စိုင် သမင် စသည်တို့၏ အစာအာဟာရက နူးညံ့သည်၊ ထို့ထက် နွား၏ အစာအာဟာရက နူးညံ့သည်၊ ဆင်သည် သစ်ခက်အမျိုးမျိုးတို့ကို စားသည်၊ နွားနောက်စသည်တို့သည် အနှစ်မရှိသော သစ်ရွက်စသည်ကို စားသည်၊ နွားသည် မြက်စို မြက်ခြောက် စသည်ကို စားသည်၊ ထိုအာဟာရထက် ယုန်တို့၏ အာဟာရက နူးညံ့သည်၊ ထို့ထက် ငှက်တို့၏ အာဟာရက နူးညံ့သည်၊ ထို့ထက် ပစ္စန္တရစ်ဌေသော လူတို့၏ အာဟာရက နူးညံ့သည်၊ ထို့ထက် ဂျာစား၊ အမတ်၊ မင်း၊ စကြဝတေးမင်း၊ ဘုမ္မဇိုဝ်းနတ်၊ စာတုမဟာရာဇ်နတ်၊ တာဝတိံသာနတ်၊ ယာမာနတ်၊ တုသိတာနတ်၊ နိမ္မနရတိနတ်၊ ပရနိမ္မိတဝသဝတ္တီ နတ်တို့၏ အဟာရက ပို၍ပို၍ နူးညံ့သည်။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၆၆-ရ။ ဇူ၊၂။၁၃၅။

ဩဇာ၏ တည်ရာဖြစ်သော စား၍ဖွယ်သောက်ဖွယ် အာဟာရသည် ဆာလောင်ပင်ပန်းမှုကို ပယ်နိုင်သည်၊ အနှစ်ဩဇာမရှိသောကြောင့် ခန္ဓာကိုယ်ကို မျှတအောင် မစောင့်ရှောက်နိုင်၊ ဩဇာသည်ကား စောင့်ရှောက်နိုင်သည်၊ ဆာလောင်ပင်ပန်းမှုကို ကား မဖျောက်နိုင်။ မ၊ဋ္ဌ၊၁။ ၂၁၂။ သံ၊ဋ္ဌ၊ ၂။၂၃။ မ၊ဋီ၊၁။၃၀၉။ ဩဇာသည် သက်ရှိသတ္တဝါတို့၏ ကိုယ်ခန္ဓာတည်တံ့ခြင်း၏ အကြောင်းဖြစ်သည်။ ဝိဘာဝိနီ။၁၉၉။

သောဩဇာ၊ ခဲအပ်သောဩဇာ၊ လျက်အပ်သောဩဇာဟုလေးပါးရှိသည်၊ ထို ဩဇာတို့သည် ရောနှောကုန်သည်၏အစွမ်းဖြင့် အထောက် အပံ့ရကုန်သည်ရှိသော် အာဟာရဇရုပ်ကို ဖြစ်စေသည်။ ဗဟိဒ္ဓဩဇာသည်လည်း အဇ္ဈတ္တသန္တာန်၌ အာဟာရဇရုပ်ကို ဖြစ်စေကြောင်း မဇ္ဈိမအဋ္ဌကထာ (မ၊ဋ္ဌ၊ ၁။၁၂၃)တို့၌ ဆိုထားသည်။ ဆရာဓမ္မပါလထေရ်ကမူ-ဗဟိဒ္ဓဩဇာသည် ရုပ်ကိုဖြစ်စေငြားအံ့၊ ဗဟိဒ္ဓဥတုသည် အဇ္ဈတ္တသန္တာန် ဗဟိဒ္ဓသန္တာန်၌ ဥတုဇရုပ်ကို ဖြစ်စေသကဲ့သို့ ဗဟိဒ္ဓဩဇာသည်လည်း ဗဟိဒ္ဓသန္တာန်၌ အာဟာရဇရုပ်ကို ဖြစ်စေနိုင်ရာ၏၊ ဖြစ်ကား မဖြစ်စေ၊ ထို့ကြောင့် ဗဟိဒ္ဓဩဇာသည် အဇ္ဈတ္တသန္တာန်သို့ ရောက်သော်ငြားလည်း အာဟာရဇရုပ်ကို မဖြစ်စေနိုင်၊ စင်စစ်ကား အဇ္ဈတ္တိကဩဇာသည်သာလျှင် အာဟာရဇရုပ်ကို ဖြစ်စေသည်၊ ဗဟိဒ္ဓဩဇာသည်ကား အဇ္ဈတ္တိကဩဇာ၏ အထောက်အပံ့သာ ဖြစ်သည်၊ ဤသို့သော အဓိပ္ပါယ်ဖြင့် "မုခေထပိတမတ္တော ဧဝ"ဟု အဋ္ဌကထာ၌ ဆိုထားသည်၊ ထိုမျှဖြင့်ပင် အဇ္ဈတ္တိကဩဇာ၏ အထောက်အပံ့ဖြစ်သည်သာတည်း -ဟု ဆိုလိုဏ်-စသည်ဖြင့် ဆိုထားသည်၊ အမှန်စင်စစ်ကား ကမ္မဇ ဖြစ်သော ဥတုဩဇာတို့မည်သည် အလွန်သိမ်မွေ့နူးညံ့ကြသည်၊ ထို့ကြောင့် ဗဟိဒ္ဓဩဇာသည် အဇ္ဈတ္တသန္တာန်သို့ရောက်မှသာ အဇ္ဈတ္တဥတု က ကောင်းစွာ စိုစွတ်စေသဖြင့်, အဇ္ဈတ္တဩဇာ က ကောင်းစွာထောက်ပံ့အပ်သဖြင့် ကိုယ်ခန္ဓာ၌ အဆီအစေး တိုးပွားစေသည်၏အစွမ်းဖြင့် ရုပ်ကိုဖြစ်စေသည် ဟူသောအယူသည်သာ သင့်လျော်သည်-စသည်ဖြင့်ဆိုတော်မူ၏။ ပရမတ္ထဒီပနီ။၃၀၃-၄။

ထိုဩဇာဟူသော ရုပ်တရားသည် စိတ္တက္ခဏ (၁၇)ချက်အသက်ရှိသော်လည်း ဥပါဒ်ခဏ၌ အားမကောင်း၊ ဌီခဏသို့ ရောက်မှ ပစ္ဆာဇာတပစ္စည်း စသည်တို့က ထောက်ပံ့သဖြင့် အားကောင်းသည်၊ ထို့ကြောင့် ဌီခဏသို့ရောက်မှသာ အာဟာရဇရုပ်ကို ဖြစ်စေသည်။ ဝိဘာဝိနီ။၂၁၀။ မိခင်ဝမ်း၌ ကိန်းသောကလေးသည် မိခင် စားမျိုအပ်သော စားဖွယ်သောက်ဖွယ်၌ တည်သော ဩဇာဖြင့် မျှတရသည်၊ သို့သော်လည်း ဩဇာသည် ကြမ်းတမ်း၏၊ ကလေးငယ်သည် နူးညံ့၏၊ ထို့ကြောင့် ရက်သတ္တ တစ်ပတ် နှစ်ပတ် ရှိသောအခါ၌သာ ကလေးငယ်၌တည်သည်၊ ထိုသို့တည်သောအခါ၌သာ အာဟာရဇရုပ်ကို ဖြစ်စေသည်။ ကလေးငယ်၏ ကိုယ်၌တည်သော ဩဇာ၏ အကြောင်းပစ္စည်းဖြစ်သည်၊ ထို အကြောင်းပစ္စည်းကို ရရှိ ဩဇာ က အာဟာရဇရုပ်ကို ဖြစ်စေသည်။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၃။ သံ၊ဋီ၊၁။၃၀၈။ မဏိမဉ္ဇူ၊၂။၂၁၄။

အဇ္ဈတ္တိက ဩဇာသည်သာလျှင် အာဟာရဇရုပ်ကို ဖြစ်စေသည်မဟုတ်ပါ၊ စားမျိုအပ်သော အစာအာဟာရ၌ ပါဝင်သော ဗဟိဒ္ဓဩဇာသည်လည်း ဌီသို့ရောက် သောအခါ အာဟာရဇရုပ်ကို ဖြစ်စေသည်၊ ထို ဩဇာသည် ခံတွင်း၌ ထားအပ်ကာမျှဖြင့်ပင် အဋ္ဌကလာပ်ရုပ်ကို ဖြစ်စေသည်၊ သွား

ဖြင့်ကြိတ်ချေ၍ မျိုအပ်သောအခါ၌ ထမင်း တစ်လုံးတစ်လုံးသည် အဋ္ဌကလာပ်ရုပ် တစ်ခုတစ်ခုကို ဖြစ်စေသည်။ မဏိမဉ္ဇူ။၂။၂၁၅။ ဘုရားအလောင်းတော် ဒုက္ကရစရိယာကျင့်စဉ်အခါကလျှာ၌ရှိသောရသဟရဏီ အကြောတို့သည် ဩဇာကို ဆောင်ယူသဖြင့် လျှာပေါ်သို့တင်အပ်သော ဆန်တစ်လုံးမျှသည်လည်း တစ်ကိုယ်လုံးသို့ပျံ့နှံ့သည်၊ အခြားသူတို့အား ဤသို့သော ရသဟရဏီအကြောမရှိသောကြောင့်ဩဇာပျံ့နှံ့ခြင်းမရှိ၍ရောဂါများကြသည်။ ဒီ။၄။၂။၄၁။ ဒီ။ဋီ။၂။၄၀။

အခါမဟုတ်သည်၌ စားအပ်သောအစာ အာဟာရသည် ဩဇာကို မဖြစ်စေ။ အံ။၂။၂၂၇။ အံ။ဋ္ဌ။၃။၈၂။ ဒုစရိုက် ပြုသူသည် စိတ်ပူပန်သဖြင့် အစာအာဟာရ စားသောက်ပါသော်လည်း ကိုယ်ခန္ဓာ၌ ဩဇာမပျံ့နှံ့၊ ထိုကြောင့် အရိုးအရေသာ ကြွင်းကျန်သူ ဖြစ်ရသည်။ ဣတိဝုတ်။ဋ္ဌ။၉၈။

ဆွမ်းခဲဖွယ်ဘောဇဉ် အစရှိသည်၌တည်သော ဗဟိဒ္ဓဩဇာသည် အာဟာရဇရုပ်အား ဇနကသတ္တိဖြင့် ကျေးဇူးပြုသည်။ တနည်းအားဖြင့်-အဇ္ဈတ္တိကဩဇာသည် ဇနကသတ္တိ, ဥပထမ္ဘကသတ္တိတို့ဖြင့်လည်းကောင်း၊ ဗဟိဒ္ဓဩဇာသည်လည်း ဥပထမ္ဘကသတ္တိဖြင့်လည်းကောင်း ကျေးဇူးပြုသည်။ (အကျယ်ကို ဝိထိနှင့် သုံးချက်စု ဘာသာဋီကာ။ ၂၃၁-၃-ကြည့်။)

ရုက္ခစိုးနတ်သည် လူတို့ ပူဇော်တင်ပအပ်သော မုံ့ခဲဖွယ်၌တည်သော ဩဇာကို စားသုံးသည်။ ဇာ။ဋ္ဌ၊၁။၄၄၈။ မုသားပြောသော မင်းတို့၏ နိုင်ငံ၌ မြေဆီသည် ထွန်ယက်ရာဌာနမှ အောက်သို့ (၇)တောင်မျှ လျော့ကျသည်၊ ထို့ကြောင့် အာဟာရ၌လည်းကောင်း၊ ဆီ ပျားရည် တင်လဲစသော ဆေးတို့၌လည်းကောင်း ဩဇာမရှိဖြစ်ရသည်၊ ဩဇာမရှိသော အာဟာရကို စား သုံးရသဖြင့် လူတို့ ရောဂါ ဖျားနာများကြ ရသည်။ ဇာ။ဋ္ဌ၊၅။၁၁၈။ မိုးသောက်အခါ၌ စားအပ်သော အစာအာဟာရသည် ပစ္ဆိမယံ၌ ကျေညက်၍ ကိုယ်ခန္ဓာ၌ ဩဇာတည်လာသည်။ သာရတ္ထ၊၂။၃၀၃။ ဩဇာသက်သက်ကို စားမျိုချ၍ မရနိုင်။ အနုဋီ၊ ၃။၂၅၈။ ထိုဩဇာကိုလောကဌ "ရသဓာတ်" ဟု ခေါ်သည်။ အနုဋီ၊၁။၁၆၆။ ဩဇာ-လက္ခဏ-လည်းကြည့်။

(၁) (သစ်ပင်၏ အမြစ်မှ အထက်သို့ ပို့ဆောင်အပ်သော) ပထဝီရသ, အာပေါရသ ဟူသော ဩဇာ။ သဗ္ဗာနိ တာနိ ဥဒ္ဒံ ဩဇံ အဘိဟရန္တိ။ သံ၊၁။၃၁၄။ နေတ္တိ။ ၁၄၁။ ဥဒ္ဒံ ဩဇံ အဘိဟရန္တီတိ ပထဝီ-ရသဉ္စ အာပေါရသဉ္စ ဥပရိ အာရောပေန္တိ။ သံ၊ဋ္ဌ၊၂။၆၇။ (-သံ၊ဋီ၊၂။၉၇။ မူလဋီ၊၃။၁၆၈။)

(၇) (သစ်ပင်ကို ရှင်သန်စေသော) မြေဆီ မြေဩဇာ။ ပထဝီယာ ဩဇာ ကမ္မ-ကရဏဌာနတော သတ္တရတနမတ္တံ ဟေဋ္ဌာ ဘဿတိ။ ဇာ။ဋ္ဌ၊၅။၁၁၈၊ (-၂၅၈။)

(ပု)(၂) ထွန်းပခြင်း။ **(၃)** အားအစွမ်းသတ္တိ၊ စွမ်း ရည်။ ဩဇော ဒိတ္တိ ဗလေသု

စ။ ဓာန်။၉၄၃။ **(၄)** ဆြေဂုဏ်။ ဆြေဟော သမာသဗာဟုလျ-မေသော ဂဇ္ဈဿ ဇီဝိတံ။ အလ ကံ်၊ဂါထာ။၁၂၁။ ပဒါဘိဓေယျ-ဝိသယံ၊ ... သောပိ ဆြေဝေ၀ တံ် ယထာ။ အလကံ်၊ဂါထာ။၁၂၃။

(သမာသ်ပုဒ်များခြင်း၊ အကျယ်ကို အကျဉ်းချုံးပြခြင်း၊ အကျဉ်းကို အကျယ်ချဲ့ပြခြင်းသည် ဆြေဂုဏ်မည်၏။ သမာသ်ပုဒ်များစွာပါဝင်ခြင်းဟူသော သဒ္ဒဆြေဂုဏ်သည် စုဏ္ဏိယစကားပြေဝါကျ၏ အသက်ဖြစ်သည်၊ ဂါထာကဗျာလက်ာ အဖွဲ့အနွဲ့ တို့၌လည်း အသိခက်ခြင်း, ရှုပ်ထွေးခြင်း မရှိသော် နှစ်သက်ဖွယ်ဖြစ်သောကြောင့် ထိုသဒ္ဒဆြေဂုဏ်ကို ရနိုင်သည်။ အကျဉ်းချုံးပြခြင်း၊ အကျယ်ချဲ့ပြခြင်းသည် အတ္ထဆြေဂုဏ်မည်၏။ အလကံ်၊ဂါထာ။ ၁၂၁-၁၂၅။ အလကံ်၊ဌီ၊သစ်။၁၄၁။)

(၅) အသုံး အဆောင်၊ အခွန် ဘဏ္ဍာ။ ဆြေဒါန (၂) ကြည့်။ **(၆)** အရောင်အလင်း။ နိရောဇ(ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။၂၄၉)တိ နိပ္ပဘံ၊ ဆြေရဟိတံ ဝါ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋီ၊၁။၃၀၆။ **(၇)** တန်ခိုးအရှိန်အစော်။ နိရောဇေ(မ၊၁၊၂။ ၂၂၅)တိ နိတ္တေဇေ။ မ၊ဋီ၊၂။၂၄၀။

ဆြေ၂ (တိ) [ဆြေ+က] အဆီအစေးဆြော-နှင့် တူသော-ဟူသော (သဒ္ဒါတရား၊ အကြောင်း)။ နိရောဇာတိ သဒ္ဒါသ္မေဟဘာ-ဝေန နိသ္မေဟာ။ သံ၊ဋီ၊၂။၁၄၀။ ဆြေ၀န္တ (ဃ)လည်း ကြည့်။

ဆြေဇ (တိ) [ဆြော+ဇန+ကွိ] ဆြောကြောင့် ဖြစ်သောရုပ်၊ အာဟာရဇရုပ်။ ဣတိ ဒွေ ဆြေဇာ မတာ။ ဝတာရ။၆၆။

ဆြေဌမက (တိ) [ဆြော+အဋ္ဌမီ(အဋ္ဌမာ)+က] ဆြောလျှင် ရှစ်ခုမြောက်ရှိသော (ရုပ်)။ ဆြေဌမကံ် ရူပံ အာဟရတိတိ အာဟာ-ရော။ ဝတာရ။၉၄။ ဆြော အဋ္ဌမီ (အဋ္ဌမာ) ယဿ တံ် ဆြေဌမကံ်။ ဝတာရ၊ဋီ၊၂။၁၄၁။ ဇု၊၂။၁၃၆၊၂၆ရ။ (-သံ်၊ဋ္ဌ၊၂။၁၀၁။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။ ၃၃၆။ သာရတ္ထ၊၁။၂၄၂။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋီ၊၁။၄၁၄။)

ဆြေဌမကရူပ (န) [ဆြေဌမက+ရူပ] ဆြောလျှင် ရှစ်ခုမြောက်ရှိသောရုပ်။ ဆြေဌမကရုပ်။ (ပထဝီ၊ အာပေါ၊ တေဇော၊ ဝါယော၊ ဝဏ္ဏ၊ ဂန္ဓ၊ ရသ၊ ဆြောရုပ် ဟူသော ရုပ်ရှစ်ခု အပေါင်းအစည်းကို ဆြေဌမကရုပ်ဟု ခေါ်သည်။) ကဗဠီကာရော အာဟာရော နာမ အယံ သဝတ္ထုကဝသေန ဆြေဌမ-ကရူပံ ဟောတိ။ သံ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၀၁။ (-မ၊ဋ္ဌ၊၁။ ၂၁၃။ မ၊ဋီ၊၁။၃၀၈။ အနုဋီ၊၁။၁၆။ ဝိဘာ ဝိနီ။၂၂၄။)

ဆြေဌမကရူပါဟာရက (န) [ဆြေဌမကရူပ+အာဟာရက] ဆြေဌမကရုပ်ကို ဆောင်ခြင်း။ ကဗဠီကာရာဟာရာဒီနံ် ဆြေဌမကရူပါဟာ-ရကာဒီ နိပ္ပရိယာယေန အာဟာရဘာဝေါ။ ဒီ၊ဋီ၊၃။၁၆၈။ (-အံ်၊ဋီ၊၃။၃၂။)

ဆြေဌမကရူပုပ္ပါဒန (န) [ဆြေဌမကရူပ+ဥပ္ပါဒန] ဆြေဌမကရုပ်ကိုဖြစ်စေခြင်း။ တတော ဧဝ ဆြေဌမကရူပုပ္ပါဒနေန ဣမဿ ကာယဿ ဥပထမ္ဘနုပစ္ဆုပဋ္ဌာနော။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋီ၊၂။၁၀၄။

ဩဇဋ္ဌာယီ (တိ) [ဩဇာ+ဋ္ဌာ+ကိ] ဩဇာ၌ တည်သော၊သူ။ ဩဇဋ္ဌာယီဿ တသ္မိ သမ-ယေ ကာယော ဟောတိ။ အံ၊၂။၂၈၃။ ဩဇ-ဋ္ဌာယိတိ ဩဇာယ ဋ္ဌိတော ပတိဋ္ဌိတော။ အံ၊ဋ္ဌ၊၃၀။၁၀၂။

ဩဇတိ (ကြိ) [ဥဇု+အ+တိ] ဖြောင့်-ဖြောင့်မတ်-၏။ နိတိ၊ဓာ။၄၇။

ဩဒါန (န) [(၁) ဩဇာ+ဒါန။ (၂) ဩဇ+ဒါန] (၁) ဩဇာအလျှံ၊ ဩဇာကို လျှံခြင်း။ (၂) အသုံးအဆောင်-အခွန်ဘဏ္ဍာ-ပေး-ခြင်း။ **(၁)** "ဩဒါနံ မယ္ဟ"န္တိ သပ္ပိနဝ-နီတာဒီနိ ဒေတိ။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၂၂။ (-စရိ-ယာ၊ဋ္ဌ။၃၀၀။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၅။ ၂၅၈။ သီ၊ဋ္ဌိ၊သစ်၊ ၁။၂၇၇။)

(၂) ဩဒါနဗလိကာရေ၊ သ ကော-သေန ဝိရူဠှတိ။ ဇာ၊၂။၅၂။ ဩဒါနဗလိ-ကာရေတိ တတော တတော ဘဏ္ဍာဟရ-ဏသုက်ဒါနဝသေန ဩဒါနဋ္ဌေဝ ဆ-ဘာဂ ဒသဘာဂါဒိဘေဒံ ဗလိဉ္စ ကရော-နွေ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၅။၂၅၈။ ဩဒါနဗလိကာရေ-တိ ဇတ္ထ ဩသဒ္ဒေန ယံကိဉ္စိ ဥပဘောဂ် ဂဟေတဗ္ဗံ။ ဇာဋ္ဌိ၊သစ်။

ဩဒီပ (ပု) [ဩဇ+ဒီပ] ဩဇဒီပ ကျွန်း။ (ကကုသန္ဓဘုရား၌ငှင်ပွင့်တော်မူသောကာလ၌ သီဟိုဠ်ကျွန်းသည် ဩဇဒီပကျွန်း မည်၏။) အတီတေ ကိရ အယံ ဒီပေါ ဩဇ-ဒီပေါ နာမ ဟောတိ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၁။၆၄။

ဩဇဝန္တိကာ (ဇ) [အဝ+ဇု+ယု+အာ (ဣတ္ထိပစ္စည်း) ယုပစ္စည်းကို အနက ပြု၊ ဇဝ-နိကာ=ဓာန်၊ဋ္ဌိ။ ၂၉၈-ကြည့်။] အောက်သို့စုန်သော (လေ့)၊ စုန်လေ့။ အဓောဂါမိနိန္တိ ဩဇဝနိကာယ။ ဝိ၊၂။၉၀။ ယသ္မာ ပန ယော အဓော ဇဝနတော ဩဇဝနိကာယ နာဝါယ ကိဋ္ဌတိ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၃။၆၄။

ဩဇဝနီ (ထီ) [အဝ+ဇု+ယု+ဏ္ဍီ (ဣတ္ထိပစ္စည်း။] အောက်သို့စုန်သောလေ့၊ စုန်လေ့။ တထာ ဩဇဝနိမ္ပိ ဝါ၊ အဘိရုဟေယျ ပါစိတ္တိ။ ဝိ၊ ဝိနိစ္ဆယ၊ဂါထာ။၁၁၈၄။ အဓော ဇဝနတော ဩဇဝနီ၊ အနုသောတဂါမိနီ နာဝါ။ ဝိ၊ ဝိနိစ္ဆယ၊ဋီ၊၁။၄၅၁။

ဩဇဝန္တဘူမိ (ထီ) [ဩဇဝန္တီ+ဘူမိ] မြေဆီမြေဩဇာရှိသောမြေ။ မဏ္ဍဘူမိတိ ဩဇ-ဝန္တဘူမိ။ ယတ္ထ ပရိသိဉ္စနေန ဝိနာ သဿာနိ ကိဋ္ဌာနိ သမ္ပဇ္ဇန္တိ။ မ၊ဋ္ဌိ၊၂။၇၉။

ဩဇဝန္တု (တိ) [ဩဇ+ဝန္တု။ ထီ-၌ ဩဇဝန္တီ။ ဩဇသ္ဒတ် (သံ)] ဩဇာရှိသော။ (က) အဆီအနှစ် ရသရှိသော (အာဟာရ၊ စား-ဖွယ်သောက်ဖွယ်)။ (ခ) ဩဇာ-အဆီ အ-နှစ်ရသ-ရှိသောအာဟာရနှင့်တူသော (တရား-ဒေသနာ)။ (ဂ) မြေဆီမြေဩဇာရှိသော။ (ဃ) အဆီ အနှစ်ဟူသော အကြောင်း-ရှိ-နှင့်ပြည့်စုံ-သော။ (င) မြတ်သော၊ ထင်-ရှား-သော (စကား)။

ဩဇာရှိသော။ **(က)** အဆီအနှစ် ရသ-ရှိသော (အာဟာရ၊ စား-ဖွယ်သောက်ဖွယ်)။ တေံ ကိရ မဓု သဗ္ဗမဓုဟိ အဂ္ဂဉ္စ သေဋ္ဌဉ္စ သုရသဉ္စ ဩဇဝန္တဉ္စ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၅၀။

(ခ) ဩဇာ-အဆီအနှစ်ရသ-ရှိသော အာဟာရနှင့်တူသော (တရားဒေသနာ)။ တဉ္စ ပန အပ္ပဋိဝါနီယံ၊ အသေစနကမောဇဝံ။ သံ၊၁။၂၁၅။ အသေစနကမောဇဝန္တိ အနာသိတ္တက် ဩဇဝန္တံ။ သံ၊၄၊၁။၂၈၉။ ဩဇဝန္တန္တိ ဗဟုသမ္မတဩဇဝန္တသဒိသတာယ ဩဇဝန္တံ။ သံ၊ဋီ၊၁။၃၁၈။ အနာသိတ္တောတိ ဥပသေစနေန အနာသိတ္တကော၊ တေနာဟ "ဩဇဝန္တော"တိ၊ ဩဇဝန္တသဒိသောတိ အတ္ထော။ သာရတ္ထ၊၂။၁၈၃။ သံ၊ဋီ၊၂။၅၂၁။ သတ္ထာရံ ပန ဥပသင်္ကမိတ္ဂာ ဣမာယ မဓုရာယ ဩဇဝန္တိယာ ဓမ္မဒေသနာယ။ ဒီ၊၄၊၁။၂၁၂။ ဩဇဝန္တိယာတိ မဓုရရသဿာပိ သာရဘူတာယ ဩဇာယ ဩဇဝတိယာ။ သီ၊ဋီ၊သစ်၊၂။၁၉၇။

(ဂ) မြေဆီမြေဩဇာရှိသော။ ဩဇဝန္တဘူမိ-ကြည့်။ (ဃ) အဆီ အနှစ်ဟူသော အကြောင်း-ရှိ-နှင့်ပြည့်စုံ-သော။ သတ္ထုသာသနံ ဟောတိ ဩဇဝန္တံ။ မ၊၂။၁၄၆။ (-မ၊၄၊၃။၁၄၂။) ဩဇဝန္တန္တိ သိနေဟဝန္တံ။ မ၊၄၊၃။၁၃၅။ သိနိယှတိ ဧတ္ထ ဧတေနာတိ ဝါ သိနေဟော၊ ကာရဏံ။ မ၊ဋီ၊၃။၉၀။ (င) မြတ်သော၊ ထင်ရှားသော (စကား)။ ပစ္စေကဗုဒ္ဓေဟိ ဝုတ္တာ ဘာသိတာ ကထိတာ ကထာ ဥဋ္ဌာရာ ဩဇဝန္တာ ပါကဋာ သန္တိ ပဝတ္တန္တိ။ အပ၊၄၊၁။၂၂၈။

ဩဇသမ္ပန္နဒ (တိ) [ဩဇာ+သမ္ပန္နဒ] ဩဇာ-အဆီအနှစ်-နှင့် ပြည့်စုံသော။ အထဿာ ပိတာ ဩဇသမ္ပန္နတ္တာ ပါယာသဿ ထောကမေဝ ဘုဉ္ဇိတ္ဂာ။ ဇာ၊၄၊၅။၄၇၇။

ဩဇသိ (ပု) [ယာဒိစ္ဆကနာမ်] ဩဇသိ မည်သော (ဝေဿဝဏ်နတ်မင်း၏) နတ်စစ်သူကြီး။ ဩဇသိ တေဇသိ တတောဇသီ။ ဒီ၊၃။၁၆၃။ ဧကော ဩဇသိ နာမ။ ဒီ၊၄၊၃။၁၄၈။

ဩဇဟိ (ကြိ) [အဝ+ဟာ+ဤ] စွန့်ပြီ။ သော ပီတိယာ ဝိရာဂါ ယာတိ ဩဇဟိ ဇလ္လသဟဂတံ။ ပေဋကော။၂၆၃။

ဩဇာနိဗ္ဗတ္တိကာရဏ (န) [ဩဇာနိဗ္ဗတ္တိ+ကာရဏ] ဩဇာဖြစ်ခြင်း၏အကြောင်း။ ဩဇာနိဗ္ဗတ္တိကာရဏံ ပဋိစ္စ ယာယ တာရကာယ ဥဂ္ဂတာယ ဥဒ္ဓရန္တိ ဂဏ္ဍန္တိတိ သာ ဩသဓိ။ အပ၊၄၊၂။၁၁၈။

ဩဇာနုပ္ပဗန္ဓန (န) [ဩဇာ+အနုပ္ပဗန္ဓန] ဩဇာ အစဉ်မပြတ်ဖွဲ့စပ်ခြင်း။ ဣတော ပုဗ္ဗေဝ ဘဂဝတော သုဇာတာယ ဒိန္နဘောဇနံယေဝ ဩဇာနုပ္ပဗန္ဓနဝသေန အဋ္ဌာသိ၊ တ္တေက် ကာလံ နေဝ ဇိယစ္ဆာန ပိပါသာ န ကာယဒုဗ္ဗလျံ အဟောသိ။ ဝိ၊၄၊၃။၂၄၁။

ဩဇာပဟရဏီ (ထီ) [ဩဇာ+ပဟရဏီ] (အမြစ်မှအထက်သို့ပို့ဆောင်အပ်သော) ပထဝီရသ, အာပေါရသ ဟူသော ဩဇာကင်းသော (သစ်ပင်၊ သစ်ခက်၊ သစ်နွယ်)။ သော ယာ တာ သာလလဋ္ဌိယော ကုဋိလာ ဩဇာပဟရဏီယော (ဩဇာဟရဏီယော။ က-မူ။) တာ ဆေတ္ဂာ ဗဟိဒ္ဓါ နီဟရေယျ။ မ၊၁။၁၇၆။

ဩဇာပေက္ခာ (တိ) [ဩဇာ+အပေက္ခာ]

ဩဇာကို ငဲ့ခြင်းရှိသော၊ ဩဇာကို ငဲ့သော။ ဩဇာပေကျွံယ ထေယျံယ ပဝတ္တမာနာယ ဓမ္မာရမ္မဏတာပိ တဿာ သိယာ။ သံဒ္ဒီ၊၁။၃၀၅။

ဩဇာဖရဏ (နာ) [ဩဇာ+ဖရဏကာလ] ဩဇာပျံနှံ့-ရာ-သော-အခါကာလ။ ဩဇာဖရဏမုပါဒါယာ(သင်္ဂဟ။၄၄)တိ ... ဩဇာယ ရသဟရဏီအနုသာရေန သရီရေ ဖရဏကာလတော ပဋ္ဌာယ။ ဝိဘာဝိနီ။ ၂၁၄။ ဖရဏကာလော ဖရဏန္တီ ဥတ္တရပဒလောပေန ဝါ "ဖရဏ"န္တီ ဝုတ္တန္တီ အာဟ "ဖရဏကာလတော"တိ။ မဏိမဉ္ဇူ၊ ၂။၂၁၅။

ဩဇာဘေဒ (ပု) [ဩဇာ+ဘေဒ] ဩဇာအထူးအပြား။ ဩဇာဘေဒေပိ (ပညာဘေဒေပိ။ က-မူ။) အာယုသတ္တိကရဏ-တာဒိသာမတ္ထယောဂါနံ မဟာကဝိနာ ရစိတဂန္ထဿ မဟန္တတ္တာ ဝါ။ ဝဇီရ။၅၈၃။

ဩဇာရဟိတ (တိ) [ဩဇာ+ရဟိတ] ဩဇာကင်းသော။ နိရောဇန္တီ နိပ္ပဘံ၊ ဩဇာရဟိတံ ဝါ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋီ၊၁။၃၀၇။

ဩဇာလက္ခဏ (တိ) [ဩဇာ+လက္ခဏ] အဆီအနှစ်ဟူ၍ မှတ်အပ်သော။ (အဆီဩဇာ၏အဖြစ်ဖြင့် မှတ်သားအပ်သော။ သဂြိုဟ် ဘာသာဋီ။၄၅၉။) ဩဇာလက္ခဏော ကဗဠီကာရော အာဟာရော။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၆၈။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၂။၈၀။ (-အဲ၊ဋီ၊၁။၂၇၃။) ဩဇာလက္ခဏောတိ ထေ္ထ အင်္ဂမင်္ဂါနုသာရိနော ရသဿ သာရော ဥပတ္ထမ္ဘဇလကာရော (ဥပထမ္ဘဇလကရော) ဘူတနိဿိတော ဧကော ဝိသေသော ဩဇာ။ မူလဋီ၊၁။၁၅၄။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋီ၊ ၂။၁၀၄။ ဩဇာ ဣတိ လက္ခိတဗ္ဗော ဩဇာလက္ခဏော။ အဋ္ဌသာ၊ယော။၁၉၀။ ဧကော ဝိသေသော သာရသခ်ိတော ဝိသေသော ဩဇာ နာမ။ မဓု၊၁။၂၄၁။

ဩဇာဟရဏသာခ (ထီ၊ပု) [ဩဇာဟရဏ+သာခ] ဩဇာကို-သယ်ဆောင်-ဆောင်ယူ-သော သစ်ခက်။ (စိမ်းရှင်သော သစ်ခက်။) ဗောဓိဇဂ္ဂနတ္ထံ ဩဇာဟရဏသာခံ ဝါ ပူတိသာခံ ဝါ ဆိန္ဒိတုံ ဝဋ္ဋတီယေဝ။ အဲ၊ဋ္ဌ၊၁။ ၃၅၆။ ဩဇောဟရဏသာခ-လည်းကြည်။

ဩဇာဟာရနိဝတ္တန (နာ) [ဩဇာဟာရ+နိဝတ္တန] ဩဇာဟုဆိုအပ်သော အာဟာရကို နှစ်စေခြင်း။ ကဗဠီကာရော အာဟာရော၀ါတိ အဝဓာရဏံ ယထာ ဖဿာဟာရာဒိနိဝတ္တနံ၊ ဧဝံ ဩဇာဟာရနိဝတ္တနမ္မိ ဒဋ္ဌဗ္ဗံ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋီ၊၁။၄၁၆။

ဩဇီတ (ပု) [ယာဒိစ္ဆကနာမ်] ဩဇီတ မည်သော သူ။ သိခိဿ ဘဂဝတော ပဌမာဘိသမ္မုဒ္ဒဿ ဥဇီတ ဩဇီတာ နာမ ဒွေ သတ္တဝါဟပုတ္တာ ပဌမာဟာရံ အဒံသု။ ထေရ၊ဋ္ဌ၊၁။၅၉။

ဩဇီနာမသေ (ကြိ) [အဝ+ဇီ+နာ+မ+သေ (သေ-ကား နိပါတ်။ တနည်း-အာဂုံ။] အောင်ကုန်အံ့။ သော မယ္ပံ သကာ ဒိဋ္ဌိ၊ အဇီတံ ဩဇီနာမသေ။ ဇာ၊၂။၂၅၇။ ဩဇီနာမသေတိ ယံ နော အဇီတံ၊ တံ ဇီနာမ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၇။၁၀၈။

ဩဇောဟရဏသာခ (ထီ၊ပု) [(ဩဇာ+အာဟရဏ။ ဩဇာ+ဟရဏ=) ဩဇောဟရဏ+သာခ] ဩဇာကို သယ်ဆောင်သော-စိမ်းရှင်သော-သစ်ခက်။ ဗောဓိဇဂ္ဂနတ္တံ ဩဇောဟရဏသာခံ ဝါ ပူတိဌာနံ ဝါ ဆိန္ဒိတုံ ဝဋ္ဌတိယေဝ။ အဘိ၊ဌ၊၂။၄၀၈။ သာရတ္ထ၊ ၃။၂၆၁။ (-ဝိမတိ၊၂။၁၂၄။) ဩဇာဟရဏသာခန္တိ ဩဇာယ အာဟရဏသာခံ၊ ဩဇာယ ဟရဏသာခံ ဝါ။ သမ္မော၊ယော။ ၂၃၂။ (အဘိ၊ဌ-နှင့် ပါဠိ မတူ။)

ဩဇ္ဈာပန (နဲ) [အဝ+ဈေ+ဏာပေ+ယု] အောက်တန်းစားဟု-အမှတ်ပြုလျက်-ထင်မှတ်အောင်-အထင်သေးအောင်-ကြည့်ရှုစေခြင်း၊ အယုတ်အားဖြင့်ကြည့်ရှုစေခြင်း၊ ရှုတ်ချ-နှိမ့်ချ-ခြင်း။ ပရေ ဩဇ္ဈာပနဝသေန (ဥဇ္ဈာပနဝသေန။ သီ၊ဋ္ဌ-မူ။) နဲ ဩကွိပေ ဟေဌတော ကတ္ဘာ ပရေ နဲ ဩလောကာပေယျ။ နဲ ဩဇ္ဈာပေယျာတိ အတ္ထော။ ထေရ၊ဌ၊၁။၄၂၅။

ဩဇ္ဈာပေန္တီ (ကာ၊ကြိ) [အဝ+ဈေ+ဏာပေ+အန္တီ] အောက်တန်းစားဟု-အမှတ်ပြုလျက်-ထင်မှတ်အောင်-အထင်သေးအောင်-ကြည့်ရှုစေကုန်၏၊ အယုတ်အားဖြင့် ကြည့်ရှုစေကုန်၏၊ ရှုတ်ချ-နှိမ့်ချ-ကုန်၏။ ဒဗ္ဗံ မလ္လပုတ္တံ ဘိက္ခူ ဥဇ္ဈာပေန္တီတိ ... အဝဇာနာပေန္တီ၊ ... ဩဇ္ဈာပေန္တီတိပိ ပါဌော၊ အယမေဝတ္ထော။ ဝိ၊ဌ၊၃။၃၆။ **ဩဇ္ဈာပေယျ**—ထေရ၊ဌ၊၁။၄၂၅။

ဩဇ္ဈာပေယျ (ကာ၊ကြိ) [အဝ+ဈေ+ဏာပေ+ဇယျ] အောက်တန်းစားဟု-အမှတ်ပြုလျက်-ထင်မှတ်အောင်-အထင်သေးအောင်-ကြည့်ရှုစေရာ၏၊ အယုတ်အားဖြင့်ကြည့်ရှုစေရာ ၏၊ ရှုတ်ချ-နှိမ့်ချ-ရာ၏။ ဩဇ္ဈာပနကြည့်။

ဩညာတ (တိ) [အဝ+ဉာ+တ။အဝဇာတ (သံ)] အောက်ချ၍-နှိမ့်ချ၍-ယုတ်ညံ့သည်ကိုပြု၍-အယုတ် အားဖြင့်-သိအပ်သော၊ မထီမဲ့မြင် ပြုအပ်သော၊သူ။ တေသု တေသု ဝါ ပန ဇနပဒေသု ဩညာတံ အဝညာတံ။ ဝိ၊၂။၈။ ဩညာတန္တိ အဝညာတံ။ ဥညာတန္တိပိ ပဌန္တိ။ ဝိ၊ဌ၊၃။၅။ (-ဝိ၊ဌ၊၁။၁၄၉။) ဟေဌာ ကတ္ဘာ နိဟီနံ ကတ္ဘာ ဉာတံ ဥညာတံ။ သာရတ္ထ၊၁။၄၃၅။

ဩညာတဗ္ဗ (တိ) [အဝ+ဉာ+တဗ္ဗ] အောက်ချ၍-နှိမ့်ချ၍-အယုတ်အားဖြင့်-သိအပ်သော၊ မထီမဲ့မြင် ပြုအပ်သော၊သူ။ နာယံ ဒါရကော ဩညာတဗ္ဗော။ ပေတ၊ဌ။၁၈၀။ (-ဥဒါန၊ဌ။၃၃၅။)

ဩဋ္ဌ (ပု) [ယာဒိစ္ဆကနာမ်] ဩဋ္ဌ ဘာသာ စကား။ သေသာ ဩဋ္ဌကိရာတ ... ဒမိဋ္ဌ-ဘာသာဒိကာ အဌာရသ ဘာသာ။ အဘိ၊ဌ၊၂။၃၇၁။ အံ၊ဋီ၊၂။၃၄၉။ ဩဋ္ဌော စ ကိရာတော စ ... ဒမိဋ္ဌော စ ဩဋ္ဌ-ကိရာတ...ဒမိဋ္ဌာ။ သမ္မော၊ယော။၂၁၆။

ဩဋ္ဌက (ပု) [ယာဒိစ္ဆကနာမ်] ဩဋ္ဌက ဘာသာ စကား။ တိရစ္ဆာနေသု စ မဂဓ-ဘာသာ ဥဿန္နာ, နဲ ဩဋ္ဌကာဒိဘာသာ သက္ကဋ္ဌံ ဝါ။ မူလဋီ၊၂။၁၉၂။

ဩဋ္ဌ[၁] (ပုန) [ဝသ+တ။ ဥသ+တ။ ဓာန်ဋ္ဌီ။ ၅၀၂။ ဥ[ဧ (သံ)] ကုလားအုပ်။ စတုပွဒံ နာမ ဟတ္ထီ အဿာ ဩဋ္ဌာ။ ဝိ၊ဘ။၆၄။ (-အဘိ၊က။၃၁။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊ဘ။၃၁၉။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊ဘ။၅၃။ မ၊ဋ္ဌ၊ဘ။၃၅၄။ သံ၊ဋ္ဌ၊ဘ။၂၁၀။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၂။ ၃၂၆။ ဓမ္မ၊ဋ္ဌ၊ဘ။၁၃၆။ ထေရ၊ဋ္ဌ၊ဘ။၅။ မဟာနိ၊ဋ္ဌ။၄၀၀။ အံ၊ဋ္ဌီ၊၃။၇၈။)

ဩဋ္ဌ[၂] (ပုန) [ဥသ+တ။ ဥသ+ဋ္ဌ။ ဓာန်ဋ္ဌီ။ ၂၆၂။ ဥသ+ဌ။ ဩဒနာဒီသု ဥဏ္ဍေန ဥသီယတီတိ ဩဋ္ဌော။ မောဂ်၊ရ။၅၅။ အဝ+ဓာ+တ။ ဒန္တေ ဩဒဟန္တိ ပိဒဟန္တိတိ ဩဋ္ဌာ။မဓု၊ဘ။၅၂။ ဩမ္ဘ (သံ)] (က) နှုတ်ခမ်း၊ ပါးစပ်။ (ခ) (သပိတ်, အိုး, ခွက် စသည်၏) နှုတ်ခမ်း၊ မျက်နှာ၊ မျက်နှာဝ။

(က) တထာ ဟိ ဩဋ္ဌံ ဘဥ္ဇတိ။ ဇာ၊ ဘ။၆၉။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၄၁။ နသက္ကာ ဩဋ္ဌေဟိ ပိဒဟိတုံ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊ဘ။၂၄၁။ လပတိ ကထေတိ ဧတေနာတိ လပနံ၊ ဩဋ္ဌံ။ နေတ္တိ၊ဋ္ဌီ။၁၃၂။ (-ကခါ။၁၁၄။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊ဘ။၁၈၂။ မ၊ဋ္ဌ၊ဘ။၂၇၄။ သံ၊ဋ္ဌ၊၃။၂၃၃။ အံ၊ဋ္ဌ၊ဘ။၂၅၈။ ဓမ္မ၊ဋ္ဌ၊ဘ။၄၇။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၃။၄၅၄။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၅။၄၆၇။ သာရတ္ထ၊ဘ။ ၃၂၇။ သီ၊ဋ္ဌီ၊သစ်၊၂။၂၂၁။ သံ၊ဋ္ဌီ၊၂။၄၆၈။) **(ခ)** တေန ခေါ ပန သမယေန ဘိက္ခူ ဆမာယ ပတ္တံ နိက္ကုဇ္ဇန္တိ၊ ဩဋ္ဌော ယံသိယတိ။ ဝိ၊၄။၂၄၉။ ဩဋ္ဌဝဋ္ဌိ-လည်းကြည့်။

ဩဋ္ဌဂီဝါသဏ္ဍာန (ပုန) [ဩဋ္ဌဂီဝါ+သဏ္ဍာန] ကုလားအုပ်လည်ပင်းသဏ္ဍာန်။ အောက်ပုဒ်ကြည့်။

ဩဋ္ဌဂီဝီ (တိ) [ဩဋ္ဌဂီဝါ+ဤ] ကုလားအုပ်လည်ပင်းသဏ္ဍာန်-ရှိ-ပြုအပ်-သော။ အဋ္ဌာလကာ ဩဋ္ဌဂီဝိယော။ ဇာ၊၂။၂၇၈။ ဩဋ္ဌဂီဝါသဏ္ဍာနေန ကတာ ရတ္တမဏိမသာရဂလ္လမယာ အဋ္ဌာလကာ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊ရ။ ၁၆၈။

ဩဋ္ဌစမ္မသဏ္ဍာန (ပုန) [ဩဋ္ဌစမ္မ+သဏ္ဍာန] နှုတ်ခမ်းရေသဏ္ဍာန်။ မုခသဏ္ဍာနန္တိ ဩဋ္ဌစမ္မသဏ္ဍာနံ။ သာရတ္ထ၊၂။၈၅။ ဝိမတိ၊ဘ။ ၁၄၀။

ဩဋ္ဌစလန (ထီ၊န) [ဩဋ္ဌ+စလန] နှုတ်ခမ်း-ပါးစပ်-လှုပ်ခြင်း။ သော ကိရ ဒိဗ္ဗစက္ခုနာ တာဝတိံသဘဝနေ ဒေဝတာနံ ရူပံ ပဿန္တော ဩဋ္ဌစလနံ ပဿတိ၊ နပန သဒ္ဒံ သုဏာတိ။ မ၊ဋ္ဌီ၊၂။၁၇။ (-ဝဇိရ။၂၀၆။ သီ၊ဋ္ဌီ၊သစ်၊၂။၁၀၈။)

ဩဋ္ဌဆိန္ဒ (တိ) [ဩဋ္ဌ+ဆိန္ဒ] နှုတ်ခမ်းပြတ်သော၊သူ။ ဩဋ္ဌဆိန္ဒော(ဝိ၊ဝိနိစ္ဆယ၊ဂါထာ။ ၂၅၀၁)တိ ယဿ ဧကော ဝါ ဒွေ ဝါ ဩဋ္ဌာ ဆိန္ဒာ ဟောန္တိ။ ဝိ၊ဝိနိစ္ဆယ၊ဋ္ဌီ၊၂။၁၅၇။

ဩဋ္ဌဆိန္ဒက (တိ) [ဩဋ္ဌ+ဆိန္ဒ+က] နှုတ်ခမ်းပြတ်သော၊သူ။ မဟာဥတ္တရောဋ္ဌော ဝါ ဩဋ္ဌဆိန္ဒကော ဝါ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၃။၃၁၁။ ဝိ၊သင်္ဟ။၁၄၃။ ဩဋ္ဌဆိန္ဒကောတိ ဥဘောသု ဩဋ္ဌေသု ယတ္ထ ကတ္ထစိ ဇာတိယာ ဝါ ပစ္ဆာ ဝါ သတ္ထာဒိနာ အပနီတမံသေန ဩဋ္ဌေန သမန္ဒာဂတော။ ဝိမတိ၊၂။၁၂၈။ ဝိနယာလင်္ကာ၊ဋ္ဌီ၊၁။၂၃၆။

ဩဋ္ဌဇ (တိ) [ဩဋ္ဌ+ဇန+ကွိ] နှုတ်ခမ်းအရပ်

၌ဖြစ်သော(အက္ခရာ)။ (ဥ ဦ ပ ဖ ဗ ဘ မ-အက္ခရာ(ရ)လုံးတို့သည် နှုတ်ခမ်း အရပ်၌ ဖြစ်သောကြောင့် ဩဋ္ဌဇအက္ခရာ မည်ကုန်၏။) ဥဝဏ္ဏပဝဂ္ဂါ ဩဋ္ဌဇာ။ ရူ၊နှာ။၂။ နီတိ၊သုတ္တ၊နှာ။၈။

ဩဋ္ဌဋ္ဌိဝဏ္ဏ (တိ) [ဩဋ္ဌ+အဋ္ဌိဝဏ္ဏ။ ဩဋ္ဌဋ္ဌိ+ဝဏ္ဏ] ကုလားအုပ်အရိုး အဆင်းရှိသော။ စီဝရမှိ ရဇနသာရုပ္ပံ အကတ္ဘာ ဩဋ္ဌဋ္ဌိဝဏ္ဏံ ကတ္ဘာ ဝိစရန္တိ။ အံ၊ဋ္ဌ၊၁။၆၉။ (-သာရတ္ထ၊ ၃။၄၄၃။) ဩဋ္ဌဋ္ဌိဝဏ္ဏန္တိ ဩဋ္ဌာနံ အဋ္ဌိဝဏ္ဏံ။ အံ၊ဋ္ဌီ၊၁။၁၁၉။

ဩဋ္ဌတ္တစ (ပု) [ဩဋ္ဌ+တစ] နှုတ်ခမ်း၏ အရေ၊ နှုတ်ခမ်းရေ။ ဧဝံ ယာဝ ဥပရိ ဩဋ္ဌတ္တစော။ ခုဒ္ဒက၊ဋ္ဌ။၃၅။

ဩဋ္ဌဒွယ (နဲ) [ဩဋ္ဌ+ဒွယ] နှုတ်ခမ်းနှစ်ခုအပေါင်း၊ နှုတ်ခမ်းအစုံ။ ဒန္တာဝရဏန္တိ ဩဋ္ဌ-ဒွယံ။ မ၊ဋ္ဌီ၊၂။၁၆။ မူလဋ္ဌီ၊၁။၁၈။ ဒန္တေ ဩဒဟန္တိ ပိဒဟန္တိတိ ဩဋ္ဌာ၊ တေသံ ဒွယံ။ မဓု၊၁။၅၇။

ဩဋ္ဌဒွယသမန္နာဂတ (တိ) [ဩဋ္ဌဒွယ+သမန္နာဂတ] နှုတ်ခမ်းနှစ်ခုအပေါင်း-နှုတ်ခမ်းအစုံ-နှင့် ပြည့်စုံသော။ ဩလမ္မိတဗိမ္မဖလ-သဒိသံ ရတ္တဝဏ္ဏံ ဩဋ္ဌဒွယသမန္နာဂတံ။ အပ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၃၆။

ဩဋ္ဌဒ္ဓ (တိ) [ဩဋ္ဌ+အဒ္ဓ] ထက်ဝက်သော နှုတ်ခမ်းရှိသော၊ ဩဋ္ဌဒ္ဓ မည်သော၊သူ။ ဩဋ္ဌဒ္ဓေါပိ လိစ္ဆဝီ မဟတိယာ လိစ္ဆဝီ-ပရိသာယ သဒ္ဓိ။ ဒီ၊၁။၁၄၄။ ဩဋ္ဌဒ္ဓေါတိ အဒ္ဓေါဋ္ဌတာယ ဧဝံလဒ္ဓနာမော။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၇၆။ (-ဒီ၊ဋ္ဌီ၊၁။၃၃၇။ သီ၊ဋ္ဌီ၊သစ်၊၂။၃၃၀။)

(အထက်နှုတ်ခမ်း သေးငယ်နေသောကြောင့် ကန့်လန့်ခွဲစိတ်လျက် နှုတ်ခမ်းသား၏ ထက်ဝက်ကို ပယ်ထားသကဲ့သို့ ထင်ရသည်၊ ရှေ့သွားလေးချောင်း နှင့် အစွယ်တို့ကို နှုတ်ခမ်းသားတို့က မဖုံးအုပ်နိုင်၊ ထို့ကြောင့် ထိုလိစ္ဆဝီမင်းသားကို "ဩဋ္ဌဒ္ဓ"ဟု ခေါ်ကြသည်။ အချို့က "နှုတ်ခမ်း-တွဲလဲ-တွဲလောင်း-ကျသူ=ဩဋ္ဌာဓော" ဟု ဖွင့်ဆိုကြသည်။ ဩဋ္ဌာဓော-ကြည့်။)

ဩဋ္ဌနိဗ္ဘောဂ (ပု) [ဩဋ္ဌ+နိဗ္ဘောဂ] နှုတ်ခမ်းကို ခွေလိပ် တွန့်ရှုံ့ လှုပ်ခြင်း။ (ပြည်၊သျ။) အညတြ ဩဋ္ဌနိဗ္ဘောဂါ၊ နာယံ ဇာနာတိ ကိဉ္စနံ။ ဇာ၊၁။၆၉။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၄၁။

ဩဋ္ဌနိလ္လေဟက (တိ) [ဩဋ္ဌ+နိလ္လေဟက] နှုတ်ခမ်းကို လျက်သော၊သူ။ (ကြိ၊ဝိ။) နှုတ်ခမ်းကို လျက်၍ လျက်၍။ နဲ ဩဋ္ဌ-နိလ္လေဟကံ ဘုဉ္ဇိဿာမီတိ သိက္ခာ ကရ-ဏီယာ။ ဝိ၊၂။၂၆၀။ (-ဝိ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၆၇။)

ဩဋ္ဌပဒ (နဲ) [ဩဋ္ဌ+ပဒ] ကုလားအုပ်၏-ခြေ-ခွါ။ သေယျထာပိ နာမ ဩဋ္ဌပဒံ၊ ဧဝမေဝဿု မေ အာနိသဒံ ဟောတိ။ မ၊၁။၁၁၄၊၃၁၂။ မ၊၂။၂၈၈၊၄၃၅။ ဩဋ္ဌပဒန္တိ ယထာ ဩဋ္ဌဿ ပဒံ မဇ္ဇေ ဂမ္ဘီရံ ဟောတိ၊ ဧဝမေဝံ။ မ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၅၄။

ဩဋ္ဌပရိပ္ပန္ဒန (နဲ) [ဩဋ္ဌ+ပရိပ္ပန္ဒန] နှုတ်ခမ်း-လှုပ်ခြင်း။ ကာယကမ္မုနာ ပန သဟ ပဝတ္တံ

ဩဋ္ဌပရိပ္ပန္ဒနံ ဘာကုဋိုကရဏံ ... ကာယ-
ကမ္ပဒဿနံ ဝိယ ဟောတိ။ မ၊ဋီ၊၁။၂၅၁။

ဩဋ္ဌပရိယာဟတ (နာ) [ဩဋ္ဌ+ပရိယာဟတ] နှုတ်ခမ်းတို့၏ ကောင်းစွာထိခြင်း။ ကီ သဇ္ဇာယော နာမေသ ဩဋ္ဌပရိယာဟတ-မတ္တံ ကာတုံ နဒေတိ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။၃၄၆။ ဩဋ္ဌပရိယာဟတမတ္တန္တိ ဩဋ္ဌာနံ သမ္ဖုသနမတ္တံ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋီ၊၁။၄၃၂။

ဩဋ္ဌပရိယောသာန (တိ) [ဩဋ္ဌ+ပရိယောသာန] နှုတ်ခမ်းလျှင် အဆုံးအပိုင်းအခြားရှိသော။ စတုတ္ထမနသန္နိဘာတိ စတုတ္ထမနော ဝုစ္စတိ စတုတ္ထမနဝတ္ထုဘူတာ ဇိဝှါ။ အဘိရတ္တဘာဝေန ဇိဝှါသဒိသံ တေ ဩဋ္ဌပရိယောသာနန္တိ ဝဒတိ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၅။၁၆၇။

ဩဋ္ဌပရိဝတ္တန (နာ) [ဩဋ္ဌ+ပရိဝတ္တန] နှုတ်ခမ်းတို့၏-လူးလွန့်-လှုပ်-ခြင်း။ (သဒ္ဒတ္ထ။) သရဇ္ဇာယ်ခြင်း။ (အဓိပ္ပါယတ္ထ။) အောက်ပုဒ်ကြည့်။

ဩဋ္ဌပ(ပ္ပ)ဟတ (နာ) [ဩဋ္ဌ+ပဟတ] နှုတ်ခမ်းတို့၏-ထိ-လူးလွန့်-လှုပ်-ခြင်း။ (သဒ္ဒတ္ထ။) သရဇ္ဇာယ်ခြင်း။ (အဓိပ္ပါယတ္ထ။) သော ခေါ အဟံ ဘိက္ခဝေ တာဝတကေနေဝ ဩဋ္ဌပဟတမတ္တေန လပိတလာပနမတ္တေန ဉာဏဝါဒဉ္စ ဝဒါမိ ထေရဝါဒဉ္စ။ မ၊၁။၂၂၀၊ (-၃၀၃။မ၊၂။၂၈၀၊၄၂၇။) ဩဋ္ဌပဟတမတ္တေနာတိ တေန ဝုတ္တဿ ပဋိဂ္ဂဟဏတ္ထံ ဩဋ္ဌပဟရဏမတ္တေန၊ အပရာပရံ ကတ္ဘာ ဩဋ္ဌသဉ္စရဏမတ္တကေနာတိ အတ္ထော။ မ၊ဋ္ဌ၊၂။၇၆။ ဩဋ္ဌပ္ပဟတမတ္တေန၊ အတ္တာနမ္ပိ နပဿတိ။ ထေရ။၃၅၂။ ဩဋ္ဌပ္ပဟတမတ္တေနာတိ သဇ္ဇာယသီသေန ဩဋ္ဌပရိဝတ္တနမတ္တေန၊ ဗုဒ္ဓဝစနံ သဇ္ဇာယကရဏမတ္တေနာတိ အတ္ထော။ ထေရ၊ဋ္ဌ၊၂။၄၅၃။ အောက်ပုဒ်လည်းကြည့်။

ဩဋ္ဌပဟတ(ဋ္ဌ)ကရဏ (နာ) [ဩဋ္ဌပဟတ(ဋ္ဌ)+ကရဏ] နှုတ်ခမ်းတို့၏-ထိ-လူးလွန့်-လှုပ်-ခြင်းကိုပြခြင်း။ (သဒ္ဒတ္ထ။) သရဇ္ဇာယ်ခြင်း။ (အဓိပ္ပါယတ္ထ။) ဩဋ္ဌပဟတကရဏဝသေန ပါရံ ဂတောတိ ပါရဂူ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၂၀။ (-မ၊ဋ္ဌ၊၃။၂၄၉။ အံ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၄၅။ ဗုဒ္ဓဝံ၊ဋ္ဌ။၈၉။) ပဟရဏံ သယ်ဋ္ဌနံ ပဟတံ၊ ဩဋ္ဌာနံ ပဟတံ တထာ။ တဿ ကရဏဝသေန၊ ဩဋ္ဌာနိ စာလေတွာ ပဂုဏဘာဝကရဏဝသေန ပါရံ ဂတော၊ နအတ္ထဝိဘာဝနဝသေနာတိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။ သီ၊ဋီ၊သစ်၊၂။၂၂၁။ (-ဒီ၊ဋီ၊၁။၂၉၁။ မ၊ဋီ၊၃။၁၆၆။) ဩဋ္ဌပဟဋ္ဌကရဏဝသေန။ စူဋ္ဌနိ၊ဋ္ဌ။၁၃။

ဩဋ္ဌပေန္တိ (ကာ၊ကြိ) [အဝ+ဌာ+ဏာပေ+အန္တိ] အောက်၌တည်စေကုန်၏၊ အောက်သို့-ကျစေ-ချ-ကုန်၏၊ ဖိနှိပ်ကုန်၏၊ ဖိချကုန်၏။ (မြန်မာပြန်။) ဩမဒ္ဒန္တိ-ကြည့်။

ဩဋ္ဌဖုသနရဟိတဝိမုတ္တဗျဥ္ဇန (နာ) [ဩဋ္ဌဖုသနရဟိတဝိမုတ္တ+ဗျဥ္ဇန] နှုတ်ခမ်းတို့၏-ထိခြင်းမှ ကင်းလွတ်သော ဗျည်း။ သဗ္ဗထာ ဩဋ္ဌဖုသနရဟိတဝိမုတ္တဗျဥ္ဇနာ ကိရာတဘာသာ ဝိယ။ သီ၊ဋီ၊သစ်၊၂။၇၂။

ဩဋ္ဌဘဥ္ဇန (နာ) [ဩဋ္ဌ+ဘဥ္ဇန] နှုတ်ခမ်းကို -

ခေါက်ချိုး-ခွေလိပ်-တွန့်ရှုံ-ခြင်း။ ပုဗ္ဗေပိ လာဋ္ဌဒါယီ ဌပေတွာ ဩဋ္ဌဘဥ္ဇနံ တတော ဥတ္တရိ အည် န ဇာနာတိ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၄၀။

ဩဋ္ဌမံသ (န) [ဩဋ္ဌ+မံသ] နှုတ်ခမ်းသား။ ဥပ္ပါ-ဋိုတေ ပန ဩဋ္ဌမံသေ ဒန္တေသုယေဝ ဥပဏ္ဍမန္တဿ ထုလ္လစ္စယံ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၄၁။ ဝိမတိ၊ ၁။၁၅၉။ (-ဝိ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၆၇။ ကခါ။၂၈၄။ မဟာနိ၊ ဋ္ဌ။၃၆၂။ သာရတ္ထ၊၂။၁၀၆။ အံ၊ဋီ၊၁။၇၁။)

ဩဋ္ဌမံသမက္ခန (တိ) [ဩဋ္ဌမံသ+မက္ခန] နှုတ်ခမ်းသား၌-လူး-လိမ်းကျံ-ပေရေ-သော (တံတွေးစသည်)။ ဩဋ္ဌမံသသမ္မက္ခနခေဋ္ဌ-ကြည့်။

ဩဋ္ဌမံသသမ္မက္ခန (တိ) [ဩဋ္ဌမံသ+သမ္မက္ခန] နှုတ်ခမ်းသား၌ အလုံးစုံအားဖြင့်-လူး-လိမ်းကျံ-ပေရေ-သော။ အောက်ပုဒ်ကြည့်။

ဩဋ္ဌမံသသမ္မက္ခနခေဋ္ဌ (ပု) [ဩဋ္ဌမံသသမ္မက္ခန+ခေဋ္ဌ] နှုတ်ခမ်းသား၌ အလုံးစုံအားဖြင်-လူး-လိမ်းကျံ-ပေရေ-သော တံတွေး။ ယော ပနာယံ ဣတ္ထိယာ ဩဋ္ဌမံသသမ္မက္ခ-နခေဋ္ဌာဒိရသောပိ ... ဣတ္ထိရသောတွေဝ ဝေဒိတဗ္ဗော။ အံ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၀။ ဩဋ္ဌမံသံ သမ္မ-က္ခေတီတိ ဩဋ္ဌမံသသမ္မက္ခနော၊ ခေဋ္ဌာဒီနိ။ အာဒိသဒ္ဒေန ဩဋ္ဌမံသမက္ခနော တမ္ဗုလ-မုခဝါသာဒိရသော ဂယှတိ။ အံ၊ဋီ၊၁။၇၁။

ဩဋ္ဌမံသသမ္မက္ခိတခေဋ္ဌ (ပု) [ဩဋ္ဌမံသ သမ္မက္ခိတ+ခေဋ္ဌ] နှုတ်ခမ်းသား၌ အလုံးစုံအားဖြင့်-လူး-လိမ်းကျံ-အပ်သော တံတွေး။ ယော ပန ဣတ္ထိယာ ဩဋ္ဌမံသသမ္မက္ခိ-တခေဋ္ဌာဒိရသော ... ဣတ္ထိရသောတွေဝ ဝေဒိတဗ္ဗော။ ထေရ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၇၈။

ဩဋ္ဌမုခ (တိ) [ဩဋ္ဌမုခ+မုခ။ ဩဋ္ဌ+မုခ။ ဩဋ္ဌမုခမိဝ မုခံ ယဿ သော ဩဋ္ဌမုခေါ။ မုဒ္ဓဗောဓ၊ဋီ။ ဩဋ္ဌောဝ မုခမဿာတိ ဝိဂ္ဂယှ ဩဋ္ဌမုခေါတိ သမာသော။ ပဋ္ဌိကာ၊ဋီ။ မောဂ်၊သျ၊၁။၄၃၉-၄၄၀။] ကုလားအုပ် မျက်နှာ-ကဲ့သို့သော-နှင့်တူသော-မျက်နှာရှိသော၊ သူ။ "တာလဝတ္ထုဝတ္ထုကတာ"တိ ဝတ္တဗ္ဗေ ဩဋ္ဌမုခေါတိအာဒီသု ဝိယ မဇ္ဈေပဒလောပံ ကတွာ အကာရဥ္စ ဒီဃံ ကတွာ "တာလာ-ဝတ္ထုဝတ္ထုကတာ"တိ ဝုတ္တံ။ သာရတ္ထ၊၁။ ၃၄၀။ အံ၊ဋီ၊၃။၂၁၁။ (-ဝိမာန၊ဋ္ဌ။၁၀။ ဒီ၊ ဋီ၊၁။၁၃၅။ သီ၊ဋီ၊သစ်၊၁။၁၁၀၊၃၈၂။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ဋီ၊၂။၁၃၄။)

ဩဋ္ဌရထ (ပု) [ဩဋ္ဌ+ရထ] ကုလားအုပ်ကသော ရထား။ ကဒါဟံ ဩဋ္ဌရထေ စ၊ သန္နဒ္ဓေ ဥဿိတဒ္ဓဇေ။ ဇာ၊၂။၁၆၄။

ဩဋ္ဌရောဂ (ပု) [ဩဋ္ဌ+ရောဂ] နှုတ်ခမ်းနာ၊ ပါးစပ်နာ။ ဒန္တရောဂေါ ဩဋ္ဌရောဂေါ ကာသော။ အံ၊၃။၃၄၃။

ဩဋ္ဌဝစိတ္တက (ပု) [(ဥဋ္ဌ+စိတ္တ=) ဩဋ္ဌဝ စိတ္တ+ကာ+အ။ ဩဋ္ဌဝ+စိတ္တ+က] "ဥဋ္ဌေဟိ စိတ္တ၊ ဥဋ္ဌေဟိ စိတ္တ"ဟု မြည်တွန်တတ်သောငှက်၊ ဩဋ္ဌဝစိတ္တကငှက်။ (ပယောဂ သိဒ္ဓိနိသျ၊၁။၅၄-၌ "ဩဋ္ဌဝငှက်၊ စိတ္တက ငှက်"ဟု ပြန်ဆိုသည်။) ဇီဝဥ္ဇီဝကသဒ္ဒေတ္ထ၊ အထော ဩဋ္ဌဝစိတ္တကာ။ ဒီ၊၃။၁၆၃။ ဩဋ္ဌဝစိတ္တကာတိ "ဥဋ္ဌေဟိ စိတ္တ၊ ဥဋ္ဌေဟိ

စိတ္တာ"တိ ဧဝံ ဝဿမာနာ ဥဋ္ဌဝစိတ္တက-သကုဏာပိ တတ္ထ ဝိစရန္တိ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၄၉။ (-ဒီ၊ဋ္ဌီ၊၃။၁၅၉။)

ဩဋ္ဌဝဋ္ဌိ (ထီ) [ဩဋ္ဌ+ဝဋ္ဌိ] (သပိတ်, အိုး, ခွက် စသည်၏) နှုတ်ခမ်းရေး၊ နှုတ်ခမ်းရစ်၊ မျက်နှာရေး၊ မျက်နှာရစ်။ သမတိတ္တိကန္တိ ဩဋ္ဌဝဋ္ဌိယာ ဟေဋ္ဌိမလေခါသမံ။ မ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၆၅။ ဩဋ္ဌဝဋ္ဌိယာတိ မုခဝဋ္ဌိယာ။ မ၊ဋ္ဌီ၊၃။၁၁၃။

ဩဋ္ဌဝဒနာဒိဝိပ္ပကာရ (ပု) [ဩဋ္ဌဝဒနာဒိ+ဝိပ္ပကာရ] ကုလားအုပ်ဟု ဆဲဆိုခြင်းစသော ဖောက်ပြန်သောအမူအယာ။ (သျ။) နှုတ်ခမ်း ပါးစပ် စသည်တို့၏ ဖောက်ပြန်လှုပ်ရှားခြင်း။ (ဘာသာ၊ဋ္ဌီ။) ဩဋ္ဌဝဒနာဒိဝိပ္ပ-ကာရေ ကတေပိ ခမနဝသေန နကိဉ္စိ ဝဒတီတိပိ ဝဒန္တိ။ ဒီ၊ဋ္ဌီ၊၁။၂၂၄။ သီ၊ဋ္ဌီ၊သစ်၊၂။၄၃။

ဩဋ္ဌာဓော (ပု) [ဩဋ္ဌ+အဓော] အောက်သို့ တွဲလဲကျသော နှုတ်ခမ်းရှိသော၊ နှုတ်ခမ်း-တွဲလဲကျသော၊သူ။ ကေစိ ပန အဓော-သဒ္ဒေန ပါဋ္ဌံ ပရိကပ္ပေတွာ ဟေဋ္ဌာ ဩဋ္ဌဿ ဩလမ္ဗကတာယ "ဩဋ္ဌာဓော"တိ အတ္ထံ ဝဒန္တိ။ သီ၊ဋ္ဌီ၊သစ်၊၂။၃၃၀။ ဩဋ္ဌဒ္ဓ-လည်း ကြည့်။

ဩဋ္ဌိဗျာဓိ (ထီ) [ယာဒိစ္ဆကနာမ်] ဩဋ္ဌိဗျာဓိ (မည်သော) ဆင်မ။ ဩဋ္ဌိဗျာဓိံ ခတ္တိယော။ ဇာ၊၁။၁၆၇။ တဿ ရညော ဧကော ဩဋ္ဌိ-ဗျာဓိ ဟတ္ထိနီ ထာမဗလသမ္ပန္နာ မဟဗ္ဗလာ အဟောသိ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၃။၃၆၄။ ဩဋ္ဌိဗျာဓိ တံနာမိကာ။ ဇာ၊ဋ္ဌီ။

ဩဋ္ဌုဘတိ (ကြိ) [အဝ+ဌုဘ+အ+တိ။ အဝ ဖ္ဒိဝတိ(သံ)] တံတွေး ထွေး၏။ အပိဿု မံ သာရိပုတ္တ ဂါမဏ္ဍလာ ဥပသက်မိတ္တာ ဩ-ဋ္ဌုဘန္တိပိ ဩမုတ္တေန္တိပိ။ မ၊၁။၁၁၃။ ဩဋ္ဌု-ဘန္တိတိ သရီရေ ခေဋ္ဌံ ပါတေန္တိ။ မ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၅၃။ **ဩဋ္ဌုဘေယျ**—မ၊၁။၁၇၉။ မ၊ဋ္ဌ၊၂။၇။

ဩဋ္ဌုဘန (န) [အဝ+ဌုဘ+ယု] တံတွေး ထွေးခြင်း။ ဓုတ္တဒါရကာပိ တတ္ထ ဂန္ဓာ ဩဋ္ဌုဘနာဒိကံ နာနပ္ပကာရံ ဝိပ္ပကာရံ ကတ္တာ ပက္ကမန္တိ။ စရိယာ၊ဋ္ဌ။၂၆၀။

ဩဋ္ဌုဘန္တိ (တိ) [အဝ+ဌုဘ+အ+အန္တိ] တံတွေးထွေးကုန်၏။ ဩဋ္ဌုဘတိ-ကြည့်။

ဩဋ္ဌုဘေယျ (ကြိ) [အဝ+ဌုဘ+ဧယျ] တံတွေး ထွေးရာ၏။ ဩဋ္ဌုဘတိ-ကြည့်။

ဩဋ္ဌ (န) [အဝ+ဋီ(ဋိ)+အ] ဥစ္စာ။ ဩဋ္ဌံ ဘဏ္ဍံ သကံ အတ္ထော၊ ဣစ္စေတေ ဓန-ဝါစကာ။ နိတိ၊ပဒ။၉၆။

ဩဋ္ဌက (ပု) [ယာဒိစ္ဆကနာမ်] ဩဋ္ဌက လူမျိုး။ ဩဋ္ဌကာ ဒမိဋ္ဌာ စေဝ၊ ... အာဂစ္ဆန္တိ မမံ ဃရံ။ အပ၊၁။၄၂၀။

ဩဋ္ဌန (န) [ဥ(အဝ)+ဋီ(ဋိ)+ယု။ ဓာတ္ဝတ္ထ။ ၁၅၀။ နိရုတ္တိ၊နှာ။၃၉၃။ ဥဋ္ဌေတိ-လည်း ကြည့်။] (၁) ထောင်ခြင်း၊ (ပိုက်, မြှုံး, ကျော့ကွင်း, အမြွက်) ထောင်ခြင်း၊ ရှေးရှု ထားခြင်း။ (တိ)(၂) ထောင်တတ်သော။ (၁) အတ္တနော မိစ္ဆာဂါဟေန လေသ-

ဩဇနေန ဝါ ပရိပုဏ္ဏတ္ထမို့ ပဌမပညတ္တိ အညထာ ကရောန္တော ... အာပဇ္ဇတိ၊ သာရတ္ထ၊ ၂။၃၉။ (-သံ၊ဋီ၊၁။၁၀၈။)

(တိ)(၂) တ္ထေ ပန ဒိဋ္ဌပါသဏ္ဍာဒီနံ ဩဇနတော ပဏ္ဍရင်္ဂဒယောဝ ပါသဏ္ဍာတိ ဝုတ္တာ။ သာရတ္ထ၊၁။၁ ၂၇။

ဩဇယန္တ၊ (ကြိ) [ဥ(အဝ)+ဇီ(ဇိ)+အန္တ၊] (အမြက်, ပိုက်, မြှား, ကျောက်ခဲ, ကိုယ်ခန္ဓာ စသည်ကို) ထောင်-ရှေးရှူထား-ကုန်လော။ ဩဇနေန္တ၊ ဝါလပါသာနိ။ ဇာ၊၁။ ၂၇၆။ ဩဇနေန္တ၊တိ ဩဇယန္တ၊။ ဇာ၊၌၊၄။ ၂၇၈။

ဩဇာပေတိ (ကာ၊ကြိ) [ဥ(အဝ)+ဇီ(ဇိ)+ ဏာပေ+တိ] ထောင်-ရှေးရှူထား-စေ၏၊ ကြဖြန့်စေ၏၊ ပစ်ချ၏။ မစ္ဆဓိပ္ပံ ဂဟေတ္တာ ဥဒကေ ဩဇာပေသိ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၂။ ၂၉၀။ (-ဇာ၊၌၊ ၂။၄၅။) ဩဇာပေသိတိ ဩသာရေသိ၊ ခိပီတိ အတ္ထော။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋီ၊ ၂။၄၅၄။

ဩဇီ[၁] (ထီ) [ဥ(အဝ)+ဇီ(ဇိ)+တိ] ကြောက်ခြင်း။ ဩဇီယတိ တောယာတိ ဩဇီ။ ပါသော။ နိရုတ္တိ၊နှာ။ ၂၆၉။

ဩဇီ[၂] (ကြိ) [ဥ(အဝ)+ဇီ(ဇိ)+ဣ]။ ဓာတ္ဝတ္ထ။ ၁၅၀။ ပါရာဂံ၊သစ်၊ ၂။၄၆၁။] ထောင်ပြီ၊ ရှေးရှူထားပြီ။ ဩဇွေတိ-ကြည့်။

ဩဇီတ (တိ) [ဥ(အဝ)+ဇီ(ဇိ)+တ] (၁) ထောင်အပ်-ရှေးရှူထားအပ်-သော။ (၂) ဖွဲ့အပ်-တွဲလဲဆွဲအပ်-သော။ **(၁)** မစ္ဆုပါသံဝ ဩဇီတံ။ ထေရ။ ၂၇၂။ ဥဒ္ဓိဿ ကတေ ယံ ဥဒ္ဓိဿ ဩဇီတော၊ တတော အညေသံ ဗန္ဓနေ အနာပတ္တိ။ ဝိ၊၌၊ ၂။၅၅။ တုမှေဟိ လေသော ဩဇီတော။ သာရတ္ထ၊ ၂။၃၅၈။ (-သံ၊၌၊၁။၁ ၈။ ဥဒါန၊၌။၃၃ ၂။ ဣတိဝုတ်၊ ၌။၁၃၈။ ထေရ၊၌၊၁။၃၄၁။ ဇာ၊၌၊ ၂။၄၆။ ဇာ၊၌၊၅။၃၆၄။ သံ၊ဋီ၊၁။၁၀၈။)

(၂) ပဆ္ဆောဇီတောတိ ပဆ္ဆသု ဌာနေသု ကာဇဒဏ္ဍကံ ပဝေသေတ္တာ ဂဟေတဗ္ဗာ ကာဇသိဏ္ဍာ ဝိယ ဩဇီတော။ သံ၊၌၊၃။ ၂၃၅။ ဩဇီတောတိ ဩလမ်ဗိတော။ သံ၊ဋီ၊ ၂။၄၆၀။ ပဆ္ဆောဇီတ(ဇာ၊၌၊၁။ ၂၉၁)လည်း ကြည့်။

ဩဇီတနိယာမ (ပု) [ဩဇီတ + နိယာမ] ထောင်ထား-ရှေးရှူထား-အပ်သည်၏ အဖြစ်ဟူသောနည်း၊ ထောင်နည်း။ သုဝဏ္ဏ-ဟံသာနံ အာဂတကာလေ ရညော အာ-ရောစေတ္တာ ပါသာနံ ဩဇီတနိယာမော စ။ ဇာ၊၌၊၄။၄ ၂၅။

ဩဇီတပါသ (ပု) [ဩဇီတ+ပါသ] ထောင်ထား-ရှေးရှူထား-အပ်သော ကျောက်ခဲ။ သုဝဏ္ဏဇာပိ သုဝဏ္ဏပရိဝုတော အာဂန္တွာ အလောလုပ္ပစာရတာယ ဟိယျော ခါဒိတ-ဌာနေ ဩဇီတပါသေ ပါဒံ ပဝေသန္တောဝ ဩဇတရိ။ ဇာ၊၌၊၄။ ၂၇၈။

ဩဇီတဝါလပါသ (ပု) [ဩဇီတ+ဝါလပါသ] ထောင်ထား-ရှေးရှူထား-အပ်သော သားမြီး ကျောက်ခဲ။ တယာ ဩဇီတဝါလပါသေ ယော ဝါ သော ဝါ ဟံသော ဗဒ္ဓါတိ သည် မာ ကရိ။ ဇာ၊၌၊၅။၃၈၄။

ဩဒ္ဓိယ (ကြိ၊ဝိ) [ဥ(အဝ)+ဒိုဝိ(ဒိုဝိ)+တွာ] (အမြွက်, ပိုက်, မြှုး, ကျော့ကွင်း, ကိုယ်ခန္ဓာ စသည်ကို) ထောင်-ရှေးရှုထား-၍။ အ-ဌာသီ ဝေသိဒ္ဓါရမှိ၊ လုဒ္ဒေါ ပါသမိဝေါဒ္ဓိယ။ ထေရီ။၃၈၈။ မိဂလုဒ္ဒေါ ဝိယ ... မမ ကာယံ ဝေသိဒ္ဓါရမှိ ဝေသိယာ ဃရဒ္ဓါရေ ဩဒ္ဓိယိတွာ အဌာသီ။ ထေရီ၊ဌ။၈၀။ ဩ-ဒ္ဓေတိ-လည်းကြည့်။

ဩဒ္ဓိယိတွာ (ကြိ၊ဝိ) [ဥ(အဝ)+ဒိုဝိ(ဒိုဝိ)+တွာ] (အမြွက်, ပိုက်, မြှုး, ကျော့ကွင်း, ကိုယ်ခန္ဓာ စသည်ကို) ထောင်-ရှေးရှုထား-၍။ အ ထက်ပုဒ်ကြည့်။

ဩဒ္ဓေတိ (ကြိ) [ဥ(အဝ)+ဒိုဝိ(ဒိုဝိ)+အ+တိ။ ဥဒ္ဓေတိ-ကြည့်။] (အမြွက်, ပိုက်, မြှုး, ကျော့ကွင်း, ကိုယ်ခန္ဓာ စသည်ကို) ထောင်-ရှေးရှုထား-၏။ ယော တာဝ ပါသံ ဩ-ဒ္ဓေတိ။ ဝိ၊ဌ၊၂။၅၄။ **ဩဒ္ဓေန္တိ**—သံ၊၃။ ၁၂၉။ သံ၊ဌ၊၃။၂၃၅။ ထေရီ၊ဌ။၁၇၁။ ဇာ၊ ဌ၊၁။၁၆၀။ သာရတ္ထ၊၁။၁၂၆။ ကခါ၊ဋီ၊သစ်။ ၃၇၉။ **ဩဒ္ဓေသိ**—ဝိ၊ဌ၊၁။၁၉၃။ **ဩဒ္ဓေန္တု** — ဇာ၊၁။၂၇၆။ ဇာ၊ဌ၊၄။၂၇၈။ **ဩဒ္ဓေယျ** — ခိပ္ပံ ဥဒ္ဓေယျာတိ ကုမိနံ ဩဒ္ဓေယျ။ အံ၊ဌ၊၂။၂၄၃။ (-အံ၊ဌ၊၁။၃၇၂။) **ဩဒ္ဓိ**— အထ ခေါ သာ မက္ကဋီ တံ ပိဏ္ဍပါတံ ဘုဉ္ဇိတွာ တဿ ဘိက္ခုနော ကဋီ ဩဒ္ဓိ။ ဝိ၊၁။၂၅။ ဩဒ္ဓိတိ အဘိမုခံ ဌပေသိ။ ဝိ၊ ဌ၊၁။၁၉၂။ **ဩဒ္ဓေသိ**—ထေရ၊ဌ၊၂။၂၉၃။ **ဩဒ္ဓေသီ**—ဇာ၊ဌ၊၃။၂၅၉။ **ဩဒ္ဓေသုံ**— ဇာ၊ဌ၊၂။၂၁၈။ ဇာ၊ဌ၊၃။၁၇၀။ **ဩဒ္ဓေဿန္တိ** —လေသံ ဩဒ္ဓေဿန္တိ(ဝိ၊ဌ၊၁။၂၃၁)တိ လေသံ သမုဌာပေဿန္တိ (ဌပေဿန္တိ) ပရိ-ကပ္ပေဿန္တိတိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။ သာရတ္ထ၊ ၂။၉၂။ ဝိမတိ၊၁။၁၄၆။ **ဩဒ္ဓေဿာမိ**— "မံ ဝိဇ္ဇ မဟာရာဇာ"တိ ဝတွာ အတ္တနော မဟာဖာသုကပဿံ ဩဒဟိဿာမိ ဩဒ္ဓေ-ဿာမိ။ ဇာ၊ဌ၊၃။၂၅၇။

ဩဒ္ဓေတုံ (ဗျ) [ဥ(အဝ)+ဒိုဝိ(ဒိုဝိ)+တုံ] (အ မြွက်, ပိုက်, မြှုး, ကျော့ကွင်း-စသည်ကို) ထောင်-ရှေးရှုထား-ခြင်းငှါ။ အမ္ဘော ပုရိသ ပါသံ ဩဒ္ဓေတုံ ဇာနာသိ။ ဇာ၊ဌ၊၄။၂၇၈။ အညောပိ လေသံ ဩဒ္ဓေတုံ သက္ကောတိ။ ကခါ၊ဋီ။၁၉။ (-ဝဇိရ။၂၄၈။)

ဩဒ္ဓေတွာ (ကြိ၊ဝိ) [ဥ(အဝ)+ဒိုဝိ(ဒိုဝိ)+တွာ] (အမြွက်, ပိုက်, မြှုး, ကျော့ကွင်း-စသည်ကို) ထောင်-ရှေးရှုထား-၍။ လေသံ ဩဒ္ဓေတွာ ဘုဉ္ဇိတုံ နဲ လဗ္ဘတိ။ ဝိ၊ဌ၊၄။၁၀၅။ (-ဝိ၊ဌ၊ ၂။၁၈၃။ ဝဇိရ။၇၈။ သာရတ္ထ၊၂။၂၆၃။ ဩ-ဒ္ဓေတွာတိ ဌပေတွာ။ ပါစိတ်၊ယော။ ၅၁၃။ လေပယဋ္ဌီ ဩဒ္ဓေတွာ သကုဏေ ဗန္ဓန္တေ ဝိယ။ မ၊ဌ၊၂။၃၁၅။ (-သံ၊ဌ၊၁။၅၄။ ဇာ၊ဌ၊ ၄။၃၃၅။ ဇာ၊ဌ၊၇။၁၄။)

ဩဒ္ဓေန္တ (တိ) [ဥ(အဝ)+ဒိုဝိ(ဒိုဝိ)+အန္တ] (အမြွက်, ပိုက်, မြှုး, ကျော့ကွင်း-စသည်ကို) ထောင်-ရှေးရှုထား-သော၊သူ။ (သဒ္ဒတ္ထ။) ဖြစ်စေ သော၊သူ။ (အဓိပ္ပါယတ္ထ။) လုဒ္ဒကော ပါသံ ဩဒ္ဓေန္တော နဲ ဧကံ ယေဝ, နဲ စ ဧကသ္မိ ယေဝ ဌာနေ ဩဒ္ဓေသိ။ မ၊ဋီ၊၂။၁၄၃။ ယော ပန လေသံ ဩဒ္ဓေန္တော ယထာဝု-တ္တပ္ပမာဏမေဝ ကရိဿာမီတိ ... ကရေယျ။

ဝိ၊ဌ၊၂။၁၅၄။ လေသံ ဩဋ္ဌေနွော ပဝ-တ္တေနွော ကရေယျာတိ သမ္ဓနွော။ ပါရာ၊ ယော။၂၃၈။ တံ သုတ္တာ ကုမာရော ပိတု ဂရဟံ အသဟနွော ဝါတာဘိဟတဿ သိနေရုနော ဗာဟံ ဩဋ္ဌေနွော ဝိယ ဣမံ ဂါထမာဟ။ ဇာ၊ဌ၊ရ။၃၆၃။ (ဤနေရာတွင် "ဗာဟုနာ ဩဋ္ဌေနွော ဝိယ။ ဗာဟုနာ ဆဋ္ဌေနွော ဝိယ။ အတ္တနော ဗာဟုနာ ဥပ-တ္ထမ္ဘေနွော ဝိယ" ဟု မူကွဲ တွေ့ရသည်။ သျ-၌ "ဩဋ္ဌေနွော ဝိယ= ကာသကဲ့သို့" ဟု အနက်ပေးသည်။)

ဩဋ္ဌေနွဲ (ကြိ) [ဥ(အဝ)+ဋီ(ဋိ)+အနွဲ] (အမြွက်, ပိုက်, မြှုး, ကျော့ကွင်း-စသည်ကို) ထောင်-ရှေးရှုထား-ကုန်လော့။ ဩဋ္ဌေတိ-ကြည့်။

ဩမု (ပုန) [ဝဟ+တ။ ဥပ(သံ)။ ဩပ (ပါကတ)] ခိုးယူအပ်သောဥစ္စာဘဏ္ဍာ၊ ခိုး ထုပ်ခိုးထည်။ သဟ ဩမုနာတိ သဟော-မုံ၊ ထေနေတွာ ဂဟိတမာနဘဏ္ဍေန သဒ္ဓိန္တိ အတ္ထော။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋီ၊၁။၂၀၂။ (-ဝိ၊ဌ၊၁။၁၉၃။ အဘိ၊ဌ၊၂။၄၂၃။ ဥဒါန၊ဌ။၁၉ရ။ ဣတိဝုတ်၊ ဌ။၁၄၀။ သာရတ္ထ၊၂။၃၉။ ဝိမတိ၊၁။၁၀၈။) သဟောမုန္တိ ဓနေန သဒ္ဓိ။ သမ္မော၊ယော။ ၂၄၀။

ဩဏတ (တိ) [အဝ+နမု+တ] (၁) နိမ့်သော အရပ်၊ ချိုင့်ဝှမ်းအရပ်။ (၂) ညွတ်-ကိုင်း-ကုန်း-ကွေး-သော၊သူ။ (၃) အောက်သို့ ညွတ်သော ဦးခေါင်းရှိသော၊သူ။ (ဇာတ်၊ သျ။) (၄) ယုတ်ညံ့သော၊သူ။ (၅) ညွတ်-ရှိုင်း-ခွက်ဝင်-သော။ (၆) အောက်သို့ညွတ် သော၊ တွဲလဲ-တွဲလောင်း-ကျသော။

(၁) နိမ့်သောအရပ်၊ ချိုင့်ဝှမ်းအရပ်။ ယော ယော ဘူမိဘာဂေါ နိန္နော ဩဏ-တော။ ခုဒ္ဒက၊ဌ။၁၇၉။ ပေတ၊ဌ။၂၇။

(၂) ညွတ်-ကိုင်း-ကုန်း-သော၊သူ။ ဘန္တေ အာဟရ ဟတ္ထန္တိ ဧဝံ ဝဒန္တော ဝိယ ဩဏတောတိ အာဟရဟတ္ထော။ ဝိ၊ ဌ၊၃။၂၅၃။ သဗ္ဗေပိ တေ ရာဇာနော ကေ-ဝဋ္ဌံ မဟာသတ္တဿ ပါဒမူလေ ဩဏတံ အဒ္ဒသံသုယေဝ။ ဇာ၊ဌ၊၆။၂၅၀။ ဩဏ-တာကာရ၊ ဩဏတစာပသဏ္ဍာန-တို့လည်း ကြည့်။

(၃) အောက်သို့ ညွတ်သော ဦးခေါင်းရှိ သော၊သူ။ (ဇာတ်၊သျ။) ဒဋ္ဌံ ကတ္တာန သံဝေလ္လီ၊ ကုမ္ဘီ ဓောဝတိ ဩဏတော။ ဇာ၊၂။ရ၁။ ဇာ၊ဌ၊၅။၃၂၄။

(၄) ယုတ်ညံ့သော၊သူ။ ဩဏတော-ဏတ-ကြည့်။ (၅) ညွတ်-ရှိုင်း-ခွက်ဝင်-သော။ ပဗ္ဗာရသီသော ဝါ စတူသု ပဿေ-သု ယေန ကေနစိ ပဿေန ဩဏတေန သီသေန သမန္နာဂတော။ ဝိဌ၊၃။၃၁၀။ (၆) အောက်သို့ညွတ်သော၊ တွဲလဲ-တွဲလောင်း -ကျ သော။ ဩနတဝိနတ-ကြည့်။

ဩဏတစာပသဏ္ဍာန (တိ) [ဩဏတစာပ+ သဏ္ဍာန] ညွတ်ကိုင်း-ကွေး-သော လေး သဏ္ဍာန်ရှိသော။ လောမာ... သဏ္ဍာနတော ဩဏတစာပသဏ္ဍာနာ။ ခုဒ္ဒက၊ဌ။၃၂။

(အဘိ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၂၃-၌ "ဩနတဂ္ဂတာလမူလသဏ္ဌာနာ"ဟုရှိသည်။ ယင်းပုဒ်လည်းကြည့်။)

ဩကတဘာဝ (ပု) [ဩကတ+ဘာဝ] ညွတ်သည်၏ အဖြစ်။ အာဘောဂေါတိ ဝါ စိတ္တဿ အာဘုဂ္ဂဘာဝေါ၊ အာရမ္မဏေ ဩကတဘာဝေါ။ ဒီ၊ဋီ၊၁။၁၆၇။ (သီ၊ဋီ၊သစ်၊၁။၄၅၂-၌ "အာရမ္မဏေ အဘိနတဘာဝေါ" ဟု ရှိသည်။)

ဩကတရုက္ခ (ပု) [ဩကတ+ရုက္ခ] ညွတ်ကိုင်းသော သစ်ပင်။ ခဏ္ဍသီမာယ ဥဋ္ဌဟိတ္တာ မဟာသီမာယ ဩကတရုက္ခေပိ။ သာရတ္ထ၊ ၃။၂၆၂။

ဩကတဝိနတ (တိ) [ဩကတ+ဝိနတ] အောက်သို့ညွတ်, အထူးထူးညွတ်သော၊ တွဲလောင်းကျ, အထူးထူးတွဲလောင်းကျသော။ ယထာ ဝါ ပန မဟာရာဇ ရုက္ခော အဿ ဖလိတော ဩကတဝိနတော ပိဏ္ဍိဘာရဘရိတော။ မိလိန္ဒ။၁၁၃။

ဩကတသရီရ (တိ) [ဩကတ+သရီရ] ညွတ်ကိုင်းသော ကိုယ်ရှိသော၊သူ။ ဒိဋ္ဌဋ္ဌာနတော ပဋ္ဌာယ ဩကတသရီရော ... ဘဂဝတော သမီပံ ဥပသင်္ကမိတ္တာ။ ဥဒါန၊ဋ္ဌ။၎၉။ (-အံ၊ဋီ၊၁။၁၈၁။)

ဩကတာကာရ (တိ) [ဩကတ+အာကာရ] ညွတ်-ကိုင်း-ကုန်း-သော အခြင်းအရာ ရှိသော၊သူ။ လွမသို့ပန ဇာတကေ ဗောဓိသတ္တော ထောကံ ရသော ဩကတာကာရော အဟောသိ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၃၆။

ဩကတိ (ထီ) [အဝ+နမု+တိ] အောက်ကြို့ခြင်း၊ အားငယ်ငံ့လျှိုးခြင်း၊ စိတ်ဓာတ်ကျခြင်း၊ မာန်ကျခြင်း။ ရာဂါဒိပရိယုဋ္ဌာနာဘာဝေန ဝါ ဩကတိဥဏ္ဏတိဝိရဟတော ဥဇုဘာဝမေဝ ဂတံ။ အံ၊ဋီ၊၃။၈၉။ သြနတိ-လည်းကြည့်။

ဩကတုဏ္ဍတ (တိ) [ဩကတ+ဥဏ္ဏတ] (၁) နိမ့်သောအရပ်, မြင့်သောအရပ်။ (၂) ညွတ်ချည်, ထောင်ချည်-နိမ့်ချည်, မြင့်ချည်-ဖရိုဖရဲကြ-မညီမညွတ်ဖြစ်-သော (ညောင်စောင်း)။ (၃) မျက်မှောက်ဘဝ၌ ပြည့်စုံခြင်းကင်း၍ တမလွန်ဘဝ၌ ပြည့်စုံခြင်းရှိသော၊သူ။ (၄) ဤပစ္စုပ္ပန်ဘဝ၌ ယုတ်ညံ့၍ တမလွန်ဘဝ၌ မြင့်မြတ်သော၊သူ။ (၅) မြင့်သော နိမ့်သော၊ မို့မောက်သော ချို့ငဲ့ဖြစ်သော(ငမြဲ)။

(၁) နိမ့်သောအရပ်, မြင့်သောအရပ်။ န ကစ္စေ (န ပသေ) နော ပဋိဝါတေ၊ န စာပိ ဩကတုဏ္ဍတေ။ ခုဒ္ဒက၊ဋ္ဌ။၉၉။ သုတ္တနိ၊ဋ္ဌ၊၂။၈၊၄၉။

(၂) ညွတ်ချည်, ထောင်ချည်-နိမ့်ချည်, မြင့်ချည်-ဖရိုဖရဲကျဲ-မညီ မညွတ်ဖြစ်-သော (ညောင်စောင်း)။ သြလုဂ္ဂဝိလုဂ္ဂါတိ ဩကတုဏ္ဍတာ။ မ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၁၇။ သာ ပနသ သန္ဓာနာနံ ဆိန္နဘိန္နတာယ သြလုဂ္ဂဝိလုဂ္ဂတာ၊ တထာ သတိ သာ ဝိသမရူပါ ဟောတီတိ အာဟ "ဩကတာ"တိအာဒိ။ မ၊ဋီ၊၃။၆၆။

(၃) မျက်မှောက်ဘဝ၌ ပြည့်စုံခြင်းကင်း၍ တမလွန် ဘဝ၌ ပြည့်စုံခြင်းရှိသော၊ သူ။ **(၄)** ဤပစ္စုပ္ပန် ဘဝ၌ ယုတ်ညံ့၍ တမလွန်ဘဝ၌ မြင့်မြတ်သော၊သူ။ ဩကတောကတ (၂)(က)(ခ) ကြည့်။

(၅) နိမ့်သော မြင့်သော၊ ချိုင့်ဖြစ်သော မို့မောက်သော(မြေ)။ ဩကတုက္ကတာယ ဘူမိယာ သတ္ထု ပဒနိက္ခေပသမယေ သမဘာဝါပတ္တိ။ အဲဒီ၊၁။၁၀၄။

ဩကတောကတ (တိ) [ဩကတ+ဩကတ] (၁) အလွန်ကိုင်းညွတ်သော၊သူ။ (၂)(က) မျက်မှောက်ဘဝ၌ဖြစ်သော ပြည့်စုံခြင်း, တမလွန်ဘဝ၌ဖြစ်သော ပြည့်စုံခြင်းမှ ကင်းသော ယုတ်ညံ့သော၊သူ။ (ခ) ဤပစ္စုပ္ပန် ဘဝ၌ လည်းယုတ်ညံ့, နောင်ဘဝ၌လည်း ယုတ်ညံ့သော၊သူ။

(၁) မဟာကဿပတ္ထေရော ... ဒိဋ္ဌဋ္ဌာနတော ပဋ္ဌာယ ဩကတောကတောဝ ဂန္တွာ။ အဲ၊၁။၁၄၂။ ထေရဂါ၊၂။၄၄၃။ **(၂)(က)(ခ)** စတ္တာရော မေ ဘိက္ခဝေ ပုဂ္ဂလာ သန္တော သံဝိဇ္ဇမာနာ လောကသ္မိံ၊ ကတမေ စတ္တာရော? ဩကတောကတော၊ ဩကတုက္ကတော၊ ဥက္ကတောကတော၊ ဥက္ကတုက္ကတော။ အဲ၊၁။၃၉၈။ (-အဘိ၊ပု။ ၁၀၉၊၁၆၀။) ဩကတောကတောတိ ဣဒါနိ နီစကော အာယတိမ္ပိ နီစကော ဘဝိဿတိ။ အဲ၊၃၊၂၂၂။ ဩကတောကတာဒီသု ဒိဋ္ဌဓမ္မိကာယ ဝါ သမ္ပရာယိကာယ ဝါ သမ္ပတ္တိယာ ဝိရဟိတော ဩကတော၊ နီစော လာမကောတိ အတ္ထော။ တဇ္ဇိပကာတော ဥက္ကတော။ ဥစ္စော ဥဂ္ဂတောတိ အတ္ထော။ ... အပိ စ ဩကတောကတောတိ ဣဒါနိ နီစော, အာယတိမ္ပိ နီစော၀ ဘဝိဿတိ။ ဩကတုက္ကတောတိ ဣဒါနိ နီစော, အာယတိ ဥစ္စော ဘဝိဿတိ။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၃၊၆၉။

ဩက(န)မတိ (ကြိ) [အဝ+နမု+အ+တိ] ညွတ်၏။ (က) အောက်သို့ညွတ်၏၊ နစ်ဝင်-နိမ့်ဆင်း-နိမ့်ကျ-၏။ (ခ) ညွတ်ကိုင်း၏၊ ကိုင်းညွတ် ရှိသေ၏။ (ဂ) ယိုင်၏၊ ကုန်း၏။

(က) ဘဂဝတော ဂစ္ဆန္တဿ အယံ အစေတနာ မဟာပထဝီ နိန္နံ ဥန္နမတိ၊ ဥန္နတံ ဩနမတိ။ မိလိန္ဒ။၁၆၉။ (-ဝိ၊ဋ္ဌ၊၂။ ၂၆။ ပဋိသံ၊ဋ္ဌ၊၂။၉၆။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။၂၆၄။) **ဩနမန္တီ** —ဒီ၊ဋ္ဌ၊၁။၄၆။ သံ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၂၄။ အဲ၊ဋ္ဌ၊၁။၄၉။ သုတ္တနိ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၂၀။ ဒီဃ၊၁။၂၅၆။ **ဩက(န)မေယျ**—ယဒိ ဒုတိယော ဗုဒ္ဓေါ ဥပ္ပဇ္ဇေယျ၊ ... နမေယျ ဩနမေယျ။ မိလိန္ဒ။၂၃၂။ မ၊ဋ္ဌ၊၄။၈၃။ အဲ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၆၀။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၂။၄၁၅။ ဩနမေယျာတိ ဩသိဒေယျ။ မ၊ဋီ၊၃။၂၉၉။ အဲ၊ဋီ၊၁။၂၁၈။ (-မိလိန္ဒ။၂၃၂။) အပိ နု သာ မဟာရာဇ နာဝါ...စလေယျ ကမ္ပေယျ နမေယျ ဩက(န)မေယျ။ မိလိန္ဒ။ ၂၃၁။ ဒီဃ၊၁။၈၅။ ဩကမေယျာတိ ဩသိဒေယျ။ ဒီ၊ဋီ၊၃။၈၄။ **ဩနမိ**—ဇာ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၉၄။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၃။၃၇၃။

(ခ) ဗလဝတရဿ တဿ ဩနမနေန အဝသေသာ ဇနတာ ဩနမတိ အပစိတိ ကရောတိ။ မိလိန္ဒ။၂၂၈။ တထာ တထာ

ဖလဘာရဘရိတော ဝိယ သာလိ သုဋ္ဌုတရံ ဩနမတိ။ မ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၈၃။ ဩနမတီတိ နိဝါ-တဝုတ္တိတာယ အဝနမတိ အနုဒ္ဓတော အ-တ္ထဒ္ဓေါ ဟောတိ။ မ၊ဋ္ဌီ၊၂။၃၀၁။ **ဩနမေ ယျ**—မိလိန္ဒ။၂၁၅၊၂၃၁။ မ၊ဋ္ဌ၊၄။၈၃။ သံ၊ ဋ္ဌ၊၁။၁၀၁။ အံ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၆၀။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၂။ ၄၁၅။ **ဩနမိဿတိ**—မိလိန္ဒ။ ၂၂၈။

(ဂ) ပါသာဒေါ စတူဟိ ဒိသာဟိ ဩကမတိ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၄၉။ ဂရုံ စီဝရံ ပါရု-ပန္တော ဩကမတိ ဝါ ကိလမတိ ဝါ။ ခုဒ္ဒက၊ဋ္ဌ။၁၂၂။ သုတ္တနိ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၇။ **ဩကမန္တိ** — သာရတ္ထ၊၂။၁၈၇။ ဝိမတိ၊၁။၂၁၀။ မ၊ ဋ္ဌီ၊၂။၁၆၂။

ဩကမန္တ (တိ) [အဝ+နမု+အန္တ] (၁) ယုတ်ညံ့-နိမ့်ကျ-သော၊သူ။ (၂) ညွတ်-ကိုင်း-သော၊ သူ။ **(၁)** နိပတန္တေသူတိ ဩကမန္တေသု, ဟီနာဓိမုတ္တိကတာယ ကောသဇ္ဇေန စ ဂုဏတော နိဟီနမာနေသု။ ထေရ၊ဋ္ဌ၊ ၁။၂၁၃။ **(၂)** သေဋ္ဌမုပနမန္တိ သေဋ္ဌံ ပုဂ္ဂလံ ဩကမန္တော။ အံ၊ဋ္ဌ၊၂။၉၄။

ဩကမန္တိ (ကြိ) [အဝ+နမု+အ+အန္တိ] ညွတ် ကုန်၏။ (က) အောက်သို့ညွတ်ကုန်၏၊ နိမ့် ဝင်ကုန်၏။ ဩက(နှ)မတိ (က) ကြည့်။ (ခ) ယိုင်ကုန်၏၊ ကုန်းကုန်၏။ ဩက (နှ)မတိ (ဂ) ကြည့်။

ဩကမိတ (တိ) [အဝ+နမု+တ] ညွတ်-ကိုင်း-သော။ အောက်ပုဒ်ထောင့်ကွင်းကြည့်။

ဩကမိတသာခ (တိ) [ဩကမိတာ+သာခါ] ညွတ်-ကိုင်း-သော သစ်ခက်ရှိသော။ ဧကံ ကီပက္ကရုက္ခံ ဖလဘာရဩကမိတသာခံ အဒ္ဒသံသု။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၉၀။

ဩကမိတုံ (ဗျ) [အဝ+နမု+တုံ] ညွတ်-ကိုင်း-ခြင်းငှါ။ အနောကမိတဒဏ္ဍဇာတောတိ ယာဝဒတ္ထဘောဇနေန ဩကမိတုံ အသမ-တ္ထတာယ အနောကမိတဒဏ္ဍော ဝိယ ဇာတော။ ဒီ၊ဋ္ဌီ၊၃။၈၄-၅။

ဩကမိတွာ (ကြိ၊ဝိ) [အဝ+နမု+တွာ] ညွတ်-ကိုင်း-ကုန်း-၍။ မုခံ သူစိပါသကသဒိသံ မတ္ထကသို့ယေဝ ဟောတိ၊ တေန ဩက-မိတွာ ဂေါစရံ ဂဏ္ဍန္တိ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၃။၅။ (-အံ၊ဋ္ဌ၊ ၁။၂၄၉။ အပ၊ဋ္ဌ၊၁။၆၄။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၂၄။)

ဩကမေတွာ (ကြိ၊ဝိ) [အဝ+နမု+ဏေ+တွာ] ညွတ်-ကိုင်း-စေ၍။ အထ နံ သယနေ ဧကတော နိသိန္နံ ဒါဋ္ဌိကာသု ဂဟေတွာ ... ဩကမေတွာ အတ္တနော အဘိမုခံ အာကမိုး။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၂၃။ (-ဝိမာန၊ဋ္ဌ။၁၉၁။)

ဩက(နှ)မေယျ (ကြိ) [အဝ+နမု+ဧယျ] ညွတ် ရာ၏။ (က) အောက်သို့ညွတ်ရာ၏၊ နိမ့် ဝင်ရာ၏။ ဩက(နှ)မတိ (က) ကြည့်။ (ခ) ညွတ်ကိုင်းရာ၏၊ ကိုင်းညွတ်ရှိသေရာ ၏။ ဩက(နှ)မတိ (ခ) ကြည့်။

ဩကာမေတွာ (ကြိ၊ဝိ) [အဝ+နမု+ဏေ+တွာ] ညွတ်-ကိုင်း-စေ၍။ တံ သုတွာ ကုလ-ပုတ္တော တုဋ္ဌမာနသော ဟုတွာ သကလ-သရီရံ ဩကာမေတွာ မာတာပိတရော ဝန္ဒိတွာ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၆။၈၅-၆။ (-ဇာ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၇၃။)

ဩကဟန၃ (နာ) [အဝ+ဓာ+ယု] (ဝိညာဏ်, ဒွါရတို့ကို) ပိတ် ဖုံး-ပိတ်ဆို့-ခြင်း။ ဩနဟနရသ-ကြည့်။

ဩကဟန၄ (နာ) [အဝ+နဟ+ယု] (သမ္ဗယုတ် တရား‌တို့ကို) ဖွဲ့ခြင်း။ ဩနဟနရသ-ကြည့်။

ဩကိ (ထီ၊ပု) [အဝ+နီ+ဏ္ဍ။ အဝ+နီ+တ။ ဥ+နီတ။ စလင်းဂံ။ ဩကိ(သံ)] သူတပါး‌တို့ ကယူဆောင်-အပ်-လာ-သောဥစ္စာ၊ သူတပါး‌တို့က ဆောင်ယူလာ၍-ခေတ္တ စောင့်ရှောက်ရန်မှာကြား‌ထား‌သော-တခဏမျှ အပ်နှံ‌ထား‌သော-ဥစ္စာ။ ဩကိရက္ခ-ကြည့်။

ဩကိ(ကီ)တ၁ (တိ) [အဝ+နီ+တ။ ဥ+နီတ] သူတပါး‌တို့က ယူဆောင်-အပ်-လာ-သောဥစ္စာ၊ သူတပါး‌တို့က ဆောင်ယူလာ၍-ခေတ္တ စောင့်ရှောက်ရန်မှာကြား‌ထား‌သော-တခဏမျှအပ်နှံ‌ထား‌သော-ဥစ္စာ။ ဩကိ-ရက္ခ-ကြည့်။

ဩကိ(ကီ)တ၂ (တိ) [အဝ+နီ+တ။ ပါရာ၊ဂံ၊ သစ်၊၂။၃၃၉။ ဩက+တ။ ဓာတ္ဝတ္ထ။၃၆။ နီတိ၊ဓာ။၆၀။] (၁) ပယ်အပ်ပြီး-ပယ်ရှား‌အပ်ပြီး-သော။ (၂) အသီး‌အခြား‌ဖြစ်သော၊ ကင်း၍ဖြစ်သော။ (၃) စင်ကြယ်-စွာ-အောင်-ပြုအပ်သော။ **(၁)(၂)(၃)** ဩကိ(ကီ)တပတ္တပါကိ။ ဩနီတပတ္တပါကိ-တို့ကြည့်။

ဩကိတ္တ (တိ) [အဝ+နမု+တ။ စလင်း၊ဂံ။] (၁) အသီး‌အခြား‌ဖြစ်သော၊ ကင်း၍ဖြစ်သော။ (၂) စင်ကြယ်-စွာ-အောင်-ပြုအပ်သော။ **(၁)(၂)** ဩကိ(ကီ)တပတ္တပါကိ-ကြည့်။

ဩကိတ္တပတ္တပါကိ (တိ)[ဩကိတ္တ+ပတ္တ+ပါကိ] (၁) လက်မှ-အသီး‌အခြား-ကင်း၍-ဖြစ်သောသပိတ်ရှိသော၊သူ။ (၂) လက်မှ (အာမိသကိုပယ်သဖြင့်)စင်ကြယ်စွာပြုအပ်သောသပိတ်ရှိသော၊ (အာမိသကိုပယ်သဖြင့်) စင်ကြယ်စွာပြုအပ်သော လက်, သပိတ်ရှိသော၊ သပိတ်, လက်တို့ကို ဆေး၍ တစ်ခုသောနေရာ၌သပိတ်ကိုထား‌လျက် ထိုင်နေသော၊ သူ (မြတ်စွာဘုရား-စသည်။) **(၁)(၂)** ဩကိ(ကီ)တပတ္တပါကိ- ကြည့်။

ဩကိတ္တသဒ္ဒ (ပု) [ဩကိတ္တ+သဒ္ဒ] ဩကိတ္တသဒ္ဒါ။ ဩကိ(ကီ)တပတ္တပါကိ- ကြည့်။

ဩကိရက္ခ (တိ) [ဩကိ+ရက္ခ+အ] သူတပါး‌တို့က ဆောင်ယူလာ၍-ခေတ္တစောင့်ရှောက်ရန် မှာကြား‌ထား‌သော-တခဏမျှ အပ်နှံ‌ထား‌သော-ဥစ္စာကို စောင့်ရှောက်သော၊သူ။ ဩကိရက္ခော နာမ အာဟဋ္ဌံ ဘဏ္ဍံ ဂေါ-ပေန္တော။ ဝိ၊၁။၆၅။ ဩကိ ရက္ခတီတိ ဩ-ကိရက္ခော၊ ယော ပရေန အတ္တနော ဝသ-နဋ္ဌာနေ အာဘတံ ဘဏ္ဍံ "ဣဒံ တာဝ ဘန္တေ မုဟုတ္တံ ဩလောကေထ၊ ယာဝါဟံ ဣဒံ နာမ ကိစ္စံ ကတ္တာ အာဂစ္ဆာမီ"တိ ဝုတ္တော ရက္ခတိ။ တဿေတံ အဓိဝစန်။ ဝိ၊၄၊၁။၃၂၁။ ဩကိရက္ခကထာယံ ဩကိန္တိ ဩကိတံ၊ အာနီတန္တိ အတ္ထော။ သာရတ္ထ၊ ၂။၁၅၅။ ဝိမတိ၊၁။၁၉၄။ မုဟုတ္တံ အတ္တနိ ဌပိတဿ ပရဘဏ္ဍဿ ရက္ခကော ဩကိ-ရက္ခောတိ ဝေဒိတဗ္ဗော၊ ဩကိတံ ရက္ခတီတိ ဩကိရက္ခော။ ဝိ၊ဝိနိစ္ဆယ၊ဋီ၊၁။၁၂၈။ အ ထက်ပုဒ်လည်း‌ကြည့်။

(စလင်း၊၈၊၁။၃၇၆-၇- ၌ "အဋ္ဌကထာ အလို ဩကိ=အဝ+နီ+တ။ နဲ-ကို က ပြု၊ တ ပစ္စည်းကို ချေ၊ အဝ-ကား ဝိယောဂ အနက်ဟော။ နီ ဓာတ်ကား ဆောင်ခြင်း အနက်ထက်လွန်၍ ထားခြင်းအနက်ဟော ၏။ "မိမိထံသို့ သူတစ်ပါးတို့က အခိုက် အတန့်ကင်းစေ၍ ဆောင်ထားအပ်သော ဘဏ္ဍာ"။ တနည်း-ဝိနယဝိနိစ္ဆယဋီကာကို ထောက်၍ "ဥ+နီတ။ ဥဒ္ဓံ အတ္တနိ နီတံ နယဋ္ဌေန ဌပိတန္တိ ဩကိတံ-ဟု ပြု" စ သဖြင့် မိန့်ဆိုသည်။)

ဩကိရက္ခကထာ (ထိ) [ဩကိရက္ခ+ကထာ] သူတပါးတို့က ဆောင်ယူလာ၍-ခေတ္တ စောင့်ရှောက်ရန် မှာကြားထားသော-တစ် ခကမျှအပ်နှံထားသော-ဥစ္စာကိုစောင့်ရှောက် သောသူကို အစွဲပြု၍ ဖြစ်သောစကား။ အထက်ပုဒ်ကြည့်။

ဩကီ(ကိ)တပတ္တပါကိ (တိ) [ဩကီ(ကိ)တ+ ပတ္တ+ပါကိ] (၁) သပိတ်မှ ပယ်အပ်သော လက်ရှိသော၊သူ။ (၂) လက်မှ-အသီး အခြား-ကင်း၍-ဖြစ်သော သပိတ်ရှိသော၊သူ။ (၃) လက်မှ (အာမိသကိုပယ်သဖြင့်) စင် ကြယ်စွာပြုအပ်သော သပိတ်ရှိသော၊သူ။ (သာရတ္ထ၊ဋီ။) (အာမိသကိုပယ်သဖြင့်) စင် ကြယ်စွာပြုအပ်သော လက်, သပိတ်ရှိသော၊ သူ။ (သီ၊ဋီ၊သစ်။) သပိတ်, လက်တို့ကို ဆေး၍ တစ်ခုသောနေရာ၌ သပိတ်ကိုထား လျက်ထိုင်နေသော၊သူ (မြတ်စွာဘုရား-စသည်။)

(၁)(၂)(၃) ဘဂဝန္တံ ဘုတ္တာဝီ ဩနီတ-ပတ္တပါကီ (ဩကီတပတ္တပါကီ။ က-မူ။) တိစီဝရေန အစ္ဆာဒေသိ။ ဝိ၊၁။၁၂။ (-ဝိ၊၃။၃၀၆၊၃၁၂၊၃၂၈၊၃၃၄၊၄၀၅။ ဝိ၊၄။၂၉၁၊ ၃၀၅။ ဒီ၊၁။၁၀၂၊၁၄၂၊၂၁၆။ မ၊၁။ ၂၉၉။ မ၊၂။၅၆၊၂၄၁၊၂၇၉၊၃၅၃။ မ၊၃။၁၈၅။ သံ၊ ၂။၃၃၈၊၄၇၆။ သံ၊၃။၃၃၅။ အံ၊၁။၃၇၄။ အံ၊ ၂။၃၁။ အံ၊၃။၃၁။ ဥဒါန။၁၂၂။ သုတ္တနိ။ ၃၇၀။ မိလိန္ဒ။၁၁။ ဝိမာန၊၄။၄၁။ ပေတ၊ ၄။၂၆၁။ ထေရီ၊၄။၅။ ဗုဒ္ဓဝံ၊၄။၁၄၄။) ဩနီတပတ္တပါကိန္တိ ပတ္တတော ဩနီတပါကီ၊ အပနီတဟတ္ထန္တိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။ ဝိ၊၄၊၁။ ၁၆၇။ ဩနီတပတ္တပါကိန္တိ ဧတ္ထ ဩနီတော ပတ္တတော ပါကိ ဧတဿာတိ ဩနီတ-ပတ္တပါကီတိ ဘိန္နာဓိကရဏဝိသယောယံ သဒ္ဒေါ ဗာဟိရတ္ထသမာသောတိ အာဟ "ပတ္တတော ဩနီတပါကိ" နွိအာဒိ။ ဩနီ-တ္တပတ္တပါကိန္တိပိ ပါဋ္ဌော၊ တဿတ္ထော၊ ဩနီတ္တံ နာနာဘူတံ ဝိနာဘူတံ အာမိသာ-ပနယနေန ဝါ သုစိကတံ ပတ္တံ ပါကိတော (ပါဏယော။ဘာသာဋီ။) အဿာတိ ဩနီ-တ္တပတ္တပါကိ၊ တံ ဩနီတ္တပတ္တပါကီ၊ ဟတ္ထေ စ ပတ္တဉ္စ ဓောဝိတ္ဝာ ဧကမန္တေ ပတ္တံ နိက္ခိပိတ္ဝာ နိသိန္နန္တိ အတ္ထော။ သာရတ္ထ၊၁။ ၄၅၈။ ဩနီတပတ္တပါကိန္တိ ပတ္တတော ဩနီ-တပါကီ၊ အပနီတဟတ္ထန္တိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။ ဩကိတ္တပတ္တပါကိန္တိပိ ပါဋ္ဌော၊ တဿတ္ထော၊ ဩကိတ္တံ နာနာဘူတံ ဝိနာဘူတံ ပတ္တံ ပါကိတော အဿာတိ ဩကိတ္တပတ္တပါကိ၊ တံ ဩကိတ္တပတ္တပါကီ။ ဟတ္ထေ စ ပတ္တဉ္စ ဓောဝိတ္ဝာ ဧကမန္တေ ပတ္တံ နိက္ခိပိတ္ဝာ

နိသိန္နန္တိ အတ္ထော။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၄၈။ ဩနီတာ (ဩနီတော?) ပတ္တတော ပါကီ ဧတဿာတိ ဩနီတပတ္တပါကီတိ ဘိန္နာဓိရကဝိသယော တိပဒေါ ဗာဟိရတ္ထသမာသော။ မုဒ္ဓဇ-က-ကာရေန ပန သညောဂ တ-ကာရေန စ ဩကိတ္တသဒ္ဒေါ ဝိနာဘူတေတိ ဒ-ဿေတိ "ဩကိတ္တပတ္တပါကိန္တိပိ ပါဌော"-တိအာဒိနာ။ သုစိကရကတ္ထေ ဝါ ဩကိ-တ္တသဒ္ဒေါ။ ဩကိတ္တံ အာမိသာပနယနေန သုစိကတံ ပတ္တံ, ပါကီ စ အဿာတိ ဟိ ဩကိတ္တပတ္တပါကီ။ တေနာဟ "ဟတ္ထေ စ ပတ္တဉ္စ ဓောဝိတ္ဝာ"တိ။ "ဩကိတ္တံ နာနာဘူတံ ဝိနာဘူတံ, အာမိသာပနယ-နေန ဝါ သုစိကတံ ပတ္တံ ပါကိတော အဿာတိ ဩကိတ္တပါတ္တပါကီ"တိ သာရ-တ္ထဒီပနိယံ ဝုတ္တံ။ တတ္ထ ပစ္ဆိမဝစနံ "ဟတ္ထေ စ ပတ္တဉ္စ ဓောဝိတ္ဝာ"တိ ဣမိနာ အသံ-သန္ဒနတော ဝိစာရေတဗ္ဗံ။ သီ၊ဋီ၊သစ်၊၂။ ၂၇၉။ (-ဒီ၊ဋီ၊၁။၃၁၀။) အဝနီယိတ္ထ အပ-နီယိတ္ထာတိ ဩကီတော။ ပါရာ၊ဂံ၊သစ်၊ ၂။၃၉၉။ အထက်ပုဒ်လည်းကြည့်။ (မ၊ ၂။၂၅၂-၌ "ဩနီတပတ္တပါကီ" ဟုဒီဃဖြင့် ရှိသည်။ ယင်းပုဒ်ကြည့်။)

(ဓာတ္ဝတ္ထသင်္ဂဟ၊နှာ။၇၂-၌ "ဩက=အပသာရေ-ဟုဆို၍ "ဩကိတပတ္တပါကီ" ပုံစံကို ထုတ်ပြသည်။ ဘာသာ၊ဋီကာ-၌ လည်း ထို့အတူဆိုသည်။ နီတိ၊ဓာ။၆၀၌ "ဩက=အပနယနေ" ဟုရှိသည်။ ပါရာ၊ဂံ၊ သစ်၊-၌ "နီ-ဓာတ်၊ နကို က ပြု၍ "ဩကီတ" ဟုရုပ်ပြီးပြသည်။ ဆင်တဲဂဏ္ဍိ။ ၃၄၄-၌"နီ"ဓာတ်ဟုပင်ဆို၍ "ဩကိတ" ဟု ရုပ်ပြီးပြသည်။ စလင်း၊ဂံ၊၁။၁၇၉-၌ "ဩကီတ=အဝ+နီ+တ။ ဩကိတ္တ= အဝ+နမု+တ" ဟု ဆိုသည်။ ဝိသုဒ္ဓါရုံ၊သီ၊သျ။ ၂။၄၉၉-၌ "နိဇီ-သောဓိမှိ"ဟုလာသော ဓာတ္ဝတ္ထ။ ၂၁၄-ကိုထောက်၍ "အဝနိဇ္ဇီသု သောဓယီသူတိ ဩနီတာ" ဟု ပြဆိုသည်။ ပိဋကဝိသောဓနီ။၁၁၂-၌ ဩက+တ-ပစ္စည်းဖြင့်ပြီးသော "ဩကိတ" ပါဌ်သာသင့် ကြောင်း ဆိုထားသည်။)

ဩကောဇန (နဲ) [အဝ+နုဒ(ကုဇ။ နိဇီ)+ယု။ ပါစိတ်၊ယော။ စလင်း၊ဂံ၊၃။၁၂။ ဓာတ္ဝတ္ထ။ ၂၁၃။ အဝနေဇန (သံ)။] (၁) စွန့်ခြင်း။ (၂) စွန့်အပ်သောဆွမ်း။ (၁) အနုဇာနာမိ ဘိက္ခဝေ ပါရိဝါသိကာနံ ဘိက္ခူနံ ပဉ္စ ယထာဝုစုံ ဥပေါသထံ ပဝါရကံ ဝဿိ-ကသာဋိကံ ဩကောဇနံ ဘတ္တံ။ ဝိ၊၄။၈၃။ ဩကောဇနန္တိ ဝိဿဇ္ဇနံ ဝုစ္စတိ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၄။၇။ (-ဝဇိရ။၅၁၀။ ဝိမတိ၊၂။၂၁၆။) ဩကော-ဇနန္တိ အဝနုဒတေ ဩကောဇနံ၊ အဝပုဗ္ဗော နုဒဓာတု နကာရဿ ကကာရံ, ဒကာရဿ စ ဇကာရံ ကတ္ဝာ ဩကောဇနန္တိ ဝုစ္စတိ၊ နုဒဓာတု အပနယနတ္ထော၊ တေန ဝုတ္တံ ဝိဿဇ္ဇနံ ဝုစ္စတီ"တိ။ ပါစိတ်၊ယော။၄၁၆။ ဩကောဇေတိ-လည်းကြည့်။

(၂) ဣဒံ ဩကောဇနံ နာမ ပါရိဝါ-သိကဿေဝ ဩဒ္ဒိဿ အနုညာတံ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊ ၄။၇။ ဝိဿဇ္ဇေတဗ္ဗာနီတိ ဣမိနာ အဝနု-ဒိတဗ္ဗန္တိ ဩကောဇနန္တိ အတ္ထံ ဒဿေတိ။ ပါစိတ်၊ယော။၄၁၇။

ဩကောဇနရသ (တိ) [ဩကောဇန+ရသ] စွန့်ခြင်းကိစ္စရှိသော။ အာဝဇ္ဇနရသာတိ အာဘောဂရသာ၊ စိတ္တသန္ဓာနဿ ဝါ ပုရိမကာရတော အညထာ ဩကောဇနရသာ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋီ၊၂။၁၂၉။

ဩကောဇေတိ (ကာ၊ကြိ။ ကြိ) [အဝ+နုဒ (ကုဇ။နိဇိ)+ကေ+တိ။ အဝနေဇယတိ (သံ)။] (၁) ညွတ်စေ၏။ (၂) စွန့်၏၊ ပေး၏၊ လှူ၏၊ ရေစက်သွန်းလောင်း၍လှူ၏။ **(၁)** အာဝဇ္ဇတီတိ အာဝဇ္ဇန်၊ အာဘုဇ္ဇတိ ဩကောဇေတိ ပရိကာမေတိ ဝါရေတိတိ ဝါ အတ္ထော။ တဥ္စိ အာပါထာဂတံ အာရမ္မဏံ ပဋမာဘုဇ္ဇတိ၊ စက္ခုဝိညာဏာဒိနိ ဝီထိစိတ္တာနိ အာပါထာဂတာရမ္မဏာဘိမုခံ ဩကောဇေတိ။ ဝတာရ၊ဋီ၊၁။၂၇၅။

(၂) ဩကောဇေထ —ဩကောဇေထာဝုသော သံဃဿ စီဝရံ။ ဝိ၊၁။၃၇၉။ ဩကောဇေထာတိ ဒေထ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၂။၃၁၀။ **ဩကောဇေမိ** —လှမ်း တုယ့် ဒေမိ ဒဒါမိ ဒဇ္ဇာမိ ဩကောဇေမိ ပရိစ္စာမိ ဝိဿဇ္ဇာမိ နိဿ-ဇ္ဇာမိ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၃၁။ **ဩကောဇေသိ** — ဝိ၊၃။၅၀။ **ဩကောဇေသိ**—ပဇာပတိ ဂဟေတွာ ... တဿ ပုရိသဿ ဩကောဇေသိ။ အံ၊၃။၄၈။ ဩကောဇေသိန္တိ ဥဒကံ ဟတ္ထေ ပါတေတွာ အဒါသိ။ အံ၊ဋ္ဌ၊၃။၂၂၂။ အောက်ပုဒ်လည်းကြည့်။

ဩကောဇေတွာ (ကြိ၊ဝိ) [အဝ+နုဒ (ကုဇ။နိဇိ)+ကေ+တွာ] စွန့်၍သွန်းလောင်း၍။ ဗောဓိသတ္တပိတာ သုဒ္ဓေါဒနော ရာဇာ ... သဗ္ဗမိတ္တေ နာမ ဗြာဟ္မဏဲ ဥပနေတွာ သောဝဏ္ဏေန ဘိဂ်ါရေန ဥဒကံ ဩကောဇေတွာ ဇ္ဈာမံ ကုမာရံ သိက္ခာပေဟိတိ အဒါသိ။ မိလိန္ဒ။၂၂၉။

ဩကောဇေထ (ကြိ) [အဝ+နုဒ (ကုဇ။ နိဇိ)+ကေ+ထ] စွန့်-ပေး-လှူ-ကုန်လော့၊ ရေစက်သွန်းလောင်း၍ လှူကုန်လော့။ ဩကောဇေတိ (၂) ကြည့်။

ဩကောဇေမ (ကြိ) [အဝ+နုဒ (ကုဇ။ နိဇိ)+ကေ+မ] စွန့်-ပေး-လှူ-ပါကုန်၏၊ ရေစက်သွန်းလောင်း၍ လှူပါကုန်၏။ ဩကောဇေတိ (၂) ကြည့်။

ဩကောဇေမိ (ကြိ) [အဝ+နုဒ (ကုဇ။ နိဇိ)+ကေ+မိ] စွန့်-ပေး-လှူ-ပါ၏၊ ရေစက်သွန်းလောင်း၍ လှူပါ၏။ ဩကောဇေတိ (၂) ကြည့်။

ဩကောဇေသိ (ကြိ) [အဝ+နုဒ (ကုဇ။ နိဇိ)+ကေ+တ္ထံ] စွန့်-ပေး-လှူ-ပြီ၊ ရေစက်သွန်းလောင်း၍ လှူပြီ။ ဩကောဇေတိ (၂) ကြည့်။

ဩကောဇေသိ (ကြိ) [အဝ+နုဒ (ကုဇ။ နိဇိ)+ကေ+ဤ] စွန့်-ပေး-လှူ-ပြီ၊ ရေစက်သွန်းလောင်း၍လှူပြီ။ ဩကောဇေတိ (၂) ကြည့်။

ဩနမတိ— ဩက(န)မတိ-ကြည့်။

ဩတတ (တိ) [အဝ+တနု+တ။အဝတတ(သံ)] ဖြန့်ကြက်-ဖွံ့ယှက်-အပ်သော။ ဩတတံ ဝိ-

တ္ထတံ မယ့်၊ သုဝိစိတ္တဝဋ္ဌံသက်။ အပ၊၁။၁၆၆။ ထေရ၊၄၊၁။၁၈၈။ အပ၊၄၊၂။၁၃၄။ သမော-တတန္တိ ဥဘယတီရေသု ဇမ္ဗုရုက္ခဝေတသ-ရုက္ခေဟိ ဩတတံ ဝိတတံ။ ဇာ၊၄၊၅။ ၁၇၈။ သော ဝလီဟိ သုခုမာဟိ ဩတတော (ထေရီ၊ ၄၁၀)တိ သော မမ ကာယော ဣဒါနိ သုခုမာဟိ ဝလီဟိ တဟိ တဟိ ဝိတတော ဝလိတ္တစတံ အာပန္နော။ ထေရီ၊၄။၂၂၀။ က-နကစီရကာဒီဟိ ဝေဏိအာဒီသု ဩတတ-တာယ တပနီယဝိတတာ။ ဝိမာန၊၄။၂၁၉။

ဩတတဝိတတ (တိ) [ဩတတ+ဝိတတ] အောက်ထက်ပတ်လည်အထူးထူး-ဖြန့်ကြက်-ဖွဲ့ယှက်-အပ်သော။ မာလုဝါဝ ဝိ-တတာ ဝနေတိ ယထာ ဝနေ မာလုဝါ လတာ ယံ ရုက္ခံ နိဿာယ ဇာယတိ၊ တံ မူလတော ယာဝ အဂ္ဂါ၊ အဂ္ဂတော ယာဝ မူလာ ပုနပ္ပုနံ သံသိဗ္ဗိတ္တာ အဇ္ဈောတ္ထရိတ္တာ ဩတတဝိတတာ တိဋ္ဌတိ။ သံ၊၄၊၁။၂၇၈။ (-နေတ္တိ၊ဝိ။၃၀၂။)

ဩတတ္တ (တိ) [အဝ+တပ+တ] ပူလောင်-ပူ စေအပ်-သော။ စန္ဒိမသူရိယာနံ သန္တာ-ပေဟိ ဩတတ္တံ ဥဏ္ဍံ ဥဒကံ ဇတ္ထ နတ္ထိ။ အပ၊၄၊၂။၂၀၁။

ဩတပ္ပတိ (ကြိ) [အဝ+တပ+ယ+တိ] ပူ-ပူ လောင်-၏။ ပါနီယံ ဩတပ္ပတီ(ဝိ၊၄။၂၉၉)-တိ ပါနီယဘာဇနေသု ဌပိတပါနီယံ အာတ-ပေန သန္တပ္ပတိ၊ ဝိမတိ၊၂။၂၃၉။ (-ဝိ၊၄။၃၃၄။)

ဩတမ (ပု) [အဝ+တမု+အ] အမိုက်မှောင်။ အောက်ပုဒ်ထောင့်ကွင်းကြည့်။

ဩတမသိက (တိ) [ဩတမ+ဣက။ အလယ်၌"သ"လာ။] အမိုက်မှောင်သို့-အမိုက်မှောင်အတွင်းသို့-ရောက်သော၊ အမှောင်၌ တည်နေသော၊သူ။ ဩတမသိကော အဝန္ဒိယော။ ဝိ၊၅။၃၅၇။ ဩတမသိကောတိ အန္ဓကာရဂတော။ ဝိ၊၄၊၄။၂၂၄။

ဩတရ[၁] (ကြိ) [အဝ+တရ+ဟိ] သက်ဆင်း-ဆင်းသက်-သက်ရောက်-ကျရောက်-ပါ လော့။ ဩတရတိ (က) ကြည့်။

ဩတရ[၂] (တိ) [အဝ+တရ+အ] သက်ဆင်း-ဆင်းသက်-ရာ။ အောက်ပုဒ်ကြည့်။

ဩတရဌာန (နဲ) [ဩတရ+ဌာန] သက်ဆင်း-ဆင်းသက်-ရာ အရပ်ဌာန။ သမ္မာသမ္မုဒ္ဓ-သခါတာနံ အနေကသတသဟဿာနံ ဓမ္မ-စက္ကပဝတ္တနတ္ထာယ ဩတရဌာနံ နဂရံ လိဂ်ဝိပလ္လာသံ ကတ္ဝာ ဣတ္ထိလိဂ်ဝသေန ဗာရာဏသီတိ ဝုစ္စတိ။ အပ၊၄၊၂။၂၄၂။

ဩတရဏ (ထီ၊နဲ) [အဝ+တရ+ယု] (၁) သက်ဝင်စေခြင်း၊ သွင်း-သွတ်သွင်း-ချသွင်း-ခြင်း။ (နဲ)(၂) ကျရောက်-သက်ဆင်း-ခြင်း။ (၃) မှားသောအယူဟူသောဆိပ်။ (ပု)(၄) သက်ဝင်စေကြောင်း-သွင်းကြောင်း-သွင်းအပ်ကြောင်း-သွင်းအပ်ရာ-ဖြစ်သော(ဟာရ)။ (တိ)(၅) သက်ဆင်းရာ(အခါ စသည်)။ (၆) ချထားအပ်သော။ (၇) သက်ရောက်-ကျရောက်-သက်ဝင်သော။

(ထီ၊နဲ)(၁) သက်ဝင်စေခြင်း၊ သွင်း-သွတ်သွင်း-ချသွင်း-ခြင်း။ အယံ ဣန္ဒြိယေ-

ဟိ ဩတရဏာ။ နေတ္တိ။၅၄။ (-နေတ္တိ၊ဌ။ ၁၂၆။) ဩတရဏာတိ အနုပ္ပဝေသနာ။ နေတ္တိ၊ ဍိ။ဂျ။ အယံ ဝုတ္တပ္ပကာရာ ဩတရဏာ ဣန္ဒြိယေဟိ ဝိမုတ္တိယာ ဩတရဏာ နာမ ပဝေသနာ နာမ။ နေတ္တိ၊ဝိ။၁၉ဂျ။ အပ္ပစ္စ-ယဂ္ဂဟဏေန ဝေဒနာဒိက္ခန္ဓသင်္ဂဟော တိဏ္ဏံ ခန္ဓမုခေန ဩတရဏံ။ ဒီ၊ဋီ၊၁။၂၀၁။ (-သီ၊ဋီ၊သစ်၊၁။၄၉၃။ မ၊ဋီ၊၁။၁၃၃။)

(နဲ)(၂) ကျရောက်-သက်ဆင်း-ခြင်း။ သင်္ကဿနဂရဒ္ဓါရေ ဩတရဏံ။ ဓမ္မ၊ဌ၊၂။ ၁၄ဂျ။ (-သုတ္တနိ၊ဌ၊၂။၂၈ဂျ။ ဗုဒ္ဓဝံ၊ဌ။၂၄၂၊ ၂၅၂။ မဟာနိ၊ဌ။၃၈၆။ ဝိမတိ၊၁။၂၅၂။ ဒီ၊ ဋီ၊၂။၄၈။)

(၃) မှား‌သောအယူဟူသော ဆိပ်။ ဩတရဏာနိတိ ဩဂါဟကာနိ၊ ဒိဋ္ဌိ-တိတ္ထာနိ။ ပဋိသံ၊ဂံ။၂၄၅။ (သုတ္တနိ။ ၃၆၂-၌ "ဩသရဏ" ဟုရှိသည်။) ဩသရဏ-လည်း‌ကြည့်။

(ပု)(၄) သက်ဝင်စေကြောင်း-သွင်း-ကြောင်း-သွင်းအပ် ကြောင်း-သွင်းအပ်ရာ-ဖြစ်သော(ဟာရ)၊ ဩတရဏဟာရ။ ဧတေ-ဟိ ဩတရတိ ယော၊ ဩတရဏော နာမ သော ဟာရော။ နေတ္တိ။၄။ ဩတာရိယန္တိ အနုပ္ပဝေသီယန္တိ ဧတေန, တ္ထ ဝါ သုတ္တာ-ဂတာ ဓမ္မာ ပဋိစ္စသမုပ္ပါဒါဒီသူတိ ဩတရ-ဏော။ နေတ္တိ၊ဌ။၁၆။ (-နေတ္တိ၊ဝိ။၂၁။)

(တိ)(၅) သက်ဆင်းရာ (အခါ စသည်)။ ဧဝံ ဂစ္ဆတာ စ မဂ္ဂမှာ ဝါ ပိဌမှာ ဝါ ဩတရဏတော ပဋ္ဌာယ ပါဒရဇယရဂေါ-လိကဝစ္စာဒိသမွရိကိဏ္ဏံ ပစ္ဆတ္ထရဏံ အက္ကမိတပုဗ္ဗံ ဟောတိ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။၃၃ဂျ။

(၆) ချထား‌အပ်‌သော။ ဩတရဏ-ကိဍိကာ-ကြည့်။ **(၇)** သက်ရောက်-ကျ-ရောက်-သက် ဝင်‌သော။ ဩတရဏစိတ္တ-ကြည့်။

ဩတရဏက (တိ) [ဩတရဏ+က] သက်-ရောက်‌သော။ အောက်ပုဒ်ထောင့်ကွင်း-ကြည့်။

ဩတရဏကဝိနိစ္ဆယ (ပု) [ဩတရဏက+ ဝိနိစ္ဆယ] သက်ရောက်‌သော အဆုံးအဖြတ်။ ဩက္ကန္တိကဝိနိစ္ဆယောတိ ပသဂ်ိနုဂုဏံ (ပ သဂ်ိနုရူပံ ?) ဩတရဏကဝိနိစ္ဆယော။ ဝိမ တိ၊၁။၁၅၅။

ဩတရဏကာလ (ပု) [ဩတရဏ+ကာလ] သက်ဆင်း-ဆင်းသက်-ရာ အခါ။ အမှာက် သတ္တု တာဝတိံသတော ဩတရဏကာ-လေ ပတ္တစီဝရံ ဂဟေတ္တာ ဩတိဏ္ဏော။ ဒီ၊ဋ၊၂။၁၄၂။ (-မ၊ဋ၊၃။၄၇။ သံ၊ဋ၊၁။၂၄၀။ အဘိ၊ဋ၊၂။၄၅၅။ ဓမ္မ၊ဋ၊၁။၂၃၅။ ဇာ၊ဋ၊ ၁။၃၆၉။)

ဩတရဏကိစ္စ (နဲ) [ဩတရဏ+ကိစ္စ] သက်-ဆင်း-သက်ရောက်-ခြင်း-ကိစ္စ။ သုသိရ-ပါသာဏဘိတ္တိအနုသာရေန မူသိကာဒီနံ ဝိယ သိမာယ ဟေဋ္ဌိမတလေ ဩတရဏ-ကိစ္စံ နတ္ထိ။ ဝိမတိ၊၁။၂၄၆။

ဩတရဏကိဍိကာ (ထီ) [ဩတရဏာ + ကိဍိကာ] ချထား‌အပ်‌သော ကဲလား။ ဥဂ္ဂါ-

ဌနကိဋိကန္တိ အာပကာဒီသု အနတ္ထိက-ကာလေ ဥက္ခိပိတ္တာ, ဥပရိ စ ဗန္ဓိတ္တာ ပစ္ဆာ ဩတရကကိဋိက်၊ ကပ္ပသီသေဟိ ဝါ ဥပတ္ထမ္ဘနီဟိ (ဥပတ္ထမ္ဘနီဟိ ?) ဥက္ခိပိတ္တာ ပစ္ဆာ ဩတရကကိဋိကမိ့။ ဝိမတိ၊၂။၂၃၉။

ဩတရကစိတ္တ (န) [ဩတရက+စိတ္တ] သက်ရောက်-ကျရောက်-သက်ဝင်-သော စိတ်။ ဧဝံ ဘဝင်် ဩတရကစိတ္တာနမ့ိ ဂကန-ပထော နတ္ထိ။ အဘိ၊၄၊၁၁၀။ ကမ္မ-ကာရကစိတ္တံ နာမ ဩတရကစိတ္တံ၊ သံ၊ဋီ၊ ၁။၂၁၁။

ဩတရကဌာန (န) [ဩတရက+ဌာန] သက်ဆင်း-ဆင်းသက်-ရာ အရပ်။ ပစ္စေက-ဗုဒ္ဓဿိနံ အာကာသတော ဩတရက-ဌာနတာယ ဿိပတနံ။ နေတ္တိ၊၄၊၅၅။ (-မ၊ဋီ၊၂။၁၉၆။)

ဩတရကတိတ္ထ (န) [ဩတရက+တိတ္ထ] သက်ဆင်းရာ-ဆင်းသက်ရာ-ဆိပ်-ရေဆိပ်။ ပဠမော ဩတရကတိတ္ထံ ဩလောကေတွာ ပတရိ။ အဘိ၊၄၊၃၀၂။ (-မ၊၄၊၂။၁၆၅။ အံ၊၄၊၁။၅၃။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋီ၊၁။၃၁၁။)

ဩတရကပကာရ (ပု) [ဩတရက+ပကာရ] သက်ဆင်းကြောင်း-သက်ရောက်ကြောင်း-သက်ဆင်းပုံ-အပြား။ ဓမ္မသေဝ နိဗ္ဗာန-သောတရကတိတ္ထဘူတသ ဩတရက-ပကာရံ အဇာနန္တော "ဓမ္မတိတ္ထံ နဇာနာ-တိ"တိ ဝုတ္တော။ မ၊ဋီ၊၂။၁၉၅။ (အံ၊ဋီ၊ ၃။၃၆၈-အလားတူပါဠိဋ္ဌ "ဩတရကာကာရံ" ဟု ရှိသည်။)

ဩတရကပဒ (န) [ဩတရက+ပဒ] သက်ဆင်း-ဆင်းသက်-သော ခြေရာ။ ဗောဓိ-သတ္တော တသ္မိမ့ိ စိရာယန္တေ " အန္တရာ-ယေန ဘဝိတဗ္ဗ"န္တိ သယံ ဂန္တွာ ဒ္ဝိန္နမ့ိ ဩတရကပဒံယေဝ ဒိသွာ။ ဓမ္မ၊၄၊၂။၄၅။

ဩတရကပဒဝဠဉ္ဇ (ပု) [ဩတရက+ပဒဝဠဉ္ဇ] သက်ဆင်း-ဆင်းသက်-သောခြေရာ။ ဗော-ဓိသတ္တော တသ္မိမ့ိ စိရာယန္တေ "ဧကေန အန္တရာယေန ဘဝိတဗ္ဗ"န္တိ သယံ တတ္ထ ဂန္တွာ ဒ္ဝိန္နမ့ိ ဩတရကပဒဝဠဉ္ဇံ ဒိသွာ။ ဇာ၊ ၄၊၁။၁၄၅။

ဩတရကလက္ခက (တိ) [ဩတရက+လက္ခက] သွင်းခြင်းလက္ခဏာ ရှိသော။ ဧဝံ ပဋိစ္စ-သမုပ္ပါဒါဒိမုခေဟိ သုတ္တတ္ထဿ ဩတရ-ကလက္ခဏော ဩတရဏော ဟာရော နာမ။ နေတ္တိ၊၄၊၂၅။ (-သီ၊ဋီ၊သစ်၊၁။၄၉၄။)

ဩတရကဝိသိဋ္ဌ (တိ) [ဩတရက+ဝိသိဋ္ဌ] သွင်းခြင်းဖြင့် အထူးပြုအပ်သော။ ခန္ဓာဒိ-မုခေဟိ ဩတရကဝိသိဋ္ဌာ ဩတရက-ဟာရဿ။ နေတ္တိ၊ဋီ။၂၉။

ဩတရကဿဒ္ဓ (ပု) [ဩတရက+သဒ္ဓ] သက်ဆင်း-ဆင်းသက်-သော အသံ။ ရာဇာ တဿ ဩတရကဿဒ္ဓေန ဘီတော ဥဋ္ဌာယ အန္တောနိဝေသနံ ပါဝိသိ။ ဓမ္မ၊၄၊၁။၁၀၅။

ဩတရကဟာရ (ပု) [ဩတရက+ဟာရ] သုတ်၌လာသောတရားတို့ကို ခန္ဓာ, အာယ တန, ဓာတ်, ဣန္ဒြေ, ပဋိစ္စသမုပ္ပါဒ် စသည်တို့၌ ချသွင်းခြင်းလက္ခဏာရှိသော ဟာရ၊

ဩတရကဟာရ။ အယံ ပဋိစ္စသမုပ္ပါဒါဒိ-မုခေဟိ သုတ္တတ္ထဿ ဩတရကလက္ခကော ဩတရကဟာရော နာမ။ သီဇီ၊သစ်၊၁။ ၄၉၄။ (ဤ "ဩတရကဟာရ"ကို အနုဋီ၊၁။ ၃ရ-၌ "အဝတရကဟာရ"ဟု သုံးနှုန်းသည်။)

ဩတရကဟာရာနန္တရံ (ဗျ) [ဩတရကဟာရ+အနန္တရံ] ဩတရကဟာရ၏ အခြားမဲ့၌။ ဩတရကဟာရာနန္တရံ သောဓနော ဟာရော။ နေတ္တိ၊ဝိ။၅၀။

ဩတရကဟာရဝိဘင်္ဂ (ပု) [ဩတရကဟာရ+ဝိဘင်္ဂ] ဩတရကဟာရ ကို အကျယ် ဂေဘန်ရာ ဝေဘန်ကြောင်း ဖြစ်သော အဖွင့်။ တတ္ထ ကတမော ဩတရကော ဟာရောတိ ဩတရကဟာရဝိဘင်္ဂေါ်။ နေတ္တိ၊ဋ္ဌ။၁၂၆။ (-နေတ္တိ၊ဝိ။၁၉ရ။)

ဩတရကာနန္တရံ (ဗျ) [ဩတရက+အနန္တရံ] ဩတရကဟာရ၏ အခြားမဲ့၌။ ဩတရကာနန္တရံ သောဓနော ဟာရော ဝုတ္တော။ နေတ္တိ၊ဋ္ဌ။၃၆။

ဩတရကာနောတရကဝိနိစ္ဆယ (ပု) [ဩတရကာနောတရက+ဝိနိစ္ဆယ] သက်ရောက်ခြင်း, မသက်ရောက်ခြင်း၌ အဆုံးအဖြတ်။ တမေဝ ပုန လေဏ် ပဋ္ဌဟိ ပကာရေဟိ ဝိကပ္ပေတွာ ဩတရကာနောတရကဝိနိစ္ဆယံ ဒဿေတုံ။ ဝိမတိ၊၂။၁၄ရ။

ဩတရကာရဟဋ္ဌာန (နှ) [ဩတရကာရဟ+ဋ္ဌာန] သက်ဆင်း-သက်ရောက်-ခြင်းငှါ ထိုက်သော အရပ်။ အန္တောသီမာတိ လေ-ကဿ စ ပဗ္ဗတပါဒဿ စ အန္တော အ-တ္တနော ဩတရကာရဟဋ္ဌာနေ နှ ဩတ-ရတီတိ အတ္ထော။ ဝိမတိ၊၂။၁၄ရ။

ဩတရကီ (ထီ) [(အဝ+တရ+ယု=)ဩတရက+ဣ (လ္ဟတ္ထိ ပစ္စည်း။)] (သမုဒ္ဒရာသို့) စီးဝင်တတ်-စီးဆင်းတတ်-သော (မြစ်)။ တဋ္ဌ ဩတရကီ ဂင်္ဂါ။ ဇာ၊၂။၅၅။ ဩတရကီတိ သမုဒ္ဒါဘိမုခီ ဩတရမာနာ၊ ဩဟာရိကီတိပိ ပါဌော၊ သာ သမုဒ္ဒါဘိမုခီ အဝဟာရိကီတိပိ အတ္ထော။ ဇာဋ္ဌ၊၅။၂ရ၁။

ဩတရကူပါယ (ပု) [ဩတရက+ဥပါယ] သက်ဝင်-သက်ရောက်-ကြောင်း-နည်းလမ်း-အစီအရင်။ တတ္ထ ပုရိမေန ကရဏီယ-ဝစနေန အနောတိဏ္ဏာနံ သာသနေ ဩတရကူပါယံ ဒဿေတိ။ ဥဒါန၊ဋ္ဌ။၉၄။

ဩတရတိ (ကြိ) [အဝ+တရ+အ+တိ] (က) သက်ဆင်း-ဆင်းသက်-သက်ရောက်-စီးဝင်-ကျရောက်-၏။ (ခ) သက်ဝင်-ဝင်ရောက်-၏။ ပေါင်းဆုံ၏။ (ဂ) စုံဆင်း-မျောပါ-၏။

(က) တေန ခေါ ပန သမယေန အညတရော ဘိက္ခု ဝိဟာရံ ဆာဒေတွာ ဩတရတိ။ ဝိ၊၁။၁၀၄။ **ဩတရန္တီ**—ဝိ၊၃။၄၀၂။ သံ၊၃။၅၈။ ဝိဋ္ဌ၊၁။ရ၅။ ဝိဋ္ဌ၊၂။ ၂၁၉။ ဒီဋ္ဌ၊၁။၁၀၂။ ဒီဋ္ဌ၊၂။ဖ၂။ မဋ္ဌ၊၂။ ၂၃၂။ သံဋ္ဌ၊၂။၂၉။ အံဋ္ဌ၊၂။၃၅ရ။ ဓမ္မဋ္ဌ၊၁။၃၂၀။ ဝိမတိ၊၂။၁၄၀။ သာရတ္ထ၊၃။၁၆၃။ တတော ဩတရန္တီ(ဒီဋ္ဌ၊၁။၁၀၂)တိ ဥပပ-တ္တိဝသေန ဒုတိယဗ္ဗာနဘူမိတော ပဌမ-

(ခ) ယော ပန ဇယံမဂ္ဂေါ သကဋ-မဂ္ဂတော ဩက္ကမိတ္တာ ပုန သကဋမဂ္ဂမေဝ ဩတရတိ။ ကခ်ိ၊ဋီ၊သစ်။၁၄၀။ **ဩတရန္ဆီ**—ဣမိနာ မဂ္ဂေန ဒေဝမနုဿာ ဥပါ-သကဘာဝေန ဝါ ပဗ္ဗဇိတဘာဝေန ဝါ သာသနံ ဩတရန္တီ။ ခုဒ္ဒကာ၊ဋ္ဌ။၄။ နံ စ သုတ္တေ ဩတရန္တီ(အံ၊၁။၄၈၇)တိ သုတ္တ-ပဒီပါဒီယာ ကတ္ထစိ အနာဂန္ဆာ ဆလ္လိ ဥဋ္ဌပေတ္တာ ... ပိဋကာနံ အညတရတော အာဂတာနိ ပညာယန္တီတိ အတ္ထော။ အံ၊ ဋ္ဌ၊၂။၃၅၇-၈။ ပက္ခန္ဒတီတိ ဩတရတိ။ မ၊ဋ္ဌ၊၄။၁၀၈။ ဩတရတီတိ အနုပ္ပဝိသတိ။ မာဋိ၊၃။၃၂၂။ (-ပေဋကော။၃၂၉။) (ဂ) **ဩတရန္ဆီ**—ဝေံ ကရောန္တော ကေစိ ဩတရန္တီ ကေစိ ဥတ္တရန္တီ။ ဥဒါန၊ဋ္ဌ။၆၈။

ဩတရတု (ကြိ) [အဝ+တရ+အ+တု] သက်ဆင်း-ဆင်းသက်-သက်ရောက်-စီးဝင်-ကျရောက်-ပါစေသတည်း။ ဩတရတိ (က) ကြည့်။

ဩတရထ (ကြိ) [အဝ+တရ+အ+ထ] သက်ဆင်း-ဆင်းသက်-သက်ရောက်-စီးဝင်-ကျရောက်-ပါစေကုန်သတည်း-ပါကုန်လော။ ဩတရတိ (က) ကြည့်။

ဩတရန္ဆ (တိ) [အဝ+တရ+အန္ဆ။ ထိ-၌ ဩတရန္တီ။] (က) သက်ဆင်း-ဆင်းသက်-သော၊သူ။ (ခ) (ဌတ်ဆိုခြင်းစသည်၏ အစွမ်းဖြင့်) သက်ဝင်-သက်ရောက်-သော၊သူ။ **(က)** သော တေန ဩတရန္တော ပရိပ-တိတ္တာ ကာလမကာသိ။ ဝိ၊၁။၁၀၄။ အယံ ဇျာနဘူမိ အပသက္ကန္တီ၊ ဂစ္ဆန္တီတိ အတ္ထော။ သီဇိ၊သစ်၊၁။၄၁၆။ **ဩတရာမိ**—အံ၊ဋ္ဌ၊၂။ ၁၂၈။ ဓမ္မ၊ဋ္ဌ၊၂။၄၄။ ထေရီ၊ဋ္ဌ။၉၀။ **ဩတရတု**—ဒီ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၃၈။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၆။ ဗုဒ္ဓဝံ၊ဋ္ဌ။ ၁၉၉။ **ဩတရန္ဆု**—အံ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၁၃။ ထေရ၊ ဋ္ဌ၊၁။၄၈။ သာရတ္ထ၊၂။၃၄၂။ **ဩတရာဟိ**—ဝိ၊၁။၁၀၄။ ဓမ္မ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၀၅။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၄။၂၃၁။ **ဩတရ**—ဇာ၊ဋ္ဌ၊၃။၄၁၂။ သာရတ္ထ၊၃။၃၈၆။ **ဩတရထ**—ဇာ၊၁။၂၃၆။ မိလိန္ဒ။၂၄၂။ ဓမ္မ၊ဋ္ဌ၊၂။၃၆၊၁၃၂။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၄။၁၂။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၆။ ၂၉၃။ **ဩတရေယျ**—သံ၊၂။၄၀၀။ အံ၊၂။ ၃၄၅။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၂၈။ သံ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၉၈။ သင်္ဂီမ-ဝစရော ယောဓော သင်္ဂါမံ ဩတရေယျ။ မိလိန္ဒ။၄၃။ **ဩတရီ**—ဝိ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၁၆။ ဒီ၊ ဋ္ဌ၊၂။၁၆။ ဩတရီ(သံ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၁၀)တိ ကုဋ္ဌိရ-ဒဟံ ပါဝိသိ။ သံ၊ဋီ၊၂။ ၁၉၀။ စက်ံမ် ဩ-တရိ။ အံ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၂။ ဓမ္မ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၃။ (-ဝိ၊ဋ္ဌ၊ ၂။၂၁၆။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၆၂။ မ၊ဋ္ဌ၊၂။၆၂။ မ၊ဋ္ဌ၊၃။ ၅၅။ မ၊ဋ္ဌ၊၄။ ၂၀၂။ သံ၊ဋ္ဌ၊၁။၆၁။ ဓမ္မ၊ဋ္ဌ၊၂။ ၂၆၃။ သုတ္တနိ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၆၀။ ထေရ၊ဋ္ဌ၊၂။၅၅။ အပ၊ဋ္ဌ၊၁။၆၅။ စရိယာ၊ဋ္ဌ။၂၂။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၄။၆၂။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၆။၂၉၃။ ဒီ၊ဋီ၊၂။၂၃၄။) **ဩတရံ**—ဩတရံ ဗုဒ္ဓသန္တိကေ။ အပ၊၁။၂၃။ ဩတရံ ဩရောဟီသု။ အပ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၅၂။ (-ထေရ၊ ဋ္ဌ၊၂။၃၈၃။) **ဩတရီ** — ဩတရီ ဥဒက်သောဟံ။ ထေရ။ ၂၆၈။ ဩတရီ ဩဂါဟီ။ ထေရ၊ဋ္ဌ၊၂။၅၆။ **ဩတရီသု**—ဝိ၊ဋ္ဌ၊၁။၅၉။ ဒီ၊ဋ္ဌ၂။၂၆၉။ သံ၊ဋ္ဌ၊၁။၆၈။ ဓမ္မ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၄၆။ **ဩတရိဿတိ**—အံ၊၂။၃၄၅။ **ဩတရိဿာမိ**—မ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၁၂။ သံ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၃။ အဘိ၊ ဋ္ဌ၊၂။၄၅၈၊ ဝိသုဒ္ဓိ၊၂။၂၀။ ဓမ္မ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၄၅။

ကိရ ပုဗ္ဗေ ဒေဝေသု ဥပ္ပဇ္ဇန္တိ ... ပုန ဟေဋ္ဌတော ဩတရန္တိ တုသိတေသု ၎တ္တာ။ ထေရီ၊ဋ္ဌ။၁၇၅။ (-မ၊ဋီ၊၁။၁၈၈။) **(ခ)** အပါရံ ဩတရန္တာနံ၊ သာရံ ဝိနယသာဂရံ။ ဝိ၊ဝိနိ စ္ဆယ၊ဂါထာ။၄။ ဩတရန္တာနန္တိ သဇ္ဇာယန - သဝန ဓာရဏာဒိဝသေန အဇ္ဇောဂါဟန္တာနံ။ ဝိ၊ဝိနိစ္ဆယ၊ဋီ၊၁။၂၁။

ဩတရန္တိ (ကြိ) [အဝ+တရ+အ+အန္တိ] (က) သက်ဆင်း-ဆင်းသက်-သက်ရောက်-စီးဝင်-ကျရောက်-၏။ (ခ) သက်ဝင်-ဝင်ရောက်-၏။ (ဂ) စုံဆင်း-မျောပါ-၏။ ဩတရတိ (က)(ခ)(ဂ) ကြည့်။

ဩတရန္တု (ကြိ) [အဝ+တရ+အ+အန္တု] သက်ဆင်း-ဆင်းသက်-သက်ရောက်-စီးဝင်-ကျရောက်-ကုန်လော။ ဩတရတိ(က) ကြည့်။

ဩတရမာန (တိ) [အဝ+တရ+အ+မာန] (က) သက်ဆင်း-ဆင်းသက်-သက်ရောက်-သော၊ သူ။ (ခ) စီးဝင်သော (မြစ်)။ **(က)** တီသ-မတ္တာ ဘိက္ခူ ကလျာဏိမဟာစေတိယံ ဝန္ဒိတ္တာ အဋ္ဌဝိမဂ္ဂေန မဟာမဂ္ဂံ ဩတရ-မာနာ။ မ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၇၂။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၈၂။ **(ခ)** ဩတရဏီတိ သမုဒ္ဒါဘိမုခီ ဩတရမာနာ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၅။၂၇၁။

ဩတရယိတဗ္ဗ (တိ) [အဝ+တရ+ဏယ+တဗ္ဗ] သက်ဝင်စေအပ်-သွင်းအပ်-ချထားအပ်-သော။ တာနိ ပဒဗျဥ္ဇနာနိ ဘဂဝတာ ဒေသိတေ သုတ္တေ ဩတရယိတဗ္ဗာနိ အနု-ပ္ပဝေသိတာနိ။ နေတ္တိ၊ဝိ။၁၁၈။

ဩတရာမိ (ကြိ) [အဝ+တရ+အ+မိ] သက်ဆင်း-ဆင်းသက်-သက်ရောက်-စီးဝင်-ကျရောက်-၏။ ဩတရတိ (က) ကြည့်။

ဩတရာဟိ (ကြိ) [အဝ+တရ+အ+ဟိ] သက်ဆင်း-ဆင်းသက်-သက်ရောက်-ကျရောက်-ပါလော။ ဩတရတိ (က) ကြည့်။

ဩတရိသု (ကြိ) [အဝ+တရ+ဥုံ] သက်ဆင်း-ဆင်းသက်-သက်ရောက်-စီးဝင်-ကျရောက်-ကုန်ပြီ။ ဩတရတိ (က) ကြည့်။

ဩတရိ (ကြိ) [အဝ+တရ+ဤ] သက်ဆင်း-ဆင်းသက်-သက်ရောက်-စီးဝင်-ကျရောက်-ပြီ။ ဩတရတိ (က) ကြည့်။

ဩတရိတ (တိ) [အဝ+တရ+တ] သက်ဆင်း-ဆင်းသက်-သော။ ဒိသ္ဒာ ပဒမနု-တ္တိဏ္ဏံ၊ ဒိသ္ဒာနောတရိတံ ပဒံ။ ဇာ၊၁။၅။ ဘိက္ခဝေ သော ကပိရာဇာ တဿာ ပေါ-က္ခရဏိယာ ဧကမ္ပိ ဥတ္တိဏ္ဏပဒံ နာဒ္ဒသ၊ ဩတရိတံ ပန ဩတိဏ္ဏပဒမေဝ အဒ္ဒသ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၈၇။

ဩတရိတဗ္ဗ (နဲ) [အဝ+တရ+တဗ္ဗ] (၁) ဆင်းသက်ရာ၏၊ ထွက်ရာ၏။ (တိ)(၂) သက်ဝင်-သက်ရောက်-အပ်သော။ (၃) သက်ဝင်စေအပ်-သွင်းအပ်-ချထားအပ်-သော။ **(၁)** မတ္တိကာဘဏ္ဍံ ပဋိသာမေတ္ဝာ ဒ္ဝါရဝါတပါနံ ထကေတ္ဝာ သေနာသနာ ဩတရိတဗ္ဗံ။ ဝိ၊ ၄။၃၈၆။ သေနာသနာ ဩ-တရိတဗ္ဗန္တိ ဝသနဋ္ဌာနတော နိက္ခမိတဗ္ဗံ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၄။၁၂၁။

(တိ)(၂) တိတ္ထကရာတိ တေသံ ဒိဋ္ဌာ-နုဂတီ အာပဇ္ဇန္တေဟိ ဩတရိတဗ္ဗာနံ ဩ-

ဂါဟိတဗ္ဗာနံ ဒိဋ္ဌိတိတ္ထာနံ ကတ္တာရော။ သုတ္တနိ၊ဌ၊၂။၁၄၇။ (၃) သုတ္တေ ဩတာရေ-တဗ္ဗာနီတိ သုတ္တေ ဩတရိတဗ္ဗာနိ။ အံ၊ဌ၊၂။၃၅၆။

ဩတရိတုံ (ဗျ) [အဝ+တရ+တုံ] (၁) သက်ဝင်-သက်ဆင်း-ကျရောက်-ခြင်းငှါ။ (၂) သက်ရောက်-ကူးမြောက်-ခြင်းငှါ။ (၁) အဘ-ဗ္ဗော တံ ပေါက္ခရဏီ ပုန ဩတရိတုံ သေ-ယျထာပိ ပုဗ္ဗေ။ မ၊၁။၂၉၇။ သံ၊၁။၁၂၄။ ဥပရိ ဝါ ဌတ္ဝာ ခိတ္တသာသပါ ဟေဋ္ဌာ ဩတရိတုံ အန္တရံ န လဘန္တိ။ ဒီ၊ဌ၊၂။၂၇၂။ (-အံ၊၂။ ရ၈၊၁၄၀။ အဘိ၊ပု။၁၇၅။ ပေဋ္ဌကော။၁၈၁။ မိလိန္ဒ။၁၁၁။) (၂) ဣဒ္ဓိ-သေတုယာနနာဝါဟိ ပုန ပရတီရံ ဩ-တရိတုံ။ ကခါ။၃၀၀။

ဩတရိဿတိ (ကြိ) [အဝ+တရ+ဿတိ] သက်ဆင်း-ဆင်းသက်-သက်ရောက်-စီးဝင်-ကျရောက်-လတ္တံ့။ ဩတရတိ(က)ကြည့်။

ဩတရိဿာမိ (ကြိ) [အဝ+တရ+ဿာမိ] သက်ဆင်း-ဆင်းသက်-သက်ရောက်-အံ့။ ဩတရတိ (က) ကြည့်။

ဩတရုံ (ကြိ) [အဝ+တရ+ဥုံ] သက်ဆင်း-ဆင်းသက်-ကုန်ပြီ။ ဩတရတိ(က)ကြည့်။

ဩတရေယျ (ကြိ) [အဝ+တရ+ဧယျ] သက်ဆင်း-ဆင်းသက်-သက်ရောက်-ရာ၏။ ဩတရတိ (က) ကြည့်။

ဩတလ္လက (တိ) [အဝ+တလ္လ+က] (၁) ယုတ်ညံ့သော၊ အရှိန်အစော်မရှိသော၊သူ။ (၂) ဟောင်းနွမ်းစုတ်ပြတ်သော အဝတ်ကို ဝတ်သော၊ မွဲသော၊ အထီးကျံသော၊သူ။ (၁) (၂) ဒုမ္မဝါသီ ဩတလ္လကော ပံသုပိသာစ-ကောဝ။ ဇာ၊၁။၃၀၉။ မ၊ဌ၊၃။၅၆။ သုတ္တနိ၊ဌ၊၁။၁၇၁။ စရိယာ၊ဌ။၁၅၂။ ဩတလ္လကော နိဟီနဇ္ဈာသယော၊ အပ္ပါနုဘာဝေါတိ အ-တ္ထော။ မ၊ဋီ၊၃။၃၃။ ဩတလ္လကောတိ လာမကော ဩလမ္ဗဝိလမ္ဗနန္တကဓရော ဝါ။ ဇာ၊ဌ၊၄။၃၈၀။ (ဇာ၊ဋီ၊သစ်-၌ ဩကလ္လ-ကော-ပုဒ်ကို ဖွင့်ထားသည်။) ဩကလ္လက-လည်းကြည့်။

(ဤပုဒ်ကို P.T.S.D ၌ Otallaka (adj) [of uncertain etym. perhaps * avatãryaka from ava + tr , or from uttãla?] ဟု ပြဆိုထားသည်။)

ဩတာပ (ပုန) [အဝ+တပ+ဏ] နေပူ။ ဩတာပေ နိဒဟိ ဘဂေါ်။ ဝိ၊၄။၄၁၅။

ဩတာပန (ထီ၊န) [အဝ+တပ+ဏေ+ယု] ပူစေခြင်း၊ နေပူလှမ်းခြင်း။ အဗ္ဘောကာသေ နိက္ခိတ္တာတိ ဩတာပနတ္ထာယ ဌပိတာ။ သံ၊ဌ၊၁။၁၆၃။ (-ဝိ၊ဌ၊၃။၂၀၆။ ကခါ။၃၂၃။)

ဩတာပနဝိသယ (ပု) [ဩတာပန+ဝိသယ] ပူစေခြင်း-နေပူလှမ်းခြင်း-ဟူသော အရာ။ ဩတာပေန္တော ဂစ္ဆတီတိ စ ဩတာပန-ဝိသယေ ဧဝ သာပေက္ခဂမနေ အနာပတ္တိ ဝုတ္တာ။ သာရတ္ထ၊၃။၂၉။

ဩတာပနသမ္မဇ္ဇနာဒိဝတ္တ (န) [ဩတာပန သမ္မဇ္ဇနာဒိ+ဝတ္တ] နေပူလှမ်းခြင်း, တံမြက်

လှည်းခြင်း အစရှိသော ကျင့်ဝတ်။ ဧဝံ သလ္လကွေတွာ ဩတာပနသမ္မဇ္ဇနာဒိဝတ္တံ ကာတဗ္ဗံ။ ဝိမတိ၊၂။၄၅။

ဩတာပယမာန (တိ) [အဝ+တပ+ဏယ+မာန] ပူစေသော၊ နေပူစာလှံ့သော၊သူ (မြတ်စွာဘုရား)။ ပိဋ္ဌီ ဩတာပယမာနော (သံ၊၃။၉၀)တိ မဟာစီဝရံ ဩတာရေတွာ သူရိယရသ္မိဟိ ပိဋ္ဌီ ဩတာပယမာနော နိ-သီဒိ။ သံ၊၄၊၃။၂၇၅။

ဩတာပိတ (တိ) [အဝ+တပ+တ] ပူစေအပ်-နေပူလှမ်းအပ်-သော။ အောက်ပုဒ်ကြည်။

ဩတာပိတသုဒ္ဓဝတ္ထ (တိ) [ဩတာပိတ+သုဒ္ဓဝတ္ထ] ပူစေအပ်သော-နေပူလှမ်းအပ်သော-ဖြူစင်သော-စင်ကြယ်သော-အဝတ်ရှိသော၊သူ။ တုမှေ ဥပါသကာ အညေသု ဒိဝသေသု မမ သန္တိကံ အာဂစ္ဆန္တာ ဩ-တာပိသုဒ္ဓဝတ္ထာ သာယနှေ အာဂစ္ဆထ။ ဥဒါန၊၄။၁၀၆။

ဩတာပေတဗ္ဗ (တိ) [အဝ+တပ+ဏေ+တဗ္ဗ] ပူစေအပ်-နေပူလှမ်းအပ်-ချောက်သွေ့စေအပ်-သော။ န ဘိက္ခဝေ သောဒကော ပတ္တော ဩတာပေတဗ္ဗော။ ဝိ၊၄။၂၄၉။ ဧဝမေဝ ခေါ မဟာရာဇ ယောဂိနာ ယောဂါဝစရေန နိသဇ္ဇဋ္ဌာနသယနစင်္ကမ-တော မာနသံ နီဟရိတွာ သမ္မပ္ပဓာနေ မာနသံ ဩတာပေတဗ္ဗံ။ မိလိန္ဒ။၃၅၃။ (-ဝိ၊၃။၅၈။)

ဩတာပေတိ (ကာ၊ကြိ) [အဝ+တပ+ဏေ+တိ] ပူစေ၏၊ နေပူစာလှံ့၏။ ပုန စ ပရံ မဟာရာဇ ကုမ္မော ဥဒကတော နိက္ခမိတွာ ကာယံ ဩတာပေတိ။ မိလိန္ဒ။၃၅၃။ (-ဝဇိရ။၃၅၉။) **ဩတာပေန္ဆိ**—ဝိ၊၁။၂၉၇။ ဝိ၊၄။၂၄၉။ **ဩတာပေယျ**—ဝိ၊၄။၂၄၉။

ဩတာပေတုံ (ဗျ) [အဝ+တပ+ဏေ+တုံ] ပူစေ-နေပူလှမ်း-မီးကင်-ခြင်းငှါ။ ဩတာ-ပေတု(ဝိ၊ဝိနိစ္ဆယ၊ဂါထာ။၇၅၅)နွှိ အာ-တပေ, အဂ္ဂိမှိ ဝါ တာပေတုံ။ ဝိ၊ဝိနိစ္ဆ ယ၊ဋီ၊၁။၃၃၇။

ဩတာပေတွာ (ကြိ၊ဝိ) [အဝ+တပ+ဏေ+တွာ] ပူစေ၍၊ နေပူလှမ်း၍။ အနုဇာနာမိ ဘိက္ခဝေ မုဟုတ္တံ ဥဏှေ ဩတာပေတွာ ပတ္တံ ပဋိသာမေတုံ။ ဝိ၊၄။၂၄၉။ (-ဝိ၊၃။၆၀။)

ဩတာပေန္ဆ (တိ) [အဝ+တပ+ဏေ+အန္တ။ ထီ-၌ ဩတာပေန္ဆီ။] ပူစေသော၊ နေပူလှမ်းသော၊ နေပူစာလှံ့သော၊သူ။ ကာယံ ဩတာပေန္တာ(ဝိ၊၂။၅၈)တိ မဉ္စပီဌာဒီသု နိသိန္နာ ဗာလာတပေန ကာယံ ဩတာ-ပေန္တာ။ ဝိ၊၄၊၃။၃၇။ တေ ဘိက္ခူ တာနိ စီဝရာနိ ဩတာပေန္တေ။ ဝိ၊၁။၂၉၇။ (-ဝိ၊၄၊၃။၄၂၊၁၀၄။ ကခါ။၂၀၂၊၂၂၅။ ဝဇိရ။၃၂၂။ သာရတ္ထ၊၃။၂၈။) ပဉ္စမံ ဒိဝသံ ပဉ္စ စီဝရာနိ ... ဩတာပေန္တိယာ ဝါ။ ကခါ။၃၂၃။

ဩတာပေန္ဆိ (ကာ၊ကြိ) [အဝ+တပ+ဏေ+အန္တိ] ပူစေကုန်၏၊ နေပူစာလှံ့ကုန်၏။ ဩတာ ပေတိ-ကြည့်။

ဩတာပေယျ (ကာ၊ကြိ) [အဝ+တပ+ဏေ+ယျ] ပူစေရာ၏၊ နေပူစာလှံ့ရာ၏။ ဩတာပေတိ-ကြည့်။

ဩတာရ (ပု) [အဝ+တရ+ဏ] (၁) အတွင်းသို့ သက်ရောက်ခြင်း၊ သက်ဝင်ခြင်း၊ သက်ဆင်းခြင်း၊ သွင်းခြင်း။ (၂) အပေါက်၊ အကြား၊ ဖြစ်ခွင့်၊ အခွင့်၊ ဖြစ်ခြင်း၏ အကြောင်း။ **(၁)** ဝိဿာသေ သတိ ဩတာရော။ ဝိ၊၅။၂၃၅။ အံ၊၂။၅၉၊ ၆၀၊၂၂၆။ ဩတာရောတိ ကိလေသာနံ အန္တော ဩတရဏံ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၄။၁၇၈။ အပိ နု တံ ဂရုကံ သိလာဂုဋ္ဌံ အလ္လမတ္တိကာပုဋ္ဌေ လဘေထ ဩတာရံ။ မ၊၃။၁၃၇။ "လဘေထ ဩတာရ"နှိ လဘေယျ ပဝေသနံ။ မ၊ဋ္ဌ၊၄။၁၀၃။ ဩတာရော(ဒီ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၇၄)တိ တတ္ထ စိတ္တဿ အနုပ္ပဝေသော။ ဒီ၊ဋ္ဌီ၊၂။ ၁၇၉။ အံ၊ဋ္ဌီ၊၃။၂၄။ (-အဘိ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၃၈။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။၃၁၂။)

(၂) လဘေထ ဩတာရ(မ၊၁။၄၁၀)တိ လဘေထ ဆိဒ္ဒံ။ ကိလေသုပ္ပတ္တိယာ အာရမ္မဏံ ပစ္စယံ လဘေယျာတိ အတ္ထော။ မ၊ဋ္ဌ၊၂။၃၁၄။ လဘတိ တဿ မာရော ဩတာရံ။ မ၊၃။၁၃၆။ ဩတာရနှိ ဝိဝရံ ဆိဒ္ဒံ။ မ၊ဋ္ဌ၊၄။၁၀၃။ ဩတာရနှိ ကိလေသုပ္ပတ္တိယာ အဝသရံ၊ တံ ပန ဝိဝရံ ဆိဒ္ဒနှိ စ ဝုတ္တံ။ မ၊ဋ္ဌီ၊၃။၃၁၆။ ဩတာရ(အဘိ၊ဋ္ဌ၊၂။၉၆)နှိ ဩကာသံ။ သမ္မော၊ယော။၆၅။ (-ဒီ၊၃။၄၈။ သုတ္တနိ။၃၄၃။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၃။၃၀။ သံ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၁၂။ သုတ္တနိ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၂၁။ မဟာနိ၊ဋ္ဌ။၄၀၁။ စူဋ္ဌနိ၊ဋ္ဌ။၁၃၁။ ဒီ၊ဋ္ဌီ၊၃။၁၃၄။) ဩတာရလာဘ-လည်းကြည့်။

ဩတာရဏ (နာ) [အဝ+တရ+ဏေ+ယု] သက်ရောက်စေခြင်း၊ ချခြင်း၊ သွင်းခြင်း၊ ပူးဝင်စေခြင်း။ စိတ္တကိရိယဝါယောဓာတုဝိပ္ပါရေနေဝ ဟတ္ထဿ ပတ္တေ ဩတာရဏံ နာမ ဟောတိ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၇၉။ မ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၇၁။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၂။၃၄၅။ သုတ္တဿ သုတ္တေယေဝ ဩတာရဏံ ဘိန္နံ ဝိယ ဟုတ္ဘာ နာ ပညာယတိ။ သာရတ္ထ၊၂။၄၇။ ဒေဝတံ ဩတာရေတ္ဘာတိ ဧတ္ထ မန္တဇ္ဇပ္ပနေန ဒေဝတာယ ဩတာရဏံ။ သီ၊ဋ္ဌီ၊သစ်၊၁။၃၇၆။ (-ဓမ္မ၊ဋ္ဌ၁။၂၉။ စရိယာ၊ဋ္ဌ။၁၄၈။)

ဩတာရယတိ (ကာ၊ကြိ) [အဝ+တရ+ဏယ+တိ] (၁) အားထုတ်-လုံ့လပြု-စေ၏။ (၂) သက်ဆင်း-ဆင်းသက်-စေ၏။ **(၁)** တာတ "အဟံ ပထဝိဿရော"တိ မာ မဟာဇနံ ကာယဒုစ္စရိတာဒိအနတ္ထာယ ပတာရယိ မာ ဩတာရယိ၊ ယထာ တံ အနတ္ထံ သမာဒါယ ဝတ္တတိ။ မာ ဧဝမကာသီတိ အတ္ထော။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၅။၁၂၅။ **(၂)** လိစ္ဆဝိရာဇာနော ... သတ္ထာရံ နာဝါတော ဩတာရယီသု။ ဓမ္မ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၇၅။

ဩတာရယီသု (ကာ၊ကြိ) [အဝ+တရ+ဏယ+ဥုံ] သက်ဆင်း-ဆင်းသက်-စေကုန်ပြီ။ ဩတာရယတိ (၂) ကြည့်။

ဩတာရယိ (ကာ၊ကြိ) [အဝ+တရ+ဏယ+ဤ] အားထုတ်-လုံ့လပြု-စေပြီ။ ဩတာရယတဲ (၁) ကြည့်။

ဩတာရယိတဗ္ဗ (တိ) [အဝ+တရ+ဏယ+တဗ္ဗ] သက်ဝင်စေအပ်-သွင်းအပ်-သော။

သုတ္တေ ဩတာရယိတမ္ဘာနိ(နေတ္တိ။၂၀)တိ သုတ္တေ အနုပဝေသိတမ္ဘာနိ။ နေတ္တိ၊ဋ္ဌ။၈၁။

ဩတာရလာဘ (ပု) [ဩတာရ+လာဘ] အခွင့်ရခြင်း၊ အခွင့်ကို ရစေခြင်း။ နှ ဟိ မယာ တ္တေက် ကာလံ ပါရမိယော ပူရေန္တေန မာရကာယိကာနံ ဩတာရလာဘတ္ထာယ ပူရိတာ။ ဓမ္မ၊ဋ္ဌ၊၂။၆၅။ (-ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋီ၊၁။၃၈၁။)

ဩတာရာပေက္ခ (တိ) [ဩတာရ+အပေက္ခ] အပေါက်-အခွင့်-ကို ငဲ့သော။ မာရော ပါပိမာ သတ္တဝဿာနိ ဘဂဝန္တံ အနုဗန္ဓော ဟောတိ ဩတာရာပေက္ခော ဩတာရံ အလဘမာနော။ သံ၊၁။၁၂၃။ ဩတာရာပေက္ခောတိ ... ဧဝံ ဝိဝရံ အပေက္ခမာနော။ သံ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၆၀။ (-အဘိ၊ဋ္ဌ၂။၉၆။ ပဋိသံ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၄၂။ ဓမ္မ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၂၆။ သုတ္တနိ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၂၁။ ထေရ၊ဋ္ဌ၊၂။၆၆။ အပ၊ဋ္ဌ၊၁။၆၆၊၉၂။ စရိယာ၊ဋ္ဌ။၅၉။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၄။၅၈။ သံဋီ၊၁။၂၁၉။)

ဩတာရာပေတ္ဝာ (ကြိ၀ိ) [အဝ+တရ+ ကာပေ+တ္ဝာ] ဆင်းသက်စေ၍၊ ကျစေ၍၊ ချ၍။ သေဋ္ဌိပုတ္တော တေန ယာနကံ ပါဇာပေန္တော အတ္တနော ဃရံ ဂန္တွာ မံသံ ဩတာရာပေတ္ဝာ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၃။၄၈။ (-မ၊ဋ္ဌ၊၃။၅၁။)

ဩတာရာလာဘ (ပု) [ဩတာရ+အလာဘ] အခွင့်ကို မရခြင်း။ ကိလေသမာရဿ ဩတာရာလာဘေနေဝ ဣတရမာရာနမ္ပိ ဩတာရာလာဘော ဝေဒိတဗ္ဗော။ ဒီ၊ဋီ၊၃။၂၅။

ဩတာရိတ (တိ) [အဝ+တရ+ကေ+တ] သက်ဆင်းစေအပ်သော၊ ကျစေအပ်-ချအပ်-သော။ တယာ မဟာဇနော အပါယမဂ္ဂေ ဩတာရိတော။ သံ၊ဋ္ဌ၊၃။၂၅။ အမ္မိလယာဂု ဝါ ဥဒ္ဓနတော ဩတာရိတမတ္တာ။ ကင်္ခါ။ ၂၂၀။ (-ဝိ၊ဋ္ဌ၊၃။၈၉။ မ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၈၁။ သံ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၀၉၊၂၂၀။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။၁၆၇၊၃၃၈။ သံ၊ဋီ၊၂။၂၉၉။) ဩတာရိတမတ္တာတိ အဝ-တာရိတမတ္တာ ပါတနမတ္တာ။ ကင်္ခါ။မဟာဋီ၊ ၄။၅၅။

ဩတာရိယမာန[၁] (တိ) [အဝ+တရ+ယ+ကေ+မာန] သက်ဝင်စေအပ်-ထည့်သွင်းအပ် -ချထားအပ်-သော။ တာနိ စေ သုတ္တေ ဩတာရိယမာနာနိ ဝိနယေ သန္နသိယ-မာနာနိ သုတ္တေ စေဝ ဩတရန္တိ ဝိနယေ စ သန္ဒိဿန္တိ။ အံ၊၁။၄၈၅။

ဩတာရိယမာန[၂] (တိ) [ဥ(အဝ)+တရ+ယ+မာန] ထုတ်ဆောင်အပ်သော။ တေသု ကိရ ကေဒိဝသံ ကိမိလော ကောဋ္ဌတော ဝိဟိ ဩတာရိယမာနေ ဒိသွာ။ ဓမ္မ၊ဋ္ဌ၁။၈၈။

ဩတာရိယတိ (ကမ္မ၊ကြိ) [အဝ+တရ+ကေ+ယ+တ] သက်ဝင်စေအပ်-သွင်းအပ်-ချထားအပ်-၏။ ဩတာရိယန္တိ အနုပ္ပ-ဝေသိယန္တိ ဧတေန, တ္ထေ ဝါ သုတ္တာဂတာ ဓမ္မာ ပဋိစ္စသမုပ္ပါဒါဒိသူတိ ဩတရကေ။ နေတ္တိ၊ဋ္ဌ။၁၆။

ဩတာရေတမ္ဗ (တိ) [အဝ+တရ+ကေ+တမ္ဗ] သက်ဝင်စေအပ်-သွင်းအပ်-သော။ အတ္တ-နောမတိ အာစရိယဝါဒေ ဩတာရေတမ္ဗာ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၁။၁၉၆။ အာစရိယဝါဒေ ဩတာရေ-

တဗွာတိ အာစရိယဝါဒေ ဥဏေန အနုပ္ပ-ဝေသေတဗွာ။ သာရတ္ထ၊၂။၄၆။ (-အံ၊၁။၄၈၇။ ပေဋကော။၂၃၅။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၅၆။ အံ၊ဋ္ဌ၊၂။၃၅၆။)

ဩတာရေတိ (ကာ၊ကြိ) [အဝ+တရ+ဏေ+တိ] (က) သက်ဆင်းစေ-ဆင်းသက်စေ-ကျစေ-ချ-၏။ (ခ) သက်ဝင်စေ-သွင်း-၏။ (ဂ) မျှော၏။

(က) သော အတိတ္ထေန ဂါဝိယော ဩတာရေတိ။ မ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၆၁။ အံ၊ဋ္ဌ၊၃။၃၅၀။ ဥဘိန္နံ အန္တရေ ဩတာရေတိ။ ဝဇိရ။၃၇၈။ (-မ၊ဋ္ဌ၊၄။၁၇၈၊ သံ၊ဋ္ဌ၊၂။၃၃၊၅၉။ အံ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၉၇၊၂၇၈။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၂။၃၃၂၊၃၄၈။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။၆၆၊၃၃၈။ စရိယာ၊ဋ္ဌ။၃၀၅။ သာရတ္ထ၊၃။၄၀။ သီ၊ဋ္ဌီ၊သစ်၊၁။၂၈၂။) **ဩတာရေမိ**—မ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၂၁။ **ဩတာရေယျ**—ဇာ၊ဋ္ဌ၊၅။၆၈။ **ဩတာရေယျုံ**—ဒီ၊ဋ္ဌ၊၃။၆၀။ **ဩတာရေသိ**—ဒီ၊ဋ္ဌ၊၂။၇၅။ မ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၆၈၊၁၈၁။ သံ၊ဋ္ဌ၊၂။၈၀။ အပ၊ဋ္ဌ၊၁။၈၉။ **ဩတာရေသုံ**—သံ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၁၂။ ပေတ၊ဋ္ဌ။၂၅၄။

(ခ) ဩတာရေန္တိ—ဥဏကောဋ္ဌာသံ ဩတာရေန္တိယေဝ(မ၊ဋ္ဌ၊၄။၁၆) အနုပ္ပဝေ-သေန္တိယေဝ။ မ၊ဋ္ဌီ၊၃။၂၃၆။ **ဩတာရေထ**—သံ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၃၅။ တေန ဟိ တုမှေ အတ္တနော အာနုဘာဝေန မံ စောရရညော သိရိဂဗ္ဘေ ဩတာရေထ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၈၃။(-ဒီ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၈၉။)

(ဂ) ဩတာရေန္တိ— ဒဗ္ဗသမ္ဘာရေ ဆိန္ဒိတ္တာ မဟာဥဋ္ဌမ္ပံ ဗန္ဓိတ္တာ နဒိယာ ဩ-တာရေန္တိ။ အံ၊ဋ္ဌ၁။၂၅၄။ **ဩတာရေဟိ**—ဇာ၊ဋ္ဌ၊၄။၈၆။

ဩတာရေတုံ (ဗျ) [အဝ+တရ+ဏေ+တုံ] သက်ဝင်စေခြင်းငှါ။ တေသု ဧကောပိ ဧကံ အတ္တနော ဩဝါဒေ ဩတာရေတုံ နာ-သက္ခိ။ အံ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၅။ (-ဣတိဝုတ်၊ဋ္ဌ။၆၈။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၄။၁၅၆။)

ဩတာရေတွာ (ကြိ၊ဝိ) [အဝ+တရ+ဏေ+တွာ] (က) သွင်း၍၊ သက်ရောက်စေ၍။ (ခ) စွန့်၍။ (ဂ) အောက်သို့ကျစေ၍၊ ချ၍။ (ဃ) ရွာစေ၍။

(က) ဝိနိစ္ဆယိကာနံ ဥက္ကောစံ ဒတ္တာ ကူဋသက္ခိံ ဩတာရေတွာ အာရာမသာမိကံ ဇိနာတိ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၉၅။ မာနဒ္ဓဇဋ္ဌ ခန္ဓာဘိ-သခါရကိလေသဘာရဋ္ဌ ပါတေတွာ ဩ-တာရေတွာ ဌိတော။ အံ၊ဋ္ဌ၊၃။၃၁။ သရီရေ ဒေဝတံ ဩတာရေတွာ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၁။၉၁။ (-ဝိ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၄၂။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၆၂။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၄။၁၃၉။ ကခါ။၂၇၆။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၁။၄၃၊၅၈။ မ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၂၁။ မ၊ဋ္ဌ၊၂။၈၉၊၁၅၈။ မ၊ဋ္ဌ၊၃။၆၁၊၂၂၄၊၂၉၈။ မ၊ဋ္ဌ၊၄။၂၇။ သံ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၃၅။ အံ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၈၊၆၉။ အံ၊ဋ္ဌ၊၂။၅၁။ အံ၊ဋ္ဌ၊၃။၃၁၊၁၁၇။)

(ခ) ဩတာရေတွာ(အံ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၂၄)တိ ဆဋ္ဌေတွာ။ အံ၊ဋ္ဌီ၊၂။၁၁၈။ **(ဂ)** အဋ္ဌဂုံလ-မတ္တံ နိဝါသနံ ဩတာရေတွာ နိဝါသေန္တေန ပရိမဏ္ဍလံ နိဝတ္ထံ နာမ ဟောတိ။ ကခါ။၂၇၆။ မဟာစီဝရံ ဩတာရေတွာ သူရိယ-ရသ္မီဟိ ပိဋ္ဌိံ ဩတာပယမာနော နိသီဒိ။ သံ၊ဋ္ဌ၊၃။၂၇၅။ ဩတာပယမာန-လည်း

ကြည့်။ **(ဃ)** ဓမ္မရတနဝဿံ ဩတာရေ-တွာ။ ဝိမတိ၊၁။၉၇။

ဩတာရေထ (ကာ၊ကြိ) [အဝ+တရ+ဏေ+ထ] သက်ဝင်စေကုန်လော့၊ သွင်းကုန်လော့။ ဩတာရေတိ (ခ) ကြည့်။

ဩတာရေန္ဆ (တိ) [အဝ+တရ+ဏေ+အန္ဆ] သက်ရောက်စေ-အောက်သို့ကျစေ-ချ-သော၊သူ။ တတော ပရံ ဩတာရေန္ဆဿ ဒုက္ကဋန္ဆိ ဝုတ္တံ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၆၁။ (-ဒီ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၂၁။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၂၉။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၅၅။ မ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၆၇။ မ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၈၊၁၅၃။ မ၊ဋ္ဌ၊၄။၂၁၃။ သံ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၆၉။ အံ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၃၀။ အံ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၈၆။ ဥဒါန၊ဋ္ဌ။၃၇၇။ ဝိမတိ၊၁။၂၅၈။ သာရတ္ထ၊၂။၃၁၇။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋီ၊၁။၂၈၄။)

ဩတာရေန္ဆိ (ကာ၊ကြိ) [အဝ+တရ+ဏေ+အန္ဆိ] သက်ဝင်စေ-သွင်း-ကုန်၏။ ဩတာရေတိ (ခ) ကြည့်။ (ခ) မျှောကုန်၏။ ဩတာရေတိ (ဂ) ကြည့်။

ဩတာရေမိ (ကာ၊ကြိ) [အဝ+တရ+ဏေ+မိ] သက်ဆင်းစေ-ဆင်းသက်စေ-ကျစေ-ချ-ပါ၏။ ဩတာရေတိ (က) ကြည့်။

ဩတာရေယျ (ကာ၊ကြိ) [အဝ+တရ+ဏေ+ဧယျ] သက်ဆင်းစေ-ဆင်းသက်စေ-ကျစေ-ချ-ရာ၏၊ ဩတာရေတိ(က)ကြည့်။

ဩတာရေယျုံ (ကာ၊ကြိ) [အဝ+တရ+ဏေ+ဧယျုံ] သက်ဆင်းစေ-ဆင်းသက်စေ-ကျစေ-ချ-ကုန်ရာ၏၊ ဩတာရေတိ(က)ကြည်။

ဩတာရေသိ (ကာ၊ကြိ) [အဝ+တရ+ဏေ+ဤ] သက်ဆင်းစေ-ဆင်းသက်စေ-ကျစေ-ချပြီ။ ဩတာရေတိ (က) ကြည့်။

ဩတာရေသုံ (ကာ၊ကြိ) [အဝ+တရ+ဏေ+ဥုံ] သက်ဆင်းစေ-ဆင်းသက်စေ-ကျစေ-ချကုန်ပြီ။ ဩတာရေတိ (က) ကြည့်။

ဩတာရေဟိ (ကာ၊ကြိ) [အဝ+တရ+ဏေ+ဟိ] မျှောလော့။ ဩတာရေတိ (ဂ) ကြည့်။

ဩတိဏ္ဍ (တိ) [အဝ+တရ+တ။ အဝတိဏ်] (၁) သက်ဝင်-ပူးဝင်-အပ်သော၊သူ။ (၂) သက်ရောက်-သက်ဆင်း-ကျရောက်-တတ်သော၊ ရောက် လာသော၊သူ။ (၃) စီးဆင်းသော။ (၄) သက်ဆင်း-သက်ရောက်-ရာ။ (၅) ပြောကြားအပ်သော။

(၁) သက်ဝင်-ပူးဝင်-အပ်သော၊သူ။ ဩတိဏ္ဍောမှိ ဇာတိယာ ဇရာယ မရဏေန။ မ၊၁။၂၅၀။ ဩတိဏ္ဍောတိ ယဿ ဇာတိ အန္တော အနုပဝိဋ္ဌာ၊ သော ဇာတိယာ ဩတိဏ္ဍော နာမ။ မ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၃၄။ ဩတိဏ္ဍ-မှာ(သံ၊၂။၇၆)တိ အန္တော အနုပဝိဋ္ဌာ။ သံ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၇၈။ (-အံ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၃၀။) **(၂)** သက်ရောက်-သက်ဆင်း-ကျရောက် -တတ်သော၊ ရောက်လာသော၊သူ။ သာသ-နဿ မူလာနိ ဩတိဏ္ဍာနိ။ သီ၊ဋီ၊သစ်၊၁။ ၄၇၄။

(၁)(၂) ယော ပန ဘိက္ခု ဩတိဏ္ဍော ဝိပရိဏတေန စိတ္တေန မာတုဂါမေန သဒ္ဓိ ကာယသံသဂ္ဂံ သမာပဇ္ဇေယျ။ ဝိ၊၁။၁၇၃။ ဩတိဏ္ဍောတိ ယက္ခာဒီဟိ ဝိယ သတ္တာ အန္တော ဥပ္ပဇ္ဇန္တေန ရာဂေန ဩတိဏ္ဍော။

ကူပါဒိနိ ဝိယ သတ္တာ အသမပေက္ခိတ္တာ ရဇနိယေ ဌာနေ ရဇ္ဇန္တော သယံ ဝါ ရာဂံ ဩတိကြော။ ဝိ၊၃၊၂။၁၂၀။ ဩတိကြသဒ္ဒဿ ကမ္မသာဓနပက္ခံ သန္ဓာယ "ယက္ခာဒီဟီ"-တိအာဒိ ဝုတ္တံ။ ကတ္တုသာဓနပက္ခံ သန္ဓာယ "ကူပါဒိနိ"တိအာဒိ ဝုတ္တံ။ ဝိမတိ၊၁။၂၅၈။ (-သာရတ္ထ၊၂။၃၁၆။ ကင်္ခါ၊ဋီ၊သစ်။၁၈၀။)

(၃) စီးဆင်းသော။ အောက်ပုဒ်ကြည့်။ **(၄)** သက်ဆင်း-သက်ရောက်-ရာ။ ဩတိကြဌာန-ကြည့်။ **(၅)** ပြောကြားအပ်သော။ ဝတ္ထုသို့ ဩတိကြော ဝါ အနောတိကြော ဝါ။ သံ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၁၄။ ဩတိကြံ နာမ "ဝဇ္ဇံ အဇ္ဈာစရိတ"န္တိ အာရောစိတံ။ သံ၊ဋီ၊၁။၁၆၅။

(၂) သက်ရောက်-သက်ဆင်း-ကျရောက်-တတ်သော၊ ရောက်လာသော။ **(၅)** ပြောကြားအပ်သော။ ဩတိကြော ဒေါသော သိက္ခာပဒပညာပနန္တိ ဣဒံ ဗုဒ္ဓါစိဏ္ဏံ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၆၄။ ဩတိကြောတိ ပရိသမဇ္ဈေ အာဂတော, အာရောစိတော ဝါ။ ဝဇိရ။၆၂။ ဩတိကြောတိ အာရောစိတော, ပရိသမဇ္ဈေ ဝါ ဩတိကြော။ သာရတ္ထ၊၁။၄၅၅။

ဩတိကြဥဒက (န) [ဩတိကြ+ဥဒက] စီးဆင်း-စီးဝင်-သောရေ။ ဣမာနိ ဟိ ဒွေ ဘောဇနာနိ ဝတ္တမာနာနိ ဝဋ္ဋေ အာစိဏ္ဏာနိ သမာစိဏ္ဏာနိ နဒီ ဩတိကြဥဒကံ ဝိယ အနုပက္ခန္ဒာနိ။ မ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၃၀။

ဩတိကြကာလ (ပု) [ဩတိကြ+ကာလ] သက်ဆင်းရာ-သက်ရောက်ရာ-အခါ။ အထဿ နှာယိတုံ ဩတိကြကာလေ ဒက္ခိဏဟတ္ထေန အသီ, ဝါမဟတ္ထေန စူဠံ ဂဟေတွာ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၃။၃၉၈။ (-အဘိ၊ဋ္ဌ၊၂။၄၃၁။) တံ တံ ဝတ္ထုံ ဩတိကြကာလံ အနတိက္ကမိတွာ တေနေဝ ကာလေန ကရဏဘူတေန သိက္ခာပဒါနိ ပညာပယန္တော။ သာရတ္ထ၊၁။ ၂၀၁။ (-ဒီ၊ဋီ၊၁။၄၃၊ မ၊ဋီ၊၁။၃၆။ အံ၊ဋီ၊၁။၃၆။)

ဩတိကြဿန (ပု၊န) [ဩတိကြ+ဿန] သက်ဆင်းသော အစိုင်အခဲ။ ဘူမိတော ဟတ္ထိပ္ပမာဏံ အနုဂ္ဂန္တွာ ဟေဋ္ဌာဘူမိယံ ဩတိကြဿနတော အနေကယောဇနပ္ပမာဏောပိ။ ဝိမတိ၊၂။၁၄၁။

ဩတိကြစိတ္တ (တိ) [ဩတိကြ+စိတ္တ] သက်ဝင်-ပူးဝင်-အပ်သောစိတ်ရှိသော၊သူ။ ဩတိကြစိတ္တသေတံ ပါဠိကဒ် အနဘိရတော ဝါ မြဟ္မစရိယံ စရိဿတိ။ ဝိ၅၊၂၃၅။ အံ၊၂။၂၂၆၊(-၅၉။ ဒီဋ္ဌ၊၂။၁၇၄။ သုတ္တနိ၊ဋ္ဌ၊၁။ ၂၄၄။ သုတ္တနိ၊ဋ္ဌ၊၂။၅၇။)

ဩတိကြဌာန (န) [ဩတိကြ+ဌာန] သက်ဆင်းရာအရပ်။ ထေရေဟိ ပဌမံ ဩတိကြဌာနေ ကတတ္တာယေဝ "ပဌမကစေတိယ"န္တိ ဝုစ္စတိ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၁။၅၆။ (-မ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၄၈။ မ၊ဋ္ဌ၊၃။၅၉။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၅။၃၅၃။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋီ၊၂။၅၅။)

ဩတိကြတိတ္ထ (န) [ဩတိကြ+တိတ္ထ] သက်ဆင်းရာဆိပ်။ ရဇောဇလ္လံ ပဝါဟေတ္တွာ ပဋိပဿဒ္ဓဒရထော ဩတိကြတိတ္ထေနေဝ ဥတ္တရိတ္တာ။ အံ၊ဋ္ဌ၊၂။၃၂။

ဩတိကြနဒီ (ထီ) [ဩတိကြ+နဒီ] စီးဆင်း

သော မြစ်။ ဧကံ ဂင်္ဂ ဩတိဏ္ဍနဒီ ဒိသွာ တဒနုသာရေန ဂစ္ဆန္တော မိဂသူကရာဒယော ဝဓိတွာ။ ဇာ၊ဌ၊၄။၄၃၉။

ဩတိဏ္ဍပဒ (နဲ) [ဩတိဏ္ဍ+ပဒ] သက်ဆင်းသော-သက်ဆင်းသူ၏-ခြေရာ။ သာဓုတာတာတိ သမန္တာ ပဒံ ပရိယေသမာနော ဩတိဏ္ဍပဒံယေဝ အဒ္ဒသ, နဲ ဥတ္တိဏ္ဍပဒံ။ မ၊ဌ၊၃၊၁၂၅။ (-ဇာ၊ဌ၊၁။၁၈၇၊၂၉၉။ ဇာ၊ဌ၊၇။၃၂၄။)

ဩတိဏ္ဍပုဗ္ဗ (တိ) [ဩတိဏ္ဍ+ပုဗ္ဗ] ရှေး၌ သက်ရောက်သော၊ သက်ရောက်ဘူးသော၊ သူ။ သင်္ဂါမာဝစရောတိ သင်္ဂါမံ ဩတိဏ္ဍ-ပုဗ္ဗော။ မ၊ဌ၊၃။၉၀။

ဩတိဏ္ဍဗြဟ္မ (ပု) [ဩတိဏ္ဍ+ဗြဟ္မ] သက်ဆင်းသော ဗြဟ္မာ။ တတော ပုရတ္ထိမစက္ကဝါဋမုခဝဋ္ဌိယံ ဩတိဏ္ဍဗြဟ္မာ နီလကသိဏံ သမာပဇ္ဇိတွာ။ ဒီ၊ဌ၊၂။၂၇၂။ သံ၊ဌ၊၁။၇၁။

ဩတိဏ္ဍဘဝင်္ဂ (နဲ) [ဩတိဏ္ဍ+ဘဝင်္ဂ] သက်ရောက်-ကျ-သောဘဝင်။ ဖလာနန္တရံ ဩ-တိဏ္ဍဘဝင်္ဂတော ဝုဋ္ဌိတဿ မဂ္ဂပစ္စဝေ-က္ခဏာ။ ပဋိသံ၊ဌ၊၂။၂၄၈။

ဩတိဏ္ဍမဂ္ဂသောတ (တိ) [ဩတိဏ္ဍ+မဂ္ဂသောတ] သက်ရောက်-သက်ဝင်-အပ်သော အရိယမင်္ဂဟူသောရေအလျှဉ်ရှိသော၊ အရိယာမင်္ဂရေအလျှဉ်သို့ သက်ရောက်ပြီးသော၊သူ။ ဩက္ကန္တနိယာမ-ကြည့်။

ဩတိဏ္ဍမလ္လ (ပု) [ဩတိဏ္ဍ+မလ္လ] သက်ရောက်သော-သက်ဝင်သော-ရောက်လာသော-လက်ဝှေ့သမား-နပန်းသမား။ "သုဝဏ္ဍပဋ္ဌံ ပဋိလဘိဿာမီ"တိ တက္ကယိတွာ ယုဒ္ဓဋ္ဌာနံ ဩတိဏ္ဍမလ္လော မူလကမုဋ္ဌိလဘိတွာ ဝိယ။ သံ၊ဌ၊၁။၈၁။

ဩတိဏ္ဍမူလ (နဲ) [ဩတိဏ္ဍ+မူလ] သက်ဆင်းသော အမြစ်။ ဧကံ ဥဇုကံ ဩတိဏ္ဍ-မူလမေဝ အဋ္ဌာသိ။ ဇာ၊ဌ၊၄။၃၄၉။

ဩတိဏ္ဍဝတ္ထုက (တိ) [ဩတိဏ္ဍ+ဝတ္ထု+က] သက်ရောက်အပ်-သက်ဝင်အပ်-ကျူးလွန်အပ်-သော အကြောင်းအရာဝတ္ထုရှိသော၊ သူ။ ဝီတိက္ကမံ ဟိ သုတွာ ဘိက္ခုသံဃံ သန္နိပါတာပေတွာ ဩတိဏ္ဍဝတ္ထုကံ ပုဂ္ဂလံ ပဋိပုစ္ဆိတွာ။ မ၊ဋီ၊၁။၃၆။ သံ၊ဋီ၊၁။၃၃။ (-ဥဒါန၊ဌ။၂၁။ သာရတ္ထ၊၁။၂၀၁။ ဒီ၊ဋီ၊၁။၄၆။ မ၊ဋီ၊၂။၅၀။)

ဩတိဏ္ဍဝတ္ထုဝိသယ (တိ) [ဩတိဏ္ဍဝတ္ထု+ဝိသယ] သက်ရောက်အပ်-သက်ဝင်အပ်-ကျူးလွန်အပ်-သော အကြောင်းအရာဝတ္ထုလျှင် အရာရှိသော။ ဩတိဏ္ဍဝတ္ထုဝိသယာ အနုသာသနီ။ မ၊ဋီ၊၁။၁၁၈။

ဩတိဏ္ဍဝါစာဝတ္ထု (နဲ) [ဩတိဏ္ဍဝါစာ+ဝတ္ထု] သက်ရောက်သော-ဖြစ်ပေါ်လာသော-ပြောကြားအပ်သော-စကားဟူသော အကြောင်းအရာဝတ္ထု။ ပုစ္ဆာဒိဝသေန ဟိ ဩတိဏ္ဍ-ဝါစာဝတ္ထုသို့ ဧကံသာဒိဗျာကရဏဝိဘာဂံ သလ္လက္ခေတွာ။ မ၊ဋီ၊၂။၁၅၆။

ဩတိဏ္ဍဝါဒသင်္ဂါမ (တိ) [ဩတိဏ္ဍဝါဒ+သင်္ဂါမ] သက်ရောက်-ဖြစ် ပေါ်လာ-သော

အယူဝါဒဟူသော စစ်ပွဲရှိသော၊သူ။ ဩသဒ္ဒသင်္ဂဂါမောတိ အနေကဝါရံ ပရဝါဒမဒ္ဒန-ဝသေန ဩတိက္ကဝါဒသင်္ဂါမော။ မ၊ဋီ၊၃၊၄၈။

ဩတိက္ကသတ္တ (ပု) [ဩတိက္က+သတ္တ] သက်ရောက်သော သတ္တဝါ။ နာ လာမကဋ္ဌာနံ ဩတိက္ကသတ္တော(မ၊ဋ္ဌ၊၃၊၁၉၅)တိ ဣမိနာ မဟာသတ္တဿ ပဏီတာဓိမုတ္တတံ ဒဿေတွာ။ မ၊ဋီ၊၃၊၁၃၇။ (-ဣတိဝုတ်၊ဋ္ဌ၊၃၂၆။ မ၊ဋီ၊၂။၁၉၆။)

ဩတိက္ကသဒ္ဒ (ပု) [ဩတိက္က+သဒ္ဒ] ဩတိက္က သဒ္ဒါ။ ဩတိက္က (၁)(၂)ကြည့်။

ဩတိက္ကသမယ (ပု) [ဩတိက္က+သမယ] သက်ရောက်ရာ-ဖြစ်ပေါ်ရာ-အခါ။ တံ တံ ဝတ္ထုံ ဩတိက္ကသမယသင်္ခါတံ ကာလံ အနတိက္ကမိတွာ သိက္ခာပဒါနိ ပညာပေန္တော။ ဥဒါန၊ ဋ္ဌ၊၂၁။

ဩတိက္ကဆာခါ (ထီ) [ဩတိက္က+သာခါ] သက်ရောက်-လျှောသက်-အောက်သို့ညွတ်ကိုင်း-သော သစ်ခက်။ ဩတိက္ကသာခါဟိ (မ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၇၁)တိ မာလုဝါ ဘာရေန ဩနမိတွာ ရုက္ခဿ ယာဝ မူလာ ဩတိက္ကသာခါဟိ ပုန အဘိရုဟမာနာ။ မ၊ဋီ၊၂။၂၉၂။

ဩတိက္ကဟတ္ထိ (ပု) [ဩတိက္က+ဟတ္ထိ] သက်ရောက်သောဆင်။ သင်္ဂါမံ ဩတိက္ကဟတ္ထိနော ဟိ စတူဟိ ဒိသာဟိ အာဂတေ သရေ သဟိတုံ ဘာရော။ ဓမ္မ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၃၆။

ဩတိက္ကောတိက္ကဋ္ဌာန (နာ) [ဩတိက္ကောတိက္က+ဋ္ဌာန] သက်ရောက်ကျဆင်းရာ သက်ရောက်ကျဆင်းရာအရပ်။ ဝဋ္ဋရုက္ခသာခါနံ ဂတဂတဋ္ဌာနေ ပါရောဟာ ဩတရန္တီ၊ ဩတိက္ကောတိက္ကဋ္ဌာနေ သမ္မဇ္ဇိတွာ ပုန ဝမုန္တိယေဝ။ မ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၂၈။

ဩတု (ပု) [အဝ+တု။ ဝိ၊ပိ၊ဓာန်။ ဩတု (သံ)] ကြောင်သတ္တဝါ။ ကေကာရာဒီ။၄၃၄။ ဇ၂-ကြည့်။

ဩတ္တပန (နာ) [အဝ(ဥ)+တပ+ယု] (မကောင်းမှုမှ) ကြောက်ရွံ့ထိတ်လန့်ခြင်း။ အောက်ပုဒ် ထောင့်ကွင်းကြည့်။

ဩတ္တပနသီလ (တိ) [ဩတ္တပန+သီလ] (မကောင်းမှုမှ) ကြောက်ရွံ့ထိတ်လန့်ခြင်း အလေ့ရှိသော၊သူ။ ဧဝံ ဝုတ္တေန ဩတ္တပ္ပေန သမန္နာဂတတ္တာ ဩတ္တပနသီလောတိ ဩတ္တပ္ပီ။ ဣတိဝုတ်၊ဋ္ဌ။၁၀၀။

ဩတ္တပ္ပ (နာ) [အဝ(ဥ)+တပ+ကျ(အ)။ ဩတ္တပ္ပတိ ဘာယတိ ပါပတောတိ ဩတ္တပ္ပံ။ ဓာန်၊ ဋီ။၁၅၈။ သူစီ] (မကောင်းမှုမှ) ကြောက်ရွံ့သော-ထိတ်လန့်သော-ထိတ်လန့်ကြောင်းဖြစ်သော-တရား၊ ဩတ္တပ္ပတရား။

ဤနေရာ၌ ဟိရီ ဩတ္တပ္ပ တရားနှစ်ပါးလုံးကို ပြဆိုပါမည်။ ကာယဒုစရိုတ်စသည်-တို့မှ-တို့ကြောင့်- ရှက်ခြင်း စက်ဆုပ်ခြင်းသည် ဟိရိမည်၏။ ထိတ်လန့်ခြင်းသည် ဩတ္တပ္ပ မည်၏။ ကာယဒုစရိုတ် စသည်တို့မှ အရှက်တရား, အကြောက်တရား ဖြစ်ကြသည်။ ဟိရိသည် မကောင်းမှုမှ ရှက်ခြင်း လက္ခဏာရှိ၏။ မကောင်းမှုကို

မစင်ကဲ့သို့ရှုမြင်၍ စက်ဆုပ်သည်။ ဩတ္တပ္ပ သည် မကောင်းမှုမှထိတ်လန့်ခြင်းလက္ခဏာ ရှိသည်၊ မကောင်းမှုကို အပူကဲ့သို့ရှုမြင် လျက် ထိတ်လန့်သည်။ ထိုနှစ်ပါးတို့သည် မကောင်းမှုကို မပြုခြင်း ကိစ္စရှိသည်။ "မ ကောင်းမှုမှ တွန့်ဆုတ်သောတရား" ဟု ယောဂီတို့၏ဉာဏ်၌ ရှေးရှုထင်သည်။ မိမိ ကိုယ်ကို လေးစားခြင်း, သူတပါးကို လေး စားခြင်းလျှင် နီးစွာသောအကြောင်း ရှိ သည်။ မိမိကိုယ်ကို လေးစားခြင်း, သူတပါး ကို လေးစားခြင်းကြောင့် ဟိရိ ဩတ္တပ္ပ တရား ဖြစ်ပေါ်လာသည်၊ ဟိရိသည် မိမိ ကိုယ်ကိုအလေးအမြတ်ပြုလျက် "ငါကဲ့သို့ သော အမျိုးမြတ်သူ, သီလရှိသူသည် ဤသို့ သောမကောင်းမှုကိုမပြုသင့်" စသည်ဖြင့် ဆင်ခြင်၍ မကောင်းမှုပြုရမည်ကို ရှက်သော ကြောင့် မကောင်းမှုကို စွန့်ပယ်သည်၊ အ မျိုးကောင်းသွီးနှင့်တူသည်။ ဩတ္တပ္ပသည် သူတပါးကိုအလေးအမြတ်ပြုလျက် သူတော် ကောင်းတို့က ကဲ့ရဲ့မည်ကို ထိတ်လန့် သော ကြောင့်လည်းကောင်း၊ အပါယ်ဘေး သံသရာ ဘေးစသည်မှ ထိတ်လန့်သောကြောင့်လည်း ကောင်း မကောင်းမှုကို စွန့်ပယ်သည်၊ ပြည့် တန်ဆာမနှင့်တူသည်။ ထိုနှစ်ပါးသည် မည် သည့်အခါမှ အချင်းချင်း စွန့်ခွါ၍ မဖြစ်ကြ၊ မှန်၏၊ အရှက်တရားကားရှိ၏, အကြောက် တရားမရှိ-ဟူ၍လည်းကောင်း၊ အကြောက် တရားကား ရှိ၏, အရှက်တရား မရှိဟူ၍ လည်းကောင်း မရှိနိုင်ပါ။ ဟိရိ အားကောင်း သောအခါ ဩတ္တပ္ပသည် မခေါ်ဝေါ်လောက် ဖြစ်ရ၏၊ အားမကောင်း။ ဩတ္တပ္ပ အား ကောင်းသောအခါ ဟိရိသည် မခေါ်ဝေါ် လောက်ဖြစ်ရ၏၊ (အဟိရိက, အနောတ္တပ္ပ နှစ်ပါးကမူ ထိုသို့မဟုတ်၊ ယင်းတို့နှင့် ယှဉ် သော စိတ်တို့၌ ထိုနှစ်ပါးလုံး အားကောင်း ကြသည်။ ဝတာရ၊ဋီ၊၁။၃၁၆။) ဟိရိ ဩတ္တပ္ပ တရားနှစ်ပါးသည် သေက္ခပုဂ္ဂိုလ်တို့၏ မ ဆုတ်ယုတ်ကြောင်းတရား၊ နတ်ပြည်ရောက် ကြောင်း တရား၊ ချမ်းသာစွာနေကြောင်း တရားများ ဖြစ်ကြသည်။ အံ၊၁။၉၅-၆။ ထို(၂)ပါးသည် သီလ၏- နီးစွာသော အ ကြောင်း-အကြောင်းရင်း-ဖြစ်သည်။ ပဋိသံ၊ ၌၊၁။၁၆။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။၉။ ထို ဟိရိ ဩတ္တပ္ပ နှစ်ပါးတို့သည် မကောင်းမှုမှ ရှောင်ကြဉ်၍ မိမိကိုယ်ကို ဖြူစင်အောင် စောင့်ရှောက် သော"လောကပါလ=လောကစောင့် တ ရား" များဖြစ်ကြသည်၊ ထိုတရား နှစ်ပါးက လောကကို မစောင့်ရှောက်လျှင် လောက၌ "အမေ၊ မိကြီး၊ ဒေါ်လေး" စသည် မထင် ရှားနိုင်ပါ။ (အကျယ်ကို အံ၊၁။၅၃။ ဣတိ ဝုတ်။၂၁၉။ ဝတာရ၊၄။၂၄။ ဝတာရ၊ဋီ၊ ၁။၃၀၃။ ပရမတ္ထဒီပနီ။၁၀၅။ အနုဒီပနီ။၉၈- တို့ကြည့်။)

ယံ ဩတ္တပ္ပတိ ဩတ္တပ္ပိတဗ္ဗေန၊ ဩ- တ္တပ္ပတိ ပါပကာနံ အကုသလာနံ ဓမ္မာနံ သမာပတ္တိယာ၊ ဣဒံ ဝုစ္စတိ ဩတ္တပ္ပံ။ အဘိ၊ ၈။၂၅၈။ အဘိ၊ပု။၁၂၆။ ကတမေ ဓမ္မာ ပဏ္ဍိတာ၊ ဟိရီ စ ဩတ္တပ္ပဉ္စ၊ ဣမေ ဓမ္မာ ပဏ္ဍိတာ။ အဘိ၊၈။၂၅၆။ (-သံ၊၁။၁၅၇။) တေဟိယေဝ ဩတ္တပ္ပတိတိ ဩတ္တပ္ပံ၊ ပါပ- တော ဥဗ္ဗေဂသေတံ အဓိဝစနံ။ အဘိ၊

ဋ္ဌ၊၁။၁၆၈။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၂။၉၄။ ဩတ္တာသလက္ခဏံ ဩတ္တပ္ပံ။ ဝတာရ၊ဋ္ဌ။၂၄။ ပါပတော ဩတ္တပ္ပန္တိ ဧတေနာတိ ဩတ္တပ္ပံ။ ပဋိသံ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၂၇။

ဩတ္တပ္ပဂါရဝ (တိ) [ဩတ္တပ္ပ+ဂါရဝ] ဩတ္တပ္ပ တရား၌ ရိုသေခြင်းရှိသော၊သူ။ ဆယိမေ ဘန္တေ ဓမ္မာ ဘိက္ခုနော အပရိဟာနာယ သံဝတ္တန္တိ၊ ကတမေ ဆ? သတ္ထုဂါရဝတာ ... ဩတ္တပ္ပဂါရဝတာ။ အံ၊၂။၂၉၁၊ (-၄၁၉။)

ဩတ္တပ္ပတိ (ကြိ) [အဝ(ဥ)+တပ+ယ+တိ။ နီတိ၊ ဓာ။၁၂၂။ ဓာတွတ္ထ။၁၅၆။] (မကောင်းမှုမှ) ကြောက်ရွံ့-ထိတ်လန့်-၏။ ဩတ္တပ္ပတိ ကာယဒုစ္စရိတေန ဝစီဒုစ္စရိတေန မနောဒုစ္စရိတေန။ မ၊၂။၁၈၊၁၉။ အံ၊၂။၂။ ဩတ္တပ္ပနိဒ္ဒေသေ ဟေတွတ္ထေ ကရဏဝစနံ၊ ကာယဒုစ္စရိတာဒီဟိ ဩတ္တပ္ပဿ ဟေတုဘူတေဟိ ဩတ္တပ္ပတိ ဘာယတီတိ အတ္ထော။ မ၊ဋ္ဌ၊၃။၂၁။ အံ၊ဋ္ဌ၊၃။၁။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၉၃။ (-မ၊၁။၃၂၀။ သံ၊၁။၄၀၁။ အံ၊၂။၃၉၇။ အဘိ၊ဓ။၂၂၊၂၃၊၂၄၆။ အဘိ၊ဝိ။၃၇၃။ အဘိ၊ပု။ ၁၂၃၊၁၂၆။ ပဋိသံ။၃၅၁။ မိလိန္ဒ။၁၇၂။ ဝတာရ။၂၈။) တေဟိယေဝ ဩတ္တပ္ပတီတိ ဩတ္တပ္ပံ၊ ပါပတော ဥဗ္ဗေဂဿေတံ အဓိဝစနံ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၂။၉၄။ ဩတ္တပ္ပတီတိ ဥဗ္ဗိဇ္ဇတိ။ ဝတာရ၊ဋ္ဌီ၊၁။၃၀၃။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋ္ဌီ၊၂။၁၄၃။ မဏိမဉ္ဇူ၊၁။၃၃၇။ **ဩတ္တပ္ပန္တိ**—မ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၄၃၊ အံ၊ဋ္ဌ၊၁။၇၄။ ဣတိဝုတ်၊ဋ္ဌ။၇၉။ သာရတ္ထ၊၁။၈၉။

ဩတ္တပ္ပဓန (န) [ဩတ္တပ္ပ+ဓန] ဩတ္တပ္ပ တရားဟူသော ဥစ္စာ။ ဩတ္တပ္ပဓနံ သုတဓနံ စာဂဓနံ ပညာဓနန္တိ။ ဒီ၊၃။၂၀၈။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋ္ဌီ၊၂။၄၈၅။ (-ဝိမာန၊ဋ္ဌ။၁၀၂။)

ဩတ္တပ္ပဓမ္မ (ပု) [ဩတ္တပ္ပ+ဓမ္မ] ဩတ္တပ္ပ တရား။ ဧကစ္စော လောကာဓိပတိ ဟုတ္ဝာ ပါပတော ဥတ္တသန္တော ဩတ္တပ္ပဓမ္မံ ပစ္စုပဋ္ဌာပေတွာ။ စရိယာ၊ဋ္ဌ။၃၀၁။

ဩတ္တပ္ပန (န) [အဝ(ဥ)+တပ+ယ+ယု] (မကောင်းမှုမှ) ကြောက်ရွံ့ထိတ်လန့်ခြင်း။ ဩတ္တပ္ပနံ ဝိယ ဘယတုပဋ္ဌာနံ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၂။၃၀၄။

ဩတ္တပ္ပနိဒ္ဒေသ (ပု) [ဩတ္တပ္ပ+နိဒ္ဒေသ] ဩတ္တပ္ပတရားကို အကျယ်ပြဆို-ရာ-ကြောင်း-စကားရပ်။ ဩတ္တပ္ပတိ-ကြည့်။

ဩတ္တပ္ပန္တ (တိ) [အဝ(ဥ)+တပ+ယ+အန္တ] (မကောင်းမှုမှ) ကြောက်ရွံ့-ထိတ်လန့်-သော၊သူ။ မုသာဝါဒဿ ဩတ္တပ္ပံ။ ဒီ၊၂။၁၇၆။ သံ၊၁။၁၅၇။ ဩတ္တပ္ပန္တိ ဩတ္တပ္ပမာနော။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၃၉။ တတော ဥတြာသန္တော ဩတ္တပ္ပန္တော တံ အဘိဘဝတိ။ သာရတ္ထ၊၁။၃၈၅။ ဩတ္တပ္ပန္တိ ဩတ္တပ္ပန္တော၊ ဥတ္တသန္တောတိ အတ္ထော။ ရူ၊ဋ္ဌီ။၁၁၉။

ဩတ္တပ္ပန္တိ (ကြိ) [အဝ(ဥ)+တပ+ယ+အန္တိ] (မကောင်းမှုမှ) ကြောက်ရွံ့-ထိတ်လန့်-ကုန်၏။ ဩတ္တပ္ပတိ-ကြည့်။

ဩတ္တပ္ပပရိယာယပထ (တိ) [ဩတ္တပ္ပ+ပရိယာယပထ] ဩတ္တပ္ပတရားဟူသော -ပတ်ပတ်လည်လမ်းမကြီး-ပတ်လည် လမ်းမရှိသော၊သူ။ ဩတ္တပ္ပပရိယာယပထော ဘိက္ခဝေ အရိယသာဝကော အကုသလံ ပဇဟတိ။ အံ၊၂။၄၈၀။

ဩတ္တပွဗလ (နဲ) [ဩတ္တပွ+ဗလ] ဩတ္တပွ တရား ဟူသော အင်အား၊ ဩတ္တပွဗိုလ်။ ဝီရိယဗလံ ဟိရိဗလံ ဩတ္တပွဗလံ။ ဒီ၊၃။ ၂၀၉။ (-အံ၊၁။၄၆၈၊၄၇၄။ အံ၊၂။၁၊၃၉၇။ အဘိ၊၈။၁၇၊၂၂။ ပဋိသံ။၃၅၀။ အံ၊၄၊၃။၁။ အဘိ၊၄၊၁။၁၆၈။ ပဋိသံ၊၄၊၂။၂၂၈။)

ဩတ္တပွဗလနိဒ္ဒေသ (ပု) [ဩတ္တပွဗလ + နိဒ္ဒေသ] ဩတ္တပွဗိုလ်ကို အကျယ်ပြဆို-ရာ-ကြောင်း-စကားရပ်။ ဩတ္တပွဗလ-နိဒ္ဒေသေ ဩတ္တပ္ပိတဗ္ဗေနာတိ ဟေတွတ္ထေ ကရဏဝစနံ။ အဘိ၊၄၊၁။၁၉၃။

ဩတ္တပွဘယ (ပု၊နဲ) [ဩတ္တပွ+ဘယ] ဩတ္တပွ ဟူသော-ဘေး-(မကောင်းမှုမှ) ကြောက်ရွံ့ ထိတ်လန့်ကြောင်းတရား။ အဟုဒေဝ ဘယန္တိ ဧတ္ထ စိတ္တုတြာသဘယံ ဉာဏဘယံ အာရမ္မဏဘယံ ဩတ္တပွဘယန္တိ စတုဗ္ဗိဓံ ဘယံ။ ဒီ၊၄၊၁။၁၃၆။ ဘာယနဟေတုဌေန ဩတ္တပ္ပံ ဘယံ ပါပတော ဘာယတိ ဧတေ-နာတိ ကတွာ။ သီ၊ဋီ၊သစ်၊၂။၂၄။

ဩတ္တပွမာန (တိ) [အဝ(ဥ)+တပ+ယ+မာန] ကြောက်ရွံ့-ထိတ်လန့်-သော၊သူ။ ဩ-တ္တပွမာနော(ဒီ၊၄၊၂။၂၃၉)တိ ဥတ္တသန္တော ဘာယန္တော။ ဒီ၊ဋီ၊၂။၂၁၇။ သာ ပရပုတ္တော အယ"နွိ သဉ္ဉာနိတွာ ဩတ္တပွမာနာ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၂။၃၀၃။ ဩတ္တပွမာနာတိ သာရဇ္ဇယမာနာ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋီ၊၂။၄၇၂။

ဩတ္တပွမာနသဘာဝ (တိ) [ဩတ္တပွမာန + သဘာဝ] မကောင်းမှုမှ ကြောက်ရွံ့ထိတ်လန့်-ခြင်း-တတ်သော-သဘောရှိသော၊သူ။ သာရဇ္ဇမာနရူပါတိ ဩတ္တပွမာနသဘာဝါ ဘာယမာနာ။ သံ၊၄၊၂။၂၇၆။

ဩတ္တပွရဟိတ (တိ) [ဩတ္တပွ+ရဟိတ] ဩ-တ္တပွတရားမှ ကင်းသော။ နဟိ ဩတ္တပွ-ရဟိတံ ဉာဏံ အတ္ထိ။ အနုဋီ၊၁။၆၄။

ဩတ္တပွသန္တာသဘယ (ပု၊နဲ) [ဩတ္တပွသန္တာသ+ ဘယ] (မကောင်းမှုမှ) ကြောက်ရွံ့ခြင်း, ထိတ်လန့်ခြင်း ဟူသောဘေး။ ဝိတရိတွာ-တိ ဝိတိဏ္ဏော ဟုတွာ၊ ဩတ္တပွသန္တာသ-ဘယာတိ အတ္ထော။ ပေတ၊၄။၁၆၇။

ဩတ္တပွဟေတု (ပု) [ဩတ္တပွ+ဟေတု] (မ ကောင်းမှုမှ) ကြောက်ရွံ့ထိတ်လန့်-ခြင်း ဟူ သော အကြောင်း။ ဘယာတိ ပါပုတြာ-သတော၊ ဩတ္တပွဟေတူတိ အတ္ထော။ ဒီ၊ ဋီ၊၁။၂၁၇။

ဩတ္တပွါကာရသဏ္ဌိတ (တိ) [ဩတ္တပွါကာရ+ သဏ္ဌိတ] (မကောင်းမှုမှ) ကြောက်ရွံ့ထိတ် လန့်သော အခြင်းအရာအားဖြင့် တည် သော။ သဗ္ဗသင်္ခတဓမ္မေသု၊ ဩတ္တပွါကာရ-သဏ္ဌိတံ။ သာရတ္ထ၊၁။၃၂။ သီ၊ဋီ၊သစ်၊၁။၄၃။

ဩတ္တပွါဓိက (တိ) [ဩတ္တပွ+အဓိက] (မကောင်း မှုမှ) ကြောက်ရွံ့ထိတ်လန့်ခြင်း = ဩတ္တပွ လွန်ကဲသော၊ လွန်ကဲသောဩတ္တပွရှိသော၊ သူ။ လောကော အဓိပတိ ဂရု ဧတဿာတိ လောကာဓိပတိ၊ ဩတ္တပွါဓိကော။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ဋီ၊၁။၃၅။

ဩတ္တပ္ပိတဗ္ဗ (တိ) [အဝ(ဥ)+တပ+ယ+တဗ္ဗ] ကြောက်ရွံ့ထိတ်လန့်-အပ်-သင့်-ထိုက်-

သော (သူ၊ ကာယဒုစရိုတ် စသည်)။ ဩ-
တ္တပုတိ ဩတ္တပိုတဗ္ဗေန။ အဘိ၊ဓ။၂၂။ ဒီ၊
၄၊၃။၁၆၀။ မ၊၄၊၂။၂၁၃။ ဣတိဝုတ်၊၄။၁၀၀။
ဩတ္တပိုတဗ္ဗေနာတိ ဟေတွတ္ထေ (ဟေတု-
အတ္ထေ) ကရဏဝစနံ၊ ဩတ္တပိုတဗ္ဗယုတ္တ-
ကေန ဩတ္တပုဿ ဟေတုဘူတေန ကာ-
ယဒုစ္စရိတာဒိနာတိ အတ္ထော။ အဘိ၊၄၊၁။
၁၉၃။ ဒီ၊ဋီ၊၃။၁၇၃။ ဩတ္တပိုတဗ္ဗာ ဝါ
ဂရုနော၊ ဟိရိယိတဗ္ဗာ ဝါ ဇေဋ္ဌကာ။ မူ
လဋီ၊၁။၁၈၃။ (-မ၊၄၊၂။၂၁၃။ ဣတိဝုတ်၊
၄။၁၀၀။)

ဩတ္တပိုတဗ္ဗယုတ္တက (တိ) [ဩတ္တပိုတဗ္ဗ+
ယုတ္တက] ကြောက်ရွံ့ထိတ်လန့်-အပ်-သင့်
-ထိုက်-သည်နှင့်ယှဉ်သော။ အထက်ပုဒ်
ကြည့်။

ဩတ္တပိုယ (နဲ) [ဩတ္တပု+ဣယ] မကောင်း
မှုမှ ကြောက်ရွံ့ထိတ်လန့်ခြင်း၊ ဩတ္တပု
တရား။ သဒ္ဓါဗလံ ဝီရိယဉ္စ၊ ဟိရီ ဩတ္တပိုယံ
ဗလံ။ အံ၊၂။၃၉၆၊(-၃၉၉။ ဓမ္မ၊၄၊၁။၃၀၂။)

ဩတ္တပိုဒီ (တိ) [အဝ(ဥ)+တပ+ယ+ဏီ။ ဩတ္တပု
+ဤ] (မကောင်းမှုမှ) ကြောက်ရွံ့ထိတ်လန့်-
လေ့-ခြင်း-ရှိသော၊သူ။ ဩတ္တပေန သမ-
နှာဂတော ပုဂ္ဂလော ဩတ္တပိုဒီ။ အဘိ၊ပု။
၁၂၆။ (-ဝိ၃။၉၁၊၁၁၄။ ဝိ၊၅။၂၄၃။ ဒီ၊၃။
၂၀၈။ မ၊၁။၁၈။ မ၊၃။၇၃။ သံ၊၁။၃၇၂၊
၄၀၀။ သံ၊၂။၄၄၁။ အံ၊၁။၅၄၀။ အံ၊၂။၂၊
၆။ အံ၊၃။၆၊၅၃၊၃၅၅။ မိလိန္ဒ။၂၀၃။ ဩတ္တပိုဒီ
(ဒီ၊၂။၆၆)တိ ပါပတော ဘာယနလက္ခ-
ဏေန ဩတ္တပေန သမနှာဂတာ။ ဒီ၊၄၊၂။
၁၁၉။ ဩတ္တပုတိ ဥဗ္ဗိဇ္ဇတိ ဘာယတိ သီ-
လေနာတိ ဩတ္တပိုဒီ၊ ဩတ္တပေန သမနှာ-
ဂတော။ အံ၊ဋီ၊၃။၁၁၄။

ကိလေသာဖြစ်ခြင်းမှ လည်းကောင်း
အကုသိုလ်ဖြစ်ခြင်းမှလည်းကောင်း ကြောက်
ရွံ့သူကို "ဩတ္တပိုဒီ"ဟုခေါ်သည်။ အနော-
တ္တပိုဒီ(သံ၄၊၂။၁၅၃)ကြည့်။

ဩတ္တာပ (ပု) [အဝ(ဥ)+တပ+ဏ] မကောင်းမှုမှ
ကြောက်ရွံ့ထိတ်လန့်-ခြင်း-သောတရား။
ဩတ္တာပီ-ကြည့်။

ဩတ္တာပရဟိတ (တိ) [ဩတ္တာပ+ရဟိတ]
မကောင်းမှုမှ ကြောက်ရွံ့ထိတ်လန့်ခြင်း
ကင်းသော၊သူ။ နဲ ဩတ္တာပီ အနောတ္တာပီ၊
ဩတ္တာပရဟိတော။ ဣတိဝုတ်၊၄။၁၀၀။

ဩတ္တာပီ (တိ) [ဩတ္တာပ+ဤ] (မကောင်းမှုမှ)
ကြောက်ရွံ့ ထိတ်လန့်ခြင်း ရှိသော၊သူ။
ဩတ္တာပေါ ဝုစ္စတိ ပါပုတြာသော၊ သော
ဇေဿ အတ္ထီတိ ဩတ္တာပီ၊ နဲ ဩတ္တာပီ
အနောတ္တာပီ၊ ဩတ္တာပရဟိတော။ ... "ယံ
နဲ ဩတ္တပုတိ ဩတ္တပိုတဗ္ဗေန၊ နဲ ဩတ္တ-
ပုတိ ပါပကာနံ အကုသလာနံ ဓမ္မာနံ သ-
မာပတ္တိယာ"တိ ဧဝံ ဝုတ္တံ၊ တံ အနောတ္တပုံ
အနောတ္တာပေါ၊ သော ဇေဿ အတ္ထီတိ
အနောတ္တာပီ။ ဣတိဝုတ်၊၄။၁၀၀။ စရမိုဘိက္ခဝေ ဘိက္ခု ဧဝံဘူတော အာတာပီ
ဩတ္တာပီ။ ဣတိဝုတ်။၂၇၃။ သဗ္ဗသော
ပါပုတြာသေန သမနှာဂတတ္တာ ဩတ္တာပီ။
ဣတိဝုတ်၊၄။၃၃၄။ ပရေ အနောတ္တာပီ ဘဝိ-
ဿန္တိ၊ မယမေတ္ထ ဩတ္တာပီ ဘဝိဿာမ။

မ၁။၅၂။ မ၊၌၊၂။၂၁၄။ နှ ဆြတ္တပ္ပန္ဓိတိ အနောတ္တပ္ပိ၊ အကုသလသမာပတ္တိယာ နှ ဘာယန္ဓိတိ ဝုတ္တံ ဟောတိ၊ တပ္ပိပရိတာ ဆြတ္တပ္ပိ။ မ၊၌၁။၁၉၃။ (ဤတွင် ပါဠိတော်မူ နှင့် အဋ္ဌကထာမူတို့ မတူချေ။)

ဆြတ္ကာသ (ပု) [အဝ(ဥ)+တသ+ဏ] (မကောင်းမှုမှ) ထိတ်လန့်ခြင်း။ အောက်ပုဒ်ထောင့်ကွင်းကြည့်။

ဆြတ္ကာသလက္ခဏ (တိ) [ဆြတ္ကာသ+လက္ခဏ] (မကောင်းမှုမှ) ထိတ်လန့်ခြင်းလက္ခဏာရှိသော။ ဆြတ္ကာသလက္ခဏံ ဆြတ္ထပ္ပံ။ ဝတာရ၊၌။၂၄။ ဆြတ္ထပ္ပံ တေ ဥက္ခံ ဝိယ ပဿန္တံ တတော ဥတ္တသတီတိ ဝုတ္တံ "ဥတ္တာသလက္ခဏံ ဆြတ္ထပ္ပ"န္တိ။ ဝတာရ၊ဋီ၊ ၁။၃၀၃။ (ဤဋီကာနှင့် ဝတာရ၊၌-ဂျူးမူတို့၌ "ဥတ္တာသလက္ခဏံ"ဟုရှိသည်။)

ဆြတ္ထဋ္ဌ (တိ) [အဝ+ထရ+တ] (၁)(က) ထက်ဝန်းကျင်မှ-ဖုံးလွှမ်း-ရစ်ပတ်-အပ်သော။ (ခ) ဖုံးလွှမ်းအပ်သော။ (သဒ္ဒတ္ထ။) ပြည့်စုံသော။ (အဓိပ္ပါယတ္ထ။) (ဂ) အထက်မှ ပိတ်ဖုံးအပ်သော။ (၂) ရအပ်သော။

(၁)(က) တက္ကာဇာလေန ဆြတ္ထော လောကသန္နိဝါသော။ ပဋိသံ။၁၂၂။ တေန တက္ကာဇာလေန ဆြတ္ထော သမန္တတော ဆာဒိတော ပလိဝေဋိတော၊ ပဋိသံ၊၌၊၂။ ၁၉။ ဂဂိယ နဒိယာ တိရိယံ ပတိတ္တာ ဝါလိကာယ ဆြတ္ထဘာဝေန အန္ဓရဿေတု ဝိယ ဟုတ္တာ။ သံ၊၌၊၃။၈၂။

(ခ) ပုဏ္ဏရိကသမောတ္ထရော တိ ပုဏ္ဏရိကေဟိ ရတ္တပဒုမေဟိ ဆြတ္ထရော သမ္ပန္နော တိ အတ္ထော။ အပ၊၌၊၂။၁၆၉။ **(ဂ)** ပဗ္ဗတေဟိ နိဝရဏေဟိ ဆြတ္ထရော လောကသန္နိဝါသော။ ပဋိသံ။၁၂၄။ ဆြတ္ထရော တိ ဥပရိတော ပိဟိတော။ ပဋိသံ၊၌၊၂။၂၃။ **(၂)** ဗုဒ္ဓရံသိဟိ ဆြတ္ထဋာ။ ဗုဒ္ဓဝံ။၃၄၃။ ဆြတ္ထဋာတိ အဓိဂတာ။ ဗုဒ္ဓဝံ၊၌။၂၂၅။

ဆြတ္ထဋ္ဌပတ္တ (ပု) [ဆြတ္ထဋ္ဌ+ပတ္တ] ပိတ်အပ်-ဖုံးအပ်-သောသပိတ်။ ဒွါဒသယောဇနံ နဂရံ ပတ္တကဋာဟေန ဆြတ္ထဋ္ဌပတ္တော ဝိယ အဟောသိ။ သံ၊၌၊၂။၂၀၈။ ဆြတ္ထဋ္ဌပတ္တော ဝိယာတိ ပိဟိတပတ္တော ဝိယ အဟောသိ၊ သံ၊ဋီ၊၂။၁၈၉။

ဆြတ္ထရောကာသ (ပု၊န) [ဆြတ္ထဋ္ဌ+ ဩကာသ] ဖုံးလွှမ်းအပ်သော အရပ်။ အတိဝုဋ္ဌကာလေ ပန ဆြဃေန ဆြတ္ထရောကာသော နဂဟေတဗ္ဗော။ ဝိ၊၌၃၊၃၃၅။ (-ဝဇိရ။၄၆၀။)

ဆြတ္ထတ (တိ) [အဝ+ထရ+တ] (၁) ထက်ဝန်းကျင်မှ-မြှေးယှက်ရစ်ပတ်-ဖုံးလွှမ်း-သော။ (၂)(က) ဖုံးလွှမ်းအပ်-ဖိအပ်-သော၊ သူ။ (ခ) လွှမ်းမိုးနှိပ်စက်အပ်သော။ **(၁)** ယဿ အစ္ဆန္ဒဒုဿီလျံ၊ မာလုဝါ သာလမိဝေါတ္ထတံ။ ဓမ္မ။၃၇။ နေတ္တိ။၁၅၈။ တက္ကာသဒိတံ ဒုဿီလျံ ... အတ္တဘာဝံ ဆြတ္ထတံ ပရိယောနန္ဓိတ္တာ ဌိတံ။ ဓမ္မ၊၌၊၂။၉၈။ နေတ္တိ၊၌။၂၆၁-၂။

(၂)(က) သမန္တမောတ္ထတ(ဝိမာန။၂၀)-တိ သမန္တတော ဆြတ္ထတံ ဆာဒိတံ။ ဝိမာန၊

ဋ္ဌ။၈၀။ ယော ရုက္ခေန ဩတ္ထတောပိ နမရတိ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၂။၇၁။ သာရတ္ထ၊၂။၂၇၇။ ဝိမတိ၊၁။၂၃၈။ (-ဇာ၊ဋ္ဌ၊၅။၃၁၂။) **(ခ)** အနုသယဇာလမောတ္ထတော။ ထေရ။၃၀၄။ တေသံ ဇာလေန ဩတ္ထတော အဘိဘူတောတိ အနုသယဇာလမောတ္ထတော။ ထေရ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၀၀။

ဩတ္ထတောကာသ (ပု၊န) [ဩတ္ထတ+ဩကာသ] ဖုံးလွှမ်းအပ်သော အရပ်။ ဩဃေန ဩတ္ထတောကာသော န ဂဟေတဗ္ဗော။ ကခါ၊ဋ္ဌီ၊သစ်။၁၄၆။

ဩတ္ထရက (န) [အဝ+ထရ+ကွု။ (အဝ + ထရ+ဏ=) ဩတ္ထရ+က။ ဩတ္ထရီယတေ ဩတ္ထရံ၊ ဩတ္ထရံ ယေဝ ဩတ္ထရကံ။ ဘာသာ၊ဋီ။၁၅၁။] နှစ်၍ စစ်အပ်သော ရေစစ်။ (ဘာသာ၊ဋီ။၁၅၁။) ရေပေါ်၌ လွှမ်း၍ စစ်ကြောင်းဖြစ်သောရေစစ်။ (ဘာသာ၊ဋီ။၅၄၅။) ရေပေါ်၌ဖြန့်ကြက်လျက် စစ်ယူကြောင်း ရေစစ်ကြီး။

(ရေပေါ်၌ အဝတ်ကို ဖြန့်ကြက်လျက် ထောင့်စွန်းတို့ကို တိုင်လေးတိုင်၌ချည်၍ ပတ်ပတ်လည်အနားတို့ကို ရေမှဖေါ်ထားပြီး အလယ်မှရေကို အိုးခွက်ဖြင့် ခပ်ယူရသော ရေစစ်ကြီးကိုဆိုလိုသည်။)

အနုဇာနာမိ ဘိက္ခဝေ ဩတ္ထရကံ။ ဝိ၊၄။၂၅၆၊ (-၂၈၅။ ဝိ၊သင်္ဂဟ။၄၄၃။) ဩတ္ထရကံ နာမ ယံ ဥဒကေ ဩတ္ထရိတွာ ဃဋ္ဌကေန ဥဒကံ ဂဏှန္တိ၊ တံ ဟိ စတူသု ဒဏ္ဍကေသု ဝတ္ထံ ဗန္ဓိတွာ ဥဒကေ စတ္တာရော ခါဏုကေ နိခဏိတွာ တေသု ဗန္ဓိတွာ သဗ္ဗပရိယန္တေ ဥဒကတော မောစေတွာ မဇ္ဈေ ဩတ္ထရိတွာ ဃဋေန ဥဒကံ ဂဏှန္တိ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၄။၅၀။ ဒဏ္ဍပရိဿာဝနတောပိ ဩတ္ထရကံ မဟန္တတရံ။ ဝိနယာလင်္ကာရ၊ဋီ၊၂။၃၄၆။ ဩတ္ထရိတွာတိ ဩဂါဟေတွာ။ ပါစိတ်၊ယော။၄၅၇။

ဩတ္ထရဏ (တိ) [အဝ+ထရ+ယု] ထက်ဝန်းကျင်မှ-ဖုံးလွှမ်း-လွှမ်းမိုး-တတ်သော။ ပဟီနော ဇာလသခါတောတိ သတ္တသန္တာနဿ ဩတ္ထရဏတော နိဿရိတုံ အပွဒါနတော စ "ဇာလသခါတော"တိ စ လဒ္ဓနာမာ ဒိဋ္ဌိ အဝိဇ္ဇာ စ ပဟီနာ။ ထေရ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၂၄။

ဩတ္ထရတိ (ကြိ) [အဝ+ထရ+အ+တိ] (က) ထက်ဝန်းကျင်မှ-မြှေးယှက်ရစ်ပတ်-လွှမ်းမိုး-ဖုံးလွှမ်း-၏။ (ခ) လွှမ်းမိုး-နှိပ်စက်-၏။ **(က)** အပွဟရိတေ ကတော ဟရိတံ ဩတ္ထရတိ။ ဝိ၊၂။၂၇၀။ ဥဒကံ ဩတ္ထရတိ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၅။၇၉။ (-ဝိ၊၂။၄၆၉။ မိလိန္ဒ။၁၂၅။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၃။၃၀၊၁၇၁။ ကခါ။၉၁၊၂၈၈။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၃၇။ ဓမ္မ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၆၉။ ဥဒါန၊ဋ္ဌ။၁၈၀။ ထေရ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၈၂။ သာရတ္ထ၊၃။၂၇၃။ သံ၊ဋီ၊၂။၃၂၀။) **ဩတ္ထရန္တိ**—ဝိ၊ဋ္ဌ၊၃။၃၃၆။ ကခါ၊ဋီ၊သစ်။၁၄၇။ **ဩတ္ထရေယျ**—ဒီ၊၁။၄၂။ မိလိန္ဒ။၂၈၆။ ဥဒါန၊ဋ္ဌ။၃၄၄။ **ဩတ္ထရိ**—အဘိ၊ဋ္ဌ၊၁။၄၁၈။ **ဩတ္ထရိဿတိ**—ဇာ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၂၈။ **(ခ)** **ဩတ္ထရန္တိ**—ဩတ္ထရန္တိ(မ၊ဋ္ဌ၊၄။၂၂၉)တိ အဘိဘဝန္တိ။ မ၊ဋီ၊၃။၄၁၇။ **ဩတ္ထရေယျ**—စရိယာ၊ဋ္ဌ။၁၉၂။

ဩတ္ထရန္ဆ (တိ) [အဝ+ထရ+အ+အန္ဆ။ ထိ-၌ ဩတ္ထရန္ဆီ။] ထက်ဝန်းကျင်မှ-မြေးယှက်ရစ်ပတ်-ဖုံးလွှမ်း-သော။ ယထာ နာမ မာလုဝါ သာလံ ဩတ္ထရန္ဆီ။ ဓမ္မ၊ဌ၊၂။၉၈။

ဩတ္ထရန္ဆီ (ကြိ) [အဝ+ထရ+အ+အန္ဆီ] (က) ထက်ဝန်းကျင်မှ-မြေးယှက်ရစ်ပတ်-ဖုံးလွှမ်း-ကုန်၏။ (ခ) လွှမ်းမိုး-နှိပ်စက်-ကုန်၏။ ဩတ္ထရတိ (က)(ခ)ကြည့်။

ဩတ္ထရိ (ကြိ) [အဝ+ထရ+ဤ] ထက်ဝန်းကျင်မှ-မြေးယှက်ရစ်ပတ်-ဖုံးလွှမ်း-ပြီ။ ဩတ္ထရတိ (က) ကြည့်။

ဩတ္ထရိတ (တိ) [အဝ+ထရ+တ] (၁) လွှမ်းမိုးအပ်သော။ (၂) ဖိအပ်သော၊ တက်နင်းအပ်သော။ **(၁)** ဂဂ်ါယ နဒိယာ တိရိယံ ပတိတော ဝါလိကာယ ဩတ္ထရိတော။ သံ၊ဌ၊၃။၇၅။ **(၂)** အဇ္ဇ ပန မယာ ဩတ္ထရိတတ္တာ နဒေတိ၊ ဟန္ဒာဟံ ဒဿာမိဿ ပဋိဝစနံ။ စရိယာ၊ဌ။၂၂၁။

ဩတ္ထရိတုံ (ဗျ) [အဝ+ထရ+တုံ] ပိတ်ဆို့-တားမြစ်-ခြင်းငှါ။ ဗုဒ္ဓဝိထိ နာမ ကေနစိ ဩတ္ထရိတုံ နသက္ကာ။ ဒီ၊ဌ၊၂။၂၇၃။ ယာဝ စက္ကဝါဋာ ဩတ္ထရိတုံ ဩဝရိတုံ နသက္ကာ။ ဒီ၊ဋီ၊၂။၂၃၄။

ဩတ္ထရိတွာ (ကြိ၊ဝိ) [အဝ+ထရ+တွာ] (က) ဖိ၍၊ နင်း၍၊ (ခ) လွှမ်းမိုး၍၊ ဖုံးလွှမ်း၍။ (ဂ) နှစ်၍။ **(က)** အညတရော ဘိက္ခု ... ဒါရကံ နိသီဒန္တော ဩတ္ထရိတွာ မာရေသိ။ ဝိ၊၁။၁၀၀၊ (-၁၀၁၊၁၀၄၊၁၀၉။ ဝိ၊၄။၂၅၀၊ ၄၁၂။) ဩတ္ထရိတွာတိ အက္ကမိတွာ။ ဝိ၊ဌ၊၂။၆၉။

(ခ) နသယ်ာဋိုံ ဩတ္ထရိတွာ(ဝိ၊၄။၃၈၀)တိ နသယ်ာဋိုံ အဝတ္ထရိတွာ နိသီဒိတဗ္ဗံ။ ဝိ၊ဌ၊၄။၁၁၉။ ပတိတဋ္ဌာနေယေဝ ဝါလိကာယ ဩတ္ထရိတွာ ပူတိဘာဝံ အာပါဒိတရုက္ခော ဝိယ။ သံ၊ဌ၊၃။၇၈။ (-ဝိ၊ဌ၊၂။၆၃။ ဝိ၊ဌ၊၃။၃၂၆၊၃၃၅။ ဝိ၊ဌ၊၄။၅၀။ မ၊ဌ၊၄။၁၄၃။ သံ၊ဌ၊၂။၇၃၊၁၄၂။ အံ၊ဌ၊၂။၃၆၈။ ဓမ္မ၊ဌ၊၂။၁၁၄။ နေတ္တိ၊ဌ။၆၀။ ဝဇိရ။၄၆၀။ သာရတ္ထ၊၃။၂၇၅။ ဝိမတိ၊၂။၁၆၇။ မ၊ဋီ၊၃။၃၄၇။ နေတ္တိ၊ဝိဘာ။၈၁။) **(ဂ)** ဩတ္ထရက-ကြည့်။

ဩတ္ထရိယတိ (ကမ္မ၊ကြိ) [အဝ+ထရ+ယ+တေ] ထက်ဝန်းကျင်မှ-လွှမ်းမိုး-ဖုံးလွှမ်း-အပ်၏။ ပကတိဥဒကေနေဝ ဩတ္ထရိယတိ။ ဝိ၊ဌ၊၃။၃၃၆။

ဩတ္ထရိယမာန (တိ) [အဝ+ထရ+ယ+မာန] ဖိအပ်သော၊သူ။ ပစ္ဆိမဘဝိကသတ္တဿ ဟိသိနေရုနာ ဩတ္ထရိယမာနဿာပိ အရဟတ္တံ အပတွာ ဇီဝိတက္ခယော နာမ နတ္ထိ။ ပဋိသံ၊ဌ၊၂။၂၈၀-၁။ ဓမ္မ၊ဌ၊၁။၄၂၆။ ထေရ၊ဌ၊၂။၂၁၃။

ဩတ္ထရိဿတိ (ကြိ) [အဝ+ထရ+ဿတိ] ထက်ဝန်းကျင်မှ-မြေးယှက်ရစ်ပတ်-ဖုံးလွှမ်း-လတ္တံ့။ ဩတ္ထရတိ (က)ကြည့်။

ဩတ္ထရိယျတိ (ကမ္မ၊ကြိ) [အဝ+ထရ+ယ+တေ] ထက်ဝန်းကျင်မှ-ဖုံးလွှမ်း-လွှမ်းမိုး-

အပ်၏။ ဥဒကေန သြတ္ထရိယျတိ။ ဝိ၊ ၄။ ၂၅၄။ **သြတ္ထရိယျန္ဆီ**—ဝိ၊၄။ ၂၉၃။

သြတ္ထရိယျန္ဆီ (ကမ္မ၊ကြို) [အဝ+ထရ+ယ+အန္ဆေ] ထက်ဝန်းကျင်မှ-ဖုံးလွှမ်း-လွှမ်းမိုး-အပ်ကုန်၏။ သြတ္ထရိယျတိ-ကြည့်။

သြတ္ထရေယျ (ကြို) [အဝ+ထရ+ယျ] (က) ထက်ဝန်းကျင်မှ-မြေးယှက်ရစ်ပတ်-ဖုံးလွှမ်း-ရာ၏။ (ခ) လွှမ်းမိုး-နှိပ်စက်-ရာ၏။ သြတ္ထရတိ (က)(ခ)ကြည့်။

သြဒက (န) [ဥဒက+ဏ။ သော်ဒက(သံ)] (ခ) ရေ။ (တိ)(၂) ရေ၌-ဖြစ်-ပေါက်ဖွား-သော၊ သူ (သတ္တဝါ)။ (၃) ရေ၌ဖြစ်သော (ကိစ္စ)၊ ရေဆေးခြင်းကိစ္စ။ (၄) ရေဖြင့်စင်ကြယ်ခြင်း။ (၅) ရေ၌ဖြစ်သောသို့။

(ခ) ရေ။ အာယု ဒီယတိ မစ္စာနံ၊ ကုန္နဒီနံဝ သြဒကံ။ သံ၊ဝ။၁၁၀။ ထေရ။ ၂၅၀။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။၂၂၄။ ဇတ္ထ စ ဥဒကမေဝ "သြဒက"န္တိ ဝုတ္တံ။ ထေရ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၃၈။

(တိ)(၂) ရေ၌-ဖြစ်-ပေါက်ဖွား-သော၊ သူ (သတ္တဝါ)။ ဥဒကေတိ သြဒကေ၊ ဥဒကမှိ ဇာတေ။ မ၊ဋ္ဌ၊၃။ ၂၉၆။ တတော မစ္ဆေပိ ဇာနာထ၊ သြဒကေ ဝါရိဂေါစရေ။ သုတ္တနိ။၃၊၄၄။ မ၊၂။၄၀၈။ သြဒကေတိ ဥဒကမှိ ဇာတေ။ သုတ္တနိ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၈၆။ (-ဝိ၊၂။၁၁၉။ ဇာ၊၁။ ၂၁၉။ ကင်္ခါ။၂၂၈။ ဗုဒ္ဓဝံ၊ ဋ္ဌ။၁၂၅။ သာရတ္ထ၊၂။၂၃။ ဝိမတိ၊၁။၁၀၄။ ကင်္ခါ၊ဋီ၊သစ်။၃၉၁။)

(၃) ရေ၌ ဖြစ်သော (ကိစ္စ)၊ ရေဆေးခြင်းကိစ္စ။ **(၄)** ရေဖြင့်စင်ကြယ်ခြင်း။ သြဒကန္တိက-(၁)ကြည့်။ **(၅)** ရေ၌ဖြစ် သောသို့။ (နီလံ ဝါ ကဒ္ဒမံ ဝါ။ ဝိ၊၂။၁၅၉။) ကဒ္ဒမော နာမ သြဒကော ဝုစ္စတိ။ ဝိ၊၂။၁၅၉။

သြဒကဇာတိ (ထိ) [သြဒကာ+ဇာတိ] ရေ၌ဖြစ်သောသတ္တဝါဇာတ်၊ ရေသတ္တဝါဇာတ်။ မစ္ဆဂုဟဏေန သဗ္ဗာပိ မစ္ဆကစ္ဆပမဏ္ဍူ-ကာဒိဘေဒါ သြဒကဇာတိ သင်္ဂဟိတာ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၁။ ၂၂၄၊(-၂၈၈။ သာရတ္ထ၊၂။၈၅။ ကင်္ခါ၊ဋီ၊သစ်။၁၈၃။)

သြဒကဇာတိက (တိ) [သြဒကာ+ဇာတိ+က] ရေသတ္တဝါဇာတ်ရှိသော၊သူ။ မဏ္ဍူကကစ္ဆ-ပါနံ သပ္ပါဒကတ္တေပိ သြဒကဇာတိကတ္တာ သင်္ဂဟော ကတော။ သာရတ္ထ၊၂။၈၅။

သြဒကတာသာမညာ (န) [သြဒကတာ+သာမညာ] ရေ၌ဖြစ်သောအဖြစ်ဖြင့် တူသော။ ကစ္ဆပမဏ္ဍူကာနံ စတုပ္ပဒတ္တေပိ သြဒကတာသာမညေန အပဒေဟိ သဟ ဂဟဏံ။ ဝိမတိ၊၁။၁၄၀။

သြဒကန္တိက (တိ) [သြဒက+အန္တိက။ ဥဒကန္တ+ကိက။ သြဒကန္တ+လ္လက။] (ခ) (စင်ကြယ်စေခြင်းငှါ) အဆုံး၌ယူအပ်သော ရေရှိသော၊ ရေ၌ဖြစ်သောကိစ္စ-ရေဆေးခြင်းကိစ္စ-လျှင်အဆုံးရှိသော (မေထုန်အကျင့်)၊ ရေဖြင့်ဆေးခြင်းကိစ္စအဆုံးရှိသော။ (မအူ၊သျှ၊၃။ဂ၉။) အဆုံး၌ရေရှိသော၊ ရေကို အဆုံး၌ယူအပ်သော။ (မအူ၊သျှ၊၃။၂၀၄။) (၂) ရေ၏အဆုံး၌ဖြစ်သော၊ ရေအဆုံးရှိသော။

(၁) အသဒ္ဓမ္မံ ဂါမဓမ္မံ ဝသလဓမ္မံ ဒုဋ္ဌုလ္လံ ဩဒကန္တိကံ ရဟဿံ ဒွယံဒွယ-သမာပတ္တိ။ ဝိ၊၁။၂၄၊(-၃၄။) ဩဒကန္တိကန္တိ ဥဒကကိစ္စံ အန္တိကံ အဝသာနံ အဿာတိ ဩဒကန္တိကော။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၈၆။ ဥဒကေ ဘဝံ ဩဒကံ။ ပါရာ၊ဂံ၊သစ်၊၂။၄၄၇။ ဩဒကန္တိ-ကော(ဝိ၊၁။၃၄။မဟာနိ။၁၀၇)တိ ဥဒကံ အဿ အန္တေ သုဒ္ဓတ္ထံ အာဒီယတီတိ ဥဒ-ကန္တံ (ဥဒကန္တော) ဥဒကန္တမေဝ ဩဒက-န္တိကံ။ (ဥဒကန္တောယေဝ ဩဒကန္တိကော။) ဝိ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၂၂၊ မဟာနိ၊ဋ္ဌ။၂၂၆။ ဥဒကသုဒ္ဓိ-ပရိယောသာနတာယ ဩဒကန္တိကော။ မ၊ ဋီ၊၂။၈၉။ (-မ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၆။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၁၅။) ဥဒကေန သုဇ္ဈနံ ဩဒကံ၊ ဩဒကံ အန္တော ပရိယောသာနော ယဿာတိ ဩဒကန္တိ-ကော။ ဇာ၊ဋီ၊သစ်။

(၂) ဂမ္ဘီရေ ဩဒကန္တိကေ။ ခုဒ္ဒက။၉။ ဥဒကဿ အန္တိကဘာဝေန ဩဒကန္တိကံ။ ခုဒ္ဒက၊ဋ္ဌ။၁၈၄။

ဩဒဂ္ဂိယ (နဲ) [ဥဒဂ္ဂ+ဏိယ] တက်ကြွသော ကိုယ်စိတ်ရှိသူ၏ ဖြစ်ကြောင်း။ အောက်ပုဒ်ကြည့်။

ဩဒဂ္ဂိယပီတိ (ထီ) [ဩဒဂ္ဂိယ+ပီတိ] တက်ကြွသောကိုယ်စိတ်ရှိသူ၏ ဖြစ်ကြောင်း ပီတိ။ တဿာ ဂေဟဿိတာယ ဩဒဂ္ဂိယပီတိယာ ဧတံ အဓိဝစနံ။ ဒီ၊ဋီ၊၁။၆၁။ မ၊ဋီ၊၂။၉၉။

ဩဒဂျ (နဲ) [ဥဒဂ္ဂ+ဏျ] တက်ကြွသော ကိုယ်စိတ်ရှိသူ၏-ဖြစ်သော ဝမ်းမြောက်ခြင်း ရှိသူ၏-အဖြစ်။ ဩဒဂျံ အတ္တမနတာ စိတ္တဿ။ အဘိ၊ဓ။၁၈။ အဘိ၊ဝိ။၂၆၉။ ပဋိသံ။၁၈၅။ မဟာနိ။၂။ စူဋ္ဌနိ။၂၁၉။ ဥဒ-ဂ္ဂဿ ဘာဝေါ ဩဒဂျံ။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၈၈။ ပဋိသံ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၁၆။ မဟာနိ၊ဋ္ဌ။၁၈။ (-အပ၊ ဋ္ဌ၊၂။၁၃၂။ သာရတ္ထ၊၁။၃၆၁။ မ၊ဋီ၊၁။၁၇၅။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋီ၊၁။၁၆၈။) ဥဂ္ဂတမဂ္ဂမဿာတိ ဥဒဂ္ဂေါ၊ ဥဒဂ္ဂဿ ဘာဝေါ ဩဒဂျံ။ ဥဒ-ဂ္ဂေါတိ သဉ္ဇာတသောမနဿော။ ဥဒတီတိ ဥဒေါ၊ ဥဒေါ ဟုတ္တာ ဂစ္ဆတီတိ ဥဒဂ္ဂေါ။ ပါရာ၊ဂံ၊သစ်၊၂။၁၇၆။

ဩဒဂျပစ္စုပဋ္ဌာန (တိ) [ဩဒဂျ+ပစ္စုပဋ္ဌာန] တက်ကြွသော ကိုယ်စိတ်ရှိသူ၏ အဖြစ်လျှင်-ဖြစ်သောဝမ်းမြောက်ခြင်းရှိသူ၏ အဖြစ်လျှင်-ရှေးရှုထင်သော အခြင်းအရာရှိသော၊ တက်ကြွသော ကိုယ်စိတ်ရှိသူ၏ အဖြစ်ဖြင့်-ဖြစ်သောဝမ်းမြောက်ခြင်းရှိသူ၏အဖြစ်ဖြင့်-ရှေးရှုထင်သော။

သာ သမ္ပိယာယနလက္ခဏာ ... ဩဒ-ဂျပစ္စုပဋ္ဌာနာ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၁၅။ မ၊ဋ္ဌ၊၁။၈၇။ အံ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၉၀။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၅၈။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၁။၁၃၉။ ဥဒဂ္ဂဿ ဘာဝေါ ဩဒဂျံ၊ ဩ-ဒဂျေန ပစ္စုပဋ္ဌာနာ ဩဒဂျပစ္စုပဋ္ဌာနာ။ ပါရာ၊ယော။၈၀။ အထက်ပုဒ်လည်းကြည့်။

ဩဒဂျပီတိ (ထီ) [ဩဒဂျ+ပီတိ] တက်ကြွသော ကိုယ်စိတ်ရှိသူ၏-အဖြစ်ဟူသော-ဖြစ်ကြောင်းဖြစ်ရာဖြစ်သော-ပီတိ၊ ဖြစ်သော ဝမ်းမြောက်ခြင်းရှိသူ၏အဖြစ်ဟူသော ပီတိ။ ဥဒဂ္ဂစိတ္တာတိ ဩဒဂျပီတိယာ ဝသေန

ဥဒဂ္ဂစိတ္တာ အလီနစိတ္တာ။ ထေရ၊ဌ၊၂။၅၂၈။ (-သီ၊ဋီ၊သစ်၊၁။၂၂၇။) ဩဒဂျ-လည်းကြည့်။

ဩဒဂျလက္ခဏ (တိ) [ဩဒဂျ+လက္ခဏ] တက်ကြွသော ကိုယ်စိတ်ရှိသူ၏-အဖြစ် ဟူသော-ဖြစ်သောဝမ်းမြောက်ခြင်းရှိသူ၏ အဖြစ်ဟူသော-လက္ခဏာရှိသော။ ဘာဝ-နာဝိသေသာဓိဂတာယ ဩဒဂျလက္ခဏာယ ပီတိယာ သမန္နာဂမေန ဥဒဂ္ဂစိတ္တာ။ ထေရ၊ဌ၊၂။၂၇၁။ (-သာရတ္ထ၊၂။၂၄၃။)

ဩဒဂျသဘာဝ (တိ) [ဩဒဂျ+သဘာဝ] တက်ကြွသောကိုယ်စိတ်ရှိသူ၏ အဖြစ်ဟူသော-ဖြစ်သောဝမ်းမြောက်ခြင်းရှိသူ၏ အဖြစ်ဟူသော-သဘောရှိသော။ သော စ ဩဒဂျသဘာဝတ္တာ န ဒီနော ဓမ္မူပသ-ဥိတတ္တာ န ဂဗ္ဘယုတ္တော။ ဒီ၊ဋီ၊၃။၁၁၁။

ဩဒန (ပု၊န) [ဥဒိ+ယု။ ဓာန်၊ဋီ။၃၆၅။ ဥန္ဒတိ ပသဝတိ ဘုဥ္ဇန္တာနံ အာယုဗလံ ဇနေတီတိ ဩဒနော။ ပါစိတ်၊ယော။၇၀။ ဩဒန(သံ)] ထမင်း၊ ဆွမ်း၊ စားဖွယ်ဘောဇဉ်။ တေန ခေါ ပန သမယေန အညတရော ဘိက္ခု-သံဃသ ဩဒနေ ဘာဇီယမာနေ။ ဝိ၊၁။၇၃။ ပိဏ္ဍပါတန္တိ ဩဒနံ။ မ၊ဌ၊၁။၁၇၉။ ဘ-တ္တန္တိ ဩဒနံ။ ပေတ၊ဌ။၆၇။ (-ဝိ၊၂။၂၂၉။ ဝိ၊၃။၅၆၊၇၆။ ဝိ၊၄။၁၉၅။ ဝိ၊၅။၄၈။ ဒီ၊၁။၉၈။ မ၊၁။၃၇။ မ၊၂။၂၀၀။ သံ၊၁။၁၇၆။ အံ၊၂။၄၃။ အံ၊၃။၆၄။) ဩဒနဂ္ဂဟဏ-လည်းကြည့်။

ဩဒနကဋ္ဌိယ (န) [ဩဒန+ကဋ္ဌိယ] ထမင်းဖြင့် ပြုအပ်သော ကစီရည်။ အာစာမောတိ ဘတ္တဥက္ခလိကာယ လဂ္ဂေါ စျာမဩဒနော၊ တံ ဆဋ္ဌိတဌာနတောဝ ဂဟေတ္ဝာ ခါဒတိ၊ ဩဒနကဋ္ဌိယန္တိပိ ဝဒန္တိ။ ဒီ၊ဌ၊၁။၂၉၃။ မ၊ဌ၊၁။၃၅၀။ အံ၊ဌ၊၂။၂၂၂။ ဩဒနေန ကတံ ကဋ္ဌိယံ ဩဒနကဋ္ဌိယံ။ သီ၊ဋီ၊သစ်၊၂။၃၅၆။

ဩဒနဂတိက (တိ) [ဩဒန+ဂတိ+ဂတိ+က] ထမင်း-ဆွမ်း-အလားရှိသော၊ ထမင်း-ဆွမ်း-၌ အတွင်းဝင်သော၊ ဆွမ်း-ထမင်း-အရာ၌တည်သော။ သပ္ပိတေလတက္ကရသ-ကဋ္ဌိယာဒီနိ ပန ဂဏနူပဂါနိ န ဟောန္တိ၊ တာနိ ဟိ ဩဒနဂတိကာနေဝါ။ ဝိ၊ဌ၊၂။၂၈၂။ ဩဒနဂတိကာနေဝါတိ ဩဒနသ အန္တော ဧဝ ပဝိသနသီလာနိ သိယုံ။ ဝိမတိ၊၁။၃၄၈။ ဩဒနဂတိကာနီတိ ဩဒနသ ဂတိ ဂတိ ယေသံ တာနိ ဩဒနဂတိကာနိ၊ ဂတီတိ စ ဩကာသော ဩဒနသ အန္တောပဝိသနသီလတ္တာ ဩဒနသ ဩ-ကာသောယေဝ တေသံ ဩကာသော ဟောတိ။ ဝိနယာလင်္ကာရဋီ၊၁။၁၀၃။ (-ကခါ။၁၇၈။ သာရတ္ထ၊၃။၃၀၅။)

ဩဒနဂ္ဂဟဏ (န) [ဩဒန+ဂဟဏ] ဩဒန သဒ္ဒါ။ ဩဒနဂ္ဂဟဏေန သဗ္ဗဘောဇန-ဝိကတိ ဂဟိတာတိ ဝေဒိတဗ္ဗံ။ ထေရ၊ဌ၊၂။၃၂၃။

ဩဒနစတုတ္ထ (တိ) [ဩဒန+စတုတ္ထ] ဆွမ်း၏ လေးခုမြောက်၊ ဆွမ်း၏ လေးပုံတစ်ပုံ။ ဗျဥ္ဇနသ မတ္တာ နာမ ဩဒနစတုတ္ထော ဘာဂေါ။ သာရတ္ထ၊၂။၄၂၇။

ဩဒနစတုတ္ထဘာဂပွမာဏ (န) [ဩဒန စတုတ္ထဘာဂ + ပမာဏ] ဆွမ်း၏ လေးခု

မြောက်အဖို့-ဖြစ်-ဟူ-သောအတိုင်း အ
ရှည်၊ ဆွမ်း၏ လေးပုံတစ်ပုံပမာဏ။ ဤဓ
သူပသော ဩဒနစတုတ္ထဘာဂပွမာဏတဲ့
ဒသေတ္တာ။ သာရတ္ထ၊ ၂။၄၂၇-၈။

ဩဒနပစန (န) [ဩဒန+ပစန] ထမင်း-
ဆွမ်း-ချက်ခြင်း။ ယထာ နာမ ဗလဝါ
ပုရိသော ဩဒနပစနာဒိအတ္ထံ မဟန္တံ ဒါဠံ
ဖာလေန္တော။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋီ၊ ၂။၄၈။

ဩဒနပစနဝိဓိ (ပု) [ဩဒနပစန+ဝိဓိ] ထမင်း
ချက်ခြင်းအစီအရင်။ ဤတ္ထိယော ဟိ ဒဟ-
ရကုမာရိကာကာလတော ပဋ္ဌာယ ဩဒန-
ပစနဝိဓိ အနုတိဋ္ဌန္တိယော ... ပဏ္ဍာပဏ္ဍ-
ဘာဝံ ဇာနိတုံ နံ သက္ကောန္တိ၊ သံဋီ၁။၂၂၃-၄။

ဩဒနပဒ္ဓိ (ထီ) [ဩဒန+ပဒ္ဓိ] ထမင်း
တောင်း။ ပရိဝေသနာယ ကော ဧကေန
ဟတ္ထေန ဩဒနပဒ္ဓိံ ဧကေန ကဋစ္ဆုံ
ဂဟေတ္တာ ဘိက္ခူ ပရိဝိသတိ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၃။၉၂။

ဩဒနပဒ္ဓိဝိသ (ပု) [ဩဒန+ပဒ္ဓိဝိသ] ထမင်း
-ဆွမ်း-ဟူသော အဖို့အစု။ ပိဏ္ဍာယ
ပဝိဋ္ဌဿပိ ဩဒနပဒ္ဓိဝိသော အန္တောဥပ-
စာရံ ဋ္ဌိတသေဝ ဂဟေတုံ ဝဋ္ဋတိ။ ဝိ၊
သင်္ဃာ။၂၉၇။ ဩဒနပဒ္ဓိဝိသောတိ သံဃ-
ဘတ္တာဒိသံဃိကဩဒနပဒ္ဓိဝိသော။ ဝိနယာ
လင်္ကာရဋီ၊ ၂။၅၁။

ဩဒနပါက (ပု) [ဩဒန+ပါက] (၁) ထမင်း
ချက်ခြင်း။ (၂) ထမင်းအိုးတစ်လုံး ချက်ရာ
ကာလ၊ ဆွမ်းတစ်အိုးချက် အချိန်ကာလ။
(၁) ဩဒနပါကော စ ယာဝဇီဝံ ဓနပရိ-
က္ခယေန ကတ္တမ္ဘော။ သုတ္တနိ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၉။ **(၂)**
ဩဒနပါကမှာ(ထေရ။၂၇၅)တိ ဩဒ-
နပါကတော ဩဒနံ၊ ယာဝတာ ကာလေန
သုပရိဏေတတိန္တတဏ္ဍုလနာဠိယာ ဩဒနံ
ပစတိ၊ တတော ဩဒနမေဝ ကာလံ။ ထေရ၊
ဋ္ဌ၊၂။၃၇။

ဩဒနပိဏ္ဍ (ပု) [ဩဒန+ပိဏ္ဍ] ထမင်းခဲ။
ဩဒနပိဏ္ဍမံသပူဝေပိ ဘိန္ဒိတ္တာ ခါဒိတုံ နံ
ဝဋ္ဋတိ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။၆၇-၈။

ဩဒနပူပဟတ္ထ (တိ) [ဩဒနပူပ+ပဟတ္ထ]
ထမင်း, မုံ့တို့၏-များပြား-ပေါများ-သော၊
များပြားသော ထမင်း, မုံ့ရှိသော။ ထုလ္လ-
ကောဋ္ဌကန္တိ ဩဒနပူပပဟတ္ထတဝသေန
လဒ္ဓနာမော နိဂမော။ မဇ္ဈိ၃။၁၃၉။

ဩဒနဘာဇနီယဝတ္ထု (န) [ဩဒနဘာဇနီယ+
ဝတ္ထု] ဆွမ်းကို ဝေဘန်ခြင်းကို ပြုဆိုရာ
-ဝတ္ထု-အကြောင်းအရာ။ သေသမေတ္ထ
ဝတ္ထုဒ္ဒယေပိ ဩဒနဘာဇနီယဝတ္ထုသ္မိံ
ဝုတ္တနယေနေဝ ဝေဒိတဗ္ဗံ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၄၄။
(-သာရတ္ထ၊ ၂။၁၆၈။ ဝိမတိ၊၁။ ၂၀၄။)

ဩဒနမိဉ္ဇ (ထီ) [ဩဒန+မိဉ္ဇ] ဆွမ်း-
ထမင်း-၏ အဆီ အနှစ်။ နံ စဿ ကာစိ
ဩဒနမိဉ္ဇာ မုခေ အဝသိဋ္ဌာ ဟောတိ။
မ၊ ၂။၃၃၉။

ဩဒနဝိသေသ (ပု) [ဩဒန+ဝိသေသ] ထူး
သော ထမင်း၊ ထမင်းထူး။ ပိဏ္ဍပါတေ စ
သမ္ပန္နေတိ ဝဏ္ဏဒိသမ္ပယုတ္တေ ဩဒနဝိ-
သေသေ။ ထေရ၊ဋ္ဌ၊ ၂။၃၅၅။

ဩဒနသံသဋ္ဌ (တိ) [ဩဒန+သံသဋ္ဌ] ထမင်း-ဆွမ်း-နှင့် ရောနှောအပ်သော။ ဩဒနသံ-သဋ္ဌာနိ ပန ဝိညာပေတွာ ဘုဥ္ဇန္တော ပါစိတ္တိယံ အာပဇ္ဇတိ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၀၆။

ဩဒနသင်္ဂဟ (နှ) [ဩဒန+သင်္ဂဟ] ဆွမ်း၌-ရေတွက်-သွင်းယူ-ခြင်း။ ဩဒနသင်္ဂဟ-မေဝ ဂစ္ဆတိ၊ ပဝါရဏံ ဇနေသိ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၃။၈၉။

ဩဒနသိတ္ထဋ္ဌာန (နှ) [ဩဒနသိတ္ထ+ဋ္ဌာန] ထမင်းလုံး ကျရာအရပ်။ ဩဒနသိတ္ထဋ္ဌာနေ ကာကော ဝိယ, ဒမီ ပါတုံ အာရဒ္ဓသုနခေါ ဝိယ စ ယသမေဝ ပဿတိ၊ သီသေ ပတန္တံ မဟာမုဂ္ဂရံ နှ ပဿတိ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၆။၁၉၇။

ဩဒနသူရာ (ထီ) [ဩဒန+သူရာ] ထမင်း ထည့်၍ ပြုအပ်သော သေရည်၊ ထမင်း အရက်။ ပူဝသူရာ ဩဒနသူရာ။ အဘိ၊ ဋ္ဌ၊၂။၃၆၅။ ဩဒနံ ပက္ခိပိတွာ ကတာ သူရာ ဩဒနသူရာ။ သမ္မော၊ယော။၂၁၄။ ပူဝေ ဩဒနေ စ ဘာဇနေ ပက္ခိပိတွာ တဇ္ဇံ ဥဒဟံ ဒတွာ မဒ္ဒိတွာ ကတာ ပူဝ-သူရာ ဩဒနသူရာတိ စ ဝုစ္စတိ။ သာရတ္ထ၊ ၃။၇၉။ (-ဒီ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၂၇။ ခုဒ္ဒက၊ဋ္ဌ။၁၇။ ဣတိဝုတ်၊ဋ္ဌ။၂၂၁။ မဟာနိ၊ဋ္ဌ။၃၁၀။ သာ ရတ္ထ၊၃။၂၅၂။ ကခါ၊ဋီ၊သစ်။၄၀၂။ အံ၊ဋီ၊ ၃။၅၄။)

ဩဒနဟတ္ထ (တိ) [ဩဒန+ဟတ္ထ] ဆွမ်း လက်၌ ရှိသော၊ လက်တဲ၌ ဆွမ်းရှိသော၊သူ။ ဩဒ-နဟတ္ထာ ဥပသက်မိတွာ "ကီ ဘန္တေ ဩဒနံ ဒေမာ"တိ ပုစ္ဆန္တိ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၆၅။ ဩဒနော-ဟတ္ထေသု ဇတေသန္တိ ဩဒနဟတ္ထာ။ ပါရာ၊ ယော။၂၄၃။

ဩဒနာဝသေသ (ပု) [ဩဒန+အဝသေသ] ထမင်းအကြွင်းအကျန်၊ ကြွင်းကျန်သော ထမင်း။ အာစာမော ဝုစ္စတိ ဩဒနာ-ဝသေသံ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၆၄။

ဩဒနိက (တိ) [ဩဒန+ဣက] (၁) ထမင်း ချက်သော၊သူ(စဖိုသည်)။ (၂) ထမင်းရောင်း သော၊သူ။ **(၁)** ဩဒနိကော စ ရသကော။ ဓာန်။၄၆၄။ ဩဒနံ ပစတီတိ ဩဒနိကော။ ဓာန်၊ဋီ။၄၆၄။ **(၂)** အောက်ပုဒ်ကြည့်။

ဩဒနိကဃရဝီထိ (ထီ) [ဩဒနိကဃရ+ ဝီထိ] ထမင်းရောင်းသူတို့၏အိမ်ရှိရာလမ်း၊ ထမင်းဆိုင်တန်းလမ်း။ ဂိလာနုပဋ္ဌာကာ ... သာဝတ္ထီ ပဝိသိတွာ ဩဒနိကဃရဝီထိယံ ပိဏ္ဍာယ စရိတွာပိ ရသဘတ္တံ အလဘိတွာ နိဝတ္တီသု။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၃။၄၅။

ဩဒနိကာပဏ (ပု) [ဩဒနိက+ အာပဏ] ထ မင်းရောင်းသူတို့၏ဈေး၊ ထမင်းရောင်းဈေး၊ ထမင်းဆိုင်တန်း။ နာနဂ္ဂရသာနံ ဒိဗ္ဗဘော-ဇနာနံ ဘာဇနာနိ ပူရေတွာ ဩဒနိကာ-ပဏံ ပသာရေတွာ နိသီဒီသု။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၁။၄၂၁။

ဩဒနီ(နီ)ယ (တိ) [ဩဒန+ဏိယ။ ဩဒန+ ဤယ] (၁) ထမင်း။ (၂) ထမင်းချက်ရာ။ **(၁)** ဩဒနိယသုရာ-ကြည့်။ **(၂)** ပါနာ-ဂါရေ စ သောဏ္ဍေ စ၊ သူနာ ဩဒနိယာ ဃရာ။ ဇာ၊၂။၂၈၂။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၇။၁၇၆။ ဩဒနီ-ယဃရ-လည်းကြည့်။

ဩဒနိယသုရာ (ထီ) [ဩဒနိယာ + သုရာ] ထမင်းဖြင့်ပြုအပ်သော သေရည်၊ ထမင်းအရက်။ ယာယ ဒုဿီလစေတနာယ မဇ္ဇ-သဒိတံ ပိဋ္ဌသုရာ ပူဝသုရာ ဩဒနိယသုရာ။ ဝိမာန၊ဋ္ဌ။၆၆။

ဩဒနိ(နီ)ယဃရ (န) [ဩဒနိ(နီ)ယ+ဃရ] ရောင်းချအပ်သောထမင်းကို ချက်ရာ အိမ်၊ ထမင်း-အိမ်-ဆိုင်။ အညတရော ဘိက္ခု ဒုဿိက္ခေ ဩဒနိယဃရံ ပဝိသိတ္ထာ။ ဝိ၊ဝ။ ၎၄။ ဩဒနိယဃရံ နာမ ဝိက္ကာယိက-ဘတ္တပစနဃရံ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊ဝ။၃၃၅။

ဩဒပတ္တကိနီ (ထီ) [ဥဒကပတ္တ (=ဥဒပတ္တ)+ကဏ်+ဣနီ (ဣတ္ထိပစ္စည်း)။ ဥဒပတ္တံ အာမသိတ္ထာ ဂဟိတာ ဩဒပတ္တကိနီ။ ပါ၊ဘာသာဋီ၊၃။၅၉၆။] ရေခွက်ကို သုံးသပ်၍ ယူအပ်သောမယား၊ ရေခွက်၌လက်စုံချ၍ ယူအပ်သော မယား။ ဩဒပတ္တကိနီ နာမ ဥဒကံ အာမသိတ္ထာ ဝါသေသိ။ ဝိ၊ဝ။၂၀၃။ ဥဒပတ္တံ အာမသိတ္ထာ ဂဟိတာ ဩဒပတ္တကိနီ။ သာရတ္ထ၊၂။၃၂၈။ ဝိမတိ၊ဝ။၂၆၉။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၃။၂၆၈။ မ၊ဋ္ဌ၊ဝ။၃၀၁။ (- ဝိ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၄၂။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၃။၂၃၁။ မ၊ဋ္ဌ၊ဝ။ ၂၀၃။ သံ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၃၅။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊ဝ။ ၁၄၁။ ပဋိသံ၊ဋ္ဌ၊ဝ။၂၀၄။ ဝိမာန၊ဋ္ဌ။၆၆။ မဟာနိ၊ဋ္ဌ။၉၉။)

ဩဒပတ္တကီ (ထီ) [ဥဒကပတ္တ (=ဥဒပတ္တ)+ကဏ်+ဣ (ဣတ္ထိပစ္စည်း)] ရေခွက်ကို သုံးသပ်၍ ယူအပ်သောမယား၊ ရေခွက်၌လက်စုံချ၍ ယူအပ်သောမယား။ ဩဒပတ္တကိယာ မယ္ပံ၊ သဟဇာ ကေသာသနီ။ စရိယာ။၄၀၂။ ဩဒပတ္တကိယာတိ ဥဒကပတ္တံ အာမသိတ္ထာ ဂဟိတဘာရိယာ ဩဒပတ္တိကာ နာမ။ စရိယာ၊ဋ္ဌ။၁၃၃။

ဩဒပတ္တိကာ (ထီ) [ဥဒကပတ္တ (=ဥဒပတ္တ)+ကိက+အာ (ဣတ္ထိပစ္စည်း)] ရေခွက်ကို သုံးသပ်၍ ယူအပ်သောမယား၊ ရေခွက်၌ လက်စုံချ၍ ယူအပ်သောမယား။ အထက်ပုဒ်ကြည့်။

ဩဒပနာ (ထီ) [အဝ+ဒါ+ဏာပေ+ယု+အာ (ဣတ္ထိပစ္စည်း)] ဖြူစင်စေခြင်း။ တတော သစိတ္တပရိယောဒါပနာ ယံ ယံ ဩဒပေတိ၊ တံ ဒုက္ခံ။ ယေန ဩဒပေတိ၊ သော မဂ္ဂေါ။ ယတော ဩဒပနာ၊ သော နိရောဓော။ ပေဋကော။၂၃၀။

ဩဒပေတိ (ကာ၊ကြိ) [အဝ+ဒါ+ဏာပေ+တိ] ဖြူစင်စေ၏။ အထက်ပုဒ်ကြည့်။

ဩဒရ (တိ) [အဝ+ဒရ(ဒလ)+ဏ] ထွန်းလင်းတောက်ပသော။ သုဝဏ္ဏရာဇိဟိ သမန္တ'မောဒရေ။ ဇာ၊ဝ။၃၇၅။ သမန္တ'မောဒရေတိ သမန္တတော ဩဘာသန္တေ သကလဝနသဏ္ဍံ သုဝဏ္ဏဝဏ္ဏံ ဝိယ ကရောန္တေ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၅။၅၅။ (ဆဋ္ဌမူစာအုပ်၌ သန္ဓိစပ်ထားသော ပုဒ်နှစ်ခုဖြစ်သည်။ နိသျ၌ သမာသ်ပုဒ်ဟုယူ၍ အနက်ပေးထားသည်။ ဇာတ်ဋီကာသစ်၌ "သမန္တမောဒရေတိ ဇေတ္တ မုဒ-သဒ္ဒေါ ဩဘာသနတ္ထော ဓာတူနံ အနေကတ္ထတ္တာ၊ အနသဒ္ဒဿ စ နကာရဿ ရကာရာဒေသော ဟောတိ" ဟုဆိုသည်။)

ဆြဒရိုက (တိ) [ဥဒရ+ကိုက။ သြော်ဒရိုက(သံ)] (၁) ဝမ်း-ဝမ်းရေး-၌ ကြောင့်ကြစိုက်သော၊ ဝမ်းကို မွေးမြူသော၊သူ။ (၂) ကြီးသောဝမ်း ရှိသော၊အစားကြီးသော၊သူ။ **(၁)** လုဒ္ဒါ ဆြဒရိုကော လာဘကာမော။ မိလိန္ဒ။၃၃၈။ မုခနင်္ဂလီ ဆြဒရိုကော ကုသီတော။ ထေရ။ ၂၄၁။ ဆြဒရိုကောတိ ဥဒရေ ပသုတော ဥဒရပေါသနတပ္ပရော။ ထေရဋ္ဌ၊၁။၂၆၁။ **(၂)** အောက်ပုဒ်ကြည့်။

ဆြဒရိုကတ္တ (န) [ဆြဒရိုက+တ္တ] ကြီးသောဝမ်း ဗိုက်ရှိသောသူ၏-အစားကြီးသောသူ၏-အဖြစ်။ "ကုမ္ဘီလဘယ"နှိ့ ခေါ် ဘိက္ခဝေ ဆြဒရိုကတ္တသေတံ အဓိဝစန်။ မ၊၂။၁၂၄။ အံ၊၁။၄၄၀။ ဆြဒရိုကတ္တသာတိ မဟော-ဒရတာယ မဟဋ္ဌသဘာဝဿ။ အံ၊ဋ္ဌ၊၂။ ၃၃၁။ ဆြဒရိုကတ္တံ ပဇဟတိ။ ဣမသ္မိံ သာသနေ ဆြဒရိုကတ္တေန ခါဒိတော ဝိ-ဇ္ဈတိ။ မ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၂၃။ ဆြဒရိုကတ္တေန ခါဒိ-တောတိ ဆြဒရိုကဘာဝေန အာမိသ-ဂေဓေန ... ခါဒိတဓမ္မသရိရော။ မ၊ဋီ၊၃။ ၆၉။ အံ၊ဋီ၊၂။၃၂၆။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။၆၉။ ဆြဒ-ရိုကတ္တံ ဃသ္မရဘာဝေါ ကုစ္ဆိပူရကတာ၊ တဿ အဘာဝေါ ကေပိဏ္ဍေနာပိ ယာ-ပနတော။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋီ၊၁။၉၆။ (-မ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၂၃။ အံ၊ဋ္ဌ၊၃။၄၁။ ထေရီ၊ဋ္ဌ။၂၉၅။ မ၊ဋီ၊၃။၆၉။ အံ၊ဋီ၊၂။၃၂၆။)

ဆြဒရိုတ (တိ) [ဥဒရ+တ္တတ] ကြီးသောဝမ်း ရှိသော၊ အစားကြီးသော၊သူ။ ကာမံ အ-ညေပိ ပဗ္ဗဇိတာ ယုတ္တကာလေ ပိဏ္ဍံ ဥလ-မာနာ စရန္တိယေဝ၊ အယံ့ ပန ဆြဒရိုတော။ သံ၊ဋီ၊၂။၃၁၀။

ဆြဒရိုယ (တိ) [ဥဒရ+ကိုယ။ သြော်ဒယ်] (၁) ဝမ်းကိုမှီ၍ အသက်မွေးမြူသော၊သူ။ (၂) ဝမ်းပြည့်ခြင်းလျှင်အကြောင်းရှိသော၊ ဝမ်း စာ-ဝမ်း ရေး-လျှင်အကြောင်းရှိသော၊သူ။ **(၁)(၂)** မုသာဝိမေ ဆြဒရိုယာ ဘဏ္ဍန်။ ဇာ၊ ၂။၂၃၅။ ဆြဒရိုယာတိ ဥဒရနိဿိတဇီ-ဝိကာ၊ ဥဒရပူရဏဟေတု ဝါ။ ဇာဋ္ဌ၊ဂ္ဂ၊၅။

ဆြဒဟ (ကြိ) [အဝ+ဓာ+အ+ဟိ] ရှေးရှုထောင်-ရှေးရှုထား-လော၊ (စူးစိုက်လျက် နား) ထောင်လော့၊ (ကျော့ကွင်း) ထောင်လော။ အောက်ပုဒ်(၁) ကြည့်။

ဆြဒဟတိ (ကြိ) [အဝ+ဓာ+အ+တိ] (၁) ရှေး-ရှုထောင်-ရှေးရှုထား-၏၊ (စူးစိုက်လျက် နား) ထောင်၏၊ (ကျော့ကွင်း) ထောင်၏။ (၂) ဖွဲ့စပ်၏၊ ထည့်သွင်း၏၊ သွင်း၏၊ ဝင်စေ၏။

(၁) သောတံ ဆြဒဟတိ(အံ၊၁။၄၄၀) တိ သောတံ ဌပေတိ။ အံ၊ဋ္ဌ၊၂။၃၃၅။ သောတံ ဆြဒဟတိ(မဟာနိ။၃၅၄)တိ သောတုကာမတာယ အဝဒဟတိ ပတိဋ္ဌာ-ပေတိ။ မဟာနိ၊ဋ္ဌ။၃၈၀။ (-မ၊၂။၁၄၅။ မ၊ ၃။၄၁။ အံ၊၂။၃၈၁။ ပေဋကော။၃၀၄။ ဒီ၊ ဋ္ဌ၊၃။၂၆။ မ၊ဋ္ဌ၊၃။၂၉၁။ သံ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၀၃။ ပဋိသံ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၀။ သုတ္တနိ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၃၀။ နေတ္တိ၊ ဋ္ဌ။၂၃၅။) **ဆြဒဟန္တိ**—ဒီ၊၁။၂၁၉။ ဒီ၊၃။ ၄၃။ မ၊၃။၂၆၃။ အံ၊၁။၆၃။ အံ၊၂။၁၅၂။ စူဠနိ။၂၅၃။ မဟာနိ။၂၈။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၃။၃၆၃။ သံ၊ ဋ္ဌ၊၁။၂၅၂။ အံ၊ဋ္ဌ၊၃။၂၆၈။ မဟာနိ၊ဋ္ဌ။၄၁၊

၉၈။ ဒီ၊ဋ္ဌီ၊၁။၁၀၇။ သီ၊ဋ္ဌီ၊သစ်၊၁။၃၁၁။ သံ၊ဋ္ဌီ၊၁။၃၁၈။ ပါစိတ်၊ယော။၃၄၆။ **ဩဒဟ**—သံ၊၂။၁၁၀။ မိလိန္ဒ။၂၆၁။ **ဩဒဟထ**—ဩဒဟထ ဘိက္ခဝေ သောတ(ဝိ၊၃။၁၃)နွှိ ဥပနေထ ဘိက္ခဝေ သောတံ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၃။၂၄၆။ (-မ၊၁။၂၂၈။ မ၊၂။၂၉၆။ သု တ္တနိ၊ဋ္ဌ၂။၄၉။ မ၊ဋ္ဌီ၊၁။၅၈။) **ဩဒဟဿု**—သုတ္တနိ။၃၄၆။ **ဩဒဟေယျ**—မ၊၁။၁၆၆။ မ၊၂။၃၈၇။ မ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၈၉။ **ဩဒဟိ**—ဩဒဟိ မိဂဝေါ ပါသံ။ မ၊၂။၂၅၃။ ထေရ။၃၂၅။ ဩဒဟီတိ ဩဋ္ဌေသိ။ ထေရ၊ဋ္ဌ၊၂။ ၂၉၃။ (-မ၊၃။၄။ ဇာ၊၂။၉၂၊၁၀၃။ မ၊ဋ္ဌ၊၃။၂၀၉။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၅။၄၂၂။) **ဩဒဟီသု**—ဝိ၊၃။၁၄။ **ဩဒဟီ**—တဿာဟံ ဩဒဟီ ပဿံ။ ဇာ၊၁။၁၄၆။ ဩဒဟိနွှိ ဩဋ္ဌေသီ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၃။၂၅၉။ (-ဇာ၊၂။၉၄။) **ဩဒဟိဿနွှိ**—ဝိ၊၃။၂၀၉။ သံ၊၁။၄၅၇။ အံ၊၂။၉၄။ **ဩဒဟိဿာမိ**—ဝိ၊၁။၃၁၄။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၄၇။ ဩဒဟိဿာမဟံ ပဿံ၊ ခုရပ္ပါနိဿ ရာဇိနော(ဇာ၊၁။၁၄၅)တိ အဟံ ဗြာဟ္မဏ ... မဟာဖာသုကပဿံ ဩဒဟိဿာမိ ဩဋ္ဌေဿာမိ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၃။၂၅၇။ **ဩဒဟိဿာမ**—သံ၊၁။၄၅၇။

(၂) **ဩဒဟေယျ**—ဩဒဟေယျာ(မ၊၃။၄၁)တိ ပက္ခိပေယျ။ မ၊ဋ္ဌ၊၄။၂။ (-အံ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၇၄။) **ဩဒဟိ**—ကော သော ဣမံ ကောသိယ ဒိဋ္ဌိမောဒဟိ။ ဇာ၊၂။၁၁၂။ ဩဒဟီတိ ဟဒယေ ပဝေသေတိ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၅။၄၃၉။ **ဩဒဟီ**—အရညေ ဩဒဟီ ဝိသံ။ ဇာ၊၁။၁၃၀။ ဩဒဟီတိ တံ မဓုနာ သမာနဝဏ္ဏဂန္ဓရသံ ဝိသံ နိက္ခိပိ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၈၇။ **ဩဒဟီသု**—အညံ အာဏီ ဩဒဟီသူ(သံ၊၁။၄၅၇)တိ အညံ သုဝဏ္ဏရဇတာဒိမယံ အာဏီ ဃဋ္ဌယီသု။ သံ၊ဋ္ဌ၂။၂၁၁။ အာဏီ ဃဋ္ဌယီသု ဗန္ဓီသု။ သံ၊ဋ္ဌီ၊၂။၁၉၀။ **ဩဒဟိဿာမ**—မိလိန္ဒ။၁၅၇။

ဩဒဟထ (ကြိ) [အဝ+ဓာ+အ+ထ] ရှေးရှုထောင်-ရှေးရှုထား-ကုန်လော့၊ (စူးစိုက်လျက် နား)ထောင်ကုန်လော့၊ (ကျော့ကွင်း) ထောင်ကုန်လော့။ ဩဒဟတိ(၁)ကြည့်။

ဩဒဟန[၁] (နဲ) [အဝ+ဒဟ+ယု] ပူ-ပူလောင်-ခြင်း။ ဩဒဟနကာရက-ကြည့်။

ဩဒဟန[၂] (နဲ) [အဝ+ဓာ+ယု။ အဝဓာန(သံ)] (၁) ရှေးရှု ထား-ရှေးရှုထောင်-ခြင်း၊ ရှေးရှုနားထောင် ခြင်း။ (၂) ထားခြင်း၊ထည့်သွင်းခြင်း။ (၁) သောတဿ ဩဒဟနံ သောတာဝဓာနံ။ ဝဇိရ။၂၉။ (-ဝိမတိ၊၂။၃၀၀။ ဒီ၊ဋ္ဌီ၊၂။၅။) (၂) ဩဒဟနတ္ထ-ကြည့်။

ဩဒဟနကာရက (တိ) [ဩဒဟန[၁]+ကာရက] ပူ-ပူလောင်-ခြင်းကို ပြုတတ်သော။ ဩဒဟနကာရကော ဥပါယာသော။ သော ဘဝဿ ပဒဋ္ဌာနံ။ နေတ္တိ။၂၆။ ဩဒဟနနွှိ အဝဒဟနံ၊ အတ္တနော နိဿယဿ သန္တပနမေဝ ဘဝဿ။ နေတ္တိ၊ဋ္ဌ။၉၃။ ယော ဥပါယာသော ဩဒဟနကာရကော အဝဒဟနကာရကော။ နေတ္တိ၊ဝိ။၁၃၂။

ဩဒဟနတ္ထ (ပု) [ဩဒဟန[၂]+အတ္ထ] ထား-သိုမှီး-ခြင်း အကျိုး။ ပုဗ္ဗဏ္ဏာပရဏ္ဏာဒီနံ ဩဒဟနတ္ထာယ ကဋ္ဌာနိ ဥဿာပေတွာ ...

ဂေဟံ ကရောန္တိ။ ဓမ္မ၊ဌ၊၂။၇၄-၅။ အံ၊ဋီ၊ ၁။၁၉၇။

ဩဒဟန္တ (တိ) [အဝ+ဓာ+အ+အန္တ။ ထီ-၌ ဩဒဟန္တီ] ထား-ထည့်-သော၊သူ။ သမောဒဟန္တော သမ္မာ ဩဒဟန္တော။ သံ၊ဋီ၊၂။ ၃၃၁။ ပတ္တဿ ပန ဟေဋ္ဌာ စ ဥပရိ စ ပဒုမိနိပဏ္ဏာဒီဟိ ပဋိစ္ဆာဒေတွာ ဩဒဟန္တိယာ လဒ္ဓံ နာမ ဝဋ္ဌတိ။ ဝဇိရ။၃၄၆။

ဩဒဟန္တိ (ကြိ) [အဝ+ဓာ+အ+အန္တိ] ရှေးရှုထောင်-ရှေးရှုထား-ကုန်၏၊ (စူးစိုက်လျက်နား) ထောင်ကုန်၏။ (ကျော့ကွင်း) ထောင်ကုန်၏။ ဩဒဟတိ (၁) ကြည့်။

ဩဒဟမာန (တိ) [အဝ+ဓာ+ဏေ+အ+မာန။ (ကာရိုတ်ပစ္စည်းကျေသည်။)] ရှေးရှုထားစေသော၊ စူးစိုက်ထောင်စေသော။ ဒူရတော ပဋ္ဌာယ သုယျမာနေန မဓုရေန သရေန သတ္တာနံ သောတာနိ ဩဒဟမာနော။ ဗုဒ္ဓဝံ၊ ဌ။၁၉၉။

ဩဒဟီ (ကြိ) [အဝ+ဓာ+ဣံ] ရှေးရှုထောင်-ရှေးရှုထား-ပြီ၊ (စူးစိုက်လျက် နား) ထောင်ပြီ၊ (ကျော့ကွင်း) ထောင်ပြီ။ ဩဒဟတိ (၁) ကြည့်။

ဩဒဟီသု (ကြိ) [အဝ+ဓာ+ဥုံ] (၁) ရှေးရှုထောင်-ရှေးရှုထား-ကုန်ပြီ၊ (စူးစိုက်လျက်နား) ထောင်ကုန်ပြီ၊ (ကျော့ကွင်း) ထောင်ကုန်ပြီ။ ဩဒဟတိ (၁) ကြည့်။ (၂) ဖွဲ့စပ်-ထည့်သွင်း-ကုန်ပြီ၊ သွင်းကုန်ပြီ၊ ဝင်စေကုန်ပြီ။ ဩဒဟတိ (၂) ကြည့်။

ဩဒဟိ (ကြိ) [အဝ+ဓာ+ဤ] (၁) ရှေးရှုထောင်-ရှေးရှုထား-ပြီ၊ (စူးစိုက်လျက်နား) ထောင်ပြီ၊ (ကျော့ကွင်း) ထောင်ပြီ။ ဩဒဟတိ(၁)ကြည့်။ (၂) သွင်းပြီ။ ဩဒဟတိ (၂) ကြည့်။

ဩဒဟိတွာ (ကြိ၊ဝိ) [အဝ+ဓာ+တွာ] (၁) ထား၍၊ ရှေးရှုထား-(နား)ထောင်-၍။ (၂) ထား-ထည့်သွင်း-၍။ (၁) သောတာနုဂတာနန္တိ ပသာဒသောတံ ဩဒဟိတွာ ဥဏသောတေန ဝဝတ္ထပိတာနံ။ အံ၊ဌ၊၂။ ၃၆၄။ သမောဓာနေတွာတိ သမ္မဒေဝ ဩဒဟိတွာ။ မ၊ဋီ၊၃။၂၅၉။ (-မ၊ဌ၊၂။၇၄။ သံ၊ဌ၊၁။၃၀၃။ သံ၊ဌ၊၂။၁၈၃။ သုတ္တနိ၊ဌ၊၁။၂၂၈။ သာရတ္ထ၊၂။၅၃။ ဝိမတိ၊၁။၁၂၉၊၂၅၄။)

(၂) ပတ္တမှိ ဩဒဟိတွာ(ဝိ၊၃။၃၄)တိ ပတ္တေ ပက္ခိပိတွာ။ သာရတ္ထ၊၃။၂၀၄။ ဇဋ္ဌရေ ကဉ္စနသူစီ ဩဒဟိတွာ။ ဇာ၊ဌ၊၇။ ၁၃၄။ (-ဝိ၊ဌ၊၃။၃၉၉။ အဘိ၊ဌ၊၁။၄၀။ အပ၊ဌ၊၁။၁၂။ အပ၊ဌ၊၂။၂၇၇။ ဇာ၊ဌ၊၁။၁၁။ မုခံ ဩဒဟိတွာ (ဩလမ္မေတွာ။ သီ။) ဌပိတရတ္တကမ္မလဂေဏ္ဍုကာ ဝိယ။ စရိယာ၊ဌ။ ၁၄၂။ ဇာ၊ဌ၊၄။၅၀။ ဥဏသောတဉ္စ ပသာဒသောတဉ္စ ဩဒဟိတွာ။ သံ၊ဌ၊၂။၁၈၃။ ဩဒဟိတွာတိ အပိဟိတံ ကတွာ။ သံ၊ဋီ၊ ၂။၁၆၈။ ဩဓာယ (၂) လည်းကြည့်။

ဩဒဟိဿန္တိ (ကြိ) [အဝ+ဓာ+ဿန္တိ] ရှေးရှုထောင်-ရှေးရှုထား-ကုန်လတ္တံ့၊ (စူးစိုက်လျက်နား) ထောင်ကုန်လတ္တံ့၊ (ကျော့ကွင်း) ထောင်ကုန်လတ္တံ့။ ဩဒဟတိ(၁) ကြည့်။

ဩဒဟီဿာမ (ကြိ) [အဝ+ဓာ+ဿာမ] (၁) ရှေးရှုထောင်-ရှေးရှုထား-ကုန်လတ္တံ၊ (စူးစိုက်လျက် နား) ထောင်ကုန်လတ္တံ၊ (ကျော့ကွင်း) ထောင်ကုန်လတ္တံ။ ဩဒဟတိ (၁) ကြည့်။ (၂) ဖွဲ့စပ်-ထည့်သွင်း-ကုန်လတ္တံ၊ သွင်းကုန်လတ္တံ၊ ဝင်စေကုန်လတ္တံ။ ဩဒ-ဟတိ (၂) ကြည့်။

ဩဒဟီဿာမိ (ကြိ) [အဝ+ဓာ+ဿာမိ] ရှေးရှုထောင်-ရှေးရှုထား-လတ္တံ၊ (စူးစိုက်လျက် နား) ထောင်လတ္တံ၊ (ကျော့ကွင်း) ထောင်လတ္တံ။ ဩဒဟတိ (၁) ကြည့်။

ဩဒဟီ (ကြိ) [အဝ+ဓာ+ဤ] ဖွဲ့စပ်-ထည့်သွင်း-ပြီ၊ သွင်းပြီ၊ ဝင်စေပြီ။ ဩဒဟတိ (၂) ကြည့်။

ဩဒဟေယျ (ကြိ) [အဝ+ဓာ+ဧယျ] (၁) ရှေးရှုထောင်-ရှေးရှုထား-ရာ၏၊ (စူးစိုက်လျက် နား) ထောင်ရာ၏၊ (ကျော့ကွင်း) ထောင်ရာ၏။ ဩဒဟတိ (၁) ကြည့်။ (၂) ဖွဲ့စပ်-ထည့်သွင်း-ရာ၏၊ သွင်းရာ၏၊ ဝင်စေရာ၏။ ဩဒဟတိ (၂) ကြည့်။

ဩဒါတ (ပု) [အဝ+ဒါ+တ။ အဝဒါယတိ သ-ဗ္ဗဝဏ္ဏေတိ ဩဒါတော။ ဒါ-အဝခဏ္ဍနေ။ အဝပုဗ္ဗော။ ဓာန်၊ဋီ။၉၅။ အဝဒါတ(သံ)] (သုက္က၊ ဩဒါတ -အစရှိသောသဒ္ဒါတို့သည် "ဟံသဿ ဩဒါတော= ဟင်္သာ၏ အဖြူ" အစရှိသည်ဖြင့် "အဖြူ"ဟူသောဂုဏ်ကို ဟောမူပုံလိင်။ "ဩဒါတော ဟံသော။ (ဖြူသော ဟင်္သာငှက်ဖို။) ဩဒါတာ ဟံသီ။ ဩဒါတံ ဟံသကုလံ" အစရှိသည်ဖြင့်ဂုဏေးကို ဟောမူ "တိလိင်"။ ဓာန်၊ဋီ။၉၉။) (၁) အဖြူ။ (တိ)(၂)(က) ဖြူသောအဝတ်။ (ခ) ဖြူသော (အဆင်း၊ အရောင်၊ အဝတ် စသည်။) (ဂ) ဖြူသော အဆင်းရှိသော၊ အသားအရေ-အဆင်း-ဖြူသော၊သူ။ (ဃ) ဖြူစင်သော (အဝတ်၊ တရား-စသည်)။ (င) ဖြူစင်သော-အဆင်း-အရောင်-ရှိသော။ (စ) ဖြူသော-အဆင်း-အရောင်ရှိသော ကသိုဏ်း၊ ဩဒါတကသိုဏ်း။

(၁) အဖြူ။ သုက္ကော ဂေါရော သိ-တောဒါတာ။ ဓာန်။၉၅။ ဝစ္စလိဂ်၊ ဂုဏိ-ဆျေတေ၊ ဂုဏေ သုက္ကာဒယော ပုမေ။ ဓာန်။ ၉၉။

(တိ)(၂)(က) ဖြူသောအဝတ်။ ဧကော ဘိက္ခု ကာသာယေ သဥဿာဟောဝ ဩ-ဒါတံ နိဝါသေတွာ။ ဝိ၊ဌ၊၃။၃၀၁။ သာရတ္ထ၊ ၃။၂၅၈။ (-ကခ်၊ဋီ၊သစ်။၁၆၉။) ဩဒါတ-ပရိယေသန-လည်းကြည့်။

(ခ) ဖြူသော (အဆင်း၊ အရောင်၊ အဝတ်-စသည်။) အကွီနဥ္စ ပဏ္ဍရဌာနေ ဝဏ္ဏံ "ဩဒါတံ ဩဒါတ"နွှိ မနသိ-ကရောန္တဿ စတုက္ကပဥ္စကဇ္ဈာနာနိ ဥပ္ပဇ္ဇန္တိ။ အဘိ၊ဌ၊၂။၂၃၉။ ဩဒါတေန ဝဏ္ဏေန ဩ-ဒါတော။ အဘိ၊ဌ၊၃။၁၈၀။ ဩဒါတံ ဝတ္ထံ နိဝါသေတိ။ ဝဇိရ။၁၁၁။ (-ဥဒါန၊ဌ။၃၇၁။)

(ဂ) ဖြူသောအဆင်းရှိသော၊ အသား အရေ-အဆင်း-ဖြူသော၊သူ။ နီလာ ပီတာ လောဟိတကာ ဩဒါတာ သုဒ္ဓကာဋကာ။ အပ၊၁။၂။ ဩဒါတာ ဩဒါတဝဏ္ဏာ သေ-

တဝဏ္ဏာ။ အပ၊ဌ၊၁။၁၁၇။ ယော ပန လိဂ်ဝသေန "ဒီဃံ, ရဿံ, ကာဋ္ဌံ, ဩဒါတံ, ... မာရေဟီ"တိ အနိယမေတွာ။ ဝိ၊ဌ၊၂။ ၄၆။ (-ဝိ၊ဌ၊၁။၁၂၉။ ဝိ၊ဌ၊၂။၂၆၃။ ဒီ၊ဌ၊ ၂။၄၂။ မ၊ဌ၊၁။၃၄၀။ မ၊ဌ၊၃။၁၈၁။ အဘိ၊ ဌ၊၂။၉၃။ ဓမ္မ၊ဌ၊၂။၁၃၉။ ဣတိဝုတ်၊ဌ။၂၉၈။ စရိယာ၊ဌ။၁၂၁။ စူဋ္ဌနိ၊ဌ။၁၆။ ဇာ၊ဌ၊၅။၄၆။ ကခ်၊ဋီ၊သစ်။၁၆၅။)

(ဃ) ဖြူစင်သော (အဝတ်၊ တရား-စသည်)။ နဿ ကိဉ္စိ သဗ္ဗာဝတော ကာယဿ ဩဒါတေန ဝတ္ထေန အပ္ပုဋ္ဌံ အဿ။ ဒီ၊၁။၇၂။ ဩဒါတေန ဝတ္ထေနာတိ ဣဒံ ဥတုဖရဏတ္ထံ ဝုတ္တံ။ ဒီ၊ဌ၊၁။၁၉၆။ မ၊ဌ၊၂။၂၂၃။ သုက္ကန္တိ ဩဒါတံ ဝေါဒါနဓမ္မံ။ ဒီ၊ဋီ၊၃။၆၃။ သုက္ကာတိ ဩဒါတာ စိတ္တဿ ပဘဿရဘာဝကရဏာ။ အဘိ၊ဌ၊၁။၉၄။ (-ဒီ၊ဋီ၊၂။၃၁၉။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋီ၊၁။၁၅၅။)

(င) ဖြူစင်သော-အဆင်း-အရောင်-ရှိသော။ ဥဏ္ဏာ ဘမုကန္တရေ ဇာတာ ဩ-ဒါတာ။ ဒီ၊၂။၁၆။ ဩဒါတာတိ ပရိသုဒ္ဓါ ဩသဓိတာရကသမာနဝဏ္ဏာ။ ဒီ၊ဌ၊၂။၄၂။ ယံ ရူပံ စတုန္နံ မဟာဘူတာနံ ဥပါဒါယ ... ဩဒါတံ ကာဋ္ဌကံ။ အဘိ၊ဓ။၁၆၂။ ဩ-သဓိတာရကသမာနံ ဩဒါတံ။ အဘိ၊ဌ၊၁။ ၃၅၄။ (-မ၊၂။၃၃၈။ ပဋိသံ။၁၂၁။ မ၊ဌ၊ ၃။၂၆၄။ အဘိ၊ဌ၊၁။၃၅၄။ ပဋိသံ၊ဌ၊၂။၁၃။)

(စ) ဖြူသော-အဆင်း-အရောင်ရှိသော ကသိုဏ်း၊ ဩဒါတကသိုဏ်း။ သော ဧဝံ ကရောန္တော အဇ္ဈတ္တံ နီလကံ ပီတကံ လောဟိတကံ ဩဒါတန္တိ စတ္တာရိ ဝဏ္ဏ-ကသိဏာနိ လဘတိ။ အဘိ၊ဌ၊၂။၂၃၉။ ဩဒါတနိမိတ္တ-လည်းကြည့်။

ဩဒါတက (ပု) [ဩဒါတ+က] (၁) အဖြူ။ (တိ)(၂) ဖြူစင်သော၊သူ။ **(၁)** ဣဓေက-စ္စော ပရိတ္တံ ဩကာသံ ပီတကတော ဖရတိ။ ... ဩဒါတကတော ဖရတိ။ ပဋိ သံ။၁၅၁။ ဩဘာသက၂-လည်းကြည့်။ **(တိ)(၂)** ပဿထ နော ဘိက္ခဝေ တံ ဘိက္ခုံ အာဂစ္ဆန္တံ ဩဒါတကံ တနုကံ တုဂ်နာသိတံ။ သံ၊၁။၄၇၁။ (-ထေရ။၃၄၂။ မ၊ဌ၊၂။၂၅၂။)

ဩဒါတကသိဏ (န) [ဩဒါတ+ကသိဏ] (၁) ဖြူ-ဖြူစင်-သော အဆင်းရှိသော ကသိုဏ်း ဝန်း၊ ဩဒါတ ကသိုဏ်းဝန်း။ (၂) ဩဒါတ ကသိုဏ်းကို မှီ၍ရအပ်သော ပဋိဘာဂနိမိတ်၊ ဩဒါတကသိုဏ်းနိမိတ်။ (၃) ဩဒါတ ကသိုဏ်းနိမိတ်-၌ရအပ်-လျှင်အာရုံရှိ-သော ဈာန်၊ ဩဒါတကသိဏဈာန်။

(၁) ဩဒါတကသိဏံ စန္ဒာဘံ နာမ၊ ပီတကသိဏံ သူရိယာဘံ နာမ။ အံ၊ဌ၊၁။ ၁၀၂။ (-အံ၊ဋီ၊၁။၁၄၅။) **(၁)(၂)(၃)** ဩ-ဒါတကသိဏံ။ အဘိ၊ဓ။၅၅။ (ပထဝီ ကသိဏ-အဘိ၊ဌ၊၁။၂၁၂။ ဝိဘာဝိနီ။၂၅၈။ မဏိမဉ္ဇူ၊၂။၄၇၇-တို့လည်းကြည့်။)

ဩဒါတကသိဏကမ္မ (န) [ဩဒါတကသိဏ +ကမ္မ] ဩဒါတကသိုဏ်း စီးဖြန်းမှု။ စူဋ္ဌ-ပန္ထကော ပန ကဿပဘဂဝတော သာသ-နေ ပဗ္ဗဇိတ္တာ ဝီသတိဝဿသဟဿာနိ

ဩဒါတကသိကကမ္မံ ကတ္တာ ဒေဝပုရေ နိဗ္ဗတ္တိ။ အံ၊၆၊၁။၁၆၆။ ထေရ၊၆၊၂။၁၅၄။

ဩဒါတကသိကစ္စာန (န) [ဩဒါတကသိက +စ္စာန] ဩဒါတကသိုက်ိုးနိမိတ်-၌ရအပ်-လျှင်အာရုံရှိ-သော စ္စာန်။ ဗောဓိသတ္တဿ ပန ဣမံ ဂါထံ ကထေန္တဿ ရညော သေတစ္ဆတ္တံ အာရမ္မဏံ ကတ္တာ ဩဒါတ-ကသိကစ္စာနံ ဥဒပါဒိ။ ဇာ၊၆၊၄။၁၆၅။

ဩဒါတကသိကန္ဓောဂဓ (တိ) [ဩဒါတ ကသိက+အန္ဓောဂဓ] ဩဒါတကသိုက်ိုး၌ -အတွင်း-အကျုံး-ဝင်သော။ ဩဒါတ-ကသိကန္ဓောဂဓံ ဝါ အာလောကကသိကန္တိ ဝုတ္တော။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၂။၂၅။

ဩဒါတကသိကပရိယန္တ (တိ) [ဩဒါတက သိက+ပရိယန္တ] ဩဒါတကသိုက်ိုးဝန်းလျှင်-အဆုံး-အပိုင်းအခြား-ရှိသော။ အာဒိက-မ္မိကေန ယောဂိနာ ဩဒါတကသိကပရိ-ယန္တေသု အဋ္ဌသု ကသိကေသု အဋ္ဌ အဋ္ဌ သမာပတ္တိယော နိဗ္ဗတ္တေတ္တာ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၂။၂။

ဩဒါတကသိကဖရဏ (န) [ဩဒါတကသိက +ဖရဏ] ဩဒါတကသိုက်ိုးဝန်းကို-ဖြန့်-ပျံ့နှံ့စေ-ခြင်း။ ဩဒါတကသိကဖရဏဝ-သေန စဿ ဝိသဒံ ဟောတိ ဝိဘူတံ သုဝိဘူတံ။ မ၊၆၊၁။၁၂၅။

ဩဒါတကသိကလာဘီ (တိ) [ဩဒါတက သိက+လာဘီ] ဩဒါတကသိုက်ိုး နိမိတ်-၌ ရအပ်သော-လျှင် အာရုံရှိသော-စ္စာန်ကို ရသော၊သူ။ ဣဓေကစ္စော ဩဒါတကသိက-လာဘီ ဒိဝါ ပရိကမ္မံ ကတ္တာ။ မ၊၆၊၁။၁၂၅။ ဩဒါတကသိကလာဘီတိ အပုမာကဩဒါ-တကသိကလာဘီ။ မ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၂၀။

ဩဒါတကသိကသမာပတ္တိ (ထီ) [ဩဒါတ ကသိက+သမာပတ္တိ] ဩဒါတကသိုက်ိုး နိမိတ်-၌ ရအပ်သော-လျှင် အာရုံရှိသော-စ္စာန်ကိုဝင်စားခြင်း၊ ဩဒါတကသိုက်ိုးစ္စာန်ကို ဝင်စားခြင်း။ အထ သတ္ထာ စိန္တိတသ-မနန္တရမေဝ ဩဒါတကသိကသမာပတ္တိ သ-မာပဇ္ဇိတ္ထာ။ ဗုဒ္ဓဝံ၊၆။၄၃။ (-အံ၊၆၊၂။၂၁၂။)

ဩဒါတကသိကသမာပတ္တိပရမ (တိ) [ဩဒါ တကသိကသမာပတ္တိ+ပရမ] ဩဒါတ ကသိုက်ိုးစ္စာန်ကို ဝင်စားခြင်း-လျှင်-ဟူ သော-မြတ်သောအကျိုးရှိသော။ ဩဒါတ-ကသိကသမာပတ္တိပရမာ ခေါ ဘဂိနီ။ အံ၊ ၃။၂၉၄။

ဩဒါတကသိကသမ္ဘေဒ (ပု) [ဩဒါတ ကသိက+သမ္ဘေဒ] ဩဒါတကသိုက်ိုး နိမိတ်-နှင့်-ရောနှော-ရောယှက်-ခြင်း။ တံ ပန ဝဏ္ဏတော သေတန္တိ ဩလောကေန္တဿ န ဥပဋ္ဌာတိ၊ ဩဒါတကသိကသမ္ဘေဒေါ ဟောတိ။ တသ္မာ အဋ္ဌကန္တိ ... ဩလော-ကေတဗ္ဗံ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။၁၈၆။ (-ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋီ၊၁။ ၂၁၃။)

ဩဒါတကုက္ကုဠ (ပု) [ဩဒါတ+ကုက္ကုဠ] ဖြူသောကြက်။ သဗ္ဗာနေဝ ဩဒါတကုက္ကု-ဠဿ ပဿာရိတပက္ခဒ္ဓယသဏ္ဌာနာနိ။ ခုဒ္ဒ ကာ၊ဋ္ဌ။၃၇။ (-အဘိ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၂၆။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။ ၂၄၅။)

ဩဒါတဂယှ (ပု) [ယာဒိစ္ဆကနာမ်] ဩဒါတဂယှမည်သောနတ်။ ဩဒါတဂယှာ ပါမောက္ခာ(ဒီ၊၂။၂၀၈)တိ ဩဒါတဂယှာ နာမ ပါမောက္ခဒေဝါ အာဂတာ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၈၄။

ဩဒါတစိတ္တ (တိ) [ဩဒါတ+စိတ္တ] ဖြူစင်သောစိတ်ရှိသော၊သူ။ ဩဒါတမနသ-ကြည့်။

ဩဒါတဋ္ဌာန (န) [ဩဒါတ+ဋ္ဌာန] ဖြူသောနေရာအရပ်။ တဿာ ကိရ ဒေဝပရိသာယ နီလဋ္ဌာနံ အတိနီလံ၊ ... ဩဒါတဋ္ဌာနံ အစ္ဆောဒါတန္တိ စတုဒ္ဒိမာ ဝဏ္ဏနိဘာ ပါတုဘဝိ။ သံ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၁၅။

ဩဒါတတာဝိဂမ (ပု) [ဩဒါတတာ+ဝိဂမ] ဖြူစင်သည်၏အဖြစ်မှ ကင်းခြင်း။ နှ ဟိ ဩဒါတတာဝိဂမေန အဝတ္ထံ ဟောတိ။ အ နုဋီ၊၃၊၉၁။

ဩဒါတဒန္တ (တိ) [ဩဒါတ+ဒန္တ] ဖြူစင်သောသွားရှိသော၊သူ။ သဟိတောရူ ဩဒါတဒန္တာ ... နာနာဘရဏဝိဘူသိတာ ဝိစရန္တိ။ သာ ရတ္ထာ၁။ ၂၊၄၄။ ဒီ၊ဋီ၊၃။၁၅၆။ အံ၊ဋီ၊၃။၂၉၀။

ဩဒါတဒိသာမုခ (တိ) [ဩဒါတဒိသာ+မုခ] ဖြူစင်သော-အရပ်မျက်နှာဦး-အရှေ့အရပ်မျက်နှာ-ရှိသော။ ပါဋိယံ နန္ဒိမုခိယာတိ ဩဒါတဒိသာမုခတာယ တုဋ္ဌမုခိယာ။ ဝိမ တီ၊၂။၂၆၁။

ဩဒါတနိဒဿန (တိ) [ဩဒါတ+နိဒဿန] ဖြူသည်ဖြစ်၍-အဖြူဟူ၍-ရှုမြင်အပ်သော။ ဗဟိဒ္ဓါ ရူပါနိ ပဿတိ ဩဒါတာနိ ဩဒါတဝဏ္ဏာနိ ဩဒါတနိဒဿနာနိ ဩဒါတနိဘာသာနိ။ ဒီ၊၂။၉၃။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၂၁၆။ မ၊၂။ ၂၀၆။ အံ၊၁။၄၂။ အံ၊ဋ္ဌ၊၁၂၆။ အဘိ၊ဓ။၆၅။ ပဋိသံ၊ဋ္ဌ၊၁။၆၀။

ဩဒါတနိဘာသ (တိ) [ဩဒါတ+နိဘာသ] ဖြူသည်ဖြစ်၍ တောက်ပသော၊ ဖြူသောအရောင်ရှိသော။ အထက်ပုဒ်ကြည့်။ နီလနိဘာသ(အဘိ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၃၄)လည်းကြည့်။

ဩဒါတနီမိတ္တ (နှ) [ဩဒါတ+နိမိတ္တ] ဩဒါတကသိုဏ်း-အာရုံ-နိမိတ်။ ဗဟိဒ္ဓါ ဩဒါတနိမိတ္တေ စိတ္တံ ဥပသံဟရတိ၊ ဩဒါတသည် ပဋိလဘတိ။ ပဋိသံ။၂၃၄။

ဩဒါတနိဝတ္ထ (တိ) [ဩဒါတ+နိဝတ္ထ] ဝတ်အပ်သောအဝတ်ဖြူရှိသော၊ ဖြူသောအဝတ်ကိုဝတ်သော၊ အဝတ်ဖြူဝတ်သော၊သူ။ သစေ ပန ကာသာယေ ဓုရံ နိက္ခိပိတ္တာ နဂ္ဂါ ဝါ ဩဒါတနိဝတ္ထော ဝါ မေထုနသေဝနာဒိဟိ အဿမဏော ဟုတ္တာ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၃။၃၀၁။

ဩဒါတပရိကမ္မ (နှ) [ဩဒါတ+ပရိကမ္မ] ဩဒါတကသိုဏ်းဝန်းကို အဖန်ဖန်စီးဖြန်းခြင်းအမှု။ ဩဒါတပရိကမ္မံ ကရောန္တော အဋ္ဌမိံ ဝါ ဒန္တေ ဝါ နခေ ဝါ အက္ခိနံ သေတဋ္ဌာနေ ဝါ ကရောတိ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၅၁။ မ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၇၃။ အံ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၄၃။ အံ၊ဋ္ဌ၊၃။၂၃၅။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၃၅။ ပဋိသံ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၅၂။

ဩဒါတပရိယေသန (ထိ၊နှ) [ဩဒါတ+ပရိယေသန] ဖြူသောအဝတ်ကို ရှာမှီးခြင်း။ သော ဩဒါတပရိယေသနံ စရေယျ။ မ၊၂။၁၇၃။

ဩဒါတပါဝါရ (တိ) [ဩဒါတ+ပါဝါရ] ဖြူစင်သော-ဘုံမတီး-အပေါ်ရုံစုလျား-ရှိသော၊သူ။ ကော သော ဩဒါတပါဝါရော၊ ဧယံ ဣန္ဒောဝ သောဘတိ။ ဇာ၊၂။၂၄၁။ ဇာဋ္ဌ၊ဂ။ဖ၈။

ဩဒါတပုပ္ဖ (နှ) [ဩဒါတ+ပုပ္ဖ] ဖြူသောပန်း။ ဣတရေန ဝုတ္တပ္ပကာရေဟိ ဩဒါတ-ပုပ္ဖေဟိ ဝါ ဩဒါတဝတ္ထေန ဝါ ဓာတုနာ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။၁၆၉။

ဩဒါတဘာဝဝိဂမ (ပု) [ဩဒါတဘာဝ+ဝိဂမ] ဖြူစင်သည်၏အဖြစ်မှ ကင်းခြင်း။ ဝတ္ထ-ဘာဝဿ ဩဒါတဘာဝဝိဂမေ ဝိဂမာ ဝ-တ္တဗ္ဗတာ ယုတ္တာ။ မူလဋီ၊၃။ဖ၈။ (-အနုဋီ၊ ၃။၉၁။)

ဩဒါတမနဿ (တိ) [ဩဒါတ+မနဿ] ဖြူစင်သော စိတ်ရှိသော၊သူ။ ဩဒါတမနဿာ သုဒ္ဓါတိ ဩဒါတစိတ္တာ ဟုတ္ဝာ သုဒ္ဓါ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၇၇။ ဩဒါတစိတ္တာ ဟုတ္ဝာ သုဒ္ဓါတိ အရဟတ္တမဂ္ဂါဓိဂမေန ပရိယောဒါတစိတ္တာ ဟုတ္ဝာ သုဒ္ဓါ။ ဒီ၊ဋီ၊၂။၂၃၉။

ဩဒါတမနဿကံပ္ပ (တိ) [ဩဒါတ+မနဿကံပ္ပ] (က) အလွန်စင်ကြယ်သော စိတ်အကြံရှိသော၊သူ။ (ခ) ဖြူစင်-စင်ကြယ်-သော စိတ်အကြံရှိသော၊သူ။ **(က)(ခ)** ဩဒါတ-မနသကံပ္ပေါ သ ဧဝ ကာသာဝမရဟတိ။ ထေရ။၃၄၂။ ဩဒါတမနသကံပ္ပေါတိ သု-ဝိသုဒ္ဓမနောဝိတက္ကော။ အနာဝိလသကံပ္ပေါ ဝါ။ ထေရ၊ဋ္ဌ၊၂။၃၆၈။

ဩဒါတမူလ (တိ) [ဩဒါတ+မူလ] ဖြူသော အမြစ်ရှိသော။ ဩဒါတမူလံ သုစိဝါရိ-သမ္ဘဝံ။ ဇာ၊၁။၁၅၆။ ဩဒါတမူလန္တိ ပဏ္ဍ-ရမူလံ။ ဇာဋ္ဌ၊၃။၃၀၁။

ဩဒါတမူလက (တိ) [ဩဒါတ+မူလ+က] ဖြူသော အမြစ်ရှိသော။ ဩဒါတမူလကံ ဟရိတပတ္တံ။ ဝိမာန။၆၄။ ဩဒါတမူလကန္တိ သေတမူလံ။ ဝိမာန၊ဋ္ဌ။၁၈၁။

ဩဒါတရဿိ (ထီ) [ဩဒါတာ+ရဿိ] ဖြူသော ရောင်ခြည်တော်။ ဩဒါတကသိဏံ သမာ-ပဇ္ဇိတ္ဝာ ဩဒါတရဿိယော မုဉ္စိတ္ဝာ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊ ၂။၂၇၃။ သံ၊ဋ္ဌ၊၁။ရ၂။ (-အဘိ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၄။ ပဋိသံ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၃။ သာရတ္ထ၊၃။၁၄၆။)

ဩဒါတရူပနိမ္မာန (နှ) [ဩဒါတရူပ+နိမ္မာန] ဖြူသောရုပ်အဆင်းကို ဖန်ဆင်းခြင်း။ ဩဒါတကသိဏဝသေန ဩဒါတရူပနိမ္မာနံ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။၁၇၁။

ဩဒါတဝစန (နှ) [ဩဒါတ+ဝစန] ဩဒါတ-သဒ္ဒါ။ ဣဒန္တိ ဩဒါတဝစနံ။ ဒီ၊ဋီ၊၁။၂၆၄။ အဲ၊ဋီ၊၃။၁၃။

ဩဒါတဝဏ္ဏ (တိ) [ဩဒါတ+ဝဏ္ဏ] ဖြူသော အဆင်းရှိသော၊သူ။ ဩဒါတနီဒဿန-ကြည့်။

ဩဒါတဝတ္ထ (နှ) [ဩဒါတ+ဝတ္ထ] (၁) ဖြူသောအဝတ်။ (လူတို့၏အဝတ်။) (၂) ဖြူစင်-သန့်ရှင်းစင်ကြယ်-သောအဝတ်။ (တိ) (၃) ဖြူသော-အဝတ်ရှိ-အဝတ်ကိုဝတ်ဆင်-သော၊သူ။ (လူဝတ်ကြောင်။)

(၁) ဝုတ္တပ္ပကာရေဟိ ဩဒါတပုပ္ပေဟိ ဝါ ဩဒါတဝတ္ထေန ဝါ ဓာတုနာ ဝါ ... "ဩဒါတံ ဩဒါတ"န္တိ မနသိကာရော ပဝတ္တေတဗ္ဗော။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။၁၆၉။ နာ ဂိဟိဒ္ဓဇောတိ ဩဒါတဝတ္ထာနိ အစ္ဆိန္နဒသပုပ္ဖဒသာနိ စ နာ ဓာရေတဗ္ဗာနိ။ ဝိ၊၅၊၄၊၅၂။

(၂) ဩဒါတေန ဝတ္ထေနာတိ ဣဒံ ဥတုဖရဏတ္ထံ ဝုတ္တံ၊ ကိလိဋ္ဌဝတ္ထေန ဟိ ဥတုဖရဏံ နာ ဟောတိ၊ ... ယထာ ဟိ ကတ္ထစိ ကတ္ထစိ ဩဒါတဝတ္ထေ ကာယံ အဖုသန္တေပိ။ အံ၊၅၊၃၀-၁။ (-မ၊၅၊၂၊၂၂၃။ သီ၊ဋီ၊သစ်၊၂။၁၄၀။)

(တီ)(၃) အပေ့ကစ္စေ လိစ္ဆဝီ ဩဒါတာ ဟောန္တိ ဩဒါတဝဏ္ဏာ ဩဒါတဝတ္ထာ ဩဒါတာလင်္ကာရာ။ ဝိ၊၃။၃၂။ ဒီ၊၂။၈၂။ အံ၊၂။၂၀၉။ အံ၊၃။၉၁။ ဂိဟိနီ ဟောမိ၊ ဩဒါတဝတ္ထာ ဟောမိ။ ဝိ၊ဝိနိစ္ဆယ၊ဋီ၊၂။၆၃။ (-ဝိ၊၅၊၁။၂၃၆။ ဝိ၊၅၊၃။၂၀၄။ ဇာ၊၅၊၃။၄၀၁။)

ဩဒါတဝတ္ထုဓာတု (ထီ၊ပု) [ဩဒါတ+ဝတ္ထ+ဓာတု] ဖြူသော အဝတ်, ဖြူသော ဓာတ် (ကျောက်ဓာတ် စသည်)။ ဩဒါတဝတ္ထုဓာတုနံ အညတရံ ဒိသွာဝ နိမိတ္တံ ဥပ္ပဇ္ဇတိ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။၁၆၈။

ဩဒါတဝတ္ထနိဝတ္ထ (တီ) [ဩဒါတဝတ္ထ+နိဝတ္ထ] ဖြူသောအဝတ်-ဖြင့်-ကို-ဝတ်သော၊ ဝတ်အပ်သော ဖြူသောအဝတ် ရှိသော၊ အဝတ် ဖြူဝတ်သော၊သူ။ (လူတို့၏အဝတ်ကို ဝတ်သော၊သူ။) သစေ ပန ကာသာယေ ဓုရံ နိက္ခိပိတ္တာ နဂ္ဂေါ ဝါ ဩဒါတဝတ္ထနိဝတ္ထော ဝါ မေထုနဓမ္မသေဝနာဒီဟိ အဿမဏော ဟုတ္တာ။ ကင်၊ဋီ၊သစ်။၁၆၈။

ဩဒါတဝတ္ထနိဝါသိတ (တီ) [ဩဒါတဝတ္ထ+နိဝါသိတ] ဖြူသောအဝတ်-ဖြင့်-ကို-ဝတ်ဆင်ပေးအပ်သော၊ ဝတ်ဆင်ပေးအပ်သော ဖြူသောအဝတ်ရှိသော၊ လူဝတ်လဲပေးအပ်သော၊သူ။ တေ ဟိ (တေဟိ?) အာဂန္တွာ ပရိဝါရေတွာ ဂဟိတာ ဝိယ ဩဒါတဝတ္ထနိဝါသိတာ ဝိယ စ ဟောန္တိ။ မ၊၅၊၁။၁၁၉။

ဩဒါတဝတ္ထပရိဒဟန (တီ) [ဩဒါတဝတ္ထ+ပရိဒဟန] ဖြူသောအဝတ်ကို ဝတ်သော၊သူ။ ဩဒါတဝသန-ကြည့်။

ဩဒါတဝတ္ထဖရဏ (န) [ဩဒါတဝတ္ထ+ဖရဏ] ဖြူစင်သော-သန့်ရှင်းစင်ကြယ်သော-အဝတ်-ဖြင့်-၏-ပဲ့.နှံ့.ခြင်း။ နနု စ ပါဠိယံ "နာဿ ကိဉ္စိ သဗ္ဗာဝတော ကာယဿ ဩဒါတေန ဝတ္ထေန အဖုဋံ အဿာ"တိ ကာယဿ ဩဒါတဝတ္ထဖရဏံ ဝုတ္တံ။ သီ၊ဋီ၊သစ်၊၂။၁၄၁။

ဩဒါတဝတ္ထဝဿန (တီ) [ဩဒါတဝတ္ထ+ဝဿန] (၁) ဖြူသောအဝတ်-အဝတ်ဖြူ-ကို ဝတ်ခြင်းရှိသော၊ ဖြူသောအဝတ်ကို ဝတ်သော၊သူ။ (၂) ဖြူစင်-စင်ကြယ်-သောအဝတ်ကို ဝတ်သော၊သူ။ (၁) ဧဝံ သု တေ သုန္ဒာတာ သုဝိလိတ္တာ ... ဩဒါတဝတ္ထဝဿနာ ပဋ္ဌဟိ ကာမဂုဏေဟိ သမပ္ပိတာ။ ဒီ၊၁။၉၈။ ဒီ၊ဋီ၊၁။ ၃၄။ သီ၊ဋီ၊သစ်၊၁။၁၄၀။ မ၊ဋီ၊၁။၂၄။ သံ၊ဋီ၊၁။၂၁။ ဗလက္ကာရေန ဩဒါတဝတ္ထ-

ဝသန် ကတ္တာ အနိစ္ဆမာန်ယေဝ ဒူသေ-နွောပိ ဘိက္ခုနီဒူသကောယေဝ။ ဝိ၊ဌ၊၃။ ၃၀၅။ ကခ်၊ဋ္ဌီ၊သစ်။၁၇၃။ (-အံ၊၂။၄၆၉။ ဥဒါန။၁၅၇။ ဒီ၊ဌ၊၃။၉၄။ အံ၊ဌ၊၁။၃၇၆။ ဣ တိဝုတ်၊ဌ။၄၄။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။၂၉၀။ သာရတ္ထ၊ ၃။၂၆၁။)

(၂) ဩဒါတသဒ္ဒေါ ဇွေ ပရိသုဒ္ဓ-ဝစနော ဇေ "ဂိဟီ ဩဒါတဝတ္ထဝသနော-"တိအာဒီသု ဝိယ၊ န သေတဝစနော။ သီ၊ဋ္ဌီ၊သစ်၊၂။၁၄၀-၁။ (ဤ၌- ဩဒါတ-သဒ္ဒေါ ဇွေ ပရိသုဒ္ဓဝစနော ဇေ၊ "ဂိဟီ ဩဒါတဝတ္ထဝသနော"တိအာဒီသု ဝိယ န သေတဝစနော- ဟုရှိသင့်သည်။)

ဩဒါတဝတ္ထဝသနက (တိ) [ဩဒါတဝတ္ထ + ဝသန+က] ဖြူသောအဝတ်-အဝတ်ဖြူကို ဝတ်ခြင်းရှိသော၊သူ။ ဣမေ ဟိ နာမ ဘိ-က္ခဝေ ဂိဟီ ဩဒါတဝတ္ထဝသနကာ အ-ဘိဇီဝနိကဿ ... သဘာဂဝုတ္တိကာ ဝိဟ-ရိဿန္တိ။ ဝိ၊၃။၂၇၅။

ဩဒါတဝသန (တိ) [ဩဒါတ+ဝသန] ဖြူ သောအဝတ်ကို ဝတ်သော၊သူ။ (က) အ ဝတ်ဖြူ ဝတ်သောသူ။ (ခ) အဝတ်ဖြူ-လူတို့၏အဝတ်-ကို ဝတ်သော၊သူ။ **(က)** ယေပိ နိဂဏ္ဌဿ နာဋပုတ္တဿ သာဝကာ ဂိဟီ ဩဒါတဝသနာ။ ဒီ၊၃။၉၇။ ဩဒါတ-ဝသနာ(ဒီ၊ဌ၊၁။၁၄၇)တိ ဩဒါတဝတ္ထ-ပရိဒဟနာ။ သီ၊ဋ္ဌီ၊သစ်၊၂။၄၃။ (-မ၊၂။၂၊ ၁၅၈။ မ၊၃။၃၂၊၃၀၅။ သံ၊၂။၄၉၀။ အံ၊၁။ ၇၃။ အံ၊၂။၁၈၆။ အံ၊၃။၅၃၊၄၁၀။ မိလိန္ဒ။ ၂၃၇။ မ၊ဌ၊၄။၂၃၀။ သံ၊ဌ၊၂။၃၁၄။ သာရတ္ထ၊ ၂။၃၀၄။) ဂိဟိနိယော ဩဒါတဝတ္ထဝသနာ ဗြဟ္မစာရိနိယော။ ဒီ၊၃။၁၀၂။

(ခ) ဇေ တုမ္ဟေ ဘိက္ခဝေ ဂိဟီနံ ဩဒါတဝသနာနံ ... ဣဒ္ဓိပါဋိဟာရိယံ ကရောထ။ ဒီ၊၁။၂၀၅။

ဩဒါတသညာ (ထီ) [ဩဒါတ+သညာ] အဖြူ ဟူသော အမှတ်သညာ။ ဩဒါတနိမိတ္တ-ကြည့်။

ဩဒါတသဒ္ဒ (ပု) [ဩဒါတ+သဒ္ဒ] ဩဒါတ-သဒ္ဒါ။ ဩဒါတဝတ္ထဝသန-ကြည့်။

ဩဒါတသိဂ် (တိ) [ဩဒါတ+သိဂ်] ဖြူသော ဦးချိုရှိသော၊သူ။ ဩဒါတသိဂ်ါ သုစိဝါဋာ။ ဇာ၊၁။၃၂၅။ ဩဒါတသိဂ်ါတိ ရဇတဒါမ-သဒိသသိဂ်ါ။ ဇာ၊ဌ၊၄။၄၂၁။

ဩဒါတာလက်ာရ (တိ) [ဩဒါတ+အလက်ာရ] ဖြူသောအဆင်တန်ဆာရှိသော၊သူ။ အပွေ-ကစ္စေ လိစ္ဆဝီ ဩဒါတာ ဟောန္တိ ဩဒါတ-ဝဏ္ဏာ ဩဒါတဝတ္ထာ ဩဒါတာလက်ာရာ။ ဝိ၊၃။၃၂၆။ ဒီ၊၂။၈၂။ အံ၊၂။၂၀၉။ အံ၊၃။၉၁။

ဩဒီတ (တိ) [ဥဒ+တ] ရောနှော-ရောစပ်-အပ်သော၊ ယှဉ်သော။ သမောဒိတေ (မူလ ဋီ၊၁။၈၆)တိ သုဌု ဩဒိတေ ယုတ္တေတိ အတ္ထော။ မဓု၊၁။၁၄၂။ (သမောဒိတ=ဝိမာန၊ ဌ။၁၇၀။ အံ၊ဋီ၊၂။၄၁-တို့လည်းကြည့်။ အ ဌသာ၊ဘာသာ၊ဋီ၊၂။၅၅၅-၌ မဓုဋီကာ-ကို "သမ္မောဒိတေတိ သုဌု မောဒိတေ၊ ယု-တ္တေတိ အတ္ထော"ဟု ပြင်ထားသည်။)

ဩဒိသ (တိ) [ဥ+ဒိသ+က] ရည်စူး-ရည်ရွယ်-ရည်ညွှန်း-အပ်သော၊ ရည်စူး၍-ရည်ရွယ်၍-ရည်ညွှန်း၍-ခွင့်ပြုအပ်-လှူအပ်-သော။ ဘေသဇ္ဇောဒိသံ ဝဒန္တေန ဣတရေ အတ္ထု-ဒ္ဓါရဝသေန ဝုတ္တာ။ ဝဇီရ။၂၇၁။ (အဋ္ဌကထာ၌ ဘေသဇ္ဇောဒိသံ-ဟုရှိသည်။) ဩဒိသ၂-လည်းကြည့်။

ဩဒိသာ[3] (ကြိ၊ဝိ) [ဥ+ဒိသ+တာ] ရည်စူး-ရည်ရွယ်-ရည်ညွှန်း-၍။ ဩဒိသာ ပညတ္တော ဟောတိ(ဝိ၊၂။၉၇)တိ ဘိက္ခုနံယေဝ အတ္ထာယ ဥဒ္ဒိသိတ္တာ ပညတ္တော ဟောတိ။ ဝိ၊၆၊၃။ (-ဝိ၊၆၊၁။၃၄၀။ ဝိ၊၆၊၂။၁၈၂။ ဝိ၊၆၊၄။ဂျ၊၁၃၂။ ကင်။၁၃၉။ ဒီ၊၆၊၁။ဂျ၆။ မ၊၆၊၂။၁၁၃။အံ၊၆၊၂။၃၇၂။ အဘိ၊၆၊၃။၈၉။ ဝဇီရ။၂၀၆။ သာရတ္ထ၊၃။၄၄၅။ ဝိမတိ၊၁။ ၂၉၃။ ကင်၊ဋီ၊သစ်။၂၅၃။ ဒီ၊ဋီ၊၁။၁၂၄။ အနုဋီ၊၁။၁၁၅။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋီ၊၂။၅၉။ ပါစိတ်၊ ယော။၄၁ဂျ၊၆၄၂။) နဟာပိတပုဗ္ဗကာဒိနံ (နဟာပိတပုဗ္ဗာနံ) ဝိယ ဩဒိသာ အနုညာ-တံ (ဩဒိသအနုညာတံ) ဌပေတ္တာ အဝ-သေသံ သဗ္ဗမ္ပိ သိက္ခာပဒံ။ သရတ္ထ၊၂။၈၆။ ကင်၊ဋီ၊သစ်။၁၈၄။

ဩဒိသာ[2] (တိ) [ဩဒိသ+က။ ဥဒ္ဒိသ+က။ ဥ+ဒိသ+က္ယ။ (ဒီ၊၆၊၂-ဗာ၊ကရာ၊သ္မာ၊၂။ ၄၂၄။)] ရည်ရွယ်၍-ရည်ညွှန်း၍-ခွင့်ပြုအပ်သော။ သတ္တဝိဓံ ဟိ ဩဒိသံ နာမ ဗျာမိ-ဩဒိသံ ပဂ္ဂလောဒိသံ ကာလောဒိသံ သမယောဒိသံ ဒေသောဒိသံ ဝေယ္ယာ-ဒိသံ ဘေသဇ္ဇောဒိသန္တိ။ တတ္ထ ဗျာမိ-ဩဒိသံ နာမ ... ဧဝံ ဗျာမိ ဥဒ္ဒိသ အနုညာတံ။ ဝိ၊၆၊၂။၂၉၅။ (-သာရတ္ထ၊၂။ ၄၃၃။)

(၁) ဗျာမိဩဒိသ= သရဲ့ တစ္ဆေ မြေ ဘုတ်ဘီလူးတို့ကြောင့် အနာရောဂါဖြစ်ပေါ်သူကို ရည်ရွယ်၍ခွင့်ပြုအပ်သော သားစိမ်း ငါးစိမ်း သွေးစိမ်း။ ထိုရောဂါရှိသူသည် ထိုသားစိမ်း ငါးစိမ်း သွေးစိမ်းကို နံနက်အခါ၌ ဖြစ်စေ၊ မွန်းလွဲအခါ၌ ဖြစ်စေ၊ အပ်စပ်သည်ကို ဖြစ်စေ၊ မအပ်စပ်သည်ကို ဖြစ်စေ သုံးဆောင်နိုင်သည်။

(၂) ပုဂ္ဂလောဒိသ= စားမြုံ့ပြန်တတ်သော ပုဂ္ဂိုလ်ကို ရည်ရွယ်၍ ခွင့်ပြုအပ်သော စားမြုံ့ပြန်ခြင်း။ ထိုစားမြုံ့ပြန်ခြင်းကို ခံတွင်းအပသို့ မထွက်စေဘဲ ခံတွင်းအတွင်း၌သာ ခွင့်ပြု၏။

(၃) ကာလောဒိသ= မြွေကိုက်သော အခါ၌ ရည်ရွယ်၍ခွင့်ပြုအပ်သော ကျင်ကြီး, ကျင်ငယ်, သစ်စိမ်းပြာ, မြေညက် ဟူသော မဟာဝိကဋ ဆေးကြီးလေးပါး။ မြွေကိုက်သောအခါ၌ ထိုလေးပါးကို အကပ်မခံဘဲ သုံးဆောင်နိုင်သည်။

(၄) သမယောဒိသ= "ဂဏဘောဇနေ အညတြ သမယာ" အစရှိသည်ဖြင့် ထိုထို အခါကို ရည်ရွယ်၍ ခွင့်ပြုအပ်သောဘောဇဉ် စသည်တို့ဖြစ်သည်၊ ထိုဘောဇဉ်တို့ကို သုံးဆောင်နိုင်သည်။

(၅) ဒေသောဒိသ= ပစ္စန္တရာဇ်ဒေသ၌ ရည်ရွယ်၍ ခွင့်ပြုအပ်သော "ရဟန်းငါးပါး

ဖြင့် ပဋ္ဌင်းခံပေးနိုင်ခြင်း"၊ "အထပ်အလွှာများစွာရှိသော ဘိနပ်ကို စီးနိုင်ခြင်း" စသည်တို့ ဖြစ်သည်။

(၆) ဝသောဒိဿ= ဝသာ(ဆီကြည်)ဟူသောအမည်ဖြင့် ခွင့်ပြုအပ်သော ဆီများ။ လူဆီကြည်ကို ကြဉ်၍ အပ်/မအပ်သော ဆီကြည်တို့၏ ဆီကို "ဆီ" ဟူသော သုံးဆောင်ခြင်းဖြင့် သုံးဆောင်နိုင်သည်။

(၇) ဘေသဇ္ဇာဒိဿ=ဘေသဇ္ဇ (ဆေး) အမည်ဖြင့်ခွင့်ပြုအပ်သော အာဟာရကိစ္စကိုပြီးစေနိုင်သော ထောပတ်, ဆီဦး, ဆီ, ပျား, တင်လဲ ဟူသော ဆေးငါးပါး။ ထိုဆေးငါးပါးကို အကပ်ခံပြီးသော် ထိုနေ့, နံနက်ပိုင်း၌ အလိုရှိတိုင်း သုံးဆောင်နိုင်သည်၊ ထိုနေ့မွန်းလွဲချိန်မှစ၍ ခုနစ်ရက်တိုင်အောင်းရှိသော် သုံးဆောင်နိုင်သည်။ ဝိ၊၌၊၂။၂၉၅၉။ သာရတ္ထ၊၃။၄၃၃-၄။ ဝိမတိ၊၁။၃၅၄။

ဩဒိဿအာစိကွနာ (ထီ) [ဩဒိဿ+အာစိကွနာ] ရည်ရွယ်-ရည်ညွှန်း-၍ ပြောကြားခြင်း။ အတီတံ အာရဗ္ဘ အတ္ထိ ဩဒိဿအာစိကွနာ။ ဝိ၊၌၊၃။၁၈၂။

ဩဒိဿက (တိ) [ဩဒိဿ[၂]+က။ ဥဒ္ဒိဿပဝတ္တာ ဩဒိဿာ၊ ဩဒိဿာ ဧဝ ဩဒိဿကာ။ သုတ်မဟာဝါဘာသာ၊ဋီ၊၃။၆၄၀။] ရည်ညွှန်း၍ ဖြစ်သော၊ ရည်ရွယ်၍-ရည်ညွှန်း၍-ခွင့်ပြုအပ်-ပြုအပ်-လှူအပ်-သော၊ ရည်ညွှန်းအပ်သော (ကူးသူ)၊ ရည်ညွှန်း၍ ပြုအပ်သော။ ယော ဟိ ဩဒိဿကံ ကတ္တာ မာတု ဝါ ပိတု ဝါ ... ဒေတိ။ ဒီ၊၌၊၂။၁၂၃။ မ၊၌၊၂။၂၉၄။ သာရတ္ထ၊၃။၄၆၀။ အဇ္ဇ ဒိဝသံ ဩဒိဿကေန မေတ္တာဖရဏေန။ အံ၊၌၊၁။၃၄၀။ န ကဒါစိ ဩဒိဿကဝသေန ပဗ္ဗဇ္ဇာယ ဂုဏော ပုစ္ဆိတဗ္ဗော။ ဇာ၊၌၊၆။ရ၅။ (-ဝိ၊၌၊၃။၂၆၆။ အံ၊၌၊၃။၉၁။ အပ၊၌၊၁။၉၆။ ဇာ၊၌၊၁။၉၄။ ဝဇီရ။၃၁၅၊၄၈၄။ ဝိမတိ၊၁။ ၃၅၄။ ဒီ၊ဋီ၊၂။၁၃၂။ အံ၊ဋီ၊၃။၉၁။) ဩဒိဿဒါန-လည်းကြည့်။

ဩဒိဿကအနောဒိဿကဒိဿဖရဏ (နံ) [(၁) ဩဒိဿက+အနောဒိဿက+ဒိဿာဖရဏ။ (၂) ဩဒိဿက အနောဒိဿက+ဒိဿာဖရဏ] (၁) ရည်ညွှန်း၍ဖြစ်သော-ရည်ညွှန်းခြင်းရှိသော-မေတ္တာဖြန့်ခြင်း, ရည်ညွှန်းခြင်းမရှိသော မေတ္တာဖြန့်ခြင်း, (အရှေ့စသော) အရပ်မျက်နှာတို့၌ မေတ္တာဖြန့်ခြင်း။ (၂) ရည်ညွှန်းခြင်းရှိသော-ရည်ညွှန်း-ညွှန်ပြအပ်သော-(ဝိဟာရ စသော) အရပ်တို့၌ မေတ္တာဖြန့်ခြင်း, ရည်ညွှန်း ညွှန်ပြခြင်းမရှိသော (ဝိဟာရ စသော) အရပ်တို့၌ မေတ္တာဖြန့်ခြင်း။

(၁)(၂) ဩဒိဿကအနောဒိဿက-ဒိဿာဖရဏာနဉ္စိ အညတရဝသေန မေတ္တာဥဂ္ဂဏှန္တသာပိ ဗျာပါဒေါ ပဟီယတိ၊ ဩဓိသောအနောဓိသောဖရဏဝသေန (ဩဓိသောအနောဓိသော ဒိဿာဖရဏ-ဝသေန) မေတ္တံ ဘာဝေန္တသာပိ။ ဒီ၊၌၊၂။ ၃၆၉။ အံ၊၌၊၂။၃၃။ အဘိ၊၌၊၂။၂၅၉။ မ၊၌၊၁။၂၈၅။ ဩဒိဿကအနောဒိဿက-ဒိဿာဖရဏာနန္တိ အတ္တာ အတိပိယသဟာယ-

မဇ္ဈတ္တ ဝေရိဝသေန (အတ္တ ဂရု အတိ-ပ္ပိယသဟာယ မဇ္ဈတ္တဝသေန။ မူလဋီ။) ဩဒိဿကတာ၊ သီမာသမ္ဘေဒေ ကတေ အနောဒိဿကတာ၊ ကောဒိဒိသာဖရဏ-ဝသေန ဒိသာဖရဏတာ မေတ္တာယ ဥဂ္ဂ-ဟဏေ ဝေဒိတဗ္ဗာ။ ဝိဟာရရဋ္ဌာဂါမာဒိ-ဝသေန ဝါ ဩဒိဿကဒိသာဖရဏံ၊ ဝိဟာ-ရာဒိဥဒ္ဒေသရဟိတံ ပုရတ္ထိမာဒိဒိသာဝသေန အနောဒိဿကဒိသာဖရဏန္တိ ဧဝံ ဒ္ဝိဓာ ဥဂ္ဂဟဏံ သန္ဓာယ "ဩဒိဿက အနောဒိ-ဿက ဒိသာဖရဏာန"န္တိ ဝုတ္တံ။ ဥဂ္ဂဟော စ ယာဝ ဥပစာရာ ဒဋ္ဌဗ္ဗော၊ ဥဂ္ဂဟိတာယ အာသေဝနာ ဘာဝနာ။ ဒီ၊ဋီ၊၂။၃၁၈။ (-မူလဋီ၊၂။၁၅၉။) တထာ ဟိ တံ ဗြဟ္မဝိ-ဟာရပုဗ္ဗဘာဂဘူတံ ပမာဏံ အတိက္ကမိတ္ဝာ ဩဒိဿကာနောဒိဿကဒိသာဖရဏ-ဝသေန ဝဍ္ဎတုံ န သက္ကာ။ ဒီ၊ဋီ၊၁။၄၀၄။ သီ၊ဋီ၊သစ်၊၂။၄၃၃။

မေတ္တာဖြန့်ခြင်းတို့သည် —

(၁) ဩဒိဿကဖရဏ = (အတ္တ) မိမိကိုယ်ကို ရည်ညွှန်း၍ မေတ္တာဖြန့်ခြင်း။ (အတိပိယသဟာယ) မိမိအလွန်ချစ်အပ်သူကိုရည်ညွှန်း၍ မေတ္တာဖြန့်ခြင်း။ (မဇ္ဈတ္တ) ချစ်အပ်သူ, မချစ်အပ်သူတို့၏ အလယ်၌တည်သောသူကို ရည်ညွှန်း၍ မေတ္တာ ဖြန့်ခြင်း။ (ဝေရီ) ရန်သူကို ရည်ညွှန်း၍ မေတ္တာဖြန့်ခြင်း-ဟု လေးပါး ရှိသည်။ (ဒီ၊ဋီ၊၂။ အံ၊ဋီ၊၁။) မူလဋီကာဌကား- အတ္တ၊ ဂရု၊ အတိပိယသဟာယ၊ မဇ္ဈတ္တပုဂ္ဂိုလ်-ဟုလာသည်။ (၂) အနောဒိဿကဖရဏ= (ထိုသို့) ရည်ညွှန်းခြင်း မရှိသော မေတ္တာဖြန့်ခြင်း။ (၃) ဒိသာဖရဏ=အရှေ့စသော အရပ်မျက်နှာတို့၌မေတ္တာ ဖြန့်ခြင်း- ဟုသုံးမျိုးရှိသည်။

တနည်းအားဖြင့် (၁) ဩဒိဿက ဒိသာဖရဏ = ရည်ညွှန်း ညွှန်ပြအပ်သော ဝိဟာရ စသည်တို့၌ မေတ္တာဖြန့်ခြင်း။ (၂) အနောဒိဿကဒိသာဖရဏ= ဝိဟာရ-စသော အရပ်တို့ကို ရည်ညွှန်းခြင်းမပြုဘဲ မေတ္တာဖြန့်ခြင်း ဟု နှစ်မျိုးရှိသည်။ မေတ္တာနိမိတ် သင်ယူခြင်းဟု ခေါ်ဆိုရမည်။

ထို မေတ္တာဖြန့်ခြင်း-ဟုခေါ်ဆိုရသော မေတ္တာနိမိတ် သင်ယူခြင်းတို့ကို ဥပစာရ စ္ဈာန်တိုင်အောင် သင်ယူရမည်။ ထိုသို့သင်ယူအပ်ပြီးသော မေတ္တာဥပစာရစ္ဈာန်ကို ပွားများခြင်းသည် "ဩဒိမိသောဖရဏာ၊ အနောဒိမိသောဖရဏာ" စသည်မည်၏၊ (ဩဒိမိသောဖရဏာ-လည်းကြည့်။) တစ်ဦးတစ်ယောက် စသည်ကို ရည်ရွယ်၍ ပို့သအပ် ဖြန့်အပ်သော မေတ္တာသည်လည်း "ဩဒိဿကမေတ္တာ" မည်သည်။ အံ၊ဋ္ဌ၊၂။ ၃၁၆။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၈၆။ ဒီ၊ဋီ၊၂။၁၈၀။ "မေတ္တာယ စေတောဝိမုတ္တိယာ"တွင် မေတ္တာ-ဟု ဆိုရာ၌ ဥပစာရ အပ္ပနာ နှစ်မျိုးလုံးကို ရနိုင်သည်။ စေတောဝိမုတ္တိ- ဟုဆိုရာ၌ အပ္ပနာကိုသာ ရနိုင်သည်။ အပိုင်းအခြား ပမာဏပြု၍ ပွားများလျှင် ကာမာဝစရတရားသာဖြစ်၍ ပမာဏမပြုဘဲ ပွားများမှသာလျှင် ရူပါဝစရတရားဖြစ်သည်။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၃၅။ သံ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၄၃။

မ၊ဌ၊၁။ ၂၈ရ။ မ၊ဋီ၊၁။၃၇၄-တို့၌မူ "ဩဒီဿကအနောဒီဿကဒီသာဖရဏာနဉ္စိ" စသည်ဖြင့်ပါဠိမရှိဘဲ "ဩမိသက-အနောမိသကဒီသာဖရဏာနဉ္စိ "စသည်ဖြင့် ရှိသည်။ ဩမိသက-ကြည့်။

ဩဒီဿကတာ (ထီ) [ဩဒီဿက+တာ] ရည်ညွှန်း၍ ဖြစ်သည်-ရည်ညွှန်းခြင်း ရှိ သည်-၏အဖြစ်၊ ရည်ရွယ်-ရည်ညွှန်း-၍-ပြုအပ်သည်၏အဖြစ်။ အတ္တ အတိပိယ-သဟာယ မဇ္ဈတ္တ ဝေရိဝသေန ဩဒီဿ-ကတာ။ ဒီ၊ဋီ၊၂။၃၁၈။ အံ၊ဋီ၊၁။၈၄။ အတ္တ-ဂရု အတိပိယသဟာယ မဇ္ဈတ္တဝသေန ဩဒီဿကတာ။ မူလဋီ၊၂။၁၅၉။ အတ္တ-ပိယသဟာယ မဇ္ဈတ္တ ဝေရိဝသေန ဩဒီ-ဿကတာ။ သံ၊ဋီ၊၂။၄၄၂။

ဩဒီဿကဒါန (န) [ဩဒီဿက+ဒါန] ရည်ရွယ်၍-ရည်ညွှန်း၍-ပြုအပ်-လှူအပ်-သော အလှူ။ ယဒိ ဧဝံ သဗ္ဗေန သဗ္ဗံ သာရကီ-ယမမ္မပူရကဿ ဩဒီဿကဒါနံ နု ဝဋ္ဋတိ။ ဒီ၊ဋီ၊၂။၁၃၂။ အံ၊ဋီ၊၃။၉၂။ (-မ၊ဋီ၊၂။၃၀ရ။)

ဩဒီဿကဒီသာဖရဏ (န) [ဩဒီဿက ဒီသာ+ဖရဏ] ရည်ညွှန်း၍ဖြစ်သော-ရည်ညွှန်းခြင်းရှိသော-ရည်ရွယ်ရည်ညွှန်းအပ်သော-အရပ်မျက်နှာတို့၌ မေတ္တာဖြန့် ခြင်း။ ဝိဘာရရဏ္ဍာဂါမာဒိဝသေန ဩဒီဿက-ဒိသာဖရဏံ။ ဒီ၊ဋီ၊၂။၃၁၈။ အံ၊ဋီ၊၁။၈၄။ မူလဋီ၊၂။၁၅၉။

ဩဒီဿကနယ (ပု) [ဩဒီဿက+နယ] ရည်ရွယ်၍ဆိုအပ်သော-ရည်ညွှန်းအပ်သော-နည်း။ ဝေရူပါ ဒိဗ္ဗသမ္မတ္တိ နာမ ပုညက-မ္မဝသေန ဝါတိ ဩဒီဿကနယေန ဝတ္တာ။ ဝိမာန၊ဋ္ဌ။၈၅။

ဩဒီဿကမေတ္တာ (ထီ) [ဩဒီဿကာ + မေတ္တာ] ရည်ညွှန်း၍ဖြစ်သော-ရည်ညွှန်း-ခြင်းရှိသော-မေတ္တာ၊ ရည်ရွယ်ရည်ညွှန်း-၍-ပြု-ပို့သ-ဖြန့်-အပ်သောမေတ္တာ။ သဗ္ဗေ သတ္တာတိ ဣတော ပုဗ္ဗေ ဧတ္တကေန ဌာ-နေန ဩဒီဿကမေတ္တံ ကထေတ္ဝာ။ အံ၊ ဋ္ဌ၊၂။၃၁၆။ သာရတ္ထ၊၃။၃၈၂။ သတ္ထာ နာ-ဠာဂိရိ၌ ဩဒီဿကမေတ္တာယ ဖရိတ္ဝာ။ ဇာ၊ ဋ္ဌ၊၅။၃၅၈။

ဩဒီဿကမေတ္တာဘာဝနာ (ထီ) [ဩဒီဿ ကမေတ္တာ+ဘာဝနာ] ရည်ညွှန်း၍ဖြစ်သော-ရည်ညွှန်းခြင်းရှိသော-မေတ္တာဘာဝနာ၊ ရည်ရွယ်ရည်ညွှန်း ၍-ပြု-ပို့သ-ဖြန့်-အပ်သော မေတ္တာဘာဝနာ။ ဧဝံ ပဝတ္တိ-တေနာတိ ဧဝံ ဩဒီဿကမေတ္တာဘာဝ-နာယ ဝသေန ပဝတ္တိတေန။ ဒီ၊ဋီ၊၂။၁၈၀။

ဩဒီဿကမေတ္တာသမာပတ္တိ (ထီ) [ဩဒီဿ ကမေတ္တာ+သမာပတ္တိ] ရည်ရွယ်ရည်ညွှန်း-၍-ပြု-ပို့သ-ဖြန့်-အပ်သော-မေတ္တာကိုဝင်-စားခြင်း-မေတ္တာသမာပတ်။ ရာဇာနံ မေ-တ္တာယ ဖရိတိ ဩဒီဿကမေတ္တာသမာ-ပတ္တိယာ ရာဇာနံ ဖုသိ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋီ၊၂။၁၃။

ဩဒီဿကာဘိလာပ (ပု) [ဩဒီဿက + အဘိလာပ] ရည်ရွယ်၌-ရည်ညွှန်း၍-ပြု-အပ်-ဆိုအပ်-သော သဒ္ဒါ။ အထူးရည်မှတ်-၍ ဟောသောအရာ။ (သျှ။) ဩဒီဿကာ-

ဘိလာပေါ ဟိ အညထာ နိဗ္ဗိသေသတော တံ ပမာဏံ။ ဝဇိရ။၅၃၉။

ဩဒိဿဒိန္ဒ (တိ) [ဩဒိဿ+ဒိန္ဒ] ရည်ရွယ်၍-ရည်ညွှန်း၍-လှူအပ်သော (ပစ္စည်း၀တ္ထုစသည်)။ စီ၀ရပိဏ္ဍပါတတ္ထာယ ဩဒိဿဒိန္ဒတဘြုပ္ပါဒတောပိ အပလောကေတွာ အာ၀ါသော ဧဂေ့တဗ္ဗော။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၄။၂၅၃။

ဩဒိဿာနုညာတ (တိ) [ဩဒိဿ+အနုညာတ] ရည်ရွယ်-ရည်ညွှန်း-၍-ခွင့်ပြုအပ်သော။ ဂုဠ္ဍောဒကံ ကာလိကေသု သတ္တာဟကာလိကံ၊ ဘဂ၀တာ ဩဒိဿာနုညာတတ္တာ သတ္တာဟာတိက္ကမေန ဒုက္ကဋန္တိ ၀ဒန္တိ။ တံ န ယုတ္တံ။ ဝဇိရ။၄၈၅။

ဩဒုမ္ဗရ (တိ) [ဥဒုမ္ဗရ+က] ရေသဖန်းပင်၌ဖြစ်သော။ ဒုလ္လဘာ'ယံ ဒဿနာယ၊ ပုပ္ပံ ဩဒုမ္ဗရံ ယထာ။ ဝိမာန။ရ၀။ ပုပ္ပံ ဩဒုမ္ဗရံ ယထာတိ ယထာ နာမ ဥဒုမ္ဗရေ ဘဝံ ပုပ္ပံ ဒုလ္လဘဒဿနံ။ ဝိမာန၊ဋ္ဌ။၁၉ရ။ (ဘေသဇ္ဇမဉ္ဇူသာ။၃၇-၌ "ဩဒုမ္ဗရ=နူ သဖန်းရောဂါ" ဟု လာသည်။)

ဩဒုမ္ဗရိက (တိ) [ဥဒုမ္ဗရ+ကိက] ရေသဖန်းပင်၌ ဖြစ်သော။ အောက်ပုဒ်ကြည့်။

ဩဒုမ္ဗရိကပုပ္ဖ (နှ) [ဩဒုမ္ဗရိက+ပုပ္ဖ] ရေသဖန်းပင်၌ ဖြစ်သောပန်း၊ ရေသဖန်းပွင်။ ဩဒုမ္ဗရိကပုပ္ဖံ၀၊ ... ဒုလ္လဘော လောကနာယကော။ အပ၊၂။၅၆။ ထေရ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၇၅။ ဩဒုမ္ဗရိကပုပ္ဖံ၀ါတိ ဥဒုမ္ဗရရုက္ခေ ပုပ္ပံ ဒုလ္လဘံ ဒုလ္လဘပုပ္ဖတ္တိကံ ဣ၀။ အပ၊ဋ္ဌ၊၂။ ၂၁၀။

ဩဓသော (ဗျ) [ဩဓိ+သော] အဘို့အစုအား၊ ဖြင့်၊ ဝေဘန်ခြင်းအား၊ ဖြင့်။ တတ္ထ လောကော ဩဓသော ကဒါစိ ကရဟစိ ဒုက္ခဒုက္ခတာယ မုစ္စတိ။ နေတ္တိ။၁၂။ ဩဓသော ကဒါစိ အတ္တာပဏ္ဏမမူလာယ ကဒါစိ ပရူပဏ္ဏမမူလာယာတိအာဒိနာ ဝိဘာဂေန။ နေတ္တိ၊ဋ္ဌ။၆၅။ ဩဓသော ဩဓိသော။ နေတ္တိ၊ဝိ။၉၁။

ဩဓိဿ (တိ) [အ၀+ဓံသ(ဓံသု)+တ။ မောဂ်၊ ၅။၁၄၂။ နိတိ၊ဓာ။၁၈၃။ အ၀ဓွိဿ (သံ)] ချထားအပ်သော။ အောက်ပုဒ်ကြည့်။

ဩဓိဿပတောဒ (တိ) [ဩဓိဿ+ပတောဒ] ချထားအပ်သော နှင်တံရှိသော။ စတုမဟာပထေ အာဇညရထော ယုတ္တော အဿ ဌိတော ဩဓိဿပတောဒေါ။ မ၊၁။ ၁၇၅။ မ၊၃။၁၃၈။ သံ၊၂။၃၈၄။ အံ၊၂။၂၃။ သမပု၀တ္ထေသု သိန္ဓ၀ေသု ဩဓိဿပတောဒေါ သာရထိ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၇၄။ သံ၊ဋ္ဌ၊၁။ရ၂။ ဩဓိဿပတောဒေါတိ ယထာရထံ အဘိရူဟိတ္တာ ... ဧ၀ံ အာလမ္ဗနံ နိဿာယ တိရိယတော ဌပိတပတောဒေါ။ မ၊ဋ္ဌ၊၂။၄။ အံ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၁။

ဩမာန (နှ) [အ၀+မာ+ယု] (၁) အတွင်း၀င်ခြင်း၊ ထည့်သွင်းခြင်း၊ ချသွင်းခြင်း။ (၂) ဆောင်၍ ချထားခြင်း။ (၃) ခါခြင်း၊ ပယ်ဖျက်ခြင်း။ (တိ)(၄) ခါအပ်-ပယ်ဖျက်အပ်-သော။

(၁)(၂) သဗ္ဗာနိ တာနိ ဟတ္ထိပဒေ သမောဓာနံ ဂစ္ဆန္တိ။ မ၊၁။၂၄၂။ သမောဓာနံ

ဂစ္ဆန္တီတိ ဩဓာနံ ပကွေပံ ဂစ္ဆန္တီ။ မ၊ဋ္ဌ၊ ၂။၁၂၁။ အံ၊ဋ္ဌ၊၃။၂၉၀။ သမောဓာနန္တိ အန္တောဂဓဘာဝံ၊ တေနာဟ "ဩဓာနံ ပကွေပ"နွိ၊ "ဥပကွေပ"နွိပိ ပဌန္တိ၊ ဥပနေတွာ ပကွိပိတဗ္ဗန္တိ အတ္ထော။ အံ၊ဋီ၊၃။၃၀၇။ သမောဓာနံ ဂစ္ဆန္တီတိ ဩဓာနံ ဥပကွေပံ ဂစ္ဆန္တီ။ သံ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၂၀။ သမောဓာနံ ဂစ္ဆန္တီတိ ဩဓာနံ ဥပနိကွေပံ ဂစ္ဆန္တီ။ အံ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၂၀။ သမောဓာနန္တိ သမဝရောဓံ, အန္တောဂဓံ ဝါ၊ တေနာဟ "ဩဓာနံ ဥပနိကွေပံ ဂစ္ဆန္တီ"တိ။ အံ၊ဋီ၊၃။၁၁၇။ **(၃)(တိ)(၄)** အောက်ပုဒ်ကြည့်။

ဩဓာနသမောဓာန (တိ) [ဩဓာန+သမောဓာန။ (ကခါ၊ဋီ၊သစ်။) ဩဓာနသမောဓာန+အ(ဏ)။ (ဝိ၊ဝိနိစ္ဆယ၊ဋီ။ ပါစိတ်၊ယော။)] ဩဓာနသမောဓာနပရိဝါသ်။ (ပရိဝါသ် ဆောက်တည်နေစဉ် ကျူးလွန်သင့်ရောက်သော သံဃာဒိသိသ်အာပတ်ကို "အန္တရာပတ်" ဟုခေါ်သည်။ ထို အန္တရာပတ်ကို ဖုံးလွှမ်းထားသော ရဟန်းအား ပရိဝါသ် နေပြီးသော နေ့ရက် အရေအတွက် (ညဉ့်အပိုင်းအခြား)တို့ကို-ခါလျက်-ပယ်ဖျက်လျက်-မရေတွက်မူ၍-ထိုနေ့ရက်တို့ကို အန္တရာပတ် ဖုံးလွှမ်းထားသည့် နေ့ရက် အရေအတွက်တို့၌ ပေါင်းလျက် ပေးအပ်သော ပရိဝါသ်သည် "ဩဓာနသမောဓာန ပရိဝါသ်" မည်၏။)

ဩဓာနသမောဓာနော နာမ အန္တရာပတ္တီ အာပဇ္ဇိတွာ ပဋိစ္ဆာဒေန္တဿ ပရိဝုတ္ထဒိဝသေ ဩဓုနိတွာ မကွေတွာ ... သမောဒဟိတွာ ဒါတဗ္ဗပရိဝါသော ဝုစ္စတိ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊ ၄။၂၆။ ကခါ။၁၄၈။ ဩဓုနိတွာ သမောဒဟိတွာ ဒါတဗ္ဗပရိဝါသောတိ ဣမိနာ ဩဓုနိတွာ သမောဓာနေတွာ ဒါတဗ္ဗော ပရိဝါသော ဩဓာနသမောဓာနောတိ ဝစနတ္ထံ ဒဿေတိ၊ ပရိဝါသောတိ ဣမိနာ တဒ္ဓိတ ဏ-ပစ္စယဿ သရူပံ ဒဿေတိ၊ တ္ထေ စ အဝဓုနိယတေ, အဝဓုနိတဗ္ဗန္တိ ဝါ ဩဓာနံ၊ သံ ဧကတော ဩဒဟိယတေ သမ္ပိဏ္ဍိယတေ, ဥဒဟိယတိ သမ္ပိဏ္ဍိယတီတိ ဝါ သမောဓာနန္တိ အဝယဝဝစနတ္ထော ကာတဗ္ဗော။ ပါစိတ်၊ယော။၄၃၁-၂။ ဣဒံ ဩဓာနသမောဓာနံ နာမ၊ ဣဒံ ဟိ ပုနပ္ပုနံ မူလာယပဋိကဿနေန ပရိဝုတ္ထဒိဝသေ ဩဓုနိတွာ ပုရိမာပတ္တိဟိ သဒ္ဓိံ သမောဓာယ ဒိန္နံ၊ တသ္မာ ဩဓာနသမောဓာနန္တိ ဝုစ္စတိ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၄။၃၂။ ဩဓုနိတွာ အဝဓုယ ပဟာယ သမောဓာနော ဩဓာနသမောဓာနော။ ကခါ၊ဋီ၊သစ်။၂၆၄။ ဓာတုသဒ္ဒါနံ အနေကတ္ထတ္တာ "ဩဓာန"နွိ မကွနံ ဝုစ္စတိ။ တေနာဟ အဋ္ဌကထာယံ ဩဓုနိတွာ မကွေတွာတိ။ "သမောဓာန"နွိ ပကွေပေါ ဝုစ္စတိ၊ ယထာဟ အဋ္ဌကထာယံ "သမောဒဟိတွာ"တိ။ ဩဓာနဉ္စ သမောဓာနဉ္စ ဩဓာနသမောဓာနံ၊ တံ ယတ္ထ သော ပရိဝါသော ဩဓာနသမောဓာနောတိ ဝေဒိတဗ္ဗော၊ အရိသာဒိဂဏေ အန္တောဂဓတ္တာ ဟေတ္ထ, ဥပရိ စ ဧဝရူပေ ဌာနေ အ ကာရပစ္စယော ဒဋ္ဌဗ္ဗော၊ ပရိဝုတ္ထဒိဝသာနံ မကွနဉ္စ မူလာပတ္တိယံ အန္တရာပတ္တိနံ ပကွိပနဉ္စ ယသ္မိံ သော ပရိဝါသောတိ ဝုတ္တံ

ဟောတိ။ ဝိ၊ဝိနိစ္ဆယ၊ဋီ၊၁။၂၅၄-၅။ ဩ-ဓုနိတ္ဘာတိ စ မူလာယပဋိကဿနဝသေန မကွေတ္ဘာ၊ အဒိဝသေ ကတ္ဘာတိ အဓိပ္ပါ-ယော။ ဝိ၊ဝိနိစ္ဆယ၊ဋီ၊၁။၂၅၇။

ဩဂပယမာန (တိ) [အဝ+ဓာ+ဏာပယ+မာန] ရှေးရှု-တည်စေ-ထားစေ-သော၊ ထောင်-(နား)စိုက်ထောင်-စေသော။ တံ ပနေတံ ဝေံ ... သုယျမာနေန မဓုရဿ-ရေန သတ္တာနံ သောတာနိ ဩဂပယမာ-နံ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၁၁။ မ၊ဋ္ဌ၊၄။၁၅၃။ ဩဂပယ-မာနန္တိ သောတုံ အဝဟိတာနိ ကုရုမာနံ။ ဒီ၊ဋီ၊၂။၁၉၅။ မ၊ဋီ၊၃။၃၅၆။

ဩဂယ (ကြိ၊ဝိ) [အဝ+ဓာ+တ္ဘာ] (၁) ပေါင်း၍၊ တစ်ပေါင်းတည်းပြု၍။ (၂) လွှမ်းမိုး ဖိစီး၍။ (၃) ထား၍၊ (သဒ္ဒတ္ထ။) သွင်း၍၊ အတွင်းသို့သွင်း၍။ (အဓိပ္ပါယတ္ထ။)

(၁) သမောဓာနမာနတ္တံ နာမ ယံ ဩဂယ ဧကတော ကတ္ဘာ ဒိယျတိ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၄။၁၆။ ဩဂယာတိ သမူဟံ ကတ္ဘာ၊ ဧကတော ကတ္ဘာတိ ဣမိနာ ဩဂယာတိ ပဒဿ အတ္ထံ ဒဿေတိ။ ပါစိတ်၊ယော။ ၄၂၄။ (၂) ပရိယောဓာယ ဝတ္တိဿန္တီတိ ဥပ္ပန္နံ ဥပဒ္ဒဝံ ဩဂယ အဝတ္ထရိတ္ဘာ ဝတ္တိဿန္တီတိ သလ္လကွေတ္ဘာ ဂဟိတာ။ မ၊ဋ္ဌ၊၃။၂၁၁။

(၃) အတ္တာနမောဓာယ ဓနုဥ္စ လုဒ္ဒေါ။ ဇာ၊၁။၃၇၄။ ဩဂယာတိ ဩဒဟိတ္ဘာ ပဝေသေတ္ဘာ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၅။၅၀။ သမောဒ-ဟိတ္ဘာ ဝါတိ သမ္မာ ဩဂယ အန္တော ပဝေသေတ္ဘာတိ အတ္ထော။ သံ၊ဋီ၊၁။၈၁။ သမောဓာယာတိ သမ္မဒေဝ ဩဂယ အဝိကွိပိတ္ဘာ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋီ၊၁။၁၂၇။

ဩဂရိတ (တိ) [အဝ+ဓရ+တ] ဟောပြော အပ်သော၊ သတ်မှတ်၍ပြောဆိုအပ်သော။ ဘဂဝါ စဿ ဘန္တေ သော ဝါစာ ဧကံသေန ဩဂရိတာ။ ဒီ၊၃။၁၀။ ဩဂ-ရိတာတိ ဘာသိတာ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၃။၉။ ဩဂ-ရိတာတိ အဝဓာရိတာ နိယမေတ္ဘာ ဘာ-သိတာ။ ဒီ၊ဋီ၊၃။၈။

ဩဓိ (တိ) [အဝ+ဓာ+ဣ။ နိရုတ္တိ။၅၄၉။ အဝစ္ဆိန္ဒိတ္ဘာ ဓိယတိ ဌပီယတီတိ ဩဓိ။ သမ္မော၊ဘာသာဋီ၊၃။၄၆၇။ အဝဓိ(သံ)] (၁) အဖို့၊ အဖို့အစု။ ("ဩဓိ"အရ အရာဌာန အား လျော်စွာ ပဌမအရွယ် စသည်ကို လည်းကောင်း၊ ကိလေသာအစိတ်အပိုင်း ဟူသော အဖို့အစု၊ အောက်မဂ်ဟူသော အဖို့အစု-စသည်ကိုလည်းကောင်း ယူရ သည်။) (၂) အပိုင်း အခြား။ (၃) အစိတ်၊ အစိတ်အပိုင်း၊ အကန့်၊ တစ်စိတ်တစ်ဒေသ။ (၄) အကြောင်း။ (၅) အရေးအကြောင်း။ (၆) အကြွင်းအကျန်၊ ကြွင်းကျန်သော (တရား-စသည်)။

(၁) အဖို့၊ အဖို့အစု။ (၂) အပိုင်း အခြား။ ဘာဂေ သီမာယ ဩဓိ စ။ ဓာန်။၁၁၃၅။ (-ဓာန်၊ဋီ။၈၀၂၊၁၀၈၂။)

(၁) အဖို့၊ အဖို့အစု။ တတ္ထ တတ္ထေဝ ပဗ္ဗံ ပဗ္ဗံ သန္ဓိ သန္ဓိ ဩဓိ ဩဓိ ဟုတ္ဘာ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၇၂။ မ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၆၅။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၂။၃၃၉။

ဝိသုဒ္ဓိ၊၂။၂၅၇။ ဩမိ ဩမီတိ ဘာဂံ ဘာဂံ။ သီ၊ဋီ၊သစ်၊၂။၉၁။ ပဗ္ဗံ ပဗ္ဗန္တိအာဒိ ဥဒ္ဓရ-ဏာဒိကောဋ္ဌာသေ သန္ဓာယ ဝုတ္တံ။ မ၊ဋီ၊ ၁။၃၅၉။ တတ္ထ တတ္ထေဝ ဩမိ ဩမိ ပဗ္ဗံ ပဗ္ဗံ ဟုတ္ဘာ။ သံ၊ဋ္ဌ၊၂။၉၁။ ဩမိတိ ဘာဝေါ (ဘာဂေါ?) ၊ ... ပဌမဝယာဒယော ဧဝ ဟေတ္ထ ဩမိ ပဗ္ဗန္တိ စ အဓိပ္ပေတာ။ သံ၊ ဋီ၊၂။၁၀၇။ တဿ ယထောဓိ ခေါ စတ္တံ ဟောတိ ပဋိနိဿဋ္ဌံ သကသကဩမိ-ဝသေန စတ္တမေဝ ဟောတိ၊... သက-သကဩမိဝသေနာတိ ဒွေ ဩမိ ကိလေ-သောဓိ စ မဂ္ဂေါဓိ စ၊ ... ယတောဓိ ခေါတိပိ ပါဌော၊ တဿ ဝသေန အယ-မတ္ထော၊ အဿ ဘိက္ခုနော ယတောဓိ ခေါ ပန စတ္တံ ဟောတိ ပဋိနိဿဋ္ဌံ၊ ... ဩမီတိ ဟေဋ္ဌာ တယော မဂ္ဂါ ဝုစ္စန္တိ၊ ကသ္မာ? တေ ဟိ ဩမီ ကတ္ဘာ ကော-ဋ္ဌာသံ ကတ္ဘာ ဥပရိမဂ္ဂေန ပဟာတဗ္ဗ-ကိလေသေ ဌပေတ္ဘာ ပဇဟန္တိ၊ တသ္မာ ဩမီတိ ဝုစ္စန္တိ။ ယသ္မာ အဿ ဩမိ စတ္တံ ဟောတိ ပဋိနိဿဋ္ဌံ။ မ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၇၇။ (-မ၊ ဋီ၊၁။၂၇၆။) ဩမိဝစန၊ အနောဓိ-တို့ လည်းကြည့်။

(၂) အပိုင်းအခြား။ ဟိယျော ဩတိ-ဏ္ဏဋ္ဌာနေယေဝ ဩတရိတ္ဘာ ဩမိယံ နိသီဒိတ္ဘာ သာလီ ခါဒန္တော ပါယာသိ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၅။၃၈၀။ ဘောဇနကာလေ ဂဟိတ-ဂ္ဂဟိတဋ္ဌာနေ ဩမိ ပညာယတိ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၃။ ၈၉။ ကခါ်။၂၂၀။ (အရေး၊ လက်ရာ။ ရေစ ကြို၊သျ။) ကခါ်၊ဋီ၊သစ်။၃၈၄။ ဩမီတိ အဝဓိ၊ မရိယာဒေါတိ အတ္ထော။ သော ဟိ အဝဓိယတိ ပရိစ္စဇိယတိ အသ္မာတိ ဩမီတိ ဝုစ္စတိ။ ကခါ်၊မဟာဋီ၊၄။၅၅။ သ ပဒါနန္တိ တတ္ထ တတ္ထ ဩမီ အကတ္ဘာ အနုပဋိပါဋိယာ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၆၅။ ကခါ်။၂၈၂။ သာရတ္ထ၊၃။၁၀၇။ ကခါ်၊ဋီ၊သစ်။၄၄၁။ ဩမိန္တိ ပရိစ္ဆေဒံ။ ဝိ၊ဝိနိစ္ဆယ၊ဋီ၊၂။၁၆။ ဩမိသော ကိလေသာနံ ပဟာနာ(အဘိ၊ ဝိ။၂၅၄)တိ ဧတ္ထ ဒွေ ဩမီ မဂ္ဂေါဓိ စ ကိလေသောဓိ စ၊ ဩမိ နာမ သီမာ မရိယာဒါ။ တတ္ထ သောတာပန္နော မဂ္ဂေါ-ဓိနာ ဩမိသော ကိလေသာနံ ပဟာနာ ဘိက္ခု၊ ... အရဟာ ပန အနောဓိသောဝ ကိလေသာနံ ပဟာနာ ဘိက္ခု။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊ ၂။၃၁၅။ ယဿ ဘာဝေတဗ္ဗော ပဟာ-တဗ္ဗော စ ဩမိ အဝသိဋ္ဌော အတ္ထိ၊ သော ဩမိသော၊ အရဟာ ပန တဒဘာဝါ ဩ-မိရဟိတောတိ "အနောဓိသော ကိလေ-သာနံ ပဟာနာ ဘိက္ခု"တိ ဝုတ္တော။ မူလဋီ၊ ၂။၁၇၇။ ဩမိ(၃)လည်း ကြည့်။ အနော-ဓိသော ဖရဏာတိ ဩမိ မရိယာဒါ။ ပဋိသံ၊ ဋ္ဌ၊၂။၂၀၈။ (-မ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၇၀။ အံ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၅၅။ အံ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၄။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၇၉။ ဓမ္မ၊ဋ္ဌ၊၁။ ၃၃၀။ ဓမ္မ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၇၄။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၇။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊ ၃။၂၆၅။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၄။၁၇၅။) ဩမီ အဒ-ဿေတ္ဘာ(သံ၊ဋ္ဌ၊၂။၉၈)တိ မဟန္တဂ္ဂဟ-ဏဝသေန ဩမီ အကတ္ဘာ။ သံ၊ဋီ၊၂။၁၁၁။ ဩမီတိ အဝဓိ၊ မရိယာဒေါတိ အတ္ထော၊ သော ဟိ အဝဟီယတိ စဇီယတိ အသ္မာတိ ဩမီတိ ဝုစ္စတိ။ ပါစိတ်၊ယော။၇၁၊ (-၁၃၅။) စူဋ္ဌနိ၊ဋ္ဌ။၁၂၈။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၃။၃၆၀။ အနောဓိသော

ဖရဏာတိ ဩဓိ မရိယာဒါ။ ပဋိသံ၊၌၊၂။ ၂၀၈။ (-ပေဋကော။၁၉၃။ ဇာ၊၌၊၄။၁၇၅။)

(၁)(၂) အနောဓိ ကတ္တာတိ ဩဓိ မရိယာဒံ ကောဋ္ဌာသံ အကရိတ္တာ။ အဘိ၊ ၌၊၃။၁၆၄။

(၃) အစိတ်၊ အစိတ်အပိုင်း၊ အကန့်၊ တစ်စိတ်တစ်ဒေသ။ ဩဓိသဒ္ဒါ ဝါ ဧကဒေသေ နိရုဠ္ဍောတိ သဗ္ဗမဂ္ဂါ သဗ္ဗကိလေသာ စ အရဟတာ ဘာဝိတာ ပဟီနာ စ ဩဓိတိ နံ ဝုစ္စန္တိ။ မူလဋီ၊၂။၁၇၇။

(၄) အကြောင်း။ အဒ္ဓမာသူပသမ္ပန္နေန မေ အာဝုသော အတ္ထပဋိသမ္ဘိဒါ သစ္ဆိကတာ ဩဓိသော ဗျဥ္ဇနသော။ အံ၊၁။ ၄၇၉။ ဩဓိသောတိ ကာရဏသော။ အံ၊ ၌၊၂။၃၅၀။

(၅) အရေးအကြောင်း။ ပဋလဿ ဝါ တိလကဿ ဝါ ဩဓိနော ဝါ အဘာဝေန အကက္ကသံ။ ဇာ၊၌၊၃။၂၆၅။

(၆) အကြွင်းအကျန်၊ ကြွင်းကျန်သော (တရား-စသည်)။ ဩဓိသ-ကြည့်။

ဩဓိအဘာဝ (ပု) [ဩဓိ+အဘာဝ] အဖို့-အစိတ်အပိုင်း-၏ မရှိခြင်း၊ တစ်စုံတစ်ခု အကြွင်းအကျန် မရှိခြင်း။ အနောဓိသောတိ ဩဓိအဘာဝေန၊ ကိဉ္စိ အနဝသေသေတ္တာတိ အတ္ထော။ နေတ္တိ၊၌။၁၆၁။

ဩဓိကတ (တိ) [ဩဓိ+ကတ] အပိုင်း အခြား ပြုအပ်သော။ ယာဝတာ တဏ္ဍာသဒါတေန သီမကတံ မရိယာဒကတံ ဩဓိကတံ။ မဟာနိ။၃၇၊ ၂၃၄။ ဩဓိကတန္တိ ဝစနပရိစ္ဆေဒေါသဝိရဟိတံ ပရိစ္ဆေဒကတံ သမန္တရိကရုက္ခော ဝိယ။ မဟာနိ၊၌။၁၃၈။

ဩဓိဂ္ဂါဟ (ပု) [ဩဓိ+ဂါဟ] အပိုင်းအခြား အားဖြင့်-ပိုင်းခြား၍-ယူခြင်း။ သမုဂ္ဂဟီတန္တိ နိဝေသနေသု ဩဓိဂ္ဂါဟော ဗိလဂ္ဂါဟော ဝရဂ္ဂါဟော။ မဟာနိ။၅၈။ ဩဓိဂ္ဂါဟောတိ အဝဓိယိတ္တာ ဂါဟော။ မဟာနိ၊၌။၁၇၇။

ဩဓိဇိတ (တိ) [ဩဓိ+ဇိတ] အပိုင်းအခြား ဖြင့် အောင်သော၊ (ကိလေသာ) တစ်စိတ်တစ်ပိုင်းကိုအောင်သော၊သူ(သေက္ခပုဂ္ဂိုလ်)။ တေန ဣမဿ ဩဓိဇိတဘာဝံ ပဋိက္ခိပတိ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၌။၃၈၂။ အောက်ပုဒ်လည်းကြည့်။

ဩဓိဇိန (ပု) [ဩဓိ+ဇိန] ထိုထိုအရိယာမဂ်အပိုင်းအခြားဖြင့် ထိုထိုကိလေသာအပိုင်းအခြားကို အောင်သော၊သူ (ရဟန္တာမုချ။ သေက္ခပုဂ္ဂိုလ်-ဥပစာ။) ကိလေသောဓိ ဇိနိတ္တာ ဌိတတ္တာ ဒိဏ္ဏသဝေါ ဩဓိဇိနော နာမ။ မ၊၌၊၄။၁၈၇။ တေန တေန မဂ္ဂေါဓိနာ တဿ တဿ အပါယဂမနီယကိလေသောဓိဿ အနဝသေသတော ဇိတတ္တာ ဒိဏ္ဏသဝေါ နိပ္ပရိယာယတော ဩဓိဇိနော နာမ။ ... သေခေါပန သိယာ ပရိယာယတော ဩဓိဇိနော။ ဒီ၊ဋီ၊၂။၂၆၇။ ဩဓိဇိနော ဝါယပေက္ခာ၊ ဩဓိသော စ ကိလေသာနံ ဇိတတ္တာ၊ တေနဿ သေက္ခဘာဝံ ပဋိက္ခိပတိ။ မ၊ဋီ၊ ၃။၃၈၄။ ဩဓိဇိနာ ဝါ သေက္ခာ၊ ဩဓိ-

သောဝ ကိလေသာနံ ဇိတတ္တာ။ တေနသ သေက္ခသ ဩဓိဇိတဘာဝံ (သေက္ခဘာဝံ) ပဋိက္ခိပတိ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋီ၊၁။၃၈၂။ ဒီ၊ဋီ၊၂။၂၆၇။

ဩဓိပရိစ္ဆေဒ (ပု) [ဩဓိ+ပရိစ္ဆေဒ] အရေး အပိုင်း အခြား။ (အန္တရေ ခဏ္ဍံ နဒဿေတဗ္ဗံ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၃။) ခဏ္ဍန္တိ အန္တရန္တရာ ကတိပယကာလံ အဂဏေတွာ ပုန ဂဏန-ဝသေန အန္တရာ ဩဓိပရိစ္ဆေဒေါ နဒ-ဿေတဗ္ဗော။ ဝိမတိ၊၁။၂၁၅။

ဩဓိရဟိတ (တိ) [ဩဓိ+ရဟိတ] အပိုင်း အခြားမှ ကင်းသော၊သူ။ အရဟာ ပန တဒဘာဝါ ဩဓိရဟိတော။ မူလဋီ၊၂။၁၇၇။

ဩဓိဝစန (နဲ) [ဩဓိ+ဝစန] ဩဓိ-သဒ္ဒါ။ "ယထောဓိ ခေါ"တိ ဧတ္ထ ဩဓိဝစနသ မဂ္ဂတ္တယဝါစကတ္တာ။ မ၊ဋီ၊၁။၂၇၅။

ဩဓိသ (တိ) [ဩဓိ+သ] (၁) အကြွင်းအကျန် ရှိသော၊ ပွားများအပ်သော တရားအကြွင်း အကျန်, ပယ်သင့်ပယ်အပ်သော ကိလေ သာအကြွင်းအကျန်ရှိသော၊သူ (သေက္ခ ပုဂ္ဂိုလ်)။ (၂) တစ်စိတ်တစ်ဒေသရှိသော၊ မဂ်တစ်စိတ်တစ်ဒေသ, ကိလေသာတစ်စိတ် တစ်ဒေသ ရှိသော၊သူ (သေက္ခပုဂ္ဂိုလ်)။

(၁)(၂) ယသ ဘာဝေတဗ္ဗော ပဟာ-တဗ္ဗော စ ဩဓိ အဝသိဋ္ဌော အတ္ထိ၊ သော ဩဓိသော။ အရဟာ ပန တဒဘာဝါ ဩဓိရဟိတော။ ... ဩဓိသဒ္ဒေါ ဝါ ဧက-ဒေသေ နိရုဋ္ဌောတိ သဗ္ဗမဂ္ဂါ သဗ္ဗကိ-လေသာ စ အရဟတာ ဘာဝိတာ ပဟီနာ စ "ဩဓိ"တိ နဝုစ္စန္တိ။ မူလဋီ၊၂။၁၇၇။ (-ပေဋကော။၂၈၄။)

ဩဓိသအနုညာတ (တိ) [ဩဓိသ+အနုညာတ] အပိုင်းအခြားအားဖြင့်-ရည်ရွယ်သတ်မှတ် ပိုင်းခြား၍-ခွင့်ပြုအပ်သော (သိက္ခာပုဒ်)။ နဟာပိတပုဗ္ဗကာနံ ဝိယ ဩဓိသအနု-ညာတံ ၎ပေတွာ အဝသေသံ သဗ္ဗမ္ပိ သိ-က္ခာပဒံ သဗ္ဗေဟိပိ လဇ္ဇီပုဂ္ဂလေဟိ။ သာရတ္ထ၊၂။၈၆။ (ကခ်၊ဋီ၊သစ်။၁၈၄-အလား တူပါဋိဉ်၌ "ဩဒိဿ အနုညာတံ" ဟု ရှိ သည်။ ထိုသို့ ရှိသည်က သာ၍သင့်လျော် သည်။ ဩဒိဿ^{၁}-ကြည့်။)

ဩဓိသက (တိ) [ဩဓိသ+က] အပိုင်းအခြား ရှိသော၊ "တိဿ, ဒတ္တ"စသည်ဖြင့်-"အသူ အသူ" ဟူ၍-ရည်မှတ်ပိုင်းခြား ဝေဘန် ခြင်းရှိသော။ ဩဓိသကအနောဓိသက-ဒိသာဖရဏာနဉ္ဇိ အညတရဝသေန မေတ္တံ ဥဂ္ဂဏ္ဍန္တဿာပိ ဗျာပါဒေါ ပဟီယတိ။ မ၊ ဋ္ဌ၊၁။၂၈၇။ ဩဓိသကအနောဓိသက-ဒိသာဖရဏာနန္တိ အတ္တ အတိပိယသဟာ-ယ မဇ္ဈတ္တ ဝေရီဝသေန ဩဓိသကတာ, သီမာသမ္ဘေဒေ ကတေ အနောဓိသကတာ, ဧကာဒိဒိသာဖရဏဝသေန ဒိသာဖရဏတာ မေတ္တာယ ဥဂ္ဂဟဏေ ဝေဒိတဗ္ဗာ။ ဝိဟာ-ရရစ္ဆာဂါမာဒိဝသေန ဝါ ဩဓိသက-ဒိသာဖရဏံ, ဝိဟာရာဒိဥဒ္ဒေသရဟိတံ ပုရတ္ထိမာဒိဒိသာဝသေန အနောဓိသက-ဒိသာဖရဏန္တိ ဧဝံ ဝါ ဒွိဓာ ဥဂ္ဂဟဏံ သန္ဓာယ "ဩဓိသကအနောဓိသကဒိသာ-ဖရဏာန"နွိ ဝုတ္တံ။ မ၊ဋီ၊၁။၃၇၄။ တံ ဟိ

ပမာဏံ အတိက္ကမိတ္တာ ဩဓိသကအနော-ဓိသကဒိသာဖရဏဝသေန ဝေနေတ္တာ ကတတ္တာ အပ္ပမာဏကတန္တိ ဝုစ္စတိ။ သံ၊ ဋ္ဌ၊၃၊၁၄၃၃။ ဩဓိသောတိ ဘာဂသော၊ "တိဿ ဒတ္တာ"တိအာဒိနာ ဩဓိသကန္တိ အတ္ထော။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၎၊၃၅၅။ (-ဣတိဝုတ်၊ ဋ္ဌ။၈၈။) ဩဒိဿကအနောဒိဿက-ဒိသာဖရဏ-လည်းကြည့်။

ဩဓိသကအနောဓိသကဒိသာဖရဏ (န) [(၁) ဩဓိသက+အနောဓိသက+ဒိသာဖရဏ။ (၂) ဩဓိသကအနောဓိသကဒိသာ+ဖရဏ] (၁) အပိုင်းအခြားရှိသော- "တိဿ, ဒတ္တာ"စသည်ဖြင့် ပိုင်းခြား ဝေဘန်ခြင်းရှိသော-"အသူ အသူ"ဟူ၍ရည်မှတ် ပိုင်းခြား ဝေဘန်ခြင်းရှိသော-မေတ္တာဖြန့်ခြင်း၊ အပိုင်း အခြားမရှိသော-ပိုင်းခြား ဝေဘန်ခြင်း မရှိ သော-မေတ္တာဖြန့်ခြင်း၊ (အရှေ့စသော) အရပ်မျက်နှာတို့၌ မေတ္တာဖြန့်ခြင်း။ (၂) ပိုင်းခြားဝေဘန်ခြင်းရှိသော-ပိုင်းခြား ဝေဘန်အပ်သော-အရပ်တို့၌ မေတ္တာဖြန့်ခြင်း၊ ပိုင်းခြားဝေဘန်ခြင်းမရှိသော-မပိုင်းခြား မဝေဘန်အပ်သော-အရပ်တို့၌မေတ္တာဖြန့်ခြင်း။ **(၁)(၂)** ဩဓိသက-ကြည့်။

ဝိနီစ္ဆယကထာ-၌ ဩဓိသက-ပုဒ်၊ အနောဓိသက-ပုဒ်တို့ဖြင့်ရှိသော ပါဠိမျာ-ကား မသင့်ကြောင်း၊ ယင်းပါဠိတို့အရာ၌ ဩဒိဿ-ပုဒ်၊ အနောဒိဿ-ပုဒ်တို့ဖြင့်ရှိ သင့်ကြောင်း၊ ဩဓိသော-ပုဒ်၊ အနော-ဓိသော-ပုဒ်တို့ဖြင့် ရှိသောပါဠိတို့လည်း သင့်ကြောင်း ပြဆိုထားသည်။

ထို့ပြင် " အတ္တာ, ဂရု စသော ပုဂ္ဂိုလ်လေးဦး၌ အပိုင်းအခြားမပျက်စီးမီ ထို ပုဂ္ဂိုလ်လေးဦး၏အစွမ်းဖြင့် ရည်ညွှန်းပိုင်း-ခြားမှုရှိသောမေတ္တာသည်ဩဒိဿကမေတ္တာ မည်၏၊ ထိုပုဂ္ဂိုလ်လေးဦး၌ အပိုင်းအခြား ပျက်စီးပြီးနောက်ထိုပုဂ္ဂိုလ်လေးဦး၏အစွမ်း ဖြင့် ရည်ညွှန်းပိုင်းခြားမှု မရှိသောမေတ္တာ သည် အနောဒိဿကမေတ္တာမည်၏" ဟု ဩဒိဿကမေတ္တာ၊ အနောဒိဿကမေတ္တာ (၂)မျိုး၏အထူးကိုလည်းကောင်း၊ "သတ္တဝါ တို့၌ မိန်းမယောက်ျား စသောအား ဖြင့် အပိုင်းအခြားမပြုမူ၍ သတ္တဝါအားလုံးကို နှံ့စေ၍ သဗ္ဗေ သတ္တာ အဝေရာ ဟောန္တု-စသောအားဖြင့်ဖြစ်သော မေတ္တာသည် အ နောဓိသောဖရဏမေတ္တာမည်၏၊ သတ္တဝါ တို့၌ မိန်းမယောက်ျား စသောအားဖြင့် အ ပိုင်းအခြားပြု၍ ပိုင်းခြားတိုင်းသောမိန်းမ ယောက်ျား စသောသတ္တဝါ အစိတ်သတ္တဝါ အချို့ကိုနှံ့စေလျက် "သဗ္ဗာ ဣတ္ထိယော အဝေရာ ဟောန္တု၊ သဗ္ဗေ ပုရိသာ အဝေရာ ဟောန္တု" စသောအားဖြင့်ဖြစ်သောမေတ္တာ သည် ဩဓိသောဖရဏမေတ္တာမည်၏" ဟု ထို မေတ္တာ(၂) မျိုး၏အထူးကိုလည်းကောင်း ပြဆိုထားသည်။ အကျယ်ကို ဝိနိစ္ဆယကထာ။ ၁၃၀-၁၃-ကြည့်။ ဩဓိသောဖရဏ-လည်း-ကြည့်။

ဩဓိသကဒိသာဖရဏ (န) [ဩဓိသကဒိသာ+ဖရဏ] အပိုင်းအခြားရှိသော- ပိုင်းခြား ဝေဘန်ခြင်းရှိသော-အရပ်တို့၌ မေတ္တာဖြန့်ခြင်း။ ဩဓိသက-ကြည့်။

ဩဓိသကမေတ္တာဖရဏ (န) [ဩဓိသက မေတ္တာ+ဖရဏ] (ဣတ္ထီ, ပုရိသ စသော) အပိုင်းအခြားအားဖြင့်-ဝေဘန်သောအား ဖြင့်-မေတ္တာဖြန့်ခြင်း၊ အပိုင်းအခြားရှိ သော-"အသူ အသူ" ဟူ၍ ရည်မှတ်ပိုင်း ခြား ဝေဘန်ခြင်းရှိသော-မေတ္တာဖြန့်ခြင်း။ အဇ္ဈ ဩဓိသကမေတ္တာဖရဏေန ရာဇာနံ ဖရထ။ ပဋိသံ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၈၉။

ဩဓိသဒ္ဒ (ပု) [ဩဓိ+သဒ္ဒ] "ဩဓိ" သဒ္ဒါ။ ဩဓိ-ကြည့်။

ဩဓိသုက် (ပုဒ်း) [ဩဓိ+သုက်] လောင်းတန်း ဖြစ်သော အဖို့အစု၊ လောင်းကြေး။ ဩဓိ-သုက် မဟာရာဇ၊ ပဿ တွံ ဒ္ဒိပဒုတ္တမ။ ဇာ၊၂။၂၈၅။ ဩဓိသုက်နှိ သုက်ကောဋ္ဌာသံ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊ဂု။၁၈၀။

ဩဓိသော (ဗျ) [ဩဓိ+သော] (၁) အဖို့ အစုအားဖြင့်။ သူ့ချည်းအထိး ဝေဘန်သော အားဖြင့်၊ (ဝိသုဒ္ဓိ၊ပြည်။သျ။) အစိတ်-တစ်စိတ်တစ်ဒေသ-အားဖြင့်။ (၂) အပိုင်းအခြား အားဖြင့်။ (၃) အကြောင်းအားဖြင့်။

(၁) ကထံ တေ ဩဓိသော ဂဟိတာ(နေတ္တိ၊ဋ္ဌ။၁၁၂)တိ ကေနာကာရေန တေ "သာဓာရဏာ"တိ ဝုတ္တမမှာ ဘာဂသော ဂဟိတာ။ နေတ္တိဋီ။ဂု၂။ သတ္တာဟာကာရေဟိ ဩဓိသော ဖရဏာ မေတ္တာစေ၁တာဝိမုတ္တိ။ ပဋိသံ။၃၁၄။ (ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။ ၃၀၂-၌ "ဩဓိသောဖရဏာ"ဟု သမာသ်ပုဒ်ရှိသည်။) ဩဓိသောတိ ပဒေသဝသေန။ ပဋိသံ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၀၈။ လိင်္ဂဝိသဘာဂေ ဩဓိ-သော နှ ဘာဝေတဗ္ဗာ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။၂၈ဂု။ ဩဓိသောတိ ဘာဂသော။ "တိဿ ဒတ္တာ"-တိအာဒိနာ ဩဓိသကန္တိ အတ္ထော။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋီ၊၁။၃၅၁။ ဩဓိသော ဩဓိသောတိ ကေဒေသေန ကေဒေသေန။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၃။ ၁၄၈။ (-မူလဋီ၊၃။၆ဂု။) (အဘိ၊က။ဧရ-၌"ဩဓိသောဓိသော"ဟုရှိသည်။) ဩဓိ-သောတိ ဘာဂသော၊ ဘာဂေနာတိ အတ္ထော၊ ဘာဂေါ နာမ ယသ္မာ ကေဒေသော ဟောတိ၊ တသ္မာ "ကေဒေသေန ကေဒေ-သေနာ"တိ ဝုတ္တံ။ အနုဋီ၊၃။ဧရ။

(၂) ဩဓိသော စ ကိလေသာနံ ဇိတ-တ္တာ၊ ဩဓိသော ကိလေသာနံ ပဟာနာ။ အဘိ၊ဝိ။၂၅၄။ ဩဓိ နာမ သိမာ မရိယာ-ဒါ။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၂။၃၁၅။

(၃) အဒ္ဓမာသူပသမ္ပန္နေန မေ အာ-ဝုသော အတ္ထပဋိသမ္ဘိဒါ သစ္ဆိကတာ ဩဓိ-သော ဗျဥ္ဇနသော။ အံ၊၁။၃၇၉။ ဩဓိ-သောတိ ကာရဏသော။ အံ၊ဋ္ဌ၊၂။၃၅၀။

ဩဓိသောကထာ (ထီ) [ဩဓိသော+ကထာ] အဖို့-အပိုင်းအခြား-တစ်စိတ်တစ်ဒေသ-အားဖြင့် ကိလေသာတို့ကို ပယ်အပ်ကုန်၏ ဟု ဖြစ်သော-စကား-အယူဝါဒ။ ဤဒါနိ ဩဓိသောကထာ နာမ ဟောတိ။ အဘိ၊ ဋ္ဌ၊၃။၁၄၈။ သော အဘိဓမ္မေ ဩဓိသော-ကထာယ သညာပေတဗ္ဗော။ ဒီဋီ၊၂။၃၄၄။ မ၊ဋီ၊၁။၁၆၃။ ဒုက္ခဒဿနေန ကေဒေသ-တော ကိလေသာ ပဟီယန္တိ၊ တထာ သမု-ဒယဒဿနာဒီဟိတိ ဧဝံ နာနာဘိသမယ-

ဝသေန ဩဓိသော ကိလေသာ ပဟီယန်္တိတိ ပဝတ္တာ ဩဓိသောကထာ။ မောဟဝိစ္ဆေဒနီ။၃၇၃။

ဩဓိသောဓိသော (ဗျ) [ဩဓိသော။ ဒွေဘော်ပြု] အဖို့အစု အဖို့အစုအား‌ဖြင့်၊ တစ်ပိုင်းစီ တစ်ပိုင်းစီ၊ တစ်ကန့်စီ တစ်ကန့်စီ၊ အပိုင်းအပိုင်း။ ဩဓိသောဓိသော ကိလေသေ ပဇဟတီတိ? အာမန္တာ။ အဘိ၊ က။၈၇။

ဩဓိသောဖရဏ (တိ) [ဩဓိသော+ဖရဏ] အရပ်မျက်နှာစသည်ကို ပိုင်းခြားသော အား‌ဖြင့်-"အသူ အသူ" ဟူ၍ ရည်မှတ်သောအား‌ဖြင့်-ဖြန့်ခြင်းရှိသော။ ဤမေတ္တာကာရေဟိ ဩဓိသောဖရဏာ မေတ္တာစေတောဝိမုတ္တိ ဝေဒိတဗ္ဗာ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။ ၃၀၂။ (-မ၊ဋီ၊၁။၃၇၅။ အံ၊ဋီ၊၁။၈၅။ မူလဋီ၊ ၂။၁၅၉။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋီ၊၁။၃၆၈။) ဧကေကာယ ဝါ ဒိသာယ သတ္တာဒိ ဤတ္တာဒိအဝေရာ-ဒိဘေဒေန အသီတာဓိကစတုသတပဘေဒါ စ ဩဓိသောဖရဏာ ဝေဒိတဗ္ဗာ။ မ၊ဋီ၊၁။ ၃၇၄-၅။

ဤ၌ "အနောဓိသောဖရဏာ" စသော မေတ္တာဖြန့်ပွားနည်းတို့ကို ပြဆိုပါမည်။

(က) အနောဓိသောဖရဏာ မေတ္တာဖြန့်ပွားနည်း= (၁) သဗ္ဗေသတ္တာ အဝေရာ, အဗျာပဇ္ဇာ, အနီဃာ, သုခီ အတ္တာနံ ပရိ-ဟရန္တု။ (၂) သဗ္ဗေ ပါဏာ ... ပရိဟရန္တု။ (၃) သဗ္ဗေ ဘူတာ ... ပရိဟရန္တု။ (၄) သဗ္ဗေ ပုဂ္ဂလာ ... ပရိဟရန္တု။ (၅) သဗ္ဗေ အတ္တ-ဘာဝပရိယာပန္နာ ... ပရိဟရန္တု- ဟူ၍ အပိုင်းအခြား-အကြွင်းအကျန်-မရှိသော အား‌ဖြင့် မေတ္တာဖြန့်ပွားခြင်းဟူသော "အနောဓိသောဖရဏာ မေတ္တာစေတော-ဝိမုတ္တိ" (၅)ပါးရှိသည်။ သဗ္ဗေ ဧန္တု၊ သဗ္ဗေ ဇီဝါ-စသည်ဖြင့်လည်းပွားနိုင်သည်။ ယင်း (၅) ပါးကိုပင် "အဝေရာ ဟောန္တု" စသော လေးပုဒ်ဖြင့် အကျယ်မြှောက်ပွားယူ၍ အနောဓိသောဖရဏာမေတ္တာ ပွားပုံ (၂၀)ပါး ဟူ၍လည်း ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။၃၀၄-စသည်တို့၌ ဆိုသည်။

(ခ) ဩဓိသောဖရဏာ မေတ္တာဖြန့်ပွားနည်း= (၁) သဗ္ဗာ ဣတ္ထိယော ... ပရိဟ-ရန္တု။ (၂) သဗ္ဗေ ပုရိသာ ... ပရိဟရန္တု။ (၃) သဗ္ဗေ အရိယာ... ပရိဟရန္တု။ (၄) သဗ္ဗေ အနရိယာ ... ပရိဟရန္တု။ (၅) သဗ္ဗေ ဒေဝါ ... ပရိဟရန္တု။ (၆) သဗ္ဗေ မနုဿာ ... ပရိဟရန္တု။ (၇) သဗ္ဗေ ဝိနိပါတိကာ... ပရိဟရန္တု-ဟုအပိုင်းအခြား အကြွင်းအကျန် ပြုသောအား‌ဖြင့် မေတ္တာဖြန့်ပွားခြင်း ဟူသော ဩဓိသောဖရဏာမေတ္တာစေတောဝိမုတ္တိ (၇) ပါးရှိသည်။ ယင်း (၇) ပါးကိုပင် "အဝေရာ ဟောန္တု" စသောလေးပုဒ်ဖြင့် အကျယ်မြှောက်ပွားယူ၍ ဩဓိသောဖရဏာ မေတ္တာပွားပုံ (၂၈)ပါး ဟူ၍လည်း ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။၃၀၄-စသည်တို့၌ဆိုသည်။

(ဂ) ဒိသာဖရဏာမေတ္တာဖြန့်ပွားနည်း= ပုရတ္ထိမာယ ဒိသာယ သဗ္ဗေ သတ္တာ အ-ဝေရာ ဟောန္တု၊ ... ပရိဟရန္တု- စသည်ဖြင့် အရပ် ဆယ်မျက်နှာ။ ပုရတ္ထိမာယ ဒိသာယ

သဗ္ဗေ ပါဏာ ... ပရိဟရန္တိ- စသည်ဖြင့် အရပ်ဆယ် မျက်နှာ။ ထို့အတူ-ဘူတာ ။ ပ။ ဝိနိပါတိကာ အဝေရာ ဟောန္တု၊ ... ပရိဟရန္တု-ဟု အရပ်ဆယ်မျက်နှာတို့၌ မေတ္တာဖြန့်ဟူးခြင်းဟူသော ဒိသာဖရဏာ မေတ္တာစေတောဝိမုတ္တိ (၁၀) ပါးရှိသည်။ ယင်း(၁၀)ပါးကိုပင် "သဗ္ဗေ သတ္တာ"စသော (၁၂)ပါး၊ "အဝေရာ ဟောန္တု" စသော လေးပါးတို့ဖြင့် အကျယ်မြွောက်ပွား၍ ဒိသာဖရဏမေတ္တာပွားပုံ (၄၈၀)ပါး ဟူ၍လည်း ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။၃၀၄-စ သည်တို့၌ မိန့်ဆိုပြီးလျှင်၊ ယင်း(၄၈၀)တွင် အရပ်ဆယ်မျက်နှာမဖက် သက်သက်သော "သဗ္ဗေ သတ္တာ အဝေရာ ဟောန္တု" စ သော (၂၈) ပါးကို ပေါင်းထည့်၍ "ပဋိသမ္ဘိဒါမဂ်၌ မေတ္တာအပွနာ (၅၂၈) ပါးကို ဟောတော်မူအပ်၏"ဟု မိန့်ဆိုတော်မူသည်။

ပရမတ္ထသရူပဘေဒနီ၊ ၂။၃၆၀-၌ ပဋိသမ္ဘိဒါမဂ်၌လာသော (၅၂၈) မေတ္တာယူပုံသံပေါက်ကို -

နောဓိ ပဗ္ဗ၊ ဩ သတ္တာ၊ ဒွါဒ ပုဂ္ဂလာ။
အပွနာဟု၊ နှုလေးခု၊ မြွောက်မူ ဌစတ္တာ။
လေးရာရှစ်ဆယ်၊ ဂဏန်းချယ်၊ မြွောက်
ဆယ်ရပ်မျက်နှာ။
ငါးရာနှစ်ဆယ်၊ ရှစ်ခုကယ်၊ မျှားကျယ်
ပေါင်းမေတ္တာ- ဟုပြဆိုထားသည်။

အဝေရာ ဟောန္တု= မိမိသန္တာန်၌ သူတပါးကိုစွဲ၍, သူတပါးသန္တာန်၌ အခြားသူကိုစွဲ၍ ဘေးရန်မရှိ ဖြစ်ကြပါစေ။ အဗျာပဇ္ဈာ ဟောန္တု= ဘေးရန်မရှိခြင်းကြောင့် ထိုရန်ကြောင့် ဖြစ်တတ်သော ဗျာပါဒ မရှိဖြစ်ကြပါစေ။ အနီဃာ ဟောန္တု= ဗျာပါဒ မရှိခြင်းကြောင့် ထိုဗျာပါဒကြောင့် ဖြစ်ပေါ်လာတတ်သော ဆင်းရဲခြင်းမရှိ ဖြစ်ကြပါစေ။ သုခီ အတ္တာနံ ပရိဟရန္တု=ထိုဆင်းရဲမရှိခြင်းကြောင့် ချမ်းသာစွာ အတ္တဘောကို စောင့်ရှောက်နိုင်ကြပါစေ-ဟု ဆက်စပ် သိမှတ်၌ မေတ္တာပွားရပါမည်။ ထိုလေးပါးတို့တွင် ထင်ရှားရာ တစ်ပါးပါးဖြင့်လည်း မေတ္တာဖြန့်ဟူးနိုင်သည်။ ပဋိသံ။၂၁၃-၅။ ပဋိသံ၊၌၊၂။၂၀၈ - ၂၁၀။ ဒီ၊ဋီ၊၂။၃၁၇။ အံ၊ဋီ၊၁။၈၄-၅။ မူလဋီ၊၂။၁၅၉။ ပဋိသံ၊ဂံ။ ၃၃၁။ ဩဓိသက အနောဓိသက ဒိသာဖရဏ-လည်းကြည့်။

ပရမတ္ထသရူပဘေဒနီ၊၂။၃၆၄-၌ ဩဓိသအနောဓိသကရဏာပွားပုံကို—

နောဓိ ပဗ္ဗ၊ ဩ သတ္တာ၊ ဒွါဒ ပုဂ္ဂလာ။
ဒိသာ ဒသ၊ မြွောက်ပွားက၊ တရာနှစ်ဆယ်
သာ။
တရာသုံးဆယ်၊ နှစ်ခုကယ်၊ မျှားကျယ်
ကရဏာ- ဟု ပြဆိုထားပါသည်။

ဩဓိဿက (တိ) [(ဩဓိသ+ကျ=) ဩဓိဿ+က] အပိုင်းအခြား ရှိသော၊ "တိဿ, ဒတ္တ"စသည်ဖြင့် ပိုင်းခြား ဝေဘန်ခြင်း ရှိသော။ သဗ္ဗသတ္တေသု အနောဓိဿက-ဝသေန ဖရဏသမတ္ထံ မေတ္တစိတ္တံ သံဓိပိတ္တာ ဩဓိဿကဝသေန မေတ္တစိတ္တေန ဖရိ။ ဗုဒ္ဓဝံ၊၌။၃၄၃။ ဩဓိသက-လည်းကြည့်။

ဩဝု(ဝူ)နန (န) [အဝ+ဝူ+နာ+ယု] (၁) (က) ခါ-ခါတွက်-ခြင်း၊ ဤမှာဘက်မှ လဲလှယ်ခြင်း၊ ထိုမှာဘက် ဤမှာဘက်-ဟိုဘက် ဒီဘက်-ပြောင်းလဲခြင်း။ (ခ) အောက်၌-လှုပ်-ခါ-ခြင်း။ (တိ)(၂) ခါ-ခါတွက်-ပယ်ရှား-တတ်သော။

(၁)(က) ဩဝုနုန် နာမဿ ဩရတော ပရိဝတ္တနမေဝ။ ဒီဃဋီ၊၂။၃၅၄။ **(ခ)** အဓေ ဝုနုန် ဩဝုနုန်။ မူလဋီ၊၂။၆၂။ အာကမုန-ပရိကမုန ဩဝူနန နိဒ္ဒူနနာဒိနာ ဥပက္ကမေန အဓိမတ္တံ ဒုက္ခံ အနုဘဝတိ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၂။၁၃၁။ ဟေဋ္ဌာ ဝူနုန် ဩဝူနုန်။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ဋီ၊၂။၁၉၈။ **(တိ)(၂)** အောက်ပုဒ်ထောင့်ကွင်းကြည့်။

ဩဝုနနဝတ္ထု (ထီ၊ပု) [ဩဝုနန+ဝတ္ထု] (ကိလေသာကို) ခါ-ခါတွက်-ပယ်ရှား-သည်၏အစွမ်းဖြင့် ပြောဆိုဆုံးမတတ်သော၊သူ။ ဝတ္ထာတိ ဩဝုနနဝတ္ထာ။ သံဃ၊၁။၁၁၃။ ဩဝုနနဝတ္ထာတိ ကိလေသာနံ ယာသ ကာသစိ သာဝဇ္ဇာ ဩဝုနနဝသေန ဝတ္ထာ။ သံဋီ၊၁။၁၆၅။

ဩဝုနန္ဆ (တိ) [အဝ+ဝူ+နာ+အန္ဆ] ခါသော၊ လှုပ်ခါသော၊သူ။ ဝုနန္ဆောတိ ဩဝုနန္ဆော။ ဗုဒ္ဓဝံ၊၃။၁၀၉။

ဩဝုနာတိ (ကြိ) [အဝ+ဝူ+နာ+တိ။ အဝဝူ-နောတိ(သံ)] (၁)(က) အောက်၌ခါ၏။ (ခ) အတွင်းဘက်၌လှုပ်ခါ၏၊ အတွင်းဘက်၌ ပြန်လှန်၏။ (ဘာသာ၊ဋီ။) (၂) အောက်၌ မျက်နှာပြု၍-ခါ-လှုပ်ခါ-ငင်-၏။

(၁)(က) ပဗ္ဗဇံ လာယိတ္တာ အဂ္ဂေ ဂဟေတ္တာ ဩဝုနာတိ။ သံ၊၂။၁၂၆။ ဩဝု-နာတိတိ ဟေဋ္ဌာ ဝုနာတိ။ သံ၊ဋ၊၂။၃၀၃။ **(ခ) ဩဝုနန္ဆ**—ဒီ၊၂။၂၆၈။ **ဩဝုနာထ**—ဣမံ ပုရိသံ အဝကုဇ္ဇံ နိပါတေထ၊ ... ဩဝုနာထ၊ သန္ဓုနာထ။ ဒီ၊၂။၂၆၃-၈။ ဩဝုနာထာတိ ဩရတော ကရောထ။ ဒီ၊ဋ၊၂။၄၀၀။

(၂) ဩဝုနေယျ—ဗလဝါ သောဏ္ဍိ-ကာဝုတ္တော ဝါလံ ကဏ္ဏေ ဂဟေတ္တာ ဩ-ဝုနေယျ။ မ၊၁။၂၉၁။ မ၊၂။၃၈။ ဩဝု-နေယျာတိ အဓေမုခံ ကတ္တာ ဝုနေယျ။ မ၊ဋ၊၂။၁၇၃။ **ဩဝုနိဿာမိ**—မ၊၁။၂၉၁။ မ၊၂။၃၈။

ဩဝုနန္ဆိ (ကြိ) [အဝ+ဝူ+နာ+အန္ဆိ] အတွင်းဘက်၌ လှုပ်ခါကုန်၏၊ အတွင်းဘက်၌ ပြန်လှန်ကုန်၏။ ဩဝုနာတိ (ခ) ကြည့်။

ဩဝုနာထ (ကြိ) [အဝ+ဝူ+နာ+ထ] အတွင်းဘက်၌ လှုပ်ခါလော့၊ အတွင်းဘက်၌ ပြန်လှန်လော့။ ဩဝုနာတိ (ခ) ကြည့်။

ဩဝုနိတမ္ဗ (တိ) [အဝ+ဝူ+နာ+တမ္ဗ] ခါတွက်အပ်သော။ မဟာသတိပဋ္ဌာနပေါက္ခရဏီ ဩဂါဟေတ္တာ ဉာဏေန သခိရာ ဩဝုနိ-တမ္ဗာ။ မိလိန္ဒ။၃၈၃။

ဩဝုနိတ္ထာ (ကြိ၀ိ) [အဝ+ဝူ+နာ+တ္ထာ] ခါ၍၊ ချေဖျက်၍၊ ပယ်၍။ ဩဝုနိတ္ထာ မလံ သဗ္ဗံ။ အံ၊၃။၆၀။ ပရိဝုတ္ထဒိဝသေ ဩဝုနိတ္ထာ မက္ခေတ္တာ။ ဝိ၊ဋ၊၄။၂၆။ ကင်္ခါ။၁၄၈။ သဗ္ဗေ

ဆြဓုနိတ္တာ အဒိဝသေ ကတ္တာ။ ဝိ၊ဌ၊၄၊၂၇၊ (-၃၂၊၅၀။ ဝိမတိ၊၂။၂၈၅။ ကခ်ိ၊ဋီ၊သစ်။ ၂၆၅။ မ၊ဋီ၊၃။၁၁၄။) ဆြဓုနိတ္တာ အဝဓုယ ပဟာယ သမောဓနော ဆြဓနသမော-ဓာနော။ ကခ်ိ၊ဋီ၊သစ်။၂၆၄။

ဆြဓုနိဿာမိ (ကြိ) [အဝ+ဓူ+နာ+ဿာမိ] အောက်၌မျက်နှာပြု၍-ခါအံ့-ငင်အံ့။ ဆြဓု-နာတိ (၂)ကြည့်။

ဆြဓုနေယျ (ကြိ) [အဝ+ဓူ+နာ+ဧယျ] အောက်၌မျက်နှာပြု၍-ခါ-လှူပ်ခါ-ငင်-ရာ၏။ ဆြဓုနာတိ (၂)ကြည့်။

ဆြဓူနန (န) [အဝ+ဓူ+နာ+ယု] အောက်၌ -လှူပ်-ခါ-ခြင်း။ ဆြဓု(ဓူ)နန(ခ) ကြည့်။

ဆြဓေတိ (ကြိ) [အဝ+ဓာ+အ+တိ] ထား၏၊ ချထား၏။ သောတ် **ဆြဓေန္တိ** ဘိက္ခဝေါ။ သံ၊၁။၁၉၂။ ထေရ။၃၇၀။ ဆြဓေန္တိတိ ဆြဒဟန္တိ။ သံ၊ဌ၊၁။၂၅၂။ ဆြဒဟန္တိတိ အဝဇာနနဝသေန ဂမေန္တိ။ သံ၊ဋီ၊၁။၂၈၃။ ဆြဓေန္တိတိ အဝဒဟန္တိ အညာယ စိတ္တံ ဥပဋ္ဌပေန္တာ သောတံ ဥပနေန္တိ။ ထေရ၊ဌ၊ ၂။၅၂၈၊ (-၅၁၆။)

ဆြန — ဥိန-ကြည့်။

ဆြနတ (တိ) [အဝ+နမု+တ] အောက်သို့ ညွတ်သော။ (က) ညွတ်သော၊ အောက်သို့ ညွတ်ကျသော၊ ကွေးသော၊ ကိုင်းညွတ်သော၊ သူ။ (ခ) အောက်ကြို့သော၊ အားယော်ငဲ့ လျှိုးသော၊ နိမ့်ကျသော၊ မာန်ကျသော၊သူ။ (ဂ) နိမ့်သော၊ ချိုင့်ဝှမ်း ဖြစ်သော။ (ဃ) ညွတ်ရှိုင်း-ခွက်ဝင်-သော။

(က) ညွတ်သော၊ အောက်သို့ညွတ်ကျ သော၊ ကွေးသော၊ ကိုင်းညွတ်သော၊သူ။ နယိမဿ ကကုဓဿ ပုဗ္ဗေ သာခါ ဆြ-နတာ။ ဝိ၊၃။၃၈။ ဗောဓိသတ္တံ ပန ဥပဂန္ဆာ ဆြနတော ဥက္ခိပိတ္တာ ခန္ဓေ နိသီဒါပေတိ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၅။၅၁၈။ စိတ္တေန စေဝ ကာယေန စ ကလျာဏမိတ္တေသု ဇေ သမ္မဝက်ော် ဆြနတောတိ ကလျာဏသမ္မဝက်ော်။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၃။၂၂၉။ မ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၀၃။ တုလံ ပဂ္ဂဟေတွာ ဇာနာတိ "တွေ့ကေန ဝါ ဆြနတံ၊ တွေ့-ကေန ဥန္နတံ။ အံ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၀၈။ မာတာ "စုမ္မိ-ဿာမိ"တိ ဆြနတာ တဿာ မောဋ္ဌိ မုစ္ဆိတ္ထ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၂၀။ (-ဒီ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၀၈။ ဓမ္မ၊ ဋ္ဌ၊၂။၈၅။ သံ၊ဋီ၊၁။၁၈၆။) ဥသုကာရော ကဏ္ဍံ ဤသကမ္မိ ဆြနတံ အပနတံ စ ဝိဇ္ဈန္တော။ ထေရ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၀၉။ ဤသကံ ပဝေလ္လိတာတိ ဤသကံ အဂ္ဂေသု ဆြန-တာ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၆။၃၀၈။ တီသု ဌာနေသု ဆြ-နတံ သုဝဏ္ဏကာဇံ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၈။၁၃၄။ ကေ-တောဘာရိယန္တိ ပိဋ္ဌိပဿတော ဆြနတံ။ သံ၊ဋီ၊၂။၁၅၈။ မာလုဝါ သာလံ ရုက္ခံ ဆြနတံ ဘူမိယံ ပတနံ ကရောတိ ဂ္ဂဝ။ နေတ္တိ၊ဝိ။၃၃၉။ (နေတ္တိ။ ၁၅၀-၌ မာလုဝါ သာလမိဝေါတ္ထတံ- ဟု "ဆြတ္ထတ"ရှိသည်။)

(ခ) အောက်ကြို့သော၊ အားယော်ငဲ့ လျှိုးသော၊ စိတ်ဓာတ်ကျသော၊ မာန်ကျ သော၊သူ။ လာဘေန ဥန္နတော လောကော၊ အလာဘေန စ ဆြနတော။ မိလိန္ဒ။၃၇၀။ ဓမ္မ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၉၂။ မနုဿာ ဥန္နတောနတာတိ

မနုဿကာလေ သာမိနော ဟုတ္တာ ကာလ-ကတာ ကမ္မဝသေန ဩနတာ ဘမန္ဆီ ခုပ္ပိပါသာယ။ ပေတာဋ္ဌ။၂၄၅။

(ဂ) နိမ့်သော၊ ချိုင့်ဝှမ်းဖြစ်သော။ ဥန္နတာ ဘူမိပဒေသာ ဩနမန္ဆီ၊ ဩနတာ ဥန္နမန္ဆီ။ ဒီဋ္ဌ၊၁။၄၆။ သံဋ္ဌ၊၁။၂၂၄။ အံဋ္ဌ၊၁။၄၉။ သုတ္တနိ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၂၀။ နိန္နန္ဆီ ဩနတံ။ အံဋ္ဌ၊၁။၃၅၄။ ပေတာဋ္ဌ။၂၊၂၄၅။ ထေရဂါ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၀၉။ **(ဃ)** ညွတ်-ခွက်ဝင်-သော။ ဧကတော ဩနတသာ ပမ္ဘတပါဒဿ ဟေဋ္ဌာဘာဂေါ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋီ၊၁။၁၂၉။

ဩနတဂိဝ (တိ) [ဩနတာ+ဂိဝါ] အောက်သို့ ညွတ်သော လည်ပင်းရှိသော၊သူ။ ပတ္တ-ကွန္ဓောတိ ဩနတဂိဝေါ။ ဒီဋ္ဌ၊၃၊၂၅။ အံဋ္ဌ၊၂။၁၅၉။

ဩနတဂ္ဂ (တိ) [ဩနတ+အဂ္ဂ] အောက်သို့ ညွတ်သော အဖျားရှိသော။ သဏ္ဌာနတော ဩနတဂ္ဂါ တာလမူလသဏ္ဌာနာ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။၂၄၂။

ဩနတဂ္ဂတာလမူလသဏ္ဌာန (တိ) [ဩနတဂ္ဂတာလမူလ+သဏ္ဌာန] အောက်သို့ ညွတ်သောအဖျားရှိသော ထန်းမြစ်သဏ္ဌာန် ရှိသော။ သဏ္ဌာနတော ဩနတဂ္ဂတာလ-မူလသဏ္ဌာနာ။ အဘိဋ္ဌ၊၂။၂၂၃။ (ခုဒ္ဒက၊ ဋ္ဌ။၃၂-အလားတူပါဠိဋ္ဌ " သဏ္ဌာနတော ဩကတစတပသဏ္ဌာနာ"ဟု ရှိသည်။)

ဩနတပဿ (တိ) [ဩနတ+ပဿ] ညွတ်သောနံပါးရှိသော၊ နံပါးသွယ်လျသော၊ (ခါးသေးသော၊)သူ။ ဝိသာလကဋိယော ဩနတပဿော စ ဣတ္ထိယော သာမိကံ လဘန္ဆီ။ ဇာဋ္ဌ၊၃။၂၅၈။

ဩနတဝိနတ (တိ) [ဩနတ+ဝိနတ] (က) အောက်သို့လည်းညွတ်, အထူးထူးလည်းညွတ်သော။ (ခ) အောက်သို့လည်းညွတ်, အထက်သို့လည်း-ညွတ်-မတ်မတ်ထောင်-သော။ **(က)** အောက်ပုဒ်ကြည့်။ **(ခ)** သဗ္ဗ-ရုက္ခာ ပုပ္ဖေဟိ စ ဖလေဟိ စ ဩနတ-ဝိနတာ အဟေသုံ။ သံဋ္ဌ၊၁။၂၅၉။ ဩန-တဝိနတာတိ ဟေဋ္ဌာ ဥပရိ စ ဩနတာ ဝိနတာ။ သံဋီ၊၁။၂၉၄။

ဩနတဝိနတဖလဘာရဘရိတ (တိ) [ဩနတ ဝိနတဖလဘာရ + ဘရိတ] အောက်သို့ လည်းညွတ်, အထူးထူးလည်းညွတ်သော အသီးဟူသောဝန်ကို ဆောင်သော။ ဣတိ ဘဂဝတာ အတ္တနော သာသနံ ဩနတ-ဝိနတဖလဘာရဘရိတရုက္ခူပမာယ ဥပ-မိတံ။ ဒီဋ္ဌ၊၃၊၂၄။

ဩနတသရီရ (တိ) [ဩနတ+သရီရ] ညွတ်ကိုင်းသော ကိုယ်ရှိသော၊သူ။ အဥ္ဇလီ ပဂ္ဂယှ ဩနတသရီရာ ဟုတ္တာ အနုဝတ္တမာနာ စက်မီသူ။ ဒီဋ္ဌ၊၃။၄၄။ (-ဓမ္မ၊ဋ္ဌ၊၂။၇၅။)

ဩနတဆဟာယ (ပု) [ဩနတ+သဟာယ] ညွတ်ကိုင်းသော-အောက်သို့ညွတ်ပေးသော-ခါးညွတ်ပေးသော-မိတ်ဆွေ။ ပိဋ္ဌိ ဒတ္တာ ဩနတသဟာယော ဝိယ ဝါယာမော။ အဘိဋ္ဌ၊၂။၈၅။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၂။၁၄၆။ (-မူလဋီ၊ ၂။၅၈။)

ဩနတသာခ (တိ) [ဩနတာ+သာခါ] ညွတ်ကျသောသစ်ခက်ရှိသော။ အန္တောသာခေါ-တိ ဂဂ်ါယ တီရဿ အန္တော ဩနတ-သာခေါ။ သံ၊ဋီ၊၂။၃၃၂။

ဩနတသိရ (တိ) [ဩနတ+သိရ] ညွတ်သော ဦးခေါင်းရှိသော၊သူ။ တံ ရာဇာနံ ဥပဂမ္မ ဩနတသိရာ ... ကိဏာရပဋိဿာဝိတံ အာပဇ္ဇန္တိ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၁၄။ မ၊ဋ္ဌ၊၄။၁၅၇။

ဩနတသီသ (တိ) [ဩနတ+သီသ] ညွတ်သော ဦးခေါင်းရှိသော၊ ဦးခေါင်းငိုက်စိုက်ကျသော၊သူ။ တံ သုတ္ဒာ ကုလပုတ္တော ဒုက္ခီ ဒုမ္မနော ဩနတသီသော ပဇ္ဇာယန္တော နိသီဒိ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၆။၈၅။

ဩနတိ (ထိ) [အဝ+နမု+တိ] (က) အောက်သို့ ညွတ်ခြင်း၊ နိမ့်-ကျ-ဆင်း-ခြင်း၊ ယိုင်ခြင်း။ (ခ) အောက်ကြို့ခြင်း၊ (ဘာသာဋီကာ။) အားငယ်ငုံ့လျှိုးခြင်း၊ စိတ်ဓာတ်ကျခြင်း၊ မာန်ကျခြင်း။

(က) န တေန ထမ္ဘဿ ဥန္နတိ ဝါ ဩနတိ ဝါ ဟောတိ။ သုတ္တနိ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၅၂။ သမကံ ဂဟိတတုလာ ဝိယ ဩနတိဥန္နတိ-အပနတီ ဝဇ္ဇေတ္ဒာ။ စရိယာ၊ဋ္ဌ။၂၆၁။ **(ခ)** ဟီနမာနော ပန ဩနတိဝသေန ပဝတ္တိ-တော။ မူလဋီ၊၂။၂၂၀။ (-ထေရ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၄၇။)

ဩနတိဥန္နတိဝိရဟ (ပု) [ဩနတိဥန္နတိ + ဝိရဟ] အောက်ကြို့-အားငယ်ငုံ့လျှိုး-စိတ်ဓာတ်ကျ-ခြင်း, ထောင်လွှား တက်ကြွခြင်း ကင်းသော။ ရာဂါဒိပရိယုဋ္ဌာနာဘာ-ဝေန ဝါ ဩနတိဥန္နတိဝိရဟတော ဥဇု-ဘာဝမေဝ ကတံ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋီ၊၁။၂၆၅။

ဩနတုန္နတ (တိ) [ဩနတ+ဥန္နတ] (၁) ညွတ်-နိမ့်-ချိုင့်ဝှမ်းဖြစ်-သော, မြင့်မောက်သော၊ နိမ့်သောနေရာ၌ နိမ့်, မြင့်သောနေရာ၌ မြင့်သော။ (၂) နိမ့်သောနေရာ, မြင့်သောနေရာ။ **(၁)** မဟာပထဝီ ဩနတုန္နတာ အဟောသိ။ အပ၊ဋ္ဌ၊၁။၈၅။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၁။၈၃။ **(၂)** န ကစ္ဆေ နော ပဋိဝါတေ၊ န စာပိ ဩနတုန္နတေ။ သီ၊ဋီ၊သစ်၊၂။၂၆။

ဩနတောနတ (တိ) [ဩနတ+ဩနတ] အလွန်ညွတ်ကိုင်းရိုကျိုးသော၊သူ။ သာ ... ဩနတောနတာ ဂန္တာ ... အဋ္ဌာသိ။ အပ၊ဋ္ဌ၊၁။၈၃။ ဗုဒ္ဓဝံ၊ဋ္ဌ။၉။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၁။၈၁။

ဩနတ္ဒာ (ကြိ၊ဝိ) [အဝ+နမု+တ္ဒာ] ညွတ်၍။ ဤသကံ ပန ဩနတ္ဒာ၊ "ဂဏ္ဒာ"တိ ယဒိ ဘာသတိ။ ဝိ၊ဝိနိစ္ဆယ၊ဂါထာ။၁၄၁၅။ ဤ-သကံ ဩနတ္ဒာ ထောကံ နာမေတ္ဒာ။ ဝိ၊ဝိနိစ္ဆယ၊ဋီ၊၁။၄၉၂။

ဩနဒ္ဓ (န) [အဝ+နဟ+တ] (၁) မြှေးယှက်-ရစ်ပတ်-ဖုံးလွှမ်း-ဖွဲ့-ခြင်း။ (တိ)(၂) မြှေးယှက်-ရစ်ပတ်-ဖုံးလွှမ်း-ဖွဲ့-အပ်သော။ **(၁)** ဩနဒ္ဓံ ဟေဋ္ဌာ ပတတိ။ ဝိ၊၄။၃၃၃။ (တ-ဿုဒ္ဒါနဂါထာဖြစ်သည်။) **(တိ)(၂)** အန္ဓ-ကာရေန ဩနဒ္ဓါ။ ဝိ၊၄။၄၉၃။ အဋ္ဌိတစေန ဩနဒ္ဓံ။ မ၊၂။၂၅၃။ တေန အဝိဇ္ဇဏ္ဍကော-သေန သမန္တတော ဩနဒ္ဓါယ ဗဒ္ဓါယ ဝေ-ဋ္ဌိတာယ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၀၉။ အံ၊ဋ္ဌ၊၃။၂၀၄။ (-

ကခါ။၂၇၀။ ပဋိသံ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၇။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၂။၃၀၄။ ထေရ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၉၂။) ပရိယောနဒ္ဓေါတိ သမန္တတော ဩနဒ္ဓေါ ဆာဒိတော။ မ၊ဋီ၊၃။၂၀၆။ အဝနဟိတဗွန္တိ ဩနဒ္ဓံ။ ကခါ၊မဟာဋီ၊၄။၂၈၈။ အောက်ပုဒ်လည်းကြည့်။

ဩနဒွက (တိ) [ဩနဒွ+က] မြှေးယှက်-ရစ်ပတ်-ဖုံးလွှမ်း-ဖွဲ့-အပ်သော။ တသ္မိ အသတိ နဝဝါယိမော ဩနဒွကော ဝါ ဂဟေတဗ္ဗော။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၃။၃၈။ ဩနဒွကောတိ စမ္မေန ဩနဒ္ဓေါ။ သာရတ္ထ၊၃။၂၆။ စမ္မာဒိနာ ဩနဒွကော ဝါ နဝဝါယိမော ဝါ န သီယံ ဝိနဿတိ။ ဝဇိရ။၃၀၀။ စမ္မေန အဝနဟိတဗ္ဗောတိ ဩနဒ္ဓေါ၊ သောဧဝ ဩနဒွကော။ ပါစိတ်၊ယော။၂၇။ (-ဝိနယာလင်္ကာရ ဋီ၊၁။၁၈၁။)

ဩနဒွပရိယောနဒွ (တိ) [ဩနဒွ+ပရိယောနဒွ] မြှေးယှက်-ရစ်ပတ်-ဖုံးလွှမ်း-အပ်, ထက်ဝန်းကျင်မှ အဖန်ဖန်-မြှေးယှက်-ရစ်ပတ်-ဖုံးလွှမ်း-အပ်သော။ အဝိဇ္ဇန္ဓကာရေန ဩနဒွပရိယောနဒ္ဓေါ ယောဂါဝစရော။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၂။၃၀၄။

ဩနဒွပီဋ္ဌ (န) [ဩနဒွ+ပီဋ္ဌ] မြှေးယှက်-ရစ်ပတ်-ဖုံးလွှမ်း-ဖွဲ့-အပ်သော အင်းပျဉ်။ အောက်ပုဒ်ကြည့်။

ဩနဒွမဋ္ဌ (ပု) [ဩနဒွ+မဋ္ဌ] မြှေးယှက်-ရစ်ပတ်-ဖုံးလွှမ်း-ဖွဲ့-အပ်သော ညောင်စောင်း။ ဥတုနိယော ဘိက္ခုနိယော ဩနဒွမဋ္ဌံ ဩနဒွပီဋ္ဌံ အဘိနိသီဒန္တိပိ အဘိနိပဇ္ဇန္တိပိ။ ဝိ၊၄။၄၆၂။ ဩနန္ဓမဋ္ဌ-လည်းကြည့်။

ဩနဒ္ဓိတွာ (ကြိ၊ဝိ) [အဝ+နဟ+တွာ] မြှေးယှက်-ရစ်ပတ်-ဖုံးလွှမ်း-ဖွဲ့-၍။ စတုရဿအမွဏံ ကတွာ စတူသု ပဿေသု စမ္မေန ဩနဒ္ဓိတွာ ဝါဒိတဘဏ္ဍဿ တာဋ္ဌနံ။ သီ၊ဋီ၊သစ်၊၁။၃၅၉။

ဩနန္ဓ (တိ) [အဝ+နန္ဓ+အ။ ဓာတွတ္ထ။၂၀၉။] မြှေးယှက်-ရစ်ပတ်-ဖုံးလွှမ်း-ဖွဲ့-အပ်သော။ အောက်ပုဒ်ကြည့်။

ဩနန္ဓပီဋ္ဌ (န) [ဩနန္ဓ+ပီဋ္ဌ] မြှေးယှက်-ရစ်ပတ်-ဖုံးလွှမ်း-ဖွဲ့-အပ်သော အင်းပျဉ်။ အောက်ပုဒ်ကြည့်။

ဩနန္ဓမဋ္ဌ (ပု) [ဩနန္ဓ+မဋ္ဌ] မြှေးယှက်-ရစ်ပတ်-ဖုံးလွှမ်း-ဖွဲ့-အပ်သော ညောင်စောင်း။ အနုဇာနာမိ ဘိက္ခဝေ ဩနန္ဓမဋ္ဌံ ဩနန္ဓပီဋ္ဌံ။ ဝိ၊၄။၂၉၆။ ဩနဒွမဋ္ဌန္တိ ဘိသီ ဧကာဗဒ္ဓံ ကတွာ ဗဒ္ဓမဋ္ဌံ။ ဝိမတိ၊၂။၂၃၈။ (ဤဝိမတိ၌ "ဩနဒွမဋ္ဌ" ဟုရှိသည်။)

ဩနန္ဓတိ (ကြိ) [အဝ+နန္ဓ+အ+တိ။ ဓာတွတ္ထ။၂၀၉။အဝနဟျယတေ(သံ)] မြှေးယှက်-ရစ်ပတ်-ဖုံးလွှမ်း-ဖွဲ့-ကုန်၏။ ဘေရိပေါက္ခရံ သုက္ခံ သုက္ခေန ဂေါစမ္မေန ဩနန္ဓန္တိ။ မိလိန္ဒ။၂၅၃။ ဩနန္ဓန္တိတိ ဩနာဟနာ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၃၅။ ဩနန္ဓန္တိတိ ဩဂါဟန္တာ ဝိယ ဆာဒေန္တိ။ ဒီ၊ဋီ၊၁။၄၀၃။ သီ၊ဋီ၊သစ်၊၂။၄၃၁။

ဩနန္ဓန (တိ) [အဝ+နန္ဓ+ယု] မြှေးယှက်-ရစ်ပတ်-ဖုံးလွှမ်း-ဖွဲ့-တတ်သော။ အောက်ပုဒ်ကြည့်။

ဩနန္ဓနပရိယောနန္ဓနဋ္ဌ (ပု) [ဩနန္ဓနပရိယော

နန္ဒန+အတ္ထ] မြေးယှက်-ရစ်ပတ် -ဖုံးလွှမ်း-ဖွဲ့တတ်, ထက်ဝန်းကျင်မှ-မြေးယှက်-ရစ်ပတ်-ဖုံးလွှမ်း-ဖွဲ့-တတ်သည်၏အဖြစ် ဟူသော အနက်သဘော။ ဩနန္ဒနပရိယော-နန္ဒနဋ္ဌန ပန မောဟသမံ ဇာလံ နတ္ထိ။ ဓမ္မ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၃၁။

ဩနန္ဒိတုံ (ဗျ) [အဝ+နန္ဒ+တုံ] မြေးယှက်-ရစ်ပတ်-ဖုံးလွှမ်း-ဖွဲ့-ခြင်းငှါ။ ဘိသိ ဩနန္ဒိတုံ(ဝိ၊၄။၂၉၆)နွဲ့ ဘိသိတ္ထဝိကာယ ပက္ခိပိတ္တာ ဗန္ဓိတုံ။ ဝိမတိ၊၂။၂၃၈။

ဩနန္ဒိတ္တာ (ကြိ၊ဝိ) [အဝ+နန္ဒ+တ္တာ] မြေးယှက်-ရစ်ပတ်-ဖုံးလွှမ်း-ဖွဲ့-၍။ စတူသုပဿေသု စမ္မေန ဩနန္ဒိတ္တာ ကတဝါဒိ-တဘဏ္ဍံ။ သာရတ္ထ၊၃။၁၂၆။ ဒီ၊ဋီ၊၁။၁၂၇။

ဩနမတိ (ကြိ) [အဝ+နမု+အ+တိ] ညွတ်၏။ (က) အောက်သို့ညွတ်၏။ နစ်ဝင်-နိမ့်ဆင်း-နိမ့်ကျ-၏။ (ခ) ညွတ်ကိုင်း၏။ ကိုင်းညွတ်ရိုသေ၏။ (ဂ) ယိုင်၏။ ကုန်း၏။ ဩဏ(နှ)-မတိ- (က)(ခ)(ဂ) ကြည့်။

ဩနမန (ထီ၊နှ) [အဝ+နမု+ယု] ညွတ်ခြင်း။ (က) အောက်သို့ညွတ်ခြင်း၊ နစ်-နိမ့်ဆင်း-နိမ့်ကျ-ခြင်း။ (ခ) ညွတ်ကိုင်းခြင်း။ **(က)** အောက်ပုဒ်ကြည့်။ **(ခ)** ဗလဝတရဿတဿ ဩနမနေန အဝသေသာ ဇနတာ ဩနမတိ အပစိတိ ကရောတိ။ မိလိန္ဒ။ ၂၂၈။ ပေါဏတာ ဩနမန်။ မ၊ဋီ၊၂။၂၈၅။ (-မ၊ဋီ၊၃။၁၆၈။)

ဩနမနဒ္ဓမနပကတိက (တိ) [ဩနမနဥဒ္ဓမန+ပကတိ+က] အောက်သို့ညွတ်-နိမ့်-ခြင်း, မြင့်-မြင့်မောက်လာ-ခြင်း သဘောရှိသော။ နိသီဒနဒုဋ္ဌဟနကာလေသု ဩနမနဒ္ဓမ-နပကတိက် သက္ကဿ ဒေဝရညော ပက္ကု-ကမ္မလသိလာသနံ။ ဓမ္မ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၁။

ဩနမန္တ (တိ) [အဝ+နမု+အ+အန္တ] ညွတ်-အောက်သို့ညွတ်-သော။ နဒိယာ ဥဘော တီရေ ဟေဋ္ဌာ ဩနမန္တာ မမ အဿမံ သောဘယန္တိ။ အပ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၃၆။ (-ဝိမတိ၊၂။၃၀၈။)

ဩနမန္တိ (ကြိ) [အဝ+နမု+အ+အန္တိ] ညွတ်ကုန်၏။ (က) အောက်သို့ညွတ်ကုန်၏၊ နစ်ဝင်-နိမ့်ဆင်း-နိမ့်ကျ-ကုန်၏။ (ခ) ညွတ်ကိုင်းကုန်၏၊ ကိုင်းညွတ် ရိုသေကုန်၏။ (ဂ) ယိုင်ကုန်၏၊ ကုန်းကုန်၏။ ဩဏ(နှ)-မတိ- (က)(ခ)(ဂ) ကြည့်။

ဩနမာပေသိ (ကာ၊ကြိ) [အဝ+နမု+ဏာပေ+ဏျ] ညွတ်-အောက်သို့ညွတ်-စေပြီ။ အထ နံ ရာဇာ ... နာရဒဿ ပါဒမူလေ ဩနမာပေသိ။ ဓမ္မ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၈။

ဩနမိ (ကြိ) [အဝ+နမု+ဏျိ] ညွတ်ပြီ။ (က) အောက်သို့ညွတ်ပြီ၊ နစ်ဝင်-နိမ့်ဆင်း-နိမ့်ကျ-ပြီ။ (ခ) ညွတ်ကိုင်းပြီ၊ ကိုင်းညွတ်ရိုသေပြီ။ (ဂ) ယိုင်ပြီ၊ ကုန်းပြီ။ ဩဏ(နှ)-မတိ (က)(ခ)(ဂ) ကြည့်။

ဩနမိတ (တိ) [အဝ+နမု+တ] (က) ညွတ်-အောက်သို့ညွတ်-သော။ (ခ) ညွတ်ကိုင်း-သော၊သူ။ **(က)** ပုရတော ဘာရံ နမိတံ

သြနမိတန်ဿ ပဗ္ဘာရံ။ အပၤဒ္ဒ၊၂။၁၈။ **(ခ)** ဗြဟ္မ သြနမိတေ တထာဂတာနံ သဒေဝကော လောကော သြနမိဿတိ။ မိလိန္ဒ။ ၂၂၈။

သြနမိတဗွ (န) [အဝ+နမု+တဗွ] ညွတ်ကိုင်း-ခြင်း-ရာ၏။ ယောဂိနာ ယောဂါဝစရေန န ကဿစိ သြနမိတဗ္ဗံ။ မိလိန္ဒ။၃၈၅။

သြနမိတသာခဂ္ဂ (တိ) [သြနမိတ+သာခဂ္ဂ] ညွတ်-အောက်သို့ညွတ်-သော သစ်ခက်ဖျား ရှိသော။ ဝိပဿာခဂ္ဂါတိ ဖလဘာရေန သြနမိတသာခဂ္ဂါ။ ဇာဒ္ဒ၊၅။၁၀။

သြနမိတုံ (ဗျ) [အဝ+နမု+တုံ] ညွတ်-အောက်သို့ညွတ်-ခြင်းငှါ။ တဿာ ကိရ ပိဋ္ဌိ သြနမိတုံ သဟတိ။ ဒီဒ္ဒ၊၃။၁၄၇။ (-အံ၊ ဋီ၊၁။ ၂၁၈။)

သြနမိတွာ (ကြိ၊ဝိ) [အဝ+နမု+တွာ] ညွတ်ကိုင်း၍၊ ငုံ၍။ အဟံ ဥစ္စောသ္မိတိ သတ္ထာရံ သြနမိတွာ သြလောကေတုံ နဿ သက္ခိ-ဿာမိ။ ဒီဒ္ဒ၊၁။ ၂၅၄။ (-မာဒ္ဒ၊၂။ ၂၆၁။ သံ၊ ဒ္ဒ၊၁။၁၀၃။ အံ၊ဒ္ဒ၊၁။ ၂၆၁။ အဘိ၊ဒ္ဒ၊ ၂။၈၅။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။၁ ၂၁။ ဓမ္မ၊ဒ္ဒ၊၁။၃၆၅။ ဝိမာန၊ ဒ္ဒ။၁၆၁။ ထေရ၊ဒ္ဒ၊ ၂။၁၈၀။ အပၤဒ္ဒ၊၁။ ၂၁၉။ ဇာဒ္ဒ၊၅။၄၅၉။ ဇာဒ္ဒ၊ရ။၂၄၉။ သာရတ္ထ၊ ၁။၁၈၀။ သီ၊ဋီ၊သစ်၊၁။၄ ၂၁။)

သြနမိဿတိ (ကြိ) [အဝ+နမု+ဿတိ] ညွတ်လတ္တံ့။ (က) အောက်သို့ညွတ်လတ္တံ့၊ နစ်ဝင်-နိမ့်ဆင်း-နိမ့်ကျ-လတ္တံ့။ (ခ) ညွတ်ကိုင်းလတ္တံ့၊ ကိုင်းညွတ်ရိုသေလတ္တံ့။ (ဂ) ယိုင်လတ္တံ့၊ ကုန်းလတ္တံ့။ သြဏ(န)မတိ (က)(ခ)(ဂ) ကြည့်။

သြနမေယျ[၃] (ကြိ) [အဝ+နမု+ယျ] ညွတ်ရာ၏။ (က) အောက်သို့ညွတ်ရာ၏၊ နစ်ဝင်-နိမ့်ဆင်း-နိမ့်ကျ-ရာ၏။ (ခ) ညွတ်ကိုင်းရာ၏၊ ကိုင်းညွတ်ရိုသေရာ၏။ (ဂ) ယိုင်ရာ၏၊ ကုန်းရာ၏။ သြဏ(န)မတိ (က)(ခ)(ဂ) ကြည့်။

သြနမေယျ[၄] (ကြိ) [အဝ+နမု+ဏော+ယျ] ညွတ်စေရာ၏။ အကနိုတ္တာ (အာကနိုတ္တာ ?) ဝါ နံ သြနမေယျ။ သံဒ္ဒ၊၁။၁၀၁။

သြနဟိယာန (ဗျ) [အဝ+နဟ+တွာန] ထက်ဝန်းကျင်မှ-နှောင်ဖွဲ့-ရစ်ပတ်-၍။ ဇာလေန စ သြနဟိယာနာ(သုတ္တနိ။၃၈၃)တိ အ-ယောဇာလေန ပလိဝေဎေတွာ မိဂလုဒ္ဒကာ မိဂံ ဝိယ ဟနန္တိ။ သုတ္တနိ၊ဋ္ဌ၊၂။ ၂၀၀။

သြနယှတိ (ကြိ) [အဝ+နဟ+ယ+တိ။ အဝနဟ္မတေ(သံ)] (ခ) ဖုံးလွှမ်း၏။ (၂) လွှမ်းမိုး၏။ **(ခ)(၂)** မေယော ဝိယ အာကာသံ ကာယံ သြနယှတိတိ သြနာဟော။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၁။ ၄၀၉။ သြနယှတိတိ ဆာဒေတိ, အဝတ္ထရတိ ဝါ။ မူလဋီ၊၁။၁၈၃။ (-အံ၊ဋီ၊၁။၇၆။)

သြနဟန (န) [အဝ+နဟ+ယု] (ခ) (ဝိညာဏ်ဒွါရ တို့ကို) ပိတ်ဖုံး-ပိတ်ဆို့-ခြင်း။ (၂) (သမ္မယုတ်တရားတို့ကို) ဖွဲ့ခြင်း။ **(ခ)(၂)** အောက်ပုဒ်ကြည့်။

သြနဟနရသ (တိ) [သြနဟန+ရသ] (ခ) (ဝိညာဏ်ဒွါရတို့ကို) ပိတ်ဖုံး-ပိတ်ဆို့-ခြင်း ကိစ္စရှိသော။ (၂) (သမ္မယုတ်တရားတို့ကို)

ဖွဲ့ခြင်းကိစ္စရှိသော။ **(ခ)(၂)** မိဒ္ဓံ အကမ္မ-ညတာလက္ခဏံ ဩနဟနရသံ။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊ ၁။၂၉၇။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၂။၉၉။ မဟာနိ၊ဋ္ဌ။၅၂။ ဝတာရ၊ဋ္ဌ။၃၀။ ဩနဟနံ ဝိညာဏဒ္ဓါရာနံ ပိဒဟနံ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋီ၊၂။၁၅၀။ ဩဏဟနံ ဝိ-ညာဏဒ္ဓါရာနံ ပိဒဟနံ၊ သမ္မယုတ္တာနံ ဗန္ဓနံ ဝါ။ ဝတာရ၊ဋီ၊၁။၃၂၁။ (ဤဋီကာ၌ "ဩဏ ဟန"ဟုရှိသည်။) ဩနာဟနန္တိ ဝိညာဏ-ဒ္ဓါရာနံ ပိဒဟနံ. သမ္မယုတ္တာနံ ဗန္ဓနံ ဝါ။ အဋ္ဌသာ၊ယော။၁၅၀။ (ဤယောဇနာ၌ "ဩနာဟန"ဟု ရှိသည်။)

ဩနဟာပေတုံ (ဗျ) [အဝ+နဟ+ဏာပေ+တုံ] မြွေးယှက်-ရစ်ပတ်-ဖွဲ့-ကြိုး-စေခြင်း၌။ အောက်ပုဒ်ကြည့်။

ဩနဟီတုံ (ဗျ) [အဝ+နဟ+တုံ] မြွေးယှက်-ရစ်ပတ်-ဖွဲ့-ကြိုး-ခြင်း၌။ ဩနဟီတုံ ဝါ ဩနဟာပေတုံ ဝါ ဝါဒေတုံ ဝါ ဝါဒါပေတုံ ဝါ နှ လဿတိယော။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၃၁။ ဩနဟီတုံ ဝါတိ ဘေရိပေါက္ခရာဒီနိ စမ္မံ အာရောပေတွာ ဝိနဒ္ဓိတုံ။ ဩနဟာပေတုံ ဝါတိ တထေဝ အညေဟိ ဝိနဒ္ဓာပေတုံ။ သာရတ္ထ၊၂။၃၂၁။ (-ဝိမတိ၊ဋ။၂၆၃။ ဝိနယာ လင်္ကာရ၊ဋီ၊ဋ။၈၆။) ဩနဟီတု(ဝိ၊ဝိနိစ္ဆယ၊ ဂါထာ။ ၃၄၈)နွဲ့ စမ္မံဝရတ္တာတန္တီဟိ ဗန္ဓိတုံ။ ဝိ၊ဝိနိစ္ဆယ၊ဋီ၊ဋ။၁၈၆၆။

ဩနာမန (နှ) [အဝ+နမု+ဏော+ယု] အောက်သို့-ညွတ်စေ-ချ-ခြင်း။ ဝေါဿဇနဿေတ္ထ ပါဒဿ ဩနာမနဝသေန ဝေါဿဂ္ဂေါ။ သီ၊ ဋီ၊သစ်၊၂။၉၁။

ဩနာမိတ (တိ) [အဝ+နမု+တ] အောက်သို့ ညွတ်စေအပ်သော။ အောက်ပုဒ်ကြည့်။

ဩနာမိတဘာဇန (နှ) [ဩနာမိတ+ဘာဇန] အောက်သို့ ညွတ်စေအပ်သော ခွက်။ ကပ္ပိ-ယံ ကရောန္တေန စ ... ပုရတော ဌပေတ္တာ ဩနာမိတဘာဇနေ ကာတဗ္ဗံ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၃။၉၆။ (-ကင်္ခါ၊ဋီ၊သစ်။၃၈၅။)

ဩနာမေတမ္ဗ (တိ) [အဝ+နမု+ဏော+တမ္ဗ] အောက်သို့ ညွတ်စေအပ်သော။ ဥဒုက္ခလေ ဟိ ဓညံ ပက္ခိပန္တိယာ ... ပိဋ္ဌိ ဩနာမေတမ္ဗာ ဟောတိ။ ထေရီ၊ဋ္ဌ။၁၆။

ဩနာမေတိ (ကာ၊ကြိ) [အဝ+နမု+ဏော+တိ] (က) နောက်သို့ ညွတ်စေ၏။ နောက်ပိုင်း ကောက်ကွေး၏။ (ခ) အောက်သို့ ညွတ်စေ၏။ **(က)** သော ဂစ္ဆန္တော ... နှ သတ္ထိ ဩနာမေတိ။ မ၊၂။၃၃၈။ နှ ဩနာမေတိတိ ရုက္ခသာခါဆေဒနဒဏ္ဍကံသပါဒေါ ဝိယ နှ ပစ္ဆတော ဩသက္ကာပေတိ။ မ၊ဋ္ဌ၊၃။၂၆၆။ **(ခ)** အထ ခေါ ကကုဓေ အဓိဝတ္ထာ ဒေဝတာ ... သာခံ ဩနာမေသိ။ ဝိ၊၃။၃၈။

ဩနာမေတွာ (ကြိ၊ဝိ) [အဝ+နမု+ဏော+တွာ] အောက်သို့ ညွတ်စေ၍။ ဂဟဏံ ဝါ အမု-ဉ္စန္တော ဥဇုကမေဝ ဟတ္ထံ ဩနာမေတွာ ဘူမိဂတံ ကတွာ တေနေဝ ဟတ္ထေန နှ ဥက္ခိပတိ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၈၂။ သာခံ ဩနာမေ-တွာ ဒါတုံ ဝဋ္ဋတိ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၃။၃၁။ (-မ၊ဋ္ဌ၊၄။ ၁၈၆။ စရိယာ၊ဋ္ဌ။၁၁၂။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၅။၃၈၆။ ဇာ၊ ဋ္ဌ၊၆။၂၈၈။ သီ၊ဋီ၊သစ်၊၂။၁၈။)

ဩနာမေန္တ (တိ) [အဝ+နမု+ဏေ+အန္တ] ညွတ်စေသောဩသူ။ ဌာနေပိ ဌိတကောဝ ကာယံ ပုရတော ဩနာမေန္တော အဘိက္ကမတိ နာမ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၆၅။ မ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၅၈။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၂။၃၃၂။ မဟာနိ၊ဋ္ဌ။၄၀၆။

ဩနာမေသိ (ကာ၊ကြိ) [အဝ+နမု+ဏေ+ဏျိ] အောက်သို့ ညွတ်စေပြီ။ ဩနာမေတိ (၁) ကြည့်။

ဩနာဟ (ပု) [အဝ+နဟ+ဏ] (၁) ဖုံးလွှမ်းတတ်သောတရား။ (၂) လွှမ်းမိုးတတ်သောတရား။ (၃) ဖုံးလွှမ်းခြင်း။ (၄) လွှမ်းမိုး-ဖိစီး-ခြင်း။ **(၁)(၂)** ယာ ကာယဿ အ-ကလ္လတာ အကမ္မညတာ ဩနာဟော ပရိယောနာဟော။ အဘိ၊ဓ။၂၃၃။ အံ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၆။ ဣ တိဝုတ်၊ဋ္ဌ။၃၃၇။ (-နေတ္တိ၊ဋ္ဌ။ ၁၇၉။ နေတ္တိ၊ဝိ၊၂၅၀။) မေယျော ဝိယ အာ-ကာသံ ကာယံ ဩနယ့တီတိ ဩနာဟော။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၁။၄၀၉။ မဟာနိ၊ဋ္ဌ။၃၈၂။ မေယျော ဝိယ အာကာသံ ဩနယ့တီတိ ဩနာဟော၊ ဩနယ့တီတိ စ ဆာဒေတိ, အဝတ္ထရတိ ဝါတိ အတ္ထော။ အံ၊ဋ္ဌ၊၁။၆၆-၇။ ဩနယ့-တီတိ ဆာဒေတိ, အဝတ္ထရတိ ဝါ။ မူလဋ္ဌ၊၁။၁၇၃။ **(၃)(၄)** ဆာဒနံ, အဝတ္ထရဏံ ဝါ ဩနာဟော။ အနုဋ္ဌ၊၁။၁၈၇။

ဩနာဟန (ထီ၊ပု) [အဝ+နဟ+ယု] (က) မြွေးယှက်-နှောင်ဖွဲ့-ပိတ်ဖုံး-တတ်သောတရား။ (၁) မြွေးယှက်-နှောင်ဖွဲ့-ခြင်း။ **(က)** ပဋိမေ နိဝရဏာ အရိယဿ ဝိနယေ ... ဩနာဟနာတိပိ ဝုစ္စန္တိ။ ဒီ၊၁။၂၃၁။ ဩနဒ္ဓန္တိတိ ဩနာဟနာ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၃၅။ ဩနဒ္ဓန္တိတိ ဩဂါဟန္တာ ဝိယ ဆာဒေန္တိ။ ဒီ၊ဋ္ဌီ၊၁။၄၀၃။ သီ၊ဋ္ဌီ၊သစ်၊၂။၄၃၁။ **(၁)** ဝံ ဣမဿာပိ ဩနာဟနာဒိအတ္ထေန ဩနာ-ဟနာဒိတာ ဝေဒိတဗ္ဗာ။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၁။ ၄၁၀။ (-မူလဋ္ဌီ၊၁၊၁၇၃။)

ဩနိတ္တ (တိ) [အဝ+နမု+တ] (၁) အသိုးအခြားဖြစ်သော၊ ကင်းမျှဖြစ်သော။ (၂) စင်ကြယ်-စွာ-အောင်-ပြုအပ်သော။ **(၁)(၂)** ဩကိတ္တ။ ဩကီ(ကိ)တပတ္တပါကိ။ ဩနိတပတ္တပါကိ-တိုံ့ကြည့်။

ဩနိတ္တပတ္တပါကိ (တိ) [ဩနိတ္တ+ပတ္တ+ပါကိ] (၁) လက်မှ-အသိုးအခြား-ကင်းမျှ-ဖြစ်သောသပိတ်ရှိသော၊သူ။ (၂) လက်မှ (အာမိသကိုပယ်သဖြင့်) စင်ကြယ်စွာပြုအပ်သောသပိတ်ရှိသော၊သူ။ (အာမိသကိုပယ်သဖြင့်) စင်ကြယ်စွာပြုအပ်သော လက်, သပိတ်ရှိသော၊ သပိတ်, လက်တို့ကို ဆောင်မျှ တစ်ခုသောနေရာ၌ သပိတ်ကိုထားလျက်ထိုင်နေသော၊သူ (မြတ်စွာဘုရား-စသည်။) **(၁)(၂)** ဩကီ(ကိ)တပတ္တပါကိ ... ကြည့်။

ဩနိယျတိ (ကမ္မ၊ကြိ) [အဝ+နီ+ယ+တေ] ထုတ်ဆောင်အပ်၏။ ယေ တေ ဂဟိတာ၊ တေ ဝဓာယ **ဩနိယျန္တိ**။ ဝိ၊၃။၁၂၃။ တေ ဝဓာယ **ဩနိယန္တိ**တိ ဝဓတ္ထာယ ဩနိယန္တိ၊ မာရေတုံ နိယန္တိတိ အတ္ထော။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၃။၃၀၅။ (အဋ္ဌကထာ၌ "ဩနိယန္တိ" ဟုရှိသည်။)

ဩနိယျန္တိ (ကမ္မ၊ကြိ) [အဝ+နီ+ယ+အန္တေ] ထုတ်ဆောင်အပ်ကုန်၏။ ဩနိယျတိ-ကြည့်။

ဩနိယျမာန (တိ) [အဝ+နိ+ယ+မာန] ထုတ်ဆောင်အပ်သော၊သူ။ အဒ္ဒသံသု ခေါ တေ ပလာယိတ္တာ ပဗ္ဗဇိတာ တေ စောရေ ဝဓာယ ဩနိယျမာနေ။ ဝိ၃။၁၂၃။

ဩနီတပတ္တပါကီ (ပု) [ဩနီတ+ပတ္တ+ပါကီ] (၁) သပိတ်မှပယ်အပ်သော လက်။ (တိ) (၂) သပိတ်မှ ပယ်အပ်သော လက်ရှိသော၊သူ။ **(၁)** အောက်ပုဒ်ထောင့်ကွင်းကြည့်။ **(တိ)(၂)** ဩကီ(ကီ)တပတ္တပါကီ-ကြည့်။

ဩနီတပတ္တပါကီ (တိ) [ဩနီတပတ္တပါကီ+ဣ] သပိတ်မှပယ်အပ်သော လက်ရှိသော၊သူ။ အထ ခေါ အာယသ္မာ ရဋ္ဌပါလော ဘုတ္တာဝီ ဩနီတပတ္တပါကီ ဋ္ဌိတကောဝ ဣမာ ဂါထာ အဘာသိ။ မ၊၂။၂၅၂။ ဩကီ(ကီ)တပတ္တပါကီ-လည်းကြည့်။

ဩနီတပါကီ (တိ) [ဩနီတ+ပါကီ] ပယ်အပ်ပြီး-ဖယ်ရှားအပ်ပြီး-သော လက်ရှိသော၊သူ။ ဩကီ(ကီ)တပတ္တပါကီ-ကြည့်။

ဩနီယန္တီ (ကမ္မ၊ကြိ) [အဝ+နီ+ယ+အန္တေ] ထုတ်ဆောင်အပ်ကုန်၏။ ဩနိယျတိ-ကြည့်။

ဩပကဝ၊ ဩပဂဝ (တိ) [ဥပကု+ကဝ။ ကစ္စည်း။ ဥပဂု+ကဝ။ ရူ။ ဥပဂု+က။မောဂ်။ ထီ-၌ ဩပကဝီ၊ ဩပဂဝီ။ ဩော်ပဂဝ(သံ)] ဥပကု-ဥပဂု-မည်သူ၏-သား-သမီး-အနွယ်။ ဥပကုဿ အပစ္စံ ဩပကဝေါ။ ကစ္စည်း၊ သုတ္တ။၃၄၈။ **နီတိ၊သုတ္တ။၈၅၈။** ဥပဂုဿ အပစ္စံ ဩပ-ဂဝေါ၊ ဩပဂဝီ။ ဩပဂဝံ။ ရူ၊သုတ္တ။၃၀၁။ မောဂ်၊၄။၁။ နီရုတ္တိ၊နှာ။၂၉၀။

ဩပက္ကမ (ပု) [ဥပ+ကမု+က] လုံ့လပြုခြင်း၊ လုံ့လ။ သတ္တမဇ္ဈဝနပရိယာပန္နစေတနာယ ဩပက္ကမေ ကတေ။ ဝဇိ၅။၁၆၄။

ဩပက္ကမိက (တိ) [ဥပက္ကမ+ကိက] (၁) လုံ့လသည် ဖြစ်စေအပ်သော၊ လုံ့လကြောင့်ဖြစ်သော။ (၂) လုံ့လဖြင့် ပယ်ထုတ်အပ်သော ဗီဇ(=ဝေ့းစေ့)ရှိသော၊သူ၊ ဩပက္ကမိကပက္ကုတ်။ **(၁)** ကိန္နု ခေါ တုမ္ဟေ အာဝုသော နိဂဏ္ဌာ ဥဇ္ဈဋ္ဌကာ အာသနပဋိက္ခိတ္တာ ဩပက္ကမိကာ ဒုက္ခာ ...ပေ၀နာ ပေ၀ယထ။ မ၊၁။၁၃၀၊ (-၃၀၇။ သံ၊၂။၄၂၈။ အံ၊၁။ ၄၀၀။ အံ၊၂။၁၁၅။ အံ၊၃။၃၄၅။ မဟာနိ။ ၁၄။) ဩပက္ကမိကာတိ ဥဇ္ဈဋ္ဌကာဒိနာ အတ္တနော ဥပက္ကမေန နိဗ္ဗတ္တိတာ။ မ၊ဋ္ဌ၊ ၁။၃၆၈။ ဩပက္ကမိကာတိ ဥပက္ကမနိဗ္ဗတ္တာ။ မ၊ဋ္ဌ၊၂။ ၁၈၈၊ (-၁၈၉။ သံ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၂၂။ အံ၊ဋ္ဌ၊၂။၃၃။ အံ၊ဋ္ဌ၊၃။၃၁၅။ မဟာနိ၊ဋ္ဌ။၅၂။ သံ၊ဒီ၊၂။၃၆၁။ အံ၊ဒီ၊၂။၃၁၉။ မူလဒီ၊၂။၂၃။ အနုဒီ၊၂။၂၂၀။) **(၂)** အောက်ပုဒ်ကြည့်။

ဩပက္ကမိကပက္ကက (ပု) [ဩပက္ကမိက+ပက္ကက] လုံ့လဖြင့်ပယ်ထုတ်အပ်သောဗီဇ(=ဝေ့းစေ့)ရှိသော ပက္ကုတ်၊ ဩပက္ကမိကပက္ကုတ်။ ယဿ ဥပက္ကမေန ဗီဇာနိ အပနီတာနိ၊ အယံ ဩပက္ကမိကပက္ကကော။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၃။၂၉၇။ ဝိ၊သင်္ဃ။၁၄၅။ ကင်၊ဒီ၊သစ်။၁၆၈။ (-ကင်။၁၀၄။) ဥပက္ကမေန တေသံ ဗီဇာနိ အပနီတာနိတိ ဩပက္ကမိကော။ ပါစိတ်၊ ယော။၂၅၈။ ပရေသံ ဥပက္ကမေန ဗီဇာနိ အပနီတာနိ ၊ အယံ ဩပက္ကမိကပက္ကကော၊

ဥပက္ကမေန ဥဒ္ဓဋ္ဌဗီဇာနိ တေဿတ္ထိတိ ဩ-ပက္ကမိကော၊ ... ဩပက္ကမိကော စ သော ပဏ္ဍကော စာတိ ဩပက္ကမိကပဏ္ဍကော၊ ဩပက္ကမိကဘာဝေန ဥပလက္ခိတော ပဏ္ဍ-ကောတိဝါ ဩပက္ကမိကပဏ္ဍကော။ ကခါ၊ မဟာဋီ၊၁။၂၅၇။ (-ဝဇိရ။၈၄။)

ဩပဂုယှ (တိ) [ဥပ+ဂူဟ+ကျ] ဘုရင်မင်းကို လုံခြုံစေခြင်းငှါ စွမ်းနိုင်သော၊ ဘုရင်မင်း စီးသော (ဆင်ယာဉ်)။ (စီးတော်ဆင်၊ မင်္ဂလာဆင်တော်။) အာရောဟဏီယန္တိ အာ-ရောဟဏယောဂ္ဂံ၊ ဩပဂုယှန္တိ အတ္ထော။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၃၄။ ဩပဂုယှန္တိပိ ပဋ္ဌန္တိ၊ ရာဇာ-နမုပဂူဟိတုံ ဂေါပိတုံ သမတ္ထန္တိ အတ္ထော။ သီ၊ဋီ၊သစ်၊၂။၂၂။ ဩပဝယှ-လည်းကြည်။

ဩပဏတိ (ကြိ) [အဝ+ပဏ+အ+တိ] ဈေး ဆစ်၏၊ တန်ဘိုးကို ယုတ်လျော့စေ၏။ အောက်ပုဒ်ကြည့်။

ဩပဏဝိယာ (ထီ) [အဝ+ပဏဝိယာ] ဈေး ဆစ်ခြင်း၊ တန်ဘိုးကို ယုတ်လျော့စေခြင်း။ တဿ ပါယံ ဧဝရူပီ ပဏောပဏဝိယာ နဥပေတိ။ မ၊၂။၁၄၆။ ပဏောပဏဝိယာတိ ပဏဝိယာ စ ဩပဏဝိယာ စ၊ ... ကယ-ဝိက္ကယကာလေ ဝိယ အဂ္ဃဝစုနဟာပနံ နဟောတီတိ အတ္ထော။ အယံ ဂေါဏော ကိံ အဂ္ဃတိ၊ ဝီသတိ အဂ္ဃတီတိ ဘဏန္တော ပဏတိ နာမ။ နဝီသတိ အဂ္ဃတိ၊ ဒသ အဂ္ဃတီတိ ဘဏန္တော ဩပဏတိ နာမ။ မ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၃၄-၅။ ပဏေန ဝေါဟာရေန ဗျာ-ကရဏံ ပဏဝိယာ။ ပဏဝိယာ အဘာဝေန ဩပဏဝိယာ။ မ၊ဋီ၊၃။၉၀။

ဩပတတိ (ကြိ) [အဝ+ပတ+အ+တိ] (က) အောက်သို့ကျ၏၊ သက်ဆင်း၏။ (ခ) သက်ရောက်-ကျရောက်-ဖြစ်ပေါ်လာ-၏။ (က) ဂရုဋ္ဌော ယထာ ဩပတတိ၊ ပန္ဒဂံ ဘက္ခ-မတ္တနော။ အပ၊၁။၄၅။ ထေရ၊ဋ္ဌ၊၁။၄၆၈။ ဩပတတီတိ အဝပတတိ။ အပ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၁၅။ **ဩပတေယျ**—မိလိန္ဒ။၂၃၂။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၃။၈၆။ မ၊ဋ္ဌ၊၄။၈၄။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၂။၄၁၆။ **ဩပတေ ယျုံ**—အံ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၆၀။ (ခ) ယဒါ ကိလေ-သာ ဩပတန္တိ၊ သာမညဂုဏဓံသနာ။ မိလိန္ဒ။၃၅၀။

ဩပတန္တ (တိ) [အဝ+ပတ+အ+အန္တ] (၁) အစဉ်ကျသော၊ အစဉ်လိုက်သော၊သူ။ (၂) သက်ရောက်-ကျရောက်-ဖြစ်ပေါ်လာသော။ (၁) ဧဝမ္ပိ လောကာမိသံ ဩပတန္တော။ ဇာ၊၁။၆၅။ ဩပတန္တောတိ တံ လောကာ-မိသံ အနုပတန္တော။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၀၉။ နဂရေ ရာဇဂဟေ ဓနပါလကံ ဟတ္ထိံ ဘဂဝတိ ဩပတန္တံ ဒိသွာ။ မိလိန္ဒ။၂၀၄။ (၂) ကလ-နှကော ပဋိသတ္တုမှိ ဩပတန္တေ နဂုံဋ္ဌံ ပဟ္ဟေဋ္ဌေတွာ ... ယောဂါဝစရေန ကိလေ-သသတ္တုမှိ ဩပတန္တေ။ မိလိန္ဒ။၃၅၀။

ဩပတန္တိ (ကြိ) [အဝ+ပတ+အ+အန္တိ] သက်ရောက်-ကျရောက်-ဖြစ်ပေါ်လာ-ကုန်၏။ ဩပတတိ (ခ) ကြည့်။

ဩပတိ (ကြိ) [ဩပ+အ+တိ။ နီတိ၊ဓာ။၁၂၁။] ထွေး၏။ အဟိတုဏ္ဍိကော ဗြာဟ္မဏော ဩသဓံ ခါဒိတွာ မန္တံ ပရိဝတ္တေတွာ ခေဋ္ဌံ

မဟာသတ္တဿ သရီရေ ဩပိ။ ဇာ၊၆၊၄။ ၄၆၀။ (-ဇာ၊၆၊ဂ။၃၀။) ဩပေတိ-လည်း ကြည့်။

ဩပတိတ္တာ (ကြိ၊ဝိ) [အဝ+ပတ+တ္တာ] အောက်သို့ ကျရောက်၍၊ သက်ဆင်း၍။ အန္တလိက္ခာ ဓညဿ ဓာရာ ဩပတိတ္တာ ဓညာဂါရံ ပူရေတိ။ ဝိ၊၃။၃၃၇။ (-ပဋိသံ၊၆၊၂။၃၀၁။) တေ (ဟတ္ထိလိင်္ဂသကုဏာ) ဩပတိတ္တာ အာဒါယ အာကာသေနေဝ ဂစ္ဆန္တိ။ ဇာ၊၆၊ဂ။၃၄၄။

ဩပတေယျ (ကြိ) [အဝ+ပတ+ယျ] အောက်သို့ကျရာ၏၊ သက်ဆင်းရာ၏။ ဩပတတိ (က) ကြည့်။

ဩပတေယျုံ (ကြိ) [အဝ + ပတ + ယျုံ] အောက်သို့ကျကုန်ရာ၏၊ သက်ဆင်းကုန်ရာ၏။ ဩပတတိ (က) ကြည့်။

ဩပတ္တ (တိ) [အဝ+ပတ္တ] သစ်ရွက်မရှိသော၊ သစ်ရွက်ကြွေကျသော၊ ကြွေကျသော သစ်ရွက်ရှိသော။ သုက္ခဉ္စ ရုက္ခံ ကောဋ္ဌပံ၊ ဩပတ္တ'မဖလံ ဒုမံ။ ဇာ၊၁။၁၉၀။ ဩပတ္တန္တိ အဝပတ္တံ နိပ္ပတ္တံ ပတိတပတ္တံ။ ဇာ၊၆၊၃၃၅၂။

ဩပတ္တပဒုမ (န) [ဩပတ္တ+ပဒုမ] သစ်ရွက်မရှိသော-ကြွေကျသော သစ်ရွက်ရှိသော-ပဒုမ်မာကြောင်။ ဒိသွာ ဩပတ္တပဒုမံ၊ အာသုံ ပစ္စေကနာယကာ။ အပ၊၂။၂၃၄။ ထေရီ၊ ၎။၂၀၀။

ဩပဓိက (တိ) [ဥပဓိ+ကိက။ ဥပဓိ တဿ ပယောဇနံ ဩပဓိကံ။ ဂူနာ။၂၂၆။ ဥပဓိတ္တိ-ဘဝသဒိတော ဥပဓိ အဿ ပယောဇနန္တိ ဩပဓိကံ၊ ကမ္မံ။ ဂူဋီနာ။၁၆၆။ ဥပဓိ ပယောဇနမဿာတိ ဩပဓိကံ၊ ပုဉ်။ နိဂုတ္တိ၊နာ။ ၃၀၁။ သော်ပဓိက(သံ)] ခန္ဓာ၏ အကြောင်းဖြစ်သော၊ ခန္ဓာဟူသော အကျိုးရှိသော၊ ခန္ဓာဟူသောဥပဓိကိုထိုက်သော၊ သုဂတိဘဝ၌ ခန္ဓာကိုယ်အတွေ့အကြုံကိုဖြစ်စေတတ်သော၊ သုဂတိဘဝ၌ ပဋိသန္ဓေအကျိုး, ပဝတ္တိ အကျိုးကို ဖြစ်စေတတ်သော၊ ကိုယ်ခန္ဓာ၏ ပြည့်စုံခြင်း, စည်းစိမ်ဥစ္စာ၏ ပြည့်စုံခြင်း-ဌါဖြစ်-ကိုဖြစ်စေတတ်-သော။

ကရောတံ ဩပဓိကံ ပုဉ်။ သံ၊၁။၂၃၅။ အံ၊၃။၁၁၆။ အဘိ၊က။၄၀၂။ ဝိမာန။၄၉၊၆၂။ (-ဣတိဝုတ်။၂၀၈၊၂၄၈။) ဩပဓိကံ ပုညန္တိ ဥပဓိဝိပါကံ ပုဉ်။ သံ၊၆၊၁။၃၂၁။ ဥပဓိ-ဝိပါကန္တိ ဥပဓိသု ဝါ ဝိပစ္စတိ, ဥပဓေယော ဝါ ဝိပါကော တေဿာတိ ဥပဓိဝိပါကံ။ သံ၊ ဋီ၊၁။၃၄၀။ ဩပဓိကန္တိ ဥပဓိဝိပါကံ၊ ဩပဓိဘူတံ ဌာနံ အပဂမာဏ်။ အံ၊၆၊၃။၂၄၁။ (အဝိဘူတံ ဌာနံ အပဂမာဏ်။ သီ။ အဓိဘူတံ ဝါ နပဂမာဏ်။ သျာ။) ဥပဓိ ဝုစ္စန္တိ ခန္ဓာ၊ ဥပဓိဿ ကရဏံ သီလံ ဇေတဿံ, ဥပဓိ-ပူယောဇနာနိ ဝါ ဩပဓိကာနိ။ သမ္ပတ္တိ-ဘဝေ အတ္တဘာဝဇနကာနိ ပဋိသန္ဓိပဝတ္တိဝိပါကဒါယကာနိ။ ဣတိဝုတ်၊၆။၈၅။ ဩပဓိကန္တိ ဥပဓိဝေပက္ကံ၊ အတ္တဘာဝသမ္ပတ္တိယာ စေဝ ဘောဂသမ္ပတ္တိယာ စ နိဗ္ဗတ္တကန္တိ အတ္ထော။ ... ဥပဓိကရဏံ သီလံ ဇေတဿ, ဥပဓီ ဝါ အရဟတီတိ ဩပဓိကံ၊ ပုဉ်။ ဣတိဝုတ်၊၆။၂၄၈။ (-ဝိမာန၊၆။၁၄၀။)

ဩပဓိကပုဉ္ဇ (နှ) [ဩပဓိက+ပုဉ္ဇ] သုဂတိဘဝ၌ ခန္ဓာကိုယ်အတွဟောကို ဖြစ်စေတတ်သော-သုဂတိဘဝ၌ ပဋိသန္ဓေအကျိုး, ပဝတ္တိအကျိုးကို ဖြစ်စေတတ်သော-ကိုယ်ခန္ဓာ၏ ပြည့်စုံခြင်း, စည်းစိမ်ဥစ္စာ၏ ပြည့်စုံခြင်းကိုဖြစ်စေတတ်သော-ကောင်းမှု။ ကသွာ ပန ဘဂဝတာ သမာနေပိ ဩပဓိကဘာဝေ မေတ္တာ ဣတရေဟိ ဩပဓိကပုညေဟိ ဝိသေသေတွာ ဝုတ္တာ။ ဣတိဝုတ်၊ ၌။၈၆။

ဩပနယိက (တိ) [ဥပနယ+ကိက] မိမိ၏ စိတ်၌ ကပ်၍ဆောင်ခြင်း-ကို-ဌာ-ထိုက်သော။ အောက်ပုဒ်ကြည့်။

ဩပနေယျိက (တိ) [ဥပနယ+ကိက။ ဥပနေယျ+ကိက။ ဩပနယိက+က] (၁)(က) (ဝဋ်ဆင်းရဲမှ ထွက်မြောက်လိုသူတို့သည်) ဘာဝနာအစွမ်းဖြင့် မိမိစိတ်၌-ကပ်၍ဆောင်ခြင်းကို-ဖြစ်စေခြင်း-ဌာ-ထိုက်သော၊ မိမိစိတ်ကို ထို တရား၌ ကပ်၍ဆောင်ခြင်း-ကို-ဌာ- ထိုက်သော၊(မဂ်ဖိုလ်တရား)။ (ခ) မိမိစိတ်ဖြင့်-ကပ်၍ ဆောင်ခြင်း-မျက်မှောက်ပြုသည်၏ အစွမ်းဖြင့် ကပ်ငြိခြင်း-တွေ့ထိခြင်း-ဌာ ထိုက်သော (နိဗ္ဗန်တရား)။ (ဂ) အကျင့်ဖြင့်-မဂ်ဉာဏ်ဖြင့်-ကပ်၍ဆောင်အပ်သော (တရား)။ (၂) ကပ်၍ဆောင်ခြင်း၌ သင့်လျော်သော၊ ကပ်ငြိအပ်-ကပ်ငြိသင့်-သော (စင်ကြယ်ခြင်း)။

(၁)(က)(ခ)(ဂ) အကာလိကော ဟေပဿိကော ဩပနေယျိကော။ သံ၊၁။၉။ အံ၊ ၁။၁၅၊၁၅၈။ ဝိသုဒ္ဓိ၁။ ၂၀၆။ (-စူဠနိ။ ၂၁၄။) အာဒိတ္တံ စေလံ ဝါ သီသံ ဝါ အဇ္ဈုပေက္ခိတ္တာပိ ဘာဝနာဝသေန အတ္တနော စိတ္တေ ဥပနယံ အရဟတိတိ ဩပနေယျိကော။ သံ၊၌၊၁။၄၂။ စူဠနိ၊၌။၈၄။ ဥပနေတဗ္ဗောတိ ဝါ ဥပနေယျော၊ သော ဧဝ ဩပနေယျိကော။ သံ၊ဋီ၊၁။၈၅။ ဩပနေယျိကောတိ အတ္တနော စိတ္တံ ဥပနေတဗ္ဗော။ အံ၊၌၊ ၂။၁၄၁။ ဥပနေတဗ္ဗောတိ ဩပနေယျိကော၊ ... ဥပနယနံ ဥပနယော၊ အာဒိတ္တံ စေလံ ဝါ သီသံ ဝါ အဇ္ဈုပေက္ခိတ္တာပိ ဘာဝနာဝသေန အတ္တနော စိတ္တေ ဥပနယနံ (စိတ္တေ ဥပနယနံ=ဥပါဒနံ။ဋီ။) အရဟတိတိ ဩပနယိကော၊ ဩပနယိကော ဧဝ ဩပနေယျိကော၊ ဣဒံ သဒ္ဒတော လောကုတ္တရမေဝ ယုဇ္ဇတိ။ အသဒ္ဒတော ပန အတ္တနော စိတ္တေန ဥပနယံ အရဟတိတိ ဩပနေယျိကော။ သစ္ဆိကိရိယဝသေန အလ္လီယနံ (=ဖုသနံ။ဋီ။) အရဟတိတိ အတ္ထော။ ဝိသုဒ္ဓိ၁။ ၂၁၀။ ဝဋ္ဋဒုက္ခနိတ္ထရဏတ္ထိကေဟိ အတ္တနော စိတ္တေ ဥပနယနံ, စိတ္တဿ ဝါ တတ္ထ ဥပနယနံ အရဟတိတိ ဩပနေယျိကော။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋီ၊၁။ ၂၆၈။ ဥပနေတဗ္ဗောတိ ဥပနေယျော၊ ဥပနေယျောဝ ဩပနေယျိကောတိ ဣမဿ အတ္ထဿ အဓိပ္ပေတတ္တာ အာဟ "ဥပနေတဗ္ဗောတိ ဩပနေယျိကော"တိ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋီ၊၁။ ၂၇၇။ (-သာရတ္ထ၊၁။၇၆။) ဩပနေယျိကန္တိ ပဋိပတ္တိယာ ဥပဂန္တဗ္ဗံ။ အံ၊၌၊ ၂။၁၄၁။ မဂ္ဂဉာဏေန ဥပနေတဗ္ဗတ္တာ ဥပနေယျံ၊ ဥပနေယျမေဝ

ဩပနေယျကန္တီ အာဟ "ပဋိပတ္တိယာ ဥပဂန္တဗ္ဗ"န္တိ။ အံ၊ဋီ၊၂။၁၂၈။

(၂) တိသော ခေါ ဣမာ အဘယ နိဋ္ဌာ ဝိသုဒ္ဓိယော ... ဇေဟိပဿိကာ ဩပနေယျိကာ။ အံ၊၁။၂၂၂။ ဩပနေယျိကာတိ ဥပနယေ ယုတ္တာ အလ္လီယိတဗ္ဗယုတ္တာ။ အံ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၀၃။

ဩပပစ္စယ (န) [ဥပပတ္တိ+ကျ] ဥပပတ္တိဘဝ။ ဩပပစ္စယိကနိဗ္ဗတ္တိလက္ခဏ- ကြည့်။

ဩပပစ္စယိက (တိ) [ဩပပစ္စယ+ကိက။ သော်ပပတ္တိက(သံ)] ဥပပတ္တိဘဝ၏-အဖြစ်-ဖြစ်ကြောင်း(တရား)၊ ဥပပတ္တိဘဝခန္ဓာကို ဖြစ်စေတတ်သော (တရား)။ ဩပပစ္စယိက် ဥပါဒါန်၊ တံ ဘဝဿ ပဒဋ္ဌာန်။ နေတ္တိ၊၂၅။ ဩပပစ္စယိကန္တိ ဥပပတ္တိခန္ဓနိဗ္ဗတ္တက်။ နေတ္တိ၊ဋ္ဌ။၉၃။ (-နေတ္တိ၊ဝိ။၁၃၂။)

ဩပပစ္စယိကနိဗ္ဗတ္တိလက္ခဏ (တိ) [ဩပပစ္စယိကနိဗ္ဗတ္တိ+လက္ခဏ] ဥပပတ္တိ-ဘဝ-ခန္ဓာ အဖြစ်ဖြင့် ဖြစ်ခြင်းသဘောရှိသော။ ဩပပစ္စယိကနိဗ္ဗတ္တိလက္ခဏ် ဝိညာဏ်။ နေတ္တိ။ ၂၅။ ဩပပစ္စယိကနိဗ္ဗတ္တိလက္ခဏန္တိ ဥပပတ္တိဘဝဘာဝေန နိဗ္ဗတ္တနသဘာဝံ။ နေတ္တိ၊ဋ္ဌ။၉၃။ ဥပပတ္တိဝေ ဩပပစ္စယံ၊ တဿ ဘာဝေါ ဩပပစ္စယိကန္တိ အာဟ "ဥပပတ္တိဘဝဘာဝေနာ"တိ။ နေတ္တိ၊ဋီ။၆၁။ ဩပပစ္စယိကသဒ်ိတေန ဥပပတ္တိဘဝဘာဝေန နိဗ္ဗတ္တိလက္ခဏ် ပဋိသန္ဓိဝိညာဏ် နာမရူပဿ ပဒဋ္ဌာန်။ နေတ္တိ၊ဝိ။၁၃၁။

ဩပပါတိက (တိ) [ဥပပါတ+ကိက။ ဥပပါတိက+က။ ဩပပါတိက ၌ ဩ-ကား ပါတုဘာဝအနက်။ နိရုတ္တိ၊နှာ။၁၅၈။ သော်ပပတ္တိက(သံ)] (၁) ဩပပါတိကနာမပညတ်၊ ရှေးပညတ်၌ကျတတ်သောနာမ်၊ (ပုဒ်စစ်။) သာမည, ဂုဏ, ကိတ္တိမနာမ်တို့မှ ကင်းလျက် အလိုလိုသာလျှင် ရှေးအခေါ် အဝေါ် ရှေးပညတ်တို့၌ ကျတတ်သောနာမ်၊ အလိုလိုသာလျှင် ထင်ရှားဖြစ်ပေါ်လာသောနာမ်၊ ဩပပါတိကနာမ်။ (၂) (အဟုန်ဖြင့်လာ၍ ကျရောက်သကဲ့သို့) ကိုယ်ထင်ရှားဖြစ်သော-ပဋိသန္ဓေ-ခန္ဓာအစု၊ ဩပပါတိကယောနိ။ (၃) အဂ်ါကြီးငယ်ပြည့်စုံစွာကိုယ်ထင်ရှားဖြစ်ပေါ်လာသောသတ္တဝါ၊ စုတေပြီးနောက် ဘဝသစ်၌ (၁၆) နှစ်အရွယ် ကိုယ်ထင်ရှားဖြစ်ပေါ်လာသော သတ္တဝါ၊ ဩပပါတိက သတ္တဝါ။ (ဩပပါတိက ဗြဟ္မာ, နတ်, အချို့သော လူ, အချို့သောတိရစ္ဆာန်။) (၄) (ဘဝဟောင်းမှ စုတေ၍ ဘဝသစ်၌) ပဋိသန္ဓေနေသောသတ္တဝါ။

(၁) ဩပပါတိကာ ပညတ္တိ နိပတတိ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၅၉။ ဖဿဝေဒနာဒီနံ ဝိယ ပန ပထဝီအာဒီနံ ဩပပါတိကနာမတာ သာမညေန "ပထဝီအာဒယော ဝိယာ"တိ နိဒဿနံ ကတံ။ ဒီ၊ဋီ၊၃။၁၇၁။ ဩပပါတိကေန ဝါ ဟိ ကိတ္တိမေန ဝါ နာမေန မုတ္တော သတ္တော ဝါ သဒ်ိရော ဝါ နတ္ထိ။ သံ၊ဋ္ဌ၊၁။ ၈၉။ စတုဗ္ဗိဓံ နာမံ သာမညနာမံ ဂုဏနာမံ ကိတ္တိမနာမံ ဩပပါတိကနာမန္တိ။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊ ၁။၄၂၀။ သယမေဝ ဥပပတနသီလံ နာမံ "ဩပပါတိကံ နာမ"န္တိ ဝုစ္စတိ။ မူလဋီ၊၁။

၁၇၇။ ဥပပတနသီလန္တိ ပါတုဘာဝသီလံ။ မဓ၊၁။၂၅၁။ (-သံ၊ဋီ၊၁။၁၃၂။) ယာ ပန ပုရိမပညတ္တိ အပရပညတ္တိယံ နိပတတိ၊ ပုရိမဝေါဟာရော ပစ္ဆိမဝေါဟာရေ နိပတတိ၊ ... ဣဒံ သာမညဂုဏကိတ္တိမေဟိပိ ဝိနာ သယမေဝ ဥပပတနသီလတ္တာ ဩပပါတိကနာမံ နာမ၊ ဥပပတနံ ဥပပါတော၊ တေန နိဗ္ဗတ္တံ ဩပပါတိကံ။ သံပျင်၊ဋီ။၃၈။ ဒေဝမနုဿေသု ကေနစိ အသမ္မနိတံ သယမေဝ နိပတနသဘာဝံ နာမံ ဥပပတတီတိ ဥပပါတံ၊ ဥပပါတေန နိဗ္ဗတ္တံ ဩပပါတိကံ။ စလင်း၊ဂံ၊၂။၄၁၆-၌လာသော နိရုတ္တိမဉ္ဇူ။ ကပ္ပပရိဝတ္တနေပိ အပရိဝတ္တံ နာမံ ဩပပါတိကံ၊ ဥပပဇ္ဇတိ အဝိဇဟနဝသေနာတိ ကတ္ဘာ။ ကစ္စာယနဘေဒ၊ဋီ၊ ဂါထာ။၃၉။ ဩပပါတိကနာမ-လည်းကြည့်။

(၂) စတဿော ယောနိယော အဏ္ဍဇယောနိ ဇလာဗုဇယောနိ သံသေဒဇယောနိ ဩပပါတိကယောနိ။ ဒီ၊၃။၁၉၂။ (-မ၊၁။၁၀၅။) ဝေဂေန အာဂန္တာ ဥပပတိတာ ဝိယာတိ ဩပပါတိကာ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၃။၂၀၆။ ဥပ္ပတိတ္ဘာ ဝိယ နိဗ္ဗတ္တာ အဘိနိဗ္ဗတ္တာတိ ဩပပါတိကာ။ မ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၄၁။ (-သာရတ္ထ၊၂။၁၈၊၂၆၈။) ဥပပတိတာ ဝိယာတိ ဥပပဇ္ဇနဝသေန ပတိတာ ဝိယ။ ဒီ၊ဋီ၊၃။၂၄၂။ ဥပ္ပတိတ္ဘာ ဝိယာတိ ဥပ္ပဇ္ဇနဝသေန ပတိတ္ဘာ ဝိယ။ ဗာဟိရပစ္စယနိရပေက္ခတ္တာယေဝ ဝါ ဥပပတနေ သာဓုကာရိနော ဥပပါတိကာ၊ တေ ဧဝ ဣဓ ဩပပါတိကာတိ ဝုတ္တာ။ မ၊ဋီ၊၂။၂၉။ ဥပပါတော နေသံ အတ္ထီတိ ဩပပါတိကာ။ ဝိဘာဝိနီ။၂၁၂။ ဥပဂန္တာ ပတနံ ဥပပါတော၊ သော ဝိယာတိ ဥပပါတော။ ဝုဒ္ဓိပ္ပတ္တမနုဿာနံ ဝိယ နိဗ္ဗတ္တမာနသတ္တာနံ အာဒိမှိယေဝ သောဋ္ဌသဝဿုဒ္ဒေသိက ပဉ္စဝီသတိဝဿုဒ္ဒေသိကာဒိဘာဝေန မဟန္တာ ဟုတ္ဘာ ပါတုဘာဝေါ။ ဥပဂန္တာ ပတန္တီတိ ဝါ ဥပပါတာ၊ တေ ဝိယ ဥပပါတာ။ နိဗ္ဗတ္တိက္ခဏေ ဝါ မဟန္တဘာဝေန ပတန္တိ နိဗ္ဗတ္တန္တီတိ ဥပပါတာ။ တေယေဝ ဩပပါတိကာ။ မဏိမဉ္ဇူ၊၂။၂၀၂။ ဥပပတ္တိက္ခဏေ ဧဝ ပရိပုဏ္ဏအင်္ဂပစ္စင်္ဂတ္တာ တတော တတော ဥပ္ပတိတ္ဘာ ဝိယ ဇာယန္တီတိ ဩပပါတိကာ။ ပရမတ္ထ ဒီပနီ။၃၁၁။ (၃) လည်းကြည့်။

(၃) ဩရမ္ဘာဂိယာနံ သံယောဇနာနံ ပရိက္ခယာ ဩပပါတိကော ဟောတိ။ အံ၊၁။၂၃၄။ အဘိ၊ပု။၁၁၉။ ဩပပါတိကော ဟောတီတိ ဥပ္ပန္နကော ဟောတိ။ အံ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၁၇။ ဩပပါတိကောတိ ဥပပါတိကယောနိကော ဥပပတနေ သာဓုကာရီ၊ သေသယောနိပဋိက္ခေပဝစနမေတံ။ အံ၊ဋီ၊၂။၁၈၈။ ဩပပါတိကောတိ ဥပပါတယောနိကော။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၃။၄၈။ အပိ စ ခေါ ဩပပါတိကော ဩပပါတိကံ သာရေတိ။ အံ၊၁။၅၀၇။ ဩပပါတိကော ဩပပါတိကံ သာရေတီတိ ပဋမံ ဥပ္ပန္နော ဒေဝပုတ္တော ပစ္ဆာ ဥပ္ပန္နံ ဒေဝပုတ္တံ သာရေတိ။ အံ၊ဋ္ဌ၊၂။၃၆၅။ ပစ္ဆိမေ ဘဝေ သမ္ပတ္တေ၊ အဟောသိ ဩပပါတိကာ။ အမ္ဗသာခန္တရေ ဇာတာ။ အပ၊၂။၂၉၆။ ထေရီ၊ဋ္ဌ။၂၂၁။

(၄) နတ္ထိ သတ္တာ ဩပပါတိကာ(ဒီ၊ ၁။၅၁။ မ၊၁။၃၅၆-ဂ။ သံ၊၂။၁၆၉။ အံ၊၁။ ၂၇၂။ အဘိ၊၈။၂၄၁။)တိ စတိတ္တာ ဥပပဇ္ဇန-ကသတ္တာ နာမ နတ္ထိ။ မ၊၃၊၂။၂၃၃။ (-အံ၊၃၊၂။၂၃၄။ သံ၊၃၊၂။၃၁၁။) ပုဗ္ဗဏ္ဍ(က)သ ဝိယ ဣမေသံ သတ္တာနံ ဥပ္ပါဒေါ နာမ ကေဝလော၊ န (ဘဝတော) စတိတ္တာ အာ-ဂမနပုဗ္ဗကော အတ္ထိတိ ဒဿနတ္ထံ "နတ္ထိ သတ္တာ ဩပပါတိကာ"တိ ဝုတ္တန္တိ အာဟ "စတိတ္တာ ဥပပဇ္ဇနကသတ္တာ (ဥပ္ပဇ္ဇနက-သတ္တာ) နာမ နတ္ထီ"တိ။ ဒီ၊ဋီ၊၁။၂၂၆။ သီ၊ ဋီ၊သစ်၊၂။၄၅။ သံ၊ဋီ၊၂။၂၆၅။ (-အံ၊ဋီ၊၂။ ၂၀၆။) နတ္ထိ သတ္တာ ဩပပါတိကာတိ စဝနကဥပပဇ္ဇနကာ သတ္တာ နတ္ထိတိ ဂဏှာ-တိ။ အဘိ၊၆၊၁။၄၁၆။ ပုရိမဘဝတော ပစ္ဆိမဘဝေ ဥပပတနံ ဥပပါတော၊ သော ယေသံ သီလ၊ တေ ဩပပါတိကာ၊ တေ ပန စဝနကာ ဥပပဇ္ဇနကာ ဟောန္တီတိ ကတ္တာ အာဟ "စဝနကဥပပဇ္ဇနကာ သတ္တာ နတ္ထိ-တိ ဂဏှာတီ"တိ။ မူလဋီ၊၁။၁၆၆။

ဩပပါတိကဂ္ဂဟဏ (န) [ဩပပါတိက + ဂဟဏ] ဩပပါတိက သဒ္ဒါ။ ယံ ပနေကေ ဝဒန္တိ "ဩပပါတိကဂ္ဂဟဏေန သံသေဒဇာပိ သင်္ဂယ္ဟန္တိ"။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋီ၊၂။၃၀၉။

ဩပပါတိကတ္တာဘာဝ (ပု) [ဩပပါတိက+ အတ္တာဘာဝ] ဩပပါတိကသတ္တာ-ကိုယ်ထင်ရှား-ဖြစ်သူ-၏ ကိုယ်ခန္ဓာအတ္တဘော။ အယဉ္စ နယော နိဗ္ဗတ္တပဒီပေ ဝိယ ဘိဇ္ဇန-သဘာဝေ ကဠေဝရနိက္ခေပရဟိတေ ဩ-

ဩပပါတိကဿ သောဠသဝဿုဒ္ဒေသိက-ဘာဝတော ပုန စတ္တာရော ဝဿေ အတိ-က္ကမိတ္တာ ဥပသမ္ပဒါ ကာတဗ္ဗာတိ အာစ-ရိယာ ဝဒန္တီတိ ကေစိ။ ဝဇိရ။၃၃၃။ မန-ဿေသု ပနေတ္ထ ကေစိဒေဝ ဩပပါတိကာ ဟောန္တီ မဟာပဒုမကုမာရဒယော ဝိယ။ သာရတ္ထ၊၂။၁၈။ သုဂတိယံ ဩပပါတိကော ဝိကလိန္ဒြိယော နု ဟောတိ။ အနုဋီ၊၃။၂၁၆။ (-ဒီ၊၆၊၁။၁၄၉၊၂၆၉။ ဒီ၊၆၊၃။၄၉၊၂၀၆။ မ၊ ၆၊၁။၁၆၈၊၂၁၊၂၂၂၊၃၁၁။ မ၊၆၊၂။၃၀၃။ သံ၊၆၊၂။၂၊၃၁၉။ အဘိ၊၆၊၂။၂၁၊၂၄၊၁၅၃၊ ၁၆၂၊၁၈၁၊၁၉၄။ အဘိ၊၆၊၃။၁၄၈၊၁၈၈၊ ၂၄၀၊၃၀၈၊၃၃၈။ ပဋိသံ၊၆၊၂။၃၄၊၅၆၊၁၈၂၊။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၂။၁၈၅၊၁၉၃၊၂၁၃၊၂၄၉၊၃၁၈။ ဒုဒ္ဒက၊ ၆။၂၁၁။ ဥ ဒါန၊၆။၈၃။ သုတ္တနိ၊၆၊၁။၁၈၈။ ဇာ၊၆၊၅။၄၄၀။ ဇာ၊၆၊၈။၁၂၂၊၁၆၈။ ဝဇိရ။ ၁၁၅။ သာရတ္ထ၊၁။၂၈၂။ သာရတ္ထ၊၂။၁၈၊ ၁၁၃၊၂၅၁။ ဝိမတိ၁။၂၃၁။ ကင်္ခါ၊ဋီ။၂၄။ ဒီ၊ဋီ၊၂။၂၂။ သီ၊ဋီ၊သစ်၊၁။၄၁၅။ သီ၊ဋီ၊သစ်၊ ၂။၁၃၅။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋီ၊၂။၃၁၈။) (၂)လည်း-ကြည့်။

နတ်, လူတို့၌ "သံသေဒဇ"နှင့် " ဩပ ပါတိက"အထူး-မှာ -သံသေဒဇသတ္တဝါတို့ ကား သေးငယ်-ကုန်၏၊ ဩပပါတိကသတ္တဝါ တို့ကား ၁၆-နှစ်အရွယ်အဖြစ်ဖြင့်ဖြစ်ကြ၏၊ ဩပပါတိကသတ္တဝါတို့ကို ကမ္ဘာဦးလူသား၊ အချို့သော ဘုမ္မဇိုးနတ်၊ နဂါး, ဂဠုန်စသော တိရစ္ဆာန်၊ ပြိတ္တာတို့၌ ရနိုင်၏၊ စာတုမဟာ ရာဇ်မှ အထက်နတ်ပြဟ္မာတို့နှင့် ရေသား တို့ကား ဩပပါတိကသတ္တဝါမျာ-သာ ဖြစ်ကြသည်။ ဒီ၊၆၊၃။၂၀၅။

ပပါတိကတ္တာဘဝေ ... ဝဇ္ဇေတ္တာ ဝုတ္တော။ လ္ကတိဝုတ်၊၌။၈၀။

ဩပပါတိကနာမ (န) [ဩပပါတိက+နာမ] ရှေးပညတ်၌ ကျတတ်သောနာမ်၊ (ပုဒ်စစ်။) ဩပပါတိကနာမ်။ စတုဗ္ဗိဓံ နာမံ သာမညနာမံ ဂုဏနာမံ ကိတ္တိမနာမံ ဩပပါတိကနာမံ။ အဘိ၊၌၊၁။၄၂၀။ သယမေဝ ဥပပတနသီလံ နာမံ ဩပပါတိကနာမန္တိ ဝုစ္စတိ။ မူလဋီ၊၁။၁၎၎။ (-ဒီ၊ဋီ၊၃။၁၎၁။ ပဋိသံ၊ဂံ။၁၉၆။) ဩပပါတိက(၁) လည်းကြည့်။

ဩပပါတိကပညတ္တိ (ထီ) [ဩပပါတိကာ+ပညတ္တိ] ဩပပါတိကပညတ်၊ ဩပပါတိကနာမပညတ်။ နာမံ ဥပပန္နမေဝ ဟောတိ၊ ဩပပါတိကပညတ္တိယံ နိပတတိ။ အဘိ၊ ၌၊၁။၄၂၁။

ဩပပါတိကဘာဝ (ပု) [ဩပပါတိက+ဘာဝ] ဩပပါတိကသတ္တဝါ၏ အဖြစ်။ သေသာဗဟိ နိက္ခန္တံ ဂဗ္ဘမလံ နိဿာယ သံသေဒဇဘာဝေန နိဗ္ဗတ္တာ။ ဩပပါတိကဘာဝေနာတိ ကေစိ။ သာရတ္ထ၊၂။၁၁၃။

ဩပပါတိကမနုဿ (ပု) [ဩပပါတိက+မနုဿ] ဩပပါတိက-လူသား-ပုဂ္ဂိုလ်။ ဩပါတေ ဩပပါတိကမနုဿော နိဗ္ဗတ္တိတ္တာ ဥတ္တရိတုံ အသက္ကောန္တော မရတိ။ ဝိ၊၌၊၂။ ၅၄။ (-ဝဇီရ။၁၆၅။)

ဩပပါတိကမရဏ (န) [ဩပပါတိက+မရဏ] ဩပပါတိကသတ္တဝါတို့၏ သေခြင်း။ အမရိတုကာမာ ဝါတိ အဓိပ္ပါယတ္တာ ဩပပါတိကမရဏေပိ အာပတ္တိ။ ဝဇီရ။၁၆၅။

ဩပပါတိကယောနိ (ထီ) [ဩပပါတိကာ+ယောနိ] ထိုထိုအရပ်၌ အဂ်ါကြီးငယ်ပြည့်စုံစွာကိုယ်ထင်ရှားဖြစ်သောသတ္တဝါအပေါင်း၊ ဩပပါတိကယောနိ။ အာနေဉ္ဇာဘိသင်္ခါရော ပန ယသ္မာ ကေသို့ အရူပဘဝေ ကေသာ ဩပပါတိကယောနိယာ ... ပဋိသန္ဓိဝသေန ဝိပစ္စတိ။ အဘိ၊၌၊၂။၁၅၉။ (-ဝိသုဒ္ဓိ၊၂။၁၈၅။) ကုတောစိ အနုပပဇ္ဇိတ္တာ ကေဝလံ တတ္ထ တတ္ထ ပရိပုဏ္ဏာ်ပစ္စဂ်ါ ဟုတ္တာ ဥပပဇ္ဇနကသတ္တာနိကာယော ဩပပါတိကယောနိ နာမ။ ဝတာရဋီ၊၂။၈၆။ (-မဟာနိ၊၌။၂၁၄။) ဩပပါတိက(၁)လည်းကြည့်။

ဩပပါတိကယောနိက (တိ) [ဩပပါတိကာ+ယောနိ+က] ဩပပါတိကယောနိရှိသော၊ သူ။ ရူပီဗြဟ္မသု တာဝ ဩပပါတိကယောနိကေသု ... ရူပါနိ ဥပပဇ္ဇန္တိ။ အဘိ၊ ၌၊၂။၁၅၃။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၂။၁၈၅။ (-မူလဋီ၊ ၂။၁၀၉။)

ဩပပါတိကသင်္ကဟ (ပု) [ဩပပါတိက+သင်္ကဟ] ဩပပါတိကသတ္တဝါတို့၌-သွင်းယူ-ရေတွက်-ခြင်း။ သံသေဒဇယောနိကာ ပရိပုဏ္ဏာယတနာပရိပုဏ္ဏာယတနဘာဝေန ဩပပါတိကသင်္ကဟံ ကတ္တာ ဝုတ္တာ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ဋီ၊၂။၃၀၉။

ဩပပါတိကသတ္တ (ပု) [ဩပပါတိက+သတ္တ] ဩပပါတိကသတ္တဝါ။ ယသ္မာ စ ဩပပါတိကသတ္တေသု ဗြဟ္မကာယိကာဒီနံ ပဋိ-

သန်္ဂကေ ... အဂ္ဂပိနော ခန္ဓာ ပါတု-ဘဝန်္တိ။ အဘိ၊၁၄၂၊၁၆၁။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၂။၁၉၂၂။ (-ပဋိသံ၊၁၄၊၁။၃၂၁။ ဒီ၊ဋီ၊၁။၁၅၅။ အံ၊ဋီ၊ ၃။၂၀။)

ဩပပါတိကသမုဂ္ဂမ (ပု) [ဩပပါတိက+သမုဂ္ဂမ] ဩပပါတိကသတ္တဝါတို့ ပဋိသန္ဓေအခါ ခန္ဓာငါးပါး ပြည့်စုံစွာ အတူတကွ ဖြစ်ခြင်း။ (သမုဂ္ဂမ=အဘိ၊၁၄၊၂။၂၀။ မူလဋီ၊ ၂။၂၁-တို့လည်းကြည့်။) ဧဝံ ဩပပါတိ-ကာနံ ပဋိသန္ဓိကေ ပဋ္ဌာယ ခန္ဓာ ပရိပုဏ္ဏာ ဟောန္တိ၊ အယံ ဩပပါတိကသမုဂ္ဂမော နာမ။ အဘိ၊၁၄၊၂။၂၁။

ဩပပါတိကသိဂ်ါလိ (ထိ) [ဩပပါတိကာ+သိဂ်ါလိ] ဩပပါတိကဖြစ်သော မြေခွေးမ။ အထဿာ မာတာ ကာလကိရိယံ ကတ္တာ ပုတ္တသိနေဟေန တဿ အာဂမနမဂ္ဂေ ဩပပါတိကသိဂ်ါလိ ဟုတ္တာ နိဗ္ဗတ္တိ။ ဇာ၊ ၁၄၊၂။၃၄၈။

ဩပပါတိကူပပတ္တိ (ထိ) [ဩပပါတိကာ+ဥပပတ္တိ] ဩပပါတိကသတ္တဝါ-၏-အဖြစ်-ပဋိသန္ဓေနေခြင်း။ သတိ စ ဩပပါတိ-ကူပပတ္တိယံ ဝုတ္တဒေါသာနတိဝတ္တနတော။ ဒီ၊ဋီ၊၂။၂၂။

ဩပဘောဂ (ပု) [ဥပ+ဘုဇ+ဏ္ဍ။ နိတိ၊ဓာ။ ၂၁၃။] မယား။ သာပိ တေ ဩပဘောဂ္ဂါ ဘဝိဿတိ။ ဒီ၊၂။၂၆၄။ ဩပဘောဂ္ဂါ ဘဝိဿတီတိ ပါဒပရိစာရိကာ ဘဝိဿတိ။ ဒီ၊၁၄၊၂။၃၉၉။

ဩပမညာ[1] (ပု) [ယာဒိစ္ဆကနာမ်] ဩပမည နတ်။ ပနာဒေါ ဩပမညော စ၊ ဒေဝ-သူတော (ဒေဝသုတော) စ မာတလိ။ ဒီ၊ ၃။၁၆၅။ ဒီ၊၁၄၊၂။၂၈၁။

ဩပမညာ[2] (တိ) [ဥပမည+ဏ] ဥပမည အနွယ်၌ဖြစ်သော၊သူ။ ဗြာဟ္မဏော ဘော ဂေါတမ ပေါက္ခရသာတိ ဩပမညော သုဘဂဝနိကော ဇေမာဟ။ မ၊၂။၄၁၆။ ဩပမညောတိ ဥပမညဂေါတ္တော။ မ၊၁၄၊၃။ ၃၀၄။

ဩပမေန္ဒ (တိ) [ဥပ+မာ+ဏေ+အန္ဒ] ကပ်ရောက်၍နှိုင်းခြိန်စေသော၊ ဥပမာ ပြသော၊ သူ။ ဟတ္ထိပဒါဒီဟိ ဩပမ္မေဟိ ဩပမေန္ဒော သံယုတ္တနိကာယေ အပ္ပမာဒဝဂ္ဂေ နာနပ္ပ-ကာရံ ထောမေတိ။ ဒီ၊၁၄၊၃။၂၄၀။

ဩပမ္မ (နာ) [ဥပမာ+ဏျ] (၁) နှိုင်းယှဉ်အပ်သော-ဥပမာ-ဥပမေယျ။ (၂) နှိုင်းယှဉ်ကြောင်း ဥပမာန။ (၃) နှိုင်းယှဉ်ခြင်း၊ ဥပမာ။ (တိ)(၄) ဥပမာမျှားသော။ **(၁)** အပ္ပမာဏော အတုလိယော၊ ဩပမ္မေဟိ အနူပမော။ ဗုဒ္ဓဝံ။၃၅၀။ ဩပမ္မေဟိတိ ဥပမိတဗ္ဗေဟိ။ ဗုဒ္ဓဝံ၊၁၄။၂၄၅။

(၂) ဩပမ္မေန ဩပမ္မံ ကထယိဿာမိ။ မိလိန္ဒ။ ၃၂၃။ ဩပမ္မံ နိဒဿနတ္ထာယာ(ဝိ၊ ၅။ ၂၈၈)တိ ဩပမ္မံ အတ္ထဒဿနတ္ထာယ။ ဝိ၊၁၄၊၄။၂၀၅။ အထဿ ဘဂဝါ ဩပမ္မံ သမ္မုခီပါဒေန္တော အာဟ "ဧဝမေဝ ခေါ အဟံ ဗြာဟ္မဏာ"တိအာဒိ။ ဝိ၊၁၊။၁၀၉။ ဥပမိယတေ တောယာတိ ဥပမာ၊ ဥပမာ ဧဝ ဩပမ္မံ။ ပါရာဂံ၊သစ်၊၂။၁၄၂။ ဥပမာ

ဧဝ ဩပမ္မံ။ ဝတာရ၊ဋီ၊၂။၅၉။ (၃) ဩပမ္မ ကုသလ။ ဩပမ္မနိဒဿနတ္ထ-တို့ကြည့်။ (တိ)(၄) ဩပမ္မဝဂ္ဂ-ကြည့်။

ဩပမ္မကထာပဥ္ (တိ) [ဩပမ္မကထာ+ပဥ္] ဥပမာစကားကို-မေးခြင်း-မေးသောအခန်း။ အနုမာနပဥ္ဇံ ဩပမ္မပဥ္ဇံ။ မိလိန္ဒ။၂။

"အရှင်ဘုရားနာဂသေန အဘယ်မျှ သော အဂါဖြင့် ပြည့်စုံသောရဟန်းသည် အရဟတ္တဖိုလ်ကို မျက်မှောက်ပြုပါသနည်း" ဟူသော မိလိန္ဒမင်း၏အမေးကို "အရဟတ္တ ဖိုလ်ကို မျက်မှောက်ပြုလိုသောရဟန်းသည် မြည်း၏ အဂါတစ်ခုကို ယူအပ်၏" အစရှိ သော အကျဉ်းမာတိကာ(၁၀၅)ပါးကို ပြဆို၍ အကျယ်ဟောပြသော အခန်းဖြစ်သည်။ မိလိန္ဒ။၃၄၃-၄၀၆။

ဩပမ္မကုသလ (တိ) [ဩပမ္မ+ကုသလ] ဥပမာ၌-ဥပမာဥပမေယျတို့၌-လိမ္မာသော၊သူ။ ဧတေသံ စိတ္တမညာယ၊ ဩပမ္မကုသလော မုနိ။ ဗုဒ္ဓဝံ။၃၀၄။ (-အပ၊၁။၃၂။ ထေရ၊ ဋ္ဌ၊၂။၃၉၁။) ဩပမ္မကုသလောတိ ဥပမာယ ကုသလော။ ဗုဒ္ဓဝံ၊ဋ္ဌ။၇၁။ ဩပမ္မကုသ-လော ဥပမာဥပမေယျေသု ဒက္ခော။ အပ၊ ဋ္ဌ၊၁။၂၆၁။

ဩပမ္မတ္တ (နဲ) [ဩပမ္မ+တ္တ] ဥပမာ၏ အဖြစ်။ တသ္မာဿ နာနာကာရေဟိ ဩပမ္မတ္တံ ဝိဘာဝေတုံ။ သံ၊ဋီ၊၂။၁၁၀။

ဩပမ္မတ္ထ (ပု) [ဩပမ္မ+အတ္ထ။ ဥပမီယတိ ဧတာယာတိ ဥပမာ၊ တာယ ဘာဝေါ ဩ-ပမ္မံ၊ တဒေဝ အတ္ထော ဩပမ္မတ္ထော။ ပါရာ၊ ဂံ၊သစ်၊၂။၁၃၆။] (၁) နှိုင်းယှဉ်ခြင်း အကျိုး၊ နှိုင်းယှဉ်ကြောင်းဥပမာ၏ အဖြစ်ဟူသော အကျိုး။ (၂) နှိုင်းယှဉ်ခြင်းအနက်၊ နှိုင်းယှဉ် ကြောင်းဖြစ်သောဥပမာ၏ အဖြစ် ဟူသော ပဋိဘာဂအနက်။ (ပါရာ၊ဂံ၊သစ်၊၂။၁၃၆။)

(၁) တသ္မာ အတ္တနော ပဏ္ဍိတ-ဘာဝဿ ဩပမ္မတ္ထံ ဧကံယေဝ ဒေါဝါရိကံ ဒဿေတုံ "ဧကဒ္ဓါရ"နှိ အာဟ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၃။၆၄။ (-အံ၊ဋ္ဌ၊၃။၃၃၁။) (၂) သေယျထာတိ ဩပမ္မတ္ထေ နိပါတော။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၀၈။ မ၊ဋ္ဌ၊ ၁။၃၇၃။ သံ၊ဋ္ဌ၊၂။၃၀၀။ အံ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၈၆။ (-ဝိ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၃၁။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၃။၆၄။ အံ၊ဋ္ဌ၊၁။၄၂။ အံ၊ ဋ္ဌ၊၃။၃၃၁။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၂။၃၆၂။ ဣတိဝုတ်၊ ဋ္ဌ။၂၉၉။ ဗုဒ္ဓဝံ၊ဋ္ဌ။၉၁၊၁၆၉၊၂၂၈။ သာရတ္ထ၊ ၁။၃၅၂။ ဒီ၊ဋီ၊၁။၁၂၅။ မ၊ဋီ၊၁။၂၇၀။ မ၊ ဋီ၊၂။၅၆။ အံ၊ဋီ၊၃။၁၉၄။)

ဩပမ္မဒဿနတ္ထ (ပု) [ဩပမ္မဒဿန+အတ္ထ] (၁) ဥပမာကို ပြခြင်းအကျိုး။ (၂) ဥပမာကို ပြခြင်းအနက်။ (၁) သေယျထာပီတိအာဒီနိ ဩပမ္မဒဿနတ္ထံ ဝုတ္တာနိ။ မ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၄၂။ (-မ၊ဋ္ဌ၊၃။၈၉။ မ၊ဋ္ဌ၊၄။၁၀၉။) (၂) သေယျ-ထာပီတိ ဩပမ္မဒဿနတ္ထေ နိပါတော။ ဣတိဝုတ်၊ဋ္ဌ။၈၆၊၃၂၆။

ဩပမ္မဒ္ဓယ (နဲ) [ဩပမ္မ+ဒ္ဓယ] ဥပမာနှစ်ခု အပေါင်း။ ဝိပဿနာစာရဿ အာရဒ္ဓဝုတ္တိတံ အပရိပန္ထတဉ္စ ဒဿေန္တော ဩပမ္မဒ္ဓယ-မာဟ။ သံ၊ဋီ၊၂။၄၇၃။

ဩပမ္မနိဒဿန (ထီ၊နဲ) [ဩပမ္မ+နိဒဿန]

တူသည်၏ အဖြစ်ဟူသော ဥပမာကို ပြခြင်း။ နှိုင်းယှဉ်ကြောင်းဖြစ်သော ဥပမာနကို ပြခြင်း။ သေယျထာပိတိ တဿတ္ထဿ ဩပမူနိဒဿနံ။ ဝိ၊ဌ၊၁။၁၅၆။ (-ဝိ၊ဌ၊၂။၁၀။ ဝိ၊ဌ၊၄။၁၉၂။ သုတ္တနိ၊ဌ၊၁။၁၃၉။ ဣတိဝုတ်၊ဌ။၅၄။ ဇာ၊ဌ၊၅။ ၂၅၄။ သာရတ္ထ၊၂။၁၃၄။) ဩပမူနိဒဿနန္တိ ဇတ္ထ ဥပမာဝ ဩပမ္မံ၊ တဿ နိဒဿနံ။ ဝိမတိ၊၁။ ၂၁၀။ အောက် ပုဒ်လည်းကြည့်။

ဩပမူနိဒဿနတ္ထ (ပု) [ဩပမူနိဒဿန + အတ္ထ] တူသည်၏အဖြစ်ဟူသောဥပမာကို-နှိုင်းယှဉ်ကြောင်းဖြစ်သောဥပမာနကို-ပြခြင်း အကျိုး။ သေယျထာပိတိ "ခုဒ္ဒမခုံ အနိဋ္ဌ-က"န္တိ ဣဒံ ပနဿ မခုရတာယ ဩပ-မူနိဒဿနတ္ထံ ဝုတ္တံ။ ဝိ၊ဌ၊၁။၁၅၀။ ဩပမူ-နိဒဿနတ္ထန္တိ ဥပမာယ နိဒဿနတ္ထံ။ သာရ တ္ထ၊၁။၄၃၆။ ဥပမိယတေ ဥပမာ၊ ဥပမာ ဧဝ ဩပမ္မံ။ ဥပမိယတေ တောယာတိ ဥပမာ၊ ဥပမာ ဧဝ ဩပမ္မံ။ ပါရာ၊ဂံ၊သစ်၊၂။၃၅၉။

ဩပမူပဋိပါဒန (န) [ဩပမူ+ပဋိပါဒန] ဥပ မာနကို-ဥပမေယျနှင့်-ဥပမေယျအနက်နှင့် -ပြီးစီးစေခြင်း၊ ဥပမာန ဥပမေယျတို့ကို တိုက်ဆိုင်နှိုးနှောပြခြင်း။ ဧဝန္တိ ဩပမူ-ပဋိပါဒနံ။ ဇာ၊ဌ၊၁။၁ ၂၅။

ဩပမူပဋိပါဒနတ္ထ (ပု) [ဩပမူပဋိပါဒန+ အတ္ထ] ဥပမာနကို-ဥပမေယျနှင့်-ဥပမေ ယျအနက်နှင့်-ပြီးစီးစေခြင်းဟူသော အ နက်။ ဥပမာန ဥပမေယျတို့ကိုတိုက် ဆိုင်နှိုး နှောပြခြင်း ဟူသောအနက်။ ယထာပိတိ ဩပမူပဋိပါဒနတ္ထေ နိပါတော။ ထေရ၊ဌ၊ ၁။၈၄။

ဩပမူဘာဝ (ပု) [ဩပမူ+ဘာဝ] ဥပမာ၏ အဖြစ်။ ဘိက္ခုနော အာဟာရပရိဘော-ဂဿ ဩပမူဘာဝေန ... ဘဂဝတာ အာ-နိတော။ သံ၊ဋီ၊၂။၁၁၀။

ဩပမူပရိကပ္ပဝိသယ (တိ) [ဩပမူပရိကပ္ပ +ဝိသယ] ဥပမာကိုကြံဆခြင်းလျှင် အရာရှိ သော။ ဝိကပ္ပဝသေန ဝေဒိတဗ္ဗောတိ ဩပမူပရိကပ္ပဝိသယတ္တာ တဿ ကိရိယာ-ပဒဿ။ သံ၊ဋီ၊၁။၂၂၀။

ဩပမ္မဝဂ္ဂ (ပု) [ဩပမ္မ+ဝဂ္ဂ] ဥပမာများစွာ-ရှိ-ပြဆိုအပ်-သော-ဝဂ်-တရား၊အစု။ (မ၊ ၁။၁၇၃-၂၆၅။ ဓမ္မ။၁၃-၁၆။) အဂဂေ နာမ အန္တမသော ဩပမ္မဝဂ္ဂမတ္တဿပိ ဗုဒ္ဓဝစနဿ ပရိယာပုဏာနံ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၂။၇၂။ ပဋိသံ၊ဌ၊၁။၇။ ဓမ္မပဒေ ယမကဝဂ္ဂေါ ဩ-ပမ္မဝဂ္ဂေါတိ ဝဒန္တိ၊ မူလပဏ္ဏာသေ ယမကဝဂ္ဂေါ ဩပမ္မဝဂ္ဂေါ ဧဝါတိ အပရေ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋီ၊၂။၈၄။ ဩပမ္မဝဂ္ဂဿာတိ ဥပမာ-လုဝဂ္ဂမတ္တဿ။ ပဋိသံ၊ဂံ။၂၉။

ဩပမ္မဝစန (န) [ဩပမ္မ+ဝစန] ဥပမာကို ထွန်းပြသော စကား။ ဣဝါတိ ဩပမ္မဝစနံ။ သုတ္တနိ၊ဌ၊၁။၁၁။ သာရတ္ထ၊၃။၁၇။

ဩပမ္မဝသ (ပု) [ဩပမ္မ+ဝသ] ဥပမာနှင့် စပ်ခြင်း။ ဣဒါနိ ရူပါဒီဟေဝ သဒ္ဒီ ဩပ-မ္မဝသေန သစ္စီကဋ္ဌသံသန္ဒနံ ဟောတိ။ အ ဘိ၊ဌ၊၃။၁ ၂၁။

ဩပမ္မဝိဓိ (ပု) [ဩပမ္မ+ဝိဓိ] ဥပမာအစီအရင်။ ဣတိ ဘဂဝါ ဧတ္တာဝတာ အနိယမိတေ-နေဝ ဩပမ္မဝိဓိနာ ယာဝ ဘဂဝါ ဥဂ္ဂတံ ဗြာဟ္မဏဿ မာနံ ဘိန္ဒိတ္ထာ။ ဒီ၊၌၊၁။၃၂၉။

ဩပမ္မဝိဘာဝန (ထီ၊န) [ဩပမ္မ+ဝိဘာဝန] ဥပမာဖြင့် ထင်စွာပြခြင်း။ ဧဝမေဝ ခေါ ဘိက္ခဝေတိ ဧတ္ထ ဣဒံ ဩပမ္မဝိဘာဝနံ။ မ၊၌၊၄။၈။

ဩပမ္မသံယုတ္တ (ပု) [ဩပမ္မ+သံယုတ္တ] ဩပမ္မသံယုတ္တ ပါဠိတော်။ ("ကူဋဒန္တသုတ်" စသော သုတ် ၁၂-ခု ပါဝင်သောတရားတော်။ သံ၊ ၁။၄၅၄-၄၆၁။ သံ၊၌၊၂။၂၀၆-၂၁၃။ သံ၊ ဋီ၊၂။၁၈၇-၁၉၃။) ဩပမ္မသံယုတ္တဿ ပဋမေ ကူဋံ ဂစ္ဆတိတိ ကူဋဂါမာ။ သံ၊၌၊၂။၂၀၆။

ဩပမ္မသံသန္ဒန (ထီ၊န) [ဩပမ္မ+သံသန္ဒန] ဥပမာ၏ အစွမ်းဖြင့်-ဥပမာ ပြလျက်-(သစ္စိကဋ္ဌကို) နှီးနှောခြင်း။ ဧဝမေတ္ထ ဩပမ္မသံသန္ဒနံ ဝေဒိတဗ္ဗံ။ ဒီ၊၌၊၁။၁၁၇။ တတ္ထဝံ ဩပမ္မသံသန္ဒနာ ဝေဒိတဗ္ဗာ။ မ၊၌၊ ၁။၁၄၆။ ယထာ ရူပဝေဒနာဒယော သတ္တပညာသမမ္မာ အညမညာ ဝိသဒိသာ ဥပလဗ္ဘန္တိ။ ဧဝံ ရူပါဒီဟိ ဝိသဒိသော ပုဂ္ဂလော ဥပလဗ္ဘတိတိ ပုစ္ဆနဝသပ္ပဝတ္တံ ဩပမ္မသံသန္ဒနံ။ မောဟဝိစ္ဆေဒနီ။၃၇၀။

(အဘိ၊က။၁၅-၂၁။ အဘိ၊၌၊၃။၁၂၁-၁၂၂-"**ဩပမ္မသံသန္ဒနကထာ**" ဟု ပါရှိသည်။ "ဥပမာ၏ အစွမ်းဖြင့် သစ္စိကဋ္ဌကို နှီးနှောခြင်း၊ ဥပမာတစ်ခုကို ပြဆို၍ ထိုနှင့် တူစွာ အခြားတစ်ခုကို နှီးနှောပြောဆိုသော ကထာ" ဖြစ်သည်။ "ပုဂ္ဂိုလ်ဟူသည်ကို သစ္စိကဋ္ဌ ပရမတ္ထအားဖြင့် ရအပ်၏"ဟု ပြောဆို ယူဆနေသူ (ပရဝါဒီပုဂ္ဂိုလ်)ကို "ရုပ်နှင့် ဝေဒနာတို့၏ သစ္စိကဋ္ဌ ပရမတ္ထအားဖြင့် ရခြင်း"နှင့် "ရုပ်နှင့်ပုဂ္ဂိုလ်တို့၏ သစ္စိကဋ္ဌ ပရမတ္ထအားဖြင့် ရခြင်း"တို့ တူပါသလောဟု မေးမြန်းရာ၌ ပရဝါဒီက တူပါကြောင်း ဖြေဆိုသောအခါ "ရုပ်နှင့် ဝေဒနာတို့သည် တစ်မျိုးတစ်ခြားစီ ဖြစ်သကဲ့သို့ ရုပ်နှင့် ပုဂ္ဂိုလ်သည်လည်း တမျိုးတခြားစီ ဖြစ်သလော" ဟု တဖန် မေးမြန်းရာ၌မူကား ပရဝါဒီသည် "နှ ဟေဝံ ဝတ္တဗ္ဗေ" ဟု ဖြေဆိုရလေသည်။ ဤသို့ ပရဝါဒီ၏ မှားယွင်းသောအယူဝါဒကို ပယ်ရန်အလို့ငှါ "အချင်းချင်း မတူကြသော ရုပ်, ဝေဒနာ စသော (၇၅)ပါးသောတရားတို့ကို ရအပ်သကဲ့သို့ ရုပ်စသည်တို့မှ မတူသောပုဂ္ဂိုလ်ကို ရအပ်ပါသလော"ဟု မေးသည်၏အစွမ်းဖြင့် ဖြစ်သောကထာကို "ဩပမ္မသံသန္ဒနကထာ"ဟု ခေါ်သည်။)

ဩပမ္မသတ (န) [ဩပမ္မ+သတ] ဥပမာတစ်ရာ။ ဩပမ္မသတေန ဩပမ္မသဟဿေန နှ သက္ကာ ဗုဒ္ဓဗလံ ဒဿိတုံ။ မိလိန္ဒ။၃၂၉။

ဩပမ္မသမ္မဒိုပါဒန (နှ) [ဩပမ္မ+သမ္မဒိုပါဒန။ ဩပမ္မဿ ဥပမေယျန သမ္မဒိုပါဒနံ ဩပမ္မသမ္မဒိုပါဒနံ။ ပါရာ၊ဂံ၊သစ်၊၂။၁၄၇။] ဥပမာနကို-ဥပမေယျနှင့်-ဥပမေယျ အနက်နှင့်-နှီးနှောခြင်း၊ ဥပမာအနက်ကို ဥပမေယျနှင့် နှီးနှောခြင်း။ ဣဒါနိ ယဒေတံ ဘဂ-

ဝတော "ဧဝမေဝ ခေါ အဟံ ဗြာဟ္မဏာ"-တိအာဒိနာ နယေန ဝုတ္တံ ဩပမူသမ္မဒီ-ပါဒနံ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၁၀၊ (-၁၅၆။) ဩပမံ့ သ-မ္မဒီပါဒေန္တော(မ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၄၆)တိ ယထူပနိတံ ဥပမံ ဥပမေယျတ္ထေန သမံ ကတွာ ပဒီပါ-ဒေန္တော သံသန္ဒန္တောတိ အတ္ထော။ မ၊ဋီ၊ ၁။၂၄၇။ ဩပမူသမ္မဒီပါဒနန္တိ ဩပမူတ္ထသ ဥပမေယျန သမ္မဒေဝ ပဒီပါဒနံ။ သာရတ္ထ၊ ၁။၃၅၂။ အဲ၊ဋီ၊၃။၁၉၄။ (-မ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၇၄။ ဝိမတိ၊၁။၇၀။ မ၊ဋီ၊ ၂။၅၆။)

ဩပမူသမ္မဒီပါဒနတ္ထ (ပု) [ဩပမူသမ္မဒီပါဒန +အတ္ထ] ဥပမာနကို-ဥပမာအနက်ကို-ဥပ မေယျနှင့် နှီးနှောခြင်း ဟူသောအနက်။ ယထာတိ ဩပမူသမ္မဒီပါဒနတ္ထေ နိပါ-တော။ ထေရ၊ဋ္ဌ၊ ၂။၄၂။ (-ဒီ၊ဋီ၊၁။၆၆။ သီ၊ ဋီ၊သစ်၊၁။ ၂၄၆။)

ဩပမူသဟဿ (ပု) [ဩပမူ+သဟဿ] ဥပမာ တစ်ထောင်။ ဩပမူသတ-ကြည့်။

ဩပမ္မာဒိ (တိ) [ဩပမူ+အာဒိ] ဥပမာန အစရှိသော။ ဩပမ္မာဒိနာ ပါကဋကရဏံ ဥတ္တာနီကရဏံ။ ဝဇီရ။၄၃။

ဩပရ (တိ) [အဝ+ပရ] ယုတ်ညံ့သော (သကတ္တ ဘာဝ =မိမိ၏ အတ္တဘော။ အကုသိုလ်-စသည်။) ဣဒံ ဖလံ ပရံ၊ ဣဒံ ဩပရံ။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၉၀။ ပရောပရာနီတိ ပရာနိ စ ဩပရာနိ စ၊ ပရတ္တဘာဝသကတ္တ-ဘာဝါဒီနိ ပရာနိ စ ဩပရာနိ စာတိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။ စူဠနိ၊ဋ္ဌ။၁၄။ ပရာနိ စ အပရာနိ စ ပရာပရာနီတိ ဝတ္တဗ္ဗေ သန္ဓိ-ဝသေန ရောကာရံ ကတွာ ပရောပရာနီတိ ဝုတ္တံ။ ... အထ ဝါ— ပရာနိ စ ဩပရာနိ စ ပရောပရာနိ၊ ... ဩပရာနီတိ စ ဩရာနီတိ ဝုတ္တံ ဟောတိ၊ လာမကာနီတိ အတ္ထော၊ "ပရောပရာ ယာသ သမေစ္စ ဓမ္မာ"တိအာဒီသု ဝိယ။ ပဋိသံ၊ဋ္ဌ၊၁။၅၃။ စူဠနိ၊ဋ္ဌ။ ၄၈-၉။ သန္ဓိဝသေန ရာကာရ-ဿာတိ ဝစနသေသော၊ နိပ္ပပဉ္စိတုံ ရာ-ကာရေ အာကာရဿ ဩကာရန္တိ နံ ဝုတ္တံ။ ပဋိသံ၊ဂံ၊၈၁။ ပရောပရာနီတိ ပရာနိ စ ဩပရာနိ စ။ ဥတ္တမအဓမာနီတိ ပရ-တ္တဘာဝ-သကတ္တဘာဝါဒီနိ ဥတ္တမအဓမာနိ။ အဲ၊ဋီ၊ ၂။၃၀၁။

(ပဋိသမ္ဘိဒါမဂ် ဂဏ္ဌိအလို "ပရောပရာနိ" တွင် ရှေး "ရာ" ၌ အာ-ကို ဩ ပြု၍ "ပရောပရာနိ"ဟု ရှုပ်ပြီးသည်၊ ဩပရ-ဟု သီးခြားပုဒ်မရှိ။ ပဋိသံ၊ဋ္ဌ-နှင့် စူဠနိ၊ ဋ္ဌ-တို့၌ သာဓကထုတ်ပြသော "ပရောပရာ ယာသ သမေစ္စ ဓမ္မာ" ဟူသောပါဠိသည် အဲ၊၁။၃၁၂။ သုတ္တနိ။၃၄၈- တို့၌ လာသော ပါဠိဖြစ်သည်။ အဲ၊ဋ္ဌ၊ ၂။၂၅၁-၌ "ပရော-ပရာတိ ပရောဝရာ၊ ဥတ္တမလာမကာ၊ ကုသလာကုသလာတိ အတ္ထော" ဟု ဖွင့်၍၊ သုတ္တနိ၊ဋ္ဌ၊ ၂။၁၃၆-၌ "ပရောပရာတိ ဝရာဝရာ သုန္ဒရာသုန္ဒရာ၊ ပရာ ဝါ ဗာဟိရာ၊ အပရာ အဗ္ဘန္တရာကာ"ဟု ဖွင့်သည်။)

ဩပရဇ္ဇ (န) [ဥပရာဇ+ကျ။ ဥပရဇ္ဇ+က။ ရညော သမီပေ ပဝတ္တတီတိ ဥပရာဇာ၊ ဥပရာဇဿ ဘာဝေါ ဩပရဇ္ဇံ။ မအူ၊သျ၊ ၁။၃၁၀။] အိမ်ရှေ့မင်း၏ အဖြစ်။ ကသွာ-

ဟံ ဩပရဇ္ဇံ နု ပတ္ထယျံ။ အံ၊၂။၁၃၆။ (-ဒီ၊၆၊၁။၁၂၄။) ဩပရဇ္ဇန္တိ ဥပရာဇဘာဝံ။ အံ၊၆၊၃။၄၉။ ရညော ဘာဝေါ ရဇ္ဇံ၊ ရဇ္ဇဿ သမီပေ ပဝတ္တတီတိ ဩပရဇ္ဇံ။ သီ၊ဋီ၊သစ်၊ ၂။၆။ (-မ၊၂။၂၆၃၊၂၆၉။ ဝိ၊၆၊၁။၃၈။ အံ၊ ၆၊၁။၂၀၁။ အံ၊၆၊၂။၇၀။ အံ၊၆၊၃။၂၀၉။ အဘိ၊၆၊၂။၄၇၂၆။ ထေရ၊၆၊၂။၁၇၄။ ဇာ၊၆၊ ၁။၁၅၀။ ဇာ၊၆၊၂။ရဉ၊၁၇ရ၊၂၉၆။ ဇာ၊၆၊ ၃။၂၉၊၃ရ၆။ ဇာ၊၆၊ရ။ရ၃။)

ဩပရဇ္ဇဝစန (န) [ဩပရဇ္ဇ+ဝစန] အိမ်ရှေ့ မင်း၏အဖြစ်ကို ဆိုခြင်း၊ ဩပရဇ္ဇ-ဟူသော သဒ္ဒါကို-ဆိုခြင်း။ ကုမာရကာလံ ဝတ္တာ တဒနန္တရံ ဩပရဇ္ဇဝစနတော ဝိရဇ္ဈံ စေတံ။ မ၊ဋီ၊၃။၁၄၈။

ဩပဝယှ[၁] (တိ) [ဥပ+ဝဟ+ကျ။ ရာဇာနမုပဂန္တွာ ဝဟိတုမရဟတီတိ ဩပဝယှော။ အရဟတ္ထေ ကျော။ ဓာန်၊ဋီ။၃၆၆။ ပြော-ပဝါဟျ (သံ)] ဘုရင်မင်းစီးသော (ဆင်ယာဉ်)။ (စီးတော်ဆင်၊ မင်္ဂလာဆင်တော်)။ ဒဒါမိ နု ဝိကမ္ပာမိ၊ ... ဩပဝယံ ဂဇုတ္တမံ။ ဇာ၊၂။၃၁၃။ ဩပဝယှန္တိ ရာဇဝါဟနံ။ ဇာ၊ ၆၊၇။၂၅၂။ ဩပဝယှော(နေတ္တိ။၁၁၅)တိ ရ-ညော အာရောဟနယောဂ္ဂါ။ နေတ္တိ၊၆၊၂။၂၂၉။ ဩပဝယှန္တိ ရာဇာနမုပဝဟိတုံ သမတ္ထံ။ သီ၊ ဋီ၊သစ်၊၂။၂၂။ (-သံ၊၃။၃၀၅။ ခုဒ္ဒက၊၆၊၂။ ၁၄၉။ ဥဒါန၊၆၊၁။၃၀၁။ သုတ္တနိ၊၆၊၁။၂၇၈။ စရိယာ၊၆၊၁။၃၈၊၁၁၅။ ဇာ၊၆၊၂။၁၉။ ဇာ၊၆၊ ၄။၉၂။) ဒီ၊၆၊၂-၌ ဩပဂှယှ-ဟုရှိ၍ ဝိမာန၊ ၆-၌ ဩပဝုယှ-ဟု ရှိသည်။ ယင်းပုဒ်တို့ လည်းကြည့်။

ဩပဝယှ[၂] (ပု) [ဩပဝယှ+က] ဩပဝယှ ထေရ်။ ဣတ္ထံ သုဒံ အာယသ္မာ ဩပဝယှော ထေရော ဣမာ ဂါထာယော အဘာသိတ္ထ။ အပ၊၁။၁၁၉။ (-အပ၊၆၊၂။၈၁။) အောက် ပုဒ်လည်းကြည့်။

ဩပဝယှတ္ထေရ (ပု) [ဩပဝယှ+ထေရ] ဩပ-ဝယှ ထေရ်။ ပုဗ္ဗေ ကတပုညသမ္ဘာရ-ဝသေန ဩပဝယှတ္ထေရောတိ ပါကဋော အဟောသိ။ အပ၊၆၊၂။၈၁။

ရှေးဘုရားရှင်တို့၏ထံတော်၌ ဝိဝဋ္ဋ-ပနိဿယ ကုသိုလ် ဆည်းပူးခဲ့သော အမျိုး ကောင်းသားသည် ပဒုမုတ္တရဘုရားရှင်းအား အာဇာနည်သိန္ဓောမြင်းကို လှူဒါန်းပူဇော်ပြီးနောက် "ဘုရားအစရှိသော ရဟန်း တော်များအား ဆင်မြင်းစသည်တို့သည် မအပ်စပ်ကုန်၊ အပ်စပ်သော ပစ္စည်းဘဏ္ဍာကို လှူမည်"ဟု ကြံစည်၍၊ ထိုသိန္ဓောမြင်းကို တန်ဖိုးဖြတ်စေလျက် ရလာသော အသပြာဖြင့် ဝါချည်သက်န်း၊ ကမ္မလာသက်န်း စသည်တို့နှင့်တကွ ဆေးပစ္စည်းတို့ကို လှူဒါန်းခဲ့လေသည်။ ထိုကောင်းမှုကြောင့် ဖြစ်လေရာရာ လူဘဝ နတ်ဘဝတို့၌ ဆင်ယဉ် မြင်းယဉ်စသောယဉ်များစွာ ပြည့်စုံလျက် ချမ်းသာစွာ ခံစားရသည်။ ဤဘုရားရှင်လက်ထက်တော်၌ "ဩပဝယှထေရ်"ဟူသော အမည်ဖြင့် ထင်ရှားလျက် အရဟတ္တဖိုလ်သို့ ရောက်တော်မူသည်။ အကျယ်ကို အပ၊၁။၁၁၈-၉။ အပ၊၆၊၂။၈၁-၂-တို့ကြည့်။

ဩပဝိန္နဝ (တိ) [ဥပဝိန္န+ဏ] ဥပဝိန္နမည်သူ၏-သား-သမီး-အနွယ်။ ဥပဝိန္နသအပစ္စံ ဩပဝိန္နဝေါ။ နိဂ္ဂတ္တိ၊နှာ။၂၉၀။

ဩပဝုယှ (တိ) [ဥပ+ဝဟ+ဏျ] ဘုရင်မင်း စီးသော (ဆင်ယာဉ်)။ (စီးတော်ဆင်၊ မင်္ဂလာဆင်တော်။) သမ္မ ကဏ္ဏက , အဇ္ဇေကရတ္တိ မံ ဝဟ၊ မယှံ ဩပဝုယှံ ဟောဟိ။ ဝိမာန၊ ဌ။၂၉၇။

ဩပသဂ္ဂိက (တိ) [ဥပသဂ္ဂ+ကိက။ သြော်ပသဂ်ိက(သံ)] ဥပသာရ။ ဩပသဂ္ဂိကံ။ မူ။၃၇၅။

ဩပသမိက (တိ) [ဥပသမ+ကိက။ သြော်ပဓမိက(သံ)] ကိလေသာ-ဝင့်ဆင်းရဲ-၏ ငြိမ်းအေးခြင်း-ကို-ပြုတတ်-ဆောင်တတ်-သော။ ဓမ္မော စ ဒေသိယတိ ဩပသမိကော။ ဒီ၊၃။၂၁၉။ အံ၊၃။၆၀-၁။ (-အံ၊၁။၄၄၈။) ဩပသမိကောတိ ကိလေသူပသမကရော။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၃။၂၂၉။ ဩပသမိကေတိ ဥပသမ-ကရေ ဝိဝဋ္ဋူပနိဿိတေ။ အံ၊ဋ္ဌ၊၂။၃၃၅။ ဩပသမိကောတိ ကိလေသူပသမာဝဟော။ အံ၊ဋ္ဌ၊၃။၂၂၄။ ဩပသမိကောတိ ဝဋ္ဋဒုက္ခ-ဿ ဥပသမာဝဟော။ ဒီ၊ဋီ၊၃။၂၆၅။

ဩပသာယိက (တိ) [(ဥပ+သိ+ဏ=) ဥပသယ+ကိက] မှီခိုခို၍နေသော၊သူ။ ဩပသာယိ-ကော မေ ဘဝိဿသီတိ မယှံ သမီပသယော ဘဝိဿသိ၊ မံ ဂစ္ဆန္တံ အနုဂစ္ဆိဿတိ။ မ၊ ဌ၊၂။၃၀၄။ ဥပနိဿာယ သေတီတိ ဥပသ-ယော၊ ဥပသယောဝ ဩပသာယိကော။ ယထာ "ဝေနယိကော"တိ အာဟ "သမီ-ပသယော"တိ။ မ၊ဋီ၊၂။၃၁၃။

ဩပသိလေသိက (တိ) [ဥပသိလေသ+ကိက။ သြော်ပလ္လိမိက(သံ)] (၁) ကပ်ငြိသောအား-ဖြင့်-ကပ်ငြိ၍-တည်ရာဖြစ်သော(အာဓာရ)။ (၂) မကပ်ငြိမူ၍တည်ရာမျှသာဖြစ်သော(အာဓာရ)။ (ဥပသိလေသမည်သည် သံယောဇဉ်း၊ ထို၌ဖြစ်သောဝတ္ထုသည် ဩပသိလေသိကမည်၏။ အခြားအဆီးမရှိမူ၍ အနီးအစပ် ငြိကပ်၍ တည်ရာဖြစ်သော အာဓာရသည် ဩပသိလေသိကာဓာရ မည်၏။ မောဂ်၊သဂျ၊၁။၅၉၊၂၅၂-ဒုကြည့်။ အာဓေယျ၏ကပ်၍တည်ရာ ဖြစ်သောအာဓာရသည် ဩပသိလေသိကာဓာရမည်၏။ ငြိသောအားဖြင့်ကပ်၍တည်ရာဖြစ်သော အာဓာရသည် အလ္လီယနဩပသိလေသိကာဓာရမည်၏။ မငြိသောအားဖြင့်ကပ်၍ တည်ရာဖြစ်သောအာဓာရသည် အနုလ္လီယန ဩပသိလေသိကာဓာရမည်၏။ ပုဒ်စစ်။၄၆-ဂျ။

(၁)(၂) သွာဓာရော စတုဗ္ဗိဓော ဗျာပိကော ဩပသိလေသိကော ´ ဝေသ-ယိကော သာမီပိကော စာတိ။ ကစ္စည်း၊ နှာ။၁၄၉။ ဩပသိလေသိကော နာမ ပစ္စေကသိဒ္ဓါနံ ဘာဝါနံ ယတ္ထ ဥပသိ-လေသေန ဥပဂမော ဟောတိ၊ ယသ္မိဉ္စ အာဓေယ္ယော ဥပသိလီယတိ အလ္လီယိတ္ထာ တိဋ္ဌတိ။ ဂျ၊နှာ။၁၇၁။ ယတ္ထ ပန ပစ္စေ-ကသိဒ္ဓါနံ ဘာဝါနံ ဥပသိလေသော ဟော-တိ၊ သော ဩပသိလေသိကော။ သဒ္ဒဂ်၊ ဋီ။၁၂၂။ တတြာဓာရာဓေယျနမည်တြ သိဒ္ဓါနံ သံယောဂေါ ဥပသိလေသော၊ တတြ ဘဝေါ ဩပသိလေသိကော။ မောဂ်၊

ပဋိကာ။ မောဂ်၊သျ၊၁။ ၂၅၃။ ယသ္မိ အာ-ဧယျဝတ္ထု အလ္လီယိတ္တာ ဝါ တိဋ္ဌတိ၊ အဓိဋ္ဌိတမတ္တံ ဟုတ္တာ ဝါ တိဋ္ဌတိ၊ သော ဩပသိလေသိကော။ နိရုတ္တိ၊နှာ။ ၂၀၈။ (-နိတိ၊သုတ္တ၊နှာ။၁၄၀။ မောဂ်၊၂။၃၂။ ရူဒိ၊ နှာ။၁၂၄။)

ဩပါတ (ပု) [အဝ+ပတ+ဏ] (၁) တွင်း၊ ကျင်း။ (၂) ကျခြင်း၊ ကျရောက်-သုတ်ချိ-ထိုး-သုတ်-ခြင်း၊ ထိုးသုတ်ချယူခြင်း။ **(၁)** ဩပါတံ နာမ မနုဿံ ဥဒ္ဒိဿ ဩပါတံ ခဏတိ "ပတိတ္တာ မရိဿတီ"တိ။ ဝိ၁။၉၆။ မနုဿံ ဥဒ္ဒိဿ ဩပါတံ ခဏတိတိ ... တတ္ထ အာဝါဋံ ခဏတိ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၂။၅၂။ ဩပါတေ(ဝိ၊ဋ္ဌ၊၃၃)တိ အာဝါဋေ၊ သော ဟိ အဝပတနဋ္ဌာနတ္တာ "ဩပါတော"တိ ဝုစ္စတိ။ ပါစိတ်၊ယော။၂၄။ ဩပတန္တိ ဏ္ဌာတိ ဩပါတော၊ အာဝါဋော။ ကင်္ခါ၊ဋီ၊သစ်။၁၁၄။ (-ဝိ၅။၅၆၊၆၈၊၈၉။ ဇာ၁။၃၃၁။ ဝိ၊ဋ္ဌ၁။ ၃၃၈။ ဝိ၊ဋ္ဌ၄။၂၂၈။ ခုဒ္ဒက၊ဋ္ဌ။၂၀။ ဓမ္မ၊ဋ္ဌ၊၂။ ၄၃၈။ ဇာ၊ဋ္ဌ၁။၁၆၀။ ဇာ၊ဋ္ဌ၅။၄၉။ ဝဇိရ။ ၁၇၀။ သာရတ္ထ၊၂။၂၅၀။ ဝိမတိ၁။၂၃၂။)

(၂) နေဝါသံ ကေသာ ဒိဿန္တီ၊သ-ကုဏာနံ စ ဩပါတော။ ဇာ၊၂။၃၅၉။ ကိံ တေဟိ သကုဏေဟိ နီတာ၊ ဏ္ဍတော အ-ညေသမ္ပိ ကေသဉ္စိ တေသံ သကုဏာနံ ဝိယ ဩပါတော ဇာတော။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၇။၃၄၄။

ဩပါတကထာ (ထီ) [ဩပါတ+ကထာ] တွင်း-ကိုတူးရာ၌ အဆုံးအဖြတ် စကား-ရပ်၊ တွင်း-ကိုဆိုအပ်ရာဖြစ်သော စကား။ (မအ္ဌ၊သျ၊ ၄။၁၆၀။) အယံ တာဝ ဩပါတကထာ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၂။၅၄။

ဩပါတခ(ကွ)ဏန (နှ) [ဩပါတ+ခဏန] တွင်းတူးခြင်း။ မာရဏတ္ထမေဝ ဩပါတ-ခဏနံ, အပဿေန ဥက္ကိပနံ, ... ထာဝရ-ပယောဂေါ။ ခုဒ္ဒက၊ဋ္ဌ။၂၀။ ထာဝရောတိ အသံဟရိမေန ဥပကရဏေန မာရေတု-ကာမဿ ဩပါတကွဏနံ။ ကင်္ခါ။၁၂၁-၂။ (-ဏ္ဍတီဝုတ်၊ဋ္ဌ။၂၁၈။ သာရတ္ထ၊၂။၂၇၄။ ဝိမတိ၁။၂၃၀။ အနုဋီ၊၂။၁၉၀။) ဩပတန္တိ ဏ္ဍာတိ ဩပါတော၊ အာဝါဋော။ တဿ ခဏနံ ဩပါတကွဏနံ။ ကင်္ခါ၊ဋီ၊သစ်။၂၁၄။

ဩပါတခဏက(ခနက) (တိ) [ဩပါတ + ခဏ(နှ)က] တွင်းကို တူးသော၊သူ။ ပါသာ-ဏာဒိသု ပတနေနာပိ မရဏေပိ ဩပါတ-ခဏကော နှ မုစ္စတိတိ ဝေဒိတဗ္ဗံ။ ဝိမတိ၁။၂၃၁။ ဩပါတခနကော ဩပါတံ အဉ်-ဿ ဝိက္ကိဏာတိ ဝါ မုဓာ ဝါ ဒေတိ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၂။၅၄။

ဩပါတခဏနကွဏ (ပု) [ဩပါတ+ခဏန ကွဏ] တွင်း-တူးသော-တူးရာ-ခဏ။ သော ဩပါတခဏနကွဏေ အရူပလောကေ ဇိဝတိ။ ဝဇိရ။၁၆၅။ (ပဋိဝိသောဓက-မူဋ္ဌ "ဩပါတပတနကွဏေ"ဟု ရှိသည်။ "တွင်း-သို့ ကျရာခဏ" ဟု ပြန်ဆိုရမည်။)

ဩပါတရောဂ (ပု) [ဩပါတ+ရောဂ] တွင်း၌ ကျသောကြောင့် ဖြစ်သော-အနာရောဂါ-ဒဏ်ရာ။ ဩပါတရောဂေါ ဗလဝတရော ဟောတိ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၂။၅၃။

ဩပါတေတမ္မ (တိ) [အဝ+ပတ+ဏှ+တမ္မ] ကျစေအပ်သော၊ ပြောဆိုအပ်သော။ နဉပဇ္ဈာယဿ ဘဏမာနဿ အန္တရန္တရာ ကထာ ဩပါတေတမ္မာ(ဝိ၁။၅၈။ ဝိ၄။ ၄၀၂။ စရိယာ၊ဋ္ဌ။၁၆)တိ အန္တရဃရေ ဝါ အညတြ ဝါ ဘဏမာနဿ ... အညာ ကထာ နာ သမုဋ္ဌာပေတမ္မာ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၃၅၉။

ဩပါတေတိ (ကာ၊ကြိ) [အဝ+ပတ+ဏှ+တိ] ကျစေ၏။ (က) ကျစေ-မျောပါစေ-၏။ မျှော၏၊ သွန်ပစ်၏။ (ခ) ကျစေ-ချ-၏။ (ဂ) ကျစေ-သွင်း-ဂွတ်ဆို-၏၊ ကြားဖြတ်ပြောဆို၏။ (ဃ) ကျစေ-သွင်း-အတူတကွဂွတ်ဆို-တစ်ပေါင်းတည်း-ဂွတ်ဆို-၏။ (င) အဆုံးတိုင်-ကျစေ-အတူတကွ ဂွတ်ဆို-၏။ (စ) အကြား၌-ကျစေ-သွင်း-အတူတကွဂွတ်ဆို-၏။

(က) ကျစေ-မျောပါစေ-၏၊ မျှော၏၊ သွန်ပစ်၏။ **ဩပါတေတိ**—တေန ဟိ တုံ ဂဟပတိ မဟန္တေ မဟန္တေ သာဏိပသိဗ္ဗ-ကေ ကာရာပေတွာ ... မဇ္ဈေ ဂင်္ဂါယ သောတေ ဩပါတေတိ။ ဝိ၁။၁၉။ (သီ။ သျာ-မူတို့၌ "ဩသာဒေတိ"ဟုရှိသည်။) **ဩပါတေသိ**—အံ၊၂။၃၄၅။

(ခ) ကျစေ-ချ-၏။ **ဩပါတေယျ**—ဣမသ္မာ ပရိဗ္ဘာဇကာသ ယာဝ ဘဝဂ္ဂါ ဥဿီတံ မာနဒ္ဓဇံ ဌာနသော၀ ဩပါ-တေယျ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၃၁။

(ဂ) ကျစေ-သွင်း-ဂွတ်ဆို-၏၊ ကြားဖြတ်ပြောဆို၏။ **ဩပါတေတိ**—တတြ သုဒံ အာယသ္မာ စိတ္တော ဟတ္ထိသာရိပုတ္တော ထေရာနံ ဘိက္ခူနံ အဘိဓမ္မကထံ ကထေ-နွာနံ အန္တရန္တရာ ကထံ ဩပါတေတိ။ အံ၊ ၂။၃၄၄။ တတ္ထ အန္တရာ ကထံ ဩပါ-တေတိတိ ... အတ္တနော ကထံ ပဝေ-သေတိတိ အတ္ထော။ အံ၊ဋီ၊၃။ ၁၃၃။ သော ဝုဒ္ဓါနံ ဝုဒ္ဓါနံ ဗြာဟ္မဏာနံ ဘဂဝတော သဒ္ဓိံ မန္တယမာနာနံ အန္တရာ ကထံ ဩပါတေတိ။ မ၊၂။၃၀၀။ ဩပါတေတိတိ ပဝေသေတိ။ မ၊ဋ္ဌ၊၃။ ၂၀၉။ ဩပါတေတိတိ နီပါတေ-တိတိ အတ္ထော၊ တထာဘူတော စ တတ္ထ ပေသိတာ ဟောတိတိ ဝုတ္တံ "ပဝေသေတိ" တိ။ မ၊ဋီ၊၃။၁၉၂။ **ဩပါတေန္တိ**—မ၊၂။ ၃၂၄။ **ဩပါတေတု**—မ၊၂။၃၀၀။ **ဩပါ-တေထ**— မာ ဩပါတေထ(သုတ္တနိ။ ၃၆၆)တိ မာ ပဝေသေထ၊ မာ ကထေ-ထာတိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။ သုတ္တနိ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၇၂။ (-မ၊၂။၃၂၄၊၃၅၀။) **ဩပါတေယျုံ**—မ၊ ၂။၂၀၂။ မ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၆၇။ **ဩပါတေသိ**—အံ၊၂။၃၄၅။

(ဃ) ကျစေ-သွင်း-အတူတကွဂွတ်ဆို-တစ်ပေါင်းတည်း-ဂွတ်ဆို-၏။ **ဩပါ-တေတိ**—ဩသာရေန္တံ ဩပါတေတိ(ဝိ၊ ၂။၂၆)တိ သုတ္တံ ဥစ္စာရေန္တံ ပရိသမဇ္ဈေ ပရိသင်္ကာနံ ဧဝံ ဝဒေဟိတိ တေန သဒ္ဓိံ ကတော ဝဒန္တသ္သ အနာပတ္တိ၊ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၀။ ဩပါတေတိတိ သဒ္ဓိံ ကထေတိ။ သာရတ္ထ၊ ၃။၆။ ဝိမတိ၊၂။၅၂။ ဩပါတေတိ(ဝိ၊ဋ္ဌ၊၃။ ၁၀)တိ ကတော ဘဏတိ သမာဂစ္ဆတီတိ လိခိတံ။ ဝဇိရ။၂၉၁။

(င) အဆုံးတိုင်-ကျစေ-အတူရွတ်ဆို-၏။ ယေဘုယျေန ပဂုဏ် ဂန္ထံ ဘဏန္တံ ဩပါတေတိ။ ဝိ၊၂။၂၆။ **(စ)** အကြားဌ်-ကျစေ-သွင်း-အတူတကွရွတ်ဆို-၏။ အန္ဓ-ကွရံ နာမ ရူပံ အနိစ္စန္တိ ဝုစ္စမာနော "ရ"နွှိ ဩပါတေတိ။ ဝိ၊၂။၂၅။

ဩပါတေတု (ကာ၊ကြို) [အဝ+ပတ+ဏေ+တု] ကျစေ-သွင်း-ရွတ်ဆို-လော့၊ ကြားဖြတ်ပြောဆိုလော့။ ဩပါတေတိ (ဂ) ကြည့်။

ဩပါတေထ (ကာ၊ကြို) [အဝ+ပတ+ဏေ+ထ] ကျစေ-သွင်း-ရွတ်ဆို-ကုန်လော့၊ ကြားဖြတ်ပြောဆိုကုန်လော့။ ဩပါတေတိ (ဂ) ကြည့်။

ဩပါတေနွှိ (ကာ၊ကြို) [အဝ+ပတ+ဏေ+အနွှိ] ကျစေကုန်၏၊ ကျစေ-သွင်း-ရွတ်ဆို-ကုန်၏၊ ကြားဖြတ်ပြောဆိုကုန်၏။ ဩပါတေတိ (ဂ) ကြည့်။

ဩပါတေယျ (ကာ၊ကြို) [အဝ+ပတ+ဏေ+ယျ] ကျစေရာ၏၊ ချရာ၏။ ဩပါတေတိ (ခ) ကြည့်။

ဩပါတေယျုံ (ကာ၊ကြို) [အဝ+ပတ+ဏေ+ယျုံ] ကျစေ-သွင်း-ရွတ်ဆို-ကုန်ရာ၏၊ ကြားဖြတ်ပြောဆိုကုန်ရာ၏။ ဩပါတေတိ (ဂ) ကြည့်။

ဩပါတေသိ (ကာ၊ကြို) [အဝ+ပတ+ဏေ+ဤ] ကျစေ-မျောပါစေ-ပြီ။ ဩပါတေတိ (က) ကြည့်။

ဩပါတေဟိ (ကာ၊ကြို) [အဝ+ပတ+ဏေ+ဟိ] ကျစေ-မျောပါစေ-လော့၊ မျှောလော့၊ သွန်ပစ်လော့။ ဩပါတေတိ (က) ကြည့်။

ဩပါဒေသိ (ကာ၊ကြို) [အဝ+ပဒ+ဏေ+ဤ] ဖြတ်လှီး-ခွဲ-ပြီ။ (မကောင်းသဖြင့်ထိရောက်စေပြီ။ ဘာသာ၊ဋီ။) အထ ခေါ သာဗြာဟွဏီ သတ္ထံ ဂဟေတွာ ဩဝရက် ပဝိသိတွာ ဥဒရံ ဩပါဒေသိ။ ဒီ၊၂။၂၆၄။ (သျာ-မူဌ် "ဥပ္ပါတေသိ"ဟုရှိသည်။)

ဩပါန (နှ) [ဥဒ+ပါန။ အဝ(ဩ)+ပါ+ယု] (က) ရေတွင်း။ (ခ) ရေကန်၊ လေးထောင့်ကန်။ (ဂ) ဆိပ်၊ ရေခပ်ဆိပ်။ (က)(ခ)(ဂ) အောက်ပုဒ်ကြည့်။

ဩပါနဘူတ (တိ) [ဩပါန+ဘူတ] (က) ရေတွင်းသဖွယ်ဖြစ်၍ဖြစ်သော။ (ခ) ရေကန်-လေးထောင့်ကန်-သဖွယ် ဖြစ်၍ဖြစ်သော။ (ဂ) ဆိပ်-ရေခပ်ဆိပ်-သဖွယ် ဖြစ်၍ဖြစ်သော။ **(က)** ဩပါနဘူတ(ဝိ၊၃။၃၃၃။ မ၊၂။၄၂။ အံ၊၃။၃၀)နွှိ ပဋိယတ္တဥဒပါနော ဝိယ ဌိတံ။ ဝိ၊ဌ၊၃။၃၇၉။ မ၊ဌ၊၃။၆၃။ အံ၊ဌ၊၃။၂၁၂။ သာရတ္ထ၊၃။၃၂၇။ (-အဘိ၊ဝိ။၂၅၆။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။၁၇။ အဘိ၊ဌ၊၂။၃၂၇။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋီ၊၁။၄၃။)

(က)(ခ) ဒါယကော ဒါနပတိ ... သမဏဗြာဟွဏ ကပဏဒ္ဓိက ဝဏိဗ္ဗက ယာစကာနံ ဩပါနဘူတော။ ဒီ၊၁။၁၃၀။ ဩပါနဘူတောတိ ဥဒပါနဘူတော သဗ္ဗေသံ သာဓာရဏပရိဘောဂေါ၊ စတုမဟာပထေ ခတပေါက္ခရဏီ ဝိယ ဟုတွာ ဌိတောတိ အတ္ထော။ ဒီ၊ဌ၊၁။၂၆၆-ရ။ ဩပါနဘူတံ

ဝါ(ဇာ၊၁။၂၁၀)တိ စတုမဟာပထေ ခတ-သာဓာရဏပေါက္ခရဏီ ဝိယ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၄။၃၄။ (-ပေတ။၁၈၉။ ဇာ၊၂။၂၁၊၃၀၄။ မ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၄၇။ ဓမ္မ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၂၈။ ဣတိဝုတ်၊ဋ္ဌ။၁၀၂။ ဝိမာန၊ဋ္ဌ။၂၆၅။ ပေတ၊ဋ္ဌ။၇၂၊၂၂၀။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၈၀။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၄။၃၄။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၅။၁၈၅။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၇။၂၂၅။)

(ဂ) ဩပါနံ ဝုစ္စတိ ဩဂါဟေတ္ဝာ ပါတဗ္ဗတော နဒီတဋ္ဌာကာဒီနံ သဗ္ဗသာဓာ-ရဏတိတ္ထံ၊ ဩပါနံ ဝိယ ဘူတော ဩပါန-ဘူတော။ ဒီ၊ဋ္ဌီ၊၁။၃၂၆။ သီ၊ဋ္ဌီ၊သစ်၊၂။၃၀၈။

ဩပါယိက် (ဗျ) သင့်လျော်-လျော်ကန်သင့်မြတ်-ပါ၏၊ ကောင်းပါ၏။ ဩပါယိက် ပတိရူပံ သာဓွေဝံ သမ္ပဋိစ္ဆနေ။ ဓာန်။၁၁၄၄။ အလန္တိ ယုတ္တံ၊ ဩပါယိကန္တိ အတ္ထော။ မ၊ဋ္ဌီ၊၃။၃၁၁။ အံ၊ဋ္ဌီ၊၂။၃၆၁။

ဩပါယိက (တိ) [ဥပါယ+ဣက။ ဥပဂန္တဗ္ဗတ္တာ ဥပါယိက်၊ သကတ္ထေ ဣကော၊ ဩပါယိက်၊ ဩပယိကမ္ပိ။ ဓာန်၊ဋ္ဌီ။၃၅၃။ဩော်ပါယိက (သံ)] (၁) သင့်လျော်ခြင်း။ (တောင်ပေါက်၊ သျ။) သင့်လျော်သောအရာ၊ နည်းလမ်းကျသောအမှု။ (ဓာန်၊သျ၊သစ်။) (၂) သင့်လျော်-လျော်ကန် သင့်မြတ်-သောအကြောင်းနှင့် ယှဉ်သော၊ လျော်ကန်သင့်မြတ်သော။

(၁) ဩပါယိက် ပတိရူပံ။ ဓာန်။၃၅၃။ (၂) "လဟူ"တိ ဝါ "ဩပါယိက"နွိ ဝါ "ပတိရူပ"နွိ ဝါ ... ကာယေန ဝိညာပေတိ။ ဝိ၊၃။၅၇။ ဩပါယိကန္တိ ဥပါယပဋိသံယုတ္တံ၊ ဣမိနာ ဥပါယေန တွံ မေ ဣတော ပဋ္ဌာ-ယ ဘာရော ဇာတောသီတိ အတ္ထော။ ဝဇိရ။ ၄၁၇။ (-သာရတ္ထ၊၃။၂၃၂။ ဝိမတိ၊၂။၁၀၂။ ဝိနယာလင်္ကာရ၊ဋ္ဌီ၊၁။၂၉၅။) ဓမ္မဒါနံ ပန အသံကိလိဋ္ဌစိတ္တသ အဝိပရီတာ ဓမ္မဒေ-သနာ၊ ဩပါယိကော ဟိတသ ဥပဒေ-သော။ စရိယာ၊ဋ္ဌ။၂၉၇။ သီ၊ဋ္ဌီ၊သစ်၊၁။၂၇၅။

ဩပါယိကတရ (တိ) [ဩပါယိက+တရ] အထူး သဖြင့် သင့်လျော်သောအကြောင်းနှင့် ယှဉ်သော၊ သာလွန်သင့်လျော်သော။ ဣမသ နု ခေါ အာဝုသော အတ္ထသ ဣမာနိ ဝါ ဗျဉ္ဇနာနိ ... ကတမာနိ ဩပါယိကတရာနိ။ ဒီ၊၃။၁၀၅။ ကတမာနိ ဩပါယိကတရာနိ-တိ ဣမသ အတ္ထသ ကတမာနိ ဗျဉ္ဇနာနိ ဥပပန္နတရာနိ အလ္လီနတရာနိ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၃။၉၅။ ဥပပန္နတရာနိတိ ယုတ္တတရာနိ၊ အလ္လီန-တရာနိတိ သိလိဋ္ဌတရာနိ။ ဒီ၊ဋ္ဌီ၊၃။၉၁။

ဩပါရမ္ဘ (တိ) [ဥပါရမ္ဘ+ဏ] အပြစ်တင်ထိုက်သော။ ကတမော ပန ဘန္တေ အာနန္ဒ ကာယသမာစာရော ဩပါရမ္ဘော။ မ၊၂။ ၃၁၆။ ဩပါရမ္ဘောတိ ဥပါရမ္ဘံ ဒေါသံ အာ-ရောပနာရဟော။ မ၊ဋ္ဌ၊၃။၂၃၉။ သာဝဇ္ဇ-တာယ ဥပါရမ္ဘံ အရဟတီတိ ဩပါရမ္ဘော။ မ၊ဋ္ဌီ၊၃။၁၆၁။

ဩပါသာဒ (ပုန) [ယာဒိစ္ဆကနာမ်] ဩပါသာဒ ရွာ။ စင်္ကီ ဗြာဟ္မဏော ဩပါသာဒံ အဇ္ဈာ-ဝသတိ။ မ၊၂။၃၇၆။ ဩပါသာဒံ အဇ္ဈာ-ဝသတီတိ ဩပါသာဒနာမကေ ဗြာဟ္မဏ-ဂါမေ ဝသတိ။ မ၊ဋ္ဌ၊၃။၂၈၃။ (-မ၊ဋ္ဌီ၊၃။ ၁၈၉။)

ဩပါသာဒက (တိ) [ဩပါသာဒ+က] ဩပါသာဒ ရှာ၌ နေသော၊သူ။ အသောသုံ ခေါ ဩပါသာဒကာ မြာဟွကဂဟပတိကာ။ မ၊၂။၃၃၆။

ဩပါသာဒဂါမ (ပု) [ဩပါသာဒ + ဂါမ] ဩပါသာဒ ရွာ။ ဥတ္တရေန ဩပါသာဒန္နိ ဩပါသာဒဂါမဿ ဥတ္တရဒိသာယံ။ မ၊ဋီ၊ ၃။၁၈၉။

ဩပါသာဒနာမက (တိ) [ဩပါသာဒ+နာမ+က] ဩပါသာဒ အမည်ရှိသော။ ဩပါသာဒ-ကြည့်။

ဩပါသာဒပဒ (န) [ဩပါသာဒ+ပဒ] ဩပါသာဒ-ပုဒ်။ တတ္ထာတိ ဩပါသာဒပဒေ။ မ၊ဋီ၊၃။၁၈၉။

ဩပါသာဒဝါသိက (တိ) [ဩပါသာဒ+ဝသ+ကိက] ဩပါသာဒရွာ၌ နေလေ့ရှိသော၊သူ။ စကိ ဩပါသာဒဝါသိကော။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၁။ ၃၃၁။

ဩပိ (ကြိ) [ဩပ+ဏျိ] ထွေးပြီ။ ဩပတိ-ကြည့်။

ဩပိတ္တာ (ကြိ၊ဝိ) [ဩပ+တ္တာ] ထွေး၍။ အ-ထဿ မုခေ ခေဠံ ဩပိတ္တာ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၄။ ၄၆၀။

ဩပိယ (ကြိ၊ဝိ) [ဩပ+တ္တာ] ထား-ထည့်ထား-၍။ ရုက္ခမူလဂဟနံ ပသက္ကိယ၊ နိဗ္ဗာန် ဟဒယသ္မိံ ဩပိယ။ သံ၊၁။၂၀၁။ ထေရ။ ၂၄၅။ ဟဒယသ္မိံ ဩပိယာတိ ကိစ္စတော စ အာရမ္မဏတော စ ဟဒယမှိ ပက္ခိပိတ္တာ။ သံ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၆၇။ နိဗ္ဗာန် ဟဒယသ္မိံ ဩပိယာတိ ... နိဗ္ဗုတိ ဟဒယေ ဌပေတ္တာ စိတ္တေ ကရိတ္တာ (ကတ္တာ)။ ထေရ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၀၁။ အပ၊ ဋ္ဌ၊၂။၂၉၀။

ဩပိလဝတိ (ကြိ) [အဝ+ပိလု+အ+တိ။ အဝ္လဝတိ (သံ)] နစ်မျောစေ၏။ နစ်မြုပ်စေ၏။ သေယျထာပိ ကဿပ နာဝါ အာဒိကေ-နေဝ ဩပိလဝတိ၊ သံ၊၁။၄၂၃။ ဩပိလ-ဝတိတိ နိမုဇ္ဇတိ။ သံ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၈၈။

ဩပိလာပိတ (တိ) [အဝ+ပိလ(ပိလု)+ဏာပေ+တ။ (နီတိ၊မာ။၁၆၉။ မာတ္တဏ္ဍ။၂၃၁။)] နစ်မျောစေ-နစ်မြုပ်စေ-အပ်သော၊ နှစ်မြှုပ်အပ်သော။ ဥဒကေ ပန ဩပိလာပိတာ ဥက္ကာ ဝိယ တတ္ထဝ နိဗ္ဗာယိ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၃၁။

ဩပိလာပိတဥက္ကာ (ထီ) [ဩပိလာပိတာ+ဥက္ကာ] နစ်မြုပ်စေ-နစ်မျောစေ-နှစ်မြှုပ်အပ်-သော မီးရှူး။ ဥဒကေ ပန ဩပိ-လာပိတဥက္ကာ ဝိယ တတ္ထဝ နိဗ္ဗာယိ။ စရိယာ၊ဋ္ဌ။၂၂၈။

ဩပိလာပိတတိကဏ္ဏာ (ထီ) [ဩပိလာပိတာ+တိကဏ္ဏာ] နစ်မြုပ်စေ-နစ်မျောစေ-နှစ်မြှုပ်အပ်-သောမြက်မီးရှူး။ ဒါဝဂ္ဂိ သောဋ္ဌသ-ကရီသမတ္တာဒ္ဌာနံ ပတ္တော ဥဒကေ ဩပိ-လာပိတတိကဏ္ဏာ ဝိယ နိဗ္ဗာယိ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊ ၁။၂၂၈။

ဩပိလာပေတိ (ကာ၊ကြိ) [အဝ+ပိလ(ပိလု)+ဏာပေ+တိ။ အဝ္လါဝယတိ(သံ)] နစ်မျောစေ-နစ်မြုပ်စေ-၏၊ မျောစေ၏။ အပ္ပါဏကေ ဝါ

ဥဒကေ ဩပိလာပေတိ။ ဝိ၊၃။ ၂၂၀။ ဝိ၊၄။ ၄၉၉။ မ၊၁။ ၂၆၈။ မ၊၃။၁၉၅။ **ဩပိလာပေယျ**—အပ္ပါဏကေ ဝါ ဥဒကေ ဩပိလာပေယျ။ ဝိ၊၃။ ၂၂၀။ (-ဝိ၊၄။၄၁၃။) ဩပိလာပေယျာတိ နိမုဇ္ဇာပေယျ။ သာရတ္ထ၊၃။ ၂၈၅။ **ဩပိလာပေယျာသိ**—မ၊၂။ ၂၅၂။ **ဩပိလာပေဟိ**—ဝိ၊၃။၃၁၉။ သံ၊၁။၁၆၀။ သုတ္တနိ။ ၂၉၂။ **ဩပိလာပေသိ** — ဝိ၊၃။ ၄၉၉။ သံ၊၁။၁၆၀။ သုတ္တနိ။ ၂၉၂။ ဩပိလာပေသိတိ သုဝဏ္ဏပါတိယာ သဒ္ဒီယေဝ နိမုဇ္ဇာပေသိ။ သံ၊၄။ ၂၁၆။ **ဩပိလာပေဿတိ**—မ၊၁။၁၆။ **ဩပိလာပေဿာမိ** — ဩပိလာပေဿာမိ (မ၊၁။၁၆)တိ နိမုဇ္ဇာပေဿာမိ။ မ၊၄။၉၈။ (-ဇာ၊၄။ ၂၅၅။) ဩပိလာပိတ-လည်းကြည့်။

ဩပိလာပေတွာ (ကြို၀ိ) [အဝ+ပိလ(ပိလု)+ဏာပေ+တွာ] နစ်မျောစေ-နစ်မြုပ်စေ-မျော-၍။ ယန္နူနာဟံ ဏ္ဍမံ ကုလ္လံ ထလေ ဝါ ဥဿာဒေတွာ ဥဒကေ ဝါ ဩပိလာပေတွာ ယေန ကာမံ ပက္ကမေယျံ။ မ၊၁။ ၁၈၈။ (-သံ၊၄။ ၂၁၆။ ဇာ၊၄။၃၄၁။)

ဩပိလာပေန္တ (တိ) [အဝ+ပိလ(ပိလု)+ဏာပေ+အန္တ] (က) နစ်မျောစေ-မျော-သော၊သူ။ (ခ) နစ်မြုပ်စေ-နှစ်-သော။ **(က)** တသ္မာ တံ (နာဝံ) ဥဒ္ဓံ ဝါ ဥစ္စာရေန္တဿ အဓေ ဝါ ဩပိလာပေန္တဿ ... အတိက္ကန္တမတ္တေ ပါရာဇိကံ။ ဝိ၊၄။ ၂၈၉။ ဩပိလာပေန္တ-ဿာတိ ဩသီဒါပေန္တဿ။ သာရတ္ထ၊၂။ ၁၄၁။ **(ခ)** သကလကောသလရဋ္ဌံ မဟော-ယေန ဩပိလာပေန္တော ဝိယ ဒေဝံ ဝ-ဿာပေတွာ။ ဇာ၊၄။၃၄၁။

ဩပိလာပေယျ (ကာ၊ကြို) [အဝ+ပိလ(ပိလု)+ဏာပေ+ယျ] နစ်မျောစေ-နစ်မြုပ်စေ-မျော-ရာ၏။ ဩပိလာပေတိ-ကြည့်။

ဩပိလာပေယျာသိ (ကာ၊ကြို) [အဝ+ပိလ(ပိလု)+ဏာပေ+ယျာသိ] နစ်မျောစေ-နစ်မြုပ်စေ-မျော-ရာ၏။ ဩပိလာပေတိ-ကြည့်။

ဩပိလာပေသိ (ကာ၊ကြို) [အဝ+ပိလ(ပိလု)+ဏာပေ+ဣ] နစ်မျောစေ-နစ်မြုပ်စေ-မျော-ပြီ။ ဩပိလာပေတိ-ကြည့်။

ဩပိလာပေဿတိ (ကာ၊ကြို) [အဝ+ပိလ(ပိလု)+ဏာပေ+သ+တိ] နစ်မျောစေ-နစ်မြုပ်စေ-မျော-လတ္တံ့။ ဩပိလာပေတိ-ကြည့်။

ဩပိလာပေဿာမိ (ကာ၊ကြို) [အဝ+ပိလ(ပိလု)+ဏာပေ+သ+အာမိ] နစ်မျောစေ-နစ်မြုပ်စေ-မျော-အံ့။ ဩပိလာပေတိ-ကြည့်။

ဩပိလာပေဟိ (ကာ၊ကြို) [အဝ+ပိလ(ပိလု)+ဏာပေ+ဟိ] နစ်မျောစေ-နစ်မြုပ်စေ-မျော-လော့။ ဩပိလာပေတိ-ကြည့်။

ဩပိဉ္ဇေတွာ (ကြို၀ိ) [အဝ+ပိဉ္ဇ+ဏေ+တွာ] နှိပ်-ဖိနှိပ်-၍။ ယထာလဒ္ဓေန ဗျဉ္ဇနေန သဒ္ဒိ အလ္လမေဝ ဘတ္တံ ပစ္ဆိယံ ဩပိဉ္ဇေတွာ အာဒါယ။ ဓမ္မ၊၄။ ၂၈၃။

ဩပုဉ္ဆာပေတွာ (ကြို၀ိ) [အဝ+ပုဉ္ဆ+ဏာပေ+တွာ။ ဓာတွတ္ထ။၂၃၀။] ပွတ်တိုက်-သုတ်သင်-စေ၍၊ လိမ်းကျံ၍။ သုဓာပရိကမ္မ-ကတမ္ပိ ဘူမိ အလ္လဂေါမယေန ဩပုဉ္ဆာ

ပေတ္တာ။ မ၊၆၊၃၃။ ဩပုဇ္ဈာပေတ္တာတိ ဝိလိမ်ိတ္တာ။ မ၊၉၊၃၀။

ဩပုဇ္ဈိတ္တာ (ကြိ၊ဝိ) [အဝ+ပုဇ္ဈ+တ္တာ] ပွတ်တိုက်-သုတ်လိမ်း-၍။ ဘူမိ စတုဇ္ဈာတိယ-ဂန္ဓေဟိ ဩပုဇ္ဈိတ္တာ ပုပ္ဖါနိ ဝိကိရိတ္တာ။ ဇာ၊၆၊၄။၃၇၈။

ဩပုဇ္ဈတေ (ကြိ) [ဩပုဇ်+အ+တေ။ နိတိ၊ ဓာ။၄၉။ ဩပုဇ်+အ+တေ။ အဝ+ပုဇ်+အ+တေ။ ဓာတ္ထတ္ထ။၈၂။] သုတ်လိမ်း-လိမ်းကျံ-၏။ ယော ယံ ဂန္ဓကုဋိဘူမိ၊ ဂန္ဓေနော-ပုဇ္ဈတေ သကိ။ အပ၊၂။၁၆၆။ ထေရ၊၆၊ ၂။၄၀။

ဩပုဇ္ဈာပေတိ (ကာ၊ကြိ) [ဩပုဇ်(ဩပူဇ်။ အဝ+ပုဇ်)+ဏာပေ+တိ] သုတ်လိမ်း-လိမ်းကျံ-စေ၏။ **ဩပုဇ္ဈာပေသိ**— မာသေ မာသေ အဋ္ဌက္ခတ္တုံ စတုဇ္ဈာတိယဂန္ဓေန သတ္ထု ဂန္ဓကုဋိ ဩပုဇ္ဈာပေသိ။ **ဩပုဇ္ဈာပေသိ**—အပ၊၂။၁၆၆။ ထေရ၊၆၊၂။၄၀။

ဩပုဇ္ဈာပေတ္တာ (ကြိ၊ဝိ) [ဩပုဇ်(ဩပူဇ်။ အဝ+ပုဇ်)+ဏာပေ+တ္တာ] (၁) သုတ်လိမ်း-လိမ်းကျံ-စေ၍။ (၂) သုတ်လိမ်း-လိမ်းကျံ-၍။ **(၁)** ဟရိတေန ဂေါမယေန ပထဝီ ဩပုဇ္ဈာပေတ္တာ။ (ဩပုဇ္ဈာပေတ္တာ။ သီ။ သျာ။) ဝိ၊၁။၁၈။ ဩပုဇ္ဈာပေတ္တာတိ ဥပ-လိမ္မာပေတ္တာ။ ဝိ၊၆၊၁။၁၇၆။ (-ဥဒါန၊၆။ ၃၆၉။ သာရတ္ထ၊၃။၃၀၇။)

(၂) နိသိန္နဋ္ဌာနံ ဩပုဇ္ဈာပေတ္တာ အာ-သနံ ပညာပေတ္တာ။ မ၊၆၊၄။၂၂၆။ ဩပုဇ္ဈာ-ပေတ္တာတိ ပရိဘဏ္ဍံ ကာရေတ္တာ၊ ဟရိတ-ဂေါမယေန ဥပလိမ္ပိတ္တာတိ အတ္ထော။ မ၊ ၉၊၃။၄၁၂။

ဩပုဇ္ဈာပေသိ (ကာ၊ကြိ) [ဩပုဇ်(ဩပူဇ်။ အဝ+ပုဇ်)+ဏာပေ+လ္ဟ] သုတ်လိမ်း-လိမ်း-ကျံ-စေပြီ။ ဩပုဇ္ဈာပေတိ-ကြည့်။

ဩပုဇ္ဈာပေသီ (ကာ၊ကြိ) [ဩပုဇ်(ဩပူဇ်။ အဝ+ပုဇ်)+ဏာပေ+ဏ္ဍိ] သုတ်လိမ်း-လိမ်း-ကျံ-စေပြီ။ ဩပုဇ္ဈာပေတိ-ကြည့်။

ဩပုဇ္ဈိတ္တာ (ကာ၊ကြိ) [ဩပုဇ်(ဩပူဇ်။ အဝ+ပုဇ်)+တ္တာ] (၁) သုတ်လိမ်း-လိမ်းကျံ-၍။ (၂) စုပုံ၍၊ မွှေနှောက်၍။ (သျာ။) စုပေါင်း၍။ (ဘာသာ၊ဋီ။) ထက်အောက် လှုပ်ခါ မွှေ-နှောက်၍။

(၁) အလ္လေန ဂေါမယေန ပထဝီ ဩပုဇ္ဈိတ္တာ။ အံ၊၃။၄၄၇၊၄၅၉။ **(၂)** အနုဇာ-နာမိ ဘိက္ခဝေ သလာကာယ ဝါ ပဋိကာယ ဝါ ဥပနိဗန္ဓိတ္တာ ဩပုဇ္ဈိတ္တာ ဘတ္တံ ဥဒ္ဒိသိတုံ။ ဝိ၊၄။၃၃၀။ အက္ခရာနိ ဥပနိဗန္ဓိတ္တာ ပစ္ဆိယံ ဝါ စီဝရဘောဂေ ဝါ ကတ္တာ သဗ္ဗာ သလာကာယော ဩပုဇ္ဈိတ္တာ ပုနပ္ပုနံ ဟေ-ဋ္ဌာပရိဝတ္တေနေဝ အာလောဠေတ္တာ။ ဝိ၊၆၊ ၄။၉၈။ ဝိ၊သာံဟ။၂၇၃။

ဩပုကိတ္တာ (ကြိ၊ဝိ) [အဝ+ပု(ပူ)+နာ+တ္တာ။ အဝ+ပုဏ+တ္တာ။ နိတိ၊ဓာ။၆၁၃၀၂။] လှေ့-၍။ မဟာဝါတေ ဩပုကိတ္တာ အပဝတ္တန-ကာလော ဝိယ ဥပါဒိန္နကက္ခန္ဓာနံ အပ္ပဋိ-သန္ဓိကနိရောဓေန နိဂုဏ္ဌိတ္တာ။ အံ၊၆၊၂။၁၉၃။

ဩပုနာတိ (တိ) [အဝ+ပု(ပူ)+နာ+တိ။ ဓာတွတ္ထ။၂၂၉၊၂၃၄။] လှေ့-လွှင့်-၏။ ပရေသံ ဟိ သော ဝဇ္ဇာနိ၊ ဩပုနာတိ ယထာ ဘုသံ။ ဓမ္မ။၄၉။ ဓမ္မ၊၄၊၂။၂၃၈။ **ဩပုနန္ဆိ**—ဓမ္မ၊၄၊၂။၂၃၈။ **ဩပုနာထ**—သုတ္တနိ၊၄၊၂။၄၇။

ဩပုနန္ဆ (တိ) [အဝ+ပု(ပူ)+နာ+အန္ဆ] လှေ့-လွှင့်-သော၊သူ။ သော ပုဂ္ဂလော သံဃမဇ္ဈာဒီသု ပရေသံ ဝဇ္ဇာနိ ဥစ္စဋ္ဌာနေ ဌပေတွာ ဘုသံ ဩပုနန္တော ဝိယ ဩပုနာတိ။ ဓမ္မ၊၄၊၂။၂၃၈။

ဩပုနန္ဆိ (ကြိ) [အဝ+ပု(ပူ)+နာ+အန္ဆိ] လှေ့-လွှင့်-ကုန်၏။ ဩပုနာတိ-ကြည့်။

ဩပုနာထ (ကြိ) [အဝ+ပု(ပူ)+နာ+ထ] လှေ့-လွှင့်-ကုန်လော။ ဩပုနာတိ-ကြည့်။

ဩပုနာပေတဗ္ဗ (တိ) [အဝ+ပု(ပူ)+နာ+ဏာပေ+တဗ္ဗ] လှေ့-လွှင့်-စေအပ်သော၊ ပယ်အပ်-ဖယ် ရှားအပ်-သော။ ဘုသိကံ ဥဒ္ဓရာပေတွာ ဩပုနာပေတဗ္ဗံ။ (ဩဖုနာပေတဗ္ဗံ။ သျာ။က။ ဩဖုဏာပေတဗ္ဗံ။ ယော။) ဝိ၊၄။၃၃၆။ ဩပုနာပေတဗ္ဗန္တိ သုခုမပလာလံ အပနေတဗ္ဗံ။ ဝိ၊၄၊၄။၁၁၀။ ဩပုနာပေတဗ္ဗန္တိ ဝါတမုခေ ဩပုနာပေတွာ ပလာလံ အပနေတဗ္ဗံ။ သာရတ္ထ၊၃။၄၁၀။

ဩပုနာပေတိ (ကာ၊ကြိ) [အဝ+ပု(ပူ)+နာ+ဏာပေ+တိ] လှေ့-လွှင့်-စေ၏၊ ပယ်-ဖယ် ရှား-စေ၏။ သီဃံ သီဃံ ဘုသိကံ ဥဒ္ဓရာပေတွာ သီဃံ သီဃံ ဩပုနာပေယျ။ အံ၊၁။၂၄၄။

ဩပုနာပေတွာ (ကြိ၊ဝိ) [အဝ+ပု(ပူ)+နာ+ဏာပေ+တွာ] လှေ့-လွှင့်-စေ၍၊ ပယ်-ဖယ်ရှား-စေ၍။ သီဃံ သီဃံ ဩပုနာပေတွာ သီဃံ သီဃံ အတိဟရာပေတဗ္ဗံ။ အံ၊၁။၂၄၄။ (ဝိ၊၄။၃၃၆။)

ဩပုနာပေယျ (ကာ၊ကြိ) [အဝ+ပု(ပူ)+နာ+ဏာပေ+ဧယျ] လှေ့-လွှင့်-စေရာ၏။ ဩပုနာပေတိ-ကြည့်။

ဩပုနိယမာန (တိ) [အဝ+ပု(ပူ)+နာ+ယ+မာန] လှေ့-လွှင့်-အပ်သော၊ ပယ်အပ်-ဖယ်ရှားအပ်-သော။ ဖုဏမာနဿာတိ ဥစ္စေ ဌာနေ ဌတွာ မဟာဝါတေ ဩပုနိယမာနဿ။ အံ၊၄၊၃။၁၉၇။

ဩပုပ္ပ (နဲ) [အဝ+ပုပ္ပ] တွဲလောင်း-တန်းလန်း-လျော-ကျသော ပန်းပွင့်။ အောက်ပုဒ်ထောင့်ကွင်းကြည့်။

ဩပုပ္ပ (တိ) [ဩပုပ္ပ+ဏ] တွဲလောင်း-တန်းလန်း-လျော-ကျသောပန်းပွင့်ရှိသော။ ဩပုပ္ပာနီတိ ဩလမ္ဗကပုပ္ပါနိ ပတိတပုပ္ပါနိ။ ဇာ၊၄၊၇။၂၆၃။ ဩပုပ္ပါ ဝိဂလိတပတ္တကေသရာတိ အတ္ထော။ အပ၊၄၊၁။၂၃၈။ (-အပ၊၁။၁၇။ ဇာ၊၂။၃၁၉။ ထေရ၊၄၊၂။၃၇၇။)

ဩပုပ္ပပဒ္ဓ (တိ) [ဩပုပ္ပ+ပဒုမ] တွဲလောင်း-တန်းလန်း-လျော-ကျသော ပဒုမ္မာကြာပွင့်တို့ရှိ-ပဒုမ္မာကြာပွင့်တို့ဖြင့် ဖုံးလွှမ်းအပ်သော။ ဩပုပ္ပပဒ္ဓါတိ ပုပ္ပိတွာ ပတိတေဟိ ပဒုမပတ္တေဟိ သဉ္ဆန္နာ ဥဒကပိဋ္ဌာ။ ဇာ၊

ဋ္ဌ၊ရ။၁၈။ ဩပုပ္ပပဒ္ဓါတိ ဂါထာဗန္ဓဝသေန ဥကာရဿ အကာရံ ကတ္တာ ဒကာရေ စ မကာရသံယောဂံ ကတ္တာ ဩပုပ္ပပဒ္ဓါတိ၊ ပတိတပတိတေဟိ ပဒုမေဟိ သဉ္ဆန္နာ ဥဒ-ကပိဋ္ဌာတိ။ ဇာ၊ဋီ၊သစ်။

ဩပေတိ (ကြိ) [ဩပ+ဏေ+တိ။ နီတိ၊ဓာ။၃၂၇။ အာဝပတိ(သံ)] ထား၏။ ထည့်ထား-ထည့်သွင်း-သိုမှီးထား-၏။ "နိဗ္ဗာနံ ပါပုဏိဿာ-မီ"တိ ဝီရိယံ ကရောန္တော နိဗ္ဗာနံ ကိစ္စတော ဟဒယမှိ ဩပေတိ နာမ။ သံ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၆၇။ ဥဿုက္ကံ ကရောန္တော နိဗ္ဗာနံ ဟဒယေ နိက္ခိပတိ နာမာတိ အာဟ "နိဗ္ဗာနံ ။ပ။ ဩပေတိ နာမာ"တိ။ သံ၊ဋီ၊၁။၃၀၀။ **ဩပေန္တိ**— န တေသံ ကောဋ္ဌေ ဩပေန္တိ။ သံ၊၁။၂၃၈။ ဇာ၊၂။၅၄။ န တေ သံ ကောဋ္ဌေ ဩပေန္တိ။ ထေရီ။၄၁၁။ န တေ သံ ကောဋ္ဌေ ဩပေန္တိတိ န တေ သံ သန္တကံ ဓည် ကောဋ္ဌေ ပက္ခိပန္တိ။ သံ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၂၃။ (သံ၊၁-နှင့်ပါဋိမတူ။) ကောဋ္ဌေ န ဩပေန္တိတိ န ပဋိသာမေတ္တာ ဌပေန္တိ။ ထေရီ၊ဋ္ဌ။၂၂၇။ တေသံ အဓနာနံ ဘိက္ခူနံ န ကောဋ္ဌာဂါရေ ဓနဓညာနိ ဩပေန္တိ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၅။၂၆၇။

ဩပေန္တိ (ကြိ) [ဩပ+ဏေ+အန္တိ] ထားကုန်၏။ ထည့်ထား-ထည့်သွင်း-သိုမှီးထား-ကုန်၏။ ဩပေတိ-ကြည့်။

ဩဖုဋ(တ) (တိ) [အဝ+ဖုသ+တ။ အဝ+ဖရ+တ။ နိရုတ္တိ၊နှာ။ ၄၈၁။] ထက်ဝန်းကျင် မြှေးယှက်အပ်သော၊ လွမ်းမိုး-ဖုံးလွမ်း-ဖုံးအုပ်-အပ်သော။ ဣမေဟိ ခေါ မာဏဝ ပဉ္စဟိ နီဝရဏေဟိ ဗြာဟွဏော ပေါ-ကွရသာတိ ... အာဝုတော နိဝုတော ဩ-ဖုဋော (ဩဖုတော။ သျာ။ ကံ။ဣ။) မ၊၂။၄၁၉။ (-မ၊၃။၁၇၂။) ဩဖုဋောတိ ဩ-နဒ္ဓေါ။ မ၊ဋ္ဌ၊၃။၃၀၄။ မ၊ဋ္ဌ၊၄။၁၄၁။ ဩ-ဖုဋောတိ ပလိဂုဏ္ဌိတော။ မ၊ဋီ၊၃။၂၀၆။ ဩဖုတောတိ အဝတ္ထရိတ္တာ ဆာဒိတော။ မဟာနိ၊ဋ္ဌ။၈၁။ ဩဖုတာတိ ပလိဂုဏ္ဌိတာ။ သီ၊ဋီ၊သစ်၊၁။၂၄၅။ (သံဝဏ္ဏေတဗ္ဗ-ဖြစ်သော မဟာနိ။၁၈။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၁။၅၉-တို့၌ "ဩဝုတ" ဟု ရှိသည်။ ဩဝုတ-လည်းကြည့်။)

ဩဖုဏာ(ဖုန)တိ (ကြိ) [အဝ+ဖုဏ+အ+တိ။ ဓာတွတ္ထ။၂၄၁။ နီတိ၊ဓာ။၆၂။] ခါတွက်၏၊ လှေ့၏၊ ဖရိုဖရဲကြဖြန့်၏။ ဝီဟီ ကောဋ္ဌေတိ စေဝ ဩဖုဏာတိ စ။ ဓမ္မ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၆၁။ ဒွီဟိ ဟတ္ထေဟိ အဂ်ါရာနိ ဥက္ခိပိတ္တာ ပဋိဝါတံ **ဩဖုနန္တိ**။ မ၊ဋီ၊၃။၃၂။ **ဩဖုဏာမိ**— ဩဖုဏာမိ မဟာဝါတေ(ပေတ။၂၀၆)တိ မဟန္တေ ဝါတေ ဝါယန္တေ ဘုသံ ဝိယ တံ ပါပကံ ဒိဋ္ဌီ ယက္ခ တဝ ဓမ္မဒေသနာဝါတေ ဩဖုဏာမိ နိဒ္ဓုနာမိ။ ပေတ၊ဋ္ဌ။၂၃၉။ **ဩဖုဏေယျ**—သံ၊၁။၃၁၄။ အံ၊၁။၁၃၅၊ ၂၀၅၊၅၁၉။ **ဩဖုနေယျ**— (ဩပုနေယျ။ သီ။။ ဣ။) သံ၊၂။၄၀၁။

ဩဖုဏာမိ (ကြိ) [အဝ+ဖုဏ+အ+မိ] ခါတွက်၏၊ လှေ့၏၊ ဖရိုဖရဲကြဖြန့်၏။ ဩဖု-ဏာ(ဖုန)တိ-ကြည့်။

ဩဖုဏေယျ (ကြိ) [အဝ+ဖုဏ+ဧယျ] ခါ

တွက်ရာ၏။ လှော်ရာ၏။ ဖရိုဖရဲကြဖြန့်ရာ၏။ ဩဖုကာ(ဖုန)တိ-ကြည့်။

ဩဖုကိတ္တာ (ကြိ၊ဝိ) [အဝ+ဖုက+တ္တာ] (၁) ခါတွက်၍၊ လှော်-လွှင့်-၍။ (၂) ပယ်ရှား၍။ **(၁)** မဒ္ဒိတံ ဩဖုကိတ္တာ ဓညဿ ရာသိ-ကရကေ အဂ္ဂဒါနံ ခလဘက္ကဂ္ဂံ။ ဒီ၊ဋီ၊၂။ ၁၈၂။ **(၂)** ပဝယှ ပဝယှာတိ ဩဖုကိတ္တာ ဩဖုကိတ္တာ။ သံ၊ဋီ၊၁။၄၆။ (မ၊၃။၁၅၃-၌လာသောယင်း "ပဝယှ"ကို မ၊ဋ္ဌ၊၄။၁၁၈-၌ "ပဝယှ ပဝယှာတိ ဒေါသေ ပဝါဟေတ္တာ ပဝါဟေတ္တာ၊ ယထာ ပက္ကဘာဇနေသု ကုမ္ဘကာရော ဘိန္နဆိန္နဇဋ္ဌရာနိ ပဝါဟေတ္တာ ဧကတော ကတ္တာ သုပက္ကာနေဝ အာ-ကောဒ္ဓေတ္တာ"စသည်ဖွင့်၏။)

ဩဖုနန (န) [အဝ+ဖုက+ယု] (၁) ခါတွက်-လှော်-ဖရိုဖရဲကြဖြန့်-ခြင်း။ (တိ)(၂) ခါတွက်-လှော်-ဖရိုဖရဲကြဖြန့်-ရာ။ **(၁)** ဩဖုန-နပ္ပဝါဟန-ကြည့်။ **(၂)** အောက်ပုဒ်ကြည့်။

ဩဖုနနကာလ (ပု) [ဩဖုနန+ကာလ] ခါတွက်-လှော်-ဖရိုဖရဲကြဖြန့်-ရာအခါ။ မ-ဟာဝါတေ ဩဖုနနကာလော ဝိယ နဒီ-သောတေ ပဝါဟနကာလော ဝိယ စ ဆိန္နမူလကာနံ ပဋ္ဌန်း ခန္ဓာနံ အပုဋိသန္ဓိက-နိရောဓော။ ဩဖုနနပ္ပဝါဟနေဟိ အပ-ညတ္တိကဘာဝူပဂမော ဝိယ ပုန္ဗဇေ ဝိပါ-ကက္ခန္ဓာနံ အနုပ္ပါဒေန အပဏ္ဏတ္တိက-ဘာဝေါ ဝေဒိတဗ္ဗော။ အံ၊ဋ္ဌ၊၂။၃၇၀။

ဩဖုနနပ္ပဝါဟန (န) [ဩဖုနန+ပဝါဟန] ခါတွက်-လှော်-ဖရိုဖရဲကြဖြန့်-ခြင်း, မျှော်-ခြင်း။ အထက်ပုဒ်ကြည့်။

ဩဖုနာပေတ္တာ (ကြိ၊ဝိ) [အဝ+ဖုက+ကာပေ+တ္တာ] ခါတွက်-လှော်-စေ၍၊ ဖရိုဖရဲကြ ဖြန့်-စေ၍။ တံ ဒိဝသံ ကိရ သော ရတ္တသာလိနံ သကဋသဟဿမတ္တံ ဩဖုနာပေတ္တာ ကောဋ္ဌာဂါရံ ပူရာပေသိ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၁။၄၉၂။

ဩဖုနေယျ (ကြိ) [အဝ+ဖုက+ဧယျ] ခါတွက်ရာ၏၊ လှော်ရာ၏၊ ဖရိုဖရဲကြဖြန့်ရာ၏။ ဩဖုကာ(ဖုန)တိ-ကြည့်။

ဩဗဒ္ဓ (တိ) [အဝ+ဗဓ+တ။ အဝ+ဗဒ္ဓ+က] (၁) နှောင့်ယှက်အပ်သော၊ နှိပ်စက်အပ်သော၊သူ။ (အနှောင့်အယှက်။ ဘာသာ၊ ဋီ။) (၂) ဖွဲ့စပ်အပ်-ဖွဲ့ချည်အပ်-သော။ **(၁)** နဝကေန ပန "မဟာထေရံ ဩဗဒ္ဓံ ကရောမီ"တိ ပါရိဝါသိကတ္ထေရဿ သန္တိကံ နံ ဂန္တ္ဗံ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၄။၁၂။ ဩဗဒ္ဓန္တိ ပလိဗုဒ္ဓံ။ သာရတ္ထ၊၃။၃၇၀။ ဝိနယာလင်္ကာ၊ဋီ၊၂။၂၆၃။ ဩဗဒ္ဓန္တိ ဥဋ္ဌာနာဒိဗျာပါရပဋိဗဒ္ဓံ၊ ပိဋ္ဌိတန္တိ အတ္ထော။ ဝိမတိ၊၂။၂၁၇။

(၂) နံ သန္နာမေတိတိ ဩဗဒ္ဓါနာ-ဗဒ္ဓဋ္ဌာနေဟိ ပါဒံ ကောဋ္ဌေန္တော ဝိယ နံ ထဒ္ဓံ ကရောတိ။ မ၊ဋ္ဌ၊၃။၂၆၆။ (ဩဝဋ္ဌ-ဋ္ဌာနေဝ ဟိ။ သီ။ ဩဝဒ္ဓဋ္ဌာနေဟိ။ သျာ။) အာဗဒ္ဓဋ္ဌာနေန အနာဗဒ္ဓဋ္ဌာနေန စ ပါဒ-ခဏ္ဍံ ကောဋ္ဌေတ္တာ ထဒ္ဓံ ကရောန္တော ဝိယ။ မ၊ဋီ၊၃။၁၆၃။

ဩဗန္ဓ (တိ) [ဥ+ဗန္ဓ+က] အထက်၌ ဖွဲ့ချည်အပ်သော။ အောက်ပုဒ်ထောင့်ကွင်းကြည့်။

ဩဗန္ဓပိဏ္ဍိက (တိ) [ဩဗန္ဓပိဏ္ဍ+ဣက] အထက်၌ဖွဲ့ချည်အပ်သောသစ်သီးခိုင်ကဲ့သို့သော ကျောက်ကုံးအသားစိုင်ရှိသော၊သူ။ ဩဝဒ္ဓပိဏ္ဍိက-ကြည့်။

ဩဗန္ဓိတ္ဂာ (ကြိ၊ဝိ) [အဝ+ဗန္ဓ+တ္ဂာ] ဖွဲ့ချည်၍။ တတ္ထ တတ္ထ ဩဗန္ဓိတ္ဂာ စိဝရံ သိဗ္ဗေတုံ။ ဝိ၊၄။၂၅၂။

ဩဘဂ္ဂ (တိ) [အဝ+ဘန္ဇ+တ။အဝဘဂ္ဂ(သံ)] (၁) ကောက်ကွေး-ခွေ-သော။ (၂) ခါးကိုင်း-ခါးကုန်း-သော၊သူ။ (၃)(က) ဖျက်ဆီးအပ်-ချိုးအပ်-သော။ (ခ) ကျိုးကျပျက်စီးသော။ (၄) ညွတ်စေအပ်သော။

(၁) ကောက်ကွေး-ခွေ-သော။ အန္တန္တိ ပုရိသဿ ဒွတ္တိသဟတ္ထာ, ဣတ္ထိယာ အဋ္ဌ-ဝိသတိဟတ္ထာ ဧကဝိသတိယာ ဌာနေသု ဩဘဂ္ဂါ အန္တဝဋ္ဌိ။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၂၉။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။၂၄၉။ (-ပဋိသံ၊ဋ္ဌ၊၁။၇၇။ ခုဒ္ဒက၊ဋ္ဌ။၄၄။) ဩဘဂ္ဂါတိ အဝဘုဇိတ္ဂာ ဌိတာ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋီ၊၁။၃၀၇။

(၂) ခါးကိုင်း-ခါးကုန်း-သော၊သူ။ ကော ဧသ ပဏ္ဍရသီသော ဩဘဂ္ဂေါ ဂေါ-ပါနသိဝင်္ကော မဟလ္လကော။ သံ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၅၈။ (-ဓမ္မ၊ဋ္ဌ၊၂။၇၃။ သုတ္တနိ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၃၅။)

(၁)(၂) ဇရာဇိဏ္ဍေန ဟိ ဩဘဂ္ဂေန ဒဏ္ဍပရာယဏေန ... န သက္ကာ ကာမေ ပရိဘုဉ္ဇိတုံ။ သံ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၉။ ဩဘဂ္ဂေနာတိ မဇ္ဈေ သံဘဂ္ဂကာယေန၊ ဇိဏ္ဍကာလေ ဟိ သတ္တာနံ ကဋိယံ ကာယော ဩဘဂ္ဂေါ ဟောတိ။ သံ၊ဋီ၊၁။၈၃။

(၃)(က) ဖျက်ဆီးအပ်-ချိုးအပ်-သော။ အမှာကဉ္စ ပုရာဏဥယျာနံ ပရိဇိဏ္ဍံ၊ ဩဘဂ္ဂံ ဇာတံ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၆။၁၇၉။ ဩဘဂ္ဂေါဘဂ္ဂ(၁) လည်းကြည့်။ **(ခ)** ကျိုးကျပျက်စီးသော။ ရုက္ခော ဩဘဂ္ဂေါ ခါဏုမတ္တော။ ဓမ္မ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၈၀။ **(၄)** ညွတ်စေအပ်သော။ ဩဘ-ဂ္ဂေါဘဂ္ဂ(၂)ကြည့်။

ဩဘဂ္ဂဇယ် (တိ) [ဩဘဂ္ဂါ+ဇယ်] ကျိုးသော ခြေသလုံးရှိသော၊သူ။ အတ္ထိ မေ ဇယ်ဗလံ၊ နာဟံ ဩဘဂ္ဂဇယ်ော။ ထေရ၊ဋ္ဌ၊၁။၄၆၂။

ဩဘဂ္ဂပဒါလိတ (တိ) [ဩဘဂ္ဂ+ပဒါလိတ] လွန်စွာချိုးဖဲ့ဖျက်ဆီးအပ်သော။ မဟတာ ဂန္ဓဟတ္ထိနာ အဘိဘဝိတ္ဂာ ဩဘဂ္ဂပဒါ-လိတော ဂဟနပွဒေသော ဝိယ။ နေတ္တိ၊ဋ္ဌ။၁၂၈။

ဩဘဂ္ဂဝိဘဂ္ဂ (တိ) [ဩဘဂ္ဂ+ဝိဘဂ္ဂ] (က) ကျိုးကျပျက်စီး, ဖရိုဖရဲပျက်စီးသော။ (ခ) အလွန်တွန့်ကျေသော။ **(က)** ယေဟိ ရုက္ခာ အဇ္ဈာရုဋ္ဌာ ဩဘဂ္ဂဝိဘဂ္ဂါ ဝိပတိတာ သေ-နွိ။ သံ၊၃။၈၅။ ရုက္ခော ဩဘဂ္ဂဝိဘဂ္ဂေါ အဋ္ဌာသိ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၆။၅၄။ **(ခ)** အောက်ပုဒ်ကြည့်။

ဩဘဂ္ဂဝိဘဂ္ဂတာ (ထီ) [ဩဘဂ္ဂဝိဘဂ္ဂ+တာ] အလွန်တွန့်ကျေသောသင်္ကန်း၏အဖြစ်။ (အစုတ်စုတ်အပြတ်ပြတ်ရှိသည်၏အဖြစ်။ သျ။၁။၆၉၉။) ပရိဘောဂဇိဏ္ဍနွိ ယထာ တံ စိဝရံ ပရိဘုဉ္ဇိယမာနံ ဩဘဂ္ဂဝိဘဂ္ဂတာယ

အသာရုပ္ပံ ဟောတိ၊ ဝေ ဇိဏ္ဏံ။ ဝိမတိ၊၁။ ၃၂၅။

ဩဘဂ္ဂဝိဘဂ္ဂသာဒ (တိ) [ဩဘဂ္ဂဝိဘဂ္ဂါ+သာဒါ] ကျိုးကျဖျက်စီး, ဖရိုဖရဲဖျက်စီးသောသဘော။ ပစ္ဆာ အာဂတာ ရုက္ခံ အာရုယှ မူဂ္ဂရေဟိ ပေါထေတ္တာ ဩဘဂ္ဂ-ဝိဘဂ္ဂသာဒံ ကတ္တာ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၃။၃၅၅။ ဩဘ-ဂ္ဂါ စ ဝိဘဂ္ဂါ စ ဩဘဂ္ဂဝိဘဂ္ဂါ၊ ဩ-ဘဂ္ဂဝိဘဂ္ဂါ သာဒါ ယဿာတိ ဩဘဂ္ဂ-ဝိဘဂ္ဂသာဒေါ၊ ရုက္ခော။ ဇာ၊ဋီ၊သစ်။

ဩဘဂ္ဂသရီရ (တိ) [ဩဘဂ္ဂ+သရီရ] ခါးကိုင်း-ခါးကုန်း-သော ကိုယ်ရှိသော၊သူ။ သယံ ဒါတုကာမော ဇရာဇိဏ္ဏော ခဏ္ဍဒန္တော ပလိတကေသော ဩဘဂ္ဂသရီရော။ ဥဒါန၊ ဋ္ဌ။၁၀၈။ (-ဓမ္မ၊ဋ္ဌ၊၁။ ၂၆၈။ အပ၊ဋ္ဌ၊၁။၈၁။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၁။၆၉။)

ဩဘဒ္ဓါဘဂ္ဂ (တိ) [ဩဘဂ္ဂ။ ဝိစ္ဆာပုဒ်] (၁) အောက်သို့-ချိုး-ချအပ် ချိုး-ချအပ်သော။ (၂) အောက်သို့ ညွတ်စေအပ် ညွတ်စေအပ်သော။ **(၁)(၂)** ဩဘဒ္ဓါဘဂ္ဂဉ္စ မေ သါခါ-ဘင်္ဂီ ခါဒန္တီ။ ဝိ၊၃။၅၀၀။ အံ၊၃။၂၃၀။ ဥဒါန။ ၁၂၅။ ဓမ္မ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၃။ ဓမ္မ၊ဋ္ဌ၊၂။၃၂၃။ (-သုတ္တနိ၊ဋ္ဌ၊၁။၉၁။)

(၁) ဩဘဒ္ဓါဘဂ္ဂန္တိ တေန ဟတ္ထိနာ-ဂေန ဥစ္စဋ္ဌာနတော ဘဥ္ဇိတ္တာ ဘဥ္ဇိတ္တာ ပါတိတံ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၃။၄၃၄။ ဥဒါန၊ဋ္ဌ။၂၂၅။ ဩ-ဘဒ္ဓါဘဂ္ဂန္တိ ဘဥ္ဇိတ္တာ အဓော ပါတိတံ ဩဘဂ်ံ။ ပါစိတ်၊ယော။၄၀၃။ **(၂)** ဩဘ-ဒ္ဓါဘဂ္ဂန္တိ နာမေတ္တာ နာမေတ္တာ ဌပိတံ။ အံ၊ဋ္ဌ၊၃။၂၈၂။

ဩဘဒ္ဓါဘဂ္ဂသာခါဘင် (ပု) [ဩဘဒ္ဓါဘဂ္ဂ+သာခါဘင်] အောက်သို့ ချိုး-ချအပ် ချိုး-ချအပ်သောသစ်ခက်ကို။ တဿ ဩဘဒ္ဓါ-ဘဂ္ဂသာခါဘင်္ဂါနိ ဟတ္ထိဆာပါဝ ခါဒန္တိ။ အပ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၉၉။

ဩဘာဠာပေတ္တာ (ကြိ၊ဝိ) [အဝ+ဘန္ဒ+ကာပေ+တ္တာ] ခေါက်-ချိုး-စေ၍။ သော တံ သု-ဓောတံ ဓောဝါပေတ္တာ ဩဘာဠာပေတ္တာ သတဝလိကံ သဟဿဝလိကံ ကာရေတ္တာ ဌ-ပေသိ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၁။၅၂၅။

ဩဘဠိတ္တာ (ကြိ၊ဝိ) [အဝ+ဘန္ဒ+တ္တာ] ခေါက်-ချိုး-၍။ သတဝလိကံ နာမ ဒီဃသာဋကံ အနေကက္ခတ္တုံ ဩဘဠိတ္တာ ဩဝဋ္ဋိကံ ကရောန္တေန နိဝတ္ထံ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၄။၅၄။ ဩဘုဠိ-တ္တာ-လည်းကြည့်။

ဩဘဒ္ဓ(တ) (တိ) [အဝ+ဘရ+တ] အောက်သို့-ဆောင်အပ်-ချအပ်-သော၊ ပယ်အပ်သော။ အောက်ပုဒ်ကြည့်။

ဩဘဒ္ဓ(တ)စုမ္မဒ္ဓ (တိ) [ဩဘဒ္ဓ(တ)+စုမ္မဒ္ဓ] အောက်သို့-ဆောင်အပ်-ချအပ်-သော-ပယ်အပ်သော-ခေါင်းခုံရှိသော၊ ခေါင်းခုကို ပယ်၍ ယူအပ်သော၊သူ(မယား)။ (ခေါင်း-ခုဖြင့်-ခေါင်းခွက်ဗျတ်ထိုးစသည်ဖြင့်-လုပ်ကိုင်အသက်မွေးကြကုန်သော ထင်း-ခွေသည်မ စသည်တို့ကို ထိုလုပ်နေ်းကို စွန့်စေ၍ မယားအဖြစ် သိမ်းပိုက်ယူအပ်သော မယား။)

ဒသ ဘရိယာယော ဓနက္ကီတာ ... ဩဘဋစုမ္ဗဋာ။ ဝိ၊၁။၂၀၂။ ဩဘဋစုမ္ဗဋာ နာမ စုမ္ဗဋံ ဩရောပေတွာ ဝါသေတိ။ ဝိ၊၁။၂၀၃။ ဩဘဋံ ဩရောပိတံ စုမ္ဗဋ-မဿာတိ ဩဘဋစုမ္ဗဋာ၊ ကဋ္ဌဟာရိကာဒီနံ အညတရာ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၄၂။ (-မ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၀၃။ ဝိမာန၊ဋ္ဌ။၆၆။ ကခါ၊ဋီ၊သစ်။ ၂၃၅။) စုမ္ဗဋကံ အပနေတွာ ဂဟိတာ ဩဘဋစုမ္ဗဋာ။ မ၊ဋီ၊၁။၃၀၁-၂။ အဂမနီယဋ္ဌာနံ နာမ ပုရိ-သာနံ တာဝ မာတုရက္ခိတာ ... ဩဘတ-စုမ္ဗဋာ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၃။၂၃၁။ သံ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၃၅။ ပဋိသံ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၀၄။ စုမ္ဗဋံ အပနေတွာ ဂဟိတာ ဩဘတ(ဋ)စုမ္ဗဋာ။ ဒီ၊ဋီ၊၃။၂၆၈။ သံ၊ဋီ၊၂။၁၄၂။

ဩဘတစုမ္ဗဋက (တိ) [ဩဘတ+စုမ္ဗဋ+က] အောက်သို့ဆောင်အပ်-ချအပ်-ပယ်အပ်-သော ခေါင်းခု ရှိသော၊ ခေါင်းခုကို ပယ်၍ ယူအပ်သော၊သူ(မယား)။ အဂမနီယဋ္ဌာနံ နာမ ပုရိသာနံ တာဝ မာတုရက္ခိတာ ... ဩဘတစုမ္ဗဋကာ။ မဟာနိ၊ဋ္ဌ။၉၉။ အထက် ပုဒ်လည်းကြည့်။

ဩဘာသ[၁] (တိ) [အဝ+ဘာသ+အ(က)] အ ထူးထူးအပြားပြားသော-မသူတော်စကား-ယုတ်ညံ့သောစကား-ကိုပြောဆိုခြင်း၊ ဆဲ ရေးခြင်း။ (တဏ္ဍာရာဂ အစွမ်းဖြင့် ဝစ္စမဂ် ပဿာဝမဂ် မေထုန်နှင့်ပတ်သက်သည်တို့ ကိုလည်းကောင်း, ကိုယ်ခန္ဓာအစိတ်အပိုင်း တို့ကိုလည်းကောင်း ချီးမွမ်းခြင်း, ကဲ့ရဲ့ခြင်း, တောင်းဆိုခြင်း စသည်။) အဂ်ဇာတဉ္စ ဩဘာသံ၊ သမ္မယောဇေန္တီ ဝဂ္ဂိကာ။ ဝိ၊၄။ ၄၇၇။ ယသွာ ပနေဝံ ဩဘာသန္တသ ယော သော ဩဘာသော နာမ၊ သော အတ္ထတော အဇ္ဈာစာရော ဟောတိ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၃၃။ ဩဘာသောတိ အတ္တကာမ-ပါရိစရိယာယ ဂုဏဝဏ္ဏနံ။ ဝိ၊ဝိနိစ္ဆယ၊ဋီ၊၁။၁၈၆။ ဩဘာသတိ(၁)လည်းကြည့်။

ဩဘာသ[၂] (ပု) [အဝ+ဘာသု(ဘာသ)+အ(က)။ နီတိ၊ဓာ။၁၈၁။ ဓာတွတ္ထ။၂၆၈။ ဩဘာ-သတိ ဒိပ္ပတီတိ ဩဘာသော။ ဓာန်၊ဋီ။ ၃၇။ အဝဘာသ(သံ)] (၁) ထွန်းလင်းတောက် ပသောအရောင်၊ အလင်းရောင်၊ အဆင်း အရောင်၊ ပတ္တမြားအရောင်၊ ကသိုက်းအ ရောင်၊ ဒိဗ္ဗ စက္ခုဉာဏ်အရောင်၊ အနီရောင်၊ အဖြူရောင်-စသည်။ (အရောင်လေးပါး= လရောင်၊ နေရောင်၊ မီးရောင်၊ ပညာရောင်။ အံ၊၁။၄၅၇။) (၂) ရောင်ခြည်တော်ဖြင့် ပြီး သော-ကိုယ်ခန္ဓာ-အတ္တဘော၊ ကိုယ်ရောင်၊ ကိုယ်ထင်။ (၃) ထွန်း-ပ-လင်း-ခြင်း။ (၄) အရိပ်အရောင်၊ ပြယ်ဆိုခြင်း၊ (မအူ၊သျ။) အရောင်ပြမှု။ (ဘာသာ၊ဋီ။) (က) ပရိ ယာယ်ဖြင့် အရိပ်အရောင်ပြခြင်း၊ အဖြောင့် မဆို အလိုကိုပြခြင်း။ (ခ) ဖြောင့်ဖြောင့် အရိပ်အရောင် ပြခြင်း၊ မိမိအလိုကို ဖြောင့် ဖြောင့် ထင်စွာပြဆိုခြင်း။

(ပရိယာယ်ဖြင့် အရိပ်အရောင် ပြ ခြင်း= မိမိအလိုကိုတိုက်ရိုက်မပြောဘဲ သွယ် ဝိုက်၍ အရိပ်အရောင်ပြကာ ပြောဆို ပြုမူ ခြင်း။ ဥပမာ— "ဒါယကာတို့- အသင် တို့ အဘယ်မှာ နေကြသနည်း"။ "ပြသာဒ် မှာ နေကြပါသည်ဘုရား"။ "ဒါယကာတို့-

တုဘဝတိ အတိက္ကမွေဝ ဒေဝါနံ ဒေဝါနုဘာဝံ။ ဒီ၊၂။၁၀။ ဣဓ မယံ ဘန္တေ အပွမတ္တာ အာတာပိနော ပဟိတတ္တာ ဝိဟရန္တာ ဩဘာသဉ္စေဝ သဇ္ဇာနာမ။ မ၊၃။၁၉၅။ (-ဝိ၊၄၊၁။၁၃၃။) ဩဘာသဉ္စေဝ သဇ္ဇာနာမာတိ ပရိကမ္မောဘာသံ သဇ္ဇာနာမ။ မ၊၄၊၄။၁၄၆။ ဗောဓိသတ္တောဝ သမာနော ဩဘာသညေဝ ခေါ သဇ္ဇာနာမိ။ အံ၊၃။၁၂၃။ ဩဘာသန္တိ ဒိဗ္ဗစက္ခုဉာဏောဘာသံ။ အံ၊၄၊၃။၂၄၃။ မဟတော ဩဘာသဿ ပါတုဘာဝေါ ဟောတိ။ အံ၊၁။၂၂။ ပညာဩဘာသသဒိသောယေဝ ဩဘာသော အဓိပ္ပေတော။ အံ၊၄၊၁။၈၁။ ဩဘာသော နာမ ဒီပေါဘာသောပိ ဟောတိ မဏိဩဘာသောပိ။ ဒီ၊၄၊၁။၁၆၀။ မ၊၄၊၁။၂၆၂။ ဥပ္ပန္နဒိပသိခါယ ဩဘာသော ဝိယ။ ဒီ၊၄၊၂။ ၃၆၆။ ဩဘာသံ ဖရိတ္ဝာ ဂါထာယ အဝိဇ္ဇက္ကောသံ ပဟရတိ။ အံ၊၄၊၃။၁၈၆။ နီလနိဘာသာနီတိ ဣဒံ ပန ဩဘာသဝသေန ဝုတ္တံ။ ဒီ၊၄၊၂။၁၅၂။ မ၊၄၊၃။၁၆၉။ အံ၊၄၊၁။၄၀၆။ ဩဘာသဝသေန (ပဋိသံ။၄)တိ ဒိဗ္ဗေန စက္ခုနာ ရူပဒဿနတ္ထံ ပသာရိတဿ တေဇောကသိဏ ဩဒါတကသိဏ အာလောကကသိဏာနံ အညတရဿ စတုတ္ထဇ္ဈာနာရမ္မဏဿ ကသိဏောဘာသဿ ဝသေန။ ပဋိသံ၊၄၊၁။၄၉။ ဩဘာသော ရူပါဝစရဇ္ဈာနော ဘာသော အန္တရဓာယတိ။ နေတ္တိ၊ဝိ။၂၃၂။ (-ဒီ၊၄၊၁။ ၁၆၀။ ဒီ၊၄၊၂။၁၀၊၂၆၊၁၅၂။ မ၊၄၊၄။၁၂၆။ သံ၊၄၊၂။၁၈၆။ အံ၊၄၊၂။၃၃၄။ အံ၊၄၊၃။၉၉။ ဓမ္မ၊၄၊၁။၁၅၊၂၀၁။ ဓမ္မ၊၄၊၂။၆။) ပညော-

ရဟန်းတော်တို့မှာ ပြာသာဒ် မအပ်စပ်ပြီလော”-ဟု ပြောဆိုခြင်း။ နို့စို့နွားငယ်များကို ထိန်းကျောင်းနေသော နွားကျောင်းသားတို့ကို မြင်တွေ့သောအခါ “ဤနွားငယ်များသည် နို့စို့နွားငယ်များလော၊ ရက်တက်ဖြင့် မွေးမြူအပ်သော နွားငယ်များလော”။ “နို့စို့နွားငယ်များ ပါဘုရား”။ “နို့စို့နွားငယ်များဖြစ်လျှင် ရဟန်းတော်တို့မှာ နွားနို့ရကြရမှာပေါ့” စသည်ဖြင့်ပြောဆို၍ ကလေးငယ်များအား မိဘတို့ကို တိုက်တွန်းစေ၍ နွားနို့ကို လှူစေခြင်း။ “ယနေ့ ရဟန်းတော်တို့မှာ ပစ္စည်းလေးပါးရခဲကြတယ်” စသည်ဖြင့် ပစ္စည်းလေးပါးနှင့်စပ်သော စကားကို ပြောဆိုခြင်း။ သာမဏေတို့ကို ပန်းပင် စသည် စိုက်ပျိုးစေလိုသောသဘောဖြင့် ပန်းပင်ငယ်, ပေါက်တူး စသည်တို့ကို မိမိရှေ့မှာ ချ၍ရပ်နေခြင်း၊ ပေါက်တူး စသည်တို့ကို ကိုင်ထားခြင်းစသည်တို့သည် ဩဘာသ = ပရိယာယ်ဖြင့် အရိပ်အရောင်ပြခြင်းမည်၏။ ဝိ၊၄၊၂။၁၅၁။ အဘိ၊၄၊၂။၄၆၅။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။၂၀၃။ သာရတ္ထ၊၂။၃၃၂။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋီ၊၁။၅၄။)

(၁) ထွန်းလင်းတောက်ပသောအရောင်၊ အလင်းရောင်၊ အဆင်း အရောင်-စသည်။ စတ္တာရောမေ ဘိက္ခဝေ ဩဘာသာ။ ... စန္ဒောဘာသော သူရိယောဘာသော အဂ္ဂေါဘာသော ပညောဘာသော။ အံ၊၁။ ၄၅၇။ ဩဘာသနဝသေန စန္ဒောဝ စန္ဒောဘာသော။ အံ၊၄၊၂။၃၃၉။ အပွမာဏော စ ဥဒ္ဒာရော ဩဘာသော လောကေ ပါ-

ဘာသသမော ဩဘာသော နာမ နတ္ထိ။ အဘိ၊၌၊၁၈၆။ ဩဘာသနဋ္ဌေန ပညာဝ ဩဘာသော။ အဘိ၊၌၊၁၈၉၂။ ဩဘာသေနာ(မူလဋီ၊၁။၁၄၅)တိ ရူပေန။ မဓု၊ ၁။၂၃၅။

(၂) ရောင်ခြည်တော်ဖြင့် ပြီးသောကိုယ်ခန္ဓာ-အတ္တဘော၊ ကိုယ်ရောင်၊ ကိုယ်ထင်။ အထဿ ဘဂဝါ ဩဘာသံ ဝိဿဇ္ဇေတ္တာ ပုရတော နိသိန္နော ဝိယ။ ပဋိသံ၊ ၌၊၂၊၂၆၉။ ဩဘာသန္တိ ရံသိမယသရီရံ။ ပဋိသံ၊ဂံ။၃၃၀။

(၃) ထွန်း-ပ-လင်း-ခြင်း။ ဩဘာသဘူတ (၁) ကြည့်။ **(၄)(က)** ပရိယာယ်ဖြင့် အရိပ်အရောင်ပြခြင်း၊ အဖြောင့်မဆို အလိုကိုပြခြင်း။ ဩဘာသော ဩဘာသကမ္မံ။ အဘိ၊ဝိ။၃၆၆။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။၂၃။ ဩဘာသောတိ ပစ္စယပဋိသံယုတ္တကထာ။ အဘိ၊ ၌၊၂၊၄၆၅။ (-ခုဒ္ဒသိက္ခာ၊ဋီ။၁၉၄။) အတ္တနော ဣစ္ဆာယ ပကာသနံ ဩဘာသော၊ ကောပန သောတိ၊ အဇ္ဇ ဘိက္ခူနံ ပစ္စယာဒုလ္လလာ ဇာတာတိအာဒိကာ ပစ္စယပဋိသံယုတ္တကထာ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋီ၊၁။၅၄-၅။ ဩဘာသော နာမ ဥဇုကမေဝ အကထေတ္တာ ယထာ အဓိပ္ပါယော ဝိဘူတော ဟောတိ၊ ဧဝံ ဩဘာသနံ။ သာရတ္ထ၊၂။၃၃၂။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ဋီ၊၁။၆၉။ (-ခုဒ္ဒသိက္ခာ၊ဋီ၊သစ်။၄၀၈။) သေနာသနေ ဩဘာသပရိကထာဒီနံ လဒ္ဓတ္တာတိ ဧကေ။ ဝဇိရ။၁၉၁။ ဇေတ္ထ ပန အကပ္ပိယဝေါဟာရော ကပ္ပိယဝေါဟာရော ပရိယာယော ဩဘာသော နိမိတ္တကမ္မန္တိ ဣမာနိ ပဉ္စ ဇာနိတဗ္ဗာနိ။ ဝိ၊၌၊၂။၂၀၀။ ဩဘာသော နာမ ကုဒါလခဏိတ္တာဒီနိ စ မာလာဝစ္ဆ စ ဂဟေတ္တာ ဌာနံ။ ဝိ၊၌၊၂။ ၂၀၀။ ကုဒါလာဒီနိ ဘူမိယံ ဌပေတ္တာ ဌာနတော ဟတ္ထေန ဂဟေတ္တာ ဌာနမေဝ ပါကဋတရန္တိ "ဩဘာသော"တိ ဝုတ္တံ၊ သာရတ္ထ၊၂။၃၆၈။

(၄) ဖြောင့်ဖြောင့် အရိပ်အရောင် ပြခြင်း၊ မိမိအလိုကို ဖြောင့်ဖြောင့် ထင်စွာပြဆိုခြင်း။ ယံ တံ့ ဘဂဝတာ ဩဘာသရိကေ နိမိတ္တေ ကယိရမာနေ ဩဘာသေ ကယိရမာနေ နာ ဘဂဝန္တံ့ ယာစိ။ ဝိ၊၄။၄၈၆။ (-သံ၊၃။၂၂၅။ အံ၊၃။၁၂၉။) တထာ ပန ပရိယာယံ မုဉ္စိတ္တာ ဥဇုကံယေဝ အတ္တနော အဓိပ္ပါယဝိဘာဝနံ ဩဘာသော။ ဒီ၊ဋီ၊၂။၁၅၀။ (-သံ၊ဋီ၊၂။၅၀၅။)

ဩဘာသက[၁] (တိ) [ဩဘာသ+ကရ+ကွိ] အရောင်အလင်းကို ပြုတတ်သော၊သူ (မြတ်စွာဘုရား)။ ပဘာသကဿာတိ ဩဘာသကဿ။ မ၊၌၊၃။၆၈။

ဩဘာသက[၂] (ပု) [ဩဘာသ+က] အရောင်အလင်း။ ဣဓေကစ္စော ပရိတ္တံ ဩကာသံ ပီတိကတော ဖရတိ၊ ... ဩဘာသကတော ဖရတိ။ ပဋိသံ။၁၅၁။ ဩကာသကတော (ဩဘာသကတော?) ဖရတိတိ အာလောကကသိဏဝသေန တေဇောကသိဏဝသေန ဩဒါတကသိဏဝသေန ဝါ ဩဘာသောတိ ဖရတိ။ ပဋိသံ၊၌၊၂။၅၃-၈။ (ပဋိသံ၊၌-၌ "ဩကာသကတော"ဟု ပါဠိပျက်နေသည်။)

ဩဘာသကမွ (န) [ဩဘာသ+ကမွ] အရိပ်အရောင် ပြု-မှု-ခြင်း။ ဩဘာသကမွန်ဿ ဝစ္ဆပါလကေ ဒိသွာ "ကီ ဂ္ဂမေ ဝစ္ဆာ ခီရဂေါဝစ္ဆာ တက္ကဂေါဝစ္ဆာ"တိ ပုစ္ဆိတွာ ... တေသံ ဒါရကာနံ မာတာပိတူနံ နိဝေ-ဒေတွာ ခီရဒါပနာဒိကံ ဩဘာသကရဏ်။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၂။၄၆၅။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။၂၇။

ဩဘာသကရ (တိ) [ဩဘာသ+ကရ+က] (က) ပညာအရောင်ကို ပြုတတ်သော၊သူ (မြတ်စွာဘုရား)။ (ခ) အရောင်အလင်းကို ပြုတတ်သော၊သူ (မြတ်စွာဘုရား)။

(က) ဝေရူပါ စ တေ ဘိက္ခဝေ ဘိက္ခူ "သတ္ထာရော"တိပိ ဝုစ္စန်၊ ... "ဩဘာသ-ကရာ"တိပိ ဝုစ္စန်။ ဂ္ဂတိဝုတ်။၂၆၇။

(ခ) ပဘင်္ကရောတိ ပဘင်္ကရော အာ-လောကကရော ဩဘာသကရော။ စူဠနိ။ ၂၁၂။ ဩဘာသကရောတိ ဩဘာသံ ဇောတီ ကရောတီတိ ဩဘာသကရော။ စူဠနိ၊ဋ္ဌ။၈၃။

ဩဘာသကရဏ (န) [ဩဘာသ+ကရဏ] (၁) အရိပ်အရောင်ပြု-မှု-ခြင်း။ (၂) ပြုအပ်သောအရောင်အလင်း။ (၁) ဩဘာသကမွ-ကြည့်။ (၂) အောက်ပုဒ်ကြည့်။

ဩဘာသကရဏဋ္ဌ (ပု) [ဩဘာသကရဏ+အတ္ထ] (မိမိတို့၏ အကြောင်းတို့သည်) ပြုအပ်သောအရောင်အလင်းဟူသော အ နက်သဘော။ (ပါရာ၊ဂံ၊သစ်။) (မိမိတို့၏ အကြောင်းတရားတို့သည်) အရောင်အ လင်း အဖြစ်ဖြင့် ဖြစ်စေအပ်သော အနက် သဘော။ (အဓိပ္ပါယတ္ထ။)

အာလောကောတိ သာယေဝ ဝိဇ္ဇာ ဩဘာသကရဏဋ္ဌေန "အာလောကော"တိ ဝုစ္စတိ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၃၁။ မ၊ဋ္ဌ၊၁။ ၁၃၀။ အံ၊ ဋ္ဌ၊၂။၁၄၆။ အံ၊ဋ္ဌ၊၃။၂၀၆။ ဂ္ဂတိဝုတ်၊ဋ္ဌ။ ၂၉၉။ ဩဘာသကရဏဋ္ဌေနာတိ ကာတ-ဗ္ဗတော ကရဏ်၊ ဩဘာသော၀ ကရဏ် ဩဘာသကရဏ်၊ အတ္တနော ပစ္စယေဟိ ဩဘာသဘာ၀ေန နိဗ္ဗတ္တေတဗ္ဗဋ္ဌေနာတိ အတ္ထော။ သာရတ္ထ၊၁။၃၉၄။

ဩဘာသကိစ္စကရဏ (န) [ဩဘာသကိစ္စ+ကရဏ] အရောင်အလင်းကိစ္စ-ထွန်းလင်း ခြင်းကိစ္စ-ကို ပြုခြင်း။ သဗ္ဗထာ ဩဘာသ-ကိစ္စကရဏေန အာလောကော နာမာတိ အတ္ထော။ ပဋိသံ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၁၉။

ဩဘာသဂတ (တိ) [ဩဘာသ+ဂတ] (က) ပညာအရောင်သို့ရောက်သော။ (ခ) ဉာဏ် အလင်းနှင့် တကွဖြစ်သော။ **(က)(ခ)** ဩ-ဘာသဂတံ စိတ္တံ အဝိဇ္ဇန္ဓကာရေန နံ ဂ္ဂဟေတိတိ အာနေဉ္ဇံ။ ပဋိသံ။၃၈၅။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၂။၁၅။ ဥဒါန၊ဋ္ဌ။၁၆၇။ (-နေတ္တိ၊ဋ္ဌ။၁၄၉။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၂၇။) ဩဘာသဂတန္တိ ပညာယ ဝိသဒပ္ပ၀တ္တိ၀သေန ပညောဘာသံ ဂတံ။ ပဋိသံ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၆၇။ ဩဘာသဂတန္တိ ဉာ-ဏောဘာသဂတံ။ နေတ္တိ၊ဒီ။၉၀။ ဩဘာ-သဂတန္တိ ဉာဏောဘာသသဟဂတံ။ သာရ တ္ထ၊၁။၃၈၅။

ဩဘာသဂါထာ (ထီ) [ဩဘာသ+ဂါထာ]

အရောင်အလင်းလျှင် ရှေ့သွားရှိသော ခွတ် အပ်သော ဂါထာ၊ အရောင်အလင်း လွှတ် လျက်-ကိုယ်ရောင်ပြလျက်-ကိုယ်ထင်ပြ လျက်-ဟောအပ်သော ဂါထာ။ ဤမံ ဩဘာသဂါထံ အဘာသိ။ ဝိ၊ဌ၊၃၊၆၈။ (-ဝိသုဒ္ဓိ၊၂။၁၆။) ဩဘာသဝိဿဇ္ဇနက-ပုဗ္ဗ(ဗ္ဗီ)ကာ ဘာသိတဂါထာ ဩဘာသ-ဂါထာ။ ဝိမတိ၊၂။၂၂။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋီ၊၂။၂၂။ (-သာရတ္ထ၊၃။၄၈။)

ဩဘာသဇာတ (တိ) [ဩဘာသ+ဇာတ] (က) ဖြစ်သော ဉာဏ်အရောင်အလင်း ရှိသော၊သူ။ (ခ) ဖြစ်သောအရောင်အလင်း ရှိသော၊ လတစ်ထောင် နေတစ်ထောင် ထွန်းလင်းသကဲ့သို့ ဖြစ်သော။

(က) ဩဘာသဇာတံ ဖလဂံ၊ စိတ္တံ ယဿ အဘိက္ကမော။ ထေရ။၂၂၅။ ဩ-ဘာသဇာတန္တိ ဉာဏောဘာသေန ဇာ-တောဘာသံ အဂ္ဂမဂ္ဂဉာဏဿ အဓိဂတ-တ္တာ။ ထေရ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၀၂။ (-ဒီ၊၂။၂၁၂။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၉၂။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၃။၈၅။ မ၊ဋ္ဌ၊၄။၈၃။ သံ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၆၂။)

(ခ) အယံ လောကော ဩဘာသ-ဇာတော။ မိလိန္ဒ။ ၂၃၁။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၂။၃၄၀။ ဩဘာသော ဇာတော ယဿာတိ ဩဘာ-သဇာတော။ သမ္မော၊ယော။၂၃၆။ ယထာ အယံ ပိဏ္ဍပါတော ဩဘာသဇာတော၊ ဧဝံ ဩဘာသဇာတံ မေ သရီရံ ဟောတု။ သံ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၆၂။ အံ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၃၂၊၂၈၉။ အပ၊ဋ္ဌ၊၁။ ၂၈၆။ ထေရီ၊ဋ္ဌ။၇၀။ အာလောကဇာတာ ဝိယ၊ ... ဩဘာသဇာတာ ဝိယ မေ အာ-နုန္ဒ သော ဒိသာ။ ဥဒါန။၁၀၆။ အာလော-ကဇာတာ ဝိယာတိ သဒ္ဓာတာလောကာ ဝိယ၊ ဇုတရံ တသော ဝေဝစနံ၊ စန္ဒ-သဟဿသူရိယသဟဿေဟိ ဩဘာ-သိတာ ဝိယာတိ အတ္ထော။ ဥဒါန၊ဋ္ဌ။၁၆၆။

ဩဘာသဉာဏ (န) [ဩဘာသ+ဉာဏ] အ ရောင်အလင်း၏-အရောင်အလင်း ဖြစ် ခြင်း၏-အကြောင်းဖြစ်သောဉာဏ်။ သော ဒုတိယံ ဩဘာသဉာဏံ နိဗ္ဗတ္တေတိ။ ဒုတိ-ယမဂ္ဂေါ အဓိဂတော ဟောတိ။ မ၊ဋ္ဌ၊၄။၂၆။ ဩဘာသဉာဏန္တိ ဩဘာသဿ ဥပ္ပတ္တိ-ဟေတုဘူတံ ဉာဏံ။ မ၊ဋီ၊၃။၂၄၂။

ဩဘာသဋ္ဌ (ပု) [ဩဘာသ+အတ္ထ] အရောင်-အလင်း-ဟူသော အနက်သဘော။ အာ-လောကော ဥဒပါဒီတိ ဩဘာသဋ္ဌေန။ ပဋိ သံ။၃၃၂၊၃၄၅။

ဩဘာသတိ° (ကြိ) [အဝ+ဘာသ+အ+တိ] မသူတော်တို့၏စကား၊ကို-ယုတ်ညံ့သော စကား၊ကို-ပြောဆို၏၊ ပြက်ရယ်ဆို၏၊ ဆဲ ရေး၏။ (တက္ကာရောဝအစ္ဆမ်းဖြင့် ဝစ္ဆမဂ် ပဿာဝမဂ် မေထုန်နှင့် ပတ်သက်သည် တို့ကိုလည်းကောင်း၊ ကိုယ်ခန္ဓာအစိတ် အ ပိုင်းတို့ကိုလည်းကောင်း ချိုးမွမ်း၏ ,ကဲ့ရဲ့၏ , တောင်းဆို၏-စသည်။)

ကီ နု ဧဝါ သော သမဏော သ-ဿုယာ ဇာရော ဥဒါဟု ဩဘာသတိ။ ဝိ၊၂။၃၂။ ဩဘာသတိ ဂိဟီ သမ္မယော-ဧတိ။ ဝိ၊၅။၃၃၉။ (-ဝိ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၃၅။ က၁။

၁၃၀။ သံ၊ဋီ၊၁။၁၆၆။) **ဩဘာသန္တီ**—ပါစိတ်၊ယော။၅၃၈။ **ဩဘာသသိ**—ဝိ၊၁။၁၈၇။ **ဩဘာသေယျ**—မာတုဂါမံ ဒုဋ္ဌုလ္လာဟိ ဝါစာဟိ ဩဘာသေယျ။ ဝိ၊၁။၁၈၇။ ဩဘာသေယျာတိ အဇ္ဈာစာရော ဝုစ္စတိ။ ဝိ၊၁။၁၈၈။ ဩဘာသေယျာတိ အဝဘာသေယျ၊ နာနပ္ပကာရံ အသဒ္ဓမ္မဝစနံ ဝဒေယျ၊ ယသ္မာ ပနေဝံ ဩဘာသန္တဿ ယော သော ဩဘာသော နာမ၊ သော အတ္ထတော အဇ္ဈာစာရော ဟောတိ ... တသ္မာ တမတ္ထံ ဒဿေန္တော ဩဘာသေယျာတိ အဇ္ဈာစာရော ဝုစ္စတီတိ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၂။ ၁၃၃။ ဩဘာသေယျာတိ အဝဘာသေယျ၊ ဝဏ္ဏာဝဏ္ဏ ယာစန အာယာစန - ပုစ္ဆန ပဋိပုစ္ဆန အာစိက္ခဏာနုသာသန- အဏ္ဏောသနဝသေန နာနပ္ပကာရံ အသဒ္ဓမ္မဝစနံ ဝဒေယျ။ ကခါ။၁၂၉။ **ဩဘာသိ**—ဝိ၊၅။၈။ **ဩဘာသီ**—ဝိ၊၁။၂၉၂။ **ဩဘာသိဿတိ**—ဝိ၊၁။၁၈၇။

ဩဘာသတိ၂ (ကြိ) [အဝ+ဘာသု (ဘာသ) +အ+တိ။ (နီတိ၊ဓာ။၁၈၁။ ဓာတ္ဌတ္ထ။၂၆၈။) အဝဘာမတိ(သံ)] ထွန်းလင်းတောက်ပ၏။ (နီတိ၊ဓာ။၁၈၁-၂-၌" ကာသု၊ဘာသု-ဒိတ္တိယံ၊ ဒိတ္တိတိ ပါကဋတာ, ဝိရာဇနတာ"ဟု ဆိုသည်။ ဓာတ္ဌတ္ထသင်္ဂဟ-၌ကား "ဘာသ" ဓာတ်သာတွေ့ရသည်၊ "ဘာသု"ဓာတ် မပါရှိပေ။ ကာရိတ် ပုံစံတို့၌ "ဩဘာသေတိ"ဟု ထိုကျမ်းနှစ် စောင်လုံးတညီတညွတ်တည်း ဆိုကြသည်။)

ယထာ ဗောဓိသတ္တဿ ပကတိကာ-ယော သမန္တာ ဗျာမံ ဩဘာသတိ။ အဘိ၊က။၂၁၅။ ဩဘာသတိ တာဝ သော ကိမီ (ဥဒါန။၁၆၉)တိ သော ခဇ္ဇူပနကကိမိ တာဝဒေဝ ဩဘာသတိ ဇောတတိ ဒိဗ္ဗတိ။ ဥဒါန၊ဋ္ဌ။၃၂၅။ ဩဘာသတီ(ဇာ၊၂။၂၈၀)တိ တံ မဏိရတနံ အာကာသေ ဝိဇ္ဇုရိဝ ဩဘာသတိ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၇။၁၇၁။ (-အံ၊ဋ္ဌ၊၃။၆၉။ အပ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၁၇။) **ဩဘာသသိ**—ဝိမာန။၁။ ဝိမာန၊ဋ္ဌ။၁၁။ **ဩဘာသတေ**—ဝိမာန။၁၀၊၃၃။ အပ၊၂။၁၈၀၊၁၈၁။ **ဩဘာသရေ**—ဝိမာန၊ဋ္ဌ။၄၆။ **ဩဘာသန္တေ**—ဝိမာန၊ဋ္ဌ။၁၁၁။ **ဩဘာသတု**—အပ၊၂။၁၉၅၊၂၉၄။ ဩဘာသိတ-လည်းကြည့်။

ဩဘာသတု (ကြိ) [အဝ+ဘာသု(ဘာသ) +အ+အန္တေ] ထွန်းလင်း တောက်ပလော။ ဩဘာသတိ၂-ကြည့်။

ဩဘာသတေ[၁] (ကြိ) [အဝ+ဘာသု(ဘာသ) +အ+တေ] ထွန်းလင်းတောက်ပ၏။ ဩဘာသတိ၂-ကြည့်။

ဩဘာသတေ၂ (ကာ၊ကြိ) [အဝ+ဘာသု(ဘာသ) +ဏေ+တေ] ထွန်းလင်းတောက်ပစေ၏။ ဥဋ္ဌာရော တေ ယသော ဝဏ္ဏော၊ သဗ္ဗာ ဩဘာသတေ ဒိသာ။ ဝိမာန။၃၃။ သဗ္ဗာ ဩဘာသတေ ဒိသာတိ သဗ္ဗာသု ဒိသာသု ဝိဇ္ဇောတတေ၊ သဗ္ဗာ ဝါ ဒိသာ ဩဘာသယတေ ဝိဇ္ဇောတယတီတိ အတ္ထော။ ဩဘာသတေတိ ပဒဿ ဩဘာသန္တေတိ ကေစိ ဝစနဝိပလ္လာသေန အတ္ထံ ဝဒန္တိ၊ တေဟိ "ဝဏ္ဏေနာ"တိ ဝိဘတ္တိဝိပရိဏာ-

မေတဗ္ဗော။ ဝဏ္ဏေနာတိ စ ဟေတုမှိ ကရဏဝစနံ။ ဝိမာန၊၄။၁၁၁။ သဗ္ဗာ ဩ-ဘာသတေ ဒိသာ(ပေတ။၁၂၇)တိ တဿ ပဘာယ သဗ္ဗာပိ ဒိသာ သမန္တတော ဩ-ဘာသတိ ဝိဇ္ဇောတတိ။ ဩဘာသတေတိ ဝါ အန္တောဂဓဟေတုအတ္ထမိဒံ ဝဒန္တိ။ ... သဗ္ဗာ ဒိသာ ဩဘာသေတိ ဝိဇ္ဇောတေ-တီတိ အတ္ထော ဒဋ္ဌဗ္ဗော။ ပေတ၊၄။၉။ ဝနံ ဩဘာသတေ ဗုဒ္ဓေါ။ အပ၊၂။၁၇၄။

ဩဘာသဒါန (နဲ) [ဩဘာသ+ဒါန] အရောင် အလင်းကို ပေးခြင်း။ တေ ဩဘာသ-ဒါနမတ္တေန ...အာလောကဒဒေါ ဟောတိ။ ထေရ၊၄၊၁။၄၃။

ဩဘာသန[၁] (တိ) [အဝ+ဘာသ+ယု] (အ ထူးထူးအပြားပြားသော) မသူတော်စကား-ယုတ်ညှံသောစကား-ကို ပြောဆိုခြင်း၊ ဆဲ ရေးခြင်း။ ဩဘာသနာ တယော(ဝိ၊၅။ ၃၆၅)တိ ဝစ္စမဂ္ဂံ ပဿာဝမဂ္ဂံ အာဒိဿ ဝဏ္ဏာဝဏ္ဏဘဏနေ သံဃာဒိသေသော၊ ဝစ္စမဂ္ဂံ ပဿာဝမဂ္ဂံ ဌပေတွာ အဓက္ခကံ ဥဗ္ဘဇာဏုမဏ္ဍလံ အာဒိဿ ဝဏ္ဏာဝဏ္ဏ-ဘဏနေ ထုလ္လစ္စယံ၊ ဥဗ္ဘက္ခကံ အဓောဇာ-ဏုမဏ္ဍလံ အာဒိဿ ဝဏ္ဏာဝဏ္ဏဘဏနေ ဒုက္ကဋံ။ ဝိ၊၄၊၄။၂၂၈။ (-ကခါ။၁၃၀၊ သာ ရတ္ထ၊၂။၃၂၃၊၃၃၂။ ဝိမတိ၊၁။၂၆၂။)

ဩဘာသန[၂] (ထီ၊နဲ) [အဝ+ဘာသု(ဘာသ)+ ယု။ ဩဘာသတိ[၂]-ကြည့်။] (၁) ထွန်း လင်းတောက်ပခြင်း။ (၂) ထွန်းလင်းစေ ခြင်း။ (၃) ထွန်း-ထင်စွာ-ထင်ရှား-ပြခြင်း။ (၄) အရောင်၊ အရောင် အလင်း။ (၅) ပရိယာယ်ဖြင့် အရိပ်အရောင်ပြခြင်း၊ အ ဖြောင့်မဆို အလိုကိုပြခြင်း။ (တိ)(၆) ထွန်း လင်းတောက်ပသော။ (၇) ထွန်းလင်း တောက်ပစေတတ်သော။

(၁) ထွန်းလင်းတောက်ပခြင်း။ ဣဒါနိ တမေဝ ဩဘာသနံ ဥပမာယ ဝိဘာဝေ-နွော။ ဝိမာန၊၄။၈၀။ ဩဘာသနကိစ္စ-လည်းကြည့်။ (၂) ထွန်းလင်းစေခြင်း။ ဩဘာသနသမတ္ထ-ကြည့်။ (၃) ထွန်း-ထင်စွာ-ထင်ရှား-ပြခြင်း။ ဩဘာသန-ဥေတ္ထ အာရမ္မဏဿ ယထာသဘာဝတော ဝိဘာဝနံ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋီ၊၁။၄၇။ ဝိသယဿ ဩ-ဘာသနံ ... ဝိသယောဘာသနံ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ဋီ၊၂။၁၄၄။ (-အနုဋီ၊၁။၁၃၂၊၁၃၉။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ဋီ၊၂။၃၄၆။)

(၄) အရောင်၊ အရောင်အလင်း။ နီလနိဘာသာနီတိ ဣဒံ ပန ဩဘာသန-ဝသေန ဝုတ္တံ။ အဘိ၊၄၊၁။၂၃၄။ ဩဘာ-သနဋ္ဌ-လည်းကြည့်။ (၅) ပရိယာယ်ဖြင့် အရိပ်အရောင်ပြခြင်း၊ အဖြောင့်မဆို အလို ကို ပြခြင်း။ ဩဘာသ[၂](၄) (က)ကြည့်။ (တိ)(၆) ထွန်းလင်းတောက်ပသော။ ဩ-ဘာသနဝသေန စန္ဒောဝ ဩဘာသော စန္ဒောဘာသော။ အံ၊၄၊၂။ ၃၃၉။ အတိဝိယ ဩဘာသနတော။ ဝိမာန၊၄။၁၆၃။ (၇) ထွန်းလင်းတောက်ပစေတတ်သော။ အောက် ပုဒ်ထောင့်ကွင်းကြည့်။

ဩဘာသနက (တိ) [ဩဘာသန+က] ထွန်း

လင်းတောက်ပစေတတ်သော။ အောက်ပုဒ်ကြည့်။

ဩဘာသနကစုဏ္ဍ (န) [ဩဘာသနက+စုဏ္ဍ] ထွန်းလင်းတောက်ပစေတတ်သော အမှုံ၊ မျက်နှာချေမှုံ့။ စုဏ္ဍကမက္ခိတန္တိ ဒေါသနိဟရဏေဟိ တာပဒဟနာဒီဟိ ကတာဘိသင်္ခါရမုခံ ဂေါရောစနာဒီဟိ ဩဘာသနကစုဏ္ဍေဟိ မက္ခိတံ။ မဇ္ဈိ၁။၁၄၃။

ဩဘာသနကိစ္စ (န) [ဩဘာသန+ကိစ္စ] ထွန်းလင်းတောက်ပခြင်းကိစ္စ။ ယထာ စ မဏိရတနံ ဝါ စန္ဒမဏ္ဍလံ ဝါ အတ္တနော အာလောကေနေဝ ဩဘာသတိ၊ န တဿ အညေန ဩဘာသနကိစ္စံ အတ္ထိ။ မ၊ဋ္ဌ၊၂။ ၁၀၁။ အံ၊ဋ္ဌ၊၃။၆၉။

ဩဘာသနဋ္ဌ (ပု) [ဩဘာသန+အတ္ထ] အရောင်-အလင်း-ဟူသောအနက်။ ဩဘာသနဋ္ဌေန ပညာဝ ဩဘာသော ပညာဩဘာသော။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၉၂။ ဩဘာသနဋ္ဌေန အာလောကောတိ ဝုတ္တံ။ သံ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၀။

ဩဘာသနရသ (တိ) [ဩဘာသန+ရသ] ထွန်းပြခြင်း-ထင်ရှားပြခြင်း-ကိစ္စ ရှိသော။ သော (ဓမ္မဝိစယော) ပဝိစယလက္ခဏော ဩဘာသနရသော။ အံ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၉၉။ (-မ၊ဋ္ဌ၊၁။၈၇။) ဩဘာသနရသောတိ ဝိသယောဘာသနရသော။ အံ၊ဋ္ဌီ၊၁။၂၅၀။

ဩဘာသနလက္ခဏ (တိ) [ဩဘာသန+လက္ခဏ] ထွန်းလင်းခြင်း-ထင်ရှားပြခြင်း-လက္ခဏာရှိသော။ အပိ စ ဩဘာသနလက္ခဏာ ပညာ။ မိလိန္ဒ။၃၈။ (-အဘိ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၆၅။)

ဩဘာသနဝတ္ထု (န) [ဩဘာသန+ဝတ္ထု] မသူတော်စကားကို ပြောခြင်းဟူသော အကြောင်းဝတ္ထု။ သာဝတ္ထိယံ ဥဒါယိတ္ထေရံ အာရဗ္ဘ ဒုဋ္ဌုလ္လာဟိ ဝါစာဟိ ဩဘာသနဝတ္ထုသ္မိံ ပညတ္တံ။ ကင်္ခါ။၁၃၀။

ဩဘာသနသဘာဝ (တိ) [ဩဘာသန+သဘာဝ] ထွန်းလင်းခြင်း သဘောရှိသော။ သုဘဿရောတိ သုဋ္ဌု အတိဝိယ ဩဘာသနသဘာဝေါ။ ဝိမာန၊ဋ္ဌ။၂၅၆။

ဩဘာသနသမတ္ထ (တိ) [ဩဘာသန+သမတ္ထ] ထွန်းလင်းစေခြင်းငှါ စွမ်းနိုင်သော။ ယောဇနပ္ပမာဏံ ဩဘာသနသမတ္ထံ မဏိရတနံ။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၀။

ဩဘာသနဟေတု (ပု) [ဩဘာသန+ဟေတု] ထွန်းလင်းခြင်းဟူသော အကြောင်း။ ဝိရောစနာတိ တေသံ ဝိရောစနဟေတု ဩဘာသနဟေတူတိ ဟေတုမှိ နိဿက္ကဝစနံ။ ဝိမတိ၊၁။၅၂။

ဩဘာသနိမိတ္တ (န) [ဩဘာသ+နိမိတ္တ] (၁) အရောင်အလင်းဟူသော အာရုံနိမိတ်။ (၂) ထင်ရှားသော အရိပ်အရောင် ပြခြင်း။ **(၁)** ဩဘာသနိမိတ္တံ မနသိ ကရောမိ(မ၊၃။၁၉၉။ သာရတ္ထ၊၁။၄၀၀)တိ ပရိကမ္မောဘာသမေဝ မနသိ ကရောမိ။ မ၊ဋ္ဌ၊၄။၁၄၉။ ဧဝံ အာရဒ္ဓဝီရိယော ဝိဟရန္တော ဩဘာသ-

နိမိတ္တမတ္တမ္မိ ဒဿေတုံ နာသက္ခိ။ အံ၊ဌ၊ ၃။၁၂၃။ သာရတ္ထ၊၃။၂၉၀။ (-အံ၊ဌ၊၂။၅။) (၂) အောက်ပုဒ်ကြည့်။

ဩဘာသနိမိတ္တကမ္မ (နာ) [ဩဘာသနိမိတ္တ+ကမ္မ] ထင်ရှားသော အရိပ်အရောင် ပြခြင်း အမှု။ ဣတိ ရာဇာ ဣမိနာ သဗ္ဗေနပိ ဝစနေန ဩဘာသနိမိတ္တကမ္မံ အကာသိ။ ဒီ၊ဌ၊၁။၁၂၉။ ဩဘာသနိမိတ္တကမ္မန္တိ ဩ-ဘာသဘူတံ နိမိတ္တကမ္မံ၊ ပရိဗျတ္တံ နိမိတ္တ-ကရဏန္တိ အတ္ထော။ သီ၊ဋီ၊သစ်၊၂။၁၄-၅။ (-ဒီ၊ဋီ၊၁။၂၁၂။)

ဩဘာသနိမိတ္တုပ္ပါဒန (နာ) [ဩဘာသနိမိတ္တ+ဥပ္ပါဒန] အရောင်အလင်းဟူသော အာရုံနိမိတ်ကို ဖြစ်စေခြင်း။ သူရိယာလော-ကာဒိဝသေန ဩကာသနိမိတ္တုပ္ပါဒနံ ဝုတ္တံ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋီ၊၁။၁၉၇။

ဩဘာသန္တ[၁] (တိ) [အဝ+ဘာသ+အန္တ] အယုတ်အားဖြင့်ပြောဆိုသော၊ မသူတော်တို့၏ စကားကို-ပြော-ရွတ်ဆို-ပြ-သော၊သူ။ မေထုနသန္နိဿိတာဟိ ဝါစာဟိ ဩဘာ-သန္တဿ အသုစိ မုစ္စတိ။ ဝိ၊ဌ၊၂။၁၁၆၊ (-ဝိ၊၁။၁၉၂။ ကခါ၊၁၃၀။ ဝဇိရ၊၁၈၄။ သာရတ္ထ၊၃။၃၂၃။) ဩဘာသန္တောတိ အဝဘာ-သန္တော။ မူလသိက္ခာ၊ဋီ။၄၆၉။ မေထုန-ယာစနာဒီဟိ၊ ဩဘာသန္တဿ ဘိက္ခုနော။ ဝိ၊ဝိနိစ္ဆယ၊ဂါထာ။၃၅၄။ ဩဘာသန္တ-ဿာတိ ဥဒ္ဒေသန္တဿ၊ ပကာသေန္တဿာတိ အတ္ထော။ ဝိ၊ဝိနိစ္ဆယ၊ဋီ၊၁။၁၈၀။ (ဝိ၊၅။၅၆-၌ "မာတုဂါမံ ဒုဋ္ဌုလ္လာဟိ ဝါစာဟိ ဩ-ဘာသေန္တော တိဿော အာပတ္တိယော အာပဇ္ဇတိ"ဟု ရှိသည်။)

ဩဘာသန္တ[၂] (တိ) [အဝ+ဘာသု (ဘာသ) + ဏေ+အန္တ] ထွန်းလင်းစေသော။ ပဿ စန္ဒံ သူရိယဥ္စ။ ဩဘာသန္တေ စတုဒ္ဒိသာ။ ဇာ၊ ၂။၂၈၄။ ဇာ၊ဌ၊၇။၁၇၈။

ဩဘာသပရိတ္တတာ (ထီ) [ဩဘာသပရိတ္တ+တာ] အရောင်အလင်းဟူသော အာရုံနိမိတ်၏သေးငယ်သည်၏အဖြစ်၊ သေးငယ်သော အရောင်အလင်းဟူသော အာရုံနိမိတ်၏ အဖြစ်။ ဩဘာသပရိတ္တတံ ဟိ သန္ဓာယ ဣဓ ပရိကမ္မသမာဓိ ပရိတ္တောတိ ဝုတ္တော။ မ၊ဌ၊၄။၁၄၉။

ဩဘာသဘူတ (တိ) [ဩဘာသ+ဘူတ] (၁) ဖြစ်သော အရောင်အလင်းရှိသော၊ ထွန်း-ပ-လင်း-ခြင်းသို့ ရောက်သော၊သူ။ (၂) အရောင်အလင်း ဖြစ်၍ ဖြစ်သော။ (၃) ထင်ရှားသောအရိပ်အရောင်ပြခြင်း ဖြစ်၍ ဖြစ်သော။

(၁) တေ ယသောဇပ္ပမုခါ ပဥ္စသတာ ဘိက္ခူ သဗ္ဗသော အဝိဇ္ဇန္ဓကာရဝိဓမနေန အာလောကဘူတာ ဩဘာသဘူတာ ဟု-တွာ ဝိဟရန္တိ။ ဥဒါန၊ဌ။၁၆၆။ (၂) ဩ-ဘာသဘူတေန ... ဉာဏေန သံကိလေ-သပက္ခံ ယာထာဝတော ပဿန္တော။ သာရ တ္ထ၊၁။၃၈၅။ (၃) ဩဘာသနိမိတ္တကမ္မ-ကြည့်။

ဩဘာသမဏ္ဍလ (နာ) [ဩဘာသ+မဏ္ဍလ]

အရောင်အလင်းအဝန်း။ တဿ ဩဘာ-
သမဏ္ဍလဿ န စိရဋ္ဌိတိတာယ တထာ
နိမိတ္တုပ္ပါဒနံ ကာတုံ အသက္ကောန္တေန။
ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋီ၊၁။၁၉၇။

ဩဘာသမဏ္ဍလာရမ္ပဏ (တိ) [ဩဘာသ
မဏ္ဍလ+အာရမ္ပဏ] အရောင်အလင်း အ
ဝန်းလျှင် အာရုံရှိသော။ ယဉ္စ အာလော-
ကကသိဏေ သူရိယာဒီနံ ဩဘာသမဏ္ဍ-
လာရမ္ပဏံ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။၁၀၉။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋီ၊၁။
၁၃၂။

ဩဘာသမာန (တိ) [အဝ+ဘာသု(ဘာသ)
+အ+မာန] ထွန်းလင်းသော၊သူ။ ဣမာယ
ဗုဒ္ဓသိရိယာ (ဗုဒ္ဓရသ္မိယာ) ဩဘာသ-
မာနဿာပိ စ ဘဂဝတော ပုရတော အ-
နေကာနိ ဒဏ္ဍဒီပိကာသဟဿာနိ ဥက္ခိ-
ပီသု။ အံ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၆။ ဥဒါန၊ဋ္ဌ။၃၇၂။ သာရတ္ထ၊
၃။၃၁၀။ (-ပေတ၊ဋ္ဌ။၁၆၃။)

ဩဘာသမုဉ္စန (ထီ၊န) [ဩဘာသ+မုဉ္စန]
အရောင်အလင်းလွှတ်ခြင်း။ ဝတ္ထာလင်္ကာ-
ရကာယာဒီဟိ ဩဘာသမုဉ္စနာဒိဝသေန
ဒိဗ္ဗံ ဣဒ္ဓါနုဘာဝံ နိမ္မိနိတ္ဘာ။ သံ၊ဋီ၊၁။၄၂။

ဩဘာသယတေ (ကာ၊ကြိ) [အဝ+ဘာသု
(ဘာသ)+ဏယ+တေ] ထွန်းလင်းစေ၏။
သဗ္ဗာ ဝါ ဒိသာ ဩဘာသယတေ ဝိဇ္ဇော-
တယတီတိ အတ္ထော။ ဝိမာန၊ဋ္ဌ။၁၁၁။

ဩဘာသယန္တ (တိ) [အဝ+ဘာသု(ဘာသ)+
ဏယ+အန္တ။ ထီ-၌ ဩဘာသယန္တီ။] (၁)
ထွန်းလင်းတောက်ပသော၊သူ။ (၂) ထွန်း
လင်းစေသော၊သူ။ **(၁)** ဩဘာသယံ
ရံသေန၊ သိခိနံ သိခိနံ ယထာ။ အပ၊
၁။၂၅၉။ ဩဘာသယန္တံ ဇလန္တံ။ အပ၊ဋ္ဌ၊
၂။၁၉၀။ ဩဘာသယန္တီ ဒသ သဗ္ဗသော
ဒိသာ။ ဝိမာန။၉၃။ ပေတ။၁၃၅။

(၂) ဩဘာသယံ တိဋ္ဌတိ ဗြဟ္မလော-
ကံ။ ဇာ၊၁။၁၆၄။ ဩဘာသယံ တိဋ္ဌတီတိ
ဣမံ သကလမ္ပိ ဗြဟ္မလောကံ ဩဘာသေ-
နွော တိဋ္ဌတိ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၃။၃၄၃။ သဗ္ဗာ ဩ-
ဘာသယံ ဒိသာ(ဝိ၊ဋ္ဌ၊၁။၉၄၊၁၃၉။ ဝိမာန။
၇၃)တိ သဗ္ဗာ ဒသပိ ဒိသာ ပဘာသေနွော။
သာရတ္ထ၊၁။၂၉၄၊(-၄၁၁။) ဩဘာသယန္တီတိ
ကဏ္ဍေသု ယာနိ ပိဋ္ဌန္ဓနာနိ၊ တေဟိ ဩ-
ဘာသယန္တီ။ ဝိမာန၊ဋ္ဌ။၂၆၀။ ဩဘာသယန္တီ
... ဝိဇ္ဇောတယမာနာ။ ပေတ၊ဋ္ဌ။၅၂။ တ-
ယိဒံ ဝိမာနံ... ဩဘာသယံ ဥတ္တရဿံ
ဒိသာယံ။ သံ၊၁။၁၅၀။ ဩဘာသယန္တီ ဩ-
ဘာသယမာနံ။ သံ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၉၆။ (-အံ၊၁။၂၁၅။
အံ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၀၀။)

ဩဘာသယမာန (တိ) [အဝ+ဘာသု(ဘာသ)+
ဏယ+မာန] (၁) ထွန်းလင်းတောက်ပ
သော၊သူ။ (၂) ထွန်းလင်းစေသော၊သူ။ **(၁)**
ဩဘာသယန္တ (၁) ကြည့်။ **(၂)** သာ ...
တဿ သိရိဂဗ္ဘံ ဩဘာသယမာနာ အာ-
ကာသေ ဌတ္ဘာ။ ဓမ္မ၊ဋ္ဌ၊၁။၉။ (-ဝိမာန၊ဋ္ဌ။
၄၅၊၁၆၁၊၂၃၄။ အပ၊ဋ္ဌ၊၁။၈၂။)

ဩဘာသယိတ္ဘာ (ကြိ၊ဝိ) [အဝ+ဘာသု
(ဘာသ)+ဏယ+တ္ဘာ] ထွန်းလင်းစေ၍။
ဩဘာသယိတ္ဘာ ပထဝီ သဒေဝက(ဝိမာန။
၃၄၊၆၇)နွိ ... ဣမံ ပထဝီ ဝိဇ္ဇောတေတ္ဘာ။
ဝိမာန၊ဋ္ဌ။၁၁၃။

ဩဘာသရူပ (နာ) [ဩဘာသ+ရူပ] အရောင်အလင်းဟူသောရုပ်။ ပဒီပသခိတသာ တေဇသာ ဩဘာသရူပေန, ဝါယုသာ သဒ္ဒေန။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋီ၊၂။၉၁။

ဩဘာသဝိဿဇ္ဇန (ထီ၊နာ) [ဩဘာသ+ဝိဿဇ္ဇန] အရောင်-ကိုယ်ရောင်ကိုယ်ဝါ-လွှတ်ခြင်း။ အာကာသဂါမိတာ ဩဘာသဝိဿဇ္ဇနာ အပ္ပဋိဃာတတာ။ ဒီ၊ဋီ၊၂။ ၁၉၄။ မ၊ဋီ၊၃။၃၅၅။ ဩဘာသဝိဿဇ္ဇနေန အတ္တာနံ ဒဿေတွာ။ အံ၊ဋီ၊၁။၂၅၄။

ဩဘာသဝိဿဇ္ဇနပုဗ္ဗက (တိ) [ဩဘာသဝိဿဇ္ဇန+ပုဗ္ဗက။ ထီ-၌... ပုဗ္ဗိကာ။] အရောင်လွှတ်ခြင်းလျှင် ရှေ့သွားရှိသော။ ဩဘာသဂါထာ-ကြည့်။

ဩဘာသသမ္ပတ္တိ (ထီ) [ဩဘာသ+သမ္ပတ္တိ] အရောင်၏ ပြည့်စုံခြင်း။ ဩဘာသသမ္ပတ္တိယာ မဂ်ကိနော ဘဒ္ဒကတာ။ သံ၊ဋီ၊၁။ ၁၆၆။

ဩဘာသသမ္ပန္န (တိ) [ဩဘာသ+သမ္ပန္န] အရောင်အလင်းနှင့် ပြည့်စုံသော။ ဩဘာသသမ္ပန္နတာယ ဟေမန္တေ အဂ္ဂိသိခါ ဝိယ သောဘတိ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၆။၃၀၈။

ဩဘာသန္တေ (ကြိ) [အဝ+ဘာသု (ဘာသ)+အ+အန္တေ] ထွန်းလင်း တောက်ပကုန်၏။ ဩဘာသတိ၂-ကြည့်။

ဩဘာသရေ (ကြိ) [အဝ+ဘာသု (ဘာသ)+အ+အန္တေ] ထွန်းလင်း တောက်ပကုန်၏။ ဩဘာသတိ၂-ကြည့်။

ဩဘာသသိ[၁] (ကြိ) [အဝ+ဘာသ+အ+သိ] မသူတော်တို့၏စကားကို-ယုတ်ညံ့သော စကားကို-ပြောဆို၏၊ ပြက်ရယ်ဆို၏၊ ဆဲရေး၏၊ ဩဘာသတိ၁- ကြည့်။

ဩဘာသသိ[၂] (ကြိ) [အဝ+ဘာသု(ဘာသ)+အ+သိ] ထွန်းလင်းတောက်ပ၏။ ဩဘာသတိ၂-ကြည့်။

ဩဘာသသိ[၃] (ကြိ) [အဝ+ဘာသု(ဘာသ)+ဏော+သိ။ ကာရိတ်ပစ္စည်းကျေသည်။] ထွန်းလင်းစေ၏။ ဩဘာသသိ ဝိဇ္ဇုရိ-ဝဇ္ဇကူဋံ။ ဝိမာန။၁။ ဩဘာသသိတိ ဝါ အန္ဓောဂဓဟေတုအတ္ထဝစနံ၊ ဩဘာ-သေသိတိ အတ္ထော။ ဝိမာန၊ဋ္ဌ။၁၁။

ဩဘာသိ[၁] (ကြိ) [အဝ+ဘာသ+တ္ထံ] မသူတော်တို့၏ စကားကို-ယုတ်ညံ့သော စကားကို-ပြောဆိုပြီ၊ ပြက်ရယ်ဆိုပြီ၊ ဆဲရေးပြီ။ ဩဘာသတိ၁ ကြည့်။

ဩဘာသိ[၂] (ကြိ) [အဝ+ဘာသ+ဣ] မသူတော်တို့၏စကားကို-ယုတ်ညံ့သော စကား-ကို-ပြောဆိုပြီ၊ ပြက်ရယ်ဆိုပြီ၊ ဆဲရေးပြီ။ ဩဘာသတိ၁-ကြည့်။

ဩဘာသိတ (တိ) [အဝ+ဘာသု (ဘာသ)+တ] (၁) ထင်ရှားစေအပ်သော၊ ပြအပ်သော။ (၂) ထွန်းလင်းစေအပ်သော။ (၃) ထွန်းလင်း တောက်ပ-ထွန်းပြောင်-သော။ **(၁)** ဩဘာ-သိတာ စ ပထဝီ သဒေဝကာ။ ဗုဒ္ဓဝံ။၃၀၀။ ဩဘာသိတာတိ ပကာသိတာ။ ဗုဒ္ဓဝံ၊ဋ္ဌ။၄၄။ **(၂)** ဧဝံ ဩဘာသိတမေဝ တက္ကိကာန

(ဥဒါန။၁၆၉)တိ ... တိတ္ထိယေဟိ ဩဘာ-သိတံ အတ္တနော သမယတေဇေန ဒီပေတ္ဝာ အဓိဋ္ဌိတံ။ ဥဒါန၊ဋ္ဌ။၃၂၆။ ဘဂဝတော ဟိ သမီပဌာနံ မုဉ္စိတ္ဝာ သဗ္ဗော ဂိဇ္ဈကူဋ္ဌဝိ-ဟာရော တေန ဩဘာသိတော။ ဒီ၊ဋ္ဌီ၊ ၂။၂၁၈။ (၃) ကာသာဝပဇ္ဇောတာတိ ဘိ-ကွူနံ နိဝတ္ထပါရုတကာသာဝဝတ္ထေဟိ ဩဘာသိတာ။ သာရတ္ထ၊၁။၁၅၁။

ဩဘာသိတတ္တ (နဲ) [ဩဘာသိတ+တ္တ] ထွန်း လင်းတောက်ပစေအပ်သည်၏ အဖြစ်။ (ထွန်းပြောင်သည်၏ အဖြစ်၊ ဝါ- ထွန်းလင်း အပ်သည်၏အဖြစ်။ ဘာသာ၊ဋ္ဌီ။) စန္ဒ-ပွဘာယ ဩဘာသိတတ္တာ အတိဝိယ သု-ရူပါတိ အဘိရူပါ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၂၉။

ဩဘာသိတနစ္စဒဿနသုခ (နဲ) [ဩဘာ သိတနစ္စ ဒဿန+သုခ] ထွန်းလင်းစေအပ်-ထင်ရှားပြအပ်-သော ကခြင်းကို -မြင်ခြင်း ကြောင့်ဖြစ်သော-မြင်ရသောကြောင့် ဖြစ် သော-ချမ်းသာ။ ဝိဇ္ဇုပွဘာယ ဩဘာ-သိတနစ္စဒဿနသုခံ ဝိယ ဣတ္တရံ။ သုတ္တနိ၊ ဋ္ဌ၊၁။၁၀၂။ အပ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၀၉။ စူဋ္ဌနိ၊ဋ္ဌ။၁၂၈။

ဩဘာသိတဗ္ဗ (တိ) [အဝ+ဘာသ+တဗ္ဗ] မသူ တော်တို့၏စကား-ယုတ်ညှံ့သောစကား-ကို ပြောဆိုအပ်သော၊ ပြက်ရယ်ဆိုအပ်သော၊ ဆဲရေးအပ်သော၊သူ။ နဘိကွုနိယော ဩ-ဘာသိတဗ္ဗာ။ ဝိ၊၄။၄၅၃။

ဩဘာသိတာသေသဒိသ (တိ) [ဩဘာသိ တာ+အသေသဒိသာ] ထွန်းလင်းစေအပ် သော အလုံးစုံသော အရပ်မျက်နှာရှိသော၊ အလုံးစုံသောအရပ်မျက်နှာကို ထွန်းလင်း စေနိုင်သော၊သူ။ ဩဘာသိတာသေသဒိသော ခဇ္ဇောတောယံ ဝိရာဇတေ။ အလင်္ကာ၊ဂါ ထာ။၂၂။ ဩဘာသိတာ ဒီပိတာ အသေ-သာ နိခိလာ ဒိသာ ယေန သောယံ ခ-ဇ္ဇောတော။ အလင်္ကာ၊ဋ္ဌီ။၄၅။ ဩဘာသိ-တာသေသဒိသော ဇောတိတသဗ္ဗဒိသော အယံ ခဇ္ဇောတော။ အလင်္ကာ၊ဋ္ဌီ၊သစ်။၄၅။

ဩဘာသိတုံ[၁] (ဗျ) [အဝ+ဘာသ+တုံ] မသူ တော်စကား ပြောဆိုခြင်းငှါ။ အလဉ္စ ခေါ ဟောတိ မာတုဂါမံ ဒုဋ္ဌုလ္လာဟိ ဝါစာဟိ ဩဘာသိတုံ။ ဝိ၊၁။၂၉၀။ (-သာရတ္ထ၊၂။၃၈၂။)

ဩဘာသိတုံ[၂] (ဗျ) [အဝ+ဘာသု(ဘာသ)+တုံ] ထွန်းပခြင်းငှါ။ အဘိဇ္ဈာဝိသမလောဘော ဥပ္ပဇ္ဇိတ္ဝာ စိတ္တံ ဒူသေတိ ဩဘာသိတုံ နဒေတိ။ မ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၇၃။ (-မ၊ဋ္ဌီ၊၁။၂၇၂။)

ဩဘာသိဿတိ (ကြိ) [အဝ+ဘာသ+ဿတိ] မသူတော်တို့၏စကားကို-ယုတ်ညှံ့သော စကားကို-ပြောဆိုလတ္တံ့၊ ပြက်ရယ်ဆိုလတ္တံ့၊ ဆဲရေးလတ္တံ့။ ဩဘာသတိ[၃]-ကြည့်။

ဩဘာသူပဌာနကုသလ (တိ) [ဩဘာသူပ ဌာန+ကုသလ] ဥဏ်အလင်း၏ထင်ခြင်း-ဥဏ်အလင်းကိုထင်စေခြင်း-၌ လိမ္မာသော၊ သူ။ ဩဘာသူပဌာနကုသလော ဟောတိ။ ပဋိသံ။၂၂၃။ ဩဘာသူပဌာနကုသလော-တိ ပညာပယောဂမန္ဒတာယ နိရဿာဒေ စိတ္တေ အဋ္ဌသံဝေဂဝတ္ထုပစ္စဝေက္ခဏေန စိတ္တံ သံဝေဇေတ္ဝာ ဥဏောဘာသဿ ဥပဌာနေ ကုသလော။ ပဋိသံ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၄၅။

ဩဘာသေတိ° (ကြိ) [အဝ+ဘာသ+ကေ+တိ] မသူတော်တို့၏စကား-ဖြင့်-ကို-အယုတ်အား-ဖြင့်-ပြောဆို၏၊ ယုတ်မာသောစကား-ကို ပြောဆို၏၊ ပြက်ရယ်ဆို၏၊ ဆဲရေး၏။ ဘိက္ခုနိယော **ဩဘာသေန္တီ**။ ဝိ၊၄။၄၅၃။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၄။၂၅၂။ ဩဘာသေန္တီတိ အသဒ္ဓမ္မေန ဩဘာသေန္တီ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၄။ဘ၂၉။ ဩဘာသန္တီတိ အဝ ဟီနေန ဘာသန္တီတိ ဒဿေန္တော အာဟ "အသဒ္ဓမ္မေန ဩဘာသန္တီ"တိ။ ပါစိတ်၊ယော။၅၃၈။ (ဤတွင်ပါဠို အဋ္ဌကထာတို့၌ "ဩဘာသေန္တီ" ဟု ရှိ၍၊ ပါစိတ်ယောဇနာ၌ "ဩဘာသန္တီ" ဟုရှိသည်။ ဩဘာသတိ°-လည်းကြည့်။)

ဩဘာသေတိ၂ (ကာ၊ကြိ) [အဝ+ဘာသု(ဘာသ)+ကေ+တိ] (၁) ထွန်းလင်းစေ၏။ (၂) ထွန်း-ထင်ရှား-စေ၏၊ ပြ၏။ **(၁)** တေ ကာယော သဗ္ဗသော ဝဏ္ဏော သဗ္ဗာ ဒိသာ ဩဘာသေတိ ဝိဇ္ဇောတေတိတိ အတ္ထော ဒဋ္ဌဗ္ဗော။ ပေတ၊ဋ္ဌ။၉။ သော လ္ဟမံ လောကံ ဩဘာသေတိ ဘာသေတိ ပ-ဘာသေတိ။ ပဋိသံ။ဘ၃၃။ တဿာ ပန ဒွါဒသဟတ္ထုပ္ပမာဏံ ပဒေသံ သရီရာဘာ ဩဘာသေတိ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၂။၂ဘ၉။ မ၊ဋ္ဌ၊၄။ဘ၆ဘ။ (-ဝိမာန။ဂ၉။ ခုဒ္ဒက၊ဋ္ဌ။ဘ၄၅။ ပဋိသံ၊ဋ္ဌ၊၂။ဂရ။) **ဩဘာသေန္တီ** —သုတ္တနိ၊ဋ္ဌ၊၂။ ဘ၆ဘ။ **ဩဘာသေန္တူ** —ဇာ၊ဋ္ဌ၊ဂ၆၉။ **ဩဘာသေယျ**—အံ၊ဋ္ဌ၊၂။ဒ၀၆။

(၂) ဩဘာသေတိ သဗ္ဗာ ဒိသာ၊ စန္ဒော တာရဂဏေ ယထာ။ ဗုဒ္ဓဝံ။ဒ၄ဂ။ စန္ဒော တာရဂဏေ ယထာတိ ယထာ နာမ ဂဂနေ ပရိပုဏ္ဏစန္ဒော တာရာဂဏေ ဩဘာသေတိ ပကာသေတိ။ ဗုဒ္ဓဝံ၊ဋ္ဌ။၂၃၉။ ဩဘာသေတိ ပကာသေတိ။ ဝတာရဋ္ဌ၊၂။ဒ၅၉။

ဩဘာသေတုံ (ဗျ) [အဝ+ဘာသု(ဘာသ)+ကေ+တုံ] ထွန်းလင်းတောက်ပစေခြင်း၌။ တတော ပရံ ဝိဒတ္ထိမ္မိ ဩဘာသေတုံ နသက္ကာ၊ကေယျ။ အံ၊ဋ္ဌ၊၂။၂ဘ၂။

ဩဘာသေတွာ (ကြိ၊ဝိ) [အဝ+ဘာသု(ဘာသ)+ကေ+တွာ] ထွန်းလင်းစေ၍။ အထ ခေါ ပဋ္ဌသိခေါ ဂန္ဓဗ္ဗပုတ္တော ... ဂိဇ္ဈကူဋံ ပဗ္ဗတံ ဩဘာသေတွာ။ ဒီ၊၂။ဘရ၈။ (-ဒီ၊ဒု။ဘ၅၈။ မ၊ဘ။ဘ၉၅။ သံ၊ဘ။ဘ။ အံ၊ဘ။၂၈၂။ အံ၊၂။ ၂ရ၂။ ခုဒ္ဒက။ဒု။ သုတ္တနိ။ဒုဘ၈။) ဩဘာသေတွာတိ အာဘာယ ဖရိတွာ၊ စန္ဒိမာ ဝိယ သူရိယော ဝိယ စ ကောဘာသံ ကေပဇ္ဇောတံ် ကရိတွာတိ အတ္ထော။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၄၀။ ခုဒ္ဒက၊ဋ္ဌ။၉၈။ သုတ္တနိ၊ဋ္ဌ၊၂။ရ။ (-ဒီ၊ဋ္ဌ၊ဒု။ဘ၄၄။ မ၊ဋ္ဌ၊၂။ဒ၂။ သံ၊ဋ္ဌ၊ဘ။ဘ၅။ အံ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၄၀။ အံ၊ဋ္ဌ၊ဒု။၉၉။ ဝိမာန၊ဋ္ဌ။၂ဒ၆။)

ဩဘာသေန္တ³ (တိ) [အဝ+ဘာသ+ကေ+အန္တ] ပြောဆိုသော၊ ပြက်ရယ်ဆိုသော၊ ဆဲရေး-သော၊သူ။ မာတုဂါမံ ဒုဋ္ဌုလ္လာဟိ ဝါစာဟိ ဩဘာသေန္တော တိဿော အာပတ္တိယော အာပဇ္ဇတိ။ ဝိ၅။၅၆။ ဩဘာသန္တ-လည်းကြည့်။

ဩဘာသေန္တ၂ (တိ) [အဝ+ဘာသု(ဘာသ)+ကေ+အန္တ။ ထိ-၌ ဩဘာသေန္တီ။] (၁) ထွန်းလင်းတောက်ပစေသော၊သူ။ (၂)

(ကာမဂုဏ်၌အလိုကို) ထင်ရှားစေ-ပြ-သော၊သူ။ **(၁)** ဩဘာသယံ ဇလမိဝ ဇောတိ ပါဝကော(ဝိမာန။၁၈)တိ ဩဘာ-သေန္တီ ဇောတိရိဝ ဇလန္တီ ပါဝကော ဝိယ စ တိဋ္ဌတိ။ ဝိမာန၊ဋ္ဌ။၇၁။ (-ဇာ၊၁။၃၀၂။) ကာယပ္ပဘာပိ ... အသီတိဟတ္ထပ္ပဒေသံ ဩဘာသေန္တီ တိဋ္ဌတိ။ ဥဒါန၊ဋ္ဌ။၃၂၂။ (-ဓမ္မ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၃။ ဝိမာန၊ဋ္ဌ။၆။) **(၂)** ဩဘာ-သေန္တဿာ(ဝိ၊ဝိနိစ္ဆယ၊ဂါထာ။၃၀၈၅)တိ ကာမာဓိပ္ပါယံ ပကာသေန္တဿ။ ဝိ၊ဝိနိစ္ဆယ၊ ဋီ၊၂။၃၆၃။

ဩဘာသေန္တီ (ကြိ) [အဝ+ဘာသ+ဏေ+အန္တိ] မသူတော်စကား-ဖြင့်-ကို-ပြောဆို ကုန်၏။ ဩဘာသေတိ ကြည့်။

ဩဘာသေန္တီ၂(ကာ၊ကြိ) [အဝ+ဘာသု(ဘာသ)+ဏေ+အန္တိ] ထွန်းလင်းစေကုန်၏။ ဩ-ဘာသေတိ၂ (၁)ကြည့်။

ဩဘာသေန္တူ (ကာ၊ကြိ) [အဝ+ဘာသု(ဘာသ)+ဏေ+အန္တူ] ထွန်းလင်းစေကုန်လော့။ ဩဘာသေတိ၂ (၁) ကြည့်။

ဩဘာသေယျ (ကြိ) [အဝ+ဘာသ+ဧယျ] မသူတော်တို့၏စကား-ယုတ်ညံ့သောစကား-ဖြင့်-ကို-ပြောဆိုရာ၏၊ ပြက်ရယ်ဆိုရာ၏၊ ဆဲရေးရာ၏။ ဩဘာသတိ-ကြည့်။

ဩဘာသေယျ၂ (ကာ၊ကြိ) [အဝ+ဘာသု(ဘာသ)+ဏေ+ဧယျ] ထွန်းလင်းစေရာ၏။ ဩဘာသေတိ၂ (၁) ကြည့်။

ဩဘုဇိတ္ဘာ (ကြိ၊ဝိ) [အဝ+ဘုဇ+တ္ဘာ] (က) ကောက်၍၊ တွန့်၍။ (ခ) ခွေ၍။ **(က)** သတဝလိကံ နာမ ဒီဃသာဋကံ အနေက-ကွတ္တုံ ဩဘုဇိတ္ဘာ ဩဝဋ္ဌိကံ ကရောန္တေန နိဝတ္ထံ။ ကခါ၊၂၇၆။ (ဝိ၊ဋ္ဌ၊၄။၅၄-အလား တူပါဋိဋ္ဌ "ဩဘဋ္ဌိတ္ဘာ"ဟု ရှိသည်။) ဩ-ဘုဇိတ္ဘာတိ အဝဘုဇိတ္ဘာ၊ ကုဋိလံ ကရိ-တ္ဘာတိ အတ္ထော။ ဘုဇသဒ္ဒေါ ဟိ ဘောဂေ။ ဘိကျှ ပလ္လင်္ကံ အာဘုဇိတ္ဘာတိအာဒီသု ဝိယ ကောဋိလ္လေ ပဝတ္တတိ။ ... ဩဘုဋ္ဌိတ္ဘာတိပိ ဩဘဋ္ဌိတ္ဘာတိပိ ပါဌော ဒုပ္ပါဌော။ ကခါ၊ မဟာဋီ၊၄။၃၁၅။

(ခ) လောဟိတဒေါဏိကာယ ဩဘု-ဇိတ္ဘာ ဌပိတေ ဆိန္နသီသဓမနိကဋ္ဌေဝရေ န လောဟိတဒေါဏိ ဇာနာတိ မယိ ဓမနိ-ကဋ္ဌေဝရံ ဌိတန္တိ။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၂။၅၈။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၁။၃၅၃။

ဩဘေတိ (ကာ၊ကြိ) [အဝ+ဥဘ+ဏေ+တိ။ နီတိ၊ဓာ။၁၂၉။ ဓာတွတ္ထ။၃၁။] ပြည့်စေ၏။ ကိရိယာဒိဝိဘာဂံ အနဝသေသပရိယာ-ဒါနတော ကိဋ္ဌေန္တော ဂမန္တော ဩဘေတိ ပူရေတီတိ ကေဋုဘံ။ ကိဋ္ဌ သဒ္ဒူပပဒ-ဥဘဓာတုဝသေန။ သီ၊ဋီ၊သစ်၊၂။၂၂၂။

ဩဘောဂ (ပု) [ဩရ+ဘောဂ။ ပါစိတ်၊ယော။ ၂၂၀။ အဝ+ဘုဇ+ဃဏ်။ ဩဘုဇနံ ဩ-ဘောဂေါ။ နိရုတ္တိ၊နှာ။၅၄၂။] အခွေ၊ အ လိပ်၊ အခေါက်။ (သင်္ကန်း-ခွေ-လိပ်-ခေါက်-အတွင်း။ ပါစိတ်၊ယော။) ဩ-ဘောဂေ ကာယဗန္ဓနံ ကာတဗ္ဗ(ဝိ၊၃။၅၈)နှိ ကာယဗန္ဓနံ သံဟရိတ္ဘာ စီဝရဘောဂေ

ပက္ခိပိတ္တာ ဌပေတဗ္ဗံ။ ဝိ၊ဌ၊၃၊၂၆၀။ ဥပရိ ပါရုပနမွိ မဇ္ဈေ ဆြဘောဂံ ကတ္တာ ဥဘိန္နံ အန္တရေ ဆြတာရေတိ၊ ဝဋ္ဋတိတိ ဧကေ။ ဝဇိရ။၃၇၈။ (-ဝိ၊၃။၇၇။ ဝိ၊၄။၃၉၃၊၄၁၅။) စီဝရဘောဂဿ ဆြရော အန္တော ဆြ-ဘောဂေါတိ အတ္ထံ ဒဿေန္တော အာဟ "ကာယဗန္ဓန"န္တိအာဒိ။ ပါစိတ်၊ယော။၂၂၀။

ဆြမ (တိ) [ဥမ+အ။ ဓာန်၊ဋီ။၇၇၀။ အဝ+အမစ်။ ကောတ္ထုဘ။ အဝ+မာ+အ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋီ။ အဝမ(သံ)] (၁) ယုတ်ညံ့-နိမ့်ကျ-သော၊သူ။ (၂) ဆင်းရဲသော၊သူ။ (၃) အ နည်းငယ်၊ အယုတ်အလျော့၊ အနည်းငယ် သော၊ သေးငယ်သော၊ ယုတ်လျော့သော။

(၁) နှ ဥဿသု နှ ဆြမေသု၊ သမတ္တေ နောပနိယရေ။ အံ၊၂။၃၁၆။ (-သုတ္တနိ။၄၁ ၂။) ဆြမာတိ ဟီနာ။ အံ၊ဌ၊၃။ ၁၁၈။ (-သုတ္တနိ။ဌ၊၂။၂၈၅။) ဆြမတ္တ(၁) လည်းကြည့်။

(၂) ဆြမတ္တ(၂) ကြည့်။ **(၃)** အနော-မပညန္တိ ဆြမံ ဝုစ္စတိ ပရိတ္တံ လာမကံ။ သုတ္တနိ၊ဌ၊၂။၈၀။ (-အပါဒ၊၁။၂၆၆။) ဒွေ ဝါ တယော ဝါ ဒဿကာ၊ ဆြမတော အာဒိနာ သဟ။ အဘိ၊ဌ၊၂။၁၅၂။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၂။၁၈၄။ ဆြမတောတိ အဝမတော၊ အဝ-ကံသတောတိ အတ္ထော။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋီ၊၂။၃၀၃။

ဆြမက (တိ) [ဆြမ+က။ ဥမ-နိန္နာယံ၊ ကမွေ အ၊ သကတ္ထေ ကော၊ ဥဿော။ ဓာန်၊ဋီ။ ၇၇၀။] (၁) အယုတ်၊ ယုတ်လျော့သော။ (၂) ယုတ်လျော့သောပမာဏရှိသော၊ သေး ငယ်သော၊ ပုကွ-ပုတို-သော၊သူ။ (၃) ယုတ် ညံ့သော၊သူ။ (၄) ယုတ်လျော့သော အား စွမ်းရှိသော(ကိလေသာ)။ **(၁)** အောက်ပုဒ် ကြည့်။ **(၂)** သော ... မဟာထေရာနံ အန္တရော ပမာဏေန ဆြမကော။ ဇာ၊ဌ၊ ၂။၁၃၀။ ဆြမကော နာမ ပတ္တော ပတ္ထော-ဒနံ ဂဏှာတိ စတုဘာဂံ ခါဒနံ တဒုပိယံ ဗျဉ္ဇနံ။ ဝိ၊၁။၃၅၃။ ဝိ၊၂။ ၃၁၈။ (-ဝိ၊ဌ၊ ၂။၂၈၂။ ကင်္ခါ။၁၇၈။ ကင်္ခါ၊ဋီ၊သစ်။၃၂၅။) တဿ ဧကော ပါဒေါ ဆြမကော လာ-မကော။ အံ၊၃။၁၇၀၊၁၇၁။

(၃) အသုစီ ဟီနာ နိဟီနာ ဆြမကာ ... အသုစီ မနုဿာ။ စူဠဋီ။၃၀၆။ သီလံ ဥပါဒါယ ဆြမကတာယ "ကိံ"န္တိ ဟီဠေန္တော ဝဒတိ။ မ၊ဋီ၊၃။၁၄၉။ **(၄)** အဗလာ ကိ-လေသာ ဒုဗ္ဗလာ ... နိဟီနာ ဆြမကာ လာမကာ။ မဟာနိ၊၉။ ဆြမကာ ထာမ-ဟီနေန။ မဟာနိ၊ဌ။၄၇။

ဆြမကစ(စ)တုမာသ (တိ) [ဆြမက+စ(စ) တုမာသ] လေးလအောက်အယုတ်။ ယောပိ ပံသုပုဏ္ဏော ဝါ မတ္တိကာပုဏ္ဏော ဝါ ဆြမ-ကစတုမာသံ ဆြဝဋ္ဌော။ ဝိ၊၂။၅၀။ (-ဝိ၊ ဌ၊၃။၂၁။) ဆြမကစတုမာသန္တိ စတုမာ-သတော ဥိနကံ။ ပါစိတ်၊ယော။၁၅။ (ပါစိတ်၊ ယော-၌ "စတု" ဟု ရဿဖြင့် ရှိသည်။) ဆြမကစတုမာသန္တိ ဥိနစတုမာသံ။ ဝိနယ လင်္ကာရဋီ၊၁။၁၆၅။

ဆြမကတရ (တိ) [ဆြမက+တရ] အလွန်-ယုတ်လျော့-သေးငယ်-သော။ ဟတ္ထိပွမာ-ဏတော ဆြမကတရော နှ ဝဋ္ဋတိ။ ဝိ၊ဌ၊

၃။၃၁၈။ (–ကဒ်။၈၉။) တတော သြမက-တရောတိ တတော ဟတ္ထိပ္ပမာဏတော ခု-ဒ္ဒကတရော။ ကဒ်။ဋီ၊သစ်။၁၃၈။

သြမကတရပ္ပမာဏ (တိ) [သြမကတရ+ပမာဏ] အလွန်ယုတ်လျော့သော ပမာဏရှိသော။ သြမကတရပ္ပမာဏံ ဆတ္တံ ဝါ ဓဇံ ဝါ ဥပါဒါယ။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၂။၃၉၆။ သာရတ္ထ၊၂။၅၈။ သြမကတရပ္ပမာဏန္တိ သြမ-တရပ္ပမာဏံ။ သမ္မော၊ယော။၂၂၈။

သြမကဒဿ (တိ) [သြမက+ဒိသ+အ] အယုတ်အားဖြင့်ရှုမြင်တတ်သော၊ အယုတ်ကိုမြင်တတ်သော၊ ယုတ်သောအမြင်ရှိသော၊ သူ။ တဿ အာစရိယာ ဗုဒ္ဓံ ဘဂဝန္တံ ဥပါဒါယ အပ္ပဒဿာ သြမကဒဿာ လာ-မကဒဿာ။ စူဠနိ။၂၀၈။ သြမကဒဿာတိ ဟေဋ္ဌိမ ဒဿာဝိနော။ စူဠနိ၊ဋ္ဌ။၈၂။

သြမကဒေဿနာ (ထီ) [သြမကာ+ဒေသနာ] ယုတ်လျော့သောအားဖြင့်-မပြည့်မစုံ-ဟောကြားအပ်သောဒေသနာ။ သမဏာနံ ဒ-ဿနံ နာမ ... ပဗ္ဗဇိတာနံ ဥပသင်္ကမ-နုပဋ္ဌာနာနုဿရဏာသဝနဒဿနံ၊ သဗ္ဗမ္ပိ သြမကဒေသနာယ ဒဿနန္တိ ဝုတ္တံ။ ခုဒ္ဒက၊ ဋ္ဌ။၁၂၆။ သုတ္တနိ၊ဋ္ဌ၊၂။၃၂။

သြမကပညာ (တိ) [သြမကာ+ပညာ] ယုတ်လျော့သောပညာရှိသော၊သူ။ အဟမသ္မိ ပရိတ္တပညော သြမကပညော လာမက-ပညော။ စူဠနိ။၁၄၄။

သြမကပတ္တ (ပု) [သြမက+ပတ္တ] (ပမာဏအောက်) ယုတ်လျော့သောသပိတ်၊ ယုတ်လျော့သောပမာဏရှိသောသပိတ်၊ ငယ်သောသပိတ်။ သြမကပတ္တဿ စ ယာပန-မတ္တောဒနဂါဟိကာ စ သိဒ္ဓါ ဟောတိ။ ဝိမတိ၊ဋ၊၃၄၈။

သြမကပရိမာဏ (တိ) [သြမက+ပရိမာဏ] ယုတ်လျော့သော ပမာဏ ရှိသော။ တမ္ပ-နေတံ ဧဝံ သြမကပရိမာဏံ ဥပ္ပဇ္ဇမာနံ ... ကေန အံသုနာ ဥဒ္ဓဋတေလသပ္ပိ-မဏ္ဍပ္ပမာဏံ ကလလန္တိ လဒ္ဓသဒ်ဒ် ဟုတ္တာ ဥပ္ပဇ္ဇတိ။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၅၃။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၂။၁၈၅။

သြမကပုရိသ (ပု) [သြမက+ပုရိသ] ယုတ်ညံ့သော ယောကျ်ား။ တဥ္စိ ... နီစကုလိကာနံ သြမကပုရိသာနံ သုပိနန္တေပိ ပရိဘောဂ-တ္ထာယ န နိဗ္ဗတ္တတိ။ ခုဒ္ဒက၊ဋ္ဌ။၁၄၆။ သုတ္တနိ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၆၆။

သြမကပ္ပမာဏ (န) [သြမက+ပမာဏ] (၁) ငယ်သောပမာဏ။ (မအူ၊သျှ။) အယုတ်ဆုံးပမာဏ။ (ဘာသာဋီ။) (တိ)(၂) ယုတ်လျော့-ငယ်-သောပမာဏရှိသော၊သူ။ **(၁)** ဥက္ကဋ္ဌပတ္တဿာပိ မဇ္ဈိမပတ္တဿ ဝါ သြမက-ပ္ပမာဏတော ဗဟိ ဆိဒ္ဒံ အဓိဋ္ဌာနံ နဘိန္နေယျ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၂၉။ **(တိ)(၂)** ရဿ-ကာတိ တာသု တာသု ဇာတီသု မဟန္တ-မဇ္ဈိမေဟိ ထူလမဇ္ဈိမေဟိ စ သြမက-ပ္ပမာဏာ သတ္တာ။ ခုဒ္ဒက၊ဋ္ဌ။၂၁၀။ သုတ္တနိ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၈၆။

သြမကသတ္တ (ပု) [သြမက+သတ္တ] ယုတ်ညံ့သော-သတ္တဝါ-ပုဂ္ဂိုလ်။ စူဠမာဂဏ္ဌိယောပိ စိန္တေသိ " မမ ဓိတာ သြမကသတ္တဿ

နှ အနုစ္ဆဝိကာ၊ ကေဿ ရညော၀ အနုစ္ဆ-ဝိကာ”တိ။ ဓမ္မဋ္ဌ၊၁။၁၃၀။

ဩမကသတ္တသမ္မုတ (တိ) [ဩမကသတ္တ+သမ္မုတ] ယုတ်ညှဲ့သော သတ္တ၀ါဟု-သမုတ်အပ်-သိအပ်-သော။ တထာဂတော ဟိလောကေ ဩမကသတ္တသမ္မုတာနံ အနုပ-နိဿယသမ္ပန္နာနံ ... သုပိနန္တေပိ အပရိ-ဘောဂေါ။ ခုဒ္ဒက၊ဋ္ဌ။၁၄ရ။

ဩမကုက္ကုဋ္ဌ (တိ) [ဩမက+ဥက္ကုဋ္ဌ] သေးငယ်သော ကြီးသော၊ အကြီးဆုံးအောက်သေးငယ်သော၊ (သပိတ်။) ဩမကုက္ကုဋ္ဌသပိတ်။ သစေ တံ ရာဇာ နှ ပါပုဏာတိ အန္တောဂဓမေ၀ ဟောတိ၊ အယံ ဩမကု-က္ကုဋ္ဌော နာမ ပတ္တော။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၈၂။ ကင်္ခါ၊ဋီ၊သစ်။၃၂၅-ဖ။

ဩမကောမက (တိ) [ဩမက+ဩမက] သေးငယ်သည်အောက်သေးငယ်သော၊ အလွန်သေးငယ်သော (သပိတ်)။ သစေ တံ ရာဇာ အတိက္ကမ္မ ထူပိကတံ တိဋ္ဌတိ အယံ ဩမ-ကောမကော နာမ ပတ္တော။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၈၂။ ဩမကောမကောတိ ဩမကတော ဩမ-ကော။ ကင်္ခါ၊ဋီ၊သစ်။၃၂၆။ ဩမကတော ဟီနတော ဩမက် ဩမကောမက်။ ရူ၊ဋီ။ ၁၄၉။ (-ခုဒ္ဒသိက္ခာ၊ဋီ၊သစ်။၂၈၆။)

ဩမက္ခိ (ပု) [ဥ(အ၀)+မက္ခ+ဣ] မြွောက်ပင့်၍ -စွန့်-ပစ်ချ-ချေဖျက်-အပ်သော (အယူ ၀ါဒ)။ ပရပ္ပ၀ါဒံ ပန ခုံသေန္တိ ၀ေမ္မန္တိ ပရိဘ၀န္တိ ဩမက္ခိ ကရောန္တိ။ အံ၊၁။၁၈၉။ ဩမက္ခိ ကရောန္တိတိ ဥက္ခိပိတ္တာ ဆဋ္ဌေန္တိ။ အံ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၈၁။ (ဗာ-ကရာ၊သျ။ ၇၅၄-၌ “ဩမက္ခိကံ= အထက်သို့မြှောက်၍ ပစ်ချသည်ကို”ဟု ပြန်ဆိုသည်။)

ဩမဇ္ဇတိ (ကြိ) [အ၀+မဇ္ဇ+အ+တိ] သုံးသပ်၏။ အနောမဇ္ဇတိတိ အနု အနု ဩမဇ္ဇတိ။ မ၊ဋီ၊၃။၁၀၇။

ဩမညနာ (ထီ) [အ၀+မညနာ] အယုတ်အား-ဖြင့်-ယုတ်ညှဲ့သည်ဟု-မှတ်ထင်-ကြံဆ-ခြင်း၊ အောက်တန်းစားဟု အသိအမှတ်ပြုခြင်း။ ယော ဧ၀ရူပေါ ဩမာနော ဩ-မညနာ ဩမညိတတ္တံ။ ... အယံ ဝုစ္စတိ “ဟီနောဟမသ္မီ”တိ မာနော။ အဘိ၊ဝိ။ ၃၆၇။ ဩမညနာ ဩမညိတတ္တန်ဆီ အာကာ-ရဘာ၀နိဒ္ဒေသော။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၂။၄၆၇။

ဩမညိတတ္တ (နှ) [အ၀+မညိတတ္တ] အယုတ်အား-ဖြင့်-ယုတ်ညှဲ့သည်ဟု-မှတ်ထင်-ကြံဆ-အပ်သည်၏အဖြစ်၊ အောက်တန်းစားဟု အသိအမှတ်ပြုအပ်သူ၏အဖြစ်။ အထက်ပုဒ်ကြည့်။

ဩမဋ္ဌ (နှ) [အ၀+မသ+တ] (၁) အောက်၌မျက်နှာ၀ရှိသော-အောက်သို့ မျက်နှာလှည့်သော-အပေါက်။ (တိ)(၂) အထက်မှအောက်သို့-ပုတ်ခတ်-ထိုးစိုက်-အပ်သော၊ သူ။ (ဦးခေါင်းမှ ခြေဖ၀ါးတိုင်အောင် ထိုး-စိုက်အပ်သော၊သူ။) **(၁)** ဩမဋ္ဌံ နာမ အဓောမုခဆိဒ္ဒံ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၁။ ၂၇၈။ **(တိ)(၂)** သတ္တိယာ ဝိယ ဩမဋ္ဌော။ သံ၊၁။၁၂၂၂။ ထေရ။၂၂၈၃၃။ နေတ္တိ။၁၂၀။ ပေဋကော။ ၂၀၁။ ဩမဋ္ဌောတိ ပဟတော (ပဟာဋော)။

သံ၊ဌ၊၁။၄၆။ ထေရ၊ဌ၊၁။၁၃၁။ ထေရ၊ဌ၊၂။၄၉၁။ ဥပရိ ဌတ္တာ အဓေမုခံ ဒိန္နပ္ပ-ဟာရော ဩမဋ္ဌော နာမ။ နေတ္တိ၊ဌ။ ၂၃၄။ ဩမဋ္ဌောတိ အဓေမုခံ ကတ္တာ ဒိန္နပ္ပ-ဟာရော။ သံ၊ဋီ၊၁။၉၀။ သတ္တိယာ ဩမဋ္ဌော ဥပရိတော ယာဝ ဟေဋ္ဌာ ဝိဒ္ဓေါ ပုရိသော သတ္တိပ္ပဟာနာယ ဝီရိယံ အာရဘတိ ဝိယ။ နေတ္တိ၊ဝိဘာ။၂၉၉။

ဩမတ္တာ (တိ) [(အဝ+မတ္တာ=) ဩမတ္တာ+ဏ] ယုတ်လျော့သော ပမာဏရှိသော၊ အစွမ်း သတ္တိ-ယုတ်လျော့သော-နုံ့သော။ တတ္ထ ဥဒ္ဓရဏေ ပထဝီဓာတု အာပေါဓာတူတိ ဒွေ ဓာတုယော ဩမတ္တာ ဟောန္တိ မန္ဒာ။ ဝိ သုဒ္ဓိ၊၂။၂၅၇။ (-ဒီ၊ဌ၊၁။၁၇၂။ မ၊ဌ၊၁။၂၆၅။ အဘိ၊ဌ၊၁။၃၇၁။ အဘိ၊ဌ၊၂။ ၃၃၉။ မူလဋီ၊၁။၁၅၅။) ဩမတ္တာတိ သတ္တိတော ဟီန-ပ္ပမာဏာ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋီ၊၂။၄၀၉။ ဩမတ္တာတိ အဝမတ္တာ လာမကပ္ပမာဏာ။ သီ၊ဋီ၊သစ်၊၂။ ၉၀။ (-မ၊ဋီ၊၁။၁၅၅။) မန္ဒာတိ ပဒံ ဩမ-တ္တာတိပဒဿ ဝေဝစနံ။ သမ္မော၊ယော။၂၀၅။

ဩမတ္တ (နဲ) [ဩမ+တ္တ] (၁) ယုတ်ညံ့-နိမ့်ကျ-သူ၏အဖြစ်။ (၂) ဆင်းရဲသူ၏ အဖြစ်။ **(၁)(၂)** ဩမတ္တံ မေ နဲ ပဿာမိ။ အပ၊၁။၁၉၁။ ထေရ၊ဌ၊၁၁၀၂၊၂၅၁။ ဩမတ္တန္တိ လာမကဘာဝံ နီစဘာဝံ ဒုက္ခိတဘာဝံ ဝါ နဲ ပဿာမိ။ အပ၊ဌ၊၂။၁၅၇။

ဩမဒ္ဒ (ကြိ) [အဝ+မဒ္ဒ+ဟိ] အောက်သို့-ကျစေ-ချ-လော့၊ ဖိချလော့။ ဩမဒ္ဒတိ (ခ) ကြည့်။

ဩမဒ္ဒ (ပု) [အဝ+မဒ္ဒ+အ။ အဝမဒ်(သံ)] လွှမ်းမိုးနှိပ်စက်ခြင်း။ အောက်ပုဒ်ကြည့်။

ဩမဒ္ဒကာရက (တိ) [ဩမဒ္ဒ+ကာရက] လွှမ်း မိုးနှိပ်စက်-ခြင်းကို-၍ ပြုတတ်သော၊သူ။ ပဉ္စဟင်္ဂေဟိ သမန္နာဂတဿ ဘိက္ခုနော ကမ္မံ နဲ ပဋိပ္ပဿမ္ဘေတဗ္ဗံ။ ... ဩမဒ္ဒကာရ-ကော စ ဟောတိ။ ဝိ၊၅။၃၁၈။ ဩမဒ္ဒ-ကာရကောတိ ဩမဒ္ဒိတ္တာ အဘိဘဝိတ္တာ ကာရကော။ ဝဇိရ။၅၇၄။ သာရတ္ထ၊၃။၄၈၈။

ဩမဒ္ဒတိ (ကြိ) [အဝ+မဒ္ဒ+အ+တိ] (က) နင်းနယ်၏။ (ခ) အောက်၌ တည်စေ၏၊ အောက်သို့-ကျစေ-ချ-၏၊ ဖိနှိပ်၏၊ ဖိချ၏၊ **(က)** ဥမ္မတ္တကော ခိတ္တစိတ္တော ... စန္ဒနိ-ကမ္မိ ဩဋ္ဌိဂလ္လမ္မိ ဩမဒ္ဒတိ။ မိလိန္ဒ။၂၁၅။ ဘိက္ခူ ပါတိယာပိ ပတ္တေပိ စီဝရံ ဩမဒ္ဒန္တိ။ ဝိ၊၃။၃၉၉။ ဩမဒ္ဒန္တိတိ သမ္မဒ္ဒန္တိ။ ဝိ၊ဌ၊၃။၄၀၈။

(ခ) အဘိဝဂ္ဂေနာပိ ဩမဒ္ဒန္တိ။ မ၊၁။၁၂၁၊၁၂၉။ စူဋ္ဌနိ။၂၆၄။ တံ အဋ္ဌဒန္တာ-ကာရေန ကတ္တာ "နဂရဒ္ဓါရံ ဘိန္ဒိတ္တာ ပဝိသိဿာမာ"တိ အာဂတေ ဥပရိဒ္ဓါရေ ဌိတာ တဿ ဗန္ဓနယောတ္တာနိ ဆိန္ဒိတ္တာ တေန အဘိဝဂ္ဂေန ဩမဒ္ဒန္တိ။ မ၊ဌ၊၁။၃၆၂-၃။ စူဋ္ဌနိ၊ဌ။၁၂၂။ ယန္တဝသေန ပန ဥက္ခိပိတ္တာ ဗန္ဓိတ္တာ ဌပေန္တိ၊ တေနာဟ "အဋ္ဌဒန္တာကာ-ရေနာ"တိအာဒိ။ ဩမဒ္ဒန္တိတိ ဩဋ္ဌပေန္တိ။ မ၊ဋီ၊၂။၄၃။ **ဩမဒ္ဒ** ခိပ္ပံ ပလိယံ။ ဇာ၊၁။၄၇။ ဩမဒ္ဒါတိ အဝမဒ္ဒ အဓေ ပါတယ။ ဇာ၊ဌ၊၂။၈၆။

ဩမဒ္ဒနွဲ (ကြိ) [အဝ+မဒ္ဒ+အ+အနွဲ] (က) နင်းနယ်ကုန်၏။ (ခ) အောက်၌တည်စေကုန်၏၊ အောက်သို့-ကျစေ-ချ-ကုန်၏၊ ဖိနှိပ်ကုန်၏၊ ဖိချကုန်၏။ ဩမဒ္ဒတိ (က) (ခ)ကြည့်။

ဩမဒ္ဒနာ (ထီ) [အဝ+မဒ္ဒ+ယု+အာ (ဣတ္ထီပစ္စည်း) အဝမဒ်နသံ)] နှိပ်-နှိမ်နင်း-ခြင်း။ ဩမဒ္ဒိတွာ (က) ကြည့်။

ဩမဒ္ဒိတ (တိ) [အဝ+မဒ္ဒ+တ] လွှမ်းမိုးနင်းနယ်အပ်သော။ ပရိတ္တမ္ပိ သမာနံ သစေ သုခံ ဘဝေယျ, ပတ္ထေယျ၊ ဣဒံ ပန ကသိရဉ္စ ပရိတ္တဉ္စ သကလေန ဝဋ္ဋဒုကွေန သံယုတ္တံ သနှိဟိတံ ဩမဒ္ဒိတံ။ ဇာ၊၄၊၆။၂၁။

ဩမဒ္ဒိတွာ (ကြိ၊ဝိ) [အဝ+မဒ္ဒ+တွာ] (က) နှိပ်-နှိမ်နင်း-၍၊ စကားဖြင့်နှိမ်နင်း၍။ (ခ) လွှမ်းမိုး၍။ (ဂ) နှိပ်-ဖိနှိပ်-၍။ (ဃ) ဆုပ်၍၊ ဆုပ်နယ်၍။ **(က)** "အလံ ဘိက္ခု မာ ဘဏ္ဍနံ ... မာ ဝိဝါဒ"နွဲ ဩမဒ္ဒိတွာ သံ-ဃေန ပဝါရေတဗ္ဗံ။ ဝိ၊၃။၂၅၄။ ဩမ-ဒ္ဒိတွာတိ တောနိ "အလံ ဘိက္ခု မာ ဘဏ္ဍန-"နွဲအာဒီနိ ဝစနာနိ ဝတွာ၊ ဝစနောမဒ္ဒနာ ဟိ ဣဓ ဩမဒ္ဒနာတိ အဓိပ္ပေတာ။ ဝိ၊၄၊၃။၆၀။

(ခ) ဝေမိဓာပေတေ ပညတ္တံ ပရမ္ပရ-ဘောဇနသိက္ခာပဒံ ဩမဒ္ဒိတွာ ပရမ္ပရ-ဘောဇနံ ကထံ ဘုဉ္ဇိဿနွဲ။ ဝဇိရ။၄၈၅။ ဩမဒ္ဒိတွာတိ အဘိဘဝိတွာ။ ဝဇိရ။၅၅၇။ **(ဂ)** နထူပကတော ဩမဒ္ဒိတွာ ပိဏ္ဍပါတံ ဘုဉ္ဇိတဗ္ဗော။ ဝိ၊၄။၃၈၂။ (-ဝိ၊၄၊၄။၂၃၀၊ ၂၃၂။ ကခါ။၃၁။) ဩမဒ္ဒိတွာတိ ဟတ္ထေန ဘတ္တံ အဝမဒ္ဒိတွာ။ ကခါ၊မဟာဋီ၊၄။၃၄၇။

(ဃ) ယော ပန ပရိတ္တကေ သေသေ ဧကတော သင်္ကမိုတွာ ဩမဒ္ဒိတွာ ဘုဉ္ဇတိ။ ကခါ။ ၂၈၂။ အယံ ကာယော ပိဋ္ဌံ ဝိယ မတ္တိကာ ဝိယ စ ဩမဒ္ဒိတွာ ဧကတော ကာတုံ နသက္ကာ။ သာရတ္ထ၊၃။၃၅၇။

ဩမပည (တိ) [ဩမာ+ပညာ] ယုတ်-အနည်းငယ်-သော ပညာရှိသော၊ ပညာနည်းသော၊ သူ။ နဩမပညံ အနောမပညံ။ ထေရ၊ ၄၊၂။၅၃၄။

ဩမသ (ပု) [အဝ+မသ+ဏ] နား, နှလုံးကို ထိုးဆွ-တတ်-ကြောင်းဖြစ်-သော၊ နားမခံသာသော၊ ဆဲရေး, ကဲ့ရဲ့, ရှုတ်ချသော (စကား)။ ဩမသဝါဒ (၁) ကြည့်။

ဩမသတိ (ကြိ) [အဝ+မသ+အ+တိ။ နီတိ၊ဓာ။ ၁၇၄။ အဝမဒဇတိ(သံ)] (၁) နား, နှလုံးကို-ထိုးဆွ-ထိုးကျင့်-သောစကားကိုဆို၏။ နားမခံသာအောင်ပြောဆို၏၊ ဆဲရေး-ကဲ့ရဲ့-ရှုတ်ချ-၏၊ နှုတ်လှံစကားဆိုးဆို၏၊ (ပါစိတ်၊ သျ။) နားတို့၌ ထိုးဆွသကဲ့သို့ဖြစ်၏၊ (သာရတ္ထ။) နားနှလုံးကိုထိုးတတ်၏။ (ကခါ၊ဋီ၊ သစ်။) (၂) သုံးသပ်၏၊ အောက်သို့သက်၍ သုံးသပ်၏ (သဒ္ဒတ္ထ။) ခဲစား၏ (အဓိပ္ပါယတ္ထ)။

(၁) ဒသဟိ အာကာရေဟိ ဩမသတိ ဇာတိယာပိ ...အက္ကောသေနပိ။ ဝိ၊၂။၈။ (-ဝိ၊၅။၆၂၊၁၇၉၊၂၆၇။) ဥပသမ္ပနှံ ဩမ-သတိ။ ဝိ၊၅။၁၇၉။ ဩမသတိတိ "အယံ

ဓမ္မော၊ အယံ ဝိနယော”တိ ဝိဝဒန္တော “တွံ ကိ ဇာနာသိ”တိအာဒိနာ ဩမသတိ။ ဝဇိရ။ ၅၄ရ။ ဩမသတိတိ ဝိဇ္ဈတိ။ နိတိ၊ဓာ။၁၀၄။ ဆဗ္ဗဂ္ဂိယာ ဘိက္ခူ ... ဘက္ခန္တာ ပေသလေ ဘိက္ခူ ဩမသန္တိ။ ဝိ၊၂။ဖ။ ဩမသန္တိတိ ဩဝိဇ္ဈန္တိ။ ဝိ၊၄၊၃။၄။ ကဏ္ဏကဋ္ဌကတာယ အမနာပံ ဝဒန္တာ ကဏ္ဏသု ဝိဇ္ဈန္တာ ဝိယ ဟောန္တီတိ အာဟ “ဩမသန္တီတိ ဩဝိဇ္ဈန္တီ”တိ။ သာရတ္ထ၊၃။၃။ **ဩမသထ**—ဝိ၊ ၂။ရ။ **ဩမသီသု**—ဝိ၊၅။၂၂။ **ဩမသိဿန္တိ**—ဝိ၊၂။ဖ။ **ဩမသိဿထ**—ဝိ၊၂။ရ။

(၂) ယော ပန အညော်သံ ဝါ ဒေန္တော, အညဘာဇနေ ဝါ အာကိရန္တော တတော တတော ဩမသတိ။ ကင်္ခါ။၂၈၂။ သစေ ကာယတော အမောစေတွာဝ ဂ္ဂတ္ထိယာ မတ္ထကတော ပဋ္ဌာယ ယာဝ ပါဒပိဋ္ဌိ ဩမသတိ။ ဝိ၊၄၊၂။၁၂၂။ ဂါ၀ေါ ဗဟိ တိဏသော၀၊ **ဩမသန္တီ** ဝရံ ဝရံ။ ဇာ၊၁။ ၂၄၂။ ဇာ၊၂။၁၂၅၊၁၂၆။ ဝရံ ဝရံ ဩမသန္တီ ခါဒန္တီ။ ဇာ၊၄၊၅။၄၈၃။

ဩမသထ (ကြိ) [အဝ+မသ+အ+ထ] နား, နှလုံးကို-ထိုးဆွ-ထိုးကျင့်-သော စကားကို ဆိုကုန်လော့၊ နားမခံသာအောင်ပြောဆို ကုန်လော့။ ဩမသတိ (၁) ကြည့်။

ဩမသန (ထီ၊နာ) [အဝ+မသ+ယု] (ထီ)(၁) အောက်သို့သက်၍ သုံးသပ်ခြင်း၊ အောက်သို့ချခြင်း။ (နာ)(၂) နား,နှလုံးကို-ထိုးဆွ-ထိုးကျင့်-သောစကားကိုဆိုခြင်း၊ နားမခံသာအောင်ပြောဆိုခြင်း။ **(ထီ)(၁)** အာမသနာ ပရာမသနာ ဩမသနာ ။ ... ဩမသနာ နာမ ဟေဋ္ဌာ ဩရောပနာ။ ဝိ၊၁။၁၈၄။ **(နာ)(၂)** တဿ စ ဩမသနေ ဒုက္ကဋံ ဟောတိ။ ဝဇိရ။၁၀၉။ ဟီနုက္ကဋ္ဌေဟိ ဇာတိအာဒီဟိ ဩမသနေ ဧဝ ဒုဗ္ဘာသိတဿ ပညတ္တတ္တာ။ ဝိမတိ၊၂။၂၆ဖ။ (-ကင်၊ ဋီ။၄ဖ။)

ဩမသနဝတ္ထု (နာ) [ဩမသန+ဝတ္ထု] နား, နှလုံးကိုထိုးဆွသောစကားကို ဆိုခြင်း- နားမခံသာအောင်ပြောဆိုခြင်း-ဟူသော အကြောင်းဝတ္ထု။ သာဝတ္ထိယံ ဆဗ္ဗဂ္ဂိယေ ဘိက္ခူ အာရဗ္ဘ ဩမသနဝတ္ထုသ္မိံ ပညတ္တံ။ ကင်္ခါ။၁၉၁။

ဩမသနသမ္ဘဝ (ပု) [ဩမသန+သမ္ဘဝ] နား, နှလုံးကို-ထိုးဆွ-ထိုးကျင့်-သောစကားကို ဆို-ခြင်း၏ ဖြစ်ခြင်း။ နားမခံသာအောင် ပြောဆိုခြင်း၏ ဖြစ်ခြင်း။ ကာယဝိကာရ-မတ္တေနပိ ဩမသနသမ္ဘဝတော “တိသမုဋ္ဌာနံ, ကာယကမ္မ”န္တိ စ ဝုတ္တံ။ ဝိမတိ၊၂။၃။

ဩမသန္ဆ (တိ) [အဝ+မသ+အ+အန္ဆ] (၁) အောက်သို့သက်၍ သုံးသပ် သောဲသူ။ (၂) နား, နှလုံးကို-ထိုးဆွ-ထိုးကျင့်-သော စကားကိုဆို-သော၊ နားမခံသာအောင် ပြောဆိုသောဲသူ။ **(၁)** ဩမသန္တောပိ သစေ ... မတ္ထကတော ပဋ္ဌာယ ယာဝ ပါဒပိဋ္ဌိ ဩမသတိ။ ဝိ၊၄၊၂။၁၂၂။ အတ္တာနံ ဩမသန္တဿ ပါစိတ္တိယဉ္စ ဇနေသိ။ ဝိမတိ၊၁။၁၅ဖ။ **(၂)** ဩမသန္တော ဒွေ အာပတ္တိယော အာပဇ္ဇတိ။ ဝိ၅။ဖ၂။ (-ဝိ၊၄၊၂။၁၂၂။ ဝဇိရ။၁၁၀။

ဝိမတိ၊၁။၁၅၆၊၂၅၈။ ဝိမတိ၊၂။၃၊ ဒီ၊ဋီ၊၁။ ၂၉၈။ သီ၊ဋီ၊သစ်၊၂။၂၅၂။)

ဩမသန္ဓိ (ကြိ) [အဝ+မသ+အ+အန္ဓိ] (၁) နား,နှလုံးကို-ထိုးဆွ-ထိုးကျင့်-သောစကား ကိုဆို-ကုန်၏။ နား၊မခံသာအောင် ပြောဆို ကုန်၏။ ဩမသတိ (၁) ကြည့်။ (၂) ခဲစား ကုန်၏။ ဩမသတိ (၂) ကြည့်။

ဩမသဝါဒ (ပု) [ဩမသ+ဝါဒ] (၁) နား, နှလုံးကို ထိုးဆွ-တတ်-ကြောင်းဖြစ်-သော စကား၊ နား၊မခံသာသောစကား။ ဆဲရေး-ကဲ့ရဲ့-ရွဲတ်ချ-သောစကား။ (၂) နား, နှလုံး ကို ထိုးဆွတတ်သော-နား၊မခံသာသော-ဆဲရေးသော-ကဲ့ရဲ့သော-ရွဲတ်ချသော-စကားကို ဆိုခြင်း။ (တိ)(၃) နား, နှလုံးကို ထိုးဆွ-တတ်-ကြောင်းဖြစ်-သော စကားကို ပြောခြင်းကြောင့်သင့်ရောက်သော အာပတ်၊ နား၊မခံသာသောစကားကိုပြော-ဆဲရေး-ကဲ့ ရဲ့-ရွဲတ်ချ-ခြင်းကြောင့်သင့်သောအာပတ်။

(၁)(၂) ဩမသဝါဒေ ပါစိတ္တိယံ။ ... ဩမသဝါဒေါ နာမ ဒသဟိ အာကာရေဟိ ဩမသတိ။ ဝိ၊၂။၈။ ဩမသဝါဒေတိ ဩဝိ-ဇ္ဈနဝစနေ၊ ... ယာယ ကာယစိ ဝါစာယ ဝါ ဟတ္ထမုဒ္ဒါယ ဝါ အနညာပဒေသေန အက္ကောသနဝစနေ ပါစိတ္တိယန္တိ အတ္ထော။ ကင်္ခါ။၁၉၀-၁။ ဩမသဝါဒေတိ ခုံသန-ဂရဟကဝစနေ၊ ... ကက္ကဠော ဟဒယဠ ဝိဇ္ဈတီတိ အာဟ "ဩဝိဇ္ဈနဝစနေ"တိ။ ကင်္ခါ။ဋီ၊သစ်။၃၄၇။ ဩမသတိ အမနာပ-တာယ ကက္ကသု ဝိဇ္ဈတိ ဝိယ ဧတေန, ဩမသတီတိ ဝါ ဩမသော၊ သော စာယံ ဝါဒေါ စ၊ တသ္မိ။ ခုဒ္ဒသိက္ခာဋီ၊သစ်။၃၁၅။ ဩမသဝါဒေါတိ ပရေသံ သူစိယာ ဝိယ ဝိဇ္ဈနဝါဒေါ။ နီတိ၊ဓာ။၁၆၄။ (-ဝိ၊၄၊၃။၁၉။ ဝိ၊၄၊၁။၁၄၃၊၁၈၃။ ဇာ၊၄၊၁။၂၀၆။ ဝဇီရ။ ၁၉၈။ သာရတ္ထ၊၂။၁၀၄။) ဩမသဝါဒ-ဂရဟကာ-လည်းကြည့်။

(တိ)(၃) အာပတ္တိ ဩမသဝါဒဿ။ ဝိ၊၁။၂၅၄၊၂၅၅။ (-ဝိ၊၄၊၂။၁၆၉။ ဝဇီရ။၎င်း။ ဝိမတိ၊၁။၁၅၆။)

ဩမသဝါဒဂရဟကာ (န) [ဩမသဝါဒ+ ဂရဟက] နား, နှလုံးကို ထိုးဆွတတ်သော-နား၊ မခံသာသော-ဆဲရေး, ကဲ့ရဲ့, ရွဲတ်ချသော-စကားကို ဆိုခြင်းကို ကဲ့ရဲ့ခြင်း။ ဣဒံ ဝတ္ထုံ ဘဂဝါ ဩမသဝါဒဂရဟကာတ္ထံ အာဟရိ။ ဝိ၊၄၊၃။၄။

ဩမသဝါဒပါစိတ္တိယ (န) [ဩမသဝါဒ+ ပါစိတ္တိယ] နား, နှလုံးကို ထိုးဆွတတ်သော -နား၊မခံသာသော-ဆဲရေး, ကဲ့ရဲ့, ရွဲတ်ချ သော-စကားကို ဆိုခြင်းကြောင့် သင့်သော ပါစိတ် အာပတ်။ န ဩမသဝါဒပါစိတ္တိယံ ဇနေတိ။ ဝဇီရ။၁၀၁။ ကင်္ခါ၊ဋီ။၄၆။

ဩမသဝါဒသိက္ခာပဒ (န) [ဩမသဝါဒ+ သိက္ခာပဒ] နား, နှလုံးကို ထိုးဆွတတ်သော -နား၊မခံသာသော-ဆဲရေး, ကဲ့ရဲ့, ရွဲတ်ချ သော-စကားကို ဆိုခြင်းကြောင့် ပညတ် တော်မူအပ်သော သိက္ခာပုဒ်၊ ဩမသဝါဒ သိက္ခာပုဒ်။ ဩမသဝါဒသိက္ခာပဒံ အာရဗ္ဘ ကထေသိ။ ဇာ၊၄၊၁။၃၉၆။

ဩမသီတုကာမ (တိ) [ဩမသီတုံ+ကမု+ဏ] နား, နှလုံးကို ထိုးဆွ-ဆဲရေး, ကဲ့ရဲ့, ရှုတ်ချ-ခြင်းငှါ အလိုရှိသော၊သူ။ ဗွေ့ စ ဟီနေန ဟိန် ဝဒန္တော ကိစ္စာပိ သစ္စံ ဝဒတိ၊ ဩမသီတုကာမတာယ ပနဿ ဝါစာယ ဝါစာယ ပါစိတ္တိယံ။ ဝိ၊၆၊၃၊၅။

ဩမသီတွာ (ကြိ၊ဝိ) [အဝ+မသ+တွာ] သုံးသပ်၍။ အနာဒရိယံ ပဋိစ္စ တဟံ တဟံ ဩမသီတွာ ပိဏ္ဍပါတံ ဘုဉ္ဇန္တဿ ဒုက္ကဋံ။ ဝိ၊ ၅။၄၈။ (-မ၊၃။၂၁၃။)

ဩမသီသု (ကြိ) [အဝ+မသ+ဥ] နား, နှလုံးကို-ထိုးဆွ-ထိုးကျင့်သော စကားကိုဆိုကုန်ပြီ၊ နားမခံသာ အောင်ပြောဆိုကုန်ပြီ။ ဩမသတိ (၁) ကြည့်။

ဩမသီဿထ (ကြိ) [အဝ+မသ+ဿထ] နား, နှလုံးကို-ထိုးဆွ-ထိုးကျင့်သော စကားကို ဆိုကုန်လတ္တံ့၊ နားမခံသာအောင်ပြောဆိုကုန်လတ္တံ့။ ဩမသတိ (၁) ကြည့်။

ဩမသီဿန္တိ (ကြိ) [အဝ+မသ+ဿန္တိ] နား, နှလုံးကို-ထိုးဆွ-ထိုးကျင့်သော စကားကို ဆိုကုန်လတ္တံ့၊ နားမခံသာအောင်ပြောဆိုကုန်လတ္တံ့။ ဩမသတိ (၁) ကြည့်။

ဩမာတိ (ကြိ) [အဝ+မာ+အ+တိ။ သံ၊ဋီ။ ဩမ+အ+တိ။ နီတိ၊မာ။၁၃၁။] စွပ်းနိုင်၏။ ယဉ္စ ခေါ ဩမာတိ ဘန္တေ ဘဂဝါ ဣဒ္ဓိယာ မနောမယေန ကာယေန ဗြဟ္မလောကံ ဥပသင်္ကမိတုံ။ သံ၊၃။၂၄၇။ ဩမာတိတိ ပဟောတိ သက္ကောတိ၊ ဣဒံ တေပိဋကေ ဗုဒ္ဓဝစနေ အသမ္ဘိန္နပဒံ။ သံ၊ဋ္ဌ၊၃။၂၉၁။ ဩမာတိတိ အဝမာတိ၊ အဝပုဗ္ဗော မာ-သဒ္ဒါ သတ္တိအတ္ထောပိ ဟောတိတိ "ပဟောတိ သက္ကောတိ"တိ အတ္ထော ဝုတ္တော။ သံ၊ဋီ၊ ၂။၅၁၅။

ဩမာန၁ (ပု) [အဝ+မာန+အ] **(၁)** ယုတ်ညံ့-ယုတ်နိမ့်-သောမာန်၊ နိမ့်ချသော မာန်။ ဇာတ်စသည်ဖြင့် ယုတ်နိမ့်သော သူတို့အား ဖြစ်သောမာန်။ (ဇာတ်စသည်ဖြင့် ယုတ်နိမ့်သောသူတို့အား "ငါသည် ယုတ်နိမ့်သူဖြစ်၏"ဟု မိမိကိုယ်ကို နှိမ့်ချရာ၌ "ငါ" ဟူ၍ မိမိကိုယ်ကို ယူသော မာန်ဖြစ်သည်၊ ယင်းကို "ဩမာန"ဟု ခေါ်သည်။ သူတပါးတို့က မိမိအပေါ်ဝယ် "ယုတ်ညံ့သူ" ဟု နှိမ့်ချခြင်းသည်လည်း "ဩမာန" ပင်မည်သည်။ နေတ္တိ၊ဋ္ဌ။၂၅၃။ မူလဋီ၊၁။၁၂၁။ အနုဋီ၊၁။၁၂၈။ မူလဋီ၊၃။၂၂၁။ အနုဋီ၊၃။ ၂၉၈။) **(၂)** အလွန်မာန်မူခြင်း၊ အလွန်မထီမဲ့မြင်ပြုခြင်း။ ("အတိမာန"ကိုပင် မာနအောက်ယုတ်ညံ့သောကြောင့် "ဩမာန" ဟုခေါ်သည်။)

(၁) မာနော ဩမာနော အတိမာနော။ အံ၊၂။၃၈၈၊(-၃၈၅။ အဘိ၊ဝိ။၃၅၉။ ထေရ။ ၂၈၈။ စူဠနိ။၂၀၅။) ဩမာနန္တိ "ဟီနောဟမသ္မီ"တိ မာနံ။ အံ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၃၉။ ဩမာနောတိ လာမကော ဟုဒ္ဒါ မာနော။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၂။၄၆၈။ ဩမာနောတိ ဇာတိအာဒီဟိ အတ္တာနံ ဟုဒ္ဒါ ကတ္တာ ပဝတ္တမာနော၊ "ဟီနောဟမသ္မီ"တိ မာနောယေဝ။ ပဋိသံ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၈၊။ ဩမာနောတိ ဟီနမာနော၊

မာန်၊ အတိမာနောယေဝ ဟေတ္ထ နိဟီန-တာယ ဩမာနန္တိ ဝုတ္တော၊ န ပန ဟီဠေ-တ္တာ မညန်။ သာရတ္ထ၊၁။၄၃၅။

ဩမာန်၂ (န) [အဝ+မာန] မမြတ်နိုးခြင်း။ မရိုသေခြင်း။ (သမ္မာနေ စာဝမာနနေ၊ သမ္မတ္ထ သမကော ဟုတ္တာ။ အပ၊၁။ရ။) သမ္မာနေ စ ဩမာနေ စ။ အပ၊၂။၁၂ရ။

ဩမာနပဟာန (န) [ဩမာန+ပဟာန] ယုတ်သောမာန်ကို ပယ်ခြင်း။ ဣမိနာ ဩမာန-ပဟာနံ ကထိတံ။ သံ၊၂၊၂။၆၀။ (-သံ၊ဋီ၊ ၂။ရ၆။)

ဩမိဿက (တိ) [အဝ+မိဿ+က္က] ရောနှော သော။ တတော ဩမိဿကော မဟာ-ဝနသဏ္ဍော။ ဇာ၊၁။၅။၃ရ။

ဩမိဿကဂဟန (န) [ဩမိဿက+ဂဟန] ရောနှောသော တောခြုံ။ ဝေတ္တဂဟနံ ဩ-မိဿကဂဟနံ နဠဂဟနံ။ ဇာ၊၁။၄ရ။ ဩ-မိဿကဂဟန္တိ မိဿကဝနဂဟနံ။ ဇာဋီ။

ဩမိဿကပရိဿာ (ထီ) [ဩမိဿကာ+ပရိဿာ] ရောနှောသော ပရိသတ်။ တာယ ပန ဩမိဿကပရိဿာယ ပရိဝုတော၀ ကေမန္တံ နိသီဒိတ္ထာ။ ဇာ၊၁။၁၁၀။

ဩမိဿကဝန (န) [ဩမိဿက+ဝန] ရော နှောသော တော။ တေသံ ကလ္လဟာရ-ဒိဝနာနံ ဝသေန ဩမိဿကဝနံ ယော-ဇနဝိတ္ထတမေဝ တာနိ ပရိက္ခိပိတ္တာ ဌိတံ။ ဇာ၊၁။၃ရ။

ယော "ဟီနောဟမသ္မိ"တိ မာနော နာမ ဝုတ္တော၊ အယံ ဩမာနော နာမ။ အပိစေတ္ထ "တံ့ ဇာတိမာ၊ ကာကဇာတိ ဝိယ တေ ဇာတိ။ တံ့ ဂေါတ္တဝါ၊ စဏ္ဍာလဂေါတ္တံ့ ဝိယ တေ ဂေါတ္တံ့၊ တုယ့် သရော အတ္ထိ၊ ကာက-ဿရော ဝိယ တေ သရော"တိ ဧဝံ အ-တ္တာနံ ဟေဋ္ဌာ ကတ္တာ ပဝတ္တနဝသေန အယံ ဩမာနောတိ ဝေဒိတဗ္ဗော။ မဟာနိ၊ ၌။၁၈၀။ "ကော နာမာဟ"န္တိအာဒိနာ နယေန ပဝတ္တံ့ ဩမာနဥ္စ။ ဇာ၊၌၊၆။ရ၂။ (-အံ၊၌၊၃။၁၃၉။) ဩမာနံ ဝါတိ အဝဇာ-နနံ ဉညာတန္တိ ဧဝံဝိဓံ မာနံ ဝါ။ မ၊ဋီ၊၃။ ၆၃။ ဩမာနောပိဟိ နီစစိတ္တတာ ဟောတိ၊ န ပန မုဒုတာ။ မူလဋီ၊၁။၁၈၄။ ဩမာန (အဘိ၊၌၊၃။၄၄၅)နွိ ပရဿ ပဝတ္တဩမာနံ။ မူလဋီ၊၃။၂၂၁။ ပရဿ ပဝတ္တဩမာနန္တိ ပရဿန္တာနေ အတ္တာနံ ဥဒ္ဒိဿ ပဝတ္တံ့ အ-ဝမာနံ။ အနုဋီ၊၃။၂၉ရ။ ဩမာနောပိ ဟိ အတ္တာနံ အဝံကရဏမုခေနပိ သံပဂ္ဂဏှန-ဝသေနေဝ ပဝတ္တတိ။ တေန ဝုတ္တံ "ဟီ-နောဟမသ္မိ"တိ။ နေတ္တိ၊၌။၂၅၃။ ဩမာ-နဿပိ အတ္တာနံ အဝံကတ္တာ ဂဟဏံ သ-မ္ဘဂ္ဂဟောတိ ဒဋ္ဌဗ္ဗော။ မူလဋီ၊၁။၁၂၁။ "အဟ"န္တိ ဂဟဏတာယ အဝံကတ္တာ ဂဟ-ဏမိ သမ္ဘဂ္ဂဟောတိ ဝုတ္တံ့။ အနုဋီ၊၁။၁၂၈။ (-ဒီ၊ဋီ၊၃။၁၉၁။ မ၊ဋီ၊၁။၂၀၀။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋီ၊၂။ ၁၅၁။ မ၊ဋီ-၌ "ဧဝံကရဏမုခေန" ဟုပါဌ် ပျက်နေသည်။)

(၂) တပ္ပစ္စယံ မာနဥ္စ ဩမာနဥ္စ ကရိဿတိ။ ဝိ၊၌၊၁။၁၅၀။ ဩမာနန္တိ အတိ-

ဩမုက္ကာ (တိ) [အဝ+မုစ+တ။ ဩမုစ္စတီတိ ဩမုက္ကာ။ ဥပါဟနာ။ ရူ၊နှာ။၃၇၈။ ဝိယောဂေ ဩမုက္ကဥပါဟနော။ ရူ၊နှာ။၁၂၈။] (၁) ချတ်၍ ပယ်အပ်သော၊ စွတ်၍ ချတ်ထားအပ်သော၊ (ဘာသာ၊ဋီ။) လူတို့စီးပြီး၍ ချတ်ထားအပ်သော (ဘိနပ်ဟောင်း)။ (၂) (ဘိနပ်) ချတ်သော၊ ဖနောင့်စွပ်ကို ချတ်၍ ဘိနပ်ပေါ်၌ ရပ်နေသော၊သူ။ (နောက်ပိတ် ဘိနပ်မှ ဖနောင့်ကိုချတ်၍ ဘိနပ်ပေါ်၌ ရပ်နေသူ။) (၃) ချတ်အပ်-လွတ်စေအပ်-ပယ်ရှားအပ်-သော၊သူ။

(၁) အနုဇာနာမိ ဘိက္ခဝေ ဩမုက္ကံ ဂုဏဂ်ုဏူပါဟနံ။ ဝိ၊၃။၂၇၅။ ဩမုက္ကန္တိ ပဋိမုဉ္စိတွာ အပနီတံ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၃။၃၆၈။ ဩမုက္ကန္တိ ဧတ္ထ အဝတျုပသဂ္ဂဿ ဝိယောဂတ္ထံ ဒဿေန္တော အာဟ "ပဋိမုဉ္စိတွာ အပနီတ" နွိ။ ပုရာဏံ ဂုဏဂ်ုပါဟနန္တိ အတ္ထော။ ပါစိတ်၊ယော။၃၃၇။

(၂) ယော အနာဒရိယံ ပဋိစ္စ အက္ကန္တဿ ဝါ ပဋိမုက္ကဿ ဝါ ဩမုက္ကဿ ဝါ အဂိလာနဿ ဓမ္မံ ဒေသေတိ။ ဝိ၊၂။၂၆၄။ ဩမုက္ကောတိ ပနေတ္ထ ပဏ္ဍိကဗဒ္ဓံ ဩမုဉ္စိတွာ ဋိတော ဝုစ္စတိ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၆၈။ ဣဓ ပန ယွာယံ ပဏ္ဍိကဗဒ္ဓံ ဩမုဉ္စိတွာ ဌာနဝသေန "ဩမုက္ကော"တိ ဝုစ္စတိ။ ကခါ။၂၈၆။ ဩမုက္ကဿာတိ ဣဒမ္ပိ အာရုဋ္ဌဿာတိ ဧတဿ အတ္ထပဒံ ဟောတိ။ ... ဩမုစ္စိတွာ ဌာနဝသေနာတိ ဣမိနာ ဩမုက္ကောတိ ပဒဿ ဩမုစ္စိတွာ ဋိတောတိ အတ္ထံ ဒဿေတိ။ ကခါ၊မဟာဋီ၊၄။၃၆၁။

(၃) ဩမုက္ကဿ မာရပါသော နယထာကာမကရဏီယော ပါပိမတော။ ဣတိဝုတ်။၂၃၄။ ဩမုက္ကဿာတိ အဝမုက္ကော မောစိတော အပနီတော အဿ။ ဣတိဝုတ်၊ဋ္ဌ။၂၀၅။

ဩမုက္ကာ (တိ) [ဩ+မုစ+တ] စွတ်ထားအပ်သော။ အာသတ္တေနာတိ ကေနစိဒေဝ ပစ္စတ္ထိကေန အာနေတွာ ကဏ္ဍေ ဗဒ္ဓေန၊ ဩမုက္ကေနာတိ အတ္ထော။ အံ၊ဋီ၊၃။၂၈၅။

ဩမုက္ကမကုဋ (တိ) [ဩမုက္က+မကုဋ] စွတ်ထားအပ်သောမကိုင်ရှိသော၊ မကိုင်ဆောင်းသော၊သူ။ မောဋိဗဒ္ဓါတိ သိခါဗဒ္ဓါ။ ဩမုက္ကမကုဋော ဝါ။ ဝဇိရ။၉၉။ သာရတ္ထ၊၂။၇၉။

ဩမုခနိက္ခိတ္တပဏ္ဍကောသသဏ္ဍာန (တိ) [ဩမုခနိက္ခိတ္တပဏ္ဍကောသ+သဏ္ဍာန] မှောက်ထားအပ်သောသစ်ရွက်-အိပ်-ခုံး-သဏ္ဍာန်ရှိသော။ နာသာမံသံ ဩမုခနိက္ခိတ္တပဏ္ဍကောသသဏ္ဍာနံ။ ခုဒ္ဒက၊ဋ္ဌ။၃၆။

ဩမုဥ္ဆတိ (ကြိ) [အဝ+မုစ+အ+တိ] ချတ်၏။ ကော သော ဩမုဥ္ဆတေ ပါဒါ(ဇာ၊၂။၂၄၂)-တိ ကော သေ ပါဒတော ဧဝရူပါ ပါဒုကာ ဩမုဥ္ဆတိ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၇။၆၉။ **ဩမုဥ္ဆထ**—အဘိ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၅၃။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။၃၃၂။ **ဩမုဥ္ဆေယျံ**—ဒီ၊၁။၁၁၈။ **ဩမုဉ္စိ**—ဝိ၊၄။၄၁၀။

ဩမုဥ္ဆတေ (ကြိ) [အဝ+မုစ+အ+တေ] ချတ်၏။ အထက်ပုဒ်ကြည့်။

ဩမုဥ္ဆထ (ကြိ) [အဝ+မုစ+အ+ထ] ချတ်ပါကုန်လော့။ ဩမုဥ္ဆတိ-ကြည့်။

ဩမုဥ္ဆန္ဆ (တိ) [အဝ+မုစ+အ+အန္ဆ] ချတ်သော၊သူ။ ဥရဂေါ အတ္တနော ဇိဏ္ဏတစံ ... ကဉ္ဇုကံ ဩမုဥ္ဆန္ဆော ဝိယ။ ပေတ၊ဋ္ဌ။၅၈။ (-အပ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၁။)

ဩမုဥ္ဆာပေတ္ဝာ (ကြို၊ဝိ) [အဝ+မုစ+ဏာပေ+တ္ဝာ] ချတ်စေ၍။ ပဥ္ဆ ဣတ္ထိသတာနိ သဗ္ဗာလင်္ကာရံ ဘူသာပေတ္ဝာ ဩမုဥ္ဆာ-ပေတ္ဝာ ပုဉ္ဇံ ကာရာပေတ္ဝာ။ ဝိ၊၃။၃၈၃။

ဩမုဥ္ဆိ (ကြို) [အဝ+မုစ+ဤ] ချတ်ပြီ။ ဩ-မုဥ္ဆတိ-ကြည့်။

ဩမုဥ္ဆိတ္ဝာ (ကြို၊ဝိ) [အဝ+မုစ+တ္ဝာ] ချတ်၍၊ ပယ်၍။ အာဘရဏံ ဩမုဥ္ဆိတ္ဝာ(ဝိ၊၂။၂၁၁)တိ မဟာလတံ နာမ နဝကောဋိ-အဂ္ဃနကံ အလင်္ကာရံ အပနေတ္ဝာ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၅၂။ ဥပါဟနာ ဩမုဥ္ဆိတ္ဝာ ဆတ္တဥ္ဆ အပနေတ္ဝာ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၅၃။ (-ဝိ၊၃။၅၈၊ရရ။ မိလိန္ဒ။၉ရ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၃။၂၅၈။ ပေတ၊ဋ္ဌ။၅၈။ ထေရ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၂၃။)

ဩမုဥ္ဆေယျံ (ကြို) [အဝ+မုစ+ဧယျံ] ချတ်ရာ၏။ ဩမုဥ္ဆတိ-ကြည့်။

ဩမုတ္တိက (တိ) [(အဝ+မုတ္တိ=) ဩမုတ္တိ+က] ကျင်ငယ်စွန့်အပ်သော၊သူ။ ဩဟဒိတ-ကြည့်။

ဩမုတ္တေတိ (ကြို) [အဝ+မုတ္တ+ဏေ+တိ။ နီတိ၊ ဓာ။၃၀၉။အဝမူတြယတိ(သံ)] ကျင်ငယ်စွန့်၏။ ဂါမဏ္ဍလာ ဥပသင်္ကမိတ္ဝာ ဩဋ္ဌုဘန္ဆိပိ ဩမုတ္တေန္ဆိပိ။ မ၊၁။၁၁၃။ ဩမုတ္တေန္ဆိတိ ပ-ဿာဝမဿ ဥပရိ ဝိဿဇ္ဇေန္ဆိ။ မ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၅၄။ (-ဓမ္မ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၉၂။)

ဩမုတ္တေန္ဆိ (ကြို) [အဝ+မုတ္တ+ဏေ+အန္ဆိ] ကျင်ငယ်စွန့်ကုန်၏။ အထက်ပုဒ်ကြည့်။

ဩမုဒ္ဓက (တိ) [အဝ+မုဒ္ဓ+က] အောက်၌ ဦးခေါင်းရှိသော၊ ဦးခေါင်းဇောက်ထိုးဖြစ်သော၊သူ။ ဩမုဒ္ဓကံ ဌပေထ။ ဒီ၊၂။၂၆၈။

ဩမေဟ (ပု၊နာ) [အဝ+မိဟ+အ] ဆီးချို-နာ-ရောဂါ။ "မဓုမေဟံတိ ဩမေဟ"နွိ လိခိတံ။ ဝဇိရ။၂၈၈။

ဩယာစတိ (ကြို) [အဝ+ယာစ+အ+တိ] အ ယုတ်အားဖြင့် တောင့်တ၏၊ ကျိန်ဆဲ၏။ တာ ဧဝံ ဩယာစန္ဆိ "ဧဝံ ဒုဂ္ဂတော ဟောတု အယျော ဥဒါယီ"။ ဝိ၊၁။၂၀၀။ ဩယာစန္ဆိ-တိ နီစံ ကတ္ဝာ ဒေဝေ ယာစန္ဆိ။ ဝဇိရ။၁၉၀။

ဩယာစန္ဆိ (ကြို) [အဝ+ယာစ+အ+အန္ဆိ] အ ယုတ်အားဖြင့် တောင့်တကုန်၏၊ ကျိန်ဆဲ ကုန်၏။ အထက်ပုဒ်ကြည့်။

ဩရံ (ဗျ) [သတ္တမျန္ဆနိပါတ်။ နီတိ၊သုတ္တ။၃၈၁။] (၁) ဤအတွင်း၌၊ ဤမှာဘက်၌။ (၂) အယုတ်-ယုတ်လျော့သည်-၌။ (၁) ဩရန္ဆိ ဣမသ္မိ ပဿေ။ ရူ၊ဋီ။၈၂။ ဩရံ မာသေဟိ ပဥ္ဆဟိ။ ဝိမာန။၈၈။ ဩရံ ဝဿသတာပိ မိယျတီ (သုတ္တနိ။၄၀၅။ မဟာနိ။၉၀။ ဓမ္မ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၀၆)တိ ဝဿသတာ ဩရံ ကလ-လာဒိကာလေပိ မိယျတိ။ သုတ္တနိ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၄၈။ မဟာနိ၊ဋ္ဌ။၂၁၃။ သာ စ အရဟတ္တာ-ဓိဂမတော ဩရံ ဝေဒိတဗ္ဗာ။ သုတ္တနိ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၁၃။ ဩရံ မေ ဆဟိ မာသေဟိ။

ပေတ။၂၀၄။ ဩရံ ဩဒနပါကမှာ(ထေရ။၂၇၅)တိ ဩဒနပါကတော ဩရံ၊ ယာဝတာ ကာလေန သုပရိဓောတတိန္တတဏ္ဍုလ-နာဠိယာ ဩဒနံ ပစတိ၊ တတော ဩရ-မေဝ ကာလံ။ ထေရ၊ဋ္ဌ၊၂။၃၇။ ဘိတ္တိတော ဩရံ နိမိတ္တာနိ ဌပေတွာ ကိတ္တိတတ္တာ ဟေဋ္ဌာ အာကာသေ န ဩတရတိ။ ဝ ဇိရ။၄၅၄။ စတုရဂ်ုလံ ဩရ(ဝိ၊ဝိနိစ္ဆယ၊ ဂါထာ။၅၇၀)နွှိ စတုရဂ်ုလတော အဗ္ဘန္တရေ ဆိဒ္ဒံ အဓိဋ္ဌာနံ ဘိန္ဒတိ။ ဝိ၊ဝိနိစ္ဆယ၊ဋီ၊၁။၂၇၇။

(၂) ဂရုဘဏ္ဍပွဟောနကေသုယေဝ ဝလ္လိအာဒီသု ဝိညတ္တိ ဟောတိ၊ န တတော ဩရံ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၅၀။ (-ကခါ၊ဋီ။၃၄။) မအူ၊ သျ-၌"အယုတ်သည်"ဟုပြန်ဆို၍၊ ဘာသာ၊ ဋီ-၌ "အတွင်းဖြစ်သောနွယ်စသည်၌"ဟု ပြန်ဆိုသည်။

ဩရ၁ (န) [အဝရ+ဏ။ အဝရေ တီရဒေသေ ဘဝံ ဩရံ။ ဓာန်၊ဋီ။၆၆၅။ မောဂ်၊သျ၊၁။ ၃၀၄၊၃၂၅။ အဝရ(သံ)] (၁) ဤမှာဘက်ကမ်း၊ ဤဘက်ကမ်း။ (၂) ဤအတွင်း၊ အတွင်း၊ ဤမှာဘက်၊ ဤဘက်ဖြစ် သော အဘို့။ (အောက်မဂ်သုံးပါး၊ သက္ကာယ၊ ဩရမ္ဘာဂိယ သံယောဇဉ်၊ မိမိအတ္တဘော၊ အဇ္ဈတ္တိကာယတန၊ လူ့လောက၊ ကာမဓာတ်၊ အတ္တဘော-စသည်။) (၃) အောက်၊ အောက်ဖြစ်သော။ (၄) ယုတ်ညံ့သော၊ အ ယုတ်အညံ့။ (၅) အယုတ်အလျော့၊ ယုတ် လျော့သော။ (၆) အနည်းငယ်သော၊ သေးငယ်သော။

(၁) ဤမှာဘက်ကမ်း၊ ဤဘက်ကမ်း။ အညေ ကုလ္လံ ဗန္ဓန္တိ ဩရာ ပါရံ ဂန္တု-ကာမာ။ ဝိ၊၃။၃၂၅။ အန္တော ပဝိဋ္ဌေန သဒ္ဓိ ဧကာဗဒ္ဓေါ ဟုတွာ ဩရဉ္စ ပါရဉ္စ ဖရိတွာ ဌိတော ဟောတိ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၃၅။ ကခါ၊ဋီ၊ သစ်။၂၉၀။ ရာဇာ ပန ဩရတော ပါရံ ဂစ္ဆတိ၊ ပါရတော ဩရံ ဂစ္ဆတိ။ မ၊ဋ္ဌ၊၂။ ၁၉၁။ (-ဓမ္မ၊ဋ္ဌ၊၂။၉၅။ အပ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၀။ ဇာ၊ ဋ္ဌ၊၁။၆၈။) ယမှောကာသေ အဟံ ဌတွာ၊ ဩရာ ပါရံ ပတာမဟံ။ စရိယာ။၄၁၄။ ဩရာတိ ဒီပကသခါတာ ဩရတီရာ။ စရိ ယာ၊ဋ္ဌ။၂၂၁။

(၂) ဤအတွင်း၊ အတွင်း၊ ဤမှာဘက်၊ ဤဘက်ဖြစ်သောအဘို့။ (အောက်မဂ် သုံး ပါး၊ သက္ကာယ၊ ဩရမ္ဘာဂိယသံယောဇဉ်၊ မိမိအတ္တဘော၊ အဇ္ဈတ္တိကာယတန၊ လူ့ လောက၊ ကာမဓာတ်၊ အတ္တဘော-စ သည်။) ဩရံ သမုဒ္ဒဿ အတိတ္တရူပေါ။ မ၊၂။၂၆၀။ ထေရ။၃၂၆။ ဇာ၊၁။၂၄၆။ ဩရံ သမုဒ္ဒဿာတိ ယံ သမုဒ္ဒဿ ဩရတော သကရဋ္ဌံ၊ တေန အတိတ္တရူပေါတိ အတ္ထော။ မ၊ဋ္ဌ၊၃။၂၁၂။ ဩရံ သမုဒ္ဒဿာတိ အနဝ-သေသံ သမုဒ္ဒဿ ဩရဘာဂံ။ ထေရ၊ဋ္ဌ၊ ၂။၂၉၇။ ဩရန္တိ ဩရိမကောဋ္ဌာသံ ပတွာ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၄။၁၇၅။ ဩရေန စေ ဆန္ဒံ ဝဿာန(ဝိ၊၁။၃၃၅)နွှိ ဆန္ဒံ ဝဿာနံ ဩရိ-မဘာဂေ၊ အန္တောတိ အတ္ထော။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၂။ ၂၆၄။ ကခါ။၁၇၃။ ဩရေန စေ မာသော သေသော ဂိမှာနန္တိ ဂိမှာနံ ပစ္ဆိမမာသဿ ဩရိမဘာဂေ။ ကခါ။၁၈၃။ ပါရတော အန္တံ

ဩရတော ဘောဂံ ကတ္တာ။ ဝိ၊၃။၅၉။ ဝိ၊ ၄။၃၃၆၊၃၈၊၃၉၆။ ပုဗ္ဗကမ္မံ ဂဝေသန္တော၊ ဩရေန နာဒ္ဒသံ အဟံ။ အပ၊၂။၆၃။ ဩရံ အာဂမနာယ ပစ္စာယာသေ။ သုတ္တနိ။၂၈၁။ ဩရန္တိ သဂ္ဂာယော ဝုစ္စတိ။ သုတ္တနိ၊၄၁၊ ၂၂။ သော ဘိက္ခု ဧဟာတိ ဩရပါရံ။ သုတ္တနိ။၂၈၁။ အဇ္ဈတ္တိကဗာဟိရာယတနသဒ္ဒါ-တံ ဧဟာတိ ဩရပါရံ။ သုတ္တနိ၊၄၁၊ ၂၁။ ဩရေန သတ္တဒိဝသာ၊ ရဋ္ဌံ မေ ဝိမမိသ-တိ။ အပ၊၁။၅၀။ ဩရေန သတ္တဒိဝသာတိ သတ္တဒိဝသတော ဩရဘာဂေ သတ္တဒိဝ-သေ အနတိက္ကမိတ္တာ။ အပ၊၄၊၁။၃၂၂။ ဩရေန ဟိမဝန္တဿ၊ နဒိကာ သမ္ပဝတ္တထ။ အပ၊၁။၂၁၀။ ဩရေနာတိ ဟိမဝန္တဿ အ-ဝဏ္ဏ ဘာဂံ ဝိဟာယ ဩရေန၊ ဘုမ္မတ္ထေ စေ-တံ ကရဏဝစနံ၊ ဩရသ္မိ ဒိသာဘာဂေတိ အတ္ထော။ အပ၊၄၊၂။၁၈၃။ ဩရံ ဗလာကေ အာဂစ္ဆာ(ဇာ၊၁။၈၀၊၁၃၆)တိ အမ္ဟော ဗ-လာကေ ဣတော ဧဟိ။ ဇာ၊၄၊၂။၃၂၃။ ဧဟိ မာဏဝ ဩရေန။ ဇာ၊၁။၁၅၃။ မာဿု ဩရေန အာဂမာ(ဇာ၊၁။၃၈၄)တိ ဒုဋ္ဌသတ္တ ဩရေန မာဿု အာဂမာ၊ အမှာကံ သန္တိကံ မာ အာဂမိတိ ဧဝံ ဝဒန္တာ မံ နိဝါရေန္တိတိ အတ္ထော။ ဇာ၊၄၊၅။၃၃။ ဩရေန သ-တ္တရတ္တဿ။ ဇာ၊၂။၂၂၈။ ဆန္ဒံ ဝဿာနံ ဩရေနာ(ဝိ၊ဝိနိ၊ဆ္ဆယ၊ဂါထာ။၆၈၀)တိ ဆန္ဒံ ဝဿာနံ အဘန္တရေ။ ဝိ၊ဝိနိ၊ဆ္ဆယ၊ဋီ၊၁။၃၁၄။ ဩရမ္ဘာဂိယ၊ ဩရပါရ-တို့လည်းကြည့်။

(၃) အောက်၊ အောက်ဖြစ်သော။ ဩရန္တိ ဝါ အပရဘာဂေါ၊ "ဩရတော ဘောဂံ၊ ဩရံ ပါရ"န္တိ အာဒိသု ဝိယ၊ အထ ဝါ-ဟေဋ္ဌာအတ္ထော ဩရသဒ္ဒေါ။ ဒီ၊ဋီ၊၁။၆၂။ ဩရမ္ဘာဂိယ-လည်းကြည့်။

(၄) ယုတ်ညံ့သော၊ အယုတ်အညံ့။ ပရောပရာနိတိ ပရာနိ စ ဩရာနိ စ။ သုတ္တနိ၊၄၊၂။၃၀၄။ ဩပရာနိတိ စ ဩရာ-နိတိ ဝုတ္တံ ဟောတိ၊ လာမကာနိတိ အ-တ္ထော။ စူဠနိ၊၄။၄၈-၉။ ဩပရာနိတိ စ ဩရာနိတိ ဝုတ္တံ ဟောတိ၊ လာမကာနိတိ အတ္ထော။ ပဋိသံ၊၄၊၁။၅၃။

(၅) အယုတ်အလျော့၊ ယုတ်လျော့သော။ ဆဟိ ဝါစာဟိ, တတော ဝါ ဩရံ ဒေသေန္တဿ။ ကင်၊၁၉၄။ မောရကို့မဏ္ဍ-လမဂုံလပိဋ္ဌနန္တိ နံ ကေန္တတော၊ အဓိကံ, ဩရဏ္ဍာတိ ဝဒန္တိ။ ကင်၊ဋီ။၉၈။ ပုညာနု-ဘာဝေန လဘိတဗ္ဗံ ရဇ္ဇသမ္ပတ္တိတော ဩရံ ဒေဝမနုဿသမ္ပတ္တိံ ဒဿေတ္တာ။ ခုဒ္ဒက၊ ၄။၁၉၄။ တတော ပဘုတိ ယံ ယံ ဩရံ၊ တံ တံ ပုရိမံ။ သီ၊ဋီ၊သစ်၊၂။၃၃၂။

(၆) အနည်းငယ်သော၊ သေးငယ်သော။ အပုမတ္တကန္တိ ပရိတ္တဿ နာမံ၊ ဩရမတ္တကန္တိ တဿေဝ ဝေဝစနံ။ ဩရံ မတ္တာ တေဿာတိ ဩရမတ္တကံ။ ဒီ၊၄၊၁။ ၅၅။ သမာသန္တကကာရေန အပုမတ္တကံ ... ဧဝံ ဩရမတ္တကေပိ။ ...အယံ ပန အဋ္ဌ-ကထာမုတ္တကော နယော— ဩရမတ္တကန္တိ ဧတ္ထ ဩရန္တိ အပါရဘာဂေါ "ဩရတော ဘောဂံ, ဩရံ ပါရ"န္တိ အာဒိသု ဝိယ။ အထ ဝါ ဟေဋ္ဌာအတ္ထော ဩရသဒ္ဒေါ

ဩရံ အာဂမနာယ ယေ ပစ္စယာ၊ တေ ဩရမ္ဘာဂိယာနိ သံယောဇနာနိတိအာဒိသု ဝိယ။ သီလဥ္စိ သမာဓိပညာယော အပေက္ခိတ္တာ အပါရဘာဂေ, ဟေဋ္ဌာဘာဂေ စ ဟောတိ၊ ဥဘယတ္ထာပိ "ဩရေ ပဝတ္တံ မတ္တံ ယဿာ"တိအာဒိနာ ဝိဂ္ဂဟော။ သီ၊ ဋီ၊သစ်၊၁။ ၂၃၁-၂။

ဩရ၂ (ပုံနာန) [ဥသ+အ။ အရ+အ။ ဥ+ရ+အ။ ဥရ-ကြည့်။] ရင်။ ဒယိတော ... ဩရသိဂဟေတ္တာ လာလိတော ပုဒ္ထော ဒယိတဩရသော နာမ။ ဗုဒ္ဓဝံ၊ဋ္ဌ။ ၂၁၉။

ဩရက (တိ) [ဩရ+က။ ထီ-ဌ် ဩရကာ၊ ဩရိကာ။] (၁) ယုတ်-ယုတ်ညံ့-သော၊သူ။ (၂) သေးငယ်သော၊ သေးသိမ်သော၊ နည်းသော၊ ဂုဏ်နည်းသော၊သူ။ **(၁)** နဟိနူန သော ဩရကော ဓမ္မဝိနယော၊ နသာ ဩရကာ ပဗ္ဗဇ္ဇာ။ ဝိ၊၃။ ၂၅။ ဒီ၊၂။ ၂၅။ နသာ ဩရိကာ ပဗ္ဗဇ္ဇာ။ ထေရီ၊ဋ္ဌ။၁၆၉။ ဩရကောတိ ဥနကော လာမကော။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၂။၄၈။ သာရတ္ထ၊၃။၁၉၈။ ကထံ နု ခေါ မံ ပရေ ဂဟဋ္ဌာ စေဝ ပဗ္ဗဇိတာ စ နဩရကတော ဒဟေယျုံ။ ဣတိဝုတ်၊ဋ္ဌ။ ၂၃၆။

(၂) နာရဟတာယံ ဥပါသကော ဩရကော ဟောတုံ။ ဝိ၊၂။ ၂၀၆။ ဩရကောတိ ပရိတ္တကော။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၅။ (-မ၊၂။ ၂၃၈။) နဝတိဒန္တီ ဣဒံ အမှာကံ ဂမနံ နဝတ ဩရကံ ဘဝိဿတိ နဒုဒ္ဒကံ။ မ၊ဋ္ဌ၊၃။ ၁၉၅။ (- သုတ္တနိ။၃၈၈။ သုတ္တနိ၊ဋ္ဌ၊၂။ ၂၀၈။)

ဩရကာလ (ပုံ) [ဩရ+ကာလ] အတွင်းဖြစ်သောကာလ၊ ဤမှာဘက်ကာလ။ ပရမာယုနော ဩရကာလေ ဧဝ စေတ္ထ ပရန္တီ အဓိပ္ပေတံ။ သံ၊ဋီ၊၁။၈၃။ ပရမာယုတော ဩရကာလံ ဧဝ စေတ္ထ ပရန္တီ အဓိပ္ပေတံ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋီ၊၁။ ၂၉၃။

ဩရကူလ (နာ) [ဩရ+ကူလ] ဤမှာဘက်ကမ်းပါး။ နာဝါ ယထာ ဩရကူလံ ပရဂ္ဂူ။ ဇာ၊၁။ ၂၄၂။ ဇာ၊၂။၁၂၅။ ဇာဋ္ဌ၊၅။၄၁၁၊ ၄၈၄။

ဩရတ (တိ) [အဝ+ရမု+တ] ကြဉ်-ရှောင်ကြဉ်-သော၊ ဖြောင့်ဖြောင့်-အလွန်-ရှောင်ကြဉ်သော၊သူ။ ပါပတော သုဋ္ဌု ဩရတော ဝိရတော ဟောတိ။ အံ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၁၄။ ဩရတော ဝိရတောတိ ပရိယာယဝစနမေတံ။ ... ဩရတောတိ ဟိ အဝရတော အဘိမုခံ ရတော၊ တေန ဥဇုကံ ဝိရမဏဝသေန သာတိသယတံ ဒဿေတိ။ သီ၊ဋီ၊သစ်၊၁။ ၃၂၅။ (-ဒီ၊ဋ္ဌ၊၁။၆၉။ မ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၁၀။ အံ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၉၅။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၃။၈၆။ ဝိမာန၊ဋ္ဌ။၆၅။ သာရတ္ထ၊၃။၄၉၃။ အံ၊ဋီ၊၃။၆၆။ နေတ္တိ၊ဋီ။၁၀၅။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋီ၊၁။၆၉။)

ဩရတတ္တ (နာ) [ဩရတ+တ္တ] ရှောင်ကြဉ်-သူ-သည်-၏အဖြစ်။ ဤတရေန စ "သာဓူ"တိ သမ္ပဋိစ္ဆိတ္တာ ဩရတတ္တာ ဥဘောပိ မုတ္တာ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၂။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၂။၅၀။

ဩရတဘာဝ (ပုံ) [ဩရတ+ဘာဝ] ရှောင်ကြဉ်-သူ-သည်-၏အဖြစ်။ သုဋ္ဌု ဝါ ပါပတော ဩရတဘာဝေါ ဝိရတတာ။ အံ၊ဋီ၊၃။၆၆။

ဩရတီရ (နာ) [ဩရ+တီရ] ဤမှာဘက်ကမ်း။ ဩရာတိ ဒီပကသခိတာ ဩရတီရာ။ စရိ ယာ၊ဋ္ဌ။၂၂၁။

ဩရတော (ဗျ) [ဩရ+တော] (၁) ဤဘက်ကမ်းမှ။ (၂) အတွင်းခဲ့။ (၃) ဤမှာဘက်ခဲ့၊ ဤမှာဘက်မှ (စသည်ဖြင့် အနက်ပြန်ဆိုရသည်)။

(၁) သော ဟိ ဩရတော ပါရံ ပဝတိ (ပဘတိ) ဂစ္ဆတီတိ ပေါတော။ ဝိမာန၊ ဋ္ဌ။၃၆။ သာ ရတ္တာ၁။၁၄၀။ (–မ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၉၁။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၀၂။ ဓမ္မ၊ဋ္ဌ၊၂။၉၅၊၂၆၈။ သုတ္တနိ၊ ဋ္ဌ၊၁။၂၉၄။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၁၈။)

(၂) ဆန္နံ ဆန္နံ ဝဿာနံ ဩရတောဝ ကတာနိ ဗဟူနိပိ ဟောန္တိ။ ဝဇိရ။၂၅၂။ တိရိယန္တတော အဋ္ဌုံလပွမာဏဿ ပဒေသဿ ဩရတော ဆိဒ္ဒံ အဓိဋ္ဌာနံ ဘိန္နတိ။ ကခ်ာ။၁၅၅။ ဩရတောတိ အဗ္ဘန္တရတော။ ကခ်ာ၊ဋီ၊သစ်။ ၂၈၄။ (–သုတ္တနိ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၀၈။ အပ၊ဋ္ဌ၊၁။ဖဝ။ သာရတ္တာ၂။၄၀၀။ မူလဋီ၊ ၃။၉၈။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋီ၊၂။၄၉၉။)

(၃) တာဝ မဟန္တာ ပုဗ္ဗာ အဟေသုံ ဩရတော ဌိတော ပုရိသော ပါရတော ဌိတံ ပုရိသံ နာ ပဿတိ။ ဝိ၁။၁၈။ ပါရတော အန္တံ ဩရတော ဘောဂံ ကတ္တာ။ ဝိ၃။ဖ၁။ တေသံ ဂမနပရိယန္တဿ ဩရတော ပန ဂါမသီမာသဒ္ဒံ ဂစ္ဆတိ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၃။၃၃ဖ။ ဂမနပရိယန္တဿ ဩရတောတိ ဂမနပရိယန္တဿ ဩရိမဘာဂေ ဒီပက် ပဗ္ဗတဋ္ဌ သန္ဓာယ ဝုတ္တံ။ သာရတ္တ၃။၂၈၅။ ပကတိကထာယ ကထေန္တာနံ ဒွါဒသဟတ္ထာ သဝန္တုပစာရော နာမ ဟောတိ၊ တဿ ဩရတော ဂူပံ သန္ဓိကေ။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၂။ နိပန်း သံသုမာရံ ဒီဿာ တဿ ပရဘာဂံ ဩလောကေန္တော ဂိဝံ ပဿေယျ၊ ဩရတော ပိဋ္ဌိ၊ ပရိယောသာနေ နဂုံဋ္ဌမူလံ။ သံ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၅။ ဩရတောတိ တတော အပရဘာဂတော ဩလောကေန္တော။ သံ၊ဋီ၊၂။၃၃။ (–ဝိ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၈၃။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၂၈။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၂။၄၀၀။ မ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၀၄။ သံ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၅။ ခုဒ္ဒက၊ဋ္ဌ။၃၃။ သုတ္တနိ၊ ဋ္ဌ၊၂။၁၆။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၁။၄၄၂။)

ဩရပွမာဏ (တိ) [ဩရ+ပမာဏ] အနည်းငယ်သောပမာဏရှိသော။ ဣတိ အပွမာဏဿ ဗုဒ္ဓဿ ဩရပွမာဏံ စေတိယံ ကာရေသိ။ အပ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၄၄။

ဩရပါရ (နာ) [ဩရ+ပါရ] (၁) (သံသရာသမုဒ္ဒရာ၏) ဤမှာဘက်ဖြစ်သော ကမ်း။ (ဩရမ္ဘာဂိယသံယောဇဉ်ငါးပါး။) (၂) ဤမှာဘက်၊ ထိုမှာဘက်။ (မိမိအတ္တဘော, သူတပါးအတ္တဘော။ အဇ္ဈတ္တိကာယတန, ဗာဟိရာယတန။ လူ့လောက, နတ်ဗြဟ္မာလောက။ ကာမဓာတ်, ရူပဓာတ်။ ကာမရူပဘဝ, အရူပဘဝ။ အတ္တဘော, အတ္တဘော ချမ်းသာခြင်း၏အကြောင်းအဆောက်အဦများ:–စသည်။)

(၁)(၂) သော ဘိက္ခု ဗဟာတိ ဩရပါရံ။ သုတ္တနိ။၂၇၉။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၃။၂၆။ သော ဘိက္ခု ဗဟာတိ ဩရပါရန္တိ ... ဩရပါရသည်တာနိ ပဠောရမ္ဘာဂိယသံယောဇနာနိ

ဇဟာတိတိ ဝေဒိတဗ္ဗော။ အဝိသေသေန ဟိ ပါရန္တိ တီရဿ နာမံ၊ တသ္မာ ဩရာနိ စ တာနိ သံသာရသာဂရဿ ပါရဘူတာနိ စာတိ ကတ္ဘာ "ဩရပါရ"နွှိ ဝုစ္စတိ။ အထ ဝါ ... ဩရန္တိ သကတ္တဘာဝေါ၊ ပါရန္တိ ပရတ္တဘာဝေါ။ ဩရံ ဝါ ဆ အဇ္ဈတ္တိကာနိ အာယတနာနိ၊ ပါရံ ဆ ဗာဟိရာယတ-နာနိ။ တထာ ဩရံ မနုဿလောကော၊ ပါရံ ဒေဝလောကော။ ဩရံ ကာမဓာတု၊ ပါရံ ရူပဓာတု။ ဩရံ ကာမရူပဘဝေါ၊ ပါရံ အရူပဘဝေါ။ ဩရံ အတ္တဘာဝေါ၊ ပါရံ အတ္တဘာဝသုခူပကရဏာနိ။ ဝေမေတသ္မိ ဩရပါရေ စတုတ္ထမဂ္ဂေန ဆန္ဒရာဂံ ပဇ-ဟန္တော "ဇဟာတိ ဩရပါရ"နွှိ ဝုစ္စတိ။ သုတ္တနိ၊ဌ၊၁။၁၂။ "ဩရပါရ"နွှိ ဟိ ဩရိ-မတီရံ ဝုစ္စတိ။ ဝိမတိ၊၂။၁၀။ (-သာရတ္ထ၊ ၃။၁၇-၈။)

ဩရပါရပွဟာန (နဲ) [ဩရပါရ+ပဟာန] (သံသရာသမုဒ္ဒရာ၏) ဤမှာဘက်ကမ်း ဟု သိအပ်သော ဩရမ္ဘာဂိယသံယောဇဉ် ငါးပါး-မိမိအတ္တဘော, သူတပါးအတ္တဘော (စသည်)-ကိုပယ်ခြင်း။ ဩရပါရပွဟာနံ ဒဿေန္တော ဣမံ ဂါထမာဟ။ သုတ္တနိ၊ဌ၊၁။၂၀။ ဩရ ပါရ-လည်းကြည့်။

ဩရပါရဘာဝ (ပု) [ဩရပါရ+ဘာဝ] ဤမှာ ဘက်ကမ်း, ထိုမှာဘက်ကမ်း၏အဖြစ်။ ဩ-ရပါရဘာဝဿ ဝိယ ပုရိမပုရိမတရ-ဘာဝဿ စ အပေက္ခာသိဒ္ဓိတော။ ဒီ၊ဋီ၊ ၁။၃၃၈။ (-သီ၊ဋီ၊သစ်၊၂။၃၃၂။)

ဩရပါရဘေဒ (ပု) [ဩရပါရ+ဘေဒ] ဩရ ပါရ အပြား။ သဗ္ဗမေတံ ဩရပါရဘေဒံ သင်္ဂဟေတ္ဘာ တတ္ထ ဆန္ဒရာဂပွဟာနေန "ဇဟာတိ ဩရပါရ"နွှိ ဝုတ္တံ။ သုတ္တနိ၊ဌ၊ ၁။၁၂။ ဩရပါရ-လည်းကြည့်။

ဩရပါရသညိတ (တိ) [ဩရပါရ+သညိတ] (သံသရာသမုဒ္ဒရာ၏) ဤမှာဘက်ကမ်းဟု သိအပ်သော။ ဩရပါရ-ကြည့်။

ဩရပါရာတိဏ္ဍ (နဲ) [ဩရပါရ+တိဏ္ဍ] ဤမှာ ဘက်ကမ်းမှထိုမှာဘက်ကမ်းသို့ကူးမြောက် ခြင်း။ စတုရောဃနိတ္ထရဏတ္ထာယ ဓမ္မံ ဒေ-သေတိ သဗ္ဗသော ဩရပါရာတိဏ္ဍမာဝ-ဟတ္တာ ဒေသနာယ။ ဒီ၊ဋီ၊၃။၂၂။

ဩရဗ္ဗိက (တိ) [ဥရဗ္ဗ+ဏိက။ ဩော်ရဘြိက (သံ)] (၁) ဆိတ်-သိုး-၏ အရှင်၊ ဆိတ်-သိုး ပိုင်ရှင်။ (၂) ဆိတ်-သိုး-ကို သတ်သော၊ ဆိတ်-သိုး-ကိုသတ်၍ အသက်မွေးသော၊သူ။ (၁) သေယျထာပိ ဘိက္ခဝေ ဩရဗ္ဗိကော ဝါ ဥရဗ္ဗဃာတကော ဝါ။ အံ၊၁။၂၅၃။ ဩ-ရဗ္ဗိကောတိ ဥရဗ္ဗသာမိကော။ အံ၊ဌ၊၂။ ၂၂၆။

(၂) ကေစ္စော ပုဂ္ဂလော ဩရဗ္ဗိ-ကော ဟောတိ။ မ၊၂။၆။ အံ၊၁။၅၂၈။ (-အဘိ၊ပု။၁၆၄။ ထေရီ။၄၀၆။ ဝိ၊ဌ၊၂။၉၈။) ဥရဗ္ဗာ ဝုစ္စန္တိ ဧဋကာ၊ ဥရဗ္ဗေ ဟနတီတိ ဩရဗ္ဗိကော။ မ၊ဌ၊၃။၈။ အံ၊ဌ၊၂။၃၇၃။ အဘိ၊ဌ၊၃။၈၃။ (-ဒီ၊ဌ၊၁။၁၄၇။ ထေရီ၊ဌ။ ၂၁၁။ သာရတ္ထ၊၂။၂၉၄။ ဒီ၊ဋီ၊၁။၂၂၄။) ဥရဗ္ဗေ ဟန္တိ, ဟန္တာ ဝါ ဇီဝိတံ ကပ္ပေန္တိတိ

ဩရဗ္ဗိကာ။ သီ၊ဋီ၊သစ်၊၂။၄၂။ (ဇာတ်ဝိသော ဓန။ရာ-၌ ဥရဗ္ဗာတိ တရုဏမေဏ္ဍာ ဝုစ္စန္တိ။ အံ၊ဋီ၊၃။၁၇၂-ကိုထောက်၍ "ဆိတ်ငယ် သတ်သူ" ဟု ပြန်ဆိုသည်။)

ဩရဘာဂ (ပု) [ဩရ+ဘာဂ] (၁) ဤမှာဘက်ဖြစ်သော အဖို့၊ အတွင်းဖြစ်သော အဖို့။ (တိ)(၂) အတွင်းဘက်ဖြစ်သောအဖို့-ရှိ-၌ တည်-သော။ **(၁)** ဒွေစီဝရာနီ ပါရုပန္တသ ဝါမဟတ္ထေ သယ်ရိတ္တာ ဌပိတဋ္ဌာနေ ဆိဒ္ဒံ အဓိဋ္ဌာနံ နဘိန္ဒတိ၊ ဩရဘာဂေ ဘိန္ဒတိ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၂၈။ တေသံ ဩရဘာဂေ ဧကံ အသချေယျံ ဗုဒ္ဓသုညမေဝ အဟောသိ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၂။၄။ ဟိမဝန္တဩရဘာဂေ ဧကိသာ နဒိယာ သမီပေ။ အပ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၈၂။ ပုဗ္ဗဘာဂေတိ ဥပစာရဇ္ဇာနာဓိဂမတော ဩရဘာဂေ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋီ၊၁။၁၁၂။ (-ဒီ၊ဋ္ဌ၊၂။၃၁၆။ မ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၈၂။ မ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၀၃။ မ၊ဋ္ဌ၊၃။၂၂၉။ သံ၊ဋ္ဌ၊၁။၅၄။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၁။ရာ။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၅၃။ ထေရ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၉၇။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၁။၅၃။) **(တိ)(၂)**အောက်ပုဒ်ကြည့်။

ဩရဘာဂတာ (ထီ) [ဩရဘာဂ+တာ] အတွင်းဘက်ဖြစ်သောအဘို့ရှိသည်၏အဖြစ်။ နာတိဒူရန္တိ ဂေါစရဋ္ဌာနတော အခုဂါဝုတတော ဩရဘာဂတာယ နာတိဒူရံ။ အံ၊ဋီ၊၃။၃၀၆။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋီ၊၁။၁၄၀။

ဩရဘာဝ (ပု) [ဩရ+ဘာဝ] ဤမှာဘက်၏အဖြစ်။ ယေဘုယျေန ပါကဋကာလတော ဩရဘာဝေါ ဧကော ကောဋ္ဌာသော။ အနုဋီ၊၁။၂၁၃။

ဩရမဏ(နဲ) (နဲ) [အဝ+ရမု+ယု] (၁) ရှောင်ကြဉ်ခြင်း။ (တိ)(၂) ရှောင်ကြဉ်သော။ **(၁)** သုဋ္ဌု အကုသလတော ဩရမဏံ။ စရိယာ၊ဋ္ဌ။၁၀၉။ သီလံ နာမ "နကရောမီ"တိ ဩရမဏံ။ နေတ္တိ၊ဝိ။၃၂၉။ (-အဘိ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၆၃။ သံ၊ဋီ၊၂။၂၆၂။ မ၊ဋီ၊၃။၂၂။) ဣဒမ္ပိ ဩရမနသေဝ ဝေဝစနံ။ မ၊ဋ္ဌ၊၄။၉၄။ **(တိ)(၂)** အောက်ပုဒ်ကြည့်။

ဩရမဏ(နဲ)ဘာဝ (ပု) [ဩရမဏ(နဲ)+ဘာဝ] ရှောင်ကြဉ်သည်၏အဖြစ်။ သဗ္ဗမိဒံ ဩရမဏဘာဝသေဝါဓိဝစနံ။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၆၃။ သဗ္ဗမိဒံ ဩရမနဘာဝသေဝါဓိဝစနံ။ မ၊ဋ္ဌ၊၄။၉၄။

ဩရမတိ (ကြီ) [အဝ+ရမု+အ+တိ] (၁) ရှောင်ကြဉ်၏။ (၂) ငင်၏၊ ထုတ်ဆောင်၏။ **(၁)** သော "သုဋ္ဌု"တိ ဩရမတိ။ ဝိ၊၁။၆၇။ (-မိလိန္ဒ။၃၄၁။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၇၃။ မ၊ဋ္ဌ၊၄။၂၅။ ဥဒါန၊ဋ္ဌ။၃၁၉။ နေတ္တိ၊ဋ္ဌ။၂၅၇။ သာရတ္ထ၊၃။၂၅၆။ မ၊ဋီ၊၂။၂၃၃။) **ဩရမန္တိ** —အဘိ၊ဋ္ဌ၊၃။၃၅။ ဝိမတိ၊၁။၃၄၂။ ဝိမတိ၊၂။၁၁၆။ ဒီ၊ဋီ၊၂။၁၉၆။ **ဩရမာဟိ**— ဝိမတိ၊၂။၂၁၂။ **ဩရမေယျ**—ဒီ၊ဋီ၊၁။၅၀။ သီ၊ဋီ၊သစ်၊၁။၁၈၈။ **ဩရမေယျာမ**—ဒီ၊ဋီ၊၃။၃၂။ **ဩရမီသု**—ဥဒါန၊ဋ္ဌ။၂၃၇။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၁၆။ **ဩရမိဿတိ**—ဝိ၊ဋ္ဌ၊၂။ ၅၉။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၃။၂၉၅။ မ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၂၉။ မ၊ဋ္ဌ၊၂။၂။ သံ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၆၈။ ဓမ္မ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၉၅။ သာရတ္ထ၊၃။၁၆။ အံ၊ဋီ၊၃။၂၃၂။ **ဩရမိဿန္တိ**—ဝိ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၇၉။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၃။၄၃၃။ မ၊ဋ္ဌ၊၄။၁၄၅။ ဥဒါန၊ဋ္ဌ။၂၂၅။ **ဩရမိဿာမိ**—ဝိ၊၂။၁၉၈။ ကခါ။၂၅၅။ မ၊ဋ္ဌ။၂။၃။

တိဝုတ်။ ၂၅၃။) ဩရမတ္တကန္တီ တသေဝ (အပွမတ္တကဿ) ဝေဝစနံ။ ... ဩရံ မတ္တာ ဇေဿာတိ ဩရမတ္တကံ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၁။၅၅။ ဩရမတ္တကဿာတိ ပရိတ္တမတ္တကဿ။ မ၊ ဋ္ဌ၊၃။၁၁၆။ ဩရမတ္တကာနီတိ ပရိတ္တတောပိ ဩရိမပွမာဏတ္တာ ဩရမတ္တကာနိ။ အဘိ၊ ဋ္ဌ၊၂။၃၂၇။ ဩရမတ္တကေနာတိ အဝရမ-တ္တကေန အပွမတ္တကေန။ အံ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၆၁။ အယံ ပန အဋ္ဌကထာမုတ္တကော နယော —ဩရမတ္တကန္တီ ဇတ္ထ ဩရန္တီ အပါရ-ဘာဂေါ "ဩရတော ဘောဂံ, ဩရံပါရ" နန္တိအာဒီသု ဝိယ။ အထ ဝါ ဟေဋ္ဌာ အတ္ထော ဩရသဒ္ဒေါ "ဩရံ အာဂမနာယ ယေ ပစ္စယာ၊ တေ ဩရမ္ဘာဂိယာနိ သံယော-ဇနာနိ"တိအာဒီသု ဝိယ။ သီလဥ္စ သမာဓိ-ပညာယော အပေက္ခိတ္တာ အပါရဘာဂေ ဟေဋ္ဌာဘာဂေ စ ဟောတိ၊ ဥဘယတ္ထာပိ "ဩရေ ပဝတ္တံ မတ္တံ ယဿာ"တိ ဝိဂ္ဂဟော။ သီ၊ဋီ၊သစ်၊၁။၂၃၂။ (ဒီ၊ဋီ၊၁။၆၂-၌ အပရ-ဘာဂေါ-ဟုရှိသည်။) အဝရာ ပစ္ဆိမာ မတ္တာ ဇေတသန္တီ ဩရမတ္တကာနိ။ မူလဋီ၊၂။၁၆၉။ (-ဝိ၊ဋ္ဌ၊၄။၃၆။ အံ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၆၁။ ဣတိဝုတ်၊ ဋ္ဌ။၂၆၅။ သမ္မော၊ယော။၂၀၂။)

ဩရမန ဩရမဏ(န) -ကြည့်။

ဩရမနဒဿနပရ (တိ) [ဩရမနဒဿန + ပရ] ရှောင်ကြဉ်ခြင်းကို မြဲခြင်းလျှင် ပြဌာန်း-ခြင်းရှိသော။ နိ တတော သမ္မသနတော ဩရမနဒဿနပရံ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋီ၊၂။၄၁၄။

ဩရမနဘာဝ ဩရမဏ(န)ဘာဝ-ကြည့်။

ဩရမတ္တက (တိ) [ဩရ+မတ္တာ+က။ ထီ-ဌ် ဩရမတ္တိကာ။] (၁) အနည်းငယ်မျှ အတိုင်း-အရှည်ရှိသော၊ ယုတ်သောအတိုင်း အ-ရှည်ရှိသော၊ အနည်းငယ်မျှသော၊ သေး-ငယ်-သေးသိမ်-သော၊သူ။ (၂) (သမာဓိ ပညာတို့၏) ဤမှာဘက်အဖို့၌ဖြစ်သော အတိုင်းအရှည်ရှိသော။ (၃) (သမာဓိ ပညာ တို့အရာ၌) အောက်အဖို့၌ဖြစ်သော အ-တိုင်းအရှည်ရှိသော၊ အောက်ကျသော-အောက်ဖြစ်သော-နောက်ဆုံးဖြစ်သော-အ-တိုင်းအရှည်ရှိသော။

(၁)"နော ဝတ နော ထေရော ဩရ-မတ္တကော"တိ သောမနဿဇာတာ အဟေ-သုံ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၁၄။ မ၊ဋ္ဌ၊၂။၅၅။ ဤမသို့ ရှုကွေ့ အဓိဝတ္ထာ ဒေဝတာ ဩရမတ္တိကာ နာ ဘဝိဿတိ။ ဓမ္မ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၃၁။ (-နေတ္တိ၊ ဋ္ဌ။၅၄။ နေတ္တိ၊ဝိဘာ။၁၉၄။)

(၁)(၂)(၃) ကီ ပနိမဿ အပွမတ္တ-ကဿ ဩရမတ္တကဿ။ မ၊၂။၁၁၂။ (-ဝိ၊ ၄။၂၀၅။ ဝိ၊၅။၂၂၃။ ဒီ၊၁။၃၊၁၁၁။ မ၊၂။၁၁၆။ အံ၊၂။၄၁၃။ အံ၊၃။၃၁၃။ အဘိဝိ။၂၅၆။ ဤ

ဩရမန္တ (တိ) [အဝ+ရမု+အ+အန္တ] ရှောင်ကြဉ်သော၊သူ။ ဩရမန္တဿ ပန ခမာပေန္တဿ န ဒါတဗ္ဗော။ ဝိမတိ၊၂။၃၁၆။ (-ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋီ၊၁။၂၅။)

ဩရမန္တိ (ကြိ) [အဝ+ရမု+အ+အန္တိ] ရှောင်ကြဉ်ကုန်၏။ ဩရမတိ (၁) ကြည့်။

ဩရမာ (ထီ) [အဝ+ရမု+အ+အာ(ဣတ္ထီပစ္စည်း)] ရှောင်ကြဉ်ခြင်း။ ဝိဟီသလက္ခဏာ ဒုဿီလျာ ဩရမာ အဝိဟီသလက္ခဏာ ဝိသေသတော သီလဿ ဗလဝကာရဏံ။ မ၊ဋီ၊၁။၂၉၃။

ဩရမာဂမနီယ (တိ) [ဩရံ+အာဂမနီယ] အောက်အဖို့ဖြစ်သော ကာမဘုံသို့ လားရောက်ကြောင်းဖြစ်-ကာမဘုံ၌ အစီးအဟွားဖြစ်-သော။ ဩရမ္ဘာဂမနီယ-ကြည့်။

ဩရမာပန (တိ) [အဝ+ရမု+ဏာပေ+ယု] ရှောင်ကြဉ်စေတတ်သော။ သာ (အဝိဟီသာ) စ ဝိသေသတော သီလဿ မူလကာရဏံ ပရူပဃာတလက္ခဏာ ဒုဿီလျာ ဩရမာပနတော။ မ၊ဋီ၊၁။၂၉၂။

ဩရမာပေတိ (ကာ၊ကြိ) [အဝ+ရမု+ဏာပေ+တိ] ရှောင်ကြဉ်စေ၏။ ယန္နူနာဟံ မနုဿပထံ ဂန္ဓာ တေ တေ သတ္တေ ပါပတော ဩရမာပေယျံ။ စရိယာ၊၄။၂၂၄။ တဉ္စ မနုဿမံသာ **ဩရမာပေဿတိ**။ ဇာ၊၄၊၅။၅၁၂။

ဩရမာပေယျံ (ကာ၊ကြိ) [အဝ+ရမု+ဏာပေ+ဧယျံ] ရှောင်ကြဉ်စေရာ၏။ အထက်ပုဒ်ကြည့်။

ဩရမာပေဿတိ (ကာ၊ကြိ) [အဝ+ရမု+ဏာပေ+ဿတိ] ရှောင်ကြဉ်စေလတ္တံ့။ ဩရမာပေတိ-ကြည့်။

ဩရမာမ (ကြိ) [အဝ+ရမု+အ+မ] ငင်ကုန်၏၊ ထုတ်ဆောင်ကုန်၏။ ဩရမတိ(၂)ကြည့်။

ဩရမာဟိ (ကြိ) [အဝ+ရမု+အ+ဟိ] ရှောင်ကြဉ်လော့။ ဩရမတိ (၁) ကြည့်။

ဩရမီသု (ကြိ) [အဝ+ရမု+ဥုံ] ရှောင်ကြဉ်ခဲ့ကုန်ပြီ။ ဩရမတိ (၁) ကြည့်။

ဩရမိတ (တိ) [အဝ+ရမု+တ] ရှောင်ကြဉ်-ဖဲ-သော။ ဝဿေ စ တေ ဩရမိတေ သမ္ပယန္တိ ယဒိစ္ဆကံ။ အပ၊၁။၃၈၈။ ထေရ၊၄၊၂။၄၅။

ဩရမိတဗ္ဗ (တိ) [အဝ+ရမု+တဗ္ဗ] ရှောင်ကြဉ်အပ်သော။ အဂ္ဂီ အက္ကန္တေန ဝိယ သဟသာ တတော ဩရမိတဗ္ဗံ။ ဣတိဝုတ်၊၄။၆၇။ (-ထေရ၊၄၊၂။၃၆၆။)

ဩရမိတုံ (ဗျ) [အဝ+ရမု+တုံ] ရှောင်ကြဉ်ခြင်းငှါ။ ကုန္ထကိပိလ္လိကာနမ္ပိ နာမ ဇီဝိတာ အဝေါရောပနကသာသနေ ပဗ္ဗဇိတ္ဂာ ပါဏာတိပါတမတ္တတောပိ ဩရမိတုံ န သက္ကောမိ။ မ၊၄၊၃။၂၈။

ဩရမိတ္ဂာ (ကြိ၊ဝိ) [အဝ+ရမု+တ္ဂာ] ရှောင်ကြဉ်၍။ အတိပရိစ္စာဂတော ဩရမိတ္ဂာ ကမ္မန္တေ ပယောဇေန္တော။ ဓမ္မ၊၄၊၂။၈။

ဩရမိယ (ကြိ၊ဝိ) [အဝ+ရမု+တ္ဂာ] ရှောင်ကြဉ်-ဖဲ-၍။ ဒိသ္ဂာန ဩရမိယ ဩကာ-

သမကာသိ။ မ၊၂။၃၄၃။ ဩရမိယ ဩ-ကာသမကာသိတိ ဝေဂေန ဥဋ္ဌာယ ဒွိဓာ ဘိဇ္ဇိတ္ဝာ ဩကာသမကာသိ။ မ၊၆၊၃။ ၂၇၁။

ဩရမိဿံ (ကြိ) [အဝ+ရမု+ဿံ] ရှောင်ကြဉ်အံ့။ ဩရမတိ (၁) ကြည့်။

ဩရမိဿတိ (ကြိ) [အဝ+ရမု+ဿတိ] ရှောင်ကြဉ်လတ္တံ့။ ဩရမတိ (၁) ကြည့်။

ဩရမိဿန္တိ (ကြိ) [အဝ+ရမု+ဿန္တိ] ရှောင်ကြဉ်ကုန်လတ္တံ့။ ဩရမတိ (၁) ကြည့်။

ဩရမိဿာမိ (ကြိ) [အဝ+ရမု+ဿာမိ] ရှောင်ကြဉ်-လတ္တံ့-အံ့။ ဩရမတိ (၁) ကြည့်။

ဩရမေယျ (ကြိ) [အဝ+ရမု+ဧယျ] ရှောင်ကြဉ်ရာ၏။ ဩရမတိ (၁) ကြည့်။

ဩရမေယျာမ (ကြိ) [အဝ+ရမု+ဧယျာမ] ရှောင်ကြဉ်ကုန်ရာ၏။ ဩရမတိ(၁)ကြည့်။

ဩရမ္ဘဋ္ဌိယ (တိ) [ဩရ+ဘဇ+ဋ္ဌက(ဏ္ဍ)။ ဒီ၊ ဋီ၊၁။၁၄၁။ မ၊ဋီ၊၃။၆၆။] ကာမဘဝ-ကာမဓာတ်-သို့ အကြောင်း၏အဖြစ်ဖြင့် ကပ်ရောက်တတ်သော။ ဩရမ္ဘာဂိယ-ကြည့်။

ဩရမ္ဘာဂ (ပု) [ဩရ(ဩရံ)+ဘာဂ] (၁) ဤမှာဘက်ဖြစ်သောအဖို့။ (၂) အောက်၌ဖြစ်သော-အောက်ဖြစ်သော-အဖို့။ (၃) ယုတ်-နိမ့်-ညံ့-သော အဖို့။ **(၁)** အပါရဂါမိယာတိဂါမိယ ဩရမ္ဘာဂေ။ ဒီဋီ၊ ၂။၁၆၈။ **(၂)(၃)** ဩရမ္ဘာဂဘူတ (၁)(၂) ကြည့်။

ဩရမ္ဘာဂဇနက (တိ) [ဩရမ္ဘာဂ+ဇနက] အောက်ဖြစ်သောအဖို့-ယုတ်ညံ့သောအဖို့-ယုတ်နိမ့်သောအဖို့-ကာမဘုံ-၌ ဖြစ်စေတတ်သော။ အဂ္ဂဋ္ဌ ဝုစ္စန္တိ ဩရမ္ဘာဂဇနကာနိ ကာမဘဝေ ဥပပတ္တိပစ္စယာနိ ဩရမ္ဘာဂိယာနိ။ မဟာနိ၊၆။၇၃။ (-အံ၊ဋီ၊၃။၂၈။)

ဩရမ္ဘာဂမနိယ (တိ) [ဩရမ္ဘာဂ+ဏ္ဍယ] အောက်အဖို့ဖြစ်သော-ကာမဘုံသို့ လားရောက်ကြောင်းဖြစ်-ကာမဘုံ၌ အစီးအပွားဖြစ်-သော။ သံယောဇနာနိ တောနိ၊ ပဇဟိတ္ဝာန ဘိက္ခုနိ။ ဩရမ္ဘာဂမနိယာနိ၊ နယိဒံ ပုနရေဟိသိ။ ထေရီ။၃၉၃။ ဩရမ္ဘာဂမနိယာနိတိ ရူပါရူပဓာတုတော ဟေဋ္ဌာဘာဂေ ကာမဓာတုယံ မနုဿဇီဝဿဟိတာနိ ဥပကာရာနိ တတ္ထ ပဋိသန္ဓိယာ ပစ္စယဘာဝတော၊ မ-ကာရော ပဒသန္ဓိ-ကရော။ ဩရမာဂမနိယာနိတိပိ ပါဠိ၊ သော ဝေတ္ထော။ ထေရီ၊၆။၁၆၄။

ဩရမ္ဘာဂဘူတ (တိ) [ဩရမ္ဘာဂ+ဘူတ] (၁) အောက်ဖြစ်သော အဖို့ ဖြစ်၍ဖြစ်သော။ (၂) ယုတ်-နိမ့်-ညံ့-သော အဖို့ဖြစ်၍ ဖြစ်သော။ **(၁)(၂)** တေ ဟိ ကာမဘဝူပဂါနံ သဒ္ဓါရာနံ ပစ္စယာ ဟုတ္ဝာ ရူပါရူပဓာတု-တော ဟေဋ္ဌာဘာဝေန နိဟီနဘာဝေန ဩရမ္ဘာဂဘူတေန ကာမဘဝေန သတ္တော သံယောဇေန္တိ။ ဣတိဝုတ်၊၆။၃၂၉-၃၃၀။

ဩရမ္ဘာဂိယ (တိ) [ဩရမ္ဘာဂ+ဏ္ဍယ(ဏ္ဍက)။ ဩရ+ဘဇ+ဋ္ဌက(ဏ္ဍ)။ အဝရဘာဂိယ(သံ)] အောက်အဖို့ဖြစ်သောကာမဘဝ၏ (အကြောင်း၏အဖြစ်ဖြင့်) အစီးအပွားဖြစ်သော။ (သီ၊ဋီ၊သစ်၊၂။) အောက်ကာမဘဝဟူသော

အဓိဋ္ဌိသော၊ ကာမဘုံ၌ ပဋိသန္ဓေကို ယူစေတတ်သော၊ ဩရမည်သော အောက်မင်းသုံးပါးသည်ပယ်အပ်သော။ (ဒီ၊၁၄၊၂။) (ကာမဓာတ်၏ အကြောင်း၏အဖြစ်ဖြင့်) ကာမဘုံသို့ ကပ်ရောက်တတ်သော၊ ကာမဘုံ၌ဖြစ်ခြင်း၏အကြောင်းဖြစ်သော။ (မ၊၁၄၊၂။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၂။) အောက်ကာမဘုံ၌အဓိဋ္ဌိသော၊ ကာမဘုံ၌ ဖြစ်ခြင်း၏ အကြောင်းဖြစ်သော။ (မ၊၁၄၊၃။) ကာမဓာတ်၌အကျူးဝင်သောတရားတို့၏အစီးအပွားဖြစ်သော။ (ဣတိဝု၊၁၄၊) ဩရမ္ဘာဂိယမည်သော။

(သက္ကာယဒိဋ္ဌိ ဝိစိကိစ္ဆာ သီလဗ္ဗတပရာမာသ ကာမစ္ဆန္ဒ ဗျာပါဒ ဟူသော သံယောဇဉ် ငါးပါးကို "ဩရမ္ဘာဂိယ" ဟုခေါ်သည်။ ထိုတရားတို့သည် ကာမဘုံ၌ ဖြစ်စေသော သဒိရတရားတို့၏ အကြောင်းတရားများ ဖြစ်ကြသည်၊ ကာမစ္ဆန္ဒ ဗျာပါဒနှစ်ပါးသည် ရူပဘဝ အရူပဘဝ၌ ဖြစ်ခြင်းကို တားမြစ်သည်၊ သက္ကာယဒိဋ္ဌိ- စသော သုံးပါးသည်ကား ရူပဘဝ အရူပဘဝ၌ ဖြစ်ခြင်းကို မတားမြစ်နိုင်၊ ရူပဘဝ အရူပဘဝ၌ ဖြစ်သူတို့ အသက်တန်းကုန်သောအခါ ကာမဘုံ၌ ဖြစ်ရခြင်း၏ အကြောင်းတရား ဖြစ်သောကြောင့် ကာမဘုံ၌ တဖန်ဖြစ်စေသည်။ (အကျယ်ကို-အဘိ၊၁၄၊၂။၄၈၅။ အဘိ၊၁၄၊၃။၄၈။ ဣတိဝု၊၁၄။၃၈။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၂။ ၁၄၁-တို့ကြည့်။)

ပဉ္စန္နံ ဩရမ္ဘာဂိယာနံ သံယောဇနာနံ ပရိက္ခယာ ဩပပါတိကော ဟောတိ။ ဒီ၊၁။၁၄၈။ ပဥ္စောရမ္ဘာဂိယာနိ သံယောဇနာနိ အဒ္ဓဗ္ဘသံယောဇနံ။ အဘိ၊၀။၃၇၅။ (-ဒီ၊၂။၇၈။ မ၊၁။၄၁၊၂၄၅။ မ၊၂။၉၅။ အဘိ၊ပု။၁၁၉။ ဣတိဝု၊။၂၇၁။) ဩရမ္ဘာဂိယာနန္တိ ဟေဋ္ဌာဘာဂိယာနံ၊ ယေ ဟိ ဗဒ္ဓေါ ဥပရိ သုဒ္ဓါဝါသဘူမိယံ နိဗ္ဗတ္တိတုံ နသက္ကောတိ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၇၉။ ဩရသဒ္ဒေါ နအတိရေကတ္ထောတိ အာဟ "ဟေဋ္ဌာဘာဂိယာန"န္တိ။ ဟေဋ္ဌာဘာဂဿ ကာမဘဝဿ ပစ္စယဘာဝေန ဟိတာနန္တိ အတ္ထော။ သီ၊ဋ္ဌ၊သစ်၊၂။၃၃၄-၅။ (-ဒီ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၄၀။) ဩရမ္ဘာဂိယာနန္တိ ဟေဋ္ဌာဘာဂိယာနံ၊ ကာမဘဝေယေဝ ပဋိသန္ဓိဂ္ဂါဟာပကာနန္တိ အတ္ထော။ ဩရန္တိ လဒ္ဓနာမေဟိ ဝါ တီဟိ မဂ္ဂေဟိ ပဟာတဗ္ဗာနိတိပိ ဩရမ္ဘာဂိယာနိ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၃၃။ ဩရံ ဝုစ္စတိ ကာမဓာတု၊ ပစ္စယဘာဝေန တံ ဩရံ ဘဇန္တီတိ ဩရမ္ဘာဂိယာနိ၊ ဩရမ္ဘာဂဿ ဝါ ဟိတာနိ ဩရမ္ဘာဂိယာနိ၊ ... ဩရမ္ဘဋ္ဌိယာနိ ဝါ ဩရမ္ဘာဂိယာနိ ဝုတ္တာနိ နိရုတ္တိနယေန။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၄၀-၁။ ဩရမ္ဘာဂိယာနန္တိ ဩရံ ဝုစ္စတိ ဟေဋ္ဌာ၊ ဟေဋ္ဌာဘာဂိယာနန္တိ အတ္ထော၊ ကာမာဝစရလောကေ ဥပ္ပတ္တိပစ္စယာနန္တိ အတ္ထော။ မ၊၁၄၊၁။၁၆၈။ ဩရမ္ဘာဂိယာနိတိ ဩရံ ဘဇနကာနိ ကာမဘဝေ ဥပပတ္တိပစ္စယာနိ။ မ၊၁၄၊၂။၂၂။ (-အံ၊၁၄၊၂။ ၃၅။ အဘိ၊၁၄၊၂။၃၇၆။ အဘိ၊၁၄၊၃။၄၈။) ဩရမ္ဘာဂိယာနိတိ ဟေဋ္ဌာ ကောဋ္ဌာသိကာနိ၊ ကာမဘဝေ နိဗ္ဗတ္တိသံဝတ္တနိကာနိ။ မ၊၁၄၊၃။၁၀၁။ (-အံ၊၁၄၊၂။၂၁၇။) ဩရံ ဝုစ္စတိ ကာမဓာတု၊ တတ္ထ ပဝတ္တိယာ သံဝတ္တနတော ဩရံ ဘဇန္တီတိ ဩရမ္ဘာဂိယာနိ၊

ဟေဋ္ဌိမမဂ္ဂဝဇ္ဈတာယ ဩဝရမ္ဘာဂေ ဟေဋ္ဌာ-
ကောဋ္ဌာသေ ဘဇန္တီတိ ဩဝရမ္ဘာဂိယာနိ
ကကာရဿ ယကာရံ ကတ္တာ။ မ၊ဋ္ဌ၊၃၇။၆၆။
ဩဝရမ္ဘာဂိယာနန္တိ ဇေဋ္ဌ ဩရံ ဝုစ္စတိ ကာ-
မဓာတု၊ တပ္ပရိယာပန္နတ္တာ ဩဝရမ္ဘာဂါ၊
ပစ္ဆိယဘာဝေန တေသံ ဟိတာ ဩဝရမ္ဘာ-
ဂိယာ။ ... သက္ကာယဒိဋ္ဌိ ဝိစိကိစ္ဆာ သီလ-
ဗ္ဗတပရာမာသ ကာမရာဂ ဗျာပါဒါနံ တေ
အဓိဝစနံ။ တေ ဟိ ကာမဘဝူပဂါနံ သဒ္ဓိ-
ရာနံ ပစ္ဆိယာ ဟုတ္ဝာ ဂူပါဂူပဓာတုတော
ဟေဋ္ဌာဘာဝေန နိဟီနဘာဝေန ဩဝရမ္ဘာ-
ဂဘူတေန ကာမဘာဝေန သင်္ဂဟေ သံယော-
ဇေန္တိ။ ဣတိဝုတ္တံ၌။၃၂၉-၃၀။ (-ဒီ၊ဋ္ဌီ၊၂။၁၄၁။)

ဩဝရမ္ဘာဂိယသံယောဇန (နံ) [ဩဝရမ္ဘာဂိယ+
သံယောဇန] ဩဝရမ္ဘာဂိယ သံယောဇဉ်။
ပါဒေသု ဗဒ္ဓသကုဏ္ဍော ဝိယ ပဥ္စောရမ္ဘာ-
ဂိယသံယောဇနာနိ ဟေဋ္ဌာ အာကဍ္ဎမာနာ-
ကာရာနိ ဟောန္တိ။ သံ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၃။ (-ဒီ၊ဋ္ဌီ၊၃။
၂၄၆။ မ၊ဋ္ဌီ၊၃။၆၇။)

ဩဝရမ္ဘာဂိယသညောတ (တိ) [ဩဝရမ္ဘာဂိယ+
သညောတ] ဩဝရမ္ဘာဂိယ ဟု သိအပ်သော။
ဩဝရမ္ဘာဂိယသညောတာနိ သံယောဇနာနိ
ယဿ အပ္ပဟီနာနိ။ မ၊ဋ္ဌီ၊၃။ ၆၆။

ဩဝရ (ပု) [အဝ+ရဝ+အ] မြည်တွန်သံ၊
ကျယ်သောအသံ။ ဩဝရဝသဒ္ဒ-ကြည့်။

ဩဝရဝယုတ္တ (တိ) [ဩဝရဝ+ယုတ္တ] မြည်တွန်
သံ-ကျယ်သောအသံ-နှင့်ယှဉ်သော၊ မြည်
တွန်သံ-ကျယ်သောအသံ-ကိုပြုသော၊သူ။
ဩဝရဝိတု-ကြည့်။

ဩဝရဝန္တ (တိ) [အဝ+ရဝ+အ+အန္တ] မြည်တွန်
သော၊ ကျယ်သောအသံပြုသော၊သူ။ ဩ-
ရဝိတ-ကြည့်။

ဩဝရဝသဒ္ဒ (ပု) [ဩဝရဝ+သဒ္ဒ] မြည်တွန်
သောအသံ၊ ကျယ်သောအသံ။ ကာကော-
ရဝသဒ္ဒန္တိ ... သန္နိပတိတာနံ ကာကာနံ
ဩဝရဝသဒ္ဒံ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၃။၃၇၉။ ဩဝရဝသဒ္ဒန္တိ
မဟာသဒ္ဒံ။ ဝဇိရ။၄၈၆။ သာရတ္ထ၊၃။၃၂၈။
ဝိမတိ၊၂။၁၈၉။

ဩဝရဝိတု (ထီ၊ပု) [အဝ+ရဝ+တု] မြည်တွန်
သော၊ အသံကျယ်စွာဟစ်အော်ပြောဆို
သော၊သူ။ ဒသဟိ အသဒ္ဓမ္မေဟိ သမန္နာ-
ဂတော ပါပဘိက္ခု။ ကတမေဟိ ဒသဟိ-
မံသိ စ ... ဩဝရဝိတာ စ။ အံ၊၃။၃၇၅။
ဩဝရဝိတာတိ ဩဝရဝယုတ္တော ဩဝရဝန္တော
စရတိ။ အံ၊ဋ္ဌ၊၃။၃၂၄။

ဩဝရသ (တိ) [ဥရ+သ။ သြော်ရသ(သံ)] (၁)
(က) ရင်၌ဖြစ်သော၊သူ။ (ခ) ရင်၌ကြီးပွား
သော၊သူ။ (ဤအနက်တို့အလို-သား သမီး
ရင်း-မုချ။ ဘုရား၌၏ တပည့်သာဝက-
သဒိသူပစာ။) (ဂ) ရင်၏အစွမ်းဖြင့်ဖြစ်သော၊
သူ။ (သား သမီးရင်း။) (ဃ) (ဘုရား၌၏)
ရင်၌ ဖြစ်စေအပ်သော-အသံတော်ဖြင့် (တ
ရားဒေသနာဖြင့်) ဖြစ်-မွေးဖွား-သော၊
(ဘုရား၌၏) ရင်၌ဖြစ်သော အသံတော်ကို
ကြားနာရ၍ ဖြစ်ပေါ်လာသော၊ (ဘုရား
၌၏) ရင်တွင်း၌နေ၍ ခံတွင်းတော်မှ ထွက်
ပေါ်လာသော ဩဝါဒအစွမ်းဖြင့် ၌အဖြစ်
ရဟန်းအဖြစ်၌-တည်သော-ဖြစ်သော၊

ဥရေ ဌပေတ္တာ သံဝနိုတံ။ ဒီ၊ဌ၊၂။ခ၃၂။
ဥရေ သံဝနုပုတ္တောပိ "ဩရသ"နွိ ဝုစ္စတိ၊
ဣမေ ပန မုခတော နိဂ္ဂတော ဟုတ္တာ ဥရေ
သံဝနာတိ "ဩရသာ မုခတော ဇာတာ"တိ
ဝုတ္တံ။ မ၊ဋီ၊၃။၁၅၁။ ဘဂဝတော ပုတ္တော
ဩရသော မုခတော ဇာတော။ မ၊၃။၈၉။
သံ၊၁။၄၂၀။ ဘဂဝတော ဥရေ နိဗ္ဗတ္တသဒ္ဒံ
သုတ္တာ ဇာတော ဩရသော။ မ၊ဌ၊၄။၆၂။
ဥရေ ဝသိတ္တာ မုခတော နိက္ခန္တဩဝါဒ-
ဝသေန ပဗ္ဗဇ္ဇာယ စေဝ ဥပသမ္ပဒါယ စ
ပတိဋ္ဌိတတ္တာ ဩရသော မုခတော ဇာတော။
သံ၊ဌ၊၂။၁၈၅။ ဥရေ ဝါယာမဇနိတတာယ
ဩရသော။ မ၊ဋီ၊၃။၂၈၁။ ဥရဿ ဝသေန
ဇာတော ဩရသော။ သံ၊ဋီ၊၂။၁၆၉။ မာတာ
ပုတ္တံဝ ဩရသံ။ ဥဒါန။၁၈၈။ ဩရသန္နိ
ဥရေ ဌပေတ္တာ ဝနိုတံ။ ဥဒါန၊ဌ။၃၈၁။
(-ထေရ။၂၅၄၊၂၇၈၊ ထေဂီ။၃၈၄၊၄၁၆။
အပ၊၁။၅၃၊ရ၂။ ပေတ၊ဌ။၅၈။ ထေရ၊ဌ၊
၂။၅၇၊၅၃၈။ ထေဂီ၊ဌ။၂၄၃။) ဩရသောတိ
ဥရသိ ဇာတော။ အပ၊ဌ၊၁။၃၁၂။ ဗုဒ္ဓဿ
ဩရသော ပုတ္တောတိ ဗုဒ္ဓဿ ဥရသာ
ဟဒယေန နိဂ္ဂတဩဝါဒါနုသာနိ သုတ္တာ
ပတ္တအရဟတ္တဖလောတိ အတ္ထော။ အပ၊
ဌ၊၂။ရ၄။ ဒယိတဩရသော(ဗုဒ္ဓဝံ။၃၁၄)တိ
ဒယိတော ပိယော ဩရသော ပုတ္တော၊
ဒယိတော ဩရသိ ဂဟေတ္တာ လာလိတော
ပုတ္တော ဒယိတဩရသော နာမ။ ဗုဒ္ဓဝံ၊ဌ။
၂၁၉။ (-ဇာ၊ဌ၊၆။၃၂၄။) ဩရသော ပုတ္တော
မာတာပိတူဟိ ပဗ္ဗဇိတော စေ၊ အတ္ထတော
တေ သယံ ပဗ္ဗဇိတာ ဝိယ ဟောန္တိ။ ဝဇိရ။
၂၇။

(ဘုရား၇ှင်၏) ရင်၌ဖြစ်သော ဩဝါဒကို
ကြားနာရ၍ အရဟတ္တဖိုလ်သို့ ရောက်
သော၊သူ။ (ဘုရား၇ှင်၏တပည့်သာဝက။)
(၂) (ဗြဟ္မာမင်း၏ ခံတွင်းမှဖြစ်၍) ရင်၌-
နေသော-ကြီးပြင်း၊သော၊သူ။ (ဗြာဟ္မဏ။)
(၃) ရင်-၌-မှ-ဖြစ်သော(ဉာဏ်)။

(၁)(က)(၁)(ဂ)(ဃ) တဿ မေ တုမှေ
ဩရသာ။ ဣတိဝုတ်။၂၆၄။ ဩရသာတိ
ဥရသိ သမ္ဗန္ဓာ။ ... အထ ဝါ ... အရိယဘူမိ
ဩက္ကမမာနာ ဩက္ကန္တာ စ အရိယသာ-
ဝကာ သတ္ထု ဥရေ ဝါယာမဇနိတာဘိ-
ဇာတိတာယ နိပ္ပရိယာယေန "ဩရသပု-
တ္တာ"တိ ဝတ္တုမ္ဘတံ အရဟန္တိ။ ဣတိဝုတ်၊
၌။၃၀၅။ သုဂတဿ ဩရသာနံ၊ ပုတ္တာနံ
မာရသေနမထနာနံ။ ဒီ၊ဌ၊၁။၁။ မ၊ဌ၊၁။၁။
သံ၊ဌ၊၁။၁။ အံ၊ဌ၊၁။၁။ ဥရသိ ဘဝါ, ဇာတာ,
သံဝုဒ္ဓါ ဝါ ဩရသာ၊... စတုဇ္ဇိဓေသု ပုတ္တေ-
သု အတ္တဇာ၊ တံသရိက္ခတာယ ပန အရိ-
ယပုဂ္ဂလာ "ဩရသာ"တိ ဝုစ္စန္တိ။ ... အထ
ဝါ ဘဂဝတော ဓမ္မဒေသနာနုဘာဝေန
အရိယဘူမိ ဩက္ကမမာနာ ဩက္ကန္တာ စ
အရိယသာဝကာ ဘဂဝတော ဥရေ (ဥ-
ရေန) ဝါယာမဇနိတာဘိဇာတတာယ
သဒိသကပွနမန္တရေန နိပ္ပရိယာယေနေဝ
"ဩရသာ"တိ ဝတ္တုမ္ဘတမရဟန္တိ။ တထာ
ဟိ တေ ဘဂဝတာ ... ဟဒယေ ကတ္တာ
... သီလာဒိဓမ္မသရီရပေါသနေန သံဝဓ္ဓာ-
ပိတာ။ သီ၊ဋီ၊သစ်၊၁။၂၀။ (-ဒီ၊ဋီ၊၁။၁၂-
၃။ ဒီ၊ဋီ၊၃။၄၀။ မ၊ဋီ၊၁။၁၂-၃။ အံ၊ဋီ၊၁။၁၅။)
မာတာ ပုတ္တံဝ ဩရသံ။ ဒီ၊၂။ရ၅။ ဩရသန္နိ

(၂) (မြဟ္မာမင်း၏ ခံတွင်းမှဖြစ်၍) ရင်၌-နေသော-ကြီးပြင်းသော၊သူ။ (မြာဟ္မက။) မြာဟ္မကာဝ မြဟ္မုနော ပုတ္တာ ဩရသာ မုခတော ဇာတာ။ ဒီ၊၃။၆၇။ မ၊၃။၂၇၁။ (-ဒီ၊၃။၆၉။) ဩရသာ မုခတော ဇာတာတိ ဥရေ ဝသိတ္တာ မုခတော နိက္ခန္တာ၊ ဥရေ ကတ္တာ သံဝဒိတာ ဝါ ဩရသာ။ ဒီ၊ ၆၊၃၄၅။ မ၊၆၊၃။၂၂၁။ (-ဒီ၊၆၊၃။၄၉။) (၃) ရင်-၌-မှ-ဖြစ်သော (ဉာဏ်)။ ဩရသ-ဉာဏ-ကြည့်။

ဩရသက (တိ) [ဩရသ+က] ရင်၌ဖြစ်သော၊ သူ (သားသမီးရင်း)။ ပုတ္တော မမံ ဩရသ-ကော သမာနော။ ဇာ၊၁။၂၁၂။ ဇာ၊၆၊၄။ ၄၆။ (-မ၊၆၊၄။၁၄၀။) အထက်ပုဒ်လည်း ကြည့်။

ဩရသဉာဏ (န) [ဩရသ+ဉာဏ] ရင်-၌-မှ-ဖြစ်သော ဉာဏ်။ ဥဘယံ ပနေတံ အ-ညေဟိ အသာဓာရဏံ ဗုဒ္ဓါနံ ယေဝ ဩရသဉာဏံ။ မ၊၆၊၁။၃၃၄။ သံ၊၆၊၂။၄၄။ အံ၊၆၊၂။၂၅၄။ အဘိ၊၆၊ ၂။၃၀၃။ ပဋိသံ၊၆၊၂။၂၃၃။ အံ၊ဋီ၊၃။၁၄၀။ ဥရသိ ဇာတတာယ ဥရသော သမ္ဘူတန္တိ ဩရသံ ဉာဏံ။ သံ၊ဋီ၊၂။၅၈။

ဩရသဒ္ဓု (ပု) [ဩရ+သဒ္ဒ] ဩရသဒ္ဒါ။ ဩရမတ္တက-ကြည့်။

ဩရသဓီတု (ထီ) [ဩရသာ+ဓီတု] ရင်၌ဖြစ်သော သမီး။ ဘဂဝတော ဩရသဓီတရံ မံ မဂ္ဂယသိ ပတ္ထေသိ။ ထေရီ၊၆၊၂၄၃၊(-၂၃၈။)

ဩရသပုတ္တ (တိ) [ဩရသ+ပုတ္တ] ရင်၌ဖြစ်သောသား။ ယထာ ဟိ သတ္တာနံ ဩရသ-ပုတ္တာ အတြဇာ ဝိသေသေန ပိတုသန္တ-ကာသ ဒါယဇ္ဇသ ဘာဂိနော ဟောန္တိ။ ဣတိဝုတ်၊၆၊၃၀၅။ လောကုတ္တရသရဏ-ဂမနေန ဟိ တေ ဩရသပုတ္တာ ဇာတာ။ ဒီ၊ဋီ၊၁။၁၃၊။ မ၊ဋီ၊၁။၁၃၊။ အံ၊ဋီ၊၁။၁၅၊။ (-မ၊၆၊၃၊။ရ၆။ ပဋိသံ၊၆၊၁။၂၆။ ဥဒါန၊၆၊။၂၅၈။ စရိယာ၊၆၊။၂၅၈။ သာရတ္ထ၊၃၊။၉၆။ ဝိမတိ၊ ၂။၂၉။ သီ၊ဋီ၊သစ်၊၁။၂၀။ ဒီ၊ဋီ၊၂။၂ရရ။) ဩရသ-လည်းကြည့်။

ဩရသပုတ္တဘာဝ (ပု) [ဩရသပုတ္တ+ဘာဝ] ရင်၌ဖြစ်သောသား၏ အဖြစ်။ မာရသေန-မထနာနန္တိ ဩရသပုတ္တဘာဝေ ကာရဏ-နိဒ္ဒေသော။ ဒီ၊ဋီ၊၁။၁၂။ မ၊ဋီ၊၁။၁၂။ အံ၊ ဋီ၊၁။၁၅၊။

ဩရသပုတ္တဘာဝကာရဏ (န) [ဩရသပုတ္တ ဘာဝ+ကာရဏ] ရင်၌ဖြစ်သော-သား၏ အဖြစ်၏-သားဖြစ်ခြင်း၏-အကြောင်း။ တေန ကိလေသပဗဟာနမေဝ ဘဂဝတော ဩရသပုတ္တဘာဝကာရဏံ အနုဇာနာတီတိ ဒဿေတိ။ ဒီ၊ဋီ၊၁။၁၂။ မ၊ဋီ၊၁။၁၂။ အံ၊ ဋီ၊၁။၁၅၊။

ဩရသပုတ္တီ (ထီ) [ဩရသာ+ပုတ္တီ] ရင်၌ဖြစ်သော သမီး။ ဓီတာ ဗုဒ္ဓဿ ဩရသာ(ဝိ မာန။ရ၁)တိ ဥရေ ဝါယာမဇနိတာဘိ-ဇာတိတာယ ဩရသပုတ္တီ။ ဝိမာန၊၆၊။၁၉၉။

ဩရိမ (တိ) [ဩရ+ဣမ။ မောဂ်၊၄။၂၄။] (၁) အောက်ပိုင်းဖြစ်သော (ကိုယ်အင်္ဂါ)။ (၂)

ဤမှာဘက်၌ဖြစ်သော။ (က) (သံသရာ သမုဒ္ဒရာ၏) ဤမှာဘက် ဖြစ်သော (ကမ်း၊ သက္ကာယ၊ လောကီတရား၊ တေဘူမကဝဋ်၊ မိမိ၏အတ္တဘော၊ အဇ္ဈတ္တိကာယတန၊ မိစ္ဆာ ဒိဋ္ဌိ၊ မိစ္ဆာသင်္ကပ္ပ၊ ပါဏာတိပါတ၊ အဒိန္နာ ဒါန-စသည်)။ (ခ) ဤမှာဘက်-အတွင်း ဘက်-၌ ဖြစ်သော။ (ဂ) ဤမှာဘက်-ရှေး(အခြားမဲ့)-၌ ဖြစ်သော (စိတ်)။ (၃) အောက်ဖြစ်သော။ (၄) ယုတ်လျော့သော။

(၁) အောက်ပိုင်းဖြစ်သော (ကိုယ် အဂါ)။ ယောပိ ဩရိမံ အဂ်ီ နိဿာယ နိသိန္နော ဃံသန္တော ယာဝ ပါရိမဂါ ဂစ္ဆတိ။ မ၊ဋ္ဌ၊၃။၂၆၆။ ဩရိမံ အဂ်ီ နိဿာယ နိသိ-နွောတိ ပလ္လကမာဘုဇိတွာ ဥက္ကုဋိက-နိသဇ္ဇာယ ဥပရိမကာယံ ဟေဋ္ဌိမကာယေ ဌပေန္တောယေဝ ဘာရီကရဏဝသေန ဩ-ရိမဂ်ီ နိဿာယ နိသိန္နော။ မ၊ဋီ၊၃။၁၇၈။

(၂) ဤမှာဘက်၌ဖြစ်သော။ (က) (သံသရာသမုဒ္ဒရာ၏) ဤမှာဘက်ဖြစ်သော (ကမ်း၊ သက္ကာယ၊ လောကီတရား၊ တေဘူ မကဝဋ်၊ မိမိ၏အတ္တဘော၊ အဇ္ဈတ္တိကာယ တန၊ မိစ္ဆာဒိဋ္ဌိ၊ မိစ္ဆာသင်္ကပ္ပ၊ ပါဏာတိပါတ၊ အဒိန္နာဒါန-စသည်)။ သော ဩရိမေ တီရေ ဒဋ္ဌာယ အဒ္ဒုယာ။ ဒီ၊၁။၂၃၀။ ဩရိမံ တီရံ။ အံ၊၃။၄၄၅။ "ဩရိမံ တီရ"နှိ ခေါ ဘိက္ခု ဆန္နေတံ အဇ္ဈတ္တိကာနံ အာယ-တနာနံ အဓိဝစနံ။ သံ၊၂။၃၈၇။ မိစ္ဆာဒိဋ္ဌိ ခေါ ဗြာဟ္မဏ ဩရိမံ တီရံ၊ မိစ္ဆာသင်္ကပ္ပေါ ဩရိမံ တီရံ၊ ... မိစ္ဆာဝိမုတ္တိ ဩရိမံ တီရံ။ အံ၊၃။၄၄၅။ ပါဏာတိပါတော ခေါ ဗြာ-ဟ္မဏ ဩရိမံ တီရံ၊ ... မိစ္ဆာဒိဋ္ဌိ ဩရိမံ တီရံ။ အံ၊၃။၄၆၂။ စက္ခုမေ့တံ၊ ... ဩရိမံ တီရမေ့တံ။ အဘိ၊၈။၁၅၇။ အဘိ၊ဝိ။၆၉။ သက္ကာယပရိယာပန္နဋ္ဌေန ဩရိမံ တီရ-မေ့တံ။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၄၇။ ကုတိတ္ထေ နာ-ဝိကော အာသီ၊ ဩရိမေ စ တရီ အဟံ။ အပ၊၁။၅၅။ ထေရ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၃၆။ ဩရိမေ စ တရီ အဟန္တိ သမ္ပတ္တသမ္ပတ္တမနုသေ ပါ-ရိမာ တီရာ ဩရိမံ တီရံ အဟံ တရီ။ အပ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၄၃။ သက္ကာယဒိဋ္ဌိမယမှိ ဩရိမေ တီရေ။ ပဋိသံ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၆။ သက္ကာယော ဩရိမံ တီရံ။ ပဋိသံ၊ဂံ။၅၁။ ဩရိမံ တီရန္တိ လောကိယံ ဩရိမံ တီရံ။ အံ၊ဋ္ဌ၊၃။၃၃၆။ (-ဒီ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၁၂။) ဩရိမံ တီရန္တိ ဩရိမဘူတံ တီရံ။ သီ၊ဋီ၊သစ်၊၁။၄၅၆။ သံသာရေ ဇာ-တဘယဿ အပါရာ ဩရိမတီရတော သပ္ပဋိဘယတော သံသာရဝဋ္ဌတော။ ထေ ရ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၈၇။ ဩရိမတီရဘူတာ တေဘူမ-ကဝဋ္ဌာ။ အံ၊ဋ္ဌ၊၃။၂၈၇။ အံ၊ဋီ၊၃။၃၀၅။ (-သံ၊၂။၃၈၃။ သုတ္တနိ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၂။) ဩရိမပါရ (၂)လည်းကြည့်။

(ခ) ဤမှာဘက်-အတွင်းဘက်-ဖြစ် သော။ အဋ္ဌမေ သတ္တာဟေတိ ဣဒံ သတ္တ-မ သတ္တာဟတော ပရံ, သတ္တာဟတော ဩရိမေ စ ပဝတ္တာယ ပဋိပတ္တိယာ ဝသေန ဝုတ္တံ။ ဒီ၊ဋီ၊၂။၅၇။ ဩရိမဘာဂ-လည်း ကြည့်။

(ဂ) ဤမှာဘက်-ရှေး(အခြားမဲ့)-၌ ဖြစ် သော(စိတ်)။ ပစ္ဆိမစိတ္တဿ ပုရတော သောဋ္ဌသမေန စိတ္တေန တတော ဩရိမေန

ဝါ သဒ္ဒီ အဿာသပဿာသာ နု ဥပ္ပဇ္ဇန္တီ။ အနုဋီ၁။၁၆၅။ **(၃)** အောက်ဖြစ်သော။ ဩရိမန္တ(၂) ကြည့်။ **(၄)** ယုတ်လျော့သော။ ဩရိမပွမာဏ-ကြည့်။

ဩရိမကောဋ္ဌာသ (ပု) [ဩရိမ+ကောဋ္ဌာသ] ဤဘက်ဖြစ်သောအဖို့အစု (ကမ်း)။ ဩရန္တိ ဩရိမကောဋ္ဌာသံ ပတ္တာ တေန အတိတ္တ-ရူပေါ ပုန သမုဒ္ဒပါရမ္မိ ပတ္ထယေထ။ ဇာ၊ ၆၊၄။၁၆၅။

ဩရိမကောဋ္ဌိ (ထီ) [ဩရိမာ+ကောဋ္ဌိ] ဤမှာဘက်၌ဖြစ်သော-ဤဘက်-အစွန်း။ ပရိယ-န္တကောဋ္ဌိယံ ဌတ္တာ ဥက္ကုဋ္ဌေ ဩရိမကောဋ္ဌိ အာဂမနကာလော ဝိယ။ အဘိ၊၆၊၂။၂၄၆။

ဩရိမကို (နာ) [ဩရိမ+အကို] ဤဘက်မျက်စိ။ အထ နံ ဣတရံ (ဣတရော) သကွရံ ဂဟေတ္တာ ပရပဿေ အက္ခိမှိ ပဟရိတ္တာ ဩရိမကွိနာ နိက္ခာမေသိ (နိက္ခမာပေသိ)။ ဓမ္မ၊၆၊၂။၃၆၀။ ဇာ၊၆၊၂။၃၃၀။

ဩရိမဂါမ (ပု) [ဩရိမ+ဂါမ] ဤမှာဘက်-အဘို့-ကမ်း-၌ တည်သောရွာ၊ ဤဘက်ကမ်းရွာ။ ပါတောဝ တံ ဂဟေတ္တာ ပစ္ဆာ ဩရိမဂါမေ ဣတရာနိ ဘဏ္ဍာနိ ဂဏှာဟိ။ ဝိ၊၆၊၄။၉၉။ ဩရိမဂါမေတိ ဩရဘာဂေ ဌိတဂါမေ။ ပါစိတ်၊ယော။၅၀၉။

ဩရိမဂံ (နာ) [ဩရိမ+အဂံ] အောက်ပိုင်းဖြစ်သော ကိုယ်အင်္ဂါ။ ဩရိမ (၁) ကြည့်။

ဩရိမစိတ္တ (နာ) [ဩရိမ+စိတ္တ] ဤမှာဘက်ဖြစ်သောစိတ်၊ ရှေး(အခြားမဲ့)၌ ဖြစ်သောစိတ်။ ယဿ စိတ္တဿ အနန္တရာ အဂ္ဂမဂ္ဂံ ပဋိလဘိဿန္တိ၊ တဿ စိတ္တဿ ဥပ္ပါဒ-က္ခဏေတိ ဣဒံ စိတ္တဇာတိဝသေန ဝုတ္တံ။ တဇ္ဇာတိကဿ ဟိ ကောဝဇ္ဇနေန ဥပ္ပန္နဿ တတော ဩရိမစိတ္တဿ ဥပ္ပါဒက္ခဏေပိ တေ လက္ခဏ် လဇ္ဇတေဝ။ အဘိ၊၆၊၃။၃၃၆။

ဩရိမဇန (ပု) [ဩရိမ+ဇန] ဤမှာဘက်ကမ်း၌ တည်သောလူ။ သဇ္ဇေ တေ သမုဒ္ဒပရမာ ဩရိမဇနေဟိ အဒိဋ္ဌပရတီရတ္တာ တဿ။ သံ၊ဋီ၊၁။၆၃။

ဩရိမတီရတရုဗဒ္ဓ (တိ) [ဩရိမတီရတရု+ဗဒ္ဓ] ဤမှာဘက်ကမ်း သစ်ပင်၌ မွဲ့ချည်အပ်သော။ ဌာတုံ ဣစ္ဆံ ပုရိသော၊ လဃိတ္တာ မာတိကာယ ပရတီရေ။ ဝေဂေနာဂမ္မ ယထာ၊ ဂဏှိတ္တာ ဩရိမတီရ(တီရ?)တရု-ဗဒ္ဓံ။ (ဩရိမတီရေ တရုဗဒ္ဓံ။ သီ-မူ။) ပဋိသံ၊၆၊၁။၂၆။ (ဝိသုဒ္ဓိ၊၂။၃၁၃- အလားတူ အဓိပ္ပါယ်ရှိသောနေရာ၌ "ဩရိမတီရေ ရုက္ခသာခါယ ဗန္ဓိတ္တာ ဩလမ္ဗိတံ ရဇ္ဇုံ ဝါ ယဋ္ဌိ ဝါ"စသည်ဖြင့်ရှိသည်။)

ဩရိမတီရ (နာ) [ဩရိမ+တီရ] (၁) ဤမှာဘက် ဖြစ်သောကမ်း။ ဤဘက်ကမ်း။ (၂) ဤဘက်ကမ်းနှင့်တူသောတရား (ဩရမ္ဘာ-ဂိယ သံယောဇဉ်)။ **(၁)** ဝေမေဝ ခေါ ဂင်္ဂါယ နဒိယာ ဩရိမတီရေ အန္တရဟိ-တော ပါရိမတီရေ ပစ္စုဋ္ဌာမိ။ ဝိ၊၃။၃၂၅။ ဩရိမတီရမေဝါ(ဝိ၊၆၊၃။၁၈၅)တိ အပါရ-တီရမေဝ။ ပါစိတ်၊ယော။၁၅၁။ (-အံ၊၆၊ ၃။၃၁။) **(၂)** ဩရိမပါရ-ကြည့်။

ဩရိမတီရဂေါစရ (တိ) [ဩရိမတီရ+ဂေါစရ] (သူတော်ကောင်းတရား၏) ဤမှာဘက်ကမ်းလျှင် ကျက်စားရာရှိသော၊သူ။ တတော ဧဝ တဿ (သဒ္ဒမ္မဿ) ဩရဘာဂေ ပဝတ္တိတာယ ဩရိမတီရဂေါစရော။ ထေရ၊ ၌၊၂။၃၆၂။

ဩရိမတီရပရိစ္စာဂ (ပု) [ဩရိမတီရ+ပရိစ္စာဂ] ဤမှာဘက်ကမ်းကို စွန့်ခြင်း။ တေသံ ပရိစ္စာဂေနေဝ စဿ အဓိဂမော ဟောတိ ဩရိမတီရပရိစ္စာဂေန ပါရိမတီရဿေဝ။ ဝိ၊ ၌၊၁။၁၁၂။ အဘိ၊၌၊၁။၂၀၈။ ပဋိသံ၊၌၊၁။၁၆၆။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။၁၃၆။ မဟာနိ၊၌။၁၀၈။

ဩရိမတီရပွဟာန (န) [ဩရိမတီရ+ပဟာန] ဤမှာဘက်ကမ်းကိုပယ်စွန့်ခြင်း။ ဒုက္ခပရိညာယ သက္ကာယတီရသမတိက္ကမဘာဝတော ဩရိမတီရပွဟာနသဒိသတာ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၌။၂။၅၀၄။

ဩရိမတီရဂုက္ခဝိနိဗန္ဓရဇ္ဇု (ထီ) [ဩရိမတီရဂုက္ခဝိနိဗန္ဓ+ရဇ္ဇု] ဤမှာဘက်ကမ်းသစ်ပင်၌ ဖွဲ့ချည်အပ်သော ကြိုး။ ဩရိမတီရဂုက္ခဝိနိဗန္ဓရဇ္ဇုမာလမ္ဗိတွာ မာတိကာတိက္ကမကော ဝိယ။ အဘိ၊၌၊၂။၁၅၅။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၂။ ၁၈၅။ ဩရိမတီရေ ဝိဇ္ဇမာနော ဂုက္ကော ဩရိမတီရဂုက္ကော၊ ဩရိမတီရဂုက္ကေ ဝိနိဗန္ဓယတီတိ ဩရိမတီရဂုက္ခဝိနိဗန္ဓော။ သမ္မော၊ယော။၁၀၃။

ဩရိမတီရဝါသိက (တိ) [ဩရိမတီရဝါသ+ကက] ဤမှာဘက်ကမ်း၌ နေသော၊သူ။ ရောဟိဏိနဒီယာ ဥဘယတီရဝါသိကေသု မနုဿေသု ဩရိမတီရဝါသိကာ ... ဝဒီသု။ ဓမ္မ၊၌၊၁။၃၄၂။

ဩရိမန္တ (ပုံ၊နှ) [ဩရိမ+အန္တ] (၁) ဤမှာဘက်အစွန်း။ (၂) အောက်ဖြစ်သောအစွန်း၊ အောက်အစွန်း။ **(၁)** ပါရိမန္တေ ဩရိမန္တေန ဖုဋ္ဌောကာသံ အတိက္ကန္တေ ပါရာဇိကံ။ ဝိ၊ ၌၊၁။၂၈၀။ ကင်္ခါ၊ဋီ၊သစ်။၂၀၀။ ဩရိမန္တေန(ဝိ၊ဝိနိစ္ဆယ၊ဂါထာ။၈၁)တိ အတ္တနော ဌိတဒိသာယ စိဝရံသေ ဖုသိတ္တာ ဌပိတစိဝရပ္ပဒေသေန။ ဝိ၊ဝိနိစ္ဆယ၊ဋီ၊၁။ရဖ။ **(၂)** တတ္ထ ဩရိမန္တေန(ဝိ၊၌၊၃။၁၁၀)တိ ဣမဿ ဟေဋ္ဌိမန္တေနာတိ အတ္ထော ဂဟေတဗ္ဗော။ ဝိမတိ၊၂။၃၅။

ဩရိမန္တဘူတ (တိ) [ဩရိမန္တ+ဘူတ] အောက်အစွန်းဖြစ်၍ ဖြစ်သော။ ဒါယကဿ ပန ဩရိမန္တဘူတတော ပါဒဂ်ိုလဿ ဟေဋ္ဌိမတလတော ပဋ္ဌာယ ဟတ္ထပါသော ပရိစ္ဆိန္နိတဗ္ဗော။ ဝိမတိ၊၂။၃၅။

ဩရိမပါရ (န) [ဩရိမ+ပါရ] (၁) (သံသရာသမုဒ္ဒရာ၏) ဤမှာဘက်ဖြစ်သော ကမ်း။ (ဩရမ္ဘာဂိယသံယောဇဉ်ငါးပါး။) (၂) ဤမှာဘက်ဖြစ်သောတရား, ထိုမှာဘက်ဖြစ်သောတရား။ (မိမိအတ္တဘော, သူတပါး အတ္တဘော။ အဇ္ဈတ္တိကာယတန, ဗာဟိရာယတန။)

(၁)(၂) ဧဟာတိ ဩရပါရန္တိ ပဋ္ဌောရမ္ဘာဂိယသညောဇနာနိ တတိယမဂ္ဂေန ဧဟာတိ။ "ဩရပါရ"န္တိ ဟိ ဩရိမတီရံ ဝုစ္စတိ။ အထ ဝါ ... ဩရံ နာမ သကတ္တဘာဝေါ, အဇ္ဈတ္တိကာနိ ဝါ အာယတနာနိ။

ပါရံ နာမ ပရအတ္တဘာဝေါ, ဗာဟိရာနိ ဝါ အာယတနာနိ။ တဒုဘယေ ပန ဆန္ဒ-ရာဂံ ဇဟန္တော "ဇဟာတိ ဩရိမပါရ"နွိ (ဩရပါရနွိ?) ဝုစ္စတိ။ ဝိမတိ၊၂။၁၀-၁။

ဩရိမပါရိမတီရ (န) [ဩရိမပါရိမ+တီရ] ဤမှာဘက်ကမ်း, ထိုမှာဘက်ကမ်း။ န ဟိ "ပကွောဒနော"တိ, "အကွောဓနော"တိ စ အာဒီနိ ပဒါနိ အတ္ထတော သမေနွိ၊ မဟာ-သမုဒ္ဒဿ ဩရိမပါရိမတီရာနိ ဝိယ။ သုတ္တနိ၊၄၊၁။၂၇။

ဩရိမပွမာဏ (တိ) [ဩရိမ+ပမာဏ] ယုတ်လျော့သောပမာဏရှိသော။ ဩရမတ္တကာ-နီတိ ပရိတ္တတောပိ ဩရိမပွမာဏတ္တာ ဩရမတ္တကာနိ။ အဘိ၊၄၊၂။၃၂၇။

ဩရိမဘာဂ (ပု) [ဩရိမ+ဘာဂ] ဤမှာဘက်-အတွင်းဘက်-ဖြစ်သောအဘို့၊ အတွင်း။ ဩရေန စေ ဆန္ဒံ ဝဿာနန္တိ ဆန္ဒံ ဝဿာနံ ဩရိမဘာဂေ၊ အန္တောတိ အတ္ထော။ ဝိ၊၄၊၂။၂၆၄။ ကခါ။၁၇၃။

ဩရိမဝါရဂါမ (ပု) [ဩရိမ+ဝါရဂါမ] ဤမှာဘက်ဖြစ်သော-အတွင်းဘက် ဖြစ်သော-အလှည့်ရောက်ရာရွာ။ တီဏိ ပန ဒိဝ-သာနိ အဂစ္ဆန္တဿ ဝါရဂါမတော ဩရိမ-ဝါရဂါမေ သလာကာ ဂါဟေတဗ္ဗာ။ ဝိ၊၄၊၄။၁၀၀။

ဩရုဒ္ဓ (တိ) [အဝ+ရုဓ(ရုဓိ)+တ] ဝန်းရံပိတ်ဆို့အပ်-ပိတ်ဆို့တားဆီးအပ်-သော။ သေယျ-ထာပိ အာဝုသော ဂေါဏော ကိဋ္ဌာဒေါ ဒါမေန ဝါ ဗဒ္ဓေါ ဝဇေ ဝါ ဩရုဒ္ဓေါ။ အံ၊၂။၃၄၅။ (-အပ၊၂။၂၈၁။)

ဩရုဒ္ဓပဋိဝိရုဒ္ဓ (တိ) [ဩရုဒ္ဓ+ပဋိဝိရုဒ္ဓ] အတွင်းပြုရှ်ထက်ဝန်းကျင်မှ(တံတိုင်းဖြင့်ကာရံ) ပိတ်ဆို့အပ်သော။ စတုဒ္ဓါရမိဒံ နဂရံ၊ အာ-ယသံ ဒဋ္ဌပါကာရံ။ ဩရုဒ္ဓပဋိရုဒ္ဓေါသို့၊ ကိံ ပါပံ ပကတံ မယာ။ ဇာ၊၁။၂၀၁။ ဩရုဒ္ဓ-ပဋိဝိရုဒ္ဓေါသို့တိ အန္တော ကတ္ဂာ သမန္တာ ပါကာရေန ရုဒ္ဓေါ။ ဇာ၊၄၊၄။၄။

ဩရုဒ္ဓမာနသ (တိ) [ဩရုဒ္ဓ+မာနသ] ပိတ်ဆို့တားဆီး-ကပ်၍နှိပ်စက်-အပ်သောစိတ်ရှိသော၊သူ။ မုဟုတ္တံ ပမာဒမန္ဒာယ၊ ဗျဂ္ဃေ-နောရုဒ္ဓမာနသော။ ဒီ၊၄၊၂။၃၄၀။ မ၊၄၊၁။၂၃၉။ ဩရုဒ္ဓမာနသောတိ ဥပရုဒ္ဓအဓိစိ-တ္တော။ ဒီ၊ဋီ၊၂။၂၈၃။ မ၊ဋီ၊၁။၃၃၃။

ဩရုဒ္ဓိယ (ကြိ၊ဝိ) [အဝ+ရုဓ(ရုဓိ)+တ္ဂာ] ပိတ်ဆို့တားဆီး၍။ ဩရုဒ္ဓိယာ နံ ပရိရက္ခိဿာမိ (ဇာ၊၁။၃၅၁)တိ ဣဒါနိ နံ ကာယဝစီ-မနောဒ္ဓါရာနိ ပိဒဟန္တော ဩရုနွိတ္ဂာ ပရိရ-က္ခိဿာမိ။ ဇာ၊၄၊၄။၄၈၅။ (ဆန်းကြောင့် "ဩရုဒ္ဓိယာ"ဟု ဒီဃရှိသည်။)

ဩရုနွတီ (ကြိ) [အဝ+ရုဓ(ရုဓိ)+အ+တိ] ပိတ်ပင်တားဆီး၏။ (သဒ္ဒတ္ထ။) (မယားအဖြစ်ဖြင့်) သိမ်းပိုက်၏။ (အဓိပ္ပါယတ္ထ။) ဩရု-နွတ'ဿ ပုတ္တော(ထေရီ။၄၂၈)တိ အဿ သတ္ထဝါဟဿ ပုတ္တော မယိ ပဋိဗဒ္ဓစိတ္တော နာမေန ဂိရိဒါသော နာမ အဝရုနွတိ အ-တ္တနော ပရိဂ္ဂဟဘာဝေန ဂေဟေ က-ရောတိ။ ထေရီ၊၄၊၂၇၆။

ဩရုန်ဒီတွာ (ကြိ၊ဝိ) [အဝ+ရုဓ(ရုဓိ)+တွာ] ပိတ်ဆို့တားဆီး၍။ ဩရုဒ္ဓိယ-ကြည့်။

ဩရု(ရူ)ယှ (ကြိ၊ဝိ) [အဝ+ရုဟ+တွာ။ အဝရုဟျ (သံ)] ဆင်းသက်-သက်ဆင်း-၍။ နိစေ ဩရုယှာ(ဇာ၊၁။၄၈)တိ ဩတရိတွာ နိစေ ဌာနေ ဌတွာ မန္တေထ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၂။၉၇။ ဣတော အာရုယှ ဣတော ဩရုယှ မဇ္ဈေ ဧဝံ ဂတော။ မ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၈၂။ ဇာတိမန္တတာ-ပသော ပါတောဝ ဂဂီ ဩရုယှ ဥဒကံ အာစမတိ။ မ၊ဋ္ဌ၊၃။၆၀။ ဃရံ ဂန္တာ နိသေ-ဏီ အာဟရိတွာ ဩရုယှ။ မ၊ဋ္ဌ၊၃။၇၈။ (-စရိယာ။၃၀၅။ ဝိမာန။၂၆။ သံ၊ဋ္ဌ၊၂။၉၂။ ဥဒါန၊ဋ္ဌ။၃၇၉။ စရိယာ၊ဋ္ဌ။၉၆။ ဝိမာန၊ဋ္ဌ။၉၆။) အာကာသတော စေတိယဂ်ဏေ ဩရုယှ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။ ၁၄၀။

ဩရု(ရူ)ဟတိ (ကြိ) [အဝ+ရုဟ+အ+တိ] ဆင်းသက်-သက်ဆင်း-၏။ **ဩရူဟာမိ**—နဒီ တိတ္ထေ ဂန္တာန၊ ဥဒကံ ဩရုဟာမိ (ထေရီ။၃၈၉)တိ ... ဥဒကံ ဩတရာမိ ဥဒကေ နိမုဇ္ဇိတွာ အဂ်သိဉ္စနံ ကရောမိ။ ထေရီ၊ဋ္ဌ။၉၀။ **ဩရုဟိ**—သုတ္တနိ၊ဋ္ဌ၊၂။၉၁။ **ဩရူဟိ**—အပ၊၂။၂၆။

ဩရုဟာမိ (ကြိ) [အဝ+ရုဟ+အ+မိ] ဆင်းသက်-သက်ဆင်း-၏။ အထက်ပုဒ်ကြည့်။

ဩရု(ရူ)ဟိ (ကြိ) [အဝ+ရုဟ+ဤ] ဆင်းသက်-သက်ဆင်း-ပြီ။ ဩရုဟတိ-ကြည့်။

ဩရုဟိတွာ (ကြိ၊ဝိ) [အဝ+ရုဟ+တွာ] ဆင်းသက်-သက်ဆင်း-၍။ တတော ကာရုဏိ-ကော သတ္ထာ၊ ဩရုဟိတွာ မဟာယသော။ အပ၊၂။၅၇။ (-ဝိ၊ဋ္ဌ၊၃။၂၈။)

ဩရု(ရူ)ဟိတွာန (ကြိ၊ဝိ) [အဝ+ရုဟ+တွာန] (က) ဆင်းသက်-သက်ဆင်း-၍။ (ခ) ဆင်းသက်၍။ (သဒ္ဒတ္ထ။) ချတ်၍။ (အဓိပ္ပါယတ္ထ။) **(က)** ဘဝနာ ဩရုဟိတွာန၊ အဂမီ ဘိက္ခုသန္တိကံ။ အပ၊၁။၁၆၇။ ထေရ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၉၁။ **(ခ)** ပါဒုကာ ဩရုဟိတွာနာ(ထေရ။၂၉၁)တိ ပါဒုကာဟိ ဩတရိတွာ၊ သုဝဏ္ဏ-ပါဒုကာယော ဩမုဉ္စိတွာတိ အတ္ထော။ ထေရ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၂၄။

ဩရု(ရူ)ဋ္ဌ (တိ) [အဝ+ရုဟ+တ။ အဝရူဗ (သံ)] (၁)(က) ဆင်းသက်-သက်ဆင်း-သော၊သူ။ (ခ) လျောကျသော။ (၂) ဆင်းသက်-သက်ဆင်း -ရာ။ **(၁)(က)** ဣတော အာရုဋ္ဌော, ဣတော ဩရုဋ္ဌော, မဇ္ဈေ ပိဋ္ဌိ-ပါသာဏေ ဣမိနာ ပဒေသေန ဂတော ဘဝိဿတိ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၂။၃၁၆။ မ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၈၂။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၅၄။

(ခ) ဟေဋ္ဌာ ဩရုဋ္ဌာဟိ ဝါ ဥပရိ အာရုဋ္ဌာဟိ ဝါ မဟတိဟိ ဇယ်ပိဏ္ဍိကာဟိ သမန္နာဂတော။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၃။၃၅၀။ ဩရုဋ္ဌ-ဘာဝ-လည်းကြည့်။ **(၂)** အောက်ပုဒ်ကြည့် ။

ဩရုဋ္ဌာန (နဲ) [ဩရုဋ္ဌ+ဌာန] ဆင်းသက်-သက်ဆင်း-ရာ အရပ်ဌာန။ ဩရုဋ္ဌာနေ ပဒံ ဝိယ ဒုက္ခဝေဒနာယ ဥပ္ပတ္တိ ပါကဋာ ဟောတိ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၂။၃၁၆။ မ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၈၂။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၅၄။

ဩရုဋ္ဌဘာဝ (ပု) [ဩရုဋ္ဌ+ဘာဝ] လျောကျသည်၏အဖြစ်။ တသွာ ဥဂ္ဂဟိတဝတ္တောပိ ယော အာရုဋ္ဌဘာဝံ ဝါ ဩရုဋ္ဌဘာဝံ ဝါ နဇာနာတိ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၆၁-၂။

ဩရေဂင် (နဲ) [ဩရံ+ဂင်] ဂင်မြစ်၏ ဤမှာဘက်ကမ်း။ ဂင်ယ ဩရံ ဩရေဂင်။ မောင်၊၃။၈။ နိရုတ္တိ၊နှာ။၂၂။ မောင်၊သျ၊၁။ ၃၉၀။ (သမာသ်ပြီးသောအခါ "ဩရံ" ၌ နိဂ္ဂဟိတ်ကို "ဇ" ပြု။)

ဩရောဓ (ထီ၊ပု) [အဝ+ရုဓ(ရုဓိ)+က။ အဝရုန္ဓီယန္တေ ရာဇိတ္ထိယော အနေနာတိ ဩရောဓော၊ ရုဓ အာဝရကေ။ ဓာန်၊ဋီ။၂၁၅။ ဩရောဓောတိ ရာဇုဗ္ဗရီ၊ သာ ပန ယထာကာမစာရံ စရိတုံ အပ္ပဒါနေန ဩရုန္ဓိယတိ အဝရုန္ဓိယတီတိ ဩရောဓော။ နီတိ၊ဓာတု။ ၂၁၂။ ဩ+ရုဓ+က။ နိရုတ္တိ၊နှာ။၁၅၈။ အဝရောဓ (သံ)] (၁) မိဖုရားဆောင်၊ မောင်းမဆောင်။ (၂) (အတွင်း၌ပိတ်လှောင် ထားအပ်သော) မောင်းမ၊ မိဖုရားငယ်၊ ကိုယ်လုပ်တော်။ (နဂါး, နတ် ဘီလူး, သူဌေးတို့၏ မယားတို့သည်လည်း "ဩရောဓ" မည်ကုန်၏။) **(၁)** ဣတ္ထာဂါရံ တု ဩရောဓော။ ဓာန်။၃၁၅။ **(၂)** တေန ခေါ ပန သမယေန ရာဇာ ဥဒေနော ဥယျာနေ ပရိစာရေသိ သဒ္ဓီ ဩရောဓေန။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၄။ ၄၈၇။ ရာဇဘရိယာယော ဩရောဓာ နာမ။ သီ၊ဋီ၊သစ်၊၂။၂၅၉။ ယက္ခဿ ဩရောဓာ။ ဥဒါန၊ဋ္ဌ။၅၉။ အဿ (ရဋ္ဌပါလဿ) ဩရောဓာနံ ဒွါရံ ဝိဝရာပေတွာ။ မ၊ဋ္ဌ၊၃။၂၀၇။ (သဗ္ဗာ ဩရောဓာ ဂါယီသု။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၅။၂၆၂-နှင့် မ၊ဋ္ဌ၊၃။၂၄၅-တို့၌ "ဩရောဓ" ကို ဣတ္ထိလိင်ဖြင့်တွေ့ရသော်လည်း ပုံလိင်သာ ဖြစ်ကြောင်း နီတိ၊ပဒ။၁၂၇-၁၃၁-၌ ဆုံးဖြတ်ထားသည်။ ဇာတ်ဝိသောဓန။၁၈-၁၉-၌ "အညတရာ ရာဇောရောဓာ ဘိက္ခုနီသုပဗ္ဗဇိတာ ဟောတိ။ ဝိ၊၂။၃၄၂။ ဒဟရံ ဩလောကေတွာ မတာယ ရာဇောရောဓာယ ဝတ္ထု ဝေဒိတဗ္ဗံ။ အံ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၁-တို့ကို ထောက်၍ "ဩရောဓ" သဒ္ဒါသည် အပ္ပက အားဖြင့် ဣတ္ထိလိင်လည်း ရှိပါကောင်း၏" ဟုဆိုသည်။ ရာဇောရောဓ-ဝိ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၈၀။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၂။၃၉၀။ ဝဇိရ။၇၂။ သာရတ္ထ၊၂။၁၃-တို့လည်းကြည့်။)

ဩရောဓဂက (ပု) [ဩရောဓ+ဂက] မောင်းမအပေါင်း။ သဗ္ဗံ ဩရောဓဂကဉ္စ ပုတ္တဓီတရော စ သဗ္ဗာလင်္ကာရပဋိမဏ္ဍိတေ ပသေ ဌပေတွာ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၅။၅၀၉။ (-မိလိန္ဒ။၄၀၇။)

ဩရောဓဂကပရိဝုတ (တိ) [ဩရောဓဂက+ပရိဝုတ] မောင်းမအပေါင်းခြံရံအပ်သော၊ သူ။ မဟာဒါဌိကနာဂရာဇာ ... ဩရောဓဂကပရိဝုတော စေတိယဂိရိဂန္ဓာ။ အံ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၆။

ဩရောဓဇန (ပု) [ဩရောဓ+ဇန] မောင်းမဖြစ်သူလူ။ သတ္တသတမတ္တေန ဩရောဓဇနေန သဒ္ဓီ။ ဒီ၊ဋီ၊၂။၄၃။ မ၊ဋီ၊၃။၁၇၅။

ဩရောဓတိ (ကြိ) [အဝ+ရုဓ(ရုဓိ)+အ+တိ] ရစ်ပတ်-ချည်နှောင်-ချုပ်နှောင်-ချုပ်ကိုင်-

မြေးယှက်-မြေးရစ်-၏။ တုစ္ဆကုမ္ဘီဝ နံ မညေ **ဩရောဓေယျာမ**။ ဒီ၊၃။၄၄။ ဩ-ရောဓေယျာမာတိ ဝိနန္ဓေယျာမ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၃။ ၁၁၈။ ဩရောဓေယျာမာတိ နိရုဿာဟံ ဝိယ ကရောန္တာ အဝရောဓေယျာမ။ ဒီ၊ဋီ၊ ၃။၁၆။ **ဩရောဓေထ**—ဒီ၊၃။၄၆။

ဩရောဓန (န) [အဝ+ရုဓ(ရုဓိ)+ယု] ရစ်ပတ်-ချည်နှောင်-ချုပ်နှောင်-ချုပ်ကိုင်-မြေးယှက်-မြေးရစ်-ခြင်း။ တံ ပရဿ ဩရောဓနံ ဝါဒဇာလေန ဝိနန္ဓနံ ဝိယ ဟောတီတိ အာဟ ဝိနန္ဓေယျာမာတိ။ ဒီ၊ဋီ၊၃။၁၆။

ဩရောဓပရိဝုတ (တိ) [ဩရောဓ+ပရိဝုတ] မောင်းမ ခြံရံအပ်သော၊သူ။ သောဘတာ-ယသ္မာ ဩရောဓပရိဝုတော။ မ၊ဋ္ဌ၊၄။၂၄၀၊ အံ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၄၃။

ဩရောဓပါလက (တိ) [ဩရောဓ+ပါလက] မောင်းမတို့ကို စောင့်ရှောက်သော၊သူ။ (မိန်း မစိုး။) တတော ဩရောဓာပိ ဩရောဓ-ပါလကာပိ တထေဝ အကံသု။ မ၊ဋ္ဌ၊၃။၄၃။ ဝဿဝရာတိ ဥဒ္ဓဋ္ဌဗီဇာ၊ ဩရောဓပါလကာ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊ရ။၂၇၂။ သီ၊ဋီ၊သစ်၊၁။၃၇၆။

ဩရောဓဘာဝဇာနန (ထီ၊န) [ဩရောဓဘာဝ +ဇာနန] မောင်းမအဖြစ်ကို သိစေခြင်း။ တာသံ ဘိက္ခုနီနံ ပုဗ္ဗေ တဿ ဩရောဓ-ဘာဝဇာနနတ္ထံ ဣဒံ ဝတ္ထု။ မ၊ဋ္ဌ၊၄။၂၄၀။

ဩရောဓမဇ္ဈ (န) [ဩရောဓ+မဇ္ဈ] မောင်းမ တို့၏အလယ်။ ဣမံ ပဏ္ဏာကာရံ ပဋိစ္ဆန္တော ဩရောဓမဇ္ဈေ အပဋိစ္ဆိတွာ ပါသာဒံ အာရုယှ ပဋိစ္ဆတု။ အံ၊ဋ္ဌ၊၄။၂၀၀။

ဩရောဓေထ (ကြိ) [အဝ+ရုဓ(ရုဓိ)+ထေ] ရစ်ပတ်-ချည်နှောင်-ချုပ်နှောင်-ချုပ်ကိုင်-မြေးယှက်-မြေးရစ်-ကုန်လော။ ဩရော ဓတိ-ကြည့်။

ဩရောဓေယျာမ (ကြိ) [အဝ+ရုဓ(ရုဓိ)+ ယျောမ] ရစ်ပတ်-ချည်နှောင်-ချုပ်နှောင်-ချုပ်ကိုင်-မြေးယှက်-မြေးရစ်-ကုန်အံ့။ ဩ ရောဓတိ-ကြည့်။

ဩရောပန (န) [အဝ+ရုဟ+ဏာပေ+ယု] အောက်၌ဖြစ်စေ-ပယ်ရှား-ချ-အောက်သို့ ချ-ခြင်း။ သဗ္ဗေသံ ယေဝ ကေသာနံ ဩ-ရောပနဥ္စ အရဟတ္တသစ္ဆိကိရိယာ စ အ-ပစ္ဆာ အပုရိမာ အဟောသိ။ အံ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၉၃။ အံ၊ဋီ၊၁။၁၆၈။

ဩရောပနတ္ထ (ပု) [ဩရောပန+အတ္ထ] အောက် သို့ချခြင်းအကျိုး။ ဓာတုဩရောပနတ္ထာ-ယာတိ ဟတ္ထိကုမ္ဘတော ဓာတုကရဏ္ဍကဿ ဩရောပနတ္ထာယ။ သာရတ္ထ၊၁။၁၇၄။

ဩရောပယတိ (ကာ၊ကြိ) [အဝ+ရုဟ+ဏာပယ +တိ] အောက်၌ဖြစ်စေ၏။ ပယ်ရှား-ချ-အောက်သို့ချ-၏။ **ဩရောပယဿု** က-လျာဏိ၊ မာ ဗာဋ္ဌံ ပရိဒေဝသိ။ ဇာ၊၁။ ၁၇၇။ အပ၊၂။၂၄၄။ ထေရီ၊ဋ္ဌ။၁၀၈။ ဇာ၊ ဋ္ဌ၊၃။၄၁၅။ **ဩရောပယီသု**—ဝိ၊ဋ္ဌ၊၁။၇၃။

ဩရောပယန္တ (တိ) [အဝ+ရုဟ+ဏာပယ+ အန္တ] ပယ်ရှား-အောက်သို့ချ-သော၊သူ။ ကေသေ ဩရောပယန္တော မေ၊ အနုသာသိ မဟာမတိ။ အပ၊၂။၁၅၀။

ဩရောပယမာန (တိ) [အဝ+ရုဟ+ဏာပယ+မာန] အောက်၌ဖြစ်စေသော၊ ချ-အောက်သို့ချ-သော၊သူ။ ပဉ္စသတာ စောရာ ဘဏ္ဍက် ထေနေတွာ ဂစ္ဆန္တာ ... ဝိဿမိ-တုကာမာ ဘဏ္ဍက် ဩရောပယမာနာ။ ပဋိသံ၊ဌ၊၂။၂၈၆။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၂။၉။

ဩရောပယဿု (ကာ၊ကြိ) [အဝ+ရုဟ+ဏာပယ+ဿု] အောက်၌ဖြစ်စေလော့၊ ပယ်ရှား-ချ-အောက်သို့ချ-လော့။ ဩရောပ-ယတိ-ကြည့်။

ဩရောပယီသု (ကာ၊ကြိ) [အဝ+ရုဟ+ဏာပယ+ဥုံ] အောက်၌ဖြစ်စေကုန်ပြီ၊ ပယ်ရှား-ချ-အောက်သို့ချ-ကုန်ပြီ။ ဩရောပယတိ-ကြည့်။

ဩရောပယိတွာ (ကြိ၊ဝိ) [အဝ+ရုဟ+ဏာပယ+တွာ] အောက်၌ဖြစ်စေ၍၊ ပယ်ရှား-ချ-အောက်၌ပြု-၍။ ဩရောပယိတွာ ဂိဟိ-ဗျဥ္ဇနာနိ။ သုတ္တနိ။၂၈၆။ စူဋ္ဌနိ။၂၅၄။ အပ၊၁။၁၀။ ဩရောပယိတွာတိ အပနေတွာ။ သုတ္တနိ၊ဌ၊၁။၈၀။ အပ၊ဌ၊၁။၁၉၀။ ဩရော-ပယိတွာတိ အဓော ကရိတွာ။ စူဋ္ဌနိ၊ဌ။၉၁။ ဩရောပယိတွာတိ အပနေတွာ။ စူဋ္ဌနိ၊ဌ။၁၁၇။ (-အပ၊ဌ၊၁။၁၄၄။) ဩရောပယိတွာ ကေသမဿုံ နခဉ္စ။ ဇာ၊၂။၂၃၇။ (-ဇာ၊ဌ၊၇။၆၄။)

ဩရောပိတ (တိ) [အဝ+ရုဟ+ဏာပေ+တ] (၁) ချ-ချထား-ပယ်ရှား-အပ်သော။ (၂) ချရာ။ **(၁)** ဩရောပိတော စ မေ ဘာရော (အပ၊၁။၃၂)တိ ... ဘဝဘာရော မယာ ဩရောပိတော နိက္ခိတ္တော။ အပ၊ဌ၊၁။၂၆၃။ ဩရောပိတေ(ဝိ၊ဝိနိစ္ဆယ၊ဂါထာ။၁၄၈)တိ ဩဟာရိတေ။ ဝိ၊ဝိနိစ္ဆယ၊ဋီ၊၁။၉၆။ (-မဟာနိ၊ဌ။၇၃။ အံ၊ဋီ၊၃။၂၈။) **(၂)** ဩရော-ပိတက္ခဏ-ကြည့်။

ဩရောပိတကေသ (တိ) [ဩရောပိတ+ကေသ] ပယ်ရှား-ချ-အပ်သော ဆံပင်ရှိသော၊သူ။ ဝါပိတသိရောတိ ဩရောပိတကေသော။ မ၊ဋီ၊၃။၁၈၅။

ဩရောပိတက္ခဏ (ပု) [ဩရောပိတ+ခဏ] ပယ်ရာ-ချရာ-ခဏ။ သော ပန ပဌမ-ကေသဝဋ္ဌိယာ ဩရောပိတက္ခဏေယေဝ သောတာပတ္တိဖလေ ပတိဋ္ဌာသိ။ အပ၊ဌ၊၂။၂၄၉။

ဩရောပိတခန္ဓ (တိ) [ဩရောပိတ+ခန္ဓ] ပယ်ရှား-ချ-အပ်သောခန္ဓာ(ဝန်)ရှိသော၊သူ။ ပန္နဘာရာတိ ဩရောပိတခန္ဓကိလေသ-အဘိသခါရဘာရာ။ သံ၊ဌ၊၁။၃၂၂။ (-သံ၊ဋီ၊၁။၃၄၀။)

ဩရောပိတဓုရ (တိ) [ဩရောပိတ+ဓုရ] ချ အပ်သော-စွန့်အပ်သော-ဝန်-လုံ့လ-ရှိသော၊သူ။ တိဝိဓေပိ ဝိဝေကေ ဩရောပိ-တဓုရာ။ အံ၊ဌ၊၂။၄၆။ (-မ၊ဌ၊၁။၁၀၅။) ဩ-ရောပိတဓုရာတိ ဥဏ္ဍိတုဿာဟာ။ မ၊ဋီ၊၁။၁၉၂။ အံ၊ဋီ၊၂။၄၁။

ဩရောပိတဘာရ (တိ) [ဩရောပိတ+ဘာရ] ပယ်ရှား-ချ-အပ်သောဝန်ရှိသော၊သူ။ ပန္နဘာရောတိ ဩရောပိတဘာရော။ အံ၊ဌ၊၂။၁၄၃။

ဩရောပိတုံ (ဗျ) [အဝ+ရုဟ+ဏာပေ+တုံ] ကျစေ-ချ-ခြင်းငှါ၊ တဖန်ရုပ်သိမ်းခြင်းငှါ။ ခုရပ္ပံ နေဝ ခိပိတုံ နှ ဩရောပိတုံ သ-ဏ္ဍောတိ။ ပဋိသံ၊ဌ၊၂။၂၉၀။ ဩရောပေတုံ-လည်းကြည့်။

ဩရောပိယ (ကြိ၊ဝိ) [အဝ+ရုဟ+ဏာပေ+တွာ] ကျစေ၍၊ ချထား၍။ သပုဏ္ဏကော ကုရူနံ ကတ္တုသေဋ္ဌံ၊ ဩရောပိယ ဓမ္မသဘာယ မဇ္ဈေ။ ဇာ၊၂။၃၀၉။ (ပုဏ္ဏကောပိ ပဏ္ဍိတံ ဩတာရေတွာ။ ဇာ၊ဌ၊၇။၂၃၅။)

ဩရောပိယမာန (တိ) [အဝ+ရုဟ+ဏာပေ+ယ+မာန] ကျစေအပ်-ချအပ်-သော။ ပဌမ-ကေသဝဋ္ဌိယာ ဩရောပိယမာနာယ သော-တာပတ္တိဖလေ ပတိဋ္ဌာသိ။ အံ၊ဌ၊၁။၂၁၄။

ဩရောပေတိ (ကာ၊ကြိ) [အဝ+ရုဟ+ဏာပေ+တိ] အောက်ဌ်ဖြစ်စေ၏၊ ကျစေ၏၊ ချ၏။ ခန္ဓံ ဩရောပေတိ။ အာပတ္တိ ပါရာဇိကဿ။ ဝိ၊၁။၆၀။ ဝိ၊ဌ၊၁။၂၆၂။ (-အံ၊ဌ၊၂။၁၂၇။ ဗုဒ္ဓဝံ၊ဌ။၃၂၅။) **ဩရောပေန္တိ**— မ၊၃။၂၀၅။ အံ၊၁။၁၄၀။ **ဩရောပေဟိ**—ဝိသုဒ္ဓိ၊၂။၁၀။ **ဩရောပေထ**—သံ၊၂။၁၀၀။ ဝိ၊ဌ၊၁။၃၁၀။ **ဩရောပေသိ**—ဝိ၊၁။၇၁။ **ဩရောပေသုံ**—သံ၊၂။၁၀၀။

ဩရောပေတုံ (ဗျ) [အဝ+ရုဟ+ဏာပေ+တုံ] ကျစေ-ချ-ခြင်းငှါ၊ တဖန်ရုပ်သိမ်းခြင်းငှါ။ အထဿ မတ္ထကတော ဓာတုံ ဩရော-ပေတုံ အာရဘီသု။ ဝိ၊ဌ၊၁။၆၅။ ရာဇာ နေဝ သရံ ခိပိတုံ နှ ဩရောပေတုံ သ-ဏ္ဍောန္တော ဝေဓမာနော အဋ္ဌာသိ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၂။၁၀။ ဩရောပေတုန္တိ သရသန္ဒာဟံ ပဋိ-သံဟရိတုံ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋီ၊၂။၁၃။

ဩရောပေတွာ (ကြိ၊ဝိ) [အဝ+ရုဟ+ဏာပေ+တွာ] အောက်ဌ်ဖြစ်စေ၍၊ ကျစေ-ချ-၍။ ဩဘဋစုမ္ဗဋာ နာမ စုမ္ဗဋုံ ဩရောပေတွာ ဝါသေတိ။ ဝိ၊၁။၂၀၃။ ဝတ္တသီသေန ပန တိဏဉ္စ ဒါရုဝလ္လိအာဒီနိ စ ဩရောပေတွာ။ ဝိ၊ဌ၊၁။၂၄၉။

ဩရောပေထ (ကာ၊ကြိ) [အဝ+ရုဟ+ဏာပေ+ထ] အောက်ဌ်ဖြစ်စေကုန်လော့၊ ကျစေကုန်လော့၊ ချကုန်လော့။ ဩရောပေတိ-ကြည်။

ဩရောပေန္တိ (ကာ၊ကြိ) [အဝ+ရုဟ+ဏာပေ+အန္တိ] အောက်ဌ်ဖြစ်စေကုန်၏၊ ကျစေကုန်၏၊ ချကုန်၏။ ဩရောပေတိ-ကြည့်။

ဩရောပေသိ (ကာ၊ကြိ) [အဝ+ရုဟ+ဏာပေ+ဤ] အောက်ဌ်ဖြစ်စေပြီ၊ ကျစေပြီ၊ ချပြီ။ ဩရောပေတိ-ကြည့်။

ဩရောပေသုံ (ကာ၊ကြိ) [အဝ+ရုဟ+ဏာပေ+ဥုံ] အောက်ဌ်ဖြစ်စေကုန်ပြီ၊ ကျစေကုန်ပြီ၊ ချကုန်ပြီ။ ဩရောပေတိ-ကြည့်။

ဩရောပေဟိ (ကာ၊ကြိ) [အဝ+ရုဟ+ဏာပေ+ဟိ] အောက်ဌ်ဖြစ်စေလော့၊ ကျစေလော၊ ချလော့။ ဩရောပေတိ-ကြည့်။

ဩရောဟ (ကြိ) [အဝ+ရုဟ+ဟိ] သက်ဆင်း-ဆင်းသက်-လော။ ဩရောဟတိ(၁)ကြည့်။

ဩရောဟဏ(နှ) (နှ) [အဝ+ရုဟ+ယု] (၁) ဆင်းသက်-သက်ဆင်း-ကျစေ-ချ-ခြင်း။

(တိ)(၂) ဆင်းသက်-သက်ဆင်း-သော၊သူ။ (၃) ဆင်းသက်-သက်ဆင်း-လျောကျ-ရာ။ (၄) ကျရောက်စေ-ရောက်ကြောင်းဖြစ်-သော၊ သက်ဆင်းကြောင်း-သက်ဝင်ကြောင်း-ဖြစ်သော။ (၁) ဩရောဟဏေ ပန ပထ-ဝီဓာတုအနုဂတာ အာပေါဓာတု အဓိကာ ဥပ္ပဇ္ဇတိ။ သုတ္တနိ၊ဌ၊၁။၄၉။ ဒေဝလော-ကတော သက်ဿနဂရေ ဩရောဟဏံ။ သုတ္တနိ၊ဌ၊၂။၂၈၅။ ယာဝဿ ဩရောဟနံ။ ဇာ၊ဌ၊၂။၈၁။ (တိ)(၂) အောက်ပုဒ်ထောင့်ကွင်းကြည့်။ (၃) ဩရောဟဏဒိဝသ၊ ဩရောဟနပ္ပမာဏ-တို့ကြည့်။ (၄) ဩ-ရောဟနပဋိပတ္တိ-ကြည့်။

ဩရောဟဏက (တိ) [ဩရောဟဏ+က] ဆင်းသက်-သက်ဆင်း-သော၊သူ။ ဥဒ-ကောရောဟကာတိ သာယံ ပါတံ ဥဒကံ ဩရောဟဏကာ။ နေတ္တိ၊ဌ။၁၀၉။

ဩရောဟဏဒိဝသ (ပု) [ဩရောဟဏ+ဒိဝသ] ဆင်းသက်-သက်ဆင်း-ရာနေ့။ ဘန္တေ သတ္ထု ဩရောဟဏဒိဝသံ သညာတုံ ဝဋ္ဌတိ။ ဓမ္မ၊ဌ၊၂။၁၄၅။

ဩရောဟဏ(နဝါတ (ပု၊နဝါတ) [ဩရောဟဏ(နဝါတ] ဆင်းသက်-သက်ဆင်း-စုန်-သော လေ။ အဓောဂမဝါတာတိ ဥစ္စါရပဿာဝါ-ဒိဦဟရဏကာ အဓော ဩဟရဏဝါတာ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၂။၃၄၅။ အဓော ဩရောဟနဝါတာ။ မ၊ဌ၊၂။၁၃၁။

ဩရောဟတိ (ကြိ) [အဝ+ရုဟ+အ+တိ] (၁) သက်ဆင်း-ဆင်းသက်-၏။ (၂) အောက်သို့ လျှောကျ၏။ (၁) နဟေဌာ ပါသာဒံ ဩရောဟတိ။ ဝိ၊၃။၂၁။ (-ဝိ၊၄။၃၃၆။ အံ၊၃။၄၇၅၊၄၇၇။ ဗုဒ္ဓဝံ။၃၃၅။ ဝိဌ၊၃။၁၂၀၊၁၆၅၊၄၂၁။ ဝိ၊ဌ၊၄။၂၆။ ကခါ။၂၈၁။ ပဋိသံ၊ဌ၊၁။၃၁၁။ ဗုဒ္ဓဝံ၊ဌ။၂၀၂။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၂။၂၆။ ဝဇိရ။၃၄၆။ သာရတ္ထ၊၃။၄၁၁။ ကခါ၊ဋီ။၅၇။ ကခါ၊ဋီ၊သစ်။၃၈၁။ **ဩရောဟန္ဆီ** —သံ၊၁။၃၉၇။ ဇာ၊ဌ၊၁။၁၆၀။ **ဩရောဟာမိ**—မ၊၂။၁၇၂။ အံ၊၁။၁၄၄။ အံ၊ဌ၊၂။၁၂၈။ **ဩရောဟန္ဆု**—အပ၊ဌ၊၂။၂၂၈။ **ဩရောဟ**—ဇာ၊၁။၆၉၊၁၄၄။ ဇာ၊ဌ၊၃။၂၅၀။ **ဩရောဟေယျ**—မ၊၂။၃၀။ **ဩရောဟေယျာသိ**—အံ၊၃။၄၇၂။ မဟာနိ၊ဌ။၂၉။ **ဩရောဟိ**—သုတ္တနိ၊ဌ၊၁။၂၆၀။ **ဩရောဟီသု**—အပ၊ဌ၊၁။၂၅၂။ **ဩရောဟိဿတိ**—ဇာ၊ဌ၊၂။၈၁။ **ဩရောဟိဿထ**—ဓမ္မ၊ဌ၊၂။၁၄၅။ **ဩရောဟိဿာမိ**—စူဋနိ။၂၉၇။ **ဩရောဟိဿာမ**—သံ၊၃။၁၄၆။

(၂) ယံ ပတ္တေ ပက္ခိပိယမာနံ ပူဝ-ဥစ္ဆုခဏ္ဍဖလာဖလာဒိ ဟေဌာ ဩရော-ဟတိ။ ဝိ၊ဌ၊၃။၁၆၅။ ဟေဌာ ဩရောဟ-တီတိ သမန္တာ ဩကာသသမ္ဘဝတော ဟ-တ္ထေန သမံ ကရိယမာနံ ဟေဌာ ဘဿတိ။ ဝိမတိ၊၂။၆၃။ (-သာရတ္ထ၊၃။၁၀၆။)

ဩရောဟနကဏ္ဍ (ပု၊နဝါတ) [ဩရောဟန+ကဏ္ဍ] ဆင်းသက်-သက်ဆင်း-ကျ-သော မြား။ ကီ မဟာရာဇ ဧတံ အမ္ဗပိဏ္ဍီ ဥဒ္ဓံ အာရော-ဟနကဏ္ဍေန ပါတေမိ, ဥဒါဟု အဓော ဩရောဟနကဏ္ဍေန။ ဇာ၊ဌ၊၂။၈၀-၁။

ဩရောဟနကာလ (ပု) [ဩရောဟန+ကာလ] ဆင်းသက်-သက်ဆင်း-ရာအခါ။ ဩရောဟနကာလေ ဥဒ္ဓံ မုခါ။ မ၊၄၊၄။၁၆၈။

ဩရောဟနဌာန (န) [ဩရောဟန+ဌာန] ဆင်းသက်-သက်ဆင်း-ရာ ဌာန။ ဩရောဟနေ နိမိတိ ဟတ္ထိကွန္ဓတော ဩရောဟနဌာနတော နိမိ နိဟရာပေသိ။ ဇာ၊၄၊၆။၅၁။

ဩရောဟနပဋိပတ္တိ (ထိ) [ဩရောဟန+ပဋိပတ္တိ] ကျရောက်စေသော-ရောက်ကြောင်း-သက်ဆင်းကြောင်း-သက်ဝင်ကြောင်း-အကျင့်။ အာဂါဋ္ဌပဋိပဒါတိ ကာမာနံ ဩရောဟနပဋိပတ္တိ၊ ကာမသုခါနုယောဂေါတိ အတ္ထော။ နေတ္တိ၊၄။၁၃၅။

ဩရောဟနပွမာဏ (န) [ဩရောဟန+ပမာဏ] လျှောသက်ကျဆင်းလောက်ရာပမာဏ၊ ကျရောက်နိုင်ရာအတိုင်းအတာ ပမာဏ။ ဟေဋ္ဌာ ဩရောဟတိတိ ဧတ္ထ ဩရောဟနပွမာဏေ သတိ ဧကဒေသေ ထူပိကတေပိ အနာပတ္တိတိ ဝဒန္တိ။ ဝဇိရ။၃၄၆။

ဩရောဟန္တ (တိ) [အဝ+ရုဟ+အ+အန္တ] သက်ဆင်း-ဆင်းသက်-သော၊သူ။ အထ ခေါ ဘဂဝါ ... ဂိဇ္ဈကူဋာ ပဗ္ဗတာ ဩရောဟန္တော အဒ္ဒသ တံ ကုဋိကံ။ ဝိ၊၁။၅၁။

ဩရောဟန္တိ (ကြိ) [အဝ+ရုဟ+အ+အန္တိ] သက်ဆင်း-ဆင်းသက်-ကုန်၏။ ဩရောဟတိ-ကြည့်။

ဩရောဟန္တု (ကြိ) [အဝ+ရုဟ+အ+အန္တု] သက်ဆင်း-ဆင်းသက်-ကုန်လော။ ဩရောဟတိ-ကြည့်။

ဩရောဟမာန (တိ) [အဝ+ရုဟ+အ+မာန] သက်ဆင်း-ကျ-သော။ မဟာရာဇ ဣဒံ ကဏ္ဍံ ... ဩရောဟမာနံ ကေသဂ္ဂမတ္တမ္ပိ ဣတော ဝါ ဧတ္တော ဝါ အဂန္တာ ဥဇုညေဝ ပတိတွာ။ ဇာ၊၄၊၂။၈၁။

ဩရောဟာမိ (ကြိ) [အဝ+ရုဟ+အ+မိ] သက်ဆင်း-ဆင်းသက်-၏။ ဩရောဟတိ-ကြည့်။

ဩရောဟီသု (ကြိ) [အဝ+ရုဟ+ဥုံ] သက်ဆင်း-ဆင်းသက်-ကုန်ပြီ။ ဩရောဟတိ-ကြည့်။

ဩရောဟိ (ကြိ) [အဝ+ရုဟ+ဤ] သက်ဆင်း-ဆင်းသက်-ပြီ။ ဩရောဟတိ-ကြည့်။

ဩရောဟိတ (တိ) [အဝ+ရုဟ+တ] ချထား အပ်သော။ ဩဟိတ (၁) ကြည့်။

ဩရောဟိတွာ (ကြိ၊ဝိ) [အဝ+ရုဟ+တွာ] (က) သက်-ဆင်းသက်-၍။ (ခ) သက်ဆင်း၍၊ ချတ်၍။ **(က)** စက်မာ ဩရောဟိတွာ ပညတ္တေ အာသနေ နိသီဒိ။ ဝိ၊၃။၂၁။ ဩရောဟိတွာ(ဇာ၊၂။၁၇၁)တိ ဟတ္ထိကွန္ဓာ ဩတရိတွာ။ ဇာ၊၄၊၆။၇၅။ **(ခ)** သုဝဏ္ဏပါဒုကာဟိ ဩရောဟိတွာ။ ဝိ၊၃။၂၂။ ဧဝါဟံ စိန္တယိတွာန၊ ဩရောဟိတွာ ဥပါဟနာ။ စရိယာ။၃၈၆။ စရိယာ၊၄။၃၁။ (ဩမုခွိတွာ-လည်းကြည့်။)

ဩရောဟိတွာန (ကြိ၊ဝိ) [အဝ+ရုဟ+တွာန] သက်ဆင်း-ဆင်းသက်-၍။ တတော ဝေ-

ဿန္တရော ရာဇာ၊ ဩရောဟိတ္တာန ပဗ္ဗတာ။ ဇာ၊၂။၃၇၂။

ဩရောဟီဿတိ (ကြီ) [အဝ+ရုဟ+ဿတိ] သက်ဆင်း-ဆင်းသက်-လတ္တံ့။ ဩရောဟ-တိ-ကြည့်။

ဩရောဟီဿာမ (ကြီ) [အဝ+ရုဟ+ဿာမ] သက်ဆင်း-ဆင်းသက်-ကုန်အံ့။ ဩရော-ဟတိ-ကြည့်။

ဩရောဟီဿာမိ (ကြီ) [အဝ+ရုဟ+ဿာမိ] သက်ဆင်း-ဆင်းသက်-အံ့။ ဩရောဟ-တိ-ကြည့်။

ဩရောဟေယျ (ကြီ) [အဝ+ရုဟ+ယျ] သက်ဆင်း-ဆင်းသက်-ရာ၏။ ဩရောဟတိ-ကြည့်။

ဩရောဟေယျာသိ (ကြီ) [အဝ+ရုဟ+ယျာသိ] သက်ဆင်း-ဆင်းသက်-ရာ၏။ ဩ-ရောဟတိ-ကြည့်။

ဩလင်္ဂ (တိ) [အဝ+လဂ(လင်္ဂ)+က။ နိတိ၊ ဓာ။၂၈။ နိရုတ္တိ၊နှာ။၄၉၀။ အဝလင်္ဂ (သဲ)] (၁) တားမြစ်အပ်သော။ (၂) ချိတ်မိသော၊ အတွင်းဝင်သော။ (ဘာသာဋီ။) (၃) ကပ်ငြိသော။

(၁) တွံ ဩလင်္ဂေါ နု ဂစ္ဆသိ (ထေရ။ ၂၇၉)တိ တွံ စိတ္တကလိ မယာ သတိပညာ-ပတောဒအင်္ကုသေဟိ ဝါရိတော နု ဒါနိ ယထာရုစိ ဂမိဿသိ။ ထေရဂ္ဂ၊၂။၆၅။ (၂) လင်္ဂိဿာမာတိ ဩလင်္ဂါ အန္တောဂဓာ ဘဝိဿာမ။ ဒီဋီ၊၁။၃၀၅။ သီဋီ၊သစ်၊၂။ ၂၆၆။ (၃) အနောလင်္ဂ (စရိယာ။၃၈၅။ စရိယာ၊ဋ္ဌ။၂၄။) ကြည့်။

ဩလင်္ဂိတ (တိ) [အဝ+လဂ(လင်္ဂ)+တ] ချိတ်ဆွဲအပ်သော။ ဘေသဇ္ဇနာဠိက် သုပရိက်ဒို့တွဲ ဝါမပဿေ ဩလင်္ဂိတံ။ ဒီဋ္ဌ၊၁။၈၅။ ပတ္တာ-ဒိဩလမ္ဗနံ ဝါမံသေယေဝ အာစိက္ခန္တီ ဝုတ္တံ "ဝါမပဿေ ဩလင်္ဂိတ"န္တိ။ သီဋီ၊သစ်၊၁။ ၃၆၆။

ဩလင်္ဂိတကုရဏ္ဍကဒါမ (ပုဒ်နှ) [ဩလင်္ဂိတ+ကုရဏ္ဍကဒါမ] ချိတ်ဆွဲအပ်သော လိပ်ဆူး ၅၅ ပန်းကုံးခြောက်။ (ဇာတ်ဝတ္ထု။) ရုက္ခ-သာခါသု ဩလင်္ဂိတေ ဝါတပွဟရဏ-ကာလေ နာဂဒန္တေသု ဩလင်္ဂိတကုရဏ္ဍ-ကဒါမာနိ ဝိယ သမ္မရိဝတ္တန္တေ အဒ္ဒသ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၅။၅၄၅။

ဩလင်္ဂေတဗ္ဗ (တိ) [အဝ+လဂ(လင်္ဂ)+တဗ္ဗ] ချိတ်ဆွဲအပ်-ထားအပ်-သော။ ကာဇသိင်္ဂါ ဝိယာတိ ကာဇဒဏ္ဍကေ ဩလင်္ဂေတဗ္ဗာ သိင်္ဂါ ဝိယ။ သဲဋီ၊၂။၄၇၀။

ဩလင်္ဂေတိ[3] (ကြီ) [အဝ+လဂ(လင်္ဂ)+တိ] ပိတ်ဆို့-တားမြစ်-၏။ ဩလင်္ဂေဿာမိ တေ စိတ္တာ၊ အာကိဒ္ဓါရေဝ ဟတ္ထိနံ။ ထေရ။ ၂၇၉။ ဩလင်္ဂေဿာမိတိ သံဝရိဿာမိ နိဝါရေဿာမိ။ ထေရဂ္ဂ၊၂။၆၅။

ဩလင်္ဂေတိ[2] (ကာ၊ကြီ) [အဝ+လဂ(လင်္ဂ)+ဏေ+တိ] ချိတ်ဆွဲစေ၏၊ ဖွဲ့ချည်၏၊ ထား၏။ ကောဋ္ဌာသံ ဩလင်္ဂေတိ။ မ၊ဋ္ဌ၊၃။၂၉၂။

ဩလဂ္ဂေန္တီ—မဟာနီ၊၄။၃၆၃။ **ဩလဂ္ဂေယျုံ**—ဗိလံ ဩလဂ္ဂေယျု(မ၊၂။ ၃၈၉)နွဲ ကောဌာသံ လဂ္ဂါပေယျုံ။ မ၊၄၊၃။၂၉၂။ အကာမကဿ ဗိလံ ဩလဂ္ဂေယျု(အံ၊၂။ ၃၃၇)နွဲ ... တံ ကောဌာသသခါတံ ဗိလံ ဩလဂ္ဂေယျုံ၊ ဗလက္ကာရေန ဟတ္ထေ ဌပေ-ယျုနွဲ အတ္ထော။ အံ၊၄၊၃။၁၂၆။ ဗိလံ ဩ-လဂ္ဂေယျုနွဲ မံသဘာဂံ... ဩလမ္မနဝသေန ဗန္ဓေယျုံ။ အံ၊ဋီ၊၃။၁၂၃။

ဩလဂ္ဂေတ္တာ (ကြိ၊ဝိ) [အဝ+လဂ(လဂ္ဂ)+ဏေ+တ္တာ] ချိတ်ဆွဲ၍။ ခဂ္ဂံ ဩလဂ္ဂေတ္တာ။ သံ၊ ၁။၂၂၈။ ခဂ္ဂံ အံသေ ဩလဂ္ဂေတ္တာ။ သံ၊ ၄၊၁။၃၁၆။ စိနပဋ္ဌသောမာရပဋ္ဌာဒိကေ ဒုဿေ။ လဂေတ္တာ ဩလဂ္ဂေတ္တာ ကပ္ပရုက္ခံ ဌပေသီ။ အပ၊၄၊၂။၆၅-၆။

ဩလဂ္ဂေန္တီ (ကာ၊ကြိ) [အဝ+လဂ(လဂ္ဂ)+ဏေ+အန္တီ] ချိတ်ဆွဲစေကုန်၏၊ ဖွဲ့ချည်ကုန်၏၊ ထားကုန်၏။ ဩလဂ္ဂေတိ[၂]-ကြည့်။

ဩလဂ္ဂေယျုံ (ကာ၊ကြိ) [အဝ+လဂ(လဂ္ဂ)+ဏေ+ဧယျုံ] ချိတ်ဆွဲစေကုန်ရာ၏၊ ဖွဲ့ချည်ကုန်-ထားကုန်-ရာ၏။ ဩလဂ္ဂေတိ[၂]-ကြည့်။

ဩလဂ္ဂေဿာမိ (ကြိ) [အဝ+လဂ(လဂ္ဂ)+ဿာမိ] ပိတ်ဆို့-တားမြစ်-အံ့။ ဩလဂ္ဂေတိ[၃] ကြည့်။

ဩလယ်နာ (ထီ) [အဝ+လယိ(လယ်)+ယု+အာ (ဣတ္ထီပစ္စည်း)] အောက်သို့-ညွတ်စေ-ခုန်လွှား-ခြင်း။ ဩလယ်နာ နာမ ဟေဌာ ဩနမနာ။ ဝိ၊၁။၁၇၄။ ဩလယ်နာယ မာ-တုဂါမံ ကေသေသု ဂဟေတ္တာ နာမေတ္တာ စုမ္မနာဒီသု။ ဝိ၊၄၊၂။၁၂၂။

ဩလယ်တိ (ကာ၊ကြိ) [အဝ+လယိ(လယ်)+ဏေ+တိ] အောက်သို့-ညွတ်စေ-ချ-၏။ ဒါရကံ ဥလ္လယ်တိ ဩလယ်တိ။ ဓမ္မ၊၄၊ ၂။၄၂၉။ (ဇာ၊၂။၁၂၁-၌ "ဒါရကံ ဥလ္လ-ယ်တိ ဥလ္လယ်ာပေတိ" ဟုရှိ၍၊ ယင်း၏ အဖွင့် ဇာ၊၄၊၅။၄၇၁-၌ "ဒါရကန္တိ အတ္တ-နော ဝါ ပုတ္တံ အညဿ ဝါ ပုတ္တံ ဂဟေတ္တာ ဥက္ခိပတိ ဝါ ဥက္ခိပါပေတိ ဝါ"ဟု ရှိသည်။ ဇာ၊၂။၁၂၁-သီ၊ဣ-မူ၌ကား "ဥလ္လယ်တိ ဩလယ်တိ" ဟု ရှိသည်။) **ဩလယ်နွဲ**—ဝိ၊၁။၁၈၁။

ဩလယ်နွဲ (ကာ၊ကြိ) [အဝ+လယိ(လယ်)+ဏေ+တိ] အောက်သို့-ညွတ်စေ-ချ-ကုန်၏။ အထက်ပုဒ်ကြည့်။

ဩလမ္မ[၁] (ပု) [အဝ+လဗိ(လမ္မ)+ဏ။ အဝလမ္မ (သံ)] (၁) တွဲလဲ-တွဲလောင်း-ကျခြင်း။ (တိ)(၂) တွဲလဲ-တွဲလောင်း-ကျသော။ (၃) ဆွဲကိုင်-အပ်-ရာဖြစ်-သော။ **(၁)** ဟတ္ထေ ဩလမ္မော အဿ ဘာရဿာတိ သမာ-သော။ ခုဒ္ဒသိက္ခာ၊ဋီ။၄၀၄။ **(တိ)(၂)** ဩ-လမ္မာမ္ဗုဓရ-ထောင့်ကွင်းကြည့်။ **(၃)** ဩ-လမ္မာရမ္မဏ-ထောင့်ကွင်းကြည့်။

ဩလမ္မ[၂] (ကြိ၊ဝိ) [အဝ+လဗိ(လမ္မ)+တ္တာ] ဆွဲ၍၊ ဆွဲကိုင်၍။ အဇိယာ ပါဒမောလမ္မ၊ မိ-တ္တကော ဝိယ သောစတိ။ ဇာ၊၁။၁၀။ ဇာ၊ ၄၊၁။၂၅၈။

ဩလမ္မက (ပု) [အဝ+လဗိ(လမ္မ)+ကွု။ ထိ-

၌ ဩလမ္ဗိကာ] (၁) (လက်ဖြင့်) တွဲလဲဆွဲအပ်သောဝန်၊ လက်ဆွဲဝန်။ (၂)(က) တွဲလဲ-တွဲလောင်း-ကျသော ကြိုး၊ ချိန်သီးကြိုး။ (ခ) တွဲလဲ-တွဲလောင်း-ကျသောပန်းဆိုင်း၊ ရတနာပန်းဆိုင်း။ (ဂ) တွဲလဲ-တွဲလောင်း-ကျသောအဝတ်၊ တွဲလောင်းချ၍ဝတ်ခြင်း။ (တိ)(၃) တွဲလဲ-တွဲလောင်း-တန်းလန်း-ကျသော။ (၄) ခွက်-ချိုင့်ဝင်နေ-သော။ (၅) တွဲလဲဆွဲ-တွဲလောင်း-ကျရာအရပ်။

(၁) (လက်ဖြင့်) တွဲလဲဆွဲအပ်သောဝန်၊ လက်ဆွဲဝန်။ ဘာရော နာမ သီသဘာရော ခန္ဓဘာရော ကဋိဘာရော ဩလမ္ဗကော။ ဝိ၊၁။၆၀။ ကပ္ပရတော ပဌာယ ပန ဟေဌာယာဝ ဟတ္ထနခသိခါ၊ အယံ ဩလမ္ဗကပရိစ္ဆေဒေါ။ တ္ထေန္တရေ ဌိတဘာရော ဩလမ္ဗကော နာမ။ ဝိ၊ဌ၊၁။၂၉၃။ အဝလမ္ဗီယတေတိ ဩလမ္ဗကော။ မအူ၊သျ၊၃။၄၂၃။

(၂)(က) တွဲလဲ-တွဲလောင်း-ကျသော ကြိုး၊ ချိန်သီးကြိုး။ ဘဂဝါ ပန ဧဝံ အကတွာ အာသနဿ မဇ္ဈေ ဩလမ္ဗကံ ဓာရေန္တော ဝိယ ... သဏိကံ နိသီဒတိ။ မ၊ဌ၊၃။၂၆၇။ ဩလမ္ဗကံ ဓာရေန္တော ဝိယာတိ ဩလမ္ဗကသုတ္တံ ဩတာရေန္တော ဝိယ။ မ၊ဋီ၊၃။၁၇၈။ ဩလမ္ဗကသဒ်ါတ-လည်းကြည့်။

(ခ) တွဲလဲ-တွဲလောင်း-ကျသော ပန်းဆိုင်း၊ ရတနာပန်းဆိုင်း။ တေသံ ဒွါဒသဟတ္ထာ ဩလမ္ဗကာ ဟောန္တိ။ သံ၊ဌ၊၂။၁၇၃။ အံ၊ဌ၊၁။၁၃၃။ အပ၊ဌ၊၁။၂၈၇။ ဩလမ္ဗကာတိ သုဝဏ္ဏရတနဝိစိတ္တာ ရတနဒါမာ။ အံ၊ဋီ၊၁။၁၅၂။ ဩလမ္ဗကာတိ မုတ္တာမဏိမယာ ဩလမ္ဗကာ။ သံ၊ဋီ၊၂။၁၆၆။ (-သီ၊ဋီ၊သစ်၊၂။၃၃၀။)

(ဂ) တွဲလဲ-တွဲလောင်း-ကျသောအဝတ်၊ တွဲလောင်းချ၍ ဝတ်ခြင်း။ ဣတိ ဣမံ ခန္ဓကေ ပဋိကိတ္တဉ္စ ဩလမ္ဗကဉ္စ သဗ္ဗံ ဝိဝဇ္ဇေတွာ။ ကခါ။၂၇၇။ ဩလမ္ဗကဉ္စာတိ ဩလမ္ဗိတွာ နိဝတ္ထဉ္စ။ ကခါ၊မဟာဋီ၊၄။၃၁၆။

(တိ)(၃) တွဲလဲ-တွဲလောင်း-တန်းလန်း-ကျသော။ ဟတ္ထိသောဏ္ဍကံ နာမ နာဘိမူလတော ဟတ္ထိသောဏ္ဍသဏ္ဍာနံ ဩလမ္ဗကံ ကတွာ နိဝတ္ထံ။ ဝိ၊ဌ၊၄။၅၄။ ကခါ။၂၇၆။ **(၄)** ခွက်-ချိုင့်ဝင်နေ-သော။ ဩလမ္ဗကသိလာကုစ္ဆိ-ကြည့်။ **(၅)** တွဲလဲဆွဲ-တွဲလောင်း-ကျရာအရပ်။ ဩလမ္ဗကပရိစ္ဆေဒ-ကြည့်။

ဩလမ္ဗကကုသုမဒါမ (ပု၊နာ) [ဩလမ္ဗက+ကုသုမဒါမ] တွဲလဲ-တွဲလောင်း-ကျသော ပန်းဆိုင်း။ ကုသုမဒါမာနိ စ တာနိ ဩလမ္ဗကာနိ စာတိ ကုသုမဒါမဩလမ္ဗကာနိ၊ တ္ထေ စ ဝိသေသနဿ ပရနိပါတော ဒဋ္ဌဗ္ဗော၊ ဩလမ္ဗကကုသုမဒါမာနီတိ အတ္ထော။ သာရတ္ထ၊၁။၅၇။

ဩလမ္ဗကဒီပ (ပု) [ဩလမ္ဗက+ဒီပ] တွဲလဲ-တွဲလောင်း-ကျသော ဆီမီး၊ (နံရံစသည်၌) ချိတ်ဆွဲထားသော ဆီမီး။ (ဆီမီးဆွဲ။ ရေစကြို-သျ။) ဓူမနေတ္တ ဖာလဒီပရုက္ခဒီပ-ကပလ္လိကဩလမ္ဗကဒီပဣတ္ထိပုရိသ တိရစ္ဆာနရူပကာနိ ပန အညာနိ ဝါ ဘိတ္တိစ္ဆဒ-

နကဝါဋ္ဌာဒီသု ဥပနေတဗ္ဗာနီ။ ကခါ။၂၆၁။ (-အံ၊ဋီ၊၁။၁၅၅။)

ဩလမ္မကပဒုမ (နဲ) [ဩလမ္မက+ပဒုမ] တွဲလဲ-တွဲလောင်း-ကျသော ပဒုမ္မာကြာပန်း။ အာကာသေ ဩလမ္မကပဒုမာနီ။ ဥဒါန၊ ဋ္ဌ။၁၃၃။ ဣတိဝုတ်၊ဋ္ဌ။၁၂၉။ အပ၊ဋ္ဌ၊၁။၆၃၊ ၉၀။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၁။၆၁၊၈၈။

ဩလမ္မကပရိစ္ဆေဒ (ပု) [ဩလမ္မက + ပရိစ္ဆေဒ] တွဲလဲဆွဲ-တွဲလောင်းကျ-ရာအရပ်၏ အပိုင်းအခြား။ (ဘာသာ၊ဋီ။) လက်ဆွဲ အပိုင်းအခြား။(မအူ၊သျ။) လက်ဆွဲဝန် ချိတ်ရာ အပိုင်းအခြား။ ဩလမ္မက(၁)ကြည့်။

ဩလမ္မကမာလာ (ထီ) [ဩလမ္မိကာ+မာလာ] တွဲလဲ-တွဲလောင်း-ကျသောပန်း။ မာလာ-ဂန္ဓဝိလေပနာတိ မဂ္ဂဝိတာနေ ဩလမ္မက-မာလာ စေဝ ဂန္ဓဝိလေပနာနီ စ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊ ရ။၃၇၀။

ဩလမ္မကလတာ (ထီ) [ဩလမ္မိကာ+လတာ] တွဲလဲ-တွဲလောင်း-ကျသော နွယ်။ တိဏ-လတာနီတိ တိဏာနိ စ ဩလမ္မကလ-တာယော စ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊ရ။၃၃၆။

ဩလမ္မကသခါတ (တိ) [ဩလမ္မက+သခါတ] တွဲလဲ-တန်းလန်း-ကျသောကြိုး-ချိန်သီး ကြိုး-ဟု ဆိုအပ်သော။ သော ဟိ ဩလ-မ္မကသခါတံ ပလံ ဓာရေတွာ (ဖလံ စာ-ရေတွာ) ဒါရူနံ ဂဏ္ဍံ ဟရတီတိ ပလဂ-ဏ္ဍောတိ (ဖလဂဏ္ဍောတိ) ဝုစ္စတိ။ သံ၊ဋ္ဌ၊ ၂။၃၀၂။ အံ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၈၈။ ဩလမ္မကသခါတန္တိ ဩလမ္မကသုတ္တသခါတံ။ သံ၊ဋီ၊၂။၂၅၅။ အံ၊ ဋီ၊၃။၁၉၅။

ဩလမ္မကသိလာကုစ္ဆိ (ထီ) [ဩလမ္မိကာ +သိလာကုစ္ဆိ] ခွက်-ချိုင့်ဝင်နေ-သော ကျောက်တောင်ဝှမ်း။ ပဗ္ဘာရေတိ ဩလမ္မ-ကသိလာကုစ္ဆိယံ။ စရိယာ၊ဋ္ဌ။၁၃၈။ (ဝိသုဒ္ဓိ၊ ဋီ၊၂။၄၀၈-၌ "ပဗ္ဘာရောတိ စ ဂရုဘာဝေန ပလမ္မကော" ဟု ဖွင့်သည်။) ဩလမ္မမာန-ဝိသုက-လည်းကြည့်။

ဩလမ္မကသုတ္တ (နဲ) [ဩလမ္မက+သုတ္တ] တွဲလဲ-တွဲလောင်း-တန်းလန်း-ကျသောကြိုး။ ပလမ္မကသုတ္တန္တိ ယညောပစိတာကာရေန ဩလမ္မကသုတ္တံ။ သာရတ္ထ၊၃။၃၈၁။

ဩလမ္မတိ (ကြိ) [အဝ+လဗိ(လမ္မ)+အ+တိ] (၁) တွဲလဲဆွဲ-တွဲလောင်းကျ-၏။ တန်းလန်း ကျ၏။ (၂) ကပ်ရောက်တည်နေ၏။ ပျံ့နှံ့-ဖြန့်-ဖြန့် ကြက်-၏။

(၁) ဘန္တေ သာရိပုတ္တ တုမှာကံ နိဝါ-သနကဏ္ဏော ဩလမ္မတိ။ သံ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၁၄။ ဥပမုဋ္ဌာနေ အမုတ္တော ဩလမ္မတိ။ သုတ္တနိ၊ ဋ္ဌ၊၁။၁၃။ သာရတ္ထ၊၃။၁၈။ **ဩလမ္မတေ**— ဇာ၊၂။၃၅၆။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊ရ။ ၃၃၈။ **ဩလမ္မတု**— အဘိ၊ဋ္ဌ၊၁။၆၀။ အပ၊ဋ္ဌ၊၁။၄၁။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၁။၄၀။ **ဩလမ္မန္တု**— အဘိ၊ဋ္ဌ၊၁။၆၀။ အပ၊ဋ္ဌ၊၁။ ၄၁။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊ရ။၉။ **ဩလမ္မထ**—ဇာ၊ဋ္ဌ၊ရ။၉။ **ဩလမ္မိ**— အဘိ၊ဋ္ဌ၊၁။၆၀။ အပ၊ဋ္ဌ၊၁။၄၁။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၁။၄၀။ **ဩလမ္မိသု**—အဘိ၊ဋ္ဌ၊၁။၆၀။ အပ၊ဋ္ဌ၊၁။ ၄၁။ ဓမ္မ၊ဋ္ဌ၊၁။၄၅။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၁။၄၀။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၅။၅၁၂။

(၂) ဩလမ္ဗန္တိ — တာနိဿ တမှိ သမယေ ဩလမ္ဗန္တိ အဇ္ဈောလမ္ဗန္တိ အဘိပ္ပလမ္ဗန္တိ၊ ... ပဗ္ဗတကူဋာနံ ဆာယာ သာယနှသမယံ ပထဝိယာ ဩလမ္ဗန္တိ။ မ၊၃။၂၀၃။ နေတ္တိ။၁၅၄။ (-အဘိ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၄၉။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၂။၁၈၁။) ဩလမ္ဗန္တိတိ ဥပဋ္ဌဟန္တိ။ ... ပထဝိယာ ဩလမ္ဗန္တိတိ ပထဝိတလေ ပတ္ထရန္တိ။ မ၊ဋ္ဌ၊၄။၁၅၀။ (-နေတ္တိ၊ဋ္ဌ။၂၆၀။) ဩလမ္ဗန္တိ ဝိယ ဥပဋ္ဌဟန္တိ။ နေတ္တိ၊ဝိ။၃၃၅။

ဩလမ္ဗတု (ကြိ) [အဝ+လဗိ(လမ္ဗ)+အ+တု] တွဲလဲဆွဲ-တွဲလောင်းကျ-စေသတည်း၊ တန်းလန်းကျစေသတည်း။ ဩလမ္ဗတိ(၁)ကြည့်။

ဩလမ္ဗတေ (ကြိ) [အဝ+လဗိ(လမ္ဗ)+အ+တေ] တွဲလဲဆွဲ-တွဲလောင်းကျ-၏၊ တန်းလန်းကျ၏။ ဩလမ္ဗတိ (၁) ကြည့်။

ဩလမ္ဗထ (ကြိ) [အဝ+လဗိ(လမ္ဗ)+အ+ထ] တွဲလဲဆွဲ-တွဲလောင်းကျ-စေကုန်သတည်း၊ တန်းလန်းကျစေကုန်သတည်း။ ဩလမ္ဗတိ (၁) ကြည့်။

ဩလမ္ဗန (နဲ) [အဝ+လဗိ(လမ္ဗ)+ယု] (၁) တွဲလဲဆွဲ-တွဲလောင်းကျ-ခြင်း၊ တန်းလန်းဖြစ်ခြင်း။ (၂) ဆွဲကိုင်ခြင်း၊ ဆွဲယူခြင်း၊ လက်တွဲခြင်း။ (၃) ဆွဲကိုင်အပ်သောအာရုံ။ (တိ)(၄) တွဲလဲဆွဲ-တွဲလောင်းကျ-သော၊ တန်းလန်းဖြစ်သော။

(၁) စတူဟိ ဟတ္ထပါဒေဟိ သာခါယ ဗဒ္ဓဿ ဩလမ္ဗနံ ဝိယ။ အံ၊ဋ္ဌ၊၃။၃၅၃။ (-ဝိမာန၊ဋ္ဌ။၂၆၄။) **(၂)** ဩလမ္ဗနတ္ထ(၂) ကြည့်။ **(၃)** အာရမ္မဏန္တိ ကိလေသုပ္ပတ္တိယာ ဩလမ္ဗနံ။ မ၊ဋီ၊၃။၃၁၆။ **(တိ)(၄)** ကေဂုံ-လာဒိပ္ပမာဏေသု ကေသေသု ရဿဘာ-ဝတော, ဒီဃတရေသု ဩလမ္ဗနတော။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋီ၊၁။၁၉၆။

ဩလမ္ဗနကုလာဝက (တိ) [ဩလမ္ဗန + ကုလာဝက] တွဲလဲဆွဲသော-တွဲလောင်းကျသော-အသိုက်-စာဘူးတောင်း-ရှိသော၊သူ (ငှက်မ)။ သာ ဟိ ရုက္ခသာခါသု ဩလမ္ဗန-ကုလာဝကာ ဟောတိ။ ဒီ၊ဋီ၊၂။၉၀-၁။ သံ၊ဋီ၊၂။၈၉။

ဩလမ္ဗနကုဋ္ဌဝ (တိ) [ဩလမ္ဗန+ကုဋ္ဌဝ] တွဲလဲဆွဲသော-တွဲလောင်းကျသော-အသိုက်-စာဘူးတောင်း-ရှိသော၊သူ (ငှက်မ)။ သာ ဟိ ရုက္ခသာခါသု ဩလမ္ဗနကုဋ္ဌဝါ ဟောတိ။ အံ၊ဋီ၊၂။၃၈၃။

ဩလမ္ဗနဋ္ဌ(တ္ထ) (ပု) [ဩလမ္ဗန+အတ္ထ] (၁) တွဲလဲဆွဲ-တွဲလောင်းကျ-တတ်သည် ၏ အဖြစ်ဟူသော အနက်။ (၂) ဆွဲကိုင်ခြင်း-ဆွဲယူခြင်း-လက်တွဲခြင်း-အကျိုး။ **(၁)** လဂ္ဂနဋ္ဌေနာတိ သံဝရဏဋ္ဌေန, ဩလမ္ဗန-ဋ္ဌေန ဝါ။ မူလဋီ၊၁။၁၆၈။ **(၂)** ဓမ္မဒိန္နာ ... တဿ ပစ္စုဂ္ဂမနံ ကုရုမာနာ သောပါန-သီသေ ဌတ္ဘာ ဩလမ္ဗနတ္ထံ ဟတ္ထံ ပသာ-ရေတိ။ မ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၅၅။ အံ၊ဋီ၊၁။၁၉၄။ ဩ-လမ္ဗနတ္ထန္တိ တဿ ဟတ္ထာဝလမ္ဗနတ္ထံ။ မ၊ဋီ၊၂။၂၇၈။

ဩလမ္ဗနသာခါ (ထီ) [ဩလမ္ဗနာ+သာခါ] တွဲလဲဆွဲ-တွဲလောင်းကျ-သော သစ်ခက်။

သော ရုက္ခတော ဩတရန္တော ဧကံ ဩ-လမ္ဗနသာခံ ဂဟေတ္ဝာ။ ဇာ၊၄၊၃။၂၆-၂၇။ ဝေဒိသာတိ ဩလမ္ဗနသာခါ။ ဇာ၊၄၊၇။၃၃၁။

ဩလမ္ဗနဟေတု (ပု) [ဩလမ္ဗန+ဟေတု] တွဲလဲဆွဲ-တွဲလောင်းကျ-ခြင်း၏ အကြောင်း။ ဩဃနန္တိ ဟေဋ္ဌတော ဩလမ္ဗနဟေတု-ဘူတံ ဃနဘာဝံ။ မ၊ဋီ၊၂။၂၉၁။

ဩလမ္ဗန္တ (တိ) [အဝ+လဗိ(လမ္ဗ)+အ+အန္တ] (၁) တွဲလဲဆွဲ-တွဲလောင်းကျ-သော၊သူ။ (၂) တန်းလန်း-အလိုက်သင့်-ဖြစ်သော။ **(၁)** တေ ကိရ ... ပဗ္ဘာရေ ဩလမ္ဗန္တာ။ အဘိ၊ ဋ္ဌ၊၁။၁၇။ ဓမ္မ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၄၅။ ဟတ္ထံ ဝါ ပါဒံ ဝါ ဩလမ္ဗန္တံ ဥက္ခိပိတ္ဝာ သဏ္ဌပေသာမိ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၈။ မ၊ဋ္ဌ၊၄။၁၂၉။ **(၂)** တေသံ ဘိက္ခူနံ သန္တိကေ ဝိယ ထေရဿ သမ္မုခါ ပဂ္ဂယှ ဝတ္တုံ အသက္ကောန္တော ဩလမ္ဗန္တေန ဟဒယေန "ဧဝံဗျာဒေါ"တိ အာဟ။ သံ၊ ဋ္ဌ၊၂။၂၈၅။

ဩလမ္ဗန္တိ (ကြိ) [အဝ+လဗိ(လမ္ဗ)+အ+အန္တိ] တွဲလဲဆွဲ-တွဲလောင်းကျ-ကုန်၏၊ တန်းလန်း ဖြစ်ကုန်၏။ ဩလမ္ဗတိ (၁) ကြည့်။

ဩလမ္ဗန္တု (ကြိ) [အဝ+လဗိ(လမ္ဗ)+အ+အန္တု] တွဲလဲဆွဲ-တွဲလောင်းကျ-စေကုန်သတည်း၊ တန်းလန်း ဖြစ်စေကုန်သတည်း။ ဩလ-မ္ဗတိ (၁) ကြည့်။

ဩလမ္ဗမာန (တိ) [အဝ+လဗိ(လမ္ဗ)+အ+မာန] (က) တွဲလဲဆွဲ-တွဲလောင်းကျ-သော၊ တန်း လန်းကျသော၊သူ။ (ခ) ခွက်-ခွက်ဝင်နေ-သော၊ ချိုင့်ဝင်သော။ **(က)** မဟာသတ္တော ... ပါသယဋ္ဌိယံ အဓောသိရော ဩလမ္ဗ-မာနောဝ ဣမံ ဂါထမာဟ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၄။၃၃၈။ (-အဘိ၊ဋ္ဌ၊၂။၅၈။) **(ခ)** ဩလမ္ဗမာနဝိသုက၊ ဩလမ္ဗမာနသီသ-တိုကြည့်။

ဩလမ္ဗမာနကီကဏိကဇာလာ (ထိ) [ဩလမ္ဗ မာနာ+ကီကဏိကဇာလာ] တွဲလဲဆွဲ-တွဲ လောင်းကျ-သော ချုက္ခန်ရက်။ တေသန္တိ ဩလမ္ဗမာနကီကိဏိကဇာလာနံ နေမိပ္ပ-ဒေသံ။ ဝိမာန၊ဋ္ဌ။၂၅၈။

ဩလမ္ဗမာနစီရက (တိ) [ဩလမ္ဗမာန+စီရ +က] တွဲလဲဆွဲ-တွဲလောင်းကျ-တန်းလန်း ကျ-သော (သစ်သီး) အစဉ်အတန်း-အစီ အရီ-ရှိသော။ ဖလိတကာလသ္မိံ ဟိ ကီသု-ကော ဩလမ္ဗမာနစီရကော ဝိယ အဓော-မုခံ ကတ္ဝာ ဂဟိတအသိကောသောဝိယ စ သိရိသရုက္ခော ဝိယ စ လမ္ဗမာနဖလော ဟောတိ။ သံ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၀၀။

ဩလမ္ဗမာနမုခ (တိ) [ဩလမ္ဗမာန+မုခ] တွဲ လဲဆွဲ-တွဲလျားဆွဲ-တွဲလောင်းကျ-သော မျက်နှာရှိသော၊သူ။ ဧတုကာဘရိတန္တိ အ-ဓောမုခါဟိ ဩလမ္ဗမာနမုခါဟိ ခုဒ္ဒက-ဝဂ္ဂုလီဟိ ပရိပုဏ္ဏံ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋီ၊၁။၁၂၉။

ဩလမ္ဗမာနဝိသုက (တိ) [ဩလမ္ဗမာန+ ဝိသုက] ခွက်-ခွက်ဝင်နေ-ချိုင့်ဝင်-သော မေးရှိသော၊ သူ။ ပဗ္ဘာရဟနုကာတိ ပုရတော ဩလမ္ဗမာနဝိသုကာ။ ဒီ၊ဋီ၊၃။၁၂၄။

ဩလမ္ဗမာနသီသ (တိ) [ဩလမ္ဗမာန+သီသ]

ခွက်ဝင်နေသော-ချိုင့်ဝင်သော-ဉီးခေါင်းရှိသော၊သူ။ ပဗ္ဘာရသီသာတိ ပိဋ္ဌဘာဂေန ဆြလမ္မမာနသီသာ။ ဒီ၊ဋီ၊၂။၄၂။ မ၊ဋီ၊၃။ ၁၇၆။

ဆြလမ္မဝိလမ္မနန္တကဓရ (တိ) [ဆြလမ္မဝိလမ္မနန္တက+ဓရ] တွဲလဲဆွဲ အထူးထူးတွဲလဲဆွဲသော-အစိတ်စိတ် အမှာမှာ တွဲလဲကျသော-ပုဆိုးနွမ်းကိုဆောင်သော၊သူ။ ဆြ-တလ္လကောတိ လာမကော ဆြလမ္မဝိ-လမ္မနန္တကဓရော ဝါ။ ဇာ၊၄၊၄။၃၈၀။

ဆြလမ္မဝိလမ္မသုတ္တကာကိဏ္ဏ (တိ) [ဆြလမ္မဝိလမ္မသုတ္တက+အာကိဏ္ဏ] တွဲလဲဆွဲ အထူးထူးတွဲလဲဆွဲသော-အစိတ်စိတ် အမှာမှာ တွဲလဲကျသော-ချည်မျှင်တို့ဖြင့် ရောပြွမ်းသော။ နိဝါသနပါရုပနံ အန္တစ္ဆိန္နံ ဆြ-လမ္မဝိလမ္မသုတ္တကာကိဏ္ဏံ ဇာလပူဝသဒိ-သံ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။၁၀၄။

ဆြလမ္မာပေတိ (ကာ၊ကြိ) [အဝ+လဗိ(လမ္ဗ)+ကာပေ+တိ] တွဲလဲဆွဲ-တွဲလောင်းကျ-စေ၏။ တန်းလန်းကျစေ၏၊ ချိတ်ဆွဲ၏။ မဟာရာဇ တုမ့ေ ဝေရူပံ ဓမ္မိကရာဇာနံ နိရုပရာဓံ ဒွါရဿ ဥတ္တရုမ္မာရေ ဟေဋ္ဌာသီသကံ **ဆြ-လမ္မာပေထ**။ ဇာ၊၄၊၃။၁၂။ **ဆြလမ္မာပေ ဆိ**—ဇာ၊၄၊၃။၁၂။

ဆြလမ္မာပေတ္တာ (ကြိ၊ဝိ) [အဝ+လဗိ(လမ္ဗ)+ကာပေ+တ္တာ] တွဲလဲဆွဲ-တွဲလောင်းကျ-စေ၍၊ တန်းလန်းကျစေ၍။ ဝေဠုပရမ္မရာယ သဒ္ဒိဟတ္ထမတ္တော အာကာသေ ဆြလမ္မာ-ပေတ္တာ။ ဓမ္မ၊၄၊၂။၁၃၀။ သာရတ္ထ၊၃။၃၀၄။

ဆြလမ္မာပေထ (ကာ၊ကြိ) [အဝ+လဗိ(လမ္ဗ)+ကာပေ+ထ] တွဲလဲဆွဲ-တွဲလောင်းကျ-စေကုန်၏၊ တွဲလဲဆွဲ-တွဲလောင်း-ချကုန်၏။ ချိတ်ဆွဲကုန်၏။ ဆြလမ္မာပေတိ-ကြည့်။

ဆြလမ္မာပေသိ (ကာ၊ကြိ) [အဝ+လဗိ(လမ္ဗ)+ကာပေ+ဏျိ] တွဲလဲဆွဲ-တွဲလောင်းကျ-စေပြီ၊ တွဲလဲဆွဲ-တွဲလောင်း-ချပြီ၊ ချိတ်ဆွဲပြီ။ ဆြလမ္မာပေတိ-ကြည့်။

ဆြလမ္မာမ္ဗဓရ (ပု) [ဆြလမ္ဗ+အမ္ဗဓရ] တွဲလဲဆွဲ-တွဲလောင်းကျ-သော မိုးတိမ်။ အမနု-ဿပရိဂ္ဂဟိတံ အတိဘယာနကံ ဆြလမ္မာ-မ္ဗဓရပရိစုမ္ဗိတကူဋံ နာရဒကူဋံ နာမ။ ဗုဒ္ဓဝံ၊ ဋ္ဌ။၁၅၁။

ဆြလမ္မာရမ္ဘ (နာ) [ဆြလမ္ဗ+အာရမ္ဘ] ဆွဲကိုင်အပ်သောအာရုံ။ အနာလမ္ဗောတိ တေ-သံယေဝ ဝါဒါနံ ဆြလမ္ဘာရမ္ဘာဿ အ-ဘာဝေန အနာလမ္ဗော။ မ၊ဋီ၊၃။၉၃။ ("အ-နာလမ္ဗတိ အာလမ္ဗိတဗ္ဗဋ္ဌာနရဟိတေ" ဟု ဇာ၊ဋ္ဌ၊၅။ရ၅-၌ ဖွင့်သည်။)

ဆြလမ်ိဳဆု (ကြိ) [အဝ+လဗိ(လမ္ဗ)+ဥ] တွဲလဲဆွဲ-တွဲလောင်းကျ-ကုန်ပြီ၊ တန်းလန်း-ဖြစ်ကုန်ပြီ။ ဆြလမ္ဗတိ-(၁) ကြည့်။

ဆြလမ်ိဳ (ကြိ) [အဝ+လဗိ(လမ္ဗ)+ဏျိ] တွဲလဲဆွဲ-တွဲလောင်းကျ-ပြီ၊ တန်းလန်းဖြစ်ပြီ။ ဆြလမ္ဗတိ (၁) ကြည့်။

ဆြလမ်ိဳက (တိ) [ဆြလမ္ဗ+ကိက] တွဲလဲဆွဲ-တွဲလောင်းကျ-ခြင်းရှိသော၊ တွဲလဲဆွဲ-တွဲလောင်းကျ-သော၊သူ။ ဥဒွဲပါဒေါ, ဆြလ-

မ္ဗိကော, ယထာဌိတောစာတိ ဧဝံ ဆ စတုရာသီတိသဟဿာနိ ဝဿာနိ ဟောန္တိ။ ပေတ၊ဌ။၂၄၈။

ဩလမ္ဗိကာဓာရ (ပု) [ဩလမ္ဗိက+အာဓာရ] တွဲလဲဆွဲ-တွဲလောင်းကျ-ခြင်းရှိသောတည်ရာ၊ တွဲလောင်းကျနေသောတည်ရာ၊ ဆိုင်း။ သိက္ကာယာတိ ဩလမ္ဗိကာဓာရေ။ ဝိ၊ဝိနိစ္ဆယ၊ဋီ၊၁။၇၉။

ဩလမ္ဗိတ (တိ) [အဝ+လဗိ(လမ္ဗ)+တ] (က) တွဲလဲဆွဲအပ်သော၊ တွဲလောင်းချအပ်သော၊ ချိတ်ဆွဲအပ်သော။ (ခ) တန်းလန်း-ကျ-ဖြစ်-သော။ **(က)** ဆတ္တာ ကဥ္စနာဝေဋပန္တိကာ သုဝဏ္ဏဇာလေဟိ ဩလမ္ဗိတာ တိဋ္ဌန္တု။ အပ၊ဌ၊၁။၁၂၁။ ရုက္ခသာခါယ ဗန္ဓိတ္ဘာ ဩလမ္ဗိတံ ရဇ္ဇုံ ဝါ၊ ဝိသုဒ္ဓိ၊၂။၃၁၃။

(ခ) ပုရာဏတစံ ဇိဂုစ္ဆန္တောတိ ဇိဏ္ဏတာယ ကတ္ထစိ မုတ္တံ ကတ္ထစိ ဩလမ္ဗိတံ ဇိဏ္ဏတစံ ဇိဂုစ္ဆန္တော။ သီ၊ဋီ၊သစ်၊၂။၁၅၀။

ဩလမ္ဗိတကုသုမဒါမ (ပု၊နဝ) [ဩလမ္ဗိတ+ကုသုမဒါမ] တွဲလဲဆွဲအပ်သော-ချိတ်ဆွဲအပ်သော-ပန်းဆိုင်း။ သမုဇ္ဇလန္တိ တဟံ တဟံ ဩလမ္ဗိတကုသုမဒါမေဟိ စေဝ ... သမ္မဒေဝ ဥဇ္ဇလံ။ ဒီ၊ဋီ၊၂။၁၁။

ဩလမ္ဗိတကုလာဝက (တိ) [ဩလမ္ဗိတ+ကုလာဝက] တွဲလဲဆွဲသော-တွဲလောင်းကျသော-အသိုက်-စာဘူးတောင်း-ရှိသော၊ သူ(ငှက်မ)။ ရုက္ခသာခါသု ဩလမ္ဗိတကုလာဝကာ ဟောတိ။ သံ၊ဋီ၊၁။၁၀၄။

ဩလမ္ဗိတဌာန (နဝ) [ဩလမ္ဗိတ+ဌာန] ချိတ်ဆွဲရာအရပ်။ နရကမှိတိ အာဝါဋေ ဩလမ္ဗိတဌာနံ သန္ဓာယေတံ ဝုတ္တံ။ ဇာ၊ဌ၊၃။၁၃။

ဩလမ္ဗိတဗိမ္ဗဖလ (နဝ) [ဩလမ္ဗိတ+ဗိမ္ဗဖလ] တွဲလဲဆွဲအပ်သော-တွဲလောင်းကျသော-ကျီးအာသီးမှည့်။ ပလမ္ဗဗိမ္ဗတမ္ဗောဋ္ဌန္တိ ဩလမ္ဗိတဗိမ္ဗဖလသဒိသံ ရတ္တဝဏ္ဏံ ဩဋ္ဌဒွယသမန္နာဂတန္တိ အတ္ထော။ အပ၊ဌ၊၂။၂၃၆။

ဩလမ္ဗိတ္ဘာ (ကြိ၊ဝိ) [အဝ+လဗိ(လမ္ဗ)+တ္ဘာ] (၁) ကပ်ငြိ-တွဲလဲချိတ်-၍။ (၂) ထောက်၍။ (၃) ဆွဲကိုင်၍၊ တွဲ၍။ (၄) တွဲလဲဆွဲ-တွဲလောင်းကျ-စေ၍၊ တွဲလဲ-တန်းလန်း-ချ၍။

(၁) ကပ်ငြိ-တွဲလဲချိတ်-၍။ သော (ရာဇာ) တံ (ဟတ္ထီ) သန္ဓာရေတုံ အသက္ကောန္တော ရုက္ခသာခါယ ဩလမ္ဗိတ္ဘာ ပထဝီ ပတိတ္ဘာ။ သုတ္တနိ၊ဌ၊၁။၁၁၄-၅။ အပ၊ဌ၊၁။၂၂၁။

(၂) ထောက်၍။ ဥဘောဟိ ဟတ္ထေဟိ ဇဏ္ဏုကာနိ ဩလမ္ဗိတ္ဘာ နိတ္ထုနန္တော ဥဋ္ဌာယ။ ဓမ္မ၊ဌ၊၁။၂၆၉။ (ဥဒါန၊ဌ။၁၇၈-အလားတူပါဋိဋ္ဌ "ဩလုမ္ဗိတ္ဘာ"ဟုရှိသည်။)

(၃) ဆွဲကိုင်၍၊ တွဲ၍။ သော တဿာ ဟတ္ထံ ဩလမ္ဗိတ္ဘာ မဟာတလံ အဘိရုဟိတ္ဘာ။ ဇာ၊ဌ၊၆။၅၀။

(၄) တွဲလဲဆွဲ-တွဲလောင်းကျ-စေ၍၊ တွဲလဲ-တန်းလန်း-ချ၍။ ဩလမ္ဗိတ္ဘာ နိဝါသနာဒီသု ကော ဒေါသော။ ဝိမတိ၊၂။၁၀၅။ အထ သော (ဟတ္ထီ) ဃရဓေနုဝစ္ဆကော

ဝိယ ကဏ္ဍေ ဩလမ္မိတ္ဟာ သူရတဘာဝံ ဒသေန္တော ရာဇာနံ ဥပသင်္ကမိ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၂။ ၂၁၇။ (မ၊ဋ္ဌ၊၄။၁၅၉-အလားတူပါဋိဋ္ဌ "ဩ-လမ္မေတ္ဟာ"ဟုရှိသည်။)

ဩလမ္မိတုံ (ဗျ) [အဝ+လဗိ(လမ္မ)+တုံ] တွဲလဲဆွဲ-တွဲလောင်းကျ-စေ-ခြင်းငှါ၊ တွဲလောင်းချခြင်းငှါ။ ဧကေကံ ပန ဒါမံ နိက္ခ-န္တသုတ္တကောဋိယာ ဗန္ဓိတ္ဟာဝ ဩလမ္မိတုံ ဝဋ္ဌတိ။ သာရတ္ထ၊၂။၃၇၂။

ဩလမ္မိနိသာခါ (ထီ) [ဩလမ္မိနီ+သာခါ] တွဲလဲဆွဲ-တွဲလောင်းကျ-သော သစ်ခက်။ သော ရုက္ခတော ဩတရန္တော ဧကံ ဩ-လမ္မိနိသာခံ ဂဟေတ္ဟာ။ သာရတ္ထ၊၃။၁၀၈။

ဩလမ္မိနီ (ထီ) [ဩလမ္မ+ဤ+ဣနီ (ဣတ္ထီ ပစ္စည်း)] တွဲလဲဆွဲ-တွဲလောင်းကျ-ခြင်း ရှိသော။ အောက်ပုဒ်ကြည့်။

ဩလမ္မီ (တိ) [(အဝ+လဗိ(လမ္မ)=) ဩလမ္မ+ဤ။ ထီ-၌ ဩလမ္မိနီ] တွဲလဲ-တွဲလောင်း-ကျသော။ ဩလမ္မိနီဟိ သာခါဟိ ဥဒကံ ဖုသမာနော အန္တောသာခေါ ရုက္ခော ဝိယ။ သံ၊ဋ္ဌ၊၃။၇၇၊ (-၇၄။)

ဩလမ္မေတိ (ကာ၊ကြိ) [အဝ+လဗိ(လမ္မ)+ဏေ+တိ] တွဲလဲဆွဲ-တွဲလောင်းကျ-စေ၏၊ တွဲလောင်းချ၏၊ ချိတ်ဆွဲ၏။ ယထာ စ သုရာသောဏ္ဍာဒယော သာဋကေန ဂီဝံ ပရိက္ခိပန္တော ဥဘော အန္တေ ဥဒရေ ဝါ ဩလမ္မေန္တိ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၄။၅၅။ ကေတကီပဏ္ဍံ ကစ္ဆန္တရေ ဩလမ္မေန္တိ။ စရိယာ၊ဋ္ဌ။၂၅၉။ သကုဏာနံ သုခဝသနတ္ထာယ ထုသပစ္ဆိ-ယော ဩလမ္မေန္တိ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၅၉။ **ဩလ-မ္မေယျ**—အဘိ၊ဋ္ဌ၊၃။၃၉။ **ဩလမ္မေသိ**—ထေရ၊ဋ္ဌ၊၂။၃၂၆။ စရိယာ၊ဋ္ဌ။၂၅၇။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၆၀။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၅။၅၁၂။ **ဩလမ္မေဿန္တိ**—ဇာ၊ဋ္ဌ၊၃။၃၃။

ဩလမ္မေတ္ဟာ (ကြိ၊ဝိ) [အဝ+လဗိ(လမ္မ)+ဏေ+တ္ဟာ] တွဲလဲဆွဲ-တွဲလောင်းကျ-စေ၍၊ တွဲလောင်း ချ၍၊ ချိတ်ဆွဲ၍။ ကာဒေဏ္ဍကေ ဩလမ္မေတ္ဟာ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၁။၄၁။ လဂ္ဂေတ္ဟာတိ ဩလမ္မေတ္ဟာ။ သာရတ္ထ၊၁။၁၂၀။ ဩလ-မ္မေတ္ဟာ နိဝါသေန္တာနံ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၄။၄၂။ (-စရိ ယာ၊ဋ္ဌ။၂၄၁။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၃။၃၃။) ဩလမ္မိတ္ဟာ-လည်းကြည့်။

ဩလမ္မေတုံ (ဗျ) [အဝ+လဗိ(လမ္မ)+ဏေ+တုံ] တွဲလဲဆွဲ-တွဲလောင်းကျ-စေခြင်းငှါ၊ ချိတ်ဆွဲခြင်းငှါ။ အဋနိယံ ဗန္ဓိတ္ဟာ ဩလမ္မေတုံ ဝါ ဝဋ္ဌတိ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၄။၄၈။ ဩလမ္မေတုမ္ပိတိ လဂ္ဂေတုမ္ပိ။ ဝိ၊ဝိနိစ္ဆယ၊ဋီ၊၁။၃၃၈။

ဩလမ္မေန္ဆ (တိ) [အဝ+လဗိ(လမ္မ)+ဏေ+အန္ဆ။ ထီ-၌ ဩလမ္မေန္ဆီ။] တွဲလဲဆွဲ-တွဲလောင်း-ကျ-စေသော၊ တွဲလောင်းချသော၊သူ။ (ကြိ၊ ဝိ) တွဲလဲကျစေသဖြင့်၊ တွဲလဲချလျက်။ ဩ-လမ္မေန္တော နိဝါသေတိ အာပတ္တိ ဒုက္ဍ-ဋ္ဌဿ။ ဝိ၊၂။၂၃၉။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၆၁။ ကထံ ဟိ နာမ ဘိက္ခုနိယော ပုရတောပိ ပစ္ဆတောပိ ဩလမ္မေန္တီ နိဝါသေဿန္တိ။ ဝိ၊၂။၄၆၈။ ပုရ-တော ဝါ ပစ္ဆတော ဝါ ဩလမ္မေန္တေန နိဝါ-သေန္တဿ ဒုက္ဍဋံ ကတ္ထ ပညတ္တံ။ ဝိ၊၅။၄၃။

ဩလမ္ဗေန္တီ (ကာ၊ကြိ) [အဝ+လဗိ(လမ္ဗ)+ဏေ+အန္တီ] တွဲလဲဆွဲ-တွဲလောင်းကျ-စေကုန်၏၊ တွဲလောင်းချကုန်၏၊ ချိတ်ဆွဲကုန်၏။ ဩလမ္ဗေတိ-ကြည့်။

ဩလမ္ဗေယျ (ကာ၊ကြိ) [အဝ+လဗိ(လမ္ဗ)+ဏေ+ဧယျ] တွဲလဲဆွဲ-တွဲလောင်းကျ-စေရာ၏၊ တွဲလောင်းချရာ၏၊ ချိတ်ဆွဲရာ၏။ ဩလမ္ဗေတိ-ကြည့်။

ဩလမ္ဗေသိ (ကာ၊ကြိ) [အဝ+လဗိ(လမ္ဗ)+ဏေ+ဤ] တွဲလဲဆွဲ-တွဲလောင်းကျ-စေပြီ၊ တွဲလောင်းချပြီ၊ ချိတ်ဆွဲပြီ။ ဩလမ္ဗေတိ-ကြည့်။

ဩလမ္ဗေဿန္တီ (ကာ၊ကြိ) [အဝ+လဗိ(လမ္ဗ)+ဏေ+ဿန္တီ] တွဲလဲဆွဲ-တွဲလောင်းကျ-စေကုန်လတ္တံ့၊ တွဲလောင်းချကုန်လတ္တံ့။ ချိတ်ဆွဲကုန်လတ္တံ့။ ဩလမ္ဗေတိ-ကြည့်။

ဩလိခတိ (ကြိ) [အဝ+လိခ+အ+တိ] (၁) (ဆံပင်) ဖြီး၏။ (၂) (ခေါင်း) တုံး၏။ ဦးပြီး၏။ (ရိတ်၏။ မြန်မာပြန်။) (၃) (ဆံပင်ကို) ဖြေ၏။ (၄) (ဆံပင်) ရိတ်-ဖြတ်-၏။

(၁) **ဩလိခိဿာမိ**—သာ တသို့ မုဒုစိတ္တာ ဝိယ ဟုတ္တာ "ဧဟိ သာမိ, သီသေ တေ ဩလိခိဿာမိ"တိ ဩလိခန္တီ။ အံ၊၄၊၂။၁၈၉-၁၉၀။

(၂)(၃) **ဩလိခိ**—အနုံ သီသဿ ဩလိခိ(ထေရီ။၃၉၀)နွဲ့ မယ့် သီသဿ အနုမေဝ မုဏ္ဍေမိ။ ကေစိ "အနုံ သီသဿ ဩလိခိနွဲ့ ကေသကလာပဿ အနုံ ဇဋာ-ဗန္ဓနဝသေန ဗန္ဓိတ္တာ အနုံ ဝိဿဇ္ဇေသိ"နွဲ့ အတ္ထံ ဝဒန္တိ။ ထေရီ၊၄၊၉၀-၁။

(၄) **ဩလိခိဿံ**—ကေသေ မေ "ဩလိခိဿ"နွဲ့၊ ကပ္ပကော ဥပသက်မီ (ထေရ။၂၅၄)တိ ဂိဟိကာလေ မဿုကမ္မသမယေ မမ ကေသေ ဩလိခိဿံ ကပ္ပေမီတိ ကေသာဒီနံ ဆေဒနာဒိဝသေန ကပ္ပနတော ကပ္ပကော နှာပိတော မံ ဥပဂစ္ဆိ။ ထေရ၊၄၊၁။၃၇၈။

ဩလိခန္တ (တိ) [အဝ+လိခ+အ+အန္တ။ ထိ-၌ ဩလိခန္တီ။] (ဆံပင်) ဖြီးသော၊သူ။ ဩလိခတိ (၁)ကြည့်။

ဩလိခိ (ကြိ) [အဝ+လိခ+ဣ] (၁)(ခေါင်း) တုံးပြီ။ (၂) (ဆံပင်ကို) ဖြေပြီ။ ဩလိခတိ-(၂)(၃)ကြည့်။

ဩလိခိတုံ (ဗျ) [အဝ+လိခ+တုံ] (ဆံထုံး) -ပြုလုပ်-ထုံး-ခြင်းငှါ။ ကုသလာဟံ ဂဟပတိ ကပ္ပါသံ ကန္တိတုံ ဝေဏီ ဩလိခိတုံ။ အံ၊၂။၂၆၁-၂။ ဝေဏီ ဩလိခိတုနွဲ့ ဧဋကလောမာနိ ကပ္ပေတ္တာ ဝိဇဋေတ္တာ ဝေဏီ ကာတုံ။ အံ၊၄၊၃။၉၇။

ဩလိခိတ္တာ (ကြိ၊ဝိ) [အဝ+လိခ+တ္တာ] (ဆံပင်) ဖြီးချ၍၊ အောက်သို့ဖြီးချ၍။ ကောစ္ဆေန ဩလိခိတ္တာ သန္ဒိသီဒါပေနွဲ့။ ဝိ၊၄၊၄။၄၅။ (-ပါစိတ်၊ယော။ ၄၅၁။)

ဩလိခိဿံ (ကြိ) [အဝ+လိခ+ဿံ] (ဆံပင်) ရိတ်-ဖြတ်-အံ့။ ဩလိခတိ (၄) ကြည့်။

ဩလိခိဿာမိ (ကြိ) [အဝ+လိခ+ဿာမိ] (ဆံပင်) ဖြီးအံ့။ ဩလိခတိ (၁)ကြည့်။

ဩလိ(ဋ္ဌိ)ဂလ္လ (နဝ) [အဝ+လဂ္ဂ+အလ။ အဝလဂ္ဂန္တိ အသ္မိ ဩဋ္ဌိဂလ္လော။ ဓာန်၊ဋီ။ ၆၈၄။ (ဩဋ္ဌ+ဣ=ဩဋ္ဌိ+ဂမု+ကွိ=) ဩဋ္ဌိဂ+အလ။ ဇာ၊ဋီ၊သစ်။ ဩဋိဂလ္လ (သံ)] ရေဆိုးရေပုတ် စုရာ ညွန်အိုင်၊ တံစီးတွင်း၊ တံစီးအိုင်၊ (ညွန်နှင့်တကွသော လုပ်ဆေးရေ, ကိုယ်ဝန်အညစ်အကြေး အစရှိသည်တို့၏ စီးဆင်းရာဖြစ်၍ ပုဆစ်မျှတိုင်အောင်) အညစ်အကြေးပြည့်သော ရွံ့ဗွက်-မြောင်း-အိုင်၊ တံစီးမြောင်း။ (ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋီ၊သျ။)

ယေ ဟိ တေ စန္ဒနိကာယ ဝါ ဩလိဂလ္လေ ဝါ ပါဏာ။ အံ၊၁။၁၆၁။ (-မ၊၂။၁၁၂။ မ၊၃။၂၀၇။) ဩလိဂလ္လေတိ နိဒ္ဓမနကလလေ။ အံ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၄၃။ စဏ္ဍံ ကုက္ကုရံ ပရိဝဇ္ဇေတိ၊ အဟိ ခါဏုံ ကဏ္ဍကဋ္ဌာနံ သောဗ္ဘံ ပပါတံ စန္ဒနိကံ ဩဋ္ဌိဂလ္လံ။ အံ၊၁။၁၃။ အံ၊၂။၃၄၂။ (-မ၊၁။၁၄။ သံ၊၃။၃၁၅။ မိလိန္ဒ။၂၁၅။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။၃၃၈။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၅။၁၉။) ဩဋ္ဌိဂလ္လန္တိ တေသံ ယေဝ ကဒ္ဒမာဒီနံ (သကဒ္ဒမာဒီနံ) သန္ဒနောကာသံ၊ တံ ဇဏ္ဍုမတ္တမ္ပိ အသုစိဘရိတံ ဟောတိ။ အံ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၂၉။ မ၊ဋ္ဌ၊၁။၈၃။ ဩဋ္ဌိဂလ္လာနိ ဥစ္ဆိဋ္ဌောဒကဂဗ္ဘမလာဒီနံ သကဒ္ဒမာနံ သန္ဒနဋ္ဌာနာနိ။ ယာနိ ဇဏ္ဍုမတ္တအသုစိဘရိတာနိပိ ဟောန္တိ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋီ၊၁။၄၁၉။ ဩလိဂလ္လန္တိ တဏ္ဍုလဓောတပါနီယာဒိနိဂ္ဂမနမဂ္ဂံ။ ဇာ၊ဋီ။ ဩဋ္ဌိဂလ္လန္တိ သကဒ္ဒမံ ဥစ္ဆိဋ္ဌောဒကဂဗ္ဘမလာဒီနိ စတ္တဋ္ဌာနံ၊ ... သော ဟိ အဝလဂ္ဂန္တိ ဇွောတိ ဩဋ္ဌိဂလ္လော၊ လဂ္ဂ-သင်္ဂေတိ ကဏ္ဍဇတတိယကွရန္တဓာတုတော အလပစ္စယော၊ ... အထ ဝါ- ဩဋ္ဌိတိ ဇိဂုစ္ဆနီယဘာဝေါ၊ သော ဟိ ဩဋ္ဌိတဗ္ဗော ဂရဟိတဗ္ဗောတိ ဩဋ္ဌိတိ ဝုစ္စတိ၊ ဩဋ္ဌ-ဂရဟေတိ မုဒ္ဓဇဋ္ဌကာရန္တမာတုတော ဣပစ္စယော၊ ဩဋ္ဌိ ဂစ္ဆတိတိ ဩဋ္ဌိဂေါ၊ ဩဋ္ဌိဂသ္မိ အလန္တိ ဩဋ္ဌိဂလ္လော။ လ-ကာရဿ စ ဒွိဘာဝေါ။ ဇာ၊ဋီ၊သစ်။

ဩလိယန (ထီ၊နဝ) [အဝ+လီ+ယ+ယု] တွန့်ဆုတ်-ဆုတ်နစ်-ခြင်း၊ ပျင်းရိခြင်း။ သောမနဿသဟဂတစိတ္တုပ္ပါဒဝသေန စေတံ ဩက္ကမနံ ဩလိယနံ ကောသဇ္ဇံ။ မ၊ဋီ၊၃။၃၁၄။ ဩလိယန-လည်းကြည့်။

ဩလိယမာနက (တိ) [(အဝ+လီ+ယ+မာန=) ဩလိယမာန+က] ပျောက်ပျက်-မေ့ပျောက်သော။ ဩလိ(လိ)ယမာနက-ကြည့်။

ဩလိယိတ္ဒာ (ကြိ၊ဝိ) [အဝ+လီ+ယ+တ္ဒာ] တွန့်ဆုတ်၍။ ယံကိဉ္စိ သိထိလံ ကမ္မန္တိ ဩလိယိတ္ဒာ ကရဏေန သိထိလဂါဟံ ကတ္ဒာ သာထလိကဘာဝေန ကတံ ယံကိဉ္စိ ကုသလကမ္မံ။ ထေရ၊ဋ္ဌ၊၂။၉။

ဩလိန (တိ) [အဝ+လီ+ယု။ အဝလိန (သံ)] (၁) တွန့်သော။ (က) တွန့်ဆုတ်-ဆုတ်နစ်သော၊ ယုတ်လျော့သော။ (ခ) နုံ့နှေးသော။ (၂) အောက်၌လျောကျသော၊ အောက်မှ ယိုစီးသော။ **(၁)(က)** နဝ စဿုပဟတော မနောတိ နဝ စဿ မနော ဩလိနော။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊ရ။၂၈၃။ ဒိဋ္ဌိယာ ဩလိနတာတိဓာ-

ဝနဝသေန။ သီ၊ဋီ၊သစ်၊၁။၄၆၉။ ဩလီန-ဝုတ္တိ-လည်းကြည်။ (ခ) ဩလီနဝေဂ-ကြည့်။ (၂) ဩလီနဝိလီန-ကြည့်။

ဩလီနမန (တိ) [ဩလီန+မန] တွန့်ဆုတ်သော စိတ်ရှိသော၊သူ။ သတ္တရိ ဩဝဒန္တေ ဩလီနမနာ ဩဝါဒံ ဂဟေတုံ န သက္ကုဏေယျုံ။ အံ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၈။

ဩလီနမာနသ (တိ) [ဩလီန+မာနသ] တွန့်ဆုတ်သော စိတ်ရှိသော၊သူ။ အနောလီန-မာနသ (ဇာ၊ဋ္ဌ၊၇။၃၃၅) ကြည့်။

ဩလီနဝိလီန (တိ) [ဩလီန+ဝိလီန] နံပါးနှစ်ဘက်, အောက်မှ ယိုထွက်ကုန်သော၊ (သျ။) အောက်၌လည်းလျောကျ, ဘေးနှစ်ဘက်၌လည်း လျောကျသော၊ အောက်မှလည်း ယိုစီး, နံပါးနှစ်ဘက်မှလည်း ယိုစီးသော။ တာနိ ဩလီနဝိလီနာနိ တိဋ္ဌန္တိ။ ဝိ၊၁။၃၆၂။ ဝိ၊၃။၃၀၂။ ဩလီနဝိလီနာနိတိ ဟေဋ္ဌာ စ ဥဘတော ပဿေသု စ ဂဋ္ဌိ-တာနိ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၈၉။

ဩလီနဝုတ္တိ (တိ) [ဩလီနာ+ဝုတ္တိ] တွန့်ဆုတ်သည်၏အစွမ်းဖြင့်ဖြစ်ခြင်းရှိသော၊ ယုတ်လျော့သော-အားထုတ်ခြင်း-ဝီရိယရှိသော။ ဩလီနဝုတ္တိတာ နိကိဋ္ဌဆန္ဒတာ နိကိဋ္ဌ-ဓုရတာ။ အဘိ၊ဝိ။၃၆၃။ အံ၊ဋ္ဌ၊၁။၅၆။ ဩ-လီနဝုတ္တိတာတိ နိရန္တရကရဏသခ်ါတဿ ဝိပ္ပါရဿေဝ အဘာဝေန လီနဝုတ္တိတာ။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၂။၄၅၁။ အံ၊ဋီ၊၁။၁၁၁။ ဝီရိယ-ဝသေန ဟိ တေသံ ဩလီနဝုတ္တိတာ န ဟောတိ။ ဝိဘာဝိနီ။၁၀၆။ ဩလီနဝသေန သင်္ကောစနဝသေန ဝုတ္တိ ပဝတ္တိ ယေသန္တေ ဩလီနဝုတ္တိနော။ မဏိမညူ၊၁။၃၂၂။

ဩလီနဝုတ္တိက (တိ) [ဩလီနာ+ဝုတ္တိ+က] တွန့်ဆုတ်သော-အသက်မွေးခြင်း-ဖြစ်ခြင်း-ကျင့်ခြင်း-အလိုဆန္ဒ-ရှိသော၊ ယုတ်လျော့သော-အလိုဆန္ဒ-ဝီရိယ-ရှိသော၊သူ။ ဩ-လီနဝုတ္တိကော စ ဟောတိ(မ၊၁။၂၆၀)တိ လီနဇ္ဈာသယော ဟောတိ။ မ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၃၇။ သမ္မာပဋိပတ္တိယံ ဩလီနဝုတ္တိကော ဟိန-ဝီရိယော န ဟောတိ။ သာရတ္ထ၊၂။၂၀၂။ အနောလီနဝုတ္တိက-လည်းကြည့်။

ဩလီနဝေဂ (တိ) [ဩလီန+ဝေဂ] တွန့်သော-နုံ့နှေးသော-အဟုန်ရှိသော၊သူ။ အသံ ဂဟေတွာ ဂမနကာလေ ဂရုဘာရတာယ ဩလီနဝေဂံ သီဟံ တိခိဏေန နာရာစေန ပစ္ဆာဘာဂေ ဝိဇ္ဈိ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၃။၃၀၃။

ဩလီယတိ (ကြိ) [အဝ+လီ+ယ+တိ] (၁) တွန့်၏၊ (က) တွန့်ဆုတ်၏၊ တွန့်တိုဆုတ်နစ်၏၊ (ခ) နုံ့နှေး၏။ (၂) အောက်သို့တွဲလဲဆွဲ၏၊ တန်းလန်းဖြစ်၏။ (၃) ကပ်ငြိ-တပ်မက်-၏။

(၁)(က) ဧတေ ဥဘော အန္တေ အန-ဘိညာယ **ဩလီယန္တိ** ဧကေ အတိဓာဝန္တိ ဧကေ။ နေတ္တိ။၁၅၀။ ဒွီဟိ ဘိက္ခဝေ ဒိဋ္ဌိ-ဂတေဟိ ပရိယုဋ္ဌိတာ ဒေဝမနုဿာ ဩ-လီယန္တိ ဧကေ။ ဣတိဝုတ်။၂၂၄။ ပဋိသံ၊ ဋ္ဌ၊၂။၂၂။ ဩလီယန္တိ ဧကေတိ ... ဩလီ-ယနတဏ္ဍာဘိနိဝေသဝသေန အဝလီယန္တိ ဧကေစွေ။ နေတ္တိ၊ဋ္ဌ။၂၅၇။ ဩလီယနတဏ္ဍာ-

ဘိနိဝေသဝဝေသနာတိ ဘဝတဏှာ ဘဝ-ဒိဋ္ဌိဝသေန။ တာ ဟိ ဘဝေသု သတ္တေ အလ္လိယာပေန္တိ၊ ... ဩလီယန္တီတိ သမ္မာ-ပဋိပတ္တိတော သကော်စံ အာပဇ္ဇန္တိ။ နေတ္တိ၊ ဋီ။၁၄၃။ (-နေတ္တိ၊ဝိဘာ။၃၂၉။) ဩလီယန္တိ ကေတိ ... ဘဝေသု ဩလီယနာဘိနိ-ဝေသဘူတေန သဿတဘာဝေန ကေစ္စေ ဒေဝါ မနုဿာ စ အဝလီယန္တိ အလ္လီယန္တိ သကော်စံ အာပဇ္ဇန္တိ။ ဣတိဝုတ်၊ဋ္ဌ။၁၆၉။ ဩလီယန္တီတိ သံကုစ္ဆာ ဩသီဒန္တိ။ ပဋိသံ၊ဂံ။၂၃၅။ **ဩလီယေယျ**—အဘိ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၆၄။

(၁) သေဋ္ဌိနာ ဂဟိတမုခေ ပန ကမ္မံ ဩလီယတိ။ မ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၈။ ဩလီယတိတိ သင်္ကုစတိ သင်္ကိတ် ဝတ္တတိ။ မ၊ဋီ၊၂။၁၀၁။ အယံ ဩလီယတိတိ တုဒနံ ဝါ အယံ အတိဓာဝတိတိ အာကနုနံ ဝါ နတ္ထိ။ မ၊ဋ္ဌ၊၄။၁၀၁။ (-ဝိသုဒ္ဓိ၊၂။၂၂၉။ သံ၊ဋီ၊၂။၄၁၅။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋီ၊၂။၃၆၃။)

(၂) ဂ္ဂရိယာပထိကစိတ္တဋ္ဌိ ဂ္ဂရိယာ-ပထံ သန္ဓာရေတုံ အသက္ကောန္တံ ဂုက္ခေ ဝဂ္ဂုလိ ဝိယ ... ဩလီယတိ၊ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၁။ ၄၀၈။ (-အံ၊ဋီ၊၁။ရ၆။) ဩလီယတိတိ ဩ-လမ္ဗတိ။ မူလဋီ၊၁။၁၈၃။

(၃) ဩလီယသိ ခေါ တွံ ဂဟပတိ။ မ၊၃။၃၀၅။ ဩလီယသိတိ အတ္တနော သ-မ္ပတ္တိံ ဒိသွာ အာရမ္မဏေသု ဗဇ္ဈသိ အလ္လီ-ယသိ။ မ၊ဋ္ဌ၊၄။၂၃၀။ **ဩလီယာမိ**—မ၊ ၃။၃၀၅။

ဩလီယန (တိ) [အဝ+လီ+ယ+ယု] (၁) အောက်သို့-ဆွဲ-တွဲလဲဆွဲ-ခြင်း၊ အောက်သို့ ဆွဲသောတရား။ (ထိန မိဒ္ဓ။) (၂) တွန့်-ဆုတ်-ဆုတ်နစ်-ခြင်း၊ ပျင်းရိခြင်း။ (၃) တွန့်ဆုတ်သော။ (၄) ပုံးအောင်းရာ။

(၁) ယာ စိတ္တဿ အကလ္လတာ အ-ကမ္မညတာ ဩလီယနာ သလ္လီယနာ။ အ ဘိ၊ဓ။၂၃၃။ စူဠနိ။ ၁၅၈။ သံ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၆၈။ အံ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၆။ ဩလီယနာတိ ဩလီယနာ-ကာရော။ ဂ္ဂရိယာပထိကစိတ္တဿ ဂ္ဂရိယာ-ပထံ သန္ဓာရေတုံ အသက္ကောန္တံ ဂုက္ခေ ဝဂ္ဂုလိ ဝိယ ... ဩလီယတိ၊ တဿ တံ အာကာရံ သန္ဓာယ "ဩလီယနာ"တိ ဝုတ္တံ။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၁။၄၀၈-၉။ (-သံ၊ဋီ၊၂။၄၁၅။) ယ-ထာဝုတ္တဒိဋ္ဌိနိယေဝ ဝသေန "ဩလီယနံ အတိဓာဝန"န္တိ ကေကဝံ အာကာရံ နိဒ္ဒိ-သိတုံ ပုစ္ဆံ အကတ္တာ စ။ ပဋိသံ၊ဋ္ဌ၊၂။ဖ၁။ (-စူဠနိ၊ဋ္ဌ။၄၅။ အံ၊ဋီ၊၁။ရ၆။) ဩလီယနံ အဓောလမ္ဗနံ။ ပဋိသံ၊ဂံ။၂၅၃။

(၂) အန္တောသဒေါပေါ အန္တော ဩ-လီယနော၊ ကောသဇန္တိ အတ္ထော။ ဒီ၊ဋီ၊ ၁။၂၉၄။ မ၊ဋီ၊၁။၃၄၄။ (-နေတ္တိ၊ဋီ။ဖ၃။)

(တိ)(၃) ဩလီယနာဘိနိဝေသ-ကြည့်။

(၄) ဩလီယနပွ(ပ)ဒေသ-ကြည့်။

ဩလီယနတဏှာဘိနိဝေသ (ပု) [ဩလီယန-တဏှာ+အဘိနိဝေသ] တွန့်ဆုတ်သော တဏှာ, မှားယွင်းစွာနှလုံးသွင်း ခြင်း(=ဒိဋ္ဌိ)။ ဩလီယတိ-(၁)(က)ကြည့်။

ဩလီယနပွ(ပ)ဒေသ (ပု) [ဩလီယန+ပ-ဒေသ] ပုံးအောင်းရာအရပ်ဒေသ။ (လိုဏ်။)

လေဏန္တိ ဗျသနေဟိ ပရိပါစိယမာနဿ (ပရိပါတိယမာနဿ) ဩလီယနပ္ပ(ပ)ဒေ-သော။ ဒီ၊ဋီ၊၂။၆၇။ မ၊ဋီ၊၃။၃၆။ အံ၊ဋီ၊၃။၂၂၂။

ဩလီယနာကာရ (ပု) [ဩလီယန+အာကာရ] အောက်သို့တွဲလဲဆွဲသော အခြင်းအရာ။ ဩလီယန(၁)ကြည့်။

ဩလီယနာဘိနိဝေသ (ပု) [ဩလီယန+အဘိနိဝေသ] (၁) တွန့်ဆုတ်သည်၏အစွမ်းဖြင့် မှားယွင်းစွာနှလုံးသွင်းခြင်း။ (၂) တွန့်ဆုတ်သောတဏှာ-တွန့်ဆုတ်သည်-၏ အစွမ်းဖြင့် မှားယွင်းစွာ နှလုံးသွင်းသော။

(၁) ဩလီယနာဘိနိဝေသော ဘဝဒိဋ္ဌိ။ ပဋိသံ။၁၅၇။ တတ္ထ သဿတသညာယ နိ-ဗ္ဗါနတော သင်္ကောစနာဘိနိဝေသောတိ အတ္ထော။ ပဋိသံ၊ဋ္ဌ၊၂။၆၁။ (၂) ဩလီယတိ (၁)(က)ကြည့်။ အတိဓာဝနာဘိနိဝေသ-လည်းကြည့်။

ဩလီ(လိ)ယမာန (တိ) [အဝ+လီ+ယ+မာန] (၁) ပျောက်ပျက်-မေ့ပျောက်-သော။ (၂) တွန့်သော၊ နုံ့နှေး-နှေးကွေး-သော။ (၁) အောက်ပုဒ်ထောင့်ကွင်းကြည့်။ (၂) သေ-ဋ္ဌိနာ ဂဟိတမုခေ ကမ္မေ ဩလီယမာနေ။ သံ၊ဋီ၊၁။၂၂၃။

ဩလီ(လိ)ယမာနက (တိ) [ဩလီ(လိ)ယမာန+က] ပျောက်ပျက်-မေ့ပျောက်-သော။ ဧကော ဩလီ(လိ)ယမာနကော ဂန္ဆော ဟောတိ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၁၅။ အံ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၅၈။ ဩ-လီယမာနကောတိ ပါဋိတော, အတ္ထတော စ ဝိနဿမာနော (ဝိနဿမာနကော)။ ဒီ၊ဋီ၊၂။၁၂၆။ အံ၊ဋီ၊၃။၁၆၄။

ဩလီယသိ (ကြိ) [အဝ+လီ+ယ+သိ] ကပ်ငြိ-တပ်မက်-၏။ ဩလီယတိ (၃) ကြည့်။

ဩလီယာမိ (ကြိ) [အဝ+လီ+ယ+မိ] ကပ်ငြိ-တပ်မက်-၏။ ဩလီယတိ (၃) ကြည့်။

ဩလီယိတုံ (ဗျ) [အဝ+လီ+ယ+တုံ] တွန့်ဆုတ်-ဆုတ်နစ်-ခြင်းငှါ။ ဧဝမေဝ ဝိရိယံ သဟဇာတသမ္မယုတ္တဓမ္မာနံ ဩလီယိတုံ ဩသက္ကိတုံ န ဒေတိ။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၆၄။

ဩလီယိတွာ (ကြိ၊ဝိ) [အဝ+လီ+ယ+တွာ] တွန့်ဆုတ်-တွန့်တိုဆုတ်နစ်-၍။ သိထိ-လောတိ ဩလီယိတွာ ကရဏေန သိထိ-လဂါ(ဂ္ဂါ)ဟေန ကတော။ သာရတ္ထ၊၂။၂၈၆။ ဝိမတိ၊၁။၂၄၃။

ဩလီယန္တိ (ကြိ) [အဝ+လီ+ယ+အန္တိ] တွန့်ဆုတ်ကုန်၏။ တွန့်တိုဆုတ်နစ်ကုန်၏။ ဩလီ-ယတိ (၁)(က)ကြည့်။

ဩလီယေယျ (ကြိ) [အဝ+လီ+ယ+ဧယျ] တွန့်ဆုတ်ရာ၏။ ဩလီယတိ (၁)(က)ကြည်။

ဩလုဂ္ဂ (တိ) [အဝ+လုဇ+တ။ နိရုတ္တိ၊နှာ။ ၄၉၀။ အဝရုဂ္ဂ (သံ)] အောက်အဖို့ အား-ဖြင့်ပျက်စီး-ကျိုးကျပျက်စီး-သော။ အောက်ပုဒ်တို့ကြည့်။

ဩလုဂ္ဂဝိလုဂ္ဂ (တိ) [ဩလုဂ္ဂ+ဝိလုဂ္ဂ] ကျိုးကျပျက်စီး အထူးထူးပျက်စီးသော၊ ဖရိုဖဲ

ကျိုးကျပျက်စီးသော။ ကော် အဂါရံ ဩလုဂ္ဂ-ဝိလုဂ္ဂံ ကာကာတိဒါယီ နှ ပရမဂ္ဂုပ်။ မ၊ ၂။၁၁၄။ ဒီ၊ဋီ၊၁။၂၃၂။ သီ၊ဋီ၊သစ်၊၂။၅၇။ ဩလုဂ္ဂဝိလုဂ္ဂန္တိ ယဿ ဂေဟယဋ္ဌိယော ပိဋ္ဌဝံသတော မုစ္စိတ္တာ မဏ္ဍလေ လဂ္ဂါ၊ မဏ္ဍလတော မုစ္စိတ္တာ ဘူမိယံ လဂ္ဂါ။ မ၊ ဋ္ဌ၊၃။၁၁၇။ ကော ခဇ္ဇောပိကာ ဩလုဂ္ဂ-ဝိလုဂ္ဂါ နှ ပရမဂ္ဂုပါ။ မ၊ ၂။၁၁၄။ ဩလု-ဂ္ဂဝိလုဂ္ဂါတိ ဩကာတုဏ္ဏာတာ။ မ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၁၇။ သေနာသနံ တာဝ ... ဇတုကာဘရိတံ ဩလုဂ္ဂဝိလဂ္ဂံ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။၁၀၄။ ဩလုဂ္ဂ-ဝိလုဂ္ဂန္တိ ဆိန္နဘိန္နံ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋီ၊၁။၁ ၂၉။

ဩလုဂ္ဂဝိလုဂ္ဂဇ္ဈာသာလာ (ထီ) [ဩလုဂ္ဂ ဝိလုဂ္ဂါ+ဇ်ဏ္ဏာသာလာ] ဖရိုဖရဲကျိုးကျပျက်စီး သော တဲအိမ် (=ဇရပ်) ဟောင်း။ အဒ္ဒသ ဩလုဂ္ဂဝိလုဂ္ဂဇ်ဏ္ဏာသာလံ။ ဥဒါန၊ဋ္ဌ၊၁၇၈။

ဩလုဇ္ဇတိ (ကြိ) [အဝ+လုဇ+ယ+တိ။ အဝ-လုဇ္ဇတေ (သံ)] အထူးသဖြင့် ပျက်စီး၏။ ဩလုဇ္ဇတိ ဧဒါ တေ အာဝုသော အာနန္ဒ ပရိသာ။ သံ၊၁။၄၁၈။ သာရတ္ထ၊၁။၄၇-၈။ သီ၊ဋီ၊သစ်၊၁။၆၀။ ဩလုဇ္ဇတိတိ ဝိသေ-သေန ပလုဇ္ဇတိ ဘိဇ္ဇတိ။ သံ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၆၆။ ဩလုဇ္ဇတိတိ ပလုဇ္ဇတိ ဘိဇ္ဇတိ။ သာရတ္ထ၊ ၁။၄၈။ သီ၊ဋီ၊သစ်၊၁။၆၀။

ဩလုပ္ဆ[၁] (ကြိ၀ိ) [အဝ+လုဗိ+တွာ။ နိတိ၊ ဓာ။၁၂၃၊၃၂၈။] ထောက်၍၊ ထောက်မှီ၍။ ဒဏ္ဍမောလုဗ္ဘ ဧကမန္တံ အဋ္ဌာသိ။ မ၊ ၁။၁၅၄။ ဒဏ္ဍမောလုဗ္ဘာတိ ဒဏ္ဍံ ဩလု-မ္ဘိတ္တာ ဂေါပါလကဒါရကော ဝိယ ဒဏ္ဍံ ဟုရတော ဋ္ဌပေတ္တာ ဒဏ္ဍမတ္ထကေ ဒွေ ဟတ္ထေ ပတိဋ္ဌာပေတ္တာ ပိဋ္ဌိပါဏိံ ဟနုကေန ဥပ္ပိ-လေတ္တာ။ မ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၃၈။ ဩလုဗ္ဘာတိ သန္နိ-ဂုမ္ဘိတ္တာ ဋ္ဌိတော။ မ၊ဋီ၊၂။၅၈။ ဓနုံ ဩလုဗ္ဘ တိဋ္ဌသိ။ ဝိမာန။၈၆။ ဝိမာန၊ဋ္ဌ။၃၄၂။

ဩလုပ္ဆ[၂] (တိ) [အဝ+လုဗိ+ကျ] ထောက်ရာ မှီရာ။ အောက်ပုဒ်ကြည့်။

ဩလုပ္ဆန (ပု) [ဩလုဗ္ဘ+အတ္ထ] ထောက်ရာ မှီရာဟူသော အနက်။ "အာရမ္မဏတ္ထဿ ဝိဘာဂဒဿနတ္ထ"နှင့် ပစ္စယဋ္ဌော ဩလုဗ္ဘ-ဋ္ဌောတိ ဧဝံ ဝိဘာဂေ ဝိဇ္ဇမာနေ ပစ္စယော-လုဗ္ဘာနံ ဝိသေသာဘာဝံ ကပ္ပေတွာ အက-ပ္ပေတွာ ဝါ သပစ္စယတ္တာ ဩလုဗ္ဘာရမ္မ-ဏေနပိ သာရမ္မဏမေဝါတိ နှ ဂဟေတဗ္ဗန္တိ ဒဿနတ္ထန္တိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။ မူလဋီ၊၃။၉၁။ စိတ္တစေတသိကာနံ အာလမ်ိတမ္ဘတာယ ဥပ-တ္ထမ္ဘနတ္ထော ဩလုဗ္ဘဋ္ဌော။ အနုဋီ၊၃။၁၂၆။

ဩလုပ္ဆတိ (ကြိ) [အဝ+လုဗိ+အ+တိ] ထောက်၏၊ ထောက်မှီ၏။ ယထာ ဝါ ဂိရိမာရုဠ္ဆော၊ အတ္တာနောယေဝ ဧဏ္ဍကံ။ ဩလုဗ္ဘတိ တ-ထေဝေတံ၊ စာနမောလုဗ္ဘ ဝတ္တတိ။ အဘိ၊ ဋ္ဌ၊၁။၂၅၆။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။၃၃၅။ (-ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋီ၊ ၁။၄၁၂)

ဩလုပ္ဆပဝတ္တိကာရဏ (နှ) [ဩလုဗ္ဘပဝတ္တိ +ကာရဏ] ထောက်ရာမှီရာဖြစ်ခြင်း၏ အ ကြောင်း။ ဩလုဗ္ဘပဝတ္တိကာရဏဘာဝေန အာလမ္ဗနီယတော အာရမ္မဏံ နာမ။ မ၊ဋီ၊ ၂။၆၃။

ဩလုဗ္ဘာရမ္ပဏ (န) [ဩလုဗ္ဘ+အာရမ္ပဏ] ထောက်ရာမှီရာဟူသောအာရုံ။ သာရမ္ပဏ-မေဝါတိ ဩလုဗ္ဘာရမ္ပဏဝသေန။ ပစ္စ-ယာရမ္ပဏံ ဩလုဗ္ဘာရမ္ပဏန္တိ ဟိ ဒုဝိဓံ အာရမ္ပဏံ။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၂။၃၈၅။ ဥပတ္ထဒ္ဓန္တိ ဩလုဗ္ဘရမ္ပဏဘူတာဟိ ဝိညာဏဋ္ဌိတိဟိ ဥပတ္ထမ္ဘိတာ။ နေတ္တိ၊ဋ္ဌ။၂၀၂။ အာရမ္ပဏန္တိ ဩလုဗ္ဘာရမ္ပဏံ။ မ၊ဋီ၊၃။၃၆။ အံ၊ဋီ၊၃။၂၂၂။ (-အဘိ၊ဋ္ဌ၊၃။၂၁၄။ ဒီ၊ဋီ၊၂။၆၇။)

ဩလုဗ္ဘိတွာ (ကြိ၊ဝိ) [အဝ+လုဘ+ယ+တွာ။ နီတိ၊ဓာ။၂၃၅။] ထောက်မှီ၍။ ဧတံ စတု-တ္ထာရုပ္ပဇ္ဇာနံ တံ တတိယာရုပ္ပံ ဩလုဗ္ဘိတွာ ပဝတ္တတိ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋီ၊၁။၄၁၂။

ဩလုမ္ပေတွာ (ကြိ၊ဝိ) [အဝ+လုပိ+တွာ] ထား၍၊ ထည့်၍။ နခေန ဘေသဇ္ဇံ ဩလုမ္ပေ-တွာ(ဝိ၊၃။၃၈၉)တိ နခေန ဘေသဇ္ဇံ ဩဒ-ဟိတွာ၊ ပက္ခိပိတွာတိ အတ္ထော။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၃။ ၃၉၉။ ဩလုမ္ပေတွာတိ လုပိဓာတု ဩဒ-ဟနတ္ထောတိ အာဟ ဩဒဟိတွာတိ။ ပါ စိတ်၊ယော။၃၇၁-၂။

ဩလုမ္ဗိတွာ (ကြိ၊ဝိ) [အဝ+လုဗိ+တွာ] ထောက်၍၊ ထောက်မှီ၍။ ဥဘောဟိ ဟတ္ထေဟိ ဇဏ္ဏုကာနိ ဩလုမ္ဗိတွာ နိတ္ထုနန္တော။ ဥဒါန၊ ဋ္ဌ။၁၇၈။ (-ဇာ၊ဋ္ဌ၊၃။၂၀၄။)

ဩလုမ္ဘက (တိ) [အဝ+လုဘိ+ဏ္ဍု] ဆွဲကိုင်-ထောက်မှီ-တတ်သော။ သဘာဝေနေဝ စ ဥဋ္ဌာတုံ အသက္ကောန္တသ ဝေဋ္ဌု ဝိယ နိသယော အဟုတွာ ဩလုမ္ဘကဘာဝေန ဘာဝေါ။ သံ၊ဋီ၊၂။၁၆။

ဩလုမ္ဘိတွာ (ကြိ၊ဝိ) [အဝ+လုဘိ+တွာ] ထောက်မှီ၍။ ဩလုဗ္ဘိကြည့်။

ဩလောက (ပု) [အဝ+လောက+က] ကြည့်ရှုခြင်း။ ဘမုကဝိကာရေန ဝါ ကုဒ္ဓဘာဝေန ဩလောကေန ဝါ ပဋိက္ခိပန္တော။ ခုဒ္ဒသိက္ခာ၊ ဋီ။၁၀၈။

ဩလောကန (ထီ၊န) [အဝ+လောက+ယု။ အဝလောကန (သံ)] (၁) ကြည့်ရှုခြင်း၊ သိမြင်ခြင်း၊ မျက်မှောက်ပြုခြင်း။ (၂) ကြည့်ရှု-ဆင်ခြင်-စိစစ်-ခြင်း။ (တိ)(၃) ကြည့်ရှု-အပ်သော-ဖွယ်ရာ (အဆင်တန်ဆာ)။ (၄) ကြည့်ရှုသော၊သူ။ (၅) ကြည့်ရှုအပ်သော၊ ကြည့်ရှုကြောင်းဖြစ်သော။ (၆) ကြည့်ရှုရာ။

(၁) ကြည့်ရှုခြင်း၊ သိမြင်ခြင်း၊ မျက်မှောက်ပြုခြင်း။ အာဒါသော ဩလောက-နာယ။ မိလိန္ဒ။၃၃၇။ ပတ္တကလ္လန္တိ ပတ္တော ကာလော ဣမသ ဩလောကနသာတိ ပတ္တကာလံ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၅၅။ ဩလောကနန္တိ သစ္စာဘိသမယသခါတံ ဒဿနံ။ သံ၊ဋီ၊၂။ ၂၇၃။ ယဿာ ပညာယ ဓမ္မာ နိဇ္ဇာန-ပဇာနနကိစ္စသခါတံ ဩလောကနံ ခမန္တိ။ မူလဋီ၊၂။၂၀၂။ ဩလောကနန္တိ ပစ္စက္ခ-ကရဏံ။ အနုဋီ၊၂။၂၀၃။ ဩလောကနကမ္မ-လည်းကြည့်။ (၂) ပရိတုလယိတွာ ပုစ္ဆ-နာ , ဩလောကနာ စ သေနာသနလော-လုပ္ပံ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋီ၊၁။၁၀၂။ ဩလောကယတိ-လည်းကြည့်။ (တိ)(၃) ကြည့်ရှု-အပ်သော-ဖွယ်ရာ(အဆင်တန်ဆာ)။ ဩလော-

ကနပဒုမ-ကြည့်။ (၄) ကြည့်ရှုသော၊သူ။ ဩလောကနပုရိသ-ကြည့်။ (၅) ကြည့်ရှုအပ်သော၊ ကြည့်ရှုကြောင်းဖြစ်သော။ ဩလောကနက္ကမ-ကြည့်။ (၆) ကြည့်ရှုရာ။ ဩလောကနကာလ-ကြည့်။

ဩလောကနက (နဲ) [ဩလောကန+က] (၁) ပြူတင်းပေါက်။ (တိ)(၂) ကြည့်ရှုတတ်သော၊သူ။ (၃) ကြည့်ရှု-အပ်သော-ဖွယ်ရာ။ (၁) အဝဂ်ီ ကရောန္တိ၊ ဝိသေသကံ ကရောန္တိ၊ ဩလောကနကေန ဩလောကေန္တိ။ ဝိ၊၄။၄၅၈။ ဩလောကနကတော ရာဂါ၊ ဩလောကေတုံ နဝဋ္ဌတိ။ ဝိ၊ဝိနိစ္ဆယ၊ ဂါထာ။၂၉၆၀။ ဩလောကနကတောတိ ဝါတပါနတော။ ဝိ၊ဝိနိစ္ဆယ၊ ဋီ၊၂။၁၄၊ (-၃၃၀။) (တိ)(၂) ဣမသျှီ လောကေ သီလဝန္တာနံ ဩလောကနကာ , ပါပါနဉ္စ နိသေဓကာ နသန္တိ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၁၂။ (၃) အောက်ပုဒ်ကြည့်။

ဩလောကနကပဒုမ (နဲ) [ဩလောကနက+ပဒုမ] ကြည့်ရှု-အပ်သော-ဖွယ်ရာ-ပဒုမ္မာ ကြာပန်း။ (လှပတင့်တယ်သော ပဒုမ္မာ ကြာပန်း။) ကောကနဒံ ဝုစ္စတိ ပဒုမံ၊ သော စ မဂ်လပါသာဒေါ ဩလောကနကပဒုမံ (ဩမဗ္ဗကပဒုမံ။သီ။) ဒဿေတွာ ကတော။ မ၊ဋ္ဌ၊၃။၂၂၂။ ဩလောကနကပဒုမန္တိ လီလာအရဝိန္ဒံ။ မ၊ဋီ၊၃။၁၅၂။ (သာရတ္ထ၊၃-၌ ဩလောကနပဒုမ ဟုရှိသည်။ ၎င်းပုဒ်လည်းကြည့်။)

ဩလောကနက္ကမ (ပု) [ဩလောကန+ကမ] ကြည့်ရှု-အပ်သော-ကြောင်း-အစဉ်။ ဝိတေယျာတိ ဝိရူပံ တိရိယံ၊ ဝိညူနံ ဩလောကနက္ကမံ ဝီတိက္ကမိတွာတိ အတ္ထော။ ဒီ၊ဋီ၊၃။၁၂၁။

ဩလောကနကမ္မ (နဲ) [ဩလောကန+ကမ္မ] (၁) ကြည့်ရှုခြင်းအမှု၊ ကြည့်ရှုမှု။ (၂) ကြည့်ရှုကြောင်း-ကံ၊ ကြည့်ရှုသော-ကံ-စေတနာ။ (၁) မဟာပုရိသ နတယာ နိဝတ္တေတွာ ဩလောကနကမ္မံ ကတံ။ အပ၊ဋ္ဌ၊၁။၇၆။ (၂) ကမ္မံ နာမ ဒီဃရတ္တံ မဟာဇနဿ ပိယစက္ခုနာ ဩလောကနကမ္မံ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၁၉။

ဩလောကနကာလ (ပု) [ဩလောကန+ကာလ] ကြည့်ရှု-ရာ-သော-အခါ။ ဗျာပါဒဝိတက္ကော အပ္ပိယေ အမနာပေ သတ္တေ ဝါ သခါရေ ဝါ ကုဇ္ဈိတွာ ဩလောကနကာလတော ပဋ္ဌာယ ယာဝ ဝိနာသနာ ဥပ္ပဇ္ဇတိ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၆၈။ ဣတိဝုတ်၊ဋ္ဌ။၂၅၈။ သာရတ္ထ၊၁။၄၄၇။

ဩလောကနကိစ္စ (နဲ) [ဩလောကန+ကိစ္စ] ကြည့်ရှု-ခြင်း-ဘွယ်-ကိစ္စ။ အပါသာဒိကံ ဟိ ဒိသွာ ပုန ဩလောကနကိစ္စံ နဟောတိ။ မ၊ဋ္ဌ၊၃။၂၄၃။

ဩလောကနက္ခမ (တိ) [ဩလောကန+ခမ] ကြည့်ရှုခြင်းငှါ ခံ့သော။ အတီဝ နိဇ္ဇာနက္ခမောတိ ပဘဿရဘာဝေပိ အတိဝိယ ဩလောကနက္ခမော။ ဝိမာန၊ဋ္ဌ။၂၁၉။

ဩလောကနစက္ခု (နဲ) [ဩလောကန+စက္ခု]

ကြည့်ရှုသောမျက်စိ။ မေတ္တစိတ္တံ ပစ္စုပဋ္ဌ-ပေတွာ ဩလောကနစက္ခူနိ ပိယစက္ခူနိ နာမ။ မ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၄၂။ အံ၊ဋ္ဌီ၊၂။၄၁။

ဩလောကနစိတ္တ (နဲ) [ဩလောကန+စိတ္တ] (၁) ကြည့်ရှုသော စိတ်။ (တိ)(၂) ကြည့်ရှုသော စိတ်ရှိသော၊သူ။ **(၁)** ဥပနိဇ္ဈာန-စိတ္တန္တိ ရာဂဝသေန အညမည် ဩလော-ကနစိတ္တံ။ သံ၊ဋ္ဌီ၊၂။၁၁၃။ **(တိ)(၂)** ဥပနိ-ဇ္ဈာနသညိနောတိ ပရေ ဟေဋ္ဌတော ကတွာ ဩလောကနစိတ္တာ။ ထေရ၊ဋ္ဌ၊၂။၃၆၄။

ဩလောကနဌာန (နဲ) [ဩလောကန+ဌာန] ကြည့်ရှုရာအရပ်။ ဥလ္လောကန္တိ ဥဒ္ဓံ ဩလောကနဌာနံ၊ ဥပရိဘာဂန္တိ အတ္ထော။ ဝိမတိ၊၂။၁၀၃။

ဩလောကနတ္ထ (ပု) [ဩလောကန+အတ္ထ] (၁) ကြည့်ရှုခြင်းအကျိုး။ (၂) ကြည့်ရှုခြင်းအနက်။ (တိ)(၃) ကြည့်ရှုခြင်း အကျိုး ရှိသော။ (၄) ကြည့်ရှုခြင်းအနက်ရှိသော။

(၁) အာယုသခါရံ ဩလောကနတ္ထမ္ပိ ဝဋ္ဌတိ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၄။၄၅။ မ၊ဋ္ဌ၊၃။၂၂၂။ စရိယာ၊ ဋ္ဌ။၈၂။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊ရ။၂၅၂။ **(၂)** အောက်ပုဒ် ကြည့်။ **(တိ)(၃)** ပစ္စဝေက္ခဏတ္ထောတိ ဩ-လောကနတ္ထော။ မ၊ဋ္ဌ၊၃။၉၀။ **(၄)** အနေ-ကတ္ထတ္တာ ဓာတူနံ ဈေ-သဒ္ဒေါ ဩလော-ကနတ္ထောပိ ဟောတိ။ ကခါ၊ဋ္ဌီ၊သစ်။၃၆၂။ (-သာရတ္ထ၊၃။၂၄။)

ဩလောကနတ္ထသမ္ဘဝ (ပု) [ဩလောကနတ္ထ+သမ္ဘဝ] ကြည့်ရှုခြင်းအနက်၏ ဖြစ်သင့်ခြင်း။ ဈေ-ဓာတုဿ အနေကတ္ထတာယ ဩ-လောကနတ္ထသမ္ဘဝတော ဝုတ္တံ "ဩလော-ကာပေန္တီ"တိ။ ဝိမတိ၊၂။၁၃။

ဩလောကနပစ္စယ (ပု) [ဩလောကန + ပစ္စယ] ကြည့်ရှုခြင်းဟူသော အကြောင်း။ တဿ ဟိ စက္ခူနိ ဥမ္မီလေတွာ ဩလော-ကနပစ္စယာ ဥဂ္ဂဟနိမိတ္တံ ဥပ္ပဇ္ဇတိ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၁။၁၈၂။

ဩလောကနပဒုမ (နဲ) [ဩလောကန+ပဒုမ] ကြည့်ရှု-အပ်သော-ဖွယ်ရာ ပဒုမ္မာကြာပန်း။ (လှပတင့်တယ်သော ပဒုမ္မာကြာပန်း။) သော စ မင်္ဂလပါသာဒေါ ဩလောကနပဒုမံ ဒဿေတွာ ကတော။ သာရတ္ထ၊၃။၃၈၉။

ဩလောကနပုရိသ (ပု) [ဩလောကန+ပုရိသ] ကြည့်ရှုသော ယောက်ျား။ ဩ-လောကနပုရိသော ဝိယ ဘိက္ခူ။ သံ၊ဋ္ဌ၊၂။ ၁၅၇။ သီ၊ဋ္ဌီ၊သစ်၊၁။၅၂။

ဩလောကနဘာဝ (ပု) [ဩလောကန+ဘာဝ] ကြည့်ရှု-သူ-သည်-၏အဖြစ်၊ ကြည့်ရှုခြင်း။ သူရကာကော ... ဘိတ္တိအာဒီသု နိသီဒိတွာ အတ္တနော ဩလောကနဘာဝံ ဥတွာ အ-နောလောကေန္တော ဝိယ အညဝိဟိတကော ဝိယ။ ဓမ္မ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၂၄။

ဩလောကနသီလ (တိ) [ဩလောကန+သီလ] ကြည့်ရှုခြင်းအလေ့ရှိသော၊သူ။ မန္ဒ-ကွီတိ မန္ဒဒဿနီ၊ မုဒုနာ အာကာရေန ဩလောကနသီလာတိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။ ဇာ၊ ဋ္ဌ၊၃။၁၇၆။ (-ဇာ၊ဋ္ဌ၊၅။၄၇၀။)

သြလောကနာကာရ (ပု) [သြလောကန+အာကာရ] ကြည့်ရှုခြင်းဟူသော-ကြည့်ရှုသော-အခြင်းအရာ။ ထေရော သြလောကနာကာရေနေဝ ဥတ္တာ။ ဒီဋ္ဌ၊၂။၁၂၄။ မ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၉၅။ အံ၊ဋ္ဌ၊၃။၉၂။

သြလောကပဒ (န) [သြလောက+ပဒ] သြလောက-ပုဒ်၊ (=အဝ+လောက-ဓာတ်) ဟူသောပုဒ်။ ဒသဗလသာလရာဇံ သြလောကေသိတိ ဇေဝံ သြလောကပဒေန သမ္မာနေန္တာ။ ဗုဒ္ဓဝံ၊ဋ္ဌ။၆၃။

သြလောကမယ (တိ) [သြလောက+မယ] ကြည့်ရှုခြင်း၌ဖြစ်သော။ သြလောကမယာ ပဒုမာ၊ ဝါဠိဝိဟင်္သောဘိတာ။ အပ၊၁။၂။ တသ္မိယေဝ ပါသာဒေ သြလောကမယာ ဥဒ္ဓံမုခါ ပဒုမာ။ အပ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၁၇။

သြလောကယ (ကြိ) [အဝ+လောက+ဏယ+တိ] ကြည့်ရှု-ဆင်ခြင်-စိစစ်-ပါလော့။ အောက်ပုဒ်ကြည့်။

သြလောကယတိ (ကြိ) [အဝ+လောက+ဏယ+တိ] ကြည့်ရှု-ဆင်ခြင်-စိစစ်-၏။ ဝေယျာကရဏေသု ဟိ ယေ။ ... မနသာ သြလောကယတေ။ နေတ္တိ။၅။ မနသာ ဝေါလောကယတေတိ ... တသ္မာ တသ္မာ နယဿ ဒိသာဘာဝေန ဥပပရိက္ခတိ၊ ဝိစာရေတီတိ အတ္ထော။ သြလောကယတေ တေ အဗဟီတိပိ ပါဌော။ နေတ္တိ၊ဋ္ဌ။၃၀-၁။ တံ ခု ဒိသာလောစနံ အာဟူတိ သြလောကယတေ ဇတ္ထ ယဒေတံ သြလောကနံ၊ တံ ဒိသာလောစနံ နာမ နယံ ဝဒန္တိ။ နေတ္တိ၊ဋ္ဌ။၃၁။ သြလောကယတေတိ တေ ကုသလာဒိဓမ္မေ စိတ္တေနေဝ "အယံ ပဌမာ ဒိသာ၊ အယံ ဒုတိယာ ဒိသာ"တိအာဒိနာ တသ္မာ တသ္မာ နယဿ ဒိသာဘာဝေန ဥပပရိက္ခတိ၊ ဝိစာရေတီတိ အတ္ထော။ နေတ္တိ၊ဝိ။၄၄။ **သြလောကယ**—သြလောကယ ပဇ္ဇတမူလံ။ ဇာ၊၁။၃၇၂။ သြလောကယာတိ သြလောကေယျာသိ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၅။၄၄။ (-စူဠနိ။ ၁၀၅။) **သြလောကဿု**—ထေရ၊ဋ္ဌ၊၂။ ၁၃၆။ **သြလောကယီ**—သြလောကယီ (ဇာ၊၁။၃၇၃)တီ...ဟေဋ္ဌာ သြလောကေသိ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၅။၄။ (-ဥဒါန၊ဋ္ဌ။၁၇၄။) **သြလောကယီ**—ဝိမာန၊ဋ္ဌ။၁၈၅။ **သြလောကယီသု**—ဓမ္မ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၃။ ဓမ္မ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၄၅။ **သြလောကယီတ္ထ**—ဥဒါန၊ဋ္ဌ။၁၇၄။

သြလောကယတေ (ကြိ) [အဝ+လောက+ဏယ+တေ] ကြည့်ရှု-ဆင်ခြင်-စိစစ်-၏။ အထက်ပုဒ်ကြည့်။

သြလောကယန္တ (တိ) [အဝ+လောက+ဏယ+အန္တ။ ထိ-ဠ် သြလောကယန္တိ] ကြည့်ရှု-ဆင်ခြင်-သော၊သူ။ သြလောကယန္တော ဝက္ကဂေါ်။ ပဗ္ဗတာနိ ဝနာနိ စ။ ဇာ၊၁။၁၈၇။ သြလောကယန္တောတိ တံ ဌာနံ ပတ္ထာ သြလောကေန္တော။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၃။၄၆၁။ အထဿ (အထ အဿ) ပဗ္ဗတဿ မတ္ထကေ ဌတ္ဝာ စက္ခုမတော ပုရိသဿ ဘူမိ သြလောကယတော နေဝ ခေတ္တံ ... ပညာယေယျုံ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၂။၆၁။ မ၊ဋ္ဌ၊၂။၈၃။ သံ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၈၃။ ပုန ဒိဝသေ ဒေဝိ ... သြလောကယန္တိ နိသိန္နာ။ သံ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၇၆။

ဆြလောကယန္တီ (ထိ) [အဝ+လောက+ကယ+အန္တ+ဣ] (လူထွိပစ္စည်း။)] ကြည့်ရှုသော (မိန်းမ)။ အထက်ပုဒ်ကြည့်။

ဆြလောကယမာန (တိ) [အဝ+လောက + ကယ+မာန] ကြည့်ရှု-ဆင်ခြင်-သော၊သူ။ ပေကွမာနောတိ ပေကွမာနော ဒကွမာနော ဆြလောကယမာနော။ စူဠနိ။၁၉၃။ ဆြ-လောကယမာနော (ဝိသုဒ္ဓိ၊၂။၂၈)တိ ပေ-ကွန္တော၊ ဝိစာရေန္တော ဝါ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၌။၂။ ၂၉။ (-မိလိန္ဒ။၆။ ဝိ၊၌၊။၂၇။ ဒီ၊၌၊။၄၀။ မ၊၌၊။၂၉၈။ သံ၊၌၊။၃၈။ အံ၊၌၊။၁၄၀။ အဘိ၊၌၊၂။၂၇။ ပဋိသံ၊၌၊၂။၂၉၃။ ဥဒါန၊ ၌။၄၇။ ဝိမတိ၊၁။၃၀။ သီ၊၌၊သစ်၊၁။၁၉၁။)

ဆြလောကယီ (ကြိ) [အဝ+လောက+ကယ+ဏီ] ကြည့်ရှု-ဆင်ခြင်-စိစစ်-ပြီ။ ဆြ-လောကယတိ-ကြည့်။

ဆြလောကယီဆု (ကြိ) [အဝ+လောက+ကယ+ဆု] ကြည့်ရှု-ဆင်ခြင်-စိစစ်-ကုန်ပြီ။ ဆြလောကယတိ- ကြည့်။

ဆြလောကယီတ္ထ (ကြိ) [အဝ+လောက+ကယ+အာ(တ္ထ)] ကြည့်ရှု-ဆင်ခြင်-စိစစ်-ပြီ။ ဆြလောကယတိ-ကြည့်။

ဆြလောကယီတ္တာန (ကြိ၊ဝိ) [အဝ+လောက+ကယ+တ္တာန] ကြည့်ရှု၍။ သေယျံ ဆြ-လောကယီတ္တာနာ(ထေရီ။၃၉၂)တိ ဒီပါ-လောကေန သေယျံ ပဿိတ္တာန။ ထေရီ၊ ၌။၁၂၀။

ဆြလောကယီ (ကြိ) [အဝ+လောက+ကယ+ဣ] ကြည့်ရှု-ဆင်ခြင်-စိစစ်-ပြီ။ ဆြလောကယတိ-ကြည့်။

ဆြလောကဿု (ကြိ) [အဝ+လောက+ကယ+ဿု။ ကယပစ္စည်းကိုခေျ။] ကြည့်ရှု-ဆင်ခြင်-စိစစ်-ပါလော။ ဆြလောကေတိကြည့်။

ဆြလောကာပေတိ (ကာ၊ကြိ) [အဝ+လောက +ကာပေ+တိ] (အယုတ်အားဖြင့်) ကြည့်ရှုစေ၏။ ဥဇ္ဈာပေတိတိ အဝညာယ ဆြလောကာပေတိ။ ဝိ၊ဝိနိစ္ဆယ၊ဋီ၊၁။၄၁၅။ **ဆြလောကာပေန္တီ**— ဝိ၊၌၊၃။၃၆။ **ဆြ-လောကာပေယျ**—ထေရ၊၌၊။၄၂၅။ **ဆြ-လောကာပေသိ**—ဥဒါန၊၌။၁၅၄။ **ဆြ-လောကာပေသုံ**—ဇာ၊၌၊။၃၁၈။ **ဆြ-လောကာပေဿာမိ**—ဇာ၊၌၊။၄၅၈။ **ဆြလောကာပေဿာမ**—ဇာ၊၌၊။၃၁၈။

ဆြလောကာပေတုံ (ဗျ) [အဝ+လောက + ကာပေ+တုံ] (အယုတ်အားဖြင့်) ကြည့်ရှုစေခြင်းငှါ။ နိဇ္ဈာပေတုန္တီ ဆြလောကာပေတုံ။ အံ၊၌၊။၃၁၀။

ဆြလောကာပေန္တီ (ကာ၊ကြိ) [အဝ+လောက+ကာပေ+အန္တီ] (အယုတ်အားဖြင့်) ကြည့်ရှုစေကုန်၏။ ဆြလောကာပေတိ-ကြည့်။

ဆြလောကာပေယျ (ကာ၊ကြိ) [အဝ+လောက +ကာပေ+ဧယျ] (အယုတ်အားဖြင့်) ကြည့်ရှုစေရာ၏။ ဆြလောကာပေတိ-ကြည့်။

ဆြလောကာပေသိ (ကာ၊ကြိ) [အဝ+လောက +ကာပေ+ဣ] (အယုတ်အားဖြင့်) ကြည့်ရှုစေပြီ။ ဆြလောကာပေတိ-ကြည့်။

ဆြလောကာပေသုံ (ကာ၊ကြိ) [အဝ+လောက+ကာပေ+ဥုံ] (အယုတ်အား:ဖြင့်) ကြည့်ရှုစေကုန်ပြီ။ ဆြလောကာပေတိ-ကြည့်။

ဆြလောကာပေဿာမ (ကာ၊ကြိ) [အဝ+လောက+ကာပေ+ဿာမ] (အယုတ်အား:ဖြင့်) ကြည့်ရှုစေကုန်အံ့။ ဆြလောကာပေတိ-ကြည့်။

ဆြလောကာပေဿာမိ (ကာ၊ကြိ) [အဝ+လောက+ကာပေ+ဿာမိ] (အယုတ်အား:ဖြင့်) ကြည့်ရှုစေအံ့။ ဆြလောကာပေတိ-ကြည့်။

ဆြလောကိတ (တိ) [အဝ+လောက+တ] (၁) အောက်၌ ကြည့်အပ်-ငုံ့ကြည့်အပ်-သော။ (၂) ကြည့်အပ်သော။ (၃) ကြည့်အပ်ရာ၊ ကြည့်ရာ။ (၄) ကြည့်သော။

(၁) အညာနိုပိ ဟေဋ္ဌာ ဥပရိ ပစ္ဆတော ပေက္ခနဝသေန ဆြလောကိတဥလ္လောကိတာပလောကိတာနိ နာမ ဟောန္တိ။ မ၊ဋ္ဌ၊ ၁။၂၆၅-၆။ **(၂)** တယာ သာ ဣတ္ထီ ဆြလောကိတာ။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၉။ (-အံ၊ဋ္ဌ၊၁။ ၁၀၅။) **(၃)** ဆြလောကိတကာလ-ကြည့်။ **(၄)** ဆြလောကိတာကာရ-ကြည့်။

ဆြလောကိတဆြလောကိတဋ္ဌာန (န) [ဆြလောကိတ ဆြလောကိတ+ဋ္ဌာန] ကြည့်အပ်ကြည့်အပ်သောအရပ်၊ ကြည့်ရာ ကြည့်ရာ အရပ်ဋ္ဌာန။ ဆြလောကိတဆြလောကိတဋ္ဌာနံ ဝိကမ်ပိ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၅။ ၃၂၈။ (-ဇာ၊ဋ္ဌ၊၇။၃၇၉။)

ဆြလောကိတကာလ (ပု) [ဆြလောကိတ+ကာလ] ကြည့်ရာ-ကြည့်သော-အခါ။ ဥပ်မိလေတ္တာ ဆြလောကိတကာလော ဝိယ စက္ခုဝိညာဏဿ ဒဿနကိစ္စသာဓနကာလော။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၁၂။ (-ဓမ္မ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၆၀။)

ဆြလောကိတက္ခဏ (ပု) [ဆြလောကိတ+ခဏ] ကြည့်ရာ-ကြည့်သော-ခဏ။ ဥဒ္ဒံ ဆြလောကိတက္ခဏေယေဝ မေ ရတ္တသာလိဓရာ ပတိတာ သဗ္ဗကောဋ္ဌေ ပူရေယျုံ။ ဓမ္မ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၃၅။

ဆြလောကိတကုမ္ဘက္ကာ (ပု) [ဆြလောကိတ+ကုမ္ဘက္ကာ] ကြည့်ရှုအပ်သော ကုမ္ဘက်။ ဝေဿဝဏသ သောတာပန္နကာလတော ပုဗ္ဗေ နယနာဝုဓေန ဆြလောကိတကုမ္ဘက္ကာနံ မရဏေ ... ဒေဝဒ္ဒိ ဝေဒိတဗ္ဗာ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၂။၄၀။

ဆြလောကိတပါသာဒ (ပု) [ဆြလောကိတ+ပါသာဒ] ကြည့်ရှုအပ်သော-ရှုချင်စဖွယ်-(တင့်တယ်သော) ပြာသာဒ်။ အသုကဋ္ဌာနေ တေ မယာ ဆြလောကိတပါသာဒေါ ဒိဋ္ဌော။ ဓမ္မ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၈၂။

ဆြလောကိတပုဗ္ဗ (တိ) [ဆြလောကိတ+ပုဗ္ဗ] ရှေး၌ကြည့်ရှုအပ်-ကြည့်ရှုအပ်ဘူး-သော၊ သူ။ အယံ ယတော ပဗ္ဗဇိတော၊ တတော ပဋ္ဌာယ နံ မယာ လောဘသဟဂတေန စိတ္တေန ဣန္ဒြိယာနိ ဘိန္နိတ္တာ ဝိသဘာဂရူပံ ဆြလောကိတပုဗ္ဗံ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။၃၈။ (-ဇာ၊ဋ္ဌ၊၄။၁၉၁။)

ဆြလောကိတမတ္တ (ထိ၊န) [ဆြလောကိတ+မတ္တ] (၁) ကြည့်အပ်သည်၏အဖြစ်ဟူသော ပမာဏ၊ ကြည့်ရှုအပ်ကာမျှ၊ ကြည့်

ရှုခြင်းမျှ။ (တိ)(၂) ကြည့်ရှုအပ်သည်၏ အဖြစ်လျှင် ပမာဏရှိသော၊ ကြည့်ရှုအပ်ကာမျှဖြစ်သော၊သူ။ (၁) ကေစိ ပန ထေရာ "ဟသိတမတ္တေန ဩလောကိတမတ္တေန အာလိဂိတမတ္တေန စ တေသံ ကာမကိစ္စံ ဣဇ္ဈတီ" တိ ဝဒန္တိ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၈၃။ (-ဒီ၊ဋ္ဌီ၊ ၃။၂၀၈။) (တိ)(၂) ဣမေ သုဒံ မယာ အ-ကွိနိ ဥမ္မိလေတွာ ဩလောကိတမတ္တာဝ ပုဗ္ဗေ ဒိသောဒိသံ ဂစ္ဆန္တိ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၄။၃၄၆။

ဩလောကိတမတ္တက (ပု၊န) [ဩလောကိတ+မတ္တ+က] ကြည့်အပ်သည်၏ အဖြစ်ဟူသော ပမာဏ၊ ကြည့်ရှုအပ်ကာမျှ၊ ကြည့်ရှုခြင်းမျှ။ အဘိဇ္ဈာယ ဩလောကိတမတ္တ-ကေန စေတ္ထ ကမ္မပထဘေဒေါ န ဟော-တိ။ မ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၃၂။

ဩလောကိတသညာ (ထီ) [ဩလောကိတ+သညာ] ကြည့်ရှုအပ်သည်၌ဖြစ်သော အမှတ်သညာ။ ထေရော ဩလောကိတ-သညာယ ဧဝ "သတ္ထာ နိသီဒိတုကာမော" တိ ဥတ္တာ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၃။၃၀။ (-ဓမ္မ၊ဋ္ဌ၊၂။၈၆။)

ဩလောကိတသညာဏ (န) [ဩလောကိတ+သညာဏ] ကြည့်ရှုအပ်သည်၌ဖြစ်သော အမှတ်သညာ။ သာ ဩလောကိတသ-ညာဏေနေဝ သတ္ထာရံ ဥပသင်္ကမိတွာ။ ဓမ္မ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၁၃။

ဩလောကိတာကာရ (ပု) [ဩလောကိတ+အာကာရ] ကြည့်သောအခြင်းအရာ။ သော ဩလောကိတာကာရေနေဝ ဥတ္တာ။ ဓမ္မ၊ဋ္ဌ၊၂။၄၃၄။ (-ဇာ၊ဋ္ဌ၊၆။၁၉၀။)

ဩလောကိတောလောကိတဋ္ဌာန (န) [ဩလောကိတောလောကိတ+ဋ္ဌာန] ကြည့်အပ်ကြည့်အပ်ရာ-ကြည့်တိုင်းကြည့်တိုင်းသော-အရပ်။ ဂါမဝါသိဿ ဩလောကိတော-လောကိတဋ္ဌာနံ ကမ္မနာကာရပ္ပတ္တံ အဟော-သိ။ ဓမ္မ၊ဋ္ဌ၊၂။၅၇။

ဩလောကိယတေ (ကမ္မ၊ကြိ) [အဝ+လောက+ယ+တေ] ကြည့်အပ်၏။ အန္တံ ပရိယော-သာနံ လိချတေ ဩလောကိယတေ ဧ-တေနာတိ အန္တလိက္ခံ။ အပ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၉၃။

ဩလောကိယမာန[၁] (တိ) [အဝ+လောက+ယ+မာန] ကြည့်ရှုအပ်သော၊သူ။ ယထာ မဟိဋ္ဌာ ပုရတော ဩလောကိယမာနော သောဘ-တိ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၀၄။ (-မ၊ဋ္ဌ၊၃။၃၉။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၇။ အံ၊ဋ္ဌီ၊၁။၅၆။)

ဩလောကိယမာန[၂] (တိ) [အဝ+လောက+ယ+အန္တ] ကြည့်ရှုသော၊သူ။ တံ ဧကဒိဝသံ ဝါတပါနံ ဝိဝရိတွာ ဗဟိ ဩလောကိယ-မာနံ (ဩလောကယမာနံ?) အာကာသေန ဂစ္ဆန္တော ဝိဇ္ဇာဓရော ဒိသွာ။ ပဋိသံ၊ဋ္ဌ၊၂။ ၂၉၃။

ဩလောကီယန္တိ (ကမ္မ၊ကြိ) [အဝ+လောက+ယ+အန္တေ] ကြည့်ရှုအပ်ကုန်၏။ ယေန ဟိ ဝိဓိနာ တဿ တဿ အတ္ထနယဿ ယောဇနာယ ဒိသာ ဩလောကီယန္တိ၊ သော ဝိဓိ ဒိသာလောစနံ။ နေတ္တိ၊ဋ္ဌ။၃၁။

ဩလောကေတဗ္ဗ (တိ) [အဝ+လောက+ဏေ+တဗ္ဗ] (၁) အောက်သို့ကြည့်-ငုံ့ကြည့်

-အပ်သော။ (၂) ကြည့်ရှု-ဆင်ခြင်-အပ်သော၊ ကြည့်ရှုဆင်ခြင်ဖွယ်။ (၁) ဥဒ္ဓံ ဥလ္လောကေတဗ္ဗာ ဟောတိ၊ အဓော ဩလောကေတဗ္ဗာ ဟောတိ။ အံ၊၃။၁၅။ (၂) ဝိနယဓရေန ဩတိဏ္ဏံ ဝတ္ထုံ သဟသာ အဝိနိစ္ဆိနိတွာဝ ပဉ္စ ဌာနာနိ ဩလောကေတဗ္ဗာနိ။ ဝိ၊ဌ၊၁။၂၆၅။ ကီ ဧတ္ထ ဩလောကေတဗ္ဗံ အတ္ထိ။ အံ၊ဌ၊၁။၁၂၂။

ဩလောကေတဗ္ဗယုတ္တ (တိ) [ဩလောကေတဗ္ဗ+ယုတ္တ] ကြည့်ရှု-ဆင်ခြင်-အပ်သည်၏ အဖြစ်နှင့်ယှဉ်သော၊ ကြည့်ရှုသင့် ကြည့်ရှုထိုက်သော၊သူ။ မဟာရာဇ အယံ ဩလောကေတဗ္ဗယုတ္တော ယေဝ။ အပ၊ဌ၊၁။၃၀၁။

ဩလောကေတဗ္ဗယုတ္တက (တိ) [ဩလောကေတဗ္ဗ+ယုတ္တ+က] ကြည့်ရှု-ဆင်ခြင်-အပ်သည်၏ အဖြစ်နှင့်ယှဉ်သော၊ ကြည့်ရှုသင့်ကြည့်ရှုထိုက်သော၊သူ။ ဩလောကေတဗ္ဗယုတ္တကော ဧသ ဒေဝါတိ။ ကော ပနဿ ဩလောကေတဗ္ဗယုတ္တကော ဂုဏော။ အံ၊ဌ၊၁။၁၄၇။

ဩလောကေတိ (ကြိ) [အဝ+လောက+ ဏေ+ တိ] (၁) အောက်သို့ကြည့်-ငုံ့ကြည့်-၏။ (၂) ကြည့်ရှု-ဆင်ခြင်-၏။ (၁) နဲ အဓော ဩလောကေတိ။ မ၊၂။၃၃၈။ ဩလောကေတဗ္ဗ (၁) လည်းကြည့်။

(၂) ဣဓေကစ္စော လောလဘိက္ခု ... ကိဉ္စိ လောဘနေယျံ ပရိက္ခာရံ ဩလောကေတိ။ ဝိ၊ဌ၊၁။၃၃၁။ ဘဂဝါ ကိရ ပရိသမဇ္ဇေ ဓမ္မံ ဒေသေန္တော ပရိသာယ အဇ္ဇာသယံ ဩလောကေတိ။ မ၊ဌ၊၂။၁၀၂။ ဩလောကေတိတိ ဥဒိက္ခတိ။ မ၊ဋီ၊၂။၃၉။ **ဩလောကေန္ဆိ**—ဝိ၊၄။၂၄၂။ ဝိ၊ဌ၊၁။၂၅၆။ ဒီ၊ဌ၊၂။၂၇၅။ မ၊ဌ၊၂။၁၀၀။ **ဩလောကေသိ**—ဝိ၊ဌ၊၂။၂၁၅။ အံ၊ဌ၊၁။၁၄၇။ **ဩလောကေမိ**—စူဋ္ဌနိ။၉၂။ ဝိ၊ဌ၊၁။၂၃၃။ အံ၊ဌ၊၁။၁၄၇။ အံ၊ဌ၊၃။၂၂၅။ ဝိမတိ၊၂။၁၀၆။ **ဩလောကေမ**—မ၊ဌ၊၃။၁၂၅။ ဇာ၊ဌ၊၄။ ၅၃။ **ဩလောကေန္ဆု**—အဘိ၊ဌ၊၃။၁၀၄။ ဓမ္မ၊ဌ၊၂။၅၆။ **ဩလောကေဟိ**—ဝိ၊ဌ၊၁။ ၂၆၆။ မ၊ဌ၊၁။၃၂၁။ အံ၊ဌ၊၁။၃၄၄။ အဘိ၊ဌ၊၃။၁၃၈။ ဓမ္မ၊ဌ၊၁။၂၈၀။ **ဩလောကေထာ**(ဝိ၊၃။၃၂၇။ ဒီ၊၂။၈၃)တိ ပဿထ။ ဝိ၊ဌ၊၃။၃၇၈။ ဒီ၊ဌ၊၂။၁၃၅။ (-စူဋ္ဌနိ။၁၇၁။ ဝိ၊ဌ၊၁။၃၂၁။ ဝိ၊ဌ၊၄။၃၆။ ဒီ၊ဌ၊၁။၁၆၇။ မ၊ဌ၊၁။၂၅၉။ မ၊ဌ၊၁။၃၇၇။ အဘိ၊ဌ၊၃။၁၀၁။ ဓမ္မ၊ဌ၊၁။၁၈၀။ ဥဒါန၊ဌ။၃၃၅။) **ဩလောကေယျ**—ဝိ၊၄။၂၄၁။ စူဋ္ဌနိ။၂၁၈။ မ၊ဌ၊၂။၁၅၆။ သံ၊ဌ၊၂။၂၉၄။ **ဩလောကေယျုံ**—ဝိ၊ဌ၊၄။၉၂။ ဓမ္မ၊ဌ၊၂။၇။ **ဩလောကေယျာသိ**—ဇာ၊ဌ၊၅။၄၄။ **ဩလောကေယျာထ**—ဓမ္မ၊ဌ၊၁။၁၈၆၊၂၄၁။ **ဩလောကေယျံ**—ဝိ၊၃။၃၁၄။ **ဩလောကေသိ**— ဝိ၊၂။၂၉။ ဗုဒ္ဓဝံ။၃၀၃။ ဝိ၊ဌ၊၃။၂၉၀။ ဒီ၊ဌ၊၁။၄၃။ မ၊ဌ၊၂။၉၂။ **ဩလောကေသုံ**—ဓမ္မ၊ဌ၊၂။၂၅။ ဣတိဝုတ်၊ဌ။၂၉။ **ဩလောကေသီ**—ဝိ၊ဌ၊၁။၁၀၂။ ဝိမတိ၊၁။၆၈။ **ဩလောကေဿတိ**—ဓမ္မ၊ဌ၊၁။၃၄။ ဇာ၊ဌ၊၆။၄၉။ **ဩလောကေဿန္ဆိ**—မ၊ဌ၊၃။၂၁၉။ ဓမ္မ၊ဌ၊၁။၃။ **ဩလောကေဿသိ**

—ဓမ္မ၊ဌ၊၁။၇။ **ဩလောကေဿထ**—ဇာ၊ဌ၊၃။၅၀၆။ **ဩလောကေဿာမိ**—ကခါ။၃၁။ ဒီ၊ဌ၊၁။၂၅၄။ မ၊ဌ၊၃။၂၈၈။ **ဩလောကေဿာမ** —ဝိ၊ဌ၊၄။၁၇၅။ မ၊ဌ၊၃။၆၁။ **ဩလောကေဿံ**—ဇာ၊ဌ၊၁။၄၀၆။

ဩလောကေတုံ (ဗျ) [အဝ+လောက+ ဏေ+တုံ] ကြည့်ရှု-ဆင်ခြင်-ခြင်းငှါ။ သစေ သဗ္ဗော သံယော ဥဿဟတိ ကုဋိုဝတ္ထုံ ဩလောကေတုံ။ သဗ္ဗေန သံယေန ဩ-လောကေတဗ္ဗံ။ ဝိ၊၁။၂၂၄။ (-ဝိ၊ဌ၊၃။၁၆၃။ ဒီ၊ဌ၊၁။ ၂၅၄။ မ၊ဌ၊၂။၁၂၁။ ဥဒါန၊ဌ။၁၆၄။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋီ၊၁။၁၀၂။)

ဩလောကေတု (ထီ၊ပု) [အဝ+လောက+ဏေ+တု] ကြည့်ရှု-ဆင်ခြင်-သော၊သူ။ အဘိ-ဇ္ဈာတာ ဟောတီတိ အဘိဇ္ဈာယ ဩ-လောကေတာ ဟောတိ။ မ၊ဌ၊၂။၂၃၂။ (-မ၊ဋီ၊၂။၂၅၀။)

ဩလောကေတုကာမ (တိ) [ဩလောကေတုံ+ကမု+ဏ] ကြည့်ရှု-ဆင်ခြင်-ခြင်းငှါ အလိုရှိသော၊သူ။ ဒိသာ ဩလောကေတု-ကာမော ဟုတွာ။ ဝိ၊ဌ၊၄။၅၆။ မ၊ဌ၊၂။၂၆၁။

ဩလောကေတွာ[၁] (ကြိ၊ဝိ) [အဝ+လောက+ ဏေ+တွာ] ကြည့်ရှု-ဆင်ခြင်-သိမြင်-၍။ အနာပတ္တိ ဩလောကေတွာ ဆဋ္ဌေတိ။ ဝိ၊၂။၃၄၈။ (-နေတ္တိ။၁၀၆။ ဝိ၊ဌ၊၄။၈၄။) ဩလောကေတွာ(မ၊ဌ၊၃။၉၀)တိ ဥဏ-စက္ခုနာ ဒိသွာ။ မ၊ဋီ၊၃။၂၁။

ဩလောကေတွာ[၂] (ကြိ၊ဝိ) [အပ+လောက+ ဏေ+တွာ] ပန်ကြား၍။ ဣဒဉ္စ ဝတ္ထု ဩလောကနတ္ထာယ သမ္မုတိကမ္မံ အနုသာ-ဝနာနယေန ဩလောကေတွာပိ ကာတုံ ဝဋ္ဌတိ။ ဝိ၊ဌ၊၂။၁၅၅။ ဩလောကေတွာပိ-တိ အပလောကေတွာပိ၊ အပလောကန-ကမ္မဝသေနာပိတိ အတ္ထော၊ အပသဒ္ဒဿာပိ ဩ-အာဒေသော ကတောတိ ဒဋ္ဌဗ္ဗော။ ဝိမ တိ၊၁။၂၇၆။ (-သာရတ္ထ၊၂။၃၄၄။)

ဩလောကေတွာန (ကြိ၊ဝိ) [အဝ+လောက+ ဏေ+တွာန] ကြည့်ရှု-ဆင်ခြင်-၍။ ဩ-လောကေတွာန သမ္မုဒ္ဓေါ၊ အကုံရဉ္စာပိ ဣန္ဒကံ။ ပေတ။၁၆၀။

ဩလောကေထ (ကြိ) [အဝ+လောက+ဏေ+ထ] ကြည့်ရှု-ဆင်ခြင်-ကုန်လော။ ဩလော-ကေတိ(၂)ကြည့်။

ဩလောကေနွှ (တိ) [အဝ+လောက+ဏေ+အနွှ။ ထီ-၌ ဩလောကေနွှီ။] (က) ကြည့်ရှု-ဆင်ခြင်-သော၊သူ။ (ခ) ကြည့်ရှုဖူးမြော်သော၊သူ။ **(က)** အထ ခေါ သော ဗြာ-ဟ္မဏော ဘတ္တဂ္ဂံ ဩလောကေနွှော ဒွေ နာဒ္ဒဿ ယာဂုဉ္စ မဓုဂေါဋ္ဌကဉ္စ။ ဝိ၊၃။၃၁၄။ (-ဝိ၊ဌ၊၁။၂၇။ ဒီ၊ဌ၊၁။၁၁၇။ မ၊ဌ၊၂။၃၃။) ဩလောကေနွှိယာ ဗဟိ ဌိတော ဝိယ ပညာယတိ။ ဒီ၊ဌ၊၂။၂၉။ (-ဝိ၊ဌ၊၃။၂၀၁။ မ၊ဌ၊၃။၄၉။) **(ခ)** အဝလောကယမာနာတိ သိရသ္မိ အဥ္ဇလိ ဌပေတွာ ဘဂဝန္တံ ဩ-လောကေနွှာဝ။ မ၊ဌ၊၃။၂၇၀။

ဩလောကေနွှိ (ကြိ) [အဝ+လောက+ဏေ+အနွှိ] ကြည့်ရှု-ဆင်ခြင်-ကုန်၏။ ဩလော-ကေတိ(၂)ကြည့်။

ဆြလောကေန္ဆုး (ကြီ) [အဝ+လောက+ကေ+အန္ဆု] ကြည့်ရှု-ဆင်ခြင်-ကုန်လော။ ဆြလောကေတိ(၂)ကြည့်။

ဆြလောကေမ (ကြီ) [အဝ+လောက+ကေ+မ] ကြည့်ရှု-ဆင်ခြင်-ကုန်၏။ ဆြလောကေတိ(၂)ကြည့်။

ဆြလောကေမိ (ကြီ) [အဝ+လောက+ကေ+မိ] ကြည့်ရှု-ဆင်ခြင်-၏။ ဆြလောကေတိ (၂) ကြည့်။

ဆြလောကေယျံ (ကြီ) [အဝ+လောက+ကေ+ယျံ] ကြည့်ရှု-ဆင်ခြင်-ရာ၏။ ဆြလောကေတိ(၂)ကြည့်။

ဆြလောကေယျ (ကြီ) [အဝ+လောက+ကေ+ယျ] ကြည့်ရှု-ဆင်ခြင်-ရာ၏။ ဆြလောကေတိ(၂)ကြည့်။

ဆြလောကေယျာထ (ကြီ) [အဝ+လောက+ကေ+ယျာထ] ကြည့်ရှု-ဆင်ခြင်-ကုန် ရာ၏။ ဆြလောကေတိ(၂)ကြည့်။

ဆြလောကေယျာသိ (ကြီ) [အဝ+လောက+ကေ+ယျာသိ] ကြည့်ရှု-ဆင်ခြင်-ရာ၏။ ဆြလောကေတိ(၂)ကြည့်။

ဆြလောကေယျုံ (ကြီ) [အဝ+လောက+ကေ+ယျုံ] ကြည့်ရှု-ဆင်ခြင်-ကုန်ရာ၏။ ဆြလောကေတိ(၂)ကြည့်။

ဆြလောကေသီ (ကြီ) [အဝ+လောက+ကေ+ဣံ] ကြည့်ရှု-ဆင်ခြင်-ပြီ။ ဆြလောကေတိ (၂) ကြည့်။

ဆြလောကေသီ[၁] (ကြီ) [အဝ+လောက+ကေ+သိ] ကြည့်ရှု-ဆင်ခြင်-၏။ ဆြလောကေတိ(၂)ကြည့်။

ဆြလောကေသီ[၂] (ကြီ) [အဝ+လောက+ကေ+ဤ] ကြည့်ရှု-ဆင်ခြင်-ပြီ။ ဆြလောကေတိ (၂)ကြည့်။

ဆြလောကေသုံ (ကြီ) [အဝ+လောက+ကေ+ဥံ] ကြည့်ရှု-ဆင်ခြင်-ကုန်ပြီ။ ဆြလောကေတိ(၂)ကြည့်။

ဆြလောကေဿန္တိ (ကြီ) [အဝ+လောက+ကေ+ဿန္တိ] ကြည့်ရှု-ဆင်ခြင်-ကုန်လတ္တံ့။ ဆြလောကေတိ (၂)ကြည့်။

ဆြလောကေဿံ (ကြီ) [အဝ+လောက+ကေ+ဿံ] ကြည့်ရှု-ဆင်ခြင်-အံ့။ ဆြလောကေတိ (၂)ကြည့်။

ဆြလောကေဿတိ (ကြီ) [အဝ+လောက+ကေ+ဿတိ] ကြည့်ရှု-ဆင်ခြင်-လတ္တံ့။ ဆြလောကေတိ (၂)ကြည့်။

ဆြလောကေဿထ (ကြီ) [အဝ+လောက+ကေ+ဿထ] ကြည့်ရှု-ဆင်ခြင်-ကုန်လတ္တံ့။ ဆြလောကေတိ (၂)ကြည့်။

ဆြလောကေဿသိ (ကြီ) [အဝ+လောက+ကေ+ဿသိ] ကြည့်ရှု-ဆင်ခြင်-လတ္တံ့။ ဆြလောကေတိ (၂)ကြည့်။

ဆြလောကေဿာမ (ကြီ) [အဝ+လောက+ကေ+ဿာမ] ကြည့်ရှု-ဆင်ခြင်-ကုန်အံ့။ ဆြလောကေတိ (၂)ကြည့်။

ဩလောကေဿာမီ (ကြိ) [အဝ+လောက+ကေ+ဿာမိ] ကြည့်ရှု-ဆင်ခြင်-အံ့။ ဩလောကေတိ(၂)ကြည့်။

ဩလောကေဟိ (ကြိ) [အဝ+လောက+ကေ+ဟိ] ကြည့်ရှု-ဆင်ခြင်-လော။ ဩလောကေတိ(၂)ကြည့်။

ဩလောကီ (ပု) [(အဝ+လောက=) ဩလောက+ဏ္ဍိ။ ဝိ၊ပိ၊ဓာန်။] နွားနို့အရသာမှဖြစ်သော စုံစုံတက်သော ဟင်းလျာ။ (ဝဇီရ။) ဟင်းလျာအထူး။ (သာရတ္ထ။ ဝိမတိ။) သက်သက်သော ပအုံးရည်, ရက်တက်ရည်-စသည်။ (သာရတ္ထ နှင့် ဝိမတိ-ဋ္ဌီလာသော ကေစိ။) (ဝိနိစ္ဆယဋီကာဋ္ဌ" နို့ဓမ်းဖြင့်ပြုအပ်သော နွားနို့အရသာ တစ်မျိုး (ကေစိ)။ ဟင်းလျာအထူး (အပဒေ)။ သက်သက်သော ပအုံးရည်, ရက်တက်ရည်-စသည်။ (အဉော။)"ဟု လာသည်။ ချဉ်ရေဟင်း။ (ဝိ၊ပိ၊ဓာန်။) ပုံးရည်သန့်.သန့်. ရက်တက်ရည်သန့်.သန့်.။ (ဘာသာဋီကာ။) မြေပြစ်သည်ရည်။ (ရွှေဥမင်၊သျှ။၃၄၁။)

ဩလောကီ(ကိ) သာကသူပေယျ မစ္ဆ-ရသ မံသရသာဒီနိ ရသရသာတိ ဝေဒိတ-ဗ္ဗာနိ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၃၊၁၆၄။ ဩလောကီ ဝုစ္စတိ ကုဓိတံ၊ ဂေါရသတော ပူရာ ထူပိတောတိ အတ္ထော။ ဝဇီရ။၃၄၆။ ဩလောကီတိ ကော ဗျဥ္ဇနဝိကတိ။ ကဉိကတက္ကာဒိရသောတိ ကေစိ။ ဝိမတိ၊၂။၆၂။ ဩလောကီတိ ကော ဗျဥ္ဇနဝိကတိ၊ ယော ကောစိ သုဒ္ဓေါ ကဉိ-ကတက္ကာဒိရသောတိ ကေစိ။ သာရတ္ထ၊၃။ ၁၀၅။ တတ္ထ စ ဩလောကီတိ ဒဓိကတံ ဂေါရသန္တိ ကေစိ။ ကော ဗျဥ္ဇနဝိကတိတိ အပရေ။ ယော ကောစိ သုဒ္ဓေါ ကဉိက-တက္ကာဒိရသောတိ အညေ။ ဝိ၊ဝိနိစ္ဆယ၊၂။၁၄။

ဩလောပိယ (တိ) [အဝ+လုပ+ဏျ] ကြဖြန့်. အပ်သော။ လာဇာ ဩလောပိယာ ပုပ္ဖါ၊ မာလာဂန္ဓဝိလေပနာ။ အဂ္ဃိယာနိ စ တိ-ဋ္ဌန္တု။ ဇာ၊၂။၃၇၀။ (သျာ၊က-မူတို့၌ "ဩ-လောကိယာ" ဟု ရှိသည်။) လာဇာ ဩ-လောပိယာ ပုပ္ဖါတိ လာဧဟိ သဒ္ဒိ လာ-ဧပဥ္စမကာနိ ပုပ္ဖါနိ ဩကိရန္တာနံ ဩ-ကိရဏပုပ္ဖါနိ (ဩမိဿကပုပ္ဖါနိ။ က။) ပဋိ-ယာဒေထ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊ရ။၃၇၀။ (နိသျ-ဋ္ဌ "ဩ-လောကိရာ= ပန်းကြဲသူတို့.သည်"ဟု အ နက်ပေးသည်။)

ဩဝဇ္ဇမာန (တိ) [အဝ+ဝဒ+ယ+မာန။ နိတိ၊ သုတ္တ။၁၂၆။] ဆိုဆုံးမအပ်သော၊သူ။ ယော အတ္ထကာမဿ ဟိတာနုကမ္ပိနော၊ ဩဝဇ္ဇ-မာနော နံ ကရောတိ သာသနံ။ ဇာ၊၁။ ၁၀၊၁၁၊၁၃၉၊(-၁၄၂။) ဩဝဇ္ဇမာနောတိ မုဒုကေန ဟိတစိတ္တေန ဩဝဒိယမာနော။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၅၈။ (-ဇာ၊ဋ္ဌ၊၃။၂၂၉၊၂၄၅။)

ဩဝဒ (တိ) [အဝ+ဝရ+တ] ပိတ်ပင်-တား-မြစ်-ပယ်-အပ်သော။ အဇ္ဇတဂ္ဂေ ဩဝဒ္ဓော ဘိက္ခုနီနံ ဘိက္ခူသု ဝစနပထော။ ဝိ၊၂။ ၈၅။ ဝိ၊၄။၄၄၅။ ဝဇီရ။၅၃၅။ အံ၊၃။၁၀၄။ ဩဝဒ္ဓော တိ ပိဟိတော ဝါရိတော ပဋိ-ကွိတ္တော။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၃။၆၆။ (-သာရတ္ထ၊၃။၄၃၉၊။) ဩဝဒ္ဓော ဘိက္ခုနီနံ ဘိက္ခူသု ဝစန-

ပထောတိ ... ဘိက္ခူသု ဩဝဂိုတော ပိဟိတော။ အံ၊၆၊၃။ ၂၃၇။

ဩဝဋ္ဌီ (ထီ) [အဝ+ဝဋ္ဋ+လ္ဂ] (၁) သီကြောင်းသို့ (တဲအပ်ကြောင်းသို့) အစဉ်လိုက်လျက် အလျား-ကို-လိုက်-ချုပ်ခြင်း။ ဩဝဋ္ဌီကရ-ဏ-ကြည့်။

ဩဝဋ္ဌီ(တ္တိ)က (ထီ၊န) [(အဝ+ဝဋ္ဋ(ဝတ္တ)=) ဩဝဋ္ဋ(တ္တ)+လ္ဂက] (၁) လက်ကောက်ကွင်း၊ ခြေကျင်းကွင်း။ (၂) လုံး၍ချုပ်ခြင်း။ (မြန်မာပြန်။ ဘာသာ ဋီကာ။) ချီစိမ့်သည်။ (ဆင်တဲ့မဟာဝါ၊သျှ။) ဆွေးမြေရာပဲသုကူလ အပိုင်းကို တည်ရာအရပ်မှ ကင်းစေ၍ ကုန်းပြန်သောအားဖြင့် လည်စေခြင်း၊ ကုန်းပြန်ခြင်း။ (စလင်း၊ဂံ။) (၃) အလိပ်အထပ်။ (အလိပ်=ဘာသာဋီကာ။ စနစ်သည်၊ ရှေးရှု ခေါက်ထုပ်ထပ်သည်=ရွှေဥမင်။မအူ။) (၄)(က) အဝတ်လိပ်။ (ကိုယ်ရုံတင်သော အခါဖြစ်ပေါ်လာသောအဝတ်လိပ်၊ တောင်ရှည်ပုဆိုးကဲ့သို့သော အဝတ်ပုဆိုးကို ဝတ်ရာ၌ ရှေ့ပိုင်းတွင် ပိုနေသောပုဆိုးစကို ပုခုံးပေါ်တင်သောအခါ ဖြစ်ပေါ်လာသော အဝတ်လိပ်-စသည်။) (ခ) အောက်၌-အလုံး-အဝတ်လုံး-အဝတ်လိပ်၊ ခါးတောင်း၊ ခါးတောင်းမြီး၊ အောက်ပိုး၊ ခါးတောင်းကြိုက်၊ အောက်ပိုး ကြိုက်သောပုဆိုး။ (ဝိ၊ ၁။သျှ။) အောက်ပိုးကြိုက်။ (တောင်ရှည်ပုဆိုးကဲ့သို့သော အဝတ်ပုဆိုးကိုဝတ်ရာ၌ ရှေ့ပိုင်းတွင်ပိုနေသော ပုဆိုးစကို အောက်ပိုးကျိုက်သော အဝတ်လိပ်။) (ဂ) ခါးပိုက်။ (ပုဆိုးခါးပိုက်။ ပုဆိုးတောင်ရှည်အိပ်ထောင့်=ဘာသာဋီကာ။ အလုံး၊ ခါးတောင်းမြီး=ပခုက္ကူ။သျှ။) (၅) အဝတ်လိပ်၊ အတွန့်အလိပ်။ (၆) သီကြောင်းသို့ (တဲအပ်ကြောင်းသို့) အစဉ်လိုက်လျက် အလျားကိုချုပ်ခြင်း။ (စနစ်=ညောင်ကန်၊ ဇာတ်၊ မြန်မာပြန်။ နှစ်ထပ်=ဇာတ်၊ဋီကာ။)

(၁) လက်ကောက်ကွင်း၊ ခြေကျင်းကွင်း။ နဲ ဩဝဋ္ဌီကံ ဓာရေတမ့်။ ဝိ၊၄။၂၄၁။ ဩဝဋ္ဌီကန္တိ ဝလယံ။ ဝိ၊၅၊၄။၄၄။ ဝလယန္တိ ဟတ္ထပါဒဝလယံ။ ဝိမတိ၊၂။၂၂၈။ (စလင်း ဂဏ္ဌိ၊၃။၈၃-၌ "ဓာဟုမ္မလဿ အဓော ဝဋ္ဋတိတိ ဩဝဋ္ဌီကံ"ဟု ဝိဂြိုဟ်ပြုသည်။)

(၂) လုံး၍ ချုပ်ခြင်း။ (မြန်မာပြန်။ ဘာသာဋီကာ။) ချီစိမ့်သည်။ (ဆင်တဲ့မဟာဝါ၊သျှ။) အနုဇာနာမိ ဘိက္ခဝေ အဂ္ဂင်္ဂ တုန္နံ ဩဝဋ္ဌီကံ ကဏ္ဏသကံ ဒဋ္ဌီကမ့်။ ဝိ၊၃။၄၀၄။ ဝဋ္ဋတ္တာ ကရကံ ဩဝဋ္ဌီကံ။ ဝိ၊၅၊၃။၄၀၉-၄၁၀။

(စလင်း၊ဂံ၊၂။၆၅၁၊၆၅၂-တို့၌ "ဩဝ-ဋ္ဌာပနံ ဌိတဋ္ဌာနတော ဝိယောဂေန ဝဋ္ဌာပနံ ဩဝဋ္ဋော၊ ဩဝဋ္ဋေန ကရကံ ဩဝဋ္ဌီကံ" ဟုဝစနတ္ထပြု၍ "ဆွေးမြေရာ ပဲသုကူလ အပိုင်းကို တည်ရာအရပ်မှ ကင်းစေ၍ ကုန်းပြန်သောအားဖြင့် လည်စေခြင်းသည် (ဝါ) ကုန်းပြန်ခြင်းသည် ဩဝဋ္ဋ မည်၏။ ... ပဋသ ကေသ အန္တသ ဝဋ္ဌာပနံ ဝဋ္ဋော၊ အဓော ဝဋ္ဋော ဩဝဋ္ဋော၊ ဩဝဋ္ဋေန ကရကံ ဩဝဋ္ဌီကံ-ဟု ပြု" စသည်ဖြင့် ဆိုထားသည်။)

(၃) အလိပ်။ (ဘာသာဋီကာ။) စနစ်သည်။ ရှေးရှုခေါက် ထုပ်ထပ်သည်။ (ရွှေ ဥမင်၊သျ။ မအူ၊သျ။) အလိပ်အထပ်။ အန္တရဝါသကဿပိ ဩဝဋ္ဌိကံ ကရောန္တေန သယ်ရိတဋ္ဌာနေ ဆိဒ္ဒံ နဘိန္ဒတိ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၂၈။

(၄)(က) အဝတ်လိပ်။ (ကိုယ်ရုံတင်သောအခါ ဖြစ်ပေါ်လာသော အဝတ်လိပ်၊ တောင်ရှည်ပုဆိုးကဲ့သို့သော အဝတ်ပုဆိုးကိုဝတ်ရာ၌ ရှေ့ပိုင်းတွင် ပိုနေသော ပုဆိုးစကို ပုခုံးပေါ်တင်သောအခါ ဖြစ်ပေါ်လာသော အဝတ်လိပ်-စသည်။) သာ (မလ္လိကာ) ... မဟာဇနဂတံ မာ ကရိတ္ထာတိ ဩဝဋ္ဌိကာယ ပဏ္ဏံ ကတ္ဘာ ဘိက္ခုသံယံ ပရိဝိသိ။ မ၊ဋ္ဌ၊၃။၂၄၀။ (ဓမ္မ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၂၄-အလားတူဝတ္ထု၌ သာ ... ပဏ္ဏံ ဥစ္ဆဂေ် ဌပေတွာ-ဟု ရှိသည်။) ဗောဓိသတ္တော ဩဝဋ္ဌိကတော သူစိနာဋ္ဌိကံ နီဟရိတ္ဘာ အဒါသိ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၃။၂၆၅။ ဩဝဋ္ဌိ(တ္တိ)ကသာရ-လည်းကြည့်။

(ခ) အောက်၌-အလုံး-အဝတ်လုံး-အဝတ်လိပ်၊ ခါးတောင်း၊ ခါးတောင်းမြီး၊ အောက်ပိုး၊ ခါးတောင်းကြိုက်၊ အောက်ပိုးကြိုက်သောပုဆိုး။ (ဝိ၊၁။သျ။) အောက်ပိုးကြိုက်။ (တောင်ရှည်ပုဆိုးကဲ့သို့သော အဝတ်ပုဆိုးကိုဝတ်ရာ၌ ရှေ့ပိုင်းတွင် ပိုနေသော ပုဆိုးစကို အောက်ပိုးကျိုက်သော အဝတ်လိပ်။)

"အဇ္ဇ မေ အာဝုသော စီဝရံ ဒေဟီ" တိ ဩဝဋ္ဌိကာယ ပရာမသတိ။ ဝိ၊၁။၃၂၄။ သစေပိ ဂိဟိဘာဝံ ပတ္ထယမာနော ကာသာဝံ ဩဝဋ္ဌိကံ ဝါ ကတ္ဘာ ... နိဝါသေတိ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၃။၃၀၂။ ကခါ်၊ဋီ၊သစ်။၁၆၈။ ဩဝဋ္ဌိကန္တိ အဓော ဝဋ္ဌေန ကရဏံ။ ပါစိတ်၊ ယော။၂၆၁။ ဧကော စောရော တေ ဝဋ္ဌေတွာ ဧကံ သဟဿတ္ထဝိကံ ဩဝဋ္ဌိကာယ ကတ္ဘာ။ ဓမ္မ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၀၄။ ကစ္ဆံ ပိဋ္ဌေတွာ နိဝတ္ထန္တိ ပစ္ဆိမံ ဩဝဋ္ဌိကံ ပိဋ္ဌေန္တော ဝိယ ဒဋ္ဌံ ကတ္ဘာ နိဝတ္ထံ အဒ္ဒသံသု။ မ၊ဋီ၊၃။၁၁၇။

(ဂ) ခါးပိုက်။ (ပုဆိုးခါးပိုက်။ ပုဆိုးတောင်ရှည်အိပ်ထောင့်။ အဝဝဋ္ဌနံ ဩဝဋ္ဌော၊ ဩဝဋ္ဌော ယဿာ အတ္ထိတိ ဩဝဋ္ဌိကာ။ ဘာသာဋီကာ၊၃။၁၆၈။ အလုံး၊ ခါးတောင်းမြီး။ ပခုက္ကူ၊သျ။) နစ ပဂ္ဃရ(ရိ)ဏီတိ နစ ဗိန္ဒုံ ဗိန္ဒုံ (ဗိန္ဒု ဗိန္ဒု) ဥဒကံ ပဂ္ဃရတိ၊ သက္ကာ ဟောတိ ဟတ္ထေနပိ ဒွီဟိပိ တီဟိပိ အဂ်ုလီဟိ ဂဟေတုံ ဩဝဋ္ဌိကာယပိ (ဩဝဋ္ဌိကမ္ပိ) ကာတုန္တိ အတ္ထော။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၉၅။ အံ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၀။ မ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၂၂။ (မ၊ဋ္ဌ-ကတ္ထစိမူ၌ ဩဝဋ္ဌိကာယမ္ပိ-ဟုရှိသည်။) ဩဝဋ္ဌိကာယာတိ ပရိဝဋ္ဌုလဝသေန၊ ဂုဋ္ဌိကာဝသေန သာ ပိဏ္ဍိ ကာတုံ သက္ကာတိ အတ္ထော။ သီ၊ဋီ၊သစ်၊၂။၁၃၈။ သောပိ သတ္ထာရံ ဝန္ဒန္တော ဝိယ ... မဏီ ဂဟေတွာ ဩဝဋ္ဌိကာယ ကတ္ဘာ။ ဓမ္မ၊ဋ္ဌ၊၂။၄၃၅။

(၅) အဝတ်လိပ်၊ အတွန့်အလိပ်။ သတဝလိကံ နာမ ဒီဃသာဋကံ အနေကကွတ္တုံ ဩဘုဋ္ဌိတွာ (ဩဘဋ္ဌိတွာ) ဩဝဋ္ဌိကံ ကရောန္တေန နိဝတ္ထံ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၄။၅၄။ ကခါ်။

၂ရဖ။ ဩဝင်္ဆိကန္တိ သကော်စံ။ ကခိ။မဟာဋီ၊ ၄။၃၁၅။ ဂိလာနော ပန ဩဝင်္ဆိကံ ဒဿေတွာ။ ကခိ။၂ရရ။ (အတွန်.။ ဝါ-အောက်ပိုးခေါ်ထိုက် ခါးတောင်းကြိုက်။ (ရေစကြို-သျှ။)

(၆) သီကြောင်းသို့ (တဲအပ်ကြောင်းသို့) အစဉ်လိုက်လျက် အလျားကိုချုပ်ခြင်း။ (စနစ်=ညောင်ကန်၊ ဇာတ်၊မြန်မာပြန်။ နှစ်ထပ်=ဇာတ်၊ဦးကာ။) ဒေဝဒတ္တော တဿ ဒဿ ဆိန္နာပေတွာ ဩဝင်္ဆိကံ သိဗ္ဘာပေတွာ ရဇာပေတွာ သုဝဏ္ဏပဋ္ဋဝဏ္ဏံ ကတွာ ပါရုပိ။ ဇာ၊၅။၂၈၁။ ဩဝင်္ဆိကန္တိ ဒုပဋ္ဋံ ကတွာ။ ဇာဋီ။ ဩဝင်္ဆိယကရဏ-လည်းကြည့်။

ဩဝင်္ဆိကရဏ (န) [ဩဝင်္ဆိ+ကရဏ] သီကြောင်းသို့(တဲအပ်ကြောင်းသို့) အစဉ်လိုက်လျက် အလျားကိုချုပ်ခြင်းကို ပြုခြင်း။ တဒေဝ ကိရ တံ ဘိက္ခူ ဩဝင်္ဆိကရဏ-မတ္တေန တုန္နကမ္မံ နိဋ္ဌာပေတွာ ထေရဿ ဥပနေသုံ။ ဒီဋီ၊၂။၁၇၂။ ဩဝင်္ဆိယကရဏ-လည်းကြည့်။

ဩဝင်္ဆိကန္တရ (န) [ဩဝင်္ဆိက+အန္တရ] (ပုခုံးထက်သို့တင်အပ်သော) အဝတ်လိပ် အတွင်း။ (ခေါက်စနစ်လျက် ပုခုံးထက်၌ တင်အပ်သော ပုဆိုးတွင်း။ ပြည်၊သျှ။) သော ပဗ္ဘာဇနတ္ထာယ သိမံ နီတော တံ သဟ-ဿတ္ထဝိကံ ဩဝင်္ဆိကန္တရေန ဘူမိယံ ပါ-တေသိ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။၃၀၆။ အံ၊ဋီ၊၃။၃၅၉။

ဩဝင်္ဆိ(တ္တိ)ကဿရ (တိ) [ဩဝင်္ဆိ(တ္တိ)က+သရ] (ပုခုံးထက်သို့တင်အပ်သော) အဝတ်လိပ်၌ ထားအပ်သော-မြတ်သောဥစ္စာ-ဥစ္စာနှစ်-သဖွယ်ဖြစ်သော။ ဣမေ ခတ္တိ-ယပဏ္ဍိတာ (ပဏ္ဍိတာ) ဂုဠံ ရဟဿံ ပဋံ ဩဝင်္ဆိကဿရံ ကတွာ အာဂတာ။ မ၊၃၊ ၂။၁၀၂။ ပဋိသံ၊၃၊၂။၂၅၈။ မဟာနိ၊၃။၂၆၁။ (-မ၊၃၊၂။၁၈၅၊၁၉၃။ မ၊၃၊၃။ရဖ။) ဩဝ-ဝင်္ဆိကသရန္တိ ဩဝင်္ဆိယန္တရေ ကတရတန-သရံ ဝိယ ကတွာ။ ပဋိသံ၊ဂံ။၃၆၄။ ဣဒါနိ ပန နံ ဩဝတ္တိကသရံ ပဋံ ပုစ္ဆိဿာမိ။ မ၊၃၊၂။၂၅၉။ ကေမန္တံ နိသိန္နံ ခေါ ယံ ဩဝင်္ဆိကသရံ ကတွာ အာဂတော လောက-နိဿရဏဘဝေါက္ကန္တိကပဋံ သတ္ထု သမ္မာ-သမ္ဗုဒ္ဓတံ ပုစ္ဆိတုံ "ဘဝမို နော"ဟိအာဒိ-မာဟ။ သံ၊၁၊၁။၁၁၉။ ဩဝင်္ဆိကသရံ ကတွာတိ ဩဝင်္ဆိကာယ ဂဟေတဗ္ဗသရ-ဝတ္ထုံ ကတွာ။ သံ၊ဋီ၊၁။၁၇၀။

ဩဝင်္ဆိကာဝိဇ္ဇန (န) [ဩဝင်္ဆိကာ+ဝိဇ္ဇန] သီကြောင်းသို့(တဲအပ်ကြောင်းသို့) အစဉ်လိုက်လျက် အလျားကိုချုပ်ခြင်း ဟူသော-ထွင်းဖောက်-ချုပ်-ခြင်း။ ဂစ္ဆန္တေ ဂစ္ဆန္တေ ကာလေ ရဇနမို့ နဟောတိ ဒဿစ္ဆိန္နနမို့ ဩဝင်္ဆိကာဝိဇ္ဇနမို့၊ ကပွမတ္တံ ကတွာ ဝဋ္ဋေန်၊ ပုန ဩဝင်္ဆိကံ ဝိဇ္ဈိတွာ ကပွံ နကရောန်။ အံ၊၁၊၁။၆၉။ ဂစ္ဆန္တေ ကာလေ ရဇနမို့ နဟောတိ၊ ဒဿစ္ဆိန္နံ ဩဝင်္ဆိ-ကာဝိဇ္ဈံ ကပွမတ္တဉ္စ ကတွာ ဝဋ္ဋေန်၊ ပုန ဩဝင်္ဆိကံ ဝိဇ္ဈိတွာ ကပွံ နကရောန်။ သာရတ္ထ၊၃။၄၄၃။ (တိပိဋကာဓာန်၊အတွဲ၊ ၁၈-လိင်္ဂအန္တရဓာန-ပုဒ်ကို အကျယ်ပြဆို

ရာ၌-ဩဝဋ္ဌိကာဝိဇ္ဇန-ကို "ချုပ်စပ်ခြင်း" ဟု မြန်မာပြန်ဆိုထားသည်။)

ဩဝဋ္ဌိတွာ (ကြို၊ဝိ) [အဝ+ဝဋ္ဌ+တွာ] သိကြောင်းသို့(တဲအပ်ကြောင်းသို့) အစဉ်လိုက်လျက် လုံး၍၊ လိပ်၍။(သျ။) ဒီဃသိဗ္ဗိတန္တိ ပစ္ဆာကတသိဗ္ဗနံ၊ ဩဝဋ္ဌိတွာ သိဗ္ဗနံ ဝါတိ လိခိတံ။ ဝဇိရ။၄၉၀။

ဩဝဋ္ဌိယကရဏ (နဲ) [ဩဝဋ္ဌိယ+ကရဏ] သိကြောင်းသို့(တဲအပ်ကြောင်းသို့)အစဉ်လိုက်လျက် အလျားကို ချုပ်ခြင်းကိုပြုခြင်း၊ လုံး-လိပ်-၍ ချုပ်ခြင်းကိုပြုခြင်း။ (အဝတ်စနှစ်ခုကိုတဲမိရုံသာ-လိပ်၍-ထပ်၍-ချုပ်ခြင်း။) နဲ ဩဝဋ္ဌိယကရဏမတ္တေန အတ္ထတံ ဟောတိ ကထိနံ။ ဝိ၊၃။၃၅၂။ ဝိ၊၅။၃၀၂။ ဩဝဋ္ဌိယကရဏမတ္တေနာတိ မောဃသုတ္တကာနုသာရေန ဒီဃသိဗ္ဗိတမတ္တေန။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၃။၃၉၁။ ဒီဃသိဗ္ဗိတန္တိ ပစ္ဆာကတသိဗ္ဗနံ၊ ဩဝဋ္ဌိတွာ သိဗ္ဗနံ ဝါတိ လိခိတံ။ ဝဇိရ။၄၉၀။ (ဝဇိရ၊ သျ-၌ "လိပ်၍" ဟုအနက်ပေးသည်။)

ဩဝဋ္ဌ (တိ) [အဝ+ဝဿ+တ။ အဝဝဋ္ဌ (သံ)] (မိုးရေ) စိုစွတ်စေအပ်-စိုစွတ်-သော၊သူ။ ကဒါဟံ သတ္တာဟသမ္မေယေ၊ ဩဝဋ္ဌောအလ္လစီဝရော။ ဇာ၊၂။၁၆၈။ ဩဝဋ္ဌောတိ ဩနတသီသော။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၆။၆၅။ (ယင်း အဋ္ဌကထာအဖွင့်သည် သီ၊သျ၊ဣ-မူတို့၌ မရှိ။ နိသျ။၁၄၇-၌လည်း "ပါဠ်ဟောင်းမဟုတ်၊ သံဝဏ္ဏေတဗ္ဗပုဒ်နှင့် သံဝဏ္ဏနာပုဒ်သည် ဆန့်သောကြောင့် မသင့်"ဟုမှာထားသည်။) သေနာသနံ ဩဝဋ္ဌံ ဟောတိ။ ဝိ၊၂။၅၈၊(-၅၀။) ဩဝဋ္ဌံ ဟောတိတိ ဟိမဝဿေန ဩဝဋ္ဌံ တိန္တံ ဟောတိ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၃။၃၇။ ဩဝဋ္ဌန္တိ ဒေဝေန ဩဝဿိတံ ဟောတိ သစေတိ ယောဇနာ။ ပါစိတ်၊ယော။၁၅။

ဩဝဋ္ဌကေဒိဝသာတိက္ကန္တ (တိ) [ဩဝဋ္ဌ+ကေဒိဝသ+အတိက္ကန္တ] (မိုးရေ) စိုစွတ်စေအပ်သည်-စိုစွတ်သည်-ဖြစ်၍ တစ်ရက်လွန်သော။ ကေဒိဝသမ္မိ နဝဋ္ဌတိတိ ဩဝဋ္ဌကေဒိဝသာတိက္ကန္တောပိ ဝိကောပေတုံ နဝဋ္ဌတိ။ သာရတ္ထ၊၃။၁၅။

ဩဝတ္တိက—ဩဝဋ္ဌိ(တ္တိ)က-ကြည့်။

ဩဝတ္တိကသာရ—ဩဝဋ္ဌိ(တ္တိ)ကသာရ-ကြည်။

ဩဝဒ (ကြို) [အဝ+ဝဒ+အ+ဟိ] ဆုံးမလော။ ဩဝဒတိ-ကြည့်။

ဩဝဒက - ဘိက္ခုသံဃေ ဥပသမ္မနှာယ ပန ဩဝဒကော ပါစိတ္တိယမေဝ (ဝိ၊ဋ္ဌ၊၃။၆၉) ဟူသောပါဋ္ဌိသည် "ဩဝဒတော" မှ ပျက်သော ပါဋ္ဌိဖြစ်သည်။ ယင်းစာမျက်နှာ၌ပင် "အညေန ဓမ္မေန ဩဝဒတော ဒွေ ဒုက္ကဋာနိ" စသည်ဖြင့် လာသည်။

ဩဝဒတိ (ကြို) [အဝ+ဝဒ+အ+တိ] ဆုံးမ၏။ ဝေဿဘူ ဘဂဝါ ... သဟဿံ ဘိက္ခုသံဃံ စေတသာ စေတော ပရိစ္စ ဩဝဒတိ အနုသာသတိ။ ဝိ၊၁။၉။ (-ဝိ၊ဋ္ဌ၊၁။၆။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၃။၅၂။ မ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၀၇။ ဩဝဒေယျာနုသာသေယျ၊ အသဗ္ဗာ စ နိဝါရယေ။ ဓမ္မ။၂၄။ ဩဝဒေယျာသိ ဥပ္ပနေ္ဒ ဝတ္ထုသ္မိ ဝဒန္တော ဩဝဒတိ နာမ၊ အနုပ္ပနေ္ဒ ဝတ္ထုသ္မိ "အယသောပိ

တေ သိယာ"တိအာဒိဝသေန အနာဂတံ ဒသေန္တော အနုသာသတိ နာမ။ သမ္မုခါ ဝဒန္တော ဩဝဒတိ နာမ၊ ပရမ္မုခါ ဒူတံ ဝါ သာသနံ ဝါ ပေသေန္တော အနုသာသတိ နာမ၊ သကိ ဝဒန္တော ဩဝဒတိ နာမ၊ ပုနပ္ပုနံ ဝဒန္တော အနုသာသတိ နာမ၊ ဩဝဒန္တော ဧဝ ဝါ အနုသာသတိ နာမာတိ ဧဝံ ဩဝဒေယျ အနုသာသေယျ။ ဓမ္မ၊ဌ၊ ၁။၃၄၉။ (-သံ၊ဌ၊၁။၂၆၄။ ထေရ၊ဌ၊၂။၄၀၁-၂။ မဟာနိ၊ဌ။၉၂၊၄၁၅။) တေန ယောဂေန ဇနကာယံ၊ ဩဝဒတိ မဟာမုနိ။ ဗုဒ္ဓဝံ။ ၃၂၁။ ဩဝဒတိတိ ဩဝဒိ။ ကာလဝိပရိ-ယာယေန ဝုတ္တန္တိ ဝေဒိတဗ္ဗံ။ ဗုဒ္ဓဝံ၊ဌ။၁၄၉။ **ဩဝဒန္တိ**—ဝိ၊၂။၇၇။ မ၊၂။၁၂၃။ မ၊၃။၁၂၂။ အံ၊၂။၈၅။ ဝိ၊ဌ၊၃။၇၀။ ဒီ၊ဌ၊၃။၁၂၄။ မ၊ဌ၊၄။ ၉၇။ **ဩဝဒသိ**—ဓမ္မ၊ဌ၊၁။၃၄၉။ **ဩဝဒါမိ**—မ၊၁။၂၂၉။ ဒီ၊ဌ၊၂။၁၈၃။ မ၊ဌ၊၂။၉၇။ သာရတ္ထ၊၁။၃၄။ **ဩဝဒါမ**—ဝိ၊၂။၇၁။ မ၊၂။၁၂။ **ဩဝဒတု**—ဝိ၊၃။၂၅။ မ၊၃။၃၁၄။ အံ၊၂။၄၂၉။ အံ၊ဌ၊၃။၁၈။ **ဩဝဒန္တု**—သံ၊၂။၁၀၈။ မ၊ဌ၊၄။၂၃၉။ **ဩဝဒ**—မ၊၃။၃၁၅။ သံ၊၁။၄၀၆။ အံ၊၂။၁၇၅။ ပေတ။၁၉၁။ **ဩဝဒါဟိ**—မ၊၁။၄၀၆။ သံ၊၂။၄၉၂။ မ၊ဌ၊၂။၃၁၂။ ဝဇိရ။၃၀၈။ **ဩဝဒေဟိ**—ဓမ္မ၊ဌ၊၂။၈။ **ဩဝဒထ**—ဒီ၊ဌ၊၃။၂၉၉။ အံ၊ဌ၊၃။၂၉၁။ **ဩဝဒေယျ**—ဝိ၊၂။၇၈။ ဓမ္မ။၂၄။ ထေရ။၃၄၄။ ဝိ၊ဌ၊၄။၁၄၇။ ဓမ္မ၊ဌ၊၁။၃၄၈။ ဝဇိရ။၃၀၇။ **ဩဝဒေယျုံ**—မိလိန္ဒ။၂၃၁။ ဒီ၊ဌ၊၃။၈၅။ မ၊ဌ၊၄။၈၃။ **ဩဝဒေယျာသိ**—မ၊၃။၃၁၉။ မ၊ဌ၊၄။၂၄၃။ **ဩဝဒေယျံ**—သံ၊၁။၄၀၆။ သာရတ္ထ၊၁။၄၂။ **ဩဝဒီ**—ထေရ။၃၁၀။ အပ၊၂။၁၂၆။ ဗုဒ္ဓဝံ၊ဌ။၁၈၈။ **ဩဝဒိ**—ဝိ၊၃။၁၇။ အပ၊၂။၁၁၇။ ဝိ၊ဌ၊၁။၆၁။ ဝိ၊ဌ၊၂။၂၄၇။ ဒီ၊ဌ၊၃။၁၂၅။ ဝိမာန၊ဌ။၁၃၅။ ဗုဒ္ဓဝံ၊ဌ။၁၄၉။ **ဩဝဒိသု**—ဝိ၊၅။၂၆။ မ၊ဌ၊၃။၄၇။ ဓမ္မ၊ဌ၊၁။၁၈၄။ အပ၊ဌ၊၁။၁၈။ **ဩဝဒိဿတိ**—ဝိ၊၂။၇၈။ ဒီ၊ဌ၊၃။၂၃၀။ အံ၊ဌ၊၃။၂၉၁။ **ဩဝဒိဿန္တိ**—ဝိ၊၂။၇၉။ ဒီ၊ဌ၊၂။၁၈၃။ သာရတ္ထ၊၁။၃၄။ **ဩဝဒိဿသိ**—ဝိ၊၂။၇၈။ **ဩဝဒိဿာမိ**—ဒီ၊ဌ၊၃။၁၇၅။ မ၊ဌ၊၄။၁၁၈။ **ဩဝဒိဿာမ**—ဝိ၊၂။၇၁။

ဩဝဒတု (ကြိ) [အဝ+ဝဒ+အ+တု] ဆုံးမပါလော့။ ဩဝဒတိ-ကြည့်။

ဩဝဒထ (ကြိ) [အဝ+ဝဒ+အ+ထ] ဆုံးမပါကုန်လော့။ ဩဝဒတိ-ကြည့်။

ဩဝဒန (နဲ) [အဝ+ဝဒ+ယု] (၁) (ဂရုဓမ်ရှစ်ပါးဖြင့်) ဆုံးမခြင်း။ (ပု)(၂) ဆုံးမတတ်သော၊သူ။ (၁) ဘိက္ခုနီနံ ဩဝဒနေ၊ သာဝကံ သေဋ္ဌသမ္မတံ။ အပ၊၂။၁၅၅။ ဘိ-က္ခုနီနံ အဋ္ဌဂရုဓမ္မေဟိ ဩဝဒနံ ဘိက္ခု-နောဝါဒေါ။ ကခါ၊ဋီ၊သစ်။၁၅၇။ (-ကခါ၊ဋီ။၅၇။) (ပု)(၂) ဩဝဒါန-ကြည့်။

ဩဝဒနဝတ္ထု (နဲ) [ဩဝဒန+ဝတ္ထု] (ဂရုဓမ်ရှစ်ပါးဖြင့်) ဆုံးမခြင်း ဟူသောအကြောင်း။ သာဝတ္ထိယံ ဆဗ္ဗဂ္ဂိယေ ဘိက္ခူ အာရဗ္ဘ ဩ-ဝဒနဝတ္ထုသို့ ပညတ္တံ။ ကခါ။၂၀၉၊ (-၂၁၁။)

ဩဝဒနမူလက (တိ) [ဩဝဒန+မူလ+က] (ဂရုဓမ်ရှစ်ပါးဖြင့်)-ဆုံးမခြင်းလျှင်အကြောင်း

ရှိ-ဆုံးမခြင်းကြောင့် ဖြစ်-သော။ သြဝ-ဒနမူလက် ပါစိတ္တိယ်။ ဝိ၊၌၊၁၆၉။

သြဝဒနာကာရ (ပု) [သြဝဒန+အာကာရ] ဆုံး-မခြင်းဟူသော အခြင်းအရာ။ ဧဝံ သြဝ-ဒနာကာရံ ဒဿေတွာ။ နေတ္တိ၊၌။၁၅၆။ (-ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋီ၊၁။၃၆၂။)

သြဝဒနာကာရဒဿန (ထိ၊န) [သြဝဒနာကာရ +ဒဿန] ဆုံးမခြင်းဟူသော အခြင်းအရာ ကိုပြခြင်း။ သော ဒါနိ တွန္တိအာဒိ အတ္တနော သြဝဒနာကာရဒဿန်။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋီ၊၁။၃၅၆။

သြဝဒန္တ (တိ) [အဝ+ဝဒ+အ+အန္တ။ ထိ-၌ သြဝဒန္တီ။] (ဂရုဓမ်ရှစ်ပါးဖြင့်) ဆုံးမသော၊ သူ။ ဘိက္ခုနီနံ သြဝဒတံ၊ အဂ္ဂဋ္ဌာနေ ဌ-ပေသိ မံ။ အပ၊၂။၁၅၆။ အဋ္ဌဟိ ဂရုဓ-မ္မေဟိ သြဝဒန္တသော ပါစိတ္တိယ်။ ဝိ၊၌၊၃။ ၆၉။ မ၊ဋီ၊၃။၂၁။ ဧဝံ ပန မံ သြဝဒန္တီ နကေဝလံ ဝိသာရဒါ ဧဝ။ ထေရ၊၌၊၂။၅၁။

သြဝဒန္တီ (ကြိ) [အဝ+ဝဒ+အ+အန္တီ] ဆုံးမ-ကုန်၏။ သြဝဒတိ-ကြည့်။

သြဝဒန္တီ (ထိ) [သြဝဒန္တ+ဣ (လ္ဟုတ္ထိ ပစ္စည်း။] ဆုံးမသော၊သူ။ သြဝဒန္တ-ကြည့်။

သြဝဒန္တု (ကြိ) [အဝ+ဝဒ+အ+အန္တု] ဆုံးမ-ကုန်လော့။ သြဝဒတိ-ကြည့်။

သြဝဒမာန (တိ) [အဝ+ဝဒ+အ+မာန] ဆုံးမ-သော၊သူ။ တေပိ ထေရာ ဒသဘာတိက-သမာကုလံ ရာဇကုလံ ပသာဒေတွာ မ-ဟာဇနံ သြဝဒမာနာ စေတိယဂိရိမှိ ဝဿ-ဝသီသူ။ ဝိ၊၌၊၁။၆၁။ (-မိလိန္ဒ။၂၃၁။ အံ၊ ၌၊၁။၃၅၉။)

သြဝဒသီ (ကြိ) [အဝ+ဝဒ+အ+သိ] ဆုံးမ၏။ သြဝဒတိ-ကြည့်။

သြဝဒါန (ပု) [အဝ+ဝဒ+ယု] ဆုံးမတတ်သော သူ။ ကိသကောဝဒါနော(ဝိ၊၃။၄၆)တိ တာ-ပသစရိယာယ ကိသသရီရတ္တာ "ကိသ-ကော"တိ လဒ္ဓနာမာနံ တာပသာနံ သြဝါ-ဒကော။ ဝိ၊၌၊၃။၂၅၃။ ကိသကောဝဒါ-နောတိ ဇေဋ္ဌ ကိသကာနံ သြဝဒါနော ကိသကောဝဒါနောတိ လ္ဟမံ တာဝ အတ္ထ-ဝိကပ္ပံ ဒဿေတုံ "တာပသစရိယာယ ကိသသရီရတ္တာ"တိအာဒိ ဝုတ္တံ။ သာရတ္ထ၊ ၃။၂၁၄။ သြဝါဒကောတိ လ္ဟမိနာ သြဝဒါ-နောတိ ဇေဋ္ဌ ယုပစ္စယော ကတ္တုအတ္ထောတိ ဒဿေတိ။ ဂါထာဗန္ဓတ္တာ အကာရဿ ဒီဃော။ ပါစိတ်၊ယော။၂၁၂။

သြဝဒါမ (ကြိ) [အဝ+ဝဒ+အ+မ] ဆုံးမကုန်၏။ သြဝဒတိ-ကြည့်။

သြဝဒါမိ (ကြိ) [အဝ+ဝဒ+အ+မိ] ဆုံးမ၏။ သြဝဒတိ-ကြည့်။

သြဝဒါဟိ (ကြိ) [အဝ+ဝဒ+အ+ဟိ] ဆုံးမပါ-လော့။ သြဝဒတိ-ကြည့်။

သြဝဒီသု (ကြိ) [အဝ+ဝဒ+ဥံ] ဆုံးမကုန်ပြီ။ သြဝဒတိ-ကြည့်။

သြဝဒိ (ကြိ) [အဝ+ဝဒ+ဏျိ] ဆုံးမပြီ။ သြဝ-ဒတိ-ကြည့်။

ဩဝဒိတ (တိ) [အဝ+ဝဒ+တ] ဆုံးမအပ်သော၊ သူ။ ဘဂဝါ သံခိတ္တေန ဩဝါဒေန ဩဝ-ဒိတော။ မ၊၃။၂၉၀။ ဩဝဒိတော(နေတ္တိ။ ၇၆)တိ ဓမ္မဒေသနာယ သာသိတော။ နေတ္တိ၊ဋ္ဌ။၁၅၆။

ဩဝဒိတဗ္ဗ (တိ) [အဝ+ဝဒ+တဗ္ဗ] ဆုံးမအပ်သော၊သူ။ သမ္မတေနာပိ ဘိက္ခုနိယော န ဩဝဒိတဗ္ဗာ။ ဝိ၊၄။၁၀။

ဩဝဒိတဗ္ဗယုတ္တ (တိ) [ဩဝဒိတဗ္ဗ+ယုတ္တ] ဆုံးမအပ်သည်၏အဖြစ်နှင့်ယှဉ်သော၊ ဆုံးမသင့် ဆုံးမထိုက်သော၊သူ။ အထ ဘဂဝါ ဘိက္ခုသံဃောပိ သတ္ထာပိ ဩဝဒိတဗ္ဗယုတ္တ-မေဝ ဩဝဒတိ၊ န ဣတရန္တိ ဒဿေတုံ ... အာဟ။ မ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၀၇။

ဩဝဒိတဗ္ဗယုတ္တက (တိ) [ဩဝဒိတဗ္ဗ+ယုတ္တ+က] ဆုံးမအပ်သည်၏အဖြစ်နှင့်ယှဉ်သော၊ ဆုံးမသင့် ဆုံးမထိုက်သော၊သူ။ တ္တေကေန ကထာမဂ္ဂေန ဩဝဒိတဗ္ဗယုတ္တကံ ဩဝ-ဒန္တိ၊ န ဣတရန္တိ ဣမမေဝ ဘဂဝတာ ဒဿိတံ။ မ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၀၈။

ဩဝဒိတုံ (ဗျ) [အဝ+ဝဒ+တုံ] ဆုံးမ-ဟောပြ-ခြင်းငှါ။ ပဋိဗလော ဟောတိ ဘိက္ခုနိယော ဩဝဒိတုံ (ဝိ၊၂။၇၄)တိ သုတ္တဋ္ဌ ကာရဏဋ္ဌ ဒဿေန္တော ဝဋ္ဌဘယေန တဇ္ဇေတ္တာ ဘိ-က္ခုနိယော ဩဝဒိတုံ တာဒိသံ ဓမ္မံ ဒေ-သေတုံ သမတ္ထော ဟောတိ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၃။၅၆။

ဩဝဒိတုကာမ (တိ) [ဩဝဒိတုံ+ကမု+ဏ] ဆုံးမ-ဟောပြ-ခြင်းငှါ အလိုရှိသော၊သူ။ အမုယောဇနံ ဂန္တာ ဩဝဒိတုကာမော ဟောတိ။ ဝဇိရ။၃၀၆။

ဩဝဒိတ္ဝာ (ကြိ၊ဝိ) [အဝ+ဝဒ+တ္ဝာ] ဆုံးမ၍။ အနာထပိဏ္ဍိကံ ဣမိနာ ဩဝါဒေန ဩဝ-ဒိတ္ဝာ။ မ၊၃။၃၀၅။

ဩဝဒိယ (တိ) [အဝ+ဝဒ+ဏျ] (၁) ဆုံးမအပ်သော(စကား)။ (၂) ဆုံးမသည့်အားလျော်စွာ-ပြုအပ်-ပြုသင့်ပြုထိုက်-သော (အမှု-စသည်)။ (၃) ဆုံးမအပ်သော၊သူ။ (အဆုံး အမခံပုဂ္ဂိလ်။) **(၁)(၂)** အနုစ္ဆဝီ ဩဝဒိ-ယဋ္ဌ မေတံ။ ဝိမာန။၁၂၃။ ဩဝဒိယဋ္ဌ မေတန္တိ မေ မယှံ တုမှေဟိ ဩဝဒိယံ ဩဝါဒဝသေန ဝတ္တဗ္ဗမေတံ။ ... အထ ဝါ ယံ ယသ္မာ တုမှေ ပေယျဝါစံ ဝဒေထ၊ တသ္မာ အနုစ္ဆဝိကံ ဩဝဒိယဋ္ဌ ဩဝဒိတဗ္ဗံ ဩဝါဒါနုရူပံ ကာတဗ္ဗဋ္ဌ မေ မယာ ကတံ။ ဝိမာန၊ဋ္ဌ။၃၂၄။

(၃) ကထံ ဟိ နာမ မောဃပုရိသ အညေဟိ ဩဝဒိယော အနုသာသိယော အညံ ဩဝဒိတုံ အနုသာသိတုံ မညိဿတိ။ ဝိ၊၃။၇၄။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၆၅။ အညေဟိ ဩဝ-ဒိယော အနုသာသိယောတိ အညေဟိ ဩဝဒိတဗ္ဗော စေဝ အနုသာသိတဗ္ဗော စ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၃။၂၆၅။ ဩဝဒိတဗ္ဗောတိ ဣမိနာ ဩဝဒိယောတိ တ္ထေ ဏျ-ပစ္စယဿ ကမ္မတ္ထံ ဒဿေတိ။ ပါစိတ်၊ယော။၂၂၇။

ဩဝဒိယမာန (တိ) [အဝ+ဝဒ+ယ+မာန] ဆုံး မအပ်သော၊သူ။ ဝေဿဘုနာ ဘဂဝတာ အရဟတာ သမ္မာသမ္မုဒ္ဓေန ဧဝံ ဩဝ-

ဒိယမာနာနံ ဧဝံ အနုဿာသိယမာနာနံ ... ဝိမုစ္စီသု။ ဝိ၁။၉။ (-အံ၊ ၂။ ၂၆၃။)

ဩဝဒိဿတိ (ကြိ) [အဝ+ဝဒ+ဿတိ] ဆုံးမလတ္တဲ့။ ဩဝဒတိ-ကြည့်။

ဩဝဒိဿန္ဆီ (ကြိ) [အဝ+ဝဒ+ဿန္ဆီ] ဆုံးမကုန်လတ္တဲ့။ ဩဝဒတိ-ကြည့်။

ဩဝဒိဿသိ (ကြိ) [အဝ+ဝဒ+ဿသိ] ဆုံးမလတ္တဲ့။ ဩဝဒတိ-ကြည့်။

ဩဝဒိဿာမ (ကြိ) [အဝ+ဝဒ+ဿာမ] ဆုံးမကုန်အံ့။ ဩဝဒတိ-ကြည့်။

ဩဝဒိဿာမိ (ကြိ) [အဝ+ဝဒ+ဿာမိ] ဆုံးမအံ့။ ဩဝဒတိ-ကြည့်။

ဩဝဒီ (ကြိ) [အဝ+ဝဒ+ဏ္ဍီ] ဆုံးမပြီ။ ဩဝဒတိ-ကြည့်။

ဩဝဒီယမာန (တိ) [အဝ+ဝဒ+ယ+မာန] ဆုံးမအပ်သော၊သူ။ ဘောတော ဂေါတမဿ သာဝကာ ဘောတာ ဂေါတမေန ဧဝံ ဩဝဒီယမာနာ ဧဝံ အနုဿာသီယမာနာ။ မ၊၃။၅၅။

ဩဝဒေယျံ (ကြိ) [အဝ+ဝဒ+ဧယျံ] ဆုံးမရာ၏။ ဩဝဒတိ-ကြည့်။

ဩဝဒေယျ (ကြိ) [အဝ+ဝဒ+ဧယျ] ဆုံးမရာ၏။ ဩဝဒတိ-ကြည့်။

ဩဝဒေယျာသိ (ကြိ) [အဝ+ဝဒ+ဧယျာသိ] ဆုံးမရာ၏။ ဩဝဒတိ-ကြည့်။

ဩဝဒေယျုံ (ကြိ) [အဝ+ဝဒ+ဧယျုံ] ဆုံးမကုန်ရာ၏။ ဩဝဒတိ-ကြည့်။

ဩဝဒေဟိ (ကြိ) [အဝ+ဝဒ+အ+ဟိ] ဆုံးမပါလော့။ ဩဝဒတိ-ကြည့်။

ဩဝဒ္ဓ (တိ) [အဝ+ဝဒ္ဓ+အ] အောက်၌ တိုးပွားစေအပ်သော၊ အောက်၌-တိုးပွား-ကြီးထွား-လျော့ကျ-သော။ အောက်ပုဒ်ကြည့်။

ဩဝဒ္ဓပိဏ္ဍိက (တိ) [ဩဝဒ္ဓပိဏ္ဍ+ဏ္ဍက] အောက်၌-တိုးပွား-ကြီးထွား-လျော့ကျ-သော အသား၊စိုင်ရှိသော၊သူ။ ဗလက်ပါဒေါ အန္ဓနဂေါ၊ အထော ဩဝဒ္ဓပိဏ္ဍိကော။ ဇာ၊ ၂။၃၅၁။ ဩဝဒ္ဓပိဏ္ဍိကောတိ ဟေဋ္ဌာ ဂလိ-တပိဏ္ဍိကမံသော။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊ဂ၊။၃၂၈။ (ဇာ၊ဋ္ဌ-ဋ္ဌ၌ "ဩဗန္ဓပိဏ္ဍိကောတိ ဥပရိဗန္ဓနပိဏ္ဍမိဝ ပိဋ္ဌိမံသေဟိ သမန္နာဂတော" ဟုဖွင့်သည်။ ယင်းအလို "ဩဗန္ဓပိဏ္ဍိကော= အထက်၌ ဖွဲ့အပ်သော သစ်သီးခိုင်ကဲ့သို့သော ကျောက်ကုံးအသား၊စိုင်ရှိသော၊သူ"ဟု ပြန်ဆိုရမည်)။

ဩဝဒ္ဓေယျ (တိ) [ဥ(အဝ)+ဝဒ္ဓ+ ဧယျ] တိုးပွားစေအပ်သော-ထပ်ဆင့်တင်အပ်သော-ထပ်ပိုးအပ်သော-အလွှာ၊ အပေါ်လွှာ၊ သလင်းတောင်-သလင်းထောင်-အလွှာ၊ အနှာပတ်။ အောက်ပုဒ်ကြည့်။

ဩဝဒ္ဓေယျကရဏ (န) [ဩဝဒ္ဓေယျ+ကရဏ] သလင်းတောင်-သလင်းထောင်-အလွှာ-ကိုပြုခြင်း၊ သလင်းတောင်လွှာ-အနှာပတ်-တင်ခြင်း။ ဩဝဒ္ဓေယျကရဏမတ္တေန အ-တ္ထတံ ဟောတိ ကထိန်။ ဝိ၁။၃၅၂။ ဝိ၊ ၅။၃၀၂။ ဩဝဒ္ဓေယျကရဏမတ္တေနာတိ အာဂန္တုကပတ္တာရောပနမတ္တေန။ ကထိန-

စီဝရတော ဝါ ပတ္တံ ဂဟေတ္ဆာ အညသ္မိ အကထိနစီဝရေ ပတ္တာရောပနမတ္တေန။ ဝိ၊ ၄၊၃။၃၉၂။

(ရှေးနိသျတို့၌ "သလင်းထောင်" ဟုရှိ၍ စလင်းဂဏ္ဍိသစ် စသည်၌ "သလင်းတောင်" ဟုရှိသည်။ "အာဂန္တုကပတ္တ-ဟူသည် ပြီးပြီးသောသင်္ကန်း၏ အလယ်၌ အနားပတ် ပြင်ပ ပတ်သည်ဟူ၏။ အာဂန္တု-ကပတ္တနှင့် အနားပတ်တူသည်"ဟု ရွှေဥမင် နိသျ၌မှာသည်။ ဘာသာဋီကာ၌ "တလုပ်မြောင်းပေါ်ဝယ် နောက်ထပ် အာဂန္တုက အလွှာတင်ခြင်း၊ သလင်းထောင်ခြင်း" ဟု ပြန်ဆိုသည်။)

ဩဝမိတ္ဆာ (ကြိ၊ဝိ) [ဥ(အဝ)+ဝမ+တ္ဆာ] လျှံတက် အန်ထွက်၍၊ စွန့်၍။ အထ ခေါသော ဥဒပါနော အာယသ္မန္တေ အာနန္ဒေ ဥပသင်္ကမန္တေ သဗ္ဗံ တံ တိဏဉ္စ ဘုသဉ္စ မုခတော ဩဝမိတ္ဆာ အစ္ဆဿ ဥဒကဿ ဝိပ္ပသန္နဿ ယာဝ မုခတော ပူရိတော။ ဥဒါန။၁၇၅။ မုခတော ဩဝမိတ္ဆာတိ သဗ္ဗံ တံ တိဏာဒိ မုခေန ဆဋ္ဌေတ္ဆာ။ ဥဒါန၊ ၄။၃၄၅။

ဩဝရက (ပု၊နာ) [အဝ+အရ+က။ အဝတိ ရက္ခတီတိ ဩဝရကော။ အရော၊ သကတ္ထေ ကော၊ အဿောတ္တဉ္စ။ ဓာန်၊ဋီ။၂၁၄။ အဝ+ဝရ+အ+က။ အဝ+ဝရ+ဏ္ဍု။ ဇာ၊ဋီ၊ သစ်။ အပဝရက(သံ)] (၁) တိုက်ခန်း၊ ကျောင်းခန်း၊ အိမ်ခန်း၊ အိပ်ခန်း၊ နေရာ။ (၂) ကျောင်းဆောင်။ (၁) ယာနိပိ တာနိ ဟောန္တိ ကုလာနံ ဩဝရကာနိ။ မဟာနိ။ ၁၇၆။ ဩဝရကာနီတိ ဂဗ္ဘေ ပတိဋ္ဌိတ-သယနဃရာနိ။ မဟာနိ၊၄။၂၉၅။ နိဝေ-သနာဒီသု ဩဝရကာတိ ဂဗ္ဘာနံယေဝေတံ ပရိယာယဝစနံ။ ဝိ၊၄၊၂။၂၃၅။ ဒွါဒသ-ဟတ္ထော ဩဝရကော ဝိယဿ မာတုကုစ္ဆိ အသမ္မာဓောဝ ဟောတိ။ ဥဒါန၊၄။၃၇၇။ ဩဝရကော နာမ ဂဗ္ဘဿ အဗ္ဘန္တရေ အ-ညော ဂဗ္ဘောတိပိ ဝဒန္တိ။ သာရတ္ထ၊၂။၃၉၄။ ဩဝရကကောဋ္ဌာသ-လည်းကြည့်။

(၂) တတ္ထ အာဝါသောတိ ဧကောပိ ဩဝရကော ဝုစ္စတိ ဧကမ္မိ ပရိဝေဏံ။ သာရတ္ထ၊၂။၁၉၉၊(-၂၅၅။) ဩဝရတိ သံ-ဝရတိ အာလောကော ဧတ္ထောတိ ဩဝရ-ကော။ ဇာ၊ဋီ၊သစ်။

ဩဝရကကောဋ္ဌာသ (ပု) [ဩဝရက+ကောဋ္ဌာသ] တိုက်ခန်း-ကျောင်းခန်း-နေရာ-အဖို့အစု။ ဝိဟာရဂ္ဂေနာတိ ဩဝရက-ကောဋ္ဌာသေန ... တံ တံ ဝသနဋ္ဌာန-ကောဋ္ဌာသေနာတိ အတ္ထော။ သာရတ္ထ၊၁။ ၄၂၅။ ဒီ၊ဋီ၊၁။၂၈၄။ သီ၊ဋီ၊သစ်၊၂။၁၉၁။ မ၊ဋီ၊၁။၂၄၀။

ဩဝရကဂ္ဂ (ပု) [ဩဝရက+အဂ္ဂ] (၁) တိုက်ခန်း-ကျောင်းခန်း-အဖို့အစု။ (၂) ကျောင်းဆောင်အဖို့အစု။ (ကျောင်းအပိုင်းအခြား။ သျ။) (၁) ပါသာဒေသု အပ္ပဟောန္တေသု ဩဝရကဂ္ဂေန ဒါတဗ္ဗံ။ ဝိ၊၄၊၄။၆၆။ (၂) ဝိဟာရဂ္ဂေနာတိ ဩဝရကဂ္ဂေနာတိ လိခိ-တံ။ ဝဇိရ။၅၂၆။ ဩဝရကဂ္ဂေနာတိ ဂဗ္ဘဿ

ပရိစ္ဆေဒေန။ ပါစိတ်၊ယော။၄ရ၈။ (ပါစိတ်၊ယော-၌ "ဩဝရကဋ္ဌ"ဟုရှိသည်။)

ဩဝရကဒွါရ (န) [ဩဝရက+ဒွါရ] ကျောင်းတံခါး။ အာဝသထဒွါရေတိ ဩဝရကဒွါရေ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၃၆။ အာဂမ္မ, ပဝိသိတ္တာ ဝါ ဝသန-ဋ္ဌာနတ္တာ ဩဝရကော အာဝသထော နာ-မာတိ အာဟ ဩဝရကဒွါရေတိ။ ပါစိတ်၊ယော။၁၂။

ဩဝရက (န) [အဝ+ဝရ+ယု] (၁) ပိတ်ပင်တားဆီးတတ်သော။ (၂)(က) အစောင့်အရှောက်။ (ခ) အပိတ်အပင်၊ အတားအဆီး။ **(၁)** အောက်ပုဒ်ကြည့်။ **(၂)(က)(ခ)** စတုဒ္ဒိသဲ့ ဩဝရက် ဌပေတ္တာ။ ဒီ၊၃။၁၅၊ ၁၆၆။ ဩဝရက် ဌပေတ္တာတိ စတူသုဒိသာသု အာရက္ခကေ ဌပေတ္တာ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၃။ ၁၄၂။ ဩဝရက် ဌပေတ္တာ ပဋိပက္ခနိသေ-ဓနသမတ္ထံ အာဝရက် ဌပေတ္တာ။ ဒီ၊ဋီ၊၃။ ၁၄ရ။

ဩဝရကဋ္ဌ (ပု) [ဩဝရက+အတ္ထ] ပိတ်ပင်တားဆီးတတ်သည်၏ အဖြစ်ဟူသော-ပိတ်ပင်တားဆီးခြင်း-အနက်။ ကုသာဒီနံ ဩ-ဝရကဋ္ဌေန ဂုမ္ဘော။ သီ၊ဋီ၊သစ်၊၁။၃ဝ၉။

ဩဝရဏ္ဍ (တိ) [အဝ+ဝရ+အ+အဏ္ဍ] ပိတ်ပင်တားဆီးသော၊သူ။ အထ နံ ကေဒိဝသံ အညတရော ရာဇဂဟဝါသီ မုတ္တပုရိသော ... မဂ္ဂံ ဩဝရဏ္ဍော ကာမေဟိ နိမန္တေသိ။ ထေရီ၊ဋ္ဌ။၂၅၃။

ဩဝရိတ (တိ) [အဝ+ဝရ+တ] ပိတ်ပင်-တားမြစ်-ပယ်-အပ်သော။ ဩဝဋ္ဌ-ကြည့်။

ဩဝရိတုံ (ဗျ) [အဝ+ဝရ+တုံ] ဖုံးလွှမ်း-ပိတ်ဆို့-တားမြစ်-ခြင်းငှါ။ ဩတ္ထရိတုံ-ကြည့်။

ဩဝရိတ္ဝာ (ကြိ၊ဝိ) [အဝ+ဝရ+တ္ဝာ] ပိတ်ပင်တားဆီး၍။ အောက်ပုဒ်ကြည့်။

ဩဝရိယာန (ကြိ၊ဝိ) [အဝ+ဝရ+တ္ဝာန] ပိတ်ပင်တားဆီး၍။ ယံ မံ ဩဝရိယာန တိဋ္ဌသိ (ထေရီ။၄၂၀)တိ ယေန အပရာဓေန မံ ဂစ္ဆန္တိ ဩဝရိတ္ဝာ ဂမန် နိသေဓေတ္ဝာ တိဋ္ဌသိ။ ထေရီ၊ဋ္ဌ။၂၅၉။

ဩဝဿက (တိ) [အဝ+ဝဿ+ကွ။ နိတိ၊ဓာ။၁၇၄။] မိုးရေ-စွတ်-ယိုစီး-သော။ သဗ္ဗမိဓ ဩဝဿကေပိ မဏ္ဍပါဒိမှိ နှ ဝဋ္ဋတိ။ ဝဇိရ။၃၀၀။

ဩဝဿကဂေဟ (ပု၊န) [ဩဝဿက+ဂေဟ] မိုးရေ-စွတ်-ယိုစီး-သော အိမ်။ ဩဝဿက-ဂေဟေ ပန တိကေသု စ မတ္တိကာ-ပိဏ္ဍေသု စ ဥပရိ ပတန္တေသု မဋ္ဌပီဌာနံ အဂ်ါနိပိ ဝိနဿန္တိ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၄။၁၁၈။

ဩဝဿကဋ္ဌာန (န) [ဩဝဿက+ဋ္ဌာန] မိုးရေ-စွတ်စိုစီး-သော အရပ်။ ဗဟိ ဝါ အန္တော ဝါ သဗ္ဗံ ဩဝဿကဋ္ဌာနံ ဣဓ အဇ္ဈောကာသော နာမ။ ဝဇိရ။၄ရ၁။

ဩဝဿကဘာဝ (ပု) [ဩဝဿက+ဘာဝ] မိုးရေ-စွတ်-ယိုစီး-သည်၏အဖြစ်။ သတ္တာ ဝသနဋ္ဌာနဿ ဩဝဿကဘာဝမှိ နှ ဇာ-နာတိ။ မ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၉၈။

ဩဝဿကမဏ္ဍပ (ပု) [ဩဝဿက+မဏ္ဍပ] မိုးရေ-စွတ်စိုစီး-သောမဏ္ဍပ်။ တထာပိ

ပကတိအဇ္ဇောကာသေ စ ဩဝဿက-မဏ္ဍပေ စ သန္ဆရိတုံ နဝဋ္ဌတိ။ ကခါ။၂၀၁။ ဩဝဿကမဏ္ဍပေတိ သာခါမဏ္ဍပ-ပဒရမဏ္ဍပါနံ ယတ္ထကတ္ထစိ ဩဝဿကေ မဏ္ဍပေ။ ကခါ၊ဋီ၊သစ်။၃၆၃။ (-သာရတ္ထ၊ ၃။၂၅။)

ဩဝဿတိ (ကြိ) [အဝ+ဝဿ+အ+တိ] မိုးရေ-စွတ်စို-ယို-၏။ ဒေဝေ ဝဿန္တေ စီဝရံ ဩဝဿတိ။ ဝိ၊၄။၂၅၉။ အတိဝဿတီတိ ဩဝဿတိ၊ ဝဿောဒကံ ပဝိသတီတိ အ-တ္ထော။ ဝိမတိ၊၂။၂၉၄။ ကဒါ နု မံ ပါဝုသ-ကာလမေဃော၊ ... ဩဝဿတေ, တံ နု ကဒါ ဘဝိဿတိ။ ထေရ။၃၅၅။ ကဒါ နု ဩဝဿတိ တေမေတီတိ အတ္ထော။ ထေရ၊ ဋ္ဌ၊၂။၄၆၈။

ဩဝဿန (တိ) [အဝ+ဝဿ+ယု] မိုးရေ-စွတ်စို-ယိုကြောင်း-ဖြစ်သော၊ မိုးရေဝင်သော။ အောက်ပုဒ်ကြည့်။

ဩဝဿနဆိဒ္ဒ (နဲ) [ဩဝဿန+ဆိဒ္ဒ] မိုးရေ ယိုကြောင်းအပေါက်၊ မိုးရေ-ဝင်သော-ယို သော-အပေါက်။ မဒ္ဒိတမတ္တိကန္တိ ဩဝဿ-နဆိဒ္ဒဿ ပိဒဟနတ္ထံ ဝုတ္တံ။ ဝိမတိ၊၂။၂၃၉။

ဩဝဿနဋ္ဌာန (နဲ) [ဩဝဿန+ဋ္ဌာန] မိုးရေ-စွတ်စို-ယို-သော နေရာ။ ဒေဝေ ဝဿန္တေ စီဝရပရိတ္တာဏတ္ထန္တိ ဥလ္လိတ္တာဝလိတ္တကု-ဋိုယာ ဩဝဿနဋ္ဌာနဿ ပရိတ္တာဏတ္ထံ။ ဝိမတိ၊၂။၂၃၉။

ဩဝဿာပယန္ဆ (တိ) [အဝ+ဝဿ+ဏာပယ+အန္ဆ] မိုးရေစွတ်စိုစေသော။ တထာ သ-တိယာ ဝဿိကသာဋိုကာယ နဂ္ဂဿ ကာယံ ဩဝဿာပယတော။ ကခါ။၁၈၃။

ဩဝဿာပိတ (တိ) [အဝ+ဝဿ+ဏာပေ+တ] မိုးရေစွတ်စိုစေအပ်သော။ အောက်ပုဒ်ကြည့်။

ဩဝဿာပိတကာယ (တိ) [ဩဝဿာပိတ+ကာယ] မိုးရေစွတ်စိုစေအပ်သောကိုယ်ရှိသော၊သူ။ ဩဝဿာပိတကာယေဟိ ဘိ-က္ခူဟိ သဒ္ဓိ ... ပါတုရဟောသိ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊ ၄။၃၁၅။

ဩဝဿာပေတိ (ကာ၊ကြိ) [အဝ+ဝဿ+ဏာပေ+တိ] မိုးရေစွတ်စိုစေ၏။ နဂ္ဂေါ ကာယံ ဩဝဿာပေတိ။ ဝိ၊၁။၃၆၆။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၉၉။ ဩဝဿာပေတီ(ဝိ၊ဝိနိစ္ဆယ၊ဂါထာ။၈၃၁)တိ အာကာသတော ပတိတဥဒေကေနေဝ ကာယံ တေမေတိ။ ဝိ၊ဝိနိစ္ဆယ၊ဋီ၊၁။၃၅၆။ **ဩဝဿာပေန္ဆိ**—ဝိ၊၁။၃၆၄။ ဝိ၊၃။၄၀၄။ **ဩဝဿာပေထ**—ဇာ၊ဋ္ဌ၊၄။၃၁၅။ **ဩဝဿာပေဿန္ဆိ**—ဝိ၊၁။၃၆၅။ **ဩဝဿာပေဿထ**—ဝိ၊၁။၃၆၅။

ဩဝဿာပေထ (ကာ၊ကြိ) [အဝ+ဝဿ+ဏာပေ+ထ] မိုးရေစွတ်စိုစေကုန်၏။ အထက်ပုဒ်ကြည့်။

ဩဝဿာပေန္ဆ (တိ) [အဝ+ဝဿ+ဏာပေ+အန္ဆ] မိုးရေစွတ်စိုစေသော၊သူ။ အဒ္ဒသ ဘိက္ခူ နိက္ခိတ္တစီဝရေ ကာယံ ဩဝဿာ-ပေန္ဆေ။ ဝိ၊၃။၄၀၄။

ဩဝဿာပေန္ဓီ (ကာ၊ကြိ) [အဝ+ဝဿ+ဏာပေ+အန္ဓီ] မိုးရေစွတ်စိုစေကုန်၏။ ဩ-ဝဿာပေတိ-ကြည့်။

ဩဝဿာပေဿန္ဓီ (ကာ၊ကြိ) [အဝ+ဝဿ+ဏာပေ+ဿန္ဓီ] မိုးရေစွတ်စိုစေကုန်လတ္တံ့။ ဩဝဿာပေတိ-ကြည့်။

ဩဝဿာပေဿထ (ကာ၊ကြိ) [အဝ+ဝဿ+ဏာပေ+ဿထ] မိုးရေစွတ်စိုစေကုန်လတ္တံ့။ ဩဝဿာပေတိ-ကြည့်။

ဩဝဿိက (တိ) [အဝ+ဝဿ+ဏ္ဍု] မိုးရေစိုစွတ်အပ်သော။ ထေရောဝဿိကာနီတိ စိရကာလံ ဩဝဿိကာနီ။ အပ၊၄၊၁။၂၂၈။ (သံဝဏ္ဏေတဗ္ဗပါဋိတော်"အပ၊၌ "တေရောဝဿိကာနီ"ဟု ရှိသည်။ ဒီ၊၂။၂၃၆။ ဒီ၊၄၊၂။၃၆၂။ ဒီ၊ဋီ၊၂။ ၃၁၀-ကြည့်။ အနောဝဿိက-ဝိ၊၃။၂၅၂-လည်းကြည့်။)

ဩဝဿိတ (တိ) [အဝ+ဝဿ+တ] (မိုးရေ) စိုစွတ်စေအပ်-စိုစွတ်-သော။ ဩဝဋ္ဌ-ကြည့်။

ဩဝဿီယတိ (ကမ္မ၊ကြိ) [အဝ+ဝဿ+ယ+တေ] မိုးရေစိုစွတ်အပ်၏။ နဩဝဿီ-ယတီတိ အနောဝဿကံ။ ... ယထာ စ ဌပိတံ နဩဝဿီယတိ နတေမီယတီတိ အတ္ထော။ သာရတ္ထ၊၂။၁၁၇။ (-ဝိမတိ၊၁။၁၆၅။)

ဩဝါဒ[၁] (ပု) [အဝ+ဝဒ+ဏ။ အဝဝါဒ(သံ)] အဆုံးအမ၊ ဆုံးမကြောင်းစကား၊ ဆုံးမခြင်း။ (ဩဝါဒ-သဒ္ဒါသည်အရာဌာနအားလျော်စွာ "အဆုံးအမ၊ ဆုံးမကြောင်းစကား၊ ဆုံးမခြင်း၊ ဂရုဓံရှစ်ပါး" စသည်တို့ကို ဟောသည်။) ဧသော ဘဂိနိယော ဩဝါဒေါ။ ဝိ၊၂။၇၇။ တေန ခေါ ပန သမယေန သဗ္ဗော ဘိက္ခုနိသံဃော ဩဝါဒံ ဂစ္ဆတိ။ ဝိ၊၄၊၃။၆၀။ ဩဝါဒံ ဂစ္ဆတီတိ ဩဝါဒံ ယာစိတုံ ဘိက္ခုသံဃသ အာရာမံ ဂစ္ဆတိ။ ပါစိတ်၊ယော။၄၇။ ဟိတူပဒေသနာ ဩဝါ-ဒေါ၊ သာ ဝေ အနုသာသနီ၊ အနော-တိဏ္ဏဝတ္ထုဝိသယော ဝါ ဩဝါဒေါ၊ ဩ-တိဏ္ဏဝတ္ထုဝိသယော အနုသာသနီ။ ပဌမူ-ပဒေသော ဩဝါဒေါ၊ ဣတရာ အနု-သာသနီ။ မ၊ဋီ၊၁။၁၁၈။ (-မ၊ဋီ၊၂။၄၉၊၅၀။)

ဩဝါဒ[၂] (ပု) [ဩဝါဒ+ယာစန] အဆုံးအမကို တောင်းခြင်း။ ဩဝါဒတ္ထ-ကြည့်။

ဩဝါဒ[၃] (ပု) [ဩဝါဒ+ပဋိဂ္ဂဟဏ] အဆုံးအမကို ခံယူခြင်း။ နသက္ကောတိ ဩဝါဒါယ ဝါ သံဝါသာယ ဝါ ဂန္တုံ။ ကခါ်။၂၁၁။ တတော ရူပနန္ဒာ အညံ မဂ္ဂံ အပဿန္တီ အကာမာ ဩဝါဒံ အဂမာသိ။ အံ၊၄၊၁။၂၈၀။ ဩဝါဒါယ ဝါ ဩဝါဒပဋိဂ္ဂဟ-ဏတ္ထာယ ဝါ။ ကခါ်၊မဟာဋီ၊၄။၁၂။ ဩဝါဒတ္ထ-လည်းကြည့်။

ဩဝါဒ[၄] (ပု) [ဩဝါဒ+သဝန] ဂရုဓံရှစ်ပါးကို နာယူခြင်း။ ယာ ပန ဘိက္ခုနီ ဩဝါဒါယ ဝါ သံဝါသာယ ဝါ နဂစ္ဆေယျ။ ကခါ်။ ဩဝါဒါယာတိ ဂရုဓမ္မသဝနတ္ထာယ။ ကခါ်။၂၄၀။

ဩဝါဒ[၅] (ပု) [ဘိက္ခုနီ+ဩဝါဒ] ရဟန်းမတို့-ကို-အား-ဆုံးမခြင်း။ ဘိက္ခုဂဏနာ စ

ဩဝါဒေါ။ ကခ်ိ။၁။ အံ၊ဌ၊၂။၅၅။ ဩဝါ-ဒေါတိ ဘိက္ခုနောဝါဒေါ။ ကခ်ိ။၉၆။ အံ၊ဒီ၊၂။၅၂။ ဘိက္ခုနိုန် အဌဂရုဓမ္မေဟိ ဩ-ဝဒန် ဘိက္ခုနောဝါဒေါ။ ကခ်ိ။ဒီ၊သစ်။၁၅ရ။

ဩဝါဒ[၆] (ပု) [ဩဝါဒ+ဥပသင်္ကမန] အဆုံး-အမကို ရယူခြင်း၌ ချဉ်းကပ်ခြင်း။ ဩဝါဒမိုန ယာစန်ဿ(ဥတ္တရဝိနိစ္ဆယ၊ဂါထာ။၂၅၁)တိ ဥပေါသထာဒိဝသေန ဩဝါဒူပသင်္ကမန် ဘိက္ခုံ နံ ယာစန်ဿ နံ ပုစ္ဆန်ဿ။ ဥတ္တရဝိနိစ္ဆယ၊ ဒီ။၄၃၅။

ဩဝါဒအဂ္ဂဟဏ (နံ) [ဩဝါဒ+အဂ္ဂဟဏ] အဆုံး-အမကို-မခံယူ-မလိုက်နာ-ခြင်း။ အနာဒိယနာ အနဒ္ဒါ ဩဝါဒအဂ္ဂဟဏံ။ မူလဋီ၊၂၊၂၂၄။

ဩဝါဒက[၁] (တိ) [အဝ+ဝဒ+ကွု။ ထိ-ဠ် ဩဝါဒိကာ။] ဆုံးမတတ်သော၊ အဆုံး-အမကို ပေးတတ်သော၊သူ။ ဩဝါဒကော ဝိညာပကော။ မ၊၁။၁၉၉။ ဣတိဝုတ်။၂၆ရ။ ထေရီဋ္ဌ။၈၅။ ဒသဟိ ကထာဝတ္ထူဟိ ဩ-ဝဒတိတိ ဩဝါဒကော။ မ၊ဋ္ဌ၊၂။၅၃။ သံ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၆၂။ (-ဣတိဝုတ်၊ဋ္ဌ။၃၁၃။) နကု-လမာတာ ဂဟပတာနီ အနုကမ္ပိကာ အ-ထ္ထကာမာ ဩဝါဒိကာ။ အံ၊၂။၂၆၄။ ဩ-ဝါဒိကာတိ ဩဝါဒဒါယိကာ။ အံ၊ဋ္ဌ၊၃။၉ရ။

ဩဝါဒက[၂] (တိ) [ဘိက္ခု+ဩဝါဒက] ရဟန်း-တို့ကို ဆုံးမတတ်သော၊သူ။ ကေ ဘိက္ခံ ဩဝါဒကာနံ အဂ္ဂဋ္ဌာနေ ဌပိတံ ဒိသွာ။ အပ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၁၈။ (တေဒဂ္ဂံ ဘိက္ခဝေ မမ သာဝကာနံ ဘိက္ခုဩဝါဒကာနံ ယဒိဒံ မဟာကပ္ပိနော။ အံ၊၁။၂၆။ အပ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၂၆။)

ဩဝါဒကရ (တိ) [ဩဝါဒ+ကရ+က] အဆုံး-အမကို-ပြု-လိုက်နာ-တတ်သော၊သူ။ တ-သော်ဝါဒကရာ ဗဟုကိဟိ စ ပဗ္ဗဇိတာ စ။ ဒီ၊၃။၁၄၅။ သော တေန အနဓိဝါ-သနေန မယ့် ဩဝါဒကရော နံ ဟောတိ။ မ၊ဋ္ဌ၊၂။၈။ (-ဇာ၊ဋ္ဌ၊ရ။၆၆။)

ဩဝါဒကရက (နံ) [ဩဝါဒ+ကရက] အဆုံး-အမကို-ပြု-လိုက်နာ-ခြင်း။ ယော မံ ဩ-ဝါဒါနုသာသနီကရဏေန ဥပဋ္ဌဟေယျ၊ သော ဂိလာနံ ဥပဋ္ဌဟေယျ၊ မမ ဩဝါဒ-ကရဏေန ဂိလာနော ဥပဋ္ဌာပေတဗ္ဗော။ သာရတ္ထ၊၂။၁၆ရ။ (-ထေရ၊ဋ္ဌ၊၁။၉၅။)

ဩဝါဒကရသာဝက (ပု) [ဩဝါဒကရ+သာဝက] အဆုံး-အမကို လိုက်နာသော-တပည့်-သာဝက။ အသမ္မာဒိတအတ္တဟိ-တော ဩဝါဒကရသာဝကော။ ဒီ၊ဒီ၊၁။ ၃၉၆။ သီ၊ဒီ၊သစ်၊၂။၄၂၂။

ဩဝါဒကာရက (တိ) [ဩဝါဒ+ကာရက။ ထိ-ဠ် ဩဝါဒကာရိကာ။] အဆုံး-အမကို-ပြု-လိုက်နာ-သော၊သူ။ ယော မံ ဩဝါဒါ-နုသာသနီကရဏေန ဥပဋ္ဌဟေယျ၊ သော ဂိလာနံ ဥပဋ္ဌဟေယျ၊ မမ ဩဝါဒကာရ-ကေန ဂိလာနော ဥပဋ္ဌာပေတဗ္ဗော။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊ ၃။၄၁၃။ မာ မယ့် ဩဝါဒကာရိကာနံ ဘိ-က္ခုနီနံ အယသော ဥပ္ပဇ္ဇတု။ ဓမ္မ၊ဋ္ဌ၊၂။၉၂။

ဩဝါဒကာရီ (တိ) [ဩဝါဒ+ကာရီ] အဆုံး-အမကို-ပြု-လိုက်နာ-လေ့ရှိသော၊သူ။ ဩ-

ဝါဒကာရီ ဘတ(ဘဋ္ဌ)ပေါသီ။ ကုလဝံသ အဟာပယံ။ အံ၊၂။၃၇၊။ အဘိ၊က။၂၆၁။ ဩဝါဒကာရီတိ မာတာပိတူဟိ ဒိန္နဿ ဩဝါဒဿ ကတ္တာ။ အံ၊ဋ္ဌ၊၃၊။ ၂၂။

ဩဝါဒကာလ (ပု) [ဩဝါဒ+ကာလ] အဆုံးအမ-ပေးရာ-တည်ရာ-အခါကာလ၊ အဆုံးအမ တည်သောအခါ။ သမာဂတော အသိ-တာဝုယဿ သာသနေတိ အသိတဿ ဣသိနော ဩဝါဒကာလေ အနုပ္ပတ္တော။ သုတ္တနိ၊ဋ္ဌ၊၂။ ၂၀၉။ (-ထေရီ၊ဋ္ဌ။၁၆၈။)

ဩဝါဒဂါထာ (ထီ) [ဩဝါဒ+ဂါထာ] အဆုံးအမဖြစ်သော ဂါထာ။ တသ္မာ သတ္ထာ တေသံ ဣမံ ကာလဘေဒံ အာရောစေတွာ "ဩဝါဒဂါထာ ပန နေသံ ဣမာယေဝါ"တိ ဝတ္တာ။ ဓမ္မ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၅၃။

ဤ၌ ဩဝါဒဂါထာ-ဟူသည်မှာ "သဗ္ဗ-ပါပဿ အကရဏံ" အစရှိသောသုံးဂါထာ ဖြစ်သည်။ ဝိပဿီဘုရားရှင်သည် (၇)နှစ်တစ်ကြိမ် ဥပုသ်ပြုတော် မူသည်၊ တံ၌ရက် ပေးအပ်သော ဩဝါဒသည် (၇)နှစ်တိုင် သင့်လျော်သည်။ သိခီ, ဝေဿဘူဘုရားရှင်တို့သည် (၆)နှစ် တစ်ကြိမ်၊ ကကုသန်, ကောဏာဂုမ်ဘုရားရှင်တို့သည် (၁) နှစ်တစ်ကြိမ်, ကဿပဘုရားရှင်သည် (၆)လ တစ်ကြိမ် ဥပုသ်ပြုတော်မူသည်။ [ဩဝါဒပေး တော်မူသော ဂါထာတော်မှာ ထိုသုံးဂါထာ ပင်ဖြစ်သည်။ ဓမ္မ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၅၃။ ဩဝါဒပါတိ-မောက္ခ-လည်းကြည့်။

ဩဝါဒဂ္ဂဟဏ (န) [ဩဝါဒ+ဂဟဏ] အဆုံးအမ-ဩဝါဒ-ကို ခံယူခြင်း။ ဩဝါဒ-ဂ္ဂဟဏတ္ထာယ ဒုတိယဒိဝသတော ပဋ္ဌာယ ... ဂန္တဗ္ဗံ။ သာရတ္ထ၊၃။၄၄။

ဩဝါဒတ္ထ (ပု) [(၁) ဩဝါဒ+အတ္ထ။ (၂) ဩဝါဒယာစန +အတ္ထ] (၁) ဂရုမံရှစ်ပါးဖြင့် ဆုံးမခြင်းအကျိုး။ (၂) (ဘိက္ခုနီမတို့က "အ ဆုံးအမကို ရပါအံ့လော"ဟု) အဆုံးအမ-ဩဝါဒ-ကို တောင်းပန်ခြင်းဟူသောအကျိုး။

(၁) ဩဝါဒတ္ထာယာ(ဥတ္တရဝိနိစ္ဆယ၊ ဂါထာ။၂၅၀။)တိ ဂရုဓမ္မောဝါဒနတ္ထာယ။ ဥတ္တရဝိနိစ္ဆယဋီ။၄၃၅။ **(၂)** ဥပေသထ-ဒိဝသေ ဩဝါဒတ္ထာယ ဥပသင်္ကမိတဗ္ဗံ။ ဝိ၊ ဋ္ဌ၊၃။၆၀။ ဩဝါဒတ္ထာယာတိ ဩဝါဒယာစ-နတ္ထာယ။ သာရတ္ထ၊၃။၄၄။ ဩဝါဒတ္ထာယာ (ကင်္ခါ။၃၄၀)တိ ဩဝါဒယာစနတ္ထာယ။ ကင်္ခါဋီ၊သစ်။၄၈၀။ ဩဝါဒူပသင်္ကမန-လည်းကြည့်။

ဩဝါဒဒါနကာလ (ပု) [ဩဝါဒဒါန+ကာလ] အဆုံးအမ ပေး-ရာ-သော-အခါကာလ။ အယံ ဘိက္ခုနံ ဩဝါဒဒါနကာလော။ ဒီ၊ ဋ္ဌ၊၁။၈။

ဩဝါဒဒါနာပဒေသ (ပု) [ဩဝါဒဒါန+အပ ဒေသ] အဆုံးအမပေးခြင်းဟူသော ပြောဆို ညွှန်ပြခြင်း။ ဇဝံ ထေရော တဿ ဘိက္ခု-နော ဩဝါဒဒါနာပဒေသေန အတ္တနော တထာ ပဋိပန္နဘာဝံ ဒီပေန္တော။ အပ၊ဋ္ဌ၊ ၂။၁၈။

ဩဝါဒဒါယကဌာန (န) [ဩဝါဒဒါယက+

ဌာန] အဆုံးအမကို ပေးသူ၏-အရာဌာန-ရာထူးဌာန။ အတ္တနော ဌာနေတိ သတ္ထာရာ ကာတမ္ဘဩဝါဒဒါယကဋ္ဌာနေ။ သံ၊ဋီ၊၂။ ၁၆၁။

ဩဝါဒဒါယိကာ (ထီ) [ဩဝါဒ+ဒါယိကာ] ဆုံးမတတ်သော-အဆုံးအမကို ပေးတတ်သော-ဥပါသိကာမ။ ဩဝါဒက[၁]-ကြည့်။

ဩဝါဒဓမ္မ (ပု) [ဩဝါဒ+ဓမ္မ] အဆုံးအမ-ဩဝါဒ-တရား။ ဩဝါဒဓမ္မတော ဇာတတ္တာ ဩဝါဒဓမ္မေန စ နိမ္မိတတ္တာ ဓမ္မဇော ဓမ္မ-နိမ္မိတော။ သံ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၈၅။ (-ထေရ၊ဋ္ဌ၊၂။ ၁၄၁။)

ဩဝါဒဓမ္မဒါယဒ္ဒ (နှ) [ဩဝါဒဓမ္မ+ဒါယဒ္ဒ] (၁) အဆုံးအမ ဩဝါဒတရားဟူသော ပေး-အပ်သော အမွေ။ (၂) အဆုံးအမ ဩဝါဒ-တရားဟူသောယူအပ်သောအမွေ။ အထက် ပုဒ်ကြည့်။

ဩဝါဒဓမ္မဒါယာဒ (ပု) [ဩဝါဒဓမ္မ+ဒါယာဒ] (၁) အဆုံးအမ ဩဝါဒတရားဟူသော ပေး-အပ်သော အမွေ။ (၂) အဆုံးအမ ဩဝါဒ-တရားဟူသော ယူအပ်သောအမွေ။ **(၁)(၂)** ဩဝါဒဓမ္မဒါယာဒံ နဝလောကုတ္တရဓမ္မ-ဒါယာဒမေဂ ဝါ အရဟတီတိ ဓမ္မဒါယာ-ဒေါ။ သံ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၈၅။ ဩဝါဒဓမ္မော ဧဝ ဝါ သတ္ထာရာ ဒါတဗ္ဗတော ထေရေန အာ-ဒါတဗ္ဗတော ဩဝါဒဓမ္မဒါယာဒေါ၊ ဩဝါဒ-ဓမ္မဒါယဒ္ဒောတိ အတ္ထော။ သံ၊ဋီ၊၂။၁၆၉။

ဩဝါဒပဋိကရ (တိ) [ဩဝါဒ+ပဋိကရ] အဆုံး-အမဩဝါဒကို-ပြု-လိုက်နာ-သော၊သူ။ ဩဝါဒပတိ(ပဋိ)ကရ-ကြည့်။

ဩဝါဒပဋိကရတ္တပတ္တ (တိ) [ဩဝါဒပဋိ-ကရတ္တ+ပတ္တ] အဆုံးအမကို လိုက်နာသူ၏ အဖြစ်သို့ ရောက်စေတတ်သော၊သူ။ ဧဝံ သော တတ္ထာဝါဒပဋိကရတ္တပတ္တော ဩ-ဒမေယျာတိ။ သံ၊ဋီ၊၂။၃၄၄။

ဩဝါဒပဋိဂ္ဂါဟက (တိ) [ဩဝါဒ+ပဋိဂ္ဂါဟက။ ထီ-၌ ဩဝါဒပဋိဂ္ဂါဟ(ဟီ)ကာ။] (၁) (ဘိက္ခုနီမတို့က "အဆုံးအမကို ရပါအုံ-လော"ဟု တောင်းပန်အပ်သော) ဩဝါဒကို-ခံယူ-လက်ခံ-သော၊သူ(ရဟန်း)။ (၂) (သမ္မုတိရသော ရဟန်း၏) အဆုံးအမကို ခံယူသော၊သူ(ရဟန်းမ)။

(၁) တတော ဩဝါဒပဋိဂ္ဂါဟကံ ဧကံ ဘိက္ခုံ ဥပသင်္ကမိတ္ထာ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၃။၆၀။ (-ကခ်။၉၇။ သာရတ္ထ၊၃။၄၅-။) **(၂)** ဩဝါဒ-ပဋိဂ္ဂါဟကာ ဘိက္ခုနိယောပိ အာရက္ခ-ဒေဝတာပိ ... ဒွေ ပက္ခာ အဟေသုံ။ ဓမ္မ၊ ဋ္ဌ၊၁။၃၅။ ဩဝါဒပဋိဂ္ဂါဟိကာ ဘိက္ခုနီ-ယောပိ အာရက္ခဒေဝတာပိ ဒွေ ကောဋ္ဌ-သာ အဟေသုံ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၃။၄၆၂။

ဩဝါဒပဋိလာဘ (ပု) [ဩဝါဒ+ပဋိလာဘ] အဆုံးအမကို-ဩဝါဒကို-ရခြင်း-ရရာအခါ။ သတ္ထု ဩဝါဒပဋိလာဘတော ပုဗ္ဗေ နဒ္ဒကို့။ ထေရ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၄၁။

ဩဝါဒပတိ(ပဋိ)ကရ (တိ) [ဩဝါဒ+ပတိ+ကရ+က။ ဩဝါဒ+ပတိကရ။] အဆုံးအမ

ကို-ပြု-လိုက်နာ-သော၊သူ။ ဘိက္ခု ... သတ္ထုသာသနကရော ဩဝါဒပဋိကရော။ အံ၊၁။၉။ ဩဝါဒပတိကရောတိ ဩဝါဒ-ကာရကော။ အံ၊ဋ္ဌ၊၁။၅၄။ အတိဒေဝဿ သမ္မာသမ္ဗုဒ္ဓဿ ဩဝါဒပဋိကရေန သရ-ဘင်္ဂေန ... ဒိဋ္ဌော။ ထေရ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၄၁။

ဩဝါဒပတောဒ (ပု) [ဩဝါဒ+ပတောဒ] အဆုံးအမ-ဩဝါဒ-ဟူသော-နှင်တံ-တံဖျာ-ကြိမ်လုံး-ကြာပွတ်။ ဩဝါဒန္တိ ဩဝါဒ-ပတောဒံ။ ထေရီ၊ဋ္ဌ။၁၈၀။

ဩဝါဒပရိယတ္တိ (ထီ) [ဩဝါဒ+ပရိယတ္တိ] အဆုံးအမ-ဩဝါဒ-ဟူသော-သင်အံလေ့ကျက်အပ်သောတရား-ပရိယတ္တိတရား။ သာ-သနဓမ္မောတိ ဩဝါဒပရိယတ္တိ။ ဝဇိရ။၄၃။

ဩဝါဒပရိယောသန (နဲ) [ဩဝါဒ+ပရိယောသာန] ဆုံးမ-သည်-ခြင်း-၏ အဆုံး။ ပါစိ-တ္တိယန္တိ ဩဝါဒပရိယောသာနေ ပါစိတ္တိယံ။ ကခ်။၂၀၉။

ဩဝါဒပါတိမောက္ခ (ပု) [ဩဝါဒ+ပါတိမောက္ခ] ဩဝါဒဟူသော ပါတိမောက်၊ ဩဝါဒ ပါတိမောက်။ (ဘုရားရှင်၏ "သဗ္ဗပါပဿ အ-ကရဏံ"အစရှိသောဂါထာသုံးခုကိုပင် "ဩဝါဒပါတိမောက်"ဟု ခေါ်သည်။) ဘဂဝါပိ သန္နိသိန္နာယ ပရိသာယ ဣမံ ဩဝါဒပါ-တိမောက္ခံ ဥဒ္ဒိသတိ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၅၄။ (-ကခ်။၉၄။ ဥဒါန၊ဋ္ဌ။၂၆၈၊၂၇၁။ ဝဇိရ။၇၁၊၅၈၁။ သာရတ္ထ၊၃။၄၂၆၊၄၉၄။ အံ၊ဋီ၊၃။၂၃၁။) ဩဝါဒဂါထာ၊ ဩဝါဒပါတိမောက္ခုဒ္ဒေသ-လည်းကြည့်။

ဩဝါဒပါတိမောက္ခဂါထာ (ထီ) [ဩဝါဒပါတိမောက္ခ+ဂါထာ] ဩဝါဒပါတိမောက်-မည်-ဟူ-သော ဂါထာ။ သဗ္ဗဗုဒ္ဓါနံ ဟိ ဣမာ တိသောဝ ဩဝါဒပါတိမောက္ခဂါထာယော ဟောန္တိ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၅၅။

ဩဝါဒပါတိမောက္ခုဒ္ဒေသ (ပု) [ဩဝါဒပါတိမောက္ခ+ဥဒ္ဒေသ] ဩဝါဒပါတိမောက်ကို-ပြ-သရုပ်အားဖြင့်ဟောကြား-ခြင်း။ သော ဒုဝိဓော ဩဝါဒပါတိမောက္ခုဒ္ဒေသော စ အာဏာပါတိမောက္ခုဒ္ဒေသော စ။ ကခ်။၉၃။ ဩဝါဒေါဝ ပါတိမောက္ခံ၊ တဿ ဥဒ္ဒေသော သရူပေန ကထနံ ဩဝါဒပါတိမောက္ခု-ဒ္ဒေသော။ ကခ်၊ဋီ၊သစ်။၁၅၀။ (-ဝဇိရ။၆၀၊၄၄၇။)

ဩဝါဒပွဋိကရ (တိ) [ဩဝါဒ+ပဋိကရ] အဆုံးအမကို-ပြု-လိုက်နာ-သော၊သူ။ သာသနကရာ ဩဝါဒပွဋိကရာ။ မ၊၂။၁၅၈။

ဩဝါဒပွဋိကရဏ (တိ) [ဩဝါဒ+ပဋိကရဏ] အဆုံးအမကို-ပြု-လိုက်နာ-ခြင်းရှိသော၊ အဆုံးအမကို လိုက်နာသော၊သူ။ ပုရတော-ဝ နိသီဒိ ဩဝါဒပွဋိကရဏဘာဝတော။ ဒီ၊ဋီ၊၂။၁၇၂။

ဩဝါဒပွဋိဂ္ဂဟဂါရဝ (တိ) [ဩဝါဒပွဋိဂ္ဂဟ+ဂါရဝ] အဆုံးအမကိုခံယူခြင်း၌ ရိုသေလေး-စားခြင်းရှိသော၊သူ။ ဘဒ္ဒန္တေတိ ဣမိနာ သတ္ထရိ အာဒရဗဟုမာနဂါရဝဒီပနဝစနေန တေ ဘိက္ခူ အတ္တနော သုဿူသတံ ဩ-ဝါဒပွဋိဂ္ဂဟဂါရဝဘာဝဉ္စ ပဋိဝေဒေန္တိ။ ဥဒါ-န၊ဋ္ဌ။၃၉၁။

ဆြဝါဒပွဓိဂ္ဂဟဏ (န) [ဆြဝါဒ+ပဒိဂ္ဂဟဏ] အဆုံးအမကို-ခံယူ-လက်ခံ-ခြင်း။ အောက် ပုဒ်ကြည့်။

ဆြဝါဒပွဓိဂ္ဂဟဏူပသမ္ဘဒါ (ထီ) [ဆြဝါဒပွဓိဂ္ဂဟဏ+ဥပသမ္ဘဒါ] အဆုံးအမကိုခံယူခြင်း-ဖြင့်-ကြောင့်-ခွင့်ပြုအပ်သော ရဟန်းအဖြစ်၊ ဆြဝါဒပဒိဂ္ဂဟဏရဟန်းအဖြစ်။

(မြတ်စွာဘုရားသည် ပဌမဝါ ကျွတ်ပြီးနောက် ရာဇဂြိုဟ်ပြည် ဝေဠုဝန်ကျောင်းတော်၌ သီတင်းသုံးတော်မူနေစဉ် ဘုရားရှင် အားရည်ညွှန်း၍ ရဟန်းပြုခဲ့ကြသော ပိပ္ပလိလုလင်(အရှင်မဟာကဿပ)နှင့် ဘဒ္ဒကာပိလာနီအမျိုးသမီးတို့ကို သဂြိဟ်ချီး မြှောက်မှုပြုရန် ကိုယ်တော်တစ်ပါးတည်းသာ သုံးဂါဝုတ်ခရီး ကြွတော်မူ၍ ရာဇဂြိုဟ်နှင့် နာဠန္ဒမြို့အကြား ဗဟုပုတ္တက ပညောင်ပင်ရင်း၌ ဘုရားရှင်တို့၏ အသရေကို ထင်စွာပြလျက် ထက်ဝယ်ဖွဲ့ခွေ ထိုင်နေတော်မူသည်၊ ထိုအခါ အရှင်မဟာကဿပသည် ဘုရားရှင်ကို ဖူးမြင်ရာအရပ်မှစ၍ သုံးကြိမ်ရိုသေစွာ ရှိခိုးလျက် "မြတ်စွာဘုရား, ဘုန်းတော်ကြီးတော်မူသော မြတ်စွာဘုရားကား အကျွန်ုပ်၏ ဆရာဖြစ်ပါပေ၏၊ အကျွန်ုပ်ကား တပည့်ဖြစ်ပါ၏" ဟုသုံးကြိမ်လျှောက်ထား၍ တပည့်အဖြစ် ခံယူလေသည်၊ ဘုရားရှင်က တရားစကားဟောကြားလျက် "ချစ်သားကဿပ, ထိုင်လော့၊ သင့်အား အမွေပေးအံ့"ဟု မိန့်တော်မူပြီးလျှင်-

(၁) ကဿပ ထို့ကြောင့် ဤသာသနာတော်၌ သင်သည် သီတင်းကြီး သီတင်းငယ် သီတင်းလတ် ပုဂ္ဂိုလ်တို့၌ ထက်စွာသော ဟိရီ . ဩတ္တပ္ပတရားကို ရှေးရှု ထင်သည်ဖြစ်လတ္တံ့ဟု ဤသို့ကျင့်ရမည်။ (၂) ကဿပ ထို့ကြောင့် ဤသာသနာတော်၌ သင်သည် ကုသိုလ်နှင့်စပ်သော တရားအားလုံးကို နာအံ့၊ ထိုတရား အားလုံးကို အရိုအသေပြုကာ နှလုံးသွင်း၍ အလုံးစုံသောစိတ်ဖြင့်ကောင်းစွာဆောင်၍ နားစိုက်လျက် တရားကို နာအံ့ ဟု ဤသို့ကျင့်ရမည်။ (၃) ကဿပ ထို့ကြောင့် ဤသာသနာတော်၌ သင်သည် သုခနှင့်တကွဖြစ်သော ကာယဂတာသတိသည် ငါ့အားမစွန့်လတ္တံ့ဟု ဤသို့ကျင့်ရမည်-

ဟူသော အဆုံးအမ ဆြဝါဒသုံးပါးကိုပေးတော်မူသည်၊ အရှင်မဟာကဿပသည်လည်း ထိုဆြဝါဒသုံးပါးကို ရိုသေစွာခံယူလေသည်၊ ဘုရားရှင်၏အဆုံးအမကို ရိုသေစွာ ခံယူခြင်းသည်ပင်လျှင် မထေရ်၏ရှင်အဖြစ်, ရဟန်းအဖြစ်သို့ ရောက်ခြင်းမည်၏။ ဤသို့အားဖြင့် ရဟန်းအဖြစ်သို့ ရောက်ခြင်းကို "ဆြဝါဒပဒိဂ္ဂဟဏူပသမ္ဘဒါ" ဟု ခေါ်၍ ဤသာသနာတော်၌ အရှင်မဟာကဿပ မထေရ်တစ်ပါးသာ ဤနည်းဖြင့် ရဟန်းအဖြစ်ကို ရတော်မူသည်။

ဆြဝါဒသုံးပါးတို့တွင် ပဌမဆြဝါဒကို အရှင်မဟာကဿပ မထေရ်သည် ဗြာဟ္မဏဇာတ်ရှိသူဖြစ်သောကြောင့် ဇာတိမာန်ကို ပယ်ရန် ဟောတော်မူသည်။ ဒုတိယ ဆြဝါဒကို အရှင်မဟာကဿပမထေရ်သည် အကြားအမြင်များသူဖြစ်သောကြောင့် အ

ကြားအမြင်များမှုကို အမှီပြု၍ဖြစ်တတ်သောမာန်ကို ပယ်ရန် ဟောတော်မူသည်၊ တတိယဩဝါဒကို အရှင်မဟာကဿပ မထေရ်သည် ဥပဓိနှင့်ပြည့်စုံတင့်တယ်သူ ဖြစ်သောကြောင့် ဥပဓိကိုအမှီပြုကာ ဖြစ်ပေါ်လာမည့်တဏှာကိုပယ်ရန် ဟောတော်မူသည်။ အကျယ်ကို-သံ၊၁။၄၂၀။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၀၆။ ထေရ၊ဋ္ဌ၊၂။၅၃၉။ သာရတ္ထ၊၂။၅၄။ မဟာဗုဒ္ဓဝင်၊၆-၁။၁၄၀-၄-ကြည့်။)

ဩဝါဒပွဋိဂ္ဂဟဏူပသမ္ပဒါ နာမ "တသ္မာ တိဟ တေ ကဿပ ဧဝံ သိက္ခိတဗ္ဗံ ... ဧဝံ ဟိ တေ ကဿပ သိက္ခိတဗ္ဗ"နှိ ဣမိနာ ဩဝါဒပွဋိဂ္ဂဟဏေန မဟာကဿပတ္ထေရဿ အနုညာတဥပသမ္ပဒါ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၀၆-ရ။ ကခါ၊ဋီ၊သစ်။၁၆၆။ (-ကခါ။၁၀၄။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၂။၃၁၆။ ထေရ၊ဋ္ဌ၊၂။၅၃၉။ ဝဇိရ။၉၂။ ဝိမတိ၊၁။၁၂၉။)

ဩဝါဒပွဝတ္တိတာ (ထီ) [ဩဝါဒပွဝတ္တိ+တာ] အဆုံးအမ-ဖြင့်-အားဖြင့်-ဖြစ်ခြင်းရှိသည် ၏ အဖြစ်။ ဧဝံ တဝ ကာယရထောပိ ပဏ္ဍိတာနံ ဩဝါဒပွဝတ္တိတာယ အာဗဒ္ဓေါ သုခံ ယာတု။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊ရ။၁၄၈။

ဩဝါဒမိဂ (ပု) [ဩဝါဒ+မိဂ] အဆုံးအမ-ဩဝါဒ-ကို ပေးတတ်သော သမင်။ ဩဝါဒမိဂေါ ပန အဟမေဝ အဟောသိ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၇၆။

ဩဝါဒမုခ (နဲ) [ဩဝါဒ+မုခ] အဆုံးအမ-ဩဝါဒ-ကို အဦးမူ-အရင်းပြု-ပဓာနပြု-ခြင်း။ သော ပရိနိဗ္ဗာနသမယေ သံဃမဇ္ဈေ ဘိက္ခူနံ ဩဝါဒမုခေန အညံ ဗျာကရောန္တော ... ဂါထာတ္တယမဘာသိ။ ထေရ၊ဋ္ဌ၊၁။၄၄၃။

ဩဝါဒယာစန (ထီ၊နဲ) [ဩဝါဒ+ယာစန] အဆုံးအမဩဝါဒကို တောင်းပန်ခြင်း။ ဧတ္ထာတိ ဧတသ္မိ တဝ ဩဝါဒယာစနေ။ အံ၊ဋ္ဌ၊၂။၃၉၆။ ဥပေါသထဒိဝသေ ဩဝါဒယာစနံ သမ္ပဋိစ္ဆိတ္တာ ပါဋိပဒေ အာဂတာနံ ဘိက္ခုနီနံ ... ဝတ္တဗ္ဗမေဝ။ သာရတ္ထ၊၃။၄၅။

ဩဝါဒယာစနတ္ထ (ပု) [ဩဝါဒယာစနာ+အတ္ထ] (ဘိက္ခုနီမတို့က"အဆုံးအမကိုရပါအံ့လော" ဟု) အဆုံးအမ-ဩဝါဒ-ကို တောင်းပန်ခြင်း ဟူသောအကျိုး။ ဩဝါဒတ္ထ၂ ကြည့်။

ဩဝါဒဝဂ္ဂ (ပု) [ဩဝါဒ+ဝဂ္ဂ] ဩဝါဒဝဂ်။ (ကခါ။၁၇၊၂၀၉။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၃။၅၂။ သာရတ္ထ၊၃။၃၄-စသည်တို့၌ "ဘိက္ခုနိဝဂ်" ဟု သုံးနှုန်းသည်။ "ဘိက္ခုနိဝဂ္ဂေါတိ ဘိက္ခုနီနံ ဩဝါဒဝဂ္ဂေါ" ဟု ဥတ္တရဝိနိစ္ဆယ၊ဋီ။၅၀၇-၌ ဖွင့်သည်။) ဩဝါဒဝဂ္ဂဿ ပဌမသိက္ခာပဒနိဒ္ဒေသေ ပါစိတ္တိယဝသေန ဝုတ္တာနိ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၄။၁၈၂။

ဩဝါဒဝစန (နဲ) [ဩဝါဒ+ဝစန] အဆုံးအမ စကား၊ ဆုံးမ-ကြောင်း-သော-စကား။ ပဋာစာရာယ ထေရိယာ ကိလေသပဋိသတ္တုသာသနဋ္ဌေန သာသနဘူတံ ဩဝါဒဝစနံ။ ထေရီ၊ဋ္ဌ။၁၂၂။

ဩဝါဒဝါရ (ပု) [ဩဝါဒ+ဝါရ] အဆုံးအမ ဩဝါဒကို ခံယူအံ့သောအလှည့်အကြိမ်။

ဩဝါဒဝါရေ သမ္ပတ္တေ အည် ပေသေတ္တာ ဩဝါဒံ အာဟရာပေသိ။ အံဋ္ဌ၊၁။ ၂၈၀။

ဩဝါဒသဒိသ (တိ) [ဩဝါဒ+သဒိသ] အဆုံး အမ ဩဝါဒနှင့်တူသော။ တဝ (ဟိ) ဩဝါဒေါ ဗုဒ္ဓါနံ ဩဝါဒသဒိသော။ ဒီဋ္ဌ၊ ၂။၁၃။ အံဋ္ဌ၊၁။ ၂၂၉။ သာရတ္ထ၊၁။၄၂၉။ ဒီဋီ၊ ၂။၁၂။

ဩဝါဒသမ္ပဒိစ္ဆန (န) [ဩဝါဒ+သမ္ပဋိစ္ဆန] အ ဆုံးအမ ဩဝါဒကို ခံယူခြင်း။ သပ္ပတိ-ဿဝေန ဩဝါဒသမ္ပဋိစ္ဆနေန။ မ၊ဋီ၊ ၂။၆၂။

ဩဝါဒသမ္ပတ္တိပကာသနမုခ (န) [ဩဝါဒ သမ္ပတ္တိပကာသန+မုခ] အဆုံးအမ၏-ဆုံး မအပ်သည့်အတိုင်း-ပြည့်စုံခြင်းကို ပြခြင်း လျှင် အဦးပြုခြင်း။ သော မာတရာ စောဒိ-ယမာနော ... အရဟတ္တံ ပတ္တာ မာတု ဩဝါဒသမ္ပတ္တိပကာသနမုခေန အည် ဗျာ-ကရောန္တော။ ထေရ၊၁၊ ၂။၅၀။

ဩဝါဒသမ္ပတ (တိ) [ဩဝါဒ + သမ္ပတ] (ဘိက္ခုနီတို့အား) ဂရုမံရှစ်ပါးဖြင့် ဆုံးမ ခြင်းငှါ သမုတ်အပ်သော၊သူ(ရဟန်း)။ ဩ-ဝါဒသမ္ပတေနာပိ၊ န ကရေ တဇ္ဇနီကတော။ ဝိ၊၄။၈၀။

ဩဝါဒသမ္ပဋိတိ (ထိ) [ဩဝါဒ + သမ္ပဋိတိ] (ဘိက္ခုနီတို့အား) ဂရုမံရှစ်ပါးဖြင့် ဆုံးမ ခြင်းငှါ သမုတ်ခြင်း။ နနု ဩဝါဒသမ္ပဋိတိ ဥပသမ္မန္နသော၀ ဒီယတိ။ ကင်္ခါ၊ဋီ၊သစ်။ ၃၇၅။

ဩဝါဒသာမညှ (န) [ဩဝါဒ+သာမညှ] အဆုံး အမဩဝါဒ၏ တူသည်၏အဖြစ်၊ ဩဝါဒ ချင်းတူခြင်း။ တထာပိ ဩဝါဒသာမညေန ဝပ္ပဘဒ္ဒိယာနံ, မဟာနာမအဿဇိနဋ္ဌေတ္ထ ကေတော ဝုတ္တံ။ ဝဇိရ။ ၄၀၅။

ဩဝါဒသိက္ခာပဒ (န) [ဩဝါဒ+သိက္ခာပဒ] အဆုံးအမဩဝါဒဖြစ်သော သိက္ခာပုဒ်။ ပါဏံ န ဟနေ န စာဒိန္နမာဒိယေတိ-အာဒိနာ ဩဝါဒသိက္ခာပဒါနံ ဝိဇ္ဇမာနတ္တာ။ ဝိမတိ၊၁။၉၂။ (-သာရတ္ထ၊၁။၄၄၀။)

ဩဝါဒသီဒ္ဓိ (ထိ) [ဩဝါဒ+သိဒ္ဓိ] အဆုံးအမ ဩဝါဒ၏ ပြီးစီးခြင်း။ ဝိနယေန ဩဝါဒ-သိဒ္ဓိ။ သံဋီ၊၁။၈၆။

ဩဝါဒါကရဏ (န) [ဩဝါဒ+အကရဏ] အ ဆုံးအမ ဩဝါဒကို-မပြု-မလိုက်နာ-ခြင်း။ တဿ ဩဝါဒါကရဏေန တံ ဝိရဇ္ဈယျ။ ထေရ၊၁၊ ၂။၁၅၆။

ဩဝါဒါစရိယ (ပု) [ဩဝါဒ+အာစရိယ] အ ဆုံးအမဩဝါဒပေးသောဆရာ။ တာပသာနံ သယံ ဩဝါဒါစရိယော သမာနော။ ဝိ၊၁၊ ၃။ ၂၅၃၊(-၂၉၁။ ဝိ၊၁၊၄။ ၂ ၂၄။ အဘိ၊၁၊ ၂။ ၂၃၈။)

ဩဝါဒါနုရူပ (တိ) [ဩဝါဒ+အနုရူပ] အဆုံး အမအား-ဆုံးမခြင်းအား-လျော်သော။ ဩ ဝဒိယ-ကြည့်။

ဩဝါဒါနုသာသန (န) [ဩဝါဒ+အနုသာသန] (၁) ဩဝါဒဖြစ်သော အဆုံးအမ။ (၂) ဆုံးမခြင်း, အဖန်ဖန်ဆုံးမခြင်း၊ ဩဝါဒ စကား, အနုသာသနီစကား၊ ဩဝါဒ, အနု သာသန။ **(၁)(၂)** ယံ တာသန္တိ ယံ ဩ-

ဝါဒါနုသာသနံ ဧတောသံ။ အံ၊ဌ၊၃။၁၈။ (-ခုဒ္ဒက၊ဌ။၁၁၆။ သုတ္တနိ၊ဌ။၂၂။ အပ၊ဌ၊၂။၁၄၄။) ဩဝါဒါနုသာသနိ-လည်းကြည့်။

ဩဝါဒါနုသာသနိကိစ္စ (နဲ) [ဩဝါဒါနုသာသနိ+ကိစ္စ] ဩဝါဒဖြစ်သောအဆုံးအမ-ဩဝါဒ, အနုသာသနိ-ပေးခြင်း ကိစ္စ။ မယိ ပရိ-နိဗ္ဗုတေ ဣမာနိ စတုရာသီတိ ဗုဒ္ဓသဟ-ဿာနိ တုမှေ ဩဝဒိဿန္တိ အနုသာသိဿန္တိ ဩဝါဒါနုသာသနိကိစ္စဿ နိပ္ပါဒနတော။ သာရတ္ထ၊၁။၃၄။ သီ၊ဋီ၊သစ်၊၁။၄၅။

ဩဝါဒါနုသာသနိပဋိစ္ဆက (တိ) [ဩဝါဒါနုသာသနိ+ပဋိစ္ဆက] ဩဝါဒဖြစ်သော အဆုံးအမ-ဩဝါဒ, အနုသာသနိ-ကို ခံယူတတ်သော၊သူ။ နိဝါတဝုတ္တိတိ အတိမာနံ အက-တ္ဘာ နိစဝုတ္တိ ဩဝါဒါနုသာသနိပဋိစ္ဆကော။ ဇာ၊ဌ၊ရ။၁၈၉။

ဩဝါဒါနုသာသနိပွဋိဗဒ္ဓ (တိ) [ဩဝါဒါနုသာသနိ+ပဋိဗဒ္ဓ] ဩဝါဒဖြစ်သော အဆုံးအမနှင့်- ဩဝါဒ, အနုသာသနိနှင့်- စပ်ခြင်းရှိ-ဆက်စပ်ခြင်းရှိ-သော။ ဩဝါဒါနုသာ-သနိပွဋိဗဒ္ဓတ္တာ ပန နိပွရိယာယေန သံယ-မှာ ဝပကာသိတုံ နယုတ္တော။ အံ၊ဌ၊၃။၄၆။

ဩဝါဒါနုသာသနိပွဒါနပဋိက္ခေပ (ပု) [ဩဝါဒါနုသာသနိပွဒါန+ပဋိက္ခေပ] ဩဝါဒဖြစ်သော အဆုံးအမကို- ဩဝါဒ, အနုသာသနိကို-ပေးခြင်းကို ပယ်မြစ်ခြင်း။ တဇ္ဇနီ-ယကမ္မေ ဟိ ကတေ ဩဝါဒါနုသာသနိ-ပွဒါနပွဋိက္ခေပေါ နတ္ထိ။ ဝိမတိ၊၂။၃၁၆။

ဩဝါဒါနုသာသနိသမ္ပဋိစ္ဆန (နဲ) [ဩဝါဒါနုသာသနိ+သမ္ပဋိစ္ဆန] ဩဝါဒဖြစ်သော အဆုံးအမ-ဩဝါဒ, အနုသာသနိ-ကို ကောင်းစွာ-ခံယူခြင်း။ ကဿ နု ဝါ သတ္ထုသာသနေ ပါဝစနေ ဩဝါဒါနုသာသနိ-သမ္ပဋိစ္ဆနေန တွံ ဝစနကရာ အသိ။ ဝိမာန၊ဌ။ရ၃။

ဩဝါဒါနုသာသနီ (ထီ) [ဩဝါဒ+အနုသာသနီ] (၁) ဩဝါဒဖြစ်သော အဆုံးအမ။ (၂) ဆုံးမခြင်း, အဖန်ဖန်ဆုံးမခြင်း၊ ဩဝါဒစကား, အနုသာသနီစကား၊ ဩဝါဒ, အနုသာသနီ။ **(၁)(၂)** ယံ ပရကာရံ ပရဿ ဩဝါဒါနုသာသနီ နိဿာယ ... ယာဝ အရဟတ္တံ ပါပုဏာတိ။ ဒီ၊ဌ၊၁။၁၄၆။(-အံ၊ဌ၊၂။၅၂။ အပ၊ဌ၊၁။၂၂ရ၊၃၁၈။) ဩဝါ-ဒါနုသာသနိန္တိ ဩဝါဒဘူတမနုသာသနီ၊ ပဌမံ ဝါ ဩဝါဒေါ၊ ပစ္ဆာ အနုသာသနီ။ သီ၊ဋီ၊သစ်၊၂။၃၉။

(အံ၊ဌ၊၁။၅၄-၌ တစ်ကြိမ်-ဆုံးမခြင်း-ဆုံးမသောစကား-သည် ဩဝါဒမည်၏၊ အဖန်ဖန်-ဆုံးမခြင်း-ဆုံးမသောစကား-သည် အနုသာသနီမည်၏။ မျက်မှောက်-ဆုံးမခြင်း-ဆုံးမသောစကား-သည် ဩဝါဒ မည်၏။ တစ်ဦးဦးကို စေလွှတ်၍ မျက်ကွယ်၌-ဆုံးမခြင်း-ဆုံးမသောစကား-သည် အနုသာသနီ မည်၏၊ အကြောင်းဝတ္ထု သက်ရောက်ဖြစ်ပေါ်လာ၍-ဆုံးမခြင်း-ဆုံးမသောစကား-သည် ဩဝါဒ မည်၏၊ အကြောင်းဝတ္ထု သက်ရောက် ဖြစ်ပေါ် လာသည်ဖြစ်စေ, မလာသည်ဖြစ်စေ ဆုံးမ

စကားစဉ် ထားသည်၏အစွမ်းဖြင့်-ဆုံးမခြင်း-ဆုံးမသောစကား-သည် အနုသာသနီမည်၏-ဟု လည်းကောင်း၊ သီဇီ၊သစ်၊၂။ ၃၉-၌ ဂျွးဉီးပဌမဖြစ်သော ဆုံးမခြင်း, ဆုံးမစကားသည် ဩဝါဒမည်၏။ နောက်၌ ဖြစ်သော ဆုံးမခြင်း, ဆုံးမစကားသည် အနုသာသနီမည်၏-ဟုလည်းကောင်း ထိုနှစ်ခု တို့၏အထူးကို မိန့်ဆိုကြသည်။)

ဩဝါဒါနုသာသနီကရဏ (န) [ဩဝါဒါနုသာသနီ+ကရဏ] ဩဝါဒဖြစ်သော အဆုံးအမကို- ဩဝါဒ, အနုသာသနီကို-ပြု-လိုက်နာ-ခြင်း။ ယော မံ ဩဝါဒါနုသာသနီကရဏေန ဥပဋ္ဌဟေယျ။ ဝိဋ္ဌ၊၃၊၄၁၃။

ဩဝါဒါနုသာသနီမဂ္ဂ (ပု) [ဩဝါဒါနုသာသနီ+မဂ္ဂ] ဩဝါဒဖြစ်သော အဆုံးအမ- ဩဝါဒ, အနုသာသနီ-ဟူသော-လမ်း-လမ်းညွှန်ချက်။ မဂ္ဂန္တိ တုမှာကံ ဩဝါဒါနုသာသနီ-မဂ္ဂံ။ ဇာဋ္ဌ၊၄။၃၉၉-၄၀၀။

ဩဝါဒါနုသိဋ္ဌိ (ထီ) [ဩဝါဒ+အနုသိဋ္ဌိ] (၁) ဩဝါဒဖြစ်သော အဆုံးအမ။ (၂) ဆုံးမခြင်း, အဖန်ဖန်ဆုံးမခြင်း။ **(၁)(၂)** တတော စ ကတံ ပုဒ္ဓဿ ဘဂဝတော သာသနံ ဩဝါဒါနုသိဋ္ဌိယံ အနုပတိဋ္ဌေ။ ထေရဂါ၊၂။ ၅၃၃။ (-ဇာဋ္ဌ၊၃။၁၉၈။ သာရတ္ထ၊၃။၄၄၄။ ဒီဇီ၊၂။၁၆၈။) ဩဝါဒါနုသာသနီ-လည်းကြည့်။

ဩဝါဒါယာစန (ထီ၊န) [ဩဝါဒ+အာယာစန] အဆုံးအမဩဝါဒကို တောင်းခြင်း။ ဗ္ဗာတိ တေသ္မိ တဝ ဩဝါဒါယာစနေ။ သံဂါ၊၂။ ၂၈။

ဩဝါဒိကာ (ထီ) [(အဝ+ဝဒ+ကွ=) ဩဝါဒက+အာ (လ္ကတ္ထိပစ္စည်း)] ဆုံးမတတ်-အဆုံးအမကိုပေးတတ်-သော၊ ဥပါသိကာ။ ဩဝါ-ဒက°-ကြည့်။

ဩဝါဒိယမာန (တိ) [အဝ+ဝဒ+ယ+မာန] ဆုံးမအပ်သော၊သူ။ အောက်ပုဒ်ထောင့်ကွင်းကြည့်။

ဩဝါဒိယမာနတ္ထေရ (ပု) [ဩဝါဒိယမာန+ထေရ] ဆုံးမအပ်သော ထေရ်။ တလင်္ဂရ-တိဿပဗ္ဗတဝါသိဓမ္မဒိန္နတ္ထေရေန ဩဝါ-ဒိယမာနတ္ထေရာနံ ဝိယ။ မ၊၌၊၁။၁၈၈။

ဩဝါဒီ (တိ) [အဝ+ဝဒ+ကီ။ ဩဝါဒ+ဣ။] ဆုံးမညွှန်ပြလေ့ရှိသော၊ ဆုံးမခြင်း-အဆုံးအမပေးခြင်း-ရှိသော၊သူ။ "တာတာ က-ဿထ ဝပထ၊ ဝကိုပွထံ ပယောဇေထာ"-တိအာဒိနာ ဟိ နယေန ဩဝဒန္တော ဩဝါဒီ နာမ ဟောတိ။ မ၊၌၊၃။ ၂၇။

ဩဝါဒူပဇီဝိ (တိ) [ဩဝါဒ+ဥပဇီဝိ။ ထိ-၌ ဩဝါဒူပဇီဝိနီ။] (ရဟန်းတို့၏) ဩဝါဒကို မှီ၍ အသက်မွေးသော၊သူ (ရဟန်းမိန်းမ)။ သံယော ဒွိဓာ ဘိဇ္ဇတိ၊ ဩဝါဒူပဇီဝိနိယော ဘိက္ခုနိယောပိ ဒွေ ဘာဂါ ဟောန္တိ။ ဝိ၊၌၊ ၄။ ၂၁၀။ ဩဝါဒူပဇီဝိနိယောတိ ဘိက္ခုနံ ဩဝါဒံ ဥပနိဿာယ ဇီဝိနိယော။ ပါစိတ်၊ ယော။၆၁၁။

ဩဝါဒူပသင်္ကမန (န) [ဩဝါဒ+ဥပသင်္ကမန] ဩဝါဒအကျိုးငှါ ချဉ်းကပ်ခြင်း၊ ဩဝါဒကို ရပါအံ့လောဟု တောင်းပန်ခြင်းငှါ ချဉ်း

ကပ်ခြင်း။ (ကခ်ီ၊ဌီ၊သစ်။) ဩဝါဒကို ခံယူခြင်း၌ချဉ်းကပ်ခြင်း။ (ပါစိတ်၊ယော။) အန္ဓဒွမာသံ ဘိက္ခုနိယာ ဘိက္ခုသံယတော ဒွေ ဓမ္မာ ပစ္စာသီသိတဗ္ဗာ ဥပေါသထပုစ္ဆကဉ္စ ဩဝါဒူပသင်္ကမနဉ္စ။ ဝိ၄။၄၄၄။ အံ၃၊၁၀။ ဩဝါဒူပသင်္ကမနန္တိ ဩဝါဒတ္ထာယ ဥပသင်္ကမန်။ ကခ်ီ။၃၄၀။ အံ၊၄၊၃။ ၂၃၊ သာရတ္ထ၊ ၃။၄၃၈။ ဩဝါဒတ္ထာယာတိ ဩဝါဒယာစနတ္ထာယ။ ကခ်ီ၊ဌီ၊သစ်။ ၄၈၀။ ထောယျ ဘိက္ခုသံယံ ဩဝါဒူပသင်္ကမနံ ယာစထ။ ဝိ၄။၄၅၅။ ဝိ၊၄၊၃။၆၀။ ဩဝါဒူပသင်္ကမနန္တိ ဩဝါဒဿ ဂဟဏတ္ထာယ ဥပသင်္ကမန်။ ပါစိတ်၊ယော။၄၈။

ဩဝါဒူပသမ္ပဒါ (ထီ) [ဩဝါဒ+ပဋိဂ္ဂဟဏ+ဥပသမ္ပဒါ] အဆုံးအမကို ခံယူခြင်း-ပင်လျှင်-ဟူသော-ကြောင့်ဖြစ်သော-ရဟန်းအဖြစ်။ ဣမေဝ မဟာကဿပတ္ထေရဿ ဩဝါဒူပသမ္ပဒါတိ ကတ္တာ ဒဿိတာ။ မ၊၄၊၂။၂၁၄။ အဝယဝဝိနိမုတ္တာသ သမုဒါယဿ အဘာဝတော, အဝယဝေန စ သမုဒါယဿ အပဒိသိတဗ္ဗတော ဩဝါဒူပသမ္ပဒါဝဟဩဝါဒေကဒေသော ဩဝါဒူပသမ္ပဒါ။ မ၊ဌီ၊၂။၂၃၂။ ဩဝါဒူပသမ္ပဒါ(အံ၊၄၊၂။၆၆)တိ ဩဝါဒပဋိဂ္ဂဟဏဥပသမ္ပဒါ။ အံ၊ဌီ၊၂။၎၀။ ဩဝါဒပဋိဂ္ဂဟဏူပသမ္ပဒါလည်းကြည့်။

ဩဝါဝေန္တ (တိ) [အဝ+ဝရ+အ(ဏေ)+အန္တ] တားမြစ်-ပိတ်ဆို့-ကာဆီး-ဖုံးကွယ်-သော၊သူ။ အယံ စ မဟေသက္ခော ဘိက္ခု ဘဂဝတော ပုရတော ဌိတော ဩဝါဝေန္တော။ ဒီ၊၂။၁၁၅။ ခုဒ္ဒကာ၄။၁၄၆။ ဩဝါဝေန္တောတိ အာဝါဝေန္တော။ ဒီ၄၊၂။၁၎၀။ အာဝါဝေန္တောတိ ဆာဒေန္တော။ ဒီ၊ဌီ၊၂။၁၎၎။

ဩဝိဇ္ဈတိ (ကြိ) [အဝ+ဝိဓ+ယ+တိ] ထိုးဆွ-ထိုးကျင့်-၏။ ဩမသန္တိတိ ဩဝိဇ္ဈန္တိ။ ဝိ၄၊၃။၄။ (-သာရတ္ထ၊၃။၃။ ဇာ၄၊၁။၂၀၎။) မသဓာတု ဝိဇ္ဈနတ္ထေ ပဝတ္တတိ။ ပါစိတ်၊ယော။၄။ **ဩဝိဇ္ဈထ** —ယဉ္ဆေထာတိ ... ဩဝိဇ္ဈထ။ မ၊ဌီ၊၂။၃၂။

ဩဝိဇ္ဈထ (ကြိ) [အဝ+ဝိဓ+ယ+ထ] ထိုးဆွ-ထိုးကျင့်-ကုန်လော့။ ဩဝိဇ္ဈတိ-ကြည့်။

ဩဝိဇ္ဈန (န) [အဝ+ဝိဓ+ယ+ယု] နှား, နှလုံးကို-ထိုးဆွ-ထိုးကျင့်-သောစကား၊ နားမခံသာသော စကား။ အောက်ပုဒ်ကြည့်။

ဩဝိဇ္ဈနဝစန (န) [ဩဝိဇ္ဈန+ဝစန] နှား, နှလုံးကိုထိုးဆွသောစကား-နာမခံသာသောစကား-ကိုဆိုခြင်း။ ဩမသဝါဒေတိ ဩဝိဇ္ဈနဝစနေန။ ကခ်ီ။၁၉၀။ တသ္မာ တေန ကဏ္ဏဋ္ဌေ ဟဒယဋ္ဌေ ဝိဇ္ဈတိတိ အာဟ "ဩဝိဇ္ဈနဝစနေန"တိ။ ကခ်ီ၊ဌီ၊သစ်။၃၄၎။

ဩဝိဇ္ဈန္တ (တိ) [အဝ+ဝိဓ+ယ+အန္တ] ထိုးဆွ-ထိုးကျင့်-ထိုးစိုက်-တတ်သော၊သူ။ တိခိဏသိင်္ဂါ စဏ္ဍဂေါဏော ဝိယ ဩဝိဇ္ဈန္တော ဝိစရတိ။ မ၊၄၊၂။၁၃၉။ သာရတ္ထ၊၃။၃၅၄။

ဩဝိဇ္ဈန္တီ (ကြိ) [အဝ+ဝိဓ+ယ+အန္တီ] ထိုးဆွ-ထိုးကျင့်-ကုန်၏၊ နှား, နှလုံးကို-ထိုးဆွ-ထိုးကျင့်-ကုန်၏။ ဩဝိဇ္ဈတိ-ကြည့်။

ဩဝိဇ္ဈိတ (တိ) [အဝ+ဝိဓ+ယ+တ] ထိုးဖောက်

အပ်သော၊ လျှို့သွင်းအပ်သော။ အဋ္ဌသု ဌာနေသု ဝိနိဝိဇ္ဇီတွာ ဗဒ္ဓေသု အဋ္ဌသု ဝေတ္တလတာမဏ္ဍလေသု ဧကေကသို့ ဩ-ဝိဇ္ဇီတံ ဧကေကံ ကာဇံ ဒွေ ဒွေ ဘောဇ-ပုတ္တာ အတ္တနော အတ္တနော ခန္ဓံ အာရော-ပေတွာ။ စရိယာ၊ဋ္ဌ။၁၇၂။

ဩဝိဇ္ဇီတွာ (ကြိ၊ဝိ) [အဝ+ဝိဓ+ယ+တွာ] ထိုး-ဆွ-ထိုးဖောက်-ထိုးစိုက်-ထွင်းဖောက်-၍၊ သခ်ပါလနာဂရာဇာ ဟုတွာ တိခိဏာဟိ သတ္တီဟိ အဋ္ဌသု ဌာနေသု ဩဝိဇ္ဇီတွာ ပဟာရမုခေဟိ သကဏ္ဍကာ လတာယော ပဝေသေတွာ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။၂၉၇။ ဧကံ မဟီသံ ဝဓိတွာ ဒါဌာဟိ ဩဝိဇ္ဇီတွာ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၄၊ (-၂၂၄။)

ဩဝိဒ္ဓ (တိ) [အဝ+ဝိဓ+တ] ထိုးဖောက်-ထိုးစိုက်-အပ်သော။ ဩဝိဒ္ဓါ ဝိယ သတ္တီဟိ၊ သခ်ါရာ နိစ္စဒုက္ခိတာ။ နာမရူပပရိစ္ဆေဒ၊ ဂါထာ။၁၅၅၄။

ဩဝိပရိတ (ပု) [ဩ+ဝိပရိတ] "ဩ"၏ ဝိပရိတ်၊ "ဩ" မှ ပြောင်းလာသော "ဥ"။ ဩဝိပရိတောတိ ဩကာရသ ဝိပရိတ-ဘူတတ္တာ ဥကာရော ဩဝိပရိတော နာမ။ သံပျင်၊ဋီ။၁၀၈။

ဩဝုဋ္ဌ(တ) (တိ) [အဝ+ဝု+တ] (၁) ထက်ဝန်းကျင်မှ-ထုံးဖွဲ့-မြှေးယှက်-အပ်သော၊သူ။ (၂) ပိတ်ဆို့-တားဆီး-အပ်သော၊ အထက်မှ ပိတ်ဆို့အပ်သော၊ အောက်၌ပိတ်ဆို့အပ်သော၊ ထက်ဝန်းကျင်မှပိတ်ဆို့အပ်သော၊သူ။ **(၁)(၂)** နိဝုတာတိ ဩဝုဋ္ဌာ ပရိယောနဒ္ဓါ။ သုတ္တနိ၊ဋ္ဌ။၂။၃၁၀။ ပုထု ပဉ္စဟိ နိဝရဏေ-ဟိ အာဝုတာ(ဋ္ဌာ) နိဝုတာ ဩဝုတာ။ မ ဟာနိ။၁၁၄။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၁။၅၉။ မ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၂။ အံ၊ဋ္ဌ၊၁။၄၇။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၈၄။ ပဋိသံ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၄၅။ ပဋိသံ၊ဋ္ဌ၊၂။၅၁။ ဩဝုတာတိ ဥပရိတော ပိဟိတာ။ မဟာနိ၊ဋ္ဌ။၂၃၇။ ဩဝုတာတိ ပလိဂုဏ္ဌိတာ, ပရိယောနဒ္ဓါ ဝါ။ မ၊ဋီ၊၁။၆၂။ အံ၊ဋီ၊၁။၁၀၃။ ကာမဂုဏေဟိ ဩဝုတော နိဝုတော။ သံ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၉။ ဩဝုတောတိ ယထာ တံ နဥာယတိ၊ ဧဝံ ပိဟိတစိတ္တော။ သံ၊ဋီ၊၁။၇၄။ အယံ လောကော ကေန အာဝု-တော နိဝုတော ဩဝုတော။ စူဋ္ဌနိ။၂၄။ ဩဝုတောတိ ဟေဋ္ဌာ ပဋိစ္ဆာဒိတော။ စူဋ္ဌနိ၊ ဋ္ဌ။၁။ (သီ၊ဋီ၊သစ်၊၁။၂၄၅-၌ "အာဝုတာတိ-အာဒိပိ ပရိယာယဝစနမေဝ။ အပိ စ ... ဩဖုဋ္ဌာတိ ပလိဂုဏ္ဌိတာ, ပရိယောနဒ္ဓါ ဝါ"ဟုရှိသည်။ "ဩဖုဋ္ဌ" လည်းကြည့်။)

ဩဝုယှတိ (ကမ္မ၊ကြိ) [အဝ+ဝဟ+ယ+တေ] အောက်သို့-မျှောအပ်-ဆောင်-ငင်-၏၊ ကိ-ဉ္စာပိ ခေါ တွံ အမ္ဘော ပုရိသ နဒိယာ သောတေန ဩဝုယှသိ။ ဣတိဝုတ်။၂၇၁။ **ဩဝုယှေယျ**—သေယျထာပိ ဘိက္ခဝေ ပုရိသော နဒိယာ သောတေန ဩဝုယှေယျ ပိယရူပသာတရူပေန။ ဣတိဝုတ်။၂၇၁။ နဒိယာ သောတေန ဩဝုယှေယျာတိ သီယ-သောတာယ ဟာရဟာရိနိယာ နဒိယာ ဥဒကဝေဂေန ဟေဋ္ဌတော ဝုယှေယျ အဓေ ဟရိယေထ။ ... တံ ဂဟေသာမီတိ နဒိယံ ပတိတွာ သောတေန အဝကမေုယျ။ ဣ တိဝုတ်၊ဋ္ဌ။၃၂၆။

ဩဝုယှသိ (ကမ္မ၊ကြိ) [အဝ+ဝဟ+ယ+သေ] အောက်သို့-မျှောအပ်-ဆောင်-ငင်-၏။ ဩဝုယှတိ-ကြည့်။

ဩဝုယှေယျ (ကမ္မ၊ကြိ) [အဝ+ဝဟ+ယ+ထေ] အောက်သို့-မျှောအပ်-ဆောင်-ငင်-ရာ၏၊ ဩဝုယှတိ-ကြည့်။

ဩသ (ပု) [ဥသ+ဏ။ ဩမ (သံ)] (၁) ပူလောင်ခြင်း။ (အမရကောသ။) (၂) ရောင်ခြည်၊ အလင်းရောင်တန်း၊ အလင်းရောင်။ **(၁)** ဩသဓိ(ဓီ) ³(၁) ကြည့်။ **(၂)** ဩသဓိသ - ကြည့်။

ဩသက္က³ (ကြိ) [အဝ+သက္က+ဟိ] နောက်သို့ဆုတ်နစ်လော့၊ နောက်ဆုတ်လော့။ ဩသက္ကတိ (၈) ကြည့်။

ဩသက္က⁴ (ပုဒ်နာ) [အဝ+သက္က+အ] သက်ရောက်-ဆိုက်ရောက်-ခြင်း။ ဩသက္ကသမ္ပဝတ္တိ-ကြည့်။

ဩသက္ကတိ (ကြိ) [အဝ+သက္က+အ+တိ] (၁) ဆုတ်နစ်၏။ (က) တန့်ရပ်ဆုတ်နစ်၏၊ တွန့်ဆုတ်၏။ (ခ) လျှောကျ၏။ (ဂ) နောက်သို့ဆုတ်နစ်၏၊ နောက်ဆုတ်၏။ (ဃ) ဆုတ်ယုတ်-လျော့ပါး-၏။ (င) ဆုတ်ယုတ်-ကွယ်ပျောက်-၏။ (၂) နစ်-နစ်မြုပ်-နစ်ဝင်-၏။ (၃) ရှောင်ကြဉ်၏။

(၁) ဆုတ်နစ်၏။ ဣဒံ ဧဝါ အဓိကရဏံ ကက္ခဠဘွဝါဠ္ဘာ၊ နဧဝါ မေတံ ပဋိရူပံ၊ ယောဟံ ဝေရူပေ အဓိကရဏေ ဩသက္ကေယျံ။ ဝိ၊၄။၄၉၈။

(က) တန့်ရပ်ဆုတ်နစ်၏၊ တွန့်ဆုတ်၏။ သော နဂရံ ဥပသင်္ကမန္တော လဇ္ဇီတွာဝ ဩသက္ကတိ။ အံ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၀၁။ မြာဟွဂ္ဂ တွံ တိဂိ ဒိဝသာနိ ပိဏ္ဍပါတံ ဒတွာ ဩသက္ကသိ။ သံ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၃၆။ ဩသက္ကသိတိ သင်္ကော်စတိ။ သံ၊ဋီ၊၁။၂၅၅။ **ဩသက္ကထ**—ကေဝါရံ စရိတွာ မာ ဩသက္ကထ ပုနပ္ပုနံ စရထ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၃။၂၅၂။ **ဩသက္ကာမိ**—အံ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၀၁။ **ဩသက္ကေယျ**— တံ ဝိရိယံ နဩသက္ကေယျ။ သံ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၀၀။ နဩသက္ကေယျာတိ နသင်္ကော်စံ အာပဇ္ဇေယျ။ သံ၊ဋီ၊၁။၂၄၈။ (-မိလိန္ဒ။၂၂၆။) **ဩသက္ကိသု**—ဇာ၊ဋ္ဌ၊၃။၅။

(ခ) လျှောကျ၏။ နိစ္ဆေတုံ အသင်္ကောန္တီ အာရမ္ဘဇာတော ဩသက္ကတိတိ အာသပ္ပနာ။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၀၁။ ဧကံ အာကာရံ ဂန္ဆဲ အသမတ္ထတာယ အတ္တနော အာမုခံ သပ္ပနတော ဩသက္ကတိ။ မူလဋီ၊ ၁။၁၂၂။ ဩသက္ကတိတိ ဘဿတိ။ မဓု၊ ၁။၂၁၃။ **(ဂ)** နောက်သို့ဆုတ်နစ်၏။ နောက်ဆုတ်၏။ (မဟာသမုဒ္ဒါ) အာဘုဇတိတိ ဩသက္ကတိ။ ဗုဒ္ဓဝံ၊ဋ္ဌ။၁၂၆။ (-မ၊ဋ္ဌ၊၄။၂။) **ဩသက္ကန္တိ**—သံ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၁၁။ သာရတ္ထ၊၁။ ၂၇၂။ **ဩသက္က**—ဇာ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၀၃။ **ဩသက္ကိ**—ဇာ၊ဋ္ဌ၂။၂၀၄။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၃။၇၅။ **ဩသက္ကိတ္ထ**—ဇာ၊ဋ္ဌ၊၅။၃၇၂။ **ဩသက္ကိဿတိ**—ဇာ၊ဋ္ဌ၊၁။၄၀၆။

(ဃ) ဆုတ်ယုတ်-လျော့ပါး-၏။ ပဋိဂ္ဂမန္တီတိ ဩသက္ကန္တိ၊ တနုကာ ဘဝန္တိ။ မ၊ ဋ္ဌ၊၄။၂၂၉။ ဩသက္ကန္တီတိ ပရိဟာယန္တိ။ မ၊

ဋီ၊၃။၄၁၇။(**င**) ဆုတ်ယုတ်-ကွယ်ပျောက်-၏။ အဇ္ဇ သာသနံ ဩသက္ကတိ။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၁။၄၁၄။ သာရတ္ထ၊၁။၁၇၄။ **ဩသက္ကိဿတိ**—ဒီ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၄၀။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၂။၄၁။ ဒီ၊ဋီ၊၁။၃၀၆။

(၂) နစ်၏။ ဩသီဒတိ (၁) ကြည့်။ (၃) ရှောင်ကြဉ်၏။ ပါဏာတိပါတာ ဝိရမေယျာမာတိ ပါဏာတိပါတတော ဩသက္ကေယျာမ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၃။၃၈။ ဩသက္ကေယျာမာတိ ဩရမေယျာမ။ ဒီ၊ဋီ၊၃။၃၂။

ဩသက္ကထ (ကြိ) [အဝ+သက္က+အ+ထ] တန့်ရပ်ဆုတ်နစ်ကုန်လော၊ တွန့်ဆုတ်ကုန်လော။ ဩသက္ကတိ (က) ကြည့်။

ဩသက္ကန (ထီ၊နာ) [အဝ+သက္က+ယု] ဆုတ်နစ်ခြင်း။ (၁)(က) တန့်ရပ်ဆုတ်နစ်ခြင်း၊ တွန့်ဆုတ်ခြင်း၊ ငြိမ်းခြင်း။ (ခ) နောက်သို့ဆုတ်နစ်ခြင်း၊ နောက်ဆုတ်ခြင်း။ (ဂ) အောက်သို့-ဆုတ်-ရွှေ-ခြင်း၊ လျောကျခြင်း။ (တိ)(၂)(က) ဆုတ်ယုတ်ရာဖြစ်သော၊ ဆုတ်ယုတ်ရာ၊ ကွယ်ပျောက်ရာ။ (ခ) လျောကျရာဖြစ်သော၊ လျောကျရာ။

(၁)(က) တန့်ရပ်ဆုတ်နစ်ခြင်း၊ တွန့်ဆုတ်ခြင်း၊ ငြိမ်းခြင်း။ ဝေါသာနန္တိ ပရိနိဋ္ဌိတဘာဝံ "အလမေတ္တာဝတာ"တိ ဩသက္ကနံ ဋ္ဌိတကိစ္စတံ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၁၉။ သဏ္ဌာနန္တိ ဌပနာ အပ္ပဝတ္တနာ ဩသက္ကနာ၊ ပဋိပဿဒ္ဓိတိ အတ္ထော။ အံ၊ဋ္ဌ၊၂။၆။ (-အံ၊ဋ္ဌ၊၃။၂၁၆။) ဣတိ ဣမသ္မိံ ပဌမကအာနေဥေ သမာဓိဝသေန ဩသက္ကနာ ကထိတာ။ မ၊ဋ္ဌ၊၄။၄၁။ ကေဝလံ ပန ဣမသ္မိံ သုတ္တေ သတ္တသု ဌာနေသု ဩသက္ကနာ ကထိတာ။ မ၊ဋ္ဌ၊၄။၄၄။ သမာဓိဝသေန ဩသက္ကနာ ကထိတာတိ ... သမထနယံ ဒဿေတွာ ဒေသနာ ကထိတာ။ မ၊ဋီ၊၃။၂၅၅။ ဝိတက္ကနံ, ဝိပ္ပန္ဒနံ ဝါ ဩသက္ကနန္တိပိ ဝဒန္တိ။ မဟာနိ၊ဋ္ဌ။၃၅။ သံ၊ဋီ၊၁။၅၀။ မူလဋီ၊၁။၁၆၈။ နေတ္တိ၊ဋီ။၅၈။

(ခ) နောက်သို့ဆုတ်နစ်ခြင်း၊ နောက်ဆုတ်ခြင်း။ တေန (ဒဏ္ဍကုံသေန) ရုက္ခသာခံ ဆိန္ဒတော ပုရိသဿ ယထာ ပစ္ဆာဘာဂေန ပါဒါနံ ဩသက္ကနံ ဟောတိ၊ ဧဝံ ဘဂဝတော ပါဒါ နဩသက္ကန္တိတိ အာဟ "ရုက္ခသာခါဆေဒန ။ပ။ ဩသက္ကာပေတိ" တိ။ မ၊ဋီ၊၃။၁၇၇။ (-မ၊ဋီ၊၃။၂၅၈။) ဩသက္ကနာဒိမုခေန ဣတ္ထိပုရိသသမ္ဓန္ဓနိဒဿနံ ဂေဟဿိတအပေက္ခာဝသေန တဿ သတ္ထုနော သာဝကေသု ပဋိပတ္တိဒဿနတ္ထံ။ ဒီ၊ဋီ၊၁။ ၃၉၇။ (-သီ၊ဋီ၊သစ်၊၂။၄၂၃။)

(ဂ) အောက်သို့-ဆုတ်-ရွှေ-ခြင်း၊ လျှောကျခြင်း။ ဩသက္ကနကာရဏ-ကြည့်။ (တိ) (၂)(က) ဆုတ်ယုတ်ရာ ဖြစ်သော၊ ဆုတ်ယုတ်ရာ၊ ကွယ်ပျောက်ရာ။ ဩသက္ကနကာလ-ကြည့်။ (ခ) လျှောကျရာဖြစ် သော၊ လျှောကျရာ။ အောက်ပုဒ်ကြည့်။

ဩသက္ကနကန္ဒရ (တိ) [ဩသက္ကန+ကန္ဒရ] သက်လျောရာ-လျှောကျရာ-ချောက်ရှိသော ကမ်း၊ ဆင်ခြေလျောချောက်ကမ်းပါး၊ ကမ်းပါးစောင်း။ (ရွှေဥမင်နိသျဉ် "သက်သောမြင့်

မိုရ်တောင် အခြေခံသော"ဟု အနက်ပေးသည်။)

ဌိတဓမ္မော ဝေလံ နာတိဝတ္တတီတိ ဝိစိနံ ဩသက္ကနကန္ဒရံ မရိယာဒဝေလံ နာတိက္ကမတိ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၄။၁၂၃။ ဝေလံ နာတိဝတ္တတီတိ ဧတ္ထ ဝေလာသဒ္ဒဿ တီရမရိယာဒတ္ထေသု ပဝတ္တဘာဝံ ဒဿေန္တော အာဟ" ဩသက္ကနကန္ဒရံ မရိယာဒဝေလ" နွိ။ တတ္ထ "ဩသက္ကနကန္ဒရ"နွိ ပဒေန တီရတ္ထံ ဒဿေတိ၊ "မရိယာဒ"ဣတိပဒေန မရိယာဒတ္ထံ။ ကေန ဥဒကေန ဒရိတဗ္ဗောတိ ကန္ဒရော၊ ဥဒကေန ဩသက္ကနော ကန္ဒရော ဧတ္ထာတိ ဩသက္ကနကန္ဒရံ=တီရံ။ ပါစိတ်၊ယော။၅၃၁။

ဩသက္ကနကာရဏ (နဲ) [ဩသက္ကန+ကာရဏ] အောက်သို့-ဆုတ်ယုတ်-ရွေ့-ခြင်း၏ အကြောင်း၊ လျှောကျခြင်း၏ အကြောင်း။ တတော တေ တဿ (စက္ကရတနဿ) ရညော ဩသက္ကနကာရဏံ ဗျာကရိသု။ ဗုဒ္ဓဝံ၊ဋ္ဌ။၁၇၆။

ဩသက္ကနကာလ (ပု) [ဩသက္ကန+ကာလ] ဆုတ်ယုတ်ရာ-ကွယ်ပျောက်ရာ-အခါ။ သာသနဿ ကိရ ဩသက္ကနကာလေ ဣမသ္မိ တမ္ဗပဏ္ဏိဒီပေ ဓာတုယော သန္ဒိပတိတွာ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၃။၈၃။ မ၊ဋ္ဌ၊၄။၈၁။ အံ၊ဋ္ဌ၊၁။ ၇၀။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၂။၄၁၄။ သာရတ္ထ၊၁။၁၇၃။ (-အံ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၁၈။)

ဩသက္ကနပရိသက္ကနာဘာဝ (ပု) [ဩသက္ကနပရိသက္ကန+အဘာဝ] အောက်သို့ဆုတ်ယုတ်-နိမ့်ဆင်း-ခြင်း, ထက်ဝန်းကျင်ဆုတ်ယုတ်ခြင်းတို့၏မရှိခြင်း။ မသက္ကသာရော ဝုစ္စတိ ဩသက္ကနပရိသက္ကနာဘာဝေန ဃနသာရတာယ စ သိနေရုပဗ္ဗတရာဇာ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၅။၁၇၉။

ဩသက္ကနဝေလာ (ထီ) [ဩသက္ကနာ+ဝေလာ] လျှောကျရာအခါ။ သော အယံ ဟာယတိ စေဝါတိ ဥဒကဿ ဩသက္ကနဝေလာယ ဟာယတိ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၂။၄၀၀။

ဩသက္ကနာကာရဝိရဟိတ (တိ) [ဩသက္ကနာကာရ+ဝိရဟိတ] တွန့်ဆုတ်-ဆုတ်နစ်-သော အခြင်းအရာမှ ကင်းသော။ ဩသက္ကနာကာရဝိရဟိတော နိက္ကိလာသု ဝိသာရဒေါ။ သံ၊ဋ္ဌ၊၃။၂၅၂။ (-သံ၊ဋီ၊၂။၄၇၉။)

ဩသက္ကနာရဟိတပဓာန (နဲ) [ဩသက္ကနာရဟိတ+ပဓာန] တွန့်ဆုတ်-ဆုတ်နစ်-ခြင်းကင်းသော အားထုတ်ခြင်း။ အပ္ပဋိဝါနပဓာနန္တိ ဩသက္ကနာရဟိတပဓာနံ။ အံ၊ဋီ၊၂၊၄။

ဩသက္ကန္တ (တိ) [အဝ+သက္က+အ+အန္တ။ ထီ၌ ဩသက္ကန္တီ] (၁) ဆုတ်ယုတ်သော။ (၂) နောက်သို့ဆုတ်-ဆုတ်နစ်-သော၊သူ။ (၁) သာသနေ ဩသက္ကန္တေ။ မ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၇။ သံ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၉၄။ (-ဇာ၊ဋ္ဌ၊၅။၁၂၀။) ဩသက္ကန္တေတိ ပရိဟာယမာနေ။ မ၊ဋီ၊၂။၁၀၁။ သံ၊ဋီ၊၁။၃၂၀။

(၂) ဧကော စမ္မသာဋကပရိဗ္ဗာဇကော ဧဋကာနံ ယုဇ္ဇနဋ္ဌာနံ ပတ္တာ ဧဋကံ ဩ-

သက္ကန္တံ ဒိသွာ။ ဇာ၊ဌ၊၃။၇၆။ ဩသက္ကန္တီယာ ဥဿက္ကေယျာ(ဒီ၊၁။၂၁၉)တိ ပဋိက္ကမန္တိယာ ဥပဂစ္ဆေယျ၊ အနိစ္ဆန္တိယာ ဣစ္ဆေယျ။ ဒီ၊ဌ၊၁။၃၂၉။

ဩသက္ကန္တီ (ကြိ) [အဝ+သက္က+အ+အန္တီ] (က) နောက်သို့ဆုတ်နစ်ကုန်၏၊ နောက်ဆုတ်ကုန်၏။ ဩသက္ကတိ (ဂ) ကြည့်။ (ခ) ဆုတ်ယုတ်-လျော့ပါး-ကုန်၏။ ဩသက္ကတိ (ဃ) ကြည့်။

ဩသက္ကမာန (တိ) [အဝ+သက္က+အ+မာန] ဆုတ်ယုတ်သော။ ပုဗ္ဗေ ကိရ ကဿပဒသဗလဿ သာသနေ ဩသက္ကမာနေ သာမဏေရာဒီနံ ဝိပ္ပကာရံ ဒိသွာ။ ဓမ္မ၊ဌ၊၁။၄၀၉။ ဥဒါန၊ဌ။၇၂၊ (-၁၆၂။ ထေရ၊ဌ၊၁။၆၆။ အပ၊ဌ၊၂။၂၃၂။ သာရတ္ထ၊၁။၁၄၉။)

ဩသက္ကသမ္ပဝတ္တိ (ထိ) [ဩသက္က+သမ္ပဝတ္တိ] သက်ရောက်-ဆိုက်ရောက်-ခြင်း၏ ဖြစ်ခြင်း၊ သက်ရောက်သည်ဖြစ်၍-သက်ရောက်၍-ရောက်၍-ဖြစ်ခြင်း။ ဝယောဝုဒ္ဓာတိ ဝယသာ ဝုဒ္ဓာ၊ တေန ပစ္ဆိမဝယသ ဩသက္ကသမ္ပဝတ္တိ ဝဒတိ။ သံ၊ဋီ၊၁။၁၉၆။

ဩသက္ကသိ (ကြိ) [အဝ+သက္က+အ+သိ] တန့်ရပ် ဆုတ်နစ် ၏၊ တွန့်ဆုတ်၏။ ဩသက္ကတိ (က) ကြည့်။

ဩသက္ကာပေတိ (ကာ၊ကြိ) [အဝ+သက္က+ဏာပေ+တိ] ဆုတ်ယုတ်-ကွယ်ပျောက်-စေ၏။ အယံ သာသနံ ဩသက္ကာပေတိ အန္တရဓာပေတိတိ ဝေဒိတဗ္ဗော။ (-မ၊ဌ၊၃။၂၆၆။)

ဩသက္ကာပေန္တိ—ဒီ၊ဌ၊၂။၁၁၄။ အံ၊ဌ၊၃။၁၅၇။ **ဩသက္ကာပေသိ**—ဓမ္မ၊ဌ၊၂။၃၂၈။ သုတ္တနိ၊ဌ၊၂။၄၃။

ဩသက္ကာပေတုံ (ဗျ) [အဝ+သက္က+ဏာပေ+တုံ] ဆုတ်ယုတ်-ကွယ်ပျောက်-စေခြင်းငှါ။ လဘိတွာ သက္ကာ သာသနံ ဩသက္ကာပေတုံ။ ဒီ၊ဌ၂။၁၉၃။ အလံ ခေါ ပနေသ ပါပေါ ဝမုမာနော အညေပိ ဧဝရူပေ သဟာယေ လဘိတွာ သာသနံ ဩသက္ကာပေတုံ။ သာရတ္ထ၊၁။၃၁။ သီ၊ဋီ၊သစ်၊၁။၄၂။ ဩသက္ကာပေတုန္တိ ဟာပေတုံ အန္တရဓာပေတုံ။ ဒီ၊ဋီ၊၂။၁၈၈။

ဩသက္ကာပေတွာ (ကြိ၊ဝိ) [အဝ+သက္က+ဏာပေ+တွာ] ဆုတ်ယုတ်-ကွယ်ပျောက်-စေ၍။ အယံ ကဿပသမ္မာသမ္မုဒ္ဓဿ သာသနေ ဩသက္ကမာနေ ပဗ္ဗဇိတွာ မိစ္ဆာ ပဋိပဇ္ဇန္တော သာသနံ ဩသက္ကာပေတွာ။ ဥဒါန၊ဌ။၁၆၂။ (-သုတ္တနိ၊ဌ၊၂။၄၃။)

ဩသက္ကာပေန္တိ (ကာ၊ကြိ) [အဝ+သက္က+ဏာပေ+အန္တိ] ဆုတ်ယုတ်-ကွယ်ပျောက်-စေကုန်၏။ ဩသက္ကာပေတိ-ကြည့်။

ဩသက္ကာပေသိ (ကာ၊ကြိ) [အဝ+သက္က+ဏာပေ+ဤ] ဆုတ်ယုတ်-ကွယ်ပျောက်-စေပြီ။ ဩသက္ကာပေတိ-ကြည့်။

ဩသက္ကာမိ (ကြိ) [အဝ+သက္က+အ+မိ] တန့်ရပ်ဆုတ်နစ်၏။ ဩသက္ကတိ(က)ကြည့်။

ဩသက္ကိသု (ကြိ) [အဝ+သက္က+ဥံ] တန့်ရပ်ဆုတ်နစ်ကုန်ပြီ။ ဩသက္ကတိ(က)ကြည့်။

ဩသက္ကိ (ကြိ) [အဝ+သက္က+ဤ] နောက်သို့ ဆုတ်နစ်ပြီ၊ နောက်ဆုတ်ပြီ။ ဩသက္ကတိ (ဂ) ကြည့်။

ဩသက္ကိတ (တိ) [အဝ+သက္က+တ] (၁)(က) ဆုတ်ယုတ်-ကွယ်ပျောက်-သော။ (ခ) အောက်သို့-ဆုတ်-ရွှေ့-သော၊ စဉ်းငယ်အောက်သို့-ရွှေ့လျော-လျောကျ-သော။ (ဂ) ဆုတ်နစ်သော၊ နောက်ကျ-နောက်ကျန်ရစ်-သော၊သူ။ (ဃ) တွန့်ဆုတ်သော။ (၂) ဆုတ်-ရွှေ့လျား-ရာ။

(၁)(က) ဆုတ်ယုတ်-ကွယ်ပျောက်-သော။ ပစ္ဆိမကဿ ပန သစ္စပဋိဝေဓတော ပစ္ဆိမကဿ သီလဘေဒတော စ ပဌာယ သာသနံ ဩသက္ကိတံ နာမ ဟောတိ။ မ၊ ဋ္ဌ၊၄။၈၁။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၂။၄၁၃။ ဩသက္ကိတံ နာမာတိ ပစ္ဆိမပဋိဝေဓသီလဘေဒဒွယံ ဧကတော ကတွာ တတော ပရံ ဝိနဋ္ဌံ နာမ ဟောတီတိ အတ္ထော။ မ၊ဋီ၊၃။၂၉၈။ မူလဋီ၊၂။၂၀၉။ ပဋိပတ္တိအန္တရဓာနေန သာသနဿ ဩသက္ကိတတ္တာ။ ဒီ၊ဋီ၊၃။၈၃။ (-ဒီ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၄၁။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၃။၈၃။ မ၊ဋ္ဌ၊၄။၈၁။ သံ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၈၈။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၄။၁၈။)

(ခ) အောက်သို့-ဆုတ်-ရွှေ့-သော၊ စဉ်းငယ်အောက်သို့-ရွှေ့လျော-လျောကျ သော။ ဒိဗ္ဗံ စက္ကရတနံ ဩသက္ကိတံ ဌာနာစုတံ။ ဒီ၊၃။၄၉။ ဩသက္ကိတန္တိ ဤသကမ္ပိ အဝသက္ကိတံ၊ ... အပ္ပမတ္တကမ္ပိ ဩဂတံ စက္ကရတနံ ဩသက္ကိတံ နာမ ဟောတိ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၃။၃၂။ အဝသက္ကိတန္တိ ဩဂတဘဋ္ဌံ။ ဒီ၊ဋီ၊၃။၂၇။ (-ဗုဒ္ဓဝံ၊ဋ္ဌ။၁၇၆။) **(ဂ)** ဆုတ်နစ်သော၊ နောက်ကျ-နောက်ကျန်ရစ်-သော၊သူ။ ပဋိစ္ဆန္နော ဟုတ္တာ ပစ္ဆာ ဩသက္ကိ-တောသက္ကိတံ ပဟရိတ္တာ ခါဒိဿာမိ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၅။၅၀၁။

(ဃ) တွန့်ဆုတ်သော။ ဩသက္ကိတ-မာနသ-ထောင့်ကွင်းကြည့်။ **(၂)** ဆုတ်-ရွှေ့လျား-ရာ။ ဩသက္ကိတောသက္ကိတဌာန-ကြည့်။

ဩသက္ကိတဗ္ဗ (တိ) [အဝ+သက္က+တဗ္ဗ] လျှောကျ-ကွယ်ပျောက်-စေအပ်သော၊လျှောကျ-ကွယ်ပျောက်-သော။ အတိသဏိကတော မနသိကရောန္တဿ ကမ္မဋ္ဌာနံ ပရိယောသာနံ န ဂစ္ဆတိ၊ အန္တရာဝ ဩသက္ကိတဗ္ဗံ ဟောတိ။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၄၃။

ဩသက္ကိတမာနသ (တိ) [ဩသက္ကိတ+မာနသ] တွန့်ဆုတ်သောစိတ်ရှိသော၊သူ။ ဩသက္ကိ-တမာနသော အန္တရာ န တိဋ္ဌတိ။ မ၊ဋ္ဌ၊၄။၄၀။ ဩသက္ကိတမာနသောတိ သံကုစိတ-စိတ္တော။ မ၊ဋီ၊၃။၂၅၄။ (-အဘိ၊ဋ္ဌ၊၂။၄၅၁။ အံ၊ဋီ၊၁။၁၁၁။)

ဩသက္ကိတသာသန (နဲ) [ဩသက္ကိတ+ သာသန] ဆုတ်ယုတ်သော သာသနာ။ မနု-ဿာနံ ဒါနသီလေသု ပတိဋ္ဌာပေတွာ ဩ-သက္ကိတသာသနံ အညံ ဝဿသဟဿံ ပဝတ္တနသမတ္ထံ ကတွာ မာတလီ အာဒါယ သကဋ္ဌာနမေဝ ဂတော။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၄။၁၈၇။

ဩသက္ကိတုံ (ဗျ) [အဝ+သက္က+တုံ] (က) ဆုတ်

နစ်ခြင်း-ကွယ်ပျောက်ခြင်း-ငှါ။ (ခ) နောက်ဆုတ်ခြင်းငှါ။ **(က)** သော တဿာ ပီတိယာ အန္တရာ ဩသက္ကိတုံ နဒေန္တော ... ဝိပ-ဿနံ ဝမ္ဗေတွာ အရဟတ္တံ ပါပုဏာတိ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၃။၂၁၅။ အံ၊ဋ္ဌ၊၃။၈။ ဩသက္ကိတုန္တိ နယိတုံ (နဿိတုံ?)။ ဒီ၊ဋီ၊၃။၂၅၁။ ဩ-သက္ကိတုန္တိ ဒဿိတုံ (နဿိတုံ?)။ အံ၊ဋီ၊၃။၁၁။ **(ခ)** သော တံ "ဂစ္ဆာ"တိ ဝုတ္တေ ဩသက္ကိတုံ, "ဩသက္ကာ"တိ ဝုတ္တေ ဂန္တုံ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၀၃။ ဩသက္ကိတုန္တိ ပစ္ဆာ ဂန္တုံ။ ဇာ၊ဋီ။

ဩသက္ကိတုကာမ (တိ) [ဩသက္ကိတုံ+ကမု+ဏ] ဆုတ်နစ်ခြင်းငှါ အလိုရှိသော၊သူ။ တေ တဿ ဩသက္ကိတုကာမတံ ဥတ္တာတွံ ပစ္ဆာ အာဂစ္ဆေယျာသီတိ ပက္ကမိသု။ သံ၊ဋ္ဌ၊၃။၈၁။

ဩသက္ကိတောသက္ကိတဋ္ဌာန (နဲ) [ဩသက္ကိတောသက္ကိတ+ဋ္ဌာန] ဆုတ်ရာဆုတ်ရာ-ရွေ့လျားရာရွေ့ရှားရာ-အရပ်။ စက္ကရတနေန (စက္ကရတနဿ) ဩသက္ကိတောသက္ကိတဋ္ဌာနံ ဥဒကံ ပရိပူရတိ။ ခုဒ္ဒက၊ဋ္ဌ။၁၄၈။ သုတ္တနိ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၇၇။

ဩသက္ကိတ္ထ (ကြိ) [အဝ+သက္က+အာ။ အာ ကို တ္ထ ပြု။] နောက်သို့ဆုတ်နစ်ပြီ၊ နောက်ဆုတ်ပြီ။ ဩသက္ကတိ (ခ) ကြည့်။

ဩသက္ကိတ္ဝာ (ကြိ၊ဝိ) [အဝ+သက္က+တ္ဝာ] (က) နောက်သို့ဆုတ်၍။ (ခ) အောက်-၌-သို့-ရွေ့၍၊ ဆုတ်ခွါ၍။ (ဂ) ဆုတ်ယုတ်လျော့နည်း၍။ (ဃ) ရွေ့လျား-ရှောင်ရှား-ဖယ်ရှောင်-၍။ **(က)** နောက်သို့ဆုတ်၍။ အထနာဂါ ဩသက္ကိတ္ဝာ ဒုတိယေ အာလိန္ဒေ သုပဏ္ဏေဟိ သဒ္ဓိ ဧကတော ဟုတ္ဝာ ယုဇ္ဈ-နွိ။ သံ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၁၁။ သာရတ္ထ၊၁။၂၇၂။ (-ဓမ္မ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၃၉၊၃၆၈။)

(ခ) အောက်-၌-သို့-ရွေ့၍၊ ဆုတ်ခွါ၍။ တသ္မာ ပါဋိတော ဩသက္ကိတ္ဝာ ဟတ္ထပါသေ ဋိတေန ဟတ္ထံ ပသာရေတ္ဝာ ... ဂဏ္ဒိတဗ္ဗံ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၄။၇။ ဩသက္ကိတ္ဝာတိ ဟေဋ္ဌာ သက္ကိ-တ္ဝာ။ ပါစိတ်၊ယော။၄၁၇။ သရဘော ဥဒ-ကဂန္ဓံ ဃာယိတ္ဝာဝ အာဝါဋဘာဝံ ဥတ္ဝာ ထောကံ ဩသက္ကိတ္ဝာ ဂတော။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၄။၂၆၉။ **(ဂ)** ဆုတ်ယုတ်လျော့နည်း၍။ တာ-နိပိ တတော ဩသက္ကိတ္ဝာ တီဏိယေဝ ကမ္မာနိ ဟောန္တိ။ အံ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၁၄။ **(ဃ)** ရွေ့လျား-ရှောင်ရှား-ဖယ်ရှောင်-၍။ တဿ တေဇေန မစ္ဆကစ္ဆပါဒယော ဩသက္ကိတ္ဝာ ဥဒကပရိယန္တေ ဝဂ္ဂဝဂ္ဂါ ဟုတ္ဝာ ဝိစရိသု။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၅။၅၁၅။

ဩသက္ကိဿတိ (ကြိ) [အဝ+သက္က+ဿတိ] (က) နောက်သို့ ဆုတ်နစ်လတ္တံ့၊ နောက်ဆုတ်လတ္တံ့။ ဩသက္ကတိ (ဂ) ကြည့်။ (ခ) ဆုတ်ယုတ်-ကွယ်ပျောက်-လတ္တံ့။ ဩသက္ကတိ (င) ကြည့်။

ဩသက္ကိဿန္တိ (ကြိ) [အဝ+သက္က+ဿန္တိ] ဆုတ်ယုတ်-လျော့ပါး-ကုန်လတ္တံ့။ ဩသက္ကတိ (ဃ) ကြည့်။

ဩသက္ကေတိ (ကာ၊ကြိ) [အဝ+သက္က+ဏေ+တိ] ဆုတ်နစ်စေ၏၊ တားမြစ်၏။ ပဋိဝါ-

သေတိ နာမာတိ နိဝတ္တေတိ နာမ ဩသ-က္ကေတိ နာမ။ မူလဋီ၊၁။၁၈၈။

ဩသက္ကေယျံ (ကြိ) [အဝ+သက္က+ဃျေံ] ဆုတ်နစ်ရာ၏၊ ဆုတ်နစ်ငြားအံ့။ ဩသက္ကတိ (၁) ကြည့်။

ဩသက္ကေယျ (ကြိ) [အဝ+သက္က+ဃျေ] တန့်ရပ်ဆုတ်နစ်ရာ၏။ ဩသက္ကတိ(က)ကြည့်။

ဩသက္ကေယျာမ (ကြိ) [အဝ+သက္က+ဃျောမ] ရှောင်ကြဉ်ကုန်ရာ၏။ဩသက္ကတိ(၃)ကြည့်။

ဩသဂ္ဂ (ပု၊နာ) [အဝ+သက္က+ဏျ] ဆုတ်နစ်ခြင်း။ ယံ ပမာဒေါ, ဣဒံ ကိဿ ပဒဋ္ဌာနံ? ကုသလာနံ ဓမ္မာနံ ဩသဂ္ဂဿ။ ပေဋ္ဌကော။၂၃၂။

ဩသဇန္တိ [ဥ(အဝ)+သဇ+အ+အန္တိ] ပစ်ချ-ပစ်လွှတ်-ကုန်၏။ ဩဿ(သ)ဇတိ(၁) ကြည့်။

ဩသဇေ [ဥ(အဝ)+သဇ+ဃျေ] စွန့်ရာ၏။ ဩဿ(သ)ဇတိ (၂) ကြည့်။

ဩသဇ္ဇ [ဥ(အဝ)+သဇ+တွာ] စွန့်၍။ ပယာ-တမောသဇ္ဇ သုခပ္ပဒံ ပဒံ။ ဓာန်။က။ ပဒံ နိဗ္ဗာနံ ဩသဇ္ဇ စဇိတွာ။ ဓာန်၊ဋီ၊နှာ။၁။

ဩသဇ္ဇန [ဥ(အဝ)+သဇ္ဇ+ယု] စွန့်ခြင်း။ တသ္မိ တသ္မိ ခဏေ ဧဝံ နိဂ္ဂဏ္ဌိတွာ တာဋ္ဌေတွာ ဩသဇ္ဇနေန နိဗ္ဗိသေဝနဘာဝံ ဥပနီတော ဂေါဏော။ သံ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၀၇။

ဩသဇ္ဇိ [ဥ(အဝ)+သဇ(သဇ္ဇ)+ဤ] လွှတ်ပြီ။ ဩဿ(သ)ဇတိ (၁) ကြည့်။

ဩသဇ္ဇိတွာန (ကြိ၊ဝိ) [ဥ(အဝ)+သဇ္ဇ+တွာန။ အဝ+သဇ+ယ+တွာန။ ဩဿဇ္ဇတိ-ကြည့်] စွန့်၍။ ပဋိကစ္စာယုသခါရံ၊ ဩသဇ္ဇိတွာန နိဗ္ဗုတီ။ အပ၊၂။၂၀၇။ ထေရီ၊ဋ္ဌ။၁၄၈။

ဩသဇ္ဇေယျံ [ဥ(အဝ)+သဇ္ဇ+ဃျေံ။ အဝ+သဇ+ယ+ဃျေံ။] လွှတ်ရာ၏။ ဩဿ(သ)ဇ္ဇတိ (၁) ကြည့်။

ဩသဋ္ဌ (တိ) [အဝ+သရ+တ။ အဝ+သဋ္ဌ+အ] (၁) သက်ရောက်သော၊ စုဝေး-ပေါင်းစု-ပေါင်းဆုံ-စည်းဝေး-ရောက်လာသော။ (၂) သက်ရောက်-ဖြစ်ပေါ်လာ-သော၊ ထုတ်ဆောင်-ထုတ်ဖော်-အပ်သော။ (၃) ဝင်-ဝင်ရောက်-သက်ဝင်-သော၊သူ။ (၄) ကပ်ရောက်သော။

(၁) သဗ္ဗေ ဩသဋ္ဌာယ ပရိသာယ မဇ္ဈေ နိသီဒိတွာ ဓမ္မံ ဒေသေန္တဿ ဝိယ သဒ္ဒံ အဿောသုံ (သုဏီသု)။ ပဋိသံ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၇၆။ သံ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၀၄။ အံ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၀၈။ ဩ-သဋ္ဌာယ ပရိသာယာတိ ဓမ္မဿဝနတ္ထံ သ-ဗ္ဗောသဋ္ဌာယ ပရိစိတပရိစ္ဆိန္နာယ ပရိသာယ။ သံ၊ဋီ၊၁။၂၅၁။ ဩသဋ္ဌာယ ပရိသာယာတိ ဓမ္မဿဝနတ္ထံ သမောသဋ္ဌာယ ပရိမိတ-ပရိစ္ဆိန္နာယ ပရိသာယ။ အံ၊ဋီ၊၂။၁၈၄။

(၂) ဩတိဏ္ဏေ ဝတ္ထုသ္မိန္တိ ... ဝတ္ထုသ္မိ သံဃမဇ္ဈေ ဩတိဏ္ဏေ၊ ဩသဋ္ဌေတိ အ-တ္ထော။ သာရတ္ထ၊၂။၄၉။ ဩသဋ္ဌေ ဝတ္ထုသ္မိ (ကခါ။၁၃၉)နွဲ စောဒကေန အတ္တနာ ဝ-တ္တဗ္ဗေ သံဃမဇ္ဈေ ဥဒါဟဋ္ဌေ။ ကခါ၊ဋီ၊သစ်။၂၄၅။ (-ဝိ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၇၆။ သုတ္တနိ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၉၄။)

(၃) သမဏော ခလု ဘော ဂေါတမော အမုက် နာမ ဂါမံ ဝါ နိဂမံ ဝါ ဩသဋ္ဌော။ မ၊၁။၂၃၃။ မ၊၂။၃၂၄။ မဟာနိ၊၄။၂၆၁။ သေခပဋိပဒါယ စ တိသော သိက္ခာ ဩ-သဋ္ဌာ။ မ၊၄၊၃။၁၉-၂၀။ ဩသဋ္ဌာတိ အနု-ပ္ပဝိဋ္ဌာ။ မ၊ဋီ၊၃။၁၄။

(၄) ဧဝံ ဩသဋ္ဌမတ္တေ တသ္မိံ အရိယ-မဏ္ဍလေ ... ပုဏ္ဏစန္ဒမဏ္ဍလံ ဥလ္လယိတွာ အနိလပထံ ပဋိပဇ္ဇိတ္ထ။ သံ၊၄၊၁။၆၉။ ဩသဋ္ဌမတ္တေတိ ဘဂဝတော သန္တိကံ ဥပ-ဂတမတ္တေ။ သံ၊ဋီ၊၁။၁၁၁။ (ဒီ၊၄၊၂။၂၇၀-အလားတူပါဋ္ဌိ၌ "ဧဝံ ဩသီဒမတ္တေ" ဟု ရှိသည်။ ဩသီဒ-လည်းကြည့်။)

ဩသဋ္ဌပရိသာ (ထီ) [ဩသဋ္ဌာ+ပရိသာ] သက်ရောက်-စုဝေးရောက်လာ-သော ပရိ သတ်။ ပရိဇနကမ္မကာရေဟိ သဒ္ဓိံ ဩ-သဋ္ဌပရိသာ အနုတေယျသဟဿာ အ-ဟောသိ။ သံ၊၄၊၁။၂၂၃။ (-သုတ္တနိ၊၄၊၁။ ၁၂၅။)

ဩသဋ္ဌသဂ်ါမ (တိ) [ဩသဋ္ဌ+သဂ်ါမ] သက် ရောက်သောဝါဒစစ်ပွဲရှိသော၊သူ (မြတ်စွာ ဘုရား)။ သမ္မာသမ္မုဒ္ဓေါ ဧသ ဩသဋ္ဌ-သဂ်ါမော ပရဝါဒမဒ္ဒနော။ မ၊၄၊၃။၇၇။ ဩသဋ္ဌသဂ်ါမောတိ အနေကဝါရံ ပရဝါဒ-မဒ္ဒနဝသေန ဩတိဏ္ဏဝါဒသဂ်ါမော။ မ၊ ဋီ၊၃။၄၈။

ဩသ(ဿ)ဋ္ဌ (တိ) [ဥ(အဝ)+သဇ(သဇ္ဇ)+တ] ဓာန်၊ဋီ။၇၅၄။] စွန့်-စွန့်လွှတ်-အပ်သော။ ပရိနိဗ္ဗာနကာလော မေ၊ ဩသဋ္ဌော အာ-ယုသခ်ါရော။ ဒီ၊၄၊၂။၁၄၀။ ဩဿဋ္ဌေ စ ဘဂဝတာ အာယုသခ်ါရေ မဟာဘူမိ-စာလော အဟောသိ။ သံ၊၃။၂၃၀။ ဥဒါန။ ၁၅၅။ ဩဿဋ္ဌော(ဒီ၊၄၊၂။၁၅၀)တိ ဝိဿ-ဋ္ဌော။ ဒီ၊ဋီ၊၂။၁၄၇။

ဩသဏ္ဍိတ (တိ) [အဝ+သံ+ဌာ+တ] အောက် ၌ ကောင်းစွာတည်စေအပ်သော၊ ပိပိ ပြား ပြား-ဖြီး-လိမ်းသပ်-အပ်သော။ တေလသ-ဏ္ဍေဟိတိ သိတ္ထကတေလေန ဝါ ဥဒက-တေလေန ဝါ ဩသဏ္ဍိတေဟိ။ ထေရ၊၄၊ ၂။၃၆၄။

ဩသဏ္ဍေတဗ္ဗ (တိ) [အဝ+သံ+ဌာ+ဏေ +တဗ္ဗ] အောက်၌ ကောင်းစွာတည်စေ အပ်သော၊ ပိပိပြားပြား-ဖြီး-လိမ်းသပ်-အပ်သော။ န ဘိက္ခဝေ သိတ္ထတေလကေန ကေသေ ဩသဏ္ဍေတဗ္ဗာ။ ဝိ၊၄။၂၄၂။

ဩသဏ္ဍေတိ (ကာ၊ကြိ) [အဝ+သံ+ဌာ+ဏေ+ တိ] (ဆံပင်ကို) ဖြီး၍ အောက်၌ကောင်းစွာ တည်စေ၏။ ပိပိပြားပြား-ဖြီး-လိမ်းသပ်-၏။ ကေသေ ဩသဏ္ဍေတိ။ ခုဒ္ဒသိက္ခာ၊ ဋီ။၁၈၂။ **ဩသဏ္ဍေန္တိ**—တေန ခေါ ပန သမယေန ဆဗ္ဗဂ္ဂိယာ ဘိက္ခူ ကောစ္ဆေန ကေသေ ဩသဏ္ဍေန္တိ။ ဥဒကတေလကေန ကေသေ ဩသဏ္ဍေန္တိ။ (ဩသဏ္ဍေန္တိ။ သီ-မူ။) ဝိ၊၄။၂၄၂။ ကောစ္ဆေန ဩသ-ဏ္ဍေန္တိတိ ကောစ္ဆေန ဩလိခိတ္တာ သန္ဒိသီ-ဒါပေန္တိ။ ဝိ၊၄၊၄။၄၅။ ဩသဏ္ဍေန္တိတိ ဧတ္ထ ဩလိခိတ္တာ သမံ ပတိဋ္ဌာပေန္တိတိ ဒဿေ-နွော အာဟ "ဩလိခိတ္တာ သန္ဒိသီဒါ-

ပေန္ဆိ"တိ။ ပါစိတ်၊ယော။၄၅၁။ **ဩသဏ္ဍေယျ**—ဝိ၊၄။၂၄၂။ ဩသဏ္ဍေယျာတိ အလက်ာရတ္ထံ သခ်ရောန္တော နမေယျ။ ဝိ၊ ဝိနိစ္ဆယ၊ဋီ၊၂။၂၈၂။ (ဝိနယဝိနိစ္ဆယ-၌ "ဩသဏ္ဍေယျ"ဟု ရှိသည်။) ဩသဏ္ဍေ-ယျာတိ ဩလိခိတွာ သန္နိသိဒါပေယျ။ (ခုဒ္ဒ သိက္ခာ၊ဋီ၊သစ်။၃၉၅။ ဝိ၊၄။၂၄၂-သီ-မူ၌ "ဩသဏ္ဍေန္ဆိ"ဟု ရှိသည်။ ဖြီးကုန်၏-ဟု အနက်ပေးရမည်။ ဩသဏ္ဍေတွာ-လည်း ကြည့်။)

ဩသဏ္ဍေန္ဆိ (ကာ၊ကြိ) [အဝ+သံ+ဌာ+ဏေ+ အန္ဆိ] (ဆံပင်ကို) ဖြီး၍ အောက်၌ ကောင်း စွာ တည်စေကုန်၏။ ပိပိပြားပြား-ဖြီး-လိမ်း သပ်-ကုန်၏။ ဩသဏ္ဍေတိ-ကြည့်။

ဩသဏ္ဍေတွာ (ကြို၊ဝိ) [အဝ+သံ+ဌာ+ဏေ+ တွာ] (ဆံပင်ကို) အောက်၌ ကောင်းစွာ တည်စေ၍၊ ပိပိပြားပြား-ဖြီး-လိမ်းသပ်-၍။ အည် အလက်ာရံ အလဘမာနာ အန္တမသော ဥဒကတေလကေနပိ ကေသေ ဩသဏ္ဍေတွာ (ဩသဏ္ဍေတွာ?) (ဩသ ဏ္ဍေတွာ။ သီ။) မုခံ ပရိမဇ္ဇတိ။ သုတ္တနိ၊၄၊ ၁။၃၂။

ဩသဏ္ဍေယျ (ကာ၊ကြိ) [အဝ+သံ+ဌာ+ဏေ+ ဧယျ] (ဆံပင်ကို) ဖြီး၍ အောက်၌ ကောင်း စွာ တည်စေရာ၏။ ပိပိပြားပြား-ဖြီး-လိမ်း သပ်-ရာ၏။ ဩသဏ္ဍေတိ-ကြည့်။

ဩသဏ္ဍေတွာ (ကြို၊ဝိ) ဩသဏ္ဍေတွာ-ကြည့်။

ဩသဏ္ဍေတိ (ကြိ) [(အဝ+သဏ္ဍ+ ဣ=) ဩ သဏ္ဍေ+တိ။ နိရုတ္တိ။ရဝ၂။ အဝ+သမ+ ဍု+ ဏေ+တိ။] (ဆံပင်) ဖြီး၏။ (ဆံပင်ကို အောက်၌ငြိမ်သက်ပေါင်းစုစေ၏။ စလင်း၊ ဂံ။) ဩသဏ္ဍေယျ သကေ ကေသေ၊ ယော ဟတ္ထဖဏကေန ဝါ။ ဝိနယဝိနိစ္ဆယ၊ဂါထာ။ ၂၇၈၉။ (ယင်းဋီကာ၌ "ဩသဏ္ဍေယျ" ဟု ရှိသည်။ ဩသဏ္ဍေတိ-ကြည့်။ (စလင်း ဂဏ္ဍိ-၌ ယင်းဝိနိယဝိနိစ္ဆယဋီကာ ကို ထောက်၍ "အဝ+သမ+ဍု+ဏေ+တိ" ဟု ခွဲလျက် "အောက်၌ငြိမ်သက်ပေါင်းစုစေ၏" အနက်ပေးသည်။ အကျယ်ကို စလင်း ဂဏ္ဍိ၊ ၃။၈၄-၈၆-၌ရှု။)

ဩသဏ္ဍေတွာ (ကြို၊ဝိ) [(အဝ+သဏ္ဍ+ဣ=) ဩသဏ္ဍေ+တွာ။ နိရုတ္တိ။ရဝ၂။ အဝ+သမ+ ဍု+ဏေ+တွာ။ စလင်း၊ဂံ။] (ဆံပင်) ဖြီး၍။ (ဆံပင်ကို အောက်၌ငြိမ်သက်ပေါင်းစုစေ၍။ စလင်း၊ဂံ။) ပိဏ္ဍပါတိကာနမ္ပိ အန္တရေ ကဉ္စိ အဒိသွာဝ ဧကံ ယာဝ ဗဟိ အပဂါ အကွိနိ အဥ္ဇေတွာ ကေသေ ဩသဏ္ဍေတွာ ဒူကူ-လန္တရဝါသိကံ နိဝါသေတွာ။ ဇာ၊၄၊၄။၂၁၉။ ဩသဏ္ဍေတွာ-လည်းကြည့်။

ဩသဓ (ပု၊နာ) [ဥသ+ဓ။ ဩသဓီ+ဏ။ ဩ သဓ+ဏ။ ဩော်ဖဓ (သံ)] (နာ)(၁) ဆေး၊ ရောဂါကိုပယ်ကြောင်း-ရောဂါကင်းပျောက် ကြောင်း-ဆေး။ (အမြစ်၊ အပွင့်၊ အသီး၊ အခေါက်၊ အရွက်၊ အပွေး၊ နို့ရည်၊ နို့ဓမ်း (ဒိန်ချဉ်)၊ ရက်တက်၊ ထောပတ်၊ ဆီဦး (မသကာ)၊ ပျားရည်၊ ဆီ၊ တင်လဲ-စသည် တို့ကိုလည်းကောင်း၊ ဖော်စပ်ထားသော ဆေးအားလုံးကို လည်းကောင်း၊ ငှက်ပျော

ဆေး-စသည်တို့ကိုလည်းကောင်းယူရမည်။ ဩသမိ(ခီ)-လည်း ကြည့်။) (၂) ဆေးကုသမှု။ (ပု)(၃) ဩသဓမည်သူ။

(၁) ဝိသင့် သပ္ပဝိသံဝ ဩသဓေဟိ။ သုတ္တနိ။ ၂၈၀။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၃၃။ (-ပေတ။၁၅၀။ ဇာ၊၂။၃၃။ ဇာ၊၂။၅၂။) ဩသဓေဟိတိ အဂဒေဟိ။ ... မူလဂန္ဓတစပတ္တပုပ္ဖာဒီနံ အညတရေဟိ နာနာဘေသဇ္ဇေဟိ, ပယောဇေတ္တာ ကတေဟိ ဩသဓေဟိ ဝါ။ သုတ္တနိ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၁-၁၂။ (-ပေတ၊ဋ္ဌ။၉၁။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၅။၂၀၉၊၂၈၂။ သာရတ္ထ၊၃။၁၈။) ဂါဝေါ နော ပရမာ မိတ္တာ၊ ယာသု ဇာယန္တိ ဩသဓာ။ သုတ္တနိ။၃၂၃။ ယာသု ဇာယန္တိ ဩသဓာတိ ယာသု ပိတ္တာဒီနံ ဘေသဇ္ဇဘူတာ ပဋ္ဌဂေါရသာ ဇာယန္တိ။ သုတ္တနိ၊ဋ္ဌ၊၂။၅၃။ (-ဥဒါန၊ဋ္ဌ။၂၆၅။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၄။ဧရ။ သာရတ္ထ၊၂။ ၂၉၄။ ဒီ၊ဋီ၊၂။၃၂၂၊၃၄၆။ သံ၊ဋီ၊၂။၄၈။ အနုဋီ၊၁။၄၈။) ဘေသဇမောသဓံ ပဗ္ဗထ။ ဓာန်။၃၃၀။ ဥသ ဒါဟေ။ ရောဂမောသာပေတီတိ ဩသဓံ။ အထ ဝါ-ဩသဓီ နာမ အသံယောဂံ ဒဗ္ဗံ၊ တေဟိ သံယောဇိတံ ဩသဓံ။ ဓာန်၊ဋီ။၃၃၀။ ဩသဓံ သဗ္ဗမဇာတိယံ။ ဓာန်။၅၉၂။ ဖလပါကန္တဿ ဇာတိတော အညံ ယံကိဉ္စိ ရောဂိပနယနကရံ၊ တမောသဓမုစ္စတေ။ ဩသဓီဇာတိသမ္ဘန္နဒဗ္ဗမ္ပိ ဇာတိဝတ္တိစ္ဆာယံ ရောဂိပဟီနကြိယာဟေတုတ္တာ ဩသဓသဒ္ဒဝစ္စန္တိ ပဋိပါဒနတ္ထံ သဗ္ဗဂ္ဂဟဏံ၊ ဩသဓသဒ္ဒတော ဇာတိယံ ဧကော။ ဓာန်၊ဋီ။၅၉၂။

(၂) ဩသဓံ ကရေယျာ(မဟာနိ။၁၆၂။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။၂၄)တိ ဘေသဇ္ဇကိစ္စံ ကရေယျ။ မဟာနိ၊ဋ္ဌ။၂၉၃။ **(ပု)(၃)** ဩသဓနာမက-ကြည့်။

ဩသဓ၂ (တိ) [ဩသဓ+အ] (၁) ဆေးရှိသော၊သူ (မြတ်စွာဘုရား)။ (၂) ဆေးနှင့်တူသော၊(သူ၊ နိဗ္ဗာန်။) **(၁)(၂)** ယထာပိ သေလော ဟိမဝါ၊ ... တထေဝ တွံ မဟာဝီရ၊ ဩသဓေ ဝိယ ပါဏိနံ။ အပ၊၁။၃၁။ ဩသဓေတိ ဩသဓဝန္တော။ အပ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၆၀။

(၂) ဩသဓံ ဖလလာဘိနံ။ အပ၊၁၊ ။၅၀။ ဖလလာဘိနံ ဖလံ လာဘိတ္တာ ဋ္ဌိတာနံ နိဗ္ဗာနဩသဓံ အက္ခာသိ။ အပ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၃၀၊ (-၂၆၀။)

ဩသဓကုမာရ (ပု) [ဩသဓ+ကုမာရ] ဩသဓမည်သောသူငယ်။ လ္ဟတိ ဩသဓံ ဂဟေတ္တာ အာဂတတ္တာ "ဩသဓကုမာရော"-တွေ့ဝဿ နာမမကံသု။ ဗုဒ္ဓဝံ၊ဋ္ဌ။၃၂၂။

ဩသဓဂဟဏ (န) [ဩသဓ+ဂဟဏ] ဆေးကိုယူ-ခြင်း-ရာ။ ဩသဓဂဟဏေ ဩသဓီတာရကံ ဥဒိတံ ဒိသွာ ဩသဓံ ဂဏှန္တိ။ ဗုဒ္ဓဝံ၊ဋ္ဌ။၁၃၅။

ဩသဓဃဋီကာ (ထီ) [ဩသဓ+ဃဋီကာ] ဆေး-တုံး-ခဲ။ တဿ ဟတ္ထေ ဧကံ ဩသဓဃဋိကံ ဒ္ဒပေတွာ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၆။၁၆၄၊ (-၁၈၁။)

ဩသဓဒါန (န) [ဩသဓ+ဒါန] ဆေးပေးခြင်း။ ဂဗ္ဘကရဏီယာတိ ဝိနဿမာနဿ ဂဗ္ဘဿ

ပန အဝိနာသာယ ဩသဓဒါနေန ဂဗ္ဘ-သဏ္ဌာနကာရကာ။ မဟာနိ၊ဌ။၃၆၇။

ဩသဓဒါရက (ပု) [ဩသဓ+ဒါရက] ဩသဓ မည်သောသူငယ်။ ဣတိ ဩသဓံ ဂဟေ-တွာ အာဂတတ္တာ "ဩသဓဒါရကော"-တွေဝဿ နာမံ အကံသု။ အပ၊ဌ၊၁။၆၅။ အပ၊ဌ၊၁။၆၅။ ဇာ၊ဌ၊၁။၆၃။

ဩသဓနာမက (တိ) [ဩသဓ+နာမ+က] ဩသဓ မည်သော၊သူ။ ဩသဓံ ဂဟေတွာ အာဂတတ္တာ "ဩသဓနာမကော" ဟောတု။ ဇာ၊ဌ၊၆။၁၆၅။

ဩသဓပရိဘာဝိတ (တိ) [ဩသဓ+ပရိဘာဝိတ] ဆေးဖြင့်ထုံအပ်သော။ ဗောဓိ-သတ္တော ... ဩသဓပရိဘာဝိတံ ဝမန-ယောဂံ ဒတွာ။ ဇာ၊ဌ၊၁။၄၀၃။ (-သာရတ္ထ၊ ၁။၅၅။)

ဩသဓပွယောဂ (ပု) [ဩသဓ+ပယောဂ] ဆေးနှင့်ယှဉ်ခြင်း၊ ဆေးကုခြင်း။ ဗာလ-သရီရေ ကတံ ဝိဇ္ဇာပရိယာပုဏနံ သိပ္ပ-သိက္ခနံ ဩသဓပွယောဂေါ စ န ဝုစ္စသရီရံ ဂစ္ဆန္တိ။ မူလဋီ၊၂။၁၁၃။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋီ၊၂။၃၁၅။

ဩသဓဗလ (န) [ဩသဓ+ဗလ] ဆေး၏ အစွမ်း။ အကွိ ဩသဓဗလေန ပရိဗ္ဗမိတွာ အကွိကူပတော နိကွမိတွာ နှာရုသုတ္တကေန ဩလမ္ဗမာနံ အဌာသိ။ စရိယာ၊ဌ။၇၀။ ဇာ၊ ဌ၊၄။၄၀၈။

ဩသဓမန္တဗလ (န) [ဩသဓမန္တ+ဗလ] ဆေး အစွမ်း, မန္တန်အစွမ်း။ အထ နံ ဩသဓ-မန္တဗလေန နဂုံဌေ ဂဟေတွာ။ စရိယာ၊ ဌ။၁၂၀၊(-၁၂၇။)

ဩသဓမူလ (န) [ဩသဓ+မူလ] ဆေးမြစ်။ တာယ ယကွိနိယာ မတာယ တံ ဩသဓ-မူလံ အတ္တနော ပမာဒေန နာသေတွာ ဒိဿမာနရူပေါဝ မနုဿမံသံ ခါဒိတွာ။ စရိယာ၊ဌ။၁၆၄။

ဩသဓရုက္ခ (ပု) [ဩသဓ+ရုက္ခ] အသီးမှည့် ခြင်းလျှင် အဆုံးရှိသော-အသီးမှည့်သော အခါ သေသွားသောသစ်ပင်၊ (စပါးပင်၊ ဝါးပင်၊ ငှက်ပျောပင် စသည်)။ ဩသဓီတိ ဩသဓရုက္ခာ (ဩသဓိရုက္ခာ?)။ အံ၊ဌ၊ ၃။၁၈၀။ ဩသဓိ(ဓီ) (၃) လည်းကြည့်။

ဩသဓဝန္တု (တိ) [ဩသဓ+ဝန္တု] ဆေးရှိသော၊ သူ (မြတ်စွာဘုရား)။ ဩသဓ၂ ၁-ကြည်။

ဩသဓဝရ (န) [ဩသဓ+ဝရ] မြတ်သော ဆေး။ ဝိသဂတဿ ဝိယ ဩသဓဝရံ။ မိလိန္ဒ။၃၃၉။

ဩသဓသမ (တိ) [ဩသဓ+သမ] ဆေးနှင့် တူသော၊သူ။ သီလသမ္ပန္နော ... ဩသဓ-သမော သတ္တာနံ ကိလေသဗျာဓိဝူပသမေ။ မိလိန္ဒ။၁၉၃။

ဩသဓဟရီတက (ပု၊န) [ဩသဓ+ဟရီတက] ဆေးဖြစ်သော-ဖန်ခါး-ကြဇု။ အဌမေ သတ္တာဟေ ရာဇာယတနမူလေ သက္ကေန ဒေဝါနမိန္ဒေန အာဘတံ ဒန္တကဋ္ဌဥ ဩသ-ဓဟရီတကဥ ခါဒိတွာ။ သံ၊ဌ၊၁။၁၇၉။ (-ဝိ၊ဌ၊၃။၂၄၁။ သာရတ္ထ၊၃။၁၅၀။)

ဩသဓဟာရက (တိ) [ဩသဓ+ဟာရက။ ထီ၌ ဩသဓဟာရိကာ။] ဆေးကို ဆောင်သော၊သူ။ ဘေသဇ္ဇဟာရီတိ ဘေသဇ္ဇဟာရိနီယော ဩသဓဟာရိကာယော။ ပေတ၊ ၌။၈၁။

ဩသဓဟာရိကာ (ထိ) [ဩသဓ+ဟာရိကာ] ဆေးကိုဆောင်သောမိန်းမ။ အထက်ပုဒ်ကြည့်။

ဩသဓာပဏ (ပု၊နှ) [ဩသဓ+အာပဏ] ဆေးဆိုင်၊ ဆေးဆိုင်တန်း။ အဂဒါပဏံ ဩသဓာပဏံ အမတာပဏံ။ မိလိန္ဒ။၁၉၃။

ဩသဓာမလက (ပု၊နှ) [ဩသဓ+အာမလက] ဆေးဖြစ်သောဆီးဖြူသီး။ အဂဒါမလကန္တိ အပ္ပကေနေဝ သရီရသောဓနာဒိသမတ္ထံ သဗ္ဗဒေါသဟရဏံ ဩသဓာမလကံ။ သာရတ္ထ၊၁။၁၂၄။

ဩသဓိ(ဓီ)[၁] (ထိ) [ဩသ+ဓာ+ဣ (ဤ)။ ဩသဓီ+ဏိ။ (ဓာန်၊ဋီ-အလို "ဆေးပင်" အနက်၌ ဩသဓိ= ဧကဝုစ်။ ဩသဓီ= ဗဟုဝုစ်။) ဩဖဓိ၊ ဩဖဓီ (သံ)] (၁) အသီးမှည့်ခြင်းလျှင် အဆုံးရှိသော-အသီးမှည့်သောအခါ သေသွားတတ်သော-သစ်ပင်၊ (စပါးပင်၊ ဝါးပင်၊ ငှက်ပျောပင် စသည်)။ (၂) ဆေး၊ ရောဂါ ကင်းပျောက်ကြောင်း ဆေး။ (၃) ဆေးပင် (ဖန်ခါးပင်-စသည်)။ (၄) ဆေးမယ်။ (၅) ဆေးပင်စောင့်နတ်၊ အနှစ်ရှိသော သစ်ပင်ကို စောင့်သောနတ်။ (၆) ဩသဓိမြို့။

(၁) အသီးမှည့်ခြင်းလျှင်အဆုံးရှိသော-အသီးမှည့်သောအခါ သေသွားတတ်သော-သစ်ပင် (စပါးပင်၊ ဝါးပင်၊ ငှက်ပျောပင် စသည်။) ဩသဓိတိဏဝနပတယော။ အံ၊ ၂။၄၇၄။ ဩသဓိတိ ဩသဓရုက္ခာ (ဩသဓိရုက္ခာ?)။ အံ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၈၀။ ဖလပါကပရိယန္တာ ဩသဓိရုက္ခာ ဝေဋ္ဌုကဒလိအာဒယော။ အံ၊ဋီ၊၃။၁၈၉။ ဖလပရိယောသာနတ္တာ ဩသဓိနံ ဖလံ။ နေတ္တိ၊ဋ္ဌ။၂၂၄။ ယထာ ဖလပါကန္တာ ကဒလီ၊ ဧဝံ ဝေဋ္ဌုနဋ္ဌာပိ ဩသဓိဇာတိကတ္တာ။ နေတ္တိ၊ဋီ။၁၃၁။ ဖလပါကာဝသာနေ ယော၊ မရတျောသဓိ သာ ဘဝေ။ ဓာန်။၅၄၁။ ဩသော ဓီယတေ ယဿံ သာ ဩသဓိ။ ဣ။ ဓာန်၊ဋီ။၅၄၁။ ဩသဓီ ဇာတိမတ္တမောသဓံ သဗ္ဗမဇာတိယံ။ ဓာန်။၅၉၂။ ဖလပါကန္တလတာဒိ ဇာတိမတ္တမေဝ ဩသဓိ နာမ၊ နတု တိဖလကဏ္ဏောလာဒိ။ ဣ ပစ္စယော။ ဗဟုဝစနန္တု အတ္ထဗဟုလတ္တာ ဧဝ၊ ဧကဝစနန္တောပိ ဒိဿတေ၊ ဩသဓိ ဣတ္ထိယမေဝ။ ဓာန်၊ဋီ။၅၉၂။ (-သာရတ္ထ၊၃။၁၉။ ကခ်၊ဋီ၊သစ်။ ၃၅၇။ ဒီ၊ဋီ၊၁။၁၂၃။) ဩသဓ (၁) လည်းကြည့်။

(၂) ဆေး။ မူလဘေသဇ္ဇာနံ အနုပ္ပဒါနံ၊ ဩသဓိနံ ပဋိမောက္ခော ဣတိ ဝါ။ ဒီ၊၁။၁၁။ ဩသဓိနံ ပဋိမောက္ခောတိ ခါရာဒီနိ ဒတ္ဓာ တဒနုရူပေ ဝဏေ ဂတေ တေသံ အပနယနံ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၁။၉၂။ (-မ၊၁။ ၃၈၀။ ဝိမာန။၁၀။ မ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၇၀။) ယထာပိ ဩသဓိ နာမ၊ တုလာဘူတာ သဒေဝကေ။ ဗုဒ္ဓဝံ။ ၃၁၈။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၁။၅၁။ အပ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၉။

ဧာ၊ဌ၊၁၀။ ၂၉။ ဩသဓိ နာမတိ သိဂီဝေရ-ပိပ္ပလိမရိစာဒိက် ဩသဓံ။ ... ယံ ယံ ဖလဒါနသမတ္ထံ ဩသဓံ။ ဗုဒ္ဓဝံ၊ဌ။၁၃၅။

(၃) ဆေးပင် (ဖန်ခါးပင် စသည်)။ ဩသဓိတိကဝနပ္ပတိ-ကြည့်။ **(၄)** ဆေးမယ်။ ဩသဓိ နာမ အသံယောဂံ ဒတ္ဝံ။ ဓာန်၊ဋီ။၆၄၅။

(၅) ဆေးပင်စောင့်နတ်၊ အနှစ်ရှိသော သစ်ပင်ကို စောင့်သောနတ်။ တိဏလတာနိ ဩသဓျော၊ ပဗ္ဗတာနိ ဝနာနိ စ။ ဧာ၊၁။၃၉၄။ ဧာ၊၂။၂၂၉၊၃၅၅။ တိဏလတာနိ ဩသဓျောတိ အန္တောဖဂ္ဂုဗဟိသာရ-တိဏာနိ စ အန္တောသာရဩသဓိယော စ။ ဣမံ ဂါထံ တိဏာဒိသု နိဗ္ဗတ္တဒေဝတာ သန္ဓာယာဟ။ ဧာ၊ဌ၊၅။၉၆။ ဩသဓျောတိ ဩသဓိယော၊ သဗ္ဗတ္ထ အဓိဝတ္ထာ ဒေဝတာ သန္ဓာယေဝမာဟ။ ဧာ၊ဌ၊၆။၃၃၆။ ဩသ-ဓျောတိ ဘေသဇ္ဇရုက္ခေ ဒေဝတာယော။ ဧာ၊ဋီ။ **(၆)** ဩသဓိ မြို့။ ဩသဓိနဂရဒွါရ-ကြည့်။

ဩသဓိ(ဓိ)၂ (ထီ) [ဥဿန္န+ဓာ+ဣ (ဣ)။ ဩသဓိ+ ဣ။ ဩသဓ+ဣ] သောက်ရှူး-သောကြာ-ကြယ်၊ ကြယ်ဖြူ။ (ဣကြယ်သည် ဆေးပင်တို့ကို အစွမ်း အာနိသင်ပိုမို ထက်မြက်စေသဖြင့် ဣကြယ်ထွက်ပေါ်လာချိန်၌ ဆေးပင် ဆေးမြစ် ခူးဆွတ်တူးယူခြင်း၊ စား သောက်ခြင်းတို့ကို ပြုရသည်၊ ထို့ကြောင့် ဣကြယ်ကို "ဩသဓိ"ဟု ခေါ်သည်။)

ဩသဓိ ဝိယ တာရကာ။ ဝိမာန။၁၀။ ပေတ။၁၃၉။ ဥဿန္နာ ပဘာ တောယ ဓိယတိ, ဩသဓိနံ (ဩသဓာနံ) ဝါ အနု-ဗလပ္ပဒါယိကာတိ ကတ္တာ "ဩသဓိ"တိ လဒ္ဓနာမာ တာရကာ။ ဝိမာန၊ဋ္ဌ။၄၆။ ပေတ၊ဋ္ဌ။၆၅-၆။ ဩသဓီဝံ ဝိရောစန္တ(အပါဒ။ ၁၅၁)နွဲ့ ဘဝဝနုကိဇနာနံ ဣစ္ဆိတိစ္ဆိတံ နိပ္ဖါဒေတီတိ ဩသဓံ။ (အဘိဝနုတိ ဧာ-တန် ဣစ္ဆိတိစ္ဆိတံ နိပ္ဖါဒေတီ ဩသဓိ။ သီ-မူ။) ဩဇာနိဗ္ဗတ္တိကာရဏံ ပဋိစ္စ ယာယ တာရကာယ ဥဂ္ဂတာယ ဥဒ္ဓရန္တိ ဂဏှန္တီတိ သာ ဩသဓိ။ ဩသဓိတာရကာ ဣဝ ဝိ-ရောစန္တီတိ ဝတ္တေဗ္ဗေ ဂါထာဗန္ဓသုခတ္ထံ "ဩသဓီဝံ ဝိရောစန္တ"န္တိ စ ဝုတ္တံ။ အပါဋ္ဌ၊ ၂။၁၁၈-၉။ ယထာပိ ဩသဓိ နာမ၊ တုလာဘူတာ သဒေဝကေ။ ဗုဒ္ဓဝံ။၃၁၈။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၈၁။ အပါဋ္ဌ၊၁။ ၂၉။ ဧာ၊ဋ္ဌ၊၁။ ၂၉။ ဩသဓိ နာမာတိ ဩသဓိ(ဓိ)တာရကာ၊ ဩသဓဂဟကေ ဩသဓိတာရကံ ဥဒိတံ ဒိသွာ ဩသဓံ ဂဏှန္တိ၊ တသ္မာ ဩသဓိ-တာရကာတိ ဝုစ္စတိ။ ဗုဒ္ဓဝံ၊ဋ္ဌ။၁၃၅။ (-ဝိမာန။၁၀။ ဧာ၊၂။ ၂၀၆။ ဧာ၊ဋ္ဌ၊၆။ ၂၆၁။) ဩသဓိ(ဓိ)တာရက-လည်းကြည့်။

ဩသဓိကာ (ထီ) [ဩသဓ+ဣက+အာ(ဣတ္ထီ ပစ္စည်း။] ဆေးလက်၊ ဆေးကဗျာ၊ ဆေး ဂါထာ၊ ဆေးဝါးမန္တန်။ ဩသဓိကာယော ဂန္ဆန္တီ(ဧာ၊၁။၃၀၂)တိ "ဣဒံ ဣမဿ ရောဂဿ ဘေသဇ္ဇံ၊ ဣဒံ ဣမဿ ရော-ဂဿ ဘေသဇ္ဇ"န္တိ ဧဝံ သိလောကေ ဗန္ဓိတွာ မနုဿာဒီနံ ဒေန္တိ။ ဧာ၊ဋ္ဌ၊၄။၃၆၆။

(ဇာ၊ဋီ၊သစ်-၌ "ဩသဓိကာယေ ဂန္ဓေန္ဓီတိ ဇွေ ဩသဓိသမူဟေ ဂန္ဓေန္ဓီ ဗန္ဓန္ဓီ" ဟု ဖွင့်သည်။"ဩသဓိကာယ=ဆေးအပေါင်း" ဟု အနက်ပြန်ဆိုရမည်။)

ဩသဓိဇာတိက (တိ) [ဩသဓိ+ဇာတိ+က] အသီးမှည့်ခြင်းလျှင် အဆုံးရှိသော-အသီးမှည့်သောအခါ-ပျက်စီးခြင်း ရှိသော-သေသော-သစ်ပင်ဇာတ်ရှိသော။ ယထာ ဖလပါကန္တာ ကဒလီ၊ ဧဝံ ဝေဋ္ဌုနဋ္ဌာပိ ဩသဓိဇာတိကတ္တာ။ နေတ္တိ၊ဋီ။၁၃၁။

ဩသဓိ(ဓီ)တာရက (ထီ၊န) [ဩသဓိ(ဓီ)+တာရက] သောက်ရှူးကြယ်၊ ကြယ်ဖြူ။ ယာဝါ ရတ္တိယာ ပစ္စူသသမယံ ဝိဒ္ဓေ ဝိဂတဝလာဟကေ ဒေဝေ ဩသဓိတာရကာ။ မ၊၂။၂၂၅။ ဩသဓိတာရကာတိ သုက္ကတာရကာ။ သာ ဟိ ယသ္မာ တဿ ဥဒယတော ပဋ္ဌာယ တေန သညာဏေန ဩသဓာနိ ဂဏ္ဍန္တိပိ ပိဝန္တိပိ၊ တသ္မာ ဩသဓိတာရကာတိ ဝုစ္စတိ။ မ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၈၈။ ဩသဓိတာရကာ(ဣတိဝုတ်။၂၀၉)တိ ဥဿန္နာ ပဘာ ဧတာယ ဓိယတိ၊ ဩသဓိနံ ဝါ အနုဗလပ္ပဒါယိကတ္တာ ဩသဓိတိ လဒ္ဓနာမာ တာရကာ။ ဣတိဝုတ်၊ဋ္ဌ။၈၆။ ဩသဓိတာရကာ နာမ သဗ္ဗဥတူသု အတ္တနော ဂမနဝိထိ ဇဟိတ္ဝာ အညာယ ဝိထိယာန ဂစ္ဆတိ။ ဗုဒ္ဓဝံ၊ဋ္ဌ။၁၃၅။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၈။ (-ဒီ၊ဋ္ဌ၊၂။၄၁။ မ၊ဋ္ဌ၊၃။၂၆၂။) ဩသဓိ(ဓီ) (၁) လည်းကြည့်။

ဩသဓိတာရကပ(ပွ)ဘာ (ထီ) [ဩသဓိတာရက+ပဘာ] သောက်ရှူးကြယ်၏ အရောင်။ အဂ္ဂသာဝကာနံ ဩသဓိတာရကပဘာသဒိသံ။ ပဋိသံ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၂၄။ အဂ္ဂသာဝကာနံ ဩသဓိတာရကပ္ပဘာသဒိသော။ သာရတ္ထ၊၃။၂၃၀။ မ၊ဋီ၊၃။၂၇၆။ (-ဝိသုဒ္ဓိ၊၂။၄၁။)

ဩသဓိတာရကပုဋ္ဌပုဏ္ဏ (တိ) [ဩသဓိတာရကပုဋ္ဌ+ပုဏ္ဏ] သောက်ရှူးကြယ် အစုအပုံနှင့် ပြည့်သော။ ယာသံ ဝသေန ဒိသာဘာဂါ ဩသဓိတာရကပုဋ္ဌပုဏ္ဏာ ဝိယ ... ဝိရောစန္တိ။ ပဋိသံ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၃။

ဩသဓိတာရကဝဏ္ဏ (တိ) [ဩသဓိတာရက+ဝဏ္ဏ] သောက်ရှူးကြယ်အဆင်းအရောင်ရှိသော။ ဩဒါတာနန္တိ ဩသဓိတာရကဝဏ္ဏာနံ။ ပဋိသံ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၃။ (-မ၊ဋ္ဌ၊၃။၂၆၄။)

ဩသဓိတာရကသမာန (တိ) [ဩသဓိတာရက+သမာန] သောက်ရှူးကြယ်နှင့်တူသော။ တဿ ပရတော ဩဒါတံ ဟောတိ၊ ... ဩသဓိတာရကသမာနံ။ စူဋ္ဌနိ။၁၇၃။ (-အဘိ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၅၄။)

ဩသဓိတာရကောဘာသ (ပု) [ဩသဓိတာရက+ဩဘာသ] သောက်ရှူးကြယ်၏ အရောင်။ အဂ္ဂသာဝကာနံ ဩသဓိတာရကောဘာသသဒိသံ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၂။၃။ (-ဒီ၊ဋီ၊၂။၄။)

ဩသဓိတာရကသမာနဝဏ္ဏ (တိ) [ဩသဓိတာရကသမာန+ဝဏ္ဏ] သောက်ရှူးကြယ်နှင့်တူသော အဆင်း(အရောင်)ရှိသော။ ဩဒါတာတိ ပရိသုဒ္ဓါ ဩသဓိတာရကသမာနဝဏ္ဏာ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၂။၄၂။

ဩသဓိတိဏဝနပွတိ (ပု) [(၁) ဩသဓိ+တိဏ+ဝနပွတိ။ (၂) ဩသဓိတိဏဝနပွတိ+ဏ] (၁) ဆေးပင် ,မြက်ပင် , တောစိုးသစ်ပင်။ (တိ)(၂) ဆေးပင်, မြက်ပင်, တောစိုးသစ်ပင်တို့၌ အစိုးရသောနတ်။ **(၁)** ဩသဓိတိဏဝနပွတယော(အံ၊၂။၄၇၄)တိ ဧတ္ထ ဩသဓီတိ ဩသဓိရုက္ခာ၊ တိဏာတိ ဗဟိသာရာ တာလနာဋ္ဌိကေရာဒယော၊ ဝနပွတယောတိ ဝနဇေဋ္ဌကရုက္ခာ။ အံ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၈၀။

(တိ)(၂) ဩသဓိတိဏဝနပွတိသူ(မ၊၁။၃၈၀-၁)တိ ဟရိတကီအာမလကီအာဒီသု ဩသဓီသု တာလနာဋ္ဌိကေရာဒီသု တိဏေသု ဝနဇေဋ္ဌကေသု စ ဝနပွတိရုက္ခေသု အဓိဝတ္ထာ ဒေဝတာ။ မ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၇၀။

ဩသဓိတိဏဝနပွတိသုဂန္ဓ (ပု) [ဩသဓိတိဏဝနပွတိ+သုဂန္ဓ] ဆေးပင် မြက်ပင် တောစိုးသစ်ပင်တို့၏ ကောင်းသော အနံ့။ စန္ဒနနာဂရုက္ခာဒီသု ဩသဓိတိဏဝနပွတိသုဂန္ဓာနံ အဗ္ဗနတော။ ဒီ၊ဋ္ဌီ၊၃။၁၅၄။

ဩသဓိပဏ္ဍရသုဒ္ဓသုဥဏ္ဍ (တိ) [ဩသဓိပဏ္ဍရသုဒ္ဓ+သုဥဏ္ဍ] သောက်ရှူးကြယ်အတူ ဖွေးဖြူ စင်ကြယ်သော ဥဏ္ဍလုံ မွေးရှင်ရှိသော၊သူ (မြတ်စွာဘုရား)။ ဩသဓိပဏ္ဍရသုဒ္ဓသုဥဏ္ဍော၊ သေ ဟိ တုယှ ပိတာ နရသီဟော။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၀၅။ ဝဇိရ။၄၂၆။ သာရတ္ထ၊၂။၂၄၇။

ဩသဓိဘာဝါပေက္ခာ (ထိ) [ဩသဓိဘာဝ+အပေက္ခာ] ဩသဓိ-အဖြစ်-သဒ္ဒါ-ကို ငဲ့ခြင်း။ ဩသဓိဘာဝါပေက္ခာယ ဣတ္ထိလိင်္ဂ-နိဒ္ဒေသော။ သံ၊ဋ္ဌီ၊၂။၅၁၆။

ဩသဓိရုက္ခ (ပု) [ဩသဓိ+ရုက္ခ] အသီးမှည့်ခြင်းလျှင်အဆုံးရှိသောသစ်ပင်၊ အသီးမှည့်သောအခါ-ပျက်စီးခြင်းရှိသော- သေသွားသော-သစ်ပင် (စပါးပင်၊ ဝါးပင်၊ ငှက်ပျောပင် စသည်)။ ဩသဓိတိဏဝနပတယောတိ ဧတ္ထ ဩသဓီတိ ဩသဓရုက္ခာ (ဩသဓိရုက္ခာ?)။ အံ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၈၀။ ဖလပါကပရိယန္တာ ဩသဓိရုက္ခာ ဝေဋ္ဌုကဒလိအာဒယော။ အံ၊ဋ္ဌီ၊၃။၁၈၉။

ဩသဓိဝိသေသ (တိ) [ဩသဓိ+ဝိသေသ] ဆေးပင်အထူး။ ဆေးဘက်ဝင်သစ်ပင်။ ဘူတိဏကဿာတိ ဘူတိဏကနာမကဿ ဩသဓိဝိသေသဿ။ အနုဋ္ဌီ၊၂။၁၁၀။ ဘူတနကောတိ (ဘူတိဏကောတိ?) ဩသဓိဝိသေသော။ သမ္မော၊ယော။၉၃။

ဩသဓီ[၁] - ဩသဓိ(ဓီ)[၁] ကြည့်။

ဩသဓီ[၂] - ဩသဓိ(ဓီ)[၂] ကြည့်။

ဩသဓီသ (ပု) [(ဩသ+ဓာ+ဣ=) ဩသဓိ+ဤသ။ ဩဖဓီဇ (သံ)] အမိုက်အမှောင်ကို ဖျက်ဆီးတတ်သော သောက်ရှူးကြယ်၏ အရှင်ဖြစ်သော"လ"။ ဩသဓီသော ဟိမရံသိ။ ဓာန်။၅၂။ အန္ဓကာရံ ဥသေန္တိ ဒဟန္တိ ဝိနာသေန္တိတိ ဩသာ၊ ရံသယော။ တေ ဧတ္ထ ဓိယန္တိ ပတိဋ္ဌဟန္တိတိ ဩသဓိ၊ တာရာဝိသေသော။ တဿ ဤသော ပတိ ဩသဓီသော။ ဓာန်၊ဋ္ဌီ။၅၂။

ဩသဓိတိကဝါသီ (တိ) [ဩသဓိတိက+ဝသ+ကီ] ဆေးပင် မြက်ပင်တို့၌ နေသော၊သူ။ ဩသဓိတိကဝါသီ စ၊ ယေ အာကာ-သဝါသိနော။ အပ၊၂။၉၉။

ဩသဓိနဂရဒွါရ (နာ) [ဩသဓိနဂရ+ဒွါရ] ဩသဓိမြို့တံခါး။ အထာပရေန သမယေန ဩသဓိနဂရဒွါရေ။ ဗုဒ္ဓဝံ၊ဋ္ဌ။၂၀ရ။ (အနောမဒဿီ ဘုရားရှင် တာဝတိံသာသို့ မကြွမီ တန်ခိုးပြာဋိဟာပြတော်မူရာမြို့ ဖြစ်သည်။)

ဩသဓူပဘောဂ (ပု) [ဩသဓ+ဥပဘောဂ] ဆေး-သုံးဆောင်-စား-ခြင်း။ ဩသဓူပ-ဘောဂေန နိရာမယော ဝိယ ဇနော သံယော။ ခုဒ္ဒကာ၊ဋ္ဌ။၁၂။

ဩသဓျော (ထီ) [ဩသဓိ+ယော-ဝိဘတ်] ဆေးပင်စောင့်နတ်- အနှစ်ရှိသော သစ်ပင်ကို စောင့်သောနတ်-တို့သည်။ ဩသဓိ(ဓီ)(ဖ)ကြည့်။

ဩသန္နု (တိ) [အဝ+သဒ+တ။ အဝသန္နု (သံ)] (၁)(က) ဆုတ်နစ်-ယုတ်လျော့-သော။ (ခ) စွန့်-စွန့်လွှတ်-အပ်သော။ (၂) နစ်သော၊ နစ်မြုပ်သော။ **(၁)(က)(ခ)** အောက်ပုဒ်ကြည့်။ **(၂)** ဗျာသန္နောတိ ဗျသနာပန္နော၊ ဝိသန္နောတိပိ ပါဌော၊ တသ္မိ ဝန္တေ ဩသန္နောတိ အတ္ထော။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၅။၁၉-၂၀။ ဩသန္နောတိ နိမုဂ္ဂေါ။ ဇာ၊ဋီ။

ဩသန္နဝိရိယ (တိ) [ဩသန္န+ဝိရိယ] (က) ဆုတ်နစ်-ယုတ်လျော့-သော ဝီရိယရှိသော၊ ကြောင့်ကြမဲ့နေသော၊သူ(မြတ်စွာဘုရား။)

(ခ) စွန့်-စွန့်လွှတ်-အပ်သော ဝီရိယရှိသော၊သူ (ပျင်းရိသူ)။ **(က)**နှ ပရိဿယအပ္ပ-ဘာဝံ ဒီသ္တော ဩသန္နဝိရိယာ ဟောန္တိ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၅၃။ ဩသန္နဝိရိယာတိ ဩဟီန-ဝီရိယာ၊ အပ္ပေါသုက္ကာတိ အတ္ထော။ သာရတ္ထ၊၁။၄၄၀။

(ခ) ယေ ကေစိ ပါပကာ ... ဩသန္နဝိရိယာ ကုသီတာ။ မိလိန္ဒ။၂၄၃။ ဇကေစ္စဘိက္ခူ ဩသန္နဝိရိယာ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၃၅။ ဩသန္နဝိရိယာတိ သမ္မာပဋိပတ္တိယံ အဝသန္နဝိရိယာ၊ ဩဿဋ္ဌဝိရိယာ ဝါတိ အတ္ထော။ ဒီ၊ဋီ၊၂။၁၄၄။

ဩသရက (နာ) [အဝ+သရ+ယု] (၁) သက်ရောက်ခြင်း၊ သက်ဝင်ခြင်း။ (၂) သွင်း-သွတ်သွင်း-သွင်းယူ-ခြင်း။ (တိ)(၃)(က) သက်ရောက်-သက်ဝင်-ပေါင်းဆုံ-ရာဖြစ်သောအရပ်။ (ခ) ရေချိုးဆိပ်။ (ဂ) မှားသောအယူ။

(၁) သက်ရောက်ခြင်း၊ သက်ဝင်ခြင်း။ အာပါထံ ဂစ္ဆန္တီတိ ဩသရကံ ဥပေန္တိ။ ပဋိသံ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၅၆။ မဟာနိ၊ဋ္ဌ။၂၅၇။

(၂) သွင်း-သွတ်သွင်း-သွင်းယူ-ခြင်း။ ဂဟဏတ္ထမေဝ ဟိ ဒေသေတဗ္ဗမ္မဿ ဒေသနာယ ဩသရကံ။ မ၊ဋီ၊၁။၂၆၁။ (-ဒီ၊ဋီ၊၂။၁၆၇။)

(တိ)(၃)(က) သက်ရောက်-သက်ဝင်-ပေါင်းဆုံ-ရာဖြစ်သောအရပ်။ အောက်ပုဒ်ကြည့်။ **(ခ)** ရေချိုးဆိပ်။ **(ဂ)** မှားသောအ

ယူ။ ဩသရဏာနိ ဝိနေယျ ဩဃတမဂါ။ သုတ္တနိ။၃၆၂။ ဩသရဏာနီတိ ဩဂဟ-ဏာနိ တိတ္ထာနိ၊ ဒိဋ္ဌိယောတိ အတ္ထော။ သုတ္တနိ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၅၈။ (ပဋိသံ၊ဂံ။၂၄၅-၌ "ဩ-တရဏ"ဟုရှိသည်။)

ဩသရဏဌာန (နာ) [ဩသရဏ+ဌာန] သက်ရောက်-သက်ဝင်-ပေါင်းဆုံ-ရာအရပ်။ သဗ္ဗေသံ ဩသရဏဌာနေ ပရိက္ခာရေ ဌ-ပေတွာ နိသီဒိတဗ္ဗံ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၁၂။ ယာဝ-တာ အရိယံ (အရိယာနံ။သျာ။) အာယ-တနန္တိ ယတ္တကံ အရိယ(အရိယက)-မနုဿာနံ ဩသရဏဌာနံ နာမ အတ္ထိ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၃၀။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၃။၃၇၇။ သာရတ္ထ၊၃။ ၃၁၈။ (-ဝိ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၄၅။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၃။၅၇။ ဥဒါန၊ ဋ္ဌ။၃၈၀။) ဩသရန္တိ အဝသရန္တိ ဧတ္ထာတိ ဩသရဏံ၊ တဉ္စ တံ ဌာနဉ္စေတိ ဩသရ-ဏဌာနံ။ ပါစိတ်၊ယော။၄၄။

ဩသရဏပဝတ္တနက (တိ) [ဩသရဏ + ပဝတ္တနက] သက်ရောက်-သက်ဝင်-ခြင်း ကို ဖြစ်စေတတ်သော။ ဧကသမောသရဏ-ကြည့်။

ဩသရဏသမောသရဏ (နာ) [ဩသရဏ + သမောသရဏ] (ထိုထိုအရပ်မှ) သက်ဝင် ကုန်သည်ဖြစ်၍ အညီအမျှ သက်ရောက် ပေါင်းဆုံရာ။ (ထိုထိုအရပ်မှ) သက်ရောက် သောအားဖြင့် အညီအမျှ ပေါင်းဆုံ သက် ရောက်တတ်သော (တရား)။ (ကူ၊သျ။) ဧကသမောသရဏ-ကြည့်။

ဩသရတီ (ကြိ) [အဝ+သရ+အ+တိ] (၁) ပေါလောပေါ်၏၊ ပေါလောမျောပါသွား၏။ (၂) ရောက်-ကြွရောက်-သက်ရောက်-သက်ဝင်-ပေါင်းဆုံ-၏၊ စည်းဝေး-စုဝေး-၏။ (၃) ကပ်ရောက်-ချဉ်းကပ်-၏။ (၄) သွင်း-သွင်းယူ-ချထား-ထင်ရှား-၏။ (၅) ဖဲ၏၊ ကုန်ခန်း၏။

(၁) ပေါလောပေါ်၏၊ ပေါလောမျော ပါသွား၏။ သက္ကော ... မစ္ဆရူပေန ဥတ္တာ-နကော ဟုတွာ တဿာ ပုရတော ဥဒက-ပိဋ္ဌေ ဩသရတိ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၂။၃၀၉။ ဩသရ-တီတိ ပိလဝန္တော ဂစ္ဆတိ။ ဒီ၊ဋီ၊၂။၂၅၄။

(၂) ရောက်-ကြွရောက်-သက်ရောက်-သက်ဝင်-ပေါင်းဆုံ-၏၊ စည်းဝေး-စုဝေး-၏။ ကလျာဏိယံ ပဟဋဂဏ္ဍိ နာဂဒီပေ ဩသရတိ။ သံ၊ဋ္ဌ၊၂။ ၂၁၂။ (-မိလိန္ဒ။၁၂၈။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၀၂။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၁၅။ မ၊ဋ္ဌ၊၂။၅၆။) **ဩသရန္တိ**—ယထာ ယာကာစိ နဒိယော၊ ဩသရန္တိ မဟောဒမိ။ ဗုဒ္ဓဝံ။၃၂၁။ ဩ-သရန္တိတိ မဟာသမုဒ္ဒံ ပဝိသန္တိ။ ဗုဒ္ဓဝံ၊ ဋ္ဌ။၁၄၄။ ဩသရန္တိ ပမဒါ ပမာဒိနံ။ ဇာ၊ ၂။၁၂၉။ ယထာ သမုဒ္ဒံ နဒိယော ဩသရန္တိ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၅။၄၉၃။ အဝိဇ္ဇာယ သမောသရန္တိ သမ္မာ ဩသရန္တိ ဂစ္ဆန္တိတိ အဝိဇ္ဇာသမော-သရဏာ။ စူဋ္ဌနိ၊ဋ္ဌ။၁၁။ တေ ဇာနပဒါ ဘိ-က္ခူ သာဝတ္ထိ ဩသရန္တိ ဘဂဝန္တံ ဒဿ-နာယ။ မ၊၃။၁၂၃။ (-မိလိန္ဒ။၁၂၈။ ဒီ၊၃။၇၈။ မ၊၂။၂၀၁။ မ၊၃။၁၂၃။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၅၇၊၃၃၇၊ ၃၄၆။ မ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၃၆၊၂၄၅။ မ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၇၃။ မ၊ ဋ္ဌ၊၃။၁၆၄၊၁၆၇။ မ၊ဋ္ဌ၊၄။၉၈။ အံ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၈၉။ အံ၊ဋ္ဌ၊၃။၂၂၀။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၁။၅၄၊၁၈၅။ အဘိ၊

ဋ္ဌ၊၂။၂၀၆။ ဥဒါန၊ဋ္ဌ။၂၇၄။ မဟာနိ၊ဋ္ဌ။၂၀။ စူဋ္ဌနိ၊ဋ္ဌ။၁၁။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၄။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၆။၁၆၇။ သာရတ္ထ၊၁။၁၀၉။ သာရတ္ထ၊၂။၂၀၈။ ဒီ၊ဋ္ဌီ၊၂။၁၆၉။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋ္ဌီ၊၁။၁၀၁။) ဩသရေယျ — ဝိ၊၁။၂၆၃။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၈၈။ ဩသရေယျာသိ—မ၊ဋ္ဌ၊၂။၈၇။ ဩသရေယျာထ—ဗုဒ္ဓဝံ၊ဋ္ဌ။၈။ ဩသရေယျံ— ထေရ၊ဋ္ဌ၊၁။၄၆၉။ ဩသရိ—မ၊ဋ္ဌ၊၂။၇၉။ ဩသရိသု—အံ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၇၉၊ မ၊ဋ္ဌ၊၃။၃၁၁။ ဩသရိသတိ—မ၊၁။၂၃၃။ မ၊၂။၃၂၄။ ဩသရိသန္ဆိ—မ၊ဋ္ဌ၊၄။၉၇။ အံ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၇၆။ မ၊ဋ္ဌီ၊၃။၃၁၁။

(၃) ကပ်ရောက်-ချဉ်းကပ်-၏။ ဩသရန္ဆိ— အမုံ ဥတ္တာ ပုရိသံ မဟဒ္ဓနံ၊ ဩသရန္ဆိ သဓနံ သဟ'တ္တနာ။ ဇာ၊၂။၁၂၉။ ဩသရန္ဆိတိ ...ဥပဂစ္ဆန္ဆိ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၅။၄၉၃။ ဩသရန္ဆု—ဧဝံ သဒေဝကာ လောကာ၊ ဩသရန္ဆု တဝန္ဆိကေ။ ဗုဒ္ဓဝံ။၃၂၁။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၁။၅၄။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၄။ ဩသရန္ဆုတိ ဥပ-ဂစ္ဆန္ဆု။ ဗုဒ္ဓဝံ၊ဋ္ဌ။၁၄၄။ အဋ္ဌသာ၊ယော။၅၀။ ဩသရိ — ဝိ၊၄။၃၃၄။

(၄) သွင်း-သွင်းယူ-ချထား-ထင်ရှား-၏။ ဩသရန္ဆိ—နစေဝ သုတ္တေ ဩ-သရန္ဆိ။ ဒီ၊၂။၁၀၃။ သုတ္တေ ဩသရန္ဆိတိ ... ပညာယန္ဆိတိ အတ္ထော။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၅၇။ ဩသရေယျံ —ဥဘတော ဝိနိဝေဌေတွာ၊ ရသတော ဩသရေယျဟံ။ အပ၊၁။၄၆။ ဩသရေယျံ ဩသာရဏံ ကရောမိတိ အတ္ထော။ အပ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၁၉။ ဩသာရေတဗ္ဗ-လည်းကြည့်။

(၅) ဖဲ၏၊ ကုန်ခန်း၏။ ဩသရန္ဆိ — ပဋိက္ကမန္ဆိတိ ဩသရန္ဆိ ပရိဟာယန္ဆိ။ မ၊ဋ္ဌ၊၃။၂၉၃။ ဩသရန္ဆိတိ အပသက္ကန္ဆိ ခီယန္ဆိတိ အတ္ထော။ တေနာဟ "ပရိဟာ-ယန္ဆိ"တိ။ မ၊ဋ္ဌီ၊၃။၁၉၇။

ဩသရန္ဆ (ပုန) [အဝ+သရ+အ+အန္ဆ] (၁) သက်ရောက်-သွားရောက်-သက်ဝင်-သော၊ သူ။ (၂) ဖဲသွားသော၊ ဆုတ်ယုတ်-မတိုး ဟွား-သော။ (၁) သာဝတ္ထိ ဩသရန္ဆိတိ ... ကတ္တိကပုဏ္ဏမာယ ဥပေါသထံ ကတ္တာ ဩသရန္ဆေ သန္ဓာယ ဣဒံ ဝုတ္တံ။ မ၊ဋ္ဌ၊၄။၉၈။ ဒွီသု ဘိက္ခုသံဃေသု ဂါမံ ဩသ-ရန္ဆေသု။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၂။၄၃၉။ သာရတ္ထ၊၁။၂၅၀။ သမောသရန္ဆ(သံ၊ဋ္ဌ၊၃။၄၉)နွိ သဗ္ဗသော နိလာဒိဘာဂေဟိ ဩသရန္ဆံ၊ အာပါထံ အာဂစ္ဆန္ဆန္ဆိတိ အတ္ထော။ သံ၊ဋ္ဌီ၊၂။၃၂၀။

(၂) အပယန္ဆောတိ အပဂစ္ဆန္ဆော ဩ-သရန္ဆော။ သံ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၁၄။ အပဂစ္ဆန္ဆောတိ ယာယန္ဆော၊ တေနာဟ "ဩသရန္ဆော"တိ၊ အဝမုန္ဆော ပရိဟီယမာနောတိ အတ္ထော။ သံ၊ဋ္ဌီ၊၂။၁၂၃။

ဩသရန္ဆိ (ကြိ) [အဝ+သရ+အ+အန္ဆိ] (၁) ရောက်-ကြွရောက်-သက်ရောက်-သက်ဝင်-ပေါင်း ဆုံ-ကုန်၏။ ဩသရတိ(၂)ကြည့်။ (၂) ကပ်ရောက်-ချဉ်းကပ်-ကုန်၏။ ဩသ-ရတိ(၃)ကြည့်။ (၃) သွင်း-သွင်းယူ-ချထား-ထင်ရှား-ကုန်၏။ ဩသရတိ(၄)ကြည့်။ (၄) ဖဲ၏၊ ကုန်ခန်း၏။ ဩသရတိ(၅) ကြည့်။

ဩသရန္ဆု (ကြိ) [အဝ+သရ+အ+အန္ဆု] (၁)

ရောက်-ကြွရောက်-သက်ရောက်-သက်ဝင်-ပေါင်းဆုံ-ကုန်ပါလော၊ သက်ဝင်ကြပါစေ၊ စည်းဝေး-စုဝေး-ကြစေ။ ဩသရတိ(၂)ကြည့်။ (၂) ကပ် ရောက်-ချဉ်းကပ်-ကုန်လော။ ဩသရတိ (၃)ကြည့်။

ဩသရမာန (တိ) [အဝ+သရ+အ+မာန] (၁) သက်ရောက်-သင်ဝင်-သော။ (၂) ဆုတ်လျော့-ယုတ်လျော့-မတိုးပွား-ကုန်ခန်း-သော။ **(၁)** စကျွ စ တေသု တေသု နီလာဒိအာရမှဏေသု သမုဒေတိ အသံဝုတံ ဟုတွာ ဩသရမာနံ ကိလေသုပ္ပတ္တိယာ ကာရဏဘာဝေန သဒေါသဘာဝေန ဂစ္ဆတီတိ သမုဒနဋ္ဌေနပိ သမုဒ္ဒေါ။ နေတ္တိ၊ဋ္ဌ။ ၂၄၄။

(၂) အဝိဇ္ဇာ အပယန္ဆီတိ အဝိဇ္ဇာ အပဂစ္ဆမာနာ ဩသရမာနာ ဥပရိ သခ်ါရာနံ ပစ္စယော ဘဝိတုံ နသက္ကုဏန္ဆီတိ အတ္ထော။ သံ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၁၄။

ဩသရိ (ကြိ) [အဝ+သရ+ဣံ] ရောက်-ကြွရောက်-သက်ရောက်-သက်ဝင်-ပေါင်းဆုံ-ပြီ။ ဩသရတိ(၂)ကြည့်။

ဩသရိသု (ကြိ) [အဝ+သရ+ဥုံ] ရောက်-ကြွရောက်-သက်ရောက်-သက်ဝင်-ပေါင်းဆုံ-ကုန်ပြီ၊ စည်းဝေး-စုဝေး-ကုန်ပြီ။ ဩသရတိ(၂)ကြည့်။

ဩသရိ (ကြိ) [အဝ+သရ+ဤ] ကပ် ရောက်-ချဉ်းကပ်-ပြီ။ ဩသရတိ (၃)ကြည့်။

ဩသရိတဗ္ဗ (တိ) [အဝ+သရ+တဗ္ဗ] သွား ရောက်-ထိုက်-အပ်-သော။ ယေန ဒိသာဘာဂေန, ယေန မဂ္ဂေန ဝါ သော အဂုံတ္တရာပါနံ ရဋ္ဌဿ နိဂမော ဩသရိတဗ္ဗော။ သုတ္တနိ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၆၂။

ဩသရိတွာ (ကြိ၊ဝိ) [အဝ+သရ+တွာ] (၁) သက်ရောက်-သက်ဝင်-ဝင်-စည်းဝေး-စုဝေး-၍။ (၂) သွင်း-သွင်းယူ-၍။ (၃) ဆုတ်ယုတ်-လျော့ပါး-၍။ **(၁)** ဂါမနိဂမရာဇဓာနိယော ဩသရိတွာ တေသု တေသု အာရာမဥယျာနဋ္ဌာနေသု အဿမံ မာပေတွာ။ မ၊ဋ္ဌ၊၂။၆၈။ (-မ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၆။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။၁၁၁။)

(၂) တဏ္ဟာဝိစရိတဒေသနာ ပဋမံ တဏ္ဟာဝသေန အာရဒ္ဓါပိ တဏ္ဟာပဒဋ္ဌာနတ္တာ မာနဒိဋ္ဌိနံ မာနဒိဋ္ဌိယော ဩသရိတွာ ကမေန ပပဉ္စတ္တယဒေသနာ ဇာတာ။ မ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၆၂။ အံ၊ဋ္ဌီ၊၃။၃၄၂။ မာနဒိဋ္ဌိယော ဩသရိတွာတိ ဒဿေတဗ္ဗတာယ မာနဒိဋ္ဌိယော ဩဂါဟေတွာတိ အတ္ထော။ မ၊ဋ္ဌီ၊၁။၂၆၁။ **(၃)** ဂါမော ဩသရိတွာ နိဂမေ အဋ္ဌာသိ။ နိဂမော နဂရေ။ မ၊ဋ္ဌ၊၃။၂၂၈။

ဩသရိဿတိ (ကြိ) [အဝ+သရ+ဿတိ] ရောက်-ကြွရောက်-သက်ရောက်-သက်ဝင်-ပေါင်းဆုံ-စည်းဝေး-စုဝေး-လတ္တံ့။ ဩသရတိ(၂)ကြည့်။

ဩသရိဿန္ဆီ (ကြိ) [အဝ+သရ+ဿန္ဆီ] ရောက်-ကြွရောက်-သက်ရောက်-သက်ဝင်-ပေါင်းဆုံ-စည်းဝေး-စုဝေး-ကုန်လတ္တံ့။ ဩသရတိ (၂) ကြည့်။

ဩသရေယျံ (ကြိ) [အဝ+သရ+ဧယျံ] ရောက်-ကြွရောက်-သက်ရောက်-သက်ဝင်-ပေါင်းဆုံ-စည်းဝေး-စုဝေး-ရာ၏။ ဩသရတိ(၂)ကြည့်။ (၂) သွင်း-သွင်းယူ-ချထား-ထင်ရှား-ရာ၏။ ဩသရတိ (၄)ကြည့်။

ဩသရေယျ (ကြိ) [အဝ+သရ+ဧယျ] ရောက်-ကြွရောက်-သက်ရောက်-သက်ဝင်-စည်းဝေး-စုဝေး-ရာ၏။ ဩသရတိ(၂)ကြည့်။

ဩသရေယျာထ (ကြိ) [အဝ+သရ+ဧယျာထ] ရောက်-ကြွရောက်-သက်ရောက်-သက်ဝင်-စည်းဝေး-စုဝေး-ကုန်ရာ၏။ ဩသရတိ(၂)ကြည့်။

ဩသရေယျာသိ (ကြိ) [အဝ+သရ+ဧယျာသိ] ရောက်-ကြွရောက်-သက်ရောက်-သက်ဝင်-စည်းဝေး-စုဝေး-ရာ၏။ ဩသရတိ(၂)ကြည့်။

ဩသာဒေတိ (ကာ၊ကြိ) [အဝ+သဒ+ဏေ+တိ] (၁) နစ်မြုပ်စေ-နစ်ဝင်စေ-၏၊ နှစ်၏။ (၂) ဆုတ်နစ်-ပင်ပန်း-စေ၏။ **(၁)** အာသဝါဝေ ပရိဗုဒ္ဓါ ဝဋ္ဌသို့ ဩဟနန္တိ ဩသာဒေန္တိတိ "ဩဃာ"တိ ဝုစ္စန္တိ။ နေတ္တိ၊ဌ။၂၀၁။ အပိ တေန ပဟာရေန သတ္တရတနံ ဝါ အခုဌမရတနံ ဝါ နာဂံ ဩသာဒေယျ။ ဥဒါန။၁၂၄။ ဩသာဒေယျာတိ ပထဝိယံ ဩသီဒါပေယျ နိမုဇ္ဇာပေယျ။ ဩသာရေယျာတိပိ ပါဌော၊ စုဏ္ဏဝိစုဏ္ဏံ ကရေယျာတိ အတ္ထော။ ဥဒါန၊ဌ။၂၂၂-၃။ (ပဋိသံ၊ဌ-၌ ဩသာရေယျ-ဟုရှိသည်၊ ပဋိသံ၊ဂံ-၌လည်းတမျိုးဖွင့်သည်။ ထိုပုဒ်ကြည့်။)

(၂) နော စ သံသာဒေန္တိတိ န ဩသာဒေန္တိ။ မ၊ဌ၊၂။၁၅၆။ န ဩသာဒေန္တိတိ န အဝသာဒေန္တိ၊ န အဝသာဒနာပေက္ခာ အညမည် ပဉ္ဇံ ပုစ္ဆန္တိတိ အတ္ထော။ မ၊ဋီ၊၂။၁၉၀။

ဩသာဒေတွာ (ကြိ၊ဝိ) [အဝ+သဒ+ဏေ+တွာ] နစ်မြုပ်စေ-နှစ်-၍။ ဥဒကေ ဝါ ဩသာဒေတွာ မာရေယျ။ အဘိ၊ဌ၊၂။၄၁၁။ (-မ၊ဌ၊၃။၂၅၈၊၂၆၄။ ဗုဒ္ဓဝံ၊ဌ။၂၄၇။)

ဩသာဒေန္တိ (ကာ၊ကြိ) [အဝ+သဒ+ဏေ+အန္တိ] (၁) နစ်မြုပ်စေ-နှစ်-ကုန်၏။ (၂) ဆုတ်နစ်-ပင်ပန်း-စေကုန်၏။ ဩသာဒေတိ(၁)(၂)ကြည့်။

ဩသာဒေယျ (ကာ၊ကြိ) [အဝ+သဒ+ဏေ+ဧယျ] နစ်မြုပ်စေ-နစ်ဝင်စေ-နှစ်-ရာ၏။ ဩသာဒေတိ (၁) ကြည့်။

ဩသာန (န) [အဝ+သာ+ယု။ ဓာန်၊ဋီ။၇၇၁။ နိရုတ္တိ၊နှာ။၅၄၃။ အဝ+သော+ယု။ ဝိ၊ပိ၊ဓာန်။ အဝသာန (သံ)] (၁) အဆုံး၊ အပြီးအဆုံး၊ ပြီးဆုံးခြင်း။ (၂) အဆုံးသို့ရောက်သော၊ ပျက်စီးသော။ (တိ)(၃) အဆုံး-နောက်ဆုံး-ဖြစ်သောအခါ၊ အဆုံးသို့ရောက်ရာ-ပျက်စီးရာ-အခါ။

(၁) ကမ္မဝါစာယ ဩသာနေ၊ ပါစိတ္တိ ပရိဒီပိတာ။ ဝိ၊ဝိနိစ္ဆယ၊ဂါထာ။၁၇၀၂။ ဩသာနေတိ ပရိယောသာနေ။ ဝိ၊ဝိနိစ္ဆယ၊ဋီ၊၁။၅၄၈။ **(၂)** ဩသာနေတွေဝ ဗျာရုဒ္ဓေ၊ ဒိသွာ မေ အရတီ အဟူ(သုတ္တနိ။၄၂၄။

မဟာနိ။၃၂၃)တိ ယောဗ္ဗညာဒီနံ ဩသာ-နေယေဝ အန္တဂမကေ ဧဝ ဝိနာသကေ ဧဝ။ သုတ္တနိ၊၄၂၊၂။၂၈၂။ မဟာနိ၊၄။၃၇၇။ အန္တဂမက-လည်းကြည့်။ **(တိ)(၃)** ဩသာ-နဂါထာ-ကြည့်။

ဩသာနကရဏ (နဲ) [ဩသာန+ကရဏ] အဆုံး-အပြီးအဆုံး-ကို ပြခြင်း။ ကုစ္ဆိတာနံ ဝါ သာနတော တနုကရဏတော ဩသာ-နကရဏတော ဉာဏံ ကုသံ နာမ။ အဘိ၊ ၄၂၊၁။၈၁။

ဩသာနကရဏတ္ထ (တိ) [ဩသာနကရဏ+အတ္ထ] အဆုံး-အပြီးအဆုံး-ကိုပြခြင်း အနက်ရှိသော။ ဝစသာယတ္ထေတိ ပန ဝါစာ-ပရိယောသာနတ္ထေတိ အတ္ထော ယုတ္တော ဩသာနကရဏတ္ထသ သာသဒ္ဒသ ဝသေန သာယသဒ္ဒနိပ္ပတ္တိတော။ သီ၊ဋီ၊သစ်၊၂။၁၉၄။

ဩသာနကလာပ (ပု) [ဩသာန+ကလာပ] အဆုံးဖြစ်သော အစည်း (ဝါးစည်း)။ သော ဩသာနကလာပေ အယသလာကာယ "ကိရီ"တိသဒ္ဒံ သုတ္ဝာ။ ဓမ္မ၊၄၂၊၁။၂၁၅။

ဩသာနကာလ (ပု) [ဩသာန+ကာလ] နောက်ဆုံး အချိန်အခါ။ ကဿပဒသ-ဗလသ ကာလေ ကုလဂေဟေ နိဗ္ဗတ္တော ဩသာနကာလေ သာသနေ ပဗ္ဗဇိတော ပရိနိဗ္ဗုတေ ဘဂဝတိ။ အပ၊၄၂၊၂။၂၂၈။

ဩသာနကိရိယာ (ထီ၊နဲ) [ဩသာန+ကိရိယာ] အဆုံးကို ပြခြင်း။ အပေ္ပေဝ နာမ ။ပ။ အန္တကိရိယာ ပညာပေထာတိ ဣမသ သကလသ ဝဋ္ဌဒုက္ခရာသိသ ပရိစ္ဆေဒ-ကရဏံ ဩသာနကိရိယာ အပိ နာမ ပညာယေယျ။ ဣတိဝုတ်၊၄။၂၇၈။

ဩသာနကောဋီ (ထီ) [ဩသာနာ+ကောဋီ] အဆုံးဖြစ်သောအပိုင်းအခြား။ ဣဓ သခ်-တဓမ္မော နာမ ဇာတိဇရာမရဏပကတိ-ကော၊ တသ ဇာတိ အာဒိကောဋီ၊ ... မရဏံ ဩသာနကောဋီ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋီ၊၂။၄၄၀။

ဩသာနက္ခဏ (ပု) [ဩသာန+ခဏ] အဆုံး ဖြစ်သောခဏ။ သာ ပန ယသ္မာ စျာနသ ဩသာနက္ခဏေ ပါကဋာ ဟောတိ။ သာ ရတ္ထ၊၂။၁၇၅။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋီ၊၁။၁၇၁။

ဩသာနဂါထာ (ထီ) [ဩသာနာ+ဂါထာ] အဆုံးဖြစ်သောဂါထာ၊ နောက်ဆုံးဂါထာ။ "တေသံ ဒေဝမနုဿာစာ"တိ ဩသာန-ဂါထမာဟ။ ဣတိဝုတ်၊၄။၁၄၉။ (-ဇာ၊၄၊ ၅။၄၄၀။)

ဩသာနဂါထာဒွယ (နဲ) [ဩသာနဂါထာ+ဒွယ] အဆုံးဖြစ်သောဂါထာ နှစ်ခုအပေါင်း။ "တေ ဇောတယန္တီ"တိ ဩသာနဂါထာ-ဒွယမာဟ။ ဣတိဝုတ်၊၄။၃၁၇။

ဩသာနစတုက္ကဏ (ပု၊နဲ) [ဩသာန+စတုက္ကဏ] အဆုံးဖြစ်သောစတုက္ကဏ။ တေန ဩသာန-စတုက္ကံ ဒဿေတိ။ မူလဋီ၊၃။၂၀၂။

ဩသာနဌာန (နဲ) [ဩသာန+ဌာန] အဆုံး ဖြစ်သော-နောက်ဆုံး-နေရာဌာန။ ပရိ-ယောသာနေတိ ဣမသ အဘိသမယ-သံယုတ္တသ ဩသာနဌာနေ။ သံ၊ဋီ၊၂။၁၂၈။

ဩဝါဒဒီဝသ (ပု) [ဩဝါဒ+ဒီဝသ] နောက်ဆုံးနေ့။ ဆန့် ဆန့် ဝဿာန် ဩဝါဒဒီဝသံ အပေကွိတ္တာ။ သာရတ္ထ၊၁။၄၄၀။ ဝိမတိ၊ ၁။၉၂။

ဩဝါဒဒုက (ပု၊န) [ဩဝါဒ+ဒုက] အဆုံးဖြစ်သောဒုက်၊ နောက်ဆုံးဒုက်။ အယံ ဩဝါဒဒုကော ... ဝုတ္တော။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၁။၉၁။

ဩဝါဒနယ (ပု) [ဩဝါဒ+နယ] အဆုံးဖြစ်သော-နောက်ဆုံး-နယ။ တေန စ သဟ ဩဝါဒနယေ ဇေတေ ဓမ္မာ ... နလဘ္ဘန္တိ။ မူလဋီ၊၃။၂၆။ (-အနုဋီ၊၃။၂၆။)

ဩဝါဒဋ္ဌ (ပု) [ဩဝါဒ+အဋ္ဌ] အဆုံးဖြစ်သောအစွန်း။ ဒဿဝ အင်္ဂော ဒဿင်္ဂော၊ ဝတ္ထဿ ဩဝါဒဋ္ဌော။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋီ၊၁။၃၆၉။

ဩဝါဒပဒ (နာ) [ဩဝါဒ+ပဒ] အဆုံးဖြစ်သော-နောက်ဆုံး-ပုဒ်။ ဆဇ္ဇိဓာဒိ-သင်္ဂဟာနံ တိဏ္ဏံ ဩဝါဒပဒဿ ဘေဒါ-ဘာဝတော။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၇၄။

ဩဝါဒပရိစ္ဆေဒကရ (ပု) [ဩဝါဒပရိစ္ဆေဒ+ကရ] နောက်ဆုံးအပိုင်းအခြားကို ပြုသော။ ပရိစ္ဆေဒကရောတိ ဩဝါဒပရိစ္ဆေဒကရော။ မ၊ဋီ၊၁။၃၀၈။

ဩဝါဒပိဏ္ဍကာလ (ပု) [ဩဝါဒပိဏ္ဍ+ကာလ] နောက်ဆုံးဆွမ်းလုပ်-သို့ရောက်သော-ကိုစားအံ့သော-အခါ။ ရညော ဘုဉ္ဇန္တဿ ဩဝါဒပိဏ္ဍကာလေ ဣမံ ဂါထံ ဝဒေယျာသိ။ ဓမ္မ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၆၂။ (-သီဋီ၊သစ်၊ ၂။၂၁၄။)

ဩဝါဒပိဏ္ဍပရိဟရဏ (နာ) [ဩဝါဒပိဏ္ဍ+ပရိဟရဏ] နောက်ဆုံးဆွမ်းလုပ်ကို ပယ်ရှား(=မစား)ခြင်း။ ပုနပ္ပုနံ ဩဝါဒပိဏ္ဍ-ပရိဟရဏေန နာဠိကောဒနမတ္တာယ သဏ္ဌာဟိတ္တာ တနုသရီရော ဗလဝါ သုခပ္ပ-ဋ္ဌော အဟောသိ။ သီ၊ဋီ၊သစ်၊ ၂။၂၁၄။

ဩဝါဒဘာဂ (ပု) [ဩဝါဒ+ဘာဂ] နောက်ဆုံးအဖို့အစု။ ပစ္ဆိမော တတိယော ဘာ-ဂေါတိ ဝဿသတဿ တိဓာ ကတေသု ဘာဂေသု တတိယော ဩဝါဒဘာဂေါ။ သီ၊ဋီ၊သစ်၊ ၂။၂၈၅။

ဩဝါဒလက္ခဏ (နာ) [ဩဝါဒ+လက္ခဏ] နောက်ဆုံးလက္ခဏာ။ "သံဃေန သာဓာ-ရဏံ ဟောတူတိ ပဋိဂ္ဂဟိတံ မယာ"တိ ဇေဝံ တိလက္ခဏသမ္ပန္နံ ကတ္တာ လဒ္ဓလာဘံ ဩဝါဒလက္ခဏံ အဝိကောပေတ္တာ။ သာရတ္ထ၊၃။၄၆၀။ ဒီ၊ဋီ၊၂။၁၃၂။ (အံ၊ဋီ၊၃။၉၁-အလားတူပါဋိဋ္ဌ "ဩဝါဒလက္ခဏံ"ဟု ပါဌ်ပျက်နေသည်။)

ဩဝါဒဝစန (နာ) [ဩဝါဒ+ဝစန] နောက်ဆုံးစကား။ ဣဒဋ္ဌိ ဩဝါဒဝစနံ။ သီ၊ဋီ၊ သစ်၊ ၂။၂၆၃။

ဩဝါဒဝယ (ပု) [ဩဝါဒ+ဝယ] နောက်ဆုံး အရွယ်။ ဝယောသဒ္ဒေါ သာဓာရဏ-ဝစနောပိ ဇိဏ္ဏသဒ္ဒသဒ္ဒိဓာနတော ဩဝါ-နဝယံ ဇေ ဝဒတိတိ အာဟ "ပစ္ဆိမဝယံ သမ္ပတ္တာ"တိ။ သံ၊ဋီ၊၁။၁၉၆။

ဩဝါဒဝယဝိသယ (တိ) [ဩဝါဒဝယ+

ဝိသယ] နောက်ဆုံးအဂ္ဂယ်ဟူသော ဟောရာ အနက်ရှိသော။ ဝယသဒ္ဒါ ဩသာန-ဝယဝိသယောတိ အာဟ "ပစ္ဆိမဝယံ အနုပပ္ပတ္တော"တိ။ မ၊ဋီ၊၃။၁၄၄။

ဩသာနဝယာပေက္ခ (တိ) [ဩသာနဝယ+အပေက္ခာ] နောက်ဆုံးအဂ္ဂယ်ကိုငဲ့-ခြင်းရှိ-သော။ "အဒ္ဓဂတေ"တိ ဝတ္တာ ကထံ (ကတံ) ဝယောဂဟဏံ (ဝယဂ္ဂဟဏံ) ဩသာနပယာပေက္ခန္တိ အာဟ "ပစ္ဆိမဝယံ အနုပပ္ပတ္တေ"တိ။ သာရတ္ထ၊၁။၃၃၇။ ဒီ၊ဋီ၊၁။ ၂၁၃။ (-သီ၊ဋီ၊သစ်၊၂။၁၆၊၂၈၇။)

ဩသာနဝိဂတ (တိ) [ဩသာန+ဝိဂတ] အဆုံး(အပိုင်းအခြား) မှကင်းသော၊ အပြီးအဆုံးသို့မရောက်သော၊ အဆုံးမရှိသော။ ပရိယန္တရဟိတာတိ ဩသာနဝိဂတာ၊ အနိဋ္ဌဂ်-တာတိ အတ္ထော။ သီ၊ဋီ၊သစ်၊၁။၄၃၀။

ဩသာနသိက္ခာပဒ (နာ) [ဩသာန+သိက္ခာပဒ] နောက်ဆုံးသိက္ခာပုဒ်။ ဒုတိယာနိယတေ ဣတ္ထိပိ ပုရိသောပိတိ ဣဒံ ဘိက္ခုနီဝဂ္ဂေ ဩသာနသိက္ခာပဒဿ ... အနာပတ္တိဝါရေ "ယော ကောစိ ဝိညူပုရိသော ဒုတိယော"တိ ဝုတ္တံ။ ဝဇိရ။၂၁၂။ (ဘိက္ခုပါတိမောက်၊ ဩဝါဒဝဂ်၊ ဒသမဖြစ်သော ရဟောနိသဇ္ဇသိက္ခာပုဒ်ကို "ဩသာနသိက္ခာပဒ"ဟု ခေါ်ဆိုသည်။)

ဩသာနသုခ (နာ) [ဩသာန+သုခ] နောက်ဆုံးချမ်းသာ။ ဩသာနဂါထာယ တိဏ္ဏမ္ပိ သုခါနံ အာဂမနကာရဏေန သဒ္ဒီ ဩသာ-နသုခံ ဒဿေတိ။ ဣတိဝုတ်၊၌။၂၃၁။

ဩသာပန (နာ) [အဝ+သာ(သော)+ဏာပေ+ယု] (၁) ပြီးဆုံးစေခြင်း။ (၂) ထည့်သွင်းခြင်း။ **(၁)** ကေတော ဩသာပနဿာတိ ဣမာနေတ္ထ တီကံ အဂ်ါနိ။ ကင်၊၁၉၂။ **(၂)** ဘတ္တကိစ္စကရဏံ ပတ္တမောဝနံ ပတ္တ-ဩသာပနံ ပတ္တစီဝရပဋိသာမနန္တိ ပပဉ္စ-ကရဏဒ္ဌာနာနိ တောနိ။ မ၊၌၊၂။၁၄၅။ ဩ-သာပေတွာ(၂)လည်းကြည့်။

ဩသာပယိဿာမိ (ကာ၊ကြို) [အဝ+သာ(သော)+ဏာပယ+ဿာမိ] ဆုံးဖြတ်ပြီးစီး-စေပါ-အုံ့-လတ္တံ့။ တေဟိ ပဌမံ ဩစိဏ္ဏံ အဟံ ပစ္ဆာ ဩသာပယိဿာမိ။ သံ၊၁။ရ၉။ (ဥဒါန။၁၅ရ-အလားတူပါဠိ၌ "ဩသာရိ-ဿာမိ" ဟုရှိသည်။ ယင်းပုဒ်လည်းကြည့်။)

ဩသာပိတ (တိ) [အဝ+သာ(သော)+ဏာပေ+တ] ပြီးဆုံး-ပြီးစီး-စေအပ်သော။ သော (အာရမ္မဏပစ္စယော) "ရူပါယတနံ စက္ခု-ဝိညာဏဓာတုယာ"တိ အာရဘိတ္တာ "ယံ ယံ ဓမ္မံ အာရဗ္ဘ ... အာရမ္မဏပစ္စယေန ပစ္စယော"တိ ဩသာပိတတ္တာ နကောစိ ဓမ္မော နဟောတိ။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၃။၃၄၅။ ဝိ သုဋ္ဌီ၊၂။၁၆၅။

ဩသာပိတဒေသနာ (ထီ) [ဩသာပိတာ+ဒေသနာ] ပြီးဆုံးစေအပ်သော ဒေသနာ။ ဘဂဝတာ ဩသာပိတဒေသနံ ဥတ္တာ။ သံ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၈၅။ (-သံ၊ဋီ၊၂။၄၂၆။)

ဩသာပေတိ (ကာ၊ကြို) [အဝ+သာ(သော)+ဏာပေ+တိ] (၁) ပြီးဆုံး-ပြီးစီး-စေ၏။ (၂) ချုပ်ပျောက်စေ-ပျက်စီးစေ-ဖျက်ဆီး-၏။

(၃) ထား-တန့်.ထား-၏။ **(၁)** ဘဂဝါ ကတ္ထစိ နိရယတော ပဋ္ဌာယ ဒေသနံ ဒေဝလောကေန ဩဿာပေတိ။ မ၊၆၊၄။ ၁၆၃။ **ဩဿာပေန္ဒီ**—ပဒံ နာမ ကေတော ပဋ္ဌပေတ္တာ ကေတော ဩဿာပေန္ဒီ(ဝိ၊၂။ ၂၅)တိ ဂါထာဗန္ဓံ ဓမ္မံ ဝါစေန္တော မနော-ပုဗ္ဗင်္ဂမာ ဓမ္မာတိ ကေမေကံ ပဒံ သာမ-ဏေရေန သဒ္ဓိ ကေတော အာရဘိတ္တာ ကေတောယေဝ နိဋ္ဌာပေတိ။ ဝိ၊၆၊၃၃။၈။

(၂) သဗ္ဗံ ယောဗ္ဓညံ ဇရာ ဩသာ-ပေတိ၊ သဗ္ဗံ အာရောဂျံ ဗျာဓိ ဩသာ-ပေတိ၊ သဗ္ဗံ ဇီဝိတံ မရဏံ ဩသာပေတိ၊ သဗ္ဗံ လာဘံ အလာဘော ဩသာပေတိ။ မဟာနိ။၃၂၃။ ယောဗ္ဓညံ ဇရာ ဩသာပေ-တိတိ ဇရာ အတ္ထဂံမေတိ ဝိနာသေတိ။ မဟာနိ၊၆၊၃၃။၃၀၈။

(၃) ပဗ္ဗမေ "သမုဒယော ဟောတိ"တိ သတ္ထာ ဣဓေဝ ဒေသနံ ဩသာပေသိ။ သံ၊၆၊၂။၆၃။ ဒေသနံ ဩသာပေသိတိ ယထာရဒ္ဓကထံ ဌပေသိ။ သံ၊၎၊၂။၇၉။ (-ဗုဒ္ဓဝံ၊၆၊၁၃၈။ ဇာ၊၆၊၁။၃၁။)

ဩဿာပေတ္တာ (ကြိ၊ဝိ) [အဝ+သာ(သော)+ ကာပေ+တ္တာ] (၁) ပြီးဆုံး-စေ၍။ (၂) ထည့်သွင်း၍။ **(၁)** ပါရာဇိကုဒ္ဒေသာဒီနံ ပရိစ္ဆေဒါ နိဒါနဿ အာဒိတော ပဋ္ဌာယ ပါရာဇိ-ကာဒီနိ ဩသာပေတ္တာ ယောဇေတဗ္ဗာ။ ကင်၊၈၄။ ဩသာပေတ္တာတိ ... ပရိ-ယောသာပေတ္တာ။ ကင်၊ဋီ၊သစ်၊၁၂၈။ **(၂)** ကတဘတ္တကိစ္စော ပတ္တံ့ ဓောဝိတ္တာ ဝေါဒကံ ကတ္တာ ထဝိကာယ ဩသာပေတ္တာ ပတ္တစီ-ဝရံ ဂဟေတ္တာ။ မ၊၆၊၂၊၁၄၃။ သာရတ္ထ၊ ၃။၃၅၈။ (-သံ၊၆၊၂၊၁၈၀။) ထဝိကာယ ဩသာပေတ္တာတိ ပက္ခိပိတ္တာ။ မ၊ဋီ၊၂။၁၈၃။ (-သံ၊ဋီ၊၂။၁၆၈။)

ဩဿာပေန္ဒီ (ကာ၊ကြိ) [အဝ+သာ(သော)+ ကာပေ+အန္ဒီ] ပြီးဆုံး-ပြီးစီး-စေကုန်၏။ ဩသာပေတိ (၁)(က) ကြည့်။

ဩဿာပေသိ (ကာ၊ကြိ) [အဝ+သာ(သော)+ ကာပေ+ဏျိ] ထား-တန့်.ထား-ပြီ။ ဩ-သာပေတိ (၂) ကြည့်။

ဩဿာရ (ပု) [အဝ+သရ+က] (၁) အနုံ၊ အကျယ်။ (၂) ရဟန်း-လောင်း-ကိုသွင်း-ခြင်း၊ ရဟန်း-ခံ-ခြင်း။ (၃) တွဲလဲ-ဆွဲ-ခြင်း၊ တန်း-လန်း-ချ-ခြင်း။ **(၁)** ဝတ္ထဝိသယေ "ဩသာ-ရော"တိ ရူဠ္ဆေ။ ဓာန်၊ဋီ။၂၉၅။ **(၂)** ဥပ-သမ္ပဒကမ္မဿ၊ အဘဗ္ဗာ ပဗ္ဗဝိသတိ။ အ-ဇာနိတ္တာ ကတောစာပိ၊ ဩသာရော နာ-သနာရဟော။ ဝိ၊ဝိနိစ္ဆယ၊ဂါထာ။၂၅၄၂။ ဩသာရောတိ ဥပသမ္ပဒါသင်္ခါတော ဩ-သာရော။ ဝိ၊ဝိနိစ္ဆယ၊ဋီ၊၂။၁၆၂။ **(၃)** အောက်ပုဒ်ကြည့်။

ဩဿာရက[၁] (တိ) [အဝ+သရ+ကွ။ ဩ-သာရ+က(ကိက) (ပါစိတ်၊ယော၌ "ကိက"ဟု ရှိသည်။] စမြင်ခန်း၊ ပျော့ခန်း၊ အဖိ။ အနု-ဇာနာမိ ဘိက္ခဝေ အာဠိန္ဒံ ပဃနံ ပကုဋ္ဌံ ဩဿာရကံ။ ဝိ၊၄။၂၉၈။ ဩဿာရကန္တိ အ-နာဠိန္ဒကေ ဝိဟာရေ ဝံသံ ဒတ္တာ တတော ဒဏ္ဍကေ ဩဿာရေတ္တာ ကတဆဒနပမုခံ။

ဝိ၊ဌ၊၄။၆၂။ (-ဇာ၊ဌ၊၃။၄၂၄။) ဩသာရေ-တွာ ကတန်ဲ့ ဣမိနာ "ဩသာရေတွာ ကတံ ဩသာရကာ"နဲ့် ဝစနတ္ထံ ဒဿေတိ၊ ဆဒန-ပမုခန်ဲ့ ဣမိနာ ကိက-ပစ္စယဿ သရူပံ ဒဿေတိ။ ပါစိတ်၊ယော။ ၄၇၂။ ဩသာ-ရကေတိ ဂေဟဿ ဗဟိ။ ဇာဒို့။

ဩသာရကာ၂ (တိ) [ဥ+သရ+ကွ။ အဝ+သရ +ကွ] အသံ-အသံနေအသံထား-ဖြင့် ရွတ်ဆိုသော၊ ပါဠိကိုသာ ရွတ်ဆိုဟောပြောသော၊သူ။ သရဘာကကဿာတိ ဩသာ-ရကဿ။ မူလဋီ၊၁။ရဝ။ ဩသာရကဿာတိ ပါဠိယေဝ ကထေန္တဿာတိ အတ္ထော။ မဓု။၁၄၃။ ဩသာရကာ၂-လည်းကြည့်။

ဩသာရကာ၃ (ထီ၊န) [အဝ+သရ+ယု။ အဝ+သရ+ကေ+ယု] (၁) သံဃာ့ဘောင်သို့ သွင်း-ခြင်း။ (ရဟန်းလောင်းကို သံဃာ့ဘောင်သို့ ပြန်-သွင်း-ခေါ်-ခြင်း။ ဝိနည်းကံဖြင့် နှင်ထုတ်အပ်သောရဟန်းကိုသံဃာ့ဘောင်သို့ ဝိနည်းကံဖြင့် ပြန်သွင်းခြင်း-စသည်။) (၂) သွင်းကြောင်း-ဥတ်-ကံ-ဝိနည်းကံ။ (၃) အောက်သို့ရွေ့စေခြင်း။ (အောက်သို့ ရွေ့သော သက်သောကြာ။ ဝဇီရ။သျှ။)

(၁)(၂) အာဂန္တာဟိတိ ဝတ္တမ္ဘောတိ ဧဝံ ဥပသမ္ပဒါပေက္ခဿ ဩသာရကာ ဩသာရကာ နာမ။ ကခ်ိ။၂၅၇။ ဝိ၊ဌ၊၄။၂၅၇။ ဩသာရေတိ သံဃမဇ္ဈံ ပဝေသေတိ ဣမာယ ဥတ္တိယာတိ ဩသာရကာ။ ပါစိတ်၊ယော။၆၄၅။ ဒွေမာ ဘိက္ခဝေ ဩသာ-ရကာ။ ... အတ္ထိ ဘိက္ခဝေ ပုဂ္ဂလော အပ္ပတ္တော ဩသာရကံ၊ တဉ္စေ သံဃော ဩသာရေတိ။ ဝိ၊၄။၄၄၃။ ဩသာရကာတိ ပဝေသနာ။ ဝိ၊ဌ၊၃။၄၂၀။ ဩသာရကာတိ ဩတရိုပသဂ္ဂဝသေန သရ-ဓာတု ပဝေသ-နတ္ထောတိ အာဟ ပဝေသနာတိ။ ပါစိတ်၊ယော။၃၉၇။ တာဒိသံယေဝ သမ္မာဝတ္တန်ဲ့ ဒိသွာ ပဝေသနာ ဩသာရကာတိ ဝေဒိ-တဗ္ဗာ။ ကခ်ိ။၂၅၆။ တဿေဝ သမ္မာဝ-တ္တန်ဿ ပတ္တုက္ကုဇ္ဇနဝသေန ဩသာရကာ စ ဝေဒိတဗ္ဗာ။ ကခ်ိ။၂၅၈။ တေသံယေဝ ကမ္မာနံ ပဋိပ္ပဿမ္ဘနဝသေန ဩသာရကာ စ ဝေဒိတဗ္ဗာ။ ကခ်ိ။၂၅၈။ ဩသာရကံ နိဿာရကန်ဲ့ စေတ္ထ ပဒသိလိဋ္ဌကာယေတံ ဝုတ္တံ။ ပဌမံ ပန နိဿာရကာ ဟောတိ၊ ပစ္ဆာ ဩသာရကာ။ ဝိ၊ဌ၊၄။၂၅၀။ ကခ်ိ။ ဋီ၊သစ်။၄၁၈။ အပ္ပတ္တော ဩသာရကံ(ဝိ၊ ဌ၊၃။၃၁၃)နဲ့် ဩသာရကာယ အနရဟောတိ အတ္ထော။ ဝိမတိ၊၂။၁၂၈။ တေသု အပ-လောကနကမ္မံ ပဋ္ဌ ဌာနာနိ ဂစ္ဆတိ ဩ-သာရကံ နိဿာရကံ။ ကခ်ိ။၂၅၆။ ဩသာ-ရေန္တီ သံဃမဇ္ဈံ ဧတေနာတိ ဩသာရကံ။ ကခ်ိ။ဋီ၊သစ်။၄၁၈။ ဥတ္တိကမ္မံ ပန နဝ-ဌာနာနိ ဂစ္ဆတိ နိဿာရကံ ဩသာရကံ။ ... ဥပသမ္ပဒါပေက္ခဿ ဩသာရကာ ဩ-သာရကာ။ ကခ်ိ။၂၅၆-ဂ။ ဩသာရကန်ဲ့ ဥပသမ္ပဒါပေက္ခဿ သံဃမဇ္ဈပ္ပဝေသနံ။ ကခ်ိ။မဟာဋီ၊၄။၂၃၃။ ဩသာရကေ ဝုဋ္ဌာ-ပနေ၊ သဗ္ဗတ္ထ ပါရမီ ဂတောဝ။ အပ၊၁။၄၆။ ထေရ၊ဌ၊၁။၄၉၆။ ဩသာရကေတိ တဇ္ဇနီ-ယာဒိကမ္မဿ ပဋိပ္ပဿဒ္ဓိဝသေန ဩသာ-ရကေ ပဝေသနေ စ။ အပ၊ဌ၊၁။၃၁၉။

ဥဘတော ဝိနိဝေဌေတွာ၊ ရသတော ဩ-သရေယျဟံ။ အပ၊၁။၄၆။ ဩသရေယျံ ဩသာရကံ ကရောမီတိ အတ္ထော။ အပ၊ ၌၊၁။၃၁၉။ ဒိဋ္ဌိယာတိအာဒီသု ဩသာရကံ နာမ သမာနကမ္မာဒိနာ ကရကန္တိ အတ္ထော။ ဝဇိရ။၄၄၆။ (-ဝိ၊၌၊၃။၁၃၉၊၃၁၃၊၄၃၇။ ဝိ၊ ၌၊၄။၂၅၀၊၂၅၁၊၂၅၇၊၂၅၉၊၂၆၀။ ကခါ။ ၂၉၀။ ဒီ၊၌၊၃။၂၂၅။ မ၊၌၊၄။၃၀။ ဝဇိရ။၉၁၊ ၉၄၊၄၃၆။ သာရတ္ထ၊၃။၁၁၉။ ပါစိတ်၊ယော။ ၁၁၃။၆၄၅။)

(၃) ဥပရိ ဌိတဿ ပိဋ္ဌိယာတိ တ္ထေ အဓေ ဩသာရကံ သန္ဓာယ ဝုတ္တံ။ ဟေ-ဋ္ဌာ ဩသာရေန္တဿ ဥပရိမဿ ပိဋ္ဌိယာ ဟေဋ္ဌိမေန ဌိတောကာသံ အတိက္ကန္တမတ္တေ ပါရာဇိကံ။ ဝဇိရ။၁၂၉။

ဩသာရက၂ (ထီ၊နာ) [ဥ(အဝ)+သရ+ယု] (၁) အထက်အထက်၌(ပါဋ္ဌိတော်ကို)-ဖြစ်စေခြင်း-ရွတ်ဆိုခြင်း။ ("ဥဒ္ဓံ ဥဒ္ဓံ ပါဋ္ဌိပါဌံ ဥဿာရေတိ ပဝတ္တေတီတိ ဥဿာရကော။ ဝိမတိ၊၂။၁၅-ကို ထောက်၍ပြန်ဆိုသည်။ ဩသာရေန္တ၂-လည်းကြည့်။ မဟာဝါ ဘာ သာဋ္ဌီကာ-၌ "ပါဋ္ဌိတော်သက်သက်ကို သက်ရောက်စေခြင်း၊ ပါဋ္ဌိကိုသာ ရွတ်ပြ ခြင်း"ဟု ပြန်ဆိုသည်။ ဩသာရိတ၂-လည်းကြည့်။) (တိ)(၂) ရွတ်ဆိုအပ်သော။ (၃) ရွတ်ဆိုရာ။

(၁) တ္ထေ စ အတ္ထံ ဘဏိတုကာ-မတာယ သုတ္တဿ ဩသာရကာ ဩသာ-ရကံ နာမ။ သာရတ္ထ၊၃။၂၇၇။ (-ဝိမတိ၊ ၂။၁၇၀။) တ္ထေ စ သုတ္တဿ ဩသာရိ-ယတေ ဥစ္စာရိယတေတိ ဩသာရကံ။ ပါ စိတ်၊ယော။၃၀၄။ **(တိ)(၂)** ဩသာရကသ-ဒ္ဒ-ကြည့်။ **(၃)** ဩသာရကကာလ-ကြည့်။

ဩသာရကကမ္မ (နာ) [ဩသာရက+ကမ္မ] သွင်းကြောင်း-ကံ-ဝိနည်းကံ။ ဩသာ-ရေယျာတိ ဩသာရကကမ္မံ ကရေယျ။ ကခါ။၃၀၁။ (-ဝဇိရ။၄၆၅။ သာရတ္ထ၊၃။ ၂၆၇။)

ဩသာရကကာလ (ပု) [ဩသာရက+ကာလ] ရွတ်ဆို-ရွတ်ပြ-ပြ-ရာ အချိန်အခါ။ တဿ ပါတိမောက္ခံ ဩသာရကကာလေ။ အံ၊၌၊ ၁။၂၀၄။ ထေရ၊၌၊၁။၇၇။ အပ၊၌၊၂။၄၈။ (-မ၊၌၊၂။၁၉၅။)

ဩသာရကပစ္စယ (ပု) [ဩသာရက+ပစ္စယ] သွင်းခြင်းဟူသော အကြောင်း။ ဩသာရ-ကပစ္စယာ သံဃာဒိသေသော ကတ္ထ ပည-တ္တော။ ဝိ၊၅။၁၄၈။

ဩသာရကလက္ခက — ဩသာနလက္ခက-ကြည့်။

ဩသာရကဝတ္ထု (နာ) [ဩသာရက+ဝတ္ထု] သွင်းခြင်းဟူသော အကြောင်းဝတ္ထု။ သာဝ-တ္ထိယံ ထုလ္လနန္ဒံ အာရဗ္ဘ ဝေံ ဩသာ-ရကဝတ္ထုသို့ ပညတ္တံ။ ကခါ။၃၀၁။

ဩသာရကသဒ္ဒ (ပု) [ဩသာရက+သဒ္ဒ] ပါဋ္ဌိ တော်ကို ရွတ်ဆိုအပ်သော အသံ။ သဒ္ဒေတိ ဩသာရကသဒ္ဒေ။ မ၊ဋ္ဌီ၊၂။၂၉၇။

ဩသာရကီယ (နာ) [အဝ + သရ + အနီယ]

(သံဃာ-ဘောင်-အလယ်-သို့)ဝင်စေသော-သွင်းကြောင်း-ခေါ်ကြောင်း-ကံ။ ဩဝါဒ-ရကီယံ ပညတ္တ(ဝိ၅။၃၈၆။ အံ၁။၈၇)နှင့် ... ဩဝါဒရကီယံ ပညတ္တံ၊ ယေန ကမ္မေန ဩဝါဒီယတိ၊ တံ ကမ္မံ ပညတ္တန္တိ အတ္ထော။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၄။ ၂၆၁။ (-အံ၊ဋ္ဌ၊၂။၆၆။) ဝတ္တေသု ဝတ္တမာနော ပုဂ္ဂလော ဩဝါဒီယတိ အနေနာတိ ဩဝါဒရကီယံ။ ပါစိတ်၊ယော။ ၆၄၆။ ဩဝါဒရကီယံ ပညတ္တံ။ ဝိ၅။၃၈၇။ ဩဝါဒရကီယံ ပညတ္တန္တိ ... ယေန ကမ္မေန ဩဝါဒီယတိ၊ တံ ကမ္မံ ပညတ္တန္တိ အတ္ထော။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၄။ ၂၆၁။ ဝတ္တေသု ဝတ္တမာနော ပုဂ္ဂလော ဩဝါဒီယတိ အနေနာတိ ဩဝါဒရကီယံ၊ ကမ္မံ။ ပါစိတ်၊ယော။၆၀၆။

ဩဝါဒဝယတိ (ကာ၊ကြိ) [အဝ+သရ+ဏယ+တိ] အောက်ဌဖြစ်စေ၏၊ တွဲလဲ-တွဲလောင်း-တန်းလန်း-ကျစေ၏၊ ချိတ်ဆွဲ၏။ ပလ္လင်အတ္ထရိတ္ထာ ဥပရိ စေလဝိတာနံ ဗန္ဓိတ္ထာ ဂန္ဓမာလဒါမာဒီနိ ဩဝါဝယီသု။ မ၊ဋ္ဌ၊ ၃။၅၃။ (-ဇာ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၆၅။)

ဩဝါဝယီသု (ကာ၊ကြိ) [အဝ+သရ+ဏယ+ဥ] အောက်ဌဖြစ်စေကုန်ပြီ၊ တွဲလဲ-တွဲလောင်း-တန်းလန်း-ကျစေကုန်ပြီ၊ ချိတ်ဆွဲကုန်ပြီ။ အဃက်ပုဒ်ကြည့်။

ဩဝါဝယီဿာမိ (ကြိ) [အဝ+သရ+ဏယ+ဿာမိ] ပြုလုပ်ဆောင်ရွက်ပါအံ့။ တေဟိ ပဌမံ ဩစိဏ္ဏံ အဟံ ပစ္ဆာ ဩဝါဝယိဿာမိ။ ဥဒါန။၁၅။ (သံ၁။၈၉-အလားတူပါဋိဌ် "ဩဝါပယိဿာမိ"ဟု ရှိသည်။ သ္မာ၊ဋီ။ ကံ-မူတိုဋ္ဌ ဩယာယိဿာမိ။ ဩဟယိဿာမိ။ ဩတရိဿာမိ-ဟု ရှိသည်။) ဩဝါဒီဿာမိတိ ပဋိပဇ္ဇိဿာမိ၊ ကရိဿာမိတိ အတ္ထော။ ဥဒါန၊ဋ္ဌ။၃၀၃။ ဩဝါပယိဿာမိ-လည်းကြည့်။

ဩဝါဒီတ[၁] (တိ) [အဝ+သရ+တ] (၁) ဝင်စေအပ်-သွင်းအပ်-သော။ (၂) ထည့်အပ်-နှစ်အပ်-ပြီးသော။ (၃) အောက်ဌ-ဖြစ်စေအပ်-ချိတ်ဆွဲအပ်-သော။

(၁) ဩဝါဒိတေ တသ္မိံ ဘိက္ခုသ္မိံ(က၁။ ၈၆)နှင့် ဥက္ခိတ္တကေ ဘိက္ခုသ္မိံ ဩဝါဒိတေ၊ တံ ဂဟေတ္ဘာ ... ပဝေသိတေတိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။ က၁၊ဋ္ဌ၊သစ်။၁၃၅။ (-ဝိ၊၃။၅၀၆။ က၁။ ၂၅၀။ ဝိမတိ၊၂။၁၃၉။) **(၂)** ယထာ သတက္ခတ္တုံ ဝိဟတံ ကပ္ပါသပဋုလံ သပ္ပိ-မက္ခေ ဩဝါဒိတံ အတိဝိယ မုဒု ဟော-တိ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၂။၃၃။ **(၃)** ဗုဒ္ဓါနံ ဟိ ဝဋ္ဋနု-ကုဋ္ဌိယံ ... ဂန္ဓဒါမမာလာဒါမာနိ ဩဝါ-ရိတာနေဝ ဟောန္တိ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၈၅။

ဩဝါဒီတ[၂] (တိ) [ဥ+သရ+တ။ အဝ+သရ+တ] ရွတ်ဆိုအပ်သော။ (ဒီ၊ဋ္ဌ။ အံ၊ဋ္ဌ။) သွင်း-အပ်သော။ (သဒ္ဒတ္ထ။) ဆောင်အပ်-ရွတ်ဆိုအပ်-သော။ (အဓိပ္ပါယတ္ထ။ မူလဋ္ဌ။) အပိ စ မဟာရာဇ ဣမံ ကာရဏံ ဗုဒ္ဓကာရဏံ ဗုဒ္ဓဗလပရိဒီပနာယ ဩဝါဒိတံ။ မိလိန္ဒ။ ၂၃၂။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၃။၈၆။ မ၊ဋ္ဌ၊၄။၈၄။ အံ၊ဋ္ဌ၊၁။ ၃၆၁။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၂။၄၁၆။ ဩဝါဒိတန္တိ ဥစ္စာရိတံ၊ ကထိတန္တိ အတ္ထော။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၃။၈၅။ ဩဝါဒိတန္တိ ဥစ္စာရိတံ ဝုတ္တန္တိ အတ္ထော။

မ၊ဋီ၊၃။၃၀၀။ အံ၊ဋီ၊၁။၂၁၈။ ဩသာရိတန္တိ ပဝေသိတံ အာဟဋံ ဝုတ္တန္တိ အတ္ထော။ မူလ ဋီ၊၂။၂၁၀။

ဩသာရိတုံ (ဗျ) [အဝ+သရ+ဏေ+တုံ] ဝင်စေ-သွင်း-ခြင်းငှါ။ ဝိဇ္ဇမာနေ ဟိ ကာရက-သံယေ ဣတရော သံယော ဩသာရိတုံ န လဘတိ။ ဝဇိရ။၅၀၅။

ဩသာရိယမာန (တိ) [အဝ+သရ+ဏေ+ယ+မာန] ဝင်စေအပ်-သွင်းအပ်-သော။ တာနိ သုတ္တေ ဩသာရိယမာနာနိ ... နစေဝ သုတ္တေ ဩသရန္တိ။ ဒီ၊၂။၁၀၃။

ဩသာရိယျတိ (ကမ္မ၊ကြိ) [အဝ+သရ+ဏေ+ယ+တေ] ဝင်စေ-သွင်း-အပ်၏။ သောစေ ပုန ဩသာရိယျတိ။ ဝိ၊၄။၁၅၅။

ဩသာရိယတိ (ကမ္မ၊ကြိ) [အဝ+သရ+ဏေ+ယ+တေ] ဝင်စေ-သွင်း-အပ်၏။ သစေ ပုန ဩသာရိယတိ(ဝိ၊သင်္ဂဟ။၃၇၉)တိ ဥ-ကွေပနိယကမ္မံ ပဋိပ္ပဿမ္ဘနဝသေန သ-မာနသံဝါသကဘာဝံ ပဝေသိယတိ။ ဝိနယာ လင်္ကာရ၊ဋီ၊၂။၂၅၆။ (-ဝိ၊ဋ္ဌ၊၄။၃၆၁။)

ဩသာရေတဗ္ဗ[၁] (တိ) [အဝ+သရ+ဏေ+တဗ္ဗ] (၁) သံယာ့ဘောင်သို့-ဝင်စေအပ်-သွင်းအပ်-ခေါ်အပ်-သော၊သူ။ (၂) ဥက်ဖြင့် သက်ဝင်၍-ယူအပ်-သွင်းအပ်-ချထားအပ်-သော။ **(၁)** သစာဟံ ပဿိဿာမိတိ ဩ-သာရေတဗ္ဗော။ ဝိ၊၃။ ၁၃၅။ ယာဝတတိယံ ယာစာပေတွာ အပလောကနကမ္မေနေဝ ဩသာရေတဗ္ဗော။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၄။၂၅၀။ (-ဝိ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၁၂။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၄။၂၅၀။ ကခါ။၁၄၈။ ဝဇိရ။၁၀၂၊၄၄၄။ ဝိမတိ၊၂။၁၃၉။)

(၂) တာနိ ပဒဗျဉ္ဇနာနိ သာဓုကံ ဥဂ္ဂဟေတွာ သုတ္တေ ဩသာရေတဗ္ဗာနိ။ ဒီ၊၂။၁၀၃။ သုတ္တေ ဩသာရေတဗ္ဗာနိတိ သုတ္တေ ဩတာရေတဗ္ဗာနိ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၅၆။ သုတ္တေ ဩတာရေတဗ္ဗာနိတိ ဥဏေန သုတ္တေ ဩဂါဟေတွာ တာရေတဗ္ဗာနိ။ တံ ပန ဩဂါဟေတွာ တရဏံ တတ္ထ ဩတ-ရဏံ အနုပ္ပဝေသနံ ဟောတီတိ ဝုတ္တံ "သုတ္တေ ဩတာရေတဗ္ဗာနိ"တိ။ ဒီ၊ဋီ၊၂။၁၆၆။

ဩသာရေတဗ္ဗ[၂] (တိ) [ဥ+သရ+ဏေ+တဗ္ဗ။ အဝ+သရ+ဏေ+တဗ္ဗ။] ရွတ်ဆိုအပ်သော။ ဩသာရေတဗ္ဗာ "ဝဿသတူပသမ္ပန္နာယ ... ယာဝဇီဝံ အနတိက္ကမနိယော"တိ။ ဝိ၊၂။၇၄။ ဩသာရေတဗ္ဗာတိ ပါဋိ ဝတ္တဗ္ဗာ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၃။ ၅၇။ ဝိ၊ဝိနိစ္ဆယ၊ဋီ၊၁။၄၃၉။ (-ဝဇိရ။၃၀၄။) ဩသာရိတ[၂]-လည်းကြည့်။

ဩသာရေတိ[၁] (ကာ၊ကြိ) [အဝ+သရ+ဏေ+တိ] (၁) (သံယာ့ဘောင်သို့) ဝင်စေ၏၊ သွင်း၏။ (၂) အမှုန့်ပြု၏။ (၃) (အပသို့) ထုတ်ဆောင်-ငင်-၏။ (၄) အောက်သို့ကျစေ၏၊ ယက်ချ၏။ (၅) ပစ်ချ၏။ (၆) အောက်သို့ နစ်ဝင်စေ၏။

(၁) (သံယာ့ဘောင်သို့) ဝင်စေ၏၊ သွင်း၏။ ဒွေမာ ဘိက္ခဝေ ဩသာရဏာ။ အတ္ထိ ဘိက္ခဝေ ပုဂ္ဂလော အပ္ပတ္တော ဩ-

သာရဏ်၊ တဉ္ဆေ သံယော ဩသာရေတိ။ ဝိ၊၃။၄၄၃။ တဉ္ဆေ သံယော ဩသာရေ-တိတိ ဥပသမ္မဒကမ္မဝသေန ပဝေသေတိ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၃။၄၂၉။ (-ဝိ၊ဋ္ဌ၊၃။၃၁၃။) ဩသာရေ-တိတိ သံယေ ပဝေသေတိ။ ပါစိတ်၊ယော။ ၊၇၄။ (-ဝဇိရ။၄၃၆။) ဥက္ခိတ္တံ ဩသာရေ-တိ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၄။၂၂၈၊၄၁၆။ **ဩသာရေန္တိ**— ကခါ၊ဋီ၊သစ်။၄၁၇။ **ဩသာရေထ** — ဝိ၊ ၃။၅၀၆။ ဝဇိရ။၅၀၅။ **ဩသာရေယျာ**(ဝိ၊ ၂။၂၉၈)တိ ဩသာရဏကမ္မံ ကရေယျ။ ကခါ။၃၀၁။ **ဩသာရေသိ** —ဝိ၊၂။၂၉၇။ ဝိ၊၅။၁၀၁၊၁၄၈။ **ဩသာရေသုံ**— ဝဇိရ။ ၅၀၅။ **ဩသာရေဿတိ**—ဝိ၊၂။၂၉၇။ **ဩသာရေဿာမိ**—ဝိ၊၂။၂၉၈။

(၂) အမှုန့် ပြု၏။ ဩသာရေယျာတိပိ ပါဌော၊ စုဏ္ဏဝိစုဏ္ဏံ ကရေယျ။ ဥဒါန၊ဋ္ဌ။ ၂၂၃။ (အလားတူပါဋ္ဌိကို ပဋိသံ၊ဂံ။၃၇၅-၌ "ဩသာရေယျာတိ စ အဓော သီဒေယျ -ဟု ဖွင့်သည်။)

(၃) (အပသို့) ထုတ်ဆောင်-ငင်-၏။ ဩရမာမ န ပါရေမာတိ ...မဟာသမုဒ္ဒ-ဥဒကံ အာကမ္ဘာမ ဩသာရေမ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊ ၁။၅၂၄။

(၄) အောက်သို့ ကျစေ၏၊ ယက်ချ၏။ ကဒ္ဒမေ ဩသာရေတိ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၈၆။ ကမ္ဘတိတိ ဟေဋ္ဌတော ဩသာရေတိ။ သာ ရတ္ထ၊၂။၁၄၀။ ဝိမတိ၊၁။၁၇၉။ **(၅)** ပစ်ချ၏။ ဩဋ္ဌာပေသိတိ ဩသာရေတိ၊ ခိပိတိ အ-တ္ထော။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋီ၊၂။၄၅၄။

(၆) အောက်သို့နစ်ဝင်စေ၏။ **ဩသာ ရေယျ**—အပိ တေန ပဟာရေယျ သတ္တ-ရတနံ ဝါ အမုဋ္ဌရတနံ ဝါ နာဂံ ဩသာ-ရေယျ။ ပဋိသံ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၈၃။ ဩသာရေ-ယျာတိ စ အဓော သီဒေယျ။ ပဋိသံ၊ ဂံ။၃၇၅။ (ဥဒါန၊ဋ္ဌ-၌ ဩသာဒေယျ-ဟုရှိသည်။ ယင်းပုဒ်လည်း ကြည့်။)

ဩသာရေတိ၂ (ကာ၊ကြိ) [ဥ(အဝ) + သရ+ ဏေ+တိ] (ပါဋ္ဌိတော်ကို) ရွတ်ဆို-ဟောပြော ၏။ ဩသာရေတိ(ကခါ။၂၁၀)တိ အဋ္ဌ-ဂရုဓမ္မပါဋ္ဌိ ဝဒတိ။ ကခါ၊ဋီ၊သစ်။၃၇၄။ ဩသာရေဟိ(ကခါ။၂၁၀)တိ ဥစ္စာရေဟိ၊ ကထေဟိတိ အတ္ထော။ ကခါ၊ဋီ၊သစ်။၃၇၄။ တိဟိပိ ဝိဓိဟိ ဓမ္မော ဘာသိတဗ္ဗော၊ ဩသာရေဟိတိ ဝုတ္တော ဩသာရိတုမေဝ လဘတိ၊ ကထေဟိတိ ဝုတ္တော ကထေ-တုမေဝ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၃။၃၃၉။ ဩသာရေဟိတိ သုတ္တံ ဥစ္စာရေဟိ။ ပါစိတ်၊ယော။၃၀၄။ (-ဝိ၊၂။၇၆။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၃။၆၆။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၁။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၁။၂၉၂။ ဓမ္မ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၄၃။ ထေရ၊ဋ္ဌ၊၁။၇၇။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋီ၊၁။၃၅၇။ ပါစိတ်၊ယော။၅၀။) **ဩ သာရေသိ**—မိလိန္ဒ။၂၀၁။ **ဩသာရေဟိ** —ဝိ၊၂။၈၁။ မိလိန္ဒ။၁၂။ **ဩသာရေထ** —မိလိန္ဒ။၁၂။ **ဩသာရေသိ** (ဤ-ဝိဘတ်) —အံ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၀၄။ အံ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၇၅။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၃။၅၁၂။ **ဩသာရေဿာမိ** — မိလိန္ဒ။၁၂။

ဩသာရေတုံ၁ (ဗျ) [အဝ+သရ+ဏေ+တုံ] ထည့်-ထည့်၍ထား-ခြင်းငှါ။ တေန ခေါ ပန သမယေန စီဝရံ ပတ္ထိနှံ ဟောတိ၊

...၊ အနုဇာနာမိ ဘိက္ခဝေ ဥဒကေ ဩသာရေတုံ။ ဝိ၃၃။၄၀၀။ ဥဒကေ ဩသာရေတုန္တိ ဥဒကေ ပက္ခိပိတ္တာ ဌပေတုံ။ ဝိ၊ ဋ္ဌ၃၃။၄၀၈။

ဩသာရေတုံ၂ (ဗျ) [ဥ(အဝ)+သရ+ဏေ+တုံ] (ပါဠိတော်ကို) ရွတ် ဆို-ဟောပြော-ခြင်းငှါ။ ဩသာရေဟီတိ ဝုတ္တော ဩသာရေတုမေဝ လဘတိ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၃၃။၃၃၉။

ဩသာရေတ္တာ၁ (ကြိ၊ဝိ) [အဝ+သရ+ဏေ+တ္တာ] (၁) (သံဃာ့ဘောင်သို့) ဝင်စေ-သွင်း-ပြီး၍။ (၂) ထည့်-ထည့်သွင်း-နှစ်-ပစ်ချ-၍။ (၃) အောက်သို့ကျစေ၍၊ အောက်သို့ချ၍၊ တွဲလဲဆွဲ၍၊ တန်းလန်းချ၍။

(၁) ဩသာရေတ္တာ ဝတ္တာဧော "ပဿသိတံ အာပတ္တိ"န္တိ။ ဝိ၃၃။၁၃၅၊ (-၅၀၆။ ဝိ၊ ဋ္ဌ၃၃။ ၄၃၅။ ဝဇိရ။၄၄၆။)

(၂) မုဒုတလုနဟတ္ထပါဒေါတိ သပ္ပိ-မက္ခေ ဩသာရေတ္တာ ဌပိတံ သတဝါရ-ဝိဟတကပ္ပါသပဋလံ ဝိယ မုဒု။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၂။၃၃၊ (-၄၂။) မစ္ဆခိပ်ံ ဂဟေတ္တာ တဒနုရူပေ ဥဒကေ ဩသာရေတ္တာ ခိပ္ပမုဒေန ဟတ္ထံ ဩသာရေတ္တာ။ ပဋိသံ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၉။ (ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၂။၂၉၀-အလားတူပါဠိဋ္ဌ "ဥဒကေ ဩသ္ဆာ-ပေသိ"ဟုရှိသည်။ ယင်းပုဒ်လည်းကြည့်။) ထဝိကာယ ပတ္တော ဩသာရေတ္တာ။ အံ၊ဋ္ဌ၊ ၁။၁၄၀။ ဩသာရေတ္တာတိ ပက္ခိပိတ္တာ။ အံ၊ ဋ္ဌီ၊၁။၁၅၃။

(၃) ဥပရိ စေလဝိတာနံ ကာရေတ္တာ ဂန္ဓမာလာဒါမာနိ ဩသာရေတ္တာ။ အံ၊ဋ္ဌ၊ ၁။၁၆၅။ (-ဇာ၊ဋ္ဌ၊၁။၄၂၃။) ဩသာရကာ၁-လည်းကြည့်။

ဩသာရေတ္တာ၂ (ကြိ၊ဝိ) [ဥ(အဝ)+သရ+ဏေ+တ္တာ] (က) ရွတ်ဆို၍။ (ခ) (ပါဠိတော်ကို) ရွတ်ဆို-ဟောပြော-ပြီး၍။ (က) အာဝဇ္ဇနီ-ယမာယံ ဩသာရေတ္တာ ဩသာရေတ္တာဧနံ အာဝဇ္ဇေတ္တာ။ အံ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၆၄။ ဩသာ-ရေတ္တာ ပရိဧပေတ္တာတိ အတ္ထော။ အံ၊ဋ္ဌီ၊ ၂။၁၆၂။ ဩသာရေတ္တာ ကတံ ကမ္မံ။ ဝိ၊ ဝိနိစ္ဆယ။ ၂၅၄၅။ ဩသာရေတ္တာတိ ဝတ္တာ။ ဝိ၊ဝိနိစ္ဆယဋီ၊၂။၁၆၄။ (-သာရတ္ထ၊၂။၂၄၈။)

(ခ) ဩသာရေတ္တာ ပန ကထေန္တေန အာပုစ္ဆိတ္တာ ဝါ အဋ္ဌပေတ္တာယေဝ ဝါ ကထေတဗ္ဗံ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၃။၃၃၉။ ဩသာရေတ္တာ ပန ကထေန္တေနာတိ ပဌမံ ဥဿာရေတ္တာ ပစ္ဆာ အတ္ထံ ကထေန္တေန။ သာရတ္ထ၊၃။၂၅၅။ ဩသာရေတ္တာ ပန ကထေန္တေနာတိ သယ-မေဝ ပါဠိံ ဝတ္တာ ပစ္ဆာ အတ္ထံ ကထေန္တေန။ ဝိမတိ၊၂။၁၆၀။

ဩသာရေထ၁ (ကာ၊ကြိ) [အဝ+သရ+ဏေ+ထ] (သံဃာ့ဘောင်သို့) ဝင်စေကုန်လော၊ သွင်းကုန်လော့။ ဩသာရေတိ၁(၁) ကြည့်။

ဩသာရေထ၂ (ကာ၊ကြိ) [ဥ(အဝ) + သရ+ ဏေ+ထ] (ပါဠိတော်ကို) ရွတ်ဆို-ဟော ပြောကုန်လော့။ ဩသာရေတိ၂ ကြည့်။

ဩသာရေန္တ၁ (တိ) [အဝ+သရ+ဏေ+အန္တ။ ထိ-၌ ဩသာရေန္တိ။] (၁) (သံဃာ့ဘောင် သို့) ဝင်စေ-သွင်း-သော၊သူ။ (၂) ဆွဲချ

သော၊သူ။ (ပခုက္ကူ။သျှ။) (၃) ရွှေစေသော၊ သူ။ **(၁)** ဆန္ဒ အဂ္ဂဟေတွာ ဩသာရေန္တာနံ ကမ်ဳံ ကုပ္ပတိ။ ဝဇိရ။၅၀၅။ အသန္တေ ကာ-ရကေ ဩသာရေန္တိယာ ... အနာပတ္တိ။ ကခ်ိ။၃၀၁။

(၂) အာကာသံ ဝိတ္ထာရေန္တော ဝိယ စက္ကဝါဠဂိရိံ ဩသာရေန္တော ဝိယ သိနေရုံ ဥက္ခိပေန္တော ဝိယ ... အာယသ္မတော အာနန္ဒဿ ဂုဏကထံ အာရဘန္တော။ ဒီ၊ ဋ္ဌ၊၂။၁၇၆။ စက္ကဝါဠဂိရိံ အဓော ဩသာ-ရေန္တော ဝိယ။ ဒီ၊ဋီ၊၂။၁၈၀။

(၃) ဟတ္ထာ ဩသာရေန္တသ္မာ ဥပရိ-မဿ ပိဋ္ဌိယာ ဟတ္ထိမေန ဋ္ဌိတောကာသံ အတိက္ကန္တမတ္တေ ပါရာဇိကံ။ ဝဇိရ။၁၂၉။

ဩသာရေန္တ၂ (တိ) [ဥ(အဝ)+သရ+ကေ+အန္တ] (ပါဠိတော်) ရွတ်ဆိုသော၊သူ။ ဘဏန္တံ ဩပါတေတိ၊ ဩသာရေန္တံ ဩပါတေတိ။ ဝိ၊၂။၂၆။ ဩသာရေန္တံ ဩပါတေတိတိ သုတ္တံ ဥစ္စာရေန္တံ ပရိသမဇ္ဈေ ပရိသင်္ကာမနံ ဧဝံ ဝဒေဟိတိ တေန သဒ္ဒိဿ ကေတောပိ ဝဒန္တဿ အနာပတ္တိ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၀။ (-ကခ်ိ။ ၂၀၉။) ကေဿ ဒဟရဿ သရဘည-ဝေန ဣဒံ သုတ္တံ ဩသာရေန္တဿ သုတ္တာ။ မ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၆၆။ ဩသာရေန္တသ္မာတိ ဥစ္စာရေန္တဿ။ မ၊ဋီ၊၂။၂၉၇။ ဩသာရေ-န္တောဝါတိ ပါဠိံ ဥစ္စာရေန္တောဝ။ ဝိ၊ဝိနိစ္ဆယ၊ ဋီ၊၁။၄၃၉။ ဩသာရေန္တောတိ ဥစ္စာရေန္တော၊ ကထေန္တောတိ အတ္ထော။ ... သရဓာတုဿ သဒ္ဒတ္ထေပိ ပဝတ္တတ္တာ။ ကခ်ိ၊မဟာဋီ၊၄။၄။

ဩသာရေန္တိ (ကာ၊ကြိ) [အဝ+သရ+ကေ+ အန္တိ] (၁) (သံဃာ့ဘောင်သို့) ဝင်စေကုန်၏၊ သွင်းကုန်၏။ ဩသာရေတိ၁ (၁) ကြည့်။

ဩသာရေမ (ကာ၊ကြိ) [အဝ+သရ+ကေ+မ] (အပသို့)ထုတ်ဆောင်ကုန်၏။ ဩသာရေ တိ၁ (၃) ကြည့်။

ဩသာရေယျုံ (ကာ၊ကြိ) [အဝ+သရ+ကေ+ ယျုံ] (၁) (သံဃာ့ဘောင်သို့) ဝင်စေရာ၏၊ သွင်းရာ၏။ ဩသာရေတိ၁ (၁) ကြည့်။

ဩသာရေယျ (ကာ၊ကြိ) [အဝ+သရ+ကေ+ ယျ] (၁) (သံဃာ့ဘောင်သို့) ဝင်စေရာ၏၊ သွင်းရာ၏။ ဩသာရေတိ(၁) ကြည့်။ (၂) အမှုန့်ပြုရာ၏။ ဩသာရေတိ၁ (၂) ကြည့်။ (၃) အောက်သို့နစ်ဝင်စေရာ၏။ ဩသာရေ တိ၁ (၆) ကြည့်။

ဩသာရေသိ၁ (ကာ၊ကြိ) [ဥ(အဝ)+သရ+ကေ +သိ] (ပါဠိတော်ကို) ရွတ်ဆို-ဟောပြော-၏။ ဩသာရေတိ၂ကြည့်။

ဩသာရေသိ၂ (ကာ၊ကြိ) [အဝ+သရ+ကေ+ ဏ္ဍိ] (သံဃာ့ဘောင်သို့) ဝင်စေပြီ၊ သွင်းပြီ။ ဩသာရေတိ၁(၁)ကြည့်။

ဩသာရေသိ၃ (ကာ၊ကြိ) [ဥ(အဝ)+သရ+ကေ +ဏ္ဍိ] (ပါဠိတော်ကို) ရွတ်ဆို-ဟောပြော-ပြီ။ ဩသာရေတိ၂ကြည့်။

ဩသာရေသုံ (ကာ၊ကြိ) [အဝ+သရ+ကေ+ ဥံ] (သံဃာ့ဘောင်သို့) ဝင်စေကုန်ပြီ၊ သွင်း-ကုန်ပြီ။ ဩသာရေတိ၁(၁)ကြည့်။

ဩသာရေဿတိ (ကာ၊ကြိ) [အဝ+သရ+ဏေ+ဿတိ] (သံယာ့ဘောင်သို့) ဝင်စေလတ္တံ့၊ သွင်းလတ္တံ့။ ဩသာရေတိ[၁](၁)ကြည့်။

ဩသာရေဿာမိ[၁] (ကာ၊ကြိ) [အဝ+သရ+ဏေ+ဿာမိ] (သံယာ့ဘောင်သို့) ဝင်စေအံ့၊ သွင်းအံ့။ ဩသာရေတိ[၁](၁)ကြည့်။

ဩသာရေဿာမိ[၂] (ကာ၊ကြိ) [ဥ(အဝ)+သရ+ဏေ+ဿာမိ] (ပါဋိတော်ကို) ရွတ်ဆို-ဟောပြော-အံ့။ ဩသာရေတိ[၂]ကြည့်။

ဩသိဠံ (ကြိ) [အဝ+သိဠ+အံ] သွန်းလောင်း-ထည့်-ပက်ဖြန်း-ပြီ။ ဩသိဠတိ (၁) ကြည့်။

ဩသိဠတိ (ကြိ) [အဝ+သိဠ+အ+တိ] (၁) သွန်းလောင်း-ထည့်-ပက်ဖြန်း-၏။ (၂) ယူ၍စွန့်၏။ **(၁)** တတ္တေန တေလေန ဩသိဠတိ။ စူဋနိ။၂၃၆။ **ဩသိဠန္တိ**—ဝိ၊၄။၄၅၂။ မ၊၁။၁၂၁။ ဥဒါန။၈၃။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၄။၂၅၁။ ဥဒါန၊ဋ္ဌ။၆၈။ **ဩသိဠေယျ**—ဝိ၊၄။၄၅၃။ **ဩသိဠေယျုံ**—အံ၊၁။၄၃၉။ ပက္ခိပေယျုန္တိ ဥရဂါဒိနာ ဩသိဠေယျုံ။ သံ၊ဋီ၊၂။၁၇၈။ **ဩသိဠိ**—ဝိ၊၄။၃၈၁။ စရိယာ၊ဋ္ဌ။၁၂၀။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၄။၃၈၇။ **ဩသိဠိသု**—ဝိ၊၄။၃၈၁။ **ဩသိဠံ**—အပ၊၁။၂၇၉။

(၂) ဩသိဠယေ၊ ဩသိဠေယျ—ဩသိဠယေ သာဂရမေကပါဏိနာ။ ဇာ၊၂။၁၂၈။ ဩသိဠယေတိ နှာယိတုံ ဩတိဏ္ဏော ဧကေန ပါဏိနာ သကလသမုဒ္ဒဥဒကံ ဩသိဠေယျ ဂဟေတွာ ဆဋ္ဌေယျ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၅။၄၈၈။

ဩသိဠန (န) [အဝ+သိဠ+ယု] သွန်းလောင်းခြင်း။ တတ္တေနပိ တေလေန ဩသိဠနံ။ မိလိန္ဒ။၂၈၁၊၃၃၉။

ဩသိဠန္တ (တိ) [အဝ+သိဠ+အ+အန္တ] သွန်းလောင်း-ထည့်-သော၊သူ။ ဝါရိနာ ဝိယ ဩသိဠ(ဝိမာန။၁၁၄။ ပေတ။၁၄၇။ ဇာ၊၁။၁၂၁)နွဲ ဥဒကေန အဝသိဠန္တော ဝိယ။ ပေတ၊ဋ္ဌ။၃၉။ (-ဝိ၊ဋ္ဌ၊၄။၂၅၁။)

ဩသိဠန္တိ (ကြိ) [အဝ+သိဠ+အ+အန္တိ] သွန်းလောင်း-ထည့်-ပက်ဖြန်း-ကုန်၏။ ဩသိဠတိ (၁) ကြည့်။

ဩသိဠမာန (တိ) [အဝ+သိဠ+အ+မာန] သွန်းလောင်း-ပက်ဖြန်း-သော၊သူ။ သုဂန္ဓောဒကေန ဘဂဝန္တံ ဩသိဠမာနော ပူဇေသိ။ အပ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၄၀။

ဩသိဠယေ (ကြိ) [အဝ+သိဠ+ဧယျ] ယူ၍စွန့်ရာ၏။ ဩသိဠတိ (၂) ကြည့်။

ဩသိဠာပေန္တ (တိ) [အဝ+သိဠ+ဏာပေ+အန္တ] သွန်းလောင်း-ထည့်-စေသော၊သူ။ ဥဒကေယေဝ ဩသိဠန္တဿ ဝါ ဩသိဠာပေန္တဿ ဝါ။ ဝိ၊ဝိနိစ္ဆယ၊ဋီ၊၁။၄၃၆။

ဩသိဠိသု (ကြိ) [အဝ+သိဠ+ဥုံ] သွန်းလောင်း-ထည့်-ပက်ဖြန်း-ကုန်ပြီ။ ဩသိဠတိ(၁) ကြည့်။

ဩသိဠိ (ကြိ) [အဝ+သိဠ+ဤ] သွန်းလောင်း-ထည့်-ပက်ဖြန်း-ပြီ။ ဩသိဠတိ (၁) ကြည့်။

ဩသိဠိတဗ္ဗ (တိ) [အဝ+သိဠ+တဗ္ဗ] သွန်း

လောင်း-ပက်ဖြန်း-အပ်သော၊သူ။ နှ ဘိ-ကွဝေ ဘိကျွန်ိယာ ဘိကျွ ကဒ္ဒမောဒ-ကေန ဆြသိဦတဗ္ဗော။ ဝိ၊၄။၄၅၃။

ဆြသိဦတုံ (ဗျ) [အဝ+သိဦ+တုံ] သွန်း-လောင်း-ပက်ဖြန်း-ခြင်း၄်။ အောက်ပုဒ် ထောင့်ကွင်းကြည့်။

ဆြသိဦတုကာမ (တိ) [ဆြသိဦတုံ+ကမု+ဏ] သွန်းလောင်း-ပက်ဖြန်း-ခြင်း၄် အလိုရှိ သော၊သူ။ သစေ ဂတ္တာနိ ဆြသိဦတု-ကာမော ဟောတိ။ ဒီ၊၌၊၁။၄၃။

ဆြသိဦတွာ (ကြိ၊ဝိ) [အဝ+သိဦ+တွာ] သွန်း-လောင်း-ထည့်-၍။ အထဿ မုခေ ခေဠံ ဆြသိဦတွာ ဆြသဓမန္တဇလေန ဒန္တေ ဘိန္ဒိ။ စရိယာ၊၌။၁၂၃။ (-ဇာ၊၌၊၄။၃၈၃။)

ဆြသိဧွယျ (ကြိ) [အဝ+သိဦ+ယျ] (၁) သွန်းလောင်း-ထည့်-ပက်ဖြန်း-ရာ၏။ (၂) ယူ၍ စွန့်ရာ၏။ ဆြသိဦတိ (၁)(၂) ကြည့်။

ဆြသိဧွယျုံ (ကြိ) [အဝ+သိဦ+ယျုံ] သွန်း-လောင်း-ထည့်-ပက်ဖြန်း-ကုန်ရာ၏။ ဆြ-သိဦတိ (၁) ကြည့်။

ဆြသိဧွတိ (ကာ၊ကြိ) [အဝ+သိဦ+ဏော+တိ] သွန်းလောင်း-ထည့်-စေ၏။ သေသံ ... သေသဗြဟ္မာနံ မုခေ ဆြသိဧွဟိ။ ဇာ၊၌၊ ၄။၃၈၃။

ဆြသိဧွဟိ (ကာ၊ကြိ) [အဝ+သိဦ+ဏော+ဟိ] သွန်းလောင်း-ထည့်-စေလော့။ ဆြသိဧွတိ -ကြည့်။

ဆြသိတ (တိ) [အဝ+သာ(သော)+တ။ အဝ သိတ (သံ)] (၁) ပြီးဆုံးသော။ (၂) နှင်းနယ်-ချေဖျက်-ဖျက်ဆီး-အပ်သော။ **(၁)** သ-ဗ္ဗာဟေ ဝိတိဝတ္တေ နက္ခတ္တံ ဆြသိတံ။ ဇာ၊ ၁။၄၅၈။ (-ဝိ၄။၃၃၄။) **(၂)** သဗ္ဗံ ယောဗ္ဗညံ ဇရာယ ဆြသိတံ။ မဟာနိ။ ၃၂၃။ ဇရာယ ဆြသိတန္တိ ပရိပါကာယ ဇရာယ အဝသိတံ မဒ္ဒိတံ။ မဟာနိ၊၌။၃၇၇။

ဆြသိတ္တ (တိ) [အဝ+သိစ+တ။ အဝသိတ္တ (သံ)] သွန်းလောင်းအပ်သော။ အောက် ပုဒ်ကြည့်။

ဆြသိတ္တဝဏ္ဏ (တိ) [ဆြသိတ္တ+ဝဏ္ဏ] သွန်း-လောင်းအပ်သောရေအလျဉ်အဆင်းရှိသော။ ဆြသိတ္တဝဏ္ဏံ ပရိဒယှ သောဘတိ။ ဇာ၊ ၂။၁၀၆။ ဆြသိတ္တဝဏ္ဏန္တိ အဝသိတ္တဥဒကာ-ဓာရဝဏ္ဏံ ဒီဗ္ဗဒုကူလံ။ ဇာ၊၌၊၅။၄၂၆။

ဆြသိဒ[၁] (တိ) [အဝ+သိဒ+ဏ] သက်ရောက်-ကပ်ရောက်-သော။ ဧဝံ ဆြသိဒမတ္တော ပန တသ္မိံ အရိယမဏ္ဍလေ။ ဒီ၊၌၊၂။၂၇၀။ ဆြသိဒမတ္တောတိ ဘဂဝတော သန္တိကံ ဥပဂတမတ္တော။ ဒီ၊ဋီ၊၂။၂၃၃။ (သံ၊၌၊၁။၆၉-အလားတူပါဠိ၌ "ဧဝံ ဆြသဒ္ဓမတ္တော" ဟု ရှိသည်။ ဆြသဒ္ဓ(၄) လည်းကြည့်။)

ဆြသိဒ[၂] (ကြိ) [အဝ+သိဒ+အ+ဟိ] နစ်-နစ်မြုပ်-နစ်ဝင်-လော့။ ဆြသိဒတိ(၁) ကြည့်။

ဆြသိဒတိ (ကြိ) [အဝ+သိဒ+အ+တိ] (၁) နစ်-နစ်မြုပ်-နစ်ဝင်-၏။ (၂) ဆုတ်နစ်-

တွန့်ဆုတ်-ယုတ်လျော့-၏။ (၃) အောက်သို့-ရွေ့လျော-လျောကျ-၏။

(၁) အတိဘာရေန နာဝါ ဩသီဒတိ။ မိလိန္ဒ။၂၆၉။ အဝိဇ္ဇောယေ န သီဒတိ န သံသီဒတိ န ဩသီဒတိ န အဝသီဒတိ။ မဟာနိ။၃၃၀။ န ဩသီဒတိတိ န ဩသက္ကတိ။ မဟာနိ၊ဋ္ဌ။၃၈၁။ (-အံ၊၁။၂၈၂။) **ဩသီဒန္တိ**—ဗြဟ္မာ ဝိယ ဒေဝတာ ဩသီဒန္တိ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၇၂။ **ဩသီဒါမိ**—သံသီဒါမီတိ ပဋိစ္ဆန္နံ ကတ္ဘာ အတရန္တော တတ္ထေဝ ဩသီဒါမိ။ သံ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၈။ ဩသီဒါမီတိ နိမုဇ္ဇာမိ ဩယေဟိ အဇ္ဇောတ္ထဋ္ဌောဟောမိ။ သံ၊ဋီ၊၁။၄၇။ **ဩသီဒ**—သံ၊၂။၄၉၉။ နေတ္တိ။၄၀။ **ဩသီဒေယျ**—နေတ္တိ။၄၀။ မိလိန္ဒ။၂၃၁။ **ဩသီဒိ**—ဩသီဒိ မေ(ဇာ၊၁။၂၇၈)တိ ဇီဝိတံ မေ ဩသီဒတိ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၄။၂၈၄။ တတ္ထေဝ သံသီဒိတိ တသ္မိ သမုဒ္ဒေယေဝ ဩသီဒိ နိမုဇ္ဇိ။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၄၇။

(၂) သာသနံ ဘန္တေ ဩသီဒတိ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၁။၄၃။ ယထာ စ သေနဂ်ီ ပတ္ဘာ ရာဇာ နာမ ယတ္ထ ယတ္ထ သေနာ ဩသီဒတိ။ မိလိန္ဒ။၃၈။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၆၁။ **ဩသီဒန္တိ**—ယထာ ဟိ အဗ္ဗောကိဏ္ဏေ ဘဝဂေ် ဝတ္တမာနေ အဂါနိ ဩသီဒန္တိ။ မူလဋီ၊၁။၁၅၁။ ဩသီဒမာန(၂)လည်းကြည့်။

(၃) သံသပ္ပတီတိ ဩသီဒတိ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၁။ တတော ဧကဂ်ုလမတ္တမ္ပိ ဥဒကံ နေဝ ဟေဋ္ဌာ ဩသီဒတိ၊ န ဥဒ္ဓံ ဥတ္တရတိ။ အံ၊ဋ္ဌ၊၃။၂၂၀။ **ဩသီဒိ**—ကောန္တော ခေါ မဟာရာဇ ဧကပါဒေန တိဋ္ဌတိ "မာ ပထဝိ ဩသီဒိ"တိ။ မ၊ဋ္ဌ၊၄။၁၄။ မာ ဩသီဒိတိ မာ ဟေဋ္ဌာ ဘဿိ။ မ၊ဋီ၊၃။၂၂၇။ (-ဒီ၊ဋီ၊၃။၉။)

ဩသီဒန (န) [အဝ+သီဒ+ယု] (၁) ဆုတ်နစ်-တွန့်-ခြင်း။ (၂) နစ်ဝင်-ကျ-ခြင်း။ (တိ)(၃) အောက်သို့သက်ဆင်းတတ်-နစ်ဝင်တတ်-သော။ (၄) သက်ဆင်းရာ၊ ကျရာ။ (၅) အောက်သို့နှစ်တတ်-နှစ်မြှုပ်တတ်-သော။

(၁) ဆုတ်နစ်-တွန့်-ခြင်း။ ဣဒံ ဟန္ဒာဟံ နိပဇ္ဇာမိတိ ဧဝံ ဩသီဒနံ ပဋမံ ကုသိတဝတ္ထု။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၃။ ၂၂၆။ အံ၊ဋ္ဌ၊၃။၂၅၂။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၂။၄၉၂။ ဩသီဒနန္တိ ဘာဝနာနုယောဂေ သင်္ကောစော။ ဒီ၊ဋီ၊၃။၂၆၁။ အံ၊ဋီ၊၃။၂၆၅။ ဩသီဒနံ လယာပတ္တိ။ မ၊ဋီ၊၁။၁၇၅။

(၂) နစ်ဝင်-ကျ-ခြင်း။ အပါယူပပတ္တိဝသေန အဓော ဩသီဒနံ။ ဒီ၊ဋီ၊၁။၁၈၆။ သီ၊ဋီ၊သစ်၊၁။၄၆၉။ **(တိ)(၃)** အောက်သို့သက်ဆင်းတတ်-နစ်ဝင်တတ်-သော။ ဒေဝတာ ဓာရေတုံ န သက္ကောတိ ဥဒကံ ဝိယ ဩသီဒနတော။ ဒီ၊ဋီ၊၂။၁၇၈။ **(၄)** သက်ဆင်းရာ၊ ကျရာ။ အောက်ပုဒ်ကြည့်။ **(၅)** အောက်သို့နှစ်တတ်-နှစ်မြှုပ်တတ်-သော။ ဩသီဒနဋ္ဌ-ကြည့်။

ဩသီဒနဥပ္ပတနဌာန (န) [ဩသီဒနဥပ္ပတန+ဌာန] သက်ဆင်း-ကျ-ရာ အရပ်, ပျံတက်ရာ အရပ်။ ဣသီနံ ပတနုပ္ပတနဝသေန

ဩသီဒနဥပ္ပတနဋ္ဌာနဝသေန ဧဝံ "ဣသိ-ပတန"နွဲ လဒ္ဓနာမေ။ သံ၊ဋီ၊၂။၅၄၀။

ဩသီဒနကာရက (နဲ) [ဩသီဒန+ကာရက] ဆုတ်နစ်ခြင်း၏ အကြောင်း။ ကိဋ္ဌိ ကာတုံ အသမတ္ထဿ ဩသီဒနကာရကံ။ မ၊ဋီ၊၃။၂၈၉။

ဩသီဒနဋ္ဌ (ပု) [ဩသီဒန+အတ္ထ] အောက်သို့နှစ်တတ်-နှစ်မြှုပ်တတ်-သည်၏အဖြစ်ဟူသော အနက်သဘော။ ဩသီဒနဋ္ဌေန ပင်္ကော။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၉၅။ မဟာနိ၊ဋ္ဌ။၃၂။ (-ပဋိသံ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၈။) ဩသီဒါပနဋ္ဌ-လည်းကြည့်။

ဩသီဒနာကာရ (ပု) [ဩသီဒန+အာကာရ] တွန့်-ဆုတ်နစ်-သော အခြင်းအရာ။ ဩသီဒနာကာရေန ပဝတ္တစိတ္တုပ္ပါဒေါ ကောသဇ္ဇကာရကာနိ။ မူလဋီ၊၂။၂၇။ ဩသီဒနာကာရေနာတိ ကတ္တဗ္ဗကမ္မေ အနုဿဟနာကာရေန။ အနုဋီ၊၂။၂၂၃။

ဩသီဒန္တ (တိ) [အဝ+သီဒ+အ+အန္တ] အောက်သို့-သက်ဆင်း-နစ်ဝင်-နစ်မြုပ်-သော၊သူ။ သာ ဟိ နိပတန္တာနံ ဩသီဒန္တာနံ ဝရာ။ သံ၊ဋ္ဌ၊၁။ ၉၂။ ဩသီဒန္တာနန္တိ ပဋိပက္ခဝသေန အဓော သီဒန္တာနံ၊ ဥဿာဒယမာနာနန္တိ အတ္ထော။ သံ၊ဋီ၊၁။၁၃၇။ တယိဒံ ဂုန္ဒံ ခုရမတ္တောဒကေ ဩသီဒန္တဿ မဟာသမုဒ္ဒဿ ပရတီရံ ဂဏ္ဍိတုကာမော ဝိယ ဟောတိ။ စရိယာ၊ဋ္ဌ။၁၃၄။ (-ဒီ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၁၇။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၁၄။ ဗုဒ္ဓဝံ၊ဋ္ဌ။၅၇။ သီ၊ဋီ၊သစ်၊၁။၄၆၉။ ဒီ၊ဋီ၊၂။၁၉၆။ မ၊ဋီ၊၃။၃၅၇။)

ဩသီဒန္တိ (ကြိ) [အဝ+သီဒ+အ+အန္တိ] (၁) နစ်-နစ်မြုပ်-နစ်ဝင်-ကုန်၏။ (၂) ဆုတ်ယုတ်ကုန်၏။ ဩသီဒတိ (၁)(၂)ကြည့်။

ဩသီဒမာန (တိ) [အဝ+သီဒ+အ+မာန] (၁) နစ်မြုပ်သော။ (၂) ဆုတ်နစ်-တွန့်ဆုတ်-ယုတ်လျော့-သော။ **(၁)** သမုဒ္ဒေ ဩသီဒမာနာယ နာဝါယ။ မ၊ဋ္ဌ၊၄။၂၀၂။ **(၂)** ဧကဿ ပန ကမ္မန္တေ ဩသီဒမာနေ သေသာ (ရာဇာနော) ပုတ္တဘာတရော ပေသေတွာ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၀၈။ အံ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၅၂။ ဩသီဒမာနေတိ ဟာယမာနေ။ ဒီ၊ဋီ၊၂။၁၂၃။ အံ၊ဋီ၊၃။၁၅၉။

ဩသီဒါပန (နဲ) [အဝ+သီဒ+ဏာပေ+ယု] (၁) နစ်မြုပ်စေ-နှစ်-ခြင်း။ (တိ)(၂) နစ်မြုပ်စေတတ်-နှစ်တတ်-သော။ **(၁)** ဩသီဒါပနသမတ္ထ-ကြည့်။ **(တိ)(၂)** ဩဃဿ နိတ္ထရဏန္တိ ဝဋ္ဌေ ဩသီဒါပနဿ ကာမောဃာဒိဩဃဿ နိတ္ထရဏံ။ စူဋ္ဌနိ၊ဋ္ဌ။၂၂-၃။ တဏ္ဍာယ သောတသဒိသတာ ဝေဒိတဗ္ဗာ အနုက္ကမပရိဝနိုတော အနုပ္ပဗန္ဓတော ဩသီဒါပနတော။ ဣတိဝုတ်၊ဋ္ဌ။၃၂၇။ (-ဇာ၊ဋ္ဌ၊၄။၄၈၄။)

ဩသီဒါပနဋ္ဌ (ပု) [ဩသီဒါပန+အတ္ထ] နစ်မြုပ်စေတတ်-နှစ်တတ်-သည်၏အဖြစ်ဟူသော အနက်သဘော။ ယသ္မာ တံ အဘာဝိတတ္တာနံ ဩသီဒါပနဋ္ဌေန ... ပင်္ကော။ ထေရ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၁၂။ ဩသီဒါပနဋ္ဌေန ဘာရာ ဝိယာတိ ဘာရာ။ ဒီ၊ဋီ၊၃။၃၉။ မ၊ဋီ၊၁။၉၆။ သံ၊ဋီ၊၁။၁၇၆။

ဩသီဒါပနသမတ္ထ (တိ) [ဩသီဒါပန+သမတ္ထ] နစ်မြုပ်စေ-နှစ်-ခြင်းငှါ စွမ်းနိုင်သော။ ဝဋ္ဌေ ဩသီဒါပနသမတ္ထံ ဒသဝိဓံ သံယောဇနံ။ ဓမ္မ၊ဌ၊၁။၁၇၉။ ထေရ၊ဌ၊၂။၁၆၂။

ဩသီဒါပေတိ (ကာ၊ကြိ) [အဝ+သီဒ+ဏာပေ+တိ] နစ်မြုပ်စေတတ်-နှစ်တတ်-၏။ ယထာ ပန နဒီသောတော တဒန္တောဂဓေ သတ္တေ ဩသီဒါပေတိ။ ဣတိဝုတ်၊ဌ။၃၂၇။ (-အဘိ၊ဌ၊၂။၁၃၃။ မဟာနိ၊ဌ။၁၅။ ဇာ၊ဌ၊ရ။၄၄။) **ဩသီဒါပေန္ဆိ**—ဒီ၊ဌ၊၃။၂၀၆။ ဒီ၊ဋီ၊၃။၂၄၁။ **ဩသီဒါပေယျ**— ဥဒါန၊ဌ။၂၂၂။ **ဩသီဒါပေသိ**—သံ၊ဌ၊၁။၂၁၉။ ဇာ၊ဌ၊၂။၂၆၅။ ဇာ၊ဌ၊ရ။၄၄။ **ဩသီဒါပေသန္ဆိ**—ဇာ၊ဌ၊၄။၁၄၂။ **ဩသီဒါပေသာမ**—မ၊ဌ၊၄။၂၃၆။

ဩသီဒါပေတွာ (ကြို၊ဝိ) [အဝ+သီဒ+ဏာပေ+တွာ] (၁) နစ်မြုပ်စေ-နှစ်-၍။ (၂) ထည့်၍။ **(၁)** ဥဒကေ ဩသီဒါပေတွာ မာရေန္တိ။ အဘိ၊ဌ၊၂။၁၄၈။ **(၂)** ဗောဓိသတ္တောပိ တံ ပူဝံ တသ္မိံ သပ္ပိပတ္တေ ဩသီဒါပေတွာ ပတ္ထနံ ပဋ္ဌပေသိ။ ဇာ၊ဌ၊၅။၃၀၆။

ဩသီဒါပေန္ဆိ (ကာ၊ကြိ) [အဝ+သီဒ+ဏာပေ+အန္ဆိ] နစ်မြုပ်စေ-နှစ်-ကုန်၏။ ဩသီဒါပေတိ-ကြည့်။

ဩသီဒါပေယျ (ကာ၊ကြိ) [အဝ+သီဒ+ဏာပေ+ဧယျ] နစ်မြုပ်စေ-နှစ်-ရာ၏။ ဩသီဒါပေတိ-ကြည့်။

ဩသီဒါပေသိ (ကာ၊ကြိ) [အဝ+သီဒ+ဏာပေ+ဤ] နစ်မြုပ်စေ-နှစ်-ပြီ။ ဩသီဒါပေတိ-ကြည့်။

ဩသီဒါပေသတိ (ကာ၊ကြိ) [အဝ+သီဒ+ဏာပေ+သတိ] နစ်မြုပ်စေ-နှစ်-လတ္တံ့။ ဩသီဒါပေတိ-ကြည့်။

ဩသီဒါပေသာမ (ကာ၊ကြိ) [အဝ+သီဒ+ဏာပေ+သာမ] နစ်မြုပ်စေ-နှစ်-ကုန်အံ။ ဩသီဒါပေတိ-ကြည့်။

ဩသီဒါမိ (ကြို) [အဝ+သီဒ+အ+မိ] နစ်-နစ်မြုပ်-၏။ ဩသီဒတိ (၁) ကြည့်။

ဩသီဒိ (ကြို) [အဝ+သီဒ+ဤ] **(၁)** နစ်-နစ်မြုပ်-နစ်ဝင်-ပြီ။ ဩသီဒတိ (၁) ကြည့်။ **(၂)** ရွေလျော-လျောကျ-ပြီ။ ဩသီဒတိ (၃) ကြည့်။

ဩသီဒိတွာ (ကြို၊ဝိ) [အဝ+သီဒ+တွာ] (၁) နစ်မြုပ်-နစ်ဝင်-၍။ (၂) လျောကျ၍။ **(၁)** ဗာဟိရံ ဥဒကံ ဩတိဏ္ဏော ဦမီသု ဩသီဒိတွာ မရတိ။ မ၊ဌ၊၃။၁၂၃။ စတ္တာရော ပါဒါ ထမ္ဘာ ဝိယ ဩသီဒိတွာ ။ ဇာ၊ဌ၊၂။၂၄။ **(၂)** တသ္မိံ ခဏေ ဒက္ခိဏစက္ကဝါဋ္ဌံ ဩသီဒိတွာ ဟေဋ္ဌာ အဝီစိသမ္ပတ္တံ ဝိယ အဟောသိ။ အပ၊ဌ၊၁။၈၄။

ဩသီဒေတိ (ကာ၊ကြိ) [အဝ+သီဒ+ဏေ+တိ] နစ်မြုပ်စေ-နှစ်-၏။ သမုဒ္ဒမဇ္ဈေ နေသံ နာဝံ ဩသီဒေသာမိ။ မ၊ဌ၊၄။၂၃၆။

ဩသီဒေန္ဆ (တိ) [အဝ+သီဒ+ဏေ+အန္ဆ] နစ်မြုပ်-နစ်ဝင်-စေသော၊ နှစ်မြုပ်-မြုပ်နှံ-

သောဃသူ။ ခကိတ္တာ ဟေဋ္ဌတော ဩသီ-ဒေန္တော ဗုန္ဒေ ဖုဋ္ဌောကာသဲ ကေသဂ္ဂမတ္တမ္မိ မုခဝဋ္ဋိယာ အတိက္ကာမေတိ။ ဝိဘင်္ဂ၁။ ၂၆၄။ ဟေဋ္ဌတော ဩသီဒေန္တောတိ ... ဟေဋ္ဌာ ဘူမိယံ ဩသီဒေန္တော။ သာရတ္ထ၂။ ၁။ ၁၃၅။

ဩသီဒေယျ (ကြိ) [အဝ+သီဒ+ယျ] နစ်-နစ်မြုပ်-နစ်ဝင်-ရာ၏။ ဩသီဒတိ (ဘ) ကြည်။

ဩသီဒေဿာမိ (ကာ၊ကြိ) [အဝ+သီဒ+ကေ+ဿာမ] နစ်မြုပ်စေ-နှစ်-အံ့။ ဩသီဒေတိ ကြည်။

ဩဿက္ခိတ္တာ (ကြိ၊ဝိ) [အဝ+သက္ခ+တ္တာ] လျော့ကျ-လျော့သက်-၍။ မဟာသမုဒ္ဒေ ဥဒက် စလတိ၊... ဥဿက္ခိတ္တာ ဩဿ-က္ခိတ္တာ ဝေလာယ ပဟရတိ။ မိလိန္ဒ။ ၂၅၂။

ဩဿ(သ)ဇတိ (ကြိ) [(ဥ)အဝ+သဇ+အ+တိ။ ဩဿဇ္ဇတိ-ကြည်။] (ဘ) ပစ်ချ-ပစ်လွှတ်-၏။ (၂) စွန့်၏။

(ဘ) **ဩဿဇန္တိ**—ကုမာရကာ ဓင်္ကမိ-ဝေါဿဇန္တိ။ သံဃ။ ၂၀၉။ နေတ္တိ။ဘ၂၆။ သုတ္တန်။ဒု၂၀။ ကုမာရကာ ဓင်္ကမိဝေါသဇန္တိတိ ယထာ ကုမာရကာ ကီဠန္တာ ကာကံ သု-တ္တေန ပါဒေ ဗန္ဓိတ္တာ ဩသဇန္တိ ခိပန္တိ။ နေတ္တိ၊ဋ္ဌ။ ၂၃၆။ (-သံဃ၊ဘ။ ၂၇၈။ သုတ္တန်၊ ဋ္ဌ၊ ၂။၄၀။ နေတ္တိ၊ဝိ။၃၀၂။) (ဤတွင် ပါဠိ တော်နှင့် အဋ္ဌကထာတို့ မတူကြပါ။)

(၂) **ဩဿဇန္တိ**—မုဏ္ဍံ ကရိတ္တာ ယ-ညုပထောဿဇန္တိ။ ဇာ၊ ၂။ ၂၃၈။ မုဏ္ဍကံ က-တ္တာ ယညုပထေ ဩဿဇန္တိ၊ တံ ဂဟေတ္တာ ဗဟိ ယညောဝါဠံ ဂစ္ဆန္တိတိ အတ္ထော။ ဇာ၊ ဋ္ဌ၊၇။ဖ၄။ (ဇာတ်၊သျ-၌ ဩသိဉ္စန္တိ-ဟု ရှိသည်။) (-ပေတ၊ဋ္ဌ။ ၂၅၁။) ဣဒါနိ က-သ္မာ ဝိရိယံ **ဩဿဇသိ**။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊ဘ။ဘ ၂၃။ **ဩဿဇာမိ**—ဇာ၊ဘ။ ၂၇၁။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၄။ ၂၆၁။ **ဩဿဇသိ**—ဇာ၊ဋ္ဌ၊ ၂။ဘ၆။ **ဩဿဇ-ဿု**—ဇာ၊ ၂။ ၂၄။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၅။ဘ၈၇။ **ဩဿဇေယျ**—ထေရ။ ၂၇၅။ ထေရ၊ဋ္ဌ၊ ၂။၄ ၂။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၅။၄၉၉။ **ဩဿဇေယျာသိ**—ဇာ၊ဋ္ဌ၊ ၅။ဘ၈၇။ **ဩဿဇ်**—ဒီ၊ ၂။၉၉။ သံ၊၃။ ၂၃၀။ အံ၊၃။ဘ၃၁။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊ ၂။ဘ၄၆၊ဘ၆၈။ အပ၊ဘ။ ဘ၆၆။ **ဩဿဇိဿတိ**—ဥဒါန၊ဋ္ဌ။ ၂၉၈။

ဩဿဇန္တ (တိ) [ဥ(အဝ)+သဇ+အ+အန္တ] စွန့်. သော၊သူ။ အာယုသင်္ခါရံ ဩဿဇန္တောပိ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊ ၂။ ၂၄၅။

ဩဿဇန္တိ (ကြိ) [(ဥ)အဝ+သဇ+အ+အန္တိ] (ဘ) ပစ်ချ-ပစ်လွှတ်-ကုန်၏။ (၂) စွန့်ကုန်၏။ ဩဿဿ)ဇတိ (ဘ)(၂) ကြည်။

ဩဿဇသိ (ကြိ) [(ဥ)အဝ+သဇ+အ+သိ] စွန့်၏။ ဩဿဿ)ဇတိ(၂)ကြည်။

ဩဿဇဿု (ကြိ) [(ဥ)အဝ+သဇ+ဿု] စွန့်. လော့။ ဩဿဿ)ဇတိ(၂)ကြည်။

ဩဿဇာမိ (ကြိ) [(ဥ)အဝ+သဇ+အ+မိ] စွန့်၏။ ဩဿဿ)ဇတိ(၂)ကြည်။

ဩဿဇိ (ကြိ) [(ဥ)အဝ+သဇ+ဤ] စွန့်ပြီ။ ဩဿဿ)ဇတိ(၂)ကြည်။

ဩဿဇိတဗ္ဗ (တိ) [ဥ(အဝ)+သဇ+တဗ္ဗ] စွန့်.

အပ်သော။ ကာလေ စ ဇီဝိတေ စ နိရ-ပေက္ခစိတ္တေန ဩဿဇီတဗ္ဗံ။ စရိယာ၊၌။ ၃၀၉။

ဩဿဇီတ္တာ (ကြိ၊ဝိ) [ဥ(အဝ)+သဇ+တ္တာ] စွန့်၍။ ဩဿဇီတ္တာ ကုသလံ တပေါဂုဏ်။ ဇာ၊ ၂။၁၃၀။ ဩဿဇီတ္တာတိ ဒေဝမနုဿေသု မဟာသမ္မတ္တိဒါယကံ တပေါဂုဏံ ဆဋ္ဌေတ္တာ။ ဇာ၊၌၊၅။၄၉၃။

ဩဿဇီယမာန (တိ) [ဥ(အဝ)+သဇ+ယ+မာန] စွန့်အပ်သော၊သူ။ တေဟိ ဩဿဇီ-ယမာနံ ဓနံ ဝိယ။ သံ၊ဋီ၊၁။၃၁၀။

ဩဿဇီဿတိ (ကြိ) [(ဥ)အဝ+သဇ+ဿတိ] စွန့်လတ္တံ့။ ဩဿ(သ)ဇတိ(၂)ကြည့်။

ဩဿဇေ (ကြိ) [(ဥ)အဝ+သဇ+ဧယျ] စွန့်ရာ၏။ ဩဿ(သ)ဇတိ(၂)ကြည့်။

ဩဿဇေယျ (ကြိ) [(ဥ)အဝ+သဇ+ဧယျ] စွန့်ရာ၏။ ဩဿ(သ)ဇတိ(၂)ကြည့်။

ဩဿဇေယျာသိ (ကြိ) [(ဥ)အဝ+သဇ+ဧယျာသိ] စွန့်ရာ၏။ ဩဿ(သ)ဇတိ(၂)ကြည့်။

ဩဿ(သ)ဇ္ဇတိ (ကြိ) [ဥ+သဇ္ဇ+အ+တိ။ ဓာတွတ္ထ။ ၃၇၅။ အဝ+သဇ္ဇ+အ+တိ။ အဝ+သဇ+ယ+တိ။ နီတိ၊ဓာ။၄၂၊၄၈။ ဝိ၊ပိ၊ဓာန်-၌ "အဝ+သဇ္ဇ-ဓာတ်။ သ-၌ ဒွေးဘော်မလို" ဟု မှာထား၏။ ဩဿဇ္ဇ-လည်းကြည့်။ အဝသဇတိ (သံ)] (၁) လွှတ်၏။ (၂) စွန့်၏။ **(၁)** ပသေနဒိ ကောသလော ... ဝေဒေဟိပုတ္တဿ... သဗ္ဗံ ပတ္ထိကာယံ ပရိ-ယာဒိယိတ္တာ ဇီဝန္တမေဝ နံ ဩဿဇ္ဇိ။ သံ၊ ၁။၈၅။ **ဩဿဇ္ဇေယျံ**—သံ၊၁။၈၅။ မ၊၌၊ ၁။၃၆၆။

(၂) တထာဂတော သတော သမ္မာ-နော အာယုသင်္ခါရံ ဩဿဇ္ဇတိ။ အံ၊၃။ ၁၃၃။ (-စရိယာ၊၌။၁၃၉။) ဝါဠေ အမနု-ဿေ ဩဿဇ္ဇန္တီ(အံ၊၁။၁၆၀)တိ စက္ခ-ယကေ့ မနုဿပထေ ဝိဿဇ္ဇေန္တီ။ အံ၊၌၊ ၂။၁၄၂။ (-မဟာနိ၊၌။၅၈။) **ဩဿဇေ** — ဇာ၊၂။၁၂၈။ **ဩဿဇ္ဇေယျ** — သံ၊၂။ ၄၀၂။ သံ၊၌၊၃။၁၁၀။ **ဩဿဇ္ဇိ** — ဥဒါန။ ၁၅၅။ ထေရ၊၌၊၁။၁၈၆။ အပ၊၌၊၂။၁၃၄။ ဒီ၊ဋီ၊၂။၁၅၄။

ဩဿဇ္ဇန (န) [ဥ(အဝ)+သဇ္ဇ+ယု။ ဥ (အဝ) +သဇ+ယ+ယု။ ဩဿဇ္ဇတိ-ကြည့်။ အဝ သ်ဇန (သံ)] စွန့်ခြင်း။ အာယုသင်္ခါရဿ ဩဿဇ္ဇနေ, ပရိနိဗ္ဗာနေ စ ဒဿသဟဿ-စက္ကဝါဠကမ္ပနံ ဓမ္မနိယာမော နာမ။ အဘိ၊ ၌၊၁၀၄။

ဩဿဇ္ဇန္တ (တိ) [ဥ(အဝ)+သဇ္ဇ+အ+အန္တ။ ဥ (အဝ)+သဇ+ယ+အန္တ] စွန့်သော၊သူ။ အာ-ယုသင်္ခါရံ ဩဿဇ္ဇန္တေသု။ ဒီ၊၌၊၂။၆။

ဩဿဇ္ဇန္တီ (ကြိ) [ဥ+သဇ္ဇ+အ+အန္တီ။ အဝ+သဇ္ဇ+အ+အန္တီ။ အဝ+သဇ+ယ+အန္တီ] စွန့်ကုန်၏။ ဩဿဇ္ဇတိ-(၂)ကြည့်။

ဩဿဇ္ဇိ (ကြိ) [ဥ+သဇ္ဇ+ဏ္ဍိ။ အဝ+သဇ္ဇ+ဏ္ဍိ။ အဝ+သဇ+ယ+ဏ္ဍိ] (၁) လွှတ်ပြီ။ (၂) စွန့်ပြီ။ ဩဿ(သ)ဇ္ဇတိ-(၁)(၂)ကြည့်။

ဩဿဇ္ဇိတဗ္ဗ (တိ) [ဥ(အဝ)+သဇ္ဇ+တဗ္ဗ။ ဥ(အဝ)+သဇ+ယ+တဗ္ဗ] စွန့်အပ်သော။ အတ္တနော ကာယံ, ဇီဝိတဉ္စ ဩဿဇ္ဇိတဗ္ဗံ။ ဒီ၊ဋီ၊၁။၉၀။ (-သီ၊ဋီ၊သစ်၊၁။၂၈၆။)

ဩဿဇ္ဇိတ္ဘာ (ကြိ၊ဝိ) [ဥ(အဝ)+သဇ္ဇ+တ္ဘာ။ ဥ(အဝ)+သဇ+ယ+တ္ဘာ။] စွန့်၍။ အထဿ ဂေါဏာ ယုဂံ ဩဿဇ္ဇိတ္ဘာ နဂရံ ပဝိသီသု။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၂။၆။ ဩဿဇ္ဇိတ္ဘာတိ ဆဋ္ဌေတ္ဘာ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋီ၊၂။၁၂။ (-ဒီ၊ဋီ၊၂။၁၅၆။)

ဩဿဇ္ဇေယျ (ကြိ) [ဥ+သဇ္ဇ+ဧယျ။ အဝ+သဇ္ဇ+ဧယျ။ အဝ+သဇ+ယ+ဧယျ] စွန့်ရာ၏။ ဩဿဇ္ဇတိ-(၂)ကြည့်။

ဩဿဋ္ဌ (တိ) [ဥ(အဝ)+သဇ(သဇ္ဇ)+တ။ အဝသဒဇ္ဇ(သံ)] စွန့်-စွန့်လွှတ်-အပ်သော။ ဩသဋ္ဌ-ကြည့်။

ဩဿဋ္ဌကာယ (တိ) [ဩဿဋ္ဌ+ကာယ] စွန့်အပ်သော ကိုယ်ရှိသော၊သူ။ ဩဿဋ္ဌကာယော ဥရဂေါ စရာတု။ ဇာ၊၁။၃၃၉။ ဩဿဋ္ဌကာယောတိ နိဿဋ္ဌကာယော ဟုတ္တာ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၄။၄၆၃။

ဩဿဋ္ဌဝီရိယ (တိ) [ဩဿဋ္ဌ+ဝီရိယ] စွန့်လွှတ်အပ်သော လုံ့လ ဝီရိယရှိသော၊သူ။ သတ္ထာ ဇေတဝနေ ဝိဟရန္တော ဧကံ ဩဿဋ္ဌဝီရိယံ ဘိက္ခုံ အာရဗ္ဘ ကထေတိ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၄။၁၃၃။ (-အံ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၅၅။)

ဩဿဋ္ဌဝီရိယပုဂ္ဂလ (ပု) [ဩဿဋ္ဌဝီရိယ+ပုဂ္ဂလ] စွန့်လွှတ်အပ်သောလုံ့လ ဝီရိယရှိသောပုဂ္ဂိုလ်။ ကတမော ပနေသ ပုဂ္ဂလောတိ? ဩဿဋ္ဌဝီရိယပုဂ္ဂလော။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၃။၉၇။ (-အံ၊ဋီ၊၃။၄၈။)

ဩဿန္နု (တိ) [အဝ+သဒ+တ] ဆုတ်ယုတ်သော။ အဓမ္မိကာနံ ကပဏရာဇူနံ အဓမ္မိကာနဉ္စ မနုဿာနံ ကာလေ လောကေ ဝိပရိဝတ္တမာနေ ကုသလေ ဩဿန္နေ အကုသလေ ဥဿန္နေ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၅၅။

ဩဿဝန (နဲ) [အဝ+သု+ယု] အမိုး-တံစက်မြိတ်-အစွန်း။ ဩဿဝနေပိ တိဏာနိ နဂ္ဂစ္ဆန္တိ။ မ၊၁။၂၄၇။ ဩဿဝနေတိ ဆဒနဂ္ဂေ၊ တေန ဟိ ဥဒကံ သဝတိ၊ တသ္မာ တံ "ဩဿဝန"နွိ ဝုစ္စတိ။ မ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၃၂။ အဝသဝတိ ဥဒကံ ဧတသ္မာတိ ဩဿဝနံ၊ ဆဒနန္တော။ မ၊ဋီ၊၂။၁၇၄။

ဩဟစ္စ (ကြိ၊ဝိ) [အဝ+ဟန+တ္ဘာ] နှိပ်စက်ဖိစီး၍။ ယံ မေ သိရသ္မီ ဩဟစ္စ၊ စက္ကံ ဘမတိ မတ္ထကေ။ ဇာ၊၁။၁၃၂။ ဩဟစ္စ ဩဟနိတ္ဘာ ဂ္ဂဒံ ခုရစက္ကံ မမ မတ္ထကေ ဘမတိ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၉၃။

ဩဟစ္ဆံ (ကြိ) [ဥ+ဟဒ+ဿံ။ ဩ(အဝ)+ဟဒ+ဿံ။ မောဂ်၊သျ၊၂။၃၄၁။] ကျင်ကြီးစွန့်အံ။ ဩဟဒတိ(က)ကြည့်။

ဩဟညေယျ (ကြိ) [ဥ+ဟန+ယ+ဧထ။ "ဧထ" ကို "ဧယျ" ပြန်။] ညှဉ်းဆဲအပ်-ထိခိုက်အပ်-ပျံ့လွင့်-ရာ၏။ (မ၊၁။သျ-၌ ထိခိုက်ရာ၏-ဟု အနက်ပေးသည်။) ဦဟညတေ (၂) ကြည့်။

ဩဟဒတိ (ကြိ) [ဥ (ဩ၊အဝ)+ဟဒ+အ+တိ။

ဩဟစ္ဆံ-ကြည့်။] (က) ကျင်ကြီးစွန့်၏။ (ခ) ကျင်ကြီးကျင်ငယ်စွန့်၏။

(က) ဩဟဒေယျ—အဘိ၊က။ ၃၄၂။ အဘိ၊ဌ၊၃၃။ ၂၃၃။ **ဩဟဒိဿတိ**—အ-ဿတ္ထာနိ စ ဘက္ခိတ္တာ၊ ဒန္ဓေ မေ ဩဒ ဟိဿတိ။ ဇာ၊၁။၁၆၀။ ဩဒဟိဿတိတိ ဝစ္စံ ပါတေဿတိ။ ဇာ၊ဌ၊၃။၃၆၆။ **ဩဟစ္ဆံ**—ဣဒါနိ ဒေါ တံ ဩဟစ္ဆံ၊ သော အသ္မာက ဓမ္မတာ။ ဇာ၊၁။၄၄။ ဣဒါနိ ဒေါ အဟံ တံ ဩဟစ္ဆံ ဝစ္စံ တေ သီသေ ကတ္တာ ပက္ကမိဿာမိ။ ဇာ၊ဌ၊၂။၆၅။ ဩ-ဟစ္ဆန္တိ ဝစ္စံ ပါတေဿာမိ။ ဇာ၊ဋီ။ (ဥဟစ္စန္တိ ဥပဟနတိ ဒုဂ္ဂန္ဓဝသေနာတိ ဥဟတော၊ သောယေဝ ဥဟစ္စံ၊ ဝစ္စံ။ ဇာ၊ဋီ၊သစ်။)

(က)(ခ) ဩဟဒါမသော—သေ ဓမ္မော သိဂ်ါလာနံ၊ ယံ ပိတ္တာ ဩဟဒါမသေ။ ဇာ၊၁။ ၇၉။ ယံ ပိတ္တာ ဩဟဒါမသေတိ သမ္မ ယံ မယံ ယတ္ထ ပါနီယံ ပိဝါမ၊ တမေဝ ဥဟဒါမပိ ဩမုတ္တေမပိ။ ဇာ၊ဌ၊၂။၃၂၁။

ဩဟဒါမ (ကြိ) [ဥ(ဩ၊အဝ)+ဟဒ+အ+မ] ကျင်ကြီးစွန့်ကုန်၏။ ဩဟဒတိ(က)ကြည့်။

ဩဟဒါမသော (ကြိ) [ဥ(ဩ၊အဝ)+ဟဒ+အ+မ +(သေ-နိပါတ်)] ကျင်ကြီးကျင်ငယ်စွန့်ကုန်၏။ (ပြည်၊သျှ။) ဩဟဒတိ(ခ)ကြည့်။

ဩဟဒီတ (တိ) [ဥ(ဩ၊အဝ)+ဟဒ+တ] ကျင်ကြီးစွန့်အပ်သော၊သူ။ တေဟိ ဩဟဒီတာပိ ဩမုတ္တိကာပိ ဂန္ဓဝိလေပနပတိတာ ဝိယ သောမနဿံ အာပဇ္ဇန္တိ။ သံ၊ဌ၊၁။၃၁။

ဩဟဒီဿတိ (ကြိ) [ဥ(ဩ၊အဝ)+ဟဒ+ဿတိ] ကျင်ကြီးစွန့်လတ္တံ့။ ဩဟဒတိ (က) ကြည့်။

ဩဟဒေတိ (ကြိ) [ဥ(ဩ၊အဝ)+ဟဒ+ဏော+တိ] ကျင်ကြီးစွန့်၏။ ဒန္ဓေ နလာဋေ ဘမုကေ၊ မုတ္တေတိ ဩဟနေတိ တံ။ စရိယာ။ ၄၀၂။ ဩဟဒေတိတိ ကရီသံ ဩဿဇ္ဇတိ။ စရိယာ၊ဌ။၁၃၉။ ဩဟဒေတိ ကရီသံ ဝိ-ဿဇ္ဇေတိ။ နိတိ၊ဓာ။၉၃။ (စရိယာ။၄၀၂-၌ "ဩဟနေတိ တံ "ဟု ပါဠိရှိသည်။)

ဩဟဒေယျ (ကြိ) [ဥ(ဩ၊အဝ)+ဟဒ+ယျ] ကျင်ကြီးစွန့်ရာ၏။ ဩဟဒတိ (က) ကြည့်။

ဩဟန (န) [အဝ+ဟန+ယု] နစ်စေတတ်-နှစ်တတ်-သော။ အောက်ပုဒ်ကြည့်။

ဩဟနဋ္ဌ (ပု) [ဩဟန+အတ္ထ] နစ်စေတတ်-နှစ်တတ်-သောအနက်သဘော။ ဩဟန-ဋ္ဌေန ဩယောတိ ဝုတ္တော။ ဒီ၊ဋီ၊၃။၂၄၁။

ဩဟနတိ (ကြိ) [အဝ+ဟန+အ+တိ] အောက်၌ပြု၍-သွား-ရောက်စေ-၏၊ အောက်၌ နစ်စေ၏၊ နှစ်၏။ ဝဋ္ဋသ္မိံ သတ္တေ ဩ-ဟနတိ ဩသီဒါပေတီတိ အဝိဇ္ဇာယော။ အဘိ၊ဌ၊၂။၁၃၃။ ဝဋ္ဋသ္မိံ (သတ္တေ) ဩ-ဟနန္တိ ဩသီဒါပေန္တီတိ ဩဃာ။ ဒီ၊ဌ၊၂။ ၂၀၆။ အဘိ၊ဌ၊၁။၉၁။ ပဋိသံ၊ဌ၊၁။၁၀။ ဗုဒ္ဓဝံ၊ဌ။၃၀၄။ သာရတ္ထ၊၃။၃၀၇။ ဩဟ-နန္တိ ဟေဋ္ဌာ ကတ္တာ ဟနန္တိ ဂမေန္တိ၊ တထာဘူတာ စ အဓော သီဒန္တိ နာမာတိ အာဟ "ဩသီဒါပေန္တိ"တိ။ ဒီ၊ဋီ၊၃။၂၄၁။

ဩဟနိတ္တာ (ကြိ၊ဝိ) [အဝ+ဟန+တ္တာ] နှိပ်စက်ဖိစီး၍။ ဩဟစ္စ-ကြည့်။

ဩဟနေတိ (ကြို) ဩဟနေတိ တဲ့-ဟု စရိယာ။၄၀၂-၌ ရှိသည်၊ ဩဟဒေတိ တဲ့ဟုရှိသင့်သည်။ ဩဟဒေတိ-ကြည့်။

ဩဟရ (ကြို) [အဝ+ဟရ+အ+ဟိ] (၁) ဆောင်လော့။ (၂) အောက်သို့ချလော့၊ အောက်သို့ချ၍ ယူလော့။ (၃) စွန့်လော။ ဩဟရတိ (၁)(၂)(၃) ကြည့်။

ဩဟရတိ (ကြို) [အဝ+ဟရ+အ+တိ] (၁) ဆောင်၏။ (၂) အောက်သို့-ဆောင်-ချ-၏၊ အောက်သို့ချ၍ ယူ၏။ (၃) စွန့်၏။

(၁)(၂) တဲ့ မေ ဩဟရ ကေသဝေ။ ပေတ။၁၄၉။ ဇာ၊၁။၂၂၄။ **ဩဟရ—** ဩဟရာတိ ဩဟာရေဟိ။ ပေတ၊၅။၉၀။ ဩဟရာတိ ဩဟာရေဟိ။ ဇာ၊၅။၄။၈၆။ **(၂) ဩဟရတု**—ဒိန္နံယေဝ ပတ္တံ၊ ဩဟ-ရတု။ ဝိ၊၄။၂၄၆။ ဩဟရတူတိ ဣဒ္ဓိယာ ဩဟာရေတွာ ဂဏှတု။ သာရတ္ထ၊၃။၃၈၂။ **(၃) ဩဟရ**—ဩဟရေတံ ဓနုစာပံ။ ဇာ၊ ၂။၂၁၆။ ဩဟရေတန္တိ ဣမံ စာပသင်္ခါတံ ဓနုံ ဩဟရ အဝဟရ ဆဋ္ဌေဟိ။ ဇာ၊၅၊ ၆။၃၀၁။

ဩဟရတု (ကြို) [အဝ+ဟရ+အ+တု] အောက်သို့ချလော့၊ အောက်သို့ချ၍ ယူလော့။ ဩဟရတိ (၂) ကြည့်။

ဩဟရိဏီ (ထီ) [(အဝ+ဟရ+ဏီ=) ဩဟရိ+ဣနီ (ဣတ္ထိပစ္စည်း။)] အောက်သို့-သမုဒ္ဒရာသို့-သယ်ဆောင်-စီးဆင်း တတ်သော၊ နှစ်၍မျောတတ်သော (မြစ်)။ ဩတရဏီတိ သမုဒ္ဒါဘိမုခီ ဩတရမာနာ။ ဩဟရိဏီတိပိ ပါဌော၊ သာ သမုဒ္ဒါဘိမုခီ အဝဟရိဏီတိ အတ္ထော။ ဇာ၊၅၊၅။၂၇၁။ ဩတရဏီ၊ ဩဟာရိနီ-တို့လည်းကြည့်။

ဩဟရိတုံ (ဗျ) [အဝ+ဟရ+တုံ] အောက်သို့-အောက်၌-ဆောင်ခြင်း-နှစ်စေခြင်းငှါ-နှစ်ခြင်းငှါ။ ဩဟာရိတုံ-ကြည့်။

ဩဟာတုံ (ဗျ) [အဝ+ဟာ+တုံ] စွန့်-ချန်ရစ်-ခြင်းငှါ။ အညံ မဂ္ဂံ ဂဏှာတိတိ မဂ္ဂမူဠ္ဍတ္တာ, န ဩဟာတုံ။ သာရတ္ထ၊၃။၁၁၈။ ဩဟီ-ယတိ-လည်းကြည့်။

ဩဟာပေဟိ (ကာ၊ကြို) [အဝ+ဟာ+ဏာပေ+ဟိ] ယုတ်လျော့စေလော့။ တေန ဟိ မဟာ-ရာဇ အဂ္ဃံ ဩဟာပေဟိ။ ဝိမာန၊၄။၆၉။ (ဓမ္မ၊၄၊၂။၆၉-အလားတူပါဠိ၌ "ဩဟာ-ရေဟိ"ဟုရှိသည်။)

ဩဟာပေဟိ (ကာ၊ကြို) [အဝ+ဟာ+ဏာပေ+ဟိ] ယုတ်လျော့စေလော့။ အထက်ပုဒ်ကြည့်။

ဩဟာယ (ကြို၊ဝိ) [အဝ+ဟာ+တ္တာ] (က) စွန့်-ပယ်စွန့်-စွန့်လွှတ်-၍။ (ခ) တန့်ရပ်ထား၍။ **(က)** တေန ခေါ ပန သမယေန ဘိက္ခူ အညတရံ ဘိက္ခုံ ဥပသမ္ပာဒေတွာ ကေကံ ဩဟာယ ပက္ကမိသု။ ဝိ၊၃။၁၃၄။ ဩဟာယာတိ ဆဋ္ဌေတွာ။ ဝိ၊၅၊၃။၃၁၆။ ကာမေ ဩဟာယ အဂါရဿာ အနဂါရိယံ

ပဗ္ဗဇိတော။ အံ၊၁။၁၄၆။ ဩဟာယာတိ ပဟာယ။ အံ၊၄၊၂။၁၃၀။ အံ၊၄၊၃။၂။ မမဥ္စ ဆန္ဒဥ္စ ဩဟာယ၊ အနပေက္ခော သော အပက္ကမိ။ ဝိမာန။၁၁၁။ ဩဟာယာတိ ဝိဿဇ္ဇိတ္ဝာ။ ဝိမာန၊၄။၂၉၇။ (-ဗုဒ္ဓဝံ။၃၇၄။ စရိယာ။ ၄၁၅။ ဗုဒ္ဓဝံ၊၄။၃၀၅။ စရိယာ၊၄။ ၄၁၅။ ထေရီ၊၄။၂၃၄။ ဇာ၊၄၊၂။၃၆၁။ ဇာ၊ ၄၊၄။၄၂၅။ ဇာ၊၄၊၅။၈၂။)

(၁) ယော ဘိက္ခု ဓမ္မံ ကထေန္တော ...တတ္ထ တတ္ထ ပဟရန္တော ဩသာပေန္တော ဩဟာယ ဂစ္ဆတိ။ မ၊၄၊၂။၁၅၅။ ဩဟာ-ယာတိ ၄ပေတ္ဝာ။ မ၊ဋီ၊၂။၁၈၉။

ဩဟာရက (န) [အဝ+ဟရ+ဏေ+ယု] (၁) ပယ်ရှား-သုတ်သင်-ရှင်းလင်း-ခြင်း။ (တိ) (၂) အောက် သို့ဆောင်စေသော၊ ချသော၊ ပယ်ရှားသော။ **(၁)** သစေ ဝိဟာရေ သ-န္တာနကံ ဟောတိ၊ ဥလ္လောကာ ပဌမံ ဩ-ဟာရဏံ။ ဝိ၊ဝိနိစ္ဆယ၊ဋီ၊၂။၁၄၁။ **(တိ)(၂)** အောက်ပုဒ်ထောင့်ကွင်းကြည့်။

ဩဟာရကကွက (ပု) [ဩဟာရက+ခက] အောက်သို့ဆောင်စေသော-ချသော-ပယ်ရှားသော-ခက။ သော ပန ပဌမကေသ-ဝဋ္ဌိယာ ဩဟာရကကွကေယေဝ သော-တာပတ္တိဖလေ ပတိဋ္ဌာသိ။ ထေရ၊၄၊၁။ ၁၇၃။ အောက်ပုဒ်လည်းကြည့်။

ဩဟာရယိတ္ဝာ (ကြိ၊ဝိ) [အဝ+ဟရ+ဏယ+တ္ဝာ] အောက်သို့ဆောင်စေ၍၊ အောက်၌ပြု၍၊ ချထား၍။ ဩဟာရယိတ္ဝာ ဂိဟိဗျ-ဥနာနိ။ သုတ္တနိ။၂၈၉။ စူဋနိ။၂၉၀။ အပ၊ ၄၊၁။၁၅၃။ ဩဟာရယိတ္ဝာ ဂိဟိဗျဥ-နာနိတိ ဂိဟိဗျဥနာနိ ဩရောပယိတ္ဝာ သ-မောရောပယိတ္ဝာ နိက္ခိပိတ္ဝာ ပဋိပ္ပဿ-မ္ဘိတ္ဝာ။ စူဋနိ။၂၉၀။ ဩရောပယိတ္ဝာတိ အဓော ကရိတ္ဝာ။ စူဋနိ၊၄။၉၁။ ဩရောပ ယိတ္ဝာ-လည်းကြည့်။

ဩဟာရာပေတ္ဝာ (ကြိ၊ဝိ) [အဝ+ဟရ+ဏာပေ+တ္ဝာ] အောက်သို့ဆောင်စေ၍၊ ပယ်ရှား-စွန့်-စေ၍။ ကေသမဿုံ ဩဟာရာပေတ္ဝာ။ ဝိ၊၃။၂၉။ အညမည် ကေသေ ဩဟာရာ-ပေတ္ဝာ။ အံ၊၄၊၁။၁၄၀။ (-ဝဇိရ။၄၉၂။)

ဩဟာရိတ (တိ) [အဝ+ဟရ+တ] (၁) အောက် သို့ ဆောင်အပ်သော၊ ချအပ်သော၊ ပယ် စွန့်-ပယ်ရှား-အပ်သော။ (၂) ပယ်ရာ၊ ပယ်ရှားရာ၊ ပယ်သော။ **(၁)** အယျေန ကိရ ပိဏ္ဍောလဘာရဒ္ဓါဇေန ရာဇဂဟဿ သေဋ္ဌိဿ ပတ္တော ဩဟာရိတော။ ဝိ၊ ၄။၂၄၇။ ဩဟာရိတောတိ အပနီတော။ ဒီ၊ဋီ၊၃။၃၉။ ဩရောပိတ (၁)၊ ဩဟိတ ဘာရ-တို့လည်းကြည့်။ **(၂)** ဩဟာရိတ-ကွက-ကြည့်။

ဩဟာရိတကေသမဿု (တိ) [ဩဟာရိတ+ကေသမဿု] ချအပ်-ပယ်စွန့်အပ်-သော ဆံ, မုတ်ဆိတ်ရှိသော၊သူ။ နိဝုတ္တကေသော-တိ အပနီတကေသော၊ ဩဟာရိတကေမ-ဿူတိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။ သုတ္တနိ၊၄၊၂။၁၂၉။ (-ဓမ္မ၊၄၊၁။၈၇။)

ဩဟာရိတကေသမဿုက (တိ) [ဩဟာရိတ+ကေသမဿု+က] ချအပ်-ပယ်စွန့်အပ်-

သော ဆံ, မုတ်ဆိတ်ရှိသော၊သူ။ မုဏ္ဍောတိ မုဏ္ဍဘာဝံ ဥပဂတော၊ ဩဟာရိတကေသ-မဿုကော။ ထေရ၊၄၊၂။၄၇၂။

ဩဟာရိတကွက (တိ) [ဩဟာရိတ+ခက] ပယ်ရာ-ပယ်သော-ခက။ သော ပဌမ-ကေသဝဋ္ဌိယာ ဩဟာရိတကွကေယေဝ သောတာပတ္တိဖလေ ပတိဋ္ဌာသိ။ အံ၊၄၊၁။ ၁၉၂။

ဩဟာရိတုံ (ဗျ) [အဝ+ဟရ+တုံ] အောက်သို့ဆောင်ခြင်း-နစ်စေခြင်း-ငှါ၊ နှစ်ခြင်းငှါ။ ဒါသမ္ပိ ဩဟာရိတုံ မဟာနုဘာဝေါ။ ဇာ၊ ၂။၂၃၀။ ဒါသမ္ပိတိ တာဒိသော ဟိ မဟာ-နုဘာဝေါ အာနုဘာဝရဟိတံ ဗြာဟွကဿ ဒါသမ္ပိ ဥဒကေ ဩဟာရိတုံ နာရဟတိ။ ဇာ၊၄၊၇။၄၅။

ဩဟာရိနီ (ထီ) [အဝ+ဟရ+ကီ+ဣနီ (ဣတ္ထီ ပစ္စည်း။)] အောက်သို့-သယ်ဆောင်-စီး ဆင်း-သော၊ နှစ်၍မျှောတတ်သော (မြစ်)။ (နီတိ၊သျ။) အောက်ပုဒ်(၁)ကြည့်။ ဩဟရိ ကီ-လည်းကြည့်။

ဩဟာရီ (တိ) [အဝ+ဟရ+ကီ။ ထီ-၌ ဩဟာရိနီ။] (၁) အောက်သို့-သမုဒ္ဒရာသို့-သယ်ဆောင်-စီးဆင်းတတ် သော၊ နှစ်၍ မျှောတတ်သော (မြစ်)။ (၂) အောက်သို့-အပါယ်သို့-သယ်ဆောင်စီးဆင်း-တတ် သော။ (၃) ချဉ်းနင်းဝင်ရောက်၍ (ဦးခေါင်း ကို) ဆောင်တတ်သော၊သူ။

(၁) သေယျထာပိ ဘိက္ခဝေ နဒီ ပဗ္ဗ-တေယျာ ဩဟာရိနီ ဒူရဂ်မာ သီဃ-သောတာ။ သံ၊၂။၁၁၂။ ဩဟာရိနီတိ သော-တေ ပတိတပတိတာနိ တိကပဏ္ဍကဋ္ဌာဒီနိ ဟေဋ္ဌာဟာရိနီ။ သံ၊၄၊၂။၂၉၂။ (-သံ၊ဋီ၊ ၂။၂၄၉။)

(၂) ဩဟာရိနံ သိထိလံ ဒုပ္ပမုဉ္စံ။ သံ၊၁။၇၇။ ဓမ္မ။၆၃။ နေတ္တိ။၃၁။ ဇာ၊၁။၅၃။ ဩဟာရိနန္တိ စတူသု အပါယေသု အာက-မုနကံ။ သံ၊၄၊၁။၁၃၅။ (-ဓမ္မ၊၄၊၂။၃၃၈။ ဇာ၊၄၊၂။၁၂၉။ နေတ္တိ၊၄။၂၄၃။) ဩဟာရိနန္တိ ဟေဋ္ဌာ ဟရကသီလံ။ သံ၊ဋီ၊၁။၁၈၁။ (-နေတ္တိ၊ဝိ။၃၀၉။)

(၃) ဩဟာရိနီ သဒ္ဒဝတီ၊ ဘေရိသခ်-ပွဗောဓနာ။ ဇာ၊၂။၂၀၄။ ဩဟာရိနီတိ ပရသေနာယ အန္တရံ ပဝိသိတ္ဝာ အပညာ-ယန္တာဝ ပရသီသံ အာဟရိတုံ သမတ္ထာ။ ဇာ၊၄၊၆။၂၄၂။

ဩဟာရိယမာန (တိ) [အဝ+ဟရ+ယ+မာန] ပယ်အပ်သော။ ကေသေသု ဩဟာရိယ-မာနေသု ခုရဂ္ဂေယေဝ အရဟတ္တံ ပါပုဏီ။ မ၊၄၊၄။၇။

ဩဟာရေတဗွ (တိ) [အဝ+ဟရ+ကေ+တဗွ] ပယ်ရှား-ရှင်းလင်း-သုတ်သင်-အပ်သော။ သစေ ဝိဟာရေ သန္တာနကံ ဟောတိ၊ ဥလ္လောကာ ပဌမံ ဩဟာရေတဗ္ဗံ။ ဝိ၊၃။ ၆၀။ ဝိ၊၄။၃၇၅၊၃၈၇။ ဥလ္လောကာ ပဌမံ ဩဟာရေတဗ္ဗန္တိ ဥလ္လောကတော ပဌမံ ဥလ္လောကံ အာဒီ ကတ္ဝာ အဝဟရိတဗ္ဗံ။ ဝိ၊၄၊၃။၂၆၁။

သြဟာရေတိ (ကာ၊ကြိ) [အဝ+ဟရ+ကာပေ+တိ] (၁) စီစစ်၏။ (၂) အယုတ်အားဖြင့် ဆောင်စေ-ယုတ်လျော့စေ-၏။ (၃) အောက်သို့ဆောင်စေ၏၊ အောက်သို့ချ၏၊ ပယ်စွန့်၏။

(၁) ယော ဘိက္ခု ပရိသတိ ဓမ္မံ ဒေသေန္တော ... သုတ္တံ အာဟရိ၊ တဿ ဥပမံ ကထေတိ၊ တဒတ္ထံ သြဟာရေတိ။ မ၊ဋ္ဌ၊ ၂။၁၅၅။ တဒတ္ထံ သြတာရေတိတိ တဿ အာဟဋသုတ္တဿ အတ္ထံ ဝိစာရေတိ။ မ၊ဋီ၊၂။၁၈၉။ (ဋ္ဌ-ဋ္ဌ သြဟာရေတိ-ဟုရှိ၍ ဋီ-ဋ္ဌ သြတာရေတိ-ဟု ရှိသည်။)

(၂) သြဟာရေတိ—တေန ဟိ မဟာရာဇ အဋ္ဌံ သြဟာရေတိ။ ဓမ္မ၊ဋ္ဌ၊ ၂။၆၉။ (ဝိမာန၊ဋ္ဌ။၆၉- အလားတူပါဠိဋ္ဌံ "သြဟာပေတိ"ဟု ရှိသည်။) **(၃)** ကေသေ သြဟာရေတိ။ ဓမ္မ၊ဋ္ဌ၊၁။၄၃၅။ **သြဟာရေန္တီ**—ဒီ၊ဋ္ဌ၊၃။၃၃။ **သြဟာရေတိ**—ပေတ၊ဋ္ဌ။၉၀။

သြဟာရေတ္တာ (ကြိ၊ဝိ) [အဝ+ဟရ+ကေ+တ္တာ] ပယ်စွန့်၍၊ ကျစေ၍၊ ချ၍။ ကေသမဿုံ သြဟာရေတ္တာ ကာသာယာနိ ဝတ္ထာနိ အစ္ဆာဒေတ္တာ။ ဝိ၊၁။၁၃။ ဝိ၊၃။၂၅။ ဥဒါန။၁၄၅။ ဣတိဝု တ်။၂၄၆။ သြဟာရေတ္တာတိ ဝေါရောပေတ္တာ။ ဥဒါန၊ဋ္ဌ။၂၈၀။ သြဟာရေတ္တာတိ အပနေတ္တာ။ ဣတိဝုတ်၊ဋ္ဌ။၂၄၀။ ကေသမဿုံ သြဟာရေတ္တာတိ ကေသဉ္စ မဿုဉ္စ သြရောပေတ္တာ။ သာရတ္ထ၊၃။၁၉၈။

သြဟာရေန္တ (တိ) [အဝ+ဟရ+ကေ+အန္တ] အောက်သို့ ချသော၊ ပယ်စွန့်သော၊သူ။ ကေသေ သြဟာရေန္တသ ဒုက္ကဋမေဝါတိ ဒဋ္ဌဗ္ဗံ။ ဝိမတိ၊၂။ ၁၁၂။

သြဟာရေတိ (ကာ၊ကြိ) [အဝ+ဟရ+ကာပေ+တိ] (၁) အယုတ်အားဖြင့်ဆောင်စေ-ယုတ်လျော့စေ-၏။ သြဟာရေတိ(၂)ကြည့်။ (၂) အောက်သို့ဆောင်စေ၏၊ အောက်သို့ချ၏၊ သြဟရတိ(၃)ကြည့်။

သြဟာဝိမ (တိ) [အဝ+ဟု+ကိမ] ပူစော်ခြင်းဖြင့်ဖြစ်သော၊ ပူစော်အပ်သော။ အဝဟုတိ အဝဟန်၊ တေန နိဗ္ဗတ္တံ သြဟာဝိမံ။ က စ္စည်း၊နှာ။၂၉၉။ ရူ၊နှာ။၄၁၀။ နီတိ၊သုတ္တ၊ နှာ။၃၄၁။

သြဟိတ (တိ) [အဝ+ဓာ+တ] (၁)(က) ကျစေအပ်-ချထားအပ်-ထားအပ်-သော။ (ခ) ချထားအပ်-ပယ်အပ်-သော။ (ဂ) ချထားအပ်-စီရင်အပ်-သော။ (ဃ) ချထားအပ်-ထောင်ထားအပ်-သော။ (င) ချိတ်ဆွဲထားအပ်သော။ (၂) အတွင်း၌ထားအပ်သော၊ အတွင်းဝင်သော။ (သဒ္ဒတ္ထ။) ဖုံးလွှမ်းသော။ (အဓိပ္ပါယတ္ထ။) (၃) ပိတ်-ပိတ်ထား-အပ်သော၊ အောက်သို့ချအပ်သော။ (၄) တည်သော။

(၁)(က) ကျစေအပ်-ချထားအပ်-ထားအပ်-သော။ ယဿ ရာဂေါ စ ဒေါသော စ၊ မာနော မက္ခော စ သြဟိတော။ မ၊၂။၄၁၀။ ဓမ္မ။၃၆။ သြဟိတောတိ ပတိတော။ မ၊ဋ္ဌ၊၃။၂၉၉။ ပုရတ္ထိမေ သမုဒ္ဒေ ဝါမော ဟတ္ထော သြဟိတော အဟောသိ။ အံ၊၂။၂၁၀။ သြဟိတောတိ ဌပိတော။ အံ၊

ဋ္ဌ၊၃။၇၃။ ဩဟိတော ဂရုကော ဘာရော၊ ဘဝနေတ္တိ သမူဟတာ။ ထေရ။၃၀၇။ ဩ-ဟိတောတိ ဩရောဟိတော။ ထေရ၊ဋ္ဌ၊၂။ ၂၁၆။ သေ ဥပ္ပလသန္နာဟော နိက္ခဋ္ဌုဿီ-သကောဟိတံ။ ဇာ၊၁။၉၀။ ဇွေကံ ကိရ တေန ဥဿီသကေ နိက္ခိတ္တံ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၂။၄၁၀။ (-ဇာ၊၂။၆၇။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၅။၃၁၃။)

(ခ) ချထားအပ်-ပယ်အပ်-သော။ ဩဟိတဘာရ-ကြည့်။ (ဂ) ချထားအပ်-စီရင်အပ်-သော။ ယမန္နပါနေ ဝိပုလသို့ ဩဟိတေ။ ဇာ၊၁။၃၉၆။ ဩဟိတေတိ ဌပိ-တေ ပဋိယတ္တေ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၅။၁၀၁။ (ဃ) ချ ထားအပ်-ထောင်ထားအပ်-သော။ သစေ အတ္တပ္ပယောဂေန၊ ဩဟိတော ဟံသ-ပကွိနံ။ ဇာ၊၂။၉၂။ ပါသော ဩဟိတော။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၅။၃၈၇။ မိဂေါ ကူဋေ့ဝ ဩဟိ-တော(ဇာ၊၂။၁၀၉)တိ ယထာ နာမ နိဝါ-ပလောဘေန အာဂတော မိဂေါ ကူဋ-ပါသေ ဗဇ္ဈတိ၊ ဧဝံ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၆။၂၈၅။ (-ဇာ၊ဋ္ဌ၊၅။၃၈၅၊၃၉၆။)

(င) ချိတ်ဆွဲထားအပ်သော။ ဩဟိတေ တုလမဏ္ဍလေ(ဇာ၊၂။၂၆၅)တိ ဘဏ္ဍပဋိ-စ္ဆနတ္ထာယ တုလမဏ္ဍလေ လဂ္ဂေတွာ ဌ-ပိတေ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၇။၁၂၅။

(၂) အတွင်း၌ထားအပ်သော၊ အတွင်း ဝင်သော။ (သဒ္ဒတ္ထ။) ဖုံးလွှမ်းသော။ (အဓိပ္ပါ ယတ္ထ။) ကောသောဟိတဝတ္ထဂုယ္ဟောတိ ... ကောသေဟိ ဩဟိတံ ပဋိစ္ဆန္နံ ဝတ္ထဂုယ္ဟံ အဿာတိ ကောသောဟိတဝတ္ထဂုယ္ဟော။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၂။၃၈။ မ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၅၉။ ဩဟိတန္တိ သ-မောဟိတံ အန္တောဂဓံ။ တထာဘူတံ ပန တံ တေန ဆန္နံ ဟောတီတိ အာဟ "ပဋိစ္ဆန္နန္တိ"။ ဒီ၊ဋီ၊၂။၃၈။ မ၊ဋီ၊၃။၁၇၃။

(၃) ပိတ်-ပိတ်ထား-အပ်သော၊ အောက် သို့ ချအပ်သော။ ဩဟိတောမုခ-ကြည့်။ (၄) တည်သော။ ယေ သပ္ပုရိသာ ဇိနာ-ဏတ္တိယံ ဗုဒ္ဓဿ ဝိနယပညတ္တိသခါတာ-ဏတ္တိယံ ဩဟိတာသာ အဝီတိက္ကမဝ-သေန ပတိဋ္ဌိတအာသာ ဟောန္တိ။ အလ ဏ်ာ၊ဋီ၊သစ်။၆၁။

ဩဟိတခန္ဓ(ကွန္ဓ)ဘာရ (တိ) [ဩဟိတ+ ခန္ဓဘာရ] ကျစေအပ်-ချအပ်-သော ခန္ဓာ ဝန်ရှိသော၊သူ။ ပန္နဘာရန္တိ ဩဟိတခန္ဓ-ဘာရံ။ ဓမ္မ၊ဋ္ဌ၊၂။၄၁၁။ ပန္နဘာရန္တိ ဩဟိ-တကွန္ဓဘာရံ။ သုတ္တနိ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၈၈။

ဩဟိတစိတ္တ (တိ) [ဩဟိတ+စိတ္တ] ကျစေ အပ်-ချထားအပ်-သောစိတ်ရှိသော၊သူ။ တဉ္စ သဗ္ဗေ ဩဟိတစိတ္တာ သုဏာထ။ ဝိမာန၊ ဋ္ဌ။၃၁၃။

ဩဟိတတစ (တိ) [ဩဟိတ+တစ] ကျစေ အပ်-ချထားအပ်-စွန့်အပ်-သော အရေရှိ သော၊သူ(မြွေ)။ ဇဟိတွာ ဥရဂေါ ဝိယ ဩဟိတတစော ... ပက္ကမတိ။ သုတ္တနိ၊ဋ္ဌ၊ ၁။၁၃။ (-သာရတ္ထ၊၃။၁၉။)

ဩဟိတဘာရ (တိ) [ဩဟိတ+ဘာရ] ကျစေ အပ်-ချအပ်-ပယ်စွန့်အပ်-သောဝန်ရှိသော၊ သူ။ ခိဏာသဝေါ ဝုသိတဝါ ကတကရ-

ကီယော ဩဟီတဘာရော။ ဝိ၊၃။ ၂၆၉။ ဒီ၊ ၃။၆၈။ မ၊၁။၅။ အံ၊၂။၃၁၅။ ဣတိဝုတ်။ ၂၂၁။ (-အံ၊၁။၁၄၂။ ထေရီ။၄၀၃။ ကိလေသဘာရော ခန္ဓဘာရော စ ဩဟီတော အဿာတိ ဩဟီတဘာရော။ ဩဟီတောတိ ဩဟာရိတော။ ဒီ၊၁။၃။၄၈။ ဩဟာရိတောတိ အပနီတော။ ဒီ၊ဋီ၊၃။၃၉။ ဩဟီတဘာရောတိ ...တဿိမေ တယော ဘာရာ ဩဟီတာ ဩရောပိတာ နိက္ခိတ္တာ ပါတိတာ။ မ၊၁။၁။၄၄-၅။ (-မ၊၁။၃။ ၂၉၈။ အံ၊၁။ ၂။၁ ၂၄။ အံ၊၁။၃။၁၁၈။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၂။၃၁၈။ ထေရီ၊၁။၁၈၆။ သာရတ္ထ၊၃။ ၂၉ ၂။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ဋီ၊ ၂။၄၈၉။) တေ ဩဟီတာ ဩရောပိတာ နိက္ခိတ္တာ ပါတိတာ ဧတေနာတိ ဩဟီတဘာရော။ အံ၊ဋီ၊၃။၁၁၅။

ဩဟီတမုခ (တိ) [ဩဟီတ+မုခ] ပိတ်ထားအပ်သော-ခံတွင်း-နှုတ်သီး-ပါးစပ်-ရှိသော၊ သူ။ (အောက်သို့ချအပ်သော မျက်နှာရှိသော။ ပြည်၊သျှ။) ဝကော်ဌော ဩဟီတောမုခေါ။ ဇာ၁။၁၄၆။ ဩဟီတောမုခေါတိ မုခဗန္ဓနေန ပိဟိတမုခေါ။ ဇာ၊၁၊၃။ ၂၆ ၂။ (က-မှ၌ "ဩဟီတမုခေါ"ဟု ရှိသည်။)

ဩဟီတသောတ (တိ) [ဩဟီတ+သောတ] ကောင်းစွာထားအပ်-ရှေးရှုထားအပ်-ရောက်စေအပ်-ချထားအပ်-ထောင်အပ်-သောနားရှိသော၊ နားစိုက်ထောင်သော၊သူ။ သဗ္ဗံ စေတသာ သမန္နာဟရိတ္ထာ ဩဟီတသောတော ဓမ္မံ သောဿာမိ။ မ၊၁။ ၄၀၀။ သံ၊၁။၄ ၂၀။ ဝိ၊၁၊၁။ ၂၀၆-ဂု။ (-သံ၊ ၁။၁၁၄။ အံ၊၁။၁၉၉။ ဥဒါန။၁၇၇။) ဩဟီတသောတာတိ အဝဟိတသောတာ၊ သုဋ္ဌု ဌပိတသောတာ၊ ဩဟီတသောတာတိ ဝါ အဝကိဏ္ဏသောတာ။ ဥဒါန၊၁၊၃၅ ၂။ (-သံ၊ ၁၊၁။၁၆၃။ သံ၊၁၊ ၂။၁၈၃။ အံ၊၁၊ ၂။၁၈၇။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။ ၂၉ ၂။ ဓမ္မ၊၁၊ ၂။၃၁၅။) ဩဟီတသောတောတိ ဌပိတသောတော၊ ဓမ္မေ နိဟိတသောတောတိ အတ္ထော။ သာရတ္ထ၊ ၂။၅၃။ ဩဟီတသောတာတိ အနုညဝိဟိတတာယ ဓမ္မသဝနာယ အပ်ိတသောတာ၊ တတော ဧဝ တဒတ္ထံ ဌပိတသောတာ။ သံ၊ဋီ၊၁။ ၂၁၁။ ဩဟီတသောတောတိ အဝဟိတသောတော၊ သုဿုသန္တောတိ အတ္ထော။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋီ၊၁။၃၅၆။ (-ဝိမတိ၊၁။၁ ၂၉။ အံ၊ဋီ၊ ၂။၁၆၉။)

ဩဟီတာသ (တိ) [ဩဟီတာ+အာသာ] တည်သောအလိုဆန္ဒရှိသော၊သူ။ ဩဟီတ (၄) ကြည့်။

ဩဟီယ (ကြိ၀ိ) [အဝ+ဓာ+တွာ] ထည့်ထား၍။ ဘာတရံ မေ ဥပဋ္ဌိတွာ၊ ဓာတုံ ပတ္တာမိ ဩဟီယ။ အပ၊၁။၁၁၄။

ဩဟီယ(ယျ)တိ (ကြိ) [အဝ+ဟာ+ယ+တိ] ကျန်ရစ်-ချန်ရစ်-နေရစ်-၏။ ဩဟီယတိ (က) ကြည့်။

ဩဟီယိ (ကြိ) [အဝ+ဟာ+ယ+ဣ] ကျန်ရစ်-ချန်ရစ်-နေရစ်-ပြီ။ ဩဟီယတိ (က) ကြည့်။

ဩဟီ(ဟီ)ယိတုံ (ဗျ) [အဝ+ဟာ+ယ+တုံ]

ကျန်ရစ်-ချန်ရစ်-နေရစ်-ခြင်းငှါ။ နဒုတိ-ယိကံ ဩဟိယိတုံ။ ဝိမတိ၊၂။၇၃။ ဘဒ္ဒေ တယာ နဂရေ ဩဟီယိတုံ ဝဋ္ဌတိ။ ဇာ၊ ၌၊၂။၂၅၀။

ဩဟိ(ဟီ)ယိတွာ (ကြိ၊ဝိ) [အဝ+ဟာ+ယ+တွာ] (၁) ကျန်ရစ်-ချန်ရစ်-နေရစ်-၍၊ နောက်ချန်၍။ (၂) တွန့်-တွန့်ဆုတ်-တွန့်တိုဆုတ်နစ်-၍။ **(၁)** အညတရာ ဘိက္ခုနီ ဝစ္စေန ပီဋ္ဌိတာ ဧကိကာ ဩဟိယိတွာ ပစ္ဆာ အဂမာသိ။ ဝိ၊၂။၂၉၅။ (-ဒီ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၈၀။ အပ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၀၆။)

(၂) ကနိဋ္ဌော ပန ဩဟိယိတွာ ပစ္ဆာ ဒါနဿ ဒိန္နတ္တာ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၈၀။ ဩဟိယိ-တွာတိ သင်္ကောစံ အာပဇ္ဇိတွာ။ ဒီ၊ဋ္ဌီ၊၂။၁၈၂။

ဩဟိယိဿတိ (ကြိ) [အဝ+ဟာ+ယ+ဿတိ] ကျန်ရစ်-ချန်ရစ်-နေရစ်-လတ္တံ့။ ဩဟီ-ယတိ (က) ကြည့်။

ဩဟိယျက (တိ) [အဝ+ဟာ+ယ+ကျ] ကျန်ရစ်-ချန်ရစ်-နေရစ်-သော၊သူ။ အာယသ္မာ ဥဒါယီ ဩဟိယျကော ဟောတိ ဝိဟာရ-ပါလကော။ ဝိ၊၁။၃၀၉။ ဩဟိယျကောတိ အဝဟီယကော အဝသေသော။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၄၃။ ဩဟိယျကော(သံ၊၁။၁၈၇)တိ အဝ-ဟိယျကော ဩဟီနကော။ သံ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၄၆။ ဩဟီနကောတိ ထေရေသု ဂါမံ ပိဏ္ဍာယ ပဝိဋ္ဌေသု ဝိဟာရေယေဝ အဝဟီနကော ဌိတော။ သံ၊ဋ္ဌီ၊၁။၂၈၂။

ဩဟိယျတု (ကြိ) [အဝ+ဟာ+ယ+တု] ကျန်ရစ်-ချန်ရစ်-နေရစ်-လော့။ ဩဟီယတိ (က) ကြည့်။

ဩဟိယျမာနက (တိ) [အဝ+ဟာ+ယ+မာန+က] ကျန်ရစ်-ချန်ရစ်-နေရစ်-သော၊သူ။ အောက်ပုဒ်ကြည့်။

ဩဟိယျမာနကဘိက္ခု (ပု) [ဩဟိယျမာနက+ဘိက္ခု] ကျန်ရစ်-ချန်ရစ်-နေရစ်-သော ရဟန်း။ ဒသဗလဿ စာရိကတ္ထာယ ဂမန-ကာလေ ဩဟိယျမာနကဘိက္ခူ နာမ အပ္ပကာ ဟောန္တိ။ အပ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၅၀။

ဩဟိယျသိ (ကြိ) [အဝ+ဟာ+ယ+သိ] ကျန်ရစ်-ချန်ရစ်-နေရစ်-၏။ ဩဟီယတိ (က) ကြည့်။

ဩဟီန (တိ) [အဝ+ဟာ+တ] (၁)(က) ကျန်ရစ်-ချန်ရစ်-နေရစ်-သော၊သူ။ (ခ) နောက်ကျသော၊သူ။ (၂)(က) ဆုတ်ယုတ်သော၊သူ။ (ခ) ယုတ်လျော့သော။ **(၁)(က)** ကိ-ဿ တွံ အယျေ ဧကိကာ ဩဟီနာ။ ဝိ၊၂။၂၉၅။ ဩဟီနေ ဒဟရေ မဂ္ဂံ။ ဝိ၊ဝိနိစ္ဆယ၊ဂါထာ။၆၁၀။ ဩဟီနေတိ ဩသက္ကိ-တေ။ ဝိ၊ဝိနိစ္ဆယ၊ဋီ၊၁။၂၉၃။ (-ဒီ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၇၂။ မ၊ဋ္ဌ၊၃။၉၆။ သံ၊ဋ္ဌ၊၁။၇၁။ အံ၊ဋ္ဌ၊၂။၃၂။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၂။၅။ ထေရ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၄၈။ ဗုဒ္ဓဝံ၊ဋ္ဌ။ ၇၀။ ဝဇိရ။၅၃၀။)

(ခ) အယံ သမာဂမော မဟာ၊ မယာ ဩဟီနာ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၇၂။ (-မ၊ဋ္ဌ၊၃။၉၆။) **(၂)(က)** ဩဂဏောတိ ဂဏာ ဩဟီနော ပရိ-

ဟီနော ဟုတ္တာ။ ဇာ၊ဌ၊၄။၄၃၄။ **(ခ)** ဩဟီနဝိရိယ-ကြည့်။

ဩဟီနက (တိ) [ဩဟီန+က] (က) ကျန်ရစ်-ချန်ရစ်-နေရစ်-သော၊သူ။ (ခ) နောက်ကျသော၊သူ။ **(က)** ဩဟီယျက-ကြည့်။ **(ခ)** ဩဟီနကာနံ ဩကာသော ဒုလ္လဘော ဟောတိ။ ဒီ၊ဌ၊၂။၂၇၂။ မ၊ဌ၊၃။၉၆။ (-ဇာ၊ဌ၊၂။၁၁၈။)

ဩဟီနကဘိက္ခု (ပု) [ဩဟီနက+ဘိက္ခု] ကျန်ရစ်-ချန်ရစ်-နေရစ်-သော ရဟန်း။ ဒသဗလဿ စာရိကတ္ထာယ ဂမနကာလေ ဩဟီနကဘိက္ခူ နာမ အပ္ပကာ ဟောန္တိ။ အံ၊ဌ၊၁။၁၇၈။

ဩဟီနဇန (ပု) [ဩဟီန+ဇန] ကျန်ရစ်-ချန်ရစ်-နေရစ်-သောလူ။ ပုနဒိဝသေ ဩဟီနဇနာ သန္နိပတိတ္တာ။ ဇာ၊ဌ၊၄။၄၉၁။

ဩဟီနဌေရ (ပု) [ဩဟီန+ဌေရ] ကျန်ရစ်-ချန်ရစ်-နေရစ်-သော ထေရ်။ ဝိဟာရေ ဧကေကဿေဝ ဩဟီနဌေရဿ။ ဝိမတိ၊ ၂။၂၅၁။

ဩဟီနဝိရိယ (တိ) [ဩဟီန+ဝိရိယ] ယုတ်လျော့သော ဝီရိယ ရှိသော၊သူ။ ဩသန္နဝီရိယာတိ ဩဟီနဝိရိယာ။ သာရတ္ထ၊ဋ။ ၄၄၀။

ဩဟီနသမယ (ပု) [ဩဟီန+သမယ] ကျန်ရစ်သော အခါ။ ယဒါ ပန ဝေဿဘုနာ သဗ္ဗလောကာဘိဘုနာ သဟ ပဗ္ဗဇိတာ သတ္တာသသဟဿာနိ ဘိက္ခူ ဂဏတော ဩဟီနသမယေ ပက္ကန္တာ။ ဗုဒ္ဓဝံ၊ဌ။ ၂၉၂။

ဩဟီယက (တိ) [အဝ+ဟာ+ယ+ကွ] ကျန်ရစ်သော၊ နောက်ကျန်ရစ်သော။ အောက်ပုဒ် (ခ) ကြည့်။

ဩဟီယတိ၊ ဩဟီယ(ယျ)တိ (ကြိ) [အဝ+ဟာ+ယ+တိ] (က) ကျန်ရစ်-ချန်ရစ်-နေရစ်-၏။ (ခ) ကြွင်းကျန်၏။

(က) ကော မဂ္ဂံ ဂစ္ဆန္တီ ဩဟီယတိ။ ဝိ၊ဌ၊၁။၁၈၆။ သာ ပိတရိ ဖလာဖလတ္ထာယ ဂတေ ပဏ္ဏသာလာယံ **ဩဟီယတိ၊** ထေရိ၊ဌ။၁၉၁။ ပုရတော ဂစ္ဆန္တော **ဩဟီယျတိ**။ ဝိ၊၂။၁၉၈။ **ဩဟီယျသိ**—ဇာ၊ဌ၊၄။၄၂၇။ **ဩဟီယသိ**—ဇာ၊ဌ၊၁။၄၂၁။ ဇာ၊ဌ၊၅။၃၆၄။ **ဩဟီယတု**—ဝိ၊ဌ၊၃၊၁၈၆။ ကင်္ခါ၊ဋီ၊သစ်။၄၅၉။ ကော ဝါ ဂဏမှာ **ဩဟီယေယျ**။ ဝိ၊၂။၂၉၆။ ဩဟီယေယျာတိ အဝဟီယေယျ ဒဿနူပစာရံ ဝါ သဝနူပစာရံ ဝါ ဝိဇဟေယျာတိ အတ္ထော။ ကင်္ခါ။ ၃၀၀။ ဩဟီယေယျာတိ ဝိနာ ဘဝေယျ။ ဝိ၊ဝိနိစ္ဆယ၊ဋီ၊၂။၄၃။ **ဩဟီယိ**—ဇာ၊ဌ၊၃။၁၃၁။ **ဩဟီယိ**—ဝိ၊၂။၂၉၅။ ဒီ၊ဌ၊၂။ ၁၆၂။ ဓမ္မ၊ဌ၊၁။၁၂၄။ ဥဒါန၊ဌ။၃၆၅။ သုတ္တနိ၊ဌ၊၁။၁၉။ ဇာ၊ဌ၊၃။၄၅၅။ ကင်္ခါ၊ဋီ၊သစ်။ ၄၅၉။ **ဩဟီယီသု**—မ၊ဌ၊၃။၂၀၁။ ဥဒါန၊ဌ။၃၂၃။ ဇာ၊ဌ၊၄။၄၃၃။ **ဩဟီယိဿတိ**—ဝိ၊၂။၂၉၅။

(ခ) တံ ကာမာဝစရကမ္မံ တသ္မိ ရူပါရူပါဝစရကမ္မေ နာ ဩဟီယတိ နာ တိဋ္ဌတိ။

ဒီ၊ဌ၊၁။၃၃၇။ နဩဟီယတိ နတိဌတိတိ ကတူပစိတမ္ပိ ကာမာဝစရကမ္မံ ယထာဓိဂတေ မဟဂ္ဂတစျာနေ အပရိဟီနေ တံ အဘိဘဝိတ္ဘာ ပဋိဗာဟိတ္ဘာ သယံ ဩဟီယကံ ဟုတ္ဘာ ပဋိသန္ဓိံ ဒါတုံ သမတ္ထဘာဝေ နတိဌတိ။ ဒီ၊ဋီ၊၁။၄၀၅။ သီ၊ဋီ၊သစ်၊၂။၄၃၃-၄။ "နအဝသိဿတီ"တိ ဧတဿ ဟိ အတ္ထဝစနံ "နဩဟီယတီ"တိ။ တဒေတံ "နအဝတိဌတီ"တိ ဧတဿ ဝိသေသဝစနံ, ပရိယာယဝစနံ ဝါ။သီ၊ဋီ၊သစ်၊၂။၄၃၃-၄။

ဩဟီယန (ထီ၊နဝ) [အဝ+ဟာ+ယ+ယု] (၁) ကျန်ရစ်-ချန်ရစ်-နေရစ်-ခြင်း။ (တိ)(၂) ကျန်ရစ်-ချန်ရစ်-နေရစ်-သော၊သူ။ **(၁)** နဒီပါရံ ဩက္ကန္တမတ္တာဝ ရတ္တိဝိပ္ပဝါသ ဂါမန္တရနဒီပါရ ဂဏမှာ ဩဟီယန လက္ခဏေန ဧကပ္ပဟာရေနေဝ စတုရော သံဃာဒိသေသာ အာပဇ္ဇတိ။ ဝိ၊ဌ၊၄။၂၃၈။ ဂဏမှာ ဩဟီယနာ နာမ ဟောတိ။ သာရတ္ထ၊၃။၄၉၁။ (-ဝဇိရ။၅၇၇။) ယသ္မာ ဩဟီယနံ နာမ ဒဿနူပစာရသဝနူပစာရာနမည-တရဿ ဝိဇဟနံ။ ကခ်၊ဋီ၊သစ်။၄၅၉။ **(တိ)(၂)** ဩဟီယန္တ-ကြည့်။

ဩဟီယနက (တိ) [ဩဟီယန+က] ကျန်ရစ်-ချန်ရစ်-နေရစ်-သော၊သူ။ တထာ ဂဏမှာ ဩဟီယနကဿ ဧကန္တိ ဝုတ္တံ။ ကခ်၊ဋီ။၃၄။

ဩဟီယနလက္ခဏ (နဝ) [ဩဟီယန+လက္ခဏ] ကျန်ရစ်ခြင်းလက္ခဏာ။ ဩဟီယန (၁) ကြည့်။

ဩဟီယနသိက္ခာပဒ (နဝ) [ဩဟီယန+သိက္ခာပဒ] ဩဟီယနသိက္ခာပုဒ်၊ ဘိက္ခုနီ တတိယ သံဃာဒိသိသ် တတိယအနုပညတ်။ (ရဟန်းမများနှင့်အတူ ခရီးသွားစဉ် အလေး အပေါ့စွန့်လိုသဖြင့် နောက်ချန်၍ နေရစ်သော ရဟန်းမအား လူတို့ဖျက်ဆီးမှုကို အကြောင်းပြု၍ ပညတ်တော်မူသောသိက္ခာပုဒ်။ ဝိ၊၂။၂၉၅။) အာရညိကဂ်ီ ဂဏမှာ ဩဟီယနသိက္ခာပဒေန ပဋိက္ခိတ္တံ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋီ၊၁။၁၀၆။ (-ဝဇိရ။၂၃၈။ သာရတ္ထ၊၂။၄၀၀။)

ဩဟီယနာဓိကာရ (ပု) [ဩဟီယန+အဓိကာရ] ကျန်ရစ်ခြင်းကို ပြဆိုသော အရာ။ ယံ သန္ဓာယ ဂဏမှာ ဩဟီယနာဓိကာရေ အဌကထာယံ ... ဝုတ္တံ။ ကခ်၊ဋီ။၃၄။

ဩဟီယနာပတ္တိ (ထီ) [ဩဟီယန+အာပတ္တိ] ကျန်ရစ်ခြင်း-နောက်ချန်နေခြင်း-ကြောင့်သင့်သော အာပတ်၊ ဩဟီယနအာပတ်။ ဂဏမှာ ဩဟီယနာပတ္တိ သကိယေဝါပဇ္ဇတိ။ ဝဇိရ။၃၆၀။

ဩဟီယနာပတ္တိကရ (ထီ) [ဩဟီယနာပတ္တိ+ကရ+ဏ] ဩဟီယနအာပတ်ကို ပြုတတ်သော။ ဣဒဥ္စ တာသံ ဂဏမှာ ဩဟီယနာပတ္တိကရံ။ သီ၊ဋီ၊သစ်၊၂။၁၂၁။

ဩဟီယန္တ (တိ) [အဝ+ဟာ+ယ+အန္တ] ကျန်ရစ်-ချန်ရစ်-နေရစ်-သော၊သူ။ အမာဝါသိယံ သူရိယေန သဒ္ဓိံ ဂစ္ဆန္တော ဒိဝသေ ဒိဝသေ ထောကံ ထောကံ ဩဟီယန္တော ပုဏ္ဏမာသိယံ ဥပနုမဂ္ဂမေဝ ဩဟီယနတော။ ဒီ၊ဋီ၊၃။၄၃။ (သာရတ္ထ၊၁။၂၆၀-

အလားတူပါဦ၌ "ဥပမုမဂ္ဂတော ဩဟီ-ယတိ"ဟု ရှိသည်။) ဩဟီယန္တသာ(ဝိ၊ ဝိနိစ္ဆယဋီကာ။၁၇၅)တိ ပကတိဂမန် ဟာပေတွာ ဩသက္ကန္တသာ။ ဝိ၊ဝိနိစ္ဆယဋီ၊ ၁။၅၆၀။

ဩဟီယမာန (န) [အဝ+ဟာ+ယ+မာန] ကျန်ရစ်-ချန်ရစ်-နေရစ်-ခြင်း။ တုရိတဂမနေပိ ဩဟီယမာနေပိ ဧသေဝနယော။ ကင်။ ၂၅၅။ (-ကင်၊ဋီ၊သစ်။၄၁၇)

ဩဟီယသီ (ကြိ) [အဝ+ဟာ+ယ+သီ] ကျန်ရစ်-ချန်ရစ်-နေရစ်-၏။ ဩဟီယတိ (က) ကြည့်။

ဩဟီယီဆု (ကြိ) [အဝ+ဟာ+ယ+ဥ] ကျန်ရစ်-ချန်ရစ်-နေရစ်-ကုန်ပြီ။ ဩဟီယတိ (က) ကြည့်။

ဩဟီယိ (ကြိ) [အဝ+ဟာ+ယ+က္ခိ] ကျန်ရစ်-ချန်ရစ်-နေရစ်-ပြီ၊ ဩဟီယတိ(က)ကြည့်။

ဩဟီယိတုံ — ဩဟိ(ဟီ)ယိတုံ-ကြည့်။

ဩဟီယိတ္ဝာ — ဩဟိ(ဟီ)ယိတ္ဝာ-ကြည့်။

ဩဟီယေယျ (ကြိ) [အဝ+ဟာ+ယ+ယျ] ကျန်ရစ်-ချန်ရစ်-နေရစ်-ရာ၏။ ဩဟီယတိ (က) ကြည့်။

ဩဟီဠန (ထီ၊န) [အဝ+ဟီဠ+ယု] အထူးသဖြင့်-အလွန်အကဲ-မထီမဲ့မြင်ပြု-စက်ဆုပ်-ကဲ့ရဲ့-ရွဲတ်ချ-ခြင်း။ ယော ဝေရူပေါ ဩမာနော ... ဟီဠနာ ဩဟီဠနာ ဩဟီဠိတတ္တံ။ အဘိ၊ဝိ။၃၆၇။ ဩဟီဠနာတိ အ-တိရေကတော ဟီဠနာ။ ဩဟီဠိတတ္တန်ကိ တ-ဿဝ ဘာဝနိဒ္ဒေသော။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၂။၄၆၇။

ဩဟီဠိတ (တိ) [အဝ+ဟီဠ+တ] အထူးသဖြင့်-အလွန်အကဲ-မထီမဲ့မြင်ပြု-စက်ဆုပ်-ကဲ့ရဲ့-ရွဲတ်ချ-အပ်သော။ ယသ္မာ သုရူပေါပိ ဒုစ္စောဠော ဝါ အစောဠော ဝါ ဝိရူပေါ ဟောတိ ဩဟီဠိတော ဒုဒ္ဒသိကော။ သံ၊ဋ္ဌ၊ ၁။၇၈။ ဟိနာနံ ဇာတိကုလဘောဂါဒီနံ ဝ-သေန ဟီဠိတေ ဩဟီဠိတေ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၃၃။ ဩဟီဠိတေတိ ဝိသေသတော ဂရဟိတေ။ သာရတ္ထ၊၁။၄၀၁။ (-ပဋိသံ၊ဂံ။၂၂၄။)

ဩဟီဠိတရူပ (တိ) [ဩဟီဠိတ+ရူပ] အထူးသဖြင့်-အလွန်အကဲ-မထီမဲ့မြင်ပြု-စက်ဆုပ်-ကဲ့ရဲ့-ရွဲတ်ချ-အပ်သော အဆင်းရုပ် သွင်ရှိသော၊သူ။ ယေဘုယျေန ဘိက္ခူနံ ပရိဘူတရူပန္တိ ပုထုဇ္ဇနဘိက္ခူဟိ ဩဟီဠိ-တရူပံ။ ဥဒါန၊ဋ္ဌ။၃၃၄။

ဩဟီဠေတိ (ကြိ) [အဝ+ဟီဠ+ဏေ+တိ] အထူးသဖြင့်-အလွန်အကဲ-မထီမဲ့မြင်ပြု-စက်ဆုပ်-ကဲ့ရဲ့-ရွဲတ်ချ-၏။ တဿာယွတော ရူပံ ... ပုထုဇ္ဇနာ ဩဟီဠေန္တိ။ ဥဒါန၊ဋ္ဌ။၃၃၄။

ဩဇ္ဈာရိက၁ (တိ) [ဥဇ္ဈာရ+ကိက။ ဥဇ္ဇေန ထူလေန အရတိ ပဝတ္တတီတိ ဥဇ္ဈာရော၊ တမေဝ ဩဇ္ဈာရိကော။ သင်္ကဒီပနီ၊ဋီ။ ဩော်ဒါရိက (သံ)] (၁) ရုန့်ရင်း-ကြမ်းတမ်း-မညီညွတ်-သော။ (၂) ကြီးသော၊ ထင်ရှား-ပေါ်လွင်-သော။ (၃) ပင်ကိုယ်ပြကတ္တဖြစ်သော။ (၄) ရုန့်ရင်း-စက်ဆုပ်အပ်-သော။

(၁) ဩဋ္ဌာရိက် အာဏီ (မ၊၁။၁၆၈)နွှိ စန္ဒဖလကေ ဝါ သာရဖလကေ ဝါ အာ-ကောဋိတံ ဝိသမာဏီ။ မ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၉၃။ တ-ယိဒံ သခ်တံ ဩဋ္ဌာရိက်။ မ၊၃။၁၉။ ဩဋ္ဌာ-ရိကနွှိ သခ်တတ္တာဝ ဩဋ္ဌာရိက်။ မ၊ဋ္ဌ၊ ၄။၁၂။ သခ်တတ္တာ ဩဋ္ဌာရိက် ဥပ္ပါဒ-ဝယအညထတ္ထသဗ္ဘာဝတော။ မ၊ဋီ၊၃။၂၂၄။ ဧတေနေတံ ဩဋ္ဌာရိက် အက္ခာယတိ။ ဒီ၊ ၁။၃၄။ ဧတေနေတနွှိ ဧတေန ဝိတက္ကိ-တေန စ ဝိစာရိတေန စ ဧတံ ပဌမဇ္ဈာနံ ဩဋ္ဌာရိက် သကဏ္ဍက် ဝိယ ခါယတိ။ ဒီ၊ ဋ္ဌ၊၁။၁၁၂။ လောကေ ဟိ သကဏ္ဍက် ဖရု-သက် ဩဋ္ဌာရိကနွှိ ဝဒနွှိ။ သီ၊ဋီ၊သစ်၊၁။ ၄၅၁။ ကတမံ တံ ရူပံ ဩဋ္ဌာရိက်။ အဘိ၊ ဓ။၁၇၃။ ဩဋ္ဌာရိကနွှိ ဝတ္ထာရမ္မဏဘူ-တတ္တာ သံဃဋ္ဌနဝသေန ဂဟေတဗ္ဗတော ထူလံ။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၇၃။ ဩဋ္ဌာရိက-သာ(ဒီ၊ဋ္ဌ၊၂။၃၇၅)တိ ထူလသ။ ဒီ၊ဋီ၊၂။ ၃၂၃။ ဒုက္ခာ အသာတဋ္ဌေန ဒုက္ခဋ္ဌေန စ ဩဋ္ဌာရိကာ။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၃။ ဗဟုဝိပါကာ အကုသလာ ဒေါသုဿန္နတာယ ဩဋ္ဌာရိ-ကာ။ မူလဋီ၊၂။၁၃။ (-ပဋိသံ။၂၁၀။ ပဋိသံ၊ ဋ္ဌ၊၂။၁၃၆။) (ဩဋ္ဌာရိက ဖြစ်သောရုပ် ဝေဒနာသညာသခ်ါရစိတ်တို့ကို သာရတ္ထ၊ ၃။၁၈၆-၁၈၉ ကြည့်။)

(၂) ကီ ဟိ သောဘတိ ဆဝေါ မနောဒဏ္ဍော ဣမသ ဧဝံ ဩဋ္ဌာရိကသ ကာယဒဏ္ဍသ ဥပနိဓာယ။ မ၊၂။၃၇။ ဩ-ဋ္ဌာရိကသာတိ မဟန္တသ။ မ၊ဋ္ဌ၊၂။၃၈-၉။ ဩဋ္ဌာရိကဝိညာဏ-လည်းကြည့်။

(၃) န စသ ဩဋ္ဌာရိကာနိ ယုဂနင်-လာဒီနိ ကသိဘဏ္ဍာနိ ပသာမိ။ သံ၊ဋ္ဌ၊ ၁။၂၂၈။ ဩဋ္ဌာရိကာနီတိ ပါကတိကာနိ။ သံ၊ဋီ၊၁။၂၆၈။ (၄) ဩဋ္ဌာရိကာရမ္မဏ-ကြည့်။

ဩဋ္ဌာရိက၂ (တိ) [ဩဋ္ဌာရိက+ဏ] ရုန့်ရင်း ကြမ်းတမ်းသော-အမှု-အပြုအမူ-အကျင့်-နှင့်ယှဉ်သော။ ဒိဋ္ဌိဂတာနံ ယေဝ ပဟာနံ ဩဋ္ဌာရိကဝသေန ဝုတ္တံ။ ပဋိသံ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၁၅။ ဩဋ္ဌာရိကနွှိ ပဉ္စဂ္ဂိတပွနာဒိဝိရူပကိရိယာ-ဟေတုတ္တာ ဩဋ္ဌာရိကကိရိယာယုတ္တံ။ ပ ဋိသံ၊ဂံ။၁၁၃-၄။

ဩဋ္ဌာရိကအသာသပသာသ (ပု) [ဩဋ္ဌာရိ က+အသာသပသာသ] ရုန့်ရင်းကြမ်းတမ်း သော ထွက်သက် ဝင်သက်။ ဩဋ္ဌာရိက-အသာသပသာသနိရောဓဝသေန ကာ-ယဒရထေ ဝူပသန္တေ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၆။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၁။၂၇၄။

ဩဋ္ဌာရိကင် (န) [ဩဋ္ဌာရိက+အင်] ရုန့်ရင်း သော-အင်ါ-ဈာန်အင်ါ-အစိတ်အပိုင်း။ တဒါသ ဩဋ္ဌာရိကင်ဲ ပဟာနာယ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၁။၁၅၀။

ဩဋ္ဌာရိကင်ပွဟာန (န) [ဩဋ္ဌာရိကင် + ပဟာန] ရုန့်ရင်းသောဈာန်အင်ါကို ပယ် ခြင်း။ ဩဋ္ဌာရိကင်ပွဟာနေန ပန သုခု-မတ္တာ ဣမသ ဈာနသ... ဂတိ ဣစ္ဆိ-တဗ္ဗာ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၂၁။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၁၉။ ပဋိသံ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၇၆။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။၁၅၈။ မဟာနိ၊ ဋ္ဌ။၁၂၁။ ပီတိသခ်ါတသ ဩဋ္ဌာရိကင်သ

ပဟာနေန သုခုမတ္တာ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋီ၊၁။၁၈၈။ သာရတ္ထ၊၁။၃၇၅။

ဩဇာရိကဂံမုခ (န) [ဩဇာရိကဂံ+မုခ] ရုန့်ရင်းသောစွာန်အဂိုကို အဦးပြုခြင်း။ ဩဇာရိကဂံမုခေန ဟိ တံ တံ စွာနနိကန္တိယာ ဝိက္ခမ္ဘနံ ဝိတက္ကဝိစာရဝူပသမဝစနာဒီဟိ ပကာသိတံ။ သာရတ္ထ၊၁။၃၆၈။ (-အနုဋီ၊ ၁။၁၀၉။)

ဩဇာရိကစိတ္တပွဝတ္တိကာလ (ပု) [ဩဇာရိကစိတ္တပွဝတ္တိ+ကာလ] ရုန့်ရင်းသောစိတ် ဖြစ်ရာအခါ။ ဥပစာရေ ဝိတက္ကဝိစာရဝဝေသေန ဩဇာရိကစိတ္တပွဝတ္တိကာလေ ပဝတ္တအဿာသပဿာဝသေန ဩဇာရိကာတိ ဝဒန္တိ။ ဝဇီရ။ ၁၅၁။

ဩဇာရိကဋ္ဌ (ပု) [ဩဇာရိက+အတ္ထ] ရုန့်ရင်းကြမ်းတမ်းသည်၏အဖြစ်ဟူသောအနက်သဘော။ သန္ဓေပိ စ နေသံ ကတ္ထစိ အဝိပွယောဂေ ဩဇာရကဋ္ဌေန... စေတသော ပဌမာဘိနိပါတော ဝိတက္ကော။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၁၅။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၅၈။ ပဋိသံ၊ဋ္ဌ၊၁။ ၁၆၈။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။၁၃၈။ ဩဇာရိကဋ္ဌေနာတိ ဝိစာရတော ဩဇာရိကဋ္ဌေန။ သာရတ္ထ၊၁။ ၃၆၀။

ဩဇာရိကဌာန (န) [ဩဇာရိက+ဌာန] ရုန့်ရင်းသော အကြောင်းတရား၊ အလွန်အပြစ်ကြီးသော အကုသိုလ်ကံ။ တတ္ထ အဘိဌာနာနိ-တိ ဩဇာရိကဌာနာနိ။ သုတ္တနိ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၈၅။ ခုဒ္ဒက၊ဋ္ဌ။၁၅၈။

ဩဇာရိကတမ (တိ) [ဩဇာရိက+တမ] သာလွန်၍ရုန့်ရင်းကြမ်းတမ်းသော။ ယေ ဩဇာရိကတရာ စ ဩဇာရိကတမာ စ။ ဒီ၊ဋီ၊၃။၁၉၂။

ဩဇာရိကတက္ကာ (ထီ) [ဩဇာရိကာ+တက္ကာ] ရုန့်ရင်းသော တက္ကာ။ နံ ဩဇာရိကတက္ကာဝသေန။ မ၊ဋီ၊၂။၂၂၆။

ဩဇာရိကတရ (တိ) [ဩဇာရိက+တရ] အလွန်ရုန့်ရင်းကြမ်းတမ်းသော။ ဧဝံ သတိ ဩဇာရိကတရေ စ အသုဘာကာရေ ကိလေသဝသေနာယံ သဗ္ဗောပိ လောကော ဧတ္ထ ပိဋိတော။ ဝဇီရ။၄၀၈။

ဩဇာရိကတ္တဘာဝ (န) [ဩဇာရိက+အတ္တဘာဝ] ရုန့်ရင်းကြမ်းတမ်းသော-အတ္တဘော-ကိုယ်ခန္ဓာ။ ဩဇာရိကတ္တဘာဝပဋိလာဘေန အဝီစိတော ပဋ္ဌာယ ပရနိမ္မိတဝသဝတ္တိပရိယောသာနံ ကာမဘဝံ ဒဿေသိ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၁၃။

ဩဇာရိကဒေါသ (ပု) [ဩဇာရိက+ဒေါသ] ရုန့်ရင်း-ကြီးလေး-သော အပြစ်။ ဩဇာရိကဒေါသံ အပဿန္တော ကထံ မာရေဿာမ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၇၂။

ဩဇာရိကဒေါသပွဟာန (န) [ဩဇာရိကဒေါသ+ပဟာန] ရုန့်ရင်းသော အပြစ်ကို ပယ်ခြင်း။ သပ္ပဋိကာနမ္မိ သုဒ္ဓါဝါသာနံ ခန္ဓာဒဿ ပရိနိဗ္ဗာနပရိယာယော ဩဇာရိကဒေါသပွဟာနတော ကိလေသူပသမသာမညေန ဝုတ္တော။ အနုဋီ၊၃။၁၇၃။

ဩဋ္ဌာရိကဒေါသဟရဏ (နဲ) [ဩဋ္ဌာရိက ဒေါသ+ဟရဏ] ရုန့်ရင်းသော အပြစ် ဒေါသကိုပယ်ခြင်း။ တီဏိ ဥပ္ပလဟတ္ထာနီတိ ဧကံ ဩဋ္ဌာရိကဒေါသဟရဏတ္ထံ။ ဝိ၊ဌ၊၃။ ၄၀၀။ ဩဋ္ဌာရိကဒေါသဟရဏတ္ထန္တိ ဩဋ္ဌာ-ရိကဿ ဒေါသဿ အပနယနတ္ထံ။ ပါစိတ်၊ ယော။၃၇၂။

ဩဋ္ဌာရိကဓမ္မပ္ပဝတ္တိသိဒ္ဓ (တိ) [ဩဋ္ဌာရိက ဓမ္မပ္ပဝတ္တိ+သိဒ္ဓ] ရုန့်ရင်းသော တရားတို့ ဖြစ်ခြင်းဖြင့် ပြီးသော။ ပဝတ္တဒရထာတိ တထာရူပါယ ပဿဒ္ဓိယာ အဘာဝတော ဩဋ္ဌာရိကဓမ္မပ္ပဝတ္တိသိဒ္ဓါ ဒရထာ။ မ၊ဋီ၊ ၃။၃၂၂။

ဩဋ္ဌာရိကဓာတု (ထီ) [ဩဋ္ဌာရိကာ+ဓာတု] ရုန့်ရင်းကြမ်းတမ်းသောဓာတ်၊ ဩဋ္ဌာရိ ကဓာတ်။ (စက္ခု-စသော (၁၀)ပါး။) နဝဟိ ဩဋ္ဌာရိကဓာတူဟိ ... အသင်္ဂဟိတာ။ အဘိ၊ဌ၊၃။၉။

ဩဋ္ဌာရိကနယ (ပု) [ဩဋ္ဌာရိက+နယ] ကြမ်း တမ်း-ထင်ရှားပေါ်လွင်-သောနည်း။ ထူလံ ယေဝ တံ ဒဿေတုကာမော "ဩဋ္ဌာရိက-နယေနာ"တိ အာဟ။ မ၊ဋီ၊၁။၆၉။ (-မ၊ ဌ၊၁။၂၇။)

ဩဋ္ဌာရိကနိမိတ္တ (နဲ) [ဩဋ္ဌာရိက+နိမိတ္တ] ရုန့်ရင်းသော-အာရုံ-နိမိတ်။ တမ္ပိ ဩဋ္ဌာ-ရိကနိမိတ္တံ ကတံ။ ဒီ၊ဋီ၊၂။၁၆၃။

ဩဋ္ဌာရိကပဿမ္ဘန (ထီ၊နဲ) [ဩဋ္ဌာရိက+ ပဿမ္ဘန] ရုန့်ရင်းသော ထွက်သက် ဝင် သက်တို့၏ ငြိမ်းခြင်း။ ဣဒါနိ ဩဋ္ဌာရိက-ပဿမ္ဘနံ ဒဿေတုံ ယထာရူပေဟီ-တိအာဒိမာဟ။ ပဋိသံ၊ဌ၊၂။၁၁၃။

ဩဋ္ဌာရိကပါဏ (ပု) [ဩဋ္ဌာရိက+ပါဏ] ရုန့် ရင်းကြမ်းတမ်း-ထင်ရှားပေါ်လွင်-သော သတ္တဝါ။ ဩဋ္ဌာရိကပါဏာ ဝိယ အတီတာ-နာဂတပစ္စုပ္ပန္နာ ဗုဒ္ဓါ။ သံ၊ဌ၊၃။၂၄၄။

ဩဋ္ဌာရိကမံသ (နဲ) [ဩဋ္ဌာရိက+မံသ] ရုန့် ရင်း-ထင်ရှားပေါ်လွင်-သောအသား။ မံ-သပရိဂ္ဂဏ္ဍကေန စ ယောဂါဝစရေန ဧတာနေဝ ဩဋ္ဌာရိကမံသာနိ သဏ္ဍာန-တော ဝဝတ္ထပေတဗ္ဗာနိ။ ခုဒ္ဒက၊ဌ။၃၆။

ဩဋ္ဌာရိကမိဿက (တိ) [ဩဋ္ဌာရိက+မိဿက] ရုန့်ရင်းသောဘောဇဉ်နှင့် ရောနှောသော။ ဂေါယူသေ ပန တိလဗီဇာနိ ပက္ခိပိတ္ဓာ ပက္ကတ္တာ ဩဋ္ဌာရိကမိဿကံ ဇာတံ။ သံ၊ ဌ၊၁။၂၁၆။

ဩဋ္ဌာရိကရူပ (နဲ) [ဩဋ္ဌာရိက+ရူပ] ရုန့်ရင်း ကြမ်းတမ်းသော ရုပ်၊ ဩဋ္ဌာရိကရုပ်။ သုခ-ပရိဂ္ဂဟဋ္ဌေန လက္ခဏသုပ္ပဋိဝိဇ္ဈတာယ ဩ-ဋ္ဌာရိကရူပံ သန္တိကေတိ။ အဘိ၊ဌ၊၂။၁၁။ ဩဋ္ဌာရိကရူပံ ပကတိယာ ထူလသဘာ-ဝတ္တာ ဃဋ္ဋနသခ်ါတဿ စ အတ္တနော ကိ-စ္စဿ ဩဋ္ဌာရိကတ္တာ။ ပရမတ္ထဒီပနီ။၂၉၁။

ဩဋ္ဌာရိကဝတ္ထု (တိ) [ဩဋ္ဌာရိက+ဝတ္ထု] ရုန့် ရင်းကြမ်းတမ်းသော ကရဇကာယရှိသော၊ သူ။ တေသံ တာဝ ဩဋ္ဌာရိကဝတ္ထုတာယ သမ္မာ ပရိဏာမံ နဂစ္ဆတိ။ သံ၊ဌ၊၁။၂၁၆။

မနုဿာနံ ဝတ္ထူတိ ကရဇကာယမာဟ။ ဩဋ္ဌာရိကဝတ္ထုတာယ ဒေဝါနံ ဝိယ ဂဟ-ဏီ နတိက္ဘာ။ သံ၊ဋီ၊၁။၂၆၁။

ဩဋ္ဌာရိကဝိညာဏ (နဲ) [ဩဋ္ဌာရိက+ဝိညာဏ] ထင်ရှားသောအာရုံကိုသိခြင်း။ (မြန်မာပြန်)။ ယဒါ ရဇ္ဇေ ဝါ အဘိသိတ္တော ဟောတိ၊ သောတာပတ္တိဖလံ ဝါ ပတ္တော ဟောတိ၊ ဧဝံ ဩဋ္ဌာရိကဝိညာဏတော သတိ ဥပ္ပ-ဇ္ဇတိ။ မိလိန္ဒ။၈၄။

ဩဋ္ဌာရိကဝိပါကနိပ္ပါဒန (တိ) [ဩဋ္ဌာရိက ဝိပါက+နိပ္ပါဒန] ရုန့်ရင်းကြမ်းတမ်းသော အကျိုးကို ပြီးစေတတ်သော။ ဒုက္ခဝိပါက-ဌေနာတိ ဧတေန ဩဋ္ဌာရိကဝိပါကနိပ္ပါ-ဒနေန ကိစ္စတော။ မူလဋီ၊၂။၁၂။

ဩဋ္ဌာရိကဝိသယ (တိ) [ဩဋ္ဌာရိက+ဝိသယ] ရုန့်ရင်း ကြမ်းတမ်းသော အာရုံရှိသော။ စေတောပရိယဉာဏသ ဝိသယတော ဒိဗ္ဗ-သောတဉာဏံ ဩဋ္ဌာရိကဝိသယံ။ ပဋိသံ၊ ဋ္ဌ၊၁။၄၆။

ဩဋ္ဌာရိကဝိတိက္ကမ (ပု) [ဩဋ္ဌာရိက+ဝိတိ က္ကမ] ရုန့်ရင်းကြမ်တမ်းသော အပြစ်ကို လွန်ကြူးခြင်း။ ဒဏ္ဍကမ္မံ ပန တေသံ ကာတဗ္ဗံ တထာရူပေ ဩဋ္ဌာရိကဝိတိက္ကမေ။ ဝဇိရ။၅၇၆။

ဩဋ္ဌာရိကဝူပသမ (ပု) [ဩဋ္ဌာရိက+ဝူပသမ] ရုန့်ရင်းသောတရား(=စျာန်အဂါ်)တို့၏ ငြိမ်း ခြင်း။ ဣဓ ပန ဩဋ္ဌာရိကဝူပသမံ သန္ဓာယ ဝုတ္တံ။ အံ၊ဋ္ဌ၊၁။၄၁၀။

ဩဋ္ဌာရိကသခ်ါရပဝတ္တ (ပု) [ဩဋ္ဌာရိက သခ်ါရ+ပဝတ္တ] ရုန့်ရင်းကြမ်းတမ်းသော သခ်ါရ၏ ဖြစ်ခြင်း။ ပဥ္စဒ္ဓါရိကသညာပဝတ္တံ ဟိ ဩဋ္ဌာရိကသခ်ါရပဝတ္တံ ဝါ အပဝတ္တံ ကတ္ဘာ တံ သမာပဇ္ဇိတဗ္ဗံ။ မ၊ဋ္ဌ၊၄။၁၃။

ဩဋ္ဌာရိကသခ်ါရပဝတ္တိ (ထီ) [ဩဋ္ဌာရိက သခ်ါရ+ပဝတ္တိ] ရုန့်ရင်းကြမ်းတမ်းသော သခ်ါရတို့၏ ဖြစ်ခြင်း။ သခ်ါရမတ္တေနာတိ ဩဋ္ဌာရိကသခ်ါရပဝတ္တိမတ္တေနာတိ အ-တ္ထော။ မ၊ဋ္ဌ၊၄။၁၃။

ဩဋ္ဌာရိကသညာ (ထီ) [ဩဋ္ဌာရိကာ+သညာ] ရုန့်ရင်းကြမ်းတမ်းသောသညာ။ ဩဋ္ဌာ-ရိကသညာယ အဘာဝါ သုခုမာယ စ ဘာဝါ ... နေဝသညာနာသညာဘဝေါ။ အ ဘိ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၇၄-၅။

ဩဋ္ဌာရိကသဒ္ဒါရမ္မဏ (တိ) [ဩဋ္ဌာရိကသဒ္ဒ+ အာရမ္မဏ] ရုန့်ရင်းကြမ်းတမ်းသော သဒ္ဒါရုံ လျှင် အာရုံရှိသော။ တဿ ဩဋ္ဌာရိက-သဒ္ဒါရမ္မဏံ စိတ္တံ ပဝတ္တေယျ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၆။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။၂၇၄။

ဩဋ္ဌာရိကသမ္မိဿ (တိ) [ဩဋ္ဌာရိက+သမ္မိဿ] ရုန့်ရင်းသောဘောဇဉ်နှင့် ရောနှောသော။ ဒိဗ္ဗောဇာ တေန ပါယာသေန မိဿိတာ ဩဋ္ဌာရိကသမ္မိဿတာယ သုခုမဝတ္ထုကာနံ ဒေဝါနံ သုခဒါ နဟောတိ။ သံ၊ဋီ၊၁။၂၆၁။

ဩဋ္ဌာရိကာကာရာနုပါပန (ထီ၊နဲ) [ဩဋ္ဌာရိ ကာကာရ+အနုပါပန] ရုန့်ရင်းကြမ်းတမ်း သော အခြင်းအရာသို့ ရောက်စေခြင်း။

သုခဒုက္ခသောမနဿဒေါမနဿိန္ဒြိယာနံ သဟဇာတဓမ္မေ အဘိဘဝိတ္တာ ယထာသကံ ဩဇ္ဈာဂိကာကာရာနုပါပနံ။ အဘိ၊ ဋ္ဌ၊ ၂။ဘ ၂၀။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၂။ဘ ၂၄။ (-မူလဋီ၊ ၂။၈၀။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋီ၊ ၂။ဘ၈၈။)

ဩဇ္ဈာဂိကာစာရ (ပု) [ဩဇ္ဈာဂိက+အာစာရ] (ပစ္စည်းလေးပါးကိုငဲ့သော) ဂုန်.ရင်း-ညှဉ်ဖျင်း-သေးသိမ်-သောအကျင့်။ တတ္ထ ပဒသမာစာရောတိ ဒုဗ္ဗလသမာစာရော ဩဇ္ဈာဂိကာစာရော ပစ္စယေသု သာပေက္ခော မဟာရက္ခိတတ္ထောရော ဝိယ။ မ၊ဋ္ဌ၊၃။ဘ ၂၃-၈။ တတ္ထ တတ္ထ လဂ္ဂနဋ္ဌေန သာခါသဒိသသီလောတိ အတ္ထော၊ တေနာဟ "ဩဇ္ဈာဂိကာစာရော"တိ။ မ၊ဋီ၊၃။၈၂။

ဩဇ္ဈာဂိကာကိနိဟရဏ (န) [ဩဇ္ဈာဂိကာကိ+နိဟရဏ] ဂုန်.ရင်း-ကြမ်းတမ်း-မညီညွတ်သော-ငြောင့်ကို ထုတ်ပယ်-ထွင်-ခြင်း။ သုခုမာကိယာ ဩဇ္ဈာဂိကာကိနိဟရဏံ ဝိယ အသုဘဘာဝနာဒီဟိ ကုသလနိမိတ္တေဟိ တေသံ ဝိတက္ကာဒိနံ နိဟရဏံ။ မ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၉၄။

ဩဇ္ဈာဂိကာဓာရ (ပု) [ဩဇ္ဈာဂိက+အာဓာရ] ဂုန်.ရင်းသော တည်ရာဖြစ်သော။ ဩဇ္ဈာဂိကာတ္တာ ရူပဿ ဩဇ္ဈာဂိကာဓာရံ ကရိတ္တာကမာဟ။ ပဋိသံ၊ဋ္ဌ၊ ၂။၅၅။ (-ပဋိသံ၊ဂံ။ ၂၅။)

ဩဇ္ဈာဂိကာယတန (န) [ဩဇ္ဈာဂိက+အာယတန] ဂုန်.ရင်းသောအာယတန။ (စက္ခာယတန-စသော (၁၀)ပါး။ ဤ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၃-၌မူ ရူပါယတနကြည် ဩဇ္ဈာဂိကာယတန (၉) ပါးသာယူ။) အနိဒဿနသပ္ပဋိဃာ ဟိ ဓမ္မာ နာမ နဝ ဩဇ္ဈာဂိကာယတနာနိ။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၃။၉။

ဩဇ္ဈာဂိကာရမ္မဏ (န) [ဩဇ္ဈာဂိက+အာရမ္မဏ] (၁) ဂုန်.ရင်းကြမ်းတမ်း-ထင်ရှား-သောအာရုံ။ (တိ)(၂) ဂုန်.ရင်းကြမ်းတမ်း-ထင်ရှား-သောအာရုံရှိသော။ **(၁)** တိက္ခဿ ဩဇ္ဈာဂိကာရမ္မဏော အသက္ကာဟန-တော ဒုတိယံ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၂။၃၄၅။ မ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၄၄။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၀၅။ **(တိ)(၂)** ဩဇ္ဈာဂိကာရမ္မဏတ္တာ ပန ပဋိက္ကူလာရမ္မဏတ္တာ စ အာရမ္မဏဝသေန နေဝ သန္တံ နာ ပဏီတံ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၀။

ဩဇ္ဈာဂိကာဟာရ (ပု) [ဩဇ္ဈာဂိက+အာဟာရ] ဂုန်.ရင်းကြမ်းတမ်းသော အာဟာရ။ ပရိပက္ကဂတေ ဉာဏေ ဩဇ္ဈာဂိကာဟာရံ အာဟရန္တောပိ ဥပ္ပဇ္ဇမာနော၀ နာမ။ အံ၊ဋ္ဌ၊ ၁။ရရ။ (-သုတ္တနိ၊ဋ္ဌ၊ ၂။၁၁၉။)

ဩဇ္ဈာဂိကာဟာရပဋိသေဝန (ထီ၊န) [ဩဇ္ဈာဂိကာဟာရ+ပဋိသေဝန] ဂုန်.ရင်းကြမ်းတမ်းသောအာဟာရကို မှီဝဲခြင်း။ ဥရုဝေဠာယ ဆဗ္ဘဿာနိ ဒုက္ကရကာရိကံ ကရောန္တောပိ အမတံ ပဋိဝိဇ္ဈိတုံ အသက္ကောန္တော ဩဇ္ဈာဂိကာဟာရပဋိသေဝနေန ကာယံ သန္ဓေပေသိ။ မ၊ဋ္ဌ၊ ၂။ရရ။ (-ဗုဒ္ဓဝံ၊ဋ္ဌ။၈။)

ဩဇ္ဈာဂိကာဟာရပရိဘောဂ (ပု) [ဩဇ္ဈာဂိကာဟာရ+ပရိဘောဂ] ဂုန်.ရင်းကြမ်းတမ်းသော အာဟာရကို သုံးဆောင်ခြင်း။ အထ ဗောဓိသတ္တော ဩဇ္ဈာဂိကာဟာရပရိဘောဂေန ဆဝိမံသလောဟိတပါရိပူရိံ ကတ္တာ။

အံ၊ဌ၊၁။၁၁၃။ (-ထေရ၊ဌ၊၂။၂၅၁။ အပ၊ ဌ၊၁။၃၃၅။)

ဩဋ္ဌာရိကသံယောဇန (နဲ) [ဩဋ္ဌာရိက+ သံယောဇန] ရုန့်ရင်းကြမ်းတမ်းသော သံယောဇဉ်။ သကဒါဂါမိမဂ္ဂေန ဩဋ္ဌာရိကသံယောဇနဒွယခေပနံ။ အဘိ၊ဌ၊၁။၂၈၆။

ဩဋ္ဌာရိကာရမ္မဏ (တိ) [ဩဋ္ဌာရိက+အာရမ္မဏ] စက်ဆုပ်အပ်သောအာရုံရှိသော။ ဩဋ္ဌာရိကာရမ္မဏတ္တာ ဗိဘစ္ဆာရမ္မဏတ္တာ။ သာရတ္ထ၊၂။၁၈၃။ သံ၊ဋီ၊၂။၅၂၁။

ဩဋ္ဌိ (ပု) [ဩဋ္ဌ+ဣ] စက်ဆုပ်အပ်သော။ ဩလိ(ဋ္ဌိ)ဂလ္လ-ကြည့်။

ဩဋ္ဌိဂ (တိ) [ဩဋ္ဌိ+ဂမု+ကွိ] စက်ဆုပ်အပ်သည်၏အဖြစ်သို့ရောက်သော။ ဩလိ(ဋ္ဌိ)ဂလ္လ-ကြည့်။

ဩဋ္ဌိဂလ္လ (နဲ) [အဝ+လဂ္ဂ+အလ။ အဝလဂ္ဂန္တိ အသို့ ဩဋ္ဌိဂလ္လော။ ဓာန်၊ဋီ။၆၈၄။ အဝ+လဂ္ဂ+အလ။ ဩဋ္ဌိဂ+အလ။ ဇာ၊ဋီ၊သစ်။ ဩဋိဂလ္လ (သံ)] ရေဆိုးရေပုတ်စုရာ ညွန်အိုင်၊ တံစီးတွင်း၊ တံစီးအိုင်။ (ညွန်နှင့်တကွသော လုပ်ဆေးရေ, ကိုယ်ဝန်အညစ် အကြေး အစရှိသည်တို့၏ စီးဆင်းရာဖြစ်၍ ပုဆစ်မျှတိုင်အောင်) အညစ်အကြေးပြည့်သော ရွှံ့ဗွက်-အိုင်-မြောင်း။ (တံစီးမြောင်း။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋီ၊သျ။) ဩလိ(ဋ္ဌိ)ဂလ္လ-ကြည့်။

ဩဋ္ဌုမ္ပိက (တိ) [ဥဋ္ဌုမ္ပ+ဏိက] ဖောင်ဖြင့် ကူးသွားတတ်သော၊သူ (ဖောင်သူကြီး)။ ဥဋ္ဌုမ္ပေန တရတီတိ ဩဋ္ဌုမ္ပိကော။ ရူ၊နှာ။ ၂၂၂။ မောဂ်၊၄။၂၉။ (ဗာလဝတာရဂဏ္ဌိ၊ ၂၃၈-၌ "ဥဋ္ဌုပေန တရတီတိ ဩဋ္ဌုပိကော"ဟု ရှိသည်။)

တိပိဋက ပါဠိ-မြန်မာအဘိဓာန်

အတွဲ-၁၅-ဦး ဖြည့်စွက်အပ်သောပုဒ်များ

ဘိဇ္ဇ (ကြိ) [ဘိဒိ+ယ+ဟိ] ကွဲ-ပြိုကွဲပျက်စီး-လော၊ ပေါက်-ပေါက်ကွဲပျက်စီး-လော၊ ဖောက်ပြန်ပျက်စီးလော၊ ပျက်-ချုပ်ပျောက်ပျက်စီး-လော၊ ကျိုး-ကျိုးပြတ်-လော။ အောက်ပုဒ်ကြည့်။

ဘိဇ္ဇတိ၁ (ကြိ) [ဘိဒိ+ယ+တိ။ ဘိဒျတေ(သံ)] ကွဲ-ပြိုကွဲပျက် စီး-၏၊ ပေါက်-ပေါက်ကွဲပျက်စီး-၏၊ ဖောက်ပြန်ပျက်စီး၏၊ ပျက်၏၊ ချုပ်ပျောက်-ချုပ်ပျောက်ပျက်စီး-၏။ ကျိုး-ကျိုးပြတ်-၏၊ ကွဲပြား၏။ သံယော ဘိဇ္ဇတိ။ ဝိ၅။၃၅၀။ မ၊၁၄။၈၅။ သီဇိုသစ်၊၂။၁၈၅။ မတ္တိကဘာဇနံ ပန ... သန္နေန္တသ္သ ဘိဇ္ဇတိ။ ဒီ၊၁၁။၁၉၅။ တုမှာကံ ဝါဒေ ဂျုပ် ဘိဇ္ဇတိ၊ နံ သတ္တော ဘိဇ္ဇတိ။ ဒီ၊၁၁။၂၈၅။ သာရ-ကီယဓမ္မော ဘိဇ္ဇတိ။ ဒီ၊၁၂။၁၂၃။ သဒ္ဒါပိ ဘိဇ္ဇတိ(မ၊၁၄။၁၉၃)နသတိ၊ ဘေဒေါ ဟောတိတိ အတ္ထော။ မဇ္ဈိ၊၃။၃၉၁။ သာ ဒီပဇာလာ ဘိဇ္ဇတိ။ သံဇိ၊၂။၁၀၈။ ပါဒေသု ... ဧကော ဘိဇ္ဇတိ။ အံ၊၁၃။၂၃၆။ ယတ္ထ ဒွိန္နံ ဝိဟာရာနံ မဂ္ဂေါ ဘိဇ္ဇတိ။ အံ၊ဇိ၊၃။ ၁၂၉။ နံ အက္ကော ဘိဇ္ဇတိ။ ဓမ္မ၊၁၁။၂၆၁။ ဘိဇ္ဇိတဗ္ဗယုတ္တကံ ဘိဇ္ဇတိ။ ဇာ၊၁၃။၅၂။ အတိရတနဘာရေန သကဋံ ဘိဇ္ဇတိ။ ဒီ၊၁၃။၈၆။ ခဏေ ခဏေ ဘိဇ္ဇန္တမ္ပိ စိတ္တံ ပရဿ အနန္တရပစ္စယဘာဝေနေဝ ဘိဇ္ဇတိ။ ဒီ၊ဇိ၊၁။၁၆၀။ အယံ မဟာပထဝီ နာမ ကပ္ပဝိနာသေ ဘိဇ္ဇတိ၊ အန္တရာ ပထဝီ ဘေဒေါ နာမ နတ္ထိ။ မ၊၁၁။၃၉၆။ သ-မာဓိကုစ္ဆိ နံ ဘိဇ္ဇတိ။ သံ၊၁၁။၁၅၃။ ကေ-မေကော ဝိနယော ပဋ္ဌာ ဘိဇ္ဇတိ။ မ၊၁၊ ၁။၂၃။ (-အံ၊၂။၉၂။ ဓမ္မ။၃၅။ ထေရီ။ ၃၉၀။ ပဇိသံ။၅၅။ မိလိန္ဒ။၄၄။ ဒီ၊၁၊၂။၉၆၊ ၁၂၃။ ဒီ၊၁၃။၁၁၉၊၁၁၂၁။ မ၊၁၁။၂၃၊၃၂၊ ၁၃၃၊၃၅၊၃၉၅။ မ၊၁၊၂။၃၅၊၆၁၊၉၀၊၁၃၀။ သံ၊၁၁။ ၁၅၀၊၂၅၁။ အံ၊၁၁။၃၅၄။ အံ၊၁၂။၁၁၁၊၂၂၃။ အံ၊၁၃။၉၊၉၁၊၁၈၆။ ခုဒ္ဒကာ၁၁။၁၈။ ဥဒါန၊ ၁၁။၂၈၈။ ဣတိဝုတ်၊၁၁။၂၁၅။ စရိယာ၊၁၁။ ၁၅၄။ ထေရီ၊၁၁။၉၃။ ဒီ၊ဇိ၊၁။၂၆၅၊၃၃၃။ ဒီ၊ဇိ၊၃။၁၁။ သီဇိုသစ်၊၁။၆၀၊၃၄၈၄၂၆။ သီဇိုသစ်၊၂။၁၂၅၊၁၃၃၄၂၁၄၁၈၊၃၃။ မဇ္ဈိ၊ ၁။၂၈၈။) **ဘိဇ္ဇတိ၂** လည်းကြည့်။

ဘိဇ္ဇန်—ပတ္တာနံ ဘိဇ္ဇန်။ ပေတ။၁၈၅။ ဇာလာ ပတ္တာဝ ဘိဇ္ဇန်။ ဇာ၁။၉၉။ (-ပေတ။၁၈၅။ မဟာနိ။၄။ မိလိန္ဒ။၄၄။ ဒီ၊၁၁။၁၈၃။ ဒီ၊၁၊၂။၃၈၅။ မ၊၁၁။၂၂၁။ မ၊၁၃။၂၃၁။ မ၊၁၄။၂၃၁။ သံ၊၁၁။၁၂၅။ သံ၊၁၊၂။၉၁။ အံ၊၁၊၂။၂၅၅။ ဥဒါန၊၁၁။၁၀၁။ ဣတိဝုတ်၊၁၁။၂၂၃။ အဘိ၊၁၁။၁၀၃။ ပဇိသံ၊ ၁၁။၁၉၊၁၄၁။ သုတ္တနိ၊၁၁။၄၆၊၄၉။ ပေတ၊ ၁၁။၃၈၊၂၂၃။ အပ၊၁၁။၉။ စရိယာ၊၁၁။၁၅၅။ ဇာ၊၁၁။၄၉၃။ မဟာနိ၊၁၁။၁၃၁။ ဒီ၊ဇိ၊၁။

ဇာဒ္ဓေဒုဝေဝ၇။ (-ဇာဒ္ဓေ၅။၉၆။) **ဘိဇ္ဇိ**— ဝိဒုဝေ။၂၀၉။ စရိယာဒုဝ၇။ မိလိန္ဒ။၂၂၅။ ဒီဒ္ဓေဒေဝ၂၆။ ဒီဒ္ဓေ၂။၁၀၃ဒုဝေ။ သံဒ္ဓေ၂။၂၁၀။ အဘိဒ္ဓေ၂။၄၅၈။ ပဋိသံဒ္ဓေဒေ။၂၄၁။ ဓမ္မဒ္ဓေဒေ။၆၀။ စရိယာဒ္ဓေဒုဝေ၅၅၂ေဝ၆၂။ ဇာဒ္ဓေ၄ဒုဝ၉၉။ သံဒ္ဓေ၂။၁၉၉။ **ဘိဇ္ဇိသု**— သယမေဝ ... အန္ဒုဗန္ဓနာဒီနိ ခဏ္ဍာခဏ္ဍံ ဘိဇ္ဇိသု။ မဒ္ဓေ၄။၁၃၃။ (-ဝိဒုဝေ။၂၆၈။ ဝိဒ္ဓ။၂၄၉။ သံဒ္ဓေဒေ။၂၀၀။ အံဒ္ဓေဒေ။၁၈၅။ ဓမ္မဒ္ဓေဒုဝ။ သုတ္တနိဒ္ဓေ၂။၁၉၆။ ဇာဒ္ဓေ၅။ဒုဝ၉။ မဒ္ဒိဒုဝေဒုဝ၁။) **ဘိဇ္ဇိတ္ထ**—(အာ-ဝိဘတ်) ဝိဒုဝေ။၂၀၈။ မဒ္ဓေ၂။၂၆၁။ အဘိဒ္ဓေဒုဝေ၀၈။ ဇာဒ္ဓေဒေ။၄၉၃။ သာရတ္ထဒီ။၁၁၁။ **ဘိဇ္ဇိဿတိ** — ယော ပနာတိ သံယော ပန၊ ဣဒံ "ဘိဇ္ဇိဿတိ"တိပဒေ ကတ္တာ။ ပါစိတ်ိယော။ ၂၆၃။ (-ထေရ။ဒုဝ၂ဒေ။ စရိယာ။၄၀၀၆။ ဝိဒ္ဓေဒုဝေ၃၃၁။ ဒီဒ္ဓေဒေ။၂၆၁။ ဒီဒ္ဓေ၂။၂၆၂။ သံဒ္ဓေဒေ။၂၃၉။ သံဒ္ဓေ၂။၂၅၄။ ဓမ္မဒ္ဓေ၂။ဒုဝ၁။ စရိယာဒ္ဓေဒေဝ၂။ ထေရ။ဒ္ဓေ၂။၂၆၆။ ဇာဒ္ဓေဒုဝ။ရုဝ၃။ **ဘိဇ္ဇိဿန္တိ**—ဝိသုဒ္ဓိ၂။၂၈၂။ မဟာနိဒ္ဓေဒေဝ၀။ ထေရ။ဒ္ဓေ၂။၂၆၉။ သာရတ္ထဒီ။၂။ဒုဝ၂။၂။ ဝိမတိဒေ။၂၈၈။ ဝိသုဒ္ဓိဒ္ဓိ၂။၂၆ဒေ၁။ **ဘိဇ္ဇိဿာမ**—ဇာဒ္ဓေ၂။ဒုဝ၈။

ဘိဇ္ဇတိ၂ (ကာ၊ကမ္မ၊ကြို။ ကမ္မ၊ကြို။) [ဘိဒိ+ကေ+ယ+တေ။ ဘိဒိ+ယ+တေ] ပျက်စီးစေအပ်၏၊ ပြိုကွဲစေအပ်၏၊ ဖျက်အပ်၏။ ဖြိုအပ်၏၊ ပျက်-ပျက်စီး-၏၊ ပြို-ပြိုကွဲ-၏။ (ကွဲအက်ပခြ၏။ နီတိ၊ဓာ၊သျ၊၂။ဒုဝ၈။) ရုပ္ပတိတိ ကုပ္ပတိ ဃဋ္ဋီယတိ ပီဋီယတိ၊ ဘိဇ္ဇတိတိ အတ္ထော။ သံဒ္ဓေ၂။၂၆ရ။ အဘိဒ္ဓေ၂။ဒု။ မ

ဘဒ္ဒ၀။ သံဒ္ဓေ၂။၂၂၈။) **ဘိဇ္ဇရေ**— အဘိ၊ ဝတာရ။၄၈။ **ဘိဇ္ဇတေ** — ပုရိမံ ဘိဇ္ဇတေ စိတ္တံ။ ဝိသုဒ္ဓိ၂။၂၃၉။ ဘိဇ္ဇတေတိ နိရုဇ္ဈတိ။ ဝိသုဒ္ဓိဒ္ဓိ၂။၃၈၂။ သယမေဝ ဘိဇ္ဇတေတိ ဘင်္ဂေါ။ ဓာန်ဒ္ဓိ။၆၆၂။ (-သံဒ္ဓေ၂။၂။၄၉၅။ အဘိဒ္ဓေ၂။၃၃။ ဇာဒ္ဓေ၄။၁၄၀၊၄၅၈။ သံဒ္ဓိ၂။၂။၂၅၀။) **ဘိဇ္ဇတု** — ယဿ ပေသုညံ ဥပသံဟရတိ၊ သော ဘိဇ္ဇတု ဝါ မာ ဝါ။ ဒီဒ္ဓိ၊ဒေ၂။ ဇရုပတ္တံ မာ ဘိဇ္ဇတု။ မဒ္ဓိ၊ ၂။၉၄။ အယံ ကာယော ဘိဇ္ဇတု။ မိလိန္ဒ။ ၁၂၉။ ဓမ္မဒ္ဓေဒေ။ရု။ ဝိမာနဒ္ဓေ။၈၆။ စရိယာ၊ ဒ္ဓေ။၁၂၉။ ဝိ၊ဒ္ဓေ၃။ဒုဝ။ ဝိ၊သင်္ဃာ။၈၁။ သာရတ္ထဒုဝ။၁၈၃။ ကင်္ခါဒ္ဓိ၊သစ်။၄၁၅။ (-ဝိမာန။၂၂။ ထေရ။၂၅၃။ စရိယာ။၄၀၁။ ဝိမာနဒ္ဓေ။၈၄။ ထေရ၊ဒ္ဓေ၂။ဒုဝ၃။ စရိယာ၊ဒ္ဓေ။ ၁၂၉။ မဒ္ဓေ၄။၁၁၈။ အဘိဒ္ဓေဒေ။ဒုရ၆။ အဘိ၊ ဒ္ဓေ၂။၄၅၂။) **ဘိဇ္ဇန္တု** —ဓမ္မဒ္ဓေဒေ။ရု။ ဝိသုဒ္ဓိ၂။၂၅၄။ သံဒ္ဓိဒေ။၂၈၄။ ဝိသုဒ္ဓိဒ္ဓိ၂။၄၀ရ။ **ဘိဇ္ဇ** — ကော မေ တယာ အတ္ထော၊ ဆိဇ္ဇ ဝါ၊ ဘိဇ္ဇ ဝါ။ မဒ္ဓေ၄။၉၉။ မာ မံ ပြာဟွကေဟိ ဘိန္နသီတိ၊ တွံ ပြာဟွကေဟိ ဝါ ဘိဇ္ဇ။ သံဒ္ဓေဒေ။၂၀ရ။ **ဘိဇ္ဇထ**— ဒီဒ္ဓေ၂။၂၀၀။ အဘိဒ္ဓေ၂။၁၀၈။ သာရတ္ထဒေ။၁၁၈။ မူလဒ္ဓိ၂။၄၉၉။ **ဘိဇ္ဇေယျ** — ဝိ၄။၂၀၅။ မိလိန္ဒ။၄၃။ ဝိဒ္ဓေဒေ။၃၅၈။ ဒီဒ္ဓေဒုဝေ၆။ မဒ္ဓေဒေ။၂၆၀။ မဒ္ဓေဒုဝ၉၈။ သံဒ္ဓေဒုဝ။၂၅၅။ အံဒ္ဓေဒေ။၂၀၄။ အဘိဒ္ဓေ၂။၄၁၆။ အပဒ္ဓေ၂။၄၈။ သံဒ္ဓိဒေ။၂၀၆။ **ဘိဇ္ဇေယျုံ** —မဟာနိ။ ၁၅၉။ မိလိန္ဒ။၂၃၂။ ဒီဒ္ဓေဒုဝေ၆။ မဒ္ဓေ၄။၈၄။ အံဒ္ဓေဒေ။ဒုဝ၀။ အဘိဒ္ဓေ၂။၄၁၆။ **ဘိဇ္ဇထ** — ခိပ္ပံ ဘိဇ္ဇထ မိတ္တာသ္မိ။ ဇာဒေ။ဒေ၂၅။

ဟာနိ၊ဌ။၁၁။ ဘိဇ္ဇတီတိ သီတာဒိသန္နိပါတေ ... ဝိသဒိသသန္ဆာနုပ္ပတ္တိဒဿနတော ပုရိမ-သန္ဆာနဿ ဘေဒံ သန္ဓာယာဟ။ ... သော ပန ကတ္တုဘူတော ကမ္မဘူတော စ အတ္ထော ဘိဇ္ဇမာနော ဟောတီတိ လ္ဟမဿတ္ထဿ ဒဿနတ္ထံ ဘိဇ္ဇတီတိ အတ္ထောတိ ဝုတ္တံ။ ... တေနေဝ "ဘိဇ္ဇတီတိ အတ္ထော"တိ ကမ္မကတ္တုတ္ထေန ဘိဇ္ဇတိသဒ္ဒေန အတ္ထံ ဒ-ဿေတိ။ မူလဋီ၊ ၂။၅။ (-အနုဋီ၊ ၂။၁၀။ သီ၊ ဋီ၊သစ်၊ ၂။ ၂၆၃။ နီတိ၊ဓာ။၃၇၊ ၂၃၄၊၃၈၃။) ရူပတိ(သံ၊ဌ၊ ၂။ ၂၆၇။ အဘိ၊ဌ၊ ၂။၃။ အံ၊ဋီ၊ ၂။၅၀။ မူလဋီ၊ ၂။၅။ အနုဋီ၊ ၂။၁၀။ ဝိဘာဝိနီ။၇၅)နှင့် ယှဉ်ကြည့်။ **ဘိဇ္ဇိဿတိ** — ဏ္ဍောဝတာ ပထဝီ ဥန္ဒြိယိဿတိ။ ဒီ၊၁။၉၀။ ဥန္ဒြိယိဿတီတိ ဘိဇ္ဇိဿတိ။ ဒီ၊ဌ၊၁။ ၂၃၈။ ဥန္ဒြိယိဿတီတိ ဘိန္ဒိယိဿတိ၊ ကမ္မရူပ-ဥွေတံ "ပထဝီ"တိ ကမ္မကတ္တုဝသေန ဝုတ္တတ္တာ ယထာ "ကုသုလော ဘိဇ္ဇတီ"တိ။ သီ၊ဋီ၊ သစ်၊ ၂။ ၂၆၃။ **ဘိဇ္ဇတိ**[၁]၊ **ဘိဇ္ဇတေ**[၂]-တို့လည်းကြည့်။

ဘိဇ္ဇတု (ကြို) [ဘိဒိ+ယ+တု] ကွဲ-ပြိုကွဲပျက်စီး-ပါစေ၊ ပေါက်-ပေါက်ကွဲပျက်စီး-ပါစေ၊ ဖောက်ပြန်ပျက်စီးပါစေ၊ ပျက်-ချုပ်ပျောက်ပျက်စီး-ပါစေ။ ကျိုး-ကျိုးပြတ်-ပါစေ။ **ဘိဇ္ဇတိ**[၁] ကြည့်။

ဘိဇ္ဇတေ[၁] (ကြို) [ဘိဒိ+ယ+တေ] ကွဲ-ပြိုကွဲပျက်စီး-၏၊ ပေါက်-ပေါက်ကွဲပျက်စီး-၏၊ ဖောက်ပြန်ပျက်စီး၏၊ ပျက်၏၊ ချုပ်ပျောက်-ချုပ် ပျောက်ပျက်စီး-၏။ ကျိုး-ကျိုးပြတ်-၏၊ ပြို၏။ **ဘိဇ္ဇတိ**[၁] -ကြည့်။ **ဘိဇ္ဇတေ**[၂] လည်းကြည့်။

ဘိဇ္ဇတေ[၂] (ကမ္မ၊ကြို) [ဘိဒိ+ယ+တေ] ဖြို အပ်၏။ "ဘိဇ္ဇတေ ကုသူလော သယမေ-ဝါ"တိ ဘိဇ္ဇတေတိ သဝနာ ကမ္မတာဝ-ဂမျတေ၊ သယမေဝါတိ သဝနတော ကတ္တုတာ။ ကတ္တုတာဝစနိစ္ဆယန္တု "ဘိန္နတိ ကုသူလော အတ္တာန"န္တိ ဘဝတိ။ မောဂ်၊ ၅။၁၇။ (-နိရုတ္တိဒီပနီ။၁၅၆။ သမ္မန္ဓစိန္တာ။၃၈။)

("ဘိဇ္ဇတေ"ပုဒ်သက်သက်၌ တဝိဘတ်ကို ကဲ့အနက်၌ စီရင်၍ ကမ္မရုပ် ပြီးစေရ၏။ ကမ္မတ္ထကြိယာဖြစ်၏။ "ကုသူလော" ကား ယင်းကြိယာ၏ ကတ္တားဖြစ်သည်။ "ကုသူ-လော=ကျိုကို၊ ဘိဇ္ဇတေ=ဖြို အပ်၏"ဟု အ နက်ပေးရသည်။ (ဘိဇ္ဇတေ ကုသူလော သယံ) ဟု သယံ သဒ္ဒါနှင့်ယှဉ်သောအခါ "ဘိဇ္ဇတေ"သည် ကတ္တုတ္ထကြိယာ ဖြစ်သွား သည်။ "ကုသူလော"သည်လည်း ကတ္တားဖြစ် သွား၍"ကမ္မကတ္တား"အမည်ရသည်။ ကုသူ-လော-ဟူသော ကဲ့ပုဒ်၌ ကတ္တား အမည်ကို တင်စား၍ "ကုသူလော=ကျိုသည်၊ သယံ= အလိုလို၊ ဘိဇ္ဇတေ=ဖြို အပ်၏" ဟု လည်း ကောင်း၊ ဘိဇ္ဇတေ-ဟူသောကံဟော ကြိယာ၌ကတ္တားအမည်ကို တင်စား၍ "ကုသူလော =ကျိုသည်၊ သယံ=အလိုလို၊ ဘိဇ္ဇတေ=ပြို ၏" ဟုလည်းကောင်း ဆရာတို့အနက်ပေး ကြသည်။ အကျယ်ကို သမ္မန္ဓစိန္တာဂဏ္ဌိ။ ၅၂၁ -၃-ကြည့်။ ဘိဇ္ဇိဿတိ-၌မူ သယံ သဒ္ဒါ မပါရှိသော်လည်း ကမ္မတ္ထကြိယာသည် ကတ္တုတ္ထကြိယာ ဖြစ်သွားပါသည်။)

ဘိဇ္ဇထ (ကြိ) [ဘိဒိ+ယ+ထ] ကွဲ-ပြိုကွဲပျက်စီး-ကုန်လော၊ ပေါက်-ပေါက်ကွဲပျက်စီး-ကုန်လော၊ ဖေါက်ပြန်ပျက်စီးပါကုန်လော၊ ပျက်-ချုပ်ပျောက် ပျက်စီး-ကုန်လော၊ ကျိုး-ကျိုးပြတ်-ကုန်လော။ **ဘိဇ္ဇတိ**[၁] ကြည့်။

ဘိဇ္ဇန (နဲ) [ဘိဒိ+ယ+ယု] (၁) ပျက်စီးခြင်း၊ ကွဲအက်ခြင်း။ (၂) ပျက်စီးစေခြင်း။ (တိ)(၃) ချုပ်ပျောက်ပျက်စီး တတ်သော၊ ပြိုကွဲပျက်စီး-ကျိုး-သော။ **(၁)** ဘိဇ္ဇနံ ဘေဒေါ။ မ၊ဋီ၊၁။၃၁၇။ (-နေတ္တိ၊ဌ။၁၅၄။ သံ၊ဋီ၊၂။၁၀၇။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋီ၊၂။၁၀၃၊၃၄၂။) ဘိဇ္ဇနကွမ-စသည်လည်းကြည့်။ **(၂)** ဘိဇ္ဇနသမတ္ထ-ထောင့်ကွင်းကြည့်။ **(တိ)(၃)** ခန္ဓာနံ ဧက်-သေန ဘိဇ္ဇနတော။ ထေရ၊ဌ၊၂။၁၈၇။ ဘိဇ္ဇနကာလ-လည်းကြည့်။

ဘိဇ္ဇနက (တိ) [ဘိဇ္ဇန+က] ပျက်စီး-ချုပ်ပျောက်ပျက်စီး-တတ်သော။ ဘိဇ္ဇနကံ ဘိ-ဇ္ဇတု။ ဝိ၊ဌ၊၃။၃၁။ ဝိ၊သင်္ဂဟ။၈၁။ ခဏေ ခဏေ ဘိဇ္ဇနကေ သခါရေ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋီ၊၂။၄၁၆။ (-ဣတိဝုတ်၊ဌ။၂၁၉။)

ဘိဇ္ဇနကဌ (ပု) [ဘိဇ္ဇနက+အတ္ထ] ချုပ်ပျောက်ပျက်စီးတတ်-ပြိုကွဲပျက်စီးတတ်-သည်၏ အဖြစ်ဟူသော အနက်သဘော။ အယံ အတ္တဘာဝေါ နာမ ဘိဇ္ဇနကဌေန ... ကုလာလဘာဇနသဒိသော။ ဓမ္မ၊ဌ၊၁။၂၀၁။

ဘိဇ္ဇနကသဘာဝ (ပု) [ဘိဇ္ဇနက+သဘာဝ] ချုပ်ပျောက်ပျက်စီးတတ်-ပြိုကွဲပျက်စီးတတ်-သည်၏အဖြစ်ဟူသောသဘော။ ပလော-ကဓမ္မန္တိ ဘိဇ္ဇနကသဘာဝံ။ သံ၊ဌ၊၃။၁၇။

ဘိဇ္ဇနကာရဏ (နဲ) [ဘိဇ္ဇန+ကာရဏ] ပျက်စီးခြင်း၏အကြောင်း။ အဂ်ုလိမာလော အာဂတောတိ ကူဋသဟဿာနံ ဘိဇ္ဇနကာ-ရဏံ ဟောတိ။ မ၊ဌ၊၃။၂၃၃၊ (မ၊ဋီ၊၃။၁၅၆။)

ဘိဇ္ဇနကာလ (ပု) [ဘိဇ္ဇန+ကာလ] ပြိုကွဲ-ပျက်စီး-ကျိုး-အံ့သောအခါ။ ဟတ္ထိ-အဿရထတူရိယာနံ သဒ္ဒေန ပထဝိယာ ဘိဇ္ဇနကာလော ဝိယ အဟောသိ။ ဇာ၊ဌ၊၆။၂၄၁။ အဋ္ဌိနံ ဘိဇ္ဇနကာလော ဝိယ ဟောတိ။ အဘိ၊ဌ၊၁။၃၆၉။

ဘိဇ္ဇနကွမ (တိ) [ဘိဇ္ဇန+ခမ] ကွဲအက်ခြင်းငှါခံ့သော။ ခဏ္ဍံ ဘိဇ္ဇနကွမံ။ မ၊ဋီ၊၁။၂၅၉။

ဘိဇ္ဇနဌ (ပု) [ဘိဇ္ဇန+အတ္ထ] ပျက်စီးတတ်-ကွဲတတ်-သည်၏အဖြစ်ဟူသော အနက်သဘော။ ဘိဇ္ဇနဌေန ကုမ္ဘော။ မဟာနိ၊ဌ။၈၀။ လုဇ္ဇနဌေနာတိ ဘိဇ္ဇနဌေန။ ဒီ၊ဋီ၊၁။၂၅၈။(-ဓမ္မ၊ဌ၊၁။၂၁၄။ သီ၊ဋီ၊သစ်၊၂။၁၂၅။ သံ၊ဋီ၊၂။၂၅၉။ အံ၊ဋီ၊၂။၃၈၁။)

ဘိဇ္ဇနဌာန (နဲ) [ဘိဇ္ဇန+ဌာန] ပြိုရာ အရပ်ဌာန။ ပထဝိယာ ဘိဇ္ဇနဌာနံ ဂတေ။ မ၊ဋီ၊၂။၇၆။

ဘိဇ္ဇနတ္ထ (ပု) [ဘိဇ္ဇန+အတ္ထ] ချုပ်ပျောက်ပျက်စီးတတ်သောအနက်သဘော။ အယမ္ပိ အတ္တဘာဝေါ ဥပ္ပဇ္ဇိတ္ဂာ ဘိဇ္ဇနတ္ထေန ပုဗ္ဗ-ဋ္ဌကသဒိသောယေဝ။ ဓမ္မ၊ဌ၊၂။၁၀၇။

ဘိဇ္ဇနဓမ္မ (တိ) [ဘိဇ္ဇန+ဓမ္မ] ချုပ်ပျောက်

ပျက်စီးတတ်သော သဘောရှိသော။ မရဏ-ဓမ္မံ မတံ ဘိဇ္ဇနဓမ္မံ ဘိန္နံ။ ဓမ္မ၊ဌ၊၂။၁၈၀။ (-မ၊ဌ၊၃။၂၀၉။ ဇာ၊ဌ၊၃။၈၅။ မ၊ဋီ၊၂။၁၄၃။) (နီတိ၊ဓာ၊သျ၊၁။၉၈။ သျ။၂။၃၁-တို့၌ "ပျက်ခြင်းသဘော"ဟု အနက်ပေးသည်။)

ဘိဇ္ဇနပတ္တ (တိ) [ဘိဇ္ဇန+ပတ္တ] ချုပ်ပျောက်ပျက်စီးခြင်းသို့-ရောက်ရာ-ရောက်ကြောင်း။ ကိလေသာနံ ဘိဇ္ဇနပတ္တတ္တာ နိဗ္ဗာနံ သဗ္ဗိတိ ဝုစ္စတိ။ သံ၊ဋီ၊၁။၁၇၆။

ဘိဇ္ဇနသဘာဝ (တိ) [ဘိဇ္ဇန+သဘာဝ] ပျက်စီးတတ်သောသဘောရှိသော။ ပလုဇ္ဇနကံ ဘိဇ္ဇနသဘာဝံ။ သံ၊ဌ၊၃။၁၁၅၊(-၁၈၈။ အံ၊ဌ၊၃။၆။ ထေရ၊ဌ၊၂။၂၃၈။ သံ၊ဋီ၊၂။၅၁။) ဧကန္တေန ဘိဇ္ဇနသဘာဝတ္တာ ခယဓမ္မာ။ ဥဒါန၊ဌ။၁၄၈။ (-ဝိမာန၊ဌ။၉၅။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋီ၊၁။၅။)

ဘိဇ္ဇနသမတ္ထ (ပု) [ဘိဇ္ဇန+သမတ္ထ] ဖျက်ဆီးခြင်းငှါ စွမ်းနိုင်သော။ အက္ခီနံ ဘိဇ္ဇနသမတ္ထော ပရိဋ္ဌာဟော ဟောတိ။ ဓမ္မ၊ဌ၊၁။၈၁။

ဘိဇ္ဇနသီလ (တိ) [ဘိဇ္ဇန+သီလ] ချုပ်ပျောက်ပျက်စီး-တတ်သော-ခြင်း-အလေ့ရှိသော။ ခဏေန ဘိဇ္ဇနသီလေ ... ကာယေ။ ထေရိ၊ဌ။၄၄။

ဘိဇ္ဇနာကာရ (ပု) [ဘိဇ္ဇန+အာကာရ] (၁) ချုပ်ပျောက်ပျက်စီး-သော-ခြင်းဟူသော-အခြင်းအရာ။ (တိ)(၂) ကွဲအံ့သော-ချုပ်ပျောက်ပျက်စီးသော-အခြင်းအရာရှိသော။ (၁) အောက်ပုဒ်ထောင့်ကွင်းကြည့်။ (တိ)(၂) ဟဒယံ ဘိဇ္ဇနာကာရံ ဝိယ အဟောသိ။ စရိယာ၊ဌ။၂၁၅။

ဘိဇ္ဇနာကာရဒဿန (နာ) [ဘိဇ္ဇနာကာရ+ဒဿန] ချုပ်ပျောက်ပျက်စီးသော အခြင်းအရာကိုရှုမြင်ခြင်း။ ခဏေ ခဏေ ဘိဇ္ဇနာကာရဒဿနံ ပဌမံ ဝုတ္တံ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋီ၊၂။၃၉၉။

ဘိဇ္ဇနာကာရပတ္တ (တိ) [ဘိဇ္ဇနာကာရ+ပတ္တ] ကွဲအံ့သော-ကျိုးအံ့သော-အခြင်းအရာသို့ရောက်သော။ ဗာလာနံ အသဗ္ဗာနိ သုဏန္တာနံ ကဏ္ဏာ ဘိဇ္ဇနာကာရပ္ပတ္တာ ဟောန္တိ။ ဓမ္မ၊ဌ၊၁။၁၆၃။ အဋ္ဌိနိ ဘိဇ္ဇနာကာရပ္ပတ္တာနိ အဟေသုံ။ ဇာ၊ဌ၊၁။၂၉၉။

ဘိဇ္ဇန္တ (တိ) [ဘိဒိ+ယ+ယု။ ထီ-၌ ဘိဇ္ဇန္တိ] ကွယ်ပ-ပြိုကွဲ-ပျက်စီး-ချုပ်ပျောက်-ကျိုး-သော။ ဗုဒ္ဓသာသနေ ဘိဇ္ဇန္တေ။ မိလိန္ဒ။၈။ သံယေ ဘိဇ္ဇန္တေ။ ဣတိဝုတ်၊ဌ။၆၀။ ဥဂ္ဂန္ဓာ ဥဂ္ဂန္ဓာ ဘိဇ္ဇန္တံ ဥဒကံ ခေါဘေတိ။ ဒီ၊ဌ၊၁။၁၉၅။ မ၊ဌ၊၂။၂၂၂။ ဥဂ္ဂန္ဓာ ဥဂ္ဂန္ဓာ ဘိဇ္ဇန္တန္တိ ဥဋ္ဌဟိတွာ ဥဋ္ဌဟိတွာ ဓာရာကိရဏဝသေန ဥဗ္ဗိဇ္ဇန္တံ, ဝိနဿန္တံ ဝါ။ သီ၊ဋီ၊သစ်၊၂။၁၃၉။ ခဏေ ခဏေ ဘိဇ္ဇန္တမ္ပိ စိတ္တံ။ ဒီ၊ဋီ၊၁။၁၆၀။ သီ၊ဋီ၊သစ်၊၁။၄၂၆။ (-ဝိ၊ဌ၊၃။၂၁၄။ သံ၊ဋီ၊၂။၄၈၀။) ဘိဇ္ဇန္တိယာပိ ဓရဏိယာ ... နေဝ မယံ လောကဓမ္မေဟိ မိဿယိဿာမ။ မိလိန္ဒ။၁၂၉။ ဒီပဇာလာ ဥပ္ပဇ္ဇန္တိယော စ ဘိဇ္ဇန္တိယော စ ဒိသွာ။ ဓမ္မ၊ဌ၊၁။၄၄၅။ ဖာသုကာ ဘိဇ္ဇန္တိယော ဝိယ။ ဇာ၊ဌ၊ရ။ရ၂။ (-ဓမ္မ၊ဌ၊၁။၄၃၁။ ဓမ္မ၊ဌ၊၂။၁ရ။ ဇာ၊ဌ၊၃။၂၉၉။)

ဘိဇ္ဇန္တိ [ဘိဒိ+ယ+အန္တိ] ကွဲ-ပြိုကွဲပျက်စီး-

ကုန်၏၊ ပေါက်-ပေါက်ကွဲပျက်စီး-ကုန်၏၊ ဖေါက်ပြန်ပျက်စီးကုန်၏၊ ပျက်-ချုပ်ပျောက်ပျက်စီး-ကုန်၏။ ကျိုး-ကျိုးပြတ်-ကုန်၏။ **ဘိဇ္ဇတိ** ကြည့်။

ဘိဇ္ဇန္တ [ဘိဒိ+ယ+အန္တ] ကွဲ-ပြိုကွဲပျက်စီး-ကုန်ပါစေ၊ ပေါက်-ပေါက်ကွဲပျက်စီး-ကုန်ပါစေ၊ ဖေါက်ပြန်ပျက်စီးပါကုန်ပါစေ၊ ပျက်-ချုပ်ပျောက်ပျက်စီး-ကုန်ပါစေ၊ ကျိုး-ကျိုးပြတ်-ကုန်ပါစေ။ **ဘိဇ္ဇတိ** ကြည့်။

ဘိဇ္ဇပရိယန္တ (တိ) [ဘိဇ္ဇ+ပရိယန္တ] ချုပ်ပျောက်-ပျက်စီး-ခြင်းလျှင် အဆုံးရှိသော။ သင့်ဘေဒနပရိယန္တန္တိ ပက္ကာပက္ကံ သင့်ဘေဒနံ ဘိဇ္ဇပရိယန္တံ အဝသာန်။ မဟာနိ၊၌။၂၁၆။

ဘိဇ္ဇမာန (တိ) [ဘိဒိ+ယ+မာန] (က) ကွယ်ပ-ပြိုကွဲ-ကွဲပြား-ပျက်စီး-ချုပ်ပျောက်-ကျိုး-ကျက်-သော။ (ခ) ချုပ်ဆဲ-ပျက်ဆဲ-ဖြစ်သော။ **(က)** စိတ္တံ ဘိဇ္ဇမာနံ ကမ္မံ ဘိဇ္ဇတိ။ အဘိ၊က။၃၇၉။ ဘိဇ္ဇမာနံ ဝိယ ... နဘံ အဟောသိ။ ဓမ္မ၊၌၊၁။၄၃၈။ ဟဒယံ ဘိဇ္ဇမာနံ ဝိယ။ ဇာ၊၌၊၆။၁၂။ ဓုရ-ဘေဒေန ဘိဇ္ဇမာနာ ဝိသတိ ဟောန္တိ။ ထေရာ၌၂။၅၄၆။ အသနိယာ ဘိဇ္ဇမာနာ-ယ။ ဒီ၊၌၂။၁၆၀။ သာခါသု ဘိဇ္ဇမာနာသု။ မ၊၌၁။၃၉၆။ သာရတ္ထာ၃။၁၆။ အံ၊ဋီ၊၂။၁၇၂။ သံဃသ္မိ ဘိဇ္ဇမာနေ။ ဝိ၊၌၃။၄၃၃။ မ၊၌၊၄။၁၄၆။ ဇာ၊၌၃။၄၆၅။ ခန္ဓေသု ဘိဇ္ဇမာ-နေသု သတ္တော မရတိ၊ ဘိန္နေသု မတောတိ ဝေါဟာရော။ မ၊၌၁။၂၂၁။ သံ၊၌၂။၁၂။ ကတ္တုဘူတော ကမ္မဘူတော စ အတ္ထော ဘိဇ္ဇမာနော ဟောတိ။ မူလဋီ၊၂။၁။ နိတိ၊ ဓာ။၂၃၄။ ဘိဇ္ဇမာနန္တိ ပစ္စမာန်။ မောဂ်၊ ပဠိကာ။၆၀။ (-အဘိ၊က။၂၉၃။ ပဋိသံ။ ၃၈၆။ အပ၊၁။၃၂၈။ အပ၊၂။၁၀၂။ မ၊၌၊၂။၉၈။ ပဋိသံ၊၌၊၁။၃၁၀။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၂။၂၅။ မ၊၌၊၁။၃၉၆။ ထေရီ၊၌။၁၁၂။ ဇာ၊၌၊၅။၃၀၂။ သာရတ္ထ၊၂။၄၁၉။ အံ၊ဋီ၊၃။၈၂။) **(ခ)** ဇာ-ယန္တမေဝ သမုဒ္ဒာပေတိ နု ပန ဌိတံ, ဘိဇ္ဇမာနံ ဝါ။ ဝိဘာဝိနီ။၂၀၈။ (-ဝိသုဒ္ဓိ၊ ဋီ၊၂၊၅၅။)

ဘိဇ္ဇမာနစိတ္တ (န) [ဘိဇ္ဇမာန+စိတ္တ] ချုပ်ဆဲ-ပျက်ဆဲ-ဖြစ်သောစိတ်။ နုပ္ပဇ္ဇတိ နိရုဇ္ဈတီတိ ဘင်္ဂကာလော အရဟတော ပစ္ဆိမစိတ္တမ္ပို သေသာနံ ဘိဇ္ဇမာနစိတ္တမ္ပိ၊ အဘိ၌၁။၃၃၃။

ဘိဇ္ဇမာနစိတ္တသမင်္ဂီ (တိ) [ဘိဇ္ဇမာနစိတ္တ+သမင်္ဂီ] ချုပ်ဆဲ-ပျက်ဆဲ-ဖြစ်သောစိတ်နှင့် ပြည့်စုံသော၊သူ။ ဘိဇ္ဇမာနစိတ္တသမင်္ဂီ-ပုဂ္ဂလော ဝုတ္တော။ မူလဋီ၊၃။၁၅၂။

ဘိဇ္ဇမာနသဘာဝ (တိ) [ဘိဇ္ဇမာန+သဘာဝ] ချုပ်ပျောက်ပျက်စီးသောသဘောရှိသော။ သတ္တာနံ ဇီဝိတာနိပိ လဟုံ လဟုံ ဘိဇ္ဇ-မာနသဘာဝါနိ။ စရိယာ၊၌။၁၆၈။

ဘိဇ္ဇမာနဟဒယ (တိ) [ဘိဇ္ဇမာန+ဟဒယ] ကွဲ-သောနှလုံးရှိသော၊သူ။ မာတာပိတရော ဘိဇ္ဇမာနဟဒယာ။ ဇာ၊၌၆။၁၀။ (-ဇာ၊၌၊ ဂ။၈၃၊၃၃၆။)

ဘိဇ္ဇယမာန (တိ) [ဘိဒိ+ယ+အ=ဘိဇ္ဇ (နာမဓာတ်)+ယ+မာန] ပျက်စီးသော။ ယထာ

တိလာနံ ဘိဇ္ဇယမာနာနံ ပဋုပဋ္ဌာယနေန ဘေဒေါ လက္ခီယတိ။ သီ၊ဋီ၊သစ်၊၂။၉၁–၂။

ဘိဇ္ဇရေ (ကြိ) [ဘိဒိ+ယ+အန္တေ] ကွဲပြားကုန်၏။ ကွဲ–ပြိုကွဲပျက် စီး–ကုန်၏။ **ဘိဇ္ဇတိ**ံ ကြည့်။

ဘိဇ္ဇာဝဇ္ဇန (တိ) [ဘိဇ္ဇ+အာဝဇ္ဇန] ကွဲပြားသော အာဝဇ္ဇန်းရှိသော။ နာနာဝဇ္ဇနေတိ ယေန အာဝဇ္ဇနေန အပ္ပနာဝီထိ ဟောတိ၊ တတော ဘိဇ္ဇာဝဇ္ဇနေ, အနေကာဝဇ္ဇနေ ဝါ။ သံဋီ၊ ၂။၄၉၇။

ဘိဇ္ဇိသု (ကြိ) [ဘိဒိ+ယ+ဥ] ကွဲ–ပြိုကွဲပျက် စီး–ကုန်ပြီ၊ ပေါက်–ပေါက်ကွဲပျက်စီး–ကုန်ပြီ၊ ဖောက်ပြန်ပျက်စီးကုန်ပြီ၊ ပျက်–ချုပ်ပျောက် ပျက်စီး–ကုန်ပြီ၊ ကျိုး–ကျိုးပြတ်–ကုန်ပြီ။ **ဘိဇ္ဇတိ**ံ ကြည့်။

ဘိဇ္ဇိ (ကြိ) [ဘိဒိ+ယ+ဏ္ဍိ] ကွဲ–ပြိုကွဲပျက် စီး–ပြီ၊ ပေါက်–ပေါက်ကွဲပျက်စီး–ပြီ၊ ဖောက်ပြန်ပျက်စီးပြီ၊ ပျက်–ချုပ်ပျောက် ပျက်စီး–ပြီ၊ ကျိုး–ကျိုးပြတ်–ပြီ။ **ဘိဇ္ဇတိ**ံ ကြည့်။

ဘိဇ္ဇိတမ္မယုတ္တက (တိ) [ဘိဇ္ဇိတမ္မ+ယုတ္တက] ချုပ်ပျောက်ပျက်စီးစေအပ်သည်၏အဖြစ်–ချုပ်ပျောက်ပျက်စီးတတ်သည်၏အဖြစ်–ချုပ်ပျောက်ပျက်စီးခြင်း–နှင့်ယှဉ်သော။ သင်္ခသခါရာ အနိစ္စာ၊ ဘိဇ္ဇိတမ္မယုတ္တကံ ဘိဇ္ဇတိ။ ဇာဒ၊၃။၅၂။

ဘိဇ္ဇိတု (ထိ၊ပု) [ဘိဒိ+ယ+တု] ဖျက်ဆီးပြီးသော၊သူ။ (မြန်မာပြန်။) ဩဃာနမတိ–ကန္တာနံ၊ ဘိဇ္ဇိတာနဉ္စ မစ္စုယာ။ ဗုဒ္ဓဝံ၊၃၃။ ဗုဒ္ဓဝံ၊ဋ္ဌ။၃၀၄။

ဘိဇ္ဇိတ္ထ (ကြိ) [ဘိဒိ+ယ+အာ] ကွဲ–ပြိုကွဲပျက်စီး–ပြီ၊ ပေါက်–ပေါက်ကွဲပျက်စီး–ပြီ၊ ဖောက်ပြန်ပျက်စီးပြီ၊ ပျက်–ချုပ်ပျောက် ပျက်စီး–ပြီ၊ ကျိုး–ကျိုးပြတ်–ပြီ။ **ဘိဇ္ဇတိ**ံ ကြည့်။

ဘိဇ္ဇိတ္ထာ (ကြိ၀ိ) [ဘိဒိ+ယ+တ္ထာ] ကွဲ–ပြိုကွဲ–ကွဲပြား–ကျိုး–ကျိုးပေါက်–ပျက်စီး–၍။ ဟေဋ္ဌုပရိယာယဝသေန ဘိဇ္ဇိတ္ထာ ပတိတေသု။ ဒီဋ္ဌ၊၁။၁၆၄။ မ၊ဋ္ဌ၊၁။ ၂၆ရ။ သံ၊ဋ္ဌ၊၃။ ၂၂ရ။ မ၊ဋီ၊၁။၃၆၀။ ဒီ၊ဋီ၊၁။ ၂၅၀။ ဘိဇ္ဇိတ္ထာ ပလာယန္တိ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၀၀ရ၊၁၁၄။ ဘိဇ္ဇိတ္ထာတိ ဝဂ္ဂဗန္ဓတော ဝိဘဇ္ဇ ဝိသုံ ဝိသုံ ဟုတ္ဝာ။ ဒီ၊ဋီ၊၂။၁၂၃။ အံ၊ဋီ၊၃။၁၅၉။ လောဟိတပိဋ္ဌကာ သဏ္ဌာဟိတ္ဝာ ဘိဇ္ဇိတ္ဝာ ပဋ္ဌရတိ။ မ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၁၀။ ဘိဇ္ဇိတ္ဝာတိ အဂ္ဂဟိတဂ္ဂာ ဧဝ ဘိန္နာ ဟုတ္ဝာ။ မ၊ဋီ၊၂။၂၂၈။ ဘိဇ္ဇိတ္ဝာ(သံ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၀၉)တိ သံယတာဘာဝတော တဿ ဗြာဟ္မဏဿ အန္တရေ မေတ္တိဘေဒေန။ သံ၊ဋီ၊၁။၂၅၅။

ဘိဇ္ဇိယတေ (ကမ္မ၊ကြိ) [ဘိဒိ+ယ+ယ+တေ။ ယ အာဂုံ, ဏ္ဍ အာဂုံ။] ဖျက်ဆီးအပ်၏၊ ပျက်စီး၏။ ပါတောဝ ဖုလ္လိတကောကနဒံ၊ သူရိယာလောကေန ဘိဇ္ဇိယတေ။ သံ၊ဋ္ဌ၊၁။ ၂၅၀။ အံ၊ဋီ၊၃။ရ၃။ ဘိဇ္ဇိယတေတိ နိဗ္ဗိဇ္ဇိယတိ နိဗ္ဗိဇ္ဇေါ ဇာယတိ။ သံ၊ဋီ၊၁။၂၈ရ။

ဘိဇ္ဇိယမာန (တိ) [ဘိဒိ+ယ+ယ+မာန။ ယ အာဂုံ, ဏ္ဍ အာဂုံ။] ဖျက်ဆီးအပ်–လော်အပ်

-သော။ အောက်ပုဒ်ထောင့်ကွင်းကြည့်။ (ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၂။ ၂၈၁-၌တိလာနံ ဝိယ ဘဇ္ဇိယမာ-နာနံ-ဟုရှိ၍၊ သျာ-မူ၌ ဘိဇ္ဇယမာနာနံ-ဟုရှိသည်။ အောက်ပုဒ်ကိုထောက်သော် ဘိဇ္ဇိယမာနာနံ-ဟုလည်းရှိသင့်သည်။)

ဘိဇ္ဇိယမာနတိလူပမာ (ထိ) [ဘိဇ္ဇိယမာနတိလ+ဥပမာ] ဖျက်ဆီးအပ်-လှော်အပ်-သောနှမ်းဥပမာ။ ဘိဇ္ဇိယမာနတိလူပမာ ဓနေ ဓနေ ဘိဇ္ဇနကဘာဝဒဿနတ္ထန္တိ ဒဋ္ဌဗ္ဗာ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋီ၊ ၂။၄၄၄။ (ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၂။ ၂၈၁-ထောက်သော်"ဘဇ္ဇိယမာနတိလူပမာ"ဟုရှိသင့်သည်။)

ဘိဇ္ဇိဿတိ[၁] (ကြိ) [ဘိဒိ+ယ+ဿတိ] ကွဲ-ပြိုကွဲပျက်စီး-လတ္တံ့၊ ပေါက်-ပေါက်ကွဲ ပျက်စီး-လတ္တံ့၊ ဖောက်ပြန်ပျက်စီးလတ္တံ့၊ ပျက်-ချုပ်ပျောက် ပျက်စီး-လတ္တံ့၊ ကျိုး-ကျိုးပြတ်-လတ္တံ့။ **ဘိဇ္ဇတိ**[၁] ကြည့်။

ဘိဇ္ဇိဿတိ[၂] (ကြိ) [ဘိဒိ+ယ+ဿတိ] ပျက်စီး-ပြိ-လတ္တံ့။ **ဘိဇ္ဇတိ**[၂] ကြည့်။

ဘိဇ္ဇိဿန္တိ (ကြိ) [ဘိဒိ+ယ+ဿန္တိ] ကွဲ-ပြိုကွဲပျက်စီး-ကုန်လတ္တံ့၊ ပေါက်-ပေါက်ကွဲ ပျက်စီး-ကုန်လတ္တံ့၊ ဖောက်ပြန်ပျက်စီးကုန်လတ္တံ့၊ ပျက်-ချုပ်ပျောက် ပျက်စီး-ကုန်လတ္တံ့၊ ကျိုး-ကျိုးပြတ်-ကုန်လတ္တံ့။ **ဘိဇ္ဇတိ**[၃] ကြည့်။

ဘိဇ္ဇိဿမ (ကြိ) [ဘိဒိ+ယ+ဿမ] ကွဲ-ပြိုကွဲပျက်စီး-ကုန်လတ္တံ့၊ ပေါက်-ပေါက်ကွဲ ပျက်စီး-ကုန်လတ္တံ့၊ ဖောက်ပြန်ပျက်စီးကုန်လတ္တံ့၊ ပျက်-ချုပ်ပျောက် ပျက်စီး-ကုန်လတ္တံ့၊ ကျိုး-ကျိုးပြတ်-ကုန်လတ္တံ့။ **ဘိဇ္ဇတိ**[၃] ကြည့်။

ဘိဇ္ဇထ (ကြိ) [ဘိဒိ+ယ+ထ] ကွဲ-ပြိုကွဲပျက်စီး-ရာ၏။ ပျက်ရာ၏။ **ဘိဇ္ဇတိ**[၁] ကြည့်။

ဘိဇ္ဇယျ (ကြိ) [ဘိဒိ+ယ+ယျ] ကွဲ-ပြိုကွဲပျက်စီး-ရာ၏။ ပေါက်-ပေါက်ကွဲ ပျက်စီး-ရာ၏၊ ဖောက်ပြန်ပျက်စီးရာ၏၊ပျက်-ချုပ်ပျောက် ပျက်စီး-ရာ၏၊ ကျိုး-ကျိုးပြတ်-ရာ၏။ **ဘိဇ္ဇတိ**[၁] ကြည့်။

ဘိဇ္ဇယျုံ (ကြိ) [ဘိဒိ+ယ+ယျုံ] ကွဲ-ပြိုကွဲပျက်စီး-ကုန်ရာ၏၊ ပေါက်-ပေါက်ကွဲ ပျက်စီး-ကုန်ရာ၏၊ ဖောက်ပြန်ပျက်စီး ကုန်ရာ၏၊ ပျက်-ချုပ်ပျောက်ပျက်စီး-ကုန်ရာ၏၊ ကျိုး-ကျိုးပြတ်-ကုန်ရာ၏။ **ဘိဇ္ဇတိ**[၁] ကြည့်။

တိပိဋက ပါဠိ-မြန်မာအဘိစာန်

အတွဲ-၄-အပိုင်း -၂-၌ ဖြည့်စွက်အပ်သောပုဒ်များ

ဥဒဝါ (ဗျ) ထိုသို့မဟုတ်။ သေယျော နု တေ သော၊ ဥဒဝါ သရိကွော။ ဇာ၊၁။၁၅၀။ ကီ နု တယာ ဥတ္တရိတရော, ဥဒါဟု သရိကွော။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၃။၂၈၆။ (-ဝိမာန။၁၁၉။ ပေတ။၁၆၉။ ဝိမာန၊ဋ္ဌ။၃၁၉။)

ဥဒါနိတ (တိ) [ဥ+အန+တ] ပီတိအစွမ်းဖြင့် ထုတ်ဆောင်ကျူးရင့်အပ်သော၊ ဥဒါန်း ကျူးအပ်သော။ တေန ဥဒါနိတံ ဥဒါနံ ပကာသေန္တော။ ဓမ္မ၊ဋ္ဌ၊၂။၃၃၈။ ဧဝံ ဘ-ဂဝတာ ဥဒါနေ ဥဒါနိတေ။ ဥဒါန၊ဋ္ဌ။၂၈၅။

ဥဒိဏ္ဍ (တိ) [ဥဒ(ဥဒိ)+တ] ကြီးပွားခြင်း။ အာဒိကမ္မေ ဘုသတ္ထေ စ၊ သမ္ဘဝေါဒိ-ဏ္ဍတိတ္တိသု။ ဓာန်။၁၁၆၂။ ဥဒိဏ္ဍေ ပဝုဒ္ဓေ ဝမုနေ။ ဓာန်၊ဋီ။၁၁၆၂။ (ဓာန်၊သျ၊သစ်-နှင့်တောင်ပေါက်၊ဓာန်၊သျ-တို့၌ သမ္ဘဝေါ-တိဏ္ဍတိတ္တိသု-ဟုရှိသည်။)

ဥဒု (ဗျ) [နိပါတ်] အနက်မရှိ နိပါတ်မျှဖြစ်သည်။ ဥဒု, သုဒူတိ ဣဒံ ပန နိပါတမတ္တမေဝ။ သံ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၀၇။

ဥဒ္ဓံပတ္တိ (ပု) [ဥဒ္ဓံ+ပတ္တိ] အထက်သို့ ရောက်ခြင်း၊ တိုးတက်ကြီးပွားခြင်း။ ဘာဝနာယ ထောကမ္ပိ လယာပတ္တိယာ ဥဒ္ဓံပတ္တိယာ စ ဇာနနာ ပတ္တညုတာ။ နေတ္တိ၊ဋ္ဌ။၉၃။

ဥဒ္ဓကမ္မ (နှ) [ဥဒ္ဓံ+ကမ္မ] အထက်၌ပြုလုပ်ခြင်း၊ ရှေ့သို့ဆက်လက်-ပြု-အားထုတ်-ခြင်း။ ဥဒ္ဓ-ကမ္မဝိယောဂတ္တ-လာဘတိတ္တိသမိဒ္ဓိသု။ ဓာန်။၁၁၆၈။ ဥဒ္ဓကမ္မေ ဥယျာနေ။ ဓာန်၊ဋီ။၁၁၆၈။

ဥပကံသ (ပု) [ဥပ+ကံသ] ဥပကံသ မည်သူ။ တဿ ကံသော စ ဥပကံသော စ ဒွေ ပုတ္တာ အဟေသုံ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၄။၈၀။

ဥပက္ကိလေသသမုစ္ဆေဒ (နှ) [ဥပက္ကိလေသ+သမုစ္ဆေဒ] ညစ်နွမ်းကြောင်းကိလေသာတို့ ကိုအကြွင်းမဲ့ပယ်သတ်ခြင်း။ ဥပက္ကိလေသ-သမုစ္ဆေဒတော, အာရမ္မဏတော, ကိစ္စတော စ သကလေပိ ရတနတ္တယေ ဣဇ္ဈတိ။ သီ၊ဋီ၊သစ်၊၂။၁၇၈။ (သီ၊ဋီ၊သစ်-၌ "ဥပပက္ကိလေ-သသမုစ္ဆေဒတော"ဟုပါဠိပျက်နေသည်။)

ဥပဃံသေယျ (ကြို) [ဥပ+ဃသိ(ဃံသ)+ဧယျ] ပွတ်တိုက်ရာ၏။ ထမ္ဘေ ဝါ တရုမှိ ဝါ ကာယံ ဥပဃံသေယျ၊ တဿ ဒုက္ကဋံ သိယာ။ မူလသိက္ခာ၊ဋီ။၄၈၉။

ဥပဃာတဘူမိ (ထိ) [ဥပဃာတ+ဘူမိ] ဖျက်ဆီး-ညှဉ်းဆဲသတ်ဖြတ်-ရာ မြေ။ သာဿ ဝိဃာတဘူမိတိ သာ တဿ ဝိဃာတဘူမိ ဥပဃာတဘူမိ ပီဋနဘူမိ ဃဋ္ဌနဘူမိ ဥပ-ဒ္ဒဝဘူမိ ဥပသဂ္ဂဘူမိတိ။ မဟာနိ။၁၃၂။

ဥပစာလ (ပု) [ယာဒိစ္ဆကနာမ်] ဥပစာလ

မည်သူ(ထေရ်)။ ဘဂဝါ ဝေသာလိယံ ဝိဟရတိ ... အာယသွတာ စ စာလေန အာယသွတာ စ ဥပစာလေန။ အံ၊၃။၃၆၂။

ဥပစိနောတိ (ကြိ) [ဥပ+စိ+ဏု+တိ။ နီတိ၊ ဓာ။၂၄၅။] ဆည်းပူး၏။ (သဒ္ဒတ္ထ။) ပြည့်စေ၏။ (အဓိပ္ပါယတ္ထ။) ဗဟုဥ္ဌ ကုသလံ ဥပစိနောတိ။ စရိယာ၊ဋ္ဌ။၃၂၃။ သီ၊ဋ္ဌီ၊သစ်၊ ၁။၃၀၁။ (-ထေရ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၃၇။) ဥဒရံ အဝ-ဒိဟတိ ဥပစိနောတိ ပူရေတီတိ ဥဒရာဝ-ဒေဟကံ။ ဒီ၊ဋ္ဌီ၊၃။၂၄၉။ အံ၊ဋ္ဌီ၊၃။၅၈။

ဥပစေတုံ (ဗျ) [ဥပ+စိ+ဏေ+တုံ] ဟွားစေ ခြင်းငှါ။ ကတပဒံ စျာနာနိ ဩစေတုံ (ထေရ။၂၅၈) လောကိယလောကုတ္တရဇ္ဈာ-နာနိ ဥပစေတုံ ဘာဝေတုံ ကတပဒံ ကတ-မဂ္ဂဝိဟိတဘာဝနာမဂ္ဂံ ဣဒံ မမ သာသနံ။ ထေရ၊ဋ္ဌ၊၁။၄၁၁။

ဥပစ္စ (ဗျ) [ဥပ+တွာ။ နီတိ၊ဓာ။၃၂၆။ ဥပတျ (သံ)] ကပ်ရောက်၍။ တဉ္ဍိ သာလဝနံ ဥ-ယျာနတော ဥပစ္စ နဂရံ ပဝိသိတုကာမာ ဥယျာနတော ဥပစ္စ ဝတ္တန္တိ ဂစ္ဆန္တိ ဧတေ-နာတိ ဥပဝတ္တနံ။ သီ၊ဋ္ဌီ၊သစ်၊၁။၃၇။ (ဝိမတိ၊ ၁။၁၀-အလားတူအဖွင့်၌ "ဥပေစ္စ"ဟုရှိသည်။)

ဥပစ္စကာ (ထီ) [ဥပ+စ္စက+အာ (ဣတ္ထီပစ္စည်း)။ ဥပတျကာ(သံ)] တောင်ခြေမြေပြင်။ ဥဒ္ဓမ-ဓိစ္စိကာသေလ-ဿန္နာဘူမျုပစ္စကာ။ ဓာန်။ ၆၁၀။ သေလဿာဓောဘာဂါသန္နဘူမိ ဥ-ပစ္စကာ နာမ။ အတြ တေဟိ ဥပါဒိသဒ္ဒေဟိ စ္စကော ယဒါဒိနာ။ ဓာန်၊ဋ္ဌီ။၆၁၀။ ပဗ္ဗတဿ အာသန္နံ ဥပစ္စကာ။ ပခုက္ကူ၊ဓာန်၊သျ။

ဥပစ္စယ (ပု) [ဥပ+အတိ+အယ+ဏ။ ဥပတျယ (သံ)] လွန်-ခုံကျော်-ခြင်း။ ဝိပရိယာ-သောတိက္ကမော-တွတိပါတော ဥပစ္စယော။ ဓာန်။ရရ၆။ အယ-ဂမနေ။ ဓာန်၊ဋ္ဌီ။ရရ၆။

ဥပဇာပ (ပု) [ဥပ+ဇပ+ဏ။ ဥပဇာပ(သံ)] ဘေဒဥပါယ်။ ဥပဇာပေါ တု ဘေဒေါထ။ ဓာန်။၃၄၉။ ဇပ-မာနသေ စ၊ ဘူ၊ ဏော။ ဓာန်၊ဋ္ဌီ။၃၄၉။

ဥပဇ္ဈာယိနီ (ထီ) [ဥပဇ္ဈာယ+ဣနီ] ဥပဇ္ဈာယ် ရဟန်းမိန်းမ။ ဝုဋ္ဌာပိတံ ပဝတ္တိနိန္တိ ဝုဋ္ဌာပိတံ ပဝတ္တိနီ၊ ယာယ ဥပသမ္ပာဒိတာ၊ တံ ဥပ-ဇ္ဈာယိနိန္တိ အတ္ထော။ ကခါ်။၃၄၄။ (-ဝဇိရ။ ၃၈၄။)

ဥပတ္ထ (နာ) [ဥပ+အသ+ထ] ပဿာဝမဂ်။ စက္ခု .....ပါယု ဥပတ္ထံ မနောတိ ဧကောဒသိန္ဒြ-ယာနိ။ အနုဋ္ဌီ၊၂။၆၇။ (-ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋ္ဌီ၊၂။၃၅၉။) (အမရကောသ၊၁၆-ဝဂ်၊၇၅-ဂါထာ ၌ "ဥပ သ္ထ (ပု) အဂါဇာတ်"ဟုလာသည်။)

ဥပတ္ထမ္ဘယ (ကာ၊ကြိ) [ဥပ+ထဘိ+ဏယ+ဟိ] ထောက်ပံ့ခိုင်စေလော့။ သန္ထမ္ဘဿူတိ ... အတ္တာနံ ဥပတ္ထမ္ဘယ။ သုတ္တနိ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၁၀။

ဥပဒဋ္ဌ (ထီ၊ပု) [ဥပ+ဒိသ+တု။ (ဒဋ္ဌ။ အံ၊၁။ ၃၃၃-ကြည့်)။ ဥပဒဒဗုန (သံ)] ဆုံးဖြတ်ခြင်း ငှါမြင်စွမ်းနိုင်သောတရားသူကြီး။ (ကျော် အောင်စံထား။သျ။) အက္ခဒသောပဒဋ္ဌရိ။ ဓာန်။၃၄၁။ ဥပဒဋ္ဌရိ ဥပဒဿိတေ။ ဓာန်၊ ဋ္ဌီ။၃၄၁။ (ဓာန်၊သျ၊သစ်-တို့၌ "အက္ခဒသော၊ ပဒဋ္ဌ"ဟု ပရိယာယ် ၂-ပုဒ် ဆိုကြသည်။)

ဥပနယာမိ (ကြိ) [ဥပ+နီ+အ+မိ] ခေါ်ဆောင်အံ့။ ဥပနယာမိ သီတသို့။ ဇာ၊၁။၃၆၀။ (-ထေရီ။၄၂၆။ ထေရီ၊ဋ္ဌ။၂၇၂။)

ဥပနာဟက (တိ) [ဥပ+နဟ+ကွု] ရန်ငြိုးဖွဲ့တတ်သော၊သူ။ အနုပနာဟီတိ နဥပနာဟကော။ ထေရ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၅၂။

ဥပနိကစ္စ (ဗျ) [ဥပ+နိ+ကတိ+တွာ] ကပ်ရောက်၍။ ဥပဂန္တာ နိဇ္ဈနန္တိ ဥပနိကစ္စ နိဇ္ဈာနဇ္ဈာနာရမ္မဏသ စျာနစကျွနာ ဗျတ္တတရံ ဩလောကနံ အတ္ထတော စိန္တနမေဝ ဟောတိ။ အနုဋီ၊၃။၂၃၅။

ဥပနိဂူဟ (တိ) [ဥပ+နိ+ဂုဟူ+အ] လျှို့ဝှက်ဖုံးလွှမ်း-အပ်သော။ ကဿစိ အတ္တနော အန္တေဝါသိကဿ ဥပနိဂူဟဘူတံ ဂန္ထံ အကထေတွာ။ ဒီ၊ဋီ၊၂။၂၄၆။

ဥပန္တဌာန (နဲ) [ဥပန္တ+ဌာန] အနီးဖြစ်သော အရပ်။ သဗ္ဗတ္ထ ဌာနဘေဒေသု ဗဟုကေသုပိ ဥပန္တဌာနေသု ထုလ္လစ္စယံ။ ဝိ၊ဝိနိစ္ဆယ၊ဋီ၊၁။၁၂၇။

ဥပန္တသေလ (ပု) [ဥပန္တ+သေလ] တောင်ရံ၊ တောင်ပူစာ။ ပါဒေါ တုပန္တသေလောထ။ ဓာန်။၆၁၀။ သေလဿ ဥပန္တော သမီပေ ပဗ္ဗတော ဥပန္တသေလော။ ဓာန်၊ဋီ။၆၁၀။

ဥပပဏ္ဍိလေသသမုစ္ဆေဒ - ဥပဏ္ဍိလေသသမုစ္ဆေဒ-ကြည့်။

ဥပပတိ (ပု) [ဥပ+ပတိ] သယောက်လင်၊ လင်မျှောင်။ အထောပပတိ ဇာရောထာ။ ဓာန်။၂၄၀။ ရတိကာရဏတ္တာ ပတိနော ဥပ ဥပပတိ။ ... အပ္ပဓာနဘူတော ဝါ ပတိ ဥပပတိ။ဓာန်၊ဋီ။၂၄၀။

ဥပပိသန (နဲ) [ဥပ+ပိသု+ယု] ကြိတ်အပ်သော-ဆောင်ခြင်းငှါကြိတ်အပ်သော-အမှုန့်။ အောက်ပုဒ်ကြည့်။

ဥပပိသိတဗ္ဗ (တိ) [ဥပ+ပိသု+တဗ္ဗ] ကြိတ်အပ်-ဆောင်ခြင်းငှါကြိတ်အပ်-သော။ အဥ္ဇနူပပိသနန္တိ အဥ္ဇနတ္ထာယ ဥပပိသိတဗ္ဗံ ယံကိဉ္စိ စုဏ္ဏဇာတံ။ သာရတ္ထ၊၃။၃၀၄။ အဥ္ဇနူပပိသနန္တိ အဥ္ဇနေ ဥပနေတုံ ပိသိတဗ္ဗဘေသဇ္ဇံ။ ဝိမတိ၊၂။၁၈၆။

ဥပယာတ (တိ) [ဥပ+ယာ+တ] ကပ်ရောက်ပြည့်စုံ-သော။ ဒွီဟိ ဒေဝလောကေဟိ ဝိသိဋ္ဌံ ဒိဗ္ဗံ သုခံ ယာတာ ဥပယာတာ သမ္မန္နာတိ ယာမာ။ ထေရီ၊ဋ္ဌ။၁၇၅။

ဥပယာန (နဲ) [ဥပ+ယာ+ယု] လက်ဆောင်။ ဥပယန္တိ ဧတေန ဣဿရဿ ဝါ ပိယမနာပဿ ဝါ သန္တိကံ ဂစ္ဆန္တိတိ ဥပယာနံ၊ ပဏ္ဏာကာရံ။ "ဥပယာနာနိ မေ ဒဇ္ဇုံ၊ ရာဇပုတ္တ တယိ ဂတေ"တိ (ဇာ၊၂။၁၅၂) ဧတ္ထဟိ ပဏ္ဏာကာရာနိ ဥပယာနာနီတိ ဝုစ္စန္တိ။ နီတိ၊ဓာ။၁၃၇-၈။ (ဆဋ္ဌမူ-ဇာ၊၂။၁၅၂-၌ "ဥပါယာနာနိ"ဟုရှိသည်။) ဥပါယာနာနီတိ ပဏ္ဏာကာရာနိ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၆။၁၈။

ဥပလ (ပု၊နဲ) [ဥ+ပလ+အ။ ဥပ+အလ။ (ဥပ+နီ+အ။ ဝိ၊ပိ၊ဓာန်။) ဥပလ(သံ)] ကျောက်၊ ကျောက်ဆောင်။ ပါသာဏော-

သွောပလော သိလာ။ ဓာန်။၆၀၅။ ပလ=ရက္ခဏေ၊ ဥပလော။ ဥပ=ဒေဟေ ဝါ၊ အလပစ္စယော။ ဓာန်၊ဋီ။ ၆၀၅။ ဃနတော, ဃနကာလေ ဝါ သဉ္ဇာတံ ဥပလံ သိလာ ဃနောပလံ။ ဓာန်၊ဋီ။၄၉။

ဥပလယန (တိ) [ဥပ+လီ+ယု] ပုန်းအောင်းမှီခိုရာဖြစ်သော။ နိလီယတိ ဧတ္ထာတိ လေ-ဏံ၊ ဥပလယနံ။ ဒီ၊ဋီ၊၁၊၃၀၃။

ဥပလာပိတ (တိ) [ဥပ+လပ+တ] လှည့်ပတ်ဖြားယောင်းအပ်သော။ ဥပလာပိတေ အာ-ပတ္တိ ပါစိတ္တိယဿ။ ဝိ၊၅။၆၉။

ဥပလာပေတိ (ကြိ) [ဥပ+လပ+ဏေ+တိ] လှည့်ပတ်ဖြားယောင်း၏။ ဥပလာပေတိ၊ ပယောဂေ ဒုက္ကဋံ။ ဝိ၊၅။၆၉။ **ဥပလပေန္တိ**—ဇာ၊၂။၁၂၉။ ဇာ၊၄၊၅။၄၉၀။ (ဇာ၊၂-၌ ဆန်းစောင့်လိုရှ် ဥပလပေန္တိ-ဟုရှိသည်။)

ဥပဝစ္ဆယ (ပု) [ယာဒိစ္ဆကနာမ်] ဥပဝစ္ဆယ မည်သူ။ သော ကိရ ပမာဏတော ဥပ-ဝစ္ဆယတော ဒိယနုရတနံ အတိက္ကမ္မ ဋိ-တော။ မ၊ဋီ၊၃။၂၇။

ဥပဝ(ဝေ)စ္ဆေယျ (ကြိ) [ဥပ+ဝေသု(ဝိသ၊ ဝေသ)+ဧယျ။ နီတိ၊ဓာ။၁၉၀။ မောဂ်၊ပဋ္ဌိ ကာ၊၅။၁၇၃။] သွန်းလောင်း-သွင်း-ပက်ဖြန်း-ရာ၏။ အနုပ္ပဝစ္ဆေယျာသိ နဥပဝ-စ္ဆေယျ။ သီ၊ဋီ၊သစ်၊၂။၁၃၈။ (အနုပ္ပဝေစ္ဆေ-ယျာသိ နဥပဝေစ္ဆေယျ-ဟုရှိသင့်သည်။)

ဥပဝတ္တ (ပု) [ဥပ+ဝတ္တု+အ] အကွေ့ဖြစ်သော။ တသ္မိ သမယေ မဟာကစ္စာယနတ္ထေရော တံ နဂရံ ဥပနိဿာယ ဥပဝတ္တေ ပဗ္ဗတေ ပဋိဝသတိ။ အံ၊၄၊၁။၁၈၈။

ဥပဝနန္တ (ပု၊နဝ) [ဥပ+ဝနန္တ] အနီးတောအုပ်၏ အစွန်အဖျား။ ဝနန္တေတိ ဥပဝနန္တေ။ မ၊ဋီ၊၂။၁၈၆။

ဥပဝနဝိဟာရ (ပု) [ဥပဝန+ဝိဟာရ] ဥပဝန ကျောင်း။ ဥပဝနဝိဟာရေ မနောရမေ နိရု-ပဓိသေသမုပါဂတော ကိရ။ ဗုဒ္ဓဝံ၊၄။၂၉၅။

ဥပဝိသန္တိ (ကြိ) [ဥပ+ဝိသ+အ+အန္တိ] ကပ်ရောက်ဝင်နေကုန်၏။ အစ္ဆန္တိတိ အာသန္တိ၊ ဥပဝိသန္တိတိ အတ္ထော။ ဒီ၊ဋီ၊၃။၄၈။ (-နီတိ၊ဓာ။၁၅၀။)

ဥပဝိသိတ္ဝာ (ကြိ၊ဝိ) [ဥပ+ဝိသ+တ္ဝာ] ကပ်ရောက်ဝင်နေ၍။ နိလီယိတ္ဝာတိ ဥပ-ဝိသိတ္ဝာ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋီ၊၂။၄၇၁။

ဥပဝိဿ (ကြိ၊ဝိ) [ဥပ+ဝိသ+တ္ဝာ] ကပ်ရောက်ဝင်နေ၍။ နိသီဒိတ္ဝာနာတိ ဥပဝိဿ။ ဗုဒ္ဓဝံ၊ ၄။၅၈။

ဥပဝီယတိ (ကမ္မ၊ကြိ) [ဥပ+ဝီ+ယ+တေ] ယက်အပ်၏။ ယံ ယဒေဝူပဝီယတီ(ဇာ၊၂။၁၅၇)တိ ယံ ယံ တန္တံ ဥပဝီယတိ။ ဇာ၊၄၊၆။၃၃။

ဥပဝီသန္တိ (ကြိ) [ဥပ+ဝိသ+အ+အန္တိ] ကပ်ဝင်ထိုင်နေကုန်၏။ ပလ္လင်္ကံ ဦရုဗဒ္ဓါသနံ ကတ္ဝာ ယတ္ထ ဥပဝီသန္တိ နိသီဒန္တိ၊ သော ပလ္လင်္ကောတိ ဝုစ္စတိ။ အပ၊၄၊၂။၁၆၁။

ဥပဝေသန (နဝ) [ဥပ+ဝိသ+ယု] နေခြင်း။

ဥပဝေသနမာသနံ။ ဓာန်။ရဖ၅။ ဝိသ= ပဝေသနေ၊ ဥပဝေသနံ။ ဓာန်၊ဋီ။ရဖ၅။

ဥပသံဝိယန္ဆိ (ကြိ) [ဥပ+သံ+ဝိ+ယ+အန္ဆိ] သိုင်းခြုံ-သိုင်းရုံ-ကုန်၏။ လိလာဝသေန ဟိ ဧကစွေ့ သတ္တာ ဝတ္ထာနိ ပရိဒဟန္ဆိ စေဝ ဥပသံဝိယန္ဆိ စ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋီ၊၁။၅ဖ။

ဥပဆဂ္ဂဘူမိ (ထီ) [ဥပသဂ္ဂ+ဘူမိ] ဖျက်ဆီး-ညှဉ်းဆဲသတ်ဖြတ်-ရာမြေ။ ဥပဃာတ-ဘူမိ-ကြည့်။

ဥပဆန္ဆိ (ထီ) [ဥပ+သန္ဆိ] ငြိမ်းအေးခြင်း။ သန္ဆိံ ဥပသန္ဆိံ ဝူပသန္ဆိံ။မဟာနိ။၁၄၃။ စူဠနိ။၉၈။

ဥပသန္ဆိက (တိ) [ဥပ+သန္ဆိက] အနိုး။ ရညော စ မံ သမ္မ ဥပန္ဆိက် နေဟိ။ ဇာ၊၁။၂၉၃။ ဥပန္ဆိက် နေဟိတိ ဥပသန္ဆိက် နေဟိ။ ဇာ၊ ဋ္ဌ၊၄။၃၃ဖ။

ဥပသမယန (န) [ဥပ+သံ+ကျ+ယု] ပယ်ခြင်း။ သမယန် ဥပသမယန် အပဂမောတိ သ-မယော၊ ပဟာန်။ ဥဒါန၊ဋ္ဌ။၁၈။

ဥပသမ္ပဒ၂ (ပု) [ဥပ+သံ+ပဒ+အ] ရဟန်း။ ဥနဝီသတိဝဿံ ယော၊ ကရေယျ ဥပ-သမ္ပဒံ။ ဝိ၊ဝိနိစ္ဆယ၊ဂါထာ။၁၆၈၂။ ဥပ-သမ္ပဒ္ဒတိတိ ဥပသမ္ပဒေါ၊ တံ။ ဝိ၊ဝိနိစ္ဆယ၊ ဋီ၊၁။၅၄၃။

ဥပသမ္ပါဒျ (ဗျ) [ဥပ+သံ+ပဒ+ကျ] (မြင့်မြတ်သည်၏အဖြစ်သို့) ရောက်-ပြည့်စုံစေ-၍။ ဥပသမ္ပါဒျဥပသမ္ပါဒျဣစ္စေတံ ဒွယံ မာဂဓေ "ဥပသမ္ပဒ္ဓာ"တိ ဝုစ္စတိ။ ဝဇိရ။၅၃။

ဥပသမ္မယေ (ကာ၊ကြို) [ဥပ+သမ္မ+ကယ+ယေျ] ငြိမ်းစေရာ၏။ ရဇ'မုဟတ္တေ ဝါတေန၊ ယထာ မေဃောပသမ္မယေ။ ထေရ။၃၁၃။ ဥပသမ္မယေ ဝူပသမေယျ။ ထေရ၊ဋ္ဌ၊၂။ ၂၅၄။

ဥပသယ (တိ) [ဥပ+သိ+က] အနိုးဥ်နေသော၊ မှီခိုရှိနေသော၊သူ။ ဥပနိဿာယ သေတိတိ ဥပသယော၊ ဥပသယောဝ ဩပသာယိ-ကော ယထာ "ဝေနယိကော"တိ အာဟ "သမီပသယော"တိ။ မ၊ဋီ၊၂။၃၁၃။

ဥပသိဒိ (ပု) [ယာဒိစ္ဆကနာမ်] ဥပသိဒိ မည်သောပစ္စေကဗုဒ္ဓါ။ ဥပသိဒိ တက္ကစ္ဆိဒ္ဒေါ စ သိဒရိ။ မ၊၃။၁၁၄။

ဥပသိဒ္ဓိ (ကြို) [ဥပ+သိစ+ကျ်] သွန်းလောင်း ပြီ။ သရီရံ စျာပေတွာ ဂန္ဓောဒကေန ဥပ-သိဉ္စိ။ ထေရ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၉၃။

ဥပသေဋ္ဌိ (ပု) [ယာဒိစ္ဆကနာမ်] ဥပသေဋ္ဌိ မည်သူ။ အမှာကံ ဘဂဝတော ကာလေ ကာဠစမ္ပါနဂရေ ဥပသေဋ္ဌိဿ ဃရေ ပဋိသန္ဓိ ဂဏှိ။ အံ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၈၃။

ဥပဟသန္ဆိ (ကြို) [ဥပ+ဟသ+အ+အန္ဆိ] ပြောင်လှောင်ပြက်ရယ်ပြုကုန်၏။ ဂါမဒါရကာ ... ယထာဝဋ္ဌကိဋ္ဌိတံ ဒဿေတွာ ဥပဟသန္ဆိ။ စရိယာ၊ဋ္ဌ။၂၅၉။

ဥပဟသိတ (န) [ဥပ+ဟသ+တ] ပုခုံး, ဦး ခေါင်း လှုပ်ရုံမျှ ရယ်ရွှင်ခြင်း။ အံသ-

သိရောကမ္ပသဟိတံ ဥပဟသိတံ နာမ။ အလင်္ကာ၊ဋီ၊သစ်။၃၄၈။

ဥပဟာသ (ပု) [ဥပ+ဟသ+ဏ] ပြောင်လှောင်ရယ်ရွင်ခြင်း။ "ဝိနယံ တေ နဇာနန္တီ"တိ ဥပဟာသဝသေန။ သာရတ္ထ၊၂။၂၆၇။

ဥပဋ္ဌာလေတိ (ကြိ) [ဥပ+လဋ(ဋ္ဌလ)+ဏေ+တိ] ဖျားယောင်း၏။ သစေ ပရိသ'မညဿ၊ ဥပဋ္ဌာလေတိ ဒုက္ကဋံ။ ဝိ၊ဝိနိစ္ဆယ၊ ဂါထာ။၃၀၉၂။ ဥပဋ္ဌာလေတီတိ "ပတ္တစီဝရာဒိပရိက္ခာရံ တေ ဒမ္မီ"တိ ဝတ္ဘာ ပလောဘေတ္ဘာ ဂဏ္ဍာတိ။ ဝိ၊ဝိနိစ္ဆယ၊ဋီ၊၂။ ၃၆၄။

ဥပါဓိယ (တိ) [ဥပါဓိ+ဣယ] (၁) (မတုန် မလှုပ်ကောင်းစွာတည်သော ဧကဂ္ဂတာ ဟုဆိုအပ်သော) ခြေနင်းရှိသော၊သူ။ (၂) မြတ်သောအခင်းဟူသော မင်းနေရာရှိသော၊သူ။ **(၁)(၂)** ဗာဟုသစ္စမပါလမ္မော၊ ဌိတစိတ္တမုပါဓိယော။ ဇာ၊၂။၂၇၄။ ဌိတစိတ္တမုပါဓိယောတိ လောကဓမ္မေဟိ အဝိကမ္ပနဘာဝေန သုဋ္ဌု ဌိတဧကဂ္ဂဘာဝသခ်ါတေန ဥပါဓိနာ ဥတ္တရတ္ထရေန ဝါ ရာဇာသနေန သမန္နာဂတော။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊ရ။၁၄၇။

ဥပါဓေမိ (ကြိ) [ဥပ+အာ+ဓာ+အ+မိ] တင်ထား၏၊ ခေါင်းအုံး၏။ ဗိမ္မောဟနေ ဥပါဓေမိ၊ ဥတ္တမဂီ သဒါ မမ။ အပ၊၁။၃၆၇။

ဥပါန (ပု၊န) [ဥပ+ယု။ နီတိ၊ဓာ။၃၂၆။] လက်ရမ်း၊ လက်ရုံး။ ဥပါနေန သဟ ဝတ္တတီတိ သောပါနော။ ဓာန်၊ဋီ။၂၁၆။

ဥပါန္တဘူ (တိ) [ဥပ+သိ+ဏ] မြို့ရွာတောင်စသည်တို့၏ အနီးဖြစ်သောမြေအရပ်။ ဥပါန္တဘူ ပရိသရော။ ဓာန်။၁၈၉။ နဂရပဗ္ဗတာဒိနော ဥပါန္တဘူ သမီပဘူမိ။ ဓာန်၊ဋီ။၁၈၉။

ဥပါယာန (န) [ဥပ+ယာ+ယု။ ဥပါယန(သံ)] လက်ဆောင်။ ဥပယာန-ကြည့်။

ဥပါယာသာသီ (ကြိ) [ဥပ+အာ+ယသ+ဣ] လွန်ကဲ-အားကြီး-ပြင်း-စွာ ပင်ပန်းပြီ။ နစာပိ ပရိတပ္ပယိန္တိ နစာပိ ဥပါယာသာသီ၊ အဟံ ဥပါယာသံ နအာပဇ္ဇိန္တိ အတ္ထော။ ထေရီ၊ဋ္ဌ။၂၄၁။

ဥပါယိက (တိ) [ဥပါယ+ဣက] သင့်လျော်သော။ ယုတ္တံ တွောပါယိကံ တိသု။ ဓာန်။၃၅၃။ ဥပဂန္တဗ္ဗတ္တာ ဥပါယိကံ၊ သကတ္ထေ ဣကော။ ဓာန်၊ဋီ။၃၅၃။

ဥပါရတ (တိ) [ဥပ+အာ+ရမု+တ] ရှောင်ကြဉ်သော၊သူ။ သုခကာမာ ရဟောသီလာ၊ ဝဓဗန္ဓာ ဥပါရတာ။ ဇာ၊၂။၁၆၁။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၆။၅၅။

ဥပါဝတ္တ (တိ) [ဥပ+အာ+ဝတု+တ။ (ဝတ္တ+အ)] ကင်းသော။ ယော ပါပေဟိ ဥပါဝတ္တော၊ ဝါသော သဒ္ဓီ ဂုဏေဟိ သော။ ဓာန်။၄၃၂။ ဥပါဝတ္တော အနာဝုတော ဝိဂတော။ ဓာန်၊ဋီ။၄၃၂။

ဥပါဟ (ပု၊န) [ဥပ+အာ+ဓာ+ဏ?] နှာ-နှာခေါင်း-ဖြင့်မှုတ်ထုတ်၍ သောက်ခြင်း။ ယံ သန္ဓာယာဟု ဝေဒဝေဒိနော "ဂစ္ဆံ ဘကွေ-

တိ၊ တိဋ္ဌံ မုတ္တေတိ၊ ဥပါဟာ ဥဒကံ ဓူပေ-
တိ၊ တိဏာနိ ဆိန္ဒတီ"တိအာဒိ။ မ၊ဋီ၊၃။၄၃။

ဥပိက (ထီ) [ဥပ+ဣ+ယ(ဏျ)၊ ဥပ+ဏျ။ ယ-
ကို က-ပြု။ ထီ၌-ဥပိကာ။] သင့်လျော်
လျောက်ပတ်သော။ နစ ပညာ တဒူပိကာ။
ဇာ၊၁။၅၅။ တဒူပိကာတိ ပညာ ပန တေ
တဒူပိကာ တဿ သရီရဿ အနုစ္ဆဝိကာ
နတ္ထိ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၄၆။ အောက်ပုဒ်လည်း
ကြည့်။

ဥပိယ (တိ) [ဥပ+ဣ+ယ(ဏျ)။ ဥပ+ဏျ။ ပါရာ၊
ဂံ၊သစ်၊၂။၃၄၅။ ပါ၊ဘာသာဋီ၊၂။၉၈။] သင့်
လျော် လျောက်ပတ်သော။ ဗျဉ္ဇနဉ္ဇ တဒူ-
ပိယန္တိ တဿ ဩဒနဿ ဥပိယံ အနုရူပံ။
ခုဒ္ဒသိက္ခာ၊ဋီ၊သစ်။၂၈၆။ (-ဝိ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၄၆။
ဝိမတိ၊၁။၈၉။ ဝိ၊ဝိနိစ္ဆယ၊ဋီ၊၁။၃၃၂။)

ဥပေက္ခိကာ (ထီ) [ဥပ+ဣက္ခ+ဏျ+အာ (ဣတ္ထီ
ပစ္စည်း)] လစ်လျူရှုတတ်သောမိန်းမ။
ပီတိယာ စ ဝိရာဂါ ဥပေက္ခိကာ စ ဝိဟ-
ရာမိ။ အံ၊၂။၄၄၇။

ဥပေယမာန (တိ) [ဥပ+ဣ+ယ+မာန] ထိုး
ထွင်းသိအပ်သော။ ပတီယမာနောတိ ဥ-
ဏဂတိယာ အဘိမုခံ ဥပေယမာနော၊ အ-
ဘိသမိယမာနောတိ အတ္ထော။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋီ၊
၂။၂၃၃။

ဥပ္ပဇ္ဇန္တီ (ထီ) [ဥ+ပဒ+ယ+အန္တ+ဤ (ဣတ္ထီ
ပစ္စည်း)] ဖြစ်သော။ ဒီပဇာလာ ဥပ္ပဇ္ဇန္တိယော
စ ဘိဇ္ဇန္တိယော စ ဒိသွာ။ ဓမ္မ၊ဋ္ဌ၊၁။၄၄၅။

ဥပ္ပရိ (ဗျ) [ဥပရိ] အထက်၌။ ကိဉ္စ ဥပ္ပရိ။ ဇာ၊၁။၅၇။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၅၄။
(ဆန်းကြောင့် ပ္ပ-ဟုဒွေးဘော်ရှိသည်။) (-
ဇာ၊၁။၁၅၅။)

ဥပ္ပါဒနိစ္ဆာ (ထီ) [ဥပ္ပါဒန+ဣစ္ဆာ] ဖြစ်-ဖြစ်စေ-
ခြင်း၌အလို။ ဘိယျောကမျတာတိ ဘိယျော
ဘိယျော ဥပ္ပါဒနိစ္ဆာ။ ဒီ၊ဋီ၊၃။၁၈၃။

ဥပ္ပါဒိနီ (ထီ) [ဥပ္ပါဒီ+ဣနီ(ဣတ္ထီပစ္စည်း)] မ
ချတ်ကေန်ဖြစ်လတ္တံ့သော။ ဓမ္မဓာတု သိ-
ယာ ဥပ္ပန္နာ ... သိယာ ဥပ္ပါဒိနီ။ အဘိ၊ဝိ။
၉၄။

ဥပ္ပါဒိယ (တိ) [ဥ+ပဒ+ဏေ+ဏျ] ဖြစ်စေအပ်
သော။ (သီ၊ဘာသာဋီ၊၄။၁၇၃။) ဘဝန္တရသ-
မယန္တိ ... အဘူတပရိကပ္ပိတံ ကိဉ္စိ ဥပ္ပါဒိယံ
ဝတ္ထုံ။ ဒီ၊ဋီ၊၁။၃၆၄။ သီ၊ဋီ၊သစ်-၌ "ဥဿာ-
ရိယဝတ္ထု"ဟုရှိသည်။ ယင်းပုဒ်လည်းကြည့်။

ဥပ္လဝိတုံ (ဗျ) [ဥ+ပ္လု+တုံ] ပေါလော ပေါ်
ခြင်းငှါ။ သာသပပ္ပမာဏာပိ သက္ခရာ ...
ဥဒကပိဋ္ဌေ ဥပ္လဝိတုံ နသက္ကောတိ။ အံ၊
ဋ္ဌ၊၂။၁၀၅။

ဥဗ္ဗဋ္ဌ (တိ) [ဥ+ဝဋ္ဌ+အ] ထုတ်ပယ်အပ်သော။
အောက်ပုဒ်ထောင့်ကွင်းကြည့်။

ဥဗ္ဗဋ္ဌဗီဇက (တိ) [ဥဗ္ဗဋ္ဌ+ဗီဇ+က] ထုတ်ပယ်
အပ်သောဝှေးစေ့ရှိသော၊သူ။ ဥဗ္ဗဋ္ဌဗီဇကန္တိ
နိဗ္ဗဋ္ဌဗီဇကံ။ ဝိ၊ဝိနိစ္ဆယ၊ဋီ၊၂။၄၃၈။

ဥဗ္ဗဋ္ဌာပေတွာ (ကြိ၊ဝိ) [ဥ+ဝဋ္ဌ+ဏာပေ+တွာ]
အမှုန့်တိုက်-ပွတ်တိုက်-ပွတ်သပ်-ကြေးပွတ်
-စေ၍။ သော သရီရံ ဥဗ္ဗဋ္ဌာပေတွာ။ သံ၊
ဋ္ဌ၊၂။၂၁၇။

ဥမ္မင္ရေတ္တာ (ကြိ၀ိ) [ဥ+၀ရ္ရ+ဏေ+တ္တာ] လှိုင်းတံပိုးတို့ကို–ဖြစ်စေ–ထစေ–လှုံ့တက်စေ–၍။ တတော ... ဒေ၀တာ ကုဋ္ဌိတ္တာ မဟာသမုဒ္ဒံ ဥမ္မင္ရေတ္တာ တဿ ရညော ဝိဇိတံ ယောဇနသဟဿမတ္တဒ္ဌာနံ သမုဒ္ဒမေ၀ အကံသု။ သံဒ္ဒ၊၃၊၃၁။ ဥမ္မင္ရေတ္တာတိ မဟာတိ ဝိစိယော ဥမ္မင္ရေတ္တာ။ သံဇီ၊၂။၅၃၂။ (ဇာ၊ ဋ္ဌ၊၂။၁၅၆–၌ ဥမ္မတ္တေတ္တာ–ဟုရှိသည်။ "လှုံ့တက်စေ၍"ဟု အနက်ပေးသည်။)

ဥမ္မမန (နာ) [ဥ+၀မု+ယု] အန်–ပျို့အန်–ခြင်း။ ဒေါသံ ဥဂ္ဂိလေတ္တာတိ ... ဝါတပိတ္တသေမှဒေါသံ ဥမ္မမနံ ကတ္တာ။ သီဇီ၊သစ်၊၂။ ၂၅၁။ (–ဒီဇီ၊၁။၂၉၈။)

ဥမ္မကောဇိက (တိ) [ဥမ္မ+ကောဇိ+က] အထက်၌ အစွန်းအဖျားရှိသော။ (သျှ။) ဥဒ္ဓဂ္ဂမေ၀ါတိ အနောသက္ကိတဝိရိယတံ ဥမ္မကောဇိကံ ကတ္တာတိ အတ္ထော။ သီဇီ၊သစ်၊၂။၂၉၀။

ဥမ္မ၊ ဥမ္မံ (ဗျ) [နိပါတ်] အထက်၌။ ဇာကုမဏ္ဍလာနံ ဥမ္မာန္တိ ဝိဂ္ဂဟော၊ ဥမ္မာသဒ္ဒေါ ဥဒ္ဓံသဒ္ဒပရိယာယော။ ဝိ၀ိနိစ္ဆယဋီ၊၂။၃၂။

ဥမ္မ၀ (ပု) [ဥ+ဘူ+ဏ] ဖြစ်–အထက်၌ဖြစ်–ဖြစ်ပေါ်လာခြင်း။ အထော ဥပ္ပတ္တိ နိဗ္ဗတ္တိ၊ ဇာတိ ဇနနမုဿ၀ေါ။ ဓာန်။၉၀။ ဥဒ္ဓံ ဘ၀နံ ဥမ္မ၀ေါ။ ဓာန်၊ဇီ။၉၀။ ဟာရကူဋံ နာမ သုဝဏ္ဏ၀ဏ္ဏံ လောဟဇာတံ၊ ဖလိကေန ဥမ္မ၀ံ ဇာတံ၊ ဖလိကမယံ ဘာဇနန္တိ အတ္ထော။ ဝိ၀ိနိစ္ဆယဋီ၊၂။၃၀၄။

ဥဘက (ပု) [ယာဒိစ္ဆကနာမ်] ဥဘကမည်သူ။ ကာဠာသောကဿ ပုတ္တာ ဘဒ္ဒသေနော ... ဥဘကော။ သာရတ္ထ၊၁။၁၅၉။

ဥဘတိ (ကြိ) [ဥဘ+အ+တိ] ပြည့်၏။ သမန္တတော အာဂတေန ဥဒကေန ဥဘတိ ပူရတိ ဇတ္ထာတိ သောဏ္ဍော။ ပါစိတ်၊ယော။ ၂၉၈။

ဥယျုတ (တိ) [ဥ+ယုဇ+တ။ ဥဒယျုတ(သံ)] အားထုတ်သော၊သူ။ နိစ္စုယျုတာတိ အကုသလကရဏေ နိစ္စံ ဥယျုတာ။ သုတ္တနိ၊ ဋ္ဌ၁၊၃၀၅။ သူရတော ဥဿုကော တု စ။ လ္ဟဋ္ဌတ္ထေ ဥယျုတော စာထ။ ဓာန်။၅၂၅။

ဥရဂပုရ (တိ) [ဥရဂပုရ+ဏ] ဥရဂပုရမည်သော–မြို့–ရွာကြီး–၌နေသော၊သူ။ ဥရဂပုရံ ပရမပဝေဏိဂါမော အဿ နိ၀ါသောတိ ဥရဂပုရော၊ တေန။ ဝိ၀ိနိစ္ဆယ၊ ဋီ၊၂။၃၉၉။ (–၀တာရ။၁၈၆။)

ဥရစက္က (နာ) [ဥရ+စက္က] သင်တုန်းစက်။ လ္ဟစ္ဆာဟတဿ ပေါသဿ၊ စက္ကံ ဘမတိ မတ္ထကေတိ ဇတ္ထ ဥရစက္ကေ။ မ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၃၃။ အံ၊ဋ္ဌ၊၁။၉၃။ အံ၊ဋ္ဌ၊၂။ ၂၄၆။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၂။၃၈၂။ ပဋိသံ၊ဋ္ဌ၊၂။ ၂၃၃။ ရထင်္ဂေ လက္ခဏေ ဓမ္မောရစက္ကေသ္ဝိရိယာပထေ။ ဓာန်။၈၉၂။ ဥရစက္ကံ နာမ ခုရစက္ကံ။ ဓာန်၊ဇီ။၈၉၂။

ဥရိကတ္တာ (ကြိ၀ိ) [ဥရ+ကတ္တာ။ ဤ–လာ] ရင်၌ပြု၍၊ နှလုံးသွင်း၍။ အဋ္ဌကထာယံ ပန အညမညအာဓာရဘာ၀ံ ဥရိကတ္တာ "ကောဋ္ဌာသာ"တိ ဝုတ္တံ။ သံဇီ၊၂။၃၈၄။

(ပဠိဝိသောဓက-မူဋ္ဌ "ဥရိကတ္တာတိ အဂိကတ္တာတိ အတ္ထော၊ ပေါတ္ထကေသု ပန အဂါရဘာဝံ ဥဒေနာတိ ကတ္တာတိ ပါဌော" ဟု ပြဆိုသည်။ ဝိ၊ပိ၊ဓာန်-၌ ဥရိ၊ အဗျ၊ ဝေ+ရိ။ ဝန်ခံခြင်း၊ ခဲ့ခြင်း-ဟု ပြဆိုသည်။ အမရကောသ၊၂၃-ဝဂ်၊ ဂါထာ-၂၅၃-၌ "ဥရိ-ပုဒ်ကို ဝိဿရ=ခဲ့ခြင်း၊ အဂိကဒတ =ဝန်ခံခြင်း"ဟု ဖွင့်ပြသည်။)

ဥရေဂဏ္ဍာ (ထိ) [ဥရေ+ဂဏ္ဍ+အာ (ဣတ္ထိ ပစ္စည်း)] ရင်၌-အဖု-နို့အုံ-နှစ်ခုရှိသူ၊ မိန်းမ။ ဥရေဂဏ္ဍာယော ဗုဇ္ဈေသိ။ ဇာ၊၂။၁၅။ ဥ-ရေဂဏ္ဍာယောတိ ဥရမှိ ဒွိဟိ ဂဏ္ဍေဟိ သမန္နာဂတာ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၅။၁၆၀။

ဥလ္လိဂေါတိ (ကြိ) [ဥ+လဂိ+အ+တိ] ထွန်း ပြ၏။ စသဒ္ဒေါ ဗျတိရေကတ္ထော၊ တေန ဝုစ္စမာနတ္ထံ ဥလ္လိဂေါတိ။ ဒီ၊ဋီ၊၂။၃၆၆။

ဥလ္လုဠိတ (တိ) [ဥ+လုဋ+တ] ထမ်းပိုးရှိသော၊ (သူ။) လောက်လက်ခတ်-လှိုင်းထ-သော။ ဥဒ္ဒါပဝတ္တံ ဥလ္လုဠိတံ၊ မက္ခိကာ ဟိဂုံ-ဇာလိကာ။ ဇာ၊၂။၃၄၅။ (ကေလမ္ဘက) ဥဒ္ဒါ-ပဝတ္တံ ဥလ္လုဠိတန္တိ တံ ဥဒက် ကိရ မရိ-ယာဒဗန္ဓံ ဝါတာပဟတံ ဥလ္လုဠိတံ ဟုတ္တာ တိဋ္ဌတိ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၆။၃၁၃။

ဥသတိ (ကြိ) [ဥသ+အ+တိ] ပူလောင်-လောင်မြိုက်-တတ်၏။ ဥပဂန္တွာ အရယော ဥသတိတိ ဥပေါသထော၊ ဥသ ဒါဟေ။ ဓာန်၊ဋီ။၃၆၁။ ဥသတိ ဒဟတီတိ ဥက္ကော။ ဓာန်၊ဋီ။၈၀။

ဥသီနေတိ (ကြိ) [ဥ+သိ(သီ)+နာ+တိ] ဖရိ ဖရဲ-ပြု-ကြဲ-၏။ ဖျက်ဆီး၏။ စွန့်ပစ်၏။ နေဝ သဲသိဗ္ဗတိ, န ဥသိနေတိ, ဝိသိနေ-တွာ ဌိတော။ မဟာနိ။၃၆၆။ ဝိသိနေတိ-လည်းကြည့်။

ဥသုဝမုကီ (ပု) [ဥသု+ဝမုကီ] များလုပ်သူ၊ များသမား။ ဥသုကာရောသုဝမုကီ။ ဓာန်။ ၅၁၀။

ဥသူယ (ပုဒ်နာ) [ဥသူယ+အ] အပြစ်ကို ထင်စွာပြခြင်း၊ အပြစ်တင်ခြင်း၊ ငြူစူစောင်း-မြောင်းခြင်း၊ မနာလိုဝန်တိုခြင်း။ ရာဇာ မဂ်လဟတ္ထိဿ ဝဏ္ဏံ သုတ္တာ သဟိတုံ အသက္ကောန္တော ဥသူယံ ဥပ္ပါဒေတ္တာ။ ဇာ၊ ဋ္ဌ၊၁။၄၇၀။ ဣသဿ ကရောတိ ဥသူယံ ဥပ္ပါဒေတိ။ ဒီ၊ဋီ၊၂။၂၅၇။ (- မ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၉၀။ မ၊ဋ္ဌ၊၃။၃၁။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၃။၉၁။ ဒီ၊ဋီ၊၂။၃၂၂။ မ၊ ဋီ၊၁။၃၃၉။)

ဥဿဝကိဠာ (ထိ) [ဥဿဝ+ကီဠာ] ပွဲသဘင် ကစားခြင်း။ သေဋ္ဌိပုတ္တော သပဇာပတိကေ အလင်္ကတပဋိယတ္တော ဥဿဝကီဠံ ကီဠန္တော ဒိဿာ။ ထေရ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၂၃။

ဥဿာရိယ (တိ) [ဥ+သရ+ကေ+က] ထုတ် ဖော်ပြောဆိုအပ်သော။ (သီ၊ဘာသာဋီ၊ ၄။၁၆၃။) အောက်ပုဒ်ကြည့်။

ဥဿာရိယဝတ္ထု (န) [ဥဿာရိယ+ဝတ္ထု] ထုတ်ဖော်ပြောဆိုအပ်သော ဒဏ္ဍာရီဝတ္ထု။ ဘဝန္တရသမယန္တိ ... အဘူတပရိကပ္ပိတံ ကိဉ္စိ ဥဿာရိယဝတ္ထုံ အတ္တနော သမယံ

ကတ္တာ။ သီ၊ဋီ၊သစ်၊၂။၃၇၃။ ဥပ္ပါဒိယ-လည်းကြည့်။

ဥဿိဥ္ဆန္ဆိ (ကြို) [ဥ+သိစ+အ+အန္ဆိ] ထုတ်ယူ-ငင်-ကုန်၏။ (ဘိက္ခူ ဝလ္လိကာယပိ ကာယ-ဗန္ဓနေနပိ ဥဒကံ ဝါဟေန္ဆိ။ ဝိ၊၄။၂၅၉။) ဝါဟေန္ဆိတိ ဥဿိဥ္ဆန္ဆိ။ ဝိမတိ၊၂။၂၃၃။

ဥဿီ(ဿိ)သကပဿ (ပုန) [ဥဿီ(သိ)သက+ပဿ] ခေါင်း-ခေါင်းရင်း-၏အနီးနံပါး။ ဥဿိသကပဿေ ရောဒမာနော အဋ္ဌာသိ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၄။၁၅၈။ အဟံ ဥဿီသကပဿေ ဌဿာမိ။ ဓမ္မ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၁၈။

ဥဿူယတိ (ကြို) [ဥသူယ+အ+တိ] အပြစ်ကို ထင်စွာပြု၏၊ အပြစ်ပြ၏။ ငြူစူစောင်း မြောင်း၏၊ မနာလိုဝန်တို၏။ ဣဿံ ကရောတိတိ "ကိဿ ဣမဿ ဣမိနာ"တိ တဿ ပိယသတ္တလာဘာသဟနဝသေန ဥဿူယတိ။ ဒီ၊ဋီ၊၂။၂၅၇။ (-မ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၉၀။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၃။၉၁။ မ၊ဋီ၊၁။၃၇၉။ မ၊ဋီ၊၂။၃၁။)

ဥဿုရ (ပု) [ဥ+သူရိယ] အလွန်နေမြင့်သော အခါ။ တံ ဝစနံ အဘိနန္ဒိတ္တာ ဥဿုရေ လဒ္ဓဘတ္တတာယ။ ဓမ္မ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၉၈။

ဥဟောတိ (ကြို) [ဥ+ဟူ+အ+တိ] ဖြစ်၏။ သတ္တာဝါသေ ပနေကသ္မိံ၊ ဥဟောတိ သော ပစ္စယော ဒ္ဓိဓာ။ ဝတာရ၊ဂါထာ။၈၅၃။

ဥဋ္ဌဂ္ဂဟယုဒ္ဓ (ပု) [ဥဋ္ဌဂ္ဂဟ+ယုဒ္ဓ] နက္ခတ် ကြယ်တာရာ, ဂြိုဟ်တို့ စစ်ထိုးခြင်း။ သူရိ-ယဂ္ဂါဟံ သုက္ကရာဟုစရိတံ ဥဋ္ဌဂ္ဂဟယုဒ္ဓံ။ မိလိန္ဒ။၁၇၈။

တိပိဋက ပါဠိ-မြန်မာအဘိစာန်

အတွဲ-၁၆-၌ ဖြည့်စွက်အပ်သောပုဒ်များ

မံကာရဏ (နာ) [မံ+ကာရဏ] ငါ ဟူသော အကြောင်း။ မံကာရဏာ ဗန္ဓနသ္မာ ပမုတ္တော။ ဇာ၊၁။၃၄၀။ ဇာ၊၄၊၄၆၆။

မံသ (ပုန) [မန+သ။ မသ+အ။ မာန+သ] အသား။ မံသော စ ကပ္ပတိ ဝုတ္တော။ ခုဒ္ဒသိက္ခာ။၉။ မစ္ဆော မံသံ။ ဝိ၊၂။၁၁၉။ (တိ၊ ပိ၊ဓာန်၊အတွဲ(၁၆)။ မံသ-လည်းကြည့်။

မကုလယတိ (ကာ၊ကြိ) [မကုလ(နာမဓာတ်) +ဏယ+တိ] ငုံခြင်းကိုပြု၏၊ ငုံစေ၏။ သင်္ကော်စယတိ ကရသမ္မုဋ္ဌရူပေန မကုလယတိ။ အလင်္ကာ၊ဋီ၊သစ်။၂၅၁။

မကုလိတနယန (နာ) [မကုလိတ+နယန] မှေးမှိတ်သောမျက်စိရှိခြင်း၊ မျက်စိမှေးမှိတ်ခြင်း။ မကုလိတနယနာဒိ အဓောခိတ္တစ-ကွာဒိ ဝါ အနုဘာဝေါ။ အလင်္ကာ၊ဋီ၊သစ်။၃၃၃။

မဂ္ဂဇီဝီ (တိ) [မဂ္ဂ+ဇီဝီ] (လောကုတ္တရာ) မဂ်လမ်းခရီး၌ အသက်ရှင်သော၊ သူ။ မဂ္ဂေ ဇီဝတိ သညတော သတီမာ၊ အနဝဇ္ဇပဒါနိ သေဝမာနော၊ တတိယံ ဘိက္ခုနမာဟု မဂ္ဂဇီဝီ။ သုတ္တနိ။၂၉၄။ သုတ္တနိ၊၄၊၁။၁၄၇။

မဂ္ဂီ (တိ) [မဂ္ဂ+ဤ] လောကုတ္တရာမဂ်- ရှိရ-သော၊သူ။ မဂ္ဂီ ဟိ ပုဂ္ဂလော အဝသိဋ္ဌ-ဗျာပါဒတနုတ္တဝသေန။ ဝဇိရ။၃၉၆။

မစ္ဆယုဂဋ္ဌဓာတု (တိ) [မစ္ဆယုဂဋ္ဌ+ဓာတု] မစ္ဆယုဂဋ္ဌဓာတ်ဖြင့်ပြီးသော(ပုဒ်)။ သုခုမမ္မိ အတ္ထံ ဓမ္မဥ္စ ခိပ္ပမေဝ မေတိ အာဒဒါတိ စ ဓာရေတိ စာတိ မေဓာ၊ မေ-ဓာတု ဓာ-ဓာတုဝသေန ဓာတုဒ္ဒယဝိသိဋ္ဌံ မစ္ဆယုဂဋ္ဌ-ဓာတု နာမ၊ သိဒ္ဓမေတံ ဂဂေါ် မဂ္ဂေါ ဝိယ။ ကစ္စာယနတ္ထဒီပနီ၊၂။၇၅။

မဇ္ဈ² (တိ) [မဇ္ဈ+ဏ] အလယ်၌ဖြစ်-အလတ်ဖြစ်-သော။ ရူပါဝစရကုသလာနံ ဓမ္မာနံ ဘာဝနာ အတ္ထိ ဟီနာ, အတ္ထိ မဇ္ဈာ။ ပဋိသံ။၂၈၊(-၄၇။) မဇ္ဈေ ဘဝါ မဇ္ဈာ။ ပဋိသံ၊ ၄၊၁။၁၂၂။

မဋ္ဌက (ပု) [ယာဒိစ္ဆကနာမ်] မဋ္ဌကမည်သူ။ ကဋ္ဌာရမဋ္ဌကော(ဒီ၊၃။၇)တိ နိက္ခိတ္တဒန္ဓ-မတ္တကော။ ဒီ၊၄၊၃။၇။ နိက္ခိတ္တဒန္ဓမဋ္ဌ-ကောတိ နိက္ခတ္တဒန္ဓော မဋ္ဌကော၊ သော ကိရ အစေလကဘာဝတော ပုဗ္ဗေ မဋ္ဌကိ-တော ဟုတ္ဘာ ဝိစရိ ဝိဝရဒန္ဓော စ, တေနနံ "ကောရမဋ္ဌကော"တိ သဉ္ဇာနန္တိ။ ဒီ၊ဋီ၊ ၃။၆။

မဋ္ဌကိတ (ပု) [မဋ္ဌက+ဣတ။ ပါလိတ(ဓမ္မ၊ ၄၊၁။၇-ကြည့်] မဋ္ဌကမည်သူ။ အထက်ပုဒ်ကြည့်။

မဏိ¹ (တိ) [ယာဒိစ္ဆကနာမ်] မဏိမည်သော နတ်စစ်သူကြီး။ မာဏိဝရ-ကြည့်။

မတ² (တိ) [မန+တ] မြတ်နိုးအပ်သော။

မာနိတောတိ ဗဟုမတော။ မ၊ဋီ၊၁။၁၈၀။ ဗဟုမတဘာဝ (ဝိ၊ဋ္ဌ၊၁။၆၉)လည်းကြည့်။

မဒဂဋ္ဌိတ (တိ) [မဒ+ဂဋ္ဌိတ] မုန်ယိုသော၊သူ (ဆင်)။ တီဟိ ဌာနေဟိ ပဘိန္နာ မဒဂဋ္ဌိ-တာ။ အပ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၂၅။

မဒဒပ္ပ (ပု) [မဒ+ဒပ္ပ] အလွန်မာန်မူခြင်း။ မဒဒပ္ပေန ကိဉ္စိ ကာရဏံ န ဗုဇ္ဈတိ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၉၄။

မာဃျ (န) [မာဃ+ယ။ မာဃေ ဘဝံ မာဃျံ၊ ယော။ ဓာန်၊ဋီ။ မာဃျ(သံ)] သင်းခွေ။ ကုန္ဒံ တု မာဃျမုစ္စတေ။ ဓာန်။၅၇၈။

မာဏိဝရ (ပု) [ယာဒိစ္ဆကနာမ်] မာဏိဝရ မည်သောနတ်စစ်သူကြီး။ ဒဓိမုခေါ မဏိ မာဏိဝရော ဒီဃော။ ဒီ၊၃။၁၆၅။ (-မ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၄၆။)

မာဓု (ပု) [မာ+ဓု။ မဒ+ဏု။ ဓာန်၊ဋီ။] သည်းခြေ။ ပုရိသေ မာဓု (မာယု) ပိတ္တဉ္စ။ ဓာန်။၂၈၁။

မာနုပေတ (တိ) [မာန+ဥပေတ] မာန-ပြည့်စုံ-ရှိ-သော၊သူ။ မာနုပေတာ အယံ ပဇာ (ဥဒါန။၁၆၆။ ဣတိဝုတ်။၁၉၈)တိ အတ္တနော ဂါဟဿ သမ္ပဂ္ဂဟလက္ခဏေန မာနေန ဥ-ပေတာ သမန္နာဂတာ။ ဥဒါန၊ဋ္ဌ။၃၁၆။

မာယု (ပု) [မယ+ဏု။ ဓာန်၊ဋီ။ မာယု(သံ)] သည်းခြေ။ မာဓု-ကြည့်။

မာယေတိ (ကာ၊ကြိ) [မယ+ဏေ+တိ] သွားစေ၏။ သတ္တေ စ မာယေတိ ဂမေတိ။ သီ၊ဋီ၊ သစ်၊၁။၂၄၈။

မိတယသ (တိ) [မိတ+ယသ] နှိုင်းရှည့်အပ်သော-ရေတွက်အပ်သော-ရေတွက်နိုင်သော-အခြံအရံရှိသော၊သူ။ အမိတယ-သာတိ န မိတယသာ။ ဝိမာန၊ဋ္ဌ။၇၃။

မိဒ္ဓန (န) [မိဒ္ဓ+ယု] ပျင်းရိ-လေးလံ-ထိုင်းမှိုင်း-ခြင်း၊ စေတသိက်တို့၏ အမှုဉ်မခံ့ခြင်း။ မိဒ္ဓနံ မိဒ္ဓံ။ ဝိဘာဝိနီ။၁၀၈။

မိနက (တိ) [မိန+က] ငါး။ မိနကာ ဝက်ဂိဒ္ဓါဝ၊ ယေ ဂိလိတ္တာ ပုထုဇ္ဇနာ။ ဝတာရ၊ဂါထာ။ ၉၄၄။

မိယန (န) [မရ+ယု] သေခြင်း။ အန္တောနိ-ရောဓေ မရဏံ နတ္ထိ စရိမဘဝင်္ဂေန မိယ-နတော။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋီ၊၂။၅၂၈။

မိယနက (တိ) [မရ+ယု+က] သေသော၊သူ။ ကောစိ ဇာယနကော ဝါ ဇီယနကော ဝါ မိယနကော ဝါ စဝနကော ဝါ။ မ၊ဋ္ဌ၊၂။ ၃၀၂။ သံ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၉၁။

မိယနသဘာဝ (တိ) [မိယန+သဘာဝ] သေခြင်းသဘောရှိသော၊သူ။ မရဏဓမ္မောတိ မိယနသဘာဝေါ။ ဒီ၊ဋီ၊၂။၂၇၀။

မိယန္တ (တိ) [မရ+အ+အန္တ] သေသော၊သူ။ ဒိဿန္တိ ဝိတရာဂါ ဇီရန္တာပိ မိယန္တာပိ။ နေတ္တိ။၂၁။ နေတ္တိ၊ဋ္ဌ။၈၅။

မီ(မိ)ယမာန (တိ) [မရ+ယ+မာန] သတ်အပ်သော၊သူ။ ဥဒကေ မိယမာနော ဥက္ခိပိတ္တာ ထလေ ဌပိတော ဝိယ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၅၈။ မိယမာနောတိ မရိယမာနော။ သီ၊ဋီ၊သစ်၊ ၂။၂၉၅။

မီယမာန၂ (တိ) [မရ+အ+မာန] (က) သေသော၊သူ။ (ခ) သေအံ့သော၊ မျောပါသော၊သူ။ **(က)** န မီယမာနံ ဓနမနွေတိ။ မ၊၂။၂၆၀။ ထေရ။၃၂၆။ ခုပ္ပိပါသာယ မီယမာနော။ မ၊၁။၁၂၀။ စူဋ္ဌနိ။၂၆၂။ မီယမာနောတိ မရမာနော။ မ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၆၁။ စူဋ္ဌနိ၊ဋ္ဌ။၁၂၀။ (-အံ၊၁။၁၈၀။ နေတ္တိ၊ဋ္ဌ။၂၇။ ထေရ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၉၅။ အပ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၂။)

(ခ) န ဟိ မီယမာနံ မာတရံ ဥက္ခိပိတုံ န ဝဋ္ဌတိ။ ဝိမတိ၊၁။၂၆၀။ မာတုအာဒီ ဥဒကေ မီယမာနံ ဝတ္ထာဒီဟိ ဂဟေတုံ။ ဝိမတိ၊၁။၂၆၁။ သီလဝါ တွံ ကတကုသလော၊ ကသ္မာ မီယမာနော ဘာယသိ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၂။၆၀။

မီယမာနပုတ္တ (ပု) [မီယမာန+ပုတ္တ] သေသောသား။ မီယမာနပုတ္တော ဝိယ ပစ္စုပ္ပန္နာ သခါရာ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋ္ဌီ၊၂။၄၄၆။

မီရ (ပု) [မိ+ရက်။ မီရ(သံ)] သမုဒ္ဒရာ။ မီယတေ ပက္ခိပီယတေတိ မီရော၊ သမုဒ္ဒေါ။ မောဂ်၊ရ။၁၄၄။

မုခဂ္ဂါဟီ (တိ) [မုခဂ္ဂါဟ+ဤ] ခံတွင်းဖြင့်ယူ-သူတပါး၏အဂါဇာတ်ကိုစုတ်-ခြင်းရှိသော၊သူ(ပဏ္ဍုတ်)။ မုခဂ္ဂါဟီ(ဝိ၊ဝိနိစ္ဆယ၊ဂါထာ။၃၁၈)တိ မုခေန ဂဟဏံ မုခဂ္ဂါဟော၊ သော ဧတဿ အတ္ထီတိ မုခဂ္ဂါဟီ၊ ပရဿ အဂါဇာတံ မုခေန ဂဏ္ဍန္တောတိ အတ္ထော။ ဝိ၊ဝိနိစ္ဆယ၊ဋ္ဌီ၊၁။၁၅၇။

မုခဃောသ (ပု) [မုခ+ဃောသ] နှုတ်ဖြင့်ကြွေးကျော်သံ-အော်သံ။ တထာ ဟိ မုခဃောသာဒီဟိ ပစ္စယေဟိ အညသ္မိံ ဒေသေ အာဒါသပဗ္ဗတပဒေသာဒိကေ ပဋိဗိမ္ဗပဋိဃောသာဒိကံ ပစ္စယုပ္ပန္နံ နိဗ္ဗတ္တမာနံ ဒိဿတိ။ ဥဒါန၊ဋ္ဌ။၈၄။ အနုဋ္ဌီ၊၃။၁၂၂။ နေတ္တိ၊ဋ္ဌီ။၆၇။

မုဂ္ဂလိ (ထိ) [မာ+ဥဂ္ဂလိ] မုဂ္ဂလိမည်သော မိန်းမ။ တဿာ မာတာပိတူဟိ ဝုတ္တံ မာ ဥဂ္ဂလိ မာ ဥဂ္ဂလီတိ ဝစနမုပါဒါယ မုဂ္ဂလီတိ နာမံ၊ တဿာ မုဂ္ဂလိယာ ပုတ္တောတိ မောဂ္ဂလ္လာနော။ အပ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၃၂။ မာကွလိလည်းကြည့်။

မုဂ္ဂသုပ္ပ (တိ) [မုဂ္ဂသူပ+ဏျ] ပဲနောက်ဟင်း(မုချ)။ အမှန်နည်းပါး မမှန်များ၍ ပဲနောက်ဟင်းနှင့်တူသော နှုတ်အဆိုအမိန့်ရှိသော၊သူ။(ဥပစာ။) မုဂ္ဂဿ သူပေါ မုဂ္ဂသူပေါ၊ သောယေဝ မုဂ္ဂသုပ္ပေါ၊ ... အယံ ပုဂ္ဂလော မုဂ္ဂသူပသဒိသတာယ ဥပစာရေန မုဂ္ဂသုပ္ပေါတိ ဝုစ္စတိ။ ခုဒ္ဒသိက္ခာ၊ဋ္ဌီ။၃၅၁။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋ္ဌီ၊၁။၄၁။

မုဂ္ဂသူပတာ (ထိ) [မုဂ္ဂသူပ+တာ] အမှန်နည်းပါး မမှန်များ၍ ပဲနောက်ဟင်းနှင့်တူသော-နှုတ်အဆို-စကား-ရှိသူ၏အမှု၏အဖြစ်။ မုဂ္ဂသူပတာ(ဝိ၊ဝိနိစ္ဆယ၊ဂါထာ။၅၀၁) နာမ ... သစ္စာလီကမိဿကတာ၊ ... အယံ ဝုစ္စတိ မုဂ္ဂသူပသဒိတတ္တာ မုဂ္ဂသူပေါတိ၊ တဿ ကမ္မံ မုဂ္ဂသူပံ၊ တဿ ဘာဝေါ မုဂ္ဂသူပတာ။ ဝိ၊ဝိနိစ္ဆယ၊ဋ္ဌီ၊၁။၂၄၄။ မုဂ္ဂသူပျ(အဘိ၊ဋ္ဌ၊၂။၄၆၅။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။၂၈။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋ္ဌီ၊၁။၅၄) တို့လည်းကြည့်။

မူဌာသေ (တိ) [မူဌာ+သေ] ပြင်းစွာတွေဝေသော၊သူတို့။ ယေန မောဟေန မူဌာသေ၊ သတ္တာ ဂစ္ဆန္တိ ဒုဂ္ဂတီ။ ဣတိဝုတ်။၁၉၆။ မူဌာသေတိ ကုသလာကုသလသာဝဇ္ဇာ-နဝဇ္ဇာဒိဘေဒေ အတ္တနော ဟိတာဟိတေ သမ္မူဌာ။ ဣတိဝုတ်၊ဋ္ဌ။၄၅။

မေဃဇ္ဇဝ (ပု၊နာ) [မေဃ+ဇဝ] အဟုန်ပြင်း-သည်းထန်စွာရွာ-သော မိုး။ ဒိဗ္ဗောသဓ-မိဝါတက်၊ မေဃဇ္ဇဝံ ဟုတာသနံ။ ခိပ္ပမ-န္တရဓာပေတိ။ နာမရူပပရိစ္ဆေဒ၊ဂါထာ။ ၁၃၃၅။

မေဃလ (ပု) [ယာဒိစ္ဆကနာမ်] မေဃလလူမျိုး။ (မြန်မာပြန်။) ဩဃုဌာ မေဃလာ ဗဟူ။ ... အာဂစ္ဆန္တိ မမ ဃရံ။ အပ၊၁။၄၂၁။

မေဃသဝှယ (တိ) [မေဃ+သဝှယ] မေဃသဒ္ဒါဖြင့်ခေါ်ဝေါ်အပ်သော၊ မေဃအမည်ရှိသော။ ပညာသသတသဟဿေ၊ ခတ္တိ-ယော မေဃသဝှယော။ အပ၊၁။၁၂၁။ အဥ္ဇနသဝှယ-စရိယာ၊ဋ္ဌ။၃၆-လည်းကြည့်။

မေစက (ပု) [မစ((မစိ)+ကျွ။ မေစက(သံ)] (၁) အညို၊ ညိုသောအဆင်း။ (၂) ဆင်မြီးထူး။ (တိ)(၃) ညိုသောအဆင်းရှိသော။ **(၁)** မေစကော သာမသာမလာ။ ဓာန်။၉၆။ **(၂)** ပုစ္ဆမူလံ တု မေစကော။ ဓာန်။၃၆၃။ **(တိ)** **(၃)** ဝါစွလိဂါ ဂုဏိနျေတေ။ ဓာန်။၉၉။ (အမရကောသ-၌ စန္ဒြက၊ မေစက-ဟု ဥဒေါင်းမြီးစီးကွက်-ဟောပရိယာယ်၂-ပုဒ်လာသည်။)

မေဃောဒရ (နာ) [မေဃ+ဥဒရ] မိုးတိမ်၏ ဝမ်းတိုက်။ ဥဏ္ဏတေ ဘူမိပဒေသေ နိဝိဋ္ဌေ မေဃောဒရံ လိဟန္တေဟိ ဝိယ။ ဝိမာန၊ ဋ္ဌ။၁၈၁။

မေဂ္ဂ (ပု၊နာ) [မေဂ္ဂ+အ] ရူးသွပ်-စိတ်ဂယောင်ချောက်ခြားဖြစ်-ခြင်း။ အာ ပုနပျုနံ ဘယ-ပီဋ္ဌိတတ္တာ မေဂ္ဂေန ဥမ္မာဒေန ဣတံ က-ထိတံ အာမေဂ္ဂိတံ။ ပါစိတ်၊ယော။၃၉၉။

မေဓိတ (တိ) [မေဓ+တ] နှိပ်စက်ဖျက်ဆီးအပ်သော။ တတော ဇဝ တေန (မိဒ္ဓေန) သမ္ပယုတ္တဓမ္မာ မေဓိတာ ဝိဟတသာမတ္ထိ-ယာ ဟောန္တိ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋီ၊၂။၁၅၀။ (-ဝတာရ၊ ဋီ၊၁။၃၁၀။)

မေယျ (တိ) [မာ+ကျ။ မေယ(သံ)] နှိုင်းယှဉ်တိုင်းတာအပ် သော။ တထာ ဟိ သသ-မ္ဘာရတေဇောဝါယူသုပိ မေယျဘာဝေါ နလဗ္ဘတေဝ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋီ၊၁။၄၄၇။

မေရယ (ပု၊နာ) [မဒ+ဏေယျ (ကျ?)။ မဒံဇနေတီတိ မေရယံ၊ ဏေယျော။ ဓာန်၊ဋီ။ ၅၃၃။ မဲရေယ(သံ)] အရက်။ မေရယော နာမ ပုပ္ပါသဝေါ ... သမ္ဘာရသံယုတ္တော။ ဝိ၊၂။၁၄၆။ မေရယန္တိ ပုပ္ပါသဝေါ ... ပဥ္စ အာသဝါ။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၂။၃၆၅။

မေရေယျ (ပု၊နာ) [မဒ+ဏေယျ] အရက်။ မေရေယျ(ဝိ၊ဝိနိစ္ဆယ၊ဂါထာ။၁၁၄)နွဲ မေ-ရယံ၊ နိရုတ္တိနယေန ... ၊ မေရယသဒ္ဒ-ပရိယာယော ဝါ မေရေယျသဒ္ဒေါ။ ဝိ၊ဝိနိစ္ဆယ၊ဋီ၊၂။၄၂။

မေလက (ပု) [မိလ+ဏ+က။ မိလ-သိလေသနေ၊

ကော၊ သကတ္ထော ကော။ ဓာန်၊ဋီ။] ပေါင်းဆုံခြင်း။ မေလကော သင်္ဃ သင်္ဃာ။ ဓာန်။ ရဖ၉။

မေသ၂ (ပု) [မေသ+က] မိဿရာသီ။ ရာသိမေသာဒိကော။ ဓာန်။ဖ၁။ (-ဓာန်၊ဋီ။၁၀၅၁။)

မေဠာ (ထိ) [မိ+ရက်။ မေလာ(သံ)] မင်၊ မှင်ရည်။ မိယတိ ပက္ခိပီယတီတိ မေဠာ၊ မသိ။ မောဂ်၊ဂ။၂၂၅။

မောဒက (ပု၊န) [မုဒ+ကွ] ကတ္တတ်မုံ့။ တီကိ မောဒကာနိ အဒါသိ။ ထေရီ၊၌။၅၂။ မောဒကော ခဇ္ဇဘောဒေပိ။ ဓာန်။၁၁၁၃။

မောလိ (ထီ၊ပု) [မူလ+လ္ဂ။ မော်လိ(သံ)] မကိုင်၊ ဥသျှောင်၊ သင်းကျစ်။ ဒုဿဝေဎ္ဎန ဝါ မောလိအာဒီဟိ ဝါ ယထာကေသန္တော နာ ဒိဿတိ။ ဝိ၊ဝိနိစ္ဆယ၊ဋီ၊ ၂။၂၄။ (-အနုဋီ၊၃။၃၉။)

မောသက (ပု) [မုသ+ကွ] ခိုးသူ။ တက္ကရော မောသကော စောရော။ ဓာန်။၅၂၂။

မောဟယိတုံ (ဗျ) [မုဟ+ကယ+တုံ] တွေဝေစေခြင်းငှါ။ နာ မစ္ဆုနော မောဟယိတုံ'ဿဟန္တိ။ ဇာ၊၁။၃၅၆။ ဇာ၊၌၊၄။၅၀၀။

မောဟီတဗွ (တိ) [မုဟ+တဗွ] တွေဝေစေအပ်သော။ မောဟီတဗ္ဗေ မောဟကရဏဝတ္ထုသို့ မောယှသိ မုဋ္ဌော အသိ ဘဝသိ။ အပ၊၌၊၂။၃၅။

ကျမ်းစာအုပ် မေမဒါနအလှူရှင်

တိပိဋကပါဠိပြန်ဟအဘိဓာန်ကျမ်းကြီးများကို အဆက်မပြတ်
လည်ပတ်ပုံနှိပ်ထုတ်ဝေနိုင်ရန် ရည်မှန်း၍ ငွေပဒေသာပင်စိုက်ထူကာ
ပညာသံဝတ္တာနိကကုသိုလ်ပြုကြသော မေမဒါနဒါယကာများ

ဦးကျော်ညွှန့် + ဒေါ်သန်းမြင့်

သားသမီးမြေးတစ်စု

ငွေကြာယံရိပ်သာ၊ ပါရမီလမ်း
တောင်ဥက္ကလာပမြို့နယ်၊ ရန်ကုန်မြို့။

နတ်လူသာဒုခေါ်စေသောဝ်။ ။